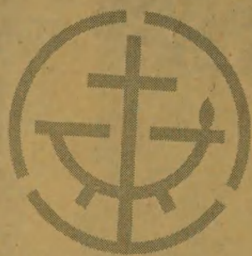

ool of Theology at Claremont
1001 1403651

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

LIBRARY
SOUTHERN CALIFORNIA SCHOOL
OF THEOLOGY
CLAREMONT, CALIF.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5

ACTA SANCTORVM
IVNII

ex Latinis & Græcis aliarumque gentium antiquis monumentis
Seruata primigeniâ Scriptorum phrasi

COLLECTA DIGESTA
Commentariis & Observationibus illustrata

A. GODEFRIDO HENSCHENIO P.M.

DANIELE PAPEBROCHIO

FRANCISCO BAERTIO

& CONRADO IANNINGO

Æ SOCIETATE IESV PRESBYTERIS THEOLOGIS

TOMVS III

Sanctos a die XII ad XV colendos complectens

EDITIO NOVISSIMA

curante

IOANNE CARNANDET

ERVDITIO

VERITAS

ANTIOVA REDVCO.

OBSCVRA REVELLO.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVII

LIBRARY
SOUTHERN CALIFORNIA SCHOOL
OF THEOLOGY
CLAREMONT, CALIF.

48
BX
465
A2
V.23

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO

FRANCISCO BAERTIO ET CONRADO IANNINGO

E SOCIETATE JESU, PRESBYTERIS THEOLOGIS

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

JUNII TOMUS TERTIUS

QUO DIES XII, XIII, XIV, XV CONTINENTUR

PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1867

INDEX SANCTORUM

Quorum Tomo tertio Junii Acta vel Memoriae annuæ illustrantur.

A

- A**braham, Ab. Claremonte in Gallia, *ex SS. Gregorio Turon. et Sidonio Apollinari* 534
- 13 Achaicus M. *ex Synax. Gr.* 528
- 13 Adelinus, *discip. S. Landelini Ab.* 538
- 13 Ætherius. Ep. Viennen. in Gallia, *ex Adone et Mrll.* 438
- 14 Ætherius episcopus Viennensis in Gallia, *Elevatio corporum aliquot episcoporum Viennensium* 10*
- 14 Afra M. *Speciæ, ex Mrll.* 288
- 13 Agricicus Ep. Senon. in Gallia, *ex Epistolis S. Sidonii et aliis* 180
- 13 Albricus seu Aldricus, Ep. Augustodun. apud Montem Brusonis, *ex Schedis Petri Franc. Chiffletii S. J.* 545
- 14 Anastasius Presb. Felix Mon. Digna Virgo MM. Cordubæ in Hisp. *ex S. Eulogio* 452
- 15 Angelus Clarenus, Ord. Min. Præfectus Clarenorum in Italia. COMM. HIST. § 1, Miracula, scripta paulo post mortem : hujus dies, annus, locus ; veneratio corporis 566 § 2, Reformationis a pauperatis zelatoribus tentatæ primordia, B. Angeli actis intexta 568. § 3, Inter turbas, pro reformatione per Tusciam et Galliam motas, Papali judicio absolutus Angelus, cum pace dimittitur. 570. § 4 Clarenorum Societas, per annos 155 divisa ab Ordine, tandem redunitur sub Sixto IV, et a Julio II, eidem subjicitur 572. MIRACULA, Auct. Fr. Philippo, B. Angeli familiari. *Ex MS. Caroli Strozzi Senat. Florent.* 574
- 13 Anna Vidua, apud Græcos, *ex Menæis* 180
- 13 Anteon, M. in Lucania, *ex Mrll.* 523
- 14 Anteon, M. Laodiceæ in Phrygia, *ex Martyrologiis* 287
- 13 Antipater, Ep. Bostren. in Aralia, *ex Synaxariis* 179
- 14 Antonius et Socii MM. *Speciæ, ex Martyrologiis* 288
- 13 Antonius, O. Francisc. Patavii. COMM. PR. De cultu, Vitæque et Miraculorum scriptoribus. 196, Vita auct. Anonymo, valde antiquo, *ex MSS. Cap. 1, Studia apud Canonicos Regulares, transitus ad Minores, vita eremitica in Romandiola. 198. Cap. 2, Ordinatio, et fervens ac fructuosa prædicatio. 200. EMBOLISMUS, ex Surio et Annalibus Waddingi. 201. Cap. 3, Adventus Patavium, morbus, obitus, 204. Cap. 4, Pro corpore in civitatem allato contentio, ejusque solennis sepultura apud Fratres. 207. Cap. 5, Canonizatio et Miraculorum Synopsis. 208, COROLLAR. de Bullis Canonizationis 215. LIBER MIRACULORUM *ex MS. veteri. Cap. 1 Miraculis confusi et conversi hæretici. 216. Cap. 2 Facta cum esset Custos Lemoensis. 217. Cap. 3, Alia in Italia et Gallia, Mortui suscitati ; pueri necdum nati martyrium, prædictum. 219. Cap. 4 Acta post reditum ex Gallia, usque ad obitum. 222. Cap. Junii T. III**

- 5 Varia post mortem miracula locis variis 224. Cap. 6, Æterna salus desperatis aut desperabundis curata, SS. Antonio et Francisco apparentibus. 227. Cap. 7. Miracula coram Episcopo Paduano confirmata. 229. APPENDIX § 1, de translationibus corporis et Arcæ ; ac Lingua incorrupta. 232 § 2, De Mandibula et aliis extra arcam Reliquiis, ac posterioribus translationibus. 234. § 3, De Reliquiis quas Reges et Principes Padua impetrarunt. 235. § 4. De sacri Brachii particula, Reip. Venetæ an. 1652 donata. 237. ANALECTA, *ex variis, tam impressis quam MSS. § 1, de ecclesia Patavii Minoribus condita. 239. § 2, Sacelli Antoniani forma et ornatus, ceteraque Patavinæ pietatis erga Sanctum monumenta. 240, § 3, Rerum amissarum recuperatio Sancto utiliter commendata. 242. § 4. Alia vario in genere miracula. 244. § 5, Beneficia a sancto obtenta, per P. Bern. Colnagum S. J. 246, § 6, Alia ex impressis Italicis Bernardini Genovesii et Thomæ Vandini. 248. § 7, Recentiora ab anno 1666 ex Italico imp. 250 § 8, Alia ab an. 1680 etc. 253. § 9. Gratia Venetiis et alibi ab an. 1683 notatæ 255. § 10, Alia ab an. 1685 et deinceps. 257. § 11, Collectio Belgica Jo. vander Borch, unde dantur miracula, et fructus ex usu Novenæ Antonianæ. 259. § 12, Utilitas Responsorii Antoniani, ex duobus libellis Flandricis 262. § 13, Novissimæ Gratia ex MSS. Italicis. 264. § 14, Miracula ex Hispanico Dominici Cornegii ; Lutherani unius mira conversio. 267*
- 15 An Messanam appulerit, ibique habitaverit, quando primum in Siciliam appulit. Item an conventum illic habuerint Minoritæ anno MCCXX. Miracula quædam 7* f
- 13 Anub. Bissoius, M. in Ægypto, *ex Habess. Hagiologio* 173
- 13 Argenis, M. in Ægypto, *ex Habess. Hagiologio MS.* 173
- 13 Arnobius, M. in Ægypto, *ex eod.* 173
- 13 Aquilina, V. M. Bybli in Phœnicia, *Comm. pr. De ejus Actis, præcipuo cultu CP. et notitia apud Latinos. ACTA Græcolat. Auct. antiquiori quam Metaphrastes. ex MS. Vatic. interpr. Sirleto.* 165
- 13 Aschirion, M. in Ægypto, *ex Habess.* 173
- 12 Aurelius, M. Rom. soc. Basilidis, *ex Martyrologiis.* 3

B

- B**asilides M. Rom. cum 6 sociis. *Comm. crit. De horum nominibus ex Hieron. Actisque alicujus Basilidis, primum solius, deinde velut x et xi Junii, cum aliis atque aliis sociis passi 5. Acta ex Mombratio 6 : alii socii* 7
- 12 Basilides alius, cum Cyrino, Nabore, Nazario M. Romæ. *Comm. Hist. Eorum memoria in Missalibus, Martyrologiis, Breviariis. Acta qualia ? 8. ACTA ex MS. Treviren.* 9

I

INDEX SANCTORUM

- 13 Basilla, cum marito Georgio, M. in Ægypto ex *Hagiologio Habess.* 173
- 14 Basilius Magnus, Ep. Cæsareæ in Cappadocia *Comm. pr. Auctore Franc. Baertio* §. 1 De duplici festo; ordinationis, apud Latinos; obitus, apud Græcos 295. §. 2. Auctores coævi alique, ex quibus ipsiusque Basilii operibus Acta collecta 297. §. 3, De anno nativitat 298. §. 4, De anno mortis 300, §. 5 Quædam de ætate S. Gregorii Nazianzeni, patris et filii, consecanea 301. VITA ex ipsias Basilii, utriusque Gregorii, et aliorum operibus collecta studio *Francisci Baertii*. Prologus, encomium Sancti complexus, ex *Amphilochio* 302. Cap. 1, S. Basilii patria, parentes, consanguinei, nativitas, educatio, baptismus 302. Cap. 2, studia Cæsareæ et Constantinopoli 306. Cap. 3, Athenis contracta cum Greg. Nazianzeno amicitia, 309. Cap. 4, utriusque inde discessus: Basilii per Syriam et Ægyptum peregrinatio 312. Cap. 5, Solitaria vita in Ponto cum Gregorio 315. Cap. 6, Basilii Presbyter ordinatus fugit in Pontum; ob simultates cum Eusebio Episcopo suo 319 Cap. 7. His durantibus occupationes utriusque 322. Cap. 8, Reconciliatis Eusebio et Basilio, hic fortiter resistit Arianis et Præfecto Liturgiam scribit 325. Cap. 9, pauperibus subvenit tempore famis 329. Cap. 10, Episcopus eligitur et consecratur 331. Cap. 11, Suffraganeos et avunculum Gregorium sibi nititur reconciliare 335. Cap. 12, pro extirpatione Arianismi et Ecclesiarum pace, apud SS. Athanasium et Damasum, satagit per litteras 338. Cap. 13, Hæresis Macedonianæ suspicionem incurrit: defenditur ab Athanasio et Nazianzeno 342. Cap. 14, Virtutes et gesta, ad Episcopatum et reliquam vitam spectantia 345. Cap. 15, Gesta quædam, ad Ecclesiarum utilitatem, et delinquentium correctionem 345 Cap. 16, Caritas erga Religiosos: Xenodochium erectum 352 Cap. 17, Evippii Arianorumque Episcoporum contra Sanctum molimina 355. Cap. 18, Hujus contra Valentem ejusque Præfectos certamen 359. Cap. 19, Occidentalium auxilium rursus imploratum: consolatio impensa S. Meletio et Antiochenis 363. Cap. 20, Item Calcidensibus et Berœensibus vexatis, atque Barso Edissenis et Petro Alexandrina exulibus 366. Cap. 21, Cappadocia in duas Provincias divisa, contentio cum Anthimo Ep. Thyanen. Nyssæ ordinatus Ep. Gregorius et Theologus Sasimorum 369. Cap. 22, Basilius, Eustathii Sebast. hypocrisi deceptus, similitate Theodoti Nicopol. affligitur. Ecclesias Armeniæ curat 373. Cap. 23, Faustus ordinatur ab Anthimo contra Canones: Atarbii falso accusatur de hæresi: Eustathius veræ fidei professioni subscribit 377. Cap. 24, Eustathius Basilium excommunicat, hic quoque ejus communioni renuntiat, et visitatur a S. Ephrem 379. Cap. 25, Basilii ægritudo, mors Emmeliæ matris, item Athanasii Ancyranis et Musonii Neocæsareen. Epp. 382. Cap. 26, Gregorii Nysseni exilium. Reliquiæ S. Sabæ Mart. in Cappadociam allatæ ad Basilium 385. Cap. 27, Consultationes novæ de mittenda iterum in Occidentem legatione 387. Cap. 28, Amphilochio electo Iconiensi gratulatur, Eusebium Samosat. exulem solatur, ejus cives reducit ad concordiam, Ponti Episcopis reconciliatur. 389 Cap. 29 Neocæsarensium alienatio et secessio a Basilio, alio-

- rum ad eundem accessio. 392. Cap. 30, Occidentalium in causa Meletii dissensio a Basilio, Eustathii Sebasteni defectio, Ecclesiarum ab Arianis vexatio 395. Cap. 31, Euphronio Coloniensi ad metropolim Nicopolitanam translato, Religioni consulitur, probante Basilio 396. Cap. 32, Monachos ab Arianis vexatos solatur Sanctus, Eustathii Sebast. calumnias refutat. 398. Cap. 33, Apologiam pro fide sua scribit 400. Cap. 34, Episcopis Ponti communiter, et nonnullis privatim satisfactio data. Apollinarii hæresis. Epistola ad Episcopos exules 403. Cap. 35, Nova in Occidentem legatio, contra varias hæreses, successu nullo, propter animos Romæ præoccupatos. Conciliatur S. Ambrosius: Sozopolitani instruuntur 406. Cap. 36, Extrema S. Basilii Acta: mors, sepultura 408. Cap. 37, De Reliquiis ejus Brugas Flandrorum delatis, et usque hodie ibi servatis 410. Cap. 38, de recentiori tribusque Doctoribus, Basilio, Nazianzeno, Chrysostomo communi festo, per Joannem Euchaitorum Ep. instituto 413. *Hujus occasione expanditur in tractatu Præliminari tota Acoluthia Officii solennioris apud Græcos Auct. Nicolao Rayæo S. J.* Historia institutionis, ex *Menæis* 414. Eorumdem Icones, in *Annotatis* 416. APPENDIX F. B. De Vita apocrypha, edita sub nomine S. Amphilochii cum *Notis et censuris*. Prologus 418. Cap. 1, Adolescentia Basilii et studia Athenis, Eubuli Philosophi conversio 419. Cap. 2, Susceptus baptismus, Diaconatus, Episcopatus: Juliani mors: Libanii conversio 422. Cap. 3, Decretum exilii sub Valente impeditum, mors filii ejus: chirographum perditum amatoris dæmoni ereptum, Presbyteri cum uxore virginitatem servantis sanctitas cognita, agnitus S. Ephrem, et Græcæ linguæ scientia donatus 428. Cap. 4 Restituta orthodoxis Nicænis Ecclesia: castitas Petri Sebasteni probata. Peccatriciis et Judæi conversio. Mors. 432
- 14 Basilius Magnus Cæsareæ in Cappadocia episcopus. Reliquiæ Romæ. Item Constantinopoli ad Pontificem Romanum missæ, a Cardinali Baronio donatæ Oratorio suorum Neapolitano anno MDC 10
- 13 Belfijus, M. in Ægypto, ex eodem *Hagiologio* 173
- 15 Benildis, M. Cordubæ in Hispania, ex *Memoriali S. Eulogii* 546
- 15 Bernardus Menthonien. seu Montis-Jovis, Archidiac. Augustæ Prætoriæ in Pedemontio. *Comm. pr. de Vitæ scriptoribus, corporis translationibus, Reliquiarum cultu* 547. VITA Auct. Richardo successore, ex *MS. Maurian.* Cap. 1, Natales nobiles, adolescentia sancta, sponsa dimissa, Ordines suscepti 550. Cap. 2, Pulsis dæmonibus erecta Xenodochia et Monasteria: vita reliqua, obitus, sepultura. 553. Sequentia, ex *MSS.* 557. ALIA VITA, ex *MSS.* Prologus Cap. 1, S. Bernardi virtutes et miracula, Ib. Cap. 2, Mors sepultura, et utrumque secuta miracula 559. APPENDIX, ex *Gallico Rolandi Vioti* 560
- 14 Bertholus Ord. Servor. B. V. in civ. S. Angeli in Vado. *Comm. de Vita et cultu, ex Annalibus Gianii.* 485

C

- Candidus, M. in Lucania, ex *Mrll.* 525
- Cantiana M. Aquileiæ, ex *MS. Hieron.* 526
- 13

AD III TOMUM JUNII.

- 13 Cantianilla M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
 14 Cantionella, M. Speciae, *ex Mrll.* 288
 15 Cantianus, cum socio M. Aquileiae, *ex Hieron.* 526
 15 Cantianus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
 14 Castora, Vidua Eugub. 3 Ord. S. Franc. in Umbria. *Ex Jacobillo.* Sanctitas, familia, cultus 485
 12 Celsus, M. Bononiae, *ex Masinio* 14
 15 Cerdo, Ep. Alexandr. in Aegypto, *ex Hagiologio Habess.* 491
 13 Cetheus Ep. Amitern. M. *Comm. pr.* de loco ejus Episcopatus et mortis; item primae ac secundae sepulturae, atque de cultu 181. ACTA *ex 2 MSS. Cap. 1,* Fuga sancti ad Gregorium Papam, et beneficia ad Sedem suam reductio 183. *Cap. 2,* De prodendae urbis conscientia falso insimulatus Episcopus, morti addicitur 184. *Cap. 3,* Flumini immersus cum saxo Sanctus Aternum defertur; ibique sepultus ut peregrinus, illuminato caeco transferatur Atrium 185
 15 Chrysogonus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
 15 Clemens, M. Aquileiae, *ex Hieron.* 526
 13 Crescentianus, socius S. Luciani M. in Africa, *ex Mrl. Hier.* 172
 12 Cunera, V. M. Rhenis in Belgio 55. COMM. PR. § 1 De genere et aetate Sanctae verosimilior conjectura quam sit Legendae, quae facit sociam S. Ursulae 55. § 2, Legendae Rhenensis aetas ac fides exigua: gemina Reliquiarum inspectio 56. § 3, Cultus reliquiarum per varia loca, et quaedam ad eas miracula 57. Sermo in festo, compositus 14 sec. *ex MS.* 59. Miracula *ex MS. Rhenen.* § 1, Mortui suscitati, blasphemi puniti, caeci illuminati 60. § 2, Captivi liberati, morbi varii curati 63. ALIA MIRAC. *ex Teutonico* 16 sec. § 1, Miraculosae curationes Sanctum invocantibus factae 65. § 2 Liberati a periculis mortis 66
 12 Cyrinus, M. Rom. cum Basilide 8

D

- D**igna, V. M. Cordubae, *ex S. Eulogio* 552
 13 Diodorus, M. Emesae in Phoenicia, *ex Synax. MS.* 172
 12 Dionysius, M. Bononiae, *ex Masinio* 14
 12 Dister M. Romae, *ex Mrll.* 5
 14 Dogmael, in Pembrochiano Valliae Comitatu *Synopsis Hist.* Cultus et fundatio Abbatiae, in burgo ejus nomen ferente 436
 15 Domitianus, discip. S. Landini Ab. 538
 12 Donatella, M. Rom. soc. Basilidis. *ex Mrll.* 5
 15 Dulas, M. in Cilicia v. Tatianus 519

E

- E**dburga, f. Eduardi I Reg. Angliae. *Sylloge,* de cultu, vita, reliquiis 546
 14 Eliseus Proph. *Sylloge* de duplici die cultus: Reliquiis Alexandriae, Constantinopoli, Ravennae 273
 12 Eskillus, Episc. Strengen. M. in Suecia. *Comm. pr.* de cultu, vita et translationibus 94. VITA *ex MS. Suecico* 95
 13 Evidius M. in Monasterio Besaluen. in Catalaunia, *ex Vinc. Domeneco* 173

F

- F**andilas, Presb. Mon. M. *Syll. pr.* De cultu et aetate. ACTA, *ex Memoriali Sanctorum S. Eulogii* 191

- 13 Felix, M. in Africa, *ex Hieron.* 172
 15 Felicula, V. M. Romae *Comm. Hist.* De Actis ex passione S. Domitillae, antiquo cultu, pluribus plurium corporibus sub ejusdem nominis veneratione 160
 14 Felix M. Mon. Cordubae, *ex S. Eulogio* 452
 14 Festina, M. in Africa, *ex Mrll.* 288
 13 Fortunatus, socius S. Luciani M. in Africa, *ex Hieron.* 172
 15 Fortunatus, Ep. Neapolit. *Sylloge.* De ejus aetate, cultu, corpore saepe translato 529
 15 Fortunatus, M. *ex Synax. Gr. MS.* 528

G

- G**ajanus, M. in civ. Barbaria, *ex Mrll.* 525
 14 Gallianus, M. Ephesi, *ex Mrll.* 288
 13 Georgius, cum uxore Basilla MM. in Aegypto, *ex Hagiologio Abess.* 173
 13 Gerardus, Mon. O. C. frater S. Bernardi *Comm. pr.* De cultu, vita et sepultura ejus 192 VITA *auct. Conrado Ab. Everbacen.* 193
 14 Gerasimus, Ord. S. Basilii in Calabria, *Ex Romae et Ferrario* 453, quaedam de illo observata 11* d
 12 Guido, Tertiarius S. Franc. Cortonae in Etruria, *Comm. pr.* De cultu et actis 97. VITA *Auct. fere synchrono, ex MS. Italico* 98. Miracula *ex MS.* 102

H

- H**artwicus, archiepiscopus Salisburgensis in Norico. COMM. praevius § 1. Sanctitas probata. Vita a quo et quando scripta 11* § II. Item de scriptore Vitae; de die obitus aliisque Hartwici gestis 13*. VITA ET MIRACULA *ex duabus editionibus Henrici Canisii* 14* *Appendix* De corpore S. Martini per S. Hartwicum Salisburgi invento ac translato 16*. DISQUISITIO in Acta praemissa de translatione corporis S. Martini 18*
 15 Hesychius, vel Ysicius, Miles M. Dorostori in Moesia, *ex Actis S. Julii M.* 526
 15 Hilarianus Presb. M. Ruthenis in Gallia, *ex traditione oppidi Hispaliensis* 544

I

- I**sfridus, Ep. Raceburg. in Wandalia *Sylloge.* De ejus miraculis et cultu 564

J

- J**acobus Anachoreta *et MSS. Synax.* 179
 13 Januarius, M. Romae *ex Mrl. Hieron.* 162
 12 Joannes Miles, an Alexandriae in Aegypto 53
 12 Joannes de S. Facundo, Erem. August. Salmanticae in Castella. COMM. PR. § 1, De Sancti aetate, et Joanne a Sevilla, primae Vitae scriptore 112. § 2, Qua aetate Salmanticam, ac deinde ad Habitum venerit 112. § 3, De cultu paulatim promotum usque ad Beatificationem, et de Canonizatione 113. VITA *Auct. Fr. Joanne a Sevilla Hispanice scripta. Prologus* De intentione scriptoris: *Cap. 1,* Prior vita Sancti usque ad Professionem inclusive 115 *Cap. 2,* Religiosae virtutes, et praedicandae veritatis fiducia 118. *Cap. 3* Fervor sacrificantis, et quaedam adhuc viventis miracula 120. *Parergon,* de similibus favoribus, alteri Dei servo sub Missa exhibitis initio hujus 17 seculi 121. *Cap. 4* S. Joannis 121

INDEX SANCTORUM

- nis viventis mortuique miracula 121. *Cap. 5* reliqua pars veterum miraculorum 628. *Epi-logus* 123 *ACTA* II, ad prioris vitæ supplementum, ex posterioribus scriptoribus collecta. *Cap. 1.* Prior sancti vita usque ad votum ineundæ Religionis 125. *Cap. 2.* Vocatio ad Ordinem, in eoque professio : officia gesta : pax civitati curata 128. *Cap. 3.* Quædam Joannis virtutes, divina ad ejus custodiam providentia : ipse, et alii per eum, ab aquis servati 138 *Cap. 4* sancta mors Joannis et sepultura : prima secundaque translatio corporis in proprium sacellum 132. *Cap. 5* Varia Sancti miracula præsertim in paralyticis et claudis, ex Antolinio 134. *Cap. 6* Reliqua ex Antolinio miracula 136. *Cap. 7* Miracula ex novissimo Vitæ scriptore Valaurio 137. *Cap. 8* Petita instanter Canonizatio, concessa Beatificatio cum Indulgentiis : permissum pro 12 Junii Officium cum Missa 139. *Cap. 9* Salmanticensis Universitas, novum festum ; Civitas, Patronum solenni voto assumit Joannem 142. *Cap. 10* Translatæ ad oppidum S. Facundi Reliquiæ, festum ut Patroni ex voto susceptum 144. *Cap. 11* Novæ supplicationes pro Canonizatione, et pro Officio interim ad totum Ordinem regnumque Castellæ extendendo 146. *Cap. 12* Impetratur desiderata extensio pro Ordine dumtaxat, et oppidis S. Facundi ac Cææ 149. *Cap. 13* Reliquiæ translatae in Lusitaniam, magnifice exceptæ et miraculis multis clarificatæ 151
- 13 Joannes, filius S. Annæ viduæ, apud Græcos ex *Menæis* 180 a
- 15 Jocundus, M. in Cilicia ex *Mrll.* 525
- 15 Jonas Thaumaturgus, Metropolit. Kioviæ in Russia, ex *Triptycho et Synaxario Russorum* 577
- 15 Jovianus, M. in civ. Barbaria, ex *Mrll.* 525
- 14 Jovinus, sive Vivinus, M. Ephesi ex *Mrll.* 288
- 13 Jocundus, M. in Africa, ex *Mrl. Hieron.* 172
- 12 Julianus, Hegumenus Constantinopoli, ex *Menæis* 54
- 15 Julitta, Matrona apud Græcos, ex *MS. Synax.* 437
- 15 Juvanus, M. Aquileiæ, ex *Hieron.* 526

L

- L**andelinus, Ab. Crispinii in Hannonia, cum SS. Adelino et Domitiano. *Comm. pr. de Actis,* cultu, Reliquiis, uniusque eorum corpore in Westphalia 538. *VITA, ex antiquis MSS. SEQUENTIA, ex MS. Odackerano* 540. *ALIA VITA, et forte antiquior, ex MS. Ultraject.* 543
- 12 Leo papa III *COMM. HIST. §. 1* De cultu ejus, vita ante Pontificatum, et primi quadriennii actis 69. *§. 2.* oculis et lingua privatus a conjuratis Leo, sanatur divinitus 71. *§. 3* Ejus honorifica apud Paderbornam exceptio per Carolum M. et quædam acta in Saxonia 73. *§. 4* Leonis reditus Romam, Caroli eodem accessus : hujusque Imperatoris coronati, et illius acta 75. *§. 5* De triclinio Leoniano ejusque musivis, et eorum significatis, 77. *§. 6* An saltem sinistrum emblemata Imperii translationem denotet ex mente Leonis, et quam diverso sensu ipse et Carolus scribantur D. N. 79. *§. 7* Reliqua Leonis cum Carolo acta 81. *§. 8* Acta Leonis cum Constantino-politanis, Nicephori Patriarchæ Synodica. Nova Romanorum conspiratio sopita 84. *§. 9*

- Leonis erga ecclesias reparandas et ornandas magnifica liberalitas, atque obitus 85
- 13 Lucianus cum 8 sociis, M. in Africa, ex *Mrl. Hier.* 172
- 13 Lucianus alter M. in Africa, ex *Mrl. Hier.* 172

M

- M**agdal, seu Magdaletes, ex *Mrl.* 4
- 12 Marcellinus, M. Bononiæ, ex *Masinio* 14
- 14 Marcianus, M. Ep. Syracusæ *Comm. pr. De* cultu, ætate Encomiastæ, Actis apocryphis 215 *ACTA Græcolat. interpr. Jac. Sirmondo Cap. 1,* Adventus in Siciliam, commoratio in antris Pelopiis ; prædicatio et martyrium. 277. *Cap. 2,* Encomium virtutum, dæmonum ex antris illis ejectio sub Episcopo Theodosio 280. *Conclusio* 283
- 14 S. Marcus, Ep. Luceriæ in Apulia, Bovini Patronus. *Comm. pr. De cultu et vitæ actis* 289. *VITA ex MS. Bovinen.* 290. *Cap. 1.* Ortus, Presbyteratus, calumnia miraculis depulsa 290. *Cap. 2,* Episcopatus, miracula in eo, et sanctus obitus 291. *Cap. 3,* Miracula facta circa tempus Auctoris 292
- 12 Mandal, seu Mandales, M. an socius Basilidis ? *ACTA apocrypha* 8
- 13 Martyrum myrias, seu x millia, apud Græcos ex *Synax.* 172
- 12 Maximus, M. Ep. Neapolit. in Italia. *Sylloge. De ejus cultu, obitu, translatione* 14
- 15 Megetia, M. Constantinop. ex *Hieron.* 527
- 14 Methodius Conf. Patr. CP. *Comm. pr. de ejus* cultu apud Græcos et Latinus 439. *VITA Auct. coævo, interpr. Leone Allatio Cap. 1,* Ortus, studia, monachatus, tormenta tolerata, exilium in spelunca 440. *Cap. 2* Patriarchatus et in eo gesta, morbus, obitus 441. *ANALECTA ex variis. Cap. 1* Castimonia : ærumnæ in spelunca ; calumniæ depulsæ 448. *Cap. 2* Cicatrices in Patriarchatu servatæ, festum Orthodoxiæ ordinatum, translata corpora SS. Theodori Stud. Nicephori Patr. Constitutiones editæ, scriptæ vitæ Sanctorum et Homiliæ 449
- 14 Miggenes, M. Ephesi cum sociis ex *Martyrologiis* 288
- 15 Minginus, M. Constantinop. ex *Hier.* 527
- 15 Mora, uxor Timothei M. ex *Hagiol. Habess.* 527
- 15 Mucius, M. Aquileiæ, ex *Hieron.* 526
- 15 Mucius, M. Constantinopoli ex *Hier.* 527

N

- N**azarius, M. Romæ, cum Basilide 8
- 12 Nazarius M. Rom. in vico sui nominis apud Atrebates ex *Mel. loci.* 13
- 15 Nerses, M. apud Græcos ex *Menæis* 527
- 15 Nivitus, cum aliis 10, M. in Lucania ex *Mrll.* 525.

O

- O**dolphus Presb. Ultrajecti. *COMM. PR. de ejus* cultu, Reliquiis, Vita, 87. *VITA ex MSS. et editis. Prologus* 89. *Cap. 1,* Ortus, studia, sacerdotium:

- sacerdotium : acta Ultrajecti et in Frisia 89.
Cap. 2, Varia spiritu prophetico prædicta,
 incendium extinctum : Morbus, obitus, vene-
 ratio 90
- 12 Olympius et Amphion, inter Prætermis-
 sos relati, habent aliqua corrigenda 1*
- 12 Onuphrius Anachor. in Ægypto. COMM. PR. §.
 1 de cultu, reliquiis, vitis 16. §. 2 De Onu-
 phrii Paphnutique gestis ac personis : qualis
 fides habenda Actis illius 18. §. 3 Peregrina-
 tionis Paphnutianæ, apud Surium ; et Ano-
 nymi, ex Vitis-Patrum 1 Pars 19. §. 4 Ano-
 nymi peregrinatio ejusque de Anonymo narratio
 ulterior, similis Paphnutianæ 2 Pars 21. Pars
 3, ex Surio 23. VITA. *Ex MS. Bavar. Græ-
 colatine Cap. 1* Iter Paphnutii, uti et Onuphrii
 in eremo. Ejus causa, dux, terminus, 24. *Cap.*
 2 Onuphrii in eremo labores, solatia, habita-
 tio, victus, obitus, sepultura. An Timotheus,
 Joannes, Andreas, Thadæus, Philippus, ana-
 choretæ, qui in gestis S. Onuphrii leguntur,
 sancti sint 34*. Item de Onuphrio Bellofor-
 tensi, monacho Ordinis S. Basilii 27.
- 15 Orsisius Ab. successor S. Pachomii in Thebaide
ex Actis SS. Pachomii et Theodori 531
- P
- P**eregrinus, Ep. Amiterni. v. Cetheus 181
- 12 Petrus Anachoreta in monte Atho. COMM. PR.
 §. 1, Cultus sacer, palæstra mons Athos,
 tempus in eo actum, iter Romanum 32. §.
 2, Vitæ auctor et inventor ; nova versio no-
 stra Epistola Combefisii 34. EXCOMIUM *Græ-
 colat.* auct. Greg. Palama, Archiep. Thessa-
 lon. *ex MS. Card. Mazarini.* Prologus 35.
Cap. 1, Petri patria, militia, captivitas, votum,
 liberatio 36. *Cap. 2* Iter Romanum,
 inde in Græciam : miracula ibi patrata 38.
Cap. 3, Iter in montem Atho, et vita illic dure
 sancteque acta 41. *Cap. 4*, Depositum Photo-
 come sacrum corpus, dæmoniacam sanat, ac
 templo festoque honoratur 43. *Cap. 5*, Ter-
 tium impugnatur a dæmone, famulum ejus
 simulante, ac reditum in patriam suadente 44.
Cap. 6, Quartam tentationem dæmonis, ange-
 lum mentiti, vincit humilitate ; ac donis cœ-
 lestibus cumulatur 46. *Cap. 7*, a Venatore
 inventus, ei seriem vitæ suæ exponit ; et cu-
 pientem illic manere, domum remittit 48.
Cap. 8, Mortui cadaver dæmonem expellit ac
 navi impositum aufertur 50. *Cap. 9*, Deposi-
 tum sacrum corpus dæmoniacos sanat ac tem-
 plo festoque honoratur 51
- 13 Petrus M. in Ægypto, *ex Hagiol. Habess.* 173
- 15 Petrus Compater, Ord. Min. Oveti in Hispania,
Sylloge, de Vita, translationibus, cultu, et
 anno mortis 563
- 15 Philippus, M. in civ. Barbaria *ex Mrll.* 525
- 12 Placidus, Erem. Cisterc. Ocræ, in Italia *Comm.*
pr. De loco monasterii, anno mortis, vitæ
 auctore, et cultu Beati 104. VITA Auct. Paulo
 de Celano familiari, *ex MS. Prol.* 105. *Cap.*
 1 Pii juvenis ad omnem virtutem profectus :
 initia vitæ solitariae, loco sæpius mutato 109.
Cap. 2 Alia sancti exercitia, extructum
 monasterium, futura prædicta, pius obitus 107.
Cap. 3 Miracula post mortem 109. APPENDIX
 de hodierno, corporis et ecclesiæ statu 111
- 12 Polimacus, M. Rom. socius Basilidis *ex Marty-
 rologiis* 5
- 13 Priscus episcopus Lugdunensis in Gallia. COMM.
- HISTORICUS. Sancti gesta pauca ; tempus epi-
 copatus ; epitaphium 3*
- 15 Proditus, M. Aquileiæ, *ex Hieron.* 526
- 15 Protus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 523
- 13 Psalmodius, Erem. in Lemovic. *Sylloge* De ejus
 cultu et vitæ elogiis 197
- Q
- Q**uintianus cum sociis, MM. in Africa *ex Mrll.*
 288
- 14 Quintianus, Presb. Conf. *ex Usuardo* 439
- 15 Quintianus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
- R
- R**agnobertus, M. in Brescia *Comm. pr.* De ejus
 cultu ac locis ipsi sacris, Abbatia, et Actis.
 187 ACTA Martyrii, *ex MSS.* 188
- 14 Richardus, Ord. S. Bened. Ad. Viriduni in
 Lotharingia COMM. PR. De Vita ab Hugone
 Ab. Flaviniac. ejus discipulo scripta, et in-
 choato ejus aliquo, ut Beati, cultu. 453. VITA
ex Chron. Virid. Auct. Hugone Ab. Prologus.
 455. *Cap. 1* Educatio, Archidiaconatus Re-
 men. et ingressus in monasterium S. Vitoni,
 cum Frederico Comite. 456. *Csp. 2* Abbas
 ordinatus innotescit S. Henrico Imp. novam
 ecclesiam struit, juvante Friderico, et multa
 humilitatis exempla dante. suscepta plura
 monasteria. 459. *Cap. 3* Novæ ecclesiæ orna-
 menta curata, fundi ejus intuitu aucti 460.
Cap. 4 Insignes Abbatis virtutes. 464. *Cap.*
 5 Acta cum Pontificibus, Imperatoribus, Epi-
 scopis ab an. 1011 ad 1027 466. *Cap. 6* Iter.
 Hierosolymitanum. 468. *Cap. 7* Regressus
 Viridunum. Stephani Ab. Lobien. coram eo
 devota humiliatio, S. Simeonis acta Roto-
 magi. 471. *Cap. 8* Remedium fami et pesti
 allatum, quinquennalis anachoresis : pax præ-
 dicata, non sine prodigiis. 474. *Cap. 9* Mors
 præscita et pie obita, funus curatum, honos
 impensus sepulcro. 477. EPITOME Vitæ alte-
 rius, *Ex Menardo et Wasseburgio* 480
- 14 Rufinus et Valerius MM. in agro Suessionensi.
Comm. pr. de cultu et actis. 284 ACTA *ex*
MSS. et Mombratio. 285 Historia Transla-
 tionis et Miraculorum, *ex Flodoardo* 286
- S
- S**ecunda, M. Rom. soc. Basilidis *ex Martyrologio* 5
- 13 Sectindus, M. in Africa *ex Martyrologio Hieron.*
 172
- 15 Sicus, seu Titus Conf. *ex Usuardo* 439
- 13 Silvanus, M. Romæ, *ex Mrll. Hieron.* 162 a
- 15 Silvius, M. in Sicilia, *ex Mrll.* 525
- 15 Stephanus Conf. *ex Synax. Gr.* 528
- T
- T**atianus Dulas, M. in Cilicia, COMM. PR. De ejus
 cultu et sincerissimis Actis 519. PASSIO, *ex*
MS. Vatic. interp. Guil. Sirloto 520
- 12 Ternanus, Scotorum in Britannia Episcopus.
Sylloge : Illorum simul et Scotorum limites,
 apostoli, dioceses 30
- 14 Tecla, M. in Africa, *ex Mrll.* 288
- 13 Thecla, socia S. Luciani, M. in Africa, *ex Mrll.*
Hier. 172
- 14 Theodolus, M. in Africa, *ex Mrll.* 288
- 15 Theodolus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
- 15 Timotheus M. *ex Hagiol. Habess.* 527
- 15

INDEX SANCTORUM.

- 13 Titus seu Sicus Conf. *ex Usuardo* 439
- 12 Torannanus, Agathanus, Mochulleus, Troscanus, fratres germani. Pluscula de illis explicantur 7 *
- 14 Triphyllius, Ep. Leucosiæ in Cypro COMM. de ejus ætate Episcopatu, cultu. ACTA, *Ex MS. Synax.* 174
- 12 Tripus, seu Tripodes, M. an socius Basilidis. *Acta apocrypha* 8

V

- V**alerius et Ruffinus MM. *in agro Suessionensi v. Ruffinus* 284
- 13 Vetula M. apud Græcos, *ex Synax.* 527
- 13 Victorinus M. Ep. Assisii in Umbria 162 b
Comm. præv. De cultu, Actis, Elevatione 162.
ACTA ex MS. 163
- 12 Vimius Erem. Ord. S. Benedicti: in Bavaria 92
- 13 Vitus, Modestus, Crescentia MM. COMM. PR. §. 1 Nomina sacris fastis inscripta; Acta ætatis variæ, fidei non magnæ; cultus et reliquiæ in Sicilia 491. §. 2, Cultus et reliquiæ in Italia. Historia translatorum in Apuliam corporum 493. §. 3, Reliquiæ et cultus in Provinciis Transalpinis 496, PASSIO composita seculo 6 vel 7, et inventa 9 sec. Romæ, *ex variis MSS.* Admonitio prævia. PARS I a S. Vito acta et tolerata in Sicilia, sub patre Hyla, et Præsidente Valeriano 499. PARS II transitus in Lucaniam, inde Romam. Variæ poenæ in-

flictæ, obitus, sepultura 502. *Disquisitio conjecturalis.* De prima sepultura S. Viti, et prætensa translatione corporis ex Lucania in Siciliam 504. TRANSL. Roma in Franciam et inde in Corbeiam Saxoniam, *ex MSS. Prolog.* 507. *Cap. 1*, Reliquiæ translatae in Franciam, petitæ et impetratæ pro Saxonia 508. *Cap. 2* Translatio in Corbeiam, miracula per iter 511. TRANSL. ex Italia in Bohemiam §. 1. Litteræ de ea re Imperiales, et quæstio habita de corpore quod Senis esse dicebatur, est autem S. Guidonis alicujus 513. §. 1. de gloria Ecclesiæ Sancti Pragæ 517

- 13 Vitus, APPENDIX I. De patria Viti et Sociorum ejus 20 *, APP. II de donatione insulæ Rugiæ in mari Baltico, facta ecclesiæ Corbejensi ob victoriam, ad invocationem S. Viti reportatam 22*. miraculum in monacho Corbeiensi, infirmo per S. Vitum patrato 24 *
- 14 Vivinus sive Jovinus M. *Ephesi ex Mrll.* 288
- 15 Vouga seu Vius, Ep. in Armorica, *ex Alberto le Grand* 536

Y

- Y**sichius, v. Hesychius M. 526

Z

- Z**abinus M. Rom. Soc. Basilidis *ex Martyrologio* 5
- 12 Zenon apud Græcos : *an. Episcopus?* 54

INDEX CHRONOLOGICUS

*Rerum præcipuarum, spectantium ad eos præsertim Sanctos, quarum Tomo tertio Junii Acta
vel Anniversaria illustrantur.*

Sec. 15 ante Chr. Eliseus Propheta 273

SEculo I ET II

2 Sec. sub Domitiano S. Felicula M. Romæ
160 b

SEculo III

201 Cir. Victorinus Ep. M. Assisii 162 b
S. Marcianus Ep. Syracus. M. 275 b
293 Aquilina V. M. Bybli 165
Post 300 S. Tatianus Dulas, Martyr Zephyrii
in Cilicia 519 c

SEculo IV

316 Nascitur S. Basilius 300 a, et mox etiam
Gregorius Nazianzenus 301 f
328 Ob. Marcus Ep. Lucerin. Patronus Bovini in
Apulia 289
347 Concilium Sardicense, cui S. Spiridion et
Triphyllius Epp. adfuere 174 f
350 Cir. S. Fortunatus Ep. Neapolis in Campania
529
Ante 360 Maximus Ep. M. Neapoli 14
362 Obit Dianæus Neocæsareen. Ep. succedit Eu-
sebius 319
368 Nicæa terræmotu corrui: sub ruina servatur
Cæsarius fr. Nazianzeni haud diu superstes,
uti nec Gorgonia soror 331 a
370 Ob. Eusebius Cæsareen. succedit Basilius 331 c
Obit etiam S. Triphyllius, Nicosiæ Episco-
pus in Cypor 175
372 Ob. Gregorius senior Ep. Nazianz. Amphilo-
chius ordinatur Ep. Iconien. 390 a
377 Perit Valens Imp. Arianus, succedit Jovina-
nus, 408 e
379 Obit S. Basilius Magnus 301 b
381 Nazianzenus perorat in laudem S. Basilii 300 b

SEculo V

425 Struitur Ravennæ ecclesia S. Stephani Pro-
tomartyris 274 f
431 S. Palladius in Scotiam mittitur 31 b

SEculo VI

600 S. Cetheus Ep. Amitern. M. in Aprutio 181 c

SEculo VII

S. Psalmodius Erem. 190 a
648 Violatur corpus S. Triphyllii 174 c
675 S. Ragnebertus M. in Brescia 187

Ante 700 floret. S. Petrus Anachoreta in
monte Atho 32 c
Cir. 700 S. Cunera Rhenis strangulatur.
55 a

SEculo VIII

763 Neapoli transfertur corpus S. Fortunati Epi-
scopi 530 a
765 Reliquiæ SS. Naboris et Nazarii translatae
Mediolano Metas 12 b
781 Ravennam allatae Reliquiæ S. Elisei Prophetae
274
795 Ob. Hadrianus I: electus Leo PP. III 69 f
799 25 Imp. coronatur Carolus M. 76 c
800 Floret S. Athanasius Ab. in M. Atho. 33 e

SEculo IX

801 Transfertur corpus S. Viti Polymnianum in
Calabria 504
802 Fundatur in Saxonia Corbeia nova 509 e
815 Carolo M. succedit filius Lodovicus 509 a
816 Ob. Leo Papa III, succedit Stephanus IV,
87 e
836 Transfertur Corbeiam novam corpus S. Viti
M. 511 c
841 Reliquiæ S. Landelini in Westphalam trans-
latae 539 b
842 Obit Theophilus Imp. uxor S. Theodora Or-
thodoxiam restituit, S. Methodius creatur
Patriarcha CP. 444 b
847 Ob. S. Methodius Patr. CP. 439 c
853 S. Fandilas M. Cordubæ 191. Ibidem tunc
passi Anastasius, Felix, et Digna 452
860 Normanni vastant Crispinium et alia Belgii
monasteria 538 e

SEculo X

923 Rodulfus Burgundus coronatur Rex Franciæ
contra Carolum Simplicem 519 a
960 S. Edburga f. Edvardi R. Angl. 546 b
968 Ursus S. R. E. Subdiac. vertit Vitam S. Ba-
sili 417
968 Ecclesia S. Viti Pragæ erecta in Cathedra-
lem: deflagrat an. 1042 498 a c
969 Fundatur monast. S. Laurentii Leodii et 1034
absolvitur 462 d, Idem uti et alia plura
alibi, committitur Richardo Ab. S. Vitoni
Virdun. seculo II Ibid.
971 S. Pantaleonis corpus CP. Coloniam transfert
S. Bruno Ep. 462 f
972 S. Vitoni Virdun. ecclesia traditur Monachis
453 f
985 Conditur Monast. S. Ursi, prope Augustam
Prætoriam 552 e
990 Hartwicus, Electus Salisburgensis an Sanctus?
272 a

INDEX CHRONOLOGICUS

994 Bovini inventus libellus de Actis et miraculis
S. Marci Ep. Lucerin. 289 f

SEculo XI

1004 Fignino Ab. S. Vitoni sufficitur Ven. Richardus 459 a
1008 Ob. Bernardus Menthonen. an. æt. 95, 1073
a, Restauratur Vedastinum monast. Atre-
bati 461 a
1013 Dedicatur Ecclesia Bamberg. 467 a
1023 Ob. Hartwicus Ep. Salisburg. 272 a
1023 Ob. Benedicto PP. VIII, et succedit Joannes
ejus nepos, ineptus. 467 f
1023 S. Hartwicus, Arch. Salisburgensis obiit 17 *
1024 Ob. Heimo Ep. Virdun. succedit Rambertus :
item S. Heinricus Imp. et succedit Conra-
dus 467 e f
1030 Dira fames in Gallia 474 b
1038 Ob. Rambertus Ep. Virdun. succedit Richar-
dus 475 f
1041 Publicatur per Franciam Treuga-Dei 476 a
1045 Henricus Imp. ducit Agnetem Pictavensem
477 c
1046 Obeunt Richardus Ab. et Richardus Episc.
Virdunenses 478 b, ordinatur Helinardus
Archiep. Lugdun. ibid.
1063 Ob. Eduardus R. Angliæ 480 f

SEculo XII.

1105 Transfertur corpus S. Landelini Abbatis
Crispinien. 538 e
1138 Ob. B. Gerardus, frater S. Bernardi 192
1139 Theodoricus Alsatus Com. Flandriæ fundat
ecclesiam S. Basilii ; forte et Reliquias ad-
fert 410 f
1150 Restauratur Ecclesia Cathedralis Neapolitana
530 c
1180 Syracusis Messanam translatum brachium
S. Marci Ep. Syrac. 276 c
1187 Philippus com. Flandriæ signat dotationem
Capellanorum S. Basilii 410 c
1193 Nascitur S. Antonius Patavinus Ullissipone
199 e

SEculo XIII.

1211 B. Guido Cortonen. accipit habitum Tertiarii
a S. Francisco 97, obit circa 1247 97 e
1216 Ob. Petrus Compater, O.M. fundator Conv.
Ovetensis in Hisp. 565 c
1226 Ob. Thomas Ab. Vercellen. 221 d
1230 Transfertur Assisii corpus S. Francisci 204 a
1231 Ob. S. Antonius Patav. 203, cœpta fabricari
ecclesia nova Minorum Paduæ 240 a
1232 Canonizatur S. Antonius a Gregorio Papa IX
215
1236 Ob. Richardus II Dux Norman. succedit III
475 c,
1238 Transfertur corpus Richardi Ab. Virdun. 466 e
1248 Moritur S. Placidus Erem. 108 e
1259 Capitur et vastatur ab Aretinis Cortona, cor-
pus S. Guidonis aufertur 103 e
1262 Patavium a tyrannide Eccelini liberatum
234 e
426 S. Bonaventura elevat corpus S. Ant. Patav.
233 f
1263 Decernitur S. Antonii festum Patavii cum
Octava 241
1286 Moravorum regnum in Bohemicum transit
518 e

1289 Paupertatis Franciscanæ Zelatores secessio-
nem moluntur 568 a
1294 Clarenî a Minoribus sejuncti probantur a
S. Petro-Cœlestino, sub titulo Pauperum
Eremitarum D. Cœlestini 568 a
1300 Circ. Obeunt B. Bertholus Servita et B. Ca-
stora in Umbria 487 d, Theodorus regnat
in Abassia 159 d

SEculo XIV.

1307 Ob. Fr. Liberatus, Præfectus Clarenorum
570 c
1310 Transfertur tumulus S. Ant. Patav. 232 f
1337 Neapoli editur Ordo divini Officii Græco-la-
tinus 531 a
1349 Card. Guido transfert corpus S. Antonii Pa-
tav. 235. Ob. B. Angelus de Cingulo, alias
de Clarenî 566 f
1353 Brachium S. Viti Pragæ fertur : doni au-
ctor Carolus IV Imp. coronatur 516 b, et
intelligitur prope Senas esse corpus S. Gui-
donis 516
1362 Elevatur Corpus S. Odulfi Presb. 38 b
1391 In Montem-Jovis adfertur pars Coronæ spi-
neæ 564 c

SEculo XV.

1433 Et deinceps scribuntur miracula S. Cuneræ
V. M. Rhenensis 60 f, 63 a
1437 Eugenius IV unit Xenodoxia S. Bernardi in
Alpibus 558 b
1431 Transfertur mater S. Antonii Patav. 199 d
1463 S. Joannes de Sahagum, accipit habitum Au-
gustinianum 112 f, 117 c 1479 moritur
122 d, natus anno 1429, 125 f
1463 Transferuntur Brugis reliquiæ S. Basilii 410 f,
411 e
1473 Clarenî Minoribus sese adjungunt 573 b
1474 Orcades insulæ oppignerantur Regi Norve-
giæ 55 b
1473 Clarenî uniuntur Recollectis 567 d
1475 Corpus S. Antonii Patav. ponitur sub altari 235
1487 Transfertur corpus B. Petri Compatris Ord.
Min. Oveti 565 f
1492 Granata capitur, eoque transfertur Acci Sedes
Episcopalis 117 d

SEculo XVI.

1511 Julius II plures Minorum congregationes, abo-
lita nominum varietate, Observantibus sub-
jungit 574 a
1533 Transfertur corpus S. Joannis a S. Facundo
133 c
1552 et 1561 Transfertur corpus S. Bernardi Men-
thoniensis 549
1566 Erigitur capella S. Joan. a S. Facundo 133 f
1576 Card. Borromæus Mediolani transfert Reli-
quias SS. Naboris, Nazarii, Celsi 13 a
1579 Donatur Sebastiano R. Lusit. reliquia S. An-
tonii Patav. 235 f
1585 Beatificatur Joannes a S. Facundo 141
1587 Absolvitur sacellum marmoreum S. Antonii
Pat. 235
1589 Neapoli elevantur Fortunatus et Maximus
Epp. 530 c, ardente ecclesia servatur se-
pulcrum S. Joannis a S. Facundo 134
1594 Cajetæ transferuntur corpora SS. Erasmi Mar-
ciani, Innocentii Epp. 276 d, et corpus P.
Petri Compatris Oveti 566
1596

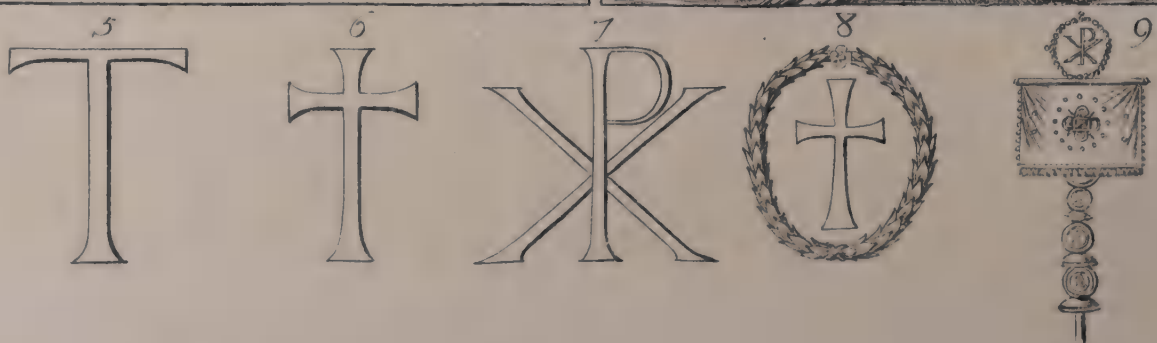
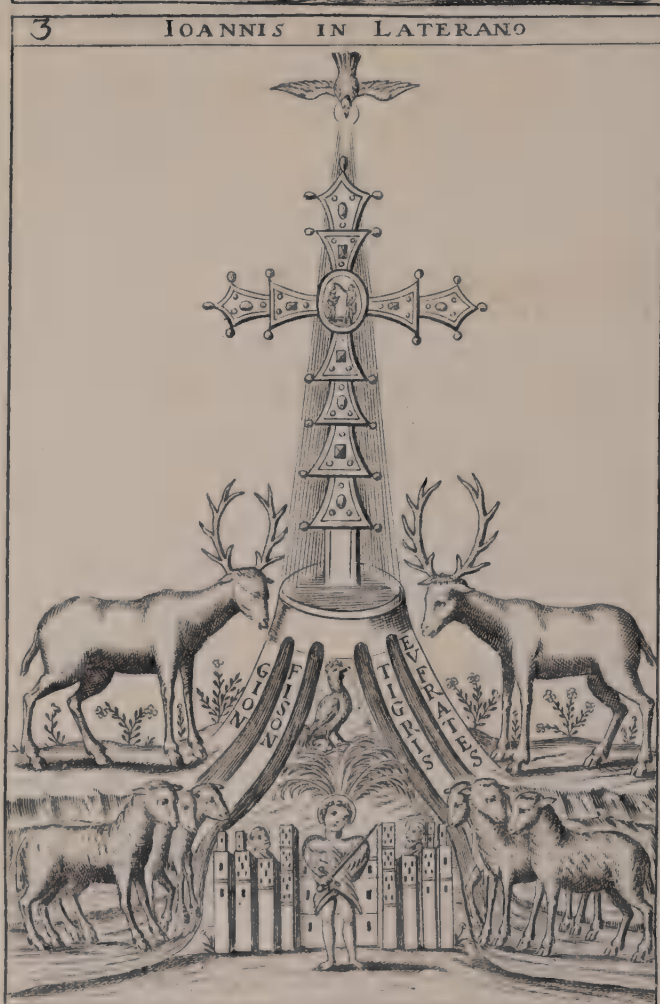
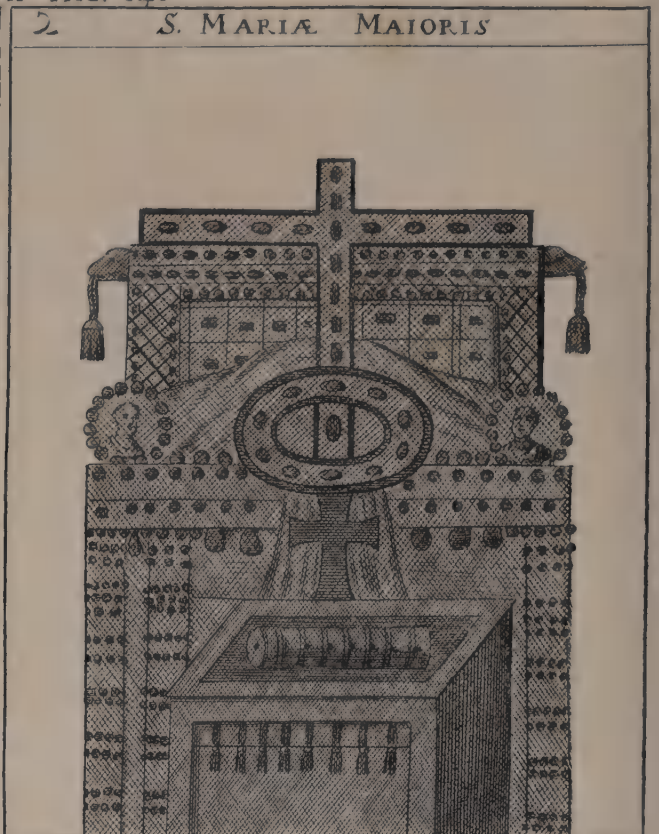
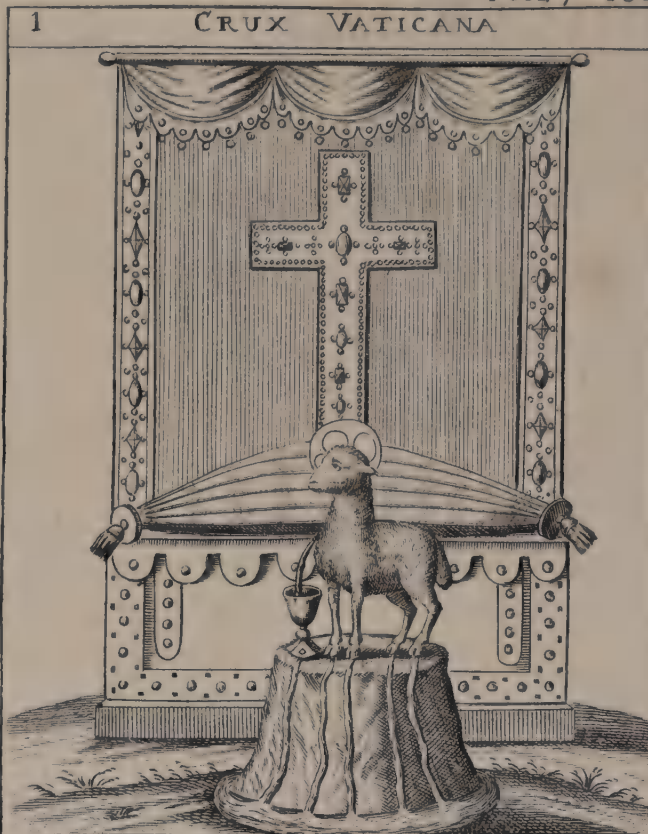
INDEX CHRONOLOGICUS.

1596 Requiruntur in Westphalia Reliquiæ S. Landelini 539 c

SECVLO XVII.

1601 Missa et Officium B. Joannis a S. Facundo conceduntur 142 d
 1602 Salmantica Patronum sibi adsciscit d. B. Joannem 143 : instatur undique pro Canonizatione 147 i
 1605 Putatur inventum Salmanticæ corpus B. Joannis de Sevilia Augustin. 112 e. idem an. 1637 transfertur 113 f
 1609 Donatur Margaritæ Austr. R. Hisp. reliquia S. Antonii Patav. 236 d

1617 Inspiciuntur Reliquiæ S. Cuneræ 56 d, et anno 1638 iterum Rhenis 56 a
 1619 Profanatur a Calvinistis ecclesia S. Viti Praggæ 517 f
 1623 Ob. Cæsaraugustæ Isabella a S. Dominico socia S. Teresiæ 272 c
 1637 Camberi obit Ven. Maria Jacominia Ord. Visit. 272 c
 1642 S. Victorini Ep. M. corpus elevatur Assisii 163
 1652 Senatus Venetus petit et accipit reliq. S. Antonii Patav. 237 c
 1687 Transferuntur Brugis reliquiæ S. Basillii 412 c
 1689 In Bavaria elevantur corpora 3 SS. Gristetensium 92

ACTA SANCTORUM JUNII

TOMUS III

DIES DUODECIMA JUNII.

SANCTI QUI PRIDIE IDUS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Magdaletes, Martyr Tripoli.

S. Basilides,

S. Distrus,

S. Polimacus,

S. Zabinus,

S. Aurelius,

S. Donatella,

S. Secunda,

S. Basilides,

S. Cyrinus,

S. Nabor,

S. Nazarius,

S. Nazarius alter, Mart. Romanus apud Atrabates in Belgio.

S. Dionysius,

S. Celsus,

S. Marcellinus,

S. Maximus, Episcopus Neapolitanus, Martyr in Italia.

S. Onuphrius, Anachoreta in Ægypto.

S. Ternanus, Ep. Pictorum, in Scotia.

Martyres Romæ.

Martyres ibidem.

Martyres, Bononiæ depositi.

S. Petrus, Anachoreta in monte Atho.

S. Joannes, Miles in Ægypto, forsan Alexandriæ.

S. Zeno, à Græcis honoratus.

S. Julianus Hegumenus, Constantinopoli.

S. Cunera, Virgo Martyr, Rhenis in diœcesi Ultrajectina.

S. Leo III, Papa Romanus, in Basilica Vaticana.

S. Odulphus, Presbyter, Ultrajecti in Belgio.

S. Marinus Presb.

S. Zimius Presb.

S. Vimius Laicus,

Ordinis S. Benedicti

Griestettæ in Bavaria.

S. Eschillus, Episcopus Strengenensis Mart. in Sudermania Sueciæ provincia.

B. Guido, Ordinis S. Francisci Tertiarius, Cortonæ in Hetruria.

S. Placidus, Eremita prope Ocrum, in Aquilana Aprutii diœcesi.

S. Joannes de S. Facundo, Ord. Eremitarum
S. Augustini Presbytero, Salamanticæ in Castella.

PRÆTERMISSORUM

VEL IN ALIOS DIES REMISSORUM

Ordo et ratio.

C

F

Licet Venerabilis memoriæ Magister noster Joannes Bollandus, primus hujus vastæ machinæ conditor, in sua ad ipsum Præfatione Generali, Capite 2, quo Methodus et Symmetria operis explicatur, proponens Paragrapho 1, Ordinem ac rationem dicendorum, de istis quoque distincte egerit: quia tamen deficientibus apud Bibliopolas primorum mensium exemplaribus, fieri posset ut in plurium manus hic mensis veniat, qui illos nec habent, nec habere poterunt ab iterata et diutius expectanda eorundem editione; placet loco isto transcripto, haud inutiliter implere vacaturam alias partem paginæ, cum sequenti 2 sic aptius connectendæ. Ita ille habet.

Sequuntur (post nomina Sanctorum videlicet quæque die illustrandorum) PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI. Sæpe namque Sancti unius plura sunt festa, in una etiam atque eadem Ecclesia: nam quorundam obitus sive natalis celebratur; Translatio, nec una; Ordinatio; miraculum quodpiam: aliorum a diversis populis diverso die agitur, etiam eadem celebritas. Esset vero illud ridiculum, si

Junii T. III

quis unius Sancti pluribus diebus edi uno in opere Acta vellet. Semel igitur illa dedi; quibus vero diebus alibi agitari eorum festivitatem vel recoli in Divinis officiis memoriam comperi, indicavi istic, ubi Acta eorum queant inveniri: idque eo consilio, ut si quis Patroni fortassis sui, aut ceteroquin quopiam in loco celebris Sancti, Vitam quærat, neque tamen eo die reperiat, sciat quo sibi sit recurrendum. Plerumque vero ad eum diem cujusque Vitam rejicio, quem maxime solennem agi existimo in loco ubi illius conditum est corpus, aut qui illius ortu patrociniove gloriatur.

Sunt præterea recentioribus Martyrologiis, aut Sanctorum Catalogis, multorum inscripta nomina, quibus tamen cælestes honores non sunt Ecclesiæ judicio decreti vel antiqua populorum pietate prærogati. Hos ego mihi omittendos esse merito existimaui, recentiores præsertim: neque.... cujusquam res gestas retuli, qui non ab aliquibus scriptoribus in Divorum Albo collocetur. An legitime id factum esset, sæpius addubitavi; ac tunc si dedi Vitam, (dedi autem paucorum) omisi tamen Sancti aut Beati

1

titulum:

titulum : plerumque tamen Vitam omisi, nomen indicavi, ut sicubi me mea conjectura fefellerit, me lector eruditus admoneat. Ac vero conjeceram in hanc Omittendorum classem nonnullos, quorum postea et sanctitatem publicis festis monumentisque celebratum didici, et res gestas accepi. *Accepimus et nos ejus posteri multo plures atque servamus pro Supplemento.*

In hoc quoque Omissorum syllabo ordo est a me duplex observatus : nam primos eos, recenseo, qui in priorem, juxta Kalendarii seriem, rejiciuntur mensem aut diem : exempli gratia, si die XII Ja-

nuarii in Martyrologiis Sancti occurrant, quorum aliqui x Februarii, vi Aprilis, xv Januarii, viii Januarii colantur, alii etiam plane Omittendi videantur; primum eos refero qui ad præcedentes Januarii dies, tum qui ad ipsum duodecimum pertinent, sive qui adscripti illi diei sunt, sed videntur esse omittendi; dein qui ad dies consequentes ejusdem mensis; ac denique mensium aliorum, eadem semper serie atque ordine dierum. Secundo cum omnino prætermis- si eodem die plures sunt, hos quoque eo ordine digessi quem eorum postulare ætas, etsi non semper accuratissime expensa, videretur.

AD DIEM XII PRÆTERMISSI VEL ALIO REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi litteræ ad marginem positæ aliud indicent.

Sancti Antonii Abbatis translatio Constantino-
polim, adfertur a Galesinio. De ea ad illius
Vitam egimus XVII Januarii.

S. Blasii, Episcopi et Martyris, Inventio ca-
pitis celebratur Orbitelli in Hetruria, uti ante ejus
Vitam num. 23 dicitur.

D. P.

S. CYRINUS M. Romanus. Corpus ejus seu ossa præ-
cipua, habemus in Sacrario Domus nostræ Professæ
Antuerpiæ. Erutum illud fuit ex cœmeterio Callisti
an. 1606 et P. Jacobo Tirino datum 1622. Ipse a
nobis solenni hodie Officio colitur, propter sui nomi-
nis Sanctum, nunc currentem. Arbitramur tamen
esse diversum, sicut et eos quorum tunc pariter eruta
et donata atque Antuerpiæ sic collocata sunt Cor-
pora, (Sanctos, inquam, Maximinum, Felicita-
tem, Fortunatum, Innocentium, Cerealem) di-
versos ab iis credimus, quorum diebus majores nostri
colendos eos censuerunt. Interim vide quæ de omni-
bus communiter dicta sunt, ubi de S. Fortunato
seorsim egimus, III Februarii.

S. Cœmanus de Airdne Coemhain, vir præcipuæ
sanctitatis, laudatur in Vita Tripartita S. Patricii,
et inscribitur Martyrologio Tamlactensi hoc die,
itemque Martyrologiis Engussii et Mariani : sed
nihil iis addere possumus, quod non sit dictum ad
Vitam S. Atractæ Sororis ejus. IX Februarii.

Stephanus Cardinalis, Episcopus Prænестinus ex
Ordine Cisterciensi, ut Sanctus indicatur a Me-
nardo. De eo inter Prætermis- sos egimus XII Febr.

S. Antonina, Martyr Nicææ in Bithynia, sub Impe-
ratoribus Diocletiano et Maximiano, refertur in
Menologio Basilii Imperatoris; et in Menæis excu-
sis ac manuscriptis. Verum quia etiam Kalendis
Martii colitur S. Antonina, eodem loco et tempore
passa, istic retulimus præcipua, quæ hoc die refe-
runtur; forte quod eadem sit : quare remittimus Le-
ctorem ad diem I Martii.

D. P.

Sanithus Patriarcha, scilicet Alexandrinus, laudatur
in Hagiologio Metrico Poetæ Habessini, ut qui mi-
nisterium Altaris solite curans, in Cœna Do-
mini arcuit a Communione eos, quos tota no-
cte vino indulsisse noverat. Videtur esse primus
hujus nominis, in Chronico Orientali laudatus, quod
aquis dulcibus in urbem deductis cisternas imple-
vit : nam secundus de avaritia et simonia arguitur.
Prior autem dicitur defunctus XXIV Barmudæ die
Sabbathi. Respondet is XX Martii nostri, quando
licebit in ejus qui circa annum DCCCLX obiit, ortho-
doxiam inquirere; aut potius ad mensem sequentem,
quando idem videtur a variis miraculis in prædicto

Hagiologio laudari IV, vel

XIX Aprilis.

Justinus, Chariton, et socii, Martyres Romæ, re-
lati, apud Lipomanum et Surium ad hunc XII Junii
cum Actis ex MS. Græco Cryptæ Ferratæ trans-
latis. At Latini colunt ipsos I Junii.

Aleydis de Scarembeka, Ordinis Cisterciensis, Ca-
meræ prope Bruxellas, indicatur a Benedicto
Dorganio et Arnolde Rayssio, uti diximus ad Vitam
ejus XI Junii.

S. Olympius | Episcopi, Romano Martyrologio Gre-

S. Amphion | gorii XIII jussu recognito inseruntur;

D. F.

prima quidem editione anni 1584, Olympius Athe-
nis, qui ab Arianis Sede pulsus Confessor occu-
buit; et Amphion in Cilicia, qui tempore Maxi-
mini Confessor fuit egregius. Sed consultis Atha-
nasio, Theodoret, Sozomeno, ex quorum scriptis
utcumque videbantur innotuisse; apparuit in paucis
verbis plures esse errores; ideoque in editione altera
anni sequentis sub Sixto V, dictus est Olympius
Episcopus in Thracia, et Amphion tempore Ga-
lerii Maximiani Confessor : in Notis autem rursus
erratur, dum Amphion Cilix confunditur cum al-
tero, qui Nicomedæ in locum Eusebii depositi sub-
stitutus, cito dejectus ejusdem machinationibus fuit;
dumque de eo agere dicuntur etiam Græci (scilicet in
Sirleti Menologio) qui nec ibi nec alibi ejus memi-
nerunt, uti nec Olympii, de quo per nimiam exag-
gerationem in iisdem Notis dicitur, quod ejus glo-
riosum pro fide certamen et graves ærumnas,
quas ab Arianis sustinuit, scribit S. Athanasius :
qui breviter solum meminit, calumniarum et exilii
cum Theodulo, Trajanopolitano Episcopo, tolerati.
Poteratque hic Theodulus, qui etiam interfici jussus
dicitur, sed fuga servatus, eodem jure et die inscri-
ptus Martyrologio fuisse. Nos et hunc et illos huc
referimus, quoad aliquid distinctius de eorum actis,
et antiquius de cultu invenerimus. Neque movent
recentiores Hispani Tamayus, Acunha, Cardoso,
qui ejus Acta texunt, ex fide sui Pseudo-Juliani,
Toletanum Episcopum fingentis, Olympium, post-
quam ex Thracia decessit; et quidem Hispanum,
atque Olysippone natum; sumpta occasione ex libro
Gennadii de Scriptoribus ecclesiasticis cap. 43 ubi
dicit, quod Olympius natione Hispanus, Episcopus
fuit et scripsit librum fidei adversus eos, qui na-
turam et non arbitrium in culpam vocant; os-
tendens non creatione, sed inobedientia insertum
naturæ malum : quod argumentum scriptorem sapit
S. Augustino æqualem vel supparem, non S. Atha-
nasio, atque adeo seculo fere uno posteriore.

NOT. 1

Frater

NOT. 2
D. P.

Frater Joannes Guarinus, primum Anachoreta, postea Monachus fuit Montis-Serrati, apud omnes qui de celeberrima ibi ad Deiparam peregrinatione scripserunt, a vitæ sanctitate ante et post lapsum suum nominatissimus; et cujus ossa ibidem in Sacristia honorifice servari, scribit Benedictus Gononus, in Appendice ad Vitas Patrum Occidentis; Sanctus nominatur in Fragmentis, seu potius fagmentis, protrusis circa initium hujus seculi sub nomine Luitprandi Ticinensis, isti Joanni cœvi; et dicitur obiisse anno dcccv pridie Idus Junii. Hoc satis Tamayo fuit, ut illum ad hunc diem insereret Hispanico Martyrologio et quia in editione Antuerpiensi dicitur etiam Lusitanus, sequacem Tamayus habuit Georgium Cardosum in Hagiologio Lusitano. Optarem ut viri, sane venerabilis, memoriam publico aliquando cultu dignetur Ecclesia: et ad quemcumque illa permiserit diem (nam proprius omnino ignoratur) ipsius Vitam referemus, de qua interim vellemus nancisci antiquam narrationem, qualem istic in membrana, ante trecentos annos perscripta, consignari asserit Petrus a Marca, Parisiensis Episcopus num. 7 Dissertationis de Origine et progressu cultus, B. Mariæ Virginis in Monte Serrato exhibiti, edita nuper inter opuscula ejus postuma: quam interim lege.

Gilbodus, Episcopus Cabillonensis, ut Sanctus indicatur a Ferrario, eumque secuto Saussayo in Supplemto. Verum Cabilone non haberi ut Sanctum, neque coli, didicimus ex litteris Claudii Perrerii: neque etiam ut Sanctus habetur in Historia Ecclesiastica Episcoporum Cabillonensium, post prædictos auctores anno 1662 Gallice edita. Tacent etiam, de ejus sanctitate et die obitus, in Gallia Christiana Sammarthani, ubi Girboldum seu Gerbaldum appellant.

Petrus Berlandus, Archiepiscopus Burdegalensis, cum elogio refertur a Saussayo; sed sub titulo piæ memoriæ tantum.

S. Oswaldus, Episcopus Lindisfarnensis et Abbas Mailrosensis, inscriptus est cuidam MS. Calendario Ordinis S. Benedicti. Verum nullus Oswaldus, inter Episcopos Lindisfarnenses fuit; difficile autem est causam erroris divinando detegere. Fuit ibidem Episcopus S. Cuthbertus, ante Mailrosensis, de cujus Acta 20 Martii sunt data.

NOT. 3

Maurus, Abbas S. Victoris Massiliæ, ut Sanctus profertur a Menardo, citato lib. 6 Antonii d'Ypez, quod secutus est Saussayus. Habemus Officia propria istius monasterii, absque mentione hujus Mauri. Sammarthani etiam accurate enumerant Abbates S. Victoris ad septuaginta, sed neque ullus in his reperitur Maurus. Est quidem ibi Maurontus, Abbas et Episcopus Massiliensis; verum is dicitur mortuus xviii Octobris. Sunt et Reliquiæ S. Mauri in inferiore seu subterraneo sacello, verum ex videntur esse S. Mauri, discipuli S. Benedicti. Guido Monachus in Claravalle, ut Beatus indicatur ab Henriquez, Bucelino, et Chalemoto. Inter Pios censetur a Saussayo.

Opto, Conversus Hemmenrodensis in Germania, ab humilitate et morum integritate, laudatur in Monumentis cœnobii Hemmenrodensis, apud Henriquez et Chalemotum; qui titulo Beati eum honorant, ac citant Calendarium Sanctorum ac Beatorum Ordinis Cisterciensis. Verum si illud intelligatur, quod habemus Divione an. 1612 excusum, error fuerit: nam ipsum ad hunc xii Junii plane vacat.

Nicolaus Assisias laicus, et valetudinarii præfectus, Perusii in conventu Montis, Ordinis S. Francisci, anno 1413 mortuus, tanta fuit virtute præditus, ut præter alia miracula solo tactu qui-

busvis morbis infectos liberaret. Ita Haroldus post alios, absque titulo Beati; quem tamen ei tribuunt Jacobillus, asserens mortuum an. 1393 die 12 Junii; et ante eum Arturus ad 16 Junii.

NOT. 4
D. P.

Joannēs Consobrinus, ut Martyr inscribitur Aciei bene ordinatæ Sanctorum ac Beatorum Carmeliticorum, et in Annotatis MSS. dicitur Beatus vocari in Lusitania, ubi fidei Inquisitor an. 1475 ab hæreticis intoxicatus obierit, ignotus Hagiologio Lusitano Cardosi.

Pelagia Virgo, tertii Ordinis Minimorum, Mylis in territorio Siciliæ Messanensi, laudatur ab Attychio et Lanovio, citatis ab Arturo in Gynæceo sacro, qui eam titulo Beatæ et encomio illustrat.

Joannes Gividrius | Ordinis S. Francisci, anno 1560
Joannes a Lusia | ab hæreticis occisi in Gallia, beati Martyres habentur in Martyrologio Franciscano Arturi.

Vincentius Martyr, non indicato loco aut tempore, indicatur ab eodem Arturo: item Anonyma, Virgo Martyr, anno 1565, pro quibus vide auctores, ab eo citatos, qui tamen diem nullum definiunt.

Raphael in Apulia | an. 1650 | Ordinis Minorum, cum titulo
Antonius Mexici | | Beati, similiter
Joannes Scotus, Lovanii an. 1572 | referuntur in
Joannes Laicus, apud Peruanos, | præcitato Martyrol. Franciscano Arturi.

Guilielmus Elphinstonius, Episcopus Aberdonensis, mortuus anno 1514, ut Beatus cum longo elogio apud Camerarium ponitur in Menologio Scotico. Silet de eo Dempsterus.

Maria a Jesu Cordubæ an. 1514 | Virgines Cla-
Joanna a Baptismo Belvisii an. 1590 | rissæ, cum ti-
tulo Beatæ memorantur ab Arturo in utroque libro.

Maria a Cruce, in Ordine S. Dominici vixit ab anno ætatis xii ad lxxxii, Deiparæ Virginis cultui addicta: cujus intercessione Priorissa impetravit, in summa annonæ caritate, provisionem necessariam ultro allatam. In morte dicitur a Deipara et S. Josepho visitata; referturque in Anno sancto Ordinis hoc die, et Acta latius describuntur a Joanne Rechac seu de S. Maria Tom. 2 lib. 2 cap. 4. Joanne Lopez 4 par. lib. 1 cap. 45, et in capite paginæ annotatur mortis annus 1514. Marchesius in Diario Dominicano, novissime compilato ejus nec meminit quidem, vel hoc vel alio ullo die.

S. Tryphelius Episcopus, memoratur in Menæis excusis et aliis MSS. videtur Triphillius. Episcopus in Cyprio, esse, relatus in Martyrologio Romano xiii Junii.

S. Daria Martyr, uxor S. Marciani, celebratur hoc die in Gynæceo sacro Arturi. Nos cum S. Marciano ipsam referimus xvii Junii.

S. Theolphus Episcopus, indicatur inscriptis additionibus Carthusiæ Bruzellensis ad Grevenum. Nobis ignotis, nisi, syllaba suppleta, sit Theodolphus Episc. Lambiensis, infra referendus ad xxiv Junii.

SS. Nabor et Felix, Martyres Mediolanenses, indicantur hoc die, occasione alterius Naboris Martyris Romani, uti infra dicitur. Istorum autem Acta, secundum Martyrologium Romanum, danda erunt xii Julii.

B. Hrosnata, Canonicus Ordinis Præmonstratensis, fundator cœnobiorum Teplensis et Chotiessoviensis, in carcere extinctus; refertur a Joanne Chrysostomo Vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensium, inceperamusque prælo parare ejus Acta. Verum Georgius Crugerius, suos Tomos de Sanctis Bohemiæ editos anno 1670 in scripsit B. Hrosnatæ, et Raymundo tunc Abbati Teplensi, ubi clare docet ejus sacram memoriam celebrari,

lebrari, xiv Julii.
 SS. Nazarius et Celsus pueri, Martyres Mediolani, ob corporum inventionem et translationem, referuntur hoc die, ab Usuardo, Adone, Notkero, et aliis. Idem Ado, post Gregorium Turon. lib. de Gloria Martt. cap. 47, rursus alibi ejusdem meminit.
 Nazarii et Celsi, quos duos fuisse apud Ebredunensem urbem antiquitas memorando celebrat. Nihil de illis Saussayus. Creduntur Reliquiæ aliquæ Mediolano eo translatae, de quibus consule Puricellum in Dissertatione Nazariana cap. 49 num. 7. De iis agemus ipsorum Natali xxviii Julii.
 Godefridus, Capellanus in Camera, a Cantipratano lib. 2 cap. 40 laudatus, a Rayssio in Auctario ad Molanum additur Aleydi de Scarembeka : de qua supra egimus. Alii ipsum referunt xxii Aprilis.
 S. Marcellus, Episcopus Tungrensis, indicatur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Colitur is iv Septembris.
 S. Evurtii Episcopi Aurelianensis translatio indicatur in MS. Romano Ducis Attempsii, et a Saussayo in Martyrologio Gallicano. Ejusdem meminerunt Bellinus in Gallia auctus, et Canisius. De ea agendum ad diem natalem vii Septembris.
 S. Lini Pontificis Ordinatio indicatur a Felicio. Dies natalis est xxiii Septembris.
 S. Agatha, monialis Winbrunæ in Germania, et S. Liobæ discipula, sanctæ conversationis, indicatur a Wione in Appendice, quod natalem ignoraret, idque ex Vita S. Liobæ xxviii Septemb. Ex Wione idem habet Menardus. At Wilsonus, in prima editione Martyrologii Anglicani, retulit ad xii Junii, eumque secuti, Ferrarius et Arturus. Verum in secunda editione adscribitur diei xxviii Junii, et hoc sequitur Alfordus. Bucelinus vero, adscribit illi diem xii Decembris. Non arbitramur habere cultum Ecclesiasticum ; si id doceamur, et certum venerationis diem, libenter ipsam tunc collocabimus.

Sin minus, (quia in Actis S. Liobæ cum qua venit, ejus memoria habetur) dicentur quæcumque dici de ea poterunt ad illius Natalem xxviii Septembris.
 S. Leodegarii Episcopi translatio indicatur in MS. Atrebatensi. Dies ejus natalis est ii Octobris.
 S. Pelagiæ pœnitentis translatio, apud Jotrum monasterium, refertur a Saussayo. Dies natalis est viii Octobris.
 Adalbero sive Adalbertus, ante S. Udalricum Episcopus Augustæ Vindelicorum, Fastis Benedictinis adscriptus ab Hugone Menardo, et consequenter insertus Menologio Bucelini nullum cultum habet nec habuisse scitur in sua Cathedrali ecclesia, vel in Elwangensi cui Abbas præfuerat monasterio : non item in S. Udalrici Abbatia, nisi quod ipsius corpus, una cum corporibus Wicterpi, Tassonis et Nidgarii, anno 1619, ex abdito et angusto loco, ad Sacrarium solenni pompa translatus, et loco augustiori positum sit ; caput vero pretiosa unionibus mytra ornatum, eleganti in basi servatur seorsim, veluti ad ornatum altaris, uti et capita Wicterpi atque Nidgarii, quos absque scrupulo omnes appellat Sanctos Bernardus Hertfelder, in descriptione Basilicæ Udalricianæ, nec sine fundamento aliquo. Quia tamen de die, quo Adalbero obiit, non satis constare dicit Bucelinus, et Vita quam sub Ermenrico Monacho et Odalschalco Abbate scriptam allegat, necdum inventa, fortassis adhuc alicubi invenietur ; malo rem totam intactam transferre in diem Translationis omnium, factam anno 1619 ix Octobris.
 Christianus, Episcopus Clocharensis et frater S. Malachiæ, relatus ex Mariano Gormanio et aliis, apud Colganum 24 Martii pag. 742. De eo commodius agetur ad Vitam S. Malachiæ iii Novembris.
 S. Maruthas, Episcopus in Mesopotamia, indicatur a Molano, in prima editione additionum ad Usuardum, et a Canisio in Martyrologio Germanico : Verum in Martyrologio Romano et aliis iv Decemb.

NOT. 5
D. P.

DE SANCTO MAGDALETE

G. H.

MARTYRE TRIPOLI

Sylloge de loco ac nomine, ex Martyrologio Hieronymiano.

xiii JUNI.

Tripoli in
Phœnicia

passus dicitur
Magda-
letes;

Tripolis urbs hic præposita, inter varias ejus nominis urbes difficulter potest distingui. Nam inter antiquas Episcopales fuit Tripolis in Phœnicia prima, sub Tyro metropoli. Fuit et Tripolis in Lydia, sub Sardium metropoli, cujus Episcopus Agogius subscripsit Concilio Nicæno primo. Est etiam, licet forte non Episcopalis, Tripolis urbs Africæ littoralis, antiquis nota. Sed dum nulla distinctio additur in Martyrologiis, prior omnium in Phœnicia sita, ut celeberrima, videtur intelligi posse : eo magis quod infra, in Annotatione de SS. Tripode et Mandale (qui an omnino distingui debeat a Magdalete, de quo hic, dubitari merito potest) sociatis Basilidi, num. 2 ac 3 Sancti isti legantur in MS. Augustano profecti ex urbe Orientalium ultra mare, ut parentes suos facerent secum venire in sanctam civitatem Hierusalem, cui Tripolis Syriæ propinquior est. Vetustissimum Martyrologii Hieronymiani apographum monasterii Epternacensis, ab illa urbe ubicumque posita hunc xii diem Junii auspiciatur his verbis : Pridie Idus Junii,

Tripoli Magdaletis : ac dein subjungit septem Martyres, Romæ passos, de quibus mox agemus. MSS. Richenoviense in Suevia et Rhinoviense in Helvetia, hunc etiam diem ita ordiuntur ; In Tripoli Magdaletis. MS. Aquisgranense : In Triploni natalis S. Magdalicis Tripoli. Forsan voluit auctor scribere, In Tripoli seu Triploni. Fatemur tamen quod vox Tripoli ab aliis etiam pro Martyris nomine sumpta inveniat. Hinc in apographis dicti, Martyrologii Hieronymiani, Corbeiensi et Lucensi, inter Martyres Romanos hujus diei leguntur ista verba : Tripoli, Macidaletis. Quæ supra aptius primo loco collocantur. In duplici Vaticano S. Petri habentur nomina sic distincta, Tripolis et Magdalis, et in duplici Casinensi, Triponis et Magdali. Imo in aliis inter alios Martyres miscentur ab invicem separata nomina Tripoli, aut ejus loco Crispoli, et Magdaletis. Hinc etiam nomen Magdalenæ formatum reperimus, uti et Malchi, Daletis, in MSS. Florentinis, quæ mox proferentur.

aliis, Tripo-
lis ponitur
et non
Socii.

**DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,
BASILIDE, DISTRO, POLIMACO, ZABINO,
AURELIO, DONATELLA, SECUNDA.**

COMMENTARIUS CRITICUS

De eorum nominibus, ex Hieronymiano et aliis; Actisque S. Basilidis alicujus, primum solius, deinde, velul x et xii Junii, cum aliis atque aliis sociis passi.

G. H.

Nomina ex
Epterna-
censi apo-
grapho.

Progređimur cum apographo Martyrologii Hieronymiani Epternacensi, in quo post S. Magdaletem, Tripoli passum, ista continentur: Romæ Basilidis, Distri, Polimaci, Zabini, Aureli, Donatellæ, Secundæ. Quæ in apographo Lucensi ita habentur: Romæ Aureli, Baseledis, Zabini, Aurili, Donatellæ, Secundæ. Omisimus interposita ante Zabinum nomina Tripoli, Macidaletis, quibus præponuntur nomina Cyrini, Naboris et Nazarii in apographo Corbeiensi; et his ad aliam classem translatis, ista leguntur: Romæ natalis Aurili, Luci, militum quinque, Zaboni, Aurili, Donatellæ, Secundæ. Ex his in apographo Blumiano ista referuntur. Romæ Autili, militum quinque, Baselidis, Zabini, Donatellæ, Secundæ. Quæ in MS. Reginæ Sueciæ per Holstenium vulgato, ita habentur, Romæ, via Aurelia milliario viii, natalis S. Basilidis, Cyrini, Naboris et Nazarii, de quibus seorsim agemus, dein Tripoli natalis SS. Zabini, Aureliæ, Donatellæ, Secundæ cum aliis quatuor; ubi Tripolis intrusa est palæstra S. Magdaletis, de quo supra egimus. At quinam dicti quatuor, nisi Basilides, Distrus, Polymacus ex apographo Epternacensi? et Lucius sive alter Aurilius, designati in apographo Corbeiensi? At pro militibus quinque in Corbeiensi et Blumiano relatis, forte legendum milliario quinto. Sed quidni SS. Basilides, Cyrinus, Nabor et Nazarius Milites fuisse intelliguntur, de quibus mox agemus.

An addendi
iis milites
quinque?

an Tribu-
lus, Mal-
chus et
Daletes?

2 Sequimur nos in tantis perplexitatibus antiquissimum MS. Epternacense, ideoque maluimus nomina Basilidis et Zabini, loco Basilis et Zabili proponere, quod in plurimis MSS. ita legatur. Memoria Zabini, Aurelii, Secundæ est etiam in MSS. Barberiniano. MS. Leodiense S. Laurentii, Romæ Zabini, Aureliæ, Secundæ. MS. Pragense, Zabinii, Aurelii, Secundi. MS. Richenoviense, Aurili, Donatillæ, Secundæ. Augustanum, Gellonense, et aliud S. Galli, Zabini, Aurelii, Donatellæ seu Donellæ. Parisiense Labbei. Zabuli, Aurelii, Donatillæ. Ab istis mire variant MSS. Florentina Magni Ducis et Senatoris Strozzi, cum editione anni 1486, his verbis usa; Ipso die via Aurelia milliario viii, monasterio Nirino, passio Sanctorum Martyrum, Basilidis, Tribuli, Malchi, Daletis; Cibini, Tropuli, Aurili, Donatelli et Secundæ. Ubi loco Tribuli, Malchi, Daletis, arbitramur legendum, Tripoli, Magdaletis sive (ut alii) Macidaletis, et nomen Tropuli perperam iteratum. Interim apparet huc spectare nomina, Cilini (alias Zabini) Aurelii, Donatilli, quæ rectius leguntur Donatillæ, et Secundæ.

Acta S.
Basilidis ex
Mombritio,

3 Initium de Via Aurelia et milliario octavo potius spectare videtur ad classem sequentem, cujus Antesignanus æque ac hujus nominatur B. Basilides: quo nomine cum multi in Martyrologiis occurrant variis anni diebus, sed aliis atque aliis sociis juncti, pro horum diversitate ipsos quoque distinguendos putamus. Interim Boninus Mombritius, in suo opere de Vitis Sanctorum, ante ducentos annos collecto, et duobus to-
mis vulgato, servatis antiquorum scriptorum verbis;

proponit tomo primo folio 83 passionem S. Basilidis Martyris, capite truncati pridie Idus Junias, absque ulla mentione sociorum damus. Alia Acta descripsimus ex MS. Codice Trevirensi monasterii S. Maximini, et habemus in aliquo codice nostro, valde antiquo caractere descripta, eademque reperimus etiam in codice MS. Reginæ Sueciæ sub nota numeri 482. Hæc autem pro sociis vel primæ vel secundæ classis, nominant Tripodem et Mandalem, dicuntque eos simul ad litus maris post preces fusas emisisse Spiritum, quarto Idus Junii. Talium Actorum Compendium edidit Philippus Ferrarius, ex antiquo MS. S. Mariæ majoris. Nos Romæ perlustravimus omnia monumenta dictæ Ecclesiæ, sed vel non invenimus ibi dictam Vitam; vel, quia initium ac finis non discrepabant ab iis quæ jam aliunde habebamus, describendam nobis non censuimus. Dein Ferrarius ista annotat: De illis, pluribus agunt Petrus in Catalogo, et Mombritius tomo i. Sed plura in eorum Vita ab his scripta continentur inverosimilia et fabulosa, ac Martyrologio Romano adversantia, cum inter cetera illos in pace quievisse narrent. Ast nihil tale legitur apud Mombritium, qui solius Basilidis Acta narrat, ac ne unius quidem socii meminit, Petrus autem de Natalibus eorumdem Actorum Epitomen scribit, velut cum Cyrino, Nabore ac Nazario essent passi. Patet ergo hic levitas Ferrarii, Mombritium et Petrum citantis, acsi pluribus agerent de Sanctis Basilide, Tripode, Mandalide, et aliis xx Martyribus Romæ, quorum apud utrumque, si Basilidem excipias, mentio nulla: sed bene in Actis quæ ex MS. San-Maximiano pervetusto, atque in nostro valde antiquo habemus, et invenimus etiam in MS. Reginæ Sueciæ sub nota numeri 482.

alios socios
addunt,
E

sed fabulo-
satis su-
spectos,

4 Jam dixi in duobus Martyrologii Hieronymiani apographis, Lucensi et Corbeiensi, perperam misceri nominibus Sanctorum Basilidis, Distri et sociorum, Romæ passorum, nomina Tripoli, seu Triploni, et Magdaletis, seu Maudaletis aut Magdalis. Hinc tamen Notkerus, ante octingentos annos, in suo Martyrologio, ii Idus Junii ita scripsit: Romæ via Aurelia milliario decimotertio, natalis S. Basilidis Martyris, Tripodis et Mandalis, sub Aureliano Imperatore, Præside Platone, et aliorum viginti Martyrum. Prudenter autem idem Notkerus addidit, quod Pro Tripodis tamen et Mandale, in quibusdam codicibus, In Tripoli Magdaletis, scriptum reperitur. Et sic de S. Magdaleta, in urbe Tripoli passo, seorsim egimus, uti etiam Passionem S. Basilidis Martyris seorsim ex Mombritio hic damus: quamvis Tripus seu Tripodes aut Tripolus, et Mandaiis, socii jungantur apud Usuardum, Adonem, auctorem Bedæ supposititii; et horum exemplo, in Martyrologio Romano: satis enim laboramus in eo, quod uno eodemque die duo statuatur classes notorum Martyrum, quarum causa Basilides duplicetur; neque putamus addendum tertium, propter duos, quos dixi Tripolim et Mandalim non satis certos.

aut aliunde
suscitatos:

5 Qui in præcitatis Martyrologiis adduntur anonymi viginti, in nullius Basilidis, quibuscumque sociis juncti, Actis

AUCTORE G. H. *Actis hic dandis dubio, expli-*
cantur.

A *Actis inveniuntur; sed iidem videntur, qui die x refe-*
runtur in antiquioribus fastis, passi Romæ via Aurelia,
cum SS. Basilide, Auriso, Rogato, et aliis sex ibi no-
minatis. Imo Plato Præses, in hisce Martyrologiis
citatus, secundum Acta præcitata non fuit in damnatione
Martyris vel Martyrum iudex, sed Præfectus militiæ
in Oriente: qui, propter persecutionem in Italia gras-
santem, conatus fuit dissuadere Basilidi ne eo rediret.
Insuper quæri potest, num iste Aurelianus, sub quo S.
Basilides passus legitur credi debeat fuisse Imperator,
ut in dictis Martyrologiis habetur; an vero talis aliquis,
qualis sub Trajano Imperatore ex Oriente evocatus
præfuit persecutioni Christianorum, in Maji ad Acta
SS. Alexandri I, Eventi et Theoduli. Nam in hisce
S. Basilidis Actis cognominatur, provinciæ habitator,
tyrannus, minister impiorum, iudex impietatis, ini-
micus veritatis, numquam vero Rex, Imperator, aut
Cæsar. Denique quæ in Actis Aurelia urbs aut civitas
appellatur, teste Ferrario, fuit, licet his temporibus
non extet, ex qua via Aurelia dicta sit. Pro ea plura
testimonia ex Paulo Diacono, Rutilio, et aliis conatur
adducere Ortelius in suo Thesaurio geographico; sed
nullum eorum efficaciter probat, ejus nominis civitatem
uspian prope Romam sive in Tuscia suburbicaria fuisse.

B *Nam quod ex Itinerario nominant Forum Aurelia, id*
omnino videtur Cluverio fuisse longe ulterius versus am-
nem Florem, ubi nunc Mons altus nominatur in Ca-
stremsi ducatu, qui distat ad XL P. M. ab Urbe. His
prænotatis repræsentato promissa ex Bonino Mombrizio
soliis Basilidis Acta, arbitrio Lectoris relinquens,
utrum ipsa velit credere primi, an secundi Basilidis
esse, aut saltem alterutrius postquam eadem viderit se-
quenti etiam Martyrum classi applicata.

ACTA S. BASILIDIS

Ex Sanctuario Bonini Mombrizii.

Ex oriente redire in patriam jussus a Christo Sanctus,

Cum Paganorum persecutio famulos D. N. Jesu Christi per totum affligeret orbem, eosque variis tormentis necaret, erat B. Basilides in civitate Orientali, sub Platone Præfecto, tenens sanctæ religionis tramitem; cui Dominus dixerat; Non licet tibi huic domino servire, sed potius tibi convenit jam, pro nomine meo forte inire certamen. Respondit ei B. Basilides: Domine, magister omnium virtutum, paratus sum pro te tormentorum omnium sumere cruciatus. Et Dominus, Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter justitiam; quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Audiens hæc B. Basilides, abiit ad prædictum Præfectum, referens ei, quod per vigintiquinque annos in suo fuisset servitio, et jam tempus esset, ut suos visitaret parentes, et utrum vitalis aura illos foveret, an non. Quem Præfectus interrogans, ait; In qua provincia parentes tui degunt. Et Sanctus; In Italia, inquit Provincia, [civitate] quæ appellatur Aurelia. Respondit Præfectus dicens: Audiui jam a multis de ipsa provincia, Aurelianum, ejusdem provinciæ habitorem, plurima tormenta discipulis Christi ingerere: ideo hoc timendum valde tibi est, ne dum præsens ibi fueris, audiat te discipulum illius, et jubeat te gravioribus affici tormentis. Cui Basilides respondit; Nam si dignus fuero beatorum Martyrum meritis sociari, pro mei magistri honore, Domini Jesu Christi, acriores sustinebo pœnas: quidquid enim in hoc seculo patimur, nihil est ad comparationem cœlestis remunerationis, quam Deus diligentibus se promisit.

2 Præfectus [hæc] audiens: Vade, inquit, et post unum annum ad me revertere. His ille auditis cœpit gaudens ad patriam suam properare. Sed inter eundem sic ad Deum oravit:

Omnipotens æterne Deus, qui cuncta creasti,
Qui miseros refoves, qui confers digna petenti,
Qui lapsos relevas famulos in morte jacentes,
Et cunctis reseras cœlestia regna benignus;
Pande mihi callem, clemens, qui ducat ad urbem
Aureliam; caros cernam exinde parentes.

D

et veniens
Aureliam,

Completa autem oratione, properans Aureliam civitatem, ingreditur domum suorum. Mox compertum est auribus crudelissimi tyranni, quod quidam vir sanctæ religionis civitatem fuisset ingressus: statimque præcepit militibus, ut Sanctum per totam Provinciam quærerent. Qui cum fuisset inventus in domibus parentum suorum; nuntiatum est tyranno. Tunc minister impiorum jussit sub ingenti festinatione sanctum virum ad se venire. Robustissimus athleta Domini respondit: Jesu Christi servus sum, et illi soli servio. Tyrannus ad hæc ait: Num audisti, quia multa discipulis ejus fecerim tormenta! Et Sanctus: Audiui, inquit, tua tormenta, sed minime expavi: proinde huc veni, ut merear a Domino palmam martyrii accipere.

3 His auditis Aurelianus ait. Ergo, ut video, ad hoc venisti, ut similia patiaris. Respondit B. Basilides dicens: Te et tormenta tua pro nihilo duco quoniam si mors evenerit tibi, cum patre tuo diabolo acriora incendia sustinebis, quæ finem non habent, nec tempus refrigerii præstant. Tyrannus furore plenus ait: Fer libamina diis, et denega te discipulum esse illius: quod si non feceris, pœnarum cruciatibus morieris. Et Sanctus ad hæc. Quid valent pœnæ quas promittis, quæ finem habent et diu stare non possunt? et quid valent sceleratissimi homines, quos tu deos dicis, quibus me cogere credis libamina ferre? Scio enim Jovem germanam suam in conjugio habuisse, et Junonem filiam Saturni a virginitate separasse, pro quo inter deos numerari meruit. Scio Herculem, amore Proserpinæ deceptum, ad inferni claustra descendisse, et inde eam ad superiores partes reduxisse. Scio Apollinem, juxta Amphrixum fluvium, Admeti Regis armenta pavisse, et in Cumano antro Sibyllam diabolico exagitasse furore. Scio Melicertam et Lanotheam in mare præcipitatas, et inde postmodum numina maris appellatas fuisse. Scio Asclepium fulminatum fuisse, nec mercedem operis accepisse. Hi omnes impiissimi homines fuerunt, qui postmodum a miseris hominibus coli post mortem cœperunt. Inde illis instituta templa, inde simulacra expressa ad detinendos vultus defunctorum, quibus immolant hostias et dies festos dando honorem celebrant, derelinquentes creatorem suum, quem decet omnes creaturas laudare, et pias illi omni tempore persolvere laudes; et quæ faciebant adorabant, timebant, et venerabantur.

Aureliano ty-
ranno sistitur:

E

coram quo
Gentilium
deos explo-
dens,

4 Audiens hæc Aurelianus Judex impietatis, jussit eum in carcerem retrudi, et os illius crebris pugnis contundi. Beatus autem Basilides, precans Deum, dixit: Domine Jesu Christe, qui famulos tuos inter tormenta carnificum non deseris, sed potius consolaris; jube me, exiguum ovem tuam, ad te pervenire, qui pro tuo nomine pœnas mihi illatas tolerare non cesso: tu enim dixisti, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Hanc autem securitatem secutus, tradidi corpus meum carnificibus, ut animam meam a cunctis peccatis exuas, tecumque vivere facias in æternum, qui es benedictus in secula seculorum. His itaque ad Deum precibus fuis, cœlestibus armis cœpit se munire, qualiter pugnam certaminis sumeret contra iniquum hostem. Post tres autem dies crudelis tyrannus præcepit militem Christi de carcere exire, et suo conspectui præsentari. Ad quem ita, truculento vultu interrogans, ait: Dimi-

minos ejus
contemnit.

Post tridua-
num carce-
rem

sisti

missionem
impetrat a
Præfecto;

iterum vanitatem idolatriæ detestans,

A sisti errorem, qui te talia pati permittit? Cui athleta Christi; Infelix, si te cognosceres, non diceres me habere errorem: sed potius te errori subjectum dijudicares. Audi ergo, si vis, qualiter tu erras, qui unum Deum non colis, qui cuncta creavit; et qui teipsum ad hoc fecit; ut illum coleres, non ut lapides sculptos adorares: nam alii tui similes vario errore detenti, volucrum turpemque bovem, tortumque draconem adorabant: alii semi hominem canem; et alii sensu præditi affirmabant solem esse creatorem omnium rerum, quia videtur totum lustrare polum, et clara lumina infundere terris; alii vota ferebant lunæ, quæ crescere et minui videtur: et alii litabant stellis, quæ luce solis illuminantur. Alii colebant laticem, et alii larem: sed jungere non audebant, quia inimica esse videbantur invicem. Alii ponebant aras arborum radicibus, et instituebant dapes, et flebiles adorabant ramos, ut gubernarent suos filios, et domum dilectaque prædia, et fidem conjugii, famulos et censum. Nonnulli venerabantur olus; et permolles hortos et siccas herbas rigabant. Satis jam derisi monstra, quæ tu et similes tui colentes ceciderunt in atram foveam; quæ et tua dementia nunc colit, et me militem Christi colere compellit.

et tyranniam re-darguens

B 5. Audiens hæc Aurelianus, inimicus veritatis, inquit: Jam miser conticesce, et noli blasphemare deos: quia acerrima tormenta tibi præparantur. B. Basilides, galea Christi protectus, ait: Cur te tanta dementia tenet? qui relicto Creatore tuo, inutilia monstra adoras, et deos esse nominas? O infelix! cum rogas lignum et lapides, surdis clamare videris: lignum enim hanc continet utilitatem, quod aliquando præciditur, et ad continendum domorum cooperimentum supponitur: aliquando focis immittitur, ut hominibus coctos præparet cibos: similiter et lapides, quos tua væsaniam deos nominare non cessat. Quibus auditis crudelissimus tyrannus ait: Gravioribus tormentis eum afficite: et tamdiu plumbatis contundite, quamdiu deos blasphemare cesset, Robustissimus denique miles Christi, dum talia pateretur, ait: O stipula æterni ignis, cunctorumque scelerum patrator, me quasi stultum dilanias, eo quod deorum tuorum monstra derisi ego enim pro gloria æterna, quam Dominus meus Jesus Christus suis promisit fidelibus, libenter tolero tua tormenta: et quanto acrioribus poenis afficior, tanto magis cœlestibus gaudiis beatum me esse non dubito. Tunc ait Arrelianus: Nequissime omnium hominum, non tuæ pertinaciæ parcam: Et sanctus; Ego veritatem loqui non cessabo, quin veritati, testis sim. Tu quidem dæmonum servus existis, et Christianorum sacrilegus oppugnator: ego vero sum miles Christi, et sanctæ fidei observator.

et capitis damnatus

6 His auditis tyrannus, ampliori furore succensus excogitare cœpit, qualiter eum crudeli morte necaret. Videns autem quia nihil proficeret, tandem capitalem in eum dedit sententiam. Mox vero spiculator assumens illum, duxit foras civitatem. Ubi cum ventum fuisset, pius athleta Deum oravit, dicens: Dextera tua, Domine, glorificata est in virtute, dextera manus tua confregit inimicos, dextera virtutis tuæ exaltavit me.

Suscipe quæso tui famuli jam, summe Magister, Basilidis clemens animam, cum laude triumphi:

Cœtibus angelicis jungas, factor olympi.

decollatur 12 Junii.

His precibus expletis, signo Crucis semetipsum muniens, victricem tetendit cervicem, statimque capite est truncatus, Christicolæ igitur, videntes tanti viri constantiam, laudaverunt Deum, qui tales obtinet famulos; et colligentes sacratissimum corpus ejus, posuerunt in congruo loco, ubi miraculorum beneficia digne petentibus exuberare non

desinunt. Passus est autem beatissimus famulus Dei Basilides pridie Idus Junias, ad laudem et gloriam D. N. Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, in secula seculorum. Amen.

D
EX MOMBRITIO.

ANNOTATIO D. P.

De SS. Tripode et Mandalis, sociatis Basilidi.

Satis apparet hæc Acta, nec antiquissima esse, neque ex antiquissimis sumpta, absque multa amplificationis inventionisque rhetoricæ licentia: quare operæ pretium censeo, ipsum originarium textum, quem Ferrarius præ oculis habuit, et censura sua perstrinxit, quemque Henschenius noster luce publica indignum judicavit, huc adducere: cum de interpolatis posteriorum temporum scriptis, judicium ferri nullum tuto possit, dum prima latent, quæ plerumque manifestiores fictionis suæ notas continent. Manuscriptus S. Maximini apud Treviros Codex, cui consentit alius, Neapoli a P. Beatillo nobis indicatus, et tertius Augustæ ad S. Udalricum a nobis inventus, ita habet:

Videntur ista accepta ex aliis antiquioribus,

2 In civitate Orientalium, cum beatus Basilides esset in officio Platonis Præfecti, dixit ei Dominus Jesu Christus: Ego te volo tollere de officio Platonis Præfecti, et in meo officio esse. Respondit B. Basilides: Domine meus, Jesu Christe, vis me lapidibus mori? Cui respondit Dominus Jesus Christus: Qui propter me lapidatus fuerit, coronam accipiet. Tum B. Basilides ivit ad Platonem Præfectum, et dixit ei: Domine meus Præfecte, viginti quinque annis in officio tuo fui, et de servitio tuo numquam recessi: dona mihi inducias, ut vadam ad parentes meos. Respondit Præfectus et dixit ei: In qua Provincia habes parentes? Respondit B. Basilides et dixit ei: In provincia Italiæ, in civitate quæ appellatur Aurelia. Respondit Præfectus et dixit, In provincia ipsa audiavi a multis dicere, quod Aurelianus multa scelera operatus sit in Christianos, sed vide, ne forte te discipulum dicant esse Christi, et faciant te lapidibus perire. Respondit B. Basilides, et dixit ei: Ego ad parentes meos vado. Et iterum dixit ei Præfectus: Quanto tempore moram factururus es? Respondit ei B. Basilides, Annum unum. Et iterum dixit ei Præfectus: Annum unum petisti, concedo tibi et alium, vade cum gaudio.

ubi multa loquens Christus inducitur,

3 Et versus est B. Basilides ad Dominum Christum, et dixit ei: Domine magnas inducias petivi a Præfecto, ut ad parentes meos vadam, et concessit mihi duos annos: Domine meus Jesu Christe, dona mihi unum de discipulis tuis, ut me deducat in civitatem Aureliam, et videam parentes meos. Respondit Dominus et dixit ei: Vade: tolle tibi unum de Fratribus tuis, et vide parentes tuos, ut et facias illos tecum venire in sanctam civitatem Hierusalem. Respondens ad eos iterum Christus dixit: Non quæro a vobis aurum, neque argentum; sed repromitto vobis vitam æternam. Responderrunt ei sancti Martyres Basilides, Tripodes et Mandalis. Amen. Et venerunt ante Dominum, et dixerunt: Hoc nobis promittit Dominus, coronam vitæ æternæ. Et dixit Dominus. Ego sum vobis omnia daturus: ite cum gaudio. Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem seculi. Tunc Beatus Basilides Dixit: De auro et argento nostro quid sumus facturi? Et dixit ad eos Dominus Jesus Christus: Vendite omnia vestra, et date pauperibus. Et fecerunt sicut præceperat eis Dominus, et venderunt omnia sua. Tunc B. Basilides dixit: Domine Jesu Christe, omnia fecimus. Et dixit ad eos Dominus Jesus Christus: Ite in Provinciam [Italiæ in civitatem] quæ appellatur Aurelia, et omnia

F
habens socios adsciscere Tripodem et Mandalin,

et abdicatis omnibus navigare in Italiam

quæ

A quæ dixerō vobis facite; adulteria emendate, et qui malum pro malo reddere voluerint non eos dimitte: quia ego nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat: et omnia opera bona fovete et facite, et ego vobiscum sum.

4 Tunc B. Basilides respondit: dicens. Nescimus ubi est [via]. Respondit Dominus, Ad mare. Et illi: Et quomodo transituri sumus? Et dixit eis Dominus Jesus Christus, Descendite vos ad littus maris, et ibi me invenietis: et ego vobis parabo naviculam modicam, quæ vos in Provinciam ipsam deducat; et neque duas tunicas, neque duplex vestimentum habeatis, neque panem in sarcinis vestris portetis: ego vobis omnia parabo. Venientes autem ad littus maris, invenerunt naviculam ubi erat ipse Dominus Jesus Christus gubernator. Et cum invenissent eum, miserunt se ad pedes ejus et osculati sunt eum: et ipse porrigebat eis manus. Videns autem B. Basilides dixit ei: In quam Provinciam ambulatis? Respondit ei Dominus Jesus Christus, et dixit ei: Nos in urbem Romam, in civitatem quæ dicitur Aurelia milliario octavo. Et dixit ei B. Basilides: Jube nos imponi in navi tua, quia ibidem festinamus. Respondit Dominus Jesus Christus, et dixit illis: Ubi vultis ire, Aurelianus ibi multa mala operatus est in Christianos. Responderunt ei Beati Basilides, Tripodes et Mandalis, Nihil cum eo habemus. Respondit eis Dominus Jesus Christus, et dixit: Date mihi naulum, et sedete in navi mea. Respondit ei B. Basilides: Nummos non habemus, unde vobis dare possumus; neque aurum, neque argentum, neque pecuniam, neque panem in sarcina. Quibus respondit Dominus Jesus Christus: Vos servi estis Christi, et discipuli ejus? Respondit B. Basilides, Nos servi sumus, non discipoli. Et dixit eis Dominus Jesus Christus; Si servi estis Domini Jesu Christi, ascendite in navim. Et ascenderunt in navim. Et dixit Dominus Jesus Christus B. Basilidi: Sede juxta me; et interrogabo si servus es Jesu Christi; dic nobis quæ opera operatus est Christus? Respondit ei B. Basilides; De aqua vinum fecit, cæcos illuminavit, leprosos mundavit, et mortuos suscitavit. Et dixit eis Dominus Jesus: Judæi quid dicunt de eo? Et respondit B. Basilides, Alii dicunt, quia Joannes est; alii dicunt, quia Propheta est; alii dicunt, quia Christus est.

5 Dum vidisset B. Basilides, quia bene et prospere navigabant, quos Dominus Jesus gubernabat, dixit B. Basilides: Domine Jesu Christe, ostende mihi artem gubernationis tuæ: numquam vidi sic bene et prospere navigare. Dixit Dominus Jesus Christus, ad unum de Angelis suis: Descende in navim, et appone eis panem et aquam, ut manducant. Et benedixit eis, et manducaverunt, qui et

gratias egerunt Domino Jesu Christo. Et dixit ad eos Dominus: Descendite de navi, et pausate; et fecerunt sicut præceperat eis Dominus Jesus Christus, et descenderunt de navi, et obdormierunt. Et dixit Dominus Jesus Christus ad Angelos suos; Tollite eos, et ponite ad littus maris, milliario octavo a civitate [Roma], [ad civitatem] Aureliam: Et fecerunt sicut præceperat eis Dominus Jesus Christus. Mane autem facto evigilaverunt, et invenerunt se jacentes ad littus maris. Elevaverunt autem oculos suos ad cælum, et gratias agentes dixerunt: Domine Jesu Christe, magister bone, accipe animas nostras: et eadem hora emiservunt spiritum quarto Idus Junii. Et venientes Presbyteri, et Diaconi, et Clerici, simul et Christiani, collegerunt corpora sanctorum Basilidis, Tripodis, et Mandalis, et sepelierunt in eodem loco: Et fabricata est sanctitati ipsorum basilica, ubi florent beneficia eorum usque in hodiernum diem.

6 Jam vidimus iv Idus Junii, passum Romæ Basilidem, cum sociis ibi nominatis, via Aurelia milliario xiii, pro quo numero quam facile possit subrepere viii, vel hic in illum commutari, nemo non intelligit. Legimus etiam apud Ferrarium quod SS. Basilidis, Tripodis et Mandalis corpora, in ecclesia S. Mariæ in Transpontina asservantur. Idemque confirmat Pancirolius. Quid igitur, si revera Basilides iste, ex una suburbicariarum ecclesiarum, ad viam Aureliam sita, in Urbem illatus sit, una cum corporibus duorum aliorum, vere dictorum, Tripus sive Tripodes, et Magdali vel Magdalis; quorum cum nulla haberetur notitia, perperam crediti sint simul cum Basilide passi, quia eodem loco inventi? sic utcumque rectificaretur, quod Usuardus et Ado, post eosque Romanum hodiernum, ipsos tres tali die referant; refragante licet Hieronymiano Martyrologio, et ipsos inter socios Basilidis non numerante; qui tamen potuerint fuisse inter viginti Anonymos. Tum vero curæ fuerit Clericis S. Mariæ Transpontinæ Legendam aliquam omnium trium componere; et occasione Viæ Aureliæ, comminisci Aureliam civitatem et Aurelianum tyrannum. Hæc autem Legenda diesque assumptus, cum forte aliis non probaretur, eo quod de martyrio haberet nihil; et pridie Idus Junii alius offerretur Basilides, cum nominibus sociorum talibus, quæ non multum abtulerent, a Tripode et Magdale; hunc potius diem passioni eorum maluerint assignare, et sic confecta sit alia illa prolixior Legenda, quam dedimus ex Mombrizio; sed sub nomine solius Basilidis, eo quod Auctor intelligeret, nullum satis certum fundamentum haberi, ad assignandum socios martyrii eos, qui cum illo simul colebantur. Equidem nihil definitio, solum adduco conjecturam, circa modum quo manifesta hic confusio induci potuerit; et inducta valeat explicari.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS BASILIDE, CYRINO, NABORE, NAZARIO, COMMENTARIUS HISTORICUS

Eorum memoria in Martyrologiis, Missalibus, Breviariis. Acta qualia?

SUB DIOCLET.

Antiquum Martyrologium Reginæ Sueciæ Christianæ, quo usus est Lucas Holstenius in suis Animadversis ad Martyrologium Romanum, ita auspicatur hunc diem: Pridie Idus Junii. Romæ via Aurelia milliario viii, natalis Sanctorum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii. Eisdem Sanctos MSS. alia, Romanum scilicet Cardinalis Barbe-

rini, Coloniense S. Mariæ ad Gradus, Richenoviense prope Constantiam in Suevia, sic proferunt: Romæ natalis Sanctorum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii Martyrum. Quæ eadem, palæstra Roma omissa, leguntur in MSS. Divionensi, Atrebatensi, Tornacensi, Lætiensi, Aquisgranensi, duplici Vaticano S. Petri, Casinensi, Altempsiano, et Trevirensi S. Maximini,

Cultus sacer
ex Fastis MSS

ubi pie mor-
tuis sepulti
dicuntur.

E
sed in spe-
ciem valde
fabulosis Ac-
tis, idque
10 Junii.

id quod in
Basilidem for-
tassis quadrat.

F

A *Maximini, aliisque. Rhinoviense in Helvetia, et Augustanum S. Udalrici, ita habent: Romæ Basilidis, Cyrini et Naboris: et in Parisiensi Labbei additur, et Nazarii; verum in duobus ultimis interponebatur Tripoli, uti supra monuimus, quod nomen urbis, non Martyris foret. Rursus Martyribus Romanis in MSS. Corbeiensi interponebantur nomina Cyrini, Naboris, et Nazarii; uti etiam in MS. Blumiano, et quidem post nomen Basilidis, ast alia, antiqua tamen manu, loco Nazarii erat nomen Felicis, quod aliis addebatur in dictis MSS. Augustano et Parisiensi. Verum SS. Felix et Nabor Mediolani passi sunt XII Julii. In MSS. Florentinis, Medicæis et Strozianis, indicatur natalis Sanctorum Martyrum Basilidis et Cyrini.*

Breviariis,
Missalibus,

2 *Antiqua Breviaria Romana, quæ habemus et manu exarata et typis excusa, anno 1479, 1490, 1522 et 1524, item Missalia impressa anno 1484 ac deinceps, ad hunc XII Junii referunt Diem natalem SS. Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii: et hæc ubique præscribitur recitanda Oratio: Sanctorum Martyrum tuorum Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii, quæsumus Domine, natalitia votiva nobis resplendeant: et quod illis contulit excellentia meritorum, fructibus nostræ devotionis accrescat. Huic primæ Collectæ respondet Secreta; Pro Sanctorum tuorum Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii sanguine venerando, hostias tibi, Domine, solenniter immolamus, tua mirabilia pertractantes, per quem talis est perfecta victoria: et Post Communio: Semper, Domine, Sanctorum Martyrum tuorum Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii solennia celebrantes, præsta quæsumus ut eorum patrocinia jugiter sentiamus. Sunt autem antiquissimæ Orationes istæ; utpote quæ non solum reperiantur, vix apice mutato, in libro Sacramentorum S. Gregorii; sed etiam in alio annis fere ducentis prius per Gelasium Papam composito, quem nuper Romæ imprimendum curavit Josephus Maria Thomasius; verum in hoc, quod mireris, ubique deest nomen Basilidis: cum e contrario solum illud ponatur in Calendario vetustissimo Romano, quod Joannes Fronto Parisiis vulgavit, ubi et Evangelium præscribitur de Nicodemo, sumendum ex Cap. 3 Joannis; Erat homo ex Phariseis, usque ad, sed habeat vitam æternam.*

Martyrologio
Roman.

3 *Præcitata Romana Breviaria antiqua, primæ isti Orationi subjungunt tres Lectiones, de SS. Nazario et Celso puero, martyrium sub Nerone Imperatore, et Anolino Præsidente passis v Kalendas Augusti, quorum corpora a S. Ambrosio inventa et translata esse pridie Idus Junii, sub finem additur. Pro quibus, nihil ad hujus diei Martyres spectantibus, Breviario jussu Pii Vedito insertæ sunt duæ Lectiones, hactenus recitari solitæ; secundum quas in hodierno Martyrologio Romano ista primo loco habentur: Romæ via Aurelia natalis sanctorum Martyrum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii militum; qui in persecutione Diocletiani et Maximiani, sub Aurelio Præfecto, ob Christiani nominis confessionem detrusi in carcerem, et scorpionibus lacerati, capite truncati sunt. In Notis addit Baronius: De his Beda, Usuardus, Ado, ac ceteri recentiores. Beda in genuino Martyrologio solum ista habet: Natale SS. Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii. In Ephemeride Bedæ Tomo primo operum, præponitur palæstra Roma. Usuardus vero hunc diem ita auspiciatur: Mediolani natalis B. Nazarii Martyris cum longo elogio, de eo et Celso puero, et dein addit: Item apud præfatam urbem Sanctorum Martyrum Basilidis, Cyrini et Naboris. An ergo Usuardus hos Mediolani passos asserit? Forte præmissi fuerant Martyres Romani, de quibus jam egimus, in aliis antiquioribus MSS. eisque omis-*

4 *aliis,*

scilicet Romanam, Tertius a Baronio citatus Ado, post Junii T. III

longum de SS. Nazario et Celso elogium, ista subjungit. Item B. Basilidis, Cyrini, Naboris. Verum, Usuardo et Adone antiquior aliquanto auctor Rabanus, de hisce Martyribus sic scribit: II Idus Junii, Romæ via Aurelia, milliario v, passio Martyrum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii, etc. Omitto recentiores.

4 *Acta S. Basilidis, quæ supra dedimus ex Mombrizio, in Sanmaximiniano MS. alioque Thuringico, et apud Belfortium, invenimus stylo luculentiori ornata, auctaque circumstantiis nonnullis, et trium sociorum nominibus. Sic autem interpolata etiam invenit Petrus de Natalibus, eorumque Epitomen hanc contexit, insertam lib. 5 cap. 109. Basilides, Cyrinus, Nabor, et Nazarius, sub persecutione Diocletiani, Romæ passi sunt. Hi ex Urbe ipsa oriundi, ad civitatem Aureliam devenientes, omnia sua pauperibus erogantes, Romam redeuntes, ad Maximianum Imperatorem adducti sunt. Qui dum Christum confiteri non timerent, primo scorpionibus durissime cæsi, dehinc in carcerem retrusi, et per dies VII ibidem macerati, inde educti, jussu ejusdem Imperatoris capite truncati sunt, et feris ad devorandum expositi: sed per Dei gratiam corpora eorum, illæsa custodita, a Christianis sepulta sunt milliario III ab Urbe, in loco qui dicitur Catacumbæ, pridie Idus Junii. Hæc ibi, quæ in Breviario Romano reformato in duas parvas Lectiones dilantur, cum antea tres Lectiones recitarentur, de SS. Nazario et Celso Mediolanensibus. Novæ autem Lectiones istæ sic proponuntur:*

5 *Basilides, Cyrinus, Nabor, et Nazarius, Romani milites, nobiles genere et virtute illustres, Christiana religione suscepta, cum Christum Dei filium Diocletiano Imperatore prædicarent, ab Aurelio Præfecto Urbis comprehensi, et ut diis sacra facerent admoniti, ejus jussa contemnentes, missi sunt in carcerem. Quibus orantibus cum subito clarissima lux, oborta omnium oculis qui ibidem essent, carcerem collustrasset; illo cœlesti splendore commotus Marcellus, custodiæ præpositus, multique alii, Christo Domino crediderunt. Verum postea e carcere emissi ab Imperatore Maximiano; cum, ejus etiam neglecto imperio, unum Christum Deum et Dominum in ore haberent; scorpionibus cruciati, iterum conjiciuntur in vincula; unde septimo die educti, et ante pedes Imperatoris constituti, perstiterunt in irrisione inanium deorum, Jesum Christum Deum constantissime confitentes. Quamobrem damnati securi feriuntur. Quorum corpora feris objecta, nec ab illis tacta, a Christianis honorifice sepulta sunt. Si antiquitus eadem invenirentur scripta, neminem futurum credo, cui talis narratio foret de fictione suspecta; sed cum ex Actis mox producendis appareat ruinosum totius narrationis fundamentum esse, non potest firmum censi quod superextructum est, quantavis verosimilitudinis specie niteat, dum in eo omittuntur omnia quæ offendere possint. Nam (ut dixi) unus alicujus S. Basilidis Acta interpolanda sibi sumpserunt, tam illi qui tenebant corpora SS. Basilidis Tripodis atque Mandalis; quam qui insimul habebant, et in Germaniam transferenda dederant corpora SS. Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii. Primi quam insulse id fecerint, jam supra vidimus; videamus nunc quid egerint postremi. Dum autem hoc ago liceat mihi ea omittere in contextu, quæ iisdem prorsus verbis jam dedi legenda ex Mombrizio. Postea de translationibus agam, et Henschenii nostri lucubrationem prosequar.*

ACTA

Ex MS. Monasterii S. Maximini prope Treviros.

Jesu Christi Domini nostri auxilio præmuniti, sanctorum Martyrum certamina stylo comprehendere curenus;

D
AUCTORE G. H.

Actorum
epitome

ex Petro de
Natalibus,

E

et Breviario
Romano

F
Integra hic
proponuntur
judicanda.

PROLOGUS

EX MS.
Auctor tenui-
tatem suam
excusans,

finem scrip-
tionis exponit:

A curemus; ut ipsos intercessores habere mereamur, quorum solennia dignis laudibus celebramus. Quapropter, fraterno amore compulsi, horum Martyrum beatissimorum, Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii gloriosam passionem scribere conamur; ut eorum salutifera certaminis miracula audientium animos ad amorem coelestis patriæ accendant; et mori pro Domino non timeant, qui cum ipso regnare in cælo cupiunt sine fine. Sed hoc fortasse incongruum quibusdam videtur, quod nos ignari sapientiæ arduam rem præsumimus transformare. Quibus dicendum, quod non audacia fisi ingenii, sed pio amore ducti, hoc facere tentamus. Scimus enim gentiles Poetas, Regum suorum victorias variis carminibus laudasse, plurimaque mendacia suis tradidisse voluminibus, unde in hoc seculo honorum gloria sublimati divitiisque ditati fuerunt. Et idcirco tacere nos non decet Christi Martyrum certamina, qui pro nomine ejus sanguinem suum large fundentes, coelestia regna meruerunt; ut ipsi pro nobis Dominum exorare non cessent, quatenus valeamus ad eorum gloriam pervenire sanctissimam. Sedule ad nos immensa Dei pietas clamat, aliquando per

B Apostolorum præcepta, aliquando per Martyrum exempla, dicens; Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Sed hæc quæ diximus, ne in sanctam Dei ecclesiam legentibus fastidium faciant, ad præclaram prædictorum Martyrum passionem exponendam, Domino auxiliante, properemus.

PASSIO.

Maximiano
fideles perse-
quente in Ita-
lia,

2 Cum hujus mundi Principes, ad cruciandas Sanctorum animas, diabolus commovisset; et ubique Domini nostri Salvatoris ecclesias, diversis persecutionum tempestatibus, ventilaret; suscitatisque Regum amicis, amplius inæstuans, adversus Dei populum prælia commoveret; augebat quotidie incrementa sævitiae. Prementibus itaque duriter Maximiani Imperatoris legibus, Christianorum infestabatur exercitus; per Illyricum vero Diocletiani sacrilegi præceptum in Christi populum hostiliter sæviebat, addito tyrannidi suæ in regno partecipe Maximiano, qui et suam rabiem per omnem Italiae provinciam ostenderet. Fere tamen omnes provinciarum Judices nefandorum Principum sacrilegos apices mittebant, ut in templis dæmonum immolare cogerent Christianos, Christi clauderentur ecclesiae, Christi Sacerdotes et Ministri caperentur ut non parerent [Dei] legibus, sed confiterentur simulacra deos esse; quibus si thura nollent accendere, supplicii diversis et mortibus subjacerent. Ea igitur tempestate inter Milites, qui in Christi exercitu triumphabant, fuerunt fortissimi viri Basilides, Cyrinus, Nabor, atque Nazarius, [qui] Romæ præclarissimus orti natalibus, in civitate Aurelia tenebant sanctæ religionis tramitem; ac solcite, licet sub terreno Principe Maximiano fuissent, servabant, quæ erant Cæsaris; Cæsari, et quæ Dei erant, Deo fideliter reddentes. Qui audito imminendæ persecutionis tempore, omnibus quæ habebant in usum pauperum concessis, occulte trans mare in Orientalem civitatem secesserunt; ibique sub Platone Præfecto militantes, ad virtutum multis exemplum fuerunt, et eos ad viam veritatis reducere studuerunt.

quatuor Sanc-
ti milites Ro-
mani

in Orientem se
recipiunt:

C

3 Cumque a cruentis faucibus humani generis inimici plurimam partem infidelium eripuissent, et interna mentis delectatione se Domino jugiter precibus et sanctis operibus consociarent; quadam noctis visione divinæ locutioni interesse meruerunt, dicenti, Non licet vobis, mei amici, mortali huic domino servire; sed potius hinc jam convenit pro Domino meo pati crudelia, et sustinere adversa. Responderunt sancti Martyres: Domine, magister

omnium virtutum, parati sumus pro te tormentorum omnium sumere cruciatus. Revertimini, inquit Dominus, ad mare, nulla vobiscum viatica ferentes; ibi modicum invenietis, omnia vobis necessaria administrans, vehiculum, quo ad desiderata pertinetis natalitia: ego quoque, pro vestro passionis certamine, daturus sum vobis præmium, et coronam perpetuam. Illis in visione itaque auditis, immo ut certius dicam ferventes de promissis Domini, abierunt ad prædictum urbis Præfectum, referentes ei, quod per quinque annos jam in suo fuissent servitio; et tempus instaret, ut suos visitarent parentes, ut scirent si vitalis aura illos foveret an non. Quos Præfectus interrogans ait: In qua provincia parentes vestri degunt? Cui sancti Martyres: In Italiae provincia, quæ appellatur nomine Aurelia. Respondens autem Præfectus dixit: Audivi jam a multis de ipsa provincia talia dicere, quod Maximianus ejusdem provinciae Imperator plurima tormenta discipulis Christi ingereret: et hoc timendum vobis est valde, ne dum præsentibus ibi fueritis audiat vos discipulos illius, et jubeat vos gravioribus affici tormentis. Cui sancti Martyres responderunt, dicentes: Si digni fuerimus beatorum Martyrum consortio, pro amore nostri magistri Jesu Christi, atrociore sustinebimus poenas: quidquid enim in hoc seculo patimur nihil est ad comparisonem coelestis remunerationis. Quibus auditis, Præfectus licentiam contulit eis, dicens: Ite, et post annum ad me revertimini; et mecum regni mei particeps in palatio manebitis.

4 Sancti autem Martyres, accepta licentia, coeperunt cum gaudio redire ad propria. Igitur aura flante secunda, venientes ad littus maris, invenerunt naviculam, divino nutu alimentis corporalibus refertam, in qua suffulti Angelico remigio, ad optatam pervenerunt terram: et ingredienti Aureliam civitatem, perrexerunt ad domum parentum ipsorum. Mox compertum est fama auribus Aurelii, illius civitatis crudelissimi tyranni, quod quidam viri sanctæ religionis civitatem fuissent ingressi: et statim præcepit militibus, ut Sanctos per universam perquirerent urbem. Quos cum invenisset, populis divina in domibus parentum suorum prædicantes, nuntiaverunt tyranno Præfecto Aurelio. Tunc minister diaboli jussit sub ingenti festinatione sanctos milites Domini ad se venire: quos ita vultu minaci alloquitur, dicens; Unde nunc isti seductores veniunt? qui olim ut accepimus, a nostra præsentia, ne diis immortalibus sacrificarent, fugerunt. Responderunt sancti Martyres: Non sumus, ut asseris, Aureli, seductores; sed unius veri Dei cultores: qui usque nunc, non solum tibi, sed et dæmonibus tuis, quos deos esse dicis, honorem offerre recusavimus; verum alios, hujusmodi errore seductos, ad viam reducimur veritatis.

5 Cumque denuo ab ipso interrogarentur, quare fugerant; sancti Martyres dixerunt; Non fugiebamus, sed jussa Domini faciebamus: scriptum est nobis, Si vos persecuti fuerunt in civitate una, fugite in aliam. Aurelius dixit: Quis hoc præcepit? Cui sancti Martyres Christus, qui verus est Deus. Respondit Aurelius: Et nescitis, quia vos ubique Imperatorum præcepta poterant invenire? Et hic, quem dicitis Deum verum, dum comprehensi fuissetis, quare vobis subvenire non potuit? Responderunt sancti Martyres: Semper Dominus noster nobiscum est, et ubi fuerimus cito nobis subveniet. Modo autem, dum nos comprehenderent, nobiscum erat; et hic nobiscum est, confortans nos: et ipse de nostro ore tibi respondet. Præfectus dixit: Multa loquimini, et loquendo magnorum Regum instituta differtis. Legite igitur divinos apices, et quod

D
unde jussi di-
vinitus redire
in patriam,

Præfecto li-
centiam dan-
te,

Aureliam
se conferunt;

delatque ad
Aurelium præ-
fectum

F
fidem generose
confitentur,

ac fugæ suæ
reddita ra-
tione,

A quod jussum est implete. Responderunt sancti Martyres: Nos Imperatorum tuorum jussionem contemnimus, quia sacrilega est et contra Dei præcepta: non licet servos Christi diis vestris immolare, quibus nos non servimus, quia nihil sunt. Indignatus autem Aurelius in servos Dei, hujusmodi protulit sententiam dicens: Claudantur in carcere, et graventur catenis, donec efficiantur sobrii. Responderunt sancti Martyres: Non expavescimus carcerem, credentes Dominum nostrum Jesum Christum nobiscum esse in carcere, qui semper est cum suis cultoribus. Cumque verberibus essent afflicti, ligati retruduntur in carcere.

carceri addi-
cuntur:

6 Tunc sancti Martyres prostraverunt se in terram, et orantes dicebant: Gratias agimus tibi, Domine, quia propter te illata sunt nobis hæc contumeliæ: rogamus, ut qui in hoc carcere tenentur, sentiant nos cultores esse veri Dei, et credant quod non sit alius Deus nisi tu. Cumque dixissent omnes, Amen, statim splendor de cælo magnus apparuit in carcere. Quem cum vidisset Marcellus, custos personarum, aperuit carcerem, et prostravit se in terram ad pedes Sanctorum, dicens eum, lacrymis: Orate pro me, Domini mei, quia credo non alium esse Deum nisi quem vos colitis. Multi vero qui in carcere tenebantur, videntes hæc, crediderunt in Dominum, et laudabant cum lacrymis præ gaudio obortis, dicentes; Benedictus est Dominus Deus, quem vos colitis, qui tenebras carceris in lucem mutavit, et veritatem errore derelicto mentibus nostris infudit.

quo colitus il-
lustrato,

convertitur
custos Marcel-
lus et captivi
plures:

7 Post triduum autem Aurelius sanctos Martyres de carcere exire jussit, et vinctos catenis ad Maximianum Imperatorem deduxit, ut pro contumacia quam in leges Imperatorum exhibuerant, ultimam sententiam sustinerent. Cumque adducti fuissent ad eum, dixit Aurelius; Sacratissime Imperator, ecce deorum nostrorum contemptores tuæ repræsentamus pietati, qui Romanum Imperium et jussa Imperatorum evacuare student. Tunc Maximianus Imperator, gravi succensus ira, ita alloquitur dicens: Cujus discipuli estis. Responderunt fortissimi milites Christi constanter, et dixerunt; Jesu Christi servi sumus, et illi soli servire desideramus. Ad hæc tyrannus: Non audistis quam plurima, quæ discipulis ejus fecerim? Sancti Martyres dixerunt: Audivimus quidem tormenta tua, sed minime expavimus ea. Proinde huc Dominus noster nos venire permisit, ut et nos mereamur ab eo palmam accipere martyrii. His auditis Imperator dixit: Ergo, ut video, ad hoc vos Dominus vester jussit venire, ut similia patiamini. Responderunt sancti Martyres dicentes: Te et tormenta tua pro nihilo ducimus; quoniam etc. *ut supra num. 3 verbotenus eadem.* Audiens hæc Maximianus jussit eos in carcerem retrudi, et carnes eorum acutissimis scorpionibus lacerari. Sancti vero Martyres, inter ipsa tormenta deprecantes Dominum, dixerunt: Domine Jesu Christe, qui famulos tuos inter tormenta carnificum non deseris, sed potius consolaris; jube nos exiguas oves tuas pervenire ad te qui pro tuo nomine pœnas nobis illatas tolerare non refugimus etc. *ut supra num. 4, sed in plurali omnia.*

scorpionibus
lacerari jubet.

iterumque sibi
præsentatis

8 Igitur septem diebus revolutis; crudelis Maximianus præcepit milites Christi de carcere prodire, et suo conspectui præsentari. Quos ita truculento vultu interrogans, ait: Dimisistis errorem vestrum, qui vos talia pati permittit? Cui sancti athletæ Domini subridendo dixerunt: Infelix, si te cognosceres, numquam diceres nos errare etc. *ut supra.* Audiens hæc Maximianus, veritatis inimicus, dixit: Heu miseri! animi vestri compescite insaniam, et nolite blasphemare deos invictissimos, quia acerrima

ma tormenta vobis jam præparata sunt. Ætatem vestram tamen dolemus lacerari verberibus, ideoque animos vestros cupimus emendare sermonibus, ut reliquum vitæ vestræ tempus, juxta legum Imperialium sanctionem diis servientes, perfruamini. Sancti martyres responderunt: Quid de ætate dubitas, quos fides inviolata reddere potest omnibus suppliciis fortiores? Nec tormentis frangitur nostra confessio, nec præsentis vitæ delectatione seducitur, nec timore mortis quamvis acerbæ nostra constantia perturbatur. O infelix! cur te tanta tenet dementia? etc. *ut supra num. 5.* Tu quidem dæmonum servus existis, et Christianorum sacrilegus oppugnator.

D
EX MS.

graviora mi-
natur:

9 His auditis, tyrannus, capitalem dedit in eos sententiam, dicens tortoribus: Tollite hos Imperialium præceptorum transgressores; et capitibus eorum detruncatis, cadavera bestiis et avibus exponite consumenda. Mox vero spiculatores, rapientes eos, duxerunt foras civitatem. Ubi cum ventum esset, magnifici athletæ Domini psallebant etc. *ut supra num. 6, omissis versibus qui recentioris compositionis sunt hic et num. 2.* Precibusque expletis, signo Crucis munientes se, victrices extenderunt cervices: et statim capitibus, animis lætantibus, truncati sunt. Carnifices vero, duro Maximiani sacrilegi præcepto obsequentes, corpora Sanctorum animalibus feris exponentes, tradiderunt: quæ Domino custodiende intacta permanserunt. Passi sunt autem gloriosissimi famuli Domini, Basilides, Cyrinus, Nabor, atque Nazarius, sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, 11 Idus Junii; et coronati sunt a Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et imperium in secula seculorum. Amen. Christiani igitur, colligentes corpora eorum sanctissima, posuerunt ea occulte cum magna diligentia in via Appia, tertio milliario ab urbe, in Basilica Apostolorum; ubi corpora eorundem Principum aliquando jacuerunt, videlicet Petri et Pauli; et sanctus Sebastianus, Martyr Christi, requiescit in eodem loco, qui dicitur Cathecumbas; ædificantes sanctitati eorum ecclesiam, ubi, meritis eorum suffragantibus, præstantur beneficia Domini, usque in hodiernum diem.

ac demum ca-
pite plecti,

et corpora fe-
ris relinqui
mandata:

E

Christiani ta-
men ea sepe-
liunt.

ANNOTATIO D. P.

Hactenus Acta, nunc quidem in Breviario, satis ad speciem commodè depurata, ut dixi; sed huic ipsi fidem minuentia, quam illud seorsim spectatum deberet obtinere; dum ex Actis cum ipso collatis apparet, quod non nisi exiguæ fidei narrationem præ oculis habuerit Petrus de Natalibus, scribens Epitomen illam, unde postea sumptæ quas nunc habemus Lectiones, quod tamen harum Auctores inculpabiliter latuit. Potuit quidem Petrus omittendo prudenter, ut rebatur, circumstantias et adjuncta prorsus inverosimilia, facere ut cetera apparerent verosimiliora; sed non potuit sic efficere, ut essent in seipsis certiora toto, unde hausta sunt, textu; nisi supposita, quæ gratis supponi non debet, revelatione divina, docente veram rerum gestarum substantiam discernere ab interpolationibus falsis. Volebam ergo, ob productas ante Acta illa rationes, libertate jam aliquoties assumpta, ACTA APOCRYPHA intitulare, ne forte incautus lector, non visis præmissis, impingeret in titulum simplicem, ACTA; et solidam aliquam historiam inventurum se ratus, postea quereret se titulo meliora promittente delusum. Sed opportune, sub ipsum tempus imprimendi folii hujus, moneor, ejusmodi titulum, ante similia S. Venantii Mart. Acta, xvi Maji, non leviter displicuisse aliquibus; qui inde sumptæ sunt Lectiones de illo Sancto. Addebant Romæ dici, licet non vere, quod eadem S. Venantii Mart.

F

A Mart. Acta appellaverim FABULOSA, Epitheto sane haud paulum duriori, quam quo revera usus ibi in titulo sum. Potius tamen τὸ APOCRYPHA, et hic omitatur, et alibi deletur; quam veritas, alias non displicitura (ut scribunt, qui censuram probant, viri gravissimi) patiaturs repulsam, vocis unius in sequiorem partem acceptæ causa.

DE TRANSLATIONE

SS. Naboris et Nazarii in Germaniam; illiusque et S. Cyrini ac Basilidis Mediolanum.

G. H.
Corpora a
Paulo I Papa
impetrata,

B Duplex horum Martyrum Translatio facta creditur, altera in partes Germano Gallicas, altera ad urbem Mediolanensem. De priore Paulus Warnefridus in Episcopis Metensibus ista habet: Vir egregius et omnibus præconiis efferendus, Chrodegangus Antistes... petiit a Paulo Romano Pontifice tria corpora Sanctorum Martyrum. id est B. Gorgonii, quod in Gorziæ requiescit; et B. Naboris, quod in Hilariaco monasterio conditum est, et B. Nazarii, quod ultra fluvium Rhenum in monasterio, quod vocatur Lorisaim, ædificata in honorem ipsius Martyris miri decoris Basilica, collocavit. Similia in Chronicis ad annum DCCLXIV aut sequentem, habent Marianus Scotus, Sigebertus, et alii. Sed ea verba de SS. Nabore et Nazario, de quibus hic agimus, esse intelligenda, optime probatur per Martyrologium B. Rabani, ex Abbate Fuldensi Archiepiscopi Moguntini, cujus hæc sunt verba. II Idus Junii, Romæ via Aurelia milliario v, passio Martyrum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii, quorum Naborem et Nazarium, simul cum * Gorgone Martyre, transtulit a Roma in Galliam * Hruogangus Metensis Episcopus, permittente Paulo Papa Romano, anno Dominicæ Incarnationis DCCLXV: et collocavit dictus Episcopus S. *Gorgonem in monasterio, quod dicitur Gorzia; Sanctum vero Naborem, in monasterio alio, quod dicitur Nova-cella; Sanctum quoque Nazarium, in monasterio, quod dicitur Lauresham: ubi signa et miracula in sanitate infirmorum et debiliu sæpius fiunt. Hæc Rabanus, quæ plane eadem leguntur in Martyrologio nomini Bedæ Supposito, aliquod nomini-bus perfectius descriptis, prout in margine notavimus. Colitur S. Godegrandus sine Chrodegangus, supra etiam Hruogangus, vi Martii, quo die ad ejus Vitam § 3 late deduximus translationem horum trium sacrarum corporum; et potissimum ex Chronico Laurishamensi, ob corpus S. Nazarii eo delatum: cujus etiam Miracula, actis S. Nazarii perperam admixta in Francofurtensi Legendario, a se reperta scripsit Gamansius noster, seculo plusquam dimidio jam transacto, sed mutila. verum ea nec sic quidem ibi amplius reperiuntur, solumque optandum restat ut aliunde integra eruantur. Quæ nolumus repetere, cum ibidem legi possint.

2 Monasterium Nova cella, etiam Helera et Hilariacum dictum, nunc oppidum S. Naboris, apud Lotharingos situm, fuit S. Fridolini studio constructum, uti in hujus Vita etiam vi Martii illustrata capite 3 continetur. Ejus Abbates omnes ad sua usque tempora deducit Bruschi, in Monasteriorum Germaniæ chronologia: ubi ad S. Naboris, a terra elevati, et post summam aram collocati, tumulum, asserit subscritos haberi hos versiculos.

Martyris egregii contentas cerne Naboris
Reliquias tumba hæc, præclaro stemmate nati:
Quem, qui sacra Jovi nollet deferre profano,
Verberibus diris collisum Maximianus,
Coelicolis addens testem, necat ense cruento.

Ast tandem, nutu Tiberinæ Sedis alumni,
Mirifice nostras duxit Chrodegandus ad ædes.
Quem Mediomatrica Pastorem Ecclesia habebat.
Seclis bis senis septem superaddita lustris,
Nec non Olympiadi, quando peramœna salutis
Tempora signarent nostræ, pergrataque salutis.
S. Gorgonius colitur ix Septembris, de cujus corporis ad Gorziense monasterium translatione, anno DCCLXV quarto Idus Martii, pluribus egimus xxvii Februarii, ad Vitam B. Joannis Gorziensis Abbatis, quæ non sunt hic repetenda.

3 Joannes Petrus Puricellus, in sua Dissertatione Nazariana, Mediolani anno MDCLVI excusa, cap. 73 late agit de Translatione horum trium sacrarum corporum, ex urbe Roma ad prædicta loca: atque accurate distinguit hos Romanos Naborem et Nazarium, a Sanctis hujus nominis Martyribus Mediolani passis, ex quibus Nabor cum Felice colitur xii Julii, et Nazarius cum Celso xxviii Julii. Quia vero Mediolani, in Ecclesia S. Celsi, repertæ fuerunt Reliquiæ SS. Basilidis, Cyrini et Naboris, arbitraturs Puricellus, dicto capite 73 num. 13, illas ab eodem Paulo Papa primo, per hæc tempora donatas Mediolanensi fuisse Archiepiscopo, qui pro Ecclesiæ Romanæ liberatione non minus, quam Episcopus ille Metensis, laborasset. Is fuit B. Lætus, de quo ad diem iv Aprilis inter Prætermisos egimus; seditque, non (ut ibi per errorem legitur) ab anno 753 ad 769, sed ab anno 744 ad 759, qui fuit Pauli I annus III. Idem Puricellus cap. 113 adducit testimonium Gualvanei Flammæ, qui in Ordine Prædicatorum S. Dominici religiosam vitam duxit sub annum mccc ac sequentes, et ista scripsit: Festum Sanctorum Martyrum Basilidis, Cyrini, et Naboris die xii Junii. Jacent ad S. Celsum. Hæc ibi. At Carolus a Basilica Petri, lib. 6 Vita S. Caroli Borromæi cap. I, Gesta anni MDLXXXI prosequens, cum solennem sacrarum Reliquiarum, quæ in Stephaniensi Basilica repertæ fuerunt, Translationem narrasset, factam die xiv Aprilis, addit: Atque eodem mense, post dies quinque, Reliquias movit SS. Cyrini, Naboris, atque Basilidis, quæ in altari S. Celsi, in capite sinistræ navis (ut appellant) posito, reconditæ erant: quod altare, ob minime congruum locum, tollendum erat. Celebritatem pompæve ejus nullam instituendam censuit, cum paucæ tantum ossa anteconspexisset. Ea privatim reposita sunt, mox in aptiorem locum referenda.

4 Hæc ille, quæ latius exponuntur a Petro Glusiano, lib. 9 ejusdem S. Caroli Vitæ cap. II, et in codice MS. monasterii hujus S. Celsi Canonorum Regularium S. Salvatoris apud dictum Puricellum cap. 151: ex quibus constat, duo altaria ex navi dictæ Ecclesiæ, jussu Hieronymi Ragazoni Visitoris Apostolici, tunc Episcopi Famagustani, dein Bergomensis, fuisse amovenda: horum unum, Deiparæ Virgini dicatum, e capite dextro dictæ navis sublatum mox fuit, scilicet anno MDLXXVI: alterum vero, Sanctis Martyribus Basilidi, Cyrino, et Nabori sacratum, anno MDLXXXI. Cumque ibidem sepultura Alphonsi Guevara, Majoris pro Rege Catholico apud Mediolanenses in Concilio privato, esset construenda; detectum ibidem est vas seu arca marmorea: quod ubi scivit S. Carolus Borromæus, assumptis secum Episcopis Novariensi et Bergomensis, aliisque Prælatis et viris Ecclesiasticis, et magna populi multitudine, die xix Aprilis venit ad S. Celsi ecclesiam cum solita cerimonia: et recitatis precibus, primo ad altare majus, dein ad locum excavatum; et post recitatas litanias, fuit elevatum cooperculum dicti vasis sive arcæ marmoreæ, et reperta ossa sacrarum trium Martyrum Basilidis, Cyrini et Naboris; eaque inter cantica et organa, et applausus spirituales, aliasque demonstrationes et signa devotionis elevata,

D

Reliquiæ SS.
Basilidis, Cy-
rini et Nabo-
ris Mediolani,

E
in ecclesia
S. Celsi,

inventæ sub
altari anno
1581,

F
elevatæ a
S. Carolo
Borromæo
19 Aprilis

. Naboris
nscriptio.

in sacrario
deposita,

A atque in sacrarium deportata, ibidemque sub clavibus et sigillis quatuor asservata. Sequenti die submissi fuerunt duo Commissarii, cum suis Officialibus et Notario publico : coram quibus fuerunt interrogati et examinati, quotquot poterant conferre aliquam informationem, cognitionem, aut notitiam de hisce Reliquiis, sive per scripturam, sive per traditionem; et omnia, etiam minutissima quæque, fuerunt annotata, coram aliquot *Canonicis Regularibus ibidem præsentibus, quorum nomina etiam istic videri possunt.*

et an. 1608
ad capellam
propriam
translata,

§ Idem *Paricellus cap. 167* Justum profecto, inquit, necdum conveniens jam erat, ut corpora SS. Basilidis, Cyrini, ac Naboris Martyrum suo e tumulo in Ecclesiæ Celsianæ sacrarium anno jam MDLXXXI privatim translata, ibique clavibus ac sigillis oclusa, quo ad usque novum illis et condecens altare alibi apto in loco intra eandem Ecclesiam extrueretur; Justum profecto jam erat, inquam, ut anno tandem MDCVIII tumultum sortirentur honestiorem, atque in capella, sibimet ipsis proprie destinata, convenienter custodirentur. Prope Marianam ergo capellam, constructa est altera; eaque sumptibus Cæsaris Marini, Patricii Genuensis, aucta demum et ornata, decorum aptumque illis Martyrum

exuviis conditorium fore visa est. Quocirca marmoream quoque tabulam, in sinistro ejusdem capellæ latere, inseruerunt parieti, et his quidem litterarum insculptam monumentis.

D. O. M.

Nabor Basilides, Romanæ robora pubis,
Cæde ter in socia, terque Cyrene cadis.
Una tergimini cineres servantur in urna :
Cæsaris hæc pietas, Cæsaris ille furor.

cum hac
inscriptione.

Aucto ornatoque sacello, cibariis Sacerdoti decretis, Cæsar Marinus, Pat. Gen. Corpora trium Martyrum, qui sub Maximiano Cæsare singulari constantia vitam perfunderunt, hoc in loco servanda colendaque curavit anno Domini MDCVIII.

6 *Primum verbum, Nemur legebatur apud Paricellum; correxi ego ex conjectura, per quam cetera verba commodum sensum accipiunt : ad Corpora quod attinet, non est novum in hac materia totum nominari pro parte, et jam vidimus pauca tantum ossa haberi : facile autem credimus S. Chrodegangum, cum Roma in Lotharingiam suam rediret, Mediolani in transitu, fortassis Reliquiis aliquibus donatum; vicissim illic dimisisse partem ejus quem ferebat thesauri.*

E

DE S. NAZARIO MART. ROMANO IN SUI NOMINIS VICO APUD ATREBATES

D. P.

Sylloge de ejus ibi cultu et miraculis.

In Atrebatibus
celebris cultus
S. Nazarii

E st vicus in Atrebatibus, Ablanum S. Nazarii dictus, paulum infra scaturiginem omnis Lenzii, ab urbe Atrebatensi duabus, leucis, et tribus Bethunia dissitus. Ibi haud diu post annum MDCXXX capitis doloribus, phrenesi, atque amentia laborantes curari intelligens, sæpe nobis laudatus hoc in opere piæ Mem. Joannes Gamansius, Atrebatum cum Hispano milite tunc stativa habens, et pene intolerabilis hemigranii sustinens cruciatus, eodem accessit; et beneficium quod speraverat consecutus, Bollando nostro, haud ita pridem exorso colligere Acta Sanctorum; in hæc verba scripsit : Ecquid nosti de S. Nazario, XII Junii, qui duabus hinc horis maximo concursu peregrinantium colitur, pro capitis ceu cerebri morbis curandis? Si habes peculiare et insignes ejus ecclesiæ consuetudines, ac traditiones pias in illius Sancti cultu, scribendis iis supersedebo Inter alia vidi librum, ubi supra ter mille annotati sunt, qui hic miraculose sanitatem recuperarunt, et id tantum ab anno MDCXC ad MDCXXX.

contra dolores
capitis et
phreneses,

C 2 Nihil ultra inveniens, credo diligentissimo alias viro evenisse, quod castra sequentibus sæpe, ut prius inde traduceretur alio cum regis copis, quam Bollandi mandatum circa prædicta posset mandare executioni. Mei tamen officii esse duxi, non negligere indicium sic repertum : datisque litteris ad nostri collegii Atrebatensis Rectorem, Nicolaum de la Planche, quæsi de prædictis, anno MDCXC inenite. Respondit humanissime ad quæsitum Pastor loci, D. Franciscus Robart, die XXVII Januarii; vera esse omnia quæ præfati Gamansii memoria continet, talemque omnino librum ibi haberi ab aliquot retro seculis, ubi plus quam sex millia curatorum sint nominatim annotata, et quotidie augeri numerum : ex eleemosynis autem illuc collatis haberi magna parte ædificatam ecclesiam, instar Cathedralis speciosam et amplam, in eaque antiquitus servari verticem sancti capitis; qui, unde, quando, et quomodo illuc pervenerit, ignoretur, cum ea de re scriptum in-

ob verticem
capitis ibi ab
olim servatum

veniat nihil. Quia tamen ibidem invenitur *Legenda* SS. Nazarii et Celsi Mediolanensium, Mediolano alatum videri.

3 Ego vero istius *Legendæ* usu non moveor, cum ipsos quoque Laurishamenses, qui suas Reliquias Roma omnino acceperunt, videam Nazarios duos confundere, sic ut ab uno *Legendam*, ab altero diem cultus sumant. Itaque insuper habito istiusmodi usu, Romani Martyris credam Reliquiam istam esse, Laurishamo fortassis immediatius acceptam : non tamen ejusdem quoque existimabo ossa complura, quæ illuc annis abhinc quinquaginta Roma attulit Carmelita quidam, sub fide et attestatione Alexandri Victricii, Episcopi Aletrini, vice Cardinalis Ginetti : quin potius conjectaverim, ossibus istis, sub congruo sanctitatis argumento repertis, nomen S. Nazarii factum esse (ut plerumque Romæ fieri consuevit, cum raro inveniuntur addita nomina) quia destinabantur pago S. Nazarii : quare nec sollicitus sum de illis plura discere.

quo etiam
num. attato
ullius
S. Nazarii
ossa.

4 Ad consuetudines loci, et miracula sanitatum obtentorum quod attinet; de his ipsummet Pastorem, suis verbis loquentem, audire placet : Adsit sunt cœmeterio nostro, inquit, cubacula quædam, Cunas S. Nazarii vulgus appellat; in quibus collocati ægri maxima cura habentur a præpositis, pio isti operi, viri a viris, a feminis feminæ, diu noctuque assistentibus, et necessaria omnia ministrantibus, ipsosque ad Sacrum audiendum quotidie deducuntibus in ecclesiam, per unum, duo, aut tria novemdium. Ita jam nunc ibi duo sunt, aquæ motum (ut sic dicam) et gratiam petitam expectantes : et die XVII hujus currentis Januarii rusticus quidam, Audomaripolitanus aecola, manibus pedibusque ligatis in vehiculo huc adductus; præ nimia qua laborabat phrenesi, reversus hinc sanus est, post exactum novemdium, laudans ac benedicens Deum. Possum autem testari, quod a quinque ferme annis, ex quo Parochiæ hujus curam suscepi, viderim patrari plus quam

Ibi, in vulgo
dictis Cunis
Sancti

etiam hodie
collocati
phrenetici

A
ACTORE D. P.mentis reci-
piunt sanita-
tem,recidivam
patientibus
qui consue-
tudinem in
istis decum-
bendi negli-
gunt.

B

quam viginti evidentissima miracula. Specialiter autem memini cujusdam Montensis civis; qui cum venisset fatuus quam qui maxime, tempore Sacri quod audiebat, sensit sibi quasi velum a capite abstrahi, ut ipse mihi Sacro finito dixit, sanæque mentis compos domum hinc rediit. Simile quid accidit matronæ cuidam, prope Duacum commoranti; quam sui consanguinei vinctam reclusamque tenuerant haud parvo tempore: votis autem S. Nazarii redditis, sic restituta sibi est, acsi nullo unquam incommodo laborasset. Tabellarius autem quidam, similiter curatus, cum sibi pudori duceret istis in cunis locatum fuisse, in amentiam recidit; nec nisi tertio novemdio istic acto, meruit liberari.

5 Finis nullus foret singula si referre conarer, quæ ex registro constat esse propemodum infinita; tacere tamen nequeo successum miraculi, in viro quodam prænobili patrati. Lapsus erat hic in amentiam talem, ut manus pedesque ligandus esset a famulis, eum huc adducturis. Cumque ad nostræ Parochiæ fines et rivulum Lensium ventum esset, subito inventus est perfecte sanus; et, qua de causa sic esset ligatus, interrogavit ac didicit, iisdem fa-

malis referentibus. Progrediebantur nihilominus ad vota reddenda, sed inter gradiendum subiit cogitatio, nihil eo amplius opus esse, neque notam faciendam amentiam jam curatam. Hoc inter ipsos definito, redire cœperunt: sed ubi eundem attigerunt terminum, in quo discesserat amentia; iterum hæc rediit. Tum vero pœnituit famulos consilii dati, dominumque suum ad nos deduxerunt: sed sanum non receperunt, nisi post tertium novemdium; eamque ingratitude prioris pœnam esse agnoverunt.

6 Hactenus loci Parochus, de industria suppressens curatorum nomina: quare urgendum non putavi, ut librum prænotatum transcribi faceret; aliud fortassis nihil continentem, quam illa quæ cognoscere nihil re-

Fides supra
relatorum.

E

DE SS. DIONYSIO, CELSO ET MARCELLINO

MARTYRIBUS BONONIÆ DEPOSITIS.

G. H.

Notitia eorum ex Antonio Pauli Masinii.

XII JUNII

S. Dionysius,

S. Celsus,

C

Hos Sanctos Martyres conjungimus, non quod simul passi coronam martyrii hoc die obtinuerint, sed quod ab Antonio Pauli Masinii, in Bononia perlustrata, ad hunc XII Junii referuntur, quia eorum Reliquiæ aliquæ asservantur Bononiæ, quamvis in diversis Ecclesiis, et diversis temporibus sint eo delatæ. Horum primus est S. Dionysius Martyr, cujus Reliquiæ insignes depositæ sunt in ecclesia S. Joannis in Monte, Roma acceptæ sub Innocentio X Pontifice, die XIII Maji anno MDCLII beneficio Honorati Montecalvi, Bononiensis, tunc Abbatis Generalis Canonorum Regularium Lateranensium, intercessione Christianæ Dogliosi, Angelelli Marchionissæ, et sub rogitu Julii Cæsaris Cavalla Notarii recognitæ a Domino Antonio Ridolfi, Vicario Generali Archiepiscopali, die VII Augusti anni MDCLII; una cum Reliquiis S. Fructuosi Martyris, relatæ die XXII Januarii; ubi ista a dicto Masinio accuratius explicantur. Secundus est S. Celsus Martyr; cujus nihilominus spectabiles Reliquiæ sunt depositæ in ecclesia S. Martini Majoris, in altari Boviorum dicto. Tertius est

Marcellinus Martyr: cujus integra maxilla, beneficio Ambrosii Landucci Senensis, Episcopi Porphyriensis et Sacristæ Alexandri VII Papæ, Roma accepta, et sub rogitu Bartholomæi Guglielmini Notarii a dicto Antonio Ridolfi Vicario Generali Archiepiscopali recognita, XIII Junii anno MDCLXI, et deposita in Ecclesia S. Mariæ Servitarum, in Strata majori. Sunt varii Martyres hisce nominibus appellati, quorum sacra memoria in opere nostro celebratur; sed nolumus quidquam dicere per meram ac prorsus gratuitam conjecturam; qua qui licentius in simili casu utuntur, solius nominis habita ratione, necesse est ut Sanctorum, quos sic illustrare intendunt, cultum incertum ac valde perplexum faciant. Celsi pueri, Martyris Mediolanensis, cum S. Nazario, ob corporum inventionem et translationem hoc die memoria celebratur, ideoque forsitan ejus cultus hic annotatus fuit: non quia credebatur illius esse prædicta Reliquia (alias enim credo assumendum potius fuisse eorum Natalem XXVIII Julii) sed ne Celsi alicujus memoria dies iste vacaret Bononiensibus: quod tamen non facile cunctis probabitur.

S. Marcellinus:

F
et S. Celsus puer.

DE S. MAXIMO MARTYRE EPISCOPO NEAPOLITANO IN ITALIA

D. P.

Sylloge, de ejus exilio, obitu, cultu, translatione.

ANTE AN. CCCLX
In exilium pro
fide actus S.
Maximus,

Certissimum et antiquissimum testimonium Martyrii, in arumoso exilio pro fide a S. Maximo Neapolitano Episcopo obiti, præbent mendacissimi, sed coævi scriptores duo; dumque suo schismati patrociniū quærunt, patrocinantur veritati, sub ipsius falsitatis velo non integre tectæ. Faustinum et Marcellinum Presbyteros dico, in suo calumnioso adversus S. Damasum libello precum ad Theodosium Imperatorem. His verbis, Sanctus vir Maximus

Episcopus, fidem vindicans rectam, consortiumque reprobans hæreticorum, ductus est in exilium. In loco ejus prævaricatores ordinant nomine Zosimum, qui et ipse prius quidem Catholica vindicabat. Res ista in Neapoli civitate Campaniæ acta est. Cognoscit hoc S. Maximus, et de exilio scribens dat in eum sententiam, non solum Episcopali auctoritate, sed etiam, æmulatione ac virtute martyrii fruens in gloriam divinam. Sed post aliquot annos B. Lucifer,

substitutum
sibi Zosimum
excommunicat
et moritur,

ejus sententiam confirmat S. Lucifer

cujus ille vim miraculo expertus, Episcopatu decessit.

Maximus quomodo colatur ut Martyr.

Tempus exilii.

Chronologia successorum turbata ab auctore Vitæ S. Severi,

A cifer, de quarto exilio Romam pergens, ingressus est Neapolim Campaniæ, ad quem Zosimus venire tentavit: sed hunc Lucifer Confessor suscipere noluit, non ignorans quæ gesserat; imo et sancti Spiritus fervore, Episcopi et Martyris sententiam fortissime exequitur; dicens, quod Episcopatum ipsum, quem sibi ut adulter vindicat, speciali Dei judicio non habebit, et sic quoque sentiet pœnam suæ impietatis.

2 Sed non post multum tempus idem Zosimus, cum in cœtu plebis vult exequi Sacerdotis officia, inter ipsa verba Sacerdotalia ejus lingua protenditur, nec valet eam revocare intra oris meatum, eo quod contra morem naturæ extra os penderet ut bovi anhelio. Sed ut vidit se linguæ officium perdidisse, egreditur basilicam: et, res mira! foris iterum in officium lingua revocata est. Et primum quidem non intelligitur, in eum compleri sententiam Martyris Maximi et Confessoris Luciferi: sed cum hoc ipsum toties iterum patitur, quoties in basilicam diversis diebus intrare tentavit; ipse postremo recognovit, ob hoc sibi linguam inter Pontificii solennia verba denegari, ut sanctorum Episcoporum in eo latam sententiam probaret. Denique cessit Episcopatu, ut lingua quæ cesserat redderetur. Non res antiquas referimus, quæ solent quadam ratione in dubium venire: nam et Zosimus hodieque in corpore est, usum jam linguæ non amittens, postquam malum cum sui Episcopatus amissione vivere, dolens de suis impietatibus.

3 Hæc illi perperam ipsum miraculum torquentes ad sui schismatis confirmationem; cum pœnam Zosimi prædixerit Lucifer, non quia post lapsum perseverabat Episcopatum tenere sub titulo pœnitentiæ, sed quia eum adulter occupabat, vivente adhuc S. Maximo ordinatus, sicut Auxentius Mediolanensis vivente S. Dionysio; unde nec post mortem quidem SS. Maximi ac Dionysii fuerunt unquam pro legitimis agniti, eumque merito abominatus est Lucifer, cujus sanctitatem probavimus die xx Maji, amplo in eam rem scripto Commentario, illis ipsis verbis tunc usi. Nunc ex iisdem eruimus causam et tempus acti in exilium S. Maximi, mortemque in eo obitam, ob quam Martyr dicitur coliturque; sicuti S. Eusebius Vercellensis, ad Augusti Kalendas commemorandus. Et causa quidem exilii adfertur, quia fidem vindicavit rectam, consortiumque reprobavit hæreticorum; non eorum, quos etiam post pœnitentiam a communione repelli volebant Faustinus et Marcellinus (tales enim primum cæperunt post Arimense Concilium, anno CCCLIX celebratum notari, indiscreto quorundam zelo, qui denique in schisma degeneravit) sed qui sub specie pacificandæ Ecclesiæ, in Mediolanensi Pseudo-synode anni CCCLV, abolitum Homoousion, Sanctumque Athanasium damnatum volebant. Id ego factum crediderim post ejectos in exilium SS. Dionysium, Luciferum atque Eusebium: de his enim cum agitur, nulla uspiam mentio fit S. Maximi; imo et post dimissum Episcoporum conventum, cum is fidentius reprobaret per vim acta. Mox autem substitutum credo ab hæreticis Zosimum, contra quem ex ipso exilii nobis ignoto loco sententiam continuo protulerit Maximus, quam eo mortuo confirmaverit Lucifer anno CCCLXII, cum Julianus Apostata exulibus pro causa fidei Episcopis redditum ad Ecclesias suas permisisset.

4 Hunc redditum quam multis annis præcesserit obitus Maximi, sive quam diu hic in exilio vitam protraxerit, non habeo unde definiam: sed non potuit præcessisse tam multis, quam exigit initium S. Severi, temporibus S. Silvestri perperam attributum a Joanne Diacono, exhinc incipiente cum nominibus Episcoporum Neapolitanorum componere nomina Romanorum Pontificum; ejus fortassis exemplo et ductu, qui Vitam S. Severi, S. Maximum immediate secuti, scribere præsumpsit seculo VIII, qualem dedi xxx Aprilis, toto (ut ibi os-

tendi) cælo aberrans, et fortassis in talem errorem abductus, quia Martyrem coli S. Maximum videbat; adeoque consequens esse opinabatur, ut saltem sub Maxentio, tyrannorum Romæ et in Italia sævientium ultimo, passus S. Maximus fuerit, extremis Papæ Melchiadis annis. De illius ergo successore S. Severo, cui annos xli attributos inveniebat, dicit, quod fuit temporibus Silvestri Papæ et Constantini Augusti, et perduravit usque ad Damasum Papam, transiliens Apostolicos hos, Marcum, Julium, Liberium et Felicem. Consequenter Joannes Diaconus scribit, successorem Ursam, post quatuor solummodo annos Episcopatus sui obiisse sub Damaso; tum Joannem præfuisse, sub Siricio et Anastasio Romanis Pontificibus et Honorio Imperatore: Timasium, sub Cælestino et Sixto usque ad S. Leonem Papam, Valentiniano III et Theodosio Minore Arcadii filio Imperantibus: deinde Nostrianum, qui sedit annos xvii; et Felicem, qui sedit annos ix, menses iii, dies vi; ac denique Soterem, qui sedit annis xxi, temporibus nempe Hilarii, Simplicii, atque Felicis, Romanorum Pontificum.

5 Hæc ultima, ut ipsissima Joannis Diaconi verba, singulari caractere profert Ughellus; cetera vero de Urso et successoribus, ipso quidem citato, sed absque tali nota; quare in postremis illis pedem figo, ut probem, toto cælo aberrasse illum Auctorem Vitæ S. Severi, nec diu ante annum CCCLXVI ordinatum fuisse S. Severum, inter quem et S. Maximum solus Zosimus, male ab Arrianis intrusus, mediavit. Eundem interim errorem efficaciter refutat ætas Calepodii et Fortunati, quorum prior anno CCCXLVII Synodo Sardicensi interfuit, cum Hosio Apostolicæ Sedis Legato; posteriori, eodem vel sequenti, anno et decem annis post obitum S. Silvestri, directa est pseudo-Synodica Arianorum, Philippopoli Sardicensis Synodi nomen prætexentium; uterque autem erat Neapolitanus Episcopus, hic Latinus ac principalis, iste Græcus et secundarius, ut ostendemus ad diem istius S. Fortunati xv Junii. Evidens hoc argumentum est contra præfatum calculum, quo nititur præmissa Neapolitanorum Episcoporum, Severi, Ursi et Joannis; atque Romanorum Pontificum, Silvestri, Damasi et Siricii comparatio. Sed ex eodem nondum habetur annus, quo Episcopatu male occupato cesserit Zosimus: Cessisse autem non potuit, ante annum CCCLXII; quamquam S. Maximi mors potuerit, imo debuerit, aliquot annis citius accidisse; sicut et abdicatio Zosimi aliquantum serius. Hoc porro, unde initium S. Severi pendet, ut certius definiatur, placet Sotere, prænominatorum ex Joanne Diacono Episcoporum ultimo, sursum niti per annos unicuique eorum ab eodem Joanne attributos; ex antiquiori videlicet Catalogo, jam olim ad Pontificiorum Catalogorum Similitudinem scripto; qualem etiam pro Mediolanensi Ecclesia ab olim traditum reperimus, et posteris successive auctum ante totum ultimum Maji illustravimus.

6 Dicit ergo Joannes, quod Soter sedit annis xxi, temporibus Hilarii, Simplicii et Felicis. Hunc ostendimus ordinatum, in Februario anno CCCCLXXXIII, defunctum exeunte Januario anni CCCCLXII. Hilariū autem cæpisse sub finem anni CCCCLXI. Demus ergo Soterem, ordinatum anno ii Hilari, obiisse anno CCCCLXXXIII, Felicis Papæ anno iv; et a Sotere sursum ascendamus, transiliendo tempora Pontificum sanctorum, Innocentii, Zosimi et Bonifacii (ceu potius ad certiores Pontificum et Episcoporum compositionem veniendo per annos, quibus Joannes ait sedisse Timasium) comperiemus, quod Soteris decessor Felix non potuerit citius cæpisse quam an. CCCLV; Nostrianus. CCCXLI, Timasius saltem circa annum CCCCLXIX, qui Cælestino Papæ sextus fuit; sed idem a morte Anastasii Papæ annus est xxviii sub cujus tamen Pontificatu,

D AUCTORE D. P.

et hinc apud Joan. Diaconum

E ex S. Fortunati decessoris ætate arguitur:

et ex annis, cuique a Joanne attributis, F

sic corrigitur, ut S. Severus successerit abdicanti Zosimo 366

A catu, ex præniso Joannis calculo, obiisse debuit Timasii decessor Joannes, Dimissa igitur erronea illa Joannis cum Siricio Sixtoque compositione, eundem componamus cum temporibus Zozimi, Bonifacii, Celestinique Pontificum, ordinatumque dicamus anno CCCXVI, sedisse annis xiii aut xii; tum videbimus quod præcedentis Ursi anni iv, et S. Severi, patris ejus anni XLVI; Ursum quidem facient ordinatum circa annum CCCXII, uti statuit Ughellus: Severium autem circa CCCXVI, quando Valentiniano, Juliani Apostatæ successor, licuit rem Catholicam sublevare in Italia; et, cedente schismatico ac sub intruso Zosimo, S. Severum substituere in Cathedram Neapolitanam, post S. Maximum, ante annos VII vel VIII defunctum, legitime canoniceque tenendam.

7 Baronius, aliter intellecta Marcellini atque Faustini relatione, Zosimo succedit alterum Maximum, æque ab Arianis ordinatum, cujus communionem aversatus sit Lucifer; et Baronium secutus est Bartholomæus Chioccarellus, in Catalogo Antistitum Ecclesiæ Neapolitanæ, quem anno 1643 vulgavit; ideoque censuit, restringendum annorum numerum, qui S. Severi Episcopatu tribuitur; satis esse credens, si is sit numerus annorum vitæ ejus. Magis autem id facit, ut locum inveniat Ursicino, quem Roma pulsum, Anastasius in Damaso dicit constitutum Neapoli Episcopum, anno CCCXVI. Fortiter quidem id negat Baronius, eo quod in decreto Imperiali anni CCCXXXI legatur, Ursicinum Gallia coerces, et.... cohibet Agrippina secessio. Chioccarellus autem subveretur, ne Anastasius, anno DCCLXXII Neapolim missus ab Hadriano II legatus, cum scriptum reperisset, Ursum quemdam fuisse Episcopum circa ea tempora, re indigesta suspicatus sit et opinatus, fuisse Ursum illum schismaticum. Ego vero nihil video, cur non potuerit in Sedem, Zosimi cessione vacuam, ablegandus Roma Ursicinus designari; quomodo Symmachus ordinatum secum contentiose Laurentium, discussaque causa exautoratum, constituit in Nuceriam civitatem Episcopum, intuitu misericordiæ, anno CCCXCVIII. Iste tamen Ursinus, vel a Neapolitanis, Severum postulantibus, receptus non fuerit; vel ire Neapolim recusaverit, necdum deposita spe summi Pontificatus, ad quem identidem ten-

tavit regredi, non semel, sed sæpius Urbe pulsus: atque ita sua Anastasio manet auctoritas integra, nec tamen inter SS. Maximus et Severum interponitur aliquis veri nominis Episcopus Neapolitanus.

8 Dolet prælaudatus Chioccarellus, Acta S. Maximi temporis voracitate deperdita; cum inter præcipuos ejus Ecclesiæ Antistites et Martyres recensetur, ejusque festum Ecclesia Neapolitana solenni ritu celebrare consueverit, ut ex ecclesiasticis Officiis, Longebarda littera exaratis, deprehendimus; ex quibus, S. Maximi Neapolitani Episcopi die XI Junii festum coli, perspeximus. Hoc ut antiquaretur, et dies XII Junii assumeretur, teste Cæsare Eugenio Caracciolo, potior S. Barnabæ festività fecit: conspicietur tamen, ut ait idem Chioccarellus, vetustissima S. Maximi effigies, Pontificis vestibus atque aureola insigniti, Græcorum more depicta. in S. Fortunati ecclesia. Meminit insuper illius Episcopi Joannes Diaconus Neapolitanus, qui floruit sub finem seculi v, in Episcoporum Chronico hisce verbis: Maximus Episcopus x, ab ineunte ætate sua strenuus et omni modo moderatus, sanctæ Ecclesiæ militavit: et ipse prius in ecclesia B. Fortunati, Sacerdotis et Christi Confessoris, est conditus; nunc vero in oratorio ecclesiæ Stephanie, partis lævæ introeuntibus, sacro altario adeptus exultat. Operæ pretium fecerit, quisquis Catalogum tam antiquum in lucem integrum dederit.

9 B. Fortunati memoriam faciemus xv Junii. Imo de illius Sanctique Maximi, in ecclesiam S. Euphebi recentem inventionem, jam egimus ad diem xxiii Maji: ubi de tunc pariter invento corpore S. Euphebi. Ea cum tribus communia sint, nihil attinet hic repetere. Ibi tamen corrigi vellemus quædam, et stabilire communem eorumdem requiem in ecclesia Stephanie, ab anno circiter DCCLXIII (quo duos illos istuc intulit Paulus, ex duobus, eo nomine, Stephano intermedio, sibi succedentibus, Primus et Senior dictus) usque ad Regum Normannorum tempora; sub quibus ad Euphebianam ecclesiam tunc restauratam, una cum S. Euphebio translati fuerint. Hæc autem correctio commodius explicabitur ad memoriam S. Fortunati.

S. Maximus cultus olim 11 Junii nunc 12

corpus carie translatum

inventum nuper in ecclesia S. Euphebi.

DE S. ONUPHRIO ANACHORETA,

IN ÆGYPTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS HISTORICO-CRITICUS

§ I. De cultu, Reliquiis, Vitis.

G. J.

Forte sec. iv vel v.

Colitur plerisque 12 Junii tam Græcis

Onuphrii magnum ac celebre nomen est; magnum item ac celebre Paphnutii; quorum ab altero actam, ab altero narratam illustramus historiam: quamvis, in tanta celebritate nominum, non facile sit claram distinctamque notitiam personarum invenire; uti mox videbimus, cum de Onuphrii cultu ecclesiastico, Reliquiis, Vitaque a variis scripta præmiserimus nonnulla. Apud Græcos celeberrime colitur die XII Junii, in eorum Horologiis, Menæis, Menologiis. Et Menologia quidem, quæ interpretatus est Sirletus, expresse addunt, Diem natalem ejus celebrari XII Junii, in sanctissimo ipsius oratorio in monasterio S. Alypii. Qui textus Græce via potuit diversus esse a clausula Elogii Onuphriani in Menæis, præterquam quod dies XII initio præfixus, hic omittatur. Clausula autem hæc est: Τελείται ἡ

αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ εὐκατρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Ἀλυσίου. Eodem die XII mortuum, notat Vita nostra Græca, quam damus. Eodem colitur quam Latinis: apud Baronium in Martyrologio Romano, apud Molanum etiam aliosque Latinos.

2 Quamobrem audiendi non sunt Maurolycus, Gallesinius, Canisius; qui eundem quem Lipomanus aut Rosweyda impresserunt, textum secuti, diem XI cultui ejus assignant. Minus etiam audiendus, qui in Martyrologio suo, ad usum Alsatiæ scripto sub nomine Usardi, Onuphrium ponit, cum longiusculo elogio, 17 Junii. Pancirolius, ubi de ecclesia S. Onuphrii Romæ in Janiculo, frustra nititur utramque priorem sententiam inter sese conciliare; morti ejus diem XI, translationi vero XII tribuens. Nam die XII expresse ponitur mortuus in MS. nostro. Tum vero, unde constat

(isque mortis non Translationis dies est)

A stat de Translatione? quando facta ea fuit? et quem in locum? quis penetravit per inviam aridamque eremum, ac invenit speluncam, soli Paphnutio cognitam, inventaque inde abstulit lipsana? Addit idem Pancirolius, in dicta Onuphrii ecclesia ejus festum celebrari XII Junii a Monachis, aut potius Eremitis, locum illum incolentibus: cum tamen Diaria, quæ festa urbis Romæ notant per anni cursum, diem XII expresse signent.

etiam Romæ

3 Fratres quoque Minores, variis in locis, Conventus suos, sive ob situm in solitudine, sive ob commoditatem contemplandi, sive aliam ob causam, S. Onuphrium nuncuparunt consecraruntque: quales sunt in provincia S. Angeli, prope Caleriam, et Histoni; in provincia S. Joannis Baptistæ, Setabis; in provincia S. Gabrielis, prope Safran; in provincia Marchiæ, Fabriani, ubi Moniales inhabitant. Beneventani jam olim templum eidem dedicarunt, ejusque Reliquias in ecclesia S. Sophiæ, ut scribunt, conservant; festumque ritu duplici colunt XII Junii: quo die indicat hæc omnia D. Marius de Vipera, in Catalogo Sanctorum Ecclesiæ Beneventanæ, citans librum antiquum et tabulas, marmoreas, his verbis: Onuphrius

et Beneventi in ecclesiis propriis:

B Anachoreta, in vasta Ægypti eremo; sexaginta annis vitam religiose peregit, et magnis virtutibus ac meritis clarus migravit in cælum pridie Idus Junii. Ejus Reliquiæ in ecclesia S. Sophiæ asservantur. In cujus Sancti honorem extat templum, Beneventi erectum, prope civitatem extra portam Caloris, ubi per dies octo solennes nundinæ habentur. Pancirolius etiam, loco supra citato, fatetur quidem, nesciri ubi ejus sit corpus; ait tamen, illic reperiri partem brachii et cruris ejus. Ait insuper Paulus Reginus, in sua ad Sancti hujus Vitam a se Italice factam, præfatione; quod opera R. P. E. Antonii Venerucci, apud Eremitas S. Hieronymi, Congregationis beati Petri Pisani Vicarii Generalis, Roma Neapolim perlata sit pars Reliquiarum S. Onuphrii, nempe brachii dexteri: quæ recondita fuit in templo S. Mariæ Gratiarum, concesso Eremitis congregationis prædictæ anno MD. In adjuncto quoque ecclesiæ claustrum, depicta cernitur tota Onuphrii vita; uti et in Romano. Hæc pro certis credi firmiter possent, si de Translatione aut inventione corporis aliunde innotuisset aliquid; clamantibus Actis, perquam difficulter eam potuisse factam esse.

ubi ei Reliquiæ ejus dicuntur haberi.

4 Sulcræ quoque, civitate Siciliæ, honor Onuphrio singularis impenditur, utpote cui cum SS. Paulino et Archirione patrocinium civitatis commissum est. Servatur ibidem, in ecclesia S. Paulini, inclusum arcæ argenteæ corpus integrum S. Onuphrii, ex traditione filii Regis Ægypti, cujus festus dies colitur XII Junii, uti refert Rocchus Pirrus in Sicilia Sacra pag. mihi 930. Debet istic intelligi Onuphrius de quos nos modo, ut colligi potest ex die publica venerationis; tametsi hic dicatur fuisse filius Regis Ægypti, qui infra fingitur Regis Persarum filius; utrobique sine ullo fundamento. Cum vero ipsi Siculi nesciant, quo pacto corpus illud ad se pervenerit; nos autem infra concipere vix possimus, quomodo et a quo primitus inventum translatumque sit e solitudine; relinquimus cuilibet sententiam Pirri confirmandam, qui id possit. Imo sicut illi, amissis veteribus monumentis, hallucinati sunt in S. Paulino, imaginati sibi Nolanum, de quo XXII Junii Papebrochius; sic etiam, sola nominis similitudine ducti, potuerunt ad hujus diei Anachoretam respexisse: cum ille interim vel indigena fuerit, vel ex Africa aut Ægypto advena, verosimilius ibi obierit. Neque facilius probatu fuerit, illud corpus esse alterius Onuphrii, de quo mentio fit apud Surium die 5 Novembris, in Vita SS. Galactionis et Epistemes, qui sub Decio passi leguntur in Menologio. Differt autem Onuphrius iste a nostro; loco, conversatione, gestis. Habitavit quippe apud Emesam Phœnicæ; ver-

satus est inter homines; precibus suis Leucippæ ante sterili prolem impetravit Galactionem; quæ et alia plura in Onuphrium, Ægyptium ac solitarium, minime cadunt.

D
AUCTORE C. J.

5 Veniant porro Acta illa S. Onuphrii sub nomine Paphnutii Abbatis, qui Scriptor aut potius narrator eorum fuerit. Pro quo notari debet, peregrinatum ivisse Paphnutium in eremum interiorum; et quæ illic viderat audieratque, reducem non multo post tempore narrasse duobus Fratribus in Ægypto, qui illa ex ore ipsius exceperint ac litteris mandarint. Potest autem tota illa peregrinationis historia, uti apud Lipomanum et Surium impressa legitur, trifariam dividi; sic ut prima pars contineat iter Paphnutii usque ad inventionem Onuphrii; tertia, reditum ejus in Ægyptum; media vero, dicta gesta ipsius Onuphrii; quæ a nonnullis seorsim descripta fuerunt, omissis prima ac tertia partibus, uti factum est in Vitis Patrum Rosweydi, et in MS. nostro Græco quod hic edimus, aliisque. Tota peregrinationis historia extat Græce in bibliotheca Cæsarea, Cod. 34 inter Historicis, sub hoc titulo, qui plane coincidit cum Suriano: Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ὁνουφρίου, τοῦ Ἐρημίτου καὶ ἄλλων πατέρων, ὧν ἐγὼ Παφνούτιος ἀναχωρητὴς γινώσκων κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἀξιοθεῖς, φιλοθέοις ἀφ' ἡμετέρων ἀδελφοῖς, καὶ ἱστορεῖν ταῦτα τολμῶ. Vita et conversatio sancti divinique Patris nostri Onuphrii Eremitæ, nec non aliorum Patrum, quos ego Paphnutius Anachoreta, Dei providentia nosse meritis, religiosus Fratribus notos feci, et eorum gesta commemorare audeo. Eandem Narrationem, alibi inventam, indicat Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 89. Utrobique idem principium est Narrationis, quod et in MS. nostro, Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν etc. Utinam Allatianum exemplum nacti fuisset, fortasse correctius scriptum, quam Cæsareum aut Bavaricum, a quorum postremo nostrum desumptum est! uti enim notat Lambecius, codicem Cæsareum vitiosissime scriptum esse; ita de Bavarico idem queritur is, a quo descriptum inde exemplum accepimus nos. atque hic edimus, nonnullis, quæ probabili conjectura potuimus, correctis, quo minus legentis oculus retardaretur.

Paphnutii peregrinatio

etiam Onuphrii Vitam continens,

E
tota extat in biblioth. Cæsarea Græce,

6 Eandem integram Narrationem latine edidit Aloysius Lipomannus ex MS. Veneto, et ex illo deinde Surius; cum Petrus de Natalibus utroque prior, compendium ejus impressisset libro 3, cap. 106 et duobus sequentibus. Extat eadem non integra, sed quatenus de Onuphrio agit, inter vitas Patrum, a Rosweydo nostro editas, libro primo. De hac operæ pretium fuerit hic notasse, vitam illam, antiquis collectionibus de Vitis Sanctorum Patrum, passim insertam non fuisse. Imo diligens investigatio Rosweydi. Prolegomeno 19 et 22, docet, a primis etiam impressis editionibus eandem abfuisse; ac deinde Norimbergensi editioni anno 1478, cum aliis aliquot vitis, primum fuisse adjectam. Adeo ut nihil in se piaculi admissurus, nihil auctoritatis detractus sit Vitis Sanctorum Patrum allis, si quis huic uni, tam recentem illis adjunctæ, non attribuerit parem fidem atque ipsis.

et apud Surium Latine:

F
Acta Onuphrii non ita pridem Vitis Patrum addita sunt.

7 Præter indicatas jam Narrationes, partim visas nobis, partim non visas; alias habemus ipsi manuscriptoras, tum Græcas, tum Latinas: quarum præcipua et omnium antiquissima est illa, quam e bibliotheca Ducis Baviaræ Græce descriptam supra diximus; quamque ipsi nova versione Latinam fecimus; ut utraque lingua, alternis columnis proposita, conformior utrobique sensus aspiciatur, quam exhibuissent editiones Suriana aut Rosweydlana, non parum discrepantes, præsertim ultima, a textu nostro Græco. Altera ejusdem Vita, uti et tertia, priorem illam, modo dictam, pro exemplo habuerunt, ex eaque paraphrastice amplificatæ sunt; nihil re ipsa continentes, quod in illa fundamen-

Vitæ nostræ MSS. indicantur, desumptæ ex bibliotheca, Bavarica,

item ab Onuphrio Phœnicæ

A *tum suum non habeat. Differunt tamen in hoc, quod altera solam Onuphrii vitam complectatur, eamque rhetorice ornet, altera vero contineat etiam atque ornet illa, quæ tertiam peregrinationis partem constituunt de Paphnutii reditu.*

Vaticana.

8 Prior descripta fuit Romæ, ad exemplum quod bibliotheca Vaticana conservat, Cod. 1190 pag. 606, sub hoc titulo; Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου τοῦ Μεγάλου. Vita et conversatio sancti et deiferi Patris nostri, Onuphrii Magni. Incipit autem ipsa, Τοῖς τῶν ἀνδρῶν ἀρίστοις καὶ σπουδαίοις καὶ ἀγαθοῖς περὶ τι τῶν καλίστων ὡς μά- λιστα χρὸς εἶναι φασί. Maximum viris probis ac studiosis virtutis emolumentum adferre dicitur. Posterior desumpta est Mediolani ex bibliotheca Ambrosiana ubi extat in codice pervetusto, qui notatur emptus fuisse Cosentini in Calabria, et expositus nunc est scrinio T num. 228 in quarto. Titulus est, Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου. Principium vero Ἀρετῆς ἐπαινος κέντρον τοῖς φιλαρέτοις εἰς ἀρετὴν ἀρετὴ δὲ δῶ- ρον Θεοῦ τὸ καλλίστον, δι' ἧς ἐνούμεθα τε αὐτῷ καὶ θεοῦμεθα. Virtutis laudatio stimulus ad virtutem est ejus studiosis : virtus vero Dei donum est præstantissimum, qua mediante unimur ipsi, et qua deificamur.

Ambrosiana
Græce:

B

Latine vera ex
MS. Leodiensi
et Blauburano;

9 Vita itidem MSS. Latine habemus duas, alteram e S. Jacobi in insula Leodii, ubi extat recenti manu exarata in charta; alteram, olim ad P. Bollandum missam a P. Christophoro Steborio, quam et extare in MS. Blauburano indicavit subinde Joannes Gamans. Prior continet, præter vitam Onuphrii, priorem quoque peregrinationis partem deficiente posteriore de reditu Paphnutii in Ægyptum. Incipit : Paphnutius, humilis servus vestræ Sanctitatis, Dei famulis salutem : Pax vobis et gratia Salvatoris nostri Jesu Christi permaneat. Posterior Vita, præmisso Prologo, tribus libellis, in Capitula 30 distinctis, absolvitur. Prologus, tam peregrinus, quam longus videri potest. Congerit plura de notione nominis Onuphrii : disputat, sed parum feliciter de ætate ejus et capillitio prolino; de imagine ejusdem, cur coronata et cruce duplici insignita pingatur; de Paphnutio, cur timuerit conspecto Onuphrio. Vocat ipsum dulcissimum Patronum suum. Dolet etiam, quod de ortu gestisque ejus, ante ingressum in eremum, scire nihil potuerit : moxque gaudet, viros ecclesiasticos ac laicos, eidem Sancto devotos, nuper effecisse ut ab ejus laudabili monasterio urbis Romæ, uli in ejus nomine Apostolica consecratione fulget ecclesia, plenam historiam, ab ejus ortu et deinceps, gratulanter acceperit descriptam.

quæ absonum
Prologum,

C

et male con-
sultam nativi-
tatis

10 Sed nihil est cur gaudeat Auctor novo illo, ut putat, thesauro; cum vere luteum sit opus, audacter inscitique confictum, quidquid de ortu et vita, ante ingressum in eremum, libello primo congeritur. Cum ibi Onuphrius fiat (tacentibus reliquis, et ipsa rerum novitate fidem sibi adimente) Regis Persarum filius, qui (mentiente diabolo Regi, e servo conceptum esse) vix natus in ignem conjectus sit, atque inde illasus evaserit; dedocente vero Angelo Regem errorem suum, Christiano more baptizatus, Onuphrius appellatus, et a Patre Rege in Ægyptum deportatus, nutrice cerva per viam altus sit. Quod eadem cerva, usque ad monasterium comitata, per triennium ubera ei sua præbuerit; quodque ipse triennis, certe septenni minor, Monachus in amoribus fuerit propter admirabiles virtutes, quibus jam tum eluxit; quod denique anno ætatis octavo in Abbatem electus, providè monasterium gubernaverit. Secundus libellus tantumdem veritatis habet, atque Vita a nobis hic edenda : cum re ipsa vix ab illa differat. Tertius reditum Paphnutii in Ægyptum prosequitur, eo fere modo quo est apud Surtum. Fuit etiam, quod mireris qui hanc ipsam vitam cum sua prima

ac pueritia
narrationem
adjunctam
habet.

parte, tam male consuta, dignatus sit Italica lingua, D illustrissimus alioquin auctor et multorum regni Neapolitani Sanctorum encomiastes.

§. II. De Onuphrii Paphnutiique gestis ac personis; et fide tribuenda actis illius.

Egimus modo de variis Onuphrii Vitæ, auctorem Paphnutium præferentibus; quod una utriusque nomina, quam magna celebriaque sunt, tam non certa distinctaque ipsarum personarum et rerum gestarum aliunde habeatur notitia. Quo enim Onuphrius ille, aut cui notus? qui de se ipso asserit in Vita num. 3, quod annos LX in solitudine degens, hominem carne indutum viderit nullum, solo excepto Paphnutio? Et huic ipsi etiam perexiguum sui videndi spatium dedit; biduum nempe ultimum vitæ, ipsumque non integrum. Quis porro ille ipse Paphnutius? Quo devenit? Ubi reliquam ætatem exegit? Quo tempore vixit? Recenset Martyrologium Romanum Paphnutios omnino tres: duos quidem Martyres, tertium vero Episcopum Confessorem, notissimum illum Paphnutium, sub Galerio Maximiano, effosso oculo et poplite exciso generosum pugilem; deinde sub Constantino Magno adversus Arianos fidei Catholicæ strenuum defensorem.

Gesta et persona Onuphrii aliunde ignota.

uti et Paphnutii peregrinatoris,

11 Recensent item Vitæ Patrum Paphnutios alios, puta nominatissimum illum, ut loquitur Ruffinus, Anachoretam, habitatorem deserti in regionibus Heracleos, splendidæ apud Thebaidam urbis; qui Thaisim meretricem convertit; quique precatus Deum ut sibi, cui similis esset sanctitate vitæ revelaretur, ea occasione tres viros ad monasticam perfectionem adducit. Alterum habent Paphnutium, clarum Alexandriæ virum, patrem S. Euphrosynæ, qui et ipse in monasterio vitam sancte finivit. Tertium addunt Paphnutium Cephalam, Abbatem, quem Palladius singulari Scripturas interpretandi scientia præditum fuisse, et annis LXXX, duas simul tunicas non habuisse, asserit. Denique ponunt Paphnutium, S. Macarii discipulum, de quo idem Palladius. Sed nullum indicium in horum omnium Actis invenio, quod vel suspicionem moveat, aliquem eorum fuisse illum, de quo hic agimus, Paphnutium, Vitæ Onuphrianæ auctorem. Certe si quis illorum tam sanctam expeditionem suscepisset in desertum, ac talia vidisset audissetque, qualia noster vidisse audisseque memoratur : æquum omnino erat mentionem illius aliquam fieri inter alia minoris momenti narrata.

E qui ab aliis ejusdem nominis differit;

13 Si igitur tam ignotus aliunde Paphnutius est, cujus solius narratione (quam, ignoti pariter Eremitæ exceperint calamo, ad posterosque transmiserint) innotescunt Acta Onuphrii; nescio quanta his fides adhibenda sit : præsertim cum in illorum decursu nonnulla audacius aut insolentius dicta scriptaque legantur, quam deceat Sanctos. Ut enim de Angelo quotidie panem afferente ad Onuphrium, aliisque ejusmodi nihil dicam, quia minus insolita sunt; insolitum sane atque inauditum est, Angelorum ministerio sacram Eucharistiam quot hebdomadibus afferri non tantum ad hominem unum, sed ad omnes, qui in eremo illa, segregati ab humano consortio vivebant : eosdemque pro libitu quodammodo suo in cælum mente abripi, et societate Sanctorum ibi gaudere; uti num. 11 narratur. Quid dicam de promissis num. 12, ac deinceps relatis? An justorum, in seculo adhuc viventium, ea cogitatio, ne dicam sermo sit; qualis Onuphrio isthic tribuitur; ut se post obitum pro Sancto velle coli insinuet, cultoribusque suis certa præmia, soli Deo diribitori subjecta, confidenter promittat? Quid? quod sibi ipse contradicat, dum num. 3 asseveranter contendit, quod annis 60 in solitudine moratus, hominem carne indutum viderit nullum, solo Paphnutio excepto. Numero

F unde minor fides scriptis ejus,

multa etiam, vix credibilia narrantibus,

vero

A vero 9 fatetur, quotannis semel visitatum se fuisse a suo ductore et institutore Eremita, quoad hic obiret.

et non satis certum sui auctorem indicantibus.

14 Quid porro de Paphnutio? Narraveritne tantum suam ipse peregrinationis historiam; an scripserit etiam? Ex historia constat; narravisse aliis, qui ipsam ex ore ejus exceperunt conscripseruntque: quod dum ipse Paphnutius jubetur indicare, arguitur etiam ipse historiam suam scripsisse, contra quam supponi videtur: uti prudens lector ex ipsis historiae verbis per se poterit colligere. Sub finem sic habet: Cum autem venissem in Ægyptum (*hæc narratio Paphnutii censenda est*) itinere trium dierum, inter ambulandum, inveni duos Fratres Deum timentes. Apud ipsos autem quievi ad decem dies, annuntians eis illa quæ vidi, et ea quæ mihi acciderunt. Ipsi vero mihi respondentes, dixerunt cum omni gaudio: Vere, Frater Paphnuti, magnam gratiam es consecutus, qui dignus es habitus ut videres magnos et perfectos Dei servos. Ipsi autem Fratres benigni et clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nominatur autem locus eorum Scites. Cum vero audissent ea quæ ego illis narravi, ea diligenter conscripserunt, et celeriter currentes obierunt totam Scitem (*hæc saltem non narrantis tantum, sed scribentis etiam Paphnutii censeretur debent: nisi tertiū ejusdam interpolatoris esse malis: cui ego non difficulter totam historiam tribuero*) ferentes librum quem conscripserunt ex mea narratione. Et postquam ea legissent sanctis Patribus, acceperunt eum in ecclesiam. Quem quidem illic reliquerunt, ad lucrum et lætitiā iis qui credunt et ea audiunt. Nam qua hora voluerint hæc meditari, magis benedicunt Deum et Sanctos, pleni lætitiā et exultatione: cum hi sermones sint pleni contemplatione, quam ego minimus servus Paphnutius, Dei providentiā dignatus sum assequi. Sit autem gratia et pax Domini nostri Jesu Christi nobiscum, intercessionibus sanctorum Patrum, cui ei placuerunt, nunc et semper et in secula seculorum. Amen. Atque hæc prolata sint, ut Lector judicare de scriptore Peregrinationis possit.

Tempus quo vixerit Onuphrius incertum.

15 Jam vero si de tempore, quo vixerint Eremita Onuphrius Paphnutiusque indages; æque hic incerta, imo ignota plane sunt omnia, nullo illud caractere aut indicio uspiam in Actis prodente. Nam quod Florarium nostrum Sanctorum MS. migrasse Onuphrium a seculo dicat anno salutis 370; nescio quo auctore vel unde hauserit. Idque ipsum se pariter nescire, notavit pridem Rosweyda ad vitam Onuphrii, Notatione 26. Ut mirum sit Lambecium tomo 8 Comment. hujus auctoritate perperam citata, annum prædictum 370 morti ejus sine dubitatione adscribere. Quod si quis tamen admittat, vixisse Onuphrium eodem tempore quo anonymus ille Episcopus in vitis Patrum, cujus gesta, paulo post adducenda, Onuphrianis persimilia videbuntur, quamquam breviora sint: uterque (si tamen diversi censendi sunt) vixisse et obiisse potest circiter annum 370 prædictum. Cum enim Episcopus ille advenientem ad se peregrinatorem interroget. Num adhuc sint persecutiones; commode intelligi potest interrogatio de persecutione Juliani, late per ministros suos savientis in Christianum nomen; uti et responsio interrogati, cessasse omnino persecu-

tiones, quod per obitum Juliani, anno 363 mortui contigerat.

AUCTORE G. J.

16 Locus videtur aliquanto propius indicari quam tempus, dicique posset ob vastitatem sterilitatemque suam esse eremus illa, quæ inter immensas Ægypti solitudines famosissima, Oasis appellatur, ab ejusdem nominis civitate. Cujus conjecturæ nostræ probabilitas, si non et certitudo, eruitur ex historia Paphnutii apud Surium, dicentis se in interiorē profectum esse solitudinem, ubi est genus eorum qui dicuntur Mazici. Mazici autem sunt circa Oasin ejusque eremum, ut §. iv videbitur in Narratione, e Vitis Patrum deprompta. Est porro Oasis duplex, major et minor, in extremis Ægypti finibus, teste Procopio de bello Persico: describiturque a Zozimo lib. 5, Locus insigniter sterilis, (suique reorum exilio subinde deputatus) e quo nemo posset evadere, qui eo deportaretur. Nam quod aliunde huc euntibus interjectum solum occurrit, arenosum, vastum prorsus, et inhabitatum, notitiam pergentibus in Oasim omnem adimit; tum quod venti vestigiis arenam ingerant; tum etiam quod nec arbor ulla, nec domicilium sit, quæ indicium aliquod iter facientibus ad conjecturam relinquere possint. Fuerunt tamen et alæ solitudines in Ægypto ejusque confiniis vastissimæ, ut incertum maneat, quænam habitatorem Onuphrium, et peregrinatorem Paphnutium nacta potissimum fuerit.

uti fere etiam locus,

qui videtur Oasis fuisse

17 Atque ita habemus pleraque hactenus incerta; habemus et nonnulla, ad personam Paphnutii ejusque Narrationem spectantia, quæ movebunt fortassis Lectorem, ut non ilico manibus pedibusque, (ut dici solet) abundum sibi putet in sententiam illorum, quamvis plurimorum, qui vitam illam sine examine alii ex aliis scripserunt edideruntque, tamquam probatissimam atque omni exceptione majorem. Eodem movere etiam poterit suspicio nostra (quam tamen pro suspitione tantum haberi velim) quod tota illa Peregrinationis Paphnutianæ historia ex Vitis Patrum hinc inde consarcinata sit ab otioso quopiam, qui aut alienis Actis e cerebro suo affinxerit certa nomina; aut certis Sanctorum, ceterum obscurorum, nominibus aliena Acta applicuerit. Sane e tribus, quibus Peregrinationem totam diximus constare partibus, prima totidem pene verbis legitur in Vitis Patrum lib. 6, tribuiturque anonymo cuidam Solitario. Altera ibidem legitur, contractor quidem quam apud Paphnutium, in præcipuis tamen punctis re ipsa persimilis: quamvis inter utramque Narrationem illud intercedat discriminis, quod in Vitis Patrum uterque, tam is qui narrat, quam is de quo narratur, anonymus sit; et uterque Episcopus fuisse perhibetur. In peregrinatione autem nostra alter nominatim Paphnutius, alter Onuphrius appelletur; neuter vero Episcopus fuerit. Ut vero clare cognoscatur primam peregrinationis Paphnutianæ partem eandem plane censeretur posse cum illa anonymi Fratris, quæ ab omni memoria Vitis Patrum inserta, in editione Rosweydi legitur libro 6, libello 3 num. 11, interprete Joanne S. R. Ecclesiæ Subdiacono, qui putatur ibidem in Prolegomenis, seculo 6 floruisse, et Pontifex Romanæ Ecclesiæ præfuisse. Ut, inquam, id clare cognoscatur, sisto hic utramque Narrationem, alternis columnis inter se compositam.

forte consarcinata ex Vitis Patrum.

§ III.

Peregrinationis Paphnutianæ pars prima, ut est apud Surium 12 Junii.

Peregrinatio solitarii anonymi, ut est in Vitis Patrum libro 6, libello 4, num. 11.

Paphnutius tendit, in eremum quadriduo, et invenit mortuum hominem in spelunca:

Quodam die studium adhibui, ut in interiorē venirem solitudinem, et viderem an esset ullus alius Frater Monachus, qui interius meo serviret Domino. Cumque surrexissem, profectus sum iter quatuor dierum in interiorē solitudinem, licet nec panem

Narrabat quidam solitarius Fratribus, qui erant in Raythum, ubi sunt septuaginta arbores palmarum, in locum, ubi applicuit Moyses cum populo, quando egressus est de terra Ægypti, sic dicens: Cogitavi aliquando, debere me ingredi in interiorē eremum,

Anonymum, Frater tendit in eremum quadriduo, et invenit mortuum hominem in spelunca;

si

A panem interim comedissem, neque vinum aut aquam bibissem. Quarto autem die, cum pervenissem ad antrum venerabile, mansi hora una pulsans ostium, sperans fore, ut pro more egrederetur aliquis ex Fratribus, et me ipse salutaret. Cum vero pulsassem, et nemo respondisset; aperui ostium, et ingressus sum clamans, Benedic. Cumque vidissem quemdam sedentem, tetigi ejus humerum: fuitque tamquam lanugo. Cumque reliquum corporis contractassem, inveni eum jam longo tempore mortuum. Vidi vero pendens quoque colobium. Cumque ego id tetigissem, evasit non secus ac pulvis in manu mea, adeo ut ego statim me veste propria exuerim, promptoque et alacri animo propriis manibus effossa terra arenosa, ejus deposuerim reliquias, cum precibus et multis lacrymis.

aliam invenit speluncam sine incola,

19 Illinc autem egressus, profectus sum ad interiores partes solitudinis. Invenio autem in altera spelunca veluti vestigia hominis. Cumque cognovissem aliquem in ea habitare, fui parum animo commotus. Cum autem pulsassem, et nullam vocem audissem, ingressus sum in eandem speluncam. Cumque nullum invenissem, sum egressus, reputans, servum Dei illic solitum se exercere. Cum autem invenissem propriam ejus cellam, in qua similiter nullus erat, perseveravi manere toto die, cupiens salutare hominem, et citra ullam intermissionem dicens ex Psalterio. Cum ille autem dies finiretur, vidi gregem bubalorum venientem, et Fratrem ambulantiem in medio eorum. Cum vero ii prope me venissent, illum quidem vidi virum veste nudum, pilis autem tectum corpore. Qui cum pervenisset in eum locum in quo stabam, et me putasset esse spiritum, mansit orans. Multi enim spiritus in iis locis eum tentarant, quemadmodum ipse postremo mihi narravit. Dixi autem ei: Cur times, serve Jesu Christi Dei nostri? Contemplare et vide gressus meos, ut scias, quod sum homo, sicut tu. Palpa me, ut videas, quod caro et sanguis ego sum. Ipse autem cum me esset contemplatus, et gratias egisset, dixit, Amen. Ego vero rogavi eum, et persuasi, ut me in suam speluncam deduceret. Ille autem ex me quæsivit, quomodo eo accessissem. Ego vero ei audacter scopum meum et institutum exposui: nempe quod, cum vellem cognoscere Christi servos, qui sunt in solitudine, illuc accessi, nec Deus eo me fraudavit desiderio.

quem vesperi videt venientem inter bubulos nudum.

20 Tunc ex eo sciscitatus sum, dicens: Quomodo huc venisti, et quanto tempore habitasti in hac solitudine, et quamobrem nudus incedis, nulla re tectus? Is autem hæc mihi dixit: Ego fui nuper Monachus, degens in cœnobio Thebaidis, magnoque et fidenti animo operans. Statui autem egredi ex illo cœnobio, et solus quiete habitare in monasterio, studens majorem invenire mercedem. Hanc cogitationem cum lubenter suscepissem, ædificavi parvam cellulam, et solus in ea habitavi, artem exercens meis manibus: quo factum est, ut multi quoque ad me accederent, jubentes mihi opus, quod meis facerem manibus. Neque vero mihi parvi fructus ex iis redibant, ex quibus, pauperibus et egentibus et hospitibus suppeditabam. Inimicus autem, qui est omnino bonis infestus, illo mihi tempore invidens, et meum erga Deum vehementem scopum et institutum impedire cupiens; cum subiisset mentem cujusdam Monachæ, quæ apud me fuerat, jubens parvum aliquod opus; effecit, ut ea ad me rediret. Quo factum est, ut libere inter nos locuti, simul quoque habitaverimus; et postremo (quod est gravissimum) iniquitatem pepererimus, et sex menses in peccato manserimus. Postea autem cum mihi in mentem venisset meæ vitæ finis, et æternum ac magnum judicium, et tenebræ exteriores, et ignis qui

Cum esset is Monachus in Thebaide,

cellam seorsim extruxerat specie majoris boni:

ubi cum Monacha in peccatum lapsus,

si forte invenirem aliquem interius me habitantem D in eremo, et servientem Domino nostro Jesu Christo. Ambulans autem quatuor dies ac noctes inveni speluncam: et cum appropinquassem, respexi intus, et vidi sedentem hominem, et pulsavi secundum consuetudinem Monachorum, ut egredientem salutarem eum. At ille non movebatur; requieverat enim in pace. Ego autem nihil dubitans introivi: et cum tenuissem scapulam ipsius, confestim dissolutus est, et factus est pulvis. Deinde aspiciens, vidi colobium pendens: cum vero et hoc tenuissem, dissolutum est, et in nihilum redactum est.

aliam invenit speluncam sine incola,

19 Cum autem de hoc hæsitarem, egressus sum inde, et perambulabam in desertum; in quo rursus aliam reperi speluncam, et vestigia hominis ibidem. Factus sum autem alacrior. Appropinquans autem ad ipsam speluncam, ut iterum pulsavi, et nemo mihi obaudivit, ingressus, nullum inveni. Stans autem foras speluncam, dicebam intra meipsum: Quia hic oportet venire hunc servum Dei, ubicumque fuerit. Cum vero jam præterisset dies, vidi bubalos venientes, et illum servum Dei venientem cum eis nudum, de capillis cooperientem quæ inhonesta erant corporis sui. Qui appropinquans mihi, existimabat me spiritum esse, et stetit ad orationem. Nam multum tentatus fuerat a spiritibus, sicut ipse postea dicebat. Ego autem hæc intelligens, dicebam ei: Serve Dei, et ego homo sum, vide vestigia mea et contracta me, quia caro et sanguis sum. Cum vero post orationem, dicto Amen, respexisset me et consolatus fuisset; introduxit me in speluncam; et interrogabat me, dicens: Quomodo huc advenisti? Cui ego dixi: Requirendi gratia servos Dei veni in hanc solitudinem, et non me fraudavit Deus a desiderio meo.

quem vesperi videt venientem inter bubulos nudum.

20 Ego autem interrogavi eum rursus, dicens: Quomodo et tu huc venisti, et quantum tempus habes, aut quod est alimentum tuum? vel quomodo, cum sis nudus, non indiges vestimento? Qui dixit mihi: Ego in cœnobio eram Thebaidis, et opus meum erat lini textura: subintravit autem in animum meum cogitatus, ut inde exiens singulariter sederem; et Poteris, inquit, quietus esse, et suscipere peregrinos, et plenior mercedem habere ex eo, quod acquisieris de opere tuo. Ut autem consensi cogitationi huic, et opere perfeci eam; exiens ædificavi mihi monasterium, ibique veniebant, qui mihi injungebant opus. Cumque jam multum esset quod congregaveram, festinabam pauperibus ac peregrinis illud distribuere. Sed adversarius noster diabolus, invidens mihi, sicut et semper et tunc, futuram in me fieri retributionem machinabatur auferre, eo quod festinabam labores meos Deo offerre. Videns enim unam virginem sacram injungentem mihi species, et eas me perficientem atque reddentem; immisit ei ut rursus mihi alias demandaret species. At vero ubi jam consuetudo facta est ac fiducia major, postremo etiam tactus manuum et risus, ac simul convescere, ad ultimum concepimus dolorem, et peperimus iniquitatem. Cum autem mansissem in eadem ruina sex mensibus, postea cogitavi, dicens: Quia aut hodie, aut crastino, aut post multos annos morti addictus, æternum habebam supplicium. Si enim quis uxorem hominis violaverit, pœnis æternis legitime subjacebit; quantis tormentis dignus est, qui Christi stupraverit sponsam? Et sic occulte in hanc eremum cucurri, omnia relinquens illi mulieri; veniensque huc inveni hanc speluncam, atque fontem hunc, et istam palmam, afferentem mihi botryones duodecim dactylorum: per singulos menses affert mihi unum botryonem, qui mihi sufficit triginta diebus, et post hunc maturatur alter. Post tempus autem multum creverunt

Cum esset is Monachus in Thebaide,

cellam seorsim extruxerat specie majoris boni:

ubi cum Monacha in peccatum lapsus,

fugerat in solitudinem paritens,

A qui extingui non potest conflagratio, et vermis qui non potest sopiri corrosio; dixi apud me: Hei mihi, c anima, melius est mihi surgere, et abire in solitudinem, et fugere a peccato. Relictisque rebus omnibus et illa muliere, veni in hanc solitudinem, et inveni fontem, et hanc speluncam, et hanc palmam. Ea autem mihi victum suppeditat. Hæc enim palma generat quotannis duodecim spathas, nempe singulis mensibus unam: una autem spatha sufficit mihi triginta dies, et postea venit alia spatha. Nihil autem aliud habeo cibi in hac spelunca, neque alium potum. Quin etiam vestes meæ longo temporis spatio interierunt, et capillis capitis mei corpus tegitur cum pudendis. Jam enim tempore triginta annorum habito in hac solitudine, nec unquam cessavit aer mihi salubrem dare temperiem, neque panem omnino gustavi.

21 Postquam ex illo justo hæc audivissem, eum interrogavi, dicens: In principio quando huc venisti, laborastine valde, an non? Ipse autem respondens mihi, dixit: Primum quidem valde laborabam, Frater, adeo ut dolore cruciatus, me in terram projicerem; ut qui in ventre maximam sentirem molestiam, nec possem caput erigere: ob idque cogebam meam synaxim peragere volutatus; Deum, qui in omnibus est misericors, rogans, tam propter eum qui me tunc affligebat dolorem, quam pro redemptione meorum peccatorum. Cum vero multos labores sustinuisssem, quodam die dum sederem, et gravi dolore ventris vexarer intrinsecus, vidi virum insignem coram me stantem, qui me est allocutus, dicens: Quid habes, et quidnam tibi dolet? Statim autem, postquam hoc ex eo audivissem, confirmavi vires, et ei dixi: Domine, dolet mihi jecur. Is vero dixit: Ostende mihi locum, in quo sentis dolorem. Cum ego autem ei jecur ostendissem, ipse manu extensa, et mihi imposita, et conjunctis digitis, perinde ac gladio scidit latus; et meum jecur eduxit, meo maximo cum dolore; et ostendit mihi plagas, quas in eo habebam. Illud vero manu sua erasit, et ei pannum mundum injecit, et jecur meum in locum suum restituit. Cumque totum corpus meum contrectasset benedictis suis manibus, lateris mei vulnus conglutinauit, et dixit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: sed servi Domino nunc, et usque in secula. Ecce autem ab illo die curata sunt omnia mea interiora, cessavitque dolor mei jecoris. Ex illo ergo tempore maneo sine dolore, Deo benedicens, et ipsum glorificans propter suam in me misericordiam. Mihi autem ostendit vir ille insignis pannum amomi quem meo lateri imposuit. Quando vero mihi Paphnutio narravit hæc omnia, rogavi eum, ut cum ipso manerem in spelunca. Ipse autem mihi respondit, dicens: Non poteris, Frater mi, ferre insultus dæmonum. Postea vero rogavi eum, ut mihi nomen suum significaret. Is vero mihi dixit: Nomen est mihi Timotheus. Memento mei, et roga pro me, Frater dilecte, ut Deus in me perficiat bonum, quo sum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad ejus pedes, preces ab eo postulans. Ipse autem respondens mihi, dixit: Dominus noster Jesus Christus benedicet te, et defendet te ab omni laqueo diaboli, et præbebit tibi vias rectas ad hoc, ut pergas ad Sanctos ejus in secula. Benedictionem autem ejus consecutus, prompto et alacri animo cum gaudio sum egressus, Deum laudans, propter egregios sermones, quos audiavi a sancto illo Timotheo.

C §. IV. *Anonymi peregrinatio, ejusque de Anonymo narratio, persimilis Paphnutianæ et peregrinationi et de Onuphrio narrationi; estque harum veluti fundamentum.*

Pari modo comparari inter se possent, quæ loco citato sequitur in Vitis Patrum, alterius Anonymi peregrinatio, ejusque de Anonymo alia narratio; et secunda pars peregrinationis Paphnutianæ, quæ Vitis Onuphrii continet. Verum quia hæc fusius quam illa describitur, et mox tota erit proponenda; præmittimus illi hoc paragrapho prænotatam Narrationem Anonymi; subicientes illi nonnulla Annotata; et prænotantes, hanc Narrationem in Vitis Patrum continuo subjungit, ut diximus, alteri, quam inde dedimus Paragrapho superiori; quemadmodum secunda pars historię Paphnutianæ de Onuphrio continuo subjungitur primæ de Timotheo apud Surium. Notamus etiam quod utrobique, id est in mox proferenda de Anonymo, et Paphnutiana de Onuphrio narratione, iter peregrinantium dirigi dicitur in interiorem eremum, ubi genus est Mazicorum. Sic ut utrobique locus etiam peregrina-

runt capilli mei, et cum jam disrumperentur vestimenta mea, de ipsis, quam decet, partem operui corporis mei.

21 Dum autem rursum eum interrogarem, si in primordiis difficultatem habuisset ibidem, ait mihi: In initiis afflictus sum valde dolore jecoris, ita ut humi jacens non possem stans Psalmum dicere, sed prostratus in terra, clamabam ad Altissimum. Cum autem in spelunca essem in dolore valido atque defectione, ut etiam nec egredi jam possem; vidi virum intrantem, et juxta stantem, ac dicentem mihi: Quid pateris? Ego autem, confortatus ab eo modicum, dixi ei: Hepar doleo. Qui dixit mihi: Ubi doles? Cum vero ostendissem ei, digitos manus suæ in directum conjungens, divisit locum illum tamquam per gladium; et avellens jecur, ostendit mihi vulnera; et raso jecore manu sua, in pannum ipsas scabies misit; atque rursum ipsum jecur imponens manibus suis, locum ipsum reclusit; et ait mihi: Ecce sanus factus es, servi Domino nostro Jesu Christo sicut oportet. Et ex tunc factus sum sanus, et sine labore jam sum hic. Ego autem multum illum rogavi, ut manerem in interiore eremo, et ait mihi? Non potes sufferre dæmonum impetus. Et ego hoc ipsum considerans, rogabam ut orans pro me dimitteret me. Qui cum orasset, dimisit me. Hæc vobis narraui ædificationis gratia.

D AUCTORE C. J.

ibique multa
patiens do-
lore jecoris

divinitus eo
evulso repo-
sitoque cu-
ratur.

E

tionis indicetur idem: et major suspicio oriri possit, alteram ex altera desumptam esse. Est autem Narratio Anonymi, uti extat in Vitis Patrum, hujusmodi.

23 Dicebat rursus alius senex; qui etiam dignus effectus est Episcopus civitatis Oxyrynchi, a tamquam ab alio hæc audisset: sed ipse erat qui hoc fecerat. Visum est, inquit, mihi aliquando intrare in interiorem eremum, quæ est circa Oasa b, ubi genus est Mazicorum, ut viderem, si forte invenirem aliquem Christo servientem. Sumens itaque paucos paximates, et quasi dierum quatuor aquam in vase, iter meum faciebam. Transactis vero quatuor diebus, consumptisque cibis, expectabam quid agerem. Et confidens dedi meipsum ad pergendum. Ambulavi quoque alios quatuor dies, sine cibo perdurans. Cumque jejunium et laborem itineris ferre non posset corpus meum, in pusillanimitatem veni, ac sic jacebam in terra. Veniens autem quidam digito suo tetigit labia mea, tamquam si medicus de sputo oculum percurrat: statim vero confortatus sum, ita ut putarem me neque ambulasse, neque famem pertulisse. Cum ego vidissem venientem in me virtutem hanc, surgens perambulabam desertum.

F

a

b

qui fama
pressus,
confortatur
divinitus,
seme!

Præteritis

fugerat in
eremum
paucitens,

ibique multa
patiens do-
lore jecoris,

eo evulso
repositoque
divinitus
curatur:

Nomen ei
Timotheus.

Alia pere-
grinatio
anonymi,

similis Pa-
phnutianæ,

A C ORR C. J.
usque de-
rum,

ac tandem
invenit ho-
minem
aspectu ter-
ribilem,
c

qui ad sa-
crificandum
idolis adactus,

annis 49
pœnituerat
in eremo,

d
moritur præ-
sente hospite

ab eoque in
dimidia tui-
ca sepelitur,

arescente
continuo
palma, et tu-
gurio cadente.
e

A Præteritis itaque aliis quatuor diebus, rursum fati-
gatus defeci. Cumque extendissem manus meas in
cælum, ecce vir ille, qui pridem me confortaverat,
iterum digito suo quasi liniens labia mea, confor-
tavit me. Peracti sunt autem dies decem et septem;
et posthæc invenio tugurium, et arborem palmæ,
et virum stantem, cujus capilli capitis erant pro in-
dumento ipsius; qui capilli canitie ejus erant can-
didi per totum. Erat autem et terribilis aspectu c.

24 Cumque vidisset me, stetit ad orationem; et
expleto Amen, cognovit me esse hominem: tenens-
que mihi manum, interrogabat me, dicens: Quo-
modo huc advenisti? et si adhuc constant omnia
quæ sunt in mundo? si adhuc etiam sunt persecu-
tiones? Ego autem dixi ei: Vestri gratia, qui in
veritate Domino Jesu Christo servitis, hanc peram-
bulo eremum; persecutio vero cessavit per peton-
tiam Christi. Edissere mihi nunc, obsecro te, et tu.
quomodo huc advenisti? At ille cum lamentatione
plorans, cœpit dicere mihi. Ego Episcopus eram, et
persecutione facta, multis mihi illatis suppliciis, cum
jam ferre non possem tormenta, postea sacrificavi:
in meipsum autem deinde reversus, agnovi iniqui-
tatem meam, et dedi meipsum ad moriendum in
hanc eremum; et sum degens hic annis quadraginta
novem in confessione et obsecratione ad Deum, si
forte dimittatur mihi peccatum meum. Et victum
quidem præstitit mihi Dominus ex hac palma, con-
solationis vero indulgentiam non accepi, usque ad
quadraginta octo annos: in hoc autem anno conso-
latus sum d.

25 Hoc autem dicens, repente surrexit; et cur-
rens exiit foras, et stetit in oratione diu. Cum au-
tem complexset orans, venit ad me. Intuens autem
ego faciem ejus, exterritus trepidavi, factus enim
erat ipse tamquam ignis. Dixit ergo mihi: Noli ti-
mere: Deus enim te misit, ut funeri tradas corpus
corpus meum, atque sepulturæ. Dum autem con-
summasset hæc dicens, statim extendens manus pe-
desque, finem vitæ fecit. Dissuta ergo tunica mea,
ego dimidiam mihi tenui, et dimidia involutum san-
ctum corpusculum abscondi in terra. Recondito ergo
illo, continuo palma illa aruit, et tugurium illud
cecidit. Ego autem multum fleui, obsecrans Deum,
si quomodo mihi præstaret palmam illam, ut perse-
verarem in loco illo residuum tempus meum. Ut
autem non est hoc factum, dixi apud me: Non est
voluntas Dei. Orans ergo tendebam iterum ad se-
culum. Et ecce homo, qui linivit labia mea, veniens
apparuit mihi, atque confortavit me: et ita convalui
pervenire ad Fratres, et narravi eis hæc, rogans
eos ne desperarent semetipsos, sed per pœnitentiam
invenirent Deum e.

ANNOTATA C. J.

a Civitas ampla valde et populosa Thebaidis, uti
auctor est Rufinus apud Rosweydam in vitis Patrum;
in qua ipse testatur, tanta se religionis deprehen-
disse bona, ut ea nemo digne valeat enarrare: com-
perisse etiam ex Episcopo loci, viginti millia Virgi-
num et decem millia Monachorum inibi haberi:
expertum autem esse hospitalitatem incolarum prorsus
admirabilem.

b Egimus de Oasi supra § 11. num. 13: ex quibus
etiam Mazicorum situs colligi potest.

c Præducta sic enuntiat apud Surium Paphnutius,
transiens a Timotheo ad Onuphrium: Rursus profe-
ctus sum in interiorum solitudinem in via avia, ubi
est genus eorum qui dicuntur Mazici. Omne meum
studium in eo ponebatur, ut scirem an esset alius
Anachoreta in interioribus partibus solitudinis Deo
serviens: ut ego quoque dignus haberer, qui hoc

consequeretur. Hoc autem iter cum cœpisset ingredi,
tuli mecum paucos panes, et aquæ modicum. Quæ
quidem mihi suffecerunt usque ad quatuor dies.
Cum ii autem præterissent, et expletum esset quod
manducarem, affligabar, adductus in magnas de
victu angustias. Statim vero sumptis viribus, et
mortem habens ante oculos, ea cura dimissa, alios
quatuor dies et noctes sum profectus, cum nec pa-
nem aut aquam gustassem: adeo ut rursus cum
mihi deesset cibus, valde laborarem, et ne humi
abjiciens, mortem expectarem. Tunc vidi virum in-
signem venientem, et manum suam labris meis im-
ponentem, non secus atque medicus scalpellum
oculo; et protinus rursus sumpsi vires, adeo ut ne-
que famem, neque sitim sentirem. Cum magnam
autem et terribilem vidissem visionem, surgens
rursus prompto et alacri animo, profectus sum in
interiorem solitudinem alios quatuor dies et noctes.
Defessus vero et extensis in cælum manibus, Deum
oravi. Cumque rursus virum illum vidissem ad me
venientem, accepi ab eo magnas vires. Cumque
septemdecim dierum itineri finem (ut semel dicam)
imposuissim, vidi procul virum venientem aspectu
admodum terribilem, hirsutum pilis, eisque tectum
toto corpore, non secus ac feram terribilem. Erat
enim veste nudus, lumbosque cinctos habebat foliis
herbarum. Hactenus hæc Paphnutiana peregrinatio
belle convenit cum Anonymi præmisso contextu.

d Hoc numero relata minus conveniunt cum Paphnu-
tiani. Pro Actis enim brevibus Episcopi illius ano-
nyni, substituuntur a Paphnutio mira Onuphrii dicta
gestaque; quamquam interrogationes atque responsio-
nes, et quæ de palma narrantur, non multum discre-
pent.

e Quæ hoc numero narrantur, iterum possunt fun-
damentum præbuisse Paphnutianæ historiæ, quatenus
ea de morte ac sepultura Onuphrii agit his verbis;
Dum autem esset mane (postridie adventus Paphnu-
tii) vidi ipsum post matutinas preces mutasse faciei
aspectum et colorem, et fui conterritus. Ipse autem
cum hoc cognovisset, me est allocutus, dicens: Ne
timeas, Frater Paphnuti: Deus enim, qui est in
omnibus misericors, te ad me misit, ut curam geras
sepulturæ mearum reliquiarum. Ecce enim hodierno
die perficio meam administrationem, et abeo in
requiem meam usque in seculum. Interpositis hic
promissis, quæ facit Onuphrius satis fidenter cultori-
bus suis; et benedictione, quam impertit Paphnutio;
sequitur porro: Post hæc surgens, oravit Deum cum
lacrymis et multis gemitibus. Et paulo post, cum
ea ipsa hora se humi dejecisset, consummatus est
in Domino, in ejus manus tradito spiritu cum læti-
tia. Hic cantus Angelorum audiuntur in obitu Sancti,
et subditur: Ego autem cum me exuissim eo, quod
gestabam lebitonario, et ejus transversa solvissem,
ea in duo divisi: et cum dimidio quidem ejus cor-
pus involvissem, pro more justorum quæ mortuis
peraguntur, contexi. Alterum autem gestavi dimi-
dium, ne ego manerem nudus. Et cum petram in-
venissem concavam, tamquam in cisterna corpus
ejus illic deposui, multisque collectis lapidibus con-
texi reliquias. Surgens autem, oravi ut illic mane-
rem. Statim vero vidi collapsum tugurium; et pal-
mam, qua nutriebatur, ipsam quoque cecidisse si-
militer. Quod cum vidissem tam cito accidisse, et
ex eo cognovissem non esse Dei voluntatem, ut in
illo loco habitarem; comedi panis id quod superfuit,
et aquam bibi similiter. Rursus autem extensis in
cælos manibus oravi, et vidi virum illum ad me
venientem eo modo, quo vidi ambulans in solitu-
dine; qui mihi vires addens, ambulabat ante me.

D
Paphnutius
eremum petit
interiorem

deficiens re-
stauratur
divinitus,

invenit homi-
nem forma
terribilem
E

Videns Pa-
phnutius
moribundum,

F
et mox mo-
rientem,

sepelit cum
in dimidia
tunica sua,

cadentibus
statim tugurio
et palma,

§. V. *Tertia peregrinationis Paphnutianæ pars; ut est apud Surium.*

Ne quid desit Lectori curioso, et Vitæ Onuphrianæ admiratori, ex quo possit definiri, quantum ei ac toti peregrinationi Paphnutianæ tribui debeat fidei; tertiam hic ejus partem, uti est apud Surium, exhibemus: quemadmodum exhibuimus ex eodem primam paragra-
pho III; et secundam ex MS. nostro exhibituri sumus paulo post; ejusdemque partem aliquam seu compendium ex Surio dedimus paragr. IV inter Annotata; Postquam igitur sepeliverat Onuphrium Paphnutius, pergit narrare sic: Rursum autem extensis in cœlos manibus oravi; et vidi virum illum ad me venientem eo modo, quo vidi ambulans in solitudine: qui mihi vires addens, ambulabat ante me.

27 Cum illinc autem essem egressus, et affligerer propter beatum patrem Honofrium, rursus animo exortum est gaudium, quod dignus sim habitus, qui ejus sancto ore benedicerer. Cumque quatuor dierum spatio ambulassem, accessi ad quamdam cellam, quæ in alto fuerat ædificata. Quam ingressus, neminem inveni: sedi autem parumper, cogitans et dicens apud me: Estne aliquis habitans in hac spelunca, in quam me deduxit Deus? Hæc cum apud me cogitarem, ingressus est vir sanctus, canis plenus, specie admirandus et decorus, ex palmis contexto indumento vestitus, et suum corpus contegens. Ipse autem cum me vidisset, statim est allocutus, dicens: Tu es Frater Paphnutius, qui contextisti corpus sancti Onufrii. Cum ergo cognovissem, eum in visione dilexisse quod factum fuerat, statim ei procidi ad pedes. Ipse vero me consolatus, dixit mihi: Surge, Frater, Deus te dignum censuit, ut esses amicus sanctorum ejus famulorum. Jam enim didici ab ejus providentia tuum futurum hodie ad me adventum. Tibi autem aperiā, frater dilecte, quod sexaginta annos habitavi in hac solitudine: Non vidi hominem, qui ad me venerit, nisi eos solos Fratres, qui hic mecum habitant. Interim autem dum nos loqueremur, ingressi sunt tres alii, tamquam sancti senes Patres, in illam cellam. Qui me alloquentes, statim dixerunt: Benedic, Frater: Tu es Frater Paphnutius, noster in Domino cooperator. Tu es, qui textisti corpus sancti Onufrii. Gaude, Frater: es enim dignatus magnam virtutem cognoscere. Videns autem Dominus, nobis significavit, fore ut hodie ad nos venias: jussitque, ut esses nobiscum unum diem. Jam enim sexaginta annos habitamus in hac solitudine, neque vidimus hominem præter te solum. Cum vero nos colloqueremur de Patre Onufrio et aliis Sanctis, post duas horas dixerunt mihi: Surge, Frater, vescere modico pane, et confirma cor tuum, quandoquidem venisti e longinquo, et cupis nobiscum col-
lætari.

28 Postquam ergo me fecerunt surgere, unanimes Deum precati sumus: et ecce vidimus ante nos quinque panes leves; et admodum pulchros et delicatos, tantum modo coctos. Ipsi quoque attulerunt aliquid aliud esculentum, quod quidem sumpsimus cum panibus, omnesque sedimus et simul comedimus. Ipsi autem rursus mihi dixerunt: Ecce ut jam tibi diximus antea, cum sexaginta annis habitaverimus in hac solitudine, quatuor panes Dei jussu ad nos e cœlo quotidie deferuntur: nunc autem cum tu ad nos veneris, ecce panum numerus pro te quoque est ad nos missus: neque scimus undenam afferantur, sed quotidie speluncam ingredientem, invenimus eos per se paratos. Postquam vero nos simul gustavimus, tota illa nocte fecimus orationes, et magnam synaxim celebravimus; erat enim san-

ctus dies Dominicæ. Cum esset autem mane, rogavi ipsos, ut manerem cum eis in spelunca usque ad diem ultimum. Ipsi vero respondentes mihi dixerunt: Non est voluntas Dei, ut tu habites in hac solitudine: sed surge, et vade in Ægyptum, et narra Fratribus Christi amantibus omnia quæcumque vidisti, ad nostri memoriam, et ad lucrum et utilitatem eorum qui audiunt. Cum ii hæc dixissent, eos valde rogavi, ut sua nomina mihi significarent. Ipsi autem non sunt passi hoc mihi dicere. Sæpe ergo hoc ab eis vehementer petii. Cumque vehementer laborassem, non potui hoc eis persuadere: sed respondentes mihi dixerunt: Is scit, qui omnium novit nomina. Memento autem nostri, Frater, ut digni simus, qui nos invicem videamus in domo Dei. Stude ergo, dilecte fili, fugere mundi tentationes, ne ab eis illudaris, quandoquidem multos sunt ludificatæ. Cum hæc autem ex eis audivissem, procidi ad eorum pedes. Qui cum mihi benedixissent, ab eis abi in pace Dei: prædixerunt autem mihi quædam alia, quæ mihi acciderunt.

29 Cum autem ab eis abissem, ambulavi uno die per interiorē solitudinem. Cumque venissem ad speluncam fontis aquæ, illic sedi, ut parumper requiescerem a labore itineris. Erat autem locus ad id aptus, ut qui circa illam fontem multas haberet arbores, plenas fructibus. Cum vero parum quiescissem, et surrexissem; circuivi in medio arborum, admirans ipsorum fructuum multitudinem, et cogitans apud me, quisnam esset is, qui illo loco plantaverat. Erat autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, sycamina, zizipha, et vites; aliæ quoque amænæ arbores et frugiferae, quarum gustus est melle dulcior. His accedebant myrti quoque, et aliæ variæ arbores in medio earum, quæ illic sitæ erant, suavem odorem emittentes; ille quoque fons ex se scatens, et omnes illas arbores irrigans, adeo ut existimarem eum esse Dei paradisum. Cum ergo illud admirarer spectaculum, vidi quatuor adolescentes, hilares et valde speciosos, ad me procul vententes, succinctos pellibus ovium. Qui cum appropinquassent dixerunt: Salve, Frater Paphnuti. Ego autem protinus humi cecidi in faciem, et eos veneratus sum. Qui cum me erexissent, mecum sederunt, et locuti sumus inter nos. Erant vero tanta gloria insignes, ut ego existimarem eos esse Angelos, et descendisse de cœlo. Mecum autem magna sunt affecti lætitia, et collectos fructus ex illis arboribus mihi dederunt ad vescendum; et lætatum est cor meum, eo quod ego ab eis diligerer. Mansique apud illos septem dies, vascens fructibus illarum arborum.

30 Rogavi autem eos: Quomodo hue venistis, et unde estis? Ipsi vero respondentes mihi dixerunt: Frater, quandoquidem Deus te misit ad nos, omnem nostram tibi vitam narrabimus. Nos sumus ex civitate quæ dicitur Oxyrrynchos: nostri vero parentes, sunt Senatores illius civitatis. Cum autem in illorum litteris ab eis institueremur, uni scholæ traditi, litteras quidem pedestres didicimus: cum vero etiam superiorem inchoassemus doctrinam, in unam convenimus sententiam, Deo nobis opem ferente ad id quod est melius, et statuimus ejus quoque discere sapientiam. Ex illo ergo tempore, nos quotidie mutuo excitantes ad animi alacritatem, et bonum scopum habentes in nostris cordibus, studentesque locum invenire, et paucos dies quiescere donec sciremus Dei de nobis providentiam; acceptis nobiscum paucis panibus, et modico aquæ, ad nostrum cibum et potum usque ad septem dies recessimus. Cum vero pervenissemus intra solitudinem, fuimus in ecstasi; et vidimus ante nos virum gloria insignem; qui nos apprehensos manibus deduxit in hunc locum

D
AUCTORE C. J.

et nomina
eorum frus-
tra cupit sci-
re.

Invenit rur-
sus locum per-
amanum

et decoros
juvenes,

Oxyrrynchi fi-
lios.

quæ in cretam
profici

Reducitur
divinitus,

et invenit
speluncam

cum 4 sanc-
tis senibus,

de adventu
ejus a Deo
monitis:

manducat pa-
nes cœlitus
delatos,

A cum, et nos tradidit viro valde provectæ ætatis, qui Deo serviebat. Ecce autem hic jam habitavimus sex annos, mansimus vero cum eo usque ad unum annum, ab illo docti quemadmodum Domino serviremus. Impleto autem illo anno, consummatus est hic Pater, et ex illo tempore hic soli sumus. Ecce autem, Frater dilecte, nos tibi confitemur, spatio sex annorum, ut diximus, in hoc loco degimus: panem non gustavimus, nec alium cibum sumpsimus, nisi solummodo de fructibus harum arborum: singulis vero hebdomadis semel tantum nos videmus invicem. In hoc enim loco invenimur, et nobis invicem occurrimus sabbato et sancta Dominica, post hos autem duos dies unusquisque nostrum venit in locum proprium, et apud se degit. Ipsi vero rursus fructus attulerunt, et communiter cibum sumpsimus. Cumque postea egressi fuisset, simul processimus circiter quinque miliaria per solitudinem. Cum autem eis vale dicerem, rogavi eos ut dicerent mihi sua nomina. Et primus quidem dixit, Joannes; Secundus autem, Andreas; Tertius vero, Heraclambon; Quartus, Theophilus, præcipientes mihi dicere nomina sua Fratribus ad sui memoriam. Ego vero eos rogavi, ut mei meminissent.

quot septimanis semel conveniebant inter se.

Paphnutii, in Ægyptum reversi,

B 31 Cum autem ab eis discessissem, et non viderem eos amplius, ambulavi tristis, recordans et ea admirans, quæ vidi meis oculis. Rursus vero apud me magnam capiebam lætitiā, admirans et recordans earum, quas consecutus fui, benedictionum a sanctis Eremitis et sancto Angelo. Cum autem venissem in Ægyptum itinere trium dierum, inter ambulandum inveni duos Fratres Deum timentes: apud ipsos autem quievi ad decem dies, annuntians eis illa quæ vidi et ea, quæ mihi acciderunt. Ipsi vero mihi respondentes, dixerunt cum omni gaudio: Vere, Frater Paphnuti, magnam gratiam es consecutus, qui dignus es habitus, ut videres magnos et perfectos Dei servos. Ipsi autem Fratres, benigni et clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nomi-

natur autem locus eorum Scites. Cum vero audivissent ea, quæ ego illis narraui, ea diligenter conscripserunt; et celeriter currentes, obierunt totam Scitem, ferentes librum, quem conscripserunt ex mea narratione. Et postquam ea legissent sanctis Patribus, acceperunt eum in ecclesiam, quem quidem illic reliquerunt, ad lucrum et lætitiā iis, qui credunt et ea audiunt. Nam, qua hora voluerint hæc meditari, magis benedicunt Deum et Sanctos ejus, pleni lætitiā et exultatione; cum hi sermones sint pleni contemplatione, quam ego minimus servus Paphnutius, Dei providentia dignatus sum assequi. Sit autem gratia et pax Domini nostri Jesu Christi nobiscum, intercessionibus sanctorum Patrum, qui ei placuerunt, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

32 Accipe nunc Lector (sed illa fide, qua ex præmissis et proprio acumine ipse judicaveris accipienda) Onuphrii Acta, constituentia secundam peregrinationis Paphnutianæ partem, ex MS. nostro bibliothecæ Boicæ, nova Latinitate a nobis donata, ut major conformitas Latini textus habeatur cum Græco. Accipe tamen antea, ut nihil quidquam prætermittamus, Prologum interpretis anonymi, qui ejusdem Onuphrii Actis, paulum a nostris discrepantibus, præfigitur apud Roswey-

D visa et audita conscribunt duo Monachi.

E

VITA

Ex MS. Bibliothecæ Ducalis in Bavaria.

INTERPRETE CONRADO JANNINGO

CAPUT I.

Iter Paphnutii, uti et Onuphrii in eremum. Ejus causa, dux, terminus.

Paphnutius tendit in eremum;

et fame laborans

confortatur divinitus.

Minimus ego Paphnutius, die quadam, studiose cogitavi in eremum interiorē contendere, inspecturus, numquis alius Frater interiori quam ego loco Monachum ageret, Domino serviens. Et protinus surgens ad eremum me contuli. Sub ingressum viæ penes me habebam pauculos panes pariter et aquam, quæ in quatuor dies suffecerunt necessitatibus meis, Illis vero transactis, et annona absumpta, ægro cœpi animo esse ob victus inopiam. Statimque, gratia divina opitulante, vires accepi; perrexique, licet ob oculos mihi versaretur mors, alios quatuor dies totidemque noctes, nec pane nec aqua gustatis; adeo ut humi procumberem, esurie ac fatigatione quasi ad mortem adactus. Cum ecce conspicio virum, fulgore insignem, albis indutum vestibus, qui ad me propius accedens, suam labiis meis manum admovit: statimque ita corroboratum me sensi, ut depulsa fame sitique surgens, erectus starem.

Εν α μετ' τῶν ἡμερῶν, ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Παφνούτιος σπουδὴν μεγάλην ἐποιεσάμην εἰς τὴν ἐσωτέραν ἔρημον γενέσθαι, καὶ ἰδεῖν, οὐ ἐστὶ ἕτερος ἀδελφὸς μοναχός, ἐνδοτέρῳ μου β δουλεύον τῷ Κυρίῳ· καὶ ἀναστὰς ἐπερανύμην κατὰ τὴν ἔρημον. Ταύτης δὲ τῆς ὁδοῦ ἀπαρξάμενος, εἶχον μετ' ἐμαυτοῦ ὀλίγους ἄρτους, καὶ ὕδωρ ὡσαύτως, ἅπερ ἄχρι τεσσάρων ἡμερῶν μοι ἤρκασατο. Τούτων δὲ διεληθυσῶν, καὶ τοῦ γ δαπανήματος πληρωθέντος, ἐβλήθην περὶ τῆς τροφῆς d..... καὶ εὐθέως χάριτι Θεοῦ δύναμιν ἔλαβον, καὶ τὸν θάνατόν μου ἐνώπιόν μου θεασάμενος, ἐπορεύθην ἐπὶ ἄλλας τεσσάρas ἡμέρας, καὶ νύκτας τεσσάρas, μὴ γευζάμενος ἄρτου ἢ ὕδατος, ὥστε ἐν τῇ ἀσιτείᾳ καὶ τοῦ κόπου, ῥίψα ἐμαυτόν ἐπὶ τὴν γῆν ὡσεὶ νεκρόν γενόμενον· καὶ ἰδοὺ, ἰδὼν ἄνδρα ἐνδοξόν, λευκοφόρον, ἐλθόντα, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὰ χεῖρά μου θέντα παραχρῆμα ἐνεδυνάμωθην, ὥστε μήτε πεινάσαι μήτε δευψῆσαι, ἀναστάντα δὲ στήναι με ὄρθιον.

a

b

c

d

A 2 Καὶ ἰδὼν ταυτὴν τὴν φοδερὰν καὶ μεγάλην ὀπτασίαν, πάλιν ἐπορεύθη προθυμότερος ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ ἐρήμῳ· δέκα ἑπτὰ δὲ ἀπλῶς παυσανέων ἡμερῶν τῆς ὁδοπορίας, ἐλασάμην πύρρῳθεν ἄνδρα, τῷ εἶδει φοδερὸν, ἐρχόμενον πρὸς με, δάκτυν ταῖς θρίξιν, καὶ τὸ ταύτου σῶμα σκεπόμενον, ὥσπερ θηρίου, ἦν γὰρ ἀπὸ κωφύλλων βετάνης ἐπὶ τὴν ὀσφρὴν αὐτοῦ περιβεβλημένος. Τούτου δὲ φθάσαντος πλησιέστερόν μοι, ἔμφοδος γενόμενος, ἀνῆλθον ἐπὶ τὸ πτερυγίον τοῦ ὄρους, πᾶν δειλιάσας, νομίσας ἀνθρωποκτόνον εἶναι αὐτόν. Αὐτὸς δὲ φθάσας ὑποκάτω τοῦ πτερυγίου ἐκείνου, ἔρριψεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν σάϊαν· ἦν γὰρ κοπτόμενος διὰ τοῦ γήρους, καὶ τῆς τροφῆς στενώσεως, καὶ τοῦ καύσους, καὶ τῶν κόπων ὧν ὑπέμενε ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ. Ἀναβλέψας δὲ ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ θεασάμενός με, ἐφώνησέν μοι λέγων· Κατέλθε πρὸς με, ἄνθρωπε ἀγνώστα· καγὼ ἄνθρωπος εἰμι, ὅμοιοι παθεῖς σου, μένων ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ διὰ Θεῶν.

B 3 Ἐγὼ δὲ ἀκούσας ταῦτα, πρόθυμος κατελθὼν πρὸς αὐτόν, ἔρριψα ἑμαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν πρὸς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἔφη μοι· Ἀναστῆθι, υἱέ μου, καὶ σὺ γὰρ δοῦλος εἶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἁγίων Πατρῶν. Καὶ ἀναστὰς ἤξιώθην καθίσαι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ πολλάκις παρεκάλεσα αὐτόν ὥστε εἰπεῖν μοι τὰ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔργα. Αὐτὸς δὲ ἀποκριθεὶς εἶπέν μοι· Ὀνούφριος ὄνομα μοι ἐστίν· καὶ ἰδοὺ ἐξήκοντα ἔτη ἔχω ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ περιπατῶν ἐν τοῖς ὄρεσιν ὥσπερ θηρίου, καὶ ἐκ τῶν βοτανῶν, καὶ ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἐρήμου ταύτης τρεφόμενος· ἄνθρωπον δὲ παντελῶς σαρκὶ γνωρίζομενον οὐχ ἐωρακώς, εἰ μὴ σὲ μόνον. Ὡκουν γὰρ πρόωγ ἐν Ἀβὰγῃ μοναστηρίῳ Θεβαίων χώρας, ἐπιλεγόμενῳ τοῦ Ἐρημοπολίτου, ὅπερ πληροῦται ἀπὸ ἀριθμῶν τῶν ἀδελφῶν ἑκατον, ὁμοψύχων καὶ ὁμοπίστων, κοινῇ τραπέζῃ ἐν ἀγάπῃ πάντων ἐσθιόντων, καὶ ἐν πλήρει εἰρήνῃ ἀναστρεφόμενοι ζῶντες, καὶ ἐν ἰσυχίᾳ μεγάλη ἀσκούντων, καὶ δοξάζοντων τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀγαθότητα.

C 4 Ἐτι νῦν ἐν ἡλικίᾳ διαγων μικρᾷ, παιδευόμενος καὶ τὴν φιλοθείαν ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατρῶν, καὶ τὴν εὐλαβικὴν πίστιν, καὶ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας, καὶ εὐλαβείας διδασκόμενος· ἤκουσα τῶν ἁγίων γερόντων, ὅτι ἔλεγον περὶ τοῦ θαυμαστοῦ Ἠλίου, ὅπως ὑπὸ Θεοῦ ἐνεδυναμώθη διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ ἐγκρατείας, ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸνεγκεν· καὶ πάλαι περὶ τοῦ ἐνδόξου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καθὼς οὐ γέγονεν πώποτε τις τῶν ἀνθρώπων [μεῖζον αὐτοῦ] καὶ περὶ ὧν ὑπέστη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕως τῆς ἡμέρας τοῦ φανερωθῆαι αὐτῶν τῷ Ἰσραὴλ. Ταῦτα οὖν καγὼ ἀκούσας ἐπειρωμὴν παρ' αὐτῶν. Τί οὖν ἐν τῇ ἐρήμῳ μεῖζονες ἡμῶν ὑπάρχουσιν; καὶ λέγουσίν μοι οἱ ἅγιοι γέροντες· Ἡμεῖς γὰρ ἀλλήλους καθ' ἑκάστην ὁρῶμεν, καὶ κοινὰς τὰς συνάξεις ἡμῶν ποιούμεθα μετ' εὐφροσύνης· καὶ ἡνίκα πεινάσωμεν τὴν τροφὴν ἐτοίμην εὐρίσκομεν, ὁμοίως εἰ καὶ διψήσωμεν, ὕδωρ ἔχομεν· καὶ εἰ συμβῇ τινα ἡμῶν ἐν ἀδυναμίᾳ ληφθῆναι, παραμυθεῖται ὑπὸ τῶν ἐτέρων, διὰ τὸ κοινῶς διάγειν ἡμᾶς, εἰ δὲ καὶ βρώσιμόν τι ἐπιθυμήσωμεν, ἀλλήλους τοῦτο διακονοῦμεν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

5 Οἱ δὲ οἰκοῦντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, τούτων πάντων εἰδίως εἰσιν· πόθεν γὰρ αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα; Εἰ δὲ καὶ θλίψις ἐπέλθῃ αὐτοῖς ποτε, ἢ πόλεμος ἐκ τῆς τοῦ ἀντικειμένου παγίδος, ποῦ εὐρήσωνται ἄνθρωπον, μεταβαλεῖν τὸν νοῦν αὐτῶν ἢ παραμυθίσασθαι δυνάμενον; ἢ τροφῆς λειπούσης αὐτοῖς οὐκ εὐκολον αὐτοῖς ἐστίν· ὥσαύτως δὲ καὶ θίψης αὐτοῖς καταλθούσης, ὕδωρ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς· τότε μάλιστα πλέον κοπιῶσιν ἀδελφοί τοιοῦτοι, ὅτε τὴν ἐρήμον καταλαθεῖν βούλονται, καὶ τὴν ἀσκήσει ἑαυτοὺς παραδιδόσκειν, τὴν τε πείναν καὶ δίψαν ὑπενεγκεῖν προθυμότεροι· καὶ τοὺς κεκρυμμένους τοὺς τοῦ μισοκάλου πυμένους νικῆσαι καταγωνιζόμενοι, καὶ πᾶσαν τὴν στενὴν ὁδὸν ἐν Κυρίῳ διώκοντες, εἰς τὸ μηδαμῶς [ἀνεχόμενοι] τῇ τοῦ ἐναντίου μακίᾳ.

6 Σπουδὴ γὰρ ἐστὶν τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐπιθυμοῦσιν πα-

Junii T. III

2 Posteaquam vidissem visionem illam magnam terribilemque, denuo processi animosior in interiorum solitudinem; diesque omnino septemdecim itinerando progressus, procul conspexi virum ad me venientem, specie terribilem, hirsutum capillis, quibus totum corpus tegebatur, fere adinstar. Cingebatur enim circum lumbos herba ceophyllorum e Contendente autem illo ad me et propius accedente, timore correptus multumque pavidus, ascendi in montis cacumen, ratus homicidam esse. Ipse vero ad pedem usque montis progressus, procubuit in umbra (erat enim senior, alimenti penuria, aestu, et laboribus, quos in deserto illo pertulerat, admodum fractus) et in montem suspiciens meque conspicatus, exclamavit dicens: Descende ad me, vir sanctissime; etiam ego homo sum, paribus, ac tu, miseriis obnoxius, commorans in hac solitudine amore Dei.

3 Cum hæc ego audissem, protinus ad ipsum descendens, projeci me humi ad pedes ejus. Ipse autem dixit mihi: Surge, fili mi; nam et tu servus Dei et sanctorum Patrum es. Ad hæc ego surgens, dignus fui, qui in conspectu ejus considerem; et considens sæpe rogavi, ut suum mihi nomen gesta- que edissereret. Respondens autem dixit; Onuphrio mihi nomen; et ecce, anni sexaginta sunt, ex quibus in hac solitudine degens, erro per montes in modum feræ, herbis fructibusque eremi victitans; nec hominem interea, carne indutum, vidi ullum, te solo excepto. Olim etenim habitabam in Abage monasterio provinciae Thebaidis, quod cognominatur Eremopolites, incoliturque a centum Fratribus, qui ejusdem sententiæ sunt fideique omnes, communi mensa in caritate utentes, in pace perfecta vitam ducentes, exercitia sua in magno silentio obeuntes, et bonitatem Domini nostri Jesu Christi laudantes.

4 Dum istic ego loci, in tenera etiam tum ætate versans, a sanctis Patribus docebar amare Deum, sinceram tenere fidem, regulam sequi Ecclesiæ ac pietatis; audiui eosdem etiam colloquentes de mirabili Elia, quemadmodum divinitus confirmatus fuerit, patienter toleranterque sustinens ærumnas deserti. Rursum de glorioso Præcursore et Baptista Joanne, quemadmodum nullus umquam sit natus inter homines illo major; et quæ sustinuerit in eremo usque ad tempus quo manifestatus est Israeli. Quibus ego auditis, sciscitatus sum; Numquid igitur qui eremum incolunt, nobis meliores sunt? Et aiunt mihi sancti senes illi, esse utique. Nos enim alius alium videmus quotidie; communes cœtus frequentamus cum gaudio; siquando esurimus, paratum invenimus cibum; quando sitimus, ad manum est aqua; si contigerit in infirmitatem incidere quempiam, adsunt qui solentur socii, quia in commune vivimus; imo si quid etiam edulii alius ab alio desideravimus, id amore Dei porrigimus.

5 At vero eremi incolæ, hisce omnibus destituti sunt: unde enim habeant talia? Quod si superveniat eis etiam afflictio aut bellum, struente laqueum adversario; ubi, quæso te, hominem nanciscantur, qui mentem ipsorum serenare et consolari possit? Si deficit eis cibus, non facile obtinetur; similiter si fauces arescant siti, aqua nusquam adest. Tum vero maxime laborant ejusmodi Fratres, cum in eremum progressi, jugum Domini serio amplectuntur, exercitiisque se dant, famem sitimque alacriter tolerantes; occulta, quæ osor virtutis infert, bella vincere contententes; et arctam Domini viam omnem currentes, neutiquam a furente adversario retardati.

6 Is enim totus in illo est, ut talia desideranti-

D
AUCTORE C. J.
Invenit Onuphrium horribili forma,

qui tamen blande eum appellans,

nomen ac gesta sua explicat,

E
f
ubi nempe prius habitaverit,

g

h

qua occasione doctus

eremiticam vitam,

f

monasticam præferendam,

INTERP. C. J.

ob varias
prærogativas;

Ps. 9, 19

Ps. 9, 19

relicto monas-
terio eremum
petierit;et ducem viæ
nactus Ange-
lum,i
invenerit
alium eremi-
tama quo anima-
tus,ad locum
habitationis
sue ductus
sit

A bus iniciat remoram, tentetque a proposito vir-
tutis scopo currentes avertere, quo minus in asce-
ticis studiis perseverantes, magnis a Deo propositis
frustrentur præmiis, quando a corpore excedunt :
quandoquidem constantes et generose perseveran-
tes in bonis cœptis, consequantur optimi Domini
nostri Jesu Christi misericordiam, in remuneratio-
nem toleratarum ejus causa miseriarum ; atque a
sanctis Angelis, ad ipsos missis, cibum et aquam a
petra subministrantibus, nutriantur ; quemadmodum
Propheta Esaias docens ait, Qui expectant Deum
mutabunt fortitudinem, assumentes pennas ut
aquilæ ; ambulabunt, et non esurient ; current et
non fatigabuntur : quoniam si sitiverint, adfertur
eis aqua de petra : fiunt namque herbæ deserti
ipsis in ore dulciores mele. Quod si etiam ærumna
bellumque ab hoste incubuerit, surgentes, expansis
manibus Domino nostro supplicant, ejusque con-
tinuo auxilium submittitur cœlitus. Nam illico dis-
sipantur tentationes omnes, propterea quod recto
puroque corde quærant Dominum nostrum Jesum
Christum. Nonne inaudisti, fili, quid Scriptura
referat ; Deus non derelinquit pauperem in seculum
seculi, patientia ejus non peribit in finem. Atque
iterum : Exaudiet eos Dominus et ex afflictione eo-
rum liberabit eos : reddit enim Deus unicuique,
prout sustinuit ejus causa labores. Quamobrem bea-
tus est, qui perficit voluntatem Dei super terram,
Angeli ministrant ei, et exultatione eum replent,
corroborantque in horas singulas, dum vivit in cor-
pore.

7 Talia a sanctis Patribus in monasterio meo
edoctus, ego minimus Onuphrius, cor animumque
repletus dulcedine plusquam mellea, tanto recti
amore exarsi, ut alium in mundum mente transla-
tus viderer. Et continuo surgens nocte, accepi
pauculos panes et frumentum, quod in quadriduum
sufficere posset victui ; ac duce Deo secundum pro-
videntiam ejus egressus, rogavi, locum ut indicaret,
ubi me vellet solitarium agere. Egressus itaque
monasterio illa nocte, ascendi via montana, per-
recturus illac in eremum : cum ecce lumen conspi-
cor ante me ; quo terrefactus, volebam redire, et
priorem habitationis locum repetere atque incolere
denuo. Sed et illud argumento mihi fuit, quod ad
meliora secundum providentiam divinam proficerem
in Domino. Ecce enim, perterritus mihi coram adstat
vir quidam insignis, qui et propius accedens,
jubet me metum ponere, dicitque : Ego sum Ange-
lus, qui a latere tuo non recedo, jam inde a te-
nera ætate tua. Hæc enim ipsa providentia, qua te
Dominus ad iter instruere dignatus est, ad exitum
cœpta perducit.

8 Hæc elocutus, mecum processit, perreximus-
que in eremum itinere LXVII i milliarium ; cum ve-
nerandam conspicatus speluncam, propius accessi,
exploraturus, num quis in ea homo commoraretur :
et accurrens pulsavi ostium, dixique, uti mos est
Fratribus Christum amantibus ; Benedic. Et ecce
vidi virum sanctissimum, grandævum, forma de-
corum, magna ac divina quadam gloria faciem totam
repletum. Ut vidi autem, ut humi procumbens, pe-
dibus ipsius accidi et adoravi. Ille vero manu me
erigens, amplexatus est, dicens : Tu frater meus es
et adjutor in Domino Onuphrius ; ingredere, fili,
Deus auxiliabitur tibi : et tu constanter bona perficies
opera, juxta vocationem tuam in timore ejus. In-
gressus itaque substiti apud ipsum pauculos dies,
cupidus discere ab ipso sanctum aliquod opus, uti
et factum est. Nam docuit me eremiticum vivendi
modum, cognoscens, quod anima mea percuperet
addiscere bona opera Domini nostri Jesu Christi ;
docuit etiam modum resistendi occultis adversarii

ρεμποδῶν γίνεσθαι καὶ πειράζειν αὐτοῖς, ὅπως τοῦ ἀγαθοῦ D
ἀνακούφαι σκοποῦ καὶ μὴ ἐπιμῆναι αὐτοὺς τῇ ἀσκήσει,
καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν μεγαλοδωρεάς, ὅτε ἐκ
τοῦ σώματος ἐξέρχονται ἐπειδὴ τοὺς ἐπιμένοντες ταῦτα,
καὶ καρτεροῦντας σωφρόνως ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἀγαθοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταλαμβάνει εὐσπλαγχνία
πρὸς ἀνταπόδωσιν, ὧν διὰ Θεὸν ὑπέμειναν θλίψεων, καὶ
ὑπὸ τῶν ἀγίων Ἀγγέλων, στελλομένων πρὸς αὐτοὺς τὴν
τροφὴν, καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας κομιζόντων διακονοῦνται,
καθ' ἃπερ ὁ προφήτης Ἡσαΐας διδάσκει λέγων, Ὅτι οἱ
ὑπομένοντες Θεὸν ἀλλάξουσιν ἰσχύϊν, πτεροφυοῦντες ὡς
ἀετοί, περιπατήσουσιν καὶ οὐ πεινάσουσιν, δραμοῦνται
καὶ οὐ κοπιάσουσιν, ὅτι εἰ διψήσωσι, φέρεται αὐτοῖς
ὕδωρ ἐκ πέτρας, γίνονται γὰρ αὐτοῖς τῆς ἐρήμου βοτάναι
γλυκύαι ἐν τῷ σώματι ὑπὲρ μέλι· εἰ δὲ καὶ συμβῇ
αὐτοῖς πόνον γενέσθαι, ἡ πόλεμον τοῦ ἀντικειμένου, δια-
ναστώντες, τὰς χεῖρας ἐκτείνουσιν, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν
προσευχόμενοι, εὐθὺς ἡ αὐτοῦ ἀνωθεν αὐτοῖς στέλλεται
βοήθεια· σκορπίζονται γὰρ παρευθὺς οἱ πειρασμοὶ πάν-
τες ἀπ' αὐτῶν, διὰ τῆς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν ὀρθῆς αὐτῶν καὶ καθαρᾶς χάριτος. Οὐκ ἡκουσταί
σοι, τέκνον, τὰ ἐν τῇ γραφῇ φερόμενα, ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ
ἐκατελείπει πτωχὸν εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ἡ ὑπομονὴ αὐτοῦ
μὴ ἀπολείπεται εἰς τέλος· καὶ πάλιν λέγει· Εἰσακούσεται E
αὐτοὺς ὁ Κύριος, καὶ ἐκ τῆς θλίψεως αὐτῶν ἐξελεῖται
αὐτούς· ὁ γὰρ Θεὸς ἐκάστῳ δίδωσιν κατὰ τὸν κόπον, ὃν
ὑπέμεινεν δι' αὐτόν. Μακάριος οὖν ἐστὶν ὁ ποιῶν τὸ
θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· οἱ Ἀγγελοι διακονοῦσιν
αὐτῷ, καὶ ποιοῦσιν ἀγαλλιάσθαι αὐτόν, καὶ ἐνδυναμοῦ-
σιν αὐτόν ἐκάστης ὥρας ἐν τῷ σώματι ὄντα.

7 Ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατρῶν τῶν ἐν τῷ μονα-
στηρίῳ μου διδασκόμενοι, ἐγὼ ὁ ἐλαχίστος Ὀνούφριος, μέ-
λιτος πλέον γλυκύτητα τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν καρδίαν πλη-
ρωθεὶς, μεγάλῃς ἡσθίμῃ ἐν αὐτῷ διορθώσεως, ὅστε ἐν
ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ τὸν ἐμὸν μετενεχθῆναι λογισμόν· καὶ
προθύμως ἀναστὰς ἐν νυκτί, ἔλαβον ὀλίγους ἄρτους, καὶ
κόκκους εἰς τροφήν ἄχρι ἡμερῶν τεσσάρων, καὶ ὀδηγού-
μενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν ἐξῆλθον,
δυνωπῶν αὐτὸν γνωρίσαι μοι, ἐνθα βούλεται με οἰκεῖν
μοναχόν. Ἐξερχόμενος δὲ ἐκ τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὴν
νύκτα ἐκείνην, ἦλλον εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ὄρους, εἰσελθεῖν ἐν
τῇ ἐρήμῳ βουλούμενος· καὶ ὁρῶ φῶς ἐναντίον μου, ὅστε
βουλήσασθαι με ὑποστρέψαι, καὶ τὸν τόπον καταλαθεῖν
ἐν ᾧ πρότερον ἐτύγχανον, καὶ πάλιν κατὰ τὸ πρότερον
οἰκεῖν. Ἀλλὰ τῆς περὶ τὰ μεῖζονα ἐν Κυρίῳ προκοπῆς,
κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, καὶ τοῦτο τεκμήριον γέγονέ μοι.
Ἰδοὺ γὰρ φοδιθέντος μου ἐνδοξὸς τις ἔστη ἔμπροσθέν
μου, καὶ ἐγγύσας μοι ἔφη· Μὴ φοβεῖσθαι με· Ἐγὼ εἰμι ὁ
Ἀγγελος ὁ συμπορευόμενός σοι ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας· ἡ γὰρ
οἰκονομία αὐτῇ, ἣν ἡξίωσε σοι ὁ Κύριος, περιπατήσαι F
τελειοῦταί σοι.

8 Καὶ ταῦτα λαλήσας μοι, περιεπάτησεν μετ' ἐμοῦ,
καὶ ἡλθωμεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄχρι μιλίων ἐξήκοντα ἐπτὰ·
σπήλαιον δὲ σέμνον ἐωρακώς, γέγονα πλησίον αὐτοῦ,
γινώσκων βουλούμενος, εἰ ἔχει ἀνθρωπὸν ἐν ἐκνῶν· καὶ φθά-
σας τὴν θύραν ἐκρούσα [καὶ ἔλεγον] τὸ Εὐλόγησαν, κατὰ
τὸ ἔθος τῶν φιλοχρίστων ἀδελφῶν· καὶ ἶδον ἀνδρᾶ ἀγνώ-
τατον, γηρόλαιον καὶ καλὸν τὸ εἶδος, μεγάλῃς δόξης
Θεοῦ πεπληρωμένον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Θεασάμενος δὲ
αὐτόν, ἐπὶ τὴν γῆν παραχρῆμα ἐρρίψα ἑμαυτόν εἰς
τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν αὐτόν· ὁ δὲ τῇ
χειρὶ ἐγειράς ἡσπασάτό με λέγων· Σὺ εἰ ὁ ἀδελφός μου
Ὀνούφριος, ὁ συναργός μου ἐν Κυρίῳ· εἰσελθε, τέκνον, ὁ
Θεὸς συμπράξει σοι, καὶ διαμένεις τὰ ἀγαθὰ ὡς ἐκλή-
θης, πληρῶν αὐτοῦ ἔργα κατὰ τὸν φόβον αὐτοῦ. Εἰσελθὼν
δὲ ἐκάθισα σὺν αὐτῷ ὀλίγας ἡμέρας, ὅστιν τί παρ' αὐτοῦ
μαθεῖν ἔργον, ὅπερ καὶ γέγονεν. Τὰς γὰρ τῶν ἐρημιτῶν
ἐδίδαξέ με πολιτείας αὐτός, γινούς ὅτι τὸ πνεῦμά μου
ἔλαμψεν εἰς τὸ μαθεῖν τὸ ἀγαθὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἔργον, καὶ ταῖς κρυπτομένοις ἀντιστῆναι πολέ-
μοις τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τὸν φόβον ἔχειν. Λέγει μοι,
ἀνάστηθι,

A ἀνάστηθι, τέκνον, ἀπάξω σε εἰς ἕτερον σπήλαιον ἐν τῇ ἑσπερᾷ ἐρήμῳ, εἰς τὸ οἰκῆσαί σε μόνον ἐν αὐτῷ καὶ κούπον ὑπομείναι· ἐπὶ τοῦτο γὰρ ἐπέσταλκέ σε ὁ Θεὸς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοιαύτῃ, ἵνα τὴν ἐνδοτέραν οἰκὴσῃς ἔρημον.

9 Ταῦτα δὲ μοί συμβουλευσάμενος, ἐπορεύθημεν ἅμα ἐς τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον, ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας, καὶ νύκτας τέσσαρας· καὶ τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἐπέστημεν καλυβῶ μικρῷ, οὗ ἦν πλησίον φοινῖξ. Καὶ λέγει μοι ὁ ἀγιώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ· Οὗτός ἐστιν ὁ τόπος, ὁ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ πρὸς οἰκήσιν εὐτρεπίσθη σοι· Ἐμείνεν δὲ αὐτὸς σὺν ἐμοὶ ἡμέρας τριάκοντα, τὰ καλὰ διδάσκων με ἔργα· καὶ μετὰ τὰς τριάκοντα ἡμέρας συνταξάμενός μοι [τὴν διδασκαλίαν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν φυλάττειν, ἀπέστρεψεν ἀπ' ἐμοῦ]. Καὶ ἐξ ἐκεῖνων ἀπαξ καθ' ἑκάστον ἐνιαυτὸν ὑπὸν τοῦμεν ἀλλήλους, ἕως τῆς ἡμέρας, ἐν ἣ ἐκ τοῦ σώματος ἐξῆλθεν· καταλαμβάνοντες δὲ [αὐτοῦ ποτε] τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὦκουν, ἀνεπαύσατο· καὶ κατετίμην τὸ λείψανον αὐτοῦ πλησίον τῆς ἐμῆς καλυβῆς.

bellis, et conservandi timorem Dei. Dixitque mihi; D surge, fili, deducam te in aliam speluncam, interiori in eremo sitam, ut illic solus habites et ærumnis assuescas: ideo enim misit te huc Deus, ut remotiorem inhabites solitudinem.

INTERP. C. J.

9 Cum talia mihi suavisset, una concessimus introrsum in desertum, quatuor dierum totidemque noctium itinere: ac quinto tandem die devenimus ad parvum tugurium, a quo prope adstabat palma: dixitque mihi vir ille sanctissimus; Hic locus est quem providentia Dei ad habitandum tibi paravit; et commoratus est ipse mecum dies triginta, præclaris virtutum exercitiis me erudiens: quibus elapsis, præcepit illibatam ut servarem mandatorum divinorum doctrinam; et a me recessit: deinceps vero quotannis semel inter nos convenimus, in illum usque diem, quo anima ejus e corpore migravit. Progressus autem aliquando ad locum, ubi ego habitabam, in domino quievit; corpusque ejus prope tugurium meum terræ mandavi m.

et quotannis semel visitatus.

m

ANNOTATA C. J.

B a Monendus initio lector, quod notatur in MS. nostro, codicem Bibliothecæ serenissimi Ducis Bavariae, unde exemplum desumptum est, mendis scatere. Quamobrem quæ levi immutatione corrigi posse videbuntur, correctæ hic dabimus; alia ut sunt incorrecta relicturi, judicio cujusque lectoris corrigenda.

b Video τὸ μου a plerisque intellectum fuisse quasi poneretur post Κυρίῳ; atque ideo interpretatum esse, Domino meo. Satiùs retinendum ego post ἐνδοτέρον puto, ut sit casus nominis comparativi, ac significet interius me, seu interiori loco, quam ego.

c Legebatur δαπανήσατος

d Vox una hic plane attrita est.

e Gr. Κεροφύλλον, quo herbæ alicujus speciem significari, ex adjuncto βοτάνη patere potest. Quid si Κεροφύλλον scribatur, noleturque herba, quæ folia cornu similia habeat?

f Vitæ sanctorum Patrum, et fere solæ, legunt septuaginta: Menæis, Menologio Basilii, Martyrologio Romano, aliisque, Sexaginta constanter ponentibus.

g Editio Suriana, quæ proxime ad textum hunc Græcum accedit, habet, in sancto Monasterio. Unde suspicari quis posset, in Græco lectum ab illo interprete fuisse, ἀγίῳ, quod minus recte scripserit noster Ἀβάρη.

C h Apud Surium legitur, Eriti Hemepolitani monasterium: in vitis Patrum, Monasterium Hermopolim: in Menologio Basilii διέτριβε ἐν κοινοδίῳ, διακειμένη ἐν Θερμουπόλει τῶν Θεβῶν, Habitavit in cœnobio, quod

situm est in Thermopoli Thebæorum, Maximus Cytherorum Episcopus in recentiori sua collectione de vitis Sanctorum, ita ponit: Εὐρισκόμενος εἰς ἕνα κοινόβιον, κείμενος εἰς τὴν ἔρημον χώραν τὴν Θεβῶν. Morabatur in quodam monasterio, constituto in eremo Thebanorum. Est autem quæ hic designari videtur Hermopolis, notissima civitas Ægypti in Thebaide. eaque major vocatur ad distinctionem alterius Hermopolis, similiter in Ægypto, quæ non admodum longe a Mari mediterraneo recedit, et minor plerumque dicitur, Themcpolis aut Eremopolis nusquam invenitur.

E

i Surius et Vitæ Patrum legunt, Sex vel septem milliaria.

k Vitæ Patrum hic habent Calidomea, corrupta absque dubio voce, aut una e duabus conflata. Melius tamen legeretur, καλύβη μικρᾷ, uti deinde etiam occurret; quamvis et sustineri lectio possit, cum κοινός etiam inveniat, pro domuncula e ramis arborum contexta.

l Simile quid hic deficere, legenti patet idque ex latinis editionibus suppleo.

m MS. Leodiense exprimit nomen ac genus hujusce instructoris ac magistri S. Onuphrii; diciturque esse de genere Sincharum, nomine Hermes vocari: illorum autem scriptor Romanus, nomen forte sumpsit a Cingaribus, sic Italice dictis, hominibus vagis, Ægyptios sese dicentibus.

F

CAPUT II.

Onuphrii in eremo labores, solatia, habitatio, victus, obitus, Sepultura.

Ὁ δὲ ταῦτα πάντα ἀφηγήσατό μοι, ἡρώτησα αὐτὸν ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Παφνούτιος, λέγων· Πάτερ ἀγαθὲ, πόλὸν κόπον ὑπέμεινας τὸ πρῶτον, ἵνα ἡλθες εἰς τὴν ἔρημον ταύτην; Καὶ λέγει μοι ὁ μακάριος γέρον· Πίστευε, ἀδελφὲ ἀγαθὲ, τοσοῦτον ὑπέστην κόπον, ὥστε ἀπέλιπον ἐμυκτὸν πολλὰς μέχρι θανάτου, τῆς τε πείνης καὶ δίψης ἐπιχειμένους μοι, ἅμα δὲ καὶ τοῦ πυρὸς καὶ καυσόνος τῆς ἡμέρας, καὶ τοῦ ψυχροῦ αἵματος τῆς νυκτός· καὶ ἐδάφη ἡ σὰρξ μου ἐκ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ· ὁ δὲ ἀγαθὸς Θεὸς, εἰδὼς ταῦτα ὑπενεγκίτα με, καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς νηστείας, καὶ ὡς δέδωκα τὴν ψυχὴν μου εἰς ἀσκήσιν, ἐκέλευσε τῷ ἀγίῳ Ἀγγέλῳ αὐτοῦ φέρειν πρὸς με τὴν καθημερινὴν τροφήν καὶ ὕδωρ ἐκ μέτρου· διὰ τὸν στερηγμὸν τοῦ σώ-

Posteaquam isthæc omnia narrasset mihi; interrogavi ipsum ego minimus Paphnutius, dicens; Pater optime, multumne subiisti laboris cum primam hanc in solitudinem venisti? Responditque beatus Senex; Crede mihi, mi Frater; tantum subivi, ut sæpe adigerer ad desperandum de vita. urgentibus me fame ac siti, nec non ardore atque aestu per diem, et aere frigido per noctem, madefacto sæpius e rore cœli corpusculo. Verum benignus Deus, probe gnarus talia me pati; perspectum etiam habens certamen jejunii mei, et pervidens quomodo animam meam dederam exercitationibus piis; jussit sanctum Angelum suum offerre mihi quotidianum victum

Laboribus initio toleratis Onuphrii

A victum, et aquam certa mensura, ad sustentandas corporis vires; et palma producit mihi duodecim spathas *a* per annum, nempe in singulos menses unam; quas cum manducabam, admixtis eremi herbis, gustabam ex provida dispositione Dei dulcedinem omnino melleam. Scriptum est enim; Non in solo pane vivet homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Quamobrem si feceris, mi Frater Paphnuti, voluntatem Dei nostri, experieris providentiam ejus. Dicit enim in sancto Evangelio; Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, aut quid bibatis; neque corpori vestro quid induamini: Dominus enim ac pater vester, qui in cœlis est, scit priusquam petatis, quo indigetis. Petite ergo primum regnum ejus atque justitiam, et hæc omnia adjicientur vobis.

Eremitæ Eucharistiam ab angelo accipiunt,
B 11 Hisce e justo viro auditis, admirabundus dixi: Pater optime unde sacram Eucharistiam accipis in Sabbato aut Dominica? Et ait: Angelus Domini bonus venit ad me, et immaculatam hostiam distribuit mihi; neque mihi solum, sed et omnibus in solitudine degentibus amore Dei, hominumque aspectum oculis suis negantibus; quos lætitia cumulat universos. Si cui tamen eorum lubido fuerit contueri hominem, deportatur is ab Angelo in cœlum, ut Sanctos et aspiciat et amplectatur: unde anima ejus evadit lucida, gaudet in spiritu, admodum exhilaratur atque exultat, bonis dignata æternis, quæ non deficiunt in seculum seculi: sicque obliviscitur protinus laborum, quos in eremo toleravit; ac reversus manet in loco suo in gaudio, exercitia sua obiens multos per annos; existimans in alium sese translatum esse mundum, postquam magno isthoc beneficio affectus fuit; et omnino non recordatur amplius mundi hujus *b*.

quibus animatus Paphnutius,
C 12 Hisce a sanctissimo patre Onuphrio mihi expositis, sub montis cacumine, ubi obviam factus ei fueram; totus gaudio delibutus oblivioni dedi labores, quos sustinueram pertransiens montana deserti; famen quoque ac sitim nihil omnino faciens, confortabar et spiritu et corpore: exultansque præ gaudio dixi ipsi: Næ ego beatus sum, qui merui et videre te, sanctissime Pater, et audire præclaros suavissimosque sermones tuos, qui me omnis generis cumulant beneficiis. Ipse vero respondens; Surge nunc, ait, frater; abeamus in locum habitationis meæ. Et surgentes abivimus: non cessante me interim stupere et admirari gratiam ipsius. Cumque processissemus ad duo tria milliaria; pervenimus ad tugurium maxime venerandum, cui prope adstabat palma; ubi ipse gradum sistens, mecum orationem fudit; eaque finita dixit, Amen: tum considentes, diu inter nos de rebus piis contulimus.

et vires modico pane restaurat.
13 Ubi vero occidente sole terminaretur dies, consexi in medio tugurioli jacere panem et modicum aquæ; dixitque mihi vir beatus; Surge, fili, accipe paulum panis et aquæ, adjacentium coram te: animadverto enim periculum tibi imminere ex fame, siti, atque labore itineris. Ad quæ ego: Vivit Dominus, salvator meus! neque manducaturus neque bibiturus sum, nisi simul extendamus manus nostras et unanimiter gustemus. Cujus rei causa multis eum hortatus, vix tandem persuasi, ut mecum extenderet manum, et frangens panem una comederet. Cumque ambo satiati essemus; superavit etiam aliquid de pane, apposito: et orantes traduximus noctem illam.

Postridie ceruit Onuphrium mortuo similem,
14 Cum postera illuxisset dies, et matutinas fudissemus preces, consexi faciem ejus, forma et colore mutatis, velut mortui speciem præferre: et extimui. Quod ubi ille cognovit; Ne timeas, inquit, Frater Paphnuti; Deus enim in omnes misericors,

ματός μου καὶ ἡ φοινὴ ἐκβάλλει μοι [δώδεκα] σπάθας τοῦ ἔτους, ὥς εἶναι κατὰ μῆνα μίαν, καὶ ταῦτα ἐσθίωντός μου μετὰ καὶ τῶν βοτανῶν τῆς ἐρήμου, γίνεταί μοι κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν γλυκεῖα μέλιτος πλέων· γέγραπται γάρ, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντί ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ. Ἐὰν οὖν ποιῆς, ἀδελφε Πάφνουτιε, τὸ Θέλημα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔξεις τὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν· λέγει γάρ ἐν τῇ ἀγίῳ εὐαγγελίῳ, Μὴ μεριμνήσῃτε τῇ ψυχῇ τί φάγητε, ἢ τί πίνῃτε, μηδὲ τῇ σόμῃ τί ἐδύσῃσθαι· ὁ γὰρ Κύριος καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἶδεν, ὅτι χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Αἰτήσατε οὖν πρῶτον τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ τὰς πάντας προστιθήσεται ὑμῖν.

11 Ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ δικαίου Ὀνουφρίου ἐθαύμασα, καὶ εἶπον αὐτῷ· Πάτερ ἀγαθὲ, πόθεν κοινωνεῖς ἐν σαββάτῳ ἢ κυρίῳ; [λέγει αὐτὸς]· Ἄγγελος Κυρίου γίνεταί ἀγαθὸς πρὸς με, καὶ τὴν ἄγραν του κοινοῦν διακονεῖ μοι· οὐκ ἐμοὶ μόνον ταύτην διαδίδους, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ οἰκοῦσι διὰ Θεόν, τοῖς μὴ ὁρώσιν ἄνθρωπῶν, καὶ εὐφροσύνης πληροὶ ἅπαντας· ἔαν δέ τις ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμῇ ἄνθρωπῶν ἰδεῖν, ἀναλαμβάνεται αὐτόν ὁ ἄγγελος εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ θεωρῆσαι τοὺς Ἁγίους καὶ ἀσπάζεσθαι αὐτοὺς, καὶ λαμβάνει ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ὥς τὸ φῶς, καὶ χαίρει ἐν τῷ πνεύματι, καὶ σφοδρὰ εὐφραίνεται, καὶ ἀγαλλιᾶται, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀξιούμενος, τῶν μὴ λειπούντων εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ὥστε αὐτόν ἐπιλάθῃσθαι τοῦ κόπου, οὗ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπέμεινεν· καὶ μεταστρεφόμενος ἐν τῷ τόπῳ, μένει ἐν εὐφροσύνῃ ἐπὶ πολλοὺς ἀσκήν χρόνους, λογιζόμενος εἰς ἕτερον μεταλελυθῆναι κόσμον τῆς μεγάλῃς ἐκείνης ἀξιωθείς δωρεᾶς, καὶ μηδαμῶς κόσμον εἶναι μεμνημένος.

12 Ταῦτα τοῦ ἀγιωτάτου Πατρὸς Ὀνουφρίου ἐξηγησαμένου μοι ὑποκάθωθεν τοῦ περικύου τοῦ ὄρους, ἔνθα ἠπνύτησεν αὐτῷ, καὶ πάσης χαρᾶς πληρωθεὶς λήθην ἔλαβον τῶν κόπων τῶν συμβεβηκότων μοι, πορευομένῳ ἐν ὄρεσι τῆς ἐρήμου, τὴν τε πείναν καὶ δίψαν μηδὲ ὕλως λογιζάμενος, ἰσχυρὸν ἔλαβον ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῷ σώματι. Καὶ ἀγαλλιᾶσθαι πληρωθεὶς, εἶπον αὐτῷ· Μακάριός εἰμι ἐγὼ, ὁ ἀξιωθείς ἰδεῖν σε, ἀγιώτατε Πάτερ, καὶ ἀκοῦσαι τῶν καλῶν καὶ γλυκερῶν σου τῶν λόγων, τῶν ὄντων μοι πρὸς πᾶσαν εὐεργεσίαν. Αὐτὸς δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν μοι; Ἀνάστα ἄρτι, ἀδελφε, ἀπέλθωμεν εἰς τὸν τόπον ἔνθα κηρὼ διάγω. Καὶ ἐγερθέντες ἐπορεύθημεν ἄμα. Οὐ διελείπον δὲ ξενιζόμενος καὶ θαυμάζων τὴν χάριν τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου· εἶτα προκύψαντες δύο ἢ τρία μίλια, κατελθόμεν καλύβην σεμνοτάτην, ἔχουσαν καὶ φοινίκας πλησίον ἐστῶσαν· καὶ αὐτὸς ἐπιστάς ἐν τῷ τοπῷ ἤνξατο σὺν ἡμῖν. Πληρώσας δὲ τὴν εὐχὴν, καὶ εἶπον τὸ Ἀμήν· καὶ μετὰ ταῦτα καθισθέντες ἐμείναμεν, τὰ ἀγαθὰ ἀλλήλοις ἐξηγούμενοι.

13 Τῆς δὲ ἡμέρας τελουμένης περὶ δυσμᾶς ἡλίου, εώρακα ἐν μέσῳ τῷ καλυβίῳ ἐκεῖνῳ ἄρτον κείμενον καὶ ὕδωρ μικρὸν. Λέγει δὲ μοι ὁ Μακάριος ἐκεῖνος ἀνὴρ· Ἐγερθεῖς, τέκνον, μετὰλαβε ὀλίγον ἄρτου καὶ ὕδατος ἐνώπιόν σου ὄντων· ὁρῶ γάρ σε κινδυνεύοντα ἐκ τῆς πείνης καὶ δίψης, καὶ τοῦ κόπου τῆς ὁδοῦ. Ἐγὼ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ζῇ ὁ σωτὴρ μου Κύριος, οὐ μὴ φάγω, οἷδὲ μὴ πίω, εἰ μὴ χαλάσωμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν, καὶ κοινῇ τῇ γνώμῃ γεσώμεθα. Πολλὰ οὖν ἔνεκεν τούτου παρακλήσας αὐτόν, μόλις ἔσχευσα πείσαι σὺν ἐμοὶ τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖν, καὶ κλάσαντα τὸν ἄρτον σὺν ἐμοὶ γεύσασθαι. Καὶ κορεσθέντες ἀμφοτέροι ἐκ τοῦ ἄρτου ἡμῖν ἐπερίσσευσεν· ἐμείναμεν δὲ τῇ νυκτὶ ἐκεῖνῃ προσευχόμενοι.

14 Καὶ πρωίας γενομένης, μετὰ τὴν ἐωθινὴν εὐχὴν, εἶδον αὐτὸν ἀλλάξαντα τὴν τοῦ προσώπου θεωρίαν καὶ τὴν χροῶν, καὶ ὥσει νεκρὸν γενόμενον, ἐφοβήθην. Ὁ δὲ γνοὺς [τὸν φόβον μου] ἀπεκρίθη μοι λέγων· Μὴ φοβηθεῖς, ἀδελφε Πάφνουτιε, ὁ γὰρ περὶ πάντων εὐσπλαγγνος Θεός

A Θεὸς ἀπέσταλκέ σε πρὸς με, ἵνα φροντίσῃς τῆς ταφῆς, καὶ τοῦ λειψάνου μου· ἰδοὺ γὰρ τὴν σήμερον τελειῶ τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, καὶ ἀπέρχομαι εἰς τὴν ἐμὴν ἀνά-
 παυσιν ἕως αἰῶνος. Σὺ δέ, ἀδελφεὲ πολυπόθητε, ἔχου ἐξέλ-
 θης ἐν Αἰγύπτῳ, κήρυξεν τὸ ἐμὸν μηνύσυνον ὡς θυμία-
 μα, ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν καὶ παντός τοῦ χριστονομίου
 λαοῦ· καὶ ἐάν τις προσφορὰν εἰς ὄνομά μου καὶ μηνύ-
 συνον προσάγῃ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, συναριθμούμενος
 γενήσεται πάντων τῶν ἀγίων, καὶ λυτροῦται ἀπὸ παν-
 τὸς πειρασμοῦ· ὃ ἐδυσώπησα αὐτῷ· καὶ εἰ τις τρέφει
 ἀδελφόν, ἢ πτωχόν ἐν τῷ ἐμοῦ ὀνόματι, μνησθῶ κατὰ
 ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καὶ
 τῆς αἰωνίου ζωῆς κληρονόμος γενήσεται.

15 Κεχῶ δὲ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη· Ἐάν οὖν πένης
 ἐστὶν τις, μὴ δυνάμενος προσκαρτεῖσαι τι, ἢ θρέψῃ πτω-
 χόν εἰς μηνύσυνόν σου, οὐκ ἐπιτεύξεταί τῆς εὐλογίας
 σου· Ὁ δὲ ἔφη μοι, ἐάν τις θυμίαμα ἐν τῷ ὀνόματί μου
 εἰς ὁσμὴν εὐδοκίας τῷ Κυρίῳ προσάγῃ, καὶ αὐτὸς τῆς
 ὁμοίας ἀξιοῦται χαρᾶς. Ἐγὼ δὲ πάλιν τοιμήσας, πρὸς
 αὐτὸν εἶπον· Πάτερ ἀγαπάτε, φθασάτω πρὸς με ἡ εὐχὴ
 τῆς σῆς ἀγαθότητος· οἶδα γὰρ ἀληθῶς, ὅτι ἐάν αἰτήσεις
 τὸν Θεόν, δίδοταί σοι, καὶ οὐκ στερεᾶται τὸ αἰτήμά σου
 ἐνώπιον τοῦ ἐπουρανοῦ Βασιλέως, διὰ τὴν ἀκράν
 σου δουλίαν, ἣν ἐν τοῖς ἐξήκοντα ἔτεσιν ἐν ἐρήμοις
 διήγεις, τῷ Κυρίῳ προσευχόμενος. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐάν τις
 πένης ἐστὶν, ἢ ἐν ἐρήμῳ διάγει μὴ δυνάμενος προσφορὰν
 ἐνεργεῖν ἢ θυμίαμα, ἀναστὰς ὁ τοιοῦτος, καὶ εὐχὰς προσ-
 ἐνέγκῃ Θεῷ παντοκράτορι, καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον μετὰ
 φόβου καὶ πίστεως δι' ἐμὲ προσευχόμενος, κατὰ αὐτῶν
 μνησθίσωμαι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Κύριον, καὶ εὐξομαι ἀξιο-
 θῆναι αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν δικαίων κληρονομῆσαι
 ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον· Εἰ ἀξιὸς εἰμι,
 σπουδὴ μοί ἐστιν οἰκῆσαι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, μετὰ τὴν
 ἐκ τοῦ σώματός σου ἀποδίωσιν. Αὐτὸς δὲ ἔφη· Τέκνον,
 οὐκ ἤλθες ἐς τὴν οἰκονομίαν ταύτην, ἀλλ' ὅτι Θεὸς ἐπέ-
 σταλκέ σε ἵνα τοὺς Ἀγίους αὐτοῦ χαριτωποιήσῃς τοὺς ἐν
 τῇ ἐρήμῳ κατοικοῦντας, καὶ κηρύξῃς τὴν αὐτῶν πολυ-
 τίαν ἐν μέσῳ τῶν θεοσεβῶν ἀδελφῶν, εἰς δόξαν [Θεοῦ]
 καὶ κέρδος τῶν ἀκούοντων καὶ πιστευόντων· Ἀπελθὲ οὖν,
 τέκνον, εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ μένε ἕως τέλους ἐν τοῖς
 ἀγαθοῖς ἔργοις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηρύτ-
 των πᾶσιν ὡς ἐβόησας καὶ ἀκούσας.

16 Ταῦτα εἰπόντος μοι τοῦ τιμιωτέρου Ὀνουφρίου,
 προσέπεσα εἰς τὸ ἔδαφος πρὸς τοὺς πόσιν αὐτοῦ, λέγων·
 Εὐλόγησον οὖν με, Πάτερ ἅγιε, ἵνα εὕρω ἔλεος ἐνώπιον
 τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἡξιώθην ἐν τῷ νῦν αἰῶνι προσκυνῆσαι σε,
 καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀξιοθελῆμεν. Ὁ δὲ πρὸς με
 ἀπεκρίνατο· Ἀδελφεὲ πολύνοτατε, Παφνούτιε, ὁ Κύριός
 μου μὴ λειπήσῃς περὶ τῆς τοιαυτῆς αἰτήσεως, εὐλογή-
 σε δέ με καὶ στηρίζῃ σε ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ, καὶ φωτί-
 σαι τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, καὶ
 λυτρώσῃ σε ἐκ παντὸς παραπτώματος καὶ τῶν βολῶν
 τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τελειώσει ἐν σε τὸ ἔργον ὃ ἐπεχεί-
 ρησας. Οἱ Ἀγγελοι αὐτοῦ σε σκεπάσουσιν ἐν τῇ φοδερᾷ
 ἡμέρᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ᾗ μέλλεις ἀπολογίαν κομίσασ-
 θαι. Καὶ εὐθὺς ἀναστὰς ἡῤῥατο πρὸς Κύριον μετὰ πολλῶν
 δακρύων καὶ στεναγμῶν λέγων οὕτως· Εἰς χεῖράς σου,
 ὁ Θεὸς, παρατίθεται τὸ πνεῦμά μου. Καὶ τοῦτ'α εἰπὼν,
 θείς τὰ γόνατα ἐτελειώθη ἐν τῷ Κυρίῳ, παραδούς τὸ
 πνεῦμα, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο.

17 Παραχρῆμα δὲ ἤκουσα φωνὴν Ἀγγέλων ὑμνούν-
 των τὸν Θεόν, διὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ·
 καὶ ἦν χαρὰ μεγάλη τῶν Ἀγγέλων ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς πρὸς
 Θεὸν αὐτοῦ ἀποδημίας. Κεχῶ δὲ ὑποδησάμενος τὸ λενί-
 τονάριον οὗ ἦν ἐνδεδυσμένος, καὶ λύσας τὰ πλάγια αὐ-
 τοῦ θυθέν μερίσας, καὶ τὸ ἡμισυ μὲν περιέβαλον τῷ σώ-
 ματι αὐτοῦ, τρόπῳ κηδείας σκεπάσας αὐτῷ, τὸ δὲ ἕτε-
 ρον ἡμισυ ἐμυκτόν ἐνδύσας· εὔρον δὲ πέτραν ὑπόκοilon
 ὡσεὶ λάκκον. Ἐκείσε οὖν κατέθηκα τὸ τίμιον καὶ ἅγιον
 αὐτοῦ λείψανον· ἀναστὰς δὲ ἡῤῥαμην ἵνα αὐτόθι διαμενῶ.
 Καὶ ἰδὼν, καὶ ἰδοὺ τὸ καλύβιον αὐτοῦ συμπιπτονός, ὡσπύ-

misit te huc, ut curam corporis mei sepulchrique D
 habeas. Ecce enim hodie adimpleo divinam circa
 me providentiam, abiturus in requiem meam in
 æternum c Tu vero, Frater desideratissime, si hinc
 abiveris in Ægyptum, memoriam mei instar thy-
 miamatis annuntia, in medio Fratrum et universi
 populi Christiani. Quod si quis in nomine meo mei-
 que memor oblationem obtulerit Domino Deo
 nostro, in numerum Sanctorum omnium refere-
 tur, omnibusque liberabitur tentationibus. Id quod
 ego exoravi Deum d. Quod si quis etiam cibum
 dederit Fratri cuiquam aut mendico in nomine
 meo, ejus et ego memor ero coram Dei nostro
 in die judicii, et vitæ æternæ hereditatem adibit
 iste.

15 Ad hæc ego intuli : Si quis igitur pauper nihil
 habeat quod offerat, aut unde mendicum alat in
 memoriam tui ; an benedictionem tuam consecuturus
 non sit? Reponit ille : Si quis incensum in nomine
 meo obtulerit Domino in odorem suavitatis, parem
 is quoque merebitur lætitiā. Et ego rursus au-
 sus interrogare, dixi : Pater sanctissime c perveniat
 ad me quoque oratio tua ; probe enim novi, quod
 siquid Deum postulaveris, det tibi ; nec irrita sit
 apud cœlestem Regem postulatio tua, propter im-
 pigram servitutem, quam annis LX servivisti in ere-
 mo, preces Deo offerens. Et dixit ille : Si quis pau-
 per est aut in eremo degit, cui nec oblatio nec thy-
 miamata suppetit ; surgat ille et orationem fundat ad
 Deum omnipotentem, sanctumque Symbolum cum
 timore ac fide recitet propter me ; et ego illorum
 memor apud Dominum, pro ipso precabor, ut cum
 justis omnibus hereditatem accipiat vitæ æternæ.
 Atque iterum ego ; Si dignus sum, inquam ; cupio
 habitare in loco isto post tuum e corpore excessum.
 Et ille : Non venisti huc, fili, habitatum : sed quia
 Deus misit te, ut Sanctos ipsius, qui in eremo de-
 gunt, exhilarares ; eorumque vivendi modum Fra-
 tribus Deum colentibus notum faceres, ad gloriam
 Dei atque utilitatem audientium credentiumque.
 Vade igitur, fili, in Ægyptum, ibique persevera ad
 mortem usque in bonis operibus Domini Jesu Chri-
 sti, prædicans omnibus quæ vidisti et audisti.

16 Talia cum mihi locutus esset venerabilis Onu-
 phrius, humi procidi ad pedes ejus et dixi : Benedic
 igitur mihi, Pater sancte, ut misericordiam conse-
 quar in conspectu Dei ; atque uti in seculo præsentī
 dignus tui adorare te, ita in futuro quoque dignus
 sim. Respondit ille : Desideratissime Frater Paph-
 nuti, Dominus meus non derelinquet te propter
 istam petitionem tuam : verum benedicet tibi, et
 confirmabit te in amore suo ; illuminabit oculos
 tuos, ut videas bonitatem ejus ; eripiet te ex omni
 casu telisque diaboli ; et perficiet in te opus quod
 cœpisti. Angeli ejus protegent te in terribili Dei
 nostri die, in quo defensurus es causam tuam. Et
 continuo surgens oravit Dominum, multis cum la-
 crymis gemitibusque, dicens : In manus tuas, Deus,
 commendo spiritum meum. Quo dicto, genibusque
 humi positīs, obdormivit in Domino, ac tradito Spi-
 ritu in pace quievit.

17 Tum ilico audiui vocem Angelorum, laudan-
 tium Deum, propter puritatem animæ sancti viri,
 et gaudio replentium aera, illa ipsa hora qua abiit
 ad Deum anima ejus. Ego vero exuens levitonarium
 f quo tegebar, per mediumque bifariam illud divi-
 dens, altera quidem dimidia parte corpus ipsius
 circumvolvi funeralem in modum ; altera vero me
 ipsum contexi Inveni deinde petram adinstar fo-
 veæ concavam, in qua venerabile sanctumque ca-
 daver deposui, utque ibi manerem surgens oravi :
 et respiciens vidi concidisse tugurium ipsius, uti et
 palmam.

INTERP. G. J.

c

qui præmia
promittit
sibi devotis,

d

e

etiam nihil
offerentibus ;jubet Paphnu-
tium redire in
Ægyptum :

F

eique multa
fausta præ-
dicens,positis humi
genibus
moritur :et audito
Angelorum
cantu,

f

involutus tu-
nica media
sepelitur a
Paphnutio :

INTERP. C. J.
cadentibus
continuo
ejus tugurio
et palma.
g
h

A palmam, quæ cibum ei suppeditaverat. Cumque illa subito accidisce animadverterem, cognovi nolle Deum illic loci me commorari g. Decessit vero sanctus Dei servus Onuphrius die xii Junii h mensis. Deum nostrum decet gloria in secula seculorum. Amen.

τως τὴν φοίνικα ἐξ ἧς τὴν τροφήν ἐπορίζετο. Καὶ τοῦτο D διὰ τῆς χάριτος συμβᾶν θεασάμενος, ἐπέγνω ἐντεῦθεν με εἶναι θέλημα Θεοῦ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον εἰσελθεῖν με. Ἐτελεύτησεν δὲ ὁ Ὁσίος καὶ Θεοῦ δοῦλος Ὁνούφριος, ἐν μηνὶ Ἰουνίου δωδεκάτῃ. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν πρέπει δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA C. J.

a Gr. σπάθα et σπάθη dicitur in palma id unde fructus dependet; uti etiam ipsum involucrium fructus seu palmulæ. Quid ni hic Spatha, pro termitæ seu ramo cum fructibus suis, accipitur, ut in menses singulos singuli termites successive maturescentes præbuerint victum: nam singulæ palmulæ quid ad sustentationem menstruam?

b Totus hic paragraphus numeri ii deest Surio, uti et Lipomanno: extat tamen, quod ad argumentum spectat, in vitis Patrum et MS. Leodiensi.

c Interponit hic editio Lipomani et Surii: Erat autem dies; sextus quidem decimus Paven; nonus autem Junii mensis apud Romanos: MS. Leodiense vero, dies sextus decimus mensis Pin, qui est dies undecimus Junii apud Romanos. Nescio unde hausta sint illa. Certe textus noster Græcus, uti et Vitæ Patrum nihil istius meminerunt. Tum vero, quisquis inseruerit illa, non recte combinatur dies xvi mensis Payni Ægyptiorum cum die ix aut xi Junii nostri: recte cum x.

d In vitis Patrum hoc paulo altius (nempe initio privilegii hujus) et expressius ponitur sic: Hæc est postulatio mea, quam impetravi a Domino Deo. Postulatio autem illa, et ipsa postulata impetrataque privilegia, nescio quid, alienum ab humilitate Sanctorum indicant: et hinc fortasse satius duxerunt Menæa, illa omnino omitti, et MS. Leodiense, paucis perstringi; quod et Florarium Sanctorum similiter MS. his verbis fecit: Migravit a seculo anno salutis cccclxx. Hic enim petiit et obtinuit a Domino, ut si quis memoriam ejus fecerit seu oblationes, aut pauperes paverit in nomine ejus, aut memoriæ suæ librum scripserit; dimittantur illi universa peccata: et cum anima exierit de corpore, erit munda a peccatis quasi modo genitus infans.

e Ex responsione subjecta conjici potest, desiderari hic aliam partem interrogationis; qualis extat apud Surium his verbis: Si quis autem non invenerit thy-

miam, sicut tu, degens in solitudine; aut ei nequaquam suppetierit ad offerendum; nonne et hic particeps esse poterit bonorum præmissorum?

f Aliis lebitonarium. Suidæ scribitur λεβιτωνάριον, estque ei χιτῶν μοναχικός ἐκ τριχῶν συντεθειμένος tunica monachalis, e pilis contexta. S. Hieronymo, Isidoro, aliisque communiter sonat vestem lineam sine manicis. Quid si e sententia Suidæ significet vestem ordinariam Monachorum, qua semper induebantur, carnem suam macerabant, et a vulgo hominum distinguebantur; et tale hic fuerit lebitonarium Paphnutii? Ex mente vero Hieronymi significet extraordinariam, et qua in sacris præcipue utebantur Monachi. Qualiter in Paralipomenis de S. Pachomio die 14 Maji pag. 343 litt. A. legitur fecisse senex quidam Monachus nomine Jonas, qui lebitonarium seu lebitonem habuit unicum, quo uti solum consueverat quando divinorum et incorruptibilium Christi mysteriorum fiebat particeps. Vide etiam diem 14 citatum pag. 302 Annot. a. Hoc loco attritum pallium significari tum sensus ipse requirit, tum exponunt Menæa, cum pro λεβιτωνάριον reponunt τριβῶνιον; quod proprie detritam vestem et Cynicorum pallium innuere, testatur Suidas.

g Uti initio Vitæ quædam adjunguntur in editionibus Lipomani et Surii, quæ ad Onuphrium nihil attinent: ita in eisdem fini quoque pluscula apponuntur, alio similiter spectantia. Utraque in textu nostro Græco et in Vitis Patrum prætermissa sunt; si tamen additamenta illa fuerint ab auctore primo conscripta, et non potius ab otioso quopiam interpolatore excogitata.

h In Vitis Patrum obiisse dicitur mense Junio, die xi id est tertio Idus ejusdem mensis. Editio Suriana de tempore mortis nihil amplius meminit, quam quod in medio contextu dies nona Junii indicetur; uti supra notavi Annot. c.

DE SANCTO TERNANO PICTORUM IN BRITANNIA EPISCOPO

Illorum simul et Scotorum, limites, Apostoli, diœceses.

Picti, id est
Britones Ro-
manis inac-
cessi.

Cum meliorem Britanniae partem Imperio suo Romani subegissent, eam vero quam subjugare non potuerant primum Adrianus Imperator ducto ad tutelam vallo abjunxisset; hoc non sufficiente, Severus aliud, minus remotum struxit, et trans illud reliquit eos Britones quos ex re Pictos Latine nominatos credibile est, juxta veteris nominis Brith significationem, propterea quod corpora ceruleo colore tingerent. Quod ultra illos ad Occasum et Boream regionum erat, tenebant transgressi ex Hibernia Scoti; horum enim patriam illam fuisse docet Beda; et hodierno septemtrionalium sive silvestrium Scotorum lingua, adhuc eadem quæ Hibernica, idem testatur. Hi Pictis juncti non solum communiter tuebantur liberta-

tem contra Romanos, sed frequentibus etiam in horum ditiones irruptionibus formidabiles sese faciebant; nec minus Anglo-saxonibus in locum Romanorum subgressis facessivere negotii; diversis diu regnis ac regibus usi, donec Pictis prævalere Scoti, et quidquid trans vallum Severi versus Boream est uno complexi regno Scotiam appellari fecerunt; Pictorum nomine prorsus abolito, nisi quod valli prædicti vestigia adhuc reliqua vulgo the Picts Wal appellantur ab Anglis.

2 Ita sejunctis illis et adhuc in gentilitate persistentibus, quis primus Christum annuntiaverit difficile explicatu est; nisi quod venerabilis Beda l. 3 cap. 4, acturus de S. Columbæ apostolatu ad provincias Pictorum Septemtrionalium, quæ arduis atque horrenti-

una cum Sco-
tis ex Hiber-
nia advectis,

Christiani
facti a S. Ni-
la Ep. ad se-
misso sub m.
400.

lus

A bus jugis montium ab Australibus eorum sunt regionibus sequestratae, dicat, quod Australes Picti, qui intra eosdem montes habent sedes, multo ante tempore (ut perhibent) relicto errore idololatriæ fidem veritatis acceperant, prædicante eis verbo Ninia Episcopo, (alii Niniarem vocant) qui erat Romæ regulariter fidem et mysteria veritatis edoctus; et in honorem S. Martini ecclesiam Candidæ Casæ dedicavit, hodie Wishem dictam, ad æstuarium Hiberniæ Angliæque conterminum. Alfordus noster a Siricio consecratum putat anno CCCXCIV, et ultra annum CCCXXX, vixisse. Per eum ergo, non solum Picti australes credebant in Salvatorem, sed etiam conjuncti illis aut etiam permixti Scoti ipsorum exemplo; quando S. Cælestinus Papa, anno CCCXXIII creatus est Pontifex; sic enim idem Beda scribit lib. 1 cap. 13 Palladius, ad Scotos in Christum credentes, a Pontifice Romanæ Ecclesiæ Cælestino primus mittitur Episcopus in locum verosimiliter jam mortui Niniæ.

Ad eosdem plenius instruendos missus S. Palladius,

3 Eadem ante Bedam scripserat, Cælestino cœvus Prosper Aquitanus in Chronico: qui etiam in libro contra Collatorem cap. 41 commendans Cælestini ælum, in Britannia patria sua ab Pelagianis erroribus purganda, ad laudem ejus hoc etiam addit, quod ordinato Scotis Episcopo, dum Romanam insulam studet servare Catholicam, id est eam partem quæ Romanis parebat, fecit etiam barbaram Christianam, eam scilicet partem, in qua tenuis dumtaxat Christi notitia et solo fere nomine tenuis habebatur, nullis adhuc ibi ordinatis Episcopis, qui Christianismi reliquias foverent, aut novellas plantationes excolerent. Eundem Palladium primario ad se missum contendunt Hiberni; sed quia borealem insulæ suæ partem non attigit, primusque totam eam percurrit convertitque Patricius, hunc præ illo Apostoli sui titulo ornant; quin et Prosperi locum, tamquam de duabus insulis intelligendum, totum ad se trahunt: quibus non lubet contradicere, modo ipsum saltem fateantur Scoto-Britannis, atque adeo etiam Pictis prædicasse.

an. 431 ordinatus;

4 Annum missi trans mare Palladii, Basso et Antiocho Coss. Prosper notat. Hic fuit Christi CCCXXXI: sed qui Chronico ipsius jam olim præsumpserant annos Imperatorum annotare, dum eum numerant annum Theodosii Junioris ab obitu Honorii VIII, qui solum erat VI, vel a Kalendis Maji VII, aberrare etiam Bedam fecerunt; Difficilius definiri potest, quamdiu in Britannia dum Pontifex erat Cælestinus Palladius prædicavit. Nam Vita S. Patricii, a Probo Anglo edita seculo IX aut etiam serius, ejusque compendium quod secundo loco Colganus edidit, persuasus auctorem fuisse aliquem Sancti discipulum, asserit, brevissimum Palladii Apostolatam fuisse. Quia enim, inquit ille, immites et feri homines (Hibernos intelligit) recipere volebant doctrinam ejus, neque ipse longum voluit transire tempus in terra non sua; sed reverti disposuit ad eum qui misit illum. Cumque mare transmeasset, et ad finem Pictorum pervenisset, ibidem discessit; quod ejus socii Romam regredientes, Patricio, per eundem Cælestinum etiam misso, sed necdum Episcopo, in Italia nuntiarint. Scoti econtrario, (ast, nullus, quod sciam, seculo superiorum antiquior) diutissime apud se detinent Palladium; quando Hectorem Boethium sequuntur, asserentem, in fine lib. 7 Hist. Scotorum, quod ipse non nisi post pios sudores ac religiosa opera..... fati concessit, prius tamen Ternanum, quem infantem lustrico laverat fonte, Pictorum Archiepiscopum constituit. Quo loco videtur indicare, ex Pictis vel Scotis natum Ternanum, interque eos baptizatum; siquidem Palladius, ante suam missionem, dumtaxat Diaconus fuit; et ad annos tringinta aut plures debuit in Episcopatu vixisse, ut quem in eo susceperat parvulum, ordinaret adultum.

C quem Hiberni cito mortuum,

Scoti diu apud se prædicasse scribunt,

et tandem Pictis dedisse Episcopum Ternanum.

5 Poterunt hæc ad VI Julii, quo Palladius colitur, magis discuti. De Ternano subjicit Joannes Leslaus. Rossensis in Scotia Episcopus, quod tanto religionis pietatisque proferendæ studio officii sui partes explevit, partim hæresim Pelagianam ex animis evellendo (quasi ea usque ad Pictos penetravit) partim illorum jam purgatis animis puritatem religionis instillando, ut merito Pictorum Apostolus postea censeretur. Sane a seculo plusquam uno alterove Scotorum Martyrologiis Kalendarisve adhuc XII Junii adscriptum fuisse Ternanum, persuadent Carthusiani Colonienses in suis ad Usuardum additamentis, primo loco sic scribentes, in Scotia Termani Archiepiscopi et Confessoris: quod secuti Ferrarius in Catalogo Generali, et in Martyrologio Germanico Canisius. Suæ quoque gentis Kalendaria se vidisse testatur Thomas Dempsterus in Menologio Scotico, cum addita littera K notavit; Kinkarniæ, Tarnani Scotorum Archiepiscopi; majorem meriturus fidem (nam alias exigua habet, multa ingentis suæ gratiam comminisci convictus) majorem inquam meriturus fidem, et melius de Scotica historia meriturus, si situm loci docuisset externos, et num ibi corpus illius requieverit; sicuti de Palladio docet Hector, eum Forduni sepultum, translatusque ejus Reliquias ibi fuisse in novam capsam anno MCCCXCIV.

D AUCTORE D. P. Hic per anticipationem dicitur Archiepiscopus in antiquis Kalendaris

et a Dempstero adscribitur Kinkarniæ.

6 Ad Archiepiscopalem titulum quod attinet, licet verum foret quod ait Hector, nec absolute fuerit primus inter Scotos Episcopus Palladius, sed primus omnium qui sacrum inter eos Magistratum egerit a Romano Pontifice Episcopus creatus; cum antea populi suffragiis ex Monachis et Culdeis Pontifices assumerentur; licet, inquam, verum id foret, non tamen probaret aliunde ordinatos alios plures ibi fuisse Episcopos simul, quorum Primas gesserit Archiepiscopi titulum, prius quam hic apud Anglo-saxones, sub S. Gregorio Papa, cœpisset usurpari. Non tamen dixerim Archiepiscopatus Scoticos primum a Sixto IV institutos anno MCDLXXI; sed solum, honore Pallii, quod eatenus petere neglexerant, condecoratos. Præsumere ergo licebit, eum titulum ibi notum fuisse ante plura secula; licet fortassis, nec ipsi Archiepiscopi, nec subditi iis Episcopi tenerent eundem quæ nunc nominantur suffraganeas Sedes. Qua de re operæ pretium fuerit scribere ex professo aliquem, sicuti de Episcopis Angliæ scripsit Godwinus, varias sedium translationes explicans et quo quique ordine in ea sederint.

E

Habuit quidem Archiepiscopum Scotia

ante 16 seculum,

7 Dedit Bollandus noster ad diem XIII Januarii Vitam S. Kentigerni, primi Glasguensis Sedis, quæ nunc Archiepiscopalis est, Antistitis ordinati seculo VI. Ibi num. 13 legitur, quod sanctus juvenis a magistro suo digressus, in loco nomine Glasgu cum multa abstinentia vixit; donec Rex et Clerus regionis Cumbriensis (ea Pictorum sedes fuit, dum res nomenque eorum mansit) cum cunctis Christianis, licet paucis (mallem, non paucis, legere) quam plurimum renitentem, in Pastorem et Episcopum eligerent. Accito autem de Hiberna uno Episcopo, more Britonum et Scotorum in Episcopum ipsum consecrari fecerunt. Quis autem mos ille fuerit sic explicat: Mos autem in Britannia inoleverat, in consecratione Pontificum tantummodo, capita sacri Chrismatis diffusionem perungere, cum invocatione sancti Spiritus, et benedictione et manus impositione. Insulani enim, quasi extra orbem positi, emergentibus Paganorum infestationibus, Canonum erant ignari: Ecclesiastica ideo censura ipsis condescendens, excusationem illorum admittit in hac parte. Ita auctor ille apud Capgraviu, non S. Asaphus Kentigerni discipulus, sed multo posterior alius, cum Pictorum patria (quam idem Sanctus dicitur ab idololatria et pravitate hæretica repurgasse) vel saltem pars ejus occidentior jam Galwadia diceretur, ex veteri Gallo-Brigantium

F

sed necdum ullum seculo 6,

quando ad S. Kentigernum veteri more ordinandum

^A Brigantium nomine; reliquum vero ipsorum regnum appellaretur Cambria vel Cumbria, Videntur autem ista sapere seculum X, quo provincia illa tandem Anglo saxonibus cessit, quorum et linguam adhuc tenet, priusquam regno Scotorum adjungerentur, eatenus trans murum Adriani retrusorum, nisi quatenus eorum multi Pictis mixti vivebant.

^B 8 Hoc animadvertisse oportuit, ne Vitæ illi plus auctoritatis tribuere videar, quam artus sua exigit. Interim noto, potuisse quidem Palladium, Canonum rituumque Romanorum scientissimum, per se solum absque aliorum duorum assistentia consecrasse Ternanum, exigente id necessitate et Pontifice indulgente, (qua de re fortasse docerent nos illius ad Cælestinum Papam Epistolæ si extarent) sed non potuisse eos ritus omiltere quos Romana servat Ecclesia; nisi judicaverit primos Britonum Apostolos secundo, tertiove seculo, atque ex eorum institutione progressos Monachos, Scotorum Albiensium in re sacra magistros, eo ritu pridem usos, non esse ad Canonum in Nicæno postea conditorum disciplinam reformandos, dum alia in moribus et fide potiora restabant. Insuper, supposita Vitæ istius veritate, consequens videtur, quod si ex Hibernia accersendus Episcopus fuit, qui Kentigernum ordinaret; nullus alius fuerit inter Pictos Scotosque, qui eo munere fungi posset, mortuo jam Ternano: cujus Sedes utrum Kinkarnia dicta fuerit, aliunde quam ex Dempstero vellem posse definire: hoc dico, primum dici Kentigernum qui Cathedralem sedem in urbe Glasguensi constituit.

^B 9 Extendebatur autem diæcesis sua (adeoque et Ternani diæcesis) secundum limites Cambrensis regni, a muro scilicet illo famoso, ad arcendum hostes (Pictos et Scotos) a Britonibus, a mari (Hibernico) ad mare (Germanicum) olim constructo usque ad flumen Fordense. et vallum Adriani, quod erat in isthmo gemini ad Orientem Occidentemque æstuarii, et id est usque ad mare scoticum; sed puto legendum. et mare Scoticum, quod scilicet Adriani vallum ad occidentem terminat, sicut id adorientem attingit Forthæ æstuarium. Dum porro eadem Vita num. 34 addit,

quod idem Kentigernus Albaniam, id est Scotiam D trans vallum Adriani, convertit, ecclesias construxit et monasteria multa fundavit; missis ex discipulis suis ad Orcades, Norvegiam et Yslandiam luce fidei imbuendas; supponitur ad illius curam pertinuisse reliquæ ad Septentrionem Britannia, ipsasque Orcades, ad quas tamen S. Sernanum, alterum discipulorum seu sociorum, Episcopum a Palladio consecratum dicunt Scoti, adeoque supponere etiam debent cum Sernano emortuum et suffocatum quoque esse, quod ambo ibi antea sparserant Evangelii semen.

10 An autem in veteri ac proprie picta Scotia Palladius (qui eam sibi censetur reservasse, cum Cumbriam Ternano, ipse Sernano borealiora attribuit) an, inquam, Palladius Abernethi Sedem sibi constituerit; unde ea ad urbem S. Andreæ, nunc etiam Archiepiscopalem, translata seculo IX est a Kennetho Pictorum domitore; an vero longius Aberdonæ, quæ vetustissima etiam Ecclesia est, non divinaverim: suspicor tamen quod potius Aberdoniæ; cum mortuus sit Palladius Forduni in Mernia, in qua illa ipsa civitas est.

11 Quando Sixtus IV Archiepiscopalem dignitatem in civitatibus S. Andreæ et Glasguæ restituit, huic attributæ fuerunt ecclesiæ, Candidæ Casæ, Lismorien-sis et Insularum ad Occidentem sitarum: quarum prima antiquior originem suam refert ad S. Ninianum, quem colit XVI Septembris; cujus et corpus possedit quoad per hæresim licuit; ita ut ea possit prima inter Pictos Cathedralis vocari, secunda Glasgua; tertia autem Lismoria ubi sit necdum comperi; suspicor tamen ultra Fordense flumen et æstuarium constitutam: et Archidiæcesim vero Glasguensem secundum Hibernicum mare in Boream se extendere, usque ad Episcopatum Rossensem et Gradum LVIII, qui Episcopatus, una cum reliquo Septentrione et Orientali Scotiæ latere pertinet ad Andreapolitanam metropolim: atque ita intelligitur quomodo ad Glasguensem spectent etiam insulæ antiquis Ebudæ dictæ et occidentali Scotiæ lateri objectæ; non item Orcades, ultra totam Scotiam procurrentes in Septentrionem.

cura vero etiam Scotos atque ceteros Boreales.

Veteres ibi diæceses,

recentiores bifariam divisæ. E

DE SANCTO PETRO ANACHORETA IN MONTE ATHO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. Cultus sacer. Palæstra, mons Athos. Tempus in eo actum. Iter Romanum.

ANTE SEC.
VIII.

S. Onuphrio
conjugitur
Petrus

in Typico et
Horologio
Græcorum,

in Auctario
Molani,

^E gimus hoc ipso die XII de S. Onuphrio, qui in quadam solitudine Ægypti vitam solus et ignotus omnibus diutissime protraxit, paulo ante mortem a non nemine divinitus inventus, et post mortem sepultus, cum inventori suo seriem rerum a se gesturum antea retulisset. Typicum S. Sabæ, Venediis anno MDCII impressum, Onuphrio conjugit eodem die (crediderim ob similitudinem anachoreseos) Petrum, a monte Atho, quem longissimo incoluit tempore, Athonitam appellatum: conjugit autem utrumque his verbis: Εἰς τὰς, εἰς τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου, καὶ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου. Die XII Junii. Sancti Patris nostri Onuphrii; et Sancti Patris nostri Petri Athonitæ. Consensit Horologium Græcum, quod eadem totidem verbis refert: et Molanus, unicus quod sciam apud Latinos Martyrologus, qui ejus mentionem facit. Cum autem hic eadem omnino latine proferat, quæ Menæa et Horologium Græce, ex alterutro illorum sua transtulerit. Martyrologium quoque Moscorum Onuphrii simul et Petri meminit,

eodemque die et in una tabella utramque proponit, figuratum eodem prorsus modo, id est erecte stantes, capillis non admodum promissis. barba ampla per pectus defluente crurum tenuis, circum verenda frondibus cinctos, ceterum nudos: uti videre est in Kalendario Moscorum ante tomum primum Maji. Adde, templo a fidelibus structo honoratum, annuo festo ac populi concursu celebratum, nec non miraculis in vita atque post mortem clarum fuisse Petrum, uti constat ex Vita num. 49.

2 Hisce permoti, proponimus et nos hoc ipso die Petrum, et quidem Onuphrio (quamvis illo multo junior esse debeat) proxime conjunctum: quia dum nihil certi, de tempore quo vixerit, nobis constat; cui potius eum jungamus, quam cui instituto vitæ perquam similis, ac propterea abs ritualibus libris conjunctus etiam, ut vidimus, fuit? Ex hac tamen similitudine vitæ et conjunctione Actorum nemini suspicio debet oriri, quasi par etiam fides utriusque Actis adhibenda sit. Nam argumenta cur minus omni ex parte nobis probari Acta Onuphrii dicimus, pleraque hic non obtinent. Notus est

in Kalendario Moscorum.

Hinc et nos conjungimus utrumque

præferentes
Onuphriane
vitæ

A est enim auctor vitæ Petri, vir eruditus atque Archiepiscopus, qui et aliam olim scriptam Vitam testatur se vidisse et habuisse: notus locus anachoreseos, mons Athos; nihil in Vita audactus ut insolentibus dictum scriptumve: nihil insolitum aut inauditum: nihil ex variis consarcinatum: nihil alteri contrarium, nisi forte in numero per errorem tale quid reperiatur. Convenit, quidem vita hæc cum vita S. Onuphrii, de quo modo; et S. Mariæ Ægyptiacæ, de qua 11 Aprilis egimus, quod omnes nitantur unius dumtaxat hominis auctoritate ac relatione: sed Onuphriana aliis duabus fide multum cedit: quod certiores circumstantias, certioresque auctores hæc habeant quam illa. Quod Maria et Petrus bis inventi fuerint diversis temporibus, semel vivi, iterum mortui, et Petrus quidem jam mortuus a testibus quatuor; non item Onuphrius. Quod illorum Reliquiæ legantur antiquitus translata, ac certis locis honorifice recondite fuisse: quod de Onuphrianis minus constat.

hanc Petri,
multis de cau-
sis.

Mons Athos
in finibus Ma-
cedoniæ

3 Celeberrimus et olim fuit et nunc est mons Athos, palæstra viri sancti, in finibus Macedoniæ situs, ubi inter sinum Strymonicum ad Aquilonem, et Singiticum ad Meridiem, non promontorio, ut alii, verum totus extat, totoque longe dorso procedit in pelagus, uti B Mela loquitur, paucorum stadiorum isthmo continenti junctus; quo etiam a Xerxe, bellum Græcis inferente, olim perfosso; velificatus Athos, uti canit Juvenalis, et mons ex peninsula, insula tantisper factus fuit. Describitur idem Athos in Menæis die 7 Julii, ubi de S. Athanasio, Ὁ ὅρος ὑψηλόν τε καὶ ἐπὶ κρημνῶν, ἐπὶ πολὺ τῆς θαλάσσης διήκων, ὥς αὐτὴν τις ὑπόστενος. Mons altus et prægrandis, longo spatio in mare exporrectus, veluti angustum collum, qua parte scilicet continenti committitur.

peninsulam
efficit,

4 De eodem monte religiosisque ejus incolis multa laudabiliter memorat sub initium seculi XIII Innocentius Papa III, scribens ad S. Athanasii (cujus nominis præcipuum illic monasterium est) ceterosque Abbates et Monachos Montis-sancti sive Athi, eosque sub beati Petri et sua protectione suscipiens ac privilegia confirmans. Sic enim ait Epistola 168 libri 16: Relatione illustrium et magnorum virorum nostro est Apostolatu declaratum, quod ille qui est mons domus Domini, præparatus in vertice montium, ut ad eum confluant omnes gentes, Sanctus videlicet Sanctorum, qui Ecclesiæ fundamenta in sanctis montibus collocavit; montem vestrum, super mare situm, ad inhabitandum suis fidelibus prælegit, qui effectum sui nominis et numinis in se habens, licet aridus sit et asper, et fertilitatis gratia destitutus, est tamen inter alios mundi montes maxima spiritualium ubertate mirabiliter fecundatus. Num cum trecentis monasteriis et gloriosa Religiosorum virorum multitudine, arctam et pauperem vitam ducentium, decoretur; tantæque modo reffloruit excellentia honestatis, tanta religionis eximie claritate refulsit, ut de ipso cum Jacob recte possit quis dicere admirando; Vere sanctus est iste locus; quia hic est domus Dei, et quædam quodammodo porta cæli: ubi multitudo coelestis exercitus, tamquam castrorum acies ordinata et parata suscitare Leviathan, victoriose pugnat jugiter cum dracone, psallens Domino sapienter. Propter quod cum jam dudum fama vestri nominis, quæ fuerat effusa sicut oleum circumquaque, multos populos ad se traxerit in odorem unguentorum vestrorum, ipsos currere faciens a remotis; Ecclesiarum Prælati et Imperatores Constantinopolitani pluresque Principes seculares, per privilegia sua multa, olim tantæ libertatis præeminentia vos dotarunt, ut post Deum, cui volebant vos libere famulari, nullius unquam essetis jurisdictioni subjecti. Ita Pontifex, alia deinde prosequens de violento prædone, qui Monachorum quietem turbavit, ex-

laudatus ab
Alexandro
Papa 3

et privilegiis
decoratus a
variis,

Junii T. III

pilavit ecclesias, quasdam crudeliter etiam interemit; nec non suscipiens tum monachos, tum montem ipsum sub sua et S. Petri protectione.

D
AUCTORE C. 1.

5 Alia subinde montis facies extitit secutis temporibus, monasteriorum præsertim numero, forte in schismatis penam, incredibiliter imminuto. Nam qui seculo superiori montem perambulavit, accurate lustrans omnia pluribusque describens Petrus Bellonius, ait libro, suo 1 cap. 10, trium dierum itinere in longitudinem, dimidii vero in latitudinem patere: a solis Calogeris (sunt ii Monachi cælibes apud Græcos) inhabitari: viginti tria vel quatuor non amplius monasteria, variis locis sita, numerari. Monasteria ipsa habere in adjunctis sibi templis sacras Reliquias ad easque frequentem fieri concursum. Tempia quoque ipsa egregie ornata et extructa esse, atque inibi Calogeros, singulis diebus liturgias recanere, omnia Græco sermone proferentes. Sed de Calogeris qui illic ad sex millia dicuntur degere uti et de aliis huc pertinentibus vide sis Bellonium ipsum: et quæ Joannes Langus ad lib. XI Nicephori cap. 37 sic notat: Hodie in Atho monte XXII insignia sunt monasteria Græcorum Monachorum ordinis S. Basilii, quæ tributi nomine Turcarum tyranno quotannis ex vineis et olivetis suis pendunt VI millia obolorum turcorum. Mons is a Christianis ἅγιον ὄρος, hoc est Mons Sanctus dicitur, a Rutenis Suvata hora.

Tridui itinere
longus, dimi-
dii latus est,

a solis Calo-
geris

6000 numero
inhabitatus,

E
ac Turcis tri-
buta solvens.

6 Prædictum nomen ἅγιον ὄρος ab illo virorum religiosorum cætu et sanctis exercitationibus adhæsisse Atho putat Bellonius; cum potius sanctitati Petri adscribendum, ab ipsaque Deipara ei inditum sit, uti num. II in Vita legitur. Quando autem sic cæperit, appellari, tum constare poterit, quando de tempore, quo conversus est Petrus, constabit. Floruit in eo monte, præter Petrum nostrum, notus nobis sanctimonia vitæ Athanasius quidam, patria Trapezuntius, Constantinopoli literis probe eruditus, montis Cyminæ in Asia primum, deinde Athi in Macedonia sacer ascetes: qui in hujus interiora ex divina revelatione tandem secessit, ibidemque, rogatus a Nicephoro Phoca, militiæ pariter ac domi in palatio Imperatoris claro, ipsique Sancto jam ante familiariter noto et amicitiae vinculo conjuncto; Dei Matri magnificum sane templum condidit, cellasque plurimas et maximas ad usum ac habitationem Fratrum a fundamentis excitavit; et Lauram denique multorum capacem molitus, migravit ad Dominum, uti Menæa loquuntur ad diem 7 Julii.

Vocatur Athos,
Mons sanctus;

a S. Athanasio
Trapezuntio
etiam incol-
tus

ac monasterio
et laura orna-
tus;

7 Conficies porro ex ætate Nicephori prædicti, anno DCCCLXIII imperium suum orsi, Athanasium istum sub annum DCCCL floruisse in monte Atho; atque adeo jam antea ibidem alios vitam duxisse solitariam, cum et ipse legatur in Menæis loco citato, seniori Anachoretæ illic se discipulum tradidisse. Potest tamen ab Athanasii temporibus celebrior factus, et magis frequentatus fuisse mons iste; tum propter sanctitatem ipsius Athanasii, tum propter auctoritatem Nicephori, viri opulenti, deinde Imperatoris, tum etiam propter monasterium et lauram utriusque ope constructam. Quam lauram si dixero etiamnum extare, eandemque esse quam Bellonius describit, lib. 1 cap. 37; fortassis erit, qui consideratis Bellonii verbis mihi assentiantur. Monasterium, inquit ille, Agia Laura nuncupatum, inter reliqua totius montis monasteria facile principatum obtinet, atque ad radices celsissimi jugi (quod verus mons Athos est) situm est, qua parte Lemnon spectat. Gerit enim monasterium hoc, solum inter omnia a Bellonio enumerata, nomen Laura: cui additum deinde potest fuisse Ἀγία seu Sancta, vel a fundatoris Athanasii sanctitate ipsius monasterii, quod et situ particulari venerabilius est aliis, et cui alia forte omnia originem suam atque adeo etiam venerationem debeant. Est præterea monasterium hoc, uti

sub annum
950,
F

ex quo cele-
brior factus
locus:

Laura huc
usque perosi-
militèr perse-
erante.

5

illud

A illud Athanasianum, in montis parte interiori, et magis alta quam reliqua, fere in littoribus sita aut parum inde remota, uti testatur Bellonius.

Videtur Petrus Athanasio prior fuisse in Atho,

ac mansisse annos 53

aut 47.

8 Sed redeamus ad Petrum, qui omnino prior Athanasio Athum incoluisse debet. Quo enim pacto per annos fere quinquaginta, quos illic exegisse dicitur, latere omnium omnino oculos potuisset, si tam frequens habitatoribus tum fuisset mons, quam esse post Athanasium cepit? Quod etiam sibi vult, quod primus Athleta illic degerit Petrus, uti Prologus, et quod Deipara locum illum Petro constituerit, uti sibi electum pro instituto monastico, uti Vita ipsa num. 11 narrat? Sane isthæc aperte docent, priorem Athanasio Athum incoluisse Petrum: atque utinam tempus quoque intermedium docerent! Sed illud hinc sperandum non est, nulum indicium præbentibus Actis, unde in notitiam seculi quo floruit Petrus, venire possit. Imo nec sciri satis certo, quamdiu in Atho vixerit, ex Actis potest, aliter atque aliter subinde loquentibus. Nam num. 3 assignant anachoresi ejus in monte annos amplius quinquaginta; qui num. 42 extenduntur ad annos LIII: at num. 36, annis XXXVI dumtaxat in eremo transactis, dicitur inventus fuisse a venatore, vivus; et anno post uno, mortuus, sic ut XXXVII illic tantum expleverit. Verum cum duo priores numeri non male inter se concordent, cedere illis posteriorem unicum, par est: dicique debet, aut errorem in numerum irrepisse, aut longius quam anni spatium (quod tamen Acta negant) inter abitum venatoris e monte ac reditum effluxisse. Posset fortassis etiam sustineri, quod Sanctus annos XXXVII determinate vixerit in monte: sex vero, qui superadduntur, intelligendos esse, ex mente primi Vitæ Scriptoris, de annis illis, qui ab initio conversionis in itu, mora, redituque Romano, usque ad initium habitationis montanæ, effluxerint; sic ut totum melioris vitæ spatium anni LIII numerandi sint.

Patria ejus ignota,

forte est Palestina aut Syria.

Romam adiit

non novam

sed veterem;

ut patet ex ratione itineris

per Cretam instituti,

9 Nihilo certiora nobis de Petri loco natali tradunt Acta, quam de seculo quo vixerit. Num. 6 legitur excitatum in patria ejus bellum fuisse contra Arabes; quod indicio quidem esse possit, in illorum confiniis natum alicubi fuisse Petrum; sed quibus? Occidentalibusne an Septemtrionalibus; an aliis? Est Arabiæ contermina Palestinæ; parte sui eandem attingit Syria: Arabum incursiones subinde et Asia minor sensit. Suspiciemur igitur ex aliqua istarum regionum, ac præcipue ex alterutra duarum primarum, oriundum fuisse Petrum, donec aliunde clarior fortasse lux affluat aliquando. Excitato (ut diximus) bello, in campum cum aliis processit Petrus, captusque in Arabiam adducitur, et carceri mancipatur. Inde vero divinitus ereptus, Romam iter instituit; eamque ingressus, a Pontifice monasticum induitur habitum et docetur institutum. Utinam hic Auctor Pontificis nomen expressisset! Certiora inde temporis indicia nacti fuisset; ac certius distinxissemus, Romamne novam, an veterem profectus fuerit Petrus. Quamvis sine illo indicio ausim asserere, Romam hic intelligendam esse veterem, idque ex ipso navigationis cursu ostendo.

10 Nam ubi Roma discessum meditatatur, inquisiturus locum, proposito sibi instituto opportunum; incidit in nautas, jam paratos discedere ex urbe, nec multo post e portu soluturos, atque per Cretam in Asiam vela facturos, uti narratur num. 10. Ut commode isthæc verba intelligantur, separandus hic est portus ab urbe, ac spatium inter utrumque aliquod interjectum concipi debet: quod Romæ novæ seu Constantinopoli, ubi portus pars urbis est, convenire non potest; potest autem Romæ veteri, cujus portus duodecim fere M. P. ab urbe semotus est, sive per illum Ostia tiberina, sive Portus Augusti, etiam Romanus appellatus, intelligatur. Rursum, hinc solventibus in Asiam, iter per Cretam institui recta potest; non item solventibus Constantinopoli; ab Asia solo Bosphoro Thracico di-

rempta. Denique num. 15, cum navis cursum relictum Creta prosequeretur, atque ex improvise immobilis consisteret, jubetur sinistrorsum flecti versus Athum montem. Est autem Athus Romæ in Asiam navigantibus a parte sinistra, cum eodem navigantibus Constantinopoli necessario relinquatur a dextra.

§ II. Vitæ auctor, inventor, nova versio nostra, cum Epistola P. Franc. Combesisii.

Ex eo quod Romam veterem profectus sit Petrus, uti vidimus, ibique habitum acceperit monasticum; omni schismatis suspicione, quam aliquis objicere posset, eximitur; tametsi schismaticus atque hæreticus fuerit is, qui Vitam quam edimus sua paraphrasi ornavit. Est autem is, Gregorius Palamas, Archiepiscopus Thessalonicensis, scripture sua, quam contra Beccum Patriarcham C. P. Spiritum sanctum a Patre atque Filio simul procedere, cum Latinis fortiter tuentem, publicavit, seculo XIV famosus; nec non famosior illa, qua confutatus ipse postea fuit a Cardinali Bessarione, Becci atque Catholicæ doctrinæ de Spiritu sancti processione egregio defensore. Incoluisse autem et ipse Palamas videtur montem Athum, priusquam Archiepiscopus crearetur; ibique Vitam hanc scripsisse, et pro concione ad Monachos ibidem habitantes dixisse. Colligitur id ex Prologo, ubi Athum, huncce montem; et Petrum, nostratem atque indigenam appellat, qui hic terrarum, nempe in monte hoc Atho, habitavit atque ibidem primum trophæum de victo dæmone erexit. Ut vero magis eximatur suspicione Schismatis Petrus, notandum est, ipsum Roma profectum, in Creta miracula operatum esse nec cum ullo exinde, præter vectores, collocutum fuisse usque ad penultimum vitæ suæ annum; adeoque cum nemine egisse, qui eum ad schisma pertrahere potuerit. Ut nihil dicam, quod incolæ ejusdem Montis Monachi, uniti fuerint adhuc Romanæ Ecclesiæ seculo XIII; quando humiliter supplicarunt Innocentio Papæ III, ut libertates sibi suas confirmaret, seque sub beati Petri ac sua ipsius Papæ protectione suscipere dignaretur: uti et factum est per rescriptum ejusdem Pontificis, Epistolarum ejus libro 16 Epist. 168 insertum. Quod si deinde schismatici facti sunt Monachi illi, uti fuit ipse Palamas; quid id faciat, ut etiam schismaticus judicetur fuisse Petrus, tanto prius mortuus; cum nihil omnino quod schisma sapiat in hujusce Vita reperitur? imo cum reperiantur etiam quæ schismati plane adversentur, uti sunt, iter romanum, reverentia erga Pontificem summum atque universalem, habitus monasticus ab eo susceptus, miracula patrata. Ut non dicam, quod non primus auctor vitæ sit Palamas; sed pridem a Catholico (ut persuadere Acta possint) paucis scriptæ, ornator atque amplificator tantum; uti colligitur ex num. 4.

12 Ipsa Vita, quæ Græce extabat in bibliotheca Emin. Card. Mazarini, pridem Latine submissa fuit decessoribus nostris a P. Francisco Combesisio, libris editis notissimo. Eandem deinde Græce poscentibus nobis benigne subministravit Combesisii successor, P. Jacobus Quetif: ex qua novam versionem ipsi concinnavimus, eandem cum textu Græco mox edituri, posteaquam titulum Vitæ, et epistolam Combesisii, anno MDCLV die x Julii Parisiis datam ad PP. Bollandum atque Henschenium proposuerimus. Titulus Vitæ præfixus hic est: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονικῆς, λόγος, εἰς τὸν θαυμαστὸν καὶ ἰσχυρὸν βίον τοῦ ὁσίου καὶ θεοφύρου Πατρὸς ἡμῶν Πέτρου, τοῦ ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τῷ Ἀθῷ ἀσκήσαντος. Sancti Patris nostri Gregorii, Archiepiscopi Thessalonicensis, Oratio in admirabilem et angelicæ parem vitam, sancti ac divini Patris nostri Petri, qui in sancto monte

D ac Athum a sinistra relinquentis.

Schismaticum non arguit Petrum

Vita a Schismatico,

E verosimiliter in monte Atho scrip'ta:

utpote continens multa Catholicis propria,

multa etiam Schismati repugnantia.

F

Vita ex biblioth. Card. Mazarini Græce

cum nostra versione edenda.

A monte Atho anachoretam egit. *Sequitur Epistola*
AUCTORE G. J. *Combesisii.*

Epistola
Combesisii

laudantis Opus
hoc de Sanctis

13 Admodum Reverendis PP. Joanni Bollandi, ac Godefrido Henschenio, Societatis Jesu, Fr. Franciscus Combesis Ordinis FF., Prædicatorum Salutem. Institutum vestrum, exornandis ac producendis Sanctorum genuinis Actis, quibus illi tum Deum demeruerunt, tum Ecclesiam juverunt, atque posteris exemplo præiverunt, sic probo maxime ac laudo, ut vel exiguum aliquid in illud contulisse, nihil mihi exiguum ipse existimem. Eo itaque studio animatus dum spissum Eminentissimi Cardinalis Mazarini codicem homiliarum in totum annum, sub S. Gregorii Thessalonicensis nomine, evolvo, atque lectito, num in eo quidquam occurrat, quod concionatoriæ meæ Bibliothecæ ornamento esse possit; Gregorium Palamam deprehendo, non sanctum, nisi paucorum schismaticorum Constantinopolitanæ Sedis Antistitem Palamitarum suffragio: sed magis quem vir doctus ac amicus Leo Allatius descripsit, de perpetua concordia Græcæ ac Latinæ Ecclesiæ; ut excepto dogmate non sano de Thaborio lumine, duobus de Transfiguratione illius tractatibus luculenter expresso, nihil satis elegans cultumque visum sit, quod ex eo in immensum illud meum tractatum, ad sacri pulpiti usum collectorum, opus comportarem.

et adjuvantis
mittendo Vi-
tam S. Petri
Athoritæ

a Palama
ornatam.

Quædam inde
narrantur
laudabilia,

B 14 Una arrisit quam maxime Petri Athonitæ laudatio, inscripta illa quidem eidem Gregorio, τοῦ αὐτοῦ at certe ejusmodi, ut reliquos omnes tractatus, eo codice contentos, infinitis partibus superet: ac nisi mea me fallit opinio, in ipso vel rudi, quem ago, agnosceretur Interprete. Conjicerem ego, non tam Palamæ lucubrationem esse, quam viri illius Senioris, quem ipse testatur, Petri res gestas antea scripto consignasse. Aut certe illius labore plurimum adjutus sit Palamas, majori ipse diligentia exornare connixus tanti Ascetarum patroni insignem memoriam. Ut ut sit, plana omnia, erudita, sana, pia, et quæ, ascesim præcipue ac solitariæ vitæ genus Christi ergo profitentibus, magno adjumento sint. Nusquam pulchrius digesta, quæ ii desudare consueverunt certamina. Rara in tanto divini favoris meritorumque cumulo, modestia; quo uno maxime lucis Angelus gaudet indicio. Probanda in Romanam Sedem, illiusque sanctissimum Antistitem Petri devotio, inque Monachum Romæ, divino oraculo, illius inauguratio. Quam utinam sequiores Græci plerique, ipsique adeo Palamas, suorum decessorum pietatem sequi maluissent! non sic variis acti erroribus, sed in Patri constantes fide (cui innitatur necesse est, quidquid usquam Ecclesiastici ædificii est) permansissent. Favor notabilis denique hic est S. Mariæ, cum in Petrum, tum in ipsum Monachorum

genus, eo sibi nomine Montem addicentis, cui a sanctitate celebrem velit appellationem.

15 Ipsa Petri per Sanctorum patrocinia liberatio e carcere, illi affinis, quæ magnus ipse Apostolorum princeps per Angelum olim liberatus est, mirum quam me recrearit; dum recens, anni nempe superioris miraculum, velut oculis novum subjicit. Id ita gestum in adolescente Calviniano, gentili meo Burdigalensi, Isaac Berigeon nomine. Is Novembris, aut Octobris prima Dominica (nec enim ita accurate memini de minimo hoc me percontatum) Hedini Artesiæ oppido a duobus annis præsidiarius miles invitus, confluentibus ad solennem supplicationem ex instituto sanctissimi Rosarii civibus; rem primo irridere cum socio, itidem Calviniano Olo-nensi ad Xantonum fines, Tabo nomine; tum illo secum cogitante, num vera essent, quæ fama vulgarentur S. Mariæ miracula, eamque socio cogitationem ingerente, ac ad Ecclesiæ Catholicæ castra transitum suadente, dum illius ope et præsidio tuti evaderent. ac expetita gauderent libertate; confestim levi quodam stupore immisso, eoque emergentes, ac sensibus plene soluti, ad Deiparæ votivam ædiculam, miraculis celebrem extra præsidium, se translatos vident: triplici custodientium militum, ignota sibi ratione, superato non infrequenti cuneo. Gratias liberatrici agunt, enses projiciunt, ne desertæ militiæ arcessantur; per invia dilabuntur, paucos dies pomis victitant...

additurque
historia re-
cens de milite
hæretico,

qui Ope D.
Virg. libertati
restituitur,

E

16 Hinc Burdigalensis meus Bellovacum primo, tum Parisios profectus, voto satisfacere cupiens, fidemque redimere, qui se catholice instituat, animo simplici quærit. Offeritur mihi: illi erudiendo lubens pono operam; facilem ex miraculo ad fidem invenio; pristinum detestatur errorem, exque eo profectum in Catholicos odium; atque Ecclesiæ cupide accedit: Apostolica auctoritate pro hæresis reatu, anathemate absolvendum curo, sacro exomologesis ritu peccata deponentem audio, Eucharistia devote cupientem impertio, Aurelianum Episcopali confirmandum manuum obumbratione ac unctione remitto. Sic nova antiquis, mediique ævi consona miracula, una ubique causa pietatis ac hominum salutis a Deo exhibita. Ut vero ad Petrum redeam, cum in Menæis illius nomen haud occurrerit, vel dies quo Græcis colatur (ut nec sunt in ea relata plurima Sanctorum nomina, qui in variis peculiari-bus apud Græcos ipsos Ecclesiis celeberrimi habentur) operæ pretium dixi, illustre adeo vitæ illius monumentum, vestræ fidei credere. Valete industriosissimæ Christi apiculæ, mellaque cæpta ac cibos, in annos bene longos, ex Sanctorum floribus istis condite. Parisiis vi Idus Julii anno MDCLV.

atque ab ipso
Combesisio
Catholicæ in-
stitutus

Romanæ acces-
sit Ecclesiæ.

F

ENCOMIUM

Auctore Gregorio Palama, Archiepiscopo Thessalonicensi,

ex MS. Græco, qu. Julii Card. Mazarini, nunc Regio,

INTERPRETE P. CONRADO JANNINGO.

PROLOGUS.

Οὐ δίκαιόν ἐστιν, ὥς γε μοι δοκεῖ, τοὺς μὲν ἀλλὰχοῦ γῆς, ἄξιόν τι μνήμης εἰργασμένους, φιλοτίμως εὐφημεῖσθαι παρ' ἡμῶν, τῶν ὑπερ αὐτῶν ἀκροωμένων συγγραμ-

Haud equidem, ut mea fert sententia, par est, illos qui alibi terrarum quidpiam memoria dignum gessere, a nobis magifice laudati, cum eo-

Præ alienige-
nis,

rum

A. GREG. PALAMA
indigena laudandi sunt
Sancti,

A rum audimus scripta, accurate pariter ac eleganter edita, summumque animæ ad amplexandam virtutem ingerentia ardorem; illud vero, quod domi nostræ habemus, omnis honestatis exemplar, vitam videlicet Petri, rerum gestarum laude nulli antiquorum, omnibus retro seculis virtutum fama celebrium cedentis, negligenter eurari. Nostis omnes, quem velim; nisi cuiquam fortassis ignotus sit hicce clarissimus Athos, et qui inde cognomen nactus est Petrus. Petrus, inquam, ille nostras, indigena, primus athleta, qui hic terrarum degens, omnium terrarum adversarium profligavit; ejusque furore quo in nos bacchabatur frænato, primum ibidem de illo trophæum erexit, ac virtutum semina tempore opportuno terræ mandavit: quandoquidem et enata sint, et adoleverint, et uberes protulerint fructus; uti nunc cuivis, ex iis quæ oculis usurpat, manifestum est.

et quamvis
omnia ejus
narrari non
possint,

2 Quamobrem consenserint, puto, omnes et æquum judicarint, ut tantus vir, qui nos ad tam sublimia ducit, præmium quod ex laudatione promanat si quis alius, consequatur. Ego vero ut cuncta quæ ipsum commendant, prosequar, eaque prout merentur singula proferam, fieri vix aut ne vix quidem poterit (Nam contentio ejus illuc, uti par est, omnis tendebat, ut antequam promissum justis a Deo præmium consequeretur, quamdam veluti convenientem vitæ præstantiam, illamque majorem, quam ut quis eloqui verbis aut percipere auditu possit, eo conferret) non continuo tamen laudatione mihi abstinendum puto, aut omnia silentio involvenda. Etenim neque ea terrarum marisque spatia, in quibus incedimus ac navigamus, non adeunda putamus, propterea quod terra non ubique permeabilis, mare non ubique navigabile sit: neque ii, qui talia describere instituerunt, propterea quod non omnia accuratissime valeant edisserere, omnia prætermittunt; sed operæ pretium ducunt enarrare, quantum per vires et ingenium licuerit.

non tamen
omnino de iis
silendum, putat Auctor,

3 Pari modo hocce mihi nunc aggrediendum est opus; non autem omnino negligendum, propterea quod argumenti excellentia, non modo a me, verum etiam a disertissimo quovis, explicari oratione non possit: ita enim fortassis fiet, ut ex omnibus collectio conficiatur, argumenti conveniens magnitudini. His itaque sic se habentibus, quotquot seriem præclare gestorum ejus in animum revocaverint, facile veniam dabunt tenuitati nostræ, qua utique et ipsi indigerent; cum hoc commune sit debitum, et communiter ad unum omnes hic deficiamus. Ego vero, o sacri Auditores, rem aggredior, tum cujusvis alterius, tum vestra ope ac orationibus fretus. Si enim periculosæ me committo palæstræ; vestris supplicationibus motus, jam nobis e cælo propitius respiciens Deus, qui et virum quo de agimus ad tam sublimem vitæ sanctitatem perduxit, omne impedimentum procul amovebit, atque orationi nostræ viam per invia pandet.

sed precibus
auditorum, ac
Dei ope fretus
inchoandum.

C utique et ipsi indigerent; cum hoc commune sit debitum, et communiter ad unum omnes hic deficiamus. Ego vero, o sacri Auditores, rem aggredior, tum cujusvis alterius, tum vestra ope ac orationibus fretus. Si enim periculosæ me committo palæstræ; vestris supplicationibus motus, jam nobis e cælo propitius respiciens Deus, qui et virum quo de agimus ad tam sublimem vitæ sanctitatem perduxit, omne impedimentum procul amovebit, atque orationi nostræ viam per invia pandet.

Patria Petri
ignota:

Quos parentes, quam patriam infans habuerit, magnus hic et admirabilis Pater, cui patriam conveniebat esse tabernaculum cœleste, alta oblivionis abisso tempus non incongrue sepelivit. Quæ enim vivens ille, ut indigna virtute sua, despiciebat; eadem neque commemoranda sibi esse, merito existinarunt ii, qui res ab illo gestas primum literis mandaverunt. At vero, in quem habitationis

D μάτων πρὸς ἀκρίβειαν ὁμοῦ καὶ κάλλος ἐξενηνεγμένον, καὶ μεγίστην ἐμποιοῦντων τῇ ψυχῇ παράκλησιν πρὸς ἀρετῆς ἀνάληψιν· ὃ δὲ οἶκοθεν ἔχομεν παράδειγμα παντός καλοῦ, τὸν Πέτρον δηλονότι βίου, περὶ τοῦτον ἀμελῶς πῶς ἔχειν, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀποδόντα σχεδὸν τῶν ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος ἐπ' ἀρετῇ περιβεβημένων. Ἰστε πάντες ὃν λέγω, εἰ μὴ τὸν περιώνυμον τοῦτον Ἄθω τις ἀγνοεῖ, καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ Πέτρον, τὸν ἡμεδαπὸν καὶ αὐτόχθονα καὶ πρωταγωνιστὴν, τὸν ἐνταῦθα γῆς, τὸν πάσης γῆς ἀντίπαλον καταπαλαίσαντα, καὶ τρόπαιον ἐνταυθοῖ πρῶτον τῆς ἐκείνου καθ' ἡμῶν στήσαντα μαρτύριον, καὶ τὸν τοῦ καλοῦ σπύρον εἰς καιρὸν ἄρα κατασπάλον, ἐπεὶ καὶ ἀνεφύη καὶ τέθραπται καὶ εὐφόρησεν, ὥς νῦν ἐκ τῶν ὀρωμένων ἔξεστι παντὶ συνοράν.

2 Ὡς μὲν οὖν τὸν τηλικούτου ἀρχαγόν, καὶ ἡμῖν πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁδᾶγον, τῆς ἐκ τῶν ἐπαίνων γιγνομένης ἀμοιβῆς δίκαιον ἐστὶν εἶπερ τινα τυγχάνειν, πάντες ἂν συμφαίεν· ἐμοὶ δὲ πάντα τε ἐξεῖπεν τὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ τὰ πρὸς ἀξίαν ἐκάστῳ τούτων ἀποδοῦναι ἢ ἐγγὺς τῶν πάντ' ἀδυνάτων. Ἀγὼν γὰρ ὥς ἔοικεν ἐκείνῳ γέγονε, προεισενεγκεῖν ταῖς πρὸς Θεοῦ τοῖς δικαίαις ἐπαγγελμέναις ἀμοιβαῖς, οἷόν τινα βίου σύμμετρον ὑπερβολήν, κρείττω δηλαδὴ καὶ λόγου καὶ ἀκροάσεως. Ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτ' ἀποστατέον εἰναι μοι δοκεῖ, σωπῆν ἐπὶ πάντων ἡσυχίᾳ. Καὶ γὰρ οὐ δὲ τῶν τῆς γῆς τε καὶ θαλάττης ἐν οἷς τελεῖν τε καὶ βαδίζειν ἔχομεν, ἀφιστάμεθα μερῶν, ὅτι μὴ πλοῖμος ἢ πορεύσιμος ἐξωτέρῳ διὰ πάντων ἐστίν· οὐδὲ τοῖς περὶ αὐτῶν ἱστορηκόσιν, ὅτι μὴ πάντα δι' ἀκριβεῖας εἶχον ἐξεῖπεν, ἅπαντα παρῆται· διεξηγητήν δὲ κακίνοις ἔδοξεν εἰκότως, ὅσα τε τούτων, καὶ ἑφ' ὅσον ἦν.

3 Τὸν ἴσον τοίνυν τρόπον καμοὶ νῦν ἐγχειρητέον, ἀλλ' οὐ παροπτέον, ὅτι τὰ τῆς ὑποθέσεως ἀνυπερβλήτα τῷ λόγῳ· καὶ οὐχ ὅπως ἐμοὶ γε, προσέτι δὲ καὶ πᾶσιν ὅσοις λόγου μέτεστιν· οὕτω γὰρ ἐκ πάντων γένοιτ' ἂν ἴσως ἔρρανος, προσήκων τῷ τῆς ὑποθέσεως μεγέθει. Καὶ τοῦθ' οὕτως ἔχον, ὅσοι τοῦ καταλόγου τῶν ἐλλογίμων ἐπὶ νοῦν βαλλόμενοι, συγγνώμην νεμοῦνται εὐχερῶς ἐμοί· δεήσονται γὰρ δῆπου ταύτης καὶ αὐτοί, κοινῶς τοῦ χρέους ὄντος, καὶ κοινῇ καθ' ἓνα πάντων ἀπολειπομένων. Ἐγὼ δέ, ὦ θέατρον ἱερὸν, καὶ πάντος οὔτινος οὐ οὖν, καὶ τὴν ἐξ ὑμῶν δι' εὐχῶν τετάρρῃκα βοήθειαν· εἰ γὰρ καὶ δυσχερὲς ὁ προκείμενος ἀγὼν, ἀλλὰ ταῖς ὑμῶν ἐπικλήσεσιν ἱλαῶς ἡμῖν ἄνωθεν ἀρτίως ἐποπτεύσας, ὁ καὶ τῷ προκειμένῳ πρὸς τὸν ὑπερφυᾶ βίου συναράμενος Θεὸς, πᾶν σκόλον ἐκποδὼν καταστήσαι καὶ συνδιαθέντα λόγῳ πόρον ἐν ἀπόροις διδοῦς.

CAPUT I.

Petri patria, militia, captivitas, votum, liberatio.

Γονέας μὲν οὖν καὶ τὴν ἐκ παιδὸς πατρίδα τοῦ μεγάλου τούτου καὶ θουμασίου Πατρὸς, καὶ οὐ πρέπουσα πατρίς ἢ τῶν ἐπουρανίων σκηνή, καλῶς ποιῶν ὁ χρόνος ἀδύσσωπ' ἀθήνη· ἃ γὰρ ἔτι σῶντι τῷ γενναίῳ παρῶνται, ὥς ἄρα τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἀνάξια, τούτων εἰκότως, οὐ δὲ οἱ τὴν ἀρχὴν τὰ κατ' αὐτὸν συγγεγραφότες δεῖν ὠήθησαν μεμνησθαι. Εἰς ὃ δὲ φέρων ἐκείνῳ, μᾶλλον δὲ ὑπὸ Θεοῦ φερόμενος κατῴκισται, καὶ οὐ τοὺς θεῖους

A θεῖους ἄθλους ἤνυσε, καὶ ὅθεν ἀνέπη πρὸς οὐρανόν, τὸν περιφανῆ τουτονὶ λέγω καὶ σεβάσιμον χώρον, τὴν τῶν ἀρετῶν ἐστίαν, τὸ καλοῦ παντὸς ἐνδιαίτημα, τὴν τῶν ἐπουρανίων ἀντίτυπόν τε καὶ ἀχειροποίητον σκηνήν, τὸ παντὸς ἄγους ἐλεύθερον καὶ παντὸς πάθους ἐναγῶς ἀνή-
τον, τὸ τῆς ἀγιοσύνης φερωνύμως ἐπώνυμον ὄρος· τοῦτό ἐστιν ἐν πατρίδος μοίρᾳ τῷ προκειμένῳ, καὶ τούτῳ συλ-
λαλεῖται καὶ συνοκούεται, κἀντεῦθεν οὗτος ἐπιγινώσκεται, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ὁμωνύμους φέρει διαστολήν Ἀθωνίτης δικαίως ὠνομασμένος.

B 3 Εἰ γὰρ ἐν Ἀθήναις, μετὰ τριετῇ προσεδρίαν, ἀντὶ πατρίδος χρῆσθαι τῇ πόλει τοὺς προσελύτους, νομιζόμε-
νον ἦν· πῶς οὐ δικαίως ἀντιποιεῖται τοῦ ὄρους ὁ Ἅγιος, πλεῖν ἢ πεντήκοντα περιόδους ἐτῶν ἐνταῦθ' ἀνύσας, καὶ
ταῦθ' οὕτως ἐναγωνίως. Εἰ δὲ καὶ πατρίς ἐκάστῳ καθ' ἣν ἂν τις εὐτυχῇ (καθάπερ τις τῶν ἔξωθεν ἀπεφύνατο
σοφῶν) τίς ἂν πού τῶν ἀπάντων βέλτιον ἢ πράξειεν, ἢ μέλλει πράξειν, τῆς ὧδε τοῦ ἀνδρὸς εὐχληρίας· οὐ Θεῷ συν-
ῆλθε καὶ θείας θέας ἐπέτυχεν· μάλλον δὲ, ἵνα τὸ πᾶν εἴπω
B συνελθόν, οὗ τὴν ἀνθρωπείαν ὑπερανάβας φύσιν, καὶ τὴν
θεῖαν ὄντως ἡλλοιωμένος ἀλλοιῶσιν (τίς ἂν ἀποχρήσεται
λόγος παραστήσαι τὸ θαῦμα;) πρὸς τὸ τῆς ἀξίας ὑπερ-
φύες, τῇ τοῦ ὑψίστου δεξιᾷ μετερρύθμηται. Ἀλλ' ὅμως
τῆς πατρίδος μὲν ὑπερεῖδε, τῷ δὲ τῆς ἀνω προξένῳ πα-
τρίδος ὄρει τούτῳ προσέδραμεν, οὗ δὴ καὶ τὸν πολυετῆ
βίον, καὶ τὴν ἀόρατον ἀνθρώποις δίαιταν ἤνυσεν.

6 Καὶ σκοπεῖτε τὸ τῆς θείας σοφίας ἀμήχανον, καὶ
τὴν πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας ὑπερβολήν, καὶ
τὴν ὑπὲρ τὸ σῶζειν ἀνυπέρογκτον ἐφελίαν. Ἀναρρίπτεται
πόλεμος τῇ τοῦ θαυμασίου τούτου πατρὸς πατρίδι πρὸς
Ἀραβας· ὁ δὲ, συστρατιωτικῆς (ὡς εἰκεν) οὐκ ἀμελέτη-
τος ὢν, συμπολεμεῖ τοῖς ὁμοφύλοις· ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων
ἀλίσκεται· πύρρῳ τῆς ἐνεργούσης αἰχμαλωτος ἀποικίζε-
ται· τῆς ἀλλοτρίας ἐνδοτέρῳ καὶ πολέμιας ποσὶν ἀεού-
λητος προδίδει· φρουρίαις ἀφύκτοις καθεύρνεται τῷ ποδὶ
πέδις δεσμεῖται, τροφῆς ἐνδεία πιέζεται, πολλὰ πάσχει
τῶν ἀφροήτων, ἐξαπορεύεται, τὴν οἰκίαν ζωὴν ἀπολέγε-
ται, τέλος ἐπὶ Θεὸν καταφεύγει, τούτῳ μόνῳ ζῶσειν
ἐπαγγέλεται, μόνον εἰ φῶς ἐλεύθερον ἴδοι, καὶ τῶν συνε-
χόντων ἀπαλλάξῃ δεινῶν. Τί οὖν ὁ ταχύς ὁμοῦ καὶ προ-
μηθῆς Θεός; Ἀναβάλλεται τέως τὴν ταχύτητα, καὶ τῷ
μέλλειν, τὰς ὁδύνas ἐπιτείνεσθαι συγχωρεῖ· προμνησ-
μένος δὴ πού τὸν ἰκέτην ἀσφαλέστερον ἔξειν, ἐπειδὴ πε-
φύκασιν ἀνθρώποι μετὰ τὴν τοῦ πείζοντος ἀπαλλαγὴν,
τῶν ἐν αὐτῷ συνθηκῶν ὑπερφρονεῖν ῥαδίως, ἂν μὴ ταύ-
τας ἀκριβῶς ἰσχυρίζωνται.

7 Τί τὸ ἐντεῦθεν; Δι' ὁνειρώων αὐτῷ τὰ τῆς ὑποσχέ-
σεως ἐμπεδοῖ, καὶ αὐτὸν ὄναρ ἐπιτέμπει τοῦτῳ, τὸν μέ-
γαν ἐν ἱεράρχαις καὶ πατράσιν ἁγίοις Νικόλαον, ὃν καὶ
αὐτὸς ἐπέδοξτο θερμότερον, ἃ τε τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ
παρρησίας πεπειραμένος, καὶ διὰ θαύματος αὐτὸν ἄγων,
πολλοῖς καὶ πρότερον κεκρημένος ὑπὲρ αὐτοῦ θαύμασιν.
Ὅς δὴ καὶ φανεῖς οὐχ ἅπασι, ἀλλ' ἥδη καὶ δις, πολὺ κα-
τεμέμμετο τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀεουλίαν, παλλάκις μὲν δὴ
καὶ πρότερον εὐξαμένου τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου φυγὴν,
ὁρμημένου δὲ μὴδ' ὅπως οὖν ἔργῳ δὴ εὐχὴν ἀποδοῦναι.
Ταῦτα τοι δικαίως ἀρτίως ἐφασκεν, οὐτ' αὐτὸς εἰσακούῃ
καχῶ πείθειν ἥμισυ δύναμαι, πρεσβεῖαν ὑπὲρ τῶν σοι
δυνούσιν μελλόντων πρὸς Θεὸν ποιούμενος. Ἀλλὰ γὰρ,
εἰ μοι πείθῃ, καὶ ἄλλον δὴ τινα τῶν μέγα παρὰ Θεῷ

locum ipse transivit, aut potius divino nutu trans-
latus est, ubi certamina sua Deo digne certavit, ac
unde tandem in coelos avolavit; hunc, inquam,
celeberrimum venerandumque locum; hunc, virtu-
tum sedem; hunc, omnis honestatis domicilium;
hunc, coelestium simile, non manufactum taberna-
culum; hunc, omnis sceleris purum omni execra-
bili affectione animi superiorem, a sanctitate sua
congrue cognominatum montem; hunc, in parte
patriæ habuit vir ille: cujus nulla mentio fit us-
pam nisi et montis fiat; nulla gesta audiuntur,
nisi et mons intelligatur; ex quo videlicet ipse
dignoscitur, ab aliisque ejusdem nominis distingui-
tur; cum Athonites merito appellatur.

5 Si enim Athenis lege receptum fuit, ut advenæ
post triennii moram, pro patria sua haberent ur-
bem, in illamque adscripti censerentur; quomodo
non merito hunc sibi montem vindicet, ut suum,
vir sanctus, ubi annos amplius quinquaginta exegit,
idque in tanta virtutis acquirendæ contentione?
Præterea si illa cuique patria habenda sit, ubi feli-
cem quis agit vitam (quemadmodum gentilium qui-
dam Sapiens pronuntiavit) quis, quæso, uspiam aut
feliciter egit aliquando, aut imposterum acturus est,
quam hic vir in hocce monte? ubi cum Deo fre-
quenter conferebat, ac divina visione dignabatur;
imo (ut totum compendio dicam) ubi humanam trans-
gressus naturam, inque vere divinam commutatus
(quæ vero eloquentiæ vis tantum eloquatur miracu-
lum!) excellentiam plus quam naturalem, Altissimi
cooperante dextera, acquisivit. Spreta igitur patria
sua, in hunc montem, commodum ad coelestem pa-
triam comparandam, conscendit; ibique et multo-
rum annorum ætatem duxit, et institutum vivendi,
quod oculos humanos lateret, secutus est.

6 Equidem considerare vos velim incomprehen-
sibilem sapientiæ divinæ præstantiam, ejusdem erga
homines providentiæ excessum, et salutem eorum
promovendi desiderium insatiabile. Excitatur in
patria admirabilis hujusce Patris, bellum adversus
Arabes. Ipse, bellicæ artis, ut videtur, non omnino
rudis, cum suis gentilibus in campum procedit; ca-
pitur ab hostibus; et procul a patria captivus abdu-
citur: alienæ, ejusque hostilis terræ interiora
coactus adit, arcto carceri mancipatur, cippi pedi-
bus injiciuntur, ipse cibi inedia maceratur, intole-
rabilia multa patitur, despondet animum, vitam de-
sperat; denique ad Deum confugit, eique soli im-
posterum se victurum promittit, si modo liberiores
aera conspiceret aliquando, ac mala quibus premi-
tur evadere contingat. Quid igitur hic, celer ad
exaudiendum, et providus ad consulendum rebus
miseris Deus? Moras tantisper nectit, et cunctando
miserias ejus longiuscule protendi permittit; idque
prudenter, ut videlicet sic magis tuta foret sup-
plicantis libertas: quandoquidem ita cum homini-
bus comparatum sit, ut posteaquam liberati sunt
iis quibus premebantur adversis, vota prius facta
facile negligant, nisi ea probe confirmaverint.

7 Quid porro? Per quietem promissa ejus rata
habet Deus, objecta visione, quæ ipsi repræsentet
magnum Episcopum et Patrem, S. Nicolaum;
quem etiam ferventer invocabat, utpote ejus apud
Deum intercessionem expertus; eundemque jam
pridem plura in se mirabilia operatum, miraculi
loco habebat. Neque vero semel tantum, sed et ite-
rum se viro videndum præbuit Sanctus, multum
increpans temeritatem ejus, quod jam pridem sæpe
vovisset fugam a seculo, et nihildum voti sui opere
ipso complere curasset. Quamobrem, inquit, ego,
merito neque tu nunc exaudiris; neque ego, qui
pro rebus tibi profuturis apud Deum intercedo, im-
petrare queo. Verumtamen, si me audis, alium
quoque

D
A GREG
PALAMA.
sed illa cense-
ri potest mons
A'hos, quem
incoluit,

inde Athonites
dictus;

cum patriæ
jus diutina

ac felici habi-
tatione acqui-
ratur.

E

In bellum pro-
fectus,

capitur, et
carceri man-
cipatur:

F
votum pro li-
bertate
frustra
amittit,

arguente eum
S. Nicolaus,

quod olim
emissum non
solvisset,

A. GREG. PA-
LAMA

et S. Simeo-
nem etiam
invocare
jubente :

a quo spe
libertatis re-
creatur,

et carcere
emittitur,

S. Nicolao
etiam præeun-
te.

A quoque ex eorum numero, qui multum apud Deum valent, adiutorem ac patronum invoca, ut illo operam suam meæ adjungente, amplius tibi proficiam.

8 Opponente autem Petro; Equis, amabo, potentius opitulari quam tu potest? Simeon, ait Sanctus. Videlicet iste Simeon; qui seniles admodum lacertos olim aliquando submisit, iisque dies quadraginta natum, eundem, qui ante conditos homines extitit, Deum suscepit. Et Nicolaus quidem hisce dictis recedens evanuit. Petrus vero mox excusso somno Simeonem frequens cre versabat, ac indesinenter inclamabat, nec instare cessavit, donec quod petebat impetraret. Postera namque die denuo ei adstans Nicolaus, intendere in Simeonem oculos jubet. Ipse vero mox eo conversus, jucundum conspiciatur spectaculum, nempe senem quam maxime venerandum et canu, instar Pontificis more antiquorum vestitum, aureo decenter innitentem baculo, in ipsumque gratioso ac blando vultu intuentem, ac nuntiantem, fore ut brevi libertatem consequatur, dummodo quæ Deo voverat prompto animo effecta daret: et promptissime, se daturum, annuente Petro suaviter imperat, quocumque velit, carcere egressus abeat. Cumque ille denuo, quibus vinctus erat, catenas monstrans, quod jubebatur fieri omnino non posse, diceret; sanctus, Dei hominis susceptor, Simeon, leniter attollens quem tenebat pulcre radiantem baculum, extremo ejus contingit vincula; et auro ferrum, quemadmodum aranei telam, quod dici solet, nullo negotio dissecat: et continuo Petrus, non modo vinculis solutum, sed etiam extra septa (o miraculum!) momento temporis plane eductum se miratur, solumque videt Nicolaum sibi comitem adesse, ac facile persuadentem, non jam per somnium, sed reipsa concessam esse libertatem. Ad hæc etiam iter ei ostendit opportunum, pomarium scilicet varii generis arboribus, interque eas multis, esui humano aptos fructus ferentibus, consitum. Sed inter hæc omnia Petrus non modo decerpere quidpiam illorum verebatur, sed ne extremo quidem, quod aiunt, digito fructus illos contingere audebat. Nicolaus vero animos ei denuo addens, posito metu carpere fructus imperat; tum ad desideratam ipsum educens viam, renovata promissorum factorum memoria, oculus ejus se subtraxit; atque sic illum dereliquisse visus est, quamvis invisibili modo constanter adesset eunti.

C

δυναμένων επικέκλησο βοηθόν, ὥστε μοι συμβαλέσθαι D
σπουδῇ, ὅτι πλείστην ὑπὲρ σοῦ ποιούμενῳ.

8 Πέτρου δὲ ἀνθυπενεγκόντος, Καὶ τίς ἄρα μείζον ἢ σὺ δύναται; Συμεώνης, τὸν εἰπεῖν. Συμεώνης ἐκεῖνος, ὃς εὖ μάλα πρεσβυτικῶς πάλαι ποθ' ὑπάρχοντι χεῖρας, καὶ τεσσαρακονθήμερον ὑπανάσχευε τὸν πρὸ τῶν ἀνθρώπων Θεόν. Ἄλλ' ὁ μὲν, μετὰ τὴν εἰσήγησιν, ἀπὼν ὄχρητο. Πέτρου δὲ παραυτὰ τὸν ὕπνον ἀποσεισασμένου, πολλὰς ἐπὶ στόμα Συμεώνης ἦν· καὶ βοῶν οὐκ ἀνῆκεν, ἀντιβόων οὐκ ἐνέδωκεν, ἕως ἔπεισε. Τῇ γὰρ ὑστεραίᾳ πάλιν ἐφίσταται ὁ Νικόλαος, καὶ ἀνατεῖναι πρὸς Συμεώνην ἐπιτάττει τὰς ὄψεις. Ὁ δὲ ταχὺς ἐπεστραμμένος, ἐπιτερπὲς ὄρα θέσμαι· σέμνον ὅτι μάλιστα καὶ πολλὸν ἄνδρα, κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἀρχιερατικῶς ἐσταλμένον, χρυσοῦ τε ῥάβδῳ κοσμίως ἐπερειδόμενον, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιχάρει τι καὶ προσονύξ ἐνορώντα, καὶ τὴν ἄφροσιν εὐαγγελιζόμενον, εἴπερ ἄρα καὶ τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας εἰς ἔργον ἀγαγεῖν προθυμεῖται. Τοῦ δὲ Πέτρου συνημένου προθυμῶς, ἐκεῖνος ὅποι δὴ βούλοιτο βαδίζειν ὑδεὼς ὑπαγορεύει, ἐξίοντα τῆς εἰρηκτῆς. Τοῦ δὲ τὸν περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπιδεικνύοντος δεσμὸν, καὶ τὸ ἐπίταγμα τῶν ἀδυνάτων εἶναι διατεινομένου παντάπασιν, ἡμέρα μετεωρίσας ὁ Θεοδόχος, τὴν καλὸν ἀπαστραπτουσαν ἐκείνου ῥάβδον, ἄκρα ταύτῃ ψαίνει τῶν δεσμῶν, καὶ χρυσῷ τὸν σιδήρον ὡς ἀράχνης (ὡς φασιν) ἱστὸν, ἀπονῆπτι διατέμνει· καὶ ὁ Πέτρος εὐθὺς, οὐχ ὅπως τῶν πεδῶν ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐκτὸς περιτε- χίσματος (ὡς τοῦ θαύματος!) ἐν ἀκροεὶ χρόνου γίνεται, καὶ Νικόλαον μόνον συμπαραμοχρτοῦντά οἱ βλέπει, καὶ πείθοντα μηκέτ' ὄντα, ἀλλ' ὕπαρ εἶναι τὴν δεδομένην ἐλευθερίαν· πρὸς δὲ καὶ πόρον ἐφοδίον ὑποδεικνύοντα, κῆπον δὴ τινα πολυειδέσι τεθιγλύτοις δένδροις, καὶ πολλοῖς τῶν ἐδωδύμων βρίθουσιν. Ἐν τούτοις, ὁ μὲν συλῆν εὐλαβούμενος, οὐδ' ἄκρω δακτύλῳ, τὸ τοῦ λόγου, ψαίνει τῶν καρπῶν ἐκείνων ἡνεύχτο. Νικόλαος δὲ τοῦτον αὐτοῦ θάρ- ῥυνει, καὶ ἀδεῶς ἐγκλεῖνται δρέπεσθαι· εἴτ' ἐξενεγκὼν ἐπὶ τὴν φίλιν ὁδοιπορίαν, καὶ τῶν ὑπεσχημένων ὑπομνή- σας ἐκείνων, ἐξ ὀφθαλμῶν γίνεται τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀπο- λιπὼν ἔδοξε τοῦτον, καὶ ἀοράτως ἀεὶ συνῆν.

E

F

CAPUT II.

Iter Romam, inde in Cretam. Miracula ibidem patrata.

Jam liber,
Deo servire
statuit,

relictis,
omnibus,

Etenim, cum hoc modo Petrus præter expectationem liberum aspexisset cælum; continuo oculos in magnum Paulum, tamquam in imaginem, convertens; neque ipse sibi committendum putavit, ut carni et sanguini acquiesceret; sed meliora sequens, Deo, cujus meliori providentia res suæ ita depositæ fuerant, se totum addicit; ipsumque a quo tam mirabili promptitudine pone sequitur, ne modicum quidem ab ipso separari, aut a vestigiis ejus declinare sustinens. Quemadmodum enim, si quis solem fixis intuitus est oculis, simul atque eos deflexerit ad inferiora, omnia obscura ac tenebrosa conspiciat: ita ille, cum animæ oculum, intellectum inquam, irretortum intendisset in cælos, non invitus despe- xit cuncta alia, domum, patriam, parentes, propin- quos ac familiares quoscumque; ac omnibus vale

Ἀλλὰ γὰρ οὕτω φῶς ἐλεύθερον ὁ Πέτρος παρὰ δόξαν τεθεσμένος, Παῦλον εὐθὺς τὸν μέγαν ὡς πρὸς ἀρχέτυπον βλέπων, οὐδ' αὐτὸς ἔγνω προσαναθέσθαι σαρκὶ καὶ αἵ- ματι· εὖ δὲ ποιῶν, ὅλος γίνεται τοῦ προνοῖα μείζονι τὰ κατ' αὐτὸν διωκηκότος Θεοῦ, καὶ τοῦ θαυμασίως οὕτως καλέσαντος, σὺν θαυμαστῇ προθυμίᾳ κατόπιν ἐπεται, μηδὲ προσέβραχ' διαστῆναι, μηδ' ἀποσχέσθαι τῶν ἰχνῶν ἀνεγόμενος. Ὡς γὰρ εἴ τις ἡλίῳ τὰς ὄψεις ἀτενῶς ἐπι- βαλὼν, εἴτ' ἐνορώῃ τοῖς κάτω, πάντα σκύτος ἀτεχνῶς ὄρα· οὕτως ἐκεῖνος, τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα τὸν νοῦν ἀκλινῶς εἰς οὐρανὸν ἐδράσας, πάντα παρῆις ῥαδίως, οἶκον, πατρίδα, γονέας, τοὺς κατ' αἷμα προσωκειωμένους, τοὺς κατ' ἐταιρίαν ἦν τινα οὖν· καὶ πᾶσι χαίρειν φράσας, μᾶλλον δ' οὐδὲ χαίρειν φράσας, ἐνός γίνεται τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, καὶ ἐν πάσῃ ἀσχολίᾳ ὑπέρτερον αὐτῷ μελέτημα, τοῦ θείου θελήματος ἀπρίξ ἔχεσθαι, καὶ οὕτω πάντα

A πάντα γενέσθαι Χριστῷ, καὶ ἀντὶ πάντων ἐσχηκέναι Χριστόν, κατὰ τὴν θεσπεσίαν ἐκείνου ψῆφον.

10 Οὕτω δὲ θεῖον βέλει τετρωμένος, τῆς πρὸς Ῥωμὴν φερούσης ἤφατο, μηδὲν ὑπερθέμενος· ἐκεῖ τελεσθησόμενος τελεώτερον, καὶ τὸ κατὰ μοναχοὺς καπὶ τοῦ φωνεροῦ σχῆμα περιησόμενος, καὶ τὴν εὐχὴν ἀποδόσων. Νικόλαος δὲ ὁ μέγας αὖθις ἀφανῶς προύπεμπε· καὶ δὴ προφθάσας, καὶ προεπιστάς τῇ πόλει, νοερῶς συντυγχάνει τῷ Πάπᾳ· καθήστο γὰρ ἐπὶ τὸν ὑψηλόν, ὡς ἔοικε τὸ τήνικαῦτα, θρόνον ἐκεῖνος ὑψηλός, καὶ τὰ κατ' ἐαυτὸν ἀνὴρ καὶ νοερῶν θεαμάτων οὐκ ἄμοιρος. Συνίστησι τοιγαροῦν αὐτῷ, καὶ πρὸ τῆς θέας τὸν Πέτρον, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν διηγῆται, καὶ προστάσσει τελέσειν ἐπ' αὐτὸν ἀφιγμένον, ὅσα τοὺς τὸν ἄξυγον βίον ἐλομένους ἐναντελέσθαι νομίζεται· σημεῖά τε προσθεῖς, ὅθεν ἂν ἐπιγνοίῃ τὸν εἰρημένον, καὶ τοῦνομα ἐπειπὼν. Ὁ μὲν τῇ συντυχίᾳ δίδωσι πέρας· Πέτρος δὲ ἤδη τὴν πόλιν εἰσέει, μηδὲν τῶν παρὰ τοῦ προστατοῦντος ὑπερηγμένων εἰδώς, καὶ τῆς μητροπόλεως εὐθὺ χωρεῖν δόξων. Ὁ μὲν ταῖς ἱεραῖς ἤδη προσέβαινε πύλαις, καπὶ γόνυ κλιθεὶς, ταῖς θεαῖς εἰκόσι τὴν προσκύνησιν διετέλει νέμων. Ὁ δὲ Πάπας εὐθὺς αὐτὸν μεταπέμπεται, καὶ μυεῖ τούτῳ τὴν μονήρην δίαίταν, καὶ μεταμφιένουσι τὴν τῇ διαίτῃ προσήκουσαν στολήν· καὶ ὡς ἐκπλαγείς τῷ γεγενήμένῳ (πῶς γὰρ οὐ;) χάριν ἀνωμολόγηι Θεῷ, καὶ χεῖρας ἀνασχὼν εὐχαριστήριους ἀντίει φωνάς. Οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ τῇ καλῇ ἀγαθῇ προθυμίᾳ προσεπετίθει, καὶ ζέοντι πνεύματι τόπον ἐξήτει βοηθήσοντα τῇ προθέσει. Καταβάς οὖν ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, ἐντυγχάνει πλοτῆρσι Θεοῦ δηλαδὴ προνοίᾳ, τῆς πόλεως ἤδη παρεσκευασμένοις ἀπαίρειν, καὶ μετ' οὐ πολὺ τοῦ λιμένος ἀνέχεσθαι μέλλουσι, καὶ διὰ τῆς Κρήτης πρὸς Ἀσίαν ἀποπλεῖν ἡρμήνευσι. Τούτοις τοίνυν καὶ αὐτὸς συνεπαίρει, τῶν κατὰ νοῦν ἴσως ἐπιτευξόμενός που, διὰ τοῦ μακροῦ τοῦδε πλοῦ· μάλλον δὲ Θεῷ καὶ τούτῳ πιστεύσας, ὅς πάν ὅτι λυσιτελὲς ἀνθρώποις ἄνυσι μόνος,

11 Οὕτω τοίνυν ἔχων ἐλπίδος, ὅναρ ὁρᾷ τὴν αἰεταρβέ-
C νον μητέρα Θεοῦ· ταύτῃ δὲ τὸν ἐαυτοῦ προμηθέα Νικό-
λαόν ἐν οἰκέτῳ σχήματι παρεστῶτα, καὶ, Ποῦ καταλύσει Πέτρος, ὃ δέσποινα; πρὸς αὐτὴν ἡρεμαίᾳ φωνῇ φεγγόμενον· τὴν δ' ὑπολαδοῦσαν φαιδρῶς τε καὶ κοσμίως ἀποκριναμένην· Ἔστιν ὅρος ἐπ' Εὐρώπης, κάλλιστον ὁμοῦ καὶ μέγιστον, πρὸς Λιδύην τετραμμένον, ἐπὶ πολὺ τε τῆς θαλάττης εἰσω προῖόν· τούτῳ τῆς γῆς ἀπάσης ἀπολεξάμενον, τῷ μοναχικῷ πρέπον καταγώγιον προσκληρώσαι διέγων· ἔγωγε· ταῦτ' ἄρα καὶ ἰδιαίτατον ἐνδιαίτημα τοῦτ' ἀφιέρωσα ἑμαυτῇ, καὶ ἅγιον τοῦντευθεν καλῆσεται· καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦδε τὸν πρὸς τὸν κοινὸν ἀνθρώποις πολέμιον ἐπαναιρομένων ἀγῶνα, προπολεμήσω διὰ βίου παντός, καὶ πάντως ἔσομαι τούτοις ἀμαχος σύμμαχος· τῶν πρακτέων ὑψηλότης, τῶν μὴ πρακτέων ἐρμηνευτής, κηδεμὼν, ἱατρός, τροφεὺς, ἢν ἄρα βούλει τροφὴν τε καὶ ἱατροίαν, ὅση τε πρὸς σῶμα τείνει, καὶ τοῦτο συνιστᾷ τε καὶ λυσιτελεῖ, καὶ ὅση τὸ πνεῦμα διανιστᾷ τε καὶ ῥώννυσσι, καὶ μὴ τοῦ καλοῦ διαπσεῖν συγχωρεῖ· συστήσω δὲ ἄρα καὶ τῷ νίῳ καὶ Θεῷ μου, οἷς ἂν γένοιτο καλῶς καταλῦσαι τῇδε τὸν βίον, τῶν αὐτοῖς ἡμικρημένων τελείαν ἐξαίτησάμενη παρ' αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν.

12 Οἷδ' ὅτι πᾶσιν ἐνῆκεν ἡδονὴν ὁ λόγος εἰκότως, ὅτι τὴν περιspoύδατον ἡμῖν τε καὶ τοῖς εὐφρονοῦσιν ἅπασι κατὰ ψυχὴν σωτηρίαν ἀναμφιλέκτως ἐπαγγελλό-

dicto, aut potius ne dicto quidem, in id unum incubuit, ut secundum Deum vitam institueret; illamque ceteris occupationibus potiore duceret, qua meditetur omnimodam divinæ voluntatis executionem, sicque omnia Christo fiat, ac pro omnibus Christum habeat, juxta divinam Apostoli sententiam.

10 Ita divini amoris sagitta vulneratus Petrus, continuo Romam versus iter arripit; illic victurus vitam perfectiorem, sub veste monastica, etiam palam ferenda, sicque vota sua soluturus. Interea magnus Nicolaus, denuo iter ei præit invisibili modo; ipsumque antevertens, prior ad urbem accedit, ac Dominum Papam intelligibili alloquitur voce: sedebat enim, ut tunc temporis moris erat, in sublimi throno, et ipse sublimibus vir dotibus effulgens, ac spiritualium visionum non insuetus. Huic itaque Petrum, nondum oculis ab eo usurpatum, commendat Sanctus; serieque rerum ejus enarrata, imperat ut cum advenerit, ei præstet quidquid hominibus, qui cælibem vitam elegerint, præstari consuevit: et vero signa addit, unde dignoscere queat designatum virum, ac nomen indicat. Hisce colloquio dum finem imponit Nicolaus; ingressus erat urbem Petrus, nihil quidquam eorum, quæ a sancto Patrono acta fuerant, sciens; et continuo adeundam sibi metropolim putavit. Cumque jam sacris portis appropinquaret, ac positis genibus divinas adoraret imagines; nec opinato accersitur a Papa, monasticum docetur institutum, et congruentem instituto vestem induitur. Hinc, attonito similis rei novitate (quid enim potius?) gratias persolvit Deo, elatissime sublimis manibus, voces emittit gratitudinis indices. Neque hic finis: verum etiam intendit laudabilem pulcrumque alacritatem suam; et æstuante sancti Spiritus amore flagrans, in locum inquit, sancto proposito faventem. Descendens igitur ad litus maris, incidit, Deo videlicet ita provide disponente; in nautas, jam paratos discedere ex urbe, nec multo post e portu soluturos, atque per Cretam in Asiam vela facturos. Cum hisce igitur et ipse solvit, visurus, si forte in tam longinqua navigatione occurreret alicubi locus, qui ex animi ejus sententia foret: magis vero in hoc quoque fidebat Deo, qui solus, quidquid utile est hominibus, perficit.

11 Hac spe fretus, spectabilem in somnis habet Matrem Dei semper virginem, eique adstantem famulantis specie S. Nicolaum, providum suum curatorem; qui ad Deiparam leni voce; Ubi tandem, o Domina, commorabitur Petrus? Et ipsa, blande ac modeste respondens, subjicit: Est in Europa pulcherrimus juxta atque summus mons, qui versus Libyam longe in mare procurrit. Hunc ego e toto terrarum orbe elegi, atque decoram et aptam monastico instituto habitationem fieri decrevi: quin imo ipsum mihi proprium consecravi domicilium, atque imposterum vocabitur Sanctus. Quotquot istic adversus communem hominum hostem susceperint certamen, propugnabo ego quoad vixerint, ac omnino me illis præstabo invincibilem adjutricem; quid agendum sit, docebo; quid omittendum, exponam; agam eorum curatricem, medicam, nutricem; provisura ipsis de quovis cibo ac medicina, sive illa ad corpus attineat ipsumque consolidet corroboretque, sive illa Spiritum excitet, ac confirmet, impediatur ne virtute spoliatur. Commendabo illos insuper filio ac Deo meo, quibus illic contigerit finem vitæ imponere; ab eoque omnimodam illis exorabo delictorum suorum remissionem.

12 Oratio isthæc, scio, voluptatem attulit omnibus, nec immerito; cum maximopere expetendam, non nobis solum, sed cunctis recte sentientibus, animæ

D

A. GREG. PALAMA

Romam. adiens

a S. Nicolao commendatur Pontifici,

E et ab hoc Monachum induitur,

admirans providentiam divinam.

Navi Roma in Asiam solventi

se committit:

ex Deipara intelligit

F habitaturum se in alto monte,

ad hoc ab ipsa electo

et privilegiis donato.

A. GREG. PA-
LAMA
Gaudendum
tali Deipara
benignitate

ac potestate,

ut gavisus est
Petrus;

qui ad Cretam
appulsus,

et ad fami-
liam infirmam
evocatus,

prompte se-
quitur,

totamque so'a
praesentia sua
illico sanat,

C

imperans, lau-
dem Deo ut
dent,

ac vitam rec-
te instituant.

mae salutem citra ambiguitatem promittat. Quando enim Dei Mater, quæ quod fieri non potest effectum dat, suam addicit operam; neque nunc solum et in præsentī seculo, sed etiam in futuro; et non tantum in rebus parvis præstat, sed arcanis quoque illis pœnis liberat suos, atque æternorum bonorum voluptate donat; quis, quæso, mentis compos non gaudeat supra modum? At vero ad ea quæ supersunt procedendum est. Cum talia de monte prolocuta esset Deipara; ac tandem subjunxisset, fore ut et Petrus istic loci vitam ageret: expergiscit hic e somno; atque ad orationem, lætus si unquam alis, se confert, totaque anima, (diceres alas ei additas esse) advolat: quemadmodum par est illum facere, qui talia videre spectacula talesque audire sermones promeruit.

13 Interea navis Cretæ appropinquabat, atque vectores illi, quibus cibo potuque opus erat (neque enim Petrus, qui statim a principio carnem rationi prudenter subjecerat, diesque totos sine cibo transigebat, marinam vero eamque modicam potabat, illis indigebat) illi, inquam, vectores judicarunt portum sibi intrandum, ac descendantibus in terram victum atque potabilem aquam studiose comparandam esse. Cum igitur ita faciendum judicassent ac re ipsa fecissent; gubernator quoque, qui aliquem istic sibi admodum familiarem habebat, cumque non procul a portu habitantem, ut eundem conveniret, et navi et ipse descendit. Ecce autem inopinato conspicitur amicum suum e morbo decumbentem, non uxore, non illis lecto assidentibus, aut solatium ægro pro virili sua afferentibus; quin potius ipsi quoque cum longa ægritudine luctantes, et prope ab illo decumbentes dolores ejus augebant. Quamobrem Petri rationem vivendi animo recolens gubernator (erat nempe idoneus qui ex modica conversatione virtutem viri conjiceret) alloquitur infirmum: et, Inveni, inquit, amicorum dilectissime, remedium, quo quod te tuosque premit malum dispellam. Moxque domo egressus, quanta poterat celeritate navim repetit; ac Petrum, omnibus Christi causa obsequentissimum, se ut sequatur, rogat. Is vero statim obedit, a Deo interiori motu stimulatus.

14 Confert se igitur ad domum illam, incolarum suorum infirmitate afflictam, eamque dicto citius erigit roboratque. Ubi enim pater-familias, gravi morbo detentus, primum conspexit admirabilem huncce Patrem; continuo mitius habuit, ad se reversus est, surrexit, ad pedes medici sui procidit, ac sanus exstitit: mox inde quam citissime surgens, deduxit Petrum ad liberos atque uxorem; quibus omnibus sanitatem, acsi illam revera manibus ferret, integerrime restituit. Illico namque cuncti; morbo ac doloribus quos patiebantur liberati, incolumes surrexerunt; nescii quid facerent, quidve loquerentur Petro, quo tantum sufficienter compensarent. At ille, quam alienissimus a laude sua, reditum urgebat; nihilque omnino motus ad eorum plausus, quidquid gestum erat, Deo auctori referebat acceptum. Cumque etiam pecuniam reverso jam ad navim Sancto afferrent, nihil quidquam admisit: Æquum non esse, inquit, ut pro beneficiis, a Deo sibi collatis, homini gratias agant; sed ipsi Deo casta ac temperanti vita probatisque moribus adhæreant, secundum Deum vitam instituant, nihil eorum quæ fieri vult contemnant, nihil quod ei displicet uspiam patrent. Ita namque futurum est, inquit, ut juvante Deo non amplius, uti paulo ante, medicina indigeatis, imo nec in morbum denuo incidatis.

μενος· ὅταν γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ μητήρ, ἡ καὶ τὰ ἀδύνατα D
δυνάτῃ καθέστηκεν, ὑπισχνεῖται βοηθεῖν, καὶ οὐκ ἐνταυθοὶ
μόνον, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μέλ-
λουτος αἰῶνος, καὶ οὐκ ἐπὶ σμικροῖς, ἀπαλλαγὴν δὲ
προξενούσα τῶν ὀρέων ἐκείνων εὐθυνοῦν, καὶ τῶν
ἀκηράτων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, τίς οὐκ οὖν ὑπερδυσλόγη-
τως ἡδοίτο νοῦν ἔχων; Ἄλλ' ἐπὶ τὰ ἐξῆς ἰτέον· ταῦτα
τῆς Θεοτόκου περὶ τοῦ ὅρου διελεγμένης, καὶ τέλος
ἐπιποιούσης, ὡς καὶ Πέτρος ἐκεῖ βιώσεται, τοῦ κατεύδειν
οὗτος ἀνείται, καὶ πρὸς εὐχὴν χαρίεις εἶπερ ποτε δια-
νίσταται, καὶ τὴν ψυχὴν ὥσπερ ἐπτερωμένος οἷα τὸν
τοιούτων μὲν θεαμάτων, τοιούτων δὲ ἀκροαμάτων ἡξιω-
μένον εἰκός.

13 Μικρὸν ὅσον, καὶ τῆς νεῶς τῇ Κρήτῃ παραπλευού-
σης, οἷς ἔδει σίτων τε καὶ πομάτων (οὐδὲ γὰρ ἐκείνῳ,
τὴν σάρκα τήναρχῃν εὐθὺς ὑπόσποδον καταστήσαι προ-
νοουμένῳ, καὶ διμερέοντι μὲν ἀποσίτῳ, πίνοντι δὲ τῆς
θλάττης, καὶ ταύτης μετριωτάτης) οἷς οὖν ἔδει τῶν
ἐπιτηδείων, δεῖν ἐγνωσαν τῷ λιμένι προσκεῖλαι· καὶ
ἀποδάντες; ἐπ' ἀλφίτων τε καὶ ποτίμων ὑδάτων κομιδῇ
πονεῖσθαι· καὶ τοῖνυν οὕτω δόξαν τε καὶ γεγενημένον,
ἐπεὶ τῶν τις ἐγχωρίων ἐσταμάχιστα τῷ κυβερνήτῃ συνή-
θης ἦν, αὐτοῦ πρὸς τῷ λιμένι καὶ μὴ πόρρῳ κατω-
κισμένου, ὡς αὐτὸν ἀπείη καὶ αὐτὸς ἀποδᾶς· ὃς κλινο-
πετῇ τὸν ἐταῖρον ἐξ ἀπροσδοκήτου τεθεαμένος, τὴν τε
σύζυγον αὐτῷ καὶ τοὺς παῖδας, οὐ παρακαθημένους, καὶ
μηχανωμένους παραψυχὴν ὅση δύναμις τῷ νοσοῦντι,
μακρὰ δὲ καὶ αὐτοὺς προσπλάιόντας, νόσον, καὶ
τῷ παρακεῖσθαι τὸ δεινὸν ἐπιτείνοντας, τὴν Πέτρον
πολιτείαν ἐπὶ νοῦν ἀναλαβὼν (δεινὸς γὰρ ἦν, ὡς εἰκεν,
ἐξ ὀλίγου συμβαλεῖν ἀνδρὸς ἀρετῇ) Εὐρηκαί μοι τοῦ
πανοικίσε πιέζοντος φάρμακον, ὃ φίλε ἐταῖρε, προσ-
εφώνησε τῷ νοσοῦντι· καὶ τῆς οἰκίης εὐθὺς αὐθὺς ἀπεπή-
δησεν. Ἡ δὲ ποδῶν εἶχεν εἰς τὴν ναῦν ἐπανήκων,
ἐπεσθαι οἱ τὸν διὰ Χριστοῦ καταπαθῆ πασι Πέτρον
αἰτεῖσθαι· καὶ ὃς εὐθὺς ὑπακούει, καὶ τοῦ Θεοῦ δὴ πρὸς
νοερῶς προρομήσαντος.

14 Ἐπὶ τὴν ὑπ' ὀρώστιάς τοιγαροῦν ἀνατετριμμέ-
νην ἐκείνην ἀφικνεῖται οἰκίαν, καὶ θάττον ἢ λόγος ἀνε-
γείρει ταύτην καὶ ἐπιρώννυσιν. Ὡς γὰρ μόνον εἰς θεῶν
ἦλθε τοῦ θαυμασίου τοῦ δὲ πατρὸς, ὁ βραβεῖα νόσῳ κατε-
σχήμενος, ἐκεῖνος, ῥάων τε ἦν, καὶ ἀνέφερε, καὶ ἀνίστατο,
καὶ τοῖς ποσὶ προσπίπτων τοῦ θεραπευκότος, ἐρῶμέ-
νος ἐτύγγαεν· εἴθ' οὕτω ταχὺς ἐκείθεν διαναστάς, ἐπὶ
τοὺς παῖδας τε καὶ τὴν σύζυγον διεκίνει τὸν Πέτρον, καὶ
τὴν ὑγίειαν ὥσπερ αὐτόχρημα τῶν γεροῖν φέρων, πασι
δαψιλῶς ἔνεμεν. Ἐκ τοῦ εὐθέως γὰρ ἅπαντες ἐξάντες τῆς
νόσου, καὶ τῶν συνεχόντων δεινῶν κρείττονες ἀνηγείροντο,
καὶ οὐχ ὅ, τι δράσειαν εἶχον, οὐχ ὅ, τι λέξειαν Πέτρον,
πρὸς τὸ τῆς εὐεργεσίας ἀποχρὸν μέγεθος· ὃν δὴ καὶ τὸ
λίαν ἀφιλόδοξον, πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἤπειγε, πρὸς τὸν ὑπ'
ἐκείνων κρότον ἀνεπίστροφον παντάπασιν ὄντα, καὶ πρὸς
Θεὸν ἀναφέροντα τὴν τῶν γενομένων αἰτίαν· ὃ δὴ καὶ
χρήματα τούτων προσεγεγόνων, μετὰ τὴν πρὸς ναῦν
ἐπανάλυσιν, αὐτὸς οὐ προσήκατο, Μὴ δεῖν, αὐτοῖς λέ-
γων, ὑπὲρ τῶν ὑπὸ Θεοῦ τοῖς ἀγαθῶν ὑπεργμένων,
ἀνθρώπῳ τὴν χάριν ὁμολογεῖν, ἀλλ' ἐκείνῳ διὰ καθαροῦ
τε βίου καὶ σώφρονος, καὶ τρόπων προσανέχειν ἐλευθε-
ρίων, καὶ κατὰ Θεὸν ζῆν, μηδὲν ὑπερορῶντας τῶν αὐτοῦ
θελημάτων, μηδὲ τῶν ἀπαρεσκόντων ὅλως ἐκείνῳ ποτὲ
γινομένους· οὕτω γὰρ ὑμεῖς, φησὶν, οὐδὲ ἰατρείας ἔτι σὺν
Θεῷ δεήσεσθε ἅτε τὴν ἀρχὴν, μηδὲ νόσον περιπεσόντες.

CAPUT III.

Iter in montem Athum, et vita illic dure sancteque acta.

Οὕτως ἐκεῖνος καὶ τὸν ἐντὸς αὐτοῖς ἄνθρωπον εὖ διατιθέμενος, τοὺς μὲν οἴκαδε ἐπέτρεπεν ἐπανίεναι, τοῖς συμπλεούσι δὲ αὐτὸς συνανήγετο, οἱ καὶ τῆς σφῶν εὐπλοΐας, τ' ἀνδρὲς ἡτιῶντο τὴν ἀρετὴν, ἐξ οὐρίας καὶ γὰρ διὰ πάσης ἡμέρας τε καὶ νυκτός· τὸν μέγρι τοῦδε πλοῦν ἤνυσαν, καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ὑπῆρχον θαρρόντες. Ἀλλὰ γὰρ οὕτως ἐχόντων τε καὶ διανουμένων, ἐκ τοῦ ἀπροσδοκίτου παντάπασιν, ἔτ' ὄντος τοῦ πνεύματος ἐπιφόρου, καὶ λαμπροῦ κατὰ πρύμναν προσεχάλλοντος, τοῦ πρόσω· προδαίνειν ἡ ναὺς ἀφεῖται, καὶ ἀκίνητος ἔμενε. Πάντα δὲ ἄλλον ἐκείνων κινούντων, ὡς καὶ ἡ παροιμία φησί, τὰ τῆς ἀκινήσιας οὐδαμῶς ἐνεδίδου. Καὶ δὴ τῶν ναυτῶν ἐξαπορημένων, καὶ μικροῦ τῆς ἴσης μετασχόντων ἀκινήσιας, τοῦτο μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως, τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ μικρὸν ἔχειν πράττειν. Οὕτως ἐκ τόπου τοῦ πράγματός ὄντος, ὁ θεῖος Πέτρος τῆς ἰσχυροῦ καθέδρας ἐξαναστάς, καὶ περιεβεβήμενος, τὸ τοῦ διαφανομένου ὄρους ὄνομα ἐρωτᾷ· ὁ δὲ τὸν Ἀθῶν πυθόμενος εἶναι, συνῆκε τε καὶ ἀπαγγέλλει τὸ κατέχον ἀτρεμῇ τὴν ναῦν· Ἐν τούτῳ, φησὶν, ἐν τῷ Θεῷ βουλομένῳ, τὸν ὑπὸ λυπον διανῦσαι μεβίον· καὶ τῷ τῶν οἰάκων ἐπικαθεζομένῳ, τῆς γῆς εὐθὺ πρὸς τὸ εὐδύνμον ἰθύναι τὴν ναῦν ἐγκελεύεται· καὶ ὅς, ὡς οὐδὲν μελήσας τὸ κελευσθὲν ἤνυσεν, ἡ ναὺς τῶν δεσμῶν ἀνεῖται, καὶ τὸ εὐκίνητον εὐθέως μάλα μετέβαλεν.

16 Ἀρ' οὐκ ἐκπλήξεις ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἐγγίνεται; Πῶς ἡ πλοῖμος φύσις, ἡ τῆς θαλάττης εὐδιάρρους ιδιότης, ποῖ μὲν ὑποχωρεῖ καὶ πάροδον δίδωσι τῇ νηϊ, τῇ προσβολῇ τῶν πνευμάτων ἐλαυνομένη· ποῖ δ' ἀρνησαμένη τὴν φύσιν, τὴν ἀντιτυπίαν μεταλαμβάνει, καὶ χέρσου δίκην ἐπὶ χόραν παρακατέχει τὴν ναῦν; Πῶς δὲ καὶ τὸ τοῦ πνεύματος εὐδιάχυτον ἐν μέρει συστέλλεται, καὶ μὴ συναρπάζει ταύτην τῷ περιφανεί τῆς ῥύμης, μηδενὸς ἐπιτειχίζοντος σφοδροτέρου σώματος; Τῷ γὰρ εὐκνήτῳ τῶν ὑδάτων τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ. Καὶ τοῦ φανῆναι τὴν ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάττης ἡπειρον ταύτης διασπάσης, τὸ θαλάττης ῥυτὴν ἐπ' ἀνέβαιναι, στερέμνιον ὅσα καὶ ἡπειρον γενέσθαι, θαύματος οὐκ ἐλάττω φέρεται δόξαν· οὐκοῦν προσθετὸν τοῦτο τοῖς παλαιῶς θαυμασίαις, καὶ διηγητέον οὐχ ἥττον ἐκείνων, καὶ ὑμνητέον ἐπὶ τούτῳ Θεόν, ὃ μηδὲν ὧν ἂν βούλοιο, τὸ παράπαν ἀνῆνυτον.

17 Ἀλλ' οὕτως ὁ τῷ Πέτρῳ σύμπλους ὁμιλος τῇ γῇ προσπελάσαντες, πρὸς τὴν ὑπώρειαν ἀποβιβάζουσιν οὐκ ἀδακρυτὴ τὸν γεννάδα· ὅς καὶ ἀνέλαθεν ἤδη καταπεπτωκότας ὑπ' ἀνοίας αὐτοὺς, προειπὼν αὐτοῖς τὸν τε πλοῦν ἀκίνδυνον, καὶ τὴν πρόθεσιν ἀνύσιμον ἔχειν. Οἱ μὲν οὖν ἐστέλλοντο μετ' ἀγαθῶν τῶν ἐλπίδων· ὁ δὲ βίᾳ μὲν, ἐπέβαινε δὲ ὁμῶς τῶν ἀδύτων, καὶ ἀνέβη τὸ ὄρος, καὶ εἰσέδυ τὰ ἄδυτα, Θεῷ μόνῳ τὰ κατ' ἐαυτὸν ἐπιτρέψας, ὃ καὶ μόνῳ προεθυμήθη τε καὶ ὑπέστη ζῆσειν, ὃ καὶ εἰς τέλος ἀγαγεῖν ἐσπούδασεν, οὐ μόνον ἀπόσιτος ὢν σχεδόν, τῶν ὅσα πέφυκεν ἀνθρώπων συνέχων φύσιν, καὶ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἑλαττωμένος τοῦτ' ὁ μέρος, ἀλλὰ καὶ φύγει καὶ καύσουσι καὶ παγετοῖς καὶ χιόσι καὶ ὁμβροῖς, γυμνός τε καὶ ὑπαιθρος, ὡς τῆς καρτερίας! ταλαιπωρούμενος. Ἀνὴρ γὰρ ἐκεῖνος, εἴπερ τις, νοῦν ἔχων, καὶ συνείδει τὴν τοῦ γένους τοῦδε συγκρίματος φύσιν, ὡς καὶ αὐτὸν βρίθει τὸν νοῦν, καὶ πρὸς γῆν κατασπῶσα, τὸ πολίτευμα ἔχειν ἐν οὐρανοῖς οὐκ ἔσθ', διὰ πάντων· καὶ τῶν ἐνόντων βοτανῶν πᾶν μετρίων μεταλαμβάνων, δεινῶς συνέτῃζε τὸ σαρκίον· καὶ τῷ νῷ τόνου ἀξιόλογον ἐνεργάσατο, καὶ θεῖον ἀτεχνῶς ὄχημα τὴν καρδίαν, καὶ οὐρανὸν ἄλλον, καὶ τοῦ οὐρανοῦ

Junii T. III

Cum talibus Petrus dictis animum quoque hominum istorum recte composuisset, jussit illos domum reverti; ipse vero e portu solvit cum reliquis vectoribus, qui et felicem navigationem suam viri sancti virtutibus referebant acceptam. Toto quippe eatenus tempore, diu noctuque, vento secundo navigaverant; ac eundem imposterum quoque afflaturum fidenter sperabant. Verum taliter iis animatis et cogitantibus, ecce nec opinato plane eventu, secundo etiam perseverante vento et vehementer in puppim incumbente, desiit navigium porro progredi, et immobile in loco stetit. Ipsi autem omnem, quod dicitur, rudentem moventibus, nihil quidquam profectum est: nautæ vero mentis inopes, pari fere cum navi immobilitate hærebant, partim præ stupore animi, partim quod nescirent quid consilii caperent. Cum loco tam malo res esset, divinus Petrus e sede ubi quiescebat surgens, oculosque circumferens, montis qui forte sub aspectum cadebat, scicitatur nomen: quem ubi Athum appellari didicit; simul intellexit atque alios docuit causam, cur ita moveri nescia consisteret navis. In hocce, inquit, monte Deo volente reliquum meæ vitæ transigendum mihi est: et clavum tenenti imperat, ut sinistrorsum navim ad terram recta dirigat: quod ubi is, nihil cunctatus, effectum dedit; illico navis, solutis vinculis facillime ut prius moveri cœpit.

16 Nonne hinc admiratio cunctis vectoribus suborta fuerit; quo pacto navigabile elementum, fluida maris proprietas, modo cedat iterque præbeat navi, impetu ventorum impulsæ; modo, naturam quodammodo suam exuta, contrariam assumat, ac terræ instar affixam navim eodem loco detineat? Quo pacto item fluidissimæ naturæ ventus parte sui contrahatur, ac navim manifesto impetu suo non abripiat, nullo ipsi validiore corpore obnitante; ventus enim facilitate motus aquam antecedit. Neque vero minoris miraculi gloriam habet, quod fluida maris superficies, firma adinstar continentis facta sit; quam quod divisus aquis, in fundo maris, continens apparuerit aliquando. Quamobrem hocce etiam antiquis annumerandum, nec minus quam illa divulgandum venit miraculum: in eoque Deus, qui quidquid libuerit tam facile perficit, laudari præcipue debet.

17 Itaque qui cum Petro navigabant vectores, navi terræ admota, ad radicem montis generosum virum non sine lacrymis dimiserunt: quos ipse, præ tristitia, animis concidentes, blande erexit; prædicens fore, ut imposterum secure navigent, atque ad terminum feliciter perveniant. Illi igitur spe bona pleni, cœptum iter prosequebantur. Ipse vero magno quidem labore, sed tamen contendit per invia locorum, canscendit montem, innaccessa penetrat, soli Deo se suaque committens; cui pariter soli vivere magnopere cupiebat, ac victurum pollicitus fuerat. Hoc autem ipsum studiose ad exitum perduxit, non modo abstinens ab omnibus fere cibis, qui humanam sustentare naturam consueverunt, factus hac parte paulo inferior Angelis; verum etiam frigus, æstum, glaciem, nives ac imbres, nudus, sub dio (o tolerantiam!) constanter tulit. Vir quippe erat, si quis alius, perspicax; atque intelligebat, quomodo terrenæ hujus concretionis natura animum aggravet, eumque in terram deprimens, suam in cœlo conversationem habere non sinat. Hæc inquam, probe intelligens, tum aliis modis, tum mo-

Inde soluta navis

et vento secundo lata,

E subito immobilis subsistit:

viso inde monte sibi habitando.

Miraculi magnitudo expenditur

et antiquis comparatur.

F Expositus in litus Petrus

vec toribus bene precatur,

ac montem conscendit

duramque vitam instituit,

A. GREG.
PALAMA
spiritualis vi-
tæ in telligens.

A derato admodum usu obviarum herbarum, mirifice macerabat corpusculum, vigorem animo præclarum afferebat, atque cor suum vere divinum vehiculum, et alterum cœlum, imo et carius cœlo habitaculum Deo, diligenti quietis conservandæ studio, efficiebat. Hoc vero, ut compendio dicam, consistit in propensione animi et conversione ejus in se ipsum. aut potius in omnium animæ facultatum (etsi dictu mirabile sit) conversione in mentem, atque in constanti eorum, quæ ratio Deusque dictant, executione.

Anima vitiis
purgata,

18 Quæ porro hic ab illo gesta sunt, pro merito suo explicari omnino non possunt. Quando enim mens omnibus sub sensum cadentibus superior evaserit; ac turbationum, quas talia afferre solent, pelago emerit; atque interiorem hominem probe perspexerit; considerata prius turpi larva qua mortalium errata obtegi consueverunt; hanc doloris adminiculo tollere festinat: posteaquam vero abstulerit fœdum hocce tegumentum; tum plane cum anima variis affectionibus non amplius indecorum in modum distrahitur, vix tandem consequitur pacem, veramque attingit quietem; et Deum, propter quem existit, quantum fieri potest cognoscit. Tunc etiam superat naturam propriam, ac participatione quadam divinam induit, semperque ad meliora progreditur; si modo omni ex parte probe muniatur, et ex nulla aditum quemcumque præbeat veteri malorum artificio, qua irrepit; animamque scopis mundatam inveniens, ibidem cum asseclis suis habitat, pessimæque suæ legioni, heu! castra metetur; atque ita secundum sententiam illam evangelicam, Novissima hominis istius pejora prioribus fiant.

Deum cognos-
cit ac induit,
B

Matt. 12, 44

quiete vivit,

veluti cœlestis
evadit,

19 Sed hoc quidem omnino absit ab illo. Quando vero mens, uti jam explicare cœpit oratio, omnes animæ insidentes affectus eliminaverit, in eamque tranquillitatem summam induerit; jamque non solum ipsa se, sed alias etiam facultates animæ ex integro in se converterit, et quidquid larvatum est a se amoverit, prius quidem quidquid deterioris notæ est, deinde progrediens ad id quod perfectius, imo quod perfectissimum est, atque ad superiorem animæ partem attinet, non modo duas materiales potentias transiens, sed etiam ad spirituales atque illusionis expertes intelligentias transcendens, omniaque pie simul ac religiose in Deum referens, surda et muta, pro ut scriptum est, Deo astiterit: tunc conditionem materiæ coercet, exprimitque in se formam cœlestem summa cum tranquillitate, utpote nullo pulsata pravo affectu, tota vero per infusam gratiam in melius commutata. Talibus igitur dotata mens, transmittit etiam ad conjunctum sibi corpus indicia pulchritudinis divinæ, inter gratiam ejus et carnis molem interposita, et tribuit ei facultatem efficiendi quæ fieri alias non possunt.

20 Hinc fit ut quidam divinus et sine repugnancia operans virtutis habitus nascatur: ut animus in malum aut nullo prorsus modo, aut non facile inclinetur; ut miracula patrandi virtus acquiratur; ut quis præsentia perspiciat, et prospiciat futura; atque de rebus, quæ locis procul remotis contingunt, non aliter quam si sub oculis fierent, sermocinetur; et, quod præcipuum est, in illa aciem suam non intendant Beati illi; sed veluti si quis in solares radios obtutum converterit, etiam aereos atomos detegit, tametsi id non intenderit is qui intuetur; ita illi, qui divinis radiis, natura sua revelantibus omnia, clare illustrari consueverunt, rerum non modo quæ nunc sunt quæque fuerunt, sed etiam quæ futuræ sunt, cognitionem pro quisquiliis, uti vere sunt, reputent: habeant vero pro scopo suo absolutam monastici status perfectionem, id est, veram

atque omnis
generis divinis
dotibus reple-
tur.

φίλτερον ἐνδικαίτημα τῷ Θεῷ, τῇ καθ' ἡσυχίαν ἀκριβεῖ D
σχολῇ συνέστηκε· τοῦτο δὲ ἐστίν, ὡς συνελόντα φάναι, τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστροφή καὶ σύνεσις· μάλλον δὲ, πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, εἰ καὶ θαυμαστὸν εἶπεν, πρὸς τὸν νοῦν ἐπιστροφή, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν τε καὶ Θεοῦ ἐνέργεια.

18 Τὰ δὲ ἐντεῦθεν πρὸς ἀκριβείαν ἐξεῖπεν, ἀδύνατον. ὅταν γὰρ ὁ νοῦς αἰσθητοῦ ποντοῦ ἀπαναστῇ, καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς περὶ ταῦτα τύβης ἀνακύψῃ, καὶ κατὰ πτεῦσιν τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, τέως μὲν ἐνιδὼν τὸ προσγε- νόμενον εἰδεχθῆς προσωπεῖον ἐκ τῆς κάτω περιπλανήσεως, τοῦτο διὰ πένθους ἀπονήψασθαι σπεύδει· κἀπειδὴν περι- ἔλῃ τὸ δυσειδές, τοῦτο κάλυμμω, τότε δὴ, τότε μὴ ποικί- λαις σχέσεσι τῆς ψυχῆς ἀγεννῶς διασπωμένης, μύχισ ἐιρήνην ἄγει, καὶ τῆς ὁντως ἡσυχίας ἅπτεται, καὶ [γινώσκει] καθ' ὅσον ἐγγωρεῖ, τὸν Θεόν, δι' ὃν ἐστίν. Ὅτε καὶ τὴν ἰδίαν ὑπερβάλλει φύσιν, καὶ θεοῦται τῇ μετουσίᾳ, προ- κύπτων ἐπὶ τὸ κρεῖττον αἰεὶ, μόνον εἰ φράττειτο παντα- χόθεν εὐφωδῆς, καὶ μηδαμόθεν ἔσχει πάροδον, ἰντινοῦν E
τῆς κακίας ἀρχῆθεν ἀσκητῆς, ἵνα μὴ παρσιδύῃ, καὶ σε- σαρωμένον εὐρών, μετὰ τῶν ὁπαδῶν τῇ ψυχῇ παραμείνῃ, καὶ τῆς οἰκείας πονηρᾶς φάλαγγος στρατόπεδον, φεῦ, αὐτὴν ἀπεργάσκηται, καὶ γένηται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώ- που ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνην φωνήν.

19 Ἀλλὰ μὲν τοῦτο μὲν ἀπείνη πάντως· ὅταν δὲ ὁ νοῦς, ὡς ἤδη φήσας ἐδήλωσεν ὁ λόγος, ἅπαν ἔνοικον πάθος ἀπολέσας, τὴν ἀπροσπάθειαν περιποιήσῃ τῇ ψυχῇ, καὶ μὴ μόνον αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας τῆς ψυχῆς δυνάμεις ὁλοκλήρως ἐπιστρέψας, ἅπαν ἐπίκτη- του ἐκ μέσου ποιήσκηται, τέως μὲν, ὃ, τί ποτε τοῦ πονηροῦ κόμματα, προῖων δὲ ἐπὶ τὸ τελειώτερον, μάλλον δὲ τὸ τελειωτάτον, καὶ τὰ τῆς χρηστοτέρως μερίδος, οὐχ ὅπως τὴν ὑλικὴν θυάδα διαδόξ, πρὸς δὲ καὶ νοητῶν καὶ τῶν οὐκ ἀφαντάστων νοημάτων ὑπερανάβας, καὶ πάντα θεοφιλῶς ὁμοῦ καὶ φιλοθέως ἀποθέμενος, κωφός τε καὶ ἄλαλος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, παραστῇ Θεῷ, τινι- καὶ τὰ λόγον ὕλης ἴσχει, καὶ πλάττεται τὴν ἄνω πλάσιν ἐπὶ πάσης ἀδείας, ἅτε μηδενὸς θυροκοποῦν- τος τῶν παθῶν, τῆς ἐκτὸς χάριτος ἐπὶ τὸ κρεῖττον F
μεταρρύθμιζούσης ὅλον· ὁ μέντοι τούτων εὐμοιρήσας νοῦς, καὶ πρὸς τὸ συνημμένον σῶμα πολλὰ διαπορθεύει τοῦ θεοῦ κάλλους τεκμήρια· χάριτι τε θείᾳ καὶ σαρκὸς παχύτητι μεσιτεύων, καὶ δύνανται τῶν ἀδυνάτων εὐτιθεῖς.

20 Ἐντεῦθεν, ἡ κατ' ἀρετὴν θεοειδὴς καὶ ἀπαράμιλ- λος ἔξις, καὶ τὸ πρὸς κακίαν ὅλως οὐ κίνητον ἢ δυσκίνη- του αἶ τε θαυματοποιῖαν, καὶ τὸ διορᾶν τε καὶ προορᾶν, καὶ περὶ τῶν πόρρω που συμβαινόντων, ὡς ὑπ' ὀφθαλ- μούς διαλέγεσθαι· καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ὡς οὐ δὲ περὶ ταῦθ' ὁ σκοπὸς τείνει τῶν μακαρίων ἐκείνων· ἀλλ' ὥσπερ εἰ τις ὁρήν πρὸς ἡλιακὴν ἀκτῖνα, καὶ τῶν ἐναερίων ἀτό- μων αἰσθάνεται· κἄν μὴ τοῦτο τῷ προσορῶν τι σκοπός· οὕτως ἐκείναις ταῖς θείαις ἀκτῖσι καθαρῶς ὁμιλοῦσιν, αἷς φύσει πρόσσεστίν ἡ πάντων ἀποκάλυψις, οὐχὶ τῶν ὄν- των μόνον ἢ καὶ γεγεννημένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔπειτ' ἐσο- μένων, ὁδοῦ πάρεργον ὡς ἀληθῶς ἡ τούτων προσγίνεται γνώσις. Σκοπὸς δὲ αὐτοῖς, ἡ κατὰ μοναχὸς ὑπερτελὴς τελειότης, ἡ ἀληθὴς ἡσυχία, μάλλον δὲ ὁ τῆς ἀληθοῦς ἡσυχίας, ὃν ἔφημεν, καρπός· τὸ δυστέκμαρτον καὶ δυσεκ- λάλητον καὶ δυσεπίτευκτον χρῆμα, κἄν ἡμᾶς τὸ τῆς

ποθέσεως

A ὑποθέσεως ὑπερβάλλον, καὶ περὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἐπῆρε διὰ βραχέων ὑποσημῆναι ταῦν.

animi quietem, aut potius ipsum veræ quietis, quem diximus, fructum; rem utique difficilem captu, difficiliorem dictu, difficillimam acquisitu; licet nos excellentia argumenti excitaverit ad prodendum nunc paucis, etiam illa quæ vires nostras excedunt.

D
A. GREG.
PALAMA

CAPUT IV.

Semel atque iterum tentatus a dæmone per orationem Superior evadit.

B **Ο** μέντοι μεγάλους ὄντως οὐτοσί Πέτρος, ἐφ' ὃ προσελήθη συνείας, ὅλῳ, κατὰ τὴν παροιμίαν, προσεχώρει ποδὶ· τοῦτο δὲ ἦν, οὐχ ὁ, τῶν χαρισμάτων ὄγκος· ἀπαγε· οὐ δὲ γὰρ ἐδελεάζετο ποτὲ λιγυρίᾳ τούτων ὁ μέγας, ἐπεὶ μηδὲ προὔργου τοῦτ' εἶναι τοῖς ὑπελθεῖν ἐγνωκῶσι τὴν ἰσχύιον ἀγωγὴν, ὁ λόγος ἔχει δηλούσας· ἀλλ' ὥστε τῇ χάριτι δουληθῆναι δοῦναι χάραν, ἐπισκευάζσαι τὸν ἐντὸς ἀνθρώπου, καὶ πρὸς τὸ πρωτότυπον εὐδιθεῖναι τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο καὶ ἀμύχανον ἐπανθῆσα κάλλος. Ἄλλ' ὁ μὲν, οὕτως ὠρμημένος, ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸν ψαλμῶδον εἰπεῖν, διέθετο. Τί δ' ὁ τοῦ φθόνου πατήρ, τὸ τοῦ δόλου πλήρωμα, ὁ καλοῦ παντός αἰθαίρετος φυγὰς, ὁ κακοῦ παντός ἐργάτης ἢ προστάτης, μάλλον δὲ τὸ συναμφοτέρον· ὁ πρῶτος ἀποστάτης, καὶ τὸν πρῶτον ἀνθρώπου ἀποστήσας τοῦ Θεοῦ, τί συσκευάζει; καὶ πῶς ἐκντῶ χρεῖται κατὰ τῆς τοῦ δικαίου ψυχῆς; κακούργως μὲν, ἐπιεικῶς δ' ὅμως, ἀξίως ἐκντῶ. Ὅρων γὰρ ἔξω βελῶν, ὃ φασι, γεγονότα τὸν μέγαν, τῇ τοῦ κόσμου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἰδέων φυγῇ, δι' ὧν ἐκεῖνος συλῶν εἴθε τὰς ἀγενεστέρους ψυχὰς, κἄντεῦθεν οὐκ ὄντα μόνον διὰ τοῦ φανταστικοῦ πνεύματος, ὃ νοεῖας ὄγκμα ψυχῆς ἢ φιλοσοφία φησί, θειοτέρων θεαμάτων ἡξιωμένον καὶ προηγμένον ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῆς φαντασίας αὐτῆς υπερκύψαντα, καὶ τῇ τῶν αὐλῶν ἐπαφῇ καθαρῶς προσχωροῦντα, καὶ θαυμαστῶς φωτιζόμενον, ὃ φησι Δαβὶδ, ἀπὸ ὁρέων αἰώνιων, καὶ τῷ ὄρει τούτῳ τῆς αἰγλῆς μεταδίδόντα τοῦ φωτός, καὶ οὕτω ποιοῦντα τὸ σκότος ὑπερόριον, ὅπερ ἦν ἀντικρυς αὐτός, οὐχ οἷός τε φέρειν ἐτύγγανεν ὧν τῶν ἀνυποίστων ἡγούμενος, ὅθεν αὐτός ἀπερρύη κακοβουλία, τὸν Πέτρον κἄτωθεν ἀνηγμένον, ἔτι καὶ τὸ τοῦ σώματος ἐφ' ὅλκιον ἐπαγόμενον, τοῦτον μὲν τῆς ἀνω καὶ κρείττονος ἐπειληφθαι μερίδος, ἐκεῖνον δὲ, μηδὲ γοῦν τῆς κάτω παραχωρεῖν.

C

22 Οὕτω δὲ τῇ βασκανίᾳ διατεθείς, δεδίττεσθαι τε καὶ ἐξωθεῖν τοῦτον ἐπεχείρει ταῖς ἐπιρραῖαις. Καὶ ἡ πρώτη τῶν ἐπιρραῖων, ὡς γελῶν, μάλλον δὲ καταγέλαστον; Πρὸς ἕνα γὰρ, καὶ τοῦτον οὐχ ὅπως ὅπλων, ἀλλὰ δὲ καὶ τῶν ἀναγκαιῶν περικαλυμμάτων ἐστερημένον, καὶ τῷ μακρῷ τῆς ἀσιτίας κατειργασμένον, καὶ δεινὴν τινα σύντηξιν ταῖς ποικίλαις ταλαιπωρίαις κατὰ πᾶν ὑποστάντα μέλος, πρὸς ἕνα γυμνόν, ἄοπλον, ἐκνευρισμένον, στρατηγῶν μορφὴν αὐτός καὶ σχῆμα περιβαλλόμενος, καὶ τοξοῦν ὥσπερ ἐπισυρόμενος πλήθος, παρακελεύμασί τε καὶ βοαῖς χρώμενος, θρασὺς ἐπῆει· καὶ τὸ σπῆλαιον, ὃ τῆνικαὶ τὸν Ἄγιον ἐνφικισμένον εἶχεν, εἰσῆει, πρὸς συμπλοκὴν ἐγκαλούμενος· τὰ δὲ ἐκτὸς πάντα πατάγῳ περιχοῦντες, καὶ τοὺς εὐμεγέθεις τῶν παρακειμένων λίθων ἀλλήλοισι προσσάρασσαντες, δένδρων τε τὰ μὲν ἀνασπώντες, τὰ δὲ διακλώντες, πάνθ' ὥσπερ ἐπὶ τὸ σπῆλαιόν ἡ τῶν ὁπαδῶν ματαία ἐκεῖνη συνεκίνει φάλαγξ.

23 Ὡς δ' ὁ μέγας ἐκεῖνος ὑποδειλιάσας, ἐκ ψυχῆς δι' εὐχῆς τῷ Θεῷ προσέδραμε, καὶ νοερόν ἀτενὲς ἀνέσχε

V ere igitur magnanimus hicce Petrus, quo vocatus esset intelligens, manibus pedibusque, ut proverbium habet, eo festinavit. Id vero erat, non amplitudo donorum; absit; horum namque cupidine numquam captus fuit magnus ille vir; quoniam talia illis qui solitariam vitam statuerunt aggredi, haud magni facienda esse, nihil attinet declarari oratione nostra: verum eo festinavit ut gratiæ præberet locum, ut interiorē poliret hominem, ut juxta prototypon suum rite efformaret antiquum illud et vix reparabile animi decus. Enimvero sic ille incitatus, ascensiones, secundum Psalmistæ dictum, in corde suo disponebat. At vero quid parens invidiæ, plenus doli, omnis boni ultroneus desertor, omnis mali artifex aut patronus, imo utrumque simul; ille primus Dei desertor, quique primo homini, ut et ipse Deum desereret, auctor fuit; quid ille machinatur? Quomodo se gerit adversus animam justī? Maligne quidem; sed tamen moderatione se digna usus. Conspiciens namque virum extra teli jactum, ut loquimur, positum per fugam qua mundum et quæ in mundo sunt voluptates, quibus malignus ille enervare consuevit degeneres animas, dereliquerat; atque hinc non modo in somnis per imaginarios spiritus (quos Philosophia animæ rationalis vehiculum vocat) divinis visionibus dignatum, iisque ad præclaram virtutem progressum esse: verum jam ipsam quoque imaginandi facultatem supergressum, ad claram eorum, quæ materia nulla constant, intelligentiam pervenisse; ac mirabiliter a montibus æternis. quod ait David, illuminatum, huic etiam monti splendorem luminis impertivisse, depulsis inde, quod prius ipse fuerat, tenebris; hæc, inquam conspiciens malignus dæmon, ferre non potuit; intolerabile ducens, eo Petrum, etiamnum corporis sarcina gravatum, ex imo elevatum esse; unde ipse consilii sui malignitate exciderat: Petrum supernam ac meliorem partem adeptum esse, sibi vero ne infimam quidem permitti.

Petrus perfectioni studens

E
Ps. 83, 6

a dæmone, progressum ejus non ferente,

Ps. 75, 5

F

22 Taliter ille invidia æstuans, terrere atque loco pellere Sanctum violenter aggreditur. Ac primus quidem insultus, quam ridiculus, imo quam ineptus! In virum quippe unum, eumque non tantum armis, sed necessariis quoque vestimentis destitutum, diutina confectum inedia, perque varias afflictationes membris omnibus miserabiliter contabescens; in unum, inquam, nudum, inermem, debilem, ipse ducis formam atque habitum indutus, sagittariorum turmam secum trahere visus, inconditis vociferationibus clamoribusque personans, ferox impetum facit; inque specum, ubi tunc temporis habitabat Sanctus, sese infert, ac ipsum ad consequendas secum manus provocat: foris autem larvata sociorum cohors omnia late complebant fragore, prægrandia quæ circum jacebant saxa inter se collidebant; arbores quoque, alias quidem radicitus evellebant, alias vero confringebant; omnia denique veluti adversus speluncam machinabantur.

tentationem patitur

ab integra legione dæmonum invasus,

23 Ubi vero magnus ille vir, talibus pavefactus, per orationem se ad Deum ex animo convertit, mentisque

A. GREG.
PALAMA.
quam oratione
dissipat :

iterum ab
ec sub specie
serpentum
impetitus

A tisque oculos ad eum fixos intendit; ne momento quidem amplius persistere illic valens nequam iste, continuo disparuit. Non tamen diu post, in serpentes denuo se ipse cum toto exercitu suo convertit; iisque ipse, reptando præcedens, ducem præstabat se, ne-
tquam similis aliis, aut re ipsa existens, aut appa-
rens, sed magnitudine immensus visuque terribilis (referebat enim omni ex parte draconem) surgebat de terra; ac sublime erigens collum, videbatur ex oculis scintillas vibrare; inflatis vero buccis passim flammam spirabat, cruentam movens linguam, longe ultra mentum extensam, præsentique veneno aut scatentem aut scatere visam. Quando vero cum Petro congregari parabat, eminus minitabatur, fore, ut spiritus sui impetu impavidum virum abriperet sibi in prædam.

per orationem
superior eva-
dit,

B
ipsis martyri-
bus comparan-
dus.

24 Interea Petrus ne quidem aspectu dignabatur adversarium; manibusque indefesse in cælum elevatis, spiritualem Amelech denuo superavit atque expulit, velocius recedentem quam accesserat. Capi-
ebat etiam poenitudo scelestissimum caput, cum omnia secus evenirent, atque ipse meditatus fuerat. Semper enim pugilis generosi acta considerans, ejusque intensum ac sublimem orandi modum laxare tentans; aliquali ex virtutibus occasione sumpta, acuebat potius ejusdem diligentiam, et invitus pulcherrimas ei parabat coronas. Mihi vero, viri constantiam nunc consideranti, persuasum est, nihilo minus ipsum præstitisse, quam qui martyrii certamen subierunt. Hi namque, ut ne divino cultui remitterent nuntium, necessario omnia perferebant: noster vero, nihil illis constantia cedens, vim omnem alacer lætusque sustinuit, ut ne vel tantillum a Deo mentem separaret. Qui vero propter minores causas credebatur subeunda sibi esse magna certamina; quid non lubens passus fuisset, si res majoris momenti in periculum fuissent adductæ?

πρὸς αὐτὸν ὄμμα· μηδὲ πρὸς μικρὸν παραιμένειν ἔτ' D
ἔχων ὁ πονηρὸς, ἀφανὴς εὐθὺς ἐγεγόνει. Μετ' οὐ πολὺ δ' αὖθις, εἰς ὅφεις πανστρατὶ μεταβαλὼν, ἤγειτο προέρπων αὐτὸς, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ὧν ἡ φαινόμενος, ἀλλ' ὑπερφυῆς τὸ μέγεθος καὶ φοδερὸς ἰδεῖν (δράκοντι γὰρ ἀτεχνῶς ἐφίκει) διανίστατό τε γῆθεν, καὶ μετέωρον αὐχένα φέρων, ἀποσπινθηριάζειν ἐδόκει τῷ ὀφθαλμῷ, γνάθους δὲ φυσῶν πῦρ ἀντικρὺς ἔπνει, καὶ φόνιον ἐκίνει γλώττων τῶν γενείων πολὺ προγεομένην, καὶ μεστὴν οὖσαν ἡ δοκοῦσαν ἰοῦ θανατοφόρου· ὁμοσε δὲ κατὰ τοῦ Πέτρου χωρῶν, πόρρωθεν ὥσπερ τῇ τοῦ πνεύματος ἡπίλει ῥύμη, τὸν ἀπτόητον ἐκείνον ἀναρπάσειν τε καὶ λαφύρεσθαι.

24 Τοῦ δὲ μηδὲ πρὸς θεῶν γούν ὅλως ἐπεστράφηαι ἀξιοῦντος, ἀκλινῶς δὲ πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖρας ἀνατεταμέναις ἔχοντος, ὁ νοητὸς πάλιν Ἀμαλήν ἡττάτο καὶ συνηλαύνετο, καὶ ταχύτερος ἢ ἀποχωρῶν ἢ προσάγων· ἐλάμβανε δὲ ἄρα καὶ μετὰ μέλος τὸν ἀλάστορα, τοῦναντίον ἄπαν ἡ διανοεῖτο διαπραττόμενον· τὸ γὰρ αἰεὶ συν-
νοῦς τοῦ γενναίου, καὶ τὸ τῆς εὐχῆς σύντονόν τε καὶ με-
τάρσιον χαλάσαι πειρώμενος, καὶ λαθεῖν ἐντεῦθεν ἡντι-
νοῦν λαθεῖν, αὐτὸς ἀκμαιωτέραν ἐνεποίει τούτῳ τὴν σπου-
δὴν, καὶ καλλίστους ἄκων προῦξεναι τοὺς στεφάνους. E
Ὡς ἔμοι γε τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐστασιαν ἀναλογιζομένην νῦν, οὐδὲ τῶν μαρτυρικοῦς ἄλλους ὑπελθόντων ἀποθεῖν ἡγεῖσθαι τούτων ἔπεισεν. Οἱ μὲν γὰρ, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸ πρὸς Θεὸν σέβας ἐξομῶσθαι, πάντα ἐξ ἀνάγκης ἔφερον· ὁ δὲ, τὴν καρτερίαν ἐκείνων οὐκ ἐλάττω οὗτος, ὑπὲρ τοῦ μὴ δὲ πρὸς βραχὺ τὸν νοῦν ἀποστῆσαι τοῦ Θεοῦ, πᾶσαν ἐπαγωγὴν πρόθυμος ὑπέμεινεν. Ἐπὶ δὲ μείοισιν οὗτος ἀφορμαῖς, τοὺς μεγάλους δεῖν ἐγνωκῶς ὑπενεγκεῖν ἀγωνίας· τί οὐκ ἂν ἄσμενος ἔπαθον, εἴπερ τῶν μεγίστων προκινδυνεύειν ἐνῆν;

CAPUT V.

Tertium impugnatur a dæmone, famulum ejus simulante, ac reditum in patriam suadente.

Tertium
impugnatur a
dæmone

C Atque ita quidem ille assiduitate precandi vix aut ne vix quidem cedebat indefessis illis Dei laudatoribus, seu quietam ageret vitam, seu tentationibus infestatam. Infatigabilis vero virtutis impug-
nator, quod voto suo excidisset, gravi quidem afficiebatur dolore; attamen acrioribus invidiæ stimulis agitatus (solet namque æmulatio, cum voti compos facta non fuerit, magis augeri) vehementius denuo ad vindictam insurgit. Verumtamen aperto Marte repulsus, ad dolos sibi putavit confugiendum: planeque constituit insidias struere generoso pugili, quibus olim humano generi noverat se plurimum nocuisse; illudque, primis parentibus delusis, radicitus (eheu!) quodammodo totum extirpasse ac obtrivisse. Quoniam vero nunc primo loco fallere Evam non poterat, cum is qui impugnabatur, omnis omnino feminæ aspectum subterfugeret; neque ipse indutus serpentem adrepat, mulcendo ac blandiendo perniciosum consilium suum simulans: verum cu-
jusdam e servis, quibus in seculo usus fuerat Petrus, persona assumpta, ut aliquam fidem reperiret fabula, accedit Sanctum, lugubri plane forma; eique parentes, fratres ac turbam sanguine junctorum omnem, nec non amicorum optimos quosque, et quotquot ex vicinis ei magis familiares fuerant ex omni ætate, in memoriam revocans (ut est insigniter scelestus, atque ad talia concinnanda subtilissimus) fingit patriam omnem ipsius causa etiamnum lugere; sic eum appellans:

famulum ejus
simulante

Aλλ' ὁ μὲν οὕτω τῇ τῶν εὐχῶν προσεδρεῖα, μικροῦ τοῖς περὶ Θεὸν ἀκαμάτοις ὑμνηταῖς ἡμιλλᾶτο, καὶ εἰρή-
νην ἄγων καὶ πολεμούμενος. Ὁ δ' ἀκάματος τῆς ἀρετῆς ἀντίπαλος, τῷ μὲν ἀποτυγχάνειν ἐπιτιθέμενος ἀνιώνμενος, ὁξυτέροις δὲ ὁμῶς φθόνου κέντροις βαλλόμενος (ζηλοτυ-
πία γὰρ οἷδε μᾶλλον αὐξάνειν ἀποτυγχάνουσα) σφοδρό-
τερον αὖθις πρὸς ἄμυναν διανίσταται, ταῖς ἐκ τοῦ φανε-
ροῦ δ' ὁμῶς ἀποδοκιμασθεῖς προσβολαῖς, πρὸς δόλους ἔγων τραπέσθαι. Καὶ δὴ διανοεῖται στήσθαι τῷ γενναίῳ τὸν λόγον, ὅθεν οἷδε ποτε κατ' ἀνθρώπων μέγα δυνήθεις, καὶ τῷ πρὸς τοὺς προπάτορας φανακισμῷ, πρὸρρίζον ὥσπερ ἄπαν (φεῦ!) ἀνασπάσας τὸ γένος καὶ κατενεγκῶν· Ἐπεὶ δὲ νῦν Εὐα προεντυχεῖν οὐκ ἔν, γυναικὸς ὅφει καθάπαξ ἀποταξαμένου πρὸς ὃν ὁ πύλεμος· οὐδ' αὐτὸς ὅφιν ὑποδὺς προσέρπει, σαίνων τε καὶ θέλων, καὶ οὕτω παρατείνων τὴν κακῶς ἀπολουμένην συμβουλὴν· ἀλλὰ τινα τῶν κατὰ τὸν βίον οἰκετῶν ὑποκριθεὶς τοῦ ἀνδρὸς, ἔν' ἔχη τινα πίστιν τὸ δράμα, πρόσσειν ἀπολοφυρόμενος, καὶ γονέας εἰς μνήμην ἄγων καὶ ἀδελφούς, καὶ τὸ τῆς ἀγχιστείας πᾶν αὐτῷ σύστημα, φίλων τε τοὺς ἀρίστους, καὶ ὅσοι συνήθεις ἐκ γειτόνων ἦσαν, ἐκ παντὸς εἶδους ἡλικίας πλέκων τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ συσχόντα τὴν πατριδα θρῆνον, οἷος ἐκείνος ἀριστος ἀλιτήριος, καὶ τὰ τοιαῦτα πλάσασθαι δεξιότητος.

A 26 Ἡλικιώτην μὲν, λέγων, ὄμιλον καὶ ὅσοι τῶν ἐξώρων, οὗτ' ἔλαθες, οὔτε λήσῃ, πάσης μὲν εὐθυμίας ἀφορμή, καὶ καλοῦ παντός εἰκὼν προκείμενος ὀπινύκῃ δὴ συνησθα τοῦτοις, ἀλήκτου δὲ νῦν ἀθυμίας ὑπόθεσις, διὰ τῆς μακρᾶς ταύτης ἀπουσίας καταστάς· παῖδας δὲ δῆπου, τὸ μηδὲν ἀπολαῦσαι φθάσαι τῆς σῆς καλοκα- γαθίας, οὐκ ἀπεικόντως ἀνιᾶ δεινῶς, καὶ ταῦθ' ὅτι τὸν ἐπίσης ἀρετῆς σοι κομῶντα τῷ βίῳ, μὴ καταλείποις πυθνανομένους. Τί δ' ἄρα, φησί, καὶ πραγματευόμενος, φίλε δέσποτα, φιλέρημος οὕτω γέγονας, καὶ τοὺς ἀνθρώ- πους ἀνεπιστρεπτί φυγών, τὴν μετὰ θηρίων ἀνταρῇ διατριβὴν, καὶ περιουσιᾶς τῆς ἀφίλου λόγους, καὶ ὑπέρχῃ τὰ νοσοποιά ταυτὶ σπῆλαια, καὶ γειτνιάσεις χρηματοῖς, καὶ συναυλίζῃ τοῖς ἰσθίοις; ὑπὲρ τοῦ κατὰ Θεὸν ἄρα φαίης βιοῦν; Καὶ πῶς Ἀβραάμ θεοφιλῶς ἤνυσεν ἐπ' ἀνθρώπων τὸν βίον; τί δὲ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ τε καὶ μετ' αὐτόν; εἰ δὲ βούλει καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, τὸ κατὰ Θεὸν ζῆν τοῦ καθ' ἑδονὴν προσελόμενος, ἢ μετ' ἀνθρώπων ἐλυμῆναι δίκαια; οὐχί· καὶ τότε πολλοὺς ἐπῆραν τῇ θέᾳ πρὸς ἀρετὴν, καὶ μάρτυρας παραλαβόντες τῶν καλῶς ἡγωνισμένων, ἀκαταγώνιστοι διέμειναν τῷ τοῦ χρόνου μήκει, τοῦ καλοῦ πᾶσιν ἐνιέντες πόθον, καὶ τῷ πρὸς αὐτοὺς ζήλῳ δι' αἰῶνος νεύοντες, ἀθάνατοις ὁσμέραι διαδοχαῖς, ἀγῆρως κἀντάῃθι καὶ ἀθάνατοι διαμένονσι; Σὺ δὲ, ἀμάρτυρον ἐνταῦθα καταλύσεις τὸν βίον, καὶ πρὸς οὐδέν σοι πᾶν χρήσιμον αἱ σπουδαὶ τελευτήσουσι, μηδὲν αὐτῶν ἀπονάμενον τὸν νῦν, ἢ τῶν ἔπειτα. Πᾶς γὰρ ὁ καταπράχας τι τῶν ἀρίστων, καὶ μὴ τοῦτ' εἰς φῶς ἐνεγκὼν κατὰ τὴν θεσπίζουσαν ἐκείνην φωνήν, Ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὑμῶν λαμψάτω τὸ φῶς, ἐν ἴσα καὶ εἰ μὴ κατέπραξεν, οὐδὲν ὀνύκῃσιν· οὐδ' ἐπεγεί- ρει πρὸς ζῆλον οὐδένα, καὶ ζημιοὶ τοὺς ἐντεῦθεν ἐσομένους βελτίους, καὶ τίσει δῆπου πρεπόντως τὴν δίκην ἐπὶ τοῦ μέλλοντος.

C 27 Εἰ δὲ θεσμοῖς δοκεῖς εἶκειν τῆς νέας χάριτος, καὶ τοῦτοις ἴσως στηρίζων σαυτὸν τὴν ἐπ' ἀνόδον ἀπαγορεύεις· ἐγὼ σοι καὶ ἀπὸ τούτων παρόισμαι τὸ συνοῖσον, καὶ δείξω τὸ λυσιτελεῖν ἢν ἀρτίως ἤκω γνώμην εἰσηγησόμενος, ἅτε μὴ προσφάτως εἰσφικισμένος, ἀλλ' ἐκ προγόνων σοι τελῶν εἰς τοὺς πιστοτάτους τῶν δούλων, καὶ περικαῶς πῶς ἂν εἴποις καὶ φίλῳ καὶ κηδόμενος. Φέρε τοίνυν φράσον, ὦ δέσποτα, τίνοι τῶν ἀπάντων ἀρέσκεις ἐνθαδί; πῶς δ' οὐχί τῆς ἐντολῆς ὑπερφρονεῖς, Ἐκαστος τῷ πλάσιον ἀρεσάτω, λεγούσης; πῶς δὲ καὶ τῷ Θεῷ σαυτὸν ἐνταῦθα πείθεις ἀρέσκειν, τὸ σαυτοῦ μόνον ἐνταῦθ' ἐπι- ζητῶν, μηδ' ἐκείνου μεμνημένος, ὡς μὴ τὸ ἑαυτοῦ ἑκα- στος, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ζητεῖτω. Τίνα δὲ καὶ σχοίης ἂν ἀπολογίαν, ἐν οὐδενὶ τιθεμένος, οὐ μόνον τὴν ἀπὸ σοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀναστρεφόμενῃ ὥσπερ ἐν κύκλῳ πρὸς σε σωτηρίαν, κατὰ τὸ γεγραμμέ- νον· Ὁ ἐξέγων ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς τὸ στόμα μου ἔσται. Καί, Ὅς ἂν ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ἐπιστρέψῃ, καλύψει πληθὺς ἀμαρτιῶν.

28 Ἀλλ' ὁ μὲν πονηρὸς ἅτε καὶ γραφῶν ἔμπειρος, οὕτω μακρηγορῶν, καὶ κύκλῳ περιβαλλόμενος, τὸ καλοῦ τε καὶ πονηροῦ ζύλον ὥσπερ ὑπεδείκνυ καὶ νῦν τῷ γε- ναίῳ, καὶ τοῦ τῆς ἡσυχίας παραδείσου κακούργως ἐξω- θεῖν ἔσπευδε· τῷ δὲ, τὸν ἐφ' ἐξάνοντα φωράσκει δόλον, καὶ τῆς σκευῆς τε καὶ σκαριώεως οὐ μόνον οὐκ ἀνεγνωσ- τῶ γεγονότι, μικρὸς ἀπέχρη λόγος, καὶ τὸ κράτος αὐτόθεν κατακράτος ἀνήρηται. Τεγωνότερα γὰρ κατὰ τοῦ δολίου φωνῇ χρησάμενος, τὴν αἰτίαν ἡμῖν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπ' ἀνόδου, τὴν Θεοτόκον, ἐπιδοᾷται· καὶ κείνος ὡς εἶδε μὴ λαθόν, ἑαυτὸν ἀφανίζει, τὸ τῆς ὑποκρίσεως ἀπο-

26 Neque obliti sunt, neque obliviscuntur un- quam coetanei tui et majores natu omnes, te, cum apud ipsos versatus es, cunctis lætitiæ causam omnisque honestatis exemplum fuisse : nunc vero iisdem, per diutinam hanc absentiam tuam, inces- sabilis tristitiæ argumentum esse. Juniores autem natu non immerito afficiuntur summo dolore, quod nullatenus sibi liceat frui præclara virtutum tua- rum exercitatione; eoque majori afficiuntur, quod intelligant neminem paribus fulgentem virtutibus post te in vivis superfuturum. Quid porro, optime Here, utilitatis tibi contulerit tam ardentem solitu- dinem amasse? homines, interdicto tibi ad eos re- ditu, fugisse? prætulisse iis vitam inter feras agen- dam? saltus inhospitales oberrasse? specus hasce valetudini noxias subiisse? latibula ferarum in- coluisse et serpentibus cohabitasse venenatis? An inquires? Ut secundum Deum religiose vivam. At quomodo Abraham religiose inter homines vitam instituit? Quid porro ejus nepotes ac posteri? quid etiam, si ita vis, ejusdem majores, qui honestam vitam voluptuariæ præhabuerunt; numquid illos vita inter homines acta cor corruptit? Nonne etiam tunc multos spectaculo sui ad virtutem allexerunt? Nonne coram testibus præclara facinora operati, nihilominus invicti perstiterunt longissimo tempore, desiderium honestatis omnium animis immittentes, atque apud ipsos zelo suo per secula vigentes, im- mortali quotidie successione etiamnum, nec senio nec morte subacti, perennant? Tu vero sine arbitris hic vitam finies, exercitationibus tuis nihil prope- modum tibi, nihil autem omnino aliis, seu nunc viventibus, seu imposterum victuris, commodi affe- rentibus. Quisquis enim præclare quidpiam opera- tur, illudque in lucem non profert, juxta dictum evangelicum, Luceat lux vestra coram hominibus; perinde acsi operatus non fuisset, nihil proficit, neminem excitat ad imitandum; posteros vero ho- neste victuros damno afficit, ac propterea debitas aliquando, ut par est, pœnas persolvat.

27 Quod si putes, vivere te conformiter legi novæ gratiæ; eaque fortasse in proposito confirmatus, reditum tibi interdicas; ego ex hac quoque lege, quid expediat tibi in medium proferam, et expo- sitæ modo sententiæ monstrabo utilitatem; quippe qui non recenter in domum tuam admissus sim, sed a temporibus majorum tuorum inter fidelissi- mos tibi famulos serviam, ardentemque te amem, ac rerum tuarum satagam. Age igitur, mi here, dic, cuinam tuorum tuus hic vivendi modus placet? quomodo non spernere censendus es mandatum il- lud, Unusquisque placeat proximo suo? Quo pacto etiam persuades tibi, te Deo hic gratum præstare obsequium, qui quæ tua solius sunt hic quæris, im- memor illius, Nemo quod suum, sed quod alterius, quærat? Quam vero etiam afferas excusationem quod nihili facias, non solum quam tu conferre aliis posses, sed etiam, quæ inde ad te veluti per orbem rediret, salutem, juxta quod scriptum est : Qui educit pretiosum a vili, quasi os meum erit. Et, Qui peccatorem ab errore converti fecerit, cooperiet multitudinem peccatorum.

28 Hactenus quidem malignus ille, quippe etiam Scripturarum intelligens, tam longa oratione unde- quaque se muniens, etiam nunc monstrare lignum boni et mali generoso pugili videbatur, ipsumque e paradiso quietis suæ malitiose tentabat expellere. Pugili vero ipsi, qui sub verbis ejus latentem de- prehenderat dolum, ejusque apparatus ac malitiam utique perspectam habebat, brevis sufficiebat ora- tio, qua et adversarii vim vi repulit. Nam elata contra doli architectum usus voce, causam nostri ad meliorem statum reditus, Deiparam dico, inela- mat

D
A. GREG.
PALAMA
ac reditum in
patriam sua-
dente

speciosis
argumentis,

non solum
e veteri

E

Matth. 5, 16

sed etiam
nova lege
depromptis :

F
Rom. 15, 2

1 Cor. 10, 24

19

Jac. 5

at fraude
detecta fuga-
tur malignus;

A. GREG
PALAMA

A mat: et continuo ille, ut vidit se agnitam esse, evanescit; exutus larvata persona, et confusione (ut par erat) plenus. Quisquis enim aperto Marte congressi metuit, ac sibi clam per dolum parare victoriam conatur; ubi deinde deprehensus, primo statim congressu vincitur; invitus cum dedecore ex arena recedit, ac fuga sua adversariis, sola prudentia facilem de ipso victoriam reportantibus, trophæum erigit.

elucescente
in Sancto
Prudentia,

29 Ita Petrus animi mentisque compos, brevi tempore nequam adversarium compulit experientia discere, non se nescire illius versutias; et unico certamine virtutum omnium præclarum specimen edidit. Nam quod insidias detexerit, ac malitiæ decora, ut proponebatur, specie nequaquam delusus sit; manifeste ostendit, ipsum, si quis alius, prudentia præditum fuisse. Quod vero hinc illecebræ, viro sancto propositæ, ex hujus seculi voluptatibus veluti concretæ essent, possentque asperum eremiticæ vitæ institutum lenire et ad felicitatem mundanæ evocare; inde Sanctus illarum quidem egregius contemptor apparuerit, laboriosam vero ac miseram vitam iis prætulit; indicium est, cum simul et temperantia excelluisse, et animi fortitudine enituisse. Quod denique nequissimum, impiam illum mentem suggerere nequiter conantem, repulerit; Deo autem, quem natura tota Dominum atque Creatorem clamat, obsequentem sese præstiterit; ei laudem justitiæ non immerito tribuit.

Temperantia,
Fortitudine,

et Justitia.

δὺς προσωπεῖον, καὶ τὸ τῆς αἰσχύνης εἰκότως ἀνθυποδύς· ὁ γὰρ ἀποδειλιάσας μὲν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ φανεροῦ συμπολὴν, δόλῳ δὲ τὴν νίκην κλέψαι πειρώμενος, εἶτα φωραθεὶς, τὴν πρώτην εὐθὺς ἠττώμενος, τοῦ δράματος οὐχ ἐκὼν εἶναι μετ' αἰσχύνης ἀφίσταται, καὶ τῇ φυγῇ, τοῦ τροπαίου τοῖς ἀντιπάλοις παραχωρεῖ, συνέσει μόνῃ τὸ κατ' αὐτοῦ κράτος ἀναδησάμενους εὐχερῶς.

29 Οὕτως ὁ νοῦ καὶ φρενῶν ἐπιβολώτατος οὗτος Πέτρος, διὰ βραχείας τῇ πονηρῇ δοῦς πείρα ἐκμαθεῖν, ὥς οὐκ ἀνεπιγνώμων τῶν αὐτοῦ τεχνασμάτων, δι' ἐνὸς ἄθλου πάσης ἀρετῆς ἀποδείξας ἐναργεῖς ἐξήνεγκε. Τῷ μὲν γὰρ συνεωρακέναι τὴν λόγον, ἥκιστα δὲ τῷ τῆς κακουργίας εὐπρεπεῖ παρασυρῆναι, δηλὸς ἐστὶν εἰπὲρ τις καὶ φρονήσεως ἐπειλημμένος. Ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν τῆδε μὲν ἡδέων ὥσπερ συνεσκεύασται τὸ δέλεαρ, τῆς ἐπ' ἐρκμίας διαίτης τὸ σκληρὸν ὑπομαλάττον, καὶ πρὸς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ῥαστώνην ἐκκαλοῦμενον, ὁ δὲ, τῆς μὲν ὑπερόπτης ἀκριδῆς ἐφάνη, τὸν δ' ἐπίπουν καὶ τεθλιμμένον ἀνθελόμενος βίου, ὁμοῦ τε σωφροσύνην ἔδειξεν ἀσκήων, καὶ τὴν ψυχὴν ἀνδρείως ἀνατέφραγε. Τὸν μὲντοι πονηρὸν, πονηρῶς τὴν ἄθεςμον ὑποτιθέμενον ἐκείνῃ γνώμην ἀπωσάμενος, Θεῷ δὲ τῷ φύσει θεσπίτῃ καὶ δημιουργῷ πειθήνιον νείμας ἐκυτόν, δικαιοσύνης φέροιτ' ἂν οὐκ ἀπεικότως δοῖαν.

E

CAPUT VI.

Quartam tentationem dæmonis, Angelum mentiti, vincit humilitate; ac donis cælestibus cumulatur.

Indignatur
clade sua dæ-
mon

Ille, qui quidquid honestum est irreconciliabili prosequitur odio, neque post ita quidem cessandum sibi putavit. O insaniam! quod ne quidem ut puer, sicut aiunt, malo doctus est; aut potius, o insolentiam! Hæc enim, cum optato rerum suarum eventu frustrata est, inani spe tumescens, obventuram sibi deinde victoriam vane imaginatur. Non sic Dei famulus Petrus, qui tantarum virtutum ac victoriarum coronis conspicuus, omnia sua in Deum referebat; et hinc ejusdem opem in futurum fidenter implorabat. Atque ita factum est, ut humilitate quidem fultus, ex reportata victoria nullum animi detrimentum faceret: spe vero, quæ non confundit, erectus, ad imminetem porro tentationem accingeretur: eaque longissime superior apparuerit, uti sequens oratio palam faciet.

et spe
erigitur San-
tus,

C

qui ab illo
quartum ten-
tatur,

31 Nam nequam ille, multiformior Proteo, ille multiceps hydra, ille ad seducendum etiam ea, quæ seduci non possunt, promptus; tum quod ceteras omnes nocendi artes desperaret valituras, tum quod conspiceret viri sancti conjunctum cum omni virtutum genere institutum, et exquisitam vivendi rationem, nec non demissam in summa perfectione humilitatem; hinc spem concepit auferendi inviolabilem ejus thesaurum. Ille igitur, qui ex olim a luce depulsus recesserat, et in tenebras misere commutatus fuerat, ut Petrum in similem calamitatem pertrahat; lucis speciem assumit, Angelum lucis simulans; sicque Sanctum adit, mendaci suo lumine lucernam, ex veræ primæque lucis participatione accensam, extincturus. Illuc autem accedens, coram in faciem illum alloqui non audet, gravissimum ejus vultum veritus: sed specui forinsecus adstans, per ostiolum vocem intra immittit, blando sermone suo fisus. Inde igitur Sanctum salutans;

Angeli spe-
ciem induto,

Ἀλλὰ γὰρ οὐδ' οὕτως, ὁ πρὸς ὃ, τι τῶν καλῶν διανεκῶς ἀσπνδῶς ἔχων, ἡσυχάζειν ᾤκηται δεῖν· ὃ τῆς μωρίας! ὃς οὐδ' ὡς νήπιος, ὁ φασίν, ἔγνω παθῶν· μάλλον δ' ὡ τῆς ἀπονοίας! αὕτη γὰρ ὅταν ἀπὸ τῶν ἐκδάντων ἐλεγχθῇ, κενῶς ἐλπίσι φυσᾶται, τὴν ἔπειτ' ἐσομένην ὀνειροπολοῦσα νίκην. Ἀλλ' οὐχ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Πέτρος οὕτως, ὁ καὶ τηλικούτων ἀρετῶν τε καὶ τροπαίων στεφανίτης φανείς· ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν τὸ πᾶν ἀναφέρων, καὶ τὴν ἐκείθεν ὑπὲρ τῶν μελλόντων θαρρόντως βοήθειαν ἐξεκαλείτο. Καὶ οὕτω ταπεινώσει μὲν ἐρηρεισμένος, οὐδὲν ὑπὸ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσης νίκης παραδράττεται τὸν λογιζόμεν· ἐλπίδι δὲ χρώμενος ἀκαταίσχυντῳ, πρὸς τὴν ἐπιφερομένην ἀποδύεται πείραν· ἐνθεν τοι καὶ ταῦτης ἐκ πολλοῦ τοῦ περιῦντος ἀναδείκνυται κρείττων, ὥς ὁ λόγος ἦκα δηλώσων.

F

31 Ὁ γὰρ Πρωτεύς πολυμορφώτερος, ἢ πολυκέφαλος ὕδρα, ὁ πρὸς τὸ παράγειν ἀμνηστίας εὐμήχανος, τοῦτο μὲν πρὸς ἄλλο πᾶν εἶδος ἐπηρείας ἀπειρικῶς, τοῦτο δὲ τὴν τοῦ ἀνδρὸς διὰ πάσης ἀρετῆς ἀγωγὴν, καὶ τὸ τῆς πολιτείας ἡκριθωμένον, καὶ διαφερόντως ὑψηλὸν τε καὶ παρῆλαττωμένον τεθεαμένον, ἐντεῦθεν ἤλπισε συλίσειν τὸν ἄστυλον ἐκείνου θησαυρόν. Ὁ τοίνυν ἐπούρσει φωτὸς ἡλλοτριωμένος, καὶ πρὸς σκότος ἀθλίως μεταβαλὼν, ὑπὲρ τοῦ τὸν ὁμοῖον τῷ Πέτρῳ προστρίψασθαι μῶμον, φωτὸς ἀναλαμβάνει σχῆμα, καὶ φωτὸς ἄγγελον ὑποκρίνεται, καὶ πρόσεισι τῷ Ἀγίῳ, τῷ κατεφευσμένῳ παρ' ἐκυτόν φωτί, τὴν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ πρώτου φωτὸς ἡμμένῃ ὄντως λυχνίαν ἀποσδέσαι πειρώμενος. Καὶ δὴ προσελθὼν, τὴν μὲν κατὰ πρόσωπον ὁμίλει ἀπαγορεύει, τὴν κριτικωτάτην ἐκείνῃ ὄψιν ὑφορώμενος· τῷ σπηλαίῳ δὲ ἐξωθεν ἐφεστὼς, διὰ τῆς θυρίδος ὁμίλει τῷ τῶν λόγων εὐπροσώπῳ θαρρῶν. Ἐκείθεν τοίνυν τὸν Ὅσιον ἀσπασάμενος, Ἀνδρίζου καὶ Ἰσχυε προσεφώνησε, Πέτρε. Τοῦ δὲ, διασκαφάμενον τε καὶ ἐρομένου, τίς εἶπεν, καὶ ὅθεν ὁ τὸ πρόσχημα

A πρόσρημα δούς; ἐκεῖνος εὐθὺς ὑποτυχών· Ἀρχιστρατήγος εἰμι, φησί, Κυρίου δόξης· ἤκω δέ σοι δηλώσω τὴν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις τεθησαυρισμένην ὑπὲρ τῶν ἄχρι τήμερον πεπονημένων ἀμοιβήν· ἅμα δέ σοι καὶ διδάξω, ὅ, τί ποτε τοῖντευθὲν σοι πρακτέον.

32 Εἰ ἴσθι τοιγαροῦν, ἀσκήσει τε καὶ κατερίξῃ, τοὺς πρὸ σοῦ πάντας ὑπερενεγκών, καὶ μειζόνων προσκλήνους τευξόμενος βραβείων. Νηστεύει μὲν γὰρ Ἠλίας, ἀλλὰ τεσσαράκοντά που ἡμερῶν περίοδον· σὺ δ' ἐνταῦθ' ἐδδομὸν ἔτος ἔλκων, ἀνθρωπίνης ἀγευστος διατελεῖς τροφῆς. Δαυὶδ, θηροὶ συνηλθε θαυμασίως· ἀλλ' ὀλίγοις δὴ τισι, καὶ ἐπ' ὀλίγον· σὺ δ' ἐπὶ πολὺ τε, καὶ πολλοῖς. Εἰ δὲ καὶ τοῦ Ἰωβ θαυμάζωι τις τὴν κατερίαν, ἀλλ' ἀκούσιος ἦν ἐπιφορά· σὺ δ' ἐκὼν τοῖς αἰείοις ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιχωριάζων, πολυειδέσι καὶ ποικιλοτέροις περιπίπτων πειρασμοῖς, οὐκ ἀπέριγκας. Ἐν ᾗδῃ σοι λείπεται τοῖς ἀνθρώποις συγγενόμενον, βελτίους αὐτοὺς ἀπεργάσασθαι, καὶ τῆς γῆς ἀνασπάζαντα, τῶν οὐρανῶν ἀποδείξαι πολιτάς, πρὸς παράδειγμα βλέποντα, παρ' οὗ καὶ αὐτὸς ἀρετίως τυγχάνω καταπατάμενος, Χριστὸν, ὃς μετὰ τὴν ἐπ' ὄρους ἐκείνου ἐνχαλῶντιν διατριβήν, ἐπανήκων τῷ πλήθει τῶν ἀνθρώπων συνεγένετο, νόμους σωτηρίους ἐκτίθεις. Εἰ δ' ὑποπτεύεις μου τὴν παρουσίαν, ὥς ἀθεοὶ γεγεννημένην, ἐγὼ σοι τεκμήριον ἐναργὲς ἐπιδείξω τοῦ πεμφθῆναι πρὸς Θεοῦ. Δαβὶδ μὲν, γὰρ ὁ τῶν αὐτοῦ θαυμασίων ὑφηγητής, πρὸς τὸν Θεὸν αὐτὸν φησί, Σὺ ἐξήραντας ποταμούς· Ἦσαν, δηλονότι τοὺς ἀενάους, καὶ μὴ προσφάτως χειμάρρου τρόπον ἀναδεδομένους. Ἀλλαχοῦ δέ που τῶν ψαλμῶν, Ἔθετο πηγὰς ὑδάτων εἰς ἔρημον, καὶ διεξόδους ὑδάτων εἰς δίψαν, ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτοῖς. Καὶ σὲ τοίνυν, παρὰ τὸ θεοφιλὲς μηκέτ' εἶναι κατοικεῖν ἐνταῦθα, τὸ παραρρέον ὕδωρ, αὐτοῦ δι' ἐμοῦ κλεύσαντος, ἀπέλιπε. Τοῦτο δ' ἦν ὁ περιττός τῆς τοιαύτης ἐπινοίας προαναχαχίτισας, ἐτέρῳ πονηρῷ πνεύματι.

33 Οὐ μὲν· ἀλλ' εἰ καὶ τῆς ἀρετῆς ἅκων ἐπανέτης ἦν ὁ τῆς κακίας σοφιστής, καὶ πιθανῶς ὅτι μάλιστα προῆγε τὸν λόγον, ἢ οὕτως εἶπω, πολὺ τὸ μέλι τῷ δηλητηριῷ παραμιγνύς, καὶ σημεῖον εἰς πίστιν ἐπεδείκνυν, τὴν πρὸς τὸ μὴ ὂν δοκοῦσαν ἐκχωρῆσαι πηγὴν. Ἀλλ' ὅστις ἦν, ἥκιστα τὸν μέγαν ἐλάνθανεν; Οὐκ οὐν· οὐδὲ χαλκὸς χρυσοειδοῦς περιτακέντος ἄνους, εἴτα τῇ Λυδίᾳ προσαγόμενος λήσει· βράσανον γὰρ ὁ θεὸς Πέτρος εἶχεν ἀκριβῆ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει κεκαθαρμένον. Καὶ τοίνυν συνεῖς τὸ ὄραμα, μετρίστητι τὸν ἐπληρμένον ἐκεῖνον ἅπτον καθαιρεῖ, καὶ μικροῖς μακρὰν ἀποδιοπομπεῖ τὸν φένοκα λόγοις· Ἀνάξιος εἰμι λέγων ἀγγελικῆς θέας ἐγώ γε· πῶς δ' οὐ; φησιν, ὃς παρὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐφυγὼν τε καὶ φεύξομαι διὰ τέλους, ἀνάξιον ἐμαυτὸν γινώσκων τῆς μετ' αὐτῶν διατριβῆς, ὥς εὐτελέστερον ἢ κατ' αὐτοὺς ὅντα, καὶ τὸ τοῦ Προφῆτου φάναι, οὐκ ἄνθρωπον.

34 Ὁ μὲν οὖν, ἰδιαίτατόν τι κρίμα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τὸν τύφον ἔχων, τὴν ἐναντιοτάτην τοῦ ἁγίου μετρίτητα μηδαμῶς φέρων, ἢ τάχους εἶχεν, ἡλλοιοῦτο καὶ ἀπεδίδρασκε· Θεὸς δέ, ὁ τοῖς ταπεινοῖς διδοὺς χάριν, ἐπεμέτρει τῷ Πέτρῳ θαφίλῃ τὴν χάριν, οὐκ ἐν τῷ μελλοῦντι μόνον αὐτὴν αὐτῷ ταμιευόμενος, ἀλλὰ τῆς ἀποκειμένης ἐχέγγυον ὥσπερ ἀρράβωνα κἀνταῦθα προδεικνύς· τοῖντευθεν γὰρ, ἀνεπηρέαστος δικαίως ὁ μέγας διετέλει τὸν βίον αὐτῶν. Ὡς γὰρ αἱ τῶν ὑψηλοτάτων ὁρέων κορυφαὶ πνεύμασιν ἤττον περιπεύονται, τῇ τοῦ

Viriliter age, inquiebat, et confortare, Petre. Hoc autem considerante atque adeo interrogante, Quisnam istie esset, ac unde talia loquens veniret? Subjuxit ille continuo, Princeps militie sum ego Domini gloriae: venio autem significaturus, quam in caelis tibi pro toleratis huc usque laboribus mercedem comparaveris; et simul docturus quid deinceps agendum tibi supersit.

32 Scias igitur velim, exercitatione sancta atque tolerantia te omnibus qui hactenus fuerunt antecellere, atque adeo majora tibi praemia jure merito manere. Jejunat quidem Elias, sed quadraginta tantum dierum curriculo: tu vero septimum jam annum hic agens sine cibis humanae vitae propriis perstas. Daniel cum feris mirabiliter versatus est; attamen cum paucis, et tempore non longo: tu vero et longo tempore et cum multis cohabitas. Si tolerantiam quoque Jobi miretur quispiam; cogites eum non sua sponte sustinuisse malorum incursum: tu vero inhospita loca tanto tempore voluntarie incolis, varii generis pluribusque tentationibus exagitatus; et nondum animum despondisti. Unum nunc desideratur, ut homines conversatione tua meliores reddas, eosque a rebus terrenis abstractos in numerum transferas caelestium civium aspiciens in exemplum, quod Christus est; a quo et ego nunc missus celeri volatu adsum. Hic post illam in monte athleticam moram reversus, homines frequenter convenit, ac leges eis praescripsit salutare. Si vero etiam suspiceris, huc me advenisse non ex numine divino: manifestum tibi comprobabo argumento, a Deo me missum esse. David namque, mirabilium divinorum praeco, sic Deum ipsum alloquitur: Tu siccasti fluvios Ethan, illos videlicet fluvios, qui jugiter manarunt, non qui torrentis adinstar recen-ter proruperunt. Et alio Psalmorum loco: Posuit fontes aquarum in desertum et exitus aquarum in sitim, a malitia habitantium in eis. Quapropter in signum, te quoque non amplius Deo propitio commorari hic posse, quae praeterfluit aqua, ipso per me jubente, defecit. Curaverat autem fertilis ille talium commentorum, per alium nequam spiritum, aquam illam prius retro agendam.

33 Verum enim vero tametsi malorum artifex, vel invitus fuerit laudator virtutis, et quam aptissimam ad persuadendum orationem protulerit, multum mellis, ut ita loquar, veneno miscens; insuper et signum ad fidem faciendam addiderit, efficiendo ut fons evanuisse sit visus; an ideo, quis esset, magnum virum latuit? Minime vero: nec enim latere poterit aes, circumfuso auri flore illitum, posteaquam lydio lupidi admotum fuerit: Lydium namque lapidem praestantissimum habebat divinus Petrus, oculum mentis, recta in Deum intentione purgatum. Fabulam itaque intelligens, modestia sua superbum illum subito confundit, paucisque verbis impostorem procul amandat; Indignus, inquit, ego sum angelica visione (qui enim aliter fieri possit?) ego qui etiam hominum conspectum fugi et fugere numquam desinam: cum me indignum cognoscam conversatione ipsorum, utpote viliorum conditione humana, atque (ut verbis Prophetæ loquar) non hominem.

34 Ille igitur, qui propriiissimum aliquod judicium, ut Apostolus ait, superbiam habet; contrariam sibi modestiam viri sancti nullatenus ferens, quam celerrime potuit, deposita larva fugam capessivit. Deus autem, qui humilibus dat gratiam, ubi-rem ejus mensuram etiam Petro contulit, non tantum in futuro seculo repositam, sed illic repositae securitatem, velut arrhabonem ei in hoc seculo praestans. Ex illo namque tempore contumeliis diabolicis liber, juste perfecteque vir magnus vitam peregit.

D
A. GREG.
PALAMA

laudibus eum
Eliæ,

Danieli,

et Jobo praefere-
rente,

E
reditum ad
homines sua-
den'te,

ac dicta sua
prodigio con-
firmante.

Ps. 73, 15

Ps. 106, 33

Fraudem ejus
cognoscens
Petrus,

F

humilitate
sua superbum
facile pellit.

Ps. 21, 7

ac multis ideo
donis cumula-
tur ■ Deo

A. GREG.
PALAMA

A peregit. Quemadmodum enim summorum montium cacumina ventis minus obnoxia sunt, quod aer illis circumfusus una cum cœli circuitu moveatur; (circuitum autem illum, per continuationem usque ad ipsa cacumina pertingentem, validiorem esse, quam impetum ventorum inferne ortorum, manifestum est) eodem plane modo, cum Petrus jam in invisibilem omnium virtutum, ut ita loquar, speculam, videlicet humilitatem, evasisset, ac cœlestis spiritus gratia afflatus perflatusque esset; nequam spirituum coloris merito in inferiorem quemdam locum dimissa abactaque est, alis eorum dissolutis ab igne divino, non secus ac cera liquescit; et, ut fabulæ referant, dissolutæ fuerunt Icarî pennæ ardentioribus solis radiis.

et pane ab
Angelis allato
nutritur.

35 Nempe divini spiritus favos, spiritibus malorum machinatoribus repulsis, eorum loco beneficos submisit, ministros; ac virum, etiam dum in terris versabatur ministris cœlestibus non inferiorem certis dierum intervallis enutrivit, pane ab Angelo delato. Eliæ quidem ministravit corvus, quæ volucris pullos suos odio prosequitur, quod symbolum notasse, aiunt, immisericordem ejus in contribules animum: Petro vero, angelicæ conversationis viro, minister Angelus, et quidem manifeste Angelus, adest, qui illi etiam manna exhibet, sponte natum et varii saporis opsonium, utpote quod pro vario manducantis appetitu variam saporis speciem semper ingerebat. Versabatur itaque magnus Petrus, velut in paradiso ac terris altiore loco, tenuia quædam indicia retinens suæ cum rebus inferioribus ac terrenis communionis; vitam, re familiari, curis, negotiis, et (quod caput est) turbidis cogitationibus vacuum agens; atque puris animi motibus ac visionibus spiritualibus quotidie gaudens, et deliciis affluens.

οὐρανοῦ περιφορᾷ συγκινουμένου τοῦ περὶ αὐτὰς ἀέρος, ἢ μέχρι καὶ ἐς αὐτὰς διὰ τῶν συνεχῶν καθικνουμένη, τῆς κάτωθεν τῶν ἀνέμων ὀρμῆς τε καὶ γένεσεως ἐπικρατεστέρα δείκνυται· τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον τρόπον, καὶ τοῦ Πέτρου νῦν ἐπὶ τὴν ἀοπτον ὥσπερ σκοπιᾶν πάσης ἀρετῆς, δηλονότι τὴν ταπείνωσιν ἀναδεδραμνυμένος, καὶ τοῦ ἀνωτάτου πνεύματος ἐμπνεουμένου τε καὶ περιπνεμένου χάρισιν, ἡ τῶν πονηρῶν πνευμάτων φάλαγξ κάτωπου παρῆται προσγκόντως, καὶ ἀπελήλαται, τῶν πτερῶν αὐτοῖς, ὡς τήκεται κηρὸς, ὑπὸ τοῦ θεοῦ διαλυθέντων πυρὸς, ὥσπερ φασὶ καὶ ταῖς ὑφ' ἡλίου θερμότησις προσβολαῖς, τὴν μετὰ τοὺς μύθους Ἰακάρου μηχανήν.

35 Ἀλλὰ γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπίπνοια, τὰς κακουργούς ἀπωσαμένη δυνάμεις, καὶ τοὺς ἀγαθουργούς ἀντεπιφέρει λειτουργούς, καὶ ἄρτῳ τρέφει, τὸν ἐπὶ γῆς αὐτῆς οὐχ ἥττω τῶν ἀνω λειτουργῶν, τακταῖς ἡμερῶν περιόδοις δι' Ἀγγέλου κομιζομένη. Ἠλίκα μὲν γὰρ κόραξ τὸ μισότεκνον ὑπηρετεῖτο ζῶον, σύμβολόν φασὶ τοῦ πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἀσυμπασθοῦς. Πέτρῳ δὲ, τῆς κατ' ἀγγέλους πολιτείας, ὁ διακομιστὴς Ἀγγέλως Ἀγγέλως σαφές· δὲ καὶ τὸ μάννα τῷ γενναίῳ ἐπιδείκνυσιν, αὐτοφυὲς ὅμοῦ τε καὶ πολυειδὲς ὄψον, ἅτε τῇ τοῦ μεταλαμβάνοντος ὁρᾷ, τὴν γευστὴν ποιότητα συμεταβάλλουσαν αἰεὶ πικρὸν. Ἐξή τούτων ὁ μέγας ὡς ἐν παραδείσῳ, καὶ τῆς γῆς ἐξηρημένῳ χωρίῳ, μικρά τινα σύμβολα φέρων τῆς πρὸς τὰ κάτω καὶ τὴν γῆν κοινωνίας· ἄσκειον, ἀπεριμέριμον, ἀπραγμάτευτον, καὶ τὸ μέγιστον, ἀφάνταστον ἄγων ζων· ἀπλαγῆς ἐπιβολαῖς τοῦ νοῦ, νοεροῖς ὁσημέραι θεάμασιν ἐντροπῶν καὶ γαννύμενος.

CAPUT VII.

A venatore inventus, ei seriem vitæ suæ exponit; et cupientem illic manere, domum remittit.

Annis 46
in eremo
exactis,

Cum hoc modo annos sex et quadraginta feliciter peregisset, soli Deo vivens, solumque contemplans, ab eoque solo vicissim contemplatus et enutritus; tandem, sub ipsum vitæ, quod aiunt, occasum, uni soli homini, eum videre, superna providentia contigit. Venator is erat, qui dum venationi operam dans, per saltum oberrat; eumque prædæ diligentius indagandæ causa late circumspectat; prodit ante oculos cerva, visu pulchra, atque ejusmodi tum magnitudine tum pinguedine, ut allicere atque adeo trahere ad persequendum se posset cupidinem venatoris. Talis igitur illic cerva alicunde e luco prosiliens progrediebatur, atque admodum lente, veluti de industria, semper fugitans, præcurrebat venatori, prædæ inhianti; sic ut nec in manus, nec intra teli jactum veniret; neque vero ita procul se subduceret, ut capi non posse videretur. Hoc modo in multam diem cerva fugiebat, fugabat venator; aut verius dicam, illa ducebat, iste sequebatur. Illa enim venatorem, ad Sanctum perduxit, iste concitato cursu antrorsum properans, oculis animoque e præda pendeat. Deinde videns repente hominem, perquam canum, squalentem, sordentemque, corrugatum, et omni operimento nudum, continuo in fugam repente se conjecit, metu correptus. Inexpectata enim visio, tametsi non admodum terrificata sit, nata est animum viri fortis in deserto percellere ac dejicere.

a venatore,
cervam in-
sequente,

invenitur
canus ac
nudus;

territum
confortat

Ἀλλ' ἐν τοῦτοις οὕτως εὐδαιμόνως ἐξ ἐπιβουλῆς ἔτη πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα, Θεῷ μόνῳ καὶ ζῶν καὶ ὀρόν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου καὶ τρεφόμενος καὶ ὀρώμενος, ὕστερον ἐπ' αὐτὰς, ὁ φασὶ, τὰς τοῦ βίου δυσμὰς, ἐνὶ μόνῳ τῶν ἀνθρώπων κρείττονι προνοίᾳ θεατὸς ἐγεργόει. Κυνηγέτης οὗτος ἦν ὃ δὴ θηρωμένῳ, καὶ τὰς λόχμας περιουστοῦντι καὶ κατ' ἄγρην ἀκριβέστερον περισκοποῦντι τὴν ὕλην, πᾶσαν ἀρπάσαι, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔλαφος ὑπεκδύσα, καλὴ μὲν ἰδεῖν, ἱκανὴ δὲ θείξαι τε καὶ πρὸς τὸ μεταδιώκειν ἐπάραι θηρατοῦ ψυχὴν, τοῦτο μὲν εὐμεγέθης, τοῦτο δὲ κατάσαρκος οὔσα. Τοιαύτη τοίνυν ἐκείθεν πόθεν τοῦ ἄλσους προαλλομένη, προήει· καὶ καταδραχὺ λίαν ἐπιτηδὲς αἰεὶ διαφεύγουσα, προῆγε τὴν θηρὰν ἐραστὴν, μήτ' εἰσὶν γινωμένη χειρῶν ἢ βελῶν, μήτ' ἐκτὸς οὕτως, ὡς δόξαι μὴ θηράσιμος εἶναι. Καὶ οὕτως ἐπιπολὺ τῆς ἡμέρας ἡ μὲν ἔφευγεν, ὁ δὲ ἐδίωκε· μᾶλλον δὲ, ἢ εἶπω ταληθεῖς, ἡ μὲν ἤγειτο, ὁ δ' εἶπετο· τῷ γὰρ Ὅσιφ φέρων τὸν ἄνδρα παρέστησεν, ὃς ἀκρατῶς ἐπὶ τὸ πρόσω σπεύδων, ὄμμα τε καὶ νοῦν τοῦ θηράματος ἐξηρητημένους. Εἴτ' ἐξαίφνης ἀνθρώπων εὐ μάλα πολὺν ἰδὼν, ἀχμῶντα, ῥυπάντα, κατέρρικνωμένον, παντὶς περικαλύμματος ἐστερημένον, πρὸς φυγὴν εὐθὺς ἐτράπετο περιδεῆς γεγυνώς· ἀπροσδόκητος γὰρ ἐπ' ἐρημίας θέα, καὶ μικρὸν δεῖμα φέρη, δύναται πατάξαι ψυχὴν ἀνδρὸς καὶ δουλώσασθαι.

37 Ὡς οὖν ἐκεῖνος, φόβου κέντρῳ νυγείς, εἰς τοῦμπαλιν ἐπιστρομμένος ἦει, γεγωνὸν ἀναδοήσας ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος

A ἄνθρωπος· Ἄνθρωπός εἰμὶ καὶ αὐτός, φησιν, ἄνθρωπε. Θάρρῶν οὖν, καὶ τῆς φωνῆς ἀφόμενος, ἐπανήκειν πρὸς ἡμᾶς προθυμήθητι. Θεὸς γὰρ ἴσως ὧ δέ σε, τῶν κατ' ἐμὲ τήμερον ἀκροατὴν ἐσόμενον, ἐπεμψε. Τῆς φωνῆς οὖν ὁ κυνηγέτης ἡσθόμενος, καὶ πρῶτον μὲν εἰς ἑαυτὸν, εἶτα καὶ τὸν Ὅσιον ἐπανελθὼν, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πρὸς ἀκρίθειαν μετ' ἱκετείαν ἐξετάσας, καὶ οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐκμωθῶν, τὴν αἰτίαν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ὁρμῆς, αὐτῆς τῆς ὁρμῆς τὴν ἔκθεσιν, τὴν ἐπὶ τὸ ὅρος ἀγωγὴν καὶ ἀνάστασιν, τὰς ἐκ τοῦ πονηροῦ πείρας, τὰ κατ' αὐτοῦ τρόπαια, τῶν ἐκ Θεοῦ χαρισμάτων τὸ πληθὺς, πάντων ἐλθὼν εἰς ἀκοήν, εἰθ' οὕτως οἰκαδ' ἀναλύσας, τοῦ σωτηρίου τοῦδε καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδίδωσι διηγήματος· ὁ δὲ παρὰ πατέρων υἱεσιν, ὥσπερ ἀγαθοῦ τινοῦ κληροῦ, παραπεμπομένου τε καὶ κατιόντος, ἤδη δὲ τινοῦ καὶ ἀνάγραπτον ποιησαμένου, μέχρι καὶ πρὸς ἡμᾶς εὖ ποιοῦν ἤδη φθάνει· τῇ τε μνήμῃ νεύζον, καὶ τῆς ὀνησίμου δυσάμεως οὐχ ὑφειμένως ἔχων, πᾶσι παντὸς ἀγαθοῦ παρὰδειγμὰ προκείμενον, καὶ βίου τοπαράπαν ἀπλανοῦς ἀρχέτυπος εἰκὼν, καὶ πάσης ἀρετῆς ἰδέα, πάσης κακίας ἀμύγῃς.

B 38 Ἄλλ' ὁ μὲν λόγος ἐπείγεται πρὸς τὸ τέλος· ἐγὼ δ' αἰσθάνομαι πολλὰ τὰ τῶν ἀναγκαίων εἰρησθαι παραλιπῶν, ὧν ὀλίγα προσθείς, καὶ ταῦτα τῶν μετὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν ὑπεργμμένων τῷ θαυμασίῳ, προσήκον ποιήσω τῷ λόγῳ τέλος. Μικρὸν οὖν αὖθις ἀναληπτέον. Τεθεσμένος γὰρ ὁ κυνηγέτης ἐκείνος τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, καὶ εἰς λόγους ἐλθὼν, καὶ γνοὺς αὐτὸ τοῦθ' ὡς ἀληθῶς ὅτα Θεοῦ ἄνθρωπον, μᾶλλον δ' ὑπὲρ ἡμᾶς φάναι, καὶ ἄγγελον ἀτεχνῶς Θεοῦ, καὶ μύστην τῶν ἄνω καὶ θεωρός· οὐ δεκάτας ἀπὸ τῶν ἐνόντων ἐδίδου, καθάπερ Ἀβραάμ· πάλαι τῷ Μελχισεδεκ ἐντυχίαν· οὐδ' ἀπὸ τῶν οἴκοι τεθησαυρισμένων ὑπισχνεῖτο κομίσειν, ἢ το ἡμῖς τῶν ὑπαρχόντων πτωχοῖς διδόναι κατὰ Ζαχαρίου· ἀλλ' ὅλον ἑαυτὸν Θεῷ, καὶ τῷ κατὰ Θεὸν ἀνδρὶ παρέξειν ἔρειτο, ζημίαν ἡγούμενος τὴν ἐπάνοδον, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ διαζευξίν οὐκ ἐπὶ νοῦν ἔχων. Ἐντεῦθεν, ταύτην ἐπαγγέλω σοι χάριν, ἔλεγε, θευτάτῃ μοι κορυφῇ, παραδέξασθαί μου τὴν συνοικίαν, ἐν' ὑπὸ σοι διδασκάλῳ ταπτόμενος, τὸ λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀσφαλῶς κατὰ Θεὸν βιώσω, δυναθεὶς διαδράναι τὰς ποικίλας τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων ἐνέδρας, καὶ πρὸς αὐτὸν φθάσαι Θεόν, τὴν κοινήν τῶν εὖ βεβιωκότων ἀνάπαυλιν· ὃς καὶ προσδραμεῖν αὐτῷ πάντα διακελεύεται, καὶ προσίουτας προσέεται φιλοφρόνως, καὶ τῶν μειζόνων ἢ κατ' ἐλπίδας ἀξιοί. Γενοῦ τοίνυν καὶ τούτῳ μιμητὴς τοῦ δεσπότου, καὶ τὴν ἐμὴν μηδამῶς ἀπαξίωσης εὐτέλειαν· τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε· σοὺ γὰρ εἰ σου τῆς θέας ἀποσχέσθαι, τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε· σοὺ γὰρ εἰ διασταίην ἀδίκου οὐκ ἀπεικόντως ἐλκύσω βίον· ὥσπερ εἰ θεσσαυροῦ μετέγειν ἐξὼν, καὶ θεσσαυροῦ τῆς γῆς ἀπάσης τιμιωτέρου, εἴτ' αὐτὸς ἐκὼν ἐμαυτὸν ἀπήγαγον, στερήσας τῆς καλῆς μετουσίας.

C 39 Ἄλλ', Οὐχί, φησὶν ὁ καὶ τὰ πόρρω προβλέπων οὗτος Πέτρος· μὴδ' οὕτως ὧ οὗτος ἀρτίως διανοοῦ. Σοὶ γὰρ δὴ καὶ σύζυγος οἴκοι κάθεται, καὶ προσήκοντες κατὰ γένος ἐπιτετράφκαται, καὶ προσέτι πρόσσεστίιν οὐσία πολλή, πολλῶν πενήτων ἐμπλήσει δυναμένη γαστέρα. Ἄγε δὴ μοι, φίλον τέκνον, βοηθὸς ἐπανελθὼν γενοῦ κατὰ τῆς ἐνδείας, τοῖς ὑπὸ ταύτης ἀφειδῶς πιεζομένοις, καὶ μὴ ἀνήσῃς ἐπαρκῶν αὐτοῖς, ἄχρι καὶ σαυτὸν ἐν ἴσῃ καταστάσεις μοῖρα. Τότε γὰρ ἴσως εὖ ποιῶν ἐπὶ τὸν αὐχένα τὸν Χριστοῦ ζυγὸν ἀναθήσῃ. Πτωχοὶ γὰρ, ὡς αὐτὸς εἶπεν, εὐαγγελίζονται· προσέχη δὲ σαυτῶ, καὶ ταῖς γρίναις ὁπόση δύναμις ἡδοναῖς τε καὶ μερίμναις ἀποταξάμενος, παρὰμενον τηρεῖν ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην, τὴν ἐπ' ὀνόματι τούτου μελέτην, τοῖς ἐν κρυπτῷ τῆς ψυχῆς ταμείοις ἀνάγραπτον ὥσπερ ἐνθέμενος· θείοις τε βίβλοις καὶ λογίοις ἐντυγχάνη ὅσοι ἡμέραι τε καὶ

Junii T. III

et ego homo sum, inquit: confide igitur, et ommissa fuga, redire ad nos nullus dubita. Fortassis enim te hodie huc misit Deus, ut rerum a me gestarum auditor sis. Venator, tali voce percepta, primum quidem ad se ipse, deinde ad Sanctum rediit; ejusque gesta diligenter ac suppliciter exquirens, a capite ad calcem perdidicit omnia: Quæ causa ad meliorem vitam instituendam stimulaverit, quis exitus secutus sit, qualiter vitam in monte instituerit, quomodo ad perfectionem ascenderit, quas dæmonis tentationes sustinuerit, quæ illo devicto trophæa erexerit, quam multis a Deo donis ac gratiis cumulatus fuerit. Hæc ille omnia cum audivisset, ac domum reversus esset; salutaris hujusce narrationis alios quoque participes facit: quæ etiam a parentibus ad filios, tamquam præclara hereditas, transmissa descendit; et tandem ab aliquo litteris quoque mandata, non sine multa utilitate ad nos usque pervenit; ac memoria sui renovata, non parum virtutis proficuae continens, exemplum omnis boni cunctis proponitur, principalis imago vitæ undiquaque innocentis, forma omnimodæ virtutis, omnimodæ labis expers.

38 Sed oratio nostra finem spectat: quamvis existimem multa, quæ dici deberant, prætermissa esse; quorum pauca, quæ post mirabilis viri ad Superos transitum contigerunt, nunc referens, aptum orationi finem imponam. Quamobrem paulo altius repetenda mihi oratio est. Postquam venator ille famulum Dei viderat, allocutus fuerat, ac verè cognoverat, hominem sanctum esse; aut potius majorem hominibus, Angelum revera Dei, cœlestem Sacerdotem, ac Deitatis contemplatorem videri; non decimas eorum quæ possidebat, uti olim Abraham Melchisedeco occurrens, largitus est; neque thesauros domi reconditos allaturum, aut dimidium bonorum suorum, exemplo Zachæi, pauperibus daturum se promisit: verum sese Deo divinoque viro totum addicere statuit, reditum supplicio sibi ducens, et omnino cogitans numquam se ab illo divellendum. Qua de causa hanc a te gratiam peto, inquiebat, vir sanctissime, ut in societatem tuam me recipias, quo te magistro reliquum vitæ meæ, curarum expers, Deo impendam; varias malignorum spirituum insidias caveam; atque ad Deum, communem omnium, qui beato fine vitam clausurunt, requiem perveniam: Deum, inquam, qui omnes ad se jubet venire, venientes benigne excipit, ac majoribus quam speraverant præmiis remuneratur. Fac igitur in hoc quoque Dominum tuum imiteris; atque exiguitatem meam quæso, ne repudies: nondum enim ab aspectu tuo, vir Dei, possum avelli. Quod si avelli me omnino velis, miserabilem imposterum, nec injuria, tracturus sum vitam: veluti si thesaurum in potestate mea haberem, et quidem omnibus mundi divitiis præstantiorem, cujus ego possessione me postea mea sponte exuerem.

39 Non sic, inquit qui futura prævidebat Petrus, non sic modo cogita, bone vir. Sedet namque tibi uxor domi, et propinqui tuæ curæ commissi sunt: accedit quod res familiaris tibi lauta suppetat, quæ plurium egenorum latrantes stomachos possit sedare. Age igitur, dilecte fili, revertere, et inopia graviter laborantibus opitulare, nec prius desine illis erogare quæ habes, quam ad parem iis redactus fueris conditionem. Tunc enim fortasse bene faciendo mereberis ut Christi jugo collum subdas: pauperes quippe, ut ipse ait, evangelizantur. Attende vero tibi ipse; voluptatibus curisque terrenis nuntium quantum fieri potest remitte; perpetuam in animo tuo serva memoriam Dei, ejusque nomen in secreto cordis tui meditando veluti inscribens, sacras paginas atque eloquia singulis diebus ho-

D
A. GREG.
PALAMA
territum
confortat

ac vitæ suæ
seriem ei
narrat.

Vita a ve-
natore nar-
rata,

ab alio
scripta,

hic ornatior
proponitur.

E
Venator vi-
ri sanctita-
tem miratus,

rogat ut
cum ipso
habitare si-
bi liceat:

F

sed bona
opera exer-
citurus,

domum re-
mittitur.
Matt. 11, 5

A. GREG.
PALAMA.

A risque singulis studiose lectita. Cumque in his anni spatium exegeris, si ad nos reverti animo collubatum sit tuo, quid te fieri velit Deus, manifestius cognosces.

ὦραι. Καὶ τοῦτοις ἐνιαυσιῶν χρόνον ἡσυχῶς, ἣν πρὸς D
ἡμᾶς αὐθις ἀφίχθαι προθυμήθης, εἴσῃ τὸ περὶ σοῦ θέλμα τοῦ Κυρίου τρανώτερον.

CAPUT VIII.

Mortui cadaver dæmonem expellit, ac navi impositum aufertur.

Post annum
cum fratre
dæmoniaco
eodem redit

Cum hæc effatus precatusque esset, sermonem abrumpit, atque a venatore recessit. Hic vero domum revertitur: jamque determinato tempore præterlapso, fratrem quem habebat a malo dæmonem insessum, cum duobus Monachis conducens, scapha ad Sanctum proficiscitur: et appulsus qua parte se meminerat recto in montem itinere progressum, interiore ejus loco Sanctum reperisse, una cum sociis vectoribus navi excendit, atque iter quod per montis latus ad virum sanctum ducebat ingreditur, citatiore passu quam alii properans. Anima quippe, quæ stimulis impellitur amoris, tametsi alis instructa sit, non satis cito desideria sua attigerit. Ita ille fervido impetu, secum ascendentes longe præcurrens, ad locum desideratum primus pertingit; atque oculis accuratius pervestigans omnia, conspicit viri sancti cadaver, admodum decenter jacens, cum spiritus inde excessisset, atque ad spiritum Dominum provolasset.

et Sanctum
obiisse
comperiens,in luctum
solvitur.Dæmoniacus
varie torquetur
viso
cadavere,

C

41 Tam acerbo ille spectaculo, veluti sagitta quadam confixus, lugubrum edidit clamorem; pectus percussit, lacrymas fudit, ingemuit, ejulavit; Quid, inquit, misero me fiet? Spe excidi, thesaurus ablati est, salute privatus sum, et quas expectabam animæ divitias omnino misere perdidici. Ita inquiebat, nondum experientia doctus, mortuum illum non exiguas esse divitias, et esse thesaurum qui possessores suos non parum juvare possit. Paulo post etiam dæmoniacus ille una cum Monachis advenit. Is continuo conclamare, contorqueri, ac toto conturbari corpore; manus indecore protendere, ac pedes pari modo movere; horrendum et non humano more oculos distorquere, atque dentes inter se collidendo indecorum strepitum et absurdum sonum emittere, et multam denique spumam ore protudere, ortam ex eo, quod crebro expiraturus expirare non posset, tum propter inordinatum organorum motum, tum propter phlegmatum profluvium, ex turbatione cerebri natum, tum quod insidens spiritus se quoque admisceret.

dæmone ipso
multis expo-
tulante cum
Petro,

42 In homine, ita miserabiliter affecto, inhabitans spiritus per os ejus sermonem promebat, quo ipsum Sancti cadaver, veluti si adhuc beatæ animæ conjunctum esset, alloquebatur: Nondum satietas te cepit, inquit, erectorum in dedecus meum trophæorum, homo insatiabilis? Tres et quinquaginta anni sunt, ex quo me crudeliter jactare, persequi, exterminare non desinis. Ad meas vero sagittas, quas non unius generis in te ego jaculatus sum, tu non secus ac adamas petra, ex nominis tui etymo restitisti; et ne nunc quidem, postquam e vivis excessisti, satis tibi egisse videris, nisi hocce etiam homuncione me expuleris; in quem, posteaquam multum prius confecissem itineris, vix tandem invento aditu irrepsi ac habito. Verumtamen non tibi parebo, non hinc excedam: cum hoc fere solum, genio meo aptum, supersit hospitium.

Tαῦτα ὁ μέγας εἰρηνικῶς τε καὶ ἐπειχάμενος, πᾶσι τε ὁμιλῶν, καὶ τοῦ κυνηγέτου διίσταται· ὃς οἴκαδε ἐπανελθὼν, ἤδη τοῦ ὠρισμένου χρόνου παρὰρρύνοντος, ἀδελφὸν ἔχων δαιμονίῳ πονηρῷ κάτοχον, μοναχοῖς τισι δύο τοῦτον συμπαράλαβὼν, δι' ἀκατίου στέλλεται πρὸς τὸν Ὅσιον· καὶ δὴ προσορμίσας, οὗ κατ' ἐὺθὺ τοῦ ὄρους ἐνδοτέρῳ τῷ γενναίῳ ἐντετυχηκῶς ἡπίστατο, συναποβαίνει τοῖς κεκοινωνηκόσιν ἐκείνοις τοῦ πλοῦ· καὶ διὰ τῆς ὑπωρείας, τῆς πρὸς αὐτὸν ἤψατο φερούσης. Συντονωτέρῳ δὲ οὗτος τῶν ἄλλων πωρεῖα χρώμενος (ψυχὴ γὰρ ἀγάπης κέντροις ἐλαυνομένη, ταχὺ ἂν οὐδ' εἰπερὰ σχοίη, κόρον σχοίη τῆς πρὸς τὰ παιδικὰ παχύτης) οὕτως οὖν ἐκείνος ὁρμῇ ζεούσῃ, τοὺς συνανιόντας πολὺ παραδραχμῶν, καὶ τῇ παλουμένῳ τῶν τόπων ἐπιστάς, ὀξύτερον τε τὴν ὄψιν ἐπιβάλλων, τὸν νεκρὸν ὄρα τοῦ μεγάλου, κοσμίως εὖ μάλιστα καίμενον, τοῦ πνεύματος ἀποδεδημηκίτος, καὶ πρὸς τὸν τῶν πνευμάτων ἐπιδεδημηκίτος Δεσπότην.

E

41 Τῇ πικρᾷ τοίνυν ἐκείνῃ θεᾷ, καθάπερ τινι βέλῃ πληγῇ, πικρὰς ἠφίει φωνάς, τὰ στέρνα τύπτων, δακρύων, οἰμώζων, ὀλοφυρόμενος· Τίς γένωμαι, λέγων, ὁ τάλας ἐγώ; τῶν ἐλπίδων ἐφεύστην, τὸν θησαυρὸν ἀφῆρέθην, τῆς σωτηρίας ἐστερήθην τῆς ἐμαυτοῦ, καὶ τοῦ κατὰ ψυχὴν μοι προσδοκίμου πλούτου τελέως ἀθλίως ἡμάρτηκα· μήπω πεῖρα μαθὼν, ὡς καὶ νεκρὸς ἐκείκος ἦκιστα μικρὸς τις πλοῦτος, οὐδὲ θησαυρὸς μικρὰ τοὺς εὐμοιρηκότας ὄνῃαι δυνάμενος. Μικρὸν ὅσον, καὶ δαιμονίων ἐκείνος συνανῆλθε τοῖς μοναχοῖς· ὃς δὴ καὶ ὑπόφωνος εὐθὺς ἦν, ἐστροβοῦτό τε, καὶ τὸ πᾶν συνεκλονεῖτο τὸ σῶμα, τότε χεῖρε προὔτεινεν ἀκόσμως, καὶ τῷ πόδε τὸν ὁμοῖον διεκίνει τρόπον, θεινόν τε, καὶ οὐ κατ' ἀνθρώπου τῷ ὀφθαλμῷ διέστρεφε· καὶ τοὺς ὀδόντας ἀλλήλοις προσαρύσσων, ἀπρεπῇ προέπεμπε ψόρον, καὶ ἀπὸ γῆ τινὰ ἡχὴν· τῆς δὲ οἱ ἐκπνοῆς ἀθρόας μὴ διεκπνεῖσθαι δυναμένης, διὰ τὴν τῶν ὀργάνων ἀτακτον συγκίνουσαν, καὶ τῇ F
διὰ τὸν ἐν ἐγκεφάλῳ κυκλῶνα συρροῖα γινομένη τῶν φλεγμάτων, τοῦ ἐνισχυμένου συναναμιγνυμένου πνεύματος, πολὺς προὔχειτο τοῦ στόματος ἀφρός.

42 Ἄλλ' οὕτω, φεῦ! ἐλεεινῶς ἔχοντος, καὶ λόγους ἐτράνου δι' ἐκείνου, τὸ ἐνοικον ἐν ἐκείνῳ πνεῦμα, καὶ τῷ τοῦ ὁσίου νεκρῷ καθάπερ ἐπὶ συνημμένῳ τῇ μακαρίᾳ τούτου ψυχῇ, διελέγετο· Οὐκ ἔλαβές πω, λέγων, κόρον τῶν κατ' ἐμοῦ τροπαίων, ἀκόρεστε, τρεῖς ἤδη καὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς οὐκ ἀνῆκες βάλλων, διώκων, ὑπερορίζων ἀφειδῶς ἡμᾶς· σὺ δὲ πρὸς τὰς παρ' ἡμῶν παντοίας τῶν βελῶν ἀφάσεις, ἴσα καὶ Πέτρος ἀδάμκας φερωνύμως δέικεῖς, καὶ οὐδενὺν γον ἀποχρῶν εἶναι σοι δοκεῖ, καὶ ταῦτ' ἐξ ἀνθρώπων γεγόνوتي, εἰ μὴ καὶ τουτονί με προσπελάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου, κατ' ὃ πολλὰς μὲν πρότερον τεμῶν ὁδοὺς, μόγις δὲ ὁμῶς πάροδον εὗρον καὶ εἰσρῆν οἰκῶ· ἀλλ' οὐ μὲν οὐ πείσομαι, οὐδ' ἐφελύσομαι, τὸ μόνον εὐφρὲς ἐμὴ σχεδὸν κατὰ γῶγιον ἀπολιπόν.

A 43 Ἐπὶ τοῦτοις, ὃ τοῦ θαύματος! τοῦ κειμένου τὴν νεκροπρεπῆ τε καὶ ὑποχον ὄψιν, ὑπ' ὅψιν ἀποθεμένου τῶν παρεστώτων, καὶ τὸ φαιδρότερον ἀμειψαμένου τὴν χροιάν, τοῦ δαίμονωντος ἀπῆλλάττετο τὸ δαιμόνιον, καπνοῦ δίκην διὰ τοῦ στόματος ἐκφερόμενον· ὥς εἶναι φάναι μικρὸν ὑπαλλάξαντα τὸ τοῦ Δαβὶδ, Εὐφρανθέντος τοῦ δικαίου (τούτου γὰρ ἄγγελος ἢ τῆς χροίας ἀλλοίωσις) ἐξέλιπεν ὥσει καπνός ὁ τοῦ Θεοῦ ἐχθρός. Τί τούτου πολλῶν μείζον εἰς θαύματος λόγον, τῶν νῦν ἢ τῶν πώποτε; Νεκρὸς ἀνέστησαν ἤδη τῶν πάλαι τινές, Ἐλίας ἐκεῖνος, Ἐλισσαῖος μετ' ἐκεῖνον, ὁ καὶ δι' ἐκείνου τῆς διπλασίονος μετείληχώς χάριτος· ἐαυτὸν δὲ οὐδεὶς, ὅτι μὴ Χριστός, ἐπὶ τῇ ζῆν ἐπανήγαγεν· οὐ δὴ καὶ οὗτος ἐγγύς, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀπαθούς διαγωγῆς, οὕτω καὶ πὶ τῶν θαυμάτων ἀφίχθαι, διὰ τῆς ἐκείνου χάριτος ἡξιώθη· εἰ δὲ καὶ τοὺς εὐ παθόντας ἐξετάζοι τις, τοσοῦτον εὐκταίωτερον ἀναδιδώσας, δαίμονος ἀπαλλαγῆναι, ὁπόσον τὸ δαίμοναν τοῦ τεθνάναι ἀπενκταίωτερον εἶεν.

B 44 Ὁ μέντοι θρατῆς ἐκεῖνος, ἐπὶ τὸ χαίρειν ὑπὸ τοῦ πενθεῖν μεταβαλὼν, ἅμα τ' ἀδελφῶ σωφρονοῦντι, καὶ τῇ συνεκδήμῳ τῶν μοναχῶν συνωρίδι, τὴν σορὸν ἀνελόμενος, καὶ τῷ πλοίῳ κοσμίως ἐνθέμενος, τὸν ἀνάπλου διὰ τοῦ πρὸς βορᾶν τετραμμένου τοῦ ὅρους ἐποιεῖτο μέρους. Τέως μὲν οὖν, ἐξ οὐρίας ἢ ναὺς ἐφέρετο· σεμνείου δὲ τινος ἀντικρὺς γενοῦσα, μὴ τ' ἐτέρου πνεύματος ἀντιπνεύσαντος, μήτε τοῦ φέροντος ἀπολιπόντος, ἀλλ' οὐδ' ὑφαιμένου, τοῖς σκοπέλοις ἐπίσης ἀμετάβαστος ἦν. Οἱ μὲν οὖν προσεπετίθουν τὴν ἀπ' αὐτῶν συνέργειαν τῇ ῥύμῃ τοῦ πνεύματος, ἢ δυνάμει εἶχον ἐρέττοντες· ὁ δ' ἐγκαίμενος, οὐ τοῦ πνεύματος ἄρα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ζώντων ἐκείνων ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος κρείττων ἦν, μᾶλλον δὲ, ὁ καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων Κύριος, παρ' οὗ πάνθ' ὑπερφυῶς ἐτελείτο... τοῦ μὴ καταλιπεῖν τοῦτο τὸ θεῖον ὅρος, τῆς ἐναγωνίου βιοτῆς ἀνήκοον, τοῦ κατὰ Δανιὴλ τῶν ἐπιθυμίων ἀνδρός, τοῦ θεοῦ τούτου Πέτρου δηλαδὴ. Τοῦ πρόσω τοῖνον κοινῇ πάντες ἀπογύοντες, ἔκρουσαν τότε πρύμναν, καὶ οὕτω πειθηνίῳ τῷ πλοίῳ χρυσάμενοι καταΐρουσιν ἐπὶ τὸ καταντικρὺ σεμνεῖον ἐκεῖνο, κἀνταῦθα τὴν ἐπέραστον ἐκείνην ἀκουσίως ἐναποτίθεναι σορὸν. Ἀλλὰ γὰρ τῶν ἐνταῦθα γενομένων θαυμάτων καταλέγειν τὸ πλήθος, ἐπίσης οὔτ' εὐκαιρον, οὔτε δυνατόν.

D 43 Ad hæc, o miraculum! quod jacebat cadaver, emortuam pallidamque faciem in adstantes obvertit, eamque lætiori colore induit: tum ilico recedit ab energumeno dæmon, per os ejus adinstar fumi elatus; ut modice mutato Davidico illo uti liceat: Lætante justo (lætitiæ quippe index erat coloris mutatio) defecit sicut fumus inimicus Dei. Quodnam hoc factum majus miraculum dici potest, aut nostra aut majorum memoria, contigisse? Nonnulli jam pridem revocarunt mortuos ad vitam, videlicet Elias et post hunc Eliseus, qui per illum etiam duplicem gratiam adeptus esset: sed nemo unus, si Christum excipias, seipsum vitæ restituit. Ad Christum autem, gratia ejus adjuvante, Petrus, uti vita perturbationibus superiore, ita etiam gloria miraculorum, propius accedere meruit. Si quis vero etiam, quinam ejus beneficentiam experti sint, exquirat; noverit is tanto optabilius esse liberari dæmonio, quam resuscitari a mortuis, quanto morte ipsa tristius est a dæmonio vexari.

44 Venator porro ille, verso in gaudium luctu, una cum fratre sibi jam restituto, binisque Monachis viæ comitibus, cadaver tollit, navigio decenter imponit, ac versus borealem a monte plagam renavigat. Et secundo quidem ferebatur vento navis, donec e regione cujusdam cœnobii provecta, nullo alio in contrarium flante vento, et secundo illo non ponente, imo nec imminuto, non aliter quam scopulus, loco eodem immota hæsit. Vectores igitur suam cum impellente vento conferebant operam, toto conatu remis incumbentes. Sed mortuus ille qui jacebat in navi, non modo ventis, sed ipsis etiam vivis hominibus immensum viribus præstabat; aut potius præstabat ille, qui mortuorum æque ac vivorum Dominus est, a quo cuncta perficiebantur egregie, ut ne sacer hic mons perderet inauditam laboriosæ vitæ memoriam viri, uti Daniel ait desiderium, divini videlicet Petri nostri. Ulteriore itaque progressum omnes simul desperantes, puppim antrorsum pepulerunt: atque ita obsequens sibi navigium nacti, appulerunt ad monasterium illud, quod e regione positum erat, ibique amatum impense cadaver illubentes deponunt. Multitudinem vero miraculorum, eo in loco patratorem, deinceps enumerare, æque importunum ac impossibile foret.

A. GREG.
PALAMA
et ex hospilio
illo suo
fugiente.

Ps. 67, 3

Cadaver
impositum
navi,
E

quæ medio
cursu immota
hæret

defertur ad
proximum
cœnobium,

ubi multis
miraculis
claret.

C

CAPUT IX.

F

Depositum Photocomi sacrum corpus dæmoniacos sanat, ac templo festoque honoratur,

Ὅς δ' ἀνωτέρω φθάσας ἐδήλωσεν ὁ λόγος σύμπλους γεγενῆσθαι τῷ κυνηγῆτι, μηκέτ' ἀνεκτὸν ἡγεῖσθαι διαστήναι τῆς ἀγίας ἐκείνης σοροῦ, σκηψάμενοι, δέονται μὲν ὑποδεδῆχθαι τε καὶ συνετετάχθαι μετὰ τῶν αὐτῆς εὐμοιργημάτων ἐκείνων, ὥς διὰ τέλους ἐκεῖ βιώσονται· προσολίγον δὲ παραμεμνηκότες, ὑφαιροῦνται τὸ θαυματοποιὸν ἐκεῖνο σῶμα, καὶ τῆς Θράκης διαπόντιοι μεταβαίνουσιν· οὐ δὴ πού καὶ κατατιθέασιν αὐτὸς οὐχ ἐκόντες εἶναι. Μεταξὺ γὰρ πορευομένων, ὁ τοῦ ἀρίστου καιρὸς ἐφαστήκει· καὶ ὁ παρακείμενος σφίσι τήνικαῦτα τόπος οὕτω τυχὼν, πρὸς ἀρίστου ἀρίστος ἐτύγχανεν ὢν· πηγὴ μὲν γὰρ ἐκεῖθεν ἀνερρήγνυτο, διεϊδής μὲν ἰδεῖν, ἰδέα δὲ πεινῶν κύκλῳ δὲ περὶ αὐτὴν μαλακὴ τις ἐτεθλῆκει πόα, διαίτη τε καὶ καταλύσει χάρειν· καὶ πού καὶ φυτὰ τῇ θαξόδῳ παραπεφύκει τοῦ ὕδατος.

Illi autem, quos supra indicavit oratio nostra una cum venatore vectos fuisse, neutiquam ferendum putantes, sese a sacro illo thesauro avelli; simulanter rogant quidem ut recipiantur atque annumerentur in illic feliciter commorantium numerum, ibidem vitam et ipsi finituri; post moram vero non diutinan auferentes thaumaturgum illud corpus, in Thraciam trajiciunt, ibidemque illud denuo deponunt inviti. Dum enim iter faciunt, instante prandii tempore, locus, qui prope tunc aberat, ad illud parandum aptissimus eis forte visus est. Fons quippe inde manabat, aspectu pulcher et gustu suavis: circum autem ipsum mollis virebat herba, gratum præbens recubitus ac diversorium; ibidemque non deerant arbores, ad aquæ decursum plantatæ.

Corpus trans-
fertur in
Thraciam

A. GREG.
PALAMA
dæmoniis
multis ad
illud con-
currentibus,

A 46 Ex altis itaque ramis linteum, quo pretiosum cadaver, ipsis viventibus vigore præstantius, involutum erat, suspendunt; ejusque umbram ipsi subeunt, ac assidentes fonti proferunt quos penes se habebant cibos, atque manducant. Cum repente innumerabilis multitudo omnis ætatis, concurrentes altumque vociferantes, et manus horrendum contorquentes, impetu in ipsos invadunt, summa se injuria affici a Petro et male torqueri lamentantes. Lamentationis autem hæc summa erat, quod a Petro tum aliis pluribus e locis, tum ex hoc ipso expellerentur.

ex pago
Photocomi,

47 Prope enim a fonte aberat pagus, Photocomis nomine, in cujus vicinia olim porticus constructa fuerat, ubi ingens multitudo dæmoniorum morabatur; quæ Petrum adesse sentientes, manere loco illo nequiverunt. Quo enim pacto dæmonia, quæ meræ tenebræ sunt, virum cœlestis luminis indeque promanantis gratiæ plenum, ferrent præsentem? Quemadmodum enim adorandum illud Christi corpus, quod eandem cum subsistente Verbo divino personam habebat, etiam tum cum triduo ab anima separatum fuit, non item separabatur a Deitate; ita pariter corpora illorum, qui dum vivebant Spiritum sanctum consecuti fuerunt, ne quidem post mortem, ab eodem inhabitante Spiritu divino deferuntur. Idem sane spiritus qui etiam illic tunc aderat, adventu suo obstacula diffians, inimicorum spirituum terrefaciebat fugabatque agmina, quæ universam Photocomin impudenter invaserant, ejusque incolas omnes in furorem egerant atque commoverant: sed nihil quidquam omnino lucris inde retulerunt, quam ut aperta fuga sua se victos testarentur.

ac libertatem
recuperantibus

qui etiam
sacrum cor-
pus sibi re-
tinent,

48 Nam turba illa hominum furore percitorum, ilico sanæ menti modestiæque restituta, prius etiam quam ad suspensum, quod diximus, beati Patris linteum contingerent, inconditos antea clamores in cantica decora commutarunt. Atque hoc pacto sui compotes celeriter reddit, miseram porro se victuros vitam arbitrabantur, si contingeret, communem salutis suæ vindicem a se avelli: et sibi ipsis merito timentes, ne illo ablato, miserabilius aliquid prioribus miseriis ferendum foret; averruncum illud malorum corpus sibi retinuerunt; non tamen vi; sed inductis ad hoc, qui corpus attulerant, Monachis: quibus pecuniam insuper dantes, et sibi divinum illud corpus cum psalmis et canticis spiritualibus, auferentes, nec non publica ac celeberrima pompa deducentes, in pagum suum transtulerunt, aut potius pagum eidem dicarunt.

multa mi-
racula ope-
rans,

morque,
templo ex-
tructo

et annuo fe-
sto honora-
tum.

49 Jam vero quænam oratio miraculorum ejus quæ hic increbuerunt, multitudinem enumeret? Qui enim prius affectos male oculos habuerat lince acutius videbat: qui heri ac pridem surdus fuerat, quemlibet auribus sonum percipiebat: alius olim magis fere mutus quam piscis, expedite movebat linguam: alii aliorum membrorum capti usu, eundem statim recipiebant corroborati. Erant, qui toto corpore ita affecti essent, ut gravi malo periclitarentur de vita; sed momento temporis sanitati restituti sunt, gaudentibus omnibus, plaudentibusque et pœana canentibus. Insuper bonorum suorum partem non exiguum quisque conferebant, consecrabant ei partem agri sui carissimam, atque ædem pulcritudine eximiam construebant, eamque pretiosissimis donis adornabant. Obtinet autem vir sanctus non istam solum ædem, sed ipsam quam maxime regionem illam, cum aliis non paucis, ubi laudibus effertur, miraculis inclarescit, atque annua colitur celebritate. Placet nimirum mihi qui ait, probos viros, cum mortui fuerint, ubique terrarum sepulcrum obtinere, quia ubique opera ab iis præclare gesta in ore omnium versantur.

46 Ὑποῦ τοιγαροῦν τῶν πτόρων ἐξαρτήσαντες τὴν D
ὀθόνην, ἣ τις ἐντεθησαυρισμένον εἶχε τὸν τῶν ζώντων ἐνεργέστερον νεκρὸν, ὑπελθόντες αὐτοὶ τὴν σκίαν, καὶ τῇ πηγῇ παρακαθίσαντες, παρέβαλον τε τῶν ἐνόντων ἐωδύμων, καὶ ἄπτοντο τροφῆς· ἐξαίφνης δὲ πλήθος ἀριθμοῦ κρείττον, ἐκ πάσης ἡλικίας συγκεκροτημένον, μέγα ἀνακράζοντες προσήλανον, ὁρμῇ τε χρώμενοι, καὶ περιδι- νῆσαι τῶν χειρῶν ἀσχήμονι, τὰ μέγιστα τε ἀδικεῖσθαι λέγοντες, καὶ κακῶς ὑπὸ τοῦ Πέτρου πάσχειν· οὗτος γὰρ ἦν ἡ πᾶσα τῆς κραυγῆς ὑπόθεσις, ἐγκαλούμενος ὅτι πολ- λαχόθεν τε ἄλλοθεν, κρείθην ἀπήλανεν αὐτούς.

47 Τῇ γὰρ πηγῇ παρήκει κόμη, Φωτοκόμης ταύτη τὸ ἐπώνυμον· πλησίον τοῦτον παρ' αὐτῇ, ἐκπαλαιοῦ στοά τις ἦν ἀνυποδομημένη. Ταύτῃ σύστημα δαιμονίων παμπληθές ἐπεχωρίαζε· ταῦτα τῆς τοῦ Πέτρου παρουσίας ῥηθημένα, μένειν ἐπὶ χώραν οὐκ ἐδύνατο· πῶς γὰρ ἂν, σκότος ἀτεχνῶς ὄντα, τὸ φωτὸς τοῦ ἀνωτάτου μέτοχον καὶ τῆς ἐκείθεν χάριτος δοχείον, ἔσχεν ὑπομεῖναι παρὼν; Ὡςπερ γὰρ τὸ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως εὐμοιρικός τῷ ἐνυποστάτῳ Λόγῳ προσκυνητὸν ἐκείνο σῶμα, καὶ τῇ τριημέρῳ διαζεύξει τῆς ψυχῆς, ἥμισυ διέστη τῆς θεότη- τος· οὕτω καὶ τῶν ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ ζῆν τετυχη- κόντων, εἴτα τεθνηκότων, τὸ ἐντοκισμένον ἐκείνο θεῖον πνεῦμα, τῶν νεκρῶν σωμάτων οὐκ ἀφίπταται. Τοῦτ' ἄρα καὶ τὴν καὶ διὰ τῆς ἐπιδημίας ἀντιπνεῦσαν, τὰς τῶν ἀντικειμένων πνευμάτων ἐξωθῶν διαταράττει E
φάλαγγας, αἱ δὲ πανδημίαι τῷ Φωτοκόμῃ εἰσεκώμασαν, καὶ πάντας ἐκδρακεύσασαι, συγκινύουσαι ἤσαν· μηδὲν πάντως ἐκ τούτου κερδάναι δυνηθεῖσαι πλέον ἢ τὸ φανε- ρὰν τὴν σφετέραν ἐκ τῆς ἥτης καταστήσαι φυγὴν.

48 Ὁ γὰρ μεμηνὼς ἐκεῖνος τῶν ἀνθρώπων δῆμος, φθάνει μεταδεδεικνῶς ἐπὶ τὸ σῶφρον τε καὶ εὐσχημον (καὶ πρὶν ἢ φθάσαι προσεγγίσει τῇ ἀπρωρημένῃ τοῦ Πατρὸς σοφῇ) καὶ δὴ τὰς ἀπρεπεῖς φωνὰς παραντίχα μεταποίησαν εἰς εὐπρεπεῖς ᾠδὰς. Οὕτω δὲ ῥαδίως ἀπὸ πλ- λαγμένοι τῆς ματίας ἀδιδωτὸν ᾤοντο τὸν βίον, εἰ συμ- βαίῃ τοῦ κοινοῦ τούτοις σωτῆρος ἀποσχεῖσθαι· περὶ σφίσιν αὐτοῖς εἰκότως δεδιότες, μήποτε καὶ σχετικώτερον τι τῶν προτέρων ὑποσταῖεν, τὸ ἀλεξίμακον ἐκείνο σῶμα παρακα- τέχοντες· βία μὲν οὖν, πείσαντες δ' ὁμοῦ τοὺς διακομι- στάς ἐκείνους μοναχοὺς, τοῖς μὲν χρήματα ἐπέδωκαν, αὐτοὶ δὲ τὸ θεῖον ἐκείνο σκῆνος ἀνελόμενοι, ψαλμοῖς τε καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, πομπῇ τε δημοσίᾳ καὶ ἄλλως φιλοτιμωτάτῃ χρώμενοι, προέπεμπόν τε καὶ ἀνετίθεντο τῇ κόμῃ, μᾶλλον δὲ αὐτῇ ταύτῃ ἀνετίθουν.

F

49 Ἀλλὰ γὰρ τίς ἐνταῦθα λόγος, τῶν ἐπιδατηρίων θαυμάτων τὴν πληθύν ἀπαραριθμῆσαι τ' ἂν; ὁ μὲν γὰρ ὀξύτερον λιγγέως ἔδλεπε, πρότερον τῆς ὕψεως πονηρῶς ἔχων· ὁ δὲ τὰ ὄντα ψόφῳ εἶχεν ἀντιληπτικά, χθές καὶ πρὸ ταύτης ἐκκεκωφμένος· γλῶτταν ἕτερος εὐλαλον ἐκίνει, τῶν ἰχθύων σχεδὸν ἀφωρότερος τυγχάνων πρῶν· καὶ ἄλλος ἄλλου τοῦ πονήρως ἔχων τῶν μελῶν, παραχρη- μα πάντες ἀνερόνουντο· ἔστι δ' ὦν τὸ σῶμα πᾶν, δεινῆς νόσου παρανάλωμα· κινδυνεύον ἔσθαι, πρὸς ὑγίαν ἐν ἀναρεῖ μετεποιεῖτο. Καὶ πάντες ἔχαιρον, ἐκρό- τουν, ἐπαιάνιζον· καὶ τῶν οὐσῶν δὲ συμφύροντες ἦσαν ἕκαστος οὐ μικρὰν ἀπόμοιραν, ἀφιέρωσάν τε μέρος αὐτῷ γῆς τὸ χαριέστατον, καὶ νεῶν νεουργήσαντες ἀνή- γειραν περικαλλῇ καὶ πολυτιμῇ τοῖς ἀναθήμασι κεκοσμη- μένον. Ἐπέχει δὲ αὐτὸς οὐκ ἐκείνου ἄρα μόνον, ἀλλὰ καὶ τουτονὶ τὸν χώρον μάλιστα, σὺν οὐκ ὀλίγοις ἄλλοις, ἐφ' ὧν ἄδεταί τε καὶ θαυμάζεται, καὶ τοῖς ἐτησίαις τιμᾶται τελεταῖς· ἐπαινῶ γὰρ τὸν εἰπόντα, τοὺς ἀγαθοὺς τῶν τεθνηκότων ἐπὶ πάσης γῆς τεθάφθαι, τῇ διὰ πάσης τὰς σφίσιν ὑπηρεμέναις ἀριστείας ἀνακηρύττεσθαι.

A 50 Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις, μικροῦ δὲ λέγειν ἄπασιν, συνεθένηκε τὸ ἀριστεύειν· ὁ δ' ἡμῶν μέγας ἐν πατράσιν οὕτως Πέτρος, καὶ μετὰ θάνατον ἀθάνατός ἐστι δι' αἰῶνος ἀριστεύς· καὶ ὁ πάντων ἐστὶ μέγιστος, ὥς οὐκ ἐνταυθοῖ μόνου τούτου μέγα κλέος ἐστίν· οὐ δ' ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάσης ὅση τῷ νόμῳ τῆς χάριτος ἰθύνεται, καὶ τοῖς τῶν εὐαγγελικῶν λογίων εἵκει θεσμοῖς· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν οὐρανόν, καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῦ περὶ Θεοῦ δυνάμεις, αἷς καὶ αὐτὸς ἐνδυναμῶν νῦν. Ὁ γὰρ μόνος τῆς θείας ὅν τυγχάνει φύσεως, τὸ πανταχοῦ παρῆναι, τοῦτ' ἐκεῖνος κατὰ τὴν ὑπὸ Θεοῦ δεδομένην αὐτῷ χάριν ἀπηνέγκτο, παρὼν μὲν τοῖς ἐπὶ γῆς, δι' εὐφρήμου καὶ ἀνεπιλήστου μνήμης, ἐν δ' οὐρανῷ τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἁγίοις ἐναριθμῶς διατελῶν, καὶ τὴν μετ' ἀγγέλων περὶ Θεοῦ συνεξιλέττων ἄλκην χορεύων.

B 51 Οὕτω ζῶν μὲν πάντα ἀπεκτίσατο, θανὼν δὲ πάντα ἐκλήρωσατο· καὶ τὴν οἰκουμένην φυγῶν ἔτι περιῶν, τὸν οὐρανόν ἀποδιδούς ἀντέλαβε, μᾶλλον δὲ πρὸς τῇ γῇ καρκύνον προσεκτίσατο· καὶ τὴν πάντων αἴσθησιν λαθὼν κατὰ τὸν βίον, νῦν ἐξ ἀνθρώπων γεγυνώς, πᾶσαν πάντων αἴσθησιν καὶ τέρπει καὶ ὀνίνησι. Κεῖται μὲν γὰρ ὀλίγου δεῖν, ἐπὶ τὰς ἀπάντων σὺν θαύματι γλώττας, φθάνει δὲ μικροῦ παραπλησίως, ἐπὶ τὰς ἀπάντων ἀκοάς, καὶ θέαμα πρόκειται προσκυνητῶν, καὶ δι' ἀφῆς λυσιτελέσαστον· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεθαρμόζει δυνάμεις, τοῖς κατὰ τὸν οἰκεῖον βίον ὑποδείγμασι πάντας ἐκδιδάσκων, οὗ δὲ ταύταις, καὶ ὅπως, καὶ ἐφ' ὅσον χρηστέον. Καὶ οὕτω παντοίως πάντας εὐποιῶν, καὶ κοινὸν προκείμενος ἀγαθῶν ἀπάντων προταγεῖν, ἀρετῆς ἡγεμὼν, φυγαδευτῆς κακίας, ἀπάντων παντοῖος προμηθεύς, ποριστὴς ἐν ἀπορίαις εὐμήχανος, καὶ, συνελόντα φάναι, πρὸς πᾶν ὅτου τις ἀνδρόειτο βοήθης ἐτοιμώτατος, μᾶλλον δὲ πρὸς πᾶσαν λογικὴν φύσιν, ἀρμοζόντως ἑαυτὸν σὺν Θεῷ μεταποιῶν, καὶ διώκτης μὲν δαιμόνων, εὐεργέτης δὲ ἀνθρώπων, συμπολίτης δὲ ἀγγέλων ὢν.

C 52 Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἑαυτὸν προῦθκεν ἡμῖν χοῦμα τε μέγα, καὶ φάρμακον πρὸς πᾶν εἶδος θεραπειᾶς διαρκές, ὑπόδειγμά τε φιλοσοφίας ἀληθοῦς, τοῖς κατ' ἀρετὴν βιοῦν προελομένοις, καὶ τοῖς περὶ λόγους μέγα δυναμένοις ὑπόθεσιν ἀρίστην, καὶ κοσμεῖν οὐδὲν ἔττον, ἢ κοσμεῖσθαι πεφυκυῖαν. Ἡμῶν δ' οὐδεὶς ἀπάντων, οὔτε μιμήσασθαι τοῦτον διὰ τέλους, οὔτε πρὸς ἁξίαν ἐπαίνεσθαι δύναται· ἀν' εἰ δ' ὅπως ἀν' ἕκαστος ἔχει δυνάμειος ζήλοῦ τε καὶ εὐφημοῖα, πρεπόντως ἀν' ἡμῶν δὲ δὴν διὰ τούτου τὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἕνα κατ' οὐσίαν, τοῖς εὐφρονοῦσι πιστεύομεν Θεῷ, ὅς ἐστι θαυμαστός ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

D 50 Alii quidem, parum abest quin dicam omnes, cum morte cessant laudabiliter operari : hicce vero magnus Pater noster Petrus etiam post mortem immortalis mirabilia patrat per secula : quodque omnium caput est, non hic modo ac toto terrarum orbe, qua gratiæ dirigitur legibus atque evangelicorum oraculorum obedit scitis, summa Petri elucet gloria ; sed ipsum quoque cælum penetrans, angelicis Potestatibus, quibuscum nunc ipse versatur, in æstimatione est. Quod enim soli divinæ naturæ competit, ubique præsentem adesse ; id Petrus per collatam sibi divinitus gratiam consequi meruit : utpote qui in terris cum hominibus versetur, per claram atque indelebilem memoriam sui : et in cælo Sanctis qui a seculo sunt annumeratus, cum Angelis circum Dei thronum choreas sine intermissione ducit.

E 51 Ita ille, cum vivebat, omnia abdicavit ; cum mortuus fuit, omnia consecutus est : cum vita supererat, mundum fugit ; cum illam morte clausit, cælum recepit ; aut potius terræ cælum adjunxit sibi possidendum. In vita olim sua sensus latebat omnium ; nunc vita functus, omnes omnium sensus delectat et juvat. Nam linguæ propemodum omnium cum admiratione de ipso loquuntur ; similiter ad omnium ferme auditum laudes ejus perveniunt ; proponitur ipse oculis spectaculum adorabile, et contractatione sui perutile. Neque sensus tantummodo afficit, verum etiam animæ facultates ad virtutem recte componit ; omnes vitæ suæ exemplis docens, ubi, et quo modo, et quantum facultatibus illis utendum sit. Atque ita omnimode omnibus bene faciens, factus est bonorum omnium communis apotheca, virtutis magister, expulsor vitiorum, bonorum omnis generis provisor, facilis in rebus angustis suppetitor ; et, verbo ut dicam, in necessitatibus cunctis adjutor paratissimus. Præcipue tamen erga quamlibet ratione præditam naturam conformiter Deo se gerebat, fugator dæmonum benefactor hominum, contubernalis Angelorum.

F 52 Ita ille quidem se ipsum nobis præbuit thesaurum magnum ac medicinam, omnis generis morbos egregie curantem. Præbuit item se omnibus, sancte vitam instituere volentibus, philosophiæ Christianæ exemplar ; nec non iis qui dicendi facultate excellunt, optimum argumentum, non minus aptum ad commendationem laudati, quam laudantis ipsius. Nostrum vero omnium nemo unus ipsum aut perfecte imitari, aut pro meritis laudare quiverit : quod si quis tamen facultate imitandi atque laudandi polleat, præclare profecto fecerit, glorificans per ipsum, quem recte sentientes credimus trinum in personis, unum si essentia Deum, qui mirabilis est in Sanctis suis, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

DE S. JOANNE MILITE

FORSAN ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO

G. H.

Ex Fastis Græcorum et Raderi nostri conjectura.

Cultus
sacer.

Iⁿ MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, nobis a nostris Parisiensibus concesso, et in Menæis excusis et MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, aliisque celebratur Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ στρατιώτου, Memoria S. Joannis Militis, aut (ut aliqui volunt) στρατηλάτου Ducis, aut

illustris et emeriti Militis. Quis ille sit, ex tam paucis verbis, non addito loci aut temporis indicio, difficile scitu est. Mathæus Raderus noster, in suis Observationibus, omnino arbitratur illum esse Joannem militem Alexandrinum, cujus aliquam Vitam in Prato spiritali cap. 23 profert Joannes Moschus his verbis:

Vita Joannis
Militis
Alexandri-
ni.

A *verbis* : Hoc etiam nobis idem Abbas Palladius nar-
ravit, dicens : Erat in Alexandria Miles quidam
(Græce τις στρατιώτης) Joannes nomine, hunc ha-
bens ordinem vitæ. Diebus singulis a mane usque
in horam nonam sedebat in monasterio solus, juxta
gradus S. Petri, cilicio indutus, et sportellas texens,
tacens omnino, et nulli quidquam loquens. Sedebat
autem laborans manibus suis, atque hoc solum ca-
nebat dulciter : Domine, ab occultis meis munda
me, ut non confundar orans. Hunc versum cum
dixisset, una ferme hora tacebat : et rursus eum-

dem resumebat versum, ipsumque septies per totam D
diem repetebat, nihil omnino aliud dicens. Hora
autem nona exuebat cilicium, induebatque mi-
litarem habitum, id est, indumenta sua, atque ita
ad propria signa properabat. Cum hoc et ego an-
nos octo mansi, multumque ædificatus sum in si-
lentio et instituto suo. *Hæc ibi. Si ergo hic intelliga-
tur, palæstra ejus fuit Alexandria Ægypti, et tempus
vitæ circa annum Sexcentimum, aut proxime sequen-
tes.*

DE SANCTO ZENONE

A GRÆCIS HONORATO

G. H.

XII JUNII

Varii Zeno-
nes. Epp.

B *N*omen Zenonis celebre pridem fuit ab antiquis
Philosophis ad Romanos Consules et Impera-
tores translatus. Plurimos vero in hoc opere
recolimus sanctos Martyres, hoc nomine ap-
pellatos. Dedimus etiam xi Aprilis illustrem Episco-
pum Veronensem, Zenonem dictum. Est et alius
xxvi Decembris celebrandus, Zeno Episcopus Maju-
mæ in Palæstina, ad dictum diem Martyrologio Ro-
mano inscriptus. Tertius est S. Zeno, Episcopus et
Martyr in Lydia, ex variis Martyrologiis Latinis re-
latus die xxvii Aprilis. Alius S. Zeno, Apostolorum
discipulus, et creditus Episcopus Diospolitanus in
Ægypto : cujus memoria celebranda et examinanda
erit die xxvi Sept. Varii denique. Alii ejusdem no-
minis Episcopi subscripserunt Conciliis ; ita Zeno
Episcopus, interfuit Concilio Romano anno cccxxiv ;
et Zeno Episcopus Tyrius Concilio Nicæno anno
cccxxv ; iterumque Zeno Tyriensis Episcopus Con-
cilio Romano anno ccclxix ; Constantinopolitano, anno
ccclxxxi ; et Zeno Teuchirorum seu Zeutyrensis
Episcopus ; atque Zeno, Curii, Cypri, aut Cyrenes,
qui subscripserunt Ephesino, anno cccgxxxi ; Zeno
denique Rhinocurensis Chalcedonensi anno ccclli.

an hic Epi-
scopus du-
bitatur

Hæc dicta sunt, si forte S. Zeno, hoc die relatus
*fuert illorum aliquis. Nam in Menæis excusis sic le-
gitur : Τῶν ὁσίων Ζήνωνος καὶ Τροφιλίου Ἐπισκόπων.
De Tryphelio seu Trophilio Episcopo in Cypro, cum
Martyrologio Romano et Menæis MSS. agemus se-
quenti die. Quid si Zenonem arbitraremur supra rela-
tum Majumæ Episcopum, quem alio die necdum repe-
rimus a Græcis relatum ? Interim ad diem præceden-
tem xi Junii referuntur SS. Zeno et Triphyllius in
Menæis Chifletianis, et solus posterior appellatur Epi-
scopus ; de Zenone autem ista leguntur Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ
ὁ ὁσιος Ζήνων, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. Eadem die S.
Zeno, in pace vitam finit : ubi hi etiam adduntur
versus.*

Χριστῷ συνέστην, ὥσπερ ἤλπισε, Ζήνων
Τὸ τῆς γραφῆς γάρ, Ἐλπίς οὐ κατασχύνει.
Assistit, ut speravit, jam Christo Zeno
Scriptura namque, Spes non confundit, ait.

Ambo referuntur in MS. Synaxario Constantinopoli-
tano, et Menæis MSS. Ambrosianis : sed ob titulum
Episcopalem non integre ibi scriptum dubitamus num
is de utroque, an autem de ultimo solum accipiendus
sit.

DE S. JULIANO

HEGUMENO CONSTANTINOPOLI

SYLLOGE, de ejus cultu et sepulturæ loco.

G. H.

XII JUNII

Memoria
sacra.

Liba mona-
sterium CP.

S *ynaxarium MS. Ecclesiæ Constantinopolitanæ*
*jam supra laudatum, ista de hoc Sancto sugge-
rit : Τοῦ ὁσίου Ἰουλιανοῦ τοῦ εἰς τὰ Δέξα ἐν τῇ*
Δαγούτῃ. In Menæis excusis sub finem legitur, ἐν
τοῖς Δαγύτοις, pro quo in MSS. Chifletianis habetur, ἐν
τῇ Δαγούτῃ. Raderus noster arbitratur, quod Liba
*haud procul abest a Nitria Ægypti : sed vocem Da-
gati, seu Dagatæ aut Daguel sibi ignotam fatetur. Ar-
bitror ego in ipsa Constantinopoli partem objectam*
Thraciæ cum suburbio, Liba dici. Nam in Vita S.
*Nicolai Studitæ, a nobis ad diem iv Februarii illustra-
ta, num. 13, Huni ad Liba regiones vastarunt, et*
num. 44, vir quidam pretium redemptionis animæ
divitias egenis large impertiens, in urbe ad partes
*Liba semotum locum ac quieti aptum coemens, pro-
posito animi rectissimo, viro sancto Nicolao offert,*
commodam ea largitione amanti quietem præstans ;
*quem is locum Dei gratia illustre tandem monaste-
rium, optimam in eo a principio basim figens, effecit.*
Cantacuzenus etiam lib. 1 cap. 40, asserit corpus

Irenes, uxoris Andronici Junioris, Bysantium depor-
tatum in Libis monasterio, magnifice ac regia pompa
funeratum fuisse. Carolus du Fresne Cangii To-
parcha, lib. 4 Constantinopolis Christianæ cap. 6 num.
55, meminit hujus S. Juliani, xii Junii relati, et du-
bitat an non legendum Δεός, cujus appellatione ex-
titit Ecclesia Deiparæ dicata : quam sub Leone Phi-
losopho Imperatore restauratam fuisse, legitur apud
eundem Carolum cap. 2 num 26. In Menæis MSS.
Chifletianis hi versus adduntur.

Ἰουλιανὸς θάπτεται, Πατὴρ μέγας,
Τάφου τὸν ὁδὸν ἡμερῶν πλήρης φθάσας
Julianus magnus sepelitur Pater,
Plenus dierum ingressus sepulchri viam.

Ex his omnibus videtur colligi posse, S. Julianum
fuisse in dicto monasterio magnum Patrem ; sive He-
gumenum, ibidemque sepultum sacram venerationem
obtinuisse. Fuit dictus Nicolaus Studita seculo
Christi nono, quod videtur etiam de hoc S. Juliano di-
cendum.

Titulus ma-
gni Patris.

DE

DE S. CUNERA VIRG. MART.

RHENIS APUD BELGAS IN DIOEC. ULTRAJECTINA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

§. I. De genere et ætate Sanctæ verosimilior conjectura, quam fides sit Legendæ, quæ sociam S. Ursulæ facit.

CIRCA AN. DCC.

Situs loci,

ubi corpus
elevatum a
S. Willibrordo

B

Synopsis
Legendæ male
consulæ,

C

ubi Cunera
dicitur una
sociarum S.
Ursulæ;

adeoque secu-
lo 3 vel 4
vixisse,

Rhenen oppidum est ditionis Ultrajectinæ in Belgio, ad dexteram nunc Rheni fluminis ripam, olim ad lævam situm; et ideo fortassis plurali nomine dictum antiquitus, quod esset inter duos Rhenos; Novum scilicet, qui hisce in partibus Leeka nunc dicitur; et Veterem, cujus ægre nunc vestigia nisi interrupta invenias. Infra ipsum locum sedet Batavodurum, vulgo wykter-Durstede, supra Vadum nunc Wagheninghe nuncupatum: intra quem tractum et ultra religiose colitur S. Cunera Virgo Martyr. De ea hodie in Additionibus ad Usuardum Molanus: In oppido Rhenensi elevatio S. Cuneræ, Virginis et Martyris, facta scilicet a S. Willibrordo Trajectensi Episcopo, adeoque intra annum DCXCIV et DCCXLIV: per annos enim omnino quinquaginta, teste S. Bonifacio Moguntino Epist. I prædicans gentem Frisonum, maxima ex parte convertit ad fidem Christi, fana et delubra destruxit, et ecclesias construxit, Sedem Episcopalem constituens in loco et castello quod dicitur Trajectum; utpote gentis totius tunc Regia.

2 Hoc quam certum est, tam incerta nobis sit popularis traditio, qua nunc passim creditur, venisse Cuneram sociam S. Ursulæ, cum suo comitatu apud Agrippinenses cæsæ; quodque eam Radbodus Rheni Rex, cædi illi præsens, sub suo occultatam pallio, unam ex omnibus vivam servavit, Rhenosque deductam suæ commendaverit uxori. Credibilia sunt tali principio subjuncta cetera: videlicet, quod Rhenensis Domina, videns Cuneram singulariter amari a marito; zelo mota, eandem in stabulum tractam strangulaverit auxilio pedissequæ unius, atque in stabulo defoderit. Additur, quod in furorem acta ipsa Domina, se præcipitio peremerit; defunctæ autem sanctitatem manifestaverint nocturna supra corpus luminaria, et equi stabulum ingredi recusantes: quibus motus Dominus loci ad ejus honorem suum donavit et dotavit Palatium. Post annos autem plurimos, illac transiens S. Willibrordus, rogatus a civibus fuit, quatenus B. Cuneram, Virginem ac Martyrem, pro qua Deus quotidie diversa facere consuevit miracula, transferre dignaretur. Ita sermo sive legenda pro festo, quem Gerardus Vossius, in libro de Historicis Latinis initio seculi XVI compositum credit; seculum fortassis XV scripturus, si Belgicam, ejus versionem vidisset anno MCCCCLXXX curatam in bona civitate Trajecti, ut terminis Typographi utar. Multo antiquiorem esse nulla ratio suadet, Hunc autem sermonem sive Legendam secuti Auctor Florarii MS. Sanctorum. Martyrologium Colonæ et Lubecæ excusum an. 1490, Grevenus in Additionibus ad Usuardum, Ferrarius Miræus, Gelenius, Wilsonus, Saussayus, incunctanter Cuneram ipsam laudant, tamquam Ursulanæ societatis.

3 Colitur S. Ursula XXI Octobris. quando de ea ejusque Sociabus agendum ex professo erit, interim non potui me cohibere, quin in Conatu Chronico-historico de Romanorum Pontificum serie, Dissertatione proptæi quærerem, an inter SS. Pontianum et Anterum locus esse possit Cyriaco, qui dimisso Pontificatu Virgines ad martyrium secutus dicitur, ideoque in Catalogis Pontificum prætermittitur. Deinde in Paralipomenis ad eundem Tractatum pag. 38 delibavi totum illud argumentum; et definiendo potius quid in Legenda Ursulana prorsus sit incredibile, quam quid credibile censeri debeat, præter sanctitatem et cultum, in controversiam non vocandum, meas aliquas conjecturas pro-

posui, in iis lectorum exploraturus judicia, prius quam ad rei summam veniatur. Undecumque tamen collectæ Virgines, et quomodocumque Coloniam advectæ, aut quacumque occasione necatæ dicantur; idque sive Maximino Imperatore, ad annum CCXXXVI Christianos persequi exorso; sive Maximo tyranno, contra immisos in se Hunnos atque Coloniam obsidentes festinante, ad annum CCCLXXXV; quidquid, inquam, de ipsis elegeris; non apparet qua ratione possit ad ejusmodi Societatem S. Cunera pertinuisse.

4 Etenim gens Fresonum tota, usque ad S. Willibrordi adventum et finem septimi seculi, (ut dixi) gentilitatis tenebris implicata tenebatur; nec ulla ratione verosimile apparet, in Rhenensi tam prope Ultrajectum oppido, Christianum, non dicam Regem, sed vel Toparcham fuisse, tribus vel quatuor seculis citius; qui Cuneram viventem apud se habuerit, et sepulturam mortuæ honoraverit, donato ei palatio suo. Similis aut etiam major difficultas invenitur in ipsius S. Cuneræ persona et genere, dum ea creditur filia Aurelii et Florentiæ, in Ortayade minore, apud urbem dictam Orchadam regnantium; quod Crombachius alique sic intelligit, quasi dicatur Orcadam Regis fuisse filia, et quidem ex alterutro parente ipsiusmet S. Ursulæ consanguinea. Etenim Orcades insulæ, extremo Aquilonaris Britannix angulo objectæ, ut lingua hodiernum fere Gothica, et a Pictoribus, Scotorum seu Hibernorum linguis diversissima utuntur; sic existimantur ex Gothia Daniave primos habitatores accepisse, Scotisque et Pictis semper fuisse inimici; ut posito etiam quod Britannia Ursula fuerit, ægre credi possit, matrimoniorum communionem aliquam inter gentes, moribus magis quam spatiis discretas, intercessisse. Damus tamen hoc, an etiam dabimus Romana nomina usitata fuisse in insulis, ad quas nec adspirare quidem ausi Romani, redactos in Provinciam Britones ægre defensabant a Scotis Pictisque, objecto eis celebri illo muro, qui etiamnum determinat regna Angliæ ac Scotiæ nunc nominibus nota.

5 Scoti quidem dicunt S. Palladium, missum sibi a Cælestino Papa anno CCCXXXI Episcopum, usque ad Orcades extendisse apostolicam curam, directo ad illos S. Sernano Episcopo; et S. Kentivernum seculo VI easdem per discipulos instruxisse. Sed neque id satis certo probatur, et nihil facit ad tempora S. Ursulæ, uno saltem seculo anterioris. Hodie quidem insulæ illæ Anglici Imperii pars censentur, quatenus etiam Scotima complectitur, et eorum Episcopus dum, res Catholica stabat, suberat Archiepiscopo Andreapolitano; anno tamen MLXXXV apud Malmesburiensem lib. 5 adhuc nominatur Paulus, Arcadam Comes, hereditario jure subjectus Regi Noricorum sive Norwegiæ, qui ipsas Scotiæ Regi oppignoravit anno MCCCCLXXIV. Et Picti quidem, Britonum extremi per quos, si amicitia major fuisset, fidem Christianam fortasse possent credi edoctæ Orcades; non ante annum CCCXXX veræ fidei lumen suscipere inceptant, serius aliquanto iis qui erant in Hibernia Scotis. Norvegi autem, Dani ac Gothi, primos prædicatores Evangelii tantum acceperunt post annum DCCC. Quandonam porro vixerit S. Magnus, Orcadam Apostolus habitus, (cujus nomen apud Olaus Wormium in Fastis Danicis invenio notatum ad XIX Augusti) necdum comperi, vix tamen putem eo penetrasse ante seculum XI.

6 His ita se habentibus, siquid veri subest populari

et Rhenis
famulata
Regi:

E

item fuisse
Regis Orca-
dam Aurelii
filia,

licet istæ
insulæ

F
solum tentata
dicantur
sec. 5,

forte nec
ante an.
1000 fidem
susceperint.

da

A de S. Cunera traditioni (ut semper subesse talibus solet aliquid veritatis) credam illius Dominum, unum inter multos fuisse eorum Procerum, quos S. Willibrordus Christianos fecit in hisce Frisiæ ac Germanicæ confinibus. In hujus ministerio cum degeret Cunera (cujus nomen ejusdem cum nominibus Cunradus, Cunigundis, Cunibertus originis, suadet illam non valde peregrinam credere) cum ab unguiculis Christiana; amorem heri multis sibi modis mereretur; ab ejus uxore minus pia per zelotypiam interempta sit. Divinis autem miraculis sanctam declarantibus, primo ipsum stabulum in quo sepulta jacebat, conversum sit in ædiculam sacram, probante et supra corpus altare consecrante S. Willibrordo, vel aliquo ejus Trajecti successore cui Willibrordi nomen aptaverit vacillans traditio, et altare supra corpus consecrante. Deinde vero crebrescentibus miraculis, et Christiana religione apud Rhenenses magis magisque efflorescente, cum Parochialem ecclesiam ampliorem inibi dedicasset idem vel alius Pontifex Trajectensis, a civibus rogatus sit sanctum corpus elevare: quod hoc die vi Junii fecerit.

nec adeo
diu post,
elevatum
corpus esse,

cujus alia
quoque In-
ventio 19
Decemb. et
Translatio
29 Oct.
memoratur.

B 7 Alia nihilominus Inventio S. Cuneræ Virginis et Martyris notatur in Florario ad diem XIX Decembris: nec mirum fuerit si post annorum plurium decursum, bellorum vel incendiorum casibus eversa ecclesia, et sub ruinis sepultum corpus sacrum fuerit, iterumque inventum lætificaverit Rhenenses: qui jam, nescio unde, persuasit ipsam fuisse e Societate undecim nullum Virginum, in ipsarum Octava id est XXVIII Octobris faciendam Translationem censuerint, prout hæc notatur in Martyrologio quodam Colonix excuso sub annum (ut Molanus indicat) 1521. Eo tamen die Florarium notat Passionem: quod licet passim probari videam, tamquam a S. Willibrordo institutum; vereor tamen ut id verum sit, magisque inclinor ut credam ignotum, omnino mansisse diem cædis, clanculo patratæ. Ut ut est, oportet satis celebrem fuisse diei XXVIII cultum, ratione S. Cuneræ, tunc vel passæ vel translatae, quandoquidem in Legendario Ultrajectino S. Salvatoris, unde Acta dabimus, ipsa invenitur tali die locata; et consequenter sub ejusdem, tamquam primaria, nota, etiam in originaria Rhenensi membrana, unde transcripta illa esse cognovimus cum ipsam nobis videre licuit. Quod Martyrologium Scoticum Camerarii S. Cuneram proponat ix Junii ne flocci quidem fecerim, propter manifestam auctoris in talibus comminiscendis levitatem, qua cum Dempstero certasse videtur.

C

§. II. Legendæ Rhenensis ætas ac fides exigua, gemina Reliquiarum inspectio.

Hactenus scripseram, cum beneficio Illustrissimi ac Reverendissimi Domini, Petri Archiepiscopi Sebasteni, et Vicarii per Provincias fœderatas Apostolici, accepi originales Rhenensium membranas, ab annis circiter trecentis exaratas, ad usum Chori (ut forma et character major monstrat) sed quod dolemus foliis sex revulsis mutilas, quæ universim fuerant, ut minimum sexdecim. Harum initio ponitur Prologus, ad genium seculi xv sic exordiens; Cunera, quasi Condens æra, quia thesaurum hic in terra condidit, quem in cœlo nunc invenit. Deinde subtexitur Genealogia S. Cuneræ, tali exordio: Secundum Isidorum, in Europa jacet quædam terra, quæ Orcades dicitur, et habet in se triginta tres insulas, de quibus tredecim ab hominibus Christianis possidentur... quæ quondam steterunt sub imperio Regis Orcadorum, nunc autem Regis Angliæ, et Teutonice vocantur Bartnengen: in qua terra magna urbs regalis jacet, quæ quondam Orcada vocabatur, nunc autem Jork. Tam infeliciter posito principio (nullum enim Jork, præter Eboracum in Anglia novimus, nec Anglis quidquam

Legenda MS.
Rheni cum
Prologo

et genealogia

juris, pro eo quo ista scribebantur tempore, in Orcades concedimus) tali, inquam, principio congruunt cetera quibus Auctor illa in civitate Regem fingit Aurelium, qui ducto contra barbaros exercitu victus, captus, Soldanoque Babylonis traditus, ab hujus filia per eum a cultu idolorum abducta (quasi vero Soldani isti fuerint idololatæ) ejusque matrimonium pacta liberatus, cum ipsa redierit, ex eaque Cuneram genuerit; postquam Judæus astrologus prædixerat, ex eo procreandam mulierculam servam, quæ secundum cursum cœli in terra floreret virtutibus, sicut terra floribus et cœlum sideribus, per quam multi desolati consolabuntur, et infirmi sanabuntur: ipse autem quia noluerit uxori istius Judæi in adulterium consentire, nunc claret gloriosis miraculis; sicut et uxor ejus baptizata, quia in timore Christi vitam suam ducere ac mandatis ejus ferventer intendere studuit, tunc claruit virtutibus et signis, et nunc multis gloriosis miraculis.... Sic hæc sancta et electa Virgo Cunera a Judæo prophetizata est, antequam nata, cujus meritis gloriemur in secula. Amen.

9 Soldanos Babylonios nosse primum mundus coepit, sub eorum primo Saladino, qui anno MCLXIV Ægypto potitus, totam Califarum potentiam ad se traxit, et Babylone sive Cayri sibi ac posteris sedem Imperii elegit: cujus ætas, quantum distet ab ætati Rusbodi Frisonum Regis, et S. Willibrordi sub eo prædicantis; atque hæc porro a tempore Ursulani martyrii, quis non videt? et per consequens, quam male consuta sit tota sequens Legenda. Auctor licet polliceatur de vita et morte S. Cuneræ Virginis et Martyris, quæ de ea scripta sunt, recitare; scripta tamen valde antiqua habuisse præ oculis præsumi non debet; utpote compilata post vulgatam Ursulanæ Passionis historiam; quam ut Crombachius contendat ad seculum VII et S. Cuniberti attollere, vereor tamen ne potius debeat seculo IX vel X adscribi: hæc autem nullam sociarum nominatim appellat præter unicam Pinnosam. Annod inde MCLXXXIII descripta est nova undecim millium Virginum historia, ab Anonymo præterente, revelationes B. Elisabethæ Schonaugiensi factas, annis post obitum ejus XVIII. Tali historia totis mox Germaniis sparsa, et propter rerum eatenus inauditarum novitatem magno cum plausu accepta, quamvis nulla ibi appareret Cunera, nedum genealogia ejus; exemplum tamen hujus simili libertate fingendæ datum est; ut hæc de qua agimus, non debeat antiquior censi seculo XIII aut XIV.

10 Genealogiam in prædictis membranis sequitur novus titulus, rubrica descriptus. Hic incipit Passio ejusdem Sanctæ: et additur vox Thema, quia exordium sumit ab hac sententia Psalmi LXVII, Mirabilis Deus in Sanctis suis. Molanus, in Natalibus Sanctorum Belgii allegat historiam Latine impressam tomo secundo Legendæ Lovanii et Colonix in infantia typographiæ. Erat hæc Legenda primo Colonix excusa anno MCCCCLXXXIII, et biennio post Lovanii recusa. Edidit eandem noster Pater Hermannus Crombach, tomo 2 Historiæ Ursulanæ lib. 11 cap. 10, usus codice MS. Ecclesiæ Cathedralis Ultrajectinæ S. Martini: asseritque, aliud egraphum sibi submissum a Reverendissimo Archiepiscopo Philippensi, ex originali in arca S. Cuneræ reperta; eo scilicet quod præ manibus habeo. Præterea Joannes Gerbrandus a Leyda Carmelita, in Chronico Episcoporum Ultrajectinorum et Comitum Hollandiæ cap. 4 et duobus sequentibus, eandem vitam et translationem descripsit. Nos ipsam pridem habebamus ex MSS. duobus, altero Monasterii Bodecensis in Westphalia, altero ecclesiæ S. Salvatoris Ultrajecti: quibus inter se et cum impresso atque membrana Rhenensi collatis, hic eandem Legendam exhibendam censuimus, ut suo judicio inde excerptat Lector quod probaverit magis: damus autem ipsam sub titulo Sermonis, ut magis apto.

D
prorsus fabu-
losa;

ad imitatio-
nem earum,
quæ S. Elisa-
bethæ Scho-
naug. tribun-
tur,
E

adeoque secu-
li 13 aut 14
primum edita.

Ea Legenda
pridem Latine
impressa,
F

seu potius ser-
mo, datur ex
MS.

Instrumenta
inspectarum
Reliquiarum
an. 1615.

A 11 Cum prædictis membranis pariter accepimus descriptum an. 1695, 5 Septemb. T. Donckers Protognatarii Apostolici Testimonium, de Reliquiis ac earum visitatione et custodia, sub nota anni MDCXV, XVI Maji, stylo vet. tenoris sequentis. Cum D. Joannes Ludolphi, Vicarius ecclesiæ Rhenensis, in peregrinatione Buscoducensi anno dicto VII Maji obiisset; qui hactenus, ex permissu Superiorum in custodia habuerat, propter temporum iniquitatem, Reliquias sanctissimæ Virginis et Martyris Cuneræ, Patronæ Rhenensium; eo defuncto earundem Reliquiarum visitationem et inspectionem habuerunt adm. RR. et Venerabiles Pomini, D. Wilgerus a Mœrendael, ecclesiæ B. Petri Trajectensis Decanus; R. D. Victor Schorelius, ejusdem Ecclesiæ senior Sacerdos et Vicarius; et M. Jacobus Boolius, Ecclesiæ B. Mariæ Præbendatus; repertaque sunt in lignea custodia hæc sequentia, in quatuor diversis involucris. In primo involuero, quod extus est bysso Damascena rubra rectum, et linteo candido velo de intus, hæc erant. Duo maxima ossa, ad longitudinem palmæ cum dimidia. Tria ossa alia, ad longitudinem unius palmæ. Quinque alia ossa longa, sed aliquantum minora. In secundo involuero, quod extus tegitur nigro bysso et trita, de intus candida tela, hæc reperta sunt: Partes capitis tres, ad latitudinem trium digitorum, et longitudinem paulo amplius digiti; os majus, ut videbatur, ex scapulis; duæ partes ossium crassiores, et aliquanto majores; septem partes notabiles, sed præcedentibus adhuc minores; adhuc aliæ quatuor partes ossium minimæ. Tertium est capsula ex bysso rubra, aureis oris, in quo erant duæ vittæ aut capitis ornamenta ex textili bysso, in quorum altera hærent insignia multa ejus Virginis duplicis generis, in altero flosculi aurei sunt intertexti: In quarto involuero est Mantile strangulationis ejus, longum paulo amplius duabus ulnis, latum tribus ulnæ quadrantibus, cum dimidia, involutum duobus aliis mantilibus, candidis flosculis byssinis ruditer distinctis: cui pro supremo involuero additum videtur antiquum et tritum Corporale. Hæc a nobis inspecta et visitata, eidem capsæ ad conservationem pro supraposita civitate Rhenensi fuerunt denuo inclusa, anno et die quo supra: In cujus rei testimonium hanc ipso tempore scriptam testimonii schedam subsignavimus. Et subscripti erant iidem tres qui supra.

C 12 Crombachius Historiæ Ursulanæ lib. 10 cap. 41, recitat Epistolam Illustriss. Philippi, Archiepiscopi Philippensis, et per Fœderatorum Statuum Provincias Vicarii Apostolici datas Ultrajecti XII Martii, anno MDCXXXVIII, in hæc verba: De vita, morte, et miraculis S. Cuneræ, Virginis ac Martyris, veriora ac solidiora scribere ac referre non possum, quam quæ, tum impressa ante centum et plures annos, inveni inclusa capsæ, quæ Caput et majorem partem Corporis ejusdem sanctæ Martyris continebat, simul cum manutergio seu mappa manuali, qua strangulata est; et duabus vittis crinalibus seu capillaribus (Huyven Belgice appellamus) quæ omnia in bona custodia apud nos conservantur. Quod attinet ad historiam vitæ, manuscriptam ante ducentos fere annos.... adjungo hisce copiam ejus. Quoad miracula... satis magno numero notantur in dicto libro MS. et credo in exemplari impresso, quod Coloniam missum, eadem contineri. De aliis recentioribus vel circa nostra tempora factis nihil certi habeo, nisi ex relatione quorundam seniorum; nec licuit plenam hactenus informationem sumere. Scio tamen, unum vel alterum, qui cum periculosa admodum obstructione gutturis laborarent, cum missam sibi a nobis particulam Reliquiarum S. Cuneræ devote gutturi applicarent, sanitatis gratiam recepisse.

Junii T. III

eamdemque Deo per intercessionem S. Cuneræ acceptam retulisse.

D
AUCTORE D. P.

§. III. Cultus Reliquiarum S. Cuneræ per varia loca, et quædam ad eas miracula.

Laudatus § superiori Crombachius, lib. 8 texens Indicem omnium earum Virginum, quæ variis in locis cultæ, putantur ad Ursulanarum Societatem pertinuisse, plus quam unam Cuneram numerat, quod sane minor: cum neque ex titulis sepulchralibus l. 7 cap. 19, neque in Indice, post eundem librum contexto, ex revelationibus BB. Elisabethæ et Hermanno adscriptis, hujusmodi nomen inveniatur. Nam si excusari possit Rhenensis Cuneræ in illis prætermisio, utpote diu post alias et alibi necata; unde quæso sciri potuit, ea Capita quæ in ecclesia S. Vincentii Colonix, et in monasterio Swivokano Cisterciensium Virginum apud Teneramundam habentur sub nomine S. Cuneræ, Martyrum ex ea Societate esse? Nisi dici possit, de veritate quidem ipsarum Reliquiarum inde constare, quod sumptæ sint ex cumulo aliarum; nomina vero gratis assumpta, quemadmodum quotidie fit circa Reliquias Roma allatas. Constat interim, Cuneræ Rhenensis neutrum Caput esse, quando id, quod illius esse creditur, adhuc in capsula ejus tenetur.

Ea quæ alibi habentur capita,

hujus Cuneræ non sunt.

14 Ceterum ut ista Capita nihil ad ipsam spectare existimo, sic neque ad peculiarem ejus laudem facere puto, quod in B. Meinweri Episcopi Paderbornensis Vita, v Junii illustrata num. 7 legitur, de hominibus matris ejus qui dominæ suæ, filii hæreditatem abalienare conatæ, gratificaturi, obtulerunt pro ea juramentum, super Sanctorum Reliquiis faciendum, allatis de ecclesia vicina Rhene, constructa in honorem S. Cuneræ, iis in quibus jurare consueverant. Licet enim Crombachius toto capite 40 libri 10 conetur inde probare, quod fuerit antiquissima consuetudo Clivensium et Geldrensiarum, probandi perjuros ad S. Cuneræ Reliquias; nihil tamen adfert, quo vel probet Reliquias, quas illi ex S. Cuneræ ecclesia attulerunt, ipsius fuisse; neque hoc dato, quod id fuerit hisce Reliquiis peculiare, probat eum morem universim circa quasvis Reliquias fuisse. Utcumque tamen id se habuerit, nemo contemptim a Meinwerco habitas credat qualescumque Reliquias, quia eas abjecit, et prolatis de apothecis suis Reliquiis Apostolorum Petri et Pauli et S. Blasii, super eas eos jurare fecit; sed intelligat, merito suspectas eas Episcopo sancto fuisse, quas offerebant homines pejerare parati; idque ut impuni facerent, profana forsitan ossa in medium adducentes. Interim ex eo ipso loco probatur celebritas Sanctæ, ætate Meinweri id est XI seculo.

E

An fuerit Rhenis usus perjuros probandi ad ejus Reliquias?

15 Ejusdem celebritatis continuationem, nihil per hæreses prædominantes imminutam, probat etiamnum frequens usus, tota circum regione, Cuneræ nomen baptizandis puellis adoptandi. Solet autem passim nomen istud contractim pronuntiari Knera, unde diminutivum Knertje vel Knirtje. Invenio etiam manu Rosweydi nostri exaratam schedulam in hæc verba, Petrus Biyenborg S. Theol. Licent. ignotus nobis hactenus, hanc Collectam ponit XI Junii, die S. Cuneræ Virginis.

Nomen istuc frequens.

ANTIPI. Cunera Virgo nobilis pauperum solamen;

Ultrajectensis patriæ sit sedulum juvamen.

Deus qui pro fidei Christianæ constantia, ad preces gloriosæ Virginis et Martyris tuæ Cuneræ, panes in ligna convertisti; et ipsam pro te strangulatam, corona martyrii decorasti; fac nos, quæsumus, ejus precibus a peccatis converti, et a nexibus immundorum spirituum liberari. Ante ortum vero Calvinismi sive Geusismi in Belgio, inveniebantur Belgici quidam incultique versus, quos eadem in scheda Rosweydis reliquit hoc sensu: Rhenis, ad pedem sublimis

Vetus Collecta,

et patrocinium præsertim ad mala gutturis.

A atque magnificæ turris, stat ornatissima S. Cuneræ ecclesia, ibi ut fertur martyrizatæ : cujus ibi corpus requiescit, et sepulcrum visitatur ab hominibus, equis et bobus, gravi morbo laborantibus : curantur autem ibi præcipue faucium dolores.

Ossa quædam ex Belgio in Lusitaniam delata,

et inde Antuerpiam relata :

16 Atque hæc sunt quæ de veteri Cuneræ apud Rhenenses cultu, deque ejus ibidem adhuc servatis Reliquiis nonnullis colligere potui. Quid aliis partibus sacri corporis factum sit ; liber deinceps enarrare. Imprimis autem recordari te, Lector, velim, quod in Appendice pro die 2 Aprilis ad Acta S. Mariæ Ægyptiacæ, dedi publicum instrumentum, per quod constat ; Emmanueli Portugalliæ Regi an. MDLXV, a Margarita Austriaca, tunc Belgii Gubernatrice, missas Reliquias S. Adriani et quinque Belgicarum Sanctarum ibi nominatarum, in quibus S. Cunera : ex quibus singulis separatam particulam Rex ille dederit nepti suæ Mariæ desponsæ Alexandro Farnesio Principi Parmensi, Margaritæ prædictæ filio ; reliquas majores partes sibi ac regno suo reservans. Hæc vero quomodo inde in Galliam ablatæ sint, ab Antonio Notho, Lusitanici regni titulum sibi arrogantes, ab eoque sub annum MDXCIV donatæ filio Emmanueli, Ordinis Cisterciensis Religioso, una cum aliis multis præstantissimis Reliquiis sanctorum xxxiv, et anno MDCXXXIII monasterio S. Salvatoris Antuerpiæ fuerint ab eo consignatæ, ac denique anno ejusdem præsentis seculi lxxi sollemniter elevatæ, deductum videri potuerit § 4 Comm. prævii. Unum hoc dixero, quod, Num. xvi recenseantur binæ partes ossium S. Cuneræ, Virginis et Martyris 21 Junii, ubi legendum 12.

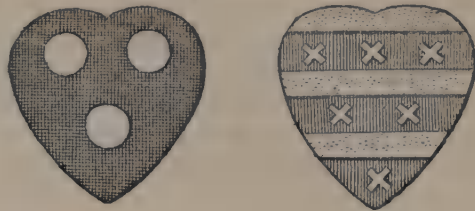
plura Embricam translata 1602,

cum sigillis vittæ crinalis,

ex facultate Nuntii Apostolici,

17 Sed longe major sacri corporis portio ad nostrum Collegium Embricense pervenit, anno MDCII, una cum hisce litteris. In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Amen. Notum sit omnibus, præsens instrumentum lecturis aut legi audituris, quod Nobilis Dominus Thomas a Buerlo, MDCII, II Januarii, attulerit Reliquias S. Cuneræ, Virginis et Martyris, quæ asservantur in Rhenen, quas ipsi donavit venerabilis vir ac Dominus Joannes Ludolphi ; I Os tibie vel brachii II. Os ex collo rotundum cum tribus particulis ; III, ex ejusdem Virginis et Martyris vitta excisa duo (ut putatur) patris et matris gentilitia insignia acu picta, quæ eadem civitas Rhenen usurpavit, a sua Patrona accepta ; IV, Fasciculum filorum ex sacra mappa, qua fuit strangulata. Quæ omnia diligenter dictus Sacerdos, præsentem Domino Buerlo exemit ex capsâ, in qua dictæ Martyris Reliquiæ asservabantur, quæ per ipsum clam conservatæ sunt. In cujus rei fidem subscripserunt et sigillo roboraverunt, xxiv Aprilis anno MDCII, Thomas a Buerlo, Zulphaniensis, atque annis aliquot causa religionis exul, in Collegio Embricensi commoratus : et Joannes Hasius S. J. tunc Collegii Rector, in eoque mortuus anno xxiv hujus seculi : qui prædictas Reliquias inclusit capsellæ cupræ inauratæ, lamellis-que argenteis ornata, ac prorsus simili cum altera capsâ, cui incluserat Reliquias SS. Eusebii, Martyris Romani, Patroni Arnhemensis, ab eodem Domino simili ratione acceptas, quarum mentio faciendâ xxv Augusti ; simul autem exponuntur ambæ Capsæ illæ majoribus festis in altari, et suo quæque die ritus Duplicis officio coluntur a nostris. Ut vero istæc omnia aliaque similia legitima essent, Octavius Frangipanius, Episcopus Tricaricensis, Nuntius ad Belgii Principes Albertum et Isabellam Apostolicus, concessit prædicto R. P. Joanni Hasio, Collegii Rectori, plenam potestatem, colligendi ex locis hæreticis et retinendi sacras Reliquias, ea super re confectis et sigillatis litteris, ex Neoportu Flandriæ anno MDCII. Ita testatur, qui omnium Embricensis Collegii Reliquiarum descriptionem nobis misit, anno MDCLXIX, Fridericus Eimeren S. J.

18 Ego satis certus, una cum plerisque nunc eruditis in re Tesseraria, sive ut vocant Armoriali, gentilitia nulla insignia in usu fuisse ætate S. Willebrordi, nedum S. Ursulæ, ac ne quidem diu post ; sed seculo x primum cœpisse usurpari, primum quidem arbitraria et vaga, deinde fixa ; ipsa, quæ parentum Cuneræ fuisse imperite præsumuntur, curavi Embricæ delineanda atque hic exprimenda.

Nolim equidem existimare, ea istic picta collocataque fuisse, ut persuaderetur posteritati, quod S. Cunera ipsis usa sit, ad parentum suorum conservandam memoriam, usurpandaque Rhenensibus dimiserit (hæc enim turpis impostura foret) sed ad fidem ipsis vittis, quibus intextæ viderent, publice faciendam, quod illæ una cum sacris ossibus antiquitus servatæ fuerint : et Domini quidem Rhenensis ipsa esse insignia, quibus et oppidum E

19 Porro inter complures pretiosas Reliquias, quibus Metropolitana Ultrajectina dives erat, etiam insignes aliquæ censebantur ejusdem S. Cuneræ, nescio quam pridem illuc allatæ. Has omnes cum rerum potiti Calvinistæ parvi facerent, inventas ibi civis Catholicus, cognomento Botterus, familia Consulari vir (cujus vidua usque ad hujus seculi medium superstes plurimum laudatur in vita Venerabilis Joannæ Randenradiæ, apud Ruremondenses cum magnæ sanctitatis opinione defunctæ) Botterus, inquam, redemit omnes, pretio bis mille florenorum. Exactis autem duodecim annis induciarum, inter Hispanos et Hollandos servatarum, Canonissa quædam a Rhynfeld cognominata, Domini Botteri neptis, S. Cuneræ Reliquias donavit adm. Rev. Dom. Joanni Moors Bernensis Canonice Ordinis Præmonstratensis Abbati : qui eas in Pastoralis sua ecclesia de Berlicem deposuit. Hinc propagata erga Sanctam devotio, Catholicos undique excivit, eos præsertim qui circa Rhenen in Velavia ac Betavia commorantur. Confluunt autem hi potissimum ad Dominicam immediate præcedentem festum S. Joannis Baptistæ, quando illius ibi festum celebratur.

20 Neque post captam a Statibus Silvam-ducis cessavit confluxus ille publicus, quoad per Monasteriensem pacem licuit Fœderatis publicum omnem Catholicæ Religionis exercitium toto Silvæducensi territorio prohibere : quo tamen ne penitus cessaret cultus Sanctæ, placuit Bernensi Prælato transferre Reliquias S. Cuneræ in proximum Catholicoque ritui relictum agrum ; in vicum, inquam, Bedaf, sub Dominio Ravesteniensi, ubi magis magisque inclarescit devotio popularis erga S. Cuneram. Ita in suis ad me litteris Dominus Lucas Sionghers, diu apud Bedaf commoratus, et anno MDCXC rem Catholicam in Berlicem curans : et addit : Vidi testis oculatus mil-

D quæ sigilla non bene creduntur gentilitia sanctæ insignia esse.

Ex redemptis Reliquiis Ultrajectinis,

pars S. Cuneræ delata in Berlicem,

et inde in Bedaf.

lenos

A lenos homines, prædicta Dominica convenientes cum magna devotione, nec sine fructu et levamine ægrorum, maxime contra dolores gutturis. Novi etiam Graviensis oppidi viduam perquam honestam; quam inflammato immedicabiliter gutture, extra convalescendi spem posuerant medici. Sed adfuit invocata pie virgo Cunera, et malum dispulit: ipsa vero beneficii memor, quotannis redit votum solutura. Audivi etiam Teutonici Ordinis Parochum quemdam, pro concione asseverantem, a simili se malo curatum facto voto, et cerea anathemata, centena atque centena, in Bedaf appensa, palam faciunt, quam multis ibi auxilio fuerit invocata Cunera. *De Domino Bottero ejusque uxore pluribus infra agetur, ubi de S. Odulfi Reliquiis, per hanc Collegio nostro Hallensi communicatis.*

SERMO IN DIE FESTO

Circa seculi XIV initium compositus, ex Codicibus antiquitus scriptis et excusis.

Prologus de
sine et utilitate
hujus Legendæ

Mirabilis Deus in Sanctis suis, qui, inter cetera suæ potentiae miracula, etiam in sexu fragili mirabilia operatur. B. Cuneram ad nos extremos a pene mundialis circuli incolas, olim transmittens, fecit mirabilia in vita sua, in morte pariter et post mortem: quam Sanctam, in exemplum virtutum propositam nobis, honorare et venerari, sicut decet, merito tenemur; præsertim qui in circuitu loci passionis ejus, id est diœcesi Trajectensi b commemorantes degimus. Honorare, inquam, hanc Sanctam, et alios utriusque sexus Sanctos, eorum vitam recolendo, nobis prodest ad imitationem; quam dum attente pensamus, torporem mentis excutere, ac eorum sequi vestigia, pro nostrarum modulo virium, incitatur. Insuper ex Sanctorum digna veneratione fructus nobis acquiritur, et ex eorum oratione. De vita igitur et morte sanctæ Virginis ac Martyris Cuneræ, quæ de ea scripta sunt, recitemus.

in qua dicitur
Cunera S.
Ursulam comitata

2 Cum enim B. Ursula, divinis parens nutibus, cum suis Sodalibus Romam aggredi, ad visitandum limina beatorum Petri et Pauli Apostolorum aliorumque Sanctorum ibidem requiescentium proposuisset; ad B. Cuneram ejus consanguineam, nuntios misit in Orcardam c minorem, ad urbem dictam Orcadam [videlicet Jorc] d rogans ut secum vellet proficisci. Quæ precibus S. Ursulæ libenter annuens, obtenta parentum licentia, ad eam quantocius pergebat. Pater autem ejus Aurelius ac mater Florentia e de absentia filiæ suæ Cuneræ dolebant. Post hæc S. Ursula, congregatis Sodalibus suis, peregrinationem conceptam perficiens; et in reditu apud Coloniam navigio veniens, Martyrium perpessa est cum aliis Virginibus, sicut in Legenda xi mille Virginum plenius continetur. Porro in illo tempore quo sancta Virginum turba sic martyrizata est, adfuit illic f Radbodus, Rex Rheni, videns Virgines atrociter necari. Denique B. Cunera navem egrediente, ac pro Christi amore Martyrium pati volente, dictus Rex, ob ejus elegantiam misericordia motus, eam pallio textit: secumque ad oppidum Rhenen, ubi morabatur, perducens, ab illa morte Deo favente protexit. Hæc sola Virgo Cunera, de illo felici Virginum Collegio, superstes legitur permansisse.

et sociorum
cadi a Rheni
Rege subtracta

3 His ita peractis, B. Cunera in hospitio Regis existens, Deum semper præ oculis habuit; a mandatis ejus non errans, imo indesinenter orationibus, vigiliis, abstinentiis, ac aliis bonis operibus sine fastidio vacans, ibat devirtute in virtutem, omnemque ornatum seculi cum gloria prorsus contempsit. Pauperibus secundum suam possibilitatem subvenit:

ac Rhenas
ducta:

ubi pie fideliterque ministrans,

et quia gloria sequitur etiam invitos; Rex Cuneram g considerans virtuosos operibus ferventer intendere, eam exaltavit, universæ præferens familiæ, clavesque regni h commisit eidem. Qua prærogativa accepta, Cunera in aliquo se non extulit; quin potius se in omnibus humilians Regi, Reginæ, totique familiæ, commoda fuit in cunctis licitis et honestis: et hac de causa dilecta erat a Rege super omnes ei servientes. Regina vero, perpendens singularem Regis amorem, quem ad Virginem istam gessit; invidebat ei supra modum, cupiens nomen ejus præclarum quomodolibet denigrare.

4 Quapropter Rege aliquando discumbente, ficta mala de sancta Virgine narravit, ut eum ab amore ipsius avelleret. Sed quia vincit opus verbum, indignatus Rex fidem Reginæ non adhibuit, indicens ei silentium, quia Cuneram in omnibus fidelem reperit. Unde Regina, grandiore concepta invidia, solito more pravorum, qui semper in vetitum nituntur, ad confusionem Cuneræ quantum potuit per fas et nefas anhelabat. Post aliquot tempus S. Cunera, dum acceptis in sinum suo panibus ad usus pauperum palatium pertransiret; visa est a Reginæ, quæ Regem ita alloquitur: Domine mi Rex: ecce Cunera, vobis prædilecta, prodigaliter bona spargit, sicut oculata fide discere poteritis. Vocatur a Rege Cunera: quæ multum perterrita, Deum humiliter invocavit, quatenus ab instanti confusione liberaretur. Ex divina clementia panes vertebantur in hastilia i: quæ Rex in sinu ejus videns, Reginam duris verbis increpavit.

5 Ab illa hora Regina, considerans quod non posset Cuneram verbis lædere, moliebatur eam occulte perimere; consilium a sua pedissequa requirens, qualiter hoc opportune fieret. Intelligens pedissequa Reginæ voluntatem, cum ea in mortem innocentis Virginis conspiravit. Rege igitur causa venationis ad aeris temperiem equitante; Cuneram arripientes prostraverunt, et quodam singularis operis manutergio, (quod adhuc est in hac k sacra, quæ Rhenen appellatur, ecclesia) strangulantes, sepelierunt eam in stabulo suffocatam. Postquam autem hoc enorme atque in humanum scelus ab eis perpetratum est, se numquam alicui revelaturas firmiter promiserunt. Rege post pusillum temporis de venatu redeunte, Regina gestu placido alacriter ipsum jucundo vultu salutavit. Perpendens Rex Reginam cum familia sibi obvias. Cuneram vero non videns, ubinam esset quæsivit. Cui Regina, maleficium suum satagens abscondere, præcogitato mendacio respondit, dicens: In absentia vestra, Domine Rex, parentes Cuneræ venerunt ad nostram l mansionem, eam cum festinatione nimia deducen-

6 Interea equi Regis ad stabulum ducti, in quo S. Cunera sepulta fuit, nequaquam verberibus aut stimulis compelli poterant, ut intrarent. Quamobrem ducti ad aliud stabulum, facilliter introibant. Discumbente autem Rege, de vespere stabularius, in illo loco stabuli in quo S. Cunera tumulata fuit, candelas ardentes ad instar Crucis videns, Regi celeriter nuntiavit. Quo audito Rex, grandi stupore perplexus, jussit veritatem diligentius experiri. Currentes igitur ad stabulum famuli, candelas ardentes de longe viderunt: sed dum appropinquabant ab oculis eorum penitus evanuerunt. Cumque ingressi fuissent stabulum, videntes recentem terram noviter commotam, effoderunt eam: corpusque B. Cuneræ, cum manutergio quo strangulata fuerat, inventientes, de fovea levaverunt. Videns autem Rex Cuneram, quam maxime dilexerat, tam enormiter interfectam, ex verisimilibus conjecturis et ex præsumptione violenta, Reginam comperit suæ necis fuisse atri-

D
EX MSS.
g
h
a zelotypa
hera

insimulatur
prodigalitatis,

sed miraculo
panum in as-
sulas ligni
versorum
excusatur:
E

ab eadem
deinde clam
strangulatur,

et in stabulo
defossa
F

duplici mira-
culo revelatur

Hera in amen-
tiam acta
præcipitio
exlinguitur:

cem.

EX MSS.

A cem. Accensus ergo Rex ingenti furore, Reginam sine misericordia punivit, in tantum, quod rationis expers vagabatur per totam regionem, insana per triduum : crinesque suos extrahens, vestimentaue sua lanians, effecta est penitus furiosa. Quemadmodum scriptum est, Malos male perdet; contigit de Regina, Deo permittente : quæ tandem, post trium dierum insaniam, seipsam de quodam cacumine præcipitavit. Rex autem, Cuneræ solatio destitutus, ad honorem ejus suum donavit palatium et dotavit m. Passa est hæc sancta Virgo Cunera anno Domini cccxxxix, atque hic (ut habet novus titulus rubrica scriptus) incipit Translatio Beatæ Cuneræ Virginis : incipit autem hoc modo :

S. Willibrordus, rogatus corpus elevare

7 Anno Domini dc et xcviii, B. Willebrordus, primus Episcopus Trajectensis, a Sergio Papa Archiepiscopus ibidem missus, cum suo Diacono B. Adalberto et subdiacono B. Werenfrido, dum visitare suum Metropolitanum intenderet; contigit eum oppidum Rhenen transire : qui cum ibi moram aliquantulum perageret, venientes ad eum sapientiores oppidi, de gestis et virtutibus B. Cuneræ multa recitaverunt; supplicantes unanimiter et devote, quatenus illam beatam Virginem et Martyrem, pro qua B n Deus omnipotens quotidie diversa consuevit facere miracula, transferre dignaretur. Audito fide dignorum hujus testimonio, gavisus est Præsul sanctus : sed quia tunc arduis occupatus erat negotiis, quæ moram absque incommodo non patiebantur; promissit eorum piam adimplere voluntatem. Postquam autem egressus sui finem nactus est, navigio Rhenum fluvium descendens, [tranquille pervenit juxta montem o Heymonis, ubi] tempestas horribilis insurgens, navemque suam fere deglutiens, omnes [in navi p existentes] submersionem compulsi formidare. Invocans ergo divinum auxilium B. Willebrordus, pro mitigatione tempestatis humiliter oravit. Qua per Dei gratiam placata, recordatus est, oppidanis in Rhenis promississe se translationem B. Cuneræ Virginis, dum rediret. Confessus est igitur coram suis, quod propter oblivionem sui promissi, merito fuisset periclitatus. Cum autem essent penes oppidum Rhenen, præcepit navim littori velociter applicare : et factum est ita. Exiens navem B. Willibrordus, monuit suos ut ad locum B. Cuneræ humiliter accederent [et devote. Venerunt itaque q omnes, juxta monitionem sancti viri, ad locum C ubi quievit S. Cunera; cum eodem sinceris mentibus accedentes, seque ipsius adjuvari meritis postulantes].

Exhinc Sancta colitur per totum diocesim.

8 Post hæc S. Willibrordus, debitas adhibens solennitates, corpus beatissimæ Virginis ac Martyris Cuneræ transtulit reverenter. Unde factum est ut nomen ejus, per diocesim Trajectensem magnificatum est nimis; et miracula, quæ pro ea clementer operari consuevit Dominus, divulgata. Veneremur ergo hanc Virginem ac Martyrem gloriosam, pro qua, sicut prædictum est, fecit Deus mirabilia in vita sua, per panum videlicet in alias res mutationem; et in morte, per candelarum ad ejus tumulum accensionem; et post mortem, per miraculorum crebram operationem. Hæc enim Virgo, pro nullo delicto, sed pro virtuosius quæ incessanter egit operibus, vitam perdidit temporalem : ideoque largitus est ei vitam cum suis æternalem Jesus Christus Dominus noster, qui cum Deo Patre vivit et regnat, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Si mundialem circulum melius notum habuisset Auctor, potius ab extremis illius incolis, quam ad eos

venisse Sanctam dixisset : ultra Orcades enim nihil D est quam terrarum ultima Thule, nunc dicta Yslandia. Belgicus vero Meridianus septem omnino gradibus longius a polo distat, quam is cui Insulæ prædictæ subsunt.

b Scilicet Trajecti ad Rhenum, sive Ultrajecti, diversi a Trajecto ad Mosam.

c Ita membranæ Rhenen. alia MSS. Orcajadam.

d Deest hoc in aliis, verosimiliter postea additum hic, sed valde ignoranter, æque ac in margine ponitur alia manu Eboracensis; nisi traditio fuerit, sed fabulis obscurata, quod indidem oriunda fuerit Cunera.

e Alia duo ecgrapha, Florentina.

f Nomen hoc in sola membrana Rhenensi legitur : cui postea additum ex conjectura. Ad Rhenum autem erat Trajectum, olim Frisonum regia.

g Christianum ergo eum supponere videtur.

h Rectius claves penus dixisset.

i Alias, in hastulas : melius assulas scripsisset.

k MS. Bodecense, et Lov. editio, Quod adhuc in ejusdem Ecclesia est : unde apparet MS. Ultraject. quo utimur, ex Rhenensi sumptum esse, verbo nullo mutato.

l Ut hoc mendacium habeat speciem aliquam veritatis, oportet concipere, quod S. Cunera parentes E suos habuerit haud procul Rhenis; neque mancipio accepta fuerit, sed ad ingenuum dumtaxat famulatum ibi commorata : alias parentibus liberum non fuisset filiam abducere, citra veniam Patroni.

m Ita MS. Rhenense, alia sic brevius : omisso anno Passionis, forte posterius adjecto, Post annos plurimos dum A. W. visitare Metropolitanum intenderent. Coluntur autem S. Adalbertus 23 Junii, S. Werenfridus 14 Augusti.

n Hic deficit MS. Rhen. foliis duobus evulsis mutilatum.

o Desunt hæc in Bodecensi et Lovan. fortassis quia suspectum vel ignotum transcribenti erat nomen loci : supponitur autem hic, veterem Rhenum a Rhenis Trajecto navigabilem tunc adhuc fuisse, quod nunc minime est : unde et opus fuit canalem fodere sesquileucæ, qui Trajecto in novum Rhenum ducat e regione Vianæ. Notandum vero, inter Ultrajectum et Amersfordiam spatiosum montem tendi, a meridie in Septentrionem, qui pene sub ipsis oppidi Rhenensis mœnibus initium sumit; vulgo Amersfordiensis mons dictus, porrectusque secundum veterem Rhenum usque Amerongam, F in colle sitam, qui forsitan hic dicitur Heymonismons, sive Aymonis (idem enim utrumque est) et ab hoc forsitan tam Amersfordiæ quam Amerongæ nomen fluxit.

p MS. in mari : quod cum ineptum transcribentibus videretur, (veteris enim Rheni ad mare nunc obstructum ostium, plus quam duorum dierum navigatione distat Trajecto, patenti autem cæli tractu leucis 8) maluerunt Bodecenses et Lovanienses, vel is quem isti transcripserunt, hic quoque omittere verba [] intercepta.

q MS. Fecerunt; et hinc turbato sensu, maluerit idem librarius rursus omittere lineas duas, ejus judicio minus necessarias. Ast Joannes a Leydis, veram lectionem nactus, scripsit, venerunt.

MIRACULA

Ex MS. Rhenensi, sed mutilo, collecta.

§ I. Mortui suscitati, blasphemi puniti, cæci illuminati.

Eadem fortuna, quæ Legendæ finem a membranis Rhenensibus abstulit, revulso folio iv et v, invidit etiam nobis

A nobis notitiam primorum, miraculorum; et folium vi reliquit cum hoc imperfecto sensu in fronte, gratias agentes Deo, et B. Cuneræ solvebant vota. Sequuntur deinde tria de mortuis suscitatis miracula, hoc modo.

Resuscitantur
pueri duo:

a
b

2 In Verhuysen a puer Gheraerdi, dicti Crauwel, in cacabo pleno b pulenti cecidit: et mortuo a matre pueri extracto, ut sibi videbatur, promisit B. Cuneræ, si puer revivisceret, sine mora ad ecclesiam Renensem portaret; et cum vino et tritico eundem ad honorem ejus ponderaret. Revixit: et votum implevit. In Rhenen Joannes filius Henrici, alias Putinan, in puteo cecidit: et, ut videbatur, mortuus extractus fuit. Parentes ejus B. Cuneram invocaverunt, ut ad vitam pristinam veniret, oblationem pro eo voverent. Revixit: et vota solvebant. Hic erat civis Rhenensis.

3 Anno Domini mccciii in Trajecto juxta pontem c, Rodenborger-brug nominatum, quidam puer existens in navi, piscans quæ ex alia navi ceciderant tempore hiemali: qui ex navi cadens, per aliquod tempus natans sic super aquam, cultus solummodo de puero videbatur. Quidam vero stantes super plateam, ignorantes dubitaverunt quid hoc esset,

B quod in aqua nataret: et diligenter inspicientes, cognoverunt quod esset puer. Qui cum diligentia eum ex fossa extraxerunt, et posuerunt eum supra terram, ut aqua ex corpore pueri curreret. Quidam vero adstantes, fiduciam habentes in beata Virgine ac Martyre Cunera, dixerunt: O B. Cunera, quæ multa signa et miracula facis, suscita puerum istum submersum, oraque Deum pro eo ut ad vitam pristinam veniat. Promittimus Deo, vobis ipsum cum oblationibus, Rhenem in ecclesiam vestram, offerre. Deum talia vota promiserunt, oscitavit puer quasi de somno evigilasset, et sanatus est. Ipsi autem vota persolventes, gloriam Deo et B. Cuneræ dederunt. *Hactenus folium vi cujus altera facies, uti et prima sequentis folii vii, pura remansit; ad eum credo finem, ut adscriberentur similia alia, referenda ad primum, qui perierit, titulum generalem de mortuis resuscitatis: nam post vacuas illas paginas sequitur quidam similiter generalis titulus, de vindictis, qualiter S. Cunera se vindicaverit de suis blasphematoribus et de vœsanis: et post tria de his exempla, spatium sesqui columnæ, in prima facie folii viii residuum, impletur alterius generis miraculis, manu diversa et atramento vividiori scriptis; aversa autem facies rursus habet generalem titulum rubricatum de cæcis, ac rursus folii ix pars aversa fere tota vacat, transiturque folio xi ad titulum de captivis.*

4 Erat quidam indiscretus homo de Vloeten Trajectensis diœcesis, qui anno Domini mcccxxxviii d, in die Translationis B. Cuneræ, in statione prima quæ fit in Elst e, blasphemando B. Cuneram ita dixit: B. Cuneræ videtur esse lenaria, quia leni f et lenæ, qui invicem copulari non possunt, veniunt hic ad B. Cuneram ut ibidem fornicari possint. Qui immediate ad terram cecidit, et pestem vœsanæ acquisivit, corrodens manus: et universa membra dentibus decerpisset, si tentus a parentibus non fuisset. Frater Nicolaus Ordinis Augustinensium de Dordraco, illo tempore stationem servans, ac sermonem faciens, universos Christi fideles, ibidem in honore B. Cuneræ congregatos, supplicavit, ut amore Dei invocarent animam B. Virginis Cuneræ, pro illo blasphematore ac miserrimo peccatore, ut sanitatem pristinam reciperet. Parentes autem ejus voverunt Deo et B. Cuneræ, quod dum in vita esset, annuatim limina B. Cuneræ visitaret in camisia et braca, omnibus aliis vestimentis extractis cum libra ceræ. Post spatium unius horæ, ille homo ad seipsum veniebat, et lamentabiliter pec-

cata sua confitebatur, promittens Deo et B. Cuneræ omnia vota parentum adimplere. Fecit quod vovebat, et sanitatem usque ad mortem obtinuit.

alius citata
morte puni-
tur.

5 Fuit etiam unus alter blasphemator, anno Domini mccccxix, in Vigilia Translationis B. Cuneræ Virginis, sedens super equum suum, circa portam civitatis quæ dicitur Porta-montis, dicens: Ecce quot facies g fatuæ veniunt ad visitandam unam fatuam faciem. Cujus equus immediate collum frangens [cecidit mortuus], et secunda die blasphemator expiravit. Non miremur quod Sancti vindicabunt se in suos blasphematores. Unde legimus [in libris] Regum, quod Elias dixit ad quinquagenarium Regis Ochoziæ, qui veniebat ad Beelzebub Deum Acharon, ad reconciliandum de infirmitate sua, utrum convalesceret an non: Elias occurrens ei in via h dixit ad eum et ad quinquaginta suos; Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, et devoret te et quinquaginta tuos: qui in momento devorati sunt. Et si Elias hoc fecit: Sancti Dei utique potestatem habent hocidem facere [iis], qui non crediderunt Prophetam esse in Israel.

g

h

6 In Appeldorn i Velue, fuit quidam infirmatus morbo vœsanæ. Uxor ejus vovebat B. Cuneræ, si infirmitas in eo cessaret, ipsa cum eo, in Vigilia Translationis ejus, cum oblationibus eam visitaret. Qui neglexit votum, et infirmitas in eo duplicabatur. Qui secundo anno votum voverunt adimplere; quod etiam secundo neglexerunt. Tunc tertio anno illa infirmitas super eum cecidit, quod digitos de manibus ore corrosit. Tunc tertio vota voverunt, et satisfecerunt, et sanitatem obtinuit. *Quæ sequuntur et reliquam paginam implent, alia, ut dixi, manu adscripta sunt, nec ad generalem titulum pertinent, sed scribuntur sub titulis novissimo ac minutissimo characteri adjectis de captivis, de resuscitata mortua in Tyla, mortuus resuscitatus.*

i
Insanus repe-
rito ter voto
sanatur:
E

7 Famulus cujusdam coloni, in parochia Rhenensi commorans, fuit captivatus a raptoribus, maleficis, vespilionibus k; et captivus ab eisdem ductus in quamdam silvam, prope Wagheninghen sitam, vulgariter dictam de Most, catenis ferreis undique dire legatus, ita ut propria sua virtute nullo modo putaret posse dissolvi. Quar dolore et amaritudine repletus, in animo suam miseriam deplangens, et diversis molestis afflictionibus fatigatus, somnum jacens in terra cœpit paulatim intentare, suas vires cupiens parumper recreare. Cui dulciter dormienti apparuit B. Cunera, dicens: Exurge alacriter, redemptus nam estis a manu deprædantium inimicorum tuorum: dissoluta sunt vincula, quibus ligatus estis. Vade, et offer munus tuum, et coram Reliquiis meis, quæ Rhenen requiescunt, pro hoc beneficio gratiarum actiones referatis. Surrexit ergo captivus, et liberatum se sensit, et obtulit munus suum pro beneficio, sibi a B. Cunera pie impenso.

liberatur ca-
ptivus,
k

8 In Tyla l fuit quædam matrona habens prolem quamdam, qui tribus horis mortuus jacuit, et nullus vitalis spiritus apparuit in eo. sicut ipsa mater pueri asseruit: quæ contristata valde de morte tam subitanea sui infantis, fiduciam tamen magnam habens in beata Virgine Cunera, eam suam adjutricem in mœrore cordis sui cœpit confidenter invocare; ut puer suus ad pristinam vitam ejus precibus posset revenire; faciens votum puerum et seipsam, suæ imagini, in ecclesia Rhenensi, si puer revixerit, præsentare, cum suis m immolationibus condignis. Quo peracto, puer præmissus pristinæ vitæ sanus adeptus est florem, in gaudium suæ genitricis et decus Regis altissimi. Hoc miraculum, immolans mater puerum, retulit cum lætitia magistris fabricæ ecclesiæ supradictæ. Et ita pluribus viris discretis in Tyla constat. Anno a nativitate Domini mccccxxx,

l
puer mortuus
resuscitatur:

m

v

et ad aliorum
vota sibi re-
stituitur,

EX MSS. *n*
o
illuminatur
et sanatur
apoplectica
cæca:
p

A v Mensis Maji, divulgatum *n* primo extitit in diœcesi Trajectensis Pontificatus.

9 Anno Domini mccccxviii, quædam mulier de o Montfoerd, in vigilia translationis B. Cuneræ Virginis, hora Vesperarum, in ecclesia super vehiculum ferebatur : quæ retulit cunctis in prædicta ecclesia existentibus, quod per triennium et ultra poplexia *p* fuit percussa, et in eadem hora totum visum suum perdidit; in percussione nec unum membrum obtinuit, quod movere potuit, dempta in ore lingua. Prædicto anno, ante festum Translationis B. Cuneræ Virginis, in somnis (ut sibi videbatur) monita fuit, quod se promitteret in prædicto festo visitare lipsana beatæ Cuneræ Virginis, cum oblatione unius libræ ceræ, et hoc annuatim servare : promittens B. Cunera quod pro ipsa apud Dominum nostrum Jesum Christum intercederet, et sanitatem recuperaret : quod et factum est. Dum ferebatur in ecclesia B. Cuneræ, circa sepulcrum ejus, sanata est continuo poplexia, et lumen oculorum suorum obtinuit; cunctis mirantibus in ecclesia existentibus, et laudem dantibus Deo et B. Cuneræ. Ipsa autem votum persolvens, Deo et B. Cuneræ gratias agens, sano corpore... repatriavit. Eadem hora duo pueri ibidem cernebantur; et patres et matres puerorum testati sunt, quod unus cæcus natus fuerit, licet pupillam integram in oculis videbatur habere; alteri per poccas *q* per triennium oculi extincti fuerunt: qui ambo circa sepulcrum dictæ Virginis lumen oculorum suorum acquisierunt. Parentes eorum, gratias Deo et B. Cuneræ agentes, oblationem facientes, cum magno gaudio repatriaverunt.

et tertius, *attactumappæ*
qua strangu-
lata Sancta.
r

10 Circa annum Domini mccccxxx, in die B. Cuneræ Virginis, cum Reliquiæ in Elsche portatæ fuerunt, ubi prima statio servatur; puer quidam masculus, xii annorum vel circiter, cæcus natus, a patre et matre ante feretrum B. Cuneræ ducebatur; qui proprio motu dixerunt, quod tribus vicibus in somnis moniti fuerunt, ut filium in die Translationis in Elsche ante feretrum B. Cuneræ ferrent, et permitterent eum cum nuda mappa, qua strangulata fuit B. Cunera, oculis dicti pueri contingere, ut ipse visum integrum reciperet. Qui dum hoc Domino Nicolao *r* Ordinis B. Augustini in Dordracō, et Magistris fabricæ ac Consilio civitatis Rhenensis pro tempore ibidem existentibus retulissent; annuerunt petitioni eorum. Dum dicta mappa communi populo, ut moris est, ostensa fuerat, sic nuda ad oculos dicti pueri semel, secundo, ac tertio ponebatur. Ille, ut parentes dixerunt, qui cæcus natus fuerat, lumen recepit, et admirans de pulchritudine mundi, quæ numquam videbat, de universis interrogavit. Peregrini cum parentibus hæc videntes, dederunt laudem Deo, et parentes, pro eo oblationem facientes, cum magno gaudio repatriaverunt.

s
Item juvenis
cocles,

11 Wilhelmus de Ysendorn, filius Domini de Ysendorn *s* Trajectensis diœcesis, circa annos Domini mccccxxxix, in confessione revelavit Domino Woltero Zimdelbier, Vicario in ecclesia Rhenensi dictæ diœcesis, de amissione visus unius oculi sui, scilicet dexteri, quem per triennium perdidit: quam acquisivit de casura quam cecidit de caballo suo; rogans eum humiliter, si fieri posset, quod cum nuda mappa, qua beata Virgo strangulata fuerat, tangeretur; [quia] tantam fidem in Domino et B. Cunera haberet. quod lumen oculi sui reciperet. Ipse autem, propter beneficium quod ipse et sui fecerunt ecclesiæ B. Cuneræ Virginis, impetravit voluntatem suam. Una die eodem anno ante festum Translationis, casu veniebat cum patre, matre et sorore in civitate[ubi] in hospitio suo fuerat quando

Reliquiæ portabantur, sicut consuetudo est eas *D* portare dictus Wolterus; et impetravit quod dictus Wilhelmus, cum patre matre et sorore, ad locum ubi tunc temporis Reliquiæ nudæ fuerunt positæ ducebantur. Ipsi autem videntes Reliquias, ad terram inclinaverunt genuflectendo. Dictus Wilhelmus solus surrexit, et ante mappam B. Cuneræ se prosternens ad terram, cum magna humilitate ac devotione, orationem cum magno fletu faciens, surrexit. Postmodum etiam rogavit ut nuda mappa oculus ejus tangeretur, quod commiserunt cereis accensit dicto Domino Woltero. Qui cum magna reverentia ad mappam accedens, in manu sua tenens, ad oculum dicti Wilhelmi semel, secundo ac tertio tangebatur. Ipse autem, clauso primitus sinistro oculo, et aperto dextero, sæpe ac sæpius cecidit ad terram: et elevans cum devotione oculos suos ad mappam, dixit, Domine pater, ac Domina mater, Deo gratias et B. Virgini Cuneræ, ego nunc lumen meum recepi, et ideo bene video sicut unquam in vita mea vidi. Ipse autem cum patre, matre et sorore oblationem faciens, cum magno gaudio a loco illo recedens, in brevi postea imaginem de argento ad honorem ejus in ecclesia obtulit.

12 *Exhinc relinquebatur tota fere pagina vacua: quam deinde alius alia manu sic implere cepit. Miraculum de contractis. Quædam mulier de Culenberch Trajectensis diœcesis circa annos Domini mccccxviii, in Vigilia: cetera hic scribi prætermittitur, vide infra ex libello Teutonico apud Crombachium: nam, sequentia duo folia quæ perierunt sub suis quæque titulis similiter forsitan procedebant, ex parte vacua aut postea suppleta. Ego ad folium xi transeo.*

E
Plura desiderantur.

ANNOTATA D. P.

a Veerhuysen, media infra Rhenas leuca ad alteram ripam.

b Ita MS. forte legendum pulmenti, aut sicut ex Teutonico vertit lib. 10 cap. 16 Crombachius, aqua bullienti.

c Ichnographica Trajectensis civitatis tabula, sub num. 52, notat media fere urbe pontem Romenburgbrug, qui hic idem esse potest, nomine leviter mutato.

d Crombachius cap. 39 eadem referens, notat annum 1368, librario forsitan mendo.

e Ipsius Rhenensis oppidi vicum esse censeo ecclesiæ *F* propinquior. Elst scribit Crombachius.

f Lenus, pro Lenone; et Lenaria, pro Lenocinio necdum alibi legi.

g Crombachius, quod fatui et fatuæ, ac forte melius. Ibi autem hodiernæ tabulæ nullum quidem Appeldorn habent, sed una a Rhenis leuca Iseldorn infra nominandum; unde suspicor vicina fuisse loca, nam sæpe in talibus accidit, commune duobus nomen epitheto distinguui.

h Non in via, sed in monte Carmeli residens Elias, quinquagenarium, jubentem ut descenderet, unum alterumque, igne cœlitus evocato consumpsit, ut refertur 4 Reg. cap. 1, de missis autem in Accaron paulo ante aliud non legitur, quam quod increpitos remiserit ad Regem, mortis nuntios.

i Velavia, vulgo Velue, antiqua Batavorum insulâ, inter Rhenum et Vahalim.

k Forte legendum vespertilionibus, quod hæ noctu volent, isti noctu grassentur: quomodo tales in brabantia dicuntur nachtegaele, quia nomen istud in lingua Teutonica significat Nocticinam avem, quam Luciniam Latini dicunt.

l Tyla, vulgo Tiel, oppidum Velaviæ ad Vahalim, leucis 2 a Rhenen.

A m Immolare et Immolatio, hic et infra sæpius, est, Offerre et Oblatio.

n Crombachius idem refert cap. 37, et quod sequitur retulerat cap. 30.

o Montfort, oppidum Ultrajectinæ diæcesis, inter hujus metropolim Oude-watriam; hinc una, inde duabus leucis distans.

p Ita vulgariter appellamus, quod integre Apoplexia.

q Crombachius cap. præcitato Variolos vertit, vulgo utimur diminutivo, vocamusque poxkens vel pockelen; simplici autem voce Pocke, ad morbum fædiorem significandum.

r Poterat hic Nicolaus a Dordracō Alphabeta Augustinianum Herreræ et Encomiasticum Elsiu auxisse, si notus iis fuisset.

s Ipsum procul dubio, quod supra Iseldorn.

§. II. Captivi liberati, morbi varii curati, etiam animalium.

Domicellus Aernoldus de Hoenpoel, Coloniensis diæcesis, a suis inimicis fuerat captus et incarcerationatus, ita quod amici desperabant de vita ejus: quia inimici ejus sæpe tractabant de morte ejus, et concordabant ac concordati sunt de die necis ejus. Mater autem ejus hoc percipiens, videlicet Domina de Hoenpoel, multum tristata et anxiosa de nece sive morte filii sui, per consilium suorum amicorum, invocavit beatam Virginem ac Martyrem Cuneram, pro deliberatione filii sui Aernoldi, ut cum honore de tali periculo ac captura deliberaret; promittens, quod si filius suus evaderet cum honore periculum istud, in primis quando perscrutaretur veritatem, ac oculis suis ipsum videret, quod tunc in crastino cum eo se præpararet visitare beatam Virginem Cuneram in *a* forma, Si prædictus Domicellus Aernoldus, propter metum corporis vel anxietatem, in propria persona prædictam S. Cuneram visitare non auderet; quod tunc alium peregrinum pro eo acciperet; ac etiam ipsum cum tritico et vino, auro et argento, ibidem ponderaret vel ipsam pro eo; ac etiam cereum unum de viginti aut triginta libris ceræ immolaret.

14 In crastino, prandio de meridie facto, dictus Domicellus Aernoldus equitando venit in Vorbeken Coloniensis diæcesis, in dufia *b* sua, ubi mater sua moram traxerat. Mater autem ejus, maximo repleta gaudio, ipsum interrogavit, quomodo secum staret, quia mirabilia de morte ejus audisset, quoniam de illa tractabant inimici ejus. Ipse autem respondens ait: Hodie complissent voluntatem eorum in me, quia secundum propositum eorum me hodie decollassent, si D. N. Jesus Christus hoc non providisset, cum sua misericordia. Quia circa mediam noctem quædam pulcherrima Virgo ad me veniebat, duodecim *c* vel tredecim annorum, quæ cippum fregit, ac me de domo, ultra primam ac secundam fossam, ducens in rectam viam, mihi cum instantia dixit, ut votum a matre mea pro me factum adimplerem; ipsam perdidit et evanuit ab oculis meis, et hunc equum inveni; super quem sedi, per totam noctem et diem ultra equitavi, et vobis primitus apparere volui. Mater ejus, magnas gratiarum actiones B. Cuneræ tribuens, dixit: O Beata Cunera, magna est gratia tua apud Deum. Dixit autem ad filium: Ecce beata Virgo et Martyr Cunera te liberavit a periculo isto. Parabimus nos in crastino ipsam visitare, sicut vovi pro te. Ipse autem respondebat: Mater, hoc facere non audeo, quia inimicus Domini Episcopi Trajectensis sum. Promitto Deo et B. Cuneræ, numquam in vita mea ab isto tempore, civitatem Rhenensem, aut in ista

parochia moram trahentes, aut suos peregrinos D inimicare aut violare; et pro posse et nosse, ipsos, EX MSS. quantum in me est, ab omni periculo liberare. Ipsa vero in crastino cum familia se præparavit; et Rhenen veniens, quæ gesta fuerant ibidem narravit; et vota persolvens, in pace repatriavit.

15 Dominus Wilhelmus de Ysendornn, ex Hagensteyn Trajectensis diæcesis, captus, quando ab Hollandiensibus et Trajectensibus vastatus et destructus fuerat, in magno periculo positus erat, quod sæpe et sæpius desperabat de vita. Invocavit B. Virginem ac Martyrem Cuneram, tamquam suam consolatricem, ut dignaretur [apud] D. N. Jesum Christum pro ipso intercedere, vellet prolongare. Duplicare promisit imaginem argenteam, quam ante in ecclesia Rhenensi obtulit, in ponderatione. In brevi post votum, Dominus *d* Hollandiæ misericordia ductus, permisit ipsum se emere, et summam mutavit quam sibi imposuit. Ipse autem gratias agens, B. Cuneræ votum persolvebat. Vacat reliqua pagina; et amissis foliis XII ac XIII inchoatur folium XIV, recentiori aliquanto manu, absque ullo rubricæ vestigio scriptum: titulis dumtaxat caractere minori et atramento languidiori inter paragraphos vel marginem scriptis, De cæco, de contracto, de calculosa liberata, de paralytico in Gornichen annorum LXXXIX, de suscitatione mortui, de bruto animali.

16 Anno Domini a nativitate MCCCXLVI, contigit in Aernem *e*, quod quidam puer quinque annorum, orbatus visu in hieme, octo horarum spatio flebiliter extitit. Parentes ergo super his obstupescens, B. Cuneram adjutricem et hujus plagæ patronam implorantes, peregrinationem facere promittentes, cum oblatione duorum cereorum oculorum, atque denario *f* crucifixo uti moris est, peregrinatione facta lumen visus pristini recepit. Anno Domini MCCCXVI, puer *g* quidam in Trajecto, filia oppidani cujusdam, contracta permissione divina usque ad quinquennium [fuit]. Parentes igitur, videntes quotidianas et assiduas angustias istius juvenulæ, votum ad S. Cuneram fecerunt. Voto igitur facto, puer convaluit, et recto tramite hodierno die incedit. Anno Domini ejusdem ut supra, quædam mulier passa et vexata calculo, adeo graviter quod timebatur de morte ejus; votum fecit ad S. Cuneram, suas Reliquias reverenter, oblatione prævia, visitandi: qua facta promissione, resumpsit sanitatem integram, nullum deinceps sentiens calculi tædium.

17 Universis utriusque sexus viris discretis et honestis personis, peregrinis advenis, Reliquias almæ Cuneræ devote visitantibus, ac ejusdem oppidi concivibus innotescat; quod quædam puella oriunda de Cranenborg, *h* obsessa a diabolo et multum suis nequitiiis vexata, quæ ubique ab omnibus peritis medicis et exorcistis remedium contra istum morbum quæsivit, sed nullum invenit efficax: quare omni humano subsidio privata, Dei altissimi medicamen suavissimum cœpit implorare, petens aliquod relevamen per intercessionem sanctæ et gloriosæ Virginis Cuneræ Martyris Christi; de consilio cujusdam viri providi et discreti, huic ancillæ præfatæ familiaris, atque ministerio in quo potuit perobsequiosi: qui quidem vir condolens gravi infirmitati ejus, de consensu obsessæ, Reliquias S. Cuneræ secum visitare spondit. Quo salubriter facto, alleviationem Leviatan resumpsit, qui fugit a corpore, per invocationem tam accepti nominis Virginis mirificæ sanctitatis; relinquens vas incorruptum: quæ a duro jugo redempta, votum et oblationes ut promisit persolvit, atque hæc in perpetuam memoriam, ad laudem et honorem Cuneræ Virginis ac Martyris, Magistris fabricæ ac scriptori recitavit jucunda voce.

liberatur item alius, voto proprio:

E

e puer cæcus illuminatur:

f *g* sanatur contracta,

et calculosa:

F obsessa liberatur,

h

Nobilis captivus, et morti destinatus ab inimicis,

a votum pro eo faciente matre,

b nocte eadem decretum præcedente,

c ab apparente illi Sancta liberatur,

et spondet nulli Rhenensi unquam nocere:

A 18 Fuit quidam de Gornichem *i*, qui dixit, quod diutinæ morbo paralysis vexatus fuit : qui sibi interdum tam crudeliter advenit, quod ægrotabat usque ad mortem ; et sæpe monitus fuit in somno, quod semel annuatim voveret B. Cuneram visitare, et sic deberet convalescere. Qui ipso expergiscente venire non curavit. Tandem ipso existente in Bachrach *k* supra Rhenum, post diuturnam vexationem vovit B. Cuneræ, quod esset semper peregrinus ejus : et numquam rediit paralysis. Et narratum est hoc miraculum contigisse anno MCCCXXXIX. Eodem anno supradicto quædam mulier oblationem suam præbens dixit, quod viro existente in navi, cum quibusdam piscatoribus seu aliis, sicque uno illorum remigante navem, cecidit extra navem ; sic quod sui assistentes consortes diutine quæsierunt eum, cum retibus et hastis et aliis instrumentis ; tandem eum repperunt, et ipso invento erat mortuus ad tempus ; sic quod mulier ejus vovit suam peregrinationem, invocans Deum et S. Cuneram, cum viro prædicto visitare. Voto ergo facto, vir maritus ejus ad seipsum rediens, impleverunt peregrinationem eorum. Contigit eodem anno quod equus subito mortuus, facto voto ad B. Cuneram, revixit ; et sanus a suo patrono, votum qui fecit, etiam coram Reliquiis ejus Virginis prædictæ ductus, pro eo promissum persolvit. *Post hæc vacat reliqua dimidia pagina et deest folium xv, adest autem xvi ; in cujus primæ paginæ dimidio hoc solum scribitur ; et in alterius paginæ similiter dimidio postrema duo.*

B 19 Mulier quædam in parochia civilis *l* ecclesiæ in Trajecto, in platea vulgariter dicta onder die *m* Schuremaker, gravidata, tempore partus ita infirmabatur, quod de vita sua desperabatur. Adducto et vocato ad eam Confessore suo, videlicet Fr. Nicolao Ordinis S. Augustini de Dordraco, pro consilio corporis et animæ ; intelligens per discretas mulieres, quod convalescere non posset, intuens in eam dixit : O mea dilecta filia, corde et animo invocabis beatam Virginem ac Martyrem Cuneram, ut te consolari dignetur, et te cum prole tua custodiat, ac sanitatem et levamen mittat. Dum in ecclesia purificata *n* fueris, ipsam cum muneribus cum prole visitabis. Mulier prædicta cum humilitate B. Cuneram invocavit, promittens eam visitare secundum consilium sui Confessoris. Fr. Nicolaus ab ea recessit : sed antequam domum suam ingressus fuerat, nuntius ad eum veniebat, nuntians sibi, quod filium sanum genuerat, et quod non desperabatur de vita sua. Postquam purificata fuerat, ad B. Cuneram cum partu masculino veniebat, et vota solvebat.

C 20 Quidam vir, in Ghinckel *o* Trajectensis diocesis, equum habuit, quem quidam transfixit in medio ventris, ita quod vir ille desperabat de vita ejus. Quem vovit ad B. Cuneram, ut intercederet ad Dominum pro eo ut sanitatem reciperet. Qui *ex* magna fiducia, quam ad ipsam gerebat, addidit ; si equus prædictus sanitatem recuperaret, ipsum immediate venderet ; et quidquid de eo veniret, dimidietatem ipsam in oblationem ministraret. Qui [cum esset] sanatus, prædictum pro xxx. . . *p* Hollandicis vendidit, et vota persolvebat *q*. In Schoenhovia fuit quidam vir, qui habuit equum de multo valore : invocans in adiutorium B. Cuneram ut bene venderet equum suum, oblationem bonam sibi ministraret. Qui votum neglexit : ipse vero ad forum post aliquot dies cum equo suo veniens, intendens illum vendere, dum mercatores prædictum equum probare vellent, prædictus equus retrorsum currens, et per viam rectam se extendere nolens, [fecit] ita ut ipsum vendere nequivit. Ipse autem

super votum cogitans, quod et B. Cuneræ voverat : D promisit sibi duplicare votum, ut bene ipsum venderet : qui immediate ita domatus fuit, quod ultra valorem ipsum vendidit : et vota persolvebat.

ANNOTATA D. P.

a In forma id est, cum omni solennitate et ritu consueto.

b Si Duffia non est nomen prædii, suspicor legendum in Buflia sua id est in thorace bubalini corii, Buflis vulgo dicto, et militibus usitatissimi.

c Non est nocuum Sanctos apparere forma magis juvenili quam revera fuerint, ut habemus in apparitionibus S. Angeli Carmelitæ, S. Antonii Patavini, et aliorum : quod si credere volumus S. Cuneram, in ea plane apparuisse atate in qua obiit ; fieri potuit, ut Domina sua ipsam odisse cæperit, non veluti rivalem, sed ut privignam ; suspicata ea mariti adulterio natam, quam hic ideo tenerius diligeret ac sollicitius commendaret, licet diceretur peregre adducta aut mancipio emptæ.

d Fortassis Franciscus Borsaliæ Dominus, Jacobæ, Comitissæ Hollandiæ et Hannoniæ, secundus post Joannem Brabantæ Ducem maritus, ob anno 1426 ad 1436 ; quo illa obiit, mutatis identidem maritis graves dum vixit turbas passa et intestina bella, quorum occasione videri possunt capiti nobiles præmemorati.

e Arnhemium, ad eandem dexteram Rhæni ripam, supra Rhenum leucis sex positum oppidum, et propriæ ditionis caput.

f Crucifixus denarius, id est Cruce signatus, quales ad vota solvenda vulgus fidelium destinare solitum non raro audi.

g Quia Teutonicum kind æque puellam ac puerum significat, puer hic etiam pro puella dicitur, ut apparet.

h Kranenburgum oppidum Cliviæ, inquit Crombachius cap. 37, nobile Collegio Canonicorum, sex Leucis Rhæna distat.

i Gornichem, hodie Gorcum, infra Bommeliæ insulam et Vacalis ac Mosæ confluentes. Crombachius cap. 31 Gorckemium in Arkelia : hæc vero in nullis tabulis aut scriptoribus monstratur, quare nec reddere possum talis epitheti rationem.

k Bacheracum ad sinistram Rhæni ripam, pari fere a Confluentia et Moguntia intervallo.

l Vulgo de Buerkerk, quasi dicas ecclesia vicinorum ; a Cathedrali remota interjectu duorum aut trium vicorum.

m Id est sub fabricatore horrei.

n De ritu purificationis, servando cum mulieribus, a puerperio in ecclesiam introducendis, in Gallia et Belgio, vide erudite disserentem Cangium in Glossario. Dicitur autem Latine Purificatio, per analogiam ad ritus veteris testamenti : Belgice autem nominatur Kerk-gank id est Accessus ad ecclesiam, cum cerco et oblatione fieri solitus.

o Ginckel, Rhæna Amersfortium euntibus ad sesquileucam occurrit.

p Videtur quidem scribi, quod stuferos significaret, partem 20 unius floreni Belgici : sed adeo exiguum id foret equi etiam pro seculo 15, quo ravior pecunia et carior erat, pretium, ut magis propendeam ad legendum fl. florenos.

q Hoc miraculum, cum præcedenti aliisque duobus circa equos patrat, relaturus cap. 38 Crombachius ; prolixè contendit, pium ac minime superstitiosum, sed utile esse, jumenta Sanctis commendare, sicut fit die S. Antonii, et ad corpus S. Huberti. Est autem Schoenhovia, multis locis commune nomen, Pulchrum-hortum seu Curiam pulchram significans ; proximum autem

EX 88.
i
paralyticus
curatur,

k
aqua mersus
reviviscit,

item equus
mortuus :

l
m
juvatur periculose parturiens :

n

o
Equus confosus sanatur,

p
q
indomitus cicuratur.

tem videtur oppidum, quod jacet sex leucis infra Rhenum.

MIRACULA ALIA

Ab Anonymo Rhenensi ex authenticis collecta, et ante sesquiseculum Teutonice impressa.

Interprete Hermanno Crombach. S. J. Ex ejus Ursula Vindicata lib. 10 cap. 28 et seqq.

Circa an. 1520
selecta ex
plurimis,

Auctor anonymus, qui circa annum MDXX S. Cuneræ miracula Belgice typis vulgavit, negat centesimam prodigiorum partem conscriptam esse, quæ Deus S. Cuneræ meritis circa jumenta hominesque dignatus est perpetrare: nec tamen omnia, quæ tabulis signata testataque reperit, sed insigniora tantum selecta esse, ne similitudo prodigiorum aliorum fastidium legenti pareret. Ita Crombachius, exorsurus prætitulati libri Caput 40: ast Capite 28 redditurus Latine quæ Teutonice impressa invenerat miracula, ita præfatus erat: Præcipua quæ reperire potui ab anno MCCCXXX circiter ad MDXV, adnotatur? ut existimem, Eleonoræ, de qua hoc Capite ducturus sum, jussu et cura (cui tunc ut Gelriæ Duci parebat Rhena) tabulis fuisse ad memoriam posterorum diligentius consignata. Ea transmisit ad me nobilis familia de Rhode Ultrajecto, ab auctore Anonymo ante centum annos Rhenensi in oppido typis vulgata: excerpta vero sunt ex MS. libro oppidi, in quem cum fierent summa fide relata fuerant. Ex iis ad triginta, quæ Sanctæ hujus apud Deum merita mirifice testantur, breviter recensebo.

ab an. 1330
ad 1515.

§. I. Miraculosæ curationes Sanctam invocantibus factæ.

Sec. 14 Ducissa Geldriæ

Illustre est, quod Eleonoræ, Eduardi Regis Angliæ filiae, contigit. Hanc sibi matrimoniali fœdere sociarat Raynaldus II. Comes Geldriæ, et ex Comite primus Ducis titulo decoratus anno MCCCXXXIX; ut observat Aubertus Miræus; in Geldriæ Ducibus. Venerat hæc Eleonora, fama prodigiorum S. Cuneræ excita, sacras exuvias pie veneratura. Rhenam, magno stipata comitum; et sanguine sanctam Marti-
tyrem contingebat, ab Orcadum Regibus suorum majorum imagines repetens. Tanto igitur ortu femina, facile, quod unum desiderabat, suis expressit precibus, ut stamina quædam mappulæ sibi donarentur, qua sancta Martyr fuit impiis ancillarum manibus præfocata. Jam sacro ditata pignore, Rhenenses egressa portas, magno cum gaudio, curru vecta revertebatur; cum illico stant immoti, in ipso vestigio, quasi siderati equi (currum dixisses sufflaminatum) totum etiam, quasi obhærens vestigio, sistitur agmen comitum. Ibi tum in veneratione S. Cuneræ venit admiratio: succurrebat enim nolle Divam, mappæ fila a reliquis sacris exuviis separari, nec Rhenensibus evehi mœnibus, multis olim paritura corporis sanitatem Eleonora curru Rhenam repetit, pronis jam ad cursum equis: sacro corpori adjungit fila, et magnis Divam consanguineam ornat donis, jam cœlestem ejus experta virtutem: mox etiam citatis equis nullo obstaculo repetit iter, multo magis Sanctam reverita Marti-
tyrem, redditis jam staminibus, quam si eadem cœlo propitio tenuisset; et ab hoc tempore sanctæ Virginis admiranda, quæ Deus patravit, opera fuerunt accuratius tabulis consignata.

impetratis de
Sanctæ map-
pula filis,

sistitur ad
portas, donec
ea retulerit.

Junii T. III

3 Solet divina bonitas Sanctos, ea præsertim D corporis parte gloria decorare, qua plurimum amore Christi pertulerunt; iis etiam morbis patronos et tutelares præficere, quos ipsi, dum viverent, tolerarunt. Ita Sancti Rochus et Ludovicus Galliarum Rex, pestifero morbo infectis; S. Aurelia, febrientibus suis succurrunt suffragiis; nam horum morborum tolerantia Deo mirifice placuerunt: Sancta vero Apollonia dentium medetur doloribus, et sancta Martyr Cunera iis noscitur facilius opitulari, qui anginae molestiis, vel gutturis tumoribus cruciantur, quia mantili præfocata martyrii lauream reportavit. Wilsem prope Harlemium pagus est, hic, dum quidam piscem avidius quam cautius edit, spina guttur occupat; quæ tam arcte claustra œsophagi constrinxit, ut dies octo nec cibo nec potui ullus in stomachum pateret aditus. Is, damnata medicorum ope, quorum remedia frustra expertus erat, ad S. Cuneræ confugit opem; ejus se spondet sacrum tymbum Rhenensi in oppido supplicem veneraturum. Quam mox oravit, tam mox imperavit Martyris cœlestem mali medicinam: nam continuo cum piscis spina dolores exspuit, laxato œsophagi aditu, est via cibo sumendo reserata.

eximit spinam
guttur
hærentem,

4 Simili malo in Batavia ossiculum guttur adeo E cuidam clauserat, ut deglutiret nihil. Multo jam tempore magnis lancinabatur doloribus: una supererat ossiculi depellendi spes S. Cuneræ deprecatio? cujus festivitatis pervigilio Rhenam summa pietate adit: et ad aram progressus, in qua sacri Cineres populo monstrabantur; eos, quibus sacri thesauri custodia demandata erat, adiit; et summis obtinuit precibus, ut mappula, quæ collum Martyris strinxerat, applicaretur gutturi. Nec sua illum pietas frustrata est; excussum in terram, cunctis attonitis, ossiculum est, applicato sacro pignore; rediitque statim sperata sanitas; quare gaudio vix sibi præsens, Deum in sancta Martyre dono oblato collaudavit.

alteri ossicu-
lum, admota
mappula,

5 Illud etiam memorabile, quod in Zelandia, loco qui Ziercksee appellatur, Martino Jacobi filio contigit. Hunc angina tumens vexabat pertinaciter, ut viginti ipsos dies noctesque nec sibi pauxillum, vel liquoris guttulam sorbere valeret. Quam desperant pridem medici sanitatem, eam sancta Cunera precibus invocata reddidit ilico; nam ubi se voti religione obstrinxit, quod molem et gravitatem corporis sui jam desperati, pari tritici vinique pondere, auro simul et argento redempturus esset; præterea
prolem primam femineam, si quam ei Deus largiri dignaretur, Cuneræ nomine ad refricandam beneficii memoriam nominaturus; continuo gutturis laxatis angustis, fœdam pessimorum humorum congeriem egurgitat, ac Martyris beneficio constanti deinde frui cœpit sanitate.

anginam
sanat,

6 Porro ipso S. Cuneræ festo die, Ultrajecto Rhenam parens quidam adduxit filium, qui obtorto natus collo, tristi spectaculo dorsum respectarat; sed ut primum hanc ipsam Deo Virginiq. Martyri peregrinationem voverat, rectum humani capitis positum et constitutionem impetravit. Coloniam etiam Agrippinam, cœlestis ejus virtus dimanavit. Testis illius luculentus civis anno MDII cujus filiae collum ita intumuerat: ut vultus oblique distorqueretur. Nulla spes mali pellendi humano remedio supererat: quocirca ad divina conversus, cum uxore sua parens, et filia, vovet ad S. Cuneram profectionem. Vix id mente conceperat, cum detumescere collum, situm caput nativum recipere, redire filiae sperata sanitas. Nec promptiores fuerunt in vovenda, quam explenda peregrinatione, quam insigni mentis pietate peregerunt.

et collum
distortum,

7 Majus, anno MCCCCLXXXI, capto Rhenensi opide

EX CROMBACHIO.
Culter in gutture non lasso curvatur :

A pido, gutturi Wilhelmi Haac periculum ab hoste imminebat. Nox erat; cum clamores et ululatus civium, teneri hostium armis Rhenam, satis indicarent; ille lecto nudus exiliens, et solo tectus indusio, procurrebat ad templum velut asylum. Sed hostis in via miserum intercipit, affligit solo; jamque jacentem pede premens, ejus jugulum cultro feriebat. Ille S. Cuneram ingeminare: nec incassum missæ preces. Mira res! culter ceræ instar molliter lentescens reflectitur, quasi impactus silici; et triplici sinuatus circulo, ferientis dexteram circumscribit, salvo et incolumi Wilhelmo. Cujus in obtenti beneficii monimentum, culter ipse ad sanctæ Martyris lipsanothecam diu Rhenæ suspensus olim, adhuc creditur superesse. Nec tacendus Ultrajectinus civis, qui manuario sibi opere victum comparabat. Ejus linguam pravus humor insederat, et elinguem dimidiato jam anno reddiderat. Ut hoc incommodo miser levaretur, adornat Rhenam versus peregrinationem. Jamque ad pagum Dorn pervenerat, cum disertus et eloquens finem reperit nullum deprædicandi S. Cuneræ merita, tam Rhenæ ad sacras exuvias, quam redux in patria. Anno MDIII

B puerum alebat Ultrajectina femina, sex jam hebdomadas ita captum oculis, ut nihil eorum, quæ proxime locata essent, discerneret. Mater, tot prodigiorum fama permota, votivam spondet Rhenam versus peregrinationem; et puer, excussa protinus caligine, recepit lumen oculorum.

linguæ impedimentum solvitur :

cæcus illuminatur:

puella 4 annos affixa lecto,

orante pro ea matre:

C tyris merita prædicat, præsentibus stupore attonitis.

captivus, ruptis vinculis,

Rhenam perducitur:

sanatur gravis hernia,

9 Lindæ in Batavia, provectæ ætatis vir, compedibus ferreis vinctus, detinebatur tetro in carcere. Æger animi morebat senecio: nec enim succurrebat modus, quo vinculis eximeretur. Una restabat salutis anchora, S. Cuneræ fidum in ærumnis invocata solatium et auxilium. In genua provolvitur, et Divam illam precatur, miserum ut carcere liberet: spondet votivam non sine munere peregrinationem. Ratum id fixumque Superi habuere. Audit miser jucundo strepitu ferrea retinacula crepitare; mox numellas, quibus adstricta cervix, decidere videt, in frusta minutissima dissipatas; idem videt in compedibus: et jam vinculis omnibus liber, Diva eadem protegente, Rhenam perducitur; S. Cuneræ præco, cunctis narrare cœpit, quæ vix ipse nisi sibi credidisset.

10 Est in Velavia ducatus Geldriæ locus, Putten incolæ vocant. Hic quinquagenario major herniosus utrimque erat, ita quidem, ut nec mutare locum posset, neque tamen violentia morbi pateretur uno in loco consistere. Cui a cœlo et bono genio venit ea cogitatio, ut S. Cuneræ Rhenensi corde et ore vo-

tum voveat. Statim ab ipso voto hernia introcedit, D et solidatur, sospesque S. Cuneræ gratulatur. Acutissimis mulier, anno MCCCXLVI, calculi doloribus vexabatur: sed sine remedio fuit, cum tantis pungeretur aculeis, ut viribus defecta morti proxima videretur. Concipit votum sanctæ Martyris reliquias adeundi. Remisit quidem, non sublatus omnino dolor est; donec præsentem se Divæ sisteret; tunc enim omni soluta molestia, malum prorsus depulsum sensit. Iisdem aculeis alia mulier lancinabatur, et ipsa votivam sponderat peregrinationem. Jam Rhenam venerat, cum solito vehementior ægram incessit dolor, ut animam jam actura videretur. Iterum S. Cuneram invocat, et munus appromittit. Ecce tibi mane calculus pone in lecto, columbini ovi magnitudine, reperitur, salva femina.

et dolor cal-
culi.

11 His tot prodigiis factum est, ut S. Cuneræ nomen, non in Batavia, Geldria, totoque Belgio tantum fuerit magna apud summos infimosque in gloria, sed etiam veneratione; vulgoque mortales ejus fidem et patrocinium, jam inde retro a mille annis implorant. Neque vero Germaniæ finibus se S. Cuneræ virtus tenuit: transgressa Galliam pervadit in Lusitaniam: nam de Sicilia, sequenti dicam capite. An. MCCCXXXV Virgo quædam Portugalla erat, quam papilla ingenti cruciatu affligebat. Cum summo levando dolori nullum chirurgi medicique sponderent auxilium, postquam Divos Divasque varias cassis invocasset precibus, nocte concubia per quietem adstare sibi puellam videt, quæ his ægram compellat dictis: Quin tu Virgini et Martyri Cuneræ votivam spondes peregrinationem, Rhenam versus? medicinam enim præsentem experieris. Paret rite monenti ægra: voto concepto statim abscedit dolor, sanam et vegetam papillam cernit: grata etiam germanum viæ adsciscit comitem, et per tanta locorum intervalla, longo et difficili itinere, Rhenam tandem non sine molestia reperit; ibique vulgato prodigio, et munere Divæ suæ appenso, remeavit sospes in patriam.

Lusitana puella oculum dolens

E sanatur et Rhenam venit.

Rhenensis nauta circa Siciliam passus naufragium, F

et cum clavo navis suæ triduum jectus,

PARS SECUNDA

Liberatio ex variis vitæ periculis.

Et quia tanto locorum divortio Portugalliam adivimus; Siculum, si lubet, mare, duce eadem propitia, invisamus. In hoc arbitror æquore Henricus Mom, civis Rhenensis, cum socio Rumeler, adversis ventis vitæ discrimen adiit. Erat Henricus non ita maris sirtiumque, ut forte Rheni, peritus. Navim in altum provectam, atrox tempestatis vis adorta, in ultimum adduxit discrimen: imo procella saviente, omnemque artem vincente, vi in scopulis impacta ejecit vasa omnia, et vectores triginta duos, qui fluctibus hausti perierunt. Henricus, trepida, imo desperata in re impavidus, quod unum restabat salutis remedium, clavum arcte complectitur; atque quo securior esset, eidem se vinculis alligat, ne fluctuum violentia avulsus sorbeatur. Interim jactatur procellis, nunc in altum nubibus imminens, mox in abyssum reciprocis fluctibus devolvitur: nec tamen ita mentem tempestas emoverat, quin Deiparæ et Divæ tutelaris patriæ suæ S. Cuneræ meminisset. Supplex igitur, quibus potest precibus, certe calentibus, quæ præsens imago mortis expresserat, cœlestem hanc sibi naufrago, et fluctuanti deposcit anchoram; ne cum corpore, quod formidabat, etiam animæ salus in discrimen adduceretur. Nec tamen faciles habuit Divos; triduum jactatus undis oravit, nec fractus procellis, nec desperavit Cœlitum auxilium, licet in arcto res esset. Fuit ea dilatio major, ut salus momento reddita gratior accideret.

A 12 Tertius jam illuxerat dies, cum S. Cunera, specie duodennis aut tredecennis puellæ, mortali augustior, inter undas maris supra clavum emicat (nihil enim præterea e navi reliquum usquam apparebat) clarumque lumen superfulsit, quod tenebras dispulit. Ac primo quidem formidine quadam correptus est, sed ea mox suavi Martyris alloquio discussa penitus fuit : jubet enim metum ponere, Cuneram se esse, cujus triduo, et trinotio opem implorasset; Rhena se venisse, ut fluctibus et vitæ periculo exempto, præsens solatium et auxilium adferret. Subjecit : Volo autem, ut Deo mihi que voveas, non ante te Rhena in meo oppido quidquam gustaturum aut bibiturum, quam cum uxore tua et quinque filiabus obieris ea loca, quibus annua religione meæ Reliquiæ deportantur. Tu, cum uxore et liberis, pariter nudipedes, absque indusio, pie circumbitis, donec ad tumultum meum redeatis : tum vero corporis tui molem pari tritici vinique pondere redimes, annuamque meo honori institues peregrinationem. Hic Henricus, pulso jam timore, offert se ad omnia promptum paratumque. Cui Virgo : Vale, mi Henrice, salvum te et incolumem esse et manere jubeo : Rhenam jam mihi redeundum est.

B Respicit abeuntem naufragus, et momento temporis (o Dei bonitatem ! suam Martyrem honorantis !) illa evanescit ex oculis, et naufragus se in sicco constitutum miratur, eo loci ubi S. Agatha requiescit. Quis incredibilem animi voluptatem explicet, quam percepit, cum se non periculo tantum, sed etiam periculi metu liberatum vidit, et sospitem, ac vegetum ? Sed quia pecunia defecerat, ut sibi viaticum compararet : apud navarchum loci suam locavit operam in hebdomadas duodecim : inde tantum collegit, ut Romam pervenerit : ibidem in cognatum suum Ricquinum a Dominis incidit : a quo mutuatus argentum, salvus in Bataviam Rhenam rediit ; et quæ sancte promiserat, sanctius cum familia executus est. Sed nunc regressi in Bataviam, ibidem rem etiam magis mirandam videamus.

atque inde Rhenam.

13 Tessendoriæ in Batavia, ducatus Geldriensis et diocesis Ultrajectinæ, prope aquam quam Pottum accolæ vocant, die dominico, parentes in templo rei divinæ intererant, relicta domi sola quinquenni filia, Ea cum vagatur incautius, in puteum decedit. Audi rem miram, et vix auditam hactenus. Adest S. Cunera Virgo, quæ dimisso fune educit teneram, quam ad ripam vicinæ aquæ Pottum appellatæ, intra siccam deponit foveam : ibique perstitit cum puella diem et noctem, crepusculum usque matutinum, ne qua molestia vel periculum illi soli nasceretur. Felix custodia, quam pro mortalibus parentibus feliciter Cœlites suscipiunt ! Interea, perpetrata re divina in ecclesia, domum parentes redeunt ; prolem suam oculis et affectu repetunt ; quærunt in vicinia et a vicinis ipsis, si quis vidisset : negare omnes. Patrem interim formido incessit, ne forsán undis mersa periisset filia. Ergo sollicitus totum diem, omni instrumentorum genere, fundum aquæ ad ripam explorat diligenter, si forte vestigium aliquod hominis vel vestimenti appareret : sed cum ludere se videt operam, et humana deficere subsidia, pie ad Cœlites convertitur, S. Cuneram, ut mœstorum perfugium, advocat. Cum parente tristior mater orat Divam, respiciat orbitatem, soletur lacrymas ; reddat filiulam tristibus, additque doni votum. Sed eo quidem die domum afflicti redeunt sine filiola : postridie cum sol occumberet, parens eodem loci requirebat equos, domum reducturus ; ubi filiulam metu securam offendit, vacantem lusibus. Ille stupere primo : stupor mox in iram vertit. Increpare igitur parvulam, ubi duos ipsos dies diluisset ? Cui filia : Ego, mi Pater, prope domum in puteum decidi, e quo me

Puella puteo mersa,

indeque extracta a Sancta,

post triduum salva Rhena sistitur,

S. Cunera eductam hic deposuit. Viden', mi Pater ? Ecce ipsam S. Cuneram, illac Rhenam versus abeuntem, unde cibos mihi plurimos attulit. Petiit etiam, ut nomine suo rogarem te, ut me cras Rhenam deductam, pro more vino triticoque redimas ; quod ni feceris, gravius damnum spretæ monitionis imminere dixit. Hoc inopinato eventu, tantisque Cœlitum favoribus exultantes parentes, piis filiulæ parent consiliis ; Deoque et S. Cuneræ grati, postridie filia Rhenam deducta, lubenti prolixoque animo vinum triticumque sanctæ Virgini obtulerunt, a qua biduo fuerat cœlestibus epulis recreata.

14 Et quia de mersis sermo incidit, age plura hujus generis beneficia unum in fasciculum colligamus. Joannes Ægidius, Ammerongam et Wickam inter, prope aggerem qui arcendis aquarum inundationibus objicitur, filium habebat decennem ; qui delapsus e navicula, absorptus erat undis. Percellitur amisso filio pater ; et quod res erat suspicatus, scapham inscendit, fundumque harpagonibus lustrat, reperitque sub navicula filium exanimem. Extrahit cadaver, non sine lacrymis : advolat et uxor, luctu pene exanimata. In hoc doloris æstu parentes ad S. Cuneram tristes animum et preces vertunt, ambo in genua provoluti, votum peregrinationis adjiciunt ; et pro more farris vinique tantum, quantum filius appenderet. Hic puer, o rem miram ! statim vitam et vocem recipit, surgit ; cum parentibus domum, cum iisdem, mox Rhenam venit, gratiam acturis et laudem Martyris propagaturis.

15 Est prope Trajectum in orientali plaga locus, unde cespites effodiuntur : ibi ad S. Martini pontem puer in stagnum lapsus est. Mater anxia ubique quærit prolem amissam, voce et oculis ; nec tamen comparet uspiam. Hic, ut sæpe mali præsaga mens, ad stagnum vadit. Heu ! videt capiti insistentem, surrectis in aerem pedibus, cœno et aquæ immersum. Lugubre, eheu, spectaculum ! Extrahit tamen : et ubi nihil animæ et palpitationis reperit, funus lecto infert. Quatuor jam horas puer animam ejecebat ; spes tamen matrem non deserit. Vicinos præsentibus exemplo ad Dei Cœlitumque poscendam opem provocat ; prolapsi in genua calidis precibus et lacrymis opem poscunt, et S. Cuneram invocant. Statim vitam puer viresque recipit : post paulo Rhenam parentes cum filio veniunt, factum narrant, laudes gratesque dicunt.

16 Alia mulier, quæ in Rhenensi parœcia fixerat domicilium, Christiano more, festo Palmarum ad templum ierat, ut divinis vacaret laudibus. Ut domum rediit, filium etiam suum vicino in puteo mersum reperit ; quem eductum ut exanimem vidit, ilico genibus nixa ad S. Cuneræ confugit auxilium, spei plena, nec irritis precibus : redanimatur filius, et S. Cuneræ merita prædicat. Simile quiddam prope Amstelrodamum, nobile Hollandiæ emporium, accidit Westhoviæ Hic ancilla quædam famulabatur, quæ, quo casu nescio, mersa aquis, excivit parentes. Jam tres horas exanime jacebat cadaver, ipsi tamen non desperarunt cœleste auxilium : peregrinationem voverunt cum filia ad tymbum Rhenensem sanctæ Martyris, quæ revixit ilico, surgensque pariter cum iis Rhenam profecta, persolvit quod pie parentes promiserant.

17 Multos alios, vel obtritos, vel præcipites ex alto lapsos, sanitati vel vitæ etiam restitui. Forte Chorus Rhenensi templo adjungebatur : lapides et cæmenta convehebantur. Ibi Henrici ab Oykere filius, dum in plateis indulget puerilem in lusibus, a biroto curru lapidibus onusto obteritur. Accurrunt suppeditatum vicini : sed vitæ superstitis nulla apparebant indicia. Erat mater in domo Wilhelm

D
EX GROMBACHIO.

Resuscitatur
puer submersus unus.

E

alter,

F
et tertius

item ancilla.

Puer sub curru saxifero obtritus

A lhelmi a Pluderen; cui cum tristis adfertur nuntius, illa lamentari, et suam deplorare orbitatem: prudente tamen usa consilio, qua in S. Cuneram erat ut pietate sic fiducia, sublatum brachiis cadaver ad ædem sacram defert, et prope sacram lipsanothecam deponit. Hic illa ardentibus et audacibus instare precibus, quas vehemens filii amor expresserat; et cum lacrymis ita affari Martyrem: Ecce Sancta Martyr, ecce filium meum, tuo in opere obtritum et exanimatum: ergone censeberis isti filio meo et civi tuo vitam eripuisse, qui toties alienos etiam exterosque mortuos ad vitam revocasti? Redde, obsecro, redde filium matri, tuo in opere tam atroci sublatum mortis genere: ego sancte tibi recipio, si vita tuo fruatur munere; tuus, dum vita comes illi erit, peregrinus erit, et tuo se mancipabit obsequio: et mecum præsentes omnes munus aliquod tuas ad aras offeremus. Oravit et flevit mater: jacebat exanimis filius; an ut mora illa mors filii testator cunctis redderetur? Ergo in altari prolem collocat, preces ingeminat, fiduciam ipsa mora acuit: cum læto spectaculo puer oculos aperire, circumspicere adstantes, quærere matrem, prensare ubera, et lac avido sugere ore; rediitque incolumis ac sopes domum.

B

item alius:

18 Ultrajectina in urbe, in octava Natalis Deiparæ, puer incautior sub currum bene oneratum lapsus est; cui rotarum attritus cranium effregit: ut per auriculæ dependulæ hiatum reconditi meatus cerebri paterent intuenti. Jacebat quinque ipsas horas, suspirium nullaque vitæ edebat signa; non motum, non halitum. Taeti tam acerbo fato pia miseratione vicini cum parentibus, mortuum S. Cuneræ offerunt: parentes etiam votum peregrinationis interponunt. Cordi ea pietas Superis fuit: statim sui compos, mali omnia expers redditur: stetitque intuens intuentes. Unam restabat incommodum, auris dependulæ vitium. Vocati igitur chirurgi aurem capiti assuunt; statimque vulnus omne consanescit. Grati igitur cum filio parentes, ut religione etiam animum expediant, Divam ipsam in loco salutatum veniunt, et de beneficio laudes dicunt.

tertius ex alto
n caput,

C

19 Eadem in urbe novennem filium habebat Joannes Wannemaker, civis Ultrajectinus. Is e duobus solaris decidit in caput, quod mire lapsu attritum affictumque erat, subitoque exanimatus dimidiatam horam jacuit: ita vicini clamoribus excitati testabantur. Qui tamen ad lacrymas parentum ingenuculati, more locis illis recepto, Deum Sanctamque Cuneram supplices obtestabantur pro salute pueri: adeunt parentes votum peregrinationis nudis pedibus Rhenam instituendæ, Vix voto se obstrinxerant, cum revixit et reviguit puer, nulla corporis relicta noxa. Læti igitur nudipedes iter ingrediuntur; actisque pro more gratis, eodem habitu Ultrajectum repedarunt.

et faber cæ-
mentarius in
struem saxo-
rum lapsus:

20 Atque sicut hi exanimis vitæ redditi, sic non minus mirandum, quod cuidam, ex casu et membrorum collisione ac conquassatione morti proximo, evenit. Erat Joannis von Dohm officis famulus, cum chorum S. Cuneræ architectaretur; ei datum in mandatis, ut locum fenestra occluderet. Stabant erectæ machinæ, et fulcra, quibus insisteret; dumque in eis ita reditque incautior; nescio an fallente vestigio, an vero machina nimio pondere pressa, debilitata, atque adeo fracta, præceps sane magna cum saxorum vi ad terram labitur, corpore in subjectam struem lapidum fortiter impacto et conquassato; ut semianimis domum delatus, desperatis humanis remediis, morti proximus videretur. Joannes Architectus, famuli sui et nepotis vicem dolet; et eo magis, quo sanguine ei conjunctior erat. Is, cum

piis viris, feminisque, Deiparæ et S. Cuneræ patrocinium, pro ipsius etiam Divæ honore, implorat ardentius ei, qui dum operi sanctæ Martyris invigilat, se afflixerat; addit ægri nomine vota. Repente præsentis periculo subtrahitur, tumor et vulnera consanescunt; valet, vigetque, ita quidem, ut postmodum ad labores redierit, fenestram occluserit, et suo conceptum nomine votum libenter exsolverit.

21 In Hollandiæ loco, quem Wilsen vocant, erat effrænis et intractabilis equus, imo rabiosus, ut rudentibus adstringeretur, ne elapsus noceret hominibus. Crescebat effera rabies, ut de occidendo jam deliberarent: cum ruptis omnibus vinculis, effracto violenter stabulo, procurrit; et cum hinnitu crebro fremituque, calcibus intentatis pulsatur, ferit; quod si audacior quispiam tentaret accessum, adversus occurrebat, et ni mature fuga elaberetur, calces assilientis et præsentem mortem non evasisset. Jam non tam de equo suo, quam ne noceret aliis herus sollicitus, S. Cuneræ vovet, Deo in fidem et testimonium fidei adducto, peregrinationem. Dicto citius cadit rabies et ferocia; redit sponte ad stabulum, jam ad nutum tractabilis; sessorem excipit quemlibet. Lætus eventu tam felici concepti voti, Rhenam versus iter adornat eques; offert donativum, præco non minus ipse, quam mansuetissimus equus S. Cuneræ meritum.

22 Mortuis etiam quandoque S. Cuneræ merita vitam reddiderunt. Delicium cujusdam equus erat; quem cum repentina mors domino eripisset, spem nondum eripuit usum ejus et vitam recuperandi: nam ad promissam S. Cuneræ visitationem consurgit e vestigio redivivus et alacer, quem dominus inscendens S. Cuneræ non sine munere stitit. Illustrius quod subicio. Vollenhoviæ, in superiore parte Ultrajectinæ diocesis, arcis satrapa caballum generosum alebat, quem mors oppresserat. Jam soleæ ferreæ pedibus exemptæ erant, et aderant qui pellem detraherent. Puer qui a stabulo erat, doluit vehementer: obstringit se honori S. Cuneræ Rhenensi in templo positurum ceream equi effigiem, tanti monumentum prodigii, si resurgeret. Placuit Superis hominis desiderium: redit anima, vita, et hinnitus equo: consurgit, se inscendendum offert famulo; qui quatuor soleas ferreas, quæ hodie adhuc servantur, cum cerea effigie equina offert; Satrapa Deum et Martyrem gratis et laudibus prosequente. Addit Anonymus vitæ autor, innumera esse et quotidiana istiusmodi circa bruta prodigia quæ ob nimiam frequentiam vilescant, nec omnia possunt mitti in tabulas; sed ea tantum, quæ novitate rei insigne quiddam continent, observari.

23 Ut in pios benigna S. Cuneræ, sic in sacrilegos immitis, in blasphemos severa, ita tamen ut pœnitudo delinquentis possit severitatem mitigare. Anno mccccxcix, Dux Geldriæ, subito et inopinato instructus peditum et equitum, exercitu, Rhenam occupavit; et militibus oppidum diripiendum donavit. Illi flamma ferroque sæviunt, domos civium effringunt, nec a sacris etiam locis sacrilegas abstinent manus. Jam æde S. Cuneræ violenter reserata, sacra diripiebant; et duo præsertim equites insignite improbi, non obvia tantum rapiunt; ipsum templi pavimentum scrutantur, et terram emoluntur altius, si forte alicubi reconditus thesaurus lateat. Luere sacrilegium, ut pœna corporis, sic animæ: nam ingens sepulchralis lapidis moles in fodientes, non sine Numine ruit, obterit, sepelit. Vulgatur toto oppido vindicta Numinis; quando, aliquanto serius pulsatis tympanis, severe militibus præconis voce interdicitur, ne Deo dicata loca effringant, spolient, violent. Ita tymbus S. Cuneræ pretiosus

equus rabidus
mitescit,resuscitatur
mortuus unus,et alter jam
excoriandus.Milite captum
oppidum
diripiente,duo Sanctæ
ædem violen-
tes, ruina
obteruntur.

A pretiosus, quem harpyjæ istæ cum anathemate rapacibus presserant manibus, remansit inviolatus;

exercitus vero movit se loco, oppido excessit, Rheinamque sanctæ Martyris reliquit custodiæ.

DE S. LEONE PAPA III,

ROMÆ IN BASILICA VATICANA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. De cultu ejus, vita ante Pontificatum, et primi quadrienni actis.

A. DCCCXVI.
Nuper Romano Martyrologio adscriptus,

antea vero
relatus ut
Sanctus a
Ferrario,

Coloniensibus.

et Petro de
Natalibus:

talis autem
semper Romæ
fuit habitus,

æque ac
tres alii,

communi cum
illis cultu de-
positus et
translatus.

Cum Leo Papa III, nihilominus de Catholica Romana Ecclesia bene meritis fuerit, neque leviores pro Dei causa labores sustinuerit, quam ejus nominis Primus, Secundus, et Quartus omnes adscripti sacris Fastis Romani Martyrologii; mirum sane est, illum honore isto caruisse, usque ad annum LXXIII currentis nunc seculi; quando sacra Rituum Congregatio. ad preces Capituli et Canonico- rum sacrosanctæ Basilicæ Vaticanæ S. Petri, referente Eminentiss. D. Cardinali Bona, censuit die XVII, in Martyrologio Romano esse apponenda, die XII Junii quædam verba, prout jacent diligenter examinata et approbata, videlicet, Romæ in Basilica Vaticana S. Leonis Papæ tertii, cui erutos ab impiis oculos et præcisam linguam Deus mirabiliter restituit. Prævisse illis ad hoc visus est Philippus Ferrarius, in utroque Catalogo hac ipsa Depositionis ejus die. Multo etiam citius idem fecisse videntur Coloniæ Agrippinæ Carthusiani, in suo auctiori Usuardo, prout eum habemus Coloniam et Lubecæ excusum anno MCCCXC; sed, quod mireris, ad XIII Aprilis, quando S. Leo I, colitur, quasi Tertii Natalis fuerit: quod nullo sensu potest verificari, quemcumque demum Natalem sumas. Illis autem etiam prior Petrus de Natalibus, inter Vitas Sanctorum, Leonis III ut Sancti meminit; sed nullo die addito, lib. 6 cap. 19 sui Catalogi, anno MCCCXXXII finiti.

2 Neque censeri debent privata auctoritate quidquam illi fecisse, quandoquidem apud Romanum Canonicum, sub Eugenio Papa III florentem, in Basilicæ Vaticanæ descriptione num. XI, de Oratorio S. Leonis IV Papæ legantur hæc verba: Ante altare S. Mauritii, juxta aditum qui vadit ad S. Martinum post S. Petrum, est oratorium S. Leonis Papæ Quarti: in quo, sicut sæpe a nostris majoribus accepimus, videlicet a Domno Presbytero Censio Priore et Domno Christiano, sanctæ recordationis Domnus Paschalis Papa secundus, corpus B. Leonis Papæ, Primi, et Secundi, et Tertii, et Quarti recondidit: sicut etiam multi nostrorum viderunt, post initium nempe seculi XII, sub cujus medium Canonicus ille scripsit: quando ibidem adhuc legebatur lapidi insculptus, hic titulus: Sub hoc altare sunt corpora SS. Leonum I, II, III et IV, Pontificum et Confessorum. Ex libro quoque memorabilium Basilicæ Vaticanæ, ab anno MDLXXV, habetur instauratio altaris seu oratorii Sanctorum Leonum Primi, Secundi, Tertii, et Quarti. Item apertio sepulcri et inspectio corporum eorum die I Augusti, anno MDLXXX, Gregorio XIII summo Pontifice... in eaque apertione sepulcri, acceptæ fuerunt supradictæ Reliquiæ (quæ scilicet antea dictæ fuerant in capsâ rubro serico tecta contineri) fide- lium aspectui perpetuo præsentandæ. Anno autem MDCVII die XXVII Maji, Dominica infra Octavam Ascensionis, solenni processione sacra ipsa corpora, in ara Deiparæ Virginis in Columna, honorifice collocata fuerunt. Ita Catalogus sacrarum Reliquiarum almæ Vaticanæ Basilicæ, qui Paulo Bizonio et Marco Aurelio Maraldo, S. D. N. Pauli Papæ Da-

tariis, ejus Basilicæ Canonicis majoribus Sacristis curantibus, fideliter est scriptus anno MDCXVII: de quo pluribus a nobis actum XI Aprilis, ubi de S. Leone I: cui aliisque duobus similem, quoad opinionem sanctitatis, semper habitum Tertium, ex dictis liquet.

3 Acta scripsit Anastasius Bibliothecarius, ad annos circiter LXX, post Leonem suum de Vitis Pontificum opus prosecutus; scripsit autem prolixissime, quia plurimam materiam suggerebat prolixa illius erga Romanas ecclesias liberalitas, a qua profecta munera sigillatim enumerat; utinam æque sollicitus, ad memorabiliora ejusdem gesta alia, publicam Ecclesiæ causam spectantia, prosequenda! Nunc præter ista, satis legenda apud ipsum, vix alia habemus, quam quæ ex incidenti scripta reperiuntur apud Auctores Coævos Caroli Magni gesta prosecutos, huic et illi communia. Interim initia ejus ex Anastasio sic accipe. Leo Tertius, natione Romanus, ex parte Azuppio, sedit annos viginti, menses quinque, dies decem et sex: plures, septem legunt; sed hos ipse auctor in fine corrigit. A parva ætate in Vestiario Patriarchii enutritus et educatus, omnemque ecclesiasticam disciplinam spiritaliter eruditus, tam in Psalterio quam in sacris divinis Scripturis pollens, Subdiaconus factus, in Presbyterii honorem proventus est. Erat enim vir castus, loquela facundus, et animo constans: ubi vero inveniebat præcipuum aliquem Monachum vel servum Dei, in colloquiis divinis et oratione, cum eo penitus vacare non cessabat. Valde nimisque hilaris in eleemosynis existerat, verum etiam et infirmorum maximus visitator, prædicans illis scripturaliter, ut pro cura pauperum, animas suas in eleemosynis redimerent: qui plures ejus prædicationibus annuentes, quidquid ille pro Christo commendabat, occulte diu noctuque pauperibus erogabant, fructum animarum crebro offerentes salubriter Deo.

4 Dum taliter, in ipso Vestiario præcipue degens, splenderet, et ejus solertissimam curam ipse Vestarius diligeret, ab omnibus amantissime diligebatur. Quapropter mortuo die XXV Decembris DCCXCV Hadriano I, divina inspiratione, una concordia eademque voluntate, a cunctis Sacerdotibus seu Proceribus et omni Clero, nec non et Optimatibus vel cuncto Populo Romano, Dei nutu, in Natali beati primi Martyris Stephani electus est; et sequenti die, in Natali S. Joannis Apostoli et Evangelistæ, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Pontifex in Sede Apostolica est ordinatus. Erat enim Ecclesiasticarum rerum defensor, et contrariorum fortissimus expugnator; et nimis mitissimus, et eidem ecclesiæ benevolus atque præclarus amator; tardus ad irascendum, et velox ad miserandum; nulli malum pro malo reddens, neque vindictam secundum meritum tribuens, sed pius ac misericors. Tempore Ordinationis suæ studuit justitias facere. Ita creatus ordinatusque Leo, ineunte mox anno novo DCCCXVI; per Legatos suos, claves confessionis S. Petri ac vexillum

Acta qualia
scripserit
Anastasius.

E

Asserit hic a
puero innutri-
tum rebus
sacris,

* an aliis?

plenumque
virtutibus,
F

magno con-
sensu electum
et ordinatum:

qui mox
legatis missis
ad Carolum
Magn.

A lum Romanæ Urbis, cum aliis muneribus Regi Francorum, et Longolardorum Carolo misit; rogavitque ut aliquem de suis Optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad suam fidem atque subjectionem per sacramenta firmaret, *tamquam Urbis Romanæ Patricio, per Hadrianum prædecessorem creato, id est, tamquam* Defensori; non vero ut Domino; quia (ut infra ostendetur) nec Imperator quidem coronatus et unctus, vel unius pagi dominus eo titulo factus est Carolus, nedum jure Patriciatus. Missus est autem ad hoc Engelbertus Abbas monasterii S. Richarii: per quem etiam tunc ad S. Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus Dux Forojuliensis, spoliata Hunorum regia quæ Ringus vocabatur, eodem anno de Pannonia Regi detulerat, misit. Ita Eginhardus in Annalibus, ipsiusmet Caroli Secretarius.

reciproce
ab eo legatum
accipit,

cum epistola
gratulatoria,

3 Misit etiam epistolam, qua Leoni Papæ perpetuæ beatitudinis in Christo salutem precatus, Perlectis, inquit, Excellentiæ vestræ litteris et audita chartula decretali, valde, ut fateor, gavisus sumus, seu in electionis unanimitate, seu in humilitatis vestræ obedientia, et in promissionis ad nos fidelitate. In quibus omnibus, ex intimo cordis affectu, multiplices divinæ pietati agimus gratias; quia nobis, postlacrymabile doloris vulnus, quod animæ nostræ dilectissimi patris et fidelissimi amici obitus infixit, tale in vobis solita suæ clementiæ providentia solatium perdonare dignatus est. Unde et vestræ Sanctitati, quasi vicario lætitiæ munere, per ejusdem Dei et Domini nostri Jesu Christi misericordiam, qui sanctæ suæ Ecclesiæ in vestræ Beatitudinis exaltatione consuluit, nostram omniumque fideliumque nostrorum demandamus prosperitatem, nec non et pacificam in Dei voluntate totius regni nostri innotescimus unanimitatem; utæque in nostræ devotionis gaudeatis, sicut et nos in vestræ Sanctitatis lætamur successibus..... Ad dilectionis pacificam animi unitatem, Angelbertum, manulem nostræ familiaritatis, vestræ direximus Sanctitati; quem prius... beatissimo Patri nostro, prædecessori vestro dirigere curavimus; sed dum exenia omnia parata erant, lugubri paternæ mortis nuntio repente tardatum est iter illius. Sed modo lætiores de vestræ Sanctitatis successione facti, quod desideraveram in illo pio Patre agere, in vobis perficere studemus: illique omnia injunximus, quæ vel nobis voluntaria, vel vobis necessaria videbantur: ut ex collatione mutua conferatis, quicquid ad exaltationem sanctæ Dei Ecclesiæ, vel ad stabilitatem honoris vestri, vel Patriciatus nostri firmitatem, necessarium intelligeretis. Sicut enim cum beatissimo prædecessore vestro sanctæ paternitatis pactum inii, sic et cum Beatitudine vestra ejusdem fidei et caritatis inviolabile fœdus statuere desidero: quatenus Apostolicæ sanctitatis vestræ divina donante gratia sanctorum advocata precibus, me ubique Apostolica benedictio prosequatur; et sanctissima Romanæ Ecclesiæ Sedes, Deo donante, nostra semper devotione defendatur. Nostrum est, secundum auxilium divinæ pietatis, sanctam ubique Christi Ecclesiam, ab incursu Paganorum et ab infidelium devastatione, armis defendere foris, et intus Catholicæ fidei agnitione munire. Vestrum est sanctissime Pater, elevatis ad Deum cum Moyse manibus, nostram adjuvare militiam: quatenus vobis intercedentibus, Deo ductore et datore, populus Christianus, super inimicos sui sancti nominis, ubique semper habeat victoriam, et nomen Domini nostri Jesu Christi toto clarificetur in orbe. Vestræ vero auctoritatis prudentia Canones ubique sequatur: quatenus totius sanctitatis exempla omnibus evidenter in vestra fulgeant conversatione, et sanctæ

et muneribus,
defuncto
Hadriano
destinatis;

pro renovatione
mutui
fœderis.

admonitionis exhortatio audiat ab ore; quatenus sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Omnipotens Deus vestræ Auctoritatis beatitudinem, ad sanctæ suæ Ecclesiæ exaltationem, per multa annorum curricula, incolumem conservare dignetur.

6 Præstitit egregie sanctus Pontifex, quod amanter et reverenter pius Rex ab eo faciendum suggessit: sed et de missis sibi thesauris nihil avare condens, Rogam, (id est stipendium) Clero suo in Presbyterio maxime ampliavit. Fecit etiam in Basilica B. Petri Apostoli, nutritoris sui, thuribulum aureum ante vestibulum altaris, pensans libras decem et septem..... Sarta vero tecta Basilicæ B. Petri Apostoli, id est navem majorem, sed et aliam navem super altare, cum quadriporticu, simul et fontem aquæ ante fores argenteas. Verum etiam turrim cum cameris suis, ab imo usque ad summum, omnia in omnibus noviter instauravit: Præsertim imaginem Salvatoris, cum reliquis miræ pulchritudinis depictam, ad decorem suprascriptæ ecclesiæ, in fastigio sub arcu majori posuit.... Similiter et titulum S. Sabinæ studiose renovavit.... Fecit autem et in Basilica beatæ Dei genitricis, quæ appellatur ad Præsepe, cyborium ex argento purissimo, quod pensat libras sexcentas et undecim, simul et rugas argenteas in ingressis presbyterii, pensantes libras octuaginta... Interea et in Basilica beati Christi Martyris Laurentii, sita foris muros, fecit imagines argenteas tres, Salvatoris, B. Petri Apostoli, et S. Laurentii, pensantes simul libras quinquaginta quator et semis.... Itemque renovavit sarta tecta B. Felicis et Adaucti Martyrum, juxta S. Paulum Apostolum: sed et Basilicam S. Menæ, atque titulum B. Vitalis Christi Martyris, nec non et cœmeterium S. Zotici via Lavicana; pariter et Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis in Fonticana, quæ per olitana marcuerat [tempora]. Fecit autem isdem Præsul, in Basilica Doctoris mundi, B. Pauli Apostoli, Confessionem simul et rugas ex auro obrizo, habentes gemmas pretiosas instar B. Pauli Apostoli, pensantes libras centum quinquaginta et sex: sed cameram ejusdem Basilicæ, in modum B. Petri Apostoli, noviter fecit....

7 Ipse vero præcipuus Pontifex, in titulo B. Susannæ, ubi et Presbyter ordinatus fuerat, dum breviter destructus fuisset, et jam per longitana tempora ipsæ parietinæ marcuisent, ob nimium amorem ampliavit ædificium; et noviter in altum fodiens, firmissimum posuit fundamentum; et eruta planitie mirifice excelsa, super ipsa fundamenta ædificavit ecclesiam, cum absida amplissima, et cacumina mirifica de musivo, atque cameram decoratam seu Presbyterium, et pavementum marmoribus pulchris ornavit: verum etiam dextra levaque, porticus ejus cum columnis marmoreis construxit. Sed et baptisterium ibi constituit, ubi et dona obtulit, videlicet gabathas aureas fundatas tres (id est lychnos pensiles, inferne rotundos, instar patinarum) pensantes libras quatuor et semis, Cruces aureas duas cum gemmis... lucernam argenteam unam... imagines argenteas tres... Fecit et confessionem ejusdem altaris, ex argento purissimo pensantem libras centum tres, et uncias duas: columnas argenteas octo et gammadia duo, et arcus duos cum crucibus argenteis quinque, et gabathas quindecim, pensantia simul libras centum et quinquaginta: et alia multa in coronis, canistris, vestibis, vasis colatoriis: quæ omnia et singula, multisque nunc exoletis vocibus obscura, atque superius etiam punctis signata, et in ipso Anastasio vel apud Baronium legenda, prætermisi studio brevitat. Hic noto, quod ea in ecclesia merito fuerit positus ejusmodi titulus in libro Nicolai Alemanni

Exorsus ille a
magna largi-
tate erga
Clerum

et Romanas
ecclesias,

præsertim
SS. Petri et
Pauli,

denuo fundat
ædem S.
Susannæ
F

et donis
ornat,

de

A de parietinis Lateranensibus sic relatus: Dudum hæc beatæ Suzannæ Mart. aula, coangusto et tetro existens loco, marcuerat: quam Domnus Leo Papa III a fundamentis erigens et condens, corpus beatæ Felicitatis Mart. compte ædificans ornavit atque dicavit.

ubi postea etiam se cum Carolo M. in musivo posuit:

8 Et hæc quidem tunc, postea vero aliquoties alia eidem ecclesiæ donaria contulit, apud Anastasium sparsim commemorata: ex eodemque affectu, cum ope Caroli Magni (ut infra dicitur) in suam restitutus Sedem, ipsum vicissim Imperiali corona ornasset, suæque ad illum arctissimæ amicitie illustra vellet monumenta extare; etiam in prædicta ecclesia tale unum constitui fecit, sese ut illius ecclesiæ fundatorem una cum ipso istic exprimens opere tessellato, ea plane forma, qua infra expressos videbimus in Lateranensi triclinio; nisi quod ibi genuflexi, hic stantes figurentur; uti in fine superioris seculi adhuc ibi visos testatur prælaudatus Alemannus. Ibidem, ad ipsam quo hic scribebat diem, in sublimi vicinaque contiguatione adhuc legebantur hæc verba, SANCTISSIMVS D. N. LEO PAPA D. N. CAROLO REGI. Hoc autem fecit eodem animo, et forte decessorum plurium exemplo; quo postea, Anastasio teste, Leonis Papæ IV mandato, ipsiusmet sanctissimi Præsulis, nec non et specialis filii sui Domni Imperatoris Lotharii, propter futuram memoriam, personæ Deo caræ et per cuncta secula venerandæ, depictæ sunt. Ipsum emblemata Tertii hic vide.

§. II. Oculis et lingua mutilatus a conjuratis Leo, sanatur divinitus.

In Letania majori procedens Leo,

Hactenus ex voto fluere Leoni videbantur omnia, quando atrox tempestas in eum concitata, virtutem ejus sanctitatemque, non minus probavit, quam exercuit. Audiamus Anastasium: Hic venerabilis et sanctissimus Pontifex, dum in sancta Catholica et Apostolica Romana Ecclesia per ordinem ecclesiasticum degeret, et ritum orthodoxæ fidei teneret, atque ex omni parte, tam per diversas ecclesias quam in Patriarchio, in amplis ædificiis construens, compte ornaret; cum die quadam more solito, in Letaniis, quæ ab omnibus Majores appellantur, procedere deberet, ut secundum annuam consuetudinem Letanias et Missarum solennia cum Sacerdotibus celebraret, et Omnipotenti Domino pro salute Chri-

stiani populi preces funderet; et secundum olitanam traditionem a Notario S. R. Ecclesiæ, in ecclesia B. Georgii Christi Martyris, in ejus natali ipsa Letania prædicata fuisset; omnes, tam viri quam feminae, devota mente catervatim in ecclesia beati Christi Martyris Laurentii, quæ Lucinae nuncupatur, ubi et collecta prædicta inerat, occurrerunt.

10 Ubi, dum prædictus venerabilis Pontifex a Patriarchio egressus fuisset, obviam illi sine Planeta iniquus nec dicendus Paschalis Primicerius occurrit; et in hypocrisi veniam ab illo petebat, dicens; Quia infirmus sum: et ideo sine Planeta veni. Tunc sanctissimus Præsul veniam illi dedit. Similiter et Campellus Sacellarius, in ipsorum doloitate pariter in Pontificali obsequio pergentes, et dulcia verba quæ non habebant in pectore cum eo loquentes; maligni etiam et iniqui ac perversi falsique Christiani, prorsus pagani, filii diaboli, in unum se sathanice colligentes, pleni iniqua cogitatione, in ipso itinere, ante monasterium SS. Stephani et Sylvestri, quod Domnus Paulus Papa fundaverat, clam armati adstiterunt: atque repente de loco insidiarum exilientes, ad ipsum (quod dictu nefas est) impie trucidandum absque ulla reverentia confluerunt, Paschale ad caput stante, et Campulo ad pedes, secundum iniquum ipsorum consilium. Quo facto, omnis qui circa eum erat populus, videlicet inermis et in Dei officio præparatus, timore armorum perterritus, in fugam conversus est.

11 Ipsi vero insidiatores atque operadores, maiorum, Judaico more, sine ullo divini vel humani honoris intuitu, ferino more comprehendentes, in terram eum projecerunt; et absque ulla misericordia scindendo expoliantes eum, crudeliter oculos ei evellere, et ipsum penitus cæcare conati sunt: nam lingua ejus præcisa est; et, ut ipsi omnino tunc arbitrari sunt, cæcum eum et mutum in media platea dimiserunt. Verum ipsi maligni Paschalis et Campulus, sicut vere maligni, sicut veri pagani et impii, ad ipsius monasterii ecclesiam ante confessionem eum trahentes, ante ipsum venerabile altare, iterum oculos et linguam amplius eruerunt; et plagis eum diversis et fustibus cædentes, laniaverunt; et semivivum in sanguine revolutum, ante ipsum altare dimiserunt; postmodum vero sub custodia in ipso monasterio dimiserunt. Timore autem perterriti, ne a Christianis hominibus furatus inde fuisset; tunc malignum consilium adepti (sicut ipse Hugumenus monasterii S. Erasmi professus est) fecerunt eum ad se venire clam per noctem, tam Paschalis malignus qui tunc Primicerius erat, quam Campulus Sacellarius, et Maurus Nepesinus; et miserunt eum in prædictum monasterium S. Sylvestri, cum plurimis iniquis consentaneis ipsorum malefactoribus: et sic per noctem exinde eum abstrahentes, deduxerunt in monasterium S. Gerasimi, et in arcta custodia eum recluserunt.

12 Sed Deus omnipotens, qui eorum malitiam præsciendo diu patienter sustinuit, ipse eorum iniquos conatus mirabiliter destruxit. Contigit enim, cooperante Deo et Beato Petro Apostolo suffragante, quod antedictus Papa, cum ab ipsis carnificibus in monasterium S. Erasmi in custodiam mitteretur, ut visum receperit, et lingua ad loquendum ipsi restituta sit. Et ut ostenderet omnipotens Deus super suum famulum solitam misericordiam et magnum miraculum, divino nutu ejus, a fidelibus Christianis viris, videlicet per Albinum Cubicularium, cum aliis fidelibus Deum metuentibus, ex ipso eum claustrum occulte abstollentes, in basilicam B. Petri Apostolorum Principis, ubi et ejus sacratissimum

circum-venitur ■ conspiratis.

facie proster- nitur

F oculisque et lingua privatur,

quibus divinitus receptis,

A tissimum corpus quiescit, deduxerunt. Qui omnes, AUCTORE D. P. audientes et videntes mirabilia Dei, qui innocentem et justum Pontificem de manibus inimicorum eruit, glorificaverunt Dominum Deum, dicentes; Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia magna solus, et non deseruit sperantes in se: sed in eo adimplevit misericordiam suam, ut manifestaretur gloria Dei in mirabilia in illo, quemadmodum promisit sperantibus in se, Psalmista dicente? Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo: Dominus defensor vitæ meæ, a quo trepidabo? et iterum; Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis. Et vere a tenebris eum Dominus eripiens, et lumen reddidit, et linguam ad loquendum restituit, et totis eum solidavit membris. et in omnibus operibus mirabiliter deducens confortavit.

Ps. 26, et 118

ducitur Spoletum

indeque abijt ad Carolum R. Fr.

et Colonia veneratur corpus S. Severini,

13 Quantum gaudium habuerunt Christiani homines et fideles, tantum mœrore et angustia angustiat illi, nesciebant quid agerent; et in periculo se esse existimantes, quærebant semetipsos interficere; et dum non invenirent, quid aliud agerent, domum Albini, fidells B. Petri Apostoli et ejusdem Pontificis, deprædantes destruxerunt. Et in ipsam B. Petri Apostoli aulam conjungente præfato Pontifice, confestim Winichis, gloriosus Dux Spoletanus, cum suo exercitu obviavit ei: et cum summum Pontificem loquentem ac videntem conspexisset, venerabiliter eum recipiens, Spoletum deduxit; glorificans et laudans Deum, qui per talia mirabilia eum clarificavit. Quo audito, per diversas civitates Romanorum, fideles ei occurrerunt; et pariter cum aliquibus ex ipsis civitatibus Episcopis, Presbyteris seu Clericis Romanis et Primatibus civitatum, ad excellentissimum Dominum Carolum, Regem Francorum et Longobardorum atque Patricium Romanorum, profectus est. *Hactenus Anastasius.*

14 Sed prius quam ille ad Regem perveniret, Coloniam Agrippinam attigit, ut narrat Auctor Translationis S. Severini apud Surium die xxiii Octobris. Quia enim ipso anno factæ Translationis tanta narratur fuisse fertilitas, ut ipsa ex omnium ore Patrum suum veraciter rediisse, Sedique propriæ restitutum esse, testaretur; et hoc verbum, ab incolis usitatum, etiam longinquos et externos non latebat factumque quasi proverbium erat, Domi esse S. Severinum; idem, ut aiunt, beatæ memoriæ venerandus Papa Leo, quasi consuetudinis ejusdem oblitus suo impressit exemplo. Nam cum Roma profectus, propter poenas injuste sibi illatas, ad Imperatorem Carolum migraret in Franciam; (seu potius, ad tunc solum Regem, in Saxoniam) devenit ad locum quo viri Dei Severini corpus venerabile quiescit; ibique, præter morem quem in via servaverat, oratum ecclesiam introivit. Comites autem ejus mirantes, causam hujusmodi sciscitabantur. Quibus ille, Loci, inquit, hujus defensor domi est; ideo non ausus sum illum præterire insalutatum. *Atque hinc postea Coloniensibus in mentem venit, in suo auctoris Usuardi Martyrologio, natale Leonis III Papæ et Confessoris primo loco notare, cum illius ipsius eventus ac dicti commemoratione, sed alio quam oportet die, Natali scilicet S. Leonis I, III Idus Aprilis.*

Carolus facinus Romanum Alcuino scribit,

15 Utcumque interim festinaret Leo, prævenit tamen ad aures Caroli, non solum nocturno visucognita, ut infra ex Alcuino videbimus, sed certis comperta nuntiis fama, tragædiæ apud urbem Romam reipsa actæ: cujus participem ille mox facere curavit prædictum Alcuinum Flaccum. Is enim Epist. II ait, Quid in eo actum sit, qui Rector præfatæ Romanæ Sedis fuerat, mihi veneranda bonitas vestra innotescere curavit. *Et mox subdit (uti scilicet ex Caroli epistola*

didicerat) quod ipsi traditores cordibus suis excæcati D excæcaverunt caput proprium. Eginhardus vero, Secretarius Caroli Magni in gestis ejus: Romæ, inquit, Leo Papa, cum Letania processurus, a Lateranis ad ecclesiam B. Laurentii, quæ ad Craticulam vocatur, equo pergeret; in insidias a Romanis positas juxta eandem ecclesiam incidit: ubi equo dejectus, et erutis oculis (ut aliquibus visum est) lingua quoque amputata, nudus ac semivivus in platea relictus est. Deinde jussu eorum, qui hujus facti auctores fuere, in monasterium S. Erasmi Martyris velut ad curandum missus, Albini cujusdam cubicularii sui cura, noctu per murum demissus, a Winigiso Duce Spoletano, qui audito hujusmodi facinore Romam festinus advenerat, susceptus, ac Spoletum deductus est. Cujus rei nuntium cum Rex accepisset, ipsum, ut Vicarium S. Petri et summum Pontificem, cum summo honore ad se præcepit adduci.

16 His consentiunt veteres Francorum Annales, Tillii atque Loiselii apud Chesnæum tom. 2 Francorum; et ultimi quidam etiam nominando Missos Caroli, tunc in urbe præsentis, qui non nisi compertissima Regi scripsisse potuerunt, sic loquuntur. Romani Leonem Papam, Letania majore captum excæcaverunt, ac linguam ejusdem amputaverunt: qui in custodia missus, noctu per murum evasit, et ad legatos Domini Regis [qui tum ad Basilicam S. Petri, erant Wirundum scilicet Abbatem et Winichisum Spoletanum Ducem, veniens], Spoletum est deductus. Quæ facile cum Eginhardi relatione conciliabis, si rem matutino gestam tempore, Winigisus, cum exercitu in Tuscia non longe a Vaticano consistens, intellexerit; eoque accesserit ante noctem, et Wirundo se adjunxerit. Sed neque ab Anastasio dissentit Eginhardus, cum excæcatum scribens, addit; ut aliquibus visum est. Vel enim iis verbis appellat fidem oculatorum testium, quo sensu excæcatio indubitanter asseritur; vel opinionem dumtaxat eorum refert, qui tunc prorsus excæcatum falso putarint; sed non negat iteratam violentiam, oculis primo impetu necdum prorsus extinctis, illatam in ecclesia S. Erasmi, cujus expressius meminit Anastasius. Certe non solum in principio, ad primi nuntii credulitatem, creditum in aula Francica est vere excæcatum Pontificem fuisse; sed etiam postquam ipsemet istic comparuit, et verbis minime ambiguis narravit quæ contra se patrata fuerant.

17 Inter eos qui ipsummet audivisse potuerunt, vel saltem per os Caroli ea exceperunt quæ illi Leo de se narrarat, in carmine quo congressum utriusque pluribus descripsit, minime ambigue locutus invenitur: iter prius quam nuntius ex Italia adesset; imo, per somnium eadem Regi visa, sic narrat.

Portentum Rex triste videt, monstrumque nefandum In somnis; summum Romanæ adstare Leonem Urbis Pontificem, mæstosque effundere fletus; Squallentes oculos, maculatum sanguine vultum, Truncatam linguam, horrendaque multa gerentem Vulnura. Sollicitos gelidus pavor occupat artus Augusti. Rapidos Romana ad mœnia Missos Tres jubet ire, foret si sanus Pastor opimus Explorare Gregis, quid tristia somnia signent. Hi porro cum Romæ appropinquassent, mox obviam habuerunt narrantes, quomodo, Dum solitum transiret iter Leo, Papa benignus, Omnis turba conjuratorum (nam supplicantium cætus multus ab ejusmodi scelere prorsus immunis fuit), omnis, inquam.

Irruit in summum Pastorem turba tumultus, Cæca, furens; subito diris commota procellis, Sacro Sacerdotis torquebat membra flagellis; Carnifices geminas traxerunt fronte fenestras, Et celerem abscindunt lacerato corpore linguam,

ut sibi a suis legatis perscriptum erat;

E

deinde coram affirmavit Leo,

et Rex ipse antea in somno viderat, F

ac Missi ejus in via audierant.

A 18 Denique Poeta Saxonicus lib. 3 Annalium, usque ad Caroli mortem perductorum, annum DCCCXCIX auspicatus a pathetica exaggeratione facinoris, temporibus quod admisere modernis novi ab orco carnifices, contra sanctissimum Papam, qui instituta ad S. Laurentii Litaniam, Cum celeraret iter, turba vallatus iniqua, Crudelesque manus tolerans, amiserat ipsum Effossis oculis lumen Linguam quoque tortor Præcidit, nudumque dehinc liquere jacentem Seminecemque foris, fœdatum sanguine multo. Inque monasterium post hæc deductus Erasmi Martyris (auctores facti sic nempe jubebant) Curandi specie, fuerat servatus in ipso. Pergit porro Alcuinus; deque sublato prorsus tam videndi quam loquendi usu, ac divinitus reddito, nihil dubius, sic canit:

ac denique
Alcuinus.

Pontificem tantum sese extinxisse putabat Plebs, pietate carens, atrisque infecta venenis. Sed manus alma Patris oculis medicamina adeptis Obtulit, atque novo reparavit lumine vultum. Ora peregrinos stupuerunt pallida visus, Explicat et celerem truncataque lingua loquelam. Unde mox addit Cohors Francorum mixta Latinis B Obstupuit, Domino grates laudesque rependens, Qui nova Pontifici reddebat lumina summo, Et desperatam condebat in ore loquelam. Similiter obvios per iter populos inducit, qui Capite in veteri visus cernendo novellos Obstupent, linguamque locui mirantur ademptam. Ac deinde eadem tum Missus Leonis, tum ipse Leo Carolo phrasi fere simili narrant.

Nonnulli tamen
de oculis
dubitant,

19 Non ita absolute Poeta Saxonicus. Cum enim dixisset, quod Pontifex transacto tempore pauco, Amissum recipit visum pariterque loquelam; subdubitare videtur de miraculo, sic cæpta prosequens; Seu quia festinans tortor trepidansque nefandis.... Non quantum voluit credulia facta peregit; Seu (quod credendum magis est) antiqua Redemptor Per meritum magni renovans miracula Petri, Sanari successorem donaverat ejus.

Ita ille, propensior tamen ad credendum miraculum. E contraria Theophanes, et post eum Zonaras, rem ita narrant. Οἱ τῆς Ρώμης, συγγενεῖς τοῦ μακροβιωτάτου Πάπᾳ Ἀδριανοῦ, συγκινήσαντες τὸν λαόν, ἐστασίασαν κατὰ Λέοντος τοῦ Παπᾶ, καὶ κρατήσαντες ἐτύφλωσαν αὐτόν, οὐ μὲν τοι ἐδυνήθησαν τελέως σέβειν τὸ φῶς αὐτοῦ, τῶν τυφλωσάντων αὐτὸν φιλονεικούντων ὄντων καὶ φεισάμενων αὐτῶ. Romani, qui erant beati Papæ Adriani consanguinei, commoventes populum, insurrexerunt contra Leonem Papam; eumque comprehendentes excæcaverunt: sed lumen ei penitus extinguere non valuerunt, iis qui ipsum cæcabant humanius agentibus eique parcentibus. Apparet parum integram valdeque lævigatam narrationem facti Constantinopolim pervenisse, ubi de mutilatione linguæ nihil audivit Theophanes.

aut etiam
plane excæcatur
negant:

20 Interim Joachimus Cumerarius, in Annotatis ad Chronologiam S. Nicephori CP. pro suæ sectæ genio ab eo omni credendo alienior, quod vel naturæ ordinem superat, vel ad singularem Pontificis commendationem faciat, Conspirarunt, inquit, in Leonem quidam, et capto jusserunt oculos erui: quibus tamen datum hoc negotium fuerat, ii cruentos quidein vulnerando oculos fecerunt, sed pepercerunt luminibus Pontificis, itaque visus ei ademptus non est: de quo fabulam postea sparserunt quidam, visum Pontifici divinitus restitutum fuisse. Sed et inter Catholicos inventi sunt, qui rem, apud ejus temporis scriptores, et qui nosse melius quam Theophanes poterant, indubitatum, credere recusarent; quibus accedens in Dictionario Historico Ludovicus Morerius; Verosimile est, inquit, quod adversarii Leonis erraverint

Junii T. III

in persona, aliumque pro ipso sic male tractaverint, D famam autem sparserint in ipsum illum ea se per- AGGTORE D. P. petrasse: qui ope amicorum subductus periculo fuerit, ut sentiunt moderni, non tam faciles ad credenda miracula. Quid adhæc dicam? Græci, quibus jam familiare erat visu privare eos quos ab Imperio removebant, mutilationem linguæ vel ignorarunt vel non crediderunt; lectam apud Latinos dissimularunt hæretici; Morerius cum suis satis vidit, citra pervicaciam non posse id negari, quod tam constanter asseverabatur: vicebat etiam, admissio circa loquelæ restitutionem miraculi, nihil causæ esse cur dubitaretur de visu. Ergo alium quempiam supposuit injuriæ, ne miraculum esset, videntem loquentemque Pontificem venisse ad Carolum. Sed credat qui potest, vel ipsum se passum dixisse quæ passus non fuerat; vel creditum ita leviter fuisse in re tam evidenter miraculosa, saltem propter curationis celeritatem; quæ non potuit non excessisse naturæ modum, etiamsi solum læsus fuisset Pontifex circa oculos, et extrema dumtaxat linguæ particula mutilatus.

sed cur hoc
magis quam
lingua priva-
tum?

. III. Exceptio honorifica Leonis apud Paderbornam, et quædam ejus acta in Saxonia

E

Nunc audiendus nobis Anastasius est, de Leonis ad Carolum accessu, hunc ita describens. Ipse Christianissimus et orthodoxus atque præcipuus clementissimusque Rex, illico ut audivit, misit in obviam ejus Hildivaldum, Archiepiscopum Coloniensem et Capellanum, aliis Hildeboldum; et Ascharium Comitem (Alcuino Germarium) et postea filium suum Pipinum, excellentissimum Regem, cum aliis Comitibus, obviam eis iterum; et usque ubi ipse magnus Rex obviavit, et sicut Vicarium B. Petri Apostoli, venerabiliter et honorifice, cum hymnis et canticis spiritualibus, eum suscepit: et pariter se amplectentes, cum lacrymis osculati sunt. Et prædicto Pontifice Gloria in excelsis Deo inchoante, et cuncto Clero suscipiente, Oratio super cuncto populo data est Tunc benignissimus Dominus Carolus, magnus Rex, dictum Pontificem conspiciens, gratias Deo retulit, qui tam mirabilia super famulum suum, per suffragia sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, operatus, ad nihilum prædictos viros iniquos, id est iniqua eorum consilia, deduxit.

Excipitur ho-
norifice Leo

22 Occursus hic occasionem dedit, ipso eodem tempore, componendi insignis poematis, ultra quingentos versus extensi, atque ab Henrico Canisio primum editi, postea inter Francica du Chesne relati, ubi frustra videtur aliud opus quæri, cujus pars ista fuerit. Auctor multis de causis putatur Alcuinus, qui adhuc annis quinque superfuit, et præsens videtur interfuisse: ex quo ut hic postremam partem delibem, suadent particulares circumstantiæ multæ, in illa relatæ. Cum ergo Poeta, quisquis is fuit, Regem cum exercitu trans Rhenum deduxisset in Saxoniam, quo iter intenderat, quando primos Legatos in Italiam mittebat, Pontificem deducturos; sic a loci descriptione orditur:

F
in Saxonia
juxta Pader-
bornam,

Et locus insignis, quo Patra et Lipa fluentant, Altus, et in nudo campo jacet, undique largo Vestitus spatio: celso de colle videri Namque potest regio omnis, et hinc exercitus omnis. Huc Carolus, multis stipatus millibus heros, Advenit, et tandem juvat hic succedere tectis. Missus Apostolici Regalem tendit ad aulam Interea, et summum manifestat quippe venire Pontificem, expulsum Romana a sede Leonem Civibus a propriis, et tot tolerasse recenset Verbera, commemorans extinctum lumine vultum; Narrat et abscissam liquido de gutture linguam; Nunc medicante Deo sanatum et ab omnibus istis

10

Esse

A Esse malis. Animis stupet ipse exercitus omnis
AUCTORE D. P. Audita; et Carolus, recolendo somnia retro,
 Præteriti indicio agnoscens vestigia visus,
 Hoc fore non dubitat, quod tristes fundere fletus
 Pontificem in somnis jam dudum vidit eundem.

*prima per fl-
 lium Regis
 Pippinum,*

23 Hinc jubet extemplo Pippinum occurrere
 [magno.

** id est, militi-
 bus.*

Pastori, pacem et placidam portare salutem.
 Obvius ire parat, Genitoris jussa facessens
 Pippinus: centum lætus cum * millibus ibat....
 Utque videt patulo adversum se tendere campo
 Pastor Apostolicus, centum cum millibus altum
 Pippinum; geminas extendit ab æthera palmas,
 Pro populoque preces effundens pectore largas.
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
 Sternitur, et supplex vulgus ter fusus adorat.
 Mox Leo Papa solo Pippinum more benigno
 Excipit; et sacris circumdans colla lacertis,
 Hæret, in amplexuque diu placida oscula libans...
 Rex pius interea solium conscendit, et omnem

*deinde a Cle-
 roet exerci-
 tu,*

Alloquitur populum... *aciemque instrui ac procedere*
 [jubet:

B

Ante Sacerdotum porro casta agmina, ternis
 Stant divisa choris: in longis vestibus alinæ
 Sacra Crucis vexilla levant, et Præsulis omnis
 Adventum expectat clerusque et candida plebes.
 Jam pater in campo Carolus videt agmine aperto,
 Pippinum et summum Pastorem tendere contra.
 Constat et, inque modum populum expectare coronæ
 Præcipit, atque aciem hinc dividit urbis ad instar.

*ac denique ab
 ipso Rege:*

24 Ipse autem medio consistere in orbe beatus
 Præsulis adventum expectans, et vertice toto
 Altior est sociis; populum supereminet omnem.
 Jam Leo Papa subitque, extremo se agmine miscet:
 Quam varias habitu, et lingua, tam vestibus, armis
 Miratur gentes, diversis partibus orbis.
 Extemplo properans Carolus veneranter adorat,
 Pontificem amplectens magnum, et placida oscula

[libat:

Inque vices dexteras jungunt, pariterque feruntur
 Gressibus, et multo miscentes verba favore.
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
 Sternitur, et supplex vulgus ter fusus adorat.
 Pro populoque preces ter fundit pectore Præsul.
 Rex pater Europæ, et summus Leo Pastor in orbe
 Congressi, inque vicem vario sermone feruntur.

25 Exquirat Carolus casus, auditque laborum
 Diversos: sceleris populi impia facta stupescit.

C

*qui post sacra
 peracta*

Miratur geminas jam dudum luce fenestras
 Extinctas, et nunc reparatum lumine vultum;
 Truncatamque loqui miratur forcipe linguam.
 Alter in alterius configunt lumina vultus,
 Et parili Sedis tendunt ad culmina gressu.
 Ante Sacerdotes sacri stant ostia templi,
 Alternis vocibus moderantes carmina laudum,
 Atque Creatori grates laudesque frequentant,
 Qui nova Pontifici reddebat lumina summo,
 Et desperatam condebat in ore loquelam.
 Exoritur clamor, vox ardua pulsat olympum.
 Intrat Apostolicus, Carolo ducente beato,
 Tempa Creatoris, solito solennia more
 Concelebrare pio Missarum sacra favore.
 Ex hinc officiis divinis riteperactis....

*convivium ip-
 si præbet,*

Rex Carolus simul et summus Leo Præsul in orbe
 Vescitur, atque bibunt pateris spumantia vina,
 Post lætas epulas et dulcia pocula Bacchi,
 Multa pius magno Carolus dat dona Leoni:
 Hinc lætus repetens aulæ secreta revisit
 Rex, et Apostolicus reperit quoque castra suorum.

26 Brevius hæc perstringit Poeta Saxo: cumque
 narrasset, quomodo Rex — locatis.

Ad Paderbrunnon multo cum milite castris,
 Operiebatur non parvo tempore summi

Præsulis adventum; Pippini quidem obviam missi
 non meminit, qui tunc erat filiorum secundus; dum ta-
 men scribit, Carolum Juniores ad confinia Saxonie
 missum, ut cum Wilcis et Abrodritis negotia compo-
 neret, facit nos intelligere, cur ambo miti non potue-
 rint in occursum. Dum autem adhuc expectatur Ca-
 rolus;

Venit, inquit, Apostolicus, terrarum pene supremas
 Jam penetrans oras. Illi via tanta peracta
 Visa brevis fuerat, quia compensaverat omnes
 Intuitu Caroli, quos pertulit ante, labores...
 Namque propinquantem cum primum noverat, illi
 Obvius ipse loco de castrorum memorato,
 Stipatus multis populorum millibus ibat.
 Pontificemque vicem Petri, cui claudere cælum
 Et reserare licet verbo, Sedemque tenentem
 Suscepit cum magnifico reverenter honore.
 Cumque dies aliquos lætos ibi duceret, idem
 Insinuans Præsul sua quæque negotia Regi,
 Illius facilem cognovit ad omnia mentem,
 Concedendo pie voluit quæcumque precari.
 Inde reducendum digne Primoribus illum
 Francorum commendavit: qui jussa replentes,
 Ingressi pariter Romam, sua restituerunt
 Omnia Pontifici rursum, quo jura regendæ
 Sedis Apostolicæ justosque teneret honores.

*et reduci in
 Sedem suam
 jubet.*

E

27 Liber de translatione S. Liborii Cenomannis
 Paderbornam, jussu Bisonis Episcopi ante finem seculi
 x exaratus, insignem præsentis ibidem Leonis memo-
 riam hisce verbis consignat, num. 5 apud nostrum Bol-
 landum, Opusculo particulari. Vir sanctissimus et
 vere Apostolicus Papa Sedis Romanæ, Leo nomine,
 injusta civium odia perpessus, illic eum (Carolus)
 adiit, pro sedandis contra se ortis simultatibus Im-
 perialem opem quæsiturus. A quo (Carolo) cum in-
 genti, ut par erat, honore susceptus, religiosum
 ejus ac salutare Christianitatis dilatandæ studium,
 nobiliter inchoatum, Apostolica auctoritate firma-
 vit; atque in ecclesiæ, tunc ibidem noviter constru-
 cta, quoddam altare consecrans, adorandas in eo
 Reliquias sancti Protomartyris Stephani, quas se-
 cum Roma detulerat, collocavit*; fiducialiter id
 Principi promittens, quod oratorium illud, tanti
 Martyris patrocinio munitum, non ulterius passu-
 rum foret injuriam, quam, ipso referente, prius ei
 contigisse cognovit; ut videlicet ob incolarum loci
 perfidiam et odium in religionem Christianam, ali-
 quoties igni traderetur. Et ob hanc maxime causam
 easdem Reliquias ibi rogatu Imperatoris recondi-
 dit, non sine effectu congruo fiduciæ sponsionisque
 suæ, cum nihil tale illic postmodum perpetratum
 esse certissimum sit. Eadem ac fere iisdem verbis
 referuntur in Vita S. Meinwerici Paderbornensis Epi-
 scopi, vi Junii num. 2: sed omittitur pars altera post
 * arsit enim civitas et monasterium totum anno
 Incarnationis millesimo, uti in Vita ipsius S. Mein-
 werici num. 6, iterumque, ut refert Krantzius lib. 6,
 cap. 58, et Gobelinus, conflagravit civitas cum eccle-
 sia, an. MCXXXI. Sed, si recte expendantur verba, non
 simpliciter promittitur numquam arsurus locus; sed
 non arsurus, ob incolarum loci perfidiam et odium
 in religionem Christianam, sicut antea contigisse au-
 dierat Leo, referente Carolo, cui ibi per unius anni
 anticipationem datur titulus Imperatoris.

*Ipsæ Pader-
 bornensis ec-
 clesiæ altare
 consecrat,*

*F prædicatque
 non ultra ex-
 urendum*

*a civibus apo-
 statas:*

28 Ferdinandus Furstenbergius, laudatissimæ apud
 omnes memoriæ Episcopus, in suis ad Monumenta Pa-
 derbornensia Notis, pag. 129 indicat, altare Tetemel-
 lensis seu Diethmoldiensis Ecclesiæ similiter ab hoc
 S. Leone consecratum fuisse; ejusque altaris lapidem,
 in usum cryptæ monasterii Abdinchoffensis, a fundatore
 Meinwerco prædicto fuisse translatum. Ecclesiam quo-
 que in Sidinghusen, pagum diocesis Paderbornensis in
 dynastia Burana, similiter ab eodem dedicatam asserit.

*item altare
 Tetemellense;*

Sed

A *Sed imprimis memoranda hic venit ecclesia Eresburgensis ad Dimolam, de cujus Dedicatione hanc Bullam profert idem Celsissimus Monumentorum patriorum Illustrator, pag. 115, ex vetustiori et accuratiori quam Baronius exemplo. Leo, servus servorum Dei, Karolo M. Francorum Regi. Piae tuae petitioni per omnia congaudentes, quod jubes annuere non tardamus. Igitur hunc montem Eresburg, quem expugnatum cum omni Saxonia Deo obtulisti, et per nos B. Petro consecrasti; liberum ab omni humana potestate esse, et Fratrum ibidem ad Christi servitium adunatorum ditioni tantummodo parere censemus. Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur, neve regni vestri invasoribus aliqua rebellandi fiducia praeparetur, sub anathemate B. Petri auctoritate interdiciamus, nequis unquam bellica in ipso monte praesidia collocare; aut per te collata praedia aut decimas circa montem, per duas Saxonicas rastas, quas illuc delegasti, audeat diripere. Haec conservantibus sit pax a Deo Patre; infragentibus execratio, et a Catholicorum collegio separatio sit in aeternum. Datum Eresburg, per manum Joannis Bibliothecarii et Cancellarii Ecclesiae Romanae, ix Kalend. Jan. anno Domni Leonis Tertii quarto, Indictione septima, die Dedicationis Capellae in Eresburg.*

et capellam
in Eresburg:

cujus rei
etiam memi-
nit Hadrianus
4,

etsi bulla non
prorsus sine-
ra habeatur.

B *29 Bullae hujus veritas confirmatur ex Adriani Papae IV Privilegio, in favorem monasterii Corbeiensis expedito, sub data anni MCLIII; ubi ad cetera plura Pontifex adjicit, quod monasterium Heresburg, cum decimis circa montem per duas rastas Saxonicas, sicut a beatæ memoriæ Domno Leone Papa, ex petitione Caroli M. Imperatoris, qui ipsum montem expugnaverat, collatae esse noscuntur.... numquam ab eodem Corbeiensi alienentur cœnobio. Hoc tamen non obstante, sed salva Bullae Eresbergensis substantia, tenemus, ne in illo quidem quod allegatur vetustiori sinceriorique exemplari satis sincera haberi omnia; nec dubitamus quin littera M, pro titulo Magni initio posita, non solum quoad abbreviatæ scriptiōnis formam, sed etiam quoad substantiam tituli, adjecta a transcribentibus sit; esto jam tum fortassis Magnus Rex a Romanis nuncuparetur Carolus, uti semper eum appellat Anastasius, quando ejus solum ut Regis meminit. Alii alia fortasse notabunt: sed præteriri nullatenus debet observatio Episcopi Illustratoris, qua monet, pro ix Kal. Jan. legendum ix Kal. Junias. Etenim ex Anastasio mox videbimus, Leonem e Saxonia redeuntem, eodem adhuc anno quo Roma discesserit, a Romanis in Vigiliis B. Andreae fuisse exceptum. Recte autem pro Kalendis Januarii substituantur Kalendæ Junii; simulque intelligitur celeritas itineris, quo Romæ violentiam passus Pontifex in Litanis Majoribus seu festo S. Marci vii Kal. Maji Feria v hebdomadæ iii post Albas, Paderbornam pervenit mense Majo: circumstantia utique notatu digna, cum aliunde nobis nihil constet de tempore istius tam solennis congressus. Eidem correctioni favet, quod nullus frequentior in mensibus transcribendis occurrat error, quam quo Jan. pro Jun. ponitur, et e converso.*

§. IV. Leonis reditus Romam. Caroli accessus eodem: hujusque et illius Imperatoris coronati acta.

Leo, nequid-
quam accu-
santibus cum
inimicis,

R edeo ad Anastasii contextum, quo nova impiorum molimina, Leonisque in Urbem reditus, et actus gloriosi ac sancti, sic pertexuntur: Cum in magno honore apud se per aliquantum temporis eum ipse serenissimus Rex habuisset; hæc præfati iniqui et filii diaboli audientes, post dira et iniqua incendia, quæ in possessionibus seu rebus B. Petri Apostoli gesserunt; moliti sunt, Deo illis contrario, falsa

adversus sanctissimum Pontificem imponere crimina, et post eum ad prædictum mittere Regem, quæ probare nequaquam potuissent; quia per insidias et iniquitates eorum talia nec dicenda, sanctam Ecclesiam humiliare volentes, proferebant. Sed dum ad prædictum clementissimum magnum Regem præfatus Pontifex in magno et condecenti honore degeret, ex omni parte tam Archiepiscopis quam Episcopis et ceteris Sacerdotibus venientibus, una cum consilio ejusdem piissimi magni Regis, omnibusque eximiis Francis, Deo prævio Romam illum remeantem, in suam Apostolicam Sedem honorifice, cum nimio, ut decuit, dimiserunt honore. Qui per unamquamque civitatem tamquam ipsum excipientes Apostolum, usque Romam deduxerunt.

D
AUCTORE D. P.

Romam hono-
rifice dedu-
ctus,

magna cum
gratulatione
excipitur;

31 Tunc Romani, præ nimio gaudio suum recipientes Pastorem, omnes generaliter in vigilia B. Andreae Apostoli, tam procures Clericorum cum omnibus Clericis, quam Optimates et Senatus, cunctaque Militia et universus Populus Romanus, cum Sanctimonialibus ac Diaconissis, ac nobilissimis Matronis et universis feminis, simul etiam et cunctæ Scholæ peregrinorum, videlicet Francorum, Frisonum, Saxonum, atque Longobardorum, simul omnes connexi, ad pontem Milvium, cum signis et bandis et canticis spiritualibus, susceperunt, et in ecclesiam B. Petri Apostoli eum deduxerunt; ubi et Missarum solennia celebravit, et omnes communiter Corpus et Sanguinem D. N. Jesu Christi fideliter participati sunt. Et alia die, secundum olitanam consuetudinem, natale B. Andreae Apostoli celebrantes, Romam intrans, cum multo gaudio et lætitia, in Patriarchium Lateranense intravit. Et post aliquantos dies fidelissimis Missis, qui cum eo venerant in Pontificale obsequium, videlicet Hildevaldo et Arno, reverendissimis Archiepiscopis; et Cuniberto, Bernhardo, Hattone et Tesse, reverendissimis, et sanctissimis Episcopis; nec non et Flacco, electo Episcopo; verum etiam Helmgoth, Rothegario et Germario gloriosis Comitibus, residentibus in triclinio ipsius Domni Leonis Papæ, per unam et amplius hebdomadam, et inquirentibus ipsos nefandissimos malefactores, quam malitiam ad ipsum ipsorum Pontificem habuissent; tam Paschalis quam Campulus cum sequacibus eorum, nihil habuerunt adversus eum quod dicerent. Tunc eos comprehendentes, prædicti Missi magni Regis, emiserunt eos in Franciam.

E

citati ad judi-
cium accusa-
tores,

obmutescunt:

32 Anno sequenti idem Rex, mense Augusto inchoante (sicut Eginhardi Annales narrant) Moguntiacum veniens, generalem conventum ibidem habuit, et iter in Italiam indixit: atque inde profectus cum exercitu Ravennam venit; ibique septem non amplius dies moratus, Pippinum filium suum cum eodem exercitu in terram Beneventanorum ire jussit; movensque de Ravenna cum filio, Anconam usque pervenit; quo ibi dimisso, Romam proficiscitur: cui, pridie quam illo veniret, Leo Papa apud Numentum occurrit; et cum magna veneratione ibidem susceptus, post cœnam, qua simul refecti sunt, illo ibi manente, Pontifex ad Urbem processit: posteroque die in gradibus B. Petri Apostoli cum Episcopis et universo Clero consistens, advenientem Regem, equoque descendantem, Deo laudes dicendo et gratias agendo suscepit; et cunctis psallentibus, in ecclesiam ejusdem beatissimi Apostoli, Deum glorificans atque magnificans, introduxit. Eadem omnia, heroico versu et eleganti pro tempore, reddidit Saxo Poeta, atque in his librum suum tertium finit. Eginhardus vero, cum dixisset, quod ista facta sunt viii Kalendas Decembris, captam narrationem sic prosequitur:

F
Rex ipse Ro-
mam tendit;

occurrit ei ad
Numentum
Leo,

33 Post septem vero dies Rex concione vocata, cur

A cur Romam venisset, omnibus patefecit; et exinde quotidie iis, propter quæ venerat facienda, operam impendit. In quibus, ut maximum, ita difficillimum erat, quod primo inchoatum est, de investigandis videlicet, quæ Pontifici objiciebantur criminibus. Qui tamen, postquam nullus eorumdem criminum probator esse voluit, coram omni populo, in basilica B. Petri Apostoli, Evangelium ferens, ambonem conscendit; invocatoque Trinitatis nomine, de objectis se criminibus jurejurando purgavit. *Hæc breviter ille: fusius autem et distinctius Anastasius.* Post modicum tempus, *id est primo dumtaxat a regressu Leonis anno vertente*, ipse magnus Rex, dum in Basilica B. Petri Apostoli conjunxisset, et cum magno honore fuisset susceptus; fecit in eandem ecclesiam congregari Archiepiscopos seu Episcopos, Abbates, et omnem nobilitatem Francorum atque Romanorum; et sedentes pariter tam magnus Rex quam beatissimus Pontifex, fecerunt residere et sanctissimos Archiepiscopos, Episcopos et Abbates, stantibus reliquis Sacerdotibus et Optimatibus Francorum et Romanorum; ut crimina, quæ adversus alium Pontificem dicta fuerant, examinarent. Qui universi Archiepiscopi et Abbates, unanimiter audientes, dixerunt: Nos Sedem Apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus: nam ab ipsa nos omnes et Vicario suo judicamur; ipsa autem a nemine judicatur, quemadmodum et antiquitus mos fuit, sed sicut ipse summus Pontifex censuerit, canonicè obediunt.

34 Venerabilis vero Præsul inquit: Prædecessorum meorum vestigia sequor, et de talibus falsis criminibus, quæ super me nequiter exarserunt, me purificare paratus sum. Alia vero die, in eadem ecclesia B. Petri Apostoli, cum omnes adessent generaliter Archiepiscopi seu Episcopi et Abbates, et omnes Franci qui in officio ejusdem magni Regis fuerunt, et cuncti Romani, in eorum præsentia, amplexens præfatus venerabilis Pontifex sancta Christi quatuor Evangelia, coram omnibus ascendit in ambonem, et sub jurejurando clara voce dixit: Quia de istis falsis criminibus, quæ super me imposuerunt Romani, qui inique me persecuti sunt, scientiam non habeo, nec talia egisse me cognosco. Et hoc peracto, omnes Archiepiscopi, Episcopi et Abbates et cuncti Clerici lætania facta laudes detulerunt Deo, atque Dei genitrici semperque virgini Mariæ Dominae nostræ, et B. Petro Apostolorum Principi, omnibusque Sanctis Dei. *Hic vero nequis otiose scriptum putet, Lætania, pro Letania vel Litanis; sunt enim (ut notat Dominicus Macer in Hierolexico) bene diversæ. Hæc enim, pro Supplicatione populariter instituta, primario accipitur; secundario autem, pro certa Dei Sanctorumque ex ordine invocandorum formula, tunc usurpari solita; quam Kyrie eleyson intonando ordiens, dicitur Litaniam imponere. Lætania vero, lætum ac festivum diem significat, ut patet ex Regesto Gregoriano lib. 4 Ep. 54, ubi Papa Lætantias solennes, id est dies solenniter festos enumerat, quibus Archiepiscopo licet Pallio uti: atqui nunquam is utitur Pallio extra ecclesiam; et extra illam fiunt Litanie Majores in festo S. Marci, et Minores ante Ascensionem.*

35 Post hæc adveniente die Natali D. N. Jesu Christi, in jam dicta Basilica B. Petri Apostoli omnes iterum convenerunt: et tunc (cum Rex, ut loquitur Eginhardus, fuisset ingressus, et coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret) nihil minus cogitantem, venerabilis almificus Pontifex, manibus suis propriis, pretiosissima corona coronavit eum. Tunc universi fideles Romani, videntes tantam defensionem et dilectionem, quam erga sanctam Romanam Ecclesiam et ejus Vicarium habuit,

unanimiter altisona voce, Dei nutu atque B. Petri D Clavigeri regni cœlorum, exclamaverunt: Carolo Piissimo, Augusto, a Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatori, vita et victoria (*Annales Francorum et Eginhardus omissa voce Piissimo, ad vocem Imperatori addunt Romanorum*) Idque ante sacram Confessionem B. Petri Apostoli, plures Sanctos, invocantes, ter dictum est; et ab omnibus constitutus est Imperator Romanorum. Et illico sanctissimus Antistes et Pontifex, unxit oleo sancto Carolum, et excellentissimum filium ejus Regem, in ipso die Natalis D. N. Jesu Christi. *Eginhardus addit: Post quas laudes a Pontifice more antiquorum Principum adoratus est: ac deinde, omisso Patricii nomine, Imperator et Augustus appellatus. Hinc Theophanes; Ab eo tempore ac deinceps Roma in Francorum potestate fuit, non ut Dominorum, quemadmodum sub Græcis, sed ut Defensorum, ut infra apparebit: ipse vero Leo, Carolo vicem rependens, coronavit eum Regem Romanorum in ecclesia S. Apostoli Petri, ungens ipsum oleo a capite ad pedes, vestituque Regio et corona circumdans, die xxv Decembris, Indictione nona: ubi Βασιλέα et Βασιλικὴν ἐσθῆτα verbotenus reddo, ut ostendam Græcis eas voces in usu fuisse, ubi Latini Imperatorem et Imperialem dicunt.*

36 Post celebrationem Missarum, inquit Anastasius, obtulit ipse serenissimus Domnus Imperator mensam argenteam... Sed et in Confessione ipsius Dei Apostoli obtulit, una cum præcellentissimo filio suo Rege et filiabus (*hæc apud Alcuinum in carmine præcitato hoc ordine recensentur, Hrodrud, Berta, Gisala, Hrodhaid, Theodrada, Hildrud: uxor vero quarta Luitgardis hic non nominatur, utpote pridie Nonas Junii, immediate hoc iter Romanum prægressi, Turonis defuncta*) cum filio, et filiabus, inquit Anastasius [obtulit] diversa vasa ex auro purissimo in ministerio ipsius mensæ... sed et coronam auream cum gemmis majoribus, quæ pendet super altare, pensantem libras quinquaginta quinque: et patenam auream majorem, cum gemmis diversis, pensantem libras triginta: et calicem majorem cum gemmis et ansis duabus, pensantem libras quinquaginta octo... obtulit et super sacratissimum altare B. Petri Apostoli mensam argenteam minorem, cum pedibus suis, pens. lib. quinquaginta quinque; cum diversis vasis argenteis miræ magnitudinis, quæ ad usum ipsius mensæ pertinent. Item in Basilica Salvatoris D. N. Jesu Christi, quam Constantinianam vocant, obtulit Crucem cum gemmis hircynthinis, quam almificus Pontifex in Lætania præcedere constituit, secundum petitionem ipsius piissimi Imperatoris...

37 Postmodum vero (*sive, ut Eginhardus, post paucos dies*) cum deducti fuissent [in judicium] iniquissimi illi malefactores [qui eundem Pontificem anno superiore deposuerant]; videlicet Paschalis cum Campulo et sequaces eorum, in præsentia piissimi Domni Imperatoris, circumstantibus nobilissimis Francis et Romanis, et omnibus exprobrantibus de malis ipsorum consiliis et operationibus, increpabat Campulus Paschalem dicendo; Mala hora faciem tuam vidi, eo quod tunc me misisti in istud periculum: et ceteri similiter, unus alterum condemnans, manifestabant suos ipsorum reatus. Quos dum tam crudeles et iniquos piissimus Imperator cognovisset [secundum legem Romanorum, ut crimine læsæ majestatis rei, capite damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit: nam et vita et membrorum integritas eis concessa est. Ceterum pro sui facinoris magnitudine] Imperator eos in exilium, in partibus Franciæ misit. *Hactenus Anastasius, Eginhardi*

multa dona
offert Ecclesiæ,

et adductos
in judicium
reos violati
Pontificis,

capite dam-
nat.

verbis

AUCTORE D. P.
et coram illo
se purgat de
objectis,

in Synodo
ad id vocata,

præstito jure-
jurando:

factum ex-
cipit lætania;

et Rex in
Natali D.
N. coronatus
Imperator,

A *verbis [] interpolatus, quorum prior nihil ultra de Carolo, posterior vero ita progreditur: Ordinat*
sed intercedit eo. is deinde Romanæ urbis et Pontificis totiusque Italiæ, non tantum publicis, sed etiam ecclesiasticis et privatis rebus (nam tota hieme non aliud fecit Imperator) missaque in Beneventanos iterum expeditione cum Pippino filio suo, post Pascha, vii Kalendas Maji (adeoque Dominica tertia et festo S. Marci ac Litaniarum majorum, nam Pascha actum fuerat iv Aprilis) Roma profectus. Spoletum venit.

§. V. De Triclinio Leoniano ejusque musivis, et horum significatu.

Triclinium
 Lateranense
 majus ante
 fabricatum,

Priusquam persecutionem prænaratam sustineret Leo, fecerat, teste Anastasio, in Patriarchio Lateranensi Triclinium, majus super omnia triclinia, nominis sui magnitudine decoratum, ponens in eo fundamenta firmissima; et in circuitu laminis marmoreis ornavit, atque marmoribus in exemplis (id est incomparabilibus vel potius, ut Alemannus, exemplatis seu historiatis) stravit; et diversis columnis, tam porphyreticis quam albis et sculptis, cum vasibus et liliis simul positis decoravit. Came-

B ram cum absida de musivo, et alias duas absidas, diversas historias pingens, marmorum incrustatione pariter in circuitu decoravit. Postquam autem restitutus in suam Sedem Caroli beneficio, eundem coronaverat Imperatorem, et post præbitum illi in Triclinio solenne epulum, perpetuam suam illiusque memoriam extare etiam ibi fecit, duplici utrimque emblemate, de quo nobis hic tractandum suminus. Opus enim istud, subinde restauratum, cum demum ita defecisset, ut præter trium absidum unam, eamque tectorio ex parte decusso deformatam, hujus seculi initio superesset nihil; Franciscus, S. Agathæ Diaconus Cardinalis Barberinus (ut habet inscriptio ibi nunc legenda) Triclinii a Leone III Romano Pontifice constructi, a Leone IV successore, sexagesimo post anno, reparati, nostra tandem ætate pene diruti, partem hanc illustriorem, in qua utraque Romani Imperii translatio, redditaque Urbi pax publica continetur, parietibus hinc inde suffulsit, cameræ musivum instauravit, labansque olim dexterum absidis emblemata, antiquariorum diligentia coloribus exceptum, penitus deinde collapsum, ad priscum exemplum, summa fide ex musivo restituit, anno Jubilæi MDCXXV. Reliquæ fabricæ omnino, nihil superest: si-

de quibus an.
 1625
 restauratis,

C quidem fundamenta illa firmissima, a prædicta abside ad Sancta Sanctorum, id est a meridie ad septemtrionem ducta, Pœnitentiarii Lateranenses olerum seminariis hortoque penitus obruerunt: erant autem ea jacta sub publicæ viæ solum, ut inferior pars ædium ostendit; cujus columnæ, ruinarum rudibus consepultæ, cubitis vix hodie duobus distant a pavimento.

extat liber
 Nic. Alemanni:

39 Ita Nicolaus Alemannus: qui occasione restorationis prædictæ insignem suam eruditionem Urbi et Orbi notam fecit, edendo Dissertationem historicam de Parietinis Lateranensibus, ea ratione, ut de ædificio, ubi publicum id opus extat, pauca et pro re nata; tum de musivi emblemate atque ejus historia pluscula disserere Lectori pollicetur; postremo inscriptos imaginibus titulos accuratius expendere, e quibus de Caroli Magni Patricia dignitate multa elici, multa de Imperii translati prima origine cognosci possint. Hoc ut clarius ei procedat, triplici sculpta tabula exhibentur; I, Ichnographia totius operis, sed absque ullo (quod mireris) columnarum præmemoratarum vestigio, quale nec hodie ullum videre est; II, Orthographia absidis primariæ, qualis ante restorationem apparebat displuviata, cum sinistræ absidis elevatione prima, quæ similiter hodie tota deficit; III,

eadem Absis restituta. Ultimam satis habeo hic representare, sic tamen ut alias duas requirere nemo magnopere possit; cum supra vacuum alias parietem novum, quo nunc veluti diaphragmate pars restaurata discriminatur a reliquo Leoniani Triclinii versus Sancta sanctorum protenso et discooperto spatium, describuntur; hinc quidem contracta in brevem formam ichnographia, inde vero ruinosi operis orthographia. Scribitur autem mihi, ad altitudinem prædicti parietis ductum fornicem, qui intermedium spatium cooperiens, illuc per laterales scalas progressos evehit ad peribolium seu loricam, columellis distinctam, unde commodissime spectari tota musivorum forma possit.

40 Nihil hic casu, nihil temere factum, persuadet diligentia Levitarum Ædiliū, ab Alemanno cap. 12 laudata, quorum munus fuit sacris ædificiis faciendis præesse, utque cum dignitate ac rite fierent curare: talium enim, ut diu ante ac post floruit Collegium, ita etiam hoc ipso stetisse tempore, probat inscriptio, quæ arte Triclinii demolitionem Sixtinam, pone ipsum sic legebatur; Curante N. Levita Petri, in honorem Archangelorum, Leo Tertius Papa fieri jussit. Vide ergo in testudine tribunalis stantem in actu benedictis Christum; et ad Evangelicam pacem, per quatuor orbis climata, sub pedibus repræsentata, prædicandam, suos duodecim mittentem Apostolos: qui omnes videntur, collectis reverenter manibus sub planeta, excipere celestia illud, Euntes docete; imprimis autem expeditus cum cruce et clavibus præcurrit Petrus, velut totius Apostolici agminis ducatum a Magistro suo consecutus. An, ad eandem Petri præcellentiam denotandum, etiam faciat vestis dissimilis ceteris, non explicat Alemannus; nec ego facile definierim: suspicari tamen ejusmodi quid licet, dum illi omnes implicantur Planetæ sacrificali cum stola seu orario Presbyterali; Petrus vero ad universalem curam videtur expeditus manus servare. Quid autem significant iisdem Planetis assutæ quasi litteræ cubitales, eæque (quantum assequor) latinæ, nec divinare quidem præsumperim: credo tamen illas quoque non carere mysterio. Sed in primis notata ibi Pax, recte accipitur, ut a Leone assumpta in monumentum ejus pacis, quam discusso turbine reddiderat Christus Urbi Romanæ, absque ullo reorum sanguine.

41 Ceterum; ut Alemanni, sic nostram considerationem præcipue merentur emblematici seu musivi operis picturæ duæ, de quibus ita ille ratiocinatur cap. 9: Nescio quid historiæ superiorum temporum hoc loco repetivit Leo, et cum suo Pontificatu composuit; quod utraque respondere sibi, mutua quadam cum personarum tum negotiorum similitudine, viderentur; ac proinde imagines quæ ea referrent, e regione collocatas, eo facilius ex historiæ convenientia comparari, atque luculentius intelligi alteram ex altera posse speravit. Tres quippe in utraque tabula personæ; aliæ nituntur genibus, duo pro tribunali sedent, Christus videlicet parte dextra, sinistra Princeps Apostolorum Petrus: suus utrique, Pontifex hinc, inde Imperator, submittit genua; Christo, Silvester et Constantinus; Petro, Leo et Carolus. Horum pro sua quisque conditione ab illo sumit insignia; Imperatores, vexillum; Pontificum alter, sinu claves; alter Pallium accipit. Scilicet imaginum auctor sic intelligi voluit, ab utroque illo Imperatore Pontifices eos divino nutu in dignitatem assertos: Leonem IV, ita a Carolo Magno in integrum esse restitutum, quemadmodum postliminio revocatum a Constantino Imperatore Silvestrum: contra, Imperatores, iisdem Pontificibus, Imperium obtinuisse; Constantinum quidem, postquam a Silvestro salute est fonte, initiatus, in Imperio confirmatum designatumque divinitus Ecclesiæ Christianæ defensorem; Carolum vero, secundum Deum,

D
 AUCTORE D. P.
 cum 3 figuris
 æneis hic in
 unam con-
 tractis,

ubi in prima
 abside cum
 Apostolis
 Christus;

prædicare
 pacem jubens:

F
 duplex ad
 angulos
 emblemata

putatur du-
 plicem Impe-
 riū transla-
 tionem desi-
 gnare:

Auctore D. P. a Petro Apostolorum maximo, hoc est Ecclesia Romana, Cæsarem renuntiatum et vindicem cooptatum fuisse.

nec Petrus
sed Silvester
a dextris pin-
gi;

42 Hæc, illarum continet tabularum historia, inquit Alemannus, ex tunc adhuc communiori sententia cum Cæsare Cardinali Baronio recipiens ex apocryphis Silvestri actis Romanum Constantini baptismum. Idem autem, quod ille de Historia ibi picta, censuit restaurator operis Barberinus Cardinalis, cum dixit, quod ibi contineatur utraque Romani Imperii translatio, a Gentilibus scilicet ad Christianos, et a Græcis ad Latinos. Quod autem hic posuit Alemannus, pergit reliqua Dissertatione eruditissime illustrare: ac primum leviter refutat eum, qui in dextera tabella (cujus subscriptio deficiens una cum nomine Pontificis liberiolem relinquebat interpretibus facultatem) credebatur se videre, in Pontificis imagine, non Silvestrum, sed Petrum; eique opponit, quod in priscis Majorum iconibus numquam sit reperire Petrum, sacra illa indutum penula, quam modo Planetam, modo Casulam appellant. Non sit ergo ibi expressus Petrus: ast unde Silvestrum hic mihi pones, nisi aliud sit, quod eo retrahat? Trahit, inquit, R. Constantinus. Nomen quidem Constantini lego, sed quanto pluris facio Edilium Levitarum, ab Alemanno commendatam, pingendarum rite imaginum peritiam; tanto minus, credo, hic eum signatum, ubi nihil minus video quam Constantinum, adeo pridem mortuum; sed omnia Caroli, tum cum emblemata pingeretur viventis; quod manifeste commonstrat saxum seu tabella quadrata post caput; cum defunctis, speciali reverentia dignis, omnia Romana musiva circulum lucis soleant post caput ponere, velut æternam beatitudinem consecutis: qua de re alias diffusius egi, ubi de S. Gregorii imaginibus, in cujus Vita Joannes Diaconus lib. 4 cap. 84 expresse notat, viventis insigne id esse; ex quo, inquit, manifestissime declaratur, quia Gregorius dum adhuc viveret suam similitudinem depingi voluit: denotat autem, quadratum illud saxum, ipso Alemanno iudice, virtutum quatuor moralium perfectionem, ad quam Christianus omnis debeat vitam exigere, sive quadrari, ut ipsemet Gregorius hom. 21 in Ezechielem loquitur. Occurrit quidem objectioni huic Alemannus; et defunctio etiam

utpote compo-
situs Constan-
tino;

sed v. detur
hic omnino
esse idem Ca-
rolus;

tilibus circulum dederint. Vide ergo et considera expressius hic dextrum emblemata, in quo Constantinus signatus præsumitur.

43 Si Magni Constantini sculpas pictasque antiquitas imagines vidisti numquam (quis autem non vidit?) consule ejus nummos, a me ex Wilthemio propositos ad diem ipsius festum (nam et ipse inter Sanctos colitur, ut demonstravi) diem, inquam xx Maji. Invenies ubique barbam, Romanorum Cæsarium more rasam; caput vel galea coopertum, vel diademate gemmato cinctum; pectus lorica, latus clypeo militariter tectum, vel Consulari trabea amictum; Romana denique videbis omnia, in toga vel in sago: litteram vero R, quæ Regem nominet, omnino nusquam. Si vero a dextro hic emblemata ad sinistram te convertas, quid aliud conspicias quam eundem quem ibi Carolum, vultu leniter barbato, habitu Francico, cum vexillo item ætatis suæ, similibus utrobique rosis consperso, quorum nihil Constantiniæ secula sapit, Carolina omnia, solamque in coronamento differentiam, quod a dextris Regium, a sinistris Imperiale videtur; utrumque tamen ejusdemmet temporis. Quare vehementer fallor, si non ad idem exemplar, iisdemque prorsus lineamentis, composita fuit figura utraque: quod autem illa nunc leviter differant, solum censeo provenire ab accuratatione majori eorum, qui Barberini jussu ad prototypum sinistri emblematis eveci propius, ipsum conati sunt quam similime possent exprimere in ectypo; cum Antiquarii, a quorum manibus habetur Vaticanum ectypum emblematis dexteri, ipsum eminens, qua licebat nec adhuc totum defluerat, considerantes, rudibus fuerint lineamentis contenti; quæ forsitan etiam pro majori parte ex sinistri lateris imitatione suppleverint, nec non ex propria phantasia: ab hac enim omnino est vitta lineæ ad pugnos et collum, cum forma capillitii arrectæque mystacis, a seculo Carolino, nedum Constantiniano, tam aliena omnia, quam propinqua usui parentum nostrorum. Nec me multum movet Constantini titulus, ut apparet, acephalus; cum littera R, nihil congruum ei significante: acephalum namque probat defectus † crucis, ante Leonis et Caroli nomina in altero latero signanter expressæ.

nihil enim
Romanum ef-
figies ha'et,

et omnia Caro-
li ad sinistram
expressi,

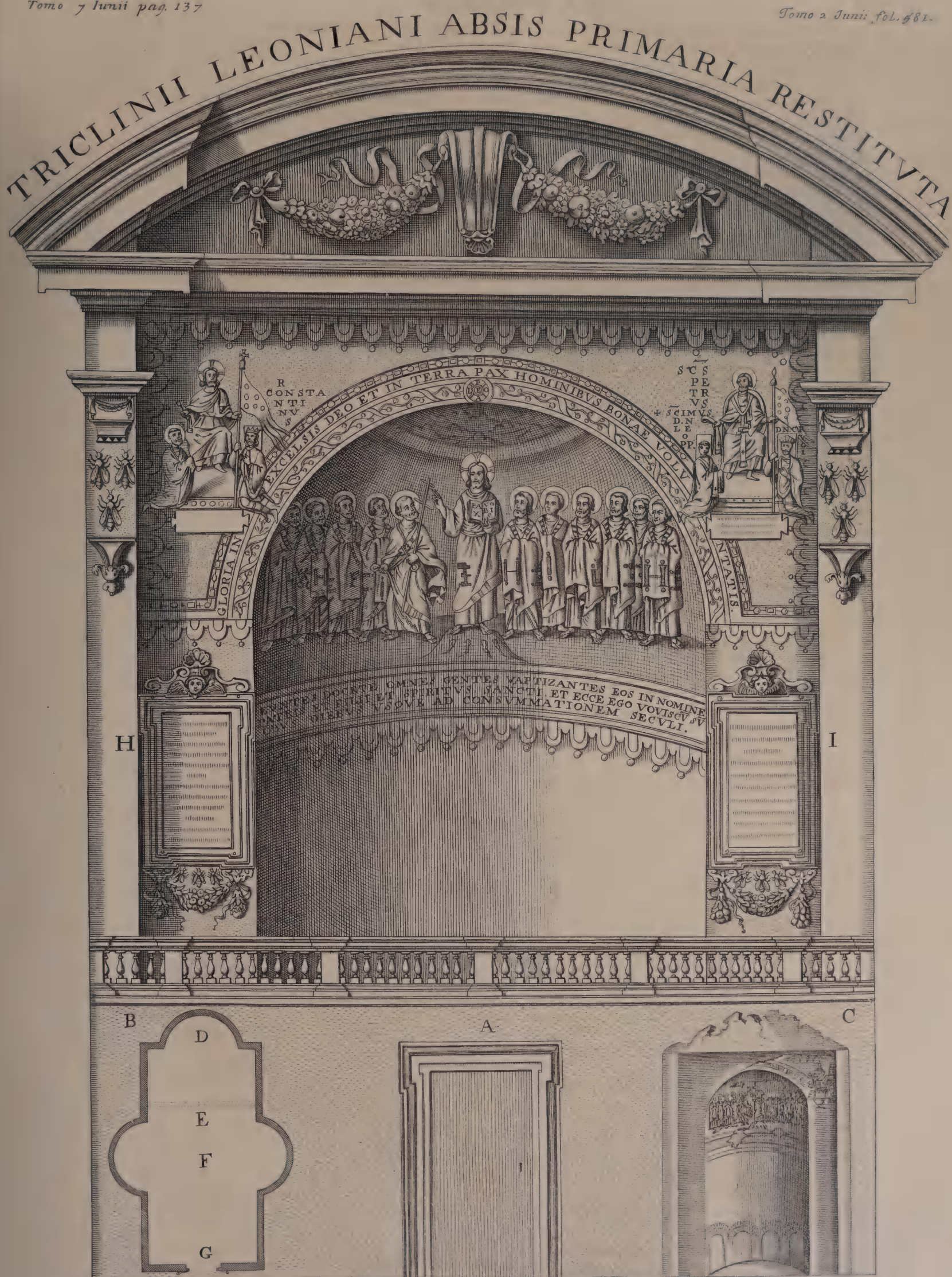
E
unde etiam
accepta deli-
neatio videtur.

Constantino aptari id posse credit; nam ante Leonem non inveniri exemplar ejus, qui laicis Principibus signum istud tribuerit; sed inveniat oportet, qui vel mortuo tribuerit, antequam Joannis Diaconi sententiam restringat: et inveniemus nos, qui mortuis etiam Gen-

44 Salva igitur, quam Eminentissimo Restauratori et eruditissimo Commentatori profiteor deberi, etiam post mortem utriusque, reverentia; audebo diversum ab eis sentire, et utrobique expressum dicere eundem Carolum, a sinistris quidem jam Imperatorem, cum Leone

- A Paries primariae Absidis restauratae praetensus cum suo ostio et peribolo.
 B Ichthyographia totius olim Triclinii.
 C Antiqua facies ruinosae Absidis ante restorationem, cum tunc reliquis vestigiis parietis et Absidis sinistra, nunc solo aequatis.
 D Cubitorium, ubi Pontifici conviventi sterneretur.
 E Vestigium novi parietis transversi cum ostio.
 F Reliquus locus, nunc in hortum versus.
 G Tania Triclinii ad sacellum S. Laurentii, nunc Sancta Sanctorum.
 H Aedificii descriptio verbis Anastasii.
 I Instaurati operis monumentum.

A Leone vivente; a dextris vero solum Regem, cum
 qui a dextris
 fuerit compo-
 situs Hadriano
 defuncto, ut
 Rex,
 Constantino
 similis in pro-
 tegenda Eccle-
 s.a.,
 B aut etiam fa-
 miliarius sic
 nuncupatus :
 a sin'istris ve-
 ro cum vivo
 Leone Impera-
 tor,
 cum titulo
 D. N. id est,
 Domini nostri
 Affirmat
 Alemannus,
 Leone vivente; a dextris vero solum Regem, cum
 amantissimo suo, sed jam defuncto, Hadriano Papa;
 cui, ante pedes Christi supplicanti, et Ecclesiae a Lon-
 gobardis pressae necessitates flebiliter exponenti, defen-
 sorem Carolum idem Christus assignat, utens potestate
 quam sibi dedit Pater in caelo et in terra. Illius pote-
 statis symbolum, duplex clavis est; Defensoris vero,
 vexillum porrectum Carolo Regi, cum titulo Patricii
 Romanorum, Graecis adempto; adhortationeque his
 verbis expressa, † ESTO VERUS CONSTANTINUS : cujus
 tamen sententiae prima linea defluerit tota, ex secunda
 solum R remanserit, spatio utrumque vacuo. Hic vel
 similis alius fuerit litterarum illarum sensus : nec
 etiam improbavero si quis velit, ita potius lectum fuisse :
 † CAROLVS REX FRANG. VERVS CONSTANTINVS; ut illi
 ex altera parte responderit nomen Papae; per hasce
 litteras, scs. vel scssimvs HADRIANVS PAPA. Sed et
 alia conjectura occurrit animo, ex ascitis familiarius no-
 minibus, quibus eo tempore inter se amici, etiam Prin-
 cipes, utebantur in epistolis ac versibus. Sic Alcuinus
 Carolum suum identidem appellat Davidem; Carolus
 ad Angelbertum Abbatem Centulensem inscribens lit-
 teras, Homero auriculario salutem dicat; tacito pror-
 sus nomine proprio. Quin igitur fieri potuit, ut Carolus
 Leoni vel Hadriano privatim nuncupatus sit Consttan-
 tinus; cujus usus memoriam voluerit hic extare Pon-
 tificis, ex ipsis vultus lineamentis, et vero nomine ad
 sinistram comparituro, satis cognoscendum Carolum
 confidens, etiam sub alieno nomine. Nihil equidem au-
 sim definire, sed omnino tale quid cogitandum censeo,
 nisi litteras illas putare velis, opus esse, figuris illis
 multo recentius; ipsarumque audaciae alicujus interpola-
 toris imputare, qui suam conjecturam, de picto ibi
 Constantino, illiverit temere parieti de crustato.

43 Dum conjecturae delectus fiet, transeo ego ad la-
 teris sinistri emblemata, leviori jam opera considerandum;
 et cum Alemanno sentio, Carolum jam coronatum Im-
 peratorem hic vere repraesentari; neque ut dissentiam
 (sicut alias feci) amplius me movet titulus Regis, ibi
 expressus ex usu et acclamationibus vulgi, cui Impera-
 toris titulus pridem insolens erat; cum ipsi, cui eum
 ab Augusto ductum acceperant, translata in Asiam
 Sede, passim Βασιλεῖς Reges, rarius Αὐτοκράτορες,
 nec fere nisi in suis diplomatis dicerentur; unde prior
 Imperatoris titulus (utpote ex prima sui institutione
 humanitatis amplius, dignitatis minus continens) pene
 contemptui eo tempore erat; sed Carolus, usu suo, eum
 pristinae aestimationi reddidit; quod non ita subito re-
 ceptum ubique fuit, ne Romae quidem. Movet autem
 C me, ut ita sentiam, non solum Corona epanochista, sed
 multos magis titulus D. N. id est Domini nostri,
 Francorum Regibus inusitatus, et primum cum Imperio
 assumptus, sicut erudite probat Alemannus. Libenter
 etiam ei assenserim, S. Petro propterea hic Pallium
 imponi, ut intelligatur non tam personam suam reprae-
 sentare, quam Pontificiae potestatis plenitudinem. tum
 in Leone restituendo, tum in Ecclesiae defensione Ca-
 rolo committenda; quod notat porrectum Leoni Ora-
 rium seu mavis Pallium, et claves in sinu positae; nec
 mysterio vacare mihi videtur littera L, imae vesti assuta,
 sed designare plenam Libertatem Ecclesiae eo facto
 stabilitam, excusso penitus jugo veteri Graecorum;
 nec novo alio (ut quidam haeretici contendunt) as-
 sumpto.

§. VI. An saltem sinistrum emblemata Imperii
 translationem denotet, ex mente Leonis; et
 quam diverso sensu Leo et Carolus scriban-
 tur D. N.

P ostquam sinistræ partis musivum ejusque inscrip-
 tiones, per quatuor integra Capita, explicuit Aleman-
 nus, cum omni ea eruditione et accurate quam posset

in tali tamque plausibili argumento sperari; sed quam
 D transferre hic non possumus, nisi a Leonis Papae re-
 AUCTORE D. P.
 bus longius abducendo sermonem; extremis tandem duo-
 bus Capitibus quaerendum sibi sumit, An jus et aucto-
 ritatem Imperii transferendi hæc tabula contineat,
 et an ejus translata causas indicent ejusdem tabulae
 inscriptiones. Factam translationem res ipsa loquitur;
 legitima auctoritate justissimisque de causis factam,
 nemo dubitet nisi impius; Carolum, qui a dextris sub
 Adriano, solum ponitur ut Rex Francorum et Patri-
 cius Romanorum, a sinistris exhiberi ut Imperatorem
 cum titulo Domini nostri et corona, Graecorum Impe-
 ratorum instituto superne clausa, patet. Sed, cum res
 illa tota facto potius quam verbo processerit, nullo con-
 dito contra Graecos decreto; nec ipsos, quantumvis de
 Apostolica Sede, primum sede spoliata, tum ignaviter
 sed non probat
 deserta, pessime meritos, ignominia ulla notasse Leo
 invenitur; non possum mihi persuadere ut credam,
 voluisse virum, sanctissimum ac modestissimum, in illa
 sua tabula extare exauctoratae (ut sic loquar) Graeciae
 monumentum, aut aliud omnino quam suae erga Caro-
 lum gratitudinis debitae argumentum.

47 Sed neque Alemannus ipso quidpiam adducit,
 unde alterutrum, quod in titulo quaeritur, in corpore
 Dissertationis affirmative videatur decidi; totus autem
 est in probandis articulis, quos extra controversiam
 habendos puto. Vexillum Carolo in manum dat Pe-
 trus, sed quale antea Christus. Neque Urbis vel Im-
 perii Vexillum istud est, si quidquam sapio: nihil
 enim tale in Latina Graecaque antiquitate reperies.
 Romanis Labara sua erant, forma (ut notum est) qua-
 drata, et hanc constanter in suis fanonibus tota servat
 Ecclesia Occidentalis, Romanis ritibus informata.
 Flammea, qualia hic cernuntur, Francorum natio vi-
 detur semper usurpasse; unde ipsorum Auriflamma,
 quod primum vexillum interpretari ex Teutonico
 idiomate, Francis olim patrio, possis. Hinc factum
 crediderim, ut Stephanus Papa III, cum Pippinum
 ejusque filios Carolum et Carolomannum, a se inun-
 ctos Francorum Reges, etiam Romanorum Patricios
 crearet ad S. Dionysii juxta Parisios, ejusmodi vexilli
 traditione actum illum insigniret: quo quid intenderit,
 ipse explicat in Epistola ad eosdem, quae est in Cod.
 Carol. 6, et ab Annalium Francorum auctore allega-
 tur ad an. 754 num. 57, his verbis, Nulli nisi tan-
 tummodo tuae amantissimae Excellentiae, vel dul-
 cissimis filiis et cunctae genti Francorum, per Dei
 praeceptionem et S. Petri, sanctam Dei Ecclesiam
 et nostrum Romanorum Reipublicae populum com-
 misimus protegendum. Ejusdem porro forma vexillum
 miserit Carolo Hadrianus, Romanum ei Patriciatum
 confirmans; ejusdem formae miserit Leo, ideoque etiam
 hic exprimi fecerint Levitae Aediles: sed cum aliqua
 coloris diversitate, ab Alemanno non observata. Ele-
 nim Jo. Franciscus Vannius noster, rogatus propius
 singula explorare, invenit sinistri lateris vexillum esse
 caeruleum, qui color nationi illi etiam nunc Regius est:
 quod autem S. Petrus porrigit coloris est rubri; tum
 quia hic admonere poterat, sanguinis, si opus esset,
 pro Ecclesia fundendi; tum quia hunc sibi colorem
 proprium Ecclesia semper habuit, et etiam nunc habet
 in labaris atque fanonibus processionalibus, symbolum
 martyrii et caritatis; quæ cum inferne soleant in tres
 lacinias scindi, unius ac trinæ Deitatis mysterio signi-
 ficando: apparet cur etiam Flammeum Leonianum
 findatur trifariam; licet id etiam referri possit ad ex-
 pressiore similitudinem Flammæ, unde nomen sum-
 ptum.

48 Nunc si Flammeum seu Vexillum, quale di-
 xi, nihil in sua origine Romanum habet, multo minus
 id habent senæ-Rosæ apud Alemannum, æque in dex-
 teri quam sinistri emblematis vexillo sparsæ. Interim
 efficaciter excludunt tempora Silvestri et Constantini,
 atque

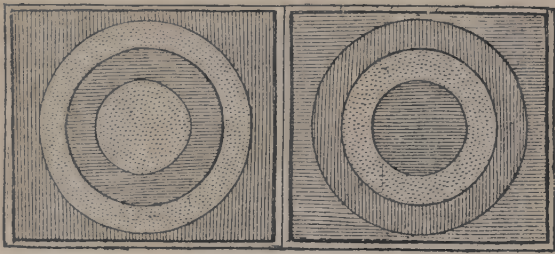
E nam vexillum
 utriusque
 lateris idem
 est, et Fran-
 cicum,

quale sit
 creando Pa-
 tricio as-
 sumptum a
 Stephano 3
 Parisiis,

et quale
 deinde mise-
 rint Hadria-
 nus et Leo.

illis inspersa
 rosæ sex,

A *ad quæ non nisi imperitissime potuissent illas operis curatores retulisse; satis superque indicantes ipsa vexillorum similitudine, unam eandemque se causam habere ipsas utrobique pingendi. Ciacconius et sequaces illius, undecumque raptâ occasione gentilitium insigniorum cuique Pontifici attribuendorum, nihil cunctantur asserere, Rosas illas ei genti tesserarias fuisse unde Leo processit; haud dubie familiam etiam nominaturi, si quam inter Romanas invenissent illis usam. Sed absit ut armorialia insignia aliqua ante seculum undecimum fuisse cogitemus, ad eum quo deinceps invaluerunt modum. Si autem necesse sit divinare, quid ipsæ Rosæ (si tamen sunt Rosæ) tali loco et numero, ibi velint; occurrit mihi sermo Innocentii Papæ III, in Dominica Lactare habitus, circa annum MCC, rationem reddens solennitatis, quæ de antiqua Sedis Apostolicæ consuetudine celebratur in ecclesia sanctæ Crucis, Hierusalem dicta, et cur ea die Romanus Pontifex illo in loco florem aureum fidelibus populis representat. Habes totum hunc sermonem editum an. 1681 a Carolo Cartari, post ejus de Rosa-aurea tractatum, in quo, relatis cap. I variorum variis de ritus illius origine sententiis, tandem concludit quod Ordo Romanus, anno MCXCII insertus libro Censuum Romanæ Ecclesiæ, Caroli Magni ævo fuerit compilatus; unde inferre possemus, eum quoque ritum, ut istic præscribitur, adeo antiquum esse, ut originem primam invenire impossibile sit. Dixi, Si tamen Rosæ sunt: nam (sicut propius observavit prælaudatus Vannius) solum Scutula sunt, triplici circulo circumducta, hoc modo:*

seu potius
sex scutula
virgula,

Ubi medius orbis, in dexteri quidem lateris vexillo, quod Christus porrigit, sicuti et circulus extremus auro pinguntur, rubro vero secundus utrique interjectus; in altero autem non satis distinguitur aureusne sit color: sed ruber in extimo, ceruleus in centro manifeste apparent. In his mysteria quærant, qui volunt; inveniant qui possunt. Ego senario numero scutularum intendo, atque ad animum refero Germanicarum Ecclesiarum consuetudinem, (etiam Alexandro Papa VII, inter familiare colloquium observatum) annos præcedentium in Episcopatu Præsulum signantium per virgulas, seu teretes baculos permodum cereorum, palam in ecclesia suspensos e summolacuari. Hinc autem in mentem mihi venit suspicari, in ecclesiæ Patriarchalis Lateranensis labaro solitam annis singulis scutellam variegatam appingi, ex quarum numero populus intelligeret, quot annos temporis illius Pontifex in suo Pontificatu numeraret: atque ita notaretur hic, annus sextus Leonis, idemque Christi DCCCI, quo Musivum istud factum fuerit.

49 A vexillo ad ternas Claves transeo, in quibus Alemannus præcipuam vim ponit; ad probandum quod Ecclesia, per S. Petrum representata, in translatione Imperii a Græcis ad Francos, usa fuerit plenitudine Apostolicæ potestatis, per claves illas signata; sic enim inquit, cap. 14; Clavis duplex, ligandi scilicet solvendique auctoritas, penes alios etiam est ecclesiarum Antistes; facultas vero secularia ad religionis amussim dirigendi, rerumque publicarum statum temperandi, et ad Christianæ pietatis censuram regna et imperia moderandi, Apostolica plane est et summa ecclesiastica potestas: quæ licet a ligandi solvendique potestate proficiscatur, illi ta-

men jure solummodo competit, qui unus omnium est pater, censor religionis, a bene beateque vendi magister. Is ergo cum Romanus sit Pontifex, ejus sane fuerunt partes, ad regendum Imperium, quod a religione jam aberrarat, et pietatis præceptoribus Romanis Pontificibus bellum indixerat, hominem designare, qui et religionis et Ecclesiæ Romanæ, religionis magistræ causa, omnia vellet. Quam vera hæc esse puto omnia, tam parum censeo ad numerum clavium ternarium facere; quamvis enim ea potestas in Ecclesia semper fuerit, attamen moris indifferens erat, non solum Latinis, sed etiam Græcis, cum una, duabus, vel tribus clavibus Petrum pingere: idque probat ipsemet Alemannus ex Codice Vaticano Græco, sub an. DCXCIX exarato non magis quem picto, producens hujusmodi sancti Apostoli imaginem. Neque difficile est plura ternarii numeri mysteria producere, ad quæ respexerit etiam triplex Clavis.

50 Sed inscriptiones fortassis factam translationem Imperii testantur, cum Carolus D. N. prætitulatur. Non magis profecto, quam cum ita prætitulatur Leo, mutatio facta in Pontificatu signetur; et nisi aliunde sciremus, neutrum eo titulo usum fuisse ante initium seculi IX; ex hac quidem pictura ignoraremus, quandonam vel ipsi vel eorum antecessoribus titulus talis accesserit. De Francorum Regibus clarum est, eorum Cancellarios, in subsignandis diplomatis, nec Domini quidem titulum nominibus ipsorum præposuisse. De Romanis Pontificibus constat, eos æque ac Episcopos alios, prætitulari quidem solitos Dominos, sed absque addito Nostri. Sic Breve ipsiusmet Leonis de Eresburgensi dedicatione, signatur (ut vidimus) anno Domini Leonis III quarto; idemque de omnibus decessoribus ejus probat formula Epistolarum ad Exarchum Italiæ aliosque scribendarum Pontifice mortuo; qualium litterarum formulam, post Gregorii II chronologiam produxi, sic conceptam: A Deo servatæ excellentiæ Domini nostri per has nostras innotescimus humiles syllabas, ab hac luce fuisse subtractum Dominum [ill.], sanctissimum nostrum Pontificem. Siquidem ad id usque tempus, quo Leo Isauricus nefarium Romanæ Ecclesiæ simul et sacris imaginibus bellum indicit, Romana Urbs, et quidquid in Italia necdum barbaris cesserat, in civilibus suberat Imperatoribus Græcis, eorumque Exarchis et Patriciis, quos titulo Domini nostri, non solum Romani ceteri, sed ipsimet etiam Pontifices nuncuparunt semper. Postquam vero intellectum est, adesse cum Imperialibus mandatis Exarchum Eutychium, ad occidendum Gregorium, et omnes eundem Eutychium anathematizarunt, sese magni cum parvis constringentes sacramento, numquam Pontificem, Christianæ fidei zelotem et ecclesiarum defensorem, se permittere noceri aut amoveri, sed mori pro illius salute essent omnes parati, uti scribit Anastasius; videntur iidem civitatem suam temporali Pontificum Dominio subjecisse, saltem quoad usque Imagines restituerentur, et ablata inique patrimonia redderentur, Quia tamen illi dominium tale, potius jure sequestri quem perpetuæ possessionis tenebant, semper parati priores Dominos, ad fidem regredientes, illataque damna resarcientes, et debitam contra barbaros defensionem præstantes, recipere in subtractam tantisper possessionem; numquam illi passi sunt Domini nostri vocari, usque ad Leonem. Hic vero nihil æquum ab Irene et Constantino ejus filio, licet orthodoxis, obtinere se posse videns; tandem, quod decessores ejus quinque jam facere cæperant, ad Francorum defensionem totum sese contulit; et fortassis hanc ipsam habuit suæ persecutionis causam, quod de Græcis prorsus abdicandis consilia agigaret.

51 Caroli filius Ludovicus in Constit. de Privil. B. B. Petri ad Paschalem; Concedo, inquit, sicut a prædecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate et ditione tenuistis et disposuistis, civitatem Romanam

D
utpote diu
ante pingi
solita:

nec etiam
titulus
D. N.

E

licet tum pri-
mum adscrip-
tus Carolo
æque ac Leonis.

Cesserat qui-
dem dominium
Urbis Pontifi-
cibus sub Gre-
gorio 2,
F

abdicatis
Græcis;

ut testatur
Ludovicus
Imperator,

(quas possis
ad ritum Ro-
sæ benedicen-
dæ referre)

C
numero suo
videntur an-
nos Pontifica-
tus notare.

Triplex etiam
clavis in sinu
Petri, nihil
facit ad Im-
perii trans-
lationem,

A Romanam cum Ducatu suo : quibus verbis, antiquo-rem possessionem significantibus, ut minimum indicat, eam saltem in Leone. Paschalis decessore, cepisse. Rem ergo inter Leonem et Carolum eo anno, quo hic Romæ substitit, rebus et Ecclesiæ et Urbis ordinandis intentus, sic actam concipio. Considerans Leo, populi Romani mobilitatem, et Græcorum identidem subreptium machinationes, haud facile posse reprimi sua unius auctoritate, quantumvis Patriciis Francis subnixâ ; nisi prorsus exclusis ab Occidente Græcis (nam in Oriente omnia illis integra reliquit, ipseque Carolus, etiam Imperator factus, ut fratres coluit) suo supremo ad id usus jure, proprioque prorsus motu, Imperatorem dixit, coronavit, et unxit Carolum, nihil minus opinantem. Ut enim in ejus Vita scribit Eginhardus num. 33 ; Imperatoris et Augusti nomen tantum primo aversatus est, ut affirmaret se eo die, quamvis præcipua sollemnitas esset, ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset. Invidiam tamen suscepti nominis, Constantinopolitanis Imperatoribus super hac indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum contumaciam magnanimitate... mittendo ad eos crebras legationes, et in epistolis fratres appellando.

Leo tamen
Carolus D.
N. appellari
voluit,

B et ab hoc
vicissim ita
jussus est
appellari,

ut Romani
scirent penes
hunc domi-
nium,

penes ipsum
tutelam so-
lam esse:

B 52 Hinc consequens erat, ut a Romanis posthac appellaretur Dominus noster, itaque desinerent illi posthac respicere alios. Sed ut constaret illis, Carolum eo titulo nihil aliud sibi acquisitum putare in civitatem Romanam et patrimonia, partim jam recepta a Longobardis, partim a Græcis recipienda, præter obligationem Mundiburdus (ut Franci vocabant) id est tutelæ atque defensionis : ipsum inter et Pontificem convenisse crediderim, ut iidem Romani compellerentur in publicis omnibus actibus compellere Pontificem cum titulo Domini nostri, sicut in emblemate de quo agimus, ac postea semper observatum fuit ; quamvis sæpe conatus fuerit Populus iste, veteris ante Augustum Reipublicæ formam repetere, excusso etiam Pontificum dominio. Nihil igitur amplius, quam habuerat Patricius, acquisivit Imperator et Augustus Carolus, præter majoris dignitatis titulum ; et hoc inter alios per orbem Christianum Principes eo fiebat celsior, quo erat ad defensionem ecclesiæ obligator Pontifici, vicissim obligato spiritualibus armis potissimum tueri eum, a quo præcipue erat corporalibus protegendus. Atque hoc est quod suo in testamento, heredibus suis ac filiis tribus, inculcans Carolus ; Super omnia autem, inquit, jubemus ut ipsi tres fratres curam et defensionem sancti Papæ simul suscipiant, sicut quondam ab avonostro, Carolo, et beatæ memoriæ genitore Pippino Rege, et a nobis postea suscepta est ; ut eum cum omni adjutorio ab hostibus defendere nitantur ; et justitiam suam, quantum ad ipsos pertinet et ratiopostulat, habere faciant.

C hinc nulla
Urbis mentio
in divisione

53 Condidit testamentum hoc anno DCCCVI Imperator Cæsar Carolus, Rex Francorum invictissimus et Romani Rector Imperii, Pius, Felix ac Triumphator, semper Augustus, regni sui in tres filios divisionem instituens usque ad terminos S. Petri ; ipsos utique a divisione excludens, multoque magis Romanam Urbem ac Ducatum ejus, cujus nec meminuit quidem ; quippe Imperatoris titulo, qui tamen magnificentissimus fuit, ne unius quidem pagi factus dominus, ut fatetur Carolus le Cointe in Annal. ad annum præd. n. 29. et tamen omnia ; licet in conventu Primorum atque Optimatum jurejurando firmata a singulis, Leoni Papæ, ut ipse sua manu subscriberet, per Eginhardum missa sunt : quibus Pontifex lectis et assensum præbuit, et propria manu subscripsit. Ita ipsemet Eginhardus in Annalibus. Cur autem Imperialis tituli heredem neminem scripsit ? Haud dubie, quia sciebat ipsum a nemine nisi a Pontifice posse conferri ; idque verosimiliter iis etiam pactis continebatur, quæ cum ipso Romæ inierat.

Junii T. III

54 Unde cum postea legitur anno DCCCXIII mense Septembri, Ludovicum filium Imperii consortem declarasse et coronasse ; non id fecisse credendus est auctoritate propria, sed petito habitoque Leonis consensu ; illametsi forsitan occasione, qua testamentum subscribendum misit : ac ne tunc quidem plus filio contulisse credi debet, quam electo Romanorum Regi nunc conferunt Septemviri Imperiales : nam Ludovicus, licet Aquisgrani coronatus a patre, Imperii tamen Coronam de manu Stephani Papæ IV gratanter excepit in ecclesia Remensi, anno post obitum patris tertio ; eatenus cunctatus ipse in Italiam accedere, ubi præsentia sua necessaria non erat, regnante ibidem fratris defuncti filio Bernardo, ad Ecclesiæ tuitionem extrema avi voluntate nihilo minus obstricto ; idemque Imperator partes regni filiis designans, cum Lothario illis prætulisset, sui que nominis (Imperialis videlicet) fecisset participem ; gesta scribere mandastis, inquit ipsimit scribens Agobardus Lugdunensis, et per consortem nominis vestri factum Romam misistis, a summo Pontifice probanda et firmanda. Denique filius Lotharii illius Ludovicus Junior, coronatus a Leone IV anno DCCCXLIX, scribens Basilio Imperatori Constantinopolitano ; Francorum, inquit, Principes, primo Reges, deinde Imperatores dicti sunt ; ii dumtaxat, qui a Romano Pontifice ad hoc oleo sancto perfusi sunt : in quibus etiam Carolus Magnus abavus noster, unctione ejusmodi per summum Pontificem delibutus, primus ex gente et genealogia nostra, pietate in eo abundante, et Imperator dictus, et Christus Domini factus est.

D AUCTORE D. P.
nec ipse titulus Imperatoris cuiquam filiorum datus,

nisi de consensu Pontificis.

E

§. VII. Reliqua Leonis cum Carolo Imperatore acta.

Anno DCCCIV, cum Aquisgrani degeret Carolus Imperator, medio Novembri nuntiatum est, Leonem Papam Natalem Domini secum celebrare velle, ubicumque hoc contingere potuisset. Quem statim, misso ad S. Mauritium Carolo filio suo honorifice suscipere jussit ; ipse ad Remorum civitatem obviam illi profectus, ibique susceptum primo Carisiacum villam, ubi Natalem Domini celebravit ; deinde Aquisgrani perduxit : et donatum magnis muneribus, per Bajoariam ire volentem, deduci fecit usque Ravennam. Causa adventus ejus hæc erat. Perlatum fuerat ad Imperatorem æstate præterita, Christi sanguinem in Mantua fuisse repertum : propter hoc misit ad Papam, petens ut hujus famæ veritatem inquireret. Qui arrepta occasione exeundi, primo in Longobardiam quasi pro inquisitione prædicta profectus est ; indeque arrepto itinere subito ad Imperatorem usque pervenit, mansitque apud illum dies octo, et sicut dictum est Romam revertit. Quomodo idem sacer cruor iterum inventus ibidem Mantuæ fuerit, juxta hospitale S. Andreae, anno MXLIX, inveniet Lector noster ad diem xv Martii, ubi de S. Longino § 2 et 3, occasione corporis tunc pariter reperti.

Leo Carolum
Remis visit
anno 804:

F occasione sanguinis Domini Mantuam progressus,

56 Iis omissis hic sufficit indicasse, præmissa accepta esse ex Annalibus Eginhardi ; satisque esse ad falsitatis convincendas Epistolas, sub nomine S. Luidgeri, præpostere dicti Monasteriensis Episcopi (quando ignota adhuc ea appellatio erat) et Rixfridi Episcopi Ultrajectini, de Canonizatione S. Suiberti, non minoribus, quam Vita hujus sub nomine S. Marcellini edita, refertæ fabulis ; sicuti abunde demonstravit Bollandus xxvi Martii, ante vitam ejusdem S. Luidgeri § 7 et 8 ; fierique non potuisse ostendit, ut S. Leo, anno DCCCIII, sicut ibi dicitur, cum magna sollemnitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, et Prælatorum, ac Primatum ad Imperatorem Carolum veniens, plures in hac inferiori ad Rhenum et Mosam

non tamen cum magno comitatu,

AUCTORE D. P. **A** *Germania ecclesias, altaria, capellas, monasteria consecrarit, Indulgentias concesserit, Svibertum canonizavit, et quidem die IV Septembris. Vidit id in Annalibus suis Baronius, ideoque lectori considerandum proponit, an ista omnia non sint ad primum Leonis in Germaniam adventum referenda commodius! sed neque tunc facta illa esse sic potuerunt ut narrantur, nec aliter et aliis cum circumstantiis debent facta supponi, silentibus sincerioribus scriptis; in quibus tamen adeo sedule notatur brevis octo dierum apud Carolum mora, et subitaneum cum exiguo comitatu iter. Frustra igitur sunt, qui Indulgentiarum et Canonizationum usum antiquiorem putent hinc posse stabiliri, contra torrentem eruditorum recentiorum, utrumque constanter negantium: quibus de rebus nos etiam alibi disputavimus, consentientemque nobis habuimus eruditissimum Mabillonem in Præfatione ad seculum 5 Benedictinorum Sanctorum §. 6. Non tamen omnino nihil publicorum, actum a Leone putes octiduo isto: ipse enim, Epistola sua XI inter Concilia Labbæi, remittit Carolum, pro eorum memoria, ad suum ipsius Cancellarium; Reservatur siquidem inquit in ipsis vestris Imperialibus apicibus, quomodo in Aquis palatio nobiscum providistis de Aquileiensi Ecclesia, velut unum quæ suam Sedem haberet: et addit: Credat enim nobis vestra Clementia, quod quidquid ibidem una vobiscum, vel cum Fratribus et Coepiscopis nostris Oratores vestri, pertrectavimus ad mercedem animæ vestræ seu filiorum vestrorum esse conspicitur. Quidni etiam ibidem Aquisgrani unum alterumve altare, vel etiam Ecclesiam B. Mariæ tunc consecrarit?*

B *57 Anno DCCCVI Conventum habuit Imperator, cum Primoribus et Optimatibus Francorum, de pace constituenda et observanda inter filios suos, et divisione regni facienda in tres partes, ut supra dictum est: de quibus facto testamento Pontifex, et assensum præbuit, et sua manu subscripsit, teste prælaudato Eginhardo, qui ipsum testamentum Romam Leoni tulit. Anno DCCCVIII Rex Nordanhumbrorum de Britannia insula, nomine Ardulf, regno et patria pulsus, ad Imperatorem, dum Neomagi moraretur, venit; et patefacto adventus sui negotio Romam proficiscitur; Romaque rediens, per legatos Romani Pontificis et Domini Imperatoris, in regnum suum restituitur. Ita idem Eginhardus; extat autem ipsius Leonis ad Carolum Epistola VII, qua ei affectum suum testatur, et gratias pro affectu agit, atque inter alia etiam pro illo apud se recepto: Magnum enim, inquit gaudium et magna lætitia in corde nostro ascendit, pro eo quod vestra pietas misit Missos suos, et vivum eum ad vos usque perduxistis. Et valde de vita ejus delector, quia et vester fidelis extitit, et ad nos Missos suos dirigebat. Deinde de pace inter Eanbaldum Archiepiscopum Eboracensem, et Cenulfum Regem Merciorum componenda sollicitus, sua cum Carolo super ea re consilia confert, ipsius interim Serenitatem orans, ut sicut cœpit in ipsam pacem incessanter laborare dignetur. Neque solum de publicis rebus, quas singulas attingere longum; sed et de sacris studiis frequens erat inter Leonem Carolumque communicatio; unde extat Epistola illius ad hunc IX, de intellectu trium questionum ex Matthæi I, Marci II, et I Pauli ad Corinthios cap. II propositarum.*

C *58 Sed juvat ipsum præfatæ epistolæ VII, ut affectuosissimæ, initium proponere legendum, quod est hujusmodi. Explere verbis, clementissime Fili, non valeo, quantum vestro opere vestraque vita delector. Magnas igitur omnipotenti Deo gratias reddimus, quia in ore cordis, experimento dulcis fit sapor caritatis; cum impleatur quod scriptum sit; Sicut aqua frigida sitienti, sic nuntius bonus de terra longin-*

quæ. Serenitatis namque vestræ suscepta plena consolationis epistola, continuo, ut decuit gratiarum actiones omnipotenti Deo retulimus, qui vestram Imperialem potentiam pacis ecclesiasticæ fecit esse custodem. . . . Dilectionem igitur atque firmam caritatem, quam erga Serenitatem vestram gerimus, est Deus in cœlis qui scrutatur corda et renes, qui scit qualem amorem et sollicitudinem de vestra diutissima prosperitate quotidie habemus. Quia post Deum et Sanctos suos, nullum consolatorem habemus, nisi solam vestram a Deo protectam Imperialem potentiam, unde semper expectamus defensionem et consolationem. Nihilo minorem utriusque ad invicem affectum indicat epistola VIII hoc exordio, Magno munere misericordiæ Dei, totius mundi multiplicata sunt gaudia, cum pro glorioso Clementiæ vestræ studio, quod erga sanctam Dei Ecclesiam nostramque pusillitatem geritis, et pro largifluæ tuæ munificentiae susceptis pulcherrimis munusculis, relectisque scriptis Serenitatis vestræ, quæ in nostro corde melle condita sapuerunt, gratiarum actiones Deo retulimus. . . . Sed de tantis immensis beneficiis, quibus jugiter nos ditatis, optamus ut ab ipso Clavigero regni cœlorum, cujus vicem Deo miserante gerimus, dignam retributionem suscipiatis, cui tantum honorem assidue exhibetis. Scimus namque, et fideliter scimus, per omnia et in omnibus vos pertinentibus, nostrum gaudium vos esse facturos.

D *59 Nusquam deerat optimi filii officio Carolus: sed quos subinde dirigebat in Italiam Missos, ut justitiam Pontifici facere debuissent, quandoque magis damnum quam profectum fecerunt: unde necesse habuit per Epistolam, quæ in editis est duodecima, et per oratores cum ea delegatos, Joannem videlicet reverendissimum Episcopum et Basilium religiosum Hegumenum, submisisse queri, quia quidquid per Imperatoris pium ac legale iudicium, de causa videlicet Ravennatis Palatii, recollectabat (unde et jussarat Imperator, ut nullus quilibet homo imposterum conquassare aut in iudicio promovere præsumeret) . . . omnia cum casis, vineis seu laboribus atque pecuniis abstulerunt: et nihil, inquit, exinde nobis remansit. Quamobrem quæsumus vestram Imperialem clementiam, ut sic de vestra a Deo accepta donatione, quam Deo Apostolo Petro obtulistis, peragere jubeatis, quatenus in nulla minuatur parte; sed maxime per vestrum laboriosum certamen firma atque stabilis et inconcussa perennibus temporibus persistere valeat; et nos, licet impares, tamen Deo miserante vicem ejusdem Discipuli tenentes, secus ac patienter Dei omnipotentis possimus exorare clementiam, ut vestrum robustissimum brachium fortiter contra inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ extendat, et omnes barbaras nationes pede fortitudinis opprimatis.*

E *60 Hujusmodi aliquid ad Regem, ut rogatus a Leone fuerat, retulerat Helmengaudus Comes: unde in Epistola inter editas septima (nullo autem ordine temporis collectæ Epistolæ habentur) gratanter operam illam ejus, ex Imperialibus syllabis sibi comperitam, laudat: Sed si omnia, inquit, quæ quotidie patimur, vobis insinuasset, tam ipse quam ceteri Missi vestri, qui istis partibus veniunt, fastidium auribus vestris credimus facerent. Nescimus enim si vestra fuit demandatio, quod Missi vestri, qui venerunt ad justitiam faciendam, detulerunt secum homines plures, et per singulas civitates constituerunt: quia omnia quæ solebat Dux, qui a nobis erat constitutus, per distractionem causarum tollere, et nobis more solito annue tribuere; ipsi eorum homines peregerunt, et multam collectionem fecerunt de ipso populo; unde ipsi Duces minime possunt suffragium*

cum quali fingitur S. Svibertum canonizasse.

Aquisgrani quid egerit?

In Anglia Ardulfum R. regno restituit,

studet pacificando Kenulfo R. cum Archiepiscopo,

rescribit Carolo ad questiones de Scriptura:

suum illi singularem affectum declarat,

Prov. 25.

gratias agit pro muneribus

queritur de legatis jura Pontificia usurpantibus,

primum Ravennæ,

deinde per singulas civitates:

A suffragium nobis integre præsentare. *Et hæc quidem Leo, neminem nominatim incusando a quo læsus fuerit, sed de Ambianensi Episcopo, ad legationes Imperiales frequentius solito adhiberi, pro tanto amore inquit, tantaque dilectione, quam erga Serenitatem vestram gerimus, ea quæ agnoscere valemus, silere non possumus. Jesse, Episcopus vester, aliud servitium tibi facere potest: nam missaticum per patrias deportare non nobis videtur quod sit idoneus, neque ad secretum consilium provocandus.*

item de Jesse
Episcopo Am-
bian.

Illisque de
ejus morosita-
te querentibus,

61 *Tam fidenter et candide dum agit cum Imperatore Pontifex, non potuit ea res non pungere subinde aliquos; qui, quid, et quomodo in Legationibus agerent vel egerant, maluissent ignorare Carolum. Hinc de illo ipsi vicissim querelas eas spargere, quarum, ut sibi ab Imperatore perscriptarum, indicium dat Leo Epist. 3 hisce verbis: Remeantes ad nos fidelissimi Missi nostri retulerunt nobis, de vestra benignissima bonitate, quam erga B. Petrum Apostolum et ejus Vicarium geritis ex intimo cordis affectu. Interea obtulerunt honorabiles vestras epistolas et capitularem: quam post relectionem duarum epistolarum reserantes... cum per ordinem ad sextum conjungeremus capitulum, quantum gaudium et lætitiā prædictæ epistolæ atque cetera capitula nobis ingesserunt, tanto mœrore et tristitia postmodum sumus repleti. Continebatur enim in ipso præfato sexto capitulo, quod Missos invenire non valetis qui nobis placeant: de qua re valde tristatur vestra Serenitas; et nullus de ipsis qui jam ad nos fuit directus, per suam voluntatem amplius missus erit, excepto quod voluntatem vestram voluntarie unusquisque explere cupit: et non solum Missi vestri timent vestram portare legationem ad nostram pusillitatem, verum etiam alii jam non sunt ausi quærere a vobis auxilium; quia nullus est qui vestram quæsivit Clementiam, ut dicunt, qui postmodum ad plenam potuisset pervenire gratiam nostram.*

62 *Quid autem Leo ad hæc? Preces pro his, inquit, qui talia vobis mentiti sunt ad Dominum fundamus. Credat enim nobis vestra Serenitas, quia ea quæ ad animæ vestræ salutem cognoverimus, nullo modo tacemus; et si ante tacuimus, nunc autem non cessamus, sive de bonis sive de malis vestræ intimare Potentiæ.... Igitur hominibus non citius credatis ante satisfactionem. Sed tamen si nos bene suscepimus, et bene honoravimus pro vestro amore, Deus nobis retribuat bona, et vos satisfaciat, ut in causis B. Petri amplius decertetis: et si non vobis nuntiaverint quomodo eos honorifice suscepimus, quid aliud dicamus, nisi ut Deus illis indulgeat? Verum tamen si prope fuisset, adjuvante Dei omnipotentis misericordia, vos habuissetis veritatem et mendacium discernere: quia talem vobis a Deo datam sapientiam credimus, ut tale improperium et confusionem non habuissetis in faciem nostram. Recordari credimus vestram Serenitatem, quia [pluribus] vicibus nobis promisistis, quod neminem de nobis male loqui permetteretis, neque locum ei tribueretis. Quid igitur restat? nisi ut inter tantas accusationes, quæ de nobis et fidelibus nostris vobis dictæ sunt, cum lacrymis gratiam agamus Deo omnipotenti. Nam de illo amore quem erga vos gerimus, nullus in hac vita nos separare potest, nisi sola mors quandoque nobis obvenerit. Ita vicissim affectum fuisse Carolum vel ex hoc ejus Capitulari patet, quo dicitur, In memoriam B. Petri Apostoli honoremus Sanctam Romanam et Apostolicam Sedem; ut quæ nobis Sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticæ rationis: quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur jugum, feramus et pia devotione toleremus. Neque*

rationem sui
reddidit Caro-
lo,

monetque non
facile credere
susurronibus:

jubet Carolus
non solum
Pontifici,

hoc ab eo sic præceptum mirabitur intuitu summi Pontificis, qui præceptum, in Theotonis villa firmatum, attenderit.

D
AUCTORE D. P.

63 Volumus atque præcipimus, ut omnes suis Sacerdotibus, tam majoris ordinis quam et inferioris, a minimo usque ad maximum, ut summo Deo, cujus vice in Ecclesia legatione funguntur, obediētes existant. Nam nullo pacto agnoscere possumus, qualiter nobis fideles existere possunt, aut qualiter nobis obediētes nostrisque ministris ac legatis obtemperantes erunt, qui illis in Dei causis et Ecclesiarum utilitatibus non obtemperant. Divinis ergo fulti oraculis, jubemus ut omnes eis pro viribus, ad peragenda ministeria, et malos et peccatores atque negligentes homines distringendos, sumopere obediētes existant. Qui autem in his, quod absit, negligentes eisque inobediētes fuerint inventi, sciant se nec in nostro Imperio honores retinere, licet etiam filii nostri fuerint; nec in Palatio locum, neque nobiscum aut cum nostris societatem aut communionem ullam habere, sed magis sub magna districtione pœnas luere. In his namque omnium nostrorum fidelium volumus agnoscere fidem ac benevolentiam. Quoniam si hæc fideliter et utiliter impleverint, tunc Deo et nobis fideles erunt: si autem, quod absit, secus egerint; tunc non solum infideles, sed etiam infames atque reprobi manifeste notabuntur, eorumque domus publicabuntur, et ipsi exiliabuntur.

sed minimis
etiam minis-
tris Ecclesiæ

pareri in iis
quæ ipsos
spectant,

64 *Fuerunt etiam qui zizania portarent in conspectu Pippini Regis, quem pater suus Carolus Italianæ præfecerat. Sed omnipotens Deus, inquit Leo, qui justus est iudex, ante cujus conspectum omnia occulta patefiunt, ipse judicet inter nos et ipsos. Nam vestrum potest cor satisfacere, quia nullam discordiam nullamque iniquitatem circa eum habemus; sed sic eum diligimus; et sic ejus profectum cupimus, sicut de carissimo filio. Hæc ille in Epistola VIII, qua respondet ei, quæ continebat, inquit, ut Helmengaudus et Humfridus gloriosi Comites, a Carolo ad Sedem Apostolicam missi, apud filium nostrum Domnum Pippinum prius adirent, et de vestro verbo ei præciperent, ut, ubi ambobus placuisset nobis obviam occurrisset; ut quod vos omnimodo optatis, cum Dei adjutorio veniat ad perfectionem; id est, ut pax et concordia inter nos firma et stabilis, Deo mediante, constitatur. Et quia prædicti Comites insinuaverunt nobis, inquit, quod filius noster Domnus Pippinus Rex ad limina Apostolorum, per vestram largitatem, media Quadragesima cupit venire, atque colloquium nobiscum habere; in magnum gaudium cor nostrum relevatum est, quod ipsi fidelissimi Missi vestri viva voce vobis insinuare possunt; et continuo omnia cum ipsis disposuimus, de prædilecti dulcissimi filii nostri itinere; Missumque statim nostrum direximus, qui omnem præparationem facere deberet, quatenus cum lætitia ad limina Apostolorum nostræque pusillitatis conjungeret... Credat enim nobis vestra Clementia, quia quocumque tempore ad nos conjunxerit, cum tanto gaudio tantaque lætitia eum suscipiemus, quantum concedet filio tam magni defensoris sanctæ Dei Ecclesiæ: quia scimus, Domino opitulante, eo quod et nobis et illi profectum erit, si nos conjunxerimus.*

et filio Pippi-
no Regi man-
dat Leonem
convenire:

qui cupide
eum a se ex-
spectari res-
pondet:

F

65 *Scripta est hæc Epistola, post quam prædicti Comites indicavissent, de adventu Domini Pippini, fore ut non esset venturus nisi post diem sanctum Paschæ; quod si fuit anno DCCCX, celebratum est XXXI Martii; post quem diem supervixit Pippinus usque ad VIII Idus Julias, secundum Eginhardi Annales, nec patris mandatum videtur unquam executus, pacis (ut reor) inimicis ipsum a Pontifice alienantibus. Interim*

sed frustra:

dominabatur

AUCTORE D. P.
et subscribit
paci a Carolo
cum Græcis
factæ.

A dominabatur Constantinopoli Nicephorus, eoque in Mæsia mortuo anno DCCCXII gener ejus Michael Imperator factus, Legatos Imperatoris Caroli, qui ad Nicephorum missi fuerant absolvit, cum quibus et suos Legatos direxit, et per eos pacem a Nicephoro inceptam confirmavit. Nam Aquisgrani, ubi ad Imperatorem venerunt, scriptum pacti ab eo in epistola suscipientes, more suo, id est Græca lingua, laudes ei dixerunt, Imperatorem et Βασιλέα eum appellantes: et inde reversi Romam, in basilica S. Petri, eundem pacti seu fœderis libellum a Leone Papa denuo susceperunt, utique ejus assensu et subscriptione firmatum. Ita nihil, quod Ecclesiam ac Romanam civitatem concerneret, absque Pontifice ratum voluit habere Carolus; adeoque nec sequenti anno, cum Ludovicum filium Imperii consortem declaravit, credendus est aliter id fecisse, quam ex præhabito illius consensu. Posthæc autem anno DCCCXIV, dum Aquisgrani hiemaret, anno ætatis circiter LXXI, Regni autem XLVII, subactæque Italiæ XLIII, ex quo vero Imperator et Augustus appellatus est XIV, v Kal. Febr. rebus humanis excessit, juxta Eginhardum.

Moritur is an.
814.

§ VIII. Acta Leonis cum Constantinopolitanis. Nicephori Patriarchæ ad eum Synodicæ. Nova Romanorum conspiratio sopita.

B

Oriente tur-
bato per Con-
stantini Imp.
adulterinum
conjugium

Hactenus in Occidente, cum suo novo Imperatore, occupatum consideravimus Leonem Papam; rerum cum Constantinopolitanis et reliquo Oriente actarum vix ulla nobis supersunt vestigia. Cæperat Oriens vehementer concuti, paucis priusquam Leo ordinaretur mensibus, redacta in ordinem Irene Imperatoris matre, detrusa in monasterium Maria Imperatrice, pro eaque subinducta cubicularia Theodote. Adulterinas nuptias, quibus assistere S. Tharasius Patriarcha recusaverat, celebravit Josephus, magnæ Ecclesiæ Oeconomus: ob quod ipsum quidem gradu et officio dimovit Patriarcha, sed cum Imperatore constantiam non tenuit, illo ad communionem recepto, et attendendæ Imperatricis coronandæque pellicis potestate facta, ut scribit Theophanes. S. Plato Saccudæorum Hegumenus, ea de causa se ab communione Patriarchæ separavit, neque dubium quin ex carcere ad Leonem Pontificem hic confugerit per litteras: sed progressum non habuit dissidium istud, quia Constantinus Imperator per matrem oculis et regno privatus est anno DCCCXVII. Irene tamen, jam rerum potens, non restituit Apostolicæ Sedi ablata a Leone Isauro patrimonium Siciliæ atque Calabriæ: quare Imperator coronatus Carolus, Siciliam (ut inquit Theophanes) classe adoriri meditabatur: sed mutavit consilium, cum Irene pacem et conjugium inire præeligens: reipsa autem anno DCCCII Apocrisarii a Carolo et a Leone Papa missi advenerunt Constantinopolim, Irenem Carolo matrimonio jungendam, atque ita Orientis et Occidentis Imperia in unum componenda postulantes: quibus ipsa assensura erat, si non Aetius, post Imperatricem cuncta administrans, atque Imperium in fratrem suum transferre meditans, ejus se consiliis opposuisset. Anno tamen DCCCII Irene Imperatrix e Constantinopoli misit Legatum, pacis confirmandæ gratia inter Francos et Græcos; et Imperator vicissim misit Jesse Episcopum Ambianensem et Helingaudum Comitem Constantinopolim, ut pacem cum ea statuerent.

pro eoque re-
gnante sola
matre Irene,

C

conatur Leo
ipsam jungere
Carolo,

et pacem
sancit.

Illa per Nice-
phorum tyran-
num exaucto-
rata,

67 Ita tunc contigit reposcendorum Patrimoniorum negotium, vel etiam necessitas, iisdem per conventionem restitutis: litteræ enim Leonis ad Carolum datæ anno DCCCXIII de rebus Siciliensibus, nihil continent querellarum de Græcis; sed indicant ipsum Carolum ibi Legatum habuisse, et commercium litterarum cum Gregorio Patricio. Ceterum quæcumque Irenes culpa fuit

circa Patrimonia, eam noluit obesse clemens Deus D referendæ ob orthodoxiam restitutam mercedi: quapropter expurgandam dedit adversæ fortunæ, per quam anno DCCCIII redacta in ordinem, ab insurgente contra ipsam Nicephoro, mortua sancte est in exilio Mitilensi IX Augusti. Ipse vero tyrannus, satis sibi hostium domi esse videns, Legatis Imperialibus Constantinopoli regredientibus suos adjunxit, qui venerunt ad Imperatorem in Germaniam, super fluvium Salam; et conditionem faciendæ pacis in scripto susceperunt; et inde dimissi, cum epistola Imperatoris, Romam regressi, atque inde Constantinopolim reversi sunt, teste Eginhardo: ut appareat qualem in hac pace partem Leo Papa habuerit. Sed ea pax diuturna non fuit: anno enim DCCCVI, Classis a Nicephoro Imperatore, cui Nicetas Patricius præerat, ad recuperandam a Francis Dalmatiam mittitur; idemque alieniori semper a Leone videtur fuisse animo. Siquidem hoc ipso anno substitutus in locum defuncti S. Tarasii S. Nicephorus Patriarcha, prohibitus ab eodem Imperatore fuit Synodicas de more Romam mittere: sic enim ille se postea excusat, per Nicephori mortem et Michaelis evectionem ad Imperium, liberam nactus facultatem implendi officii:

etiam cum
ipso pacem
firmat:

qui tamen
Nicephorum
Patriarcham
velat

68 Quod serius occurrimus, id nemo miretur, neque nostram ob id existimationem in accusationem adducat: quin potius Deo dilecta vestra Fraternitas certo sibi persuasum habeat, Sacerdotalem consuetudinem nequaquam hic exolevisse, aut per contemptum vel ignaviam quidquam eorum quæ ecclesiasticis viris conveniunt neglectam fuisse: verum duram implacabilemque præpotentis sententiam, quo minus decretis uteremur, obstitisse. Ignoscat proinde beata anima vestra, si quam noxam cunctatione mea promeritus; cogitetque haudquaquam facile esse, potentibus, propria voluntate elatis, et quodcumque animo libitum fuerit adimplere satagentibus, sese opponere. Etenim rati causam admodum plausibilem sese nactus, quia nos jam tum Sacerdotio initiatos ab officio præpedirent, stomachose nobis objectabant passimque invulgabant, vos a Constantinopolitana Ecclesia alienos esse, temereque ab ea vos divulsisse. Cum ergo hæc sive vis sive injuria ad vos quoque attinuerit, venia eos dignabimini, qui præter voluntatem pari necessitate constricti fuerunt.

E
Leoni Synodi-
cis suis mit-
tere,

69 Quamquam autem anno DCCCVII juxta Eginhardum Niceta Patricius, qui cum classe Constantinopolitana in Venetia se continebat, pace facta cum Pippino Rege, et Inducis usque ad mensem Augustum constitutis, statione soluta Constantinopolim regressus est; non tamen facile fuit ut scelestissimus Imperator pateretur cum Pontifice communicare Patriarcham; quando hunc, virum quidem optimum, sed adhuc ecclesiasticarum rerum rudem, utpote ex aula assumptum ad Thronum, modis omnibus coegerat; ut absolutum a pseudo synodo pauculorum Episcoporum Josephum Oeconomum, in gradum reciperet pristinum; Sanctosque Theodorum ac Platonem in exilium, altera latrociniali Synodo coacta, pelli pateretur. Extat enim S. Theodori de omnibus istis ad Leonem Pontificem epistola, legiturque apud Baronium ad annum DCCCIX num. 14; quibus ille acceptis, litteras reddidit Apostolicas; quæ licet non extent, paterno tamen amore plenas eas fuisse indicant aliæ ab eodem Theodoro num. 18, quibus hic patefacit nefandam eorum hæresim, qui errorem in recipiendo Josepho mordicus tenentes, defenderent dispensationem (ut aiebant) legitime factam super adulterio; contraque eam fortissime disputat Theodorus, sequæ Leoni excusat, cui falso relatus fuerat cum hæreticis quibusdam communicare, eosque anathematizat. Verosimile etiam est, talibus litteris edoctum Leonem quanto in periculo iterum versaretur

tamquam cum
Græcis non
communican-
te,
F

propter impu-
rum Josephum
receptum in
communione

Constantinopoli

A Constantinopoli orthodoxia, per scandalosam istam contentionem inter Monachos et Patriarcham; non stetit intra nudum consolationis officium; sed etiam excommunicationem tulisse vel saltem comminatum iis, qui turpissimum Josephi factum velut legitimum defendebant.

Sed eo sublato
et pace com-
posita pulso
Josepho,

70 Sed Imperatore Nicephoro e vivis sublato, subrogatus Michael, cum anno DCCCXI, primum Sanctissimum Patriarcham... et Theodorum atque Platonem cum Studitarum monasterii primoribus ad concordiam studuit revocare. Legatos etiam ad Carolum Francorum Regem destinavit, qui de pace atque matrimonio cum Theophilacto filio ineundo tractarent: sed et Nicephorus sanctissimus Patriarcha ad Leonem sanctissimum Romæ Papam Synodicas litteras transmisit, ut scribit Theophanes: Michael vero Studita, in Vita ipsius S. Theodori novum Imperatorem laudans, quod dissidentia membra mox aptissime copulavit, pulchrum Ecclesiæ corpus in unum iterum connectens; et pristinam Sacerdotibus ac Monachis concordiam reduxit; Josepho nimirum, qui ejectus ab Ecclesia antea fuerat, ab eadem nunc tamquam inutili membro apertius reciso. Addit Theophanes, quod Placuit hoc imprimis Romano Antistiti, qui per litteras nuntiosque suos sententiam confirmavit: nam et illum sequestrum pacis et conciliatorem, ad devincendum Patrum animos pius Imperator adhibuerat. Ipsi in Synodicis præmemoratis Nicephorus Patriarcha primum vitæ suæ ab exordio, et electionis rationem reddit, tum fidei accuratam distinctamque facit professionem, hæreses damnat, doceri petit, ac denique excusata (ut dixi) mora, pollicetur jure litterarum commercium, doletque quod interim nonnulli sunt, qui divina flocci faciunt, propriæque existimationis causa quidvis moliantur, neque quale ex Deo iudicium sibi imminet quidquam pensi habent.

B cum approba-
tione Leonis,

expeditæ tan-
dem Synodicæ
sunt:

quibus petun-
tur preces pro
pio Imp. Mi-
chaele

71 Verum enim vero, inquit, ut illis usitatum gratumque est præsentī gloriæ splendorique inhiare; ita plane consentaneum est, ut nos divinæ gloriæ ecclesiasticoque decoro et concordie, sacrorumque Canonum observationi modis omnibus operam navemus, nostrisque muniis die noctuque incumbamus, et pro Imperatore nostro piissimo potentissimoque jam declarato, sincero germanoque Ecclesiæ filio, ac moribus Deo gratis honestæque vitæ conversatione egregie ornato. Deo, qui illum coronat regnumque cum illo administrat, continuas preces obsecrationesque offeramus, quo vitam pacificam imperiumque quam maxime diuturnum illi largiatur, barbaricis triumphis exornet, felicem Christiani orbis moderationem concedat, ad orthodoxæ fidei zelum incitet, in divinorum tandem præceptorum observatione ita perficiat, ut liberet suis, cum regni potentiæque diuturnitate, honorem et gloriam relinquat non vulgarem. Denique, commendato litterarum labore Michael Philadelphie Metropolitæ, precibusque apud S. Petrum petit: In signum, inquit, caritatis quæ inter nos in Domino intercedit, misimus fraternæ vestræ Beatitudini encolpium aureum, cujus alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum. Habet illud in se alterum encolpium, cui pretiosorum Lignorum particulæ insertæ sunt. Accessit his candidum Stichearium, et castanei coloris contextum Phenolium tum epitachelium quoque et enchirium, auro variegata et ornata. Istæc munusculi loco, ad misericordem illum Apostolatū, Deo duce transferenda submissequæ offerenda, sindoni eleganter involvi, plumbeoque sigillo obsignari curavimus. Verum diuturna Ecclesiæ pax non fuit: cum enim Michael anno DCCCXIII, post unum annum et novem menses Imperii, ipsum Leoni Armeno cessisset, quietem monasticam

C et munera
adjuvantur.

regno inquieto et infelici præferens; cepit novus Imperator iconomachicæ hæreseos occultatum venenum secundo suo anno prodere, easque excutere tragœdias. quas vide XII et XIII Martii ad Acta S. Theophanis sæpius allegati, et S. Nicephori Patriarchæ, quorum his Patriarchatu dejectus, iste in exilium deportatus, egregia uterque claruit confessione:

72 Hæc nova et prioribus atrocior in Orientali Imperio tempestas, quini Leoni Papæ, Caroli defensoris sui morte jam multum afflicto, novum dolorum curarumque cumulum attulerit, sane dubitari non potest. Quo minus tamen remedio ferendo attenderet, domestica rursus turbamenta fecere. Nam cum anno DCCCXV Imperator Ludovicus Paderbornæ generalem conventum haberet, allatum est ei, inquit Eginhardus, quosdam de primoribus Romanorum, ad interficiendum Leonem Papam, in ipsa urbe Roma conspirasse: ac deinde cum hujus causæ in liciū ad Pontificem esset delatum, omnes illius factionis auctores ipsius jussu esse necatos. Quod cum moleste ferret... Bernhardum Regem Italiæ nepotem suum... ad cognoscendum quod nuntiabatur, Romam mittit. Is cum eo venisset, ægritudine decubuit: res tamen quas compererat per Gerholdum Comitem, qui ad hoc ei legatus datus fuerat, Imperatori nuntiavit. Quem Legati Pontificis, Joannes Episcopus Silvæcandidæ, Theodorus Nomenclator, et Sergius Dux subsecuti, de iis quæ Domino suo objiciebantur, per omnia Imperatori satisfecerunt.

D Nova Roma-
norum con-
tra Leonem
conspiratio,

E per Bernar-
du m R Italia
sopita, semel

73 Nemo est qui hæc distinctius explicet: sed post pauca quædam addit Eginhardus, quod cum Romani Leonem Papam ægritudine decubuisse viderent, collecta manu omnia prædia, quæ in singularum civitatum ditionibus noviter extruxerat, primo diripiunt, deinde igne immisso cremant; tum Romam ire statuunt, et quæ sibi erepta querebantur violenter auferre. Quo comperto Bernardus Rex, missa manu per Winigisum Ducem Spoletanum, et seditionem illam sedavit, et eos a cœpto desistere fecit, quæque erant gesta per legatos Imperatori nuntiavit. Tunc enimvero, si unquam alias, usus esse potuit debuitque salubris istius consilii; quo ipse a Deo protectus et præclarus Pontifex instituit, (annus nescitur) ut ante tres dies Ascensionis Dominicæ, Letaniæ celebrarentur, scilicet feria secunda egrediente Pontifice cum omni Clero et cuncto Populo, cum hymnis et canticis spiritualibus, ab ecclesia Dei genitricis ad Præsepe, pergendo ad ecclesiam Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana; feria tertia vero, exeuntes ab ecclesia S. Sabinæ Martyris, et pergentes ad B. Paulum Apostolum; feria quarta, exeuntes ubi ecclesia Jerusalem, et pergentes ad ecclesiam B. Laurentii Martyris foris muros, ut scribit Anastasius.

iterumque.

Indictæ
Rogationes.

F

§ IX. Leonis erga ecclesias reparandas et ornandas magnifica liberalitas atque obitus.

Qui nos originem Letaniarum Minorum Leoni Papæ acceptam referre docuit Anastasius; reliquum prolixissimum suum de ipso tractatum implevit recensendis, quæ post suam ab exilio reversionem intra extraque urbem fecit, operibus præclaris; nec non enumerandis donariis, identidem per ecclesias erogatis; quæ cuncta longum esset tædiosumque transcribere: præstantiora igitur hic aliqua seligam, unde fiat de reliquis conjectura. Cum ergo significasset Anastasius, quod præfatus sanctissimus Pontifex, intra primos quatuor suæ Sedis annos, præter alia § I indicata, juxta ecclesiam B. Petri Apostoli, fecit in triclino majori miræ pulchritudinis decoratam absidem, de musivo ornatam, et absidas duas dextra lævaque marmore et pictura

Ornato ante
exilium tri-
clinio Vati-
cano

A pictura splendentes (*fere sicut in Lateranensi Patriarchio*) et in pavimento marmoreis exemplis stratis, cum ceteris amplis ædificiis, tam in ascensu scalæ quam post ipsum triclinium; *addit, quod post reversionem suam, et ob nimium amorem fecit eidem nutritori suo Petro Presbyterium noviter, totum marmoreum, magnæ pulchritudinis, sculptum compecteque erectum....*

restaurat ecclesias suburbanas aliquot

et basilicam Sancti Pauli,

B 75 Ecclesiæ B. Andreæ Apostoli, sitæ in tricesimo via Appia in Silice, sarta tecta noviter renovavit; una cum baptisterio et porticu: in qua ecclesia Presbyterum constituit, ubi et dona obtulit tam in argento quam in vestibus et libris. Nona vero indictione, *id est anno dccc.*, peccatis nostris imminentibus subito terræ motus factus est pridie Kalendas Maji; et ecclesia B. Pauli Apostoli, ab ipso terræ motu concussa, omnia sarta tecta ruerunt. Quod conspiciens magnus et præclarus Pontifex, in magnam veniens tribulationem, lamentari cœpit tam pro argento quamque pro ceteris speciebus, quæ ibidem demolitæ et confractæ sunt. Sed, Domino annuente et beato Principe Apostolorum protegente, præfatus Pontifex totis nisibus suis fundamen ponens, sicut antiquitus existebat, ampla et maxima fortitudine, in meliorem deduxit statum; et in meliori specie eam marmoribus decoravit, tamquæ Presbyterium quam totam ecclesiam marmoravit, et ejus porticus renovavit; simulque et in naveque est super altare, sarta tecta omnia noviter restauravit, et tres imagines aureas ibidem obtulit, scilicet Salvatoris D. N. Jesu Christi, et beatorum Principum Apostolorum Petri ac Pauli. Sed aliam imaginem argenteam Salvatoris deauratam, super postes in introitu posuit, pensantem libras sexaginta. Sed et omne argentum ibidem, quod conquassatum fuerat, noviter restauravit; nec non et fenestras ipsius ecclesiæ miræ pulchritudinis ex metallo Cyprino decoravit....

cyboria argentea condit ad S. Pancratii et S. Mariæ,

C 76 In Basilica B. Pancratii Martyris fecit cyborium ex argento purissimo pensans libras cccclxvii: et in titulo Calixti ad honorem sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ, fecit cyborium ex argento, pensans libras div et semis.... Itemque fecit in Patriarchio Lateranensi triclinium miræ magnitudinis, *ab alias dicto diversum*, decoratum cum absida de musivo; sed et alias absidas decem dextra levaque, diversis historiis depictas, habentes Apostolos gentibus prædicantes, cohærentes basilicæ Constantinianæ; in quo loco et accubita collocavit, et in medio concham porphyreticam aquam fundentem, nec non et pavementum ipsius marmoribus diversis stravit.... Ecclesiam vero B. Pauli Apostoli, quæ vocatur Conventus, sitam in territorio Orbetano, intra fines Suanenses et Clusinenses... quæ pro nimia vetustate jam emarcuerat, atque in ea pecudes refugium faciebant, nec non et ex ea Reliquiæ ablatæ fuerant... mundari præcepit, et omnia sarta tecta ipsius in porticibus noviter restaurari; atque in altari... Reliquias recondi. Pari modo et in basilica B. Petri Apostoli, sita in Albano, quæ pro nimia vetustate jam ruitura erat, omnia sarta tecta ejus noviter restauravit... Idem almificus Præsul divina inspiratione repletus, fecit in basilica B. Pauli Apostoli cyborium cum columnis, super altare miræ magnitudinis et pulchritudinis, decoratum ex argento purissimo, pensans libras duo mille et xv... Sarta tecta vero ecclesiæ B. Aureæ, sitæ in Ostia, omnia noviter reparavit. Ecclesiam vero B. Marcelli, sitam in quartodecimo, quæ ab igne fuerat exusta, in omnibus restauravit....

et alterum ad Lateranas triclinium;

restaurat in Tuscia ædem S. Pauli,

et in Ostia S. Aureæ,

baptisterium ad S. Andreæ statuit;

77 Baptisterium ad B. Andream conspiciens, quia jam præ nimia vetustate ruinæ proximum erat, et quia angustior locus populi existebat qui ad bapti-

smum veniebat; a fundamentis ipsum baptisterium D in rotundum ampla largitate construens, in meliorem erexit statum; atque sacrum fontem in medio largiori spatio fundavit, et in circuitu columnis propheticis decoravit; et in medio fontis columnam posuit, et super columnam agnum ex argento purissimo fundentem aquam, pensantem libras x et viii: nec non et altare majus sub absida construxit, cujus faciem atque confessionem ceu rugas, ad decorem ipsius sacri altaris, investivit ex argento mundissimo, pensante simul libras xl et viii... ipsum vero baptisterium diversis in circuitu decoravit picturis. Oratorium vero sanctæ Crucis, quod præ nimia erat vetustate ruiturum, a fundamentis simul cum absida novo ædificio erexit, et ad perfectum usque perduxit; atque ipsam absidam ex musivo diversis decoratam picturis atque marmoribus miro splendore ornavit, ubi et obtulit cyborium super altare, cum columnis suis, atque faciem ipsius altaris investivit ex argento purissimo, pensante libras cxx et unam... Fecit in basilica S. Petri cyborium cum columnis quatuor, ex argento purissimo deaurato, cum diversis historiis miræ magnitudinis mirifice decoratum; quod pensat libras duo mille septingentas et quatuor: cyborium vero quod inde abstulit posuit super altare majus in basilica beatæ Dei genitricis, quæ appellatur ad Præsepe.... Hospitale B. Petro Apostolo, in loco qui Naumachia dicitur, a fundamentis noviter construens, diversa illic domorum ædificia decoravit, atque ecclesiam in honorem B. Petri a novo construxit; in qua etiam corpora Sanctorum Ecclesiæ Christi Martyrum deferens recondidit, et omnia quæ in prædicto hospitali erant necessaria construxit, Prædia etiam illuc urbana vel rustica, pro alimoniis Christi pauperum, seu advenis vel peregrinis, qui ex longinquis regionibus veniunt, obtulit ad exaltationem sanctæ Dei Ecclesiæ et salutem populi Romani.....

reparat Oratorium S. Crucis,

condit grandius Cyborium in S. Petri E

et hospitale:

item Oratorium B. Archangeli in Laterano

78 Fecit in Patriarchio Lateranensi oratorium a fundamentis in honore B. Archangeli, insigni opere firmissime construens, quod etiam ex musivo seu diversis picturis atque pulcherrimis marmorum metallis diversicoloribus ornavit undique, et omnia cimelia tam aurea quam argentea vel etiam vela diversa ibidem obtulit. Macronam vero ipsius Lateranensis Patriarchii, quæ extenditur a campo et ultra imagines Apostolorum, quæ præ nimia vetustate ruitura erat, a fundamentis, simul et sarta tecta, nec non et solarium ab imo usque ad summum noviter restauravit, et in melius firmissimis marmoribus stravit, atque cameram ipsius macronæ noviter fecit, et diversis historiis pictura mirifice decoravit.... Basilica vero B. Apollinaris Martyris, quæ fundata est juxta civitatem Ravennam, cujus trabes præ nimia vetustate de annorum curriculis et oletanis temporibus nimis emarcuerant, jam pene ruitura in tempore illo erat: misitque illuc venerabilis Pater divinitus inspiratus, et per solertissimam ac providam curam suam, omnia sarta tecta ipsius ecclesiæ, simul cum quadriporticis suis, noviter ac firmiter restauravit.... Episcopium vero Albanense simul cum ecclesia, quæ in nomine B. Pancratii fundata est, et per quamdam negligentiam vel per submissiones diabolicas a fundamentis usque ad summum tectum combustum est: sed clementissimus et solertissimus Pontifex, Deo aspirante, ex sancti Spiritus illustratione, firmum jaciens fundamentum, mirum in modum præfatam ecclesiam noviter restauravit, et simul cum sartis tectis Deo juvante ad meliorem statum perduxit.

ubi et aulam Conciliorum restaurat,

F et Ravennæ ædem S. Apollinaris:

atque Episcopium Albanense.

Non videtur exorsus Urbem Leoninam, sed Leo 4.

77 *Hæc satis fuerit obiter delibasse, pauca de plurimis, sed illustriora ex Anastasio: qui cum nusquam mentionem*

Denique vasis
sacris fabri-
candis impen-
dit,

libras auri
800, argenti
21000.

Moritur 11
Junii 12

A mentionem faciat fundatæ urbis Leoninæ, totum S. Petri Burgum cum Mole Adriani seu castro S. Angeli complexæ, vix audeo recentioribus Pancirolio et aliis credere, ullam eo in opere partem Leonem Tertium habuisse, et omnem eam laudem malim Quarto relinquere. Satis illi ad gloriam sunt, centum fere templa restaurata, et pleræque Urbis ecclesiæ ornamentis pluribus ex auro et argento, vesteque pretiosa et supellectili varia ornatæ donatæque; quibus quam munifice impenderit hic magnificentissimus Pontifex liberaliter collatos sibi a Carolo Imperatore thesauros, et patrimoniorum per eundem vindicatorum proventus, vel hinc colligas, quod auri fusi ductique pondus, ex Anastasio in unam subductum summam, ultra octingentas libras ascendat; argentæ libras ascendat; argenti, ultra viginti et unum librarum millia. Adde his gemmas aliaque cimelia, quorum æstimationem non curavit cognoscere Anastasius, uti nec artificum mercedes, quamvis opus sæpe materiam superaret. Finit autem Vitam Leonis, seu verius librum de ejus operibus, consueto more Anastasius his verbis:

80 Qui beatissimus Pontifex, postquam Sedem Romanam et Apostolicam annos viginti, menses quinque, et dies sedecim gloriosissime rexit (scili-

nii anni DCCCXVI inclusive) ex hac luce subtractus, cet a die XXVII Decembris anni DCCXCV, usque ad XI Julii ad æternam migravit requiem. Fecit autem Ordinationes tres per mensem Martium, exemplo trium suorum prædecessorum immediatorum, cum aliis antecessis (quantum quidem ex Anastasio mensem notante possumus assequi) December placuerit ad ejusmodi functionem; his verosimiliter rationem habentibus Natalis Dominici, illis Incarnationis divini. Ordinavit autem Leo, tribus illis vicibus simul sumptis, Presbyteros Cardinales triginta, Diaconos Cardinales undecim, Episcopos per diversa loca numero centum sex et viginti. Episcopi enim necdum Cardinalibus accensebantur, et septem Suburbicarii, qui nunc primum sacri Collegii ordinem faciunt, tunc nequidem jus suffragii ad Pontificis electionem habebant; sed ei solummodo intereant ut arbitri, et Electum ordinaturi. Sepultus est Leo postridie sui obitus, in basilica B. Petri Apostoli pridie Idus Junias, Indictione nona: et cessavit Episcopatus dies x; post quos ordinatus fuit, die XXII Junii, Dominica II post Pentecosten, Stephanus IV, a Baronio nominatus V, propter unum quem ipse, quia electus fuerit, credidit omitti in numero non debuisset.

D AUCTORE D. P. factis Ordinationibus tribus in Martio,

sepelitur 12 ejusdem et succedit Stephanus 4.

E

DE SANCTO ODULPHO

PRESBYTERO ULTRAJECTINO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu, reliquiis, et vita.

G. H.

CIRCA DCCCLXV

Memoria in antiquis Martyrologiis,

Floruit seculo Christi nono S. Odulphus, cujus memoriam habemus inscriptam Martyrologio MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ, ante annos fere septingentos exarato, hisce verbis ad hunc XII Junii: Trajecti natale Sancti Odulphi. Presbyteri et Confessoris. Ubi, ad majorem loci notitiam, in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso legitur, In inferiore Trajecto; quod est Ultrajectum, ita appellatum respectu Trajecti superioris, ad Mosam siti. Non indicato loco cultus, refertur in antiquis MSS. Atrebatensi Ecclesiæ Cathedralis, Leodiensi monasterii S. Laurentii, Trevirensi S. Martini, Bruxellensi S. Gudulæ: Leidensi quoque et aliquo alio Ultrajectino, pluribusque MSS. item in Martyrologio, sub nomine Bedæ sæpius edito, quod supposititium esse hinc patet. At majus elogium in MS. Usuardo, in Alsatia aucto, ita refertur: Eodem die, apud Trajectum inferius, depositio S. Odolfi, Canonici monasterii Sancti Salvatoris: qui Frisiam cum S. Friderico Episcopo suo iterato convertit: et quia ipsum benigne non audierunt, prædixit Danos super eos esse venturos, et multos Martyres in Frisia esse futuros: et sic factum est. Denique circa finem vitæ suæ monasterium in Frisia ædificavit, et mare illic fore prædixit. Denique Trajectum rediit, et in pace obiit.

etiam monasticis,
NOT. 7

2 Similia elogia sunt in MS. Florario, sed non adeo antiquo; in quo dicitur obiisse anno salutis DCCCLXV: nec non in Auctario Usuardi, a Greveno sub annum 1521 recuso, Molani Indiculo et Natalibus Sanctorum Belgii, Ghinii Natalibus Sanctorum Canonorum, Arnoldi Wionis Martyrologio Benedictino, quem secuti Dorganius et Bucelinus, et hic cum longissimo encomio: verum prudenter omisit Menardus. Præclare explicat statum vitæ Miræus in Fastis Belgicis, Ultrajectum, inquit, profectus, Canonicis Sanctis Salvatoris, vulgo Oudtmunster, qui communem ac velut cœnobiticam adhuc vitam tunc agebant, se

adjunxit: et a Frederico Episcopo in Frisiam missus, Stavriæ Canonicorum in communi pariter viventium Collegium instauravit, quod Andreas Cuquensis, XXV Episcopus Ultrajectinus, Benedictinis Ostbrouca evocatis postea attribuit. Hæc Miræus: quibus similia habet Molanus, unde intelligitur, quo fundamento adscriptus sit Benedictinis. Reperimus etiam a Congregatione Windesemensi Canonicorum Regularium, in Ordinario divini officii ad annum MDXXII excuso, coli festum ejus sub ritu novem Lectionum, quod etiam a Canonicis Regularibus Lateranensibus sub ritu duplici celebratur. At ejus festum per totam provinciam Ultrajectinam, latissime extensam, solenni ritu celebratum fuisse, indicant antiqua Missalia et Breviaria quæ apud nos plurima sunt, uti et Harlemiense Breviarium MS. atque etiamnum continuari indicant Officia propria provinciæ Ultrajectinæ hoc seculo cusa et recusa.

et variis
Breviariis:

3 Est Oultjens-plaat amplius oppidi instar pagus, in Ultra-Flackæana insula, inter Hollandiam et Zelandiam, quasi S. Odulphi Syrtis dicta, ibique fuisse Ecclesiam S. Odulpho dicatam, indicavit mihi olim Jacobus de la Torre, Archiepiscopus Ephesus et Vicarius Pontificius in dicta Provincia Ultrajectina, quod tum ex ore ejus annotavimus. Amstelodami ad Novumpontem, vulgo de Niebrugge, olim ædem fuisse S. Odulpho sacram, scripsit nobis Amstelodamo anno MDCLVIII Adrianus Cools, Societatis Jesu, tum Missionis Hollandiæ Superior. Eidem dicatam basilicam Canonicorum, in Lossensi diocesis Leodiensis oppido, indicant Miræus et Molanus: qui addit, natum Oorschoti in Campania Brabantica, ubi in parentum prædio extat ecclesia in ejus honorem; quæ intra paucos annos, propter multitudinem et vagam habitationem incolarum, erecta est in secundam parochialem ecclesiam. Hæc Molanus. At Stavera supra memorata, ejus veneratione et miraculis celebratissima, fuit quondam urbium totius Frisæ maxima, di-

Ecclesia in
Oultjensplaat

Amstelodami,

Lossæ,

Oorschoti,

Stavera.

tissima

A ^tissima ac splendidissima, imo et Regum credita sedes, portu tunc supra modum commodissimo; unde opes cumulatæ luxum, insolentiam proterviamque tantam genuerunt, ut quisquis nimis insolenter apud Frisios sese effert, communi proverbio, dicatur videri protervus juvenis Staverensis. Sed ex præsagio S. Odulphi cum dicta urbe sic actum est, ut paulatim fortunam amiserit, atque ita decreverit, ut vix oppidi nomen retineat, et pauci incolæ captura piscium et navigatione vitam sustineant.

3 Præ reliquis porro locis eminuit cultus ejus in ecclesia Sancti Salvatoris Ultrajectina, in cujus cæmeterio solebant ejus ædes monstrari, his versiculis inscriptæ, a Bouchelio in Notis ad Chronicon Joannis de Beka in Alfrico Episcopo relatis.

Odulfus, sacrum quem Clara Brabantia ab Oirschot Misit ad hoc templum, has habitavit Presbyter ædes.

Post mortem, in Ecclesia Sancti Salvatoris Ultrajecti sepultus, plurimis claruit miraculis. Ita Officia propria provincie Ultrajectinæ anno MDCXL recusa. Baldricus xv Episcopus seculo x, corpora S. Odulphi et aliorum per mysticam revelationem, adinvenit: de quibus sanctis Patronis Trajectensem Ecclesiam gloriosius adornavit. Ita Beka et Heda. Ut tamen impleta fuerit Sancti prophetia, infra num. 10, oportet corpus ejus Staveram translatum deinde fuisse, sed quando nescimus divinare, aut quid denique eo factum sit. Ibidem venerationi publicæ olim solebant exponi sacra Capita SS. Frederici Episcopi et Odulphi Presbyteri: de quibus ad Joannem Bollandum scripsit anno MDCLXIV Magnificus vir Gisbertus Lappius a Waveren, Patritius et Jurisconsultus Ultrajectinus, cujus illustris mentio est in Appendice ad Chronicon Joannis de Beka pag. 122; et ex ejusdem Lappii memoris edita est Vita Wilhelmi Heda, ante Historiam Episcoporum Ultrajectensium ad hoc conscriptam, et Notæ ad Historiam Lamberti Hortensii, ante quam est Poema Theodori Dousæ ad ipsum Lappium. Hic ergo ista scribit:

5 Refricat mihi non unis litteris magnificus Dominus Nyhuysius memoriam tui, atque ingens circa Vitas Sanctorum studium... Huic operæ tuæ subsidiaria opera dare, ad laudem Sanctorum Dei, me delectat; et vel maxime de Sanctis patriæ nostræ, inter quorum cultores ego me vel primum profiteor. Habe itaque a me geminam hanc inscriptionem, quam ego cum accuratione delineavi, cum hæ Reliquiæ in custodia essent cognati mei Pompeji a Montzima, Canonici et Thesaurarii Ecclesiæ Sancti Salvatoris (Oude-Munster) Ultrajecti ac postea Præpositi, magni Præsidis Viglii ex sorore prænepotis: quæ jam asservantur in Capitulo, reducta sunt post excessum cognati mei. Cranium S. Odulphi argenteo capite seclusum, justæ ac humanæ magnitudinis, inscriptionem habet littera Germanizante (quali in Hortensio meo inscriptionem quamdam expressi) ut ad oculum videas quam Germanizantem litteram vocem.

Anno Dni m. ccc. Decanus et Capitulum S^{ti} Salvatoris Trajecten. me ex capella extrahi et fieri fecerunt.

S. Frederici Martyris pars cranii, itidem reclusa argenteo capite mitrato inscriptionem sequentem habet littera jam supra narrata.

Anno Dni m. ccc. LXII, Decanus et Capitulum S^{ti} Salvator. Trajecten. me ex tumba, pro tunc innovata, extrahi et fieri

fecerunt, per Elyam Scerpswert aurifabrum.

Adservatur scyphus S. Odulphi ligneus, argenteo deaurato scypho circumvestitus, ad quem ex catenula aurea crux purissimi auri dependet, cum imagine Christi crucifixi; in qua ambo pedes fulcro innixi, gemino clavo transfixi cernuntur; et hodie, festo ejus Divi ex eo bibentes, crucem scypho () immergunt. Ipse Divus Odulpheus eam Crucem in pectore gestabat. Ego sæpe ex illo scypho libavi; cum in custodia esset prædicti cognati mei Pompeji.

4 Hactenus Lappius. At Petrus Kerchoven, Cathedralis Ecclesiæ Ruremundensis Decanus, sub authentico instrumento anno MDCXXIX, die XXVI Aprilis signato, testatur, Domino Everhardo Botter, Magistro Rationum Cameræ, dum viveret, et Consiliario Regiæ Majestatis in Geldria, residenti ante multos annos Ultrajecti, multas Reliquias de diversarum ecclesiarum et monasteriorum sanctarum Reliquiarum thesauro communicatas, et inter ceteras has de S. Odulpho Confessore, Canonico Ecclesiæ Collegiatae S. Salvatoris Ultrajectensis; de S. Gregorio, Episcopo ejusdem civitatis: item particulas ossium S. Chelindris Virginis et Martyris et Sanctarum undecim millium Virginum. Et quandoquidem dicti Domini Botteri relictæ vidua, Domicella Ida van Mierlo, attestetur, nominatas Reliquias, per maritum quondam suum, ex ipsis thecis Sanctorum in ecclesia Ultrajectina et monasteriis accepisse; Hinc est quod attestor, easdem Reliquias prænominatorum Sanctorum et Sanctarum, pro talibus haberi posse; cum prædictæ Domicellæ viduæ fides, vita, et honestas ita mihi nota sit, ut in re tanti momenti non aliud quam veritati consentaneum testimonium datura sit. Instrumenti hujus, cujus originale adservatur in Collegio Societatis Jesu Hallensi, confinio Hannoniæ et Brabantia, tribus leucis Bruxellis dissito, cui jam dicto anno MDCXXIX die XVIII Aprilis, dictas Reliquias dono assignaverat memorata Vidua Ida van Mierlo, cum epistola donationis: quam ipsi etiam habemus, nobis communicatam.

7 Easdem Reliquias approbavit, et publice venerationi exponi permisit, Illustrissimus Franciscus Vander Burcht, Archiepiscopus Cameracensis, die VIII Junii dicti anni MDCXXIX; et in propositione eidem facta, dicitur esse magna pars cranii capitis S. Odulphi, Confessoris, Canonici Ultrajectini. Servantur autem hæ Reliquiæ cum aliis in Sacello domestico Collegii Hallensis, veste serica et auro tectæ, cum aliis in majori cista panno aureo argenteoque ornata; et exponuntur pridie festi ante primas Vesperas in altari majoris chori; quibus absolutis deferuntur ad altare Deiparæ Virginis miraculosæ, quod festivis vestitur ornamentis, eo quod magis frequentetur, et ibi continua sacra a primo mane usque ad meridiem fiant. Canitur de Sancto in choro Officium ritu duplensis festi, quod ceteri quoque Sacerdotes sequuntur. Hæc omnia curavit Jacobus Wynsius, tunc Superior Hallensis Residentiæ, necdum Collegii Societatis Jesu; qui postea constitutus Superior domus tertie probationis in oppido Lirano, tribus Antuerpia leucis dissito, inter alias Reliquias Hallis secum detulit duo ossa dicti S. Odulphi ex ejusdem cranio, alterum alio majus; quæ cum approbatione Joannis Malderi, Episcopi Antuerpiensis, publicæ venerationi exponi possunt. Ita ad posterorum memoriam scriptum, attestante dicto Jacobo Wynsio, litteris datis pridie Kalendarum Novembris anno MDCXXX, quorum omnium exemplum fidele penes nos servamus.

8 Aliquos etiam S. Odulphi Reliquias in ecclesia Orschotana illi dicata servari, inde accepimus una cum Vita ejus, quam idiomate Brabantico ibi in codice pergameno

E
cujus magna
pars inde delata

asservatur
Hallis,

F

et particula
Liræ,

Cranium
cum magno
honore adser-
vatum:

A *gameno habent, et unde sumptum ecgraphum submiserunt anno MDCXLVIII, subscribentibus Joanne van Oudenhoven, Pastore in Parochia S. Odulphi, Bartholomæo vanden Vilken, ex Ordine Eremitarum S. Augustini, Ecclesiæ collegiatæ ac parochialis S. Petri in municipio Orschotano Pastores; et Gadenho, Notario publico; non sine admiratione etiam hoc addentes testimonio suo, quod cum membranas, quibus continetur vita, tum in marginibus quam intra lineas pluribus locis arrosierint atque perrosierint mures, nulla tamen littera eorum dentibus violata sit, itaque legi integre omnia possint. Verum eandem Vitam, originali Latino idiomate, damus ex variis antiquis MSS. scilicet Ultrajectino ecclesiæ S. Salvatoris et Rubæ Vallis Canonorum Regularium prope Bruxellas, tum ex Schedis MSS. D. Lindani, et Legenda Colonix anno MCCCCLXXXIII, atque biennio post Lovanii excusa. Laurentius Surius agnoscit eam graviter scriptam, sed magna ex parte se stylum mutasse præfatur, quam malumus ex primis fontibus proferre. Prologum reperimus solum in dicto MS. Rubæ-vallis, forte a Joanne Gillemans collectore compositum: extat enim ibidem in prima parte Hagiologii Brabantinorum. Demum ex Molano ista subjungimus: Refert Becanus Hollandensis Chronographus, inter sui temporis gesta, Hollandos in bello contra Orientalem Frisiam nullum infortunium passos esse, quoad usque B. Odulphi Confessoris monasterium impugnaverunt. Hoc autem impugnato, non Frisonum, sed Dei virtute, ibidem interiisse Wilhelmum Comitem, cum multis nobilibus ac præclaris armigeris.*

Latina dantur ex MSS.

VITA

Ex variis antiquis codicibus MSS. et editis.

PROLOGUS.

C *Scripturus auxiliante Deo vitam et conversationem B. Odulph, Confessoris et Presbyteri, in primis ejus invoco gratiam, cujus bono Sanctus iste meruit esse quod fuit in hoc exilio; ut videlicet tantæ strenuitatis in seipso tantæque lenitatis in aliis inveniretur: sicque admonendo, increpando, corrigendo et castigando, bonas virtutes plantando, vitiis radices extirpando, vinum cum oleo veluti bonus Samaritanus sauciatorum vulneribus infundendo, denarium laborantibus in Dei vinea promissum vere meruit adipisci. Cujus precibus adjutus, meo calamo parum aliquid audebo de innumeris virtutibus ejus tradere paginæ, præsentibus utile, dignumque posteris; quatenus inspecto speculo conversationis ejus, tergere valeant hæc subiecta legentes, omne quod deforme apparet in oculis summi inspectoris, ut tandem mutata pelle veteris hominis, novum induere, et ad æternæ claritatis mansionem mereantur feliciter ac salubriter pervenire.*

CAPUT I.

Ortus, studia, Sacerdotium, Acta Ultrajecti et in Frisia.

T *emporibus Ludovici piissimi Augusti erat quidam vir venerabilis, ex nobili prosapia Francorum oriundus, nomine a Ludgis: de quo, Deo prædestinante, procreatus est filius nomine Odulfus: qui mox cum sacratissima Baptismatis unda renascitur, cœlesti rore divinitus irrigatur. Ablactatus autem, illico sacræ eruditionis additur studiis, et sanctis ac Deo devotis hominibus canonica religione commendatur erudiendus. Cui Deus tale discendi*

Junii T. III

a
Nobili prosapia ortus,

studium tantæque solertiæ contulit ingenium, ut ævo majores mirum in modum in discendo præcelleret, suamque ætatem adhuc annis immaturam divino dogmate non segniter decoraret. Crevit autem ætate, sapientia et sanctitate in tantum, ut iis qui tunc temporis religiose Deo servire conarentur, novus Samuel exoriri videretur. Illi vero coram religiosorum vivorum præsentia cœlitus tanta conceditur gratia, ut unanimiter ab eis omnibus diligere, probabilisque vitæ summa veneratione coleretur: quos et ipse condigna vicissitudine puræque dilectionis dilexit amore. Jam enim puer venerabilis sub ipsis adolescentiæ annis id præfigurabat, se velle continuo, quod operibus perficere satagebat in futuro: quoniam jam tunc se non immemorem Dominici sermonis affuturum proposuit, quem Dominus discipulis suis loquens, ait: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: et, Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me. Hujus verba Evangelicæ lectionis laudabilis puer sedulo recolens, ac secum diu noctuque tacitus revolvens, piis moribus sanctisque operibus Deo devovit incessanter servire: spiritualique Matri sanctæ Dei Ecclesiæ inextricabiliter adhærere, quod et factum est.

3 Sanctus igitur adolescens Odulfus, Deo dilectus, viris probatis admodum acceptus, sed soli Deo tantummodo famulari sollicitus, sanctarum virtutum gradibus ascendit, quoad usque in virum perfectum occurreret. Semper etenim, ut moris est Sanctorum, mentem ad cœlestia studuit erigere, secularisque pompæ triumphaliter illecebras evadere, sicut scriptum est: Ibunt de virtute in virtutem. Quid in tantis morabor? Omni virtute proficiens, per gradus ecclesiastici ordinis ascendit: et juxta divinam, ut credendum est, prædestinationem ad Sacerdotalis officii pervenit benedictionem; atque cooperante gratia Spiritus sancti, Sacerdos effectus est Regis altissimi. Quo rite peracto, statim sibi delegavit in animo, quod propter piæ conversationis studium ad quoddam sacræ religionis tendere properaret monasterium. Quem sui parentes rogaverunt, non ita velle agere; sed ut voluntati eorum assentiret, atque ecclesiam quæ nuncupatur b Oressooth cum populo regeret: nam illic natus extitit et nutritus. Quorum precibus evictus, votis eorum pro tempore paruit vel invitus.

4 Sed non multo post visum est ei adire summæ reverentiæ locum, nomine Trajectum c, ut inibi quamdiu in hac luce viveret, cum aliis Dei famulis, ibidem sub castris Christi degentibus, Christo Regi militaret. Quid plura? Vir Deo plenus, juxta veridicam vocem in Evangelio, dicentis; Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus; postponens patrem, propinquos, agros, familiam, omnemque possessionem, quo visum est ei, Christo duce pergere, pauper rebus, dives meritis contendit properare. Nihil enim habere desiderabat, in hoc seculo; ut a Domino secundum tuam promissionem centuplum acciperet, et vitam æternam possideret in futuro. Quo in loco tunc temporis erat quidam magnæ sanctitatis Episcopus, nomine d Fredericus; qui sanctum virum cum magno suscepit gaudio et honore condigno: omnesque secum unanimiter servi Dei, qui inibi erant coadunati, Domino congratulantur tam sanctum tamque religiosum adventasse Dei famulum.

5 Sanctus autem vir humanæ sagacitati diu celare nequivit, quod intus supernam majestatem non latuit: sed mox cum aliquantisper illic degisset e, illis omnibus ardens divini luminis lucerna resplenduit. Nam erat ille pervigil in vigiliis, potens in

D
EX MSS.
proficit in
studiis et
virtute:

Matt. 10

Luc. 9

E

Psal. 83

initialitur
Sacerdotio:

regit Eccle-
siam Orschot-
tanam.
b

F

c
Ultrajectum
migrat.

Luc. 9

a S. Frederico
Episcopo ex-
ceptus:
d

e

EX MSS.
excellit in
omnigena
virtute.

Pater monas-
terii dicitur
1 Cor. 9

f
in Frisiam
a S. Frede-
rico evocatus,

9

cum ipso
Frisonem ad
melio-rem fru-
gem convertit:
h

et urgente
Episcopo,

licet senex,

2

strenue exco-
lit Frisiam:

1 Cor. 3

reversus Ultra-
jectum

solita senex
exercitia pera-
git.

A jejuniis in oratione sedulus, in sacra lectione studio-
sus; in eleemosynarum largitate dapsilis, in paupe-
rum cura celebris, in hospitalitate fervens, in dis-
tribuendo res ecclesiasticas prudens; et quibus post
Antistitem præerat, eos omnes ultra modum huma-
num præcellebat. Non enim aliud ab illis omnibus
et ab ipso Præsule, ut dignus habebatur, quam Pa-
ter monasterii vocabatur. Ad ejus oris imperium
omnes habere decrevere consilium: quia omnibus
omnia factus est, ut ait Apostolus, ut omnes lucrifaceret Christo.

6 Eodem namque contigit tempore, quod Freso-
nes, viri videlicet feroces, in tanti erroris demen-
tiam devenere f, quod supradictus Episcopus Frede-
ricus, neque per semetipsum, neque per suos Archi-
diaconos, ad viam veritatis possit eos revocare. Sta-
tim litteras inde cum legato fidei Trajectum dire-
xit, sanctumque Odulphum Dei famulum voluntarie
poposcit, ut quanto citius valeret transmenso sinu
maris, qui nuncupatur g Alechmeer ad se usque
perveniret. Qua legatione vir Dei lætus in tantum
efficitur, quasi jam ad cœleste convivium invitaretur;
cupiens cum proprio Pastore sub eodem agone,
si ita res se haberet, palma martyrii subire. Cum-
que vir Deo plenus transmenso itinere perveniret
ad Præsulem, confestim eo viso ultra solitum inæs-
timabili repletur gaudio; Salutantes autem invicem
in osculo sancto, seseque consolantes invicem di-
vinæ pacis solatio, ut summi Regis præcones incliti,
cœlesti romphæa viriliter armati, cœperunt per eccle-
sias simul iter agere, iterum atque iterum easdem
repetere, populum prædicando, et ad viam veritatis
Evangelica eruditione convertendo, crebrisque admo-
nitionibus arguendo et increpando convertere; donec
homines, qui erant ante velut h lupi feroces, salu-
tari dogmate in mansuetas converterentur oves.

7 His ita per ordinem digestis, idem Pontifex
inito consilio cum Clericis, non modicaque ejusdem
patriæ laicorum multitudine, sanctum Dei virum ob-
nix poposcerat, quo intra ipsius patriæ fines per-
sisteret; ac populum, qui nuper in seipsum reversus
est, erudiendo sanaret, et ab antiqui hostis morti-
fera fauce salubriter eriperet. Vir autem Dei, mul-
tum renitens, asserebat ætate se fore provectum, et
prorsus imbecillem ad id ministerium. Ast sibi non
assentit Episcopus, qui eum flectere conatur preci-
bus i. Tandem vero Odulfus, nolens volens, suo Pas-
tori paruit, populique votis consensum præbuit; ea
tamen ratione, quod aliquantis quandoque transac-
tis annorum curriculis sibi Trajectum revisere lice-
ret, quoniam illic in Dei servitio vitam finire pro-
posuerat. Quid plura? Vir Spiritu sancto plenus,
non cessabat populo Dei prædicare, cœlorumque
regnum instantanter evangelizare. Omnibus igitur, seu
prudens dispensator, divini sermonis præbuit ali-
menta: fortioribus quippe fortiora, infirmioribus jux-
ta Apostolum lactis exhibuit pocula: sicque suæ
sanctitatis exemplo omnes unanimiter repleti sunt
gaudio.

8 Hac ergo obedientia rite peracta, repedavit ad
propria, Deum collaudans, quod ejus adjutus auxi-
lio tot lucrificare mereretur in hoc seculo animas.
Quamvis etenim jam longo fessus extitisset senio;
tamen ejus animum, ætatis victorem, non minus
solito se piguit exercere in Dei servitio. Perse-
verabat enim, ut assuevit, in jejuniis assiduus, in
vigiliis Deo placitis, in orationibus sacris; in elee-
mosynis largissimus, sibi parvus, omnibusque pro
Christi nomine largus; nilque terrenum in hac luce
curavit acquirere, quatenus post carnis debitum
æterna præmia mereretur accipere.

ANNOTATA. G. H.

a Ita Ms. Rubæ Vallis, additque fuisse de stirpe
Karolidarum; sive Caroli Magni, cui anno 814 de-
functo successit Ludovicus Pius, anno 840 mortuus:
in Vita S. Frederici dicitur Bodgisus: nomen satis
notum in Francica historia: pro quo tamen alia MSS.
habent Lodgis et Ledgis.

b Orschotum illustre Brabantie municipium in
territorio Silvæducensi, plures protulit viros, eruditione
præclaros, inter quos in Societate Jesu fuerunt Adria-
nus Crommius et Goswinus Metserus, in studiis Theo-
logicis Livanii olim Professores.

c Additur in Legenda olim excusa, more pristino
Wilsenburgh nuncupatus; ac censetur id factum a
Wilsis Australis Hollandiæ populis, diciturque hoc
nomine hodie locus esse haud procul ab urbe.

d Colitur S. Fredericus 18 Julii, in cujus Vita,
ex MS. Ultrajectino danda, ista leguntur: Quidam
Sacerdos, nomine Odulphus, in vico qui dicitur Ores-
chot, deguit sanctissimus, nobili de patre Bodgiso
satus, prædicator populorum, non minus sacris de-
ditus Scripturis, et bonis in actibus nulli fuerat
postponendus. Hic cum quadam nocte in suo fessus
quiesceret lectulo, vidit in visione Angelum Dei sibi
adstantem, claro lumine fulgentem, et talia roseo
ore verba proferentem: Surge, serve Jesu Christi.
surge: oportet te adire castrum, cui nomen est
Trajectum: et cum ceteris Dei famulis ibi ad tuum
manebis exitum: et ad prædicandum populo, B. Fre-
derici, cujus illud est Pontificium, te decet esse fau-
torem, in quocumque jusserit locorum. Extemplo
vir Dei, tali visione perterritus, de nocte surrexit:
et quod ei in itinere, necessarium foret præparavit
usque ad diei crepusculum... Relictis igitur omni-
bus Dominum secutus est: Trajectumque, quemad-
modum illi jussum, pervenit post triduum: et cum
sanctam ingressus esset urbem, Præsul Fredericus
cum Clero illi obviam ruit. etc. Dictæ visionis An-
gelicæ fit etiam mentio in Vita Orschotana.

e In hospitio satis decoro, in parte Australi Cas-
tri. Ita Vita S. Frederici.

f Additur in eadem Vita: Ut Sabellii Arique sec-
tam putares esse disseminatam et exortam.

g Jam diximus ad vitam 3 S. Bonifacii litt f. non
Alemere sed Almere vel Elmere scribendum; et intel-
ligi mare quod vocant Meridionale de Zuyder-zee:
per quod a Narda in Staveren est trajectus leuca-
rum 10.

h Eadem Vita, cor gerentes belluinum.

i Eadem Vita, ei quamvis invito, Staverensem
ad regendum commendavit Ecclesiam. Joannes de
Beka, in Chronico Ultrajectino in S. Frederico, ita
ait: B. Odulpho, sancti Salvatoris Concanonico,
Stavriensem Ecclesiam commisit.

CAPUT II.

Varia spiritu Prophetico prædicta. Incen-
dium extinctum. Morbus, obitus, vene-
ratio.

Sed inter hæc silendum non puto, quod B. Odul-
fus in tantum repletus erat spiritu prophetico, ut
ita ventura prædiceret, quasi jam facta cerneret.
Ex quibus quamplurimis pauca nobis huic lectioni
libuit inserere; ne fides audientium tardior fiat
eadem animadvertere. Cum a loco qui dicitur Stave-
ren se præpararet discedere, antequam cœpisset
iter inde movere, accidit maximam Fresonum mul-
titudinem illuc convenisse, quatenus sua saluberrima
munirentur admonitione. Quos Domino commendans
benedictus

Spiritu
prophetiæ

prædicit
Frisonum
defectionem,

A benedixit : quin etiam caritative eos admonuit, ne viam veritatis unquam desererent, quam iterum sine gravi vindicta repetere non valerent. Scio etenim, inquit, vos facturos : quapropter a Paganos, super vos prænuntio venturos : qui istam devastantes patriam, vos et quæ vestra sunt secum deducunt in captivitatem. Quod ita fieri, ut prophetavit vir sanctus, postea rei probavit eventus.

a
et Paganorum
incursionem :

aliud præsa-
gi um dedit in
petra mota
et remota :

b

c

10 Sanctus autem vir, qui futura per spiritum Prophetiæ prævidit, adhuc eidem populo Frisonum adstans, aliud magnæ admirationis præsagium intulit, ita dicens : Cernitis, inquit, hanc ? (ostendit eis non modicæ magnitudinis petram, quæ jacebat ante ipsius domus januam) scitote quod sine humano labore devolvetur in flumen, quod dicitur b Flye ; ibique jacebit sub undis, quamdiu divinæ pacis munimine carebitis. Cum autem videritis eandem, absque humana subvectione, hujus littoris oram subire ; procul dubium corpus meum c creditote, licet post mortem carnis, hanc patriam revisitare, vobisque pacem impetratam suppeditare : donec cum superbia, perjurio, homicidio, adulterio, totiusque generis peccato Deum offendatis ; ut concessæ pacis donum auferat a vobis. Hujus obstupendæ prophetiæ signique mirabilis, multi homines qui hoc se vidisse testantur, adhuc sunt superstites. Est etiam ibidem in ecclesia eadem petra perdurans immobilis, non minus in testimonium credulis, quam ad confusionem incredulis.

B

11 Postmodum vero contigit Trajectensem Ecclesiam existere Pastore viduatam, illo videlicet hinc ad cœlestem migrante patriam. Nec mora : conveniunt in unum Clerici : ut cum beato viro conspirarent de electione Pontificis. Diu etenim illis inter se altercantibus, quem promovere vellent ad curam regiminis. Tandem Præpositum Ecclesiæ, nomine Craft d elegere. Ille quidem locuples divitiis, fastu arrogantiae inflatus, respondit : Habeo rerum quod sufficit ; cur me cura tanti oneris aggravatis ? Beatus autem Odulfus, id responsum indigne ferens, ait ad eum : Quid, inquis, miserrime ? Spernis plane quod non mereris attingere. Forsitan si id nolles inire, verumtamen deberes dicere, te indignum fore tanti honoris culmen ascendere : nunc autem quia propter tuam innumeram possessionem Apostolici Ordinis sprevisi dignitatem, in eodem membro cum quo pertinaciter prolocutus es id nefandum, jam nunc in proximo hujus vitæ pro vindicta patieris interitum. Quod non multo post subsecutum est.

d
Præpositi ar-
rogantis mor-
tem prædicat :

C

12 Conventu autem Clericorum adhuc titubante, singuli eos, qui sibi optimi videbantur elegere e. Sacerdos vero Domini, non respiciens ad personam, sed potius ad meritum, dicebat inter eos probabiliorum inveniri posse Pontificem : nihil tamen illos vituperans, quos sibi elegerant. Ostendit ergo eis quemdam Presbyterum, nomine Hungerum : qui quamvis esset aspectu deformis ; tamen clam hominibus, palam Deo, non minus merito quam opere claruit insignis. Cunctis autem huic electioni consentientibus, statuto tempore secundum Dei voluntatem, pastoralis officii suscepit benedictionem. Per gratiam vero Spiritus sancti sic impleta est prophetia viri justi, quod post sanctos Pontifices, videlicet Wilbrordum et Bonifacium, in illa Sede nequaquam inveniretur, qui sanctioris vitæ trami-tem usque ad obitum insequeretur.

ostendit Hun-
gerum eligen-
dum :

e

ob senium
fulcitur bacu-
lo

13 Nec hoc prætereundum est, quod Deo vir plenus, jam provectæ ætatis, fessus senio, nequibat ecclesiam adire nisi suffulciretur baculo, in cujus summitate ceratam habebat tabellulam ; in qua, si ita res eveniret, nomina fidelium denotaret, donec congruo tempore describeret ea in libro vitæ. Quadam vero die sanctus vir animo fortis, immemor

suæ imbecillitatis, dum festinanter ad Dei propere obsequium, post se in cellula prætermisit baculum. Nec longo intervallo facto, eadem cellula insidiante diabolo inflammata est, cum omni suppeditili ipsius atque cum baculo. Cum sanctus vir interim divinis laudibus insisteret, ignique valido eam inflammari cerneret, ad nota præsidia cucurrit : Deum exoravit, ne loca Sanctorum ignis invaderet, parvipendens quod suæ habitationis domicilium igni deperiret. Exauditur ejus oratio, mansuescit incendium continuo, nec ultra prævaluit, nisi solummodo cellulam quam invaserat combussit. Igne igitur extincto, baculus ita invenitur illæsus omnino, quod quasi sub incendio durante, nec cera nec minutissimus apex deficeret in ea : quatenus liquide cunctis manifestaretur, quanti meriti, quantæque virtutis coram Deo sanctus vir haberetur. Eundem quoque baculum, post illius obitum, super sepulchrum ejus Fratres posuerunt infixum : qui in eodem loco ubi fixus fuerat, usque ad tempora beatæ memoriæ f Radbodi Episcopi perduraverat.

D
EX MSS.
qui inter in-
cendium cel-
lulæ,

ejus precibus
extinctum,
mansit inta-
ctus :

f

14 Cum autem jam tempus adesset, quo sanctus vir diu optatam cœlestis regni patriam adire deberet ; modica febre correptus, suam intellexit imminere solutionem. Accersitis autem Fratribus ad se, indicavit eis et diem et tempus suæ remunerationis. Cumque se morti proximum agnovit, Fratres iterum admonuit, ut ad se convenirent, et cum eo Psalmos, pro exspectatione sui exitus, decantarent. Omnibus ergo exequiarum ministeriis secundum ipsius jussum rite peractis, valefecit Fratribus, deprecans eos pro se Domino preces effundere, promittensque pro eis, et loco, nec non pro habitatoribus loci, ad Deum se oraturum omni tempore. Mox conversus ad Dominum, nil mortem trepidans, quoniam sibi fuit mori lucrum, hilari mente dixit ; In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Inter hæc verba de corpore sanctissima illius egressa est anima. Qua scilicet exeunte, tanta illic miri odoris aspersa est fragrantia, ut omnes illi qui aderant inæstimabili suavitate replerentur ; ita ut per hoc patenter agnoscerent, quod Angelici cives animam egredientem suscepissent.

E
febri corre-
ptus,

prædictum
diem mortis,

omnibus di-
spositis obiit,

et suavem
odorem relin-
quit.

15 Celebratur autem ejus solemnitas pridie Idus Junii. Fiunt autem, non solum in Trajecto, verum etiam in Staveren, ejus intercedentibus meritis miracula innumerabilia, per gloriam et honorem Domini nostri Jesu Christi : qui cum Patre et Spiritu sancto cœternus vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

F

ANNOTATA G. H.

a Hic intelligi Normannos et Danos, satis colligimus ex Joanne de Beka, et Notis Buchelii, ad proxime post S. Fredericum subsecutos Episcopos ; et confirmatur supra ex antiquo Martyrologio, in quo adduntur multi Martyres facti.

b Flye, antiquis Flevus, non tam fluvijs, quam æstuarium Maris-Meridionalis in oceanum sese effundentis, quod a Stavera sic incipit appellari usque in Flilandiam insulam.

c Desolatione loci factum, credo, ut nesciatur quando translatum Ultrajecto Staverum corpus sanctum sit, aut quid deinde sacris ejus ossibus factum : solum enim caput mansit Trajecti.

d Hujus Craftonii nulla in Ultrajectinis historiis fit mentio, nomen ex veteri lingua verteretur Potentia, quæ modo Crachi dicitur ; Germani autem Kraffi pronuntiant.

e Idem Beka : Per B. Odulphum, S. Salvatori Canonicum, Præpositus abdicatus est, et Alfricus in

A in throno fratris sui laudabiliter collocatus, cui successit Ludgerus ac dein Hungerus, de quo sub finem ista habet Beka : Anno Domini 866, xi Kalendarum Januarii Hungerus Episcopus obdormivit in Domino, postquam cum Alfrico et Ludgero annis viginti octo Trajectensi praeuisset Episcopo, qui per Danorum austeritatem a propria Sede propulsus fuit. Eadem habet Heda. An ergo Hungerus, primo

electus, ut in hisce Actis indicatur, cesserit Alfrico et D Ludgero, eisque successerit, proponimus indagandum viris eruditis.

f Post dictum Hungerum fuerunt Episcopi Odilbaldus et Egilboldus. Huic successit S. Radbodus, mortuus anno 917 die 29 Novembris, quo erit vita ejus danda.

DE SANCTIS EREMITIS SCOTIS

MARINO AC ZIMIO, PRESBYTERIS; AC VIMIO, LAICO; BENEDICTINIS,

GRIESTETTÆ IN RATISPONENSI BAVARIÆ DIOECESI.

SYLLOGE HISTORICA.

De eorum adventu, cultu, translatione, miraculis.

D. P.

SEC XI.

Laodicea Epi-
scopus Coad-
ministrato
Ratispon.

B **T**rias hæc Peregrinorum in Bavaria Sanctorum, tam obscura seculo præcedenti fuit, ut Boicæ pietatis eximius ac diligens illustrator Matthæus Raderus, moliens præclara illa et elegantissimis iconibus splendida volumina, de Sanctis ac Beatis Bavarici Circuli, nullum uspiam eorum vestigium deprehenderit. Laterent ergo nos etiam nunc, procul in Belgio positos, nisi Illustrissimus ac Reverendissimus Albertus Ernestus, Episcopus Laodicensis et Coadministrato Ratisponensis, Comes de Wattenberg, nostra Sanctorum Acta penes se habere continuo, et diligenter legere solitus, ut ipsemet scribit, certiores nos facere dignatus esset translationis illorum, a se anno MDCLXXXIX die XII Junii celebratæ, missa pariter, quam imprimi cum imagine jusserat, Germanica synopsi vitæ.

2 Hanc ne oporteat Latinam reddere, facit Instrumentum Translationis prædictæ, unde illa synopsis est verbotenus sic accepta, hoc tenore descriptum. Anno Domini millesimo sexentesimo octuagesimo nono, die undecima Junii, Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Suffraganeus, mane profectus cum amplissimo Domino Abbate S. Jacobi Ratisbonæ Scotorum Placido, ad prandium divertit in Hemmau, Vesperi in Dietfurt; disquisiturus dubia super locum sepulturæ Sanctorum ac beatorum Eremitarum et Confessorum Scotorum, Marini seu Martini, Zimii, et Vimii, quiescentium ibidem ad jactum lapidis in Pagi Griestettensis ecclesia, Decanatus Riedenburger, ad S. Jacobum Scotorum in Ratisbona pertinente, ibidem miraculis Coruscantium, quorum plurima litteris conscripta asservantur. Perantiqua enim et constanti traditione receptum, hos Sanctos, ante sexcentos et amplius annos, ad pagum Griestett sive Griestett, ut in antiquis litteris invenitur, peregrinos, et sacra loca obeuntes, quod tunc frequens erat, divertisse; noctu per somnium admonitos, hic illos vitam ponere et transigere debere. Mane autem surgentes, et locum vitæ solitarie aptissimum intuentes, intellexisse, ad Scotos Ratisponenses, quo tendebant, pertinere; atque jam tunc Abbatis S. Jacobi obtenta venia, in nemore prope habitare cœpisse, quos Marinus, Prior ejusdem monasterii, ex Abbatis voluntate visitans; et ipse, bona sui Fræsulis venia, etiam se illis aggregavit; ubi omnes tres, miraculis clari in vita et post mortem, in Domino quievire. Quorum corpora S. Jacobi Abbas Christianus in ecclesiam, hoc in pago Griestettensi suo fundo exædificatam, S. Martini

nomine, ex eremi incommodo loco venerabiliter transtulit; ubi hactenus magna miraculorum fama culti ab accurrentibus populis, in terra sepulti remanserunt.

3 Sed injuria temporis sic exoleverat eorum memoria, ut nesciretur, ubi vel utrum adhuc eo loci conditi essent, ubi hactenus contigerat eorum sepulcra honorari. Unde factum, ut antiquæ traditionis constantior ratio inquireretur; qua expetita, altera die locum adeuntibus memoratum, olim in extrema parte chori, supra gradum ad templi tholum, horum Sanctorum nomina fuisse muro inscripta, ad dexteram Evangelii partem, S. Marini: ad lævam Epistolæ, Sanctorum Zimii et Vimii; unde aliis occasio sumpta, ut recentiori tempore, foris supra portam templi, iidem Sancti sic fuerint depicti, ut primum locum Marinus, secundum Zimius, tertium Vimius occuparet; quæ pariete dealbato fuissent extincta, vel decidissent; quo ordine et iidem Sancti, in novo altari in choro, ex sumptibus sororis Serenissimi Maximiliani Emmanuelis Electoris Bavari, nunc Magnæ Ducissæ Heirurariæ, ex præsentis periculo vitæ ac morbo erepta divinitus, sic sculpti cernuntur. His insuper præsens Dominus Carolus Widdman, ædilis loci vulgo Supra-murum, Prætor Dominæ Baronissæ de Muggenthall, præsentibus quoque venerabilibus Mag. Joanne Dobbler Parocho, et ejus prædecessore Joanne Bauwr modo Plebano in Jachhausen, et Actuario civitatis Dietfurt Joanne Fackler, et aliis honestis viris; [Juratus deposuit] quod non tantum a quinquaginta annis locus ille ad gradum Chori, nomine sepulturæ S. Marini indigetatur ad Evangelii cornu, veri sepulcri magnitudinis formam lateribus ultro infractam graviter et ad normam referens [visus sit]; sed ex altero [etiam] cornu Epistolæ duæ magnæ cavitates contiguæ, sepulcra innuentes, sæpius (quod templi computus testarentur), sed et ab ipso, complanari jussæ ac studio reparatæ; noviter iterum ad priores sic memoratas formas, a nobis coram inspectas, ultro et sponte sic lateribus infractas, subsederint, et Chorum adeuntibus periculosum lapsui, in confluxu populi, ac perincommodum redderet.

4 Initium ergo operi datum a dextero cornu Evangelii, ubi exerta illa forma sepulcri exstabat, ultro et præter naturam effigiata, S. Marini nomine vocata. Nec multum in terram itum est et effossum, quin sarcophagus detegeretur ex crassis asseribus operculo consummato, ceteris partibus utcumque exstantibus

E

die Jun. 12
intelligit ex
traditione
juxta altare
jacere,

his locis ubi
terra identi-
dem subside-
bat
F

ad mensuram
sepulcri.

Sic ad cornu
Evangelii
invenitur cor-
pus S. Marini,

1689, 11 Junii
egreditur urbe
cum Abbate

quæsiturus
Sanctorum
corpora,

in extracta
desuper eccle-
sia S. Mari-
ni;

A exstantibus; in eoque corpus suo ordine dispositum terra mixtum, sed per omnia olim veneranter compositum. (Nam et habitus Ordinis S. Benedicti [agnitus est, et] Rosarium sive decas ex Granadillo miræ ac recentis fragrantæ; tum Sacerdotalis [Alba] ex serico et optimo lino constitisse [cernebatur]: quod reverenter sublatum in tumba, litteris testibus, cujus esset, donec ceteri quoque quærentur, repositum seorsim fuit. Major pars tumbæ, cui corpus incubuerat, servata populi pietati, foris Sanctos adeuntis [et cupidi] ejus attactu sanctæ virtutis aliquid attrahendi. Judicatum inde non immerito, ceteros quoque e regione inveniendos, cum primus antiquissimæ traditioni sic inventus responderit. Quamvis autem multa alii causarentur, nihilominus duæ ceteræ cavitates ad Epistolæ cornu erui cœptæ fuerunt, ac statim sepulcra deprehensa sunt.

ad cornu
Epistolæ SS.
Zimii et Vi-
mii corpora,

B Nam murus se prodidit, qui duo sepulcra contigua separabat, in quibus prior S. Zimius, et olim supra in muro scriptura referebat Presbyter, idemque Ordinis S. Benedicti, capite versus altare: alter vero S. Vimius, capite versus populum, laicus, decore conditi exstiterunt. De illis tamen, præter corporis ossa et capita, nihil quam minima habitus Benedictini pars, et corium peregrinantis pallioli inventum. Sublatum itaque utrumque corpus, in eadem tumba cum S. Marini, quodvis seorsim litteris testibus reverenter repositum, cum magno astantium gaudio, retro majus altare templi collocata fuere, ac muro reclusa; ut fidelium populorum venerationi digne constarent, nec non impedimentum omne ac dubium præsentiae, tum irreverentiæ pedibus calcantium, tum ad chorum et sacram Synaxin accedentium, firmiter complanato pavimento, sublatum esset.

qua pariter
elevata lo-
cantur post
altare.

Sanantur con-
tractus, et epi-
lepticus.

C Omnia hæc acta fuerunt die XII Junii, isto anno Dominica, uti respondit Illustrissimus desuper interrogatus per litteras. Non multo autem post contigit sequens miraculum, plane insigne, ut in sua ad nos epistola ipsam appellat prædictus Illustrissimus: quodque in litteras publicas relatum hoc tenore transmisit. Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono, comparuit Andreas Piller, coram Parocho in Eggerrberg totaque collecta hominum Parochia, dum templo egredi festinabant, ex Parochia Parsbergensi; obtestans, quomodo tribus annis totus membris contractus, et epilepsia fuisset infirmatus: postquam tribus se devovit Sanctis his, munere aliquo cære deferendo; quotidie cœpit melius habere, et sine ulla ope humana, eodem anno ad integram sanitatem fuit restitutus, suaque ibidem reliquit fulcra: quod idem testantur ejus Parochiani, illum sic constitutum fuisse. Dies contestati miraculi non exprimitur, verosimile est tamen a die nuncupati voti ad plenam sanitatem, et hinc ad declarationem prænotatam aliquantos menses intercessisse. Interim ex ore Illustrissimi, a letali morbo convalescentis accepit Joannes Federer, Collegii nostri Ratisponensis Rector, et scripsit anno MDCXCIV die x Martii, quod cum Serenissima Magni Hettruriæ Ducis

nurus Violanta, Soror Serenissimi Electoris Bavarie Maximiliani Emmanuelis, insanabili ulcere in genis a medicis deponeretur, facto voto a Serenissima matre Adelheide, fuerit absque alia medicina sanata: unde et novum in loco erectum altare, cum insignibus ejusdem Principis ad perpetuam memoriam.

D
AUCTORE D. P.

7 In Germanico, dicuntur Sancti Peregrini condisse in vacuo quodam prædio rusticano prope Altmulen. Fluvius hic est, Danubio ad Kelheim influens, sex horariis leucis supra Ratisbonam; ad eum autem situm oppidum Dietfurt, a prædicta confluentia tantum distat, quantum ab ipsa Ratisbona; unde illuc terra itur per Hemmau, media via situm, quatuor vel quinque leucarum intervallo utrimque. Paucioribus leucis supra Dietfurt, in Altmul refunditur rivus Zalts, Grisa rivulo auctus, unde Griespach et Griestetten adsita ei loca, nomen habent. Griespach tabulæ topographicæ nominant, Griestetten tacent: sed ex dictis facile est intelligere, locum hunc ut summum una vel sesquihora Dietfurto abesse: quæ autem ibidem contigerunt miracula quam plurima, et litteris conscripta asservantur, ut initio producti jam Instrumenti dicatur, ea ubi accepero fideliter dabo. Interim accipe formulam, a prædicto illustrissimo approbatam et Germanice imprimi permissam, vel etiam compositam.

Descriptio loci

8 ANTIPH. Amavit eos Dominus et ornavit eos: R. Stola gloriæ induit eos, et ad portas paradisi coronavit eos. ORATIO. Omnipotens æternæ Deus, qui famulos tuos et Confessores Scotos, Zimium atque Vimium, tam mirabiliter adamasti, eisque locum in quo tibi deinceps servirent commonstrasti; atque Marinum eorum conterraneum eodem in spiritu ipsis consociasti; ut in sancta conversatione ac studio solitudinis et austeritatis eremum istam illustrarent; quorum tibi beneplacita vita omnibus Christi fidelibus ipsos visitantibus gratiam tuam divinam conciliat; te suppliciter deprecamur, cum intimo de nostris peccatis dolore, ut istorum famulorum tuorum intercessionem pro nobis velis hoc loco suscipere: et eis qui te in tuis Sanctis honorare student, atque ad eorum confugiunt patrocinium, fontem misericordiæ tuæ largiter manare facias; per quam in omni adversitate confortati, divinam tuam implere voluntatem possimus et post vitam hanc, æterni gaudii atque beatitudinis esse consortes. Amen.

E

Oratio.

9 Tempus quo vixerit Christianus Abbas necdum comperi; neque satis discerno utrum is Sanctos statim a morte, de loco in quo vixerant sublato, ad ædem S. Martini detulerit tumultuosos; an vero post aliquantorum annorum spatia, miraculis ibi factis motus, corpora transferri jussit. Sed nec ulla memoria superest dierum, quibus illi peregrinatione finita ad cælestem patriam pervenire: quod autem præcipue ad eos concursus fiat festo S. Martini, non alteri causæ adscribitur, quam quod hic sit Patronus ecclesiæ, in qua requiescunt. Igitur hunc diem XII præferimus ceteris, tamquam inventionem sacrorum corporum memorabilem, cum judicio et assensu Illustrissimi; donec aliud aliquid definiatur.

Ætas incerta.
F

NOT. 8

DE SANCTO ESKILLO

EPISCOPO STRENGENENSI ET MARTYRE.

IN SUDERMANIA SUECIÆ PROVINCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu, vita et translationibus.

SEC. XI
Episcopatus
Strengensis.

Acta a S.
Brynolpho
scripta.

Aliqua dan-
tur ex MS.
Suecico.

Missa olim
excusa.

Officia propria

Sudermania, ad mare Balticum provincia Sue-
ciæ seu Suoniæ proprie sumptæ, sita est inter
Uplandiam et Ostrogothiam; cujus urbes sunt Ny-
copia Ducum Sedes, et Strenguesirim, ubi pri-
mus Episcopus S. Eskillus Sedem constituit, et hæc post-
modum ibidem mansit, dum fides orthodoxa in ea re-
gione floreret. Res illius gestas et martyrium cum mi-
raculis, dicitur scripsisse S. Brynolphus, etiam Epi-
scopus Scarensis, cujus Vitam dedimus die vi Februarii.
B Joannes Vastovius in Vite Aquilonia post Vitam S.
Eskilli dolet, quod non licuerit sibi Vitam et miracula
videre: edidit autem aliquam ex antiquis Lectionibus,
sed a se novo stylo exornatis. Nos eam Vitam ut pri-
mitus in XII Lectiones distributam accepimus, adju-
vante R. P. Winimaro Monheim Societatis Jesu, anno
MDCLXXV; qui ait, ipsam se in Carthusia Hildesiensi
reperisse antiquissimo stylo et caractere a ducen-
tis prope annis transcriptam, manu cujusdam Karstiani
Carthusiani, in Ecclesia Stregnensi Sacerdotis
consecrati, et Scholarum in ea Rectoris, degentis in
domo Pacis-Mariæ Ordinis Carthusiensis, eadem in
diœcesi sita. Rogat autem Priorem Hildesiensem
Karstianus ut dignetur hanc historiam ligare ad asse-
res, et dignetur nonnumquam in refectorio legere,
pro Patrum conventualium ædificatione et sancti
Martyris honore: ad quem etiam R. P. Hedensen,
ibidem Religiosus, ipsam operi nostro inserendam de-
scripsit.

2 Habemus Missale Votivale, ut scribitur de San-
ctis regni Suecorum etiam singulariter tractans, a du-
centis circiter annis excusum; in quo de S. Eskillo
præscribitur Introitus Missæ, Gaudeamus, cum hac
Oratione. Deus, pro cujus fide gloriosus Pontifex
Eskillus manibus impiorum lapidatus occubuit,
mentes nostras illumina fidei fulgore: ut possimus
viam veritatis agnoscere, et ad vitam, quam pre-
tiosa morte promeruit, pervenire. Epistola legitur
ex cap. 25 libri secundi Paralipomenon, a versu XVII
de Zacharia filio Joiadæ Sacerdote, juxta Joæ Regis
imperium in atrio Domini lapidibus intersecto; cui
etiam in Vita æquiparatur. Evangelium est de Pastore
bono, ex capite 10 S. Joannis; ante quod legitur Se-
quentia, hic mox subjienda. Secreta hujusmodi est.
Salutaris hostiæ munus sacrandum, quæsumus Do-
mine, Beatus Eskillus, Martyr et Pontifex, nobis
ad salutem favere deoscat: ut et conversationis
illius experiamus insignia, et intercessionis ejus
percipiamus suffragia. Demum hæc est Postcommunio:
Adjuvet nos, quæsumus omnipotens Deus, per hæc
Sacramenta quæ sumpsimus, Beati Eskilli Martyris
tui atque Pontificis intercessio veneranda, qui pro
tui nominis honore glorioso martyrio meruit coro-
nari. Præterea in Calendario, huic Missali votivo præ-
fixo, pridie Idus Junii rubris litteris indicatur festum
duplex Eskilli Martyris.

3 Extant etiam Officia propria Sanctorum Poloniæ et
Sueciæ sæpius recusa, in quibus ad XII Junii Lectiones
tres propriæ, ex Annalibus Suecicis desumptæ, proponun-

tur, et cum aliis infra dandis satis conveniunt: Hymni
vero ad Vesperas, Matutinum et Laudes sunt proprii una
cum Oratione, quæ ibidem legi possunt: scribitur autem
Æschilus, uti apud Vastovium Æschillus: ast in antiqua
Vita et citato Missali votivo Eskillus: idque ob antiquita-
tem servamus. Ejusdem memoria ad diem IX Junii cele-
bratur in MS. Florario Sanctorum; at Translatio ejus
vocatur apud Grevenum in Auctario Usuardi, et apud
Canisium in Martyrologio Germanico. Apud eosdem ite-
rum refertur VI Octobris, et in citatis Officiis propriis
appellatur Translatio: imo et ad hunc XII Junii forsitan
aliqua Translatio celebratur, quia in Actis infra di-
citur passus tempore vernali, et tempore passionis
Christi. Vastovius ipso die, inquit, quo hebdomadatim
acerbæ necis Domini memoriam peragunt fideles.
Joannes Wilsonus refert ejus memoriam in Martyro-
logio Anglicano ad diem X Aprilis, citatque primo Joannis
Magni Historiam Gothorum lib. 18 cap. 19, ubi mar-
tyrium describitur, non addito mense aut die. Secundo
allegat Annales et Breviaria Suecica: sed quænam
ea sint, ignoramus.

4 Quid si dicatur martyrium passus die X Aprilis
in Parasceve seu feria sexta ante Pascha? Sed tunc
non assignaretur cum Vastovio annus MLXIII, verum an-
nus MLXIX, quando cyclo lunæ VI, Solis XIV littera Do-
minicali D, Pascha celebratum fuit die XII Aprilis.
Asserit tamen Vastovius ab aliis Passionem ejus referri
ad annum MXXVI aut MXLV. quorum etiam neuter vel
Parasceven, vel Dominicam, vel etiam simpliciter Fe-
riam VI composuit cum X Aprilis vel XII Junii. Quod
autem ad translationem attinet, eam præfatus Karstia-
nus indicat in sua Carthusia Pacis S. Mariæ, agi an-
nuatim in Octavis Angelorum, vel die præcedenti
Octavas: et utimur, inquit, in ecclesiastico obsequio
omnibus sicut in festo B. Clementis, Episcopi et
Martyris, XXIII Novembris: et festum Angelorum in
prælaudato Missali præscribitur faciendum, XXVI Au-
gusti. Concludo cum indicata supra Sequentia.

5 Hac in die gloriemur, et devote veneremur,
Eskilli solennia.
Qui pro fide lapidatus, jam a Christo sublimatus,
Residet in gloria.
Transit rigor hiemalis, novus floret flos vernalis,
In salutem gentium.
Error cedit, sublimatur Christi fides, augmentatur
Numerus fidelium.

Dum Pagana gens honorat deos, Deum Præsul orat
Signum dari cœlitus.

Mox nix, grando descendentes, deos, aras sub-
Destruxerunt penitus. [vertentes].

Hostes sternit vis Sampsonis, lampas lucet Gedeonis
Dum Præsul occiditur.

Infideles cuncti credunt, ægri clamant et accedunt
Quibus salus redditur.

Nos ægrotos prece sana, quos impugnat caro vana,
Mundus, et dæmonia.

Pater, tutor, dux Sweonum, nos concives fac San-
In superna curia. Amen. [ctorum].

VITA NOT. 9

Memoria 9
Junii, 6 Octob.

E

10 Aprilis:

incertus an-
nus Martyrii.

Translatio
in Octavis
Angelorum
in Augusto.
F

Sequentia.

VITA

Ex MS. Suecico.

Suecia diu
expers fidei

Act. 16, 6

a S. Anschario
sec. 9 ex-
cultu,
a bsed ad Pa-
ganismum
reversa,

c

d

e

Doctores acce-
pit SS.
Sigfridum et
Eskillum.
fHic lege divi-
na instructus,

C

Act. 7, 3

ex Anglia in
Sueciam
profectus,S Sigfridi
imitatorab eo conse-
cratur Epi-
scopus,

g

Vinea Domini Sabaoth sancta est Ecclesia, quam de Ægypto transtulit, et dextera sua plantavit. Hæc cum palmites suos late per mundum extendisset, adhuc Suecia regio borealis, perfidiæ torpore frigida et inculta, spinas tantum et tribulos germinavit. Nimirum, sicuti Apostoli olim a Spiritu sancto vetiti sunt verbum Dei in Asia prædicare; sic divina providentia a terra illa, donec ibi sciret aliquos esse salvandos, doctorem removit, ne sanctum daretur canibus, et contemptores gravius punirentur. Tandem cum venit tempus miserendi ejus, circa annos domini octingentos quadraginta quinque, divina miseratione a S. Anscharius Episcopus b Bremensis, a Ludovico Imperatore ibidem missus, ut bonus agricola verbum Dei seminando, vineam fecit de spineto.

2 Deinde, inimico super seminante zizania, vinea illa in amaritudinem conversa, pro uvis fecit labruscas; quia expulso c Simone Episcopo, a beato Anschario eis destinato, et d occiso nepote suo, populus ad opera e paganitatis est reversus. Iterum cum justitiæ radius totaliter vergeret ad occasum, hora quasi undecima, paterfamilias, mundi Salvator, reparare volens vineam suam jam arescentem, salutaris doctrinæ non habentem humorem, mandavit nubibus suis, id est prædicatoribus ut pluerent super eam imbrem. Unde ipse pietate sua ineffabili misit eis B. Sigfridum f, quasi de cælo translatus, qui relicta celsitudine dignitatis Archiepiscopalis, peregrinus et pauper ad incredulos transiit, ut Evangelium eis Christi prædicaret: deditque peregrinationis suæ comitem individuum, doctorem eximium B. Eskillum, de Britannia oriundum, qui ipsius Capellanus fuerat et consanguineus. Isti duo venti, calidi et pluviosi, ad partes Sueciæ divinitus adducti, arentia infidelium corda cælestis intelligentiæ fluentis rigabant, cœperuntque ibi rursus rediviva virtutum germina pullulare.

3 De gestis autem B. Eskilli felicibus aliqua curavimus humili stylo litterarum tradere monumentis. Sanctus iste post infantiae rudimenta, quasi oliva pullulans, et velut cypressus in altitudinem se tollens, contemptis illecebris seculi, se totum transfundit in amorem Dei. Legis divinæ documentis instructus, defluentis ejus mellifluis avidè hausit, unde multis postmodum salutis poculum ministravit. Ipse dum ad virilem pervenisset ætatem, tantum a Deo inspiratus est, ut B. Abrahamæ meritis æquaretur, cui dictum est: Exi de terra tua et de cognatione tua et veni in terram quam monstravero tibi, et faciam te crescere in gentem magnam.

4 Exivit, spretis parentibus et patriæ retinaculis, a Britannia, ubi oriundus extitit; ad regnum Sueciæ perrexit, certus quod quanto longius propter Deum recederet a solo proprio, tanto plus appropinquaret cælo. Crevit in ipso gratia et justitia cum ætate, et fecit omnia secundum exemplar, quod ei in monte, scilicet S. Sigfrido, virtutum speculo, monstratum est, cujus vitæ sanctissimæ esse studuit imitator. Cumque Christi bonus odor esset, sanctitatis ejus fama ad aures Regis Ingonis pervenit, qui tunc sceptrum regale in regno Sueciæ tenuit.

5 Sane cum divina providentia voluit, ut lampas tam clare accensa super candelabrum cæleste constituta, multis lumen præberet, consensu omnium eligitur in Episcopum g Sueciæ [in loco] qui vocatur Nordhans Kogh, et a B Sigfrido honorifice consecratur. Postquam autem dignitatis Pontificalis so-

lium ascenderat, quasi stella matutina in medio nebulæ, multos amissis vestigiis errantes in invio, et non in via boni exempli, sacræ doctrinæ radio ad viam patriæ cælestis reduxit. Colebat in eo populus Christum, tamquam jubar solis in montis vertice refulgentem; ad cujus prædicationem eximiam plurimi fideles, zelo fidei succensi, cœperunt Sanctorum oracula construere, profana delubra subvertere, lucosque succidere; in quibus dudum infideles Sacrificiis sacrilegis insudabant: unde merito dici potest illud Prophetæ; Terra illa inculta, facta est quasi hortus voluptatis, pro fanis et delubris habens jam templum Dei vivi.

6 Hæc autem hostis antiquus videns, et invidens, quod quotidie sua cultura decresceret et multiplicatis fidelibus ecclesia triumpharet; moliebatur Pastoris vitam extinguere, ut oves dispersæ infernallium luporum morsibus paterent. Denique idem adversarius, cujus anhelitus prunas ardere facit, quosdam perversos jam retro post Satanam abire volentes, contra Regem Ingonem fidei defensorem acri livore inflammavit. Hi videntes sibi sub ipso illicita non licere, collecto exercitu Regem in bello victum h fugarunt de regno. Post hæc adinstar populi Israelitici, qui ne essent sub domino Roboam, ubi erat templum et cultus veri Dei, Regem fecerunt sibi Jeroboam, cujus consilio idololatræ effecti, vitulos adoraverunt: sic isti abjecto Principe Christiano, idololatram elegerunt præficientes sibi in regem Suenonem quemdam, impium, et indignum decoræ regio, dictum i Blodswen, et merito sic vocatum; quia permisit eos bibere sanguinem animalium, simulacris libatum, et vesci idolothytiis.

7 His itaque gestis, ut Philisthæi, capto Sampson ingressi fanum, Dagoni Deo suo hostias immolaverunt; simili modo triumphato pugile fidei, scilicet Ingone Rege, multitudo infidelium una cum Rege suo convenit Stregnis in loco idolorum, ut immolatis bobus et ovibus victimas diis suis libarent: feceruntque ibi convivium grande ob reverentiam Regis et venerationem deorum, de quorum victimis comdebant adipēs, et bibebant vinum libaminum, fausta Regi novo acclamantes.

8 Tempore illo Episcopus S. Eskillus, apud ecclesiam fors residens, his rumoribus auditis, fortis zelotes, velut alter Elias, qui in diebus suis non pertimuit Principem; indutus lorica justitiæ, protectus scuto fidei, et accepto gladio Spiritus, quod est verbum Dei, cum clericis suis et paucis aliis ad idoliatras processit intrepidus; itaque in medio stans, prædicando arguit ipsos, quod obliti Domini Creatoris sui, immolarent dæmoniis et non Deo. At illi ut aspides obturaverunt aures suas, ne legem Dei audirent, verbis ejus oblatrando. Cernens hoc vir Dei, oculis ac manibus in cælum levatis, rogavit Deum, ut aliquam faceret suæ offensionis evidentiam, per quam incredulorum corda saxeæ recognoscere ipsum solum esse verum Deum.

9 Finita oratione, mox antiquum signum, ad preces Samuelis factum contra Philisthæos, innovatur. Nam fragore magno intonuit Dominus: grando, nix et pluvia descendentes aras immolantium et hostias destruxerunt: super Episcopum vero nec una gutta pluviae venit. Quo viso filii Belial furore repleti, impetum fecerunt in eum; unus autem ex ipsis ariolus, Spadbodde nomine, caput ejus cum lapide percussit: alius vero cum securi testam capitis ejus confregit. Tunc sanguine sacro de vulneribus fluente, perfusus est lapis in quo stetit; qui, ut dicitur, adhuc in eo apparet quasi indelebilis: sicut peccatum Judæ stylo ferreo scriptum legitur in ungue adamantino, in memoriam facinoris execrandi.

D
EX MSS.
LECTION.]
convertit
plurimos.

Ezec. 36, 35

Tunc diabolico
molimine,Catholico
Rege Ingone
fugato,

h

E

impioque
Suenone
assumpto
iresumuntur
profana
sacra:quibus obsi-
stens S.
Eskillus

F

eadem gran-
dine impe-
trata evertit,quare gravi-
ter laesus,

k

l

EX MSS.
LECTION.
et jussu
lapidatis
2 Par. 25. 17
moriatur
Martyr:

m

n

o

miraculis
incalescens
corpus

nequit alio
auferri immo-
bile

p

sed in basilica
ibi constructa
sepelitur.

q

s

A 10 Interim sanctum Martyrem, semivivum in terra cadentem, quidam Nobiles rapientes, ad Regem traxerunt: et ne sine causa pati diceret, dixerunt eum magicis artibus, ob injuriam novi Regis et deorum, sic aerem concitasse. Statim igitur a Rege iniquo (ut a Joas contra justum Pontificem, scilicet Zachariam) sententia mortis lata, ductus in montem juxta vallem, ubi nunc situm est claustrum Fratrum Prædicatorum; et sicut Jeremias et Stephanus, pro Zelo fidei et defensione veritatis lapidibus obrutus, vitam finivit temporalem, et æternam in cœlis felicitatem inchoavit. Sicut autem, Gedeonis lagena confracta, lampas inclusa apparuit: Sic fracto alabastro sanctissimi corporis ejus, odor virtutum fragravat n. Multi enim variis languoribus vexati, meritis et precibus ejus curati sunt: sicut in suis o sanctis miraculis probatur.

11 Sicut autem tempore Achab, interfectis Prophetis Domini, idololatria dominante, Deus septem millia virorum, qui non curvabant genua ante Baal, reservavit; sic tunc multi boni fideles non consenserunt profanis actibus perfidorum, ne extenderent ad iniquitates manus suas. Hi tulerunt corpus Martyris; ut illud in ecclesia fors sepelirent. Venientibus autem eis ad locum, qui p Eskilstuna dicitur, tanta densitate nebula aerem obscuravit, quod ulterius ire non potuerunt; et ita ponderosum est effectum corpus ejus, quod illud nullatenus movere potuerunt. Eadem nocte revelatum est ei, qui primus in eum lapidem misit, quod in illo loco, ob reverentiam Martyris, foret basilica construenda, quod et factum est q.

12 Sepulto igitur ibidem corpore, ad coruscationem miraculorum ejus, fiebant in caulis gregis Domini de lupis oves, de persecutoribus Ecclesiæ tutores. Hic est noster Sampson, qui plures occidit moriens quam vivens. Merito hunc beatum Martyrem esse dicimus, qui meruit Christi passionibus communicare. Passus est enim tempore vernali, et tempore passionis Christi, pro divinæ causa justitiæ: ideo digne ut flos rosarum, in diebus veris, sanguine Martyrii rubricatus, in cœleste rosarium est translatus: cujus meritis et precibus gloriosis det nobis gratiam in præsentī, et gloriam in futuro Jesus Christus dominus noster, qui est benedictus in secula seculorum. Amen r.

C ANNOTATA G. H.

a Acta S. Anscharii dedimus 3 Februarii, et in Commentario prævio §. xi late egimus de conversione Sueonum seu Suecorum; ostendimusque a Ludovico Pio missum, non anno 845, quando hic obiit; sed anno 829 cum Witmaro Socio; et medio istic anno substitisse. Qui reversus, constitutus est Hamburgensis Archiepiscopus; et Legatus ad Danos Sueonesque, varios eo destinavit. Quæ ibidem late explicantur.

b Hamburgo a Nordmannis anno 845 devastato, S. Anscharius Bremam fugit, et Leuderico 4 Bremensi Episcopo anno 847 vita functo successit, Sede Hamburgensi cum Bremensi unita, quæ §. 3 deduximus.

c Hic est S. Gaudbertus, Simon dictus, qui ibidem degit circa annum 876 et sequentes. At pulsus inde, factus Episcopus Osnabrugensis in Westphalia, sancteque mortuus refertur 2 Februarii cum Martyribus Ebbeckstorpiensibus: ubi ejus Acta discutiuntur.

d Hic est S. Nithardus Presbyter, de quo egimus dicto 3 Februarii ante Acta S. Anscharii.

e Post S. Nithardi necem, et S. Gaudberti discessum, fuit Suecia septem annis absque Sacerdote, et tunc eo migravit Ardgarius Anachoreta, et S. Anscharius, factus Episcopus Bremensis, iter in Sueciam resumpsit; eamque Ecclesiam circa annum 853 commendavit Erimberto, cognato Gaudberti: cui successerunt Anfridus et Rembertus Danus, superstes S. Anschario, anno 865 mortuo. Quo deinde, sed per interpolatas vices, fidem Christi in Suecia promoverunt, sicut indicatur a Vastovio in Vite Aquilonia.

f Acta S. Sigfridi dedimus 15 Februarii: quem Joannes Magnus statuit ante fuisse Archiepiscopum Eboracensem, Vastovius Archidiaconum Eboracensem. Quod aliaque ibidem discutimus.

g Lectiones hodiernæ, in Episcopum Ecclesiæ, quæ vocatur Nordhanscog. Vastovius Nordanskogh.

h Eadem Lectiones asserunt interfectum, Joannes Magnus occisum in Seconingia: Vastovius trucidatum anno circiter 1063, apud Vestrogottos, in monasterio Warnhemensi honorifice conditum, unde in elogio Martyrem cum appellat.

i Joannes Magnus, dictæ Lectiones, et Vastovius, Sanguinarium cognominant, nam Blod, sanguis est, at nomen ejus in Catalogo Regum passim est omissum, nec videtur diu regnasse, confestim (inquit Magnus) suffecto Halstano.

k Ad marginem addit Karstianus: Ita jam est adhuc vere in Stregnis, scilicet cum adhuc vigeret orthodoxa fides.

l Nescio ubi hoc scriptum legatur.

m Addit qui supra: Claustrum istud vidi, sed non fui intus: et in isto monte stat Ecclesia Cathedralis Stragnensis, in qua, ego indignissimus Karstianus suscepi ordinationem Sacerdotii.

n Addit Vastovius. Nam lampas, de cœlo labi super corpus Sancti visa, fuit cunctis admirationi et stupori.

o Hæc miracula ejus Vastovius non potuit obtinere: uti et nos per Hildesienses frustra, eadem quæsiimus.

p Elkilstuna, in mappis Skilstuna, cum strengnesia et Torsilia triangulum facit.

q In margine addit Karstianus: Est jam ibi monasterium Joannitarum, et distat a monasterio nostro (scilicet Pacis-Mariæ) septem milliariis: et adhuc habetur ibi in auro et argento conditus sacer thesaurus, videlicet corpus hujus beatissimi Martyris.

r In ecgrapho additur, Tu autem Domine: quod si ad cujusque Lectionis finem fuisset appositum potuissemus veterem divisionem Lectionum ipsorum in margine annotare. Nunc, cum in 27 paragraphos distinctam historiam videmus, distinctionis talis nullam habendam rationem putamus: sed ad aliquam veteris divisionis similitudinem duodenarium numerum induximus. Præscribitur quoque Homilia in Evangelium, In illo tempore dixit Jesus discipulis suis, Ego sum Pastor bonus: sed non indicatur unde sumenda sit Homilia. Hodiernum Romanum ad Dominicam 2 post Pascha sumit illam a S. Gregorio Papa ea Homil. 14 in Evangelia. Addit in Marg. Karstianus: Hoc Evangelium et ipsius Homiliam legunt hic in regno Sacerdotes seculares in isto festo, et satis congruit; quo videtur indicare apud Carthusianos aliud Evangelium a Carthusianis legi, fortassis ex festo S. Clementis, Vigilate quia nescitis, cum Homilia S. Hilarii, ex Comm. in Matth. can. 26 in fine.

DE BEATO GUIDONE,

ORDINIS S. FRANCISCI MINORUM CORTONÆ IN HETRURIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

NOT. 10
CIRCA MCCXLV.
Cultus et Of-
ficium pro-
prium.

Cortona, urbs *Hetruriæ* antiqua, *Episcopali Sede a Joanne XXII* honorata sub *Archiepiscopo Florentino*, cum quo est in dominio *Magni Ducis*, in confinio *Pontificio* et agri *Perusini*. *Iti quadringentis abhinc obiit sanctissima pœnitens Margarita*, cujus vitam dedimus, quando festum agitur, *xxii Februarii*; solum autem *quadraginta et aliquot anni abierunt*, quod ibidem obiit *Vener. Soror Magdalena Baldelli xxii Novembris*, cujus visiones quasdam admodum *pias habeo in MSS.* Sed prior istis tempore fuit *B. Guido*, cujus festum celebratur ad hunc diem *xii Junii Officio Ecclesiastico*, cum propriis de *Vita Lectionibus* tribus ad *2 Nocturnum*, quæ habentur typis *Cameræ Apostolicæ impressæ anno MDCLIV*, cum hujusmodi *licentia*. Nos *Guilielmus Sirletus*, tituli *S. Laurentii in Panisperna S. R. E.* Presbyter Cardinalis, fidem facimus et attestamus, *S. D. N. Dominum Gregorium XIII.* vivæ vocis oraculo nobis facto, concessisse, et *licentiam dedisse* Episcopo et Capitulo *Cortonensis*, dicendi, in *Choro* et extra, *suprascriptum Officium S. Guidonis Confessoris*, ad formam *Romani Breviarii* redactum et reformatum, in festo ejusdem *B. Guidonis*, tam in prædicta ecclesia, quam per totam diœcesim *Cortonensem*. Datum *Romæ*, in *Palatio Apostolico*, in loco nostræ solitæ residentiae, *iv Kalendas Junii, MDLXXXIII.* Inscriptus est autem *B. Guido Catalogo generali Ferrarii*; et, cum illustri elogio, ejusdem *Catalogo Sanctorum Italiæ*; item *Martyrologio Franciscano Arturi*, et *Martyrologio Poetico Brautii Episcopi Sarsinæ*.

Acta a variis
indicata;

2 Res ejus gestas enarrarunt passim *Scriptores Ordinis S. Francisci*, *Marianus Florentinus*, *Petrus Rodolphus Tossinianus*, *Bartholomæus Pisanus*, *Marcus Ulyssiponensis*, *Franciscus Haroldus*; item *Abrahamus Bzovius*, tomo *13 Annalium* anno *1233 num. 24*; *Antonius Terrinca*, in suo *Theatro Hetrusco Minoritico* necdum edito, parte *3 Tit. i serie 4 num. 12.* Sed omnes isti, æque ac *Waddingus*, tomo *1 Annalium Ordinis* ad annum *1211 num. 8*, annumque *1250 num. 4* et seqq. pro fundamento habent *Vitam Italicam MS.* antiquam sane, et forsitan originaliter compositam *Latine*, ab *Auctore coævo*: vix enim invenio quod initio *Ordinis*, *Franciscani* ejusdam *Sancti* aut *Beati Vita* fuerit *vulgari idiomate scripta*. Sed periisse potuit *originalis contextus* in *devastatione civitatis*, facta per *Aretinos* anno *MCCLIX* aut præcedenti, et *superfuisse alicubi sola versio Italica*, cui per modum *secundæ partis* addita sit *Miracula*, secuta aliqua *inventionem Capituli*, in *clade prædicta absconditi*, aliquantis post annis factam *i Maji*; qui dies exinde *festivissimus diu Cortonensibus fuit*, alias propter corporis amissionem *inconsolabilibus*: quod si ab eodem *Auctore etiam cetera sunt*, nihil coget *coævum Sancto credere*. Utraque retulit in suas historias *Cortonenses*, hactenus *MSS.* *Rinaldus Badelli*, *Antiquarius Cortonensis* circa annum *MDXC*, unde ea transcripsit, mihi quæ *Latine reddenda cum Annotatis suis misit*, æque *patriarum Antiquitatum amator Franciscus Pauli Baldelli*: idem qui et alia multa de *Cortonensium rebus* me docuit.

et forte a
coævo scripta,

dantur ex
MS. Italico:

cinis, in loco Cellarum, quondam a *SS. Francisco et Guidone* habitatarum, extare aliud *Vitæ exemplum*, quam illis anno *MDXCVIII* donavit *Joannes Baptista Serninus*; nitidiusque transcripsit et nonnullis additamentis interpolavit *Frater Franciscus de Equis* anno *MDCLIII*; quod sufficit indicasse. Item, quod anno *MDCLII* aliam *Italicam ejusdem Sancti Vitam* composuerit edideritque *Fr. Nicolaus Barberius Dominicanus*, inter *Academicos Topistas* cognominatus *Fuggiascus*, id est *Fugitivus*. Tantam autem *styli sublimitatem* sectatus is est, ut videatur *historici styli a nativa rerum expressione commendandi*, metas omnes voluisse quam longissime effugere; ad substantiam nihil addens quod notari mereatur, et totus in captandis continuandisque *metaphoricis phrasibus*.

extat etiam
alia MS. Ita-
lica Vita:

NOT. 11

et novissime
tertia, edita
a Barberio.

4 *Ætas Guidonis* ex eo colligitur, quod qui anno *MCCXI* ad *Habitus* susceptus fuit a *S. Francisco*, juvenis jam tum *pietate clarus et sui juris*, adeoque annorum ut minimum *xxiv*; dicatur obiisse *sexagenarius*, proinde mortuum statuo circa annum *MCCXLIV*, licet *Waddingus* circa *MCCL* floruisse dicat. Caput (periit enim corpus, ut dixi) argento inclusum, servatur in *Ecclesia nunc Cathedrali* super altari contiguo *sacristiæ*: ubi etiam depicta erat supra parietem ipsius ad vivum expressa imago: quam postea novis coloribus ad eandem similitudinem representavit *Adrianus Zabarelli*, pictor *Cortonensis*, cum paries ille restaurandus esset anno *MDCLVII*; post quod idem pictor plura ectypa *Cortonæ* fecit: primum autem ectypum an. *1690* servabatur apud *Heredes Pauli Tomasii, Decani ecclesiæ Cortonensis*.

Ætas Beati.

Caput servatum.

5 Sed de ipso non audeat affirmare *Baldellus* antiquissimum fuisse, eo quod constans traditio sit, omnes istius ecclesiæ picturas factas aut reparatas a *Luca Signorelli*, occasione restorationis factæ tempore *Sylvii Cardinalis Passerini*, qui amplissima per *Hetruriam* legatione functus, patriæ suæ *Episcopatum* gessit ab anno *MDXXI* ad *xxix*. Sed etiam *Lucas* iste credi potest *vetustiore* aliam habuisse præ oculis: et ad alteram credo exactam esse illam, quam varii varie ediderunt æri incisam, cum aliis *Beatorum Franciscanorum imaginibus*; seorsim autem quidam *Joannes Jacobus Cortonensis*, et hujus plurima habentur exempla apud *Cappucinos*: qui etiam in sacellum verterunt veterem in qua *B. Guido* obiit cellam, posito intus altariolo, supraque illud ipsius *S. Francisci* ac *B. Guidonis effigibus sculptis*, iisque genuflexis, ad altitudinem unius cubiti uniusque palmi, sicut eas ibi formavit *Antonius Zabarelli*, pater *Adriani*: sed in habitu *Capucinatorum*, alias quoad faciem *Guidonis* similiorum ei quam fecisse diximus *Signorellum*. Ego, ut quam simillimam imaginem dare hic possem, rogavi prælaudatum *Baldellum*, a quo *Vitam* accepi, ut *Zabarelli ectypum* curaret mihi nova diligentia delineandum; quod et fecit, uti hic subtus vides. Monuit tamen; eum qui hic videtur signanter notari defectum dentium, non verificari in capite: quod qui a multis retro annis vidit nudum *sacristanus*, antequam argento includeretur, negavit dentibus ullis carere. Sed quid si dentes illi duo longiores aliis fuerint, ideoque soli expressi a pictore sint, qui non videtur notabilem istam deformitatem aliunde quam ex viventis propriis lineamentis accipere

Vetus effigies aut saltem ex vetustiori sumpta circa 1524.

F

A potuisse, autisse tamen supra verum videtur. Nam postquam ari insculpi curassem subjectam iconem, idem Baldellus aliud ectypon reperit, a manu Caccii Bonneti, cujus discipulus fuerat Adrianus; ac in eo neque sic distant ab invicem, neque tam profunde descendunt duo illi dentes, imo vix observantur sub labro inferiori.

B. GVIDO DE CORTONA

Colitur XII Julii. Non. Aug. Sculp.

VITA

Auctore Anonymo forte coevo.

Ex MS. Italico Rainaldi Baldelli.

Sanctus Franciscus, Princeps et caput Religionis Fratrum Minorum, divinitus inspiratus observare sanctam et apostolicam vitam, collectos pauperes. Fratres suos deduxit in partes civitatis Assisii: atque ut firmiter stabiliret Regulam, iis a se praescriptam, contulit se Romam ad summum Pontificem; coram quo humiliter confidens, non solum desideratam confirmationem a accepit, sed etiam ple-

nam amplamque potestatem Dei verbum praedicandi. D Reversus ergo sanctus Pater Assisium, coepit per regionem praedicabundus discurrere, uno socio comitatus; venitque Cortonam b, idem coram populo congregato facturus. Erat tunc temporis Cortonae juvenis quidam devotus, Guido nuncupatus, et ad portam c Coloniam habitans. Hic ab infantia virginem se conservans, honeste vivebat de facultatibus suis; reliquum autem patrimonii sui, et quod labore manuum superlucrari poterat, Christi pauperibus totum distribuebat, ac porro poenitentiae orationisque exercitiis vacabat. Cum ergo sermonem ad populum absolvisset S. Franciscus, ad genua ei accidit Guido, obnixè supplicans ut in domum suam divertere vellet, quietis capiendae causa. Qui divinitus illuminatus, atque ad socium conversus; Juvenis hic, inquit, per Dei gratiam ex nostris unus erit, atque in hac sua civitate sanctificabitur.

2 Tum oblatum sibi Guidonis hospitium acceptans, secutus eundem in domum ejus cum socio est: cui post prandium ad genua rursus accidens Guido, rogavit ipsum, ut se quoque vellet in socium admittere: quod libenter S. Franciscus fecit; et quoniam solus erat heres parentum suorum, imperavit ut omnia venderet, ibantque per urbem simul tres omnia pauperibus distribuentes. Hoc facto duxit Guidonem Sanctus in ecclesiam, ibique coram omni populo induit d eum Habitu suo: et quia plurimum amabat solitudinem, contulerunt sese omnes tres ad locum, usque hodie Cellarum e dictum. Ibidem ex eleemosynis coeperunt aedificare coenobiolum, Fratresque suscipere, inter quos fuit Fr. Elias f de villa Ursaria, qui postea Cortonam attulit sanctas Reliquias g, a Friderico II Imperatore acceptas. Hoc in loco dum S. Franciscus cum sociis commoratur, quotidie proficiens in devotione piisque orationis ac poenitentiae operibus, accidit ei per excessum abstinentiae incurrere quartanam febrem: unde cum frigus vehemens pateretur, civis quidam Cortonensis qui ad eum visitandum venerat, suum illi pallium pro Dei amore dedit, quod ille etiam simili amore suscepit. Venienti autem eodem pauperulae feminae cum duobus filiis grandiusculis, et eleemosynae nomine aliquid postulanti, illud ipsum pallium S. Franciscus dedit, eo quod aliud nihil dandum haberet. Factum porro mirantibus Fratribus dixit; Pallium istud commodatum mihi fuit, quoad invenirem alium, magis me eo egentem: unde omnes optime aedificati mansere, beneque in amore sanctae paupertatis fundati.

3 Ita dum ibi viveret S. Franciscus in multa oratione et abstinentia; Guido quo melius divinarum rerum contemplationi vacare posset ab eo cellulam propriam poposcit: quod libens annuit; jussitque fieri ponticulum ligneum supra rivulum, qui dicti loci latus praeterlabitur, atque trans eum aedificavit in cellulam h sub quodam saxo: ubi ille manebat usque ad tempus recitandi Officii, ad quod simul cum aliis conveniebat. Interim increverat numerus Fratrum; quare alio digressurus S. Franciscus, benedixit eis, omnes ad perseverantiam in bene coeptis in nomine Jesu Christi confortans, beatoque Guidoni impensissime commendans: qui cum omni humilitate et obedientia inter ipsos versabatur. Quia autem ante ingressum in Ordinem didicerat per bene legere ac scribere, oravit eum Guardianus, ut vellet Presbyteratus gradum i suscipere: quod et fecit; et exinde quotidiana exomologesi praemissa exibat ad eleemosynas corrogandas; ac suis deinde manibus laborans, magna cum parcitate sumebat cibum, perseverabatque diu ac noctu in oratione et contemplationibus sacris, quas crebra corporis flagellatione interpolabat. Hinc quaqua ver-

L

c
cum id fecisset Cortonae;

a Guidone invitatur ad mensam;

E

d

c

f

g

eoque et a liis receptis ad habitum condit locum cellarum

et datum sibi i pallium donat pauperi:

F

Guidoni permittit ut solitariam sibi cellam struat

h

qui Sacerdos ordinatur:

i

sum

S. Franciscus, accepta praedicandi facultate

u

A sum erumpens sanctitatis fama, venerabilem eum omnibus faciebat.

et a S. Francisco, istac iter habente

k

l
ciribus suo loco relinquitur.

B

Incipit illis concionari:

m

n

ager aquam in vinum vertit

ejusque fontem reddit aliis salutarem:

C

o

rogatus a civibus,

4 Post aliquid deinde tempus, iterum Cortonam venit S. Franciscus, fuitque cum magna caritate receptus a civibus: quod audiens Guido, petiit continuo socium a Guardiano, ad illumque accessit; et magno cum affectu mutuo amplexi, simul ea nocte in civitate manserunt. Postero die rogatus instantissime Sanctus fuit, ut vel semel saltem vellet prædicare populo: quo facto cum egredi e civitate vellet, prohibitus a custodibus portarum fuit, coactusque ibi manere usque in diem tertium: quando iterum prædicavit Sanctus, supra saxum k in cœmeterio parochiali positum, atque in fine sermonis dixit: Nobiles cives, scitote voluntatis divinæ esse, ut ultimos vitæ dies claudam ad S. Mariæ Angelorum l Assisii. Verumtamen meo loco relinquo vobis Fr. Guidonem, cui vos omnes cordatissime commendando: novi autem quod per Dei gratiam et merita ipsius civitas Cortona cum incolis suis a multis periculis liberabitur. Ita cum bona omnium gratia discessit, atque ad visitandos Fratres in locum Cellarum abiit cum Guidone: quibus salutaris, suaque adhortatione et benedictione munitis, cum socio suo Assisium rediit.

5 Exhinc B. Guido veniebat statis temporibus ad eleemosynam petendam cum socio Cortonam, et prædicabat m tam utiliter, ut beatum se reputaret qui eum audire posset, tum propter sanctitatem vitæ, tum propter bonum testimonium quod ei dederat S. Franciscus, quando populo valedixit. Sed quia nimia abstinencia n vires ejus vehementer prostraverat, ut plurimum infirmus apparebat: et die quodam Cortonæ existentem arripuit febris continua, coegitque ad domum civis cujusdam devoti se recipere. Ibi cum illa quotidie caperet incrementum, visitabatur diligenter a civibus, eique mittebant medicos suos: quibus judicantibus nulla humana arte juvari illum posse, animos nihilominus spemque longioris vitæ faciebant circumstantes; et Guido respondebat, Vita et mors in manu Domini. Erat febrilis æstus vehementissimus, ita ut omnibus videretur ad mortis articulum propinquasse: itaque interrogabant eum circumstantes, numquid forte appeteret: ipse autem recordatus fontelluciæ, unde cum veniebat Cortonam solitus erat bibere; respondit illius haustum gratum sibi futurum. Quæsita ergo et allata aqua, elevavit sese B. Guido; et sublati in cœlum manibus, oravit ac benedixit in nomine sanctissimæ Trinitatis. Et ecce, quæ aqua allata fuerat, mox apparuit in optimum vinum nigrum saporis optimi et odoris versum: unde cum aliquantulum hausisset, subito sic evanuit febris ac si nihil mali passus esset: quod miraculum videntes audientesque, gratias cum laudibus Deo dederunt. Insuper cum frequentes essent ægri Cortonæ (agebatur enim mensis Augustus) quotquot ex eadem aqua biberunt, in Dei nomine et B. Guidonis, sanabantur ab omni qua tenebantur infirmitate.

6 Post dies complures voluit discedere Guido: quod cum populus audivisset, propter miracula quæ illic Beatus fecerat, et propter fiduciam devotam erga fontellucciam unde ille biberat, quæ est in via ad Cellas o ducente, omnes usque ad easdem comitatus eum sunt; cumque ad dictum fontem venissent, simul omnes orabant ut fonti benediceret Itaque flexis in terram genibus, et facta devota oratione, coram omnibus viris ac feminis pariter genuflexis, tertio formavit signum sanctæ Crucis, Deum orans et B. Mariam Virginem, omnesque Sanctos paradisi, ut quisquis ex aqua illa biberet animæ ac corporis sanitatem consequeretur. Cumque omnes subintulissent, Amen, ipse quidem cum socio ad Cel-

las rediit, Fratribusque quid actum esset enarravit; populus autem qui secutus fuerat cupide bibit de aqua sic benedicta, laudans Deum beatissimamque Virginem, cum B. Guidone et omnibus Sanctis: quotquot autem biberant continuo convalescerant a quocumque vexabantur morbo.

7 Erat tum temporis Cortonæ Sacerdos, cui ex quadam infirmitate aridum remanserat brachium cum manu dextera, sic ut iis neutiquam uti adeoque nec Missam facere posset, unde in magnam devenit calamitatem. Hic audita laudabili fama Guidonis ad eum venit, cœpitque pro Dei amore orare, ut sibi sanitatis gratiam dignaretur a Deo impetrare. Motus ad compassionem Guido, duxit eum ad ecclesiam: ibique genua flectens orationem fecit, ac deinde brachium manumque signavit Cruce, dicens; Sanet te Jesus Christus: et continuo reddita salus est ægro, quanta olim fuerat; unde cum lacrymis Deo gratias egit et B. Guidoni.

8 Iisdem temporibus p gravis annonæ caritas Hetruriam coarctabat: cumque non haberent Fratres quid manducarent, cum licentia Guardiani assumpto socio per comitatum Cortonensem egressus est eleemosynas conquisiturus. Cumque venisset ad villam nominatam Monticulus q Cucciattorum, accepit in sacculo modicum farinæ ad coquendas hostias sacrificales: sed superveniens mulier pauperula cum duobus parvulis filiis, querensque nihil omnino ad victum sibi suisque esse, currente jam mense Martio, cum ab eo eleemosynam peteret; tantæ paupertatis consideratione motus Guido in domum ejus ingressus est; flexusque in terram manus et oculos in cœlum sustulit, atque dixit, Domine Deus, qui quinque panibus satiasti quinque millia hominum in deserto, dignetur tua largissima misericordia pascere pauperulam hanc cum filiis suis modica hac farina. Tum erectus in pedes plenusque fiducia, quæsivit ex muliere num sacculum haberet. Illa autem respondit, non habere se quidem, sed mox aliunde si juberet allaturam: ipsoque facto ab una vicinarum commodato accepit integri sextarii capacem. Sumpsit ergo illum Guido: et utrique sacco benedicens, ex suo in alterum mulieris transfudit implevitque totum, et tamen retinuit ipse quantum coquendis hostiis satis erat. Quod videntes, Frater socius atque mulier, gratias egerunt Deo atque B. Guidoni, qui ad ipsam sermonem vertens dixit: Confide, mulier in Domino Jesu Christo, atque ex hac farina cum filiis tuis vescere. Tum benedicens eidem abiit: mulieri autem panes inde conficienti cum Dei benedictione suffecit copiose farina illa usque ad novam messem.

9 Alia vice cum B. Guido esset Cortonæ, in aula D. Joannis Judicis, contigit puellam quamdam, cum aliis puellis ludentem juxta puteum, qui stat ad latum viæ ducentis versus portam Colonam, in illum cadere et suffocari: puteus enim carebat tunc spondis, quæ novæ fabricabantur. Accurrunt pater et mater, accurrunt amici et vicini, puellamque mortuam extrahunt, magnoque cum planctu et lacrymis domum portant, ac sepulturæ præparare incipiunt, multis qui eodem accesserant inspectantibus. Tum quibusdam mulieribus, devote erga S. Guidonem affectis, venit in mentem, ut ipsum qui Cortonæ erat, accersendum suaderent; Forte enim, inquietabant, per ipsius preces faciet nobis Dominus optatam gratiam. Audiit hoc mater puellæ; et continuo misit qui Guidonem accerserent. Hic vero audito casu, cum intelligeret suppliciter rogari se, ut ad videndam saltem mortuam accederet parentesque consolandos; misericordia tactus, vocantes secutus est: et ingressus in domum atque in cameram ubi jacebat mortua, et maximus ciebatur planctus; Per amorem

D
EX MS.
ITAL.

brachium
aridum sanat:

p
modicam fa-
rinam pau-
perculæ donat

q

E

eamque facit
usque ad mes-
sem sufficere:

F

puellam in
puteum delapsam,

A amorem, inquit, Dei, placeat omnibus tantisper foras progredi. Paruerunt illi, sic tamen ut intra domum manerent, Guidone cum socio intra cameram relicto solo. Qui mox ad orationem prostratus, Domine, inquit, Jesu Christe, afflictorum consolator, ostende super hac mortua misericordiam tuam infinitam, et sicuti mortuum Lazarum clementer resuscitati, vivificare digneris etiam hanc puellam, et matri suæ resuscitatam reddere. Tunc benedicendo cadaver, ter super ipsum formavit signum invictissimæ Crucis: et continuo, surrexit puella, tamquam a profundo somno, absque ulla læsione vel macula. Accurrentes autem quotquot in domo aderant, resuscitatamque videntes quam mortuam reliquerant; infinitas gratias reddiderunt Deo, gloriosissimæque Virgini matri ejus et S. Guidoni.

*Sexagenarius
mortis suæ
diem, et ho-
ram discit a
S. Francisco:*

10 Alia ejusmodi plura, magnæ sanctitatis et virtutis miracula referenda restant, a quibus abstinere calamum causa vitandæ prolixitatis. Paulo autem post obiit S. Franciscus, fuitque in numerum Cœlitum r̄ relatus. Sanctus autem Guido in loco Cellarum cum Fratribus suis perseverabat, in virtute proficiens, et miraculis coruscans, usque ad annum suæ ætatis sexagesimum s: quem ingressus cum noctium una somnum caperet, post devotas suas contemplationes, uti consueverat, apparuit ei S. Franciscus et dixit. Adest, fili mi, tempus quo te oportet cum Fratribus tuis recipere tuorum laborum mercedem: scito igitur quia tertio abhinc die ad horam Nonæ veniam, ut Dei gratia meritisque tuis intervenientibus deducam te in paradysum: atque hoc dicto et data ei benedictione disparuit. Tum vero statim assurgens Guido, abiit ad Confessarium suum; et quidquid a S. Francisco audiverat narravit ex ordine: deinde in suam se reclusit cellam, noctu et diu contemplationi intentus, cum lætitia spirituali alacriter expectans suum sanctum Patrem Franciscum, qui juxta condictum eum ad se sumeret.

*et Sancto ap-
parente mo-
ritur*

11 Tertio autem die illucescente, nonnihil cœpit infirmari: quare accersivit Guardianum cum Fratribus, et a singulis veniam postulavit, si quid unquam in eos verbo factoque peccarat. Ad ejusque petitionem tam Guardianus quam ceteri, unus post alium, imponentes manum capiti ejus, absolutionis formulam super ipsum pronuntiarunt. Deinde S. Guido, oculos et manus ad cœlum tollens, recitare cœpit litanias, Fratribus ad singula respondentibus: et cereo benedicto in conspectu posito, cum Sacramentis omnibus esset munitus Litanixque finitæ, ipsa hora Nonæ die xii Junii, exclamare

magno cum affectu cœpit, Eccum S. Franciscum D meum: assurgite omnes, et obviam ei procedamus: atque hæc dicens obdormivit in Domino; in ipso Cellarum loco.

12 Audita S. Guidonis morte, Cortonenses continuo advocaverunt Consilium publicum, definieruntque unanimi sententia, nequaquam patiendum sibi esse, ut extra civitatem suam corpus sanctum maneret; sed curandum ut intra parochialem suam honorifice deportatum sepeliretur. Compulsatis ergo campanis omnibus, populus universus, viri et feminae, pueri et puellæ, in manibus ramos palmarum gestantes, cum suavi ac spirituali cantu, processerunt usque in locum Cellarum; ibique susceptum corpus detulerunt Cortonam, reverenterque collocarunt in ecclesia sua. Finito deinde Officio, consultabatur quomodo sepulturæ mandandus defunctus esset; cum arator rusticus, improvise ingressus, clamavit et dixit; O viri Cortonenses, venite et videte miraculum. Interrogatus autem quid ei accidisset; Ecce, dum terram aratro proscindo, in genua prolapsi boves mei, nulla ratione se patiuntur erigi. Excurrerunt ergo multi, visuri quid rei esset: cumque eo ubi boves flectebant loco, aliquantum fodissent, invenerunt marmoreum sepulcrum pulcherrimum, et continuo boves se erexerunt. Nec mora quin omnes in eam venirent sententiam, quod pro funerando S. Guidone sepulcrum istud tam miraculose fecerit inviniri Deus: quapropter impositum carro, per eos ipsos boves pertrahi fecerunt ad suam Parochialem ecclesiam. Id vero magna cum lætitia sustulerunt alii, et posuerunt supra altare; componentes intra illud corpus S. Guidonis, cujus animam nihil dubitabant una cum aliis Sanctis triumphare in cœlis.

*Corpus in ci-
vitatem dela-
tum*

*imponitur
arcæ, miracu-
lo repertæ.*

E

13 Jacobus Laurus, parte 2 Historiæ Cortonensis Marmoream arcam, cujus supra fit mentio, ut miraculose repertæ ad recondendum B. Guidonis corpus, multis commendat illius elegantiam ab arte eximia sculptoris: et ait, quod ejus ex itinere visæ admiratione tanta captus Donatus, ævi sui celeberrimus sculptor, cum eam non cessaret collaudare suis Florentinis; nihilo minus celebris Philippus Brunelleschius contineri non potuerit, quin Cortonam excurreret, suis oculis laudatæ æstimaturus; et veritate dictorum comperta, delineationem sibi formaret, ut in Vitæ Pictorum testatur Georgius Vasari Aretinus. Utinam ejusmodi delineatio ad nostras manus pervenire potuisset! Placet interim ejus defectum supplere, ex ea, quam accepimus, manu minus perita, fidei tamen, facta ad instantiam sæpe jam memorati Francisci Baldelli.

*Arcæ illius
elegantia.*

F

Arca marmorea ad sepulturam. B. Guidonis miraculose inventa prope Cortonam an. 1224

forma, A 14 Romani, quibus cremandorum humandorumque corporum promiscuus erat usus, ad hoc sarcophagos, ad illud sibi conficiebant urnas; et utriusque generis habebant figlina ac marmorea vasa venalia, pro emptoris arbitrio perficienda, addito vel Epitaphio vel imagine ejus, cujus ibi ossa vel corpus condendum erat. Imagines potissimum videre in sarcophagis est, quemadmodum hic cernitur ejus, cui arca hæc empti quidem sit, sed videtur (Deo sic disponente) vacua remansisse, et casu aliquo derelicta in agro, ubi post secula tot inventa serviret honori B. Guidonis. Porro sic paratos sarcophagos ornabant sculptores historiis sacris profanisve, ut Gentilibus Christianisve copia offerretur et delectus. Et sic in Roma subterranea Haringhi, sacra plurima videas; alibi, ac nominatim ad S. Agnetis, in sarcophago, nescio cui parato, profana omnia ac fere Bacchica.

usus.

Sculptura a Ciampino explicata.

B 15 Talem etiam hujus, quam damus, sculpturam esse, censet Illustriss. Joannes Ciampinus, in sua de super ad me epistola sic opinatus. In explicanda cellaturæ Cortonensis historia, dicam, an fabula, Oedipusne sim, tuum esto judicium: mihi satis fuerit tibi morem gessisse, et aliquid ad studia tua conatum esse. In medio igitur operimenti orbicularis visitur figura, a duabus Victoriis sustentata: cujus in medio cernitur quædam imago, qua strenuum virum, bellicque ducem, deque alia subacta natione victorem triumphatoremque representari autumo, cum propter ipsas Victorias (quæ, ut dixi, imaginem sustentant) cum etiam propter ipsos captivos, ac triumphorum insignia prope extantia. In sarcophagi vero facie visitur biga, quam duo trahunt Centauri: in qua stat quidam juvenis, ad cujus sinistram est mulier alata, quæ Centauros veluti dirigit, quæque victoriam (ni fallor) representat. Per juvenem Bacchum denotari existimo, cum ex vite eidem proxima, cum, ex cane pelleque, qua indutus apparet, quæ fortasse caprina est; tum quoque ex parva figura, quæ, si bene observetur, expressa cernitur in ipsa biga, racemum uvæ sinistra tenens; tum denique ex Centauris: quæ omnia ipsum indicant Bacchum. De vite, quæ Baccho sacrata sit, minime immoror in hoc demonstrando; de cane videatur Vossius de Idololatria lib. 1 cap. 30. De Centauris videndus est Nonnius Panopolita Dionysiorum lib. 14, vers. 49 et 193, et 265. Proxima Centauris acies cernitur expressa cum viris scutariis, sicas præ manibus habentibus, nonnullisque in terra prostratis interfectisque, et quibusdam aliis equitibus. Quare fortasse Thebanum bellum, quod Bacchus gessit, ostendit: ut apud eundem Nonnium lib. 44, vers. 20 et sequentibus, Hæc sunt, quæ divinando exposui, si metam attigerim, eruditio Tua animadverterit.

ANNOTATA.

D. Francisci, quondam Pauli de Baldellis, aucta per D. P.

a Confirmationem suæ Regulæ accepit S. Franciscus an. 1210 ab Innocentio Papa III; quod autem coram eo jussus sit sedere, necdum alibi legi.

b Cortonam venisse Franciscum statuit Waddingus an. 1211.

c Barberius asserit, huic Portæ id nomen inditum, quia illuc ingressa sit Romanorum Colonia.

d Errat ergo Barberius, cum in loco Cellarum Habitu donatum Guidonem scribit. Tenuerunt locum Fratres usque ad annum 1250, quando illuc subintrarunt Tertiarii quidam, ac deinde Eremitæ nonnulli; et in horum habitu videtur expressus S. Guido, sicuti eundem alius expressit in habitu Cappucinatorum, post

quam hi anno 1537 locum obtinuissent. Eremitæ autem, isti censi possunt illi, qui se Pauperes Eremitas dicebant; qui a S. Petro Cælestino confirmati, dici etiam cœperunt Eremitæ Domini Cælestini, ac deinde Clarenj, et anno 1560 adhuc perseverabant, habitu distincti a ceteris Franciscanis; quam distinctionem fortassis licebit hinc cognoscere, si vera est nostra conjectura. Cinereus certe palli color est, et ad fibulæ locum assuti panniculi duo, coloris nigri.

e In Vita MS. apud Cappucinos ad hunc modum describuntur primæ istic Cellæ. Visitur etiamnum ibi vilissima cellula, ex rudibus fabricata saxis, boum stercore incrustatis, cujus torti ac distorti muri satis indicant, quam nullo artificio usus sit faber; cumque jam anni circiter 438 effluerint, ex quo illam inhabitavit S. Patriarcha, sentitur nihilominus ibi cœlestis quidam odor, præsertim diebus festis. Ibidem cernitur etiam vetustissima Deiparæ imago, cum filio inter brachia, satisque devota; et circum tabellæ votivæ quam plurimæ, ob gratias receptas appensæ. Ipsam vero cellulam Patres Cappucini, qui suum istic Novitiatum habent, in veneratione magna servant, tamquam primæ paupertatis exemplum; quam etiam referunt fabrica reliquæ, tam veteres, quam novæ. Est etiam in dormitorio veteri Cella alia, similem priori odorem retineas, sed minus vivacem: eundemque afflant etiam pauperculi libri, qui Sanctis Patribus istis in usu fuerunt. Hactenus Franciscus de Equis Cappucinis, anno 1643 interpolans Vitam, in vetustiori MS. anni 1598 repertam. Addiderim ego, Stercoream incrustationem non amplius nunc videri; et cellam alteram esse ipsam, in qua S. Guido expiravit. Waddingus MD passibus Cortona locum distare scribit: itaque revera est, situs in concavo montium, et juxta habens ilicetum spissum; ubi hodie in refectorio servatur altare vetus, in quo creditur sæpius sacrificasse S. Antonius de Padua, adeo ut olim habuerit usum ecclesiæ; pro qua novam Patribus Cappucinis, in honorem S. Antonii prædicti, anno 1634 consecravit D. Laurentius della Robbia, Cortonensis Episcopus.

f Ursaria, vulgo Orsaia, aut etiam Ossaia: ubi quia plurima reperiuntur ossa, ex clade Romanorum ad Trasimenum sub Hannibale, loco inde nomen factum volunt aliqui. Waddingus ad an. 1211 num. 9, putat Cortonenses, suum Ossariam male confundere cum Ursaria, castello Apuliæ juxta Leandrum Alberti, et hanc esse veram Eliæ patriam suamque Marianum Florentinum errasse judicat. Alii e contrario appellant ad Italicum id est genuinum exemplar Leandri, editionis Venetæ, ubi Ossaia o Orsaia di Toscana nominatur. Nobis textus Italicus ad manum non est. Sed quidquid de eo sit, nihil dubito, quin omne de Eliæ patria dubium deposuerit Waddingus, quando ad an. 1441 agens de SS. Bernardini et Alberti Santianensis apud Cortonam occursu, describit ab hoc illi ostensam Crucem Græcanicam, cui positum ibi publicitus altare, cum inscriptione, quod eam Fr. Elias, olim Franciscani Ordinis moderator, ex Orientis legatione retulit, et in hac sua patria collocavit: licet altare istud tantum erectum sit an. 1631. Fuit autem Elias iste, primus postea Minister Generalis.

g Reliquiæ istæ sunt, Caput S. Emerentianæ Virg. et Martyris, et frustum ex ligno S. Crucis, unum ex majoribus quod in Italia sit. Additur etiam Tunica S. Francisci, et alia quædam.

h Cellam istam nunc torrens abstulit; ponticulus autem, olim ligneus, in saxum est conversus.

i Marcus Ulyssippon. errat, cum ait, quod Guido fuerit Sacerdos, admissus inter Conversos.

k Saxum illud, postea in lineas fissum, per modum cœmenti interstinguit lapides conquadatos, quibus sternitur pavimentum ecclesiæ S. Mariæ, nunc Cathedralis,

D EX MS. ITAL.

F

NOT. 13

F

NOT. 14

NOT. 12

A *lis, olim vero Parochialis, sive ut Itali loquuntur la Pieve, id est, Plebs, unde etiam Parochus dicitur Plebanus : facta est autem Cathedralis sub Julio II, loco suburbanæ ecclesiæ S. Vincentii.*

l *Id est, diœcesis Assisinatis : abest enim a civitate ecclesia illa uno circiter milliari. Quomodo autem Sanctus extremum æger, Senis Cortonam delatus sit, Elia, suorum parentum et amicorum ope, solícite omnia ministrante ; indeque Assisium, ac denique transferri se jusserit ad cænobium Angelorum, narrat Waddingus ad annum, quo Sanctus obiit, 1226 num. 25.*

m *Rodulfus et Bzovius dicunt, quod Assisium venit ad S. Franciscum, a quo facultatem prædicandi accepit, et mox exercere cœpit.*

n *Waddingus et alii : Septem Quadragesimas in anno, sicut a beato Patre edoctus, in pane et aqua jejunabat : reliquum vero tempus semel in die ut plurimum, et moderate, reficiebat. Barberius Quadragesimas illas definit ab Epiphania ad diem, abinde quadragesimum ; a die Cinerum usque ad Pascha ; ab Ascensione ad Pentecosten ; dies duodecim ante festum SS. Petri et Pauli, et hinc usque ad Assumptionem B. Mariæ ; dies 40 ante festum S. Michaelis ; et a festo Sanctorum omnium usque ad Natalem Domini.*

o *Fontem-Lucium vocat Waddingus : sed apparet vocem esse unicam, ex diminutivo Fontella, iterata diminutione terminatam in uccia. Per illum Foniculum olim Cortona ad Cellas ibatur, nunc via alia altior eo ducit : manet autem ad fontem conspicue picta imago S. Guidonis. Barberius hoc miraculum post sequentia duo narrat.*

p *Barberius videtur hanc famem ponere, statim post obitum S. Francisci an. 1226 : Marcus Ulisipponeus, elapsis abinde sex annis, ergo 1232.*

q *Waddingus Montecchium (sic enim vulgo pronuntiat) prope Castellionem, et intelligit Castellionem Aretinum ; unde ipsum Montecchium solum tribus milliariibus distat, Cortona autem sex.*

r *Canonizatus fuit S. Franciscus biennio post mortem, an. 1228 per Gregorium IX.*

s *Circa annum, ut dixi, 1245.*

MIRACULA.

Ex MSS. Rinaldi Baldelli Cortonensis.

C **R**inaldus Nicolai qu. Rinaldi de Baldellis, in brevi Relatione præcipuarum quarundam personarum familiæ Baldellæ, impressa non ita pridem Perusii, laudatur non minus ab insigni rerum antiquarum, quam legum suo tempore vigentium peritia ; et ab Odoino nostro nominatur in Atheneo Hetrusco, ut qui memorias quasdam historicas de rebus et familiis Cortonensibus collegerit, uti præfari cœperam num. 2. In his cum retulisset Italice redditam a se Vitam B. Guidonis sic orditur secundam : Finita prima parte devotissimæ historiæ S. Guidonis Cortonensis, Ordinis S. Francisci ; sequitur secunda, in qua legitur, quomodo inventum fuerit ejus sanctissimum caput die prima Maji. Ad hujus autem declarationem historiæ, primo explicanda est origo et principium hujus civitatis Cortonensis ; secundo, qua ratione S. Guido factus sit Frater Ordinis S. Francisci ; tertio, qualiter corpus ejus delatum fuit ad parochialem ædem ; ac denique adferenda erunt miracula aliqua, ad confirmandam fidem sanctitatis ejus. Ita ille : nobis omissis istis omnibus sola miracula persequi placeat, atque Latina facere ut sequuntur.

14 Cum sic honorabiliter jaceret corpus S. Guidonis, in ecclesia parochiali Cortonensi ; et magna in veneratione civibus esset, propter frequentia miracula ; accidit quodam tempore, ad punitionem

peccatorum atque ex instigatione diaboli, ut Aretini a, nulla a Cortonensibus injuria lacessiti, armata manu noctu irrumperent ; cumque ubique discurrerent, prædabundi atque clamantes, Vivant, vivant Aretini ; ecclesiæ Custos ad hostilem vocem experrectus, audiensque omnia pessum ire, dixit intra se : Video equidem omnia, quæ in ecclesia sunt, peritura : experiar igitur an saltem caput S. Guidonis possim abscondere, sic ut ab hostibus nequeat inveniri. Ita solícite ipsum arripiens, schedulæque inscribens nomen ejus erat, involvit panno cuidam ; et cum alligato ad hunc lapide, projecit in fundum putei, etiam nunc in ecclesia constituti. Interim Aretini civitate potiti, ad portam posuerunt accensam candelam, edicto publicato mandantes sub pœna capitis, ut cives omnes urbe excederent prius quam illa consumeretur. Exivit igitur etiam cum aliis Sacrista, timore mortis, Aretinis prædam per otium colligentibus ; qua exportata b, consilium iniverunt incendendæ civitatis, sic ut amplius habitari non posset. Quod cum tertio post die fecissent, triennium totum mansit Cortona habitatoribus vacua : et interim obiit Sacrista ille, qui S. Guidonis caput, nemine conscio, in puteum conjecerat.

15 Vivebat autem D. Uguccio de Casali, vir generosus et armis fortis, qui ante urbis calamitatem prædictam Capitaneus fuerat ; et patria exulans, modo cum uno, modo cum altero ex nobilibus Tusciæ honorabiliter versabatur. Cum ergo inter Florentinos et Senenses bellum exarsisset, Ducem sibi Senenses elegerunt D. Uguccionem prædictum commiseruntque prælium, quod hodie dum c Montis-aperti nominatur : in quo cum præcipua enituisset Uguccionis virtus, ipsique victoria adscriberetur ; congregati Senenses optionem ei fecerunt cujuscumque vellet præmii. At ille ; Nihil pro me, inquit, postulo, Magnifici Domini ; solum mihi liceat ruinas Cortonensis patriæ meæ restaurare, in eaque cum civibus meis habitare. Itum in consilium a Senensibus est : decretumque ut ei darentur trecenti fabri, stipendio publico per triennium conducti, qui auxilio ipsi ad fabricam essent ; itaque redire cœperunt dispersi Cortonenses, et divini cultus officia resumere.

16 Quærebatur solícite corpus S. Guidonis, sed nusquam potuit reperiri, ad dolorem omnium non mediocrem. Tandem cum Domino placeret solari populum Cortonensem revelatione capitis pretiosi, fecit Sacristanum illum, qui mortuo novus successerat, cum una noctium daturus esset signum ad Matutinas, videre supra prædictum puteum splendorem magnum : quod cum iterum tertioque accidisset, narravit Presbyteris, ad nocturnum Officium convenientibus, visum : qui et ipsi idem omnes virunt. Aperto itaque puteo tantum ex eo lumen processit, ac si alius ibi sol fuisset. Quapropter sequenti mane, die prima Maji, sanctis Jacobo et Philippo Apostolis sacra, cum iterum puteum inspexisset, et eundem rursus splendorem viderent ; compulsatis campanis acciverunt populum : qui viso miraculo processionem instituit, supplicando ut quid eo signo portenderet, significare dignaretur Deus. Cumque regressi ad puteum omnes genua flecterent precesque continuarent, cœperunt inde haurire aquam puteumque movere ; ad tertium autem immissionem situlæ emersit ad superficiem aquæ involutum quidpiam : quod ab immisso per funem Sacerdote extractum fuit, comitante ipsum eodem miraculoso splendore, et mox disparente.

17 Perseverabat populus genuflexus orare, præstolabaturque ut intelligeret quid istic involutum haberetur. Solutus ergo fascis est a Sacerdotibus, qui repperunt caput humanum, cum schedula, fidem faciente,

D
Cortona ab
Aretinis cap-
ta,
a

caput Sancti
a Sacrista in
puteum conii-
citur:

b

E
Urbe Senen-
sium favore
restaurata

c

corpus nus-
quam apparet

F

sed caput cœ-
lesti splendore
indicatur:

eductumque
e puteo repo-
nitur in
arcam,

faciente,

A faciente, quod ipsum esset caput S. Guidonis, et a quo illuc conjectum significante : omnia autem erant tam sicca, acsi numquam ab aqua contacta fuissent, sed intra capsam bene munitam custodita semper. Tum vero incredibilis omnes perfudit lætitia : qui magna cum solennitate tulerunt venerabile caput ad sepulcrum eatenus vacuum; et virtutem experturi ejus quem invenerant thesauri, fecerunt sibi adduci puerum pluribus annis cæcum, pro quo cum pater et mater votum fecissent faciendi ex cera simulacrum capitis unius, si puer illuminaretur. Hoc autem coram omnibus statim facto, mota Communitas decretum fecit quotannis solennius celebrandi primam Maji, in memoriam tam miraculosæ inventionis.

ad quod mox
illuminatur
cæcus.

d
Puella, in
puteum lapsa
et Sancto
commendata,

18 Voluit porro pluribus etiam aliis d miraculis monstrare Deus, quam acceptus sibi S. Guido sit. Inter hæc memorabile valde contigit juvenculæ cuidam Cortonensi : quæ cum sola juxta puteum luderet pila, et hæc in illum cecidisset, tantum pro ea recipienda laboravit ut ipsa quoque intus laberetur; ubi triduum totum inobservata mansit. Quærebant eam ubique parentes sui, nec ullo indicio percipere

inde tertio
die salva
educitur.

B poterant, quid ipsa factum esset : mater tamen semper invocabat S. Guidonem, dicens; Commendo tibi filiam meam. Tertio die accessit ad puteum mulier quædam haurire aquam, et introrsum despicens vidit agnovitque puellam, et quod vidit matri retulit : quæ confestim accurrens, de puteo illam extraxit nihil omnino læsam. Cumque interrogasset quomodo istic sic esset servata, respondit : Fui ego in fundo putei : sed quia mecum erat S. Guido, non potuit aqua me contingere, nec unquam famem aut sitim sensi; nunc autem me extulit ad superficiem aquæ, mihiq; benedicens dixit : Ego sum Frater Guido, in ecclesia parochiali sepultus : itaque supra aquam mansi sedens, in nullo (ut videtis) humectata. Quo audito omnes egerunt Deo gratias pro tanto miraculo.

Arcam volentes
ad alium
usum vertere,
Capite ad
sacristiam
translato,

19 Insuper fuit Cortonæ vir honoratus titulo Potestatis, qui quia suo munere fungebatur ad satisfactionem omnium, ab omnibus quoque amabatur. Hic cum interim mortem obiisset, consultatum est de modo quo posset quam honoratissime sepeliri. inter alios autem unus censuit ponendum in sepulcro S. Guidonis, capite hujus tanti-per in Sacristiam delato, donec novum ei monumentum conderetur. Placuit consilium, sed ejus auctor continuo loquelam amisit : et tempus, quod serenum fuerat, in tantam subito procellam turbinemque conversum est, ut nemo de Palatio auderet egredi. Nec mora, agnoverunt omnes qui consensum dederant, delictum a se, voveruntque cum cereis processionaliter visitare sepulcrum : et continuo serenitas rediit : unde cognoverunt omnes, neque Deo neque S. Guidoni placuisse deliberationem istiusmodi, et mox facto voto fecerunt satis. Ei autem qui loquelam amiserat, mandaverunt amici et consanguinei sui, ut tribus quotannis diebus visitaret sepulcrum S. Guidonis, eoque ferret caput cereum : et primo die Maji usum linguæ recepit; unde omnes Deum glorificaverunt e.

miraculose
prohibentur.

e

20 Celebrabatur autem festum inventi Capitis cum magna quotannis solennitate, non solum can-

tionibus devotis, sed etiam equestribus decursionibus, quemadmodum nunc fit in festo S. Margaritæ f, cum juvenus per forum currit ab æde S. Andreæ ad cœmeterium Parochiale. Accidit autem ut eorum unus non posset quadam vice equum suum cohibere, quo minus supra puteum saliret qui erat in media via g; unde formidans ille ne letalis sibi hic saltus esset, devote dixit : S. Guido, adjuva me : et mox equus quidem cum capite, pectore et anterioribus pedibus se immisit in puteum, sed sessor se supra putei labrum illæsum sedere miratus est; quin et equus salvus inde exivit. Actis ergo S. Guidoni gratiis, rursus alacriter ac devote conscendit equum, et ad visitandum sepulcrum abiit. Ista autem consuetudo tam pia per negligentiam paulatim in desuetudinem venit. Multa insuper alia miracula variis in locis, in vita atque post mortem, patravit S. Guido : quæ brevitatibus causa h prætermittuntur : hæc autem scripta sint ad laudem Jesu Christi, gloriosissimæque virginis Mariæ et S. Guidonis, quibus omni loco sit honor et gloria sempiternæ. Amen.

D
EX MS.
ITAL.
Eques, in
puteum
præcipitandus
ab equo,
f
g
invocato
Sancto libera-
tur.

h

ANNOTATA.

D. Francisci quondam Pauli de Baldellis, aucta per D. P.

a Joannes Villanus, *Chronic. Florent. lib. 6 cap. 68*, narrat quomodo an. 1259, cum Aretinis titulo Potestatis præesset D. Siboldus de Rubens; Florentinus; iidem Aretini, Cortonam, munitissimam quidem, sed male custoditam, noctu invaserint; murosque et turres demoliti, Cortonenses suæ subjecerint potestati : quæ causa Florentinis fuit, arma contra Aretinos sumendi. Distat autem Cortona Aretium p. m. 14. Barberius asserit discissis in partes civibus, ab earum altera vocatos Aretinos in auxilium : qui ambos indiscriminatim oppresserint.

b Credibile est, Aretinos etiam exportasse Corpus B. Guidonis, quamvis nesciatur quid eo factum sit : sunt tamen qui credant ipsum Aretii honorari sub nomine S. Donati, urbis Patroni. Waddingus dicit in Germaniam ablatum credi : sed huic opinioni occasionem dedisse videtur S. Guido, Abbas Pomposianus prope Padum fluvium, Spiram translatus, sicut diximus ad ejus diem 31 Martii.

c Rem, an. 1260, 4 Septembris gestam, narrat Villanus cap. 80; describitque, non tam pugnam, quam stragem. Cum enim Florentini sperarent sibi aperientem a conspiratis portam; re intus detecta eruperunt Senenses in nihil minus expectantes; quorum ad 1500 F cæsi in campo, nec pauciores capti narrantur.

d Sequentia miracula refert Barberius ut ante prædictam civitatis desolationem facta : quod etiam videntur indicare Beati verba, asserentis, se in parochia sepultum haberi. Sed ut id, valeat pro primo, non valet pro aliis, ut mox apparebit.

e Nescio cur hunc casum Barberius omiserit.

f Intelligitur Margarita Cortonensis, cujus festum agi diximus 21 Febr. et obiit sesqui seculo post B. Guidonem : videtur autem decursio illa instituta primum an. 1623.

g Superest hodieum puteus iste, ante carcerem publicum.

h Non videntur tamen illa unquam scripta fuisse.

DE S. PLACIDO EREMITA

FUNDATORE MONASTERII CISTERC: S. SPIRITUS

PROPE OCRAM AQUILANÆ DIOECESIS IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De loco monasterii, anno mortis, et vitæ Auctore, atque cultu Beati.

D. P.

AN. MCCXLVIII.

In diocesi
Furconensi,

B

cui an. 1195
Odorisius
præfuit,

et ultimus
Thomas,
idemque Aquilanus Episcopus

anno 1226
fundatur
monast. S.
Spiritus

in loco quem
B. Placido
dederat Berardus de
Ocræ.

Furconium, antiqua in Vestinis civitas, et Episcopali Sede ab omni retro memoria fuit insignis: sed Aquilam translatis sub seculi XIII medium et plebe et Cathedra, adeo totum periit, ut de situ ac nomine ambigant ii, qui de origine urbis Aquilanæ, circa annum MCCL jure et titulo civitatis donatæ, libros scripsere, Bernardinus Cyrillus, anno MDLXX: et Salvator Massonus, anno MDXCIV. Horum postremus, accuratius scrutatus omnia, pag. 93 producit instrumentum, quo et Aquilæ nomen, condita civitate antiquius esse; nec Furconium a Longobardis, ut putant aliqui, destructum fuisse evincitur; dum in eo legitur, In nomine Domini Jesu Christi, quod anno ab incarnatione ejus millesimo quinto, Indictione XIII ecclesia B. Mariæ de Aquila, ab Odorisio Venerabili Furconensi Episcopo,.... cum duobus altaribus, uno inferius et altero superius, dedicata est. Sed instrumentum istud describenti excidisse videtur verbum centesimo, intelligendusque annus MCXCV: alias enim, solum fuisset numeranda Indictio III. Cum tali correctione etiam coincidit ab eodem Massono allegata moneta ærea, cujus anticæ parti impressa Papalis mitra, cum circumscripto, Innocentius III; posticæ, Aquila expansis alis, cum circumscripto, Aquilana libertas. Nam Pontifex ille primum cæpit anno MCXCVIII. Quidquid tamen de ætate Odorisii sit, constat ex productis ab Ughello Bullis, tom. I col. 428 et 429 anno MCCLVII. Aquilensi Episcopatu, tum primum instituto, unitum Furconiensem fuisse; utque de cetero loci Præsul, non Furconiensis, sed Aquilanus Episcopus nominetur.

C 2 Berardus is erat hujus nominis secundus, cujus decessor T. anno MCCXXV Electus, putatur successisse Raynerio claro miraculis, de quibus Honorius III inquisitionem commisit Pennensi Episcopo, ut ex ejus Registro docet Ughellus, tom. 3 col. 1493. Hoc ideo nolo, ut si forte res illa progressum habuit, et cultum Sancti Raynerii obtinuit, diligentiam suscitent Aquilanorum, ad nobis notificandum diem cultus et modum. Quod autem etiam T. Furconiensis hic meminere, fecit prætitulatus B. Placidus, quem spectat instrumentum, ab eodem Ughello productum, tom. 6 col. 897, nomen Episcopi sic integre exprimens. Nos Thomas, Episcopus Furconiensis, pro salute animæ nostræ, damus et concedimus Fratri Placido et Fratribus, licentiam monasterii construendi, ad honorem sancti Spiritus, in territorio de Ocræ, in loco qui dicitur Pretula, qui secundum ordinem et regulam Cisterciensis Ordinis vivere debeant, tam in officiis quam in aliis regularibus disciplinis.... Datum Furconie, die VI Decembris MCCXXVI. Locum autem ad id tradiderant, in manus Placidi de Vena Ocrensis, In nomine æterni Domini, anno Incarnationis ejus MCCXXII mense Novembri Indict. X, eodem quo supra Pisano Stylo, Berardus de Ocræ, Dei et Imperiali gratia Comes Albæ, una cum Domina matre Roalda de Ocræ, per instrumentum, quod integrum legere est tomo 6 præcitato col. 895 et seqq.

3 Sequitur ibidem col. 898 Vita B. Placidi Rhodiensis, Cisterciensis Ordinis Monachi, a Rogerio Casæ-novæ Monacho, ejusdem Synchroni. conscripta et hactenus inedita. Synchroni auctoris verosimilitudinem facit num. 4, ita simpliciter nominatus Simeon Sacerdos, ac si de persona, cunctis tunc notissima, ageretur. Sed Rogerii nomen unde acceperit Ughellus, nec explicat ipse, nec invenitur in eo quod ipse nobis dedit MS. ecgrapho, cui titulus Vita B. Placidi ex Rodio, Monachi Cisterciensis Ordinis de Vena Ocrensis, ex vetusta D. Pauli de Celano, Monachi Casæ-novæ. Sed neque hujus Pauli originariam illam esse suadet Fossense ecgraphum, ab eodemmet Ughello nobis donatum hoc titulo; B. Placidi Rodiensis Vita, Cisterciensis Ordinis Monachi, Antonii Amicii I. V. C. studio, ex vetusta Pauli a Celano, Casæ novæ Monacho, in epitomen contracta, et Clero Fossensi dicata. Distat Fossa ab Aquila, secundo Aterno descendenti, solis VI vel VIII p. m. ab Ocræ vero dimittat II; adjectaque ei planities, etiam nunc Planum Forconæ nominata, probat istic vetus Furconium fuisse. Sub ipsam vero Ocræ, in monte situm est Monasterium, S. Spiritus supra dictum; de quo, inquit Ughellus, plura essent dicenda, quæ brevitatibus gratia prætermittimus: fortassis alio in loco redibit sermo. An redierit, nescio; ego certe in reliquis tribus Ughelli tomis necdum reperi locum: plura ergo si operæ pretium sit hic attexere, Aquila aut Fossa expectabo. Suspicio autem, Fossense ecgraphum, aut etiam alterum prænotatum, submissum Ughello esse post editum librum, ad corrigendum errorem in nomine auctoris commissum. Interim quod originaria ea Vita non sit, quam impressam ille nobis dedit, probat hæc Fossensi ecgrapho præfixa Epistola.

4 Antonius Amicii, Clero Fossensi S. D. Cum semper apud majores nostros, Sanctorum Reliquiæ summo honore ac magno habitæ fuerint pretio, meritoque D. Chrysostomus omnes hortetur, ut, pro benedictione aliqua consequenda, eas sæpe magna fide contingamus, Sanctos ipsos imitemur, ac eorum tumulos adoremus; pio studio adductus Vitam B. Placidi nostri (cujus venerandæ Reliquiæ in æde sancti Spiritus asservantur, ubi festum ejus quotannis celebratur) ex antiquissimo scripto in compendium contraxi; eamque, de cujus inopia jam diu conquesi sumus, eo libentius typis committendam curavi, quo et ille et templum ipsum majori nobis sint venerationi, ut immortalis Deo ac Placido placeamus. Quis enim neget, Sanctorum historias, piis viris commemoratas, plurimam in Deum Sanctosque ipsos pietatem ac religionem parere? quin imo ipsos, ad ambulandum per arctam fidei ac bonorum operum viam, quæ ducit ad vitam, accendere, instigare, urgere? Ut igitur nostrum omnium pietas, qua hunc etiam complectimur Sanctum,augeatur; hujusmodi Vitam, quam vobis volo dicatam, iterum atque iterum legamus. Fieri enim minime poterit, quin sancti viri gesta relegendes, ejus Reliquias

Illius Vita
apud Ughellum

E
ex antiquiori
Pauli de Celano,

in compendium redacta
ab Anton.
Amicio

F
et Clero Fossensi dedicata

cum testimonio
annuæ
festivitatis.

A liquias magis veneremur, unde noverimus etiam nos ejus patrocínio intercessionibusque apud Deum, adjuvari. Suscipite igitur hilari fronte quidquid laboris ad summi Dei sanctique honorem subii, ut oblivioni datam historiam nostris conterraneis restituere, quod vobis gratissimum fore minime dubitamus. Valeat quisque vestrum in Christo Jesu Domino nostro. Amen. *Et mox, Incipit feliciter Vita B. Placidi, ad verbum eadem, quam edidit Ughellus, cum cujus editione duplex egraphum contulimus.*

5 *Ex epistola certi reddimur, de cultu; et hoc quaecumque compendium factum esse scimus, post inventam, et in Italia usurpari ceptam ante annos ducentos typographicam artem. Compendium ipsum hic recitandum dare, nihil attinet; cum habeamus idem, quod Amicius prae oculis habuit, antiquissimum scriptum; sicut illud Fr. Paulus de Celano, Casæ-novæ Monachus, misit Domino (an Dominino vel Dominico, ut proprium nomen sit, non Domino, appellativum?) Archiepresbytero S. Martialis de Rodio, ipsius B. Placidi patria, Furconensis diocesis. In hac dedicatoria gratulatur sibi Paulus, quod ex omni Congregatione Casæ-novæ (in cujus jurisdictionem novum suum monasterium Beatus transtulerat) ad ejus mortem assistente, electus sit, ut benedictio morituri super caput suum veniret, velut præscii a Paulo scribendam vitam suam; sicut vidi, inquit, vel relatione fide dignorum didici, et ea quæ ex ejus ore sanctissimo familiariter audire promerui. Vetus MS. studiose requisitum, invenit; et rogatu R. P. Joannis Francisci Vannii nostri in Collegio Romano linguæ Hebraicæ Professoris, anno MDXCI nobis transcripsit Illustriss. D. Josephus Caprini Patricius Aquilanus, sub hoc a se aptato titulo; Vita B. Placidi, Monachi Ordinis S. Benedicti, Congregationis Cisterciensis, cujus corpus requiescit in ecclesia Abbatiali sancti Spiritus de Oera prope Fossam, Aquilanæ diocesis. Est autem Celanum, Pauli patria, situm in monte proximo Fucino lacui, cui nomen suum hodie communicat, distans Oera in Meridiem XII P. M. nec procul inde abest Casa-nova, ad oram ipsius lacus; ut nihil dubitem, quin hic fuerit olim Abbatia, cui se suosque Placidus tradidit.*

6 *Dicit autem Paulus iste, etiam ut relatus in Compendio, quod Beatus obiit anno MCCXLVIII infra Octavas Pentecostes die XII Junii: sed cum num. 17 nominatur Feria secunda, haud dubie error transcribentis est, secundam pro sexta legentis, aut II pro VI. Obscuritatis aliquid fuisse oportet in veteri scriptura, quo factum sit ut Amicius legerit Feriam V. Sed quomodo eidem pro pridie Idus Junii, id est XII, obrepserit Idibus, id est XIII, non est facile divinare. Neque juvare huic potest Epitaphium, antiquitus sculptum in petra, ecclesiæ pavimento inserta, ante pedem altaris, quo annum ac diem mortis expressum fuisse satis apparet, ex vestigiis residuarum litterarum; sed ita extritarum, teste Caprino, ut numeri nequeant plene discerni. Jam quod ad tempus scriptæ Vitæ attinet; cum ultimo loco inter miracula narrentur ab immundis spiritibus liberatæ energumenæ septem, die Dominica, quinta Julii; cumque hic concursus habeatur, ipso quo Sanctus obiit anno; haud incongrue judicabimus, scripta esse omnia infra quartam ab obitu Sancti hebdomadam; nec mirabimur nihil addi de festo illius, cujus necdum advenerat Anniversarium. Hodie in loco jam fere deserto, non invenitur amplius integrum corpus, sed ossa dumtaxat quædam præcipua. Ita Vannio nostro D. Josephus Caprini prælaudatus.*

Datur Vita antiquior auct. Paulo

qui obiisse Beatum scribit 1248 12 Junii:

VITA

Auctore Paulo de Celano, familiariter noto, intra primum ab obitu mensem edita.

PROLOGUS.

Reverendo in Christo Patri Domino Archiepresbytero S. Martialis de Rodio Furconensis Diocesis Fr. Paulus de Celano, Casæ-novæ Monachorum minimus, gratiam in præsentem et gloriam in futuro.

Etiamsi leviter otiosus existam, a Patre familias, qui tota die stantes otiosos in suam adduxit vineam, merito redarguar: quare vestræ exquiror Paternitati S. nostri Placidi describere Vitam si invaliditas styli nostrum ingenium non denigret. Illustres etenim Sanctorum actus describere operæ pretium est, ut veritas in exemplum et aliorum speculum magis pateat, ac sit velut quoddam condimentum, maxime illis, qui non queunt elicere mel de petra oleumque de saxo durissimo. Verum qualis ego sum, ut B. Placidi vitam audeam exarare? Nam si cuncta mei corporis membra verterentur in linguas, et omnes mei artus sonora voce resonarent, non sufficerent ejus enarrare virtutes. Sed cum hoc quod assumpsi opus in eum dirigatur, qui inter specialissimos et caros mihi Sanctos præcipuus fuit; hoc opus aggredi tentare præsumo, ut cuncta posteritas in benedictione renarret, et mercedis munus capiendum in futuro afferat. In extremis itaque positus in Religione Beatus, immo in principio, juxta illud, Opus consummavi; tunc ego ei occurri forte divina dispositione, credo, electus ex omni congregatione Casæ-novæ, ut benedictio morituri super me veniret; et cum alia membra minime posset movere. ad dandam benedictionem, tamen super caput meum mihi benedixit, et benedictionis notas cautus possideo.

Illustres B. Placidi actus

scribere præsumit auctor. E

qui extrema ejus benedictione fruitus.

2 Trado tibi igitur operam efficacem, ut ea quæ vidi, vel relatione fide dignorum didici, et ea, quæ ex ejus ore sanctissimo familiariter audire promerui, vera et pura narratione, stylo simplici non false variato, aliis manifestem, ad meam utique exiguitatem; ut ex ista materia quoddam pulmentum filiis terrarum fiat, in quo si colocintidas immiscuero negligenter; [noster], ut confido, farinula condiet Elisæus amaritudinem rudis styli, et excessum meæ insipientiæ excusabit affectus meæ devotionis, et defectui indulgebit benignitas dicti Saccti; ne sublimitas tanti operis, ad imperitum deducta artificem, quasi naufraga in scopulis meæ insipientiæ elidatur. Foveat demum Christi clementia vivam linguam, et de sicca petra surgat gratia populo sitienti; ut digne audiat ea, quæ Sanctus opere cœpit a principiis pueritiæ; atque in medium adolescentiæ, et usque ad finem continuavit in morte, et post mortem miracula, quæ Deus per eum operatus est, in ejus testimonium sanctitatis.

confidit exiguitatem suam divinitus adjuvandam.

F

CAPUT I.

Pii juvenis ad omnem virtutem profectus, initia solitariæ vitæ, loco sapius mutato.

Dilectus Deus et hominibus puer Placidus, de Amiterninis partibus extitit oriundus, de oppidulo, quod Rodium a nuncupat, quasi de parvula Bethleem natus est, dux quidem Christi, qui ducatum præbeat populo Christiano. Parentes ejus, secundum

a Rusticanis parentibus sed piis natus,

	<p>A seculi dignitatem infimi, pauperes omnino in seculo, divites in Christo fuerunt. Pater ejus propriis sumptibus vivebat, cibum manu et arte agriculturæ quærebat : mater vero, Apostolicam regulam servans, subdita erat viro suo, filios enutrients in timore Domini, et in Christianæ fidei disciplina : in simplici tugurio suo simpliciter Deum confitens et fortiter credens, ipsius mandata sine querela servabat, et ad Deum quadam ratione dilectum adjuvante gratia plurimum anhelabat. Nec mirum si Dei notitia cadebat in illam simplicem mulierem ; quia dicit Philosophus ; Deum æternum esse, cunctorum ratione degentium commune judicium est. Placidus vero, in ordine filiorum tertius, fuit ab ipsa pueritia cor gerens senile, nulli dedit voluptati animum. Erat ingeniosus et sortitus est animam bonam ; non cognoscens litteraturam, cum introiret potentias Domini ; et posterior ad servitutem Dei factus, multa tulit et fecit puer, sudavit, et alsit. Nam circa socios benignus, et humilis atque munificus erat ; ita ut panem, quem ei mater dabat in pastu pecudum occupato, aliis pastoribus erogabat ; et jejunos ad ædes suas revertens, jejuna membra et defessa reportabat lætus ad domum.</p>	<p>vero liberabit a morte. Frequenter animus Placidi circa ecclesias versabatur ; et de agro rediens, a scholaribus parvulis lectionem de Psalterio discebat ; quam postea meditabatur in agro, et recogitabat in campis silvæ.</p>	<p>D meditatione:</p>
<p>senili puer gravitate,</p>		<p>6 Tandem ascensionem in corde suo disponens, cœpit fugam præmeditare : et exiens cum Abram de terra et cognatione sua, et de domo patris sui, ad extrema Hispaniæ profectus est, limina B. Jacobi de Compostella conspecturus. Cum anno integro apud Fratres dicti B. Jacobi excubisset ; rediens post annum, in infirmitatem incurrit maximam : quia quinquennium adeo in lecto adversa valetudine gravabatur, quod nec de lecto surgere, nec caput levare poterat sine adminiculo aliorum. Afflictio addita est afflicto ad coronam : quia quem Deus diligit corrigit, et quasi in filio sibi complacet. Et cum in tantis esset doloribus constitutus, dicebat sibi bene esse, cum caro nequam diversis tribulationibus purgabatur, quam a pueritia sua tenera sub divino spiritu subjugavit, Quæ sunt autem necessaria carnis faciens, et de hoc habens fortissimum argumentum ; cum tanti temporis spatio in infirmitate gravatus, nec medicinas suscepit, nec balneo se intinxit ; sed medicinam illam, quæ descendit in festinatione nebulæ. Sanatus mox Apostolorum et B. Michaelis Archangeli limina visitavit ; non permittens equum suum quiescere, quia nihil nocet admisso sudore calcar addere equo ; erat etiam Martyrum frequentius visitor.</p>	<p>Compostellam peregrinatus,</p>
<p>erga alios li- beralis</p>			
	<p>4 Erat paupertatis ardentissimus amator ; dominicam orationem continue cantans, se numquam lulis et vanitatibus immiscuit. Tantam enim gravitatem divina gratia plantavit in puero, quantam natura non posuit in sene decrepito. Eum ridentem et jocantem, ut mos est, nemo vidit : parentibus obediens, humilitatem omnibus exhibebat : cumque aliquanto tempore evoluto, proficiens ætate et gratia apud Deum et homines, puer Placidus transivit in adolescentiam ; cingulis ferreis subligavit corporis membra, omni tempore abstinentiam regulæ servans, continue jejunium per triginta et septem annos omni studuit alacritate servare ; semper habens in ore illud Apostolicum, Non sunt condignæ passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur nobis. Super caput ejus novacula non ascendit : super nudam humum semper jacebat, imo potius sedebat, ita quod ad extremitatem usque vitæ suæ appodiatu stabat, ad modicum soporem ; occultum saccum, quo semel fuit indutus, numquam lavans ; dicens <i>b</i> superfluum esse munditias, quærere in cilicio rusticali. Tamen in eo munditia cum odore semper erat ; et mirum in modum nec squallore pressus nec sudore fœdatus, apparebat candidus et rubicundus, electus ex millibus.</p>		<p>E deinde Ro- mam et ad S. Michaelis m abit,</p>
<p>severus in cor- pus suum,</p>		<p>7 Inter hæc vir sanctus cogitans et perpendens, quod nequaquam tutum erat stare in seculo nequam cœpit anxius esse quo tenderet illud Poeticum-Casum per quemcunque rapit tempestas, deferor hospes. Sed non defuit, immo adfuit divina pietas, vacillantem occurrens, et citius quod petebat occurrit. Nam mons est, qui Cornu <i>c</i> vocatur, incipiens et in acutum se extollens ad similitudinem cornu, undique herbis et arboribus virorem omni tempore præconservans : in cujus latere, ubi quidam Eremita erat, in loco altissimo se posuit ; ita ut loco illi possit ille versiculus adaptari. Angustus intus limina celsa petit, difficilesque nimis per dura et aspera gressus. A quo Eremita quæsivit et accepit habitum monachalem, et sub ejus doctrina annum integrum stetit, jejuniis et orationibus vacans Deo. Sed quia ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebatur ; ad monasterium S. Nicolai, quod non longe erat, se transtulit ; ut ejus simplicitas multorum sapientium colloctione fieret prudens.</p>	<p>postea in montem Cor- nu secedit</p>
<p><i>b</i></p>			<p><i>c</i></p>
	<p>5 In caritate erat præcipue fundatus, et fortiter radicatus ; ita quod nec illata injuria, nec infirmitas corporis, nec aliqua adversitas temporalis a caritate et a fraterna compassione abstraxit, dicens illud Apostolicum ; Quis infirmatur et ego non infirmor ? quis scandalizatur et ego non scandalizor ? Fortitudo spiritualis adeo vigeat in eo, quod ei poterat illud Salomonis adaptari, Justus, quasi leo confidens, absque terrore erit. Humilitas vero, quasi custos omnium virtutum, strinxerat fortiter mentem ejus ; ita quod, licet super coætaneos suos major esset meritis apud Deum, minorem se omnibus existimabat. Justitia erat adeo præditus, quod omnes videbatur justitiæ partes observare, Deo reddens timorem et amorem ; sciens illud Malachiæ Prophetæ, Si Dominus ego sum, ubi est timor meus ? et si pater ego sum, ubi est honor meus ? et parentibus obedientiam et reverentiam, sciens quod filius sapiens lætificat patrem, filius vero stultus est mœstitia matri suæ. Pauperibus eleemosynam, cum omni alacritate ; sociis obsequium, cum cordis puritate ; et sic omnibus omnia factus omnes lucrabatur omnibus. Illud Proverbiorum ore et opere demonstrabat ; Non proderunt thesauri impietatis, justitia</p>	<p>8 Et post annum venit ad ecclesiam Salvatoris ; ubi tamquam aurum in fornace probatus, didicit pugnare contra mundi, carnis, et diaboli hostiles incursus. Nam soror Præpositi ejusdem ecclesiæ, consideravit adolescentem decorum aspectu ; et tamquam mulier illa impudica, quæ Joseph pallium apprehendens dixit, Dormi mecum ; ista capta laqueo oculorum, quotidie juvenem de nefando opere requirebat. At ille videns, quod tam sævam bestiam non posset superare, arripuit fugam, juxta illud Apostoli ; Fugite fornicationem : nam tutius est cedere quam pugnare. Et sic ascendit in montem <i>d</i> Casentini, sub quadam rupe latitans per quinque menses ; et credebat se esse ab hostibus separatam. Sed non defuit ei rediviva tentatio mulierum ; nam novæ cantilenæ mulierum a dicto casali frequenter resonabant in aures viri Dei : per quod quasi desperatus, homo Dei, nesciebat quo fugeret a facie tribulantis ; sed assumens pennas sicut aquilæ, in arduis voluit ponere nidum suum ; et exultans ut gigas ad currendam viam, in arcta rupe sub castro <i>e</i> Ocræ, quæ invia est, se abscondit, et in ea annis duodecim latitavit. Verum abscondi non poterat lucerna</p>	<p>et S. Salva- toris eccle- siam,</p>
<p>excelebat ca- ritate,</p>			
<p>2 Cor. 11, 23</p>	<p>fortitudine</p>		
<p>Prov. 28, 1 humilitate,</p>			
<p>justitia,</p>			
<p>Mal. 2, 6 obedientia,</p>			
<p>comitate</p>			<p>2 Cor. 6, 18</p>
			<p><i>d</i></p>
			<p>ac denique Ocræ</p>
			<p><i>e</i></p>

A lucerna sub modio. Clarescentibus miraculis multi ad eum inceperunt accurrere; sed pauci, propter difficultatem ingressus, ad rupem poterant pervenire. Ad quam accessit quidam Sacerdos, nomine Simeon; sed de rupe cadens, occubuit. Quod audiens vir sanctus, tantum doluit, quod proprium habitaculum dereliquit: et veniens in monte opaco supra Pretulam, ibi sub quodam tugurio inter ligna silvarum ab aspectu hominum se abscondit; de foliis herbarum et radicibus vivens.

ANNOTATA D. P.

a Nusquam invenitur Rodium in tabula Topographica Aprutii.

b Dictum hoc a S. Hilarione sumptum, cujus Vitam illustrabimus 21 Octobr.

c Invenio loca duo in tabulis, Corno nuncupata, quæ distant pari fere 8 vel 9 milliarium intervallo ab Aquila, alterum ad Occidentem in Apennino, alterum ad Euro-boream. Priorem libentius intellexerim. Dubiam tollet, qui nobis monstraverit vicinum ei monasterium S. Nicolai, et ecclesiam S. Salvatoris a Sano: nisi forte in tabulis male scriptum sit Fano, locus pariter in Apennino, et priori Corno ad Boream situs, intervallo 5 m. p.

d Est quidem Casentinum, regio prope Florentiam, sed trans Apenninum: quare in hoc ipso jugum aliquod prædictis locis vicinius intelligo, etsi tabulæ eum non nominent.

e Oera tabuli Ocri, 5 ab Aquila, 2 a Fossa milliariis. Hic autem cepit habitare Sanctus ante an. 1208, annos jam forte natus 24, unde consequens foret, ad annum vitæ 70 accessisse, cum obiit 1248.

CAPUT II.

Alia Sancti exercitia, extructum monasterium, futura prædicta, pius obitus.

Ibi Dominus apta revelatione dignatus est ei apparere, portans chartam in manibus suis exaratam, et dictum est a portante; Lege, Placide, serve Dei, Qui respondit, se nescire tales litteras legere. Sed Dominus ejus aperiens intellectum, ostendit illi omnes lacrymas, orationes, eleemosynas, et alia bona quæ ipse fecerat. Nec mirum, quia ubi Spiritus sanctus doctor est, facile discitur quod docetur. Et ut esset certior de visione Dei, ei Dominus dixit; Noli timere, Placide, serve meus: quia sicut tu rogasti me, ita et ego rogavi Patrem, ut non deficiat fides tua; et sic de tanta visione confortatus, magis et magis orationibus et jejuniis insistebat; psalmos semper in ore habens, et psalterium de manibus suis numquam cadebat; dicebat enim cum tanto jubilo psalmodiam, quod vix attenuato spiritu exprimere poterat verba, repetens unum versum Psalmi ter, et quater. Quodam vero die, cum continuasset usque ad vesperam orationem, elevatis manibus et depressis, cum genuflexione, apparuerunt ei duæ columbæ, levantes alas suas et deponentes ad similitudinem perorantis, ita quod poterat eas capere vir sanctus. Et merito in columbæ specie Spiritus sanctus ei apparuit, qui simplicitatem semper servavit et gemitum columbinum: nam volatilia ad sibi similia conjunguntur, et omne animal, ut ait Salomon, diligit similia sibi.

10 Omni tempore, exceptis diebus Dominicis, jejunabat; numquam vel condito sanguine utebatur vel carnibus; et præter jejunia consueta, centum quadragesimas fecit et quatuordecim, in quibus nec asso igne nec cocto aqua, sed herbis et leguminibus utebatur; et alias fecit, in quibus nihil come-

dens, aquæ tantum pocula hauriebat. Videte quantus sit ille, qui Moysis et Eliæ, imo Salvatoris nostri, extitit imitator. Idem duodecim annis ante suum obitum, tribus diebus in hebdomada, panem minime comedebat. Orabat sine intermissione Pater sanctus, et peccata populi multis lacrymis expiabat; sciens, quod oratio Dominum lenit, lacryma cogit. Poterat dicere cum Propheta; Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. Millies in die et nocte Pater noster, et Ave Maria a recitabat. Flectebat genua, et omnia præcordia fixa habebat in Deo; nihil aliud quam de ipso Deo cogitans, illud Cypriani habens in mente. Cum stamus, inquit, ad orationem cogitatio carnalis et secularis; quando tunc animus id solum cogitat quod precatur: et secundum Regulam B. Benedicti Patris nostri, omni tempore vitam suam custodiebat Monachus, maxime b diebus Quadragesimæ.

11 Proposuit sibi Beatus vir initio cujusdam Quadragesimæ, ipsam totam vigilem in Dei laudibus occupare. Sed non defuit inimicus, invidens desiderio viri Dei. Tot congerit pediculos in ejus vestibus et in carne, quod vix poterat aliud cogitare. Et cum per totam Quadragesimam inauditum bellum circa pediculos sustineret, plus dolens de turbata mente, quam de turbata carne; ipsa die sancta Paschæ in lacrymis resolutus, reputabat illos dies sanctissimos perdidisse. Hæc eo cogitante, tres columbæ subito ascenderunt super eum, una intra manicam ejus dexteram, alia in sinistram, tertia vero in os ejus: et statim multitudo pediculorum ita evanuit, quod videbatur nec signa, nec vestigia remansisse. Mirandis plus miranda succedunt, accedunt fortibus fortiora; nec mirum, quia mirabilis Deus in Sanctis suis, et terribilis in operibus suis. Namque triginta et septem annis numquam jacuit in lecto, numquam prostratus in humo; sed sedendo, vel stando, ad modicum dormitabat; ita quod dicere poterat; Ego dormio, et cor meum vigilat. Et cum sopor furtive quodammodo palpebris accessisset, infremebat spiritu et turbabat se ipsum, memorans illud Salomonis. Cum paululum dormis, paululum dormitabis: et illud Catonis.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto,

Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.

12 Denique macerato corpore, et penitus desiccato, defecerat colluctatio adversus carnem et sanguinem; sed non defuit adversus principes et potestates tenebrarum harum. Nam frequenter videbat montem plenum dæmonibus, qui cum magno impetu in ejus turgurium irruebant. Sed dicebat Vir Dei: In Domino confido, quare dicitis mihi, transmigra in montem sicut passer. Et sic orationum septus [munimine], nullatenus est ab adversariis superatus. Studuit omni sollicitudine vir beatus, omnes de sua consanguinitate ad Dei servitium convocare: quod et fecit, alios mittens ultra mare ad Dominicum sepulcrum visitandum; alios secum retinens, in Christi servitio instruendos; qui post mortem ejus, coadjutores fuerunt portando Tabernaculum Domini, sicut rei probavit eventus. Nam cum in oratione positus, vidisset supra magnam multitudinem hominum, inter quos stabant multi Principes et Magnates; apparuit ei quidam in c veste fulgente, dicens; homo Dei benedic istis hominibus qui venerunt. Et signavit eos signo sanctæ Crucis, cum timore obediens imperanti. Tunc videns inferius quemdam collem petrosum, qui Pretula vocabatur; collem siccum et aridum, petris et dpretulis tantum plenum; et cogitans, quod a Nazareth potest aliquid boni esse; impetravit illum a Comite de Oera e, nomine Berardo. Et exiens homo ad opus suum, et ad operationem suam usque ad vesperam, cepit plantare

D
A. PAULO
CELANO:
crebris lacrymis,

a
attentæ
orationi,

b

infestis
pediculis

E
miraculo
liberatur:

dure cubat,
parum
dormit,

Prov. 6, 10

luctatur
contra dæ-
mones,

F

Ps. 10, 3

multos Deo
lucrat.

c

Pretulam
impetrat

d

e

Divino re-
creatus
promisso,

C

jugi insistit
Psalmodiæ;

Ecl. 13, 19

abstinentiæ
rigidæ,

et in ea
ædificat mo-
nasterium;

A plantare arbores, [extruere] domunculas, et aquas de montis supercilio derivare: et sic ponens terram sine aqua in exitus aquarum, collocavit illuc esurientes et sitientes, et constituerunt civitatem habitationis; seminaverunt agros, plantaverunt vineas, et fecerunt fructum nativitatis: et benedixit eis Dominus Deus noster, et multiplicati sunt merito et numero ipsi Fratres.

visaque
anima ne-
potis per-
egre de-
functi,

13 Stabat vir Dei inter Fratres, tamquam unus ex eis, laborans in fossione a mane usque ad vesperam, et in sero ad consuetum tugurium ascendebat. Nocturnas orationes more solito faciens, videbat Deum deorum in Sion, tamquam in visionis specula matutina: in qua vidit etiam animam nepotis sui, quem ad Imperialem f Curiam longe miserat pro negotiis domus, a corpore migravisse: et Fratribus suis locum, diem, et horam mortis ejus certe nuntiavit, ex quibus multi manent usque adhuc, perhibentes testimonium veritatis. Jam videns tempus resolutionis suæ instare, cogitavit gregem suum Pastori committere, ne lupo oviculas errantes invadens, pastoris solatio destitutas, eas raperet. Et audiens monasterium Casæ-novæ, fama celebrem locum; Fratres commisit eisdem, ut essent sub regula B. Benedicti, et sub Cisterciensis Ordinis instituto.

illud tradit
Ordini Ci-
sterciensi:

Quo facto diabolus, apparens viro Dei, ad suum tugurium revertenti, cum magno impetu conatus est eum terrere, dicens; Male egisti, Placide, male egisti, quia domum tuam aliis commisisti: et fere præcipitavit eum: sed signo Crucis se muniens, fugavit continuo inimicum.

prophetico
spiritu plenus,
g

14 Erat vir sanctus plenus prophetia, et ea quæ de futuris dicebat, non cadebant in terram. Nam quodam die Nicolaus de Fossa g duos filios habens, uno illorum mortuo, ad virum Dei in silva cum magnis doloribus properavit, ejulans et protestans, quod si alter superstes, Joannes nomine, ante patris mortem decederet, præcipitem se donaret. Quem Sanctus increpans de verborum stultitia, et quod esset homo rationalis et sensatus, et verba proderet insensata; vix eum potuit ab hujusmodi verbis cohibere. Et convertens se ad orationem, dixit homini sic clamanti: Vade, Nicolae, et securus esto, quia tu filio tuo Joanne citius morieris, et erit in proximo finis tuus; Joannes vero puer crescet, et coram magnis et potentibus gratia et valore multum valebit. Luce clarius veritas est secuta: pater enim non post multos dies solvit commune debitum; filius vero ad Romanam Curiam vadens, coram Domino Papa et Curialibus bonum locum et gratiam est adeptus. Prophetavit etiam B. Placidus de loco ipso qui Pretula nuncupatur; ubi domus et Ecclesia est translata, quod ipsam Dominus in possessionibus et rebus temporalibus amplificabit, et multorum corda convertet ad ipsum, dicens pauculis Fratribus, qui cooperatores in gratiam secum erant; Non hoc erit impossibile apud Deum; eo quod de impossibilitate et loci altitudine desperare quibusdam Fratribus præ nimia paupertate videbatur: sed hodie impleta est propter rei evidentiam prophetia.

breve[m] pa-
tri, longam
filio vitam,

C 15 Ipse tamen nec paupertate premebatur, nec abundantia tumescebat, ita quod dicere poterat; Sunt mihi pauca satis, sunt mihi multa parum. O felix anima, quæ mundum sic contempsit, quod de mundi gloria nihil accepit! Corpus itaque jejuniis continuis et laboribus sic afflixit, quod, nec ad horam valebat contra stimulum calcitrare. Vinum ut venenum vitavit; et nec aqua, quæ modicum vel nullum nutrimentum habet, voluit saturari; sciens quod ebrietas, mentis inducit exilium, et libidinis provocat appetitum. Non ita faciunt qui ad æquales haustus se obligant potatores; qui nec

ipse absti-
nentissime
vivens,

vino sibi temperant, nec observant jejunia consueta; quos Canonica sanctio reprehendit, et qui quarta et sexta feria non jejunant, videntur cum crucifigentibus crucifigere Dominum, et cum tradentibus tradere Salvatorem. Felix profecto Placidus, miraque nobilitate in dando, sic se fecerat liberalem, quod nec sibi necessarium victum retinens, nec vestitum, omnia pauperibus erogabat, observans illud; Regia, crede mihi, res est succurrere egenis. Et illud B. Bernardi: Si vacuum manum invenerit donorum promptissimus elargitor, erit in judicio importunus exactor.

16 Tempus tandem advenit, quo hic Sanctus properaret ad palmam, in quo expectatio justi lætitia est, et pavor iis qui operantur malum. Et ecce languor grandis parvum intravit tugurium, eumque graviter tormentavit. Cumque ossa ejus et cutis apparuerit, et super ea..... continuo.... febris, medicinas non quærebat, nec fercula delicata. Nam Domina Regalis de Ocre post multos dies, videlicet die sancto Paschatis, misit ei farinulam h cum succo carnis hœdinæ; quam cum comederet, dictumque a latore illi esset, in laudem edulii sibi missi, quod in eo essent carnes hœdinæ, graviter ferre cœpit Sanctus, et tota dies illa in fletum versa est et in luctum. Crescente denique infirmitate, dictum est a Fratribus, et a multis aliis qui eum venerant visitare, quod ad ecclesiam, quam ipse inferius fabricabat, a tugurio i descenderet. Et acquievit homo Dei: et cœperunt ipsum unanimiter deportare. Et elevatis oculis ac manibus in cœlum, cœpit profundius suspirare. Et ecce (omnibus videntibus quit aderant) inauditum miraculum est secutum. Nam in recessu sancti hospitii commota sunt ligna silvarum; et quod voce non poterant, naturaliter, imo supernaturaliter præstiterunt obsequium recedenti, inclinantes se profunde. Flecte ramos arbor alta tensa laxa viscera, et rigor lentescat ille.

extremum
æger,

E
recusat esum
carnis:

discedenti
sese inclinant
arbores,

k
et ipse co-
ram Abbate
expirat.

F
l
m
n

17 Eo tandem ad Ecclesiam deportato, supervenit Robertus, venerabilis Abbas k Casæ-novæ; [qui ejus audita] Confessione, et Missa celebrata, exitum suum Dominici Corporis et sanguinis perceptione munivit: et finito colloquio, familiam domus S. Spiritus cum omnibus suis bonis, plenius ei tradidit; et ejus tutelæ, custodiæ, et dominio commendavit Abbatiam, secundum B. Benedicti regulam ex Cisterciensis Ordinis instituto. Quo facto feria secunda l infra octavam Pentecostes, in vespas intentus orationi, et quasi in extasi positus, levavit manus suas ad cœlum, et in manibus Abbatiss, Domini m Pauli, Domini Dominici, et aliorum qui aderant, inter verba orationis, pretiosam animam suo reddidit factori, qui est benedictus in secula seculorum. Amen. Post hæc, omnes, qui adfuimus, attestamur, et testimonium nostrum verum est; vidimus quamdam resurrectionis gloriam in corpore defuncti. Nam vultus luce clarior existerat, totum corpus vitro purius apparebat, et membra illa occulta n speciem septennis pueri prætendebant. Celebrata itaque Missa, et officio funeris jam peracto, convenit subito tanta hominum multitudo, quod totus mons Pretulæ plenus erat. Convenerunt Clerici cum processionibus et senes cum junioribus: et de propinquis, et contiguis partibus venientes, omnes cum canticis et Christianis honoribus conclamabant: Pater Placide, cur nos deseris? cur nos orbatos dimittis? Et post quatuor dies et noctes, corpus ejus ad tumulum cum jubilo deportantes, invocantes et magnificantes Dominum, de immensis miraculis, quæ faciebat Dominus, per eundem, et in illo quadriduo, omnes aperte dicebant; Visitavit Dominus plebem suam. Igitur anno Domini MCCXLVIII, die XII Mensis o Junii Indictione p septima, S. Placidus,

o p

A S. Placidus, Deo carus, mortem solvit, et vitam invenit; in cuius obitu infrascripta miracula dignatus est Dominus operari. q

ANNOTATA D. P.

a *Salutationis Angelicæ usus apud Cistercienses frequentari hoc seculo 13 in Gallia cæperat, uti docet Mabilio in Præfatione ad sec. v Benedict. num. 120.*

b *Regula 49 sic incipit: Licet omni tempore vita Monachi, Quadragesimæ debeat observationem habere; tamen, quia paucorum est ista virtus, ideo suademus, istis diebus Quadragesimæ omni puritate vitam suam custodire.*

c *Fuerit hic S. Bernardus, vel S. Benedictus.*

d *Pretulæ, per usitatum eo loci methathesim, dicuntur pro Petrulis, diminutivum a Petra, Aprutinis Preta. Hinc loco nomen.*

e *Scilicet anno 1222. Chartam donationis lege apud Ughellum tom. 6 col. 893, in qua et patris sui meminit similiter Berardi de Ocra, et uxoris D. Comitissæ Sibilie: data est autem Charta, tempore D. Honorii Papæ III, anno ejus vii, regnante D. Frederico, D. G. inclito Rom. Imp. semper Augusto, et illustrissimo Rege Siciliæ, per Constantiam uxorem, eadem in Charta nominatam, anno Imperii eorum iii.*

f *Ergo ante annum 1245, quo Fredericus II depositus fuit in Concilio Lugdunensi, et electus pro eo Henricus VII, Landgravius Hassiæ et Thuringiæ: supervixit tamen ille usque ad 1250 exeuntem.*

g *Hinc apparet Fossam a Furconio distinguendam; contra quam aliqui censent, et hujus illam credunt partem unam reliquam esse.*

h *Videtur pastas intelligere, ex farina confectas coctasque, vulgus Maccaroni vocat; moris est autem eas carniū decocto incoqui, quod gustu deprehendere non statim potuit Sanctus: neque necesse est ipsasmet carnes additas intelligere: tunc enim nec gustare quidem voluisset.*

i *Hinc colligo, solitarie ipsum semper, velut Eremitam vixisse, neque titulum unquam Prioris, nedum Abbatis inter Fratres gessisse: quibus verosimiliter Prior suus, ab ipso institutus, erat in cænobio inferiori, iuxta ecclesiam ædificato.*

k *Casæ-novæ Abbatiam Jongelinus unam nominatum. 74 in Pedemontio ad Nuriæ fontem, inter Italiæ monasteria, ex eaque natam vult Aram-bonam in Theatina diœcesi. Sed cum in eadem diœcesi alia invenitur Casa-nova 8 p. m. a Theate, ab Ocra vero 15 distans, ex hac patem natam Aram-bonam. Hic tamen potius credo intelligi aliam Casam-novam ad la cum Fucinum, Ocra distantem p. m. 14 eo quod vicina Celano sit, unde scriptor Paulus.*

l *Ita ecgraphum nostrum, indubitabili transcribentium errore. Amicius in Compendio quintam legit, sed omnino legendum sextam (unde facile fuerit ad secundam scribendum exerrare) patet ex infra notatis anno 1248 et 12 Junii. Isto autem anno, qui habuit Pascha 19 Aprilis, atque adeo Pentecosten 7 Junii, non potuit ejusdem mensis dies 12, nisi in feriam sextam infra Octavam cadere.*

m *Ipsum hic Auctorem intellige.*

n *Amicius; Cujus corpus ita clarum ac pulcrum apparuit, ut speciem septennis pueri præ se ferret. Plus aliquid innuunt et ad eximie castitatis probationem faciunt verba Auctoris: videntur enim declarare, a stimulo carnis æque immunem fuisse, atque est puer septennis, ut, consideranti membra occulta, patebit.*

o *Idem Amicius, Idibus Junii: sed anno 1248 Idus Junii ceciderunt in Sabbatum. Inhæremus igitur antiquiori lectioni.*

p *Hic iterum in numero erratum: scribenda enim fuit Indictio sexta, anno 1248 conveniens.*

q *Totum sequens caput absolvit Amicius hac brevi periodo: Hæc autem miracula post mortem ab eo edita sunt. Undecim a dæmone oppressi liberati. Claudus unus, et alter qui claudus et incurvus erat, sanatus. Cæcus visum recepit. Muta locuta est. Duo lateribus contractis, quidam manu contracta et obliqua, paralyticusque, restituti sunt, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, qui vivit et regnat, per omnia secula seculorum. Amen.*

CAPUT III.

Miracula post mortem B. Placidi facta.

Dominicus de S. a Demetrio, utriusque visus lumine multo tempore jam privatus, sicut tota villa et vicini testabantur; adductus est ad hominem sic defunctum; et eo palpato recepit continuo luminis claritatem. Et hoc signum factum fuit in præsentia Magistri Bernardi de ipsa Villa, et Magistri Nicolai, Dominici Sancti, et aliorum de plebe, qui vicini erant funeri; et omnis plebs, ut vidit, gloriam Deo dedit.

19 Laudonia de Fossa, viginti annis a dæmonio fatigata, adducta est quasi per violentiam ad loculum viri Dei, eo quod tantum invictus dæmon eam magnopere divexabat: et statim sana effecta est, et cum tota plebe laudabat Dominum, quæ obsessa primum blasphemabat. Et hoc factum fuit in præsentia Dominici Bernardi, mariti sui; Nicolai Ægidii, et totius populi de Ocra: qui continuo per præfatum spatium vexatam viderant, et a B. Placido liberatam.

20 Petrus Gualderius de S. Eusanio b, qui decem annis claudus fuerat et c enervatus, ita quod nec deambulare nec cælum videre poterat, ea die ad tantum spectaculum portatus est: statim ut membra ejus tetigerunt corpus Sancti, consolidatæ sunt bases et plantæ ejus, et exivit jubilans et laudans Dominum, et Placidum servum ejus. Et hoc signum factum fuit in præsentia Rogerii S. Eusanii, Bernardi Simeonis, Bernardi Gratiani, et totius populi S. Eusanii, qui illuc venerant, et viderant ipsum sic contractum per præfatum spatium temporis, et meritis B. Placidi erectum, et sanatum ea die in præsentia præfatorum.

21 Maria de S. Eusanio, a dæmonio longo tempore obsessa pariter et vexata, per B. Placidum fuit liberata; et huic liberatione populus de dicta terra Ocra adfuit, qui prius dæmoniacam viderant, et ad memoriam S. Placidi liberatam.

22 Raynaldus de Loculo d, qui pedem per plurimos annos tortum habuit, fortiter claudicans; tactu sepulcri ipsius Beati, fuit restitutus plenariæ sanitati, in præsentia Nicolai de Lucolo, Domini Benedicti de Raynaldis, Joannis Nicolai Gregorii, qui viderant ipsum claudum et sanatum.

23 Petruccia de Cascia, quæ ab infantia sua habuit dæmonium litteratum (qui secundum suam confessionem Tribulus vocabat, et dixit se fuisse in cælo cum aliis, et vidisse sapientiam et altitudinem Dei Patris; interrogatus, quare cecidit; respondit, quod multi cecidimus cum magistro nostro, qui voluit ponere sedem in Aquilone, et esse similis Altissimo. Interrogatus si vellet redire in cælum, dixit: Tardatum est) liberata fuit a Domino meritis dicti Sancti, in præsentia Domini Pauli, qui eam interrogavit, Gregorii Bernardi, Azzonis de Fossa, Joannis Nicolai Bernardi, qui eam dæmoniacam viderant, et S. Placidi meritis liberatam.

24 Paulus, filius Bartolomei de Prætorio, latus paralyticus, sinistrum

D
A. IAVLO.
CELANO

1
Illum inatur
cæcus,

E

1
beratur
energumena,

b
e
erigitur
claudus,

F
curantur,
dæmoniacæ,

d
pes distortus,

puer energumenus,

A sinistrum tempore longo aridum habens, et [veniens] prima die obitus Viri Dei, sanum et incolume reportavit, in præsencia Fortis-Brachii de Fossa, Domini Magistri Benedicti, Joannis Berardi, Domini Berardi, Joannis Ægidii, et Joannis Bernardi : qui eum ipsa die infirmum viderant, et sanatum ad memoriam viri Dei.

dæmoniacus,

e

25 Et quia in variis signis divina munificentia exaltavit famam justi cum laudibus, ita ut remoti populi clamarent a finibus terræ, ac divinam laudem justi. Cola e de Mascio de Valle Siciliana, dæmonem habens gravissimum atque sævum, statim quod tetigit ejus loculum, vel invitus fugatus est ab eo dæmon, in præsencia Jacobi Bernardi et Azzonis Tomassii de eadem terra, qui eum viderant dæmoniacum, et fugatum, ita quod dæmon exivit ab eo; et vomuit lapidem unum rubeum, et folium unum.

muta,

26 Geburga de Corno, quæ longo tempore linguam perdidit et loquelam, adducta est ad corpus viri Dei, tetigit vestimenta, et recuperavit statim loquelam, recte benedicens Deum et Placidum servum ejus. Hoc signum factum fuit in præsencia Domini Pauli Dominici, et Fr. Ægidii, et multorum aliorum hominum.

paralyticus,

B 27 Raynaldus in Calza de Corno, annis novem habens sinistram femur stupidum et infirmum, ad tactum hominis Dei restitutus est pristinae sanitati, in præsencia Gemmæ, sororis Domini Pauli, et Bartolomei.

f
paralytica,

28 Maria de Podio Picentino f latus sinistram amiserat, ita quod per annum nullum sensum habuerat : accedens ad locum hominis Dei, est restituta sanitati, et integre liberata : in præsencia Domini Raynaldi de Corno, Domini Matthæi Bonutii, Domini Teodini, qui viderant eam infirmam, et sanatam meritis ipsius Sancti.

g
energumena,

h

i

29 Sicut calodæmones g nomina trahunt [ab operibus] quæ excreant; ita cacodæmones, ab operibus quæ nequiter operantur, nuncupantur. Nam quidam dæmon qui Cambo h vocabatur, per septem annos vexaverat Palmeriam, filiam Domini Thomasii de Castro i S. Petri; et eam quasi desolatam consumebat : sed statim cum ad memoriam viri Dei deportata fuit, fugatus est dæmon, et ipsa restituta fuit pristinae sanitati, in præsencia Angeli Tubortini, Petri Fratris sui, Domini Teodini de Sinitio, et aliorum, qui viderant eam dæmoniacam, et sanatam per Placidum servum Dei.

manus contracta,

C 30 Petrus, filius Domini Joannis de Rocca de Corno, contractam et obliquam dexteram manum habens ab utero matris suæ, meritis S. Placidi extendit manum, et restituta fuit omnino sanitati; in præsencia Domini Joannis patris ipsius, et Mabilæ de Rocca de Corno, qui viderant manum dexteram sic contractam et sanatam.

k
manus arida,

brachium invalidum,

31 Lucas de Zoto k per biennium manum sinistram habent aridam et contractam : liberatus est meritis S. Placidi, in præsencia Petri de Roma, Tomasii de Odra, et Joannis de Carapelle. Gualderius Joannis de Colvaria, ejus brachium dexterum, genus infirmitatis adeo invalidum reddidit et infirmum, quod nulli parti corporis serviebat. Ad sepulchrum veniens viri Dei, ab omni infirmitate protinus est sanatus, in præsencia Domini Pauli Nigri patris Petri Angeli, et F. Ægidii, qui viderunt eum sic infirmum, per S. Placidum liberatum, et sanatum.

l
dæmoniaca,

32 Timebant dæmones ipsum B. Placidum, et ejus sævitiam. Nam Bona de Bazzano l Tabernaria, per annos quatuor a dæmone agitata, videns quemdam hominem, qui in devotione occulte in bursa portabat de sacco tunicæ viri Dei, intrantem, ut

comederet more hospitis, domum ejus; cœpit garrire et clamare, quare meum intravit hospitium Placidellus? Et cum non posset accedere ad eum, prodidit homo quod occulte portabat; et consuluit quod ad sanctum virum Dei misera mulier properaret. Adducta est, et a dæmonio liberata, in præsencia Domini Dominici, et Fratris Ægidii, et Fratris Pauli, qui viderunt eam dæmoniacam et a S. Placido liberatam.

33 Maria de Saxa, uxor Magistri Dudonis, a dæmonio per triginta annos obsessa fuerat et vexata, tamen non erat publice per contradam publicata; sed publicata fuit per quamdam aliam dæmoniacam, quæ illi dixit, statim ut eam vidit : Quare venisti? Male venisti : et cœperunt simul garrere. Veruntamen, dixit, liberaberis ad specum ejus, et ego ad tumultum liberabor; quod quidem ita accidit, in præsencia Domini Angeli Tubortini, Blasii de Popeto, Gualdericii de Piscaria, Tomasii Domini Joannis Petitti, qui eam viderunt dæmoniacam, et sanam.

34 Gemma Jacobi, per multa tempora ad terram, quasi animal, incurvata; erecta est precibus et meritis dicti Sancti, coram Nicolao Blasii, Vanne Pauli, Joanne Clementis, et Ventura, qui eam viderant infirmam et sanam.

35 Maria de Saxa, fuit adeo incurvata, quod depresso inter genua capite, membris omnibus destituta, ambulare non poterat, nec sedere. Præsentata fuit ad tumultum viri Dei, et sanitati continuo restituta, ita quod domum propriam gressu celeriter regressa. Et hoc factum fuit in præsencia Joannis Barboni, Raynaldi patris sui, et Petri Gualderii : qui viderunt eam sic infirmam, et meritis B. Placidi liberatam.

36 Thomasia de Coporciano m, quæ brachium sinistrum quasi perditum habebat, sanum recepit ad memoriam dicti Sancti, in præsencia Domini Dominici, et Joannis a Caporciano.

37 Petrus puer de Bazzano, qui sensum brachii dexteri amiserat, sanum recepit ad memoriam dicti Sancti, in præsencia Domini Joannis Nicolai, et multorum aliorum.

38 Tadaeus de Caporciano, qui brachii dextri sensum amiserat et valorem, sanum recepit et firmum, ad memoriam viri Dei, coram N. Archiepiscopo S. Fabiani, Jacobo de Pizzulo n et Paulo, Canonice ejusdem ecclesiæ : qui viderunt sic infirmum, meritis dicti Sancti liberatum.

39 Benedicta Roberti, inclinata multis annis, et penitus curvata, ad locum viri Dei portata, erecta et sanata est, coram Matthæo Raynaldi, Nicolao Cantalupi, et Roberto ejus patre.

40 Jacobus Joannis Ginolfi de Planella o, per decem annos cruribus, et brachiis, et quasi toto corpore curvatus in domo sua jacuit contractus : et statim cum deportatus fuit ad sepulchrum viri Dei, extensus est velociter, et sanatus; qui sine adminiculo ad propria remeavit, in præsencia Domini Guilielmi de Poldano, Goffredi ejus filii; Simonis Matthæi, Dominici Riccardi, qui viderunt sic infirmum et sanatum meritis hujus Sancti.

41 Nicolaus Tomasii de Ofaniano per triennium in lecto jacuit, manibus et pedibus, et toto corpore contractus, qui nec ambulare poterat, nec sedere; statim quod fuit adductus ad memoriam viri Dei, fuit plenarie liberatus, in præsencia Domini Juliani de eadem terra, qui viderat eum sic infirmum et sanatum.

42 Et quia idem Sanctus septiformi gratia Spiritus sancti fuit plenus, septem dæmoniacas die Dominico quinta p Julii liberavit : et quæ similiter fortuito casu venerunt errabundæ, liberatæ cum gratia

annis 30 obsessa,

uti et alia:

incurva una

E

et altera.

m
brachium inutile semel

et iterum

ac tertio :

n

F
mulier incurva;

o
paralyticus unus

et alter,

dæmoniacæ septem.

p

A gratia ad propria recesserunt : quarum nomina , præ nimia frequentia miraculorum , quæ omnia in hac pagina non sunt conscripta, non potuit scriptor memoriæ commendare. Hoc signum factum fuit coram Fratre Ægidio, D. Dominico Tomasio, Domino Joanne Petitto, qui viderunt eas dæmoniacas, et sanas.

Laus Deo, et B. Placido.

ANNOTATA D. P.

a Vulgo Domitrio, ad lævam Aterni fluminis, 3 p. m. Oera distans. Est et San-Mitrio in Appennino prope Celunum.

b S. Eusanius M. colitur 9 Julii, Parochia ab eo nuncupata, vulgo San Sano, immediate supra dictam Domitrii villam jacet.

c Amicius videtur legisse, incurvatum.

d Vulgo Lucoli, in ipso Apennino, Oera distans 6 vel 7 p. m.

e Id est Nicolaus : sed Valem-Sicilianam non habent Tabulæ.

f Nec hoc Tabulæ exprimunt, haud longe tamen quærendum puto.

B g Calodæmones. 1. bonos Angelos, α καλὸς pulcher, bonus, dicuntur hoc loco ; sicut Cacodæmones α κακὸς malus ; δαίμων enim Græco Spiritum significavit, notione ad bonum et malum indifferente. Sic Orpheus Poeta in suis ad Deos hymnis, omnes honoris causa Dæmones nominat.

h Α Κέρων, cesso potius dictus videtur hic dæmon, velut Otii suator ; (nam Græce voces aut integræ aut corruptæ multæ istis partibus usurpantur) quam a Cambio, permuto.

i Castrum S. Petri unum 7 p. m. ab Aquila ; alterum eodem tractu, media inter Aquilam et Hadriam via, utrimque distat p. m. 12 aut. 13. Est et aliud ejusdem nominis oppidum, haud procul Submona, ab Oera vero ad 20 p. m. distans.

k Zotto, non invenitur in Tabula, neque Colvaria mox nominanda : et aliæ quædam infra.

l Bazzanum hoc, diversum reor ab iis, quæ sunt in Marchia Tarvisana et territorio Cremonensi ; puto autem in Aprutio requirendum.

m Caporcianum distat Oera 7 p. m.

n Pizzoli ab Aquila distat in Boream 5 p. m. Sed an hic sit ecclesia S. Fabriani, cujus Archipresbyter N. et Canonici hic citantur testes, non divino.

C o In tabulis Pianola, intra Apenninum, Oera distans 4 p. m.

p Idem annus 1248 quo B. Placidus obiit, post Bissexturn Aprilis currebat sub littera Dominicali D, adeoque proximam a morte quintam Julii habebat Dominicam ; nec rediit concursus idem nisi anno 1254 et 1265. Mihi verosimile est, omnia hactenus relata miracula contigisse intra tres primas hebdomades : neque hic desisse Scriptoris diligentiam, sed annis adhuc aliquantis per ipsum vel alios continuatam ; eorum tamen nihil nunc superesse : quia Vita hæc scripta sit eodem mense Julio ; et ejus Compendiatori Amicio cura nulla fuit miracula distinctius referendi ; forte nec supererant alia quam quæ Paulus scripserat.

APPENDIX

De hodierno corporis et ecclesiæ statu.

I Illustrissimus Dominus Josephus Caprini, cujus beneficio Vitam hanc dedimus, in suis ad nos litteris, quas

Aquila dedit XII Maji MDCXC, rationem reddit duplicis D sui ad loca hic memorata excursus, eo fine suscepti, ut AUCTORE D. P. quam accuratissime nos posset de rebus omnibus informare. Sic ergo orditur. Ecclesia S. Spiritus de Oera in saxoso colle consistit, unde et Pretola id est Petrola locus dicitur. Hactenus bene conservata tenetur, licet extinctus sit conventus, una cum aliis multis justo minoribus, ex Decreto Innocentii X. Sub altari majori conservantur Reliquiæ S. Placidi, magno cum decore et veneratione, intra arcam ferream, quatuor seris clausam ; qua continetur alia, serico Damasceno obducta. Inter illas etiam censeantur calcei ipsius Beati, quibus infusa aqua, potanda præbetur iis diebus, quibus ipsæ Reliquiæ ostenduntur ; Feria scilicet secunda, tam Paschali, quam Pentecostali. His etiam diebus agitur festum solenne, et ad populum undique affluentem habetur sermo de laudibus Sancti. Eum dicturo, solet exhiberi Vita quam misi, quamque postea inveni etiam Fossæ, proximo Ocræ oppido, non solum Latinam, sed etiam Italice redditam, ad usum et devotionem idiotarum, per eum qui anno MDCXXXVIII fuerat ad dicendum invitatus ; utramque autem inveni manuscriptam.

44 Per ecclesiæ parietes, ex utroque majoris altaris latere, expressa picturis cernitur tota S. Placidi Legenda, digestaque in tabellas quatuordecim : quarum seriem et argumentum cognoscere licet ex cujusque Epigraphe Italica, hoc quem Latine reddo ordine.

i B. Placidus, adhuc puer et gregem pascens, donabat panes suos pastoribus.

ii Litterarum discendarum cupidus, a Scholariis docetur Psalterium memoriter recitare.

iii Adolescens peregrinatur in Galiciam ad S. Jacobum.

iv A peregrinatione redux, singulari, cum patientia sustinet quinquennium infirmitatis.

v In silva Pretularum Ocræ apparuit ei Dominus, tradens ei chartam quamdam, et sensum ejus aperiens.

vi Pediculis oppleto apparent columbæ duæ, ipsumque ab iis liberant.

vii Fabricatur ei capella sancti Spiritus in loco territorii Ocrensis, Pretula nuncupato.

viii Regressus ab itinere ad S. Michaellem, in Monte-cornu sumit habitum religiosum.

ix Tentatus a muliere quadam, fugit in speluncam desertam supra Casentinum.

x Orationi vacans, et impudicis cantionibus mulierum Casentinensium fatigatus, fugit versus Oeram.

xi Sacerdote quodam per aspera illa loca lapso atque mortuo, recipit se ad silvam Pretularum Ocrensium,

xii Senio et morbo fractus, deportatur in capellam silvanam, inclinantibus sese in transitu arboribus.

xiii Spiritum reddit inter brachia Abbatis Casænovæ.

xiv Religiosis Reliquias monstrantibus, sanantur omnis generis infirmitates.

45 Ad eundem parietem insuper expressa coloribus cernuntur miracula sequentia, in hunc modum subscripta. Liberat membris mutilum. Liberat cæcum. Liberat mutilum et distortum. Liberat energumenum. Liberat mutilum. Mutam loqui facit.

DE S. JOANNE A S. FACUNDO,

ORD. EREMITARUM S. AUGUSTINI PRÆSBYTERO,

SALMANTICÆ IN CASTELLA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

§. I, De Sancti ætate, et Joanne a Sevilla, primæ Vitæ scriptore.

MCCCCLXXIX.

Augustiniano-
rum Conven-
tus Salmanti-
cæ,illustrum
viro-
rum
parens,et Sanctorum
duorum Joan-
nis ac Thomæitem B. Joan-
nis a SevillaVita nuper ex
Hispanico
Teutonice red-
dita,et hic ex Teu-
tonico Latine
danda.

Salamanticæ, vetusta Castellæ ad Tormen fluvium civitate (quam toto orbe celeberrimam reddidit erecta vel restituta principio seculi xv Studio-
rum Universitas) erat jam inde ob anno MCCII dedicata S. Petro ecclesia. In hujus possessionem anno MCCCCLXXVII inductus Ordo Eremitarum S. Augustini, Conventum ei, ab hoc sancto Doctore nominatum, ad-
junxit. Hic ad veteris observantiæ normam reductus anno MCCCCLIII, tanta virorum præstantium copia abundavit, ut Ægidius d'Avila, in suo Theatro Eccle-
siastico anni 1618, exinde progressos numeret duode-
cim Confessores, sanctimonia illustres; octo, Ar-
chiepiscopali aut Episcopali dignitate fulgentes; tres, a sacris Regum et Imperatorum Confessionibus; sex, a concionibus eorumdem; viginti quinque Provinciales, duos Religiosorum Reformatores, decem et septem Scriptores, et quatuordecim publicos in Academia Salmantina Professores. Inter duodecim Confessores, quorum plerisque citra publicum
illum cultum, privata dumtaxat civium ac fratrum pietas Beatitudinis titulum adscripsit; ad altiore ceteris gradum venerationis ecclesiasticæ jam pridem ascenderat, Joannes a S. Facundo, licet annis xxxii, post se juniorem S. Thomam de Villanova Sanctorum Catalogo solenniter adscriptus; decimo autem a suscepta reformatione anno in eundem Conventum receptus, ac sancte mortuus, annis XLVIII prius, quam illuc prædictus S. Thomas ingrederetur.

2 De hujus Joannis antiquo cultu, non solum certos nos reddit Vita cum miraculis, circa annum MCCCXC-VIII, Hispanice scripta, a vix inferioris sanctitatis viro, eodemque Vicario Generali, Fr. Joanne Hispalensi, sive a Sevilla, in ordine ad canonizationem sollicitandam, mediante Magno Hispanicæ militiæ (ut nominabant) Capitaneo, Gundizalvo Fernandez de Corduba. Huic nempe Joannes iste novem de eo argumento Epistolas scripsit, quas Historiæ prædicti Conventus, anno MDCLII vulgatæ, a pag. 57 ad pag. 72 inseruit Thomas de Herrera, jam ante in hoc tomo pag. 392 laudatus ob insigne aliud opus, octennio citius editum, sub titulo Alphabeti Augustiniani. In tali historia repertam tantæ auctoritatis Vitam, eo quo celebrata Canonizatio fuit anno in Belgicam nostram vertit Fr. Antoninus de Witte, Conventus Bruzelensis inquilinus, quam suam versionem cum habere nos benigne fecisset, unde Latinam formarem; excusavi non esse moris nostri, ex alia quam qua quid scriptum est lingua versiones adornare: cum verissimum sit quod vulgo dicitur;

Pariis ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Verum is, nescio qua de causa, obstinaverat animum ne librum Herreræ a se dimitteret usque Antuerpiam; et ex Hispania petitus alius missusque nobis, tempestate periit; postulabatur autem ad prælum Vita. Placuit igitur bono viro, sancte asseveranti verbotenus a se redditum quid ab Herrera impressum reperit, majorem habere fidem, quam ipse mihi; et ex Belgica versione Latinam dare; in qua, si quid reperiatur minus recte

positum, et originali Hispanico haud satis conforme; id corrigendam expectet Lector in supplemento, cum alterum libri prædicti exemplum ab Hispanis acceperimus.

3 Ad auctorem Vitæ Joannem Hispalensem redeo, de quo ex antiquo Professionum libro sic scribit Herrera: Ipse est Vicarius generalis, eorum scilicet qui Reformati dicuntur, et qui scripsit Vitam S. Joannis de S. Facundo. Valaurius, infra laudandus eidem addit cognomen de Oroseo: de eodemque sic loquitur ejus Belgicus Interpres. Cum ab eo scripta Vita, in ordine ad canonizationem B. Joannis a S. Facundo, præsentenda Romæ esset; oblata est pariter, ad fidem firmandam, Vita ipsiusmet Joannis Hispalensi, non antiquitus scripta (talem enim nullam invenit Herrera, in isto Salmanticensi Conventu aliquamdiu commoratus, et operi suo colligendo intentus) sed recens compilata: qua lecta, Clemens Papa VIII dixit; Quando pro Joanne Sahaguntino ita satagitur, cur non pari diligentia laboratur pro Joanne de Sevilla. Fieret id profecto, si paria pro utroque extarent documenta. Sed discrimen est ingens: hujus enim posterioris Joannis, si quis olim cultus fuit, totus evanuit; et fuisse aliquem non præsumitur, nisi ex benigna conjectura, eaque ancipiti.

4 De ea sic legitur apud Herreram: Extabant in sacello S. Laurentii, cœnobii Salmanticensis, ossa pii cujusdam viri recondita: quæ anno MDCV, cum ego Salmanticæ degerem, et altare in meliorem formam reduceretur, lucem viderunt; sed quæ erant intus in scheda descriptæ litteræ, evanescente charta, evanuerunt. Varia et confusa fuit seniorum traditio.... Nos pretiosa pignora, inter Deiparæ et Nicolai Tolentinatis sacella reposuimus, et hoc litteris aureis lapidi insculptum elogium addimus, Piæ mortalitatis exuviae, ignoti Augustiniani Fratris (quem antiqui nostro ævo Patres Vener. Fratrem Joannem de Sevilla, vel devotum Fr. Martinum de Extarrono, utrumque virum sanctitate eximium, et hujus Salmanticensis cœnobii Alumnum et Præsulem censuerunt) teguntur hoc lapide. Latuere olim sub ara ipsa altaris, D. Laurentio sacri, usque ad annum MDCV, in quo reperta, dedere ingentia vestigia pietatis, qua prisce illi Patres venerabantur Reliquias sanctissimi hujus viri; cujus ossa, et minora alia pignora, Christo in Eucharistia latenti supposuere, ut vel sic haberet Filius-hominis, ubi caput suum dulciter reclinaret; huc translata anno MDCXXXVII futuram immutationem expectant.

Scriptoris
sanctitas a
Clemente 8
laudata
Eejusque vel
similis alterius
ossa an.
1505 inventa
sub altari,

F

fuerunt trans-
lata 1637,

§. II. Qua ætate S. Joannes Salmanticam ac deinde ad Habitum venerit.

In ea Vita, quam a Joanne Hispalensi epistolatim deductam dixi, ut ea quidem nunc habetur (nam originalia MSS. nusquam reperiuntur amplius) num. 40 expresse dicitur, ad Habitum susceptus Sanctus anno

Is qui an.
1463 suscepit
Habitum

MCCCCLXIII

A MCCCCLXIII, et sequenti ad Professionem : quod iterum
et in eo obiit 1479
asseritur num. 29, et additur, quod vixit in Religione
ad sedecim vel septendecim annos, donec vita ex-
cessit anno MCCCCLXXIX. Spatium ætatis totius nus-
quam exprimitur : quod magna auctoritas nec leviores
rationes majus facere suadent, quam scripserunt Epita-
phii recentioris auctores, anno vitæ XLIX defunctum
asserentes; unde consequens foret, natum esse anno
MCCCCLXXX, quod interpretes Belga ex Castelbranco an-
notavit. Verum tam exigua morientis ætas, nequit con-
sistere cum ea quam habuisse Sanctum oportet, quando
tredecim annis ante sumptum habitum Salmanticam
venit anno MCCCCL, jam Sacerdos et celebris conciona-
tor. Hoc tamen tredecim annorum spatium expressime
notat vita Hispanica recentior, quam vulgavit Fr. Au-
gustinus Antolinus, ejusdem Ordinis Provincialis,
et in Universitate Salmanticensi ad sacræ scripturæ
prælectiones Cathedriticus, postea Civitatis Episcopus,
ac denique Archiepiscopus Compostellanus : qui eam Vitam an. MDCV dedicavit D. Francisco de
Sandoval, Lermæ Duci. Etenim ex ea cap. XI colli-
gitur, tempus, quo Sanctus in Collegio S. Bartholo-
mæi vixit, quatuor circiter annorum fuisse; idque his
verbis. Ingressus in Collegium fuit Sanctus anno
MCCCCL, XVI Februarii : postquam autem inde egres-
sus est, mansit in civitate Salmanticensi quasi de-
cem annis, sicuti referunt Cardinalis Antonianus et
vir sanctus Joannes de Sevilla : deinde sumpsit ha-
bitum Augustinianum anno MCCCCLXIII, sicuti constat
ex ejus professione.

B MCCCCL, XVI Februarii : postquam autem inde egres-
(uti cum An-
tolinio
6 Hactenus Antolinus, a quo allegati scriptores
duo, alter cœvus, alter scribens anno MDC, de quo in-
fra, si solum meminerunt commorationis Salmanticæ
indefinite, neque annum recepti ad Collegium Sancti
notarunt; tota fides istorum XIII vel XIV annorum, re-
solvitur in alia monumenta quæ habuerit et secutus sit
Antolinus, nec ipse tantum, sed alii quoque. Etenim
eodem tempore quo ille, eademque in civitate Salm-
anticensi, scribebat et edebat suam Salmanticensem histo-
riam Ægidius Gonsalvus d'Avila, cui ex Joanne
Hispalensi aliisque sui temporis notitiis intexuit vitam
B. Joannis Sahaguntini; finiens quidem cum prædicto
Epitaphio, sed tamen diserte affirmans pag. 384, quod
egressus Collegio, decem annis habitavit cum Cano-
nico quodam Petro Sancio. Eodem etiam tempore
Hispanico carmine scripsit Julianus de Armendaris :
qui licet etiam ipse Epitaphio prænotato deceptus, na-
tum Sanctum dixerit anno MCCCCLXXX, commorationis
tamen Salmanticæ tempus ante ingressum, idem quod
Antolinus definivit : sicut etiam idem definit D. Fran-
ciscus Ruiz de Vergara, in Vita D. Didaci de Anaya
Archiepiscopi Hispalensis, cap. 20, ubi recensentur
præcipui quique qui floruerunt in Bartholomæano Col-
legio per ipsum fundato, et pag. 106 ponitur elogium
S. Joannis.

C 7 Interim ætas minor ea, quam exigit tot scripto-
rum consensus in definienda mora Salmanticensi, ex-
primitur etiam sub effigie, quam, ut genuinam ex pro-
topypo, Petrus a Mariz Lusitanus ex pietate vovit,
Olisipone XV Martii anno MDCIX, et sculptam præfixit
prolixissimæ suæ de S. Joanne Sahaguntino Historiæ
prænominate Duci Lermæo dedicatæ. Et ille quidem
in progressu cap. 16, allegans ex Antolinio Chronicam
Collegii, ubi annus receptionis notatur MCCCCL; satis
vidit fieri non posse, ut tunc Salamanticam Sanctus
venerit, jam antea ordinatus Sacerdos, nisi contra
Canones id factus sit annos dumtaxat novemdecim na-
tus; non tamen satis animorum habuit, ut eo argu-
mento motus quidquam mutaret, quamvis cap. 3 præ-
misisset, annis omnino sex in Episcopio Burgensi vixisse
Joannem, priusquam illuc se provehi pateretur. Quid
ergo? Mavult Antolinum vocare in suspensionem er-
roris, ne 1450 legerit pro 1460 vel alio intermedio

Junii T. III

anno. Sed Antonium nihil perperam legisse, certis-
simus testis, ipsamque Collegii Bartholomæani Chro-
nicam præ oculis habens Vergara, irrefragabiliter probat.
Prudentius fecit, et de anno Salmanticensis migra-
tionis omnino tacuit is, qui ex Processibus ad Canoniz-
ationem adductis, ipso hujus anno, Italice collegit
ediditque Vitam Jacobus Antoninus Valauri, Theo-
logiæ Doctor, et ad S. Hieronymi de Caritate Pres-
byter Romæ. Dissimulato autem nodo isto, idem
Velaurius absque scrupulo annos ætatis XLIX Joanni
definivit, de quibus tamen ante paucos annos nihil defi-
nitum fuisse, suo silentio satis indicat Antolinus, fide-
lissimus scriptor; utpote nihil asserere præsumens quod
in antiquis scripturis non repererit; sed per solam tra-
ditionem accepta libere adducens in suspicionem fictio-
nis, sicut infra apparebit. Habet ille cap. 38 Latinam
inscriptionem, infra referendam num. 37 Actorum
prolixiorum; non habet Hispanicam, una cum illa
positam anno MDLXX; utique dubius de ætate, quæ in
Hispanica, non in Latina exprimitur.

8 Ceterum Auctores illi, populari scribentes lingua,
merito abstinerunt, a Chronologicis scrupulis, coram
vulgo indiscreto proponendis; ne ex uno, qui forte per
decursum temporis obrepit errore, præjudicium crearetur
historiæ reliquæ; et hoc ipsum valere potest, ad ex-
cusandum Interpretem Belgam. Nobis, ad Eruditorum
satisfactionem et historiæ illustrationem intentis, non
licet talia, utcumque vellent aliqui, dissimulare; nec
veritatis amantibus grave id esse solet. Certe Societas
nostra (ut jam alias insinuare memini) grater accipit,
in nostri S. Francisci Xaverii ætate deprehensum a Petro
Possino errorem corrigi, et decennio juniorem demon-
strari, quam fuerat eatenus creditus. Cur igitur timeam,
ne Ordo Augustinianus ægre ferat, si indis-
cussam hactenus sui S. Joannis ætatem, decennio sal-
tem majorem nitar demonstrare, quam recentiores tra-
didere, antiquiora certioraque secutus monumenta? Dico
igitur, anno MCCCCLXIX, aut etiam citius, natum illum,
atque in patria sua Grammaticis ac Dialecticis artibus
instructum, vicennem circiter venisse Burgos; et in
familiam Episcopalem admissum, annos aliquot, puta
quinque vel sex, Decretorum studio ac Theologicis prin-
cipiis impendisse ibidem, prius quam Sacerdotio initia-
retur, annos saltem XXV natus. Tum cœpisse ad popu-
lum verba facere; nec nisi confirmata fama egregii sui
in dicendo talenti, transisse Salmanticam, jam trice-
narium, eoque majorem, anno MCCCCL; receptumque
inter Collegas Bartholomæanos, acto apud ipsos trien-
nio, sumpserit gradum Baccalaurei, ac porro decennium
impenderit habendis concionibus promovendisque Theo-
logicis suis studiis; adeoque ad Ordinem venerit annos
saltem XLIV : quæ justa ætas fuit gerendis, mox
ab ipso novitiatu muneribus Magistri novitiorum, aliis-
que, de quibus per decursum historiæ agetur.

9 Ita Sanctus obierit circiter sexagenarius; aut etiam
eo major annis quinque; si suspicari velis, annorum
XLIX fuisse cum venit ad Ordinem : per errorem autem
factum, ut quos annos numerabat cum seculum dimisit,
eos diu post habuisse putaretur, cum abiit ex hac vita;
et tunc censi posset, annis circiter quindecim Burgis
commoratus, antequam venerit Salamanticam; tanto
jam aptior rebus magnis agendis, quanto ætate et ex-
perientia provecior.

§. III. De cultu S. Joannis, paulatim promo-
to usque ad Beatificationem et Vitæ tunc
scriptis, ac demum secuta Canonizatione.

De S. Joanne Sahaguntino (ut ex vulgi usu cogno-
men sumam) certiora sunt præter annos ætatis omnia.
Non enim solum constat, mox ab obitu ejus cæpta pa-
trari miracula, ejusque intercessionem ad sepulcrum
invocatam a quam plurimis; sed etiam anno post nono,

D AUCTORE D. P.
an. æt. 49
natus 1429:

sed dicendus
erit, saltem
decennio ma-
jor fuisse,
E

ideoque sub
an. 1419 na-
tus,

Sacerdos fa-
ctus circa
1445,

F

Salmanticam
migrasse anno
1450,

et forte an.
æt. 49 Ordi-
nem ingressus.

Miraculo an.
1488 notari
cæpta:

A *Christi MCCCCLXXXVII, sub attestazione Notariali descripta fuisse, sicut eorum pleraque Scriptor Joannes suis oculis vidit. Huc autem respicere videtur Herrera cum ait; Formati sunt de vita et miraculis Processus anno MCCCCLXXXVIII; sed dubito, an alio, quam jam dictum est, modo. Certius id videtur asseri annis MDXXV et MDXLII: qui processus utinam adhuc habeantur, notitiam nobis daturi plurimum, per dimidium istud seculum factorum miraculorum. Illis autem rite confectis et signalis, auctoritate Ordinariorum ut par est credere (fuerunt autem hi D. Franciscus de Bobadilla, et Rodericus de Mendoza) Actum de ejusdem in Sanctorum Catalogum relatione anno MDXLV et MDL, quando S. Thomas de Villanova, ejusdem Salmanticensis Conventus alumnus, factus Archiepiscopus Valentinus, serm. 2 de Sacramento altaris, de Joanne nostro loquens; qui hoc tempore, inquit, miro populi Salmanticensis studio egregiaque pietate, ob innumera quæ continenter ab eo eduntur miracula, colitur. Actum est autem sub Paulo III; et hoc decedente, progressum in causa sub MDLXXIV, LXXV et MDC, idque tandem a Sede Apostolica obtentum, ut Beatorum numero adscriberetur Joannes. Indultum quoque fuit die XIX Junii anno MDCI, ut die XII Junii in cœnobio Salmanticensi, a Fratribus Augustinianis, una cum Collegialibus, Capellanis, et Personis Collegii maximi S. Bartholomæi, quotannis de eo divinum Officium ageretur. Extensus postea favor ad provinciam Castellæ; deinde, ad preces Philippi III Hispaniarum Regis, ad universum Ordinem Augustinianum litteris datis Tusculi, die XV Octobris, anno MDCIII; tandemque ad oppida Cææ et S. Facundi: quæ omnia Clementis VIII indulta fuere.*

B *et 1551 Beati-
ficatio facta,*

*Processus cœ-
pti an. 1525,*

resumpti 1545

11 *Eodem tempore, scilicet exæunte seculo XVI et ineunte XVII, Vitam ex Joanne Hispalensi sumptam in justis libri formam extenderat, Fr. Augustinus Antolinus supra laudatus; additis nonnullis certo sibi compertis, de actis ante mortem, et pluribus de gestis post mortem. Sed Vitam illam non nisi Provincialis factus in lucem edidit anno MDCV. Decimo autem post anno, Christi MDCXV, ex Hispanico in Italicum conversam illam Bononiæ edidit Fr. Paulus Fraxinelli, Augustinianus et publicus sacræ Theologiæ Lector in ista Academia; nihil aliunde addens, imo nec sciens forsitan, quod ejusdem Beati Historiam Ulissippone, per varia pia ac curiosa parerga, in volumen, bene grande extenderat, et anno MDCIX vulgarat Petrus de Mariz, Presbyter Lusitanus: cujus nobis, in iis quæ ex se addit, tanto minor quam Antolinii auctoritas est, quanto longius a fontibus genuinis absuit. Et hi quidem ejus temporis, quos vidimus, Auctores sunt. Citat autem Antolinus etiam Silvium Cardinalem Antonianum; qui patria Romanus, anno MDXCII. Purpura donatus a Clemente VIII, prius obiit quam scriptam a se Vitam Marizius efferret in lucem. Cum ergo dicatur Antonianus, multa et pedibus illigata, et soluta oratione scripsisse, nonnullas etiam orationes edidisse, credibile est, harum unam in Beatificatione ipsa Romæ dictam excusamque, quam habuerit Antolinus et cap. 33 citat sub titulo Vitæ Latinæ. Hanc quoque nobis gratum esset videre; si forte is ex Processibus eatenus productis, neque ad nos facile perventuris, aliquid hauserit Antolinio præteritum.*

C *Latine a Card.
Antoniano,*

*Lusitanice a
Marizio;*

12 *Marizius etiam laudat identidem Cantica, quibus Julianus de Armendariz eundem Beatum celebravit. Hanc Salmantinum origine in Bibliotheca Hispana Nicolai Antonii legimus, populari carmine Pinciæ edidisse anno MDCIII, Elogia S. Joannis Sahaguntini: sed frustra dubitat Nicolaus, sitne hoc aliud opus a Vita, quam simili carmine Romæ edidit anno 1611; alias enim Vita illa posterior esset Marizii opere. Habemus nos Vitam illam in decem Cantica divisam, et Barcinone recusam anno MDCXXII, quam Dux Alcatæ,*

*Carminē Hisp.
ab Almendari*

Regius Locumtenens, testatur Salmanticæ prius excusam fuisse; secunda fortassis editione; nam prima omnino videtur curata Vallisoleti (Pincia hæc veterum fuit) ibi enim approbata legitur anno MDCII. In hac præfatur Auctor, omnia a se composita fuisse postquam convalesceret ex venenoso quodam accidente, cui per annos octodecim tolerato, nec in Hispania nec in Italia remedium apud medicos eo consultos inveniebatur; stimulos autem sibi ad opus prosequendum additos, eo quod Salmantina civitas patria sua Patronum Joannem haberet; hunc autem ea sibi elegerat anno MDCII, VIII Junii. Non longi igitur laboris opus fuit, et bienno citius luci datum, licet eodem compositum tempore, quo suum composuit Antolinus.

13 *Habemus ergo præter Joannem Hispalensem, jam tres Auctores, ex quibus, sed præcipue ex Antolinio, Vitam sancti Gallice scripsisse se profitetur Georgius Maigretius, Prior Augustinianorum Tornacensium, et S. Theol. Doctor Lovanii, quam ille edidit Tornaci decem annis ante Italicam editionem Fraxinelli. Quartus Maigretio Auctor, non potest videri Hieronymus Roman, quamvis hunc quoque alleget Marizius, ut qui vitam S. Joannis inseruerit suæ Ecclesiasticæ Historiæ Hispaniæ: hanc enim aliaque plura ejus MSS. numquam edita possidebat, eo sub annum MDXCVII mortuo, Antolinus, qui transcriptam inde Vitam potuit Marizio commodasse. Quartus ergo Maigretio fuerit Joannes Marietta Dominicanus, qui Parte 3 suæ Historiæ Sanctorum Hispaniæ pag. 67 brevissimam B. Joannis Vitam inseruit, et Conchæ edidit anno MDXCV, allegans in margine quemdam Zamam, ex cujus lib. 14 cap. 26 ipsum acceperit, sed Bibliothecæ Hispanæ auctori Antonio Nicolai ignotum; quem tamen haud multo seniore Marietta fuisse existimem. Maigretii vero librum, Latinum fecit et anno MDCXXV Antuerpiensibus typis vulgavit Nicasius Baxius, cœnobii Augustiniani Vicarius. Adde his elogium insertum Vitæ D. Didaci de Anaya supra laudatum num. 6: prodit autem liber iste Madriti anno MDCLXI: cujus Auctor D. Franciscus Ruiz de Vergara et Alaba, intitulatur Eques militiæ S. Jacobi et Regiæ Majestatis, cui inscribitur in supremo Castellæ Senatu consiliarius.*

14 *Hic prædictum elogium simul et librum suum ornaturus, non solum præfixo in fronte libri S. Bartholomæo, hinc inde apposuit B. Joannem Sahaguntinum et Alfonso Tostatam, in habitu Collegiali; sed insuper illum sculpendum sic curavit integro in folio, cum titulo veræ effigiei. Verum cum eo recipere illam et exhibere non audeo, visa ibidem effigie Philippi IV, a vulgo notissimis vultus regii lineamentis tam diversa, ut ejus sculptori nihil credere quis vellet de cujusquam similitudine. Nihilominus audeo fidere effigiei, quam Antolinus editæ a se Vitæ præfixit; qui enim non in veteri Ordinis habitu, sed recentiori et suæ ætati accommodo Sanctum expressit, credi non debet ex antiquo prototypo illum accepisse. Marizius aliam, vultu et habitu dissimillimam, ex voto, ut ait sculpendam curavit, cum hac epigraphe: Sancti Joannis de Sahagum vera effigies, seu potius Archetypon. Hujus ergo ectypon, ad formam minorem restrictum, accipe. Patere etiam ut num. 6 prolixioris Vitæ, expressurus Sanctum in veteri habitu Collegialium Bartholomæanorum, apud Vergaram inveniundo pag. 52, eadem lineamenta referre sculptorem jubeam.*

*ex quibus et ex
Marieta, Gal-
lice scripsit
Maigretius,*

E

*Latine a Ba-
zio redditus;*

*prædictis
etiam usus an.
1661 Vergaria.*

addita effigie,

F

*sed verisimi-
liorem aliam
hic damus:*

ac tandem
an. 1690,
Valaurius ex
Processibus
Italice.

B 15 Herrera, suum B. Joannis elogium sic finit : Faxit Deus, ut virum, tantis meritis illustrem et tot miraculis clarum, post tot annos debito honore decoratum, colat Ecclesia, quæ Sanctorum numero ditescit, exemplo augetur, et gloria illorum exultat. Ita ille in suo Alphabeto Augustiniano, quod sexto demum anno postquam fuerat ceptum imprimi, Christi MDCXLIV, absolutum habemus. Plures ejusdem aliorumque Ordinum de hoc argumento scriptores accumulare, nihil opus est : ex omnibus enim his nemo est, quinovi aliquid docere nos possit; præter ultimum Jacobum Antonium Valaurium, cujus supra memini, tunc scribentem, cum Herreræ votum, toti Ordini Augustiniano Hispanicæque Monarchiæ commune, exaudivit Alexander Papa VIII, celebrata S. Joanne Canonizatione, anno MDCXC die XVI Octobris. Nec aliud jam superest, quam ut Bulla Canonizationis vulgetur, ac nomen inscribatur Romano Martyrologio. Interim ex prædictis Antolinio, Marizio et Valaurio colligemus Acta uberiora, præsertim post mortem, Vitæ antiquæ subnectenda.

VITA

C

Auctore P. Joanne Hispalensi.

Hispanice et Epistolariter descripta:

PROLOGUS:

Explicans intentionem scribentis.

Duci Gundisalvo Fernandio de Corduba, Magno belli Duci etc. Joannes de Sevilla.

Perillustris Domine.

Rogatu duarum
filiarum
Regis Ferdinandi.

a
b

c

Promptus exequi nobilis tuæ Claritatis mandatum; motus etiam precibus Excellentiæ suæ, præcelsæ Dominae Mariæ a ab Arragonia, Priorissæ Regalis monasterii Dominae nostræ Gratiarum, Ordinis magni Patris nostri Augustini extra muros b Madrigalenses, in regno Castellæ; stimulatus insuper postulationibus sororis ejusdem Dominae Priorissæ, Domicellæ c Mariæ de Arragonia, ambarum filiarum præpotentis Catholici Regis Hispaniæ, Neapoleos, et Siciliæ Ferdinandi; eo etiam spectans ut Claritas tua in sua perseveret magnanimitate, ex

ingenio semper ad magna quæque facienda pro-
penso; suscepi, licet indignus et ineptus, scribendam vitam et mirabilia opera nostri Joannis a S. Facundo, quatenus Claritas tua dignetur promovere canonizationem ejusdem, Religiosi Ordinis Eremitarum magni Patris nostri Augustini, et per suam Professionem legitimi filii celeberrimi ac sancti Conventus, in nobili Salmanticensi civitate constituti; ut, quemadmodum misericors Deus eum, propter grandia merita sua, dignatus est æterna gloria coronare in cœlis; ita faciat honorari in terris; et ad memoriam hominum reduci innumera magnalia, quæ divina bonitas sua per eum, in hac transitoria vita degentem, voluit mirabiliter operari. Eadem scriptio huc etiam faciet, ut Dei famuli magis inflammantur, incitenturque ad perseverandum in sua pietate; atque ut peccatores, dum cernent quomodo benignissimus Deus servos suos, tam in hac mortali vita, quam in futura æterna glorificet; evigilent et exurgant de cœno delictorum suorum; atque per veram pœnitentiam conversi ad Deum, consequantur salutem. Serviet denique labor hic, ut cuncti viventes sese commendent nostro Sancto Joanni, eumque sibi acciscant patronum ac protectorem, cujus intercessione adjuventur apud Deum.

D
in ordine ad
promovendam
Canonizationem,

profectumque
animarum,
scribit Auctor.

E

ANNOTATA D. P.

a Maria, hæc filia Ferdinandi naturalis, retento Augustiniano habitu, Clarissarum conventum de Petris albis in Catalonia reformavit, indeque ad suum reversa Monasterium, obiit cum opinione sanctitatis, inquit Herrera in Alphab. tom. I pag. 148.

b Matricale, Oppidum Extremaduræ, inter Emeritam et Turrin-Juliam (Merida, Truxillo) ubi Ferdinandus pater Mariæ obiit; ut locum hunc videatur in deliciis habuisse, nec mirum sit ibi filias collocatas. Ibi obiisse anno 1424 Catharinam, Joannis II ex Regina Maria filiam, et Infantis Henrici conthoralem ait Herrera; ibidemque septennem scribit obiisse Caroli V filiam naturalem Joannam, et Annam Austriacam ejusdem Caroli ex Joanne filio neptem: ut appareat regum omnino fuisse Parthenonem illum. Hoc seculo, extinctis Sancto monialibus, Fratrum est.

c Sorori, inquit Herrera, in Prioratu successit; et monasterio Cisterciensium Burgis, delas Huelgas, præfecta, Augustini habitu non dimisso, regiam illam et ditissimam domum sanctissime rexit, et in ea obdormivit in Domino, Fuerit hæc ex alia matre, ejusdem Ferdinandi R. filia.

F

CAPUT I.

Prior vita S. Joannis usque ad Professionem inclusive.

2 Perillustris Domine.

Ego Joannes de Sevilla, Religiosus Professus sub habitu nostri gloriosi Patris Augustini, et per ejusmodi professionem legitimus filius Conventus Salmanticensis, ejusdemque Vicarius, et Director Conventus Dominae nostræ Gratiarum a extra muros civitatis Madrigalis; deosculando humiliter manus Excellentiæ Tuæ, cum omni debita reverentia, eidem significo, quod videns miracula et opera admiranda, quæ Deus infinitus ostendebat et operabatur quotidie, per beatum Patrem Joannem a S. Facundo, et singulari erga eundem devotione motus; volui informari de vita atque natalibus ejusdem Beati Patris, tamquam Vicarius Generalis Ordinis nostri sancti Patris Augustini; idque ex potestate mihi facta

Auctor, ut
Vicarius generalis,

a

A facta ab adm. Reverendo Patre nostro Generali per Hispanias, Patre Anselmo *b* piæ memoriæ. Cum ergo commorarer in monasterio sancti Patris nostri Augustini nobilis civitatis Vallisoletanæ; ibidemque etiam tunc degeret D. Martinus de Castrillo, Regius Locum-tenens in civitate S. Facundi, et germanus frater beati nostri Patris Joannis a S. Facundo; multis precibus eum coegi; ut mihi plenam notitiam traderet, de natalibus, vita, et conversatione fratris sui P. Joannis: quam mox propria manu consignavi scriptis, ut, si misericordi Deo placeat eum referri in Catalogum Sanctorum canonizatorum, non desit notitia debita eorum ornamentorum, quibus in hac mortali vita degentis pueritiam, adolescentiam, reliquamque ætatem, in seculo et religione tractam, exornavit. Illam autem accepi et audiui ut sequitur.

3 Perillustris Domine.

Juxta instructionem mihi ipsi datam a præscripto germano fratre B. Joannis de S. Facundo, verum est; quod idem Joannes fuerit legitimus filius D. Joannis Gonsalvi de Castrilio et D. Sanciae Martinii, qui ambo honesti ac probi Christiani Catholici et Dei servi, cives oppidi S. Facundi, cum non sine mœrore grandi diu steriles convixissent, optatæ prolis gratiam cœperunt a divina clementia petere, per intercessionem Sanctorum suorum; ut ita melius majorique cum animi sui solatio, eidem porro famulari possent. Ad preces ferventissimas eum in finem fusas, jungebant peregrinationes crebras ad celebriores quasque ecclesias et capellas, ibique per novemdium suas frequentabant supplicationes; sæpius autem ad reclusorium quoddam extra muros oppidi San-Facundini, in via Francorum dicta, S. Mariæ ad pontem nominatum. Ibi placuit Deo atque Deiparæ Virgini eorum vota exaudire: istic enim sensit D. Sancia concepisse se fœtum, quem consueti tempore peperit masculum; et quia primogenitus ipsis erat, patris nomine dici voluerunt Joannem.

4 Post hunc alios quoque tres filios, ac totidem filias, eis Deus concessit: quorum hæc sunt nomina. Prima post Joannem in lucem prodiit filia nomine Maria; quam probe educatam institutamque nobili cuidam Ferdinando de la Liama desponderunt uxorem. Hanc secutus est filius Ferdinandus de Castrilio, qui Religiosus factus in Abbatia S. Benedicti Sahaguntinensis, deinde Prior in monasterio Villæ-novæ S. Mancii, deinde Abbas ad S. Andreæ de Spinareda, obiit denique Granatensis Episcopus, tempore *c* Saracenorum. Tum nata iisdem est filia secunda, nomine Joanna, nobili viro Lupo de Penalosa nupta, et in præsentiarum Alconii habitans. Rursum secuto filio, datum ad sacros fontes est nomen Ludovici, qui modico vixit tempore: et huic successit filiarum tertia, cujus nomen mihi exciderat de memoria, quando hæc volui scripto mandare. Denique genuerunt supra nominatum D. Martinum de Castrilio, ex cujus ore ipsemet accepi quæ scribo. Hic in oppido S. Facundi residentiam quidem suam habebat, sed Curia clementissimorum Regum nostrorum Ferdinandi et Isabellæ obstrictus, eandem solebat *d* comitari.

5 Paulo post *e* visum est Deo ad sese evocare matrem, et ad æternam gloriam transferre: quo casu ad secunda vota coactus Joannes pater, aliam sibi conjugem copulavit, ex qua filias duas genuit. Primæ nomen fuit Agnes, et venit in manus D. Sancii de Castellanis, civis Sahaguntinensis: secunda, appellata Catharina, nupsit D. Sancio Herresuelo, similiter civi Sahaguntinensi, et tunc Sar-

riæ Præfecto. Atque hæc sufficiant de natalibus D. beati Patris Joannis; ut innotescat, qua ratione divinitus fuerit concessus suis parentibus, quatenus Deo sancte famularetur in præsentī et in futuro cœlesti gloria potiretur.

6 Perillustris Domine.

Explicatis beati nostri Joannis natalibus, per quos primus fuit suorum fratrum atque sororum, Dominationi Tuæ debeo declarare vitæ illius cursum in seculo, usque ad statum religiosum, in nostro sacro Ordine susceptum: qui ex relatione, a D. Martino de Castrilio mihi facta, sic processit. Cum esset parentibus suis primogenitus, ab iisdem tenere diligebatur: ideoque traditus quantocius est ad scholas, primis litterarum legendarum scribendarumque rudimentis imbuendus. Inde ad Latinitatis studia promotus, magnos in humanioribus scientiis fecit progressus. Eminebat autem jam tum in puero rara devotio, cum propenso ad preces et jejunia animo: eratque in omni actione tum compositus, ut facile appareret, quod eum sibi Deus in famulum specialem destinasset. Quod etiam sentiens pater ejus, dicere solebat: Quicumque vixerit, videbit, hunc virum sanctum fore. Inter alia animi religiosioris indicia hoc etiam erat, quod amabat de loco sublimiori cœtaneis pueris prædicare, ut ne unquam peccarent, sed Deo fideliter famularentur; ad quod eis efficaces sane proponebat rationes. Quantum autem proficiebat ætate, tantum crescebat in eo pietatis erga Deum fervor, et sanctæ conversationis elucebat splendor. Itaque amabat eum singulariter pater, ejusque studia quibuscumque poterat modis promovebat. Curavit ergo ut vici cujusdam, Coderuillos *f* dicti, Parochialis titulus in puerum conferretur; constituto qui animarum curam ageret Administratore; dum interim beneficii redditu ipse fruebatur ad sustentationem filii.

7 Verum Joannes factus adultior, et nullis dum sacris initiatus *g* Ordinibus, considerabat quanti discriminis res esset curam gerere animarum. Dixit igitur patri suo: Pater carissime, contra conscientiam esse videtur, quod sustineam, nec tamen geram curam animarum. Itaque per Deum oro, resignemus in alterum istud beneficium, qui magis eo indigeat, et melius quam ego de ipso possit reddere rationem. Cui pater; At mihi, inquit, videtur, fili, expedire magis ut ipsum retineamus, ad proseguenda studia tua, teque exinde sustentandum; dummodo Administratori sua merces solvatur. Filius nihilominus, rationibus potior *h*, persistebat, rogans per animæ salutem, ne conscientiam suam gravatam vellet. Aderat huic contentioni avunculus *i* adolescentis, Joannes Alphonsi: qui audito nepote ad beneficii resignationem obfirmato, iracundia motus cœpit ei levitatem, inconstantiam, et commutabilitatem exprobare, eo quod destinatos sibi redditus refutaret. Ad quæ magna cum submissione Joannes: Obsecro, inquit, ut me molestus mihi sis; scio quid agam: nihil admittere volo quo conscientia lædi possit. Tum conversus ad affinem avunculus: Cognate, inquit, idoneus ille mihi videtur Burgensi Episcopo, sibi in talibus complacenti. Placuit consilium patri, et simul ambo profecti sunt ad prænominatum Episcopum, Alphonsum *k* de Cartagena: qui intellecta laudabili Joannis vita, amanter ipsum suscepit; adeoque carum habuit, ut quotidie cum eo Horas canonicas recitaret.

8 Perillustris Domine.

Beatus Joannes noster in Curia Burgensis Episcopi constitutus

Latinis excultus literis,

et beneficio Curato instructus ad sui sustentationem,

g ex scrupulo sese eodem abdicat:

h
i et ab avunculo commendatus Burgensi Episcopo,

collatis sibi
ab eo bene-
ficiis etiam
renuntiat,
l

A constitutus, cum totum se cultui divino impenderet, ita Præsuli isti placuit, ut varias in ipsum Præbendas l contulerit ad omnia idoneum illum existimans, atque intendens ulterius ipsum provehere majorique dignitate augere. Verum conscientiae stimulis actus Joannes; et considerans, quam multa in Episcopali palatio sese offerrent impedimenta Deo servire cupienti, propter multitudinem illuc affluentium, perplexitatemque causarum tractandarum, quas inter difficile esset salvare animam; neque se posse ibi eam obtinere quietem in Dei famulatu, quam concupiscebatur; ab Reverendissimo illo petiit facultatem, secedendi ad aliquam solitudinem, ubi Deo commodius famularetur. Existimabat Episcopus non aliunde proficisci petitionem ejusmodi, quam quod minora votis ei hactenus contulisset. Itaque, Si propterea, inquit, postulas licentiam recedendi a me, quia non satis tibi providi: polliceor primo vacaturum Canonicatum m. Cui Joannes: Non hoc, inquit, moveor ego, neque istud intendo; verum e contrario obsecro Reverendissimam Gratiam Tuam, ut potius cogites, in quem beneficia mihi collata, quam potes optima conscientia transferas: mihi enim certum est ea non retinere.

et habendis
ad S.
Agathæ
concionibus
vacat.
n

B 9 Agnoscens Episcopus serio agere Joannem, atque omnino aspirare ad perfectionem vitæ majorem, resignata in suas manus beneficia acceptavit, atque in alios bene meritos contulit. Joannes vero accepta licentia, secessit a curia, seque contulit ad parochialem S. Agathæ in Burgensi civitate ecclesiam; unica, et ea perquam tenui ibidem capellania contentus; secundum cujus obligationem quotidie offerebat Missæ sacrificium: et populo cœpit Dei verbum prædicare, cum magno civitatis totius concursu. Post aliquantam vero in tali exercitio moram, tenuissime victitando, statuit ad Salamanticensem Academiam se transferre, ibique sublimiorum scientiarum studium prosequi. Receptus ergo ibi fuit in Capellanum nobilis, eruditi, et celebris Collegii S. Bartholomæi, prope Parochialem ædem S. Sebastiani; in qua quotidie operabatur sacris, per varias autem urbis ecclesias frequenter habebat concionem. Deinde consuetos in ea Academia Gradus o suscepit: et in executione p calculi cruciatus perpassus incredibiles; ab eisque miraculo q liberatus, vovit statum vitæ quam posset perfectissimum suscipere, in quo acceptam divinitus sanitatem Dei obsequio et verbi ejus prædicationi impenderet.

Augustinianus,
anno 1463;

C 10 Omnibus autem expensis, decrevit petere habitum Eremitarum sancti et gloriosi Patris Augustini, in ipso Salamanticensis urbis Conventu: quod suum desiderium cum R. P. Priori exposuisset, et hic ad suos Religiosos retulisset; summa omnium voluntate et gaudio (nam ejus merita pridem noverrant) ad habitum susceptus est, anno MCCCCLXIII XVIII Junii. Deinde vero ita vixit, tam verecundus, tam humilis, tam carus universis, ut quamvis adhuc Novitium, Superioris pene loco haberent. Ita transacto tirocinii tempore, unanimi totius Communitatis assensu receptus ad Professionem, eamdem nuncupavit in festo S. P. N. Augustini, die XXVIII Augusti, anno MCCCCLXIV. Exinde vixit sanctissime, observans Regulam et Constitutiones quam accuratissime; Deo serviens die noctuque; et cum timore atque amore obedientiam complens usque ad finem vitæ: quemadmodum poterit suo tempore per legitimas informationes probari. Hæc vero paucis narrata sufficient, ad excitandam devotionem Dominationis Tuæ versus B. P. Joannem a S. Facundo.

et professus
1464,

vixit sanctissime.

ANNOTATA.

a Dicitur etiam Conventus S. Mariæ de Pietate, et reformationem suscepit an. 1433, atque hoc titulo suberat ipsi Joanni Reformatorum Vicario.

b Anselmus de Monte-Falcone, Beatis Ordinis ab Herrera annumeratus, electus dicitur Generalis an. 1486; absolvi ab onere impetravit an. 1495, et 1496 vel 97 obiit Romæ, die VII Septembris vel Januarii. Nec diu post debuerunt hæc scripta esse; quando scilicet Magnus Gundisalvus, jam regno Neapolitano pulsus Francis potitus, multum videbatur auctoritate sua posse efficere apud Alexandrum VI, tunc Pontificem et sibi contra Francos colligatum.

c Granata, Maurorum opus, antiquioribus Episcopatum Hispanicorum notitiis inaudita, nullos Episcopos habuit, nisi cum anno 1492 a Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella, per Magnum eorum Capitaneum Gundisalvum prædictum, ab Alexandro VI erecta in Metropolim est, subjectis ei Guadixensi et Almeriensi veteribus Ecclesiis, renuntiatoque Archiepiscopo Ferdinando de Talavera ex ordine S. Hieronymi. Quid ergo? Guadix, antiquitus Acci dicta, Granatæ proxima Sedes, olim fuerat Episcopalis. Hanc, capta civitate cum pluribus aliis an. 1484, non solum restituerit Rex Ferdinandus auctoritate Innocentii VIII, sed a regia tunc urbe, quam pariter subjiciendam sperabat, institutum tunc Episcopum Ferdinandum de Castrilio, voluerit per anticipationem nominari Episcopum Guadicensem et Archiepiscopum Granatensem, designatis jam tum Dignitatibus, Canonicis, Portionariis, et Capellanis, sicuti tunc factum ait Tamayo de Salazar tom. 4 Hisp. Martyrologii pag. 500. Sic in Vita S. Oldegarii 6 Martii num. 17 dicitur Bernardus Ausonensis Episcopus, obtinuisse Metropolitæ dignitatem, cum titulo Archiepiscopi Tarraconensis, licet urbs adhuc deserta jacuerit per annos 20.

d Hæc phrasid videtur indicare, Martinum quoque obisse, prius quam Vita scriberetur. Et sane, si vixisset, potuisset ac debuisset rogari, ut quæ verbis dixerat consignaret scripto, Processibus servituro.

e Puta circa annum 1434, ut septem liberos illa ediderit spatio annorum. 14.

f Ita etiam legit Avila: Antolinus autem, et alii post eum, solum Dornillos.

g Majoribus scilicet: nec enim potuit Parochiæ suæ redditibus frui, nisi minores Ordines, vel saltem Tonsuram Clericalem, suscepisset.

h Quis dicat duodennis pueri hanc fuisse providentiam, et dubitet circiter vicennem tunc Joannem credere?

i Licet vox Hispanica Tio indifferens sit, ad significandum fratrem patris vel matris; cognomentum tamen Alphonsi, diversum a nomine avi paterni, qui Gonsalvus; et Materni, qui Martinus videntur nuncupati; facit ut suspicer, fuisse fratrem secundæ uxoris, hic innominati, cui Alphonsus pater fuerit; atque ita is fuerit Joannis, non quidem proprie dictus Avunculus, sic tamen appellatus, sicut Noverca appellabatur Mater.

k Tenuit Alphonsus de Cartagena Burgensem Sedem, ab an. 1435 ad 1455. Avila dicit, eum fuisse filium D. Pauli a S. Maria, per S. Vincentium Ferrerium abducti a Judaismo; et addit, tanta doctrinæ fama claruisse, ut, cum ex Germania rediret, compositis inter Imperatorem Albertum et Casimirum Poloniæ Regem controversiis; Eugenius IV coram Cardinalibus dixerit; Profecto si D. Alphonsus Burgensis Episcopus ad nostram Curiam accesserit, non sine verecundia sedebimus in Cathedra S. Petri.

D
A. J. DE
SEVILLA.

Regius Parthenon Madrigalensis.

Quomodo dicatur Granatensis Episcopus, ante urbem receptam Sancti frater?

A. JO. DE
SEVILIA.

A 1 Sexto Burgensis commorationis anno, initiatum Sacerdotio Joannem, ait Mariz. lib. 1 cap. 6.

m Intellige, Majorem: nam Minorem saltem mox ab Ordinibus susceptis ei collatum, omnes alii scribunt.

n Vulgo S. Gadea dicitur, et in historia est memorabilis, quod ad eam ecclesiam solerent adduci Nobiles Castellani, juramento sese expurgaturi cum opus erat: qua occasione large digreditur Marizius, ad varia purgationis genera, antiquitus usurpata; puta ferri candentis, aquæ ferventis, etc.

o Theologiæ Baccalaureatum intelligit Antolinus, eoque hunc locum citat: qui amplius confirmatur, ex ipsius infra dando chirographo.

p Antolinus, et hunc secuti alii, dicunt, subiisse Sanctum sectionem, ex consilio præcipuorum duorum medicorum, Doctoris della Regna senioris, et Doctoris Medinæ.

q Idem nullum hic miraculum agnoscunt, solum felicitatem sectionis mirantur, et hanc precibus ejus votoque adscribunt.

CAPUT II.

B Religiosæ Joannis virtutes, et prædicandæ veritatis fiducia.

11 Perillustris Domine.

Fuit Joannes, conversatione exemplaris,

Postquam ostendimus, quomodo B. P. N. Joannes a S. Facundo progressus sit, usque dum sese voto obligavit, ad trium Evangelicorum consiliorum observantiam; convenit ut, ad excitandam Dominationis vestræ sinceram devotionem, declaremus, quam perfectus fuerit omni vita, in Religione traducta; idque ut potero brevissime, gratia Spiritus sancti adjuvante. Placeat ergo intelligere, magis in particulari, quem tenuerit modum vivendi in sacra Religione, prout quam brevissime scribere mihi dederit Spiritus sanctus; et prout intellexi ex fide dignis honoratisque personis, ipsi tum intra quam extra monasterium confiteri solitis. Imprimis autem jam diximus, conversationem nostri B. Joannis talem fuisse, ut omnibus exemplar et norma vivendi esset, præsertim Religiosis. Quantum autem ipsummet attinet, adeo tenera erat conscientia, ut in sui ipsius examine statis temporibus occuparetur quotidie, præsertim quoties monasterio egressus illuc redierat, et priusquam cubitum se conferret. Numquam etiam incruentum Missæ sacrificium obtulisset Deo, nisi animo rite per Confessionem expiato A.

conscientia
tenerrimus,

A
Superioribus
obedientissimus,

(ut in-
gnibus patuit
argumentis)

a

b

12 Erga superiores invenimus fuisse semper obedientissimum, et hanc virtutem maximi aestimasse: neque enim visus est inquam vel minimum contra eam deliquisse. Ad cujus rei confirmationem D. Martinus de Castrilio, ejus germanus frater, mihi dixit; quod, cum aliquando profecto in patriam indultum ibi commorandi tempus brevius esset, quam negotia, propter quæ venerat, requirebant; miserit ad Superiorem, qui facultatem protrahendæ moræ faceret. Verum cum nuntius redire cunctaretur, et tempus interim expirasset, continuo Joannes, (sicut frater ejus juratus asseruit) in conclave quoddam se reclusit; nemini loquens, neque cibi aut potus quidquam sumens, quousque allata ei esset requisita facultas: prout allata est, post duos dies noctesque sic exactos. Insuper affirmavit idem germanus ejus, quod aliquando veniens in patriam, consanguineorum a atque amicorum visendorum causa; et transiens Villam novam S. Mancii, ubi quidam ejus b germanus morabatur, ob quandam culpam excommunicatus, idque nihili faciens; id

sciens Joannes ipsum acriter reprehenderit, hortatusque sit ut Matri Ecclesiæ obediret; illo nihilominus pervicaciam tenente, nec videre illum nec audire sustinuerit. Frater ergo ille parabat se ei alicubi obvium ultro dare: sed nuntiari ei jussit Joannes, frustra id futurum; nec enim alloquio suo dignandum: unde manifeste cognoscitur, quam esset in Dei timore firmus; præceptorumque, tam a Superioribus quam ab Ecclesia profectorum, observans.

13 Cum Religiosis agebat humiliter, omnium reverens, omnesque honore præveniens, quo etiam carum omnibus se faciebat. Si quem sua causa commotum intelligebat, continuo flexis genibus indulgentiam postulabat; neque assurrexisset, quin illam obtinuisset, omnes bene ædificatos pacatosque relinquens. Si quis eum durius compellaret, nihil eo commovebatur; sed boni consulebat omnia, et patienter sustinebat. Nemo conturbatum unquam conspexit: e contrario scimus, quod cum aliquando per silvam Madrigalensem iter haberet, P. Fr. Petro de Monroy comitatus; ibique c ab obviis grassatoribus essent non solum spoliati rebus omnibus, etiam Breviariis, sed insuper contumeliis onerati; paucos post dies contigit ipsum illorum ducem Confessionis causa venire Salmanticam; et nescium quod Joannes esset cui confitebatur, acta omnia exponere, addendo quod extrema paupertate eo fuisset impulsus. Audivit hominem sibi constans Joannes; neque manifestans ipsum se esse, quem spoliaverat; post salutaria autem monita, ne similia posthac patraret ei data, assumpto socio circumvit per civitatem, quæsiturus eleemosynas; quibus donatum latronem, corporaliter ac spiritualiter adjutum, dimisit. Hujusmodi autem exempla infinita possent commemorari, ad longanimitatem ejus declarandam.

erga Religiosos
humillimus,

E
longanimis
erga inju-
rios sibi,

14 Si quis me interroget, quomodo se haberet erga calamitosos atque afflictos, viduas pupillosque oppressos, aut opis alienæ indigos ægrotosque; respondeo, naturali quodam impetu ferri solitum ad omnes juvandos, tum piis admonitionibus, tum eleemosynis eo fine conquisitis: eodemque affectu Dominicis ac festis diebus nosocomia visitabat, et inopes familias sibi notas. Similiter studebat ad pacem et concordiam omnes adducere, sopitis inimicitiis litigiisque: quo factum est, ut Salamanticæ commorans, multas cædes impediit inter duas prænobiles ibi familias, Monroyorum d et Manzanos; prout ejusdem urbis honorati cives complures mihi retulerunt. Quin etiam cum civilibus discordiis tota in partes scinderetur civitas, nobilitate ad arma ac cædes prompta, cui compescendæ majestas Regia frustra fuerat; missus eo Joannes, velut Angelus pacis, omnes cohibuit, et formidabilem discessionem stitit. Profunda humilitas ejus hinc cognoscitur, quod quando aliquis ei agere gratias volebat, pro beneficio per ipsum divinitus impetrato; monebat eum, gratias referre Deo: nam miserum se peccatorem esse, qui nihil ultra posset quam ille sibi largiebatur.

misericos
erga affli-
ctos;

pacis studio-
sissimus,
F^r
d

omnia ad
Deum refe-
rens;

15 In administrando Pœnitentiæ sacramento, quam esset discretus, et quam teneræ conscientiæ; testantur, quotquot audivere illos, qui confiteri ipsi solebant; hi vero innumeri erant, quorum etiam hodieque vivunt complures. Numquam ille, nisi restitutione peracta, absolvisset ad eam faciendam obligatos, ex alienæ rei detentione injusta, quando ipsa eis possibilis erat; quod si non esset, interponebat sese medium apud læsos, eosque exorabat ut eleemosynæ nomine remitterent debita. Similiter negabat absolutionem mulieribus, quæ absque justa causa vel necessitate cerussa aut fuco utebantur; neque

discretus erga
pœnites;

sed minime indulgens; A neque dissimulabat cum Ecclesiasticis, donec persuasisset cæsariem rescindere, et habitu statum suum decente uti. Idem erat erga matronas, nullatenus eis permittens grandiores eleemosynas facere, absque expresso consensu maritorum : neque Nobilibus sua relaxasset peccata, nisi domo pulsos quos in ea habebant lenonibus atque maleficis. Hæc autem omnia habeo ex testimonio plurium honoratorum virorum, ac nominatim ex ore cujusdam Roderici Guaras, tempore dissidii inter Manzanos et Monroyos gliscentis famosissimi, qui Salamantica habitabat prope S. Joannis de Alcazario.

gratiosissimus ad concionem, 16 Ad ejus conciones maximus erat concursus populi, tam potenti illicio attrahi soliti, ut passim dicerent, Sumus audituri concionatorem gratiosum. Interim tam erat imperterritus hoc in munere, ut numquam parceret veritati, loco tamen suo ac tempore dicendæ ; adeo ut nullis minis, nequidem ipsa morte proposita, silentium sibi imponi pateretur. Hujus rei complures possent adduci testes, audire salutare ejus monitiones, soliti hodie dum superstites. Nominatim autem in veritate declaro, affirmatum mihi ab Equestris ordinis viris gravissimis, qui B. Joannem prædicantem audiverant Albæ de Tormes, quatuor leucas Salamantica, coram D. Garcia de Toledo Duce Albano *e*, eum tanto cum fervore castigasse segnitiam optimatum in familia sua regenda, rerumque alienarum detentores injustos, eorumque adjutores et fautores malefactorum ; tum etiam subditorum suorum oppressores, grassatores, et factionum duces ; ut nemo dubitaret quin Deus omnipotens loqueretur per os ejus, ad correctionem præsentis ibidem Nobilitatis præcipuæ.

Hinc offensus Dux Albanus, 17 Cum autem ea dicendi libertas adeo graviter commovisset Albanum, ut iracundia elatus, continuo eum ad se vocarit ; et in ampla quadam aula, sub qua fluvius Tormes decurrebat, coram multa Nobilitate adductum acribus verbis et contumeliosis perstrinxerit, veluti hominem infructuæ dicacitatis. Cum autem Equites illi qui aderant, Ducem viderent sic æstuantem, imo spumantem labiis ; timueruntque ne hominem juberet de fenestra præcipitem in fluvium dari ; etiam dicentem inter alia audierunt : Quandoquidem, Pater, nullum nosti frænum linguæ tuæ ponere, ne mireris si quis regredienti tibi illud injiciet. Tum Sanctus, qui hactenus silentium tenuerat ; Quem in finem, inquit, Domine, suggestum conscendo ? ut veritatem auditoribus annuntiem, an vero ut eis adulando turpiter palpum faciam ? Scire Dominationem tuam convenit, prædicatorem esse debere sic comparatum animo, ad veritatem dicendam, tam in enuntiandis castigandisque defectibus, quam in virtute laudanda, ut velit pro ea causa etiam mortem oppetere ; quibus cum plura in eandem sententiam addidisset, a Duce, ut melius potuit, expedit sese, seque in viam dedit Salamanticam versus, unico socio P. Petro de Monroy comitatus.

et mittit duos equites, 18 Jam medium circiter iter confecerant, venerantque ad locum patentem ac desertum ; quando ad se procurrere conspiciunt equites duos, lanceis gladiisque minaces : quare socio suo Joannes dixit, Viden accelerantes duos equites istos ? Nihil boni cogitant, sed veniunt probaturi patientiam nostram. Verumtamen, si pro nobis est Deus, quis poterit nocere ? Ad quæ socius : Equidem eorum intentionem ignoro ; sed prius quam nimium vicini nobis fiant, experiar Deo adjuvante quid velint ; seque inclinans, cœpit in manicam saxa colligere. Ast Joannes id conspiciens ; Nondum, inquit, o Pater, perfecte religiosus es, qui malum malo rependere vis : nescin moneri nos a Domino, quod tribulationes et tentationes in hac vita sint tolerandæ ?

Nisi protinus te exoneraveris, nec unum quidem pedem promovebo amplius. Noli metuere : pugnabit pro nobis Deus. Hoc dicto pedem fixit, neque se movit, quoad ille saxa abjecisset. Tum iter prosequentes illos, assecuti equites, non longius aberant quam jactus est lapidis ; cum eorum equi substiterunt immobiles ; et quantumlibet calcaribus urgerentur, promovere gressum non potuerunt ; sed trementes spumare atque sudare cœperunt : quo illi viso, conterriti etiam ipsi sunt, satiusque duxerunt agnoscere culpam, et auxilium cum indulgentia suppliciter postulare.

19 Tum Joannes quæsit, quid vellent : et illi fassi sunt, se emissos a Duce, ut comprehensos cederent fustibus usque ad mortem ; nunc vero equos sibi immobiles substituisse, quos ut ab invisibili nexu absolveret, et ipsos a culpa, humiliter precarentur. Quibus Joannes peramanter respondens, Misericors, inquit, est Deus, amici, qui vos servavit a tam grandi peccato, nos vero liberavit a manibus vestris : idem vobis crimen designatum remittat ; atque a peccatis absolutos, faciat incolumes et salvos domum reverti. Cavete ne talia deinceps admittatis, et timete Deum, atque abite in pace, nuntiantes Duci id quod vobis in via contigit. Tum illi consensu statim equis, quam celerrime reverterunt Albam ; et prius quam in domos se suas reciperent, accesserunt ad Ducem ; quem invenerunt mire afflictum consternatumque, ac veluti moribundum, nulla apparente mali tam gravis et subiti causa. Cum ergo introgressi equites facta narrarunt, agnovit Dux ; unde et quid pateretur. Jussit ergo suorum aliquos confestim Salamanticam recurrere ; adeuntesque monasterium, cui alias optime afficiebatur, pro Dei amore obsecrare, ut, siquidem vitam suam salvam vellent Patres, in extremo positam, remitterent ad se confestim beatum nostrum Joannem, a quo sciebat solo juvari se posse.

20 Vicarius tunc monasterii erat R. P. Joannes Salmanticensis, qui, B. Joanne assumpto, sine mora Albam profectus, Duci se stitit. Hic vero obviam illis procurrens, ad Joannis genua sese provolvit, veniam petiit, auxilium postulavit : seque de admissis facinoræ accusans, monuit fidenter redire, ad conciones ibidem habendas suaque vitia corrigenda, et viam salutis commonstrandam. Ast Joannes, gravibus verbis, sed reverentia erga Ducem conditis, vitam ejus moresque reprehendit ; et a salubriter compuncto, atque a Ducissa *f* ejus conjuge, veniam redeundi petiit et obtinuit ; referens, præter alias eleemosynas sibi ab ipsis factas, paramenta quædam sacerdotalia, interque ea vela calicum et corporalia valde pretiosa, quæ post obitum B. Joannis diu penes me habui. Neque a solo Albano Duce, veritatis causa sic periclitatus ille est : sed a pluribus tam nobilibus quam plebeiis personis, adeo ut nihil dubitemus, imo certi simus, mortem ei veneno illatam ab impudica muliere quadam. Id quod ita fidenter affirmo ; quia fide dignos testes habeo, qui ipsam mulierem, cujus ille lasciviam impudicitiamque castigaverat, jurantem audiverant, id se effectui daturam intra annum : sicut reipsa accidit. Continuo enim exarescere cœpit, cum tam manifestis præbiti sibi veneni indiciis, ut omnes inde mori eum affirmarent.

ANNOTATA. D. P.

A Antolinus cap. 21 §. 2 addit, quod ea de causa increpitus in Capitulo a Priore, quia tam frequens Confessio Fratribus molesta erat ; respondebat humiliter, Confiteor, Fratres, culpam meam, et ignosci peto : aliter tamen facere non possum. Cum enim peccator sim,

D
A. JO. DE SEVILIA.

quibus divinitus impeditis,

E

Dux ipse torquetur ad mortem;

et a revocato ad se

F

f veniam petit:

ipse denique Sanctus veneno moritur.

A J. DE SEVI-
LIA
Frequens Con-
fessio Joannis.

A sim, nescio odio an amore dignus; hunc ut possum requiro, et toties ad Pœnitentiæ sacramentum recurro, ut salutem consequar. Ignoro qua die vel hora venturus sit Dominus meus, ad ponendas mecum rationes; et video alios repente mori, alios de statu mentis dejici, dum infirmantur: satago igitur ut eo tempore paratus inveniar, ad reddendam rationem. Sæpe confiteor, quia omni hora pecco.

a *Interpres Belga, non considerans, quod vox Parentis Hispanis æque ac Italis et Francis indifferens sit ad quemcumque consanguineum, majores ac consanguineos vertit; eo sensu, quo Genitores nostros Belgice vocamus Ouders; quos tamen, etiam novercam, præmortuos Joanni, cum adhuc Burgis esset, alii omnes affirmant.*

b *Ex num. 4 apparet hunc fuisse Ferdinandum, tunc eo loci Priorem.*

c *Avila locum nominat Cantalapiedra.*

Monroyorum
et Manzanoro-
rum factio.

d *Antolinez cap. 33, Mariz. cap. 17 prolixè describunt, quomodo D. Maria de Monroy, vulgo dicta, la Braba, id est Generosa et intrepida, ultura necem duorum filiorum suorum, a duobus fratribus Manzanis occisorum, ipsos in Lusitaniam usque militari habitu insecuta et assecuta invaserit; et amborum manu sua casorum capita, hastis infixæ, detulerit Salamanticam; eaque tumultu filiorum imponens quasi vexillum extulerit conjurantium in excidium Manzanorum; æque potentis familiæ; unde in partes scissa Nobilitas tota, secum divisum populum omnem, integro jam fere seculo, tenebat: sic ut nemini tutum esset inarmato procedere, et cædes quotidiana patrerentur, etiam in ecclesiis.*

e *Primus hujus tituli Dux, proavus Ferdinandi Albani, sub Carolo V in Italia et Philippo II in Lusitania ac Belgis famosissimi: addit autem Mariz, missum ejus rogatu Sanctum fuisse pro festo Rosarii.*

f *D. Maria Henriquez, filia Admirantii Castellæ, et ex eodem patre soror Joannæ Reginæ Aragoniæ, atque adeo matertera Ferdinandi Catholici.*

CAPUT III.

Fervor sacrificantis Joannis, et quædam adhuc viventis miracula.

21 Perillustris Domine.

C **E**xpositis natalibus nostri B. Joannis de S. Facundo; nec non conversationis ejus modo, tam in pueritia quam adolescentia, cum adhuc Canonicus vel Capellanus erat, et postquam perfectionis statum amplexus est in nostro sanctissimo Ordine; modo etiam Confessiones audiendi, et Dei verbum prædicandi; transeamus ad eundem, Missas celebrantem; et quomodo in iis se gesserit, videamus. Noverit igitur Claritas Tua, quotidie solitum sacrificare; neque id unquam prætermisisse, nisi ineluctabiliter impeditum. Erat autem in hac sanctissima oblatione tam prolixus, ut neminem denique invenire posset qui sibi vellet assistere. Cumque ille propterea cogeretur ad Superiorem recurrere, eumque rogare, ut suum mandatum interponendo cogeret vel invitos ad morem sibi gerendum; ille e contrario ipsummet accusare cœpit, ac denique expresse imperare, ut deinceps ad aliorum Sacerdotum morem aptaret sese. Gravissimum id merito erat Joanni; sciens tamen obedientiæ pretium, ipsamque Sacrificio, etiam tali, meliorem esse; diebus aliquot mandatum implere humiliter est conatus: donec infimis precibus ac genibus flexis Superiorem exoravit, ut sese a tali mandato absolveret.

22 His ergo motus Prior, et, pro ea qua excellere Joannem noverat vitæ sanctimonia, non vane conjec-

tans, magnis eum ad id rationibus impelli, dixit ei: D Qua de causa adeo importune urget id Reverentia vestra? Non vides, quanta ministros afficias molestia? Quare non conformas te usui aliorum Sacerdotum? Cui Joannes, gravibus quibusdam impedimentis teneri se dixit, quibus prohibebatur adeo cito Missas absolvere, sicut alii faciebant; nec id facere poterat citra grande suum detrimentum. Ergo inquit Prior, edic causam, quæ te cogat adeo lentum esse in divino isto opere, si vis ut isto te mandato absolvam. Sed ille excusabat, arcanas omnino eas causas esse, quas patefacere nemini posset. Prior vero instare tanto magis, ac denique addito obedientiæ præcepto cogere. Cum igitur consuesset Joannes ipso Priore Confessario uti, constituit sub Sacramenti sigillo omnia concludere: quo facto præcepit Prior subditis suis, ut Joanni in Missa dicenda morem gererent, eumque nullatenus interturbarent; et qui antea ipsum pro Sancto habuerat, deinde pluris etiam faciebat.

23 Interim rem, notam indicio tam sibi ad omnem usum inepto, tacere cogebatur, quam tamen omnimodis judicabat premi silentio non debere, sed proferendam ad notitiam plurium, ne Dei mirabilia fructu frustrarentur suo, et ut vacillantes in fide corroborarentur, atque ut Dei famuli animarentur ad eum amandum, eique constanter serviendum, peccatores vero excitarentur ad pœnitentiam. Pio ergo zelo ductus Prior, cœpit Joannem hortari ac veluti cogere, ut eadem sibi extra Confessionem eo pacto revelaret, quo uti scientia ipsa posset, in iis locorum, temporum ac personarum circumstantiis quibus certo nosset proventurum inde spirituale bonum: nec enim convenire, ut sub modio contineatur lucerna. His rationibus victus noster B. Joannes, profunda cum humilitate, exposuit Priori sua omnia, quæ eidem revelaverat in Confessione; dando eidem licentiam ea notitia utendi, quoties expedire judicaret ad Dei gloriam et animarum salutem.

24 Hac licentia accepta, Prior, addictissimus et familiarissimus mihi, congruum censuit ejusmodi arcana mecum communicare per hæc verba: P. Joannes, cum certo noverim, quanto solatio futurum tibi sit ea cognoscere, quæ spectant nostrum P. Joannem de S. Facundo; indubitanter crede, ipsum, obedientiæ præcepto coactum in conscientia, ut mihi revelaret causam suæ inter celebrandum morositatis, declaravisse, quod divina benignitas ipsi se in hoc Sacramento demonstrabat, et cognoscenda dabat mysteria, qualia mortalis homo nequit intellectu suo naturaliter complecti. Ipsum enim Christum illi se exhibere in divinissimo isto mysterio, oculis corporeis spectabilem et alloquendum: quodque conspiciebat benedicta manuum ac pedum ejus nec non sanctissimi lateris vulnera, fulgentissimos versus se radios evibrantia, cum coruscatione tam gratiosa et operosa; ut sola sufficeret homini absque cibo potuve sustentando. Intuebatur sanctissimum Christi corpus, instar fulgentissimi solis, in eoque plenam atque infinitam gloriam ejus; adeo ut sentiret verissimum esse, quod Apostolus testatur, eum esse in quem desiderant Angeli prospicere: et quia in ejusmodi contemplatione totus absorptus, illuminatissimos habebat oculos intellectus; intuebatur etiam ter-sanctam Trinitatem; ipsum scilicet Deum, unum in essentia, et trinum in personis: ita ut patesceret sibi ineffabile Triados sanctissimæ mysterium; quomodo Pater produceret Filium, et uterque spiraret Spiritum sanctum.

25 Significabat insuper mihi quomodo in Sacramento corporis et sanguinis Domini intuebatur mysteria innumera, ibique erudiebatur de cunctis quæ postea

D
vel causam
tantæ moræ
exponere,

eam primum
sub sigillo
Confessionis,

E
dein rursus
instanti Prio-
ri etiam ali-
ter indicat;

hic vero scrip-
tori narrat,

F
solitum in Hos-
tia videre
Christum,

1 Petri 1
et multa
mysteria inef-
fabilia:

aliasque plu-
res gratias
percipere.

In Missa quo-
tidiana valde
prolixus,

et jussus se in
eo corrigere,

A postea prædicaturus erat. Ibidem conspiciebat Angelorum choro, sanctissimam Dei Matrem, aliosque Sanctos, et coelestia arcana, tam multa et tam magna, ut nullius hominis lingua idonea sit ipsa verbis exprimere: adeo ut prædictus P. Prior P. Martinus de Spinosa, anno MCCCCLXXIX mihi dixerit hæc formalia verba: P. Joannes, declaro Reverentiae tuæ, quod fassus mihi sit, assecutum se esse tam multa mysteria inter sacrificandum, ut præ horrore quodam sacro quasi extra me raptus, viderer mihi mortuus in terram collapsurus. Quæ omnia cum ego peccator indignissimus cognovissem, perpendens infinita et maxima beneficia, quæ mortales consequuntur Missis celebrandis vel audiendis: firmiter atque devote proposui, numquam, nisi infirmitas aliqua prohiberet, omittere Sacrum dicendum vel saltem audiendum: quod etiam auctor sim ut faciant omnes, quotquot hæc lecturi vel cognituri sunt, ad majorem Dei gloriam, solatiumque et profectum animarum.

PARERGON

B *De similibus favoribus, altari Dei servo sub Missa exhibitis, initio hujus seculi XVII.*

Jo. Sebastianus del Campo S. J.

an. 1608
Sassari in
Sardinia defunctus,

Hactenus relata, in sequenti proluciori Vita num. 23; confirmaturus fide dignissimo testimonio S. Thomæ de Villa-nova, volo tam insolitos Dei favores in S. Joannem, illustrare recentiori hujus seculi exemplo, quod Mathias Tannerus noster refert in opere suo postumo, de gestis præclaris et virtutibus eorum, qui e Societate Jesu, in procuranda salute animarum, speciali zelo desudarunt in Europa. Agit is inter alios multos de P. Joanne Sebastiano del Campo Sardo, qui Sassari obiit anno MDCVIII, die VI Augusti, magnis in omne genus hominum editis beneficiis conspicuus, de quo Elias de S. Theresia in Legatione Ecclesiæ Triumphantis tom. 1 libro 2 capite 31 sic scribit; Obiit cum certissima sanctitatis opinione; et jam tot miracula per eum Deus operatur, ut peculiari libro describenda sint. Fecit hoc auctor Vitæ, mihi adhuc ignotæ, nec. io an typis editæ, sed a Tannero allegatæ, atque in compendium Hispanicum redactæ a Joanne Eusebio Nirembergio, inter Vitas Virorum illustrium nostræ Societatis; utique ex juridico Processu, quo illa, examinata et probata sunt, auctoritate Sassaritani Archiepiscopi Andreæ Bacallar. Quod autem huc facit sic scriptum invenio pag. 378.

sub Missa
solitus in Hostia Dominum

præsentem tractare, visibili specie

C Orationis studium toto vitæ decursu semper illi in præcipua cura fuit, cui vel lectioni spiritali omnes diei et noctis horas, a laboribus Apostolicis et brevissimo somno vacuas, tribuebat; coelestibus in ea illustrationibus et favoribus mire cumulatus... eoque processit cum Deo agendi familiaritas, ut sæpissime Dominus oculis ejus visendum se præberet et suavissimo colloquio dignaretur: in Missa præcipue, in qua sub Consecrationem diversis formis spectabilem se exhibebat. Dicenti aliquando Missam proxime ad aram assistens persona Deo devota, vidit illum Hostiam sacram, jam jam sumendam, digitis complexum, toto vultu incendi ac veluti extra se rapi; singultire lacrymis infundi, et toto pectore subsultare, spatio fere unius horæ quadrantis: tandemque dicentem audiit; Domine, non possum te recipere, nisi ad speciem priorem Eucharistiæ redeas: post quæ magna quiete Hostiam sumpsit, et altero horæ quadrante immotus penitus duravit. Sacro finito eadem persona, evocato ad confessionale Patri, quæ vidisset audissetque narravit: quibus ille pudore suffusus, et ex propriis verbis proditum se, ita permittente Deo, videns, subjecit; Deum infantem sibi viva specie pro Eu-

Junii T. III

charistia in manibus apparuisse, dixissetque: Quare me non recipisque? ideo se respondisse; Domine, non ausim te recipere, nisi ad priorem formam redeas.

Alias eidem sacrificanti præsens, vidit illum post sumptam Eucharistiam a terra elevatum, atque ab ejus ore radium tanti splendoris emicantem, ut illius lucem ferre impotens oculos obtegere cogere-tur: quod ipsum ubi deinde Patri retulisset, respondit, radium hunc, non ab suo ore, sed a Christi præsentis divinitate, qui splendor est paternæ gloriæ, dimanasse. Iterum vero, cum Sacrum publice in copiosa hominum multitudine, diceret; dicto ante ipsam Communionem, Domine non sum dignus, aliquamdiu suspensus hæsit: ac tum, magna omnium admiratione, subito alta voce, Jesus! Jesus! Jesus! exclamavit; subjecitque paulo post; Domine, obsecro, redi ad formam priorem; qui non sum dignus, neque possum ita te sumere. Atque ejusmodi apparitiones fuere perfrequentes, in quibus modo patientis forma, vulneribus concisus Dominus, se illi in sacra Hostia exhibebat; modo gloriosus; prout facile colligebatur ex verbis et affectibus iaterim in ipso notatis: tantaque luminis vis aliquando ab ejus ore, dum ad populum conversus precaretur, Dominus vobiscum, erupit; ut casula, qua induebatur viridis coloris, plane candidum videretur induisse.

eaque varia,

Alias vero in ecstasim sub Sacrificio abreptus, durabat in eodem pluribus horis, ut nullatenus ad sensus revocari posset; et pœnitentes, illum ad Confessionalis sedem præstolantes, domum vacuos redire oporteret. Sane a Patris morte in juridico Processu, fuere diversi jurati testes, quorum aliqui, decem et pluribus vicibus Patri sacrificanti præsentem, ejusmodi prodigiosos eventus notavere. Quivero litanti de Societate ad altare servivere, advertabant quasi ordinarie, cum reliquo Missæ tempore senilia membra vix sustineret, a Consecratione tamen sanctissimi Sacramenti usque ad Communionem, vix summis pedibus insistere, et non raro toto corpore ab solo levare.

atque exstases sæpe diuturnas pati.

CAPUT IV.

S. Joannis viventis mortuique miracula.

26 Perillustris Domine.

F Explicato modo, quo utebatur B. Joannes de S. Facundo in Missa quotidie dicenda; congruum est, ut breviter narremus aliqua miracula, quæ per ejus intercessionem dignatus est operari Deus, pro manifestanda illius eximia sanctitate, tam in vita quam post mortem. Ad eorum certiorē fidem faciendam, placebit Claritati Tuæ intelligere, de iis informatum me fuisse a fratre germano ipsius Beati, sæpe nominato Martino; qui sub jurejurando et proprio suo chirographo mihi asseruit, quod tempore pestilentiae in Sahaguntino oppido grassantis, eadem obierat septennis quædam filiola sua: cui in lecto mortuali adhuc jacenti, cum ipse et uxor sua omnia pararent ad sepulturam, supervenit P. Joannes cum socio P. Petro de Monroy: et recta progressus ad cubiculum in quo jacebat cadaver, nulloque verbo matrem aut sorores ejus allocutus, manum defunctæ arripuit, cum eaquē descendit ad locum ubi istæ plangebant. Ipse vero puellam manu ducens, cum eaque veluti sana colloquens, lugentibus dixit; Quare tantopere conturbamini? Quia parvula semel deliquium patitur, imaginamini vobis statim obiisse. Tum alia quædam ipsis dixit, et sanam parvulam restituit matri. Obstupuerunt illæ

F Inter viventis miracula constat

quod neptem suam resuscitavit a morte;

16

vehementer

A. JO. DE
SEVILIA.

A vehementer, utpote quæ nec locutæ prius B. Joanni fuerant, nec omnino viderant ingredientem; ipsam autem certo sciebant obiisse. Gratias ergo egerunt Deo pro tam singulari beneficio: quia nihil dubitabant, quin ad ingressum B. Joannis mortua vitam recepisset. Vivit vero etiamnum illa, nomine Isabella de Castrilio, nupta nobili Don Petro Vaca; commoraturque in domo paterna, mater unius filii ac filiarum duarum.

et paulo post,
eadem in
domo orta
rixa,amicum, a
fratre ejus
letaliter vul-
neratum sa-
naverit,

27 Postridie Salmanticam rediturus erat B. Joannes; interim autem, dum omnes accurrunt ad videndam puellam resuscitatam, et absque noxa ulla bene valentem, coram ipso et patre suo Martino, mirantur; contigit unum ex nepotibus eorum, cui nomen Sancius de Herrezuelo, venire ad Joannem, eumque rogare ad suam quoque domum dignaretur accedere, infirmam uxorem visitaturus. Eodem quoque appulit quidam Martinus, Garcias de Guaza, nec non filius ejus Joannes Garcias de Guaza, inter quos et prædictum Sancium grande erat dissidium, propter verba quædam mutuo habita apud vicum Vilelgum, ubi insimul fuerant commorati. Hi sic fortuito concurrentes cum litem præteritam resuscitarent, adeo exarserunt animi, ut Joannes Garcias de Guaza gladium stringens, graviter læserit Sancium de Herrezuelo; et humerorum uno discisso, pene brachium simul absciderit. Accurrit ad fragorem D. Martinus de Castrilio, et vulnerato Sancio volens succurrere, tam validum ictum incussit capiti Joannis Garcie, ut gladium ægre potuerit utraque manu extrahere a vulnere, eoque in conatu ipsum Joannem Garciam pedibus suis substraverit. Tantus autem ibi erat tumultus, ut populus undique et catervatim accurreret, ad eos ab invicem separandos. Inter ceteros adfuit et Joannes a S. Facundo, chirurgum introducens, qui fuerat accersitus ad curandos læsos. Hic vulnus Joannis Garcie inspicens, letale omnino atque insanabile judicavit; quare sensibus destituto et extremum spiranti caput linteo circumligare satis habuit, dicens: Huic nihil faciendum est: ecce moritur: cogitate solum de ejus sepultura.

ipse vulnus
curans,

28 Digresso igitur populo, aut circa Sancium occupato, solus cum moribundo relictus noster B. Joannes, cum capillos circum vulnus rescidisset, ipsumque oleo linivisset, rursum firmiter circumligavit linteo caput, itaque dimisit; læso nihil unquam locuto, usque ad diem alteram, quando regressus B. Joannes ad illum est, et denuo vulnus curare cœpit. Tum Garcias dixit; O sancta Maria! ubi fui? nec verbum ultra addidit. Perseveravit vulnus quotidie curare B. Joannes, sicut cœperat; et intra octiduum perfecte sanavit Garciam, qui etiamnum vivit incolumis. Chirurgus, qui Judæus erat, et omnino præter naturam fuisse curationem judicabat, ac meritis servi Dei Joannis divinæque potentie unice adscribendam; penes se statuit Catholicam Romanam Religionem amplecti. Dominus autem Martinus, utrumque miraculum, tam in filiolæ suæ resuscitatione, quam in Joannis Garcie curatione patratum, sicuti suis oculis vidit, ita juratus confirmavit. Plura etiam alia miracula omnipotens Deus est operatus, ad intercessionem B. Joannis, adhuc mortalem hanc vitam ducentis; quæ Claritati Tuæ narrare prætermitto, ne longior sim in hac succincta informatione. Firmiter autem constitui plenius cuncta digerere, in alia ampliori relatione mirabilium ejusdem B. Joannis de S. Facundo.

teste utriusque
miraculi eo-
dem fratre.

29 Perillustis Domine.

Relatis quæ vivus Joannes patravit mirabilibus, ve-

nio ad enarranda Claritati Tuæ, quæ misericors Deus fieri voluit ad illius sepulcrum. Ut ergo omnibus innotescat, quam sancte in hoc seculo vixerit Joannes, quantumque eum dilexerit Deus, et quid apud eundem nunc idem possit; deinde ut ejus auxilio juvari mereamur, et desiderata obtinere divinitus; denique ut ad Dei laudem ac famulatum fideles efficacius excitemus, promoveamusque Christianorum Catholicorum devotionem, necnon eorum omnium qui per gratiam sancti Spiritus intendunt obedire sanctæ Matri Ecclesiæ, suscipiendo baptismi sacramentum per fidem, itaque stabiliendo sibi sedem in regno cœlorum; hic declaro, quod noster B. Joannes de S. Facundo ingressus est Ordinem Eremitarum S. P. N. Augustini xxvii Junii, an. mcccclxiii; in eoque professus est die xxviii Augusti mcccclxiv, in festo ejusdem sanctissimi Patris, cum Prior Salmanticensis Conventus esset P. Joannes de Salamanca, et Magister Novitiorum P. Joannes de Arenis: qui ambo illius Professionem exceperunt. Vixit autem in nostra Religione ad sedecim a vel septemdecim annos; quando evocante ipsum Domino, ad bonorum suorum operum mercedem in cœlesti gloria recipiendam, excessit e vita xi Junii, in festo S. Barnabæ, anno mcccclxxix. Placuit autem Deo illius pretiosam mortem statim honorare et notam facere mirabilibus grandibus, ejus intuitu factis.

Joannes,
actis in Reli-
gione annis
16,moritur 11
Junii 1479.

a

30 Cum enim Salmanticæ et circum illam pridem non pluisset, atque ideo multæ peregrinationes supplicationesque publicitus essent institutæ; eodem quo Beatus obiit momento, tam copiosus imber descendit, ut cives omnes conclamarent; B. Joannes de S. Facundo hanc nobis pluviam de cœlo impetravit. Religiosi autem nostri, firmiter etiam persuasi virum sanctum fuisse, sepelierunt eum ante chorum b majorem ecclesiæ suæ: et continuo cœperunt incolæ accolæque in suis necessitatibus eo accurrere, adherentes vel adducentes ægros suos. Hinc tantum increvit popularis devotio, ut cœperint ornando eidem sepulcro adferre lineam, in quibus terra inde accepta abstulerant, ad remedium febrium aliorumque morborum. Id licet illi per novem aut decem annos facere perseverarent, neque cessaret omnipotens Deus per merita servi sui Joannis plurimos curare a suis infirmitatibus, præsertim herniosos ac febricitantes; nos tamen haud magni id faciebamus. Imo, cum unus Religiosorum nostrorum, Joannes de Alcaraz nomine, solitus egredientem domo comitari, eique post mortem pie affectus, istiusmodi eventus cœpisset litteris consignare, et operam suam commodare prædictis lineis ad sepulcrum appendendis; temeritatis eum arguebamus.

E
Secuta mox
est desidera-
ta diu pluvia,b
et terra sepul-
cri medetur
morbis.

F

31 Verum cum nollet Deus, tantarum virtutum excellentiam diutius occultari, sed notam omnibus conspicuamque reddere decrevisset; ejus providentia factum est, ut, me Prioratum Conventus Salmanticensis sustinente, et c die quodam Sabbati, in Vigilia SS. Apostolorum Petri et Pauli, anno mcccclxxxviii, cum nostris Religiosis Completorium in choro canente; ad initium primi Psalmi, Cum invocarem, accurrit ad me lacrymantibus oculis unus Fratrum nostrorum, Hermandus de Salamanca, tunc Ostiarius conventus, et in eo defunctus intra annos mdiii et iv, dixitque: Pater, Reverentia vestra rogatur confestim descendere; plena est enim ecclesia populo, alloquium vestrum expectante. Descendi igitur, comitantibus aliquot Religiosis: visaque conferta ibidem turba, mediam omnium reperi puellam nomine Beatricem, annorum circiter viginti trium, filiam Joannis de Curva et Violantis de Sese, civium Cuellariensium d; quæ Alburquerque advenerat,

An. 1488
incipiunt
notari mi-
racula,
c

d

A advenerat, manum dissolutam et inutilem habens, ut ad sepulcrum beati viri sanitatem consequeretur : vix autem illuc intromiserat manum, cum statim sese curatam sensit. Contigit autem, ad tantæ rei confirmationem, pariter istic inveniri tres Apostolicos Notarios, Gasparem Lopez de Gricio, postea Secretarium nostri clementissimi Regis ; Andream Toro, Presbyterum et Capellanum ecclesiæ S. Pelagiæ ; et Joannem Diaz de Santilliana : quos requisivi, ut vellent esse testes miraculi, in prædicta filia facti : qui statim omnia disposuerunt ad legitimum instrumentum desuper conficiendum.

cum 27 Junii curata esset manus puellæ,

misere contracta 29 Octobris prioris,

B gravis fœtor absisteret : Chirurgos autem quantumcumque adhibita opera nullum ipsi remedium facere potuisse ; tandemque re desperata dixisse, mortaliū neminem, sed Deum solum posse illi subvenire. Deposuit etiam quod in isto castello multæ personæ fuerint infirmatæ, interque eas filia ipsius Gubernatoris : de cujus sanitate consulti medici, cum desperatam haberent, famulorum suorum unum Salamanticam properare jusserit pater, indeque adferre aliquantum de terra sepulchrali. Quem famulum ego ipse vidi ; rogantemque ut mandarem aliquid sibi dari de dicta terra, voti sui compotem remisit. Hoc autem celeriter Alburquerkam regresso, imposita est terra ægris omnibus, ipsiusque Gubernatoris filiæ ; et omnes sanitatem mox receperunt.

post multos Alburquerkæ sanatos

cum vovisset per se ad sepulcrum venire,

C manum, eamque invenit prorsus sanam ac mundam suaveque olentem. Quam manum et ego et circumstantes omnes vidimus, servantem in vola vestigia unguium, antea profundius eidem infixorum. Hujusmodi infirmitatis et sanationis testes fuerunt, Bacalaureus Alphonsus de Algava, qui prædictam puellam sua chirurgica arte conatus fuerat juvare ; frater item ipsius puellæ Joannes Emmanuel, Guionmarus de la Torre, et Agnes de Olivares, qui cum ipsa venerant ad sepulcrum. Cumque coram prænominatis tribus Notariis solennis Actus confectus esset, compulsatis campanis omnibus, decantatum est Te Deum laudamus, in gratiarum actionem, pro tam singulari beneficio, per omnipotentem Deum præstito, meritis B. Joannis de S. Facundo.

et huic manum contractam imposuisset.

29 Junii redintegratur ibidem tibia fracta.

f

g

34 Postridie, videlicet xxix Junii mccccclxxxviii, coram subscriptis Notariis, Gaspare Lopez de Gricio, Joanne Dias de Santilliana, et D. Antonio de Roxas, Sacellano Regis atque Procuratore Illustrissimi D. Episcopi Salmanticensis f, nunc Granatensis Archiepiscopi, una mecum congregatis in majori choro ecclesiæ nostræ, vidimus introferri uxorem Consalvi Molitoris, impositam feretro ; unde portitores eam deposuerunt, cum tibia g fracta,

tantisque doloribus ut commovere se nullatenus posset. Ea a nobis interrogata est, fassaque se, prius quam huc adferretur, sacramenta Confessionis atque Communionis suscepisse. Tum præsentibus nobis dimissa intra sepulcrum B. Joannis, extracta inde est ex integro sana ; et vidimus eam, uti et infinita quæ aderat turba, recte gradientem ambulantemque, sine ulla prorsus claudicatione. Id quod, coram prædicto Procuratore seu Administratore D. Antonio de Roxas, in acta referri a prædictis Notariis jussi, et scripto firmati.

ANNOTATA D. P.

a Imo, quindecim vel sedecim : nam a 27 Junii 1463 ad ii Junii 1479 numerantur præcise anni 15, menses ii, dies 15.

b Antolinus : In loco conspicuo ad finem ecclesiæ, ubi hodiedum sepultura ejus honoratur.

c Anno 1488, currente littera Dominicali E, festum Apostolorum cecidit in feriam 2, adeoque Vigilia eorum in Sabbatum.

d Cuellar, diœcesis Segoviensis oppidum, inquit Mariz, distat Salmantica ad leucas fere 30.

e Perperam hic ab Interprete Belga, prioris sui textus oblito, notatus erat die Mercurii, pro Sabbato supra indicato.

f Sic etiam apud Antolinium legitur : Avila tamen in Salmanticensibus, ignoravit hujus temporis Episcopum : certe non alium nominavit ipse, et hunc secutus Tamayus ad 13 Maji, quam Oliverium Cardinalem, ab an. 1480 quo Gondisalvus Viverus obiit, usque ad 1491, quo Didacus Valdes cœperit Salmantinam Ecclesiam absens regere, anno proximo factus etiam Episcopus Zamorensis. Hic autem an. 1506 Romæ defunctus est, nec unquam Granatensis Ecclesiæ titulum tenuit ; Oliverius vero, licet forsitan ad eam nominatus a Pontifice, nusquam probatur inivisse ejus tituli possessionem ; neque Tamayo inter Archiepiscopos Granatenses ad 17 Augusti notus est : Ferdinando etiam Ughello tom. i Italix sacræ, solum innotuit ut Cardinalis Episcopus Subinensis. Eatenus certe inauditum Hispanis fuit (quod ipsemet observat Avila) Episcopos Roma mitti, et quidem alienigenas, qualis erat Oliverius, natus Neapoli, quod regnum Ferdinando Catholico primo acquisitum fuit anno 1503. Interim irrefragabiliter hic habemus, pro anno 1498, quo scripta hæc sunt, Archiepiscopum Granatensem ; talis autem post urbem a Mauris receptam an. 1492, ut supra dictum est, nullus nominatur a Tamayo, nisi D. Ferdinandus de Talavera, primus in ordine Archiepiscoporum, qui ex Monacho Hieronymiano factus Catholicorum Regum Confessarius, deinde Abulensis Episcopus fuerit : quidni autem et Salmanticensis usque ad annum suæ ad Granatensem Sedem translationis, quando Didaco Zamorensi Episcopo Salmanticensem titulum cesserit ? Salmantica certe haud multo longius Abula distat quam Zamora, et cum utraque triangulum facit, ut uni æque commode ac alteri potuerit conjungi : præsentia autem Procuratoris indicat absentiam Episcopi alibi residentis.

Episcopus Salmantic. ab an. 1480 ad 1498

non Oliverius Card. qui nunquam id fuit ;

F sed Ferd. de Talavera, qui et Abulensis, et postea Granatensis.

g Antolinus, ad Molendini rotam id accidisce, ait.

CAPUT V.

Reliqua pars veterum miraculorum.

35 Perillustris Domine.

Inter alia plura mirabilia, quæ acciderunt ad sepulcrum nostri B. Joannis de S. Facundo, est, quod xv Julii mccccclxxxviii illuc venerit quidam Bernal a Sogerus, annos natus xxv, surdus ac mutus ; seque

15 Julii loquela et auditus redduntur ;

A. JO. DE
SEVILIA
b

A que demitti faciens intra sepulcrum, auditum et loquelam perfectam *b* recepit. Testes fuerunt Petrus de Canecia, Joannes de Flores, et Michael de Madrigali : relatumque id in scripta est a Joanne Dias de Santiliana, et Ægydio Fernandez de Tapia, ambobus Notariis ac civibus Salmanticensibus : qui propria manu omnia consignarunt.

erigitur puella
nativitate
clauda,
8 Julii,

36 Vidimus similiter, Perillustris Domine, venientem puellam nomine Sanciam, famulam Joannis de Salamanca, Zamoræ natam, annorum circiter viginti duorum; quæ a nobis interrogata deposuit, quod a nativitate clauda maleque formata, sic ut luxatis lumbis erigere ipsa sese non posset, sed proreptare per humum cogeretur, cum ineffabili cruciatu; quæ die lunæ viii c Julii MCCCCLXXXVIII imposita sepulcro B. Joannis nostri, coram nobis apparuit perfecte sanata; testibus Antonio de Paredes, Alfonso de Ducenas, Bernardino de Paredes Canonico, et Catharina de Carvajal Zamoræ commorante.

6 Aug. paralyticus
quinquennio,
d

37 Pari modo, Domine Perillustris, die Mercurii d vi Augusti, ejusdem anni MCCCCLXXXVIII venientem conspeximus Joannem de Mondragon; qui examinatus juravit, quod totis quinque annis, brachiis, manibus, cruribus, ac pedibus mancus *e* nusquam progredi potuerit, nisi modicum valde, idque per maximos cruciatus: qui similiter intra sepulcrum nostri B. Joannis plenam recuperavit membrorum omnium valetudinem. Qui eum antea impotem, et postea absque ullo defectu valentem conspexere, Franciscus de Victoria et Petrus de Mondragon fuerunt. Cujus miraculi fidem manu sua signavit Notarius Don Dias de Santiliana.

et puella ab
annis 30;

38 Iterum, Perillustris Domine, ipso eodem die, Agnes, filia Roderici Alphonsi civis Garrovillani, annorum circiter triginta, clauda nata et paralytica, ita ut ægre manus aut pedes, vel aliud quippiam membrorum commoveret; integram obtinuit sanitatem intra sepulcrum B. Joannis nostri, coram Alphonso de Villegas, Francisco de Vergara, Gonzalvo et Antonio ambobus filiis Didaci Alfonsi, civis et mercatoris Salmanticensis. Cumque illa jurata affirmasset, omnia sic se habere; descripta res fuit a Joanne Dias de Santiliana Notario sæpedicto: quique sicut etiam ipsemet viderat, ita manu sua signatum reliquit.

aliaque 13
Augusti,

39 Insuper, Perillustris Domine, die Mercurii xiii Augusti MCCCCLXXXVIII, ad diem sepulcrum alata Helena, filia Michaelis Uaquerii, incola Funtelapeniæ, nuper defuncta; testata est, se plenam obtinuisse totius corporis sanitatem, quod antea movere non potuerat nisi manibus ac pedibus reptans, quia sic debilis nata erat, et manus ipsas semper clausas habuerat. Id quod cum ipsamet puella testati sunt Alfonsus Vaquerus, Rodericus Gayterus, et Joannes Longus *f*: et coram me in Acta relatum fuit, ab eodem Notario Joanne Dias de Santiliana, anno mense et die præmemoratis.

25 Julii resuscitatur
puer a taurro obtritatus,
g

40 Eadem ratione, die Veneris xxv Julii MCCCCLXXXVIII, venire conspeximus, in comitatu multorum hominum, Thomam inquilinum Palentiæ de *g* Nigrella, ferentem ad nostri B. Joannis sepulcrum, parvulum filium, Andreæ Sico, veluti mortuum et absque ullo vitæ signo: super quo adjuratus pater puram putam dicere veritatem, deposuit, quomodo die Lunæ præcedenti, quidam Alfonsus, filius Christophori Sanctos, carrum frumento *h* onustum minans, ipsum puerum a tauris conculcatum pertransierat, et a rotis prorsus contritum reliquerat; viso autem casu confugerat ad ecclesiam. Hoc intellecto dixerat Thomas patri Alfonsi, non esse quod filius ejus azylum quæreretur; se namque ei condonare imprudentiam commissam: mox autem commendavit par-

h

vulum S. Mariæ ac B. Joanni a S. Facundo; et D statim respirans puer, aperuit oculos, loqui tamen non poterat. Tum ipse et uxor ejus attulerunt parvulum ad sepulcrum Beati: ubi perfectissime sibi restitutus, a me innumerisque aliis visus est ambulare per claustrum, loqui libere, et comedere. Testes tam mortis quam resurrectionis prædictæ fuerunt prædicti Christophorus Sanctos, Alfonsus filius ejus, et pater pueri Thomas; insuper firmata res tota est chirographo præcitati Notarii, Joannis Diaz de Santiliana.

41 Accidit etiam, Perillustris Domine, me prope adstante, ut visus fuerit plene sanari Joannes Fernandez, filius Petri Fernandez, Almeidæ commorantis: qui tam debilis natus erat, ut pedes post se trahere cogeretur, brachiorum autem unum nullatenus valeret attollere. Quod ita verum esse testata est Catharina Ruiz, mater prædicti Joannis Fernandez, et incola quidam pagi Almeidæ, similiter Joannes Fernandez nuncupatus: ipsumque insigne ac prorsus divinum miraculum manus suæ subscriptione firmavit jam sæpe dictus Joannes Dias de Santiliana Notarius.

et alius,
paralyticus,

42 Placuit etiam omnipotenti Deo, Perillustris Domine, per interventum B. Joannis donare integram sanitatem, xxii Julii ejusdem, cuidam Francisco Bollono, ex Bustillo Taurensis oppidi vico: qui viginti annis sinistra coxendice debilis, *i* crus etiam totum aridum portabat. Hic cum in nostra ecclesia suscepisset Pœnitentiæ et Eucharistiæ sacramenta, sanus domum rediit; et sanitatis suæ testes habuit D. Petrum Sanchez Presbyterum, et Petrum Rodriguez Bustilii inquilinos, cum innumeris qui aderant personis. Fidem vero omnium publicam fecit Notarius jam sæpe nominatus, Joannes Dias de Santiliana.

22 Julii crus
aridum ab
an. 20,
E

43 Hæc et alia complura similia miracula, Perillustris Domine, opera est divina clementia, propter merita B. Joannis de S. Facundo; præter innumerala alia, quæ defectu fidei Notarialis non sunt certificata; ego tamen ipsa oculis meis vidi, et requisitus potero jurejurando affirmare. Fuerunt autem eorum multa, valde stupenda in conspectu hominum. Certe vidi ego hominem, circiter quadragenarium, qui uno oculorum prorsus extincto, cum preces suas ad Sanctum fudisset, et modicum terræ, ex ejus sepulcro sumptæ, aqua benedicta maceratum, oculo suo allinisset; non potuit tolerare provenientem sibi exinde dolorem. Eductum ergo sacco sudarium imposuit oculo sic humectato; cui cum lutum istud adhæsisset, pariter cum eo abstraxit quidquid carnis et pilorum oculo supercreverat, tamquam si agglutina linteo fuissent; et utrumque se clare intueri omnia miratus est. Quod ego videns cultrum sumpsi, et eam partem sudarii præscidi, cui vitiosa caro cum pilis adhæserat; atque in memoriam facti apposui aliis B. Joannis nostri Reliquiis.

Auctor oculatus testes,

illuminati
coctitis,

44 Vidi etiam feretro impositum, ad Beati sepulcrum apportari, virum circiter quinquagenarium; qui totis triginta annis adeo debilis fuerat in manibus, pedibus atque corpore toto, ut nec caput quidem movere posset. adeo ut necesse duxerimus totum ei sepulcrum aperire, hominemque asseri impositum per duos funes illuc intromittere, cada-veri omnino similem, utpote aridum totum et flaventem, tantum pellem ossibus super indutum. Tum dixi; Volo hinc abire; neque enim mereor tantum miraculum intueri; meque recepi extra ecclesiam. Vix claustrum ingressus eram, cum audiivi ingentem strepitum conclamationemque: quando cursim assecuti me qui præmissa verba dicentem audierant, oraverunt in ecclesiam ut redirem: miserum

sanati per
annos 30
paralytici,

A serum enim illum absque ulla morbi specie sanum assistere. Regressus igitur inveni populum omnem, dimissum in genua, junctis manibus et oculis lacrymantibus; vidensque hominem ambulante per ecclesiam, et manibus in cœlum erectis Deo gratias agentem; totus animo consternatus, nescivi quid aliud facerem, quam ut ipse etiam genua flecterem, et Deo cum ceteris agerem gratias. Hunc autem mirabilem eventum, non ego solus, sed innumeri homines viderunt mecum, qui in memoriam facti litteris hæc signavi.

visus cæco
nato dati,

et cocliti
puellæ.

45 Vidi etiam ad idem sepulcrum adduci plenamque videndi facultatem donari puero duodenni, qui cæcus natus fuerat. Similiter coram D. Gondisalvo de Mercado Ducis Alburquerkæ avunculo, multaque alia Nobilitate, vidi ad idem sepulcrum, sub decimam vespertinam, venire puellam circiter vicennem, uno oculo cæcam; et utroque bene videntem redire: super qua re cum rigide examinasset puellam, comperimus ita fuisse ut dicebat.

ANNOTATA D. P.

D a Idem, omisso nomine, patriam indicat Madrigalem; et notat tunc fuisse diem Mercurii: sed debuit notasse diem Martis; quia ut dixi, currebat littera Dominicalis E; anno autem præcedente, quo currebat littera D, necdum cœperant notari miracula.

b Idem addit, quod sentiens magnum in auribus strepitum, mox cœperit exprimere quæcumque alii præbant verba, specialiter autem Ave Maria.

c Vel 9 Julii numera, vel nomina diem Martis, ob causam jam dictam.

d Imo dies Veneris fuisset.

e Antolinus addit etiam cæcum fuisse; brachia autem ejus pectori, talos natibus adhæsisse, ac digitos palmæ.

f Idem addit testes mulieres, ex Vadillo, Lamonsensis territorii pago, natas; quæ infelicem illuc ex compassione adduxerant.

g Tribus Salamanca leucis, inquit idem.

h Et addit carrum onustum fuisse sedecim cum dimidia Hanegis avenæ. Est autem Hanega mensura æqui valens Minæ Parisiensi, id est, parti 24 modii, sive dimidio sextario.

i Ait idem etiam coclitem advenisse, et affricu terræ sepulchralis extincti oculi lucem accepisse.

C

EPILOGUS.

Protestatur
Auctor hæc
a se scripta

ut legentes
ædificentur

et Beati tu-
telæ se com-
mittant:

Quæ omnia, Perillustris Domine, quamvis prolixitate sua molestiam allatura, volui brevi huic relationi inserere; ut Claritati tuæ innotescerent parentes, natales, vita sancta, et mirabilia Beati nostri Joannis a S. Facundo, quæque per eum dignatur Deus quotidie facere, ad demonstrandam eximiam illius sanctimoniam, ut famuli ejus magis accendantur ad ejus amorem, fides autem Catholica in cordibus tepidorum ac languidorum Christianorum confirmetur; imprimis vero, ut super omnia laudetur Deus, eique ab omnibus suis creaturis serviatur: ad laudem etiam aliquam sanctæ nostræ Religionis Eremitarum magni Patris Augustini, ex qua tales ac plures alii sancti viri processerunt. Denique ut divulgatis eorumdem operibus admirandis, Claritas Tua velit se mediatorem efficacem constituere, adhuc ut noster B. Joannes, per universam militantis Ecclesiæ Christianitatem, colatur pro Sancto; ipsaque eum pro se habeat intercessorem, una cum ceteris ipsum honoraturis et invocaturis ut Patronum. Quatenus tali patrocinio fulta in cœlis Claritas tua, prosperetur in omni actu suo,

ad majorem æternæ majestatis gloriam, salutem animæ suæ, defensionem sanctæ Matris Ecclesiæ, honorem Hispaniarum, et numquam satis laudatæ Cordubensis civitatis, in qua nata est Claritas tua.

A JO. DE
SEVILIA.

46 Insuper hæc omnia enarravi ad laudem, honorem, gloriam et triumphum potentissimi et clementissimi Regis Ferdinandi Catholici, a quo Claritas tua Romam mittitur ad Apostolicam Sedem, ad sollicitandam ibidem et impetrandam Beatificationem Patris nostri Joannis de S. Facundo: quæ res non aliud Excellentie tuæ poterit adferre quam æterni nominis celebritatem, cum toti Nobilitati positus sic fueris in exemplum ejusmodi piorum operum prosequendorum; ut tua sectantes vestigia, mereantur fieri participes coronæ, quam in æterna secum gloria misericors Deus tuæ Claritati præparavit, una cum interminabilibus bonis, quæ nec auris audivit, nec oculus vidit. Quorum omnium principium misericors Deus, per infinitam gratiam suam, dignetur largiri Excellentie Tuæ, etiam in præsentī vita, mortali quidem, sed longa, sana ac sancta; consummationem vero, in futuro sine fine seculo, per gloriam æternam. Placeat igitur grater acceptare affectum meum, in hac brevi relatione declaratum; nec despicere simplicem, inornatum ad verbosum nimis stylum; sed æqui bonique consulere, pro ea qua Ordinem nostrum beatumque Joannem prosequeris benevolentia; ut per scriptionis meæ rusticitatem et inconcinnitatem non impediatur id quod intendo; nec mora objiciatur canonizationi ejus, quo præcipue fine induci me sivi precibus prænominatarum initio Religiosarum duarum, ad describendam hujus Beati vitam.

ipse vero
Albanus nego-
tium Canoni-
sationis

efficacius
promoveat,

petitque rudi-
tatem styli
sui excusari.
E

ALIA ACTA

Ad vitæ antiquioris Supplementum, ex posterioribus ejus Scriptoribus collectum.

Ne secuturum Collectionis prætitulæ contextum identidem oporteat interrumpere, allegandis ad singula puncta Auctoribus, unde Supplementum hoc collegimus, ipsos in Commentario prævio nominatos, caractere Romano* notabo in margine, per litteras cognominum initiales. Itaque Ant. Augustinum Antolinum; Mar. Petrum Marizium; Val. Jacobum Valaurium, meum nomen consuetæ litteræ D. P. indicabunt. Tuum erit, lector, pro eo certioris notitiæ gradu, quo singulos collocandos monui in prævio Commentario, relata ex illis æstimare, cum agitur de Actis in Vita; de ceteris scribentes singuli, utpote de rebus sui temporis, fidem et quidem summam merentur. Numerus unicus Caput noabit; cum duplex ponetur, primus partem vel librum signabit: nam Marizius et Valaurius ita dividunt.

F

CAPUT I.

Prior Sancti vita usque ad votum incundæ Religionis.

Qua Legionensis diocesis Campestria rivulus Cea irrigat, jacet oppidum, a S. Facundi vetusto monasterio nomen nactum, ut Sahagun quasi Sant-Hagun nominetur vulgari dialecto; dum F in H, C in G mutatur: uti in Ahogar, Suffocare. Hic anno mccccxix natus S. Joannes, pro more inter Ecclesiasticos tunc familiari, deposito gentilitio Castrilii cognomine, cum veste Clericali cognomen etiam inde sumpsit; et addito sanctitatis titulo cohonestavit, dum S. Joannes a S. Facundo dicitur. Ibi, sub cura Benedictinorum eo loci Monachorum, Latinas litteras didicit: ibi etiam in Artibus studuit, quas nunc Philosophiæ nomine complectimur. Posito

D. P.
Cognominis
Sahagun ratio

A. D. P.
EX VARIIS
Mar. 1, 6
ætas cum
Presbyter or-
dinaretur :

Mar. ib.

Exercitia
pietatis in
Curia.

Mar. ib.

Val. 1, 7
et conversatio
plena ædifi-
cationis.

A sito deinde, quem ipsi obtinuerat pater suus, Dornellensis Parochiæ titulo, in familiam Alphonsi de Carthagera Burgensis Episcopi transiit, per intercessionem cujusdam sui avunculi, præfato Episcopo utilissimam gratissimamque operam navantis, in munere œconomi, commendatus ascitusque in familiam, jam circiter vicennis : et congruum sacris Ordinibus ætatem assecutus, factus est Presbyter, sexto postquam Burgos venerat anno; tanto sui ordinatoris favore, ut et Primitiis præsens assistere, et Neomystam voluerit mensæ suæ, nuptiali illo die, adhibere convivam. Contulit ei inde beneficium quoddam in Tannebuis, et in ipsa ecclesia Cathedrali Canonicatum. Sed hic inferioris ordinis fuerit; jam enim ex Vitæ scriptore didicimus, proxime vacaturum (utique ex majoribus) oblatum fuisse, si in Episcopali obsequio manere voluisset. Abbas quoque S. Facundi eidem contulisse dicitur opulentum Rectoratum, cum duabus tunc forte vacantibus Capellaniis, in oppido Sahaguntinensi, quarum ad ipsum spectabat collatio, et fructus percipere Joannes posset, substitutis pro se earundem administris.

B Cum hujusmodi subsidiis gradum in Episcopali Curia sibi attributum sustinens; quantum per occupationes licebat, intendebat exercitiis pietatis, inter quæ erat frequentius visere miraculosam Christi crucifixi imaginem, cui in ecclesia Augustinianorum Fratrum altare proprium erat. Crucifixi istius historiam et miracula licebit apud Marizium legere, a pag. 41 ad 82 prolixè deducta. Huc solum spectat, quod aliquando contigit, orante coram pia illa imagine Joanne, sanitatis obtinendæ causa, novem-diali religione ibidem, perfungi paralyticum quemdam pauperem : cujus sinceram fidem ex precandi instantia æstimans Joannes, cœpit orationi ejus etiam suas preces ad eundem finem impensius conjungere; et meruit exaudiri. Subito enim ex toto persanatum sese sentiens infirmus; furcillas quibus innitebatur abjecit, multum ad ejusmodi spectaculum exhilarato Joanne. Ille vero ipso in loco recipi ad Ordinem petiit, ut benefico sibi Crucifixo ibidem perpetuam serviret servitutem. Quæ res Joanni magnos addidit ad intendenda studia pietatis stimulos : quibus quanto magis afficiebatur, tanto minoris incipiebat mundana omnia facere, nihil tamen inde remissior ad obsequia sui Prælati.

C Ad Missæ sacrificium prolixè se præparare solitus, omnique contentione animi illi se applicare, ab altari se recipiebat ad chorum consuetamque Psalmodym; sub qua magnæ omnibus erat ædificationi. Inde, ut erat humillimus, libentius se transferebat ad pauperum ministeria, quibus et de suo, et de Domini sui proventibus subveniebat liberaliter. Simili cum caritate consolabatur infirmos; et in istis sic erat, ut sua eum necessitas non nisi sero ad frugalem corporis refectionem adduceret. Hoc vero nequaquam tractabat blande; sed ciliciis, flagellis, jejuniis ac vigiliis subiebat; quibus lassatus nudæ incumbere humo, saxum aliquod capiti supponens. Diurnis occupationibus libenter subtrahere aliquid temporis legendis libris spiritualibus : regressus autem vesperi ab episcopio, de rebus sacris ac devotis conferebat cum familia, deinde bonam noctis partem in cubiculo dabat orationi, Scripturisque sacris vel moralibus evolvendis. Inter quæ ita placebat Domino suo, ut hic, de eo quasi gloriabundus, sæpe diceret; Habeo in obsequio meo hominem sanctissimum; in quem numquam obtutum figo, quin ad ejus venerationem interius me sentiam commoveri. Et vero si Regi honorificum est ad obsequia sua habere Magnates, quanto felicior eo Prælatus is est, in ministerio habeans

magnum aliquem Dei famulum; cum Deo servire, D regnare sit?

Mar. 1, 6

4 Erat in ejusdem Episcopi obsequio, ut dixi, etiam avunculus ejus, seu potius novercæ frater. Hic cum mori se videret, nepotem voluit bonorum suorum omnium heredem instituere. Verum incunctanter recusavit Joannes hereditatem admittere, illumque rogavit, ut eam dotandis sororibus suis adscriberet, quod et factum est. Voluit autem Episcopus, qui defunctum diligebat, omnes curandi funeris sumptus in se suscipere : nec aliud oneris nepoti relinquere, quam ut in exequiis illius funebrem pro concione haberet orationem. Hoc vero ei ita successit, ut quantus deinde futurus esset divini verbi prædicator, satis appareret : nam ad eloquentiam ei naturalem jam tum accesserat haud parum scientiæ theologicæ, crebra bonorum auctorum lectione acquisitæ. Mortem istam mors patris excepit intervallo haud longo : cujus causa profectus in patriam, cito etiam extulit novercam : et justis utrique persolutis Burgos rediit, certus expedire se beneficiorum ecclesiasticorum vinculis, quibus gravari se, non sublevari existimabat in studiis virtutis et litterarum sacrarum. Voluntariam ergo paupertatem fundamentum sumpsit apostolicæ quam meditabatur vitæ, exorsus Burgis prædicare in eadem S. Agathæ ecclesia, in qua tenue beneficium sibi reservaverat.

Recusat oblatam hereditatem avunculi

et in ejus funere habet orationem;

E patre et noverca orbus, beneficia eccles. abdicat.

Burgis abijt Salmanticam

civilibus dissidiis turbatam;

Avila. incipit dicere ad S. Sebastiani, F

adsciscitur in Collegium S. Bartholomæi,

Ant. 9

an. 1450 receptus ibi Capellanus

6 Fundaverat Collegium illud, pro quindecim Studentibus duobusque Capellanis, anno MCCCX Didacus de Annaya, tum adhuc Conchensis Episcopus; et postea Archiepiscopus Hispalensis ipsum opulenter dotaverat, optimisque legibus sic adstrinxerat, ut cum rerum temporalium abundantia, videretur evangelica paupertas teneri, qua nihil est ad animorum conjunctionem studiorumque exercitationem conducibilis. Etenim neminem istic admittendum constituerat fundator suus, cui major summa annui redditus suppeteret, quam viginti florenorum Aragonensium; quam tamen summam mutatus monetæ valor, ex auri argentique abundantia, suasit primum ad centum, mox etiam ad ducentos Ducatos lxare, teste Vergara : qui recepti istic Joannis insigne

A insigne profert monumentum, ex Collegii Chronica Hispanice scripta, cujus verba sic fideliter reddo. Joannes Sahaguntinus Canonista, electus fuit in hac sancta domo anno MCCCCL, die xxv Januarii. Fuit Capellanus internus: et quamvis Capellani, sive interni sive externi, non soleant in hac Collegialium Chronica adnotari: conveniens tamen et rationabile juit, pro eximia hujus viri Dei sanctitate, ut eorumdem Catalogo adscriberetur: quia ipse est verus ille Israelita, in quo non est inventus dolus; qui propter bonitatem suam et vitæ honestatem, ac morum integritatem, electus fuit in Capellanum interiorem. Idem Vergara proponit expressionem

*dicatur illius
Becam gestas-
se,*

B

veteris habitus Collegialis, veluti Capellani quoque competentis, adeoque et a Sancto gestati; eumque ait fuisse et esse coloris rufi; Becam autem, cujus nomen dicit sumptum esse ab Italis (vitam significare docent Academici Cruscani) Becam, inquam sic describit, ut non solum ex humeris ad pectus profluat, sed fere instar Græcanici Episcopalis Pallii, per tergum ad talos; olim vero supra caput in formam coronæ revolveretur, cum defluentibus ad tempora laciniis. Nunc pro parte illa superiori assumptus est pileus clericalis quadratus, sic ut prædicta Beca solos jam tegat humeros, sinum ante pectus eundem formans, ex humero autem sinistro ad terram defluat: et sic Joannem repræsentat, parum feliciter ad similitudinem promissam, sicut supra monui, solumque modernum Collegialium habitum recte objicit oculis.

C

7 Præter receptionem prænotatam, nihil vetera Collegii monumenta tradunt, quod pro certo scribi possit. Communiter tamen dici solet, quod cum nocte quadam cubitum sese composuisset, necdum recitata quadam Horarum parte; ejusque recordatus extincto jam lumine, hoc nuspian reperiret; ea causa moerentem consolatus sit Deus, ex cypresso quadam stante in medio atrii lucis radium emittens, cujus beneficio compleverit residuum Officii illius. Verum, ut dixi, minime certum id est, cum in nullis historiis reperiatur ejus res mentio, nec in veteribus Collegii memoriis, in quibus longe minutiora referuntur; neque in informationibus pro Canonizatione factis, in quibus mirum foret, nec unum quidem ex tot productis testibus adfuturum fuisse, qui id (si verum scivisset) affirmare vellet. Hæc Antolinus. Idem dixerim de ea traditione, ex qua haberi ait Vergara, quod olea quædam, in horto Collegii hodieum spectabilis, transeunti Joanni sese inclinaverit; quapropter illac transeun-

*et præbita di-
vinitus luce,
Officium ab-
solvisse,*

*ejusque ibi
statua supra
portam locata
cernitur:*

tes Collegiales soleant honoris causa caput ei nudare. Hoc certius; quod ejusdem Collegii curatores, supra illius portam effingi fecerunt, ad dexterum latus statuum hujus sui sancti Capellani, cum hac Epigraphe; Beatus Pater Joannes de Sahagun, Bartholomææ Domus fausta proles; cui statuæ a sinistris ex opposito respondet effigies Alfonsi Testati de Madrigali Abulensis Episcopi, istic similiter commorati, et anno post Joannis illuc ingressum quarto præmature mortui; de quo circumfertur istud breve elogium, propter multitudinem et varietatem scriptorum:

Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne.

8 Porro, licet nemo eorum qui B. Joannis historiam scripserunt, dicat præcise quamdiu in isto Collegio vixerit; tamen ex historiæ tenore colligitur, vixisse ibi circiter quadriennio: quo decurso, videns vir sanctus, quod propter occupationes Collegii, non posset tam libere vacare curandæ salutis proximorum, dimisit locum ac dignitatem quam ibi tenebat, et retinuit habitum simplicis Clerici, sub eo futurus Salmanticensium Apostolus: non tamen præcise scitur, utrum munus prædicatoris, cum assignato ad id publicitus stipendio, suscepit ante vel post suum e Collegio discessum. Egressus autem inde, recepit se in domum cujusdam probi Canonici, cujus memoria usque hodie in benedictione est, nomine Petri Sancii, commorantis ad angulum Torrecillæ, juxta Bacalaureum Ægidium de Tapia: ubi (prout scribunt Joannes de Sevilla et Cardinalis Antonianus) decem annos transegit, toto illo tempore occupatus in auxilium animarum, audiendo confessiones et prædicando. Ad hoc autem tempus omnino spectat memoria quædam, adscripta margine Summæ Bartolinæ, Pisis anno 1383 in membranis exaratæ, et in Conventu Salmantino hodieum reverenter servatæ, in hæc verba. Emi istum librum in mense Madii, anno 1456, de Fratribus S. Pauli monasterii Burgensis (Salmanticæ scilicet studentibus). Dedi numos M. Petro librario, constitit in mille Moropetinos, quos sibi dedi, in florenis Regalibus et denario uno et... in domo sua intra suum tentorium. Ita hanc memoriam transcribit Tamayus in Notis ad xi Junii. Moropetinos autem intelligo, quos Marevedisios nunc vocant, minutissimum pecuniæ genus; verum putem non legendum, in florenis; sed 12 florenis.

9 Singulis diebus sacrificium Missæ celebrabat, multis cum lacrymis, maxime cum eam dicebat de Passione Domini, atque sub ipsam Communionem; quemadmodum referunt testes in Processibus auditi, qui eum cognoverunt: et passim æstimabatur vir sanctus a populo, qui ad eum recurrebat in suis necessitatibus, ut pro se Dominum deprecaretur. Multi etiam rogabant ut pro se Missam diceret, existimantes, quod ejus tam devota lectio citra dubium consequeretur e cælo effectum desideratum. Ipse vero, qui totus pius et erga miseros plenus erat compassionis, libenter postulatis eorum annuebat: nec tamen Missarum titulo recipiebat eleemosynas, utpote præter tenuem victum, qui aliunde suppetebat, nihil in hoc mundo volens quam Deo servire. Etenim attributa eidem publicitus erant trecenta moropetinorum millia annue. Exigua summa; sed homini frugali et parco tunc sufficiens. Dies festos peculiari observabat reverentia, non solum interiori, sed etiam exteriori: atque hunc in finem decentiori tunc meliorique induebatur habitu, quem duplicem habebat, alterum griseum, cæruleum alium.

10 Horas habebat, inter studia litterarum precumque partitas: quieti autem capiendæ fascies aliquot sarmentorum, cum cervicali lapideo, sub lectica

D
A. D. P.
EX VARIIS
ut et Alph.
Testati,

4 Ant. 11
Post annos 4
egressus de
Collegio,

E

decem annis
moratur apud
Petrum San-
cium

et an. 1456
emit Summam
Bartolinam.

Ant. 12
Missam quoti-
die cum lacry-
mis, dicit,
F

tenuiter ex
publico vivit:

A lectica dispositos, quos singulis noctibus reponebat, ne famulus suus (Joannes de Santiliana hic erat) id persentisceret proderetque. Dicunt aliqui, eodem tempore in Universitate Salmanticensi publice sacram Scripturam prælegisse. Sed quomodo tantus amator paupertatis, admisisset attributam sibi a civitate sustentationem, si Cathedræ talis redditibus fruebatur? Aut quomodo tot producti testes, et interrogati an viventem noverint, solum respondissent, se eum novisse Salamanticæ in habitu Clericali; neque dixissent, quod eum ibi cognoverint Cathedraticum Scripturæ sacræ? Sane minutissima multa illi specificant, quibus probent Joannem sibi bene cognitum fuisse. Hactenus Antolinus; quem mirum est adeo sui potuisse oblivisci, ut quod hic cap. 12 tam opense refellit, cap. 21 expresse affirmet, propter quasdam Annotationes in Biblia, manu ejus scriptas. Leve profecto argumentum: maxime cum eas videatur scripsisse Religiosus, in quo statu Cathedraticum fuisse, nemo dicit.

11 Hoc certum, præcipuam operam, extremis ante status mutationem annis, positam a Joanne in dissidiis quæ civitatem conturbabant sopiendis. Huc plerumque spectabant prædicationes ejus: qui industrie explorans loca ac tempora coeuntium factionum, illuc se inferebat intrepide: nec fatigabatur, quamvis conatibus ejus contrarius dæmon identidem sopitos suscitaret ignes, multique in ipso concepti furoris æstu obduratos sese inexorabilesque præberent. Omnia nempe quamvis saxeæ corda emolliebat paulatim, sic ut tandem alia sibi prorsus civitas videretur. Inter hæc tamen contingebat non raro inveniri, qui monentis libertatem ægre ferentes, eum ut inimicum aversarentur. Sic (ut pluribus exemplis parcam) accidit ei in quodam vico districtus Salmanticensis, ubi nobiles aliqui, opibus possessionibusque præfidentes, gravissimas inter se exercebant discordias, vitamque ducebant indecoram eorum natalibus. Hi molestum sibi prædicatorem cum ignominia et contumeliis expulerunt: redivit tamen illuc identidem, donec seorsim tractans singulos, reduceret ad officium hominis Christiani universos. Quamquam autem temporibus illis vix esset familia nobilis, quæ non alicujus factionis caput haberi ambiret, populique furorem accenderet tantum, ut nemini sine periculo liceret incedere per plateas: ipsi tamen soli dabatur securitas, tamquam communi omnium pacificatori.

C

CAPUT II.

Vocatio ad Ordinem in eoque Professio. Officia gesta, pax civitatis procurata.

Hic labor aliquantis annis continuatus, vires corporis vehementer atterebat: sed imprimis dolores calculi, eo usque invalescentes, ut remedium fuerit a sectione petendum: quæ cum, mediante voto Religionis ingrediendæ, feliciter successisset: stabilitus in sancto proposito fuit, aliquantis post curationem diebus, sicut ex Processibus colligitur. Cum enim jam bene sanus sibi videretur, occurrit pauperi cuidam, laceris panniculis adeo tenuiter tecto, ut nudus dici posset. Hic eum rogat, ut aliquid vestitus sibi pro Dei amore largiretur, operiendo corpori: et occurrit animo duplicata in dierum festorum cultum vestis, domi reposita; quarum utram largiretur dubitans, meliorem Deo deberi judicavit, et egenti cæruleam dedit. Sequenti autem nocte tantis gratiis eum cumulavit Deus, ut aliud de iis referre non potuerit, quam solum Deum nosse quid tunc expertus sit; se vero nullis id verbis posse exprimere, nisi dicendo quod cognoverit,

quid Deus possit et velit facere, quando vult ali- quod benefactum remunerari. Istam sane noctem animæ suæ diem fuisse, qualem viderit numquam. Hoc solum ex ejus ore proprio auditum novimus, quid autem id fuerit non possumus divinare. Itaque non dico, quod in persona istius pauperis ipse Christus apparuerit, uti Sanctis Augustino et Gregorio; vel quod accepta veste gloriatus coram Angelis sit, ut est in S. Martini Actis; solum expendo, quod tantus occultator collatorum sibi divinitus donorum, non potuerit cohibere se, quin aliquando populum cohortans ad liberalitatem erga pauperes exercendam, pro aliis quæ adducere potuisset exemplis, suum ipsius attulit; narraturus autem quid invicem sibi ea nocte rependerit Deus, ultra se explicare non potuit, sed adjecit hæc verba: Et statim ivi ad S. Augustini, atque suscepi habitum istum.

13 Susceperat monasterium istud, ab annis non ita multis, strictiorem Regulæ Augustinianæ observantiam, ex Conventu Sanctorum duabus a Valli- soleto leucis sito: ubi Deus quosdam suos famulos excitaverat, ut in ea solitudine ac paupercula domo, vitam degerent solis divinis rebus intentam, per lectionem, orationem, ac meditationem: quas inter adeo rigidum observabant silentium, ut diebus festis dumtaxat inter se colloquerentur, in hortum a Superiore deducti: si quid autem per hebdomadam indicandum alteri erat, id fiebat per signa. Ad nocturnam quietem dabatur manipulus pælearum, supra vilem lectulum cum stragulo. Noctu surgebant ad Matutinas. Vestis ex grosso, sed nigro panno, sub quo in honorem Deiparæ ferebant album scapulare. Modicum quod habebant, commune erat omnibus, præter habitum; cum in sua cella nemini liceret habere libros, ne Diurnum quidem, quo omnes cogerentur Officium in choro recitare. Pecuniam tractabat nullus nisi ad hoc deputatus; camisia ad carnem solum lanea utebantur: quod si necessitas cogeret lineis uti, textura dumtaxat cannabina vel stuppea erat. Jejunabant a festo Sanctorum omnium usque ad Natalem Domini; et a feria secunda post Quinquagesimam usque ad Dominicam Palmarum; omni autem feria quarta, sexta, et sabbato solis quadragesimalibus vescebantur. Communis erat diebus Veneris flagellatio corporis, quæ in Quadragesima atque Adventu fiebat etiam Mercurii Sabbatique diebus.

14 Fama hujusmodi disciplinæ late sparsa, Conventui nomen Sanctorum mox peperit, et pluribus æmulandi cupiditatem iniecit, atque inter primos Conventui Salmanticensi, eo cum successu, ut hic observantiæ Mater cognominaretur. Rari tunc admittebantur Novitii: nam ab anno MCCCCLVI ad LXI, soli tres recepti inveniuntur; Fr. Joannes de Spinosa, Fr. Joannes de Arenis, et Fr. Alfonsus de Borgia: post quos primus anno MCCCCLXIII fuit hic Fr. Joannes Sahaguntinus, quem mox secuti Fr. Thomas Monroy, et Fr. Petrus de Toro. Ipse vero susceperat habitum de manibus venerabilis Patris Fr. Joanne de Salamanca: qui ejus magisterium Fr. Joanni de Arenis commisit. Annum et diem ipse Joannes manu propria Hispanice adscripsit prædictæ summæ Bartolinæ, verbis a Tamayo sic Latine redditus. Die XVIII Junii, anno MCCCCLXIII habitum suscepi in monasterio S. Augustini Salmanticensi, quo anno littera erat Dominicalis B. Natali SS. Marci et Marcellini Martyrum, ante festum S. Joannis septem diebus; et hoc fuit feria VI, et prædicavit Episcopus Oxomensis. Eundem annum et diem in libro, antiquo Professionum notari asserit Herrera, cui Tamayus contestes addit P. Fr. Antonium de Solis, et P. Fr. Petrum de Castro, in Re-

D Ant. 14

et inexplicabili perfusus gratia

habitu Augustinianum peti;

Ant. 15

E sub reformata tunc recens disciplina

eaque rigidissima.

F In Conventum Salmanticensem receptus an. 1463 18 Junii.

A. D. P. EX VARIIS duriter cubat:

non videtur Cathedram Scripturæ in Universitate tenuisse:

Mar. 1, 17 cum totus esset in componendis dissidiis,

nullis obduratorum injuriis deterritus.

Sanus post sectionem calculi,

Ant. 13

meliorem e duabus vestem pauperi donat;

latione

A latione Translationis S. Joannis Sahaguntini. Idem vero Tamayus ex dicto libro, ante ephrasim Professionis infra dandam, hæc notari ait : Sabbato, die xviii Junii, anno mccccclxiii, recepit habitum in hoc Conventu Fr. Joannes de Sahagum. Dominus det illi gratiam et benedictionem, ut in posterum perseveret, in suæ animæ bonum et omnium consolationem. Audiendi proinde non sunt, qui ex Professione facta xxviii Augusti festo S. Augustini inferunt, in hujus Vigilia susceptum fuisse habitum, quasi mox ab elapso probationis anno necesse fuerit fieri Professionem.

curando tri-
clinio admo-
vetur,

Ant. 15

et vinum mul-
tiplicat.

B

MAR. 1, 19
Professionem
facit festo S.
Augustini,

C

cui Prior
Conventus
subscribit.

Ant. 17

Fit Magister
Novitiorum,

15 Quamquam autem soleant Novitii in magna recollectione teneri : personarum tamen paucitas et domesticæ rei angustia cogebant iisdem etiam committere ministeria publica, puta infirmariæ et refectorii ; etiam ad hoc utilia, ut experimentum de ejusque genio et ingenio capiatur. Post aliquot igitur dies a suscepto habitu, demandata Joanni est cura triclirii ; cui cum modicum vini doliolum esset, quia tamen ipse quoties ex eo promebat illud discedens Cruce signabat, contigit nullam vini imminutionem in eo notari, sed totius Conventus usui sufficere, quousque nova vindemia impleret cellarium, vino tota regione supra communem modum abundante. Atque hoc primum miraculum est, quod per manus servi sui legimus operatum Dominum ; unde crevit illius ut Sancti inter Religiosos æstimatio.

16 Transacto anno ad religiosam Professionem admissus, eam fecit sub hac formula, quæ etiam nunc reperitur Latine descripta ipsiusmet manu. Ego Frater Joannes de Sancto Facundo, in sacra Theologia Baccalaureus, testor et fateor per litteram istam, quod cum tempus probationis meæ in hac sacra Religione et Societate Ordinis Fratrum Eremitarum beatissimi Doctoris Patris nostri sancti Augustini sit elapsus ; et voluntas mea propria et deliberata est, ad Dei gratiam permanere et perseverare in eadem religionis observantia, ad Dei laudem et servitium, et in eadem societate expressam facere Professionem ; ideo ego prædictus Frater Joannes a sancto Facundo, Baccalaureus, facio expressam Professionem, et promitto obedientiam omnipotenti Deo, et beatæ gloriosæ semperque virginis Mariæ, et beato ac glorioso Doctori Ecclesiæ, Patri nostro Augustino ; et tibi Reverendo Patri Joanni, in Decretis Baccalaureo, Priori nostri hujus monasterii sive conventus sancti Augustini civitatis Salmantinae ; nomine et vice Reverendissimi Patris nostri Prioris generalis totius Ordinis Fratrum Eremitarum sancti Augustini et successorum ; et vivere sine proprio et in castitate, in regulari observantia secundum Regulam beatissimi Patris nostri sancti Augustini, omnibus diebus vitæ meæ usque ad mortem. In quorum omnium testimonium et fidem, hic nomine proprio scripsi. Et precor Reverendum Patrem Priorem hujus conventus, ut eandem meam Professionem recipiat, et nomine vestro ac alterius Patris præsentium corroborare dignemini ; et orare omnes præsentibus pro me, ut mihi sit gloria æterna in futurum. Amen. Facta sunt vigesima octava die Augusti, in die festo Patris nostri Augustini. Anno 1464. Frater Joannes Prior, Frater Joannes Theologus Baccalaureus.

17 Vix Professionem fecerat, quando Superioribus visum est demandare ei curam novitiorum. Certe constat octavo post illam mense ipsorum Magistrum fuisse Joannem, licet non sciatur an fuerit prius. Sic autem functus est eo munere, ut quamvis postea factus sit Definitor Provinciæ, ipsum non dimiserit, quousque eum crearent totius conventus Priorem. Verum hoc officio absolutus, rediit ad

Junii T. III

magisterium Novitiorum, etiam manens Definitor, septies in eo gradu (id est in omnibus deinde Capitulis quoad vixit habitis) confirmatus ; res profecto rara in hoc Ordine. Inter Novitios ejus fuit Venerabilis Pater Fr. Martinus de Spinosa, postea Definitor Congregationis totius, vir sanctissimæ conversationis, et qui postea meruit cognoscere grandes illos favores, quos servo suo Deus sub Missæ sacrificium faciebat. Nihil scitur de methodo qua utebatur in eorundem Novitiorum instructione, quæ huic seculo si prodita ad posterum esset foret thesaurus maximus. Hactenus Antolinus. Unde ergo accepit Velaurius decem illos articulos, quos ita asseveranter libro i capite 17, tradit acsi eos ipsiusmet Sancti manu scriptos invenisset ? Securius ei credemus dicenti, utique ex Actis Capitularibus, Definitorum electum anno mccccclxv, vi Maji ; Priorem vero anno mccccclxxi. Fuit ergo electus Definitor Joannes, octo menses et totidem dies post suam Professionem ; Prior vero, septimo anno post eandem transacto. Dederat autem ei Deus ad ea munera recte obeunda spirituum discernendorum facultatem eximiam ; eique addiderat etiam gratiam cognoscendi absentia, et penetrandi secreta animorum. Hinc cum intelligebat tentari aliquos, benedicebat eis, addens monita talia, quibus intelligerent, nihil ipsum latere cogitationum suarum. Si quem in peccatum videbat decidisse, lugebat ejus vice et lacrymabatur inconsolabiliter. His talentis ejus additus orationis pro subditis fundendæ fervor, et poenitentiarum pro iisdem rigor hoc efficiebant, ut omnes ei commissi, non solum veri essent Christi servi, sed quasi vivæ ejusdem imagines : quemadmodum testatur vir doctrina et sanctitate præcipuus Mag. Villalobos, Frater Augustinianus et Cathedralicus Scripturæ sacræ in Uxamensi Academia, in Tract. 2 de S. Joanne Baptista, declarans, quid sit operibus dare testimonium Christo, et quomodo unusquisque obligetur ut bonus sit ; cum dixisset quod quilibet Christianus debeat esse vivum Evangelium ; sic ut posito hinc Christiano inde Sancto aliquo, imo ipso Christo, tam inter se appareant similes, ut discernere inter eos nequeas : Sic, inquit, vivebant duodecim Fratres nostri Salamancæ cum B. Joanne a S. Facundo.

18 Pene exciderat, quod, inter primas curas Sancti, post factam Professionem, fuerit abolere factiones quæ Salmantica repullulaverant tempore quo ille adhuc Novitius abstinerebatur a pulpito. Huic autem rei designatas habebat Férias quintam et sextam, quibus admirandos consequebatur effectus ad compescendam rabiem efferatorum istorum. Neque a proposito dimovebant injuriæ et contumeliæ sæpius illatæ : quin etiam ante eorum fores, qui Duces factionum erat, quandoque erigebat sibi pulpitem ; nihil formidans, sed palam edicens, nullo ne mortis quidem propositæ periculo, destitutum se cœptis : et sic cum aliquando ad S. Martini concionaretur. Quodam, inquit, die duo mihi venerunt comminantes, quod mihi vitam tollerent, si de istis rebus pergerem concionari : verumtamen opus est ut fungar officio meo. Audite me : quia felix ero si ideo moriar ; occidar enim quia veritatem dixerim et peccata corripuerim. Cum relatum ipsi esset, gliscienti in urbe malo fomentum extrinsecus subministrari identidem a Regio Ledesma Correctore ; ad ipsum se contulit, fomitem illum incendii precibus et lacrymis extincturus. Verum his ille non flectebatur : quare impendentem ei vindictam severis comminatus verbis, adeo non flexit vel ipsum vel partiaros ejus, ut horum aliqui, velut læsam in Correctore Majestatem ulturi, expellendum ab oppido cum infamia decreverint, ipsumque decretum

A. D. P.
EX VARIIS.

Definitor
Provinciæ,

Vol. 1. 17

ANT. 18 et 19
ac denique
Prior Conven-
tus Salmant

E

cum magno
subditorum
fructu :

Mar. 1, 20
Interim re-
sumpta cu-
ram faction-
um extir-
pandarum,
F

Val. 1. 59
nihil timet
mortem sapius
sibi intenta-
tam,

A. D. P.
EX VARIIS

A sacrilegum executioni mandarunt : sed is tam atroci injuria nihil commotus, dixit ad socium : Redeamus Salmanticam, ad complendum officium nobis divinitus injunctum : quod si hinc me expellunt, observemus Evangelium quo monemur ; Si vos in una civitate persecuti fuerint, fugite in aliam. Reverso autem accidit audiri compulationem duarum Parochiarum, a sanctis Benedicto et Thoma dictarum, ad quas factione præcipuæ conveniebant, inde velut ad bellum procedere solitæ. Illuc ergo se statim contulit : sed pugnis calcibusque rejectus, et in lutum resupinatus fuit : animosior tamen inde resurgens, tumultu pacato et recedentibus qui concurrerant, solus ad campum obtinuit.

obstupescen-
tibus eorum,
qui eo prorue-
bant, brachiis;

B 19 Rursum nihilominus redeuntibus ad insaniam miseris, tonare de pulpito vehementius cœpit. Ad quod Eques quidam, velut si unus ipse impeteretur, exandescens; Ergone, inquit, tantus Nobilium concursus commoveri si sinet, ad vocem maledicti unius hypocritæ et infamis seminiverbii, ut vindictam desinat de inimicis suis sumere, per indecoram ignaviam condonando injurias? Adeste famuli, et Fraterculum istum pessimum fustibus mactate. Jam illi, ut jussi, ruebant in cædem ; at ipse obviam iis progressus, promptum se offerebat in mortem, quam magnis cum clamoribus et convitiis illaturi veniebant ; intulissentque pugionibus strictis, nisi brachia eorum divinitus obriguissent, diffuso insuper per omnia membra tremore tam gravi, ut nihil habuerint potius quam coram Sancto procumbere in genua, salutemque et veniam deprecari : utramque vero cum Joannes donasset, moti ceterorum omnium animi sunt. Addit alius, idem accidisse in festo et Parochia S. Thomæ, nec solum prædictis Nobilis illius famulis, sed etiam nonnullis partis adversæ, qui facinus prohibitori vicissim gladios strinxerant, in defensionem sui prædicatoris. Ita scilicet in rebus narrandis contingere solet, dum quisque stylo proprio et pro suo conceptu rem exponit, licet uno ex fonte acceptam : et hinc apparet, quanto conducibilius nostro instituto sit, ipsos Processus de Sanctis habere, et singula referre invariatis testium deponentium verbis, absque ullo cultioris orationis fucō. Sed non est facile talium exempla describenda curare propter prolixitatem, minus autem exceptam eo quo optaremus modo verborum invariatorum substantiam. Ut ut est, dicunt ambo Marisius et Valaureus, quod illis sic primum in vestigio defixis, deinde orante Sancto restitutis sibi, ipso in loco pax coaluit : in cujus rei perpetuam memoriam decretum est, quod usque hodie observatur, ut in publicis supplicationibus, utriusque Parochiæ Cruces junctim procedant, dexteram sinistramque alternando quotannis.

adit etiam
ea causa
epulas nu-
ptiales;
ANT. 29

C 20 Firmata etiam amicitia est contrahendis invicem nuptiis : quas cum sua præsentia non dedignaretur Sanctus, accidit ut ei apponeretur avis (columba, an gallina, relatio variat) cujus causa cum angustiaretur, eo quod ejusmodi ferculum non convenire existimaret pauperi Religioso, quem decet soli necessitati servire; subito subvolavit ex patina avis per fenestram, omnesque plenos admiratione reliquit; ipsam vero etiam consolatione mirabili, quod suæ ea abstinendi voluntati, salva hospitum gratia, sic consulisset pius Dominus. Rursum tamen alias accidit, mense Novembri festum agi ad S. Lazari trans pontem, ad quod ingens hominum multitudo confluerat; nec partibus suis deesse dæmonem, quin suum ibi lucrum quæreretur, et scintillas non penitus extinctas suscitaret. Adorat ibi Sanctus, et collocato in capite pontis suggestu, cœpit verba facere. Sed non audiebatur, præ confuso vulgi circumfremetis strepitu. Quare non-

Val. 1, 20

nullam moram dicendi faciens ; tum, veluti minacius insurgens, inquit. Audite verbum Domini : dico enim vobis, quod primus qui turbam hanc concitabit, et capulo admovebit manum, hic omnibus conspicientibus occidetur. Assistite hic quieti; nequis velit abire cœnaturus apud inferos. His non obstantibus erupit unus aliquis, parti adversæ insultans; et mox coram omnibus occisus occubuit. Ad quem casum consternata turba, resumpsit sermonem Joannes, et dixit : Numquid præ sagieram, non posse istos quiescere? Verum factum id sit : ne fiat amplius : pulpitu hoc tollite, meque alio transferre, et vos mecum. Ita ad conventum traduxit populum, non cessantem manus ei vestesque osculari, seque illi commendare, tamquam divinæ justitiæ arbitro : ipse vero consolatos dimisit cum benedictione sua, velut arrha divinæ clementiæ.

D
et obstrepentem sibi. mox occidendum prædicit.

CAPUT III.

Quædam virtutes Joannis, divina ad ejus custodiam providentia; ipse et alii per eum ab aquis servati.

Fuit Dei famulus grandi corpore, persona venerabili, vultu formoso, placido ac gravi : cujus aspectu ad virtutem alliciebat bonos, malis verecundiam incutiebat. Ipsum veris exprimere lineamentis ex voto conatus Marisius est, sicuti ea dedi in Comm. Pr. post num. 14. Tanta ejus modestia erat, ut quamvis hilari semper facie, ridenti tamen nunquam vidisses. Conversatione facili ac simplici, gaudebat prudentium et doctorum virorum alloquiis. Duplicitatem et simulationem in verbis detestabatur : fraudulentos enim negabat bonum finem habere. Sermo ei ædificativus erat, nec ipso præsentem quisquam fuisset ausus minus religiosa proferre. In omni actione fugiens singularitatis et extremitatis, media quantum poterat incedebat via.

E
ANT. 21
Corporis exterior compositio

et grata conversatio;

22 In quærenda tamen conscientiæ puritate nullam agnoscebat moderationem, cum in conspectu Dei nihil satis purum intelligeret. Hinc multa ipse in se notabat, quæ aliis levia aut etiam ridicula viderentur; multa etiam cavebat ex animi teneritudine, quorum alii nullam rationem haberent. Sic non libenter comedebat columbas rurales, quod furto pastas diceret ex messibus alienis. Sic scrupulo grandi aliquando sibi duxit, ex aliena arbore cerasum libasse : sic recusavit uti unguento modico, quod sibi amici cujusdam famulus inscio domino miserat, ad curandam tibiæ suæ plagam ; quousque is a domino licentiam petiisset : sic vel pulicem sibi molestum necare formidabat, ne displiceret Deo. Ita etiam voluit ut socius, in locum unde jam leuca una aberant, referret petram, quam tulerat ex maceria quadam ; non progressurus ultra, nisi id factum esset vel a se vel ab illo ; et addebat ; Si tu illam tali loco profuisses ad aliquod incommodum præcavendum, non gauderes eam inde tolli : quod igitur tibi fieri nolles, alteri ne feceris. A mulieribus conjugatis nullas accepisset eleemosynas, nisi scivisset eas cum consensu maritorum dari, ne unum quidem ovum, quorum quatuor vix unum album tunc temporis valebant. Voluit aliquando ut ovum furtim sumptum, quidam restitueret ; et mulier una tres marevedisios ac modicum serici.

Conscientiæ ejus puritas
ANT. 29

et teneritudo summa.

23 Orationis studio addictissimus, amabat ei impendere bonam partem noctis : ideo decantatis Matutinis permanebat in ecclesia, nec inde recedebat antequam sacrificium Missæ absolvisset. Quid autem hic pateretur potius quam ageret, placet explicare verbis S. Thomæ de Villa-nova, serm. 2 de Sacramento altaris sic locuti. Quidam nostræ Augustinianæ

Ant. 23
Oratio

et Missam
dicentis fer-
vor extaticus
a S. Thoma
de Villanova
laudatus,

A Augustinianæ familiæ ac religionis, Frater Joannes a S. Facundo, qui hoc tempore miro populi Salmanticensis studio egregiaque pietate, ob innumera quæ continenter ab eo eduntur miracula, colitur; cum Missæ quotidianum Sacrificium paulo prolixius perficeret, morareturque in eo spatiosius; factum est ut a Prælato suo in virtute obedientiæ Missam celerius absolvere præciperetur: de quo sæpius ab eodem, licet blandius, consulto præmonitus fuerat. Cui Frater prædictus, quia obedientiam præterire non poterat, omne secretum patefecit, dicens: Ignosce, obsecro, mi Pater: nam aliud facere utique non possum: quia quotidie D. N. Jesum Christum, fulgentem in Hostia, istis oculis ego peccator conspicio. Quibus dictis perterritus Prælatus, solo prostratus, de illa molestia veniam petiit: eique prout vellet immorandi veniam dedit. Hæc non a Prælato eodem, sed a viro nostræ Religionis gravissimo, qui ab ejus ore audierat, referente cognovi. Hactenus Sanctus de Sancto; et inde factum, ut illius post mortem vel pictæ effigies vel statuæ sculptæ ipsum repræsentent, oculis in sacram Hostiam defixis, et talis hodieum visitur alabastrina illa, quam Garcias Alvari de Toletto, primus Albæ Dux, effor- mandam curavit.

MAR. 1. 2 7

ab Alphonso
de Heroseo

24 Quam operose eo se præpararet Joannes, pluribus explicat prælaudati S. Thomæ Villanovani, discipulus, et ipse magnæ vir sanctitatis, ejusdemque Augustinianæ, non Franciscanæ (ut perperam inter Scriptores Waddingus) Religionis alumnus, Alphonsus de Horoseo, in ea quam Antolinus scriptam ab illo ait S. Joannis vita, adeoque ante annum MDXCI, quo obiit XIX Septembris Madriti, ubi corpus ab humiliori sepulcro in sublimiorem locum extulit Ferdinandi Hispaniarum Infantis pietas, rebus supra naturæ facultatem gestis mota. Ita Antonius Nicolai in Bibliotheca scriptorum Hispaniæ, ubi invenies quam plurima ejus opera enumerata, cum elogio, quod tota redolent Auctoris pietatem, eo magis recipienda, quod auctorem scribendi habuerit Mariam Deiparam, quo tempore Domum Augustinianorum Hispali administravit, sicut in Confessionibus suis (nam et has exemplo S. Augustini scripsit) ipse testatur. Ita ille: sed ut plurima magnifice ac studiose ibi enumerentur, in iis tamen non reperitur præcitata Vita Joannis, cujus velut ab eo scriptæ adeo certum testimonium dat Antolinus, dignam omnino quæ lucem videat, qua etiam causa ista de Auctore produxi.

ANT. 27
explicata
ejus ad ipsam
præparatio;

VAL. 2, 3
crebri sub
ea raptus:

25 Solebat Joannes Missam dicere in capella, Crucifixi dicta, ab hujus imagine, istic alte collocata: cujus nulla hodie memoria superest, licet supersit Crucifixus, elevatus supra altare, quod est sub bene laborato fornice, supra capellam beatissimæ Virginis, ubi diu fuerunt in honore populi, Reliquiæ istius Sancti. Dicebat autem Missas ad horam tertiam matutinam, quia longiorem moram non ferebat fames ejus spiritualis. Sic cum semel eam diceret ad S. Mariæ Regalis prope Madrigalem, coram Sanctimonialibus istius Conventus, non solum in extasim raptus stetit a sensibus, sed ipso etiam corpore, supra altare ad mediam ulnam elevatus in aerem. Qualis deinde esset, in agendis pro tanto beneficio gratiis, Acta non explicant. Simili modo contigit eundem sua in cella elevatum inveniri nocte quadam a Priore conventus; qui suorum cellas eo tempore circumlustrans, cum ex cella Joannis videret luminis repercussi fulgorem, et infortunium aliquod suspicaretur; religiosos plures, veluti ad incendium restinguendum, excivit; sed ingressus, magnum lumen tota cella diffusum reperit, atque in ejus medio orantem in extasi Sanctum; sed ignis omnino nihil.

26 A talibus porro cum Deo congressibus, cum ad prædicandum foras procederet, quid mirum si magno semper id agebat fervore? Sed hic non alias major apparebat, quam cum esset laudanda castitas, vel contrarium ei vitium reprehendendum. Semel contigit, eum tam vehementer increpare mulieres, nudum in verecundius pectus gerentes, ut earum plures ad eum lapidandum concurrerint; fecissentque, nisi reliqua concio id intelligens domum usque comitata fuisset. Ipse vero placide dicebat, grande beneficium Dei futurum, si tali in causa sibi mori contingeret. Cum autem ad S. Lazari concionabatur extra portam civitatis; faciebat illuc adduci meretrices, quarum dolentissime ferebat perditionem: et multas ac miras in illis conversiones, per ipsius inflammata verba, operabatur Deus. Ut autem conversæ semel in idem cœnum non relaberentur, providebat conquisitis ad earundem sustentationem eleemosynis. Multum etiam laborabat in aliis, quarum minus publica inhonestas erat, aut etiam prorsus secreta, revelante sibi earum statum Deo. Hoc cum aliquando ei in concione accidit, ita intorsit sermonem, acsi cuidam ibi præsentem solum fuisset locutus: deinde ad ejus domum se conferens, coeptam conversionem absolvit. Alias per urbem eunti occurrens mulier, manum ejus ad osculum petiit; sed ille, sciens divinitus consilium quod ceperat occidendi filiam, utrum ferre deprehensam; negavit se daturum ei, quæ dæmonium in corde gestabat: quare turbata illa, et Joannem ad suum secuta monasterium, ab eo clare intellexit causam negatæ manus; et jussa detestabile consilium deponere, cum intellexit, stupri auctorem reparaturum quod deliquerat, ducta in uxorem puella, quæ ipsi et hunc quem gerebat utero et alium quoque filium paritura esset, reconciliari se natæ suæ est passa.

27 Ut autem sollicitus semper Joannes erat pro divino honore, sic ipsius quoque famam tuebatur Deus; nec impune ferebat, si quis contra eum linguam temerarius laxasset. Sensit hoc imprimis Sanctimonialis quædam, nomine Catharina Romana, Priorissa regii Madrigalensis parthenonis. Hæc die quodam Veneris in Capitulo, cum acrius perstrinxisset Matrem Eleonoram de Betanios, rei vestiariæ Præfectam, quasi prodigam rerum monasterii, ob nimis effusum erga pauperes affectum; addidit etiam verba quædam sugillantia vitam ac monita Joannis, quibus forte pro se adductis liberalitatem istam nitebatur alia excusare. Lunæ autem sequenti, dum panis monasterii coqueretur, ab incenso clibano ter flamma erupit; ac prima quidem vice in cuspidem acuminata, usque ad tectum subiit, seque in clibanum recepit, nullo damno illato. Secunda vehementius prosilivit, usque ad locum in quo Mater Catharina consistebat, quasi ipsam absorptura; sed solum pavorem illi intulit, sine noxa se recipiens: mox tamen iterum erumpens, et clibanum vacuum igne relinquens, per totum pistrium extendit sese, et omnes in eo laborantes nubis instar involvens, mortem minari videbatur. Tum Catharina, intelligens id accidere propter verba, ante biduum jacta in venerabilem Joannem de S. Facundo; cunctis audientibus clara voce promisit, quod nunquam amplius male esset locutura de Joanne: et continuo in furnum se recepit ignis totus, Catharina palam confitente, quod de viro Dei temere murmurans, sic castigari meruisset.

28 Nec minori cura idem Deus custodiebat servi sui corpus, et de periculis, quasi Angelorum manibus sublatum, eruebat. Ita aliquando lapsus in fluvium Tormes, et ab aquis per longum satis abreptus spatium, exivit inde vestibis omnino siccis. Ita breviter Antolinus. Marizius per omnes circum-

D
D. A. P.
EX VARIIS
Ant. 32, 36

Ex zelo ca-
stitatis odium
incurrit mu-
lierum,

multas ta-
men impudi-
cas convertit
et juvat;

Ant. 25

E
secreta cor-
dium pene-
trans:

eum sugillans
sanctimonialis,

F

erumpente
ex Clibano
flamma ca-
stigatur.

Ant. 34
Ipse in flu-
men lapsus,

stantias

A. D. P.
EX VARIIS

A stantias rem prosecutus, ait. Horas diurnas inter eundum recitanti accidisse, quod totus orationi intentus, extremæ ripæ sic accederet, ut tandem fallente vestigio, rueret toto corpore in gurgitem, vulgo dictum Castellatum: nam plures ejusmodi gurgites idem fluvius habet. Cecidit autem eo loco, ubi assurgebat confragosa rupes, eaque tam alta, ut in cacumine positus infra consistentem nequires agnoscere. Ibi ergo, inter rupem et ripam, nihilo minus præruptam, constrictius fluvius profundissimus erat; Sanctus vero intra quadrantem horæ nusquam visus, volvebatur sub aquis, per illud spatium, quo per tres successive cataractas præcipitatur ingenti fragore aqua. Tum primum emergens, super eas gradi visus est; quousque accedens ad pontem civitatis, nactus est ex adverso S. Vincentii ripam, humiliorem et ascensui aptam. Interea circumcursans socius quærebat homines, qui saltem corpus venerabile tollerent: itaque ad pontem etiam ipse appropinquans, miratus est videre consertam plebem, et miraculum conclamantem. Exiverat enim Joannes tota veste tam siccus, acsi aquam non attigisset; nulla etiam sui parte lætus: sed ipse humanos plausus fugiens, festinavit in suum conventum se abdere.

inde siccus
egreditur,
semel

iterumque,

B 29 Simile accidit Palentia redeunti, quo eum obedientia Prioris sui, pro quodam urgenti negotio, miserat. Cum enim ad rivulum pervenisset, cui Corpus-hominis nomen est; eumque, alias semper vadabilem, reperisset tam enormiter inflatum, ut nemo transire præsumeret; ipse Deo fretus mulam adegit; et statim aquis hausti ambo credebantur perisse, vel sola ut summum mula emersura: sed ambo, et ipse quidem nec hilum madefactus, in alteram ripam evasere: obstupescitibus omnibus qui ibi aderant, certatimque ut Sanctum venerantibus; maxime cum sol, eatenus obductus nubibus, clarum exhibere diem ipso illo instante cœpisset, quo ab aquis solo reddebatur Joannes.

ANT. 21

et varios in
aquis lapsos
salvat.

30 Sed et alia specimina divinæ in aquis potentiae, per Joannem se exerentis, producantur. Procedenti per civitatem Salmanticensem ad pedes accidit desolata pueri cujusdam mater, recens in puteum lapsi, opem implorans. Ille ad puteum duci se mandat, quasi vivum adhuc inveniendum speraret; et quamvis majorem esse profunditatem videret, cingulum tamen, a corpore acceptum, illuc immisit, et puerum sursum traxit, quasi una cum ipsa aqua sublatus in altum puer fuisset. itaque corrigiam sacram apprehendisset. Concurrit populus, miraculum inclamat. Sanctum veneratur: sed ille inventum forte piscium vilissimorum fascem imposuit capiti, atque, Ad stultum, Ad stultum, magnis vocibus clamans, cursim ad conventum suum se proripuit. Gordalizæ quoque in puteum lapsus puer, precibus Sancti vivus inde extractus est. Ad ejusdem pedes suffocati in flumine nati cadaver attulit, spatio passuum trecentorum, Benedictus Ramos, et redivivum recepit.

VAL. 2, 12

MAR. 30.
Librum amis-
sum recepi fa-
cit;

31 Addamus huc etiam quædam alia. Idello Universitatis, cui erat commissa Bibliotheca, ablatus fuerat liber, et dignitate materiæ et ornamentorum argenteorum pretio æstimabilis valde. Qui suæ negligentiae imputandam jacturam, indeque periculum prospiciens amittendi officii, ad virum Dei pro remedio accurrit. Promittit is rem se commendaturum Deo sub Missæ sacrificium: et ecce post elevationem Hostiæ, adfuit homo ignotus ipsi, alteri nemini conspicuus, qui librum in altari deposuit; quem Joannes absoluto Sacrificio tradidit ministro, ferendum in sacristiam, ubi ipsum amico reddidit mirabiliter exultanti. Solatium quoque apud eundem invenit mulier, nimium afflicta, quia vir qui matrimonii

fidem ipsi dederat, ea contempta aliam uxorem duxerat; prædixit enim fore, ut divinitus punitam injuriam suam videret. Et vidit: quia fœdifragus ille, cito captus a Mauris est; atque a servitute redemptus, morte obiit repentina. Nec impune cessit duabus mulieribus adeo contemptim habuisse sermones Sancti, ut ad eos audiendos, veluti ad ineptias quasdam, scurriliter se mutuo invitarent. Ambæ enim miserrimam mortem oppetiere, una a viro suo occisa, velut adultera; altera per sententiam judicis capite plexa, quia virum ipsa suum crudeliter interfecerat: cujus utriusque sic punitæ meminit Ordinis Alcantaræ Magister, in Hispanico quodam in Sancti honorem composito metro, factus de re tota certior, per epistolam Guardiani Franciscanorum Salmanticensium.

D
ANT. 25
prædicat fœdi-
frago pœnam,

quam etiam
subeunt duæ
contumeliosæ
in Sanctum.

CAPUT IV.

Sancta mors Joannis et sepultura; prima secundaque translatio corporis in proprium sacellum.

Jam annum in Religione decimum sextum agebat Joannes, cum terrena fastidians et cœlestium appetens, suspirabat cum Paulo identidem verba illa ruminans. Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Exaudita autem vota sua divinitus intelligens, non potuit continere se, quin conceptum animo gaudium per os eructaret hoc modo. Prædicabat Joannes in S. Blasii solito cum fervore; cum medio in sermone substitit, et sublati in cœlum oculis nescio quid intra se loqui visus aliquamdiu est, sola labia movens: deinde ad concionem expectatione suspensam dixit: Est hic coram vobis homo, qui morietur prius quam annus transeat, et tum dicetis, O quam bene prædicabat Pater a S. Facundo! Dico vobis, quod post decennium adhuc melius prædicabo. Et revera ipso anno obiit: decimo autem post anno prædicare per miracula efficacius cœpit. Causa mortis hæc fuisse fertur.

VAL. 3, 1
Mortuorum se
intra annum
prædicat,
E

et post annos
10 miraculis
clarificandum.

33 Erant in civitate nobiles personæ duæ, impuro amore sic copulatæ, ut scandalum toti populo præberent. Has separandas ab invicem cum sibi sumpsisset Joannes, easque concionanti sibi præsentibus haberet, cœpit ita vehementer intorquere ardentium suorum verborum jacula; ut commotus animo juvenis, vincula quibus tenebatur abrumpens, liberatorem suum secutus sit ad conventum; neque exire inde voluit, sed habitum sanctæ Religionis sumpsit. Eum ut a cœpto revocaret, nihil non egit amoris insani cœstro agitata mulier pertinax; cumque ipsimet Sancto multas in faciem contumelias dixisset, tandem addidit, non transiturum eum annum, quin sibi pœnas promptas daret. Cum ergo intra duos ab istis minis menses exarescere Joannes ac deficere inciperet, et ad extremum varia veneni indicia medici deprehenderent; nequaquam dubitatum est, quin ipsum ab infelici illa ingestum dolo quopiam ipsi fuerit, adeoque recte eum Martyrem appellaverit vir venerabilis Alphonsus de Horosco. Nos tamen illud Ecclesiæ iudicio definiendum relinquimus, notamusque lecto tandem affixum Sanctum, et extremis sacramentis rite munitum, postulata a Fratribus circumfusus delictorum venia expirasse, sub pulsum salutandæ Deiparæ dari solitum; præsentem etiam nobili illo Novitio, qui ea nocte fuerat angelica visione, seu somnio divinitus immisso admonitus, ipsa die expiraturum magistrum ejus.

Ob contubernium impu-
rum direm-
ptum

F

veneno (ut
creditur) præ-
bito.

sancie mori-
tur.

34 Ad pluviam mox cœlitus dimissam addit Julianus de Armendariz, in Vita rythmo scripta, furiosam illam, quæ Sancto mortis causa extiterat, illico divina

MAR. 1, 32

Vultus defuncti miro splendore fulget;

VAL. 3, 2

A divina quasi manu prostratam lecto decubuisse, et resolutam in lacrymas serio doluisse de flagitio commisso, atque intercessione Joannis felici tandem fine quievisse. Hoc certius, defuncti vultum, exuto mortis pallore, mirabili venustate refluere ac resplenduisse; unde mira consolatione affecti Fratres, non potuerunt ejus a se discessum lugere, quem jam tum coelis receptum pro se intercedere patronum, tam manifesto probabant indicio. Plures hoc testati iurajurando sunt; interque alios exceptione omni major Joannes Fernandus, Canonicus Ecclesiae Cathedralis, eximia vir probitatis atque doctrinae rediens a conspectu illius, cum magnae teneritudinis lacrymis, omnes occurrentes sibi sic jubilando alloquebatur: Venio ab aspectu magni amici mei, devoti Fratris Joannis de S. Facundo: et vobis pro certo affirmo, quod a vultu ejus absistant radii quidam splendidi, magnumque solatium adferentes intuentibus.

ANT. 37
corpus biduo
reverenter
spectatum,

B

honorifice se-
pelitur,

MAR. 2, 2
et sacello de-
super structo
honoratur.

C

Anno 1533 de-
lecti decem
Fratres,

refossum cor-
pus discernunt
ab aliis ibi
sepultis,

35 Expositum in ecclesia per biduum stetit venerabile corpus, devotum spectaculum praebens civibus accolisque Salmanticensibus, undique accurrentibus, manusque ac pedes, et habitum deosculari satagentibus: sed cum paulatim, procedente devotioni populari, inciperent aliqui, non solum ex veste particulas vellere, sed etiam carpere pilos capitis sancti; unus etiam deprehenderetur, conatus digitum abscindere; ad capellam majorem receptum est depositum sanctum; obductisque cratibus, et custodiis adhibitis, propinquior omnis accessus fuit prohibitus, quoad corpus datum sepulturae est; in conspicuo ad caput ecclesiae loco, ubi hodieum honoratur, inquit Antolinus; addens quod cum inciperent illic multiplicari miracula, scilicet anno MCCCCLXXXVIII, Joannes Hispalensis, Conventus tunc Prior, jusserit corpus Sancti, una cum aliis ejus Reliquiis, recondi intra labellum saxeum, quod in sepulcro poneretur, excavato ad eam profunditatem, quae capere ingressuros infirmos posset.

36 In hic cum multiplicarentur miracula, coepit sepultura illa magis etiam frequentari. Ut ergo populorum devotioni obsequerentur Fratres, parvum sacellum desuper fecerunt, cum altariolo, ad Missam ibi dicendam, sub qua ad osculum dabatur aliquid Reliquiarum. Interim ipsum corpus adeo male custodiebatur, ut non deessent qui formidarent, ne, ad famam miraculorum tota Hispania celebratorum, potentior aliquis ex Magnatibus commoveretur, ad illud notabiliter imminuendum pro sua devotione, vel etiam totum furtim auferendum. Huic incommodo ut obviaretur, re mature deliberata, die XVI Decembris anni MDXXXIII convenerunt ad hoc lecti Religiosi decem, videlicet Fr. Didacus de Placentia Supprior (Prior enim peregre aberat) Fr. Petrus de Castro, Fr. Petrus Aviles, Fr. Matthaeus de Carrates, Fr. Michael Lezanus, Fr. Franciscus Mata, Sacerdotes; et Clerici duo, Fr. Joannes de S. Vincentio, et Fr. Franciscus de Caneto; ac Fr. Julianus de Torres, Laicus, denarium completurus; uti narrat Fr. Hieronymus Roman, parte 2 Hist. Eccles. Hispaniarum cap. 7. quod est de Vita S. Joannis; dicens, omnes fuisse ex senioribus, magnae religionis et plerisque eximia doctrinae viros.

37 Decem illi, sub duodecimam nocturnam, dum ceteri in choro Matutinas canerent, convenientes in eum ubi corpus esse credebant locum; et elatis inde ossibus aliorum corporum, quae nihilo minus esse opinabantur majorum suorum, fama virtutis illustriorum, ideoque a communi sepultura abjunctorum; acceperunt alveum putealem, seu pilam lapideam (uti Chronica appellat) pannis lavandis servientem; intra quam eorum quidam, Fr. Matthaeus de Carrates, seposuit et discrevit ea quae esse S. Joannis omni-

bus videbantur, secundum traditionem; eaque inter se composuit, et compaginavit, ut melius potuit. Item deinde factum ossibus aliorum, secundum ipsorum inter se proportionem. Verumtamen restabat plerorumque animis dubitatio, utrum id quod veluti corpus S. Joannis seposuerant, revera etiam ipsius esset: sed dubium omne deponere jussit P. Mag. Alfonsus de Corduba, dicens se certum, quod idem esset. Interrogatus autem causam scientiae, dixit, quod Fr. Joannes Hispalensis, qui illud ibi abdiderat, sibi rem omnem sub secreto revelaverat pro arcta quam secum habebat amicitia. Ita certificati rursus composuerunt sanctum corpus, ut melius potuerunt, abdideruntque in locum bene profundam ejusdemmet capellae, ut deinceps non ita facile posset inveniri. Ne tamen penitus oblivioni daretur locus, ejus memoriam consignarunt in chartulario monasterii, expressis per quae posset inveniri indicis, quando ipsum requirere magna aliqua causa suaderet.

38 Procedente exinde tempore refrixit erga depositum sacrum devotio, neque ulterius singularis aliqua cura praedictae capellae habebatur; quare etiam cessavit popularis devotio et cessarunt miracula; usque dum suscitavit Deus spiritum Fr. Didaci de Valderas Salmantini; qui memor veteris suae cum esset novitius devotionis erga S. Joannem, factusque Sacrista monasterii, anno MDLXVI coepit capellam praedictam adornare, concinnare lampades, procurare Missas ibi dicendas, et transitum viri sancti anniversarie celebrandum annuntiare. Hinc resuscitari jam pene extincta in populo devotio, innovari miracula, appendi pro beneficiis receptis anathemata, quorum omnium cum auctor haberetur Frater praedictus, magna ei apud populum accessit gratia et auctoritas; quibus nixus coepit de ampliori ornatorique capella (nam vetus nimis arcta et vilis videbatur) cogitare. Bonae ejus voluntati concurrerunt illustres S. Bartholomaei Collegiales, largam eum in finem eleemosynam largiti. Ita egregii operis, et pro ratione istius temporis sane perfecti, sacellum inchoatum est; in cujus medio elevaretur magnificum tabernaculum excipiendo sacro deposito, idoneum. Interim quaesitus est locus, in quo thesaurus tantus latebat; licentia quoque D. Petri Gonzalez de Mendosa Salmantini Episcopi postulata est, ut efferri in publicam lucem posset.

39 Is vices suas commisit D. Ludovico de Alcozer, Cathedralis Salmantinae Provisori, et Diocesae Gubernatori: qui die VII Augusti MDLXXXIX, cum ad locum venisset; P. Fr. Antonius de Valesco monasterii Prior, permissu Provisoris praefati et coram omnibus suis Religiosis, aperuit conditorium sacrarum Reliquiarum; easque ut supra dictum est compositas reperit, expirante a petra ipsas continente, dum aperiretur, suavissimo odore, sicut habetur ex notariali actu desuper confecto. Tum ossa omnia, ut erant composita, reposuit in arcum nuceam, bene laboratam ac nitidissimam, eamque duabus clavibus obseratam: et opertam nigri coloris holoserico viloso imposuit suorum Religiosorum humeris, atque processionaliter detulit supra capellam Deipurae, ad altare Crucifixi, cum crucibus et cereis, cum Psalmis et Cantico Te Deum laudamus. Claves autem sic distributae fuerunt, ut ea quae interioris arculae erat Provisori praedicto, istic praesenti et praesidenti, traderetur; aliae duae majoris illius nuceae concrederentur monasterio: de quibus instrumentum publicum mox scripsit, ad id vocatus Petrus Carineus, Scriba regius: cui subscripsere primum Provisor, tum sex Collegiales S. Bartholomaei, Doctor Rota tunc Rector Collegii, Licentiati vero Antonius de

A. D. P.
EX VARIIS

et in saxea
pilo profun-
dus defo-
diunt.

Remissior ex-
hinc Fratrum
populique de-
votio,
E

an. 1566 re-
suscitatur,

et condi-
tum novum
sacellum:

F
interim ela-
tum inde sa-
crum corpus

transponitur
in novam ar-
cam:

Lara,

A D P
EX VARIIS

A Lara, Joannes Gomes Lezignana, Bernardus Garcia et Minnaya. Adfuerunt præterea multi graves viri et honorati, interque hos D. Joannes de Mendoza, frater Ducis de Infantado, consobrinus Episcopi Salmantini, ac postea Cardinalis : qui se peculiariter obstrictum Joanni fatebatur, ob liberationem ex gravi infirmitate, qua Salmanticæ degens laboraverat studiosus.

quæ deinde
operi perfecto
infertur,

40 Ibi sanctæ Reliquiæ quieverunt, donec perfecta fuit fabrica novæ capellæ, et tabernaculi ipsis recipiendis designati; cui inscriptum hoc Epitaphium fuit. Augustiniani Salmanticenses, ex stipe quam populus contulit, Joanni Sahagun fratri suo, viro dum vixit sancto, a morte posuerunt. Avila distinctius rem descripsisse videtur, cum ait, quod suo tempore, id est sub exitum illius seculi, Corpus sanctum quiescebat in bene laborato tabernaculo, circum quod currebat inscriptio ad vulgi captum Hispanicis concepta verbis, sic Latine reddendis : Augustiniani Salmanticenses etc. ut supra. In hoc tabernaculo est sepultum corpus sancti Fr. Joannis de Sahagun. Obiit Sanctus die S. Barnabæ ætatis suæ anno XLIX (ita scilicet tunc credi cœperat, ex nescio quo male subducto calculo) sub ipso autem tabernaculo (inquit narrationem prosequens Avila) est devotum altare, ad quod Sanctus Missam dicebat, cinctum crate ferrea, quæ facta ex eleemosynis a populo devoto collatis, habet istam Latinam Epigraphen.

Mar. 2. 2
et an. 1589
incendio ec-
clesiæ subdu-
cta,

41 Anno deinde MDLXXXIX ignis corripuit monasterium; cumque jam arderet etiam tectum templi, prima Religiosis cura fuit, subducere flammis sanctissimam Eucharistiam et corpus B. Joannis. Ipsos in domum suam excepit D. Petrus de Zuniga, Eques Habitus S. Jacobi et Toparcha oppidorum Cislæ atque Florum-Avilæ; vacuamque tam dignis hospitibus relinquens, migravit alio: sacra vero deposita, tantisper delata sunt ad Oratorium Bartholomæani Collegii, quoadusque præparatum iis esset in una aularum inferiorum dictæ domus, congruum receptaculum cum altari, in quo Fratres sua peragerent noctu diuque Officia, et in erecto ibidem altari Missas dicerent ante corpus B. Joannis, supra ipsum altare locati, cum multo quotidie cereorum lumine, et civium illuc accursu. Reparatis deinde incendii damnis, quo solum ecclesiæ tectum arserat solenni cum processione in ipsam relata sacra sunt; et Sanctissimo reposito intra sublime suum tabernaculum, ad ejus pedes supra altari, collocatum corpus S. Joannis. Quo facto, et digressa ad cœnam Religiosorum communitate, corrui ipsius sacelli fornix, sub quem paulo ante omnes processerant, sacrum corpus istuc ubi nunc honoratur collocatur: qui fornix si paulo citius corruisset, et ipsos cum multis aliis oppressisset, et contrivisset arcam, quam gestabant.

tantisper ido-
neo loco ser-
vatur,ac deinde
in priorem
reponitur.

C

CAPUT V.

Maria Sancti miracula, præsertim in paralyticis et claudis, ex Antolinio.

Ant. 46
Illuminatus
ad sepulcrum
cæcus,denuo impe-
trat cæcitatem

His sub unum contextum ex Marizio deductis, venio ad miracula a Joanne Hispalensi præterita, et apud Antolinium a cap. 46 et deinceps legenda: ubi cum dixisset de sepulcro Joannis, id quod Damascenus de sepulcro Deiparæ, medicinam esse infirmorum et vivum salutis fontem. Ad dicti hujus confirmationem; non minimum, inquit, facit cæcus, qui mox ut pedem eo intulit, visum recuperavit: sed interiori etiam lumine illustratus votum prius correxit, et petiit ut rursus ille sibi adimeretur, si ex animæ salute non foret. Deus autem sapientiori ejus petitioni annuens, oblatum sibi oculorum rece-

ptorum sacrificium gratum habuit, eisque reddidit cæcitatem. Eodem intravit puella contracta; quæ cum in conspectu omnium expeditum membrorum omnium usum recuperasset; ut erat insueta labori, perrexit ad sepulcrum Sancti et ad ostium ecclesiæ, aut etiam per plateas, emendicare ut solebat victum. Admonebant Augustiniani ne sic otiosa, vitam degeret, sed alicui famulatu elocaret se; alioqui metuendum esse ne beneficio accepto ingratam castigaret Deus. Accidit ei ut frustra prædixerant; rediit qua prius tenebatur infirmitas; et tunc primum serio pœnitens misella, optavit iterum ad sepulcrum intromitti; sed non obtinuit prius quam polliceretur se melius usuram sanitate, si ea sibi iterum redderetur; sicut et fecit, voti sui compos reddita.

D
Puella con-
tracta semeliterumque
curatur.

43 Alii plures infirmi, ex variis morbis sanitatem eodem in sepulcro sunt consecuti, coram multo populo, qui inde propterea avilli vix poterat. Singulare autem fuit quod juveni cuidam Equiti contigit, cui nomen Martinus Arias Maldonatus, filio Roderici Arias Maldonati, Salmanticensis: qui cum ad sepulcrum Joannis venisset una cum genitoribus, curiositate magis quam religione ductus; et plena populo ecclesia esset, atque duo Fratres ad ostium sepulcri, prohibitori ne illuc intrare volentes nimis condensarentur; videns ille compressionem tantam, extendit dexterum brachium, et quasi de ridiculo dixit Fratribus; Accipite etiam istud, et ponite in sepulcro. Vix ea verba locutus fuerat, cum obrigescere sibi brachium sensit; unde commoto mox ad pœnitentiam animo, nec non toto populo, atque imprimis utroque parente commiserante, deprecari omnes Sanctum cœpere, ut juvenili ignoscens levitati, pristinum brachii sui usum restituerent emendato; quod et obtinuerunt, cum ipso intromissi in sepulcrum, post preces, ac vota ibi fusa.

Irridenti com-
primentes se
ad ingressum
turbas,brachium
arescit,et pœnitenti
sanatur.

44 Porro ut Apocalyptico Angelo, qui posuit pedem unum supra mare, alium supra terram similis ostenderetur Joannes; etiam in mari ejus potestas apparuit, cum suborta tempestate cœpit periclitari navis quædam, multis onusta viatoribus; quibus concordî voto ipsum invocantibus apparuit, magna in luce et Augustiniano habitu, iisdemque conspicientibus navim ad portum salutis direxit. Æque miraculosa ejusdem intercessio probata fuit in monasterio S. Ursulæ Salmanticensis, ubi innocentem quamdam Monacham carcere constrictam tenebat Abbatissa. Ea recordata miraculorum, per B. Joannem a S. Facundo multipliciter patratorum, invocavit adiutorem, et exaudita est. Adfuit enim una noctium, et cervical pulsans excitavit a somno, proximoque die Veneris inde educendam promisit; uti, de mandato Abbatissæ, reipsa contigit.

Ant. 47
Apparens in
tempestate
Sanctus suc-
currit se in-
vocantibus:item Monachæ
carcere clau-
sæ,
F

45 Ibidem Salmanticæ, quædam mulier maritata, gravi lateris dolore exercebatur; in eaque afflictione Joannem invocans, primo perfusa divinitus est copioso sudore; deinde, ut beneficii auctorem cognosceret, ipse apparere ei dignatus est, consuetum Ordinis habitum indutus; et hilari ac splendido cum vultu, cubili appropinquavit; ubi ante lectulum flectens genua, sic perseveravit nocte tota apud eam, affluente solatio sic absorptam, ut cum primo mane accedentes domestici aliquid esculenti porrigerent, solo manus signo indicare potuerit, ne se inquietarent. Disparente autem Sancto, surrexit sana; et parvulum, quem herniosum habebat, ad sepulcrum ejus detulit, ac retulit toties (nec enim semper placet Deo statim exaudire rogantes) donec sanitatem ei impetravit, cujus signum dederunt elapsa per viam vincula, quibus parvulum constrinxerat. Alia quoque mulier Salmanticensis, ex abortu quem passa erat, tertium mensem decumbebat infirma: quæ cum in vigilia Natalis Dominici, festi-

Ant. 48
et mulieri
pleuriticæ,(cujus etiam
filium ab
hernia sanat)alterique ex
abortu infir-
mæ.

vius

A vius agere diem illum cupiens, Deo se commendasset, mox ut oculos clausit servum ejus vidit sub mediam noctem, qui pedes ipsi ac brachia permulcens manu, sanam dimisit.

Ant. 49
Ad idem
sepulcrum
sanantur

46 In monasterio Dominicanarum Zamorræ, quod S. Mariæ Dominarum nuncupant, et strictioris observantiæ erat, sacristanæ munere fungebatur anno MCCCCLXXXVIII Lucretia de Mello: quæ, cum horologium aptaret, lapsa, tibiam supra talum fractam doluit. Huic nihil profuerat adhibita quantumvis diligens curatio, sed veluti paralytica non nisi cum fulcris passum unum movere poterat, idque admodum ægre; sed neque de loco ubi consederat assurgere, absque auxilio sublevantis. Audiens autem famam Joannis, in suo sepulcro miracula operantis, petiit et obtinuit, (nec enim tunc adhuc servabatur clausura tam rigida) ut sibi liceret Salamanticam se conferre, acceptis juxta Regulam S. Augustini comitibus, Joanna Rodriguez de Ocampo Suppriorissa, et Francisca Guadalaxara. Iverunt cum ea pariter quædam aliæ personæ, in Processu expressæ; cum quibus xviii Julii, die Veneris, ingressa sepulcrum, regressa est sana, nulliusque fulcri ultra indigens; sed ambas furcillas, quibus uti consueverat, ibi relinquens in testimonium miraculi.

Monialis ex
lapsu paralytica,

alia, una
tibia quam
altera brevior,

illuc ter ingressa,

denique sana
egreditur:

C

Ant. 50
uti et ancilla
una,

item vir,

puer,

47 Salmanticæ in ejusdem Ordinis ac nominis monasterio, alia Sanctimonialis, nomine Teresia Rodriguez, humilibus orta natalibus, tibiam unam altera multo longiorem habuerat ab initio vitæ, jam usque ad quadragesimum annum protractæ, unde gressus ei omnino incommodus et informis reddebatur. Hæc xix Julii ejusdem sub vesperam, una cum Isabella Garabita, ex senioribus una, venit ad ecclesiam Augustinianorum; et sepulcrum ingressa, ipso quidem Sabbato sanitatem non recepit; sed noctem totam impendens orationi votisque faciendis, perseveravit in ecclesia simul et Dominicam diem sequentem; sub noctem autem rursus ingressa; rursum, nihil commodius ambulans, regressa est. Nec tamen etiam sic spem posuit, quin potius in oratione perstitit usque ad mediam noctem. Tum tertium ingressa, ipsa quam ibi reperit terra pedem male compositum operuit, eoque in situ cœpit recitare canticum Zachariæ, Benedictus, quasi divinæ visitationis secura. Inter duodecimam vero et primam horam, quasi accepto signo ut genua flecteret, in ea se prostravit, ab inveterato tot annorum malo prorsus libera.

48 Tauri, in familia Portocarrera, erat ancilla, tertium mensem affixa lecto, Agnes Larez dicta; usque adeo paralytica tota, ut levare strato non posset, nisi una cum lodice. Ea cum accessisset in spiritu, quo corpore non poterat, et votum visitandi sepulcri fecisset; tanto melius habere cœpit, ut mox potuerit lecto surgere, et furcillis subalaribus adjecta, quamvis ægre, gressum moliri. Sperans ergo integram sanitatem consequi, urgebat domesticos, ut se quam primum deferrent Salmanticam. Quo cum venisset, sellæ muliebri insidens, et jumento vecta, in comitatu virorum duorum; cum eadem quidem molestia iisdemque furcillis ingressa sepulcrum est, egressaque absque illis, licet gradu necdum plane firmo. Acta hæc sunt die Lunæ, xxi Julii, MCCCCLXXXVIII; die autem Jovis xxiv ejusdem Julii, Antonius Martin ex Civitate-Roderici, plus quam biennio paralyticus totus, liberum membrorum omnium usum extulit e sepulcro eodem; sicuti et puerulus Salmanticensis, nomine Joannicius, filius Mariæ Velasquez; qui ex unius anni paralyti tibia sinistra mancus, pedem trahebat per terram, solis eam digitis tangens.

49 Tantumdem eodem die evenit Mariæ Gonzalez Majoricensi, quæ pedibus manibusque capta, moveri

per seipsam non poterat; et xxiii Julii die Mercurii advecta Salmanticam, die Jovis inducta in sepulcrum est. Tantumdem etiam expertus est Clericus quidam, dictus Petrus Magister, Archipresbyter Castri-novi, qui ex infirmitate remanserat mancus jam integrum annum; et valde inflato corpore non nisi ægre et perparum poterat ambulare: die autem Jovis xvii Julii de sepulcro egressus, coram omnibus firmo gressu et valido usus est: quod etiam juramento suo coram Notariis est testatus. Sabbato deinde sequenti die xix Julii Ferdinandus de Villario, Taurensis, medio corpore per annum paralyticus, nec commovere se quoquam absque fulcris valens, sine his exivit, cum aliquo tamen adhuc incommodo. Et die xxvi, Petrus Rodriguez Bustillensis, viginti annis uno pede claudicans, solisque ejus digitis terram attingens, post Confessionem et Communionem, rectus indidem processit. Eodem etiam die Franciscus de Robilio, octo annis aridam ferens tibiam, multa cum molestia; cum dicto Petro Rodriguez e loco suæ habitationis profectus ad visitandum sepulcrum Sancti, similiterque in ecclesia S. Augustini sacra Confessione Communionequæ præparatus, similiter sanus egressus est, et utroque pede æqualiter firmus.

50 Catharina, paupercula et conjugata, Tauri passa erat aborsum Januario mense anni MCCCCLXXXVIII; exindeque a cingulo deorsum sic mansit paralytica, ut de uno in alterum latus alienis manibus esset movenda, usque ad diem S. Barnabæ, quando primum nonnihil cœpit, magna licet cum difficultate, supra furcillas ambulare. Ergo die quadam egressam domo sua ad ecclesiam, Ludovicus de Deza comitatus, rogavit an vellet aliquid de terra sepulcrali B. Joannis Sahaguntini, monens ut eam devote sumeret, si optaret sanari. Illa vero pridem eam se cupere respondit, sed eatenus obtinere non potuisse. Acceptam autem noluit præ reverentia ipsamet eam sibi applicare; sed ministrum quemdam suæ S. Salvatoris ecclesiæ rogavit, ut istud officium sibi præstaret. Et ecce tantum roboris inde statim accepit, ut sine difficultate prolixum satis spatium perambularet, non tamen sine furcillis. Existimans autem integrum beneficium ipsi sepulcro reservari, duci se Salmanticam fecit; eoque appulit xii Julii: et xiii ingressa est sepulcrum valde claudicans, tibiasque et pedes frigidissima: per quos sensit diffundi calorem subitum, statim ut sacram illam terram attigit: et egressa ambulavit per totam ecclesiam, cum nonnulla tamen adhuc pœna. Idem contigerat Majori Ruiz, Salmanticensi conjugatæ, xxx Junii: et xi Julii aliud miraculum factum est in filia Joannis de Morales, Bonilæ de la Sierra commorantis; quæ a nono ætatis suæ mense latere sinistro paralytica, usque ad quartum annum vitæ nullum potuerat passum formare; tum vero nonnihil ambulare cœperat, adnixa parietibus, pede uno manique contortis: egressa autem est de sepulcro sana, sed modicum claudicans, velut ad memoriam accepti beneficii.

51 Francisci de Luzena (Hieronymus Roman de Ledesma vocat) civis Segoviensis, oculo sinistro panus increverat, sic ut eo nihil videret amplius. Is plenus fiducia, ingressus sepulcrum est ix Julii, die Mercurii, MCCCCLXXXVIII: voti tamen sui compos factus non est, licet ibi satis diu orando perseverarit: rediit nihilominus uno et altero die usque ad sextum, nihil ne tum quidem auxilii expertus. Efferens autem inde aliquid de terra dixit; Hic omnino inveniam id quod requiro: et accedens ad proximum Deiparæ sacellum, se conjecit in genua, et manu sua admovit terram istam pano, oculum obnubilanti. Et ecce, sicut electum paleam, ita terra panum ad

D
A. D. P.
EX VARIIS
mulier,

Clericus,

et viri claudicantes duo.

E

Ant 51
Ad contactum
terræ sepulcralis,

sanatur paralytica una,

alteraque e,
F

et parvula
gradi nequiens

Ant 51
Eadem terra
admota auferitur ab oculo panus,

A. se traxit; qui cadens in terram, et chalcedonii colorem habere visus, mox in candidam solutus est spumam: oculus autem apparuit totus purus ac mundus. Ad eandem sepulturam accessit, annis decem plus minus clauda, Catharina Martinez Zamorensis, die xv Julii ejusdem anni, prius de peccatis confessa, ac sacro Christi corpore refecta, et desideratam gratiam retulit. Nec minus propitium Divum habuit, pari tempore idem passus incommodum, solumque in furcillis iisque ægre ambulans, Joannes de Bonilia, apud Barcum Abulense manens: qui cum Albæ ad Tormem narrari audivisset miracula Salmanticensia, nulla mora interposita in viam se dedit; nec adhuc civitatem attigerat, quando expertus est, se minime vanum laborem assumpsisse; quandoquidem multo levius ambulare cœperit: et sepulcrum cum devotione ingressus xvi Julii, inde exierit sanus ac firmus totus.

CAPUT VI.

Reliqua ex Antolinio Miracula.

B. Prædicto xvi Julii, ad Beati sepulcrum venit Joannes de Lievana Zamorensis, qui pedes sic impeditos habebat, annos jam tres vel quatuor (ex eo scilicet tempore quo Lusitanus Rex Zamoram obsederat) ut supra furcillas gradiens, singulis passibus vix unum palmum procederet, postea vero firmiter ambulavit, cum modica tamen claudicatione. Eodem venerat, uno quidem die prius Maria, filia Petri de Capillis, Zamorensis etiam ipsa: quæ a die Pentecostes prægressæ paralytica, de lecto se commovere non potuerat: id quod ei acciderat, ex quodam lateris dexteri dolore, qui ipsam anno integro tenuerat: sed non nisi xvii die curata est, postquam fuisset quater ingressa sepulcrum. Claudicavit tamen etiam ipsa deinceps tantillum, ut miraculi in ea patrati relinqueretur vestigium, sicut ait vir sanctus Alfonsus de Horosco. Joannes autem Fernandez Rodericopolitanus, annis septem dolens ex infirmitate stomachi, cum timore, ad instar pugni prominente, subindeque crescente et aperto ex una parte; xviii Julii venit, et a priori incommodo liberatus est; rediens vero postridie, etiam a secundo.

Ant. 53. *Devotæ erga Sanctum matronæ*
C. 53 Helena de Benavides Salmanticensis, devotissima erga B. Joannem, quem ab infantia sua cognoverat; inter alias hujus vitæ afflictiones haud levissimam sensit, infirmitatem sui cujusdam dilectissimi nepotuli, gravibus febribus laborantis. Huic sanitatem quæsitura, intulit ipsum in sepulcrum Joannis: sed adeo nihil id puero profuit, ut intra paucos dies ad extrema deductus, jam pro mortuo in cunis jaceret; assidente ad illas nutrice, magnisque cum clamoribus aviam exciente. Accurrit illa, et adhuc spirantem reperit, sed extremum; tertia enim reciprocatio expiravit. Mortuum ergo extulerunt de cunis, et cervicali impositum composuerunt, sequenti die sepeliendum; quo facto et accenso ad funus cereo, abierunt, deploraturæ defunctum. Inde Helena amanter expostulare cum Sancto suo, nepotemque reposcere: Quem, inquit, si reddideris, anno integro faciam Ordinis tui habitum indui: quod si adultior eum ingredi voluerit, in hoc quoque adjutrix ei ero. Neque in irritum abiire preces. Puer quem mortuum vesperi reliquerant in cervicali, mane facto cœpit plorare. Accurrit ad notam sibi vocem mox avia: quam ut infans vidit, jam sanus et valens, vultu ridenti appellavit, Mama, necdum enim plus fari didicerat.

54 Joannes de Mondragon, Montis-draconarii incola, quod est oppidulum Biscaiæ in finibus Gui-

piscæ, quinque circiter annos pedibus captus, vix paululum et ægre se commovebat; brachiis autem manibusque contractis uti non poterat, ad sese vestiendum vel cibos ori inferendum. Hic cum vidisset epistolam aliquam, docentem quam multa Deus operaretur miracula in eos, qui sepulcrum B. Joannis Sahaguntini subibant; vidit quod mulierem integrum jam mensem febres patientem aspergebant de terra inde sumpta, eaque continuo sanabatur. Tali spectaculo excitatus ad fiduciam capiendam, in viam se dedit Salmanticum versus: in qua licet multum fatigaretur, pergebat tamen tanto animosius, quanto expressius sentiebat vires sibi augeri, pro modo quo appropinquabat civitati; in eamque die Lunæ et iv Augusti ingressus, anno sæpe dicto mccccxxxviii, accessit ad monasterium S. Augustini, atque Confessione peracta vigilem noctem illam in ecclesia egit; postera autem luce sepulcrum subiit, ex eoque rediit sanus, quocumque vellet manus ac pedes movens.

55 Idem sere accidit juveni cuidam Didaco, Truxilli nato, qui toleratis integro uno anno febribus totus remanserat paralyticus, nec se commovere ipse in lecto poterat: cumque in hoc statu mensem unum mansisset, melius habere cœpit, una tamen tibiæ impedita remanente; tandemque ad priorem totius corporis paralytim, non sine maximis cruciatibus, rediit. Parentes hic suos rogavit ut Salmanticam deferendum se curarent; et in via aliquantum melius habens, integre convaluit in sepulcro, cui fuit immissus die Martis xxix Julii mccccxxxviii. Indidem similiter egressus est sanus Joannes de Parraga, Rodericopolitanus, brachiis ac tibiis impeditus plusquam annis quinque; qui si quando paulo melius habebat, non poterat nisi cum furcillis, alteroque sibi assistente, tantillum ambulare. Delatus autem ad sepulcrum, in eo totus cœpit sudore perfundi, quod initium sanitatis fuit, solis pedibus aliquid tumoris retinentibus. Simili modo sanata ibidem est Sancia Ordonez, ex monasterio Dominarum Zamorensium; quæ novem annis crura paralytica tulerit. Quibus aliisque miraculis animata fides plurium infirmorum, frequentiores illos accedere faciebat.

56 Mulier Rodericopolitana, quæ sibi per imprudentiam manum ferro veru transfixerat, eandem inde retinuit mancam et inflexibilem per annos sedecim; sed ex sepulcro sanam retulit. Sicut etiam sanus inde exivit pauper quidam Salmantinus, quem sellæ impositum illuc intulerant quidam vicini sui; et quem attulerant, pedes nullatenus movere valentem, post duas horas reversi invenerunt hilariter salientem. Item alius Salmantinus paralyticus, manibus repere per terram solitus; suo servatori gratiam relaturus, petiit et obtinuit ad habitum recipi in monasterio S. Augustini. Alius quoque, in die S. Laurentii adductus supra jumentum, prævio sudore convaluit: et Magister Franciscus, Apothecarius Sahaguntinus, veniens cum uxore brachio impedita, ipse tibiæ simili paralyti inutilem habens; se et illam ex sepulcro sanitatem referre gavisus, occasionem dedit Garciae de Caduel des Moratillensi, cui os et oculi ex quadam consternatione distorti manserant; ut idem remedium experiri vellet, et expertus cum fructu est.

57 Agneti Nunhez, Monachæ in cœnobio Annuntiationis Salmanticæ, quod vulgariter dicitur S. Ursulæ, sinistram mamillam exedebat cancer: sed cum dimidiam horam intra sepulcrum orasset, sensit vehementem in pectore ardorem; et pannos impositos plagæ dissolvi: quibus ablatis, pectus mundum sanumque invenit. Simili cum successu illuc intravit mulier quædam Cordubensis, brachio impedita

D
Quinquennio
invalidus et
contractus

visa febrici
tanti cura-
tione subita;

adit sepul-
crum et
sanatur:

idem tribus
aliis para-
lyticis con-
tingit.

E

Ant. 54

Curatur
mulier, ma-
num trans-
fixam et
inutilem
gestans,
F

et paralytici
quatuor:

Ant. 55

sanatur
cancer Mo-
nachæ,

mortuus
nepotulus
resuscitatur.

A pedita et manu in pugnum contracta : quæ vehementem calorem in iis sentiens, inclamare cœpit præsentem ibi sororem, ut se adjuvaret. Sed jussa quiescere, paulo post egressa est sana tota. Licentius quoque Petrus Emmanuel Madrigalensis, Auditor Regiæ Cancellariæ Vallisoli, depositus a medicis Isabellæ Reginæ, propter apostema circa stomachum, cum febris ardenti conjunctum, voluit ad sepulcrum Sancti Salmanticæ deportari : quod cum propter extremum periculum non impetraret ; accessit affectu, quo non poterat corpore ; vovitque novenam, si convalesceret, ibi celebrandam. Vix nuncupaverat votum, cum cœpit habere melius ; et discusso periculo, necdum plene sanus, Salmanticam se contulit : ubi fecit sibi Missam dici ad proximum sepulcro altare ; tum ipsum ingressus, pronus in terram procidit, et intra horæ quadrantem sensit contactu illo persanatum sibi stomachum, acsi nihil unquam mali passus esset. Quinquennio deinde post, infirmitatem stomachi incurrit a priori diversam ; suique benefactoris recordatus, eodem rediit, novenam peregit, et a sepulcro sanus exivit.

et apostema
Auditori
regio ;

Ant. 56

alique plu-
rimi, impe-
diti aut pa-
ralytici :

B 58 Ægrotabat ad mortem parvula quædam Salmanticæ : attulitque eam ad sepulcrum mater, et Missam istic dicendam curavit : postquam inde egressa illa, pedibus suis ad princeps altare ivit. Cum autem altera die filiolum eodem reduceret, puella sesquiannum dumtaxat nata, nemine sublevante recta sepulturam progressa adest ; exindeque plenam habuit sanitatem. Hanc etiam recepit alia puella, cui tibia impedita tam difficilem faciebat gressum, ut os ipsius tibie forti crepitu resonaret. Item Salmanticensis accola, carro advectus ex agro quem colebat, totus paralyticus ; Ledesmensis item mulier paralytica, et alia contracta usque ad pedes ; Alia rursum ex decenni paralysi dexteram tibiam clauda. Contractus unus latere dextero, et alia toto corpore, lumbos tamen et sinistrum latus vehementius dolens. Item una per decennium neque tibias neque brachia movere valens ; et altera, eadem membra habens dissoluta per quinquennium ; tum paralyticus per quadriennium. Quæ omnia miracula si non sufficiant impetrandæ canonizationi, nescio quæ tandem eo suffectura sint.

etiam tactu
terræ se-
pulchralis,

C

Ani. 57

vel baculi
quo usus
Sanctus.

59 Addo nihilominus, quod Franciscus de la Penna Albensis, a cingulo deorsum dissolutus, cum sibi post suscepta sacramenta tibias perflicaret cum terra sepulchrali, salutem obtinuit : uti et Christophorus de Oleso oculis infirmus, imo altero cæcus, ob superinductum panum : qui eadem terra oculis confricans, claros ac sanos illos de sepulcro extulit tertia die. Duæ etiam mulieres paralyticæ, invocato solum Sancto, sanitatem meruere ; et una, a capite usque ad pedes talis, manum insuper uram manca. Item paralyticus in una tibiæ, et altero oculo cæcus. Curata insuper viro uni paralysis annorum duodecim, et alteri ex gravi infirmitate contracta, tum parvula paralytica uno latere per annos quatuor ; et alia valde ægra ad preces matris. Joannes Paciecus Rodericopolitanus, ex continua febre et apostemate cum carbunculo desperatus a medicis, convaluit ad contactum Reliquiarum B. Joannis : et Agnes Gonzalez Salmanticensis, per carbunculum capiti enatum deducta ad extremum, deprecante pro ipsa domina sua : quæ etiam liberari meruit a falso crimine necis illatæ cuidam famulæ suæ, cujus accusabatur. Plures quoque alii ex diversis infirmitatibus convaluerunt, alii ex variis periculis sunt liberati ; ac præsertim mulieres parturientes, invocato Sancto tangentes ejus baculum, ad quem tam Salmanticæ quam Toleti multa sunt patrata miracula.

60 Hactenus Antolinus a cap. 46 ad 58. Eum Junii T. III

secutus Marizius eadem eodem ordine, sed pluribus D verbis nihil in substantia varians, reddidit Lusitanice ; addidit autem parte 2 cap. 43 et seqq. ex Alfonso de Horosco, qua parte hic in Chronica sua Augustiniana agit de Beatis Ordinibus, et Vitam Joannis deducit, sequentia pauca. Ac primum quidem ipsiusmet verbis in hunc modum : Pauci sunt anni quod vidimus in eadem sepultura sanari hominem, cui tibiam sagitta incussa contraxerat ; extensi autem ibi ejus nervi sunt, et egressus currere per ecclesiam cœpit. Idem similiter narrat cæcum puerum, illuc a matre adductum, alacriter exclamasse ; Video, mater, Sacerdotem, qui supra me Evangelium recitat : et revera jam clare videbat omnia. Item de juvene quodam infirmo dicit, quod eo usque reductus erat, ut multis jam diebus amissa loquela, cito moriturus crederetur : qui tamen ad sepulturam delatus, quam potuit devotissime salutationem Angelicam recitavit ; et hac finita caruit omni morbo.

A. D. P.
EX NARIIS.
Quædam
decerpta ex
Marizio.

CAPUT VII.

Miracula collecta ex novissimo scriptore Ant. E Jacobo Valaurio.

A Accipe porro etiam ex Valaurio, non pauca de præmissis referente, quæ hactenus non exposita ab aliis, ipse eruit ex antiquis novisque processibus. Incipiens ille a vestibulis Joannis, dicit quod inde per pium furtum conati sunt plurimi rapere quidpiam, pro Reliquiis servandum, non sine plurium miraculorum iis mediantibus obtentorum effectu ; tum addit, Salmanticæ vix ullam mulierem adduci in periculum partus, quæ non satagat ex Conventu Augustiniano accipere Tunicam, qua vivus usus est Sanctus ; passimque felicia ea puerperia esse. Hinc vero, inquit ille, sanctæ isti vesti tanta accessit veneratio, ut cum processionaliter deferatur per urbem, omnes per quos transit ei genua inclinent, Deum in suo Sancto mirabilem laudantes : nec quisquam est, qui magno honori et felicitati non ducat, vel modico tempore domi suæ habere tot prodigiorum instrumentum. Ipse etiam saccus, in quo olim servabatur, eadem pollet virtute. Hinc Joannes Lopez de Zalamanca, postquam cæruleum jam inveteratum cum novo serici rubei commutasset ; deponit, eo mediante non solum se recepisse sanitatem, sed plurimos etiam alios a gravissimis infirmitatibus liberatos. Ita Valaurus cap. 2 lib. 3. plura deinde alia narrat capitibus sequentibus sex, unde hæc decerpo.

Val. 3, 2

Tunica
Sancti a
puerperis
expeditur ;

et saccus,
cui olim in-
voluta fuit,
multis pro-
dest.

F

62 Quinquennis puella, Alfonsi Laurentii filia, dum pater agriculturæ vacaret, et mater inter vicinas fila duceret ; in societate coætanearum aliquot per spatiosum hortum ludibunda discurrebat, circa labrum leviter congelatæ lacunæ ; fallente autem vestigio lapsa in illam, nihil sui conspiciendum relinquebat præter capillos foris extantes. Ad sociarum clamorem mater excita, quæ plusquam centum quadraginta passibus inde distabat, imploravit auxilium B. Joannis Sahaguntini, ac deinde Catharinæ Palmeriæ sodalis suæ, metuens ut oppressus dolore animus sufficeret ferendo subsidio. Accurrit tamen quam potuit citissime, et simul cum Palmeria arripiens perticam, ad oram lacunæ attraxerunt eduxeruntque apprehensam per capillos, jam fere congelatam, ac nullum vitæ signum dantem ; et appenderunt per pedes, ad eliciendam foras aquam intromissam ; nec aliud deinde fecerunt, quam quod pannis aliquibus superinjectis, velut mortuam cooperuerint. Interim afflicta mater non desinebat invocare Beatum, vovens curandam Missam in ejus honorem.

Val. 3, 2

Puella quin-
quennis, geli-
do lacui im-
mersa,

indeque ex-
tracta pro
mortua,

A. D. P.
EX VARIIS.
ad votum
parentum
post horam
revivi scit.

A honorem. Aduit mox etiam accersitus pater, et simul ambo lacrymabundi redierunt ad spectandum defunctam filiolum. Ea post horam, qua sic jacuerat, discooperta, commovit se, dicens, Pater. Ad insperatam filiae resurrectionem renovatae sunt lacrymae, non jam mœroris, sed jubili. Interrogata deinde, numquid sub aqua vidisset; puellari verecundia prohibita, tunc quidem tacuit; postea vero amiculæ suæ Catharinæ dixit, quod viderit virum nigris indutum cum corona in capite. Iterum autem requisita a patre suo; An ergo, inquit, aestimatis quod sub lacu mersa nihil viderim? Vidi sane, vidi.

Alia ab igne
illæsa tolli-
tur,

63 Dum Alfonsus de Alamansa, et Emmanuela Robles conjuges, simul cœnarent, procul aliquantum a foco; viderunt in eum labi pronam filiam suam. Non ita prompti potuerunt esse eorum pedes ad accurrendum, quam lingua ad invocandam Beati opem, quam etiam citius retulerunt: cum enim eam per capillos extraxisset alterutrius parentis frater, viderunt nihil in facielasam. In oppido Santervazii puer quidam frigidum furnum ingressus erat, causa capiendi somni. Ita cum abisset ex oculis, obdormissetque; contigit ab ignaris domesticis furnum calefieri, quando circumdatus flamma puer atque evigilans, clamore testatus est istic esse se. Cui nihil prius habuit quod reponeret mater, quam inclamare Beatum; arreptoque titionum eorum uno, cujus jam caput ardebat, cum ipso ad se traxit puerum, nec in vestibus nec in capillis, nedum in carne quidquam noxæ passum a flammis.

et puer ex
furno arden-
te.

B 64 Graviter offenderat loci Præfectum Joannes de Almanza, et ab eo, cui potentia suffragabatur ad jus sibi ipsi faciendum, datus erat in carcerem, nec leve supplicium formidabat; cum intercessores quamtumvis gratiosi (in quibus etiam fuit D. Thomasia Borgia, Comitissa Gregalis) nihil valeret ad emolliendum animum, in vindictam obstinatum. Una ergo noctium divinitus inspiratus, invocavit Beatum; et sub auroram aperiri portas vidit, per easque occurrere sibi adversarium eundemque judicem: qui amplexum jussit esse securum libertatis, amiceque apprehensum invitavit ad prandium.

Captivus a
carcere libe-
ratur,

65 Joannes Poza Diaconus, Hispalensis origine, ulterioribus in republica litteraria gradibus aptaturus sese, et Baccalaureatum petiturus, Salamanticam venerat: sed studiorum cursum interrumpente febris, tam fixa duratione, quam accidentibus variam, nullam evadendi spem reliquam habebat. Videns ergo Doctoris Ruizii, regii medici artem nihil sibi ad salutem conducere, ad opem divinam respexit; invocatoque B. Joanne, vovit se, modo sequenti die non recurreret ex more febris, visitaturum ecclesiam ejus, cum duobus cereis ibi accendis, et quotidie recitaturum tertiam partem Rosarii: statimque exauditum se ab illo sensit, cujus Deiparæ dum vixit devotissimi, non potuit non gratissimum Deo esse votum, cum matris honore conjunctum: et ita confestim sanatus est.

et æger a
periculosa
febre.

C 66 Admirabilis etiam est successus, per quem terminatus est Processus Salmantinus; quando de licentia istius delegati tribunalis, ex libro olim scripto a P. Mag. Fr. Didaco Velez de Guevara, Hispali transcriptum est quod sequitur. In ecclesia Ordinis stabant erecta altaria duo, alterum S. Nicolai Tolentinatis, alterum S. Joannis Sahaguntini; et ante utrumque ardebat suspensa lampas. Huc feliciter intravit homo, a morbo chronico male habitus, ex persuasionem cujusdam devotæ personæ uncturus se oleo prioris Sancti, quod multi experti fuerant præsens in morbis desperatis remedium. Sed bonus ille vir, non satis inter imagines lampadesque distinguens, extensa manu sumpsit de illa quæ ardebat ante altare posterioris, indeque se un-

Oleum ex
lampade S.
Nicolai To-
lent. petens,

et sumens ex
lampade S.
Joannis,

xit. Regressus domum non obtento quod speraverat beneficio, interrogatur ab amico, quomodo et unde acceperit oleum; itaque respondit, ut ex indiciis quæ dabat appareret error. Remittitur ergo ut sumat de oleo Sancti Tolentinatis: sed dum ad hujus lampadem extendit manum, attollitur illa per seipsam tam alte, ut attingere nulla ratione potuerit. In ipso tamen actu illo consecutus est sanitatem, volente Deo eam gloriam B. Joanni Sahaguntino relictam, sicut omnes censuerunt.

D
juvatur dum
priorem attin-
gere frustra
nititur.

67 Agnes Gonzalez, cum capiti cujusdam famulæ suæ ictum mortalem inflixisset; pœnitentia ducta ad Sanctum recurrit, qui illam subito sanavit. Bubulcus ex carro lapsus in præcipitium, eodem invocato servatus fuit. Isabella Gomez, lapsa ex scalis, post paucos dies deprehendit in mamilla sinistra lividam maculam, pustula una non majorem: quæ paulatim dilatata una cum acuto dolore crescebat, et indurata tandem se cancerum esse monstravit, et quidem tam malignum, ut nulla medicorum ars lenire eum posset, et ipsis remediis exasperaretur. Cum autem in momenta latius serperet, cito credebatur ad cor perventura pestis, vitamque ablatura. Ad mortem igitur præparabat illa se: spem tamen adhuc aliquam concepit vitæ, in sepulcro Joannis servandæ. Eo ergo conduci se fecit, et caput per fenestellam immisit, petiitque auxilium: deinde Sancto habitu tangi fecit partem læsam. Sacramenta quoque Confessionis et Communionis suscepit, ac denique brevissimo somno corripitur; unde experrecta, et veluti de morte reducta ad vitam, nihil aliud sciebat dicere, quam, O sancte mi Joannes de S. Facundo? Ergone verum est, o sancte mi? jam sana sum! Putabat scilicet somniare se: et locum plagæ mortalis tangens jam sanum, perrexit exclamare; O sancte mi! o sancte mi: egressaque in forum publicavit miraculum, cujus tot habuit testes, quot medicos civitas.

Sanatur
lætale vulnus,

Vál. 3, 9
incurabilis
cancer;

68 Malignus defluxus Emmanuelli Caranzæ descendens in locum pulsus dexteri, totum brachium paralyticum fecit: et remediis malum exacerbantibus magis, nulla nisi a miraculo sanitatis spes erat. Cum ergo in festo S. Augustini ejus ecclesiam intrasset, Patris Filiique opem imploraturus; cœpit per actus contritionis sese ad Communionem disponere, quia surdus erat et consuetus ipsi Confessarius abscesserat: sæpius autem iterabat hæc verba; Quamvis magnus peccator sim omniumque miserrimus, tanto major Dei relucebit gloria. Sub hæc vidit aut videre sibi visus est, ex oculis Sancti absistentes radios, adeo vivos et lucidos, ut ex suis elicerent lacrymas: cum quibus pœnitentiæ actus iterans, accedensque ad altare, nitebatur admitti ad contactum sacri habitus, a quo eum multitudo conferta impediabat. Tandem autem eo perveniens, per quartam horæ partem voluit illum retinere suo brachio applicatum. Deinde ex integro sanum se sentiens, brachiumque extendens et quo vellet ducens, ad eum qui adstabat Religiosum se convertit et dixit; Numquid sanctum istum habitum tangens sanarer? Ecce sanum me: et ad circumstantes, quorum multi consueverant infirmitatis suæ, delirantis instar divulgabat miraculum; quod pluris sibi non steterat, quam suspirio uno et sensu et urentis cujusdam fervoris in brachio. Acciderunt hæc omnia in Dominica, et Lunæ sequenti ad consuetum panificii laborem rediens cum uxore, non minus quam farinæ triticeæ rubos tres pinsuit ea manu, quam prius nec ori quidem potuerat admoveere, pectori, autem ægre.

brachio para-
lyticus

admotam illi
tunica
Sancti,

69 Emmanuel de Castrilio, filius Ursulæ de Medina, lapsu e scala ad altitudinem viginti palmarum, lumbos sic luxavit, ut a spina dorsi processerit

Gibbosus et
debilis

A serit ei gibbositas quædam, tam enormis et molesta, ut passum nullum formare posset, nisi incurvus et manus genibus aporimens, adhibito insuper scipione. In eo curando multi chirurgi, artem suam rogati curationi ejus impendere, periculum facere noluerunt: tandem tamen inventus unus, petiit eum suæ discretioni relinqui, velut jam mortuum. Sed recusavit mater, tam exigua spei causa, certo periculo filium committere; et maluit opem expectare a Sancto. Cujus sepulcrum novem diebus cum filio visitare promisit. Satis hoc fuit ad gratiam impetrandam; vix enim ecclesiam erant ingressi, cum filius sublato in altum scipione, procurrere solus ad sepulcrum cœpit, exclamans; Mater. Mater, jam nullum omnino malum sentio; jam sanus sum. Vix poterat suis oculis credere mater, attonita ad subitationem tam celeris gratiæ: mandavitque filio ne a vitali illo sepulcro discederet prius quam novena expirasset, ad plenam gratiam obtinendam; illuc enim ipsi cibum allaturam se, ut remanere posset etiam clausa ecclesia. Vix inde discesserat illa sub horam quintam, cum vidit post se venientem filium, cursu tam festino, acsi taurum fugeret (verba depositionis ipsius sunt) laudantem elata voce gratiam obtentam.

B 70 Sed quia pro hujus plenitudine adhuc restabat complanandus gibbus, voluit mater continuari novenam, et promisit de sua paupertatula decerpere eleemosynam, Missæ curandæ necessariam. Reducto ergo ad sepulcrum filio, petiit ut Sacerdos, juxta pium patriæ istius ritum, super eo Evangelium recitaret, Super ægrois manus imponent, et bene habebunt. Postea vero a multis ibi Religiosis visus puer, interrogatus fuit de reddita ipsi se movendi facultate, quæ patebat ad oculum, et domum est remissus. Ibi cum eum vestibus exueret mater, non amplius gibbum reperit; et plena stupore, interrogans quid ei factum esset, aut quomodo gibbus sublatus; audivit, quod, ipso quo Evangelium recitabatur momento temporis, senserit velut castaneam disrumpi; simulque sublato dolorem, quem ibi patiebatur; et solum relictum ibi os unum, aliquantum elatius aliis, velut vestigium præteriti mali. Cujus gratiæ præcones mater ac filius moverunt Episcopum Cordubensem, Don Ludovicum Fernandez, ut ipsum a multis testibus confirmatum authenticè approbaret.

C 71 S. Facundi oppidum, quod luci Sanctum dedit, noluit in eo honorando esse postremum: sed sub ejus invocatione in ecclesia sanctissimæ Trinitatis numerosam erexit Confraternitatem: et quia pro celebrando festo convenit, ad illuminandum altare aliquantam ceræ copiam comparat, Oratorii istius Prior, cum Petro della Puente Scriba regio, et Ludovico Pasquera, accessit ad officinam cerarii ut acciperet candelas sedecim, mediæ libræ singulas, universim libras octo et uncia quatuor, ad rigorem bilancis, sicuti notatum reperitur in libro: et omnes integræ datæ piis confratribus sunt. Arserunt illæ toto tempore sacri musice cantati, et aliarum porro functionum, donec singularum tres quartæ partes consumerentur: sed cum venditori restitueretur quod residuum erat, prout moris est; repositarum intra balancem, ut detrimentum æstimaretur, inventum est idem omnino pondus, quod prius quam posita in altari candelæ fuissent. Volens tamen cerarius explorare certius casum, qui æstimabatur miraculosus; aliud sumpsit experimentum, impositis in alteram lancem totidem candelis mediæ libræ integris; et harum pondus nec uno quidem scrupulo visum est excedere pondus earum quæ tam notabiliter videbantur imminutæ; volente Sancto civibus declarare, quam grata sibi essent illæ pri-

mitiæ devotionis erga se, omnemque expensam in eas factam compensare. Casus per manus Notariorum regionum signatus fuit, afferente cerario citra miraculum non potuisse evenire, quin candela, tempore quantulocumque ardens, imminuatur. Confraternitas, quæ fausto illo die initium sumpsit sub exiguo quatuordecim Sodalium numero, modo ad septuaginta pervenit; qui omnes interveniunt festivitati, ferentes singuli quatuor librarum facem, imponentesque altari candelam unius libræ. Notabile etiam est, quod publicato miraculo omnes ad cerarium accurrerunt, ut prodigiosæ illius ceræ particulam obtinerent, valituram contra tempestates, aut cervicali apponendam in hora mortis.

72 Corruente media in nocte domo D. Francisci de Prato-Saldaniæ, quando omnes sopor occupat, ab altitudine magna devoluta inter rudera est paupercula vetula, nomine Antonia de Vincentia; suoque in indusio ægre reperta sub cryptula, et onusta mole petrarum, lignorum atque cæmenti, quantum bis mille carri ægre aveherent. Ibi illa ad horas quadraginta mansit, absque ullo spiraculo lucis vel aeris; nisi quod se inveniret sub cryptula, nesciens quomodo sic ibi conservaretur, quandoquidem omni modo istic debuerit suffocari. Accurrit in auxilium cum multis operariis Magistratus loci: et post plurium horarum laborem, quæ putabatur non invenienda nisi contrita tota, exiit nullum passa incommodum, nisi quod modico livore esset hinc inde signata. Dixit autem, se in ipsius ruinæ articulo, dum cubiculum concuteretur, nihil prius cogitasse quam de invocando B. Joanne; cumque in imum devoluta esset, impulsam fuisse se ut ad quemdam fornicem se reciperet: quo priusquam perveniret, inter expediendum a ruinis brachium, voverit Missam curandam, cum eleemosyna pro alenda lampade. Interim domus reliqua minabatur ruinam, quapropter nemo audebat propius ad mulierem educendam accedere; donec Præfectus major Didacus de Robles, aliquantos operarios precibus promissisque induxit, ad bonam Sanctoque devotam vetulam ex illa veluti tumba reduendam ad lucem.

73 Maria Rodriguez Salano, Emmanuelis Calderiæ barbitonsoris paupercula vidua, per octo menses nephriticis doloribus cruciata, sæpius ad sui Confessarii et Pastoris pedes accurrerat, morti se præparatura. Quodam autem die, majoribus quam unquam afflicta doloribus, de lecto prosiliit, et domo se proripuit. Cumque veluti amens discurreret, contigit eam transire domum natalitiam Sancti, in vico Arcus dicto: ad cujus aspectum recordata patrocinii tam potentis implorandi, sensit urgeri se quasi ad exonerandam naturam. Ergo cum se convertisset domum regressura, ad primos quos fecit passus, vehementissimo tremore concussæ, soluta est et excidit petra, ovi anserini magnitudine: qua sublata, protinus discurrere cœpit, et cum commemoratione gratiæ sibi factæ eam quibusque obviis ostentare. Nec satis habuit instare apud Parochum Patresque illius loci, ut in Acta publica casus referretur; petram ipsam semper voluit penes se habere, quæ denique ea mortua in potestatem Patrum prædictorum venit, tam singularis miraculi testis.

CAPUT VIII.

Petita instanter Canonizatio: concessa Beatificatio cum Indulgentiis: indultum pro 12 Junii Officium cum Missa.

T antorum porro miraculorum fama excitata devotio, non solum promiscuæ conditionis homines ad visitandum sepulcrum attraxit, sed etiam primæ dignitatis

D
A. D. P.
EX VARIIS

et ipsa valde
multiplicatur:

Sub ruina
domus

profunde
mersa vetula,
E

illa post ho-
ras 40 educi-
tur.

Intolerabili
calculo cruci-
ata,

F
eodem subito
liberatur.

MAR. 2. 6
Visitatur se-
pulerum ab
Isabella Regi-
na,

gressum reci-
pit ad sepul-
crum:

quod persis-
tere jussus a
maire,

etiam a gib-
bo liberatur.

In oppido S.
Facundi in-
stituta Confrat-
ernitas,

ceram festo
impensam
nihil imminu-
tam invenit,

A. D. P.
EX VARIIS
Carolo V,
Philippo II
ac III, et
Margar. R.

A dignitatis ac potestatis personas, in quibus Regina Isabella fuit, quæ ea de causa cum insigni comitatu, Zamorra ubi erat, Salmanticam excurrit. Idem fecit ejus nepos Carolus V Imperator, et hujus filius Philippus II, primus Hispaniæ totius Monarcha, et suæ ibi magnificentiae monumenta reliquit. Tum Philippus III, Margarita Austriaca conjuge comitatus: qui quam solennissimo apparatu excepti fuerunt a civitate universa. Cumque capellam Sancti visitassent, crediderunt illius conventus Patres, honorem tantum sibi factum non posse dignius recognoscere, quam donando iisdem particulam aliquam sacri corporis, quam gratissimam, ut par erat, habuerunt; idque declaraverunt promovendo Beatificationem ejus, de qua Antolinus exorditur agere a Capite 58; et ad finem usque libri sui, hoc argumentum sic prosequitur.

Ant. 58 etc.
Pro canoniza-
tione oblenen-
da

B
formatur pro-
cessus,

et instat Fer-
dinandus Rex,

75 Cum Ordo Augustinianus de Vita et Miraculis B. Joannis a S. Facundo informationes confici jussisset, opera sancti viri Joannis Hispalensis, ad instantiam Excellentissimarum Dominarum, utriusque Mariæ ab Aragonia, filiarum Catholici Regis Ferdinandi et Sanctimonialium Augustinianarum, Priorissæ unius, Suppriorissæ alterius, in Madrigalensi regio Parthenone; et miracula complura, ex testium circiter trecentorum depositionibus juratis collecta, loci Ordinarius authentica declarasset; supplicatum Alexandro VI summo Pontifici fuit humiliter pro Canonizatione. Videns autem eodem tempore Ferdinandus idem, Catholicus Rex (ut est in Processu) quam notoria Joannis sanctitas esset, et manifesta miracula; supplicationem etiam suam adjecit, et negotium idem dedit Magno Capitaneo, perquam devoto erga ipsum Beatum, cui etiam Joannes Hispalensis eam vitam scripserat, quæ epistolatim digesta habetur. Sed quantumvis multum ille institerit, nihil tunc fieri ex voto potuit. Non ideo tamen tunc elanguit fervor Fratrum, novis identidem miraculis inflammatus, quin potius novas informationes coram Ordinario fieri curarunt, de rebus post primam informationem factis.

ac cursum sub
Paulo 3 Caro-
lus 5.

C
Ad instantiam
Card Prote-
ctoris atque
Generalis,

76 Post hæc nihil amplius actum est, donec iterum Deus Ordinis Generali inspiravit, ut suo et totius Religionis nomine prostratus ad pedes Pauli III; faceret coram eo brevem relationem vitæ, mortis, et miraculorum. Deinde Cardinalis Rudolphus Protector Ordinis, et Imperator Carolus V pro eadem re supplicarunt. Pontifex autem, auditis magnalibus tantis, annuit justis precibus, et decrevit ad canonizationem progredi; ideoque mandavit expediri Breve, per quod Cardinali Toletano et Episcopis Salmanticensi ac Balneoregiensi, tam simul quam seorsim singulis, potestas plena committitur in hunc modum: Dilecto Filio, Joanni Presbytero Cardinali S. Joannis ante Portam Latinam, dicto Toletano, et venerabilibus Fratribus Salmanticensi ac Balneoregiensi Episcopis, et cuilibet eorum, Paulus Papa III. Dilecte Fili et venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam benedictionem. Quia, sicut nobis insinuavit dilectus Frater Antonius, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Via-lata, nominatus Rodolphus, Protector generalis Ordinis Eremitarum S. Augustini, nomine suo, et dilectorum Filiorum Prioris generalis ac Fratrum dicti Ordinis; Joannes de S. Facundo, quondam ejusdem Ordinis Frater Professor, qui juvenis studiorum causa Salamanticam venit; multumque proficiens, tum in litteris, tum in virtutibus ac bonis moribus, receptus fuit in Collegium majus S. Bartholomæi, cum magno solatio et applausu omnium, quo non admittuntur nisi viri docti, integræ vitæ ac famæ, Christiani veteres, ac mundi ab omni Judaicæ vel Mauricæ conta-

gionis suspicione. Inde porro, non aspirans ad Episcopales vel Archiepiscopales dignitates, aliaque officia regalia, ad quæ Collegiales dicti Collegii solent promoveri; sed ad paupertatem et humilitatem Religionis, sumpsit habitum Ordinis S. Augustini in suo monasterio Salmanticæ: ubi professus vixit cum optimo exemplo, resplendens in vitæ sanctitate omnibusque virtutibus; et lucrando Deo animas, extra viam veritatis ambulantes, ipsas ad eum pertrahendo; nec non multis clarissimisque miraculis in vita atque post mortem, sicut hodiedum splendescit. Quapropter pie creditur esse in cælo inter Sanctos, et quod referri debeat in horum Catalogum.

77 Quapropter idem Nicolaus Cardinalis Protector humiliter petit, suo et prædictorum nomine, ne memoria miraculorum tempore interdicat, morianturque testes eorumdem notitiam habentes, antequam testimonium dixerint; et ut ipse Joannes, ita exigentibus ejus meritis, possit inscribi Sanctorum Catalogo, et ut talis honorari a fidelibus, juberemus fieri Processus super vita et miraculis. Igitur summopere desiderantes, ut Dominus honoretur in Sanctis suis, et credentes difficillimum esse et quasi impossibile, ut testes ad supradicta præsentandi et recipiendi, personaliter veniant ad hanc Apostolicam Sedem; volentes in hoc prout convenit providere, et attentis tam humilibus precibus, committimus et mandamus vobis, quorum integritati, zelo fidei, atque experientiae multum in Domino fidimus, ut vos, vel duo, vel unus ex vobis, nostra auctoritate inquiratis et examinetis, magna cum diligentia, veritatem vitæ, conversationis, et famæ dicti Joannis, miraculorumque omnium quæ eo spectare videbuntur; utque recipiatis informationes fide dignas, quas super iis factas inveneritis; suscipiatisque, ad verificationem prædictorum et informationem, testes omni exceptione majores, prout negotium tam grave requirit; et coram Notariis legalibus atque fidelibus, ad hoc delectis, examinetis sollicite, fideliter et diligenter informationes et testes, scribendo horum dicta per eosdem prædictos Notarios, et sigillatas in publica forma nobis aut prædictæ Sedi mittatis, sub vestris litteris, vestro sigillo signatis, per proprium aut alium fidelem tabellarium. Non obstantibus quibuscumque contrariis. Datum Romæ ad S. Marcum, sub Anulo Piscatoris, xxii die Augusti MDXLII, octavo Pontificatus nostri. Blas. Ep. Fulgin.

78 Hunc primum passum fecit Apostolica Sedes, ad Canonizationem B. Joannis: cumque Breve istud ex parte Religionis traditum esset Episcopo Salmanticensi, per Compulsorias suas mandavit, informationes ante Ordinarium factas exhiberi: quas visas, examinatas et approbatas inseruit Processui, denuo facto: eumque in synopsis redigens, clausum et sigillatum misit Pontifici in forma probante. Et ille quidem sufficere videbatur, ideoque sperabatur brevi secutura Canonizatio: sed e contrario nihil promota res est usque ad tempora Pii V, apud quem Catholicus Rex Philippus II vehementer ursit conclusionem causæ. Mortuo autem Pontifice illo sub annum MDLXXII, Majestas sua interposuit officia eadem apud successorem Gregorium XIII; qui visa Relatione, servum Dei Joannem declaravit Beatum; concedens Indulgentiam plenariam ad annos decem, omnibus Christi fidelibus, visitaturis altare et capellam B. Joannis xi Junii, festo S. Barnabæ: nec ultra progressa est Sanctitas sua, morte interveniente præpedita, anno MDLXXXV.

79 Non ideo tamen Philippus Rex bene cœpto negotio manum subtraxit: itaque perrexit illud tractari, sed admodum lente, propter languorem Ordinis

D
intuitu in-
signium
meritorum
Joannis,

nominantur
Commissarii,

E
a / reforman-
dos Processus

et Romam
transmitten-
dos,

F
ex quibus
Episcopus
Salmanticæ.
id facit,

et Gregorius
13 Beatum
declarat, ad-
ditis indul-
gentiis pro
11 Junii.

A dinis ea in parte, neminem Romæ ad id constituentis, solique Castellanae Provinciae curam omnem dimittentis; huic autem satis erat ipsam demandare Religiosis, ad Capitulum Generale Romam mittendis; qui eo finito festinabant redire in provinciam, dimisso opere quod nec inchoaverant quidem. Ita cuncta hæserunt usque ad annum MDCXVII, quando Philippus Rex, idem qui supra, novas instantias fecit apud Clementem VIII: qui satis habuit priores Indulgentias ad decem annos prolongasse, litteris ad XXX Julii in hac forma expeditis: Clemens Papa VIII, omnibus fidelibus Christianis præsentibus visuris salutem et Apostolicam benedictionem. Cupiens amore pio augere religionem Fidelium, et salutem animarum, per cœlestes thesauros Ecclesiæ; et exaudiens humiles supplicationes dilecti filii nostri, Andreæ Cordubensis Sacellani nostri et Auditoris Palatii Apostolici; omnibus utriusque sexus fidelibus, cum vera poenitentia confessis et communicatis, visitantibus ecclesiam S. Augustini Salmanticae, et in ea altare B. Joannis de S. Facundo, anno quolibet in festo ejusdem a primis Vesperis usque ad occasum solis diei sequentis, ibique orantibus pro concordia Principum Christianorum, extirpatione hæreseon et exaltatione sanctæ Matris Ecclesiæ; concedimus in Domino Indulgentiam et remissionem suorum omnium peccatorum; præsentibus ad annos dumtaxat decem duraturis. Volumus tamen ut si aliunde ibi constituerimus aliquas Indulgentias, in perpetuum vel ad tempus dumtaxat, pro fidelibus eadem die dictam capellam visitantibus, dictæ Indulgentiæ nullæ sint. Actum Romæ ad S. Marcum XXX Julii MDCXVII, quinto nostri Pontificatus. M. Vestrius Barbianus.

80 Tum considerans Provincia Observantium Castellæ, quantum causæ nocuerit defectus Procuratoris in Urbe, misit illuc cum potestate Fr. Ludovicum dos Rios, ad illam tractandam. Sed quamvis etiam tunc pro eadem apud Clementem VIII instaret Philippus III cum avia sua Imperatrice, et nobili Salmanticensi Ecclesia, atque Universitate nec non Collegiis et Monasteriis totaque Religio Augustiniana. Distulit tamen Sanctitas sua tantorum Regum ac Principum, viventium ac mortuorum, aliarumque illustrium personarum votis respondere. Illis autem nihil ab instandi fervore remittentibus, et Procuratore non modicam diligentiam conferente; Mandavit Rex suo Romæ Oratori Duci Sessæ, ut eodem operam omnem conferret. Hic, ut statum Magni Capitanei heres, sic etiam zeli pro causa Joannis, vehementer suam Sanctitatem urgebat: nec minus faciebat D. Andreas de Corduba, Sancto perquam devotus, ex eo tempore quo fuerat Salmanticae Collegialis in S. Bartholomæi, tunc Auditor Rotæ: qui viso Processu, cum eum invenisset tam solide subsistentem, quam a pluribus retro annis fuerat Romæ productus in causa canonizandorum Sanctorum; non cessabat pro hoc Dei servo supplicare. Quibus omnibus, aut potius a Spiritu sancto mota Sanctitas sua, Processum jam dictum remisit ad Hieronymum Pamphilium, et Joannem Garciam Milinum, Auditores Rotæ, Capellanos suos, ut viderent an omnia essent in forma probanti, et testes legitime ac rite examinati.

81 Atque hic secundus fuit Sedis Apostolicæ passus ad Canonizationem tandiu optatam: ad quem iterum subsistente Pontifice, placuit eidem supplicare, ut interim faceret Religioni potestatem, dicendi Missam solennem de Sancto, in die transitus ejus, divinumque Officium recitandi, sicut de aliis Sanctis, in monasterio Salmanticensi S. Augustini, ubi jacebat illius corpus. Hanc supplicationem re-

misit Pontifex expendendam Congregationi de Ritibus, mandans Cardinalibus Baronio et Antoniano, ut viso Processu relationem facerent Congregationi: qui fuit quasi tertius passus. Illi autem post debitam diligentiam, addiderunt, tanta magnalia tamque certa probari de B. Joanne Sahaguntino, ut posset secure Sanctitas sua ad illius Canonizationem procedere. Ex eoque Cardinalis Antonianus mansit devotissimus Sancto, Vitamque ejus Latine scripsit elegantissimo stylo suo. Qua relatione visa et Cardinalibus auditis, decrevit Congregatio de Ritibus, Sanctitatem suam posse concedere gratiam postulatam, idque declaravit per decretum, emanatum die XXIV Augusti MDC.

82 Tunc iterum Sanctitas sua mandavit prædictis duobus Cardinalibus, Baronio et Antoniano, omnia recognoscere. Qui conformiter ad priorem relationem, una cum Cardinali Decano Congregationis, retulerunt, se in eadem sententia persistere. Erat ergo hic quartus passus, æque ac prior non observatus in causa S. Didaci, absque ejusmodi moris canonizati. Quare cum neque sic videretur permoveri Pontifex, obtulit Ordo novum libellum supplicem: in quo relatis antehac gestis, rationes congerit; ob quas conveniret interim concedi Missam et Officium. Primo quia gratia ista cedit in utilitatem Ecclesiæ, ut in ea magis honoretur Deus, per memoriam virtutum et meritorum hujus servi sui; pro quo facit et fecit tam multa miracula, ut eorum numerus miri nequeat: maxime cum illa gratia petatur pro Salmanticensi civitate, quæ est seminarium generale Hispaniarum, imo Christianitatis totius, ut in ea excitentur studiosorum ingenia illius exemplo, ad virtutem et litteras prosequendas. Secundos: quia ista sancta Sedes sæpius similes gratias concessit etiam integræ alicui Religioni (uti pluribus exemplis constat) quæ autem nunc petitur, multo minor est ea, quam etiam sua Sanctitas alias concessit: quandoquidem petatur pro una sola civitate, tantopere occupata in obsequio Christianitatis; et pro unica ecclesia, eaque Fratrum Ordinis S. Augustini, tam meriti de Ecclesia et ipsamet sancta Sede. Tertio: quia eadem sancta Sedes alias concessit gratias multo majores, puta, ut Beati aliqui inscriberentur Romano Martyrologio, quemadmodum etiam nuperrime factum; unde nunc leguntur per totam Ecclesiam inter alios Sanctos canonizatos. Quarto, quia cum Gregorius XIII felicitis recordationis concesserit plenariam Indulgentiam visitantibus capellam servi Dei, cumque eam sua Sanctitas confirmaverit, videtur convenire, ut in ejusdem honorem etiam dicatur Missa et Officium; præsertim cum civitas Salmanticensis tantopere afficiatur erga hunc suum Beatum; tantoque numero concurret ad ejus sacellum, maxime in die sui felicitis transitus. Denique cum jam toties sanctæ isti Sedi supplicaverint adeo magni Reges, Imperator et Imperatrix, Civitas Salmanticensis, Collegium Bartholomæanum, et Religio S. Augustini, congruum est ut sua Sanctitas, consueta benignitate utens, eos hac in parte consoletur.

83 Quintus hic passus, qui similiter non est adhibitus in causa servi Dei Ægidii, elicit tandem Beatificationis decretum, tenoris sequentis: CLEMENS PAPA VIII, ad perpetuam rei memoriam. Quæcumque ad divinum cultum, et piorum Christi erga beatos viros pietatem et devotionem augendam pertinent; ea libenter concedimus, seu alias providemus, prout in Domino conspicimus expedire. Sane postquam claræ memoriæ Ferdinandus Rex Catholicus, felicitis recordationis Alexandro Papæ VI; et ejusdem Ferdinandi exemplum secutus, Carolus ejus nominis Quintus, Paulo Papæ III;

D
A. D. P.
EX VARIIS
Officium et
Missam conce-
di probat Con-
gregatio Ri-
tuum:

cunctante au-
tem nihilomi-
nus Papa,

E

denuo propo-
nuntur ratio-
nes ob quas id
conveniat,

saltem pro ci-
vitate Sal-
mantic.

F

His ille
motus, edit
Decretum

et

quas ann.
1597 Cle-
mens 8,

prorogat ad
decennium

B

tum reno-
vatis sub
Philippo 3
instantis,

jubet Proces-
sum priorem
recognosci;

interimque
supplicantibus

A. D. P.
EX VARIIS

quo relatis
Regum Hi-
spania: in-
stantiis pro
Canoniza-
tione,

Collegii item
Bartholomæ-
ani

et Ordinis
Augustiniani,

comperta
deinde va-
litate pro-
cessuum

concedit pro
ecclesia S.
Augustini

Missam et
Officium 12
Junii celebra-
tum an. 1601

A et deinde Philippus secundus, Hispaniarum Rex Catholicus, Pio V, Gregorio XIII, Sixto V, Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris; ac demum idem Philippus secundus, Nobis supplicarunt, ut B. Joannes a S. Facundo, Ordinis Eremitarum S. Augustini, in Hispaniæ regnis fidei zelo, vitæ sanctimonia, et miraculis clarus, in Sanctorum numerum adscriberetur; carissimus in Christo filius noster Philippus Tertius, Hispaniarum Rex Catholicus, non solum regnorum, sed paternarum virtutum ac pietatis præcipue heres. negotium hujus Canonizationis ad optatum finem perducere cupiens, sæpius per dilectum filium, nobilem virum Antonium de Cardona et Corduba, Suessæ Ducem, suum apud Nos et Sedem Apostolicam Oratorem; et dilecti filii Collegium Maximum, et Collegiales ac Capellani et Personæ, S. Bartholomæi civitatis Salmantinensis nuncupatum; ex cujus gremio et ex quorum Collegialium et Capellanorum numero d. B. Joannes dum viveret fuit; per dilectum etiam filium Mag. Andreæ Fernandez de Corduba, Capellanum nostrum et sacri Palatii Apostolici causarum Auditorem, ejusque Collegii Collegam; nec non dilecti filii Prior et Fratres ejusdem Ordinis Provinciæ Castellæ, per dilectum filium Fr. Aloysium de los Rios, ejusdem Ordinis Professore, et ipsorum Procuratorem in Romana Curia existentem; a nobis novissime suppliciter petierunt; ut huic causæ, jam diu sub tot Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris inchoatæ, tandem aliquando finem imponere vellemus.

84 Nosque in gravissima hac deliberatione maturo (ut decet) consilio utentes, antequam aliquid in præmissis statuamus, Processum super puritatem vitæ, ac miraculorum veritatem ipsius B. Joannis, ab anno MCCCCLXXXVIII in Salmanticensi civitate factum; nec non testes super ejusdem vita et miraculis, anno videlicet MDXXV et deinde MDXLII plures receptos, prius a dilectis filiis Magistris Hieronymo Pamphilio et Joanne Garcia Millino, Capellanis nostris et sacri Palatii nostri causarum Auditoribus, diligenter recognosci et examinari jussimus; et habita ab ipsis Hieronymo et Joanne-Garcia relationibus, dictum Processum in forma probanti confectum fuisse, et testes rite ac recte examinatos fuisse, comperimus. De venerabilium Fratrum nostrorum. S. R. E. Cardinalium, super sacris Ritibus deputatorum, quibus totum hoc negotium examinandum commisimus, voto atque sapientia; piis ejusdem Philippi Regis precibus, ac Collegii Maximi S. Bartholomæi et illius Collegiarum, Capellanorum et Personarum; nec non Prioris et Fratrum Conventus S. Augustini prædictorum devotioni, aliqua ex parte duximus satisfaciendum.

85 Supplicationibus itaque eorum nomine super hoc porrectis inclinati, ipsi Priori et Fratribus Conventus S. Augustini Salmanticensis, nec non Provinciali et Fratribus ejusdem Ordinis dictæ civitatis Salmanticensis [in ecclesia] in qua d. Collegium Maximum seu Collegiales et Capellani ac Personæ S. Bartholomæi nuncupatum, quolibet anno in die obitus B. Joannis, una cum dd. Fratribus congregari consueverunt, et in qua similiter d. B. Joannis corpus quiescit, et magna cum veneratione populi-que devotione asservatur, Officium et Missa, de Communi unius Confessoris non Pontificis, de d. B. Joanne, juxta Rubricas Breviarii ac Missalis Romani die scilicet duodecimo mensis Junii, (in quem diem, licet ipse B. Joannes die undecimo ejusdem mensis obdormivit in Domino. ob festum S. Barnabæ Apostoli, quod in eundem undecimum diem Junii incidit, hujusmodi Officium transferendum duximus) una cum dictis Collegialibus, Capellanis et Personis d. Collegii, libere et licite celebrari

possint; Auctoritate Apostolica, tenore præsentium, D concedimus et indulgemus. Non obstantibus etc. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die xxix Junii, MDCL, Pontificatus nostri anno decimo.

CAPUT IX.

Universitas Salmanticensis, novum festum; Civitas, Patronum solenni voto assumit Joannem.

Grande jubilum toti Religioni gratia illa attulit: atque in adventu ipsius Brevis, monasterium S. Augustini, et cum Civitate, Ecclesia, Universitate et Collegio Bartholomæano communicata, festum venturo anno sollemnissime agendum decrevit. Visitabat tunc Universitatem Licentiatu Joannes Alvarez de Caldas, in præsentiarum (inquit Antolinus) Episcopus Ovetensis. Desiderans igitur S. Augustini Conventus, quam festivissime celebrare prædictum diem, in eoque concurrentem sibi Universitatem habere, cujus filius aliquando fuerat Sanctus; egerunt cum prædicto Visitatore, ut persuaderet diem tam singularem recipi inter festa Universitatis. Huic cum justa propositio videretur, ipse eam Universitati, in pleno (ut aiunt) claustro exposuit sub hac forma. Collegium S. Augustini desiderat, ut dies B. Joannis de S. Facundo sit festum Universitatis, ut ad ipsum celebrandum accurrere ea possit. Causa justissima est. Audiatur Universitas S. Augustini Collegium, et videat quid judicet. Mox autem Mag. Fr. Augustinus Antolinez ingressus, ita locutus est, nomine sui Collegii. Vestrum Collegium S. Augustini Patris nostri, inter alias gratias quas de vestra manu quotidie recipit, etiam hanc optat singularissimam, quam proposuit Dominus Reformator: nam ab Universitate tam insigni, tam insignem gratiam petere convenit.

87 Quamquam autem ratio ista sufficiat ad persuadendum vestris Dominationibus, ut mandent effectui dari desiderium nostrum, quod a Deo esse videtur; quandoquidem Sancti ejus honorem intendat; aliquas tamen alias (nam omnes producere impossibile foret) in medium proferam, cavens ne vobis sim molestus, quibus tot annis servire intendi. Inter has vero non ultima est, quod S. D. N. Clemens VIII indulsit, ut Sancti Sahaguntini Missa fiat in Collegio S. Augustini, ad instantiam Dominationumstrarum; quo stante, uti omnino stat, eadem ratio docet, ut ipsius festum pleno gaudio celebret Universitas, totaque in eo occupetur, ab ordinariis studiorum laboribus feriata. Maxime quia Sanctus ipse fuit filius Universitatis, in eaque Graduat, et Collegialis in Collegio S. Bartholomæi, et Cathedricus primæ in sacra Scriptura, sicut ait Marieta Dominicanus, in Historia Sanctorum Hispanorum. Quænam enim mater non velit bene filio suo, ejusque honorem non promoveat? Quidni igitur Universitas, quem inter filios suos numerat, eidem quoque festum celebret, etiam cum aliquo impendio suo? Quid? quod honor talis redundaturus sit in honorem, eumque non modicum, ipsius Universitatis, cum honor filiorum redundet in patres, et hic locum habeat istud Poætæ:

Namque honor unius publica causa fuit.

88 Si autem Universitas festa multorum Sanctorum agit, qui, magni licet, sui tamen non sunt; quanto æquius est ut agat hujus, qui totus suus est? vel ideo saltem, quod primus ex ea hunc honorem meruerit titulo sanctitatis: quod enim rarum, id etiam carum esse solet: et qui primus in civitatem aliquid boni infert, licet exiguum, ceteris jure præfertur

Novum festum
sollemniter
acturi Augu-
stiniani Sal-
ticen.

Universitatem
solicitant, ut
ipsum suis
feriatum esse
decernat,

F
quia Sanctus
fuit illius
filius,

et primus eo
titulo honora-
tus.

A fertur in præmio. Concludo igitur congruum esse, ut hujus solius, quem habet, Sancti festum suscipiat ea Universitas, quæ optare debet ut id fiat per totam Hispaniam, eoque præire exemplo suo; ne alioqui de ipsis dicatur, quod Atheniensibus exprobatum legimus; Norunt Salmantini quæ sunt honesta, ast ea non faciunt. His dictis Antolinus, cum Magistris sui Ordinis, claustrum excessit, ut moris est supplicantium: nec votum habentium in propria causa. Ac primum constituti Commissarii fuerunt, qui, viso Brevis et causis expensis, ad Universitatem referrent sententiam suam: qua audita in pleno conventu die xxiv Maji mdcii, decrevit posthac observari festum B. Joannis a S. Facundo, tamquam festum Scholæ ut appellant.

De quo decretum fuit
24 Maji 1602.

Ant. 60

Idem postulatur a Civitate
26 Maji:

B Antolinez. Post manuum osculum, ex parte vestræ Domus S. Augustini, venio communicaturus desiderium omnium vestrorum in ea Capellanorum, ex quo S. D. N. Clemens VIII permisit Officium et Missam fieri de B. Joanne Sahaguntino; scilicet, ut festum ejus fiat festum Civitatis, recipiaturque in Patronum, et in corpore veniat Magistratus ad illud honorandum. Quamquam autem notæ vobis sint rationes quæ id suadere possunt, et singulæ ad persuasionem sufficiant, aliquas tamen exponam.

quia die sui obitus ipsam pluvia optata donavit,

90 Statuta sunt præmia virtuti, ne pereat; vitiiis poenæ, ne crescant. His reguntur bene ordinatæ Respublicæ, quantumvis barbaræ; nec quidquam iis usitatus, quam civibus eximie meritis erigere statuas. Quid igitur Salmantica faciet illi, quem solum habet, Sancto? et cujus merita etiam pueri, imo lapides publicarum viarum loquuntur? In memoriam veniat vel ultimum istud, quod vita excedens contulit civitati, aquarum penuria laboranti. Quando igitur mortis ejus dies tam felix illi fuit, æquum est ut eundem singulari cultu annue prosequatur. Toletana civitas S. P. N. Augustinum sibi adoptavit Patronum, quia locustarum infinitam multitudinem a finibus suis expulit: et tantundem non faciet Salmantica Sahaguntino, qui nocentiorum locustis discordiam extinxit, per quam in ipsis quoque templis cædes patrabantur, frustra suam auctoritatem restringendis odiorum flammis adferente Henrico III. Propter unum a nativitate claudum, quem Lystris erexit Paulus, huic et Barnabæ veluti diis sacrificium et victimas cives parabant; et Joannes non coletur ut Patronus, ubi tot claudos contractosque erexit, tot mutis loquelam, visum cæcis, sanitatem infirmis, mortuis vitam contulit? Habuerint hactenus suos Sanctos Toletum, Hispalis, et Granata; non habuerit Salmantica, haud sine dedecore aliquo; nunc autem non gaudeat eo sublato, cum audit in Sanctorum Historia legi; Salmanticæ in Hispania, in monasterio Divi Augustini, Deposito B. Joannis de Sahagun?

vivus a discordia liberavit,

illustravit miraculis:

91 Respondit hilaris ad hæc Civitas, justam videri petitionem. Ea deinde in consilium adducta die Mercurii, v Junii anni præfati, communi omnium consensu edixit; Adeo notorias esse obligationes, quibus teneatur devotum famulatum et honorem impendere glorioso Sancto ac B. Fr. Joanni Sahaguntino, propter magnam ejus sanctimoniam et gratias quam plurimas, quas fecit et facit quotidie Deus intuitu ipsius; tum etiam, quia in ea vixit,

et 5 Junii decretum conditur

habitavit, docuit exemplo et verbo, mira multa paravit, ad Dei gloriam publicamque utilitatem, suique depositum corporis ei reliquit; ut justissimum sit totum fieri, quod, Mag. Antolinez postulavit. Statuit igitur ut Beatus assumatur in Patronum et Advocatum specialem Civitatis; atque ut deinceps habeatur pro tali, seque voto publico et perpetuo Civitas adstringat, ad celebrandum consueta solennitate ejusdem festum; ita ut ex nunc præcipiatur ejus festum agi a populo feriato, ut liberius intervenire solennitati possit; mandans Dominis Petro de Zuniga et Gonzalvo Jannez de Ovalle, accedere ad S. Augustini monasterium, ibique solenne votum nuncupare, quod Domini Provisores illico confirmarent: ad quæ omnia et deinceps agenda data est eis commissio in forma.

92 Hi vero causa commissionis accesserunt ad D. Ferdinandum de Fonseca et Toletum, Decanum et Canonicum sanctæ ecclesiæ Cathedralis, et pro Capitulo Sede vacante Provisorum diocesis, eique consilium Civitatis retulit, ipse autem Capitulo: quibus illud approbantibus, venerunt prædicti Equites, die viii Junii, multa nobilitate comitante, ad ecclesiam S. Augustini. Ibi cantata Missa in capella Sancti, prostrati in genua ad pedem altaris, et dextris supra Missale positis, quod tenebat Fr. Antonius Monte, Prior Conventus, qui et Missam celebrarat, jurarunt in hunc modum: Coram Gregorio dela Puente, Scriba regio et publico, ex numero Civitatis, et testibus infrascriptis, ac reliqua turba præsentium; Gonzalvannes de Ovalle de Herrera, Eques Habitus S. Jacobi de gladiis, Dominus oppidi Vallis viridis; et Dominus Petrus de Zuniga Caput-vaccæ, Eques ejusdem Habitus, et Commendator Amendraleгии, Dominus oppidorum Florum et Cislæ, Rectores civitatis Salmanticensis, nomine Capituli, Justitiæ, et Regiminis ejus, ex commissione singulari ad infrascripta, sibi data in Consistorio ordinario, die v præsentis Junii, cujus fidem a præsentem scriba petimus, eaque statim accepta dicimus, quod quia Civitas hæc recepit dicto die in Patronum, Protectorem, et specialem Advocatum beatum et gloriosum Sanctum, Joannem a S. Facundo, quondam Collegialem insignis Collegii majoris S. Bartholomæi hujus civitatis, et Religiosi Ordinis Augustiniani; considerantes multa et magna beneficia, quæ Civitas hæc per ejus intercessionem recepit in vita et post mortem, et alias multas rationes, ad hoc moventes expressasque in libro consultationum d. Consistorii.

93 Decrevit etiam diem festi sui feriatum habendum, xii mensis Junii, ex voto in perpetuum obligaturo: nobisque potestatem et commissionem in forma dedit faciendi prædictum votum soleune in hoc S. Augustini monasterio et hac capella, coram altari ipsius gloriosi Sancti, ubi est ejus corpus; acceptantes, sicut acceptamus, dictam potestatem et commissionem; volentesque illa uti, exequendo et complendo commissum; Promittimus et juramus per Deum Dominum nostrum, et S. Mariam ejus benedictam Matrem, et per sancta quatuor Evangelia et Crucem, quibus corporaliter imponimus dexteram nostras, quod ab hac præsentem die in futurum quamdiu mundus stabit, semper et perpetuo, habebimus et tenebimus, atque hæc civitas Salmanticensis habebit et tenebit, diem duodecimum Junii pro festo ac feriato, in quo S. D. N. Clemens Papa VIII, per suum Breve speciale, mandavit celebrari ejus festum in dicto monasterio; ipsumque observabimus sicut alia, quæ sancta Mater Ecclesia præcipit observari; abstinendo ab omnibus actibus judicialibus, et laboribus ordinariis dierum operosorum. Et sub d. juramento promittimus, quod

D
A. D. P.
EX VARIIS
de Sancto
colendo ut
Patrono:

et de consensu Capituli Sede vacante,
E

Ant. 61.

2 Rectores Civitatis, communi nomine jurati,

ipsam ad hoc obligant,

F
et ad festum de præserto habendum voto,

quod publice nuncupant,

aderimus,

A. D. P.
IX VARIIS
et petunt con-
firmari a D.
Provisore:

A aderimus, et quod aderit Civitas, Justitia, et Gubernatio, singulis quibus vivent annis, semper et perpetuo in hoc monasterio, ad primas Vesperas. Missam majorem, Sermonem et Processionem d. festivitatis. Petimus autem et rogamus D. Ferdinandum de Fonseca et Toletum, Decanum... hic praesentem, ut d. votum et juramentum approbet atque confirmet interpositione auctoritatis suae et decreti judicialis; et praesentes, ut velint testes esse. Don Petrus de Zuniga. Gonsalvanhez de Ovalle de Herrera. Actum coram me Gregorio de la Puente.

quod hic facit,

94 Mox d. Dominus Ferdinandus de Fonseca et Toletum, Decanus et Canonicus d. sanctae Ecclesiae. Provisor in d. civitate et episcopatu, pro Dominis Decano et Capitulo d. ecclesiae Episcopalis, Sede vacante per mortem D. Petri Junco de Posada bonae memoriae qu. Episcopi Salmantini, coram me Ludovico Perez de Ulloa, ex numero septem Notariorum d. Ecclesiae Cathedralis et Audientiae Episcopalis d. civitatis, ac testibus infrascriptis, dixit, quod via ac forma quam maxime valitura approbaret et approbat, tamquam Provisor et Judex ordinarius hujus Civitatis, juramentum factum per praedictos Dominos... nomine d. civitatis; mandabatque et mandat, ut d. civitas observet et compleat, sicut ibi continetur: et quantum ex jure potest omnibus et singulis suam interponit auctoritatem.

deque Actis
testimonium
dat. coram
multis testibus

95 Et d. P. Fr. Antonius Monte, Prior d. Monasterii et Consultor sacri Officii; et Licentiatum D. Hieronymus de Otolora, Rector d. insignis Collegii S. Bartholomaei actorum testimonium petierunt, quod d. D. Provisor mandavit ipsi dari in forma authentica, praesentibus et testantibus, praeter infinitam turbam d. voto assistentem, Dominis Gomezio Suarez de Figueroa, electo Episcopo Gaditano; Didaco de Olarte Maldonado, Archidiacono Ledesmae et Canonico d. Ecclesiae Salmanticensis; Doctore Rocho de Vergas, Archidiacono Montisleonis et Canonico Doctorali in d. Ecclesia, atque Cathedralico Canonum in hac Universitate; Mag. Joanne Alfonso Curiel, Cathedralico vespertino Theologiae et Canonico d. ecclesiae; Petro Rodriguez Nieto et Fonseca, Domino Cubi; Joanne Arias Maldonado, Domino Materialis; Petro de Zuniga Palomeque; Fr. Placido Pacieco, Abbate S. Vincentii, Mag. Fr. Petro de Ledesma, Priore S. Stephani et Cathedralico S. Thomae; Fr. Ludovico de Miranda, Guardiano S. Francisci, Consultore sacri Officii; P. Alfonso Ferrario, Rectore Societatis Jesu; Doct. Didaco Spinosa de Caceres, Cathedralico primae Canonum; Doct. Joanne de Leon, Cathedralico vespertino Legum; Doct. Gabriele Henriquez, Cathedralico primae Legum; Licentiatum Mexia, Rectore Collegii Majoris Conchensis; Mag. Aguayo, Cathedralico proprietatis linguarum in hac Universitate, et Canonico ecclesiae Rodericopolitanae, Collegiali Collegii Majoris Archiepiscopi Toletani in d. civitate. Don Fernandus de Fonseca.

Actum coram me Ludovico Perez de Ulloa, praesente Gregorio della Puente.

Decretum
publicatur ter-
ritorio toto.

96 In his finitus est unus ex solennioribus ac religiosioribus actibus quos unquam vidit Salamanca, addens devotioni multas lacrymas circumstantium, magno cum gaudio circumfluentium, videndo qualiter servos suos Deus honorat in terris. Ut autem votum factum ad omnium notitiam perveniret, jussit praeconia voce festum universim servandum publicari etiam per totum territorium suum; item, ut in ipsius festi Vigilia ad fenestras suas quique civium exponerent luminaria, in signum laetitiae, propter beatificationem sancti sui Joannis, licentiamque Officii et Missae dicendae; quare nox illa omni festivitate personuit campanis et ignibus perluxit.

97 Haec dum fierent, Anna de Varrientos, uxor D. Francisci de Contreras, quadam cancri specie faciem manusque foedata erat, sic ut ab eis caro per partes rescinderetur, nullo per annos tres, quibus atrox istud malum sustinuit, proficiente remedio, sed potius officiente quocumque adhibito, sic ut absque grandi cruciatu ipsas manus non posset expandere, vel iis aliqua ratione uti. Interim auditur festiva compulsatio: causam quaerit illa; et manus in caelum tollens, incipit opem Sancti implorare cum lacrymis. Animabat ipsam ad fiduciam mater, vovens ipsa Missas aliquot in capella Sancti curandas, si filia sanaretur, quo etiam latura esset duas cereas manus. His factis quiescere infirma coepit, et totam illam noctem dormivit usque mane: quod per mensem ei non acciderat, quin ejulatibus interpolaret suam matrisque quietem. Hinc in novam spem inducta utraque, non distulit mater, quin hora quinta matutina ad capellam se conferret, auxilium postulatura, eo titulo quod filia sua esset neptis aviae, ipsi olim devotissimae. Eodem die sub vespere clausit manus Anna, jam a tribus mensibus rigidas: et sequenti Jovis de lecto surgens, propriis manibus cibum sumpsit: die autem Veneris, etiam vestes per se induit, sapone se lavit, et ad opus faciendum consedit. Quamquam autem, dimissa Salamanca, profecta in Indias sit; nec ibi tamen oblita benefactoris sui, inde submisit argenteam lampadem, in sua capella appendendam: prius vero quam discederet, receptam gratiam jurata confirmavit, una cum marito, matre, famula, et Doctore Ruiz, medicinae Cathedralico in Universitate Salmantina: diem autem festum Sancti maximo cum gaudio et devotione celebravit.

D
Manibus et
facie cancrum
patiens,

ipso novi fe-
sti die sana-
tur.

E

CAPUT X.

Translate ad oppidum S. Facundi Reliquiae:
gestum ut Patroni ex voto susceptum.

Voluit deinde Salmanticensis Civitas communicare gaudia sua cum oppido et monasterio S. Facundi quibus acceptam referebat hanc suam felicitatem. Misit ergo illis duplex exemplar Pontificii Brevis, hortataque est, ut suo exemplo eundem sanctum eligerent Sahaguntini Patronum. Plus necessarium non fuit iis, quibus jam pridem nota erat filii sui et alumni sanctitas, atque gratia miraculorum. Igitur in gratiarum actionem indictum sollemnissimum festum, eoque omnes accolae invitati. Cum autem, tam oppidum quam monasterium crederent se juris aliquid habere in Reliquias ejus, qui apud se natus, educatus et litteris primis imbutus erat; Abbas, qui tunc erat Fr. Maurus Otel, vir religiosus ac gravis, duos suos Monachos misit ad monasterium Salmanticense S. Augustini, atque ad Ordinis Provinciale, aliquid Reliquiarum petiuros. Idem cum iterato is faceret, etiam oratorem suum addidit oppidi Magistratus, sua quoque jura allegans. Abbas vero, ad prius allegatos titulos, adjunxit, quod suae ecclesiae capella major, depositaria sit tot illustrium virorum, Infantum, Principum ac Reginarum, quarum quatuor circumdabant tumbam Regis Alphonsi, in illius capellae medio positam.

Ant. 62

Petita a Sa-
haguntinis
Reliquiae,

F

99 Visum Religiosis omnibus, aequitati consentanea postulari. Itaque absolutis festis mense Octobri, Fr. Augustinus Antolinez scriptor hujus Historiae, pro tempore Provincialis sui Ordinis, una cum multis suis Religiosis, quos testes habere voluit, in viam se dedit; et dimidia ab oppido leuca, in quodam Prioratu deposuit sacrum pignus, supra tabernaculum Venerabilis Eucharistiae, quam toties et tam devote ipse Sanctus susceperat; relictis ad custodiam ibi sex Religiosis. Postera autem die,

ipsis feruntur
ab Aug. Anto-
linio Provin-
ciali,

post

A post sermonem in monasterio Sahaguntino habitum ad frequentissimam concionem a P. Vanegas Benedictino, processit Provincialis, cum Augustinianis et Benedictinis aliquot, ad Prioratum, ubi Reliquias deposuerat; illuc secum efferens argenteum conditorium venerabilis Sacramenti, cui ipsas imponeret; nec enim dignius aliquid magisque ad intentum poterant reperire; minime inconveniens rati, si tali in actu cederet servo suo locum Dominus, suo corpori dicatum. Porro allatam Sahaguntum Reliquiam deposuerunt in capella majori monasterii S. Francisci, supra feretrum argenteum, impositum altari pulcherrime adornato atque illuminato; remanentibus ibidem ad custodiam quibusdam utriusque Ordinis Religiosis.

et a Benedictinis excipiuntur,

qui eas solenni cum processione,

B 100 Postquam stata processione instituendæ hora adfuit, adfuerunt etiam cruces ac labara totius oppidi, multæque Reliquiæ pretiosæ Sanctorum, in occursum veteris sui hospitis. Ibant autem Abbates tres Benedictini, Pontificalibus induti; multique Clerici, et plusquam ducenti quinquaginta variorum Ordinum Religiosi: nam ad festum convenerunt etiam Dominicani Trianenses, et Franciscani Discalceati Grajalenses, et numerosior quam colligi potuisse videbatur populi turba. Qui cum ad prædictum S. Francisci monasterium venissent, et in capella ubi stabant Reliquiæ odas aliquot cecinissent; sublatae in humeros omnium successive Ordinum Reliquiæ sunt: quibus per viam excipiendis, ad justa intervalla, erant erecta altaria speciosa, dum canerentur poemata, in Sancti honorem composita: quod imprimis factum ante ostium ejus domus, in qua natus fuerat Sanctus; ubi recitatum est gratulatorium in rem præsentem carmen. Quamquam autem nox accesserat, priusquam ad monasterium veniret processio; non deerat tamen tota via, imo nec toto oppido lumen; cum ubique ad fenestras candelæ lucentes, festivique per vias foci et pyroboli toto volantes aere.

inferunt in oppidum,

in duabus ecclesiis servandas.

101 Tunc Provincialis Antolinus depositas Reliquias super altari, quod stabat erectum in medio capellæ majoris, coram Petro de la Puente scriba et testibus, consignavit Abbati collocandas in ea ecclesia, quæ oppidi totius matrix censebatur, ea conditione, ut alienari non possent vel integre vel ex parte. Deinde eodem ritu tradidit ipsi oppido, atque ejus vices tenenti Petro de Saldania loci Præfecto, aliam particulam; servituram benedicendæ in nomen Sancti aquæ, ad solatium infirmorum et deponendam in Parochia S. Trinitatis, in qua baptizatum fuisse aiunt: quo illa mox processionaliter, magnoque cum tripudio, delata fuit. Sequenti die xiv Octobris, post solennem Missam, et sermonem habitum a Fr. Joanne Castro, Priore Augustiniano Vallisoletani monasterii, processit ordo omnis Ecclesiasticus et Secularis, ad votum publico nomine nuncupandum novo suo Patrono, hac quæ sequitur forma.

Coram iis Rectoribus loci,

102 Nos Licentius Ferdinandus Nunhez, Provisor oppidi S. Facundi et Abbatiae ejus, Rectorque Parochialis S. Thyrsi; et Licentius Ferdinandus de Escobar, Rector Parochiae S. Trinitatis, et Commissarius sacri Officii; nec non Licentius Antonius de Saldania, Rector Parochialis S. Laurentii et Abbas Confraternitatum Sahaguntinarum; Dominus item Sancius de Tobar, Toparcha Villæ-martini, Buccæ-Horgani, Terræ-reginæ, oppidorumque Caminayi, Horcadarum, Curandis, ac Lianavii: Dominusque Petrus de Vosmediana, Toparcha oppidorum Calzadiliæ, Hermaniliarum et Bosticii, cives atque Rectores oppidi Sahaguntini; tam nostro quam statuum ecclesiastici ac secularis nomine, pro facta nobis ab infrascripta potestate, et repræ-

sentantes totum Oppidum, vovemus, promittimus, D et juramus, per Deum nostrum et S. Mariam ejus benedictam Matrem, et per verba sanctorum quatuor Evangeliorum, sanctamque Crucem, cui corporaliter dextras imponimus; quod abhinc in futurum, usque ad mundi finem, semper et continuo dictus Clerus, Oppidum, et Abbatia, habebit et servabit, pro festo communiter feriendo, quotannis diem duodecimum Junii, postridie S. Barnabæ; quem S. D. N. Clemens Papa VIII, per speciale Breve Beatificationis definivit, agendo festo B. Joannis a S. Facundo: observabitur autem festum istud ad modum aliorum festorum, ab Ecclesia definitorum, cessando ab omnibus actibus judicialibus, et ordinariis manuum laboribus.

A. D. P.
EX VARIIS
vovent festum
quotannis feriatum,

103 Sub eodem voto et juramento etiam promittimus, venire in corpore annis singulis ad prædictum monasterium, pro primis Vesperis, et die xii Junii cum Processione generali, atque assistere Missæ majori et Sermoni atque Processioni dictæ festivitatis: itemque jejunare in Vigilia B. Joannis Sahaguntini, sicuti alias Vigiliis ab Ecclesia præscriptas, quia die immediate præcedenti illius festum agitur festum S. Barnabæ: quod si Vigiliam istam contingat cadere in tempus Paschale, servabitur sola a carnibus abstinentia. Atque ex nunc suscipimus atque juramus habere ipsum Sanctum, Patronum, Refugium, Protectorem et specialem Intercessorem vel Advocatum, simul cum sanctis Martyribus Facundo et Primitivo, quos a multis annis Oppidum et Abbatia pro talibus habet. Omnes autem tres oramus suppliciter, velint intercedere pro Oppido hoc, coram divina Majestate D. N. Jesu Christi; nosque in necessitatibus nostris protegant atque defendant. Ad perpetuitatem autem, observantiam, et firmitatem prædicti voti promissionis ac juramenti, quod facimus nomine d. Oppidi, Statusque ecclesiastici et secularis, rogamus d. D. Abbatem, omnibus anteactis præsentem, tamquam hujus Abbatiae Prælatum, ut approbet, ratificet atque confirmet prædicta, eisque ad valorem perpetuum interponat auctoritatem et decretum suum judiciale.

jejunando
ad Vigiliam
ejus,

E
tamquam
Patroni.

104 Mox autem d. Pater Abbas, visis et auditis supra relatis, dixit, quod meliori qua potest forma ac modo, approbat et approbat, consentiebat et consentit, haberetque pro bono, firmo, sufficienti ac valido, ex nunc in perpetuum, votum, promissum et juramentum, in sua præsentia factum, ex parte Status ecclesiastici hujus Oppidi et Abbatiae, atque Consilii et Regiminis dicti Oppidi: et quia ipsum est tam justum ac laudabile, ex nunc ratificat et confirmat, ut inviolabiliter et in perpetuum omnibus mundi diebus observetur, et compleatur absque alteratione, mutatione, vel alio quam hodie intelligitur sensu. Ad validationem autem omnium, quatenus necesse est, interposuit auctoritatem et decretum judiciale; manumque sua propria signavit; cum eoque signarent, prædicti Licentius Ferdinandus Nuniez, Ferdinandus de Escobar, et Antonius de Saldania; item Domini Sancius de Tobar et Petrus de Vosmediano; præsentibus, tamquam testibus Patribus, Fr. Lupercio Lopez, Abbate S. Claudii Legionensis; Fr. Alfonso de Varrantes, Abbate S. Guilielmi Carrionensis; Mag. Fr. Didaco Venegas, Prædicatore et quondam Abbate Legionensi; Fr. Ferdinando de Saravia, et Fr. Bernardino de Navarra, Visitoribus Congregationis S. Benedicti, et aliis multis Religiosis ejusdem Ordinis; nec non Mag. Fr. Augustino Antolinez, Cathedrali Theologo in Universitate Salmantina, et Provinciali Provinciæ Castellæ Ordinis S. Augustini; Fr. Antonio Monte, Priore S. Augustini Salmanticensis.

Abbate S.
Facundi cuncta
ratificante

et subscribe
cum illis,

A. D. P.
EX VARIIS
coram testibus
primæ notæ
Religiosis,

A sis; F. Joanne de Castro, Priore S. Augustini Vallisoleti, Fr. Petro Ruiz, Rectore Collegii S. Gabrielis Vallisoleti, Fr. Ferdinando de Rojas, Rectore Collegii Incarnationis Madriti; Fr. Ludovico Ortiz, Priore S. Augustini Madrigalis; Fr. Didaco Guevara, Priore S. Augustini, Bilbai; Fr. Gaspare Melo, Priore S. Augustini Mansillæ; aliisque multis Ordinis Augustiniani Religiosis.

ecclesiasticis,

105 Item D. Roderico de Mendoza, patruo Admirantis Castellæ, Archidiacono Madritensi in ecclesia Toletana; D. Didaco de Vega et Lorenzana, Priore S. Isidori Legionensis; Mag. Ludovico Hernandez Nieto, Lectore Theologiæ in Collegio Trianensi Ordinis S. Dominici; Fr. Ferdinando de Miranda, Magistro Studiosorum d. Collegii; Fr. Thomas Fernandez, Priore monasterii Villadensis, Ordinis S. Dominici; Fr. Antonio Aguado, Priore monasterii Cisneriensis d. Ordinis; Fr. Ambrosio Carilio, Prædicatore monasterii de Spina, Ordinis S. Bernardi; Fr. Angelo Pastore, Priore Sandovalensi ejusdem Ordinis; Fr. Balthasare Garcia, Prædicatore ad S. Francisci Sahagunti; Fr. Benedicto de Nagera, et Fr. Francisco de Læso, Discalceatis S. Francisci Grajalensis; Fr. Hieronymo de Arciniega, Ordinis Præmonstratensis; Licentiato Joanne Pantoja, Rectore S. Martini Sahagunti; Joanne Fernandez, Rectore S. Jacobi ibidem; Gregorio de Comiliis, Rectore S. Petri ibidem; Petro Ramirez, Rectore Cordorniliensi; Marco Cabeza, Rectore Palatioli; Santjago de Xuara, Rectore Villæ-pecenieli; Didaco Alvarez, Rectore Calcentæ; Licentiato Petro Fernandez, Rectore Lomensi; Francisco Guitierrez, Ferdinando de Escobar, Didaco Alfonso, Clericis; D. Emmanuele Henrico de Cisneros, Toparcha de Muzuelas, Locumtenente Venatoris majoris suæ Majestatis; D. Francisco de Prado, Gubernatore Aranguezii pro Rege Domino nostro; Petro Alvarez de Vega, filio Joannis de Vega, Comitibus Grajalensis; Antonio Vaca de Otel, et Licentiato Robles a Porta, indigenis Cisneriensibus, aliisque plurimis, et Actui præsentibus in d. monasterio. De quibus fidem facimus nos ad omnia præsentibus scribæ..... Hieronymus de Ceinos, et Petrus a Ponte.

et laicis.

Festum per
octavam con-
tinuatur.

C aliam arcam tantisper depositi; donec ad monasterium visitandum venit Ordinis Generalis: cui cum videretur Sanctissimum suo loco reponendum esse, in alio Reliquiam posuerunt. Eo autem tempore, quo aperiabatur argentea arca, admirationi omnibus fuit procedens inde coelestis fragrantia: qui si scivissent quam suaviter fragrent Reliquiæ ejus in suo sepulcro, ipsaque terra illis adhærens; non habuissent id pro re nova. Atque hic Antolinus finit Caput 62: cui addi ex Valaurio possit, quod cum P. Bartholomæus de Vera altissimas quasdam scalas conscendisset, appensurus pannum aliquem reliquo apparatusi coherenterem, et per incuriam ejus qui ipsas tenere debebat, præceps in terram corruisset, ubi jacebat absque motu ac spiritu instar mortui; multis Monachis cum Abbate suo concurrentibus subito repertus est illæsus; repositusque in pedes, indeque prostratus ad Reliquias venerandas.

De scalis lapsus servatur illæsus.

Instituendo
Dorvili festo,
contradicens,

107 Locus quoque Dorviliensis, cujus titulum Curatum puer tulerat Joannes, ad Salmanticensium et Sahaguntinorum imitationem, eodem ritu voluit stabiliri apud se festum: sed cum id ageretur, inventus agricola est, qui vel fidei defectu, vel per excessum avaritiæ ejusmodi consilium disturbavit, clamans, Ut quid festa tam multa? Totus annus in

illis consumitur, quando noster omnis sudor non sufficit victui lucrando. Hoc dicto in agrum direxit currum suum: sed in Ceam flumen notabiliter inflatum lapsus, cum bobus suis mersus est. Qui in Processu hoc affirmavit, viri nomen reticuit, ne cui ex consanguineis pudori esset divina ultio, illata suorum uni.

D
fluvio mergitur.

CAPUT XI.

Novæ supplicationes pro Canonizatione, et Officio interim ad totum Ordinem ac regnum Castellæ extendendo.

C onsiderans Augustiniana Religio incrementum publicæ devotionis ingens per Beatificationem sui Joannis de S. Facundo, Romam remisit Fr. Ludovicum Ruiz, potestate ad proseguendam Canonizationem necessaria instructum; et commissione, ut interim dum causa protelatur, extensionem Officii et Missæ impetraret pro universo Ordine Augustiniano, totoque Episcopatu Salmanticensi, vel saltem oppido Sahaguntino. Hoc suum desiderium cum Ordo exposuisset Philippo III, Regi ac Domino nostro, suæque Majestati D. Margaritæ Austriacæ Reginæ, totique Regno ac Statui Ecclesiastico, nec non Civitati, Ecclesiæ, et Universitati Salmanticensi a singulis impetrarunt commendatitias. Et Regiarum quidem litterarum hic tenor est: Rex. Dux Sesæ et Baenæ, de Consilio meo, meusque Orator etc. Adhuc memoraberis solitudinis, cum qua alias tibi scripsi, ut supplicares suæ Sanctitati pro Canonizatione beati Fratris Joannis de S. Facundo. Nunc, quia ipsa dilatio, in me et omnibus hisce meis regnis, desiderium fecit crescere, videndi consummatum opus tam sanctum, pro majori gloria Dei et solatio fidelium, injungo tibi, ut repræsentantes suæ Beatitudini affectum quo expecto conclusionem illius; supplicando ut dignetur negotium proseguere, et quantum possibile fuerit accelerare: interim vero permittere, ut in civitate Salmanticensi, regno Castellæ, et toto Ordine Augustiniano recitetur de eo, sicuti permissum est recitari ubi corpus ejus servatur: quandoquidem in justificatione Processus jam facta satis dispositionis est, ut sua Sanctitas id facere possit, ad honorem servi Dei.

Ant. 63

Pro extensione
Officii

E

an. 1603 suo
in Urbe Legato
scribunt
Philippus 3

109 Regina scripsit in hunc modum: Dux Sesæ et Baenæ, Cognate, etc. Quamvis certo sciam, quod Dominus meus Rex vobis scribat, ut procures accelerationem Canonizationis Beati Fr. Joannis de S. Facundo, Ordinis S. Augustini; eumque in finem conferas officia omnia necessaria; tamen ut satisfaciam propriæ meæ devotioni desiderioque quo teneor ut cito inscriptum illum videam Catalogo Sanctorum, volui tibi mandare, ut ex mea quoque parte repræsentantes affectum istum Sanctitati suæ; rogando, ut ad meam instantiam, et ex singulari erga me gratia, dignetur abbreviare quoad possibile erit Canonizationis terminos; et interim ipsum honoret, jubendo ut de eo recitetur Salmanticæ, per regnum Castellæ, perque totum Ordinem Augustinianum: magnum enim erit solatium quod inde fideles harum partium recipient, atque imprimis ego, quæ eam suæ Sanctitatis gratiam singulariter æstimabo. Vallisoleti xx Martii MDCIII. EGO REGINA.

F
ejusque con-
jux,

Don Petrus Franqueza.

110 Castellæ Regnum sic supplicavit: SANCTISSIME PATER. A tempore Regum Catholicorum Ferdinandi et Isabellæ gloriosæ memoriæ, suspensa hæret causa Canonizationis beati Joannis de S. Facundo, ex hoc regno oriundi, et Fratris ex Ordine Augustiniano:

et Pontifici
supplicat re-
gnum Castellæ:

de

A de cujus sanctitate et approbatione vitæ plenissime constat Sanctitati tuæ; quandoquidem eo tempore, quo regna Poloniæ et Cataloniæ surrexerunt a pedibus vestræ Sanctitatis, obtenta Canonizatione S. Hiacynti Ordinis Prædicatorum, dignata fuit Sanctitas vestra Ordini Augustiniano favere, beatificando Sanctum prædictum, et designando diem quo Missa et Officium de eo recitentur in conventu S. Augustini Salmanticæ. Ut autem per hoc Castellæ regnum extendatur fructus tam desiderati successus, supplicat Regnum hoc humiliter sanctitati suæ, debita cum reverentia prostratum ad ejus pedes, tamquam proles obedientiæ, juxta notum sibi zelum Philippi III, Regis ac Domini sui naturalis; ut indulgeat ei, favorem quem petit, mandando continuari et finiri causam Canonizationis. Dum autem differtur hæc gratia, nec adhuc in omnibus Catholicis regnis externis generaliter celebratur festum; possit hoc Regnum totusque Augustinianus Ordo ipsum celebrare, extendendo gratiam jam cœptam fieri, sicut solet sancta Sedes facere cum aliis Sanctis, scilicet S. Juliano Episcopo Conchensi, et S. Agnete de Monte-Politiano Ordinis S. Dominici:

B quod etiam factum est pro S. Raymundo, antequam canonizaretur, aliisque pluribus. Quia autem decet clementiam supremamque potestatem Sanctitatis tuæ, perducere cœpta ad debitum ac desideratum finem, convenit etiam eadem promovere. Ut sicut ipse Sanctus processit de virtute in virtutem, pariter etiam passu procedat præmium in Ecclesia Catholica militante, ei collatum de manu beatissimæ Sanctitatis tuæ, a qua Regnum hoc firmissime confidit gratiam istam obtinere, quod toto corde animoque orat Deum ac Dominum nostrum, ut vestram sanctitatem conservet, ad universalem custodiam et utilitatem suæ Ecclesiæ. Vallisoleti xxviii Octobris mdcii. Sanctissime Pater. Humile et devotum Regnum Castellæ sanctissimos Pedes vestros deosculans.

Ex parte Regni Castellæ, Don Joannes de Inestrosa, Secretarius.

item status
Ecclesiasticus,

111 Post hæc Congregatio omnium Ecclesiarum Metropolitanarum et Cathedralium regnorum Castellæ et Legionis, ex auctoritate Sedis Apostolicæ adunata Vallisoleti: P. F. Inter majoris momenti et ponderis causas, Sanctissime Pater, quas hanc Ecclesiasticam Congregationem vestræ sanctitatis tractare conveniebat, fuit Canonizatio beati Patris Fr. Joannis de S. Facundo, Religiosi professi Ordinis S. Augustini in conventu Salmanticensi, tantopere toti Hispaniæ desiderata. Et quamquam clementia Sanctitatis tuæ, post longa annorum curricula, correspondendo devotioni communi ac studio horum Regnorum, beatificavit istum gloriosum Patrem, deditque licentiam ut in d. monasterio quotannis agatur ejus festum, ac Missa de eodem dicatur (gratia profecto singularis et specialiter facta nostro Statui Ecclesiastico, quandoquidem beatus iste Pater olim Canonicus fuit Burgensis Ecclesiæ) non possumus tamen omittere, quin supplicemus sanctitati tuæ, provoluti ad pedes; ut (quandoquidem placuerit Deo, decorare Statum Ecclesiasticum horum Regnorum sanctitate tanti Patris, ipsumque illustraverit in vita atque post mortem gloria multorum miraculorum, propter quæ a multis retro temporibus tam multi Principes eandem gratiam petierunt ab Apostolica Sede; videlicet Catholici Reges Ferdinandus et Isabella, Carolus V Imperator, Philippus II, et nunc Rex noster Philippus III) placeat Sanctitati tuæ annuere tam sanctis tantorum Principum postulatis et hujus vestri Ecclesiastici Status, tamquam participis tam divini beneficii in causa propria, et Canonizationi

isti gloriosum finem imponere, ad honorem Dei et ædificationem Catholicæ Ecclesiæ, confusionem hæreticorum, et exultationem sanctam atque communem hujus Provinciæ, sanctitati tuæ tam devotæ. Interiur tamen, Pater sanctissime, dum sanctitas tua opus absolvit, quod tam feliciter inchoavit; rogamus, ut festa, quæ sanctitas tua de beato isto viro agi permisit in Conventu Salmanticensi, cum sua licentia agantur toto Regno per monasteria Ordinis S. Augustini. Omnipotens Deus custodiat et augeat sanctitatem tuam, tamquam verum Pastorem et sollicitum Navarchum Ecclesiæ. Vallisoleti in monasterio S. Pauli, Ordinis S. Dominici, designato ad nostros conventus, xvi Novembris mdcii.

Sanctitatis tuæ humiles Capellani. Abbas Bancæ, Secretarius.

112 Ducis Lermæ hæc fuit Epistola. Sanctissime Pater. Favores et gratiæ, quibus Sanctitas tua locupletat hæc Regna, tam continuæ ac grandes sunt, ut quanto plures recipiuntur, tanto magis animent ad petendas novas. Sane pro ea quam recepit hoc Regnum, et ego particulariter, per justificationem Processus et Officii S. Joannis Sahaguntini Ordinis S. Augustini, a sanctitate tua factam, millies deosculor Pedes sanctissimos vestros; quia ex relatione, quam misit Dux Sesæ, intellexi, quod gratia ista mihi imputetur. Quia autem mater istius Sancti fuit ex oppido ditionis meæ, miracula ejus tam multa et tam grandia, devotio populi tam mirabilis, et ego tam devotus ipsi sum; moveor ut nunquam extra conspectum ponam gratiam, quam sanctitas tua nobis facere cœpit. Supplico porro sanctitati tuæ humiliter, ut dignetur amplificare et honorare familiam meam tam gloriosa corona, ut videam diebus meis perfectam canonizationem istam. Equidem eo pluris gratiam istam faciam, quod ab ista beatissima manu provenerit, sicut eam spero proventuram: ut propter eam hæc Regna rogent Deum, ut custodiat beatissimam personam Sanctitatis tuæ, sicut Ecclesiæ opus est, ad majus augmentum Christianitatis, et ego desidero, humillimus suus filius ac servus. Vallisoleti, xxiii Augusti, mdcii. Sanctissime Pater, osculor pedes suæ sanctitatis, suus humilis filius et servus, Dux Lermæ.

D
A. D. P.
EX VARIIS.

atque Dux
Lermæ,

E
in cujus ditione
nata mater
Sancti;

113 Salmanticensis Civitas hoc modo supplicavit: Gloriosus sanctus Fr. Joannes de S. Facundo, ex Ordine sacri Doctoris S. Augustini, commoratus est majori ætatis suæ parte in hac civitate. Quæ quia fructa est vitæ ejus exemplo, fructu doctrinæ, et grandibus miraculis in suo conspectu patris, ante et post mortem; devotissime erga eum afficitur; ideoque singulariter exhilarata fuit ea gratia, quam nobis fecit sanctitas tua, ipsum beatificando, et permittendo ut de eo recitetur in die suæ festivitatis. Unde mox eum elegit hæc civitas in suum Patronum, Protectorem, et specialem Advocatum; seque voto perpetuo obligavit observandi ejus diem, festumque celebrandi. Nunc autem humiliter oramus vestram sanctitatem, dignetur mandare, ut Canonizatio perducatur ad finem, atque ita felicissimo Pontificatus vestri tempore, lætentur hæc Regna totaque Christianitas gratia tantopere desiderata. Interea sanctitas tua nobis indulgeat, ut in ecclesia Cathedrali hujus civitatis, totaque diœcesi ac Regnis Castellæ et Legionis, possit idem Officium cum Missa recitari, suo die festo, quemadmodum recitatur in conventu S. Augustini ejusdem hujus civitatis: quæ res maximum solatium pariet toti regioni. Omnes autem orabimus Deum, ut sanctitatem tuam plurimis annis custodiat, cum ea quam optamus felicitate, ad gloriam suam et totius Christianæ reipublicæ utilitatem. Salmanticæ, ex nostro Consistorio xix Octobris mdcii. Ex parte civitatis Salmanticæ

Civitas Salmanticæ.

F

A Salmanticæ. Gregorius a Ponte, Secretarius.

A. D. P.

EX VARIIS
et Universitatibus:

114 Tantumdem etiam Universitas petiit per hasce litteras. Salmanticensem Universitatem (cui Apostolica Sedes, jam inde a suo principio, usque ad tempora sanctitatis tuæ, mille gratias facit) multæ res vehementer illustrent; sed imprimis, quod in studiis educaverit sanctum virum Joannem a S. Facundo: qui ex majori nostro S. Bartholomæi Collegio, receptus est in præclarum conventum S. Augustini, ubi resplenduit vitæ sanctitate, et continuatione prædicationis Evangelicæ; adeo ut non solum civitatem hanc pacaverit, exundantem sanguine factionum in ea gliscentium; sed etiam Hispaniam universam ad meliorem vivendi formam reduxerit. Corpus ejus est in ecclesia ipsius Conventus magna cum veneratione, illustre per tanta miracula, ut Catholici Reges Ferdinandus et Isabella, eorumque successores, Carolus V. Imperator, et Philippus II. Rex, multis precibus supplicaverint pro ejus Canonizatione, ac denique Philippus III; cujus supplicatione mota Sanctitas vestra, Beatissime Pater tantam Regnis hisce gratiam fecit, quanta est, beatificasse sanctum illum virum, dando licentiam ut Officium ac Missa de eo fiant xii Junii.

B Hanc gratiam singulariter sibi factam reputat hæc vestra Sanctitatis Universitas, talemque agnoscit, et in hujus rei testimonium grato animo decrevit festum ejus simulcum Salmanticensi civitate, quæ ipsum in Patronum assumpsit, celebrare. Itaque prostrati ad pedes sanctitatis tuæ, humiliter petimus, ne velis in vanum cadere preces nostras, honorando Universitatem hanc insigni ea gratia, qua ad finem feliciter perducatur Canonizatio hujus sancti Viri, jam cœpta a vestra sanctitate; unde Deo gloria, hæresibus confusio, Ecclesiæ commodum, et honor hujus Universitatis accedet a vestra sanctitate, quam Deus plurimis annis conservet in bonum suæ Ecclesiæ Salmanticæ xiii Aprilis mdciii. Post osculum pedibus sanctitatis tuæ latum, D. Joannes de Salas et Gualdes, Rector; Fr. Franciscus Zumel, scholæ Magister; Doctor Bartholomæus, Secretarius.

cum Collegio
Bartholomæano

C 115 Collegium majus S. Bartholomæi suum votum sic addidit: Desunt verba, quibus explicari possit sanctitati tuæ gaudium et exultatio filiorum hujus Bartholomæani Collegii, propter insignem gratiam, sibi a vestra sanctitate collatam, in Beatificatione fratris nostri, filii ejusdem Collegii, B. Joannis a S. Facundo. Quæ enim major lætitia obvenire nobis potest, quam per infallibilem Sedis Apostolicæ definitionem certo scire, quod habeamus fratrem Advocatum in cœlo, ad intercedendum pro nobis? Porro cum sanctitas vestra sit Vicarius Christi in sua Ecclesia, qui cœpta perficit et ad finem perducit; ex re sanctitatis vestræ erit, ipsum quoque imponere isti Canonizationi, quam mediante sanctitate Tua inchoavit Dominus. Si prostrati ad pedes vestræ sanctitatis obtineamus tantum boni, celebri pompa, qua solet Ecclesia uti, Sanctus noster canonizatus erit: si autem istud brevi consequi nequeamus, concedat servis suis sanctitas tua, ut Officium ac Missa de eo, non solum in diœcesi Salmanticæ, sed per totum Castellæ regnum usurpentur. Speramus quod a clementia sanctitatis tuæ exaudiendæ sint humiles supplicationes nostræ. Quid autem dico, nostræ? cum sint communes hujus Civitatis, Universitatis et Regni totius, ante pedes sanctitatis vestræ prostrati, idemque enixissime postulant. Deus sanctitatem Tuam conservet, ad bonum et pacem Ecclesiæ suæ. Actum in civitate Salmanticensi et Collegio Majori, xxi Septembris mdciii. Sanctitatis vestræ, cum pedum osculo, humiles servi B. S. P. Licentiatius

D Hieronymus de Otalora et Gomboa, Rector.

116 Denique ex monasterio S. Augustini fuerunt hæc scripta. Beatissime Pater. Anni plures quam centum sunt, quod hoc S. Augustini Salmanticensis monasterium et filii ejus instant apud Apostolicam Sedem, pro Canonizatione beati S. Joannis a S. Facundo: neque patiuntur ipsos ab Ecclesiæ portis recedere populi voces, videntis sanctitatem ejus tam illustribus et continuis miraculis confirmatam. Non enim desinit sibi persuadere, ex sola nostra incuria et indiligentia tuorum filiorum procedere, quod necdum relatus sit in sanctorum Catalogum, dignum præmiis heroicis virtutibus ejus, et sanctitati vestræ tam bene perspectis, ad splendorem eorum luminum quibus pro talibus actionibus utitur, approbante eas Spiritu sancto; cui, Ecclesiæ suæ semper assistenti, placuit, post tot annos, quibus iste Sanctus in ea floruit, palam illum exponere per manus tuæ sanctitatis, quando eum beatificavit, et permisit ut de eo Officium et Missa dicerentur in hoc monasterio, tot gratiis divinitus cumulado, ex quo Sanctus iste in eo sumpsit habitum, ut deficientibus verbis quibus significet gaudium pro beneficio tam singulari, in ore ejus nihil sonet quam Davidica verba, Justus sicut palma floruit. Quamquam autem favor, Domui huic a vestra sanctitate impensus, ex eorum sit genere, quos novit cœlorum æstimare, quia tantarum rerum capax terra non est; rogat tamen humiliter sanctitatem tuam, ut licentia sibi detur, post osculum sanctissimis pedibus fixum, supplicandi, ut in publicam totius Ecclesiæ lucem sanctum suum producat, sicut eum produxit ecclesiæ S. Augustini Salmanticensis.

117 Idem rogant sanctitatem tuam Reges Catholici, Carolus V, Philippus II, alique Principes et Prælati sancti, jam vita functi: quorum humiles preces sicuti vivunt apud Deum (desiderium enim justorum non perit) ita æquum est ut vivunt coram oculis sanctitatis tuæ Vicarii ejus; quandoquidem omnium nomine Cardinalis Aldobrandinus (vestra, inquam sanctitas, Ordinis nostri tunc Protector) toties petiit ab Apostolica Sede Canonizationem nostri sancti, quæ tunc dicere potuisset, si vidisset id quod nunc agitur. Quid a me petis, quod ipse dare poteris? Quæ cum ita sint, ut sunt; fieri potest, sanctissime Pater, ut ejusmodi preces non inveniant gratiam coram clementissimis oculis sanctitatis tuæ? Ignoscat, obsecro, nobis humilibus servis suis sanctitas tua; nobisque permittat, videntibus tot supplicationes pro sancti nostri canonizatione, et in his etiam preces sanctitatis tuæ, prius quam Pontifex esset, si dicamus, id quod alia occasione dixit S. P. N. Augustinus; Domine, si has preces non exaudis, quas exaudies? Dominus noster conservet sanctitatem tuam multis annis ad utilitatem suæ Ecclesiæ. Salmanticæ xv Septembris mdciii. Sanctissime Pater, cum pedum vestrorum sanctorum osculo, Fr. Augustinus Antolinez. Prior Provincialis.

118 Alii quoque Principes, Prælati, et Communitates horum Regnorum; Ecclesiæ item Cathedralis, Collegia, Monasteria, litteris sigillatim datis rogarunt sanctitatem suam, ut desideratam canonizationem absolveret: interim vero extenderet Beatificationis Breve. Hactenus ex Antolinio omnia, et quidem ex Hispanica ejusdem versione iterum redita Latine, uti etiam pleraque scripta putamus quæ erant Pontifici et Congregationi offerenda; quamvis originaria Latina verba maluissem ex autographis dare, sicut num. 78 ex Marisio dedi Breve Beatificationis, quod solum Hispanice apud Antolinium legitur. Verum si Lusitano illi, in magnum volumen extendere opus volenti, facile non fuit cetera Latine consequi; qui sperem, procul ab Hispania

D et Conventu
S. Augustini,

E

id petente
quod ipse Pontifex
toties
petiit

F cum adhuc
esset Cardinalis.

Hæc epistolæ
cur ex Hispanico
factæ Latine?

*Certamen
Poeticum a
Conventu in-
dictum.*

A spania in Belgio positus, originarios omnes contextus obtinere? Idem Marisius relatis omnibus, quas ex Antolinio retulisse me profiteor Epistolis, interrumpit contextum amplissima relatione Certaminis cujusdam Poetici, ad quod Salmantinus Conventus, intentus in apparatus quam festivissimum pro celebranda festivitate Canonizationis speratæ, omnia ingenia Italica provocavit, propositis thematis tredecim conficiendorum poematum, et præmiis quæ referrent duo in unoquoque themate primi: deinde ipsa poemata refert, quibus ex sententia Decemviro- rum primæ adjudicatæ sunt: quæ talium curiosus apud ipsum reperiet, nobis autem sufficit indicasse Caput XI et XII partis II, ubi ista inveniuntur. Nunc cum Antolinio progredior Capite LXIV.

CAPUT XII.

*Impetratur desiderata extensio pro Ordine
dumtaxat et oppidis S. Facundi ac Cete.*

Ant. 64

*Omnium vota
Colligens Ora-
tor Hispani-
cus in Urbe,*

*offert memo-
riale pro ur-
genda canoni-
zatione Joan-
nis,*

C ompleturus Dux Sesæ quod sibi Rex Dominus B suus per epistolam mandarât, ex parte suæ Majestatis sanctissimo Domino supplicans, hujusmodi memoriale, nomine Regis Catholici, eidem porrexit. Plus quam centum viginti anni sunt, quod ab hac ad meliorem vitam transiit beatus Fr. Joannes a S. Facundo Ordinis S. Augustini Provinciæ Castellæ. Et quia sanctitatem ejus viventis ac mortui manifestavit Deus multis miraculis, Rex Catholicus Ferdinandus gloriosæ memoriæ cœpit supplicare pro ejus Canonizatione apud sanctam Apostolicam sedem, et de mandato felicis recordationis Pauli Tertii formatus Processus est ad dandum aliquod initium operi: populus autem perseveravit in ejus devotione, Salamanticæ ubi obiit, et corpus ejus quiescit. Ipsa vero civitas et loca circumjecta quotidie per ejus intercessionem recipiunt a Domino ingentia beneficia. Postulantibus deinde Philippo II, et III, sanctitas vestra anno MDCI concessit Breve Beatificationis, indulgens ut Salamanticæ in conventu S. Augustini, ubi corpus sepultum est, celebrari posset Officium cum festo; unde magnus fructus spiritualis extitit: et Civitas, accipiens ipsum in Patronum, publico voto obligavit se ad observandum diem festi sui: quod idem observaturum se vovit oppidum S. Facundi, ipsius Beati patria. præmisso Provigiliæ jejuniis. Cumque Rex Catholicus sanctum ejus corpus visitasset, Majestas sua, una cum Proceribus et Populis multis, prostratus ad pedes sanctitatis vestræ, humiliter supplicat pro Canonizatione istius Sancti, ut fidelium devotio continuetur et crescat. Hoc autem dum agitur, dignetur sanctitas vestra permittere, ut de eodem sancto recitetur in regno Castellæ, et in civitate Salmanticensi, ubi corpus ejus est, et in oppido S. Facundi patria sua, atque in toto Ordine S. Augustini, extendendo ipsum Breve, hactenus restrictum ad locum sepulturæ: ut Rex Catholicus, Regnumque et Ordo, præventi tam singulari gratia sanctitatis tuæ, maneant obligati ad orandum Deum (quod et nunc faciunt) pro vita longa sanctitatis tuæ, et majori exaltatione Fidei atque Apostolicæ sedis.

*et extensione
Officii:*

*eoque ad Con-
gregationem
Rituum delato*

120 Lectum Memoriale remisit Pontifex ad Congregationem Rituum: itaque delato ad ipsam negotio, pro memoriali justificando, brevem informationem concepit et Congregationi obtulit in hæc verba. Illustriss. ac Reverendiss. Domini, duo petit Rex Catholicus in suo Memoriali, quod suæ sanctitati præsentavit Dux Sesæ, et ipsa remisit Illustrissimis Dominationibus vestris, judicium vestrum exquirens. Primum ut tractatur de Canonizatione

Beati S. Joannis a S. Facundo et ad conclusionem D usque procedatur. Secundo, ut interim dum hoc agitur, placeat sanctitati tuæ, quæ annis præteritis beatificavit Dei servum, sanctitate et miraculis tam clarum, extendere Breve Beatificationis, permittendo ut Missa dicatur per totum Ordinem Eremitarum S. Augustini, cujus est filius; et totum Castellæ regnum, unde est oriundus, ac specialiter in civitate Salmanticensi, ubi majori ætatis suæ parte vixit et miraculis resplenduit; atque in oppido S. Facundi, patria ejus. Utrumque autem plane conforme est Canonibus sacris et Ecclesiæ Romanæ Catholicæ consuetudini.

121 Primum justificatur per Processum pro Canonizatione, legitimum et sufficientem ex judicio Illustrissimarum vestrarum Dominationum ex hujus sanctæ Congregationis, Cardinaliumque Baronii, Antoniani et Bellarmini, quibus remissus fuit antequam sua sanctitas beatificaret servum Dei, et suum Breve expelleret; itemque ex sententia duorum Rotæ Auditorum quibus similiter sua sanctitas Processum remisit: quem ipsum sua sanctitas pro sufficienti habuit; quandoquidem ex eo processerit ad Beatificationem, declarando sanctum, et dignum qui publico cultu honoraretur, per recitationem Officii et Missæ, in conventu S. Augustini Salmanticæ, ubi corpus cum magna veneratione habetur. Constat autem quod habita probatione sanctitatis et miraculorum alicujus servi Dei, procedi ulterius possit in tali causa; præsertim constante semper fama sanctitatis et miraculorum, sicut constat per Memoriale Regis Catholici, et per litteras istius Regni, testimoniaque authentica.

122 Secundum sic per se ipsum probatur, ut novis rationibus non egeat confirmari, cum tot exempla ipsum persuadeant. Calixtus III concessit similem gratiam in honorem S. Alberti, ex Ordine Carmelitarum; et Sixtus IV eam extendit. Paulus III extendit Privilegium, quod erat de cultu S. Raymundi, ad omnia monasteria Ordinis S. Dominici per regnum Aragoniæ. Quid autem opus foris accersere testimonia ad eam veritatem probandam, quando S. D. N. Clemens Papa VIII, a quo ea gratia petitur ex parte Regis Catholici ac Regni sui, ipsam concessit in honorem beati Laurentii Justiniani, Patriarchæ Veneti, et expedivit privilegium extensionis: eandemque gratiam concessit sua sanctitas in honorem Beatæ S. Agnetis de Montepolitiano Ordinis S. Dominici. Nota est etiam causa, propter quam gratia ista concedatur: quia per primam Beatificationem magis crevit devotio erga Sanctum in civitate Salmanticensi, adeo bene merente quancumque gratiam ab ista sancta sede; et in toto Ordine S. Augustini.

123 Itaque justissimum est, ut sua sanctitas correspondeat desiderio Regis Catholici Regni- que istius, et tot Principum atque Communitatum: maxime cum sperari possit, sicut optima ratione speratur, quod sic magis crescat devotio erga sanctum cultusque divinus; eo quod ad primam Beatificationem, Salmantina civitas diem felicis transitus hujus sancti festum haberi jusserit, eumque receperit in Patronum, votumque ac juramentum fecerit celebrandi semper atque assistendi in corpore solennitati ejusdem in monasterio S. Augustini, ubi corpus ejus in tanta veneratione habetur. Idem fecit oppidum S. Facundi, cum voto et juramento jejunii perpetui in sua Provigilia. Similiter Congregationem informavit, ex parte Regis Catholici sui- que Oratoris Ducis sesæ, D. Franciscus de la Penna, Auditor Rotæ, eximius causæ istius protector.

124 Quibus visis (uti in Processu Canonizationis habetur)

A. D. P.
EX VARIIS
representat
ei æquitatem
utriusque pos-
tulati,

post approba-
tos pridem
processus,

E
et celebratam
Beatificatio-
nem;

ac varia simi-
lis gratiæ
exempla præ-
gressa:

F
notoriumque
incrementum
devotionis pu-
blicæ.

A. D. P.
EX VARIIS
Ant. 65
His mota
Congregatio
censet conce-
dendum quod
petebatur,

pro toto
Ordine,

pro quo ex-
peditur
Breve,

intuitu
tantorum
supplicum,

ex senten-
tia Congreg.
Rituum

extensum
ad singulas
utriusque
sexus Do-
mos ac
personas

A habetur) eadem sacra Congregatio de Ritibus, ex mandato et consensu S. D. N. Papæ censuit dictam gratiam recitandi Officii non Duplicis, ut non impediatur Dominica, extendendum ad totam Religionem Eremitarum S. Augustini; ut, sicut monasterium S. Augustini Salmanticensis recitat Officium et dicit Missam de d. Beato Joanne, possint omnes Religiosi d. Religionis per totum mundum recitare et dicere, de Communi Confessoris non Pontificis, secundum Rubricas Missalis et Breviarii Romani. Ita censuit Congregatio et declaravit vi Septembris MDCLII, de mandato et consensu atque expressa voluntate S. D. N. Papæ, Alexander Cardinalis Florentinus. I. P. Mucantius. Conformiter autem ad decretum sacre Congregationis, sanctitas sua concessit toti Religioni Augustinianæ petitam gratiam, et Breve expedit xv Octobris hoc tenore:

125 CLEMENS PAPA VIII, ad perpetuam rei memoriam. Grande est desiderium, quo tenemur; propagandi in terris memoriam Beatorum, jam in coelis cum Christo regnantium, ad gloriam Dei et fidelium ædificationem; præcipue cum id postulant Catholici Reges, et pii atque religiosi Principes, ceterique fideles, itaque expedire in Domino novimus. Alias siquidem jam dedimus litteras nostras tenoris sequentis, scilicet ad perpetuam rei memoriam. Quæcumque ad divinum cultum etc. ut supra num. 78 et seqq. Verum tamen quia postea d. Philippus Rex Catholicus, omnes civitates et ecclesiæ Metropolitanæ ac Cathedrales regni Castellæ et Legionis, multique Principes et Grandes ejusdem Regni, præsertim nobilis Vir Franciscus de Sandoval Lermæ Dux, Prælati item et aliæ personæ ecclesiasticæ ac seculares, Collegia, Religiones et Universitas studii generalis Salmanticæ, et præcipue stotus Ordo Fratrum Eremitarum S. Augustini per epistolas, supplicationes et memorialia, per suos Oratores et Procuratores, imprimis per dilectum filium nobilem virum Antonium Ducem Sesæ, Oratorem d. Regis Catholici in Curia nostra, et per Mag. Fr. Ludovicum delos Rios, Procuratorem Provinciæ Castellane d. Ordinis S. Augustini, nobis humiliter supplicarunt, quatenus procederemus ad Canonizationem d. B. Joannis a S. Facundo; et interim, pro solita nostra Apostolica benignitate dignaremur extendere et ampliare supradictas litteras.

C 126 Nos volentes nostra benignitate uti, et eorundem precibus annuere, de sententia et judicio venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, sacre Congregationis de Ritibus, quibus negotium istud commisimus, ut re visa et examinata relationem Nobis facerent, sicut eos in particulari informavit dilectus filius Mag. Franciscus Penna, Capellanus noster ac Rotæ Auditor, de mandato et in nomine præd. Antonii, Ducis et Oratoris præd. Philippi Regis Catholici; tenore præsentium litterarum, extendimus auctoritate Apostolica litteras prædictas, ad totum Ordinem Fratrum Eremitarum S. Augustini per totum mundum, et ad omnes Fratres et Moniales d. Ordinis, atque ad singulos eorum; ut, sicuti in virtute præd. litterarum posunt Fratres monasterii S. Augustini civitatis Salmanticensis et Provinciæ Castellæ dicere Missam et Officium de præd. B. Joanne in sua ecclesia S. Augustini Salmanticæ; sic etiam abhinc possint in quacumque domo vel ecclesia d. Ordinis, ubicumque fuerit, dicere eodem modo Missam et Officium, legendo vel cantando de Communi unius Confessoris non Pontificis, conformiter ad Rubricas Missalis et Breviarii Romani, modo non fiat Duplex (nisi ubi fuerit Corpus vel aliqua insignis et magna Reliquia d. B. Joannis) ne Dominica impediatur. Non ob-

stantibus ullis earum rerum, quas in præd. litteris D obstare noluimus, aut alio quocumque prædictis contrario. Volumus etiam ut transumptis præsentium litterarum, etiam impressis, fides etiam habetur quæ præsentibus his daretur, modo sint firmatæ a publico Notario, et signatæ sigillo alicujus Personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ. Datum Tusculi, sub Annulo Piscatoris, die xi Octobris MDCLII, nostri Pontificatus duodecimano Mag. Vestrius Barbianus.

127 His ita obtentis, non potuit omnino acquiescere Ordo Augustinianus gratiæ uni sibi concessæ: sed ulterius eam extendendam sperare perrexit, quamvis potenti protectore tunc destitutus Romæ per absentiam Ducis Sesæ. Quomodo autem id obtinuerit apparebit ex sequenti Brevi, quod iterum originario Latino contextu ex Marisio sumimus. CLEMENS PAPA VIII, ad perpetuam rei memoriam. Cum Nos nuper concesserimus, ut in universo Ordine Fratrum Eremitarum S. Augustini, quotannis Missa et Officium de B. Joanne a S. Facundo, ejusdem Ordinis professore, die duodecimo Junii, de Communi Confessoris non Pontificis, juxta Rubricas Missalis et Breviarii Romani, prout antea pro nonnullis locis particularibus concesseramus, celebrari posset; prout in nostris, desuper in forma E Brevis expeditis litteris, plenius continetur. Cumque dilectus filius nobilis vir Franciscus de Sandoval, Dux Lermæ, et dilecta in Christo filia, nobilis mulier Catharina de Zuniga, Comitissa de Lemos; ob eorum erga d. B. Joannem devotionis affectum; cupiant hujusmodi Missam et Officium de d. B. Joanne, in oppido de Sahagum, in quo idem B. Joannes ortus fuit, et in oppido de Cea, patria genitricis ejusdem B. Joannis (quæ duo oppida in dominio d. Francisci Ducis existunt) nec non in civitate Salmanticensi, in qua idem B. Joannes uberes in Domino fructus fecit; eodem modo quo in ecclesia Fratrum d. Ordinis, celebrari posse: Nobisque propterea, eorundem Francisci Ducis et Catharinæ Comitissæ nominibus, per dilectum filium Alphonsum Manriquez, humiliter supplicatum fuit, ut in præmissis opportune providere, de benignitate Apostolica, dignaremur.

128 Nos eorum pio desiderio benigne annuere cupientes ac litterarum nostrarum prædictarum tenorem præsentibus pro expressis habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, ut in ecclesiis quibuscumque, tam Clericorum secularium quam cujusvis Ordinis regularium utriusque sexus dictorum oppidorum de Sahagum et Ceu, Missa et Officium de B. Joanne, die supradicto, iisdem modo ac forma, quibus in Ecclesiis d. Ordinis, ex indulto nostro Apostolico celebrari possunt, juxta formam earundem nostrarum litterarum, in omnibus et per omnia celebrari possint; ac hujusmodi Missam et Officium in prædictis ecclesiis celebrantes proinde satisfaciant, ac si Missam et Officium de currenti, juxta ritum Missalis et Breviarii Romani, eo die celebrarent, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus et indulgemus; non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, ac omnibus aliis quæ in dictis litteris voluimus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xxiv Novembris, MDCM, Pontificatus nostri anno xii

M. Vestrius Barbianus. Hic erat status, inquit Antolinus librum suum finiens, Canonizationis speratæ, quando tam propinqua spes, quam Ordo Augustinianus habebat in Clemente VIII collocatam, succisa fuit anno MDCV ipsius morte. Talis tamen spes reviviscere visa est, per electionem Leonis XI, qui interfuerat ei Congregationi,

anno 1603
11 Octobr.

et rursum
juxta præ-
ces Ducis
Lermæ at-
que uxoris
Comitissæ
de Lemos,

ad oppida
S. Facundi
et Cea;
F

codem anno
24 Novemb.

secuta mors Pontificis progressum causæ sistit.

A tioni, per quam Processus de Sancto sufficere declaratus fuit, et Beatificationis decretum probatum: sed et hic cito obiit. Nihilominus Pauli V secuta electio, novas spes adfert, inquit Antolinus: nescio enim quid boni ominis ingerit, quod quæ sub ejusdem nominis Tertio primum cepta causa fuit, debeat sub Quinto terminari. Faxit Deus, ut potest, ne hæc quoque vana fiducia sit. Ita ille, paulo pluribus verbis pro affectu suo.

CAPUT XIII.

Reliquiæ Sancti translate in Lusitaniam, magnifice exceptæ. et miraculis multis clarificate.

Prolixi de ea re libri summa hæc est.

B Marisius ultra progressus reliquam operis vasti partem implet, describendis festum Ulyssippone celebratis eodem anno MDCIII, in receptione Reliquiarum ejusdem Sancti, describendo minutim omnem apparatus processionum, theatrorum spectaculorum, et poematum; quibus abstineo, ne lectorem gravem, jam satis superque lassatum tot prolixis instrumentis eodem fere concurrentibus: quoque tamen integros tenores qualescumque dare placuit, ut testimonio sint, quanto libentius ex originalibus nunc demum perfectæ Canonizationis Actis plura daremus, si ea nos habere fecisset Ordo. Rem prolixissime expensam a Marisio, sic in pauca constrinxit Valaurius libr 3 cap. II.

Val. 3, 11

Anno 1603 Olisippone missus Salmanticam legatus,

pro impetranda aliqua Reliquia Sancti,

21 Decemb. impetrat os brachii,

et perlatum Olisipponem 1 Januarii

130 Regia civitas Olyssippo, Lusitaniæ caput, excita vulgatis per omnia Hispaniarum regna B. P. Joannis a S. Facundo magnalibus, ardens concepit desiderium possidendi etiam aliquam illius Reliquiam; confidens quod ipsa esset generosæ isti nationi, tantumque contra infideles certanti, victoriarum ingentium pignus. Igitur anno MDCIII a Provinciali, P. Antonio de Resurrectione, expeditus cum titulo Oratoris fuit P. Antonius Azebedius, ut nomine totius Provinciæ Salmanticæ Patribus supplicaret. Et ille quidem efficacibus verbis rem proposuit; nonnullum tamen obstaculum reperit, quando consultatum super eadem fuit; suggerentibus nonnullis, quantæ consequentiæ foret, aperire viam pluribus, quibus non magis negari id posset, petituris participationem thesauri, summa cura custodiendi et sic paulatim distrahendi. Alii tamen iverunt in sententiam P. Antolinii, dicentis, non debere regiam istam civitatem in comparisonem adduci cum aliis, propter rationes varias; atque ita signatum fuit authenticum instrumentum, quo tradebatur os unum brachii die XXI Decembris festo S. Thomæ, victoriarum Lusitanicarum protectoris. Res autem notatu digna est visa, quod capsula argentea, eum in finem allata Olisippone, non sine metu ne foret nimis parva, inventa est eidem ossi tam proportionata, acsi ad ejus mensuram fabricata foret. Nec minus ominosum est habitum, quod tempore maxime pluvio, quo exundantibus fluminibus stagnisque ruptæ et permeatu difficiles viæ erant, agosonibusque ignotæ, tantum itineris spatium, quantum Salmanticam interest et Olyssipponem, confectum sit absque incommodo, et sic prædicta Reliquia advenerit primo die anni MDCIV.

131 Exceperunt ipsam boni illi Religiosi genibus in terram dimissis et elatis in altum manibus, velut cælo missam. Interim Civitas una cum Archiepiscopo D. Michaele de Castro, et Vicerege D. Comite Alphonso de Castel-bianco, non tam urgentibus edictis publicatis, quam propria stimulata pietate, præparabat sese in diem XXI Februarii omni publicæ lætitiæ demonstratione celebrandum, cum

arcubus et curribus triumphalibus, vini et ignis fontibus, aliisque machinis. Æstimationem excedit monilium copia, quæ refulgebant in capitibus ac vestibus personarum, ad symbolicas repræsentationes ornatarum. Sed imprimis admirabilis fuit, quæ generoso in vecta equo Famam referens, gestabat in capite processionis vexillum, tessera Augustiniana insignitum, cum imagine ipsius Sancti: illius enim ornatus fuit ultra centum millia scutorum æstimatus. Eodem tempore præbebant oculis ac mentibus jucundum spectaculum, statuæ expressivæ Scientiarum, Virtutum, Vitiorum, ac similes aliæ ideales personæ, ad justam proportionem dispositæ. Ludi quoque, luctæ, et conflictus innocentes terra ac fluvio, extremum virium adhiberi monstrabant. Denique inventiones inimitabiles, innumerabiles machinæ, inexplicabilis pompa, divitiæ inæstimabiles, comparuerunt, sicut vilissimum esset impensum illis aurum. Quæ ne credantur per hyperbolen exaggerari, sciat lector, eorum qui minutim omnia colligere et describere studuerunt, eam fuisse opinionem, ut non dubitarent asserere, opulentissimi toto orbe emporii thesauros eam in rem fuisse impensos imo exhaustos.

132 Huic solennitati multisque gratiis a Divo Joanne in generosam illam Civitatem liberaliter effusus, interfuerunt duo Augustiniani Ordinis Religiosi, P. Emmanuel Capralis et P. Bartholomæus a S. Augustino, ad S. Jacobum in Gallicia peregrinabundi. Iis contigit per iter visitare monasterium S. Claræ in Villa-Comitis, ubi erant sorores germanæ duæ, sanctimoniales et consanguineæ P. Capralis: quæ cum ex istorum Religiosorum relatu intellexissent, quæ festivitas Olisippone acta, quæ gratiæ a Sancto relatæ fuissent, desiderarunt habere aliquid de terra ejus sepulchrali; et voti compos facta est, quæ instabat ferventius D. Philippa de Monteliveto: quia intendebat applicare ipsam nepti cujusdam suæ amicæ, Catharinæ de Angelis, quæ per sesquiannum lecto affixa jacebat, toto corpore immobilis et membris omnibus paralytica. Hæc ubi terram sacram attigit, totum cor sibi sensit perfundi lætitia; non obstante acutissimo quodam, sed momentaneo cruciatu, dum manus sibi artusque solvuntur. Mox autem supra lectum erecta, et in pavementum descendens, cum stupore assistentium, reddidit Deo et Sancto gratias, deinde velut in novam reducta vitam, voluit mutari sibi nomen, et pro Philippa de Angelis dici Joanna de S. Facundo.

133 Vix fuerat publicatum miraculum, et a Vicario ipsius oppidi authentice comprobatum, quin Antonius Ferdinandus quidam, olim epibata, qui ex malo navis lapsus tibiam ruptam maleque curatam post se trahebat, cum continuo extremoque cruciatu; transtulit se ad Monachas S. Claræ, una cum afflictissima sua matre, non sine lacrymis postulans pauxillam illius miraculosæ terræ: quæ majoris venerationis ergo credita manibus Capellani, et in conspectum infirmi delata, sic eum affecit, ut gravi percussus symptomate, mox videretur expiraturus. Verum non fuit id aliud quam quidam vitæ mortisque conflictus, nequaquam incruentus. Multum enim corrupti sanguinis ac puris evomuit æger, et victoria mansit vitæ, restituta integra sanitate. Et hoc miraculum etiam fuit de mandato Archiepiscopi Bracarensis examinatum, permissumque vulgari; cujus rei authenticum instrumentum prædicti Religiosi secum abstulerunt. Ad hanc succinctam synopsis maximarum rerum, placet ex Marisio annotare, causam anticipandi mense Januario festi, quod alias debuisset in Junio celebrari, fuisse præsentiam plurimarum in portu stantium navium, et mox in omnem regionem dispargendarum, per quas poterat

A. D. P. EX VARIIS

circumfertur
festivis-
sime 21
Februarii.

E Terra sepulchralis allata ad Clarissas

et applicata paralytica, eam sanat,

F et ex rupto crure pene moribundum.

Propter clas-
sis mox solu-
turæ præsen-
tiam anticipa-
tur festum.

A. D. P.
EX VARIIS

Mar. 2, 14
Ex instrumen-
to donatæ Re-
liquiæ habe-
tur,

quod ea facta
sit intuitu ca-
pellæ, quæ
Sancto Uli-
sippone erige-
batur:

et aperto ea
causa sepul-
cro,

lectum sit te-
stimonium
translationis
illuc factæ
an. 1578,

et inspecta
sacra ossa

sub fide Nota-
riali:

A poterat rei tantæ fama, una cum devotione erga Sanctum, toto orbe vulgari.

134 Instrumentum quoque donati venerabilis ossis, idem Marisius hujusmodi profert. In civitate Salmanticensi, xxi mensis Decembris mdciii cum esset in monasterio S. Augustini hujus civitatis; coram me Didaco Nieto Canete, ex numero publicorum hujus civitatis Scribarum, comparuit R. P. Mag. Fr. Augustinus Antolinez, Ordinis Augustiniani, Provincialis Castellæ; dixitque, quod per missivas R. P. Fr. Antonii a Resurrectione, Ordinis S. Augustini, in regno et provincia Portugalliæ, quas sibi attulit tradiditque P. Fr. Bartholomæus de Azebedo, Religiosus d. Ordinis et Conventualis ac Prædicator in Conventu Dominæ nostræ Gratiarum, Ordinis S. Augustini in civitate Olisipponensi; rogatus sit, ut, quoniam in præd. ecclesia, ipsius conventus sumptibus, erigitur sumptuosa capella dedicata glorioso sancto Joanni Sahaguntino, ejus corpus requiescit in ecclesia S. Augustini civitatis hujus, in qua et obiit; velit pro Reliquiis domui isti et capellæ donare os unum ex corpore istius gloriosi Sancti. Qua epistola et petitione in deliberationem adducta, decretum fuerit, concedendum quod petebatur: et ut tam sanctum pignus habeatur cum ea qua par est reverentia, constetque de ejus veritate, tamquam de ipso sancto corpore certissimo sumpti, rogavit ut secum venirem ad tabernaculum in quo ipsum gloriosum corpus asservatur.

135 Itaque hodierna Dominica, eademque xxi Decembris, d. P. Provincialis, cum RR. PP. Fr. Antonio Muxica, Supprie; Fr. Francisco Dominguez, sacre Theologiæ Lectore; Fr. Francisco de Vega, Sacristano; et d. Fr. Bartholomæo de Azebedo, Conventuali Olisipponensi, ingressi sunt d. tabernaculum: et accepta de sepulcro tumba, quæ supra ipsum stabat operta panno aureo, aperuerunt valvam quamdam ligneam istic affixam, sub qua erat sepulcrum lapideum, coopertum saxo tribus vinculis ferreis transversim adstricto, et catenulis totidem ad capita vinculorum. Quibus reclusis et vinculis remotis, ipsoque saxo, inventa est capsula lignea, extrinsecus cereo rubro vestita, limbisque viridibus et flavis ornata, commissuris autem et claustris duplicis seræ inauratis: quæ reserata visa est intus vestiri holoserico cæruleo. In summa autem arcuola posita erat certificatio quædam, scripta in pergamena membrana, signis quibusdam signata; qua dicitur, quod corpus gloriosi Sancti jacet in præd. capsula, quodque in eam et ad d. tabernaculum sit translatum per Breve sanctissimi Domini Leonis Papæ X FERIA VI, xvii Januarii, MDLXXXVIII. Sub hac scriptura erat velum rubei serici, limbo aureo circumdatum; et sub hoc aliud telæ Hollandicæ lineæ, cum limbo similiter aureo; sub quo jacebant ossa gloriosi corporis S. Joannis Sahaguntini: ex quibus d. P. Provincialis, coram me et prædd. Religiosis accepit os unum, quod videbatur esse canna unius brachii ex parte superiori; quæ mensurata, inventa est implere tertiam partem ulnæ, et grossitiem habere quantus est orbis unius nummi octo regalium: quodquidem os impositum velo rubri serici, et lignæ capsellæ, tradidit Provincialis P. Fr. Bartholomæo de Azebedo.

136 Quibus sic peractis clausit iterum d. capsam, et tabernaculum sicut antea fuerant, meque rogavit ut sibi facerem prædictorum fidem. Attestor igitur, quod coram me facta sint omnia supradicta: et quod præd. os magnitudinis jam dictæ, traditum præd. Religioso, acceperit de d. tabernaculo, ad quod videntur translata fuisse ossa S. Joannis Sahaguntini: de quo ut constet, ad petitionem P. M. Fr. Augustini Antolinez, Provincialis Castellæ, præ-

sentes dedi. Salamanticæ xxi Novembris mdciii etc. D Relato hoc instrumento, pergit Marisius describere præludia festivitatis, a die xv Janurii et deinceps, inter quæ etiam fuit, xvi ejusdem proclamatum certamen Poeticum; quod æque ac cetera similia prætermittimus: satis est notasse, quadriduo durasse festivitatem. Ultimo autem die, qui erat S. Matthiæ Apostolo sacer, institutam fuisse Confraternitatem, idoneam ad continuandam devotionem erga Sanctum, nec nimis sumptuosam, ut mediocri fortunæ civibus in ea etiam locus esset; contra quam in aliis nonnullis, ideoque raros inscriptos habentibus observatur. Concludit autem totum argumentum Marisius relatione authentica præmemoratorum duorum miraculorum; præfatur tamen, ad manus suas venisse collectionem manuscriptam aliarum plurium gratiarum, intercessionem B. Joannis attributarum; quibus commemorandis supersedere se ait, donec singulæ fuerint rite examinatæ, quod indicat cœptum fieri. Addit denique novum certamen Poeticum, anno mdcviii institutum, in Appendicem libri a prælo tunc exituri: præ quibus hic malim, ex Valauri libro 2 cap. 3 referre duas hujus temporis apparitiones, ex Processu sumptas.

137 Anno mdcviii, fuit a P. Petro Bernardino, Augustiniano conventus Biterrensis in Archiepiscopatu Narbonensi, nobili cuidam Franco datum compendium vitæ B. Joannis, ut ipsum Bruxellis in Belgio traderet P. Thomæ Gratiano Priori, istic prælo subjiciendum, sicut inter ipsos convenerat, ad primam quæ se offerret commoditatem. Suscepit humaniter commissum sibi rotulum vir bonus: sed suæ curiositati prius satisfacere volens, quam depositum tradere, moras haud sane parvas traxit. Denique vespere quodam, cum tandem absolvisset lectionem, vidit in somno apparentem sibi Sanctum, velut magno in templo, locatum in specioso ac luminoso throno, et Pontificalibus indutum: coram quo cum se Nobilis prostravisset in genua, visus sibi est ab eo elevata manu accipere benedictionem: ex eoque professus est singulariter devotum Sancto se mansisse, ac multas ab eo gratias accepisse. Sequenti anno die xi Januarii iisdem in partibus, scilicet Belgicis, devotus quidam ejusdem Ordinis Religiosus, numquam se somno dabat, quin prius ex Vita, qua plurimum delectabatur, legeret aliquid. Quadam autem vice impulsus specialis devotionis affectu, sese ex corde commendavit Sancto. Et ecce apparuit hic ei in somno, vultu radiante, et manibus in cœlum elatis, quasi Deum pro illius salute deprecaretur. Et hic etiam tali viso motus, ducem eum sibi spiritualem elegit, multosque divinos favores per eundem se consecutum fatetur.

CAPUT XVI.

Cultus Sancti usque in Indias propagatus et miraculis confirmatus.

I Interim transvolarat usque novum orbem novi Sancti fama, quamquam eo jam prævenerat fama S. Nicolai Tolentinatis; unde conjunctim de utroque in hunc modum locutus est, Magnus iis in partibus Generalis armorum atque Vice-rex, Don Lopez de Almeyda, Cadarcitæ Marchio, sic deponens: Fidem et devotionem Indiarum sibi proprie vindicasse censentur Sancti duo, Augustiniani Ordinis: in Mexico S. Nicolaus Tolentinas; et in Peruvia S. Joannes Sahaguntinus: adeo ut nulli Cœlites alii istic noti esse videantur. Nec mirum, tam multa enim tamque industria utriusque sunt inter Hispanos et Indos miracula, ut aliorum Divo- rum non videantur recordari posse. In Mexico du-
rant

celebrato per
Januarium
anni 1604
festo,

multæ obli-
nentur gratiæ.

E
Val. 2, 3.

Nobili Vitam
suam legenti.
Bruxellis an-
no 1608

appar-
ctus glorioso
in throno;

item alteri in
Belgica reli-
gioso.
F

Val. 3, 12

Testatur Pro-
rex,

A rant festa S. Nicolai Tolentinatis a Septembri usque ad Natalem Domini : tam autem multi sunt ipsi-
in Mexico Nicolai Tolentin.
in Peruvia unice coli Joannem.
Huc missus Fr. Didacus Salmeron,
 istic devoti privatim atque in communi, ut videantur posse annum totum occupare : in Peruvia autem mihi constat idem agi circa S. Joannem. Ita ille. Ad cultum autem et devotionem erga S. Joannem propagandam inter Peruanos, missus ex Europa fuit Fr. Didacus Salmeron, magna probitate ac doctrina vir, et dignus omnino cui hujusmodi expeditio committeretur. Hic eo secum detulit imaginem Sancti : cumque revertisset Toletum, dixit, quod in longa periculosaque navigatione, non videretur aliud sibi fecisse quam flumen Hispalense navigio trajicere. quodque oppressus copia miraculorum ad se delatorum, cum eis legitime excipiendis non sufficeret, ministerium istud imposuerit P. Fr. Antonio Calancia, istis in partibus nato.

B 139 Dixit autem, quod statim atque appulerat in portum Limensem anno MDCXIV, ingressus Conventum, nihil prius curavit, quam ut debita cum pompa Sancti imago exponeretur publicæ venerationi. Speciale auxilium eo attulerunt D. Lucia et D. Catharina Manriquez, quæ in hoc contulerunt magnam pretiosissimorum monilium copiam : sed ea fur quidam colligens, dum omnes somno tenerentur, cum ipsis in fugam se dedit. Deprehenso furto, non autem furibus, bonæ illæ matronæ accurrerunt ad pedes Sancti ; eumque nec ad preces suas surdum, nec contra furem mutum expertæ sunt. Hic enim inter fugiendum, clamantem post se audivit, ut prædam redderet : et respiciens vidit Augustinianum Fratrem, oculis minacibus quasi fulminantem. Non ideo tamen a proposito destitit ; sed viam prosecutus, in quoddam diversorium se recepit : ubi sic fuit consternatus in somno, ut decreverit omnia referre unde abstulerat. Verum a pravo suo genio seductus, non videbatur sibi posse reperire viam, quam remetiretur ; donec gravius conterritus, ad pedes Confessarii se abiecit ; et culpa exoneratus, exoneravit se male acquisitis spoliis : quod fuit primum pignus plurium gratiarum, per illas regiones a Sancto spargendarum.

C 140 Cum D. Casilda, filia D. Joannis Fernandez, febribus laborans, deposita jaceret a medicis ; adeo ut ad spiritum extremum expellendum, solum expectaretur proximus paroxysmus ; recurrit pater ad imaginem Sancti ; cumque prototypon habere non posset, satis habuit accipere ectypon ; quo supra vultum moribundæ posito, evanuit febris. Ipsa vero, gratitudinem relatura, ad complendum patris sui votum, facta est religiosa Augustiniana in monasterio incarnationis. Quia autem undique accurrebatur ad poscendam vel agnoscendam gratiam sanitatis, necesse fuit noctu diuque habere apertam ecclesiam. Eodem anno istis in partibus sic gliscebant anginæ et eresipelatis mala, ut plurimi inde morerentur : sed saluti erat imaginem Sancti, velut æneum serpentem adspexisse. Porro cum propter urgentia negotia quædam, Cuscum proficisci cogeretur P. Salmeron, cum non permitteretur sacram imaginem secum ferre, voluit efferre saltem illius ectypon : quod quacumque transibat, leniebat contagium.

D 141 Primum eo beneficio usus fuit Fr. Joannes de Ribera, Arequipæ natus. Hic Cusci inter alios istius conventus ægros sic constringebatur, ut decimum jam diem nihil, ne liquidi quidem, trajicere valeret ; et præ cruciatus magnitudine ac febris vehementia, de statu mentis sic exierat, ut per valedudinarium reptans, tanto esset compassione dignior quanto minus capax extremorum Sacramentorum. Oravit pro illo Prior Fr. Dominicus de Setorros,

Junii T. III

visitando sanctam imaginem, quæ in Sacrario servabatur : eamque attulit ad locum, ubi manebat æger : nec amplius fecit, quam ipsam applicare ejus lateri ; cum febris recessit, sanitas rediit ; et ad plenas vires recipiendas solum opus infirmo fuit, oculos in tabulam sacram defigere. Inde ad ecclesiam se transtulit, pro debita gratiarum actione reddenda : unde cum campanas pulsari audiret populus accurrit, veluti signum id esset mortui Patris, istic cari ; sed vivum reperit, cum stupore et gaudio. Non aliud hoc erat quam languentium multitudinem illuc excire, quæ omnis ipso momento sanabatur ; multique ex iis per os et nares ejectabant humorem letiferum : quemadmodum contigit Isabellæ de Otolora, quæ sub extremum spiritum ad Confessarium accesserat ; et contacta imagine, extemplo fuit omni malo liberata.

E 142 Auram abierat P. Fr. Petrus de Arribite, ad tria milliaria, propter negotia Religionis : ubi volens celebrare Missam, ad ecclesiam Parochialem se contulit ; et imagine supra altare exposita, ipse se parabat ad sacrificium. Ad eam venerandam multi continuo Indi accurrerunt : qui in quodam ferebro, ad modum retis composito, attulerunt quatuor infirmas mulieres suas, et inter eas unam ab annis decem contractam atque immobilem. Oblata autem eleemosyna et Missa facta, viderunt illam expedite currere per ecclesiam ad pedes Patris, ut lacrymis ejus vocem suam conjungens, juvaret in referendis gratiis. Interim regrediens Parochus ad sonum campanarum quas exultabundi Indi certatim pulsabant, et aliquid magnæ novitatis suspicatus, factum ex indigenis audit, turmatim ab ecclesia prorumpentibus, et ubique miraculum personantibus. Cum autem discessurus esset Pater, noluerunt permittere ut imaginem secum referret : sed, quantumvis reniteretur, et quæcumque in vicem oblata munera recusaret, coactus est ipsorum devotioni relinquere. Informatione autem de hoc aliisque miraculis sumpta, asseritur et probatur, quod statim ab adventu præd. imaginis cessavit contagio : et Curatus aliique Sacerdotes, quibus antea ab administratione Sacramentorum nulla dabatur diu noctuque requies, otiosos cessare se mirabantur, cum omnes stratis domibusque exissent.

F 143 Ab eodem morbo ad extrema fuerat reducta uxor Andreæ Mussi ; quæ, licet juvencula, non potuerat tamen resistere violentiæ mali. Maritus autem admovit ei florem, qui imaginem attigerat, et subito detumuit guttur ; solumque in superficie remansit postula unica, quæ etiam ipsa disparuit intra dies paucos. Hæc voluit habere imaginem, quam jugiter circumferret ; et longum aliquod iter cum marito faciens, ipsam in primo quod subierunt hospitio explicuit, narrato miraculo in ipsa se patrato : et sic ad ejus conspectum sanati sunt quotquot in loco eo erant infirmi. Tantundemque contigit in omnibus ceteris ad quæ divertebant, spatioque ad septuaginta leucarum, concurrentibus undique ad spectandam salutiferam imaginem ægris ; ad confusionem quorundam vicorum, qui neglecto tam præsentis remedii funeribus exhausti fuere. Erat tunc Cusci Fr. Josephus ex Ordine S. Francisci, in S. Facundi natus : qui ad mortem deductus, civem suum sanctum invocavit, et continuo sanari meruit.

G 144 Indæ cuidam pauperculæ filiolus suus obierat. Hunc cum ad pedes imaginis deposuisset, resurrexit cum risu puer, et matrem suam hilariter invocavit. Crevit autem tantopere per provinciam Cuscensem fides in Sanctum ; ut quocumque non poterat ejus imago perferri, inde mitterentur panni, fasciæ aut flores, illius attactu consecrandi et salu-

20

tifera

A. D. P.
EX VARIIS

aliud ad 3
inde millia-
ria delatum;

E
erigit contra-
ctam

et sistit an-
ginæ luen.

F
Mulier per
florem ei ad-
motum sanata

pluribus locis
morbum gras-
santem sistit ;

propter quæ
aliaque multa

A. D. P. EX VARIIS erecto altari	A tiferâ virtute imbuendi, certissimo cum effectu pa- rium miraculorum. Denique metropolis illa, tot beneficiis obligata Joanni, erexit ei sumptuosum altare, coram quo diu noctuque grandes cerei ar- debant: tanto numero et tam continuo affluentibus eo incolis accolisque, sanitatem postulantibus et referentibus, ut primis quadraginta diebus non po- tuerint portæ multitudini claudi. Postea autem communi voto declaratus est civitatis Tutelaris, cum obligatione celebrandi quotannis festi.	meavit. Successit illi Franciscus Lopez Guitierrez, impedita urina depositus a medicis: subitoque leva- tus, numquam deinceps tale quid passus est.	D
Patronus Cusci eligitur Sanctus.	143 Cum Arequipa transiret P. Salmeron, roga- tus fuit, ut sanctam imaginem inferret in quoddam sui Ordinis monasterium; ubi D. Marina Cegama, primæ istic nobilitatis Sanctimonialis, duodecimum annum jacebat toto corpore immobilis; nec alium fere sensum habens quam dolorificum. Allatam ubi amplexa est, ad pauca momenta temporis velut extatica mansit; inde veluti ad se rediens, exclamavit, Jesu, Jesu, et sana fuit. Abjectis ergo fur- cillis, quibus innixa stabat, subsilivit, et per cubi- culum currere cœpit, cum stupore adstantium, pro- pter evidentiam tam grandis miraculi. Sub eadem infirmirate languebat D. Joannes Maita Inga, ex stirpe, veterum Ingarum, Peruvii Regum. Hic, hortante D. Lupo de Carvajal, occasione cujusdam festi quod ad S. Augustini celebrabatur, Joanni a S. Facundo commendavit se; indignum se existi- mans, qui ad ipsam Sancti imaginem accederet propius. Ille tamen fidem ejus gratam habuit, tantæ humilitati conjunctam, et ipso in loco concessit ei sanitatem.	148 Icaë, quod oppidum est istius regionis ex primis unum, vivebat Joannes Spinus, valde devo- tus Sancto, ejusque protectioni committere sese omni mane solitus: nec sane absque necessitate: etenim uxor ejus, adulterum secuta, non contenta ei abstulisse honorem, etiam vitæ insidiabatur per eum. Hic autem, ad facinus assecurandum, accito quodam sibi amico sicario, cum sclopo piis duabus et pluribus scrupulis minoribus instructo, constitit qua transiturum sciebat. Adfuit Spinus ea qua ex- spectabatur hora, et adulter sclopum contra eum direxit: sed quacumque parte ictum parabat, vidit semper interpositum aliquem. Miratus, simul et indignatus ob moram vel socordiam socius, audit ab adultero, fieri non posse ut feriret inimicum, nisi prius trajiceret Religiosum Augustinianum, huic et sibi interpositum. Aliis nihilominus duabus vicibus tentarunt idem facinus, quod semper eodem modo impeditum fuit. Tum vero impatiens animo sicarius, sclopum arripuit; eoque exploso, præter animi voluntatem, ipsummet adulterum in brachio feriit; sed ita leviter, ut pauci scrupuli, qui vestem penetrarant, in cute hæserint.	Adultera, armato in viri sui necem macho
et infirmo nobili,	B hortante D. Lupo de Carvajal, occasione cujusdam festi quod ad S. Augustini celebrabatur, Joanni a S. Facundo commendavit se; indignum se existi- mans, qui ad ipsam Sancti imaginem accederet propius. Ille tamen fidem ejus gratam habuit, tantæ humilitati conjunctam, et ipso in loco concessit ei sanitatem.	149 Quia autem homines nefarii non erubescer- bant gloriari de attentata cæde, non dubitavit bo- nus maritus ex sua quoque parte publicare factum. in testimonium miraculosæ protectionis sibi præ- stitæ a Sancto: ad cujus prostratus pedes, obtulit eidem holocaustum caritatis, deposita ultionis cu- pidine, supplicans, impetraret a Deo emendationem sceleratæ conjugis, et salutem animæ, homicidii pariter et adulterii reæ. Dictum factum: eodem temporis momento tantam de commissis pœnitudi- nem sensit mulier, ut raræ virtutis facta sit exem- plum aliis, quibus scandalo fuerat; seque conse- cravit obsequio Hospitalium, subveniens liberaliter pauperibus sui sexus, et infirmis ministrans. Porro in memoriam tot beneficiorum, communi consensu erexerunt ambo conjuges Sancto statuam, ejusque altare perpetua capellania dotarunt, ad celebra- ndum in eo festum: pœnitens autem mulier non ces- sabat eum nominare, Sanctum remedii sui, Sanctum animæ suæ.	frustratur in- tento per Sanctum sese interponentem
curato can- cro,	146 D. Joannam Coronatam, a pectore ad hu- meros consumebat cancer: sed imaginis contactus subito eam sanavit. Inde etiam remedium quæsivit et obtinuit, a calculo in ureteribus transverso Ber- nardinus Valdemarius, in Civitate-regali apud Hi- spanos natus. Ut enim ipsam admovit lateri, ruptus per medium calculus est; et cum urina, quam octo diebus nullam solverat, multoque pure ac fœtore ejectus, extrusit etiam quædam carnis frustula, quæ os vesicæ constringebant: nec postea tale quid passus est. Annæ Duran faucibus spina inhæ- rebat, jamque auferebat loquendi facultatem: sed invocato Sancto illam mox expuit. Hæc aliqua sine numero prodigia cum Arequipæ contigissent, etiam hæc civitas Cuscensem imitari voluit, et Sanctum habere Protectorem sub eadem forma juravit: cu- jus rei authentica instrumenta etiamnum in archi- vio Religionis asservantur.	et ad viri votum resi- piscit;	E
expulso cal- culo,	147 Interim P. Salmeron Isam discessit: vix autem eo appulit thaumaturga imago, cum matrona quædam, nomine Apollonia, vehementia morbi per annos duos affixa lecto, unde non poterat aliter moveri quam alienis brachiis sublata; maritum exoravit, ut ad ecclesiam S. Augustini deportari se pateretur: ubi cum imaginem vidisset, exclamavit, O benedictæ Sancte! an ergo non potero in pedes assurgere? Assurgens autem mox addidit, Numquid non et genua flectere? flexitque omni soluta impe- dimento. Tum continuavit preces, gratiam quoque postulans ambulandi ad altare Crucifixi: et eo tam velociter ivit, ut ad mariti accessum et lætas populi exclamationes, ausa sit ire et redire sæpius, ad magis manifestum faciendum miraculum. Rediens postea domum, occurrit cuidam suæ amicæ, eodem malo laboranti: quæ tali exemplo animata ad idem suffragium implorandum, vix animo propositum conceperat adeundi imaginem Sancti, quin subito senserit insolitum calorem, ac mox alleviatam sese a tumore et pondere, quo usque ad genua occupa- batur. Hoc autem plenioris gratiæ pignore freta, prostravit se coram Sancto, moxque in pedes sur- rexit, solidatis firmiter plantis, et sana domum re-	etiam in S. Fi- dei patronus fit Joannes:	
et spina in- fixa gutturi	idem fit.		
Isæ quoque sanantur, Clinica una	C		
et altera,	ac disuriæ laborans		
			sanantur duæ paralytica moniales

A dens; Non ita, inquit: spera bene: quia prius quam viginti quatuor horæ transierint, grande aliquid in Conventu videbitur. Parum abfuit quin risu exciperetur præsagium: sed veritatem probavit eventus, quoad præfatum terminum infirma convaluit, omni malo soluta.

et Piuræ
puella a can-
cro,

et Inda a
paralysi.

151 Non absimilis fuerit præsagitionis alterius exitus, qua idem P. Salmeron in civitate Piuræ, nobili Domicellæ Alfonsæ Castriliæ prædixit, quod prius quam ab ecclesia egrederetur, esset sananda a letali cancro, mamillam exedente. Ad hæc enim dicta, alienata a sensibus et quasi profundo letargo fuit immersa; sed cito experrecta, et manum mamillæ admovens, nihilque veteris mali inveniens, exclamavit: Jesu! quid hoc? O Sancte mi! Miraculum, quod subito per omnium ora cucurrit, audiens paupercula Inda, diu paralytica, mentem et vocem ad Sanctum extulit: qui ei apparens, hortatus est ire ad ecclesiam. Sed quomodo? inquit illa. Non possum. Ah quomodo? Cui Sanctus, Cras, inquit, poteris. Sequenti autem die illuc a devotis quibusdam allata, potuit inde pedibus suis sana reverti.

B
Pasti avertun-
tur erumpen-
tes ex humo
flammae,

a quibus ser-
vata civitas
Patronum, as-
sumit.

152 Solebat P. Salmeron sæpe memoratus, prius quam locum aliquem ingrederetur, præcursores suos eo dirigere, quos Chiachos nominant. Id cum fecisset civitati Pasto appropinquans, rogatus per eosdem præcursores fuit, moraretur tantisper, donec fieret apparatus necessarius, ad sanctam istam imaginem honorificentius excipiendam. Verum ille, quodam interiori instinctu motus ad accelerandum gressum cum sancta imagine, quam ex more anteibant vexilla Regia et Pontificia, ingressus est urbem cum numeroso ac splendido equitum peditumque comitatu. Vix autem locaverat imaginem ipsam in ecclesia Sanctimonialium, ea nocte ibi relinquentem; cum subito sus deque verti civitas et fugam undique accelerare, propter dehiscentem ex improvise terram, quæ flammas eructans excidium omnibus minabatur. Educta igitur in publicum imago est, medioque in foro collocata, ex adverso horribilis istius incendii: quo statim aliorum verso, apparuit festinationem inferendæ in civitatem imaginis, non processisse ex aliqua Patris pervicacia, sed impulsu fuisse divinum: ut ex opportunitate succursus prompti, imminenti malo pararetur remedium. Hoc autem agnoscens Civitas, convocato Consilio Patronum elegit, juratoque voto obstrinxit se ad festum celebrandum.

CAPUT XV.

Sacrorum ossium suavis fragrantia. Canonizatio tandem celebrata. Reliquiæ in Belgio.

Burgos
translatum
os femoris

an. 1648 fe-
stive ex-
cipitur:

Pluribus post hæc annis (ut est apud Valaurium lib. 3 cap. 11.) Burgensis civitas, altera quasi nutritrix Sancti, aspiravit ad obtinendum ejusdem, quo Olyssipponensis civitas gloriabatur, boni communione: quippe quæ Sanctum habuerat Beneficiatum, Canonicum, Eleemosynarium, Patrem. His instructa titulis, non multum laboravit, ut obtineret os integrum femoris, longitudine palmorum duorum et quatuor pollicum, unde de mensura reliqui corporis facilis est conjectura. Huic sacræ Reliquiæ, Burgensium oratori donatæ, ad regiam illam urbem comitandæ, obtulit se P. Aguilar, Prior Conventus et Universitatis Cathedraticus; et ex Collegio Bartholomæano deputati duo nobiles alumni, D. Balthasar a Cueva, filius Ducis Albuquerque; et D. Alfonsus Magnos de Avila, Canonicus Toletanus. Excepta est lætis acclamationibus populi, bombar-

darumque et campanarum festivo strepitu: tum legitime consignata, sequenti Dominica, die XXI Junii MDCXLVIII, circumlata processionaliter est a Præfato Urbis, totoque Clero seculari ac regulari, per vias præcipuas, ornatas pulcherrimis altaribus, et ad domorum parietes ita vestitas, ut urbs tota unius templi speciem præ se ferret.

154 Ad hujus narrationis complementum additur, ipsum autem, uti et alia alibi, quod Reliquiæ Burgis communicatæ, suavissimum de se odorem spirabant, æque ac illæ quas Olyssippo possidet vel oppidum S. Facundi; atque adeo multo magis corpus integrum. Hic autem adeo fuit inseparabilis a particula, oppido S. Facundi concessa, ut loci Abbas plena fide asserat in Processu, quod conatus qualitatem istius fragrantiae discernere, invenerit ab alia undecumque proficisci solita diversissimam. Inter alios autem ejus testis imprimis nominari meretur, Dux olim, nunc Cardinalis Lermæ, qui multis annis Monarchiam rexit: interrogatus vero quid de Beato sentiret, cum eum in sua ad Pontificem Epistola quadam Sanctum indigetas- set, et dignum pronuntiasset eo titulo, qui ut Apostolica auctoritate sanciretur denuo supplicabat; addidit, perquam bene recordari se, quod in obsequio Philippi III et Margaritæ Reginæ, præsens Salamanticæ dum arca aperiretur, Beatum istud Corpus (verba ejus sunt) spiravit odorem supernaturalis ac suavis: quem ego inquit, optime percepi; et admirabundus vidi tum ipsas jam dictas Majestates, tum circumstantes reliquos obstupescere, atque inde sumere nova incentiva amoris et affectus erga Beatum, tamquam magnum Dei servum et amicum; cui omnes pro eo reddidimus debitas gratiarum actiones.

155 Restat ut sanctitatem Joannis, ad summum venerationis culmen, per solennem Canonizationem denique prolectam, attexamus huic Commentario, et sic ei coronam imponamus. Fecit eam Alexander Papa VIII, die XVI Octobris MDCXC, sed ita ut simul cum eo Divis adscripserit S. Laurentium Justinianum, Protopatriarcham Venetum, cujus Acta Henschenius illustravit ad VIII Januarii quo obiit: festum deinde, ad Ordinationis Episcopalis diem v Septembris, transtulit Innocentius XII: S. Joannem de Capistrano Ordinis Minorum, qui mortem obiit, nobisque tractandus in hoc opere veniet (nisi quid interim mutetur) XXIII Octobris: S. Joannem de Deo, a quo initium sumpsit Ordo Hospitalitatis in Hispania, Caritatis in Francia dictus, cujus duplicem Vitam Latine dedi VIII Martii: et S. Paschalem Baylon, Observantiæ Franciscanæ in Hispania Laicum, defunctum XVII Maji, ubi similiter duplicem Vitam a nobis Latinitate donatam lector inveniet. Horum quinque communiter Romæ celebrata Canonizatio, in Provinciis plerisque sollemniter acta est, anno sequenti, cum jam obiisset Pontifex Clemens die 1 Februarii; quæ causa fuerit quod Bullæ nondum editæ, fortassis nec compositæ adhuc habeantur: unde tamen nos discere oporteret, quo ordine, post singulorum Beatificationem, processum ad extremum actum sit. Necdum etiam quidquam typis editum vidimus, circa Sahaguntinum Sanctum, de ea pompa, qua Patroni sui novum et auctius festum Hispani celebrarunt, præsertim Salmanticæ; unde libenter etiam accipiemus novorum miraculorum fasciculum, cum visum fuerit Ordini suo illum colligere et lucidare.

156 Antuerpiæ in Belgio celebratum fuit die VI Maji festum ejusdem Canonizationis; ut autem solennitas major esset, obtinuerant hujus conventus Patres, insignem particulam ejus Costæ, quæ jam inde ab annis circiter viginti habebatur Bruzellis. Regesta Conventus Antuerpiensis rei actæ modum sic tradunt. Die v Maji, Sabbatho ante Dominicam in post Pascha, cantata

D
A. D. P.
EX VARIIS

totumque
corpus,

E

suavem
pergit odo-
rem spirare.

Canoniza-
tio facta
an. 1690
16 Oct.

huic et 4
aliis com-
munis,
F

alibi cele-
brata fuit
anno se-
quenti,

Antuerpiæ
6 Maji,

A. D. P.
EX VARIIS

translata
etiam illuc
Reliquia:

quam Prior
Salmantic.
an. 1672,

requisitus
a Patribus
Conv. Bru-
xellensis,

tradere suo
ad id in
Hispaniam
delegato,

A cantata fuit Missa de Spiritu sancto, per adm. R. ac Eximium P. M. Lambertum Ledrou Capituli Præsidentem: qui nunc *Episcopus Porphyriensis et Pontificii Sacrarum est Præfectus. Post Missam* Patres omnes Capitulares cum Conventu iverunt processionaliter ad ecclesiam Cathedralē, venerabilem statum cum Reliquiis dicti Sancti, ibidem in Choro majori prius expositam, ad templum nostrum ornatissimum reportaturi. Magno autem populi concursu Reliquiæ ab Amplissimo D. Decano delatæ sunt, ceteris Dominis Canonicis comitantibus. Ubi ad templum nostrum perventum est, cantata fuit solennis musica, et data benedictio cum Venerabili per D. Decanum. Die Dominica, majoris solennitatis gratia, summum Sacrum, assistentibus DD. Canonicis, celebravit Illustriss. D. Joannes Ferdinandus Episcopus Antuerpiensis. Cantatis post meridiem Vesperis, concionem panegyricam habuit P. Noster Jacobus Willemaert, Provincialis pridie electus: qua finita, facta est solennis per Civitatem supplicatio, comitantibus RR. adm. DD. Canonicis Cathedralis Ecclesiæ, Amplissimo civitatis Magistratu in corpore, Amplissimo Domino Abbate S. Michaelis cum suis Dominis, septem Ordinibus Religiosis in corpore, ac Confraternitate nostra Zonigera, una cum Gymnasii nostri litterarii studiosis, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum deferente dicto Illustriss. D. Episcopo; sacras vero D. Joannis Reliquias, ejusque statuam diversorum Ordinum Religiosis, per vices succollantibus.

157 *Hæc quomodo Antuerpiam delatæ sint, docebit sequens instrumentum, ex Hispano Latine redditum:* In prænobili, fideli et antiqua atque insigni civitate Salmanticæ, die decimoquarto mensis Septembris, anni a nativitate Domini Salvatoris nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo secundo, in conventu nostri gloriosi Patris S. Augustini et Collegio S. Guilielmi, intra ambitum hujus civitatis Salmanticensis, inter decimam undecimamque horam noctis; coram me, Didaco Antonio Nieto Conete, Scriba regio publico atque perpetuo, ex numero Notariorum civitatis, et testibus infra-scriptis; adm. Rev. Pater Fr. Mag. Emmanuel Duque, Prior præd. Conventus S. Augustini (cui ego Scriba fidem do atque cognosco, eum esse talem Priorem, et ut talem exercere officium;) affirmavit, quod ex speciali decreto Reverendissimorum Patrum Provincialis, Prioris et Religiosorum Conventus Eremitarum S. P. N. Augustini civitatis Bruxellensis in Flandria, per ipsos scriptum sit Reverendiss. Patri Mag. Fr. Nicolao Cortes, Ordinis Provinciali in hac provincia Castellæ veteris, nec non Dominis Consilii justitiæ atque regiminis civitatis hujus, Dominis item Rectori et Collegialibus Collegii majoris S. Bartholomæi in Universitate et hac insigni Civitate, propterea quod gloriosus sanctus Joannes de Sahagum fuit dicti Ordinis Religiosus, et præd. Conventus Bruxellensis erga ipsum gloriosum Sanctum devotissime afficiatur; dignentur annuere atque mandare, ut os unum ex pretioso illius corpore, quod in Conventu Salmanticensi servatur, habendum pro Reliquia ipsius Sancti, tradatur adm. Rev. Patri Fr. Antonino de Witte, Religioso præd. Ordinis et Priore Conventus Herentaliensis in Belgio et dd. partibus Flandriæ, per d. Monasterium Bruxellense unice lecto et deputato, ad perferendas litteras prædd. et transferendum os tale, quale sibi daretur, pro ipsius Sancti Reliquia.

158 Hic vero cum prædictas litteras tradidisset, ejusque petitio justa esse cognosceretur, d. Pater Provincialis præd. P. Priori licentiam concessit tradendi, pro suo beneplacito, unum ex ossibus

præd. sancti corporis. Cui determinationi cum accessisset consensus Patrum Consultorum ipsius Conventus, Dominorum item Consiliariorum justitiæ et regiminis civitatis hujus, nec non Dominorum Rectoris et Collegialium majoris ac vetustissimi Collegii Bartholomæani, cujus Collegialis etiam Sanctus ipse fuit; concurrentibus denique ad eundem actum Dominis, D. Francisco de Castello-Conchæ, Equite Ordinis S. Jacobi, et Correctore hujus civitatis; D. Didaco de Moreta Maldonato, Equite Ordinis ejusdem, et Rectore seniore, atque Commissario nominato ex parte civitatis; D. Melchior de Lezana, Equite Ordinis Calatravæ, Rectore d. Collegii S. Bartholomæi; D. Petro Pacieco, Collegiali ipsius Collegii, tamquam socio Rectoris; ad executionem prædictorum, simul omnes se contulerunt versus tabernaculum et sepulcrum, in quo servatur corpus S. Joannis de Sahagum; unde sublata est urna, consistens supra d. sepulcrum et corpus; sub eaque inventa est grandis capsula lignea, clausa sub duabus clavibus.

158 Tunc earum unam protulit d. D. Michael de Lezana Rector, et apertus est pessulus seræ unius; alteram vero protulit d. Rev. P. Prior, et apertus est pessulus seræ alterius: itaque patuit d. arca lignea, sub qua est una petra cavata, cujus concavum tegit tabula, limbum habens quatuor circiter digitorum, quam ferreæ duæ lineæ adnectunt arcæ, mediantibus seris duabus pendulis, quæ reserantur cum aliis duabus clavibus: et has quoque protulerunt idem DD. Rector ac Prior, sicque apertæ etiam sunt pendulæ illæ duæ. Exhinc ablatis lineis ferreis ipsaque tabula, inventa est intus arca mediocris, aforis vestita corio vaccino Moscovitico et auro clausa, cum duabus seris; quarum clavibus similiter a dd. Rectore et Priore productis, apparuit arca interius obducta holoserico cæruleo; repertumque in ea est testimonium scriptum, quo asseritur ibi esse ossa corporis gloriosi sancti Joannis de Sahagum, et sub eo tendebatur pallium, contegens concavitatem ejusdem arcæ, ex serico rubeo. Quod pallium cum sustulisset d. P. Prior, inventum est cranium cum ossibus sancti corporis: unde Prior sacris indutus, immissisque illuc manibus extulit costulam unam sacri corporis, atque reposuit intra capsulam unam nuceam, interius serico rubro vestitam, et similiter exterius, cum limbis aureis, quibus serico et limbis etiam ornatur operculum capsulæ præd. ex simili ligno, quod adstringitur linea sericea alba. Involuta est autem costula præd. sericeo panniculo, unius palmi in longitudine; ipsa vero capsula longa est sicut os cubiti usque ad carpum, et plus quam quatuor digitos larga. Hanc clausam cum testimonio hujus actus præd. Prior dedit R. P. Fr. Antonino de Witte, qui eamdem suscepit, deferendam ad Conventum Bruxellensem.

159 Atque de his ita gestis, ego infranotatus Scriba fidem facio, ab utraque parte rogatus, præsentem hac die, coram testibus ad omnia prædicta præsentibus, Licentiatō D. Petro Casuso, Revisore hujus civitatis, et locum tenente Correctoris; et Michael de Canales, civibus Salmanticensibus... et subscriptum erat, Didacus Antonius Nieto de Canate. Hunc vero talem esse qualem se dicit, firmant xv mensis Septembris Scribæ alii Salmanticenses quinque, Antonius Rodriguez de Zamora et Alba, Thomas Rodriguez de Zamorra, Dominicus Perez Ruiz, Joannes Forzen, et Ventura Ferdinandus Chaperō: quibus ipsis denique legalitatis suæ fidem facit, Petrus Gonzalez Breton, familiaris et notarius titularis sancti Officii, senior Notariorum Salmanticensium, unus ex xxiv-viris Carceris regii, Major Superentendens

D
coram de-
putatis a
Civitate
et Collegio
S. Bartho-
lomæi,

E
reserata
triplici
arca,

accipit co-
stulam
unam,

et pixidi
ad id paratæ
imponit;
F

rogata fide
publica
facti,

sub qua
eamdem an.
1677 appro-
bat Arch.
Mechlin.

A Superintendens reddituum suæ Majestatis regię, atque de Conventu civitatis. *Quibus sibi exhibitis*, Alphonsus de Berghes, Dei et Apostolicę Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, Primas Belgii, ad Exercitus regios per Belgium Delegatus Apostolicus, Regię suę Majestati a Concilio Status; Omnibus, *inquit*, has visuris.... notum facimus et attestamur; quod capsulam, in Acta suprascripta expressam et bene sigillatam, aperuerimus; in ea-que repererimus costam B. Joannis de S. Facundo; quam sigillo nostro minori insignivimus, postquam in pręsentia virorum piorum recognovissemus esse veram Reliquiam d. B. Joannis de S. Facundo; et uti talem, publicę venerationi Christi fidelium exponi posse permisimus, et auctoritate nostra ordinaria per diöcesim nostram per pręsentes permittimus. Datum Mechlinię die vii mensis Maji MDCLXXVII etc.

Exinde par-
tem accipit
Conventus
Antuerpien-
si

160 *Ex ista sic approbata Reliquia partem (ut dixi) obtinuit Conventus Antuerpiensis sub fide sequentis instrumenti.* In nomine Domini nostri Jesu Christi Benedicti. Amen. Notum sit omnibus, pręsentes hasce visuris, quod anno millesimo sexcentesimo nonagesimo primo, die vero mensis Maji secundo, in conventu S. Apollonię Ordinis Eremitarum S. P. N. Augustini civitatis Bruxellensis, in cella Rev. Adm. Patris Antonini de Witte, nuper ejusdem coventus Prioris, ac Capituli Generalis Exdefinitoris, in pręsentiarum vero Provincię suę Belgicę Definitoris, nec non suę Excellentię Domino Francisco Antonio de Agurto, pro Rege dignissimo Belgii Governatori, a Confessionibus; convocatis, me Henrico Matheys, Notario publico a supremo Brabantię Concilio admissio, Bruxellis residenti, Nobilibusque Viris, Rev. Adm. ac Amplissimo Domino Guilermo Francisco le Febure, insignis ecclesię Collegiatę Anderlacen- sis Canonico, ac Sedis Apostolicę Protonotario; nec non Amplissimo et Pręnobili Domino Joanne Baptista le Febure, pro solutione per Dominos Financiarum Exercitus Catholicę suę Majestatis computum Magistro ac Consiliario; testibus speciali- ter requisitis; personaliter constitutus memoratus R. P. Antoninus de Witte, ostenderit tribus nobis pręnominatis reliquiarium, in quo erat costa inte- gra B. Joannis a S. Facundo (pro ut patet ex acclu- so hic authentico instrumento) Salamanticę per se impetrata, et ab Illustrissimo Mechliniensi appro- bata; et de ipsa costa partem absciderit in pręsen- tia nostra; quam involvit bombycino levi rubei co- loris, ac gosippio; et imposuit capsulę deargenta- tę, quam collocavit in alia capsula majori, item deargentata; ponens quoque gosippium inter utram- que, et ocludens capsam majorem vitta bombycina rubei etiam coloris: quam munivimus tribus nostris sigillis. Et dixit se pręfatam partem Reliquiarum e memorato Reliquiario desumpsisse, et dictis capsu- lis modo et forma prędictis imposuisse, de licentia Rev. adm. ac Eximii P. M. Joannis Smidts, dicti sacri Ordinis per Flandro-Belgium Provincialis; ut eam transferret ad Conventum Antuerpiensem; ibidem in templo in Canonizatione ejusdem Divi Joannis a S. Facundo, Dominica infra Octavam Capituli Provincialis ac deinceps, cum approbatione Reverendiss. ac Illustriss. Antuerpiensis, ad majo- rem Dei, ejusdemque Sancti ac Ordinis sui gloriam ac decorem fideliumque solatium, publicę venera- tionis in perpetuum exponendam. De quibus omnibus dictus Rev. Adm. Pater, in perpetuam rei memo- riam, publicum hoc instrumentum per me fieri ac

cum instru-
mento dona-
tionis

factę an.
1691

sibi tradi desideravit; die, mense, et anno supra- dictis, pręsentibus ibidem testibus supra nomi- natis, etc.

162 *Licentiam porro pręd. Reliquiam exponendi sic dedit*, Joannes Ferdinandus, Dei et Apostolicę Sedis gratia Episcopus Antuerpię.... Quoniam qui Sanctis deferuntur honores, in Dei Omnipotentis gloriam totiusque Ecclesię redundant utilitatem; merito existimamus, quę eorum cultui amplificando conducunt, singulari studio nobis esse promovenda. Notum igitur facimus et attestamur, pro parte Rev. adm. Patris Antonini de Witte, Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini, in pręsentiarum Pro- vincię Belgicę Definitoris, nobis exhibitam fuisse capsulam deargentatam, bene clausam, funiculo ru- bro circumligatam, ac sigillo Rev. Adm. D. Gui- lelmi Francisci le Febure, insignis Ecclesię Colle- giatę Anderlacen- sis Canonici ac Sedis Apostolicę Protonotarii insignitam; in qua invenimus partem Reliquiarum B. Joannis a Sancto Facundo, desum- ptam scilicet ex majori parte Costę ejusdem Beati, alias recognita et approbata ab Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Alphonso Archiepiscopo Mechliniensi; prout ex instrumento legitimo, manu Notarii signato, constitit; juxta quod supra memo- ratam partem Reliquiarum pro vera ac legali reco- gnoscendam et approbandam esse duximus; uti te- nore pręsentium recognoscimus et approbamus; cum potestate eamdem per Diöcesim nostram, ad majorem Dei ejusdemque Sancti gloriam fideliumque solatium, publicę venerationi exponendi: in quo- rum fidem ac robur, ipsam partem Reliquiarum sigillo nostro minori cerę Hispanicę impresso mu- niri, ac pręsentes manu propria signatas, sub si- gillo nostro ordinario et Secretarii nostri signatura, expediri mandavimus Antuerpię in Palatio nostro Episcopali. Die v Maji MDCCXI.

163 *Hactenus scripseram, cum adfertur mihi Of- ficium totum proprium, in Antiphonis, Capitulis, Hymnis, Responsoriis, ac Lectionibus, etiam per Octa- vam, toti Ordini Augustiniano concessum sub ritu Du- plicis 2 Classis, a sacra Rituum Congregatione appro- batum die xviii Aprilis MDCCXIII, cui Sanctitas sua annuit xxv ejusdem, cum hac ad omnes Horas et Mis- sam oratione: Deus, auctor pacis et amator, qui B. Joannem Confessorem tuum mirifica dissidentes componendi gratia decorasti; ejus meritis et inter- cessione, concede, ut in caritate divina firmati, nullis tentationibus ab ejus integritate divellamur. Evangelium ex v Matthęi, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, cum Homilia S. Thomę de Villanova pro feria vi post Cineres, per to- tam Octavam divisa. Pro 2 Nocturno elegans est ipso in festo compendium Vitę, quę rursum diffusius de- ducta recitatur ac dividitur per Octavam; ubi lego, quod alibi necdum inveneram, natum Sanctum ipso die Prę- cursoris Domini, cujus propterea illi nomen imposi- tum, non distinguendo Nativitatis et Decollationis festo. Istud tamen citius crediderim, quam quod ex communi sententia obiisse scribitur ætatis anno XLIX, natus anno xxx ejusdem seculi xv, cum tamen velut sui oblitus auctor, Lect. v, pro xxv Junii legi jubeat quod vir ætate proventus, ac honorificis in Theologia titulis insignitus, inter novitios luxerit pręcipua humilitate modestia et humilitate; quando, ex na- tali jam posito, solam explevisset ætatis annum xxxii. Quę utrum corrigi non conveniat altioris judicis arbitrium sit, cui nos nostraque omnia sensa subji- cimus.*

D
A. D. P.
EX VARIIS

eaque recogni-
ta ab Ordina-
ris,

exponi per-
mittitur.

E

Novum offi-
cium Ordini
concessum an.
1693.

F

DIE DECIMA TERTIA JUNII.

SANCTI QUI IDIBUS JUNII COLUNTUR.

- S**ancta Felicula, Virgo et Martyr Romæ.

S. Januarius, } Martyres Romæ.

S. Silvanus, }

S. Victorinus, Episcopus Assisii et Martyr, in Umbria.

S. Aquilina, Virgo et Martyr, Bybli in Phœnicia.

S. Lucianus,

S. Fortunatus,

S. Crescentianus,

S. Tecla,

S. Felix,

S. Secundus,

S. Lucianus II,

S. Jocundus,

Diodorus, Martyr Emesenus in Phœnicia.

Sancti Martyres plurimi, apud Græcos honorati.

S. Anub-Bissojus, Martyr Heliopoli.

S. Georgius,

S. Basjela

uxor ejus,

S. Arnobius,

S. Petrus,

Martyres in Africa.

Martyres in Ægypto.
- S. Aschirion,

S. Argenis,

S. Belfijus,

S. Evidius, Martyr in monasterio S. Petri Besaluensi in Catalonia.

S. Triphylius, Episcopus Leucosiæ in Cypro.

S. Antipater, Episcopus Bostrensis in Arabia.

S. Jacobus, Anachoreta apud Græcos.

S. Anna mater cum Joanne filio. } apud Græcos.

S. Agricius, Episcopus Senonensis in Gallia.

S. Cetheus, Episcopus Amiternensis et Martyr, Atriæ Peregrinus appellatus.

S. Ragnebertus, Martyr in Bressia, Galliæ provincia.

S. Psalmodius, Eremita in Lemovicensi Galliæ diœcesi.

S. Fandilas, Presbyter, Monachus et Martyr, Cordubæ in Hispania.

B. Gerardus Monachus, frater S. Bernardi Clavallensis.

S. Antonius, Ordinis Minorum, Patavii in ditione Veneta.
- NOT. 15

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii, piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ margini adjunctæ.

- S**ancti Tiriani, Episcopi Opitergini, translatio indicatur a Ferrario. Dies natalis, quando de eo egimus, est xvi Januarii.
- S. Antonini Abbatis translatio corporis Vienne in Gallias, indicatur a Ferrario, Maurolyco, Saussayo. De ea actum ad Vitam xvii Januarii.
- S. Anatolii, Episcopi ac Patroni Salinarum in Burgundia, elevatio hoc die facta est. Varia Acta ejus illustravimus iii Februarii.
- S. Ardani Abbatis Translatio, notatur in veteri monasterii sui Trenorciensis Kalendario, apud Chiffletium, in Probationibus ad Historiam Abbatie illius; ubi festum ejus celebratur, quando de illo agemus in Supplemento ix Februarii.
- S. Aldetrudis translatio, additur ad Grevenum, a Carthusia Bruxellensi. Ejus Acta dedimus xxv Februarii.
- SS. Landoaldi, Amantii, Adriani, Vincianæ, et Landradæ elevatio Gandavi, memoratur a Molano in Auctario Usuardi, Canisio, et aliis. De illis egimus xix Martii.
- S. Priscus, Episcopus et Confessor, adfertur in MS. Bruxellensi S. Gudulæ. Quia locus non additur, inter varios S. Priscos, sed potissimum Martyres,

- non assequimur quis indicetur. Fortassis est Episcopus Lugdunensis S. Nicetii successor, quem Ado in Chronico Sanctum vocat; sed præterit in Martyrologio. De eo ergo licebit agere, deque ejus tumulo inter Sanctorum tumulos reperto sub an. 1308, ii Aprilis.
- S. Vincentii Ferrariensis elevatio corporis, celebratur in Kalendario Mariano Balinghemii. Vitam dedimus v Aprilis.
- S. Marci Evangelistæ elevatio corporis Alexandriæ, celebratur in Hagiologio Habessinorum: ipse colitur xxv Aprilis.
- Bogna, S. Stanislai Cracoviensis Mater, a Martino Baronio, in Vitis Beatorum Poloniæ Patronorum, refertur cum titulo Beatæ, sepulta in oppido ejusdem Sancti natali Sezepanoto. Non putamus ei aliquem cultum publicum haberi: ejus autem et mariti virtutes describuntur in vita filii, datæ vii Maji.
- S. Pharaildis, Virgo et Vidua, de stirpe Carolidarum, adscripta est MS. Florario ad marginem. Vitam illius dedimus iv Januarii.
- S. Rolendis Virginis elevatio Garpiniæ indicatur in Menologio Scotico Dempsteri. De ea egimus quando colitur xiii Maji.
- S. Gerardus,

NOT. 16
D. P.

D. P.

D. P.
EOT. 17

S. Gerardus, Confessor Madoetiae, hoc die obiisse dicitur a *Vitæ* scriptore Bartholomæo Zucchio, et ab hunc secuto Ferrario in utroque Catalogo: verum antiqua monumenta obiisse dicunt die, quo S. Carolus Borromæus cultum instauravit, et nos de eo egimus, vi Junii.

SS. Gesmānus, Paulus, Justus et Scisius, Martyres Emporiis in Hispania, memorantur a Ferraris in Catalogo generali. Sunt hi quatuor lapidæ, Martyres Gerundæ, et primus alius Germanus dicitur. Horum Acta dedimus viii Junii.

D. P.

Achillas, sive Archelaus, Patriarcha Alexandrinus post S. Petrum, dicitur hoc die obiisse. Egimus de illis inter Prætermisissos iii Junii: nullo enim cultu dignatur eum Alexandrina Ecclesia, neque instructa ab hac Habessina.

Hugo filius Caroli Magni, Abbas sextus S. Meda di Suesione (apud Sammarthanos) et S. Petri de Novalisio ad radices Montis-cinisii in Pedemontio in cuius cenobii Chronico apud Chesnæum, Tomo 2 Scriptorum Historiæ Francorum p. 229 dicitur mortuus Idibus Junii in dicto monasterio S. Medardi, et miraculis clarus, et in veneratione ab incolis habitus. Verum is videtur in multis non satis probari; et absque ullo titulo Sancti ac Beati refertur a Sammarthanis, tam in Gallia Christiana, quam in Historia Genealogica Regum Franciæ. Non etiam ejus meminit Saussayus in Martyrologio Gallicano, neque in nullis Fastis nomen ad hunc diem reperimus.

Lambertus, Episcopus Engolismensis, ante Fundator et primus Abbas Monasterii S. Mariæ de Cronoa, sanctimonia et religione incultus, in Vita S. Gautherii ix Aprilis Sanctus appellatur, mortuus hoc die, annis MCXLVIII. Ceterum necdum reperimus ullis Fastis inscriptum.

S. Marinus Episcopus, multos annos Reclusus apud Valencenas in Hannonia, indicatur in Catalogo generali Ferrarii, citatis Tabulis Ecclesiæ et Molano in Natalibus Sanctorum Belgii. Verum nusquam reperio eum, neque in duplici Molani editione, neque in ejus Indiculo; non etiam in Raizzii Auctario ad Molanum, aut in illius Hierogazophylacio de Reliquiis Valencenensibus; non etiam apud Miræum in Fastis Belgicis, neque apud Philippum Brasseur de Sanctis Hannoniæ; non denique apud Doutremannum in Historia Valencenensi.

Nicolaus, primus Abbas et Fund. monasterii Andreolvensis in Polonia, Ord. Cisterciens. memoratur ut Sanctus a Chrysostomo Henriquez ex relatione Francisci Bivarii Procuratoris Hispani Romæ: eumque sequitur Bucelinus, Chalemotus saltem ut Beatum retulit, Jongelinus, describens dictum monasterium in diocesi Cracoviensi, citato Menologio Henriquez, solum Venerabilem appellat.

Sedulii, in Græcia Episcopi, relatio Reliquiarum, quæ in Kiwinnon monasterio reconditæ. Ita Dempsterus ad hanc diem; ejusque Depositionem refert ad xiii Januarii. Iterum ad xxviii Decembris; Cavæ, inquit, Reliquiarum Seduli depositio et veneratio. Sed num de eodem omnia sint intelligenda nescimus. Ab hoc Græco Episcopo alius est Caius Sedulius, Scriptor antiquus, cujus festum ab aliis poni xiii Junii asserit Camerarius, ad diem xx Februarii. Colganus, in Actis Sanctorum Hiberniæ, xii Februarii eum collocat et solum Venerabilem appellat. Nos etiam de alio Sedulio Græco Episcopo, non audemus uni Dempstero fidere, ac proinde certiora monumenta requirimus.

Kaninus, inscriptus est Catalogo Sanctorum Hiberniæ, ab Henrico Fitz-Simon excuso anno 1619: de quo alibi nihil legimus.

S. Joseph, Episcopus Ordinis Carmelitarum memo-

ratur in MS. Kalendario Carmeli Mechliniensis. In Acie bene Ordinata dicitur Episcopus Emaus.

Theodorus, regionis Agazi id est Æthiopiæ Rex, duodecimus eorum qui ex Salomonis stirpe sub annum 1300 ad thronum regressa, huc usque regnant. Vixit circa annum 1400, et laudatur in Hagiologio metrico istius gentis, propter festum ei a matre sua institutum. Sed festum istud non nisi profanarum epularum fuit, cui Regina mater animalium mactandorum copiam dederit, cælum pisces plusse visum sit: rei autem fides penes Habessinios relinquitur.

Rodericus Martinez de Lara, Ordinis S. Francisci solitarius, sanctissimam duxit vitam in monte Rago prope Zamoram, cujus inventum corpus anno 1584 translatus: et aliqua ossa servantur Salmanticæ; ut scribit Gonzaga de Origine Seraphicæ Religionis par. 3 in Provincia S. Jacobi pag. 740 et 741, a quo beatus Pater appellatur; et Baresius, lib. 8 cap. 7, a quo Pater Frater vocatur, Arturus ad hunc diem eandem suspicatur cum B. Roderico Robicio, de quo egit 27 Januarii, et allegat Waddingum ad annum 1584, scilicet in tomo 9, quem expectabimus, ut certi aliquid statuatur.

Ubertinus a S. Cassiano, in Hetruria, an. 1316, Georgius Albanus, in Piceno, an. 1437, Martinus a S. Maria, in Hispania, an. 1607, Agnes a Festo, Tertiaria ibidem, an. 1496, S. Francisci, vitæ Sanctitate illustres, ut Beati referuntur ab Arturo, et Agnes in Gynæceo.

Elisabeth Metymna. Virgo Carmelitana, inscripta Aciei bene ordinatæ, quia post mortem alicui coronata apparuit, obiit 1674.

Margarita Dominici. Institutrix monasterii S. Agnetis tertii Ordinis Franciscani, Fulgini, hoc die anno 1442 pientissime defuncta, ut Beata refertur a Jacobillo, inter Sanctos Fulgini et Umbriæ; atque in Martyrologio Franciscano et sacro Gynæceo Arturi, exemplo Waddingi ad annum, quo obiisse hic scribit, 1440 num. 21; ubi et epitomen vitæ habet. Ex ea tamen solum colligitur, privato affectu Religiosarum, intraque parietes claustrum talem haberi; publicum vero cultum nullum extare, adeo ut ignotum etiam fuerit sepulcrum, quoad anno 1588 23 Junii contigit illud, occasione reficiendi pavimenti, inveniri atque aperiri: unde extractum caput nonnullaque ossa, necdum ab ingresso humore consumpta, et collecta in arculam, reverenter servantur a Sororibus, ejus anniversariam memoriam aliquam cum cultu S. Antonii de Padua conjungentibus. Si plus ei competere doceat aliquis, poterit alias defectus suppleri.

S. Eliseus Propheta inducitur in MS. Divionensi, ab aliis sequenti die xiv Junii.

S. Viti Martyris Translatio in Corbeiam Saxoniam, profertur a Ferrario, Cajetano, Saussayo de ea ad Vitam agemus xv Junii.

S. Luciniani Martyris Translatio Messanæ, indicatur a Cajetano in Martyrologio Siculo et Ferrario, citatis Menæis: sed in Vitis Sanctorum Siculis solum aliqua Translatio S. Luciani ex Menæis deducitur, diciturque cultus antiquatus per Saracenorum tyrannidem, nuper renovatus, nullo addito die, quare vereor ut de eodem, plus quam hic, possimus dicere, quando de illo agit Cajetanus, xxviii Junii.

S. Regnobertus, Martyr in finibus Lugdunensium, indicatur in MS. Accinctino et Kalendario, ab aliis xv Julii.

S. Felicissimus, cum sociis suis Romæ, proponitur in MS. Bruxellensi S. Gudulæ. Videtur Diaconus S. Sisti Papæ, referendus vi Augusti.

S. Bartholomæi Apostoli Natalis in Perside, indicatur in MS. Corbeiensi, Lucensi, et aliis. At Corporis adventus ad Liparam dicitur a Ferrario, ab

D. P.

D. P.

- ab aliis obitus. Quæ omnia erunt examinanda ad diem xxiv Augusti.
- S. Eulogius, Archiepiscopus Alexandrinus, memoratur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, et cum versibus in MS. Chiffletiano et aliis. In Martyrologio Romano xiii Septembris.
- S. Nicomedes, Presbyter et Martyr, Romæ, inscriptus est MS. Florario. Colitur is xv Septembris.
- S. Gregorii, Armeni Episcopi, translatio facta hoc die indicatur in Officiis propriis sui monasterii Neapoli, ubi corpus. Dies natalis est xxx Septembris.
- S. Fidelis Martyris translatio celebratur a Galesinio, et Ferrario; xxviii Octobris: prima autem seculo x Novocomi facta, refertur in Martyrol. Comensi, in quo assignatur Natalis (quando et nos de eo) xxviii Octobris.
- S. Elerius, Abbas sanctissimæ conversationis, refertur a Wicne in Appendice, quod natalis ignoretur, Idem facit Menardus, Hunc retulit ad xiii Junii Wilsonus in Martyrol. Angl. et sequuntur Ferrarius atque Alfordus. Verum quia de cultu et die

natali nihil certi jam scimus, de eo cum S. Wenefrida, in ejus Actis de ipso agitur, ut Magistro ejus et Vitæ scriptore (uti nonnulli volunt) agi poterit ad illius sanctæ diem in Novembris.

- S. Genesius, Archiepiscopus Lugdunensis, memoratur a Bucelino in Menologio Benedictino: de eo egimus xiv Aprilis inter Prætermissores, promissimusque agere de eo, die quo traditur obisse, aut quando colitur in Calensi monasterio, ubi Reliquiæ servantur i aut iv Novembris.
- S. Andreæ Apostoli Translatio ad Beneventum, indicatur a Grevenio et Canisio. De ea agendum ad ejus diem xxx Novembris.
- B. Theobaldi, cœnobii Vallium Cernaji Ordinis Cisterciensis, Translatio secunda corporis, in decentiorem thecam; indicatur a Claudio Chalemoto. Ejus depositio seu natalis celebratur viii Decembris.
- D. N. Jesu Christi Nativitas a Coptis et Habessinibus hoc et quolibet mensis cujusque Coptici die xxix sollemniter recolitur, a Latinis et Græcis semel tantum, idque xxv Decembris.

DE SANCTA FELICULA

VIRGINE ET MARTYRE ROMÆ

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. H.

De Actis ex Passione S. Domitillæ; antiquo cultu, pluribus plurium corporibus, sub ejusdem nominis veneratione.

SUB DOMITIANO

Coluntur ad diem xii Maji SS. Nereus et Achilleus, Eunuchi; et S. Flavia Domitilla, Virgo Romana, Martyres Terracinae in Latio, sub finem primi seculi: quorum Acta ex plurimis pervetustis MSS. optimæ fidei illustravimus. His inseruntur capite iv vita et obitus S. Petronillæ, ac martyrium S. Feliculae et Nicomedis Presbyteri, ex responso Marcelli Romani Christiani, ad dictos Martyres Nereum et Achilleum, Terracinam misso: et quidem num. 15 narrantur Acta S. Petronillæ: quæ cum a Flacco Comite in uxorem expeteretur, factum est, ut trium dierum acceptum spatium Virgo sanctis jejuniis et orationibus occuparetur, habens secum sanctam Virginem Feliculam, collactaneam suam, in Dei timore perfectam: ubi MSS. aliqua, pro Collactaneam (quod magis probò) Collectaneam habent: quod non est a delicata indole puellarum, nocturnam solitudinem naturaliter formidantium, alienum, adeoque non prorsus improbandum. Deinde eadem Petronilla tertio die, ut Christi Sacramentum accipit, reclinans se in lectum, emisit spiritum. Factum id est die xxxi Maji, quo reliqua Acta S. Petronillæ exposuimus. At mox num. 16 martyrium S. Feliculae Virginis in jam dicto responso Marcelli ad SS. Nereum et Achilleum, ita explicatur.

2 Flaccus autem vertens animum, dixit ad Feliculam: Unum tibi elige e duobus; aut esto uxor mea, aut diis sacrificæ. Cui S. Felicula respondit: Nec uxor tua ero, quia Christo sacrata sum: nec immolabo idolis, quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam Vicario, et fecit eam in tenebroso claudi cubiculo, sine cibo per septem dies, in quo dicebant ei uxores custodum; Quare vis mala morte mori? Accipe virum nobilem, divitem, juvenem, elegantem, Comitem, et amicum Imperatoris. Audiens hæc Felicula, nullum sermonis objiciebat

omnino responsum, nisi hoc; Virgo Christi sum, et præter ipsum, nullum omnino accipio. Ejecta autem post septem dies ducta est ad virgines Vestæ, et ibi per alteros septem dies sine cibo permansit: nulla enim ratione potuerunt eam ad hoc adducere, ut de earum manibus cibum acciperet. Post hæc levata in eculeo, clamabat dicens: Modo coepi videre amatorem meum Christum, in quo animus fixus est. Dicebant autem omnes ad eam, et ipsi qui torquebant eam: Nega te Christianam esse, et dimitteris. Felicula autem clamabat: Ego non nego amatorem meum, qui propter me felle cibatus, aceto potatus, spinis coronatus, et cruci affixus est. Post hæc deposita et præcipitata est in cloacam.

3 Sanctus autem Nicomedes Presbyter, in speculis positus, occulte levavit corpus, et pernoctanter in birotum perduxit ad cassellam suam, septimo milliario ab Urbe Roma via Ardentina, et ibi eam sepelivit: in quo loco fructificant orationes ejus usque in hodiernum diem. Pervenit autem ad Flaccum hoc fecisse Nicomedem Martyrem, et fecit eum teneri. Hujus dein martyrio et sepultura narratis, ita caput illud concluditur. Explicunt scripta Marcelli, missa ad Nereum et Achilleum. Incipiunt rescripta de passione eorum. Quæ ibidem exponuntur, et Birotum diximus esse vehiculum duarum rotarum. Dies natalis S. Nicomedis est xv Septembris, et S. Felicula creditur, die xiv post obitum S. Petronillæ passa, hoc xiii Junii, et quidem sub Domitiano Imperatore; uti de Nicomede habent Usuardus aliique cum Breviario Romano.

3 Ex Assyria Romam venisse dicitur tempore Gordiani Imperatoris, qui Romanum suscepit Imperium, non anno cclxvi, ut in hisce Actis legitur, sed anno cccxxviii, cum jam tertio anno Pontificatum Romanum administraret S. Fabianus Papa, illustratus a nobis

torquetur in eculeo;

enecta que præcipitatur in cloacam: F

et sepelitur via Ardentina.

D. P. Acta hæc prolixiori sermone Meldis deducta,

ea mortua recusat nubere Flacco:

quapropter afflicta fame

A 4 *Est extra, sed prope muros Meldensis urbis in Gallia, S. Pharonis monasterium, ubi S. Fiacrii, xxx Augusti die recolendi, corpus requiescit, miraculis celeberrimum. Huc pertinuisse existimo insigne membraneum Legendarium, a quadringentis circiter annis exaratum, cujus fragmentum Divione in Burgundia reperimus anno MDCLXII apud Consiliarium le Mare. Continebat enim, non solum S. Fiacrii Vitam et Miracula, verum etiam in margine manu vetusta, currente tamen, adscriptum erat Responsorium de S. Fiacrio proprium cum Collecta. Ibi eodem grandiori caractere inveniebatur Sermo in natali S. Feliculae, cujus, in novem Lectiones distributi, exemplar nobis sumpsimus hoc principio; Videns impiissimus, nihil se in Petronillae pedissequam effecisse; altera viperis instaurans arma venenis, coepit de Feliculae interitu cogitare. Hæc verba, cum non sint apta Sermonem inchoare, sed potius ostendant seipsa partem esse sermonis prolixioris, quo vel tota S. Domitillæ Acta, vel Marcelli de S. Petronilla Feliculaeque narratio rhetorice extenta fuerat; non censui ea compositione excudenda magnam gratiam iniri a posteritate posse, quæ nec integrum opus habitura esset, nec quid-*

ubi forte Reliquiæ.

B *quam novi ad historiam pertinens inde docenda. Interim non potui non cogitare, in isto vel alio, ubi S. Fiacrius adeo peculiariter colitur, monasterio, specialiter viguisse cultum S. Feliculae, propter insignes Reliquias aliquas, sub eo nomine illuc olim allatas, eo quo infra dicemus modo.*

G. H. Nomen inscriptum antiquis Fastis:

5 Antiquissima memoria ejusdem S. Feliculae, ut Romæ passæ, est in apographo Martyrologii Hieronymiani Epternacensi, pro quo in aliis apographis per errorem amanuensium legitur Feliculi. Genuinum Bedæ Martyrologium, Romæ S. Feliculae. Usuardus vero ab hac Sancta hunc diem ita auspicatur: Idibus Junii, Romæ via Ardeatina, Natalis S. Feliculae Virginis et Martyris: quæ nolens nubere, nec idolis immolare, tradita est cuidam Vicario: qui fecit eam, perseverantem in confessione Christi, post tenebrosam custodiam, et famis inopiam, levare in eculeo, et sic demum deponi et præcipitari in cloacam. Ado denique omnia ferme ex Actis supra relatis profert; et omnes recentiores illis consentiunt, cum hodierno Martyrologio Romano, ex Petro de Natalibus, lib. 5 cap. 12.

Corpus alicujus S. Feliculae in æde S. Praxedis;

C 6 Via Ardeatina, ex Via Appia statim ab urbe deducta, procedebat Ardeam, in qua sepultum fuisse S. Feliculae corpus supra diximus; quod inde translatum fuisse constat; sed quonam delatum, et ubinam nunc asservetur, non consentiunt auctores. Carolus Bartholomeus Piazza in Sanctuario Romano, ad hunc XIII Junii asserit esse in Ecclesia S. Praxedis, ibique festum celebrari. Contra Octavius Pancirolius, in Thesaurio abscondito Urbis Romæ, regione 2 ecclesia 42, ait Feliculam ibi aliam coli, sed nesciri quam: neque enim vel eam esse, de qua hic agimus; vel aliam, quæ ab Adone refertur ad v diem Junii; quando et nos illam retulimus, ex antiquissimis Martyrologiis, Romæ cum aliis xxiv ibidem nominatis, passam. Hanc autem notat Pancirolius non appellari Virginem: sed regione 5, ecclesia 5 affirmat, corpus S. Feliculae Virginis, a quodam Canonico olim Collegiatae Ecclesiae S. Laurentii in Lucina, nomine Benedicto, repertum in via Ardeatina, et translatum ad hanc ecclesiam, tempore Paschalis II Papæ, anno Pontificatus ejus XII, Christi MCX. Confirmat id Pompejus Ugonius in Historia Stationum Romæ per Quadragesimam celebrandarum, Statione 24, qua die Veneris post tertiam Dominicam Quadragesimæ in dicta Ecclesia S. Laurentii in Lucina habetur; asserens sub altari majore servari corpora S. Feliculae Virginis et Martyris, et aliorum Sanctorum. Antonius Gaonius, in Historia Sanctorum Virginum Romana-

Junii T. III

hujus putatur esse in æde S. Laurentii in Lucina.

rum, post relatum Vitam S. Feliculae, Virginis et D Martyris, addit; corpus ejus asservari in ecclesia S. Laurentii in Lucina. AUCTORE G. H.

7 Ranuccius Picus, in Theatro Sanctorum urbis et territorii Parmensis, inter illos recenset S. Feliculam, Virginem et Martyrem ad XIII Junii; arbitratus, sacrum ejus corpus eo translatum anno MCCCXXVII, die III Junii, ad ecclesiam Parochialem S. Pauli, et depositum in arca marmorea, et supra mauseoleum, a Nicolao Barcio Rectore compositum hoc epitaphium.

Est item aliquod Parmæ,

Marmore sub modico jacet hic Felicula Virgo, Romani dudum sanguine nata patris.

Mors sua sub Flacco, nituit certamine lustris,

Vita sibi æternis competit Elysiis.

Cur modo sit Pauli translatum corpus in æde, Annales memorant: disce viator: abi.

Hæc ibi: quibus addit Ranuccius, Historiæ hujus Annales debere accurate examinari, et in statera veritatis expendi. Dicit autem corpus illud a duobus Parmensibus Romam peregrinatis acceptum, cum alter illorum gravi infirmitate oppressus, ab hac S. Felicula, ab altero implorata, fuisset liberatus. Male autem addi corpus e tumulo in via Ardeatina levatum: quia corpus illud tempore Pontificatus Paschalis secundi ex dicto loco fuerat translatum ad ecclesiam S. Laurentii in Lucina: adeoque a dictis duobus peregrinis in corpus illud aut pars aliqua ex dicta ecclesia debuisset translata fuisse. Interim scripsit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, in Annotatione ad hanc Vitam, hanc Pisis et Parmæ coli; Parmæ etiam corpus in æde S. Pauli asservari, attestantibus Tabulis ecclesiasticis. Addere sic etiam potuisset nomen urbis Papiæ: nam inter Sanctos, quorum corpora Imperator Otto II in ecclesia ibidem a se erecta, nunc S. Felicis dicta, in subterraneo Oratorio tribus arcibus condidit; etiam recensetur S. Felicula, in eadem cum S. Marina arca quiescens. Fuldæ quoque in Germania dicuntur haberi, pleræque Reliquiæ notabiles S. Feliculae, Virginis et Martyris; eaque de causa festum istuc agitur sub ritu Duplicis 2 classis. Quid ergo statuendum, si corpus S. Feliculae Virginis et Martyris adhuc servetur in ecclesia S. Laurentii in Lucina, ut prætendunt Patres Clerici Minimi, qui jam dictam ecclesiam obtinent. Utique dicemus, quod, uti nomen Felicis pro viris assumptum, fuit adeo commune, ut subinde in una classe plurimorum Martyrum tres quatuorve reperiantur, Felices appellati; ita Feliculae nomen seminis inditum, potuit commune fuisse pluribus ejusdem sexus Martyribus; sed vulgari jam, usu dicam an abusu, recurri ab omnibus, talem nactis, ad præcipuam aliquam istius nominis; et inde oriri confusionem, toties nobis molestam. Multo consultius actum fuisset a Parmensibus, si pro die cultus dictæ Feliculae, fuisset assumptus III Junii, quo supra affirmatur dictum ejus corpus fuisse translatum. Id suadere Papiensibus videtur Jacobus Gnalla, in Sanctuario urbis ejus lib. 5 cap. 18, cum inquit; Genus martyrii referre non debeo, quoniam ex antiquis Chronicis, quæ eo coronatam testantur, illud non didici; addere potuisset, neque locum, neque diem. Dedimus nos hactenus tres Feliculas Martyres Romanas, scilicet XIV Februarii, v Junii et hoc XIII. Quidni plurimæ alia hujus nominis, ut diximus, Martyres fuerint, quarum notitia paulatim eruitur ex Martyrologiis, vel cum ipsis sacris corporibus reperta, vel etiam ad eruentis arbitrium iisdem nuper aptata. Sic apud Masinum, in Bononia perlustrata proponitur hoc die, S. Felicula Virgo et Martyr, propter Reliquias ejus asservatas apud Patres S. Mariæ Gratiarum in platea S. Mamoli, et S. Catharinæ de Saragossa dictæ. Ita et corpus S. Feliculae Virginis esse in Præmonstratensi Bonæspei cœnobio juxta Binchium, asserit Rayssius,

E et Papiæ et Fuldæ.

F

Unde ea confusio?

Reliquiæ Dononæ, et in Belgio, sed diversarum.

A in Hierogazophylacio Belgico pag. 119. Sed hic addit esse ex undecim millibus Coloniensibus. Quidni et si- mili occasione idem quoque nomen inditum alibi et aliis D sit?

DE SS. JANUARIO ET SILVANO, MARTYRIBUS ROMÆ.

Notitia ex Martyrologio Hieronymiano.

G. H.

XIII JUNII.

Vetustum Martyrologii Hieronymiani apographum, ex MS. Corbeiensi Parisiis excusum, ad hunc XIII Junii sic habet: Romæ milliaro septimo, Feliculi, Januarii, Silvani. Pro nomine Feliculi, apographum antiquius Epternacense habet nomen Feliculæ, et huic consentiunt reliqua Martyrologia, uti jam diximus. Igitur SS. Januarium et Silvanum arbitramur Martyres esse, a S. Felicula sejunctos; sed eodem die coronatos, eademque via Ar-

deatina, et fortasse eadem in casella Nicomedis sepultos.

2 Scimus quidem die x Julii coli septem fratres, filios S. Felicitatis Romæ passos, interque eos nominari Januarium et Silvanum. Verum cum hi iterum in eodem Corbeiensi codice ad dictum x Julii referantur, arbitramur hosce duos debere, aut saltem posse diversos ab illis statui, et ut tales ulteriori virorum antiquitatis amantium examini proponimus.

Videntur esse diversi a synonymis filiis S. Felicitatis.

B DE SANCTO VICTORINO MARTYRE, E EPISCOPO ASSISIENSI IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. H.

de Sancti cultu, vitæ Actis, elevatione corporis.

CIRCA AN. CCL.

Assisium urbs clara.

A ssisium, antiqua Umbriæ civitas, et nobile quondam Romanorum municipium, inter Fulginium atque Perusiam sita est in monte. Hæc post varias calamitates, a quingentis annis maximam claritatem accepit, ab ibidem natis, diutissimeque moratis, ac tandem depositis Sanctis celeberrimis duobus, Francisco scilicet, Ordinis Minorum institutore, et Clara, cui suam originem nobilissima Clarissarum p. opago debet. Non defuere tamen primis Christi seculis præclari athletæ, qui eandem urbem ejusque diocesim Christiana religione illustrarunt, et Sanguine effusi irrogarunt.

S. Victorini cultus,

C

2 Talis fuit S. Victorinus, qui a S. Fabiano Pontifice Romano Sacerdos et Episcopus Assisiensis creditur ordinatus, ibidemque post plurimos ad fidem Christi perductos, et varia certamina tolerata, capite plexus fuit hoc XIII Junii; quo in urbe et tota diocesi festum ejus solenni cultu celebratur. Aliqua vitæ et martyrii Acta, non admodum antiqua, ex Sermone pro die natali composito, reperimus Romæ anno MDCLXI, apud R. D. Joannem Baptistam Marum Romanum, S. Angeli in foro piscium Canonicum, qui inter sua Collectanea habebat exemplum, transmissum a R. Domino Vicario Episcopi Assisinatis per D. Franciscum Bellhominem. Horum autem Actorum compendia ediderunt, Ferdinandus Ughellus, tomo primo Italiæ sacræ in Episcopis Assisiensibus, cujus Sedis S. Victorinum secundum Episcopum statuit; et Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, ad hunc XIII Junii; quo etiam die ejusdem meminit idem Ferrarius in suo Catalogo generali. Ludovicus Jacobillus Italice Acta ejusdem Sancti similiter deducit, inter Vitæ Sanctorum Umbriæ.

Vita ex MS.

ejus Compendia edita.

Tempus martyrii.

3 Ex Assyria Romam venisse dicitur tempore Gordiani Imperatoris, qui Romanum suscepit Imperium, non anno CCXLVI, ut in hisce Actis legitur, sed anno CCXXXVIII. cum jam tertio anno Pontificatum Romanum administraret S. Fabianus Papa, illustratus a nobis ad diem xx Januarii. Nec obest quod Acta, Prin-

cipes et Reges Romanorum nominant. Post Gordianum enim Philippi, post hos Decii regnarunt, patres ac filii; tum Gallus cum Volusiano et Valerianus cum Gallieno. Sub quibus autem horum, et quo anno, S. Victorinus martyrii palmam assecutus fuerit. Acta non indicant, ideoque prudenter silet de tempore Ferrarius. Circa CCXLV id factum arbitratur Ughellus: Jacobillus rem differt ad persecutionem Decii, et annum CCLIII.

4 Acta in ipso martyrio finiuntur: quibus ista addit Jacobillus. Christiani ejus corpus acceperunt, et magna cum devotione et lacrymis sepelierunt juxta Texium fluvium: tabulæ topographiæ appellant Chiscium, qui ex duorum milliarum intervallo, civitatem ad Occidentem præterfluit, ab Apennino ex Statu Urbinate in Tiberim decurrens. At cessante persecutione contra Christianos, et pace sub Constantino Imperatore adducta, eodem in loco, ubi corpus depositum fuerat, constructa est ecclesia ad honorem dicti S. Victorini; et in ea sacrum ejus corpus collocatum, ibidem per mille fere annos ab ejus martyrio quievit, usque ad tempora Frederici secundi Imperatoris; scilicet quando is a Gregorio IX fuit excommunicatus, et cœpit pro ipso factio Ghibellinorum, contra Guelfos summo Pontifici adhærentes. Tunc veriti Assisienses ne sacrum corpus, ut alibi factum erat, auferretur; ex antiqua ecclesia, quæ foris extra civitatem existebat, ipsum transtulerunt in urbem, ad ecclesiam monasterii Abbatialis S. Petri, quæ erat Monachorum Ordinis S. Benedicti; et in lapidea urna depositum, sub altari collocarunt: ubi hactenus habuit publicam venerationem.

Corpus sepultum,

F deinde in ecclesia illi erecta depositum;

translatum denique ad ecclesiam S. Petri;

elevatum anno 1612

5 Anno MDCLII die vi Aprilis, fuit lapidea urna aperta, et in ea inventum corpus S. Victorini, et prope illud minor cistula, plena ossibus sacris sociorum S. Victorini. Postea die xx Aprilis facta est solennis supplicatio, cum magno accursu civium et externorum: in qua, præter hoc S. Victorini corpus

A corpus et adjuncta ossa, fuerunt portata corpora S. Innocentii Episcopi et Norii Martyrum, Roma accepta. Post decem deinde dies, quibus omnia pariter, cum nobili apparatu et diligenti custodia, publicæ venerationi ibidem exposita, translata fuerunt ad medium altaris majoris dictæ ecclesiæ S. Petri. Corpus scilicet S. Victorini, cum sacris ossibus sociorum, fuit novæ urnæ marmoreæ inclusum; ad latus autem dextrum positum fuit urna corporis S. Innocentii, Episcopi et Martyris; et ad latus sinistrum altera urna S. Norii Martyris, cum devota inscriptione lapidi insculpta: ubi ad præsentem diem quiescunt ad publicam venerationem. *Hæc Jacobillus edidit anno MDCXLVII. At postea anno MDCLXI sub finem Tomi tertii adjunxit Catalogum sacrarum Reliquiarum, in Umbria adservatarum, et pag. XI agit de iis quæ Assisii hoc tempore sunt in veneratione; in dicta autem ecclesia Abbatiali S. Petri ait esse corpus S. Victorini Episcopi Martyris, et corpora circiter quinquaginta Hispellensium; qui fuerant a S. Victorino ad sanctam fidem conversi, et deinde Assisii martyrio coronati. In ecclesia vero Cathedrali corpora S. Innocentii Episcopi et Martyris, et S. Norii Martyris, ex cœmeterio S. Callisti Roma accepta, atque ad diem XX Aprilis anno MDCXLII translata. Hæc Jacobillus Fulgini et scripsit et curavit excudi, anno MDCLXI, cum nos anno præcedenti fuisset apud eum hospitati, multa ab eo docti, multis etiam insignibus monumentis donati.*

et urnæ marmoreæ inclusum:

cum 50 circiter Martyribus ab eo conversis.

VITA

Ex MS. Joannis Baptistæ Mari.

B^ateus igitur ^a Victorinus, in regno Assyriorum ^b illustri genere natus, nobilem sui ingenii prosapiam nobilitate morum ingeminans, nobile agere cœpit officium. Ut enim de Assyria, quæ Latino sermone ^c Luminosa interpretatur, populo Assisinati, in regione Umbriæ in mortis et infidelitatis tenebris ambulanti, lumen Christianæ fidei oriretur; vir Dei, adjunctis sibi quibusdam suis Sodalibus, non sine instinctu divini consilii, tempore Gordiani Imperatoris, qui anno Domini ^d ducentesimo quadragesimo sexto Romanum suscepit imperium, ut Apostolorum visitaret, limina, Romam venire decrevit. Quo pervento; ^e a ^e Fabiano Papa, qui tunc Ecclesiæ Dei præerat, honorifice susceptus, cognito quod hic vir sanctus Victorinus morum esset honestate conspicuus, fidei zelator ferventissimus, et Christianis literis non mediocriter eruditus, ad Sacerdotii gradum promotus, postmodum ab eodem beatissimo Patre in Assinatis urbis Episcopum ordinatus, ad prædicandum verbum Dei in Umbriam provinciam, quæ nunc Ducatus Spoletanus dicitur, destinatur.

a S. Fabiano Episcopus Assisensis ordinatur.

HisPELLI sanat balbutientem:

f

2 Cum igitur vir Dei Victorinus, de ipsius beatissimi Patris jussu, in præfatam provinciam pervenisset; et non longe a castro quod ^f Spelum dicitur, puerum jam plus minusve quinque annorum reperisset, qui lingua balbutiens minime solutam proferebat loquelam; usum linguæ ad plenum sibi restituit. Hujus enim sancti viri moris erat, ut post titulum Christianitatis, in quo cuncta fides, quodcumque [ratio] salutis in Domino exigebat, primitus alicujus miraculi virtutem operabatur. Igitur a viro Dei, cujus foret filius interrogatus infantulus, tunc diserte in matrem et patrem indicavit suum, ac ad civium turmas, solute loquebatur, dicens: Homines venite, et videte, qui mihi tribuit loquelam, in nomine omnium Conditoris rerum. Cuncti audientes mirabantur, et ad invicem dicebant, alii, quia

Jupiter est; alii, quia Hercules, aut aliquis aliorum Deorum, qui tale potuit patrare miraculum. Tandem perquisitum invenerunt eum inter confinium Assinatorum, et eorum provinciam. Unus horum interrogavit eum, dicens: Cujus conditionis es? vel unde venis? aut quo pergis? Ad quem S. Victorinus ait: Filius cujusdam hominis, conditionem unam me spero habere vobiscum: a Domino missus sum in hanc patriam, illius serere verbum; quod qui crediderit, et contagia falsorum deorum respuerit, ac in nomine sanctæ et individue Trinitatis crediderit, ac eadem trina specie baptizatus procul dubio non solum suum statim cognoverit factorem, sed amissum protoparentis gaudium mox se acquisivisse gaudeat. Cui omnes una voce dixerunt: Quare patres nostri istum non cognoverunt Deum? et falsos, quos nos habere tu dicis, non repulerunt? Ad quos B. Victorinus ait: Et vos cur non audistis balbutientem loqui, priusquam a me, in nomine Jesu Christi lingua ipsius solveretur? nisi quia neque Prophetas neque Patriarchas ad vos Dominus mittere hactenus dignatus est, qui vobis illius darent doctrinam. Ad quem illi: Quomodo ista quæ dicis, vera probaveris; ut in eum, quem prædicas, credamus.

EX MS. prædicat ibi Adem;

3 Tunc respiciens cæcum, qui a cunabulis infirmitate quadam lumen perdidit, qui per eorum quæ tendebant veniebat viam; vocavit eum ad se, et ait ad illos: Si istum, invocatione ipsius qui cuncta ex nihilo creavit, per ejus fidem illuminavero, credetis in eum? Cui una aiunt: Credemus, et omnia quæ narras faciemus. Tunc almus Victorinus spuit in terram, velut noverat sui magisterium magistri; et linivit oculos ejus, invocans trinum eundem ipsum et unum Deum; et statim apertis oculis ejus credidit in eum, per cujus invocationem est illuminatus; et fide recepta baptizatus est: ac omnes qui antea spoponderant se credituros, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Baptizati sunt, et cum eo perrexerunt Assisium.

cæcum illuminat,

mox baptizatum

cum aliis.

4 Cum autem venissent Assisium, in introitu civitatis invenerunt Præfectum ipsius urbis, nomine Dagnum ^g. Quos ille intuitus astute eos interrogare cœpit, qua de parte venirent. At illi protinus respondentes, dixerunt: Nos ex ^h Orientis partibus venimus, a Deo missi repellere a vobis superfluum idolorum culturam. Iratus autem Præfectus, arrepto baculo eos nimium cædit, dicens: Tu sub mea dominatione memetipsum vituperas? Cui Sanctus ait Victorinus: Tua dominatio tantum valet, quantum a Domino permittitur, quia omnis potestas a Domino Deo est, sive justa sive injusta; ac potestate minime quilibet utitur, nisi quantum ipse permittit. Unde scire te volo; ut illum acquiras, qui potestatem tuam diminuere et ampliare potest. Ad quem Præfectus: Trade illum, qui hanc potestatem habet mihi, et ditabo te magnis muneribus. Cui S. Victorinus respondit: Ego tua munera nolo, sed tamen si acquieveris mihi, potentem tibi hunc ostendam, qui talem tribuit potentiam suis, quod neque hic, neque in futuro perdent eam, Cui Præfectus ait: Tu istum times, aut nominare non vis. Cui S. Victorinus dicit: Ego eum polluto ore aut temerarie nominare non audeo: quia non est Deus noster, sicut dii vestri insensati, qui effigiem habent hominum, sed vacua sunt intus opera. Tunc Præfectus, nimio furore turbatus, cunctos jussit in carcerem trahi, quoad cogitaret, quibus suppliciis eos perderet, quod factum est. Nam diebus octo retrusis in carcere, S. Victorinus multos ⁱ quos ibi invenit, ad fidem Christi convertit; et multi infirmi, diversis languoribus laborantes, per eum quotidie sanabantur.

A Præfecto Assisensi baculo cæditur

g

h

F

cum suis carceri inclusus multos convertit; et ægros sanat

i

A 5 Octavo autem die jussit Præfectus tribunal præparari, et ante exhiberi Sanctos : quos ut vidit, dixit : Boni homines videmini. bonum poteritis habere consilium, si titulum Christianitatis deponitis, et nostros immortales deos colere cœperitis. Tunc pariter Sancti respondentes, dixerunt : Nos nullam speramus bonitatem habere, nisi per fidem illius, de quo canitur, Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona. Quibus ait, Præfectus : Ergo dii nostri non fecerunt omnia quæque bona ? Cui unus de Conversis magna cum fiducia ait : Nos enim vestri noti et vicini sumus, ac paulo antea sperabamus, quod magnum aliquod esset in diis tuis : sed postquam a famulo Dei veritatem culturæ veri Dei cognovimus ; vere, Præfecte, scias, quia idola vana et surda amplius nusquam colimus. Nam dæmones illos scimus. et mortales deos fallacia plenos, ac per fallaciam et malitiam eorum alii mortui sunt gladio, alii diversis suppliciis sunt interempti. Sed postea homines cæcati a diabolo, cœperunt eos quasi deos [colere]. At Præfectus iratus jussit suis militibus decollari eum : decollatus est autem non longe a civitate, juxta viam quæ Tescio *k* tendit. Eadem hora S. Victorinus cum Sociis suis tulit corpus ejus, ac sepelivit cum magno honore.

B 6 Tunc Præfectus præcepit ut Sancti reducerentur ante eum : qui cum venissent, et B. Victorino : Tu omnia mala operatus es in patria nostra : homines avertisti a cultura deorum suorum : me meosque deos vituperasti : et adhuc te patiar. At si recuperare salutem nostrorum velis deorum, poteris meam habere amicitiam, et ditabo te magnis facultatibus. Cui S. Victorinus ait : Putabam te jam ab insanis tuis verbis recedere, ut verum, qui fecit cœlum et terram, magnis virtutibus quas antea operatus est, cognosceres Deum. Tu nunc crudelior es quam antea. Eadem hora præcepit fornacem accendi Præfectus, et intus S. Victorinum mitti. Qui cum introisset, extincta est flamma, et in fornace sic psallebat, dicens : Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Tunc Præfectus iratus vehementer, dixit : Per sua maleficia, cuncta vincit tormenta : sociosque ejus male attractari faciebat. Nam catenis eos cædi jussit ac plumbatis, et latera eorum cum ferreis ungulis lacerari, ad ultimum omnes præcipitari in puteum, ac desuper rota cooperiri. Post tertiam autem noctem venit S. Victorinus absconse cum Christianis, et levavit corpora de puteo, ac sepelivit in pace.

C 7 Post hæc vir venerabilis Victorinus, non cessabat die ac nocte fidem Christi longe lateque dilatare, ita ut jam per totam provinciam Assisinatorum nomen Domini per discipulos beati Victorini polleteret. Jam Præfectus longe a civitate eum esse putabat, [sed] de Paganis unus. cum vidisset ita promulgari nomen Domini per B. Victorinum, retulit quantocius Præfecto : O bone Præfecte, nonne Principes nostri sectam Christianorum exterminari jusserunt ? et unum nescis Victorinum, qui pene jam totam provinciam nostram convertit ac fidem Jesu Nazareni, quem Judæi crucifixerunt. Eadem hora Præfectus irate præcepit suis militibus, ut magno cum dedecore ante se eum reducerent. Qui cum abiissent, invenerunt juxta flumen, cum multis Christianis in clauso loco orantem. Quem cum invenissent, comprehenderunt illum rustice, scilicet per capillos alii, alii per manum, atque alii nimium cædendo, de oratorio ipso impellere cœperunt. Quid plura ? Per scopulos et spinas tandem Sanctum duxerunt ad conspectum Præfecti ; et unus eorum percussit eum valde cum pugno in facie, sed usque ad finem sui exitus, aperire ipsum pugnum minime

valuit ; istud enim omnibus miraculum fuit propatulo, usque ad tempus mortis ejus.

8 Qui cum ita rustice detractus venisset ad Præfectum, talibus verbis ei loquitur Præfectus : Pietas Romanorum Regum multas docet portare injurias, atque sustinere flagitia ; et ideo, per hanc ego te tuaque maleficia patienter toleravi hactenus, et supportavi ; et adhuc te sustineremus, si tuæ *l* juventuti compatereris. Sed quia minime te a tuis quoque revocare propositis ; ideo duplicia tibi propono : aut sacrificia diis, aut diversis te tuamque perdam malitiam [tormentis]. Cui vir sanctus Victorinus cum magna constantia respondit : Tu tecum cogita, qualiter de manu diaboli te eruas, de me autem nullas oro te cogitationes habere : quoniam Deus, qui ad hanc me misit Provinciam, jugiter disponit et ordinat, et ipse me a tuis liberabit minis, si voluerit : sin autem noluerit, tradet me tuis suppliciis, quæ mihi erunt [in gloriam], tibi ad damnationem. Unde jam permissum est a Domino meum tibi lacerare corpus [pro] salvatione animæ meæ : et ideo quidquid mali est in corde recogita tecum, et in me citius exerce : nam sicut Dominus meus sponte subiit passionem, sic et nos libenter supplicia subimus pro ejus amore. Ad hæc Præfectus ait : Ego cogitabam usque modo a malo tuum animum revocare proposito ; sed ut video mortem petis, vitam respuis, pœnam vis, salutem repellis, honorem fugis, decus spectas. Ad hæc S. Victorinus ait : Et hoc est mirabile, quia cum sis major cunctis istius civitatis, minorem ostendis scientiam omnibus te habere, qui morantur in ea : salutem negas scire quam dicis te habere : modo tu enarra, quid est salus, aut in quo speranda est salus. Cui Præfectus : Salutem magnam cuncti sciunt nostros habere deos, ac per illos gubernacula consistunt, et quidquid movetur, alitur, et nutritur. Ad hæc S. Victorinus respondit : Putabam quantulumcumque tuum patefacere spiritualibus intellectum, et quia Dominus ait in Evangelio *m*, Nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, et vivat ; ideo quibus valui verbis Evangelicis te movi : sed ut video, oraculum David Prophetæ nimium obest tibi. Etenim de non convertentibus peccatoribus ait : Appone Domine iniquitatem super iniquitatem, ut non intrent in tuam justitiam : et iterum, Destruantur de libro viventium *n* Dei, ut inter justos non computentur.

9 Ad hæc Præfectus : Te tuaque superstitiosa verba amplius non sustinebo. Porro ideo omnes pene concives mei irident me, et tu ipse de me, cum tuis verbis blandis, ridiculum facis ; proinde de duobus elige tibi unum, aut Martis aræ pone thus, aut supplicia præpara sustinere diversa. Cui S. Victorinus ait : si tua ego timuissem tormenta, non tam audaciter loquerer de Christo. Dominus meus ante passionem suos monuit discipulos, dicens : Cum audieritis prælia et seditiones, nolite terreri ; oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis est. Proinde, nec tuis verbis concutiar, nec blandimenta diligam : sed quod vis, jam, sicut prædixi, de meo corpore fac. Tunc statim Præfectus præcepit suis militibus, ut ad templum Martis illum ducerent, ut sacrificaret. Quem cum perduxissent, ibat psallendo dicens : Deus meus, in te confido, non erubescam. Cum autem pervenisset ad locum, dixit carnificibus : Sustinete paululum. Qui cum stetissent, oravit : Domine Deus omnipotens, cui cuncta famulantur elementa, atque cui omnia subjecta sunt in terris, et quidquid cœli ambitu continetur ; per quem cuncti peccatores sperant misericordiam habere ; exaudi preces meas, et quicumque me in tuo nomine clamaverint pro quacumque

l
omnes blandicias et minas rejicit.

E

Præfectum confudit,

m

Psal. 6, 2

n

F
et Marti adolere jussus.

Luc. 21, 9

EX MS.
Omnes fidem
proflentur

Gen. 2.

Unus de conversis idola spernens,

mox decollatur.

Sanctus in fornace manet illasus:

Ps. 16, 3
et socii varie torti conjiciuntur in puteum,

ipse fidem Christi dilatans,

rursus ad Præfectum rapitur,

et pugno caditur:

*idque face-
re recusans*
o
*capite ple-
ctitur.*
p

A que o necessitate, statim eos ab omnibus eripe periculis, qui vivis et regnas trinus et unus Deus in secula seculorum. Cumque is ipse dixisset; Amen, carnifices repente aiunt illi: Surge, et Marti sacrificium offer: quibus ille ait: Deo meo soli sacrifico, ac jugiter usque ad finem refero laudes. Tunc unus ex eis exemit gladium, et decollavit eum sub monte p Jovis, juxta flumen quod Tescium dicitur, in Macerata villa, intrante Junio, die tertio-decimo: regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, et gloria, in secula seculorum. Amen.

ORATIO.

Omnipotens sempiterne Deus, qui sanctum Victorinum, Præsulem Martyremque tuum, in agone certaminis tuo amore roborasti; adsis Ecclesiae tuae precibus, et da ut cujus triumphum recolimus in terris, ejus precibus adjuvemur in cœlis. Per Dominum etc.

ANNOTATA D. P.

B a Apparet deesse exordium, et videtur fuisse Sermo, legendus in festo S. Victorini Episcopi et Martyris, sicut habet titulus.

b Suspectam mihi facit deductionem hanc nomen Latinum Victorini, potiusque crediderim Italum fuisse Sanctum: Assyriam autem huic irrepsisse ex nomine Assisii, cui circumjectam Regionem fortassis Assisiam dixerint antiqui, unde Assyria facta librariis imperitis sit: idque verosimilius etiam mihi facit nomen Montis cui insidet, Asis Leandro Alberti dictus; sicut et Asius fluvius, ea regione præterlabens; Teccius Jacobillo, hæc Acta secuto, vulgo autem Chiasius, vel Chiusus inquit idem Leander; in tabulis tamen Jo. Antonii Magini, atque inde in Atlante Blaviano, constanter scribitur Chiascio, et Ponte di Chiascio.

c Hieronymo, in libro de Nominibus Hebraicis in Ezechiele, Assurim, interpretatur, Ignis illuminatio-num.

d Imo anno ducentesimo trigesimo octavo, ut supra dictum.

e S. Fabianus præfuit Ecclesiae ab anno 236 ad an. 250, quo obiit Martyr 20 Januarii.

f Hispellum, vulgo Spello, inter Fulginium et Assisium, in monte, olim Episcopalis. Hinc vero etiam confirmatur, quod dixi, non valde antiqua esse hæc Acta.

g Jacobillus hunc Dagnum, a Decio Imperatore constitutum arbitratur. In Actis S. Christophori, apocryphus quidem, sed vulgatissimis, 25 Julii excutiendis, Rex Dagnus dicitur, passimque intelligitur esse Decius. Suspicio ego ex Daciano, notissimæ feritatis Præfecto in Hispania, sub Diocletiano et Maximiano, factum Dagnum.

h Licet Hispellum, unde veniebant, censeri possit ad Orientem Assisio sita, utpote ad Euro-Africum; mens tamen auctoris videtur alium sensum intendere, et Assyriam respicere, indeque secutos Victorinum sodales.

i Hos Septuaginta fuisse, asserit Jacobillus in Vita, ast de Reliquiis agens circiter quinquaginta censet: Ughellus, Populum illum universum ad Christum adduxit.

k Fortassis Teccium, non solum fluvii prædicti et infra dicendi nomen hic est, sed etiam oppidi ad illum olim siti, ipsique nomen dantis: si tamen recte scriptum est nomen.

l Parum apte tam juvenis hic inducitur Episcopus, ut ætas ejus possit commiserationem movere.

m Imo, apud Ezechielem, ubi cap. 18, 32, Nolo mortem morientis, et cap. 33, 11, Nolo mortem impii.

n Communis versio, Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur.

o Hujusmodi Martyrum morientium, pro se invocaturis, oratio, quam est frequens in sequioris notæ Actis, tam insolens est aliis, quibus res narrantur ut visæ, non autem ut cogitando comprehensæ.

p An is quem Montem Asis appellat Leander, in quo situm Assisium?

DE S. AQUILINA VIRGINE MARTYRE BYBLI IN PHOENICIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus Actis, præcipuo cultu CP. et notitia apud Latinos.

ANNO CCXIII.

Acta martyrii Græca

et Latina:

Byblus, Stephano Byzantio de Urbibus, dicitur urbs Phoeniciæ, omnium antiquissima. Memoratur Straboni, Ptolomæo, Plinio aliisque; inter Tripolim et Berytum, haud procul a mari sita. Hæc, inter prima Christi secula Episcopalis, Euthalium Episcopum habuit, qui S. Aquilinam, de qua nunc agimus, baptizavit. Damus Acta martyrii, quali post plurium seculorum decursum composita dare possumus; eaque Latino-Græca. Hæc, Romæ invenimus in Bibliotheca Vaticana, in codice numero 1667 signato, quem arbitramur olim pertinuisse ad monasterium Cryptæ-Ferratæ, eoque usum Guillelmum Sirletum Cardinalem, ac Latine translata Acta misisse ad Aloysium Lipomanum Episcopum Veronensem, qui ea inseruit parti secundæ tomæ septimi Vitarum Sancto-

rum Patrum, et inde accepta edidit Laurentius Surius ad hunc XIII Junii. Eadem versione et nos utemur, sed ad Græcum textum collata correctaque. Meminit Actorum istorum Leo Allatius, in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 123, sed errore typographico dicitur Martyrium sancti Aquilini, cum sit S. Aquilinæ. Censet autem Allatius, non esse scripta a Simeone Metaphraste: et nos auctorem longe antiquiorem arbitramur. Illustris Sanctæ istius memoria est in omnibus passim et antiquissimis Fastis Græcorum, ut sunt Typicon S. Sabæ, MS. Synaxarion Ecclesie Constantinopolitanæ, pertinens ad Collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis; Basilii Imperatoris Porphyrogeniti Menologium; varia Menæa MSS. Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana, in quibus totum Officium

Memoria
in Fastis
Græcis

G. H.

A *Officium Ecclesiasticum de hac Sancta proponitur. Ex his sua deprompserunt Maximus Cytherorum Episcopus ἐν βίοις ἀγίων, Antonius Arcudius in Novo Anthologio sub Clemente VIII, jam citatus Sirletus in suo Menologio Græco, alique Horologiorum auctores.*

2 *Officium prædictum composuit et adornavit S. Joseph Hymnographus, et more suo Canonem fecit acrostichum, cujus ad strophas singulas initiales litteræ hunc Versum cum nomine auctoris constituent :*

Δέχου τὸν ὕμνον, καλλιπάρ' Ἀκυλίνα. ΙΩΣΗΦ.

Quem Versum totidem litteris sic Latine reddes.

Accipe, Aquilina Καλλιπάρ, Hymnum Iosef.

Καλλιπάριδας vocant Græci Matres, pulchra prole conspicuos: quod Epitheton addi Aquilinæ merito miraberis, cum in Encomio leges. Virginem duodennem fuisse, quando martyrium fecit. Vel igitur sacer Poeta altiori sensu respexit ad cœtaneas, Christi fide per illam imbutas, quarum, etiam in tantilla ætate, spiritalis mater fuit; vel eo composito sic usus est, ac si scripsisset καλὴ παῖς, formula puella. Proprius ad historiam facit primus inter tres Similes Tomus, sic compositus. Νυμφὴν ἀδιάφθορον, καλλωπισθεῖσαν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ γνωσκόντες: τελοῦμεν τὴν νύμφην σου τὴν φωτεινοτάτην, Μάρτυς ἀθλοφόρε, καὶ προσκυνῶμεν εὐσεβῶς τὴν τῶν λειψάνων σου ἀγίαν λάρακα, τὴν ῥῶσον ἐβρύομένην τὴν τῶν παθῶν πάντοτε, Ἀκυλίνα πανεύφημε. οἱ πιστῶς γεραίζοντες. Sponsam intemeratam, et a Spiritu sancto ornatam te scientes, celebramus splendidissimam tuam memoriam, Martyr victrix certaminum; et religiose adoramus sanctam tuarum Reliquiarum thecam; quia liberationem a passionibus semper consequimur, o celeberrima Aquilina, te ex fide laudantes. Distinctius etiam loquitur Canon, Ode 8 Strophæ 3, Νόσους ἀνθρώπων θεραπεύει, καὶ ἀπελάσκει δαίμονων λόβην τὸ ἅγιον σῶμά σου, Ἀκυλίνα, πανένδοξε, ἐν τάφῳ κείμενον. Hominum morbis medetur, et dæmonum injurias arcet sacrum corpus tuum, in tumulto jacens, gloriosissima Aquilina.

3 *Ubinam vero? Bybli inquires: ubi (ut habet Encomium) ipsius Martyrium, sive ecclesia, memoriæ martyrii ejus dicata, est usque hodie; et ubi sanitates multæ divinitus perficiuntur. Existimo tamen non respexisse huc Josephum, cum Officium composuit; sed ad ejus corpus, vel ad notabiles ejus partes, Byblo Constantinopolim translata: hæc enim ordinaria causa fuit peregrinos Sanctos solennius ea in Urbe colendi, atque propria Oratoria vel ecclesias ipsis struendi Virginem ac Martyrem. Sic autem Constantinopoli coli S. Aquilinam, vel sola probare possit Ephemeris metrica, unam ipsam hoc Versu proponens:*

Τῇ δὲ τρίτῃ καὶ δεκάτῃ Ἀκυλίνα λαιμὸν τμήθη.

Tertia cum decima jugulum scinditur Aquilina. Locum autem cultus describit Elogium, sive Epitome Actorum; cui in Synaxario Divionensi hoc præponitur Distichon:

Τὸν παστὸν εὐπρέπιζε, λαμπρὲ Νυμφίε.

Ἀκυλίνα σοι τέμνεται διὰ ξίφος.

Præclare Sponse, præpara thalamum tuum:

Aquilina pro te scinditur gladio caput.

4 *Ipsam Elogium, quod propter infra notanda menda transcribere supersedeo, sic passim finitur. Τελεῖται δὲ αὐτῆς σύναξις ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ αὐτῆς μάρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἐν τοῖς Φιλοξένου. Peragitur ejus solennitas in sanctissimo ejus martyrio seu templo, quod est constructum in loco Philoxeni. Hoc autem esse Πλατεῖον τοῦ Φόρου, prope forum, indicat Synaxarium Claromontanum: quin et alium cultus locum addit; Ἐν τῷ περιτειγίσματι, In ambitu murorum Urbis. De hoc nihil in Constantinopoli Cangii lego, nedum divino quam ejus ambitus partem Sancta sibi dicatam habuerit. De Philoxeno suggerit ille Georgium Codinum, in Originibus Constantinopolitanis scribentem, Philoxenum cum Constantino Magno Byzantium venisse, et cisternam, ab eo Philoxenam dictam, condidisse. At Cedrenus, describens Lansiacum Palatium, innuit, eam cisternam dictam Philoxenam, quod peregrinis aquam præberet: quam Scilizet prope Justinianæum triclinium statuit. In isto ergo confinio fuit templum S. Aquilinæ Martyris prope forum Constantini; illudque antiquum; uti colligimus ex Chronico Alexandrino, in quo ad annum 7 Justiniani, et Christi 633, dicitur templum S. Aquilinæ, usque ad fornices alterius portus in foro Constantiniano, flammis exustum esse. Sed postmodum fuisse restauratum, ex dicto Synaxario, imo ex Menæis excusis colligimus.*

5 *Græcos secuti Latini, S. Aquilinam suis fastis inscripserant, Genebrardus, Galesinius, Molanus, Canisius, Renatus Benedictus, Arturus, alique cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ista leguntur. Bybli in Palæstina S. Aquilinæ Virginis et Martyris, quæ annis duodecim nata, sub Diocletiano Imperatore et Volusiano Judice, ob fidei confessionem colaphis et verberibus cæsa, et, subulis candentibus perforata, demum percussa gladio, virginitatem martyrio consecravat. Baronius in Annalibus Ecclesiasticis retulit hoc martyrium ad annum CCCVIII num. XVII. Verum jam tum ab aliquot annis resignarant Imperium Diocletianus et Maximianus, cui tum præerant Galerius Maximianus atque Constantius Chlorus. Cum autem in Actis, tam Græcis quam Latinis; dictum esset, S. Aquilinam agere annum decimum, subditur: Quo tempore Diocletiani Imperatoris annus septimus erat: is vero erat aut annus CCXC, quando is a die XVII Septembris Imperium sumpsit, aut annus sequens circa priores menses. At postea, cum apud Volusianum fortis et constans esset S. Aquilina in fide confitenda, ἐν δωδέκῃ ἔτη ἄγουσα τὴν ἡλικίαν, Erat duodecim ætatis annos tunc agens: ac proinde, quia hoc XIII die Junii martyrium consummavit, annum tunc fuisse ducentessimum nonagesimum tertium, arbitramur. Potuit tamen Volusianus Proconsul, fuisse, qui anno CCLXI Consul fuerat cum Imperatore Gallieno; aut certe aliquis ex ejus familia, cui dignitas Proconsularis fuerat collata; potissimum si descenderit ex familia Urbii Trebelliani Galli, qui cum filio Volusiano Imperium rexit ab anno CCLI ad CCLIV, quo fuerunt ambo occisi.*

D

Templum ejus Constantinopoli.

E

Cultus apud Latinos.

F

Tempus martyrii

sub Volusiano Proconsule.

ACTA MARTYRII

Auctore antiquo ante tempora Metaphrastis

Ex MS. Vaticano et interpretatione Sirloti.

Tῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐρανῶθεν ἐνανθρωπήσεως, καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἐπιφανείας πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τῆς γῆς γενομένης, τῶν τε θαυμάτων δι' αὐτοῦ πεπληρωμένων, τοῦ τε κόσμου φωτισμένου, καὶ τοῦ ἀνθρωποπλάτου καταργουμένου διὰ τοῦ ἐκουσίου αὐτοῦ πάθους, τῆς τε χάριτος πηγαζούσης εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πιστοποιηθέντος, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἀνοδὸν καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδραν, οἱ Ἀπόστολοι λαβόντες τὰς αὐτοῦ παραγγελίας, τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ τὴν αὐτοῦ ἐκήρυττον πίστιν· πολλῶν τε κατηχουμένων διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, καὶ ἅπαξ πάντων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωτιζομένων τῇ τοῦ Κυρίου βουλήσει, ἡ πίστις καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐκραταιοῦτο· τῶν δὲ Ἀποστόλων πληρωσάντων τὴν διακονίαν, καὶ πρὸς Κύριον ἀπελθόντων, ὁ λόγος τοῦ αὐτῶν κηρύγματος καθ' ὅλης τῆς γῆς πολλοὺς φοβεῖσθαι τὸν Κύριον παρεσκεύασεν.

Εν Βίβλῳ δὲ πόλει τῆς παλαιστίνης ἦσαν Χριστιανοί, οἵτινες ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κατηγήθησαν τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον· ἐξ αὐτῶν οὖν τις ἀνὴρ ὀνόματι Εὐτόλμιος ἡγάγετο μεθ' ἐαυτοῦ γαμετὴν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει. Ἀμα δὲ τῶν ἀμφοτέρων συμβιωσάντων, παρέσχει αὐτοῖς ὁ Θεὸς καρπὸν, ὅτις τὰ τοῦ τυράννου ἄθεσμα κατήργησεν δόγματα. Συλλαβοῦσα γὰρ ἡ γυνή, ἐκ τοῦ ἐκυτῆς ἀνδρὸς Εὐτολμίου, ἔτεκεν παῖδα, ἥντινα καὶ Ἀκυλίαν ἐπωνόμασαν. Ἀυτὴ γὰρ εἰς τὴν τῶν ἐτῶν φθάσασα προκοπὴν, νέαν τε ἄγουσα τὴν ἱλικίαν, τὰς τῶν ἀνύμων Βασιλέων εἰδωλικὰς ἠκύνωσεν διατάξεις. Τεχθεῖσης γὰρ τῆς παιδός, καὶ τετραμνησίου χρόνου ἀγούσης τὴν ἱλικίαν, ἀπνεύγκεν αὐτὴν ἡ μήτηρ αὐτῆς πρὸς Εὐθάλλιον τὸν Ἐπίσκοπον· καὶ ἐσφράγησαν αὐτὴν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ποιήσας αὐτὴν κατηχουμένην· μετὰ δὲ πάλιν ἐτέρους δύο μῆνας τῷ αὐτῷ Εὐθάλλῳ προσήνεγκεν αὐτὴν, καὶ οὕτως τὸ ἐν Χριστῷ ἀπέλαυνεν φῶτισμα.

3 Καὶ γενομένης τῆς παιδὸς ἐνιαυσιαίου χρόνου, ὁ πατὴρ αὐτῆς Εὐτόλμιος τὸν ἀνθρώπινον ἐν Χριστῷ ὑπέβλεπεν βίον· ἐμεινεν δὲ ἡ μήτηρ αὐτῆς τρέφουσα τὴν παῖδα. Γενομένης δὲ αὐτῆς ἐπισκευῆς, ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς πᾶσαν τὴν τῶν γυναικῶν ἐργασίαν. Ἡ δὲ παῖς κραταιομένη ἐν αὐξήσει ἡλικίας, ἐπληροῦτο Πνεύματος ἁγίου, προβαίνουσα καὶ σεμνυνομένη ἐν χάριτι Χριστοῦ. Γενομένης δὲ αὐτῆς δεκαετοῦς οὐκ ἐπαύετο διὰ παντὸς ἐπικαλουμένη τὸν Θεόν.

4 Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ Διοκλητιανοῦ, ἔτους, ἐξοδόμου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἔλαβεν τις Ὀυλοσιανός, ἀπόγονος τοῦ διαβόλου, τὴν τῆς ὑπατίας ἀρχήν· καὶ μὴ γινώσκων τὸν Κύριον, ἤρξατο διώκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας ἐργάτας. Πολλῶν δὲ τῇ νίκῃ τοῦ Χριστοῦ στεφανουμένων, καὶ ἄλλων μεγίστων ὑπὸ τῶν ἀθλητῶν τοῦ Κυρίου ἀνυομένων, ὁ διάβολος ἑώρα τὴν αὐτοῦ βουλὴν καταλυομένην ὑπὸ τῶν νικητῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ αὐτοῦ τέλους τὴν μαρίαν ἐπέφερεν. Τούτων δὲ οὕτως γινομένων, ἡ μακαρία Ἀκυλίνα, ὡς σεμνὴ παρθένος, ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα θεογνωσίαν πολλήν, αὐτὴ ἀπερχομένη πρὸς τὰς συνήλικας αὐτῆς, διελέγετο αὐταῖς καθεικάσκειν ἡμέραν, λέγουσα· Ἄρτι τίς ὑμῖν ὠφέλειά ἐστὶν ἀπὸ τῶν εἰδῶλων ὧν σέδεσθε; Οὐκ οἴδατε, ὅτι τοῖς ἐν αὐτοῖς πεποιθότες εἰς ματαίας ὑπόκεινται προσδοκίας, καὶ εἰς

Posteaquam Salvator noster Jesus Christus e caelo descendit, et homo factus est, et pro peccantium hominum salute in terris apparuit, ejusque miraculis abunde mundus ipse illustratus fuit, atque his quæ ultro passus est, diaboli, qui hominem circumvenerat, imperium exinanitum fuit, divinaque gratia, per gloriosam ipsius resurrectionem in mundum redundans, humanum genus ad fidem convertit; denique posteaquam e terra in caelum ipse ascendit, et ad Patris dexteram sedit, Apostoli, acceptis ab eo mandatis, fidem ipsius per totum orbem terrarum prædicarunt. Cumque multi per Apostolicam prædicationem instituerentur, et Dei ope adjuvante, omnes illi a sancto Spiritu illuminarentur; fides ipsa per totum orbem terrarum vigeat. Apostoli vero, cum suum munus complevisset, ad coelestem Dominum ascenderunt, sed illorum tamen prædicatio faciebat, ut per universam terram multi Deum timerent.

2 Itaque in urbe quadam Palæstinæ regionis, quæ Biblos a dicebatur, erant Christiani homines, qui ab Apostolis b ipsis pietatis doctrina instructi fuerant, e quibus unus Eutolmius nomine, in urbe illa uxorem duxit: qui cum una sancte viverent, Deus ipse fructum et progeniem illis dedit, quæ nefaria tyranni decreta exinanivit. Cum enim femina illa ex Eutolmio viro suo concepisset, puellam peperit, quam et Aquilinam parentes nominarunt. Hæc cum paulo grandior facta esset, et ætatem adhuc tenellam ageret, de iniquorum Imperatorum cultu servando constitutiones evertit. Cum enim puella ipsa quadrimestrem ætatem ageret, ejus mater ad c Euthalium Episcopum illam tulit, quam in nomine Domini nostri Jesu Christi ille signavit, et catechumenam fecit. Post duos vero menses cum eadem ad Euthalium ipsum mater portasset, puella Christi baptismo illuminata est.

3 Quæ cum annum nonum ageret, ejus pater Eutolmius ex humana vita ad Christum migravit: mater vero puellam educabat. Itaque cum septem annos hæc ageret, a matre sua omnem institutionem mulieribus congruentem edocebatur; quæ quo ætate magis crescebat, eo magis Spiritu sancto implebatur, et Christi gratia decorabatur. Cum vero decimum annum ageret, numquam desinebat Deum ipsum invocare.

4 Factum est autem, Diocletiani Imperatoris anno septimo, ut Volusianus d quidam, homo nefarius et vera diaboli progenies, provinciæ Palæstinæ administrationem acciperet: qui cum Deum ipsum non cognosceret, coepit divinæ pietatis cultores insectari. Cum igitur Christi victoria multi corenarentur, et Domini Jesu athletæ certamina maxima recte sustinerent; diabolus ipse videns consilia sua a victoribus Christi militibus destrui, omnem insaniam ac furorem effundebat. Quæ cum ita fierent, beata et honesta virgo Aquilina multam Dei notitiam habens, æqualesque suas conveniens, et quotidie cum illis colloquens: Quænam, inquit, utilitas vobis est ab idolis, quæ vos colitis? An ignoratis, quod qui fidem in istis collocarunt, vanam expectationem,

Post fidem a Christo allatam,

et ab Apostolis prædicatam

E

a
b
S. Aquilina Bibli nata ac baptizata,

c

F

d
persequente istic Christianos Volusiano,

ostendit coanis idolorum vanitatem

INTERP. SIR-
LETO,

A expectationem, atque inanem, nugacem, animorum corruptricem, et dæmoniacam spem habent? Istorum enim omnis invocatio inutilissima est, quique istis diis sacrificium offerunt, ut eos propitios sibi faciant, inanem operam consumunt. Nam qui mortui sunt, et loquendi facultatem sibi dare non possunt, quomodo illi poterunt aliis benefacere?

etque provo-
cat ad fidem
in Christum,

5 Hæc cum Aquilina diceret, mulieres omnes, quæ cum ea loquebantur; Quoniam, inquit, deos ipsos negas, et eos evertere videris, age dic; Quemnam Deum tu colis? Respondit Aquilina: Ego Deum illum colo, qui cælum, terram, et mare creavit, quique ab omnibus seculis iis omnibus benefecit, qui fidem et spem in ipso habuerunt; et adhuc potest benefacere in perpetuum iis, a quibus invocatur. Tum mulieres illæ: Et quomodo, inquit, nos audivimus, a Judæis interfectum fuisse istum, quem tu Deum dicis? At Aquilina: Omnes, qui a morte absorpti fuerant, Deus meus redemit: mors enim ipsi non dominatur. Hic igitur cum opera manuum suarum, hoc est, homines ipsos in multo errore vagantes vidisset, hominem se facere voluit, ut mundi errorem extingueret, et gratiam cum iustitia conjunctam nobis afferret. Dixerunt feminæ

B
rationem red-
dens crucis ab
eo toleratæ.

illæ: Et quisnam est, quem Crucifixum dicunt? Ille ipse, inquit Aquilina, est omnium Salvator, qui propter suam in homines caritatem, cum vellet omnibus hominibus per aquam et spiritum novam generationem afferre, crucem subire et perpeti voluit, ut non solum iis qui in terris sunt salutem conferret, sed eos etiam, qui apud inferos tenebantur; liberaret: omnibusque, eo quod ipse tertio die a mortuis resurrexit, futurum ostendit, ut et ipsi suo tempore a mortuis resurgerent. Tunc illæ: Si hæc beneficia in orbem terrarum, ut tu dicis, iste contulit; quare Judæi, ex quibus et ipse erat, non ut Deum colunt? Ad hæc Aquilina: Semper, inquit, Judæorum natio veritatis viam aversata est: cumque cervice dura et animo obstinato sint, quæ juxta et vera sunt, rejiciunt: quamobrem et eum, qui multis modis in ipsos pie se gesserat, negaverunt, Pilato tradentes, ut eum in crucem tolleretur, ab ipso flagitantes. Ipse tamen Jesus sponte crucem illam subiit.

Id refertur
Volusiano,

6 Dum Aquilina cum illis feminis hæc loquebatur, Nicodemus quidam, ex illorum numero qui erant cum Proconsule, audivit quæ Aquilina dicebat: et statim ad Volusianum Proconsulem cucurrit, et ait: En, Proconsul, Imperatores ipsi deorum beneficia profitentes, per omnes urbes edicta miserunt, ut quicumque diis ipsis non sacrificant, pessimis modis interficiantur. Est autem in urbe hac puella, quæ diis adversatur, et edictis religiosorum Imperatorum non obedit, sed totam spem suam in homine illo Crucifixo collocavit: quin etiam mulieres alias docet et ipsas, deorum stabilem et compositam religionem denegare: adde, quod et deos ipsos dæmones vocat.

C

7 Hæc cum audisset Proconsul, misit quosdam ex cohorte sua, qui eam prehenderent: quam cum tenuissent, ad tribunal duxerunt. Tum in eam Proconsul intuens; Tunc, inquit, es, quæ Imperatorum edictis repugnas, et feminas alias falsis sermonibus instruis, ne amplius diis ipsis obediant, sed crucifixum hominem colant? An ignoras, Imperatores ipsos isti crucifixo iratos esse? quippe qui jusserunt, pœnis quibusque inevitabilibus et summis cruciatibus illos interfici, qui Jesum colunt? Quamobrem et tu ab illius doctrina discedas, et invictis diis nostris congruentes victimas afferre studeas, ne aliquo modo nos cogamur cruciatibus te subicere, eo quod diis ipsis obtrectes. Ad hæc Aquilina: Cum, inquit, cruciatibus a te, Proconsul, subjecta fuero,

qui eam ad
fidem negun-
dam minis
frustra tentat

κενὰς, καὶ λειρώδεις, καὶ ψυχροφθόρους, καὶ δαιμονιώδους οὗτοι πεποιθασιν ἐλπίδας; Τοῦτων γὰρ πᾶσα ἡ ἐπίκλησις ἀνωφελής, καὶ οἱ τινες δοκοῦσιν αὐτοῖς προσφέρειν θυσίαν πρὸς ἰλασμόν, οὗτοι κοπιῶσι ματαίως· ἅτινα γὰρ ὑπάρχουσιν νεκρά, καὶ ἑαυτοῖς τὸ λαλῆσαι παρασχεῖν μὴ δυνάμενα, πῶς ἑτέρους εὐεργετῆσαι δύνανται.

5 Αἱ δὲ γυναῖκες πᾶσαι, αἱ διαλεγόμεναι μετ' αὐτῆς, εἶπον αὐτῇ· Ἐπειδὴ τοὺς θεοὺς δοκεῖς ἀνατρέπειν, ποῖον Θεὸν σέβῃ; Ἀκυλίνα εἶπεν· Ἐγὼ σέβομαι τὸν Θεόν, τὸν ποιῶσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὃς καὶ εὐεργέτησεν ἀπὸ τοῦ αἵωνος πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πεποιθότας, καὶ ἔτι εὐεργετῆν δύνανται ἕως τοῦ αἵωνος τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. Αἱ δὲ γυναῖκες εἶπον· Καὶ πῶς; ὅτι ἠκούσαμεν ἡμεῖς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεῖσθαι τοῦτον ὃν σέβῃ Θεόν; Ἀκυλίνα εἶπεν· Πάντας τοὺς ὑπὸ θανάτου καταποθέντας λυτροῦται ὁ Θεός μου, αὐτοῦ γὰρ θάνατος οὐ κυριεύει· ἐπειδὴ γὰρ ἶδεν τὰ ποιήματα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐν πολλῇ πλάνῃ διάγοντα, ἠδούκησαν ἐνανθρωπίσαι, ἵνα τὴν ἐνεργουσαν ἐν τῷ κόσμῳ πλάνην ἀποσβέσῃ, καὶ χάριν μετὰ δικαιοσύνης τῷ κόσμῳ παράσχῃ. Αἱ γυναῖκες εἶπον· Καὶ τίς οὖν ἐστὶν ὃν λέγουσιν ἐσταυρωμένον; Ἀκυλίνα εἶπεν· Αὐτὸς ὁ σωτὴρ τῶν ὅλων, δι' οἰκίαν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, τὴν δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγέννησιν θέλων παρασχεῖν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ, σταυρὸν ἠδούκησεν ἀναδέξασθαι, οὐ μόνον τοὺς ἐπὶ γῆς διασώσας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ ἔθνῳ ἐλευθερώσας, ὑπέδειξεν πᾶσιν διὰ τῆς τριμέρου αὐτοῦ ἀναστάσεως, ὅτι καὶ πᾶσιν ἡ ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις γενήσεται. Αἱ γυναῖκες εἶπον· Εἰ ταύτας τὰς εὐεργετίας τῇ οἰκουμένῃ, καθάπερ σὺ λέγεις, ἐποίησεν, ἵνα τί οἱ Ἰουδαῖοι, ἐξ ὧν περ καὶ αὐτὸς ἦν, οὐ σέβονται ὡς Θεόν; Ἀκυλίνα λέγει· Ἀεὶ ποτε τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἀληθείας τύπον οὐ προσδέχεται, ἀλλ' ὅντες σκληροτράχηλοι ἀποπέμπονται τῆς δικαιοσύνης διὰ τοῦτο καὶ τὸν διαφόρως αὐτοὺς εὐσεβήσαντα ἀνέστησαν, ὃν καὶ παραδόσαντες Πιλάτῳ, σταυρωθῆναι ὑπέβαλον, αὐτοῦ ἐκουσίᾳ γνώμῃ θελήσαντος.

6 Ταῦτα δὲ αὐτῆς διαλεγόμενης μετὰ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ γυναικῶν, Νικάνδρῳ τις ὄνματι, τῆς τοῦ Ἀνθύπατου τάξεως ὑπάρχων, ἤκουσεν τοὺς λόγους τῆς μακαρίας Ἀκυλίνης· καὶ εὐθέως ὁρμαῖος ἀπῆλθεν πρὸς Ὀυλοσιανὸν τὸν Ἀνθύπατον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀνθύπατε, οἱ Ἀυτοκράτορες Βασιλεῖς, τῆς παρὰ τῶν θεῶν τυγχάνοντες εὐεργεσίας, καὶ αὐτοὶ ἐμφόδως μετὰ προσταγμάτων οὕτως κατὰ πάσῃ πύλιν τίτλους ἐξέπεμψαν, ὥστε πάντας τοὺς μὴ θύοντας αὐτοῖς κακινκῶδες ἀναιρεῖσθαι· ἔστιν δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κόρη, ἥτις τοῖς θεοῖς ἐναντιοῦται, καὶ τοῖς προσταγμασιν τῶν εὐσεβῶν Βασιλέων οὐ πείθεται, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τὸν ἐσταυρωμένον ἔχει ἐλπίδα πᾶσαν, καὶ τὰς γυναῖκας διδάσκει τὴν τῶν θεῶν ἀπαρνουμένην εὐστάθιαν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ δαίμονας αὐτοὺς ἀποκαλεῖ.

7 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνθύπατος, ἀπέστειλεν τινὰς τῆς τάξεως πρὸς αὐτήν· ἦν τινα κρατήσαντες ἤγαγον ἐπὶ τὸ βῆμα. Καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτήν ὁ Ἀνθύπατος εἶπεν· Σὺ εἰ ἡ ἐναντιομένη τοῖς προσταγμασιν τὸν Ἀυτοκράτορον, καὶ ἀπατηλοὺς λόγους διδάσκεις τὰς γυναῖκας, ἵνα μηκέτι τοῖς θεοῖς ὑποτάσσονται, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσταυρωμένον θεραπεύουσιν; Ἡ οὐκ οἶδας, ὅτι οἱ Βασιλεῖς ὀργιζόμενοι κατ' αὐτοῦ, ἀνικέστοις κολάσεσιν τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀναιρεῖσθαι; Διὰ τοῦτο οὖν καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς ἐκείνου διδασκῆς μετελθεῖν θέλησεν, καὶ τοῖς ἀνικητοῖς θεοῖς τὴν προσήκουσαν θυσίαν προσκομῆσαι σπεύσων, ἵνα μὴ πῶς ἡμεῖς ἀναγκασθῶμεν τιμωρίαις ὑποβαλεῖν σε, διὰ τὸ σε τοὺς θεοὺς δυσφημεῖν. Ἀκυλίνα εἶπεν· Ὅταν ἐγὼ τιμωρίαις ὑποβληθῶ ὑπὸ σοῦ, Ἀνθύπατε, τότε λοιπὸν προσδοκῶ τὸν τῆς ἀφθαρσίας

A ἀφ' ἡρασίας στέφανον κομίσσθαι παρὰ τοῦ Σωτῆρος μου, ὡς μὴ ἀρνούμενη αὐτόν· διὰ τοῦτο οὖν μὴ ἀκνήσῃς σκεπτόμενος τὰς κατ' ἐμοῦ τιμωρίας, ἵνα γνῶς ὅτι ἔνοπλός σοι παρίσταμαι τῇ πίστει, μὴ δειλανδροῦσα ἀπὸ τῶν ἀπειλῶν σου.

8 Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Ὁρῶ σε παρὰ τὸ βῆμά μου παρεστηκυῖαν, νηπιᾶζουσαν μὲν χρόνοις, εὐπρεπῇ δὲ ἐν κάλλει, καὶ φειδομαί σου· ἐάν γὰρ φθάσω βασάνοις σε ὑποβαλεῖν, ἀφανίσω τὰ ἀπαλά σου μέλη τοῖς ζιφεσίν· κελεύσαντος γάρ μου τοῖς θυμίοις βασανίσειν σε, οὐ φείσονται σου, σὺ δὲ νηπιᾶζουσα ὑπὸ τῶν τιμωριῶν καὶ κακῶς διῦλιζομένη, τὸν βίον ὑπεξέλθεις, καὶ οὐδέν σε δυνήσεται ὠφελῆσαι ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ὃν σέβῃ· ἵν γὰρ ἡ μακαρία Ἀκυλίνη δωδεκαετὴ ἄγουσα τὴν ἡλικίαν, ὅτε παρέστη τῷ Ἀνθύπατῳ. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν, Ἐγὼ παρὰ σου οἰκτειρηθῆναι οὐ θέλω· νομίζω γὰρ οἰκτειρεῖν με, μάλλον βλάπτεις με· ἀλλὰ παρακαλῶ σε, ἀγριώθητι κατ' ἐμοῦ, ὅπως καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς γνῶς, ὅτι οἱ τὴν ἐλπίδα ἔχοντες ἐπὶ τὸν Κύριον, ἀνίκητοι διαμένουσιν.

9 Ἀκούσας δὲ Οὐλοσιανὸς ὁ Ἀνθύπατος ταῦτα ἀπὸ τῆς παιδός, ἐκέλευσεν προσελθόντας τοὺς μνηῖους κοσσοκοπίσαι αὐτὴν εὐτόνως, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Τί ἐστίν, Ἀκυλίνα; ἴδε ἡ κατάραξίς τῶν βασάνων ἤρεσέν σοι; Ἀκυλίνα εἶπεν· Σὺ μὲν τύραννε, οὐκ ἠδέσθης κελύσας ῥαπισθῆναι τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενομένην, καὶ ὁ Θεὸς μου οὐ μὴ σου φείσεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Οὐλοσιανὸς Ἀνθύπατος εἶπεν· Ἐγὼ νομίζω, ὅτι οἱ μέγιστοι θεοί, τῆς οἰκουμένης φροντίζοντες σωτηρίας, καὶ ἐν τῷ ἐκείσῃ αἰῶνι πάλιν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν ἐστί τὸ σώζεσθαι. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀποδυδεῖσαν λαβεῖν διαζώστραν, καὶ ταθεῖσαν ὑπὸ τῶν δύο θυμίων τύπτεσθαί αὐτὴν ἀποτόμως. Ὅδὲ Ἀνθύπατος ἔλεγεν αὐτῇ, Οὐχὶ σὺ εἶπας, Ἀκυλίνα, ὅτι οὐ φείσεταί σου ὁ Θεός σου ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; ὁ οὖν ἐμοῦ μὴ φειδόμενος ποῦ ἐστίν; ἐλθέτω καὶ ῥυσάσθω σε ἐκ τῶν χειρῶν μου· ἐγὼ σοι δείκνυμι φυγεῖν τὴν ματαίαν αἵρεσιν τῶν Χριστιανῶν.

10 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐκέλευσεν φείσασθαι τοὺς τύποντας αὐτὴν, καὶ λέγει αὐτῇ· Εἰπέ μοι, ἀθλίᾳ, τίνα οἶδός ποτε, ἢ ἡκουσας ἐλπίσαντα εἰς τὸν ἐσταυρωμένον, ὅτι ἡδυνήθε διαφυγεῖν τὰς χειράς μου; ἢ τίνα ποτὲ τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν εἶασαν οἱ Βασιλεῖς τυχεῖν ζωῆς. Δεῦρο οὖν καὶ ἄκουσόν μου, καὶ ἀπαλλάγηθι τῆς περιεχούσης σε κυνάδας. Ἀκυλίνα εἶπεν· Ἄρτι νομίζεις τύραννε, ὅτι ἐν τῷ βασανίζεσθαί με ἡσθόμην τῶν πληγῶν ἀγριώνυμι; τοῦτο γίνωσκε, ὅτι ὅσας ὑποβάλλει σοι ὁ πατήρ σου ὁ διάβολος κατ' ἐμοῦ μηχανάς, τοσαύτας τε καὶ περισσώτερας τούτων ὁ Κύριός μου παρέχει μοι βοηθείας· Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Ταῦτα ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν σοφῶν, ὥστε θύειν τοῖς θεοῖς· ὅθεν δοθῆναι σοι κελεύω ἡμέρας τινὰς συμβουλείας χάριν, εἰ ἄρα σκεψάμενη τὴν τῶν θεῶν ἐπισπου· δάσῃς προσκομίσαι θεραπείαν καὶ ζωῆς τεύξῃ παρ' ἡμῶν, καὶ μεγίστας τιμὰς ἐξεῖς παρὰ τῶν Ἀυτοκρατόρων. Ἀκυλίνα εἶπεν· Πόσας μοι ἡμέρας ἐνδίδως σκέψασθαι Ἀνθύπατε; Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Ὅσας ἐάν θελήσῃς, καὶ αἰτήσῃς με. Ἀκυλίνα εἶπεν· Τοῦτο οὖν αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ, εἰς τὸ μὴ δὲ ὅλος ἐνδοῦναί μοι σκέψεως χάριν; ἐγὼ γὰρ ἐκ νηπίας ἡλικίας ἔμεινα τοῦτο κατ' ἑαυτὴν σκεπτομένη, καὶ οὐχ εὔρον ἕτερον Θεόν, τὸν δυνάμενον εὐεργετῆσαι, καὶ ᾧ δεῖ προσφυγεῖν, εἰ μὴ πρὸς τὸν οὐράνιον Θεόν.

11 Οὐλοσιανὸς εἶπον. Οὐκοῦν, Ἀκυλίνα, εἰς μάτην ἐστίν ἡ παρ' ἐμοῦ πρὸς σέ παραίνεσις· Ἀκυλίνα εἶπεν· Οὐ πείθωμαι σοι ἐν ταύτῃ· μὴ οὖν μάτην κάμνε, ἀλλ' εἴ τι ἐάν εἴ δυνάτῃ δι' ἐπινοημάτων προσκόμιζε κατ' ἐμοῦ, τῆς ἀχρείας δούλης τοῦ Θεοῦ, ἵνα σε πάλιν δείξω ἡττημένον, ὡς ἐδείξά σε ἐν ταῖς παρελθούσαις βασάνοις.

Junii T. III

tunc immortalitatis coronam a Salvatore meo me accepturam expecto, eo quod illum non negem. Quapropter sine mora quævis tormenta in meipsam excogites, ut cognoscas, me fide armatam tibi assistere, neque minas tuas extimescere.

8 Tunc dixit Volusianus: Video te ad tribunal meum assistere ætate admodum juvenili, specie vero et pulchritudine valde honesta; itaque tui rationem habeo: nam si tormentis te subicio, tenera membra tua quam primum gladiis destruentur. Quod si carnificibus meis jussero te cruciari, nullam tui rationem habebunt: tu vero ætate valde tenera suppliciis male consumpta, vitam finies, neque quidquam tibi prodesse poterit Christianorum Deus, quem colis. Erat beata Aquilina duodecim ætatis annos tunc agens, cum Proconsuli assistebat: quæ respondens: Nolo, inquit, ego, ut misericordia me prosequaris; putans enim te misericordem in me esse; majori damno me afficis: sed a te peto, ut ferociorem te ostendas, quo ex patientia mea cognoscas, eos qui spem suam in Christo Domino posuerunt, invictos permanere.

9 Hæc cum Volusianus puellam dicentem audisset, jussit carnifices ad eam accedere, et constanter colaphis illam percutere, et addidit: Vide, Aquilina, num istæ tormentorum primitiæ tibi suaves et jucundæ videantur. Ad hæc Aquilina: Tu quidem, tyranne, non veritus es jubere colaphis eam cædi, quæ ad imaginem Dei facta est: itaque nec Deus meus tibi parcat in die judicii. Tum Volusianus: Ego, inquit, existimo, maximos nostros deos terrarum orbis salutem in manu sua tenere, et in illo altero seculo omnium salutem in sua potestate habituros. Idque cum dixisset, jussit puellam exui, et subligacula e cinctam, a duobus distentam acriter verberari, hæc verba addens: Nonne tu, Aquilina, dixisti futurum, ut Deus tuus in die judicii mihi non parcat? et ubinam ille nunc est, qui mihi non parcat? Veniat, et liberet te de manibus meis. Sed admoneo te, ut vanam istam Christianorum hæresim fugias.

10 Tunc jussit carnifices verbera intermittere, et ad Aquilinam conversus: Age, inquit, dic mihi, misera; eequem aliquando cognovisti, aut audivisti spem habuisse in homine crucifixo, qui manus meas effugere potuerit? et quemnam eorum, qui ejus fidem secuti sunt, Imperatores vivum reliquerunt? Age igitur, audi me, et ab insania ista te removeas. Ad hæc Aquilina: Num, o tyranne ferocissime, tormenta hæc putas me sensisse? Illud velim scias, quotcumque machinas pater tuus diabolus tibi contra me suggerit, totidem et longe iis plura subsidia mihi a Deo suppeditari. Tunc Volusianus: Nos, inquit, edocti sumus a sapientibus iis, qui ante nos fuerunt, diis ipsis immolare: itaque tibi dies aliquot præscribi jubeo, ut interea consilium inear, num meliorem mentem capiens, diis cultum offerre et vitam a nobis maximosque honores ab Imperatoribus nostris assequi velis. Ad hæc Aquilina: Quotnam dies mihi præscribis, quibus deliberem? Tot, inquit Volusianus, quot ipsa voles, et a me petes. Aquilina autem dixit: Hoc a te peto, ut nullos mihi dies præscribas, quod ad hujus rei consultationem attinet. Ego enim ab ineunte ætate hoc semper cogitans, nullum alium Deum inveni, qui possit mihi benefacere, et ad quem confugere oporteat, nisi cœlestem illum Deum.

11 Tunc Volusianus: Vana est, ut video, admonitio mea, et frustra laboravi, cum te admonui. Nequaquam, inquit Aquilina, hac in re tibi obtempero: itaque ne frustra labores, sed quidquid excogitari potest, adversus me inutilem Dei servam adhibeas, ut rursus te victum esse ostendam, quemadmodum

D
EX MS.

uti et blandi-
ziis.

Colaphis cæsa,

E

e

recusat oblatas
inducias,

F

in quascum-
que penas
parata.

A quemadmodum et superioribus tormentis victus es.

EX MS.
Ignitis subulis
in aures deflexis torquetur.

12 Tunc Volusianus dixit: Accendantur subulæ, ita ut ignitæ sint, et per ejus aures transmittantur. Cum fecissent carnifices quod jussi fuerant, et subulas ardentes in aures puellæ eo usque transmisissent, quoad vel solus ignis vapor ejus cerebrum combureret, et per nares effunderet; cumque ipsius cerebrum incenderetur, puella Deum sic precata est: Tu Domine Jesu Christe, qui aluisti me ab adolescentia mea, qui justitiæ tuæ radiis occultissimas cogitationes meas illuminasti, qui generosa et forti potentia tua me fortem reddidisti, ut contra hostem et adversarium diabolum pugnarem, qui veram et summam sapientiam tuam omnibus fidelibus tuis impertivisti; perfice cursum certaminis mei, et virginitalis meæ lampadem inextinctam conserva: ut et ego, una cum quinque illis virginibus, ad purissimum thalamum tuum introire, ac teipsum celebrare possim, qui petitiones meas mihi concessisti.

Projecta ut
mortua extra
urbem

B 13 Hæc cum precata esset, et diutius ferreis et ardentibus subulis combureretur, semimortua facta est, ita ut Proconsul Volusianus illam mortuam esse crediderit. Itaque jussit illinc eam absportari, et extra urbem projici, quippe quæ deos ipsos negaverat, et Imperatores contempserat; ob idque dicebat sepulturæ mandari non debere, sed canibus ipsis escam projici. Cum vero Aquilina totum diem in via projecta jacuisset, circa medium noctis tempus descendit Angelus Domini, et Aquilinam cum tetigisset; Surge, inquit, et esto sana, Volusianumque Proconsulem redarguas, quod ipse nihil, et ejus consilia vana sint. Statim Aquilina incolumis surrexit, et Deum laudans, dicebat: Gratias ago tibi vitæ meæ auctori, qui sanitatem affers, et ab iniquitatibus homines liberas: tu enim es, Domine, qui ante secula fuisti, et in secula permansurus es, nec præter te alius est Deus. Illud vero a te supplex peto, ut cum patientiæ bravio consummata fuero, corona tua caput meum circumdes, ut certissimis promissis tuis fruens, una cum choro Sanctorum tuorum, qui propter te martyrium compleverunt, hymnos tibi concinam.

ab Angelo
sanatur,

14 Tunc illi Dominus respondit: Vade, fiat tibi, sicut tu dixisti: et hæc dicens sublatus est in cælum. Quo audito, Aquilina valde lætata est. Tunc ab Angelo ducta, venit ad portam urbis: qua statim patefacta, in urbem ipsam est ingressa. Fuit autem illi dux Angelus, donec ad Volusiani prætorium eam duxit. Qui cum a somno excitatus, illam ante oculos suos stantem vidisset, stupore percussus est; et statim quosdam vocavit ex iis, qui in ejus prætorio morabantur, dicens, Videte, quænam hæc sit, quæ ante oculos meos consistit. Cumque allatis luminibus illam vidissent, dixerunt: Profecto hæc Aquilina est, quam tu canibus escam projici jussisti. Hæc cum audisset Proconsul, jussit illam servari usque ad sequentis diei tempus. Quod cum venisset, jussit illam duci ante tribunal. Eam vero affatus: Tunc, inquit, es Aquilina? Tum illa respondit: Scelestissime homo, etsi cordis tui lumen excæcatum est a patre tuo diabolo, an et corporeis oculis non vides? Ego sum Aquilina, quæ tibi nunc assisto. Tum Proconsul manu sua oculos terens, et præ stupore cum paulisper obmutuisset, secum dicebat: Si ipsius cerebrum combustum est, et morti subjecta non fuit, nullum igitur deinde aliud tormentum ipsam attingere poterit.

et reducit
ad Volusia-
num,

qui ad præ-
sentiam ejus
obstupescit:

15 Hæc cum dixisset, sententiam, ut gladio percuteretur, talem pronuntiavit: Aquilinam pessimæ Christianorum sectæ propugnatricem, natu quidem minorem, sed veneficiis tamen grandem, Imperatorum edictis religiosissimis adversantem deprehendimus, neque diis obedientem, neque Imperatoribus

et ipsam ut
veneficam
gladio ad-
judicat.

D

12 Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Πυρωθήτωσαν σουδλαὶ σιδηραὶ, καὶ διὰ τῶν ἀκοῶν αὐτῆς περαιούσθωσαν. Ποικιλάντων δὲ τῶν θυμῶν τὸ προσταχθέν, καὶ πυρωσάντων τὰς σουδλάς, καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς παιδὸς περαιωσάντων εἰς τοσοῦτον, ὥστε τὴν ἀπμῆδα μόνην καταφλέξει τὸν ἐγκέφαλον τῆς παιδὸς, καὶ τὴν ἐν τῇ ρίνος αὐτῆς ῥύσιν ποιήσασθαι. Τοῦ οὖν ἐγκεφάλου τῆς Μάρτυρος ἐκκαϊομένου, εὐξαμένη πρὸς τὸν Κύριον εἶπεν· Ὁ διαθρέψας με ἐκ νεότητός μου Χριστέ, ὁ ταῖς σαῖς ἀκτίσιν τῆς δικαιοσύνης φωτίσας τὰ κρυπτὰ τῶν νοημάτων μου, ὁ τῇ γενναίᾳ σου ὑπομονῇ περιτειχίσας με ἀγωνίσασθαι κατὰ τοῦ ἀντιπάλου, ὁ τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀρρήκτον σου σοφίαν ἐν πᾶσι τοῖς πιστοῖς καταπέμψας, τελειώσόν μου τὸν δρόμον τοῦ ἀγῶνος, καὶ ποιήσον ἄσβεστόν μου τὴν τῆς παρθενίας λαμπράδα, ἵνα καὶ γὰρ δυναθῶ συνεισελθεῖν μετὰ τῶν πέντε παρθένων ἐν τῷ νυμφῶνί σου τῷ ἀχράντῳ, καὶ δοξάσω σε τὸν παρασχόντα με τὰς αἰτήσεις μου.

13 Εὐξαμένης δὲ αὐτῆς ταῦτα, καὶ ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τῆς ἐκκαύσεως τῶν σιδηρῶν φλεγομένης, ἡμιθανὲς ἐγένετο, ὥστε νομίζειν Οὐλοσιανὸν τὴν Ἀνθύπατον ὅτι Ἀκυλίνα ἐτελεύτησεν· καὶ ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐκδελθῆσαν τοῦ τόπου, ἔνθα ἐξετάζετο, ἔξω τῆς πόλεως ῥιφθῆναι· εἶπεν γάρ ὁ Ἀνθύπατος, ὡς τοὺς θεοὺς ἀνυπομένειν, καὶ τοὺς Ἀυτοκράτορας ἐνυδρήσασαν, μὴ τε ταφῆς ταύτῃ ἀξιοθῆναι, ἀλλ' οὕτως κυσὶν εἰς βρῶσιν πρόκεισθαι. Μενάσης δὲ τῆς Ἀκυλίνης ὄλην τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὴν ὁδὸν, καὶ ἐπισκιάσας τῆς ἐσπέρας, περὶ τὸ μεσονύκτιον κατήλθεν Ἀγγελος Κυρίου, καὶ ἤφατο τῆς Ἀκυλίνης, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Ἀνάστηθι ὕψις, καὶ ἔλεγον τὸν Οὐλοσιανὸν τὸν Ἀνθύπατον, ὅτι καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἐστίν, καὶ τὰ ἐπινοήματα αὐτοῦ μάταια. Καὶ εὐθέως παραχρῆμα ἀναστάσα Ἀκυλίνα ὕψις, νύχαρίστησε τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπεν· Εὐχαριστῶ σε, χωρηγέ τῆς ζωῆς μου, ἰσμάτων δοτὴρ, ἀνομιῶν λυτρωτά· σὺ γὰρ εἰ Κύριε ὁ πρὸ αἰώνων, καὶ εἰς αἰῶνας διαμένων, καὶ πλὴν σου ἕτερος οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τοῦτο θέομαί σου, εἰς τὸ τελειωθῆσαν με ἐν τῷ βραδείῳ τῆς ὑπομονῆς ἀναδείσασθαι με στέφανον ἐπὶ τῆς κορυφῆς μου, καὶ ἐντυφῆσαι ἐν ταῖς ἀφυσδέσιν σου ἐπαγγελίας, ἀνυμνοῦσάν σε μετὰ τοῦ χοροῦ τῶν Ἀγίων τῶν διὰ σὲ μαρτυρησάντων.

E

14 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν ὁ Κύριος· Ὑπαγε, γεννηθήτω σοι κατὰ τὸ ῥήμά σου· καὶ ταῦτα αὐτῇ εἰπόντων εἰς τοὺς οὐρανούς ἀνίει. Ὁδηγούμενη δὲ ὑπὸ Ἀγγέλου, ἦλθεν ἕως τῆς πόλεως τῆς πόλεως, καὶ ἀνεώχθη αὐτῇ παραχρῆμα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Προεπορεύετο δὲ αὐτῆς ὁ Ἀγγελος, ἄχρις οὗ ἤγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ πραιτώριον Οὐλοσιανοῦ. Διυπνισθεὶς δὲ καὶ θεασάμενος αὐτὴν, πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐστῶσαν, ἐκθαμβὸς ἐγένετο, καὶ ἐκάλυψε τινὰς τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ ἐν τῷ πραιτωρίῳ, καὶ εἶπεν· Κατανοήσατε τίς αὕτη, ἡ ἐστῶσα πρὸς κεφαλῆς μου, καὶ εἰσενέγκαντες φῶτα, εἶδον, καὶ εἶπον αὐτῷ· Δέομεθά σου, Ἀνθύπατε, αὕτη ἐστὶν Ἀκυλίνα, ἣν αὐτὸς ἐκέλευσας κυσὶν εἰς βορρῶν ῥιφθῆναι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνθύπατος, ἐκέλευσεν αὐτὴν τηρηθῆναι ἕως πρωῒας. Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀχθῆναι ἐμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Σὺ εἰ Ἀκυλίνα; Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Ἀνοσιώτατε, ἔστω, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας σου πεπορφρωμένοι εἰσὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς σου τοῦ διαβόλου, μὴ καὶ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς οὐχ ὁρᾷς; Ἐγὼ εἰμὶ Ἀκυλίνα, ἡ παρεστηκυῖά σοι νῦν. Ὁ δὲ Ἀνθύπατος τῇ χειρὶ τὴν ἐκ τοῦ ὄφιν τρίψας, καὶ ἐνεὸς μείνας, εἶπεν ἐν αὐτῷ· Εἰ ὁ ἐγκέφαλος αὐτῆς ἐκεκαύθη, καὶ τελευτῇ οὐχ ὑπεδλίθη, ταύτης οὐδεμία τις ἑτέρα βάσανος ἀφῆσθαι δύναται.

F

15 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, τὴν διὰ τοῦ ξίφους τελειώσαν κατ' αὐτῆς ἀπεφάνετο οὕτως· Ἀκυλίνα τὴν τῆς παγκράτου αἰρέσεως ὑπέρμαχον, ἡ τις ἐν χρόνοις νηπιάζει, καὶ μαχίων πλήρης ὑπάρχει, ταύτην κατὰ τὰ εὐσεβέστατα δόγματα τῶν Βασιλέων καὶ Ἀυτοκρατέρων ἡγρεύσαμεν, τοῖς μὲν θεοῖς ἀπειθοῦσαν, καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἀντιέ-
γούσαν,

A γουσαν, πολλά δὲ διὰ τῶν παραινήσεων παρακαλέσαντες αὐτήν, οὐκ ἠδυνήθημεν μετενεγκεῖν αὐτήν ἀπὸ τῆς τοῦ σταυρωθέντος μαρτίας, καὶ οἰκίαν καταστήσαι τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῶν ἀληθινῶν θεῶν· αὕτη καὶ πολλῶν βασανιστηρίων πείραν δεξαμένη, παρὰ πάντων αὐτῶν διὰ τῆς μαρτίας ἀνεύχλητος ἔμεινεν· λοιπὸν ὡν, διὰ τὸ μὴ ἐν χλεύῃ διασκορπισθῆναι τὴν τῶν θεῶν θυσίαν, ταύτην ἀπενεχθῆναι ἔξω τῆς πόλεως, κεφαλικὴν ὑπομεῖναι τιμωρίαν, προστάττομεν.

16 Ἀπαγομένης δὲ τῆς μακαρίας Ἀκυλίνης, καὶ τοῦ σπεκουλάτορος αὐτῆς προπορευομένου, εἰλθεν εἰς τὸν ὀριζόμενον τόπον τῆς ἀποφάσεως· καὶ αἰτησάμενη ὥρας εἰς τὸ προσεύξασθαι, ἀνατείνασα τὸ ὄραμα εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ προσεύχασθαι εἶπεν· Δέσποτα Κύριε παντοκράτωρ, εὐχεριστῶ σοι, ὅτι ἶδον ἐδειξάς μοι τὴν ὥραν τῆς τελειώσεώς μου· αἰνῶ σε, ὁ Θεός μου, τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων, ὅτι οὐκ εἰς μάτην ἐποίησάς με δραμεῖν τὸν δρόμον τοῦ σταδίου μου· εὐλογῶ σε, Δημιουργε τῶν ἀπάντων, ὅτι τὸν τύραννον κατήσχυνας, καὶ ἐμὲ ἐστεφάνωσας· τοῦτο οὖν παρακαλῶ σε, πρὸςδεξε τὸ πνεῦμά μου μετ' εἰρήνης, ἵνα λοιπὸν καταλείψω τὰ ἐπίγεια, ἐν τοῖς οὐρανόις ἐντροφήσω ἀγαθοῖς, ἀπολαβοῦσα διὰ σοῦ τὸν τῆς ἀφαρσίας στέφανον.

B 17 Καὶ εὐχαμένης αὐτῆς ταῦτα, φωνὴ αὐτῇ ἦλθε λέγουσα· Δεῦρο ἡ ἀμνάς ἡ ἐκλεκτή, ἡ τὸν βρυγμὸν τοῦ τυράννου καταπατήσασα, ἡ τὸ κέντρον τοῦ διαβόλου διὰ τῆς ἀθλήσεως συντρίψασα, καὶ τὸν Ἀρχοντὰ Οὐλοισιανὸν δείξασα ἡττημένον· ἀπολάμβανε σου τὸ τροκείμενον βραδεῖον. Ἐν τῇ γῇ ἐκακοπάθησας, ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐντροφήσον. Ταύτης δὲ τῆς φωνῆς αὐτῇ ἐνεχθαίσης, πρὸ τοῦ τὸν σπεκουλάτορα τὸ ξίφος αὐτῇ ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἐπενεγκεῖν, ἐτελειώθη ἡ ὁσία Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ὁ δὲ σπεκουλάτωρ, μετὰ τὸ ἀποδοῦναι αὐτὴν τὸ πνεῦμα, τότε ἀφείλεν τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, διὰ τὴν κλινεῖσιν τοῦ Ἀντυπάτου· ἀντὶ δὲ αἵματος γάλακτος ῥύσις ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένετο.

18 Παραστῆκότες δὲ ἄνδρες Χριστιανοί, τὸ αὐτῆς ὑπὲρ λίθου τίμιον ἀνείλαντο λείψανον· καὶ κηδεύσαντες ἐν μύροις πολυτίμοις, καὶ σινδόσιν κιναιαῖς, ἔθαψαν αὐτὴν ἐν μνήματι ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Βίβλω. Ἐτελειώθη δὲ ἡ μακαρία Ἀκυλίνη ἐν ὑποτείᾳ Διοκλητιανοῦ, ἀνθυπατεύοντος Οὐλοισιανοῦ, μηνὶ Ἰουνίῳ τρισκαιδεκάτῃ, ἥτις ἐστὶν πρὸ τοῦ καλῶδων Ἰουλίῳ. Ἔστιν δὲ τὸ μαρτύριον αὐτῆς ἐν Βίβλω τῇ πόλει ἄχρι τῆς δεῦρο, ἔνθα καὶ ἰάματα πολλὰ ἐπιτελοῦνται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

assentientem: quam cum multis admonitionibus conati D
simus ab insania hominis crucifixi ad invictorum EX MS.
deorum verissimam cognitionem traducere, non po-
tuimus. Hæc multa tormenta experta quidem fuit,
sed beneficiis fecit, ut nullis tormentis perturbari
posset. Reliquum igitur mihi visum est, ne deorum
sacrificia irrideantur, ut hanc extra urbem eductam
capitali pœna plecti jubeamus.

16 Cum igitur Aquilina educeretur, et carnifex præiret, venit ad eum locum, in quo illam gladio percuti definitum fuerat. Ibi unius horæ tempus petiit, ut Deum oraret. Erectis igitur in cœlum oculis: Domine, inquit, Deus omnipotens, ago tibi gratias, quod martyrii mei tempus mihi ostenderis. Laudo te, Deus meus, rerum omnium effectorem, quod non fecisti, ut frustra stadii mei cursum conficerem. Benedico tibi creator universorum, quod tyrannum confudisti, et me coronasti. Hoc igitur a te supplex peto, ut accipias spiritum meum in pace, ut derelictis terrenis rebus, cœlestibus bonis frui possim; et, te auctore, immortalitatis coronam recipiam.

qua impe-
trato orandi
spatio

17 Hæc cum precata esset, vox e cœlo venit, quæ dixit: Age, Virgo electa, quæ tyranni fremitum conculcasti, et diaboli stimulos certamine tuo comminuisti, ducemque Volusianum omnino superasti, accipe bravium tibi propositum. In terris labores et ærumnas pertulisti, in cœlis nunc jucunditate perfruaris. Cum hæc vox ad eam delata esset, priusquam carnifex in ejus cervicem gladium iniecisset, beata Christi veri Dei nostri Martyr perfecte mortem obiit, carnifex vero, licet illa spiritum reddidisset, tamen, juxta mandatum Proconsulis, ejus caput abscidit, ex quo pro sanguine lac in terram defluxit.

E
voce cœlesti
invitata
expirat:

18 Christiani autem homines cum præsto essent, ejus Reliquias gemmis præstantiores sustulerunt, et pretiosis unguentis ac linteis novis involutas, in monumento apud urbem Biblon sepelierunt. Martyrio autem consummata est beata Aquilina, Imperatore Diocletiano, et Volusiano Proconsule, tertidecimo die mensis Junii. Est autem ejus Martyrium in urbe Biblio, ubi usque ad hodiernum diem multæ curationes hominibus afferuntur in Christo Jesu Domino nostro: cui gloria in secula seculorum. Amen.

et sepelitur
a Christianis.

ANNOTATA D. P.

C a Biblus Βίβλος, inter Tripolim et Berythum urbs maritima, antiquis semper per γ scribitur, medii ævi auctoribus per ι. Gravis autem error irrepsit Menæis, ubi sic inchoatur Elogium: Αὕτη ἦν κατὰ τοὺς χρόνους Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως καὶ Βίβλου, Ἀρχοντος τῆς Παλαιστίνης. Hæc temporibus Diocletiani Imperatoris, et Bibli Præsidis Palæstinæ: sed error mox detegitur, cum Præses Volusianus nominatur.

b Cum Apostolorum et Diocletiani tempora plus quam duobus seculis discrepent; debent Christiani illi intelligi ab Apostolis instructi fuisse mediate in majoribus suis. Menæa perperam Ἀταλμὸν, Atalmum vocant. Certe nomen tale nec Græcum, nec Latinum esset.

c Euthalius Lipomanno græce Εὐθαλλιος; utrumque recte; idem enim significant τολέω et τάλλω, pubesco, viresco; Menæa inepte Athalium vocant.

d Menæis Οὐλοισιανός, quod non placet.

e Διασώστρα, nec alibi hactenus inventa vox: διασώσκει apud Athenæum, ἀπὸ τῆς ὁσφρος, pro subligaculis poni videntur.

f Sireletus minus recte verterat, Proconsule jubente, quasi is præsens fuerit supplicio, extra urbem (ut dicitur) de Sancta sumpto.

g Μαρτόριον Græce, uti Latine Confessio, sumitur F
hic pro loco, in quo Martyr vel Sanctus aliquis conditus honoratur, adeoque vel pro ecclesia aut oratorio ipsi sacratio, vel speciali intra ecclesiam conditorio; non autem pro loco, in quo Martyr aliquis mortem suscepit; qualem tamen quia Sireleti versio significare videbatur, nolui cum ipso scribere Martyrii locum.

Ceterum non dissimulaverim id, quod facile quivis videre potest, totam hanc compositionem plus rhetoricæ inventionis habere, quam historicæ certitudinis; hinc illa inter Martyrem et Proconsulem colloquia, Angelicæque et Divinæ voces: atque utinam saltem ipsa tormentorum series, pluresque aliæ majoris momenti circumstantiæ, ex Biblensium certiori traditione sint expressæ! Sed quid agas? quando meliori notitia destituti, gaudere debemus, vel talia invenisse, quæ saltem hoc probent, Aquilinam, ut Martyrem Bybli passam, indubitanter habitam fuisse; quæ notitia ne sicca nimis esset, hujusmodi narratione, si non vera, saltem non prorsus inverosimili condita fuerit: quod et aliis plurium Passionibus, multa post secula scriptis accidisse, ingenue fatemur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

LUCIANO, FORTUNATO, CRESCENTIANO, THECLA,
FELICE, SECUNDO, LUCIANO ALTERO, JUCUNDO.

Ex Martyrologio S. Hieronymi et aliis.

G. H.

Quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa hunc XIII Junii auspicantur his verbis : Idibus Junii. In Africa Luciani, Fortunati, Crescentiani, Theclæ : quæ plane eadem leguntur in MSS. Casinensi duplici; Romanis quatuor, scilicet Vaticano S. Petri, Cardinalis Barberini, et Ducis Allempsi. atque monasterii S. Cyriacæ; Florentinis duobus, Magni Ducis et Senatoris Strozzi; Augustano S. Udalrici; Gellonensi S. Guilielmi de diserto; Trevirensi S. Maximini; Aquisgranensi Ecclesiæ præcipue; Parisiensi Labbei; et, Palestra Africa ommissa, in codice MS. Reginæ Sueciæ per Holstenium vulgato. In Corbeiensi Tecla dicitur Virgo. Verum, illa ommissa, tres alii in Africa Martyres referuntur in MSS. Atrebatensi, Tornacensi, Lætiensi, Bruxellensi, et Coloniensi S. Mariæ ad

Gradus. Soli Lucianus et Fortunatus, in Africa Martyres, indicantur in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi, et Leodiensi S. Lamberti. Item apud Rabanum, auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ, Galesiniumque cum hodierno Martyrologio Romano. Crescentianus vero additur apud Bellinum, Grevenum, Maurolycum, Molanum, aliosque : ut ex tot exemplaribus, de antiqua memoria horum Martyrum, simus fere certi; utinam et Acta Martyrii extarent!

2 Istis jam propositis alii quoque Martyres in antiquo MS. Richenoviensi adduntur his verbis : In Africa Felicis, Secundi, Luciani, Jucundi. Duplicamus ergo Lucianum, quia arbitramur hos potius alio in loco Africæ quam priores, et alio tempore passos. Conjugimus tamen utrosque sub uno titulo, ne titulos nimium multiplicemus.

DE SANCTO DIODORO

MARTYRE EMESENO IN PHOENICIA

Ex MS. Synaxario Divionensi.

G. H.

Emesa, sive Emisa, urbs Phœniciæ ad Libanum montem, nobis, ad diem Februarii sextum, protulit insignes Martyres SS. Silvanum Episcopum, Lucam Diaconum, Mucium seu Mocium Lectorem, sub Galerio Maximiano, anno CCCXII passos, et Martyrologio Romano inscriptos. Illis eodem die adjunximus S. Julianum Medicum, ignotum Fastis Romanis, sed in Menæis Græcorum illustri encomio honoratum. In eadem Emesa floruit S. Diodo-

rus ó ἐξ Ἐμέσης, σταυροθεῖς τελειοῦται; qui ex Emesa ortus et cruci affixus vitam finivit; uti habent ad hunc XIII diem Menæa MSS. apud Petrum Franciscum Chiffletium in Collegio Divionensi Societatis Jesu a nobis reperta, ubi illud distichon nomini additur :

Ἀνῆλθε Διόδωρος εἰς σταύρου ξύλον,

Τιμῶν Ἰησοῦν, τοῦ σταύρου ξύλον.

Diodorus hilaris scandit in lignum crucis,

Ut Christum honoret mortuum in ligno crucis

DE PLURIMIS SS. MARTYRIBUS

APUD GRÆCOS HONORATIS.

Ex eodem MS. Synaxario

G. H.

In eisdem Chiffletianis Menæis MSS. invenitur magna Martyrum multitudo ad hunc etiam diem XIII Junii, his verbis : τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, οἱ ἄγιοι μυρίοι Μάρτυρες ξίφει τελειοῦνται. Deinde hoc distichon legitur.

Νικᾷ πεσοῦσα Μυρίας διὰ ξίφους.

Πίπτονσα καὶ γὰρ ἡ Θεοῦ νικᾷ φάλαγγς.

Est quidem proprie μυρίας numerus continens decem millia, sed sæpe etiam sumitur pro innumera multi-

tudine, ut et nomen μυρίοι, potissimum in plurali numero. Itaque plurimos Martyres hoc die proposui in titulo, quos gladio plexos Synaxarium illud indicat : liberumque lectori relinquitur, ut distichon subjunctum applicet, vel definito decem millium numero, vel indefinitæ plurimorum multitudinis. Ut ut est, ipsum sic Latine reddo :

Vincit per ensem Martyrum Myrias cadens :

Cadendo namque, milites vincunt Dei.

DE

DE S. ANUB-BISSOIO, HELIOPOLI PASSO, SS. GEORGIO ET BASIELA UXORE, ARNOBIO ET PETRO, ASCHIRIONE, ARGENIDE ET BELFIJO,

MARTYRIBUS IN ÆGYPTO.

Ex Hagiologio Habessino

D. P.

Heliopoli,
vetustissima
in Ægypto
civitate

Solis civitas Ἡλιούπολις, ubi Mithras Ægypti Rex, cujus nomen similiter Solem significat, erexisse primus Soli obeliscum fertur, teste Plinio; antiquitatis ac claritudinis testem habet, sanctissimum castissimumque Patriarcham Josephum: qui, sicut legimus Gen. 41, proximus a Pharaone factus, uxorem inde sumpsit Aseneth, filiam Putipharis, Sacerdotis Heliopoleos. Hæc trans Nilum, Septemtrionem versus, Memphi propinqua, non solum sub Græcorum Romanorumque Imperiis claritatem suam retinuit; sed etiam Ephesini Concilii tempore Episcopalis habebatur; licet nunc, mutato nomine, tota fere in ruinas conciderit. In hac vel prætitulatos omnes Sanctos, vel primo nominatum Anub, pro fide Christi Martyrem factum, discimus ex Hagiologio Metrico Habessinorum, cujus strophe prima ad XIV Baunæ, seu XIII Junii, sic Latine redditur:

passus est
Anub,

an etiam
Tesfa-Mi-
chael:

2 Salutem dico Anub-Bissoio, quod interpretatur Aurum-purum (Πυροῦς enim Aurum Coptice est, inquit Ludolfus) Leo, e manibus custodis sui elapsus, ad eum venit, dorsum suum, velut bonus equus ad insidendum subjiciens, quando martyrium suum Heliopoli consummavit. Quæ verba ex Actis passionis, si qua extant, majorem claritatem accipere poterunt. Huic Ludolfus in Fastis Æthiopicis proxime conjungit Tesfa-Michaelem, velut ejusdem Martyrii consortem ex eodem Hagiologio. Verum, si sincera est sequentis strophæ mihi proposita interpretatio, non videtur is istic laudari tamquam Martyr, sed velut pius Asceta; de cujus proinde ætate, et (quod consequens est) sincera religione, atque in hac fundato legitimo cultu, statui nihil possit: hunc enim sensum inde elicio, et non alium: Tesfa-Michaelem, Domine, tege vestimentis aureis, recordatus gressuum justitiæ ejus; qui tuam gloriam reverens, nocte diei Dominicæ stat nudo pectore, lumbos suos veste una

et fascia constringendo. Ubi nisi τὸ stat accipiat pro stabat, vel, stare solebat, nequidem de mortuo sermo foret: unde aliquando dubitavit Ludolfus, an hæc non dicerentur in persona auctoris, pro se ipso orantis: sed hic ut alibi id faciat, non videtur id modo facere: quis enim, nisi vanæ gloriæ causa, arcanam suam exercitationem seu mortificationem publico cantu notam fieri vellet?

3 Ceterorum, quos titulus habet, passio, certius exprimitur duabus deinde sequentibus Strophis, quarum tenor hic est: Salutem Georgio, omnigenas tentationes toleranti; cui apparuit columba Galilææ Maria, dum ei distenderent lumbos cerebrumque excuterent. Salutem ejus uxori Basiolæ, quæ suam exercitationem miscuit fragrantiae certaminis sui: qua phrasi videtur martyrii agon intelligi; cujus odorem Deo gratiorem reddiderit prioris vitæ severa exercitatio, nihilo minus suaviter fragrans. Sed quam suspicabimur esse Mariam, Galilææ columbam, quæ patienti Georgio apparuit? Prima hic cogitationi se offert, Maria Virgo, in Nazareth civitate Galilææ commorata, et in Canticis Columbæ nomine figurata: certior explicatio ex Actis optatur.

E
an saltem
duo conjuges,

et alii 5 an
fame enecti,

4 Restant alii quinque, de quibus hæc ibidem; Salutem Arnobio, eique consimili Petro; nec non Aschirioni, Argenidi, et Belfjo, illorum sociis: qui propter Jesum Christum luctati cum fame et siti, ita ut nec cibum comederent nec aquam biberent, necati tandem sunt, non aliter fortassis, quam illa ipsa cibi potusque subtractione in carcere, in quem fuerant propter Christum conjecti. Reliqua necesse est doceant Acta, si qua supersunt; ex quibus etiam petenda certitudo de Palæstra Martyrii, quam interim non veremur Ægypto adscribere. Verosimiliter etiam prænominati conjuges seperandi ab his sunt, vel loco, vel tempore, vel utroque.

Martyres
in Ægypto

F

DE S. EVIDIO MARTYRE

IN MONASTERIO S. PETRI BESALUENSI

DIECESIS GERUNDENSIS IN CATALANIA

G H.

Ex Historia Hispanica Domenecci.

Antonius Vincentius Domenecus, in Historia generali Sanctorum et illustrium virorum Catalaniæ, acturus folio 54 de S. Evidio Martyre, late describit monasterium S. Petri Besaluense, Ordinis S. Benedicti, in diœcesi Gerundensi constructum anno DCCCCLXXVII, et plurimis possessionibus dotatum; in eoque asserit celebrari ad diem XIII Junii festum S. Evidi Martyris, cum Octava. Et quia in dicto monasterio recitant Officium divinum secundum usum Romanum, ibidem receptum, quando

Festum cum
Octava

adduntur in Laudibus et Vesperis Commemorationes communes seu suffragia Sanctorum, recitant de sex Sanctis, quorum corpora habent, sequentem Orationem: Propitiare nobis famulis tuis, quæsumus Domine, per horum Sanctorum Martyrum tuorum, Primi et Feliciani, Concordii atque Evidii, Marini ac Patroni, et aliorum Sanctorum, qui in præsentem requiescunt ecclesia, merita gloriosa, ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Ex his SS. Primus et Felicianus dicuntur passi

oratio ejus et
aliorum
Sanctorum:

A passi Agenni in Gallia, cum S. Fide, die vi Octobris. SS. Marinus et Patronus, xix Augusti. De his autem duobus et S. Evidio ibidem apud Domenecum leguntur ista : In hanc illustrem et sacram Domum postmodum allata fuere sancta pignora nostrorum Sanctorum, Evidii, Marini, et Patroni, quorum trium intercessione Deus plura hominibus invocantibus eos beneficia confert. At S. Concordium a Domeneco et Ferrario referri ad Kalendas Januarii, quasi esset Concordius Presbyter Spoleti passus, indicavimus ad hujus Acta. Horum sex Sanctorum, inquit Domenecus, corpora in capella majore dictae ecclesiae cum magna reverentia et veneratione asservantur, in tribus arcis elevatis: uti constat ex quadam earum Reliquiarum visitatione, facta ab Admodum Reverendo Abbate Besaluensi, Praeside Religionis gloriosi Patris Benedicti in provinciis Taraconensi, Caesaraugustana, et Navarræa: et in arca versus campanile sunt corpora S. Concordii et

beneficia præstantur:

corpora in capella.

S. Evidii, ubi sunt omnia ossa, cum capite S. Evidii D integro. Imo adduntur Indulgentiæ unius anni et quarentenæ, a Clemente Papa sexto concessæ iis, qui in festis horum Sanctorum, et SS. Petri et Pauli Apostolorum, contriti et confessi visitarint has Reliquias. Talium autem Indulgentiarum Bulla, antiquo caractere in tabula scripta, in ipsa ecclesia est appensa. Præfuit Ecclesiae Clemens VI ab anno mcccxlh ad annum mccccli. Tamayus Salazar, in Martyrologio Hispanico, S. Evidio ad xiii Junii hoc formavit elogium: Apud Biseldunense cœnobium in Hispania, depositio S. Evidii Martyris, qui pro fide miles egregius in stadio decertans, ad præmii trophæum indefesse cucurrit. Quia scilicet Acta nulla extabant, hoc elogium omnibus Martyribus commune apposuit. At paucis ejusdem ita meminit in Catalogo generali Ferrarius: Besuli in territorio Gerundensi, S. Evidii Martyris.

Indulgentiæ.

Memoria in fastis

DE SANCTO TRIPHYLLIO

EPISCOPO LEUCOSIÆ IN CYPRO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus Episcopatu, cultu, ætate et vitæ Actis.

D. P.

CIRCA CCCLXX.

Leucosiæ,

Cyprum, insulam nominatissimam, ætate Constantini Magni insignes duo Episcopi collustrarunt; S. Spyridon sive Spiridion Trimethuntis, jam inde a temporibus Galerii Maximiani præclara fidei confessione et miraculis nobilitatus; ejusque discipulus atque itinerum fere individuus comes, Triphyllius, Leucosiæ Episcopus. Hanc esse hodiernam Nicosiam, Regum olim Sedem, nunc vero adhuc metropolim insulæ, puto haud vana conjectura dici in Atlante Blaviano, itaque in nomine sic mutato, ex parte renovatum sit vetus Callinices nomen, quod ei initio fuisse asserit mox danda Vita S. Triphyllii; sed deest antiquus pro ea appellatione firmanda auctor. Erat autem, cum Vita ista scriberetur, Leucosia Cypriarum urbium maxima et prima; Trimethus vero, vicus hodie exiguus est, vulgo Tremiteuge, teste Stephano Lusignano. Carolus tamen a S. Paulo, in Geographia sacra, inter Episcopatus Cypri Leucosiam præterit (licet in antiqua, quam postea subdit et Hierocli imputat, Provinciarum notitia, Τριμηθούτων urbem 14 loco, Λευκοσίαν 15 et ultimo nominet) pro eaque substituit Ledram, a Hieronymo et Sozomeno attributam Triphyllio: sed an huic, de quo agimus? Nicosia quandonam primum cæperit nominari, non invenio: sed quoniam Græcos audio eo nomine non uti, suspicor id factum cum Guidonem Lusignanum Regem ibi constituissent Syriæ domitores Cruce signati, sub exitum seculi xii, et placuisse nomen a Victoria sumptum.

B
alias Nicosiæ Episcopus.

laudatus in Vita magistri sui S. Spyridonis,

2 Quæ apud Lipomannum et Surium pro xii Decembris extat Latine, Græce autem a Metaphraste scripta S. Spyridonis Vita, Triphyllium laudat quidem, ut perfectum mox futurum et Magistro similem; in præsentia vero, quando ambo Antiochiæ Imperatorem viderunt, ea quæ in mundo sunt magni æstimantem, ut qui esset adhuc ætate juvenis. Sed Metaphrastes ejus, quem expoliebat auctoris sensum non recte expressit; in originali enim et multo antiquiori Vita, quam ex MS. Florentino dabimus, longe aliter eadem res narratur; diciturque Sanctus secum habuisse Triphyllium discipulum, μαθητὴν θέλοντα τῆς σωῆς τῆς

φάρμακx, ὃς καὶ ἦν σὺν αὐτῷ ἐν κόπῳ καὶ ἀσκήσει, καθ' ἡμέραν διδάσκων τοὺς ἄλλους ἅπερ ἐκεῖνος περὶ τοῦ δικαίου ἐμύνησεν, discere volentem vitæ medicamina; utpote qui cum ipso in ejusdem exercitationis labore versabatur, quotidie docens alios ea quæ discebat a Justo. Quamquam autem illo tempore necdum erat Episcopus; ægrotanti tamen imperatori (κατ' ὄναρ. in somnio) jam ante ostenderat Deus in medio innumerorum Episcoporum, δύο φροστῆρας καλοὺς, τέχνην ἔχοντας τοῦ πάθους τὴν ἴασιν, duo præstantia luminaria, qui scirent malo ipsius mederi; utique Spyridonem et Triphyllium; quorum primum mox ex habitu Imperator cognovit, qualis sibi ostensus fuerat; alterius postea non fit mentio ut agniti; verosimiliter quia repræsentatus erat in eo quod tunc non gerebat schemate, sed gesturus esset, factus postea Episcopus. Ita certe rem intellexit Auctor dandæ mox Vitæ, et expressius Metaphrastes, cum ait, quod ipsi quoque erant Episcopis similes, videbanturque esse Duces et Præsides aliorum: quodque alter eorum, qui apparuerat ut Episcopus, nondum revera id factus erat.

3 Auctor vetustioris Vitæ narraturus accessum Sanctorum Antiochiam, Ἦν δὲ, inquit, ὁ καὶ πρὸς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου. Erat tempus quo Imperabat Constantinus, Hunc Magnum intellexit is qui S. Triphyllii elogium infra dandum scripsit: sed Metaphrastes apud Surium melius, Nuper quidem Magnus Constantinus, relicto Imperio e vivis excesserat, (anno scilicet cccxxxvii, die xxi Maji: id autem diviserant filii (Constantinus, Constantius, Constans). Et Constantium quidem, cui sorte obtigerat ut teneret imperium Orientis, in magna urbe Coelesyriæ, nempe Antiochiæ versabatur. Sed hic quoque error est aliquis, dum pro Constantio secundo genito, cui Oriens obtigit, nominatur primogenitus Constantinus, Imperator Occidentis: error tamen satis frequens, etiam in Codice Theodosiano, ubi non raro Constantino et Constanti adscribuntur leges, a Constantio et Constante editæ; sicut observat Jacobus Gotthofredi ad Codicem Theodosianum in Chronologia legum, ubi docet divisionem Imperii

ut Imperatori prævisus futurus Episcopus,

E

adfuit Concilio Sardicensi an. 347

A perii factam in Pannonia, ubi tum Cæsares erant. Inde Constantius repente in Syriam profectus adversus Persas est, hinc adeo ab eo in Syriam regresso, datæ Leges Antiochiæ anno CCCXXXVIII, v Id. Octobris et vi Kal. Januarii : unde idem Gothofredus infert, quod huic anno vel proximo congruit, quod Constantius a Spyridone Antiochiæ a morbo curatus dicitur xii Septembris. Quæ sane ratio temporis satis commoda est.

et subinde
quidem correp-
tus a Spyrido-
ne:

4 Quam juvenis tunc adhuc Triphyllius fuerit, non est facile divinare : prima ejusdem ut Episcopi notitia habetur octennio circiter postea in Concilio Sardicensi, cui ad annum CCCXLII celebrato scitur cum Spyridone interfuisse. Non etiam statim ab adito Episcopatu tam perfectus fuit, ut in eo non aliquid subinde carperet Spyridon corrigeretque. Ita hic in Vita sua occultam discipuli cogitationem, quæ suo Episcopatu optabat amœnum quemdam et fertilem agrum, inspexisse et redarguisse legitur. Eodem referunt Baronius aliique, ex Sozomeni lib. 1 cap. 11, quod post Synodum quemdam Cypriorum Episcoporum, cum Collecta celebraretur, rogatus Triphyllius ut concionaretur ad populum, cum necesse haberet in medium adducere dictum illud Salvatoris, Tolle grabatum tuum et ambula ; mutato nomine pro Grabato Scimpodium dixit. At Spyridon, indignatione commotus ; Num tu, inquit, præstantior es eo qui Grabatum dixit, ut te pudeat ejus verbis uti ? Quo dicto ex Episcopali solio exiit spectante populo ; hominem, eloquentiæ causa insolentius se efferentem, hac ratione ad modestiam revocans.

an etiam de
nimio eloquen-
tiæ studio ?

B

5 Ast alius hic mihi esse videtur Triphyllius, Ledrorum Episcopus, vir disertissimus, et qui ob studium legum Romanarum diu fuerat in urbe Berytiorum commoratus, ut præfatur Sozomenus. Quid enim Ledris cum Leucosia ? Noster autem Triphyllius, licet laudetur ab eloquentia, qua fuerat imbutus a patre Constantinopoli ; juvenis tamen in Cyprum venit ad Spyridonem. Diversa sunt etiam quæ utrisque attribuantur scripta. Nam Suidas, de hoc nostro agens, dicit, quod descripsit miracula S. P. N. Spyridonis, ut scriptum est in Vita ejus, versibus Iambicis, et hoc etiam indicat prælaudata antiquior Spyridonis Vita in fine. De Ledrensi autem Hieronymus dicit, Eloquentissimus suæ ætatis et sub Rege Constantio celeberrimus fuit. Legi ejus in Cantica Commentarios, et multa alia composuisse fertur, quæ in nostras manus minime pervenerunt. De hoc autem videtur loqui idem Hieronymus, Epistola 84 ad Magnum, nominans Triphyllium Cyprium inter eos, qui in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos infarciunt libros, ut nescias quid in iis primum admirari debeas, eruditionem seculi an scientiam Scri-

adscribitur
id Ledronum
Episcopo,

sed ut locus
et scripta,
sic et personæ
videntur diver-
sæ.

pturarum. Quod tamen in libro de scriptoribus cap. D 92 dicatur ille Ledrensis sive Λευτεῖνος Episcopus, correctionis egre puto, et scribendum Λευτεῖνος ; sed locum pergo apud alios quærere, licet inveniendum vix sperem.

AUCTORE D. P.

6 Interim, quomodocumque ista se habeant, potuit Triphyllius, qui S. Spyridonis miracula scripsit, et Sardicensi Synodo interfuerat, pene ad Juliani Apostata tempora pervenisse. Defuncti corpus adeo permansit incorruptum, ut capite minutum a Saracenis, Cyprum sub Heraclio incursantibus (puta post occupatam Ægyptum Syriamque circa annum DCXI) sanguine fluxisse dicatur a scriptore Vita, quæ non ante seculum ix scripta videtur, atque reperta a nobis est in Synaxariis Parisiensis nostri et Divionensis Collegiorum, non solitis alias adeo prolixos contextus referre : unde indicium sumo, seu potius conjecturam, non adeo diu antequam Synaxaria ista scriberentur, inventas intra parietem clausas semiustulatas Reliquias. Tales seipsum vidisse testatur Auctor prædictæ Vitæ ; sed eo loco mutilæ ; ubi potest explicuisse, qua certitudine narraverit ea quæ circa corpus acta dixerat. Discrepant interim Synaxaria illa ; quod Divionense, Vitam istam ponat xi Junii, una cum hoc disticho :

Obiisse videtur
circa an. 370,

vita autem
scripta
sec. 10.

Relatus alicu-
bi 11,

E

Ἔστηκε Τριφύλλιος Ὑψίστη πύλας,
Ὁρῶν τὸ τριπρόσωπον ἱλίου σιλάς.
Altissimum prope constitit Triphyllius,
Tripersonale Solis aspiciens jubar.
Ast hunc xii diem tenet Parisiense Synaxarium, quo etiam die post S. Aquilinam colendus præscribitur S. Triphyllius in Typico, S. Sabæ nomen ferente ; et in alio Parisiensi Synaxario, quod Cardinalis Mazarini fuit : nec nisi per meram incuriam, Menæa Magna colligentium, accidisse videtur, ut ad præcedentem xii neglectim conjungerentur duo hæc nuda nomina, τῶν ὁσίων Σάβωνος καὶ Τριφυλλίου Ἐπισκόπων, Sanctorum Zenonis et Triphyllii Episcoporum. Quin et in Ephemeride Moscorum figurata, ex usu Constantinopolitanæ Ecclesiæ formata, Aquilina et Triphyllius, hoc xii compositi inveniuntur, ut et in Horologio anni MCDVII ; cum in Rhodologio anni MDCI solus inveniatur Triphyllius, et in Ephemeride Metrica sola Aquilina. Ex similibusque Græcorum libris, cum solum manuscripti haberentur, Triphyllium quoque accepit primus Latinorum Molanus, in Additionibus ad Usuardum anni MDLXXIII ; et quadriennio post secutus illum est Genebrardus, Kalendario Latino, sacrorum historicorum testimoniis illuminato, præponens Hebræum, Syriacum, et Græcum a se in linguam Latinam conversum. Secuti sunt denique Romani Martyrologii sub Gregorio XIII Recogni-
tores, jam inde ab anno MDLXXXIV, ut in suis ad illud Notis Baronius.

sed passim
a Græcis 13
Junii,

etiam apud
Latinos, sed
recentiores.

F

VITA

Ex MS. Synaxario CP. Collegii nostri Parisiensis.

Μνήμην τελειοῦμεν τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Τριφυλ-
λίου, Ἐπισκόπου Λευκασίας τῆς νῦν μητροπόλεως Κύ-
πρου. Οὗτος ὄρμητο πορῶν μὲν ἐκ τῆς Ρώμης, προσεχῶς
δ' ἐκ τῆς Νέας, τῆς βασιλευούσης τῶν ἀπάσων πόλεων
Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ γὰρ ἐν Βασιλεῦσι αἰοιδίμῳ καὶ
ισαποστόλῳ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ, εὐτυχῶς δειμαμένῳ
τὴν ἐπάνυτον ἑαυτοῦ πόλιν, καὶ κόσμον ὅτι πληστον ἐξ
αἰφύχων περιθέντι αὐτῇ, ὡς νύμφῃ περιεκαλλεῖ, ὡς ἂν
ἐπιστρέφειν οἶα τε ἦν τὰς τῶν ὁρώτων ὀφείας πρὸς ἑαυτήν.
Δεῖν ἄρα καὶ τοῦτο νερόμιστο, τοῖς λόγῳ τε καὶ φρονή-
σει καὶ ἄλλως περιφανείᾳ διαλάμπουσιν τιμῆσαι τὴν νέαν
Ρώμην, καὶ κόσμον ἄλλον αὐτῇ περιθεῖναι, ἵνα μηδὲν

Memoriam agimus Sancti Patris nostri Triphyllii,
Episcopi Leucosiæ, quæ nunc a est Metropolis Cy-
pri. Hic olim Roma oriundus, Nova scilicet ur-
biumque omnium regina Constantinopoli. Qui enim
illam auspato fundavit venerabilis inter Impera-
tores atque Apostolis æqualis Magnus Constantinus,
cognominem sibi futuram civitatem, quanto maxime
potuit inanimatarum rerum circumdans ornatu, ut
velut sponsa eximio decore splendens omnium in-
tuentium in se oculos converteret, hoc etiam adje-
cit, ut viris eloquentia, prudentia aliave prærogativa
insignibus, ipsam quoque instrueret, faceretque
etiam

Ex patre Ro-
ma Constan-
tinopolim tra-
ducto, natus,

A etiam hac in parte Romæ vetustiori non cedere. Transtulit ergo huc inde duodecim illustriores Romanorum Primores, majora ipsis præbens possessionum opumque et honorum commoda; adeo ut hic abundantes, facile obliviscerentur priorum quæ istis obtinebant. Horum unus fuit etiam magni Triphyllii pater, velut lucidissimum quoddam astrum inter cives suos rutilans: qui sermonibus simul et exemplis aliisque ad bonos mores formandos spectantibus adjumentis novellam plantam excolens, et divinarum illam irrigabat doctrinarum assiduitate, et pietatis fructus satagebat quasi soliis amœnis comere; ut non solum non injucundum, qui ex ratione exercitata provenit, decorem præferret, sed etiam fructus ejus non degeneri tegeretur umbraculo: idque ex divina quemadmodum reor providentia, ut facta nomini a soliis ducto responderent.

ille mortuo
adit cum Ma-
tre Hierosoly-
mam:

2 Patre autem ex humanis rapto, convenit ei cum matre sua, ut dimissa Constantinopoli pro Dei amore Hierosolymam migraret, suum istuc adventum facturum historiis memorabilem, et orationum sacrificia Deo oblaturus. Igitur mundana gloria et divitiis generisque nobilitate despectis, accipit crumenam plenam, et maria trajiciens navigavit in Cyprum. Eo appulsus cum incidisset in Spyridonem, ejusque gratiam, Trimythuntis quidem ecclesiam Episcopali jure regentem, totum vero mundum suorum miraculorum radiis solis instar illustrantem; agnovit sibi post regressum ab Hierosolymis adhærendum, velut alteri templo, Thaumaturgo illi; sic enim eum consueverant Cyprii nominare, propter mirabilem ejus fidem. Hunc ergo frequentans patriæ suæ oblitus Triphyllius, non eloquentiæ artem edoctus ab eo est, sed eam didicit Philosophiam, quæ in fidei virtutumque compositione versatur; et mente quidem sublatus in altum, vidit Deum, tamquam sibi spiritualiter inhabitantem; dono autem accepit, velut fructum Divinitatis, miraculorum faciendorum potestatem.

deinde in Cy-
pro S. Spyri-
donis discipu-
lus,

et Leucosiæ
Episcopus,

3 Igitur cum, instructoris sui adjutus precibus, proficeret quotidie ad mensuram ætatis plenitudinis Christi, curam gesturus animarum, Pastor optimus Callinicensium olim, nunc vero Leucosiæ civitatis, suffragatione divina eligitur: et ei quæ maxima atque pulcherrima erat Cypriarum civitatum, suis orationibus magis etiam locupletans, fecit etiam præstantiori Episcopo gloriari, utpote qui jam olim divinitus fuerat Prælaturæ isti destinatus. Ita apparuit minime otiosam fuisse visionem magno **b** Constantino quandoque oblatam, cum Imperatori, caput dolenti et remedium a divina ope quærenti, demonstratus Triphyllius est, tamquam Episcopus ad eum missus, et per somnium Magno illi accedens, sanationem ipsi annuntiare, prius quam ad thronum proveheretur.

4 Cum vero Cathedram istam ascendit, secundum Apostolicam regulam manibus Spyridonis ordinatus; docere cœpit, magistri sui vestigiis insistendo. Divinas enim Scripturas explanans, spirituali quidem pane confortabat animas auditorum, sitientibus vero præbebat potum aquæ vivæ, quam ex fluentis spiritus faciebat scaturire: idque non faciebat per intervalla temporum definitorum; sed panem quotidianum spiritualiter proponens, sicut eum postulare Dominus præcepit, Dei verbum altiori intellectu proferebat. Atque hinc consuetudinem venisse aiunt, quæ transiit in legem, ut ab æquinoctii Autumnali, usque **c** vernum, omnino non cesset Episcopus a proponendo verbo, neque populo concedatur divinarum Scripturarum interpretationem per se scrutari. Atque hoc ipsum puto ex Apostolica institutione esse, qua dicitur. Unus interprete-

Scripturas sa-
cras populo
exponit

τούτοις ἀπιδὲν τῆς Πρεσβυτέρως. Μετενήνοχε τοιγαροῦν **D**
ἐκεῖθεν τοὺς δύο καὶ δέκα περιφανεστάτους Μεγιστάνας, μείζους παρασχομένους αὐτοῖς τὰς δωρεὰς ἐν φιλοτιμίᾳ χρημάτων καὶ κτημάτων· καὶ τοῦ τ' ἐπὶ τοσούτον, ὥστε τῇ τούτων θαφιλείᾳ εἰς λήθην ἐκείνους ἐλθεῖν τῶν προτέρων παρασκευάσαι· Τούτων εἰς ἦν καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Τριφυλλίου πατήρ, διὰ τὴν ἀσπὴρ διαλάμπων ἐν μέσοις τοῦ ἑαυτοῦ πολιταίς. Λόγοις τοίνυν ἐκθρίψας καὶ τῇ λοιπῇ καλόκαρθεῖα τὸ νέον φύτον, καὶ τῇ τῶν θεῶν κατάρθων ἀκριδείᾳ δόγματων, κόμην εὐσεβείας καρποῖς παρεσκεύαζε, τέρψιν διὰ τισὶ φύλλοις οὐκ ἄωρον τῶν ἐκ λόγων καλῶν παρεχόμενον, καὶ τῷ καρπῷ σκέπην οὐκ ἀγεννῆ· καὶ τοῦ τ' ἐκ προνοίας οἶμαι, ἵν' ἔχῃ συνάδειν τὰ πράγματα τῷ ὀνόματι.

2 Ἐξ ἀνθρώπων δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἄρτι γεγεννη-
μένου, σκέπτεται τῇ μητρὶ ἅμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲν ἀπάραι, κατ' ἔρωτα δὲ τοῦ τὸν θεῶν, τοῖς Ἱεροσολύμοις δ' ἐπιδημῆσαι, ἔργον ἱστορίας ποιησόμενος τὴν ἐκεῖσε ἀφίξιν, καὶ τὰ τῆς εὐχῆς ἀφοσιωσόμενος τῷ Θεῷ. Χαίρειν οὖν φράσας δόξῃ τε καὶ πλούτῳ καὶ τῇ ἐκ γένους περιφανείᾳ, ἀδρόν τε βαλάντιον εἰληφώς καὶ πελάγη διαβαλὼν ἔπλει Κύπρου. Ἐνθα γενόμενος Σπυριδῶνα εὐρίσκων, καὶ τὴν ἐκεῖνου χάριν, Τριμυθούντος μὲν ἐπισκοποῦντα, ἥλιον δὲ δίκη τῷ τῶν θαυμάτων φωτὶ τὴν οἰκουμένην διαπυρσεύοντα, οὗ ταῖς ἀτίσις ὑποθαλαφθεῖς, ἔγνω δεῖν μετὰ τὴν ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπάνοδον, ὡς ἱερῷ τιμῇ ἄλλῳ προσχεῖν τῷ θαυματουργῷ, οὗτω γὰρ ἤξιον ἐκεῖνον καλεῖν ἐκ τῆς ἁγῆς πίστεως Κύπριοι. Φοιτήσας οὖν παρ' αὐτῷ ὁ πατρίδος ἐπιλεησόμενος ἱερὸς Τριφυλλίος, λόγων μὲν ἐπιστήμην οὐμενοῦν ἐπαίδευεται, φιλοσοφίαν δὲ ἄλλως τὴν ἐκ πίστεως ὡς τε καὶ ἀρετῶν ἐν ἀγίῳ καταρτιζομένην Πνεύματι διῶν, ψυχῇ μὲν καθαίρεται καὶ Θεὸν ὁρᾷ, ὡς οἶόντε νοερώς ἐνοικοῦντα αὐτῇ· δῶρα δὲ ἐλαμβάνει, οἶονε καρπὸς τῆς θεώσεως, τὴν τῶν θαυμάτων ἐνέργειαν.

3 Ἀναβάσεις οὖν αἰεὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ταῖς τοῦ κα-
τηγητοῦ πρεσβείαις ποιούμενος, εἰς μέτρον ἡλικίας ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ, καὶ ποιμὴν ἀριστος ψυχῶν πρόνοιαν ποιησόμενος, ψήφῳ θεῖᾳ τῆς Καλλινεκασσῶν μὲν πρῖν, νῦν δὲ Λευκωσίας προχειρίζεται μητροπόλεως· καὶ τὸ μεγίστην εἶναι καὶ περικαλὴ τῶν λοιπῶν Κύπρου πόλεων λαμπρῶς προκατεξομένην, ταῖς ἐκεῖνου πρεσβείαις πεπλούτηκε, ψήφῳ θεῖᾳ τῆς δὲ τῆς πόλεως καὶ πόρρωθεν προστατῶν ἐκλεγείς. Οὕτω μὴ παρέργως ἀναγιγνώσκεται ἡ τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ φανεῖσα ὄψις, καὶ Βασιλεῖ ἀλ-
γοῦντι τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν ἴαριν θέθεν ἐπιζητοῦντι, ἡ αὐτῷ προδείκνυτον Τριφυλλίον, κατ' Ἐπίσκοπον μὲν ἐσταλμένον, καὶ πρὸ τοῦ θρόνου, ἅμα καὶ τῷ Μεγάλῳ ὄναρ ἐπιφοιτήσαντα, τὴν ἴαριν αὐτῷ ἐπαγγέλλεσθαι.

4 Τοῦ θρόνου τοιγαροῦν ἐπιβὰς ὁ ἀποστολικὸς θε-
σμός καὶ ταῖς ἱεραῖς Σπυριδῶνος χερσὶ, κατ' ἔγνωσ ἦεν τῷ διδασκάλῳ διδάσκων, καὶ τὰς ἱεράς γραφὰς ἐξηγούμενος, καὶ στηρίζων μὲν ψυχὰς τῷ πνευματικῷ ἄρτῳ, παρέχων δὲ πῶμα τοῖς διψῶσιν ὕδατος ζῶντος, δὲκ ποταμῶν ἀρύεσθαι ἐκεῖνος ἐδύνατο τῶν τοῦ πνεύματος· καὶ τοῦτο οὐκ ἐκδιαστημάτων εἰς ἡμέρων τινῶν περιοδούς, ἀλλ' ἐκάστῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον πνευματικῶς προτιθεῖς, ὡς ὁ Δεσπότης ἡμῖν αἰτεῖν διεκελεύσατο, πρὸς ὑψηλότεραν διάνοιαν τὸ ῥητὸν ἐξηγούμενος. Ἐντεῦθεν οὖν ἔθος εἰς νόμον φησὶν ἰόν, μέχρι τοῦθ' ὁράται δρώμενον ἐκεῖ ἐξ ἰσημερίας μετοπωρινῆς ἐς ἰσημερίαν ἐαρινήν, μὴ δ' ὅπως οὖν ἐκάστῃ ἀνεχομένου τοῦτε τοῦ λόγου προβεδλημένου, μὴ τῷ λαῷ διερχομένῳ ἐθέλειν τὴν τῶν ἱερῶν γραφῶν δύναμιν. Καὶ τοῦτ' οἶμαι τῆς ἀποστολικῆς παραινέσεως, Εἰς Φάμενος ἐρμηνεύτω, οἱ δ' ἄλλοι σιγάτωσαν. Οὕτως αἱ τοῦ ἱεροῦ Τριφυλλίου τῶν διδασκαλιῶν ῥίξαι ἐς βάθος διήκουσαι,

A διήκουσαι, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρχῇ εἰς μέγα φυτὸν ὕψος ἄραν ἡμέτερον ὑπανατείνασαι· ἐς δεῦρο ταῖς ἐκεῖναις οἰκείαις πρεσβείαις τοῦτο κομῶν, τοῖς τε καρποῖς καὶ τοῖς φύλλοις προδεικνύουσιν ὡς δύνασθαι ὑπ' αὐτῷ κατασκευαῖν δὴλον ὅλον τῆς ἐκεῖ μητροπόλεως, καὶ πνευματικῶς ἐπαγγέλλεσθαι, δρεπόμενον μὲν καρπὸν τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, γαννυμένον δὲ ταῖς ἱστορίαις ὡς φύλλοις τῶν καλλινίκων Μαρτύρων, καὶ τοῦ λοιποῦ τῶν Ἀγίων τιάσου.

B 5 Ὅσα δὲ καὶ ἔτι περιῶν θαυμάτων πηγὰς ἐπλούτει, ἐξ ὧν κρουνηδὸν παρῆχεν ἀνίσθαι τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ, τίς ἂν διηγοῖτο; Σπυριδῶνος οὖν ὥσπερ τοῦ τρόπου, οὕτω δὴ καὶ τῶν θαυμάτων ἀτεχνῶς διάδοχος χάριτος, ὡς ὁ λόγος Ἐλισσαίῃ τῆς μηλιτῆς Ἡλίου, ἅμα δὲ καὶ τῶν τεραστίων· ἦν οὖν ὁ θεὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ ὄντως μακάριος τὸν πραικωνεῖν τρόπον πλεῖστα ἐν ἄγρῳ αὐλιζόμενος, πενία συζῶν, τὰ πάντα τοῖς δεομένοις ῥάστα παρέχειν αὐτοχείρ, τοὺς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ συγχωσθέντας ἀνορύττων καὶ περιστέλλων, καὶ τῇ οὐσίᾳ διδούς ὁ εὐγενὴς καὶ ἐξ εὐγενῶν νηστείας σχολάζων διηνεκείναι καὶ προσευχαῖς, ἵνα τύπος τῷ οἰκείῳ ποιμνίῳ γένοιτο. Φροντιστήριον δὲ δεινὰ μὲν γυναιξὶ ταῖς πρὸς μητρός θάπναται, εἶτα καὶ ταύτην τὰ μοναστῶν ὑποδύναι πείσας, θεσμὸν ἀμνάσιν ὁποῖαν διηποτοῦν τῶν μοναστηρίων, κατ' ἔρωτα δὴθεν τῶν ἱερῶν τόπων ἀπαράσας τῆς βασιλίδος πόλεως, κακείσε γενομένην ξενοδοχεῖσθαι μάλα ῥαδίως ἀπιούσας τε καὶ ἐπανιούσας. Ὅς δὴ πονεῖ ὅρος μέχρι τοῦ σήμερον τηρούμενας, δείκνυται ἐνθάδε τὴν μητέρα τὸ ζῆν Δομνίκην, καλῶς ἐκμετρήσασαν, ὁσίως μὲν καταθεῖσαν, θαυμάτων δὲ ταύτην κρήνην οὔσαν πρὸς πίστιν τοῦ τρόπου. Ἀνῆγειρε δὲ καὶ τὸν νῦν σκῆλον ἱερὸν, μέγιστον ὄντα, ἐς καθολικὸν τῆς πόλεως ἄθροισμα, ἐνθα δὴ καὶ ἡ σορὸς ἐκείνου.

C 6 Τοῖς προσιοῦσι παράκλησις ἦν τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐπικαθημένην ἔχων τὴν ὥραν καὶ πόρρωθεν προάγγελλον τὸν εὐγενῆ· ξανθὸς τὴν τρίχα, λευκὸς τὸν χρῶτα, γλαυκὸς τὰς ὄψεις, χαρίεις τε καὶ ἡσιστος τὴν ἐντυχίαν, εὐμήκης τὴν τοῦ ὅλου σώματος ἀνδρομήν, εὖ μάλα τὴν ὑπὲρ ἐς ὄργην κατημένην ἔχων. Ἀκρόν τις ἄλλος τὸν ποδῆρα περιβεβλημένος, καὶ ὡς Σαμουὴλ ὀρθριος καὶ τῷ Θεῷ προσανέχων καὶ τῷ ποιμνίῳ προσευχόμενος. Ἐς γῆρας οὖν ἐλθὼν, καὶ πλήρης ἡμερῶν γενόμενος τῶν τοῦ πνεύματος, πρὸς Χριστὸν ὥχετο ἀπὼν, οὗ διάκονος ὢν, αὐτῷ κατήκοντος ὁδεύων ἐδείκνυτο· ὃν ὁ Πατὴρ τῶν φωτῶν τιμῆσαι ἐν οὐρανοῖς, ὡς ἡ ὑπόσχεται, πρέσβυν ὑπὲρ τε τῆς ἰδίας πατρίδος καὶ τῆς ποιμνῆς αὐτῆς προσήκατο. Οὐκ ἄχαρι δὲ καὶ τόδε προσθεῖναι ἐς δείγμα τῆς δεξαμένης ἐκεῖνον μακαριότητος.

7 Τοῦ τὸν Ἀγαρηνῶν ἔθλους ἐπὶ τῶν χρόνων Ἡρακλείου ναυσὶ πειρατικαῖς χρησαμένου, καὶ πολλὰς τῶν νήσων θηωσαμένου, ἡ τοῦ Θεοῦ συγχώρησις ἄφικε τὴν ἐξ ἐκεῖνων λῶσιν, καὶ μετὰ Κυπρίων γενέσθαι· ἦκον οὖν καὶ τὰ ἐκτῶν ἐδρῶν. Ὡς οὖν καὶ ἐπὶ τὴν σορὸν ἀφίκοντο τοῦ Ἀγίου, πρὸς ἀνοσίους ἐπιστήσαντες ὄψεις αὐτῇ, χρυσοῦ τὸ κέρδος εὐρήσκεν ἐνδον ταῖς ἐλπίσιν ἔτρεφον ἑαυτοὺς, ἵσως ἐνόντος τοῖς ἱεροῖς τοῦ ἱεροῦ περιβλήμασιν. Ὡς οὖν πόρρω τῶν ἐλπίδων ῥάστα ἐγεγόνεισαν, τὸν μέγαν δὲ (ὡ θαῦμα καὶ μετὰ τοσούτων ἐτῶν περιόδους!) ἐθεῶνται ὥσπερ ὑπνοῦντα, καὶ εὐωδίαν τὸν ἐκεῖνον κόσμον προϊσχύοντα, ἐσταλμένον δὲ ἄλλως φάναι κατὰ Σπυριδῶνα, ἀνηστῶσιν μὲν αὐτόν, μαλίας δὲ εἰκόντες ἔλπει τὴν ἱερὰν κεφαλὴν τοῦ σώματος διιστῶσι. Τοῦ δὲ (βαβαὶ τοῦ μεγίστου τέρατος, ὁ μόνους ἔχει μὴ πειθομένους τοὺς ἀγνοοῦντας Χριστόν, καὶ τὴν ἐκεῖνον ἴσχυον) αἶμα εὐθὺς ἀπέρρει, αὐτοῦ οἶμαι Θεοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ στέφος πλεέαντος αὐτῷ μαρτυρίου, ὅπερ ἐζητεῖ μὲν ἐκεῖνος ἔρωτι Χριστοῦ εἰλημμένος, ὁ δὲ τοῦ μεγάλου

Junii T. III

tur d, alii vero taceant. In hunc modum cum sancti Triphyllii doctrina altas prorsus radices egisset, et a sancto irrigata Spiritu in arborem valde sublimem excrevisset, per orationes ipsius talis apparuit fructibus frondibusque, ut sub ea posset habitare totus magnæ illius Metropoleos populus, isque spiritaliter dici posset decerpere ab eo fructus Evangelicorum mandatorum, et tanquam foliis oblectari gloriosorum Martyrum aliorumque e Sanctorum historiis.

5 Quis vero enarret quali adhuc vivens miraculorum fonte manaret, ex quo copiose scaturiente accedentibus ad eum haurire licebat? Spyridonis enim, uti morum, sic et miraculorum fuit heres: quemadmodum Scriptura narrat Eliseum simul cum pallio virtutem prodigiorum ab Elia excepisse. Vir autem hic divinus ac vere beatus laudabilibus moribus suis, ut plurimum in agro habitabat f... magna cum paupertate vivebat; sua ipse manu omnia libenter egenis porrigens, et eos qui a terræ motu pene absorpti erant, refodiens atque vestiens, ac substantia sua donans, ut erat nobilis ex nobilibus natus: jejuniis quoque assiduis precibusque vacabat, ut exemplum gregi suo esset. Porro sumptibus a matre supeditatis, monasterium mulieribus recipiendis erexit, in quo ipsi quoque persuasit habitum monasticum sumere; ut norma qualiscumque fieret religiosis feminis, easque amore visendi loca sacra Constantinopoli profectas, illic ipsa euntes redeuntesque facilius hospitio exciperet. Hæc ergo lex, ibi hodie dum observari solita, demonstrat ibi adhuc vivere matrem Domnicam, bonam dispensatricem, et sancte illic depositam, fontem esse miraculorum, quæ sanctitatis ejus testimonium perhibent. Ædificavit deinde ibidem Triphyllius sacrosanctum templum ac longe maximum, in quod totius civitatis populus colligi posset, in quo nunc etiam sepulcrum est ipsius Sancti.

6 Accedentibus ad eum solatio erat ipse ejus vultus h, cui insidebat gratia, vel eminus emittens indicem suæ nobilitatis. Capillo flavus colore albus, oculis cæruleus, graciosus ac dulcis affatu, procerus tota corporis circumferentia, barbam ad congressum valde bene compositam habens, tamquam alius Aaron, poderem indutus, et tamquam Samuel matutinus ad Deum pro suo grege deprecandum. Porro ad senectutem progressus plenusque dierum ex spiritu actorum, ad Christum festinus abiit, cujus famulus fuerat, vestigiis ejus presse insistens: quem Pater luminum secundum Evangelicam promissionem honorans in cælis, suscepit, pro patria sua proque commisso grege deprecatoem. Non fuerit autem abs re, in demonstrationem quæ ipsum suscepit beatitudinis, id quod sequitur adnectere.

7 Cum gens Agarenorum, tempore Heraclii Imperatoris, piraticis invecta navibus, plerasque insulas popularetur, i, permisit Dei providentia ut illorum violentia etiam ad Cyprum usque pertingeret, ubi et ipsas incolarum pervasere domos. Postquam vero etiam ad tumultum Sancti pervenerunt, eique sacrilegos suos oculos adverterunt, animum lactare cœperunt spe auri intus inveniendi, quod non cederet reliquæ ipsius templi suppellectili sacræ. Verum, præterquam fuerant opinati, magnum istum virum (o! miraculum, post tot annorum circulos stupendum magis!) viderunt velut dormientem, atque pro omni ornatu suavi fragrantia redolentem, et in modum Spyridonis, ut sic dicam, vestitum. Ipsum ergo, erexerunt, et pro insita sibi rabie sacrum ejus caput a corpore gladio resciderunt. Tum vero (o! rem admirabilem, solis tamen illis incredibilem futuram, qui Christum ejusque potentiam ignorant) statim profluxit sanguis: Deo, ut reor, ad alias ejus corol-

23

D INTERP. D. P.
1 Cor. 14, 27
d
historiasque
Sanctorum.

e
Claret miraculis;

f
mulieribus
monasterium
condit:

E
auxilio matris
ibi Deo sacra-
tæ

Cathedralem
struit:
g

h
ac tandem
ad Deum
senex migrat

F

Corpus diu
incorruptum
i

et capite mi-
nutum a Sara-
cenis, sangui-
ne fluit,

las,

INTERP. D. P.
et ustulatur
k
sicut adu-
ctas reliquias
vidit auctor,
cum diu
postea reperit
essent.

A las, plectente ipsi coronam martyrii, quam semper quidem, amore Christi tractus, optaverat, sed subtraxerat fervens Constantini erga piam religionem affectus. Raptantes deinde cadaver ante templum; et pyram incendentes, conabantur ipsum flammis consumere: quod non fuissent ab igne obtenturi, nisi adstantium barbarorum aliquis inclamasset; In nomine Jesu, Christi tui, patere te comburi. Hujus rei testis ego sum qui hanc historiam conscribo, et sacrum ipsius caput semiustulatum *k* vidi, et fragmenta reliquiarum manifestam ignis injuriam præferentia; quæ ad diem tertiam Maji spectanda proponuntur ad sanctificationis communicationem, eo forte die quo ista impii in Sanctum perpetrarunt.

B 8 Deus autem post aliquot seculorum decursum thesaurum hunc filiis Sancti manifestum fecit, intra parietem quemdam absconditum, eo loco ubi magni illius viri columna consistit, cui ipsius arca usque hodie substrata ostenditur. Cujus precibus nunc quidem liberemur a gravibus Sathanæ incendiis; postquam vero hinc emigraverimus ab æterno igne: Christo, Deo ac Domino nostro juvante cum ipso, tamquam Salvatore et Pastore nostro, perennantes in sempiterna et immarcessibili beatitudine: cujus pulchritudine spiritualiter oblectati, in ipso videbimus sine principio Deum et Patrem, atque coæternum et vivificum Spiritum, qui ex Patre procedit et per *l* Filium nobis hominibus apparuit, unam essentiam ac deitatem in tribus perfectisque personis glorificatam, utpote incomprehensibilem nobis unitate trinitatem: quod mysterium, cum sit in Deo prorsus supersubstantiali; et inaccessio, omnino rationem et cogitatum transcendens, sola fide et dilectione circumscribitur.

D Κωνσταντίνου πυρρός τῆς κατὰ Χριστὸν εὐσεβείας οὐ παρέσχευεν αὐτῷ. Διελκυνότες οὖν αὐθις τὸν ἐκείνου νεκρὸν πρὸ τοῦ νεῶ, καὶ πυρὰν ὑπανάψαντες, ἔργον ποιεῖν ἐπειρώοντο πυρρός· τὸ δὲ οὐδ' ὅτι οὖν εἴκειν ἐδώκει πυρὶ, εἰ μήπουγε τῶν τις ἰδὼν ἐδόκησε βαρβαρῶν. Ἐν ὀνόματι, φάμενος, Ἰησοῦ τοῦ σοῦ Χριστοῦ πυρὶ καυθῆναι ἀνάσχου. Καὶ μάρτυς ἔγωγε τούτου, ὁ τήνδε τὴν ἱστορίαν συνθέμενος, τὴν δὲ ἱερὰν ἐκείνου κεφαλὴν ἡμίφλεκτον ἑωρακώς, τότε τῶν λειψάνων τεμμάχια, τὴν τοῦ πυρρός τροφὴν προδεικνύντα, ἃ δὴ κατὰ τὴν Μαΐου τρίτην προτίθενται εἰς ἀγιασμοῦ μετουσίαν, καθ' ἣν ἄρα ἡμέραν τοῖς ἀνομοῦσι ταῦτ' ἐτόλμητο.

E 8 Καὶ Θεοῦ, μετὰ τινῶν ἐτῶν περιόδους, τὸν δὲ τὸν ἐκπαρὸν τοῖς ἐκείνου τέκνοις δῆλον καθίστη, τοίχει ἐκγεκρυμμένον, ἐφ' ᾧ ἡ τοῦ Μεγάλου στύλη ἀνίδρυται, καὶ ἡ τούτου σορὸς ὑποκειμένη μέχρι τοῦ δὲ προδεικνύται· οὗ τὰς πρεσβεΐαις ῥυθιζόμεν, νῦν μὲν τῆς φλογήσεως τῆς τοῦ βελίαιρ δεινῶν, μετὰ δέγε τὴν ἐκδημίαν καὶ τοῦ αἰωνίου πυρός, Χριστῷ τῷ Κυρίῳ καὶ Θεῷ ἡμῶν, ὡς σωτῆρι καὶ ἀρχιποιμένι συνδύαιωνίζοντες, ἐν αἰδίῳ καὶ ἀφθάρτῳ μακαριότητι· οὗ τοῦ κάλλους νοερῶς κατατρυφῶντες, ἐν αὐτῷ ὀψόμεθα τὸν ἀναρχον Θεόν, καὶ Πατέρα καὶ τὸ συναίδιον καὶ ζωόποιον Πνεῦμα, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ δι' Ἰησοῦ ἡμῖν πεφηγὸς τοῖς ἀνθρώποις, τὴν μίαν οὐσίαν τε καὶ θεόληττα, τὴν ἐν τρισὶ τελείαις τε τὰς ὑποστάσεσιν ὑμνουμένην καὶ δοξαζομένην, ὡς οὖσαν ἀκαπαήπτως ἡμῖν τριάδα ἐν μονάδι, ἃ καὶ παράδοξον, ἐν ᾗ τῷ ὑπερουσίῳ τε ἀπροσίτῳ Θεῷ ἀπανθ' ὅμου ὑπὲρ λόγον καὶ ἐννοίαν, καὶ οὕτωγέ πίστει μόνῃ καὶ ἀγάπῃ χαρακτηρίζοιτο.

ANNOTATA D. P.

a Adeoque post annum 882, quo scripta Notitia Provinciarum ultima, apud Carolum a S. Paulo, adhuc Constantiam Metropolim statuit; aut etiam post annum 964, quo ejectis Cypro Saracenis, loco eversæ funditus ab illis an. 648 Constantiæ, nova Metropolis videtur constituta, infra dicta Leucosia, mutato deinde nomine Nicosia, in memoriam victoriæ, ibidem relatæ.

b Imo Magni Constantini filio Constantio, sub annum 339.

c Neque per alteram anni partem, agrorum vinearumque culturæ intentus populus; minus poterat verbo Dei audiendo vacare; eique tunc sufficiebat ad Liturgiam, satis per se prolixam, Dominicis festisque convenire.

d 1 ad Corinth. 14 ψ. 27 et 28 dicitur de eo qui linguis loquitur, ut id solum faciat secundum duos, aut ut multum tres, et per partes, et unus interpretetur; si autem non fuerit interpretes, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur et Deo: quæ violentius hic torqueri videntur, ad diversam ab Apostolo mentem.

e Propter imperitiam Presbyterorum, prædicandi usus fere exolevit apud Græcos, nec aliud in Synaxibus auditur, quam lectio Homiliæ alicujus, vel vitæ Sancti

tunc occurrentis, quod et Rutheni observant; causamque prætexunt, ne quid novitatis inferat libertas dicendi ad populum, Parochis (quos Popos vocant) relicta.

f In Græco videbatur insuper sic haberi Οἱα δὴ ποιε φ... δικαστηρίων τὰς συντριβὰς.

g Fortassis etiam colebatur ut Sancta; quæ si Romana quoque ut maritus fuit, Dominica primitus dicebatur; sed Græci contrahere hoc nomen malunt: et sic eisdem celebris est S. Dominica, Carthagine adjecta Constantinopolim, cujus mentio facta viii Januarii, et Vita dabitur in Supplemento.

h Puta circa annum 640.

i Invenio Græcos in Menæis præcipuorum aliquot Patrum lineamenta describere, verosimiliter ex imaginibus studiosius conservatis: proinde non est inverosimile, etiam post tot secula, potuisse genuinam descriptionem S. Triphyllii dari.

k Ubinam? Existimo quod in Cypro ipsa, post exactos inde Saracenos.

l Hæc locutio dubiam nobis facit Auctoris fidem, circa processionem Spiritus a Patre Filioque, seculo 9 controverti pertinacius cœptam.

DE SANCTO ANTIPATRO

EPISCOPO BOSTRENSI IN ARABIA

Notitia ex Græcorum Synaxariis.

G. H.

Bostra, Arabiæ Petrææ urbs maxima olim fuit et Archiepiscopalis, sub Patriarchatu Hierosolymitano, Ptolomæo lib. 5 cap. 17 memorata. Ejus urbis memoria inculcatur nobis a MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sæpius citato, in quo ista leguntur, Μνήμη τοῦ ὁσίου Ἀντιπάτρου, Ἐπισκόπου Βόστρων. Quæ eadem leguntur in MSS. Menæis Mediolanensibus bibliotheca Ambrosianæ, et Taurinensibus Ducis Sabaudia; item Parisiensibus Cardinalis Mazarini, et Divionensibus Petri Francisci Chiffletii: in hisce verò ita habetur, Ὁ ἅγιος Ἀντίπατρος, Ἐπίσκοπος, Βόστρων, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

B

Sanctus Antipater, Episcopus Bostrorum, in pace vitam finivit: addunturque hi versus:

Τὸν Ἀντίπατρον πλοῦσιον, Σῶτερ, δέχου,
Τῶν ἀρετῶν φέροντα κορβωνᾶν μέγαν.

Antipatrum divitem, Salvator, suscipe,

Virtutum adferentem corbonam magnam.

Corbona autem est gazophylacium, ubi pecunia Sacerdotum erat reposita; sive arca in qua condebantur oblationes et donaria templi. Indicatur ergo magnus virtutum thesaurus, in ejus anima, tamquam in divite arca, reconditus, Deoque oblatus. Plura utinam aliquando possimus docere.

E

DE SANCTO JACOBO

ANACHORETA APUD GRÆCOS

Ex duobus Synaxariis manuscriptis.

D. P.

Eadem duo præclara Synaxaria, in Collegiis nostris Divinioniensi et Parisiensi asservata, et et nobis olim commodata, quæ S. Triphylii Vitam dederunt, ante illam prætitulati quoque S. Jacobi notitiam suggererunt, hoc modo:

Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου, τοῦ ἐξ ἀπάτης προσκυνήσαντος τὸν Ἀντίχριστον.

Relatus in
Fastis,

Memoria sancti Patris nostri Jacobi, qui errore seductus, Antichristum, id est dæmonem Christi specie indutum, adoravit: res autem, et beatus vitæ, quem habuit exitus, sic enarratur:

2 Οὗτος ὁ μακάριος Ἰάκωβος, τὸν Χριστὸν ἀγαπήσας, καὶ τὸν νόμον μισήσας, ἀπετάξατο, μηδενὸς δευθεῖς. Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου ἡμῶν φυσιωθεῖς, ἔλεγεν· Τίς μου κέλλιον ἐπίσταται τὴν ἐμὴν σωτηρίαν; διὸ καὶ ἀγῶνας πολλοὺς ἀφ' ἐαυτοῦ διελθὼν, ἠπατήθη ὑπὸ τῶν δειμόνων. Ἐλθὼν γὰρ τῆς εὐωνύμου τάξεως ἄγγελος, φησὶν· Ἀδελφέ, τὸ κέλλιον σου καθαρὸν, καὶ λαμπρῶς φωταγωγήσας καὶ μύροις καπνίσας, εὐτρέπισον σεαυτὸν· ἀρεσθεὶς γὰρ ὁ Χριστὸς τῇ σῇ ἀσκήσει, ἔρχεται ἐν τῇ νυκτὶ χάριτάς σοι ἀπονείμει. Ὁ δὲ ἀπατηθεὶς ἐποίησε πάντα καὶ τοῦ ἀντιχρίστου ἐν φαντασίᾳ πολλῇ ἐλθόντος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς, ἀνοίξας ὁ Ἰάκωβος προσεκύνησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Θεὸς πατάξας τὸν Ἰάκωβον διὰ θείας ἐπινεύσεως εἰς τὸ μέτωπον αὐτοῦ, εὐθὺς ἀπεστράφη. Πρωίας δὲ θρινῶν ἀπῆλθε πρὸς τινὰ γέροντα. Ὁ δὲ γέρον, πρὸ τοῦ ἀκοῦσαί τι παρ' αὐτοῦ· Ἀπελθε τῶν ᾧδε, φησὶ, προσγλεύη τοῦ διαβόλου· Τοῦ δὲ κλαίοντος καὶ συντετριμμένου, ὀνειδίσας αὐτῷ πολλὰ καὶ κατηχήσας, ἀπέστειλεν εἰς τὸ κοινόβιον. Ὁς καὶ ἀπελθὼν ἐδούλευσεν ἐν τῷ μαγειρείῳ ἐπὶ χρόνους ἑπτὰ, μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως. Εἴτα ἐκλήθησεν ἐν τῷ κελλίῳ ἐτέρους χρόνους ἑπτὰ, μετὰ ἐργοχείρου ἐμμέτρου καὶ ἀκριβοῦς κανόνος, καὶ οὕτω τὴν Θεοῦ ὁδὸν ἐπὶ πολλῇ διακρίσει μεμαθηκώς, καὶ θαυματουργὸς ἐξάσιος γεγονώς, ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.

3 Beatus hic Jacobus, Christum diligens, et

mundum aversatus, renuntiavit seculo tam perfecte, ut nihil ipsi ad vitæ sanctitatem deesse videretur. Postea vero ab adversario inflatus, dixit intra se; Ecquis melius quam ego novit salutem suam curare? Et ideo, cum multos suo ipsius arbitrio agones sustinuisset, tandem a dæmonibus in hunc modum est deceptus. Veniens ad eum ex sinistro ordine Angelus, inquit; Cellulam tuam, quæ emunda est, facibus illuminando et suffitibus adolendo, teipsum præpara: Christus enim, sibi complacens in tua exercitatione, hac nocte veniet, magnam tibi facturus gratiam. Sic deceptus Jacobus fecit omnia ut jussus erat: Antichristo autem, cum magnæ pompæ apparentia, sub noctem mediam venienti, aperiens, adoravit illum. Sed Deus, cœlitus eum respiciens, percussit in fronte, atque retrorsum egit. Mane autem facto abiit lacrymans ad senem quemdam; qui prius quam loquentem audiret, Discede, inquit, hinc, ludibrium dæmonis. Cum autem amara fletet contritione: multis increpitum instructumque ad cœnobium amandavit. Ibi is in coquina servivit annis septem, cum multa humilitate: deinde rursus in cella sedit solitarius, aliis septem annis; manibus jugiter laborans, et Regulam diligenter observans: atque ita viam Dei cum multa discretionem edocius, miraculorum denique gratia inclaruit, migravitque ad Dominum.

quia propter
præsumptionem
seductus
ut dæmonem
pro Christo
adoraret,

F
ac deinde per
14 annos
pœnitens,

sancte obit

4 Fuerit adeo res vulgo nota, cum primum hæc literis mandarentur, ut non curaverit scriptor locum signare; sic autem inventam transtulerit Synaxariorum collector in rem suam, seculo forsitan xi; nec enim antiquiora illa duo quotquot vidimus sunt. Ipsum quoque Jacobum, (cujus nulla in Vitis Patrum mentio, nec in vetustioribus Synaxariis nomen) non admodum præci temporis esse reor, neque extra Europam vixisse. Fortassis etiam potissima causa illius inter Sacra commemorandi,

et servit ad
exemplum.

A morandi, die ad arbitrium lecto, cum proprius ignoraretur, fuerit utilitas exempli, humilitatem docentis.

Plura divinare per incertas nullasve conjecturas non D libet.

DE SANCTA ANNA VIDIHA ET FILIO JOANNE APUD GRÆCOS

Ex Magnis horum Menæis.

Menæa Græcorum, excusa apud Venetos anno MDXCV, quibus omnes nunc eorum Ecclesiæ utuntur, quarum aliquis cum Republica illa Romanaque Ecclesia nexus adhuc est; Sanctæ istius Matronæ memoriam his verbis ad hunc XIII proponunt: Τῆς ὁσίας Μητρός ἡμῶν Ἀννῆς, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἰωάννου. Sanctæ Matris nostræ Annæ et filii ejus Joannis; ubi particula, καὶ, et, nobis persuadet ipsum communi eum matre tumulo conditum, communi cum ipsa cultu dignatum, propter utriusque sanctitatem eximiam ac vulgo notam, licet ad nomen Joannis deficiat titulus Ἁγίου, Sancti. Interim titulus, Τῆς ὁσίας Μητρός ἡμῶν, Sanctæ Matris nostræ, verosimile facit, ipsam monasterii alicujus Præpositam, aut etiam Fundatricem fuisse. Cangius, in sua Constantinopoli sacra lib. 4 cap. 7, agit de ecclesiis, ibidem S. Annæ Christi Avixæ sacris, ac deinde nominat S. Annæ ædes seu

monasterium in Castro Galatino. Ipse libro I cap. 22 agens de XIII urbis Regione, olim Galata, nunc Pera, ostendit Græcis dictam pluraliter Τὰ τοῦ Γαλάτου, πόλιν Γαλατίν, et, τοῦ Γαλάτου πολίγχιον sive προύριον a nomine conditoris, ut vult Cedrenus. Quamquam autem verosimile sit, istud quoque monasterium sic nuncupatum in honorem Annæ Matris Deiparæ: nihil tamen vetat opinari, illam de qua hic agimus Annam, illud sic dici voluisse ab ea, cujus ipsa nomen ferebat; et cum deinde ibidem coleretur ut Sancta, dubium posteris mansisse utram ea appellatio respiceret propius. E Filius autem potuit eidem loco ministrasse, vel ut Presbyter, vel ut Procurator ad negotia et obsonationem, intuitu degentis ibidem matris; cui et conssepeliri petierit impetraveritque, et communibus cum eadem miraculis fulserit. Tempus incertum manet; sed ita, ut verosimilius sit serius quam citius ambos floruisse.

DE S. AGRICIO EPISCOPO SENONENSI IN GALLIA

G. H.

Ex epistolis S. Sidonii Apollinaris, et aliis.

Cultus 13
Junii.

C Post varios Ecclesiæ Metropolitanæ Senonensis Episcopos, Sanctis adscriptos, quos præcedentibus mensibus dedimus, tertium hoc mense Junio damus S. Agricium, aliquibus Agræcium, de quo vetus Kalendarium ejusdem Ecclesiæ Senonensis: Idibus Junii Agricii, Episcopi Senonensis. Ad quas Idus in Breviario Senonensi, quod habemus anno MDCXXV excusum, præscribitur de eodem Officium Ecclesiasticum recitandum trium Lectionum, cum Hymno Te Deum laudamus: sed omnia sumuntur de Communi Confessorum Pontificum. Ad eum diem eundem S. Agricium, Episcopum et Confessorem apud Senones, retulit Galesinius, et pluribus Ghinius in Natalibus Canonorum hoc modo: Apud Senones S. Agricii Episcopi quartidecimi, qui ibidem præfuit annis triginta duobus: et cum optime populum verbo et opere pavisset, migravit ad cælos: cujus corpus in ecclesia SS. Gervasii et Protasii sepultum fuit, anno Domini CCCCLXXXVII. Ex hoc calculo dicendus esset Episcopatum suscepisse an. CCCCLV. Saussayus hunc diem XIII Junii Martyrologii Gallicani ita auspiciatur: Senonis S. Agricii Episcopi et Confessoris, qui incomparabiliter florens tam exemplis virtutum quam affluentia doctrinarum, maxime in caritate præcelluit: adeo ut S. Sidonius Apollinaris Episcopus de eo ad ipsum scriberet, potuisse quidem terminum illius poni regioni (scilicet Metropolitanæ ditioni) at non potuisse caritati. Qui tandem, Ecclesia ad præscriptum divinæ legis admi-

nistrata, sanctitatis meritis nobilitatus, abiit ad præmium.

2 Hæc ibi. Jam dictus Sidonius Apollinaris fuit Episcopus Arvernorum seu Claramontanus, mortuus anno CCCCLXXXVI die XXI Augusti, quo colitur. Ut autem, quæ causa fuerit S. Sidonio auxilium S. Agricii postulandi, intelligamus, eam proponimus ex libro 2 Historiæ Francorum Gregorii Turonensis, qui cap. 25 ista scribit: Sidonii tempore Evarix Rex Gothorum, excedens Hispanum limitem, gravem in Gallia super Christianos intulit persecutionem. Truncabat passim perversitati suæ non consentientes, Clericos carceribus subigebat, Sacerdotes vero alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Nam et ipsos sacrorum templorum aditus spinis jusserat obserari, scilicet ut raritas ingrediendi oblivionem faceret fidei. Maxime tunc Novempopulaniæ, geminæque Aquitaniæ urbes ab hac tempestate depopulatæ sunt: extatque hodie et pro hac causa ad Basilium Episcopum nobilis ipsius Sidonii epistola. Hæc ibi. Fuisse hunc Basilium Episcopum Aquis-Sextiis, arbitratur Sirmondus ad dictam Epistolam Sidonii, quæ est sexta libri septimi. Hanc immediate præcedit quinta, qua optat Sidonius Domino Papæ Agrocio salutem; et ista scribit.

3 Bituricas decreto civium petitus adveni. Causa fuit evocationis, titubans Ecclesiæ status; quæ nuper summo viduata Pontifice, utriusque Professionis ordinibus ambiendi Sacerdotii quoddam classicum

ob gravem
Gothorum
persecutionem,

et Bituricensis ecclesiæ periculum statum,

Elogium ex
Saussayo,

A cum cecinit. Fremit populus per studia divisus : pauci alteros, multi sese non offerunt. Si aliquid pro virili portione secundum Deum consulas veritatemque, omnia occurrunt levia, varia, fucata : et quid dicam ? sola est illic simplex impudentia. Et nisi me immerito queri judicaveris, dicere auderem, tam præcipitis animi esse plerosque, tamque periculosi, ut sacrosanctam Sedem dignitatemque affectare pretio oblato non reformident : et rem jam dudum in nundinam mitti auctionemque potuisse, si quam paratus reperitur emptor, venditor tam desperatus inveniretur. Proinde quæso, ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus ornes contubernio, tuteris auxilio. Nec te, quamquam Senoniæ caput es, inter hæc dubia subtraxeris intentionibus medendis Aquitanorum : quia minimum refert quod nobis est in habitatione divisa provincia, quando in religione causa conjungitur. His accedit, quod de urbibus Aquitanæ primæ, solum oppidum Arvernum, Romanis reliquum partibus, bella fecerunt. Quapropter in constituendo præfatæ civitatis Antistite, Provincialium collegarum deficimur numero, nisi Metropolitanorum reficiamur assensu. De cetero quod ad bonoris vestri spectat prærogativam, nullus a me hactenus nominatus, nullus adhibitus, nullus electus est : omnia censuræ tuæ salva, illibata, solida servantur. Tantum hoc meum duco, vestras invitare personas, expectare voluntates, laudare sententias. Et cum in locum statumque Pontificis quis-

que sufficitur, ut a vobis præceptum, a me procedat obsequium. Sed si (quod tamen arbitror minime fore) precibus meis apud vos malesuadus obstiterit interpres ; poteritis præsentiam vestram potius excusare quam culpam ; sicut e diverso, si venitis, ostenditis, quia terminus potuerit poni vestræ quidem regioni, sed non potuerit caritati. Memor nostri esse dignare, Domine Papa.

4 Hactenus epistola S. Sidonii, qua quanti fecerit S. Agricius, præclare ostenditur. Vacabat autem Sedes Bituricensis per mortem S. Palladii secundi, vita functi anno CCCCLXI, uti ad Vitam ejus x Maji ostendimus : cum autem electus est Elodius decimus quartus Biturigum Archiepiscopus. Inter Antistites Senonenses quinquagesimus numeratur Ansegisus, creatus anno DCCCLXXI, mortuus anno DCCCLXXXIII. Hic variis Reliquiis Sanctorum locupletavit sacrarium S. Petri-Vivi, in cujus Chronico de Ansegiso inter alia indicatur, quod transtulit idem et corpora sanctorum Præsulum, Leonis, Ursiani, Agricii, et Ambrosii, in ecclesiam S. Petri, de basilica S. Leonis, ubi fuerant primum tumulati ; quæ primum fuit dedicata in honore SS. Gervasii et Protasii. Hæc ibi, eademque leguntur in Chronico Roberti Monachi Altissiodorensis. De S. Leone egimus xxii Aprilis ; acturi de S. Ursicino xxiv Julii, et de S. Ambrosio iii Sept. quibus eorum solennitas, uti S. Agricii hoc xiii Junii, celebratur in dicto monasterio S. Petri Vivi. Est aliqua etiam memoria S. Agricii die tertia Jan. in MS. Florario, sed qua de causa non indicatur.

D
AUCTORE G. M.
licet extra
sua provincie
fines.

Ansegisus sec.
9 transfert.

E

NOT. 18

S. Sidonius
expetit adven-
tum S. Agri-
cii,

offerens ei
electionem
Archiepiscopi.

B

DE S. CETHEO, alias PEREGRINO

EPISCOPO AMITERNENSI ET MARTYRE

IN APRUTIO ITALIÆ PROVINCIA

D P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De loco Episcopatus et mortis : item primæ ac secundæ sepulturæ, nec non de Actis et cultu.

Romanæ Ecclesiæ hodiernum Martyrologium, ad hunc xiii Junii diem, memoriam facit prætitulati Sancti, tali formula. In Pelignis, S. Peregrini, Episcopi et Martyris, quia Longobardis pro fide Catholica in Aternum flumen demersus est. Acta, quæ duplicia in MSS. invenimus, altera proluxiora apud Eremitas Camaldulenses in Hetruria ; altera contrahiora, apud Canonicos Regulares monasterii Bodecensis in Westphalia, Cetheum proprio nomine appellant : sed priora hoc modo distinctius prætitulantur, Passio S. Cethei, Episcopi et Martyris, vocati Peregrini, xiii Junii. Utraque in hoc conveniunt, quod in flumine Piscaria (id antiquitus Aternus dicebatur) submersus cum lapide ad col-

lum, sub una nocte delatus fuerit ad littus civitatis Jaternensium.

2 Hic si velis scriptorium mendum agnoscere et Aternensium legere, habebis oppidum ostio fluminis Aterni impositum : quod cum ipso mutato nomine Piscaria hodie dicitur, ad mare Adriaticum : de quo Strabo Libro 5 Geographiæ ; Aternum ad ipsum mare Piceno confine, ejusdemque nominis cum fluvio ; qui Vestinos a Marrucinis dirimit, et ponte trajicitur : sed non habebis urbem Episcopalem. Nec enim antiqui Provinciarum Catalogi, apud Carolum a S. Paulo in Geographia sacra, nomen istud habent ; neque in Dialogis S. Gregorii invenitur nominatus hic geum Carolus ait, Episcopus Peregrinus : ut memo-

vel potius Ja-
deram,
trans mare
ejectus ;

non Aterni,
sed Amiterni,
Episcopus
fuisse,

ria

CIRCA AN. DC.

In Aterno
fluvio submer-
sus,

et ad ostium
illius,

A *ria lapsus ille hic sit, Gregorii Dialogos allegans. Si*
AUCTORE D. P. *Jaderam accipias, urbem in Dalmatia Episcopalem,*
trans Hadriaticum mare, Aterni ostio objectam, evi-
dentius miraculum fuerit; minusque mirum fuerit,
quod tam procul advectus omnibusque ignotus, ex vesti-
bus tamen agnitus Episcopus, ibi acceperit nomen
Peregrini: quod retinuerit, etiam cum jam no-
tum proprium nomen esset, et corpus Atriam adve-
ctum.

probatur ex
ipso locorum
situ,

3 *Jaderam si teneas, nihil refert, utrum cum Ca-*
maldulensibus Actis Aternensium, an cum Bodecensi-
bus Amiternensium Episcopum fuisse Cetheum dicas:
utrique enim jacent ad eundem fluvium, hi ad caput,
isti ad ostium. Sed Amiternum præferre suadet vici-
nia civitatum Spoleti et Ortæ, quarum prima Præ-
fecto suberat, S. Cethei Episcopalis sedes, et secundæ
Præfectus a proditore Alahi invitatus, noctu venerat
urbem ejus occupaturus. Distant enim Spoletum et
Orta circiter XXII. P. M. et ambæ distant Amiterno
fere aequali L. milliario intervallo, ab Aterno autem
ad mare sito duplo longius. Maneat ergo quod Aterno
fluvio suffocati Episcopi corpus, Amiterno delatum cum
lapide sit vel Aternum vel Jaderam, non Aterno
Adriam, locum nequaquam maritimum, et Aterno tam
propinquum, ut ignorantia nominis non potuerit ipsi
illic nomen Peregrini parere.

et Martyrolo-
giorum erro-
res notantur,

4 *Hæc autem sic deducenda fuere, ad corrigendos*
quorundam Martyrologorum errores circa hunc San-
ctum. Nam Francisci Maurolyci Martyrologium, quar-
to post primam editionem anno, Christi MDLXVIII Ve-
netiis recusum, quod Molanus in Additionibus ad
Usuardum anni MDLXXIII transcripsit, ita habet:
Item S. Peregrini sive Cethei, Aternensis Episcopi
et Martyris, in Hadriensi civitate, in fluvium Pis-
cariæ mersi. Minus erravit in Additionibus suis Gre-
venus; erravit tamen etiam ipse, cum scripsit, Civi-
tate Aternensi B. Cethei Episcopi, cognomento Pe-
regrini: non enim Aterni sed Adriæ requiescit et
colitur. Galesinius errorem cavit, nullum locum nomi-
nando; sed causam occasionemque martyrii aliam a
vera commentus est, hoc modo: In Pelignis S. Pere-
grini Episcopis et Martyris, qui a Longobardis,
excitato Arianæ hæresis incendio, pro Catholica
fide injuriosius tractatus, tandem in Aternum flu-
vium demergitur: sequaces tamen, ut vidimus, habuit
Romani Martyrologii correctores Gregorianos, quate-
nus pro fide Catholica passum scripserunt eum, cui
secundum Acta causa mortis extitit proditio ci-
vitatis, innocenti per calumniam imputata, ab ho-
mine, impio quidem, sed tamen nomine tenus Chri-
stiano.

Vetus Amite-
ni amplitudo:

5 *Est autem, seu potius fuit Amiternum, civitas*
Vestinorum secundum Ptolomæum, Sabinorum vero
secundum Dionysium Halicarnassæum quatenus utri-
que sæpius permiscetur; Frentanorum Emporium
Straboni dictum; quod (uti scribit Leander Albertus
in Vestinis) perpetuo montis insidet dorso: ubi in
hunc usque diem fundamenta magnorum operum,
præcipueque theatri, et aliquot ingentium templo-
rum ac turrium supersunt, e quibus urbis amplitudo
vetus non difficile colligitur. Intelligitur etiam ex
tali descriptione, quomodo duæ illius fuerint portæ;
Orientalis una, Occidentalis altera, et Orientali pro-
xima Cathedralis ecclesia, S. Andreæ Apostolo sacra;
ad quam inventæ hostiles scalæ, occasionem calumniæ
Sancto impingendæ dederunt. Juxta autem est vicus a
S. Victorino nomen habens, quem Amiternensem Epi-

scopum, sub Trajano passum, v Septembris Ecclesia
colit. Quis Amiternum destruxerit ignorari Leander
asserit, ast vicinum Forconium dicit a Longobardis di-
rutum: sed ex supra dictis ad Vitam B. Placidi, ap-
paret illud adhuc superfuisse seculo XIII: ex utrius-
que autem ruinis quinto milliario surrexit Aquila
nunc regionis totius caput, Episcopi Sedes, et con-
ditorium sacrarum Reliquiarum utrimque adducta-
rum.

6 *Cognita in hunc modum Episcopali Sede ejus*
de quo agimus Sancti; transeo ad ætatem. Hujus ne
difficilis notitia sit, faciunt signata initio tempora S.
Gregorii Papæ et Phocæ Imperatoris, sub quibus
Episcopatum ille gessit; Spoletanum Ducatum egnectr
Faroaldo Longobardo, cui etiam ii suberant, qui ex ea-
dem gente Amiternum tenebant, Alahis et Humblo,
Christiani omnes, sed Arriani: quorum sævitiam et
inhumanitatem non ferens Episcopus, ad S. Grego-
rium Romam fugit; ab eoque intellexit, cito futurum
ut gens illa Romanæ fidei ecclesiæque accederet, sicuti
per Theodelindam eorum Reginam, secundo vel tertio
S. Gregorii anno, Christi DXCI vel II, factum: Tum
vero in Sedem suam rediit Cetheus, et aliquot adhuc
annis eam tenuit: quorum numerus dum non ex-
primitur, nihil congruentius dicere possumus, quam
martyrium ejus ad confinia seculi VI ac VII perti-
nere.

ubi Episcopus
Cetheus sub S.
Gregorio.

7 *Ad Acta quod attinet, posito quod Jaderam ap-*
pulerit corpus, istic quoque ea primum composita fue-
rint, idque cum Aternus fluvius jam nomen mutaverat,
et Piscaria appellabatur; eademque Acta in Italiam
attulerit idem qui Corpus attulit, metu fortassis barba-
rorum Dalmatiam depopulantium, et Jaderæ (quæ
Zara nunc dicitur) imminentium. Atriæ certe compo-
sita non sunt, quæ ipsam nec semel quidem nominant.
Ex duplicibus autem quæ notavi, præferenda censui
Bodecensia, tamquam magis sincera; cum Camaldu-
lensia, per solam interpolationem, eamque subinde non
satis aptam, prolixiora esse deprehendam; prout ex
Annotatis apparebit. Hanc autem interpolationem
factam crediderim; cum Atria jam esset Episcopalis:
unde facilius fuit, de Amiterno remotiori nihil cogi-
tantibus, Aternum obrepere, eoque facilius; quod cor-
rupto nomine inveniretur corpus defluxisse ad Jatera-
nensem civitatem; quam suam Atriensem esse puta-
verint, cujus usque ad maris littus extenditur territo-
rium.

Acta quæ et
unde accepta.

8 *Habuit talia Acta Petrus de Natalibus, eaque*
in epitomen contracta inseruit Catalogo suo, lib. 5 cap.
130; ubi Aternensem Episcopum Cetheum facit;
civitatem autem, quo corpus appulit, Jardenensem
appellat. Philippus item Ferrarius, in Catalogo San-
ctorum Italiæ, Epitomen aliam referens, paulo etiam
breviorem, eam se dicit habere ex Actis MSS. Eccle-
siæ Atrianensis: ex quibus et Petrus. Annotat au-
tem quod nonnulla eget censura Vita a Petro relata,
præsertim circa locum ab eo perperam nominatum:
et ipse Atrianensem urbem atque Episcopum nomi-
nat. Hoc si ita in suo MS. reperit, nova ea recen-
tiorque corruptio fuit; sicut et illud, quod milliario ab
urbe sepultum Sanctum dicant ipse et Petrus, cum
Acta habeant milliario nono: Manet interim, ut con-
cludendo dicit Philippus, quod, Sancti festivitàs Idi-
bus Junii summo honore Atriæ celebratur: quem
diem malim Translationis credere, quam mortis; etsi
Camaldulensia Acta, quemadmodum et Petrus et Phi-
lippus, dicant postea, ex eo, ubi passus erat loco, diem
esse

Compendia
apud Petrum
de Nat. et
Ferrarium.

anno 1252
factæ Epi-
scopalis:

A esse compertum, sicut inde compertum est proprium Cethei nomen.

9 Atriam qui credi antiquissimam volunt, etiam Hadriani Imperatoris patriam, et Hadriatici maris nomenclatricem faciunt. Sed verosimilius est eam laudem Hadriæ sive Atriæ Veneticæ debere, sicut passim solent ejusmodi sinus ab intimo aliquo sui recessus loco nominari, quemadmodum nunc idem mare ex eadem causa Sinus Veneticus appellatur. Nec ausim asserere Callionistum, τῆς Ἀδριανῆς, Hadrianensem Episcopum, in Concilio Lateranensi anno DCXLIX subscribentem, huc spectare. Difficile interim est certum aliquem hujus Atriensis in Aprutio Sedis Episcopum reperire a Pennensibus distinctum; nec forte ullus unquam sic dictus fuit ante annum MCLII, quo Petrus Albanensis Episcopus, Ecclesiam S. Mariæ Hadriæ, quæ olim de Pennensi diœcesi esse solebat, in Cathedralis sic erexit, ut Pennensi unita, æque ac ipsa Cathedralis sit, et ipsi Pennensi præferatur in scriptura, quod vide apud Ughellum tom. 1 Col.* 59. Erat tunc magna sine dubio claritas hujus loci, qualem meruit prærogativam: de forte tunc primum allatum ex Dalmatia corpus fuit, transcribentibusque Acta, Aternum, Atriæ vicinum pro Amiterno obrepsi. Ejusdem corporis pars obvenit Theatino Episcopo vicino, cum forte solennitati illi interesset: ex eoque Theatinis quoque venerabilis esse cæperit S. Peregrinus Episcopus Martyr. Certe Doctor Hieronymus Nicolinus in Historia Theatina, anno 1637 Neapoli vulgata pag. 221, inter ecclesiæ illius Reliquias, primo loco refert S. Peregrini Episcopi corpus. Neque eo contentus, ex eo quod Aternum Episcopali numquam dignitate potuerit insigniri, utpote oppidum semper exiguum, confectum se habere putat, Theatinum, non Aternensem Episcopum fuisse Sanctum: quod aliud non est quam Acta tota sus deque vertere.

item Theate
ubi pars
corporis.

B

ACTA

Ex MS. Bodecensi, collato cum MS. Camaldulensi.

CAPUT I.

Fuga sancti ad Gregorium Papam, et honorifica ad Sedem suam reductio.

C

Tempore Beatissimi Papæ Gregorii, cum apud Constantinopolim Phocas Romanum teneret Imperium, apud Spoletum quoque Ducatus curam gereret Faroaldus; gens Longobardorum, quæ de Pannonia dudum egressa, quosdam Italiæ fines pervaserat, sese deinceps huc illucque diffundens Romanorum et Samnitum Spoletanorumque fines invasit. Ex qua natione duo pessimi et ignobiles viri, concubinarum scilicet filii, ad urbem Amiternensium a venientes, quorum unus Alais b, alter vero Umbolus dicebantur, cum armis bellicis ibidem devoluti sunt, agentes prædas et devastationem barbarice facientes. Cujus civitatis Episcopus, Venerabilis, Cetheus nomine, tantam eorum crudelitatem non ferens, fugam arripuit, atque ad beatissimi Papæ Gregorii Sedem pervenit: ante cujus conspectum assistens, positus in terra genibus et deosculatis pedibus beati Pontificis, cum lacrymis dixit: Domine Venerabilis Pater et Pontifex Sanctissime, periit civitas Amiternensium, et ego propterea fugi lapsus ad Sedem istam Sanctam et ad vestigia vestra perveni. Pontifex vero admiratus et timore

Amiterno
fugit Cetheus
Ep. ad S.
Gregorium,

a
b

perterritus, interrogare cœpit, quænam adversitas eidem urbi acciderit. Cumque vir Domini Cetheus Episcopus indicasset, qualiter a gente Longobardorum civitas ipsa perierit, beatus Papa subjunxit: Consolare in Domino, fili, consolare; futurum est enim post modicum tempus ut gens illa Longobardorum, quæ te fugam inire coegit, compuncta corde Sedem hanc Apostolicam adeat c, et benedictionem hinc accipere quærat.

seque cito
reposcendum
intelligit:

2 Audiens hoc venerabilis vir Cetheus Episcopus tacuit, atque ab illa hora die noctuque orabat Dominum, dicens: Respice de supernis virtutibus tuis in civitatem Amiternensium, et aspira in cordibus Longobardorum Spiritum sanctum tuum, ut poenitentiam agentes de his quæ populo meo ac mihi intulerunt, reducant me ad Sedem, ubi ego indignus Episcopatus honoreungebar: ut sciant omnes, quia tu es Deus solus, et non est alius Deus præter te. Itaque cum multo tempore nocturnis suis divinis orationibus insudaret, exaudivit Dominus preces ejus, quas lacrymabiliter effuderat: et timor Domini venit super populum illum, et dicebat alter ad alterum: Male facimus quod non inus ad venerabilem urbem Romam, ut reducamus sanctum Episcopum nostrum Cetheum, cujus benedictione bene protegebamur et cunctæ d familiæ nostræ: et si in aliquo læsimus aut offendimus eum, humiliemur in conspectu ejus, et ipse orabit pro nobis, et salvabimur. Nos enim citius omnes justam ultionem a Domino accipiemus, nisi eum ad nos reduxerimus. Cumque sermones isti, per totam civitatem Amiternensem quotidie personarent, ad ultimum conveniunt omnes in unum, ut irent et sanctum Episcopum Cetheum a Romana civitate cum honore reducerent e.

quod et
factum est,

3 Egressi igitur pervenerunt ad urbem Romam, et introeuntes ecclesiam beatissimi Petri Apostoli, percutiebant capita sua, dicentes; Fac nobis, beate Petre Apostole, servum tuum Gregorium Pontificem placatum, ut cum tua benedictione possimus in civitatem nostram sani atque illæsi una cum Episcopo nostro remeare. Nuntiatum est interim beatissimo Papæ Gregorio, quia venissent Longobardi, benedictionem ab eo suscipere: et eadem hora præcepit eos ad suam præsentiam venire. Tum omnes pedibus ejus præstati, clamabant dicentes: Pater sancte, precamur ut nobis restituere digneris Episcopum nostrum. At ille, congratulatus ex toto corde suo, respondit: Si vere poenitet vos erroris vestri, quo et cives Amiternenses oppressistis, et sanctum inde virum exire compulistis, maxime eum Christiani nominis f professionem habeatis sicut illi, benedicam tam vobis quam domui vestræ, et cunctis quæ possidetis. Ad hoc illi respondentes dixerunt: Vere poenitet nos quidquid inique gessimus in civitate illa, vel habitatoribus ejus, ideoque puro et simplici corde venimus, ut benedictionem a te, Sanctissime Pater, simul et indulgentiam percipiamus.

F
f

4 Beatus Pontifex dixit: Benedictio Domini super vos: quibus respondentibus, Amen; beatus Papa subjungens inquit, Vadam prius et inquiram ab Episcopo vestro, si sit voluntas ejus ut revertatur vobiscum, ut desideratis. Et assumens quosdam illorum secum, tulit in partem Beatum Cetheum; et interrogavit eum dicens: Vis remeare, fili, ad patriam tuam, ubi Episcopatus honoreungebaris? Si placuerit, inquit ille, Sanctitati vestræ, faciam quæ dicitis. Sanctus Pontifex dixit: Deo omnipotenti

annuente
Pontifice;

EX MSS.
Cultus Atriae,

A tenti placeat, nam mihi beneplacitum est. Cetheus Episcopus respondit : Si Deo et vobis placet, ut ibi revertar, procul dubio jussionem vestram explebo, ea præcipue de causa, ne res Ecclesiarum dissipentur, vel venundentur. Ad hæc viri illi, qui missi fuerant, cum essent præsentēs, dixerunt : Absit a nobis ut prædia sanctarum Ecclesiarum dissipare aut venundare præsumamus : imo potius augebimus ea cunctis diebus vitæ nostræ, tam nos, quam posteri nostri. Beatus Gregorius dixit : Si rectum vobis videbitur, firmate id ipsum cum juramento, ut Ecclesiastica prædia non distrahantur. Qui responderunt : Sicut tibi placet, Sanctissime Pater, ita faciemus. Et continuo egressi cum B. Gregorio atque Cetheo Episcopo ad corpus B. Petri Apostoli, juraverunt dicentes : Per venerabile corpus istud, Pater sancte, juramus et tuæ auctoritati firmiter promittimus, quia res Ecclesiarum nullo modo venundabimus ; sed augebimus et conservabimus ; et Patrem nostrum Cetheum Episcopum cum honore ad suam Sedem reducemus ; et omnia, quæ nobis tua Paternitas servanda commiserit, humili mente suscipientes, cum summa diligentia custodiemus.

5 Audiens Beatus Gregorius devotionem illorum, gavisus est in Domino, et benedictis illis ait : Pax vobiscum filii. Respondens Beatus Cetheus dixit Apostolico ; Et cum Spiritu tuo. Sanctus Gregorius cum fudisset super eos orationem, dedissetque indulgentiam et benedictionem, conclusit sic : Ite, ait, filii, et suscipite Episcopum vestrum, atque cum honore perducite ad Sedem suam, et per omnia obedite ei *g*. Qui accipientes Episcopum suum, cum gaudia et lætitia magna reduxerunt eum ad Sedem suam, cantantes in laudem ejus ; Gloria in excelsis Deo, et cetera. Cum autem appropinquarent civitati Amiternensi *h*, exierunt ei obviam Sacerdotes, cum omni Clero : susceperuntque Sanctum Cetheum Episcopum cum gaudio et lætitia magna, cum hymnis et canticis, cum omni gloria sicut dignum fuit. Ingressus igitur per portam Orientalem, perductus est ad ecclesiam. et fuit illic per aliquod tempus.

C

ANNOTATA D. P.

a Camald. MS. Aternensium, errore perpetuo, et (ut ostendimus) corrigendo.

b Camald. Alahis et Humblo. Etiam 100 annis post hunc extitit Alachis, homo impius, eadem in gente, qui tyrannidem contra Cunipertum Regem pium arripens, in procinctu committendi acceptatum duellum periit. Vide Baron. an. 691 num. 3.

c Fieri id capit anno 2 Gregorii Papæ, Christi 591 per Theodelindam Reginam, mortuo priore ejus viro Autharit : antea partim Ariani erant, partim Gentiles, qui caput capræ adorandum proponebant, ut ex plurium id recusantium martyrio constat. Hinc apparet, falsum interpolamentum esse, quod in MS. Camaldulensi sic legitur. Quem cum B. Gregorius interrogaret, utrum gens illa Christiana esset ; ille respondens, dixit : Christiani sunt, et multo magis colunt Sanctorum virtutes, S. Gregorius dixit : Si veraciter Christiani sunt, non absque termino contristemur : futurum est enim etc. Et infra in oratione ipsius Sancti, æque inepte apponitur conditio, si vere sunt Christiani.

d Idem multo plenius : et omnes unanimiter con- D clamabant, dicentes : Ite ad urbem Romam, et sanctum Episcopum nostrum reducite. Inito itaque consilio rursum dixerunt : Sine jussione Domini nostri non possumus Romam pèrgere. Sed eamus ad civitatem Spoletanam : et si voluntas Domini nostri extiterit, tunc cum ipsius consilio vel ordinatione liberius poterimus pèrgere. Venientes ergo ad civitatem Spoletum, intimaverunt Domino suo, dicentes : Si vestra est juxta (*id est, jussio*) volumus ire ad sanctam et Apostolicam Sedem, ut reducamus Episcopum nostrum. Ad hæc lætus effectus, dixit : Fiat quod bonum est, cum auxilio Domini ; et Angelus ejus comitetur vobiscum, qui bene disponat iter vestrum. At illi omnes responderunt, Amen. Egressi autem etc.

f Saltem sub errore Arianismi, quem primores gentis profitebantur. MS. Camald. pluribus interrogatis et responsis, hæc eadem interpungit.

g Addit Camald. Tunc universi, ad pedes B. Gregorii convoluti, dixerunt : Protegat, Domine, benedictio tua iter nostrum. Pontifex dixit : Benedictio, et gloria, et salus sit vobis, in sempiternis temporibus, et usque in secula seculorum. At illi responderunt. Amen.

h Idem MS. Ut autem venerunt ad fluvium, qui vocatur Piscaria, steterunt ibi quasi dimidia hora.

CAPUT II.

De prodendæ urbis conscientia falso insimulatus Episcopus, morti addicitur.

Interea prædicti Primates *a* Alais et Umbolus, qui Ducatum civitatis usurpaverant sibi, quorum Alais scilicet tenebat portam Orientalem ; Umbolus vero portam Occidentalem ; obortis quibusdam simultatibus ita inter se discordare cœperunt, ut alter alterum interficere quærere, factaque est tristitia magna omnibus Christianis in civitate illa. Alais ergo consilium fecit cum suis ut civitatem ipsam disperderet, misitque legationem ad Verilianum Comitem Hortanensium *b* civitatis, orans ut media nocte adveniens Amiternensium urbem invaderet, eamque penitus dissiparet. Beatus vero Cetheus *F* Episcopus erat in cella sua et ignorabat consilium Alais, quomodo civitatem tradere quærebat inimicis. Erat autem in civitate eadem vir quidam Christianissimus, nomine Fredo, et conjugalī ejus nomine Bona, religiosa femina et timens Deum : qui facta hora vespertina ingressi in ecclesiam, oraverunt ; expleta vero oratione susceperunt benedictionem ab Episcopo, et redierunt in sua. Hora vero dormitionis, dum recubuissent ambo in lecto secundum consuetudinem, noluit Fredo vestem suam exuere ; sed ita se collocavit. Dixit autem illi conjugalī ejus : Quare sic indutis vestibus te reclinasti ? Cui illa respondit : Immenso tremore concussus sum, et valde timeo, quia civitas ista hac nocte peritura sit. Dicit ei uxor sua : Non faciet Deus, ut civitas ista peritura sit. At ille dixit : Affer mihi arma bellica, et pone ad caput meum et tunc recubemus securi. Nesciebat tamen Fredo consilium Alais ; sed per Spiritum sanctum commonitus ista faciebat. Fecit jugalis ejus, ut sibi fuerat imperatum ; et tunc recubuerunt.

a
Primatibus
duobus dissi-
dentibus, ab
uno eorum
advocantur
hostes ;

*qui perno-
ctante in
Ecclesia
Episcopo.*

A 7 Media autem nocte clamor hujusmodi factus est in media civitate: Surgite, surgite, civitatem istam gens hostilis invadit. Surrexit igitur Fredo Christianissimus a latere uxoris suæ; et apprehendens arma bellica cucurrit clamans et dicens: Exurge, Sanctissime pater Cethee, et ora pro nobis quoniam perit civitas ista, et omnia nostra perdimus, ipsique hodie gladiis interficiemur. At ille velociter exurgens, et de strato exiliens, foris in platea oravit ad Dominum, dicens: Domine Jesu Christe, filii Dei vivi, qui liberasti David de manu Goliæ, et tres pueros de camino ignis ardentis, et Daniele de lacu leonum, Susannam quoque de falso crimine, et Teclam a bestiis, miserere nobis, et libera civitatem istam et populum ejus ab inimicis. Et hæc dicens percussit frontem suam in terram cum lacrymis; et cum paululum orasset c subito omnes qui advenerant hostes, divina virtute perterriti, humiliati sunt, et multi ex illis eadem nocte interfecti.

et mane facto capitur proditor: d
B 8 Mane autem sequentis diei, convenientes in unum habitatores urbis ut viderent quo ordine hostis civitatem illam ingredi potuisset d; invenerunt scalas post ecclesiam B. Thomæ erectas, per quas ingressi fuerant hostes et regressi; ibique referentibus quibusdam didicerunt, consilio Alais hæc omnia facta fuisse. Qui cum adductus esset vinctus in medio populi, omnes una voce clamaverunt dicentes: Interficiamus hominem istum pessimum, qui tantas Christianorum animas gladio perdere voluit, et cuncta quæ possidemus inimicis tradere diripienda. Et iterum exclamabant: Interficiatur quantocius, quoniam dignus est multis suppliciis interire. Cumque diutius pertractarent, quibus eum cruciatibus perderent; dixit Beatus Cetheus Episcopus ad illum: Fili, cur tale scelus fecisti in hac civitate, ut tam acerbam mortem nunc subire cogaris? Et conversus ad circumstantem populum, dixit: Audite me, filii, et nolite extendere manus vestras in virum istum, ne forte reputet Deus hoc vobis in peccatum. Quod si vobis placet audire consilium meum, mittite eum in carcerem, et multum ibi faciat tempus: deinde fiat conventus in civitate ista a minimo usque ad maximum, et educentes eum de carcere, poenitentiam ei multis diebus faciendam indici facite, tantum ut spiritus salvus sit in die Domini.

accusatur ut complex sceleris, C 9 Hæc cum dixisset Beatus, Cetheus Episcopus, accedens ad eum cum violentia magna impiissimus Umbolus dixit: Et tu certe, Cethee, interfuisti huic consilio, quo civitas ista tradita est inimicis, nam et scala illa, quam invenimus ad ecclesiam Beati Thomæ, per magica tua opera ibi posita est, et ideo non es dignus ulterius honorem Episcopatus habere. Respondit Beatus Cetheus Episcopus, et dixit: Non faciat Deus, fili, quod aliquando in tali re pessima contaminatus sim: attamen, propter populum circumstantem, juro per crucifixum Filium Dei, et Trinitatem inseparabilem, sancta Christi Evangelia, nec non et sanctam illam benedictionem Episcopalem, quam suscepi licet indignus, quoniam alienus et innocens sum a consilio illo: nec unquam urbem hanc venumdare vel inimicis tradere volui, aut feci, seu permisi; sed semper diebus ac noctibus humiliter deprecabar, ut pacem nobis et concordiam Deus donare dignaretur. Cumque S. Cetheus his et hujusmodi vocibus se excusando veritatem astrueret, præfatus Umbolus, nolens eum diutius audire, jussit tam ipsum e quam præfatum Alaim vinctos catenis in medium civitatis duci, et ibi coram omni populo capite truncari.

c 10 Tunc exclamavit voce magna S. Cetheus, cum jam ad locum decollationis perductus fuisset, et dixit: Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum: et iterum: Miserere mei Deus, mise-

rere mei, quoniam in te confidit anima mea; et in D umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat ini- EX MSS. quitas f. Et item; Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris super me apertum est. Quo Psalmo usque ad finem completo, timore perterritus spiculator, Alaim quidem capite truncavit, in beatum vero Cetheum manus extendere minime præsumpsit. Audiens hoc impiissimus Umbolus, furore repletus, jussit B. Cetheum ad suam præsentiam venire, in conventu populi, et dixit ad eum: Cethee Episcope, ante modicum tempus prædicator eras, et quid nunc evenit, ut in conspectu populi jam vinctus procedas? Sanctus Episcopus respondit: Numquam ego te potui, virorum iniquissime, a diabolo separare, pro eo quod cum ipso habes et æternaliter habiturus es mansionem; inde et nunc dico tibi in verbo Christi, quia vagus et profugus eris in terra, sicut Cain qui fratrem suum Abel justum interfecit; et sic a diabolo correptus deficies. Ego autem indignus servus servorum Dei, salvabor per virtutem illius, ad cujus vocem mortui resurgunt. Et elevans oculos suos ad cælum dixit: Deus creator omnium visibilium et invisibilium, qui scrutaris renes et corda, cunctorumque hominum fidem vel mentem cognoscis; scrutare et vide mentem servi tui, si vera sunt quæ dicuntur adversum me, quod circumdederunt me viri mendaces, et sine causa vinctum flagellis coarctaverunt, et non est qui adjuvet nisi tu Deus; quem precor ut judices causam meam.

tyrannum increpat.

ANNOTATA D. P.

a MS. Camaldulense, Comites duo.

b Idem minus recte, Ornensium: est autem Horta, sive Hortana civitas, ad Tiberim, eodem fere intervallo quo Spoletum Amiterno distans. Et Episcopus Julianus Hortanensis Ὁρτῶν, alius ob Ortonensi Victore, Romano Concilio interfuit. Hinc facili errore lapsus scriptor Bodecensis, Comitem Hortonensis civitatis scripserat, quod correxi.

Ibid. additur, et exurgens fecit sibi signaculum Crucis.

d Item, Intraverant autem alii per portam Orientalem, et alii erexerant scalam post ecclesiam B. Thomæ, unde ingressi fuerant et regressi: propter quas videlicet scalas post ecclesiam, S. Cetheum Episcopum in multa tormenta misit impiissimus Umbolo: quod hic præpropere ponitur, et infra idem Umbolus Consul nominatur.

e Ibid. dicitur: At vero Alahi vinctum deduci jussit Præfectus Umblo, ad portam Orientalem, et ibidem eum capite truncari præcepit: sanctum vero Episcopum vinctum catenis duci jussi in mediam civitatem.

f Idem porro procedens addit: Clamabo ad Deum altissimum, ad Dominum qui benefecit mihi. Misit de cælo et liberavit me, dedit in opprobrium conculcantes me. Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam; animam meam eripuit de medio inimicorum meorum. Et dicta oratione, iterum psallebat, dicens; Deus laudem meam etc. proseguendo reliquum Psalmum 108.

CAPUT III.

Flumini immersus cum saxo Sanctus, Aeternum defertur; ibique ut peregrinus sepultus, illuminato cæco transfertur Atriam.

Cum igitur tam precibus quam psalmis insudaret, ac vinculis arctaretur; nequaquam timebat loqui

EX MSS.

Angelica voce
recreatus,

a

A cum impiissimo Umbolo, vel cum ministris ipsius, quoniam Spiritus Dei repleverat illum. Interea vox ad eum de coelis facta est; Cethee Episcopo, noli timere, ecce habes coronam pretiosam ante thronum Domini Dei tui; quia pro poena quam suscepisti, interpellant pro te sancti Archangeli, Michael, Gabriel et Raphael. Et quoniam prædicator idoneus eras in populo, idcirco audivit Dominus preces tuas, quibus humiliter eum die noctuque deprecari non cessabas a. Facta ergo hac voce, data est Athletæ Christi constantia magna, multoque amplius loquebatur ad inimicos, propter vocationem, qua ad regnum cœlorum vocatus erat; ubi et ineffabili desiderio tendere cupiens, palmam martyrii quotidie expectabat.

B

jubetur ad
fluvium mer-
gendus duci :

12 Dixit ergo ad ministros qui eum vinctum tenebant: Ut quid me, filii iniquitatis et ministri tenebrarum, tenetis in vinculis? An, quia me servum Dei esse recognoscitis, hæc facitis? Sed ego in nomine ejus non solum vincula, sed et mortem ipsam gratanter suscipiam; vos autem Ariani et perfidi, cum Juda Scharioth, mansionem habebitis, apud inextinguibilem Tartarum: et inter vagos et profugos erit portio vestra, et maledicti eritis in sempiternum, eo quod prædicationem meam sæpe respuistis, et correptiones veritatis audire noluistis. Tibi autem, Umbolo, omnium nefandissime, non sit qui pacis osculum porrigat; et qui benedixerit tibi, sit ille maledictus: nam te maledicet ille, qui maledixit et expulit Sathan de congregatione justorum. Tunc furore nimio repletus Umbolus, præcepit eum vinctum duci ad fluvium qui vocatur Piscaria, et ibi eum præcipitari per pontem qui vocatur Marmoreus. Beatus autem Cetheus, cum gaudio pergens ad mortem, psallere cœpit, dicens: Ne projicias me, Domine, a facie tua, et Spiritum tuum sanctum ne auferas a me; redde mihi lætitiā salutaris tui, et Spiritu principali confirma me. Cumque projectus fuisset in fluvium, Dei auxilio protegente, sanus et incolumis ad littus perductus est. Deinde iterum atque iterum furens populus, jussu tyranni accipiens eum, præcepitavit in fluvium: et sicut prius sanctus Episcopus, Dei protectus auxilio; sanus et incolumis ad aridam deductus est.

sed et hoc bis
frustra tenta-
to,

C

tandem alli-
gato molari,
patratur,

13 Quod cum vidisset impiissimus Umbolus, jussit eum ad suam præsentiam adduci. Ubi cum vir Domini constitutus fuisset, præcepit ministris iniquis alligari ei lapidem molarem, ponderis quasi librarum quingentarum, et sic demergi in profundum. At ille iterum elevatis in cœlum oculis psallebat, dicens: Domine Deus salutis meæ, in die clamavi et nocte coram te: intret oratio mea in conspectu tuo, ut salvum me facias a descendentibus in lacum. His itaque peroratis, præcipitatus est in fluvium, et continuo reddidit spiritum: et ambulabat sanctum corpus super aquas, lapisque ad collum ejus. At vero gubernante Domino, per manus Angelorum suorum, beati Martyris corpus per medium aquæ profundum, tamquam per aridam terram, sub una nocte jactatum est in b Jaternensem civitatem.

b

corpus cum eo
trans mare
vectum,

c

14 Erat autem ibi piscator quidam, nomine Valerianus: qui dum nocte per eandem aquam navigio ambularet, ad reficienda retia sua secundum consuetudinem, continuo lumen immensum refulsit circa littus illud, ubi corpus beatum super arenæ cumulos jacebat. Unde stupefactus egressus est navim velociter, ut videret quis esset. Diligenter igitur contemplato corpore, dum illud minime recognosceret, festinus rediit; et nuntiavit Episcopo et Consuli civitatis, quomodo vidisset corpus, ligato saxo ad collum, jacere super arenam c. Quo audito Episcopus, congregatis mox in unum Sacerdotibus civita-

tis, festinus abiit una cum illis ad littus; et inven- D runt sanctum corpus jacens super arenam, sicut dictum erat illis, et saxum ad collum ejus ligatum. Cognoscentes autem in Angelico vultu ejus, quia honorifice sepelitur: propter nomen Domini nostri Jesu Christi in aqua erat præfocatus; omni veneratione ac diligentia decreverunt tollere, et digno cum honore sepelire. Sed quia nomen ejus erat incognitum, vocaverunt eum Peregrinum, quia peregrino et incognito more corpus illius fuisset inventum. Sepelierunt ergo illud in loco proximo littori, ubi fuerat inventum secus mare, cum odore d suavitatis.

d

15 Deinde vero dum piscatores nocte juxta littus navigarent more suo, frequenter viderunt ad caput ejus lampadem e resplendere; quam Deum omnipotens meritis servi sui dignatus est ostendere. Erat his diebus in Jaternensium civitate vir quidam, a nativitate cæcus: qui dixit ad quosdam de majoribus civitatis; Vadam ad corpus illud in littore sepultum, et, si mihi Domini inibi donaverit lumen, scitote profecto quod sanctum est. Ad hoc illi responderunt; Vade sicut dicis: si forte Deus in te misericordiæ suæ opus dignetur ostendere. Apprehensa igitur manu cæci, ductus est a quodam f ad sepulchrum beati Martyris, positisque in terram genibus, oravit cum lacrymis, dicens: Deus qui fecisti cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, qui Adam post [quinque] millia quingentos quinquaginta duos g annos de inferno eripuisti, et Jonam de ventre ceti liberasti, cæcum etiam ad Natatoriam Siloe illuminasti; illumina me peccatorem, per merita hominis peregrini hic sepulti; si tamen est alicujus meriti apud te: et per hoc sciant omnes, quia corpus ejus venerandum et sanctum est. Confestim ut cessavit loqui, aperti sunt oculi ejus, et lumen suscepit. Exurgens ergo cum festinatione magna, cucurrit in civitatem, clamans et dicens; Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, Rex regum et Dominus dominantium, qui tale miraculum ostendere dignatus es, per corpus Servi tui beatissimi Peregrini.

e

deinde no-
cturno splen-
dore illustra-
tum :

f

E

g
illuminato
etiam ad
ipsum cæco

16 Audientes hæc universi habitatores civitatis venerunt ad Episcopum, nec non ad Consules; habitoque cum eis consilio, venerunt omnes simul, h assumptis Crucibus psallentes, et gloriam Deo dantes, ad locum ubi corpus sacratum prius sepulturæ tradiderant; et tollentes inde honorifice, posuerunt illud in loco alio, milliario nono a civitate. At vero impiissimus Umbolus, arreptus a dæmonio, sicut ei prædictum fuerat a beato Cetheo Episcopo, mortuus est et universi ministri ejus; insuper et omnis substantia ejus ad nihilum devenit. Passus est autem B. Cetheus Episcopus in civitate Amiternensi, et (ut diximus) delatus est in urbem Aternensem sub aquarum gurgitibus, ibique Peregrinus est appellatus; i regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria et honor in secula seculorum. Amen.

alio transfer-
tur ut san-
ctum.

h

F

i

ANNOTATA D. P.

a *Fator hujusmodi voces cœlestes, maxime quarum nemo testis fuisse potuit, semper mihi suspectas fictionis rhetoricæ esse; tantoque magis, quanto majori ambitu verborum explicantur. Et hinc atque ex reliqua tota phrasi judico, aliquantis post rem actam seculis Vitam hanc primum descriptam fuisse: quod etiam mox probabit recentius fluvii nomen Piscaria, qui veteribus Aternus dicebatur.*

b *Ita MS. Bodecense, quod ad Jaderam, vulgo Zaram; Camaldulense, Jaternensem; Petrus de Natalibus, Jadenensem, habent: ne autem Atriensis legatur, prohibet omnino distantia a mari.*

c *MS. Camald. sic plenius sequentia. Quod cum audissent*

A audissent mirati sunt, et cogitare cœperunt, quis esset, aut ex qua parte corpus illud ibi venisset. Dixit autem Episcopus Jaternensium, ad Consulem et ad populum civitatis : Audite me, filii, deducatur ad nos navis, et pergamus ad corpus illud, antequam ibi feræ accedant aut bestię; ne forte, si fuerit devoratum, superveniat in nobis vel civitate ista grande peccatum. Responderunt ei : Fac quod vis, Pater : quin nos omnes tecum eamus. Jussit itaque Episcopus festinanter afferri navim; et ingressus cum Sacerdotibus et Consulibus civitatis, pervenerunt ad littus.

d *Ibidem brevius hæc perstringuntur, sed dicitur, quod nulla inventa est in eo læsio. Petrus vero : Corpus quidem Martyris propter lapidem arbitrans Episcopus, ipsum tamen ut Martyris, quasi dubius venerari non audens, in litore sepelivit : et quia nomen ejus ignorabat, Peregrinum nominavit, divinamque voluntatem super inde expectare cœpit.*

e *Ibid. Lampadem : et additur; Dicebant autem sapientes et timorati, quia per eum Deus mirabilia ostendere dignatur, et corpus ejus sanctum est.*

f *Idem, a parente quodam suo, id est consanguineo, Petrus, a patre.*

B

g *Idem, post quinque millia ducentos et viginti octo annos. Sed cum Adam obierit anno ætatis 930, et Christus passus sit secundum communio-rem opinionem anno mundi 4053, dicendus esset ab inferis educ- tus Adam post annos 3113.*

h *Addit Camald. ad corpus sanctum Episcopi Peregrini, qui peregrinatus fuerat per mare cum saxo ad collum : quo confirmatur trajectus in Dal- matiam.*

i *Petrus sic finit : Post aliquod tempus, tam ejus passionis series, quam dies et nomen, a civibus Jardenensibus inquisita, reperiuntur : qui passus est Idibus Junii. Unde Ferrarius coli dixit, Idibus Junii, qua die (sicut postea compertum est) passus invenitur. De nomine proprio, vitæque et mortis hi- storia, necessario id credetur, si qua fides Actis datur : his vero tacentibus de die; potius opinabor, ipsum esse translati Atriam corporis, quam mortis; cum intra paucos etiam annos ejus accurata memoria ipsis quoque Amiternensibus potuerit e memoria abiisse; utpote nihil minus expectantibus, quam ut Sanctus per mira- cula trans mare ostenderetur, quem ipsi ut proditorem necaverant.*

E

DE S. RAGNEBERTO MARTYRE

IN BRESSIA GALLIÆ PROVINCIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu ejus eique sacris locis, et Abbatia, et Actis.

G. H.

CIRCA
DCLXXV

Cultus 13
Junii

Auctor Martyrologii Gallicani Andreas Saus- sayus, pagina 1247 subjunxit, aliqua nomina Sanctorum, ex vetustissimo Martyrologio manuscripto monasterii Patrum Benedicti- norum S. Sabini sive Savini in Levitania, in monti- bus Pyrenæis in agro Tarbiensi, abhinc circiter quadringentis annis exarato in pergameno. In hoc ad diem XIII Junii sic legi ait : In territorio civitatis Lugdunensis, natale S. Regneberti, cujus mortem in conspectu Domini pretiosam miracula crebra te- stantur. Habemus Breviarii Lugdunensis, ad Tri- dentini formam cudendi pariter et recitandi Kalen- darium, et Vitas Sanctorum, auctore Magistro Stephano de Vernay Presbytero Lugdunensi, cum approbatione Domini Chaumont, Doctoris Sacræ Theo- logiæ et Canonici Ecclesiæ Collegiatæ S. Justi in urbe Lugdunensi. Ibi ad diem eundem XIII Junii, pro festo S. Ragneberti Martyris, ponitur hoc elogium. Ragne- bertus, alto Francorum genere ortus, patrem ha- buit Radbertum Ducem, qui complures inter Ligeris ac Sequanæ confinia provincias strenue admodum suis rexit temporibus. Hic ab ineunte ætate pru- denter gerens officia hujus seculi, propter eam quam habebat in Deum summe dilectum fidem præci- puam, studebat in cunctis actibus suis ita transire per commoda temporalia, ut pervenire quandoque mereretur ad æterna gaudia promissa. Quæ et te- nuit tenetque ab hac die, mucrone lanceæ transfi- xus; post multas persecutiones, opera jussuque Ebroini, Majoris-domus Theoderici, qui factus est Rex Francorum loco fratris Childerici anno Christi DCLXXVII. Locus in quo talem mortem, pro justitiæ cultu injuste sustinuit ab impio Tyranno, Dei et Sanctorum hoste, atque Francorum nobilitatis cruento extirpatore, Bredone olim dictus, in Lug- dunensium finibus ad montana Juræ positus, divinæ glorificationis coruscationibus illustratus est. Nam

ad Sancti tumultum appensæ lampades, oleum, quod lumen fovebat perenne, sine humano adminiculo producebant.

2 Locus duplex nomine S. Ragneberti celebris est. Apud Segusianos, nunc Forenses appellatos, cosque Superiores, occurrit Divi Ragneberti Prioratus Ordinis Benedictini, qui parum abest a ripa fluminis Lige- ris; in quo pontem lapideum majores fieri curarunt, inde vulgo le pont de S. Rambert nominatum, et est in Archipresbyteratu Montbrissoniensi. Alius locus : S. Ragneberti est in Bugesia ditone Bressiæ, ad flu- violum Albarinam, ad magnam illam viam qua itur Burgo Bellicum, inter altos montes Jurenses, Dicitur autem tam parochia sive oppidum quam Abbatia S. Ragneberti in Archipresbyterum Ambroniacensi esse, in Registro Beneficiorum diœcesis Lugdunensis.

duplex locus
S. Ragneberti.

3 Acta Martyrii habemus varia; perfectissima sunt, quæ ex Breviario dictæ Abbatie S. Ragneberti ex- tracta, edidit Samuel Guichenon in Historia Bressiana et Bugejana, parte quarta in Probationibus pag. 332. Proxide accedunt quæ nobis a Joanne Ferrando So- cietatis Jesu Lugduno submissa anno MDCXLIX sunt, ut a Domino Laboureur Præposito Insulæ Barbaræ suppeditata. In hisce deest Prologus et Epilogus, et hujus loco nonnulla de Ebroini malitia, obitu et dam- natione referuntur; quæ judicamus omittenda. Tertio loco possunt censerî, quæ bis nobis fuerunt submissa ex MS. eodem Nicolai Fabri : hæc autem fere eadem extant, sed sub finem mutila, tomo primo Scripturum Historiæ Francorum ab Andrea du Chesne p. 263 edita ex MS. Codice Claudii Dormieux Atrebatensis, viri mihi optime noti cum hic Insulis degeret. Apud Andreæ du Chesne margini adscriptæ leguntur Idus Julii, cum esset imprimendum Idus Junii, facili er- rore, et jam sæpius a nobis deprehenso : ob quem ta- men Saussayus in Corollario ad Martyrologium Galli- canum, ad Idus Julii seu xv diem, aliquod elogium S. Ragneberti

NOT. 19
Acta martyrii

A S. Ragneberti protulit, ad Idus Junii sive xiii diem
AUCTORE G. II. reducendum.

monasterium
ab eo dictum

4 Memoratus ante Guichenon, in Continuazione
partis secundæ Historiæ pag. 97, late describit oppi-
dum S. Ragneberti Jurensis, vulgo S. Rambert de
Joux, ubi asserit, S. Ragnebertum martyrio corona-
tum, sepulturæ traditum, et ad ecclesiam S. Domi-
tiani translatum, ibidem crebris clarum miraculis
hactenus quievisse; non autem in Prioratu S. Ra-
gneberti apud Forenses sacrum ejus corpus cum
corpore S. Domitiani asservari. Non tamen falsa
continuo erit Translationis historia, ad 1 Julii exami-
nanda. Quid enim prohibet, cum S. Domitiani corpore,
translatas fuisse aliquas S. Ragneberti Reliquias?

et loco illi
subjectum:

Accrevit monasterio adjuncto summus splendor ex so-
lis, ut videtur, miraculis S. Ragneberti cujus mona-
sterii Abbates quatuor et triginta numerat Guichenon.
Sextus eorum Humbertus impetravit Bullam a Cae-
lestino Papa III, signatam anno MCXCI, qua privilegia
omnia confirmantur: ubi ille ait, se loca monasterii
subjecta propriis duxisse exprimenda vocabulis;
scilicet locum ipsum, in quo dictum monasterium
situm est, cum omnibus pertinentiis suis et cum
burgo adjacenti; cellam de Chamom, Ecclesiam S.
B Michaelis de monte Andrico, Ecclesiam S. Petri
de Villari-Cayerio, cum omnibus appenditiis earum,
Cellam de Villars-Salès, Ecclesiam S. Juliani de
Monte-majori cum omnibus appenditiis earum, Cel-
lam S. Mariæ de Graneriis, et Ecclesiam S. Petri
de Sauciaco, Ecclesiam S. Petri de Aspero-monte,
Ecclesiam S. Baldulfi, Ecclesiam de Munasco cum
appenditiis earum, Cellam de S. Mariæ de Luceys,
Ecclesiam S. Mariæ de Janua, Ecclesiam de Lu-
ziaco, Ecclesiam S. Desiderii, Ecclesiam de Campa-
nieu cum appenditiis earum, Ecclesiam S. Petri de
Benonzia, Ecclesiam S. Andreæ de Tenayo, Eccle-
siam S. Mauriti de Argit, Ecclesiam S. Martini
de Vaugiis, Ecclesiam S. Laurentii de Onciaco,
Ecclesiam S. Petri de Aranda, Cellam S. Michaelis
de Rupe, Ecclesiam S. Mauriti, de Langiis, Ec-
clesiam S. Hilarii de Turciaco, Ecclesiam S. Mar-
tini de Cleysieu, Ecclesiam S. Martini de Varey,
Ecclesiam S. Mauricii de Ambutriaco, Ecclesiam
S. Mauricii de Meyri, Ecclesiam S. Andreæ de Ri-
gniaco, Cellam S. Petri de Vilieu, Ecclesiam S.
Mariæ de Hospitalari, Capellam S. Magdalenæ de
Loyes, Cellam S. Christophori de Burgo, Cellam
S. Vincentii de Faramans, Ecclesiam S. Martini de
Stingiaco cum appenditiis earum. Hæc ibi. Integræ
bullam cum aliis privilegiis et exemptionibus exhibet
Guichenon in Probationibus pag. 234 et sequentibus.

Oppidum
Marchionatu
honoratum.

5 Burgum sive oppidum S. Ragneberti, cum ante
solis Abbatibus subesset, per quamdam commutationem,
a Renero Abbate anno MCXVI factam, cessit Ducibus Sa-
baudiæ; a quibus anno MDLXXVI in Marchionatum ere-
ctum esse, indicat charta erectionis apud eundem Guiche-
nonem pag. 236. Ipsum vero monasterium, Abbatibus
Commendatariis traditum, amisit (ut solent calamitati
isti subjecta) splendorem antiquum, nec parvam rerum
suarum ruinam pati cogitur, teste Guichenone: qui
negat ipsum unquam subjectum fuisse monasterio Clu-
niacensi; et Bullam in Bibliotheca Cluniacensi, attri-
butam Innocentio II, velut sub annum MCXXXVIII talis
subjectionis testem, revocatam vult credi.

ACTA MARTYRII

Ex Guichenone, Chesnæo, et variis codicibus
MSS.

In omni certamine ille victor est, qui interfecerit
inimicum; in nostro autem prælio nemo creditur
victoriam consecutus, nisi qui fuerit interfectus.

Miles in bello, si expeditius egerit, si fortius con- D
traxerit hastam, si plures durantis dexteræ viribus
dejecerit vulneratos, si gladium de hoste tulerit
cruentatum, vicisse laudatur; Christianus solus,
nisi in ipso certamine moriatur, minus idoneus
fuisse judicatur. Mors fidei nostræ victoria est:
tunc vincimus, cum occidimur: tunc laboris totius-
que certaminis molestias superamus, cum animam a
pectore fundimus. Novum prælium, nova disciplina
pugnandi! Ille sit fortior, qui cruciatur et sustinet:
ille victor, qui mortem tolerat patienter. Sanctus
igitur Ragnebertus, vincendo inimicum, mortuus est,
ut ad laboris sui desideratam gloriam perveniret:
qui si remaneret in corpore, ejus victoriæ gloriam
non haberet, quam hodie fidei suæ merito possidet
conquisitam. Sustinuit parvo tempore cruciatum,
sensit pœnam, quam persecutor crudeliter intulit:
sed nunc illis deliciarum voluptatibus amœnatur,
quæ nullo possunt humanæ æstimationis judicio
definiri: sicut scriptum est, quod oculus non vidit,
nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ
præparavit Deus his qui diligunt eum a.

2 Beatissimus itaque Ragnebertus, ex præcelso
Francorum genere ortus nobilissimi Ducis b Rad-
berti secundum seculi dignitatem filius extitit: qui E
scilicet inter amnis Sequanæ atque Ligeris confinia
plures provincias strenue suis rexit temporibus. b
Qui athleta Christi, seculo nobilissimus, sed fide
nobiliior; scholastico ac Dominico educatus est dog-
mate in aula palatii; fortis corde, promptus ingenio,
armis doctus, assidue mundanæ sapientiæ floribus
ornabatur undique. Dumque ab ineunte ætate pru-
denter gererat fortia seculi, ut post in fine claruit,
diligebat attentius corde Dominum. Studebat enim
in cunctis actibus suis sic transire per temporalia
commoda, ut pervenire quandoque ad gaudia mere-
retur æterna. Cumque multos erga se conspiceret
ardere invidia, magis studuit dissimulando malevo-
lorum calcare, tendicula, quam reddere pro nequis-
simis nequiora.

3 Igitur illis diebus extitit Miles quidam inquisi-
simus, Ebroinus nomine, Deo et Sanctis contrarius;
qui ex infimo genere ortus, Majoris-domus honore
a c Rege fuerat sublimatus. Huic studium erat, ut
quoscumque, ex Francorum genere, alta ortos pro-
genie nobilitatis, vidisset in seculi utilitate profi-
cere; d ipsis vel interfectis aut effugatis sive su-
blatis de medio, tales in eorum honore sublevaret,
qui aut mollitia obligati, vel sensu debilitati aut
vilitate aliqua parentelæ degeneres, non auderent
ejus præceptis impiis resultare. Cumque ob hoc
plures ex Francorum nobilioribus dolere contra se
cerneret; callide cunctorum factiones præveniens,
pertinaciter versutiis suis omnes revincebat.

4 Igitur ipse impiissimus Ebroinus, jam dicto Dei
famulo Ragneberto imputare studuit, quod tale con-
siliium cum duobus Palatii Proceribus, Bodone et
e Guiscando nomine, habuisset initum, ut ipsum
Ebroinum absque decreto Regis conarentur occidere.
Sed cum ipse nec prodere vellet crimen, nec dene-
gare facinus, intercedente Dei famulo f Audoeni,
Rothomagensis urbis Pontifice, cujus fama Sacer-
dotii illo tempore orbem repleverat Galliæ, non est
continuo interfectus; sed cuidam viro potenti,
Theudofredo nomine, partibus Burgundiæ in exilium
commendatur; eo scilicet factionis obtentu, ut dum in
exilium missus crederetur; absque Francorum imperio
latenter morte perimeretur. Sed disponente Deo, in
cujus manu hominum corda consistunt; ipse vir no-
bilis, cui fuerat ad mortem traditus, miseratione
compunctus, eum magis vivum servare studuit,
quam feralia præcepta Ebroini Principis in ejus
sanguine adimplere.

a
E
b
Nobilis ortu
et sancte
institutus,

injuriam
Ebroini,
c

d
F

e

f
ablegatur in
partes
Juranas,

A 5 Igitur hoc divina clementia actum est, cujus
judicio purgantur cordis occulta, ut dum mors justa
suspenditur, famulus Dei Ragnebertus, Martyr fu-
turus, per poenitentiam purgaretur; dumque fuisset
paucorum annorum tempore in relegatione exilii,
toto corde conversus ad Dominum, quod fragili
conversatione maculaverat seculum, lavit lacrymis
atque orationibus sui cordis cubiculum. Interea cum
jam promissum tempus propinquaret, ut beatus vir
transferendus de seculo, Christi præsenteretur obtu-
tui; iterum cruenta bestia serpentino sibilo misit
mandata, ut absque dilatione sanctum Dei famulum
interficerent. Cumque ministri illius, licet inviti,
susceperant eum, ut implerent mandata Tyranni;
duxerunt eum per quoddam desertum, in confinio vi-
delicet Lugdunensis territorii Juræ vicinum. Dedu-
centes itaque eum, ignari venerunt nocte ad quem-
dam locum *g* Bebronne vocabulo, ubi quidam Dei
famulus, nomine Domitianus, religionis obtentu in
honore *h* S. Genesii Martyris, dum in ipsa eremo-
sanctorum Patrum viveret exemplo, aetum con-
struxit oraculum. Deprecatus ergo athleta Christi
se ducentes est, ut eum in ipsa ecclesia in orationem
agere permitterent. Cumque hoc illi nullatenus præ-
stitissent, intellexit Dei servus, quod se ad mortem
deducerent: quare permittentibus carnificibus, in
loco, ubi erat, suam orationem complevit: qua con-
summata gladiatoribus dixit: Ecce quod jussum est
i adimplete, sed deprecor per Dominum, ne fatiga-
tionem faciatis mihi longius. Cumque eum super
quemdam lapidem sedere fecissent, unus ex his
mucrone lanceæ vitam illius extorsit. Redeuntes
ab scelere, cultoribus dixerunt oraculi, quoddam se
in vicino invenisse corpusculum; atque hortati
sunt, ut mercedis obtentu eum studerent mandare
sepulchro: qui requirentes corpus sanctissimi Mar-
tyris, diligentissime sepulturæ tradiderunt.

6 Itaque, juxta vocem Prædicatoris egregii, in-
comprehensibilis est altitudo divitiarum sapientiæ
Dei; Sacerdos namque ille, qui ejus confessionem
susceperat, dum in exilio esset; per septem annorum
curricula poenitentiam ei indixerat agendam, quod
quia ante dictum terminum mors immatura præve-
nit, bis septem annorum spatio transacto, tunc pri-
mum ad illius tumultum divina virtus effulsit. Se-
pultus quidem fuerat in ecclesiæ porticu, sed
virtute se publicante miraculis, a fidelibus est
exinde translatus, atque in ecclesiæ templum juxta
k Reliquium Sancti Dei constitutus. Inde crebra
committuntur miracula ad sepulcrum B. Ragneberti
Martyris. Recipiunt ibi cæci visum, claudi gressum
inveniunt, fugatur turba dæmonum, expelluntur fri-
gores, dolor dentium sævus: præstantur ex fide
petenti divina solatia.

7 Inter cetera miracula, quæ Dominus ob meri-
tum gloriosi Martyris Ragneberti operari dignatur,
plurimo tempore de sepulcro ejusdem sanctissimi sui
Militis fluere oleum fecit, in lampadibus ibidem
constitutis; de quo oleo quisquis in quacumque in-
firmitate detentus fuit, ægritudine fatigatus, statim
ut per manus fidelium loci illius ex ipso olei liquore
contactus est, pristinam meruit recipere sanita-
tem *l*.

8 Et quia Ἐλεος Græce, Latine Misericordia
nuncupatur, recte divina dispensatione actum est,
ut pietatis opera per olei unctionem exercerentur.
In veteri enim et novo Testamento, benedictionis
oleo Reges et Sacerdotes atque Prophetas consecra-
tos esse, manifestum est: quod quid allegorice si-
gnet, plura Doctorum documenta demonstrant.
Hinc namque de antiquo Israelitico populo scriptum
est, Suxerunt mel de petra et oleum de firma petra.
Hinc Paulus ait: Petra autem erat Christus. Si

igitur petra Christus, atque de firma petra oleum; D
antiquus ille Dei populus suxit miraculum, quod ad
gloriam Martyris sui Christus ex oleo de petra se-
pulcri productum demonstrare dignatus est. Digne enim
misericordiæ adscribi congruit, ut fiducialiter ejus
fideles, etiam durioribus adversisque casibus, de
ejus pietate præsumere non dubitent: scientes pro
certo, quia misericordiæ ejus, secundum nomen ejus,
super timētes eum semper. Allidamus igitur et nos
parvulos cogitatus nostros ad petram, juxta Psalmi-
stam; ipsamque petram intelligamus esse Christum.
Ast cum spe veniæ ejus clementiam imploremus,
ut beatissimi Ragneberti Martyris sui meritis ad
gaudia, quæ fidelibus repromisit, nos misericorditer
perducere dignetur. Miracula autem prælibata, licet
(instante jam tempore Antichristi, cum faciem ut
scriptum est, præcedet egestas) cessare videantur,
præstantior tamen sanitas animarum semper ejus
meriti obtentu præbetur. Cessare autem divina mi-
racula, videlicet ibi ad sanctum ejus tumultum vel
alias, nostrorum enormitas peccaminum facit, qui
post revelatam Christi gratiam retro sumus conversi.
De ipso quippe Domino Jesu Christo scriptum est: E
Quia propter obdurationem infidelis populi nullam in
Capharnaüm potuerit patrare virtutem. Nos ergo
non sumus digni ut illo favore beatissimus Martyr
nos foveat aut consolari dignetur, qui priores nostros
lætificare consueverat: et tamen credendum non est,
quod minor ejus sit potentia, aut minus valeat ejus
apud Deum intercessio, quam si miracula frequenta-
ret. Hæc succincte perstrinxisse sufficiat.

ANNOTATA G. H.

a Hujus Prologi loco, apud Chesnæum et in MS.
Fabri, iste est. Spiritu sancto intonante per Psalmi-
stam dicimus: Dextra Domini fecit virtutem. Unde
in laudem Redemptoris, qui in omnium Sanctorum
est virtute mirabilis, augmentum capere dignoscitur
devota mens fidelium, dum ecclesiæ frequentans ora-
culum, audit miracula Martyrum, per ostensionem
virtutum. Sanctus igitur Ragnebertus etc. In MS.
Ferrandi uterque Prologus deest, cum voce igitur, aut
itaque, in principio.

b In MS. Ferrandi Ragneberti.

c Sub Theoderico, post necem Childerici, anno 675
in regnum recepto.

d Apud Guichenonem ponitur accusativus quasi pro
ablativo absoluto, propter accusativum præcedentem: F
quod etiam infra continuatur per relativum, quos etc.
ubi Grammatica Latina nominativum requireret: est
autem hic Græcismus, non insolens Latinis mediæ ævi
scriptoribus.

e Chesnæo, Unniscando: in MS. Fabri Uni-
scando.

f S. Audoneus colitur 24 Augusti, mortuus anno
683, Pontifex urbis Rothomagensis creatus anno 640;
Chesnæo, Rodomæ.

g Bebronna, Chesnæo et MS. Ferrandi Brebone.
In antiqua Vita S. Domitiani i Julii Bebronnensis
locellus dicitur; Saussayo vallis Vebrona. Vixerat S.
Domitianus annis circiter ducentis ante S. Ragne-
bertum.

h Colitur S. Genesius Martyr 25 Augusti, prope
cujus altare S. Domitianus fuerat depositus.

i Guichenon et MS. Fabri, adimpletum est.

k Idem juxta sancti Dei analogium. MS. Ferrandi,
juxta elogium analogium, ubi primum verbum est su-
perfluum. Analogium vero est pulpitum, in quo legitur
Evangelium aut etiam populo explicatur.

l Hic definit MS. Ferrandi, subjectis nonnullis de
Ebriini malitia, et damnatione ad mortem; quæ omit-
tuntur. At pleraque apud Chesnæum de miraculis sunt
contracta,

ubi pietati
ad tempus
vacans,

g

h
ad desertum
abducitur,

B

i

et lancea
transfigitur:

Rom. 11, 36

post annos 14

C

k
ob miracula
transfertur
ad ecclesiam.

de sepulcro
ejus fluit
oleum:

l

quo miseri-
cordia Dei
indicatur.

Deut. 32, 13

NOT. 20

A contracta, et reliqua desunt. In MS. Fabri adjunguntur nonnulla ex Epistola S. Jacobi de Vastatione agrorum, et nonnulla alia loca Scripturæ, sic autem finitur: Justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum,

quantum est ineffabilis alta Redemptoris potentia, D quæ tanta per servum suum ostendit mundo miracula. Cui est honor et gloria cum Patre et Spiritu sancto etc.

DE S. PSALMODIO EREMITA IN LEMOVICENSI GALLIÆ DIOECESI.

G. H.

De cultu Sancti et vitæ elogiis.

SEC. VII.

Cultus.

B
Encomium
ex Breviario
Lemovicensi.

Gaufredus, cœnobita monasterii Divi Martialis Lemovicensis, dein Prior Vosiensis anno MCLXXVIII creatus, scripsit *Chronicon*, a Philippo Labbe Tomo 2 *Novæ Bibliothecæ ercusi*, in quo cap. 15 agit de Sanctis in Episcopatu Lemovicensi præclarioribus; et inter alios Aenti-monasterio, Beatum Psalmodium assignat. In *Breviario Ecclesiæ Lemovicensis*, (quod habemus auctoritate Raymundi de la Martonie Episcopi anno MDCXXV editum) ad hunc diem XIII Junii præscribitur festum SS. Psalmodii et Antonii de Padua Confessorum, sub ritu duplici celebrandum, et hæc de utroque recitatur Oratio: Deus qui nos Beatorum Psalmodii et Antonii, Confessorum tuorum, annua solennitate lætificas, concede propitius; ut quorum natalitia colimus, etiam actiones imitemur. Dein in primo Nocturno leguntur Lectiones de Scriptura occurrente. In secundo Nocturno Lectio quarta recitatur ista: Psalmodius, Gregorio Magno æqualis ætatis aut supparis, in majori Britannia claro genere natus, Brandani Abbatis sanctissimi discipulus relicta patria, quo liberius rerum divinarum contemplationi incumberet, in Lemovicensi solo, non longe ab Aenti-monasterio, secessum elegit. Ibi cum latere vellet vir sanctus, et solum Deum inspectorem quæreret, eum ita crebra miracula prodiderunt, ut propter populi convenientis frequentiam ab iis coactus destiterit. Ad extremum, vitæ cursu cum admirabili sanctitate confecto, Idibus Junii ad Beatorum sedes evolavit: cujus corpus, miraculis insigne, Aenti-monasterii, ubi summa religione colitur, conditum est. Lectio V et VI de S. Antonii Vita. In tertio Nocturno Homilia et Evangelium, Sint lumbi. *Vesperæ* a Capitulo de S. Basilio, Commemoratio SS. Psalmodii et Antonii. De hoc infra agemus, et de S. Basilio sequenti die XIV Junii.

C
Aliud ex
Saussayo.

2 Andreas Saussayus, ad hunc eundem XIII Junii, ex jam relatis Lectionibus, mutata hinc inde phrasi, encomium formavit: et quia legerat, quod propter populi frequentiam ab iis, scilicet miraculis, coactus distiterit; festinanti calamo scripsit, quod propter populi frequentiam hinc recedere coactus sit, atque remotiorem sibi deligere stationem. Idem Saussayus in *Supplemento*, ad diem sequentem XIV Junii, aliud elogium habet, ob variatas circumstantias hic addendum.

qui alibi

3 In Silva, inquit, de Grya agri Lemovicensis depositio S. Psalmodii Confessoris et Eremitæ; qui in Scotia nobili prosapia editus, discipulus S. Brandani Abbatis, a puero ejus piis informatus institutis, cum triduo marinis fluctibus jactatus, sed divina gratia liberatus ab exitio [esset], Magistri sui mo-

nitu in Galliam trajecit, atque ad S. Leontium Sanctonensem Episcopum, fama religionis celebrem, accedens, susceptis ab eo ineundæ compendioso tramite vitæ cœlestis in terra ignotæ consiliis, jam divinæ virtutis coruscatione illustratus, cæcæ mulieri gratam luminis usuram refudit: septimoque ultra Rastratum milliari Gallico, in silva præindicata secretam tantum ab hominibus, quantum Deo notam et placitam vitam instituit: ubi multis signis et virtutibus clarus, ac potissimum psalmodum (unde revexit vocabulum) modulatione delectatus, post sanatam aqua benedicta Ducis Aquitanie filiam, potens in morbos, bestias et dæmones, pretiosa morte cœli gaudia comparavit. Cujus corpus e silva ad S. Stephani collegialem Ecclesiam de Aenti-monasterio delatum, et capsula argentea donatum, honestissime asservatur et colitur. Hactenus ille. Simon Martin, citato utroque loco Saussayi et *Breviario Lemovicensi*, Gallicum encomium in *sacratiss Reliquiis deserti* pag. 454 formavit. Eundem hoc XIII Junii celebrat Ferrarius, ex *Kalendario Lemovicensi* et monumentis Aenti-monasterii, ab urbe Lemovicensi XIV M. P. distantis.

varias circum-
stantias ad-
dit

4 Locus natalis dicitur Britannia magna, prout etiam Hiberniam comprehendit; in qua vixerunt, tam Brandanus, Abbas Birrensis in Momonia, anno DLXXI vita functus XXIX Novembris; quam Brandanus, Abbas Cluainfertensis, mortuus anno DLXXVII, die XVI Maji; ad quem diem Acta ejus illustravimus. Horum alterius potuit discipulus fuisse S. Psalmodius, et sic æqualis ætatis aut supparis fuisse cum S. Gregorio Magno, Pontificatu et vitæ functo XII Martii anno DCIV. Sed quod Saussayus in secundo elogio velit, eum monitu Brandani in Gallias, trajecisse, atque ad S. Leontium Sanctonensem accessisse, non consistit: quia S. Leontius, cujus Acta dedimus XIX Martii, floruit seculo post Brandanum sequenti, et anno DCXXIV aut sequenti interfuit Concilio Remensi sub Sonnatio Episcopo. Porro hujus decessor Palladius saltem adhuc vixit anno DXCVI, quo S. Gregorius Magnus Indictione XIV misit illi Reliquias. Videtur Saussayus ea hausisse ex *Menologio Davidis Camerarii Scoti*, qui eum Scotum facit, Psalmetum appellat, et asserit fratrem fuisse S. Machali sive Maclovii, a S. Leontio suscepti et adjuti, uti ad hujus Leontii Vitam diximus. Præterea ait Camerarius, eum fluctibus pelagi oppressum non sine miraculo liberatum. Quæ vellemus aliunde confirmari: propter notam nobis Camerarii levitatem ad quilibet in gentis suæ laudem comminiscendum, vel saltem credendum absque idoneo teste.

non facile
probandas.

F

DE S. FANDILA PRESBYTERO

MONACHO ET MARTYRÈ CORDUBÆ;

G. H.

Synopsis prævia de cultu et tempore.

ANNO
DCCCLIII.

Monachus,

Sacerdos,

Martyr anno
853.Acta auctore
S. Eulogio.

Martyrologia

et Acta His-
panice.

Pergimus illustres Martyres, Cordubæ sub Saracenis passos, proponere. Ex his dedimus die III hujus mensis Junii, S. Isaacum Monachum; die v, S. Sancium adolescentem, in aula regia educatum; et die vii, SS. Petrum Presbyterum, Walabonsum Diaconum, Sabinianum, Westrebundum, Habentium, et Hieremiam; quibus ad hunc diem addimus S. Fandilam, Monachum et Presbyterum; plures deinceps daturi. Monachus hic fuit in Tabanensi cœnobio, sito in partibus Aquilonis, inter prærupta montium, septem ab urbe milliaribus, sed postea a Saracenis destructo, Monachis in urbem confugientibus, ut docet S. Eulogius lib. 3 cap. 10. Presbyter seu Sacerdos creatus est, rogantibus Monachis cœnobii S. Salvatoris et præjudicio Abbatis: sub Rege autem Mahomad, filio et successore Abderahamen Regis, mortui anno DCCCXXXIX: filius autem ejus Mahomad regnavit usque ad annum DCCCLXXIV, sub quo Æra DCCCXC, sive anno Christi DCCCLIII, martyrio coronatus est die XIII Junii, uti constat ex Actis SS. Anastasii, Felicis et Dignæ, proximo post S. Fandilam die coronatorum. Acta edidit S. Eulogius, lib. 3 Memorialis Sanctorum: ex cuius cap. 1 et 6 aliqua præponimus, et deinde plura ex cap. 7 referimus; ex cap. 8 subjungitur, ad diem sequentem, martyrium SS. Anastasii, Felicis et Dignæ. Usuardus, qui eodem tempore vixit, S. Fandilam suo Martyrologio inscripsit his verbis: Eodem die Idibus Junii, S. Fandilæ Presbyteri, qui apud Cordubam civitatem, capite amputato, martyrium sumpsit. Secuti sunt Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 147, Bellinus, Grevenus, Molanus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, et cum iis varia Martyrologia, tam manu scripta quam typis cusa, ac potissimum Romanum, in quo ista leguntur. Cordubæ, S. Fandilæ Presbyteri et Monachi, qui in persecutione Arabica, amputato capite, pro fide Christi martyrium subiit. Plura etiam ex Actis proferunt Ambrosius Morales, ortu Cordubensis, lib. 14 Historiæ Hispaniarum cap. 19; Joannes Marietta, lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ de Sanctis Hispaniæ cap. 8; Villegas in Floribus Sanctorum; Martinus de Ria, de Sanctis Cordubensibus fol. 94 et sequentibus; ubi nonnulla subjungit, quæ ex Hispanicis, Latine edidit Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico, ad hunc diem XIII Junii, quæ et nos subjungimus. Ferrarius, nescio qua ex causa, Fandilam retulit ad diem XVI Junii.

ACTA MARTYRII

Auctore S. Eulogio in Memoriali Sanctorum.

Lib. 3 cap. 1
Post Christianos e palatio ejectos,

Eccli. 10, 2

Adepto Mahomad patris imperio, confestim in promptum odium contra nos prorumpens, ipso die, quo fascibus infulatus, solium regnatorum conscendit, Christianos omnes palatio abdicans, indignos aulæ principali ministerio promulgavit. Quos iterum post, non longo intervallo, sub tributario censu præscribens, plures præmio regali privavit, qui dudum militaribus vescebantur annonis. Et quia scriptum est: Secundum judicem populi, sic et ministri ejus; ipsis per idem tempus gubernacula ur-

bis committit, qui consimili zelo controversiæ adversum Dei populum laborantes, eum ubique affligerent, everterent et opprimerent: ut non solum Vatem suum nullatenus infamari præsumerent, verum etiam terroribus compulsi abominabilem confiterentur culturam. Sic quoque mœror importabilis, et persecutio truculenta undique, nobis obvians, plerosque prævaricationis laqueo immergebat.

2 His interim imminentibus malis, et hujusmodi ærumnis Ecclesia vapulante, ferunt ob hoc Regem ingenti crapulatum lætitia, ampliora fidelibus scandala irrogaturum se promittere, et dira incursatione molestiaque contriturum, si commodum regnandi successum diutius obtineret: adeo ut plerique Procerum, olim decedentium Martyrum subsannantes constantiam, nobis referrent; Quo nunc abiit illa vestrorum virtus Agonistarum? quo aufugit magnanimitas? quo absorpta temeritas delitescit? ubi se enervata fortitudo abduxit? qui dudum concitis gressibus certatim ad expugnandum Dogmatem nostrum occurrentes, debita ultione perempti sunt. Nunc adsint, nunc venient, modo properent, si divinitus inspirati illud in veritate conservant certamen.

3 Dum ergo in nos hujusmodi irrisionibus insultarent, et hoc deludio nostram pene consummatam cladibus fatigarent miseriam; adolescens quidam Fandila, ephebus aspectu decorus, honestate vitæ probabilis sanctus et timoratus Presbyter, has cædes sævaque discrimina, ostium aditumque primus exercendi martyrium, sub hujus tyranni privilegio, patefecit. Hic itaque ex urbe Accitana progenitus, Cordubam discendi gratia veniens, totam pene pubertatem ibidem sub pædagogi traditione peragens; confestim ut adolescentiam adiit, monastica oblectatus conversatione, illico Monachis se, Deo jugiter militaturus, admiscuit. Qui aliquibus locis peragratis ac demutatis, in quibus ardens devota mens requiescere non poterat, ultimo se in Tabanense cœnobium contulit. Ibi aliquamdiu sub regulari disciplina vel regimine Abbatis Martini demorans, perfectius in timore Domini claruit.

4 Et quoniam summæ humilitatis magnæque obedientiæ erat, idcirco gratia sanctitatis, qua cœlitus refulgebat, diu implorantibus Monachis cœnobii sancti Salvatoris, quod laud procul a civitate Cordubæ in parte Septemtrionis ad radicem Mellaris pinnaculi situm est, ad officium Sacerdotale præelectus invite, et (ut ita dixerim) violenter, instantia vel præjudicio Abbatis sui, sanctum ministerium suscipit; et nihilominus jejuniorum, vigiliarum, orationumque solito propensius labores adaugens, ambulabat de virtute in virtutem, visurus Dominum in Sion, scalis meritorum evectus. Cujus venerabilem vitam, cunctisque necessario imitabilem conversationem, cum affatim digno laudum præconio, eorumdem Fratrum atque Sororum, quibus præerat, relatione pandatur; eo tamen magnificentiùs declaratur, quo florentissimam juventutem animorobustiore transgrediens, gladio martyriali non cunctatus fuerit subdere.

5 Igitur comitante ipsum perfectione timoris Domini

Cap. 6
et insultationem Procerum contra Martyres, ECap. 7
S. Fandila Accinatus Cordubæ student.

Monachus Tabanensis, F

et Sacerdos ad S. Salvatoris,

EX MSS. Evangelium prædicat :
 A Domini, cum omnia terrena despiciens mentem cœlo suspenderet, cuperetque dissolvi melius, et cum Christo manere, quam rebus hæere caducis ; quodam die obfirmato vultu Judici astans, prædicat Evangelium, impudicum exprobrat vatem, cœtumque noxiæ combinatum culturæ pædoribus (nisi resipiscens pietatis fidem apprehendat) ultricibus luiturum pœnarum incendiis protestatur. Hinc carcere trusus, et vinculis coarctatus, latronum mansionibus alligatur, principali postmodum sententia decollandus.

post Episcopum fuga elapsus,
 6 Quod factum Judex regio intimari auditui non differens, accenditur igne furoris immensi ; et quodam hæbetatus horrore, miratur stupidus, quæ esset illa victrix audacia, quæ tantæ gloriæ non expaverit Regem ; tamque sublime varitate et superbia caput, atque (ut se putabat) super omnia excellens, talibus non reverentiæ ansibus propulsaret. Quamobrem eodem momento sub voce terribili, Episcopum comprehendi decernit : sed ipse, fugæ præventus remedio, salvatur : nam, ut ferunt, jam tunc, nulla intercedente dilatione, punire decreverat. Jusserat etiam omnes Christianos generali sententia perdere, feminasque publico distractu dispergere, præter eos qui sprete religione ad cultum suum diverterent. Et nisi hoc edictum consultu Satrapum quassaretur (qui pro eo quod nullus sapiens), nemo urbanus, nullusque procerum Christianorum hujuscemodi rem perpetrasset, idcirco non debere universos perimere asserebant, quos non præit personalis dux ad prælium) exhinc credo jam funditus Christianismum nostrum partim gladio,

partim prævaricatione extingueret. Fortissimum D vero athletam gladio interficiens, patibulo ultra amnem suspendi præcepit.

7 Hactenus Eulogius : quibus ex Martino de Roa ista adjungit Tamayus Salazar. Notandum quod civitas Accitana, hodie Guadix, solenne illi festum indixit, opera D, Joannis de Fonseca, ejus sanctæ Ecclesiæ Episcopi, instante Doctore Didaco a sancta Cruce et Saavedra, Cathedralis illius Præcentore. Qua in festivitate civitas ex voto interest, et inter cives Confraternitas opulenta erecta est : quam etiam probavit P. Joannes Covarruvias, ipsius Ecclesiæ Præsul.

8 Nec tantum erga sanctum Christi Martyrem amorem, Deus insolutum relinquere voluit : quia sancti Martyris intercessione plura miracula, in ægrotantium salutem, perficere curavit : inter quæ illud celebre cujusdam pueruli Accitani, morbo comitiali laborantis, qui auditis campanarum clangoribus, in Vesperis festivitatis ejusdem, Missa oblata et dicta, sanatus est. Simili laborabat morbo Maria de Buiza, Virgo sanctimonialis ex regula Minorum, in monasterio S. Jacobi in eadem urbe ; quæ voto sancto Martyri oblato, tandem sanitatem integram recepit. Per plures annos grandinis tempestas, prope diem sancto Martyri dicatum, vinearum pagos deturpabat, ita ut omnia penitus depasceret. Hinc quidam agricola, sancti Martyris intercessionibus confusus, Crucem cum beati Martyris nomine scripto, in eminenti pagi rupe, constituit : qua defixa imposterum nulla est exorta tempestas.

In urbe Accitana festum et Confraternitas.

Curati morbi comitiales.

E sedata tempestas grandinis.

DE BEATO GERARDO

FRATRE S. BERNARDI, MONACHO CLARAVALLENSI,

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu, Vita, et Sepultura ejus.

G. H.

AN. MCXXXVIII.

Vita ex MS. et impresso Exordio Ordinis.
 C Joannes Grothusius, Westphalus, Societatis Jesu, vir eximie virtutis, caritatis, humilitatis, et excellentis doctrinæ (uti in Bibliotheca Societatis Jesu docet Nathanael Sotuellus pag. 457) inter alia monumenta, quæ submisit studiis nostris addictissimus, anno MDCXXXVII descripsit Embricæ, ex libro MS. bibliothecæ Societatis Jesu, quæ hic subjicimus Acta : quibus iste titulus a transcriptore præfigebatur : Vita Beati Gerardi, Fratris S. Bernardi, et in Clara-valle Cellerarii, Ordinis Cisterciensis Religiosi, conscripta per quemdam Clara-vallensem Religiosum et relata in librum tertie Historiæ selectæ Ordinis Cisterciensis. Hanc nos Historiam integram nancisci cupientes, sub spe plura ejusmodi inde hauriendi, Embricam aliquoties ad nostros scripsimus ; sed responsum est semper, non reperiri amplius. Cum ecce ex Gallia adfertur Bibliothecæ Patrum Cistercentium, in monasterio Bonifontis, anno MDCLX et sequentibus impressa tomis octo ; quorum primus, post Exordium cœnobii Cisterciensis, exhibet Magnum Exordium Ordinis ; cui in MS. Fusniacensi invenitur adscriptum ; Istum librum composuit, quidam Abbas, Conradus nomine, Everbacensis cœnobii (est hoc in diœcesi Moguntina) qui fuit Monachus Claræ-vallis ; idque, ut ostendit impressionis curator Bertrandus Tessier circa annum MCLXXX, annis scilicet XL post mortem Gerardi. Hujus operis Distinctio III, de quibusdam S. Bernardi fratribus et discipulis, aliisque Claræ-vallis Religiosis, præfert in fronte Caput I, de Domno Ge-

rardo, fratre S. Bernardi, Cellerario Claræ-vallis, idem verbotenus quod a Grothusio descriptum acceperamus : proinde dubitare vix possumus, quin typis editum habeatur totum, quod antea latuerat in manuscriptis.

2 Præcipuas Gerardi virtutes, in sermone XXVI in Cantica Canticorum explicuit ipse S. Bernardus : quem sermonem Aloysius Lipomanus vulgavit, tomo primo Sanctorum priscorum Patrum, pagina 486 et sequentibus, sub titulo Vitæ Gerardi monachi : ejusque exemplo eandem Sermonem insertum habemus, ad hunc XIII diem Junii, secundæ et tertie editioni Surianæ. Ipsum Gerardum ad dictum diem retulerunt Molanus in Auctario Usuardi, Arnoldus Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus in Fastis Benedictinis, Chrysostomus Henriquez, Chalemotus, et Auctor Kalendarii Cisterciensis Divione excusi, uti et Ferrarius in Catalogo generali. Demum illustris memoraria ipsius servatur in Vita S. Bernardi, auctore Guiljelmo Abbate S. Theodorici ; et tomo primo Annalium Cisterciensium, ab Angelo Manrique editorum.

3 Hic ad annum MCXXXIII (quo vita functus Gerardus prædictus est) cap. 5 num. 6 asserit, sacras corporis ejus exuvias, uti et fratrum, hodie eundem illustrare tumulum, lapideo velut tabernaculo surgente contra ecclesiam, et marmoribus appensa tabella indicari hoc modo : Sub isto ædificio, quod est contra ecclesiam in cœmeterio Abbatum, columnis lapideis et arcubus fabricato, in dextera parte præ-

Memoria in fastis.

Inscriptio sepulcralis.

A sentis sarcophagi, continentur ossa felicitis recordationis Fratrum germanorum Patris nostri Bernardi, nec non Galdrici de Tallione avunculi ipsius : qui spretis nobilitate generis, et potentia seculari, quibus plurimum eminebant, ac Monachi facti, Claramvallem in suo sanguine fundaverunt et monachalis perfectionis exemplar suis posteris reliquerunt.

VITA

Ex Magno Exordio Ordinis Cisterciensis.

Auctor Conrado monacho Claravallensi, postea Abbate Everbacensi.

Prologus.

B Jam vero ad seniores, qui, sub beatissimo Patre nostro Bernardo et deinceps, in Claravalle claruerunt, stylam vertamus : viros vere religiosos, contemptu seculi sublimes, ordinis æmulatione ferventes, diversorum charismatum gratia tamquam sidera cœli relucens, sanctæ contemplationis studio sine tædio mentis invigilantes ; qui nomen et habitum Monachi sanctis moribus et optima conversatione decoravere : quia, ut hoc quod dicebantur vere essent, admirabili devotionis instantia laboravere. Quorum primum, tamquam primogenitum, quod in Lege Domino offerri præcipitur, non immerito ponemus Dominum Gherardum, quondam Clarævallis Cellerarium, germanum fratrem sancti Patris nostri Bernardi, plurimumque ab eo dilectum ; qui quanto difficilior in initiis conversioni [consentire] visus fuit, tanto tenacius postmodum in omni conversatione sua ejusdem conversionis exercitiis adhæsit. Cum enim servus Dei Bernardus in adolescentia, tamquam tenerrimus ligni verniculus, delicatus existens, Spiritu sancto præventus, manum ad fortia mittere proposuisset, et conversionis gratiam mente conceptam Domino vovisset, eodem quoque Spiritu inflammati conversionis socios quaquaversum colligebat.

Gerardus. S. Bernardo reluctans, a

C Et cum jam ceteri fratres ejus salutaribus monitis assensum præbuissent a, Gherardus salubre consilium difficilior admittebat ; quia cum esset Miles, in armis strenuus, juventutis robore validus, magnæ prudentiæ, benignitatis eximiæ, et qui ab omnibus diligeretur ; radicem cordis hujus mundi pompis et vanitatibus altius infixerat. Cumque obstinato animo fratris sui monita repelleret ; Bernardus, fide jam igneus, fraternæque caritatis zelo mirum in modum exasperatus ; Scio, inquit ; Scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. Et ecce præsentia in latere fratris sui lancea infixata apparuit, præsagium futurorum : moxque digitum loco lateris, in quo lanceam solus ipse videbat, apponens ; Veniet, inquit, dies ; Veniet, cum lancea lateri huic infixata pervium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ quod aspernaris ; et timebis quidem, sed minime morieris. Sic dictum, sicque factum est. Paucissimis namque interpositis diebus, circumvallatus ab inimicis, capitur et vulneratur, juxta verbum fratris sui ; lanceamque ipsi lateri eidemque loco, quo prædictum fuerat, infixam trahens ; et mortem quasi jam præsentem perhorrescens, clamabat ; Monachus sum, Monachus sum Cisterciensis. Nihilominus tamen etiam in custodia reclusus est. Porro de vulnere, præter spem, cito convaluit ; propositum vero seu votum, quod voverat, non mutavit. Cumque frater ejus laboraret ut erui posset, sed nil proficeret ; Gherardus magis ac magis contristatus, anxius cœpit ; eo quod votum quod voverat, reddere prohiberetur ; quodque, cum liberum sibi fuisset, amore seculi delectatus, vovere et reddere contempsisset. Bernardus vero, cum nec

ex ejus præsagio

vulneratus et captus

loqui ei permetteretur, accedens ad carcerem, clamavit : Scito, frater Gherarde, quia ituri sumus in isto proximo, et monasterium introituri : tu vero, quandoquidem exire non licet, hic Monachus esto ; sciens, quod vis, et non potes, pro facto reputari.

3 Aliquanto itaque tempore in carcere clausus et compedibus vinctus, didicit, durum esse sibi contra stimulum gratiæ Dei recalcitrare. Didicit, inquam, fellea dulcedo amoris hujus seculi, quantis calamitatibus, quantis amaritudinibus repleatur. Demum cum sufficienter et salubriter pro obstinatione sua castigatus a Domino fuisset, quadam nocte audit in somnis vocem, dicentem sibi : Hodie liberaberis b. Eadem itaque die circa vesperam divinitus compedes ejus confracti sunt, claustra etiam carceris sponte reserata sunt : exiensque Gherardus per medium illorum qui se captivaverant et recluserant, liber incedebat : sicque a gemina captivitate, corporis scilicet et animæ, magna Dei misericordia liberatus (ita ut ex sententia dicere posset, Virga tua et baculus tuus, Domine, ipsa me consolata sunt ; cum fratribus suis ceterisque, qui in eadem spiritalis militiæ sacramenta juraverant, Cistercium venit : tanto humilior et devotius votum, quod voverat, Domino redditurus, quanto ex sola divina gratia et voluntatem vovendi et ejusdem voti facultatem implendi, tam manifesto miraculo edoctus, sibi inesse sciebat.

4 Postmodum vero, cum reverendissimus Pater c Stephanus, Cisterciensis Abbas, Bernardum et Fratres ejus cum aliis viris religiosis, ad ædificandam domum Clarævallis, misisset, ipsumque venerabilem Bernardum ceteris præfecisset Abbatem ; Dominus Gherardus in eadem domo Cellerarius constitutus est. Quam vero strenue, quamque prudenter et humiliter officium sibi creditum administraverit, melius ipsius B. Bernardi verbis quam nostris explicabimus. Cum post obitum ejus idem venerabilis Abbas, nobili illa sua facundia, sermonem piissimo luctu plenum, in conventu Fratrum faceret, inter cetera sic ait.

5 Scitis, o filii, quam justus sit dolor meus, quam dolenda plaga mea. Cernitis nempe quam fidus comes deseruit me, in hac via qua ambulabam ; quam vigil ad curam, quam non segnis ad opus, quam suavis ad mores. Quis ita mihi pernecessarius ? cui æque dilectus ego ? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete quæso vicem meam, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, et ille portabat me ; pusillus corde, et confortabat me ; piger eram et negligens, et excitabat me ; improvidus et obliviosus, et commonebat me. Quomodo mihi avulsus es ? quomodo mihi raptus e manibus, homo unanimis, homo secundum cor meum ? Amavimus nos in vita, quomodo in morte sumus separati ? Amarissima separatio, et quam omnino non posset efficere nisi mors. Quomodo enim me vivum vivus desereres ? Omnino opus mortis, horrendum divortium. Quis enim tam suavi vinculo nostri non pepercisset amoris, nisi totius suavitatis inimica mors ?

6 Ad omne quod emergerit, respicio Gherardum, ut consueveram ; et non est. Heu ? tunc ingemisco. Miser sum ; homo sine adjutorio. Quem consulam in ambiguis ? cui in adversis fidam ? quis portabit onera ? quis pericula propulsabit ? Nonne ubique gressus meos Gherardi oculi anteibant ? Nonne tuum, Gherarde, pectus curæ meæ notius, quam meum ipsis habebant ? familiarius incursabant, acrius urgebant ? Nonne in lingua illa tua placabili et potenti me a sermonibus seculi frequentissime vendicabas, et amico reddebam silentio. Dominus dederat illi linguam eruditam, ut sciret, quando deberet per-

D
EX MSS.
vovet Ordinem
ingredi :

divinitus liberatus,

b
cum fratribus
Cistercium
venit :

Ps. 22, 4

E

c
in Claravalle
Cellerarius
statuitur :

Sermo 26
in Cant :

adjutor primarius S. Bernardi, F

EX MSS.

aliis in sub-
veniendi
largus, sibi
parcus:

A ferre sermonem. Ita denique, in prudentia respon-
sionum suarum, et in gratia data sibi desuper,
et domesticis satisfaciebat et externis, ut pene me
nemo requireret, cui prior forte Gherardus occur-
risset: occurrebat autem adventantibus, opponens
se, ne subito meum otium incursarent. Si quibus
sane satisfacere per se nequibat, hos perducebat
ad me; ceteros emittebat. O miram industriam! O
amicum fidelem! Et amico gerebat morem, et offi-
ciis caritatis non deerat. Quis vacua recessit ab eo
manu? si dives, consilium: si pauper, subsidium
ab eo reportabat. Nec quærebat quæ sua erant,
qui se mediis ingerebat curis, ut ego vacarem.
Sperabat enim, sicut erat humillimus, majorem de
nostra quiete fructum, quam si vacaret ipse. Inter-
dum tamen postulabat absolvi, et alteri cedere,
quasi qui melius provideret: sed ubi ille invenire-
tur? Nec petulanti animi, ut assolet, in eo officio
detinebatur affectu, sed solo intuitu caritatis. Si-
quidem plus omnibus laborabat, et minus omnibus
accipiebat; ita ut sæpe, cum aliis necessaria mi-
nistrabat, ipse egeret in pluribus, verbi causa cibo,
potu, aut veste.

B 7 Gratias tibi, frater, de omni fructu meorum,
si quis est, in Domino studiorum. Tibi dæbeo, si
profeci, si profui. Tu intricabar, et ego tuo bene-
ficio feriatus sedebam mihi, aut certe divinis san-
ctius occupabar obsequiis, aut doctrinæ filiorum
utilius intendebam. Cur enim securus ita non es-
sem, cum te scirem agentem foris manum dextram
meam, lumen oculorum meorum, pectus meum et
linguam meam? Sed quid dixi foris agentem illum?
quasi interna Gherardus nesciret, ac spiritualium
expers esset donorum? Norunt, qui illum norunt
spirituales, quam verba ejus spiritum redolerent:
norunt contubernales, quam mores ejus et studia
non carnem saperent, sed ferverent spiritu. Quis
illo rigidior in custodia disciplinæ? quis in casti-
gando corpus suum districtior? quis suspensior in
contemplando? subtilior in differendo? Quoties cum
eo disserens, ea didici quæ nesciebam; et qui doctus
adveneram, doctus magis abscessi? Nec mirum
de me; cum magis sapientes viri idipsum nihilo-
minus de illo sibi accidisse testentur. Non cognovit
litteraturam, sed habuit litterarum inventorem sen-
sum, habuit et illuminantem spiritum; nec in ma-
ximis tantum, sed in minimis maximus erat.

C 8 Quid, verbi causa, in ædificiis, in agris, hortis,
aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusti-
corum, quid, inquam, vel in hoc genere rerum
Gherardi subterfugit peritiam? cœmentariis, fabris,
agricolis, hortulanis, sutoribus, atque textoribus
facile magister erat: cumque judicio omnium, om-
nibus esset sapientior, solus in suis oculis non erat
sapientior. Utinam multos, etsi minus sapientes, non
tangeret illa maledictio! Væ qui sapientes estis in
oculis vestris. Scientibus ista loquor: et adhuc
plura his de illo expertis et compertis, Parco autem,
quia caro mea et frater meus est. Hoc autem secu-
rus addo, mihi utilis in omnibus et præ omnibus fuit.
Utilis in parvis et magnis, in privatis et publicis,
foris et intus. Merito ex eo pendebam totus, qui
mihi totum erat; solum pene reliquerat mihi provi-
soris honorem et nomen, nam opus ipse faciebat.
Ego vocitabar Abbas, sed ille præerat in sollicitu-
dine. Merito requievit in illo spiritus meus, per
quem licebat delectari in Domino, prædicare libe-
rius, orare securius. Per te, inquam, mi frater,
erat mihi mens sobria, quies grata, sermo effica-
cior, oratio pinguior, frequentior lectio, et ferven-
tior affectus.

9 Heu! sublatus es, et hæc omnia simul. Tecum
pariter abierunt omnes deliciæ et lætitiæ meæ. Jam

curæ irruerunt, jam molestiæ me pulsan, et angus-
tiæ undique solum me reppererunt, solæ mihi te
abeunte remanserunt: solus sub sarcina gemo:
aut ponere aut opprimi necesse est, quia tu tuos
humeros subduxisti. Quis mihi tribuat cito mori
post te? nam pro te nolim, nec tua te fraudare glo-
ria. Porro supervivere tibi labor et dolor. Exite
lacrymæ, jam pridem exire cupientes: exite, quia is
qui vobis meatum obstruxerat Gherardus, meus
plane (An non meus, qui frater sanguine fuit, pos-
sessione filius, sollicitudine pater, consors spiritu,
intimus affectu?) is recessit a me. Sentio, læsus
sum, et graviter. Ignoscite, filii, imo, si filii, vicem
dolete paternam. Doleo super te, Gerarde caris-
sime, non quia dolendus, sed quia ablatus; et ideo
fortassis dolendum mihi potius super me, qui bibo
calicem amaritudinis. Ubi est mors victoria tua?
ubi est mors stimulus tuus? Gherardus te non formi-
dat, larvata effigies: Gherardus per medias fauces
tuas transit ad patriam, non modo securus, sed et
lætabundus et laudans. Plango igitur primum super
mea ipsius plaga, atque hujus jactura domus. Plan-
go deinde super pauperum necessitatibus, quorum
Gherardus pater erat. Plango certe et super uni-
versi Ordinis nostri statu, nostræque professionis;

et plangenti
ob commune
bonum.

E 10 Hoc est testimonium, quod de vita et conver-
satione dilecti fratris sui Gherardi Reverendissimus
Pater Bernardus perhibuit, quod nos de longo ser-
mone ipsius diversis in locis excerptes, ad
monstrandas tanti viri virtutes, continuatim posui-
mus. Scimus vero fucum adulationis tanti Patris
nostri verbis et sensibus longe prorsus abfuisse;
nec sanguinis affectione abstractum, ut vel uno
verbo plus laudaret eum, quem mera veritas lau-
dandum esse censebat. Proinde, si verum est; imo,
quia verum est testimonium ejus; liquet profesto,
perfectum in virtutibus fuisse famulum Domini
Gherardum, cui magno Dei munere ad observantiam
veræ religionis exterorum administratio nil oberat,
quæ tam multos a tramite claustralis disciplinæ
solet avertere, et in baratrum secularis conversa-
tionis immergere. Quis autem tantæ laudis præco-
nium digne admirari sufficiat? quod plus omnibus
laborans, minus omnibus accipiebat; quod nullo
petulanti affectu in officio suo detinebatur (quod
quidem temporibus nostris rarissimum est) sed solo
intuitu caritatis; quod, cum ceteris necessaria
ministraret, ipse egebat in pluribus. Sane ad com-
probandum, quam fuit rigidus in observantia disci-
plinæ, quamque districtus castigator corporis sui;
unum ex laudabilibus factis ejus exempli causa
ponemus ut hi qui sanctorum Patrum virtutes ad
profectum suum scrutari satagunt, si ferventes in
religione sint, habeant quod imitari debeant; si
vero remissi vel infirmi, habeant unde de se doleant.

Laudatur
defuncti ab-
stinentia,

qui plus
laborans
aliis, acci-
piebat mi-
nus,

F

F 11 Solebat famulus Domini Gerardus, grangias
ex debito officii sui circumiens, communi Fratrum
mensa et victu contentus esse, aquam cum eis et
ipse bibens; nec facile aliud quid præter communia
pulmenta sibi patiebatur apponi. Accidit autem
quadam vice, ut ad grangiam iturus infirmaretur:
quod sciens Conversus qui cum eo ire debebat, ad
Priorem accessit, et Cellerarium infirmari sugges-
sit; timere se dicens, quia si aquam in grangia,
sicut solebat, biberet, infirmitatis ejus pondus ac-
cresceret. Jussu itaque Prioris vasculum vino ple-
num secum tulit, Cellerario penitus hoc ignorante;
quod etiam ipsi sedenti cum Fratribus ad mensam
obtulit, signum (sicut moris est) ex parte Prioris
faciens

et ob infir-
mitatem
jussus vi-
num bibere
id aquam in-
fudit omni-
bus apposita.

industrius
in admini-
stratione
temporali,

subveniens
in omnibus
S. Bernar-
do,

mortem ob
ejus tristi,

A faciens, ut causa infirmitatis suæ modico illo vino solus uteretur. Quando vero ille paupertatis et communis vitæ ferventissimus æmulator, in hoc consentiret, ut, ceteris omnibus aquam bibentibus, ipse solus poculo vini delectaretur? Erat autem vas aqua plenum in medio positum, unde Fratres bibere debebant. Parumper ergo intra semetipsum, quid sibi faciendum esset, deliberans; continuo surrexit, et vasculum tollens vini, cunctis videntibus, urceo qui aquam habebat vinum infudit; signum faciens ut omnes biberent in commune: malebat quippe corpus suum infirmitate periclitari, quam in tantilla remissione abstinentiæ conscienciæ suæ maculam dare. De quo ejus tam religioso facto Fratres exhilarati pariter et ædificati, delectabilius aquam illam biberunt, quam si pretiosissimum vinum eis propinari fecisset. Legebant nimirum in vita et moribus optimi Cellerarii sui, quam contemnenda sit carnis illecebra, qui nec pro tuenda vel recuperanda corporis sui sanitate poculum sumere acquievit, unde infirmis occasionem scandali dedisse videretur.

12 Cum, pro sedando schismate Petri Leonis, Sanctus Pater Bernardus tertia jam vice, vocante Domino Papa Innocentio, Italiam d intrasset, et magnis ubique signis et miraculis claresceret, Dominum Gerardum Cellerarium suum, tamquam fidelissimum adiutorem prudentissimumque consiliarium, per omnia secum habebat. Contigit vero cum essent Viterbii, ut idem Dominus Gerardus, gravissima valetudine correptus, lecto decumberet; venerabilemque Abbatem conturbatum vehementer et consternatum redderet. Cumque manifesta signa, mortis exitum imminere denuntiarent; servus Domini Bernardus ægerrime ferens, comitem peregrinationis, et illum comitem, in terra relinquere aliena, nec resignare his qui eum sibi commiserant (quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valde) cum fletu et gemitu conversus ad Dominum; Expecta, inquit, Domine, expecta usque ad reditum: restitutum amicis, tolle eum si vis, et non cunctabor. Sed quomodo pius et misericors Dominus humillimum servum suum, cum tanta contritione cordis in propria causa postulanti, despiceret; quem tanta facilitate, quanta benignitate in causis alienis exaudire continuo solebat? Nempe præter spem universorum, tamquam de portis mortis ad vitam revocatus, cito convaleuit Gerardus: perfectisque negotiis, pace sanctæ Romanæ Ecclesiæ reddita, Leonina rabie penitus extincta, redierunt in patriam, cum exultatione universæ terræ, reportantes manipulos pacis.

13 Haud multo vero post hoc elapso tempore, tamquam jam votis et desideriis fidelis servi sui Bernardi satisfecisset Dominus; rursus Gerardus cœpit viribus corporis repente destitui, paulatimque ad exitum appropinquare: qui occupationem quidem Marthæ pro officii sibi injuncto patienter sustinuerat, sed vacationem Mariæ toto mentis conamine amplexus fuerat. Sentiens itaque certissime se migraturum, et de laboriosis hujus seculi curis ad

æternæ beatitudinis regnum transitarum; ubi vacare incipiens, gustaret et videret, quam suavis est Dominus; et comprobaret, nequaquam se carnali seu seculari aliquo desiderio in officio suo detentum fuisse; elevatis in cœlum oculis, Deus, inquit, tu scis, quod quantum in me fuit, semper optavi quietem, intendere mihi, vacare tibi; sed implicitum tenuit me amor tuus et studium obediendi, super omnia vero Abbatis et fratris mei germana dilectio. Circa medium vero noctis, quam ultimam cum miseris mortalibus egit, mirum in modum exhilarato vultu, in voce exultationis subito erupit in illud Davidicum, stupentibus qui assistebant: Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis, jam enim huic beato viro nocte adhuc media diescebat, et ultima nox ipsius sicut dies illuminabatur. Prorsus illa nox, illuminatio ipsius, in deliciis æterni luminis, quod est Christus Dominus. Quomodo tenebræ enim non vertuntur in lucem, ubi cantando moritur homo, et moriendo cantat? Usurparis, o inimica mors, ad lætitiā, cum sis mœroris: usurparis ad introitum regni, porta inferi: [usurparis] fovea perditionis, ad inventionem salutis. Fratres itaque qui aderant, tanti novitate miraculi attoniti, cucurrere citius dilecto fratri ipsius S. Bernardo, hominem, in morte exultantem et insultantem morti, annuntiantes; qui cum debilis et infirmus accelearans venisset; extrema jam Psalmi, quem cantabat, ipso audiente clara voce complevit. Et suspiciens in cœlum ait; Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem ac frequenter ingeminans, Pater, Pater; conversus ad sanctum Abbatem et fratrem suum, exhilarata facie, Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse! quanta hominum gloria, Dei filios, Dei esse heredes! Sic sancta anima illa, in jubilo et exultatione spiritualis gaudii, e carne soluta, et hymnidicis Angelorum choris admixta, tanto liberiore volatu sidereas petiit mansiones, quanto suum nil in ea malignorum caterva spirituum invenire poterat. Funeri ejus sanctus Abbas et frater ipsius debitum commendationis et exequiarum officium, dulcissima mentis affectione, devote impendit: cum tamen aliis flentibus ipse non fleret, sed erumpere gestientes lacrymas magna fidei constantia castigaret; ne quasi mortuum plangere et flere videretur illum, quem de morte sua in æterna vita et gloria sempiterna natum esse non dubitabat.

D
EX MSS.

Ps. 148,
ante obitum
lætus can-
tat:

E

ac dicens
Pater in
manus etc.

hilaris
moritur:

exequias
celebrat S.
Bernardus.

F

ANNOTATA D. P.

a Hæc eadem et aliquanto fusius Guilielmus Abbas S. Theodorici in Vita S. Bernardi.

b Fuisse Quadragesimæ tempus addit idem, anno scilicet 1112.

c Acta S. Stephani Abbatis illustravimus ad diem 17 Aprilis; diximusque, Abbatem creatum anno 1109, ac diximus S. Bernardum cum 30 sociis excepisse anno 1113. Is autem Claram-vallem ipsum misit anno 1115.

d Anno 1137. e Anno 1138.

in comita-
tu S. Ber-
nardi æger
Viterbii,

d

ejus oratio-
ne conva-
lescit:

ultimo mor-
bo afflictus,

DE SANCTO ANTONIO

ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI

PATAVII IN DITIONE VENETA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De Cultu, Vitæque et miraculorum scriptoribus.

D. P.

AN. MCCXXXI.
Cultus celeberrimus in Breviariis.

Patavium, vulgo Padua, urbs Italiæ antiquissima et nobilissima, sui olim juris, nunc Dominio Venetorum subdita, cognomen, fidelibus Christianis, ubique notissimum, S. Antonio prætitulato dedit, propter frequentem illuc peregrinorum concursum ad sacrum illius corpus, peregre regio istic sacello conditum; sicut magnus Monachorum Pater S. Antonius, vulgo de Vienna nuncupatur, propter corpus, prope istam Allobrogum metropolim, in sui nominis monasterio solitum honorari. Colitur ille ibidem Officio Duplici, cum Octava: quo deinde cum Hymnis, Antiphonis, et Lectionibus propriis, toti Franciscano Ordini factum commune, ex indulto Bonifacii Noni anno MCCCIII: omnibus autem, Romano Breviario utentibus, celebrari sub ritu Semiduplicis solitum ejus festum, jussit Clemens X sub ritu Duplicis quotannis recolere.

et nomen in Fastis;

2 Usuardi exemplaribus, ad usum variarum Ecclesiarum auctis, per Italiam, Galliam, Germaniamque, quæ longum et supervacuum sit enumerare, nomen Antonii adscriptum reperitur; et quidem in eo quod habetur secundum usum Romanæ Curie, per Magistrum Bellinum de Padua, Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini, excusum Venetiis anno MCCCXCVIII, et recusum Parisiis anno MDXXI; in eo, inquam, laudatur primo loco sic: In civitate Padua natale B. Antonii, illustris Confessoris, de Ordine Fratrum Minorum, qui celeberrimus extitit vita, miraculis, et doctrina. Eadem pene omnia verba, sed ultimo loco, habentur anno MCCCXC excusa Coloniae et Lubecæ, additurque: Hic memoria pro codicibus utebatur, ut a summo Pontifice Gregorio IX Arca Testamenti peculiari nomine vocaretur. Inter cetera virtutum suarum miracula, quibus claruit in vita et in morte, duos legitur mortuos suscitasse. Reformato per mandatum Gregorii XIII Martyrologio, sub annum MDLXXXIV, mansit ultimo loco Antonius, sub hac formula: Patavii S. Antonii Lusitani, Confessoris, Ordinis Minorum, qui vita, miraculis et prædicatione fuit insignis: quibus postea ad primum locum translatis, leviter mutata fuerunt ultima verba, sic ut nunc legatur, Vita et miraculis ac prædicatione illustris.

festum Patavii celebre:

3 Obierat Sanctus anno MCCXXXI, post decem annos in Ordine transactos; et anno mox sequenti canonizatus, sub terra mansit usque ad MCCLXIII; quando eum S. Bonaventura inde levavit in elatiorem tumulum, ante chorum eatenus absolutæ prægrandis ecclesiæ novæ. Interim tanta in veneratione Patavinis erat novus hic suus Sanctus, ut anno MCCLVII decreverint, teste Saviolo in Dedicatoria Thesauri infra laudandi, quod in festivitate B. Antonii, aut aliis occasionibus ejusdem festivitatis, in ejus platea vel prope, usque ad vicum Pontiscurvi, non possent immorari lusores taxillorum, nec meretrices aut lenones, aut homines mali; prohibendo etiam festa communia; insuper quod omni anno die undecima Junii, in quo cœpta fuit civitas; Dominus Episcopus et omnes Ecclesiastici, cum Potestate et sua Curia, et Fra-

et religiosius observatum.

teleæ populi, accederent ad ecclesiam S. Antonii, Missam audituri; et die duodecimo Junii, in quo cœpti fuere Burgi civitatis, ad Vesperas quasi urbis suæ natalitia istic celebrando, declaratum vellent, ejus ipsum haberi Patronum, parem primario S. Prosdocimo primo Episcopo. Hinc ille fervor in perficienda ampliori ecclesia; ad cujus primam ac novam partem statim ac populo aperta fuit, translatus est anno MCCCX tumulus prædictus. Sed longe celebrior fuit sacri corporis in novam arcam translatio, facta anno MCCL: cujus causa, anno proxime sequenti, decretum fuit in Comitibus generalibus Lugduni, ut die xv Februarii ritu duplici fieret Officium divinum, sicut ad eum annum num. 10 habet Waddingus. Pacieus infra laudandus addit num. 143, Martinum Papam, pro ejusdem Translationis anniversario, concessisse particulares Indulgentias, in omnibus Franciscani instituti ecclesiis obtinendas, easque hodie dum durare. Addit etiam, ipsi Sancto in Lusitania sacrum haberi diem Mercurii. De die Martis, alibi solito observari, multa dicuntur in Analectis.

4 Breve Elogium S. Antonii hujus reperimus, insertum libro Epilogorum in Gesta Sanctorum Bartholomæi de Tridento, qui liber MS. extat in Bibliotheca Barberina Romæ; auctor vero omnino cœvus est, neque forte multis annis superfuit Translationi S. Dominici, anno MCCXXXIII factæ, cui interfuisse se scribit; de Antonio vero sic: Antonius, quem ipse vidi et cognovi, Hispanus fuit genere, primo Regulam Augustini amplectens, deinde ordinem Fratrum Minorum ingrediens, verbo et exemplo multos ab errore revocavit. Desiderabat etiam Saracenos prædicare, et ex his recipere martyrii coronam. Sermone facundus fuit, et multos Christo attraxit. In quodam Capitulo Fratrum Sermone fecit; ubi eo sermocinante, S. Franciscus cuidam Fratri apparuit, congregatos benedicens. Paduanos prædicavit, et multos usurarios ad restituendum induxit. Libros et Sermones compilavit. Demum apud locum qui dicitur Cellas, in Domino quievit; et inde ad ecclesiam S. Mariæ Virginis, ubi Fratres Minores morantur, et ubi nobile monasterium sancto Confessori est inchoatum, transfertur. In morte constitutus, O gloriosa Domina etc. devote in ore habebat: et uni Fratrum dixit, Video Dominum. Plura etiam post mortem miracula est operatus, ita ut puer et puella in aqua submersi, ejus meritis suscitati legantur. Hactenus Bartholomæus, eo ipso quod solum meminerit nobilioris monasterii, ut recens inchoati, satis declarans scripsisse se circa annum MCCXL.

5 Petrus Rodulfus Tossinianus, postea Episcopus Senogalliensis, in Historia Seraphicæ Religionis lib. 1 Vitam compendio a se traditam pag. 83 sic concludit. Scripserunt de Vita ejus B. Joannes Pechanus, Archiepiscopus Cantuariensis; Fr. Joannes Cremonensis, Minister Provinciæ S. Antonii; Fr. Matthæus Pedelarius, Lector Provinciæ Bononiæ; Fr. Raymundinus, Lector Paduæ; Fr. Bartholomæus Tridentinus

Elogium ex Bartholomæo Tridentino cœvo.

Antiquiores de eo scriptores ac fere cœvi,

A Tridentinus, Ordinis Prædicatorum. *Postremi hujus verba jam dedimus: primus anno MCCXII excessit e vivis; tres alii in Bibliotheca Scriptorum non nominantur, neque aliunde mihi innotuit tempus quo vixerint; suspicor tamen omnes eodem quo Sanctus, aut proximo saltem seculo floruisse. Eorum etiam unus potuit scripsisse Legendam, quam dabimus ex nostro membraneo codice, scripto ab annis circiter CCL, continente octo Sanctorum Sanctarumque Vitas, quarum prima est S. Mariæ Oguiacensis, etiam hoc mense die XXIII danda, ultima hujus S. Antonii; quam insuper habemus ex MS. Corsendonkano prope Turnholtum; nec non ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris, sed in iis quæ mortem sequuntur contracto. Hanc Vitam plerumque verbatenus transcripsisse videtur, qui stylo proluxiori et nonnullis subinde auctis composuit Vitam, a Laurentio Surio editam, quam stylo primigenio necdum potuimus invenire; SURIUS autem, licet a quodam Patre Franciscano scriptam graviter et fideliter censuerit, tamen dictionem mutavit in gratiam Lectoris, omissis plerisque parum ad historiam facientibus, absque tamen historiæ detrimento. Id si verum est, oportet hanc quoque, æque ac primam, fuisse compositam ante primam Translationem corporis: siquidem hujus neutra meminit. Ideo autem utramque libens distinxerim ab ea, quam scripsit quidam suppresso nomine, anno post istam Translationem LIII, Christi MCCXVI; quæ, teste Rodulfo prælaudato, fuit approbata a Fr. Jacobo, tunc Ministro Provinciæ S. Antonii, et a toto Capitulo, Veronæ habito; ubi cautum est a discretioribus Patribus, ut per totum Ordinem haberetur et legeretur.*

6 In hac Vita licet vix dubitem quin prædictæ Translationis historia scribatur, cum miraculo incorruptæ linguæ, sicut ea res legitur num. 68 libri miraculorum, post Vitam dandi (cui libro titulus est, Legenda B. Antonii de Padua, sicut in Chronicis habetur) non potest tamen esse hæc quam Capitulum probavit; tum quia nihil minus continet quam vitæ historiam, tum quia num. 65 narratur miraculum factum an. MCCCLXVII. Quin imo ex variis Chronicarum locis in unum contracta videntur omnia, absque ordine temporis, et absque mentione ulla magnificæ illius anni MCCCL Translationis. Cum ergo collectoris scopus præcipuus fuerint miracula, malui Librum miraculorum, quam Legendam vocare; etsi hoc nomine sæpe eam alleget Waddingus, qui habuit ex MS. Monialium S. Claræ Montis-Falci diocesis Assisiensis, sicut annotatum reperimus in fronte egraphi, nobis a Waddingi successore Haroldo communicati, et hic integre stylo originario dandi; post Epitomen miraculorum, in ordine ad Canonisationem, coram D. Gregorio Papa Nono recitatam; quam Epitomen, ex MS. Conventus Anconitani communicatam, facio esse Appendicem Vitæ.

7 Firmamentum trium Ordinum, inquit Waddingus, e Memoriali Ordinis parte I, ubi de decimo Generali Hieronymo ab Asculo scribitur, refert, jussu illius Generalis Vitam S. Antonii scriptam. Fuit electus Generalis iste anno MCCCLXXIV; neque dubium, quin primis regiminis sui annis id curarit. Etenim postea sic occupatus fuit publicis Ecclesiæ totius negotiis, ut nec Comitibus quidem Generalibus, anno III sui regiminis a se indictis, interesse potuerit, missus pro pace inter Gallum et Hispanum componenda Legatus; conatus autem abdicare se magistratu, eidem renuntiando, anno sequenti factus est Cardinalis, atque post decennium Summus Pontifex, sub nomine Nicolai IV. Memorialis præcitati nullum uspiam indicium reperio. Fundamentum autem trium Ordinum habetur in conventu Antuerpiensi excusum absque anno impressionis, ut antiquissimam esse editionem oporteat. Sic autem ibi legitur: De mandato istius Generalis quidam Magister, multum famosus, magnæ sufficientiæ et vir-

tutis, Vitam B. Antonii Patavini miro stylo composuit. Hanc ego eam suspicarer esse, cujus styllum mutavit Surius, nisi duplicis Translationis notitia huic deficeret, æque ac nostræ antiquiori. Superest ergo solum hoc, ut ipsam aliquando optemus erulerari. Post Vitam numeranda venit Epitome, sub finem seculi XV edita a Bartholomæo Pisano, in libro Conformitatum vitæ B. Francisci ad vitam D. N. Jesu Christi, Pagina nobis 79, ubi de Provincia Paduæ sive S. Antonii, quæ Epitome nonnulli usui nobis erit, acturis de varia corporis sancti Translatione. Minus antiqua est S. Antonii Patavini, Ordinis Minorum Confessoris, Evangelicæ veritatis Prædicatoris eximii Vita; opera R. P. Fr. Sanctos Saccensis Burdegati, ejusdem Ordinis Lectoris Generalis, ejusdem Divi Provinciæ observantis Patris, ex Annalibus Minorum R. P. Fr. Lucæ Waddingi aliorumque historicorum concinnata; cui accesserunt in calce, quæstiones, additiones, et resolutiones, ac tandem diversorum in sanctum virum Elogia. Patavii MDCLXIII. Laudatur hæc Vita, ut accurate scripta; intento tamen nostro minus necessariam credidit P. Joannes Baptista Romandiolus, cum mitteret alios duos de eodem argumento libros Italicos, velut utiliores futuros; videlicet, Religiosas memorias B. Valerii Polydori, in quibus agitur de ecclesia S. Antonii, editas anno MDXC Venetiis; quibus plurimum usus Waddingus; et Thesaurum urbis Paduanae, expositum a Petro Saviolo ex urbis ipsius Tabulario, sub nota anni MDCLXXXII.

8 Allegat etiam præter antedicta Waddingus, large et diffuse scriptam, duobusque libris distinctam S. Antonii Historiam, quam Italico sermone edidit anno MDLII Hippolytus de Ponte, Minorita Conventualis: sed cum ex ea nihil videam Waddingum transtulisse in suos Annales, id mihi argumento est, ex illa nihil magnopere haberi potuisse, quod jam aliunde non haberetur; sicuti nec quidquam singulare habet brevior alia, quam de Vita et Miraculis ejusdem Sancti, ex Chronicis Ordinis, collegisse profitetur Fr. Bernardinus Genovesius Siculus, et in Capita XL distinctam Italico etiam sermone edidit, Romæ anno MDCVI; Waddingo tamen nec in Annalibus, nec in Bibliotheca sua (quod mireris) cognitam. Majori usui nobis fuerunt Epitomæ duæ, Castellano idiomate scriptæ: prima, Madriti vulgata anno MDCXLVII, per Fr. Michaellem Paciecum, Regularem Ordinis D. N. Jesu Christi, et Administratorem Regii Hospitalis, fundati pro Lusitanis sub titulo S. Antonii. Alteram Epitomen eadem lingua inseruit Chronicæ suæ Seraphicæ, anno MDCLXXXIV vulgatæ, libro 3 cap. 9 et seqq. 40. Damianus Comegius, Ordinis observantium generalis Chronographus: ex quarum Epitomarum utraque nonnullas hinc inde varias circumstantias rerum plurium didicimus, quibus Annotata locupletabimus. Dedicatur autem Epitome prior D. Marchioni Francisco de Melo, quem Belgium nostrum paulo ante Gubernatorem habuerat; qui et ipse per Sanctum e magno naufragii periculo liberatus, argenteam illam triremem Paduæ dedicavit, cujus in Analectis num. 9 occurrit mentio.

9 In nomenclatura Provinciarum Ordinis, ea, quæ alias Veneta dici potuerat, S. Antonii nomen habet apud Franciscanos; in qua secundus Conventus censetur Patavinus S. Francisci, ita nuncupatus, credo, quia nova structura initium habuit, ipso quo iste fuit canonizatus anno, S. Antonio adhuc vivente et allaborante, etsi alioqui templum nomen haberet S. Mariæ. De hoc Conventu Franciscus Gonzaga, Minister generalis, ac tandem sancte mortuus Episcopus Mantuanus, dolet, quod perstringere paucissimis ejus laudes cogatur; quia Patrum hujus Provinciæ ea negligentia et incuria extitit, ut quidquid litterarum, sive Apostolicarum

D
AUCTORE D. P.

Bartholomæi
Pisani Epitome,

et Vita novissima omnium indicatur:

item unus
alt erve liber
de ecclesia S. Antonii,
E

nec non Italico sermone
Vitæ duæ

F
et duæ Castellano.

Patavii nihil antiquum in MSS. superest.

fortassis etiam
auctor Vitæ
dandæ ex MS.

quam auctiorem nactus
Surius styllum
mutavit;

quæritur alia,
an. 1316 pu-
blicata,

pro qua datur
liber miracu-
lorum ex MS.

Alia sub an.
1275 scripta,

allegatur
ex Memoriali
Ordinis in
Fundamento 3
Ordinum,

A sive quarumcumque aliarum, ad celeberrimi hujus
 AUCTORE D. P. Conventus foundationem atque antiquitatem attinen-
 tium, in ejus archivis servabatur, miserabiliter pe-
 rierit. Eundem, credo, doliturum fuisse de Actis et
 Miraculis S. Antonii, si ea eruderare debuisset: ho-
 rum certe antiquum nihil istic in manuscriptis reperiri,
 credere nos cogit Waddingi silentium. Ego vetusta
 desperans, quærere volui, an saltem recentioris memo-
 riæ beneficia ibidem haberentur rite consignata, unde
 augeri Analecta possent, danda post librum Miraculo-
 rum veterum. Missus est autem libellus iterato recusus
 Patavii anno MDCLXXXVII, continens gratias ab anno
 MDCLXVI impetratas. Postea etiam accepi indidem
 aliam collectionem æque Italicam, sed Manuscriptam,
 qua quædam singularia ab anno LXI hujus seculi usque
 ad XCHII continebantur, quam similiter Latine reddam;
 nec non ex aliis aliarum gentium ac linguarum scripto-
 ribus alia, quorum auctores suo quemque loco indicabo.

dantur ergo
 recentiora
 miracula.

NOT. 21

VITA

Auctore Anonymo valde antiquo.

B Ex nostro membraneo, et aliis MSS.

CAPUT I.

Initia apud Canonicos Regulares, transitus
 ad Fratres Minores, vita eremitica in
 Romandiola.

Ulysippone
 natus Sanctus,

a

b

c

d

acta mode-
 ste pueritia,

C

fit Canonicus
 Regularis,

e

f

majoris quie-
 tis causa
 transit ad S.
 Crucem Co-
 nimbricæ:

ubi multum
 provectus in
 studiis,

In Hispaniis, civitate Ulysbona, quæ ad Occiden-
 talem Regni Portugalliæ plagam, in extremis terræ
 finibus sita est; quædam prægrandis ecclesia, in ho-
 nore Virginis gloriosæ Genitricis Dei Mariæ a fa-
 bricata consistit, in qua pretiosum B. Vincentii
 Martyris corpus honorifice requiescit, a cujus Occi-
 dentalium valvarum liminibus, venerabiles B. An-
 tonii parentes b non longe manentes, felicem hunc
 in primo juventutis flore filium c genuerunt; no-
 menque ei Fernandus in sacro baptismatis d lava-
 cro imponentes, in eadem etiam postmodum ecclesia
 educandum puerum tradunt, [moribus] et litteris
 imbuendum. Qui, dum, post annos pueriles simpli-
 citer domi translatos, [quidquid] fallax mundi spe-
 cies, ac petulantia carnis placentia sibi suggererent,
 nequaquam iis concupiscentiæ fræna laxavit; sed
 jam soli Deo servire disponens, evidentius id pro-
 cessu temporis opere declaravit.

2 Spretis namque mundi et carnis illecebris, ad
 quoddam cœnobium S. Augustini, præfatæ civitati
 e vicinum, se contulit; ibique devotus habitum Re-
 ligionis assumpsit. Ubi dum pacem pectoris ejus
 importuna carorum amicorum frequentia perturba-
 ret; peractis ibidem ferme duobus annis, ad sanctæ
 Crucis de Conimbria f, aliud scilicet ejusdem Ordini-
 nis monasterium transvolavit; ad quod tamen, ob
 morum ipsius gravitatem, vix licentiam sui Supe-
 rioris obtinuit. Quo, ad optatam mentis quietudinem
 obtinendam, perveniens, tantum ibi in omni religio-
 nis perfectione profecit translatio sui facta, quod
 levitati cordis imputari non potuit. Propellebat au-
 tem jam Spiritus, quodam futurorum præsagio, ad
 divinarum studia litterarum; in quibus jugiter me-
 ditando, non solum qualiter in agro alieno vitia ex-
 tirpando, virtutes insereret, semetipsum primitus
 sollicite excolendo, cognovit; verum etiam qualiter
 fidei normam astrueret, ac confutaret errores, fir-
 missimis Patrum sententiis se munivit. Sicque fa-
 ctum est, illo aspirante, qui intervallo temporis in
 docendo non indiget, ut non multo post vir Dei sa-
 pientiæ spiritu plenus esset.

3 Funditur interea apud Marochium sanguis in-
 nocentium a profanis; dum ibidem contra Christum
 odiose desæviens in Fratrum g Minorum necem
 gladium exeruit Rex immanis: ubi plurimis claruit
 prodigiorum indiciis: quoniam is qui de cœlo des-
 cendit, pro quo passi sunt, morientium merces fa-
 ctus est vitæ panis. Quorum venerandas Reliquias
 vir quidam famosus, nomine Petrus Infans, h Ma-
 rochio deferens; per ipsorum merita suiipsius a gra-
 vibus periculis liberationem, celebremque eorum
 passionis ordinem divulgavit. Tum et auribus Fer-
 nandi non inaniter facti rumor insonuit: nam su-
 bito elephantis more, ad prælium ex aspectu san-
 guinis, animati, totus ad fidei fervorem surripitur;
 Christique injuriam et Martyrum necem miranda in
 se compassione retorquens, nihil se prorsus impu-
 tat agere, nisi et ipse tyrannicæ ferocitati occur-
 rens, eandem pro Christo cum præfatis Martyribus
 palmam obtineat. Felix iste, quem formidine mortis
 gladius persecutoris non enervat, sed in melius, ut
 patebit, perfectæ caritatis ardor immutat; igitur
 æstuanti animo quid facto opus sit, excogitans; ha-
 bitum Ordinis taliter pro Christo defunctorum as-
 sumere, vitamque sequi deliberat; ut vel sic effi-
 caciùs ad optatum fidei agonem pertingere valeat i.

4 Cumque Fratres jam dicti Ordinis, prope civi-
 tatem Conimbriam commorantes, ad ipsum ex more
 monasterium die quadam, pro eleemosyna petenda,
 diverterent; videns eos Domini Servus, nequaquam
 ultra se continere potuit; sed benigne in partem de-
 ductis omnem animi sui conceptum aperuit. Gaudet
 non modicum ad hoc Fratrum prima simplicitas;
 diemque, quo hoc ipsorum gaudium impleatur, in-
 stituunt; et sic læti, Domino gratias agentes, absce-
 dunt. Ipse vero, Prælatus sui licentia, etsi difficulter,
 obtenta, gaudens ad conductum se præparat: sed
 et Fratres juxta promissum hilariter redeunt, eique
 in ipso monasterio suæ habitum Religionis impo-
 nunt. Qui dum, post habitus mutationem, mox cum
 Fratribus inde recessit; quidam ex Canonicis, super
 hoc se gravius dolere præ ceteris indicans, abeunti
 sic in amaritudine cordis dixit: Vade, inquit, vade,
 quia forsitan Sanctus eris. Cui humiliter sic respon-
 dit: Cum Sanctum audieris, Deum utique collau-
 dabis k. Venit ergo ubi simplicium Fratrum congre-
 gatio morabatur, qui videlicet locus S. Antonius l
 dicebatur; juxta quod nomen, Antonium se deinceps
 appellari rogabat: ut et sic requirentium ipsum sol-
 licitudinem pia cautela deluderet, eorumque im-
 portunitates sub ignoto facilius nomine declinaret.

5 Fervens igitur, ut dictum est, ad martyrium,
 dum adversus Christum Rex terræ desæviit, nullatenus
 ab hoc proposito requiescere potuit; donec
 tandem, juxta permissam sibi licentiam, ad terram
 Saracenorum transivit. Verum quantocumque ad
 hæc, quæ dicta sunt, conamine niteretur; suum ta-
 men in iis desiderium non implevit; de quo Rex
 regnantium Dominus aliud a sensu humano decrevit.
 Nam gravi nimis et diutino languore correptus, ni-
 hil secum pro voto prosperum agi perspexit; donec
 ipsa necessitate compulsus, ad partes fidelium re-
 meare disposuit. Cumque navigando ad redeundum
 in Hispaniam iter arriperet, contigit ut in partes
 Siciliæ m ventis non secundis flantibus applicaret,
 et sic penitus a proposito se fraudatum conspiceret.
 Instabat autem eo tempore Fratrum generale n Ca-
 pitulum, quod in brevi celebrandum erat apud As-
 sisium. Quod ut Antonio per Fratres innotuit, illuc
 (ut erat debilis et infirmus) utcumque pervenit. So-
 luto igitur ex more Capitulo, Fratribusque ad sua
 circumquaque loca dimissis; solus Antonius a nullo
 petebatur; quia, sicut erat ignotus, ita et inutilis
 videbatur. Nulla ergo de se vel litteraturæ, vel cu-
 juscumque

D
 Franciscano-
 rum in Africa
 martyrio
 excitatur
 9

h
 ad imitatio-
 nem,

i
 E
 ideoque ad
 eorum Ordini-
 nem transit,

suscepto
 habitu,

k

l

F
 sed inde in
 Mauritaniam
 navigare
 volens,

morbo impe-
 ditur appellit-
 que in
 Siciliam:
 m

n
 et inde
 Assisium,

A juscumque alterius utilitatis habita mentione, ad
atque in
Romaniolam,
o
Fratrem Gratianum, qui tunc Fratribus o Romano-
læ præerat, devotus accessit; rogans humiliter, ut
ipsum a Ministro generali petitem colligeret, col-
lectumque disciplinis regularibus erudiret.

6 Quem idem Frater Gratianus benigne susce-
ptum, in Romaniolam secum duxit; locumque soli-
tudinis requirentem, ad eremum Montis sancti Pauli
p transmisit. Quo postquam pervenit, quamdam ibi
præoptatam cellam in crypta, semotam a Fratribus,
orationibusque congruam reperit, quam suis usibus
a Fratre quodam, qui sibi ipsi eam paraverat, im-
petravit. Illic solitariam, quantum licuit, vitam duxit;
illic sacris meditationibus contra tentationes
spiritum roborans, in divino se amore firmavit: ibi
nocturnis vigiliis solus in oratione perstitit; ibi
se totum dispositioni divinæ commendans, sursum
firmissimæ spei anchoram contutavit: ibi etiam
cibo panis et aquæ tanta corpus abstinencia mace-
ravit, ut, testibus iis qui aderant, hora collationis
aliquando rediturus ad Fratres, nutante præ nimia
debilitate vestigio, semetipsum supportare non pos-
set. Sic igitur vir Dei Antonius, cum dono sapientiæ
plenus esset, multo tempore simplicem inter simpli-
ces vitam duxit; sic arrogantiae fastum humili corde
declinans, sub indocti specie tantum divinæ gratiæ
lumen abscondit. Licet enim, ut ex præmissis patet,
ferventissimum domus domini zelum haberet, tamen
a suo desiderio jam semel divino nutu fraudatus,
a semetipso iterum terrenæ sibi gloriæ pondus assu-
mere non præsumpsit; donec, eo, cui se jam com-
mendaverat, disponente, manifesto post indicio, ejus
in conventu simplicium fama crevit.

et humiliter
latet.

B

ANNOTATA D. P.

a Metropolitana ea ecclesia est, in qua corpus S.
Vincentii Mart. haberi creditur, ut dictum ad 22
Januarii; putaturque illuc allatum an. 1173, 15 Sept.
e regione vero consistit ecclesia S. Antonii, in quam
conversa parentum ejus domus.

b Paciecus Martinum Bullones, patrem; matrem,
Teresiam Taveram nominat, et utriusque progenitores
nobilissimos describit, ac gentilia gemina familiæ insi-
gnia exhibet ari incisa, Matrem quoque sepultam ha-
beri ait in Conventu S. Vincentii, intra sacellum filio
dedicatum, cum hac Epigraphe lingua vulgari. Hic
jacet mater S. Antonii, cujus loco Latina lingua hoc
deinde positum post translationem recitat Cardosus.

C Hic situm est cadaver matris D. Antonii, qui in
eadem domo fuit in lucem editus, in qua nunc urbis
comitia geruntur. Fuit huc translatus studio D.
Joannis Visensis Episcopi, anno D. N. Jesu Christi
MCCCXXXI. Hoc autem insculptum legitur tabulæ, quæ
hodie servit pro altari in capella Sancti, collateralis ad
aram majorem. Denique, considerata loci humiditate,
Canonicus quidam ossa collegit in arcam decentem, cum
hoc Epigrammate:

Quam terris Divos Genitricem Antonius inter,

Obtinuit, parvo conditur alma loco.

Illius exiguo jaceant licet ossa sepulcro,

Mens tamen excellens æthera summa tenet.

Nunc vero eadem Matronæ honestissimæ ossa servan-
tur intra lapideam arculam, insertam parieti capellæ
Antonianæ ad latus Epistolæ, et honoris causa, cortina
sericea obductam. Vaddingus ad an. 1220 num. 53
Mariam appellat. Cardosus fratris obitum in MS.
membrana ad S. Vincentii sic legi ait: n Nonas Julii
obiit Petrus Martini, dictus Bullan: et ex funda-
tione, ipsius Martini indicat Anniversarium, a Capitulo
Ulyssipponensi, faciendum xiv kal. Februarii, pro
anima Vincentii Martini dicti Bulhem: unde intel-
ligitur avo Vincentii proavo Martini, nomen fuisse.

Cornegius suspicatur genus ex Belgio ducere, et nomen D
a Bullionio castello et titulo celebris Godefridi Bullio-
nii: siquidem constat annis 58, antequam nascere-
tur Sanctus, recuperatam urbem auxiliis Teutoni-
cis. Monstrantur autem in arce Ulyssipponensi ædes
patris, tamquam ejus aliquando Præfecti, quod de avo
forte commodius intelligitur: familia quoque et nomen
adhuc supererat, paucis annis antequam scriberet Cor-
negius: tunc enim matrona quædam sic nuncupata,
cum heredibus careret, omnem suam substantiam lega-
vit ecclesiæ, sui, ut censebat, proximi consanguinei.

c Anno 1195. Siquidem cum obiit, ut inter mira-
cula dicitur num. 37, erat annos natus 36: diem na-
talem nusquam invenio notatum.

d Addit Paciecus, Fontem baptismalem adhuc ser-
vari eundem, majorique in veneratione haberi, quia in
eo baptizatus Sanctus sit. Idem confirmat Cardosus; et
addit, in eadem Cathedrali gradus lapideos, qui ducunt
ad Chorum, devote spectari; quia eorum uni impressa
ipsius Sancti digito Crux cernitur. Hæc traditio, nescio
an satis certa sit: deberet enim vel puer, vel ante
suum ex Lusitania discessum, miraculum istud fecisse.
Paciecus porro ait, etiam portam domus paternæ, per
quam elatus ad baptismum fuit, hodie servari in
ecclesia ipsius S. Antonii, nec nisi semel die illius festo
aperiri: et quoniam fidelium pietas, assulas ab ostio
decerptas pro Reliquiis auferens, ipsum cito consump-
tura timebatur; præmuniendam fuisse alio ostio appo-
sito, ad ejus conservationem.

e Conventum S. Vincentii appellant, de quo supra,
qui est Canonicorum Regularium S. Augustini, fun-
datus ab Alfonso I post captam de Mauris Ulyssippo-
nem an. 1147. Transierunt deinde Religiosi ad locum
ubi nunc est Eremitorium S. Mariæ Montanæ; ac
denique ad novam S. Augustini ecclesiam, a Joanne
III magnificè extractam. In primo autem loco, cum
illuc an. 1210 Sanctus appulit, quintus Prælatas nu-
merabatur Pelagius, qui putatur illum excepisse, aut
saltem ejus successor anonymus Pacieco: sed quem
Cardosus Gonzalvum Mendez appellat.

f De monasterio S. Crucis Conimbricæ, quod eum-
dem Alonsum I fundatorem agnoscit, egimus fuse
18 Febr. ad Vitam S. Theotonii, qui ibidem Prior
obiit an. 1166. Cornegius, allegata Chronica dicti
Conventus recentiori, quædam Sancti ibidem mirabilia
memorat, primo quod ministerio cuidam humili in-
tentus, dato ad elevationem sub Missa signo, per aper-
tos divinitus monasterii parietes conspexerit et adora-
verit quandoque Sacram hostiam; plane sicut de S.
Francisco Dyrrachino ad hujus Vitam 17 Maji nar-
ratur num. 5. Secundo quod fratris cujusdam ægri
custodiæ appositus, eumque a dæmone agitari cognoscens,
eundem liberaverit, jacta super ipsum epomide, Cano-
nicorum Regularium tegumento humerali.

g Quinque hi fuerunt, Berardus, Otto, Petrus,
Adjutus et Accursius, palmam consecuti anno 1220,
et coluntur 16 Januarii.

h Petrus Sancti I filius, Alfonsi II frater, Comes
Irgelensis et Dominus Balearum Vasconcellio, aderat
Marochii cum eo appulerunt Sancti: quomodo autem
in reditu per eos fuerit adjutus, vide in Actis.

i Cornegius asserit huic interno impulsui accessisse
alium ab ipsomet S. Francisco, qui Assisii degens ipsi
Ulyssipponi apparuerit, simulque indicaverit quod mar-
tyrium quidem non consequeretur, sed aliis laboribus
variis nihilo minorem mercedem.

k Addit Paciecus, adeo gravem sensum ceteris quo-
que ibidem Religiosis mansisse, quasi de injuria sibi
facta, ut necesse fuerit Gregorio IX, per Breve signa-
tum anno Pontificatus VII, 12 Junii, id est, proximo
post Sancti mortem anno, dare ad Priorem commo-
nitorias: et nisi desisterent Minoribus molestiam fa-
cessere, Visensi Episcopo correctionem committere.

Ipsam

EX MSS.

A *Ipsum Breve si habuisset Waddingus, suo Regesto haud dubie inseruisset.*

1 *Vulgo S. Antonio de Olivare: forte quia inter oliveta situs. Ibi, inquit Cardosus, adhuc monstratur cella, quam Sanctus novitius incoluit, versa in locum capitularem, altarique ad Missam devote instructa, cum imagine quam ibi faciendam curaverit R. P. Nonius da Cunha Societatis Jesu, anno 1636. uti ex epigraphe apposita docet.*

NOT. 22

m *Tauromenium applicuisse Paciecus ait, num. 32: sed Waddingus initia Conventus posita refert ad an. 1224. Habuerint vel istic vel prope Messinam eremitorium aliquod Fratres, potius quam Conventum.*

n *Celebratum illud fuit an. 1221 in Pentecoste 30 Maji: quo fuit minister seu potius Vicarius generalis creatus Fr. Elias, ille relaxandæ paupertatis multarumque turbarum auctor, quarum causa exauctorandus fuit, bonum nihilominus finem sortitus: Cornegius Sanctum Messanie habitasse ait, cum eundum ad Capitulum fuit.*

o *Romandiolæ Provinciæ, mutato paulo post nomine dicta Bononiensis, ac deinde S. Antonii, an. 1238 solum quinque Conventus numerabat, Bononiæ, Ferrariæ, Parmæ, Ravennæ, et Forolivii; qui ultimus solum continetur in Romandiola proprie dicta.*

B

p *Bononiensi Provinciæ subereteremitorium Montis S. Pauli: de eoque, saltem ut suburbano, ubi hodieque festum S. Antonii agatur, loquitur Masinus in Bononia perlustrata ad hunc diem.*

CAPUT II.

Ordinatio S. Antonii, et fervens ac fructuosa prædicatio.

P *ost multum namque temporis Fratres, pro suscipiendis Ordinibus missi ad civitatem Forolivii, confluerunt; inter quos et a Antonius, nec non et quidam Fratres de Prædicatoribus adfuerunt. Cumque collationis hora Minister b loci Prædicatores ipsos sollicitaret, ut exhortationis verbum Fratribus adunatis aliquis eorum proponeret; nutu Dei factum est, ut omnes loqui renuerent, et se omnino ad hoc imparatos assererent. Tunc demum ad Antonium idem Minister, instigante se fortiter Spiritu, conversus est: cumque, de cujus scientia nihil sibi constabat, in hoc opus appellat; ut videlicet proponat in medium Fratribus quicquid illi Spiritus suggerat. Ad quod se minus idoneum humiliter servus Dei respondit: quippe qui exercitior habebatur in abluendis coquinæ utensilibus, ceterisque hujusmodi vilitatis officiis, quam in exponendis divinorum eloquiorum mysteriis. Sed quid morer multis? Plane, cum tantam desuper gratiam accepisset, ut memoria pro codicibus uteretur; nullum tamen aliud in eo scientiæ perpendebatur indicium, nisi quod pauca perraro litteraliter loquebatur. Denique, quamvis quanta virtute recusaret; contraire tamen imperanti non valuit: et licet invitatus, ad extremum consentiens, in timore Domini, primo simpliciter fari cœpit.*

C

Forolivium missus ad Ordines capiendos Antonius, a b

et prædicare coactus,

8 *Sed cujus lucernam, dudum sub modio positam, Dominus super candelabrum statuere nunc voluit; tanta in progressu sermonis verborum luculentia, tantaque eum mysticarum sententiarum profunditate suspendit; ut nimirum ex inopinato rei eventu vehementer omnes qui aderant mirarentur, et vix unquam audisse se talia faterentur. Non modica igitur Fratres consolatione impleti, venerabantur deinceps in Dei viro velatam divinitus supernæ sapientiæ claritatem, venerabantur nihilominus humilitatis jam probatæ virtutem. Non multo post ad aures Generalis Ministri res gesta pervenit:*

qui mox in publicum prodire compellens Antonium, officium sibi prædicationis c injunxit. Et quidem digne verbi ministerio traditur; quippe qui divina sapientia pollens, pauperum in collegio primitus pauper spiritu probatus. hunc sibi honorem impudenter non arripuit, antequam a Deo vocatus. At vero ne facta divinitus hæc vocatio dubitetur, ex ipsius hoc incolatu pariter et morte probatur. Constitutus enim in hac peregrinationis miseria, et vita floruit, et doctrina: quarum, priorem id est vitam, voluntaria vilitas, simplex innocentia, curaque disciplinæ commendant; alteram vero, quæ est doctrina, zelo juncta caritas, veritas, modestia comprobant.

9 *Sed hæc omnia quam excellenter claruerint, quoniam per singula breviter explicare non possum; tangam saltem succincte, quomodo cunctis æqualiter annuntiaverit veritatem. Hæc siquidem virtus in ipso claruit in oculis omnium, quæ quidem miraculis potior, quibus plurimi in vita fallaciter decipiuntur. Sic itaque Sanctus, in doctrinæ poculis mirabiliter affluens, tanta justitiæ libra singulis sua reddebat, quod sive magnis loquebatur sive parvulis, æque cunctos veritatis jaculo feriebat. Nempe qui jam calicem antea passionis tam avido corde sitierat, nullius magnitudini nec metu mortis pro veritate cedebat; sed miranda strenuitate, etiam magnatorum tyrannidi resistebat. Tanta namque quasdam reprehensibiles grandesque personas severitate corripuit, ut alii plerumque famosi prædicatores hoc audientes, ipsi ad intrepidam viri constantiam trepidarent; et quodam pusillanimitatis rubore perfusi, longe abesse potius, quam adesse volentes, confusas manu vel veste frontes obducerent. Erat tamen sermo ipsius, pro diversis opportunitatibus, semper in gratia sale conditus: erat, inquam, graciosus pariter et severus, ut audientibus amorem simul ingereret ac timorem. Sic igitur hujus peregrinationis incolatus, doctrina et vita præclarus, divinam in Sancto vocationem evidentissime probat; quam, ut in fine patebit, multiplex post mortem miraculorum claritas necessaria conclusione confirmat.*

10 *Antonius itaque, prædicandi auctoritate suscepta, officium sibi injunctum non segniter exequi studuit: sed quietem eremi, qua sibimet hactenus invigilaverat, jam tunc in laborem insolitum pro fraterna ædificatione convertit. Nam longe lateque per civitates et castella circueiens, verbum vitæ ferventissime prædicavit; cœlitusque instructus in omnibus, pro diversitate audientium, singulis congruentia sibi proposuit. Mirabantur in eo litterati tantam ingenii subtilitatem, tamque luculentam disertitudinem linguæ, quam in omnibus audiebant miro discretionis pondere verba librantem. Quam profunda vero de sacris eloquiis eructaret, summus ipse Romanæ Sedis Pontifex testabatur, a quo vir sanctus Arca testamenti, peculiari quodam nomine, vocabatur. Non solum enim, quæ ad morum informationem pertinent, placido sermone disseruit; verum etiam congruentissimis rationibus perversa hæreticorum dogmata confutavit. Nam et apud Ariminum quamplures hæreticos ad integritatem fidei Christianæ convertit: inter quos et hæresiarcham quemdam, Bonovillum nomine, ab annis triginta erroris pestiferi tenebris obcæcatum, ad lumen veritatis induxit, et usque ad mortem mandatis Ecclesiæ stare fecit.*

11 *Sed quoniam longum foret enarrare per ordinem, quot diversas provincias prædicando lustraverit, quanta ad eum tam majorum, quam minorum reverentia, quantusque caritatis affectus extiterit; qualiter in diversis officiis sibi injunctis se gesserit,*

D

c quare Prædicator ordinatus a Generali,

munere cofungitur,

E mirabili cum fervore,

libertate, et gratia;

longe lateque circum-eundo.

F

Arca testamenti a Pontifice dictus.

Ceterum, his omis-sis, auctor transit ad mortem Sancti,

quotve

A quovte perditas animas Creatori suo reddiderit, prætermittendo hæc omnia breviter transeamus; et sermonem, quo tendimus, ad rei exitum convertamus. Verumtamen in explicando postmodum ejus ultimo vitæ cursu satis intelligi poterit, quanta prædicationis efficacia veri a Deo missi, per multum tempus, in diversis terrarum partibus, fuerit; cum tantum infra unius d Quadragesimæ spatium in una civitate perfecerit. Sed hoc in ejus laude ad præsens prætereundum non est, quid vice quadam Fratribus, ad Capitulum in Provincia e congregatis, Sanctus hic de titulo Crucis, dulcisque Jesu passionis suppliciis, dulci modulo prædicavit: cum beatissimus Pater Franciscus, eo tempore corporaliter adhuc vivens, sed in alia regione tunc longius remotus, se in aere filiis, novo ac stupendo miraculi genere, præsentavit. Nam, ac si approbando viri Dei sermonem, quid audientibus imitandum foret, ostenderet; felicibus cujusdam assidentium oculis, tamquam brachiis in patibulo crucis protensis, apparuit; filiisque qui aderant benedicens, Crucis eos signaculo consignavit.

d
solumque
addit, quod
apparens
in Capitu-
lo S. Fran-
ciscus,
e

e us prædi-
cationem visus
sit probare,

ANNOTATA D. P.

B a Marcus Ulyssippon. cum Lusitanis cum secutis, tenet; Presbyterum Antonium fuisse Coninbricæ factum, priusquam ad Minores accederet; et pro fundamento sumunt ejus in Africa prædicandi zelum: quasi illi ipsi, quorum exemplo motus fuit Sanctus, non omnes fuerint expertes sacrorum Ordinum, uno excepto Ottone, et tamen ferventes Prædicatores, quales tunc in Ordine erant etiam laici, qui et Guardiani creabantur. Certe cum Forolivium ordinandus, iit Sanctus, ut hic dicitur, solum annum 26 excesserat. Leander Albertus primam Missam celebrasse ait Bononiæ, in æde Minorum Virginis Annuntiatæ; neque causa apparet, cur id cum Pacieco restringamus ad primam Missam inter Minores, quasi gradum suum illis usque eo occultarit, quod est difficile creditu. Cornegius saltem Diaconatu initiatum censet, cum venit in Ordinem: quod minime displicet.

b Robertus de Licio, apud Waddingum an. 1222 num. 30, Episcopo loci id imputat, qui tunc nominabatur Albertus, juxta Ughellum anno 1221 primum consecratus: hic ergo Sanctum ordinaverit.

c Prius tamen jussus fuit, sub Abbate Vercellensi sacras litteras recolere, ut infra dicetur, postea et aliis eos prælegit.

d Eam scilicet, quam ultimam Patavii egit.

e Arelate rem actam indicat liber Miraculorum num. 8, et ex eo Waddingus; Surius minus recte Provinciam Arelatensem dicit; cum Provincia hic sit nomen proprium unius Gallicanarum Provinciarum: videtur autem res acta esse vel an. 1226, qui fuit S. Francisco vitæ, et S. Antonio studiorum ultimus; vel paulo citius: neque enim ita erat affixus studiis, ut non simul etiam prædicaret.

EMBOLISMUS

Ex Surio, et Annalibus Waddingi.

Lubet hic, nimis properantem Vitæ Auctorem, non-nihil sistere, atque ex Vita Suriana et Annalibus Ordinis, loca quædam illustriora excerpere, non ita commode alibi colligenda. Primum sit, quod habes cap. 30 Vitæ prætitulata, videturque ad primum S. Antonii Patavii commorantis tempus spectare, his verbis relatum: Cum Paduæ degeret vir Dei, Ulysbonæ duo cives inexplabili odio se mutuo prosequabantur: e quibus alter juxta ædes parentum beati viri ma-

Padux i vice
agens
Sanctus,

Junii T. III

nebat: et cum hora vespertina filium hostis sui in D platea invenisset, per summam crudelitatem jugulavit, et intempesta nocte in horto parentum viri Dei, facta fovea, eum sepelivit. Cum autem nobilis esset is, cujus filius cæsus erat; inquisitum est diligenter, et repertum, ejus filium illac transisse, ubi ejus inimicus morabatur. Itaque ejus domo et horto lustrato, nihil compertum est. Itum est ad vicinas ædes, et in horto illarum pueri cadaver inventum est. Itaque pater sancti viri cum tota familia conjectus est in vincula, tamquam reus cædis illius. Id vero ut per spiritum Paduæ cognovit vir Dei, vesperti a Guardiano petiit copiam exeundi, quæ illi negata non est. Eadem nocte magno miraculo Ulysbonam perductus est, et proxima luce ad Judicem se contulit, rogans ut insontes e vinculis dimissos pateretur abire domum. Illo modis omnibus recusante, petiit cadaver perempti pueri ad se adferri. Quo allato, jussit surgere puerum, et dicere, num a parentibus ipsius occisus. Ille surgens, dixit ejus cædis illos prorsus conscios non esse: atque ita discedendi est illis facta potestas. Mansit toto illo die cum parentibus suis vir beatus, et mane angelico ministerio Paduam reductus est.

transfertur
Ulyssipponem,
ut patrem a
suspensione cæ-
dis liberet:

E
item alias
ut juvet, pecu-
latus accusa-
tum.

13 Similem casum addit Paciecus num. 79. Patri ipsius Sancti Martino commissa fuerat notabilis Regiæ pecuniæ summa, in ministros aliquot inferiores distribuenda: quod cum ille non cum tanta fecisset cautela, quin plurium, qui ipsam acceperant, syngraphæ desiderarentur; dum esset accepti expensique reddenda ratio; appellatique qui sciebantur accepisse, aut totum aut partem negarent; nihil propius erat, quam ut ipse Martinus damnaretur peculatus, in ejusque bona omnia manum injiceret Fiscus. Citatur ergo in judicium ille, una cum aliis, quos in negando accepto apparebat futuros pertinaces. Cum subito coram omnibus adstitit, qui in Italia longe aberat, Antonius; et gravi ac severa voce dixit, Tu tantum tali hora, tu tali die recepisti: si negare pergitis, vindicabit veritatem violatam Deus: atque hæc effatus, disparuit. Ea autem verborum efficacia fuit, ut continuo fassi sint, quod ante inficiati erant: suæque res et fama integra Martino mansit. Multis deinde Paciecus quærit, quo in munere tunc pater Sancti fuerit, et qua occasione ei commissa pecunia: quibus omissis, transeo ad Surianæ Vitæ Caput 17.

14 Fuit autem viri Dei id præcipuum semper studium et conatus, ut perniciosissimas vulpeculas, quæ demoliantur vineam Domini Sabaoth, nempe hæreticos pestilentes, et falsas eorum doctrinas, pro viribus oppugnaret, funditus destrueret, ac radicitus extirparet. Hæresiarchas quosdam in publicis disputationibus Arimini, Tolosæ, et Mediolani palam convicit, et errores eorum coram omnibus confutavit. Adeo enim instructus erat, et efficacibus scripturæ divinæ sententiis, et solidis ac perspicuis rationibus; ut qui nefanda essent hæresi imbuti, coram illo consistere aut os aperire non auderent: ita ut ad illum quoque pertinere videretur, quod Dominus promisit discipulis suis: Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contra dicere omnes adversarii veritatis. Detegebat mirum in modum hæreticorum fraudes et versutias, conatus retardabat, errores abominandos cum multa vituperatione traducebat. Nec facile quemquam ea tempestate uspiam invenire licuisset, quod ipse a quoque publice fatebatur, qui tam acriter et perpetuo illos insectaretur, tamque continuam persecutionis procellam illis excitaret. Unde factum est, ut passim ab omnibus indefessus hæreticorum malleus diceretur. Nec sine fructu fuit labor viri Dei, plerisque hæreticis cum ipsorum fautoribus

Luc. 21, 15

Malleus hæ-
reticorum assi-
duus,

a

multum inter
illos fructum
facit:

EX MSS.
et usurarii
cor in cista
ejus quæri
jubeat.
Mat. 6, 21

A fautoribus, ad veritatem et obedientiam sanctæ matris Ecclesiæ, revertentibus. Ad usurarios efficacissimum fuit, quod habetur cap. 28 Vitæ præcitatæ. In usurarii cujusdam exequiis vir Dei concionaturus, thematis loco accepit illud ex Evangelio. Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Sub concione autem inter cetera ait: Mortuus est hic dives, et sepultus est in inferno. Ite ad thesaurum ejus, et in illius medio invenietis cor ejus, corpore jam humato. Abierunt hominis parentes et amici, et cor adhuc calidum in medio nummorum ejus invenerunt.

Ad Confessiones integre faciendas multos inducit

13 Quando ad populum concionabatur eximius præco Christi, sermo ex illius ore tamquam ex ardenti camino proficiens, mirabiliter solebat movere auditores, ipsasque animorum penetrare medullas, et multam in iis devotionem et compunctionem, vitiorumque odium et detestationem, excitare; ita ut plerumque alter alteri diceret cum multo gemitu: Heu me miserum, qui numquam antehac isthuc putarim esse peccatum: quod si scivissem, certe numquam illud admissem: Mutuoque se hortabantur ad faciendam Confessionem, ad suscipiendas peregrinationes religionis ergo, ad jejunia certis diebus amplectenda in honorem matris Dei, aut similia pietatis studia sectanda. Quis vero possit dicendo consequi, quæ illic fusæ sint lacrymæ, quæ ab imo pectore ducta suspiria, quæ pectorum tunctiones in obstinatis peccatoribus inspectæ? Adeo enim Dominus mirificavit sanctum suum, ut non solum usitatis quotidie coruscaret miraculis, sed etiam inaudita ab eo signa ederentur. Sicut enim beatus Nicolaus fertur per visum apparuisse Constantino Magno b, ejusque Præfecto, minasque intentasse, ni dimitterent homines innoxios in carcerem conjectos; ita hic vir beatus, quos per peccatum cernebat a maligno dæmone vinctos detineri, et ad mortem tendere sempiternam, iis liberandis præcipuam navabat operam. Et solebant nonnulli venire ad Fratres, cum adhuc viveret vir Dei, et pro certo affirmare, ipsis in lecto jacentibus apparuisse eum, et dixisse: Surge, Martine; surge, Agnes: abi ab illum Fratrem, et hoc sive illud peccatum ei confitere, quod tali in loco perpetrasti, cujus nemo præter Deum conscius erat. Qua ratione peccata prorsus occulta expiata fuere.

b
etiam per visum apparens.

16 Hactenus Cap. 3, quibus non absimilia leguntur cap. 16, relata ad tempus ultimæ Quadragesimæ, per quam Patavii dixit ad populum. Ibi hoc etiam admirabile notatur, quod in tanta ad sermones Antonii undique concurrentium turba, nullus sese compriementium clamor audiebatur, nulla cernebatur dissolutio, risus nullus, nullæ voces percipiebantur, nulli infantium vagitus, quibus vel parum ejus conciones interpellarentur. Stabant omnes arrectis auribus, intentissimis perpetuo in virum Dei oculis, sine ullo tædio, cum multa devotione eum sustinentes, perinde acsi non homo, sed Angelus lapsus e summo coelo, ad illos concionaretur. Neque id mirum, quandoquidem tanta illum Dominus gratia perfuderat, ut lingua facundissima, voce clarissima, sua verba instar tubæ cujusdam expromens, ab omnibus et audiretur et intelligeretur. Nec in admiratione vacat, cum in longinqua regione natus et educatus multo tempore fuisset, quod Italico idiomate adeo polite potuit, quæ voluit, pronuntiare, acsi extra Italiam numquam posuisset pedem.

Auditur cum silentio mirabili.

Processiones flagellantium eo auctore inducitur.

c

17 Cœperunt tum primum homines, catervatim sese verberando, et pia cantica devote depromendo, procedere. Atque ea laudabilis consuetudo, a tanto auctore profecta, deinceps suis est aucta incrementis; ita ut in omnibus fere Italiæ locis accuratissime hodieque c observetur. Refert hæc Waddingus ad

annum MCCXXV num. 19, et simul notat, quod licet D Polydorus Virgilius lib. 7 de rerum invent. cap. 6 castigando corpori adhibitas flagellationes ad Apostolorum tempora referat, tamen ante S. Antonii tempora, non adeo clara apud Auctores memoria habetur hujusmodi congregationum, aut hominum in societate se flagellantium: neque eas propterea improbandas, quod centum post annos exorta est perniciose Flagellantium secta, incerto auctore; qui plures effutiebant errores, et condemnati fuerunt a Romanis Pontificibus, præsertim Clemente VI. Hoc enim non obstante, Devote et Christiane se flagellantes, etiam in publicis supplicationibus ad peccatorum satisfactionem, veluti docuit S. Antonius, semper ab ejus tempore permisit et laudavit Ecclesia. Sed redeo ad Vitam Surianam, cujus est sequens articulus cap. 11.

18 Multa vero insignia Ordinis sui monasteria, prælegendo, disputando, concionando illustravit et ornavit; idque tum zelo fidei et fervore Christo animas adducendi, tum studio Fratres instituendi, tum quoque desiderio cohonestandi Institutum sive Ordinem suum, qui per id tempus propter imperitiam apud plerosque in contemptu erat. Idem autem ipse etiam in Æmiliæ provincia, permultis annis Fratrum Minister cum laude fuit. Et si vero doctrina et verbo in Italia vix quemquam parem haberet; at nihilominus in sua Præfectura, vel Ministri functione, mire commodum et humanum se præbebat. Cum autem in civitate Podiensi Guardiani ministerio fungeretur, erat illic Notarius quidam, omnino lubricus, carni et mundo addictus. Eum quoties præteriret vir Dei, nudato capite coram illo genu flectebat. Ille vero existimans id in sui irrisionem et contumeliam fieri, animo perturbabatur; dabatque modis omnibus operam, ne illum unquam obvium haberet. Sed cum die quodam ab insperato eum transiret vir sanctus, et ita, ut diximus, erga illum se gereret; exacerbatus homo, dixit: Nisi timerem Dei iram, gladio te percuterem, quod ita me ridiculum facis. Quid sibi vult isthuc, quod coram me poplitem flectis? Respondit vir beatus: Ego me libens Deo martyrem obtulissem, sed illi non placuit. De te autem ille mihi revelavit, præclarum te Martyrem fore. Oro itaque, ut ubi ad martyrii agonem perveneris, mei memor esse velis. Hoc ille audiens, risit. At non multo post tempore, Episcopus d Podiensis cum multis aliis profectus est Hierosolymam, ut Saracenis Christum prædicaret. Et ecce divinitus permotus Notarius ille, venditis suis rebus omnibus, cum illo iter ingressus est. Cum autem pervenissent ad Saracenos, et Episcopus sic satis frigide haberet conciones, semel quidem, et iterum, et tertio Notarius dissimulavit. At tandem instar B. Vincentii e increpat Antistitem, quod ita frigide fidem Christi et prædicet et propugnet: divinoque afflatus Spiritu, cum multo fervore cœpit docere Saracenos, Christum esse verum Deum et Dei filium, Mahometem autem filium esse satanæ et perditionis. Quod illi non ferentes, rapiunt hominem, et per triduum diris eum suppliciis excruciant. Cumque jam ad mortem duceretur, exposuit Fratribus, Antonium id prædixisse, quod ipse Martyr futurus esset. Fuit ea res populo occasio, multa deinceps reverentia B. Antonium prosequendi.

Docendo et regendo prodest Fratribus

Hominem lubricum veneratur

d
ut Martyrem futurum.

e

19 E Provincia trajiciens in Italiam anno MCCXXV, inquit Waddingus num. 20, auctores allegans Chronicam Mariani lib. 2 cap. 3, et Rodulfum Tossignianum in Historia Seraph. Relig. fol. 280 et seqq. jam secundo (nam primo id contigerat ex Lusitania venienti) tempestuoso mari delatus est in Siciliam. Ibi quædam extruxit monasteria, veluti locorum traditio

In Sicilia
quosdam Con-
ventus fundat,

ubi comesti
a se caponis
ossa in spi-
nas piscium
vertit,

et bubonem
appositum
sapidum red-
dit:

Roma in
Galliam tran-
sit:

in Forojulii
et alibi varia
miracula
facit.

Assisii, in
Capitulo
anni 1230,

A traditio et Fratrum fert fama. Cephaludi, seu Cephalæ unum, ubi ultra trecentos annos perpetuo viruit cupressus, ejus manibus plantata; aliud Neti, in amoenissimo situ; tertium Leontini. In eodem regno, in urbe Pactarum, obtigit ei illud miraculum, quod, cum quidam odio haberet sanctum virum, doleteretque in pretio haberi ab Episcopo, stravit insidias ejus honori. Invitavit eum ut secum pranderet die veneris; recumbenti autem altilem apposuit caponem, dicens Evangelicum esse præceptum. Manducate quæ apponuntur vobis, nec id licere Antonio transgredi; ac proinde illum, quantumvis sexta feria, debere carnibus vesci. Ille, explicato Evangelii textu, propter infirmi corporis debilitatem avem comedit. Clam hospes statim cum suis cœpit murmurare, et ad Episcopum perrexit, ipsius capi ossibus fidem facturum, non adeo sanctum esse hominem velut populus cogitabat, versisque autem statim ossibus in spinas piscium, homo obstupuit, veniamque poposcit. *Simile quid referens Pacieus num. 64; Fuit, inquit, cum hæretici quidam, risum sibi, Sancto verecundiam præparasse credebant, cocto appositoque prægrandi bubone: quem cum ille inter assidentes scissum, velut caponem distribuisset, atque comedendo sapidissimum esset expertus, illique similiter; conversi in lacrymas perfidiam ejecerunt.*

20 E Sicilia missus Romam anno MCCXXVII, ab illius Provinciæ Ministro ad res quasdam obeundas, tantam Principum Ecclesiæ erga se benevolentiam reperit, ut ab ipso Pontifice Maximo, Gregorio IX, conciones illius incredibili studio et devotione auscultatæ sint. . . . Factus tunc Guardianus Podiensis sive Aniciens in Gallia, summa humanitate et prudentia Fratres rexit; et proximos continua prædicatione miroque exemplo ad frugalem vitam reduxit. . . . Ejusdem opera circa hoc tempus civis quidam Brivensis, nomine Quintus de Falcicis, suis sumptibus in eadem civitate Minoribus domum construxit. Aliquam in hac domo S. Antonius moram traxit; et extra urbem invisere licet speluncam, in quam orationis et pœnitentiæ gratia secedere solebat. Non longe post in eadem provincia Aquitanix alii monasterio dedit initium, quod ab eo nomen accepit. Incertum autem est, an in itinere Galliam versus, an vero in reditu, initium dederit Conventui Glemonæ (*oppidum id est regionis Forojulii, situm in montibus supra Utinum*) quod propterea ab eo nomen accepit. Certe mortuus istic ab eo suscitatus dicitur, dum extrueretur Conventus; prout refert *Waddingus num. 19. Reliqua quæ referri miracula poterant, quia certis annis alligari nequibant, idem Waddingus ad extremum dimisit annum. Ego, simul omnia infra daturus, eadem trajicio, ut quæ cum Ministro Generali Assisii acta sunt, antequam Patavium ibi moriturus rediret, huc transcribam, sicut ea idem Waddingus refert anno MCCXXX num. 8. Sed nullis, quod alibi passim solet, allegatis auctoribus; credo, quia id necessarium non putaverit.*

22 Fuerat anno isto, qui erat post obitum S. Francisci quartus, ab ecclesia S. Georgii Assisii, Monialibus S. Claræ intra civitatem adducendis concedenda, ad novam augustissimamque Basilicam, Eliæ opera constructam, translatus sancti Patriarchæ corpus, in profesto Pentecostes die xxv Maji, annuente summo Pontifice. Fabricæ illius occasione idem Elias, obtinendo quædam privilegia, contra genuinam Regulæ observantiam, præcipue circa res pecuniarias, quas in quibusdam casibus recipi posse per interpositas personas obtinuit; dum cogitaret rem gratam se præstitisse, et persuadere vellet Fratribus, non adeo ad unguem neque ad litteram observabilem esse normam a S. Francisco traditam, nisi ab

hominibus sibi similibus et Deo proximis, præcipuos contra se conceitavit. Etenim, qui Francisci spiritus et voluntatis erant participes, ad iniquas has persuasiones conturbati, intra se clanculum inierant consilium: neque enim in publicum audebant prorumpere, timentes hominis indignabundam potestatem, et copiosum eorum numerum qui ei adhæserunt, et in admittendis relaxationis privilegiis consenserunt, partim ex timore, partim ex simplicitate et ignorantia. Ast metum omnem executientes duo viri præstantes, Antonius Lusitanus, a Padua dictus, et Adam f de Marisco Anglus, restiterunt homini in faciem viriliter objicientes, hæc ejus privilegia in Religionis tendere ruinam et subversionem status Evangelici.

22 Antesignanis his in acie constitutis, accesserunt alii viri præstantes, præcipue Albertus Pisanus et Joannes Bonelli Florentinus, ille Angliæ, hic Provinciæ Minister; qui Capitulum Arelatense celebrabat, quando, prædicante hoc ipso S. Antonio, S. Franciscus ad ostium apparuit, Fratribus benedicens. Nullus tamen est ausus palam Eliæ resistere, præter hos duos, qui patenter Regulæ puram observantiam illæsam volebant. Non fecerunt tamen impune; nam et malo verbo et duro verbere affecti, complices Eliæ senserunt molestos contradictores: qui tanquam in schismaticos et Ordinis divisores animadvertendum contendebant. Videntes ergo illi nihil se proficere, et Religioni imminere detrimentum, contra quasdam sententias severe in se latas, appellationem ad sanctam Sedem interposuerunt. Nihilominus Elias eos carceri mancipari voluit; fecissetque, nisi cujusdam gravis viri Genuensis, Apostoli Pœnitentiarum, Papæ Confessarii, regularis observantiæ zelatoris, auctoritate protegerentur; cujus astu e manibus persequentium evaserunt; et cum ipso Patre Pœnitentiarum a facie inimici fugientes, ad Dominum Papam perrexerunt.

23 Fugam audiens Elias, suspicari et timere cœpit deferendas querelas Pontifici, urgendasque a Confessario amico: misitque nuntios et litteras per veloces tabellarios, qui fugientes caperent vel ab itinere reducerent. Illi vero sibi caventes, e regia via ad anfractus deflexerunt, et in præparatas sibi insidias non inciderunt, festinato gressu ad Pontificem properantes. In pii Patris conspectu positi, gratanter ab eodem recepti sunt (nam eorum virtutem et doctrinam a multis diebus perspectam habebat) querimoniasque placide excepit; ingemiscens, tam cito ab Institutoris morte, sanctum institutum adeo concuti, et filios studia in contraria discindi. Misso itaque cursore citavit coram se Ministrum generalem Eliam, et viros omnes Capitulares, ut tanto malo maturius obveniret. . . . Adfuit ille cum omnibus conscriptis: quibus in unum congregatis coram Sanctissimo Domino, intrepide multa illi objecerunt duo illi, Lusitanus et Anglus, qui a facie ejus aufugerant; vitam lautam, equum bene habitum, plures domicellos, privatum victum, et præ omnibus extorta, vel fallaciter aut subreptitè obtenta, ab ipso Pontifice privilegia.

24 Ad hæc respondit Elias: Restiti, Pater sancte, electioni de me factæ post Institutoris obitum; atque allegavi, me debiliorem esse complexionis, quam ut pedes possem hinc inde per Provincias discurrere, aut strictam agere vitam communem. Electores vero institerunt, ut impositum officium admitterem: cui exequendo, si necessarium esset, volebant ut aurum manducarem et equum haberem. Admisso deinde ad eorum preces officio, equo omnino indigui: huic ducendo agaso necessarius: deinde ad multa ministeria et varios discursus,

D
EX MSS.
Ministro
gen. Eliæ
paupertatem
laxandam
sua-
denti,

intrepide se
cum Fr. Ada-
mo opponit
Antonius:

et Romam
ad Papam
confugit.

Qui audita
querela

Eliam ad
causam di-
cendam
citavit:
F

Hic conatur
se excusare;

opus

EX MSS.

sed refutante
eum Antonio,B
absolvitur ab
officio.C
Antonius vero
rogatus in
Curiam manere,id recusat se-
ceditque in
M. Alvernæ:

A opus est famulo : his alendis nummos oportet in promptu habere : quæ licet necessitas et Fratrum consensus approbabat ; attamen, ad majorem conscientiae securitatem, cum vestra Sanctitate egi, ut amplius hæc mihi licerent. Deinde circa curam fabricæ mihi impositam, significavi voluntatem S. Francisci, mihi per ipsum secreto patefactam, et ex parte vestræ Sanctitati perspectam : neque tam insigni viro et pretiosis Reliquiis digna potuit præparari basilica, absque multa et solerti collectione pecuniæ. Et sic per singula tanto eloquentiæ ornatu et apparenti rationum pondere respondit, ut audientibus injuste videretur accusatus. At ex opposito arguens Antonius : Sanctissime Pater, inquit ; si, juxta morem loquendi, concessum ei fuit aurum manducare, non tamen aurum thesaurizare : si equum habere, non ad scandalum nobiliter alere ; si pro fabrica modeste colligere, non Ordinem universum expilare ; si suis necessitatibus privatim indulgere, non Principis vitam agere, atque malo exemplo universum Ordinem laxare. Pater sancte, hæc illa hujus nostri Primicerii norma vivendi.

25 Intumuit cholera et bile Elias, nec se potuit continere, quin ultra omnem urbanitatem coram Pontifice diceret, eum mentiri. Commotus Pontifex ad hominis excessum, omnibus silentium indixit ; neque ipse per horæ medium quidquam dixit, alto trahens pectore suspiria, sæpius sublevatis oculis in cælum ; donec tandem in hæc verba prorupit : Tu, Rex altissime, apud te cogitasti in tabernaculo tuo, quid in hac regione singulis temporibus esset futurum ; atque ita servo tuo Francisco varios eventus ostendisti, in mirabili et mysteriosa illa statua, cujus partes ipsemet eidem explicasti. Vereor, ne jam jam incipiant apparere hæc mysteria, et mutari color optimus auri ex quo caput erat compactum, et declinet in humilior metallum. Caput hoc, quod nos instituimus, longe degenerat a primo. Nos sane putavimus, illud toti Ordini placitum, propter familiaritatem et arctam necessitudinem quam habebat cum S. Francisco : at aliter evenit quam speravimus ; neque enim prodesse, sed obesse videmus commendato sibi Instituto. Auctoritate itaque nostra eum absolvimus ab officio, et absolutum declaramus ; volumusque ad alterius electionem, nobis præsentibus, procedatur. Collatis itaque suffragiis facili negotio et absque ulla mora, communi consensu cooptatus est in Ministrum generalem, Joannes Parens, Minister Hispaniæ, natione Florentinus, vir sanctus et justus, veri parentis munia erga omnes exercens. Electum Papa libenter confirmavit : Antonium vero Lusitanum et socium Adamum, injuste ab Elia censuris innodatos declaravit, et ad majorem cautelam ab eisdem absolvit ; gratias addens, quod se strenue opposuerint Ordinis imminenti ruinæ : Antonium autem hortatus est, ut excolendæ suæ doctrinæ totus incumberet : quod ut facilius et æquius præstaret, absolvit eum et exempt a quocumque officio et onere Religionis, rogans ut apud se manere vellet in Curia. Ille vero, Curiae honorem et turbas declinans, secessit in Alvernæ montem, ubi cum Apostolica benedictione aliquando moratus est.

ANNOTATA D. P.

a *Surius minus recte, Ipse fatebatur.*b *Vide Vitam S. Nicolai apud Surium 6 Deo, num. 35.*c *Quantumcumque hæc diu scripta essent post obitum Sancti, constat idem nunc quoque verum esse.*d *Fuit hic juxta Sammarthanos Stephanus III, ab an. 1220 ad 1231.*

e *Acta solum habent, quod S. Vincentius vice D Episcopi sæpe sermonem habuerit, eo quod Episcopus, non timidioris animi, sed impeditioris esset linguæ.*
f *Cornegius Adrianum nominat.*

CAPUT III.

Adventus S. Antonii Patavium, ejus ibi morbus et obitus.

Postquam ergo cursum servi sui fidelis Antonii Domino consummare complacuit ; uno ante felicem ejus transitum anno, in Capitulo videlicet a generali quo Reliquiarum beatissimi Patris Translatio facta est, idem vir Dei Antonius ab omni Fratrum regimine prorsus absolvitur, eique generalis prædicandi libertas quacumque partium conceditur. Primum itaque libertatis hujusemodi cursum ad civitatem Paduanam direxit, ubi jam pridem sinceram populi devotionem, dum opusculum quoddam Sermonum Dominicalium compilaret, expertus ; jam nunc, ad instantiam Domini Ostiensis b Episcopi, festivales etiam Sanctorum Sermones præfato operi connexus, explere hoc potissimum in eadem civitate disposuit. Quo postquam pervenit, mox piis animum studiis occupavit : totumque ibi spatium hyemis, cum interpolata quandoque prædicatione, transegit. Postquam vero sacrum Quadragesimale c tempus advenit, totum illud in quotidianis prædicationibus aut confessionibus audiendis expendere voluit, sicut et fecit. Sed felicibus ejus actibus obviare volens humani generis inimicus, nocte quadam circa Quadragesimæ principium, cum se post laborem sopori dedisset ; ejus tam valide guttur strinxit, ut ipsum nisi divino fuisset nutu prohibitus, suffocasset, sicut ipse postmodum familiariter retulit. Statimque nomen gloriosæ Virginis invocans, oculos liber aperuit, totamque ubi jacuit cellulam, superni luminis illustratam claritate, conspexit ; quod utique ferre non sustinens inimicus lucis, abscessit.

27 Cumque Domini Servus, id quod in sacro tempore disposuerat facere, continuare cœpisset ; tanto desiderio audiendi ipsum accensa est universitas populi, ut turmatim cunctis ad eum confluentibus, quotidianas in Ecclesiis oporteret stationes indicere. Porro cum multitudo populi capacitates Ecclesiarum excederet, ad spatiosa sese camporum loca convertit ; ibique imbre doctrinæ salutiferæ sitientes ex abundantia spiritus irrigavit. Illuc quotidie sine intermissione tota civitatis Paduanæ frequentia confluebat : illic, cum Clero et viris religiosis, Episcopus aderat. Non solum autem, sed ex adjacentibus civitatibus, castrorumque, et villarum locis, innumera pene turba convenit ; et nocturnis horis, ubi prædicandum erat, accensis luminaribus prope-rantes, congruum sibi quisque locum præoccupare contendit. Illic ambizioso vestium cultu rejecto, utriusque sexus delicati ac teneri residebant, et missam quotidie desuper gratiam usque in finem humiliter expectabant. Intendebatur autem ab omnibus tanto studio, cum famulus Domini loqueretur ; ut in triginta vel amplius hominum millibus vix murmur aut strepitus audiretur. Sed et stationari d, clausis rerum venalium apothecis, nihil omnino vendere præsumebant, donec ad sua sermone soluto singuli quique redibant.

28 Finito autem Dei verbo, omnis eum turba vel tangere per devotionem permaximam nitebatur ; ita ut vadens aut veniens, sæpius violenter comprimi timeret, nisi valida juvenum multitudine stiparetur. Ibi videres ad pacem mortales inimicitias reformari ; ibi longa captivitate detentos libertati donari ; ibi cambias et usuras restitui ; ibi reddi pi-
gnora

Absolutus a
regimine
Sanctus,
a

b
E
Patavium se-
cedit, sermones
de Sanctis ibi
absoluturus :
c

Quadragesimæ
les conciones
exorsurus, pe-
ne suffocatur
a dæmone :

multitudinem-
que auditorii
in apertum
campum
coactus edu-
cere,
F

miros fructus
facit :

et a 30000
attentissime
auditur :
d

dimissa
concione,
plurimi ad
Confessionem
accedunt,

A gnora, et debita relaxari. Ibi quique consilium pro suorum qualitate criminum requirentes, omnino se stare viri Dei arbitrio promittebant, et se ad hoc ipsum per visionem admonitos plerique dicebant. Ibi convertebantur publicæ peccatrices, ibi diversi generis peccatores ad pœnitentiam recurrentes, ut nec Confessionibus audiendis sufficerent Sacerdotes. Sic igitur Dei servus Antonius, licet ægrotatione continua et molesta quadam naturali e corpulentia premoretur; a prædicando tamen, ab audiendo Confessiones, et dando consilia, nullolaboris gravamine flectebatur. Sic salutifera vitæ semina jaciens, quadraginta dierum spatia percurrit, et copiosam Domino messem fidelium congregavit. Sic demum servi sui merita divulgare Dominus in populo voluit, quem in brevi palam cunctis glorificare disposuit; ut tanto hunc postmodum ampliori devotione recolere, cujus jam antea sanctitatis insignia cognovissent. Jam enim in tantum de meritis ejus miranda totius populi devotio præsumebat, quod si quis vel modicum de vestimento præcidere poterat, non parvas in hoc Reliquias se habere gaudebat. Si quis eum vel alloqui vel tangere meruit, id ipsum pro grandi munere imputavit.

B 29 Quod autem hanc ipsam sui glorificationem vir Dei præciverit, satis evidenter sic intelligi poterit. Nam die quodam planitiem Paduæ, situmque civitatis ipsius, a quodam colle prospiciens; exultans in spiritu, magnis eam, comite itineris audiente, laudibus extollere cœpit, grandique honore in proximo decorandam asseruit. Quod utique quam patenter ipse rei exitus comprobarit, a die transitus ejus usque in præsens, ipsa se non inexpertam Padua gratulatur; quæ, ob ipsius Sancti merita, tam innumerabilium populorum frequentia visitatur, tanque dignis laudum præconiis et magnificis muneribus honoratur: quæ, inquam, thesaurum signis irriguum possidet, et quæ tam incomparabilis rei titulo gaudet: quæ in suo tot miseris Antonio providet. Felix quondam in omnibus, Padua, non immerito gaudeas et exultes; ac digna benedictione ejus, unde tam gloriose ditata es, usque in finem titulum rei serves. Post hæc, instante jam tempore messis, vidit vir Dei populum in colligendis frugibus occupandum, et ob hanc causam sibi censuit ad tempus a prædicatione cessandum. Crebra quoque secularium colloctione fatigatus, a civitatis tumultu se transtulit; et ad solitarium locum, qui campus f S. Petri dicitur, pro spiritus recreatione divertit. Quem quidam vir nobilis, Tyso g nomine, cujus videlicet dominio suberat locus Fratrum, cum summa devotione suscepit, et [hospitium] ei humane multum ac gratulanter exhibuit. Cui etiam post dies paucos, in ameno loco, quem non longe a domo Fratrum arboribus consitum habuit, cellam propriis manibus, super h nucem, ramis a stipite dilatatam, construxit; quam spiritalibus congruam studiis suo gratanter Antonius usui mancipavit.

30 Hic igitur cujus erat in cœlo conversatio, jam a terra in supremo vitæ tempore ipse se sublevavit; ut videlicet ibi, sacris meditationibus ac devotis orationibus deditus, purificaret ab omni terrenorum contagio spiritum, qui sic ostendere comprobatur supernis se brevi spiritibus aggregandum. Qui cum die quadam refectionis hora descendisset ad Fratres, vehementi subito cœpit infirmitate torqueri; et lectulo decumbens, toto mox corporali vigore destitui. Cumque magis ac magis inualesceret ægritudo, non se diu subsistere posse persensit. Itaque, ne Fratres loci pauperes gravarentur, Paduam se reduci i rogavit: Fratres vero, ne ipsos desereret, quantum poterant renitentes; tandem ipsius, licet inviti, desiderio consenserunt,

et cum dolore impositum currui dimiserunt. Jam non longe ab ipsa civitate distabat; cum alius quidam Frater ei obvius erat in via, qui ad ipsum visitandi gratia properabat: videns autem in vehiculo virum Dei nimia infirmitate detentum, suadebat ei, ne propter turbarum importanitatem, ad Fratres de k S. Maria in civitatem intraret; quin potius ad cellam Fratrum, qui divina Dominabus pauperibus ministrabant, diverteret. Cujus consilio Christi famulus acquievit, ac se ad eandem cellam duci permisit.

31 Non multo post, crescente morbo, jam cœpit omnino deficere, et ad exitum signis evidentibus propinquare. Post igitur sanctam Confessionem, et Absolutionem acceptam, Hymnum beatæ Virginis, videlicet, O gloriosa Domina l, dicere cœpit: deinde luminibus sursum erectis, aliquamdiu in directum suspexit. Cumque diligentissime sic intendens, interrogaretur quid cerneret? respondit, Video Dominum meum. Afferentibus autem ex more Fratribus oleum Uctionis, dixit eis; Habeo unctionem hanc intra me: sed, etsi necesse non sit ut mihi hoc faciatis; verumtamen bene placet, et utile mihi est. Igitur Uctionem devote suscipiens, Psalmos pœnitentiales ipse cum Fratribus decantavit, et ad finem usque complevit. Post hæc paululum, quasi dimidia fere hora, sustinuit; et sic inter manus assistentium, leviter dormienti similis expiravit. m Mortuus est autem sexta feria gloriosus Christi Confessor Antonius, die mensis Junii tertio decimo, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo tricesimo primo.

ANNOTATA D. P.

a Seu potius in ejusdem Capituli prorogatione, ut sic loquar, Romæ facta ad novi Generalis electionem, ut supra dictum: absolutus autem fuit Sanctus de mandato Pontificis.

b Ughellus Tom. 1 Ital. sacræ col. 83, post Card. Hugolinum, anno 1227 factum Pontificem Gregorium IX, nullum quidem nominat Ostiensem ante Raynaldum, postea Alexandrum IV, qui an. 1231 mense Septembri ex Diacono S. Eustachii renuntiatus sit Episcopus Ostiensis: sed apud Ciacconium invenitur Conradus Eginonis, mortuus an. 1227 pridie Kal. Octobris, solum 5 mensibus eo titulo fructus, et videtur indicari, quod ipsi suffectus sit prædictus Raynaldus. Forte error est in Cyfra apud Ughellum; possetque, etiam interposito altero, saltem annus 1230 legi, quo titulum illum ipse acceperit. Waddinghus ad an. 1231 num. 1, sine scrupulo Raynaldum nominat; sicut et Antonius Pagi, in Præfatione ad hic indicatos Sermones festivos, quos sibi repertos pro magno thesauro reputat, dedicatque communi suo meoque amico Illustriss. D. Antonio Magliabechio Sere- niss. Magni Ducis Hetruriæ Bibliothecario; utpote, tum ex hac Vita, tum ex Trithemio (qui tamen illos non viderit) notos dumtaxat: invenit autem in veteri beneque servato MS. hujus tituli, Sermones S. Antonii in festivitatibus Sanctorum a Nativitate Domini usque ad S. Petrum, ediditque Avenione anno 1684, quousque tamen illi non pertingunt ob varios quaternos (quos aliunde suppleri optat editor) ex Codice revulsos: adest tamen unus de S. Jacobo, qui in Julio colitur; et sequuntur in eodem Codice alii XVI; quos idem editor de diversis inscribit, disputatque an S. Antonii sint; magisque propendet ut censeat non esse; de prioribus vero nihil omnino dubitandum variis rationibus ostendit: idque eo etiam minus, quod post titulum, verso folio eademque manu, immediate legatur; XI quaterni (primi scilicet) sunt tantum sermones S. Antonii. Ætatem Codicis, indicat uni operimentorum

D
EX MSS.
sed persuasus
ad Moniales
deflectere,

k

l
ibi pientissime
moritur, an.
1231,

F
13 Junii.
m

F
S. Antonii
Sermones de
Sanctis,

ex MS.
recens editi.

e
ejusque ve-
stem attin-
gere stu-
dent.

Civitatem
brevis glori-
ficandam
prædicat,

scilicet ex
affluxu fu-
turo ad suum
corpus.

Instante
messe sece-
dit in locum
solitarium

f

g

h

ubi infirmi-
tate cor-
reptus

Paduam se
referri man-
dat;

i

EX MSS.

A mentorum inscriptus annus ICCLXXVI, id est (ut erudite ostendit Mabilio in opere de re diplomatica) millesimus, ducentessimus septuagesimus sextus; et sub eodem quidem operimento inveniuntur ac pariter nunc edita habentur; primum Supplicatio Aptensis Episcopi, Joanni XXII oblata anno MCCCXXVIII, pro Canonizatione claræ et sanctæ memoriæ Domini Elzearii de Sabrano, Comitis Ariani, defuncti anno 1323, 27 Sept. et Testamentum S. Ludovici Episcopi Tolosani, qui obiit an. 1299, 19 Augusti, quo die illud etiam scriptum notatur; legans inter alia Summam Thomæ, haud dubie Aquinatis, anno 1274 defuncti, sed solum anno 1323 canonizati, ideoque abstinetur a titulo Sancti; quod notare juvat contra Launojum, de auctore Summæ illius controversere ausum. Ista tamen duo non dubitaverim addita fuisse scripto pridem Codici, ad implenda vacua quædam ultimi quaterni folia.

c Anno 1231, cum Pascha celebrandum esset 23 Martii, dies Cinerum incidit in 5 Februarii.

d Eadem phrasis occurrit in Vita S. Petri Thomasi, auctore Petro Carmessonio seorsim edita, rursumque edenda in Supplemento Januarii ad diem 29, ubi num. 10 similiter dicitur, quod stationarii, clausis rerum venalium apothecis, sua mercimonia relinquentes, ipsum audire affectabant: videntur autem stationarii dici, quia stationes dicantur ipsæ eorum tabernæ. Plura vide in Glossario Cangii.

e Hinc intelligitur quantum a vero, aberret ejusdem in abside Basilicæ Lateranensis expressa imago, de qua infra ad aliam Legendam, ubi macilentissimus exprimitur Sanctus. Cardosus eum describit crasso

Ejusdem effigies.

veteris Habit
tus forma

quidem corpore, sed vultu macilentum, grandi naso, oculis vividis, ore rubicundo, ulque ex iis, quas in Lusitania haberi ait, antiquissimis picturis. Existimo ego, in hujusmodi descriptione primam fidem debere Patavinis, statim ab ejus morte effigiem Sancti sui pingere exorsis, secundum eam quam etiam hodie servant ideam, amæno ac pene juvenili vultu, nec macilento, gravi tamen: qualem Rudolfius atque ex eo Polydorus repræsentant, et ego hic reproduci. Habitus forma, hac imagine expressa, licet ei quo hodie dum utuntur Conventuales simillima, non est tamen tam

nova, quin plane assimiletur veteri annorum ducentorum aut etiam trecentorum statum, positæ in ecclesiæ frontispicio, ut mihi scribit, eandem accurate contemplatus, noster Jo. Bap. Romagnolus. Cupiens tamen videre verum primi istius, quo Sanctus vixit, temporis habitum, consideret sumptam ex Rudolfio effigiem B. Benedicti Aretini; unde etiam discat Ordinis ipsius Presbyteros, quales erant Benedictus et Antonius, non aluisse barbam, more Laicorum, sed rasisse more Clericorum seculi XIII: licet Musivum Lateranense, post annos 50 ab obitu S. Antonii factum, hunc repræsentet bene barbatus. Obiit autem Benedictus iste, ministerio Provinciæ Antiochenæ perfunctus, Aretii in patria, ubi adhuc servatur caput, annis fere septem ante S. Antonium, Christi 1224, 31 Augusti.

in effigie B.
Benedicti spe-
ctanda.

B. BENEDICTI ARETINI.
An. 1224, 31 Augusti defuncti et honorati.
vera effigies. ex Patre Rodolpho Tossigniano.

f Hujus nominis oppidulum distat Padua ad Septemtrionem p. m. 10.

g Prædictus Scardeonius pluribus agit de familia Campi S. Petri pag. 289 et seqq. in eaque præsertim laudat Tisones quatuor, quorum hic primus insuper Castri-fontis, Campretti, et Trivilli Dominus, magna bello ac pace facinora superaverit in fine vitæ, cum B. Antonii piis incensus sermonibus, sprete militia atque honoribus seculi, se suaque omnia viri Dei arbitrio disponenda commisit... et factus ei ex tertio Ordine discipulus, perseveravit in sancto vitæ proposito, donec ex hac vita decessit an. 1234 die ult. Januarii, et sepultus est ad ædem D. Petri, in arca marmorea, apud oppidum S. Petri, cum hoc humili titulo, tabellæ insculpto; sepultura Domini Tisi de Campo sancti Petri: ut mirum sit eum non inveniri ab Arturo relatum in Martyrologio Franciscano.

Ven. Tiso de
campo S. Pe-
tri Tertiarius.
F

h Ita MSS. nostra. Propendeo quidem, ut legatur subter: nihil tamen muto, quia Surius quoque sic legit; addens, quod ex trunco sex rami emergerant, coronæ speciem referentes: eandemque lectionem confirmat Scardeonius, in antiqu. Patav. pag. 290, et addit, quod inde populis undique confluentibus tamquam e suggestu verbum Domini annuntiabat Sanctus, juxta vetus Oratorium. Waddingus dicit, quod ipse quidem Sanctus super eam cellulam sibi extrui voluit: sed id ubi ex Fratribus Tiso cognovit,

A vit, ipse suis manibus viro Dei et duobus sociis, tres cellulas cum multa devotione confecit.

i *Surius*: sentiens itaque dissolutionem sui corporis imminere, accito ad se socio Fratre Rugerio, dixit ei: Si tibi consultum videtur, Frater; ob vitandum horum Fratrum gravamen, Paduam me conferam ad B Mariæ locum: quod cum hoc textu minus bene quadrat.

k *Coævus Sancto scriptor* Cellas nominat: *Scardeonius* loco præcit. appellat monasterium Monialium Arcellæ veteris, quod erat extra mœnia ad portam Caudæ-longæ. Hinc *Pacieco* et *Cardoso* obrepsit ut nominarent Fratres Aræ-cœli, quo nomine celeberrimus Romæ habetur Conventus. In Vita Italica scribitur Arcela.

l *Paciecus* num. 101, hoc favore dignum putat fuisse Sanctum, propter insignem affectum erga mysteria Deiparam concernentia, præsertim gloriosam ejus Assumptionem: circa quam cum esset legendus in Choro locus aliquis ex S. Hieronymo, minus illi favens ipse maluerit abesse a Choro, et suæ privatim devotioni vacare; quod ita gratum habuerit Deipara, ut illi sua cella apparens, certum reddiderit, jussuque fidenter prædicare, suam in corpore æque ac anima glorificationem. Legendus autem erat locus iste ex Martyrologio Usuardi 15 Augusti, Assumptionis istius fidei eatenus contrarius, quasi quid corpore Mariæ, certo mortuæ, factum sit, plus eligat sobrietas Ecclesiæ nescire, quam aliquid frivolum vel apocryphum inde tenere.

m *Surius* addit: Manibus in candorem et colorem pristinum mutatis, et membris omnibus ad nutum contrectantium flectibilibus.

CAPUT IV.

Pro corpore in civitatem allato contentio ejusque solennis sepultura apud Fratres.

P ost mortem viri Dei, non statim ejus transitum Fratres propalare volebant, eo quod tumultuantis populi multitudinem importune subito super se irruituram timebant. Sed quod omnino celandum non fuit, mirabilius hoc ordine cunctis innotuit. Adhuc enim omnes, præter illos qui affuerant, id quod acciderat ignorabant; cum protinus catervatim per civitatem pueri gradientes, sic vociferantes clamabant; Mortuus est Pater Sanctus: mortuus est, inquit, Sanctus Antonius. Qui rumor in omnes continuo civitatis angulos decurrit, et totius aures populi mox implevit. Festinato igitur, ne quis rapiat corpus, cum armatorum multitudine cives de Capite-pontis accurrunt: sed et alii sine mora communiter utriusque sexus omnisque conditionis adveniunt, plurimumque flebilem unanimiter planctum sumunt a.

33 At vero præ ceteris plus lamenta pauperum Dominarum Conventus ingeminans, hoc sibi tandem in solatium per Majores civitatis procurare disposuit, ut eum, quo vivo potiri pro voto non possent, saltem per illos defunctum non perderent: ad quod obtinendum confestim clam Fratribus nuntios destinarunt, et quam plures Majorum suæ petitioni consentaneos invenerunt. Venientes itaque Fratres, ad S. Mariæ Virginis ecclesiam commorantes, ubi videlicet sanctus vir sepulturam elegerat, corpus sibi dari deposcunt: quibus ex adverso præfati cives de Capite-pontis stantes, ne vel tangant permittunt; sed armata fortium manu studiose custodiunt. Fratres vero taliter passi repulsam, quid facto sit opus Episcopum b consulunt: cumque, contra hujusmodi præsumptiones, in sua causa benignum inveniunt. Mandat igitur Episcopus Po-

testati Civitatis ut veniat, Fratribusque ad deferendum corpus pro posse præsidio fiat. Sed prædicti cives nihilominus Potestati resistunt: se et sua pro defendendo Sancti corpore periculis offerunt, et in hoc etiam inveteratis inimiciis discordantes conveniunt. Dolum quoque suspicantes, ipsum corpus rapere voluerunt; et vix tandem ad hoc inducti sunt, ut Ministri c, a quo Fratrum causa pendebat, præstolarentur adventum.

34 Media autem nocte clamor impatientis populi factus est magnus, modis omnibus videre desiderantium Sancti corpus. Accidit autem denuo mirabile, ut impetu facto cellam Fratrum per tres quidem vices infringerent, sed stupefacti ac cæcitate percussi nec semel saltem, foribus etiam patefactis, introire valerent. Altera die quam plures quoque ex locis adjacentibus affluerunt; et qui per se tangere præ multitudine corpus non poterant, aliquid suorum per alios ad tangendum, veluti zonam, monile, vel annulum, porrigebant. Pendente igitur propter absentiam Ministri negotio, Fratres ob æstivum calorem corpus in capsellam ligneam incluserunt, et in foveam missum humo leviter obdixerunt. Moxque rumor sonat in populum, corpus videlicet esse raptum: statimque furibundi omnes in cellam cum gladiis et fustibus irruentes, nequaquam a cœpto furore quiescunt, donec factum factique causam curiosius perscrutantes intelligunt.

35 Veniente autem Ministro ad vesperam, sine mora coram illo sæpe fati cives assistunt. Petentes igitur ab ipso cum instantia corpus, non solum pro hoc rationes allegant, verum etiam minas intentant; quod videlicet in causa cuidam, nec pro rerum dispendio, nec pro periculo mortis, cedant. Quorum irrationabilem Minister pertinaciam audiens, humiliter eos et caute deduxit; et ipsum corpus usque in crastinum custodiri rogavit. Mane autem futuro, qui jam dies erat tertius, idem Minister ad Potestatem civitatis accessit, ejusque consilium simul et auxilium postulavit. Qui convocato consilio, sub pœna centum librarum, ne Fratribus a quoquam violentia fieret statuit, donec audiretur ab Episcopo et Clero negotium diffiniri: jubens nihilominus ipsum corpus ex communi consensu omnium custodiri.

36 Quarta ergo die Episcopus cum Clero diligenter in causa processit: multisque allegationibus hinc inde auditis, diffinitivam tandem sententiam pro Fratribus intulit: maxime quoniam apud ipsos sepulturam Viri Dei, cum morti propinquaret, elegit; cum quibus, dum adhuc sospes viveret, intrans et exiens comparem se eisdem in omnibus cohabitatore exhibuit. Denuntiavit itaque tam Clero, quam omni populo, ut ad efferendum corpus unanimiter in crastinum convenirent: mandans etiam Potestati, ut fideliter Fratribus, nequid molestiæ paterentur, astaret. Fecit igitur Potestas, per medium d fluvii, pontem ex navibus coaptari; timens, ne novam præfati cives seditionem forsitan concitarent; si per fines suos corpus, quod sententia contra se lata perdiderant, deferri videretur. Sed iis visis illi nihilominus in seditionem versi, pontem de navibus facto impetu confregerunt; insuper et omni se periculo pertinaciter offerentes, si quis contra ipsos vel corpus attentare præsumeret, personasve, seu domos, aut aliquid suorum invaderet. Quod adversa pars audiens ad arma similiter convolvit, et contra pontis destructores aciem non minus animosam direxit.

37 Videntes autem Fratres tam exitiale civitati imminere discrimen, non modicum timuerunt: sed et pauperes Dominæ, non minus perterritæ, deportandum corpus etiam cum precibus obtulerunt.

Porro

D
EX MSS.

c

noctu tamen
vim parantes
miraculo pro-
hibentur.

E

Causa, ad
Ministram,

deinde ad
Episcopum
delata, adju-
dicatur Fra-
tribus:

F

d

quare ver-
sus in sedi-
tionem po-
pulus,

ægre com-
pescitur a
Prælore:

Innocentium
vocibus mors
Sancti innot-
escit civibus:

a
qui armati
accurrunt,
ut corpus ra-
pant.

b
Jussu Episco-
pi opponit se
Prætor;

EX MSS.

et instituta
processionecelebratur
translatio
cum multis
miraculis.Fit undi-
que con-
cursus ad
ecclesiam,multique
et grandes
cerei adfe-
runtur.

A Porro tam ii quam illæ suis cœpere peccatis quæ acciderant imputare; ac pro dispendio civitatis flebilibus Dei clementiam vocibus implorare. Tunc Potestas, seditionem non sustinens, concilium quantocius in Palatium sub præconia voce coegit: et mali totius auctores in partem civitatis alteram separavit; eosque, ne quis eorum ipso die remearet, ad propria, sub omnium suorum discrimine, cum jusjurandi interminatione constrinxit. Quibus ita gestis, Episcopus cum Clero, Potestas cum Magnatibus atque Militibus, et innumerabili populi multitudine, ordinatis ad cellam processionibus pergunt: corpus a fovea subvehunt, humerosque ad supportandum Optimates quique subjiciunt. Sic demum, cum hymnis et laudibus, ac luminarium numerositate copiosissima rutilante, solenniter incedentes, ad S. Mariæ Dei genitricis ecclesiam veniunt: ubi ipsum, expletis ab Episcopo Missarum solenniis, honorifice sub die transitus sui quinto sepeliunt.

38 Verum divina providentia jam prælibatæ tumultuationis tempestatem præmitti permisit, qui post paululum tranquillitatis serenum abundantius diffundere voluit; ut gratiæ securæ claritas postmodum tanto magis splenderet, quanto turbulentius ipsam tentationis nubilum præcessisset. Probatur etiam in hoc, licet non secundum scientiam, populi zelus ad Sanctum. Quanta videlicet veneratione dignum forent, clarescentibus post e miraculis, habituri; pro quo etiam tanto se, ante miracula, commiserere discrimini. Nam tempestate sedata, statim ipsa die miraculorum prodigia coruscare cœperunt; ita ut, quacumque infirmitate detenti tumbam ejus contingerent, optatam continuo sanitatem reciperent: Qui vero accedere vel adduci præ turba non poterant, salvi coram omnibus, etiam præ foribus in platea fiebant. Excitatur adhæc innarrabilis devotio populi, veniensque dignis extollit honoribus merita Viri sancti.

39 Primi autem cives de Capite-pontis utriusque sexus, omnes universaliter parvi et magni, pedibus disalceati, cum tanta reverentia et humilitate coram Sancti se tumulo prostraturi venerunt, ut poenitudine sua cunctorum ad compassionem corda moverent. Sed et Fratres, maxima pietate permoti, processionaliter eisdem occurrerunt. Post quos Episcopus civitatis, omnis Clerus, sacrique Religiosorum Conventus, copiosa cum Magistris multitudo scholarium, Potestas cum caterva Potentium ac frequentia Militum, alique diversorum officiorum professores artium, singulis processionibus ordinatis, decentissime statutis diebus et horis adveniunt; singulique cereos gestantes in manibus, pedibusque similiter disalceatis, incedunt. Singulas autem turmas, artificiosa cultuum formarumque varietate distincti, tantæ magnitudinis cerei præcedebant; ut singuli, multorum humeris aut quadrigis subvecti, erigi infra tectum f ecclesiæ, nisi detruncati non possent; eosque introferre præ multitudine nimia non valentes, extra fores in platea statuerent. Hic dies continuantes cum noctibus, nec frigori cedentes nec æstui, vicissim alii aliis succedebant: sic digna jugiter laudum præconia, dignaque Deo ac Sancto ejus honorum munia persolvebant.

ANNOTATA D. P.

a Exhinc incipit deficere MS. *Ultrajectinum*, porro in pauca contractum.

b Erat is Jacobus Conradus ab anno 1229 ad 1239. *Waddingus* Joannem Caccium appellat: quem *Ughellus* ponit ab anno 1130 ad 1139: successorem autem Jacobi facit Joannem Forzatum.

c Ministrum Provinciale intelligit *Surius*.

d *Athesis fluvius*, in varios sectus ramos, agrum D *Patavinum* irrigat; eorumque unus, vulgo *Piovego dictus*, urbem varie intersecat, in cujus urbis parte Orientali consistit ecclesia. Quonam autem loco pons iste ligneus stratus fuerit; quæ item pars urbis a Capite-pontis nomen habuerit, *Patavinis* discutiendum relinquatur. Neque enim quæ extat *ichnographia Urbis* rem satis explicat.

e *Asserit Paciecus*, notatum esse, quod durante contentione nullum omnino miraculum Sanctus fecerit.

f *Hinc Saviolus* pag. 83 merito refellit *Polydori* aliorumque sententiam, existimantium, primam *Antonianæ* ædis partem, vetustissimam esse, fuisseque *Junonis templum*, ac deinde *Cathedralem*: præ qua certe aliam alibi non elegissent *Episcopi*. Sed potius tenendum est quod humilis istæ, pro prima *Ordinis* simplicitate, ecclesia, fuerit *Fratribus* a fundamento erecta sub nomine Sanctæ Mariæ Matris Domini. Certe si vetustissimæ ædi addita post mortem Sancti esset pars anterior, in ipsa fabrica apparerent aliqua commissuræ talis indicia; imo et in lapidibus major vetustas.

CAPUT V.

S. Antonii Canonizatio, et miraculorum synopsis.

P Post tanta igitur Christi magnalia, in famulo suo Antonio declarata, celebris fama se locis circumquaque [positis] diffudit, et diversarum ad hæc civitatum, provinciarum, linguarum, ac regnorum populos convocavit a: qui turmatim advenientes, immensas Domino gratias retulerunt; magnificis Sancti merita laudibus extollentes, ipsamque Paduam tantis dicatam honoribus beatissimam prædicantes. Extollitur proinde religionis ecclesiasticæ fides, conteruntur mordaces infidelium dentes, tot ipsius sponsam calumniis patulo rictu ac rabido lacerare conantes. Clamat igitur ad hæc vox una concorditer omnium, ut Sancti canonizatio vigilanti studio procuretur, et ipsa res ad Apostolicæ Sedis audientiam cito nuntietur b. Ad hoc itaque negotium, tam honorabiles conditione, quam gravitate pollentes nuntii destinantur: qui ut venientes viæ causam exponunt, gratulanter et benigne Curia Romana recepti sunt. Mirantur audientes ad hanc tantorum subitationem mirabilium improvisam: quid facto opus sit diligenti consilio tractant: tandemque certiore miraculorum inquisitionem, simul et examinationem venerabili F Episcopo, Sanctique Benedicti c et Fratrum Prædicatorum Prioribus Paduanis commendant.

41 Porro reversis cum gaudio nuntiis, Domini Papæ jussio divulgatur. Concurrent lætabundi sexus utriusque non pauci, qui sancti viri beneficia in semetipsis experti sunt, testimonium perhibere veritati. Datur igitur attestationibus locus: admittuntur testes, debitis circumstantiarum cautelis adhibitis: et probata legitime miracula rediguntur in scriptis. Duo autem, Sedis Apostolicæ legationis officio tunc in Marchia Tarvisina fungentes Cardinales d eo tempore, nutu divino, Paduam venerant: qui rescribendis ad Curiam litteris suas etiam fide dignas, ad confirmationem veritatis, addebant, super iis quæ et ipsi de B. Antonio fide jam facta cognoverant. Ad hæc personas plures, prioribus e Religiosis et Clero, e cum nobilioribus civitatis atque Comitibus, plurimum venerabiles eligunt, quos ad Curiam Romanam, tantarum patrociniis litterarum instructos, iterato transmittunt. Quibus cum honore receptis, fit novus intra Ecclesiæ Principes super Sancti canonizatione tractatus: a quibus examinatio miraculorum et approbatio Domino Sabinensi Episcopo

a
Crebrescenti-
bus miraculis,b
ex mandato
Pontificisformantur
processus
Paduæ;e
et approban-
tur Romæ:

A scopo *f* denuo commendatur : quæ et ab ipso breviter ex insperato, nec non fideliter expeditur.

*absolvendæ
causæ inter-
cedens unus,*

42 Tunc demum quidam illorum inconsuetam in talibus accelerationem contra processum negotii causabantur, eo quod ab ipsius Sancti transitu nondum adhuc unius anni temporaolvebantur. Affuit ad hoc nuntius non modicum desolatis divinæ providentiæ pietatis : quæ mirabilius id, quod differendum omnino non erat, promovit ; et uni ex iis qui subitationis impedimentum prætenderant, suum in hoc per hujusmodi visionem beneplacitum indicavit. Vidit namque summum Pontificem cum Cardinalibus, in consecratione cujusdam ecclesiæ, se quoque administrante cum ceteris, occupatum ; quoadusque tandem ad collocandas in altari Reliquias est devenum. Quæsitis itaque Reliquiis, nec inventis : funus quoddam recens, ex latere cooperatum jacens, apparuit ; de quo sibi protinus dari Reliquias Dominus Papa poposcit. Quibus, has non esse Reliquias, respondentibus : quantocius illos jussit accedere, funusque opertum sine mora detegere. Factumque est ut discooperientibus in tantum Reliquiæ *g* complacerent, ut earum quis primus quid tolleret, etiam mutuo decertarent. Evigilans autem, ipsos Paduanos, mane facto præ foribus astantes, invenit ; statimque suis visionem Clericis enarravit ; et de Sancti eam Canonizatione congruenter exposuit. Ex hoc igitur in Canonizationis promotione factus est idem ipse præcipuus ; et sic demum consentientibus cunctis, dies Canonizationis præfigitur opportunus.

*somnio moni-
tus senten-
tiam mutat,*

g

B

*et Sanctum
declarat Pon-
tifex,*

43 Adstat proinde die statuto Pastor et Pontifex, solennis apparatus gloria decoratus ; adstat, inquam, cultu simili. . . ., Ecclesiarum prælatis, populique multitudine copiosa circumdatus. Stans igitur, lectis in publicum et approbatis miraculis, manus in cælum protendit ; et Sanctæ Trinitatis nomine invocato, beatissimum Christi Sacerdotem et Confessorem Antonium Catalogo Sanctorum adscripsit ; festumque ejus, die obitus sui, idibus Junii, solenniter celebrandum instituit. Acta vero sunt hæc Spoleti, sub die Sancto *h* Pentecostes, anno incarnationis Dominicæ millesimo ducentésimo tricesimo secundo ; Pontificatus autem Domini Gregorii Papæ noni sexto. Quibus ita peractis, cum summa exultatione Paduanos reversi sunt Nuntii, celebrantes magnifice prætaxato die solennitatem sanctissimi Patris Antonii. Postremo miracula, solenniter, ut dictum est, approbata, quæ latiori tractatu *i* digesta, cum personarum nominibus, modisque diversis quibus exhibita sunt, inveni ; huic etiam opusculo summam et breviter annotabo. In quibus utique decem et novem diversimode contracti reperiuntur erecti ; paralytici quinque solidati : totidemque a gibborum infirmitate curati ; cæci sex illuminati, trium surdorum aures apertæ, et ejusdem numeri mutuorum linguæ solutæ : duo a morbo caduco, totidem a febribus liberati, sed et duo mirifice mortui suscitati. Quædam vero alia, quæ sub hac generalitate summam perstringere nequeo, singillatim breviter explicabo.

*h
an. 1232.*

i

*Miraculorum
summa hic
proponitur.*

C

*Mulier in
aquas lapsa
evadit siccis
vestibus :*

k

*alia fruges
a passeribus
intactas ser-
vat :
salvantur a
naufragii
periculo
quidam :*

44 Quædam mulier, cadens in aquam, S. Antonium invocavit ; cunctisque eam extrahentibus undique madefactis, ipsa sola prorsus et vestimentis et corpore sicca remansit. Quædam alia mulier sancti Viri sepulcrum invisere cupiens, dum panichii *k* custodiæ deputata, propter passerum multitudinem, a loco divertere non auderet ; ipsum panichium ab earumdem avium importunitate omnino intactum conservari obtinuit, postquam tumultum sancti Viri nonies visitare promisit. Quidam, desperabiliter naufragio laborantes in mari, confessione facta B. Antonio se voverunt ; moxque celeriter ad portum

Junii T. III

salutis, quodam eos lucis radio visibiliter præcedente, perducti sunt.

45 Soror quædam Ordinis pauperum Dominarum, ignem purgatorium gravissime metuens, per B. Antonium obtinuit in hac vita purgari : quæ et durissimis passionibus cruciata, rursus ceterarum interventu Sororum per eundem meruit liberari. Quidam puer, matre pro se votum ad Christi famulum faciente, a periculoso colli tumore sanatus ; eandem iterum infirmitate, dum mater votum negligeret, est percussus : votoque postmodum iterato ac reddito, liberatur. Miles quidam, a primæva ætate hæreticus, ad mensam sedens, de miraculis sancti Viri narrantes audivit : qui subsannans, cyathum vitreum, quem manu tenebat, in terram ab alto projecit, dicens ; Si vitrum hoc Antonius conservaverit integrum, hunc utique credo Sanctum. Quo, licet ad petram colliso, tamen mirabiliter conservato ; mox erroribus abdicatis, fide perfecta cœpit credere Christo. Clericus quidam, miraculorum inquisitionem irridens, gravissima passione percutitur : qui tandem, ad Beatum Antonium voto facto, sanatus, sanctitatis illius professor, ipsa in se experientia doctus, efficitur *l*.

D

EX MSS.

*pali cupiens
ægrota et
sanatur :*

*item puer
voto neglecto
recidivus :*

*incredulus
miraculis
Sancti,*

*servato quod
terræ allise-
rat vitro
convertitur.*

E

*Sancto appa-
rente impe-
ditur desti-
nata Presby-
teri cades,*

*brachii sani-
tas oblenta
omittitur a
male usuro.*

46 Multa quoque alia per B. Antonium miraculose gesta sunt. utique supra scriptis non minus vera, quamvis non ita solenniter approbata ; quorum adhuc perpauca breviter explicare, sed plurima libet in generali perstringere. Viri quidam Paduani in mortem cujusdam Presbyteri conspiraverunt, et occultas eidem in quodam loco insidias tendunt. Ubi Sanctus Antonius, in effigie alicujus Fratrum, quem illi non norant, apparuit ; eisque, superventurum præstolantibus Sacerdotem, ipse a loco penitus non recessit. Quem cum juberent, ut inde transiret ; indeque transire nolens, intentionem ipsorum nosse se diceret ; suspicati sunt, ne quis eos forsitan prodidisset ; et cœperunt interrogare, quis esset. Qui cum se Antonium esse responderet, stupefactos nimium, sic a concepta perversitate retraxit ; et in publicum confiteri quod acciderat, gloriam Deo dantes, induxit. Quidam vir, alterum brachiorum inutile prorsus habens, plenam in illo per B. Antonium meruit sanitatem : Qui beneficium Domini mox ad pravum pervertere nitens usum, se illius non immerito fecit indignum. Nam cum, occasione sanitatis accepta, inimicis adhuc ultionem se diceret redditurum ; robore statim perduto, ad pristinum infirmitatis conversus est statum.

F

Epilogus.

47 Hæc ad præsens de B. Antonii miraculis explicando, breviter tetigisse sufficiat : cujus præter hæc meritis gloriosis, a die transitus sui usque nunc, diversimode tribulorum necessitates cessant, pericula pereunt ; lepra, dæmones, error, mors, calamitas fugiunt : sani ægrotantes quique resurgunt ; vincula captivatis, naufragantibus maria cedunt ; vires et membra perdita repetentes utriusque sexus omnis ætatis accipiunt : quæ omnia si explicatius quis requirat, qui vere hæc sentiunt referant, quibus et testimonium veritatis Paduani perhibeant *m*.

m

ANNOTATA D. P.

a *Surius* : Accurrunt Veneti, properant Cenomani, adsunt Vicentini, Longobardi, Sclavi, Aquileienses, Germani, Hungari, Hispani, Galli : suisque oculis cernentes divinitus celeberrima declarari miracula, in laudes præpotentis Dei sua ora laxabant ; et corde compuncti, peccata sua Fratribus, tantæ turbæ vix sufficientibus, confitebantur. Si qui vero curationis causa venissent, nec sua vellent peccata confiteri, illi nihil obtinebant : facta autem

EX MSS.

A confessione et correctius vivendi concepto proposito, cunctis videntibus, mox misericordiam expe-
riebantur.

b Addit idem, cum ab ejus obitu necdum mensis effluxisset. Porro in compendium contrahens cetera, Legendam absolvit Surius pauculis lineis.

c Præter celeberrimum S. Justinæ monasterium (unde Ordinis per Italiam reformatio nomen sumpsit) situm in parte civitatis Meridionali, est aliud nihilo olim minus, ad partem Occidentalem, S. Benedicti dictum :

d Waddingus nominat Othonem Candidum, alias Blancum, de Alerano, ex Marchionibus montis-Ferrati Casalensis, Diaconum tit. S. Nicolai in carcere Juliano (imo Tulliano) atque Jacobum de Pecoraria Papiensem, Ordinis Cisterciensis, ex Abbate SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas-Salvias Episc. Card. Prænestinum, missos in Lombardiam, ut Longobardos Imperii hostes, Frederico, pacem cum Pontifice simulante, conciliarent. Utriusque insignia elogia vide apud Ciacconium.

e Idem Waddingus ad an. 1332 num. 1; Delegarunt Episcopus et Clerus matricis ecclesiæ Canonicos duos duosque Minoritas; civitatis Magistratus et Communitas totidem Procures nobilesque Equites, magno stipatos famulatio.

f Fuit hic Joannes de Abbavilla, diocesis Ambianensis Gallus, Monachus Cluniacensis, ex Abbate monasterii S. Petri de Abbatis-Villa Archiepiscopus Bizuntinus, moxque Episcopus Card. Sabinus juxta Waddingum.

g Idem, suavem odorem avide exceptum, ait: et videtur aliam alibi, sed fere solum phrasi diversam, hujus Canonizationis relationem legisse.

h Anno 1232 Pascha 11 Aprilis, Pentecoste celebratum fuit 30 Maji; Bullæ vero expeditæ sunt mense sequenti.

i Hunc tractatum optaremus originaliter inveniri: interim solamur nos eo, quem post dabimus, tamquam inde fideliter sumpto.

k Panichium alias Panicum, minutioris grani species, de quo vulgare proverbium. Qui passeris metuit, panicum ne seminet: id est, Qui pericula timet, nihil arduum tentet.

l Licet relatorum pleraque infra recurrant, nolui tamen hunc contextum mutilare, iis alio referendis.

m Hunc epilogum historicum sequebatur alius, prolixus valde et paræneticus styli obscuri, et alterius manifeste Auctoris, congruus titulo MS. In festo S. Antonii Confessoris: quo omisso, malo per modum Appendicis addere miracula, ex Processu collecta, ex MS. Codice Anconitano Conventus S. Francisci in Lectiones distributa, mense Novembris, 1621, quæ, sic scripta in margine ecgraphi, apud Waddingi successorem Haroldum reperti nobisque communicati, aliud novare non videntur, quam ecgraphi scripti annum et mensem; ipsam vero collectionem distributionemque in Lectiones, antiquam omnino esse. Ut ut est, quod invenimus, accipe stylo primogenio; eodemque leviter mutato, impressa illa haberi scito apud Waddingum, ad an. 1232 a num. 3 ad 14, sed multum contracta.

APPENDIX

De miraculis ad Canonizationem productis.

Ex MS. Conventus Anconitani.

Ad Laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii, et Spiritus sancti, et gloriosæ Virginis Mariæ, et S. Antonii. Miracula, quæ coram Domino Gregorio Papa Nono, audiente universo populo Lateranen-

si, recitata sunt; succincte, prævia tamen veritate, D ad excitandam fidelium devotionem, duximus annotanda.

PARS I

Sanitas ægris, præsertim contractis et paralyticis, data.

Die namque, quo B. Antonii corpus in ecclesia sanctæ Dei genitricis laudibus et honorificentia debita conditum est; mulier quædam, Cuniza nomine, monstruose contracta, instrumentis ligneis quæ ferulæ nuncupantur, ad sepulturi locum sustentata pervenit: in cujus humero gibbus immanis, ex humorum concrectione consurgens, ita miserabiliter eam incurvaverat, quod non nisi ferulis supportata ullatenus poterat ambulare. Quæ cum coram Sancti tumulo paululum in oratione substitisset prostrata; complanato mox humero, cunctis cernentibus gibbus evanuit; omissisque ferulis, erecta mulier ad propria remeavit.

Sanantur contracta sublato gibbo;

49 In Civitate Paduæ mulier quædam, Ricarda nomine, cunctis civibus extitit fere nota; quæ viginti annorum spatio crura gerens arida, in tantum fuerat deformata, ut callosa quadam copulatione genua pectori ac pedes natibus adhærerent. Hæc cum die quadam mendicitatis gratia, cum pauperibus ceteris, ad memoriam sancti Patris a scannellis vecta pervenisset; gravi depressa sopore, aliquantulum dormitabat, inclinato capite super terram. Ipsa autem sic pausante, vocem clamantis audivit; Deo gratias, quoniam liberata est. Expergefata denique mulier, puellam quamdam quæ gibbosa venerat, et sanctissimi Patris meritis sanitati reddita multis comitantibus recedebat, aspexit. Surrexit ergo mulier, ut et ipsa ad tumulum curationis gratia introiret. Cumque foribus ecclesiæ propinquasset; ecce puer quidam septennis apparuit, eamque præcedens junctis manibus, ad introitum invitavit: Veni, veni, in nomine Domini; quia liberabit te, Illa vero, sequens vestigia præcedentis, ad limen ecclesiæ se trahendo pervenit; sed cum esset in ostio constituta, puer ille disparuit; ipsa tamen ad sepulcri septa processit. Orante autem illa, ecce globi duo, adinstar ovi, inter femur illius et illa proruperunt; et humore quodam succutaneo discurrere, dicti globi ad pedum infima descenderunt: concussarumque more manuum perstreptentes, multis audientibus sonuerunt. Denique crura ejus, viginti annorum spatio desiccata, coram omnium oculis extenta sunt: ac laxata cute, redivivæ carnes ad staturam pristinam concreverunt. Dimissis ergo scannellis bajulis, mulier domum rediit: et per medium civitatis incedens, stupefactis civibus notis ejus, firmatis gressibus ambulavit.

item altera, E

a
visa puella curata a gibbo,

et ab angelo deducta ad tumulum,

F

anno 20 infirmitatis.

50 Mulier quædam, Maria nomine, cum tempore quodam equas partis sui, juxta flumen quod Brenta b dicitur, prosecuta, sub arbore nuce consedisset; vir quidam niger, de amne prodiens, recto tramite ad eam venit; assumptamque brachiis, ad nucem alteram e vicino celeriter deportavit. Cumque delatam, vim ei inferre cupiens, ad terram projecisset; adeo miserabiliter confractam dimisit, ut gibboso pectore ac genu contracto, nec non et vertebra coxæ ab ancha c distorta, ductu patris ad domum remearet. Quæ quinque annis et eo amplius sic contracta, ad beatissimi Patris Antonii tumulum deportata, per ejusdem merita pristinæ restituta est sanitati. Videbatur namque sibi, dum salva fieret, inter carnem et ossa leniter manum duci; membra quoque, pridem anxio dolore confecta, ungentis more suavius deliniri.

b
Tum contracta annis quinque,

c

et alia ab annis 8, A 51 Alia vero mulier, Gilla nomine, ab annis octo contracta, desiccato crure sinistro ac nervis decurtatis, pedum gressum nequaquam figere poterat super terram; quam vir ejus, nomine Marcoaldus, equo vectam coram Sancti tumulto suppliciter collocavit. Et mox orationi prona se conferens, tanta cœpit angustia perurgeri, ut calorem nimium, qui eam invaserat, ferre non sustinens; exportantibus eam viris, auræ frigidioris haustu spiritum recrearet. Dumque reducta post modicum, coram Sancti tumulto misericordiam imploraret; manum viri, tangentis uterum suum, corpusque levare conantis mulier sentiebat. At illa scire cupiens, quisnam esset qui eam manu contigisset; apertis oculis neminem sibi appropinquare cernebat. Intelligens ergo mulier, divinum fore subsidium quod sensisset; illico per se consurrexit; dimissisque ferulis, gaudens et sana cum viro suo discessit.

d 52 Puella quædam, Agnes nomine, trium annorum spatio totius corporis viribus destituta, ægritudine, quam dicunt *d* atrophiam, laborabat: ita quod intestinis nimia siccitate restrictis, quam cito cibum sumeret, per os illico indigestum ac crudum penitus remittebat: adeo denique morbus invaluit, ut intercluso gutture vix salivam vel molle quidpiam deglutire valeret. Deducta igitur die quadam, et super Sancti tumultum collocata, dolore nimio sauciata, morti visa est propinquare. Cumque dolor, qui pervaserat corpus ejus, paululum recessisset; matrem suam, quæ prope aderat, acclamabat, dicens, se præ fame nimia posse panem integrum deglutire. Assumptam ergo filiam mater lætabunda deducens domum, dato sibi protinus ac retento cibo, corpus aridum humorem pristinum recuperavit, et ad propria remeavit.

e 53 In Capite-Gauri *e* puella quædam, Samaritana nomine, pro colligendis leguminibus cum puellis aliis agrum sui patris ingressa, contractis subito genibus nequaquam redire valuit; sed portantibus eam ceteris ad paterna limina remeavit; sicque invalescente morbo, annis tribus reptans manibus incedebat; et spectaculo miserabili nates solo trahebat hærentes. Die igitur quadam ad sepulcrum Sancti cum matre veniens, Confessione facta, supplex accessit ad arcam; et hora brevissima manens ibi, meritis Patris sanctissimi sanitati pristina restituta, pedibus propriis remeavit ad sua. Quod cum auribus populi Capitis-Gauri nuntiatum fuisset, pulsatis campanis venienti obviam processerunt; et Dei magnificentiam oculata fide cernentes, ipsum veneratione debita collaudabant. Federicus quidam de Comitatu *f* Concordiæ, cum tempore quadam de ecclesia Pulcigni incautius cecidisset; contractis renibus, non nisi ferulis sustentatus, incedere poterat, vel localiter se movere. Veniens autem ad sepulcrum dicti Patris, voto facto sanitatem pristinam recepit; dimissisque ferulis, rectus incedens, mirantibus omnibus qui eum antea viderant, ad propria est reversus.

et alia manum, et pedem distorta, 54 In civitate Venetiarum mulier quædam, Cæsaria nomine, duobus annis et eo amplius una manu contracta, pedem sinistrum ex transverso ferebat distortum: quæ auditis miraculis sancti Patris, Paduam concito properavit. Cumque præ multitudine infirmorum non valeret ad tumulum propinquare, protensa tibia sepulturæ locum tangere conabatur. Quo cum pedem, salutis anxia, porrexisset; mox eam dolor tantus arripuit, ut commotis ab imo visceribus ac minantibus exitum, præ dolore sudaret. Videntes autem qui aderant angustiam mulieris (jam enim præ debilitate loqui non poterat) removens eam a sepulcro, juxta templi parietem quietis gratia locaverunt. Ubi cum aliquamdiu mo-

raretur, recedente sudore surrexit; et manus ac pedis sanitate potita, grates debitas agens Deo, lætabunda discessit. Prosdlocima, uxor quondam Mainerii de Nocrite, manu et pedibus ambobus contracta, in Mastello *g* quodam ad beati Patris tumultum deportata est. Quæ cum super arcam elevata fuisset, pedes ejus cunctis videntibus sunt erecti, ac pristinis usibus plenarie restituti; manus autem ejus paululum contremiscens, aperiri cœpit protinus et extendi; quod, præmonentibus eam arcæ custodibus, illam clauderet et iterum aperiret.

55 Margarita quædam de civitate Paduana, cum se nocte quadam somni beneficio recrearet, ab alto in terram sibi visa est corruisse. Expergiscens autem mulier, inventa est collum habens distortum, manumque sinistram cum pede pariter decurtatam, ut suspenso calcaneo vix valeret terram tangere summis articulis digitorum. Sed cum die quadam super sancti Patris tumultum collocata fuisset; erecto mox collo caput ad statum rediit condecens: et manus ac pedis sanitate recepta, per ejusdem Patris merita liberata descendit. Puer autem quidam, Alvertus nomine, cum a nativitate sua usque ad annum undecimum, pedem distortum habuisset sinistrum; partem superiorem ad terram versam, digitos calcaneum pedis dextri ad præposteros pertabat; cui pater, ad dirigendum pedem, ligna sæpe ligare consueverat: sed mox, quocumque occasione solvere contigerat, in tortitudinem solitam resiliebat. Die igitur quadam, cum mater pueri ad arcam B. Antonii cum filio supplex accessisset; cumque parvo ibidem tempore permanens, vehementer sudasset; a custodibus arcæ matri restitutus, versis ad terram plantis domum rediit.

56 Massaguerra de *h* Saccili, per annos duos crus dextrum habens contractum, pedem portabat suspensum. Hic cum die quadam, ferulis utens, ad arcam B. Antonii pervenisset: vehementer sudare cœpit. Sed cum doloris, qui eum invaserat, anxietatem ferre nequaquam posset; aliquantulum se ab arca retraxit. Accurrentes qui aderant, levare se conantem erexerunt; moxque videntibus cunctis, nervi pedis ejus extenti sunt; ipse denique, dimissis ferulis, festinus domum rediit: cui occurrit vicinia tota, fuscisque lacrymis ac pulsatis campanis, Deo ac B. Antonio gratias egit. Adolescens quidam, Tridentinus nomine, osse quodam in ejus dorsi spina excrescente, quinque annorum spatio gibbosus incedens, manus ad genua protendendo, ferula quadam supportatus, ad sepulcrum Sancti pervenit. Quem cum mater, fide plena, super arcam fecisset ad modicum elevari; descendente mox gibbo, descendit erectus; et cum matre, dimissa ferula, lætus ac laudans ad propria remeavit.

57 Vir quidam, Veridolus nomine, ex infirmitate nimia conquassatus, fractis renibus gibbum traxit; ita quod, capite ad terram fere dimisso, sustentatus scannellis bajulis, incedebat. Ductu itaque matris suæ, sancti Patris veniens ad sepulcrum, cœpit illico tantis doloribus perurgeri, ut resoluta quodammodo corpore toto, generaliter exsudaret. Recedente autem paulisper sudore, vir dictus coram astantibus renes extendit; et per Sancti merita gibbus ille disparuit, complanatus. In civitate *i* Trivillii mulier quædam, Venetiana nomine, duobus annis et amplius gibbum portaverat in pectore, ad instar panis; caput autem suum ad genua reclinabat, cum necessitate aliqua se moveret. Veniens igitur ad beati Patris tumultum, tribus diebus orans eum, est concupitæ sanitati reddita; complanatoque gibbo, et elevato capite, Deo et B. Antonio gratias agens, abscessit.

58 Colangria de Montagnana, per annum et mensem

D
EX MSS.

item alia,
g

et collo distorta,

et alius pede;
E

h
crure contractus per 6 annos,

F
gibbosus unus,

et alter,

i
atque gibbosa:

EX MSS. item paralytica, k
A mensem corpore k resoluta, votum vovit Patri sanctissimo, quod ad ipsius tumultum sanitatis gratia se faceret deportari. Hæc cum nocte quadam, in strato suo decumbens, obdormisset; audito strepitu, quasi pulsato pede lectuli, excitata, tremefacta pervigil excubabat. Cumque post modicum iterato sponda lectuli pulsaretur, signo Crucis se muniens mulier, exclamavit; Quis tangit lectum? Audivitque vocem dicentem sibi, Audacter signa te. At illa. Quis es, Domine? Ego sum, inquit Antonius. Exclamansque mulier ait illi; Sancte Antoni, libera me. Qui respondit; Ecce, salva facta es. Mane autem facto, mulier solidata surrexit; et per Sancti merita nullum prorsus gravamen sentiens, deinceps sana permansit. Bartholomæus quidam de Plebe l Sacci, et paralyticus
l cum ab infantia mutus existeret, ac per annos quatuordecim toto corpore paralytica peste solutus; ad sepulcrum sancti Patris facto voto supplex advenit. Ubi cum, fide ac devotione plena orans, persisteret; soluto linguæ vinculo, confitebatur Deo: et qui dorso viri vectus advenerat, pedibus propriis recedebat.

m
Muta et debilis: B Quæ cum mirabilia, sancti Patris meritis exhibita, a dicentibus accepisset; ad sepulcrum ejus se fecit, sanitatis gratia, deportari. Cumque, devotione plenissima misericordiam postulans, coram arca jaceret; per ejusdem Patris merita, [sana] discessit. Vir quidam, de Foro-Julii, cum se linguæ officio gemeret destitutum; ad arcam sanctissimi Patris, ductu matris advenit. Qui dum coram tumulto devotus assisteret, diu perditam reportavit loquelam. In Comitatu Ferrariensi, mulier quædam, Maria nomine, ab annis quatuor toto corpore dissoluta, tremorem capitis continuum est perpessa. Ad locum igitur sepulturæ sancti Patris veniens, in oratione devota permansit; et subito nervi ejus solidari cœperunt, et caput a tremore solito conquievit. Exurgensque mulier, coram multis stetit immobilis super pedes suos; ac plenariæ sanitati reddita, Deum laudans, ad propria remeavit.

et Ferrariensis paralytica: 60 Ernerina de Vincentia, quinque annorum spatio pedibus resoluta, cum necessitate qualibet se moveret, tremebundis motibus corpus in ante retroque ferebat. Veniens igitur ad sancti Patris tumulum pro oratione procubuit; moxque, cupitum C diu, habere promeruit sanitatem. Item Mulier altera, Bilia nomine, tribus annis toto corpore resoluta; tremebundis gressibus, sancti Patris ad arcam, angustata pervenit. Cumque coram tumulto in oratione diutius perstitisset, invalescente calore, tremor horribilis irruit super eam. Flebant autem viri et mulieres, qui aderant, hæc videntes. Sed cum extra templi ostium deportata, paululum respirasset; recedente calore, tremor pariter abscedebat; et, sanitati pristinae reddita, in sua cum gaudio remeavit.

ANNOTATA D. P.

a Scannelli sive Scamelli, diminutiva a scamno sicut et Scabellum; instrumenta manualia, quorum auxilio sic contracti ægrum corpus subvehunt a terra ac promovent, vel etiam manibus ac genibus reptantes trahunt.

b Brenta in tabulis notatur 2 p. m. ab urbe ad Boream, ubi et vicus Pons-Brentæ dictus: sunt tamen qui omne quod urbem irrigat circumrigatque Brentam appellent.

c Ancha hic sumitur pro osse sacro, cui coxarum seu coxendicum ossa inseruntur.

d Atrophia, cibi sumendi vel retinendi impotentia;

ecgraphum Antropam habet: Waddingus omnino D syntecticam interpretatur, id est, tabefactam seu consumptam.

e Caput-Gauri et alia plura hic nominanda, nec a tabulis notata loca, Patavinis designanda relinquo.

f Concordia, Mirandulani Principatus oppidum, Padua distans 60 p. m. et amplius.

g Mastellum, Italici proprie dicitur labrum seu pelvis, in quo vinum ex dolio promitur; hic videtur pro lignea scutella sumi, ejusmodi contractis satis commoda, qua corpori alligata et in ea sedentes seipsos promovent, tenendo scannellos manibus, vel furcillas sub axillis.

h Sacile, oppidum Marchiæ Tarvisini ad Licentiam fluvium terminumque Forojulii, 20 circiter p. m. Padua remotum.

i Trivisium vulgo Triviggio, alias Tarvisium, Marchiæ prædictæ caput, astat Padua 20 p. m. ad Euroboream.

k Waddingus, addit Dysentericam etiam et hæmorrhoidis fuisse, quod forte librario nostro excidit. Est autem Montagnana p. m. 20 a Padua versus Mantuam.

l Plebs-sacci, 9 p. m. versus Orientem ab urbe.

m Waddingo Michelotta: infra autem num. 63, ubi nos Michelottam habemus, ipse Micholettam appellat. E

PARS II.

De cæcis illuminatis, et variis morbis curatis.

Vir quidam de Poccili, Sconitus nomine, pedes habens putridos, et nodosa podagræ inflatione tumentes; dorso viri vectus, ad sepulcrum sancti Patris advenit. Facta autem Confessione, cum a Fratre quodam pœnitentiam suscepisset; dimissus ab ipso, ad Sancti tumultum est delatus. Ubi cum devote Sancti suffragia postulasset; mox tanta velocitate sanatus, ad Fratrem cui confessus fuerat est reversus, ut præ subitatione nimia, Frater ipse miratus, huc illucque per claustrum eum faceret ambulare. Frater quidam, Theodoricus nomine, de Ordine nostro, duorum annorum spatio sinistri oculi visione privatus, de Apuliæ finibus, ad sepulcrum sancti Patris Antonii supplex venit. Qui cum aliquamdiu cum Fratribus Paduæ moraretur, coram Sancti tumulo sanitatis gratiam enixius implorabat. Tandem autem optato potitus lumine, gaudens et laudans, ad patriam, de qua venerat, remeavit. F
a
septennio cæca,
Curatur podagricus,
Frater cocles,

62 Puella quædam, Auriema nomine, per annum et dimidium orbata lumina oculorum, recuperandæ sanitatis gratia est deportata ad tumulum Sancti Patris. Quæ cum velum, quo tegebatur arca, cæcis oculis applicuisset; per ipsius merita mox apertis palpebris, desideratum diu lumen accepit. Leonardus de b Corniclanio, trium annorum spatio unius oculi lumine destitutus ex toto; altero vero in tantum cæcutiens, ut non nisi voce notos discerneret ab ignotis; ad reverendi Patris tumulum, gratia recuperandæ salutis, advenit; cumque, oratione fusa, modico coram arca tempore moraretur; utriusque luminis officio restitutus abscessit. Flos de Gemma de Laureto, cum per annos septem sinistri foret oculi officio penitus viduata c; ad beati Patris Antonii arcam veniens, concupito dotata lumine, Deo gratias agens, ad sua cum gaudio repedavit.

Mulier

et alia septuaginta:

b
item cæcutiens septennio,

c
et cocles,

A Mulier quædam, Alexia nomine, cum per annos quinque utriusque luminis usu orbata foret totaliter, ad sepulcrum viri Dei, diu perditum per ipsius merita recepit visum.

et epileptica, 63 In civitate Paduana mulier quædam, Michaelotta nomine, epilectica peste laborans, ex nimietate morbi oculorum lumen amiserat, et quam sæpe morti contermina apparebat. Quam cum mater ejus ad Sancti tumulum sanitatis gratia deportasset; super arcam ad modicum elevata, mox apertis oculis amissum lumen recepit, et ab illo tempore peste nequaquam epilectica laboravit. Rolandus quidam, cognomento Bolgarus, invalescente capitis ejus ægritudine valde gravi, viginti annorum spatio surdus effectus; coram Sancti Patris tumulo stans devotus, sanitati pristinae restitutus est, et gaudens ad propria remeavit. Leonardus de Venetiis, ab annis quatuor, ex contractione humorum, auribus obturatis, omnino surdus effectus est. Hic cum die quadam ad sepulcrum viri Dei devotione supplicii accessisset, desideratum illico recuperavit auditum. Alius autem, Menicus d nomine, duorum annorum spatio surdus existens; ad locum sepulturæ S. Antonii, obtinendæ salutis gratia, supplex venit. Ubi cum, misericordiam postulans, extitisset; sanitati plenariæ restitutus, Deum laudans ac lætus abscessit.

Epileptica et gressu destituta, curatur a vivente; 64 Civis quidam Paduanus, Petrus nomine, habebat filiam vocabulo Paduanam; quæ cum quatuor esset annorum, et nullo prorsus pedum officio frueretur, more serpentium reptans, manibus incedebat. Dicebant autem, quod epileptica peste laborans, volutari sæpius et cadere consuevit. Quadam vero die, dum adhuc viveret Pater sanctus, iter faciens per civitatem, obvium habuit patrem ejus; quam deportans in ulnis rogare cœpit, ut filia suæ benedicere dignaretur. Cujus fidem S. Antonius attendens, benedixit eam protinus et dimisit. Pater vero puellæ domum rediens, curriculo sustentatam huc illucque per domum ambulare coegit; quæ in brevi ita convaleuit, ut nullo penitus sustentaculo egeat; nec ab illo tempore, quo Sanctus eam signaverat, ullam morbi epileptici deinceps senserit passionem. Puer quidam, nomine Simeon, trium annorum spatio morbi caduci passionibus conquassatus, pronam terræ quam toties faciem collidebat; sicque miserabiliter palpitans post ruinam, mortuo similis apparebat. Solicita igitur mater ejus pro salute filii, ad sepulcrum Patris sanctissimi duxit eum: factaque eratione domum rediens, nequaquam ultra passionis dictæ symptomata aliqua toleravit.

alius ad tumulum defuncti C 65 In comitatu Paduæ mulier quædam, ad vicinam domum pro quaerendo igne profecta; revertens ad propria, filiam parvulam se sequentem, in fossa quadam, aqua lutoque repleta, supino vultu natantem reperit. Accurrens itaque gemebunda mater, submersam filiam de lacu facis abstraxit, extractamque in fossæ margine collocavit. Advolantibus autem ad spectaculum triste non paucis, vir quidam de astantibus pedes ejus elevans in sublime, verso capite in deorsum, haustas aquas emittere satagebat. Sed nec sic quidem vox inerat, neque sensus: quia compressis labiis atque genis, omnis omnium recesserat spes salutis. Tandem igitur facto voto, promisit se mater ipsius iconiam e ceream ad S. Antonii tumulum delaturam, si redivivam sibi filiam restituere dignaretur. Quo emissio; mox, cernentibus omnibus qui astabant, puella labia sua movit; et immisso cujuspian digito ori ejus, aquas illico epotatas emisit; ac per sancti Patris merita calore vitali fota, revixit.

e et puer. 66 Simile aliquid contigit in civitate de Comacio. Erat nempe ibi vir quidam, Dominicus nomine:

qui, ut die quadam quidpiam operis ageret, a domo D exiens, filium suum parvulum habuit in vestigio insequentem. Cumque modicum a domicilio recessisset, retrospectans neminem sibi adesse videbat. Stupefactus itaque, circumquaque prospiciens, submersum filium in lacu quodam tristis aspexit, accurrensque mox extractum, matri tradidit suffocatum. Quæ confestim voto facto, gemebundis vocibus Patris sanctissimi auxilium invocans corde toto, per ipsius merita redivivum filium gavisa est accepisse.

67 In Apulia civitate f Monopoli, juxta locum Fratrum, juvenis quidam terram fodiens, ripa g desuper irruente, letaliter est oppressus. Quem cum puer quidam terra obrui conspexisset, currens et ejulans nuntiavit matri suæ. Porro mater hæc audiens, cœpit palmis faciem suam cedere, et capillos laniare, accurrensque cum lacrymis ad locum Fratrum, voce miserabili proclamavit, dicens; Accurrite, Fratres, accurrite: adjuvate me, quia terra operuit filium meum. Quo audito accurrentes Fratres, cum ligonibus et aliis instrumentis cœperunt fodere, ubi terram viderant cecidisse; matre juvenis continue proclamante, Sancte Antoni, redde mihi filium meum. Fodientes igitur invenerunt pedes ejus, præ terræ pondere livescentes; inde vero nates terra contusas. Alii autem percutientes h sappis, in i capello quod gerebat in capite tria foramina perforaverunt. Cumque puerum de sub terra traxissent, vivus apparuit, sed graviter conquassatus. Interrogantibus autem Fratribus qualiter vivere poterat sub ruina; respondit; B. Antonius manum suam tenuit super guttur meum. Quod audientes, plurimi qui astabant, Deo et S. Antonio grates debitas persolverunt.

68 Miles quidam de Salva-terra, Aleardinus nomine, cum ab ineunte discretionis tempore foret hæretica pravitate delusus, auditis mirabilibus dicti Pattis, die quadam cum uxore et familia Paduam veniens constitutus in mersa, cum prandentibus ceteris super miraculis S. Antonii conferebat. Asserentibus autem illis illum fore Sanctum Dei, evacuato, quem manu tenebat, cyatho vitreo, in hæc ferme verba prorupit. Si cyathum istum inconcussus servaverit, quem vos Sanctum asseritis; vera fore cetera fatear quæ de ipso mihi persuadere contenditis: projecitque de solio, in quo consederant ad prandendum, super pavimentum cyathum. Dictum mirabile! Collisum lapidi vitrum restitit; et, videntibus multis in platea prope astantibus, inconcussus permansit. Quo viso miraculo pœnitentia ductus, ad vitrum impiger Miles ipse prosiluit: illæsumque secum perferens, quæ dicta vel facta fuerant cuncta per ordinem Fratribus enarravit. Facta ergo devote Confessione peccaminum, injunctam sibi pœnitentiam humili devotione suscepit; et fideliter adhærens Christo, virtutem ejus constantissime prædicabat.

69 Quidam Clericus de k Anguillaria, Guidoctus nomine, cum die quadam constitutus in Camera Domini Episcopi Paduani, testes super miraculis Patris sanctissimi deponentes clanculo derisisset; nocte sequente per totum corpus dolore cœpit validissimo perurgeri: ita quod, absque dubitatione qualibet, mortis sibi judicium crederet imminere. Indignum autem se misericordia reputans, matrem suam humiliter precibus adiit, et ut sanitatis gratiam consequi mereretur in fide sua, votum Sancto faceret obsecravit. Quo facto, ante diem convaleuit lucescentem; et qui veritatis testes irriserat infidelis, testis et ipse publicus veritatis effectus, Christi gloriam prædicavit.

70 Forte die quadam viri simul et mulieres, numero

EX MSS.

f
g
Servatur
ruente ab alto
terra oppressus;

E
h

Incredulus
miraculis

eorum experimentum sumit
in vitro ad
terram alliso:

F

k
item Clericus

dolore corporis
totius punitur.

EX MSS.

l
Liberantur in
mari Veneto
periclitantes
20.

A mero ferme viginti sex, ut Venetias tenderent navem unam apud S. Hilarium conscenderunt. Cumque hora Completorii ad lacunam juxta S. Georgium de Alega l pervenissent; orta tempestate gravissima ad locum prædictum refugere conabantur. Prævalente autem turbine conquassati, ad incognita sibi prorsus loca delati sunt: nam caligo quædam, cum vento simul et pluvia, ita spissa desuper incumbabat, ut vix se invicem videntes, de salute penitus desperarent. Facta denique Confessione peccaminum, et a Sacerdote qui intererat absolutione suscepta, cum clamoribus ac lachrymis ululantes, Deo et B. Antonio se suppliciter devoverunt. Statim autem facto voto, circa navem procella quievit; incumbentibus tamen tenebris, ubi forent, vel quo tenderent, nemo præsentium recognovit. Et ecce de navi ipsa lux egressa resplenduit, quæ navigantes et collacrymantes præ lætitia præcedebat; et eosdem ad locum S. Marci parvuli, juxta Venetias, salvos duxit. Quo cum Patris sanctissimi meritis, de manu mortis eruti, pervenissent; mox præambulum ab eorum oculis lumen disparuit, et in tuto positis ductum ultra subtraxit.

m

B
Negata ad S.
Jacobum peregrinatione irritata mulier,

71 Mulier quædam de Monte-Silice m, iter faciens versus Paduam cum viro suo, comitantibus aliis, præconceptam mentis suæ lætitiâ verbis et risibus ostendebat: maritus enim ejus nuper ante promiserat, quod ad S. Jacobi visitanda secum limina ipsam duceret, ut petebat. Volens igitur vir prædictus jucunditatem ejus et risum pariter temperare, mulieri dixit: Quid tot verbis et risibus læta diffuis, ac spe vana decepta gestu solveris importuno? Scias me omnino mutasse propositum, et nequaquam quo tu properas profecturum. Cumque maritus verbis eam hujusmodi exasperans perstisset, post longa tandem silentia mutato vultu, mulier intulit objurganti; nisi promissum mihi peregrinationis munus opere compensaris, noveris me in nomine Jesu Christi ac B. Antonii aquis istis quæ præterfluunt submergendam. At ille nequaquam fidem adhibens verbis ejus, quin potius obfirmata facie stultam vocans, promissum solvere constantius denegabat. Sublata ergo fiducia ac spe omni frustrata, infelix mulier manus in se convertit; et B. Antonii nomine invocato, se præcipitem aquis dedit. Videntes autem mulieres quæ aderant mediis fluctibus volutantem, stupefactæ nimis cursu rapido advolabant; et feminei pudoris oblitæ, madefactis natibus ac totis vestibus, aquis extrahunt obvolutam. Quam, cum educta foret, in littore collocantes; mirum certe quod narro! mulieribus ceteris contorquentibus vestes suas, et aquarum copiam educantibus; ipsa quidem nec filo subtegminis humefacto, super fluminis ripam inventa est. Quod quidem factum etsi fatuitati potius adscribimus quam virtuti; Patris tamen sanctissimi hæc apud Deum merita potuisse credimus obtinere, ut quem vere semper simplicitatis amicum extitisse cognovimus, simplicitatem feminæ, licet stultam, mediis fluctibus conservaret illæsam.

seque in S.
Antonii nomine præcipitans,

C
servatur ab aqua, et sicca inde educitur.

72 Soror quædam servitialis, de Ordine pauperum Dominarum, Oliva nomine, cum adhuc Patris sanctissimi corpus existeret insepultum, accessit supplex et deosculans manus ejus; inter cetera [autem] quæ rogavit, indulgeri sibi meritis ejus petiit, ut poenam omnem quam peccatis exigentibus meruisset, in præsentem sibi Deus infligeret, nec puniendum quidpiam in posterum reservaret. Oratione vero facta monasterium mulier subiit, moxque per omne corpus dolore validissimo cruciata, præ immensitate doloris se ipsam ferre non valuit, sed Sorores ceteras stridoribus admodum perturbavit. Quæ [recepta] paululum valetudine circa noctem, die sequenti cum

Merbum quemvis præ purgatorio optans,

et voti compos facta

Sororibus ceteris simul ipsa refectorium clanculo subintravit; et ad mensam cum aliis constituta, iteratis coepit subito doloribus perurgeri, ita quod nequaquam cibum sumeret, sed parturientis more huc illucque super mensam se volveret et clamaret. Jubente igitur Abbatissa ad infirmariam delata est; et quæ sibi votis omnibus in præsentem poenam infligi poposcerat, multiplicatis precibus ab eodem remedia flagitabat. Tandem autem reminiscens mulier quamdam apud se tunicæ Sancti particulam habere reconditam; mox allatam sibi super corpus ducens applicuit, ac confestim dolor omnis abscessit.

D

applicita Sancti tunica sanatur.

73 Mulier quædam de Trimegone, Tumita n nomine, cum auditis mirabilibus sancti Patris, ad sepulcrum ejus summo desiderio æstuasset, nec veniendi facultatem haberet; eo videlicet, quod ad effugandam importunitatem passerum, a panico quod habebat ad messem, custos extiterat constituta; die quadam veniens ad clausuram, qua prædictum panicum cingebatur, S. Antonio votum vovit, quod si illud a passeribus custodiret intactum, ejus sepulcri locum novem vicibus visitaret. Facto autem voto, confestim uno agmine magna dictarum avium multitudo a clausura discessit; nec super salices panicum ambientes ullus, quem cerneret, passer remansit.

n
Panicum et commendatum servatur ab avibus.

74 Cum Puer quidem de civitate Paduana, Henricus nomine, cum inflato collo tolerasset maximam per dies quindecim passionem; mater ipsius sollicita vovit Sancto caput cum collo cereum ad ejus se tumulum delaturam. Cumque die quadam filium suum ad sepulcrum Patris sanctissimi deduxisset; reversus ad propria dictus puer sanitatem colli continuo est adeptus. Dissimulante vero matre votum reddere quod promisit, collum pueri coepit iterato inflari, ac dolore pristino perurgeri. At illa, reatus sui conscia, merito doluit; et promissum caput cum collo cereum ad sepulcrum Sancti transmisit. Quo facto tumefactum collum, subito recedente dolore, resedit; et diebus paucis interpositis, sanitati plenariæ est restitutus. Miles quidam de Campo rotundo, Bartholomæus nomine, filiam suam habebat infirmitate lapidis aggravatam, ita quod quibusdam anni temporibus velut canis, angustiae atrocitate, latraret. Cujus mater compassione, et dolore nimio sauciata, suppliciter ac devote B. Antonio votum vovit, deprecans, ut cupitam filiae sanitatem reddere dignaretur. Quo emissio, lapillum quemdam continuo per inferiora puella projecit, ac deinceps ægritudinis prælibatæ nullam pertulit passionem.

E

Voto a matre neglecto reddit morbus filio:

sanatur gravis dolor calculi.

75 Hæc igitur supradicta, et pleraque alia Virutum signa, Dominus majestatis per servum suum Antonium operari dignatus est, quæ non sunt scripta in libro hoc: de multis tamen hæc pauca decerpando conscripsi, ut et laudi ejus adjicere cupientibus occasionem gloriæ ministrarem, ac brevitate styli legendi studium provocarem. Si enim per singula scriberentur signa ejus; timeo ne, sicut multitudo fastidium, ita etiam et magnitudo operum dissueta, infirmorum mentibus dubietatis scrupulum generaret.

F

Cetera miracula prætermittuntur.

ANNOTATA D. P.

a Ita Waddingus, quod magis placet, quam egraphi nostri Carolina: non item, quod mox sequitur, Aurienna, pro Auriema.

b Idem de Comiliano, neutrum apparet in tabulis.

c Waddingus, Marem facit: Lauretanum enim fuisse scribit: est tamen feminis usitatius nomen Floris, quam viris.

d

- A d Menicus, diminutum nomen a nomine Domini-
cus, *Italis Domenico.*
e Iconia, *id est, icuncula.*
f Monopolis, *ad mare sita civitas, 20 p. m. ultra*
Barium.
g Ripa, *Italis etiam pro rupe dicitur.*
h Sappa et Sapa, *dicitur ligo, unde Francis Sap-*
per, est fodere.
i Capellus *Italis et Francis dicitur, galerus, a ca-*
pite tegendo.
k Angillaria, *Patavini agri oppidum aut vicus,*
necdum a me repertus in tabulis.
l Alias S. Georgii in Alga, *Veneticarum insula-*
rum una, ubi Canonorum Regularium inde nominata
Congregatio, nunc extincta, originem habuit; et unde
ad Patriarchatum Venetum auspicandum assumptus
B. Laurentius Justinianus, 8 Januarii illustratus.
Quantum inde distet S. Hilarii locus, in tabulis præ-
termisus, querant alii, uti et situm S. Marci par-
vuli.
m Mons silicis, *Padua distat 8 p. m. in me-*
ridiem.
n Waddingus nomen dissimulavit, *fortasse suspica-*
tus male scriptum; puto Junctâ legendum. Trimegone
B *in tabulis non notatur.*

COROLLARIUM

De Canonizatione Bullis Pontificiis declarata.

Tot tantisque et multo pluribus aliis miraculis de-
clarata divinitus sanctitas Antonii, cito ab Apostolica
Sede obtinuit, quam ab ea poterat obtinere certitudinem
inter mortales summam. Prius enim quam primus a
morte annus effluerat, celebrata Canonizatio fuit, ut
dictum in Vita num. 33 in die Pentecostes 30 Maji;
et mox sequenti mense expedita fuit Bulla; cujus, in-
quit Waddingus num. 14, vidi exempla plura, in solo
subscriptionis die discrepantia. Cum enim multa
transmitti oporteret, nec uno scribebantur aut da-
bantur die, diversi temporis præferunt notas. Unum
habetur in Regesto Vaticano num. 12, sub Kal.
Julii; et totius rei seriem descriptionemve origina-
lem, inter vetera tabularia Anagninæ repertam, ser-
vari Romæ in Vaticano ex mandato S. D. Gregorii,
sibi retulisse Reverendiss. D. Calligarium Britto-
noriensium Episcopum, scribit Rodolphus; quam
ego tamen, inquit idem Waddingus, non potui de-
tegere. Optamus sane ut detegatur. Interim unam de-
textit Saviolus pag. 52, postridie, id est, secunda
C Pentecostes datam, et Paduanis directam hoc tenore:

BULLA CANONIZATIONIS.

Gregorius Episcopus, Servus servorum Dei, Ve-
nerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, Episcopis, et
dilectis filiis, Potestati et Populo Paduano, salutem
et Apostolicam benedictionem. Litteras, quas per
dilectos filios G. Priorem S. Mariæ de Monte-Cru-
cis, Archidiaconum et Canonicum, Fr. Gerardum,
et Fr. Spinabellum; ac nobiles viros Schinellam et
Robertum Comites, Paschalem et Carolum Padua-
nos, nuntios vestros, vestra nobis devotio destina-
vit, paterna benignitate recepimus; et tam ipsarum
seriem, quam ea quæ nobis ex parte vestra iidem
prudenter exponere curaverunt, intelleximus dili-
genter. Ceterum, cum tam per easdem litteras,
quam per ipsos nuntios nobis duxeritis humiliter
supplicandum; ut, cum Dominus tantam sanctæ
memoriæ Beato Antonio contulerit gloriam, ut (ad
dandam scientiam primæ stolæ immortalitatis illius,
et certum indicium de secunda) sepulcrum ejus tot
et tantis det coruscare miraculis, quod ejus inter

alios Sanctos non invocari suffragia est indignum; D
ipsum Sanctorum Catalogo adscribere curaremus. EX MSS.

78 Nos, etsi Romana Ecclesia, in tam sancto
negotio, non sic subito, sed cum gravitate et ma-
turity plurima, consueverit procedere hactenus;
tamen sinceræ fidei vestræ zelum et devotionem,
quam ad Nos et eandem Ecclesiam habere nosci-
mini, attendentes; ad confundendam hæreticam
pravitatem, et fidem catholicam roborandam; ipsum
Catalogo Sanctorum, ex Fratrum nostrorum con-
silio, et omnium Prælatorum apud Sedem Aposto-
licam existentium, duximus adscribendum. Volen-
tes igitur ut civitas Paduana, quasi lucerna super
candelabrum posita, lumen præbeat aliis per exem-
plum; Universitatem vestram rogamus, monemus
attentius, et hortamur, ac in remissionem vobis in-
jungimus peccatorum; quatenus in timore divini
nominis, et amore ac devotione Apostolicæ Sedis,
immutabiliter persistatis. Nos enim, cum vos ge-
ramus in visceribus Jesu Christi, ad honorem et
profectum vestrum libenter, quantum cum Deo po-
terimus, intendemus. Datum Spoleti, kal. Junii,
Pontificatus nostri anno sexto.

79 Prolizior em aliam, magisque universalem, et bi-
duo post datam, sic recitat Waddingus:

ALIA BULLA.

Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Vene-
rabilibus Fratribus, Archiepiscopis et Episcopis;
dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, et aliis Ecclesia-
rum Prælati, præsentem paginam inspecturis, sa-
lutem et Apostolicam benedictionem.

Cum dicat dominus per Prophetam, Dabo vos
cunctis populis in laudem et gloriam et honorem;
et per se polliceatur, quod Justi sicut sol in con-
spectu Dei fulgebunt; pium et justum est, ut, quos
Deus merito sanctitatis coronat et honorat in cœ-
lis, nos venerationis officio laudemus et glorificemus
in terris: cum ipse potius laudetur et glorificetur in
illis, qui est laudabilis et gloriosus in secula et in
Sanctis. Ut enim suæ virtutis potentiam mirabiliter
manifestet, et nostræ salutis causam misericordi-
ter operetur; fideles suos, quos semper coronat in
cœlo, frequenter etiam honorat in seculo; ad eorum
memorias signa faciens et prodigia. per quæ pravi-
tās confundatur hæretica, et fides Catholica confir-
metur; fideles, mentis torpore discusso, ad boni
operis excitentur instantiam hæretici, depulsa in
qua jacent cæcitatæ caligine, ab invia reducantur
ad viam; et Judæi atque Pagani, vero lumine co-
gnito, recurrant ad Christum, lucem, viam, verita-
tem, et vitam.

80 Unde Nos, carissimi, etsi non quantas debe-
mus, quantas possumus gratias agimus gratiarum
omnium Largitori; quod diebus nostris, ad confir-
mationem Catholicæ fidei, et ad confusionem hære-
ticæ pravitatis, evidenter innovat signa, et mirabilia
potenter immutat; faciens illos coruscare miraculis,
qui fidem Catholicam, tam corde quam ore, nec non
et opere, roborarunt. De quorum numero sanctæ
memoriæ B. Antonius, de Ordine Fratrum Mino-
rum, qui olim degens in seculo magnis pollebat me-
ritis, nunc vivens in cœlo multis coruscat miraculis,
ut ejus sanctitas certis indiciis comprobetur. Cum
enim dudum venerabilis Frater noster Episcopus,
et dilecti Filii Potestas et Commune Paduanorum,
nobis per nuntios suos et litteras humiliter suppli-
cassent; ut, cum Dominus eidem Sancto tantam
contulerit gloriam, ut ad dandam scientiam primæ
stolæ immortalitatis ipsius, et experimentum evi-
dens de secunda, sepulcrum ejus tot ac tantis daret
coruscare miraculis, quod ejus inter alios Sanctos
non

ad quorum
preces cano-
nizatio fue-
rat maturata

signatur 1
Junii:

prolixior
alia,
E

ad omnes
fideles,

Soph. 3, 8

Mat. 13, 43

exponit
quod Deus
Sanctos suos
velit et in
terris hono-
rari,
F

idque de-
claret per
miracula;

in quibus
excellere
Antonium,

Canonizatione
celebrata 30
Maji,

mense Junio
expediuntur
Bullæ:

quarum bre-
vior una,

Patavinis
directa,

EX MSS.

A non invocari suffragia, est indignum; de ipsius miraculis testes recipi mandaremus.

Apoc. 2, 10

81 Nos, attendentes, quod, licet ad hoc ut aliquis Sanctus sit apud Deum in Ecclesia triumphante, sola sufficiat finalis perseverantia, juxta illud, Esto fidelis usque ad mortem et dabo tibi coronam vitæ; ad hoc tamen ut Sanctus habeatur apud homines in Ecclesia militante, duo sunt necessaria, virtus morum et veritas signorum, merita videlicet et miracula; ut hæc et illa sibi ad invicem contestentur, cum nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plene sufficiant, ad perhibendum inter homines testimonium sanctitati; sed cum merita sana præcedunt, et clara succedunt miracula, certum præbent indicium sanctitatis; ut nos ad ipsius venerationem inducant, quem Deus ex meritis præcedentibus et signis subsequentibus exhibet venerandum: quæ duo ex verbis Evangelistæ plenius colliguntur; Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis: eidem Episcopo, et dilectis Filiis Fr. Jordano S. Benedictini, et I. * S. Augustini, Prioribus Ordinis Fratrum Prædicatorum Paduanorum, receptionem testium de miraculis ejusdem Sancti, duximus committendam.

comperiens Pontifex,

Mat. 16, 20

* Joanni

B

ex informationibus ad se missis,

declarat quod ad preces Patavinorum

82 Nuper autem, tam per relationem prædictorum Episcopi et Priorum, quam per depositiones testium super hoc receptorum, de ipsius virtutibus et miraculorum insigniis certiores effecti, et experti aliquando per nos ipsos sanctitatem vitæ et admirabilem conversationem ipsius, utpote qui apud nos fuit aliquando laudabiliter conversatus; eisdem Episcopo, Potestate ac Commune prædictis, per solennes nuntios suos et litteras nobis cum instantia denovo supplicantibus, quod eundem Fratrem Sanctorum Catalogo adscribere dignaremur; ut auctoritate (sicut convenit) Apostolica Patavinorum dignus honor illi exhiberetur in terris, qui (sicut claris signis et evidentibus argumentis apparet) honoratur in cœlis; ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo esse meruit in cœlestibus, ne illius honori debito et gloriæ detrudere quodammodo videremur, si glorificatum a Domino permetteremus ulterius humana devotione privari; de Fratrum nostrorum consilio et Prælatorum omnium tunc apud Sedem Apostolicam existentium, Catalogo Sanctorum duximus adscribendum.

C

Mat. 5, 16
ipsum Canonizarit

et festum celebraturis largitur indulgentiam.

3 Junii

83 Cum igitur, secundum Evangelicam veritatem, nemo accendat lucernam et ponat eam sub modio, sed super candelabrum, ut omnes qui in domo sunt lumen videant; et prædicti Sancti lucerna hactenus sic arserit in hoc mundo, quod per Dei gratiam, jam non sub modio, sed super candelabrum meruerit collocari; universitatem vestram rogamus, monemus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus devotione fidelium ad venerationem ipsius salubriter excitantes, festivitatem ipsius Idibus Junii annis singulis celebretis, et faciatis solenniter celebrari: ut ejusdem precibus Dominus exoratus, gratiam in præsentem et gloriam nobis tribuat in futuro. Nos autem cupientes sepulcrum tanti Confessoris, qui miraculorum fulgoribus illustrat Ecclesiam generalem, congruis honoribus frequentari; omnibus vere pœnitentibus et confessis, illud in festivitate ipsius, usque ad octavum diem, annis singulis cum reverentia debita visitantibus; de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli auctoritate confisi, annum unum de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Spoleti III Nonas Junii, Pontificatus nostri anno sexto.

LEGENDA ALIA

SEU LIBER MIRACULORUM.

Chronicis Ordinis olim insertus,

et ex MSS. erutus a R. P. Luca Waddingo.

CAPUT I.

Miraculis confusi et conversi hæretici.

Gloriosissimus Pater, S. Antonius de Padua, unus de electis Sociis S. Francisci: quem idem sanctus Pater, propter vitam et prædicationis famam, suum Episcopum *a* appellabat; cum Romæ in Concilio, de mandato summi Pontificis, peregrinis innumeralibus, qui illuc propter Indulgentias et Concilium convenerant, prædicaret (erant enim ibi Græci, Latini, Francigenæ, Theutonici, Sclavi, et Anglici, et aliarum linguarum diversarum) sic Spiritus sanctus linguam, ut quondam sanctorum Apostolorum, mirificavit; quod omnes, qui audiebant, non sine omnium admiratione ipsum clare intelligebant: et unusquisque audiebat linguam suam, in qua natus erat. Et tunc tam ardua et melliflua eructavit, quod omnes reddiderit stupore et admiratione suspensos: propter quod Papa ipsum, Arcam testamenti vocavit.

Prædicans ab omni natione intelligitur
a

2 Cum S. Antonius Arimini prædicaret, ubi hæreticorum magna copia morabatur; contra eorum errores disputans, cupiebat eos ad lumen reducere veritatis. Ipsi vero, facti lapides per obstinationem, illius sanctis eloquiis non solum non acquiescere, sed ipsa audire totaliter contempserunt. Sanctus vero Antonius, Deo inspirante, accessit quadam die ad os fluminis *b*, juxta mare, constans in ripa quæ mari appropinquabat et flumini; incepitque modo prædicationis pisces ex parte Domini advocare, dicens: Audite verbum domini, pisces maris et fluminis, ex quo illud audire contemnant hæretici infideles. Ecce statim accedit ante S. Antonium tanta magnorum et parvorum piscium multitudo, quod numquam tanta simul in illis partibus visa fuit: et omnes tenebant capita aliquantulum extra aquam. Vidisses ibi pisces magnos adhærere minoribus, et minores sub alis magnorum pacifice pertransire et etiam permanere. Vidisses ibi diversorum species, et quoslibet ad sibi similes currere, et quasi quemdam campum pictum, varietate colorum et figurarum mirabiliter decoratum, ante Sancti faciem ordinari. Vidisses ibi turmas piscium, magnorum et grandium, quasi castrorum acies ordinatas, loca ad prædicationem percipere. Vidisses ibi pisces mediocres, loca mediocria capere; et, quasi doctos a Deo, absque truculentia in suis locis consistere. Vidisses ibi piscium parvulorum multitudinem copiosam, tamquam peregrinos ad Indulgentiam propinquare, et ad sanctum Patrem, tamquam ad tutorem, propinquiores accedere. Ita quod in ista prædicatione, cœlitus ordinata, primo pisces minores, secundo mediocres, tertio ubi erat aqua profundior, pisces maximi, S. Antonio assistebant.

Arimini nolentibus audire hæreticis,

pisces ad concionem evocat;

hisque magno numero et minore ordine dispositis,

3 Illis vero taliter ordinatis, incepit S. Antonius solenniter prædicare, dicens: Fratres mei, Pisces, multum tenemini pro vestro modulo referre gratias Creatori, qui in vestrum habitaculum dedit vobis tam nobile elementum, ita ut aquas dulces et salsas, prout expedit, habeatis. Refugia insuper multiplicia contulit, ut evitetis incommoda tempestatis. Exhibuit

verba facit ad laudem Creatoris:

A buit insuper elementum vobis diaphanum et limpidum, ut vias per quas incedatis, et escas plenius videatis. Ut etiam vivere possitis, idem Creator vobis escas necessarias administrat. Vos in creatione mundi, pro benedictione, a Deo multiplicationis præceptum habuistis. Vos in diluvio, ceteris animalibus extra arcam pereuntibus, absque læsione fuistis reservati. Vos alis ornati et virtute roborati, undique discurritis, prout libet. Vobis datum fuit ex imperio Jonam Prophetam Domini reservare, et illum post tertium diem reponere in terram. Vos censum Domino Jesu Christo, cum tamquam pauper non haberet unde staterem solveret, obtulistis. Vos, ante resurrectionem et post, fuistis in cibum æterni Regis. Propter quæ omnia multum tenemini laudare et benedicere Deum, a quo tot bona singulæ præ ceteris animalibus recepistis.

4 Ad hæc verba et similia hortamenta, aliqui pisces voces emittebant, aliqui aperiebant ora, et omnes capita inclinabant; signis quibus poterant, Altissimum collaudantes. Ad hanc reverentiam piscium exhilaratus in Spiritu sancto Antonius, et voce altissima clamans, dicebat: Benedictus Deus æternus: quia magis honorant pisces aquatici Deum, quam homines hæretici: et melius audiunt bestię irrationabiles, quam homines in fide infideles. Quanto autem Antonius plus prædicabat, tanto piscium multitudo crescebat; et nulli locis suis quæ ceperant recedebant. Ad quod miraculum accurrens populus civitatis, accedentes etiam dicti hæretici, et videntes tam insolitum miraculum et merito admirandum; compuncti corde, omnes ad pedes S. Antonii, ut prædicationem illis faceret, consederunt. Tunc S. Antonius os suum aperiens, tam mirabiliter de fide Catholica prædicavit, quod omnes hæreticos ibi existentes convertit, et fideles roboratos in fide cum gaudio et benedictione remisit. Pisces etiam licentiam a S. Antonio, quasi gaudentes; [petentes], cum vultibus et capitibus Sancto applaudentes, ad maris partes varias abierunt. Sanctus [autem] ibidem per dies plurimos prædicando, hæreticos convertendo, maximum fructum fecit.

5 In partibus Tholosanis, cum Vir sanctus adversus quemdam hæreticum perfidissimum c de salutifero Eucharistiæ Sacramento fortissime disputaret, ac ipsum convictum pene ad fidem convertisset; post multa hæreticus adjecit: Dimittamus, inquit, verba, veniamus ad facta; Si tu, Antoni, per miracula poteris ostendere in conspectu omnium, quod ibi sit corpus Christi, abjurata omni hæresi, jugo fidei me submittam. Cumque Sanctus hoc se facturum confidentissime respondisset; ille subjunxit. Ego animal unum recludam per triduum, et famis inedia cruciabo; et post triduum educam illud in conspectu omnium qui aderunt, et ostendam illi paratas escas; et tu stabis cum illo, quod asseris corpus Christi. Si tantum famescens animal, relicto pabulo, festinaverit ad Deum illum, quem ab omni creatura asseris adorandum, Ecclesiasticæ fidei vere credam. Cui Sanctus vir assensum præbuit sine mora; et die præmissa fit concursus populi, et in platea latissima congregatur. Adest ille hæreticus, suorum complicium nequissima caterva stipatus, educens mulum, quem famis inedia cruciaverat, cum esca congruente. Celebrat ibidem in quadam capella S. Antonius: et post Missam in conspectu populi affert sanctissimum Christi corpus: et imperato silentio dixit ad mulum; In virtute ac nomine Creatoris tui, quem in manibus, licet indignus, veraciter teneo; tibi dico, animal, et præcipio, ut confestim humiliter veniens, debitam reverentiam facias: quatenus ex hac noscat hæretica pravitas, quod omnis creatura suo subjicitur Creatori, quem

Junii T. III

Sacerdotalis dignitas tractat jugiter in altari. Interim vero mulo famelico cibus offertur. Mirabile certe! Nam animal tam fame cruciatum, in conspectu Christi, post verba S. Antonii, cibum parvipendens, statim capite usque ad poplites inclinato, coram Sacramento vivifico genuflexit. Fit gaudium Catholicis, hæreticis non immerito confusis: et ille dictus hæreticus, juxta promissum, abjurata tamen omni hæresi, factus fidelis, mandatis Ecclesiæ obediit.

6 Contigit semel in partibus Italiæ, quod fuerit ab hæreticis invitatus. Quorum invitationem Sanctus accepit, ut eos posset a suis erroribus revocare, exemplo Christi, qui ex hoc cum publicanis et peccatoribus manducabat. Et quoniam præsumit sæva, conscientia perturbata; hæretici, quos frequenter in sermonibus confundebat, maligna cogitantes, cibum venenosum et mortiferum coram B. Antonio posuerunt: quod sancto Spiritu fuit illico revelatum. Et cum eos super concepta malitia piis et pacificis exhortationibus increparet; ipsi hæretici mentientes, et patrem mendacii diabolum imitantes, dixerunt se non ob aliud hoc fecisse, nisi ut possent experiri illius verbi Evangelici veritatem, quo dicitur: Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Suadent ergo, cibum sumat appositum; promittentes, quod si sibi nil nocuerit, fidei Evangelii adhærebunt perpetuo; et si formidet cibum sumere, falsitatem judicabunt in verbis Evangelicis contineri. At S. Antonius intrepidus, super cibum signum Crucis edidit: escamque manibus sumens, dixit eis: Hoc faciam, non ut Dei tentator, sed ut salutis vestræ et nostræ fidei Evangelicæ constans et intrepidus æmulator. Cibo ergo sumpto sanus apparuit, nec sensit in corpore aliquid nocimenti: quod videntes hæretici, ad fidem Catholicam sunt conversi.

ANNOTATA D. P.

a Quamvis S. Franciscus obierit an. 1226, et S. Antonius eo anno primum absolvebat sua Theologica studia; potuit tamen hic, per intervalla concionando, eam apud Sanctum æstimationem collegisse citius, et Arelate etiam in Capitulo fuisse ab eodem apparente probatus.

b Scilicet Marisiæ fl. ubi etiamnum ad rei memoriam extractum sacellum ipse vidi an. 1660 26 Novembr. sed mare, quod eo usque tunc affluebat, ut dicitur, nunc ad unum alterumve milliare distat, manente nihilominus navigationis pristinae commoditate, propter amplitudinem fluminis. Addit Cardosus, ex fide dignorum relatione haberi, neminem istuc piscatum nunc prodire in festo S. Antonii, quin experientia docuerit tunc frustra laborari ibi piscando.

c Simile miraculum dicitur Forolivii factum: nam Antonius Suarez Alcobaciensis Monachus, in suo Itinerario lib. 7 cap. 5 apud Cardosum, testatur in loco, ubi factum creditur, ipsum se pictum vidisse, cum hac epigraphe: D. Antonio olim hic prædicante Eucharistiæ Sacramentum, non pauci ad Christi fidem deducti. Cornegius illum tentatorem hæreticum Guialdum nominat.

CAPUT II.

Sancti miracula cum esset Custos Lemovicensis.

Cum S. Antonius erat Custos a Lemovicensis, in septimana sancta, in nocte Cœnæ, Lemovicis in ecclesia S. Petri de quadrivio, hora matutinali, seminabat ibidem congregatis populis verba vitæ, Fratres autem Minores in Conventu, illa eadem

28

hora

D
EX MS.
dimisso cibo
ipsam ado-
rantem.

Ad venenatum
cibum provo-
catus,

Mar. 16, 18
E

cum sine noxa
sumit.

illi more suo
plaudunt;

sequente plu-
rium hære-
ticorum con-
versione.

c
Christi in
Eucharistia
præsentiam

probat per
mulum fa-
melicum,

a
Lemovicis,
simul in con-
cione apud
populum,

ex ms.
simul in choro
apparet cum
Fratribus :

A hora noctis media, matutinalis Officii laudes domino decantabant : Custos autem S. Antonius erat pro una Lectione legenda in matutinali Officio ordinatus. Dum ergo Fratres in Officio processissent usque ad Lectionem, quam S. Antonius erat lecturus ; subito ipse in medio Chori apparuit, et Lectionem solenniter decantavit. Attoniti autem sunt non immerito Fratres, qui aderant ; quia omnes, eum tunc esse in villa pro prædicatione, sciebant. Una etenim hora Dei virtus fecit eum esse cum Fratribus in choro, ubi Lectionem decantavit, qua lecta disparuit ; et in ecclesia S. Petri cum populo, quibus vitæ semina seminavit : sed præsens in ecclesia, tamdiu tacuit coram populo, quandiu Lectionem continuavit in choro.

b
Idem
contigit in
Monte-pessu-
lano ;

B

ut et S. Fran-
cisco in Capi-
tulo Arelaten-
si :

c

insufflando
liberat mona-
chum a tenta-
tione :

C

d

item alium,
tunica sua
illum vestien-
do.

8 Simile sibi contigisse in Monte-pessulano, legitur in quadam ejus Sancti *b* Legenda, hoc modo : Tempore quo S. Antonius legebat, contigit eum prædicare semel in quodam festo solenni, ubi Clerus et populus aderat universus. Inchoato vero sermone, occurrit ejus memoriæ injunctum sibi quoddam officium, ex oblivione alteri minime commississe. Nempe mos erat ibidem, in præcipuis festivitibus, duos Fratres insignes in Missa Conventus decantare ; tuncque Dei famulo hoc officium incumbere. Quo nimium ex hoc dolente, seque quasi dormire vellet super pulpitem inclinante, caput quoque caputio confestim operiente, vir Dei eadem hora visus est in ecclesia Fratrum cantare Alleluia, per longam horam corpore in pulpito coram tanta multitudine persistente. Nulli ergo dubium, quod sicut Deus omnipotens, Doctorem sacrum, videlicet S. Ambrosium *c*, exequiis B. Martini transferre voluit ; et B. Patrem Franciscum Arelate ad Capitulum provinciale decessit, dum hic Sanctus de Crucis titulo prædicaret ; sic venerabili huic viro mirifice contulit ; demonstrans, quos eisdem Sanctis in meritis quodammodo sit æqualis. Officioque præmisso diligenter completo, in se illico rediens, prædicationem quam coeperat fuit egregie prosecutus.

9 In Lemovicinio Custos existens, quidam Novitius, nomine Petrus, de egressu Ordinis graviter tentabatur. Tunc vir Dei, divina revelatione instructus, de grege sibi credito sollicitam curam gerens, viscerosius compatiens oviculæ oberranti ; divino inflammatus Spiritu, in os dicti Novitii insufflavit, apertis sua manu faucibus, dicens : Accipe Spiritum. Mirabile certe ! Statim ut juvenis Sancti Patris spiritum in se sensit, in terram subito corruens, spiritum exhalavit. Sed cum S. Antonius, astantibus Fratribus qui accurrerant, eum de terra manu propria elevaret ; statim resumpto spiritu, se ad cœtus angelicos raptum fuisse asseruit, et mira Dei secreta ibi vidisse narravit. Sanctus autem, volens, non sibi, sed Dei potentiae dictum miraculum attribuere ; dixit dicto Novitio, ut de his quæ revelata fuerant, plura dicere non curaret. Ex tunc ab illo Fratre omnis tentatio recessit : immo, ut idem referebat, ex quo ex tunc vixit in Ordine, absque alicujus tentationis jaculo perduravit : et virtute ex alto indutus, in sancta conversatione proficiens, factus est aliis in exemplum.

10 Eodem tempore ; cum Pater beatus Deo duce ad Abbatiam de Solenniaco *d*, Lemovicensis diocesis, declinaret ; quidam Monachus ejusdem monasterii, de carnis lubrico tentationem fuerat passus diutinam : contra ejus vexationem et improbum impulsu, quamvis jejuniis, vigiliis et orationibus corpus attereret, refrigerium non habebat. Deus nempe ejus curam et remedium B. Antonio reservabat. Cum ergo dictus Monachus sanctitatem B. Antonii perpendisset ; accedens ad eum, et ei in

Confessione omnia peccata sua et dictam tentationem *D* detegens fidenter, ejus suffragium suppliciter et humiliter postulavit. At vir sanctus et pius, Monachum in partem trahens, et tunicam de dorso proprio exuens, ipsam periclitanti homini tradidit induendam. Qua induta, velut vi quadam infossa in tunica, et a corde et corpore castissimo derivata, tanto puritatis ac munditiæ pondere æstus ille libidinis est repressus, ut ex tunc motus carnis dictum Monachum minime infestarent, sicut ille postmodum pluribus et pluries est testatus.

11 In eadem patria erat quædam mulier, Fratribus multum devota ; quæ pro eis aliquando emebat necessaria ; et habebat virum Zelotypum, et insuper indevotum. Cumque quodam sero pro Fratrum necessitatibus diu stetisset, ita quod nocte veniret ad domum, maritus impropere dicit : Modo venis ab amatoribus tuis. Verum est, inquit, de Fratribus Minoribus, quos propter Deum diligo, et occasione istorum steti tantum. At ille, plenus ira, cepit illam per capillos ; et in tantum traxit huc atque illuc, quod totam illam capillaturam et capillos evulsit. Quod ipsa videns, crines colligi fecit ; et fide illuminata, capillos super auriculare posuit ; eosque ibi disponens, caput super eos inclinavit : mane autem facto misit ad S. Antonium ut ad eam cito veniret, quia non erat sibi bene. Credens autem vir sanctus quod vellet confiteri, ad eam accedere festinavit. Et illa : Frater Antoni, ecce quantum passa sum pro Fratribus vestris. Et enarrato quod factum fuerat, in spiritu subjunxit ; Si, inquit, vultis Deum pro me orare, scio quod capillos Deus ut prius restituat mihi. Et Sanctus ; Vade mulier, fecisti me ad hoc venire ? Et recedens, fecit vocari Fratres, et enarravit eis quod mulieri contigerat, et quod etiam suppliciter postulabat : et ait : Oremus, Fratres ; et respiciet Deus (ut spero) fidem suam. Et statim, Sancto orante, capilli ordinati mulieris capiti restituntur ut prius. Redeunte autem viro mulier ostendendo caput, quod contigerat ei enarravit. Qui stupefactus, et a Deo respectus intrinsecus, suspicione et zelotypia totaliter recedente, obsequiosus Fratribus ex tunc multum efficitur et devotus.

12 Cum vero Sanctus venisset Birnam, Lemovicensis diocesis ; ibi primo locum Fratrum Minorum accepit ; et in quadam crypta, a loco remota, cellam sibi construens ; et in lapide fontem excavans, qui defluentes ex rupe recipit stillas ; ibi in magna austeritate vitæ solitarij contemplationi vacabat. Cum vero coquinarius non haberet quod pro coquina Fratribus præpararet ; significavit sanctus cuidam dominæ sibi devotæ, rogando ut sibi de hortu suo olera mitteret, quibus Fratres sibi subditos recrearet : tunc autem erat maxima inundatio pluviarum. Vocavit ergo domina famulam, et illam blande alloquens, rogavit ut ad hortum celeriter properaret, et necessaria pro facienda coquina Fratribus deportaret. Quod ancilla multum moleste tulit, allegans inundantiam pluviarum : ad hortum tamen, devicta suæ dominæ precibus, tandem accessit, et necessaria pro coquina Fratrum collegit, et ad locum Fratrum multum a villa distantem retulit : et tamen, licet pluvia numquam etiam per momentum cessavit, non fuit in aliqua parte sui corporis nec in vestibus madefacta. Ad dominam ergo suam siccis omnino vestibus rediens, retulit, quomodo continue pluebat, et tamen ipsam pluvia non tangebatur. Petrus autem de Birna, dictæ dominæ filius, Nobiliacensis *e* Canonicus, istud miraculum quod a matre audierat, in laudem Sancti frequenter, cum exultatione et gaudio, referebat.

13 Cum vero in eadem patria [esset], quodam sero

Mulieri ca-
pillis a viro
zelotypo evul-
sos,

E

ipsiusque
amorem resti-
tuit.

Pro Fratribus
laborantem

F

a pluvia de-
fendit.

e

Diaboli illu-
sionem reve-
lat,

A sero post horam Completorii, eo in oratione, ut erat, solitus occupato, aliqui Fratres, oratorio exeuntes, viderunt quemdam magnum campum cujusdam amici Fratrum plenum hominibus, qui campum videbantur totaliter dissipare, et spicas radicitus evellere. Condolentes damno tanti amici sui, ad virum Dei gradu concito concurrentes, damnum tanti amici Ordinis clamorosis vocibus retulerunt. Quibus vir Dei respondit: Sinite, Fratres, sinite, et ad orationem redite; quia iste noster est adversarius, qui satagit nobis inquietam noctem dare, et ab oratione vestros animos perturbare. Firmiter enim scitote, quod campo devoti nostri hac vice damnum nullum vel destructio inferetur. Obediunt Fratres monitis sancti Patris, usque mane rei exitum præstolantes: mane autem facto campum undique conspicientes, viderunt eum ut prius, intactum penitus et illæsum: ex quo et fraudem diaboli cognoverunt, et devotionem Sancti et orationem ejus, ex cognita fraude dæmonum, in majori reverentia habuerunt.

f
et aliam præ-
dicit.

B 14 Cum semel apud S. Javanum / Lemovicensis diocesis prædicaret; et tanta esset congregata populi multitudo, quod non posset eam capere magnitudo ecclesiæ, oportuit virum Dei ad cujusdam plateæ declinare latitudinem cum multitudine populi congregata. Verum cum de lignis subito sibi locum præparassent, et vir Dei illum locum ascendisset, in principio dixit eis; Scio quod inimicus insultationem nobis faciet in sermone, sed non terreamur, quia ejus malitia nullum lædet. Parva mora substitit, et locus in quo stabat Sanctus cunctis admirantibus corruit, et nec sibi nec alicui aliquod intulit nocumentum: ex quo ad majorem viri Dei reverentiam fuit populus animatus, in quo videbant relucere spiritum prophetiæ, et præparato iterato loco omnes eum attentius audierunt.

g
Archiepisco-
pum cum
fructu redar-
guit.

15 Cum semel Bituris in synodo prædicaret, ad g Archiepiscopum verbum dirigens, fervore spiritus dixit; Tibi loquor, Cornute. Cœpit autem quædam vitia, quibus erat Archiepiscopus in conscientia sauciatus, tanto fervore et tam claris et solidis Scripturæ testimoniis detestari; quod subito cœpit Archiepiscopus ad compunctionem et lacrymas, et devotionem inexpertam hactenus, provocari. Finita autem synodo, ei humiliter in partem deducto, conscientiæ vulnus aperuit; et ex tunc Deo et Fratribus devotior, in Dei servitio se studiosius occupavit.

C
Imbrem con-
cioni impor-
tunum suspen-
dit,

16 Cum semel Lemovicis populum ad prædicationem convocasset et tanta esset multitudo populi, quod angusta reputaretur quælibet ecclesia ad tantam multitudinem colligendam; ad quemdam locum spatiosum, ubi olim fuerant palatia Paganorum, qui locus dicitur Fovea de arenis, populum convocavit; ut ibi populus posset melius recipi, et congruentius verbis celestibus informari. Dum vero Sanctus, in fervore maximo prædicans, populum verbis mellifluis ad attentius audiendum mente suspenderet; subito cœperunt audiri tonitrua, ignitæ coruscationes videri, et pluvia cœpit spargi. Sed cum populus, timens tempestatem et pluviam, cœpisset a loco moveri, et animo commoveri; vir Dei, eos blande confortans, ait: Non moveatis vos, nec de pluvia in aliquo timeatis; quia spero in eo, cujus spes non confundit, quod modo nobis pluvia non nocebit. Acquievit populus verbis viri Dei: et qui ligat aquas in nubibus, ipse Deus sic pluviam super eos retinuit, ut ubique circa civitatem abundantissime plueret, et tamen post verbum viri sancti nec unica gutta super populum caderet, qui audiendo divinis eloquiis intendebat. Cum vero continuato sermone per pausam magnam finem fecisset, et omnes surgentes, terram circumquaque abundantis-

terra circum-
quaque per-
pluta.

sime complutam, et locum in quo steterant sine D madefactione cernerent; Dei in Sancto suo poten- EX MS. tiam extollebant.

ANNOTATA D. P.

a Custodia Lemovicensis, Provinciæ Aquitaniæ accensetur apud Haroldum in Epit. Annal. juxta Catalogum anni 1258.

b Vide Legendam Surianam cap. 20.

c Hujus miraculi fidem, quam Baronius dubiam fecerat, sustinendo quod ante S. Ambrosius quam Martinus obierit, stabilivit Henschenius, ante Tom. 1 Aprilis, Exercitatione singulari post veteres Romanorum Pontificum Catalogos.

d Solenniæ Abbacia Benedictinorum ad Brientiam fluv. 2 leucis ab urbe meridiem versus.

e Nobiliacum, hodie S. Leonardi oppidum, olim Monachorum, tunc et nunc Canoniorum, ad flumen Ugellinam supra Lemovicas, teste Valesio in Notitia Galliarum. Distat Lemovicis leucis circiter 4 ad Orientem: Birna autem ubi sit vel fuerit, hactenus non comperi: nec enim vel in ipso Pullario Beneficiorum diocesis istius reperitur: nisi forte legendum est Briva. E Curretia S. Gregorio Turonensi cognominata, 3 leucis a Tutela, oppidum nobile.

f Imo S. Julianum, ubi et Conventum Minores habebant, et insignis olim Abbacia in Collegium Canoniorum versa cum titulo Archipresbyterali. Abest Lemovicibus ad Occidentem 5 leucis in eadem Vigenæ fl. ripa. Colitur autem S. Junianus 16 Octobris, Javanus in Lemovicis nullus notus est.

g Bituricensis Archiepiscopus fuit Simon de Sulliac, ab an. 1218 ad 1232: sub eoque celebrata est anno 1226 a Legato Pontificio Synodus contra Albigenes: sed aliqua solum diæcesana et posterior hic intelligitur.

CAPUT III.

Alia Sancti miracula in Italia et Gallia; mortui suscitati, pueri necdum nati martyrium prædictum.

Semel S. Antonio prædicante; surrexit e populo quidam stultus, ipsum audientes in prædicatione perturbans. Monitus autem per Sanctum dulciter ut taceret; respondit, quod non faceret, donec sibi traderet cordam suam. Sanctus vero solvens funiculum, dedit illi. Quem stultus amplexans et deosculans, sensum recuperavit et usum rationis: et cunctis mirantibus coram Sancto prostratus, pro sua curatione gratias agens, ad Deum glorificandum in servo suo totum populum excitavit. F

Stultum sanx
menti reddit:

18 Cum vero sanctus Antonius in Padua prædicando, Confessiones audiendo, et spiritualia consilia dando, non modicum quodam tempore laborasset; pro spirituali quiete cupiens orationi et contemplationi vacare, scripsit Ministro quod sibi concederet, quod ad locum alium ad hoc idoneum valeret se transferre. Cum vero litteram scripsisset, et eam in studio dimisisset; accessit ad Guardianum et rogavit humiliter, ut sibi procuraret aliquem dictæ litteræ portatorem. Quo invento, famulus Dei ad studium pro illa littera rediit; sed illam diligenter quæsitam, ubi eam dimiserat non invenit. Et cogitans quod forte, quia Deo non placebat quod de loco illo recederet, ideo littera non poterat inveniri; mutato proposito dixit Guardiani, quod litteram illam mittere non curabat. Mirabile dictu! Computatis diebus et completis, in quibus posset famulus, si missus fuisset a Ministro, redisse; B. Antonius recepit a Ministro, de his quæ continebantur in supradicta

scriptam a se
epistolam

ab Angelo
per litteram
miratur.

EX MS.

A supradicta littera, epistolam responsivam : quod videlicet ad postulatam locum moraturus posset, pro sua spiritali consolatione, transire. Credendum est rationabiliter, aliquem Angelum, in specie famuli, litteram illam Ministro detulisse ; ut B. Antonio satisfaceret, et ejus petitionem esse Deo acceptam tali miraculo demonstraret.

19 B. Antonius, de beneplacito S. Francisci, fuit primus studens in Theologia, cum Fratre Adam de a Marisco Anglico, in Ordine per generale Capitulum ordinatus : et accesserunt ad Abbatem b S. Andreæ de Vercellis, qui tunc inter omnes Theologos excellentior habebatur, qui et libros B. Dionysii noviter ex Græco transtulerat in Latinum, et pulcherrime commentatus est : tunc enim de Mediolano Vercellas translatus fuerat studium generale. Abbas vero eos benigne recepit, et tantum in eis mentis elevatione profecit, ut idem Doctor Abbas diceret, se doctum ab indoctis, et cœlestes hierarchias in eorum animabus realiter depinxisse. In illis autem quinque c annis, quibus cum illo studuerunt in libris B. Dionysii, ad tantam mentis serenitatem et lumen sapientiæ pervenerunt, ut illas hierarchias, non tantum didicisse, sed percurrisse viderentur. Unde idem Venerabilis Abbas reddens testimonium de B. Antonio, Comment. cap. 3 particula..... d sub littera V, sic dicit : Frequenter amor penetrat, ubi cognitio physica foris stat. Legimus enim quosdam sanctos Episcopos, minus imbutos fuisse physicis ; qui, ut mysticam Theologiam captu mentis haurientes, cœlos penetrabant, omnem physicam cognitionem subtilissime transcendentes, usque ad beatissimam Trinitatem. Quod et ego in sancto e Fratre Antonio, de Ordine Fratrum Minorum peculiari familiaritate expertus sum : qui cum esset minus imbutus litteris secularibus ; animi puritate et mentis ardore succensus, mysticam theologiam captu mentis et ferventer desideravit et abundanter hausit ; ut possim dicere de eo e, quid scribitur de Joanne Baptista ; ipse erat lucerna ardens et lucens quia enim amore ardebat interius, lucebat exterius. etc.

20 Hic autem vir sanctus Legere non præsumpsit, quantumcumque rogatus a Fratribus, nisi B. Francisci præhabita voluntate : qui tale in scriptis fertur dedisse responsum : Carissimo meo Fratri Antonio, Frater Franciscus salutem in Christo. Placet mihi quod sacram Theologiam legas Fratribus, dummodo per hujusmodi studium spiritum non extinguas, sicut in Regula continetur f. Vale. Et (ut aliqui ferunt) ipse B. Antonius, aliquando fuit B. Dominici g socius, dum erant Canonici Regulares. Cum autem semel apud Paduam quemdam Abbatem Monachorum nigrorum prædicantem, et verba Pauli ad Dionysium commemorantem audiret, totus alteratus ex dulcedine Verbi Dei, per magnum spatium temporis fuit raptus.

21 Cum autem apud Montem-pessulanum Fratribus legeret Theologiam ; accidit quemdam Novitium ab Ordine recessisse, et secum nocte Psalterium glossatum magni valoris, cum quo famulus Domini docebat, furtive nihilominus detulisse. Hoc autem audiens vir Dei, nimis doluit ; et tunc, oratione et divina virtute procurante, diabolus cum securi Novitio, per quemdam pontem fugienti et transeunti, obviavit terribiliter, dicens ei : Reverte ad servum Dei Antonium, et ad Ordinem tuum cum Psalterio ; alioquin de mandato Dei te interficiam, et in fluvium te præcipitabo. Tremefactus ac stupefactus est Novitius : sed adhuc aliquantulum resistens, in tantum ad horam crevit diabolus, proceræ magnitudinis factus, nec non teter et horridus ; ut Novitius, mox timore divino correptus, revertetur

ad virum Dei, offerens Psalterium h, cognoscens culpam, Ordinem lacrymabiliter petiturus.

22 Quadam autem die, cum B. Antonius veniret ad quamdam villam prædicationis causa, mulier quædam tenebat filium suum circa caldariam juxta ignem gratia balneandi ; et audiens quod S. Antonius volebat prædicare ; præ fervore audiendi quasi alienata, credens ipsum in pelvim ponere, ipsum in caldariam posuit ; et præ festinantia oblita filii, currens ad prædicationem ipsum ibi dimisit. Audita vero prædicatione cum rediret ad domum, interrogata a vicinis ubi erat filius suus ; illa recordata quod ipsum juxta ignem reliquerat, timens ipsum combustum, evellere cœpit capillos, dilacerare faciem, et se miseram proclamare. Cumque festinanter, multis eam comitantibus, veniret ad domum ; invenit parvulum in caldaria, ludentem cum aqua fervente et bulliente. Tunc omnes qui aderant, non immerito stupefacti, cum puer nullum signum haberet læsionis, vocem extollentes, Deo et Sancto gratiam reddiderunt.

23 Cum etiam semel S. Antonius quoddam castrum causa prædicationis intrasset ; ad ejus prædicationem quædam femina devota pervenit, filium suum in cunabulo derelinquens. Quæ post sermonem domum rediens, invenit filium mortuum jacere in cunabulo resupinum. Quæ de filii morte dolorosa, ad B. Antonium est reversa, eundem pro resurrectione filii rogitando. Qui sibi condolens, confidenter bis et tertio dixit : Vade, quia benefaciet tibi Deus. Quæ credula verbis Sancti, domum rediens, vivum invenit filium, quem mortuum reliquerat ; cum lapillis parvulis, quos antea nunquam habuerat, colludentem.

24 Cum autem semel in quadam civitate B. Antonius prædicaret ; fuit eum hospitatus quidam burgensis, qui ei assignavit quamdam cameram separatam, ut quietus contemplationis studio vacaret. Beato [autem] Antonio solo orante in camera, discurrebat burgensis per domos suas. Intuitus autem sollicite ex devotione locum, ubi orabat S. Antonius ; vidit per fenestram amplectentem latenter quemdam puerum, in brachiis S. Antonii, pulcherrimum et jucundum : quem Sanctus amplexabatur et osculabatur, indesinenter ejus faciem contemplando. Burgensis vero, stupefactus et alteratus de pulchritudine pueri illius, intra se, unde venisset ille tam gratus parvulus, cogitabat. Ille autem puer, Dominus Jesus, quod ab illo burgensi videbatur, B. Antonio revelavit. Ideo B. Antonius, post longam orationem vocans burgensem, prohibuit ei, post recessum pueri, quamdiu ipse Sanctus viveret, quæ viderat revelare ; tamen post mortem sancti Patris, dictam visionem idem burgensis sacrosanctis cum lacrymis revelavit i.

25 In prædicatione S. Antonii quidam sic fuit de peccatis compunctus, quod nullum præ gemitibus poterat confiteri. Cui Sanctus : Vade, et omnia peccata tua, de quibus recordaberis, scribe in scedula ; et statim porta mihi : Quod cum fecisset, omnia celeriter sunt deleta.

26 Cum semel in quadam solennitate B. Antonius in quadam ecclesia prædicaret ; antiquus hostis, in specie cursoris intrans, detulit litteras cuidam Domina nobili, cujus filius habebat inimicitias speciales ; et in illis litteris continebatur, quod dictus filius suus in tali loco per hostes suos fuerat cruciatus. Tunc S. Antonius, qui nihil de illo corpora libus auribus [audierat], dixit statim : Non timeas, Domina, quia filius tuus vivit, et est sanus, et incolumis revertetur : et iste, qui modo venit, diabolus est ; qui hoc fecit, ut prædicationem turbaret. Et statim ille velut fumus evanuit.

D
h
puerum sub
ferventi aqua
servat illæ-
sum :

E
alium defun-
ctum resusci-
tat.

Conspicitur
puerum Jesum
in ulnis te-
nens :

F
i
peccata facit
deleta videri :

agnoscit dæ-
monem sub
specie nuntii :

prægnanti
prædicat Mar-
tyrem paritu-
ram;

k

l
quod impletur
capta a Sa-
racenis Azoto,

ipsoque cum
2000 quos
animabat
excarpificato.
m

A 27 Cum semel S. Antonius quamdam Dominam de k Anicio prægnantem visitaret, et ipsa se et conceptum suum sibi recommendaret; post orationem ad eam reversus, ait sibi: Sta in bona spe et gaudio: nam Dominus dabit tibi filium, qui erit magnus in Ecclesia Dei, eritque Frater Minor et Martyr; et multos ad palmam martyrii sua prædicatione perducet. Peperit illa filium, qui fuit Philippus nominatus: ingreditur Ordinem Fratrum Minorum; et tandem, cum citra mare plurimum profecisset, nutu divino ex devotione ultra mare transivit. Cum vero castrum Azoti l fuisset proditioaliter traditum Saracenis, et omnes Christiani fere duo millia traditi fuissent in manus barbarorum, omnes capitali sententia fuerunt condemnati. Cum vero inter ipsos esset dictus Frater Philippus, obtinuit quod ultimus decapitaretur, ut omnes alios confortando Domino lucraretur. Omnes autem ex ejus verbis confortati, interrogati an vellent, fidem negando, mortem evadere, an stando in fide mortis supplicium experiri; unanimiter se velle tenere viam, quam Frater Philippus eligeret, responderunt. Tunc Frater Philippus, omnibus congregatis, facta efficaci et confortativa prædicatione, dixit: Carissimi Fratres, sitis constantes in fide: quia ista nocte, mihi Dominus revelavit, quod cum mille animabus sum per viam martyrii cœli gloriam ingressurus, et sic [exhortans] omnes, et eorum Confessionem audiens, mortem pro Christi fide se eligere potius responderunt. Cumque sancti viri pro Christi confessione decollarentur, et Frater Philippus continue prædicando in fide roboraret; Soldanus m iratus sibi frustatim juncturas manuum fecit incidere. Qui cum nec ob hoc a prædicatione cessaret; fecit ipsum usque ad umbilicum excoriari. Sed eo ob hoc a confortatione Christianorum minime quiescente, linguam felicem sibi fecit incidere. Qui nihilominus elinguatus, fervore inestimabili inflammatus, continue prædicavit; quousque fuerunt [omnes] per gladium consummati. Ultimo vero ipse, amoto caputis cum devotione maxima, decollatus, palmam gloriosi martyrii reportavit. Cum autem per quatuor dies Sanctorum corpora inhumata jacerent, venit Soldanus ad locum; et ipsa sine aliquo fœtore, non sine admiratione, reperit incorrupta. Ex quibus liquido claret, quanta certitudine vixit jam completa B. Antonii Prophetia.

ANNOTATA D. P.

C a Id factum fuerit an. 1222 vel sequ. quando, quia necdum Conventus Wigorniae erat, dubitat Waddingus de hujus condiscipulatus veritate, propter Pitseum, dicentem quod hic Adamus Minorita Wigorniae factus sit: sed non est tanti novitius auctor. Potuit Adamus ante fundatum Conventum istum, extra vel intra Angliam, Fratribus se junxisse. Opera ejus Waddingus idem enumerat in Scripturis Ordinis, inter quos Doctoris Illustrati cognomen meruit et tulit, usque ad annum 1260 aut ultra.

b Errant qui monasterium, quod Canoniarum Regularium est hoc tempore, volunt tunc fuisse Benedictinorum, adeoque his annuerandum Abbatem sic per antonomasiam dictum. Paciecus proprio nomine Ambrosium vocat num. 35, nescio quo auctore, nisi quod Cardosus dicat, alios Ambrosium Ansbertum Benedictinum opinari, sed qui an. 890 floruit; alios Ambrosium Camaldulensem, qui obiit 1490. His ergo rejectis, non dubitabo ego de illo credere Franc. Augustino a Basilica Petri, in Hist. Chronologica Pedemontii cap. 36, agenti de hac Abbatia, ut fundata circa 1220: cui primus ex Canonicis Regul. S. Victoris Parisiis Abbas præfectus sit Thomas, insignis

Doctor et nonnullorum doctorum operum scriptor, atque D imprimis in Dionysium, uti testatur hoc ejus epitaphium, unde anno 1226 mortuus intelligitur: EX MS.

Bis ter, viginti currebant, mille, ducenti Anni, cum Thomas obiit, venerabilis Abbas Primus istius templi, summeque peritus Artibus in cunctis liberalibus, atque Magister In Hierarchia: nunc arca clauditur ista, Quem celebri fama vegetavit Pagina sacra.

c De quinque annis dubitat Waddingus: cum enim solum 10 annis in Ordine Sanctus vixerit, non putat tot ejus reliqua acta intra alterum quinquennium claudi posse: censeat ergo tot annis Abbatis discipulum dici Antonium, quia hic eum identidem ex occasione revivens, magistrum agnovit quoad vixit, id est usque ad an. 1226. Sed quid vetat totum discipulatum isti quinquennium dare, solis concionibus Mediolani et in Insubria habendis per Quadragesimam interpolatum? reliquis autem lecturæ, regiminis, et prædicationis actis per cis-et-transalpinas provincias, cur sufficere nequeat quinquennium, si S. Francisco Xaverio, ad tanta in Indiis atque Japonia operanda, per tam vasta terrarum ac marium spatia toties emensa, sufficiat decennium?

d Waddingus, quia deesse hic numerum animadvertit, omisit t̄o particula, et ubi scriptum erat Comment. cap. 3 legit in Commentario capitis 3 ejusdem operis, scilicet Dionysiani, eoque tacite fatetur visum sibi illud opus Abbatis nusquam esse. Idem ego palam profiteor, ideoque nihil supplere audeo vel mutare.

e Hinc intelligitur, sub extremos vitæ annos Commentarium istum scripsisse Abbas, et viventem adhuc Antonium pro Sancto habuisse, eumque pro tali etiam vulgo habitum fuisse.

f Hoc quoque potuit S. Franciscus scripsisse anno 1226 vitæ suæ ultimo, et mox initium legendi Antonius fecisse, ac Lector ad Capitulum Arelatense ipsa ætate fuisse profectus. Surius cap. 41 dicit, quod fuerit primus Prælector in Ordine suo institutus: Et prælegisse quidem scribit Waddingus ad an. 1222 num. 33, primo apud Montem-Pessulanum, deinde Bononiæ, ubi S. Francisci assensu restauratum est Studium, quod ob inobedientiam et præsumptionem Ministri aliquot annis ante removit; tertio Patavii, demum Tolosæ, aliisque locis; jungendo nihilominus semper Lecturæ prædicationem, nec usquam firmam cathedram tenendo. Interim merito negat, recte apud Surium (cujus non potest summa hic esse auctoritas) dici primum Prælectorem Ordinis; cum et jam ante ceptum sit Bononiæ legi, et in Anglia statim ab initio institutum Gymnasium sit, et Alexandrum Alensem anno 1222 ingressum in Ordinem verosimile sit continuasse docendi munus, quo tantam jam famam fuerat Parisiis assecutus.

g Gravis error: nam S. Dominicus non modo non fuit Canonicus Regularis (necdum in Lusitania, quam nescitur unquam excessisse Antonius ante accessum ad Minores) sed etiam multo senior fuit, cepitque Prædicationis socios colligere cum Episcopo suo Oxoniensi, Canonicus adhuc secularis, an. 1206, quando Antonius solum erat undennis.

h Paciecus notat esse qui putant, hinc datam occasionem invocandi Sancti ad recuperationem rerum amissarum: sed ipse verosimilius censet crebris post mortem hoc in genere miraculis potius id adscribendum.

i Hinc passim imago pingitur tenentis manu librum, in signum doctrinæ, ac super eo puerum Jesum, brachia ad amplexus pandentem.

k Rem eandem transcribit S. Antonius, parte 3 tit. 24 cap. 3 § 3, et quia duplex in Gallia Anicium est, alterum in Velaunis, vulgo le Puy; alterum apud Sabaudos, vulgo Anissy Genevensium Episcoporum

nunc

EX MS.

A nunc sedes; addit seu de Podio, ubi S. Antonius Guardianum egit. Waddingus et alii quidam corrupte Avisium scribunt, non nemo corruptius Assisium.

I Azoti Castrum appellat Antoninus, ubi nostrum ecgraphum corrupte legit Cisoti non in Idumæa, ut Arturus in Martyrologio Franc. ad 6 Martii, sed in Palæstina situm oppidum, et quidem maritimum versus Ascalonem, occupatum a Christianis an. 1101, amissum cum reliqua Terra-sancta circa finem seculi 13, fortassis an. 1289 uti vult Waddingus, quo et Martyrium hujus Philippi ille refert: diem vero suo arbitratu legit Arturus, quare satis habuimus ipsius Prætermisissos meminisse, maxime quod nullum detur indicium alicujus cultus ipsi uspiam delati.

m Zanutus, Secretorum Terræ-sanctæ lib. 3 part. 13 cap. 20, Soldanum Babylonæ an. 1288 Melec-messor appellat, qui 17 Martii venit ante Tripolim-Syriæ: sed vix est credibile tunc adhuc aliquid superfuisse Christianis in tota Pælestina, quando in Syria solum ipsis tria loca supererant.

CAPUT IV.

Acta post reditum ex Gallia usque ad sanctum obitum Antonii.

B

Cum vero postea a Custodiatu Lemovicensi exoneratus, de Lemovicio versus Italiam tendens cum socio, per Provinciam Proventiæ transiret; in quodam loco parvo quædam mulier, eis fame afflictis compatiens, ipsos Dei amore in suum hospitium introduxit. Illa ergo mulier, quasi altera Martha sollicita, panem et vinum mensæ apposuit, et a quadam vicina sua scyphum vitreum mutuavit. Sed Deus, facere volens cum tentatione proventum, permisit quod mulier illa, de dolio vinum extrahens pro Fratribus, incaute dolii clepsydræ a dereliquit apertam, et vinum per pavementum totum fuit effusum. Socius etiam B. Antonii, inepte scyphum accipiens, eum ad mensam sic collisit, quod pes ad unam partem, et cuppa integra ad aliam partem remansit. Circa finem ergo prandii, cum mulier vinum recens vellet Fratribus propinare; intrans cellarium, vinum invenit esse totum per pavementum effusum. Rediit autem ad Fratres flens amarissime, et pro vini perditione supra modum afflicta. Quod cum beato Antonio revelasset; Sanctus multum sibi compatiens, caput suum supra mensam inter palmas reclinans, oravit Dominum cum fervore. Et dum mulier eum sic orantem respiceret (quod est dictu mirabile) dictus scyphus vitreus, qui erat ex una parte mensæ, super pedem qui erat ex altera, motu proprio seu potius impulsu divino se locavit. Quod videns mulier et stupens, celeriter scyphum accepit; et scyphum fortiter concutiens, reintegratum virtute orationis conspexit. Credens ergo mulier, quod virtus quæ scyphum reintegraverat, poterat vinum deperditum restaurare; gradu propero ad cellarium properat, et dolium quod vix ante erat bene medium, sic plenum reperit, quod ad summitatem dolii vinum erat scaturiens et bulliens quasi novum. Quo viso fuit mulier supra modum gaudens et stupefacta: verum dum S. Antonius se sensit exauditus; statim a loco, veræ humilitatis Christi discipulus, ne ab aliis honoraretur, recessit b.

29 In Italia vero existens, prædicationi et confessionibus audiendis continue vacans, cum vice quadam de prædicatione rediens, per iter solitudinis ambularet, ut redeuntis multitudinis declinaret applausum; mulier quædam, et ipsa per compendium ambulans, ac Sanctum per devia quæque nimium requirendo laborans; filiolumque [portans] pro-

prium, brachiis et cruribus a nativitate contractum, D Sancto sibi obvio, projecit se ad pedes, obsecrans gemitibus lachrymosis, ut desolatæ matri compatiens, signaculo Crucis filium suum benedicere dignaretur: sperabat namque ipsa ex hoc filium perfectam consequi sanitatem. Quod Christi servus dum ex humilitate profunda facere declinaret, illa planctus exaggerans, et preces ingeminans, Domine, miserere mei, instantius, proclamabat. Vir utique pius, afflictæ matris et languentis prolis compassione commotus, exhortante nihilominus socio, viro bonitate famoso; ægrum, signo Crucis edito, in Christi nomine ac virtute benedixit. Mirabile dictu! Illico sanus puer surrexit; et quem mater tristis infirmum portaverat, virtute propria ambulanti, domum lætissima reportavit. Vir quoque Dei, non suis hoc meritis, sed fidei mulieris adscribens; rogavit quatenus, dum viveret, nemini propalaret.

30 Puella quædam nomine Paduana, cum jam quatuor esset annorum, pedum gressu privata, more serpentium reptans incedebat; ac morbo caduco laborans, volutabatur frequenter spumans, et ad terram se miserabiliter collidebat. Quam cum pater suus, Petrus nomine, semel gestaret ulnis; obvium habuit ex insperato S. Antonium. a quadam prædicatione, quam fecerat, redeuntem: quem cum magna devotione et confidentia rogavit, ut filiam suam Crucis signaculo consignaret. Cujus sinceram fidem beatus Pater conspiciens, ipsam a capite usque ad pedes in Trinitatis nomine consignavit. Quo facto, affuit illico miranda potentia Dei, quæ gressum firmum infirmæ præstitit, ita quod libere absque ullius adminiculo poterat ambulare: a morbo etiam caduco protinus eam sanam fecit c.

31 In civitate Paduana mulier quædam nobilis, dum Sanctum comitaretur Antonium, cum grandi multitudine populi, causa prædicationis ad campestria exeuntem; transitu cujusdam prati in lutum cecidit, pressura transeuntium impellente. Quæ in puncto sui casus, sibi ac vestibus pretiosis, quas de novo induerat, periculum imminere non dubitans, Deo et servo suo custodiendam atque tuendam se humiliter commendavit: formidabat nempe ferocis mariti indignationem incurrere, si domum fuisset reversa vestibus inquinatis. Affuit statim illi mulieri Sancti patrocinium, quod poscebat. Mirum certe! Intactis vestibus demum a luto progrediens, cunctis qui aderant et ipsius casum aspexerant mirantibus, et Deum ac Sanctum laudantibus, ad locum prædicationis læta nimis pervenit.

32 Alia quædam mulier, virum Dei, foras exeuntem ad seminandum semen vivificum, sequi desiderans, a viro suo languente prohibita, remansit domi tristis et tabefacta. Quæ deambulans in solario domus suæ, per fenestram, quæ competens videbatur versus plagam illam, devote cœpit inspicere, in qua eadem hora S. Antonius prædicabat, ut aspectu saltem regionis gauderet, cujus fuerat sibi aditus denegatus. Mirabile dictu! Dum sic mulier suspensa mente respiceret; subito, illius operante virtute, cujus solius est justa desideria comprobare, Sancti vox prædicantis auribus ejus insonuit: cujus mira sanctitate et suavitate detenta, dum in fenestra horam traheret, ipsa viro ex hoc increpanti respondit; Audio Fratrem Antonium prædicantem. Quam cum ille verbo pariter et animo derideret; sciens a duobus milliaribus, quibus distabat prædicationis locus, vocem hominis audiri non posse; illa autem muliere hoc certitudinaliter asserente, ascendit homo ille ad eandem fenestram, ut quod uxor affirmabat valeret experiri. Et ex tunc famulo Dei amicitia peculiari cohærens, devotionem conjugis ex tunc non impedivit.

et puellam insuper epilepticam.

E

c
Lapsæ in lutum intactas servat vestes:

F
a procul absente concionari auditur:

Scyphum vitreum fractum

a

precibus redintegrat,

et effusum vinum dolio suo restituit.

b

In Italia sinat, puerum contractum,

A 33 Contigit frequenter, quod vir Dei Antonius, anhelans ad animarum salutem, remedia quæ poterat peccatoribus, ut a peccato recederent, adhibebat. Immo, quod est mirabile, multis personis de nocte dormientibus apparebat; et vocans ipsos nomine (ut narrabant Fratribus) hæc addebat; Surge: Vade ad talem Fratrem, vel ad talem Sacerdotem, et confitere sibi tale peccatum, tali tempore per te in tali loco commissum: quod tamen nemo alius noverat nisi Deus. Et sic per viam istam multa peccata, quæ præ verecundia nullo modo audebant confiteri, sacramentali Confessione fuerunt expiata.

efficaciter
excitat ad
penitentiam;

cujus excessu
rescissum pe-
dem

34 Contigit autem semel, quod quidam de Padua, Leonardus nomine, viro Dei inter alia peccata confessus est, quod pede percusserat matrem suam, sic quod ad terram ceciderat ex enormi impulsu. Quod vir Dei horrens, in fervore spiritus ipsum redarguens, inter alia verba reprehensionis dixit: Pes, qui percutit patrem aut matrem, deberet protinus amputari. Hoc autem vir simplex non recte intelligens, et propter culpam et Sancti exasperationem tristis effectus; domum concite rediit, pedemque proprium illico mutilavit. Rumor vero tanti piaculi statim totam civitatem perlustrans, ad aures matris Leonardi pervenit; quæ cum festinatione domum rediens, et filium sic mutilatum videns, cum causam didicisset: ivit ad Fratrem, vociferando: de Fratre Antonio conqueritur, qui filium suum interfecerat ob hanc causam. Sanctus autem eam excusando, se legitime excusavit: et mox ad ipsum perveniens, oratione præmissa, anxia et devota, pedem conjungens tibie, facto pariter signo Crucis, sacris manibus aliquamdiu desuper liniens, statim pes ita insertus et consolidatus est tibie. Et idem surrexit homo alacer et incolumis, exultans et exiliens et laudans Deum d.

oratione
restituit.

d

e
Ecelinum
tyrannum
publice ar-
guere ausus,

35 Erat vir quidam potens, sed crudelissimus tyrannus, nomine Ecelinus e de Romano, Paduæ et locis circumstantibus tyrannizans; qui cum in principio suæ tyrannidis cædem hominum permaximam fecisset in Bononia, percipiens hoc intrepidus Pater Antonius, ad ipsum ire personaliter attentavit: quem videns his verbis aggreditur: O inimice Dei, tyranne sevissime, et rabide canis, quousque sanguinem Christianorum innoxium effundere non cessabis? Ecce manet sententia Dei super te, durissima et horrenda; multaque alia gravissima et aspera sibi dixit. Circumstantes vero satellites expectabant quod juberet eum, ut erat solitus, illico trucidari: sed aliter factum est, Deo disponente. Nam idem tyrannus, ad viri hujus verba compunctus, atque omni feritate animi deposita, ut mansuetissimus agnus effectus, ad collum cingulo mox appenso, coram viro Dei prostratus, non sine omnium stupore, qui aderant, culpam suam humiliter dixit, emendationem juxta beneplacitum repromittens: postea suis complicitibus stupentibus dixit; Viri commilitones, ne ex hoc miremini: nam verissime dico vobis, quod vidi quemdam fulgorem divinum ex hujus Patris vultu procedere, qui me adeo terruit, ut ad ipsius visionem terribilem in profundum inferni putarem subito me demergi. Et ex tunc in magna devotione illum habuit, et quantum vixit Sanctus, a multis malis quæ fecisset, ut fatebatur ipsemet postea, se retraxit.

supplicem
sibi habet,
propter ful-
gorem ex
vultu pro-
micantem;

36 Cum vero vir sanctus frequenter contra dicti tyranni crudelitates audacter prædicaret; ille volens viri Dei rectitudinem et justitiam callide experiri, exenium solenne per manus servorum suorum sibi misit; dicens eis; Istud, quanto humiliter et devotius poteritis, Fratri Antonio præsentabitis ex parte mea; si autem illud receperit, statim illum interficietis: si vero cum indignatione repulerit, omnia

cum patientia sustinentes revertimini, nihil sibi molestiæ inferendo. Cum vero illi ministri fraudulentum se coram ipso cum omni reverentia præsentassent; dixerunt, filius tuus Ecelinus de Romano tuis se orationibus commendat, supplicando ut istud munusculum, quod tibi pro devotione mittit, recipias, et pro salute animæ suæ ad Dominum preces fundas. Sanctus autem Antonius, cum magna indignatione dicendo eis impropria, totum exenium repulit: de rapinis hominum se nihil velle recipere asserens: sed quod omnia eorum essent in perditione; et quod statim recederent, ne domus eorum pollueretur præsentia, exclamavit. Illi vero confusi reversi sunt ad tyrannum; cui cum omnia quæ contingerant enarrassent, dixit eis; Homo Dei est, dimittatis eum, dicat de cetero quod videtur sibi.

D

EX MS.
oblatum
ejus nomine
munus recu-
sat,

et ab eo
laudatur:

37 Cum ergo per totam illam Quadragesimam, et usque Pentecostem, pabulo verbi Dei cibasset populum Paduanum, quia instabat tempus messium, ut orationi et studio sacræ Scripturæ tempore vacationum commodius intenderet, transtulit se ad quemdam locum remotum, qui Campus dicitur S. Petri, in domo cujusdam qui erat amator Fratrum Minorum, quos etiam ibi suis propriis sumptibus sustentabat. [Hic] ipsum tanquam Angelum sibi a Deo missum cum magna devotione suscepit: et ad ejus instantiam, subter quamdam nucem, latam et frondosam, tres cellas de storiis fecit fieri: in quibus ipse, et duo socii sui perfectissimi, videlicet Frater f Lucas et Frater g Rogerius, quietius orationi et contemplationi vacarent. Post modicum vero corporeis viribus cœpit repente destitui; et ideo ad Conventum paduæ se portari præcepit; sed occurrentibus sibi compluribus, vir humilis tales honores fugiens et applausus, ad locum Fratrum, monasterio Dominarum pauperum extra Paduam servientium, se contulit: ubi infirmitate crescente, post verba ædificationis et signa devotionis, anima illa sanctissima transivit ex hoc mundo ad Patrem. Fuerunt autem in universum anni totius vitæ B. Antonii triginta sex: vixit namque in domo paterna, annis quindecim; in monasterio S. Vincentii, duobus annis; in monasterio vero sanctæ Crucis de Colimbria, novem annis: postremo in Ordine B. Francisci, multis claris signis et miraculis, decem annos feliciter consummavit.

ad campum
S. Petri re-
cedit,

E

f
g
et moritur
apud Sanc-
timoniales

an. æt. 36.

ANNOTATA D. P.

a Syphonem doliarem nusquam alibi reperi clepsy- F
dram dictam.

b Huic simile alias patratum Waddingus an. 1231 num. 12 sic narrat: Concionante quandoque viro Dei ad sex milliaria extra urbem Podiensem; absoluto sermone, quidam viri fideles vinum et alia quædam ei miserunt. At vinum gustans matrona quædam, cum ejus palato non sederet, festina domum abiit, melius allatura. Qua in re tam fuit sollicita, ut vasis epistomium apertum relinqueret, manuque ferens vertibulum, sive partem illam qua epistomium obturatur, ad hominem Dei properaret: ad quem ut accessit: vidit in manu instrumentum illud, et sensit se non obturasse epistomium: moxque domum reversa, totum cellarium vidit vino perfusum. Confidens autem meritis sancti viri, in epistomio reposuit vertibulum: statimque dolium adeo est vino repletum ut abundaret.

c Idem jam supra legimus num. 63 in App. ad Vitam.

d Idem prorsus casus narratur in Vita S. Petri Martyris Ord. Prædic. 29 Aprilis num. 23, sed tacetur loci et juvenis nomen; ipse autem Sanctus accersitus ab illius patre fecisse dicitur, quod hic fecit mater. Cornegius huic miraculo præmittit aliud de penitente

EX MS.

A *pœnitente, qui copia lacrymarum atque singultuum impeditus ab enuntiandis voce delictis suis, domumque remissus ut scripto consignaret peccata : quæ cum illi ex allata charta prælegisset Sanctus, reoque acerbius lacrymanti absolutionem dedisset, exhibuit ei ipsammet chartam, mundam totam, absque ullo litterarum priorum vestigio.*

e *Aliis Ezelinus, fere ab initio seculi 13 tyrannidem exercebat Paduæ, Veronæ, et alibi, cognomen nactus a quodam agri Tarvisini vico, ubi natus fuerat; in obsidione Mediolani infelicitè obiit an. 1259, post annum 40 et amplius usurpatæ tyrannidis; prius tamen, id est anno 1256, amissa urbe Padua.*

f *Hujus Lucæ virtus et doctrina laudantur a Scripturibus Ordinis, diciturque in ipsius S. Antonii Sacello conditus; super cujus tumulam, lapide quadrato extractum, Missa celebratur. Cum de anno ac die mortis nil constaret, Arturus circa 1230 floruisse dixit, eique diem 17 Febr. arbitrio suo assignavit.*

g *Hactenus non reperi alibi distinctiorem Rogerii istius memoriam.*

CAPUT V.

B *Varia Sancti post mortem miracula locis variis.*

*Ipsa obitus
hora Abbati
Vercell. ap-
parens
Sanctus,*

Eodem autem die, quo S. Antonius migravit ex hac vita, famosissimus et in sacris Scripturis eruditissimus Abbas Vercellensis, erat in camera sua, divinis intentus meditationibus, solitarius: quem vir Sanctus, dum viveret, dilectione præcipua fuerat prosecutus, et frequenter mutuis divinæ Scripturæ colloquiis se pascebant. Unde idem Abbas, in quodam Commento suo, de ipso B. Antonio dicit ita: Frater Antonius, Ordinis fratrum Minorum, de puræ theologiæ sensu mystico hausit plenissime, Dei gratia illustratus. Cum ergo Abbas sic solus moraretur; eadem hora qua obiit, famulus Domini ad eum solus ingrediens, post mutuam salutationem benevolam vir Sanctus adjecit; Ecce, Domine Abbas, quod relicto asello meo Paduæ, vado ad patriam festinanter: et confestim, cum Abbatem in gutture, ubi tunc graviter patiebatur, familiarius tetigisset, et continuo ab aegritudine liberasset; exiens foras, disparuit. Ille vero Abbas, considerans quod forte ad nativam patriam, scilicet Hispaniam, pergeret; ejus decessum totaliter ignorans, ut ipsum saltem aliquantulum retineret, surrexit; et ipsum extra non inveniens, obviis monasterii servientibus, ubi esset Frater Antonius anxie requirebat. Quibus respondentibus, ipsum non venisse, et ubi esset se penitus ignorare; ille firmiter asseruit, se modo illum vidisse, et sibi talia dixisse, et ipsum Sanctum miraculose curasse, et subito exivisse, Missum est statim ad locum Fratrum, qui erant in illa villa, si forte ipsum vidissent! et eo non invento, præfatus Abbas ad cor rediens, certissime intellexit, beatum Patrem, per mortis excessum, ad patriæ coelestis convivium feliciter perrexisse: et notans tempus diligenter, postmodum reperit liquido, eadem hora qua sibi apparuit, ipsum ex hac vita migrasse.

*Canonizatur
ut Doctor
Ecclesiæ,*

39 Ab illo ergo die, divinæ faciei superradiante respectu, continue coeperunt exuberare miracula, fieri prodigia, et signa mirifica perpetrari: quæ ad aures Domini Papæ Gregorii Noni perlata, per solennes Paduanorum nuntios, prævia examinatione et deliberatione matura, in die Pentecostes idem Papa, cum indicibili solennitate, lectis prius coram Prælatorum et populorum multitudine miraculis, et ab omnibus approbatis, et in Trinitatis nomine sibi signo Crucis impresso, beatum Patrem Antonium

adscripsit Catalogo Sanctorum, die sui obitus, Junii D decima tertia [anniversarie colendum]: deinde, post Te Deum Laudamus solenniter decantatum, alta voce coepit illam de Doctoribus Antiphonam, O doctor optime, Ecclesiæ lumen: qua quidem cum toto Clero solenniter decantata, post Versiculum, Orationem propriam devotissime terminavit.

40 Et eodem die universus Ulyssiponensis populus, unde iste Sanctus fuerat oriundus, solennitate maxima lætabatur: causam tamen exultationis hujusmodi penitus ignorabant: nam de ejus Canonizatione pro illa die nihil penitus cogitabant. Immo quod mirabilius erat, ipsa tintinnabula ejusdem urbis nullo pulsante, per se ipsa sonitum dantia, ut ita loquar, tanti Patris gloriam suis civibus tollebant. Parvo autem interjecto tempore repertum est, quod eodiem die fuerat Beatissimus Antonius Canonizationis gratia sublimatus. Tantorum ergo miraculorum urbs memorata irradiata fulgoribus, altare majus ecclesiæ Cathedralis, in honorem ipsius B. Antonii, honorifice dedicavit: cujus festum, signis sequentibus, annuatim ibidem solenniter a celebratur.

*exultante
Ulyssipone,
licet rei
ignara:*

41 In eadem Civitate Ulixbona, puerulus quidam b, Parisius nomine, B. Antonii linea parentelæ germanus, et filius c sororis suæ, forte quinquennis, cum aliis pueris in mari ludens, eversa navicula, solus natantibus aliis est submersus. Mater vero post tres horas accurrens, filium mortuum a piscatoribus recepit. Pater vero volebat eum sepelire; mater vero clamabat, aut eum mecum dimitte, aut sepeli me cum eo. Et conversa ad B. Antonium, dixit cum lacrymis: Frater mi, et si extraneis es pius et mirabilis, sorori tuæ crudelis eris? Esto mihi miseræ propitius, et mihi filium restitue: tibi enim promitto, quia ipsum in Ordine tuo divino servitio dedicabo. Mox puer surrexit incolumis: et matre votum implente, in Ordine sancte vixit et obiit.

a

*E
b
s
nepotem suum
submersum
resuscitat.*

42 Cum semel quidam de miraculis Sanctorum ad invicem colloquerentur, unusque eorum B. Antonii prodigia multum extolleret; inter alia illud miraculum de vitro, per incredulum super lapides de alto projecto et non fracto, in medium recitavit. Quo quidem audito, quidam alius quasi derisorie accepit scyphum vitreum vacuum; et vites aridas in manu tenens, dixit: Si B. Antonius de istis vitibus uvæ nasci faceret, ut scyphus iste inde musto impleretur, hoc ego miraculum reputarem; et tunc ego crederem illi miraculo, quod nobis de scypho retulisti. Mirabile dictu! subito vites illæ virescunt, F et virentibus foliis adornantur: demum uvæ nascuntur, florent, et maturantur; tandem ex eis vinum comprimitur; et vitreum vas totaliter impletur: quo viso miraculo stupefacti, de irrisoribus facti sunt laudatores.

*Ex vite arida
vinum dat,*

43 Regina Legionis magnam spem habens in B. Antonio, tenuit filiam undecim annorum, mortuam, contra voluntatem Regis et Baronum, orans et dicens: Beate Antoni, fui de Patria tua, redde mihi filiam meam. Ad cujus devotionem surrexit filia, et matrem suam arguit, dicens: Parcat tibi Deus, mater: jam enim essem inter Virgines in gloria. Beatus Antonius tam instanter, ad preces vestras, Deum exoravit; quo me ad vitam restituens, ad vos misit: sed unum sciatis, quod Dominus mihi promisit, quod non starem vobiscum nisi per quindecim dies d.

*moribundam
apparens
sanat,*

44 Cum B. Antonius Paduæ multis miraculis coruscaret; aliqui hæretici ejus prodigia deridentes, volentes publice prædicare quod essent ficta, venerunt Paduam; et bindam e sanguine tinctam super oculus unius sociorum ligantes, coram tumultu alta

*d
cæcum se fin-
gentem revera
cæcum reddit.
e*

voce

A voce clamabant; plorantes et dicentes, quod ille injuste fuerat excæcatus: et ideo populum rogabant, ut omnes pro illius illuminatione B. Antonio supplicarent. Cum autem sic per spatium horæ stetissent; cœpit, qui se finxerat cæcum, alta voce clamare, B. Antonius restituit mihi visum. Tunc socii accurrentes, et bindam amoventes, ut coram populo de ficto miraculo *f* truffarentur; super bindam ambo oculi remanserunt; sicque delusi sunt, qui erant delusores. Quo territi et corde compuncti, fraudem publice confitentes, post devotam orationem omnes lumen fidei, et ille lumen oculorum a B. Antonio meruit obtinere.

et similem
irrisionem
lepra punit:

43 Dum quidam leprosus, audiens famam miraculorum B. Antonii, se Paduam portari faceret; cuidam Militi hæretico obviavit, qui B. Antonii miraculis detrahens, dixit: Quo vadis, miser? lepra tua veniat super me, quando te Antonius poterit liberare. Leprosus vero confidenter se sub arca B. Antonii misit, et ejus suffragium devote imploravit. Cui dormienti B. Antonius apparuit dicens: Surge velociter, quia curatus es a lepra: et vade ad illum Militem, qui miracula mea deridebat, et defer illi scandellas *g*, quia lepra tua ipse putrescit. Surgit pauper sanus, et vadit ad illum Militem, sua incredulitate leprosum: dixitque illi, B. Antonius mihi præcepit, ut tibi leproso meas scandellas portarem. Ille vero Miles compunctus, facto voto quod nunquam sibi detraheret, fuit a lepra mundatus et curatus.

cædem medi-
tatum
impedit,

46 Semel quidam Paduani quemdam Presbyterum occidendum in quadam via expectabant: quibus visibiliter apparuit B. Antonius, dicens eis: Quare vos estis hic? Recedite cito. Qui responderunt: Immo tu, bone Frater, vade per viam tuam, quia nos hinc minime recedemus. Et cum Sanctus diceret, nec ego hinc recedam, dixerunt ei; Quis es tu, qui talia præcipis nobis? Respondit; Ego sum S. Antonius. Et statim illi territi ad terram ceciderunt, et Sanctus disparuit. Illi vero ad illum inimicum summa cum mansuetudine accesserunt; et visione recitata, pacem inter se firmaverunt: quod fuit per civitatem publice divulgatum.

item vindi-
ctam su-
mendam:

47 Quidam Miles, in quodam prælio vulneratus sic graviter, quod nullo medicorum remedio poterat liberari; voto facto ad B. Antonium, fuit statim sanitati pristinae restitutus. Sed curatus, gratiæ ingratus cogitavit, quomodo, ex quo erat curatus, poterat se optime vindicare. Beatus vero Antonius sequenti nocte illum ad pristinam infirmitatem reduxit, et fuit ingratitudo punita.

voti neglectum
castigat,

48 Cum quidam Puer de Padua, Henricus nomine, collum habens inflatum, graviter torqueretur; facto voto a matre, quod sibi collum de cera ad sepulcrum deferret, statim fuit curatus. Sed matre votum dissimulante, iterum collum inflatur, et ille dolore nimio perurgetur. Mater vero reatus sui conscientia doluit, et promissum collum cereum ad Sanctum detulit, et statim puer sanatus fuit.

sanat mutum
et surdum,

49 Abbas quidam, servo fideli, qui viginti annis steterat mutus et surdus, compatiens, vovit B. Antonio, quod si ipse eum sanitati restitueret, ad custodiendum ejus altare eum perpetuo sibi offerret: qui cum eum misisset ad ejus sepulcrum, statim consecutus fuit perfectam sanitatem, et ibi ad ecclesiam custodiendam remansit.

h
Aldonsiæ
regiæ puellæ
moribundæ
apparens,

50 Cum semel domina Aldonsia, filia dominæ Taraxiæ *h* Reginæ Portugalliæ, tanta infirmitate gravatur, quod a medicis relicta, de ejus vita nulla spes remaneret; Mater ejus Regina de ejus morte irremediabiliter vexabatur: unde conversa ad B. Antonium, cum multis lacrymis ipsum devote pro suffragio invocabat: Subvenias mihi, Pater sanctis-

Junii T. III

sime, quia tu de regno isto fuisti oriundus: et ora pro me Dominum, ut meæ filiæ concedat sanitatem. Aldonsia vero puella nocte media paululum obdormivit, et vidit B. Antonium dicentem sibi; Numquid agnoscis me? Ego, ait, sum S. Antonius, qui veni ad te, tuæ matris precibus invocatus: unde unum e duobus elige, vel debitum carnis exolvere, et Dominus dimittet tibi peccata tua, et poenam debitam, sic quod hodie mecum eris in paradiso; vel cum matre adhuc in mundo remanere, et restituam tibi continuo sanitatem. Ipsa vero plus sanitatem corporalem diligens, fuit ibidem liberata: et accipiens cordam in visione, qua Sanctus cingebatur, cœpit matrem vociferando vocare, dicens: Domina, ecce hic est B. Antonius, qui me sanam fecit. Statim vero Regina, cum aliis dominabus accurrens, ipsam sanam inveniens, omnes Deo et B. Antonio gratias reddiderunt.

D
EX MS.

ipsam data
vitæ vel
mortis op-
tione sanat.

ANNOTATA. D. P.

a Ritu Duplicis 2 classis, inquit Cardosus, cum Vigilia et Octava, matutinaque et vespertina processione, cessationeque ab operibus servilibus: idque totum ex approbatione Apostolicæ Sedis.

E

b Aliis Apparitus, quia natus, inquit idem Cardosus in festo Apparitionis S. Michaelis 8 Maji ejusque memoriam recolit dicit in ecclesia S. Francisci Ulyssipone 8 Aprilis.

c Sunt qui vocatam velint D. Felicianam Martini de Taveira, inquit idem; sed addit, hoc non adeo certo constat, quam quod habuerit Sanctus sororem aliam, in Conventu S. Michaelis Dominarum professam; quæ moriens testata sit, conspiceret se SS. Theotonium et Antonium; et cujus nomen in Obituario monasterii sic notatur, xii kal. Martii obiit D. Maria Martini, soror S. Antonii, Canonica S. Vincentii, Era MCCLXXVIII; id est anno 1240. Paciecus ait num. 9, aliquot familias nobiles ex priori sorore descendisse, quæ hodieum perseverent sub cognomento Bulhoes, unde nata hoc seculo Ludovica Bulhoes cum heredibus necessariis careret, ecclesiam ipsius S. Antonii, velut propioris consanguinei, heredem nominavit. Sed numquid familiarum istarum cognomentum, potius censerit debet a Sancti fratre, quam a sorore propagatum?

d Torquet hic sese Waddingus, et post eum Paciecus atque Cardosus, et Cornegius, scientes Alphonso IX, Regi Legionensi, nullam fuisse ex Lusitania Reginam, præter Tarasiam Sancti Lusitani filiam, anno 1189 ductam, sed matrimonio per Pontificem dissoluto, propter secundi gradus impedimentum, dimissam, ingressamque Lorraniense monasterium, unde non prodiiit nisi semel ad dies paucos an. 1231 post mortem Regis; compositura litem inter filias suas, Sanciam et Dulcem, quas pater heredes scripserat, et S. Ferdinandum Castellæ Regem, ex eodem Alfonso et Berengaria Castellana, illius Regina natum, receptumque a Statibus Regni Legionensis; sicuti juramento cautum erat, cum ipsa quoque Berengaria, ob tertii gradus impedimentum, esset removenda a contubernio Regis jubente Pontifice Innocentio III, sed prolem exinde natam legitimam declarante; sicut antea, in gratiam prolis ex Tarasia Lusitana susceptæ, fecerat Cælestinus III. Agnoscit ergo Waddingus, ut substantiam veram esse teneat, multipliciter errori in circumstantiis, præsertim ætatis, qua undennis dicitur fuisse puella cum resuscitabatur, cum ex ipsius sententia, miraculum factum sit an. 1231, quando pace composita, ad S. Ferdinandum fratrem visendum, Beneventum ad fines Lusitanie accesserunt Infantæ, quadragenariæ plus minus. Sed nodum hunc melius nobis solvet Chronica S. Ferdinandi, ubi cap. 5 Hispanice dicitur, quod dimissa in Castellam Berengaria, Alfonsus caso con-

Alfonsi Regis
Legion. filia,
■ Sancto
resuscitata
undennis,
F

fuit, non ex
prima uxore,
nata Sanciam

EX MS.
in obitu
Sancti qua-
dragenaria.

A OTRA muger, quod num. 17 vertimus Aliam uxorem duxit. Ubi licet in notis litt. c dixerim, quod Nihil de alia uxore alibi legimus, id tamen, hic velim retractatum; excusatamque ab errore auctorem, quasi is ageret de Tarasia, veluti secunda, quæ certo prima Regina et uxor fuit. Nunc enim agnosco tertiam, et quidem primæ synonymam Tarasiam, natam ex D. Maria Aires de Turnellis, Sancii I Regis amasia, et Ægidio Vasquii de Soverosa, claro armis duce: quæ quia Alfonso peperit B. Sanciam, in Ordine S. Jacobi Commendatricem et Toleti mortuam 25 Julii 1270; data occasio est scriptoribus Lusitanis, atque post hos auctori Vitæ an. 1631 Madriti excusæ, matres et filias confundendi. Cum tamen ipsamet Beata in testamento suo matrem appellat D. Teresiam Gil, et cognomen tum de Soverosa addatur in Vita filiæ: quas autem hæc legat possessiones, in Lusitania multas ac magnas, velut ex materna hereditate sibi contingentes, satis indicant alteram Tarasiam, vel Teresam Lusitanam quoque fuisse, sed tanto juniorem, ut potuisset prioris filia esse, ac filiam marito peperisse circa annum 1226, ante vel post B. Sanciam. Fuerit autem junior ista Tarasia Alfonsi Legionis vera uxor, sed inferioris conditionis, et nuptiis minus solennibus ducta, jura antiqua Concubinam appellarent; quales intelligit Concilii Toletani I Canon. 17, ubi dicitur: Qui non habet uxorem, et pro uxore concubinam habet, a Communionem non repellatur; tantum ut unius mulieris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus: quo exemplo in Suecia et Dania, manu sinistra contrahi dicitur; sic ut proles inde nascens non succedat in regnum, neque sic ducta dicatur Regina, sit tamen Christiano ritu vere uxor. Galli matrimonium conscientie appellant. Ita Annalium Franciscorum scriptor Carolus de Cointe intelligit, quod Carolus Magnus, passim ab Ecclesia cognitus ut Sanctus, extrema sua ætate (quam maxime oportet a præbendo publice scandalo fuisse remotam) legatur, post tertie uxoris mortem, habuisse quatuor successive concubinas, in Vita num. 23 absque scrupulo et dedecore nominatas. Et sane quis credat, Alfonsum, vinculo jugali liberum, totis fere viginti sex annis maluisse scortatorem vivere quam maritum? cum interim Sanctus Rex Ferdinandus non dubitaverit sic natos appellare fratres suos, eosque una cum germano Alfonso in obitu commendare filio ac successori Alfonso X: ad quem locum, num. 144 litt. g, ex Catalogo Regio-genealogico Roderici Mendes-Silva nominavimus liberos, extra regium matrimonium genitos, omnino duodecim, qui omnes aut plerique post divortium geniti hac ratione honestabuntur. Ut tamen fuerit miraculum factum vivente adhuc Alfonso Rege, debuit accidisse vivente etiam adhuc S. Antonio: siquidem Rex obiit uno ante ipsum anno, quemadmodum ostensum est, ad Vitam S. Ferdinandi, et patet etiam ex conventionem, inter hunc et Alfonsum Lusitanum facta Æra 1260, idest an. 1231, 13 Aprilis, post compositam cum sororibus senioribus earumque matre, pro regni Legionensis successione, controversiam: qualis nulla ei extitit, cum aliis sororibus earumque Matribus, quippe conditione natalium suorum nihil juris in regnum paternum prætendentibus.

e Binda fascia. Teut. Band, unde Binden religare.

f Truffa, ludus, jocus: Teut. Trouf in lusu pictarum notus terminus, hinc Truffare, ludere. Simili successu lusit etiam rusticus, de quo Rodulfus Tossianus lib. 2 Historiarum Ordinis pag. 272 agens de loco S. Antonii Glemonæ prope Utinum: Ibi, inquit, narratur, quod B. Antonius, bubulcum quemdam rogavit, ut currum sibi præberet ad deferendos lateres pro loci hujus constructione. Ille (ut est rusticorum mos) dissimulavit se currum præstare non posse, quod veheret juvenem mortuum; qui tamen

dormiebat. B. Antonius discessit: rusticus vero subridens juvenem dormientem cœpit excitare. Dormitat ille. Instat rusticus ac urget: quem cum excitare non posset, sensit revera mortuum. Tunc, relicto plaustro bobusque, accurrit ejulans ad sanctum virum: profusus lacrymis fusus ad ejus pedes orat, obsecrat, ut suscitaret juvenem. Beatus vir, motus prece, motus casu, facit signum Crucis super occubantem, submurmuratque ore et spiritu, et erigit ad vitam revocatum juvenem. Waddingus idem referens an. 1227 num. 19 citat etiam Legendam MS. hanc utique quam modo illustramus; ut vereamur ne hic locus festinanti librario nostro excideret, ex Romano ecgrapho restituentus.

g Scandellæ, crepitaculum ex scandulis ligneis confectum, quali utuntur leprosi, ut ne propius quis eos accedat: quæ notio addi poterit ad alias a Cangio productas.

h Nulla fuit Lusitanæ Regina Taraxia, vel Tarasia, aut Teresia post mortem S. Antonii: nam quæ sic vocata, Henrici Burgundionis uxor, dotalem Lusitanæ Comitatum Marito attulit a regno Legionensi abjungendum, Regum deinde secutorum mater, ducentis annis illius præcessit nativitate. Marcus Ulyssipponensis rem simpliciter ut invenit transcripsit: Pacircus dissimulare totam maluit, quam cum Waddingo intelligere Legionensem Reginam, Alphonsi uxorem primam, de qua supra, sic ut Dulcia et Aldonsia, item nomen sit: sed obstat ætas minime puellaris, sed quadragenariæ par aut major cum moreretur Antonius, matrisque recessus in monasterium procul a filiabus, quarum causa semel dumtaxat illo scribitur egressa, actura cum matre S. Ferdinandi Berengaria, secunda uxore Alfonsi. Quid si tertie ac veræ uxori Alphonsi, sed non Reginæ, idem quod primæ nomen ac patria fuerit, quæ Sancti patrocinium jam in una filiarum experta, ipsum fidentius expetierit pro altera? Certe inter Alfonsi filias, vel naturales vel ex impari conjugio genitas, numeratur in Catalogo Regio-genealogico Donna Aldonsa, sponsa Comitis Petri, unde procedit familia Dominorum Ponce de Leon Ducum de Arcos. Neque adeo mirum fuerit regni titulum confundi a scriptore Italo, per memorie lapsum, et cui forte occurrebat prænominata Henrici Comitis uxor, citra distinctionem temporum. Huc ergo facere potest quod allegat Waddingus, et scripsit S. Augustinus lib. 22 de civit. cap. 8. Miracula ubicumque fiunt, vix sciuntur a tota civitate, vel quocumque commanentium loco: nam plerumque etiam ibi paucissimi sciunt, ignorantibus ceteris, maxime si magna est civitas: et quando alibi aliisque narrantur, non tam ea commendat auctoritas, ut sine difficultate vel dubitatione credantur, quamvis Christianis fidelibus a fidelibus indicantur.

i Id factum asserit, Marcus Ulyssippon. lib. 12 cap. 16, ejusque interpret Gallicus; Barezzus, ordine mutato part. 2 lib. 5 cap. 35; factum, inquam, id asserit Marcus Alenquerii, ubi res contigit, et ubi Regina cum tota curia erat, in Conventu Minorum. Fuit hic quidem trium primorum unus, sub annum 1218 fundari cœptus, in oppido quod medium est inter Ulyssipponem et S. Irenem: sed, si Legionensis Regis uxor fuit (quod putamus) vulgo etiam dicta Regina, potius Legione res acciderit, ubi an. 1240 structus Conventus dicitur; Alenquerium autem Marcus addiderit, ex præconcepta opinione de Tarasia Infanta Lusitanæ, quam ejusque Sororem Sanciam vulgus Sanctas Reginas appellat, ut ad Vitam prioris dicitur 17 Junii; itaque non prorsus foret rejicienda opinio illa, si cetera convenirent.

D Aldonsia
a Sancto
servata in
viviis

potuit fuisse
soror germana
Mariæ resus-
citata:

et miraculum
Legione, non
Alenquerii
accidisse.

CAPUT VI.

Æterna salus desperatis aut desperabundis curata, ipso et S. Francisco apparentibus.

Fuit in regno Portugalliæ, in loco qui Linharres a nuncupatur, Domina quædam illius castri multum potens, Lupa nomine, habens quemdam dæmonem pro cameraria, in specie mulieris, quæ instigante diabolo erat crudelissima, et variis criminibus irretita. Quid plura? Cum haberet specialem devotionem ad B. Franciscum et B. Antonium, in firmitate extrema desperata, propter magnitudinem peccatorum, de salute animæ non curabat; nec volebat, quantumcumque ad hoc inducta, confiteri. Et cum sic tristis et desperata jaceret; ecce intraverunt duo Fratres Minores, ipsam confortantes, et ad confessionem et pœnitentiam inducentes. Renuit ipsa, asserens se tot commisisse peccata, quod Deus propter quamcumque suam pœnitentiam ad misericordiam non flecteretur. Frater vero, qui videbatur antiquior, dixit: si vultis peccata vestra confiteri et conteri de ipsis, ego omnia super me recipio, et bonorum meorum vos participem facio, et virtute Dominicæ Passionis vobis vitam æternam promittô. Altera fuit ad hæc verba in melius mulier, et ad pœnitentiam animata; ac de lupa in agnam conversa, de peccatis conteritur, et cum magnis lacrymis confitetur: et post ipsa habitum Fratrum Minorum petiit; et per manum illius Fratris accipiens, in Domino feliciter obdormivit; et statim Fratres illi disparuerunt. Quo omnes cogitaverunt non irrationabiliter, illos fuisse S. Franciscum et S. Antonium b, quibus tantum erat devota, et quos in sui adiutorium assidue advocabat. Corpus vero suum fuit in Conventu Gardiæ c tumulatum.

52 Cum autem post modicum quidam armiger [ire vellet] ad locum dictum Linharres, ubi Domina Lupa fuerat defuncta, quadam nocte audivit quamdam vocem quasi mulieris, lacrymose dicentis: O misera! malum servitium per tredecim annos feci, et in vacuum laboravi. Armiger vero totus territus, ad se ipsum reductus, Crucis signo se muniens, in Domino confortatus dixit: Adjuro te per Jesum Christum, ut dicas, quæ es? et quare ploras? Respondit illa: Ego sum diabolus, qui per tredecim annos, specie mulieris, Domine Lupæ nuper defunctæ in multis criminibus deservivi; ut ipsam, suis exigentibus culpis, post mortem mecum ducerem ad inferni profundum: sed nunc in fine venerunt duo caputiati Fratres Minores, quos ante dilexerat, et eam ad pœnitentiam inclinantes, et de potestate mea ejus animam rapientes, secum ad cœli gaudia portaverunt. Et hoc erit tibi signum istius veritatis. Cum eris in Linharresio, ubi ipsa decessit: audies rumorem in populo, quod quidam faber uxorem interfecerit; et ille capietur, et pro uxoricidio suspendetur: et ego, qui illius interfectionis causa fui, tam fabri quam uxoris animas ad inferna deducam; et pro una perdita animas duas inde lucrabor. His auditis proficiscitur Armiger: et dum fuit in Linharresio, fabrum suspensum, qui uxorem occiderat, reperit: et ipse quæ audierat omnibus mirantibus revelavit.

53 In eodem regno Portugalliæ, in villa d Sanctarenæ, erat tempore Regis Dionysii e mulier quædam peccatrix, quæ magna devotione ferebatur ad S. Antonium. Hæc a diabolo obsessa, ut se ipsam interficeret tentabatur: et videbatur sibi, quod Christus loquebatur in corde, inspirando dicens: Misera, tu fecisti contra me tot iniqua, quod, nisi

forte interficiendo te ipsam, non poteris salvari. D Cum ista et similia interius suadendo eam non modicum conturbaret, volens eam vexare exterius, apparuit sibi dicens: Ego sum quem tu offendisti; si tamen vadas ad fluvium qui Tagus dicitur, et te ibi pro culpæ satisfactione submergas, ego omnia peccata tua remittam, et tibi gloriam æternam concedam. Cum ista frequenter apparendo dixisset, et semel vir suus [abesset]; delusa quadam die, tertia hora pergebat ad fluvium Tagum, ut de submersione diabolicam suggestionem impleret. Et transiens ante ecclesiam Fratrum Minorum, ut se B. Antonio, cujus festum erat, recommendaret, in eandem intravit: et prostrata ante altare in capella S. Antonii, cum lacrymis oravit, dicens, Sancte Antoni, in te semper fiduciam habui; supplico benignitati tuæ, ut mihi digneris revelare, si me ipsam submergere est Dei beneplacitum, vel totaliter abstinere.

54 Dum autem sic oraret, dulciter obdormivit; et apparens sibi B. Antonius, dixit: Surge, mulier; et hanc custodi f cedulam, per quam a vexatione dæmonis recipies sanitatem. Et surgens a somno, reperit in collo suo quamdam chartam de pergamento, in qua litteris aureis talia erant scripta: Ecce Crucem Domini, fugite partes adversæ, vicit Leo de tribu Juda, radix David, Alleluia, Alleluia. Et tunc illam tentationem amisit, et quamdiu eam cedulam habuit, eam diabolus non vexavit. Sed cum Rex Dionysius ista viro referente audivit, cedulam prædictam habuit, et statim iterum diabolus eam mulierem invasit. Vir autem uxori compatiens, cum cedulam recuperare non posset; tandem, mediantibus Fratribus Minoribus, rescriptum cedulæ a Rege habuit; et datam mulieri, ipsam, ut principalis cedula, a vexatione dæmonum liberavit. Et devote cum lacrymosa contritione confessa, et ad Deum totaliter conversa, per viginti annos in sancta conversatione vivens, finivit in pace dies suos; et Rex Dionysius illam chartam inter Reliquias suas posuit, cum qua, ad S. Antonii invocationem, multa miracula fuerunt perpetrata.

55 In Castro regni Portugalliæ, quod Berta g vocatur, erat mulier quædam, Sera nominata, quæ ad Beatissimos Franciscum et Antonium singularem devotionem habebat. Vir autem ejus erat lubricus et iniquus; qui cum concubinis, relicta uxore, non solum nequam vitam ducebat; sed ipsam uxorem habens exosam, frequenter percutiebat et multipliciter affligebat: quo tantum uxoris crevit tristitia, quod desperata deliberavit, ut de tot angustis evaderet, suspendio vitam finire. Et cum nocte quadam, viro absente, et aliis de familia dormientibus, funem disposuisset in camera, et intra laqueum vellet collum ponere, et se ipsam instigante diabolo jugulare; ad ostium domus fuit pulsatum fortiter cum clamore. Tunc Domina statim funem abscondens, ad videndum quis pulsaret, accessit: et cum portam aperuisset, vidit duos Fratres Minores, qui eam, ut ipsos intra domum amore Dei reciperet, humiliter rogaverunt. Domina vero interrogavit eos unde erant, et quibus nominibus vocabantur. Qui cum respondissent, quod de longinquis partibus erant, et unus Franciscus et alter Antonius vocabatur; Intrate, inquit, amore Sanctorum Francisci et Antonii: et posita mensa dum comederent, sacris Dominam sermonibus refecerunt. Quibus illa in bonum alterata, proposuit, propter illorum reverentiam, non exequi illa nocte, quod sibi suggesserat de suspendio humani generis inimicus.

56 Intrant Fratres cameram sibi pro somno assignatam: ingreditur mulier lectum suum: et eadem hora iidem Fratres viro suo apparuerunt dicentes:

Nos

EX MS.

S. Antonio se commendat, et indormiscens

E accipit a Sancto apparente amuletum,

ad multa miracula efficac.

g Ab adultero viro male habita mulier,

F dum sibi ipsi laqueum necit,

apparentibus ei Sanctis servatur,

et maritus ad bonam frugem re-ducitur,

a Matrona familiari dæmone diu usa,

a Sanctis in spem veniæ adducitur et confitetur:

quam sibi ereptam dæmon queritur;

sed aliis duabus animabus pen-satam dicit.

d e Energumena persuasa a dæmone non posse salvari, nisi se occidat

EX MS.

A Nos sumus Sancti Franciscus et Antonius, ad te a Deo missi, tibi denuntiantes, quod nisi conver-
taris a via tua mala, et concubinis dimissis soli ad-
hæreas uxori tuæ nobis devotæ, intra tres dies
mories, et in inferni barathrum demergeris. Nam
uxor tua hac nocte, tuis vexationibus tribulata, se
per collum suspendisset; nisi nos ad ejus hospitium
venissemus. Tu ergo vade ad eam, et in signum
pete ab ea funem, quo se voluit jugulare. Territus
homo, et subito excitatus, de peccatis conteritur: et
mane surgens, venit ad domum suam. Surrexerat
tunc ejus uxor: et non inventis Fratribus, sed
lecto parato; ac si nullus in eo obdormivisset, erat
non immerito stupefacta: quia unde exivissent,
cum omnia essent clausa, non poterat cogitare.
Tunc vir ejus superveniens, uxorem benigne sa-
lutavit, et ait: Carissima, ubi est chorda cum qua
hac nocte te suffocare voluisti? Sed illa stante at-
tonita, Bene scio, inquit ille, qualem gratiam tibi
fecerunt, et te et me a morte corporis et animæ
Sancti Franciscus et Antonius liberaverunt, quos
tu nocte ista præterita hospitio recepisti. Confite-
tur illa liquido veritatem: et sua visione detecta,
B veniam petit humiliter ab uxore: et sic ambo in
omni caritate et concordia diu viventes, pleni vir-
tutum exercitiis, Sanctos Franciscum et Antonium
pariter laudaverunt.

revelato ipsi
sux uxoris
consilio.h
In festo S.
Antonii labo-
ransalienatur a
sensibus:et monstratis
sibi ab Angelo
pœnis inferni,ac gloria pa-
radisi,

57 Juxta castrum quod dicitur Turres novæ h,
in vico qui dicitur Elbron, in regno Portugalliæ,
erat quædam mulier conjugata; quæ dum in festo
S. Antonii ad molendum triticum, de prædicto vico
Elbron ad castrum de Turribus novis, cum quadam
puella properaret; ventus vehemens, a parte ante-
riori in ipsam irruens, saccum cum tritico, quem
portabat in capite, in terram projecit, et eam fecit
cadere resupinam. Et continuo adfuit quidam juve-
nis facie præclarus, qui animam illius accipiens,
cœpit eam ducere secum. Et primo duxit eam per
campum quemdam latissimum, quo ad quemdam
puteum pervenerunt, horribilem et tenebrosam
valde, ex cujus ore flammæ horribiles ascendere
usque ad cœlum videbantur: fumus etiam depres-
sissimus, niger et foetidus, inde exhalabat; et au-
diebantur ex intus tortorum et torquentium rugitus
et clamores validi, planctus quoque, ploratus et ulu-
latus magnus in eodem barathro personabant. Et
intro mulier illa cum tremore respiciens, vidit di-
versa genera hominum, et diversa officia in quibus
deliquerant, diversimode a dæmonibus cruciari.
Nam mercatores fraudulentis, bursas ignitas in collo
deferebant; usurarii vero, ardenti pecunia a dæmo-
nibus cibabantur; raptores, adulteri, homicidæ,
falsi testes, judices, ceteri peccatores pœnis compe-
tentibus torquebantur. Tunc ipsa interrogavit juve-
nem ductorem suum, quis erat ille locus? Qui re-
spondit, quod erat puteus infernalis. Et, quod erat
mirabile, quam plurimos ibi vidit qui adhuc erant
vivi, illis locis pœnalibus deputati, et in societate
dæmonum ambulantes, de civitate Ulixbonensi et
villa Sanctarenensi, quorum nomina non tacebat:
tamen in locis illis numquam fuerat, ut dicebatur.
Nec videatur incredibile, si in visione adeo futura
ut præsentia dæmonstrantur.

58 Post hæc mulier illa deducitur ad locum
alium, delectabilem et amœnum; pulchra herbarum
varietate depictum, cunctorumque florum et fruc-
tuum generibus adornatum; in quo vidit quoddam
tentorium magnum, altissimum, miræ magnitudinis
collocatum: ex quo quidam homines clarissimi,
mira vestium varietate ornati, coronas gestantes in
capitibus, bini et bini processionaliter procedebant:
in fine vero erat unus quasi sponsus, mirabili or-
natu decorus, cui totus ille processionalis honor

attribui videbatur. Interrogatus ille juvenis a mu-
liere illa, quis esset ille locus, et qui essent illi,
quos viderat cum tanto ornatu et pulchro ordine
incedentes, respondit, locum illum esse requiem
animarum, et omnes illos esse salvatos; et ille ul-
timus, cum tanta pompa procedens, esse S. Anto-
nium, cujus festum, sicut in terris, sic colebatur,
et multo excellentius a Sanctis in cœlis: et in so-
lennitatibus aliorum Sanctorum, alii vicissim solen-
nizant similiter. Et ideo, ait juvenis, huc deducta
es, et ista vidisti; ut in Sanctorum festivitatibus
ab opere servili abstineas, et Sanctis debitam reve-
rentiam exhibeas, præcipue a malis operibus absti-
nendo. Dum anima autem istius mulieris sic duce-
batur, corpus ejus ad castrum prædictum ad
sepeliendum a populo est portatum, quia totaliter
mortuum videbatur. Et dum sepulturæ locus para-
retur, cunctis cernentibus ac stupentibus et territis,
mulier illa surrexit; et primo coram illis, postea
coram aliis multis, et me i qui ista scripsi, seriem
retulit præfatæ visionis.

D
discit festum
Sancti etiam
in cœlis agi,illudque reli-
giosius serva-
re.E
Latrones
Sancto prædi-
cante conver-
si.

59 Circa annum Domini millesimum ducentesi-
mum nonagesimum secundum, retulit quidam homo,
multum senex, cuidam Fratri Minori, quod ipse
B. Antonium viderat: et, cum latro et raptor esset,
et de numero duodecim latronum qui in nemoribus
habitabant, ad deprædandum et spoliandum quosli-
bet viatores; omnes duodecim, audita fama prædi-
cationis B. Antonii, mutuo condixerunt, quod ad
ejus prædicationem die aliqua, sub ignoto habitu,
convenirent: non enim referentibus credere pote-
rant, quod esset tantæ efficacis verbum ejus, quod
ardere, sicut alterius Eliæ, sicut facula videbatur.
Quadam ergo die ipso prædicante veniunt; qui dum
ejus ignita eloquia aliquantulum audissent, in cepe-
runt de peccatis conteri et compungi, finito autem
sermone, de suis peccatis et facinoribus sunt com-
puncti. Quos cum pius Pater de Confessione per
ordinem audivisset; interdixit eis, ne ullo modo re-
dirent ad scelera consueta; non redeuntibus pro-
mittens gaudia æterna, redeuntibus vero supplicia
inaudita. Referebat etiam idem senex, quod aliqui
de iis ad consueta flagitia redierunt, et vitam (sicut
Sanctus prædixerat) celeriter inconfusibilibus sup-
pliciis finierunt; non redeuntes autem, in pace et
in Domino quieverunt. Illi autem seni Sanctus in-
junxit, quod duodecim vicibus Apostolorum limina
visitaret; qui in duodecima rediens de Roma, hæc F
in via Fratri cum lacrymis referebat; expectans,
juxta Sancti promissum, æternæ vitæ gaudia post
hujus cursum miseræ, adipisci.

ANNOTATA D. P.

a Linares, Guardiæ diœcesis oppidum, inter
Guardiam et Viseum.

b Ob hanc causam talis præfigebatur in MS. titu-
lus. Qualiter quamdam in fine desperatam, apprens
sibi, ad Confessionem et gloriam adduxit; proinde
salvata fuerit mulier illa, non tam ex vi suæ Confes-
sionis, quæ defectu idonei ministri sacramentalis non
fuit, quam internæ et perfectæ contritionis.

c Ignorantur Conventus hujus initia, quæ an. 1268
antiquiora esse probatur ex Bulla Clementis 4, hoc
anno data ad Guardianos Lusitanæ. Paciecus addit,
ibi conservari memoriam hujus eventus, et sepulturam
ostendi distinctam a ceteris.

d Santarem, id est S. Irenes oppidum, ad Tagi
dexteram ripam.

e Regnavit Dionysius, S. Elisabethæ maritus, ab
an. 1279 ad 1325.

f Ita passim medio ævo, cedula pro schedula.

g

A g Nescio an recte scriptum nomen, ipsum in tabulis necdum reperi.

h Turres-novæ, inter S. Irenes et Tomarium oppida, in finibus diœcesis Santirenensis: juxta ergo fuerit vicus Elbron, a tabulis non indicatus.

i Hinc et ex sequenti anno 1292 colligi videtur, scripta istæc fuisse circa finem seculi 13.

CAPUT VII.

Miracula per testes coram Episcopo Paduæ confirmata, et alia nonnulla.

Quidam Conversus Monialium Paduæ, ætatis viginti quinque annorum, a nativitate surdus et mutus, cujus lingua erat modicum prominens extra guttur: et brevissima ad modum vitis torcularis retorta, sic quod videbatur intuenti blanda b et rugeta; semel et secundo fuit spirituali visione inductus, ut ad B. Antonii suffragium se converteret toto corde. Qui rudis et bestialis, ignorans quid visio designaret; primo per domum, postea per plateas S. Antonium requirebat: tertio vero, eadem visione modo simili concitatus, ad B. Antonii ecclesiam perveniens, cum devotione qua potuit pernoctavit, et Sancti adjutorium frequenter invocavit. Post horam vero nonam, quadam luce divinam circumfusus, subito et toto corpore sudore nimio superfusus, magnam commotionem sentire cœpit, tam in capite quam in membris. Quid plura? Subito reducta est lingua ejus ad debitam quantitatem, et loquelæ recepit beneficium et auditus. Illico enim apertum est os ejus, Deum et B. Antonium pro tanto beneficio benedicens: et, quod erat mirabile, quadam nova lingua, sed plene intelligibili in illo comprehensa idiomate, loquebatur: nesciebat etiam nisi pauca vocabula, ad communem usum loquendi necessaria, sibi divinitus inspirata, quod ea ab hominibus non didicerat; admirantibus cunctis, qui eum mutum et surdum a nativitate referebant. Ad cujus miraculi novitatem utriusque sexus populi confluentes, juvenem, qui prius Petrus dicebatur, ratione prodigii, ex tunc censuerunt Antonium appellandum.

61 Quidam homo prope Paduam, volens quædam occulta scire per dæmones, quadam nocte in circulo incantationum se posuit cum quodam Clerico, qui per artem magicam sciebat dæmones invocare. Cum ergo esset intra circulum, et dictus Clericus dæmones invocaret; advenerunt dæmones cum summo strepitu et rugitu. Et cum homo ille territus nesciret dæmonibus respondere aliquid, subito linguam ejus totaliter evellentes, et oculos de capite eruerunt. Cum autem fauces aperiret, nullum linguæ vestigium apparebat: et in loco, ubi prius fuerant oculi, erat suffusio nimia et profunda. Cum ergo dolore cordis propter culpam et pœnam vexaretur, et non posset peccatum confiteri; ad B. Antonii suffragium invocandum totaliter se convertit. Et cum in Conventu multis diebus ac noctibus orando permansisset, et Fratres in Missa, Benedictus qui venit in nomine Domini, decantarent, et a Sacerdote corpus Domini elevaretur; novi fuerunt sibi oculi in capite restituti. Congregati ad tantum miraculum quam plurimi, et una cum ipso orantes Deum, obsecrabant; ut qui S. Antonii meritis sibi oculos restituerat, et linguam reddere dignaretur. Dum vero Chorus, Agnus Dei cantando, Dona nobis pacem, finiret; Deus illico linguam sibi restituit et loquelam, qua B. Antonii magnalia extollebat.

62 Frater quidam nomine Bernardinus, de Parma oriundus, ex nimia infirmitate duobus mensibus

mutus existens, ad tantam debilitatem spirituum devenerat, quod nec candelam poterat extinguere suo flatui applicatam. Et quamvis per melicos peritiores Lombardiæ, per ferrum candens, novies, suo gutturi et semel capiti appositum, ad ejus curationem fuerit laboratum; nullum remedium habuit, sed infirmitatis potius incrementum. Imminente ergo suffocationis periculo, ad S. Antonium Paduam adducitur; et ante arcam prostratus, Sancti suffragium postulabat devote. Et ibidem primo cœpit spuere, et insufflare fortiter, adhuc mutus. Continuans autem orationem, cum multis Fratribus et populi frequentia, qui eidem ratione festi et miraculi assistebant; subito, emissa horribili sanie, loquelam recuperavit, et plenariam sanitatem: et in laudem Sancti prorumpens, etiam Antiphonam illam, Salve Regina etc. cum Ministro et Lectore, qui ad miraculum tantum concurrerant, lætis vocibus cantando perfecerunt.

63 Quidam puer viginti mensium, nomine Thomasinus, cujus parentes prope ecclesiam B. Antonii Paduæ morabantur, juxta quoddam vas aqua plenum incaute fuerat derelictus. Cum vero dicta mulier domum rediret, videns pedes pueri supra vas aliquantulum prominentes, appropinquans cernit caput filii inferius in fundo vasis, pedibus superius elevatis: et cum ejulatu ipsum extrahit, jam defunctum et frigidum: quæ flens et clamans totam viciniam illico concitavit. Advenerunt ergo quam plures, et aliqui de Fratribus cum operariis, qui aliqua in ecclesia S. Antonii reparabant: et puerum videntes extinctum totaliter, compassi sunt matris doloribus lacrymosis. Mater vero ad B. Antonii merita se convertens, ejus auxilium clamorose invocando, vovit quod pondus pueri de tritico daret pauperibus, si ipsum B. Antonius a mortuis suscitarret: et post modicum puer resurgit, et vivus restituitur matri suæ.

64 Mulier quædam Forliviensis diœcesis, Beatrix nomine, morbum periculosum quod narta dicitur, in cranio capitis radicum, in quantitate pugni, passa fuit decem annis. Quæ cum non posset invenire remedium peritissimorum ingenio medicorum; cœpit B. Antonii auxilium devotissime invocare; promittendo, quod si sanitatem sibi redderet, ejus altare filo argenteo circuiret. Et eadem nocte B. Antonius sibi dormienti apparuit, et (ut ibi videbatur) inflaturam illam, cum ejusdem patientis suavitate et complacentia, in quatuor partes divisit, et sic plenam restituit sanitatem. Disparuit itaque visio, sed non disparuit Sancti virtus. Post modicum, juxta quod visio demonstrarat, inflatura illa in partes quatuor dividitur; et magna sanie emissa, sanum et planum reliquit caput Domine, S. Antonii miracula prædicantis. Nam Paduam venit, et juxta votum tumultum Sancti filo argenteo circumcinxit.

65 Frater quidam, Cambius nomine, de Provincia Romanie, horribili ruptura, intestinorum inferius cadentium pondere, non obstante circulo ferro appposito, irremediabiliter aggravatus, venit in die S. Antonii Paduam, ut ejus auxilium imploraret. Et quia, præ multitudine infirmorum pro remedio concurrentium, non poterat inter columnas tumuli se locare; manu sepulcrum tetigit, et ipsam post, intestinīs cadentibus, cum magna confidentia, applicavit. Mirabile certe! Illico intestina ad locum proprium redierunt, et ruptura in qua erat non modica apertura, sic clauditur et consolidatur, quod, ut dicebat Frater Cambius, vix in fronte erat pars solidior, quam locus prædictæ aperturæ. Unde postmodum fortiter saltans, ad Sancti laudem dicebat: Non est diu quod talia facere valebam.

D
EX : S.
Ex humore
præfocante
mutus,

ad sepulcrum
Sancti c-
ra-
tur:

in aqua suffo-
catus puer.
illo invocato
suscitatur:

E

mulier a
gravi ulcere
liberatur.

F

Frater tacto
sepulcro cura-
tur ab hernia.

EX MS. *c*
d
Invitus ad bellum in Hispaniam abducendus,

A 66 Anno Domini millesimo trecentesimo c sexagesimo septimo; Cum Princeps Aquitaniæ *d* Odoardus illustris, magnam armatorum militiam congregaret in subsidium Petri Regis Castellæ, per Henricum fratrem suum illegitimum de regno ejeti et fugati; fuit præceptum ex parte dicti Domini Principis cuidam medico chirurgico, qui vocabatur Petrus, in civitate Burdegalæ commoranti, ut ejus aciem sequeretur, pro cura forsitan vulnerandorum; quod propter multa fuit eidem Petro gravissimum et amarum. Videns tamen ejusdem Principis firmatam voluntatem, cui resistere non audebat; cum ad B. Antonium specialem devotionem haberet; ad Conventum Fratrum Minorum Burdegalæ confidenter accessit; et ad ejus preces Frater quidam, in quadam capella, ubi erat quædam imago B. Antonii lignea sculpta, Missam de ipso celebravit. Quam cum devote idem Petrus audiret, intendens in ejusdem Sancti imaginem; cum magno fervore oravit, ut si prædicta via non erat ad utilitatem animæ suæ, B. Antonius ipsam misericorditer impediret; et si erat, ad hoc ipsius orantis voluntatem redderet inclinatum.

atque ante Sancti imaginem deprecans

eo abnuente assecratur

B 67 Mirabile certe! Dum sic dicendo, imaginem attente respiceret, aspexit eam caput hinc inde agitantem, ad modum hominis negare aliquid innuentis. Qui admodum stupefactus, cogitans quod forsitan ex vehementi imaginatione et phantasie fumo verum, quod erat sophisticum, videbatur; omnes vires interiores recollegit, aspectum acuit, et sic attente imaginem respiciens dictam orationem resumit: et eo clare vidente, iterum imago lignea quasi abnegando, caput hinc inde agitavit. Et Petrus dicta Missa, secum mirans recessit; ignorans quid portentum hujusmodi designaret; utrum videlicet tali signo S. Antonius innueret, quod dictus Petrus cum dicta acie non procederet; vel, quod si faceret, esse utile animæ suæ designaret: et sic stupefactus et dubius ad domum propriam est reversus. Et post modicum nuntius venit ad eum ex parte Domini Principis, ut ad ejus præsentiam accederet sine mora. Accessit statim ad domum dicti Principis Petrus: cui obvians Senescalcus, dixit sibi: Estis vos paratus ire cum Domino Principe in Hispaniam, prout vobis injunxit? Cui Petrus timens respondit, Domine paratus sum facere in omnibus Domini Principis voluntatem. Cui Senescalcus subridendo, cum hilari vultu respondit: Vos bene dicitis, ut bonus et fidelis: et Dominus Princeps concedet vobis pro vestra consolatione, ut hic remaneatis, nisi receperitis aliud in mandatis. Ille vero cum gaudio ecclesiam Fratrum Minorum accessit, et S. Antonio gratias agens, coram aliquibus Fratribus supradicta narravit; et esse vera, litteris tactis sacrosanctis, juramento firmavit.

e
Padua Pontifici recuperanda prædicatur in Octava Sancti,

f
quæ exinde festivius colitur.

C 68 Eo tempore quo Paduana Civitas erepta est de manu perfidi tyranni, prædicti Eccelini de Romano, manu Domini, ejus feralibus actibus finem dante; circumdante Legato *e* Ecclesiæ et ejus exercitu obsidione continua dictam urbem. nocte B. Antonii, cum Guardianus Fratrum Minorum de Padua, Frater Bartholomæus de Corradino, pernoctando ad sepulcrum ejusdem Sancti vigilaret, et pro liberatione dictæ urbis interim flagitaret precibus lacrymosis, de ipso mox tumultu vox talis insonuit multum clare: Frater Bartholomæe, ne timeas, neque contristeris adeo; quia in octava festivitatis meæ Paduana conquiretur civitas, libertate solita et immunitate pristina fruitura. Sicque factum est, Domino disponente. Hanc autem vocem plures Fratres *f*, tunc in ecclesia vigilantes, testati sunt se veraciter audivisse. Quod post modum ad Paduanorum notitiam perveniens, decreverunt Octavam ipsius

solennem, sicut festum, annis singulis cum immensa lætitia se facturos: quod quidem statutum usque *g* modo, per Dei gratiam, diligentius observatur.

69 Anno vero Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo tertio, postquam Deo placuit meritis ejus Sancti, de sub jugo Eccelini tyranni prædicti, qui ipsam depopulaverat, civitatem eripere Paduanam; ejus cives, ad Sanctum interiori devotione ferventes, prægrandem et solennem ecclesiam sibi construxerunt. Corpus autem sanctum transferre statuentes, cum in Octava *h* Resurrectionis Dominicæ, ipsum, quod diu sub terra latuerat effodissent; inventa est lingua ejus adeo recens, rubicunda et pulchra, quæ per viginti septem annos *i* et amplius sub terra latuerat, quasi eadem hora Pater sanctissimus decessisset. Quam venerabilis vir, Frater Bonaventura, tunc Ordinis generalis Minister, postmodum *k* Cardinalis et Episcopus Albanensis, qui præsens erat hujus Translationis gaudiis, in manibus reverenter accipiens; irrigatus profluvio lacrymarum, affari eam cepit devotissime verbis hujusmodi coram multis: O lingua benedicta, quæ semper Dominum benedixisti, et alios benedicere fecisti; nunc manifeste apparet, quanti existis meriti apud Deum; et infingens ei dulcia oscula et devota, jussit eam seorsum honorifice collocari *l*.

78 Tempore vero Domini Bonifacii *m* Papæ octavi, reparata est tribuna Basilicæ Salvatoris de Roma in Laterano, quæ Episcopium nominatur: cui depingendæ opere mosaico deputati sunt duo Fratres Minores, in arce illa periti et non modicum experti. Designatis autem imaginibus, quas idem Papa ibi depingi mandaverat, videntes illi Fratres quod adhuc loca superaverant, in quibus aliæ imagines possent poni; proprio motu, vel forte divino instinctu, Beatorum Francisci et Antonii *n* hinc inde depinxerunt. Quo ad ejusdem Domini Papæ delato notitiam, mandavit quibusdam Clericis, hoc sibi ex livore nuntiantibus, dicens; de imagine S. Francisci, postquam ibi est, æquanimiter toleramus; de Sancto vero Antonio de Padua hic facere quid habemus? Eat ergo, et illius destruatis imaginem, et loco ejus B. Gregorii imaginem fieri faciatis. Qui accedentes, et unus post alium ascendentes *o*, confessi sunt se ab una persona terribili, ibi eis visibiliter apparente, ab alto in terram dejici; et quasi in furiam versi, a concepto fuerunt impediti. Et (sicut dicti Fratres pictores referebant) quidam illorum statim, alii omnes infra breve tempus spiritum exhalaverunt. Audiens hæc memoratus Papa, referentibus demandavit: Dimittatis, inquit, stare illum Sanctum sicut vult: quia, ut videmus expresse, possemus cum eo potius perdere quam lucrari.

70 Fuit in Begio, Castro regni Portugalliæ, vir quidam Petrus Petri nomine, potens et dives, et Ordini Fratrum Minorum tanta dilectione adstrictus, quod eis contulit ibi locum pro ædificatione *p* Conventus, et pro ædificiis plura dedit. Cum autem esset infirmus gravissime, quadam nocte quatuor Fratres, cum multis aliis in ejus camera vigilantes, ejus exitum præstolabantur. Tenebat ex devotione dictus Petrus habitum Fratrum, cum quo elegerat sepeliri: et ecce duo Fratres Minores, unus ad ejus dexteram, et alius ad sinistram, sibi apparuerunt: cui unus eorum dixit: Petre, cognoscis nos? Et ille: Cognosco vos esse Fratres Minores, sed non habeo notitiam personarum. Et ille: Ego sum S. Franciscus, et iste est S. Antonius: et propter devotionem quam ad nos semper habuisti, et beneficia quæ Fratribus nostris in isto Conventu exhibuisti,

g
Dum anno 1263 in novam ecclesiam corpus transferendum refoditur,

h
k
invenitur lingua incorrupta.

E
l
m
Imago in tribuna Lateran. expressa nequit aboleri.

F
o
Apparent Sancti moribundo,
p

eumque sanant;

et habitum
in quo post-
ea moriatur
benedicunt.

q

A buisti, missi sumus ad te consolandum, et de ista infirmitate curandum. Et tunc ille Petrus adorans, rogavit S. Franciscum, ut habitum, quem super se habebat, benedicere dignaretur : quo facto, ambo disparuerunt. Et ille tanta celeritate convaluit, quod omnes præsentes in stuporem convertit ; et ex tunc duodecim annis supervixit, nullorum thesaurorum portans clavem, nisi scrinii in quo erat ille habitus benedictus, cum quo fuit mortuus et sepultus q.

ANNOTATA. D. P.

a Exhibeo ipsa verba veteris tituli, sic scripti : Sequentia miracula sunt per testes coram Episcopo Paduæ confirmata : quod puto intelligendum de quinque primis usque ad num. 65, eundem vero Episcopum Jacobum Conradum, sub quo Sanctus obiit hic indicari : nam superfuit usque ad 1283, juxta Ughellum.

b Puto legendum bianca, ut significetur fuisse lingua albo-rubri coloris, vel punctim sic variegata.

c Ecgraphum nostrum ducentesimo : sed errorem, librarii potius quam auctoris, arguunt sequentia. Nam Bouchetus in Annalibus Aquitanix docet, quod Angli, qui jam pridem tenebant Aquitanix partem, tres scilicet Seneschallatus, Burdegalensem, Vasutensem, et Landensem : eandem partem, cedente S. Ludovico per pacta anni 1259, possidere cœperint sub titulo Ducatus. Exinde eorum in Gallis potentia reflorescere cœpit, maxime sub Eduardo III, qui pugna Pictaviensi an. 1356, victoriam obtinuit, qua captus Joannes Rex et in Angliam abductus captivus est ; ipseque Eduardus cœpit se Regem Franciæ dicere. Fuerat autem victoria illa relata potissimum virtute Eduardi Principis Walliæ, cui pater suus videtur in præmium cessisse Ducatum Aquitanix, ad regnum autem non pervenit, mortuus ante patrem.

d Meminit horum subsidiorum, Petro Crudeli ab Anglis latorum, præcedenti anno Bouchetus, quorum beneficio tunc restitutus Petrus, cum stipendia solvere recusasset, illum se dolens Eduardus hoc anno eum deseruit ; Henricoque ejus Fratri occasionem dedit, cum auxilio Francorum repetendi Hispaniam ; prout fecit, ac Petrum regno et vita privavit. Post quod cum nesciatur in Hispaniam regressus Eduardus, alius hic videtur irrepsisse error in numero, et quod res debebat facta dici an. 1366, non 67.

e Antonius Godi in Chronico, Legatum nominat C D. Philippum Ravennatem Archiepiscopum, remque dicit anno 1246 gestam : ad quem annum Monachus Paduanus eam fusius describit : ambo autem addunt, quod tyrannus, defectione Paduanorum irritatus, eorundem quos in præsidio quodam habebat ad 12 millia igne extinxerit ; postea vero ipsam urbem, sed frustra, obsedit. Ughellus in Ravennatibus tom. 2 Ital. sacræ col. 382 idem confirmat. Waddingus tamen an. 1263 n. 8. Octavianum Cardinalem Ubaldinum, Legatum et hujus expeditionis ducem facit : sed erroris convincitur ex Annalibus Oderi Raynaldi, allegantis num. 15 anni 1247 litteras Apostolicas, quibus ei isto anno, scilicet post receptam jam Paduam, Legationis munus impositum docet.

f Waddingus ad annum præcitatum, ex eis unum nominat, Lucam Belludinum, sancti viri olim socium.

g Utinam annum addidisset ; notabile interim intervallum talis phrasis notat, et annus 1367 supra notatus idem confirmat. Waddingus loco jam dicto addit, quod ingenti illo beneficio devincti Patavini, anno 124 statuerunt communi Senatus decreto, ut pro urbis Patrono deinceps haberetur Antonius ; et offerretur ei statua aurea, ipsius civitatis præferens ideam ; subsequentibus porro annis additum, ut quot-

annis ex communi ærario solverentur quatuor milia librarum monetæ, donec templi fabrica consummaretur ; atque in Natalitii Vesperis publica supplicatione, Princeps Venetus, (Quid hoc ? an forte Princeps Senatus legendum ?) Academici, Religiosi omnes, cunctique secularis status ordines, et universæ Confraternitates, ejus sepulcrum inviserent ; varia donaria, pecunias, cereos, oleum pro fovendis lampadibus, consecrarent. Neque his contenti alia indies adjecerunt, per quæ mirum in modum accrevit Sancti veneratio. Alia quædam infra vide.

h Anno 1263, quo Pascha celebratum fuerat 1 Aprilis, Octava ejus cecidit in 8 ejusdem ; adeoque in 6, non vero in 7 Idus, uti supputavit Waddingus, vel potius typothetico mendo obrepsit.

i Imo annos triginta duos, menses tres, dies decem, a 17 Junii 1231. Sic in Fundamento 3 Ordinum, ubi iisdem fere verbis res describitur, numerantur 32 anni.

k Scilicet an. 1273, biennio ante mortem.

l Scribit Pacieus num. 141 quod ipsius Ordinis Prælati aliquis, volens sacram linguam alio furtim transferre, nequiverit ostium sacrarii egressurus invenire, donec ipsam eo unde acceperat loco reposuisset. Item ipsam aliquamdiu occultatam fuisse, nunc omnibus ostendi.

m Id est ab anno 1295 ad 1304.

n Ambas imagines æri incisas exhibet Boverius Anal. Cappuc. tom. 1 pag. 903, iisque simillimas ex abside S. Mariæ-majoris, renodata (ut ibi in Musivo appingitur) Anno Domini MCCLXXXV cum addito : JACOB TORRI. T I. PICTORI OP. MOSIAC. FECI : Factum id

verosimiliter jussu Pontificis, moti miraculo in Lateranensi patrato, aut ex facultate per aliquem operis præfectum petita, qui casus prioris complex fuerat. Ipsas Lateranenses imagines hic vide : et simul agnosce quam ex vero Cappucinatorum Institutore Matthæus a Bascio expresserit primorum Minorum veterem habitum, sibi in visione ostensum, atque deinde Romæ et Assisii visum in picturis : ubi tamen quod dicitur post Acta B. Felicis Cappucini 18 Maji, in relatione Joannis de Terra nova de origine Cappucinatorum num. 19, Expensis Nicolai IV picta absis Liberianæ Basilicæ, intelligendum factum ex legato testamentario, post mortem, quam Nicolaus obiit an. 1292. Sed ut habitum recte expresserit Romani musivi faber, adstipulante B. Benedicti Aretini sancto cœvi genuina effigie : non tamen recte vultum assimilavit, dum fecit eum Antonio æque ac S. Francisco barbatum. Hic enim cum præ humilitate

EX MS.

A militate nolisset suscipere Presbyterii ordinem, videtur laicorum more aluisse barbam, quam Presbyteros initio Ordinis rasam habuisse ostensum est, et prædictæ imagines probant in Annot. ad cap. 3 *Vite* litt. n. Fieri tamen potest, ut S. Antonius qui anno æt. 36 obiit, plus æquo juvenis pingatur, ad denotandam ejus Angelicam castitatem; vel quia jam gloriosus in cælis, ita devotis suis apparuerit aliquando. Certum etiam videtur quod quando positum fuit Musivum Lateranense an-
nis ut minimum 60 post mortem S. Antonii, Francis-
cani passim omnes, etiam Presbyteri, barbam aluerint: nam in Villa-Franca Comitatus Niciensis apud Francis-
canos visitur monumentum Eleonoræ Sabaudæ, mortuæ anno 1296, ubi illa exprimitur in feretro assistentibus Religiosis Franciscanis tribus, iisque (ut apparet) Sacerdotibus barbatis, uti inde sumpta tabella

monstrat. Nunc autem e converso Conventuales barbam alunt, sed novacula castigatam, radunt totam Recollectæ, Cappucini plane intonsam gerunt. Ita habitus moresque mutantur solo temporis fluxu, nulla cujusquam notabili culpa: ut in his gloriari vanum sit. Ceteri, ad lecti pedem stantes domestici utriusque sexus, luctum etiam ipsi præferunt, grisco in habitu et inornato picti omnes.

o Boverius scribit. Vix primo ictu, caputii acumen ferro percussit, et cum sociis protinus divina virtute prostratus ac semimortuus, S. Antonii in se ultionem sensit: ita fere semper mutatur aliquid, quoties per plurimum ora et calamos res eadem successive transit.

p Catalogi Provinciarum et Conventuum, post Epitomen Annulium Waddingi per Haroldum, nihil lucis huc adferunt: nam qui factus est per Bartholomæum Pisanum an. 1400, in Provincia S. Jacobi, ad quam tunc Lusitania pertinebat, nullum nomen habet huc accedens. Catalogus vero anni 1316, ubi Provincia Portugalliæ, distincta a Provincia S. Jacobi, est in ordine 96, destituitur nominibus Conventuum. Gonzaga quoque inter Portugallicos Conventus nullum similem indicat; ut oporteat nomen istud valde corruptum, si quis Begii fuit, pridem desiisse. In vicina S. Jacobi seu Legionensi Provincia, juxta prædictum anni 1316 Catalogum, numeratur 29 Conventus S. Martini de Trebeijo: qui locus si in confiniis inveniatur, credi poterit ad Lusitaniam aliquando pertinuisse, et hic notari.

q Waddingus, ad an. 1358 agens de initiis Valentini in Hispania Conventus num. 9. ex Gonzaga huc refert similem favorem collatum alteri Ordinis devoto his verbis: Habitavit olim tertio ab hoc loco milliaro, in pago cui Hispanice Pulche nomen est, vir quidam pius, Minoritici instituti amantissimus: qui Fratres illuc transeuntes humanissime excipiebat. Cum vero multis diebus Minorita nullus adventaret, gravi correptus infirmitate desiderabat Religiosorum frui præsentia. Apparuerunt Ordinis Coryphæi Franciscus et Antonius, animamque agentem consolati sunt; et paulo post placide, magna spiritus hilaritate obdormivit in Domino. Ceterum ex defectu Clausulæ in talibus consuetæ, videor mihi inferre posse, omnia a num. 68 usque huc relata fuisse successive col-

lecta, prout forte in variis MSS. reperiuntur. Novitates Paduæ ab anno 1256 ad 1364 a Guiljelmo et Albrigeto Cortusiis collectæ et post Albertini Mussati historiam Augustam cum Felicis Osii editæ lib. 9 cap. 8, ad annum 1346 narrant, quomodo quidam Vicentinus, qui propter fracturam cruris claudicabat, et dolores sæpissime sustinebat, nec poterat liberari; in somnio admonitus corpus B. Antonii Paduæ solenniter visitavit, qui pristinam obtinuit sanitatem. Deinde additur Eodem anno... per B. Antonium Paduæ fiunt multa miracula, quibus visis multæ peccatrices ad pœnitentiam sunt conversæ. Tum lib. 19 cap. 2. Anno Domini 1350... cum Dux Poloniæ esset Paduæ, Romam iturus, ante voluit Beatorum Prosdocii et Justinæ limina visitare. Hic miratus pulchritudinem templi Beati Antonii Confessoris, postulans, didicit esse templum Patris urbis. Quidam vero socius Ducis deridendo Sanctum, ait, Est vere Antonius, cujus nomine porci portant campanella? Qui statim Dei judicio judicatur. Nam manus cum brachio debilitatur in totum, quam in prolatione verbi ostendit contra templum, cujus os extenditur usque ad aurem. Dux miratur. Tunc prodigii quærit causam: filius Ducis refert facti seriem. Dux mente agitat, quid agat; cœlesti lumine illustratus ait: Ille cum precibus imploretur, qui percussit. Qui statim peccatorem coram sepulchro Beati Antonii Confessoris personaliter præsentavit. Qui effusis lacrymis oravit devotissime, et in tantum, quod oratio Beati Antonii transivit in cœlum, cujus precibus et amore prædictus Nobilis a Deo pristinam rehabuit sanitatem. Dux miratur et gaudet. Cum eo tota civitas exultat. Fit concursus civium. Sanctus in orationibus et oblationibus collaudatur, cui honor in secula seculorum. Fuit hoc eodem anno, die x Aprilis.

APPENDIX

§. I. De translationibus Corporis et Arce, et incorrupta Sancti lingua.

Fuerat urbs Patavina, juxta prædictionem Sancti, in hujus Octava, liberata ab Ecelini tyrannide anno MCCLXII, sicut sub finem Miraculorum præmissorum num. 67 vidimus; nec dubitavit illa, cui acceptum referre deberet tantum bonum. Itaque maximo studio conatæ partem Basilicæ amplioris, eatenus lentius progressæ, a vestibulo ad chorum, perducere ad culmen, et in eam de veteri illa (istic verosimiliter adhuc stante, ubi nunc pars posterior cum choro est) in novam decrevit transferenda ossa, in proximi Paschatis Octava, eademque VIII Aprilis: S. Bonaventura (sicut supra num. 68 legitur) decretum exequente. Ab hoc illa tunc etiam translata fuisse in novam capsam, tumulumque altius erectum dubium videri non potest. Quoniam vero Polydorus alique dicunt, translationem factam, ad eum ubi nunc Sanctus honoratur locum; placet credere, deproperatum fuisse istic sacellum aliquod extemporaneum, in quo manserit sacra Arca, usque ad annum MCCCX, quando (ut habet Waddingus num. 6) Fr. Gonsalvus Minister Generalis, sub festo Pentecostes, tunc VII Junii celebravit Comitæ generalia Patavii, in quibus facta est translatio tumuli S. Antonii ad medium ecclesiæ, utique jam prima saltem parte perfectæ, siquidem Civitas anno MCCCXII ad eum finem gabellam quamdam consignaverat, reddentem annue quater mille libras Mezninorum, ut ait Polydorus cap. 5 Atque hac ratione commoditatem datam credo Curatoribus Antoniani sacelli, ex ejusdem ecclesiæ novæ latere Aquilonari, opere simpliciori ad tempus erecti, aliud eodem loco solidius ampliusque moliendi, quod hodieum perseveret, varie

F
Ossa refossa
an. 1263,
8 Apr.

an. 1310
3 Junii,

transferuntur
ad medium
ecclesiæ.

A varie postea ornatum, ac denique marmoribus convestitum totum.

lingua in-
corrupta ad
sacrarium
defertur;

imo 32

furtim oblata
sub altare
conditur;

inventa loco
per L. notato,
B

ubi aliquando
steterat altare
majus.

C
Tabernaculum
ipsius linguae
argenteum,

fuit verosimi-
liter a Massa-
riis Arcæ cu-
ratum, sec.
15,

73 Prædictam sacrorum ossium exhumationem, admirabilem reddidit lingua Sancti, reperta talis, qualem legimus num. 68. sed aliud ibi non dicitur, quam quod eam jussit S. Bonaventura seorsim honorifice collocari, verosimiliter in Sacrario Bartholomæus Pisanus, qui exeunte seculo xv floruit, libro Conformatum parte 2 pagina mihi 82, Dominus Frater Bonaventura, inquit, Cardinalis Albanensis, existens Ordinis Generalis, facta corporis translatione, cum aperuisset ejus arcam, post 25 annos ab ejus morte, corpore resoluta, linguam ejus reperit, acutam, integram et rubeam in ore: quam postea cum quidam Generalis vellet a loco Paduæ deportare, numquam vidit portam aliquam unde exiret. Unde ipsam in quodam reposuit altari: et euidam Fratri hoc patefacto a Generali Ministro, hic Frater, post annos triginta quatuor veniens ad mortem, Fratribus indicavit. Quam reverenter de altari prædicto tollentes in quodam tabernaculo crystallino posuerunt: et hodie ipsam aspicientibus integra est et sana.

74 Polydorus addit, quod altare prædictum majus erat, positum in media nunc ecclesia, tunc vero, cum nondum esset pars posterior ædificata, anterioris ultimum arcum occupans; cujus locus usque nunc notetur in pavimento, per lapidem inscriptum littera L. Hæc illi, ex sola verosimiliter traditione: ideoque Annalibus suis factum inserere Waddingus noluit: credibile tamen illud facit prænotatum L, cui haud facile aliam explicationem dederis, quam quod sic inchoetur verbum Lingua; esto Saviolus notari co-velit verbum Locus, ad eum demonstrandum in quo fuerit prima Sancti sepultura. Interim Polydorus cap. 33 describit situm lapidis, non nihil a medio declinantis ad Sacellum Sancti; sic tamen, ut perpendiculariter substernatur pendenti desuper Crucifixo æris inaurati, per Donatellum Florentinum fabricato; et terminet primam ecclesiæ partem, istic scilicet ubi convenit tunc stetisse altare quod dixi majus: cujus loco postea successerit odeum, prout tunc moris erat chorum a reliqua ecclesia dirimens, et Crucifixum desuper pendentem habens qui etiam aliquandiu ibi pependerit Odeo sublato, nunc vero sublatus etiam ipse et alio videtur translatus: quia iconismus ecclesiæ ad nos missus chorum repræsentat liberum, et humiliori pedum trium sepimento columellis fulto discernitur ab ecclesia.

75 Cujusmodi fuerit crystallinum tabernaculum supra memoratum a Pisano, non facile dixero; nec etiam quando vel quibus curantibus illud factum, quod instar Eucharistici ostensorii seu remonstrantiæ accepimus æri eleganter incisum, ubi sacra lingua locum obtinet quem solet tenere tali in opere Christi corpus. Ipsum totam hic exhibere superfluum censeo, cum talia sint ubique obvia, quapropter satis hic erit eam partem sed grandia tantoque artificio elaborata. Satis eam partem exprimere qua continetur Lingua.

76 Ipsius ostensorii seu tabernaculi basis impressa sibi habet quædam insignia Nobilium, eorum fortassis quos appellant Præsidentes venerandæ Arcæ, singulis anni deligi solitos; Massarios olim nominabant, id est sacræ Massæ sive domus aut gazophylacii custodes) quorum initium licet anno MCCCXCVI antiquius esse Polydorus censeat cap. 60; non invenit tamen in publicis vel civitatis vel sacrarii scripturis pleni regiminis distinctam notitiam ante annum MCCCXCV, quo die xx Octobris, D. Franciscus filius [N.] de Carrara Patavinus deponit quadringentos et quatuor aureos ducatos, in manus Galvani Lactucæ Patavini, Syndici Conventus et Officialis fabricæ atque ecclesiæ, profitentis se recepisse eandem summam suo ac Collegarum nomine, videlicet Rev. Antonii Patavini Guardiani, Rev. Joannis de Brugine, Ordinis Mi-

Junii T. III

norum Joannis Galvani, Sulimani Specialis, et Joannis; Errigi Notarii. Est autem prædictum tabernaculum tres omnino pedes geometricos altum, sicut ipsum anno MDCLXIX manu Jacobi Ruphoni sculpendum curavit PET. SAV. VOT. Petrum Saviolum, intelligo, voti reum. Habeo ejusdem tabernaculi etiam alterum ectypum, pedum paulo plus quam duorum, quod anno MDCXCVI Augustæ Vindelicorum sculpsit Leonardus Heckenaver, et Fr. Petrus Angelus Sandri Minor Conventualis Venetus dedicavit Carolo II Comiti a Lichtenstein, Principi et Episcopo Olomucensi. Utrobique eadem inveniuntur ad basim insignia, sicut etiam videre potes in præmissa tabella.

77 In hoc tabernaculo (cujus ætas quin centum annos excedat ægre dubitaverim) reperit illam anno MDLXXXI, ex Congregatione nostra Generali IV Roma in patriam rediens, P. Ignatius Martinez, Lusitanus: eamque venerationis ergo exosculatus, ita repente immutatus est, vir jam grandævus, et annum agens plus quam LX, ut spiritum et linguam Sancti induisse videretur. Igitur depositio veterum Rhetorum more, coepit concionari Apostolice, tanto

et 17 sec. in
ære scul-
ptum,

an. 1581 os-
culatus Igna-
tius Martinez
linguam San-
cti,

EX MS.

A spiritu et fructu, ut totam Lusitaniam commoverit. Totos exinde sedecim annos pueris, pauperibus, rudibus, servis, militibus, Christiana doctrina imbuendis atque ad pietatem formandis, magna caritate, magno spiritus ardore, consumpsit..... Itaque omnibus feriatis diebus, semel atque iterum concionabatur ad plebem, et ad detentos in triremibus, eosque verbis ardentibus ad detestationem peccatorum inflammabat: quo genere dicendi infinitum esset recensere, quas populo Lusitano utilitates compararit. Ibat ad domos vir ille, in Academia Eboresi coram Sebastiano Rege et patruo Henrico Cardinale Doctor Theologus creatus; ibat ille vir, inquam, doctor pauperum: cogebat in foro, in præsidiis, in triremibus multitudinem; ubi suo sceptro, id est arundine, venerandus, incipiebat maxime canorus docere; donec missus a Moderatoribus Conimbricam, ut nostris esset perfecti concionatoris exemplar, qui Christum verbis annuntiaret et moribus nec alium quam Crucifixum, brevi extinctus est, die xxviii Februarii, anno MDXVIII, tanto urbis totius luctu et fama sanctitatis post se relicta, quantam legere est apud scriptores nostros, ac nominatim apud Philippum Alegambe, in Bibliotheca Scriptorum Societatis, unde præmissa excerptimus ad S. Antonii gloriam: multo autem plenius ejusdem res gestas deduxit P. Matthias Tanner, in opere postumo nuperrime vulgato cui titulus, Societas Jesu Apostolorum Imitatrix; sive gesta præclara et virtutes eorum, qui e Societate Jesu, in procuranda animarum salute... per totum orbem terrarum speciali zelo desudarunt.

genus totum
dicendi mu-
tat.

B

§. II. De mandibula et aliis extra Arcam Reliquiis ac posterioribus translationibus.

Ut prædictam linguam sacro capiti adhærentem commodius separaret S. Bonaventura removit ab eodem etiam mandibulam inferiorem, inquit Polydorus (quasi significatum vellet, repertum corpus, consumptis dumtaxat carnibus, firma adhuc compage integrum) atque ita duæ istæ Reliquiæ manserunt separatæ a ceteris ossibus, quæ reclusa sunt intra eam arcam ubi in præsentiarum requiescunt. Illustrissimus Guido Carolus de Francia Episcopus Portuensis Cardinalis Bononiensis, Apostolicæ Sedis per Italiam Legatus, qui meminerat se meritis et intercessione ipsius Sancti liberatum a morte, decrevit mandibulæ curandum elegantissimum tabernaculum argenteum, in quo etiam spectantur ejus insignia. Est vero opus speciosissimum, formam habens capitis, cui pro facie crystallus crassima est, per quam ipsa conspicitur. Neque ipsa tantum, sed etiam os unum unius brachii, quemadmodum monstrant tabulæ, ab iisdem sculptoribus elaboratæ annis prænotatis, una quidem juxta naturam alta pedes duos et pollices quatuor, altera ad pedem unum et pollices totidem contracta; quales hic minori forma vides.

79 In rotulo subtus corrente hæc verba leguntur. Translato Divo Antonio, anno 1263, Cardinalis Guido argenteam thecam hanc deauratam, marcarum 36, ori et brachio sancto parat devotissime, et affatur; O sidus Hispaniæ, Gemma Paupertatis, Antoni Par Scythiæ (imo Pater Scientiæ), Forma Puritatis; Tu Lumen Italiæ, Doctor Veritatis, ut sol nites Paduæ signis claritatis. Si rhythmus hic jam inde a principio ibi vel alibi legebantur, optandum fuerat, ut ea propriis sæ ætatis Gothicis, id est Teutonicis litteris, numerisque Latinis non æyris Arabicis neque litteris Italicis expressisset rotuli illius minime antiquus auctor; tunc legeremus haud dubie, PRESCITIA, unde Parem Scythiæ fecit inscitia transcribentis, forsitan Polydori; certe alicujus nihilo quam ipse erat

Manibula
seorsim ser-
vatur,

quasi anno
1263 sepa-
rata,

et argenteo
capiti impo-
sita:

a Guidone
Legato Ap.
per Sanctum
servato,

curiosioris ad personas temporaque discernenda. Confunduntur enim manifeste translationes dux, una anni MCCLXIII, sub S. Bonaventura, cujus ætate nullus fuit Episcopus Portuensis Guido; altera, facta ante Capitulum Generale, celebratum Lugduni anno MCCCLJ, quo decretum ait Waddingus, ut die xv Februarii ritu duplici fieret Officium de Translatione S. Antonii nuper facta, scilicet anno præcedenti; cujus num. 8 scripserat, quod Legatus missus in Lombardiam... Patavium se contulit, ubi secundam fieri translationem curavit corporis ejusdem Divi, ad arcam argenteam; et magnæ capitis partis, ad pretiosissimam thecam, suis sumptibus affabre elaboratam. Confundendi eas occasionem præbuit Pisanus, nullo ordine ea colligens, ex quibus appareret B. Antonii sanctitas et excellentia; in quibus locum ultimum tenet translatio præpostere scripta, sic ut prius narretur quid Legatus, posterius quid Bonaventura egerit.

non an. 1263
sed 1350:

80 Accuratius actionem totam notant, sed pro anno MCCCLXIX, annum extendentes usque ad Pascha, Guilielmus et Albrigetus Cortusii, in historia de novitatibus Paduæ et Lombardiæ, ab anno MCCLVI usque ad MCCCLXIV; apud quos libri 10 cap. 1 sic inchoatur. Guidus Comes Bononiæ de supra mare, Tituli S. Lucie Presbyter Cardinalis, Romanæ Ecclesiæ Legatus, occurrentibus Dominis Paduæ et Laicis cum toto Clero, intravit Paduam, et sedem posuit in Palatio Minorum cum trecentis equis, expensis Minorum anno MCCCLXIX..... Corpus B. Antonii Confessoris translatum fuit de xiv Februarii. Tunc supra Arcam ejus Dominus Legatus Missam celebravit, præsentibus Domino Patriarcha Aquilejensi, Archiepiscopo (S. Bertrando, mox Martyre futuro, ut iidem Cortusii hic indicant, cujus Acta dedimus 6 Junii) Archiepiscopo Jadrae, (Nicolao Sosensi Ordinis Prædicatorum) Aldrovandino, Episcopo Paduæ;

post celebra-
tam corporis
translationem
14 Februarii.

A Paduæ; Episcopo Veronæ (*Petro de Pinu*, paulo post translato ad ecclesiam *Petragoricensem* in Gallia) et multis aliis Episcopis et Prælati.

Erat is cre-
atus Cardina-
lis an. 1342,
et ejusdem se-
culi sunt ad-
juncta alia :

81 Fuit Guido, Roberti Comitis Bononiæ atque Arvernæ, et Blancæ, ex Roberto S. Ludovici postremo filio natæ, filius; a Tornacensi ad Cameracensem Episcopatum, indeque ad Archiepiscopatum Lugdunensem, ac denique ad Cardinalatum promotus, et ultra annum MCCCLXIII vivens, multis Romanorum Pontificum legationibus laudabiliter est perfunctus. Hujus gentilitiam tesseram, multo simpliciorem repræsentat hæc statua; quam in sua Gallia purpurata Petrus Frison: scutum autem in media basi positum refert Ursum, insigne forsitan unius ex Massariis ceteris dignioris. Quinam in eadem basi repræsententur Sancti, non desinio; suspicor tamen primum esse Prodocimum, Bononiensis Ecclesiæ Proto-episcopum, tum S. Franciscum, deinde S. Antonium; qui ambo etiam sub mento repræsententur; et S. Antonius iterum ante pectus. Credibile autem mihi sit, prius statuam sumptibus Cardinalis fabricatam, postea vero subjectam basim sacrarii expensis; quando etiam junctum sacræ mandibulæ fuerit os brachiale, non autem a tempore ipsius Guidonis ibi collocatum. Idem autem, seorsim nunc habetur in proprio tabernaculo de quo infra. Interim tam in basi quam in statua notabis habitum, qualem usque hodie Conventuales gestant, diversum valde ab Observantibus, nedum ab ætate S. Antonii, qua is in usu solus erat quem postea Cappucini resumpserunt, ut patet ex Musivo Lateranensi supra.

idem si corpo-
ri fecit arcam
argenteam

82 Argenteæ arcæ, cujus meminit Waddingus nulla alibi mentio, nequidem apud Polydorum: verosimile est tamen, quod intra arcam marmoream claudatur alia, custos immediata sacrarum ossium. Nisi opinari velimus, argenteam quidem fabricasse Guidonem, publice venerationi exponendam in ea quæ tunc forte primum fuerat absoluta capella nova, destructo vel translato tumulo qui media in ecclesia steterat, non parum per annos quadraginta incommodus. Cum autem anno MCCCLXXV placuisset, ex veteris ecclesiæ more, Sanctum illud corpus ponere sub altare, quatenus supra illud quotidiana possent offerri sacrificia, a Sacerdotibus undique devotionis causa confluentibus (quod a Jacobo Zeno tunc Episcopo die XVIII Junii consecratum dicit Polydorus cap. 25) assumpta iterum fuerit prior arca marmorea, et argentea in alios usus conversa, utpote jam non amplius conspicienda: et tunc etiam separatam fuerit os brachii prædictum, mandibulæ jungendum. Factæ deinde sunt aliæ aliæque in dicto sacello mutationes, quibus mutatum aliquid circa arcam fuisse, non ab eo unde affirmem vel negem, apertam fuisse non est credibile: nam quoties aliquid Reliquiarum viris principibus commodandum fuit, id semper acceptum ex argentea sacri menti theca apparebit ex ultimo §. sequentium Analectorum.

Marmoreus
autem no-
vus ornatus
an. 1587
decretus fuit.

83 Anno MDXXXII sacellum totum cæptum est marmore incrustari, sicut infra ex Polydoro describit Waddingus. Cum autem absolutum opus haberetur; visum est anno MDLXXXVII admodum Reverendis et Magnificis sacræ arcæ Præsidibus faciendus eidem ornatus æque marmoreus, et talis qui reliquo sacello responderet, tam pretio exquisitarum petrarum, quam anaglyphorum operum et statuarum ænearum apparatu. Jamque modulus factus erat, opusque susceperant Marcus-Antonius de Surdis et Vincentius Moscatelli, sculptores Patavini, cum Baptista Laurentio Veneto, tria millia ducatorum pro eo pactis: sed inchoatum illud, suspensum hæsit, eo quod maturius deliberandum censuerint quidam. Ita Polydorus, tertio post anno scribens. Nunc cum illud absolutum habetur, restat intelligere, quid circa Arcam prædictam sit factum. Intelligemus autem hæc et alio multa cum fuerit absoluta fabrica novi

Sacrarii, intra biennium proximum, ut speratur absol-
vendi, quando P. Mag. Josephus Pasqueti, in Ana-
lectis num. 11 laudandus, dabit suum ad Polydori
historiam supplementum, multis figuris tunc illustran-
dum.

84 Prædiit anno MDCLXXXVII Patavii Italico sermone Catalogus sacrarum Reliquiarum, asservatarum in Sanctuario gloriosi S. Antonii Patavini, curante Comite Antonio Maria Borromæo, Nobili Patavino, Præsidente ecclesiæ Reliquiis et thesauro ipsius Sancti, ubi primo loco nominatur Tabernaculum, continens mentum cum dentibus, III, Tabernaculum, modernum argenteum, cum osse brachii sinistri, ejusdem gloriosi Sancti, ornatum circulo rubinorum: unde intelligo os illud exemptum fuisse a priori tabernaculo, ut seorsim decentius locaretur: idque ignorasse illum, qui Augustanam tabulam sculpendam ex Paduana curavit, alias ipsum omisurus. Ad eundem porro Sanctum pertinent sequentia. IV Tabernaculum argenteum, in quo videtur vitreus ille scyphus, qui hic Patavii ab incredulis nonnullis, de altissima fenestra, in durum dejectus saxum, integer mansit; cum dicerent illi, tam Sanctum esse Antonium, quam infrangibile vitrum istud. V, Statua S. Antonii argentea, in qua est os digiti ipsius: ejusdem fortassis, cujus alium articulum habuit Infans Lusitanæ Petrus. VI, Tabernaculum cum cilicio ejusdem Sancti; VII, Tabernaculum cum glandulis et coralliis quibus cingitur Clerica, (id est, Corona Clericalis) ipsius Sancti: nam etiam invenitur XI Tabernaculum, in quo posita pellis capitis reliqua; unde confirmatur, quod supra dictum de cute sive (ut infra appellatur), capitis sacri reservata. VII Cutica Tabernaculum cum capillis ejusdem. IX, Tabernaculum argenti inaurati cum tunica ejusdem et carne S. Barnabæ, fortassis ex eo pede, quem Florentiæ habent Augustiniani, cum tibia fere usque ad genu integra. XII, Tabernaculum cum uno dente ipsius, nescio an ab inferiori mandibula jam separata sumpto, an vero ex superiori reservato. Et hæc omnia Tabernacula sunt ex argento inaurato: ex nuce vero illa, in qua solebat prædicare Sanctus, habetur num. XIII statua ejus; et num. XIV Crux, cum insigniis Domus Zabarellæ, utraque; ac denique num. LXIII, Liber sermonum, opertus holoserico et ornatus argento, cum postillis marginalibus manu Sancti conscriptis.

§. III. De Reliquiis Sancti, quas singulari studio Reges ac Principes Padua im- trarunt.

Os illud Brachii, quod sacræ mandibulæ appositum supra diximus, incerti a quo vel quando, non esse integrum, sed altera extremitate mutilum, apparet per crystallum intuentibus: quid reliqua factum sit, ignoratur; nisi quod per infra dicenda constabit, ex eodem osse fere solo acceptas esse particulas eas, quas variis Principibus Urbibusque communicatas legimus. Ac primum Waddingus ad an. 1263 num. 13 asserit, quod cum Sebastianus Lusitanæ Rex, et Margarita Austriaca Philippi III conjux, apud Serenissimam Venetorum Rempubicam, instantes egissent, pro obtinenda aliquali Reliquiarum S. Antonii particula; Regi missa sit pars Brachii, anno MDLXX; Reginæ anno MDLXX, pars altera. Idem ex Waddingo transcribens Pacieus infra laudandus, Regem quidem ait, num. 167, concessam sibi partem deposuisse in ecclesia ipsius S. Antonii Ulyssippone; Reginam vero num. sequ. asserit, ea quæ sibi obtigit auxisse sacrum Palatii thesaurum. Sed cuncta accuratius scrutatus Georgius Cardosus, in Hagiologio Lusitano, negat Reginæ aliud missum esse quam digitum unum; Regi vero negat

Ex Catalogo
anni 1687

E
recensentur
aliæ plures
Reliquiæ San-
ti

in variis ta-
bernaculis.

Ex osse Bra-
chii

Regi Lusita-
niæ missa
particula;

Reginæ nihil
inde datum,

petitum

EX MS.

A *petitum aut datum omnino quidquam : quæ autem Uli-
sippone habetur pars, arcule argenti inaurati inclusa ;
eam esse ait partem sacri verticis, cui etiam nunc
adhæreant coronæ clericalis capilli, de brachio vero,
quod possidere gloriosum civitati isti regiæ foret, op-
tandum ait ut verum sit ipsum ibi haberi ; sed tam
unius quam alterius partis translationem, a Waddingo
assertam, dicit rem esse inauditam.*

sed ex cute
capitis :

86 *Tam contrariarum sibi invicem assertionum pu-
gnam, et utrimque errantes in aliquo partes, conciliabit
Petrus Saviolus, productis, in quadam ad suum The-
saurum Paduanum Appendice, Instrumentis publicis,
unde constabit, Sebastiano quidem revera missam fuisse
particulam ossis humeralis seu brachialis ; Reginæ vero
Hispaniarum partem cuticæ ; hæc autem quid sit,
doceberis a Cangio ex Legibus Longobard. lib. 2 tit.
7, §. 2, ubi decernitur quid faciendum, Si quis alii
plagam fecerit in capite, ut cutica tantum rumpatur,
quam capilli cooperiunt. Hanc igitur Lusitani debent
Reginæ, donatam (ut Cardosus ait) natali domui ipsius
Sancti ; digitum vero seu articulum ejus unum attulerit
Petrus infans, suarum peregrinationum fructum hunc
fortassis referens ante annum MCCCCXXXIV, vivente
adhuc patre Joanne I ; nec enim postea videtur Hispania
excessisse, donec obiit, æmulatorum invidia in mortem
præcipitatus anno MCCCCXLIX.*

articulus
digiti aliunde
habetur.

B

Primam dari
jusserat Sena-
tus Venetus
1579

87 *Sed veniamus ad promissa et a Saviolo producta
Instrumenta. Anno MDLXXIX die xx Januarii, Nico-
laus de Ponte, Dei Gratia Dux Venetiarum etc.
Nobilibus et Sapientibus viris, Aloysio Justiniano,
de suo mandato Potestati ; et Francisco Cornelio,
Capitano Paduæ, fidelibus et dilectis, salutem et
dilectionis affectum apprecatus, scribit lingua deinceps
vulgari, quod facta a Serenissimo Portugalliæ Rege
instantia, per medium dilecti Nobilis Matthæi Zani,
a sua apud eandem Majestatem legatione regressi ;
pro sua particulari devotione optante aliquid Reli-
quiarum S. Antonii ; ut desideratissimam illam
gratiam dignaretur a d. civitate impetrare ; de
eadem re pridie datæ egerit cum Episcopo loci ;
mandatque ut etiam ipsi agant cum Magnificis Depu-
tatis ad Arcam, quatenus de fragmentis extra
eamdem servatis largiantur ejusdem particulam,
qualem ipsi cum suo Episcopo judicabunt d. Regis
Majestati convenienter posse concedi.*

deinde aliam
imperatrici
an. 1580

C

88 *Idem deinde, accepta simili postulatione Impe-
ratrix per Legatum Reipublicæ apud Imperatorem
(Matthias hic erat, et uxor ejus Anna) similiter, sed
brevius multo scripsit, die xvii Decembris MDLXXX,
Aloysio Grimano Potestati, et Danieli Prioli Capi-
taneo : quibus utrisque executis quod sibi commissum
fuerat, quid pro Lusitanæ Rege obtinuerint, licet non
invenitur in Actis, intelligitur tamen utcumque ex
sequentibus in favorem Imperatricis, super ejus desi-
derio dum consultaretur anno MDLXXXI, xviii Januarii,
convenit dandum esse ex osse brachii : Ac rursus,
accepto memoriali Illustriss, ac Reverendiss. Do-
mini Comitis Hieronymi de Portia, Apostolici apud
Sereniss. Archiducem Ferdinandum Nuntii, et pro-
ponente Magnifico Dom. Comite Julio, decretum
est xix Maji MDXCVII, ut in illius quoque favorem
ageretur, eo ordine et modo, qui observatus fuit xv
Februarii MDLXXX, ad instantiam Sereniss. Regis
Portugalliæ ; et xxii Decembris ejusdem anni, ad
instantiam Sereniss. Imperatricis.*

et Ferdinando
Archiduci an.
1597.Idem Senatus
pro Regina
intercesserat
anno 1609,

89 *Anno MDCIX, xiii Januarii Leonardus Donatus,
Dei gratia Dux Venetiarum etc. Nobilibus et Sa-
pientibus viris, Angelo Corrario Potestati, et Fran-
cisco Mauroceno Capitano Paduæ, mandat, ut
agant cum Gubernatoribus Arcæ, quatenus in gra-
tiam Sereniss. Hispaniarum Reginæ (Margari-
tæ Austriacæ Philippo III nuptæ) consentiant ad tollen-
dam ex Reliquiis S. Antonii, sive cuticam, sive*

dentem, sive aliam particulam, ordine, modo, ac
ceremoniis, simili in re servari solitis, atque ser-
vatis anno MDCXXX, quando similiter ablata parti-
cula fuit pro Serenissima Imperatrice. Itaque anno
MDCX, die lunæ primo Februarii, convocato et con-
gregato Consilio Magnificorum Dominorum sedecim
in loco solito, ex dicto numero introducti fuerunt
infra nominati Reverendi et Magnifici Massarii ve-
nerabilis Arcæ D. Antonii Confessoris, nomine suo
et collegarum suorum : qui exposuerunt continen-
tiam subscriptarum (hic vero supra indicatarum)
litterarum Ducalium, instantes super præsentī ne-
gotio haberi opinionem d. Magnifici Collegii. Quibus
expositis et visis litteris Ducalibus prædictis, con-
sideratis merito considerandis, pro debita executione
prædd. litterarum Ducalium ; deliberatum fuit, quod
dd. Rev. et Magniff. Massarii debeant, servatis
debitis solennitatibus et ceremoniis, mittere Ve-
netias, ad Serenissimum Dominum nostrum, unam
particulam cuticæ corporis d. Gloriosi S. Antonii,
ex ea quæ reperitur inter Reliquias d. sacri cor-
poris, in custodia dd. DD. Massariorum, associan-
dam per duos Magniff. Oratores, eligendos ad hunc
effectum per Magniff. Consilium et per partem dd.
DD. Massariorum. Et ita annotari jussum fuit :
subscriptis præsentium Sedecem-virorum nominibus
duodecim, et Massariorum quatuor. Consequenter au-
tem die Martis ix Februarii, Congregato rursum
Collegio, et præsentibus quatuordecim ex xvi-viris,
resolutum fuit, quod Domini Actuales (sunt illi ex
subscriptis tres primi) intelligant quod debeant quæ-
rere Episcopum aliquem, si modo aliquis Paduæ
præsens inveniatur, eique publico nomine supplicare,
ut munere eo (separandi d. cuticæ particulam) fungi
dignetur ; sin minus requirere ad eundem finem D.
Archipresbyterum, vel alium quempiam Prælatum.

et Patavini
decreverant
cuticam,

90 *His præmissis, sequitur Instrumentum dona-
tionis et translationis, Latinum totum tenoris infra-
scripti. In Christi nomine Amen. Universis et sin-
gulis præsentibus visuris, lecturis et audituris,
notum sit et aperte pateat, qualiter [per] ordinem
Magniff. DD. Deputatorum ad utilia et Magniff.
DD. Sexdecim Magniff. Civitatis Paduæ ad partem
sub die [xiii] instantis (sive currentis Februarii) in
Congregatione Reverendiss. et Magniff. DD. Præ-
sidentium ad regimen Ven. Arcæ gloriosi S. An-
tonii Confessoris de Padua, captum pro obedientia
litterarum Sereniss. Principis die 23 (hinc corrige
quod supra errore typographico scriptum 13) Januarii
præteriti perficienda ; Illustriss. ac Reverendiss.
D. Matthæus Sanuto Episcopus Concordiensis, ab
eisdem Magniff. Deputatis acceritus in Sacrum
templi S. Antonii Confessoris de Padua, ubi omnes
sacræ Reliquiæ ipsius S. Antonii, quæ extra Arcam
reperiuntur, et aliæ quamplures Reliquiæ et obla-
tiones sunt repositæ, se contulit.*

quam decide-
re rogatur
Episcopus
Concordiensis
an. 1610,

91 *Et primo accessu ab ipso Illustriss. et Reve-
rendiss. Episcopo re sacra celebrata ; et postea ta-
bernaculo existente, intus de cutica habente ipsius
S. Antonii, accepto ; et ex eo extracta Reliquia
ipsius cuticæ, partem unam abscidit ; et sic abscis-
sam in quodam parvo tabernaculo de crystallo, ar-
genteo contexto clauso, cum crucicula superius,
posuit ; illudque sigillo Vener. Arcæ signavit, et
repositum in quadam bursa veluti rubei cum auro,
sub custodia ordinaria, simul cum tabernaculo
in quo reliqua cutica reposita fuit, posuit, exinde
postea elevandam, et Sereniss. Principi, qui petiit
Reliquiam ipsam, pro voluntate Majestatis Hispaniarum
Reginæ serviendo, exhibendam per Magniff.
D. Cyrum Anselmum et Aloysium Corradinum Do-
ctorem, Nobiles Patavinos, ejusdem Magniff. Civi-
tatis Legatos, et Rev. P. Baccalaureum Benedictum*

id rite facit :

*nominantur
ad eam Vene-
tias ferendam
Legati,*

A a S. Alberto, loco adm. R. P. Mag. Vincentii Corradutii, Guardiani et Commissarii Generalis; et Magnif. D. Antonium Franciscum Pasinum, itidem Nobilem Paduanum, Præsidentes ipsius Ven. Arcæ, et a Congregatione illius ad hoc electos. Præsentibus continue Illustriss. Dominis, Angelo Corrario Potestate et Francisco Mauroceno Præfecto Paduæ; ac Magnif. Dominis Marsilio Papafava, Alexandro Zacco. Hectore Docto, et Comite Vincentio de S. Bonifacio, Deputatis ipsius Magnif. Civitatis Paduæ; nec non et suprad. R. P. a S. Alberto, R. P. Mag. Bonaventura Rebecca, loco R. P. M. Angeli Dianini; R. P. D. Fr. Joanne Antonio Rizzi, loco adm. R. P. Provincialis; Magnif. D. Marco Antonio Lazara; Magnif. D. Joanne Nani, loco Magnif. D. Numitoris Crassi; Magnif. et Reverendiss. D. Paulo Tarvisio; et suprad. Magnif. D. Antonio Francisco Pasino, omnibus Præsidentibus suprascr. Ven. Arcæ, ac RR. PP. Fratribus Francisco Gambarotto et Augustino Pasqualini, Sacristis ecclesiæ præd. gloriosi S. Antonii.

die 20 Febr.

92 Hæc omnia acta fuere anno a Nativitate D. N. Jesu Christi millesimo sexcentesimo decimo, Indictione octava, die sabbati vigesimo tertio Februarii, præsentibus Magnif. D. Sertorio Ursato Equite. Joanne Bapt. Zacco, Raynaldo Papafava, Checho de Leone, Bartholomæo Docto; et Joanne Brizzacareno, omnibus testibus vocatis et habitis, et aliis quam pluribus.

93 Quam quidem Reliquiam, sic ut supra extractam et repositam, suprascr. R. P. D. Fr. Franciscus Gambarottus Sacrista, die sabbati xx d. Mensis Februarii, accepit; et eam consignavit Magnif. D. Alexandro Zacco, uni ex Deputatis Magnif. Civitatis: qui illam in manus Magnif. Dominorum Cyri Anselmi et Aloysii Corradini Doctoris, Legatorum ut supra, tradidit: qui ipsam postea debeant R. P. Baccalaurio Benedicto a S. Alberto, Præsidi Rev. Conventus S. Antonii prædicti, prout supra, [tradere], præsentandam Sereniss. Principi Venetiarum. Præsentibus Magnif. Dominis, Petro Bradiolo, et Antonio Enselmio testibus rogatis, et quam pluribus aliis. *Hactenus Instrumentum, cujus nescio an etiam exemplum Venetias transmissum, sit cum ipsa Reliquia: ejus saltem non meminit Sereniss. Dux, xxvii Februarii rescribens prædictis Potestati et Capitaneo Paduano, ad eorum litteras datas xxiv ejusdem; et significans ipsos et Legatos Paduanos officio sibi commissio perfunctos, impetrata et Venetias perlata præd. Reliquia, cum summa ipsius Ducis satisfactione. Sequitur apud Savioolum simplex nota, sub die primo Aprilis mdcxxxiii, de instantia Dominis facta per Reverendiss. P. Generalem (credo Conventualium) in deliberationem adducenda; instantiam autem ejus fuisse præsumo pro simili gratia, in favorem alicujus Conventus vel Principis. Plura divinare non licet.*

*pro qua acce-
pta Dux agit
gratias.*

C

§. IV. De sacri Brachii particula, Reipublicæ Venetæ donata an. 1652.

Anno MDCLII die xxix Februarii, scripsit Franciscus Molino, Dei gratia Dux Venetiarum, Nobilibus et Sapientibus viris, Andreæ Pisano de suo mandato Potestati, et Sebastiano Justiniano Capitaneo Paduæ, fidelibus dilectis, salutem et dilectionis affectum; ac porro Italice in hunc sensum. In molestissima constitutione præsentium difficilium circumstantiarum exercens Senatus consuetos actus exemplaris pietatis et religionis erga Dei honorem; cum effectu summi zeli et singularis devotionis, decrevit ex voto erigendum altare in nova ecclesia S. Mariæ a Salute cognominatæ, dedicandum glo-

*Cum anno
1652 erigere-
tur Venetiis
altare Sancti,*

rioso S. Antonio de Padua, ut eum ibi invocet, D tamquam advocatum suum apud divinam misericordiam; quatenus concurrente plenitudine meritorum ejus, roborentur preces nostræ, fiduciaque de divina protectione, in tanta humanæ potentie debilitate. Volumus igitur cum eodem Senatu, ut eo quem vestra vobis prudentia suggeret convenientissimo modo, significetis Præsidibus Arcæ istius Sancti et Deputatis istius Civitatis, nostrum istud consilium; simulque desiderium vivum quo tenemur, impetrandi aliquam portionem Reliquiarum istius Sancti, extra Arcam servatarum, ut debita cum veneratione et loco decenti conservetur supra præd. altare etc.

95 Mandatum executi sunt illi; et consequenter die Lunæ xi Martii MDCLII comparuerunt coram Magnif. DD. Actualibus, et XVI-viris loco solito congregatis, adm. R. P. Philippus Cerva Præses monasterii ipsius Sancti, et adm. R. P. Mag. Zannotti pro P. Provinciali, ipsorum et Collegarum nomine; nec non adm. Ill. D. Joannes Ponte, et adm. Ill. D. Benedictus Salvaticus Eques, pro D. Julio Beolco Præsidi Ven. Arcæ; et significarunt, decretum sibi esse concedere particulam ex osse Brachii, asservato cum Mento gloriosi Sancti; ut et ipsi desuper declarent voluntatem suam. *Illos vero sic annuisse, ut in futurum caveri peterent integritati tam sacræ Reliquiæ, patet ex rescripto Ducis xiii Martii, testantis gratam sibi fuisse promptitudinem Præsidium in præstando assensu: Interim attento rationabili desiderio XVI-virorum, ne posthac obligentur alicui Principi dare vel minimam gloriosi sui Sancti particulam, consentire Senatui, ut positivo decreto ejusmodi alienatio, in favorem cujuscumque Principis alteriusve personæ, prohibeatur. Novis deinde litteris, datis xxiii Martii, eosdem Potestatem et Capitaneum Dux idem monet, designandum ipsis diem ac modum quo transmittere præd. Reliquiam debeant, prout postea fecit per litteras vi Junii Italicæ dictatas: cum quibus etiam misit exemplar libelli supplicis, ab iis quorum intererat sibi porrecti eodem die, quem ex Italico sic Latine reddo.*

96 Requiritur Deputati supra fabricam ecclesiæ, a Salute nominatæ, expressionem formalem sensus publici, circa dispositionem rerum concernentium receptionem et custodiam Reliquiæ S. Antonii Patavini, quæ, in executionem decreti, concepti die xxix præteriti Februarii, in hanc civitatem adferri debent, ponendæ super altari, quod ipsi in ista ecclesia fabricatur. Dum autem Rectoribus illis expediuntur mandata necessaria, pro transvectione d. Reliquiæ; congruum est, ut definiantur cetera, in ejus adventu observanda. Decernatur igitur, quod vesperi diei Dominicæ vel Lunæ, prout alterutra ad d. Translationem faciendam eligetur, D. Primicerius Patriarchalis ecclesiæ S. Marci, Pontificaliter vestitus cum Canonicis et musicis ecclesiæ suæ, processionallyter accedant ad ripam areolæ pro recipienda d. Reliquia, per Religiosos a Civitate Paduæ et Superintendentibus Arcæ deputatos adferenda; itaque deportetur illa ad ecclesiam Protectoris nostris S. Marci, reponaturque in Gazophylacio; et ibi custodiatur, usque in diem festum ipsius Sancti, proximo Jovis, xiii mensis currentis. Hoc autem die, sub pretioso baldachino, a D. Archiepiscopo, publicitus requiringdo, ut eum in finem conferre se velit ad S. Marci, processionallyter deferatur ad ecclesiam Salutis; ponaturque super altari ad hoc a Deputatis d. fabricæ devote ornando, ut ad illud celebretur solennis Missa, aliæque preces recitentur, simili occasione consuetæ usurpari.

97 Processioni jubeantur intervenire omnes Ecclesiastici tam seculares quam regulares hujus urbis, Scholæ majores, utrumque Seminarium, Ca-

D
EX MS.
jubeat Dux
Reliquiam
Padua peti

Res II Martii
proponitur,

E

et decernitur
facienda, sub
conditione ne
id petatur
amplius.

6 Junii petunt
fabricæ cura-
tores,
F

ut definiatur
modus facien-
dæ translatio-
nis.

EX MS.

A nonici Ducales et Cathedrales cum Sereniss. Principe nostro in pallio aurato, Oratores Principum, totusque Senatus in habitu rubro. Ipsa vero Reliquia maneat toto reliquo die exposita in d. ecclesia; ubi, concurrentibus universis ex tota civitate Ordinibus, imploretur Sancti intercessio apud Deum, pro sublevatione Reipublicæ in molestissimis hisce angustiis. Vesperis redeat D. Primicerius, cum eo quo antea comitatu, ad ecclesiam Salutis, atque in una vicinarum arearum recipiat præd. Reliquiam, referendam ad ecclesiam S. Marci, et priori loco reponendam, ibique diligenter custodiendam, quoad absoluta sit fabrica d. altaris. Ex nunc autem moneatur Magistratus Armamentarii, ut curet in diem xiii currentis construendum more solito pontem, quemadmodum moris est fieri quotannis mense Novembris pro veneratione beatissimæ Virginis a Salute. Decernatur etiam ut a nostro Collegio, eo qui convenientior Senatui videbitur modo, indiceatur Illustriss. D. Patriarchæ, Reverendiss. D. Primicerio, et Magistro [ceremoniarum] publica ac definita voluntas, ut a singulis respective impleri ea possit. Rogetur etiam Capsarius Procuratiæ, ut ex numero lipsanothecarum, asservatarum in thesauro ecclesiæ S. Marci, pulchriorem ac digniorem seligat, quæ, cum specialibus litteris, a persona expresse deputata ad Rectores Paduæ cras deferatur, ut in eam reponatur illa pars ossis humeralis, quæ huc mittenda est. Et totius tali Decreti exemplum unum tradatur Deputatis d. fabricæ, pro ipsorum notitia et instructione, alterum mittatur Rectoribus Patavinis.

et cetera
Venetiis ob-
servanda,

scribit Dux
Paduam,

proxima
Dominica
in Comitatu
plurium

advehendam
Reliquiam,

a Primicerio
rite excipien-
dam :

B 98 *Factum est quod petebatur, et eodem die ad prædd. Potestatem et Capitaneum Dux ipse sic scripsit.* Cum appropinquet tempus, quo debet initium dari executioni Senatus-consulti super Translatione cuiusdam Reliquiæ gloriosi S. Antonii, cujus festum proximo Jovis celebrabitur; decrevimus mandare vobis, ut immediate accersitis Deputatis istius Civitatis et Præsidentibus Arcæ, indicetis; quod, sicut ad primas vestras litteras xii Martii datas gratanter intelleximus promptum illorum affectum ad exhibendam nobis bonam partem ossis humeralis; ita publica voluntas nunc sit, ut Translatio illius fiat die Dominica vel Lunæ, ea forma et modo, qui pietati ac prudentiæ vestræ convenientissimus æstimabitur. Videtur autem nobis, quod fieri id possit in scapha, altari ac cereis decenter instructa, in qua etiam veniat Superior monasterii, cum aliquot senioribus atque honoratioribus suis Religiosis, et quatuor ut minimum partim Deputatis Civitatis, partim Præsidentibus Arcæ; cui scaphæ addatur et alia, cum congruo aliorum Religiosorum numero: que simul et directe appellant ad areolam, in cujus ripa præd. sanctissimæ Reliquiæ occurrent ipsamque excipient. privatim quidem, debita tamen cum reverentia, D. Primicerius noster cum Canonicis et Capella ecclesiæ Ducalis Protectori nostro S. Marco sacræ, ut ibidem custodiatur usque in diem xiii Junii, quando augebuntur solennitates aliæque ceremoniæ expressæ Decreto, cujus vobis ad pleniorum informationem mittimus exemplum.

99 Mandavimus etiam Capsario Procuratiæ, ut ex pretiosioribus lipsanothecis unam immediate illuc dirigat ad eandem finem, in qua ad Dei honorem ipsiusque Sancti venerationem præd. Reliquia conservetur. Confidit Senatus, quod ab accuratione et zelo vestrum amborum, suam Rempubicam representantium ac delectorum in hoc negotio, cujus cura omnes vehementer premit, relaturus sit eundem effectum, quem in aliis publicis utilitatibus, summo cum merito vestro, est expertus; expectans de huius mandati executione mox certior fieri, ut dispo-

nantur omnia ad exceptionem præd. Reliquiæ D opportuna.

100 *Tunc porro, in nomine Redemptoris nostri Jesu Christi, anno a salutifera ejus Nativitate MDCLII, Indict. v, die Sabbathi, vii Junii, Paduæ ad sacristiam RR. Patrum S. Antonii, convenerunt Illustriss. et Reverendiss. D. Georgius Cornerus, dignissimus Episcopus istius civitatis; illustriss. et Excellentiss. DD. Andreas Pisani Potestas, et Sebastianus Justiniani Capitaneus, una cum Illustriss. DD. Petro Buzacarin Equite, Octavio Frizimelega Doctore, Leone Lazara et Zacco Zachì, Deputatis Actualibus hujus Civitatis; nec non adm. R. P. M. Vincentio Fulina Guardiano, adm. R. P. M. Francisco Ser Zanotti, loco Reverendiss. P. Provincialis; Illustrissimis item Dominis, Comite, Ludovico a S. Bonifacio, Comite Jacobo Zabarella, Joanne a Ponte Doctore, Julio Beolco Præsidente Vener. Arcæ gloriosi S. Antonii. Ipse autem Illustriss. D. Episcopus propria manu reserans lipsanothecam sacri Menti, in qua etiam servatur os Brachii, ipsum os extraxit, et serra resevit partem Serenitati suæ destinatam, deferendamque ad inclitam Venetiarum civitatem.... reliqua vero pars ab eodem Illustrissimo reposita fuit loco priori; et denuo sigillata, præsentibus et subscribentibus Excellentiss. DD. Jacobo Cassina Equite qu. D. Marci, et Ludovico Saxonia qu. Excellentiss. D. Victoris, testibus. Denique die xi Junii rescipit præd. Potestati et Capitaneo Dux Venetus qui supra, quod ex ipsorum litteris cognita serie rerum gestarum, conformi præd. Senatus consulto, plenissime satisfactum sibi sit; Et quia, inquit, non poterant res melius disponi quam eas disposuistis, iadicamus vobis plenissimum Senatus annutum; et significamus, quantum accumulaveritis per hanc actionem priora merita erga Rempubicam. Quid deinceps actum Venetiis sit, satis ex præmissis intelligitur. Unum noto, os illud Brachii quod mento sive mandibulæ junctum habetur, istuc aliquoties os Scapulæ seu Humeri nuncupari, quatenus humeri nomine etiam venit os primum et maximum inde pendens: quomodo ipsum vocat Andreas Vesalius aliique Anatomici.*

101 *Ex Instrumentis quoque supra productis liquido constare videtur, quod sacrorum ossium custos Arca, ab immemorabili tempore, et saltem ab anno MCCCCLXXV, numquam fuerit aperta; quando nec Venetus quidem Senatus, unquam præsumpsit postulare, ut ex ea quidquam assumeretur, cuicumque loco vel principi donandum, iis quæ extra ipsam in Sacrario servabantur contentus. Quod igitur num. 82 ex Cardoso dictum est de Digno, seu particula Digni; eam mihi persuaserim a Guidone Cardinali decerptam in secunda Translatione, ab eoque veneranter circumgestatum quoad vixit; mortuo autem illo, per varios casus, venisse in manus Petri infantis Lusitanæ.*

102 *Cuticæ, sacro cranio adhærentis, nullam fieri apud Auctores mentionem, non valde miror; cum id in cadaveribus diu sepultis satis frequens sit: adeo ut non nullis etiam capilli crevisse fuerint deprehensi: omnem enim cunctorum admirationem ad se trahebat lingua, qualem diximus, incorrupta. Manserit ergo intacta Cutica, non solum in prima, sed etiam in secunda Translatione; in tertia autem aliqua, in qua separatim credimus fuisse os Brachii et Mento conjunctum, inventa sit illa jam defluxisse, et in aliam quamdam minorem lipsanothecam reposita; quæ cum ibi quoque haberi sciret Senatus Venetus, volensque Hispaniarum potentissimæ Reginæ notabilius aliquid largiri, quam Lusitano Regi concesserat; petierit mitti vel cuticam vel dentem (nam et hi fere omnes locis suis firmiter adhuc inhærent), istius vero partem maluerint donare Paduani, quam dentem, non ita facile divisibilem.*

quo Padua
nuntiato 8
Junii,

Episcopus
particulam
separat,

quæ Venetiis
excipitur 13
Jun.

Cetera Sancti
ossa videntur
ab an. 1475
immota man-
sisse?

F et diu ante
oblata pars
digni a Guido-
ne Card. Leg.

nec non cu-
tica sacri
capitis.

ANALECTA

Ex variis tam impressis quam manuscriptis.

§. I. De ecclesia Patavii Minoribus condita, vulgo dicta Sancti.

Collectionis hujus initium faciat Valerius Polydorus Patavinus, Conventualis, auctor Memoriarum sacrarum, ecclesiam gloriosi sancti Antonii attinentium, Venetiis editarum anno MDXC. Liber est Italice scriptus, et extensus per Capita LXX, in quo ad Latinom summam contrahendo, ne laborandum nobis esset, facit Lucæ Waddingi diligentia, ad annum 1263 et seqq. argumentum in titulo propositum paucis complexus. Cujus tamen prius quam verba proponam, placet exhibere formam exteriorem ecclesiæ.

Ecclesiæ figura exterior in tabula

cum explicatione notularum.

C 2 Tabula hæc multo est accuratior illa, quæ exprimitur apud Rodulfum Tossinianensem pag. 83 et apud Polydorum in fronte libri prædicti. Hæc frontispiciū ecclesiæ occultit, ut distinctius repræsentet posticam partem : in nostra, ad exemplum recentius Patavio nuper submissum sculpta, præter frontispiciū etiam videas ad litteram A portam Conventus, cui ex altera parte littera D respondet ingressus ad hortum. Sacellum Sancti notat littera B, infra quod porrectum aliud sub littera C, Obiziæ nobilissimæ familiæ est, ejusdem tumulis tegendis erectum. Minor turricula, ad litteram E, ex veteri æde reservata videtur, propter campanulam, quæ vivente Sancto ad ejus vel conciones populum, vel lectiones convocabat scholam. Peribolo cœmeterii inhæret monumentum familiæ Papafavæ, et ejusdem periboli angulum occupat equestris statua Gattamelatæ, cujus personæ aliam notitiam in libris Patavinis frustra requirens, casu reperisse videor infra. Interim exteriorē hanc ecclesiæ formam considerans, omnino assentietur dicentibus, fabricatam esse ad aliquam Constantinopolitanarum imitationem, fornicibus majoribus omnibus fastigiatis in trullos seu tholos.

3 Exterioris fabricæ conspectum sequi deberet interioris formæ exhibitio ; et sequeretur, nisi tabula, illam repræsentans et huc pariter missa, tam esset im-

perfecta, ut qui præsens non adsit sculptor, veram rei totius ideam animo sibi figurare non possit quam in æs transferat, maxime in choro, ubi præcipua operis elegantia est. Illa igitur dimissa, cupidum talis notitiæ lectorem remitto ad infra repræsentandum conspectum sacelli Antoniani, quod cum aquilonarem alam ecclesiæ in modum Crucis structæ terminet, non potest hujus alæ forma oculis objici, quin simul formetur idea aliqua partium reliquarum, simili modo procurentium ad Chorum, et ad sacrarium in quod ala meridionalis desinit, atque ad portam primariam eo ordine quo in supra posita tabula dispositi cernuntur fornicum tholi. Interim quod scalpro nondum possumus, explicemus verbis, sumptis ex Waddingo ad annum 1263 num. 9.

4 Templum, in quod allatum est S. Antonii corpus, Minorum antea usui concessum, in tantam abiit amplitudinem, ut cum optimis Europæ conferri delubris, si non omnibus præferri merito possit ; vetera scilicet veteribus comparando, non autem recentioribus, qualia hoc et præcedenti seculo excellentiora fabricata nemo possit ambigere. Antiquissimum est, quibusdam seculis ante Christum natum extructum : Junoni quidam volunt aliquando sacrum, idque ipsum cujus meminit Livius. Mutato cultu pro æde majori urbis habebatur, eoque dicebatur nomine ÆDES MAJOR ; donec anno MCCXXIX Jacobus Corradus, Episcopus Patavinus, hoc insignivit titulo, S. MARIA MATER DOMINI : deinde ex frequent cultu et aucta reverentia S. Antonii, antonomastice ECCLESIA SANCTI nuncupata est. Coaluit ædes ex duabus ecclesiis ; una antiqua, quam diximus Junonis ; altera recentiori. Illa protenditur a porta orientali, usque ad organa ordinemque columnarum marmorearum prope chorum, eo in loco quo supremum erat altare : ista chorum et turres campanarias complectitur majores, et quidquid ultra chorum est.

Sunt qui existiment anteriorem partem fuisse ædem Junonis :

EX VARIIS.
certius est
quod pro
humiliori
Minoribus
data anno
1229,

A est. *Hactenus ex sensu Polydori Waddingus : cui merito contrarius Petrus Savolius, in Thesauro Urbis Paduanæ pag. 72 et seqq. ostendit (quod etiam patet ex Actis num. 39) ædem S. Mariæ dictam, et Franciscanis attributum ab Episcopo Corrado, humiliorem fuisse qualem amabant initia Ordinis, in humilitate fundati; et ejus quod olim Junoni stetit aliquid superesse, in ea quam nunc cernimus æde, non patitur credi forma structuræ, nihil cum vetustioribus ante vel paulo post Christum commune habens, atque in multis Gothicam architecturam referens. Ut non dicam, quod tanta ætatis differentia, quantum Polydorus ponit, inter unam alteramque ædem, necessario pateret oculis intuentium, eamque ipsimet lapides loquerentur : in quibus tamen nulla nunc apparet notabilis diversitas.*

nova et amplior
cæpta
sit an. 1231,

5 Dicamus igitur, quod incepta est fabrica novi, non solum additamenti, sed templi totius, cujus artifex fuerit Nicolaus Pisanus, illa ætate celebris architectus, anno MCCXXXI, quo vir sanctus e vivis excessit: sed ob turbulentos motus sub Ezelino cessatum ab opere est, usque ad annum MCCCIX. Alia etiam habuit intervalla structura usque ad annum MCCOVII, quo decrevit Universitas Patavina, dare pro structura ejusdem ecclesiæ libras quater mille, sub regimine D. Hugonis de Oddis Perusini, viri perillustri: quo valido præsidio completa est ecclesia, præter magnam testudinem, quæ super chorum est, et ex variis oblationibus accrevit anno MCCCCXXIV. Ecclesia longa est pedes ducentos octuaginta; lata, centum triginta unum; alta, centum et decem. Pars [prior] multas habet columnas, testudines, absidas, et quatuor turres campanarias: quarum major, alta nimis et pyramidalis, Angelum habet tuba sonantem, ad ventorum varietatem volubilem.

B
perfecta
an. 1307.

Ejus ampli-
do et majestas

atque orna-
menta in-
teriora,

C
præsertim
chori et
altaris.

Candelabrum
raræ artis:

7 Reconditorium corporis Christi, lapide pretioso, statuis item æneis, circumcirca dispositis, in summi altaris medio, auctoritatem et majestatem exprimens, simul cum altari completum est decem millibus aureorum; operis Præfectis Hieronymo Campana Veronensi, et Cæsare Franco Patavino. In choro conspicitur candelabrum æneum, altum pedes undecim, miræ pulchritudinis et venustatis, centum et quatuor figuris cælatum, singulari arte, ab Andrea Riccio Brioscho, ultimi hujus seculi commendatissimo statuaria, conflatum. Singulare hoc opus rerum Patavinarum Scriptores omnes commendant, atque ipse Artifex, appenso ad sepulcrum epitaphio, ab eodem laudatur. Chorum circumdant crates et portæ ferreæ, reticulato textu egregie compactæ, expensis Guilielmi Gattamelatæ

Narniensis, Ducis bello fortissimi.... Idem sepimentum superius ornant in circuitu viginti quinque statuæ lapideæ et viginti candelabra: ex utroque vero latere januæ præcipuæ ænea simulacra duo.

8 Ab exteriori parte duodecim habentur tabulæ seu laminæ insignes, quæ ad dextram et sinistram majoris portæ chori visuntur. Eas fudit anno MDVI prædictus Riccius, in quarum altera Judith Hebræa sopitum seu potius vino sepultum obtruncat Holofernem; in altera vero trahitur Arca fœderis, quæ de domo Aminadab cum maximo triumpho, præeunte David, cum citharis, tympanis et cymbalis, solennique tripudio adducitur in sanctam civitatem. Alias decem fecit Bellanus Patavinus, fusoria arte præstantissimus, anno MCCCCLXXXVIII. Exprimunt eæ sacras historias veteris Testamenti; Abelem, a Caino percussum; Abrahamum, immolantem Isaac; Josephum, a fratribus venditum; serpentem æneum, in deserto exaltatum; Sampsonem, Philistæos dejectis ædibus obruentem; Davidis cum Goliath congressum; Salomonem, meretricum contentionem dirimentem; et Jonam, in mare projectum. Alia habet choris externa ornamenta, columnarum, fornicum, statuarum ærearum, a Titiano Aspetto fusarum; Crucifixi item ænei inaurati, a Donatello superius memorato conflati. Super aram ecclesiæ conspicitur in muro lapis rudis, olim S. Antonii cervical fuisse creditus. Extra chorum, supra duos marmoreos fornices præstantissime deductos, consurgunt organa bina pneumatica, quorum utraque decem habent pleuritides regulas, ad modos concinendos vel frangendos: fusores peritissimi, Vincentius Columbus, et Vincentius alter Columna.

tabulæ æneæ
historiatae,

et alia quæ-
dam valde
præstantia.

§. II Sacelli Antoniani forma et ornatus ceteraque Patavinæ pietatis erga Sanctum monumenta.

A descriptione ecclesiæ transit Waddingus ad descriptionem sacelli Antoniani, cui melius intelligendæ serviet hic apposita grandior tabula, quæ simul completitur totam ecclesiæ alam Aquilonarem, ut dixi, cum variis ibidem positis illustrium personarum monumentis: quorum duo, numeris 1 et 2 signata, quæ ad primam pilam hic spectantur, sunt cænopathia, primum Hieronymi Michaelis Patricii Veneti; alterum, Equitum de Lazara Nobilium Patavinorum, quorum etiam juris est altare pilæ illi adversæ oppositum sub titulo Resurrectionis et num. 4, quod vero num. 5 notatur, Sanctis Sebastiano, Ludovico, Ursulæ sacrum est. Monumentum vero signatum num. 3. est Excellentissimi Caterini Cornelii Patricii Veneti et Ducis Cretenensis. Ita nobis Antoniani Conventus Patres, visum ectypum vehementer laudantes; dolentes tamen, quod non monuerint de cæroferario argenteo majori, qui hic ad latus Evangelii consistit ante altare Sancti, eum translatum cum basi sua esse ad cornu epistolæ, ut locum faceret alteri novo similis formæ, cui supponitur marmorea basis, artificio magno unoque ex lapide, in formam trium Angelorum mutuo cohærentium exciso. Voluissent etiam primo ad altare gradui prætendi ex ære fusas valvulas duas, sane elegantes, et distinctius exprimi inauratas catenas, speciose contextas ex crucibus floribusque, unde pendent quatuor majores lampades; vel potius et has et illas removeri, eo quod non satis in tabula discernat oculus quam procul distent a sacelli frontispicio: cui dum proximiores, quam par sit, videntur pendere, illius frontispicii elegantix nonnihil officiant.

Icon sacelli
et monumen-
torum ante
illud posi-
torum:

F

10 Nunc Waddingum audiamus, quæ a Polydoro accepit breviter et latine reddentem. Ad lævam, inquit

ejusdem di-
mensio,

A quit, organorum, Aquilonem versus, in anteriori basilicæ ædificio, constructum est Sancti sacellum, pedes longum quadraginta, largum viginti quinque, inchoati an. MDXXXII. Hujus tanta est majestas et splendor, tam in materia quam in opere, ut primis Italiæ sacellis possit comparari. Frontispicium totum marmoreum transversa cingula sive coronides habet egregie cælatas, expositas concamerato muro statuas optimas, obductos quinque arcus columnis quatuor candidissimi marmoris, et grandibus pilis duabus. In frontis medio incisæ litteræ tres; RE. PA. Po. scilicet, Respublica Patavina posuit. Idem sacellum circumeirca undecim arcubus magnique valoris columnis interius adornatur, et novem tabulis quadris marmoreis, quibus insculptæ elegantissime figuræ humanæ ultra centum tres, indicantes varias viri sancti actiones.

et in eo
sculpta mi-
racula
Sancti.

11 A læva primam sculpsit Antonius Minellus Patavinus, in hac arte præstantissimus, exprimitque Divum, hujus sodalitiî tunicam induentem; secunda ignoti auctoris, repræsentat miraculum restituti capillamenti feminæ, a marito male habitæ ob præstita Fratribus beneficia; tertia, Divi patrem, falso accusatum de homicidio, ab eodem liberatum; fecit Hieronymus Campagna Veronensis; quarta, adolescentulam submersam ad vivos revocatam, opus Jacobi Sansovini Florentini; quinta, simile mariculum e mare extracti infantuli submersi; elapsa est opificis memoria: sexta, avari fœneratoris cor, inter pecunias reconditum; sculpsit hanc Tullius Lombardus; nec non et septimam restituti pedis, quem sibi præscidit juvenis, a sancto viro ob calce impetitam genitricem acriter reprehensus. Octavæ auctor nescitur, cui incisum miraculum projecti in lapides viri, sed prorsus illæsi. In nona expressit Antonius Lombardus, egregius statuarius, infantulum, paucos dies natum, articulata loquela suspicionem adulterii a matre avertentem. Tecti concamerati lorica est testacea seu gypsea testudo, opus Titiani Minii Patavini, cælatoris eximii, in confiendis et conflandis formis cujusque rei peritissimi. In tholi medio circumscripta hæc verba, GAUDE FELIX PADUA, QUÆ THESAURUM POSSIDES. Pavimentum, tum sacelli tum universæ Ecclesiæ, tesseriis quadrisve rubri et candidi marmoris stratum.

Arca sacri
corporis:

12 In medio sacrarii conditæ Reliquiæ, in arca singularissimi lapidis, vagi coloris, sub mortem ejus divinitus inventa, et fabricata a sanctis Quatuor-coronatis, qui passi sunt sub Diocletiano Imperatore, quorum ferias celebrat Ecclesia. Sustinent hanc aram columnæ quatuor in arcæ formam, ad quam ascenditur per gradus septem marmoreos, utrimque ejusdem materiæ deductis spondis ad cornua usque altaris, quas columnulæ superpositæ, et in quatuor angulis totidem ænei Angeli valde redunt venustas. Super altare tria sunt simulacra Divorum ænea, et scalarum adscensum claudunt portæ duæ æneæ, a supranominato Titiano Aspetto conflata anno MDXC. *Hactenus ex Polydoro Waddingus, qui paucis hic scribere non potuerat de Angelis Statuisque æneis portisque duabus. Equidem haud ægre crediderim; si hæc eadem est arca, in quam non Cardinalis Guido (ut iste hallucinatur) sed S. Bonaventura sacra ossa primus condidit, ipsam fuisse miraculo inventam.*

circa quam
notanda
aliqua.

13 Tale quid jam vidimus præcedenti die in Vita B. Guidonis Cortonensis, nec difficulter ibi credimus scriptori pene cœvo: hic vero merito requirimus ejusmodi aliquod testimonium, tacentibus iis quorum hactenus scripta dedimus. Ut autem credatur arca illa fuisse fabricata a sanctis Quatuor-Coronatis, novo opus esset miraculo; nec enim citra revelationem id sciri potuit: et jam XXVII Maji agentes de S. Liberio An-

Junii T. III

conitano, vidimus, idem dici de arca, qua conditus ille jacet, absque ulla verisimilitudine. Tutius credideris quod num. 132 asserit Paciecus, et ipsemet anno MDCIX expertus sum, ab eadem arca, propius accedentibus et venerationis causa exosculantibus, afflari perpetuo suavem quemdam odorem, balsami odori simillimum; qui odor præsumitur esse miraculosus, dum alia nulla ejus causa naturalis apparet.

14 Sed redeo ad Waddingum; qui post descriptionem Antoniani sacelli, ad sacram illius ac reliquæ ecclesiæ suppellectilem transiens; Multæ, inquit, servantur in adyto seu sacristia Sanctorum Reliquiæ, et supellex sacra locupletissima, qua majorem paucæ habent ecclesiæ. Decem habet cruces argenteas, statuas sexdecim Sanctorum: calices quinquaginta, aureum unum pretii aureorum quingentorum viginti; tabernacula argentea tria majora, minora alia pro conservandis Sanctorum Reliquiis triginta; candelabra magna decem; lampades multas, sed unam immensæ molis; statuas ex voto oblatas majoris ponderis quatuor, minoris triginta novem; tabulas argenteas septem, navem integram, omnibus armamentis ornatam; statuam magnam, ideam preferentam urbis Patavinæ: præter aliam minutam suppellectilem multam nimis...

15 Neque tempore decrescit, sed indies magis augetur hujus ædis majestas et splendor. Ita meretur miraculorum frequentia et magnitudo, quæ in hanc diem, ob merita et intercessionem sanctissimi viri, Deo ita volente, perdurant; quatenus tantæ rei, per universum orbem terrarum ita longe lateque fama percrebuit; ut Christiana religio alteram Patronum vix habeat, præter immaculatam Virginem Dei genitricem Mariam, quem ob quotidiana miracula huic Divo pro cultu præponat, quemve donariis ditioribus aut ardentioribus precibus, pro salute in maximis periculis impetranda, crebrius interpellet. Quare merito huic Divo tam augustum atque insigne templum erectum est, quod tantæ in hanc usque diem venerationis apud omnes nationes, sed in primis apud Patavinos est... Nam ultra superius memorata, decrevit Respublica anno MDCXXV, ut eadem cultus solennitate celebraretur festi dies Octava, atque festum, propter obtentum ea die singulare libertatis beneficium; ut in publico foro binæ erigerentur hinc inde statuæ, una S. Antonii, altera S. Prosdocimi, Petri discipuli et primi Episcopi Patavini: et dies octo ante, totidemque post Natalia S. Antonii liberæ nundinæ haberi possent, in foro S. Antonii dicto.

16 Anno etiam MDCXXV statuit ut in vigilia, nocte, et festo die Sancti, ad ejus basilicam offerrentur militaria Urbis insignia, custodiretque sepulcrum Dux militaris cum viginti hominibus armatis, fieretque publica et universalis supplicatio ad eandem ecclesiam, ad quam conveniret Episcopus cum universo Clero, Potestas cum civilis status Ordinibus, et sodalitia communitatesque artificum cum cereis accensis. Eodemque anno jussit, ut semper, pro majori solennitate et populi exultatione, sub Octava festi, curreretur in stadio, et bravia tria proponerentur comprehendentibus. Ipsa vero octava die Potestas urbis, comitantibus Optimatibus, in basilica convenirent, audiret solenne sacrum, gratiasque pro liberata illa die urbe reddituri, et donaria oblaturi. Anno demum MCCCXXXV Michael Quarante-otto, Juris Cæsarei Professor et Decanus collegii Legistarum, ordinavit, quod Facultatis Doctores ad eandem solennitatem convenirent, Doctoralibus ornamentis insigniti, cereos accensos gestantes, singulique collaterales socios haberent ex Minoritis: quod postea imitata sunt collegia Medicorum et Philosophorum. Tandem multiplicatis quo-

Suppellex sa-
cra opulenta:

E
fiducia fide-
lium in San-
ctum maxima,

præsertim
Patavinorum.

varis ar-
gumentis
probuta.

EX VARIIS.

A tidie oblationibus, et in unum congregarentur, atque in arca communi reponerentur, statutum est anno MCCCLXXXVI (an MCCCLXXXVI?) quibus in Dei et S. Antonii honorem expendendis, præfecti sunt quatuor cives Patavini et tres Minoritæ, singulis annis a Potestate urbis eligendi; auctusque est ita oblationum proventus, ut multa millia aureorum redditibus annuis thesaurizentur. *Plura et distinctiora qui volet ipsum Polydorum legat, etiam exhibiturum omnia illustriora ecclesiæ ejusdem Cœnotaphia et Epitaphia, altaria et sacella, Indulgentias concessas, Confraternitates stabilitas, statas oblationes, aliaque similia.*

17 Anonymus Patavinus, auctor novissimæ impressæ Collectionis, de qua infra § 5. secundam suam ad Lectorem monitionem sic pertexit. Annis MDCLXXXIII et IV, mirabiliter conspiravit zelus Præsidentum, tam secularium quam regularium, quibus incumbit cura recte impendendarum eleemosynarum in Sancti honorem oblatarum. Tunc enim cœpta est et perfecta Crux argentea altaris majoris, ter mille unciarum: cui addita sex ejusdem metalli candelabra, singula centum et quadraginta unciarum, et simul cum Cruce superant pretium sedecim millium ducatorum.

B Strata fuit etiam sacristia tota candido marmore; armaria ex nuce fabricata eleganter, dispositis desuper inter columnas tabulis, miracula recentiora opere anaglypho representantibus. Factum est quoque pallium argenteum pro eadem ara principe operis similiter anaglyphi; argentoque coopertus liber, ipsius Sancti manu illustratus notis, et sedilibus ad majora festa cooperiendis factus apparatus sericus pretiosus. Ingenti deinde in tabula, manu Matthæi de Petrochis, expressa est arbor Religionis Seraphicæ, ad ornatum claustrum, qua parte ecclesiam contigit; multæque ex ære statuæ fusæ sunt, quæ venerabilis Sacramenti tabernaculo adhuc deerant. Insuper alia plura speciosa opera versantur sub artificum manibus, ac nominatim Ceroferarius ingens, componendus cum altero, qui jam ab annis aliquot factus pendet in capella Sancti. Horum omnium nec non pretiosarum oblationum, a magnis Principibus hoc anno allatarum, rationem accuratam curiosis ejusmodi notitiarum reddam in additamento ad librum P. M. Polydori, Minoris Conventualis, tractaturus de novis hujus ecclesiæ fabricis. Ita ille, postquam in dedicatoria ad Franciscum Monsinum Epistola mentionem fecisset argenteæ lampadis, perpetuo ante arcam sacri corporis una cum aliis 40, arsuræ, ab illo oblata anno MDCLXXXIV, quando consensurus erat Venetam classem Dux ille præstantissimus, Peloponnesum totam a Turcica tyrannide liberaturus. Nunc intelligo Collectorem, Anonymum mihi hactenus, esse P. Mag. Pasqueti, qui de supplemento ad Polydorum promisso requisitus, respondit, tum primum se operi illi appositurum manum, cum fuerit absoluta fabrica novi quod ædificatur Sanctuarii; speratur absolventa intra proximum ab hujus tomi editione annum; multum certe, dum hæc imprimuntur, per æstatem anni 1697 promotum intelligo.

§. III. Rerum amissarum patrocinium S. Antonio utiliter commendatum.

Ex Italia in Lusitaniam transeo, patriam Sancti, ubi eum Patronum haberi rerum deperditarum, scribit in Notis ad hunc sui Hagiologii diem Cardosus: fatetur tamen, ignotam sibi esse primam istius devotionis originem: nec ego in ea perquirenda laborabo; solum dicam, per omnes fere regiones diffusam, felicissimis et inopinatis successibus quotidie comprobari. Exempla Cardosus adfert duo ex Flore-Sanctorum P. Pauli de Portalegre, quem MS. haberi ait in Bibliotheca Eligiana

Olysiptone, ubi narratur, primo; quod Alcacerii, cui oppido a Sale cognomen est, fuerit quidam S. Antonio devotissimus, solitusque festum ejus diem quotannis variis piis operibus honorare, præsertim curando Missas pauperesque pascendo. Huic die quodam ex puteo, quem in atrio domus suæ habebat, aquam haurienti, dum situlam ad se trahit, excidere contigit e digito anulum pretiosum. Angebatur improvise casu et damno vir bonus, quia puteus altus et aqua multa nullam relinquebant spem recuperandæ jacturæ. Satis tamen habuit rem S. Antonio commendare, seposita ulteriori cura pro damno, ut videbatur, irreparabili. Cum autem ipso die festo pro more precibus in ecclesia Sancti fundendis incumberet, ecce tibi mancipium ejus cœpit clamare, Bona nova, Bona nova. Apparuit annulus Domini mei. Et narravit quod sibi aquam haurienti exciderit situla de manibus in puteum: cui recipiendæ cum in puteum misisset harpagonem, non modo situlam ab aqua retraxit, sed simul etiam herilem anulum, tam apte impositum situlæ fundo, ac si eum alicujus manus ibi locasset. Quæ res omnium audientium animos et linguas ad gratias Sancto referendas resolvit.

19 Alius casus est, quod cum mercator quidam per eum fluvium navigaret, qui ducit ab urbe Cetobrigam, vulgo Zetubal, exteris Sintubes dictam; maloque navigii adstans, educeret bursam nummis plenam; hæc ei excussa de manibus est per velum navis, imprudenter a nauclero laxatum. Larga istic loci et profunda erat aqua, proindeque spes nulla quidquam recipiendi. Ergo appulso ad portum navigio, mercator iste ad Conventum Minorum se contulit, sibi que cantari petiit Antiphonam consuetam:

Si quæris miracula; Mors, error, calamitas,

Dæmon, lepra fugiunt; ægri surgunt sani:

Cedunt mare, vincula; membra, resque perditas

Petunt et accipiunt juvenes et cani.

Pereunt pericula, cessat et necessitas;

Narrent hi qui sentiunt; dicant Paduani,

Cedunt mare, vincula etc.

Gloria Patri et Flio et Spiritui sancto.

Cedunt mare vincula etc.

Eodem autem tempore quo hæc canebantur, piscatores quidam suum ipso in loco laxantes rete, inter alia prædictam bursam extraxerunt, quæ sine diminutione ulla rediit ad dominum suum.

20 Gonzaga, quærens in originem historiamque Conventus, sub annum MCCCLXXX fundati in oppido Avilesii, Provinciæ S. Jacobi sive Galiciæ; Ad dextrum, inquit, majoris ibi sacelli latus consistit altare, gloriosæ Mariæ Virgini dicatum, cui beati Patris Antonii de Padua imago superstat. Hanc perdevotus Joannes Alphonsus Ovetensis mercator, ejusque cara conjux Aldonza Gonzalez dum viverent, quo sibi omnia ejus Sancti meritis ex voto succederent, religiosius venerati sunt, atque istius loci Fratibus opiparum prandium, singulis anniversariis ejusdem Sancti diebus, propinarunt; imo morientes suis heredibus quædam prædia atque domos ea lege ex testamento reliquerunt, ut id ipsum quoque illi illorumque successores singulis annis præstarent. Accidit igitur, ut inter navigandum, annulus, quem a caris parentibus hereditario jure acceperat, ex digito Nicolai Alfonsi, fundatorum præfatorum nepotis, in mare laberetur. Cumque instante B. Antonii festo, quo Fratibus, juxta avorum mandatum, prandium parare decreverat, aliquot piscatores, qui pisces ad convivium lautius instruendum caperent, solcite misisset; quidam piscis in cujus ventriculo amissus annulus a coquo fuit inventus, in rete incidit. Quod omnes beati Patris Antonii

D
Alcacerii
recuperatur
miraculo an-
nulus, lapsus
in puteum;

E

alius, Cæ-
tobrigam
naviganti
elapsus in
fluvium,

in pisce re-
cipitur:

F
et similiter
tertius Avi-
lesii;

ab eo qui
prandium
Fratibus
annue præbe-
bat:

Ornamenta
Ornamenta
quædam re-
centiora,

A Antonii beneficio attribuentes, Deum laudavere : præsertim vero ipse Nicolaus Alfonsus; qui et majori devotione erga eundem Sanctum in posterum latus fuit; et rei eventum, ut omnino acciderat, ad ejus gloriam in gyro præfatæ imaginis curiosius depingi curavit. Hæc quia verissima sunt atque fide dignis testibus comprobata, hic subjicienda curavi. Sic Gonzaga.

atque etiam
quartus :

21 Paciecus simillimum aliud narrat, quod contigerit in annulo cujusdam Equitis, Trento oriundi, et per quiddam vicini maris brachium navigantis; qui cum ipsum amicis forte inspiciendum præberet, in aquas exciderit, nec ulla diligentia potuerit per urinatores rehereri. Hinc, inquit ille, tristis dominus, animi a sensu avertendi causa adiit amicum quemdam, Franciscani ibi Conventus Guardianum : qui subtristem eum videns, causamque edoctus; suasit ne omitteret ad S. Antonium recurrere, curando Missam unam per Religiosos ejus loci. Paruit Eques, Missamque audivit; qua finita, ad forum abiit, pisces empturus in eleemosynam Fratribus mittendam : cumque varii generis ac magnitudinis aliquot coemisset, Guardiano misit. In horum autem uno cum scinderetur repertus annulus, dominoque suo annuntiatus, ut ipsum omnesque rei conscios implevit gaudio, sic et devotione erga Sanctum majore inflammavit.

item Chartæ
MSS. Ambrosio
Catharino
per iter
elapsæ,

22 Fr. Ambrosius Catharinus, Episcopus Ordinis Prædicatorum, virtute et eruditione clarissimus, opera quædam scripserat, atque inter ea librum de Gloria Sanctorum, in quo ipsum quod sequitur refert. Egressus quadam vice cum socio Tolosa, ferebat librum manu scriptum, ut ad prælum daret; una cum aliis suorum studiorum fructibus in charta, ac nominatim Annotationes varias ad disputandum cum hæreticis. Totus hic fasciculus per viam illi excidit, nec prius observata jactura est quam leucæ aliquot essent confectæ. Tum vero (ut par est credere) doliit deperditos labores ac vigilas suas : quare rediit Tolosam eadem via, nec quidquam reperit : deinde per se perque Gubernatorem urbis amicum suum, nihil non egit, ut amissas chartas reciperet; sed frustra. Ergo iterum in viam se dedit, moestus totus; et quoniam humana defecerant remedia, S. Antonii recordatus, vovit, si ipso intercedente amissa recuperet, ceteris Sanctorum laudibus etiam appositurum se beneficium, quod per ipsum petebat sperabatque, si voti compos fieret. Vix verba pronuntiaverat, cum ad ipsum viator accedens, interrogat, num librum cum aliquot chartis amiserit. Respondit amississe se, et notas addit unde agnosci possit. Tum vero seduxit illum viator iste in locum ubi jacebant omnia, absque defectu : et Ambrosius, agnoscens favorem acceptum, rem totam late in libro illo descripsit, quomodo hic strictim refertur. Non adsunt mihi libri istius Ambrosii, in seculo dicti Cancellotti Politi, ac denique Compsani Archiepiscopi : solum ex Antonii Senensis atque Gesneri Bibliothecis novi, hunc, qui allegatur, librum, una cum aliis pluribus impressum Lugduni anno MDXLI ; quem cum inveneris, per te discas, quam bene hæc epitome Pacieci cum textu conveniat, quem alias originarium dare maluissem ; obiit vero Auctor, scriptis plurimis clarissimus, anno MDLII.

mirabiliter
reperiuntur.

23 D. Inicus Manrique (verba iterum Pacieci sunt Latine reddita) Episcopus Cordubensis et Inquisitor Hispaniæ Generalis (ab anno MDXXXVII, secundum Tamayum de Salazar in Notis ad 18 Maji, usque ad MDXL) singulariter erga Sanctum afficiebatur, propter frequentem favorum ad eo in se collatorum experientiam; sed quæ ipsi in casu amissi annuli, cum quo fuerat Episcopus consecratus, tantisper defuit, ut manifestior pluribus esset. Plura ille

Episcopo
amissus an-
nulus suus

fieri ad eam intentionem curaverat sacrificia, quoad tandem ejus recipiendi animum despondit, vehementer illa jactura contristatus. Ita affecto dies aliquot transierant, cum super mensam, in qua plures hospites accumbentes habebat, illato de Sanctorum miraculis sermone, dixit ipse, plurimum se esse devotum S. Antonio, nec minus eidem obligatum propter accepta beneficia; nunc tamen, inquit, habeo nonnihil quod querar de eo, quia rem mihi caram non revelavit. Vix verba finierat, cum ecce ipsam in mensam, cui accumbebatur, visus est cadere annulus, ab inconspicua manu projectus : quæ res Episcopum ceterosque omnes admiratione complevit, simul et devotionem erga Sanctum accendit.

24 Inter plurima hujus generis quæ narrantur, tanto memorabilius est. quoad modum facti miraculi, quanto minoris pretii fuit ad quod dicitur recuperatum. Quidam Fr. Laicus Cappucinus in Sicilia granulum precatorium amiserat, ex rosario suo pendulum, quod propter annexas Pontificias Indulgentias plurimi faciebat. Hoc illi inadvertenti exciderat, et diu frustra quæsitum in desperatis numerabatur; cum Fratri in mentem venit Antiphona prænotata: quam ubi recitavit; ecce tibi formicam, quæ recta ad Fratrem tendens, ipsum granulum ore portabat. Frater vero eo recepto in pias resolutus lacrymas, gratias Sancto egit. Ob hujusmodi eventus Cortesius, insignis Astrologus, qui in ea facultate quædam opera vulgavit (*Hieronymus fortassis, patria Valentinus, a Nicolao Antonio in Bibliotheca Hispana dictus sub finem superioris seculi edidisse Lunarium seu Prognosticon perpetuum, nec non librum de Physiognomia naturali variisque arcanis naturam spectantibus*) Cortesius, inquam, Astrologus, siquando rogabatur figuras conficere, rebus amissis recuperandis servituras : respondere solebat; Domini, mea optima et vera figura est invocare S. Antonium, id enim expertus sæpenumero sum : hoc utimini medio; alia enim omnia vanitatis multum habent, veritatis perparum; innocentes infamant, et generant suspensiones male fundatas. Quod autem suadebat verbis, etiam laudabat scriptis : eo enim loco, ubi tradendæ regulæ erant ad ejusmodi figuram conficiendam, posuit Antiphonam præcitatam, cum ordinaria Ecclesiæ Collecta de Sancto.

D
EX VARIIS
manu invisibili
refertur

et Fratri
Capucino
granum benedictum
per formicam.

25 Optimum profecto consilium, quod ipse ego etsi nolim confirmare pluribus mihi privatim notis exemplis, unum tamen tacere nequeo, ante annos quinquaginta hic Antuerpiæ gestum, me quidem puero, sed adeo tenaciter impressum memoriæ acsi hodie gereretur. Mercatrix mulier sortis mediæ (ut hic mercatura non minus a feminis quam a viris exercetur) pro mercibus mercatrici primæ conditionis venditis, syngrapham acceperat, solutionem ex ea post conductum terminum receptura. Jamque statutum tempus effluerat, cum syngrapha quæritur et requiritur, sed frustra. Ivit nihilominus, integram sibi dandam fidem etiam absque syngrapha confidens, eo quod multis jam annis cum eadem matrona commercium coluisse se sciret fide optima, ejus vicissim erga se multam sæpe experta fiduciam. Fatetur ergo candide quod res erat, sibi que credi petit, ut quam sefellisse numquam ipsa sibi domina testis esse posset. Verum pro pecunia convitia accipit, quasi pridem solutum solvi peteret. Pupugit ea res tam acriter mulierem, bene sibi consciam, jamque de pecunia minus quam de sua æstimatione sollicitam. Itaque e vestigio illa ad sagam, vulgari fama sibi notam occulta passim revelare quærentibus : sed bona fortuna in matrem meam incidit : cui cum animi æstium consiliumque patefecisset, sanius aliud accepit, ut scilicet in S. Antonii honorem Missam unam dicendam ipsa hora curaret. Abiit, curavit, audivit Sacrum, ac domum

E

Cortesius
astrologus
suadet in
talibus
Sanctum
orare

F
quod utilissimum
esse docet
frequens
experientia.

EX VARIIS.

A *num rediit; redux autem, famulum Mercatricis prædictæ in ostio reperit, qui jubeat sollicitudinem ponere Dominam enim paratam esse etiam absque syngrapha solutionem prætensi debiti exhibere in verbo ipsius, ut cui merito credi etiam tali casu deberet.*

Situla ex puteo mirabiliter recepta,

26 *Mirum est autem cum quanta subinde pii homines simplicitate Sancti utantur opera, quandoque non excusandi, si non sinceritas animi suppleret apparentem reverentiæ defectum. Fratri laico discalceato, aquam hausturo, in puteum elapsa manibus situla erat; cumque ei retrahendæ varia media frustra adhibuisset, nec longam moram pateretur præsens aquæ habendæ necessitas; ad ibi forte vicini oratorioli altare recurrit, et quem ibi reperit Sancti ligneum statunculum fani illigat, ipsumque præcipit in puteum, ac rursum ad se retrahit; et sicut rustica fiducia præconceperat, ita cum sancta imagine extraxit situlam, brachio lignæ iconis inhærentem. Ita Paciecus num. 145, qui si singulorum a se narrorum tempora auctoresque vel testes indicaret, sicuti in casu præmemorati laici Cappucini notavit in margine Salucium lib. 9 cap. II ad finem; certior utique fidei obtineret: sed Epitomen scribenti curæ non fuit attendere minutiis istis, historico tamen haud contemnendis.*

et triennis Japon diu frustra quæsitus,

27 *Claudat hunc Paragraphum, ex Francisci Solarii Historia Ecclesiastica Japoniæ, sumptum exemplum, lib. 12 cap. 15 quo continentur acta, ad ædificationem memorabilia in regionibus Nangazaki, Arimæ, et Omuræ anno MDC, ex allatis inde litteris. Amisus erat triennis puer; et omni frustra diligentia requisitus, aliud nihil consilii parentibus reliquit, quam ut e nostræ Societatis Patribus unum interrogarent, numquid ultra fieri a se posset. Suasit ut prævia peccatorum confessione, parvulum Deiparæ suoque custodi Angelo et S. Antonio, rerum deperditarum Patrono, commendarent: deinde, quoniam Sabbatum erat, ipse Sacrum de Diva ad eandem intentionem fecit, postquam nostrorum omnium Religiosorum precibus negotium commendasset. Eodem autem die sub meridiem inventus est parvulus, sub quodam dumeto densissimo, quo præter dæmonem deportasse eum potuisset nemo. Inventus est autem prorsus illæsus, ac mali cujuscumque expers, id quod efficacæ precum pro eo factarum imputatum merito a parentibus fuit, et a Bollando jam pridem, in præparatis ad hanc diem 13 Junii, notatum reperi, ut referendum ad laudem S. Antonii.*

C §. IV. Alia S. Antonii vario in genere miracula.

An. 1450 Polonus Sancti irrisor

Cortusiorum duorum Guilielmi et Albrigetti historia, de novitatibus Paduæ et Lombardiæ, ab anno MCCLVI ad CCCLIV deducia, et cum Alberti Mussati aliisque Patavinarum rerum scriptoribus edita fuit Venetiis an. 1636. In ea lib. 10 cap. 2 legitur res imprimis memoratu digna hoc modo: Anno Domini MCCC... Cum Dux Poloniæ esset Paduæ Romam iturus, antea voluit beatorum Prosdocii et Justinæ limina visitare. Hic miratus pulchritudinem templi B. Antonii Confessoris, postulans didicit esse templum Patris Urbis. Quidam vero socius Ducis, deridendo Sanctum, ait; Estne ille Antonius, cujus nomine porci portant campanellas? (Antonium Ægyptium indicatum voluit, in cujus nomine cur porci alantur appensa ad collum nola, docet P. Theophilus Raynaudus in Symbolis Antonianis). Qui statim Dei judicio judicatur. Nam manus cum brachio debilitatur in totum, quam in probatione verbi extendit contra templum, cujus os extenditur usque ad aurem. Dux miratur: tunc prodigii quærit causam: filius Ducis refert

facti seriem. Dum Dux mente agitat quid agat, cœlesti lumine illustratus ait; Ille cum precibus imploretur, qui percussit. Qui statim peccatorem coram sepulcro B. Antonii Confessoris personaliter præsentavit. Qui effusis lacrymis oravit devotissime, et in tantum quod oratio B. Antonii transivit in cœlum, cujus precibus et amore prædictus Nobilis a Deo pristinam rehabuit sanitatem. Dux miratur et gaudet: cum eo tota civitas exultavit: fit concursus civium: Sanctus in orationibus et oblationibus collaudatur, cui honor in secula seculorum. Fuit hoc, eodem anno die x Aprilis. Annus is erat Jubilæi, ad quem (ut ex Matthæo Villanio scribit Odevicus Raynaudus in Annalibus) infinitus pene populus Romam conflavit, viri etiam semineque Principes ex Ultramontanis, quos inter fuerit primarius aliquis Polonicarum copiarum ductor, hic Dux Poloniæ nominatus, sub Casimiro Rege.

D punitur, et simplex sanatur,

29 *Seculo nostro viciniora sunt, quæ ex Waddingo et Gonzaga restant. Hic parte 3 Historiæ Seraphicæ, in Provincia Algarbiorum, acturus de Conventu XVIII istius Provinciæ, sub annum MDIV in oppido Cines et in nomine S. Antonii fundari capto, per nobilem quendam Georgium Hurtado, narrationem sic incipit. Cum homo quidam, inter crispantis feri maris undas cymbula vectus, nihil aliud præter naufragium operiretur; ac tandem ad scopulos allisus, altissimis rupibus adhæsisset; se gloriosæ Virgini Mariæ atque beato Patri Antonio de Padua ex intimis præcordiis commendans, eorum favore et beneficio a tanto discrimine ereptus est. Quod cum ejus patriæ incolis innotuisset, eremitorium quoddam rupibus ipsis imminens erigere cœperunt, quod tamen ad finem, refrigerante primo illo motu, minime perduxerunt. Qua denique re per Franciscanos quosdam Fratres, qui ex Castellæ partibus ad hoc regnum appulerant, ut primum cognita, tantopere convicinos illos populos suis exhortationibus atque sacris concionibus ob intermissum opus carpserunt, ut ad unius Conventus ædificationem illos compulerint, inter quos nobilis atque devotissimi Georgii Hurtado in Franciscanos benevolentia atque affectus maxime enituit: is enim Conventui ex propriis facultatibus Felix initium dedit; atque in causa fuit, ut reliquus populus, tanto exemplo excitatus, quod ad ejus perfectionem desiderabatur, præstaret.*

Naufragus, a morte salvatus in Algarbiis,

E

occasionem dat fundando Conventui.

30 *Hæc Gonzaga: Waddingus vero ad an. MDI num. 8, locuturus de Ordine Conceptionis, inchoati quidem annis circiter LX citius, sed tunc Minoribus primum commendati; istius Religionis originem, cum beneficiis B. Antonii conjunctam, sic refert: Duxerat Joannes II, Castellæ Rex, anno MCCCXLI, juxta Garibayum lib. 16 cap. 38, Elisabetham Eduardi Lusitaniæ Regis, non filiam ut per errorem Waddingus, sed ex Joanne fratre demortuo neptem. Hæc secum duxit Beatricem a Silva consanguineam, inter pedissequas cariorem, Jacobi primi Comitis Portalegrensis et B. Amadei Franciscani sororem. Forma præstantissimam adamare plurimi cœperunt: sed et Regi, ultra quam vellet Regina, complacebat: adeoque procorum ignes exarserunt, ut non semel cædibus magnorumque duellis de illa fuerit dimicatum. Ad hæc ita doluit Regina, ut adolescentulam angusto concluserit loculo, et cibo potuque muletaverit. Illa, velut alter Jonas ex ceti visceribus, ab illa caligine preces funditans, periculum redeinptura, castitatem Deo devovit sub Genitricis auspiciis, si in tantis angustiis probaret tutelarem. Proxima nocte beata Virgo se visendam exhibuit, candida veste, cæruleo pallio circumamictam, oppignoratamque libertatis fidem triduo evoluta exolvit. Indignatæ Reginæ potentiam aulæque pericula declinata puella, e Tordesillarum oppido, in quo hæc contigerunt*

Nobilis puella, a zelotypa Regina arcte clausa,

F

virginitatem vovet,

A contigerunt, Toletum aufugit. Sed insperato duo occurrunt Franciscani, qui Lusitano sermone eamdem in proposito roborarunt, futuramque multarum Virginum Matrem prædicaverunt, et paulo post ex oculis evanuerunt. Horum unum, ex sermone et signis, postea D. Antonium ipsa judicavit.

An. 1678
mercator
in via

31 *Quod sequitur recentioris memoriæ est, ex impresso Florentino anni MDCLXXVIII, de re ante triennium gesta, quam Neapoli typis primitus vulgatam reor. Florentinum exemplar Illustriss. Magliabechius mihi misit, quod ex Italico sic Latine reddo.* Aprili mense anni MDCLXXV, Antonius Tortamanus de Monte-Muro, Neapolitani regni oppido, S. Antonii cultui devotissimus, Ferrandinam ibat, lineam telam coempturus. Huic, ipsa vespera cœnanti apud quemdam amicum, alii duo hospites se junxerunt, utrique noti. Hi vero, quia vel ex verbis ejus intellexerant pecunia instructum, vel id animo præconceperant ex eo quod telas emptum ibat; cum mane in viam se dedisset Antonius, descendissetque in convallem quæ publicam viam intersecat, in confinio Picerni atque Baragianæ; tres illos simul obvios habuit, cum quibus vesperi cœnarat, non ut amicos, sed ut latrones; qui stare jussum funibus constrinxerunt. Hisce in angustiis posito bis occurrit S. Antonium invocare, eodemque momento ferocior eorum unus gravem capiti ejus ictum securicula infixit, dicens; Vade, invoca nunc S. Antonium; pariter duo alii contra miserum Tortamanum insurgunt, multis vulneribus eum confodiunt, interim dum primum, decies octies ictum ingeminans, caput tundeat. Ita trucidatum in fossam quamdam portant, et saxis frondibusque contumulant; ubi quinque integros dies jacens, jamque computrescens, vermibus inci-piebat scatere.

a sociis spo-
liandus,
factum in-
vocat, et
occiditur:

sed quarto
post die susci-
tatur,

32 Tum primum adfuit invocatus antea Sanctus; mortuumque bis nomine suo compellans, quasi de somno excitat, jam plusquam quatrduanum: abstergit sanguinem, vermes tollit, manuque apprehensum ponit in via quæ ducit Picernum, quo iter ei erat; ubi eum dimittens dixit; His invocatus, bis etiam appellavi te, ut excitarem: vade, et cave ne de vindicta sumenda cogites, vel eos qui te læserunt accusatum eas: sed quotidie in mei honorem tertio recita Pater et Ave. Vix præ horrore penes se erat Tortamanus, plus fere admiratione actarum rerum, quam antea plagis exanimatus; resumpto tamen aliquanto spiritu domum suam redit, neque duobus exinde mensibus quidquam loquitur; non audebant autem domestici ejus resecare capillos, sub quibus videbant vermes scaturire. Tandem in festo S. Antonii vocem in prima hæc verba resolvit: O Sancte Antoni! Tum porro, ea quæ sibi contigerant narravit.

et circa se
acta post bi-
mestre testa-
tur.

33 Res autem contigit die xv Aprilis, quemadmodum liquet ex tabella pendente ad altare regalis ecclesiæ Patrum Minorum Conventualium Neapoli, penes quos servatur authentica relatio, signata a D. Episcopo S. Angeli et Bisaccii, qui ipsummet Tortamanum legitime examinavit, profitentem miraculum a Deo extraordinarium in se ipso esse patratum. Idem relatum invenitur in recentissima talium beneficiorum collectione, Patavii impressa anno MDCLXXXVII; ubi additur, ipsum processum in Conventu regalis ecclesiæ asservari, ubi etiam tunc vivebat Tortamanus, factus ipsemet Religiosus: et Auctor prælaudatus, anno prædicto colloquens cum viro magnæ nobilitatis, prudentiæ et gravitatis, ex eo audivit, quod tempore rei gestæ, in regno Neapolitano fuerit, atque ex ipsomet Tortamano quæsierit, quid actum anima ejus esset interim dum corpus ita jacebat: qui responderit, haud longe abiisse, atque considerantem plagas inflictas dixisse. Quan-

tam crudelitatem exercuerunt in miseram istam carnem!

34 Anno MDCLXXX Romam ex Promontorio Commorino scripsit P. Vincentius Dammey Societatis nostræ Presbyter in hanc sententiam. Transiit hac, sacros Ordines suscipiendi causa, Clericus quidam, vir probus, Bengala veniens, qui se dicebat accingere ad missionem admodum heroicam, quo hæc nostra, tum propter defectum operariorum, tum propter longiorem distantiam loci (duorum enim mensium iter est) attingere non potest. Origo dictæ missionis huic etiam nostræ persimilis est Princeps namque in illis partibus Gentilis, cui modo Antonio d'Orufano nomen, a Lusitanis annos abhinc circiter viginti bello captus fuit; qui cum multo tempore dogmatibus suis obstinatissimus adhæreret, nihil validissimis rationibus, tum ab aliis, tum præcipue a Patribus nostris propositis permotus ad amplectendum fidem nostram; tandem eo animum adjecit, excitatus salutari, somnio dicam, an visione? per quam S. Antonius Paduensis se ipsi conspicuum stitit; amantemque imitatus Patrem, validum obstinato colaphum infregit, cujus hodiedam vestigium in facie circumfert; ac persuasit, obstinatione posita, veræ fidei manus dare, seque gentis suæ conversioni impendere. Quod et continuo executioni mandans, salutari Baptismatis lavacro mundari, et Antonii nomine appellari ipse voluit, eodemque missionem suam insigniri, vocatur enim vulgo Missio Domini Antonii. Novus hic Apostolus et se et sua omnia impendit conversioni populi sui, ipse verbis juxta et exemplis suos docens, cum fervore summo, et fructu, fervori ac zelo respondente.

35 Similibus ex India Orientali litteris Ulyssiponem scriptis, indeque die v Januarii allatis anno MDCLXXXII, perscripta est miraculosa conversio, cujusdam juvenis Indi, in regno Bengalensi. Emerant hunc Augustiniani Patres, omnique adhibita diligentia evincere nequiverant pertinaciam, volentis in paganismo suo vivere constanter. Quodam autem die, cum solus ageret in uno conclavium, ubi erat imago S. Antonii de Padua, auditus est vehementes clamores edere. Accurrunt illuc Patres, audiuntque hominem asserentem quod Sanctus iste, suo quo præcingebatur fune acriter eum flagellavit, jubens ut ad fidem Christi converteretur. Prout etiam intra paucos dies fecit; Habituque Religioso assumpto, cœpit prædicare Evangelium, tanto cum fructu, ut brevi ad viginti millia Paganorum converterit; Patresque Augustiniani, impares numero baptizandorum eique congrue instruendo, annuerint sociis Missionariis propius agentibus: qui postquam accurrerunt, et in albam jam messem falcem quoque suam cœperunt mittere, multiplicatur indies novorum Christianorum ibidem multitudo prorsus admirabilis. Simili privatarum litterarum fide accepimus, quod anno MDCLXXXVI, ii Junii ortum Venetiis incendium, translatumque in locum dictum la Barbaria delle tavole, bidui duravit spatio, cum damno ad integrum millionem æstimato: civis autem quidam habens iconem S. Antonii Patavini, dicitur illam exposuisse in ostio domus suæ contra flammam, itaque solum hanc servatam esse, ceteris circum circa combustis.

36 Ibidem Venetiis, anno MDCLXXXVII prodiit Epistola, ante biennium scripta Florentiæ, sub hoc titulo; Methodus facilis veram Ecclesiam lumine rationis inveniendi, A catholicis proposita a quodam Calvinista seu Reformato, per Dei misericordiam infinitam in gremium sanctæ Matris Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ Romanæ nuper reducto. Hic auctor brevissime et nervose, ex quinque propositionibus præmissis, educens conclusionem salutarem; ne solo humano ratio-

D

EX VARIIS.

Princeps Bengalensis captivus apud Lusitanos,

et in Gentilismo pertinax,

E

a S. Antonio castigatus filius prædicator dei;

per visum facie Sancti flagellatus.

F

Incendium imago ejusdem arcel.

Calvinista, dubius de fide Catholica profitenda,

cinio

EX VARIIS.

efficaciter eo
impellitur
aspectu imagi-
nis et miracu-
lorum ejus.

A cinio compulsus credatur ad amplectendam fidem Catholicam, ex mediis, quibus Deus ad suam conversionem uti voluit, præcipua explicat, atque post alia subdit. In hisce similibus rationibus stabilita mea persuasione, de veritate fidei Catholicæ; Roma discedens, et Venetiis aliquibus septimanis transactis, tandem Patavium perveni: ubi in templo S. Antonii, de Padua dicti, postquam more meo consueto divinam majestatem ex toto corde supplex orassem, imaginem depictam ejusdem Sancti contemplatus, maximam in mente commotionem percepi, spiritualiumque mihi videbat suffundi torrente cogitationum. Hæc animi commotio multum incrementi cepit, dum ad arcam ejusdem Sancti iterum Deum orabam, considerabamque miracula sua, undequaque illic in marmore expressa; rursusque vehementer crevit, perspecta templo contigua schola, quam ejusdem Sancti nominant; ubi inter alia Sancti miracula particularius annotassem illud, quod ibidem de prostratione muli, ante sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, depictum est. Exinde tam vivam illuminationem et persuasionem internam de veritate fidei Catholicæ percepi, ut sequenti mane Patavio discedens, ad iter meum per Lombardiam prosequendum, et sequentibus diebus donec Mediolanum pervenerim, nihil aliud mente volvere, nihil aliud cogitare potuerim, quam nunc meas preces a Deo exauditas esse; qui tam sensibili modo me ad veram fidem, mediante suo glorioso Antonio, de quo Sancto in tenebris adhuc versatus pessime senseram, vocaret. Tam constans et vehemens ista persuasio fuit, ut paupertatem et reliquas mundi adversitates libenter, si opus fuisset, ad nominis D. N. Jesu Christi in Ecclesia Catholica Romana faciendam professionem, sustulissem.

§. V, Beneficia a S. Antonio obtenta, per P. Bernardum Colnagum S. J. p. m.

Oñit Colnagus
1611:

Anno MDCXI die xxii Aprilis, Catana in Sicilia, ubi natus fuerat, pientissime, imo sanctissime obiit, sicut vixerat, P. Bernardus Colnagus, nostræ societatis Sacerdos plane Apostolicus: qui ut fuerat in concionibus ad populum habendis eximie fructuosus; ita in eodem munere præstantissimum Antonium Patavinum, præcipuo semper affectu coluit, Vitam viri, aliquando (ut spes est) inter Sanctos referendi, scripsit duobus libris alius nostræ Societatis Sacerdos Joannes Paulinus, qualem habemus Monachii impressam anno MDCLXII: libri autem secundi caput 8 inscribitur, Veneratio S. Antonii Patavini mirifica: quod Caput hic transcribo.

qui Sanctos
Patronos suos

38 Ex omni beatorum cœli civium numero coetu, complures Divos præcipua veneratione prosecutus est Bernardus; et inter eos quidem Petrum Apostolorum principem, Thomam Aquinatem, Bernardum Claravallensem, Vincentium Ferretium, Ignatium Loyolam, aliosque Ordinum fundatores, quos in filiis amabat et observabat unice; sed imprimis et super omnes Antonium Patavinum et Franciscum Paulanum impenso studio colebat. Et illorum quidem non magis amator religiosus, quam imitator strenuus, virtutes sibi vita moribusque exprimendas a primis etiam annis sumpserat; præcipue vero angelicum montis nitorem, et profundendi pro Christo sanguinis perenne ardensque desiderium. Deinde nihil non faciebat in Divorum, quos dixi, gratiam rogatus; suavissima cum ipsis miscendo colloquia diem agere assuetus, et vel in ipsa mensa Cœlitum suorum non immemor, panis frustula Cruce signata singulis dicabat. Sacras eorum effigies, quarum intuitu se accenderet, et ad quas

modis variis
colere solitus,

de genibus vota faceret, numquam non habebat secum. Amicis quoque aut quibuscumque demum aliis, ubi se ferebat opportunitas, verbis disertissimis tantorum Cœlitum amorem religionemque copiose ac graviter consuadebat. Venetiis, Genuæ, Brixiae, Mantuæ, Neapoli, Romæ, suis concionibus populos ad horum Divorum cultum accendit. Enimvero nonnullam Bernardo illi rependebant gratiam, quando et spectabiles non infrequenter se præbebant, eoque haud secus quam primæ admissionis amicorum aliquo suaviter familiariterque utebantur; quin et arcana cœlestia illi persæpe aperiebant; quæ inter, illud et insigne, quod annum locumque mortis, eorum favore, edoctus est.

39 Et quoniam de S. Antonio Patavino sermo nunc incidit, adeo Bernardus in Divi hujus amicitiam se penetravit, ut dubites, illiusne in Cœlitem confidentia, an hujus in hominem mortalem prope domestica humanitas, majorem moveat admirationem. Fuit sane cum ipse socio, repentina perfusus animi voluptate, narraret, S. Antonium suum admirabili pulchritudine, quæ humanis verbis exprimi nequeat, sibi aspectabilem fuisse; statura, paulo quam sua esset, quatuor scilicet digitorum, altiori. Cum enim ex more, inquit, asseri meo incumberem, serenissima luce circumdatus ad me invisit, longo blandissimoque colloquio me recreavit, tandem et suavissimo complexu diu strinxit: neque his contentus, integram Sanctorum amicorum cohortem, longo ordine procedentem, et in his Joannem Mariam Colnagum Panormi e vita digressum, commonstravit. Pœnituit autem illico, Dei donum, silentio tegendum, improvido manifestasse; ideoque summis exoravit precibus, ut quod ipse temere effudisset, cautius ille clam aliis haberet. Interea non intermisit ipse hunc Cœlitem omnibus obsequiis pensare; quoties fas erat, sepulcrum religionis ergo adire, et sacros venerari cineres; laudes concinnis versibus intexere, ut facilius alios omnes ad hujus Divi amorem pelliceret: illum ex itinere, quocumque pergeret, in suis templis suavissime salutare; non modo flosculos deferre, sed etiam lacrymas et suspiria effundere; quin et schedas secum afferre, in quibus, ceu supplicibus libellis, officiosus in alienis causis deprecator, quid singuli per hunc Divum a Numine impetratum vellent ipse conscripserat; quæcumque postulabat nullo negotio obtenturus.

40 Longum foret commemorare, quod et quam præclara, supra naturæ vim et ordinem, beneficia hic Thaumaturgus, ad preces Bernardi velut amica vi adactus, in varios mortales contulerit. Pauca tantum adnumerare hic libet. Atque, ut a domesticis ordiamur, Antonius quidam, nostræ familiæ Adjutor, dum nocte jam adulta in erigendo Servatoris cœnotaphio per sanctam Hebdomadem strenue, nec minus improvide operam ponit; fallente, nescio quam ob causam vestigio, præceps ex alto ruit, artubusque oppido contusis confractisque lecto infertur. Id ubi Bernardus rescit, ad Divi Antonii quam in cubiculo habebat imaginem conversus; Sancte Antoni, inquit, necesse est Fr. Antonium die crastina incolumem, ad absolvendum Domini sepulcrum redire: quare age, sanitatem impertire. Et confestim se ad lectum decumbentis contulit, Crucem bene magnam formavit; S. Antonius, inquit, te sanat; cras incolumis esto, et ultimam sepulcro manum appone. Paruit æger; seipsum miratur: surrexit, mirantibusque cunctis accinxit se operi; et viribus integris, quod cœperat, in tempore absolvit.

41 Neapoli evocatus ad primæ nobilitatis puellam, a medicis jam prope depositam, post consueta salutationis officia; S. Antonius, inquit, ad te invisendam

et erga S. Antonium præcipue devotus,

vicissim habetur familiarissime,

et quid libet eo invocato obtinet.

Ita lapso Fratris S. J. vires in crastinum reparat;

sanat puellam moribundam,

A sendam venit, qui tibi longioris vitæ gratiam obtinuit. Euge, euge! bono esto animo: non est porro quod timeas. Non vanum fuisse Bernardi vaticinium res ipsa et eventus docuit. Joanna Maria Tedesca, jamjam omnibus Christianæ fidei mysteriis, in monasterio inter dicatas Deo Virgines, ad iter æternitatis instructa erat. At puellæ parens, vir nobilis, Bernardum, ut ad eam inviseret, exoravit. Ergo ad crates, uti mos fert, de moriente Joanna verba faciens, ad unam monialium quæ adstabat, solita simplicitate; Volumusne, inquit, Joannam restituere sanitati? Ad quod illa subridens; Omnino, sanemus eam, Pater. Ergo sanemus illam, subjungit Bernardus; oremus S. Antonium. Cum dicto erat ipse sublati in cælum manibus, ac tertio repetit consuetam Christianis bene auspicandi formulam, In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: simulque eam, quam habebat præ manibus, Coronam, Joannæ cum morte luctanti mittit. Nec irritæ fuere preces: ægra, ut primum Coronam nacta est, morborum mortisque victrix, convalescere cœpit; tandemque firma et valens, in pedes se erexit.

Missa ad eam
corona sua,

B 42 Maria de Consulo, tertii ordinis S. Francisci alumna, toto jam anni spatio muta, tremebat capite omnibusque membris, incassum adhibito medicorum consilio. Evocatus ad decumbentem Bernardus, rogat, quo vocetur nomine: cui domestici; Jam annus se circumegit, exquo perdita fandi potestate obmutuit. At ille conversus ad ægotantem; Ego vero, inquit, per D. N. Jesum Christum et S. Antonium impero, edic quod tibi nomen; simulque super linguam digito formavit Crucem. Nec mora: linguam ægota tot mensibus ligatam solvit; quodque olim in baptismo acceperat, Agathæ nomen pronuntiat. Tum Pater tremulum caput ceteraque ex ordine membra Cruce signat; et in virtute D. N. Jesu Christi sanctique Antonii, quiescere jubet: cum repente, ut jussa erant, conquiescunt; imperat manibus, violentia morbi conclusis, ut sese explacent, et mox se pandunt; atque in hunc modum, admiratione defixis quotquot aderant, plena sanitate languidam impertit; denique, Jam sana es, inquit: vigesimo abhinc die etiam ambulabis. Quæ cum gratias ageret, eas S. Antonio Pater transcripsit, quem scilicet hujus prodigii auctorem affirmabat. Quia tamen nondum satis expedite loqui videbatur Agatha, vini modicum prior ipse delibavit, tum Agathæ porrexit: quo hausto, semper magis magisque linguam ad loquendum habuit obsequentem; et viginti, quos præfixerat, diebus circumactis, haud ægre, suis nixa pedibus, incessit.

Tertiariam
mutam

in nomine
Antonii loqui
jubet,

et agram
sanat:

C 43 Circumferebat nonnemo brachium, hiante vulnere male affectum. At ubi Bernardus super illud saliva Crucis signum expressit, eumque ad S. Antonium abire jussit; mox ille brachium, vulnere quamprimum coalescente, ex toto sanum obstupuit. Alius menses omnino decem laborabat perfrequenti et tantum non perpetua spirituum defectione, quæ et loquendi facultatem ademerat, et deliquiis animi non raris obnoxium fecerat. Hic cum Bernardi preces flagitasset; rogat Pater, num medicorum expertus esset artem. Cui ille: enimvero se pharmacis medicisque usum, magnis quidem impensis, nullo tamen operæ pretio. Tum Bernardus; Quod, inquit, non potuerunt archiatri, Deus potest; simulque cor infirmi pollice signat; ad S. Antonium abire, sique Bernardi nomine, cordis capitisque salutem postulare jubet. Paruit ægrotus: et propere veterato geminoque malo remedium invenit. Femina quoque, ex atræ bilis abundantia, prope delirium aberat: suasit huic Bernardus ad S. Antonium se conferret. Illa, nihil cunctata, Sanctum adiit; et illico, discussis in capite melancholiæ nebulis, sana recessit.

item brachium
vulneratum,

frequentia
deliquia,

gravem me-
lancholiam,

D 44 Quid multa? Vix ullum est morborum genus, quod hujus cœlestis medici ope suisque orationibus non fugaverit Bernardus. Claudos vel solo D. Antonii nomine, vel tactu modico recte gradi, et plantis æqualibus incedere fecit. Alios membris mutilatos vel cardiaco morbo oppressos, vel quintum jam mensem cæcitate plexos; alios denique seu querquera febri quassatos, seu atræ bilis intemperie ad amentiam prope redactos, diutinis hisce malis exemit. Quid? quod et flosculo, ad dextrum Sancti poplitem admoto, oculos jam a medicis deploratos restituit; febrim, dato ad manducandum quem S. Antonii appellabat fructu, propere abegit; acerbissimos dentium dolores, ejusdem Divi imagine, non malagmatis instar imposita, sed tantummodo dono data, e vestigio extinxit; pauperculæ pallium, malis artibus subtractum, fuis ad Sanctum precibus ita reddi fecit, ut in ipsa Patavini Tutelararis ara, quod Bernardus rogaverat, velut a Divo traditum, læta repererit: quæ omnia juratis testibus sunt legitime confirmata.

aliosque
omnis generis
morbos:

E 45 Præ ceteris autem jucundum est, quod sequitur. Catanæ Superiorum jussu, adnitentibus S. Agathæ Sodalibus, secesserat in locum, una non amplius leuca ab urbe dissitum, ad Siculi maris littora imprimis amœnum, et solitam anguillarum stationem; ut perpetuo studiorum et concionandi labore fatigatas, animi corporisque vires instauraret. Ibi, re divina ex more peracta, dum socii per omne littus sparsi piscibus capiendis dant operam; ipse precandi studio abreptus, consuetum Ecclesiæ pensum ex libro religiose persolvit: tandem vero ad suos reversus, quam felix fuerit piscatio, interrogat. Cui illi, pisces equidem extractos bene multos, anguillam tamen neque unicam. Itaque hamo qui primus occurrerat prehensio, inque pelagus abjecto; Age, inquit, beate mi Patavine, ex profundo maris sinu anguillam mihi porrige. Vix finierat, cum adhamatam extrahit, sed parvam. Risit ad hæc Bernardus; et, Quid hoc, o mi Sancte? ait: pisciculus est quem das, non piscis. Itane hæc sit tua munificentia, ac beatis manibus digna seu præda, seu donum? Restituo: et quia hic non sufficit omnibus, majorem ut largiaris demisse supplico: et cum dicto piscem hamumque in undas denuo projicit. Neque diutius factum. Quasi ad nutum haberet paratam Numinis Cœlitumque clementiam, extracta insolitæ magnitudinis anguilla socios exhilaravit: quam tamen, cum mensis illata esset, ipse, cœlestibus illectus deliciis, ut cetera terrena omnia, fastidiose contempsit, nec attigit; lacrymisque ubertim fuis, jam veteri more, cibi admodum nihil per eum diem sumpsit, inter epulas jejunos.

E
piscantibus et
anguillas
optantibus,

prægrandem
unam capit
invocato San-
cto.

F 46 Palam est, Antonium Patavinum rebus seu furto seu casu perditis, domino restituendis, a Deo destinatum: sed et palam erat, P. Bernardum apud hunc Cœlitem imprimis esse gratiosum: unde familiare fuit plerisque hujus rei causa ad Bernardum, huic ad Antonium suum confugere, et votis damnari. Jam quadraginta dies effluxerant, ex quo nonnemo mulam, nescio quo casu perditam, frustra quæsiit, nonnisi miraculo reperiendam: Bernardum tamen adiit, ut ejus impetraret precibus, quod fieri posse per Superos credebat: neque spe sua falsus est. Tenebat forte caryophyllum manibus: itaque sic homini in mandatis dedit; iret, suoque nomine hunc florem S. Antonio in sacrata ipsi æde porrigeret; certus, beatum Juvenem, qui in deliciis habebat flosculos, oblatas cum flore preces pronis auribus excepturum. Is quidem imperata fecit; sed irritò eventu: ideoque rursum, elapsis aliquot diebus, Patri se stitit, amice questus, preces incassum cecidisse. Tandem cum Pater eadem jussisset, atque ille

Rogatus
Sanctum
orare pro
amissis,

facit ut
mula, diu
quæsitā
reducatur;

EX VARIIS.

A ille dicto audiens Antonii opem denuo supplex implorasset; ecce tibi, sub auroram sequentis diei, pulsant fores duo familiæ Franciscanæ filii; et alter quidem, mulæ diu quæsitæ insidens, nutu significat, descendat herus, suumque accipiat jumentum. At vix ille descenderat, cum isti ex oculis abiire, tanti beneficii memoria et admiratione in pii clientis animo relictæ.

et puero locum
rei amissæ
indicat,

47 Lugebat etiam alius aliquis, rem, in paucis pretiosam sibi, periisse. Cum ergo consilii capiendi causa ad Bernardum se contulisset; is, ut erat Divo perquam familiaris, filio ejusdem hominis imperavit, ut Sanctum Patavinum adiret, et ex se pie salutatum summis obsecraret precibus, haud gravate diceret suppliciter roganti, ubi locorum, quod patri perierat, reperire detur; si secus fecerit, lampadem illius bene multis diebus oleo carituran. Paruit diligenter juvenis, candidus et rectus, consilio in speciem irreligioso vel temerario; atque adeo vix ingressus ædem ut imperata faceret, viro religioso præstantis formæ et qua modestia vultus qua flore ætatis conspicuo, quem forte obviam habebat, sine ambagibus exposuit, quid alter jussisset.

idque Syriacæ,
quam is ignorabat,
lingua:

B Cum ille subridens Syriaco idiomate respondit, qui et quo in loco rem deperditam recuperare queat. Hic juvenis rei novitate attonitus, primum hæsit; dein loco, sibi Syriacæ indicato, rem perditam quæsit, reperit; diuque anceps animi pependit, quid potius miraretur; an se, peregrinæ quam numquam addiderat linguæ peritum, an rem geminato prodigio inventam? Certe homo, ut erat rudis crassæque memoriæ, Syriacæ quæ a Divo acceperat verba, P. Bernardino Riccino, linguarum peritia et vitæ sanctimonia claro, retulit; atque ea ex Syro idiomate deprompta fuisse didicit.

item ut reduci
faciat
mulum
amissum:

48 Catanæ mulionem, perduto mulo mire anxium, ut solaretur; Abi, inquit, ad S. Antonii aram, eique duos cereos deferendos accende, ut in Divi honorem ardeant donec absumantur, simulque ita Sancto ex me denuntia; Tuus Bernardus vult, ut non prius hæc dies effluat, quam mulum mihi reducas. Paruit optima fide mulio, et suæ fiduciæ præmium tulit. Sub ipsum Salutationis Angelicæ signum, audit fores pulsantem; aperta que fenestra, mulum a Franciscano adductum, prælæticia vix sui compos, admittit, de eo qui adduxerat, nihil sollicitus. Ubi tamen ex repentino gaudio se collegit, ad cœnobium S. Francisci advolvit, gratias acturus. At nemo fuit qui vel de Monacho vel de mulo, de quo mulio multa sciscitabatur, quidquam rescisset; præsertim id temporis, secunda jam noctis hora. Inde ergo mox ad Collegium se contulit, Patremque Bernardum gestiens evocavit; qui nihil miratus, hominem edocuit, S. Antonii beneficio receptum mulum; qui officio fidelis amici functus, eum in tempore reduxisset.

alteri equum,

49 Rustico, qui multis diebus equum frustra quæsitum deplorabat, prædixit fore ut per S. Antonium reciperet. Elapsis inde diebus non multis, audit agricola post domus januam qui monebat; Eia age, recipe tuum, vir bone, equum. Itaque pandit ostium, et equum tertia noctis hora ad ædes deductum, fræno sella que ornatum, lætus aspexit. Ad hunc fere modum alteri rusticano homini, simile auxilium roganti, denuntiavit; Non quidem mulam, quam perdideras, invenies; scito tamen ejus pretium omnino tibi restituendum; annulum vero perditum, a te brevi reperiendum. Neque secus factum. Mox insequenti die adfuit, qui pro mula quinquaginta scrutatos numeraret; alius denique, a quo annulum opinione citius recepit.

alteri reddit
pretium
rerum
amissarum.

50 Eo usque tandem Bernardi nostri in exploratam Antonii Patavini potentiam pietatemque fidu-

cia crevit, ut, si surdis auribus suas præteritas fuisse preces crederet, etiam amice conqueri, et dulci prius osculo sacræ imagini ejusdem de genibus impresso, molliter subirasci, et quandoque blandas intentare minas auderet. Ubi demum voti damnatus obtinuit quod vi amica extorserat, omnibus incedere lætitiis, Sancto suo corollas ex floribus texere, laudes metricis inclusas numeris decantare, iconem amplexari, basiis demulcere, modisque omnibus sibi Patronum demereri plurimum gestiebat. Et videbatur Divus pio Patris candore non mediocriter delectari.

51 Usu forte venit, ut Bernardus beneficium pro muliere a Sancto postularet, et, licet ignorans, brevi impetraret. Equus erat perditus, sed a marito necdum conscia uxore repertus. Itaque arbitratus Pater suas preces non habuisse pondus; puerum ex iis quos Clericos vocamus unum, post S. Francisci Paulani Religiosum, ad Divi ædem ablegat; et, dato in manus lapillo; Abi, inquit, ad S. Antonium; eique dic in hunc modum: Pater Bernardus, o Beate, ait, cor tibi esse hoc saxo durius, quod beneficium tantopere desideratum non concesseris: probatio amoris, exhibitio est operis: ad quid tam prolixa mora, ubi celeratam necessitas opem flagitat? Dum ergo parvulus mandata peragit, impositoque aræ lapillo, ut fuerat imperatum, tantisper ad obvium exomologeterium se recipit; videt ex summa ara prodire Franciscanæ familiæ alumnum, graviter blandeque aridentem; qui, Ecce tuum tibi lapidem, aiebat: redi ad Patrem, eique ex me nuntia; imo vero, ipsum in præcordiis saxum circumferre, qui toties experientia doctus, nondum sibi persuaserit, gratiam dudum esse concessam. Quod ubi Bernardus accepit, supplex a Cœlite veniam rogavit, suæque incusavit fiduciæ tarditatem. Romæ quoque, cum Sanctus tardior esset ad audiendas Bernardi preces, diu multumque patienter tulit beneficii procrastinationem; tandem vero tria in papyro exaravit verba, supplicis libelli vicem obitura. Cunctatum satis est. Chartulam sic in mensa relictam mane reperit, metro lepide absolutam, velut quodam exoptabili epiphonemate, Vicit patientia, vicit.

D
Sancti mire
familiaris,

pro equo
perduto non
audiri se
ratus,

E

cum illo velut
duro expositu-
lat,

et moram
increpat.

§. VI. Ex impressis Italicis Bernardini Genovesii et Thomæ Vandini.

P præter hactenus citatos scriptores ad manus meas duo alii venerunt (nam omnes enumerare, quod conatus est facere Arturus a monasterio, minus necessarium puto) duo, inquam ad manus meas venerunt, iique Italicæ. Primus initio seculi præsentis argumentum istud assumpsit, et anno MDCVI impressum Romæ nuncupavit Joanni Baptistæ Victorio, Pauli Papæ V nepoti, Bernardinus Genovesius Drepanitanus, tertii Ordinis S. Francisci professor. Alter Thomas Vandini, Bononiensis, ex Ordine Minorum Conventualium; cujus lucubrationem, Romæ excusam nescio quo anno, recusam habemus Maceratæ in Piceno, sub nota anni MDCXLVII. Utrunque autem placet excerptere et Latina facere illustriora aliqua, hactenus non commemorata.

F
Ex editis an.
1606,

et 1647,

53 Castagneti, Vicentinæ ditionis oppido, vir quidam præcipuæ nobilitatis ex Puteorum familia, nomine Joannes, turrim quamdam habebat. Ad hanc cum venissent necromantici nonnulli, et grandem ibi absconditum thesaurum arte magica detexissent abiissentque; famulus quidam istius Nobilis eandem ingressus domum, vidit in ea multa animalia, volatilia atque terrestria, terribilis formæ; et inter ea equos tres enormis magnitudinis atque cornulos et, ignem toto corpore spirantes; in iisque sessores terribilis

spectris dia-
bolis per-
cussus juvenis,

Henricus Cause' sculp.

CAPELLA S. ANTONII PADUÆ

A et inde mutus
ac cæcus, cu-
ratur :

terribilis plane speciei totidem et gigantææ, vultibus ad equorum clunes versis, qui baculos manibus præferebant. Attonitus ad ista juvenis fugere inde voluit, seque Cruce signare; sed neutrum facere potuit: quapropter Deiparæ Virgini et B. Antonio, quod voce nequibat, corde se commendavit: sed continuo pessime habitus cæcum ac mutum sese sensit. Exinde fluxerunt ei dies aliquot, post quos in visu ipsi apparuit S. Antonius cum Cruce in manu perquam splendida, dixitque; Eia, fili, confide in Dei bonitate. Expergefactus homo, signis quibus poterat rogavit domesticos, ut se Patavium deportarent ad S. Antoninum: in cujus ædem mox atque illatus est, visum et loquelam recepit, atque domum rediit, Deo et Sancto gratias agens. *Idem refert Vandinius, et notat annum MCCLXXVIII, quo res acciderit.*

Mulier rabida
et energume-
na

54 Ferrariæ mulier quædam adeo dire torquebatur a dæmonio, ut civitatem totam terrore completet: quemcumque enim apprehendere poterat, manibus, pedibus, dentibus pessime mulcebat, injuriis maledictisque omnes excipiens, et iis calumnias gravissimas miscens, ac modis prorsus infandis fœdisque corpus suum jactans: quin et domum inflammare moliebatur. Habebat illa patruos duos, qui mortuo fratre neptem ad se receperant, curam ejus acturi: istis autem intemperiiis in tedium adducti, cum aliud remedium nullum invenirent, canis instar forti catena constrictam retruserunt in aliquem domus angulum, ut ne cuiquam nocere posset. Mater vero, filiæ vices dolens, ad cœlestem medicum se convertit; et in auxilium vocare cœpit Deiparam Virginem, et quotquot in mentem veniebant Sanctos, ac specialiter B. Antonium: atque exhinc, veluti certa opis obtinendæ, perseverabat insistens orationibus, jejuniis, et eleemosynis; quousque apparens ei Sanctus; Surge, inquit, mulier: sanata est enim filia tua. Ivit ergo magna cum fide istuc ubi filia detinebatur, et reperit qualem sperabat: procumbensque in genua, Domino et Sancto ejus, pro beneficio tam prompto, egit gratias: neque his contenta, magnis illud vocibus prædicare cœpit, adeo ut non solum familiam omnem admiratio et lætitia sed totam mox civitatem impleverit, quæ turmatim concurret ad domum illam, ipsis oculis usurpatura tam grande miraculum. Ipsa porro mater, una cum consanguineis et affinibus, adduxit Patavium puellam jam sanam: et inter alias oblationes ibi factas, catenam qua filia constricta fuerat, in æternam rei memoriam sacello appendit.

ad matris
preces sano
sensui reddi-
tur :

item alia ma-
rito adducta,

55 Paucis post hæc diebus, quædam dicta Sophia, ex Marchia Tarvisina, uxor Joannis de Castel-franco, annos jam decem energumena, Patavium adducta fuit a marito, devote sperante, quod in die ipsius Sancti festo liberanda esset uxor sua ab importuno hospite. Et vero talis visa illi mox est quia quiete ingressa ecclesiam processerat ad arcam deosculandam; quapropter apparare reditum cœpit. Vix in viam se dederant, cum rugire mulier, vultumque ut antea torquere horrendum: quare tam vir ejus quam consanguinei, agnita mali gravitate, continuo redierunt unde venerant. Verum reluctabatur illa totis nisibus ne in ecclesiam pertraheretur: nec potius consilium repertum est, quam ut funibus fortiter adstrictam sedili, illuc inferrent, frustra quiritantem renitentemque. Cum autem sic eam ad limen usque ecclesiæ pertulissent, fracto sedili et funibus omnibus ruptis, cœpit illa fœdum in modum torquere faciem, et hiatu immani os deducere, totoque gutture inflari horrendum. Hinc multus labor et sudor fuit eam ligatam denuo retinentibus multis, nec nisi per summam molestiam

ad contactum
sepulcri.

et fatigationem eorumdem protracta eo fuit, ut sepulcrum Sancti capite manibusque contingeret: quo facto resedit furor, rediitque ori et corpori forma solita, simul cum sana mente: qua illa mox provoluta in genua; O sancte Antoni, inquit, sancte Antoni, misericordia. Tum actis Deo et illi gratias, exultans rediit cum suo comitatu; et sedem, sic ut erat, diffractam dimisit, in memoriam tanti miraculi. *Atque hæc sufficiant ex Genovesio proposuisse: plura suggerit Vandinius, ex quo sequentia pauca seligimus.*

56 Romæ accidit, ut cujusdam civis mancipium fugam caperet: quod cum ille diu frustra requisivisset, ad Conventum Aræ-cœli se contulit ac Fratres rogavit ut suum ejus recuperandi desiderium Deo Sanctoque commendarent. Paucos, post dies rediens servus, dominum in ipsa domus porta obvium habuit; ab eoque interrogatus, unde et quomodo reverteretur; respondit; in Lombardiam usque perlatum se, occurrisset cuidam Fratri, comminanti, quod nisi reverteretur ad dominum suum ipsum ibi occisurus erat; sin autem, eum se non dimissurum, donec salvum reduxisset. Credidit patronus ejus indubitanter, reditus auctorem fuisse S. Antonium Patavinum: hoc tamen ut cognosceret certius, quæsit ex famulo, num Fratrem illum si videret esset agnitus. Eo autem asseverante, quod optime; duxit hominem ad ecclesiam Aræ-cœli: ubi mox ut ingressi sacellum sunt, visa Sancti imagine, ultro dixit fugitivus, Eccum effigiem ejus qui redire me coegit: quod mirati Guardianus et Fratres, rei memoriam scripto mandarunt. Setobrigæ in Portugallia, piscatori cuidam Sancti devoto, soluta noctu fuit cymbula sua, et in mare impetu aquarum protracta: quam ille mane requirens nec inveniens, nesciensque ubi requireret, Patrono suo commendavit. Biduo post ejusdem loci incola quidam, Conimbricam proficiscens, et ex itinere divertens ad oppidum quoddam maritimum, tribus leucis Setobriga dissitum; audit juvenes aliquot mutuo colloquentes, palamque narrantes quomodo pridie visa istic fuisset cymbula, adverso vento ac mari tempestuoso secundum illud littus provehi, in qua solus unus videbatur Frater Minor, idemque ipsam gubernans: simul et locum indicabant, ubi eam viderant: quo venientes repererunt in arena projectam, et mari redditam reduxere Setobrigam.

Mancipium
fugitivum re-
ducitur,

E
ab apparente
sibi Sancto

item cymba a
fluvio abre-
pta.

57 In conventu Perpinianensi S. Francisci narrantur miracula sequentia duo, præ aliis ibi celebria. Oppidum regebat vir litteratus atque devotus Sancto, qui nescio de quo crimine accusatus falso apud Regem Arragoniæ, jussus fuit capite plecti. Hic innocentiam suam multis cum precibus commendavit Antonio; et cum jam duceretur ad locum supplicii, apparuit in aere S. Antonius, manuque sublatum eripuit ministris justitiæ, et in quamdam suam capellam deduxit. Res toti conspecta populo, et per expeditum nuntium Regi delata, facile ei persuasit ministri sui fidelis innocentiam, ut eum continuo ab infamia liberaret. Ipsum autem miraculum in eadem capella pictum cernitur, sub nota anni MCCCXXIX, et Annalibus civitatis inscriptum legitur. Eadem in capella etiam sequens casus evenit. Valentini cujusdam nobilis servus fugerat, et versus Franciam arripuerat iter, certus se ibi, quia Christianus erat, liberum fore. Sequebatur interim fugitivum suum dominus, et quocumque transiebat loco curabat Missam unam dici in honorem S. Antonii, iter suum illi commendans: ut autem Perpinianum venit, quæ est Hispanicarum Aragoniæ civitatum versus Franciam ultima, et eundem ad finem in ecclesiam S. Francisci, capellamque, S. Antonii esset ingressus; mancipium suum istic reperit; fas-

Innocens sup-
plicio capitali
subtrahitur;

F

fugitivus ser-
vus Perpinia-
ni sistitur :

EX VARIIS.

A sum, biduo se toto istic vi detentum ab illo Fratre, et Sancti imaginem altari superpositam indigetabat : qua de re rogatum mox publicum instrumentum, ibidem servatur.

Patavii sub
ædium ruina
salvi inventi

58 Anno MDCXVII die XXIV Maji, fortuitus ignis corripuit magnam copiam nitrati pulveris, intra turrulam adhærentem publico ædificio quod Mallium nuncupatur, in hortis Fatuorum. Ingens fuit non solum illius, sed etiam vicinorum ædium strages, sub qua non pauciores quam quinquaginta personæ vitam amisere, læsi longe plures sunt. Inter ceteros quos ruina illa vel oppressit vel involvit, requirebatur Franciscus Antonius, Bernardini Fursani et Petrinæ de Monte-silice filius, trium annorum puerulus, infra congeriem lapidum altam supra sex ulnas delitescens horis circiter duabus ; unde sublatum, et obiisse creditum, detulit pater suus, ad gradus altaris ejus supra quod Sancti corpus requiescit : et mediante fide ac precibus patris, vivus relatus domum est. Idem contigit sub iisdem ruinis deprehensæ Mariettæ, trienni filiæ D. Annæ Talia-petra, creditæ similiter ab omaibus mortuæ. Utrumque autem constat ex Processu, Patavii formato coram Perillustri ac Reverendiss. D. Paulo Gualdi, Nobilis Vicentini, Archipresbyteri et Vicarii Generalis ecclesiæ Cathedralis ; D. Aloysio Ponte, Primicerio Patavino ; adm. R. P. M. Paulo Sansoni, Inquisitore Patavii ; et Excellentiss. D. Joanne Gasparo Zumella, Advocato Fiscali, sub die ultimo Maji prædicti.

puer et puel-
la triennes.

B

59 In Catalauniæ civitate Gerondensi, puella erat decennis vel duodennis, pauperulæ matris pauperior filia, quia manibus ac pedibus capta, non modo nihil operis facere per se poterat, sed neque cibum ori ingerere. Quodam ergo die aliis occupata mater, cum impastam reliquisset misellam suam usque in vesperrum, et hæc de sui oblivione quereretur ; Utinam, inquit mater fastidii plena, placeret Deo hinc cito te tollere in paradysum suum, neque ultra debeam tibi serviendo laborare, cui nulla hactenus remedia prosunt. Afflixit ea matris vox puellam supra modum, ita ut nec ipso quidem vespere refici vellet ; mansitque totam noctem incœnata, quoad usque in ecclesia S. Francisci daretur signum ad Matutinas. Tunc autem, recordata ingentium miraculorum S. Francisci, intra se dixit : Si vera sunt, o S. Francisce, quæ narrantur de te, experiar etiam ego potentiam tuam, in hac tam gravi mea infirmitate ; et me matremque meam libera tam grandi fastidio. Ecce autem apparuerunt ei S. Franciscus, et S. Antonius, quorum hic pedes, iste manus jacentis apprehendit, sublatamque humi posuerunt, et sanam dimiserunt. Recedentibus illis interrogavit Franciscum puella ; Domine, quis es tu, qui mihi ac matri meæ fecisti gratiam tam singularem ? Respondens autem, eum se esse quem tam devote invocaverat, surgere jam sanam jussit et disparuit. Illa vero mirabunda simul et exultabunda, inclamavit matrem, cum vicinis quibusdam suis ante fores loquentem : quæ ut adeo claram filiæ vocem audivit, illico cum sodalibus accurrens ad eam, mirata est sanam ex integro videre ; et modum requirens, narrari fecit, quomodo S. Franciscum invocavit, et apparentes sibi Fratres duo eam sanarint. Episcopus loci, re intellecta examinataque, jussit puellam multo cum comitatu deduci ad ecclesiam S. Francisci, ubi illa videns hujus imaginem ; Iste est, inquit, qui me liberavit a periculo mortis, et sanam reddidit.

Alia decennio,
manibus ac pe-
dibus capta,

apparentibus
SS. Franciseo
et Antonio,

C

subito solida-
tur :

pestilentia
Florentiæ se-
datur.

60 Porro quam nulli misero vanum sit auxilium S. Antonii invocare, haud alia certior testis esse potest quam civitas Patavina, miraculorum ejus prope innumerorum conscia. Sed et Florentina ci-

vitas, nihilo minus eidem obligata quam devota, D paucis abhinc annis suum istum affectum vehementer auxit, propter plurimos pestilentiae tempore præsentis mortis periculo ereptos a S. Antonio, ad cujus proinde capellam in ecclesia Conventualium sanctæ Crucis, quotidie afferuntur anathemata omnis generis, Missæque procurandæ petuntur. Cur autem reticeo Spoletinam civitatem, ubi canonizatus Antonius fuit ? et ubi festum ejus, eodem quo, sollemnissimum quodque ritu, celebratur ? Neapolis vero Patronum eundem Sanctum elegit, fabricata ejusdem argentea statua, et in sacello Protectorum suorum collocata, propter eximia quæ ibi est operatus miracula, quæque cito ut spero canonice approbata prodibunt in lucem.

61 Tantum autem ibi crevit populi erga Sanctum devotio, ut anno MDCXXXIII, in ecclesia Conventualium S. Laurentio nuncupata, sub illius invocatione instituta sit Confraternitas, in numero plusquam trium millium, adscriptos habens complures principes ac nobiles utriusque sexus ; quæ sollemnissime maximoque cum apparatu hoc publicum habuit initium, Dominica secunda Septembris coram Eminen- tiss. Cardinali Archiepiscopo, Vicerege atque Nobilitate universa, concursum populi alliciente magnitudine Indulgentiarum eum in finem Roma impetratarum. Dabitur etiam mox initium novæ in eadem ecclesia capellæ, ad quinquaginta millia scutorum, ut aiunt, constitutæ. Gaudebunt autem Confratres et Consorores participatione omnium bonorum operum, sacrificiorum atque orationum Ordinis nostri : et si inter ipsos inveniantur pauperes infirmi, providebitur eis de medicis ac medicinis, nec non in casu mortis de expensis funebribus, atque insuper de subsidio quinquaginta Missarum pro quolibet sic moriente. Hæc Vandinius.

Neapoli Pa-
tronus eligitur
Sanctus,

E

et fraternitas
ejus instituitur
an. 1633.

§. VII. Miracula recentiora ab anno 1666 Italice collecta et impressa 1687.

Novissimus inter Italos, qui mihi innotuit atque ad nostras manus pervenit, Anonymus Conventualis est, cujus latere volentis laborem, sub auspiciis clarissimi Veneticarum tunc in Peloponneso recuperata copiarum, postea etiam Reipublicæ totius Serenissimi Ducis Francisci Morosini, anno MDCLXXXVII, in lucem emisit Fr. Joseph Pasqueti, Minister Provincialis et Commissarius Generalis eorumdem Conventualium in Provincia Æmiliæ, ab ipsomet Sancto cognominari solita. Auctor (quem nunc intelligo ipsummet P. Josephum esse) in prima ad Lectorem monitione, enumeratis sex Italici, pie et erudite in eodem argumento memoria recentiori relatis ; Ceteros, inquit, ex omni natione complures distincte allegat P. Sanctius Berdegati, ex Ordine Minorum Observantium : sed nemo fuit qui (omissa Vita) solis miraculis colligendis hoc seculo se impenderet, ante Equitem Pona Veronensem. Hic pio isti operi nec minus fructuoso initium dedit ; sed non progressus ultra miracula quæ vivus patrarat Sanctus eaque pauca, siquidem sermo est de libello quem sub titulo Sancti Patavini imprimi fecit anno MDCLI.

Collector mi-
raculorum
anonymus

F

allegat alios
usque ad an.
1666 :

63 Sequacem Pona habuit ipsius Ordinis Religiosum scriptorem usque ad annum MDCLXVI : et huic ex mandato Dominorum Præsidentum venerabilis arcæ succedens ego, ipsa ad præsentem usque annum MDCLXXXVI deduco ; nonnulla excerpens ex facunda diffusaque paraphrasi, P. Maggi Conventualis Mediolanensis super Responsorio ipsius Sancti ; alia habui a P. Clemente Bellabona, similiter Conventuali, adnitente P. M. Josepho Bondola Neapolitano, Theologiæ Rectore in Academia et Collegio Patavino, cetera ex impressis foliis volantibus

exponitque
unde accepit
sua.

A tibus, Venetiis, Neapoli, Verona, et aliunde submissis, nec non ex annotatis a P. Felice Caprioli, Curatore Missarum in ecclesia prædicta dicendarum; qui tamen profitetur vix minimam partem gratiarum, quotidie a Sancto promanantium, et votivis anathematis Missisque ac tabellis pictis utcumque agnitarum, potuisse se excipere scripto; eo quod plurimi sese subtrahant cognitioni Custodis sacrae arcae, vel inter divina Officia accedentes voto persoluto taciti recedunt. Quam infinitus tamen beneficiorum sit numerus, a piis fidelibus receptorum, poterit vel ex hac brevi annorum viginti ecloga intelligi, in qua stylum sectatus clarum et simplicem, quanta potui sinceritate ac brevitate usus sum; non observato semper ordine temporum: eademque ratione intendo progredi, si Deus vitam dederit, ad majorem ejus ipsiusque Sancti gloriam. *Hæc aliaque prælocutus Auctor, ad materiam susceptam progreditur: ego neglectum ab eo temporis ordinem malui interpretando inducere.*

66 Burani, Venetæ civitatis propinquo oppido, eodem anno mense Novembri, Hieronymus filius Joannis Amadei et Sanctæ conjugis ejus, puer tredennis, cum aliquandiu tulisset crus dexterum erisipelate adsum, morbus in gangrænam transiit, quæ totum crus sic erosit, ut plura ipsius ossis frustula per plagam egererentur: quapropter visum est, illud omnino abscindendum. Hoc cum infirmus intellexit, arrepta sancti sui Patroni imagine, deosculari eam cœpit; magnaque cum fiducia vovere, quod si absque chirurgi opera convalesceret, tota vita gestaturus habitum cinereum esset. Vix eo se obstrinxerat, cum redire sibi pristinum vigorem sentit, crus inspicit, integrum invenit, surgit de lecto, inambulat per cubiculum, ac denique Patavium venit crus cereum oblaturus, et quod voverat adimplere perrexit. Eodem anno ac mense ex Mestra Venetias navigabant Religiosi nonnulli civesque Tarvisini; cum vicinos insulæ S. Secundi vehemens tempestas comprehendit; et navicularii manibus remum excussit. Jactabatur ventis et undis cymbula, nec aliud quam mortem operiebantur omnes. Verum invocato Sancti auxilio, in momento trajecta fuit cymba in regium urbis Venetæ canale, ubi miraculum publicarunt, appenso ad altare Sancti quod promiserant anathemate.

67 Ravacini, quod Dominorum Marchionum Ragonensium Mutinæ feudum est, eodem anno ac mense, Stephanus Baronocini [Imolensis] præsens adfuit homicidio per dominum suum patrato; et [hoc elapso] comprehensus ipse; [et crimen inter tormenta confessus], fuit damnatus morti [Ravacini subeundæ]. Languebat ergo in obscurissimo carcere: sed Sancti opem ferventer implorans, [vovit quamdiu viveret, Vigiliam Sancti omnemque tertiam feriam jejuniis colere, et cinereo in habitu adire sepulcrum, idque mendicato per iter victu: deinde] per visionem sibi dici audivit; Perge porro, Stephane, commendare te mihi: nec enim moriere. Tam læto nuntio animatus, capitalem sententiam securus excepit, dixitque Confessario suo, se mortem non formidare, propter Sancti promissa. Hinc eductus in locum, ubi cibari solent extremo supplicio afficiendi, ipsa Antonii sancti Vigilia, Ecclesiæ quidem Sacramenta religiose excepit, sed cibi potusque nihil admittere voluit, solitus eam diem jejunos agere. Ipso deinde festo traditus carnifici, et progrediens ad destinatum supplicio locum osculabatur sui Advocati imaginem, [a loci gubernatore D. Mandeno sibi porrectam]; fidenterque dicebat non moriturum se: quod etiam replicabat, colum [duplici] laqueo [tenui uno, crassiore altero,] inferente lictore. Nec eum fiducia sua fefellit: cum enim deiciendus e scalis esset, aulitus in aere crepitus quidam est, dissilientium funium, [soli carnifici non observatus: itaque dejectus] est, [pronus quidem in faciem, sed nulla parte læsus, solumque livore levi sub oculum sinistrum notatus. Ergo reus, in terram collapsus, erectus in pedes, clamare cœpit, et alios conclamare fecit, Vivat S. Antonius. Movit ea res Religiosos nostros Mutinenses, ut rigidum examen desuper instituendum curarent: quo facto, cum approbatum ab Archiepiscopo miraculum esset, appendit ad Sancti altare Stephanus laqueum quo fuerat strangulandus, et in Ordinem ejus sub laicali professione admitti petiit atque impetravit. *Idem miraculum, cum circumstantiis quas uncis [] inclusi, narrat Rusconius pag. 107, ex eoque Flandricæ Epitomes auctor, duorum infra producendorum prior, anno 1676 editus, et addens, Stephanum tunc adhuc vivere.*

68 In Dalmatia, mense Novembri anni MDCLX, cum Cretense bellum inter Venetos Turcasque fer-

D
EX VARIIS.
curatur
crus pueri
gangrena
excesum,

ideoque ab-
scindendum:

naufragium
passuri ser-
vantur:

E
homicidii
reus, et ad
furcam
damnatus,

F
sed devotus
Antonio,
liberatur
a morte.

Innocens a
zelotypo viro
servatur,

curvato in
arcam gla-
dio:

puella ne-
glecto voto
in morbum
recidit,

Patavina
energumena
ad arcam
liberatur,

item alia
Bononien.

B 64 Anno MDCLXVI mense Novembri, Viterbii maritus zelotypus, et ex levissimæ suspicionis umbra uxorem apud se habens infidelitatis damnatam, redeuntem a Missa domi expectabat, stricto in necem innocentis gladio. Illa simul ictum transfixuri se ferri pectore excepit, simul S. Antonium invocavit, et ipsum velut æneæ lorice impactum sese curavit in arcum, itaque obriguit. Hoc miraculo vir motus et divinitus illustratus, veniam ab uxore flexis genibus petiit sceleris, contra innocentem tentati; gladium autem, eodem in statu permanentem, ad Sancti altare appendit venerabundus, ubi ab omnibus conspicitur, perennis prodigii tanti testis. Ibidem eodemque anno, sed mense Decembri, puella quædam Sancto devota, liberata a gravi qua tenebatur infirmitate, grisei coloris vestem ex voto induit: mox tamen ut constare sibi valetudinem sensit, illo abjecto, prioris luxus et usus assueti habitum resumpsit: sed nocte sequenti rediit illi febris, et ipsa alia ex causa aperiens arcam, cui depositas sero tunicas incluserat, totas in cineres redactas invenit; et culpam agnoscens, eam a Sancto sibi ignosci petiit, cinereamque resumpsit, et bene deinceps valuit.

C 65 Anno MDCLXVIII mense Novembri, Patavini mercatoris ejusdemque opulenti uxor, a dæmone invasa, annum jam quartum torquebatur ab illo crudeli possessore. Frustra fuerant adhibiti super ea a Presbyteris exorcismi quanticumque: sed ubi ad ecclesiam indeque ad altare S. Antonii adducta est, primum quidem in terram se prostravit, horrendum ululans et omnes præsentis terrefaciens, deinde erecta per se versus arcam venerabunda progreditur, cancellos recludit, sub ipsam se ponit, ibique quieta manet, donec absolvatur quod pro ipsa fiebat Sacrum: inde autem læto plane vultu reversa, quæsit ex circumstantibus, ubinam esset ille Fraterculus, a quo fuerat ad arcam deducta. Eum vero licet vidisset nullus, nemo tamen non exclamavit, O Sancte Antoni, tuum hoc miraculum est. Bononiæ anno MDCLXIX mense Majo, nobilis matrona Francisca Conti, biennium a spiritu infernali possessa, et frustra plures Exorcistas experta, votum vovit Sancto thaumaturgo; Cumque eum sæpius invocasset, nocte diei xxviii mensis prædicti, in somnis apparuit Sanctus; et crinibus apprehensæ ori visus est imponere imaginem Deiparæ, atque proferre quædam verba, non satis ipsi intellecta: ad quæ egressi serpentes varii, suo aspectu perterritam reliquerunt; unde experrecta illa, seque liberatam sentiens, nudis pedibus venit cum marito Patavium, suo se voto exolutura, et gratiam receptam declaratura.

	<p>A veret, Albanensis quidam miles, qui in Turcicam venerat servitutem, multisque annis toleraverat crudelem barbarorum insolentiam, recurrit toto corde ad S. Antonii opem implorandam, eumque mox sibi conspicuum habuit: qui ruptis ejus catenis fugam imperavit. Mandatum executus ille, sine mora Patavium venit; et in receptæ gratiæ testimonium, ferrum ut erat fractum appendit. Eodem mense, sed anno MDCLXXIV, Florentiæ contigit, ut Franciscus Maria Ricci, lanionis cujusdam filius, visum amitteret, adhuc intra infantiles annos constitutus, oculis sic intumescens, ut aureorum pomorum magnitudinem æquarent. Humanis remediis desperatis ad cœlestia parentes recurrerunt; et Religiosus quidam puerulo applicuit reliquiam Sancti, frustulum scilicet ex chorda ejus decerptum, et oleo lampadis partes læsas inungens. Ecce autem nocte sequenti auditus est parvulus exclamare; Adest S. Antonius, adest S. Antonius. Accurrunt expergefacti genitores, et filiolum omni sublato tumore visui pristino restitutum inveniunt. Eodem tempore Franciscæ, filiæ Petri Brendani et Elisabethæ Borghi Barberinensium, nihil profuerant curando brachio dextro remedia, per octodecim dies adhibita. Igitur Florentiam sese cum matre contulit, ibique in ecclesia sanctæ Crucis, coram exposita istic S. Antonii effigie, vovit, quod integro anno cinereis vestiretur, statimque Missam dicendam curaret. Vix autem votum nuncupaverat, et brachio, ejus omnem sensum amiserat, hunc redire cum viribus sensit; ipsumque movens in partem omnem, videbatur sibi a Sancto regi; itaque persanata gratias reddidit.</p> <p>69 Neapoli, anno ac mense prædictis, emptus mancipio homo Afer, Equiti cuidam famulabatur; qui occasionem nactus grandis argenti furtim auferendi, una cum alio famulo fugam arripuit, consensaque navi Siciliam petere cœpit. Littori illi jam vicinos occupavit tempestas: quæ fugæ socium excussit in mare, atque sub undis tumulavit. Idem sibi formidans Maurus, improvise sensit sese per crines ab Antonio prehensum, dicente, Restitue quod furatus es, alias moriere. Hoc dicto reduxit eum Sanctus ad portum Neapolitanum, ubi aderat Dominus ejus: qui Missis nonnullis Sancto curatis, illic quærebat indicium aliquod fugitivi sui. Ergo prostratus in genua servus, veniam ab offenso domino petiit, ac facile impetravit, exposito quod acceperat, et impleto restituendi argenti mandato.</p> <p>C Idem, corpus simul animamque lucratus est, fidelium numero per baptismum aggregatus. Ibidem eodem tempore, matrona nobilis, fenestræ adstans, ex altissimo palatii sui podio cadentem vidit parvulum suum filium: et Antonium inclamans, conspexit stare erectum in pedes absque ulla læsione.</p> <p>70 Plane simile huic est, quod anno MDCLXXI mense Novembri acciderat Patavii puellæ cuidam, quæ ex sublimi lapsa præceps, supra solum vivo saxo stratum, unde contracta tota attollenda credebatur; sana surrexit, acsi in molles plumas cecidisset. Sequenti vero anno, sex diebus ante festum Sancti, alia puella annorum septem, Romæ delapsa fuerat ex summis ædibus parentum suorum: casus autem allisi solo corporis adeo gravis fuit, læso vehementer capite, ut plusquam horam manserit sensus ac motus expers, ideoque pro mortua plangeretur, tanto acerbius quod erat genitoribus suis unica. Pater, ut erat devotissimus Sancto, genibus in terram positus, cœpit ejus Responsorium recitare; et recordatus icunculæ, quam in libello precum repositam habebat, ipsam ori filioli applicavit: quæ mox, velut e profundo excitata letargo, surrexit in pedes: in parentum amplexus ruit; et hi,</p>	<p>perfusi subitæ lætitiæ lacrymis, dimidia ferme civitate comitante, festinaverunt ad ecclesiam Apostolorum, quæ Conventualium in Urbe est; ubi vota sua obtulerunt, et deinde scripto traditum miraculum est.</p> <p>71 Anno eodem MDCLXXII, mense Novembri, rapta cuidam Venetiis fuerat nonnulla supellex argentea: et furti suspicio collata fuit in vicinum ædibus mercatorem, quasi apud eum illa servarentur reposita. Hic omnium ignarus in domum Nobilis vicini accersitur, cogeaturque reddere eorum, quæ nesciebat, rationem: neque profuit verbis ac jure jurando testari ignorantiam, quin efferatior Nobilis impacto in caput hominis sæpius scipione, ipsum ultimo ictu diffringeret; deinde evaginato gladio, nihil motus lacrymis innocentis coram se genuflexi, ictum vibrabat; cum hic exclamavit, S. Antoni, adjuva me; ac subito sensit efferus ille invisibili manu tantum se retrahi totum, quantum opus fuit, ut in vanum caderet ictus illatus, non semel, sed tertio. Nihil tamen eo mitior factus alter, sed suam ipse increpitans ignaviam, famulis mandat ut mercatorem, duris funibus constrictum, retrudant in conclave aliquod, postea tradendum judici, facile (ut credebatur) extorturo confessionem facinoris, numquam ab eo patrati. Verum quis nesciat, non esse vires neque humanum consilium contra Dominum? Consternatus minis et exanimatus injuriis, viribus linquitur innocens, ipsoque in deliquio conspicuos sibi habuit Deiparam cum S. Antonio; a quibus suaviter confortatus, et vinculis absolutus est: ipse vero Nobilis, ad saniolem reversus mentem, impactæque cum verberibus calumniæ poenitens, humiliter rogatum hominem ut sibi indulgeret, dimisit liberum: qui statim ad sacram urnam Pataviam venit, anathema votivum cum gratiarum actione appendens.</p> <p>72 Cracoviæ, Polonici regni metropoli, anno et mense prædictis, carceri mancipatus fuit quidam Sancto devotus, velut homicidii reus, et propter quædam facinoris indicia duræ suppositus quæstioni: cui impar ille, potius quam multiplicatas mortes experiretur, brevem unam elegit, confessione non veri criminis semel incurrendam. Prolata igitur in eum sententia, totus fuit in disponendo felici exitu ad vitam meliorem, faciens multas eleemosynas distribui in pauperes, atque ad altare gloriosi Patavini complura Sacra curanda constituens. Cum ecce, ipsa quæ funestum diem præcedebat nocte, in carcere eidem apparuit Sanctus, cippoque et catenis diffractis aperuit ostia, et dixit: Vade cum hisce catenis ad judices, atque dicito, quod S. Antonius Patavinus in hunc modum te mittat ad illos, ut retractent sententiam. Paruit homo, et fidem judicibus fecit innocentiae suæ; unde cum tota civitate Sancti gloriam celebrarunt, ad cujus ibidem altare appensæ cernuntur præfatæ catenæ cum manicis, quemadmodum inde testati sunt Conventuales istic Fratres. Eodem rursus anno et mense, Vicentinus civis, Franciscus Vilegus, negotiorum suorum causa progressus extra civitatem, incidit in grassatores quatuor, qui omni quam ferebat pecunia ipsisque vestibus eum spoliaverunt. Hinc ille afflictissimus, per nomen S. Antonii obtestari eos cœpit, ut sua saltem vestimenta redderent; illi vero etiam pecuniam restituerunt, audito venerabili nomine moti.</p> <p>73 Eodem anno, sed mense Aprili, comparuit Patavii, ex regno Castellæ advectus Presbyter, affirmans, quod dira multorum annorum paralysi ad omnem membrorum usum inhabilis, multa denique cum fiducia sanctum invocaverit Thaumaturgum: cumque id pluries fecisset, illum sibi noctu apparuisse in somnis, atque dixisse; Patavium vade: ibi exaudieris. Obedivit ille, atque ad arcam sacri corporis</p>	<p>Furti immen- dito suspectus</p> <p>sæpius a morte.</p> <p>E deinde et a vinculis per sanctum absolvitur.</p> <p>Falsum cri- men fassus in tortura,</p> <p>solutis cate- nis se judi- ci sistit et liberabit: F</p> <p>item alius a grassatoribus</p>
<p>EX VARIIS. Captivus apud Tur- cas solvitur a catenis,</p> <p>tumentibus enormiter oculis</p> <p>visus et sa- nitas red- ditur,</p> <p>item hæc brachio incurabili.</p> <p>Fugitivum cum furto mancipium,</p> <p>reducitur domino:</p> <p>servatur lapsus ex alto puer,</p> <p>et puellæ dux.</p>		<p>Presbyter Hispan. paraly- ticus;</p>	

Pataui ad arcam recipit usum membrorum.

A corporis delatus, primum Confessione expiavit animum, deinde sanctissimam Eucharistiam suscepit de manu Religiosi unius nostri P. M. Antonii Coxialis Patavini : postmodum, admirantibus cunctis cecidit protensus supra gradus altaris. Ibi is aliquamdiu immotus mansit, tum per seipsum surrexit in pedes, et ambulans per ecclesiam benedicebat Deo et Sancto ejus, pro tam evidenti in se facto miraculo. Supra quo cum Reverendissimus Inquisitor legitime procederet, deposuit Presbyter beneficium consecutus, quod recepto Sanctissimo viderit ab arca procedere quasi flammam ardentem, quæ ictu in facie sic prostraverit; sensisse autem se, ipso in lapsu, quod omnes artuum juncturæ dissolverentur a priori colligatione, seque in momento sanatum a diuturna illa et incurabili infirmitate.

Ex alto desiliens, ne carceri includatur,

per rapidum flumen salvus evadit.

74 Antonius Loquabus, anno MDCLXXIX mense Novembris, in territorio Bariensi inclusus cubiculo cujusdam palatii, fluvio profundo circumdati, cum timeret carceri injusto addici, Sanctum invocavit, atque de podio, palmos septemdecim alto, desiliit, absque ulla læsione; et inventa ad fluminis ripam cymbula, profundo illius alveo sese commisit. Cum autem rapiditati fluxus illius non posset resistere, in ipsum se coniecit, manibus firmiter adhærens naviculæ. Ferebatur hæc quo impellebatur ab aquis, et ipse denno S. Antonium invocavit, seque sensit ex aqua sublatum reponi in cymbam. Eodem momento venator quidam in ripa apparuit, qui animos misero addens, conabatur eum porrecto salicis ramo juvare. Verum eo apprehenso, dum nititur naviculam ripæ appellere, ipsemet iterum in aquam devolvitur; et Sanctum inclamans, adeo prope ripam attigit, ut prædictus venator eripere eum inde potuerit : unde Neapolim appulsus, continuo ad ecclesiam Minorum se contulit, gratiasque benefactori suo egit.

§. VIII. Prosecutio similium gratiarum ab anno 1680, 1, 2 et 3, Neapoli impetratarum.

Salvatur puer ex alto lapsus

et a rhodo obterendus.

Invocato Sancto cessat tempestas :

gemelli in partu mortui suscitantur.

In ipsa Neapolitana urbe contigit mense Novembri anni MDCLXXX, matrem quamdam, quæ bimulum filium brachiis ferebat, alterius cujusdam rei causa ipsum deponere in limine fenestræ bene altæ. Ea dum alibi occupatur, seque ad parvulum convertit, vidit ipsum de fenestra cadere : et clamans, S. Antoni, S. Antoni, prospexit de fenestra, unde vidit erectum in pedes absque læsione ulla, similiter clamare, S. Antoni. Dum autem sic clamaret, illuc effuso equorum cursu protracta rheda, adeo recta in puerum ferebatur, ut necesse esset illum ungulis illorum conteri : sed puer manu signum equis fecit, qui momento substituerunt velut statuae; cunctis, qui adstabant videbantque, mirantibus et laudem Dei servo dantibus.

76 Ex Calabria Neapolim ferebatur navis, eodem anno ac mense, onusta serico : quam cum comprehendisset adeo gravis tempestas, ut nautæ resistendo impares, jamjam se fluctibus hauriendos crederent; eorum unus Patroni sui recordatus; Nihil aliud nobis superest, inquit, quam ut recurrentes ad S. Antonium, navim committamus ventorum arbitrio, et interim aliquam orationem dicamus in Sancti honorem. Hac finita viderunt ad puppim Religiosum Franciscanum, qui dixit; Nolite timere, sed navim cursui suo permittite; ego vobis adero, eoque dicto disparuit, et nautis animus rediit, atque tranquillitas mari. Ipsius vero, mox ut Neapolim appulerunt, prima cura fuit sospitatori Sancto gratias reddere. Ibidem eodem anno, post atrocissi-

mos bidui cruciatus et ejulatus, parturiens mulier geminos enixa erat, sed mortuos : quos cum vidisset, oculos manusque ad cælum vertit; et, Unum, saltem, inquit, o S. Antoni, vivum mihi condona. Vespere autem cum adveniens Parochus, eorum sepulturam curaturus, consuetas pro talibus orationes recitasset, ambo cœperunt respirare, et etiamnum per Sancti merita sani robustique vivunt.

77 Anno prædicto et mense Novembri, die quodam Martis, barbitonsor quidam, in sua officina stabat cum parvulo inter brachia filio, quando ingressus illuc inimicus suus, eundem pugione impacto vices confodit; ipso tueri se non valente, dum dilecto filiolo cavet. Accurrit ad rumorem uxor, maritumque proprio vidit innatantem sanguini : tum S. Antonii imploravit auxilium, ejusque Responsorio impresso a vicinis accepto, ipsum cum signo Crucis uni plagarum imposuit, et subito clausam mirata est. Inde ex ordine, ad ceteras simili modo curandas progressa fuit; donec omnibus sanatis in pedes vir, jam integer et sanus totus, surrexit, acsi nulla parte offensus fuisset; et ad gratias Sancto agendas abiit.

78 Anno MDCLXXXI, Nobilis quidam Neapolitanus erat Joseph Cæsaris dictus, solitusque quotannis Conventui S. Laurentii dare vini dolium, Hic ex fundis quos habebat, Gandi, Marani, et Patriæ : et in hujus ultimi loci curte servabat magnum cumulum straminis, et prope ipsum scæne, contiguum suo palatio. In ipsum autem straminis cumulum mense Octobri, post fœdam tempestatem, illapsum fulmen eum inflammavit. Extinguendo igni cum nulla sufficeret industria, recursus ad S. Antonium est; ejusque adscriptum beneficio, quod, licet crebræ scintillæ ferrentur in scæne, et palatio illata esset magna lignorum copia, utrumque tamen ab igne intactum manserit. In ipsa quoque urbe Neapolitana, anno prædicto mense Decembri, uxor Joannis Baptistæ Purpuræ, siccans pannos, involvendæ teneræ sex mensium filiolæ paratos, incauta ignem in eis cepit, itaque ipsis involvit parvulam. Non poterat hæc aliter quam ejulatu et lacrymis indicare dolorem, nec huic sedando sufficebant parentum blanditiæ : donec mulieri, Sancto devotæ, in mentem venit fasciasolvere : quo facto infantulam vidit livore obsitam, præsertim circa dorsum. Huic autem curando aliud non adhibuit, quam oleum ex Antonii lampade sumptum; quo unctæ arsuræ, inter paucos dies fuerunt persanatæ : quod oblata cera testata est mater.

79 Ibidem anno MDCLXXXII mense Novembri, Carolo Georgio, habitanti in viculo Pietatis, filia erat annorum duodecim, quæ cum domos quasdam ruinosas conscendisset, relatura inde tibialia quædam illuc vento delata, deficere sibi pedes sensit; eodemque momento in præceps ruit, ab altitudine palmorum circiter octoginta. Labens illa invocaverat Sanctum, cui tunc agebat novendialem tertiæ feriæ devotionem : et quamvis in extantem istic trabem impegisset caput, in terra tamen positam se mirata est; nihil vulneris ferens, præter exiguum in capite stricturam, quæ ipsa cito sanata fuit. Multo prius, mense scilicet Martio anni ejusdem, Judithæ-Antoniæ Blancæ, ex vico S. Lucie ad mare, abscessus in capite natus, putride fœtentisque materiæ vim magnam per nares egerebat : quæ novendium prædictum ea de causa instituens suo sancto Patrono, sensit secundo Martis die, sibi ex capite in os descendere marcidæ carnis frustum, scaturiginem mali; ex eaque hora, cessante abscessu, sana remansit. Mense quoque Novembri anni ejusdem, cum Antonius, filius Januarii Caralæ, an-

D
EX VARIIS

20 plagis confossus servatur

is subito curatis.

E
Sistitur straminis cumuli periculosum incendium,

sanatur adusta intra fascias infantula.

Periculosus ex alto lapsus puellæ,

sed citra damnum.

Apostema capitis curatum;

EX VARIIS.
puer rheda
obterendus
servatur.

A nos solum quatuor natus, rhedam vellet scandere in comitatu quarundam domicellarum; fallente vestigio tam infeliciter cecidit, ut mota eodem tempore rota ipsi transiret per frontem et brachium, quæ oportebat tanto pondere conteri, nisi vocatus auxilio S. Antonius, puerum cunctis mirantibus illæsum conservasset.

Apoplecticus
ad mortem

80 Ibidem Neapoli, mense Februario anni prænotati, Emmanuel Caravascianus, gravissima infirmitate laborans, et apoplectico motu privatus sensibus, horas omnino quatuor jacuerat; quando sub mediam noctem vidit venientem ad se Religiosum Ordinis nostri, ferentem manu clausum memoriale, atque dicentem; Bono esto animo, quia jam nunc subscribo gratiæ tibi faciendæ; itaque disparuit. Tunc sensui suo redditus Emmanuel, protulit Antonii nomen; et assistentem sibi in agone alloquens Jam, inquit, eum vidi, qui mihi dixit, quod subscribebat gratiæ. Sequenti mane infirmi uxor ad S. Laurentii nudis pedibus se contulit, oratura pro marito, pro eoque ibidem curatura Missas plures cum Responsorio. Inde regressa, domi suæ reperit medicum, admirandum super melioratione tam subita et insperata mariti: eodemque tempore accurrens ad matrem triennis filius eorum Antonius, apprehensa veste ejus omni modo ipsam trahebat ad ostium, visuram, ut aiebat, S. Antonium ante fores: nec acquiescere voluit, donec sequeretur illa. Quæ cum ad limen venisset, interrogaretque, ubinam esset Sanctus; Nimium diu cunctata es, inquit parvulus: jam abiit ille. Infirmus autem ex eo tempore magnis passibus progressus ad plenam convalescentiam, atque lecto consurgens, vovit omnibus diebus Marti in Sancti honorem jejunaturum se, Confessionemque et sacrum Synaxim usurpaturum.

et Sancto
commendatus
ab uxore,

cito convalescit.

Tertio per
visum monita
dare candelam
ad festum ut
solebat,

cum demum
paruisset,

C erat ad manum, confestim mitteret. Rursum vero tertia nocte apparuit Sanctus; et multo quam ante asperior, per brachium arreptæ; Grave enim vero mihi est, inquit, quod nolis candelam petitam mittere: volo eam omnino, et ideo tibi dixi, me esse S. Antonium. Cui illa; Misissem equidem, si habuissem qui ferret. Tum Sanctus: Crastino mane veniet ad te quidam meus Religiosus, cui eam dabis. Die ergo xvii Junii venit quæstuiarius ad S. Laurentii, et huic data candela est.

ejus filiola
innoxie de
scalis labitur,

et iterum
lapsa
resuscitatur.

82 Eodem die ejusdem Apolloniæ filia annicula, præceps de summis scalis ad primum gradum corruit; ubi avus suus excepit adhuc spirantem, tulitque ad matrem: quæ cum suo Sancto commendasset parvulam, aperuit subito oculos, et inventa est læsionis expers. Proximo Lunæ die xx mensis, eadem infans ludens in podio quodam, iterum in caput lapsa est ad altitudinem contignationum duarum; quare circumstantes eam crediderunt mortuam: mœsta vero mater, nec minus plena fidei quam lacrymarum, acceptam posuit sub imagine Sancti, quam habebat domi suæ, orans ut sua sibi filia restitueretur. Vix orationem finierat, quin puella, velut a somno experrecta, aperuit oculos; conversaque ad matrem dixit, Mama. Tum sanguinis aliquid per os et aures

ei exiit, et ipsa adhuc lactens, manu extensa versus imaginem, visa est indicare velle, quod ipse Sanctus fuisset liberator suus.

83 Ibidem et eodem anno, sed mense Martio, D. Nicolaus Grassi, Præses regiæ Cameræ quam Summariam vocant, ab Excellentissimo Vice-rege ad tempus deputatus in Hetruriam, procurando statui regionum ibidem præsidiorum: Roma transiit in reditu, veneraturus sacræ illius Urbis sanctuaria, cum suo omni comitatu. Ibi sub exitum bacchanalium infirmatus ei ad mortem est filius suus unicus, et a medicis depositus. Hac de causa afflictissima mater, ut erat perquam devota Sancto, cum ei supplices preces funderet, ipso die Marti ante Cineres, sub horam noctis tertiam, audivit filium, cui nomen erat Philippus, pronuntiare nomen S. Antonii. Et illa quidem accessit ad lectum decumbentis, interrogans quid vellet; sed puerulus, motu tenellæ manus, procul ut absisteret videbatur monere, acsi quoddam suum solatium impediret. Recessit igitur, iterumque audivit ex eo voce contentiori nomen S. Antonii; cumque interrogaret denuo, quid sibi vellet illa S. Antonii appellatio, respondit puer; Vidi Fraterculum, cujus habitus erat coloris subnigri, ipsum scilicet S. Antonium, qui manibus tenebat quosdam flores rubicundos et candidos; cum libro atque infantulo supra ipsum sedente, et erat hic splendidus totus instar argenti. Plura dicere nescivit, sed plura indicavit proficiens exinde in melius valetudo, sic ut mensis Martii sequentis die quarta, repertus sit totus sanus. Delatus deinde ad quamdam ecclesiam, ubi erat imago Sancti, conversusque ad matrem; Talis omnino, inquit, o domina mater, erat Fraterculus, qui me sanavit; et quoties videbat aliquem ex Conventualibus, Hujus, inquiebat habitus erat ille. Regressus porro Dominus Præses Neapolim, cum uxore et filio, venit ad S. Laurentii, acturus gratias Sancto, beneficiumque publicaturus.

84 Ibidem, Joseph Persicus, per maritimam a Petra-piscis dictam inambulans, invasus fuit a ferociente vacca: quæ cum eum cornibus tentaret apprehendere, jamque brachium ejus dexterum tenebat; invocavit ille S. Antonium; itaque factum est, ut solam interulam cornu laceraret, carne leviter dumtaxat perstricta: alium deinde ictum excepit in coxendice sinistra, sed absque damno. Ingravescere tamen discrimen videns, in mare se conjecit. Nec ibi tutus fuit, insequeretur enim etiam illuc ferox bestia, quoad invisibili manu retracta, dimisit hominem, jugiter invocantem nomen Sancti. Joannes Baptista Florelli, Bituntinus Musicus contra-altum, ex quodam rheumate caruit per sex menses usu vocis, videns autem in vanum adhiberi quæcumque medicamina, convertit se mense Junio ad Sanctum: et per sorores quas domi habebat, fecit institui novemdium martiale, sed absque fructu. Primo ergo Junii, in quem cadebat dies secundus Marti prædictæ novenæ; et ad S. Laurentii inchoabatur duodecimialis devotio erga Sanctum, cum jejunio et Sacramentorum frequentatione, protrahenda usque ad illius festum; se quoque ad idem religionis exercitium disposuit, præmissa Confessione et Communionem in ecclesia S. Laurentii. Inde reversus domum, sumpsit modicum illius succi quem Manna appellant pharmacopœi; eodemque die sensit sibi redire vocem, quam exercens ad cymbalum clarificari in horas sensit donec priori statui redderetur.

85 Mense Augusto, Josepho Amendolæ enormis in dextro pede dolor accessit, qui cum omnibus adhibitis medicorum chirurgorumque remediis exasperaretur magis, magna cum fide convertit se ille ad intercessionem S. Antonii, cujus domi suæ habebat

Puer infirmus
ad mortem,

viso Sancto,

E

subito convalescit.

Inter cornua
ferocis vaccæ
jactatus,

F
evadit illasus.

Musico rheumático
usus
vocis redditus:

Crus valde
dolens,

A bebat imaginem, curavitque ut ante eam lampas arderet per dies continuos tredecim : die autem decimo tertio, ipsius lampadis oleo fecit sibi pedem inungi per juvenulam neptem, additis nonnullis floribus, quales supra altare Sancti solent ab ei devotis offerri : statimque cœpit imminui dolor : et continuata per dies pauculos unctione, totus abiit ; ipseque acturus Sancto gratias, ad S. Laurentii venit. Eodem loco, anno, mense, Antonia, filia Bernardini, Palermi, annorum quatuordecim puella, de sublimi podio præceps caput impegit in arcum quemdam saxeum, et pene exanimis in terram venit, copioso sanguine effluente per dexteram aurem. In ipso autem letali deliquio visa est videri sibi speciosissimum Fraterculum, qui per crinem apprehensæ dixit, quod licet ab ea invocatus non esset, intuitu tamen consuetæ suæ erga ipsam devotionis sategerit pro ea ab isto periculo liberanda ; frangendum ei ad arcum fuisse caput, nisi suis manibus ipsum sublevasset. Solebat illa terdecies recitare Pater et Ave quotidie, et penes se gestare imaginem Sancti, insculptam numismati, quod deinde reperit nonnihil fractum circa lumbos effigiei, ut indicaretur Sanctus ipsemet impetum ruentis ea parte excepisse : cui beneficio gratam se volens ostendere puella, sine mora induit habitum Sancti.

B 86 Mense Octobri, Antonius Ruppulus, aromatiarius in foro civitatis, perquam devotus Sanctis Antonio et Francisco Paulano, et Martis dies solitus jejuniis observando colere in honorem prioris ; tali die in rixam venit cum doliario quodam et cultro letaliter percussus in capite, concidit. In ipso autem lapsu visus est sibi videre Religiosos duos, quorum unus S. Antonium, alter Franciscum Paulanum referebat, amanter sublevantes ipsum. Reipsa autem in pedes stetit ; et absque adminiculo cujusquam rediit domum. Ibi inspecta plaga reperta est usque ad eos cultrum penetrasse, unde etiam ablatum est frustulum duos digitos latum, quemadmodum retulit medicus. Mirabile autem cunctis fuit, quod tam periculoso vulnere nulla febris accesserit aut fluxio ulla ; adeoque cito sit persanatum, ut cui emplastrum primum positum fuerat uno Martis die, is altero Martis veniret ad S. Laurentii, beneficium agnitus.

87 Denique mense Novembri, Antonius Ludovicus Scarpanus, biennio patiens acerbos gangrænæ cruciatus, malo in tibia orto indeque per coxam serpente versus pectus, totque plagis hiantes ut videretur alius S. Lazarus, nulli pepercit impensæ pro remedio inveniundo. Tandem amicus ejus Matthæus Capuanus, hominis Misertus, ei suavitatem recurrere ad S. Antonium, per novenam in ecclesia S. Laurentii tenendam. Credidit id sibi profuturum infirmus, et datum consilium orsus exequi, secundo Martis die finita Missa, sensit cor sibi repleri gaudio, quasi audiret dicentem sibi Sanctum, Convalesces. Tertio die Martis, oratione replicata de ecclesia egredienti, obviis amicus alius dixit ei ; Illico confer te ad D. Fabricium Arceram, medicum Calabrum : ipse enim sanabit te. Paruit æger, et medicum adiit, sub cujus manu futurum se mensibus compluribus opinabatur : sed intra viginti duos dies perfectam recuperavit sanitatem, eamque Sancto acceptam retulit.

§. IX. Gratiae Venetiis et alibi annotatæ ab anno 1683.

ANNO MDCLXXXIII D. Timotheus Syrus, Maronita, civitatis Medinensis in Mesopotamia Archiepiscopus, Romæ mense Junio amiserat assignationem pecuniariam, a sacra Congregatione de propaganda fide

sibi datam, in subsidium itineris faciendi, nec reperire ipsam quantavis adhibita diligentia poterat. Igitur ad ecclesiam Sanctorum Apostolorum se contulit, Missam super altare Sancti facturum : domum autem regressus, desideratam schedam reperit in mensala apertam, in qua omnino aliud nihil erat. Idem Prælatus, Romam veniens, agitatus fuerat grandi tempestate inter Siciliam Melitamque : sed desperantibus de vita sociis animos addidit, persuadendo ut ad primum altare Sancti sibi occurrurum singuli candelam unam offerrent ; quo voto nuncupato, visi sibi sunt lucem quamdam conspiciere in malo navis, qua animabantur per turbatum et grandi caligine obscuratum elementum, citoque portum tenuerunt.

89 Mutinæ mense Novembri agitabatur in iudicio maximi momenti causa, variosque iudices ac juris peritos diu fatigaverat, cum magno ejus partis præjudicio, in cuius favorem decidenda lis erat ; neque tentata concordie via per multos menses quidquam profectum erat. Igitur pars illa melior ad novenam Sancto celebrandam recurrit, ultimoque die Martis ad omnium stuporem conventum ex justitia et æquo est, nemine interveniente. Ibidem eodem mense, fluxu sanguinis ad extremum periculum adducta matrona nobilis, nullum sibi voluit adhiberi remedium, quam oleum ex lampade Sancti sumptum : et brevi convaleuit. In vico S. Laurentii Florentiæ, ipso Sancti pervigilio, in ignem lapsus infans supra prunas prono capite jacuit, quoad mater accurreret : quæ continuo Sanctum invocans, et puerum attollens nec unum quidem ejus capillum adustum reperit. In Monte-Varchio, Hetururiæ oppidulo, contracta rixa transfossus fuerat toto corpore Marcus Malvolt. Letale omnino vultus iudicabatur a peritis : a Patre tamen Mag. Ghetini unctum oleo lampadis, quæ Patavii coram venerabili arce ardebat, istuc allato, sanum sequenti mane invenit chirurgus, cum modica tamen cicatrice, ad certius testificandam gratiam Sancto adscriptam.

90 In territorio Pisano Matronæ nobili, cum duabus jam nubilibus filialibus, perductæ ad extremum vitæ et paupertatis, apparuit S. Antonius, cujus honori pluries novenam fecerat, ad sublevandas animas purgatorio detentas : eamque requisivit, utrum ea hora mallet secum transire ad gloriam paradisi, aut manere in vivis diutius ; gratissimam enim Deo sibi fuisse ejus devotionem. Ad quem illa, considerata filiarum necessitate ; Si, inquit, salutem meam est conducibile, vivere malim ; seque exauditam intellexit, et de lecto surrexit in momento. Quod Sancti beneficium typis vulgatum esse asserit P. Mag. Panzerinus de Volaterra, Religiosus vitæ ac fidei probatissimæ.

91 Ejusdem anni mense Junio, D. Joannes Bogiani, anno ætatis suæ LXVI, habitans Venetiis ad S. Blasii de Castello, ex alto lapsus fregerat sibi tibiam : post dierum autem paucorum curam, vovit se visitaturum ejus altare apud Conventuales ; eoque licet perægre, portare sese ipse voluit super furcillas. Cum autem appropinquaret ecclesiæ, restitutam sibi tibiam sentiens, furcillarum unam a se abiecit ad ceroferarium ecclesiæ affixum, unde sumpta illa, altari appensa est, post redditas gratiarum actiones. Ibidem, eodem anno et mense ex altissima fenestra cadens puella sexennis, ad preces patris Sanctum invocantis, medio in aere hæsit cum veste ad pinnae podii inferioris ; indeque sublata est indemnis ; prout testatus pater est, pro referendis gratiis sese sistens.

92 Mense autem Julio, Angelus Joannis-Mariæ de Glandibus, e regione S. Apollinaris, amiserat computum

D
EX VARIIS.
juvantur periclitantes in mari :

lis desperata
ad concordiam reduci-
tur,

hemorrhœa
sistitur ;
E

in ignem lapsus infans servatur :

item confossus
in rixa,

matronæ filiarum graviter, vita prorogatur.

F

Senex ex lapsu debilitatus, sanatur ;

puella ex alto cadens, hæret in pinna podii occurrentis illæsa.

Computum amissum recuperatur.

oleo lampadis sanatur.

Letaliter vulneratus in capite,

præter spem et cito curatur :

item gangrænæ inveterata.

Scheda cambialis amissa recuperatur :

EX VARIIS

A computum ducatorum circiter nonaginta trium; quod reperire nusquam valens, avum suum Bartholomæum Rossi oravit, ut ad altare Sancti apud Fratres Missam curaret dicendam. Hac audita cum ab ecclesia egrederetur, occurrit tribus rusticis, de invento computo inter se colloquentibus, atque optantibus ejus dominum nosse, cui ipsum libenter restituerent. Id cum senex audiret, dixit, eam chartam esse nepotis sui, et quod pro ea inveniendâ curaverat Missam Sancto dicendam. Ipsa ergo recepta, rediit in ecclesiam, pro agendis gratiis et beneficio publicando.

*Cymbula
eversa mer-
guntur filius
et pater :*

93 Eodem Julio mense, Joannes Baptista Sartus, habitans supra cruciariam S. Pantaleonis, deposuit, quod navigans ad nundinas, Andriæ celebrari consuetas, in die indulgentiarum Assisiensium, una cum D. Matthæo aurifabro Rialtensi et aliorum aliquot, medio in Athesi, extra portam Cavanellæ, viderit eminus cymbulam, eodem tendentem, trahi ab equo: qui cum in fugam precipitem subito se daret, cito everti cymbulam, conspexerunt, cum indubitabili periculo mortis vectorum quatuor, filii scilicet ac patris aliorumque duorum, ex oppido S. Apollinaris in territorio Rudigino. Eodem momento temporis a prædicto Joanne Baptista invocatus S. Antonius est, ut periclitantibus subveniret: et ecce statim conversa est cymbula, prædictos duos intus habens. Pater autem longius abreptus a flumine, plangebatur filium nullibi comparentem. Ergo qui erant in navigio jam facto propiore, perrexerunt Sanctum invocare: et equi sessor cum eo sese committens flumini, miserum sed semimortuum tunica apprehendit, et auxilio remorum ex navi porrectorum ad ripam attraxit, simul cum ceteris supplicentem Sancto, ut etiam filium salvaret a morte. Dum autem undique circumspiciunt fluvium, si forte aliquod indicium amissi juvenis notare possent; passibus inde triginta vident vorticem quasi ebullientis vehementer aquæ, et in nomine Sancti jacto illuc remo, senserunt insolito mox pondere gravem. Extrahunt ergo eum ab aqua, una cum juvene qui ipsum apprehenderat, postquam hora integra sub aquis fuisset, lividum totum et clausis oculis strictisque dentibus absque ullo vitæ signo. Talem navigio suo intulit Joannes Baptista, et vestibus exiit; dein sumpto libello, in quo præter imaginem Sancti, erat ejus Officium ac Responsorium cœpit eundem applicare variis partibus illius, ut videbatur, cadaveris, interea dum pater magna voce clamabat; S. Antoni, filius meus; S. Antoni, filius meus. Hic vero ad geminam illam invocationem bis caput levavit; et pergentibus illis in Responsorio recitando, cœpit copiosam aquam evomere, eodemque die surrexit in pedes, præter omnium expectationem, liber ac sanus beneficio Sancti.

*invocato San-
cto hic educi-
tur semivivus;*

*iste per ho-
ram suffoca-
tus,*

resuscitatur.

C

94 Mense Augusto vidua rustica, familia numerosa et morbo difficili gravata, cum omni prorsus subsidio ipsoque pane destitutam se videret, surrexit de lecto, sicut erat, et ad altare in ecclesia Fratrum se contulit; unde revertens domum, reperit ibidem, incertum unde vel quomodo, allatos duos sextarios farinæ. Mense Novembri D. Andreas Pamasetti, chirurgus ad Pontem ab Honestate dictum, ad gloriam Sancti juravit in manibus P. M. Joannis Philippi Luti, insignis ex ordine Conventualium prædicatoris, quod vocatus ad curandum Aloysium Bongiola, tam graviter vulneratum in coxa sinistra prope genu, ut ipsæ venæ nervique succisi usque ad os invenirentur, unde copiosissimus effluebat sanguis; postquam ei sistendo frustra varias medicinas adhibuerat, necesse habuerit cauterium applicare: quo in actu ipse suggerebat patienti, ut sese ferventer commendaret Sancto. Hic vero continuo in auxilium veniens, non solum

*paupercula
ægra juvatur;*

*genu incur-
biliter læsum
sanatur :*

momento fluxum stitit; sed vulnus, per se creditum D letale, vel saltem tibiam inutilem relictum, paucos intra dies sanavit.

95 Anno eodem, Dominica Arcaini, de via S. Augustini, apostema molestum et incurabile patiebatur in podice. Sed cum vovisset novem dies Martis. Sancto servandos, et aliquando mortales omnino cruciatus sustineret; dixit: S. Antoni, per Dei amorem et viscera Mariæ, adjuva me; atque hæc dicente ea, magnaue cum fide unguentum quoddam applicante, crepuit abscessus, cessavit dolor, et ipsa de lecto surgens mane sequenti, qui Martis erat, venit ad ecclesiam Fratrum, causa Confessionis et Communionis, exponendæque gratiæ receptæ.

*item apostema
immedicabile :*

96 Mense Novembri, insignis quidam Senator Venetus, in causa criminali, cui pro Advocato serviebat, amiserat processum, unde non modicum periclitabatur honor suus. Multis ille diebat laboravit sudavitque, toto palatio suo ipsum requirens, una cum ministris quibusdam publicis, scrutantibus omnia scrinia et loca, ejusmodi processibus servandis destinata. Sed cum omnis diligentia in vanum cederet, fecit Patrono suo ad ejus altare in ecclesia Conventualium Missam dici; eaque tam devote audita quam requirebat gravitas negotii, tanta fiducia impleri se sensit, ut inde in curiam abiens diceret ministris: Iterum armaria cuncta scrutamini; confido enim quod S. Antonius vos faciet desideratum processum reperire. Nec vana ejus fides fuit: prima enim charta, in quam regressi manus injecerunt, fuit id quod requirebatur. Idem narravit, quod a villa revertens cum matre sua, obvios in lacunis habuerit varios consanguineos, qui in ejus cymbam transgressi, nuntiaverunt furto sublatum omne sericum quod domi habebant, amplius quam ad duo millia ducatorum. Quibus matrona ista, nihil commota, respondit; Confido in Sancto meo Antonio, cui ardere lampadem facio et crebras Missas celebrari, quod transituri tres dies non sint, quin omne sericum meum recipiam. Idque plane sic accidit, detecto fure, et furto integre restituto.

*invenitur
diu frustra
quasitum
instrumen-
tum,*

*et copia se-
rici furtim
sublati re-
stituitur.*

97 Ad S. Euphemie, diocesis Brixianæ oppido, contigit eodem Novembri mense et anno, Hieronymum Dusi contendere verbis cum proprio fratre causa uxoris; cum qua dum quiete ad focum sedet, ex improvise irrumpens alter, securicula, quam manu tenebat, tres letales plagas incussit capiti fratris innocentis, quas omnes incurabiles judicavit accersitus Chirurgus. Igitur, una cum uxore et liberis, ferventer invocavit S. Antonium, vovens Patavium peregrinari, quamprimum convalesceret, prout intra paucos dies successit; uti, allato anathemate est testatus. Simile quid ante duodennium in diocesi Vicentina acciderat, anno scilicet MDCLXX, ubi Antonius Martinelli, vivens cum nonnulla suspitione inferendi sibi alicunde mali, domi suæ intempesta nocte circumventus fuit a multis sicariis, ipse paucos secum socios habens. Frustra petebat condonari sibi vitam a conjuratis in ejus mortem. Ergo inter continuos scolorum in se laxatorum ignes, opem invocabat Antonii; et pro mortuo relictus, præservatum se miraculose ab omnibus miratus est ipse, atque gratanter testatus.

*Securi ter
caput ictus
a fratre,
convalescit :*

*item sclopis
multis tra-
jectus.*

98 Anno MDCLXXXIV mense Februario, Vespatione Storari evenit Mantuæ, ut temoni rhedario insistens, et illapsas nives discutiens, caderet inter ambos equos, nec defendere se ab eorum calcibus posset. Commendabat se Sancto, et illæsus mansit, quamvis tibiæ unam habuisset sub altera rotarum, levi dumtaxat livore notatam: ideoque voti implendi causa Patavium venit, remque P. Felici Caprioli, Missarum præsidi, enarravit.

*Servantur,
obterendus
a rheda,*

A 99 Eodem mense in oppido Villa, Petrus et Nicolaus Merici Fratres, filium singuli unum foras miserant, ad pecorum suorum in pascuis custodiam: qui a totidem latronibus sclopo petiti, cum se ferventer S. Antonio commendassent, uni quidem eorum pars capillorum modice, alteri nonnihil thoracis et interulæ ambustum fuit, cetera illæsis. Idem Petrus, metuens, ne a justitia comprehenderetur, invocato similiter Sancto immunis remansit. Mense Majo Bartholomæus Antonius Minerbensis, procul a domo sua deprehensus in silva a tribus grassatoribus, cum ab interrogatis quod se vellent tres scloporum ictus pro responso acciperet, invocavit Sanctum, et velut mortuus humi procubuit: ab illis autem sic derelictus, sanum undequaque se miratus est.

et patruales
duo sclopis
petiti,

et mulier
occidenda a
privigno:

100 Eodem mense Majo, Patavii comparuit matrona Bononiensis, vestem totam discissam ferens, in testimonium gratiæ, hoc qui sequitur modo obtentæ. Privignus quidam suus, absente patre solam illam domi nactus, cubiculum ejus furiose irrupit; et multis opprobriis convitiisque oneratam, cœpit gladiolo ferire per omne corpus, dum interim noverca Sanctum invocabat; donec, satiata rabie, fatigatus recessit. Illa vero cum accersito chirurgus inspiciendam se dedisset, inventa est nec unam quidem plagam letalem habere, et intra paucos dies sanata ab omnibus fuit.

elemosyna
incredulæ
non accepta-
tur.

101 Eodem anno mense Novembri, matrona quædam Cremonensis narravit, coram D. Joanne Baptista Scarella, venerabilis arcæ Curatore (Agentem appellant) professa est, quod amiserit magni pretii monile; et monita Sancto Missam dicendam curare, cum parvam in eo fiduciam haberet, elemosynam tamen eo requisitam amicæ suæ dedit, dicens, se nihil inde sperare. Post paucos autem dies invenit in camera ipsum monile, et juxta positam elemosynam, pro Missa datam; dicente filio ejus, quod viderit pulcherrimum Fratrem ingredi cameram, qui prædictum monile habebat in manu.

Proles ad
votum con-
cepta,

102 Eodem anno et mense, Dominus quidam, prænobilis et possessionibus locuples, sterili pridem matrimonio utens, ad suggestionem uxoris Sancto devotæ, cum ea suscepit novenam sæpe dictam: recurrente autem sexto die Martis, dum ab ecclesia redeunt, gravidam sese mulier sensit, et plena lætitiæ conjugii dixit. Et hic quidem ad dies aliquot lætium sese monstravit; subeunte autem paulatim spiritu zelotypiæ, suspicari cœpit, uxorem ex adulterio concepisse. Quod cum altius in ejus animum descendisset, nocte quadam dormientis ventrem pugione transfixit, et simul vocem inde prodeuntem audivit quæ diceret: Quid facis, pater impie? Vitam quam modo dedisti vis tollere, et mihi et innocenti matri meæ? Ad hæc ille confusus territusque, recessit a cubiculo; mane revertens, uxorem, quam se credebatur reperturum extinctam, invenit sicut antea sanam; eique allapsus ad genua, rem totam narravit, ac veniam petiit. Ad evidentiam autem miraculi, conspexit in ventre uxoris tot notas, quasi a punctura pulicis, quot plagas ei se inflexisse credebatur.

zelotypum
patrem ex
utero matris
arguit,

mulier re-
cuperata
inaure,
pœnitens im-
pensæ in
Missæ fac-
tæ,

103 Fr. Joannes Antonius de Como, strictioris Observantiæ Minorita, Patavii comparuit, narravitque, et scripto testatum reliquit, quod Mediolani quædam Matrona inaurem magni pretii perdidit, neque quantovis labore quæsitam potuit reperire; tandemque recurrens ad S. Antonium, Sacristæ ecclesiæ S. Francisci misit quartum unum Mutinensem, humilis in eo Statu monetæ, quo in capella sancti curarentur duæ Missæ, quibus assistere etiam ipsa voluit. Cum autem ab ecclesia domum rever-

Junii T. III

tisset, et inaurem compari suo junctam reperisset D in scrinio, tota hilaris narravit successum marito; et non considerans eam gratiam sibi factam fuisse a Sancto, addidit, dolere sibi quod expendisset pecuniam, alibi futuram utiliore. Damnavit generosus Eques uxoris tenacitatem, seque mirari dixit ejusmodi verba. Post prandium voluit illa inaures assumere, sed rursus unicam tantum reperit; et alterius loco positum nummum, quem pro dicenda Missa donarat. Quod unde esset nequaquam dubitans, et eam se pœnam commeritam agnoscens, indulgeri quidem sibi petiit inauremque restituit, sed gratiam optatam non impetravit iterum; nisi quod cautior inde et devotior Sancto reddita, eum sibi studuit reconciliare, permittendo ut res gesta etiam publice prædicaretur de suggestu, nomine suo suppresso. Ipsam ergo sibi Mediolani auditam, anno MDCLXIX Patavii scribi fecit P. Hyacinthus Biumo reformatus, tunc commorans in Conventu Hortensi et Sacristanus.

pro ea dein-
de invenit
relatam elee-
mosynam.

§. X. Gratiæ declaratæ anno MDCLXXXV et deinceps.

D. Franciscus Cimante, Canonicus Adriensis, compatiabatur infelici statui neptulæ suæ, Blanca-Rosæ, filiæ fratris suis Nicolai et Nicolettæ Jugalis; quæ secundo a nativitate mense spasmus letalem passa, et continuo infirma usque ad mensem vitæ sextum, exinde manebat visu privata, moventibus sese assidue oculis sursum atque deorsum, sic ut pupillæ quandoque non viderentur. Cum autem ignitum ferrum adhibendum medici censuissent, sperantes eo sisti posse incompositum illum motum, et oculos debito statui reddi; noluit patruus tam tristi experimento interesse, sed anno prædicto mense Januario Rovigium abiit, neptem commendans S. Antonio; et vovens, quod ejus sanitate obtenta ipsam præsentaret cum quatuor candelis, ad ipsius quod Adriæ est altare; ad quod etiam curaret celebrandam Missam; vestem quoque voti coloris futuram, qua prima puellam induerent parentes. Vix votum pronuntiarat, cum cessavit motus oculorum, et sanitas de die in diem plenior rediit, prout deinde manu sua Franciscus ipse juratus scripsit, anno MDCLXXXVII, die II Junii.

E
Infantulæ
præ jugi
oculorum
motu nil
videnti,

eorum quies
et visus
redditur.

105 Eodem anno MDCLXXXV mense Junii, Josephus et Prodocimus Calza, ex agro Bononiam revertentes carpento, in aliud sibi obviam factum incurrerunt; unde consternatus ipsorum equus, carpento everso currebat in præceps: sed voto ad Sanctum emisso evaserunt illi ex tam præsentis periculo, undequaque indemnes. Mense Novembri anni ejusdem, Presbyter quidam testatus est, quod Assisium profectus, ad Indulgentias secunda Augusti lucrandas, juxta Carianum cum equo cecidit; de sub quo assurgere nullo modo valens, Sanctum invocavit; et, vertente se in alterum latus equo, salvatus Paduam attulit votum suum.

Avertitur
periculum ab
everso
carpento,
F

item a lapso
super sessorem
equo.

106 Anno MDCLXXXVI die XXI Martii, Pirani ignis corripuit illud torcular, quod a Puncta cognominatur, cum maximo vici totius periculo; prope enim aberat magna copia fœni. Per intercessionem tamen S. Antonii, omnia quæ istic erant manserunt integra: et quod majorem cunctis stuporem attulit, fuit imago, quæ affixa jugo ipsius torcularis, remansit intacta, non solum ab igne, sed etiam ab aqua, quæ illi extinguendo copiosa affundebatur: quemadmodum Zorzius Petronius quondam Dominici, propriæ manus scriptura nominis subscriptione affirmavit.

Imago Sancti
ab igne, et
aqua manet
illæsa:

107 In Corsica, Julio mense ejusdem anni, Georgius Costa quondam Antonii, propter culpas non

EX VARIIS.
morti
adjudicatus
servatur,

Figlina infeli-
ci successu ac-
censa,

ultra reac-
cenditur,
absque nova
materia,

ad stuporem
civitatis
Veronensis.

Inter equos
consternatos
lapsus conte-
rendusque
rhedarius,

manet illæ-
sus :

item alius sub
ruina domus :

A leves et homicidium patratum relegatus sub pœna capitis, in manus justitiæ devenit et morti adjudicatus est. Verum cum Sancto se commendasset, noctu diuque plangens sortem suam, exorati a Patribus Jesuitis iudices dimiserunt reum : qui Patavium veniens, appensa tabella testatus est gratiam sibi a Sancto factam.

108 Anno a Christi nativitate MDCLXXVII, Indictione IX, die sabbati XXXI Augusti, Veronæ in domo habitationis mei Notarii, præsentibus D. Dominico Peregrini qu. Joannis, Allegre Bonatis filio Dominici, atque Antonia Viglaro qu. Francisci, omnibus de insula Porcatia testibus; comparuit D. Petrus Lorenzoni, qu. Joannis Baptistæ, ex communitate d. insulæ; et ad instantiam P. M. Francisci Antonii Perletti, Guardiani in conventu S. Firmi-majoris Veronæ, deposuit; quomodo die Martis ultimum præteriti XI Junii, circa horam duodecimam, prævia benedictione R. D. Bartholomæi Brunelli, Curati ipsius insulæ, supposuerit ignem fornaci figlinæ quam habebat vicinam foro ibidem, in eaque ad viginti duo millia scyphorum, quadrellorum, et scutellarum, quorum cocturæ solent ordinarie impendi viginti carri stirpium et fascies ramorum, ad quinquaginta. Ipse vero ut calefaciendæ fornaci daret initium, ad sexaginta fascies injecerat cum duobus carris stirpium, mane autem sequenti die X mensis prædictis circa meridiem, corruit os fornacis; ipsumque sic obturavit, ut majori lignorum copię injiciendæ nulla restaret via; flammæ autem, quæ accendere fornacem debebant, prosiliebat foras, ipsa frigida remanente, ac si numquam in ea ignis fuisset. Adhæc attonitus confususque Petrus, nihil aliud consilii habuit, ad evadendum damnum quod omnes suas fortunas evertisset, quam auxilium S. Antonii implorare. Cum ergo subsequentibus diebus curasset Missas duas dicendas ad illius altare, in auxilium purgantium animarum, et requireretur commodare operam exonerandis aliquot carris, ligna ferentibus, sibi visus est eminus conspiciere quasi ardentem fornacem; eique appropians ac totam illuminatam videns, ascendit, et omni ex parte succensam animadvertit, licet nihil novæ materiæ injectum esset. Duravit autem ignis usque ad diem Martis, quando ad ecclesiam insulæ accurrens Petrus, fecit aliam Missam dici ad altare Sancti; indeque revertens fornacem extinctam, omniaque intus digesta vasa tam perfecte cocta reperit, quam unquam potuissent. Quo miraculo publicato, accurrit infinitus populus ad fornacem; cupientibus singulis partem aliquam pocelli vel quadrelli inde capere in qua Sanctum laudaret. Ipse vero Petrus, post Officium pro animabus Purgatorii curatum, Patavium transivit, gratias suo benefactori acturus. Et ego Bartholomæ Bonvajonus, qu. D. Joannis Baptistæ de contrata S. Petri Incarnarii Veronæ, publicus Veneta auctoritate Notarius, præmissa omnia fideliter exemplavi ex Actis meis. In quorum fidem etc.

109 Eodem anno, cum rhedarius D. Equitis Herculis Manfredini, Peregrinus Zanotti, heros suos ad ecclesiam veheret; consternati equi ipsummet ita terruerunt, ut lapsis ex ejus manu habenis, illi effusum in cursum se darent. Cum ergo desiliret ex temone, habenas recepturus; ita cecidit, ut duobus calcibus in pectore et capite pulsatus, rhedam etiam super se transeuntem sustinuerit; interim dum ex animo se commendabat S. Antonius: quod ei tam bene vertit, ut ex tali periculo illæsus evaserit.

111 Ex terra Ulmi diœcesis Patavinæ anathema attulit, exeunte Julio, Stephanus Morari; narravitque, quod sub duarum domorum subito turbine

eversarum ruina deprehensus, ipse XXX mensis D prædicti solus ex sexdecim evaserit incolumis, per votum Sancto factum, aliis quindecim inter rudera mortuis et consepultis.

112 Mense autem Septembri per Lacum Venetæ civitati vicinum navigantes multi, tam sæva tempestate jactari cœperunt, ut nautæ vectoresque de vitæ desperassent, nisi spem habuissent minime vanam in sancto Thaumaturgo: cui, post sex periculosissimæ jactationis horas, vota sua attulerunt, salvi ad civitatem appulsi.

113 Dum quædam præcipua Matrona Venetiis moraretur in Prætorio, circa tertiam horam noctis, adeo terribilis exorta est procella, ventis et imbribus gravida, ut toti regioni formido incuteretur. Orabat illa in cubili suo S. Antonium, cum subito tectum palatii corruit, sola ea parte salva, quæ matronæ cubiculum operiebat. Accurrit tamen ad ruinam ipsa, ut sub trabium saxorumque congerie requireret triennem filium suum Aloysium; ceteris enim modicam læsionem passis, solus ille desiderabatur. Cum autem non inveniretur, accurrens ad fenestram afflicta mater, cœpit contenta voce clamare; S. Antoni, redde mihi filium meum Aloysium: filium redde miraculose Antoni. Ecce autem, ipsum totum lætum et sanum attulit ei homo quidam, referebatque inventum sub trabibus, tam apte inter se cancellatis, ut puerilis corporis partem nullam contigerint: et hoc ipsa jurata affirmavit, in manibus ejusdam Religiosi Conventualis. Eadem sequenti anno MDCLXXXVII, patiens vehementem ex capite fluxum, per collum in brachium dextrum, hujus usum omnem amiserat, nec proderant quæcumque medentium consilia: vovit ergo Novenam Sancto instituere, et primo Martis die confessa atque communicata, priusquam de ecclesia egrederetur, liberam sese sensit, talisque domum rediit, cum familiarium omnium medicorumque stupore.

114 Eodem anno MDCLXXXVII, mense Februarii, domum Isaaci de Nazar Armeni flamma corripuit, eodem tempore, quo ipse ante altare Sancti vacabat orationi; ubi re intellecta monitus accurrere, respondit se domus curam S. Antonio relinquere. Nec vana ejus fides extitit; ipso enim preces continuante, brevissimo tempore extinctæ sunt flammæ: cujus rei testis tabella, allata ex Armenia servatur adhuc apud custodem sacræ arcæ.

115 Ipso anno mense Majo D. Francisca Navari, Faventiæ cecidit in puteum pedes quinquaginta profundum: sed Sanctum ipso in casu reclamans, visa est sibi sustineri supra aquas; unde salva educta, pedibus cum marito suo Patavium venit, gratiamque testata est Præsidi Missarum, P. M. Augustino Panighetti.

116 Mense Junio Petrus Andreatæ, ex Mestre circa Dolum, veniebat devotionis ergo Patavium, per ripam Brentæ fluminis in equo; quem cum pes unus fefellisset, periclitabatur sessor ne suffocaretur: sed invocatus Sanctus, salvum adduxit ad ripam, prout ipse veniens testatus est.

117 Eodem mense Dominicus Aquarioli, Venetiis habitans in campo S. Simeonis majoris, ab inimico improvise occupatus, pluribus pugionis impactibus fuit læsus: quorum vulnerum licet unum omnino letale esse pronuntiaret chirurgus, a cunctis tamen cito convaluit, Sancto invocato. Eodem mense Junio Foresti-Polyxenæ, tam gravis zelotypia hominem quemdam conjugatum corripuit, eo quod uxorem suam vidisset cum suo vicino loquentem; ut post graves injurias ei impactas, etiam minaretur mortem cito inferendam. Innocentiæ suæ conscia mulier, non cessabat eam diu noctuque commendare

alii ex sæva
tempestate
evadunt.

Cubiculum
matronæ
Sanctum
orantis,

servatur, reli-
quo tecto
ruente, uti et
filius ejus;

E

eidem sana-
tur brachium
emortuum.

In Armenia
sedatur incen-
dium.

F
Lapsa in pu-
teum salva
educitur,

et alius ex
fluvio.

Sanatur
letaliter
saucius:

pudica mul-
lier

mortem a
zelotypo
marito in-
tentatam
evadit,

et rheda
vecti præ-
cipitium.

Periculosa
calculi se-
ctio,

cum fiducia
in Sanctum
recte suc-
cedit,

mater sub-
merso filio
necem sibi
allatura,
cohibetur,

febris leta-
lis sanatur.

Scripturæ
amissæ re-
periuntur
Lovanii

A mendare Sancto, cui et votum Novenæ faciendæ nuncupavit. Ea devotione inchoata adeo nil resedit conceptus semel furor mariti, ut vocatæ in partem, post multa opprobria, sclopum impresserit pectori eam trajecturus. Ast ea non frustra Sanctum orabat fieri defensorem et testem innocentiae suæ: laxata sclopi rota ignem non dedit: quo prodigio vir consternatus, veniam facti petiit obtinuitque, et cum eadem Patavium venit, id quod actum erat depositurus ad honorem Sancti.

118 Venetiis Romam ex voto ibant nobiles quidam, cumque Seravallum appropinquarent, sive ex inadvertantia aurigæ, sive equorum consternatione, præcipientes volvebantur ex monte plus quam quindecim passibus, clamantes, Auxilium, auxilium, o S. Antoni. Sed hæsit rheda ad oram præcipitii, in quo omnes conterendi erant; neque ullus vel equorum vel hominum læsus fuit, ac ne rheda quidem leviter luxata.

119 Mense item Junio anni prænotati, Patavinus Nobilis diris calculi doloribus diutius sustinendis impar, definierat diem, quo sectionem sustineret potius quam mille mortes: nec ab eo consilio divertere eum poterant teneræ domesticorum et consanguineorum lacrymæ; omnibus enim respondebat, tantam se fidem habere in S. Antonio, quod nihilo minus quam tot alios crederet se gratia ejus fruiturum. Petiit ergo ut proximo Martis die, velut ipsi sacra, supra sacrosanctam arcam exponeretur venerabilis Eucharistia; coram qua factis pluribus Missis, intrepide constanterque toleravit sectionem, per quam extractus ei calculus est. Quamvis autem salus ejus post multos dies visa fuerit adduci in periculum, bis tamen unctus oleo lampadis, per manum cujusdam Religiosi Conventualis in præsentiarum vivit sanus, brevique, aderit una cum anathemate votivo cor suum Sancto devinctum oblaturus. Mense Julio D. Petrus Longo Tarvisinus, secundum ripam Silæ fluminis equitans, cespitante jumento in aquam delapsus, cum sese expedire ab incumbente equo non posset, S. Antonium invocavit, et in ripam miraculose deportatum se invenit.

120 Eodem anno mense Novembri, matronæ cui-pam Brixienti allatum fuit corpusculum dilecti unicusque filioli, in flumine submersi: quæ ad ejus aspectum doloris impatiens, cum nequiret plangendo satiari, præceps ibat in mortem; et inventum intra conclave cultellum apprehendit, pectus sibi transfixura; quando invisibili manu retineri sibi brachium sensit, et oculos attollens vidit in pariete pendere imaginem S. Antonii, cui erat devota. Hinc in se regressa prostrataque in terram, veniam petiit designati flagitii, et Patavium attulit anathema, prope capellam Sancti visendum.

121 Ibidem Brixiae, mense eodem, acuta febre tenebatur vir nobilis et locuples: qui viribus se deficere sentiens vovit, si sanaretur, una cum uxore Patavium accedere. Orsus deinde Novenam est, sub qua tertio die Martis, confessione et communione suscepta, rediens domum mulier, maritum reperit liberum a febre: quapropter ad tumbam Sancti appendit votum limbo argenteo inclusum.

§. XI. Collectio Belgica Joannis vander Borch, unde dantur miracula alia et fructus ex usu Novenæ Antonianæ.

Anno MDCLXXVI apud nos Antuerpiæ, Belgica lingua editus est a prætitulato auctore libellus bipartitus, suo hoc titulo: Epitome Vitæ et Mirabilium S. Antonii Patavini, cum peculiari praxi novendialis devotio-

nis, in ejusdem honorem instituendæ, collecta ex variis scriptoribus. Hic a cap. 49 usque ad finem (finis autem partis primæ habetur cum cap. 5) deducuntur aliqua Belgio nostro propria, ac proinde digna hic commemorari, quia alibi nusquam inveniunda. Eru-ditissimus et scriptis suis notissimus, D. Nicolaus Vernulæus, S. Theologiæ Licentiat, et historiographus Regis Catholici, ac Præses Collegii Miliani Luxemburgensis in universitate Lovaniensi, redditurus anno MDCXLVI mense Martii consuetas dati acceptique rationes, aliquas, quibus egebat, scripturas non poterat ulla diligentia reperire. Hac in perplexitate, memor beneficiorum jam alias a S. Antonio receptorum, pollicetur Missas aliquot per seipsum aliosque dicendas. Vix primam dixerat dio sequenti, cum ab ecclesia domum rediens, musæum suum denuo scrutaturus intravit; et requisita scripta palam in mensa exposita reperit, prout ex ejus chirographo constat, cujus veritatem semper paratus fuit jurejurando firmare.

123 Eodem anno simile quid etiam Bruxellis contigit, D. Joanni Gomez Cano, viro perquam honesto ac probo. Huic ex camera Regiæ audientiae furtim sublata erant nonnulla magni momenti scripta, spectantia ad litem ipsius in Curia Brabantiae pendentem, desiderabantur autem illa jam totis tribus mensibus. Hinc non modice conturbatus, solatium a S. Antonio in hunc modum accepit. Post votum curandarum aliquot Missarum, mœstus Joannes spatiabatur in claustro Fratrum Minorum Bruxellis; cum illuc intrans venerabili specie Frater Minor, eum salutavit Hispanice, interrogans mœoris et solitudinis causam. Cui ille; Sublata mihi furtim sunt instrumenta quædam litis meæ, et ideo huc adveni curaturus Missas aliquot, ut S. Antonius ea me recipere faciat. Tunc ignotus ille Frater ei dixit: Vade, et Missam in honorem S. Antonii audi, atque confide ipsa tibi cras esse in proprias manus restituenda; sicut omnino evenit, eisque mediantibus causam obtinuit Canus. Neque dubitatum est quin Frater ille fuerit ipse S. Antonius, cum in toto Conventu nemo Hispanice nosset, præter Portarium domus et Patrem Confessarium ipsius Cani, ambos huic optime notos: quapropter pulchra in tabula rei gestæ seriem pingi ille fecit, ipsamque in Choro ecclesiæ appendi.

124 Rev. D. Laurentius Jacobi, Pastor in Heylisse inferiori, pago Brabantiae inter Thenas et Hanutum, libere coram Notario declaravit, in fide Sacerdotis, quod anno MDCLIV, Condæanis et Lotheringicis totam circum regionem depopulantibus, necesse habuerit in Dominica Passionis fugam capere, nihil rerum suarum auferre valens, præter sacculum continentem ad florenos bis mille Brabanticos in auro. Cum autem propius inhærentes vestigiis milites persentisceret, sacculum suum projecit in stagnum, vicinum Abbatiae Heylissemensi; notans sibi accurate locum, ut digressis militibus pecuniam suam inde reciperet. Verum non potuit id tam occulte agere, quin observaretur a quadam sua parochiana; ceteri qui aderant, sonum quidem cadentis in aquam sacculi audiverunt, sed non animadvertenterunt, quid esset. Nec procul inde abiit Pastor, observare cupiens an aliquis militum quidpiam percepisset; ac denique de iis securus abiit. Sed garrula illa rem omnibus propalavit: unde aliquis, suam hanc esse occasionem ratus, sacculum requisivit et inventum abstulit. Igitur digressis militibus redeunti cum multis suis subditis Pastori, ad requirendam pecuniam, omnis per triduum labor irritus fuit; nec aliud bono viro remedium succurrit, quam fiducia in S. Antonium, cui fecit per Minores Thenenses multa Sacra fieri, et ipse etiam plura fecit

EX VARIIS.

et Bruxellis,

E

apparente
Sancto.

Pecuniæ,
prædonum.
metu, aquis
injectæ,
F

et furtim inde
ablatæ,

A fecit, addito voto de vigilia ejus cum jejunio in pane et aqua agenda.

EX VARIIS.

pariem recipit
devotus San-
cto;

125 Jam fere tres menses effluxerant, cum circa festum S. Joannis Baptistæ, Sculteti Heylissemen- sis uxor ad Pastorem venit, dixitque se posse indi- care personam, penes quam pecunia esset, modo sibi promitteret, eam sub secreto confessionis oc- cultam habere. Ast ille tali conditione noluit furem scire: et mœstus domum suam abiit. Vesper erat cum id contigerat, post quem cubitum concedens, visus est sibi videre ignotum alias virum, seculari- bus indutum, qui ei ostendens sacculum dicebat: Eccum pecunia tua, sed non omnis. Inde videbatur sibi ad suam parochialem transisse, ubi erat quidam Frater Minor, haud valde absimilis P. Ægidio Lan- gole Guardiano Thenensi; quem cum salutare vellet, et non esse Guardianum cognosceret, retro pedem tulit, simulque audivit vocem, incertum unde pro- fectam, distincte exprimentem nomen cujusdam sui Parochiani, de quo nihil minus suspicatus unquam fuerat. Post hanc visionem, seu somnium malis dicere, summo mane adivit uxorem Sculteti, quæsi- turus an sibi vellet indicare personam quam pridie noluerat revelare. Illa autem id omnino abnuente, ad Abbatiam se contulit, deliberaturus cum Reli- gioso quodam quid potissimum ageret. Sed prius quam Pastorem ille loquentem audiret, indicavit apud se esse majorem partem amissæ pecuniæ, a tertia quadam persona allatam, cum scripta pollici- tatione alterius quoque partis restituendæ. Reco- gnovit ex specie monetæ Pastor pecuniam suam, eamque recepit a prædicto Religioso. Ecce autem rem miram. Dum hæc aguntur in monasterio, vir ille, qui Parocho fuerat nominatus in somno, in tantam decidit amentiam (id quod centeni atque centeni testari possunt) ut a consanguineis ducendus fuerit Geldenacum, ubi ad S. Medardi Reliquias ejusmodi ægri curari solent. Hic ille coram multis testibus identidem clamabat: Pecunia Pastori red- detur: ecce a multis æthiopibus et dæmonibus me persequentibus affligor. Hac ratione etiam altera pars pecuniæ reddita fuit, non tamen omnis, sicut ei prædictum fuerat: quod totum deinde scripto testatus est, apud Minores Thenenses servando, pa- ratus ipsum jurejurando confirmare.

et fure in
amentiam
verso, fere
etiam reliqua.

Bona auri
summa, fe-
renti elapsa,

C 126 Dominus Joannes Bernaert, nobilis Gelder, parochiam incolens cui nomen Brouck-huysenvorst, in ipsa suæ provinciæ metropoli, anno MDCLXV acce- perat in auro mille sexcentos florenos, quos qui ne sibi a militibus grassatoribusque eriperentur metuens, eosdem innodaverat extremis angulis sui indusii: sed domum regressus, reperit eorum duos soluto nodo pecunia vacuos. Misit ergo raptim fa- mulum ad Mosam, si forte vel in ripa, vel in cymba qua flumen trajecerat, pecunia illa sibi excidisset: sed frustra. Misit etiam uxori suæ, tunc Ruremon- dæ degenti, qui rem indicaret. Hæc ibi Conventum Minorum adit, et sacra aliquot de S. Antonio sibi fieri petit. Curatum est etiam ut per omnes circum- jectas parochias, a Pastoribus de suggestu denun- tiaretur populo præmium centum quinquaginta flo- renorum, ei dandum qui pecuniam posset indicare. Sex hebdomadæ transierant, cum pecunia tota, sudario involuta et appensa extremitati baculi, pro- trusa fuit per canalem in sacristiam parochiæ Fo- restensis prænominatæ, ibique ab ædituo sic inventa est. Hic confestim ad Parochum: qui celeriter ad- veniens, coram duobus testibus tum forte præsen- tibus in ecclesia, strophium explicavit, et reperit plenum nummis aureis, arenæ permixtis, velut si inde collecti fuissent, cum schedula sic scripta: Hæc pecunia reddatur Domino Bernaert, habitanti ad locum de Kolke dictum: ipse vero det ecclesiæ

clam resti-
tuitur,

eleemosynam. Erat hæc ipsissima quæ fuerat amissa pecunia, nisi quod deessent centum quinquaginta floreni, repertori promissi, qui sibi suam mercedem servaverat: omnia autem sic testati sunt Parochus et Ædituus, ipseque Nobilis cum uxore, etiam ad jusjurandum præstandum parati.

127 Nihilo minus mirandum fuit, quod ab annis non ita multis Mechliniæ in Brabantia contigit. Do- micella quædam, ibi habitans ad viam Vaccarum dictam, lotrices domum adduxerat, mundandæ lineæ suppellectilis causa. Una earum observavit pecunia- riam cistam haud bene clausam esse, et argentea domestici ministerii vasa non satis caute custodita: qua opportunitate illecta, cum domum reditura so- litudinem ab arbitris nacta esset; cistam aperit, bo- nam inde pecuniæ summam accipit, cum nonnul- libus monilis, et quidquid argenti formati ad manum habere insuper potuit, domum suam aufert. Vix inde discesserat, cum ancillarum una rem animad- vertens, exclamavit; Domina, Domina, omnis nostra suppellex argentea furtim ablata est. Hoc audito confestim mittitur ad Conventum Minorum, ut de S. Antonio tria Sacra fiant. Interim furax mulier, priusquam domum redire posset, tanta cœpit in- temperie corripi, ut ignara quid ageret, bonam formati argenti partem in Diliam projecit ad mo- lendinum Hanswikanum (ut postmodum fassa est, et res ipsa docuit) cetera domum detulit; sed ita consternata, ut nullam corpori animoque requiem valens invenire; adhuc eodem die, sub quartam postmeridianam, quando Minorum ecclesia solet ad inchoandas Vesperas aperiri, illuc accesserit; et cuidam sex septemve annorum puerulo, ad ostium reperto, tradidit pecuniam cum monilibus, ceruleo linteo involutam, ad valorem trium circiter millium florenorum, ut illud daret Religioso quem videbat in templo. Accepit puer, et accurrens dixit: Pater, Pater, accipe hanc pecuniam, et defer ad viam Vaccarum Dominae illi quæ ipsam amisit. Quæsivit Religiosus, unde ea esset. Mulier, inquit puer, quæ illic assistit, ipsam mihi tradidit, simul et lo- cum monstrat: ad quem se convertens Frater, ipsam quidem adhuc vidit, sed raptim descendetem agnoscere non potuit. Atque hæc habui ex Patris illius ore, qui pecuniam et monilia recepit, et retulit.

pecuniam
et argentum
formatum
furata,

hoc quidem
in flumen
abjicere,

istam vero
ad eccle-
siam Mino-
rum refer-
re cogitur.

128 Pene mihi exciderat Antuerpia, in qua ta- men admodum multa hujus generis contigerunt. Ancilla quædam corallinum globulorum precatorio- rum sertum furata, ipsum Gandavi, urbe decem leucis dissita, vendiderat: sed cum pro eo recupe- rando quædam Sacra S. Antonio dicerentur; tantis illa scrupulis angi cœpit, ut vel ideo solum rever- terit Gandavum, quo ipsum redimeret ac restitueret. Alia ex domo sublatus erat scyphus argenteus, atque in Monte-pietatis pignori datus. Dicitur si- militer sacrum unum; et fur sic angitur ut quies- cere non possit. Verum non amplius habens pecu- niam qua scyphum redimeret; alium furatur in vi- cinia; ibidemque oppignorat, et priorem, accepta pro secundo pecunia, eliberat atque restituit. In- terim pro illo quoque Sacrum curatur, et simili ne- cessitate constrictus fur, schedam pignoratitiam projecit in eas, unde secundum scyphum abstulerat, ædes; itaque agnitum fuit, ubi scyphus esset, et domino commoditas data ejus non magno pretio re- dimendi. Hactenus prætitulati libelli pars prima, quam Auctor suus finit protestando, finem nullum se reperturum si colligere vellet, quæ in singulis Belgii urbibus patrata sunt, quotidieque patrantur; et transit ad partem alteram, quam vocat Introductionem ad Novenam seu Novendialis devotionis exercitium; ejusque originem et fructus varios exemplis declarat, ut sequitur.

Alia furta ex
simili necessi-
tate restituta.
F

A 129 Anno MDCXVII, Bononiæ in Italia vivebat matrona nobilis, annis jam viginti duobus in conjugio vivens, sed absque desiderato illius fructu. Frequenter illi narrabantur miracula S. Antonii, unde in magnam excitata fiduciam, tandem ad ecclesiam Minorum se contulit; et ibi ante Sancti altare prostrata, cœpit fecunditatem postulare, precibus quam poterat ferventissimis. Hoc dum agit interius, sensit solatium animi plane insolitum; idque pro pignore habens exauditiæ orationis, domum regreditur. Proxima autem nocte vidit in somnio S. Antonium, magna luce circumfusus, qui ei dixit: Vade, mulier, novies recursuris feriis ad ecclesiam Minorum, ibique susceptis Sacramentis preces funde coram mea imagine, easque scito exaudiendas. Exiit mulier lætabunda, et fideliter mandata Sancti implevit, nec minori fide impleta ejus promissa sensit, nono die peracto, ex suo marito facta gravida. Verum ille, ut erat asper et zelotypus, timuit ut ex se fœtus conceptus esset; ideoque uxorem cœpit, velut certi adulterii convictam verbis factisque male habere. Malo huic, ex Dei omnia disponentis providentia, aliud accessit. Qui enim impleto pariendi tempore ex ea prodiit fructus, totus deformis monstrosusque apparuit.

B vix ullam hominis speciem præferens. Ipsa nihilominus fide plena, pannis involutum deportari jubet ad altare Sancti: cui impositus ut fuit, audiri continuo ex ipsis fasciis ploratus quasi recens editi infantis; quo excita sarcinæ infelicis bajula, accurrit ad altare, fascias solvit, et pro monstro speciosissimum infantulum invenit: quod non solum afflictam matrem atque familiam, sed universam civitatem admiratione gaudioque implevit.

super allari ejus reformatur.

130 Fuit hæc velut late personans tuba, ad commendandum omnibus novenæ istiusmodi usum, non solum per Italiam, sed etiam Hispaniam, Galliam, Germaniam, Belgiumque non sine multiplici fructu, cujus eccum tibi specimina aliquot, ab omnibus alibi relatis diversa. Taurini in Pedemontio quidam Secretarius, usque eo se siverat abripi zelotypiæ spiritu contra uxoris suæ innocentiam, ut certus ei vitam auferre, deductam in summum solarium domus, vestibisque nudatam, funibus alligaverit palo. Tum altera manu pugionem strictum, altera mortiferum poculum præferens, eligere jubet utro mori malit. Illa in ancipiti deprehensa, cum nullis precibus flexilem animum mariti cerneret, venenum eligit; et inter sumendum sublatis in cælum oculis,

C S. Antonio Novenam vovet. Illico autem amara illa potio in dulcedinem versa, jucunde eam refecit; interim dum vir, patrato (ut rebatur) flagitio, rus abit, in crastinum rediturus, mortuamque uxorem reperturus, et clam daturus sepulturæ. Verum obstupuit, cum sanam hilaremque stare ad palum videt. Nihilo tamen inde sapientior, aliam multo nocentiorum potionem haurire eam jubet; quam cum illa, renovato interius priori voto, jam multo quam ante fidentius hausisset; mansit quidem ut prius indemnis, sed viro impune non fuit jam bis tentatum enorme facinus. Filiolus enim eorum, casu in solarium ascendens, invenit ibi sic male habitam, nudamque et palo alligatam matrem; solvit illam, quid actum sit discit, et materteræ narrat: hæc rem defert Magistratui, cujus jussu comprehenditur reus, et causa examinata ac verificata merita poena mulcatur.

bis coacta venenum bibere, servatur.

131 Puella Romana, tenuibus sed honestis parentibus orta, potentis ac divitis adolescentis blanditiis promissisque inflexa est tandem, ut sub fiducia matrimonii contrahendi se illius voluntati permitteret. Hinc prole gravida, non potuit diu latere parentes: qui dedecus familiæ imminens veriti,

Puella pauper, sub spe matrimonii imprægnata semel iterumque

decernunt fœtum prius quam nascatur extinguere, etiam cum periculo matris. Id illa animadvertens, atque cum lacrymis deprecans, sancte jurabat, non alio fine se peccasse, quam ut suæ ipsorumque paupertati per subsecuturum matrimonium consuleret. Et ita quidem tunc evasit periculum: sed iterum cum eodem sub iisdem promissis relapsa, iterumque gravida, nesciebat quomodo parentes rem celaret; cum deceptor suus nullis nec blanditiis nec lacrymis induci posset, ut promissi toties jurati fidem præstaret prægnanti. Jam laqueum misera cogitabat, cum ei in mentem venit S. Antonius, coram hujus imagine supplex advoluta illa, anno MDCXLIX, Novenam vovet. Quarto post die agitur in ecclesia Minorum festivitas, solenne Sacrum celebrat Cardinalis Columna, adest in turba confertissima infidelis procus; et propius accedens altari, in se defigi videt turbidos ac minaces sanctæ imaginis oculos; itaque consternatus retro labitur, viribus ac pene spiritu destitutus: Curritur ad aquam, eaque aspersus in se redit, et quid sibi acciderit palam fatetur. Increpitam feroci intuitu Sancti infidelitatem quamdam suam, et interius dictum, eam cita morte puniendam, nisi resipisceret. Itaque contracto quod promiserat matrimonio, vitam ipse, famam integram puella servavit, opulentum nacta sponsum, qui parentibus posset ac vellet subvenire; unde et gratias Sancto egit.

132 Hieronymus Berdontelli, expertus in oppido Suanensi medicus, sui tamen ipsius adeo incurius fuit, ut exiguum in genu vulnus neglexerit: donec ipsum mutile sibi reddi sensit. Tum scilicet illè chirurgorum implorare auxilia, sed frustra. Ibat enim quotidie in pejus malum, et post irritam quatuor annorum curationem, intolerabiles pariebat misero cruciatus, donec Novenam S. Antonio vovit, devoteque persolvit. Tunc persanatum momento genu fuit, sicut suo ipse affirmavit chirographo, quod anno MDCLII signatum in ipso loci Conventu servatur.

133 Anno autem MDCLIV fuit Matrona nobilis, quæ suum nomen celatum voluit, ex eadem verecundia, qua defluentibus sibi intestinis noluit chirurgorum manus admittere curando malo, prout suadebat maritus suus, continuis ejus gravibusque cruciatibus amanter compatiens. Tandem Novenam Sancto instituendam vovit, cujus ultimo die cum orationi insisteret sese Antonio commendans, correpta est deliquio virium tam violento, ut extremam eam horam sibi esse crederet. Sed in lectum delata, suaviter indormivit; post soporem autem sensit se omni cruciatu liberam, visceraque in statum naturalem restituta; hodieum adhuc sana, et quotidie gratias agens benefactori suo.

134 In quodam Coloniensis diocesis vico, Norderpreis dicto, haud procul Sibricha, Blankenbergensis territorii toparchia, anno MDCLXVII fuit sex annorum puer, nomine Leonardus Nieukirchen, qui ulcerosa ad collum gravabatur struma, eaque tam grandi, ut eo inclinatam caput in humerum flecteret. Nullis impensis parcebant parentes, ut filium suum deformi isto malo levarent, sed in vanum: crescebat enim quotidie struma, jamque sex totos menses affixerat læto puerum, membris omnibus obrigescentibus inutilem. Hunc tam miserum filii statum, cum suo ad tempus Vicepastori uni ex Minoritis indicassent, suasit is novemdium Martis ad honorem S. Antonii celebrare, curandis audientisque totidem Missis, quas dicendas ipse rogatus suscepit. Cœpit autem ipso primo die alleviari malum; et procedente hebdomadatim curatione, ultimo die sic disparuit, ut nec vestigium quidem superesset. Rem toti viciniæ compertissimam, rogatus

D
EX VARIIS

impeditur ne ipsa se suspendat,

et dives procius eam ducere cogitur.

E

Curatur genu catenus immedicabile,

item mulieris hernia verecunde celata,

F

et enormis ad collum struma.

EX VARIIS.

A gatus a parentibus Notarius publicus, scripto excepit; quod cum Archiepiscopus perlegisset, permisit rem ut miraculosam publicari, ad honorem et devotionem S. Antonii inter suos augendam.

§. XII. Utilitas Responsorii Antoniani ex duobus libellis Flandricis comprobata.

Responsorio
junctæ Col-
lectæ, pri-
mum una,

deinde tres.

Antiphonarium illud, quod ex occasione oblata num. 13 descripsimus integrum, creditur a S. Bonaventura compositum. Impressio Romana anni MDCVI, eidem subjungit Collectam, hoc modo recitandam. ¶ Ora pro nobis S. Antoni, et ut digni efficiamur promissionibus Christi. OREMUS. Ecclesiam tuam Deus B. Antonii, Confessoris tui commemoratio votiva lætificet, ut spiritualibus semper proficiat auxiliis, et gaudiis perfrui mereatur æternis. Per D. N. J. C. *Hac eadem Collecta, utitur in Officio et Missa de Sancto Romana Ecclesia. In editione Maceratensi anni MDCXLVII, eadem ponitur sed præmissis duabus de S. Spiritu et Deipara, cum congruo sibi Versiculo atque Responsorio de solo Spiritu sancto, Emitte Spiritum tuum etc. nec non Antiphona alia, quam pariter a S. Bonaventura compositam, supponere videtur Maceratensis impressor, alii autem expressius id ipsum asserunt. Ipsa talis est:*

O proles Hispaniæ, pavor infidelium,
Nova lux Italiæ, nobile depositum
Urbis Paduanæ:
Fer, Antoni, gratiæ Christi patrocinium;
Ne prolapsi veniæ tempus, breve creditum,
Defluat inane.

In Belgio
usurpatur
Collecta alia.

136 Patavini, istis non plene contenti, non solum addiderunt Versiculo ordinario de Spiritu sancto, Versiculum de Diva, Ora pro nobis Sancta Dei genitrix etc.; sed etiam de Sancto, hoc modo: ¶. Prædicator egregie, ora pro nobis, Antoni beatissime, et Ut tua intercessione percipiamus gaudia vitæ. quibus cum in editione Patavina anni MDCLXXXVII, respondeat Oratio eadem quæ supra; mirum est, quomodo in Belgio, ubi decem annis prius Epitomen suam edidit Joannes vander Borch, omissa ordinaria; ponatur hæc alia, Interveniatur pro nobis, quæsumus; Domine, sanctus tuus Confessor Antonius, quem virtutibus, miraculorum signis, et prodigiis decorasti, et adhuc decorare non cessas. Per D. N. J. C. Et subjungitur etiam novus Versiculus, per modum Absolutionis, ¶ Precibus et meritis B. Antonii, et Exaudiat nos Dominus.

Cum adulteri-
næ monetæ
cursoribus
captus dam-
natusque in-
nocens,

137 Idem Auctor ipsum miraculosum (uti appellat) Responsorium per singulos Novenæ dies, partitur, et illustrat, atque ad puncta singula producit miracula quædam, ipsius veritatem comprobantia: quorum aliqua jam relata sunt, alia hic merentur colligi. Tale est, quod pro die tertia, ad verbum CALAMITAS, sic narratur ut Neapoli factum. Vir quidam conjugatus, et una cum adulterinæ monetæ cursoribus casu comprehensus, ac morti adjudicatus fuit. Consternata hujusmodi nuntio uxor, pro viri sui innocentia demonstranda formandum confestim curat libellum supplicem: sed non erat qui ipsum offerre vellet, quia expresse vetuerat Procres, ne quis sibi pro liberando quoquam eorum loqui auderet. Ergo ab hominibus derelicta mulier, ad sanctum confugit Antonium, et altari ejus supplicem suum libellum imponit, rogans ut eum ipse velit Proregi tradere. Postero die, qui exequendæ sententiæ destinatus erat, redit ad ecclesiam mulier, reperitque in altari libellum a Prorege signatum: quo viso confestim accurrit ad virum, jam productum ad mortem; exhibitaque gratia illi facta liberum inde eundem abducit. Ceteris supplicio affectis, adeunt Proregem supremi Justitiæ publicæ ministri; eum-

que interrogant, cur, contra fidem sibi datam, unum illum dimitti liberum voluisset. Quibus ille ait, venisse ad se Franciscanum Fratrem, adeoque patenter ac evidenter viri innocentiam comprobasse, ut ejus absolutionem negare illi non potuerit. Recordatus deinde, quam severe prohibuisset, ne quis ante completam justitiam ad se introire permitteretur; accessit prætoris suæ cohortis Capitaneum, et quis introire Fratrem passus esset, interrogat. Hic indignationem Proregis veritus, diligenter ex militibus, qui stationem habuerant, rem perquirat: sed omnes dejerant, nullum Fratrem eo die sibi visum. Interrogatus etiam Proregis jussu Gardianus Minorum, sigillatim examinat suos omnes, nec invenitur quisquam allocutus Proregem. Quo hic audito admirabundus, forte oculos convertit in effigiem Sancti, et exclamat; Eccum qui mihi supplicem libellum tradidit, gratiamque et subsignationem extorsit. Rescitum deinde ex muliere fuit, quomodo res contigisset: quæ per totam vulgata civitatem, locum Sancto obtinuit inter Patronos; tantumque ex collatis mox eleemosynis argenti fuit, quantum pro statua humanæ magnitudinis conflanda opus esset: et hæc anno MDCXLVII, mense Septembris, illata publico gazophylacio est.

138 Ad verbum, DÆMON, ita legitur. In regno Neapolitano villicus erat, commissi sibi prædii curator strenuus, et pactæ locationis solutor fidelis; sed cui dominus fundi numquam dare voluerat scripto fructuum redditorum apocham. Hoc mortuo, et mortuis consciis solutionis a villico præstitæ, ad sunt heredes et exigunt novam. Nescius quo se verteret ille, confugit ad afflictorum auxilium Antonium, visitatoque altari ejus discedebat mœstus; quando eidem se socium ipsemet junxit, eundemque consolans duxit in summitatem ignivomi Vesuvii, ex cujus flammis excivit animas damnatas heri ipsius atque testium; quas et coegit subscribere nomina sua plenissimæ apochæ: qua scripta debiteque signata, illæ iterum ad inferos ad quos damnatæ erant redierunt; villicus vero exhibita apocha, obligationi iterandæ solutionis sese exemit. Rem cum omnibus circumstantiis suis narrat Cresonerius fol. 47, habeturque signata manu trium in Theologia Doctorum Ordinis Minorum anno MDCXXXVI, Neapoli tunc studentium; et eidem permissu Electoris Coloniensis imprimendæ sic subscribentium, Fr. Otto Bonavilla, Provincialis Prov. Colon. Ord. Min. Conv. S. Francisci M. P. Fr. Honorius vander Ekren. Professus Prov. Colon. Ord. Min. Conv. M. P. Fr. Otto Heyden, Professus Prov. Colon. Ord. Min. S. Franc. M. P.... Simile est quod sequitur.

139 Ebuli in regno Neapolitano, Mercator quidam idemque fœnerator Joannes Marone, suorum negotiorum curatorem fidelem Deique timore insignem habebat, cui subinde aliquot millia ducatorum credebatur, ab eo identidem exigens et accipiens gesti negotii rationem; rogatus autem eandem in libros suos referre, numquam induci potuit ut exigenti daret officii impleti apocham scriptam. Ille autem, sive per negligentiam, seu potius per malitiam, scribebat quidem quidquid procuratori suo credebatur, non item quod vicissim recipiebat. Interim obiit etiam ipse, non dissimiles sibi filios relinquens heredes. Hi dum libros paternarum rationum scrutantur, et identidem notatas in iis summas, quas pater curatori isti suo crediderat, non item quid pro iis reddidisset, eundem in jus vocant. Quos cum refellere fidelis ille, sed infelix minister non posset, defectu apochæ aut notitiæ alicujus in ipsis libris apparentis, conjicitur in carcerem ut furti reus. Ibi ille S. Antonium invocatur; et in profundum

D
per libellum ab
ipsomet Sancto
traditum
Proregi,

sub finem ab-
solvitur.

E
Fidelis villi-
cus injuste
vexatus,

per S. An-
tonium ab
hero dam-
nato accipit
apocham:
F

similem a-
pocham idem
extorquet

fœneratori
ex flammis
Ætnæ ac-
cито.

A fundum ac gravem somnum merso apparuit Fr. Minor : qui eum, solutis manicis pedicisque, sequi extra carcerem jubet; deductumque ad littus et impositum cymbæ, trans mare velut; translatum adducit in montem flammivomum, ubi ostium inferni esse videbatur, ab atro tetroque monstro custoditum. Huic Sanctus mandat, sistere sibi animam Joannis Maronis Ebulensis : quæ post scriptam procuratori suo quam debebat apocham, denuo ad inferos præcipitata disparuit : et curator in eadem cymba per mare trajicitur, dicente Sancto; Sume animos, et certus esto, quod quisquis in sua necessitate me invocaverit, cito auxilium experietur.

Hanc qui
acceperat
occultare
rogatus,

cogitur gra-
tiam revela-
re.

B

140 Sic ille domi suæ liberum sese reperiens, extra vincula carceremque, cum quintancia in manu; illam mane facto ostendit heredibus fœneratoris : sed quia dies datæ posterior erat creditoris morte, fidem non potuit reperire prius, quam omnia ipsis, quæ vel in corpore vel in spiritu viderat, exposuisset. Intelligentes autem infelicem patris sui statum, absolverunt illum; sed petierunt, arcano ut silentio visa premeret. Non placuit Deo pactum ejusmodi, quo Sancti gloria occultabatur. Immittit ergo homini letalem ac cruciabilem morbum; quo ad extrema deductus, multaque volvens animo, suspicari cœpit, eam esse pœnam occultati beneficii Antoniani. Accessit ergo P. Guardianum Minorum Ebulensium, eique et socio ejus enarrat omnia : et hoc facto subitanæ valetudini redditus, surgit de lecto; resque per plurium notitiam vulgata, multos fœneratores ad pœnitentiam adduxit. Ita Franciscus Staffelt, auctor Lillii Antoniani.

Curatur
gangrena.

141 Ad articulum, *ÆGRI SURGUNT SANI*, ex Rusconii folio 39 et 40 hoc exemplum loco secundo producit. Marchio Mirdæ, Generalis exercitus Pontificii, ab Innocentio PP. XI missi in subsidium Venetorum contra Turcas, in obsidione Sebenitii, sclopo emissam glandem excepit in crure, quæ ei totum os comminuit : et quamquam nihil eorum prætermisum sit; quæ possent ex arte medica curando vulnere adhiberi; computruit tamen crus, et gangrænâ contraxit mortiferam. Hoc in discrimine, mandavit icunculam Sancti læso cruri imponi, itaque precatur : Ad te confugio, o Sancte Thaumaturge, licet indignissimus peccator : scio quod possis ac velis juvare. Vix ita locutus fuerat, cum levius esse continuo sibi sensit, et crus citissime consolidari, quod per dies omnino septuaginta movere non potuerat. Surgit ergo de lecto, ad stuporem omnium, et beneficium Antonii gratanter agnovit, obtentum anno MDCXLIV.

Homo inops,

142 Denique ex die octavo, quo expenduntur verba, CESSET ET NECESSITAS, proponitur ad fiduciæ motivum sequens casus anni MDCXLIX. Romæ quidam Andreas Petracelli, ad tantam devenerat egestatem, ut se cum uxore et familia sustentare non posset amplius; eo quod toto anno vacare fuerit coactus ab opere, nemine cui ipsum faceret invento. Oportebat ergo eum subsidia eleemosynaria emendicare a consanguineis et notis; hi vero non tam liberales erant, quam requirebat ejus extrema necessitas. Hinc jam desperanti de se suisque, die xv Februarii, qui tunc FERIA II Bacchanalium erat, obambulanti circa montem, quem Montem-Caballi Romæ nominant, conspicuum sese, nobilis viri famulum quærentis specie, offert dæmon; et mæsto huic appropinquans, causam quærit apparentis ex ejus vultu doloris. Tum post aliqua ad invicem colloquia; Libenter, inquit, in meum servitium te assumerem, nisi Genuam hinc mihi proficiscendum esset. Cui Andreas perquam improvide, Etiam dæmoni, inquit, servirem libens, modo mihi victum vestitumque, et familiolæ alimenta præstaret. Quid plura? Convenitur de stipendio, itur ad cauponam sub insigni

seque etiam
dæmoni ser-
viturum
proflens,

Rosæ prope Macellum, cœnatur opipare; disceditur inde sub conditione, quod iter sequenti die inirent, mutuo se inventuri uno extra Urbem milliario, ad locum dictum Flumicinus, ubi navim paratam haberent.

143 Mane facto in viam se dat Andreas, proa missa completurus; sed venienti ad Montem-testaceum occurrit dæmon alius, vel fortassis idem sub viri alterius specie, ipsum ad locum conductum comitaturus. Ita dæmonis servituti addictus, dimisso jam ferme Christo, de salute periclitabatur æterna, nisi Antonius ei subvenisset, cui se assueverat quotidie commendare. Nempe egredientibus de civitate occurrit juvenis Franciscanus, cum scipione in manu, et vestes accinctus, velut iter faciens : qui illis appropinquans, alterum minacibus hisce verbis affatur : Heus tu, cruenta bestia! unde tibi tanta audacia, ut misellam hanc animam præsumas tecum ad inferos trahere. Ad quæ cum horribili ejulatu tertio ingeminavit dæmon; Ah! ah! Antoni, semper me persequeris : et disprens tam gravem colaphum misero inflixit; ut terræ prosterneret. Sed in se redeuntem solatus Sanctus; Hinc, inquit, Andrea, omnem in Deo fiduciam pone, cujus infinities major quam dæmonis potentia est : neque dubita, quin ille tibi in necessitate quantacumque sit adfuturus. Sub hæc disparuit Sanctus, et Andreæ congrua media subministravit Deus, ad familiolam sustentandam; quare gratum se præstare volens, rem totam in tabula pingi jussit, et eam in ecclesia Minorum appendit, teste Rusconio pag. 72.

144 Simili quo prædictus Libellus fine, et cum simili miraculosa Responsorii illustratione, Brugis prodit alius Libellus Flandricus, anno MDCLXXXVII, S. Antonii devotis in strenam anni sequentis oblatus, sub titulo Communis Refugii, in quacumque necessitate, in tres divisus partes; quarum I, Vitam ac virtutes; II, gloriam miraculorum; III, modum continet Sanctum colendi, præsertim per ejus votivam Novenam. Auctor latere nomen suum præ modestia voluit, satis habens si Libellus, a duobus sui Ordinis Theologis approbatus, de licentia Fr. Alphonsi Coen, Minorum Recollectorum in Flandria Vicarii Provincialis, in lucem ire permitteretur; quod factum permissu P. Maes, Canonici Ecclesiæ Cathedralis Brugensis, typis Petri van Pee. Ex talis libelli parte secunda similiter accipio alibi non relata. Ibi allegatur Rusconius quidam, mihi hactenus et iis quos interrogavi Minoribus ignotus : allegatur etiam frequentius Thesaurus Boverii; sed nec hunc requisitum invenire potui : maluissem aîas ex ipso fonte dare singula.

145 Ac primum ad verbum Mors, invenio, quod Anno MDCXXXIX, rixantibus Laureti duobus, quorum alter toto septennio confessus non fuerat, hic infelici ictu confossus in terram corruit. Soror ejus, Sancto devotissima, atque pro anima fratris solum sollicita, procidit ante illius altare, orans ut ne miserum sinat æternum perire. Res mira! Is qui judicio omnium per horas duas jacuerat mortuus, Confessarium petit; eoque obtento suscipit Ecclesiæ Sacramenta, et moritur. Anno MDCL Joannes Baptista Bertholdi, conductus ad terram juxta fossatum quoddam movendam, grandi labentis terræ mole obruitur, sub eaque sepelitur, sic ut vix eximi inde potuerit a sociis operis, grandi duarum horarum labore. Interim supervenit Parochus, et sciens defunctum solitum circumgestare S. Antonii icunculam, ipsam sacco ejus eximit, præsentibus ostentat, rogat pro defuncto ut deprecetur, et eum cum imagine signat, atque Responsorium sæpe dictum recitat : mox autem signa vitæ dare Berthold, aperire oculos atque assurgere, nulla sui parte offensus aut læsus. Ita Boverius pag. 91.

dum eum
imprudens
sequitur.

a S. Antonio
liberatur.
E

Ex alio simili
libello anni
1687 habentur
sequentia.

Confosso im-
petratur tem-
pus pœnitent-
iæ,

fossor, terra
labente obru-
tus, resuscita-
tur.

A 146 Ad secundum verbum ERROR, ex eodem Boverio pag. 98, sic legitur. Placentina puella annorum quatuordecim, Hortensia Galbatina, magno suo infortunio, sed majori alterius bono, venit in potestatem Turcarum; et Bassæ cuidam vendita, hujus uxori traditur ad ministerium quotidianum. Huic dum incumbit diligenter, animadvertit, eam hera sua quotidie invocare Sanctum quemdam; de quo interrogans eandem quis esset, audit sibi nominari laudarique Antonium. Accidit autem matronæ hujus mamillas cancro corripit, et malum in faciem sursum serpere. Tunc recordata miraculorum, quæ subinde ex famula Christiana audierat; Antonium invocat, polliceturque etiam se futuram Christianam si ejus ope sanetur. Hec facto, continuo et suaviter obdormiscit; et experrecta, momento sanatam sese invenit. Nec fidem fefellit. Virili animo concepto mulier, furtim sese cum cubicularia in navem conjecit, trajicit in Hispaniam, ejurato Mahometo baptismum suscipit, et forsitan dum hæc scribo adhuc in vivis est, inquit vel collector, vel Boverius quem allegat. Denique ad RES PERDITAS deveniens, hæc aliis addit memorabilia valde.

ad Christum convertitur.

Carolus 2
R. Angliæ,

furtim ablata recuperat.

Carmelitis
Romam
euntibus
amissum
viaticum

mirabiliter restituitur.

Helveto
Capitaneo
subducta pecunia,

B 147 Anno MDCLV Carolus II Angliæ Rex, Coloniae Agrippinæ commorans, furem est passus, qui abstulit aurum argentumque quod habebat non multum, procul a patrio regno exulans. Hoc ille intellecto Nobilem ex suo comitatu allegat ad Conventum Minorum, ut Religiosorum precibus commendet casum. Postridie per ecclesiam transiens venerabilis senex P. Wernerus Burich, conspexit in ea hominem ignotum, indigitantem quoddam Confessionale. Vadit eo Pater, et invenit saccum istuc positum, et in eo quidquid Regi sublatum erat. Fert illud ad Guardianum Conventus, R. P. Thomam Martini: hic Regi per duos Religiosos salva remittit omnia. Rex vero, confirmatus in sua erga Sanctum fiducia, rem totam authenticæ testatam scriptamque chirographo suo et sigillo confirmat; quod instrumentum in Conventu servatur prout refert Boverius pag. 151.

148 Anno MDCLVI R. P. Coelestinus a S. Simone, Carmelitarum reformatum per Belgicam utramque Gallicam et Flandricam Provincialis, cum decessore suo Romam tendebat ad Capitulum generale et socio tertio qui sarcinulas eorum viaticumque servabat. Hic ex iis amisit pistolas novem. Postero autem die omnes tres Sacrum dicunt de S. Antonio, nihil alter sciens de altero. Quærentur ubique pistolæ amissæ, nec inveniuntur. Iis desperatis dant sese in viam, et confecto octo vel novem horarum spatio, declinant ad diversorium; ubi dum ignis struitur, vident inter stramenta lucentem pistolarum unam: deinde surgentes a mensa, audiunt non sine stupore alias septem sibi ante pedes cadere, coram multis qui aderant circumstantibus. Vespere autem dum cubitum se conferunt, apparuit nummus novus qui deerat. Quare mox ubi Romam appulerunt, simul omnes accesserunt ad ecclesiam Aræ-coeli, ubi singuli iterum in gratiarum actionem sacrificarunt ad ejus altare, ut videre est apud Boverium pag. 152.

149 Infinitus sim, si omnia hoc in genere scripta, nedum facta velim colligere; unum tamen nequeo præmittere, quod anno MDCLXXIV Dunkeræ in Flandria contigit, quemadmodum mihi retulerunt tunc ibi præsentem, nunc autem hic Brugis commorantes Patres. Helvetorum, Francica stipendia merentium Capitaneus, haud procul a nostro hospitabatur Conventu: qui cubitum se conferens, sub cervicali suo abdidit bursam, continentem circiter septuaginta pistolas. Expergiscens, ablatam bursam invenit, nec scit quem furti suspicetur auctorem;

venit ex consilio domesticorum ad nostros, Missam petit de S. Antonio. Ea dum dicitur, atque Offertorium facit Sacerdos, pulsatur fortiter ad ostium nola. Accedit illuc festinus Portarius, et militem unum invenit paventem atque tremementem, qui offerebat ei bursam pecunia plenam, stante post tergum ejus aliquantum remotius altero. Recusat bursam accipere portarius: miles ergo in medium locutorium eam abjicit, protestans, quod eam non esset furatus, et aufugit. Inventa est autem ipsa esse bursa quam Capitaneus requirebat, eique, adhuc sermocinanti cum Guardiano, redditur. Qui vix sui compos præ admiratione et gaudio, postea rediit, insignem eleemosynam adferens, unde picta fuit effigies Sancti, cum variis circum miraculis, inter quæ novissimum illud etiam repræsentatur. Erat tunc Conventus Dunkerkani Guardianus Fr. Raymundus Ghysen, qui postea Provinciæ S. Josephi Definitor, prædictum libellum misit, cui manu sua annum supranotatum adscripserat, cum nonnullis ibi non satis clare expressis circumstantiis, quas deinde præsens mihi oretenus confirmavit anno MDCXC.

D
dum sacrum
de Sancto
dicitur,

refertur ad
Minores.

§. XIII. Novissimæ gratiæ, per Sanctum impetratæ, ex MSS. Italicis,

E

Collectionis hujus novissimæ Auctor, qui num. 124 seipsum nominat, Fr. Ludovicum Micoli de Gemonia, orditur ab Epistola ad se directa, per Illustriss. D. Joannem Petrum Josephum Ceschi de Sancta Cruce, Commissarium pro sua Cæsarea Majestate ad confinia Italiæ, hoc tenore: Mandat mihi Paternitas vestra Reverendissima, ut scribam relationem gratiarum, factarum mihi a glorioso Thaumaturgo: quod sane fateor mihi esse impossibile, propterea quod, cum usque in hanc horam semper sub ejus singulari patrocínio vixerim, infinita (ut sic loquar) beneficia indies per eum consecutus sum et consequor; tria tamen memorabilia breviter tibi exponam. Cum anno MDCLXI proficiscerer Oenipontem, accersitus a Serenissimo Archiduce, propter negotia quædam officii mei; atque per ditionem Atestinam tenderem Bolzenam versus, et fluvius Athesis ripas transgressus vicinam omnem viam aquis obtexisset; equitabam ego die sexta Junii per illas magis magisque intumescens, donec milliario uno a Burgo Egnæ, vidi aliquid herbæ; censuique altiore istuc terram esse. Dixi igitur famulis, sinerent me (qui ipsis expeditior eram, nullam post me sarcinam habens ut illi) explorare fundum, eoque equum impulsi. Sed cum illa quæ videbatur herba solum marginem altissimæ cujusdam fossæ tegeret, pro lapsus in eam equus est; ego vero, sentiens aquam magis crescere, descendi ex eo; sperabam siquidem quod ea non transcenderet humeros. Ast fundum istuc nullum inveniens, conatus bis frustra sum redire in equum; donec aquis vestem implentibus gravis, ipsum supra me traxi. Tunc diffidens tertio conatu ascendere me in equum posse; famulis, eminus me spectantibus luctantem cum morte, inclamavi, ut recitarent Responsorium S. Antonii. Huic cum ego quoque me commendassem, collum equi amplector, ab eoque in tutum protrahor. Reversus ergo Oeniponte, nihil prius habui quam servatori meo Patavii me sistere, et in testimonium beneficii recepti appendere cum gratiarum actione anathema debitum.

in aquis periclitans,

F

recitato
responso
servatur:

151 Anno MDCLXVII unicus quem habebam filius quadrimus et plerumque infirmus, eo aliquando reductus fuit ut nullum amplius daret vitæ signum: quem cum Sancto solita fiducia commendassem, sanumque viderem; jussi ut annum unum portaret habitum Patroni mei, et parvulum ut erat Paduam duxi

ejusdem filius
a ger con-
valescit an.
1767,

A duxi ad reddendas benefactori grates. Anno deinde MDCLXXXII, consuetis mihi lateris renunve doloribus acerbius cruciatus, cum ad extremum me deductum crederem, media nocte suscitata familiam totam jussi de genibus recitare Letanias Marianas cum Responsorio Antoniano, vovique personaliter visitare Sancti tumbam, ac Domum Virginis Lauretanam. Cumque, pedes semper Paduam ambulans, ad eam venissem planitiem, unde ecclesiam Divi prospicere poteram; flexi genua, et Responsorium recitavi. Mox autem sentire cœpi motum descendentis calculi, quem et sequenti nocte excrevi in eo conclavi, quod supra Paternitatis vestrae cubiculum commodatum mihi erat. Ita testor, ex burgo Vallis-Suganæ VIII Octobris, MDCLXXXVIII.

152 Hanc Epistolam sequitur alia, data Mentoscae de Agesco II Augusti MDCLXXXI in hæc verba. Quamquam ad declarandam Sancti Patavini gloriam, non sit opus testimoniis multiplicandis; tamen, ut meæ obligationi erga Reverentiam vestram, tantopere Sancti isti devotam, faciam satis; volo referre prodigium quod circa sanctissimam illius imaginem contigit in capella hujus palatii; quemadmodum acciderat anno MDCLXVIII, sicut certissimo

B cognovi ex relatu Excellentissimi Petri Grimani, tunc hic publice recitata. Anno nunc præterito, pro festo ipsius Sancti speciosissime ornatu fuit ecclesia sive capella hæc, et virens lilium impositum manui sacrae imaginis, quod tumore deposito retinuit viridia folia usque ad Vigiliam festi hujus anni; adeo ut sericea viderentur, ne granulis quidem illis flavis, quæ pendent in medio, inde dilapsis. Hoc igitur anno, cum majori etiam quam prius studio ornata capella esset; famula mea aliud illium manui Sancti inseruit, expositum aeri radiisque solaribus, per fenestram subinde intransitibus; diebus autem æstivis protrudit duos flores pulchros ac virentes, quorum unus plenam jam adeptus est magnitudinem, alter adhuc paulatim crescit, quamvis truncus siccus videatur; id quod illustriss. Dominus Potestas et Capitaneus Capituli Istriæ magno cum gustu observavit: adeo ut credi possit, quod ista imago Sancti patenter velit polliceri multas a Deo gratias per Sanctum erogandas. Atque hæc est sincera relatio ejus quod contigit, sicut testor, Reverentiæ vestrae humillimus et obligatissimus famulus, Carolus Giotti.

C 153 Anno MDCLXXXIII, Anna Florini Genuensis, omni fere oculorum luce per triennium privata, adeo nihil proficientibus remediis, ut etiam per duas hebdomades prorsus cæca fuerit; vovit, quod si visum pristinum recuperaret, Paduam proficisceretur ad gratias reddendas; prout fecit, quod petierat consecuta. Venetiis, mense Majo anni MDCLXXXVI, dum taurilia spectat Matthæus Regini, furens et vinculis soluta bestia in ipsum incurrit, humi stravit, et humerorum unum cornu transfixit. Letale vulnus credebatur: sed voto facto convaluit intra paucos dies, eoque se gratanter exolvit.

154 Anno eodem MDCLXXXVI, Barbonæ in Paduano, dum Franciscus Vernarus de Lusia, cum quadam puella innocenter fabulatur; ab incurrentibus in ipsum duobus male feriatis impetitus fuit duobus sclopis, quorum unus letalem ictum pertulit; sed voto visitandæ tumbæ sacrae nuncupato, pristinam cito recuperavit sanitatem. Mense autem Septembri, Pedestrinæ, in Joannem Rossadam, nescio quid operis suo in horto facientem, milites duo inimici ejus incurrerunt, sclopis armati; eumque impactis scloporum clavis sic percusserunt, ut mortuus potius crederetur quam vivus: sed quia corde et ore invocaret Sanctum, ex duobus quos receperat mor-

Junii T. III

tiferis ictibus, intra dies non multos convaluit, gratiasque ad Sancti tumbam persolvit.

155 In vico S. Joannis diocesis Bononiensis, per menses decem loquela privatus Dominicus Co-mutinus, eandem facto voto recuperat cito; et gratiam receptam ipso anno prænotato narravit P. Mag. Felici Scarellæ Sacristano, coram Fr. Petro Rochi Subsacrista, et Andrea Friani indigena loci. Eodem anno mense Augusti, Joannes Baptista Bissoni octennis puer, motus curiositate videndi personas aliquas subitus transeuntes, de podio bene alto despiciens, in caput præceps decedit: sed inter cadendum Sancto se commendans, illæsus surrexit, venitque ad tumbam, gratias debitas relaturus: interrogatus autem a P. Felice Captio, dixit, apparuisse sibi Sanctum in habitu Religionis, labentemque manu dextera apprehendisse.

156 Ludovicus Crivius, ex Carnia in Germaniam proficiscens, vehiculo excidit in rapidissimum flumen; a cujus fluctibus dum diu abripitur, invocavit Sanctum, et liberatus fuit die VII Augusti anno supradicto: votumque Paduæ ut promiserat solvit. Eodem mense et anno, Joanni Mariæ Pero de Grasona, explodenti sclopium tubus dissiliit, frontemque ejus ita feriit, ut semimortuus sit collapsus. Chirur-gi aperto cranio letale vulnus esse censuerunt: quare magno animo invocavit Sanctum; ejusque intercessione sanatus, ad tumbam venit, cum gratiarum actione votum solvens. Rursus eodem mense et anno D. Ursula Tessani; domo egrediens circa tertiam horam noctis ad S. Bernardinum, in quodam vehiculo, dum ad reditum sese disponit, percussa fuit ictu sclopi in una coxendicum: sed auxilium Sancti invocans, cito convaluit, et anathema promissum attulit.

157 Mense Septembri comparuit Paduæ Fr. Petrus Loda, Eremita Cremonensis, qui cum tribus mensibus visu caruisset, neque ab adhibitis remediis quidquam opis recepisset; peregrinaturum se Paduam vovens, obtinuit quod petebat intra paucos dies; idque gratanter testatus est. Eodem anno, cum Athesis per dies sedecim vehementius intumisset, suoque continuo incremento rupturam minaretur aggeribus, quibus in Polesino continetur ne planitiem istam omnem inundet, oppidi Lendenavæ Domini, Senatores loci, cum ad alia cœlestia remedia frustra recurrissent, supplicarunt Patri Guardiano Minorum S. Francisci Conventualium, P. Mag. Paulo Cattaneo, dignaretur exponere sanctissimum Sacramentum, cum miraculosa statua Thaumaturgi Patavini, quemdamodum fecit die tertia festi Pentecostalis (tunc die VIII Junii) cum acursu omnium loci incolarum, in tam periculosa occasione ferventer Sancto se commendantium. Et ecce aqua, quæ initio actionis istius adhuc crescebat, decrescere cœpit priusquam finiretur; atque ita ipsa nocte plus quam ad quatuor pedes subsedit, et sequenti die ad pristinum statum tota rediit. Proximo deinde adventu, cum prædictus Guardianus concionaretur, sermone ultimo reficavit Senatui memoriam gratiarum a Sancto receptorum, hortatus ut eum, facto senatus-consulto, Protectorem eligerent: quemadmodum fecerunt XI Januarii currentis MDCLXXXIX, Dominis Consiliariis et Regulatoribus votum nuncupantibus, quo sese obstringebant, quotannis simul omnes interesse Missæ, quam cani facerent prima feria III cujusque Januarii ad altare gloriosi Sancti.

158 Anno MDCLXXXVIII mense Augusto, D. Josephus Diononis, Tesanæ in Forojuliensi tractu habitans, stitit se P. Mag. Josepho Pasquetti Patavino, Ministro Provinciali et Commissario hujus almæ Provinciæ S. Antonii Minorum Conventualium,

D
EX VARIIS.

mutus loque-
lam recipit:

puer ex alto,

vir in flu-
vium lapsi
servantur:

E

item letaliter
in fronte
saucius:

et sclopo icta.

Cæcus visum
recipit:

E

inundatio
sistitur:

sanatur
eresipelas,

EX VARIIS.

A Conventualium, meque Fr. Ludovico Micoli de Gemona, Secretario ejusdem Provinciæ in visitatione Conventus S. Mariæ de Sabionera, atque deposuit; quod, cum ulcere quodam seu erisipelate laboraret in brachio dextro, duabus circa cubitum plagis patente, ita ut ipsum de collo suspensum gestaret, ac ne ori quidem admoveere posset, magnum in eo cruciatum tulerit. Sed cum anno MDCLXXXVII, circa Vigiliam Natalis Dominici, requisivit Sacristam prædictæ ecclesiæ, ut ad Missam pro se impedito ministraret, illeque libenter fecisset quod rogabatur; ipse præsens sub Elevationem ferventer postulavit auxilium Sancti: Missa autem finita domum regressus, uxorem rogavit, ut brachium prout solebat curaret. Hæc vero illud inspiciens, dixit nihil mali apparere, Cui Josephus: Si nihil appareat, ipsum sic dimitte; quia Antonius adjuvit me. Et paulo post rediit ad ecclesiam jam dictam, fecitque in gratiarum actionem Missam dici ad altare Sancti.

Atestæ
recuperan-
tur uniones
amissi ab
una

B 159 Anno MDCXC Veronica, uxor Felicis Gatti, lineam margaritarum Atestæ amiserat, domine autem an foris ignorabat; itaque ad ecclesiam S. Francisco sacram se contulit, et invento ibidem Religioso cuidam eleemosynam obtulit, pro qua Missam ad altare gloriosi S. Antonii diceret, quo margaritas amissas posset recipere. Is eam monuit, ut facta prius Confessione, ad dictum altare Communionem sacram sumeret. Cum ergo patrociniū Sancti ferventer invocasset; domumque reversa, mappam, ad quorundam suorum hospitem usum ex armario promere vellet, quæsitos uniones sub illa reperit, asseverans, quod ipsam mappam antea curiose versarit reversaritque sæpius: et Patavium venit, actura gratias pro beneficio tam singulari.

alteraque
Matrona.

160 Ibidem mense Julio, similem lineam pyxidi inclusam amiserat Bartola Sarisina Talia-petra, dum eam oppignorandam ferebat ad Montem-sanctum, nec invenire potuerat quantavis adhibita diligentia. Commendavit suam igitur causam cuidam Religioso S. Francisci; eoque suadente votum fecit continuandæ solitæ feriis tertiis supplicationis. Dum autem domum regrederetur, mœrens et plorans jacturam suam, audivit eam Nobilis quidam, prompteque respondit; Securo animo esto, Domina: ego uniones tuos emi; sed continuo tantam animi inquietudinem sensi, ut dies unus mille anni viderentur, donec scirem cujus essent; lætæque mulieri omnes restituit.

Ibidem rui-
næ subdu-
cuntur ma-
ter cum fl-
liabus,

C 161 Ibidem adhuc Octobri mense, Dominicæ Caristiæ, una cum matre atque sorore opus quoddam facienti in camera domus suæ, juxta turrin quæ vetus nuncupatur, curiositas incidit ipsam turrin considerandi, quoniam præ vetustate pridem minabatur ruinam. Vix aperuerat fenestram, cum ingenti metu consternata clamare cœpit, S. Antoni, adjuva nos, matrem et sororem obtestans ut quamprimum cubiculo profugerent: vix autem ad decem passus inde processerat, cum ruens turris cubiculum totum secum traxit; ipsæque a tam præsentis discrimine liberatæ, gratias suo Patrono egerunt.

febris letalis
pellitur,

162 Mense Novembri vehementissimis febribus ibidem laborabat novennis puer, filius unigenitus D. Antonii Alaiz; de cujus vita desperantibus medicis, recurrit afflicto genitor ad ecclesiam S. Francisci. pluresque Missas celebrari fecit ad altare Sancti Patavini; novemdiumque se observaturum pollicitus, oravit Superiorem Conventus, ut delata ad infirmum Reliquia Sancti dignaretur ipsi benedicere, Cessavit autem illico febris, et intra paucos dies ita validus fuit puer, ut adduci potuerit ad gratias agendas, idque in habitu votivo cinericeo.

163 Eodem loco, mense et anno D. Petrus Antonius Garufarini, dum pila cum sociis exercere-

tur, eamque repercuteret, retrorsum corruit in minime provisum profundumque puteum; et Sanctum invocans constitit supra aquam nihil læsus. Mense autem Decembri Joannes Baptista Caniti, exscendens de navi quæ Patavio redierat, præceps cecidit in Brentam, tunc valde turgidum: sed Antonii opem implorans, sublevari sese manifeste sensit, portarique ad ripam; in quam evasit, cum admiratione omnium circumstantium suæque; et anathema attulit ad altare Sancti.

D
servatus
lapsus in
puteum,

et flumen.

164 Anno MDCXCI mense Martio, Patavii contigit, ut Stella, uxor Mag. Marchiori Patavini, supra testudinem domus suæ iverat pro negotiis quibusdam domesticis; cumquæ vellet descendere, subdidit pavementum, ipsamque ruinis involutam in imum detulit, commendantem sese S. Antonio, cujus beneficio etiam salva permansit, ac vota sua ei reddidit. Mense Junio, furiis diabolicis agitata zelotypa mulier Cæsenas, uxor Blasii Brigi, decrevit marito dormienti gulam præscindere, et quod decreverat reipsa exequabatur; cum ille, tam dolore quam profluentis vi sanguinis expergefactus, inter eas angustias Sanctum ut potuit invocavit, cujus tunc festum agebatur: et quamvis letalem omnino plagam censerent chirurgi, coaluit intra paucos dies: et Patavium venit votum suum oblaturus ad arcam. Ibidem Polyxena Beretini, in gravi quæ biennium duraverat infirmitate deposita a medicis, medicum de cœlo S. Antonium requisivit, voto Novenæ faciendæ se obstringens; ex eoque mox cœpit habere melius, et paulatim sanata accessit ad tumbam, debitas actura gratias.

Item quæ-
dam sub
ruinis,

alius gulam
præcisus,

E
et ægra ad
mortem,

165 Ejusdem anni mense Febuario, Patavini Conventus Religiosus quidam graduatus lenta febris detinebatur: quæ cum, crescente indies malo, imperceptibiliter serperet, letargum denique ægro periculosissimum attulit; nec viribus prorsus destituto quidquam remedii poterat applicari, unde et vitam ejus medici desperatam habebant. Luctatus tamen cum morte infirmus est spatio duorum mensium; animo semper firmato in spe auxilii percipiendi a Sancto, quem jugiter invocabat, una cum Deipara et B. Francisco, advocatis suis. Tandem xv Februarii, qui dies est sanctæ Antonii Linguae dicatus, petiit, ut duæ devotæ Religiosæ cum socio suo communicarent ante Sacram arcam, eo fine ut sanctus Thaumaturgus apud Deum intercederet pro sua revalescentia: quæ prodigiose secuta est. Etenim ipsemet medicus, professus est, quod in prædicto festo invenerit arteriæ pulsum omnino resuscitatum. Ex hinc paulatim sibi redditur æger, et circa Pascha exemptus periculo, constituit ut periti pictoris manu res acta exprimeretur. Hic autem expressit infirmum a morte ictum, sed quæ manu Sancti fugabatur; ad pedes autem legebatur hæc epigraphe: Pallida morte diu infirmum pulsante, celesti. . . . B. Mariæ Virginis, Sanctique Patris Francisci ac S. Antonii Protectoris patrociniū suffultus, incolumis tandem evasit. F. J. P. P. Minor. Conventualis Conventus S. Ant. Pat. Gratia anno MDCXCI. Antathema tale pluribus diebus expositum stetit ante arcam: inde translatus fuit in capellam eidem contiguam, æternum præstitæ gratiæ monumentum.

ac Religio-
sus Minor

a lenta tæbe,

F

166 MDCXCI mense Augusto, Maria Angela Margarita Bivei Patavina, inferni cruciatus tolerare se credebatur ex calculo, quia nullum eis inveniebat remedium, cum ergo sectionem constituisset experiri, in vigilia festi Antoniani ex corde se commendavit Sancto, et ordinarium quoddam medicamentum adhibuit: quod mox calculum simul et cruciatum expulit, sicut illa gratanter testata, ipsum cum suo anathemate ad tumbam appendit.

Mulier a
calculo.

A 167 Anno sequenti mense Augusto, Paduæ comparuit ex Delo, Patavinæ diœcesis NN. Hanc ab annis multis dæmon agitabat direque contusam vexabat : sed supposita venerabili arcæ, seque per horæ dimidiæ spatium Sancto commendans ; cecidit semimortua. Inde ad sensus regressa, accersivit maritum, eiq̃ue dixit se desideratam gratiam obtinuisse. Is cum capillis dissolutis eam videret assistere, quæsivit quomodo id accidisset ; ipsa autem respondente hoc se ignorare, diligentius intuitus vir, animadvertit omnes eorundem extremitates præcisas, intacta cui implicabantur cordula : sequenti autem die perceptis Confessionis et Communionis Sacramentis, domum hilaris regressa est.

alia a dæ-
mone,

et miles a
glande ipsi
impacta.

168 Eodem anno ibidem comparuit Antonius Barison Patavinus, qui in Oriente militans Serenisimæ Reipublicæ contra communem inimicum ; et in prælio quodam ictus sclopo, invocavit Sanctum ; reperit autem suum sclopum, quem gestabat e cingulo pendulum, contusum quidem impacta glande, se vero usquequaque intactum : quare suum illum sclopum pro anathemate ad arcam suspendit.

B 169 Eodem anno MDCXCII, ad solennitatem festi, Mantua Paduam venit D. Comes Bulgarini cum conjuge, ad implendum votum pro sanitate ipsi reddita ex gravi periculosaque infirmitate, unde depositus a medicis atque ad extrema deductus fuerat. Sed cum simul ambo vovissent annis aliquot gestare cinereas vestes, paulatim melius habere cœpit æger ; et votum impleturus, ante sacram arcam sese stitit.

Comes qui-
dam a mor-
bo letali,

puer a la-
psu peri-
culoso,

170 Sequenti anno MDCXCIV mense Aprili, Fortunatus Sigismundus, quinquennis filius D. Petri Francisci Ceschi de S. Cruce in burgo Vallis-Suganæ cum matre sua existens supra quemdam domus ponticulum, altum pedes circiter quadraginta, ex inde præceps et nudato capite cecidit in subjectam curtim, saxis stratam. Ad animadversum subito casum consternata mater, exclamavit ; S. Antonius juvet te, S. Antonius juvet te. Jacebat humi parvulus passis manibus versaue facie, quare a parentibus domesticisque credebatur extinctus ; et ut talis famularum manibus delatus in cubiculum est, lectoque impositus. Cum autem eum vestibus exuissent, deprehensus est modicum adhuc spirare. Visitatus deinde a medicis accurate a capite ad pedes, cum præter modicam in capite contusionem, nullum toto corpore appareret mali alicujus indicium, permissus est quiescere : post unam horam ad se rediit, et sequenti die lecto consurgens sanus, domo est egressus et ductus Patavium ; ubi pater suus rem totam ut acta erat manu propria scripsit, et ego ex originali ad tumbam appenso eandem excepi.

C 171 Anno eodem similiter Macerata Paduam advenere conjuges duo in habitu cinereo, eo quod vir ex ardenti febre ad extrema deductus, uxore Novenam pro illo faciente, tertio Martis die, melius habere cœperit ; indeque magnis passibus profecerit ad plenam sanitatem, quam benefico Sancto acceptam se referre, appenso ad tumbam anathemate, sunt testati.

Maceratensis
quidam a fe-
bre letali,

rusticus ruina
obrutus,

ejusque filius
ab equo con-
culcatus,

172 Anno MDCXCIV mense Majo Andreæ Pulzato Noalensi, agrum colenti circa maceriam quamdam, ab hac cadente obrutus jacuit per horas duas ; Sanctum tamen cum voto invocans, salvus inde est extractus. Filius quoque illius Angelus, annorum decem, ab equo conculcatus, non solum corpus totum sed etiam caput, cito convaluit cum esset Sancto commendatus. Simili domus suæ ardentis ruina Ferrariæ Aprili mense oppressus Josephus Massari, invocato Sancto salvus evasit, et votum solvit.

173 Mense Junio Mediolani Religiosus Augustinianus graduatus Sanctoque devotus, levi fuit apoplexia tactus : post tempus autem aliquot relapsus est ita, ut medici, tentatis frustra remediis, dicerent de animæ salute cogitandum dumtaxat ei esse. Cum ergo Sanctum invocasset, ejusque ope mox habere levius multo cœpisset ; sanitati denique pristinae redditus, curavit votum suum ad sepulcrum appendi mense Septembri.

174 Mense Junio prædicto, in oppido Lugo juven-
culi duo fratres, Franciscus Xaverias et Antonius Capuzzi, sæpius a malignis spiritibus invasi, et per exorcismos ad tempus dumtaxat liberati ; tandem in ecclesia S. Francisci ab avunculo suo, ibidem Religioso, commendati Sancto sunt, atque ab eodem ex voto Patavium deducti ad sacram arcam ; cui vespere diei xxvii ambo suppositi, prorsus mundati, sunt, cessantibus alteri furiosis quibus torquebatur motibus, alteri redeunte libero pedis impediti usu.

fratres 2 a
dæmone,

175 Dum mense Junio anni ejusdem, ab Oriente feliciter vela faceret, Venetias versus, firma navis viatoribus plena ; in sinu Lodrinensi comprehendit eam dira tempestas, ruptoque anchorario fune salvi reditus spem amiserant omnes. Sed videntes peregrinum ex suo numero unum communibus expensis iturum Paduam, atque pro singulis laturum regalem unum, ab imminente naufragio præservati sunt. Vix enim votum nuncupaverant, cum sedata tempestas fuit, portuique appulsis nulla prior cura venit, quam expedire votivum peregrinum, qui rei totius oculatus testis cum eorum oblatione ad arcam venit.

plures a
periculo
naufragii
faciendi,
E

176 Simili in discrimine pauperes quidam ex Mestre Venetias veniebant, in cymba discooperta, cum uno solo naviculario. Cum autem appropinquassent ad S. Secondi, locum valde periculosum, et nauta conatum omnem suum frustra adhibuisset, inversa ab undis cymba est. Uno tamen excepto, qui periit ; ceteri, qui Sancto se commendarant, apprehenso naviculæ margine, eidem adhæserunt ; quoad remex ipsam erexisset ; deinde salvi ad portum appulerunt : unde simul omnes Patavium venerunt, et quid sibi accidisset confessi sunt Patri spiritali suo.

aut eversa
cymba mer-
gendi.

§. XIV. Miracula ex Hispanico Damiani Cornegii, edita anno 1684 : et Lutherani unius mira conversio.

F

Jacobus Cabarella, Collalti Comes, Consul Patavinus, cum esset sacrarii Antoniani Thesaurarius, et necesse haberet pro munere suo præsentiam suam exhibere arcæ Reliquiarum Sancti, ad solatium peregrinorum quorundam, aperiendæ ; ab uxore, tunc recenter partu levata, duos accepit annulos, sacris Reliquiis admovendos. Hoc cum facere pararet, elapsus manibus eorum unus est, isque adamantibus pretiosis instructus : qui licet in omnium ipsiusque Guardiani conspectu cecidisset, requisitus tamen in pavimento, reperiri nusquam potuit. Dicamus ergo, inquit Guardianus, Responsorium Sancti ; cum enim cadentem viderimus, haud dubie latet in aliquo angulo abditus. Rediit inde domum Comes, medio milliari dissitam, invenitque uxorem, animo ægram, eo quod paulo ante invenerat annulum, jacentem prope fenestram lecto suo contiguum : quare ingressum ad se maritum querula excepit, ut negligentem. At ille cum assereret omnino se annulum detulisse ad arcam, et ibi eum manibus suis elapsam ; convenit tandem inter eos, utrimque certificatos, beneficium Sancti fuisse, quod domi ille modo esset.

Annulus ad
arcam San-
cti amissus

domi reperi-
tur,

EX VARIIS
item acus no-
ctu perditā

invocato San-
cto ;

energumena
liberata ;

Sancto
Deiparam ex-
orante.

Annis 20 ste-
rilis, ex voto
concepit :

editaque in-
formi mas-
sa,

recipit ab
altari vivum
ac formosum
infantem.

Puella a
matre prosti-
tuenda

A 178 Nihilo minus mirabile est, quod mihi narra-
vit vir gravis ac doctus, hujus Castellanae Provin-
ciae, nunc Guardianus Conventus S. Mariae Alcalae.
Videlicet, quod cum studeret Theologiae, et nocte
quadam post Matutinas vellet resarcireunicam suam;
ipsoque in opere ex alia quadam causa surgere co-
geretur, non satis ad acum suam attento excidit il-
la; et erat hora incommoda, utpote inter tertiam
et quartam, pro requirenda altera acu a condiscipu-
lis. Frustra ergo per viam qua ierat redieratque
scrutatus, Sancto illam commendavit recitando Res-
ponsorium. Ad cellam vero suam ingressurus, et ma-
num apponens serae, dum clavem versat, sensit
sibi aliquid intra dexteram moveri: quid araneam
ratus, excutere moliebatur. Sed admoto propius
cereolo quem gestabat, acum suam vidit ex filo pen-
dentem: et laudavit benignitatem Sancti, etiam tam
parva curantis.

179 Francisca Conti Bononiensis, cruciatus pa-
tiebatur gravissimos a daemoniis, quorum tyrannidi
erat permissa: inter quos mente sic alienabatur, ut
intervalla quaedam lucida habens, crederet morbum
aliquem naturalem esse, nec cogitaret de exorcis-
mis adhibendis. Sub hac cum magna fide invocans
S. Antonium, ipsum sibi claro in splendore adstan-
tem habuit nocte quadam; audivitque monentem, ut
in Deiparam virginem collocans fiduciam, ab ea se
liberandam crederet. Et ego, inquit, ipsius vice ve-
ni, sanitatem tibi collaturus. Hoc dicto arreptam
per capillos coegit vultum vetere ad imaginem Dei-
parae, filium ulnis complexae, quae ad cervical lecti
stabat; rogavitque ut suae huic devotae salutem red-
deret. Continuo autem evomere coepit immundorum
animalium copiam magnam: quibus liberata, libe-
ram se quoque a daemoniis sensit; magnisque cla-
moribus maritum alibi cubantem ac familiam sus-
citans, sanationem suam et quidquid acciderat verbis
explicavit, ac porro veritatem visionis constanti va-
letudine comprobavit.

180 Anno MDCXVII matrona Bononiensis, sterili
per annos viginti matrimonio usa, ideoque conjugii
odiosa, non minus infelicitate sua quam viri adulte-
teriis affligebatur; continuisque precibus, eleemosy-
nis, jejuniis opem Sancti implorabat. Dum autem
quadam vice in fortunam suam conditionem expone-
ret Religioso cuidam Franciscano; consilium acce-
pit, institueret ipsa una cum marito Novenam San-
cto, omninoque se crederet voti compotem futuram.
C Non ægre oblatam conditionem acceptavit maritus;
et uxorem mox concepisse gaudens, confirmabatur
in suscepto vitae melioris proposito. Sed cum parien-
di tempus advenisset, prodiit in lucem informis ac
putrida massa, quae virum in furias et pessimas de
uxoris pudicitia suspiciones impulit: nec audebant
mulieres, quae parienti adstiterant, infelicem foetum
matri ostendere. Illa vero mox atque a partus dolo-
ribus relevatam sese utcumque sensit, detrectantes
multaque excusantes coegit ostendere sibi quodcum-
que id esset: neque enim credere possum, aiebat,
quod Sanctus meus mihi illuserit. Allatum, et cum
lacrymis agnitum, mundioribus pannis involvi jus-
sit, reponique super altari Antoniano. Factum id
marito praesente, futuroque miraculi teste, vel sal-
tem cauturo ne qua fraus sibi fieret. Dum autem pa-
riter omnes orationi devote incumbere, visum est
sub pannis suis moveri involucrum triste, vagitus-
que auditum edere. Solvuntur fasciae, et apparuit
formosissimus infans: qui cum gaudio patris domum
relatus matri, omnes a viro suspicionum nebulas
dispulit.

181 Mulier quaedam Neapoli, nobilis, sed pau-
per, filiam habebat formosissimam: cujus pudicitiam
venum exponere malebat, quam generi suo indeco-

ram inopiam sustinere. Hoc suum consilium cum fi-
liae exposuisset, et hac verecundiae plena abomina-
retur; post diutinam utrimque luctam, vespere quo-
dam pudica virgo ad Conventum S. Laurentii venit
et opem a S. Patrono suo profusis lacrymis postu-
lavit. Nec frustra. Etenim imago Sancti, extenso
brachio schedulam ei porrexit, jubens eam ferre
ad divitem quem nominabat mercatorem, hisce vo-
cibus inscriptam, Mulieri, hanc schedam ferenti, da-
to argenti probi in dotem pondus, quantum illa ap-
pendit. Vale, Fr. Antonius. Nihil cunctata puella,
ivit quo jussa erat, et schedulam tradidit, narrans a
quo et unde. Ille faciem ejus formosam intuitus, et
mente confusus; cogitare coepit prostituerum ali-
quam esse, quae tali fraude pecuniam captaret; ei-
que respondit; Aut is qui te ducturus est cum dote
tam modica luxuriosus est aliquis, aut valde et ex
animo te diligit: ego in honorem S. Antonii omni-
no facere volo, quod ejus nomine a me petis: et ac-
ceptam schedulam imposuit bilanci ex una parte, ex
altera nummos argenteos pauculos; sed adeo non suf-
fecerunt levandae chartulae, ut usque ad quadrin-
genta scuta apponere necesse fuerit. Tum vero mer-
catori rediit in mentem votum de lampade argen-
tea ad istud pretium curanda; cujus executionem si
bi commutari intelligens in paris valoris eleemosy-
nam, totam puellae consignavit; quae eo bene usa,
congruam sibi conditionem obtinuit, simul et matris
inopiam sublevavit.

182 Panormi, in praecipuo cujusdam Ordinis Reli-
giosi Conventu, Frater laicus, caeca victus cupiditate,
furtim subduxerat e sacristia thuribulum argenteum,
arte magis quam pondere metalli aestimandum. Sa-
cristanus vero, animadverso damno, nihil non age-
bat ut una cum Fratre ipsum recuperaret: de hoc
enim tanto minus quidquam suspicabatur, quanto
ille acioribus maledictis execrabatur furem. Et sa-
ne simulabat ille egregium pro re sacra zelum, adeo
ut Patri Sacristano suaderet, ad primam Seraphici
Ordinis eo loci ecclesiam, S. Francisco sacram, se-
cum iret, curatus ibi Missam in S. Antonii honore
canendam. Non abnuit Sacrista, multam recuperan-
di damni spem repositam habens, non solum in
Sancto Dei Antonio, sed etiam in firma fide boni il-
lius, ut credebat Fratris. Et ecce dum precibus si-
mulatis hic, iste veris quam devotissime intenderent;
educto forte ad nares purgandas sudario, etiam ca-
tenulas thuribuli attrahit hypocrita: quas mox agno-
scens Sacristanus, furem deprehendit; et ut comme-
ritus erat correptum Praelato stitit; ne scilicet in-
grato silentio involveretur beneficium Sancti; cum
hac tamen moderatione, ut furi precaretur mitiorem
poenam.

183 His ex Hispanico delibatis (pleraque enim a
Damiano relata, in praecedentibus aliunde habemus)
redeo ad Collectionem Italicam quam istic finivi, ubi
desierat manu sua Collector scribere. Etenim alia
deinde manu, ipsius scilicet cui res contigerat, in eodem
tamen quaterno, notabatur sequens admirabilis casus,
anno MDCXCIV scriptus, ut sequitur. Anno MDCLXXXIV,
Henricus Hintz, patria Mechelenburgensis, secta
Lutheranus, ex Saxonia, commorabatur Benshemii
in domo cujusdam Catholici pro negotiis suis, et ha-
bebat sibi assignatum cubiculum, ubi supra men-
sam exposita stabat imago S. Antonii Patavini, ex-
cuse in papyro dimidii folii, intra exiguum limbum.
Ea nescio quo casu stabat capite in pedes verso, ne-
que id animadverterat Henricus; cum die quodam
illuc intrarunt quidam ejus amici Catholici; quo-
rum unus, animadvertens inversam stare ima-
ginem, in rejectam eam statum reposuit, dicens
Henrico, non esse peccatum leve sic inhonorare
Sanctos Dei. Excusavit Henricus ex vero, nulla
sua

schedam
Sancto accipit

scutorum 400
in dotem :

thuribulum
furto sublatum

curato sacro
manifestatur,
I^a

Anno 1684
Lutheranus
Saxo,

*Sancti imagi-
nem contem-
ptim invertens*

A sua id culpa factum, sed fortuito sibi ignoto casu. Institit nihilominus alter increpare importunus atque dicere; mirari se, quod Deus famuli sui tam dilecti vilipendium ejusmodi sustineret. Tunc subiratus Henricus dixit hæc ipsa verba: Vin' ergo forsitan, ut id quod numquam accidere potest, ipsa se convertat? Cui amicus: Noli, inquit, irridere: quia Deus, quia tam multa mirabilia Sancto isto mediante fecit, etiam hoc posset facere.

*eam per se
restitutam
invenit:*

184 Ridebat hæc omnia Henricus, arreptamque imaginem denuo, quamvis omnes monerent ne faceret, in caput convertit, cum juramento affirmans, quod si ipsa se istic converteret, omnino Catholicum se profiteretur: eoque dicto omnes egredi de cubiculo fecit, ipsumque clausit sumpta secum clave. Post aliquod tempus eodem regressus causa negotiorum suorum, nec quidquam amplius de prædictis cogitans, reseravit cubiculum, et vidit imaginem supra ipsam mensam erectam in pedes. Tunc enim vero confusus et attonitus inde abcessit, nec cuiquam ea de re verbum unum præ verecundia fecit: vesperi autem quam tardissime potuit cubitum concedens, non audebat vel respicere, nedum attingere imaginem illam præ timore. Tandem tamen hoc paulatim discusso, post aliquot dies accessit propius: animisque resumptis etiam contingere ausus, eam ut sibi e conspectu tolleretur, donavit puellæ cuidam filiæ-familias; deinde vero etiam ab domo et oppido prædicto recessit, seque dedit in servitium Hollandorum, atque cum iis Smyrna redens per Italiam, denique in patriam suam venit.

185 Hic denuo requievit aliquanto tempore, rursumque in Italiam abiit Romam visurus, et alia illustriora loca; ac denique Florentiæ accessit ad Cosmum III Hetruriæ Ducem; a quo vexillo militari donatus, mansit in præsidio Portus Ferrarii. Cumque Illustriss. D. Paulus Pecci Senensis, Massæ Episcopus, castrum illud inter cetera suæ curæ loca aliquoties visitaret; coepit Henricus cum eo agere familiarius; et tangente cor ejus interius Deo, statuit, abjurato Luthero, Catholicam amplecti religionem, prout fecit die Maji anno MDCXCII: et sequenti mane, facta ipsimet Illustrissimo peccatorum confessione, de manibus ipsius sacram sumpsit Communionem Confirmationemque, in ipsius loci ecclesia principali. Tum accepto gestorum testimonio, manu ipsius Episcopi signato, dimissaque militia Senas se contulit; ibique apud Patres Minores Conventuales habitum sumpsit Franciscanum, die iv Junii anno MDCXCIV, cum nomine Fr. Antonii Pauli. Prostat autem eventus hic scriptus circa imaginem Sancti, ex notitia quam in Confessione facta Episcopo dedit ipse Henricus, de illo peccato se accusans; quod ut revelare liceret rogavit Henricum Episcopus, et ipse ad Dei Sanctique sui gloriam libentissime annuit. Atque in fidem ac signum veritatis, prædictus Henricus, nunc Religiosus ut supra, propria manu hanc relationem scripsit. *Et signatum erat, eadem qua prædicta scripserat manu*, Fr. Antonius Paulus Hintz, ut supra, manu propria.

D
EX VARIIS.
*factus deinde
in Italia Ca-
tholicus an.
1692,*

*imo et Reli-
giosus,*

F
*miraculum
testatur an.
1694.*

DIES DECIMA QUARTA JUNII

SANCTI QUI XVIII KALENDAS JUNII COLUNTUR

Sanctus Eliseus Propheta, Samariæ in Palæstina.

S. Marcianus, Episcopus Syracusis in Sicilia.

S. Ruffinus, { Martyres, Suessione in Gallia.

S. Valerius {

S. Antheon Martyr, Laodiceæ in Phrygia.

S. Miggenes,

S. Gallianus,

S. Juvinus

seu Vivinus,

S. Quintianus,

S. Tecla,

S. Theodolus,

S. Festina,

S. Antonius,

S. Afra,

S. Centionella.

S. Marcus, Episcopus Luceriæ, in Apulia Daunia.

S. Basilus, Episcopus Cæsareæ, in Cappadocia.

S. Dogmael, in Penbrochiensi Walliæ Comitatu.

S. Julitta, a Græcis honorata.

S. Martianus, Episcopus Beneventanus, in Italia.

S. Ætherius, Episcopus Viennensis, in Gallia.

S. Quintianus Presbyter, { Confessores.

S. Sicius seu Titus,

S. Methodius Confessor, Patriarcha Constantinopolitanus.

S. Anastasius Presbyter,

S. Felix Monachus,

S. Digna Virgo,

S. Gerasimus, Ordinis S. Basilii, in Calabria ulteriore.

Vener. Richardus, Abbas S. Vitoni Virdunensis, in Lotharingia.

B. Castora Eugubina, Vidua tertii Ordinis S. Francisci, in urbe S. Angeli in vado.

S. Bartholus Ord. Servorum B. Mariæ, prope eandem urbem.

NOT. 23

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud nomen indicent litteræ appositæ margini.

G. H.

Sancti Rigoberti Episcopi Remensis Translatio corporis, inscripta est MS. Remensi ecclesiæ SS. Timothei et Apollinaris. De ea egimus ad Vitam ejus

iv Januarii.

S. Gubertus, Episcopus et Confessor Remis, inscriptus est Hagiologio Franco-Galliæ apud Labbeum. Is est jam indicatus Rigobertus, cujus Vitam diximus relatam

iv Januarii.

SS. Bassianus et Eulalius, Episcopi Syracusani, occasione S. Marciani Episcopi, referuntur a Constantino Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonico- rum. Est S. Bassianus ortu Syracusanus, sed Episcopus Laudensis, cujus Acta dedimus xix Januarii.

De S. Eulalio Episc. Syracusano egimus xvi Febr.

S. Aristion, Confessor in Suessionensi civitate, inscriptus Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso, et apud Grevenum in Auctario Usuardi, ac recentiore manu adscriptus Florario Sanctorum. Habemus varios Catalogos Reliquiarum Suessionensium absque mentione S. Aristionis. Celebratur ibidem Dominica post festum S. Dionysii festum sanctarum Reliquiarum Constantinopoli allatarum Suessionem, et forte Aristionis, quem unicum novimus, inter discipulos Christi habitum: colitur is

xxii Februarii.

SS. Landoaldi, Adriani, Amantii, et aliorum translatio corporum a Wintershovo Gandavum, memoratur in MS. Florario. De ea Translatione

egimus ad illorum Acta

xix Martii.

Baptista Mantuanus, 28 Generalis Carmelitarum, non solum religiosa virtute, sed etiam poetica facultate clarus, hoc die reponitur in Acie bene ordinata cum titulo Beati, a quo ceteri scriptores, tam Mantuani, quam Carmelitæ paulo antiquiores abstinent. Quia tamen in MSS. notis additur, quod corpus, plurimos post annos incorruptum, altius relevatum a populo honoratur, appensis votis et tabulis, ob beneficia recepta, de consensu Episcoporum; expectamus distinctiorem informationem, pro die quo illum obiisse anno 1516 scribit Hippolytus Donesmundi, Hist. Mantuanæ parte 2. pag. 120, id est

xx Martii.

S. Drogo, Reclusus Seburgi in Hannonia, colitur nunc feria 3 Pentecostes, et refertur a Molano, Ferrario et aliis ad hunc 14 Junii. Vitam illustravimus ad diem quo obiit

xvi Aprilis.

S. Torquatus, Episcopus et Martyr, ut primarius Patronus sub ritu duplici primæ classis cum Octava colitur apud Accitanos in urbe Episcopali, vulgo Guadix, et tota diocesi. Est is primarius inter Septem Episcopos, ab Apostolis ordinatos et in Hispaniam missos: de quorum adventu deque S. Torquato egimus, neque habemus addenda dictis,

xv Maji.

SS. Aquilinus et Victorianus, Martyres in Isauria, indicantur in MS. Kalendario, a nobis reperto Romæ, uti pluribus dicimus ad diem, quo ab aliis referuntur

D. P.

referuntur

xvi Maji.

S. Brandani, Abbatis Cluanfertensis memoria est in MS. Usuardo, sed aucto a Greveno, Maurolyco, et aliis, uti diximus ad ejus Vitam

xvi Maji.

S. Julius, Martyr Dorostori, sub Præsidente Maximo, memoratur in MS. Bruzellensi S. Gudilæ. De eo egimus

xxvii Maji.

SS. Cantius, Cantianus et Cantianilla, Martyres apud Aquileiam, inscripti sunt MSS. Martyrologiis, Vaticano Ecclesiæ S. Petri et Parisiensi S. Victoris. Item eorum pædagogus S. Protus, Martyr ibidem, indicatur in MSS. apographis Martyrologii Hieronymiani, et in variis aliis MSS. Fastis: in MS. autem Calendario Ecclesiæ Aquileiensis additur, festum illorum celebrari sub ritu duplici. Eundem refert Ferrarius in utroque catalogo, addens eum celebrari in Martyrologio Romano cum prædictis suis Sanctis alumnis: fuit autem simul cum illis occisus, uti Acta habent, data

xxxi Maji.

Basilius, Prior majoris Carthusiæ et octavus Generalis, cum titulo beatæ memoriæ inscriptus est auctario Greveni ad Usuardum, ejusque exemplo Martyrologio Germanico Canisii. Saussayus inter Pias recenset, addens defunctum pridie Nonas Junii. Quando et nos inter Prætermisissos eum retulimus

iv Junii.

S. Felicula, Virgo Martyr, memoratur in MS. Casinensi. Acta ejus dedimus

xiii Junii.

S. Psalmodius, Eremita in agro Lemovicensi, cum longo encomio refertur in Supplemento Saussayi, quod cum aliis Actis dedimus

xiii Junii.

Nicolaus, e septem Diaconis, advena Antiochenus, apud insulam Rhodi, ut Sanctus refertur in MS. Florario, non satis accurato. Habemus antiquum Missale, pro Equitibus Rhodiensibus Crucesignatis S. Joannis, anno 1505 excusum, absque mentione hujus? Quod autem solus hic e septem, nec apud Græcos, nec apud Latinos cultum invenerit; puto factum ex auctoritate SS. Irenæi, Tertulliani, Hilarii, Epiphani, et Hieronymi; ex qua passim creditur turpissimorum Nicolaitarum magister et coryphæus fuisse. Sed excusare eum videtur S. Ignatius Martyr, cum ad Trallenses scribens ait: Fugite Nicolaitas, falsum sibi nomen assumentes. Clemens quoque Alexandrinus, falsi nominis Nicolaitas appellat. Imo quæ circumferuntur sub nominibus SS. Hippolyti et Dorothei scripta de LXX discipulis Episcopum Samaritanorum ab Apostolis ordinatum faciunt. Plura vide apud Baronium an. 68 num. 6 et sequ.

Bitunus, Presbyter Martyr, in MS. Bruzellensi S. Gudilæ additur S. Galliano, in scriptis additionibus ad Grevenum jungitur S. Antheon, uti latius infra ad hujus memoriam indicamus.

S. Cornelius, Martyr Brixiae, sub Præsidente Aureliano, cum sociis LVII, varie cruciatus narratur, in Martyrologio Brixiano Bernardini Faini, inter Annotata fatentis, ignotum esse Depositionis locum, totamque martyrii istius fidem niti MS. asservato apud nobilem familiam, de Curte Isei nuncupatam. Rogatus deinde ipsius MS. copiam nobis facere, respondit illud quidem non inveniri, sed allegari ex fide Scipionis Covi, qui ipsum retulerit Italice inter Memorias Sacras Brixianas: cujus etiam translationis nobis exemplar misit. Ibi ante omnia dicitur Cornelium fuisse ex prædicta familia, patre Tancredo, matre Dionysia; qui post confusum in Bacchi statua dæmonem, et decollatos socios LVII, capite dorsoque excoriatus, ferventi soli expositus steterit, ab hora XII mane usque in XXII vesperi: quique deinde pro cute detracta galea ignita galeratus, capite plexus sit. Nobis tam male consultæ narratio non sufficit ad augendos Sanctorum Fastos. Si

aliunde constaret de veteri talis Martyris apud Brixianos cultu, adhuc requireretur probatio aliqua, ad ejusmodi Martyrem, sine scrupulo adscribendum tali familiæ, suam forte antiquitatem ægre ultra pauca secula extensuræ. Tancredi nomen tam antiquum Brixiae esse, non facile credam. Interim Reverendiss. Abbati Honorio Stellæ, talium martyriorum et nominum propugnatori cogitandum relinquo, an etiam sustinere velit, tribus primis Christianæ æræ seculis Brixiae viguisse, eundem, qui nunc per Italiam obtinet, usum horarum XXIV ab Occasu solis ad Occasum numerandarum. Nobis non desunt, ex omni fere Italiæ provincia, Sanctorum Acta, unde probari possit, medio ævo aliter horas numeratas fuisse: sed non libet immorari talibus operosius refutandis.

Gregorii, Episcopi et Confessoris, memoria inscripta est Auctario Greveni ad Usuardum: sed cujus loci non additur. Præter Pontifices Romanos sunt hujus nominis Episcopi novem in Martyrologio Romano. Rufinus Presbyter, anno salutis 400, non addito titulo Sancti, indicatur in MS. Florario.

S. Bobo, Episcopus Viennensis, successor Dadoleni, refertur a Saussayo in Martyrologio Gallicano. Verum neuter reperitur inter Episcopos Viennenses. Videtur indicari Bobolinus successor Landaleni, aliis Dodoleni. Sed nec hos usquam reperi Sanctis adscriptos, præterquam in Catalogo Chiffletiano, ubi omnes primi Quadraginta prætitulantur Sancti: sed nihil de eis Breviarium anni 1522, aut MSS. ejus Ecclesiæ Martyrologia.

S. Colmannus M. Abbas. De eo varii. Ita Camerarius in Menologio Scotico: sed quinam isti varii? Videtur ipsum ad hunc diem retulisse, quod alius Sanctus desideraretur. Sunt plurimi Colmanni, ex his aliquis refertur XVIII Junii, quo die de eo silet Camerarius.

Kieranus, Abbas de Belachduin, tamquam Sanctus refertur a Colgano in 4 Appendice de patria et genere S. Patricii, ubi dicit eum obiisse anno 770 die 14 Junii.

Leodeboldus, Fundator et Abbas Floriacensis cœnobii, inter Sanctos refertur a Trithemio, lib. 3 de Viris illustribus Ordinis Benedictini cap. 102, non indicato die obitus aut venerationis. Hinc in Appendice rejicitur a Wione, Menardo, et Saussayo: sed hic agnoscit Fundatorem Floriacensem et Abbatem S. Aniani. In quodam Calendario MS. ex Trithemio potissimum collecto, ad hunc diem collocatur et cum aliis Sanctus appellatur. Abstinens ab eo titulo, Carolus Saussayus in Annalibus Aurelianensibus, ubi sæpius de illo agit; Claudius Robertus et Sammarthani, ubi de monasterio Floriacensi. Si aliquam haberet venerationem Ecclesiasticam, eruditissimi istic Monachi curassent edi Vitam per Joannem a Bosco, apud quem, referente Adrevaldo cap. 2, indicatur, quomodo Leodabodus, Abbas S. Aniani Aurelianensis, proposuit construere Floriacense cœnobium, absque ullo titulo Sancti aut Beati.

Milites Templi, a Saladino Principe Mahumetanorum in Syria occisi, suggeruntur a Chrysostomo Henriquez, omittuntur a Chalemoto.

Pavonius, Conversus Ordinis Cisterciensis in Luka, diæcesis Mindensis, ut Beatus memoratur ab Henriquez et Chalemoto, ex quodam Calendario Bruzellis edito, sed ab eodem Henriquez.

Mencia Virgo, Fundatrix et Abbatisa monasterii B. Mariæ de Arrogo, Ordinis Cisterciensis, ut Sancta indicatur a Philippo Seguino apud Henriquez, qui Beatam appellat. A Chalemoto, non Mencia, sed Maria vocatur. Manrique in Laurea Evangelica ejus non meminit.

Joannes Monachus, et Laurentinus inveniuntur adjuncti ad MS. Martyrologium Cardinalis Barberi-

ni,

D. P.

D. P.

ni, idque manu satis antiqua, non tamen apposito titulo Sancti : an indicetur dies obitus illorum, an vero Sancti habendi sint, ulteriori inquisitioni proponimus.

NOT. 25

Hartwicus, Comes a Spanheim et Artenburg alias Lavenkal, electus est Archiepiscopus Salisburgensis vi Idus Novembris anno dccccxc; claruit multis miraculis, et habetur pro Sancto... Rexit annis xxxii, mortuus anno mxxiii, sepultus in sacello Divi Gregorii. Ita Wiguleius Hundius tomo i Metropolis Salisburgensis pag. 7. Ast Henricus Canisius, tomo 2 Antiquæ Lectionis a pag. 243, proponit titulum de Episcopis Salisburgensibus, et Vitam atque miracula S. Hartwici, eaque edidit a pag. 311, sed nusquam additur dies obitus : neque in ullis fastis, etiam Germanicis, nomen potuit reperiri. Deest etiam in Proprio Sanctorum Archidiocesis Salisburgensis, sub annum mdcxlvii excuso. Inter Vitas autem Sanctorum a Lippeloo et Grassio anno mdcxvi editas refertur ad hunc xii Junii. Nos certiora de die ac veneratione expectamus.

D. P.

Humbertus, Generalis v Ordinis Prædicatorum, a multis titulo Beati honoratur, et ut talis Vitam contexit Marchesius in Diario, ad hunc diem, quo ex Taegio mortuum censet an. 1276, potius quam an. 1274, 15 Januarii, pro quo diem 15 Julii substituit Auctor anni sacri : adeo ut nihil solidi haberi videatur de aliquo ejus cultu. Corpus quidem Valentiae incorruptum servari dicit Marchesius : non ideo tamen Alfonsus de Castello rationem ejus habuit in sacrario Valentino, aut Tamayus de Salazar in Hispanico Martyrologio : quare expectamus, donec tam de die quam de cultu melius informemur.

Joannes a Zumuraga, Archiepiscopus Mexicanus circa annum 1540 ;

Ludovicus Biasson, Modoætiae in Insubria, an. 1513; Franciscus Torellus, ab hæreticis occisus in Gallia, an. 1567;

Cæcilia Cacciaguerra, Virgo Assisii, an. 1215; Constantia a Castro, vidua Tertiaria in Hispania, an. 1286;

Maria a Christo, Virgo Cordubæ, an. 1598;

Ordinis S. Francisci, ob eximias virtutes ut Beati referuntur ab Arturo in Martyrol. Francisc. et feminæ etiam in Gynæceo.

D. P.

Isabella a S. Dominico, socia S. Teresæ, Fundatrix monasterii Casaraugustani, in eodem hoc die obiit anno 1623. Vitam et virtutes ejus ac sociarum aliquot, Hispanico sermone prolixè scripsit Michael Baptista de Lanuza, ut extat apud nos libris 4 Madridi excusa an. 1638.

C. J.

Maria Jacomina Fabri obiit Camberii cum æstimatione Sanctæ vitæ, anno 1637. Fuit ipsa, secunda Religiosa Ordinis de Visitatione Sanctæ Mariæ Virginis, a Sancto Gebennensium Episcopo, Francisco de Sales instituti; quæ annos universim 48 vixit, 27 transegit in Religione, cujus altera columna et lapis angularis extitit, annos 21 Superiorem agens variis in domibus; tam cumulata omni virtutum genere, ut dum adhuc vivebat, Magnam appellare non dubitaverit S. Franciscus : quam et Sanctam fortassis appellabit aliquando Pontifex Romanus, locum tunc inter hosce Sanctos etiam reperturam.

D. P.

S. Fortunatus, Episcopus Neapolitanus, hoc die antiquitus colebatur, teste Chioccarello : sed propter celebriorem S. Basilii nunc cultum, translatus est ad sequentem xv Junii.

Esichius Martyr, post S. Eliseum Prophetam, minuto caractere appositus in Kalendario Carmelitarum Conventus Mechliniensis, forte est Hesichius Martyr Dorostori, relatus xv Junii.

Bertholdus Confessor, inscriptus est MS. Florario

et Auctario Greveni ad Usuardum. Qui sit non additur. Videtur esse S. Bertholdus infra referendus xvi Junii.

S. Eurosia Virgo et Martyr, sub Mauris Jacæ in Hispania, indicatur in Catalogo generali Ferrarii, ab aliis cum Tamayo Salazar infra xxv Junii.

S. Martialis Confessor inscriptus est MS. Casinensi, an forte Martialis Episcopus? referendus xxx Junii.

S. Cyrillus Martyr, Episcopus Cortynæ in Creta, cum illustri elogio memoratur in MS. Synaxario Constantinopolitano, aliisque adservatis Mediolani in bibliotheca Ambrosiana, Taurini in bibliotheca Ducis Sabaudia, Parisiis in bibliotheca Macariana, Divione in Collegio Societatis, quapropter eum ferme hic dedissemus; differimus tamen quia idem fere elogium habetur in Menæis excusis, ejusque memoria inscripta est Martyrologio Romano ad diem, ix Julii.

S. Anianus, }
S. Monitor, } Episcopi.
S. Flosculus, }

S. Euspicius, Abbas Miciacensis.

S. Baudelius, }
S. Scubilius, } Martyres.

S. Agia, mater S. Lupi Episcopi, simul referuntur in Auctario Molani ad Usuardum, sub titulo Translationis, facta Aurelianis.

De S. Aniano mox agetur.

S. Monitor colitur x Novembris.

S. Flosculus iii Februarii.

S. Euspicius xx Julii.

S. Baudelius xx Maji.

S. Scubilius xi Octobris.

S. Agia poterit cum S. Lupo Episcopo Senonensi referri i Septembris.

S. Mansueti, Episcopi Tullensis, nomen inscriptum est Auctario Greveni ad Usuardum. Dies natalis est iii Septembris.

S. Hyacinthus, S. Proto adjungitur in MS. apographo Martyrologii Hieronymiani Corbeiensi Parisiis excuso, et ambo Aquileiæ tribuuntur, ut supra de Proto diximus, eumque esse pædagogum SS. Cantii, Cantiani et Cantianillæ, et cum ipsis 31 Maji coli. At Protus et Hyacinthus fratres Romæ passi sunt xi Septembris.

S. Exuperius, Episcopus Pampilonæ in Hispania, profertur in Catalogo generali Ferrarii, sed dubitantis, num alius sit a S. Exuperio Episcopo Tolosano, qui colitur xxviii Septembris; et sic excusantis, quod Acta non viderit, imo nec Catalogum Episcoporum Pampilonensium. Hunc habemus a Prudentio Sandovallio anno 1604 editum, et postea a Tamayo Salazar excusum in Martyrologio Hispanico ad diem 7 Aprilis; sed absque ullo Exuperio. Exuperii autem Episcopi Tolosani translationem celebrari hoc die docet Catellus lib. 3 Historiæ Occitanicæ sub finem elogii pag. 833. Saussayus vero in Supplemento Martyrologii Gallicani, ad hunc diem et ante, vocarat Inventionem corporis, quæ omnia erunt explicanda die indicato xxviii Septembris.

S. Leopharius Episcopus, magis evidentia gloriæ quam notitia actorum clarus, ritu officii duplicis in Moysiensi monasterio agri Caturcensis celebris, refertur in Supplemento Saussayi. Nihil de eo aliud reperimus. Num S. Leodegarii nomen ita detortum posset videri, relinquimus viris ibidem eruditis considerandum. Colitur hic ii Octobris,

NOT. 26

S. Rusticus, Episcopus et Martyr, inscriptus MS. Trevirensi S. Paulini. Quid si loco Martyris legatur Confessoris; sitque hic S. Rusticus Episcopus Trevirensis, qui colitur, etiam Martyrologio Romano inscriptus, xiv Octobris.

S. Ignatius

S. Ignatius Episcopus indicatur in MSS. Bruxel-
lensi S. Gudilæ, Gellonensi et Augustano : additur
ei in MSS. Florentinis Magni Ducis et Strozii
Senatoris titulus Martyris. Videturque esse Patriar-
cha Constantinopolitanus, a Barda Cæsare inju-
riis affectus, et in exilium pulsus. Cujus Acta
danda xxiii Octobris.

S. Ursini, primi Episcopi Bituricensis festum rosa-
rum, ob translationem corporis, hoc die celebrari
asserit Saussayus in *Supplemento Martyrol. Gallic.*
Dies ejus natalis est v Novembris.

S. Aniani Episcopi Aurelianensis festum celebratur
in Ecclesia Senonensi, et Translatio corporis indi-
catur in antiquis Martyrologii Hieronymiani apo-
graphis, aliisque MSS. item a Bellino, Greveno,
Galesinjo, Canisio, Saussayo : ab hoc autem dicitur
solemnitas liberatæ urbis per S. Anianum : cujus
natalis est xvii Novembris.

S. Nicolai Episcopi Mirensis ordinatio inscripta est
MS. Usuardo in Alsatia aucto. Natalis est vi De-
cembris.

DE S. ELISÆO PROPHETA

SAMARIÆ IN PALÆSTINA

SYLLOGE HISTORICA

D. P.

De duplici die cultus, et Reliquiis Alexandriae, Constantinopoli, Ravennæ,

XXV SEC.
ANTE CHR.

Hac 14 Junii
refertur a
Beda

Usuardo
et aliis.

Miracula
indicat S.
Hieronymus :

cum SS.
Abdia et
Baptista
communia,

etiam post
dissipata
sub Juliano
ossa,

B Elisæum, Magni Eliæ Magnum (pene dixeram,
Majorem) discipulum, ejusque spiritus duplici-
ter heredem, primus Beda ad hunc diem Lati-
nis fastis inserere docuit, in suo genuino Mar-
tyrologio, quod ante secundum Martii tomum edidi.
Beda deinde secuti sunt alii atque alii Martyrologi,
ac denique hodiernum Romanum. Diem ille sic auspi-
catur, xviii kal. Julii, Elisæi Prophetæ. Usuardus,
more suo prolixior, sic addit : qui apud Samariam
Palestinæ (ut Beatus scribit Hieronymus) situs est,
ubi et Abdias Propheta quiescit. Romanum, præ-
misso elogio S. Basilii, secundo loco : Samariæ in
Palæstina S. Elisæi Prophetæ, cujus sepulcrum
dæmones perhorrescere S. Hieronymus scribit, ubi
etc. Hieronymi locus, in Epitaphio Paulæ, sicut a
Bollando nostro ad xxvi Januarii illustratum habetur
num. 18, hic est : Transivit Sichem.... atque inde
divertens vidit... Sebasten, id est Samariam, quæ
in honorem Augusti ab Herode Græco sermone
Augusta est nominata. Ibi siti sunt Elisæus et Ab-
dias Prophetæ, et (quo major inter natos mulierum
non fuit) Joannes Baptista, ubi multis tremuit con-
sternata miraculis. Namque cernebat variis dæmo-
nes rugire cruciatibus, et ante sepulcra Sanctorum
ululare homines more luporum, vocibus latrare ca-
num, fremere leonum, sibilare serpentum : suspen-
sisque pede feminis vestes non defluere in faciem.

C 2 Idem Hieronymus, scribens in Abdiam, Sepul-
crum ejus, inquit, cum mausoleo Elisæi Prophetæ
et Baptistæ Joannis, Sebastæ venerationi habetur ;
ubi videtur, commune utrique Sancto, si non etiam tri-
bus, erectum cænotaphium indicare, ad quod, licet sa-
cris ossibus vacuum, miraculorum tamen perseverabat
virtus. Vacuum, inquam : in Vita enim S. Artemii
Martyris, xx Octobris illustranda cap. 27 apud Su-
rium, legitur, quod postquam Julianus Apostata dedit
Gentibus potestatem ut ingrediantur in ecclesias
Christianorum, et faciant quæ velint.... ossa Pro-
phetæ Elisæi et Joannis Baptistæ (ut putabant) e
loculis educantes, et cum immundis brutorum ossi-
bus commiscentes, exusserunt ; et cinerem in aerem
cribrarunt ac ventilarunt. Ruffinus lib. 2 cap. 18 tunc
accidisse ait, ut efferati illi prædicta sancta ossa disper-
gerent, atque ea rursus collecta igni cremarent, ac
sanctos cineres, pulveri immixtos, per agros et rura
dispergerent : de quo ipsemet in Misopogone gloria-
bundus Julianus, ait, Sepulcra atheorum omnia (ita
Sanctos oppellabat) signo a me nuper dato everterunt,
Syri Gentiles, ita elati et erecti animis, ut scelera
eorum qui Deos violarunt, acrius etiam quam mea

Junii T. III

ferebat voluntas, vindicarint. Sicut tamen in ea re-
rum confusione pii quidam ab Hierosolymis Monachi,
ut Ruffinus scribit, inter eos qui ad exurendum ossa
legebant mixti, diligentius, in quantum res patie-
batur, ac religiosius congregantes, furtim se vel
stupentibus vel ignorantibus subtrahere, et ad reli-
giosum Patrem Philippum venerandas Reliquias
pertulere, quasi Reliquias Baptistæ : sic alii alias pro
Reliquiis Prophetæ Elisæi subtraxisse impiis potue-
runt ; certi quidem veras se habere Reliquias, incerti
tamen utrius Sancti.

3 Tales fuerint quas S. Athanasius Hierosolymis
accepit recondiditque ut Reliquias S. Joannis Bapti-
stæ. Hac de re agentes 11 Maji num. 333, addidimus,
in lucem productas, proprioque templo conditas, sub
Theodosio imperatore. Sub hoc autem Patriarcha Theo-
philus, ab anno ccclxxxv Sedem tenebat Alexandri-
nam ; de quo in Hagiologio Habessinorum metrico ad
diem ii Baunæ, id est xxvii Maji nostri, legitur, quod
SS. Joannis et Elisæi miracula videns, et quomodo
gentilem mulierem in partu periclitantem servave-
rint, gratias illis obtulit. Vocatur autem ibi dies ille
Apparitio corporum, Joannis et Elisæi, inseparabi-
liter conjunctorum : ubi in Coptico Calendario apud
Sellenum solum legitur, Inventio ossium Joannis
Baptistæ Dei. Hic scilicet præcipue nominabatur, quia
sub ejus potissimum nomine tunc extracta et dedicata
ecclesia fuit ; ossium autem ipsius Elisæi propria quæ-
dam credita, postea allata sunt, de quibus in Compen-
dio historico Cedrenus ; Septimo anno Leonis Magni,
qui fuit Christi cccclxiii, Propheta Elisæus Alexan-
driam translatus in monasterium Pauli Leprosi :
ita qui leprosum Naaman sanaverat, et leprosum
Giezi fecerat, in leprosi æde depositus fuit. Hinc
vero, vel etiam immediate ex Palæstina, aliquid ea-
rundem Reliquiarum allatum videtur Constantinopo-
lim. Nam ejus Urbis accuratissimum Synaxarium,
quod in nostro Parisiensi Collegio servatur, ad elogium
Sancti quale in Menæis excusum habetur, additum ha-
bet hujusmodi clausulam ; Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις
ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ αὐτοῦ προφητείῳ : Celebratur vero
ipsius festivitas in sanctissimo ipsius Oratorio,
Προφητεῖον hic dicto, sicuti Μαρτυρία, Oratoria
Martyrum. In eodem autem Synaxario rursum illius
fit mentio xvii Junii, ad elogium SS. Manuel Sabel et
Ismael, ubi horum festum dicitur agi in ipsorum
Μαρτυρίῳ, τῷ ὄντι πλησίον τοῦ ἀγίου Προφήτου Ἐλισα-
ίου, quod est prope S. Prophetam Elisæum, id est,
prope ejus Oratorium :

4 Ibi totius diei Officio solus Elisæus colebatur,

35 prius

E quorum all-
qua a piis
subtracta
igni,

et S. Atha-
nasio data
sunt,

F alia an. 463
Alexandriam
translata
sunt,

et hinc forte
Constantino-
polim,

AUCTORE D. P. ubi celeberrimus cultus,

A prius quam ei accederet S. Methodius; Canonis vero auctor intitulatur Joannes Monachus, qui omnino videtur esse Damascenus; ita simile est poema iis, quæ palam ipsum præferunt in titulo, et aliquando etiam sub simplici Joannis nomenclatura inveniuntur. Est autem hæc Acrostichis ejus:

Χαῖρε Προφῆτα Θεοῦ πανόλβιε.

Salve Propheta Dei beatissime.

tamquam in die natali:

Atque hæc omnia XIV Junii, quasi hic dies mortis sit sic enim in Ephemeride metrica expresse habetur.

Πότμου Ἑλισαῖος δεκάτῃ λόχον ἔδε τετάρτῃ

Condit Elisæum decima atque quaterna sepulcro.

Nec abludit ab hoc sensu hujusmodi Distichon, elogio præfixum

Ἡλίαν ἵπποι, τὸν δὲ διπλοῦν Ἡλίαν

Εἰς οὐρανὸς ἀνῆγον, ὡς ἵπποι, νόες.

Equi Heliam, duplicem sed Heliam

Vexere in cælum Angeli, velut equi.

ut etiam in Ægypto

B Eodem modo diem XIV Junii S. Elisæo sacrum habent, non solum Moschi, a Græcis fide Christiana imbuti; sed etiam in suo Kalendario Copti apud Seldenum; ubi ad XX Baunæ, qui XIV Junii respondet, memoratur fames Elisæi Prophetæ; ea scilicet, quam septennio duraturam Propheta prædixit, IV Regum VIII.

Et hunc diem etiam fuisse Alexandrinæ Ecclesiæ celebrem, liquet ex Habessina, cujus Hagiologio metrico solus ipse hoc die inscribitur, et unica Strophe sic memoratur. Salutem Elisæo, qui ab Elia, cum sursum ascenderet, spiritum ejus duplicem petiit: et in hoc magnam assecutus virtutem, bis excitare mortuos potuit, bis fluvium divisit. Et de mortuis quidem, notum omnibus est: quis enim nescit filium Sunamitidis resuscitatum; et cadaver quod in defuncti tumulum coniecere portitores sui, ad conspectum latrunculorum conterriti, revixisse? Jordanem autem ille quidem tantum semel divisit: alveus tamen exiccatus torrentis, quem cap. III deduci jussit in fossas et fossas, et absque vento ant pluvia aquis replevit, non minori miraculo, potest et debet hoc loco intelligi.

et Abassia:

6 Omnibus nationibus sic in diem XIV Junii conspirantibus, non possum tamen mihi firmiter persuadere, ipsum esse verum Prophetæ Natalem; quia omnes videntur exemplum sumpsisse a Græcis, non insuetis diem translatorum ad se sacrorum Corporum venerari, ut diem Passionis aut Mortis. Sic (ut de aliis doceam) dies XV Augusti, qua vestis Deiparæ in Blachernis collocata fuit, jussa est haberi pro die Obdormitionis, sive (ut Latini appellant) Assumptionis; quæ ante institutionem istius festi, recolebatur XVIII Januarii, juxta Martyrologium Hieronymianum. Idem autem Martyrologium in apographis Corbeiensi et Lucensi cum Casinensi uno, diem XXIX Augusti sic auspicantur, Pausatio S. Helisæi Prophetæ, quæ in vetustissimo quodam Reginæ Sueciæ vocatur Depositio, sed post Decollationem Baptistæ collocatur. Ultimo autem omnino loco in MS. Richenoviensi et Romano S. Cyriaci rursus est Pausatio. Simpliciter vero idem dies inchoatur a nomine Helisæi Prophetæ, in pervetustis aliis MSS. ex Hieronymiano contractis, scilicet Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei, et Gellonensi. Hactenus vetustiora Latinorum Martyrologia. Habessini quoque sibi non constant in die. Invenitur enim ipsis, ex antiquiori verosimiliter instituto S. Elisæus commemoratus XIX Baba, qui XVI Octobris respondet, ubi Poeta eorum; Salutem, inquit, Elisæo, qui nomen est consecutus, quod exponitur Salvator et Custos. Cum Israeli loco Eliæ surrexisset, insalubrem aquam salis condimento sanavit, et demersam securim produxit ab aquis, injecta in eas cortice arboris. Vulgata et LXX, ligno præciso factum miraculum dicunt. Beda autem in opusculo de nominibus Hebraicis scribit, quod Elisæus reddatur, Salus, vel Protectio Dei: quo videtur Habessinus Poeta respexisse; et omissa prima

item 16 Octobris.

Vetustiora tamen Martyrologia

Pausationem referunt 29 Augusti,

et Abessini 16 Oct.

nominis parte, quo Deus significatur, solam posteriori rem considerasse.

D

7 Elogium ex Græcorum Menæis transcribere supervacaneum puto; quæ enim de Vitulo aureo, mugitum edente cum nasceretur Sanctus, ex Rabbinicis figmentis sumpta, scribuntur a nonnullis, non merentur huc referri; cetera autem ejus Acta sic exponunt libri Regum, ut nulla opus sit explicatione. Ea tamen qui volet, adeat Danielelem a Virgine Maria, Speculi Carmelitani Parte 4, ibi reperturus Vitam, ex sacris Litteris et Patribus digestam, cum Manipulo ingentium virtutum resplendentium in ea. Quoniam enim Carmelum montem, in quo Ordo iste initium habuit, post Eliam etiam Elisæus habitatione sua plurimum illustravit; utrumque æquali jure totus colit Ordo, et quidem Officio duplici cum Octava. Neque ea institutio recens est, Lezana Tomo I Annalium Ordinis pag. 287 allegat Capitulum Generale sub annum MCCCXCIX, in Conventu Silvarum Provinciæ Tusciæ coactum, quo ordinatum fuit, quod de ipso S. Elisæo singulis annis Officium celebretur: allegantur etiam Officia in Ordine anni MCCCCLXII et XCV. Intra hos duos terminos aut forsitan paulo citius, habemus excusam in membrana pagellam, continentem formulam annuntiandi ad Martyrologium, novem festa Sanctorum vel Patronorum specialium Ordinis (credo, quia non plures tunc censebantur) ubi post Beatos Petrum Thomasium, Andreæ Florentinum, Cyrillum Presbyterum, Angelum et Simonem, de quibus omnibus successive egimus, sexto loco et pro XVIII Julii, sic legendum præcipitur: Apud Samariam Palæstinæ, quæ et Sebaste dicitur, S. Helisæi Prophetarum præcipui..... Hujus sacrum corpus etiam mortuum, mortui suscitatione peculiariter gloriosum, Ravenna honore condigno veneratur.

Vita petenda ex Scriptura.

Cultus specialis apud Carmelitas.

E

8 Joannes Palæonydorus, in libro Trimeresto de principio et progressu Ordinis, edito sub annum MDXCVI lib. 1 cap. 4, adductus quæ ex Cedreno dedi verbis, tamquam ex Sigeberto Gemblacensi, nescio ubi et quando sic interpolato (nam autographum, unde Miræus recudit, tale nihil habet) Postea, inquit, per Theodosium Imperatorem Ravennæ, anno Domini septingentesimo XVIII, est repositum in monasterio Monachorum. Fuit is Theodosius Adramytenus, anno DCCXV sectus Imperator et sequenti depositus; sed Clericus factus quietique studens, vixit aliquamdiu post, et Cedreno teste Ephesi obiit, miracula etiam fecisse creditus. Potuit hic, tyrannidem contra imagines exercente eo cui Imperium cesserat Leone Isaurico, securitatem sibi quæsisisse trans mare, et Ravennæ apud Basilianos Græci ritus Monachos receptum habuisse; quibus, si non Corpus, saltem notabiles aliquas Reliquias attulerit; eas ipsas fortassis, quas Constantinopolim allatas fuisse præsumimus, ex solenniori ibi cultu et oratorio Prophetico. Pro tulibus certe acceptæ et habitæ a Ravennatibus sunt, ut patet ex lib. 1 Statutorum Ravennatum rubr. 32, de Visitatione ecclesiarum et cereis dandis, apud Hieronymum Fabri, inter sacras Memorias Ravennæ antiquæ pag. 228, ubi dicitur: S. Helisæi Prophetæ corpus jacet in Burgis Ravennæ, ad ecclesiam S. Laurentii in Cæsaria, in Capella SS. Gervasii et Protasii: festum cujus est die XIV Junii. Annum conditi decreti non exprimit Hieronymus, sed vetus statutum vocat.

Reliquiæ Ravennam allatæ anno 718

F

a Theodosio Adramyteno post anno 716,

in ecclesiam S. Laurentii,

9 Fuit prædicta capella ibi fabricata et dedicata anno Christi ccccxxv, ut notabat inscriptio, litteris aureis, olim sic ibi legenda. Stephano, Protasio et Gervasio, beato Martyrio et sibi Memoriam, Lauritius dedicavit, sub die XIII Kalendas Octobris, Theodosio XI et Placido Valentiniano Coss. Ea ecclesia invenitur anno DCCCCLIV Abbatem Regularem Benedictinum habuisse; incolis deinde destituta, anno MCCLXV, data esse Canonicis Regularibus, qui ibi manserunt usque

et capellam fundatam an. 425

A usque ad MDCIII; quando illa pro munienda civitate destructa fuit, relicto nihilominus sacello ad memoriam; quod ipsum centesimo post anno abolitum est, propter novum canalem tunc illæ ductum. Quid factum sit Reliquiis S. Elisæi nemo novit: nec enim eas habent Canonici Regulares, inde translatis ad ecclesiam Portuensem S. Mariæ: in ecclesia autem S. Apollinaris novi, olim Benedictinorum, nunc Minorum Observantium, Caput quoddam ostenditur, creditum esse S. Elisæi: de quo inquit Saracenus in Menologio Carmelitano, non est cur ambigamus, quia id ibi pie coli gravissimi testantur auctores. Hos si invenisset haud dubie nominasset prælaudatus Hieronymus; quando tamen adhuc ipsum Caput ostenditur, non est quod auctores requiramus: estque verosimiliter illuc allatum a Benedictinis, suburbanum S. Laurentii monasterium deserentibus: nec est cur minus credatur, in illa sacrorum corporum sub Juliano dispersione, servatum fuisse Caput Prophetæ, quam servatum creditur Caput Baptistæ alibi defossum, quod Ambiani nunc ostenditur.

10 Fateor tamen, quod in re tam antiqua certi nihil haberi possit: nimis enim facile contingit in talibus, ut homonymia confusionem inducat personarum. Quamvis autem nullus alius S. Elisæus hactenus ex Græcorum Synaxariis innotuerit, in Vita tamen S. Marcelli, Aetæmetorum Præpositi Constantinopoli, XXIX Decembris apud Surium, cap. 22, magnopere laudatur Elisæus quidam, Monasterio, quod erat in Dessa, (fortassis Edessa intelligenda) Præpositus, qui ex discipulis Marcelli unum hospitio excipiens, ejus sibi conversationem omnem ipsamque formam corporis, licet numquam visam, divinitus cognitam declaravit. Hic si post mortem in suo monasterio Sanctus est habitus (floruit autem post annum cccc, Marcello æqualis) potuit ejus corpus ad Theodosium Adramytenum Imperatorem, vel ex Imperatore Clericum, pervenisse, atque creditum fuisse corpus Prophetæ; ut passim solent in re dubia homines ad notiores personam reflectere cogitationes suas; quia id quisque opinatur facilius, quod placet magis, unde existit illa sæpe plurimum de una eademque Reliquia contentio.

D AUCTORE D. P.

nisi hæc suspicari velis alterius esse

puta Elisæi Edesseni.

NOT. 27

DE S. MARCIANO MARTYRE

EPISCOPO SYRACUSANO IN SICILIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

de Sancti ipsius cultu, ejusque Encomiastæ ætate, actisque Apocryphis.

SUB VAL. ET GALL. SEC. III.

Ut S. Marcianus credatur ab Apostolis missus cum S. Pancratio,

Tentius Siciliæ urbs olim Regia et amplissima, utpote quinque in se urbes uno CLXXX stadiorum (ut ait Strabo) complexa ambitu, tribus primis Christianæ religionis seculis, tres Sanctos Episcopos habuit colitque: primum Marcianum, qui hodie celebratur; secundum Chrestum, illius ut ferunt discipulum et successorem, de quo III Novembris agendum; tertium, Eutychium, xxvii Novembris. Hic dicitur S. Lucæ, perfosso jugulo adhuc stanti, Eucharistiam ministrasse: adeoque vixisse debuit anno ccciii. Ceterorum Episcoporum Syracusanorum Catalogum texuit Christophorus de Escobar, qui (ut habet Antonius Nicolai in Bibliotheca Hispana) anno præteriti seculi octavo in Sicilia degebat, Proregi ejus temporis a sacris et a studiis, cujus præclaris operibus aliis istum quoque Catalogum addas licet. Usus is est alio MS. quem Archetypum vocat; quemque etiam Rochus Pirrhus, in Notitia Syracusanæ Ecclesiæ, ubi de Episcopo Eulatio pag. 123, vidisse se ait; et pag. 170, ubi de Enecho Episcopo, allegat in margine, veluti eoque productum, adeoque anno MCCCXIII non antiquiorem.

2 Ex eo Christophorus, et hunc secutus Rochus, solo nomine tenus producant ante S. Eutychium præfatum Episcopos omnino septemdecim; atque ita facile primum eorum Marcianum perducunt ad tempora Apostolorum, quibus cum S. Pancratio, Episcopo Tauromenitano, de quo egimus III Aprilis, missus in Siciliam sit a S. Petro, Antiochiam Romam discessuro. Credibile omnino est Siciliam non fuisse ab Apostolorum Principe neglectam, maxime cum is jam Romæ Cathedram fixam haberet: quare de S. Pancratio nolim quæstionem movere Tauromeniis, ab extimo Italiæ cornu in insulam trajecturo proximis. Sed, eodem fidei Siculis prædicatæ initio, suum quoque Syracusis obligasse Episcopum, quod Messinæ, Catanzæ, Panormo, æque principalibus civitatibus, solum contigit seculo III, id mihi creditu difficillimum facit S. Marciani Encomiastes Græcus; fabulosis Sanctorum Pancratii et Marciani Actis antiquior; ipse quidem S. Petro eorum ad-

scribens missionem; sed per temporum imperitiam non animadvertens, traditionem istam destrui, ejus quo potissimum nititur S. Peregrini Martyris testimonio; quem præfatur, iisdem quibus Sanctus floruisse temporibus, quique S. Marciani martyrium differt ad tempus, Valeriani et Gallieni tyrannidem exercentium utique intra annum CCLIV et LX; quo posito solus Christus, inter Marcianum et Eutychium medius, abunde sufficeret.

3 Janningus noster, ad IV Junii § 5 de S. Metrophane, pene evidenter demonstrat, primum eum fuisse Byzantinum Episcopum; nec ante Pseudorotheum quemquam inveniri, qui antiquiores illo nominaverit. Iste vero nullius fidei scriptor, ut jam passim vel modice eruditus constat, aliud nihil eo figmento intendit, quam Constantinopolitanam Ecclesiam Romanæ facere auctoritate proximam, ætate priorem, in præjudicium aliarum duarum Patriarchalium Sedium, Antiochenæ et Alexandrinæ. Quin igitur sua stet S. Peregrino auctoritas? par autem æmulatio Syracusanos moverit, ut Tauromenitanæ Ecclesiæ, de cujus antiquitate non dubitabatur, suam, si non priorem, saltem parem videri vellent; eoque persuaderi sibi sincerent Marcianum, æque ac Pancratium, Petri discipulum fuisse? Huic deinde persuasioni inhæserit Encomiastes; non considerans, quam longe a Petri ætate distarent tempora Valeriani et Gallieni; qui autem postea commentatus est utriusque Proto-Episcopi prolixissima Acta, pro illis Neronem audacter substituerit, sub quo passi sint; denique præsumperit aliquis, eadem qua Pseudo-dorotheus fide, accersitis e cerebro suo vel aliunde nominibus, implere Catalogum, idque verosimiliter post recuperatam de Saracenis insulam, seculo Christi XI ultra medietatem provecto. Nam quæ antea, non magis frugum quam fabularum ferax fuit insula, fuit etiam talis post inductam Christi fidem; ut probant tot Vitæ sanctorum, Græca verbositate et fide, auctoribus non suis suppositæ: de quibus ad Acta SS. Alphii Philadelphi atque Cyrini x Maji.

4 Similem tamen pro Tauromenitanis Catalogum fingere

Nimis scilicet antiquitatis studium, ut Byzantiis,

F

sic et Syracusanis persuasit Episcopatus initia ab Apostolis deducere;

et implere fictiliis nominibus Catalogum,

textitur series 17 Episcoporum usque ad martyrium S. Lucæ;

minime necessaria, si is spectat ad tempus Valeriani et Gallieni.

A fingere aggressus est nemo, licet eorum Episcopi, saltem a tempore S. Leonis, satis certo sibi consent ex publicis actis. Quia, postquam civitas illa anno DCCCLXXVIII fere postrema venit in Saracenorum potestatem, illis usque modo caruit, ad magnam incolarum paucitatem redacta. Frequentissima illis eadem fuerat, quando Sanctorum Pancratii et Marciani Acta conscripta sunt; sed talia, ut Octavius Cajetanus in *Vitis Sanctorum Siculorum*, minime alias severus censor, ea suo opere indigna aestimaverit. Invenimus ipsa in *Bibliothecæ Vaticanæ codice 1591*, ad paginas fere centum extensa, et tamen priori parte lacunosa; quæ causa, et quod fabulosa esse sciremus, negligendam suasit eorum descriptionem. Nunc, postquam judicavimus etiam talia non esse publicæ notitiæ iudicioque subducenda, gratum nobis fecerit, quisquis ea (præsertim si alibi integra invenerit) nobis curaverit transcribenda pro Supplemento: quo casu certius dijudicare poterimus de Evagrio (cujus nomine Acta ista prætitulantur) verusne an supposititius titulus sit, ut est aliorum alias censorum. Nescio autem an eadem, aut compendia eorundem sint, quæ Cajetanus inveniri ait in monasteriis Cryptæ-ferratæ extra Romam, et S. Salvatoris extra Messanam, ac Bibliotheca Cardinalis Sfondrati. Vaticanum MS. in quo S. Marciani Acta paginas facile septuaginta occupant, ita incipit, Ἐγένετο μετὰ τὸ ἀναλίσθηναι τὸν Κίριον μὲν Factum est, postquam assumptus est Dominus noster.

Simili studio concinnata SS. Pancratii et Marciani Acta.

Utriusque commune festum 5 Februarii.

3 Apr. et 14 Junii apud Latinos:

posterioris Acta Cajetæ descripta,

ob translatus illuc corpus

B 5 Utriusque etiam commune festum, ad v Idus Februarias, invenit Cajetanus in *Menæis* quibusdam Siculis; sed in excusis pro Marciano appellatur Marcellus: apparet tamen de eodem agi, et additur Episcopus Cypri S. Philagrius, quasi una cum istis a S. Petro ordinatus Episcopus sit. Quæ eos sic conjungendi causa fuerit, non divino; nisi forte hujus Reliquiæ ex Cypro in Siciliam translatae, et in aliquod duobus prioribus commune oratorium receptæ tali die sint. Nam quod suspicatur Cajetanus, tali die ordinatos revera Episcopos, non placet. Licet enim in Ecclesia Latina inauditum non sit, quorundam illustriorum Sanctorum, puta Ambrosii, Gregorii, Martini, Ordinationes celebrari; necdum tamen id apud Græcos inveniri; et, ut invenissem, non crederem tam distinctam dici notitiam eorum, qui tribus primis seculis ordinati sunt, ad posteros fuisse deductam. Interim observo, utrumque sic referri, Pancratium quidem in *Menæis* et *Synaxariis* die ix Julii, Marcianum vero in solis quibusdam manuscriptis Siculis xxx Octobris, quasi proprii eorum Natalis ii forent, qui verosimiliter Translationis aut Dedicatæ ecclesiæ fuerunt. Causa dubitandi est, quia omnibus illis vetustius Hieronymianum Martyrologium S. Pancratii Natalem ponit in Aprilis, quod ceteri Martyrologi secuti sunt, et retinet hodiernum Romanum. Marcianum vero habet hoc xiv Junii Abbas Maurolycus, primus auctor ejus in *Fastos Latinos* referendi, in quo secutus ipsum est Molanus 2 editione, et in Romano Baronius.

C 6 Hic etiam in *Notis* allegat Acta MSS. accepta ab Ecclesia Cajetana, apud quam illius venerandæ reliquiæ asservantur, illuc translatae cum Saracenorum incursibus ea insula vexaretur, hoc exordium; Post triumphalem victoriam D. N. Jesu Christi. Eadem in Ecclesia Syracusana haberi indicat Cajetanus, indeque sumptas Lectiones Breviarii Gallicani, id est ejus quo sub Francorum dominatu ceperunt uti Siculi: sed addit, quod ea producere noluerit cum sint satis inquinata mendaciis, pleraque etiam decerpta ex illis Actis, quæ de S. Pancratio Evagrii nomine circumferuntur corrupta. Ista S. Marciani Latina, brevia sunt, et pagellarum duntaxat 12, sed ab Henschenio nescio ubi seposita, non repèriuntur: quare eadem iterum Roma petii ex Bibliotheca Vallicellana Patrum Oratorii, ut de ipsis certius iudicium feram;

D dum autem ea expecto, placeat legere quæ de prædicta Translatione, et nonnullis Reliquiis ejusdem S. Marciani, sic habet Cajetanus: Tam amantissimi Pastoris cadaver cum luctu Christiani Syracusis condidere, vivo in lapide ejus antri, quod ipse Marcianus incoluerat, et Deo templum dicaverat. Manet adhuc apud Syracusanos id sepulcrum, tanti hominis monumentum; et plurimis olim inclauit miraculis, antequam Saracenorum tyrannis Siciliam subegisset: sed cum eorum rabies debaccharetur, S. Marciani corpus Cajetam deportatum est; ibique nunc est in æde maxima Deiparæ, arcæ inclusum marmoreæ sub ara, prope corpora Sanctorum Episcoporum et Martyrum, Erasmi et Innocentii. Colitur hic vii, iste ii Junii, quando de iis egimus. Anno MDXCIV, inquit idem Cajetanus, Alfonsus Lassus Sedegnus, natione Hispanus, Episcopus Cajetanus, aperuit; reperitque fracta quidem, et candidissima S. Marciani ossa, sed quæ integrum corpus non conficiant; nam Syracusis nunc colitur ejus mandibula, et Messanæ brachium, illuc a Riccardo Archiepiscopo ex ecclesia Syracusana delatum, anno circiter MCLXXX. Legi in quodam MS. codice, Syracusis delatum fuisse S. Marciani corpus Patras; sed cui fundamento id innitatur non satis video. Ita Cajetanus: mihi vero non mirum videretur, si Patras primum, deinde Cajetam corpus traductum fuerit.

7 Encomium ejus supra memini, et quod præ Actis lectu dignum censuit Cajetanus, in Bibliotheca Vaticana Græcum reperit, et Latinum fecit noster P. Jacobus Sirmondus, tum Romæ commorans, ipsique in Siciliam misit. Ego anno MDCLX illum ipsum Græcum contextum ibidem reperi in Codice 688, et nuper transcriptum accepi fideliter, atque ita Græcolatinum hic repræsentō: solumque observo Theodosium Syracusanum Episcopum, ejus Auctor num. nono meminit, rem ab eo gestam referens, sicut accepit a Presbyteris qui præsentibus adfuerant; Theodosium, inquam, illum noto, non alium videri, quam qui vi Synodo, sub Agathone Papa Constantinopoli celebratæ, anno DCLXXX sic subscribit Actione iv, Θεοδοσίος, ἐλάχιστος Ἐπίσκοπος τῆς ἀγίας ἐκκλησίας Συρακούσας, τῆς ἐν Σικελίᾳ, Theodosius, humillimus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Syracusanæ, quæ est in Sicilia. Escobar quidem, ex suo Catalogo archetypo, quatuor Theodosios numerat; primum, decessorem istius; et duos, centum fere annis posteriores; quorum unus Troparia composuit, quæ canuntur in Vigiliis jejuniorum; alter fecit supra cellam turrin, et Clero rogam multiplicavit: sed ut priorem seculi vii perperam distrahi in duos reor, sic puto unicum sufficere seculo viii; de hoc autem non agere Auctorem encomii; alias enim scriptum illud foret paucis annis ante occupatam a Saracenis urbem, adeoque non esset senior auctore Actorum apocryphorum; quod tamen certum videtur ex ipsius de his silentio.

8 Encomio isti subjungit Cajetanus fragmentum (ut appellat) Canonis, pro festo S. Marciani, a S. Josepho Hymnographo (ut putat) compositi, qui Josephus colitur iii Aprilis, ubi Vitam dedimus: obiit autem Constantinopoli anno DCCCLXXXIII, sed valde longævus, multarumque coronarum contra Iconomachos obtenturum pugil, ut ejusmodi Canonem potuerit composuisse, Siculus ipse, et secundum aliquos etiam Syracusanus, ante irruptiones Saracenorum; sicuti Canonem de S. Pancratio, in gratiam Tauromeniorum panxit. Porro sive ipse sive alius, vel Canonem, vel Canoni præmittenda Sticharia tria cum Tropario composuit, quæ Græci vocant Ὁμοῖα Similaria (hæc enim mihi potius videntur, quam Canonis fragmentum) fuit is in communi tunc errore, in quo et auctor Encomii, de tempore missi in Siciliam Marciani, ut vel ex hoc initio apparet: Splendidissimus ille et Apostolorum Coryphæus Petrus,

an. 1594 recognitum non integrum,

E

et forte Patris advectum.

Encomium datur ex Græco, interp. Sirmondo,

scriptum circa 700.

F

Canonem videtur edidisse S. Joseph Hymnographus,

circa ætatem
Marciani
etiam com-
muni erro-
re abreptus:

A Petrus, ex Oriente, te, primam Stellam solis justitiæ Christi, Occidenti, tamquam fulgentem radium misit, qui hominum mentes divina cognitione illustrares. Quapropter gregem tuum fovens, in fide confirma, sanctissime Marciane, et pro omnibus nobis indesinenter ora.

qui potius
dicetur mis-
sus a S. Fa-
biano PP.

9 Nempe ab Apostolica Sede et Petri successore missus censebatur: et iste loquendi modus, conjunctus cum studio quam antiquissima Ecclesiarum principia facienda, præsumi potest induxisse errorem istum, multis communem. Credi etiam potest, Marcianus missus in alta illa sub S. Fabiano Papa Ecclesiæ pace, quæ præcessit Decianam persecutionem; cujus continuatio fuit illa quæ sub Valeriano et Gallieno sævit: a qua ne recedat is, quem Encomiastes transcripsit, S. Peregrinus, semper in pluruli, non singulari, Principes seu Imperatores nominat; ut frustra suspicetur Cajetanus glossema scriptoris esse, quod Valerianus et Gallienus nominentur pro Nerone; cum totus contex-

tus plures exigit. Ceterum dum S. Peregrini Martyris Acta, quæ pro III Novembris habet ex antiquo Codice Cajetanus, cum Valeriano et Gallieno sic conjungunt Siciliæ Præfectum seu Consularem Quintianum, sub quo S. Peregrinus sit passus; sententiam nostram confirmant; quia sub eodem, paucis annis ante, passa dicitur S. Agatha imperantibus Decis: et hujus Actis lucem affundunt, quoad mortem Quintiani, qui sic non potuit statim post ejusdem Sanctæ martyrii interisse. Dicit tamen posset familiare Siculis scriptoribus fuisse, pro quovis Præsidente Christianorum persecutore usurpare nomen Quintiani; sicut Biographi Hispani Dacianum, Mediolanenses Annulinum usurpant: uti coguntur omnes facere, qui ad Neronis tempora attollunt Martyres, quos Decianæ persecutioni melius relinquerent, vel etiam Diocletiani et Maximiani temporibus; istud autem si revera fecerunt Siculi, nihil nomen Quintiani hic repertum conducet, ad id quod requireretur.

D
AUCTORE D. P.

et passus
sub Præfe-
cto Quin-
tiano.

B ENCOMIUM S. MARCIANI EP. M. E

Ex MS. Vaticano 688 Interpr. Jacobo Sirmundo S. J.

CAPUT I.

Adventus S. Marciani in Siciliam, commoratio in antris Pelopis, prædicatio, et martyrium.

Θέρε τοίνυν, ὦ ἡγαπημένε ὑπὸ Θεοῦ, τὰς περὶ Ὁσίου τούτου καὶ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Μαρκιανῶ διηγήσεις εἰς μέσον προθήσωμεν, καθὼς ἄνθεον ἐξ ἀγράφου παρηκολούθησαν μέχρι νῦν ἱστορίαν, ἀλλὰ μὲν καὶ ἐν διηγήσεως ἐγγράφῳ, ὁμολογητῶν καὶ καλλιπῶν Μαρτύρων, τῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ χρόνοις διαπρεψάντων καὶ ἀπαστραψάντων, καὶ τὸν τῆς ἀθανάσιας διαδοσασμένων στέφανον, παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ παμβασιλέως Χριστοῦ, ὃν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς ἐγγέγραπταί, ἅτινα μετ' ἕτερα ἀκολούθως λέξομεν, ἵνα μὴ δόξῃ τις ψεύδεσι συγγράφεσθαι μυθολογίαν.

2 Μετὰ γὰρ τὴν θείαν καὶ σωστικὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν μετὰ σαρκὸς ἀνάληψιν, ἐξαποστείλας τοῖς ἐαυτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις ἐπὶ τὸ κήρυγμα, ἐνετείλατο αὐτοῖς κηρύττειν πάσῃ τῇ κτίσει, λέγων, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν, ὅσα ἐνετείλαμαι ὑμῖν, καθὼς ἐν Εὐαγγελίοις γέγραπταί. Κυρωθέντες οὖν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας, ἐπορεύθησαν ἐπὶ τὸ κήρυγμα, διασπαρέντες ἕκαστος αὐτῶν ἐν ᾧ ἐκλήρωθη κλίματι τῆς οἰκουμένης. Τότε οὖν φήσῃ ὁ Πρῶτος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐμπεπιστευμένος, καὶ τοῦ δεσμῆν καὶ λύειν ἐξουσίαν λαβὼν. Ἐλθὼν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τὸν λόγον διδάσκων, Ἐκείθεν προεχειρίσατο τὸν ὅσιον τοῦτον φωστῆρα, καὶ μέγα ὡς ἀληθῶς διδάσκαλον, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν διδάξαι, ὡς ὁ Κύριος ἐνετείλατο αὐτοῖς, Μὴ φοβῆσθαι ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· ἀπράδωτοι γὰρ ὑμεῖς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ τὰ ἐξ ἡς γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡσεὶ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡσεὶ περιστέραί. Τοιοῦτος γὰρ ἐστὶν ὁ εὐδόκιμος οὗτος Πατήρ, καθὼς ἡ θέα τῆς εἰκόνος τοῦ πρωτότου δοῦ, Ἀληθοῦς τῷ σώματι, ῥωμαλέος δὲ τῇ ψυχῇ, θαρσαλέος τῷ φρονήματι, αἰεὶ κεντρίζων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἐλόμπνος παθεῖν ὑπὲρ τοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου; ἀκούσας αὐτοῦ λέγοντος ἐν Εὐαγγελίοις, Τὸ ποτήριόν μου πῖεσθε.

Agedum ergo a Deo dilecte, de hoc Sancto Antistite Marciano dicere aggrediamur, quæ vel ad nos ex superiorum temporum memoria, quasi per manus b tradita, sine scriptis pervenere; vel gloriosi Confessores ac Martyres, qui iisdem cum illo temporibus floruerunt, et immortalitatis coronam adepti sunt, scriptis suis posteritati consignarunt: quorum quidem nomina in libro vitæ scripta sunt, sed et a nobis postea suo loco c prodentur, nequis putet nos inanem et fabulosam texere narrationem.

2 Post divinam enim et orbi salutarem Domini nostri a mortuis resurrectionem, cum ascensurus in cœlos Discipulos et Apostolos suos mitteret, ad Evangelium promulgandum; præcepit eis, ut omni creaturæ nuntiarent, dicens; Euntes in universum mundum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; docentes eos servare omnia, quæ præcepi vobis; sicut scriptum est in Evangeliiis. Confirmati itaque Spiritus sancti adventu, profecti sunt ad prædicandum; et dispersi omnes, ut suum cuique mundi clima sorte obtigerat. Tum vero Petrus, Princeps ille Apostolorum, cui regni cœlorum claves concreditæ, ligandique atque solvendi potestas commissa est; Antiochiam ingressus, ac divini verbi semen spargens; primum illic hoc sanctum luminare ac vere magnum præceptorem delegit, et ad docendum destinavit; monitis illum suis instruens ac muniens, sicut Dominus præceperat; Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Tradent enim vobis in conciliis, et in synagogis flagellabunt vos, et quæ sequuntur. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Et talis revera fuit laudabilis Marcianus, quemadmodum ipsa ejus imaginis d species docet; virilis corpore, fortis animo, spiritu audax; stigmata Christi et Dei nostri in corde gerens; pati gestiens pro eo, qui pro nobis sub Pontio Pilato passus est; illum scilicet auscultans qui dixerat; Calicem meum bibetis.

a
Præfatio auc-
toris.

b

c

Ex missis a
Christo ad
prædicandum
Apostolis,

Mat. 28, 20
F

Petrus Antio-
chiam dicitur
misisse Mar-
cianum:

d

INTERP.
J. SIM.
qui Syracu-
sam appulsus,

e
ad antra Pe-
lopie se rece-
perit,

e regione Sy-
nagogæ Judi-
cæ;

ibique vitam
Apostolicam
agens,

multos con-
verterit et
baptizavit

f

fidem late
diffundens

A 3 Mittitur ergo ab Apostolorum Coryphæo eru-
ditus magister; veniensque primus Apostolorum
splendor seu radius in hanc Syracusanorum Sici-
liæ civitatem, circumibat, quærens locum in diver-
sorio: ac tandem, velut sol alter exorians vir san-
ctus, et tamquam lucerna in nocte, antra quædam
subiit, quæ in edita urbis parte erant, ac e Pelopia
dicebantur: ubi nunc venerandus ipsius thecæ re-
conditus est thesaurus, perennesque fluunt mira-
culorum fontes, omnium generum morbis excussis,
Sancto ipso divini Spiritus virtute mira semper ope-
rante. Sita autem erant hæc antra e regione impiæ
Judæorum synagogæ: hæc siquidem ad Australem
antrorum plagam obversa erat, mare prospectans.
In his igitur antris vir venerabilis habitabat; hoc
nimirum agens, ut vicinus esset invisæ Deo Syna-
gogæ, et ex vicinia ipsa viam sibi sterneret ad coe-
lestis doctrinæ disciplinam: hoc etiam una recogita-
rans, Christum, Dominum ac Salvatorem omnium,
cum e cælis descendisset, carnemque assumpsisset
ex Deipara et semper Virgine Maria, antrum sibi
ad diversorium delegisse, in eoque tremendum in-
carnationis mysterium peregissee.

B

4 Cum autem in antris illis versaretur, haud-
quaquam de victu sollicitus erat, nec vestes alias
quam quibus tegebatur possidebat, Domini obse-
quens voci, quæ ait: Ne solliciti sitis animæ ve-
stræ, quid edatis; nec corpori vestro, quid indua-
mini: quærite autem primum regnum Dei, et hæc
omnia adjicientur vobis. Hæc illo animo reputans,
nulla terrenarum rerum cura tangebatur: perge-
batque huc atque illuc, quo Spiritus ducebat; et
eos quibus Evangelii gratia concedebatur, familia-
riter erudiens, ac suaviter ex Lege et Prophetis do-
ctrinam suam confirmans. Hortabatur itaque om-
nes verbis Evangelicis; Pœnitentiam agite, et bap-
tizetur unusquisque vestrum. Multi porro vocem
excipientes, eum sequebantur; et multiplicabantur
ex Judæis Græcisque discipuli: proficiebatque do-
ctrina ejus, et resonabat Christi nomen ad omnes.
Baptizabantur autem ab illo orantes in f Lavacro,
quod ad hoc usque tempus in veneratione est, in
nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, derelin-
quentes avitum et pristinum errorem suum.

C

5 His ita jactis præclari operis fundamentis, con-
currebant undique populorum turbæ, non civium
modo, sed e vicinis etiam locis, ejusque magisterio
se dabant; docebanturque de omnibus miraculis,
quæ Dominus operari voluit in terris. Hinc utique
diffundebatur et coruscabat triplex g lumen divini
fulgoris, illuminabatque dormientem in tenebris
ignorantiæ naturam hominum. Hinc sensim pur-
gabatur aer, qui caliginosa dæmonum fraude ob-
situs tenebatur. Hinc divinæ cognitionis docu-
menta fulguris instar emicabant, pessumque ibat
idolorum dominatus. Hinc draco h cæsus proster-
nebatur, et prostrata peccato mortalium natura,
vivificæ Crucis virtute, ad pristinum divinæ simili-
tudinis splendorem dignitatemque revocabatur;
symbola benevolentiae pro dira imprecatione su-
scipiens. Hinc Occasus in Ortum conversus, exo-
riente in illo tamquam lucifero sidere deifero Mar-
ciano.

6 Non ferens igitur humani generis inimicus,
vinci se et dejici ab iis qui pietatem amplexaban-
tur, continuo excandescit furorisque flammæ for-
naci pares adversus Christi fideles exsuscitat. Na-
ctus quippe idoneos paratosque ad nefarium sceleris
sui consilium eos qui tunc Imperii sceptris i po-
tiebantur, suam illis rabiem inspirat, pravique

donec, sicut
scribit S Pere-
grinus M.

i

3 Ἀποστέλλεται οὖν διδάσκαλος μαθητευθεὶς τῷ τῶν D
Ἀποστόλων Κορυφαίῳ, ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων
φωστὴρ καὶ διδάσκαλος· καὶ ἐλθὼν ἐν ταύτῃ τῇ Συρα-
κουσίων πόλει τῆς Σικελίας, περιῆγεν ἐπιζητῶν τόπον
ἐν καταλύματι. Τότε δὴ ὥσπερ ἥλιος ἀειφανὴς κατα-
λάμψεας ὁ Ὁσίος οὗτος ἀνὴρ, καὶ ὡς ἐν νυκτὶ φῶς,
εἰσδύσας ἐν τισὶ σπηλαίοις ἐν ἄκρῳ τῆς πόλεως, ἐπιε-
γόμενοις Πελοπίοις, ἐν οἷς νῦν ἡ σεβάσμιος αὐτοῦ
θησαυρίζεται θήκη, καὶ πλείστοι θαυμάτων ἰσχύες βλύ-
ζουσιν ἀενάως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τοῖς φοδουμένοις
τὸν Κύριον, καὶ πίστει καταφεύγουσιν ἐν αὐτῇ παντοίοις
νοσήμασι πάσχοντες, ῥωννύμενοι αὐτοῦ τοῦ Ὁσίου θαυ-
ματουργοῦντος· ἀκύστως ἱμάτια διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ
ἁγίου Πνεύματος. Ὡς τινῶν σπηλαίων ἡ ἀποκατάστασις
ἐστὶν ἀντικρὺ τῆς μικροῦς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἥτις
δι᾿ αὐτῆς κατὰ νότον τῶν αὐτῶν σπηλαίων πρὸς θά-
λασσαν. Ἐλθὼν οὖν ὁ προῤῥηθεὶς τίμιος Πατὴρ, ἤκησεν
ἐν αὐτοῖς, τοῦτο περιδεδεψμένος, τὸ εἶναι συνεχῆς τῆς
μισθίου συναγωγῆς, καὶ εὐκολώτερον διὰ τῆς γειννία-
σεως ποιεῖσθαι τὸ διδάσκαλον, ἐν τῇ ἄνω ῥοπῇ καὶ
τοῦτο ἐλλαμφθεὶς· ἐν νῇ λαθόμενος, ὅτι καὶ ὁ Κύριος
ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Θεός,
κατελθὼν ἐν τῶν οὐρανῶν, καὶ γεννηθεὶς ἐκ τῆς Κυρίας
καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, σπῆ- E
λαιον ἐκτίσας καταχώριον, καὶ ἐν αὐτῇ τὸ σφικτὸν τῆς
οἰκονομίας ἐπλεσιουργήθη μυστήριον.

4 Ὅτε οὖν τὴν ἀποκατάστασιν ἐν τοῖς αὐτοῖς σπη-
λαίοις, οὗχ ὑπέφερε τὸ τῶν ἐδωδήμων, ἢ μόνον ἄμφω
ἐξ ὧν ἐφόρει, τῇ δεσποτικῇ ἐξακολουθῶν διδασκαλείᾳ,
οὕτω φασκούσῃ· Μὴ μεριμνήσῃτε τῇ ψυχῇ τί φάγητε,
μήτε τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσασθε· ζητεῖτε δὲ μόνον
τὸν Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστε-
θήσεται ὑμῖν. Τοῦτων οὖν ἐννοούμενος, οὐδενὸς ἐφρόντιζε
τῶν γιγνῶν, περιεῖδεν ὥδε καί τις, περιδεδεψόμενος ὥστε
ἐφεῖδει τῷ Πνεύματι εἰς ὃν ἡ χάρις χωρεῖ τυχεῖν τῆς
ἐπαγγελίας· καὶ προομιλεῖ καταχευτικῶς καὶ προσκυνῶς,
ἐκτε τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν διδασκαλείας προσδεδό-
μενος, καὶ πυρεκχλεῖ λέγων· Μετανοήσατε, καὶ βαπτισ-
θήτω ὑμῶν ἕκαστος εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ πολλοὶ
ἐπόμενοι ἐπέθοντο ἰῇ αὐτοῦ διδασκαλείᾳ, καὶ ἐπληθύνον-
το οἱ μαθητευόμενοι αὐτῇ ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν
Ἑλλήνων, καὶ προέκοπτεν ἡ αὐτοῦ διδασκαλεία, καὶ
διέχυτο τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα εἰς πάντας, καὶ προσευ-
χόμενοι βαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ, ἐν τῇ μέχρι νῦν σεβασ-
μίῳ προσκυνουμένῃ κολυμβήθρᾳ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς,
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καταλιμπάνοντες
τὴν προγονικὴν πλάνην αὐτῶν.

5 Ἐνθεν οὖν ὀρχήν καλὴν κρατοῦντες συνέτρεχον τὰ
πλήθη τῶν λαῶν, οὐ μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν F
πέλας, καὶ τῆς αὐτοῦ ἐνιχνοῦντο διδασκαλείας, περὶ
πάντων ὧν ἐποίησεν ὁ Κύριος θαυμάτων ἐπὶ τῆς γῆς.
Ἐνθεν δὲ ἐδίδετο, καὶ κατήστραπτε τὸ τριπλὸν τῆς
θεολαμφίας φῶς, καὶ κατενύχζετο· ἡ ἐν σκότει τῆς
ἀγνωσίας καθεύδουσα φύσις τῶν ἀνθρώπων. Ἐνθεν
ἐκαθαίρετο κατὰ μέρος ὁ ἄηρ τῆς ἐπικρατούσης ζοφεράς
τῶν δαιμόνων ἀπάτης. Ἐνθεν τὰ τῆς θεογνωσίας ὡς
ἀστραπὴ κατέλαμπεν διδάγματα ὡς, καὶ εἰδωλικά
κατεπίπτον ἐπικρατήσεις. Ἐνθεν ὁ δράκων ἐνεκρύβητο,
καὶ ἡ τῇ ἁμαρτίᾳ νεκρωθεῖσα τῶν ἀνθρώπων φύσις τῇ
σταυρικῇ ἐνεργείᾳ εἰς τὸ πρῶτον ἀπεκαθίστατο τὸ θεοτύ-
πων κάλλος καὶ ἀξίωμα, συμβουλευφροσύνης ἀντὶ
κατάρτας ἀπολαμβάνουσα. Ἐνθεν ἡ δύσις ἀνατολὴ ἐδεί-
χθη, ἀνατείλωντος ἐν αὐτῇ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς, ὡς
ἑωσφόρου φωτός.

6 Μὴ φέρων οὖν ὁ ἐχθρὸς τῶν εὐσεβεῖναι θελόντων,
ὄρῳ ἐκείνῳ ὑπταζόμενον, κινεῖται εἰς ὀρχήν, καὶ ἐπε-
γείρει κουνιόντων, καὶ θωλὴν καμηνιαίαν ζέουσσαν κατὰ
τῶν πιστευσάντων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.
Εὖρων γὰρ ἱκανοὺς καὶ προσχειροτάτους πρὸς τὴν ἐκείνων
κακίσχολον γνώμην, τοὺς ἐγκεχειρισμένους ἀναξίως τότε
τὰ τῆς βασιλείας σκήπτρα, ἐξάπτει ἐν αὐτοῖς τὸν ἐκείνου
θυμὸν,

A θυμὸν, ἐκμύσας ἐν αὐτοῖς τὸν ἦν τῆς κακίας αὐτοῦ, καθὼς διδάσκει ἡμᾶς τὸ μαρτυρικὸν σύγγραμμα τοῦ ἀθλοφόρου Πελεγρίνου, περὶ οὗ ἐν προοιμίῳ εἴρηται. Καὶ αὐτὸς γὰρ διὰ τοῦ θεογάνου τοῦτου Μαρκανθοῦ διδασκαλείας ἐλλαμψθεῖς, Μάρτυς τέλειος τῷ Θεῷ ἀπεδείχθη, θύμα εὐπρόσδεκτον τῇ προαιρέσει γεγόμενος, καὶ ὁλοκάρπωμα εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἐν ὅρει ἐπιλεγόμενον κακοκύνῃ τῆς Κροτάλεως, τὸν ὁμοῖον ἀπενεγκάμενος θάνατον τοῦ ὅσιου Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος Λιβερίνου τῆς ἐν Ἀκαραγαθῶν Ἐκκλησίας.

7 Ἐν γὰρ τῷ ὅρει ἐκείνῳ, φησὶν, Βαλεριανοῦ καὶ Γαλλιανοῦ τῶν τυράννων Βασιλείσκων ὡς εἴρηται κρατούντων, ἐξαπέστειλαν προστάγματα ἐν κόσμῳ παντὶ, πρὸς ἀποτροπὴν καὶ παῦσιν τῆς εὐσεβοῦς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας, θεσπίσαντες ἀναγκάζεσθαι πᾶσαν ἡλικίαν, καὶ ἄξιαν, δούλους καὶ ἐλευθέρους, μικροὺς καὶ μεγάλους, σὺν γυναιξὶν καὶ νηπίοις, προσκυνεῖν τοῖς ὑπ' αὐτῶν τιμωμένοις καὶ προσκυνουμένοις βδελυκτοῖς εἰδώλοις, καὶ θυσίας προσαγαγεῖν αὐτοῖς καὶ σπονδὰς ὡς Θεοῖς. Ἐνθεν πάλιν ἐμολύνετο τὸ καθαρόν τοῦ ἄερος ταῖς κνίσσαις καὶ τῷ καπνῷ τῶν θυσιῶν τῶν προσαγομένων τοῖς ματαίοις εἰδώλοις. Τοῖς γὰρ μὴ βουλομένοις ὑπέειπεν αὐτοῖς, καὶ τοῖς αὐτῶν προστάγμασι, ποικίλαις τιμωρίαις καὶ βασάνοις καθυποδαλλομένους, τελευταῖον μετὰ πολλὰς τὰς ἐρωτήσεις τῇ τοῦ θανάτου ὑπάγεσθαι προσέταξεν ψήφῳ. Οὐ μικρὸς ἐκ τούτων τάραχος συνέσχευεν τοὺς Χριστιανούς καὶ κλύδων, καὶ πολλοὶ κατεποντίστησαν ἐν τῷ λαίλαπι τοῦ ἐπαναστάτου χειμῶνος τῶν ἀστειρίων. Ὅσοι δὲ προσόρμεσαν τὸ ψυχικὸν αὐτῶν σκάφος ἐπὶ τὴν ἀσφαλεστέραν τε καὶ ἀσάλευτον πέτραν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, Μάρτυρες ἀληθεῖς τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ἀνδείχθησαν, οὕτως ἀνδρισάμενοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως. Οὕτως δὲ διαπρέψαντες τῷ τῆς ὁμολογίας ἀγῶνι, ὡς κατὰ πλῆξαι τοὺς τυράννους, ὑπερβαύμασι δὲ τοὺς ἀφ' αὐτῶν ἅπαντας. Τότε δὴ τότε τοῦ ἀσεβοῦς ἐνεχθέντος προσηγορίας ὑπὸ τῶν τυράννων, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Σικελίδι νήσῳ τὰ ὅμοια διαπραττόντων, ὅσοι τὸν σωτῆρα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν καὶ παμβασιλέα τῶν ὅλων, τῆς ἐκ τῶν ζωῶν προασπασάμενοι προσηγορίαν, ἀγῶσιν εὐσεβοῦς λαμπροθύετες τὸν μετ' εὐκλείας θάνατον τοῦ παρόντος βίου ἐκλεχάμενοι, παντοίοις ἀρετῶν βραβεῖοις ἀναστεφθέντες, τὸν καλλινίκον καὶ ἀσίγητον ἀναμέλπουσιν ἀδίκως ὕμνον τῷ παμβασιλεῖ καὶ παννύστῳ Θεῷ ἅτε δὴ τὰς οὐρανίους διατριβὰς περιπλοκύντες, σὺν τῷ νικοποιῷ, καὶ πρωτομάρτυρι τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ δόξα, καὶ τιμὴ, καὶ μεγαλοπρέπεια, αὐτῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

C

ANNOTATA D. P.

F

a Videtur conclusio esse longioris Præfationis, (quam describere totam piquerit) sola et maxime ad historiam faciens.

b Quatenus scilicet a S. Petro missus Marcianus credebatur.

c Infra num. 7 : et ibi quidem duo nominantur Martyres, sed unus solum scripsisse dicitur; quæ autem unus scripsit, aliud fere nil continent, quam notitiam Imperatorum, sub quibus passus Marcianus est. Cum porro nec genus, nec auctor mortis indicatur, nec ullum omnino eorum miraculorum attingitur, quæ apocryphis S. Pancratii Actis continentur : signum est evidens, ea Acta tunc necdum fuisse edita; cum appareat, Auctorem undequaque colligere argumentum extendendæ longius orationis, nec invenire nisi puncta duo quæ verbis dilatet.

d Qualis scilicet ex traditione pingi potuit, semel autem pictam constanter posteritas tenuit.

e Græcæ linguæ ignarus Cajetanus, suspicatur in Notis, ea antra dicta fuisse Pelopia a Pelope aliquo : id ut factum esse potuerit, verosimilior tamen etymologia et rebus aptior petetur a radicibus πέλος, niger et

conatus venenum instillat, quemadmodum egregii illius, de quo præfati sumus Christi Martyris Peregrini scripta nos docent. Hic enim inter ceteros Dei præconis Marciani doctrina imbutus, testis perfectus Deo effectus est; sacrificium acceptabile ac voluntarium factus, atque holocaustum in odorem suavitatis; [quando] in monte quod Cacumen-crotaleos l appellatur, parem mortis triumphum retulit, cum sancto Martyre et Agrigentinarum Episcopo m Libertino.

7 Per idem tempus, inquit, Valeriano n et Galieno tyrannidem exercentibus missa sunt in universum orbem, ad evertendam funditusque tollendam Christianorum religionem, mandata o; quibus omnis ætas, sexus, conditio, nullo discrimine, abominanda ipsorum idola colere jubebatur, eisdemque velut diis vota et victimas offerre. Hinc iterum contaminabatur, jam liquidus p et purus aer, impuro hostiarum oblatarum fumo et nidore; eos enim qui jussa facere detrectarent, variis tormentis et quæstionum generibus exercitos, mortis tandem supplicio plectendos decernebant. Itaque non levis inde tempestas Christianos afflixit; multique adeo non satis stabiles, ingruentis procellæ vi depressi ac submersi sunt: at qui spiritalem animæ cymbam, ad inconcussam et tutam piæ fidei petram applicuerant; hi vero se Christi Martyres exhibuerunt; ita intrepide pro Christi nomine depugnantes, ita gloriosum confessionis certamen fortiter obeuntes, ut tyrannos ipsos in sui admirationem stuporemque converterent. Tum igitur perlato in hanc quoque Sæculorum insulam edicto nefario, parique rabie grassantibus tyrannis in Christi gregem; quotquot Salvatorem nostrum Jesum Christum, Deum ac Regem universorum, sui ipsorum amori præferentes, in hanc pietatis arenam descenderunt, et gloriosæ morti præsentem vitam postposuerunt; ii nunc omnimodis virtutum insignibus redimiti, immortalem victoriæ ac triumphus omnium Regi Deo canunt hymnum; utpote cœlestia jam domicilia incolentes, cum victoriæ largitore ac proto-martyre unigenito Dei Filio, per quem gloria et magnificentia Patri ipsi, ac Filio, et Spiritui Sancto.

D
INTERP.
J SIRM
k

l

m

n

prodierunt
edicta Vale-
riani et Gal-
lieni

o

p

E

de Christianis
persequen-
tis,quorum multi
gloriose
triumpha-
runt.

INTERP.
J. SIRM.

A deportatum fuerat..... Ansas habet vas illud, a summo ad medium usque pertingentes: orificium in orbem ducitur novem palmis: sub labro extrinsecus incisæ sunt circum litteræ, bene docti artificis manu, sed plurimæ iam corrosæ sunt: ex his quæ supersunt nullum sensum elicias. Hinc colligo S. Joannis Baptistæ eum ecclesiam esse, olimque ibi solitos Syracusanorum liberos omnes baptizari. Addit autem Cajetanus, vas illud eo consilio in arcem a Præfecto Hispano translatum, ut baptizandis præsidiorum liberis serviret; quod prohibuerit Episcopus, itaque factum sit ut vas istud ibi nunc jaceat sine honore.

g Fidem sanctissimæ Trinitatis intellige.

h Et hic diabolus seu idolatriam.

i Igitur non unus Nero, sed duo alii regnabant, mox nominandi.

k Hujus quædam Acta ex veteri MS. in Italia reperto profert Cajetanus, sed interpolata: mallem genuina nancisci pro 3 Novembris, quo coli dicitur: nec non ejus historiam, quam tom. 1 pag. 367 allegat Pirrus, agens de ipsius ecclesia prope Calatabillottam, ubi vixerit et plurima miracula patravit.

l Ignotus nobis mons, inquit Cajetanus, sed prope

Agrigentum situs. Κρότζλον Græcis crepitaculum D dicitur: et forte tale aliquod, olim ibi pro oraculo serviens damoni, nomen loco fecit.

m Vel hujus causa vellem Acta præcitata nancisci genuina; magis enim convenire videntur cum eo quod Pirrus ait pag. 266, ejusdem Sancti, caput et pectus mucrone percussæ, extare antiquas, imagines eidemque anno 1624 magnificum templum erectum eo loco, ubi occubuisse et sepultus fuisse creditur hic S. Libertinus Episcopus, quem aiunt simul cum S. Peregrino coli eodem 3 Novembris.

n Hunc locum male (ut puto) expunxit Cajetanus: regnarunt autem ambo simul ab an. 254 usque ad 259, et patre a Persis capto, nihilo mitior factus filius, solus imperium tenuit et tyrannidem exercuit usque ad annum 268.

o Docet Pagius decreta hujusmodi primum prodisse in Quinquennialibus Valeriani an. 257.

p Primis namque quatuor annis Valeriani, a priori sub Decii persecutione respirarat Ecclesia, Imperatore etiam benevolo utens, contra quam existimavit Baronius, occasione sumpta ex tractatu de laude Martyrii, quem Cypriani non esse, monstrat Pagius an. 263.

B

CAPUT II.

Encomium virtutum, sepultura, et dæmonum ex antris illis depulsio sub Episcopo Theodosio.

S. Marcianus
laudatur

a
b

omnis virtu-
tis exemplum,

C

Beatæ Martyrum animæ, cœlestæ regnum consecutæ, cum Prophetis et Apostolorum choris exultant: cum quibus et sanctus hic Confessor Marcianus, felici peracto certamine, cursu consummato, fide servata, holocausti bonus odor a effectus est. Quapropter et nos, eandem tecum nacti b patriam sumus, præclara ejus certamina, non lapideis columnis insculpta, non colorum pigmentis adumbrata, nec aliis inanimentis materiæ formis expressa; sed veritatis verbo, factis ipsis confirmato, descripsimus; vivam ac spirantem imaginem, exemplum religiosæ disciplinæ, ad sempiternam memoriam proponentes; ut præ oculis semper observentur divinarum ipsius virtutum spectacula. Virtutes dico, illa virilis patientiæ indicia, invictum præsentis animi robur, fidei libertatem, candorem pectoris, constantiæ firmitatem, indefessum et intrepidum Dei Christique amorem et caritatem; quæ quidem sancto huic viro vini et potentiam conciliabant, omni mortali sorte majorem. Conjunctus enim intimo nexu cum Deo, eumque toto animi conatu complectens, mutuam retulit divinæ opis vicissitudinem, summeque carus illi fuit et singulari virtute corroboratus: proinde has secum voces, quasi communi omnium ore, proferebat; Quis nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an periculum, an gladius? sed in his omnibus superiores semper sumus, per eum qui dilexit nos Jesum Christum, quem decet omnis honor et gloria, cum Patre, et Filio, et Spiritu sancto, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

sepelitur in
spelunca
unde ejecerat
dæmones:

9 Age nunc quod superest de sancto Martyre Marciano breviter, animarum nostrarum commodum expleamus, ut una omnes Regi Christo ac Domino nostro meritas gratias persolvamus, qui mirabilia facit in servis suis. Etenim spelunca illa, in quam sursum translatae sunt sacræ ejus Reliquiæ, omni dæmonum spurcitia referta erat, priusquam in ea sedem figeret vir sanctus et magnus doctor Marcianus: hic vero Dei virtute, omnes illic inhabitantes impuros spiritus inde procul ejecit, sanctificatio-

Ψυχὰς Μαρτύρων, βασιλείας οὐρανίου καταξιωμένοι, σὺν Προφητῶν χοροῖς καὶ Ἀποστόλων γεραίρουσι· μεθ' ὧν καὶ οὗτος ὁ Ὁσίος, καὶ Ὁμολογητὴς Μαρκιανὸς, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος τὸν ὁρόμον τελέσας, τὴν πίστιν τηρήσας, εὐωδία διὰ τῆς ὁλοκαυτώσεως γέγονεν· διὸ καὶ ἡμεῖς, οἱ τῆς ἐκείνου ἐπειδὴ τυγχάνοντες ἔσμεν πατριδὸς τοῖς αὐτοῦ πολιτῆταις ἀγῶνας, οὐκ ἐν στήλαις λιθοπεποιμέναις, οὐδὲ γραφῇ χρωμάτων πεποικιλμέναις, οὐδὲ τύποις μορφώσεσιν ὕλης ἀψύχου, ἀλλὰ λόγῳ ἀληθείας αὐτοῖς ἔργοις μαρτυρουμένων διεγράψαμεν εἰκόνα ἐνεργεῖ, καὶ σεμνὸν παράδειγμα διδασκαλείας εὐσεβοῦς, εἰς ἄλλοις μὲν ἀναπέμποντες διανεγχαμεν, θεὸν πρό τῶν ὀφθαλμῶν τὰς ἐκείνου ἀρετὰς ποιούμενοι· ἀρετὰς λέγω, τὰς πολυπλήτους ἀνδρείας, τὸ τῆς ψυχῆς ἐρρῶμένον παρράστημα, τὸ πεπαρρησιασμένον τῆς πίστεως, τὸ φαιδρὸν τῆς διανοίας, τὸ στερεὸν τῆς εὐσεβείας, τὸ ἀτρεμές, τὸ ἀκατάλειπτον, τὸ φιλόθεον, τὸ φιλόχριστον, ἅδη μάλιστα αὐτῷ καὶ τὴν κρείττονα τῆς θνητῆς φύσεως ἐπεγορήγουσαν δύναμιν. Τῷ γὰρ Παμβασίλει φιλόθεος, καὶ τοῦτον ὅλη δύναμει ψυχῆς ἀγαπήσας, ἀμοιβᾶς ἔτυχεν ἐπικουρίας. Ὡπερ ἀγάπηθεὶς ἅμα καὶ δυναμωθείς, τοιαύτας ὥς ἀπὸ κοινοῦ συστήματος λέγων φωνάζει, Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ λιμός, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχη; ἀλλ' ἐν τοῖς πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, καὶ τιμὴ, ἅμα τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

9 Δεῦρο δὲ, πάλιν ἀνακεφαλαιώσωμεν τὸν λόγον, πρὸς τὸ ἐλλείπον τοῦ ἱερομάρτυρος τοῦ Μαρκιανοῦ διήγημα ἀναπληροῦντες, ὅπως ὠφελείας τύχῳσιν αἱ ψυχὰς ἡμῶν, καὶ κοινῇ πάντες δόξαν ἀναπέμψωμεν τῷ παμβασίλει τῶν ὅλων Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ ποιοῦντι παράδοξα θαύματα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τοῖς αὐτὸν φοβούμενοις. Τὸ γὰρ σπῆλαιον ἐν ᾧ ὑποβλήν ἐφ' ὑψηλοῦ τὸ τίμιον αὐτοῦ τέθαπται λείψανον, πάσης κακοδαιμονίας ἦν ἀνάμεστον, μέχρις ὅτου παραγενόμενος ὤκησεν ἐν αὐτῷ ὁ προρρήθεὶς τίμιος Πατὴρ, καὶ μέγας διδάσκαλος Μαρκιανός. Τῇ γὰρ σταυρικῇ

E

A σταυρικῇ ἐνεργείᾳ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἐμφωλεύοντα κακοποιὰ πνεύματα ἀπελάσας, ἀγίας θέας φωτιστικὸν ἀπέτελεσεν οἴκημα· ἐν αὐτῷ φωτίζων πάντας τοὺς εἰσερχομένους αὐτῷ, καὶ πιστεύοντας δι' αὐτοῦ διδασκαλείας εἰς τὸν Κύριον ἱμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἡμῶν. Ἰνα δὲ πιστωθῇ τὸ εἰρημένον, ὅτι δαιμόνων τὴν οἰκητήριον τὸ αὐτὸ ἄτρον, ἤγουν σπήλαιον, καθὼς ἢ ἐμπροσθεν διεγύρευσεν διήγησις, καὶ αὐτὴ δὲ ἢ θέσις δηλοῖ οὕτω τὴν ἀλήθειαν ἔχειν. Τὰ γὰρ ἐπέκεινα, καὶ διαστηματίζοντα τοῦ πανσέπτου αὐτοῦ ναοῦ σπήλαια, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ διακρατούμενα ὑπόγεια, καὶ ἀλλήλοις διαδιδόμενα, καὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι καλούμενα Πελοπία, μέχρι τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ ἐν ὁσίᾳ τῇ μνήμῃ, καὶ ἀειμνήστῳ τῇ λήξει γεγονότος Ἐπισκόπου ταύτης τῆς Συρακουσαίων πόλεως, τινὰς ἐνεργείας σατανικὰς περιβορθεῖν καὶ φαντασίας, ἃς οὐ καλὸν διαγορεύειν, διὰ τὴν τῶν ἀφελεστέρων ἐλαφρίαν, μήπως εἰς ἀνάμνησιν τοῦ τοιοῦτου κακοῦ γένονμένου, γένηται τοῖς ἀσκητικοῖς πολέμοις ἢ διήγησις. Τούτου οὖν ἕνεκα τὴν τοιαύτην παρηγόρησιν ῥῆσιν, πρὸς πίστωσιν τῶν ῥητισσομένων, καὶ αἰσχύνην τοῦ ἀντικειμένου ἡμῖν ἀποστάτου ὄψεως, τοῦ ὡς γῆν συρωμένου, καὶ τῷ ἀπατηλῷ αὐτοῦ συριγμῷ ὑποσύρουτος τοὺς ἀφελεστέρους, εἰς δοῖξαν δὲ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εὐσπλάχνου ἡμῶν Θεοῦ, τοῦ ποιούντος μεγάλα, καὶ θαυμαστά, ἐξαισία καὶ ἔνδοξα πράγματα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τοῖς φεδουμένοις τὸν Κύριον διὰ τῶν Ἀγίων αὐτοῦ.

10 Πολλῶν οὖν παριδευομένων, ὡς ἀληθῶς εἶπεῖν, ἐν τοῖς λεχθεῖσιν Πελοπίας λαικιστῶν ἀφελεστέρων, καὶ εἰς ἀπόλειαν γυμναζομένων ὑπὸ τῆς φαντασιαστικῆς ἀρχῆς καὶ τοῦτο ὄψεως ἀπάτης καὶ τῷ ἀπατηλῷ συριγμῷ αὐτοῦ δελεαζομένων, καὶ εἰς ἄχανες κακοδαίμονιάς βάρβαρον κατασπομένων· ὁ μνημονευθεὶς ἀγνώστως Ἐπίσκοπος Θεοδοσίος, ταύτης τῆς Συρακουσαίων πόλεως, καὶ ἐν τοιαύτῃ γενεᾷ ὁσίως καὶ μάλα ἀξίως τὸν τῆς ἱεροσύνης ἐν δικαιοσύνῃ διέποντος θρόνου, ταῦτα ἐνωτιζόμενος, καὶ ἴχνος τοῦ προεδρουμένου, οὐ μόνως δὲ τούτου, ἀλλὰ καὶ ζωσίμου τοῦ πρακτοῦ, τοῦ καλῶς πελαγουρήσαντος τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποίμνιον, καὶ ἐν ἐλεημοσύναις καὶ προσευχαίς, ἐγκρατεῖα τῇ πλείονι καὶ ἀγρυπνίαις, τὸν ἐκτουτο κοσμήσαντος βίου, ὅλον ἀποστολικῶς γράψαντος πολιτεύμασιν, καὶ ἀγγέλοις ἀπλῶς εἶπεῖν ἐφάμιλλον γενόμενον ἄσκαρον, ἐν σώματι ἄγγελον, καὶ τῷ Θεῷ εὐδόκιμον χρηματήσαντα, οὗ ταῖς εὐχαῖς ἀξιοθώμεν εὐρεῖν ἔλεος ἕνεκεν τῆς ἡμέρας τῆς ἀναποδόσεως παρὰ τοῦ δικαίου Χριστοῦ. Ἀναστρέψωμεν οὖν, ἀγαπῆτοί, τὸν λογὸν πρὸς τὸ διήγημα.

11 Ταῦτα ὡς εἶρηται ὁ προῤῥηθεὶς Θεοδοσίος ἐνωτιζόμενος, μὴ ἐνέγκας τῆς ἀτοπίας τὸν φόβον, τρανῶς οὕτω διηγοῦντα, κινεῖται κατὰ τῆς ἀσεδείας, καὶ διεγείρεται ὡς καλῶς στρατιώτης Χριστοῦ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ, εἰς παράταξιν τοῦ νοητοῦ ἐχθροῦ, ἀνδρισάμενος τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα, ἐν τῷ λελυθῶτι ἐνδυσσωπεῖ τὸν Θεόν, ὡς μέγας ἐκεῖνος Μωϋσῆς, ἐξάγων τὸν λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ἐγκρατεῖα τε πλείονι καὶ ἀγρυπνίᾳ ἐν προσευχαίς ἐγκαρτερῶν· γνοὺς δὲ τῷ Πνεύματι ὡς ἐξάκουστος ἢ αὐτοῦ γέγονεν προσευχῇ, ἐκφαντορικώτατα διαγορεύει πᾶσι τὸ πρᾶγμα, καὶ κινεῖ πάντας πρὸς ἱκεσίαν περὶ τούτου· καθὼς ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ περιδότος Ἐπίσκοπος Καισαρείας Βασίλειος ἐν τοῖς τότε χρόνοις διεπράξατο, παλαίως καὶ αὐτὸς, ἤγουν πολεμήσας, καὶ νικήσας τὸν διάβολον, καθὼς ἐν τοῖς αὐτοῦ ὑποφέρεται ὑπομνήμασιν. Ἐν μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν, διαναστάς οὗτος ὁ Ὅσιος ποιμὴν Θεοδοσίος, καὶ συμπαραλαμβάνων ἅπαν τὸ ἱερατεῖον, τότε θεοφιλεῖ κληρὸν, καὶ πάντα τὸν εὐσεβῆ λαόν, σὺν γυναῖξιν καὶ τέκνοις, καὶ πᾶσαν γερούσιαν ἡλικίαν, καὶ αἰῶνα, ἀπέρχεται πανδημῇ, λιτανεύων, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ εἰρημένον σπήλαιον, ἐν ᾧ ἢ φανταστικῇ ἐπετελεῖτο φαντασίαις καὶ δραματουργίᾳ. Καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας πάντων ἐπ' ὅψιν κειμένων πρὸς ἀνατολήν, καὶ κραζόντων ἰσχυρὰ φωνῇ τὸ Κύριε ἐλέησον, ἀνέστησε πάντας ὁ ὅσιος οὗτος ἀνὴρ, καὶ πάντων ἐπειπόντων τὸ Ἀμήν, ἐπῆξεν τὴν μυστικὴν τράπεζαν,

Junii T. III

nisque domicilium ibidem erexit, omnes ad se confluentes in ea c illuminans, ac salutari fide imbuens, in Jesum Christum, Filium Dei ad Dominum nostrum. Atque, ut quæ dicta sunt, vera comprobentur, liquidoque pateat dæmonum habitaculum fuisse antrum illud seu speluncam, de qua superior nobis fuit oratio; situs ipse loci et compositio fidem quodammodo facit narrationi. Quæ enim ultra venerandum ejus templum sitæ sunt speluncæ, atque adeo subterraneæ specus illæ, quæ a templo occupantur, et sibi ipsis perviæ sunt invicem, et eodem nomine Pelopia nuncupabantur, usque ad tempora beatæ memoriæ d Theodosii, hujusce Syracusanorum civitatis quondam Episcopi, æterna laude digni. Hæc vi quadam et arte satanica sonitum quemdam ex sese fundebant, et spectra quædam objectabant, quæ nihil attinet hoc loco referre, ne commemoratio ipsa imbecilliorum animos percellat, fraudique sit simplicioribus tanti mali recordatio. Quin hac maxime de causa leviter istæc attigimus, tum ad fidem iis quæ dicenda sunt faciendam, tum ad serpentis apostatæ ignominiam, qui terris se insinuans fraudulentum hoc susurro infirmiorum animos aucupabatur; ac præcipue ad laudem et gloriam misericordis Dei nostri, cujus admirabili virtute perfecta Sanctorum ipsius opera admirabilia et innumerabilia sunt.

10 Cum enim ad hæc Pelopis antra, in fraudem ac perniciem perducerentur vulgo quamplurimi, spectris illis perversi; omniumque malorum architecti serpentis et fucato ejus sibilo illecti, in apertum superstitionis diabolicæ barathrum devolverentur; sanctissimus Syracusanorum Antistes Theodosius, qui per id tempus summa sanctitatis et justitiæ laude, hujus Sedis thronum obtinebat; his cognitis, prædecessoris sui vestigia est insecutus, neque hujus tantummodo, verum etiam Zozimi e benignissimi, qui ecclesiasticum gregem pulcherrime gubernavit, eleemosynisque et orationibus; continentiaque multa et vigiliis vitam suam exornavit; atque, ut verbo uno dicam, Apostolorum Angelorumque æmulus ita vixit, ut carnis expers Angelus in corpore videretur: cujus ipsi precibus utinam, supremo retributionis die, misericordiam ab justo Judice consequamur. Sed redeat interim ad pristinum cursum incepta narratio.

11 Hæc igitur, ut dictum est, cum ad Theodosii Episcopi aures pervenissent; non ferens ille præstigiousum sonum ita palam resonantem, accingitur adversus impietatem; et, velut bonus omnipotentis Dei miles, in aciem prodit, Spiritus sancti virtute spirituales hostem debellaturus. Ac, primum quidem, Deum occultis precibus inflectere studuit, sicut magnus ille Moyses, cum Israellem educeret ex Ægypto, assiduæ continentiæ et vigiliis atque orationibus insistens. Ubi vero divinitus sensit suas preces exauditas; tum aperte omnibus rem totam enuntiat, omnesque ad orandum invitat; exemplo magni et celebrandi Episcopi f Basilii, quem itidem pari ratione cum dæmone decertasse eumque prostrasse, testantur quæ de illius rebus extant monumenta. Stato itaque die appropinquans sacer Theodosius, ascito Sacerdotum ordine Cleroque universo, omniadeo Christi fidelium cœtu, cum uxoribus et liberis, nulla dempta ætate aut conditione, recta contendit ad destinatum locum, hoc est ad speluncam in qua inanium spectrorum visa cernebantur, et horrenda illa patrabantur. Cumque horas aliquot ad orientem conversi omnes in oratione posuissent, intenta voce Kyrie eleison inclamantes; excitavit e vestigio vir sanctus universos; omni-busque acclamantibus Amen, mysticam mappam

36 quæ

D
INTERP.
J. SIRM.
C
qui tamen in
vicinis antris
perstitere,

d
donec Episc.
Theodosius,

e
dignus SS.
Marciano et
Zozimo
successor,

f
illuc cum po-
pulo supplica-
bundo acce-
dens,

g

INTERP.
J. SIRM.h
ipsa saxis ob-
struxit,

A quæ Antimension h dicitur, fixit e regione aditus speluncæ; sacraque inibi Liturgia ritè peracta, cum vivifica Domini nostri mysteria percepissent singuli, et Sacrorum finis esset; speluncam Pontifex sacro Crucis signo ter obduxit, continuas preces addens. Tum, dato plebi signo, eandem mox saxis lapidibusque obstruxerunt penitus, atque ita læti domum redeunt, Deum collaudantes, mirabilia semper operantem; certoque persuasi, dæmonem nihil amplius, ut solebat, in eo loco suis præstigiis effecturum.

uti narrant
qui interfuerunt.

12 Ego vero hæc ipsa quæ narro ab iis accepi, qui tunc spectatores aderant, viri eximii et Sacerdotio præditi; eoque commemoranda existimavi, tum sancti et semper laudandi Episcopi Theodosii gratia; tum ut vera esse constaret, quæ de sancto Martyre Marciano diximus, fuisse usque ad ejus adventum in ea spelunca dæmonum sedem ad domicilium, ubi nunc ecclesiæ ac sacri tabernaculi formam intuentes, accurrimus cum veneratione, ad honorem et gloriam magni Dei ac servatoris omnium Christi Jesu, ad laudem etiam venerandi hujus Patris nostri; speluncam, non jam illam sathanicam, sed templum sanctum et angelicum; non jam dæmonum catervis plenam, sed Angelorum choris celebratam; non jam fraudis et præstigiæ officinam, sed morborum incurabilium medicinam. O speluncam, Bethleemiticæ comparandam, in qua naturam nostram omnium Deus assumpsit ex vere ac proprie et semper virgine Maria, non commixtionem passus aut confusionem quamcumque, sed exinanienti semetipsum, prout ipsi collibuit, ad summam humilitatis demissionem. O nomen speluncæ! in qua Rex cœlestis privatum amictum induit, non fato ullo vel fortuna, sed plena ac libera voluntate. O nomen speluncæ! in qua Angelici ordines atque Archangelici circumquaque adstantes, perpetuum hymnum cecinere, dicentes, Gloria in excelsis Deo, et in terra i pax, et in hominibus bona voluntas. O nomen speluncæ! in qua habitare cum corpore dignatus est omnium parens et conditor Deus. O nomen speluncæ! in qua theologiæ cantica composita, et Angeli hominibus gaudium annuntiaverunt, quod datum est omni creaturæ.

Hinc in speluncæ, tunc sacra, laudem excurrentis Auctor,

eam Bethleemiticæ comparat.

i

ἥτις καλεῖται Ἀντιμίνσιον κατ' ὄψιν τοῦ αὐτοῦ σπηλαίου D τῆς ἀναδόθρας, καὶ ἐποίει λειτουργίαν. Καὶ τελέσας τὴν θείαν μυσταγωγίαν, καὶ πάντων μεταλαβόντων τῶν ζωοποιῶν μυστηρίων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀπόλυσιν ποιησάμενος, ἐπεσφράγισεν τὸ σπήλαιον τρίτον τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἐκτενῆ ποιησάμενος εὐχὴν, ἐπέτρεψεν παντὶ τῷ λαῷ, καὶ ἔβαλεν λίθον, καὶ ἐνέσφραξαντο αὐτὸ σπήλαιον, καὶ οὕτως ὑπέστρεψαν, χαίροντες ἅπαντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεόν, τὸν ποιοῦντα μεγάλα θαυμάσια, καὶ παράδοξα πράγματα ἐν πάσαις γενεαῖς· πιστωθέντες μὲν ἐνέργειαν τὴν τοῦ διαδόλου πανουργίαν ἐν ἐκείνῳ τῷ τύπῳ καθὼς εἶωθεν.

12 Τοῦτο οὖν διεγέρσας, μεμαθηκώς παρὰ τῶν ἐν τῷ τότε καιρῷ θεατῶν γεγονότων, λεχθέντων ὅτιων ἀνδρῶν καὶ ἱερέων, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὅσιου καὶ αἰμυνήστου Ἐπισκόπου Θεοδοσίου· καὶ πείρῳσιν τῆς ἐπομένης διηγήσεως τοῦ τιμίου Ἱερομάρτυρος Μαρκιανοῦ, ὅτι δαιμόνων ἦν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἄντρον οἰκητήριον, μέχρι τῆς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ παρουσίας, ὅπερ νῦν ἐκκλησίας τύπον καὶ σκηπῆς ἀρίας βλέποντες, προστρέχοντες σεβασμίας εἰς ἐπαινον δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Ζωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐφημίαν αὐτοῦ τοῦ τιμίου Πατρὸς· οὐκ ἔτι σπήλαιον σατανικόν, ἀλλὰ ναὸν ἁγίου ἀγγελικόν· οὐκέτι κατοδαμονίας ἀνάμειπτον, ἀλλὰ ἀγγελικῆς χοροστασίας ἀνάπλεον· οὐκέτι ἀπάτης ἐργαστήριον, ἀλλὰ παθῶν ἀνιάτων ἐλατήριον. Ὡς σπήλαιον ἀφωμοιωμένον τῇ ἐν βηθλεὲμ σπηλαίῳ, ἐν ᾧ ὁ πάντων Θεὸς τὴν ἡμῶν ἀντεκατελλάξατο φύσιν, ἐκ τῆς κυρίας καὶ ἀληθῆς, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ταύτης προλαβὼν, οὐ φυχρὸν ὑπομείνας, ἢ ἀνάγκησιν τὴν οἰανοῦν, ἀλλ' ἐκιντὸν κενώσας ὥσει αὐτοῦ εὐδόκησεν εὐσπλαχνία εἰς ἄκραν ταπεινότητα συγκατάβασιν. Ὡς ὄνομα σπηλαίου, ἐν ᾧ ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς τὸ ἰδιωτικὸν προεβάλετο ἔνδυμα, οὐ κατὰ τύχην καὶ εἰμερμένην, ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ εὐδοκίαν. Ὡς ὄνομα σπηλαίου, ἐν ᾧ τάξεις ἀγγελικαὶ καὶ ἀρχαγγελικαὶ κύκλοφορικῇ παραστάσει τὴν ἀσίγητον ὑνυφιδίαν προσέφερον, λέγουσαι, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας. Ὡς σπηλαίου ὄνομα, ἐν ᾧ κατοικῆσαι μετὰ σώματος ἡξίωσιν ὁ πλαστοεργὸς τῶν ὅλων Θεός. Ὡς σπηλαίου ὄνομα, ἐν ᾧ τὰ τῆς θεολογίας ἐξυφάνθησαν ἄσματα, καὶ ἄγγελοι τοῖς ἀνθρώποις εὐηγγελίσαντο χαράν μεγάλην, ἥτις ἐδωρήθη πάσῃ τῇ κτίσει.

E

C

ANNOTATA D. P.

F

a Cajetanus huc allegat distichon, in suis Menæis repertum, quod sic Latine reddit: Qui Christum sustulere (ipse Judæos intelligit; sed cur non milites, qui eum crucifixerunt?) Christi familiarem Marcianum laqueo præfocant.

b Quia scilicet locum sepulturæ recte vocari Sanctorum patriam, docet sub finem auctor hic.

c Illuminare, est baptizare, consueta Græcis phrasi.

d Hoc nomine unus, et verosimiliter idem de quo hic, florebat an. 680, et colitur 18 Maji.

e S. Zosimus obiit circa an. 660. Acta illustravimus 30 Martii.

f Prolixæ hæc scribuntur in Vita S. Basilii, sub nomine Amphilochoi edita apud Surium 1 Januarii cap. 8, et apud nos hoc die. Quæ vita cum ejusdem farinæ sit cujus sunt Acta SS. Pancratii et Marciani, Evagrio imputata; apparet his non minus fidei habiturum fuisse Auctorem, si tum nota fuissent, quam habuit illi.

g Horas Aliquot, Græca phrasi et Siculis usitata, dicit Auctor, pro longo tempore, respective ad id quod fieri dicitur; quare si id momento fieri poterit, spatium unius Miserere, etiam dicentur horæ plures.

h Cangius in Glossario Græcobarbaro, prolixè agit de Antiminsio, itaque nuncupari ait, quia ubi sacra mensæ sive altaris commoditas non est, ut cum sub dio sacra peraguntur, quod hic factum et in fundatione ecclesiarum fieri solet, vice illius servit, alias ipsi altari insterni solitum, eumque in finem benedictum et Cruce insignitum; nec sine eo sacrificare licet, Cajetanum minus recte Antimissam legit.

i Quamquam nec in spelunca Bethleemitica incarnatum sit Verbum, sed Nazarethi; nec ibi auditi cantus Angelici, sed in agro juxta oves; omnia tamen auctor refert ad ipsam, tamquam præcipuum locum, quo omnia infantis Verbi mysteria spectent.

CAPUT III.

Conclusio encomiastica.

Ω Θεράπων Μαρκιανέ χριστοκῆρυξ, καὶ πάνσοφς διδάσκαλε, καὶ προαγέτα, τῶν ἱερέων, τῶν ἀπ' ἀρχῆς ταύτης τῆς φιλοθέου καὶ σεμνῆς Συρακουσῶν πόλεως. **Ω** Ποιμινάρχῃ πρωτόδαχμῃ, τῶν Ἀποστόλων συνόμιλε, καὶ Πατριάρχῳ σύσκηνε, καὶ Ἀσκητῶν ἐγκαλῶπισμα θεοδόραστον. **Ω** θεοφάντωρ καὶ τῆς θείας μύσταγορίας ἱερατεῖον ἅγιον, μέχρι νῦν χρηματίζον. Ἐν σοὶ γὰρ προσφέροντες, καὶ διὰ σου οἱ Ἱερεῖς καθ' ἐκάστην δῶρα λειτουργοῦσιν τῷ ἐν ὑφίστοις τῇ ἀναίμακτον ἐπιτελοῦντες θυσίαν. Τί σε οὖν ὀνομάσωμεν, θυσιαστήριον, ἢ θυμίαμα; καταγώνιον θεοκάτοικον πνεύματος ἁγίου, ἢ ὁλοκαῖρ πάματος εὐωδίας γνωστικῆν; Ποίῳν δέ σε ἐπαίνων πλοκαῖς στεφανώσωμεν, τὸν στέφαντα ἡμῶν τὴν πατρίδα διδασκαλείας καὶ μαρτυρίας ἀνθεσιν; Ποίαις δέ σε ἀξίαις τιμῆσωμεν εὐφημίαις, τὸν ταῖς μαρμαρυγαῖς τῶν διδασκῶν ἀποστίλβοντα, καὶ φαιδρύνοντα τὸ καλλίθετον τῶν ψυχῶν γαυρίαμα; **Τί** σε οὖν καλέσωμην; **Λειμῶνα** θεόπνευστον ἢ παρὰδεισον θεοφύτευτον; ἀληθῶς γὰρ καὶ λειμῶν καὶ παρὰδεισος πανευωδέστατος τυγχάνεις, παντοίοις ἀνθεσι πεποικιλμένος, καὶ τῇ ἀπορροίᾳ τῶν θαυμάτων εὐωδιάζων τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Πῶς σε τιμῆσωμεν; Ἐνσωμον ἄγγελον, ἢ ἀνθρώπον; εἰς οὐρανὸν μετάρσιον, ἢ ἐπὶ γῆς θαυματουργόν; **Ω** κάρᾳ διδασκαλείας καὶ διδασκάλων προαγέτα τῆς ἡμῶν πατρίδος.

14 Ἀποροῦμεν τὰ πλεῖστα λέγειν· ὥς δὲ ἐδιδάχθημεν, οὕτως καὶ τιμῶμεν ἀρχιερέα, καὶ ἀθλητὴν, καὶ ποιμένα τῶν λογικῶν θρεμμάτων Χριστοῦ, καὶ ζηλωτὴν τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων. Σὺ γάρ εἰ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ τῶν προβάτων σου, καθὼς ὁ διδάσκαλος, καὶ πρωτομάρτυς Ἰησοῦς Θεὸς ἡμῶν. Ἄλλον σε Μωσέα διαγράφομεν, οὐκ ἐν γνώφῃ καὶ θυέλλῃ καὶ βροντῶν, καὶ σαλπίνγων ἤχοις, καὶ τῶν ἄλλων δειμάτων καμπυλομένου ὄρους ἀσχηματίστως ἀμυδρὰ βλέπει, καθόσον ἀνθρωπίνους ἡγουν αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς Θεὸν ἰδεῖν δυνατόν, ὥς ἐκεῖνος· ἀλλ' ὅλον δι' ὅλου σεσαρκωμένον τὸν Θεὸν Λόγον νοητῶς ἐνοπτριζόμενον ψυχικοῖς ὀμμασιν, καὶ ἀναφανδὸν κηρύττοντα σωτήρα εἶναι τοῦ παντός. Ἐτερον δὲ Ἀαρὼν σε διαδλέπομεν, ἀλλὰ καὶ μείζονα πάν· ἐκεῖνος γὰρ ἐν αἵμασιν ἀλόγων ῥαντισμοῖς ἀπεκάθαιρε τὸν λαόν· ὁ δὲ τιμῶν αἷματι ἀγγελστικῷ, ὃ ἐξέχειν ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας, ἀγνίζων τὸ ποιμνίον, καὶ καθαίρων τὴν σὴν πατρίδα. Ταύτην γὰρ τὴν πολυθρίλλητον, καὶ περίφημον διὰ σου Συρακουσάων πόλιν ἔχειν σε διαγράφομεν ἐπὶ γῆς πατρίδα, ἐν ἣ ὁ οἶκός σου διαμένει, καὶ διαλάμπει, καὶ πλείσται θαυμάτων ἐπιβλύσεις ἀενάως ἐπιρρέουσι· ἐν οὐρανοῖς δὲ ἔχειν σε πατρίδα ἴσμεν, ἣν διηγόρευσεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἐν ἣ Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα βασιλεύει ἀπὸ τῆς προανάρχου ἀρχῆς, καὶ νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

O Dei famule Marciane, Christi præco, et magister sapientissime, sacrorumque ab initio manufacturer huic a Deo curatæ Syracusanorum civitati. O gregis rector primarie, Apostolorum familiaris, Patriarcharum consors, et Martyrum decus, a Deo condecoratum! O divinorum arcanorum doctor, qui sacrosanctis mysteriis Sacerdotes imbuere non cessat! in te siquidem, ac per te, quotidie Sacerdotes Altissimo sacrificantes, incruentum offerunt Sacrificium. Quemnam te appellabimus? aram, an victimam? diversorium Spiritus sancti, an odorem mysticum holocausti? At quibus laudum sertis illum coronabimus, qui patriam nostram magisterii martyriique floribus coronavit? Quibus te sacris acclamationibus honor abimus, clarissimis documentorum luminibus coruscantem, et animos rite compositos illustrantem? Quem denique te appellabimus? Campum divinitus afflatum, an hortum a Deo consitum? vere enim campus et hortus es suaveolentissimus, omnium generum floribus rutilans, Ecclesiamque tuam miraculorum tuorum odore complens. Quo te honore colemus? quo nomine vocabimus? Angelum in carne, an hominem sine carne? In cœlos subvectum, an in terris mira facientem? O fons et caput doctrinæ! o doctor et dux patriæ nostræ!

14 Plura et majora eloqui nescimus. Ut didicimus, ita te veneramur, præsulem et athletam, et pastorem rationalium Christi ovium, æmulatoremque Christi passionum. Tu etenim pastor bonus, qui animam tuam pro ovibus posuisti, sicut magister ipse ac protomartyr Jesus, Dei filius et Deus noster. Alterum te Moysem depingimus, non in caligine et turbine, inter tonitrua et strepitus tubarum, reliquosque fumigantis montis terrores, tenui atque obscuro intuitu, quantum humanis, hoc est sensibilibus oculis licebat, Dominum aspectantem, sed totum, quantum-quantum est Dei verbum incarnatum, mentis acie et oculis intuentem, et palam annuntiantem illum esse Salvatorem mundi. Alterum te Aaron agnoscimus, quin etiam haud paulo majorem: ille enim asperso irrationabilium sanguine populum expiabat; tu vero sacrosancto et vivifico Agni Dei sanguine, quem pro mundi vita et salute profudit, gregem tuum abluis et patriam sanctificas. Hanc siquidem decantatissimam et tua causa celeberrimam Syracusanorum urbem, patriam tuam in terris jure censemus, ubi feretrum ac templum tuum manet, et perpetuis miraculis illustratur: in cœlis autem patriam te habere haud ignoramus, illam quam divinus Paulus supernam Jerusalem appellavit: in qua Pater, et Filius, et Spiritus sanctus ab æterno regnat, et nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

Inde ad S. Marciani encomia vertitur,

et tamquam bonum Pastorem Moysi

F atque Aaroni comparat.

DE SS. RUFFINO ET VALERIO MARTYRIBUS IN AGRO SUESSIONENSI

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu et Actis.

SUB DIOCLET.

Ecclesiæ ho-
rum Marty-
rum.

Decanatus Rurales sunt, per quos Ecclesiastici ratio regiminis in diœcesibus Episcopalibus distribuitur: ita in diœcesi Remensi est Decanatus Hermonvillanus, a proprio municipio Hermonvilla denominatus, quinque circiter Gallicis leucis a metropoli dissitus. Sub hoc censetur parochia SS. Ruffini et Valerii, de Hourges cognominata in Registro Beneficiorum Ecclesiæ et diœcesis Remensis: alia vero in diœcesi Suessionensi, uti infra dicitur, ad honorem illorum est constructa ecclesia. Alterutri, Basilicæ sanctorum Ruffini et Valerii dictæ, in auro quindecim Solidos testamento suo legavit Sonnatius Episcopus Remensis, sub quo Concilium Remense habitum anno DCXXIV. Eorum corpora, ob incursiones Normannorum, fuerunt ad urbem Remensem aut Suessionensem delata: in cujus ultimæ urbis diœcesi olim vixerunt et sepulti fuerunt; cui etiam eorum memoria in Martyrologio Fastis Sacris adscribitur.

Memoria in
Martyrologiis.

2 Ita ad hunc XIV Junii in antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis, Epternacensi et Lucensi, ista sub calcem adjiciuntur: Suessionis civitate passio SS. Valerii et Ruffini Martyrum: quæ fere eadem in variis MSS. Martyrologiis, Rabanique et Adonis Fastis leguntur. Florus, in suo auctario Bedæ, ante tomum Secundum Martii a nobis ob suam antiquitatem edito, ista scribit: In pago Suessionis passio SS. Valerii et Ruffini Martyrum, qui tempore Diocletiani et Maximiani Roma egressi, a Rictiovaro Præsede comprehensi, catenis ac carceri mancipati, eculeis suspensi, plumbatis cæsi, tanta pœnarum sunt acerbitate afflicti, ut totam corporis speciem unum vulnus obduceret; et carne defluente, secreta viscerum panderentur. Sicque iterum in carcerem missi, et ibidem ab Angelo Domini confortati, ad ultimum gladio jugulantur. Hæc ibi. Quæ brevius ab Usuardo ita proferuntur: In territorio Suessionis civitatis, sanctorum Martyrum Rufini et Valerii, qui a Præsede Rictiovaro, post illata sibi tormenta, jussi sunt decollari: quæ fere eadem leguntur in hodierno Romano. Eos Wandelbertus unico versu sic honorat:

Hic quoque (videlicet dies) Valerio et Rufino Martyre gaudet.

Denique Martinus lib. 4 de veteribus Monachorum ritibus cap. 6, notat in quodam non vetustissimo Calendario Corbeiensi, et in Consuetudinibus Sandionysianis atque Compendiensibus, præscribi festum agendum cum tribus Lectionibus, sed pro Ruffini, ponit Rufi. Die XII Februarii memoria horum Martyrum recolitur a Galesinio, nescio quo citato MS. At sequenti die XIII Februarii, elevatio eorum Suessione facto indicatur a Saussayo.

Acta ex MSS.

3 Acta damus ex antiquis eisque optimæ fidei codicibus MSS: scilicet Aroasiensi in Artesia, Trevirensi S. Maximini, et Rubæ-Vallis prope Bruxellas. Consentiant Acta a Mombrizio excusa, sed abbreviata: et alia in MSS. similiter contracta: quibus tertium compendium addi potest, quod apud Petrum de Natalibus extat lib. 5 cap. 116; et aliud in Breviario Ambianensi, anno MDL excusum. Omnia vel maxime confir-

mat Flodoardus, Ecclesiæ Remensis Presbyter, qui lib. 4 Historiarum ejusdem cap. 52 et 53, post relatum compendium Martyrii, ex Actis jam citatis contractum, addit Historiam translationum et miraculorum, quam infra Actis subjicimus. Guilielmus Marlot, lib. 1 Historiæ Metropolis Remensis capite 20 ex codice MS. Remigiano aliud Martyrii compendium habet, his verbis.

4 Cum Quintinus, Lucianus, Valerius et Rufinus cum aliis, Roma patria relicta, in Gallias pervenissent, elegissentque sibi loca quibus prædicarent; Rufinus et Valerius antiquam urbem Remorum Galliæ Metropolim venerunt; ac munus suum explendi cum eis facultas non suppeteret, paululum ab urbe digressi, super fluvium Vidulam, credentium non modicam turbam tam virtutibus quam fidei luce irradiarunt. Rictiovarus, rabie Quintini martyrio necdum expleta, per id temporis Remos venit; Christianos quos ibi reperiret, cruciatibus ac morte ad cultum deorum coactus: et quibusdam necidatis, per aggerem publicum inde arripiens iter, obvios habuit in territorio Suessionensi, juxta Vidulæ decursum (sive, ut alibi legitur, super Licii fluminis unda) haud procul a villa, quæ patrio nomine Basoche nominatur, viros insignes Rufinum et Valerium, in fide Christi enutritos, ac Regalium horreorum custodes: quos statim per satellites comprehendi jussit. Cumque in Christi confessione se fideles ac strenuos præbuisent, plagis afflicto diuturna maceravit retrusione; donec invicti reperi, capitalem subire sententiam, decimo octavo Kalendas Julii.

5 Hæc ibi. Annotat Marlot in margine. In loco, qui Basilica dicitur, morati sunt: inde nomen sortitum Basoches. Fuerunt illustres Toparchæ de Basoches is stirpe Castilionea ad Matronam: et ex illis seculo XIII, Episcopi Suessionenses nominantur Jacobus de Basoches, Nivel de Basoches, et Milo de Basoches: de quibus consule Summarthanos. Est autem Bazoches, burgum ad Vidulam fluvium in agro Suessionensi, infra Fimas, oppidum seu terminum agri Remensis; et in Registro Beneficiorum diœcesis Suessionensis est Decanatus de Bazoches. Claudius Dormajus, libro 2 Historiæ Suessionensis cap. 7, asserit, dicto loco de Bazoches fuisse horrea frugum regalia, a SS. Ruffino et Valerio conservata: unde colligit eos non procul inde martyrio affectos: hinc supra in Martyrologiis agro seu territorio Suessionensi tribuuntur. Franciscus Bosquetus, lib. 4 Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ cap. 7, de Rictiovaro ista refert: Remis egressus Valerium et Rufinum in territorio Suessionensi, variis suppliciis affectos, tandem capite plecti jussit: quorum corpora postmodum Remos delata sunt. Addit vero Dormajus postmodum a Bazochensibus fuisse constructam ecclesiam adeo celebrem, ut tempore S. Remigii in ea deservirent septuaginta Clerici: sed se dubitare, num hoc suo tempore ibidem ultra duos aut tres adhuc alerentur. Dein lib. 4 cap. 33 asserit, ob devastationem Normannorum fuisse

E
aliqua ex
MS. Remi-
giano.F
Sepultura
in Basoches.

A fuisse Corpora SS. Ruffini et Valerii, ex sua Bazochensi ecclesia, deportata ad urbem aut Suessionensem aut Remensem.

Vita a S.
Paschasio
Radberto
scripta.

6 S. Paschasius Radbertus, Abbas Corbeiensis, mortuus anno MCCCL die XXVI Aprilis, conscripsit Passionem S. Ruffini et Valerii, sub finem operum a Jacobo Sirmundo editam: in qua Vitam mox dandam longissimis amplificationibus deduxit; deque eorum adventu in Gallias agens, præbuit aliis occasionem conjungendi illos aliis viris Apostolicis, tunc etiam sub Diocletiano martyrium passis. Supra laudatus Marlot, lib. 1 cap. 20, fatetur eum satis confuse loqui: ait enim, eodem anno, quo Diocletianus jussit, ut Christiani diis sacrificarent, Martyres relatos consilium iniisse veniendi in Gallias. Unde vicesimus, inquit, agebatur annus Imperii Diocletiani, mensis Martius, dies solennis Paschæ... At is incidit in annum CCCIII ex Chronico Eusebii: et sic eodem anno subisse martyrium necesse est, quo Roma sunt egressi. Opinor exitum cum adventu, Paschasium confundere: maturius vero in Gallias profecti sunt, quam Diocletiani gladius in eos sæviret. Hæc dictus Marlot.

B 7 Nos vix quidquam admittimus præter ea quæ in Actis jam referendis de eorum adventu, rebus gestis, et martyrio extant; in aliis aliunde adjectis per conjecturam, laborandum nobis non arbitramur; neque multum curamus quo fundamento majores nostri, in hac professa Societatis Jesu Domo Antuerpiæ, sibi persuaserint, huic dici adscribendam particulam sacri Cranii, quam possidemus in una hierothecarum, sub nomine S. Valerii Martyris. Interim persuademus nobis, non alia de causa id factum, quam quia nomen istud hoc die habetur in Romano Martyrologio. Hæc certe Theatinis Bononiensibus unica causa fuit hodie colendi S. Valerium Martyrem Romanum, cujus illi Corpus Roma acceperunt, in uno cæmeteriorum suburbanorum repertum cum titulo sui nominis, quod rarum; et repositum habent sub altari marmoreo ipsi erectum a pia quadam Matrona, cui cum creditæ fuissent testimoniales litteræ Vicarii Pontificii circa prædictas Reliquias, ipsa mortua illæ nunc frustra requiruntur; sicut mihi significavit Comes Valerius de Zanis exeunte anno MDCXCI.

Alterius S.
Valerii cran-
nium An-
tuerpiæ.

ACTA MARTYRII

Ex variis vetustis MSS. et Mombratio.

C Eodem tempore, sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, missus est Rictiovarus, ut in Gallias ageret Præfecturas. Cumque ab eorum conspectu superbo discessisset, continuo a Vangionum progrediens, Remorum civitatem est ingressus: ibique residens cœpit urgere Christianos, ut simulacrorum culturam venerarentur, et a consortio Dei omnipotentis cessarent: sed tamen in prædicta urbe aliquos suo jussit imperio trucidari. Hinc egressus cum per aggerem publicum carperet iter, erat aliquo in loco contigua respublica gubernanda, juxta c Vidolæ fluvium, ubi Ruffinus et Valerius ad imperiale palatium frugum horrea conservabant. Cumque in præfatum locum crudelissimus Rictiovarus advenisset, audissetque Sanctorum religionem loco illo cum omni alacritate pollere; statim frendens dentibus, quasi canis rabidus, præcepit ubique Dei famulos inquirere. Mox, ut dictum est, citius divulgata sententia, sancti Martyres personam suam voluerunt a tyranni præsentia latere. Erat autem procul spelunca, vicina itineri publico, spinosæ densitatis, ibique se sequestrandos immerse- runt. Tunc vero qui fuerant destinati, hac illacque eos perquirentes, subito invenerunt beatos Martyres

A Diocle-
tiano et
Maximiano
in Gallias
misso Rictio-
varo

a

b

C
SS. Ruffinus
et Valerius
fugientes

inveniuntur,

ubi se cubaturos obtexerant; statimque capti et catenati ad tyranni afferuntur præsentiam.

D
EX MSS.

2 Tunc itaque Rictiovarus, audita famositate beati Quintini Virmandorum Augustam aggredi cupiens, ut eum interficeret. quod d postea probavit eventus; cum Ruffinum et Valerium, in ipsos furore succensus, proprio contemplaretur judicio, decretum suæ tyrannidis prius in gloriosos Martyres sævus persecutor voluit agitari; et sedens pro tribunali dixit ad eos: Ruffine et Valeri, quos Deos colitis! Aut quam sacram religionem intenditis? Jovem aut Dianam? Tunc uterque clara voce dixerunt: Jovem mœchum et sororum suarum impudicum violatorem, qui in adulterio generatus est; et Dianam meretricem, compita silvarum tenentem, non colimus nec adoramus; sed adoramus Deum unum, et Dominum nostrum Jesum Christum, qui de majestatis suæ sede ad terram descendit: illum cum Spiritu sancto et colimus et adoramus.

d
et coram
Præside deos
spernunt,

Christum-
que Deum
profitentur:

3 Tunc Rictiovarus, cum magna vociferatione, dixit ad eos: Infelicissimi omnium, hominem interfectum, et in conditionem mortis inflictum, vos Deum et Dei filium affirmatis? Per virtutem Jovis, qui in sua potestate tonitrua deventilat, non effugietis manus meas, nisi multis cruciatibus vos interimam, et videritis si vos Deus vester de manibus meis eripiat. Tunc beati Martyres constringuntur ligaminibus catenarum, ita ut circumstantes mirarentur, quomodo aut qualiter possent tam vasta pondera sustinere. Sed beatissimus Ruffinus et Valerius, tamquam levissimas plumas, pro Christi nomine confortati portabant et benedicebant Deum dicentes: Eripe nos, Domine, ab homine malo, a viro iniquo eripe nos. Et tunc die illa in carceris custodia cum noctis spatio retrudi jubentur.

mole cate-
narum con-
stricti,
E

in carcerem
retruduntur:

4 Altera vero die producti de carcere, Tyranni præsentiae publicantur. Tunc Rictiovarus lenibus verbis, cum omni adulatione, ait ad eos: Audite me, Ruffine et Valeri. Colite Deos nostros, Jovem et Mercurium, Dianam et Venerem, et ego vos auro et argento ditari præcipio, et eritis primi in palatio Imperatoris. Tunc Ruffinus et Valerius dixerunt ad eum: Aurum et argentum tuum tecum sit in inferno, et ibi in os tuum liquefactum ponatur, ubi et patrem tuum diabolus cernes igni inextinguibili esse consumendum: nam nos nulla auri cupiditas et argenti a caritate Christi poterit amovere. Tunc Rictiovarus jussit beatos Martyres eculeis extendi, et plumbatis cædi. Et cum torquerentur dicebant: Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus; Dominus custodit ossa eorum, unum ex his non conteretur. Et quanto magis Deum majestatis devoti clamabant, tanto vehementius infelix Præses tormenta illata beatis Martyribus infligi rogabat; et poenarum argumenta, sicut diaboli officium poterat invenire, circa beatos Martyres ulciscens præcipiebat inferre; ita ut inter multa flagella compage omni disrupta, vix ossa hærerent, solo tantum spiritu palpitante. Erant enim jam macie diuturna defecti, et jejuniorum abstinencia macerati, sed animo et mente robusti in Domino permanebant.

respuentes
oblatus di-
vinitas et
honores,

F

in eculeis
extensi
plumbatis
cæduntur:

5 Tunc Rictiovarus dixit ministris suis: Tollite eos hinc, et ergastulo recludite, quousque excogitare possim et quacumque crudeliter debeam eos consummare. Missi itaque in carcerem Beati Ruffinus et Valerius, Domino triumphanter psallebant dicentes; adjuva nos, Deus salutaris noster; propter honorem nominis tui, Domine, libera nos. In ipsa vero nocte, propinquantem jam luce, cum se sopori dedissent, Angelus Domini carceris claustra fortissimus præliator irrupit; et cum multa claritate loco illo refulsit, et ait ad eos: Ruffine et Valeri, viriliter agite

ergastulo
reclusi,

Ps. 7, 8, 9

ab Angelo
confortan-
tur, oblatis
coronis:

EX MSS.

A agite, et confortetur cor vestrum. Dominus noster vos inter justos et electos sibi Martyres celerius adesse jubebit : et ibi præparatas vobis a Domino percipietis coronas, quas ego vobis de præsentis visuris ostendam ; sicque eas super illorum capita illapsas deposuit. Erant enim micantes colore, et quasi smaragdino lapide resplendentes ; in tantum ut validiorem claritatem donarent, quam solis radius sereno splendore coruscans.

prolata
sententia
mortis,

6 Mane facto jussit crudelissimus Rictiovarus Dei Martyres, Ruffinum et Valerium, suæ præsentis exhiberi. Cum autem venissent vidit facies eorum roseo rubore perfusas, et reliquam corporis partem ut liliorum candore fulgentem : et ait satellitibus, Per ceremonias Deorum nostrorum, quia in magica arte isti duo confidunt : nam Deorum nostrorum non cupiunt officiis deservire. Volo autem eos capitalem subire sententiam, ne amplius per eos Christianorum convalescat exercitus, et a Deorum nostrorum cultura multos revocent adorantes. Confestim jussit eos apud se ligatis manibus duci post tergum, ut ubi ei locus conveniens daret arbitrium, gladio truncarentur. Ducti autem sunt eminus, quasi septem passuum [millia] juxta callem publicum, super littora Vidole fluminis, ubi beati Martyres martyrio sunt decorati, et roseus eorum sanguis gloriosum finivit certamen.

B
gladio trun-
cantur :corpora im-
mota depo-
nuntur.

7 Post, completo consummationis tempore, non longo intervallo [accidit] dum, ut ad Remorum oppidum ducerentur, cum Sacerdotum choris, et populorum turmis, feretris impositi ; in loco illo, ubi ossa tumulata quiescunt, aggravati, ne moverentur præcipiunt ; et ibi nutu Dei gloriosi Martyres pausionis requiem habere jusserunt, ubi pauperibus eleemosynam larga manu et pro miseratione porrexerant, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Vangiones populi ad Rhenum, quorum urbs primaria est Wormata.

b Flodoardus lib. 4 cap. 21 asserit, tunc S. Mariam Virginem in territorio Remensi passum fuisse : cujus Acta martyrii, translationis, et miraculorum illustravimus ad diem 6 Januarii.

C c Vidula seu Vela fluvius oritur in Campania, 3 leucis a Cattelauno in ortum ; dein urbem Remensem alluit et palatium Regium hic indicatum, ac dein in Axonam fluvium se exonerat.

d Scilicet die 31 Octobris, quando ejus Natalis celebratur.

HISTORIA

TRANSLATIONUM ET MIRACULORUM

Ex libro IV Flodoardi, de Ecclesia Remensi, cap. LII et LIII.

a
Corpora
Martyrum

Eodem tempore quo hæc sacra a Virgo passa est, lancinator ejus Rictiovarus per urbem Remorum transiens, et quosdam Christianos ad culturam deorum compellens, ut eos superare nequivit, trucidari præcepit. Et egressus inde reperit duos quosdam viros, Ruffinum et Valerium, fide Christi robustos, regalium tamen horreorum custodes. Quos comprehensos, ubi comperit Christi dilectione et confessione firmissimos, plagis afflictos diuturna carceris maceravit retrusione : ubi Angelica visitatione ac consolatione relevati, et confortati sunt.

D Sic invicti tandem reperti, capitalem snbiere sententiam. Cumque non post longa temporis intervalla ad urbem Remorum sacratissima deducerentur eorum membra, feretris imposita ; in loco illo, ubi nunc tumulata ipsorum requiescunt ossa, ita tunc feruntur aggravata, ut nequaquam loco moveri valerent. Et ita Deo jubente factum esse probatur, ut ubi pauperibus eleemosynæ distribuerant largitatem, ibidem suorum corporum gratam perciperent requietionem.

2 Sed dum b nuper gens Nordmannorum barbære sævitura, se Galliis infudisset ; ob vitandam hujus persecutionis procellam, eorum pignora ad urbem sunt Remensem delata, positaque in beati Petri ecclesia, et per dies plurimos ibidem sub honore servata. At cum jam demum, barbaris recedentibus, in nos bacchata diu tempestas desævisset ; redissetque tandem, Deo jubente, tranquillitas ; Presbyter, qui Sanctis deserviebat, et ad propria jamdudum redire cupiebat, acceleravit sanctorum Martyrum glebas tollere, et ad dicatum sibi locum referre. Postque celebrata Missarum solennia, levantur a Sacerdotibus sacrata Christo corpora, atque cum magna populorum referuntur comitante caterva. Contigit autem diem illam, quæ Dominica scilicet habebatur, ventorum flatu fuisse nimbosam, ita ut omnes candelæ, quæ ad obsequium Sanctorum ferebantur, vi turbinis extinguerentur. Cumque carpentes iter partem fluminis fuissent ingressi, cereus qui ante Sanctorum pignora ferebatur extinctus, repente cœlitus accensus, omnibus mirum exhibuit spectaculum. Sicque, inter commixtos grandine nimbos, et ventorum flatus, ad quatuor fere millia duravit ex miraculo flamma. Disposuit denique postea Presbyter cereum ipsum in meliorem formam eadem reficere cera. Cumque id a Sacerdotibus sibi subjectis efficeretur, mirum dictu ! inter manus eorum mollis cœpit crescere cera, et in magnam grandescere quantitatem.

b
tempore
Normanno-
rum Remos
delata,E
dum in lo-
cum deinde
suum refe-
runtur,divinitus
reaccendi-
tur cereus

3 Cumque illi stupentes admirantesque perstreperent ; ingressus Presbyter, et videns auctam sic fuisse ceram, credidit eos aliam ceram illi, quod non præceperat, adjecisse. Sed cognito tandem a Sacerdotibus, quod acciderat, miraculo ; Deo gratias egit, et ceram in ecclesia ad memoriam tantæ rei reposuit. De qua cera c Riculfus, Suessionum venerabilis Episcopus, reliquias sibi deferri jussit. Sed et vicinarum ecclesiarum religiosi Presbyteri exinde ob devotionem expetitas particulas in ecclesiis venerabiliter condiderunt.

et cera mul-
tiplicata in-
venitur :

c

4 Alia autem vice, cum de Suessionica civitate, in qua ob similem persecutionem delati fuerant, ad locum proprium referrentur ; claudus quidam cum ceteris, qui Sanctorum corpora devoto comitabantur obsequio, reptabundus, adnisi quo poterat, incedebat. Non quidem hunc natura claudum produxerat, sed ex tempore illi accesserat gressuum dolenda debilitas. Cumque ad villam, quæ Vasneja dicitur, venissent ; mox nativæ rectitudini restitutus, projectis adminiculis, suis cœpit vadere plantis, et Deum in Sanctis suis mirabile more collaudare gratanti.

claudus sa-
natur :

5 Præterea in eos qui sacrum locum violare, et res sanctis Martyribus delegatas pervadere nituntur, quam cito divina ultio exeratur, uno exemplo sufficiat demonstrare d. Tempore quo inter Reges Odonem et Carolum graves agebantur Francorum in regno discordiæ, per hanc occasionem licite rapinæ et deprædationes fiebant, confusum erat fasque nefasque ; nusquam Dei aut humanarum timor legum, sed vi et potentia universa constabant : aliquando ad villam, quæ Basilica dicitur, prædones affuerunt, cœperuntque omnes pauperum substantiolas, ferre.

d
pauperulam
spoliaturus

Tunc

A Tunc quædam muliercula, cum suppellectili sua fugiens, ad ecclesiam sanctorum Martyrum cursu rapidissimo tendebat. Quam quidam ex his qui ad prædandum venerant, ita ut sedebat equo velocissime insequi cœpit, volens eam capere, et seria sua illi auferre, sed cum quidam de adstantibus diceret: Noli, miser; noli illam in atrium sanctorum insequi Martyrum, ne tibi mali aliquid contingat; ille nihil veritus, admisso equo rapidissime fugientem insequabatur mulierculam. At ubi primis atrii pedibus equus institit, subito cernuatus cecidit: sessor autem ejus tam gravi allisione vexatus est, ut a summo genu usque pedem disrupta tibia, caro, velut ferro incisa, delisceret; osque ipsum, carnis tegmine nudatum, pateret; et qui superbus eques venerat, jam humiliatus, nec suis pedibus incedere valens, manibus alienis de atrio ecclesiæ projectus est. Tunc equo et quæ habere potuit sanctis Martyribus pro eo datis, morti quidem subtractus est: sed quod supervixit temporis inutilis et nulli operi aptus fuit; testimonium divinæ virtutis in sua debilitate circumferens, et aliis quibusque salubrem timorem, exemplo patratae in se ultionis, incutiens, ne talia agentes similia patiantur.

rupta tibia
punitur.

Oleum di-
vinitus
auctum

furtimque
ablaturum,

subjecto vase altero. intra paucos dies ad unum D sextarium collegit, furtimque abscondit, putans infelix divinum miraculum cupiditatis suæ fore compendium; et unde providebatur omnibus patrocini- EX MSS.
nium, inde clandestinum se posse credidit perficere furtum. Sed Christus, qui Sanctos suos mirificare apud omnes decreverat, non diu permisit latere vel illius pudendum facinus, vel quod ad suorum Martyrum gloriam contulerat munus. Nam quadam die domum, quæ basilicæ adhæret, in qua etiam magis au-
getur.
Suessionicus Episcopus, cum illuc accedit, manere consuevit; Presbyter, nescio quid causæ fuerit, ingressus; vidit vas illud oleo superfluere, et miratur unde illa esset olei copia. Cumque illic perraro hujusmodi inveniri possit liquor; cœpit percunctari Clericum tanti criminis conscium, cujus esset oleum, aut quis illud ibi deposuisset. Sed cum ille diceret, nescire se unde esset; pueri, qui ad discendos psalmos ibidem residebant, et rem omnem noverant, indicaverunt Presbytero, et factum miraculum, et custodis furtum. Ille hoc audito, cito ad vas quod juxta altare stabat recurrit, et pavementum adhuc olei exundatione madens invenit. E
Cumque immensum in Sanctis suis glorificaret Deum, alius quidam de custodibus advenit, et confessus est se magnam partem olei ipsius, nullo teste, tulisse; et ubi voluit, et sicut voluit, expendisse.

ANNOTATA D. P.

- a Maria Virgo, de qua supra actum.
b Nuper, respectu martyrii, scilicet seculo 9 quando floruit Flodoardus.
c Riculfus adhuc 9 sec. floruit, mortuus an. 902
d Anno potissimum 893 et sequenti, quando contra Odonem, qui Eudes vulgo dicitur, fuit assumptus, Carolus Simplex, ut legitimus heres.

DE SANCTO ANTHEONE

MARTYRE LAODICEÆ IN PHRYGIA

G. H.

Locus passio-
nis.

C Laodicea, nonnullis Laudicea, in antiqua notitia Græca Metropoleon et urbium Episcopaliū his subjectarum cap. 22, est Leodicea metropolis Phrygiæ Capatianæ, aliis Pacatianæ, sub qua fuerunt urbes Episcopales septem et triginta. Ab hac urbe, ejusque Martyre Anthéone, auspicantur hunc XIV Junii quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa; et quidem Epternacense antiquissimum, his verbis: In Phrygia lauda Anthéonis ducto per d litteram virgula, ut nomen contractim scriptum intelligatur. Eadem ergo in Martyrologiis Richenoviensi et Rhinoviensi ita explicantur. In Phrygia civitate Laodicea Antonionis. MS. Reginæ Sueciæ ab Holstenio vulgatum, ita habet: In Phrygia civitate Laodicea natalis S. Antiuni et Afræ. Apographum Lucense cum aliqua hallucinatione scribit, In Pagatia civitate natalis S. Antonii. At loco Pagaciæ cum majiori contractione legitur Pagia in apographis Corbeiensi et Blumiano; nec non in MSS. Florentinis Magno Ducis et Senatoris Strozzi. Videtur reliquis

omissis sic supplendum: In Phrygia Pacatiana, civitate Laodicea. Notandum autem, quod nomen S. Anthéonis scriptum in Epternacensi apographo dictisque F
MSS. Florentinis et alio Aquisgranensi, itemque in Additionibus Greveni ad Usuardum; in MS. Blumiano scribatur Anteoni, in Corbeiensi apographo Antigoni, in alio MS. Corbeiensi Antiani, ac denique in MS. Augustano S. Udalrici Anteoni. Nos, omnibus consideratis, proferimus, cum antiquissimo Epternacensi et aliis, nomen S. Anthéonis; transmissa S. Afra ad alium classem infra referendam, ubi Antonio conjungitur. In scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Usuardum est memoria SS. Anthéonis et Bitunii Presbyterorum et Martyrum. Verum in MS. Bruxellensi S. Gudilæ fit mentio SS. Galliani et Bituni, Presbyterorum et Martyrum in Africa. At S. Gallianus refertur mox inter Martyres Ephesinos: post quos sequuntur Martyres Afri, inter hos autem non est Gallianus: quis vero sit Bitunus, ab aliis non relatus, haud satis assequimur.

an Bitunus
Presbyter
addendus?

DE SANCTIS MIGGENE, GALLIANO,

JUVINO, SIVE VIVINO,

G. H.

MARTYRIBUS EPHESI IN ASIA.

Martyrum
nomina.

Post S. Antheonem, tres alii Martyres Ephesini proferuntur in antiquiore apographo Epternacensi Martyrologii Hieronymiani, his verbis: Et in Epheso Miggenis, Galliani, Juvini. Quæ plane eadem leguntur in MS. Aquisgranensi ecclesiæ primariæ. In MS. Florentino Bibliothecæ Medicæ hæc ita exprimuntur: In Epheso SS. Maggini, Gallini, et Vivini: at Viviani legitur in MS. Florentino Senatoris Strozzi. Florentinum monasterii Sanctæ Crucis, Patrum Conventualium S. Francisci, ita eosdem profert: Apud Ephesium SS. Miggini, Galliani et Vivini, scilicet primis litteris

B

transpositis ex Juvino supra relato. MS. Richenoviense, ista habet: Et in Epheso Mingeni et Galliani. At nomina Galani et Jovini etiam memorantur a Greveno in Additionibus Usuardi; uti et Galani, sed Afris adscripti, in MS. Bruxellensi S. Gudilæ.

2 Relati a nobis sunt, ad xvi mensis præcedentis Maji, SS. Mengenes, Gajanus, et Jovinus Martyres in Epheso, et forte iidem qui hic proferuntur: quod lectori dijudicandum relinquimus usque ad Supplementum Maji, cum iterum considerabimus sitne operæ pretium ipsos his in hoc opere poni, ob solam diei et exiguum descriptionis diversitatem.

An ab his
alii 16 Maji.

E

DE SANCTIS QUINTIANO, TECLA,

THEODOLO ET FESTINA,

G. H.

MARTYRIBUS IN AFRICA

De his Martyribus tertio loco ista habentur in jam sæpius relato antiquo apographo monasterii Epternacensis: Et in Africa Quintiani, Teclæ, Theodoli, et Festinæ. Quæ etiam, sed omissa Tecla, habentur in aliis tribus apographis, scilicet Corbeiensi, Lucensi et Blumiano. MS. Reginæ Succæ ista profert: In Africa natalis SS. Quintiani, Theodoli cum aliis duobus, scilicet, Tecla et Festina. MS. Richenoviense: Et in Africa Quintiani, Festini. Memoria Quintiani Martyris celebratur in MSS. Augustano, Gellonensi, Parisiensi Labbei, ac

Romano Ducis Altempsii. Ast omnium quatuor in Florentinis Magni Ducis, et Senatoris Strozzi et Patrum Conventualium. In Bruxellensi S. Gudilæ, S. Quintiani nomen legitur: item Teclæ Virginis. Greveno in Additionibus meminit Theodoli. Sic, qui hinc inde apud varios leguntur, simul optime conjunguntur in dicto Epternacensi MS. In aliquo nostro MS. adjungitur Protus, sed is Aquileia colitur hoc die, licet passus sit cum SS. Cantio, Cantiano et Cantianilla xxxi Maji, quando de illis egimus.

C

DE SS. ANTONIO, AFRA. CANTIONELLA

F

G. H.

MARTYRIBUS IN SPECIA

Memoria in
sacris fastis.

Iterum progredimur cum antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo monasterii Epternacensis, in quo ista proferuntur: In Specia Antoni, Afræ, Cantionellæ. At palæstra omissa, referuntur tres Martyres dispersi in apographis Lucensi et Blumiano. In Corbeiensi sunt nomina Antigoni, Afri, Cantionillæ et Cantiani. Sed ultimus ad sequentem diem in pluribus refertur. Memoria Afræ et Cantionillæ seu Quintianillæ celebratur in MSS. Florentinis Magni Ducis, Strozzi Senatoris, et Patrum Conventualium; et seorsim nomen Afri seu Affrii; cuius etiam nomen est in MSS. Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei, Bruxellensi S. Gudilæ, et Aquisgranensi, in quo additur et Onati. Ita nomen S. Antonini est in MS. Calendario ante opera S. Isidori, asservato in bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii Romæ, ubi forte et Onotus et Antoninus, loco Antonii videntur positi.

2 At palæstra martyrii Specia ubi cita sit, non satis assequimur. Franciscus Maria Florentinus, in suis Observationibus ad hunc diem, fatetur, hanc Speciam urbem sibi ignotam esse, nisi forte Sphecia sit Euboeæ civitas. At Philippo Ferrario in suo Lexico Geographico, Sphecia oppidum est Illyrici in Dalmatiæ et Macedoniæ confinio, in Albanæ regione. Est quidem etiam Spetia parva, sed munita, in ora maris Ligustici, ditionis Genuensis: verum dubitari potest an ea habeat sufficientem ætatem, ut censi possit tunc extitisse. Sperchia quoque civitas Thessaliæ, cum fluvio Sperchio a Virgilio lib. 2 Georgicorum memoratur. Sed frustra similia inquirimus, cum omnia loca non sint ab antiquis memorata, sed tantum magis celebria: juvat tamen etiam talia notare in subsidium veteris Geographiæ.

Palæstra
Specia.

DE

DE SANCTO MARCO

EPISCOPO LUCERIÆ IN APULIA DAUNIA

BOVINI PATRONO

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu et vitæ Actis.

CIRCA CCC-
XXXIII.Epitome ex
Ughello.Episcopatus
Luceriensis,corpus
translatum
Bovinum,adhuc ibi
jacere
affirmatur.Beneventi,
in ecclesia
istâ dicata
dicitur esse.

Luceria urbs Episcopalis, sub Archiepiscopali Beneventana, in Apulia Daunia et hodierna Capitanata, provincia regni Neapolitani, inter Troiam et oppidum S. Severini sita, ad distinctionem aliarum ejusdem nominis urbium appellatur Luceria Saracenorum, vulgo in mappis Lucera delli Pagani; quia Fredericus II Imperator, Ecclesiæ hostis, accitis ex Africa Saracenis eam civitatem habitandam dedisse dicitur, apud Ferdinandum Ughellum tomo 7 Italiae sacræ columna 451: qui dein Episcopos describit, et de S. Marco ista habet: Secundus S. Marcus, in Æcana Apuliæ, quam nunc Troiam appellant, civitate natus, ab Joanne Episcopo Lucerino Sacerdos ordinatus, eidem defuncto successit circa annum cccii. A Clero populoque ob sanctitatis famam vocitatus ad infulam, eam fere annis sex et viginti sanctissime rexit; multisque miraculis clarus, migravit ad Christum, die xiv Junii anni cccxxviii, relatus in Bovinam sive Bivinam civitatem, ut ipse ante mortem mandaverat.

2 Ibi in ecclesia Cathedrali suo nomini dicata, summa celebritate colitur, ejusdem civitatis Divus tutelarior et Patronus. Ejus vitam vulgari lingua, ex monumentis Bovinæ Ecclesiæ, scripsit Dominicus Petrus Pauli Bovinensis: de quo etiam Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, qui Marcum perperam Bovinensem Episcopum facit. Hæc ibi. Est Bovinum, urbs Episcopalis etiam ipsa, in eadem Capitanata, sedecim circiter milliaribus versus Austrum a dicta Luceria dissita, de qua agens idem Ughellus columna 354, ita scribit; Est in hac civitate vetustum Divæ Mariæ assumptæ et S. Marci Confessoris templum Cathedrale, sub metropoli Beneventana; ubi jacet ac magna veneratione colitur corpus S. Marci, Confessoris et Episcopi Luceriæ, Bovini Patroni, ab anno cccxxviii nostræ salutis usque ad nostra tempora.

3 Hæc Ughellus, cujus verba sunt annotanda, propter Mariam de Vipera in Catalogo Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana ritu duplici aut semiduplici celebrat: ubi ad diem vii Octobris, ex inscriptione marmorea, existente in ecclesia Officium faciendum præscribitur de S. Marco Bovinensi Episcopo Duplex. Porro Marcus, Episcopus Bovinensis, quo tempore eam rexerit Ecclesiam, adhuc latet: ejus vero sacrum corpus, in sacra æde ei dicata, quæ parochialis est, magna veneratione servatur. Hunc diem translationis esse fatemur: nam ejus natalem Ecclesia Bovinensis celebrat viii (imo xviii) Kalendas Julii. Hujus sancti Episcopi acta desiderantur: meminit tamen de eo Martyrologium antiquum MS. in bibliotheca Beneventana num. 178 signatum, et David Romæus in Catalogo Sanctorum regni Neapolitani. Quando hic sanctus Episcopus vixerit, et quando ejus corpus Beneventum delatum fuerit, laud apparet ex prædictis. Prædicta ecclesia extat de jure patronatus nobilis familiæ de Sabarianis. Hæc Marius: sed cum Vita num. 3 expresse dicat, Junii T. III

quod Depositionis dies celebratur Nonis Octobris, dicendum necessario est, hodie coli Translationem, non Beneventum, sed Bovinum, seu potius aliquam corporis inventionem vel elevationem, factam post scriptam Vitam, quæ solius Depositionis meminit: quem diem etiam assumpserit Beneventana Ecclesia, ut cultu recentius inducto celebriorem; ideoque Natalem creditum ab iis, qui Vitam non legerant. Num singulæ Ecclesiæ, Bovinensis et Beneventana, aliquas partes Reliquiarum S. Marci habeant, ex collatione ossium sciri posset: alias magis videretur æstimanda continuata possessio Bovinensium, cum Beneventana potuerit accepisse corpus alterius S. Marci: quod cum nesciretur cujus esset, conjectura aliqua fulti putarint esse ejusdem qui Bovini colitur, cui et addiderint titulum, Episcopi Bovinensis, licet nihil scirent de ejus Actis, et tempore Sedis aut Translationis Reliquiarum.

3 David Romæus in Indice Sanctorum regni Neapolitani pag. 407 ista pauca verba habet: In Daunia, Bovini, Marcus Pontifex: quod potest referri ad sacrum ejus corpus istic asservatum, et venerationem ut Divi tutelaris atque Patroni, illi exhiberi solitam. Ferrarius: in Catalogo Sanctorum Italiae sic scribit: Marcus Episcopus Bovini (civitas est Apuliæ in provincia Beneventana) præcipue colitur hac die, Acta tamen illius nondum vidimus. Meminit illius David Romæus. Agitur de illo in Ecclesia Beneventana. At, quod mirum est, idem Ferrarius in Catalogo generali eum omisit.

4 Acta Vitæ hic dandæ, ex MS. Bovinensi jam olim acceperat Rosweydy noster, stylo verboso, nec valde polito; quem librarii, codicem scribentis, vel egraphum inde sumentis, incuria fecit obscurum etiam videri; sic ut necesse habuerim, quædam per conjecturam restituere sano sensui; quædam, transpositione, vel omissione, aut etiam additione verbuli unius rectificare: parce tamen, quia memor propositi nostri. Scripta sunt ea Acta, post annum quidem dcccxciv, quo inventus et Bovinum allatus est antiquus de vita et miraculis S. Marci libellus, uti dicitur num. 23; vel etiam post annum mxcviii, si Episcopus Bovinensis, num. 21 nominatus, debeat intelligi Giso; prius tamen quam ea Translatio fieret, cujus causa festum nunc agitur xiv Junii, patris jam miraculis, quæ toto cap. 3 narrantur. Ibi cum dicit Auctor num. 14, In his nostris temporibus; et num. 16, Sicut narratur a fidelibus; supponi potest, et Miracula facta et Vitam scriptam seculo xi. Argumentum priorum duorum Capitulum totum sumptum videtur ex prædicto libello, cujus magna sane auctoritas est; siquidem circa annum dcll absconditus, diu ante in manibus oculisque Luceriensium versabatur, servatus in urbis Lucerinæ excidio sub annum dclxiii, ut ex Annotatis nostris apparebit. Non existimo tamen, scriptum eodem quo Sanctus obiit iv seculo: talis enim Auctor non omisisset miracula, mortem immediate secuta, quæ suaserunt ecclesiam supra tumulum construere; quod autem ea defuerint in præcitato libello, colligitur ex silentio Scriptoris nostri, eo usi: qui ut

E

Memoria apud
Romæum et
FerrariumActa sec. 11
scripta,

F

ex libello ante
sec. 8 exarato,

A phrasim, simplicem fortassis atque succinctam, longiori
AUCTORE D. P. verhorum ambitu exornarit, præsumi tamen potest nihil
mutasse quoad substantiam.

ex quo credi-
tur a S. Mar-
cellino ordi-
natus San-
ctus,

5 Hinc ergo credimus, Episcopum Luceriæ conse-
cratum B. Marcum fuisse a Marcellino Episcopo
Urbis Romæ : quem statuimus anno CCXCVI die XXX
Junii ordinatum, sedisse annos VII, menses XI, dies III,
videlicet usque ad diem II Junii, inter gravissimas sub
Diocletiano et Maximiano persecutiones : quibus non
obstantibus fecit Ordinationes duas, per mensem De-
cembrem, Presbyteros quatuor, Diaconos duos,
Episcopos per loca quinque : quorum unus quidni
fuerit ordinatus pro Luceria Marcus ? Hic autem dici-
tur, num. 13, spiritum edidisse cum jam esset anno-
rum LXII ; et inter CXXXIX Episcopos, qui ex Urbe
Roma, id est, ex Provincia Romana vel non longe ab
ea, ad Silvestrum Papam convenisse feruntur, anno
CCCXXIV ; etiam Marcus aliquis nominatur ; unde vero-
simile fit, Lucerinum eum esse, qui anno mox sequenti
etiam ad Nicænum ivisse, et Romam iterum ad Syno-
dum Episcoporum CCCXXV convenisse potuit ; adeoque et
vitam protraxisse, sicut Ughellus censet, usque ad an-
num CCCXXVIII. Hujus tamen tam definiti calculi cer-
tam rationem videre optarem. Interim, eo posito, se-
quitur, non fuisse primis duobus Marcellini annis ordi-
natum Episcopum Marcum ; sed aliquo ex postremis,
ne non habuerit idoneam tali gradui ætatem, qui
etiam anno penultimo Marcellini solum fuerit annorum
XXXVI.

ad an ætatis
62 vixisse.

B

VITA

Ex MS. Bovinensi.

PROLOGUS.

Dicturus Au-
ctor de vita
et miraculis
Sancti,

De hujus sancti ac beatissimi Marci Confessoris
vita aliquantulum studuimus dicere, vel qualiter ad
Pontificale decus electus est enarrare promptula
verbositate : de ejus miraculis quoque, quæ opera-
tus est in isto fragili mundo, dicere conati sumus.
Sed quid nos, tantilli ac sine peritia artis litterarum,
de tali sanctissimo Patre dicere præsumimus ?
Etiam si Homerus et Maro facundissimi Grammatici
adessent, non potuissent linguis eorum [dignum
huic Sancto] emulgere carmen : verum si illo tem-
pore fuissent Ambrosius, Hieronymus, vel Augu-
stinus, Ecclesiæ fontes, forsitan potuissent ejus
laudibus quæ meretur aptare. Sed vos, Doctores ca-
rissimi et Ecclesiæ soboles, et Auditores vitæ hujus
Sancti, non fiatis æmuli nostri, neque facillimam
prorumpatis in clamationem, meque judicetis iner-
tem, aut indoctum dicatis. Date veniam annorum
nostrorum sexto lustro currenti ; amara etiam pro
dulci potare. Solet lucerna lutea juxta domum lu-
men datum emittere, et per crates in ecclesia re-
splendere. Ita et vos hujus B. Marci vitam susci-
pите : parvam meam locutionem pro magnis accipite :
quia si lingua mea ænea fuisset aut ferrea vox, et
omnes artus mei humana voce loquerentur, ejus
miracula quæ per eum Dominus gessit, et laudes
quibus dignus est, enarrare non potuissemus : unde
bene Propheta dixit : Mirabilis Deus in Sanctis
suis, ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ.
Qui multorum Apostolorum vestigia secutus est,
doctrinam Martyrum recepit : et, si non fuit gladio
Martyr, martyrium ferebat in corde suo ; attenua-
bat se jejuniis, et orationibus omni hora vacabat,
castitatem vero corpore et labiis observabat. Sed ne
me diutius tarditas teneat, ad ea quæ dicenda sunt,
quantum possum, redeo.

ætatem et
tenuitatem
suam excusat.

Ps. 67, 36

CAPUT I.

Ortus, Presbyteratus, calumnia miraculis
depulsa.

Fuit in civitate Æcana, quæ erat in Apuliæ fi-
nibus, vir nomine Constantinus, locuples valde,
Christianissimus et timens Deum : qui quotidie
eleemosynis, orationibus, atque jejuniis insistebat ;
habebatque unicum filium, nomine Marcum, quem
instruens in timore Dei, tradidit etiam litterarum
studiis. Qui ita doctus est, ut, sicut terra fructifera
semen recipit, et fructum centesimum affert ; simi-
liter et iste, patris sui monita recipiens, in bonita-
tis studio semper implicitus, perseveravit ; dicente
Domino in Evangelio, Bona arbor bonos fructus
affert : ita et ille de dignis parentibus digna proles
effectus est, crescebatque quotidie in bonitate et
timore Dei ; et indolis ejus fama sanctitate emicabat.
Decurrente autem tempore, pater ejus Constantinus
reddidit spiritum, et ab Angelis in cælum susceptus
est. Sed nihil dubitare quis potest, ut qui tanto
tempore in servitio Dei moratus est, non in aula
cœlestis Regis intraret, pollicente Domino, Venite
ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego
vos requiescere faciam.

A pio patre
perbene in-
structus puer,

Mat. 7, 17
eodem mor-
tuo,

E

Mat. 11, 28

3 Post mortem autem Patris, cum esset pueru-
lus et locuples valde, cum duabus puellis habitabat ;
nihil tamen puerile gessit in opere. Deo autem cœ-
pit devotus existere, et ad supernam patriam totis
desideriis anhelare : cœpit autem et de substantia
sua erogare pauperibus, subvenire oppressis ; et illic
thesaurum suum ponere curavit, ubi ærugo non
demolitur, nec tineæ corrumpit. Interea Joannes
Præsul Lucerinæ Sedi Antistes præerat, vir valde
mirificus et omni honestate præclarus ; qui subli-
mavit illum honore Presbyterii ; ille vero quasi se
indignum clamabat. Cum ergo B. Marcus insulam
Sacerdotii [suscepisset], inerat ei abstinencia in
cibis, vigilantia in orationibus, strenuitas in jejuniis ;
et cuncta quæ habere poterat ad pietatis opus di-
stribuebat : in quo tantæ perfectionis gratiam acce-
pit, ut jam tunc in ipsis initiis perfectus posset me-
rito deputari. O felicia sanctæ viscera matris, quæ
tale germen mundo ediderunt ! Vere ista fertilis
gleba, quæ suscepto semine aliud centesimum, aliud
sexagesimum fructum producit.

bona pauperi-
bus erogat :

et Presbyter
ordinatus,

4 Cum [autem] beatissimus Marcus in cella sua,
juxta aulam sanctæ Dei ecclesiæ [maneret, et] in
domo sua ministrarent ei puellæ duæ, quas ille quo-
tidie instruebat in timore Dei et doctrina sancta ;
ille invidus diabolus et omnis bonitatis detractor,
jacula inimicitiae in suos satellites emisit ; et contra
B. Marcum æmulos accendens, sperabat tumorem
nequitiae suæ contra eum excitare. [Sed frustra] :
scriptum est enim, Beatus vir qui spem suam po-
suit in Domino ; et, Justus quasi leo considens, non
timet adversitatem hujus mundi. Direxerunt autem
epistolam ad Joannem Præsulem de B. Marco, ita
dicendo, et in verbis diaboli talia depromendo : Do-
mine Præsul, cui Deus concessit tantam bonitatem,
qui omnes homines ut filios diligis, et verbis tuis
scrutaris arcana ; iste Marcus Presbyter, quem tua
Dignitas sublimavit honore Sacerdotii, tua præcepta
contemnens, et monita tua conculcans, in domo sua
nefariam rem agit, stuprum scilicet cum duabus
puellis ; et in deliciis et epulis crassatur, et magicis
artibus quotidie vacat : nisi hanc rem tuo jussu
emendaverit, pessimum malum accidet patriæ no-
stræ. O novi Judæ typus ! et nova Judæorum in-
ventio ! O iniqua labia ! Ille contra Dominum ma-
gistrum suum invidiæ fomite succensus dicebat, in

F
ob duarum
puellarum
ministerium,

Ps. 39, 5
Prov. 18, 1

accusatur
Episcopo Lu-
ceriensis :

Pythonis

A Pythonis arte facit miracula : isti de B. Marco dicebant, Magicis [eum] artibus vacare : Judæi Dominum per invidiam tradiderunt Pilato, et falsos testes super eum miserunt ; et isti B. Marco per invidiam detractabant, ut traderent damnationi. Sed ille Deus omnipotens, qui omnia novit antequam fiunt, non deserit servos suos, quia non repellit Dominus plebem suam usque ad finem.

a quo accersitus, missos ejus placide excipit :

factaque eorum et cum eis oratione ad Deum,

Job. 3, 4

ut oppressæ innocentiae vindicem et invidiæ ultorem,

eosdem invitat ad prandium,

et unius qui recusaverat, sitim miraculo levat :

5 Cum autem lecta fuisset nefanda epistola ante conspectum Episcopi, in furore accensus quod de tam venerabili viro talia audisset, quando dura et lubrica fama de eo non esset inventa ; statim ad se vocavit suos duos Diaconos, Vincentium et Aristotelem ; et dixit eis ; Ite in civitatem Trajanam, et adducite ad me Marcum Presbyterum, ut cognoscam veritatem de eo. Illi autem abeuntes invenerunt eum in ecclesia orantem, et dixerunt ei : Veni, quia Episcopus te vocat. Tunc ipse beatissimus Marcus, ut erat efficacissimus, et omni humilitate plenus, dixit eis columbina simplicitate : Fratres, venite oremus. Et prosternens se B. Marcus in terram, oravit : et iterum erigens se, expandit manus suas ad cœlum, cum lacrymis dicens : Domine Deus omnipotens, Pater æternæ majestatis, sancta et æterna Trinitas ; tu in principio ante omnes creaturas Luciferum condidisti, bonumque et sublimem illum fecisti, et principatum inter Angelos ei dedisti ; ille autem non dedit honorem tibi Creatori suo ; sed per invidiam et superbiam suam de cœlo in tartara projectus est, ut quantum fuit angelus bonus, tantum efficeretur diabolus malus, unde de illo ait Job ; Dies illa vertetur in tenebras, quod non requirat eam Deus desuper, quia primum hominem per invidiam de Paradiso ejecit, et totum orbem in infernum præcipitavit : Tu Filium tuum D. N. Jesum Christum, per uterum Virginis, ad humanum genus redimendum misisti : qui formam servi accepit et tentatus est, ut nos de inimici potestate expediret ; mortuus est, ut nos de morte perpetua liberaret ; et in resurrectione sua virtutem diaboli destruxit, et mundum illuminavit. Tu Susannam de falso crimine liberasti, et tres Pueros de camino ignis eduxisti, et ut bonus dominus tuam bonitatem ostendisti ; adjuva me servum tuum, quia in te est spes mea ; quia si tu mihi adjutor es, non timebo quid faciat mihi homo : qui vivis et regnas in secula seculorum.

C 6 [Hac oratione completa] vocavit ad se prædictos Diaconos, et dixit eis ; Venite, sumamus cibum. Vere iste imitatus est magistrum et dominum suum, quia ille sciebat quod tradendus esset a discipulo suo, et a Judæis crucifigendus ; a cœna autem illum non recusavit, et benedictionem proditori suo non negavit : et iste per Spiritum sanctum sciebat, quod per invidiam voluissent contra eum exercere rem nefariam ; ad prandium [tamen] vocavit eos. Cum autem venissent ambo ad domum ejus, Vincentius intravit et accepit benedictionem de sancta manu ejus ; Aristoteles autem, in feritate permanens, non intravit ad eum. Cum autem [itineri sese dedissent, et] pervenis- sent [ad...], comprehendit Aristotelem anxietas, et stabat ut spiritum exhalaret. Videns autem B. Marcus damulam, et juxta eam damulos stantes, adjuravit eam et dixit : Adjuro te per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, ut stes et non moveas te de loco ipso, donec præbeas huic Diacono lac, ut refocilletur anima ejus, et cognoscat virtutem Domini mei Jesu Christi, quam facit in eis qui sperant in eum. Statim autem damula fixit se, et perrexit Aristoteles, et bibit lac de mamillis ejus, et ipsa damula perrexit illæsa. Tunc veniens Aristoteles et procidens ad pedes B. Marci, oscu-

labatur eos, et flebat fortiter, et dicebat ; Pater D sancte, indulge et ignosce mihi peccanti : quia tu pius, et ego impius ; tu bonus, et ego malus : obsecro, indulge mihi ; ne veniat ira Dei super me, quia mentem malam habui in te. O magnalia Conditoris ! o miracula Redemptoris ! quæ tantam dilectionem habuit in servis suis, ut etiam bestię agri obediant jussioni eorum.

a quo penitente,

7 Cum autem venissent ad Præsulem, Aristoteles narravit ea quæ gesta in via : et miratus est Joannes Præsul de his quæ audierat. Cum autem hora matutinalis advenisset, dixit Episcopus B. Marco ; Ingrediamur ad ecclesiam, ut vigilias matutinales celebremus. Respondit autem B. Marcus ; Substineat Dignitas tua tantisper, ut audiat mirabilia. Cum autem unius fere horæ spatium pertransisset, audivit B. Marcus signum matutinale in cœlo Angelorum laudibus personare, et dixit ad Præsulem : Erigat Dominus meus aurem suam, et audiat. Cœpit autem Episcopus sursum collum erigere, auribusque intendere, et audire minime potuit. Tunc dixit ei B. Marcus ; Flectamus genua, et oremus. Et cum ambo in oratione persisterent, audivit Episcopus et B. Marcus hymnidicos Angelorum choros, in cœlo cantantes : et cœpit Episcopus, una cum B. Marco, Deo gratias agere : et dixit Episcopus illum Versiculum ; Disperdat Dominus universa labia dolosa et linguam magniloquam : quia sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, judica illos Deus : et intrantes in ecclesiam, vigilias Domino celebrarunt. Deinde dixit Episcopus ad B. Marcum : Rogo te, Frater, ut perseveres mecum una hebdomada. Respondit autem B. Marcus ; Quod jubet Dominus meus faciam. Cognita autem Præsul bonitate ac sanctitate ejus, commendavit se in ejus orationibus, et osculando se invicem in caritate Domini remisit eum in propria.

edoctus Marci sanctitatem Episcopus,

E cum eo audit concentus Angelicos. Ps. 5, 11

CAPUT II.

Episcopatus S. Marci, miracula in eo patrata, et sanctus obitus.

N on post multum vero tempus factum est, ut B. Joannes Episcopus dormitionem in Christo acciperet. Tunc Clericorum omnium ac Laicorum una efficitur vox, ut Marcus ad Episcopatum eligeretur, ita ut nullus in hominibus inveniretur, qui non in ejus electione clamaret, [ob ea quæ antea] objiciebantur huic Sancto præconia, quoniam antequam fieret Presbyter, Confessor Christi esse meruit ; et his assentiens Presbyterorum vox [similia] clamabat. [Ipse vero] indignum se esse dicebat ; assensumque præbere nolens, fugam paravit. Cumque pernoctantes vigilias noctis, non invenissent eum, contristati sunt. Facta autem diligentia, inventus est ante fores sanctæ ecclesiæ. Sic benedicta ac mirifica Dei clementia, qui nolui Ecclesiam suam tam apto Pastore privari, nutu ejus sanctissimus Marcus ad Episcopatum eligitur ; consecratur vero a Marcellino, Episcopo Urbis Romæ. Tantam [autem] gratiam ei Deus contulit, ut etiam post Missarum solennia celebrata, ablutis manibus, aqua quæ fluebat ex iis, quisquis ex ea gustaverat, a quacumque infirmitate erat detentus, per gratiam Christi, sanus fiebat. Et plura alia miracula per eum Dominus operatus est, quæ aliquantulum huic opusculo inseruimus.

Successor Joanni Luceriniensi electus

F ordinatur invitatus,

et miraculis clarescere incipit.

9 Dum die quadam procederet beatissimus Marcus, Confessor Christi et Episcopus, et Missarum solennia in ecclesia celebraret, dæmon per os hominis cujusdam clamabat ; O Marce, ideone Pontificale

EX MS.
BOVIN.
Energumenum
liberat,

A ficale decus adeptus es, ut me torqueres? Ego sciam quid faciam adversum te: suscitabo ex omni parte æmulos tuos contra te. Cui ait B. Marcus: Obmutesce, diabole, et abi ab eo, et ne audeas ultra cum hominibus loqui. Qui statim discessit ab eo, et allisit hominem illum in terram, et factus est quasi mortuus. Tunc sanctissimus Marcus, tenens manum ejus, erexit eum, et dimisit eum illæsum abire. Homo autem ille devovit se numquam ab eo discedere, timens ne diaboli potestate iterum male impeteretur. Quid amplius de tali viro sanctissimo dicemus? Erat enim piissimus et omni bono conspicuus: non enim ad personæ potentiam, sed ad morum elegantiam attendebat, a detractoribus aures suas quasi a serpentibus separabat: circa egenos vero et advenas ita solitudinem exhibebat, ut secundum verbum Christi [ipsum] esse in his crederet: Clericorum omnium ita curam gerebat, ut Clericos pauperes de sua facultate ditaret.

ad dæmonis
confusionem.

10 Dic igitur, minister tenebrarum, ad quid te adjuvabunt jacula tua, quæ contra Sanctum Dei injecisti? Ille triumphavit, tu superatus es: ille in cœlo gaudet cum Sanctis; et tu in inferno luges cum ministris tuis: illi in iudicio stola candida et corona immarcescibilis parata est; tibi gehenna, et catena ignea, et vermes qui numquam moriuntur. Non sufficit tibi primus homo, quem per invidiam de paradiso ejecisti; sed contra B. Marcum invidiæ faculam succendisti. Numquid non potuisti in paradiso aliam bestiam invenire, quæ tuis voluisset obedire præceptis, nisi serpentem? Imo qualis dominus, talis et famulus: quia scriptum est, Omne animal simile sibi diligit. Ille aridus in terris, tu aridus in cœlo: ille callidus et tortuosus est inter animalia cuncta, tu callidus et tortuosus es inter angelos sanctos: ille veneno est plenus, tu omni dolo repletus: ille terram comedit, et hominibus est inimicus: tu catenis igneis ligaris. Sed redeamus ad ea quæ inchoavimus.

Civem Luceri-
num cæcum

11 Cum autem ad Pontificatum electus est B. Marcus, non est in gloria humana elatus: sed in bonitate et humilitate perseveravit; et qui antea abstinentiam habuit in corpore suo, modo duplicatam abstinentiam sibi injunxit. Fama autem bonitatis [ejus] crescebat per singulos dies, et miracula ejus per totam Apuliam divulgabantur. Fuit quidam homo in eadem civitate, qui dolore capitis vexatus, cæcus est effectus: qui per manus filiorum deductus ad cellam, ubi B. Marcus Confessor Christi sedebat; procidit ad pedes ejus, et dixit: Adjuva me, Pater sancte, et redde mihi lumen oculorum meorum: quia credo et confido, quia quæcumque postulaveris a Deo dabit tibi. Tunc B. Marcus fecit orationem super eum, et dixit: Domine Deus omnipotens, Jesu Christi unigenite fili Dei, qui oculos cæci nati aperuisti, et Lazarum quatríduanum a monumento resuscitasti, et filiam Archisynagogi salvasti, et dixisti, Petite et accipietis; quæro de tua sancta misericordia ut huic homini lumen restituas; ut cognoscant homines, quia tu es Deus, benedictus in secula seculorum. Et ponens manus super oculos ejus dixit, In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, aperi oculos tuos, et vide lumen hujus mundi, ut honorifices Deum qui te creavit: statimque recepit lumen, et sanus effectus est.

manuum im-
positione illu-
minat:

Vidux unigeni-
tum defun-
ctum

12 Interca cum B. Marcus Pontifex, Christi Confessor, per plateam civitatis transiret, occurrit ei mulier vidua: et prosternens se ad pedes ejus, dicebat; Pater sancte, subveni mihi peccatrici et viduæ, quia unicus filius meus defunctus est: sed rogo te, ut venias, et stes super eum, et imponas manus super eum: potens est enim Deus, per te

famulum suum, mihi reddere filium meum, et dolorem viduitatis lenire. Quod audiens B. Marcus cœpit flere fortiter, dicens; Recede a me, mulier; quia ego homo peccator sum, et hoc ministerium Apostolorum fuit. Dixitque ei mulier; Per eum cujus tu es famulus, et cui a juventute oblatus es, non dimittam te nisi veneris ad eum. Cum [igitur] tetendisset B. Marcus iter ad domum mulieris, invenit puerum jacentem sine anima, et circa eum vicinos et cognatos plorantes, et ejecit eos, et clausit ostium post se: et prosternens se in oratione cum lacrymis dicebat; Pater æterne, Trinitas summa, Deitas una, qui per Elisæum Prophetam filium mulieri [Sunamitidi] restituisti, et lacrymas viduæ [Naim] suscepisti, et filium ejus extra portam mortuum elatum resuscitasti; et Chananææ mulieri, clamanti ad te, filiam ejus incolumem restituisti; ad te, Domine clementissime, preces effundo, ut reddere digneris animam hujus infantis in hoc corpusculo: et exaudi me peccatorem deprecantem te, quia tu es Salvator mundi, et omnia sub tua ditione consistunt, et nihil est tibi difficile. Et cum hanc precem effudisset ad Dominum, statim revixit puer: et vocavit matrem ejus, et reddidit eum illi et cognatis.

oratione super
eum facta re-
suscitat.

13 Hæc breviter de vita vel actibus B. Marci, Confessoris Christi, dicta sunt: nunc de ejus morte narrare studuimus. Cum jam esset B. Marcus annorum sexaginta duorum, febri correptus spiritum Deo reddidit: et depositionis ejus dies celebratur Nonis Octobris: qui testamentum fecit, et sibi placuit ut in civitate Bovini sepeliretur: quod honorifice factum est: et super sanctum corpus ejus ecclesia sui nominis locata est; cunctorumque Sacerdotum et plebis universa turba, qui ad sanctissimum viri Dei obitum venerunt, omni suavitate odoris repleti sunt, ac si illic fuissent omnia aromata diffusa. Sacerdotes plorabant, de Patre amisso; Populus lamentabatur, quasi grex de Pastore suo, dicens; Euge Pater beate, redde Deo talentum duplicatum, pro nobis intercede apud misericordiam Dei: ora pro nobis B. Marce; fave precantibus, audi voces psallentium et deprecantium te; qui sanctissime pieque moreris, pro nobis Christum deprecare, ut tuis orationibus mereamur ad regna paradisi pervenire lætantes.

Sexagenarius
moritur, 7
Oct.

et sepelitur
ut Sanctus.

CAPUT III.

Miracula facta interventu S. Marci circa tempora Auctoris.

Sed quæ Salvator noster Dominus Jesus Christus, per hunc Patrem nostrum, beatissimum Marcum, Confessorem et Episcopum, hoc in fragili mundo operari dignatus est, silentio minime prætereunda sunt. In his nostris temporibus æger quidam, de longinquis partibus ad aulam Sancti hujus advenit; qui cum maximo oppressus languore in suo corpore fuisset, junctis cum clunibus plantis, ita ut nullo modo proprio gressu incedere valeret, prout poterat scabella manibus deferendo super genua gradiebatur: qui quamvis in eadem civitate Bovini a jamdiu moratus esset, ibique eleemosynis, quæ pro Dei amore sibi dabantur, viveret; assidue tamen vigiliis et orationibus Dominum et Salvatorem nostrum Jesum Christum deprecabatur, quo per B. Marcum, Confessorem et Episcopum, sibi misericordiam concedere dignaretur. Sic vero cum multis temporibus in pœna perduraret, nimioque languore defessus esset; orationem incessanter ad Dominum fundens, veniam postulabat, dicens; Domine Deus omnipotens, cœli terræque Creator, cui cuncta famulantur elementa,

Fæde contra-
ctus

et genibus
reptans,

a

atque ecclesiam Sancti frequentans,

A elementa, cui Cherubim et Seraphim Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, cui Angeli et Archangeli omnesque creaturæ obediunt; te deprecor, adesto mihi misero, ut oculorum meorum lacrymas suscipias; et concede, ut apud tuam clementiam medellam percipere merear. Et cum hanc orationem fudisset ad Dominum, et ante fores ecclesiæ Beatissimi Marci lacrymantibus oculis adstitisset, quod quæsit habere meruit.

dum inter pueros ludit ante fores,

15 Quadam vero die, cum solito more ad ecclesiam hujus sanctissimi Patris adventasset, contigit ut in porticu ejusdem ecclesiæ pueri ludum nukum facerent, ipse quoque secundum posse suum cum iis ludebat, iisque eum decipientibus adversa sibi plurima inferre nitebantur. Hic itaque tantis constrictus deceptionibus, in ipso ludo quo cum pueris luserat suspirans, oculosque ad cælum tendens cum lacrymis, Deum ac B. Marcum deprecabatur. Tunc subito, nutu Dei et virtute Spiritus sancti, salutis gratiam in corpore nec non in pedibus a Christo recepit. Qui continuo erexit se gaudens, laudesque Deo et B. Marco, cunctique cum eo adstantes, redere cœperunt. Hæc ubi Bovinensium venerabili

subito gressu donatur,

b

B cunctisque ejus civitatis Clericis, una cum plebe, cum laudibus et hymnis corde et ore Dominum laudantes, ecclesiam ingressus est. Tunc Episcopus, et qui cum eo erant, sanctæ Trinitati orationem et vigiliarum obsequia referentes, Deum Patrem, et D. N. Jesum Christum, atque beatissimum Marcum, de tanto ac tali miraculo, corde et ore unanimiter laudare et glorificare cœperunt. Denique languidus, qui obnixè valida infirmitate fuerat depressus, diu in eadem urbe sanus et incolumis, serviens Deo ac B. Marco, permansit. Hoc autem miraculum, quod ad laudem et gloriam D. N. Jesu Christi et B. Marci, Fratres carissimi, gestum est, indubitanter cunctis sanctæ Ecclesiæ fidelibus noscatur esse credendum. Nos autem miselli, misericordiam Dei et hujus nostri Patroni incessabiliter imploremus, ut per eum veniam delictorum percipere mereamur, et in cœlo cum illo sedem gloriæ possidere valeamus, ipso adjuvante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in secula seculorum.

unde Deo gratiæ publice aguntur.

Paralyticus eodem alatus,

C Eodem autem tempore fuit quidam familiaris cujusdam Archipresbyteri ecclesiæ sanctæ Dei genitricis et virginis Mariæ, Leonius nomine, sicut a quibusdam fidelibus memoratur: qui cum generis sui domesticos revisere vellet; iter arripiens ad eos causa visendi gratulabundus perrexit. Cum autem redeundi visis cognatis viam cepisset, protinus in ipso recessu tam importunus eum dolor invasit, ut evadendi nulla fiducia [superesset]. Vix itaque ad propria rediens, manus ejus ac pedes nec non et tibiæ nervi ita aridi effecti sunt, ut eos neque extendere neque replicare valeret. Cum autem ita languidus et implicitus jaceret; manibusque alienis cibum ac potum, ut ejus corpus sustentaretur, ore reciperet; propinquos suos oravit, ut ad ecclesiam B. Marci eum deferrent. Quo delatus, in eadem ecclesia lectulum sibi parari fecit: cognati vero ejus ad eum venientes, eique cibum deferentes, cum lacrymis dicebant: O B. Marce, sanctissime [Præsul], qui [tot] miseris tua patrocina præstolantibus veniam concedere dignatus es, auxiliare nobis, et huic languenti subvenire non differas. Ejusdem autem misericordia [motus] Bovinatis Ecclesiæ Episcopus, et Archipresbyter quem supra memoravimus, cum aliorum cœtibus Clericorum, sæpissime ad eum venientes, litanias pro eo et orationes ad Dominum suppliciter effundebant.

17 Hæc per unius anni circulum super infirmo ab eis acta sunt: inter hæc vero cum infirmus et

debilis atque attritus jaceret in stratu suo, beatumque Marcum in eadem ecclesia crebrius [illi] visitarent cum multitudine; Sanctorum exercitus, inquietæ noctis silentio, psalmodicas laudes Deo referre, se videre et audire dicebat. Unde factum est, ut in solennitate venerandæ atque adorandæ Crucis Salvatoris D. N. Jesu Christi, beatissimus Marcus ad ecclesiam visitandam, ut solitus fuerat venire dignatus est. Sed cum vigilias Domino retulisset, ut superius diximus, hujusmodi verbis beatissimus Marcus languentem præmonuit, dicens; Quid hic tam diu moraris? et cur non viam tuam peragis? Cui languidus ait: Et quomodo hinc recedere valeo, qui tanto languore depressus assisto? Tunc Sanctus, accedens ad eum, inquit; Da mihi dexteram, ut meum levamen te habere cognoscas. Hæc autem dicente B. Marco, paulatim languidi manus adhærebat parieti, juxta quem sibi lectulum sterni fecerat: erigens autem se, manum Sanctissimi hujus apprehendere cupivit, qui statim ab oculis ejus sublatus est. Concedente itaque, Fratres, divinæ pietatis misericordia, is qui fuerat infirmus, sanus effectus est, sicut ei Sanctus prædixerat: ad cælum [autem] manus extendens cum gaudio, Deum et B. Marcum laudare et benedicere cœpit. Tunc Episcopus, cum universo Clero et multitudine civitatis, de tanto miraculo stupentes, immensas laudes Domino reddebant, eum glorificantes qui tanta beneficia Sanctis suis largiri dignatus est.

18 Non est prætermittendum. Fratres carissimi, quod Deus per hujus sancti Patris nostri Marci [intercessionem] operari dignatus est. Eodem namque tempore erat vir quidam, civitatis Bovini habitator, dives valde, calceamentorum arte peritus; qui cum corporis illecebris deditus esset, animæ curæ oblitus, gravissimum corporis incurrit periculum. Nil mirum namque est, quia avaritia carnis inimicatur animæ, sicut scriptum est, Spiritus concupiscit adversus carnem, caro autem adversus spiritum: idcirco in grave delictum plerumque mortales labuntur. Sic est enim. Cum multis ditaretur opibus, non memoravit illud Propheticum; Honora Dominum de tua substantia, et de primitiis frugum tuarum da pauperibus: sed cœlestia despiciens, terrena amplectens, Deo Patri ac D. N. Jesu Christo obedire ac servire omnino neglexit. Contigit [autem] quodam die, cum solus in domo sua permaneret, nullusque alius adesset, in maximam elevatus contumaciam, nullamque jacturam indigentiae pertimescens, quod laqueo sathanæ irretitus est; et immundo spiritu præoccupatus, immoderate cœpit vexari, ita ut etiam a multis teneri minime posset. Sed quia Deus non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat; ideo quem diligit, sic arguit, corripit, et castigat, ut illi veniam præstet: ideoque, Carissimi, unusquisque peccatorum maculas lacrymis purget, ut per concupiscentiam terrenarum deliciarum fructum patriæ cœlestis non amittat.

19 Cum [ergo ille] ad aulam S. Marci, lamentantibus amicis, ejusque vicinis lugentibus munitus, esset adductus, spumans, et oculos ac manus nec non pedes contorquens, pluribusque deditus furiis, in ecclesia usque in sero permansit. Cum autem [sol] occubisset, spiritus immundus eum insiluit, et caput ejus agitare ac vultum laniare magis magisque compellebat. Ast ubi Clericorum chorus et amici ejus hoc intuiti sunt, cum lacrymis se in terram projiciunt, Dominum et B. Marcum flagitare non desistunt; et exurgentes inde, per totam noctem Deo laudes, cum psalmis et hymnis canticisque spiritualibus devote persolvunt: mane autem facto, celebratis Missarum solenniis expletisque Horis ad propria remearunt. Ille autem qui vexatione

D
EX MS. BOVIN.
post annum
unum continuatæ
precis,

a Sancto sibi
apparente

E
erigitur
sanus.

Opulentus
sutor, sed
avarus,

Gal. 5, 17

Prov. 3, 9

occupatur
a demone
furioso,

F

trahiturque
ad ecclesiam
Sancti:

ubi ab alio
fortiori in-
vasus,

A tione dæmonii languidus erat, per totum diem aliquid quantum quietus permansit : sed cum spatium mediæ fere noctis transiret, subito alius spiritus immundus eum arripuit : ut eum vexare et turbare non cessaret : nulla hora ei concedebatur ad requiem. Itaque cum in tantis tribulationibus et angustiis esset illapsus, hominibus sibi adstantibus, diabolus stantem se videre ad sanctæ ecclesiæ fenestras dicebat, et cum manibus annuens clara voce clamabat. Tunc omnes ei adstantes, cum viderent eum ita turbari, nimio pavore nimioque terrore perculsi, solo se prostraverunt, Dominumque et B. Marcum invocare cœperunt, dicentes ; O ! Sancte Marce, qui filium viduæ exanimem ad vitam revocasti, qui cæcis visum concessisti, leprosos mundasti, paralyticis incolumitatem dedisti, lunaticos solvisti, dæmonia de obsessis corporibus ejecisti ; te suppliciter quæsumus, ut huic valida infirmitate defesso, salutem præstare digneris.

20 Ad hæc uxor languidi, visu intuens suum virum in tantam devenisse angustiam, comam evellens, lumina discerpens, vultum lacerans, pectus percussit, atque ut obluctantibus oculis erat deprecans Deum, tandem ad domum suam perrexit, et pro sui viri amore eleemosynas egenis, pauperibus, viduis, et orphanis incessanter erogare constituit. His ita peractis ad ecclesiam iterum revertebatur ; ibique cum oblationibus et thymiamatibus precibusque ac lacrymis, vigilias et orationes ad Dominum fundebat. Clerici autem super caput languidi manus imposuerunt, desuper autem aquam sanctificatam asperserunt ; et signum sanctæ Crucis per totum corpus inferendo, corde et ore dicebant : O ! beate Marce, fave nobis precantibus, et veniam concede poscentibus. Qui salutem miseris variisque languoribus obsessis præstare non cessas ; huic famulo tuo, diabolica fraude decepto, subvenire digneris. Cumque hanc orationem ad Dominum fudissent, quoniam timentibus Deum nihil deest, quidquid petierunt a Domino invenire meruerunt. Ille vero, qui obtentus a diabolo diu extiterat, annuente divina gratia, liberatus est ; et salutem ac prosperitatem animæ et corporis, per intercessionem S. Marci Confessoris et Episcopi, a D. N. Jesu Christo percipere meruit. Tunc ille, et qui cum eo ibi advenierant, laudes Deo et beatissimo Marco referre, excelsis cum vocibus ad cœlum, minime cessabant. Hoc autem omne, Fratres carissimi, quod Deum, per beatissimum Marcum Antistitem, fecisse legimus, absque dubio est tenendum fidelibus : nos autem quod oculis nostris vidimus et auribus audivimus, satagimus memoriæ explicare.

21 Erat in eadem civitate habitatrix paupercula, cujus brachium per triennium exsiccasse dicebatur, ita quod ipsum aliquo modo ducere ad os minime valebat : cuncta vero quæ habere poterat in medicos erogare curaverat, sed nullum ab iis salutis perditæ levamen invenit. Et cum secum revolveret, et diu noctuque cogitaret quid deinde agere posset ; tandem, divina gratia inspirante, immensis cum cereorum luminibus ad B. Marci ecclesiam cucurrit ; ibique cum lacrymis Dominum et B. Marcum Antistitem obsecrare non neglexit. Huic namque mos erat prius veniendi ad ecclesiam beatæ Dei genitricis virginis Mariæ, ibique preces ad Dominum fundebat ; deinde auditis Horis, ad beatissimi Marci ecclesiam se ferebat, Deumque exorando peccatorum suorum sibi veniam postulabat. Attendens vero illud quod Salvator noster, Dominus Jesus Christus, suis fidelibus promisit, dicens illis ; Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis ; omnis enim qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti ape-

rietur ; Psalmista namque sic ait, Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui : qui enim postulat quæ Deo placita sunt, justa postulat, et suam petitionem suamque orationem cognoscit audiri. Hæc, inquam, omnia, Fratres carissimi, paupercula considerans, sperabat accipere quæ a Deo promissa sunt. Sciendum namque est, quod ad audienda sacra Mystera plerumque ante lucem ad ecclesiam venire visa est ; quæ cum ceteros fideles in templo Dei præcederet, post omnes devotissime regrediebatur. Adveniente igitur hujus beatissimi Marci annuali solennitate, ad ejusdem ecclesiam sitibundo corde, ut solita erat, festinando pervenit. Cum autem Episcopus c, vir religiosissimus atque omni honestate præclarus, cunctis cum Clericis nec non et cum plebe, Vesperarum obsequia explevisset ; brachium mulieris, quod per triennium, ut diximus, arefactum extiterat, intercedente B. Marco Patrono nostro, omnibus adstantibus plene solidatum apparuit. Ad hoc non est silendum, quod eodem die, in quo mulier medelam a Domino accepisse dicitur, quidam a dæmonio vexatus, divina annuente dispensatione, a mali deceptoris fraude liberatus est.

22 Quis unquam, Fratres carissimi, enarrare poterit mirabilia, quæ Deus pro hujus sanctissimi Patris dilectione operatus est ? Etsi omnes artus mei corporis in linguas verterentur tanti viri laudes atque virtutes, quas per eum Dominus gessit, enucleare minime valerem : id autem parum, quod nostra memoria retinet, vobis denotare curavimus. Post hoc vero tempus, quo defunctus est sanctissimus ac beatissimus Pater noster, Marcus Episcopus, Constantinus Augustus, qui et d Constans est appellatus, cupiens Italiam a Longobardorum manibus eripere, Constantinopoli egressus, per littoralia iter habens, Ecanam venit ; Ioniumque mare tranans, gressus Tarentum e applicuit : qui tamen prius ad Solitarium venit, qui prophetiæ spiritum habere dicebatur, et diligenter ab eo sciscitatur, utrum gentem Longobardorum, quæ in Italia habitabat, superare et obtinere possit. A quo cum servus Dei spatium unius noctis expetiisset, ut pro hoc ipse Domino supplicaret ; facto mane ita eidem Augusto respondit : Gens Longobardorum superari modo aliquo non potest, quia Regina quædam f, ex alia provincia veniens, Basilicam B. Joannis Baptistæ in Longobardorum provincia construxit g, et propter hoc B. Joannes pro Longobardorum gente intercedit : veniente autem tempore, quando ipsum oraculum despectui habebitur, tunc gens ipsa peribit.

23 Igitur h, ut diximus, Constantinus Augustus Tarento egressus, Beneventanorum fines i invasit ; Luceriam quoque opulentam Italiæ civitatem invadens, expugnatam diruit, et eam usque ad solum prostravit : ab eoque tempore fere octoginta octo anni sunt k, ex quo absconditus est libellus sancti ac beatissimi Marci, Confessoris et Episcopi, dum modo in his temporibus duo illustrissimi viri, Bovinenses concives, iter arripientes in Apuliæ partibus, inventus est ibi : quem retulerunt ferentes ad ecclesiam S. Marci Bovinensis Sedis, ubi sacrum ejus corpus locatum est, ad laudem et gloriam Sanctorum, anno quo inventus est libellus S. Marci, ab incarnatione D. N. Jesu Christi mccccxciv l, quo per meritum et interventum ejus nos præmia regni cœlestis adipisci mereamur, opitulante D. N. Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in secula seculorum. Amen.

D
Ps 36, 4
remedium
impetrat,

in festo
Sancti.

E
Veniente
in Italiam
contra Lon-
gobardos
Constante,
Imp. Hera-
clii nepote,

d

e

f
Luceriaque
destructa

g

F

h
i
absconditur
libellus de
S. Marco,

k

qui an. 994
reperitur Bo-
vinum de-
fertur.

l

A

ANNOTATA D. P.

a *Hic* Bovinum; inferius deinceps Bibinensis scribebatur, quod uniformitatis causa mutavi, alias Bibinam habent monumenta omnia seculi XI apud Ughellum.

b *Ecgraphum*, ad dona; unde non dubitavi nomen proprium formare: Ughello primus Odo occurrit in publicis tabulis, qui huic Sedi præfuerit, etsi alii fortassis ante eum: occurrit autem pro anno 1061 et 63.

c Odoni, mediate vel immediate, successit apud Ughellum Hugo, Episcopus sanctæ Sedis Bibinæ, ut in antiquo Episcopii marmore legitur: ejus nomen an. 1099 subscriptum invenitur cuidam Lucerini Episcopi donationi. Alteruter ergo hic intelligatur; vel certe Giso, cujus memoriam servant tabulæ Bovinenses annorum 1100 et 1118.

d Constans seu Constantinus, Heraclii Imp. ex filio Constantino nepos, ab an. 651 ad 668 Imperium tenuit.

e Expeditionem hanc, ex Paulo Diacono lib. 5 cap. 6, refert Baronius ad an. 663 num. 7. ubi consultus Solitarius narratur usus verbis, hic ex Paulo transcriptis.

f Scilicet Theodolinda Bavara, quæ anno 591 Agilulfo Longobardorum Regi nupta, ipsum cum tota gente adduxit ad Christianam Catholicam fidem.

g De hac ecclesia, post an. 616, quo obiit Agilulfus, extracta, singularique Longobardorum ex eo tempore erga Baptistam devotione, agit Paulus lib. 4 cap. 22.

h Addit Paulas: quod nos ita factum probamus: qui ante Longobardorum perditionem (a Pipino Rege Francorum ceptam, et a Carolo Magno perfectam an. 774) eandem B. Joannis basilicam, quæ utique in loco qui Modoetia dicitur est constituta, per viles personas ordinari conspeximus; ita ut indignis et adulteris, non pro vitæ merito, sed præmiorum donatione, idem locus venerabilis largiretur.

i Idem lib. 5 cap. 7 et 11, agit de hac imperatoris expeditione, quem ab Italia in Siciliam cum confusione reversum ait, anno sequenti. Indictione VII; adeoque prædicta omnia facta videntur per æstatem anni 663, post quam, mense Septembri, initium capit Indictio VII.

k Ergo paulo post annum 750. Pluris fuisset notasse, qua de causa libellus, inter ruinas urbis servatus, fuerit post annos 88 absconditus.

l Hactenus nulla mentio Translationis alicujus, ut verosimile sit, eam factam, festumque hac XIV Junii institutum, post scriptam hanc Vitam.

D
EX MS.
BOVIN.

DE S. BASILIO MAGNO,

EPISCOPO CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

VIDE AD
CALCEN
HUIUS TOMI

§. I. De duplici festo, Ordinationis apud Latinos, et Obitus apud Græcos.

F. B.

AN. CCCLXXIX.
Cultus per
Occidentem,

Magnus Basilius, Cæsarensis in Cappadocia Episcopus, duos præcipue in sacris Fastis dies habet memoriæ suæ antiquitus consecratos; in Oriente quidem primum Januarii quo obiit; in Occidente vero hunc XIV Junii quo putatur consecratus Episcopus, malentibus Latinis primum sui anni diem totum occupare recolendo Dominicæ Circumcisionis mysterio. His recentior Græcorum pietas, seculo XI addidit tertium, ipsi Gregorioque Theologo et Joanni Chrysostomo communiter celebrandum. De hoc differimus agere usque post Acta vitæ fusius explicanda: de prioribus duobus præfari placet. Latinis ergo Martyrologiis hoc XIV Junii adscriptus S. Basilius est: non sunt tamen antiquissima illa: tacent enim de Basilio Hieronymiani Martyrologii ecgrapha omnia; nec non genuinus Bedæ, omniaque Bedæ vetusta Supplementa, una cum Floro Lugdunensi, ac denique Wandelbertus Prumiensis. Primi in illo nominando, ex communi tamen nescio quo fonte, fuerunt Usuardus et Ado: quorum primus, more suo brevior, ad XVIII Kal. Julii sic scribit in omnibus fere exemplaribus. Apud Cæsaream Cappadociæ Natalis S. Basilii Episcopi, qui tempore Valentis doctrina et sapientia insignis, omnibusque virtutibus fundatus, mirabiliter effulsit. Per natalem diem, alium hic intelligere non possumus, quam anniversarium Ordinationis, ut S. Leo Magnus, Sermone tertio in anniversario assumptionis suæ, eum servitutis suæ natalitium diem appellat. Ideo hodiernum Romanum Martyrologium, servatis aliis Usuardi verbis, loco Natalis, Ordinationem posuit; addiditque, quod Ecclesiam adversus Arianos et Macedonianos mira constantia defendit.

2 Ado, cujus priora verba transcripsit ejus abbreviator Anonymus, qui sub Bedæ nomine circumfertur, et Baronium aliosque plures fefellit ac fallit; Ado, in-

quam, ad similem fere Usuardo commemorationem, hic verbis conceptam, Apud Cæsaream Cappadociæ S. Basilii Episcopi, fratris Gregorii et Petri, prolixiori elogio eundem sic prosequitur: Qui cum esset omnibus virtutibus fundatus, et quodam tempore a Valente Imperatore in exilium pro fide cogeretur; exhibitus ad tribunal Præfecti, terroribusque (ut illi moris est potestati) et minis maximis agi cœpit, ut nisi præceptis Principis obediret, interitum sibi jam jamque speraret impendere. Tunc ille, intrepidus et absque ulla animi perturbatione, hæc sibi minitanti Præfecto respondisse fertur: Atque utinam aliquid mihi esset digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret. Cumque daretur ei nox quæ erat media, ad spatium deliberandi; respondisse denuo perhibetur: Ego crastino ipse ero qui nunc: tu te, utinam non mutares! Et illa quidem nocte uxor Imperatoris, velut tortoribus tradita, cruciatur; filius vero, qui eis erat unicus, extinctus, paternæ impietatis solvit supplicia; ita ut ante lucem missi sint, qui rogarent Basilium, ut precibus suis intercederet pro eis, ne etiam ipsi, et quidem multo justius interirent. Sic accidit, ut cum omnes Catholicos expulerit Valens; Basilius usque ad vitæ exitum, intemerato communionis sacramento, in Ecclesia perduravit. Hæc ut quoad rem pleraque vera sunt, ita in circumstantiis ab historia multum aberrant; quod patebit consideranti Acta inferius danda. Ex Adone tamen ostenditur S. Basilium, annis abhinc octingentis coli solere hac decima quarta Junii; indeque suadet eadem die consecratum Episcopum; quamvis ignoretur, unde hoc Latini acceperint, tacentibus Græcis.

3 Usuardi Lubecæ excusi et Florarii Sanctorum auctores, cum forsitan ignorarent, qua de causa dies hic Basilio

Elogium ex
Adone,

F

non in omni-
bus probatum,14 Junii in
Martyrologiis
MSS.Dies Ordina-
tionis:

A *Basilio sacer haberetur, Translationem ejus quamdam sed omnibus aliis ignotam excogitarunt. Primus: Apud Cæsaream Cappadociæ, inquit, translatio S. Basilii, Episcopi et Confessoris. Florarium iisdem addit, fratris Gregorii et Petri, qui tempore Valentis Imperatoris, doctrina et sapientia insignis; cum ipse Imperator de illius exilio sententiam vellet scribere; primus, secundus, et tertius calamus fractus est; unde indignatus chartam fregit. Claruit anno salutis CCCLXIX. Manuscriptum S. Gudulæ, non Translationi sed Elevationi, hujus diei festum adscribit: et recte; si præter ordinarium loquendi modum, per Elevationem intelligeret exaltationem ejus in cathedram Episcopalem. Additur in eodem Florario elogium, ab aliis Usuardi apographis diversum, nec erroris expers. Apud Cæsaream Cappadociæ, Elevatione beati et magni Basilii, Episcopi et Confessoris, fratris S. Gregorii Nazianzeni et Petri: cui Christus cum suis Apostolis apparens, Ministerium Missæ docuit: et cujus precibus Ephrem Syrus Græce locutus est: quique mortem Juliani Apostatæ per revelationem cognovit, qui vadens ad bellum Persicum, sibi in reditu destructionem Cæsareæ fuerat comminatus. An intellectus errore, an calami nimium festinantis, Nazianzenus pro Nysseno hic legatur; non facile dixeris. De aliorum hic narratorum veritate statues, cum Acta inferius danda perlegeris.*

B *4 In ritualibus Græcorum libris, hoc die XIV Junii neminem reperio, qui mentionem S. Basilii faciat, præter Horologium seu Horarium, ad usum monasterii Cryptæ ferratæ et aliorum monasteriorum Ordinis S. Basilii, curante Eminentissimo Cardinale Nerlio, Romæ impressum, ubi legitur Divini Officii hic titulus: Sancti Patris nostri Basilii Magni: deinde præscribitur Ordo, plerisque desumptis ex prima Januarii: hac enim in præfato Horario S. Basilii festum habetur, solemniter pergendam, simul cum festo Circumcisionis. Et de Basilio quidem ad Missam hoc canitur Troparium. In omnem terram exivit sonus tuus, ut susci-peret sermonem tuum, quo nos divine congruenter-que erudivisti, explanans naturam rerum, et mores hominum exornans. Regale Sacerdotium, Pater sancte, intercede apud Christum Deum nostrum, ut salventur animæ nostræ. Huic subjungitur de Circumcisione simile Troparium. Qui sedes in excelsis super thronum instar ignis splendidum, cum Patre æterno et divino tuo Spiritu, dignatus es nasci in terra ex matre tua intacta virgine, et circumcidi*

C *puer octo dierum: sit gloria optimo consilio tuo, gloria incarnationi tuæ, gloria summæ erga nos demissioni tuæ, unice hominum amator. Hinc rursus ad Basilium: Tu basis inconcussa Ecclesiæ, præbens cunctis mortalibus inviolatum refugium, tua-que confirmans dogmata; coeli instar resplendens, sancte Basili. Similiter et primum vetustiusque Officium, descriptum in Menæis, Festi atque Sancti encomia miscet; et in Vesperis quidem habet tres Versus similes, ut vocant; quorum primus de Festo adscribitur Byzanti: duo autem de Sancto dicuntur esse Basilii et Joannis Monachorum, quorum posterior videtur esse Damascenus, idem et auctor Canonis prolixi de eodem Sancto, cui elogium de vita interponitur, hoc disticho præeunte*

*Zῆ Βασίλειος καὶ θανὼν ἐν Κυρίῳ.
Zῆ καὶ παρ' ἡ μὲν ὡς λαλῶν ἐκ τῶν βιβλίων.
Basilus, etiam mortuus, Domino vivit;
Nobisque vivit, in suis loquens libris.
Extat apud Combesisium oratio S. Amphilochii, Iconiensi Episcopi, in Domini circumcisionem, in quo ille sic de S. Basilio loquitur: Hic circumcisione, quæ fit in spiritu et divino baptis-mate, magno animo prædicata, perspicue admodum si quis alius Dei cultor, circumcisionem in carne submovit: idcirco etiam, ejus ad Deum a terra et corpore solutio migratioque*

non abs re, neque (ut quis præter rationem fuerit suspicatus) a casu, hodierna die circumcisionis Jesu, media divinæ Christi nativitati baptismoque renuntiatione et exaltatione, spiritualem circumcisionem exaltaverit, sacra memoriæ ejus die, una et ipse resolutius, ad Christum exaltari meruit: decretumque fuit ut per id tempus, annua ejus memoria celebritasque recorderetur, idcirco universalis per omnes orbis partes Sanctorum universorum Ecclesia, sanctissimam ejus sacramque die hac agens glorificans-que memoriam, gratissimis Deo laudibus, una Christum, qui gloriosus est in Sanctis suis, canticis celebrat et glorificat.

5 *Menæa quoque Venetiis excusa, prima Januarii, ut jam dicere cæpi, Officium S. Basilii solenniter celebrandum, simul cum Festo Circumcisionis præscribunt hymnis variis canticisque ad honorem Sancti intextum, quibus orthodoxa ejus doctrina, pastoralis sollicitudo, casta conversatio, miraculorum gratia cœlitus concessa, laudantur. Exemplo, reliquis omissis, sint hæc: Diffusa est gratia in labiis tuis, sancte Pater, et factus Pastor Ecclesiæ Christi docuisti rationales oves, credere in Trinitatem, Consubstantialem in una Deitate. Miraculorum gratia cœlitus exornatus, fraudem idolorum prædicatione confudisti, Antistitem princeps, gloria, fulemen, beatissime Basili, et Patrum omnium doctrinæ exemplar. Fiduciam apud Christum nactus, ipsum deprecare, ut salventur animæ nostræ. Ex Metrico etiam Synaxario seu Kalendarario dies obitus ejus hoc versu annuntiat.*

*Ἰαννουαρίῳ θάνατος Βασιλείου πρώτῃ.
Ipsis occumbis Jani, Basilie, Kalendis.
Tunc etiam ejusdem festum præcipuo cultu celebratur in sanctissima magna ecclesia Constantinopoli, uti legitur in fine Elogii historici, quod hoc die recitandum præscribitur in Menæis excusis. Elogium hoc non caret mendis: quare, eo omisso, satis habeo producere aliud brevius, sed vetustius et accuratius, ex Menologio Basilii Imperatoris, circa annum 984 conscripto, hac verborum forma.*

6 *Ὁ ἐν Ἀγίοις Πατὴρ ἡμῶν Βασίλειος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ὀυάλεντος, ὃν τινὰ Ὀυάλεντα τὰ Ἀρείου τοῦ αἰρετικοῦ φρονούντα παρρησιασάμενος ἤλεγξε, καὶ ἔπεισε παρ' ὀλίγον τὴν αἵρεσιν ἀρνήσασθαι, εἰ μὴ αἰσχυρόμενον αὐτὸν ἔδλεπεν· ὁμῶς εἰ καὶ τὴν αἵρεσιν τελείως οὐκ ἠρνήσατο, τότε καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσήλθε, λειτουργῶντος τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ δῶρα προσέφερεν· ἦν δὲ ὁ μέγας Βασίλειος υἱὸς Βασιλείου τοῦ ἀπὸ τοῦ Πόντου, καὶ Ἑρμελίας τῆς ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας, ὃς τις ἐν σοφίᾳ καὶ γνώσει πάντας καὶ τοὺς παλαιούς ἐνίκησε, κατεξαιρετον δὲ τοσοῦτον ἐγένετο εὐλαδής, ὥς καὶ ἀρχιερεῖς γένεσθαι τοῦ θρόνου Καισαρείας, ὅπου καὶ πολλοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπομείνας, καὶ βασιλεῖς καὶ ὑπάρχους καταπλείξας, καὶ τῶν αἰρετικῶν τὰ στόματα φράξας τοῖς λόγοις, καὶ βιβλία πλείστα συγγραφάμενος, καὶ μυρία θαύματα ἐργασάμενος, ἐν εἰρήνῃ πρὸς Κύριον ἐξεδέηκεν. S. Pater noster Basilus floruit sub Valentis Imperio. Valentem vero, Ariana hæresi infectum, liberius admonendo redarguit, persuasitque propemodum hæresim abjurare, si non sibi id dedecori futurum timuisset: quamvis enim hæresim plene non abjuraverit, accedebat tamen ad ecclesiam, magno Basilio rem divinam faciente, et dona offerebat. Erat vero magnus Basilus filius Basilii Pontici, et Ennemiæ Cappadocis. Vir iste egregius: sapientia et doctrina coævus æque ac antiquos superavit. Pietatis vero erat tam eximiæ, ut in Thronum Episcopalem Cæsareæ evectus sit; ubi et multa certamina pro orthodoxa fide sustinuit; stuporem simul et terrorem Imperatoribus et Præfectis incutiens, hæreticorumque ora dicendi vi obturans: ac tandem, cum multos libros scripsisset, et plurima patrasset miracula, in pace migravit ad Dominum.*

A 7 Neque solum in sacris Græcorum fastis hac die adscriptus est S. Basilius; sed tanta festi solennitas, quæ per Orientem prima Januarii ad ejus venerationem instituta est occasionem præbuit antiquioribus Martyrologis Latinis, ejus memoriam saltem aliquam eadem quoque die faciendi. Inter eos Beda supposititius habet, S. Basilii Episcopi. *Uuardus Coloniensis*, in Cæsarea Cappadociæ depositio S. Basilii Episcopi, cujus celebritas decimo octavo kalendas Julii potissimum recolitur. *His, elogium et annum mortis perperam designatum, addens Florarum*; Qui, inquit, tempore Valentis Imperatoris doctrina et sapientia insignis, omnibusque virtutibus fundatus, mirabiliter effulsit. Obiit circa annum Domini CCCLXXXIII. *Notherus, a reliquis omnibus diversissimum elogium texens, ad eundem 1 Januarii, In Cæsarea, inquit, metropoli Cappadociæ, depositio S. Basilii Episcopi, qui Regulam Fratrum et multa alia utilia conscripsit; et super multa mirabilia quæ fecit, chirographum perdit hominis, quod diabolo fecit, orando recipere meruit; et diem mortis suæ propter conversionem Joseph hebræi distulit, et conscriptionem cujusdam nefandi sceleris etiam defunctus abolevit. Sed hæc ex Pseudoamphilochio sumpta, quam exiguam fidem mereantur, infra patebit.*

B

§. II. Auctores coævi alique, ex quibus ipsiusque Basilii operibus Acta colligenda.

S. Ephrem encomium Basilii scripsit primus

Tom. 3 p. 722

Plures e Sanctis Patribus Basilii in suis scriptis meminerunt: varii quoque Encomia ejus scripserunt, et mirabilia quædam ab eo patrata orationibus suis intertextentes, memoriæ commendarunt. Verum, nullus omnia Acta ejus, nullus congruo ordine, prout res gestæ sunt, enarravit. Primus Encomium S. Basilii scripsit S. Ephrem Syrus, extatque inter opera ejus latinitate donata per Gerardum Vossium, *Præpositum Tungrensem, edita Coloniae MDCIII.*

9 Joannes Bollandus, prædecessor noster, Tom. 1 Febr. ubi de S. Ephrem pag. 31, censuit, Encomium istud posse credi, si ratio gravis persuadeat, vivente adhuc S. Basilio conscriptum; cum nihil contineat, quod de vivente accipi non possit: quamvis aliter persuasus fuerit Latinus interpres; ideoque Sanctum passim in tempore præterito, tamquam inter Cœlites collocatum, laudat et alloquitur; quod fieri quidem non poterat, dum Basilius adhuc viveret; sed cum in cœlis regnans, laudantes se et preces suas flagitantes, respicere et exaudire posset. Verum quid prohibet in encomiasticis orationibus viventi etiam laudes attribueri Cœlitibus æquales, et per apostrophem, (ut loquuntur Rhetores) sermonem ad absentem convertere, itaque preces flagitare non audientis? Quod si dicendi modus amplius quiddam significare videatur, interpreti, mortuum Sanctum credenti, non primo scriptori, attribui potest, et verisimiliter debet: multoque magis si Ephrem Syriace primum scripserit, aliusque inde in Græcum transtulerit, et ex hoc Vossius in Latinum. Etenim in lingua Syriaca, non minus quam in Hebraica, verborum tempora non raro confunduntur. At ne incongruum videatur tam effuse in laudes viventis excurrere, præoccupat ipse Ephrem in principio encomii dicens: Regum consilia arcanatenere pulchrum; ad Dei mysteria revelare bonum est. Accedat his, quod S. Ephrem de seipso plurima scripto narraverit, Dei in se collata beneficia commemorans. Maneat itaque Bollandi sententia, Ephrem, Basilio præmortuum, hoc adhuc vivente encomium ejus scripsisse.

adhuc vivente Sancto,

10 Oportebat sane R. P. Pagium, in sua ad Baronianos *Annales Critica*, cum ad annum CCCLXXVIII diceret, liquere, Ephrem Basilio supervixisse ex hujus encomio ab illo conscripto, majoribus sententiam suam Junii T. III

fulcire argumentis; et ostendere, in prædicto encomio dici aliquid, quod de vivente nullatenus accipi possit. Alioquin ratio sufficiens deerit recedendi a S. Hieronymo, proximis rei gestæ temporibus et locis, in lib. de Scriptoribus, asserente, Ephrem, sub Valente Principe; Basilium, imperante Gratiano, obiisse. Neque Pagio suffragari potest Vita Basilii Amphilochio attributa; ut enim hæc fabulosa non esset, et tali auctori perperam adscripta, quod infra ostendemus; quid obsecro contra Hieronymum probare potest Vita, ipsis suis defensoribus fatentibus, pluribus interpolata? quis me securum reddet, verba hæc, Requievit Basilius primo Januarii anni quinti Valentis et Valentiniani, interpolatoris non esse? præsertim cum tam male cohæreant, ut Combefisius, Pagius, Baronius disputent inter se, quo de anno intelligenda sint; imo Combefisius fateatur, τὸ Valentis a sciolo quodam temere additum, præter veritatem. Post Ephrem in laudem Fratris orationem habuit Gregorius Nyssenus, ipsa anniversaria Sancti Festivitate. Post Stephanum, inquit, Petrum, Jacobum, Joannem, Paulum, quorum diversis diebus celebrata fuerat solennitas, conservato ordine suo, Pastor et Magister præsentem nobis celebritatem auspicatur. In ea Oratione Basilium, hominem divinum, magnum illud veritatis vas, inclitis illis Sanctis, Paulo, Joanni Baptistæ, Eliæ, Moysi annumerandum, ostendit; præcipuas ejus virtutes et acta præclariora exornans, nulla tamen temporis, quo res quæque contigerit, habita ratione.

11 At neque Nazianzenus, quamvis historiæ ordinem utcumque servaverit, aut omnia retulit, aut satis clare explicuit; ut in vitæ decursu videbimus. Accessit autem ille ad laudandum Basilium post multos alios, qui eum privatim publiceque laudibus ornarant, serius quidem quam par videretur; non negligentia tamen aut contemptu prætermisit amicitiae officium, nec quod hoc laudationis munus cuiquam alii potius quam sibi convenire arbitraretur; sed primum sermonem habere detrectabat (quemadmodum qui ad sacra accedunt) priusquam vocem animumque perpurgasset. Deinde in veræ doctrinæ periclitantis negotio occupatus fuerat, pulchre coactus, nec sine Dei numine peregre profectus; ad Episcopatum scilicet Constantinopolitanum, nec præter Basilii voluntatem animique sententiam, fortis illius veritatis propugnatoris, quique nil unquam aliud, quam piam orbique universo salutarem doctrinam spiravit. Postquam deinde Gregorius, Constantinopolitano Episcopatu deposito, in dilectam sibi solitudinem reversus est, totum se sacris devovit lucubrationibus; interque eas de laudibus Basilii encomiasticam orationem scripsit; quam, Cæsaream veniens, in quadam S. Basilii solennitate, coram clero et populo ejusdem Ecclesiæ, recitavit, ut Nyssenus prius fecerat.

12 Tria hæc Basilii Encomia, præcipua monumenta sunt, ex quibus ejus gesta describenda nobis erunt. Attamen cum omnia encomiastice, historico ordine neglecto, referantur; ex aliis coævis aut supparis ætatis historicis elucidanda manent, et supplenda ex ipsiusmet Basilii et Gregorii Nazianzeni scriptis aliis, præsertim Epistolis. Sed hæc quia pluribus locis obscuræ adeo sunt, ut tenebras potius historiæ quam lumen affundant (solemus enim eo obscuriores esse plerumque, quo magis de rebus notis familiariter scribimus iis, qui, sine ulteriori explanatione, intelligunt singula) quia, inquam, obscuræ sæpius Epistolæ sunt; in iis ad suum tempus et rem quam spectant reducendis, subinde necesse erit, deficiente omni alio lumine, inter conjecturas palpare; quo tamen continget plurima etiam aliunde satis clara, magis illustrari.

13 Id cum fiet, erit forsitan nonnemo, qui miretur Epistolas quandoque integras, de papyro, ut aiunt, in chartam describi, atque ita Acta hæc impressis alibi, et

D AUCTORE F. B.

Gregorius quoque Nyssenus, E

et Nazianzenus post alios plures,

F

ex illis præcipua colliguntur

et ex aliis illustrantur,

etiam conjecturis.

Epistolæ subinde integræ describuntur;

A et minus hic necessariis reddi prolixiora; verum id mihi expedire visum est, ut clarius res tota poneretur sub conspectum, quam fieri posset per detruncata Epistolarum fragmenta, in quibus nec apparet plerumque occasio scribendi, nec consilium scribentis, nec ejus ad quem scribitur qualitas: quorum tamen primum ad Chronotaxim, secundum et tertium ad historiam non parum faciunt. Neque hoc parvi momenti visum est, quod in Epistolis, magis eluceat scribentis affectus, virtusque tamquam in speculo conspicienda detur. Et ex Basilii quidem Litteris facile cognoscas, quanta fuerit in Deum caritate; quanta animi magnitudine, ad aggrediendum pro eo quidlibet, quantumvis arduum; quanta ad quidvis tolerandum patientia, quanta demissione animi, quanto zelo pro orthodoxa fide et Ecclesiastica disciplina, quanta erga delinquentes mansuetudine, erga resipiscentes misericordia; denique quam solícite semper laboraverit pro Ecclesiarum pace et concordia. His de causis judicavi quandoque Litteras tam Basilii quam Gregorii integre referendas, saltem ex majori parte; iis solum omissis quæ particularia omnino erant, et nihil ad historiam spectabant.

quia Chrono-
logiam et his-
toriam eluci-
dant,

B sed verba non
nihil immu-
tantur,

exemplo G.
Hermant Gal-
lice Vitam
scribentis.

Citationum
in margine
abbreviationes

14 Neque tamen semper, cum Basilii verbis utor, ita scrupulosus sum, ut nihil mutari posse existimem. Nam subinde et tempus et personas mutō; ut cum ipse de se loquitur in prima persona, ego de ipso in tertia; cum ipse in præsenti tempore, se quidpiam agere scribit; ego id factum narro in præterito. In hoc mihi exemplo prævit vir eximius Godefridus Hermantius, Doctor Sorbonicus, cujus opera me plurimum adjutum libenter agnosco. Hic Gallice edidit Vitam Sanctorum Basilii et Gregorii Nazianzeni, una complexus historiam istius temporis Ecclesiasticam, præsertim Orientis. Collegit autem omnia ex Sanctorum Patrum scriptis, aliisque ejusdem seculi Historicis, in verborum numeris, modis, temporibusque subinde mutandis aptandisque ad concinnam narrationem, eadem qua ego libertate usus, imo majori, quod translatio in linguam gallicam concedere, quin et exigere videbatur. Sed in eo mihi ab ejus consilio recedere visum est, quod sæpe ad minutias tam parvi momenti historię suæ inserendas sese demittat, ut operæ pretium minime videatur iis immorari. Exempli causa, cum mentionem facit Litterarum, nihil continentium ad virtutem aut historiam spectans, præter nomen Hyperechii, cui in dignitate quadam constituto Sanctus officiosam, Epistolam, quæ est 367, scripserit: talibus enim prætermisissis, ea tantum desumpsi, quæ aut historiam elucidant aut virtutem commendent.

15 Est præterea de quo lectorem monendum duxi. Cum identidem in decursu historicæ hujus collectionis assignanda loca sint Sanctorum Patrum aut Historicorum, ex quibus desumpta sunt quæ narrantur: ne, quandoque ad singulas fere lineas, narrationem aut etiam periodos interrumpere cogar et interpolare designandis locis (quod difficile esse solet legentibus et audientibus, imprimis si publice aliis prælegantur) ego Hermantium imitatus, notas, allatorum locorum indices, ad marginem exhibendas decrevi; inter quas præcipuæ sunt B. Ep. Basilii Epistola; G. Ep. Gregorii Nazianzeni Epistola. Or. F. Oratio in laudem Fratris Basilii per Gregorium Nyssenum. Or. 20, Oratio vigesima Gregorii Nazianzeni, quæ est funebris magni Basilii. Cum vero ad Or. alius additur numerus, significat ejusdem Nazianzeni tali numero inscriptam Orationem. Vit. Macr. Vitam S. Macrinæ Junioris, per Gregorium Nyssenum, quæ aliter vocatur Epistola ad Olympium. Reliqua quæ rarius occurrunt, fere integre scribentur, ut facile intelligenda sint. Ceterum usus sum Epistolis Basilii, eo ordine et numero, quo habentur in secundo tomo operum ejus, editionis Parisiensis, apud Michaellem Sonnum, anno 1618; et Nazianzeni Epistolis, ut habentur tomo 1 operum ejus, editio-

nis Parisiensis C. Morelli 1630, Historiis Socratis et D. Sozomeni editionis Gebennensis, per Petrum de la Boviere 1612: Theodoret, ex interpretatione Henrici Valesii edita Parisiis 1673. His ita prænotatis, ad Chronotaxim vitæ S. Basilii procedimus, rationem reddaturi, quantum, quibusque de causis, ab aliis Auctoribus recedamus.

§. III. De anno Nativitatis S. Basilii.

Incipiamus autem ab eo quod maxime incertum est, anno nempe nativitatis: neque enim ad felicem Basilii ex hoc mundo transitum, aut susceptum Episcopatum, aut aliud factum memorabile, ætas ejus adjungitur, e qua colligi posset annus nativitatis: imo vix indicium reperitur idoneum, quo chronotaxis hac in parte stabiliri possit. Hinc factum, ut Historici celeberrimi, Baronius, Combesius, Pagius, hac in re ne tentandum quidem aliquid duxerint. Godefridus Hermantius natum S. Basilium statuit anno cccxxviii; quod tempus præverterunt prædecessores ac Magistri mei ad decennium, existimantes verisimilius Basilium in lucem editum circa annum cccxvii. Hermantius opinionis suæ nullas rationes attulit; Magistri mei ideo seniores putarunt Basilium, quod aliis non posset Macrina, Sancti avia, erudita fuisse in fide a magno illo Gregorio Thaumaturgo, et deinde nepotem fidei principia edocuisse: quod utrumque factum Sanctus videtur asserere, ad Neocæsareenses ita scribens. Fidei vero nostræ, quæ poterit esse evidentior probatio, quam quod a nutrice beata femina, quæ ex vestro gremio profecta est (Macrinam dico, illustrem illam) educati sumus, a qua et beatissimi Gregorii verba, quæ memoriæ beneficio penes se servata retinuit, edocti sumus; Græce, ὅσα πρὸς αὐτὴν ἀκολουθία μνήμης διασωθέντα αὐτῇ τε ἐφύλαξε: ubi τὸ πρὸς αὐτὴν, vertit alius, ad illius usque ætatem: quod sane græcus textus non requirit. Inepta plane, ut mihi quidem videtur, foret Basilii gloriatio, si Macrina non aliter a Gregorio Thaumaturgo fidei dogmata didicisset, quam traditione ad suam usque ætatem conservata, eo scilicet modo, quo omnes Neocæsareenses didicerant: imo frustraneum esset, eo loco de Macrina mentionem facere; nihilque aut parum conferret ad fidei suæ, quam intendit, commendationem.

17 Sed illa, inquires, et illustris erat, et in magna apud Neocæsareenses æstimatione. Quid tum? Non ejus auctoritate fidem suam probatam vult Basilius, sed ipsius Gregorii; ad quod parum faceret a Macrina fidei principiis instructum fuisse, si Macrina a Gregorio tantum per traditionem fidem acceperit: et potuisset id quod de Macrina dicit, potiori jure de parente suo Basilio dicere, quem communem virtutis magistrum Pontus habuit. Nec obest quod eadem epistola Basilii omnes Episcopos Neocæsareenses vocet, Patres suos spirituales et Doctores mysteriorum Dei. Ut enim tales dici possint, sufficit si eorum sequatur fidei dogmata, sicut Ecclesia et Theologi, Doctores suos vocant, S. Augustinum, S. Thomam aliosque; et Religiosi ordines Patres suos appellant, primo suos Fundatores. Maneat itaque certum et indubitabile, S. Macrinam seniores immediate a S. Gregorio Thaumaturgo fidei dogmata didicisse, quæ deinde Basilium docuit.

18 In hoc autem quemadmodum Magistrorum meorum sententiā, in Januario et Mojo indicatam, sequendam judico; ita recedere cogor ab altera eorumdem opinione, existimantium ad Maximinum Imperatorem, qui anno cccxxv Christianos sævissime persecutus est, referendam persecutionem illam Maximini, ob quam teste Nazianzeno, Basilii ex parte patris majores, οἱ πρὸ πατρὸς τοῦτο πατέρες, in Pontica solitudine latentes, cibis miraculose subministratis vitam sustentarunt: recedere, inquam, cogor ab hac eorum opinione in

Annus nativitat-
is incertus;

Tom. 7
Maji p. 242
E

ex eo, quod
Macrina
instructa
fuerit in fide
a Greg.
Thaumaturgo.

immediate,

F

Or. 20

B. Ep. 75

et dein
Basilium
instituerit,

eademque
passa sit
exilium in
ultima per-
secutione,

Or. 20

A in Majo proposita, et redire ad eam, quam XIV Januarii ubi de S. Macrina actum est, tenuerunt cum Baronio. Assero itaque persecutionem istam Maximini, de qua Nazianzenus, aliam non posse intelligi, quam Diocletiani et Maximiani, aut Maximiani Galerii, Græcis Maximini nomine appellati.

ut ostenditur ex Nazianzeno,

Or. 20

19 Assertionem hanc firmam judicabit, quisquis Nazianzeni verba perpenderit, et ea quæ passim de persecutione ista traduntur. Theologus ita loquitur. Persecutio erat, et quidem persecutionum omnium atrocissima maximeque horrenda, (his loquor quibus Maximini persecutio nota est) qui cum post multos, qui paulo ante extiterant, ingruisset; hoc effecit, ut omnes humani ac faciles fuisse viderentur; ingenti nimirum ipse audacia furens, atque impietatis principatum consequi summo studio contendens. Hunc athletarum quidem nostrorum permulti superarunt, et ad mortem usque decertantes, et pene usque ad mortem; hactenus videlicet relict, ut victoriæ suæ superstites essent, nec cum ipsis certaminibus abscederent, sed aliis virtutis aliptæ, vivi Martyres, spirantes columnæ, tacitaque præconia relinquerentur. Ita Nazianzenus, manifeste asserens, anno CCCLXXXI, quo orationem hanc in laudem Basilii recitavit, superstites adhuc fuisse aliquos, qui persecutionis istius Maximini sævitiam viderant: et in ea superatis ejus tormentis Confessores et victores extiterant: quod sane fieri non poterat, si de Cajo Julio Maximino sermo esset, qui anno CCXXXV sæviit. Secundo, idem Nazianzenus dicit, persecutionem fuisse omnium atrocissimam maximeque horrendam, qualis habetur passim et nominatur ultima persecutio. Tertio, ait Maximinum post multos alios, qui paulo ante extiterant, ingruisse; atque hoc effecisse, ut omnes humani ac faciles fuisse viderentur. Similiter Lactantius, in libro de mortibus persecutorum, de Maximiano Galerio seu Maximino loquitur: Maximianus Galerius, non tantum Diocletiano et Maximiano Herculeo, quos tempora nostra senserunt, sed omnibus, qui fuerunt, malis pejor.

et Nysseno,

Vit. Macr.

20 Cum igitur tam clare Nazianzenus ultimam persecutionem designet, et ab ejus auctoritate recedi non possit; consequens omnino est, non aliis Basilii progenitoribus subministratam miraculose escam fuisse, quam Macrinæ ejusque marito, paternis Basilii avis: et hoc confirmat auctoritas Nysseni; dicentis; Propter Christi confessionem patris genitores fuisse oppugnatos: et Macrinam, patris sui matrem, tempore persecutionem pro Christi confessione pugnasse.

C his conciliatis cum tempore mortis Thaumaturgi,

21 Duobus his capitibus, de magisterio S. Thaumaturgi et persecutione Galerii, satis, ut existimo, probatis; videndum superest, an eadem cum recta chronotaxi conciliari possint: in hac autem ordinanda nihil recedendum judico ab illa quam Magistri mei die XXX Maji statuerunt. Ponamus enim, ut ibidem dictum, anno CCL natam Macrinam seniore; potuerit eo casu Gregorium Thaumaturgum audivisse fidei dogmata explicantem, ab anno ætatis suæ septimo ad decimum sextum, quem saltem attigerat antequam ille ex hac vita discederet; quandoquidem is interfuerit Concilio Antiocheno contra Paulum Samosathenum, Teste Eusebio, dicente: Apud Antiochiam convenerunt... Firmilianus, Cæsareæ Cappadocum Episcopus; Gregorius et Athenodorus fratres, Ecclesiarum apud Pontum Episcopi, etc. Concilium istud habitum est circa annum CCLXVI; nolo autem quæstionem decidere, an Concilium Antiochenum istud celebratum fuerit anno XI, XII, vel XIII Gallieni Imperatoris; erit enim alibi, saltem ad Vitam S. Gregorii Thaumaturgi, ea de re disputandi locus et major necessitas.

Hist. ecl. lib. 7 cap. 27

persecutionis ultimæ,

22 Persecutio Diocletiani et Maximiani Nicomedie ab eversione ecclesiæ initium habuit, ad sextum Kalendas Martias, agentibus Consulatum senibus am-

bobus octavum et septimum, id est anno CCCLIII. Postridie autem propositum est persecutionis edictum, qua vexabatur universa terra præter Gallias, et ab Oriente usque ad Occasum tres acerbissimæ bestiæ sæviebant; nempe Diocletianus et uterque Maximianus; donec post octo annos, Maximiano octies et Maximino iterum Consulibus, id est CCCXI, pridie Kalendas Majas, Galerius Maximianus, antequam ex hac vita discederet, publico edicto persecutionem cessare fecit. Anno igitur quo inchoata est persecutio, agebat Macrina annum LIII ætatis, annum vero LXI cum cessavit: atque ex hoc videre est, quam apte dicatur eadem Macrina et a Thaumaturgo principia fidei didicisse, et in ultima persecutione pro fide decertasse.

23 At, inquires, duravit persecutio ad octennium; septennium vero tantum et aliquid amplius, ipsorum exilio assignat Nazianzenus. Verum considerandum est, persecutionem simul atque inchoata est, non ita statim uno efferbuisse impetu, ut omnes fuga sibi consulendum putaverint. Nam Diocletianus, cum esset timidior et Galerius minus ferox, ab hoc multis adigendus fuit, ut edicti, quod publicari jusserat, tam severam executionem urgeret. Ideo enim Imperatoris palatio, ignis ab Armentario suppositus fuit, idque Christianis imputatum; sed et alia huic fraudi similia patrata sunt, ut Diocletiani furor in Christianos magis exardesceret; quæ omnia peragi vix potuerunt, quin menses saltem duo tresve decurrerent. Præterea, antequam Galerius deficiens persecutionem cessare publico edicto fecit, per annum integrum ulcere nato in inferiori parte genitalium fuerat afflictus, et superior pars corporis usque ad vulnus aruerat, et miserabili macie cutis lurida longe inter ossa consederat, ac inferior sine ulla pedum forma in utrumque modum inflata disceverat... cum tandem malis domitus, coactus est confiteri, novi doloris urgentis per intervalla exclamans, se restitutum Dei templum, satisque pro scelere facturum. Quid autem miri, si præcipuo persecutionis auctore divinam ultionem tam graviter sentiente, furor persequentium Præfectorum non nihil deferbuerit, paucis mensibus antequam edictum promulgaretur. Si igitur ab octo annis et duobus mensibus, quot a publicato primum edicto usque ad revocatum intercurrerunt, detrahas menses duos vel tres, antequam persecutionis furor ita effervesceret, ut Macrina ejusque maritus fuga sibi consulendum putaverint; rursusque supponas, sex aut quinque menses ante publicatum edictum pro Christianorum libertate, ita remisisse persecutionem, ut saltem tuto in domo propria latere potuerint, invenies tempus eorum glorioso exilio a Nazianzeno definitum, septennium nempe integrum et aliquid amplius.

24 His ita elucidatis, reliquam quæ Basilii natiuitatem spectat Chronotaxim, cujus gratia ista disputavimus, breviter digeramus; patefacturi in decursu, quam recte singula inter se etiam Patrum testimoniis temporumque conditionibus conveniant. Anno itaque secundo post mortem Galerii, id est CCCXIII, Constantino tertium et Licinio item tertium Consulibus, idibus Junii, ab iisdem Imperatoribus pax integra per universum Imperium Ecclesiis restituta est: ita ut hoc eodem anno, vel initio sequentis CCCXIV, Basilii pater, qui tempore persecutionis, verisimiliter extra patriam studiorum causa profectus, alibi quam apud parentes se continuaverat; jam trigesimum tertium vel quartum annum ætatis agens, forsitan etiam quadragesimum, potuerit uxorem ducere Emmeliam, sedecim annorum virginem; cujus patrem, verosimiliter in fine persecutionis, indignatio Regis sustulerat. Ipsa etenim non sponte, sed invita quodammodo nupsit. Nam utroque parente orbata, cum esset in ipso ætatis flore fama pulchritudinis; ut saluti consuleret, vitæ gravitate

aliisque huc spectantibus,

V. Macr.

AUCTORE F. B. L. pers.

A gravitate spectatum consummatumque virum sibi elegit. Deinde sequenti anno CCCXV nata sit Macrina junior; et XVI, Basilii Magnus; Macrina autem senior tunc annum agebat sexagesimum sextum. Hæc vero si usque ad annum octogesimum vixit, ut potuit; Basilium nostrum, usque ad annum ætatis decimum quartum aut decimum quintum, in fide alumnum habuit, et dogmata fidei docuit, quæ a Gregorio Thaumaturgo ipsa didicerat.

AUCTORE F. B. definitur natus Sanctus an. 316

§. IV. De anno mortis S. Basilii.

Rejecta Pseudo-amphilochii

Alterum Basilianæ Chronotaxeos caput, annus mortis est. Ipsum etenim Kalendis Januarii migrasse ad Dominum, omnibus in confesso est: de anno plurima est et intricata disceptatio. Pseudo-amphilochius annum quintum Valentis et Valentiniani scripsit: qui si intelligatur de Consulatu, nusquam reperitur; si cum Baronio de anno Imperii Valentiniani senioris, mortuus fuisset Basilii, vix aut ne vix quidem Episcopus. Hac de causa Combefisius, de Valentiniano juniore locum interpretatus est. Verum anno Imperii ejus quinto, qui in vulgarem CCCLXXX incidit, Valens e vivis excesserat: censuit tamen Combefisius hunc annum retinendum; dicendumque, Valentis nomen a sciolo quodam temerario adjectum. Sed cur omisi Gratianus et Theodosius, non minori jure saltem, quam Valentinianus junior, nominandi Imperatores? Mihi quidem videtur Pseudo-amphilochius, qui Valentem avum Juliani fecerat, Imperatorum annos et consulatus adeo confuse novisse, ut consulatum Valentis quintum et Valentiniani junioris primum, annum vulgaris æræ CCCLXXVI, intelligi voluerit; et pro anno quinto Valentis et Valentiniani, scribendum fuisse, Valentis V et Valentiniani. At neque hoc concessio, verum mortis annum assignaverit Pseudo-amphilochius. Ut enim Kalendis Januarii hujus anni mortuus dici posset Basilii, debuisset mense Octobri anni ejusdem Antiochiæ orthodoxorum Episcoporum Concilium haberi; quod fieri non potuisse constat, cum Valens ibidem degeret, et orthodoxi Episcopi fere omnes exularent.

et Combefisii sententia de anno 380;

item Baronii de anno 378,

V. Macr. Pagius assignat annum 380

ob tunc publicatam Legem Theodosianam

et adventum Saporis Antiochiam,

26 Altera est Baronii sententia, qui Basilium mortuum statuit Kalendis Januarii anni CCCLXXVIII, opinionem vero suam ita demonstrare se putat. Mortuus est Basilii novem mensibus ante Concilium Antiochenum, cui interfuit frater ejus Gregorius Nyssenus: et hoc quidem manifestum est, ipso testante Nysseno. Ut autem Synodum istam existimat Baronius, non diu post interitum Valentis habitam, qui anno isto consulatu suo sexto misere periit v Idus Augusti; ita infert, ultra Octobrem hujus anni differri non posse. At Pagius, in Criticis ad annum CCCLXXVIII num. 6, Synodum Antiochenam differt usque ad annum CCCLXXX, et mortem Basilii ad ejus Kalendas Januarias: movetur vero hac potissimum ratione, quod Theodosius isto anno III Kalendas Martii Thessalonice edictum promulgaverit, quo jussit omnes in ea religione versari, quam Damasus Pontifex et Petrus Alexandria Episcopus sequerentur. Ea Lex secunda est in Codice Theodosiano de Fide Catholica. Datam esse a Theodosio, non a Gratiano, ut putavit Valesius, colligitur ex subscriptione, qua dicitur data Thessalonice, ubi tunc erat Theodosius, Gratiano et Valentiniano Imperatoribus in Occidente versantibus. Data itaque Lege, ut lib. 5 cap. 2 Theodoretus narret, non de Theodosio, sed Gratiano simul cum Lege, Sapore quoque Magistrum militum misit, qui tunc celeberrimus habebatur; et Arianæ quidem blasphemie prædicatores, tamquam feras quasdam e sacris ædibus excludi jussit; optimis autem pastoribus ac divino gregi easdem restitui. Atque id quidem in singulis provinciis sine controversia executioni mandatum est; Antiochiæ vero, quæ metropolis est Orientis, hujusmodi contentio exstitit.

Tum a capite sequenti narratur contentio inter Paulinum, Apollinarem, et Meletium super Episcopatu Antiocheno.

27 His propositis, ita ratiocinatur Pagius: Concilium Antiochenum, habitum novem mensibus post Basilii mortem, et cui Nyssenus interfuit, celebratum est præsentem Sapore Magistro-militum: atqui hic non venit Antiochiam, nisi post promulgatam a Theodosio Legem, Cunctos populos, quæ promulgata est anno CCCLXXX: ergo ante hunc annum Concilium Antiochenum habitum non est; adeoque nec mortuus Basilii. Verum hoc Pagii argumento, ipsa cui innititur basi vacillante, corruit. Quæro enim: credendumne hic Theodoro, an non? Si non credendum, ut putat Baronius, frustra ejus affertur auctoritas: si credendum, ut ait Pagius, dicendum erit illo affirmante, Gratianum Lege lata præcepisse, ut Pastores, qui in exilium ejecti fuerant, relirent; utque ædes sacræ iis traderentur, qui cum Damaso communicarent; et cum ea Lege Saporem Magistrum-militum misisse, etc: adeoque Imperium Theodosii et annum CCCLXXX minime expectandum esse pro Concilio isto Antiocheno. Sit ita sane. Legem Cunctos populos Thessalonice promulgaverit Theodosius: cur non potuit anno præcedenti, ejusdem fere tenoris edictum condere Gratianus, misso in Orientem Sapore ad id exequendum? Dein, veniente Antiochiam Sapore, Concilium habitum fuisse Theodoretus non dicit: sed contententes dumtaxat de Episcopatu Antiocheno Presbyteros conventum inter se habuisse, coram Imperatoris Ablegato. At neque Socrates, neque Sozomenus compromissum istud super Episcopatu Antiocheno, Meletium inter et Paulinum, ad Episcopatum Concilio inventum aut approbatum dicunt; quin, si id tam illustre Concilium approbasset, quomodo Constantinopolitanum nullam aut parvam ejus rationem habuisset? Pater igitur nihil certi colligi posse ex promulgatione Legis, Cunctos populos, quoad tempus quo Sapor venerit Antiochiam; et ex hoc, nihil quoad tempus Concilii Antiocheni; adeoque etiam nihil, quoad annum, quo Basilii ex hac vita migraverit: sed potius, si tempus mortis hujus possit aliunde reperiri, per consequens etiam intelligitur tempus istius Concilii, quod novem mensibus post istam jacturam celebratum est.

28 Ut autem de anno mortis statuamus certi aliquid, tacentibus cævis auctoribus, proximus succedat S. Hieronymus, qui dicit, Basilium, imperante Gratiano, mortuum. Quid inde, inquires, certi? ab anno CCCLXVII ad CCCLXXXIII Imperavit Gratianus; adeoque, si intra tot annorum spatium Basilii ex hac vita migraverit, satis erit ad veritatem talis testimonii. Verum, si ad Hieronymianum scribendi modum advertamus animum, videbimus annum præcise requisitum designari. Hieronymus enim, quoties in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum per Imperatores tempus designat quo mortui illis unt, non semper duos nominat, quamvis duo imperarent: sed cum in Occidente vixit is de quo scribit, aut utrumque Imperatorem nominat, aut eum solum qui illo moriente Occidenti præerat. Ita ad Luciferi Calaritani mortem, solum Valentinianum nominat; ad mortem Aquilii Severi, in Hispania defuncti, item solum Valentinianum. Eusebium Vercellensem, Hilarium Pictavensem, Optatum Milevitanum obiisse dicit sub Valentiniano et Valente. Si vero ita Oriente mortuus est is de quo agitur, unum solum Imperatorem Orientis nominat; sic Athanasium Alexandrinum, mortuum scribit sub Valente; Titum quoque Bostrensem Episcopum et Ephrem Syrum; cum tamen Valens numquam sine Collega imperaverit Marcellum Ancyranum floruisse tantum dicit sub Constantio et Constante; quia nempe a Constantio pulsus Ecclesia sua, in Occidentem abiit imploraturus Constantis auxilium; aliis numquam in designando tempore obitus eorum

quo præsentem celebratum sit Concilium:

sed examinato de iis Theodoretii testimonio, lib. 5 cap. 2

illius quoque sententia rejicitur.

V. Macr. Explicatur locus Hieronymi, F

A eorum qui in Oriente obierant, alterum præter Orientis Imperatorem nominare solitus.

quo dicitur
Basilium
mortuus sub
Gratiano;

29 His prænotatis, quid de Basilio dicat adverte. Moritur, ait, imperante Gratiano, ad cuius Imperium nullus præterea obitum refert: quo datur intelligi, Basilium tunc obiisse, cum occiso Valente, et nondum ad Imperium assumpto Theodosio, Gratianus tam Orienti quam Occidenti imperaret. Alias rationem numquam dabis, cur ad Valentis Imperium, obitum S. Ephrem Syri Hieronymus retulerit: illo quippe moriente imperabat Gratianus cum Valente. Nec nodus hic solvitur, asserendo, voluisse Hieronymum, mortem Basilii, tam orthodoxi Doctoris, ad orthodoxi Imperatoris tempora referre, potius quam ad tempus Valentis Ariani; in eoque honorem aliquem, tam Basilio, quam Gratiano tribuere. Non sufficit, inquam, hæc ad difficultatem solvendam ratio. Cur enim id non fecisset Hieronymus in S. Ephrem Syro, cuius obitum Valentis Imperio assignat? Porro sicut Basilium, in Oriente mortuum, sub Gratiano dicit obiisse, quia illo moriente alius non erat Orientis Imperator; ita quoque Damasum Romanum Pontificem, in Occidente defunctum, decessisse ait sub Theodosio; quia, anno uno ante mortem Damasi occiso Gratiano, Theodosius quoque Italiae impetrabat, uti et universo Imperio interfecto Valentiniano Juniore, quando Pacianus Barcinonæ in Pyrenæi jugis sub Principe Theodosio, ab eodem Hieronymo dicitur obiisse. Si igitur concludamus ex jam dictis, ut videntur recte posse concludere, Basilium eo tempore migrasse ex hac vita, quo Gratianus tam Orienti quam Occidenti imperabat; consequens erit, illum Kalendis Januarii anni CCCLXXIX obiisse; eodemque anno concilium Antiochenum habitum fuisse, mense Septembri aut initio Octobris. Valens quippe occubuit mense Augusto, anni CCCLXXVIII; Theodosius assumptus est ad Imperium XIX Januarii, anni sequentis. Hæc nostra est et Godefridi Hermantii sententia, de anno quo S. Basilium ex hac vita migravit, contra Baronium, Pagium, Combefisium supra relatos.

atque hinc
infertur,

B

eum obiisse
an. 379.

§. V Quædam de ætate Gregorii Nazianzeni, patris ac filii, consecutanea.

Ex dictis
intelligitur,

Stabilitis his duobus, de tempore nativitatibus et anno mortis Basilii capitibus; nonnulla supersunt vitæ ejus Chronologiam spectantia, quorum quædam necessario ex his consequuntur, alia per verisimilem conjecturam inferuntur. De singulis commodius disseremus in decursu vitæ, loco cuiusque proprio; ne cogamur sæpius eadem repetere. Perro inter illa occurrunt quædam contraria iis, quæ R. P. Daniel Papebrochius Magister meus statuit in vita S. Gregorii Nazianzeni die nona Maji: quæ cum minutiora sint, nihil attinet hic referre singula, suis propriis locis commodius legenda. Hoc tamen præmonitum lectorem velim, nihil me recedere ab iis, quæ ab eodem postea in Appendice Tomi septimi Maji, ad diem nonam dicta sunt, de ætate S. Gregorii Nazianzeni: primo, hunc Sanctum obiisse anno Christi CCCXCI, in eoque S. Hieronymo adhærendum, secundo, Gregorium ætate æqualem Basilio fuisse; quod ibi fere per conjecturam assertum, hic confirmo auctoritate ipsius Theologi, in fine Orationis funebris Magni Basilii, eum sic alloquentis: Habes hæc a nobis, o Basili, hoc est a lingua quondam tibi suavissima, atque honore et ætate æquali. Itaque, sicut Basilius, natus circa annum CCCXVII, et CCCLXXIX mortuus, vixit dumtaxat annos LXIII; ita totidem fere habebat Gregorius cum venit Constantinopolim. Ætas sane hæc congrua est et idonea iis, quæ ab eo ibidem gesta sunt, quæque adhuc triennio post sufficeret, tam proluxæ orationi ad frequentissimam concionem dicendæ, in laudem Magni Basilii; nec satis pro dignitate recitandæ, nisi ab Oratore, voce et viribus adhuc valido.

Or. 2
Basilio ætate
æqualis Na-
zianzenus,

31 Neque ætas eadem repugnat iis quæ ipse circa annum CCCLXXI in Carmine de rebus suis, de senectute sua, scripsit:

Jam caput albescit canis, rugosaque membra

Tristis ad occasum vitæ mihi prona feruntur.

Cum enim tunc ageret annum ætatis LVI, adeoque multum prætergressus esset dimidium vitæ humanæ tempus, a Propheta definitum, potuit seipsum poetico versu describere, tamquam ad senium aut occasum vitæ propinquantem, quinet propendentem in terram; quæ tota hyperbolica paraphrasis unico verbo senesco exprimitur. Decennio autem post, annum agens LXVI, multo majori jure Olympium Præsidem per litteras sic allocutus est: Moveat te nostra canicies, quæ te jam antehac, et quidem persæpe, movit. Atque hæc et his similia, non raro in scriptis Basilii et Gregorii invenienda, ut commodè conciliantur cum vera ipsorum ætate; necesse non est præmaturam caniciem exogitare. Quam enim laudem ista meretur? aut quam vim habet præ reliquis ad movendum albus capillorum color, si præmaturus sit? Neque e contra opus est intelligere talem senectutem, quæ ob defectum nata est contemptum potius, quam laudem parere, cum dicuntur decrepiti et deliri senes. Intelligatur ergo sexaginta circiter annorum ætas, cum gravitate et prudentia conjuncta; talis enim senectus et canicies vere venerabilis est, et vim atque auctoritatem habet ad persuadendum, juxta Ciceronis de Senectute effatum; Mens, et ratio, et consilium in senibus est.

32 Evadimus quoque in proposita hic Chronotaxi, difficultatem quam aliis offert magna fere centum annorum ætas Gregorii senioris Episcopi Nazianzeni, et Nonnæ uxoris ejus ipsi coætaneæ. Nam cum ille, circa annum CCCLXXIII, fere centum annorum obierit, quadraginta quinque in Episcopatu transactis; sequetur, anno CCCLXXVII ordinatum Episcopum, ætatis suæ LV, et natum circa annum CCLXXIII. Potuerit ergo ipse, intra ætatis suæ annum quadragesimum et quadragesimum quintum, in fine persecutionis ultimæ, circa CCCXIII, uxorem ducere S. Nonnam: quæ quamvis forte quadragenaria non fuerit, potuerit tamen coætanea vocari, cum respectu ad centum annorum numerum, quos maritus moriens attingebat, si saltem quatuor aut quinque annos supra triginta numeraverit, quando nupsit. Etenim, ut laude dignum habetur, pares cum paribus matrimonio jungi; ita displicere non solet, sponsam quinque vel sex annis sponso juniorem esse. Quod vero nuptiæ tam diu ab utroque dilatæ sint, causa, ut mihi quidem videtur, assignari non incongrue posset, calamitas istorum temporum, non solum ob persecutiones contra Christianos, qualis Gregorius nondum erat; sed magis propter bella continua inter quatuor Imperatores, quibus Romanum dilacerabatur Imperium, ac miserandum in modum tributis et vectigalibus expoliabatur. Quin, cum Nonna semper Christianæ fuerit, piissime a parentibus educata; non est credibile, maritum voluisse accipere Gentilium erroribus addictum; nisi prius iis abrenuntians, inter Catechumenos censeretur; quod verisimiliter factum non est, ante sublatam sævissimam persecutionem.

33 Ceterum hæc per conjecturam dicta sunt; qui vero post Nicænum Concilium, Basilium et Theologus statuunt anno CCCXXVII vel VIII, prodiisse in lucem; explicare non possunt, stante sententia sua, quomodo potuerit Macrina a Thaumaturgo percipisse fidei dogmata, vel quomodo potuerit eadem docuisse Basilium; neque cum sua opinione conciliare possunt, ab utroque Sancto toties allegatam senectutem et caniciem suam. Deinde admittere debent, Nonnam et Gregorium patrem, gignere cœpisse liberos, cum quinquaginta essent annorum, idque post susceptum a marito Episcopatum, cum ante in matrimonio sine liberis vixissent; quod omnino est incredibile, præsertim deficiente omni gravi-

D
AUCTORE F. B.
et hujus sæpe
inculcata
senectus,

ps 89

C. Ep. 172
et canities

nec præmatu-
ra nec
decrepita:
H

item magna
parentum
ætas,

Or. 19

et diu dilatum
matrimonium:

F

unde natus
sit filius circa
327, æque ac
Basilium.

A *viori testimonio. Hanc igitur superius stabilitam nostram Chronologiam sequemur, ut in Vita mox danda reliquis Basilii gestis tempus congruum assignemus: in quo, si tuo, lector, iudicio subinde aberremus a vero, ignosce palpatibus inter tenebras, dum res obscuras illustrare intendimus.*

VITA

Ex ipsius, Gregorii Nazianzeni, Nysseni aliorumque veterum scriptis collecta.

PROLOGUS

Encomium sancti complexus, ex S. Amphilochio.

Or. in Circumcisione D. N.

Basilius laudatur

ab eruditione seculari

et sacra:

Magnus Basilius, magnus in Ecclesia dum vixit Pontifex, non qui corpore penetrarit cœlos; sed qui contemplatione et spiritu, primum illum divinissimeque principem imitatus sacrorum Antistitum Jesum Christum, ingressus sic et ipse, in interiora velaminis, atque ad illic positam Spiritus legem, magnisque tonantem dogmatibus vocem audivit; quamquam is legem litteræ ac circumcisionis in carne, sublimibus Evangelii sermonibus, aboleverit atque submoverit. Hic est magni nominis Basilius, celebrisque illa Ecclesiæ catholicæ facula, et conspicuus veritatis Evangelicæ sol, qui terræ toti Theologiæ suæ præluet radiis; et cujus nemo facile actionem imitetur, nec contemplationem assequi possit. Perfectus ille vita, et sermone sapientissimus, virtute omnibus numeris absolutus, divinaque et humana eruditione consummate exultus, nec in re ulla deficiens uspiam. Qui seculari omni sapientia scientiaque ante exercitatus instructusque, illam ad vestigia deinde discipulorum Jesu totam abiecit: qui sacros omnes veteres et propheticos libros accuratissime sancteque doctus, iis ad Jesu Christi consummatissimam fidem recta proventus est, et in ea fortis effectus; qui duce Evangelio, veluti nova Arca, ad veram prophetalem scientiam usus est; prophetica autem ac divina doctrina, ad accuratam Evangelii sacri scientiam; ambobus vero, ad divini Principatus agnitionem supra modum elatus est.

Hic ille est sublimis præcellensque Ecclesiæ Dei columna, Theologiæ pharus, Pontificii decus, Patris verissimi homo, Unigeniti ardentissimus nuntius, Spiritus sancti dispensator scribaque fidelissimus, sapientiæ partus, plenitudo prudentiæ, scientiæ promptuarium, pietatis schola, sacri divinique consilii doctor, ac virtutis et potentiæ Christi turris firmissima atque immobilis. Hic ille est timoris Dei-dominicæ præcepti ac virtutis enarrator doctorque, Magnus Basilius, regia divini Verbi tuba, orbis fines excellenti et magnifica voce complexa.... Hujus opera, omni quidem hæresi Ecclesia liberata totius pietatis stabilitur dogmatibus; atque ab omni cujuscumque heterodoxi doctrina hæretica alienata, soli dominicæ fidei et doctrinæ domesticæ devote inhæret. Etenim tonanti sacri hujus Doctoris lingua, seu fulmine, ictus est Arius atque peremptus; Eunomius autem profligatus est, ac velut fulmineo turbine in favillas cedens, absumptus eo confutante. Sabellius quoque porro abscessit exolevitque; Macedonius vero, furiosus ille in Spiritum sanctum, Basilii abactus est spiritu, et internecioni datus: Apollinarius etiam, amens ille ac insipientissimus, divinis ejus coarguitur sermonibus, probroque sempiterno traditur. Atque, ut verbo dicam, omnis succrescens zizaniorum plantatio, et quotquot aliæ sunt Deo odibiles hæreses, tum quas longe antea prodidit

qua hæreses superavit,

ævum, tum quas post ejus ad Deum excessum sequens tempus erat producturum, universo divino Theologiæ Basilianæ igni admotæ, contendant et consumuntur; non minus, quam Eliæ precibus demisso cœlitus igne holocaustomata ipsius, altareque et ligna.

Sublimis hic Basilius, non Cæsareensium tantum Ecclesiæ, cui renuntiatus erat Episcopus; neque suo tantum tempori, et id ætatis hominibus; sed et orbis universi regionibus civitatibusque, adeoque toti huic seculo ac mortalibus cunctis utilis saluberimusque Christianis præceptor ostenditur. Sane quæ ejus ab initio nativitas, conversatioque ac institutio fuerit; quod studium et opera in disciplinis sacris; quomodo etiam beatissimus vir, ab gentili et prophana sapientia, ad Christianam religionem transgressus, tum probatissimis moribus, tum venustissimo eloquio Philosophos superaverit, quotquot fere ipsum aut antecesserunt, aut secuti sunt, et quomodo exinde Pontificalem conscendens thronum, ac velut lucerna tota splendida Ecclesiæ candelabro impositus, orbem universum sermonibus sacris et ad mores compositis efficaciter collustravit; quomodo etiam adversus hæresiarchas et veritatis adversarios fortiter depugnans, eosdem seu Arabicos lupos ab suo sacro grege depulerit; contraque impios Reges suscepto certamine, et cum iniquis Præfectis congressus, clarissima de omnibus victoriæ erexit trophæa; quomodo Christi oves in pascuis bonis et pinguibus, miraculorum sacrorum exhibitione, et enarratione cœlestium perfectorumque sermonum ac legum, continuerit; et ipse, ut bonus Pastor, et ut Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, atque (aliquid enim est audendum) sublimior cœlis factus, plurium et ipse in Evangelio operatus salutem, novissime humili isto tabernaculo absolutus, transierit in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei; et in voce exultationis et confessionis sonus epulantium, cum cœlestis Sion primogenitis liberis recubuerit ac requieverit, dicere aggrediamur.

et Regibus impiis restitit.

E

CAPUT I.

S. Basilii patria, parentes, consanguinei, nativitas, educatio, baptismus.

Patriam Magnus Basilius habuit Cappadociam, seculo præsertim quarto sanctorum eruditorumque virorum feracem. Extant et libri, inquit S. Hieronymus, * Cappadocum, Basilii, Gregorii, et Amphilochii: qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos resarciunt libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem seculi, an scientiam Scripturarum. *Nasianzenus, de seipso et Basilio, ita loquitur:* Habebant nos Athenæ, velut fluxum quemdam fluminis, ex eodem patriæ fonte in diversas regiones dissectos, rursus coeuntes. *Et alibi magis distincte Basilium interrogat, cur Cappadociam fugeret, cum Cappadociam patriam haberet.*

Basilius gente Cappador, Ep. 84

Or. 20

G. Ep. 6

2 Urbs vero, natalibus ejus illustris, et postmodum Episcopatu illustrior, Cæsarea fuit, ut innuit ipse ad Cæsareenses scribens. Sæpe numero, inquit, admiratus sum, quidnam animos vestros erga nos affecerit, . . . ut nos, per amicitia ac patriæ commemorationem, scriptis adhortemini. *Eam ita describit Sozomenus:* Cæsarea ad montem Argæum sita, urbs ampla atque opibus abundans, et totius Cappadociæ metropolis. *Hanc Julianus Imperator ex Albo civitatum expunxit, et cognomentum Cæsaris ademit; quod regnante Claudio meruerat, cum Mazaca prius diceretur. De antiquo hoc ejus nomine et splendore testantur*

Cæsarea, natus B. Ep. 141

lib. 5 cap. 4

urbe multum ob pietatem passa.

*l. 1 Ant.
cap. 7
*l. 9 n. 12
*lib. 20

B. Ep. 331

illustri genere
oriundus,
Or. 20

filius S. Basili
Episc.

et S. Emmeliæ,

sanctam
Aviam habuit
et sororem,

avum ex ma-
terno latere
Martyrem,
Vit. Macr.

A testantur, * Josephus, * Philostorgius, Ammianus * Marcellinus, alique. Verumtamen videtur memoranda potissimum fuisse ob pietatem, quod vixdum ex diutinis persecutionum procellis emergente Religione Christiana, jam tum tanta floruerit Christianorum multitudine et zelo, ut destruere ausi sint templa Jovis urbis Præsidis, et Apollinis Patrii; atque etiam, ipso regnante impio Juliano, evertere Fortunæ templum, quod supererat; Gentilibus, qui paucissimi erant nihil, obsistentibus; quo odium Apostatæ in se concitarunt, non una propterea pœna ab eo vexati. Sed et eandem patriam suam, diversis occasionibus multa passam, deplorat ipse Basilius ad Sophronium Magistrum: Magnitudo, inquit, calamitatum, quæ patriam meam concusserunt, coegissent me in castra profectum, coram te exponere, vir magnifice, quæ sunt et qualia, quæ vehementer affligunt urbem nostram.

3 Familia ejus, non minus seculari dignitate, quam eximia sanctitate fuit illustris. Eam mirifice extollit Nazianzenus, in Oratione funebri magni Basilii. Enimvero, inquit, si eum genere ac generis splendore gloriari viderem, aut ulla re iis quæ omnino parvæ sunt, et quibus ii, qui humi defixos oculos habent, efferrî solent; alius utique Heroum catalogus apparet, tot tantaque a majoribus illius, ad eum ornandum, accipere possemus, ac ne historiis quidem quidquam hac parte cederemus, hoc certe nomine superiores futuri, quod non commentitiis fictisque narrationibus, sed rebus ipsis, quarum multi testes sunt, ornaremur. Multas enim nobis narrationes ex paterno latere Pontus suppeditat (et quidem priscis miraculis, quibus et Historicorum et Poetarum volumina plena sunt, neutiquam inferiora) multa etiam veneranda hæc mea patria Cappadocia, non minus juvenum quam equorum bona nutrix; unde paterno generi materni generis splendorem opponimus. Quorundam autem et militaria imperia, et populorum gubernationes, et in Imperatorum aulis potentia et auctoritas, ac præterea opes et excelsi throni, et publici honoris ac sermonum splendores, vel plures vel majores extiterunt? Aliarum quidem familiarum, vel etiam sigillatim cujuslibet hominis, alia sunt insignia et narrationes, vel majores vel minores, quæ instar paternæ cujusdam hereditatis, vel longinquius vel propinquius exorsæ, ad posteros devolvuntur; Basilio autem, utriusque generis decus, pietas fuit.

4 Patrem habuit Basilium, a quo et nomen accepit, Neocæsaræa in Ponto oriundum; asserente supra Nazianzeno, multas narrationes, ad Basilii laudem, ex paterno genere Pontum suppeditare: matrem vero Emmeliam, ex Cæsarea Cappadociæ, ut communiter existimant; propterea quod Sanctus noster in eadem urbe natus sit; et Nazianzenus affirmet, Cappadociam multa conferre posse ad materni generis ejus splendorem. Utrumque parentem a vitæ sanctitate laudavimus trigesima Maji, qua die inscripti sunt Martyrologio Romano. Aviam ex paterno latere nactus est S. Macrinam, quam distinctionis gratia seniore vocant, propter cognominem ipsi magni Basilii sororem. Illa Basilium nostrum a teneris fidei dogmata docuit, quæ a Gregorio Thaumaturgo didicerat. De ea sigillatim egimus, decima quarta Januarii: ubi ipsius et mariti ejus gloriosum pro fide exilium, et divinitus subministratam escam, ex Nazianzeno retulimus, ipsisque et non aliis Basilii majoribus attribui debere probavimus, in Commentario prævio num. 75. At ne inferior videatur materni generis splendor, avum ex eo latere habuit, quem pro Christi confessione decertantem, in persecutione Diocletiani et Maximiani, indignatio Regia sustulit, et omnia ejus bona aliis dominis distribuit, teste Nysseno. Fuit item Basilio avunculus nomine Gregorius, et is Episcopali dignitate ornatus, cujus

causa verosimiliter Nysseno nomen Gregorii inditum fuit. De eo Basilius mentionem facit ad Nyssenum fratrem: Unam mihi, ait, epistolam contexuisti; ac, tamquam a comprimis venerando et communi nostro avunculo scriptam, attulisti; fallens me: cujus gratia ignoro. Accepi illam, tamquam ab Episcopo communique patre, per te allatam. Extant ad eundem avunculum suum Basilii epistolæ, in quibus mansuetudinem ejus laudat, et pacis concordiaque amorem: verum de hoc alibi fusiùs erit agendum.

5 Quosdam præterea ex Basilii majoribus, Sebaste in minori Armenia fuisse oriundos, colligimus ex Oratione Nysseni in XL Martyres Sebastenos, ejusdem urbis populum ita alloquentis: Vos enim cum video, nullos alios opus habeo inquirere parentes; vos enim estis patres mei, qui etiam ipsorum mihi patrum patres: patria enim parentum, in se continet etiam parentum dignitatem. Et cum: Martyrum istorum celebris per totam Cappadociam fuerit cultus, ne dubitemus, an Oratio ista Sebaste recitata sit, faciunt ejusdem sancti Oratoris verba, quæ non ad alios quam ejusdem urbis incolæ recte proferri potuerunt. Numquid, ait, supervacuum vobis et nugator esse videor, qui vestra inter vos miracula exponam, vestrisque bonis aures vestras demulceam? et paulo post, agens de lacu, in quo Martyres cruciati fuerunt; Lacus, inquit, vicinus signis quibusdam etiam opus habet, quibus lacus esse agnoscatur? Et in Oratione prima, vel potius prima parte ejusdem Orationis: Ad res natura præstantiores laudationem convertamus. Hæc autem vobis non amplius per verba ostendentur; sed licet in ipsum caput intueri vestrorum bonorum. Quis enim ignorat fructum vestrum, quos vos Martyrum produxeritis spicam, fœcundum hanc et copiosam, quæ ultra tricenarium numerum multitudine et copia frugum dilatatur. Videte sacrum hoc arvum: hinc Martyrum manipuli collecti sunt. Quod si scire desideras, de quo arvo dicam; ne procul ab eo quod adest, circumspicias. Quis est iste locus, qui amplectitur conventum? Neque dici potest, quod Nyssenus idcirco patriam suam, quia parentum suorum erat, Sebasten vocet, eo quod hæc antiquitus Cappadociæ adnumeraretur: frustra enim eo casu parentum mentionem faceret, cum ipse sine dubio Cappadox esset.

6 Fratres S. Basilii et sorores omnes simul decem fuisse, discimus ex Nysseno, qui matrem Emmeliam ita Dominum postremis verbis allocutam narrat: Tibi, Domine, et primitias et decimam dico fructuum uteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita; decimæ vero, extremus hic decimus filius. Si igitur postremus decimus erat, non plures nec pauciores quam decem fuerant. Porro ex his decem quatuor erant fratres, Basilius, Naucrati, Gregorius, Petrus, eodem illo Gregorio teste. Ex quatuor fratribus, is qui secundum Basilium natu maximus erat, Naucrati vocabatur. . . . Petrus vero appellabatur, in quo pariendi dolores finierat mater: quod si ex decem quatuor tantum mares erant, necesse est reliquas sex feminas fuisse. His prænotatis facile explicantur Nazianzeni verba, ubi enumerans varia prædicti sancti conjugii decora, maximum et clarissimum censet, felicitatem in liberis, atque subjungit; Quod quidem liquido demonstrat ille felicitatis nomine prædicandum Sacerdotum et Virginum numerum, earumque * quæ in matrimonio eam sibi vim adhibuerunt, ut matrimonium nihil illis nocumenti adferret, quo minus ad parem virtutis gloriam aspirarent. Nemini dubium esse potest, quin magnus ille Trinitatis defensor Theologus, Ternarium intellexerit numerum, felicitatis nomine prædicandum: quoad Episcopos saltem constat, omnino tres fuisse. Hinc Magister meus R. P. Daniel Papebrochius, xxx Maji,

D AUCTORE F. B. patrum Gregoriorum Episcopum, B. Ep. 44

Ep. 45, 46

et alios consanguineos Sebaste in Armenia.

E

Boll. 3 Feb. de S. Blasio num. 1.

Fratres et sorores Basilii. Vit. Macr. F

V. Macr.

Orat. 20

recte

A recte intulit; ex sex filiabus tres virgines fuisse, et tres matrimonio junctas: Naucrati autem præmatura morte extinctus est. De pia omnium educatione actum eadem xxx Maji, ubi de sanctis parentibus Basilio et Emmelia. Supersunt alii pauci, quorum mentionem reperimus, consanguinitate cum Basilio conjuncti. Imprimis Gaudentius, Briziensis Episcopus, laudat Basilii ex sorore neptos. Cum, inquit, per urbes Cappadociæ Jerusalem pergerem in ipsa maxima Cappadociæ civitate Cæsarea, reperimus quasdam Dei famulas, monasterii sanctarum Virginum dignissimas Matres, prorsus Mariæ et Marthæ consimiles, quas merito diligat Jesus; natura, fide, et studio, et castitatis integritate germanas: quibus ab avunculo suo, Sacerdote ac Confessore Basilio, olim traditæ fuerunt Martyrum Sebastenorum venerandæ Reliquiæ.

Serm. 17 de
40 Mart.
et ex sorore
neptes:

B. Ep. 183
et 290
Pæmenius
Episc. ejus
cognatus:

B
Palladia item
cognata et
alia affinis.
B. Ep. 366

B. Ep. 422

Ipsæ generis
splendorem
virtutis auxit.
Or. 20

C

Or. 30
Natus anno
317

Or. F.
pie educatur
primum a
matre et avia,

B. Ep. 79

B. Ep. 75

7 Reperio quoque inter cognatos Basilii Pæmenium; quem Sanctus, non tantum propter cognationem, et mutuam inter se a puero consuetudinem: sed maxime propter egregia virtutum ornamenta, ita dilexit, ut pupillam oculi sui non dubitaverit nominare. Hunc (ut infra pluribus dicendum) postquam variis negotiis adhibuisset, in magna Ecclesiæ necessitate, Satalensibus dedit Episcopum, dignum Pastoris, quod gerebat, nomine et munere; non verbum Dei, qui mos multorum est, cauponantem; sed qui queat complacere vehementer in nomine Domini; iis inquam, qui fidem Dei sinceram prædicandam desiderant, et vitam libenter amplexantur illam, quæ ad Domini præcepta conformatur. Reperio quoque Palladium, feminam gravissimam, quam Sanctus Matrem dignatus est appellare; quamque non sola generis quæ est propinquitas ipsi adunaverat, verum morum suavitas loco parentum constituerat. Aliam denique Basilium Helladio comiti, suppresso nomine, commendat, Sororem vocans, sibi affinitate conjunctam, et viduitate afflictam, et filii sui orphani tutela negotiisque procurandis occupatam. Atque hæc sunt, quæ de sanctæ ista stirpe hactenus colligere potui; pauca ex multis ac pro multis, ut Nazianzeni verbis utar; inquit, quæ tamen non eo commemoravi, inquit, ut ei cumulum aliquem gloriæ afferam (nam nec mare fluviis, qui in ipsum influunt, opus habet, etiamsi plurimi maximique influant; nec is quem nunc laudamus, his qui ad encomium ipsius aliquid erogent) verum ut ostendam, quibus ille ornamentis ab initio præditus, et in quod exemplar intuens quanto longius jaculatus sit. Nam si aliis magnum est, aliquid a majoribus ad gloriam accepisse; majus profecto ipsi est, majoribus suis aliquid ex se adjecisse.

8 Expositis itaque iis, quæ a majoribus ipse habuit, quæque ipsius vitæ conveniunt, ad ipsum nos convertamus; quoniam de eo viro oratio instituta est, qui nobilitatem viritum expendi vult. In lucem prodiit sanctus infans Basilius, primogenitus inter fratres suos, circa annum cccxvii, ut ostendimus, quasi alter Samuel: nam, ut inquit Nyssenensis, Divinitus data atque concessa Samuelis et Basilii nativitas erat; et ut illum mater, ita etiam hunc pater a Deo peti tum procreavit. Cumque ad eam ætatem pervenisset ut loqui posset, et præceptis quibusdam erudiri; prima cura Emmeliæ matris et Macrinæ aviæ fuit, tenellum animum primis fidei dogmatibus imbui, et ad omnem virtutem formare, ut ipse ad Neocæsareenses testatur: In hoc uno, inquiens, in Domino gloriari ausim, quod numquam falsas opiniones habuerim de Deo, neque aliter sentiendo animi postea judicium mutaverim: sed quam a puero sententiam de Deo a beata matre, deinde et avia mea Macrina recepi, illam, justis incrementis auctam et adultam, in meipso conservaverim Fidei vero nostræ quæ pote-

rit esse evidentior probatio, quam quod a nutrice D Beata femina, quæ ex vestro gremio progressa est (Macrinam dico, illustrem illam) educati sumus: a qua et Beatissimi Gregorii verba, quæ memoriæ beneficio penes se servata retinuit, edocti sumus; quibus illa nos adhuc infantes, tamquam pietatis dogmatibus, finxit ac formavit. Hinc profluxit ille, qui in scriptis ejus elucet erga S. Thaumaturgum amor: hinc, cum in suspicionem hæresios per calumniam apud Neocæsareenses vocaretur, Gregorium Thaumaturgum appellabat; sacrosancte protestatus, se nihil alienum ab ejus fide et doctrina, aut didicisse unquam aut docuisse. Hoc ad concordiam, inquit, plurimum confert, si datur iisdem uti doctoribus. Sunt autem iidem et nobis et vobis doctores mysteriorum Dei et spirituales Patres, qui vestram ab initio fundarunt Ecclesiam; Gregorium dico, priscum illum, et quotquot post ipsum Episcopalem apud vos Sedem susceperunt; qui ordine succedaneo instar astrorum exorti, iisdem ingressi sunt vestigiis.

9 At neque Basilio patri ejus minor diligentia in filio erudiendo fuit. Utrumque enim parentem de tam pia solitudine laudat ipse, in libro de Judicio Dei, sic scribens: Optimi Dei bonitate et erga nos benignitate, per gratiam Domini nostri Jesu Christi, ex operatione Spiritus sancti, ab tradita per manus Gentilium superstitione liberatus, et jam tum a primo ætatis meæ initio, in Christianorum parentum disciplina educatus, sacrarum ab ipsis litterarum cognitione vel a puero imbutus sum, quæ me ad veritatis agnitionem adduxerunt. Neque solum scientia sacra eum imbuunt pater suus, sed etiam eruditione profana: Rhetoricam quippe et Philosophiam publice videtur docuisse. Armenos enim, qui Basilium contentiosis quæstionibus Athenis aggressi sunt, dicit Nazianzenus, illi conjunctos fuisse, amicitia adhuc ex patre et veteri sodalicio: nam in illa schola instituti fuerant. Prima igitur ætate, sub magno patre, quem communem virtutis magistrum eo tempore Pontus proponebat, velut fasciis involvitur; atque optimo illo purissimoque figmento, quod David diurnum recte vocat nocturnoque oppositum, effingitur. Id est, interprete Niceta, melius eum pater, moribus et scientia imbuendo, quam corporaliter generando, formavit. Sub hoc, et vita simul et sermone pariter augescentibus, atque in altum assurgentibus, egregius adolescens eruditur; non Thessalicum et montanum quoddam antrum, quasi virtutis scholam et officinam jactans; nec arrogantem quemdam Centaurum, heroum sui temporis præceptorem. Nec vero ab eo artem percipit, qua lepores sagittis configat, vel hinnulos cursu insequatur, vel cervos venetur, vel in rebus bellicis excellat, vel feroces equos optime domet (eodem videlicet et equo utens et magistro) nec fabulosis cervorum ac leonum medullis nutritur; sed liberales artes docetur, atque ad Dei cultum excolitur; et, ut uno verbo complectar omnia, per primas ac pueriles disciplinas, ad futuram perfectionem ducitur. Nam qui vel solos mores, vel solam doctrinam consecuti sunt, ab alterutra autem deseruntur; ii mihi nihil a luscis differre videntur; quibus cum magnus ille defectus sit, tum vero major turpitudine, sive alios cernant, sive ab aliis cernantur. At quibus utraque laude excellere, ac velut ambidextris esse contigit; hi omnibus numeris absoluti sunt, ac cum alterius vitæ beatitudine vitam agunt. Quod quidem illi, ut par erat, contigit; domesticum habenti virtutis exemplar, in quod oculorum aciem intendens, statim optimus erat. Et quemadmodum equorum pullos ac vitulos, simul atque in lucem prodierunt, matribus suis assultare videmus; sic ille patrem, cum equino et generoso impetu, e propinquo assectabatur,

B. Ep. 75

deinde eruditus a patre

E

virtutem et artes liberales docetur,

Orat. 20

Ps. 38

F

insigni profectu ad patris exemplum.

A tur, nec in summæ virtutis exercitio longo illi intervallo cedebat; aut, si mavis, in ipsa quoque virtutis adumbratione, futuræ virtutis pulchritudinem subindicabat, atque absolutioris vitæ notas ante ætatis plenæ tempus præferebat.

10 Tam piam patris de filio recte educando sollicitudinem, voluit Deus insigni miraculo remunerare, affirmante id Nysseno. Cumque letali morbo, inquit, Basilium quondam correptus esset, etiamnum in ætate juvenili; per visionem in somnis pater vidit Dominum, qui in Evangelio Regulo illi filium servavit, sibi apparere; et illa dicere ad se, quæ ad illum Dominus dixerat; nempe; Vade, filius tuus vivit. Cujus fidem et ipse imitatus, eundem quem ille fidei fructum percepit, salute filii per Dei benignitatem, recepta. Quod autem hinc inferat, *Hermantius, Basilium natura fuisse imbecilliore, repugnat Nazianzeno, dicenti: Ac pulchritudinis quidem, et roboris, et magnitudinis laudem, quibus plerosque delectari conspicio, volentibus relinquemus; non tamen quod in his etiam, quoquam eorum, qui res parvas in pretio habent, et circa corpus volutantur, inferior esset, quando adhuc ætate florebat, neque philosophia carnem domuerat. Adeoque, quod per diuturniorem vitæ partem tam infirma usus sit valetudine, ut se natura ipsa valetudinarium affirmavit; non corporis vitium, sed virtus animi in causa fuit: qua corpus domando afflixit, et frequentes morbos, patienti tolerantia, pæne vertit in naturam. Inter hæc in mundum prodiit Petrus, postmodum Episcopus Sebastenus, decimus liberorum: qui simul natus et orbus fuit: quo enim tempore in lucem edebatur, pater e vivis excessit; puta circa annum CCCXXIX, cum Basilus XIV ætatis annum attingeret.

11 Orbatus patre Basilus, videtur habitasse per duos aut tres annos cum Macrina seniore, nutrice sua et avia, non procul ab urbe Neocæsarensi, ad Iridem fluvium, in domo suburbana; eodem loco, in quo postea Petrus monasterium virorum rexit, cui ipse Basilus bonorum suorum, sibi a parentibus relictorum, partem donavit, et ab eodem quamdiu vixit suæ sustentationi necessaria recepit. De ipsa suæ educationis domo, in monasterium conversa, bonisque suis eidem donatis, extat Basilii epistola, quam diversimode intellexerunt alii: est enim obscurior, utpote scripta ad tributorem quemdam exactorem, Ethnicum forsitan, aut saltem rerum ecclesiasticarum minus peritum: causa vero scribendi erat, quod domus ista tributis solito majoribus gravaretur. Fateor me, inquit, quam plurimos domi, patriæ nempe meæ, cum sanguine mihi junctos habere, tum etiam amicitia: agnosco me parentis loco collocatum esse, propter istum habitum quem mihi circumdedit Dominus. Habeo autem istum ego filium, altum in illa patria, quæ me quoque educavit: Domumque illam precor, in qua nutritus est, in eodem semper habitu permanere et statu, ut tua hic præsentia, Vir ornatissime, quæ benefecit omnibus, nequaquam tristitiæ occasionem præbeat isti viro. Sed cum etiamnum ex illa domo alar et sustenter (quippe qui de meo aliud nihil prorsus possideam, contentus suppeditis mihi facultatibus, ab iis qui me amant) rogo te, ita domui illi parcere, in qua altus sum, tamquam qui rerum mihi ad vitam victumque necessariorum copiam eo pacto sis suppeditaturus. Deus autem te ob ista, æterna illa requie donare dignetur. Cupio autem tuam Dignitatem cognoscere, esse omnino verissimum, quod servitorum quæ possidet major multo pars, quæ mihi erat a parentibus relicta, a me in illum translata fuerit, in meæ educationis alimoniamque mercedem. Merces autem illa non est donum absolutum, sed ad terminum vitæ usus-fructus; ut, si aliqua in re ipsi fuerint gravati, liceat ipsis illa ad me demum remittere.

Junii T. III

12 Cum Basilus agnoscat se, parentis loco plurimis collocatum, propter habitum, quem ipsi circumdederat Dominus; filium, quem affirmat in eadem secum domo altum, intelligo spiritualem; et forsitan Petrum fratrem suum, aliis Monachis præpositum, cum hanc epistolam scriberet. Hermantius, filium nutricis intellexit: male quidem, meo judicio, neque enim Sanctus aliam nutricem habuit præter S. Macrinam. Clarius de eadem domo agit ad Neocæsareenses: Ego, inquit, cum propter loci hujus consuetudinem, qua illi a puero assuevi (hic enim apud nutricem meam educatus sum) tum propterea quod postea quoque ut plurimum in hoc loco versatus sum; quem (cum urbanos tumultus sugerem; et propter solitudinis silentium, illum ad philosophiæ studium, commodum esse scirem) complures continuos annos incolui. Sane, si quis hæc utriusque epistolæ fragmenta consideraverit, dubitare non poterit de his, quæ initio hujus numeri statui: sed, in quantum monasterium spectant, erit alibi fusius de iis agendi locus. Quod educationem Basilii attinet; cum certum sit eum in domo suburbana cum nutrice sua aliquamdiu habitasse; aptius tempus huic commemorationi non reperio. Primis enim annis (ut supra vidimus) sub cura matris Emmeliæ et aviæ enutritus est: reliquo tempore eum instruxit pater suus, adeoque in ipsa urbe Neocæsarensi. Postquam autem pater e vivis excesserat, fieri potuit, ut Macrina senior, cum Basilio suo, et forsitan cum Gregorio Nisseno, ad eum locum se receperit; paucos vitæ annos, qui supererant octogenariæ, extra urbis tumultum et familiæ curas tractatura. Emmelia vero, cum parvulis et Macrina juniore, quæ jam decimum sextum ætatis annum attingebat. (quoadusque adoluerent reliqui) in civitate remanserit, aut potius transierit Cæsaream, unde erat oriunda.

13 At neque tam continenter pueritiam et adolescentiam in Ponto traduxit Basilus; quin sæpius Cæsaream patriam suam excurrerit, vel matris visendæ causa, vel consanguineorum: qua occasione a prima ætate suspexerit virtutem Dianæ, tum Presbyteri, et ab anno CCCXLI Episcopi Cæsarensis, ut se fecisse testatur ipse Basilus, respondens ad calumnias adversariorum, objicientium, quod per contemptum communicare eidem Episcopo nolisset. Ego vero, dic quæso, inquit, beatissimum Dianæum anathematizavi? (hoc enim de nobis accusandi gratia prædicaverunt) Ubi, aut quando? Coram quibus, quo prætextu? An nudis verbis, vel scripto? An alios secutus, vel ex mea ipsius auctoritate et audacia, primus illud tentavi? O impudentiam hominum, nihil non temere loquentium? O contemptum judiciorum Dei! Non contenti sunt isto figmento, nisi et hoc tragico more adjiciant, quod factus sim aliquando ita demens, ut ipsa mea verba haud intellexerim. Ex quo rationis compos fui, nihil tale a me factum esse novi, nec unquam tale quid volui: sed contra magis mihi conscius sum, quod ex prima ætate in amoris affectu erga ipsum enutritus, virum suspexerim. Erat enim aspectu admodum honesto et præclaro, et veneranda ac sacra gravitate prædito. Posteaquam vero mihi rationis perfectioris usus accessit, illum ex animi bonis venerabilem agnovi, deque illius convictu gavisus sum, apertos viri egregiosque et ingenuos mores nescens, et si qua reliqua erant illi agnata ac propria; ut propria erant et peculiaria, animi placiditas et excellentia, cum mansuetudine conjuncta, decens modestia, pectus irasci nescium, alacritas et conveniendi facilitas, cum gravitate pulchre temperata. His de causis, illum habebam, viris ex virtute illustrissimis connumeratum.

14 Est vero idem ipse Dianzus, a quo Basilus baptizatus est, dein, per Lectoris officium et ordinem,

39

Ecclesiæ

Orat. F.
Juvenis a
morbo mi-
raculose sa-
natur ad
ejusdem pa-
tris preces

l. 1 c. 5
Orat. 20

B. Ep. 257

Vit. Macr.

eoque mortuo
cum Macrina
avia habitat,

B. Epist. 248

in domo sub-
urbana, po-
stea in mona-
sterium con-
versa,

ejusque bonis
dotata.

AUCTORE F. B.

B. Ep. 64

E

Adolescens
cognovit
Dianæum
Cæsarens.
Episcopum.

F

quem se negat
unquam ana-
thematizavisse

sed virtutem
ejus suspexit
semper,

A Ecclesiæ ministerio admotus; sicut testatur ipse in libro de Spiritu sancto. At quo tempore Baptismum suscepit, an primis annis adolescentiæ, an post peracta profana studia, antequam Lectoratus ordinem susciperet, prorsus incertum. Primum suadet parentum et filii pietas; alterum istius temporis consuetudo; et exemplum Gregorii Theologi; cui neque pietas defuit, neque parentibus ejus; et tamen circa annum dumtaxat ætatis XL sacro lavacro ablatus est. Præterea si Basilium baptizatum dixeris adolescentem, non facile rationem invenies cur Cæsareæ maluerit, quam Neocæsareæ baptizari; nisi forte hoc tempore baptismum suscepit, cum mater post obitum mariti illic habitaret, et ipse aliquanto diutius apud eam subsisteret. Hoc vero convenienter omnino dici posset: et faveret tali opinioni, quod Sanctus dica se ex prima ætate nutritum in amoris affectu erga Dianæum, tum temporis quidem nondum Episcopum, sed Presbyterum.

NOTATIUNCULA.

B * Hæc Nazianzeni verba, καὶ τῶν ἐν γάμῳ μὲν τῇ συζυγίᾳ βλασφημαὶ βιασσομένων etc. interpretes masculino genere expressit, eorumque in matrimonio eam sibi vim adhibuerunt etc. Ego vero, cum perspicuum sit de mulieribus Sermonem esse, utrique generi communem terminationem Græcam, Latine in feminino exprimendam censui: Et earum quæ in matrimonio etc.

CAPUT II.

Basilii studia Cæsareæ et Constantinopoli.

Defuncta
Macrina,

num. 74
et seqq.

Orat. 20

Basilii
Cæsareæ
studet:

an in Cappa-
dociæ?

l. d c. 43

B. Ep. 373

Vitam B. Macrinæ senioris, aviæ et nutricis Basilii nostri, spatio octoginta annorum aut unius alteriusve amplius, circumscribendam omnino esse diximus XIV Januarii ad ejus Acta; et pluribus confirmavimus in Commentario prævio. Hæc autem cum transisset ad Dominum, puta anno CCCXXXII; circa idem tempus, vel si mavis uno alterove anno serius, Basilii, cum justos adolescentiæ annos, decimum sextum nempe vel decimum octavum, attigisset; cumque jam ex paterna et domestica institutione satis uberem doctrinam collegisset: nec rei cujusquam honestæ ignarum et expertem eum esse oporteret; nec ab apicula, quæ ex quibuslibet floribus utilissima quæque decerpit, labore ac diligentia superari; Cæsaream, ut Scholarum ipsius particeps esset, contendit: hanc, inquam, illustrem civitatem et nostram, nam meorum quoque studiorum dux et magistra extitit, non minus litterarum atque doctrinæ, quam urbium quibus præcellit et dominatur metropolim: quam si quis doctrinæ palma spoliaverit, rem omnium pulcherrimam ipsique maxime propriam eripuerit. Nam cum aliæ civitates aliis ornamentis, vel antiquis, vel novis gloriantur, prout opinor vel historiis vel rebus quibusdam visendis ornatæ sunt; hanc contra, ut arina vel tragœdias notæ quædam atque insignia, sic litterarum gloria nobilitat illustremque reddit.

16 Cæsarea altera est Cappadociæ, altera Palæstinæ metropolis. Priorem hic intelligendam suaderet ratio itineris; quandoquidem Basilii, ut infra dicetur, Cæsarea Byzantium sit profectus, antequam veniret Athenas. Neque isti urbi fama doctrinæ dederat: Eusebius enim in vita Constantini, agens de Episcopis qui Hierosolymam convenerant ad Dedicationem ecclesiæ; ex Cappadocia, inquit, Episcopi, qui doctrina et eloquentia præstabant, in medio concessu enituerunt. Et ipse Basilii jam senex deplorans patriæ suæ in quas inciderat calamitates, inter collapsa ejus ornamenta, eruditionem numerat:

Congressus enim illi, ait, et per conventus sermones, et eruditorum hominum in foro colloquia, et quæ antehac reddebant civitatem hanc illustrem, jam dudum nos omnia destituerunt; adeo ut eruditione et sermone illustris quispiam, rarius nunc per forum conspiciatur.... oclusa sunt Gymnasia. etc. Veruntamen firmiora militant pro Palæstinæ metropoli argumenta. Nam huic, præ reliquis civitatibus, vere præcipuum quoddam ornamentum fuit eruditio. Siquidem in ista instituit Origenes secularium litterarum seu liberalium artium Scholas, tanta eruditionis fama, ut Studiosorum miri concursus ad eum fierent; quibus interpretabatur quotidie, et propterea recipiebat, ut sub occasione secularis literaturæ in fide Christi eos institueret. Deinde in eadem celebrem bibliothecam inchoavit idem Origenes quam auxit Pamphilus Martyr et Presbyter, quæ etiam usque ad tempora S. Hieronymi superfuit. Si igitur hoc loco de Cæsarea Cappadociæ intelligi voluisset Nazianzenus, frustra laudasset eam ob doctrinæ palmam, tamquam ipsi adeo propriam, ut hac una ab aliis civitatibus esset distinguenda; cum hac in laude alteri ejusdem nominis urbi vix posset comparari. Et quomodo dicere poterat sanctus Orator, Basilium Ponto egressum, Cæsaream Cappadociæ plenioris eruditionis causa contendisse, græce ἐπείγε, quod profectionem cum impetu quodam et conatu institutam significat. Hoc, inquam, de Cæsarea Cappadociæ intelligi vix potest: cum eodem Basilii etiamnum puer (ut num. 12 et 13 dictum est) sæpius venerit, et quandoque diutius ibi substiterit. Denique de Cæsarea hic Nazianzenus loquitur, quæ ipsius quoque studiorum dux et magistra extitit: se vero in Palæstinâ studuisse affirmat ipse: Ego, inquit, oratoriæ artis amore inflammatus, in Palæstinæ academiis, tum florentibus, pedem fixi: fixit igitur et ibidem Basilii.

17 Nec quisquam objiciat Gregorium Presbyterum, qui seculo X Vitam Nazianzeni scripsit, in eaque ait, Sanctum hunc Nazianzo Cæsaream, inde in Palæstinam studiorum causa profectum; ideoque Cæsaream Cappadociæ, non Palæstinæ, Theologo studiorum ducem et magistram extitisse, et consequenter Basilio. Neque adeo id incongrue dixit aut existimavit Presbyter ille Gregorius: fieri enim potuit ut Nazianzenus, qui in patria sua, civitate non magna, nullum magistrum satis aptum inveniebat, Cæsaream Cappadociæ venerit ad Grammaticam, et forsitan dialecticam, in tenera ætate discendam: nam erant ibi scholæ talium artium, ut in urbibus aliis celebrioribus; et conveniebat adhuc pene puero, non longe a domo abire. Scrupulum tamen mihi injicit Nazianzeni tacentis auctoritas, ne Gregorius Presbyter inde hallucinatus sit, quod de una tantum Cæsarea, eaque Cappadociæ, cogitarit. At quamvis in prima ætate primis doctrinæ principiis imbuendus, Cæsareæ in Cappadocia habitasset Gregorius Nazianzenus, non ideo censendus esset hoc loco ea de urbe agere: amplius enim requiritur aliquid, ut studiorum dux et magistra dici possit. Cogitemus igitur Theologum, anno ætatis suæ XVI, Christi CCCXXXII, relicta patria, in Palæstinam studiorum causa profectum, Cæsareæ per duos circiter annos substitisse, auditorem Thespæii Rhetoris, ut affirmat Hieronymus; circaque annum CCCXXXIV, cum Basilii ætatis suæ XVIII eodem adventaret, ille jam annorum octodecim, alias Palæstinæ academias adierit, hinc inde moram trahens, prout celebriores magistros audiendi opportunitas et oratoriæ amor suadebat. Quippe eo inflammatus, ut ipse testatur, non in una tantum, sed et in reliquis Palæstinæ academiis pedem fixit; donec, post annos circiter quatuor, perrexit Alexandriam, reperitur ibidem fratrem Cæsarium, se fere biennio juniorem; qui eodem cum Gregorio tempore patria exierat, teste ipso Gregorio dicente: Mater nostra, materno quodam

D
sed verosimilius, imo potius in Palæstina:

Hieron.
de Script.

E

Orat. 10

contra quam
videtur senti-
re Gregorius
Pr.

F

Nazianzenus
interim in
Palæstina
manet

de Script.

A cum Cæsario fratre, Orat. 10
quodam voto, atque amoris erga filios pleno, hoc optabat, quemadmodum ambos eodem tempore emiserat, sic ambos quoque simul redeuntē videret.

18 Si vero ratio quærat, cur Basilius, qui Gregorium annis æquabat, hoc tamen serius exierit patria; ea assignari potest; quod Gregorius patrem quidem sanctum, sed non litterarum doctorem haberet domi; Basilio autem pater, non minus virtutis esse poterat, quam doctrinæ magister; adeoque quod Gregorius et Cæsarius peregre discere debebant, Basilius vivente patre didicerat domi. Si tamen displiceat ætas Cæsarii vix quindecim annorum, tali peregrinationi immatura: cogita, eum quidem simul cum Gregorio fratre Nazianzo relictis parentibus abiisse, sed illum diutius Cæsareæ in Cappadocia substituisse, antequam inde proficisceretur Alexandriam. Profecto simile aliquid admittendum est, si Basilius et Gregorius Cæsareæ in Palæstina liberales artes didicerint. Cum enim simul illic numquam habitasse, satis probent, præter utriusque silentium, hæc Nazianzeni verba; Habebant nos Athenæ, velut fluxum quemdam fluminis ex eodem patriæ fonte, in diversas regiones, doctrinæ cupiditate, dissectos; rursumque, velut ex composito, Deo videlicet ita impellente, coeuntē: qua quidem similitudine satis clare asserere videtur, numquam se simul convenisse, antequam venissent Athenas. Cum ergo numquam simul illic habitarent; necesse est Gregorium, antequam Basilius Cæsaream accederet, inde decessisse: nam hic Cæsarea Constantinopolim, ubi non multo tempore substitit; Constantinopoli Athenas pervenit, quo cum Gregorius paucis mensibus præcesserat, ut capite sequenti dicitur.

si tamen Basilius unquam in Palæstina studuit:

19 Ceterum hanc, de Basilii Cæsareæ in Palæstina philosophicis studiis, sententiam, ut verisimiliorem hactenus secutus sum, porro etiam secuturus: quamvis non levem animo scrupulum relinquunt ampla illa encomia, quibus Nazianzenus, istam de qua agit Cæsaream exornat; ut videatur per ea Cæsareensium, ad quos dicebat, animos sibi conciliare voluisse: et scrupulum augent ea, quibus præsentē videtur compellere, verba: Exponent, inquiens, ii qui eum apud se erudierunt, aut fructum ex ejus eruditione ceperunt; quantus videlicet magistris, quantus æqualibus esset, etc. Hæc tamen, cum non ita urgeant, quin benignam interpretationem patientur; Palæstinam Cappadociæ prætulit, aliter cuique sentiendi relicta libertate. Verum si quis existimet Nazianzenum hic de Cæsarea Cappadocum locutum, ibidem Basilium detineat necesse est, usque ad annum ætatis xxvi, Christi cccxl, juxta ea quæ dicuntur inferius, supposita verosimiliori opinione.

Basilius in doctrina

Orat. 20

20 Et hæc quidem quoad locum et tempus disputanda occurrebant: quod vero Basilium spectat, quanto hic profectu artibus omnibus perdiscendis sese tradiderit, quantum doctrinæ et virtutis pariter existimationem apud omnes consecutus sit, exponant ii, ait Nazianzenus, qui eum apud se erudierunt aut fructum ex ipsius eruditione ceperunt; quantus videlicet magistris, quantus æqualibus esset, illos nimirum æquans, hos omni doctrinæ genere superans; quantum apud omnes, tum plebeios, tum civitatis primarios, gloriam brevi tempore assecutus fuerit; majorem quam illa ætas ferebat eruditionem, majorem rursus eruditione morum constantiam et gravitatem ostendens; rhetor inter rhetores, etiam ante sophisticam exedram; philosophus inter philosophos, etiam ante philosophiæ decreta; et quod maximum est, Sacerdos Christianis, etiam ante initum Sacerdotium, tantum ipsi in omnibus concedebant. Ipsi porro eloquentiæ studium accessionis dumtaxat ac velut corollarii cujusdam rationem habebat. hoc tantum scilicet ex ipsa fructus decerpenti, ut ejus ope atque auxilio ad nostram phi-

et virtute proficit,

losophiam uteretur. . . . At vero serium et præcipuum illius studium in eo versabatur, ut veræ philosophiæ operam daret, seseque a mundi contagione abrumperet, et Deo adjungeret, ac per terrena, superna lucraretur; et per fluxa et fragilia, ea quæ firma et æterna sunt compararet.

21 Quamdiu Cæsareæ manserit Basilius, non aliunde colligi potest, quam ex numero annorum, quos profanis studiis impendit. Definit id tempus Nazianzenus spatio annorum fere triginta, quod cum ante annum cccxvi finiri debeat, juxta ea quæ dicta sunt tomo vii Maji, qui erat annus ætatis ipsorum quadragesimus; sequitur id inchoandum esse ab anno cccxxvi, ætatis ipsorum circiter decimo; adeoque annumerandos annos quos domi grammaticæ impenderunt. Statuamus igitur, Basilium Cæsareæ commoratum per annos sex, duos deinde Constantinopoli (namque ibi, ut dicitur sequenti numero, exiguo tempore mansit) ita anno ætatis suæ vigesimo sexto, Christi cccxlvii, venerit Athenas. Gregorius autem, eodem tempore, quo Basilius Cæsareæ et Constantinopoli morabatur, in aliis Palæstinæ academiis, et deinde Alexandriæ, scientiis perdiscendis vacabat: donec et ipse, paucis ante Basilium mensibus, ad eandem doctrinæ arcem perripuit. Adeoque facile fieri potuit: ut Basilium, quem numquam ante Atheniensem commemorationem viderat, cognitum utcumque ex fama haberet, quod ex ipso Nazianzeno capite sequenti ostendemus.

22 Prosequamur interim cum eodem Nazianzeno philosophicum Basilii itinerarium: Cæsarea, inquit, mittitur Byzantium, urbem totius Orientis principatum tenentem: excellentissimis enim oratoribus philosophisque florebat, quorum brevi optima quæque ingenii celeritate ac magnitudine collegit. Inter illos fuisse Libanium, philosophum ethnicum, mihi omnino certum videtur; sed antequam historicis argumentis id stabiliam, referendæ mihi sunt et examinandæ aliorum de Libanii magisterio sententiæ. Et prima quidem occurrit, Socratis eidemque consentientis Sozomeni. Ait ille quod, cum essent adolescentes Gregorius et Basilius, celeberrimorum eo tempore Sophistarum Himerii ac Proæresii Athenis auditores fuerunt; ac postea Antiochiæ in Syria Libanii scholam simul frequentantes, ad summum eloquentiæ culmen pervenerunt. Verum hæc non facile persuaderi poterunt, consideranti epistolam scriptam a Libanio ad Basilium: quin etiam manifesti erroris convincuntur ex eo, quod, cum Athenis discederet Basilius, eumque paulo post sequeretur Gregorius; non in Syriam, sed recta uterque in Cappadociam patriam suam redierit. Iter autem, quod Basilius postmodum instituit per Syriam, non ad philosophos rhetoresve audiendos destinatum fuit; sed ad inspiciendam, quam imitari desiderabat, Monachorum vitam: Gregorium vero, tot tantaque negotia detinuerunt domi, ut ne ad Basilium quidem, quod utrique maxime in votis erat, accedere diu potuerit. Et sane Gregorium unquam Libanii discipulum Antiochiæ fuisse, ipso ea de re tacente, credere non possum; sed potius inde historicis istis obrepisse errorem, quod cum scirent Antiochiæ Libanium docuisse, celebriori quam alibi fama, ejusque auditorem aliquo saltem tempore fuisse Basilium; consequens esse putarint, factum id Antiochiæ: et deinde nefas sibi duxerint, ab hoc vel tantisper separare individuum suum Gregorium.

23 Altera est opinio, vel potius conjectura; Basilium, cum Cæsareæ moraretur in Palæstina, Libanii discipulis se adnumerasse; qui anno cccxli, durante Antiochiæ terræ-motibus, forsitan eo fugerit; vel, si mavis, id factum credas Antiochiæ, quo Basilius deflexerit ex itinere, Cæsarea proficiscens Constantinopolim, aut Constantinopoli Athenas. Nazianzenus, autem, dum ante Basilii adventum Athenis versaretur, inde

D

AUCTORE F. B.

30 annorum spatio.

pag. 656

E

Cæsarea discedit Constantinopolim:

Orat. 20

Libanium audit:

non Antiochiæ, l. 4 c. 26

B. Ep. 143

F

neque Cæsareæ in Palæstina,

Tom. 7 Maji p. 659

A inde excurrerit Antiochiam, accitus fama Libanii, et impulsus proprio, quo ad audiendos celebriores magistros ferebatur, impetu. Ego vero mihi persuadere nequeo, Libanium unquam fuisse Cæsareæ, multo minus discipulos istic aliquos habuisse. Quippe in oratione, quam inscripsit de fortuna sua, et in qua usque ad minutias pene refert omnia, quæ sibi in vita vel prospere vel infelicitate acciderunt, subinde meminit terræmotuum, sæpius pestilentiarum, cujus metu discipuli sui alio transierint; ipse tamen, aut in urbe manserit, aut ut summum exiguu tempore abfuerit. Sed neque tanti mihi est Socratis et Sozomeni hoc loco auctoritas, ut credam, Basilium, ex itinere Constantinopolitano aut Atheniensi, Antiochiam deflexisse, tacente Nazianzeno, imo aperte satis negante numero præcedenti, nisi vis ejus verbis inferatur. Gregorium vero Athenis excurrerisse Antiochiam, repugnat ipsi Gregorio, affirmanti, se dumtaxat paulo ante Basilium Athenis fuisse, ipsumque statim post advenisse. Quod si necessarium foret credere, utrumque Sanctum Libanio in disciplinam se tradidisse, mallem suspicari, eos simul tempore quatuordecim annorum, quibus verosimiliter Athenis studuerunt, profectos Antiochiam ad audiendum Libanium, nec multo post reversos Athenas. Huic tamen opinioni adversatur, præter id, quod magnum est, Nazianzeni silentium, Epistola Libanii ad Basilium, in qua ait: Quoniam vero operæ pretium esse putabas, ut et Athenas videres, idque et Celso persuaseras, gratulabar Celso quod amicitia tuæ esset conjunctus: ex his enim colligere licet, nondum visas fuisse Basilium Athenas, quando discessit a Libanio; illumque non discessisse cum Gregorio, sed cum Celso: quomodo enim Libanius, qui mentionem facit de Celso, tacuisset de Gregorio, si is adfuisset tunc Basilio?

24 Tertia sententia est Cardinalis Baronii; qui in Vita Gregorii Nazianzeni, edita a nobis noxa Maji, Libanium numerat inter philosophos quos audierunt Athenis; et id ipsum, inquit, affirmat Basilius. Verum numquam Libonium docuisse Athenis, patet ex ipso Libanio in Oratione de fortuna sua, et ex Eunapio in Vita Libanii. At Basilius, in sua quadam ad Libanium epistola, asserit, se quoquomodo instructum fuisse a Libanio, sed non dicit id factum fuisse Athenis. Quarta opinio est Godefridi Hermantii, qui verosimile esse ait, Libanium unum fuisse ex præceptoribus, quos Basilius audivit Constantinopoli; et in Annotatis ad eundem locum, rejectis aliorum sententiis, ostendit, aut Constantinopoli, aut nullibi a Basilio auditum fuisse Libanium. Et recte quidem, ut existimo, quoad rem; male autem, in suis principiis. Quippe cum Basilium natum dicat anno CCCXXVIII, et Athenas appulisse CCCXLIV, consequens foret, ante annum decimum sextum ætatis, Basilium Constantinopoli studuisse, sub disciplina Libanii: quod statim apparebit incredibile, consideranti, Basilium neque ante annum ætatis duodecimum exivisse Pontem aut Cappadocia; et sex saltem annis opus fuisse, ut, Cæsareæ in Palæstina aut alibi, magnam disciplinarum partem consequeretur, quantam consecutus erat, quando ipsum primo novit Libanius.

25 Quid ergo dicendum? Imprimis dubitari non potest, quin aliquando Libanio qualicumque instructore usus fuerit Basilius: is enim ita ad Libanium scribit: Nos quidem, o præclare Vir, cum Moyse et Elia, similibusque beatis viris versamur, qui nobis barbarica voce doctrinam suam tradunt; et nos quæ ab illis audimus loquimur, sensu quidem vera, verbis autem rudia, ut et hæc ipsa quæ scribimus indicant: nam etiamsi aliquid consecuti fuerimus, a vobis instructi; interea tamen temporis per oblivionem excidit. Instructus igitur a Libanio fuit Basilius; sed quando et ubi? Lucem nobis afferat Libanius ipse, in oratione de vita aut fortuna

sua. In hac postquam narravit Juliani Apostatæ mortem, et Joviniani primordia, subjungit: Celebrabantur apud nos Olympia, et quinquagesimus meus annus natalis fuit. Breve Joviniani Imperium ex parte cadit in annum primum Olympiadis CCCLXXIV, quo Consules fuerunt Jovinianus Augustus et Varronianus; adeoque annus Christi CCCLXXIV, Libanio erat ætatis quinquagesimus. Ab illo si retrocedas per annos quinquaginta, devenies ad annum CCCXIV, qui fuerit ejus natalis. Idem pueritiam suam describens ait. Mater pecuniam pendit iis, qui puerum erudiendi provinciam susceperant; sed mihi major anni pars in agris potius, quam in studiis litterarum impendebatur. Hoc autem modo quatuor jam annis mihi elapsis, decimum quintum ætatis annum attigeram (erat is Christi annus CCCXXIX) tum subiit me ardens quidam sermonum et eloquentiæ amor; adeo ut agrorum veneres nulli amplius mihi curæ essent: verumdatae sunt etiam columbæ.... Versabar cum viro felicissima prædito memoria, qui adolescentem multiscios efficere posset.... atque illi adhærebam pertinaciter... quin etiam per forum in manibus liber erat. Ita per quinque annos omnibus animi nervis intentis eoque conversis, cum nullus morbus de hoc me curricula revocaret.... Socius mihi Cappadox, Jasion nomine, adjunctus erat.... Hic quæ a senioribus viris, de Athenis, et iis quæ ibi agerentur, acceperat, quotidie mihi insusurrabat; dum.... Sophistarum robur fuse enarrabat, et orationes quibus alios vicerant, et ab aliis victi fuerant: quibus dictis regionis ejus visendæ desiderium incessit animum.

26 Si quinque annos, quorum tempore hæc acta sunt, addideris ad decimum quintum ætatis Libanii, et ad CCCXXIX Christi; invenies illum, anno ætatis suæ vigesimo, Christi CCCXXXIV, profectum Athenas. Quamdiu vero ibidem permanserit, ex ipso collige, sic loquente. In animo utique habebam, aliis quatuor annis jam exactis, ita Athenis discedere, ut, animo meo adhuc opus habente, majores in probitate profectus facerem.... Sane multis adolescentibus usu venit, ut, cum sedes primas oratorias ibi obtinere non possent, ad senectutem cum silentio pervenirent: at, ne id mihi contingeret, tale quidpiam a genio excogitatum est. Crispino familiariter utebar, adolescente Heracleote... Hic domum accersitus a patruo suo... cum socio et amico indigeret... non debuit alium querere me superstite. Iter ipsorum fusius descriptum ita corripio. Athenis profecti per Macedoniam, venerunt Constantinopolim: Constantinopoli, trajectis Ponti faucibus, per Chalcedonem, per Astraciam, et per quamdam urbem tertiam, ad Herculis civitatem accedunt. Tum prosequitur Libanius: Heracleæ omnibus Crispino negotiis peractis, quorum gratia me comite iter susceperat, rursus Constantinopoli commoratus est: et postquam ad portum magnum descendissem, ego circumiens, quisnam Athenas navigaret, sciscitabar. Tum doctorum quidam cum pallium corripuisset (erat is Nicocles Lacedæmonius) me ad se convertit, et dixit: Non hanc te navigationem suscipere, sed aliam oportet. Equam vero aliam, inquam ego, qui Athenarum cupidus sum? Quia te, suavissime rerum, inquit, apud nos manentem expediret multorum et beatorum istorum liberos regere. Linque ergo navem, et mihi obtempera; ac neque tibi ipsi, neque nobis noceas; neque bona multa et ampla, quæ ultro accedunt, fugias; neque, cum imperare hic tibi liceat, naviges ut pareas. Hoc equidem tibi die crastino regnum tradam, quadraginta adolescentes, eorum natos qui primas tenent in civibus; quod si fundamentum semel jactum fuerit, magnas inde opes affluere videbis.... Ego ita me facturum dixi, et non immorgerum

et ex vita Libanii:

qui natus an. 314

profectus Athenas anno 334

pag. 10

dein invitatus Constantinopoli

A rum futurum : sed tamen clam illo in navim me subduxi Non autem, quod eo navigarem, mansurum pollicitus Nicocli, mendax neque deceptor eram, neque impostura oblectabar; verum jusjurandum stabilivi, quo adstrictus discesseram ea lege, ut redirem. Quare cum venissem, nec pejerassem; in vehiculo dicyclo, hieme ineunte molestias tempestatis tolerans perrexi, ut verbis Nicocli datis opus integrum adjungerem. Hoc vero munus erat, ut præsensem juvenibus.

27 Hæc ego ipsius Libanii verbis referenda putavi, ut appareat, Sophistam istum non provectæ ætatis fuisse, cum veniret Constantinopolim; et inter quatuor priores annos Athenis transactos, facile unum, et forsitan alterum effluxisse, antequam occasione discedentis in patriam Crispini, Heracleam profectus, inde reversus per Constantinopolim Athenas, Athenis rursus Constantinopolim, tandem ibidem stabilem sedem figeret; neque enim urbes illas obiter pervolvit; sed ubique moram saltem aliquam videtur traxisse. Cum igitur supra ostenderimus, Libanium anno ætatis suæ vigesimo, Christi CCCXXXIV venisse Athenas; si quatuor addamus, quos transegit Athenis; duos deinde, in itineribus variis consumptos; consequens erit, Constantinopoli ab eo instrui cœpisse discipulos, anno Christi CCCXL, ætatis suæ vigesimo sexto. Circa istud tempus facile fieri potuit, ut Basilus Cæsarea ad eandem urbem Regiam pervenerit, puta anno CCCXLII, ipse annorum viginti sex. Nam ob ea quæ de ætate Basilii diximus, hunc plusquam duobus annis juniorem fuisse Libanio, non putamus; neque proprie illo magistro usum; sed potius, tanquam cum homine erudito et juniorum magistro, familiariter versatum, ex tam docta conversatione non parum profecisse. Confirmat hæc omnia ipse Libanius, sic scribens Basilio. Ego namque, quem tui putas oblitum, jam olim te, cum adhuc adolescens esses reverebar; propterea quod viderem temperantia ita præditum, ut cum senibus quoque decertares; idque in ea civitate, quæ voluptatibus scatet; deinde et disciplinarum jam magnam partem consecutum.

CAPUT III.

Studia Basilii Athenis: contracta cum Gregorio Nazianzeno amicitia.

Circa annum Christi CCCXLIII, Gregorio Nazianzeno vigesimum octavum circiter ætatis annum agente, Basilus totidem anno natus, Constantinopoli Athenas, præcipuam litterarum sedem ac domicilium, a Deo atque inexplebili simul et preclara doctrinæ cupiditate, mittitur: Athenas, inquam, Gregorio vere (ut ait ipse) aureas, ac si cuiquam alii bonorum parentes. Nam illæ ei Basilium, non illum quidem ante ignotum, sed tamen plenius noscendum præbuere: atque ita doctrinam exquirens, beatitudinem reperit; ipsique dispari modo id quod Sauli accidit, qui patris asinas quærens, regnum invenit; plusque in ea re quam obiter agebat, quam in ea, quæ ipsi curæ erat, lucrificet. Habebant igitur Basilium et Gregorium Athenæ, velut fluxum quemdam fluminis, ex eodem patriæ fonte in diversas regiones, doctrinæ cupiditate, dissectos; rursumque, velut ex composito; Deo videlicet ita impellente, coeuntes. Ac Nazianzenum quidem paulo ante habebant, Basilium autem haud multo post, et quidem cum mirifica et luculenta spe expectatum; etenim in multorum linguis versabatur, antequam advenisset; nec quisquam erat, qui non præclare secum agi putaret, si id quod summo studio expectabat, prior occuparet. Ex his uti manifeste intelligitur, Basilium, antequam Athenas veniret, co-

gnitum autcumque fuisse Gregorio; ita etiam satis certo colligi potest, necessarium non fuisse, ad talem qualemcumque contrahendam notitiam, ut simul antea habitarent. Potuit enim, ut Capite præcedenti dictum est, Gregorius ex sola fama tantam de Basilio concepissee æstimationem. Si quis tamen velit, eos, antequam in Palæstinam abirent, simul aliquanto tempore commemoratos Cæsareæ in Cappadocia, facile concessero. Et de Basilio quidem liquet ibi aliquando studuisse, ut ostendi Cap. 1: de Nazianzeno affirmat Gregorius Presbyter. Congruum quoque huic narrationi videtur, Basilium et Gregorium, non omnino juvenes venisse Athenas, secus quam adolescentes alii plurimi: quod certe de Libanio et Eunapio constat. Siquidem hic, anno ætatis decimo sexto; ille vigesimo ad urbem istam appulerunt. Sancti autem nostri provectionis fuerunt ætatis, utpote antea in aliis academiis instructi, et magnam scientiarum partem consecuti, ut proinde reliquis essent in veneratione: quibus confirmatur hactenus posita chronotaxis nostra.

29 Ea tempestate florebant Athenis Sophistæ varii, Epiphanius, Diophanus, Hephistion, Himerius; inter quos, et numero discipulorum et eloquentia, eminebat Proæresius teste Eunapio, ejus jam octogenarii discipulo. Fuisse ipsum ex Cæsarea Cappadocem, affirmat Hermantius, sed nulla auctoritate probat. Eunapius vero, in libro de Vitis Philosophorum, oriundum dicit ex Armenia interiore; qua Persarum regioni est contigua. Non tamen mirum, quod Basilus et Gregorius inter ejus discipulos numerarentur: siquidem ei Pontus universus ac finitimæ gentes discipulos submisere, virum illum tamquam vernaculum bonum, et apud se natum admirantes. Adjunxit se illi, cum tota Bythinia, Hellespontus, et quidquid terrarum supra Lydiam per Asiam nunc dictam excurrit, in Cariam usque et Luciam ac Pamphiliam, quidquid etiam Tauro includitur: quin et Ægyptus universa, ob celebritatem in dicendo, seu peculium, illi obvenerat; et quæ plaga supra Ægyptum ad Libyam extrahitur, et incognitis finibus, sed tamen habitatis, circumscribitur. Proæresius iste, accitus a Constante Cæsare in Gallias, tantaque in æstimatione fuit habitus, ut inter purpuratos et honoratissimum quemque, convictor illi ad mensam adhiberetur: sed cum homines illius cœli, non possent penitus inspiciendo dissertationes ejus assequi, nec oculis metiri aut admirari mentis arcana; ad obtutum et oculis subjecta admirationem transferentes, pulcritudinem corporis et staturam eminentem stupebant; veluti colossum et stataam quampiam augustiorem ægre spectantes: uno namque pede ceteris altior extabat, inter procerissimos quosque sui temporis eminens. Illi qui temperantiam viri contemplabantur, judicabant illum affectibus orbem ac ferreum prorsus; quod lacerata extrita et obsoleta utens; atque incalceatus Gallicas hiemes et frigora in delicias converteret, Rhenumque tantum non glaciatum biberet: qua certe ratione totum vitæ curriculum exegit, caldæ potionem numquam expertus. Illum idcirco Romam ablegavit Cæsar, ambitione quadam ductus, ut viderent cujusmodi homines Imperio subditi parerent. At Romani, quod admirarentur singulariter nihil habebant; adeo cuncta mortalem naturam excedebant. Tandem, cum varias ob dotes virum commendare et honorare decrevissent, statuam illi ex ære pari magnitudine consecrarunt, cum isthac inscriptione: REGINA RERUM ROMA REGI ELOQUENTIE. Reditum Athenas paranti Imperator concessit, ut precarium munus posceret. At ille, ut se dignum erat, postulavit insulas, non paucas numero neque exiguas, tributarias et vectigales Athenarum civitati in pendendo frumento: donavit istas Imperator,

D
AUCTORE F. B.
silio prove-
ctionis ætatis;

erudiendos
ibidem ad-
olescentes
suscipit,

B

ubi cum inve-
nerit Basi-
lius anno 342.

B. Ep. 143

ubi inter
eorum Magis-
tros præcipuus
Proæresius,
15

qui a Cæs.
Constante
vocatus in
Galliam,

ibi etiam
valde æstima-
tus fuit,
ob staturam
et vitæ rigo-
ram,
F

Athenas
veniunt
Orat. 20

Basilus et
Gregorius,

vinendique
normam:

A tor, et primariam dignitatem adjecit, ut castrorum Præfectus vocaretur : nequis invideret, quod e publico tantam vim opum referret.

AUCTORE F. B. dein Romæ ob eloquentiam honoratus,

Juliano ob Christianismum displacuit.

30 *Erat præterea in æstimatione Juliano Apostata, cujus instructor fuerat, ut indicat illius ad eum epistola; majori tamen honore, teste Suida, prosequabatur Libanium Sophistam ethnicum, contra eruditorum judicium; ut Proæresium Christianum dolore afficeret, alterum ei præferendo. Verum hoc isti maxime profuit ad immortale nomen, quod Sanctos Basilium et Gregorium discipulos habuerit, et quod persecutionem qualemcumque ab Apostata fuerit perpessus; imo nec privilegiis sibi ab eo concessis uti voluerit, quo magis ejus detestaretur impietatem: nam, ut scribit Hieronymus in Chronico. Lege data ne Christiani liberalium artium doctores essent, cum Proæresio specialiter Julianus concederet, ut Christianos doceret; ille Scholam sponte deseruit. De Himerio, quem nominant Socrates et Sozomenus, alterum Basilii et Gregorii magistrum, nihil singulare scriptum reperio: nam et Eunapio fuit ignotus, quamvis eodem cum ipso tempore se fateatur vixisse.*

B Socii studiorum Celsus,

B. Ep. 143

Sophronius,

B. Ep. 84

B. Ep. 11

Eusebius,

31 *Hactenus de utriusque Sancti præceptoribus: de condiscipulis adjiciamus. Inter illos unus fuit Celsus, qui simul cum Basilio Constantinopoli auditur Libanium; indeque, suadente illo et comite, Athenas abiit: qui Libanius, utcumque ægre ferret eorum discessum, felicem tamen æstimabat Celsum, quod amicitia Basilii esset conjunctus. Celsus iste magnis honoribus cumulatus est sub Juliano Apostata, præcipuisque muneribus admotus. Alter fuit Sophronius magister, ad quem Basilius in favorem Gregorii Nazianzeni scribit. Tertius assignatur Eusebius quidam, verosimiliter Episcopus; huic enim Basilius Cyriacum Presbyterum commendat, et veteris amicitiae his verbis mentionem facit: Quanti enim mihi putas momenti erat, omnium optimum videre circumplectique Eusebium; et memoriæ beneficio iterum ad juventutem redire; atque in mentem revocare dies illos, quibus et domicilium nobis unum, et focus unus, pædagogus quoque idem, simul et recreatio, et studium, et deliciae, et indigentia, et omnia inter nos ex æquo communia erant? Quanti me putas æstimaturum fuisse, si per tuam præsentiam licuisset, his omnibus memorando potiri, gravique hoc senio excusso, iterum ex sene juvenem factum esse videri. Verum an hæc tanta inter eos familiaritas Athenis fuit? Ita credit Hermantius; ego quo affirmem vel negem non habeo: potuerunt enim Cæsareæ in Cappadocia aut in Palæstina simul habitasse.*

et Julianus.

B. Ep. 208

32 *Quartus, isque præ omnibus memorabilis, Julianus fuit Apostata: ad quem Basilius ita scribit: Revoco ad hæc in animum studium tuum, quo sacra et optima studia una Athenis didicimus, et ad divinas litteras legendas una accessimus. Neque tamen impius iste, profanarum aut sacrarum scientiarum amore, se in arctam Basilii et Gregorii familiaritatem ingressit: quippe jamdudum animo idololatriam et magiam complexus, hoc solum spectabat, occultare impietatem suam, quo lateret securius. Sed de hoc satis actum est ix Moji, in Vita Nazianzeni per Baronium: ubi annotavimus, Julianum Athenas advenisse anno Christi cccv, post necem Galli, sub finem anni præcedentis patrata.*

Adolescentium Athenis Orat 20

33 *Nunc explicemus, unde, quoque modo, quibus ex initiis conflata inter Gregorium et Basilium amicitia, sive (ut potius loquar) animorum conspiratio et naturæ conjunctio fuerit. Insano quodam erga Sophistas studio, Athenis tenentur quam plurimi et stolidissimi adolescentes, non modo ignobiles et obscuri, sed nobiles etiam et illustres; ut qui miscellanea quædam multitudo sint, et juvenes, et ita effecti, ut eorum impetus vix reprimi possint. Quod igitur in equestribus certaminibus iis accidere*

videmus, qui equis et spectaculis oblectantur; exiliunt enim, clamant, pulverem in cælum mittunt, sedentes habenas moderantur, aerem verberant, equos digitis quasi stimulis in alterum atque alterum latus subinde jungunt; cumque nihil horum in ipsorum potestate situm sit, facile inter se aurgas, equos, equorum stationes, certaminis duces permutant, (idque quinam tandem? Pauperes plerumque atque inopia laborantes, et quibus ne in unum quidem diem victus suppetit) hoc ipsis quoque plane circa præceptores suos, aliosque ejusdem artis professores, eorumque æmulos accidit; in hoc nimirum elaborantibus, ut et plures ipsi sint, et illos opera sua locupletiores efficiant. Atque ea res vehementer absurda et prodigiosa est. Præoccupantur urbes, viæ, portus, montium cacumina, campi, solitudines, omnes denique Atticæ et reliquæ Græciæ partes, atque adeo incolarum maxima pars: nam et illos in partes ac studia distractos habent.

immoderatum erga magistros studium:

34 *Cum autem juvenis quispiam accesserit, atque in eorum a quibus captus est manus et potestatem venerit (venit autem vel sponte, vel coactus) tum vero Attica hæc illis consuetudo est, ludasque rei seriæ admixtus. Primum apud eorum aliquem, qui priores ipsum arripuerint, hospitio accipitur, vel amicorum vel propinquorum, vel qui ejusdem sophisticæ artem apprime callent, ac lucra magistris conciliant, eoque nomine apud eos summo honore ac pretio sunt; quandoquidem illis mercedis loco est, habere qui ipsorum commodis studeant. Deinde a quolibet cavillis lacessitur: quod quidem, ni fallor, eo faciunt, ut novitiorum animos contrahant, atque a principio ipsos in potestatem redigant. Lacessitur autem ab aliis audacius, ab aliis eruditius, prout ille vel rusticis et ineptis est moribus, vel urbanitate præditus. Atque id ignavis quidem horrendum valde et inhumanum videtur; iis autem perquam jucundum et suave, qui hoc prius norunt: amplior enim est hæc minarum ostentatio, quam res ipsa. Tum per forum ad balneum cum pompa deducitur: pompa autem hoc modo se habet. Qui deducendi juvenis munere funguntur, ordine collocati, atque æquis spatiis distincti, bini eum ad balneum antecedunt: cum autem propius accesserint, quasi phanatico furore correpti, clamorem ingentem cum saltitatione tollunt (hic autem clamor, ne ulterius progrediantur, vetat; sed ut subsistant, tamquam eos balneum minime admittat) simulque pulsatis januis cum per strepitum juveni metum incusserint, postea concesso ingressu, ita demum eum in libertatem asserunt; atque a balneo redeuntem, deinceps ut æqualem ac sodalem accipiunt: atque hoc ipsis est totius hujusce ceremoniæ jucundissimum, nimirum ab his qui molestiam exhibent quam primum liberari.*

Sociorum advectionum

E

ludrica exercitatio

et inepta.

F

35 *Tunc igitur suum magnumque Basilium, non ipse solum Gregorius veneratione prosequabatur; quod illius tum in moribus gravitatem, tum in sermonibus maturitatem et prudentiam conspiceret; sed aliis etiam, quibus non perinde cognitus erat, ut idem facerent persuadebat. Ita apud multos statim in veneratione erat, ut qui fama et auditione jam eum præcepissent: ex quo effectum est, ut solus fere ex omnibus, qui studiorum causa Athenas veniebant, communi lege solutus sit, majorem utique honorem, quam novitii conditio ferre videbatur, consecutus. Hoc Basilio et Gregorio amicitiae præludium, hinc conjunctionis igniculus, sic mutuo amore sauciati sunt. Postea hujusmodi quoque quiddam accidit. Haud simplex et aperta natio Armenii sunt, quin potius admodum tecta et simulata. Tum ergo nonnulli, jam olim cum Basilio familiaritate et amicitia conjuncti, idque vel ex patre vel ex veteri*

Ab ea liberatur Basilius per Gregorium;

et contra Armenos disputans

A veteri sodalitia (nam in illa schola instituti fuerant) ad ipsum per amicitiae speciem accedebant; invidia autem, non benevolentia ducti, contentiosis potius quam doctis et argutis quaestionibus eum urgebant, ac primo impetu sibi subicere conabantur, tum quod egregiam ipsius indolem jam pridem nossent, tum quod ipsi tantum honoris eo tempore haberi permolesto ferrent: grave enim minimeque ferendum esse rebantur, eos qui philosophica pallia priores induissent, atque in fundendis verbis operam ante posuissent, extero et novitio nequaquam anteferri. Nazianzenus autem, Athenarum amans, et (ut ipse de se fatetur) stultus (non enim invidiam senserat, frontis involuero fidem habens) Athenarum gloriam in ipsis opprimi, adeoque cito celerrime contemni indigno animo ferebat. Itaque succumbentes jam adolescentes et terga vertentes, reducta disputatione suffulciebat; atque auxilii sui momentum ipsis largiens (in hujusmodi porro rebus vel perexigua accessio quidvis potest) aequalia, ut Homerus ait, capita constituit. At ubi disputationis caput intellexit, quod jam ne latere quidem poterat, sed perspicue sese prodebat; repente mutatus, remigationem ad puppim convertit; et a Basilii partibus stans, non ambiguam victoriam reddidit. Qua ex re, ut erat Basilii ingenio imprimis acuto, magnam statim voluptatem cepit; atque alacritate perusus, strenuos illos juvenes disputatione perturbatos insectabatur, nec ante argumentationibus eos ferire destitit, quam prorsus in fugam convertisset, victoriamque haud dubiam adeptus esset. Hinc ergo Sanctis altera amicitiae, non jam scintilla, sed fax clara et sublimis accenditur. Atque illi quidem sic infecto negotio discesserunt, cum suam temeritatem multum incusantes, tum insidiarum nomine tantam in Gregorium indignationem concipientes, ut etiam apertas ei inimicitias indicerent, ac prodicionem objicerent, non modo sui, sed ipsarum quoque Athenarum: quoniam primo impetu ab uno homine confutati, atque ignominia affecti fuerant, et quidem ejusmodi, qui nullam dum acti istic temporis habebat fiduciam.

36 At vero Basilii (humanus enim affectus est dolere, cum magnis quibusdam rebus spe conceptis, in eas subito incidimus, opinioneque nostra inferiores videmus) idem sibi quoque accidisse cernens, mœrebat,angebatur, non habebat quod sibi de adventu suo gratularetur; quærebat quod spe sibi effinxerat; inanem felicitatem Athenas nominabat. Gregorius autem maximam mœroris partem ipsi adimebat, tum argumentis congregiens, tum rationibus eum mulcens; suggerendo illi id quod res erat, nec hominis mores statim, sed diuturno tempore ac perfectissima familiaritate vitaeque consuetudine agnosci; nec eruditionem iis qui periculum ipsius faciunt, ex paucis argumentis ac brevi, percipi. Hac ratione cum illum ad animi tranquillitatem revocaret, ac benevolentiae specimen simul præberet et acciperet, arctioribus vinculis secum adstrinxit. Ut autem temporis progressu cupiditatem suam mutuo inter se confessi sunt, ac philosophiam, Christianam scilicet perfectionem, esse quod expectabant; tum vero jam uterque alteri quidvis erant, contubernales, convictores, concordēs, unum idemque spectantes, ferventiorē quotidie ac firmiorem cupiditatem sibi invicem colligentes. Etenim corporum amores, quia rerum fluxarum sunt, fluunt quoque ipsi, non secus ac veris flores (nam nec flammis conjuncta materia remanet, sed una cum ea extinguitur; nec cupiditas, marcescente fomite, subsistit) at pudici et Deo grati amores, quandoquidem rei stabilis et firmæ sint, propterea diuturniores etiam sunt; quantoque major pulchritudinis

species ipsis objicitur, tanto etiam arctius et secum, D et inter se rerum earundem amatores devinciunt: AUCTORE F. B. hæc quippe superni amoris lex est.

37 Cum igitur hoc inter se animo essent, talesque, veluti pulchris parietibus prædito thalamo (ut est apud Pindarum) aureas columnas subjecissent; ita demum porro progrediebantur, Deo et cupiditate adjutoribus utentes.... Par spes doctrinæ, hoc est rei omnium invidiosissimæ, ipsos ducebat: et tamen aberat spei invidia, æmulatio studio; cum hoc utrique certamen esset, non uter primas ferret, sed uter alteri eas concederet: uterque enim alterius gloriam pro sua ducebat; una utrique anima videbatur, duo corpora ferens. Quod si fides iis minime habenda est, qui omnia in omnibus sita esse dicunt; at ipsis certe credendum est, quod uterque in altero et apud alterum toti essent. Unum utrique opus et cura, virtus erat; et ad futuras spes vivere, seque ita comparare, ut ante discessum ex hac vita, hinc migrarent: quod quidem sibi ob oculos ponentes, vitam actionesque omnes suas eo dirigebant, ut divini præcepti ductum sequerentur, et alter alteri virtutis studium exaceret; itaque uterque alteri norma et amussis erant, qua rectum a pravo discernitur. Non enim cum sodalium suorum petulantissimis et impudicissimis, sed cum castissimis consuetudinem habebant; nec cum pugnacissimis, sed cum pacatissimis, iisque quorum consuetudo maximos fructus afferebat: illud nimirum exploratum habentes, facilius esse vitium contrahere, quam virtutem impertire: quemadmodum etiam facilius est morbo alieno infici, quam sanitatem largiri. Disciplinis porro, non tam jucundissimis, quam optimis oblectabantur; nam hinc quoque, vel ad virtutem vel ad vitium, juvenes informantur. Duæ ipsis viæ notæ erant, altera prima et præstantior, altera secunda et inferioris pretii; illa nempe, quæ ad sacras domos eosque qui illic erant doctores ferebat; hæc autem, quæ ad externos præceptores: ceteras omnes, quæ ad festa, spectacula, celebres conventus, epulas ducebant, æquo ac lubenti animo aliis reliquerant. Nihil enim magni faciendum est, quod ad recte honesteque vivendum nihil affert, nec sui studiosos meliores reddit.

38 Jam cum aliis alia quædam cognomenta sint, vel a parentibus accepta, vel ex se ipsis hoc est ex propriis vitæ studiis institutisque comparata: ipsis contra magna res et magnum nomen erat, Christianos et esse et nominari; atque ea re magis efferebantur, quam Gyges palæ annularis conversione (siquidem hoc fabulosum non esset) per quam Lydiorum tyrannidem occupavit; aut Midas auro, quod ipsi interitum accersivit, cum voti sui compos factus, nihil præter aurum possideret; quæ et ipsa Phrygia est fabula. Nam quid Hyperboræi Abaridis sagittam, aut Argivum Pegasus dicam? quibus non tantum erat per aerem ferri, quantum ipsis mutua opera et simul ad Deum attolli. Atque ut rem in pauca contraham: pestiferæ quidem aliis, quod ad animæ salutem attinet, Athenæ sunt (nec enim id a piis viris temere existimatur: malis quippe opibus, hoc est dolis, supra reliquam omnem Græciam affluunt; difficileque factu est, non simul cum eorum laudatoribus et patronis in errorem abripi) ipsis autem nihil detrimenti ab iis illatum est, utpote animo communitis et obseptis; quin potius, quod vix credibile est, hinc ad fidem confirmati sunt, illorum fraudem ac imposturam agnoscentes, atque illic dæmones contemnentes. ubi dæmones admiratione afficiuntur. Quod si quis est, aut esse creditur fluvius, per mare dulcis fluens; aut animal, in igne quo omnia consumuntur saliens; hoc ipsi inter æqualium greges erant.

Hinc aucta amicitia,

et virtutis doctrinæque communi studio,

pravas consuetudines

et spectacula vitant:

Christiano nomine solo gaudent, F

et idola contemnunt:

A 39 Illud autem præclarissimum, quod cum ipsis non ignobile quoddam sodalitium esset, præceptorem Basilium habens, ac ducem sequens, iisdemque rebus gaudens; quamvis alioquin pedites, (ut ait vetus proverbium) ad Lydium currum, hoc est ejus cursum et mores currebant; ex quo id assequebantur, ut non solum apud præceptores et socios, sed apud universam etiam Græciam, ac præsertim clarissimos quosque Græciæ viros, clari atque illustres essent. Quin etiam ultra Græciæ fines processerunt, ut ex multis hæc commemorantibus perspicuum factum est. Nam præceptores quidem ipsorum, *Prozresius atque Himerius*, apud tot homines celebres erant, apud quot Athenæ; apud quot autem homines de præceptoribus ipsorum, apud totidem de ipsis etiam audiebatur et prædicabatur: ac par quoddam, non obscurum et incelebre, apud eos et erant et dicebantur. Nec vero quidquam ejusmodi apud eos erant Oreste et Pylades, nec Melionidæ illi Homerico versu celebrati, quos calamitatum societas atque ars egregie aurigandi nobilitavit.

sed præsertim ipse et Gregorius.

Orat. 20
Basilii studiosus virtutis et doctrinæ,

summus in singulis hujus partibus:

40 Tali occasione contracta fuit crevitque amicitia inter Basilium et Gregorium, quam Athenis primum, deinde per reliquam vitam coluerunt. Laudem vero Basilii a scientia et virtute, *Nazianzenus* ita prosequitur: B Quis prudentia perinde canus erat, etiam ante canitiem, quandoquidem hac re senectutem Salomon quoque definivit? Quis vel senibus vel juvenibus æque venerabilis? non de nostræ tantum memoriæ viris loquor; sed de iis etiam qui longo tempore ante vixerunt. Quis doctrina propter mores minus eguit? quis tamen uberiores doctrinam cum moribus conjunxit? Quod disciplinæ genus est, in quo versatus non sit; atque ita eximie versatus, quasi in eo solo elaborasset; sic nimirum omnia complexus, ut ne unum quidem quisquam; singula rursus ita ad summum, quasi nihil aliud præterea didicisset? Ad ingenii enim acrimoniam studium accedebat, ex quibus imperium artibus scientiisque comparatur: quia cum celeritate naturæ propter laborem et contentionem minime opus haberet, quemadmodum nec labore propter ingenii magnitudinem; sic tamen utrumque conjunxerat, ut non satis liqueret, utro nomine admirabilior esset. Quis in Rhetorica, illa inquam vim ignis spirante, cum eo comparandus, tametsi illius mores a rhetorum moribus dissiderent? Quis in Grammaticam, quæ linguam ad Græcismum format, historias colligit, metris præest, carminibus leges præscribit? Quis in Philosophia, excelsa procul dubio scientia, et sursum gradiente? C sive eam partem spectes, quæ in actione et speculatione posita est, sive eam quæ in logicis demonstrationibus aut oppositionibus et concertationibus versatur, quam Dialecticam vocant; in qua adeo excelluit, ut iis qui cum eo disputabant, facilius esset e labyrinthis sese extricare, quam argumentorum ejus laqueos effugere, siquando res ita postularet.

etiam Mathematicis,

41 Jam vero astronomiam, geometriam, numerorum proportionem, eatenus didicisse contentus, ut ab iis qui in hujusmodi rebus sciti et eruditi sunt non superaretur; quidquid eo amplius, veluti pietatis cultoribus infrugiferum, prudenter contempsit: adeo ut quod elegit, magis admirari ac prædicare liceat, quam quod reliquit; et rursus id quod reliquit, majori laude efferre quam quod elegit. Nam medicinæ peritiam, quæ philosophiæ ac laboris et industriæ fructus est, corporis morbus ac morbi curatio necessariam ipsi reddiderat; unde exorsus, ad artis habitum tandem pervenit. Eam porro artis illius partem intelligo. non quæ circa perspicua oculisque subjecta et humilia versatur, sed quæ in doctrina et philosophia consistit. Verum quid hæc sunt omnia, tametsi magna et præclara, si cum

morum illius doctrina conferantur? *Terrena enim hæc satiare non poterant cælestibus inhiantem animum.* D Or. F. Unde *Nyssen* ipsum *Moysi, Hebræorum Legislatori.* comparat: Nemo, inquit, invidet, si ostendatur quod Magister noster, quibus rebus poterat, Legislatoris vitam imitaretur. In quibus autem rebus consistebat imitatio ista? Mulier, quæ *Ægyptios* regens *Moysen* adoptarat, domestica disciplina instituendum curavit, a maternis uberibus, quamdiu primam ætatem ejusmodi alimento nutrirî conveniebat, non recedentem: hoc autem de Magistro etiam veritas testatur: cum enim educaretur ab externa sapientia, semper uberibus Ecclesiæ adhærebat, illius doctrinis spiritualiter crescens atque grandescens.

magis tamen in virtute,

42 At quamvis cum tanta morum innocentia *Basilii* Athenis versaretur, invenit tamen olim malevolorum invidia quod carperet. Scripsit ipse, cum esset Athenis, officiosam epistolam ad *Apollinarem*, postmodum *Hæresiararcham*. Hac deinde ipsius adversarii abusi sunt, ad calumniam ei inferendam, quasi cum *Hæreticis* sentiret: quod refutat, ita scribens: Mea me verba judicent; propter alienos vero errores nemo nos condemnet; neque epistolas quisquam, quas ante annos viginti scripsimus, probationis vice objiciat, quasi jam cum illis faciam, qui hæreses deinde conscripserunt. Nos enim, cum ante ejusmodi conscriptiones laici essemus, ad laicos scripsimus, nihil de fidei causa, neque qualia nunc ad nostram calumniam circumferunt isti; sed ut amicos salutarem, simpliciter eos per litteras compellavimus.

de litteris ad Apollinarem

E se excusat.

CAPUT IV.

SS. Basilii et Gregorii Athenis discessus; illius pia peregrinatio per Syriam et Ægyptum.

Anno CCCLVI aut in fine præcedentis, uno fere postquam *Julianus Apostata* venisset Athenas; *Basilii* et *Gregorii*, cum jam omnibus quæ illic traduntur scientiis apprime essent instructi, nec minus profanorum studiorum periti; faciendum ipsis erat ut in patriam redirent, et perfectius vitæ genus ordirentur, resque spe conceptas atque inter se compactas arriperent. Aderat discessus dies, et quidquid ad discessum pertinebat; extremæ allocutiones, prosecutiones, revocationes, gemitus, complexus, lacrymæ: nihil enim cuiquam perinde molestum ac acerbum est, ut iis qui illic simul educati sunt, et ab Athenis et inter se divelli. Tum igitur triste et miserum ac commemoratione dignum spectaculum accidit: circumstare eos sodalium et æqualium nonnullorumque etiam magistrorum chorus; prorsus negare se eis abeundi potestatem facturos; obsecrare, cogere, hortari, omnia denique ea tum facere tum dicere, quæ verisimile est fieri ab iis qui in dolore versantur. *Basilii* vero, cum causas exposuisset, cur de reditu suo tam obnixè contenderet, iis qui eum retinere conabantur superior extitit; et, quamquam ægre, abeundi tamen facultatem impetravit. *Gregorius* autem Athenis relictus est, partim amicorum precibus emollitus, partim a *Basilio* quadam ex parte proditus; quippe eo se abduci est passus, ut dimitteret non dimittentem; iisque a quibus hic trahebatur, manus daret: res profecto, antequam contigisset, *Nazianzeno* visa incredibilis: acta est enim quasi unius corporis in duas partes sectio, atque utriusque interemptio; aut boum, qui simul nutriti sunt, atque idem jugum traxerunt, disjunctio, lugubre quoddam utriusque causa mugientium, dissidiumque permoleste feren-tium. Verum haud in longum producta *Gregorio* est hæc calamitas; neque enim diutius miser conspici, suæque

Basilii.
Orat. 20

magno Atheniensium sensu,
F

in patriam rediit.

A suæque disjunctionis rationem omnibus reddere sustinuit. Sed non ita multo tempore Athenis postea commoratus, præ animi desiderio, equum illum Homericum imitatus est; perfractisque eorum a quibus retinebatur vinculis, campos pedibus pulsat, atque ad sodalem suum impetu fertur. Verumtamen assecutus non est: nam, ut ipse narrat, Constantinopoli inveniens Cæsarium fratrem, in hanc urbem Alexandria per mare delatum, cum ipso in patriam Nazianzum rediit, parentum voto satisfactorius. Neque tamen pervenisse potuit ante finem anni CCCLVII; cum multum temporis requirant ea, quæ Constantinopoli peracta narrat, quæque in ejus Vita relata sunt.

Post eorum discessum

in I, ad Cor.

Ep. 136
evanuit
Athenarum
gloria:

B verbis his ridet Athenas: Fructum capio Athenarum quantumvis, itaque mihi videor plus palmum et digitum sapientior factus: licet autem et hinc tibi novæ sapientiæ experimentum quoddam præbere. Nam verbi gratia ab Anagyrinthe tibi scribo, et Sphetti fui, ac in Thrio, et Sephiæ et Phaleri. Malus male pereat naucerus, qui me huc vexit: nam Athenæ nunc temporis nihil habent venerandum, præterquam inclita locorum nomina. Et sicuti victimæ mactatæ pellis relinquitur, ad indicium viventis quondam animalis; ita hinc expulsa philosophia relinquitur, ut obambulans quis admiretur Academiam et Lycæum, et, per Jovem! variam Porticum cognominem Chrysippi philosophi; quæ nunc varia non est, nam Proconsul tabulas abstulit, quibus indidit artem Thasius Polygnatus. Nunc quidem nostris temporibus Ægyptus alit eximios fœtus: Athenas autem, quæ olim quidem civitas sapientum erat habitaculum, in præsentia ornant mellis opifices. Hic ergo et par sapientum Plutarchicorum est, qui non studiorum fama congregant juvenes in theatris, sed urnis. Hæc legens facile causam assignabis, ob quam postmodum Basilius juvenes Cappadoces, philosophia et rhetorica erudiendos, non Athenas miserit, sed Antiochiam ad Libanium Sophistam.

Basilii domum reversus

virtutis
studium
amplectitur,

Vit. Macr.

hortante
Macrina
sorore,

C 44 Domum autem reversi, Basilius Cæsaream, Gregorius Nazianzum, cum mundo ac scienæ non-nihil inserviissent, ut permultorum desiderio utcumque satisfacerent (nam ipsi quidem ab ambitione ac theatra ingenii ostentatione abhorrebant) juris sui quam primum efficiuntur, atque ex imberbibus inter viros censentur; fortius ac viriliter ad philosophiam ascendentes, non quidem corpore, sed desiderio et amore conjuncti. Basilius enim a Cæsareensi civitate, ut alter quispiam conditor et conservator retinetur: Gregorium vero pietas erga parentes, et senilis ætatis curatio, et incursantes calamitates, ab illius consortio abstractum tenuerunt. Hic filium historię interrumpit Nazianzenus, statim transiens ad Presbyteratum a Basilio susceptum. Igitur quæ interea gesta sunt aliunde petemus. Scribit Nyssenens, S. Macrinam juniores non parum contulisse ad Basilii sanctitatem. A publicis, inquit, litterarum gymnasiis, in quibus diu versatus fuerat, revertitur Magnus Basilius, ipsius Macrinæ frater: quem illa, scientia et eloquentia vehementer elatum existimans, omnesque despicientem dignitates, et fastu superantem eos qui in magistratu essent, tanta celeritate ad idem Christianæ sapientiæ studium incitavit, ut mundi posthabita claritate, despectaque eloquen-

Junii T. III

tiæ gloria, laboriosum hoc operosumque vivendi genus per paupertatem perfectam amplexus, expeditam sibi ad virtutem viam struxerit. Id quidem decretum Basilio et Gregorio, antequam Athenis discederent, fuerat: verum ignorans istud Macrina, non destitit fratrem ad mundi contemptum et Christianam perfectionem adhortari, et ultro currenti tale calcar addere, ut tandem Magnus Basilius, velut alter Moyses, abnegavit repudiaveritque falso dictæ matris fictam et commentitiam cognationem, nolens ejus studii nomine celebrari atque clarere, cujus eum pudebat. Cum enim omnem ex litteris et disciplinis externis partam gloriam repudiasset; ad humile vitæ se transtulit institutum, et Ægyptiis thesauris Hæbræos prætulit.

45 Deinde Basilius, quoniam Nazianzeno carebat, necessarias quasdam peregrinationes, minimeque a proposito sibi philosophiæ scopo alienas, inivit. Earum peregrinationum fructum narrat ipse Basilius. Ego, inquit, posteaquam multum temporis vanitati impendissem; et omnem prope juventutem inani studio attrivissem, quo tenebar, cum apprehendendis infatuatæ a Deo sapientiæ disciplinis immorabar; tandem aliquando, ubi velut e gravi somno expergefactus ad Evangelicæ veritatis admirabile lumen respexi, agnovique inutilitatem sapientiæ principum hujus seculi qui abolentur; deplorata plurimum priori ista ac miserabili vita, ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis dogmata me introduceret. Cum primis autem hæc mihi curæ fuit, ut morum correctionem aliquam instituerem, quos per diutinam consuetudinem, cum improbis contractam, perverteram. Lecto itaque Evangelio, animadversoque illic, quod plurimum occasionis et momenti adferat ad perfectionis studium, si quis bona sua vendat, deque illis egenis fratribus communicet, et prorsus nulla teneatur vitæ istius cura, nec patiatur mentem suam aliqua rerum præsentium affectione turbari; cupiebam dari aliquem ex Fratribus, cui istud vitæ genus arrideret, quocum una profundum vitæ hujus pelagus superare liceret. Inveni sane multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Ægyptum, deinde et alios in Palæstina et Cœlesyria et Mesopotamia, quorum admiratus sum in vitæ ratione temperantiam, et in obeundis laboribus tolerantiam; ad quorum precandi vigorem et constantiam obstupui, cum observarem quo pacto nec somno victi, nec aliqua alia naturæ necessitate deflexi, sublimem semper et invictum animi sensum servarent, in fame et siti, in frigore ac nuditate; nec corporis rationem habentes ipsi, nec ab aliis aliquid illi curæ impendi sustinentes; sed, quasi in aliena carne degerent, ipso opere ostendentes, quid sit in rebus hujus vitæ peregrinum esse, et conversationem in cœlo habere. Cum illa admirarer, vitamque virorum illorum ob id beatam judicarem, quod ipso opere se mortificationem Jesu circumferre declararent; cupiebam et ipse, quantum mihi possibile esset, illos æmulari.

46 Florebant tum temporis per Ægyptum et Syriam, plurimi non minus exemplo quam doctrina magnarum virtutum et monasticarum exercitationum magistri: Pachomius in Thebaide monasterio Tabennensi, Macarius senior in Ægypto, et Macarius Alexandrinus; Paphnutius, cognomine Bubalus; Paulus simplex, Pior, Isidorus Presbyter de Scetis, Joseph de Panepho in deserto Nitriæ, Cronus et Hierax discipuli olim magni Antonii, alique. Quoniam vero hi omnes inter Sanctos numerantur, fusius hic de iis agendum non existimo; præstandum id erit proprio cujusque die. Interpres Nazianzeni Nicetas scribit, Basilium, Seleuciam ad templum S. Theclæ profectum, vel orandi causa, vel etiam quietæ et tranquillæ vitæ studio. Alexan-

driam

D
AUCTORE F. U.
posthabita
profanæ sa-
pientiæ gloria

Or. F.

Peregrinatur,
Orat. 20

B. Bp. 79

E
virtutem dis-
cendi cupidus,

per Ægyptum
et Palæsti-
nam;

F
arctam mona-
chorum vitam

æmulatur.

Quales illi
fuerint:

A driam autem veniens, Athanasium non invenit, sed omnia perturbantem Georgium: qui anno CCCLVI Cathedra ista per vim potitus, illum ad se subducendum coegerat. Eodem itinere Hierosolymam et Jerichuntum adiisse Basilium parum probat locus, ex Oratione vigesima prima adductus Hermantio. Sed de Hierosolyma dubitare vix sinit epistola, quam post annos aliquot scripsit ad Monachum, in adulterium lapsum, in qua priorem ejus sanctitatem et monasticam exercitationem commemorat, quo ad eandem penitentem reducat.

declaratur
exemplo
unius,

deinde in pec-
catum lapsi.

Cæsareæ
adhæret Mo-
nachis Eusta-
thianis,

Hæc. 75

B. Ep. 370

B. Ep. 79

47 Totus, inquit, sublimis et ad transitum conversus, velut peregrinus et erro, agros et urbes permutans ad Hierosolyma decurrebas; ubi et ipse tecum conversans, beatum prædicabam te ob athleticos labores; quando per hebdomadarum periodos jejunos degens, cum Deo philosophabaris, simul et hominum congressus pro ratione mutationis subterfugiens; quietem vero ac solitarios mores tibi ipsi adaptans, civiles tumultus declinabas. Sacco autem aspero corpus tuum compungens, et cingulo duro lumbos adstringens, toleranter ossa comprimebas; latera vero per famem cava reddens, usque ad spinæ partes subluxa fecisti: et fasciæ quidem mollis usum abnegasti, abdomen vero intus ad cucurbitæ medicæ similitudinem subtrahens, renalibus locis illud agglutinari cogebas; universam autem carnis pinguedinem evacuans, canales ac meatus sub ventre sitos strenue resiccasti. Ventre vere ipso per inediam contracto, costales partes velut quamdam tecti eminentiam, fecisti umbilici partibus umbram offundere; et contracto toto organo, per nocturna tempora confitens Deo, lacrymarum rivis barbæ pilos madefactos complanabas. Et quid opus est me singula recensere? . . . Sed quid nunc? Non cecidit fortitudinis turris, o frater; non reprehenduntur conversionis medicamenta; non occluditur refugii civitas: ne in profundo malorum permanas, ne te ipsum dedas homicidæ. Novit erigere collisos Dominus. etc. Huic sanctæ peregrinationi, æstatem et autumnum anni CCCLVI, et sequentis initium tribuendum censeo. In patriam autem reversus anno CCCLVII, et sua sponte et tot Sanctorum exemplis solitariæ vitæ amore succensus, diutius differre noluit, sanctorum Monachorum vitam, quam in Syria et Ægypto perspexerat, quantum possibile esset, æmulari.

48 Eustathius, Cæsarea Cappadocia oriundus, ibidem, antequam ad Episcopatum Sebastenum eveheretur, monasticum vitæ genus cum Aetio fuerat amplexus, multosque sibi adjunxerat discipulos: nam (uti S. Epiphanius scribit) quod ad vitæ ejus institutum attinet, non paucis admirationem peperit; qui utinam ad rectam et sinceram fidem adhæsisset! Basilio quoque percarus erat, antequam hæreticam ejus hypocrisim detexisset; interque eos, quibus ille fidem in maximis omnium negotiis habebat, quos versantes cum hominibus ita suspiciebat, tamquam quiddam ultra sortem humanam haberent. Is, cum Basilius rediret ab Oriente Cæsaream, Episcopatum quidem Sebastenum adeptus erat; Monachos tamen suos Cæsareæ reliquerat; eosque etiam tunc per intervalla invisens, ad exercitationes monasticas instituebat. Hos itaque ubi vidit Basilius, in patria sua Monachorum Ægypti et Palæstinæ institutum sectari cœpisse; commoditatem aliquam reperisse se ratus est invisibillum animi affectuum cognoscendorum, in iis quæ videri possunt experimentum capiens. Enimvero, quoniam quæ in unoquoque nostrum occulta sunt, cognosci nequeunt, satis indicii esse putavit in Eustathianis Monachis, ad declarandam animi humilitatem, quod humili veste induerentur; sufficereque sibi ad faciendam ejus rei fidem, crassum et rude pallium et zonam, atque e rudi corio calceamenta. Ita deceptus Basilus virtutum externarum

specie, arctam cum Monachis istis familiaritatem intulit: in qua etsi perseveraverit post susceptum Episcopatum, non videtur tamen aut cohabitasse iis, aut habitum eorum assumpsisse; nec aliter cum iis versatus familiariter, quam spiritualis doctrinæ causa et exercitationis monasticæ.

49 Verumtamen ut lateret Basilium Monachorum illorum in hæresim propensio, et magistri ipsorum Eustatii hypocrisis: aliis sane innotuerat, qui Basilium monuerunt: licet multi vero essent, eum ab illorum Monachorum consuetudine avocantes; non acquiescebat tamen, cernens eos delicatæ vitæ præferre vitam laborum tolerantem (adeo mentem præoccupaverat religiosæ vitæ et austerioris disciplinæ desiderium) sed magis, propter conversationis admirabilem et insuetam rationem, æmulatione quadam erga illos tenebatur; unde et, cum dogmatum gratia accusarentur, haud admittebat delationes, quamvis multi illos non rectas habere de Deo opiniones; sed Eustatii (cujus diu post hæresis erupit in publicum) disciplinæ subditos, illius clanculum spargere dogmata assererent: quæ quia ipse numquam ex iis audierat, pro calumniatoribus habebat qui ea referebant. Porro hoc ignoscendum Sancto, quod fidem iis quæ de ipsis dicebantur non haberet; cum nondum hæreticorum fraudes edoctus, persuasum sibi esset, quam non ducantur Spiritu sancto, qui falsas intra se suspiciones alunt; cogitans etiam, multa cura ac solitudine opus esse, multarumque noctium perferendas vigilias, ac multis lacrymis quoque quærendam a Deo veritatem ei, qui Fratris velit amicitiam abjicere. Si enim, inquit, qui rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adjudicaturi, velamenta obducunt, et expertissimos quosque ad causæ tractationem advocant, multumque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem reveriti; multumque ingemiscentes ac judicandi necessitatem deplorantes, nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine, sed ex necessario legis ministerio condemnationis inferant sententiam: quanto oportebat majore diligentia, cura, pluriumque consultatione dignum reputari, si quis sese a Fratrum amicitia, jam longo tempore confirmata, avellere conetur?

50 Ceterum Basilium fateri non puduit, simulatu se virtute deceptum, non nisi sero latentem hæresim Eustathii et discipulorum ejus deprehendisse. Verum ut diuturna et familiaris cum hypocritis illis conversatio, nihil valuit ad aspergendam ei hæreticam pravitatem; ita non parum profuerunt externa virtutum exempla, ad veræ virtutis exercitationem: Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Hec vitæ institutum, quo Basilus contemptis mundi vanitatibus, Dei obsequio se totum consecravit; Libanius Philosophus Ethnicus, divinarum licet mysteriorum contemptor, post annos aliquot ad Basilium scribens, ita laudavit: Posteaquam vero reversus esses et in patria constitutus, ad meipsum, Quid nunc, aiebam, molitur nobis Basilus, et ad quod vitæ genus sese contulit? An in forensibus actionibus versatur, veteres illos rhetoras æmulatus, vel divitum liberos instituit? Cum vero venissent quidam, nuntiantes multo te potiore viam ingressum esse, hocque spectare magis, quomodo Deo reddaris amicus, quam quomodo divitias colligas; et te felicem esse dicebam et Cappadocas; te quidem, qui majueris talis esse; illos vero, qui talem potuerunt exhibere civem.

51 Sub idem tempus, nam annus omnino incertus est) Basilus a Dianæ Episcopo Cæsareensi, viro multum temporis in servitio Dei versato, per quem et baptizatus fuerat, Ecclesiæ ministerio admotus est,

Lectoris

deceptus eorum hypocrisi,

B. Ep. 79

E

quia temerarium judicium aversabatur.

B. Ep. 79

F

Laudat Libanius ejus vitæ institutum.

B. Ep. 143

Basilus Lector in ecclesia ordinatus

D
AUCTORE F. B.

CAPUT V.

Basilii cum Gregorio solitariam vitam in Ponto degit.

cap. 29 A *Lectoris ordine insignitus. Cum enim affirmet, S. Gregorius Nazianzenus, in libro de Spiritu sancto, Basilium, antequam Sacerdos ordinaretur, sacros libros populo lectiluisse; Lectorque, ut modo dixi ordinatus sit a viro multum in Dei servitio versato, per quem et baptizatus est; non potest tempus optius, nec alius Episcopus præter Dianæum assignari, qui ab anno CCCXLI per annos viginti Episcopatum istum administravit. Hoc autem forsitan ab eo factum est, ut illum suæ Ecclesiæ, pro more istius temporis, quasi adstrictum teneret; veritus ne vir tantus ad alterius Ecclesiæ ministerium vocaretur. Sed et verisimiliter Basilium timor aliquis anxium reddebat, ne vi ad altiorem Ordinem promoveretur: et utcumque ipsi pia videretur cum Monachis Eustathianis conversatio, implere tamen non poterat in eo solitariæ vitæ desiderium, jam pridem Athenis conceptum, auctumque Macrinæ sororis adhortationibus, et Monachorum Ægyptiorum exemplis; sed anhelabat, abruptis omnibus impedimentis, in solitudinem se hominibus subducere; ubi curis humanis vacuus, totum se ad Christianam Philosophiam transferret. Vtrum in mora erat Gregorius; qui et ipse jam inde ab Athenis, illiusque loci amicitia et animorum connexionem, facturum se receperat, ut cum Basilio vitæ consuetudinem haberet, simulque philosopharetur. Sed eum tum temporis et pietas erga parentes, et senilis ætatis curatio, et incursantes calamitates, ab ipsius consortio abstractum tenebant; haud recte id quidem ac juste, ut ipse queritur, sed tamen tenebant.*

Orat. 20 B

solitariæ vitæ socium desiderat Nazianzenum. G. Ep. 5

quem frustra ad id invitat. G. Ep. 5

52 Interea Basilius frequentibus eum litteris promissi memorem reddebat, et ad se invitans, orabat ne fidem falleret: Fallebat tamen Gregorius, haud sponte ac libenter, sed coactus; quod lex legem superaret; ea nimirum quæ parentes colere jubet, sodalitatis et familiaritatis legem. Ut ergo nec parentes mœrore afficeret, et Basilio frueretur, hunc vicissim ad se invitabat, ut apud Ariansum, in prædio quod ibidem parentes ejus, deinde ipse habuit, vitam solitariam non procul Nazianzo cum eo viveret. Ita, inquit Gregorius, fidem non prorsus fallam, siquidem hoc gratum tibi futurum est. Partim enim nos tecum erimus, partim ipse nobiscum esse ne quæso graveris, ut omnia sint communia et æqualis amicitia. Neque Basilio istud displicuit consilium: quippe qui jam eo se conferre decreverat: postmodum tamen mutatus animo (causam nescio ob quam) Tiberinæ regionis, in qua Ariansum erat, incommoditatem ob luti et glaciei multitudinem et hiemis acerbiter, quasi familiariter jocando causatur: at Gregorius, qui tunc Ariansum forte excurrebat; inde per epistolam pariter jocosam, Basilio adhuc Cæsareæ commoranti exprobrat, quod multo inter urbanos tumultus, quam Ariansi tantisper degere. Non fero, inquit, mihi Tiberinam objici, atque hujus loci glaciem et hiemes; o vir, luti admodum expers, summisque pedibus incedens, et tabulas calcans; ac pennate et pendule, simulque cum Abaridis sagitta delate, ut cum Cappadociam patriam habeas; Cappadociam fugias. An vero injuriam vobis facimus, quod cum ipsi palleatis, solemque ad certum modum accipiat; nos contra pingues et nitidi sumus, et saturamur, nec ullius loci angustis circumscribimur? At vero hæc vestra sunt. Deliciis enim indulgetis, et opibus polletis, et in foro versamini. Hoc minime probo. Quocirca vel lutum nobis exprobrare desine (nec enim tu urbem condidisti, nec nos hiemem) vel nos tibi pro luto caupones offeremus, et quidquid turpe et improbum urbes ferunt.

Emmilia, Basilii mater, per Syriam et Ægyptum peregrinante filio, anno CCCLVI aut sequentis initio, cum filia sua Macrina, in monasterium se receperat, quod haud longe a Neocæsarea, Iridi fluvio adjacens, septem aut octo ut summum stadiis distabat a vico, ut hic ipse ad Nyssenum; ait, pertinente, in quo beatissimorum XL martyrum reliquiæ requiescebant: nec procul aberat parva civitas, quam Iboram vocitant, Episcopalis in Ponto. Basilius igitur reversus ex Syria, interea dum invitat, monet, hortatur, et frustra expectat Nazianzo venturum Gregorium, quocum se in solitudinem reciperet; profectus est in Pontum, ad matrem sororemque invisendam; utque vitæ consuleret, forsitan cœli mutatione contractam infirmitatem aliquam curaturus. Cumque pervenisset ad locum educationis suæ, in quo cum nutrice sua post mortem patris eum aliquamdiu habitasse diximus; reperit non procul ab ea locum, proposito suo apprime idoneum, qualemque jam dudum optaverat, et cogitando sibi effinxerat. Cum hic aliquantulum subsisteret, accidisse existimo, ut invitaret eum urbs Neocæsarensis ad erudiendam juventutem suam, exemplo patris sui Basilii senioris; mittereturque ad eum legatio virorum, qui magistratu apud ipsos fungebantur: et omnis passim populus circumfusus, multa dabat, plura pollicebatur, ut curam istam susceperet: sed tamen obtinere eum non potuerunt: quippe ipsi magis studio erat, ut prorsus hominum memoriæ subduceretur, quam iis qui gloriæ student ut sint illustres.

54 Itaque Cæsaream reversus, circa annum CCCLVIII, Gregoriumque non ultra expectandum ratus; festinavit, rebus omnibus compositis, in Pontum ad optatam solitudinem recurrere; præsertim cum ad discessum maturandum urgeret necessitas quædam, verosimiliter ea, ne alioquin Sacerdotium aut aliud Ecclesiæ ministerium admittere cogeretur. Verum cum esset in procinctu abeundi, adferuntur litteræ fratris Gregorii, quibus nuntiatur Nazianzenus quamprimum adfuturus. Sed moram non indulgebat prædicta necessitas, nec suadebat toties frustra promissus Gregorii adventus; quapropter se satis mutæ amicitiae facturum credidit, si fugam suam litteris excusaret, eumque ad se, amœna solitudinis suæ descriptione, in Pontum invitaret. At neque abs re erit solitarium istum locum nobis repræsentare Basilii verbis, et quæ jam retulimus iisdem confirmare. Ego, inquit, scribente mihi fratre Gregorio, tibi pridem jam in votis fuisse, ut meo colloquio fruereris; imo addente, id tibi jam ipsi quoque certum esse; illud quidem ægre credo, propterea quod toties decipior; istud vero et negotiis distractus expectare non potui. In Pontum ut redeam aliquando, vel præsens cogit necessitas; cui loco redditus, Deo bene volente, vagari desinam. Vix namque desperatis spebus hisce vanis, quas de te mihi olim confinxeram, imo magis somniis, si verius quid dicendum est (laudo enim eum, qui spes vigilantium esse somnia dixit) ut vitæ consulerem in Pontum abivi; ubi locum mihi Deus, moribus meis apprime convenientem ostendit; ita ut, qualem sæpenumero per otium et jocum animo fingere solebamus, talem jam reipsa videre liceat.

55 Mons enim est sublimis, grandi ac tenebriosa silva tectus, gelidis ac pellucidis undis Septemtrionem versus irriguus. Hujus ad radices, planicies resupina substrata est, quæ montanis humoribus jugiter fœcundatur; istam vero silva sponte sua, distinctis et omnifariis arboribus circumquaque complexa,

Matrem et sororem Monachas factas

Or. 2 in 4
Martyreinvisens Basilium,
B. Ep. 9E
eremum in Ponto reperit.B. Ep. 64
Munus docendi juventutem Neocæsareæ recusat:

revertitur ad eremum suam:

B. Ep. 19

F

B; Ep. 19

et excusat se, de non expectato Gregorio:

describit solitudinem suam,

AUCTORE F. B.

A complexa, prope valli ac septi loco cingit; ita ut illi collata etiam insula Calypsus, quam præ omnibus pulchritudinis gratia Homerus celebrasse videtur, modica sit. Etenim non multum illi deest ab hoc ut insula sit, propterea quod undique veluti munitio-
 B nibus quibusdam conclusa est; profundæ siquidem valles duabus illam partibus circumscindunt: a latere vero de præcipitio fluvius decurrens, et ipse continui et haud facile superabilis muri vice est; ex altero vero latere mons apertus et expansus, per curvatos amfractus vallibus conjunctus, per vias infimas montis partes intercludit. Est autem ingressus illuc unus, quem in nostra potestate habemus. Ipsam habitationem alia quædam cervix; sublime quoddam extrema sui parte collum extendens, recipit; ita ut ipsa planicies conspectui sit aperta et exposita, et e sublimi subterlabentem fluvium despicere liceat; qui mihi videtur non minus delectationis exhibere, quam Amphipolitanis Strymonis cognitus amnis. Nam is quidem tranquilliore tractu circumstagnans, parum deest quin, propter silentium et tranquillitatem, fluvii nomen amiserit: hic vero fluviorum, qui mihi noti sunt, velocissimus, ad vicinam petram parumper asperior est; et ab illa refusus, in vorticem quemdam profundum devolvitur, omniumque jucundissimum mihi omnique intuitui spectaculum, et sufficientissimum incolis usum exhibet; simul etiam ineffabilem piscium multitudinem in vorticibus alens.

56 Quid dicam de telluris exhalationibus, aut ex ipso fluvio ascendente aura? Florum copiam, aut etiam canentium avicularum alius quiquam forsitan admiraretur; mihi vero animum istis advertere non vacat. Quod autem potissimum de hoc referre possumus, hoc est, quod, cum ad omne genus fructuum sit, propter commoditatem, appositus; omnium mihi jucundissimum fructum, quietem ac tranquillitatem, alit: non solum propterea, quod ab urbanis perturbationibus alienus est; sed quod ne viatorem quidem aliquem admittit, exceptis iis qui venationis gratia nobis subinde junguntur: nam præter ea quæ recensuimus, feros etiam, non ursos aut lupos, quales apud vos sunt (absit) sed cervorum et caprarum agrestium greges ac lepores, et si quæ aliæ sunt ejusmodi, nutrit. Num igitur cogitas quantum periculi demens accersere veluerim, qui talem locum cum Tiberina, quæ barathrum est orbis, commutare contenderim? Ad hunc jam properanti ignoscas: nam prorsus neque Alcmaeon, posteaquam Echinadas reperit, errorem amplius ferre potuit. Ita Basiliius de eremo sua. Quam innocentem et ab omnibus terrenis rebus abstractam vitam duxerit in ista solitudine ille, colligere licet ex ipsius epistola, quam ad Nazianzenum scripsit, de vita in solitudine agenda: neque enim credendus est aliter fecisse. Adeoque, ut Baronius in Vita Nazianzeni, a nobis edita ix Maji, ipsius Gregorii verbis descripsit pias ipsorum et arduas anachoreticæ vitæ exercitationes; ita non abs re erit, idem hoc loco ex ipso Basilio discere.

submisso de se sentit,

57 Respondet autem, ut apparet, Gregorio quærenti, quo virtutem profectu, in pio isto recessu, quo cibo, potu, somno, quibusque piis exercitiis uteretur. Sic tuam epistolam agnovi, inquit, ut ii facere solent, qui amicorum liberos ex similitudine in iis conspicui agnoscunt. Nam quod existimare te ais, magnopere non referre, habitum structuramque loci, ad ciendum in animo tuo desiderium vitæ nobiscum agendæ, antequam compertum quidpiam habeas de modo et ratione vitæ nostræ; tuus hic est profecto animique tui sensus, qui hujus mundi bona prorsus nihili ducas, præ beatitudine quam reconditam in divinis pollicitationibus habemus. Equidem scribere ad te non sustineo præ pudore, qui in hoc extremorum

finium recessu interdum noctuque agito. Tametsi D enim urbicas occupationes pro derelictis habui, ut sexcentorum malorum causas; me tamen nondum ipsum etiam habere pro derelicto quivi: similiterque illis affectus sum, qui navigandi insolentes, nausea perditæ affliguntur. Namque illi, magnitudine navigii offensi, tanquam vehementer succutientis, in lembum aut naviculam cum transilierint; sic quoque non secius a nausea laborant: nimirum molestia ipsos ac bile, quocumque transierint, comitantibus. Hujusmodi igitur quiddam nobis contigit, qui domesticas perturbationes quoque circumferentes gentium, ubique locorum perinde versamur in tumultu: quare non magnopere adjuti sumus ab hac solitudine. Hæc erat cogitatio, de seipso submisso sentientis.

amat solitudinem

58 Deinde ita prosequitur: At vero quæ facta a nobis oportuit? et unde auspicandum fuit ei, qui vestigiis hæere voluit Christi, præeuntis nobis viam salutis? Si quis, inquit, post me venire vult, abneget semetipsum, et tollat suam ipse crucem, et sequatur me. Jam pridem mentem pacatam, habere conveniebat: ut enim oculis, continuo circumactu versatis, et nunc horum illorumque deflexus, non sursum deorsumque erectus vicissim ac depressus, exacte cernere nequit; sed eum oportet, obtutu incumbere in rem visam, siquidem conspectum rei perspicuum facturus est; hunc in modum evenire vix potest, ut mens humana, sexcentis mundi curis distracta, evidenter cernat veritatem,..... hujus vero mali una demum, cautio est, si ab omni se mundo abdicaverit, qui hanc vitare molestiam instituerit. Est vero secessus a mundo, non extra mundum esse corpore, sed a consensu corporis mutuaque affectione animum abjungere; non civem esse, non domum possidere; non familiam, nihil proprium habere; non sodalitates officia, non amicitiam colere; prædia nulla, nullas facultates habere; nullis negotiis vacare, juris gentium contractus humanasque disciplinas non nosse; ita se comparare, ut cor humanum aptum sit admittere disciplinam, ex divinis monumentis informatam. Est autem hujuscemodi cordis comparatio, cum eæ doctrinæ dediscuntur, quæ prava consuetudine sedem in ipso occupaverunt. Nam neque in tabulis cereis scribere possis, nisi prius litteras induxeris, quæ ante scriptæ fuerunt neque animæ prius divina placita accommodatis, quam anticipatas opiniones ab ea exemeris. Ad id autem assequendum, solitudo grande operæ pretium adfert: utpote quæ perturbationes animi consopire solita sit, spatiumque deinde indulgere, ipsas vi rationationis stirpit ex anima elidendi. Ut autem feræ bestię, blanda manu permulsæ, leni certamine superantur; ita libidines, iræ, pavores, mærores animæ veneficia mala, consuetudine consopita, nec perpetuo irritamento efferata, eluctabiliora deinde vi rationis fiunt.

corporis et cordis,

F utilem ad domandas passiones,

59 Esto igitur locus aliquis hujuscemodi, qualis hic noster, ita ab hominum congressu liber, ut a nullo extraneorum irrumpente assidua interpelletur meditatio: pietatis enim meditatio animam divinis cogitationibus alit. Ecquid igitur beatius, quam hominem in terra concentum Angelorum imitari; inest statim die in orationes ire; in hymnis et canticis Creatorem venerari; exinde sole jam dilucescente, converti ad opera, nusquam sine oratione; denique canticis, tanquam sale, condire actiones; siquidem hilarem alacremque animæ æquabilitatem hymnica cohortamenta conferunt. Quietus igitur status spiritualis expiationis bene auspiciatus est; cum nec lingua loquitur quæ ad homines pertinent, nec oculi colorum nitores circumspiciunt in corporibus, nec concinne accommodatas membrorum proportionem; cum nec aures

Orationes fundendas,

fugiendas delicias,

A aures animæ intentionem elangescere faciunt, distentæ auscultandis modulamentis ad voluptatem ciendam accommodatis, nec facietorum hominum ridiculis aut seurrilibus dictis, quæ res maxime comparata est frangendæ animæ intentioni. Animus quippe, nec extrorsus dissipatus, nec in mundum per sensuum organa diffusus, ad sese ipse redit, moxque suoapte nutu ad Dei notionem evadit: quo fit ut illo decore illustratus undique intellectus, atque superne illuminatus, naturæ quoque ipsius oblivione capiatur; nec ad cibi jam curam dimittat animum, nec ad amictus anxietatem: quippe qui a terrenarum rerum cura immunis et feriatus, omne suum studium ad ea bona traducat, quæ magno certamine quærentur. Id enim assequi conatur, quo numeros omnes fortitudinis temperantiæque impleat; quo justitiam, prudentiam, ceterasque virtutes absolute excolat; aliasque insuper, quæ sub hæc genera distributæ virum studiosum commonefaciunt, ut cuncta officiose exequatur, ad vitam recte atque ordine instituendam.

exercendam
temperan-
tiam et alias
virtutes,

quæ discen-
dæ sunt le-
ctione Scri-
pturarum:

B 60 Maxima porro viarum, ad veri investigationem ferentium, meditatio est Scripturarum divinitus inspiratarum: quandoquidem in his cum rerum agendarum præcepta reperiuntur, tum beatorum hominum vitæ memoriæ proditæ ac perscriptæ, quæ tamquam simulacra quædam animata vitæ ad normam divinam institutæ, proposita sunt iis qui bonorum operum exemplaria imitari cupiunt. Proinde in qua re quisque nostrum senserit sibi aliquid necessarium deesse, in illud assidue incumbens, tamquam ab officina quadam medica, appositum suæ infirmitati medicamentum invenire poterit.... Quemadmodum autem pictores, cum imaginem ex imagine pingunt, exemplar identidem respectantes, lineamenta ejus transferre conantur magno studio ad suum opificium; ita qui sese meditantur omnibus numeris virtutis absolutum reddere, veluti simulacra quædam spirantia et actiosa Sanctorum vitas respicere oportet, probaque opera illorum sua imitando facere. Jam vero orationes lectionibus succedentes, recentiore animam vegetioremque accipiunt, utpote desiderio Dei jam flagrantem. Atqui oratio illa bona est, quæ compertam Dei nationem in animo ingenerat (est vero Dei inhabitatio, insidentem intus Deum memoria complecti) hacque nos ratione templum Dei efficimur, quando nec terrenis curis perpetuus tenor memoriæ interpellatur, nec improvisis perturbationibus intellectus tumultuatur. Sed hæc omnia effugiens vir amore Dei præditus, ad Deum ipse secedit, tum affectus foras quatiens, qui ad intemperantiam provocant, tum in iis studiis libenter versans, quæ ad virtutem ducunt.

commenda-
tur oratio
attenta,

C

61 Atque imprimis quidem magno studio id comparandum habemus, ut scite sermocinari possimus; ut nec contentiosius percunctemur, nec rixam affectantibus respondeamus; ut disserenti non obloquamur, nec interfari atque interpellare gestiamus, absurda ostentatione fastumque præ se ferente; denique ut modum teneamus et sermocinandi et auscultandi. Neque vero ad discendum verecundum esse oportet, nec ad docendum malignum; quod ab alio tute didiceris nequaquam clam habendo... auctorem vero ipsiusque scientiæ parentem prodere grata commemoratione decet. Vocis porro intentio mediocritate temperanda est, ut nec exilior fallataures, nec contentior odioso feriat clamore. Expendendum prius quid dicturus sis, atque ita demum edendum et provulgandum. At vero in congressibus comiter appellare oportet, atque in consuetudine suavem esse, non tamen voluptatem facetiosis sermonibus aucupari. Adhortationum benignitate, clementiæ ac mansuetudinis opinio colligenda est;

modestia in
loquendo,

mansuetudo;

nec usquam acerbum se præbere convenit, etiamsi objurgatione opus sit: plerumque vero conducibilior nobis erit ea increpandi ratio, quam Propheta secutus est; qui peccati reo Davidi non a semetipso impegit damnationis modum; sed accersita persona utens, judicem illum ipsum in proprio crimine æstimando constituit; unde præjudicio in sese facto, nihil ille deinde habuit quod succenseret increpanti.

D
AUCTORE F. B.

62 Et consentaneus quidem fuerit submissis atque abjectis animis tristis oculus atque deorsum vergens, habitus neglectus, squallida coma, vestis sordida; adeo, ut quæ lugentes consulto meditatoque faciunt, ea suoapte animi sponte in nobis et veluti ex habitu ultro extitisse videantur. Tunica cingulo appressa sit corporis et adstricta: cinctus, neque muliebrem in modum, illa exuperet; neque prælaxus, fluxam tunicam efficiat. Incessus nec segnis esto, nec animum dissolutum declaret; nec rursus vehemens insolenterque incitatus, neque consternatos impetus animi significet. Unum modo sit vestitus propositum, operimentum ut aptum et idoneum existat ab æstus frigorisque injuria corpus asserere. Colorum amœnitatis ne exquirantur, nec opificiorum deliciæ pertenuēs ab molliculæ. Etenim in veste pigmentorum lautitias consecrari, perinde est atque si muliebrem ornatum nobis accommodemus... Tunica sit eoque crassa, ut alio opus non sit integumento ad calefaciendum corpus ea contextum. Calciarium esto, pretio quidem illud vili, sed quod vicem suam implere possit. Et, ut semel omnia uno verbo complectar, ut in veste comparanda rationem imprimis constare oportet utilitatis; ita in cibo, panis usus expleat id quo opus est ad alimentum. Aquæ potus sedet sitim homini integræ valetudinis: quibus accedent ea pulmenta, quæ ex leguminibus ad usum tantum necessarios facta sunt tuendæ integræ corporis firmitati. Inter epulandum hoc cavere convenit, ne helluantium speciem præbeamus.

in habitu
corporis hu-
milis,

E
in vestitu ne-
cessitas et
paupertas:

in cibo et potu
tenuitas,

63 Sed et constantiam et moderationem ubique retineamus, atque in percipiendis voluptatibus æqualem continentiam; ac ne tum quidem ita animis esse feriatis nos oportet, ut a commentatione rerum divinarum vacemus: quippe qui alimentorum naturam corporisque ahti opificium, argumentum habeamus ad divinas laudes exordiendas; utique cum in mentem nobis venit, quomodo varia cibi genera, corporum qualitati accommodata, ab eo sint inventa, qui omnia moderatur et regit. Porro autem orationes faciendæ sunt, antequam cibum sumimus, pro agnitione divinæ benignitatis in largitione cum earum rerum quæ in præsentem nobis divinitus conferuntur, tum vero earum quæ imposterum reconditæ sunt. Jam vero a corporum curatione rursus orationes cum gratiarum actione fiant, propter jam accepta; et ea insuper flagitentur, quæ Deus nobis porro pollicitus est. Denique cibum sumendi hora, sit unica et constituta, eademque semper per ambitum revertens. Hæc ut curando corpori una sit, vix integra, e quatuor et viginti, quas per temporis intercapedinem complectitur diei noctisque vicissitudo: reliquis autem horis mens commentando occupata sit, hominis quidem certe, qui menti exercendæ in solitudine se addixerit. Somni leves sunt, ejusque modi qui facile discuti possint: ex naturæ utique præscripto, ad victusque rationem appositum. Id vero interim accurandum studioseque assequendum est, ut commentandis rebus arduis ipsi pascantur somni: nam altiore correptum esse sopore, talique veterano dissoluta esse hominis contemplativi membra, ut interim pateat aditus visis absurdis obrepentibus, id certe instar est quotidianæ mortis. Quod aliis diluculum, id nox iis dimidiata est, qui se colendæ

inter vescon-
dum, mentis
ad Deum
elevatio,

F

somnus levis
et brevis,

A colendæ pietatis studio devoverint : tum enim
AUCTORE F. B. præcipue otium animæ largitur nocturnum contici-
nium, cum neque oculi, aspectus importunos; ne-
que aures, auditus obturbatores intro ad cor admit-
tunt.

denique matu-
rina oratio. 64 Ceterum mens sola secum et cum Deo nego-
tium habens, et peccatorum suorum recordatione
sesè corrigens, fines ipsa sibi præscribit ad vitia
aversanda; opem etiam divinitus implorans ad ea
adipiscenda, ad quæ magno studio incitata est. *Ex*
his videre licet, quem modum vivendi in eremo sua Ba-
silius tenuerit; quo vestitu usus sit, qua ciborum som-
nique parcimonia, quomodo tempus omne lectioni sacræ,
orationi, aut piæ commentationi impenderit. Porro
hac non solum sibi et Gregorio scripsit, sed aliis quoque
discipulis a se colligendis. Non enim dubium est, quin
a reditu suo ex Palæstina et Syria, in animo semper
habuerit, Monachorum cœnobia, secundum eam formam
quam ibidem perspexerat probaveratque, instituere.

Ad Basilium
in solitudine
accedit
Gregorius

B 65 Accepta hac a Basilio epistola, compositisque
domi rebus, Gregorius in Pontum ad illum profectus
est, vitum monasticam apud eundem auspicaturus, anno
CCCLVIII nondum exacto. *Vivebant autem simul, in ea-*
dem quidem Pontica solitudine, sed in diversis cellulis,
ut existimavit Baronius; quamvis id non omnino li-
queat ex epistola Nazianzeni ad Amphilochoium, quam
ipse ad probandam opinionem suam adfert. Nam hæc
videtur alia spectare tempora, cum nempe Sancti in di-
versis, non tamen longe dissitis regionibus habitarent.
Siquidem Nazianzenus laudat olera, quæ ferebat is,
quem Amphilochoius incolebat, locus vero suæ regionis,
frumentum : qua non satis apte videntur intelligi, de
hominibus in eadem pene silva habitantibus. Sane si di-
versæ fuerint cellula, tam propinquas invicem oportet
fuisse, ut noctu simul orationi et sacrarum litterarum
commentationi, diu vero excolendo horto, aliisque labo-
riosis operibus vacare etiam simul potuerint : ejusmodi
enim ipsorum occupationem fuisse, testatur ipse Nazian-
zenus.

G. Ep. 8 e 9
et alii dis-
cipuli,

G. Ep. 7 et 9

C quibus ille
Regulam
scribit,

et fusius
explicat.

66 At neque ipsos diu solos illic habitasse credo :
quandoquidem Nazianzenus Gymnasii, et Monasterii.
et Scholæ mentionem faciat; quamvis per jocum mu-
rium cavernas vocet. *Quin et plures cum Basilio ibi-*
dem deguisse Fratres, affirmat dicens : Quis dabit. . .
Fratrum eorum, qui dii a te efficiebantur, atque in
altum evehebantur, concordiam animorumque con-
junctionem? quis virtutis certamen ad eam incita-
tionem quam scriptis legibus ac regulis obfirmavi-
mus? Ex hoc quoque discimus, Basilium, in scribendis
Regulis monasticis, socium adhibuisse Gregorium; eosque
simul in iis considerandis constituendisque laborasse. Non
tamen propterea existimo, durante hoc eorum recessu,
conscriptas ab iis fuisse Regulas, seu prolixiores seu
breviores, quæ extant inter opera Basilii : sed aliam
quæ interciderit, pro paucis Eremitis, forsitan non ma-
jorem quam sit epistola superius relata, de vita in so-
litudine agenda. Deinde, post discessum Gregorii, Ba-
silius, tamquam omnium instructor, Regulas fusius dis-
putatas, per interrogationes et responsiones discipulis
suis tradiderit : nam in præmio, nulla facta mentione
Gregorii, de se, ut monasterii in solitudine constituti
superiore, ita præfatur ad subditos suos : Postquam Dei
gratia, in nomine Domini nostri Jesu Christi,
in unum convenimus, qui unum et eundem secun-
dum veram pietatem vivendi nobis finem proposui-
mus; vosque haudquaquam obscure præ vobis fer-
tis, eorum quæ ad salutem vestram pertineant, ex-
petere aliquid discere; mihi que vicissim justificatio-
nes Dei annuntiandi necessitas incumbit (quippe
Apostoli verba illa dies noctesque assidue mecum
memoria versanti, quando ait, Per triennium nocte
et die non cessavi, cum lacrymis monens unum-
quemque vestrum) cum egregie ad hoc ipsum accom-

D modata hujus occasio temporis sit, tum non minus
etiam idonea loci ipsius oportunitas est; ut qui ab
omni externo strepitu tumultuque longissime sit re-
motus; et ut hoc facere possimus, pacatissimam
nobis quietem largiatur.

67 Tradidit igitur Monachis suis prædictas Regu-
las Basilus, in solitudine procul ab omni externo stre-
pitu tumultuque; quamvis verosimiliter, post susceptum
Episcopatum, subinde in iis aliquid mutaverit vel ad-
junxerit, prout sibi expedire videbatur, Ceterum quo-
modo anachoreticam vitam cœnobiticæ conjunxerit in sua
institutione, exponit Nazianzenus : Cum igitur solita-
ria vita, et ea quæ societate gaudet, ut plurimum
inter se dissiderent ac pugnarent; neutraque omnino
vel commoda vel incommoda sua pura et impermixta
haberet; verum illa, magis tranquilla et composita
esset, ac Deo animos copularet; ceterum ob eam
causam fastu non careret, quod virtus non explora-
retur, nec in comparisonem veniret, hæc autem
magis quidem actiosa et utilis esset, verum a tu-
multibus minus libera; præclare eas inter se con-
ciliavit ac permiscuit, pietatis nimirum gymnasia
et monasteria extruens; non tamen longo intervallo
ab iis qui in sodalitie vivunt remota, nec velut muro
quopiam interjecto ea distinguens, atque a se invi-
cem separans; verum prope conjungens ac diri-
mens; ut ne contemplatio communicationis expers
esset, nec actio contemplatione careret: sed,
quemadmodum terra et mare, ita etiam hæ duæ vi-
tæ, commoda sua inter se communicantes, ad uni-
cam Dei gloriam concurrerent.

68 Duravit autem hæc utriusque Sancti anachoresis
per annos tres, usque ad finem CCCLXI : quo tempore
cum pater instantissime filium revocaret, Nazianzenus
domum rediit : et initio anni sequentis Gregorius pater,
ut fortioribus vitæ sanctioris vinculis filium con-
stringeret, festo Nativitatis aut Epiphaniæ seu Lumi-
num, Presbyterum ordinavit, invitum et reluctantem.
Sed tam gravis Theologo tamque molesta illa tyran-
nis accidit, ut omnibus continuo relictis, amicis,
parentibus, patria, et familia, fugam in Pontum
arripuerit, mali et mœroris tanti remedium habitu-
rus amicum suum Basilium, adhuc in sua versantem
eremo. Hujus mollibus sermonibus cum animi ægri-
tudinem curasset, cumque ipsa temporis longinqui-
tas, multum de dolore ejus imminuisset; ad patrem,
annis et filii sui desiderio languentem, revertitur;
instante Paschate, ne debita ipsi honoris ac pietatis
officia, ad vitæ finem properanti, denegaret. *Basi-*
lius autem ipse comitatus eum est, solatii et amicitie
causa; audivitque eum primam post reditum orationem
coram patre pronuntiantem, in cujus principio de utro-
que sic profatur : Nihil senectute fortius, nihil ami-
citia venerabilius. Ab his ego ad vos ductus sum,
vinctus in Christo, non catenis ferreis, sed tenacis-
simis spiritus vinculis constrictus. Equidem ipse
mihi antea invicto quodam animi robore pollere vi-
debar, atque (o stoliditatem!) ne his quidem mei
amantissimis fratribus sermones impertire sustine-
bam, utpote qui omnibus omnia reliquisset; ut au-
tem ab omni negotio feriat, tranquille philoso-
pharer, mecumque ipse et cum spiritu colloquium
haberem, Eliæ Carmelum animo agitabam et Joan-
nis desertum.

69 Hinc Basilus rursus in Pontum revertitur; nisi
forsan recta Cæsaream contenderit : nam eo evocatus
est a Dianxo, ejusdem urbis Episcopo, morti jam vi-
cino, quæ ultra annum CCCLXII differri non potest. *Dia-*
næum istum supra mirifice laudatum a Basilio vidi-
mus : sed ut erat mansuetus et placidus, ita fallaciis
Arianorum nimium credulus, et ad quidvis subscriben-
dum facilis, non levem Basilio attulit molestiam; sicut
antea Athanasio et Episcopis orthodoxis fecerat in Con-
cilio

Orat. 20
Pulchre
contemplatio-
nem actioni
jungit.

Gregorius
domi Presbyter
ordinatur,

Carm. de vita
sua,

et ad Basilium
redit :
F

inde rursus
ad patrem
comitæ Basilio.

A *cilio Antiocheno et Sardicensi : non quia male de fide sentiebat; sed quia nimium timidus et languidus, male sentientibus resistere non audebat. Is ergo cum circa annum CCCLXI, fraude aut timore inductus, subscripsisset Constantinopolitanæ fidei, cujus eo tempore ab hæreticis formula ad subscribendum Episcopis missa est, ita volente imperatore Constantio; cum, inquam, subscripsisset Dianæus, omnes suos subditos, quibus in amoribus erat, vehementer commovit, et imprimis Basilium; qui illum quidem non excommunicavit palam (ut postea per calumniam sibi objectum queritur) sed quasi dissimulando a communione ejus abstinuit, quod facile fuit in Pontica solitudine versanti.*

Hic a test
morienti
Dianeo

B. Ep. 86

orthodoxiæ
ipsius testis

B *70 Ita rem narrat Basilium ipse : Circa extrema quidem vitæ illius tempora (neque enim celabo veritatem) intolerabili mœrore propter ipsum (Dianæum) cum aliis in patria qui plurimi erant Dominum timentibus, afficiebar; propterea quod fidei illi, quam ex Constantinopoli reportaverant qui ad Georgium pertinebant, subscripserat. Ut vero erat ingenio mansueto et humano, omnibus ita satisfacerebat, ut paterno affectu toleraretur. Ubi vero decidit in ægrotationem, ex qua et mortuus est; accitis nobis dicebat, testem esse Dominum, quod simplici corde in scriptum Constantinopolitanæ fidei consenserit : verum nulla in re irritam voluerit eam fidem, quæ Nicææ a sanctis Patribus exposita est; neque aliud in corde habuerit, quam quod ab initio traditum accepisset. Imo precari se quoque, ut non separaretur a sorte beatorum illorum Episcoporum trecentorum decem et octo, qui piam illam fidei prædicationem promulgaverunt orbi : atque ista satisfactione nos ita permovit, ut soluta omni cordium nostrorum hæsitazione, ad communionem illius accesserimus, et a concepto mœrore quieverimus. Talia sunt quæ nobis cum hoc viro intercesserunt.*

CAPUT VI.

Basilium Presbyter ordinatus fugit in Pontum, ob similitudines cum Eusebio Episcopo suo.

Basilium Pres-
byter ordina-
tur,
Orat. 20

C *Mortuo Dianæo successit Eusebius in Episcopatum Cæsareensem : iste vero factus Episcopus, cum præsentem haberet Basilium, festinavit eum ad Sacerdotium promovere : neque tam ipse, sed (ut Nazianzenus ait) multiplex Dei benignitas, atque erga genus nostrum curatio et dispensatio, in multis ante muneribus exploratum, ac quotidie clariorem illustrioremque compertum, in sacrum Presbyterorum Ordinem adscribit, ac splendidam et celebrem Ecclesiæ faciem proponit, atque per unam Cæsareensem civitatem universo terrarum orbi præluet. Quoniam autem id modo? Sic nempe, ut eum non subito ad hunc gradum subveheret; nec simul eum et ablueret et sapientia instrueret, quemadmodum plerosque eorum, qui nunc Antistitem munus appetunt; verum ordine ac spiritualis progressionis lege, hoc eum honore afficeret. Nec enim mihi perturbatio illa temeritasque probatur, quæ apud nos nonnumquam et in nonnullis Ecclesiæ Præsilibus existit. . . . Quemadmodum scilicet Poetæ Gigantes fixerunt, uno die natos; sic sanctos fingimus, eosque sapientes et eruditos esse jubemus, qui nihil didicerunt; nec ad. Sacerdotium quidquam prius contulerunt præter velle. . . . At non ita magnus et insignis Basilium : verum, ut aliarum omnium virtutum, sic etiam ordinis in his rebus et disciplinæ aliis exemplar se præbet. Nam cum prius sacros libros populo lectitasset, qui eos postea enarravit, nec hunc Sacerdotii gradum indignum se duxisset; ita demum in Presbyterorum, ac deinde in Episcoporum cathedra Dominum laudat; non hanc potestatem furatus, nec ea per vim potitus, nec ho-*

non subito
promotus ut
alii,

sed in sacris
muneribus
prius proba-
tus :

norem persecutus, sed ab honore quæsitus; nec humano favore, sed divinitus ac Dei gratia Sacerdotium consecutus. Verum sermo de Sedis principatu hoc loco nos expectet; atque in eo, qui ad inferiorum dignitatis locum pertinet nonnihil immoremur.

72 Et quæstiuncula quidem una interserenda est, videlicet, cum Basilium proponatur in exemplum, eorum, qui non per saltum, ut loquuntur, sed per sacrorum Ordinum gradus ad Episcopalem thronum ascenderint; an etiam Diaconatum Antiochiæ suscepit a Meletio, ut refert Socrates; quamvis Nazianzenus solum Lectoris et Presbyteri Ordinem susceptum memoret; Diaconatum omnino non omissurus, si hunc revera Basilium suscepisset. Hinc Godefridus Hermantius existimat, Socrati errorem obrepisse ex eo, quod Basilium nostrum confuderit cum Basilio quodam alio, qui notus fuit S. Chrysostomo. Et sane verosimile non est, Basilium, qui in Ponticam solitudinem fugere festinavit, ne ad Ordines sacros promoveretur; profectum Antiochiam ultro quæsisse alibi, quod subterfugerat in patria, contra Canonem xvi Concilii Nicæni. Si quis vero mihi objiciat Canonem x Concilii Sardicensis, quo vetatur Episcopus ordinari, priusquam Lectoris et Diaconi et Presbyteri ministrum peregerit; ut in unoquoque gradu, si dignus existimatus fuerit, ad Episcopatus fastigium, per progressionem possit ascendere; respondebo, Canonem istum cum tanto rigore tunc receptum non fuisse, aut errorem irrepsisse in manuscriptum Herveti, corrigendum per interpretationem Dionysii Exigui; nempe ut, ubi habetur, Lectoris et Diaconi et Presbyteri; scribendum sit, Lectoris et Diaconi aut Presbyteri.

73 Basilium porro, postquam invitus sacris altaribus admotus est, palam quidem dolorem dissimulavit, sed Gregorium suum celare non potuit : cui per epistolam significavit ordinationem suam, et ex ordinatione conceptam animi ægritudinem. Atque ut anno præcedenti, ob similem ordinationem, Gregorium non leviter commotum ad animi tranquillitatem blandis et aptis sermonibus reducerat; ita nunc vicissim per litteras consolationem aliquam ab eo recepit, Epistolæ tuæ, inquit Nazianzenus, præmium laudo. Quid autem tuorum non est laudandum? Ad eum quo tu captus es modum, nos quoque fuimus circumscripti : quando quidem ad Presbyteri gradum pertracti, quod sane a nobis non expetebatur. Nam uterque alteri, si alii quiquam locupletes esse testes possumus, quam nobis cordi esset pedestris philosophia humique depressa. Verum hoc fieri fortasse quidem non præstitisset, aut quo alio verbo utar incertus sum, quoadusque Spiritus sancti consilium exploratum habuero? Quoniam autem factum est, ferre necesse est (ut mihi quidem videtur) ac præsertim ob tempus istud, quod multas nobis hæreticorum linguas invehit; neque aut spei eorum, qui fidem nobis habuerunt, aut superiori vitæ nostræ dedecori esse possumus.

74 His aliisque piis considerationibus, obedientiæ et divinæ dispositioni Basilium se conformans, cæpit Presbyteri officio strenue sancteque perfungi, et divinas Scripturas ex mandato Episcopi sui populo explicare, selecto ad hoc libro Proverbiorum : in cujus Exordio declarat ipse, quo animo et spiritu istud docendi munus suscepit. Præclara est, inquit, obedientiæ merces. Obediamus igitur bono Patri, certamina præmia nobis ex Spiritus oraculis proponenti, qui nos, instar venatorum in locis inviis, quasi catuli cujusdam venatici indicio, cursus nostri experimentum vult capere. Proposuit autem nobis ad enarrandum Proverbiorum principium. Quam sit autem dictionis hujus intellectus captu difficilis, cuivis vel modice illum aggresso notum est. Verumtamen nihil de illius tractatione hæsitandum est, spem in Domino collocatam

D

AUCTORE F. R.

attamen
Diaconus
ordinatus non
est

I. 4 c. 26

A Meletio,

E

neque id
colligitur
ex Concilio
Sardicensi.

Tristem ab
ordinatione
sua

Epist. 11
consolatur
Nazianzenus :

F

librum Pro-
verb. populo
explicat

Hom. 12

A collocatam habentibus, qui nobis, propter Pastoris nostri preces, sermonem dabit in apertione oris nostri.

Monachos
Cæsareæ in-
struit :

75 At quamvis Basilus coactus fuerit deserere solitudinem suam, animo tamen ejus numquam excessit desiderium solitarie vivendi. Hinc inter tumultus frequentissimæ urbis, domi suæ solitudinem invenit; ubi, non secus atque in eremo Pontica, cum collectis aliquot discipulis, exercitationibus monasticis vacabat: crediturque tum temporis Regulas suas, per breviores, ideoque sed plures periodos, tradidisse. Confirmatur hoc ex earum Proœmio, ubi dicit, sibi impositum munus docendi, tum publice in ecclesia, quod Sacerdotis est, tum privatim. Benignus, inquit, Deus, qui docet hominum scientiam, iis quidem, quibus creditum est donum docendi, præcipit per Apostolum, ut maneant in doctrina; eos autem qui ædificatione indigent, quæ ex fonte cœlestis hauritur doctrinæ, per Moysen hortatur dicens; Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; seniores tuos, et dicent tibi. Quocirca necesse est ut nos, quibus creditum est munus docendi, parati animo et prompti simus omni tempore, ad conciliandas Deo animas et instituendas; ut alia videlicet partim publice cunctæ ecclesiæ contestemur, alia privatim; unicuique eorum qui ad nos accesserint, liberam potestatem facientes arbitrato suo seorsim exquirendi a nobis, ea quæ pertinent ad sanitatem fidei, et veritatem ejus vivendi ritus, qui est ex Evangelio Domini nostri Jesu Christi: ex quibus utrisque homo Dei constanter et usquequaque perfectus efficitur. Similiter item vos quoque nihil debetis prætermittere, unde fructum aliquem non capitis, aut ubi industriam vestram non exerceatis; sed præter ea quæ communiter cum ceteris discetis, etiam seorsim de rebus ad utilitatem vestram spectantibus interrogare, atque omne vitæ otium ad hoc unum dirigere, ut utilitati vestræ consulatis. Si ergo in hoc congregavit nos Deus, et ab externis perturbationibus multa perfruimur tranquillitate; nolimus quæso nos ad aliud ullum opus convertere, neque somno rursum tradamus corpora nostra; sed in attenta meditatione et exquisitione rerum necessariarum, eam quæ reliqua est noctis partem traducamus; illud facientes, quod dictum est a beato David, In lege Domini meditabitur die ac nocte.

Discordia
orta

76 Ea vivendi ratione Basilus, usque ad initium anni ccclxiii, Sacerdotis, et (si ita loqui liceat) Abbatis munus implebat. Interea Julianus, post mortem Constantii rerum potitus, universam vexabat Ecclesiam. Cæsareæ vero humani generis hostis, ad eam quoque dilacerandam Ecclesiam, seminavit aliquid discordiæ inter Basilium et Episcopum Eusebium: quod qua occasione factum sit, nemo explicuit: culpam tamen Theologus conjicit in Eusebium, aliquid humani passum: forte ex invidia, qua sibi decedere existimabat, quidquid Basilio ex eloquentia, sacra doctrina, et fama sanctitatis accedebat laudis et gloriæ. Hinc cum Basilio similitatem quamdam is, qui ante ipsum Ecclesiæ præfuit, exercebat: quibus autem de causis aut quomodo, silentio dissimulare satius est: ceterum exercebat, vir in aliis quidem fortis ac mirabili pietate præditus, ut illius temporis persecutio et acris adversus eum suscepta contentio perspicue declaravit; sed tamen in Basilio aliquid humani passus: neque enim vulgares tantum homines, sed etiam præstantissimos quosque viros Momus attingit; ut solius Dei sit omni peccato vacare, atque ab animi perturbatione immunem esse. Ac propterea adversus eum Ecclesiæ pars selectior et sapientior concitatur; si modo sapientiores ii habendi sunt, quam plerique, qui seipso a mundo sejunxerunt, ac vitam suam Deo consecrarunt. Nazareos nostrates

Vit. Macr.
Orat. 20

inter ipsum
et Eusebium;

dico, atque in hujusmodi rebus maximum studium atque operam ponentes: qui cum grave atque indignum esse duxissent pati, ut is qui principatum inter eos obtinebat, contumelia et probro afficeretur et rejiceretur; periculosissimum facinus aggrediuntur, atque a magno et seditiose non dividendo Ecclesiæ corpore deficere constituunt, haud exiguum secum plebis partem abstrahentes, tam eorum qui inferioris ordinis erant, quam qui dignitates gerebant. Id autem tribus de causis, iisque firmissimis, perfacile erat. Primum enim Basilus tanta apud omnes veneratione erat, quanta haud scio an quisquam nostræ ætatis Philosophorum; eamque vim habebat, ut cohorti suæ, si voluisset, animos ac fiduciam afferre posset. Deinde qui molestiam ipsi exhibebat, ob eum tumultum qui in ipsius electione acciderat, civitati suspectus erat; ut qui non tam legitime, atque ex Canonum præscripto, quam per vim præfecturam accepisset. Postremo aderant Episcopi quidam ex Occidente, qui orthodoxos omnes ad suas partes pertrahebant.

77 Godefridus Hermantius putat, Episcopos istos fuisse SS. Luciferum Calaritanum et Eusebium Vercellensem; possetque roborare opinionem suam auctoritate Nicetæ, interpretantis Nazianzenum apud Billium in hunc locum: Roma, inquit, duo Episcopi Cæsaream venerant, Lucifer et Eusebius, ad Cæsarensis Ecclesiæ motus componendos. Ego vero ut concederem Hermantio, Episcopos Occidentales, quos dicit Nazianzenus tunc fuisse Basilio, Luciferum fuisse et Eusebium; assentiri tamen non possem Nicetæ, eos Roma missos ad motus Cæsarensis Ecclesiæ componendos. Quippe post ipsorum reditum ab exilio in Occidentem, nulla reperitur mentio apud Historicos de altera in Orientem suscepta ab ipsis legatione; nec verosimile est, legatos Roma mittendos fuisse tam levi de causa, qualis hæc Romanis saltem videri poterat, simulatas quædam inter Presbyterum unum et suum Episcopum. At neque satis intelligo, quomodo idem Hermantius pro sua sententia Rufinum et Socratem afferat. Si enim istorum narrationi stare velit, dicendum erit, numquam Sanctos illos simul convenisse in Cappadociam. Quippe cum initio imperantis Juliani ab exilio ad suas Ecclesias revocarentur anno ccclxii, invitavit Eusebius Luciferum, ut simul Alexandriam pergerent (nam in Ægyptum relegati fuerant) ad videndum Athanasium, communique tractatu cum his qui superfuissent Sacerdotibus de statu Ecclesiæ decernendum, sicut narrat Rufinus: sed Lucifer, præsentiam suam abnegans, legatum pro se Diaconum suum mittit, atque ipse Antiochiam pergit; ibique (dissidentibus adhuc partibus, sed in unum tamen revocari posse sperantibus, si ibi talis eligeretur Episcopus, erga quem non una plebs, sed utraque gauderet) catholicum quidem et sanctum virum, ac per omnia dignum Sacerdotio Paulinum, præpropere tamen, Episcopum collocavit, in quem acquiescere plebs utraque non posset....

78 Eusebius vero post celebratum Alexandriæ Concilium, cum redisset Antiochiam, et invenisset ibi a Lucifero contra pollicitationem ordinatum Episcopum; pudore simul et indignatione compulsus, abcessit, neutri parti communionem suam relaxans: quia digrediens inde promiserat se acturum in Concilio, ut is eis ordinaretur Episcopus, a quo pars neutra descisceret. Ille namque populus qui Meletium, dudum de Ecclesia pulsum quasi pro fide recta, fuerat secutus, non se junxerat ad priores Catholicos, id est eos qui cum Eustatio Episcopo fuerant, ex quibus etiam Paulinus erat; sed suum principatum suumque conventiculum tenuit. Hos ergo cum in unum revocare voluisset Eusebius, nec tamen præventus a Lucifero potuisset, abcessit...

Interim

Monachi Basili-
o faventes,

schisma mo-
ditantur,

prætexendo
non rite or-
dinatum
Eusebium.

Inter fau-
tores Basilii
non fuit
Lucifer Ca-
laritanus,
E

L. 10 c. 27
qui ob or-
dinationem
Paulini,
F

non proban-
te Eusebio
Vercellensi
factam,

A Interim Lucifer, injuriam dolens, quod Episcopum a se ordinatum apud Antiochiam non recepisset Eusebius, nec ipse recipere cogitat Alexandrini decreta Concilii : sed constringebatur legati sui vinculo, qui in Concilio ipsius auctoritate subscripserat : abjicere namque eum non poterat, quia auctoritatem ejus tenebat : si vero recepisset, omne suum frustrandum videbat inceptum. Diu ergo de hoc multumque deliberans, cum ex utraque parte concluderetur, elegit ut legato suo recepto, erga ceteros sententiam disparem, sed sibi placitam custodiret. Ita regressus ad Sardiniae partes, sive quia cita morte praeventus tempus sententiae mutandae non habuit (*alias enim temere coepta corrigi spatio temporis solent*) sive ad hoc animum immobiliter firmaverat; *vel potius (ut Socrates ait)* Fidei et Ecclesiae assentiens; in Sardiniam ad propriam Sedem se recepit. *Hæc quoad rem desumpta sunt ex Ruffino et Socrate : quamvis enim in circumstantiis non nihil variet hujus narratio, ex utroque tamen satis certo colligimus, Luciferum et Eusebium, postquam discesserant Antiochia, sive ibidem simul aliquamdiu substituerint, sive unus discesserit ante alterius adventum, numquam amplius tam corpore conjunctos fuisse, multo minus animo, ut credi possint simul Cæsaream venisse, ibique pro Ecclesiae istius concordia laborasse.*

B

79 Credo itaque S. Luciferum Antiochia recta Calarim profectum, gubernandae Ecclesiae suae vitam reliquam impendisse; Ruffinus enim non diu post mortem ejus subsequatam indicat. Eusebius vero Vercellarum Episcopus, circumiens Orientem atque Italiam, Medici pariter et Sacerdotis fungebatur officio, ac singulas quasque Ecclesias abjurata infidelitate ad sanitatem rectae fidei revocabat. Hinc credibile mihi fit, S. Eusebium, unum, quin et præcipuum fuisse eorum Episcoporum Occidentalium, quos Nazianzenus ait Episcopi causam suscipere noluisse : cui si adjunxero S. Hilarium Pictaviensem, nihil fortasse aberrabo a vero : nam et ipse eodem tempore ab exilio revertebatur. Neque obest huic conjecturae, quod dicatur S. Hilarius ante Vercellensem in Italiam pervenisse; dici enim poterit, sopita utcumque post Basilii discessum contentione, Vercellensis ad alias Cappadociae urbes transisse; Hilarius autem recta profectus in Italiam. Si tamen hæc conjectura displicet, non deerunt hoc tempore Episcopi alii ab exilio redeuntes, quorum unus saltem potuerit cum Vercellensi fuisse Cæsareæ.

80 Nunc cum Nazianzeno ad Basilium revertamur. Quid igitur egregius ille vir, et pacifici discipulus? Nec enim iis qui contumeliis ipsum affecerant, aut qui ipsi studebant, oblectari poterat; nec illius erat dimicare, aut Ecclesiae corpus lacerare, quæ etiam alioquin ab hæreticis, qui tum potentiam atque imperium obtinebant, oppugnabatur, ac periculose affecta erat. Simul etiam nobis hac in re consultoribus ac sinceris monitoribus usus, nobiscum hinc in Pontum profugit; ac pietatis gymnasia, quæ illic erant, moderabatur: cum Elia et Joanne, summis Philosophis, solitudinem amplexus; conducibilis id sibi esse existimans, quam in præsentī negotio cogitationem quamdam philosophia sua indignam suscipere; ac consilii et prudentiæ clavum, quem in tranquillitate tenerat, in tempestate perdere. Ita per hanc qualemcumque adversitatem provida Dei dispositione factum est, ut rursus Basilii et Gregorius, mutuo consortio et pia tranquillitate, in Pontica solitudine fruenterentur; si modo ipsos non inturbasset impius Julianus, qui totam perturbabat Ecclesiam. Et sane tantus erat nominis ipsorum splendor, ut in quascumque latebras sese abderent, radios suos quaquaversum diffunderent, raperentque imprimis oculos Juliani, olim cum ipsis amicitia juncti : qui forsā occasionem aliquam captare voluit eloquentiæ

Junii T. III

suæ ostentandæ. Ergo amicissimis litteris Basilium ad se invitat; sed qua spe aut quo animo, divinare non possum : neque enim credibile existimo, concipere spem aliquam potuisse Apostatam, quod conversatione sua Basilium ad aliquam impietatem traderet. Et hunc quidem Imperatoris litteris respondisse, colligitur ex epistola secunda Juliani : quid tamen responderit, incertum : nisi responsi fragmentum, aliquod sit epistola 203, egregium (si verum sit) contra impium hunc, et novatores nostri temporis, pro Basilii et catholicorum religione, monumentum.

81 Secundum immaculatam, inquit, fidem Christianorum, quam divinitus sumus sortiti, confiteor et polliceor credere in unum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum : unum Deum, tres Personas adoro et glorifico. Confiteor etiam incarnari Filii dispensationem, et Dei genitricem sanctam Mariam, quæ illum secundum carnem peperit. Suscipio autem et sanctos Apostolos, Prophetas et Martyres, et per supplicationem quæ est ad Deum hos invoco, ut per eos, id est interventionem eorum, propitius mihi sit misericors Deus, et culparum mihi redemptio fiat et condonatio : unde et characteres sive imagines eorum honoro et adoro, præcipue cum hoc traditum a sanctis Apostolis, et non prohibitum sit, quin et in omnibus ecclesiis nostris ostendatur depictum. Verum ut hoc genuinum Basilii scriptum censi possit, deberet credi Apostata, illi, non solum fidem veri et unius Dei ac SS. Trinitatis mysterium blasphemando exprobrasse, sed et cultum B. V. Mariæ et Sanctorum, atque sacrarum Imaginum, quod magis Iconoclastæ videtur convenire quam Apostatæ; si tamen huic impietas aliqua disconveniat. Ceterum videtur Basilii objecisse ei, quod Scripturas sacras, quas populo in ecclesia prælegerat, minime intellexerit : sicut Nazianzenus ei per sarcasum exprobravit, dicens : Quid ni hæc apprime nosset, qui divinatorum oraculorum Lector quondam fuerat, magnique Beatis honore auctus et ornatus : de quo hoc primum miror, quonam pacto, cum in his libris diligenter et accurate versatus esset, illud tamen non legerit, aut consulto præterierit. Simile, inquam, aliquid impio Juliano exprobraverit Basilii, nam hic ita concludit Epistolam suam secundam : Quæ legi, intellexi, et post neglexi. In hac autem postquam factasset potentiam Imperii, et legitimam in istud successione; exigit a Basilio libras auri mille ad bellum Persicum.

82 Tum Sanctus, Christiana libertate usus, eam scribit epistolam, quæ hic merito interserenda est, ut perspectum sit, qua magnitudine animi sacrilego Imperatori restiterit, tum qua ipse in paupertate et jejuniis austeritate vixerit. Quæ legisti, inquit, certe non intellexisti : si enim intellexisses, minime damnas-es. Modicæ tuæ sunt in præsentiarum res præclare gestæ, et nequiter multa in rebus fortiter gestis, non tam contra nos, quam tuo (quod aunt) capiti. Horrore equidem concutior, cum in mentem venit tua qua es inditus Purpura, atque Corona qua vertex cingitur, quando sine pietate tibi attributæ, non honorandum, sed inhonorum tuum caput ostendunt. Ridiculum magis, quam te, hactenus vidi neminem. Emergens enim ac magnificus redditus, eo ascendisti, quo te impii et infesti dæmones pertraxerunt : hi enim nuper, ut tute ipse prædicare soles, ad capitis tui verticem apum specie advolantes, coronam efformarunt. Coepisti itaque imperans, non solum magnos ostentare spiritus, sed et supra Deum efferrī, omniumque matrem ac nutricem Ecclesiam contumelia afficere. Usus ergo apud me imperio, exigis a tenuissimo homine auri libras mille : quod pondus tamen auri mentem mihi non turbaret, licet valde magnum constituatur : sed indignor ego re-

41

memorans

AUCTORE F. B.

epistolis intrepide respondet :

E

Orat. 3

et 1000 libras ad bellum petenti

F

B. Ep. 207

impietatem exprobrat,

atque excusat paupertatem suam.

Antiochia ab eo discesserat Calarim,

nec amplius eum vidit :

sed potius Eusebius Vercellen. l. 10 c. 10

et forsam Hilarius Pictaven.

Orat 20 Basilii vero in Pontum se recipit studio pacis

ibique rursus cum Gregorio degit.

Juliani Apostatæ

AUCTORE F. B. A memorans studium tuum, quo sacras et optimas artes una Athenis didicimus, et ad divinas litteras legendas una accessimus. Et tu quidem nihil ignorabas: nunc contra turpis et indecorus appares, tali mente militiam professus. Parcere interim nobis, o optime, placeat, tantum vix possidentibus, quantum si libeat absumere satis hodie non fuerit. Ars enim coquendi domi nostro jacet neglecta, et culter sanguinem non attingit: ciborum lautissimi, oleris folia nobis sunt, cum pane modico et vino flaccescente; ut non stupeant nostri sensus ob ventris ingluviem, neque præ deliciis munia sua negligant.

Illius interitus an. 363.

an revelatus Basilio?

83 *Post hæc in Persas profectus Julianus, sagitta transfixus scelerum suorum pœnas luit, anno CCCLXIII, Junii xxvi. Casus ipsius variis per orbem terrarum Sanctis divina revelatione innotuit, quorum precibus impetratum est, ut non permitteretur pestis illa diutius sævire: an autem etiam Basilio? Ita narratur in Chronico Alexandrino. Verum narrationem istam, ut fabulosam, in Appendice rejicio. In ea enim dicitur Basilius Episcopus, post transactam noctem, qua divinitus didicerat Julianum esse occisum, diluculo Canonicis suis ad orationem congregatis, eadem istam indicasse; cum tamen idem Basilius, moriente Juliano, nec Episcopus esset, nec Canonicos haberet. Etenim si alicui sibi factam indicasset de Apostatæ interitu revelationem, indicasset sane tum cohabitanti in Pontica solitudine Gregorio: et hic non omisisset eam referre, saltem in alterutra earum Orationum, quibus invehitur in Juliano impietatem, qua hic tam infelicem meruit interitum: has enim Orationes Basilius et Gregorius simul elaborarunt, in eadem anachoresi Pontica. Unde miror id animadversum non fuisse ab Hermantio, in omnibus tam accurato.*

CAPUT VII.

Occupationes Basilii et Gregorii, durante inter illum et Eusebium similtate.

Cæsareenses Basilium revocant:

B. Ep. 141

hic excusatur,

ob vitæ solitariæ desiderium.

Sub Joviniani imperio, Cæsareenses cives summo Basilii desiderio tenebantur. Tadebat siquidem eos, ut existimo, in tanta Ecclesiæ pace, in tanta sanctorum Doctorum per Orientem copia, eo carere, quo posset nemo majori eloquentia, pietate, et spiritu, divina dogmata ipsis explanare. Missis itaque litteris hortantur, ut suos suamque patriam revisat: his vero ita rescribit Sanctus, ut Eusebium non vocet in invidiam; moræ diuturnioris causam refundens in solitariæ vitæ amorem. *Sæpe numero, inquit, miratus sum, quidnam animos vestros erga nos affecerit, et unde sit quod tantopere a nostra mediocritate, tam modica et exili, nulla-que in re amabili, superamini; ut scriptis nos, per amicitiae ac patriæ commemorationem, adhortemini; et, ut profugos filios assolent parentes, paternis ad vos visceribus revocare conemini. Ego quidem nos profugos esse factos fateor, neque negaverim: causam vero fugæ jam ipsi nostis, siquidem nosse cupitis: ea vero potissima est, quod tum, cum essem apud vos, ex inopinato percussus, quemadmodum si quisquam repentinis motibus consternatur, animi considerationes haud cohibui, sed procul aufugi, multumque temporis mansi separatus a vobis; postea vero subiit animum meum desiderium quoddam divinorum dogmatum, et quæ circa illa versatur philosophiæ: quo enim alio pacto possem; quo, inquam, alio pacto possem ego, una nobiscum inhabitantem domare malitiam? O si mihi detur Laban quisquam, qui me liberet ab Esau, ducatque ad celestis vitæ philosophiam! Nunc quoniam per gratiam Dei voti nostri pro viribus facti sumus compotes, organum benedictum puteumque profundum adepti (Gregorium, os illud Christi, dico) parumper*

nobis obsecro, parumper hanc morulam indulgete: D quam non ad hoc petimus, ut urbium sectemur delicias (neque enim clam nobis est, quo pacto versutus ille hostis noster per illas imponat mortalibus) sed ut fruamur Sanctorum convictu, quem utilissimum esse judicamus. Dum enim frequenter de divinis dogmatis aliquid et dicitur et auditur, habitum quemdam divinarum contemplationum tenaciter inhærentem induimus. Et ad hunc quidem modum se habent res nostræ: vos autem, o divina et omnium mihi carissima capita, observate Philistinorum pastores, ne quisquam illorum fontes vestros clanculum obstruat, puritatemque cognitionis, quæ fidem Christi concernit, turbidam reddat. *Pergit deinde explicare sacrosanctum Trinitatis mysterium, et Christi divinitatem, quo vel absens suos in fide orthodoxa instruat et confirmet.*

85 Non diu post alia rursus cura, eaque gravissima, Nazianzenum excepit, et domum redire compulit. Schisma scilicet inter Nazianzenos Monachos et Gregorium patrem. Hic enim, ut multi alii Episcopi, fraude ab hæreticis circumventus, Constantinopolitanæ fidei subscripserat; id quod factum credo circa annum CCCLXI, vivente adhuc Constantio: nam verosimile non est, tempore Juliani, quo omnes Episcopi in exilium pulsi revocabantur, Arianos aut eorum consecrarios extorquere ab orthodoxis voluisse vel potuisse Ariminensis aut Constantinopolitani Symboli subscriptionem. Non tamen propterea statim in Nazianzena Ecclesia schisma exarsit; ut colligitur ex Theologo. Quamvis, enim inquit, eo morbo qui omnia occupabat, superiores non exitimus; sed publicæ calamitatis partem ipsi quoque accepimus; nec paternam hereditatem, hoc est, concordie bonum, ad extremum usque retinimus: non parum tamen hic quoque alios superavimus, quod in hanc fraudem ultimi prolapsi, primi erecti sumus. *Ex his colligere liceat; Nazianzenos Monachos contra Episcopum suum, non statim post lapsum tumultuari cœpisse (nam regnante Constantio parum id profuisset; Imperante Juliano, alio conversi erant omnium Christianorum animi) verum Joviniano ad Imperium evecto, in spem adducti sunt orthodoxi, non minus idololatriæ, quam hæresis extirpandæ: ideoque novo fervore invehi cœpere in omne id, quod hæresim vel a longe redoleret. Hinc inter Nazianzenos nata discordia; quæ eo usque progressa est, ut Monachi, acquisitis sibi aliunde ad rem divinam Presbyteris, omnem cum Episcopo suo communionem interdictam sibi crediderint, ita ut etiam plurimos ex fidelibus in suas partes traherent. Hæc Gregorii animum premebant et conturbabant: quoniam qui Deum et Christum majorem in modum amabant, Christum diviserunt.*

86 Igitur pacis et concordia zelator, pro paterna Ecclesia, cujus ipse non minimam curam gerebat, e Ponto Nazianzum rediit circa initium anni CCCLXIV; et reconciliatis feliciter animis, tres orationes de pace habuit. *Dein festo Luminum, id est suscepti a Christo Baptismatis, quod initio Martii vel fine Februarii proxime sequentis celebratum est, eam orationem pronuntiavit, in qua sic loquitur: Joannis instar faustum nuntium profero, non quidem ut ille Præcursor, ceterum a solitudine veniens. Ad asserti hujus veritatem, sufficit, si tribus quatuorve ante mensibus ex eremo venerit Nazianzenus: imo nec magnopere asserto isti repugnaverit, si hæc oratio in sequentem annum differatur. Nam qui professione solitarius aut Monachus est, identidem in solitudinem recurrens, semper dici potest venire ex solitudine. Ceterum quod Basilium spectat, explicanda sunt hæc Nazianzeni verba; Ubi abundaverit iniquitas, superabundavit gratia. Quoniam cum granum amissem, spicas recepi; cum oves lugerem, Pastores insuper adeptus sum. Nec dubium, quin Pastorum præstantissimum assumpturus sim, ta-*

Orto schisma-
te inter Gre-
gorium Ep.
seniorem et
Monachos
Nazianzenos
E

Orat. 12

F
Orat. 12

filius Theolo-
gus domum
redit et pacem
conciliat,

Orat. 39
publicaque
oratione gra-
tulatur;

Orat.
qua Mona-
chum quem-
dam Presby-
terum laudat

metsti

A metſi ſpiritualibus quibusdam rationibus Paſtoris munus adhuc ſuſcipere detrectet. Siquidem, licet creditum ſibi ſpiritum, ac talentorum negotiationem, atque ovilis curam commiſſam habeat, oleoque Sacerdotii et perfectionis delibutus ſit; adhuc tamen pro ſua ſapientia regendo gregi præeſſe cunctatur, lucernamque ſub modio retinet (brevi illam quidem ſuper candelabrum collocandam, quo omnes eccleſiæ animas ſplendore afficiat, ſemitasque noſtras illuminet) at montes adhuc et ſaltus et fluentia circumſpectat, lupisque animarum raptoribus laqueos excogitat, quo tempeſtive pedum quoque ipſum accipiat, et cum vero Paſtore gregem hunc ratione præditum pascat; in loco pascuæ, hoc eſt perpetuo virentibus Dei ſermonibus eum collocans; ac refectionis aqua, id eſt Spiritu ſancto educans. Atque hoc quidem et ſperamus et optamus.

ac futurum
cito Episco-
pum prædicat:

B 87 *Elias Cretenſis, commentans in hunc locum; Baſilium: inquit, Magnum intelligit, qui, poſteaquam alius Cæſareæ Episcopuſ electuſ fuiſſet, in Pontum ſeceſſerat; ac ſapienter, quo minus adhuc Eccleſiæ præeſſet, rem extrahebat. Quam ſeceſſionem, certo conſilio inſtitutam, ut multorum invidiæ cederet, ſapientiam merito vocat Gregorius. Episcopum tunc fuiſſe Baſilium manifeſtæ convincitur falſitatis. At neque credo de Episcopo hic agi, ſed tantum de Sacerdote ſecundi Ordinis, cui manuſ impoſitum eſt fideles ſub Episcopo regendi, et divino verbo paſcendi. Sane hæc Nazianzeni verba; Cum oves lugerem, Paſtores adeptuſ ſum; non niſi de Sacerdotibus ſecundi Ordinis dicuntur: cum inter Solitarios, quos patri reconciliaverat, nulli fuerint Episcopi: quidquid dicat Elias Cretenſis, illorum aliquos poſtmodum ad Episcopatum promotoſ fuiſſe. Hoc enim ſcire non poterat Gregorius eo tempore quo perorabat; et ſi qui durante ſchiſmate ad Episcopatum feuriſſent evecti, hi ad ſuas Eccleſias diſceſſerant, neque de ipſorum reconciliatione hoc loco erat agendum. Atque hac ratione (ſi nempe de Presbytero ſolum agatur) dici iſta de Baſilio potuiſſent: non enim dubitandum eſt, quin ante ſuum e Ponto diſceſſum, ſpem aliquam conceperit Gregorius, ſimultatiſ Eusebium inter et Baſilium tollendæ; præſertim poſtquam litteraſ civium Cæſareenſium viderat, ad Baſilium revocandum dataſ. Malo tamen prædictum Theologi locum, de Nazianzeno quodam Monacho, ſimulque Presbytero, intelligi: qui præ ceteris eloquentia et virtute præclaruſ, tempore ſchiſmatis in deſertum ſe ſubduxerat, ut deberet populo divina ministrare; et nondum, cum hæc dicerentur, ad officium redierat. Si vero exiſtiſſet, verba Gregorii, non ſolum Presbyterum, ſed ut minimum electum Episcopum designare; cogita ideo hunc Solitariuſ ita laudari, quod ſanctuſ Encomiaſies eum Episcopatu dignum judicaret, et aliquando eligendum ſperaret.*

qui tamen non
videtur fuiſſe
Baſiliuſ.

C 88 Interim XVII Februarii moritur Jovinianuſ; ſucceditque ei Valentinianuſ, XXV ejuſdem menſis: qui circa ſequentiſ Apriliſ initium ſociuſ Imperii adſciſſit fratrem ſuum Valenteſ, eique gubernandum Orientem commendat, aut potiuſ hæreſi dilacerandum relinquit. Theologuſ autem, pace inter patrem et Nazianzenoſ Monachos præclare firmata; adjecit animum, ut pariter Baſilio reconciliaret Eusebium, de cujuſ negotii ſelici ſucceſſu ſpem magnam, uti dixi, conceperat, antequam e Ponto Nazianzum diſcederet. Sed paucis perſtringenda ſunt quæ Gregorium magiſ quam Baſilium ſpectant, quæque in ipſiuſ Vita ſuſiuſ narrata ſunt. Occupationeſ ejuſ per hoc trienniuſ, uſque ad annuſ CCCLXVII, præcipuæ erant, regere Nazianzenam Eccleſiam pro patre, ſenectute et variis ſubinde morbiſ afflicto; credoque hoc tempore accidiſſe miraculuſ, ut Gregorio ſeniori, feſto Paſcatiſ decumbenti, ſubito et præter naturæ curſum fuerit reſtituta valetudo. Subinde etiam Nazianzenuſ excurrebat Cæſaream, vel eo

Imperantibus
Valentiniano
et Valente

Gregorius
Nazianzi
adeſt patri;

D evocatuſ ab Eusebio, qui multum ejuſ conſilio et opera utebatur; vel ſua ſponte, ut viam ſterneret, ad reducendum Baſilium. Neque tamen hiſ rebus adeo alligatuſ erat, quin ſubinde Arianzum ſe reciperet, ad ſolitariae vitæ deliciaſ nonniſi reguſtandas; vel etiam in Pontum, ad mutuam cum Baſilio converſationem, per quam invicem conſolarentur, et conſerrent conſilia, in tanta utriuſque Eccleſiæ neceſſitate. Si vero diutiuſ abeſſet Gregoriuſ, jocoſe ipſum ad ſe et ſolitudinem ſuam Baſiliuſ invitabat: joco, inquam, non ſerio: neque enim credibile eſt, Baſilium ſerio voluiſſe Nazianzenæ Eccleſiæ ereptuſ Gregorium, quem ipſemet, paucis ante annis, ſponte ſua fugientem, ad munuſ Sacerdotale obeundum reduxerat: cumque habeamuſ litteraſ Nazianzeni reſponſoriaſ, joco certe non ſerio ſcriptaſ, tempuſ aptiuſ earum ſcriptioni nequimuſ assignare.

interdum
etiam Baſilio
in Ponto;

89 Sic igitur habe. Queſtuſ fuerat Baſiliuſ quaſi contemni a Gregorio, qui relicta Pontica ſolitudine, ſcluſ domi aut Arianzi Chriſtianæ Philoſophiæ, id eſt piis Religioſorum exercitiis et ſanctiſ meditationibuſ incumberet. Reponit Nazianzenuſ epistolam, laudibuſ Baſilii reſertam; quam ſi ſerio ſcripſiſſet, adulationiſ notam minime effugeret: attamen ridentem dicere verum, quid vetat? Quomodo exigua nobiſ, inquit, et viles reſ tuæ ſunt, o divinuſ et ſacruſ caput? quodnam hoc effugit verbum dentalia ſepta? aut quomodo hoc dicere auſuſ eſ? ut ipſe quoque audacter aliquid dicam. Quomodo vel animuſ id propoſuit, vel atramentuſ ſcripſit, vel charta excepit? O ſtudia et Athenæ, et virtuteſ et litterarii ſudoreſ! Me litteriſ tuiſ pene tragicuſ faciuſ. Utrum noſ, an teiſpſum ignoraſ? tu, inquam, orbis lumen, magna vox et tuba, doctrinæ palatium. Tuane Gregorio parva ſunt? Quid igitur aliud quiſpiam admiretur eorum quæ in terra ſunt, niſi te Gregoriuſ? Unuſ ver inter anni parteſ, unuſ ſol inter ſidera, unuſ cœluſ omnia complexu ſuo coercenſ, una vox tua de omnibuſ triumphanſ; ſi modo ſatiſ meuſ ſum, qui de hujuſmodi rebus judiciuſ feram, nec mihi amor impoſturam facit; quod non exiſtimo. Quod ſi nobiſ hoc nomine ſuccenſeſ, quod te minus quam tua virtuſ meretur, ſuſpicimuſ et admiramuſ; omnibuſ quoque mortalibuſ ſuccenſeaſ oportet: neque enim aliuſ quiſquam ſatiſ digne te laudavit aut laudaturuſ eſt, præter te tuamque in dicendo ſublimitatem; ſiquidem fieri poſſet, ut quiſpiam laudeſ ipſe ſuaſ prædicaret, idque ſermonuſ lex ferret. Quod contemptuſ tui nobiſ objiſciſ; quin priuſ inſaniam? At, quod philoſophamuſ indignariſ? Liceat mihi cum bona tua venia dicere, hoc unuſ doctrina quoque tua et eruditione ſublimuſ eſt et præſtantiuſ.

G Ep. 10
E
cujus ſolitudinem jocoſe laudat,

90 Cum ruruſ nescio quid familiaris vituperii Baſiliuſ de Tiberina ſcripſiſſet; Nazianzenuſ ridiculam pariter Ponticæ ſolitudiniſ deſcriptionem duabuſ epistolis remiſit. Eaſ hic referre non erit incongruū; tum ut plenior habeatur Baſilianæ ſolitudiniſ notitia; tum ut perſpectuſ ſit, Sanctoſ non ſemper tam ſevero et moroſo fuiſſe animo, inter reſ maxime ſeriaſ et graviffimaſ curaſ, quin ſubinde honeſtiſ quibuſdam facetiis ſe mutuo oblectarint. Tu quidem reſ noſtra, inquit, cavilliſ inceſſe ac ſugilla, ſive joco ſive ſerio hoc agenſ: niſi hoc rei eſt, ſubride ſoluſ, doctrinaque ad ſaturitatem fruere, ac de amicitia noſtra fructuſ cape. Omnia, quæ a te proficiſcuntur ſua via nobiſ ſunt, quæcumque tandem illa ſint, et quoquo modo ſe habeant: nam reſ quoque hujuſ loci mihi exagitare et cavilliſ impetere videriſ, non ut cavilleriſ, ſed ut me ad teiſpſum trahaſ (ſi quid tamen ego mentem tuam intelligo) quemadmodum qui flumina obſtruunt, ut in aliam partem retrahant ac derivent: hoc enim modo ſemper nobiſcum agiſ. Ego vero Pontuſ tuuſ admirabor, et Ponticam caliginem

F

G. Ep.

A caliginem, ac dignam exilio sedem, et tumultus capi-
AUCTORE F. B. ab umbrarum densitate, ti imminentes, et feras fidem vestram explorantes,
 et subjectam solitudinem, immo murium cavernam,
 cum speciosis gymnasii, et monasterii, ac scholæ
 nominibus; et agrestium stirpium silvas et prærup-
 torum montium coronam, qua non tam coronamini
 quam coercemini; aerem etiam ad certum modum
 dimensum, et desideratum solem, quo velut per ca-
 minum irradiamini, o Pontici Cimmerii, et sole ca-
 rentes, nec semestri tantum nocte damnati, quod
 de quibusdam refertur; sed ne partem quidem ul-
 lam vitæ habentes umbræ expertem, verum noctem
 unam, longam totum vitæ spatium, ac vere umbram
 mortis, ut cum Scriptura loquar.

91 Sed et angustam illam et pressam viam laudo
 (haud scio, in regnum, an in orcum ferentem, cete-
 rum tui gratiam in regnum ferat) atque intermediam
 illam Eden, et in quatuor principia divisum fontem,
 ex quo orbis terrarum irrigatur, quid vis ut falso
 nominem? Hanc siccam et humore vacuum solitu-
 dinem, quis Moses mitigabit, ex petra ictu virgæ
 fontem eliciens? Nam qua parte rupibus confragosa
 non est, torrens est; qua parte rursus torrens non
 est, præceps est; atque in utramque partem librata,
B et strepitu, ingredientium mentem colligit, et ad securitatem
 exercet. Fluvius porro in ima parte cum strepitu
 fertur (quem tu Amphipolitano et quieto Strymoni
 confers) non piscium magis, quam lapidum ferax;
 non in stagnum effusus, sed in voragines profluens,
 o vir nimium grandiloque, et novorum nominum
 architecte: est enim magnus et horribilis, atque
 eorum qui in superiori loco degunt, psalmodias
 strepitu suo superat et obruit. Nihil præ eo sunt
 cataractæ et catadupa, usque adeo vobis diu ac
 noctu obstreperit; atque ita asper est, ut vadosus in-
 terim non sit; ita rursus turbidus, ut potari ne-
 queat: hoc tantum nomine humanus et benignus,
 quia sedem vestram non devolvit, cum a torrentibus
 et tempestatibus in furem agitur. Habes quid de
 istis fortunatorum insulis, vel de fortunatis vobis
 sentiamus. Nec vero est cur laudibus evehas lunatos
 illos anfractus, eas partes, quibus montis istius ra-
 dices adiri possunt, non tam obvallantes ac velut
 muro cingentes, quam misere comprimentes; ver-
 ticemque illum capiti vestro imminentem, qui Tan-
 talicam vobis vitam efficit; et diffuentes auras ter-
 ræque vapores, qui vos animi deliquio laborantes
 recreant; canoras etiam aves, garrientes quidem,
C sed famem; circumvolitantes quidem, sed solitudi-
 nem. Nec quisquam eo nisi venationis ergo accedit,
 inquis. Quin addis? ut et mortuos vos visitet. Hæc
 prolixiora quidem fortasse sunt, quam epistolæ mo-
 dus postulet; utique tamen comœdia minora. Tu
 autem, siquidem hos jocos æquo animo feras, recte
 feceris: sin secus, plura quoque adjungemus.

92 *Epistola vero sequenti pari stylo prosequitur de-
 scriptionem Basilianæ solitudinis Nazianzenus:* Quo-
 niam, *inquit*, quæ jocantes ad te scripsimus, æquo
 animo fers; age quæ sequuntur adjiciamus, ab Ho-
 mero initium ducentes.

Nunc age progrediens internum concine quæso

Ornatum—

vilitate tugurii, tugurium videlicet, tecto et januis carens; focum,
 ignis et fumi expertem; parietes, igni exsiccatos,
 ne lutti guttis impetamur, Tantalus similes, eadem-
 que pœna mulctati, nimirum in aquis sitientes;
 jejunas etiam illas et miseris epulas, ad quas e
 Cappadocia, non tamquam ad Lotophagorum ino-
 piam, sed velut ad Alcinoi mensam venimus, novi
 et ærumnosi naufragi. Memini enim panis illius et
 jusculi (sic enim nominabantur) semperque memi-
 nero, dentibus circa fragmenta collabescentibus, ac
 postea sese erigentibus, ac velut ex cœno emergen-

tibus (quæ tu scilicet sublimius exaggerabis; pro-
 priis nempe calamitatibus orationis magnitudinem
 tibi suppeditantibus) quibus nisi magna illa vereque
 pauperum studiosa mater tua nos quam celerrime
 liberasset, nobisque tempestate jactatis velut portus
 extitisset, jam pridem apud vivos esse desiissemus,
 fidei Ponticæ nomine non majorem laudem conse-
 quentes, quam miserationem moventes. Quoniam
 porro modo, steriles illos hortos oleribusque caren-
 tes præteribo; Augiæque finum, e domo exporta-
 tum, quo eos oplevimus? cum montosum illud
 plaustrum, et ego vindemiator, et tu facetus homo,
 hac cervice manibusque his, quæ laborum vestigia
 etiamnum ferunt, traheremus (o terra et sol! o vir
 et virtus! paulum quiddam more tragico exclamabo)
 non ut Hellespontum jungeremus, sed ut prærup-
 tum et præcipitem locum exæquaremus. Harum re-
 rum commemoratio si te offensura non est, utique
 nec nos: si autem offensionem ex ea concipies,
 quanto magis nos ex ipsis rebus? ac majorem par-
 tem prætermittimus multarum aliarum rerum, qui-
 bus nobis contigit pudore deterri.

93 Porro his successit alia de eodem argumento;
 serio magis, sed tamen jucunde scripta; qua deside-
 rium ostendit animi, Ponticam solitudinem et Basilii
 societatem cupide ambientis. Quæ de Pontica, *inquit*,
 commoratione prius scribebam, joco, non serio
 scribebam; quæ autem nunc scribo, admodum serio
 scribo. Quis me secundum pristinorum illorum die-
 rum statum constituet, in quibus ego tecum afflic-
 tionem pro deliciis habebam? quandoquidem mole-
 stia suscepta, voluptati minime voluntariæ præstat.
 Quis psalmodias illas et vigilias dabit, atque ad
 Deum per orationem peregrinationes, illamque velut
 materia vacantem et incorpoream vitam? Quis Fra-
 trum eorum, qui dii a te efficiebantur, atque in
 altum evehebantur, concordiam animorumque con-
 junctionem? Quis virtutis certamen et ad eam in-
 citationem, quam scriptis regulis ac legibus obfir-
 mavimus? Quis divinorum oraculorum studium
 lucemque, in ipsis ductu atque auspicio Spiritus
 sancti inventam? aut, ut minora et leviora dicam,
 quis diurnas operum vices et labores, quis ligno-
 rum comportationes et lapicidinas, quis arborum
 consitiones et irrigationes, quis platanum illam
 auream et Xerxis platano præstantiorem, in qua non
 Rex luxu diffuens, sed Monachus afflictus sedebat?
 quam ego plantavi, Apollo rigavit, hoc est tua ex-
 cellentia; Deus autem in honorem nostri auxit, ut
 sedulis laboris nostri et industriæ monumentum
 apud vos conservetur; quemadmodum virga illa
 Aaronis, quæ floruerat, in Arca servata esse dicitur
 et creditur. Sed hæc optare quidem perfacile, con-
 sequi autem non perinde facile. At tu mihi adesto;
 virtutemque conspiratione tua atque opera mihi fove;
 eamque utilitatem, quam quondam collegimus, præ-
 cibus tuis conserva; ne alioqui paulatim dilabamur,
 velut umbra advesperascente die. Equidem ipse te
 magis quam aerem spiro; idque solum vivo, quod
 tecum sum, vel coram vel absens per animi simu-
 lacrum. Ita, per mutuas litteras subinde missas, Ba-
 silius et Gregorius piam inter se amicitiam, usque ad
 finem anni CCCLXVI, coluerunt.

94 Eodem trium annorum spatio verisimiliter con-
 tingerunt ista, quæ narrat Basilii ad Eustathium Se-
 bastenum; diluens impactam sibi calumniam, quasi
 Sabellii aut Apollinaris hæresi consentiret. Percun-
 tare, *inquit*, te ipsum. Sæpenumero nos in monaste-
 rio ad fluvium Iridem invisisti, cum mecum esset
 dilectissimus frater Gregorius, et ad eundem vitæ
 scopum contenderet; (Gregorius nempe Nyssenus,
 qui tum, Theosebia uxore aut mortua, aut voto conti-
 nentiæ Deo consecrata, se pariter totum ad vitam re-
 ligiosam

*hortorum
sterilitate:*

*omnia virtuti
exercendæ
commoda:*

*ideoque ibi
esse cum
Basilio
desiderat:*
F

*quem ibidem
visitat Eusta-
thius*
B Ep. 79

A *ligiosam contulerat*) an audisti tale quidquam, vel significationem hujus aliquam sive modicam sive magnam accepisti? Aliquamdiu in villa, quæ ultra fluvii ripam est, apud matrem meam instar amicorum mutuo inter nos conversati sumus. ac noctes atque dies colloquia miscuimus; an hic deprehensimus cognatum aliquid cum hæresi habere in animo? Cum beatum Silvanum pariter inviseremus, an non illo itinere de his rebus commentabamur?..... Cum Fratrum contubernia inviserem, unaque cum illis in precationibus pernoctarem, absque ulla contentione, assidue dicens et audiens quæ ad Deum pertinent, an non evidentes illic animi cogitationumque mearum notas et indicia exhibui? Qui fit ergo quod tanti temporis experientia, marcida adeo et imbecilli suspitione minor esse videatur?

et cum hoc
ille profici-
citur
B. Ep. 79

Eusinoen
atque Chal-
cedonem:

B 95 *At neque hoc toto triennio ita affixus fuit Basilii Ponticæ solitudini, quin subinde, urgentibus Ecclesiæ necessitatibus, itinera quædam suscepit: ita enim scribit de Synodo Lampsacena, quæ anno CCCLXV celebrata est, ad supradictum Eustathium.* Quando vero me Eusinoen, cum pluribus Episcopis Lampsacum profecturi, advocastis, an non de fide erant nostri sermones? non per omne id tempus disputanti mihi contra hæresim, præsto erant actuarii tui? non mecum erant toto illo tempore carissimi tui discipuli?... Quem vero oportebat me animi mei præter te testem habere? Quæ in Chalcedone nobis de fide dicta sunt, quæ et sæpenumero Heraclæ, et ante in suburbio Cæsareæ, an non omnia consona nobis et omnia inter se concordantia fuerunt? *Ex eo autem quod dicat etiam Chalcedone se fuisse, utique circa idem tempus, existimo, tunc ipsi visam multitudinem piscium, perinde ac torrentem, per Propontidem in Euxinum Pontum profluere. Hoc se vidisse testatur ipse, et in omnibus admirandum suspexisse Dei sapientiam.*

Constantino-
polim quoque
excurrit;

Lib. 1

ubi congres-
sum cum
Arianis de-
clinatum

C 96 *Sed et eadem peregrinatione venisse ipsum Constantinopolim, dubium vix esse potest, eo tempore, quo anno ccccxv ibidem habitum fuit, Eudoxii, Acacii et aliorum Arianorum seu Anomæorum conventiculum. Colligimus hoc ex Nysseno, respondente ad calumnias Eunomii.* Quod convitia, inquit, sint nuda verba, quæ ad ipsam veritatem non pertingant, demonstrare licet ex propriis Eunomii scriptis. Adducit locum quemdam, in quo certamen pro doctrinæ veritate sit ingressus: sed neque locum nominat, neque ullo certo signo designat, ut necesse sit auditorem incertis conjecturis fluctuare et circumferri. In hoc inquit convenisse ex omnibus locis evocatos, et pueriliter in verbis luxuriatur; oculis videlicet subjiciens et repræsentans conventus illius apparatus, Deinde ait, iudiciis quibusdam (neque etiam hos nominat) ultimum supplicium fuisse propositum, hic vero subscripsisse etiam nostrum Præceptorem et Patrem. Iudicio autem adversariis potiores partes deferente, repente illum fugisse, deserto ordine, patriæque fumum quemdam recta secutum esse; multusque est in traducendo et irridendo viro propter timiditatem.... At quis est ille sine nomine locus, in quo de dogmatum veritate habita est discussio? Quo tempore, quave occasione præstantissimi quique ad certamen evocati sunt?..... Illud solum dicat, quis sit invictus ille pugil, cum quo congregari Præceptor noster formidaverit. Si enim hoc confictum non est et mendaciter excogitatum, vincat iterum, palmamque vanitatis referat, nosque tacebimus.... Quod si de rebus Constantinopoli gestis loquitur, illudque conciliabulum significat, et tragœdiis ibidem actis describendis immoratur, seque magnum et insuperabilem athletam nominat; fateor quod tempore illius pugnæ congressum adversariorum vitavimus, licet præsentibus. Doceat,

qui Basilio timiditatem exprobrat, utrum ipse in medium processerit, utrum vocem pro sui defensione doctrinaque sua ediderit, utrum juveniliter orationem amplificaverit, utrum generose cum adversa parte manus contulerit. At nihil, quod dicat, inveniet, nisi manifeste secum ipse pugnare velit. *Ita Nyssenus respondet Eunomio, qui hæreticorum more exultabundus timiditatem Basilio exprobrabat. Alii autem fuerunt omnino rationes, quibus iste persuasus, tali hæreticorum conventiculo nequaquam interesse voluerit: quippe cum ipse et Gregorius soli futuri essent orthodoxi inter Arianos plurimos: nec disputando nec hortando quidquam proficere potuissent, apud animos in hæresi obstinatos: adeoque ad hoc solum valuisset ipsorum præsentia, ut inter hæreticos numerari possent, et ut tales a malevolis calumniose prosciendi.*

CAPUT VIII.

Reconciliati Eusebius et Basilius. Hic Arianis et Præfecto fortiter resistit, Liturgiam scribit.

I Interea favore Valentis, hæresis Ariana vires resumpserat: nam is Procopio et Marcello, qui Imperium rebelles invaserant, interemptis; aliisque, qui ipsis adhæserant vita, exilio, aliave pœna mulctatis, se ulcisci de Gothis statuit: quia, ut ait Ammianus Marcellinus, Procopio, bellum legitimis Principibus inferenti, armorum dederant adminicula. *Dumque bellum hoc parat, baptizatus ab Eudoxio iurejurando se obstrinxit, ut narrat Theodoretus, omnes qui doctrinæ Orthodoxæ adhærescunt ecclesiis exigere. Itaque circa finem anni CCCLXVI rumor increbuit, venturum brevi Cæsaream Arianum Imperatorum. Rumor, inquam; nam ante sequentis anni hiemem reipsa non venit: sed prius, prout Ammianus Marcellinus narrat, ejusdem anni pubescente vere, Valens, coacto in unum exercitu, prope munimentum nomine Daphnen est castra metatus; ac ponte contabulato et supra navium foros strato, Histrum nemine resistente transgressus, in magnam elatus fiduciam fuit, eo quod ultro citroque discurrens, nullum inveniret quem superare posset vel terrere: omnes enim, formidine perciti militis cum apparatu ambizioso propinquantis, petiverunt Serrorum montes, arduos et inaccessos nisi perquam gnaris. Ne igitur, æstate omni consumpta, sine ullo remearet effectum, Arinthæo Magistro-peditum misso cum prædatoriis globis, familiarum rapuit partem, quæ, antequam ad prærupta et flexuosa venirent, capi potuerunt, per plana camporum oberrantes, Hocque tantum, quod sors dederat, impetrato, rediit cum suis innoxius, nec illato gravi vulnere, nec accepto.*

98 *Rebus contra barbaros ita feliciter gestis per æstatem; contra orthodoxas Ecclesias bellum suscepit hieme: interea autem inducias iisdem concesserat sese ad bellum sacrum instruendi, ut non imparati exciperent venientem Imperatorem, stipatum aliquot hæreticis Episcopis; et ad suas partes eam traducturum Ecclesiam, ab hæresi quidem hactenus illibatam, labefactam tamen simultate Basilium inter et Eusebium. Tantum Ecclesiæ periculum, uti Theologo sollicitudinem, ita pariter desiderium auxit, Basilium, quam posset citissime, Eusebio reconciliatum Cæsaream reducendi. Erat autem Eusebius vir bonus et apprime catholicus, ut supra dictum est: in cujus amicitiam se Nazianzenus insinuarat, quam ille non obscure declarabat. Hinc arrepta occasione, per epistolam eum monens de redintegranda cum Basilio concordia; Quoniam mihi, inquit, cum eo viro sermo est, qui nec ipse mendacium amet, et ad istud in altero deprehendendum homines omnes acumine superet, quantumvis*

D
AUCTORE F.B.
excusat
Nyssenus.

Valente, re-
bellium
E

1. 17 c. 5

1 4 c. 12

et barbarorum
victore,
F

venturo
Cæsaream,

solicitus
Gregorius,

vis

A vis satis variis labyrinthis obvolvatur; atque insuper nec mihi quidem fucus et artificium placeat (dicam enim etsi molestius sit) tum a natura ita comparato, tum a Scriptura instituto atque informato; idcirco quæ animo occurrunt scribo. Ac tu fiduciam meam in bonam partem accipias velim: aut certe injurius in me fueris, libertatem mihi adimens, cogensque me conceptum mœrorem, velut morbum quemdam malignum et supputridum, imo pectore continere.

99 Honore quidem me abs te affici lætor (siquidem homo, sum ut prius dixit quispiam) atque ad concilia et conventus spirituales vocari: verum contumeliam carissimo Fratri Basilio a tua pietate illatam esse, atque etiamnum inferri, moleste fero: utpote quem tum vitæ, tum studiorum ac sublimissimæ philosophiæ socium, et ab initio elegi, et nunc habeo; nec quidquam mihi ob judicium de eo meum succenseo: sic enim parcius loqui præstat, ne aliqui ipsius virtutes prædicans, meipsum laudare videar. Tu vero, dum eo contempto nos honore afficis, perinde mihi facere videris, acsi quis unius viri caput altera manu demulceat, altera malam feriat; aut etiam convulsis domus fundamentis parietes pingat, atque externas partes exornet. Proinde si quid mihi obtemperandum putabis, hoc facies; ut autem obtemperes, abs te peto atque contendo: æquum est enim. Nam si illum ut par est colueris, ipse quoque ab eo vicissim observaberis: nos autem sequemur, quemadmodum umbræ corpora; utpote parvi, et ad pacem propensiores. Non enim ita misero statu res nostræ sunt, ut aliis quidem in rebus philosophari, melioremque partem sequi velimus; dilectionem autem, quæ totius doctrinæ nostræ caput est, contemnamus et pro nihilo ducamus; præsertim erga virum Sacerdotem, tamque insignem, quem et vita et sermone et conversatione, omnium quos novimus, præstantissimum esse agnoscimus. Neque enim mœror, quo affecti fuimus, veritati tenebras offundet.

100 Tanta scribendi libertate offensus videtur Eusebius, ut erat dignitatis suæ justo tenacior; querebatur enim Gregorium contumeliose atque insolenter ad se scripsisse: at contra respondit ille, se spiritualiter ac philosophice, et ut consentaneum erat scripsisse. Etsi enim Eusebius dignitatis gradu superaret Basilium atque Gregorium; æquum tamen esse aliquid justæ libertatis et licentiæ ipsis dari; nec epistolam Gregorii habendam tamquam famuli, aut ejusmodi hominis, qui in eum ne obtueri quidem debeat. Nam sic, inquit, etiam plagas accipiemus, ac ne lacrymas quidem emittemus; an hoc quoque nobis crimini dabitur? Denique, ut commotum animum nonnihil leniat, monet esse hominis, animi magnitudine præditi, amicorum potius libertatem, quam inimicorum blanditias amplecti. Hac admonitione Gregorius ubi mitiorem factum intellexit Eusebium, alteram ad eum mittit epistolam, qua excusat se, quod nunquam malevolo in eum fuisset animo (neque enim hoc nomine, inquit, me crimineris) verum, postquam nonnulla libertate usus esset, quo videlicet conceptum animo mœrorem leniret ac curaret, statim succubuisse, et regulæ humanitatis se subjecisse, eo quod ipsum et spiritus leges cognitatas haberet. Nunc autem, inquit, etiamsi malevolo et ignavo animo essem, tamen ipsum tempus me hoc affectu laborare non patitur; nec feræ, quæ impetum in Ecclesiam fecerunt; nec denique generosus tuus strenuusque animus, ita sincere ac sine fuco pro Ecclesia pugnans. Nempe hac arte ingeniose Eusebium erudit, quo eum in tanta Ecclesiæ necessitate animo esse oporteret. Operam denique suam officiose pollicens, Veniemus igitur, inquit, si ita videtur, ut et preces nostras cum vestris jungamus, et una pugnemus,

et operam vobis navemus; atque, ut præstantissimum pugilem hortatores pueri, tacitis vocibus acuamus et incitemus.

101 Neque hic sistendum ratus Nazianzenus, Cæsaream profectus est, Eusebiumque pacatum invenit; aut ut esset, suavi conversatione effecit, ita ut etiam vellet ad Basilium amicas litteras scribere, quibus eum ad se Ecclesiamque suam alliceret. Tunc Gregorius quamprimum Basilium de rei successu certiore facit; hortansque ad concordiam satis sua sponte propensum; Probi consilii, ait, et tolerantiae tempus est, nosque ita comparandi, ut nemo nobis animi magnitudine præstantior appareat. nec multi nostri labores et sudores temporis puncto collabantur. Cur hæc scribam quæris? Deo carissimus Episcopus noster Eusebius (sic enim de eo nobis deinceps sentiendum et scribendum est) animo erga nos est admodum amico, et ad simultates componendas propenso, ac tempore velut igni ferrum emollitur, putoque fore, ut deprecatrices etiam et evocatrices litteræ ad te veniant, quemadmodum et ipse mihi significavit, et multi qui res ipsius perspicue norunt, fidem nobis faciunt. Quem antevertamus, ad eum venientes vel scribentes, ac deinde ad eum nos conferentes; ne postea nos pudeat, si victi fuerimus, cum vincere licuerit; præclare videlicet et philosophice cedendo id quod plerique a nobis exposcunt. Mihi itaque obsequere, ac veni, tum ob hanc causam, tum etiam ob tempus: quandoquidem hæretici conjuratis animis Ecclesiam percursant; partim jam præsentibus ac turbas concitantes, partim (ut rumor est) brevi affuturi. Ac periculum est, ne veritatis doctrina convellatur, nisi primo quoque tempore Beseleelis spiritus excitetur, hoc est sapientis hujusmodi disputationum et dogmatum architecti. Quod si tibi operæ pretium esse videtur ut ipse adsim, atque hoc administrem, tibi quoque itineris comitem me adjungam, ne hoc quidem munus defugiemus. Hæc postquam scripsisset Nazianzenus, ipsemet in Pontum abiit, revertenti Basilio comes futurus, uti fuerat discedentis.

102 Quamvis autem Basilii secessio adeo philosophica et admirabilis fuerit; præstantiorem tamen et admirabiliorem reditum fuisse censet Nazianzenus, ita eundem narrans atque exornans. Cum in his studiis, seu monasticis exercitationibus, versarentur Basilius atque Gregorius; ingruit subito nubes, grandinis plena et exitiose stridens, quæ obrivit Ecclesias omnes in quas cecidit, et quascumque invasit; Imperator scilicet Valensauriamentissimus et Christi inimicissimus, ac duobus his gravissimis morbis laborans, inexplebili nimirum avaritia et blasphemia; post persecutorem persecutor, post apostatam non quidem apostata, sed nihilo tamen se præbens eo meliorem Christianis, vel (ut rectius loquar,) Christianorum piissimæ et purissimæ parti ac Trinitatis cultrici: quæ quidem sola pietas ac salutaris doctrina appellanda est. Non enim divinitatem velut ad libram expendimus. nec unam et inaccessibilem naturam per alienas disjunctiones a seipsa separamus; nec malum malo curamus, impiam Sabellii contractionem, per magis impiam divisionem et sectiones dissolventes: quo morbo correptus ille a furore nomen habens Arius, magnam Ecclesiæ partem concussit et labefactavit: quia nec patrem honoravit, et ea quæ ex ipso sunt dedecore affecit, dum inæquales Divinitatis gradus invexit. Verum unam quidem Patris gloriam esse agnoscimus, Unigeniti æqualitatem: unam autem Filii et Spiritus sancti adæquationem; ac si quid horum trium infra collocemus, ita existimamus, totam Trinitatem a nobis everti ac deleri: tria quidem quoad proprietates, unum autem quoad Divinitatem venerantes et agnoscentes. Horum cum ille nihil animadverteret,

AUCTORE F. B.
G. Ep. 20
scribit ad
Eusebium

querens de
injuriis
Basilio il-
latis;

et orans ut
reconcili-
lietur,

G. Ep. 169

offensum
placat,

G. Ep. 170

propter Ec-
clesiæ ne-
cessitatem,

G. Ep. 19

Basilium de
eo certio-
rem facit,

E

et hortatur
ad subvenien-
dum Ecclesiæ,

Orat. 20

imprimis
Cæsareensi,
F

invadentibus
eam Arianis

A teret, nec sursum cernere posset, verum ab iis qui eum ducebant deprimeretur; secum etiam Divinitatis naturam deprimere non dubitavit, atque improbam creaturam se præbuit; dominationem nempe in servitutem detrahens, naturamque increatam et tempore sublimiorem inter res creatas constituens.

103 Atque hoc quidem ille animo et cum huiusmodi impietate adversum orthodoxos expeditionem suscipit: nec enim aliud quiddam ea res existimanda est, quam barbarica incursio, non muros evertens, non urbes, non domos, aut alia quædam parva et manufacta, et quæ rursum refici atque instaurari possint; sed animas ipsas disturbans. Impetum quoque una cum eo facit exercitus ipso dignus, improbi Ecclesiarum gubernatores, sævi atque immanes orbis illius, qui ipsius imperio et ditioni subjectus erat, tetrarchæ. Qui cum ex Ecclesiis alias jam tenerent, alias oppugnarent, alias Imperatoris studio et potentia, quæ partim adhibebatur, partim denuntiabatur, in potestatem venturas, sperarent; Cæsaream quoque, ut et istam in ditionem suam redigerent, venerunt; nulla re perinde, ut eorum de quibus antea locuti fuimus simultate, atque illius, qui tum isti Ecclesiæ præsidebat imperitia, ac morbis qui apud nos grassabantur, freti et subnixi. Magnum ergo certamen propositum erat non ignavæ etiam multorum alacritati: sed infirma erat acies, utpote propugnatore carens ac perito defensore in sermonis et spiritus virtute. Quid igitur generosa illa et excelsa Basilii anima, Christique amore vere prædita? Non multis sermonibus ad hoc opus habuit, ut suis præsto esset, et suppetias ferret: verum simul atque Gregorium legationem obeuntem vidit (erat enim utrique commune hoc certamen, ut qui fidei propugnatores designati essent) statim legationi cessit, ac spiritualibus rationibus; secum optime sapientissimeque distinguens, aliud simultatis tempus esse (siquid etiam ejusmodi affectui indulgendum esset) nempe securitatis et tranquillitatis; aliud autem longanimitatis et patientiæ, tempus nempe necessitatis et periculorum.

104 Hoc ergo ille secum reputans, confestim e Ponto cum Gregorio excedit; ac zelo propericlitante veritate fervens, ultro et sponte belli socium se præbet; totumque se matri Ecclesiæ tradit. At fortasse alacriter quidem hanc rem suscepit, verum nequaquam, ut illa animi alacritate dignum erat, dimicavit; aut strenue ille quidem dimicavit, sed non consulte ac prudenter; aut ita prudenter, ut tamen sine periculo; aut hæc quidem omnia perfecte ac supra quam dici queat præstitit, ceterum in illius animo veteris simultatis reliquiæ quædam residebant. Minime gentium. Omnia quippe simul præstat, inimicitias deponit, consultat, aciem instruit, scandala et offencicula, quæ in medio erant submovet, cunctaque ea quorum fiducia illi nos bello lacesseandos putaverant. Alios assumit, alios retinet, alios propulsat; aliis murus firmus et vallum efficitur, aliis securis petram scindens, aut ignis in spinis, ut divina Scriptura loquitur, sarmentitios homines et in divinitatem contumeliosos facile absumens. Atque illi sane sic infectis rebus discesserunt, multi male tum primum pudefacti et superati, atque edocti, etiamsi alios omnes homines, Cappadoces tamen non ita temere contemnere ac pro nihilo reputare: quorum nihil tam proprium est, quam fidei firmitas, atque erga Trinitatem fides animique sinceritas: cujus etiam beneficio hoc habent, quod animis conjuncti sunt atque concordēs, viribusque pollent; eadem videlicet auxilia quæ Divinitati ferunt accipientes, multoque etiam præstantiora et firmiora.

105 Hæc generatim Nazianzenus. Verum Nysse-
nus, responsurus Eunomio, timiditatis Basilium argu-
enti, hoc ejus certamen distinctius describit: quem
locum alii ad alterum Basilii jam Episcopi cum Va-
lensis ministro congressum perperam retulerunt: nam
hoc loco, inter ceteras quibus Præfectus Basilium allic-
cit pollicitationibus, ut cedat voluntati Imperatoris,
promittit Episcopatum Cæsareensem: quo manifestum
fit, Nysseum agere de congressu hoc, qui contigit
ante Basilii Episcopatum. Audiatur ille libro contra
Eunomium sic scribens. Quis nescit, inquit, quam
magnus ille pugil, eo tempore quo Valens Impera-
tor Ecclesiam Christi divexabat, invicto animo ste-
terit pro domo Dei, omnibus illis turbis et terricu-
lamenti superior, omnibus minis excogitatis mentis
excelsitate major? Quis hominum ad Orientem,
quis in extremis nostri orbis oris habitans, egre-
giam illam pro veritate dimicationem contra poten-
tiorum conatus ignoravit? Quis non obstupuit,
respiciens ad adversarium, qui non erat unus ex
vulgo, aut qui victoriæ vim et spem sitam haberet
in sophismatis fucatisque sermonibus, in quibus
excellere inglorium, et victoriam amittere damno
caret, sed is erat, qui sub ditione sua tenebat to-
tum Romanum Imperium; et cum tanto regno præ-
esset, depravatus est calumniis contra doctrinam
nostram; Eudoxio, Germaniciæ Episcopo, per frau-
dem ad suas partem eum traducante. Omnes autem
qui alicujus erant dignitatis, et aulicos, et qui rebus
gerendis præerant, opitulatores habuit propriæ li-
bidinis: quorum alii, propter consensionem volun-
tatum, sponte se ad illum adjungebant; alii vero
multi, timore Imperatoris, prompte et alacriter, id,
quod illi jucundum erat, faciebant; et propter dis-
sensionem ab orthodoxæ fidei professoribus, omni
observantia illum colebant: tum scilicet, quando
fugas, fortunarum publicationes, exilia, minas et
exactiones, pericula, carceres, vincula, flagella, et
gravissima quæque supplicia decernebat iis, qui
suæ libidini et effrænatae cupiditati non subscribe-
rent: quando periculosius erat pios et catholicos
in domo Dei, quam in turpissimis flagitiis depre-
hendi.... Erat igitur is, cum quo Basilio dimican-
dum erat, ipsemet Imperator; libidinis vero et im-
pietatis ejus administer ille, qui post Imperatorem
totum Imperium regebat: adjutores autem cupidi-
tatis illius, omnes omnino aulici.

106 Accedat et his ipsum tempus, ut eo accu-
ratus et planius demonstraretur invictus et excelsus
animus generosi illius athletæ. Quod autem tempus
erat? Abierat Constantinopoli Imperator in Orien-
tem, elatus mente rebus contra barbaros non ita
pridem feliciter gestis, existimansque cupiditatibus
suis nihil omnino adversari debere. Præcedebat
eum Præfectus, specie quidem quasi necessaria Im-
peratoris adventui præparare deberet, revera autem
nt orthodoxos propriis sedibus exterminaret, in
ejectorumque locum alios non legitime vocatos et
ordinatos, in contemptum et injuriam Ecclesiæ,
substitueret. Hac igitur mente, velut nube quadam
malorum, cum violentia et exagitatio contra Ec-
clesias in Propontide progressa esset, et Bithyniam
ex improvviso desolasset, Galatiamque sine labore
vastasset, et omnia illis ad voluntatem fluxissent;
jam serpenti malo obiciebatur nostra regio, ut
proxima. Quid igitur Magnus Basilius, timidus ille
(ut iste appellat) et pavidus, et in rebus arduis for-
midare solitus, et obscuræ cuidam domunculæ suam
salutem credens? An animo concidit, ob calamitatis
illius impetum? An ea quæ aliis evenerunt, exem-
plo et documento salutis esse sibi voluit? Num ac-
quievit illorum monitis, qui putabant ad modicum
tempus furori illorum cedendum esse; et ut se non
conjiceret

D
AUCTORE F. B.
Nysseus
idem certamen
clarius
describit:

E

quomodo scilicet
a Valente
venturo Cæsaream,

præmissum
præfectum,
F

intrepide
adierit Basilius,

Basilii eo
reversus,

alacriter et
prudenter

conatus eorum
irritos reddul.

C

A conjiceret in apertum periculum, obsistendo hominibus ad cædem et sanguinem assuetis? Ast omnis orationis copia verborumque pondus hac in re longe minus est et inferius, quam rei gestæ veritas. Quæ enim oratione explicaverit quis illam omnium periculorum despicientiam? Quomodo quis oculis subiciat et repræsentet novam illam et insolitam pugnam, quam neque ab hominibus, neque contra homines susceptam merito quis affirmaverit; sed potius virtutem et libertatem hominis Christiani, contra Principis violentiam, cædis et sanguinis appetentem, certasse quilibet dixerit.

107 Vocabat illum ad se Præfectus, antevertens Imperatoris præsentiam et adventum; Imperatorisque potentiam per se formidandam efficiebat formidabiliorem suppliciorum multitudine: et post illas in Bithynia tragœdias, devictosque solita facilitate Galatas, nullius negotii existimabat etiam apud nos arbitrato suo insanire. Rebus vero futuris exordium dedit oratio, minis simul et promissis mixta: et siquidem obtemperaret Basilius, promittebat honores omnes ab Imperatore, et præterea Ecclesiæ gubernaculum et clavum; si reluctaretur, B proponebat omnia, quæ acerbitas animi, cum potestate quidvis agendi conjuncta, excogitare potest. Et illa quidem quæ isti egerant hujusmodi fuere: at noster tantum abfuit, ut, ob ea quæ videbat vel audiebat, timore percelleretur; ut, sicut aliquis medicus, vel fidus consiliarius accersitus, quo rebus deploratis et depositis opem ferat, monuerit etiam, ob ea quæ perpetraverant pœnitentiam agerent, et de cetero cessarent ad cædem quærere servos Dei: nihil enim efficere eos posse contra illos, qui solum regnum Dei appetant, et immortalem illam vim et potentiam colant. Neque enim eos qui damnis hos afficere velint, quidpiam posse reperire seu dictum seu factum, quod Christianum lædat vel contristet. Publicatio, inquit, bonorum non obest ei qui solam fidem possidet: exilium non terreat, qui totum terrarum orbem animo suo supergreditur, et qui omrem civitatem ut alienam reputat, propter tempus incolatus sui; et rursus omnem ut propriam, propter conditionem ejusdem naturæ et status, arbitratur. Illud autem, plagas, labores, mortem tolerare, quando id pro veritatis defensione exigitur, ne mulieribus quidem terrorem incutere solet; quod omnes Christiani summæ felicitatis loco ducant, intolerabilia etiam subire tormenta, pro spe illius vitæ. Tantum eos dolere dicebat, quod natura unam tantum mortem singulis decrevisset, neque sæpius moriendo liceret pro veritate dimicare.

108 Cum porro Basilius hunc in modum animum suum contra minas intenderet, et omnem fastum potentiae et imperii nihili penderet; mox ut in scena, in repentinis personarum mutationibus, alia pro alia producitur; eodem modo et hic asperitas inimicorum in blanditias conversa est: mutataque oratione, is qui eo usque terrificus et minabundus fuerat, ad blandos et moderatos sermones sese transfert. Ne tu, inquit, nihili facias quod magnus Imperator tuo populo inseri cupit: quin potius patiari ipsius quoque magister nominari, neque repugna pertinaciter: vult vero hoc fieri sublato verbulo, quod in fidei Symbolo scriptum est, nempe Homousii seu Consubstantialis vocabulo. At Imperatorem in Ecclesiam recipi, respondebat Magister noster, rem esse omnium gravissimam. Magnum enim quiddam est animum salvare, non quia Imperatoris est, sed quia hominis. At vero tantum abesse, aiebat, ut aliquid vel demeret vel adderet fidei, ut ne ordinem quidem formulæ fidei mutare cogitaret. Hæc timidus ille, et imbellis, et ad ostii strepitum expavescens, ad illum qui tanta dignitate

imminebat: et quod verbis dixit, re ipsa postea D præstitit et firmavit: qui eversionem ecclesiarum, velut torrentem quemdam, magno impetu per provincias grassantem, objectu sui corporis cohibuit et avertit: solus calamitatis incursioni compescendæ sufficiens, instar magnæ cujusdam et immobilis petræ marinæ, quæ vastos maris fluctus mole sua frangit et elidit.

109 Hæc omnia Sozomenus paucis complexus; Valens, inquit, relicta Nicomedia, iter Antiochiam versus capessit. Quo quidem in itinere cum ad Cappadociam pervenissent, orthodoxos pro more suo gravibus afficere incommodis, et ecclesias eorum Arianis tradere laboravit: quod se facile ex sententia perfecturum propterea sperabat, quod inter Basilium et Eusebium, qui tum Cæsareensem gubernabat Ecclesiam, ex dissensione quadam susceptæ erant inimicitiae: quam etiam ob causam Basilius in Pontum secesserat, et ibi cum Monachis, sanctam et severam vivendi disciplinam excolentibus, vivebat. Populus autem, et maxime hi qui et animi magnitudine præ ceteris et sapientia excellabant, Eusebium cœperant suspectum habere; et velut causam, cur Basilius, vir ob piam vitam et eloquentiam singularem ab omnibus pleno ore laudatus, inde fugeret, penitus eundem deserere, et conventus separatim agere constituerunt. At Basilius, non alia de causa in monasteriis Ponti vitæ quietæ se dederat, quam ne Ecclesia, quæ cetero qui rebellione Arianorum graviter exagitabatur, etiam sua causa, aliquid damni acciperet. Itaque Basilii et absentia, et odium populi adversus Eusebium conceptum, effecere ut Imperator et Episcopi, quos circa se habebat (semper enim versabantur cum eo Ariani) multo majore animorum alacritate conata perficere aggredirentur. Verum res ipsis parum successit ex sententia. Nam Basilius, eorum in Cappadociam adventu nuntiato, relicto Ponto, sua sponte venit Cæsaream, reditque in gratiam cum Eusebio; atque opportuno tempore sua doctrina Ecclesiæ subsidio fuit. Valens igitur conatu depulsus, una cum Episcopis, re tum infecta, inde discessit.

110 Proximum autem Basilio negotium ac studium hoc fuit, Antistitem colere atque observare, suspicionem extinguere; mortalibus omnibus suadere, molestiam eam quam acceperat, tentationem quamdam et luctam pravi illius fuisse, honestæ ac laudabili concordiae invidentis: ceterum non ignarum se esse, quid obedientiæ ordinis rituales leges postularent: ac proinde adesse, docere, dicto audientem se præbere, monere, quidvis denique illi esse, monitor probus, opitulator commodus, divinorum oraculorum enarrator, rerum agendarum præmonstrator, senectutis subsidium, fidei administrum, domesticorum fidelissimus, externorum ad res gerendas aptissimus; ut uno verbo dicam, tantus ad benevolentiam, quantus prius esse putabatur ad inimicitiam. Ex quo hoc consequebatur, ut etiamsi Cathedra inferior esset, Ecclesiæ tamen imperium obtineret. Etenim pro benevolentia, quam afferebat, auctoritatem recipiebat: ac mirus quidem erat concentus nexusque potestatis. Ille plebem ducebat, hic ductorem; ac velut quidam leonum curator erat, eum qui principatum tenebat, arte demulcens. Quippe ut nuper in Cathedra collocatus, ac mundanæ materiæ aliquid adhuc spirans, nondumque in his quæ spiritus erant instructus, ac præterea ingenti tempestate undique æstuante, atque imminentibus Ecclesiæ hostibus, opus habebat homine, a quo velut porrecta manu duceretur et fulciretur: ac propterea ipsius opem atque auxilium amplectebatur, eoque dominante seipsum dominari judicabat. Jam vero ipsius erga Ecclesiam

I. 6, c. P5
Eadem brevius dantur ex Sozomeno.

Orat. 20
Basilius Episcopum suum observat

F

et juvat in omnibus

magno Ecclesiæ fructu.

curæ

A curæ ac præsidii quamquam multa quoque alia indicia sunt, libertas ad Præsides, tum alios, tum potentissimos quosque civitatis; controversiarum diremptiones nequaquam suspectæ, sed ab ejus voce formatae ac constitutæ, modoque tamquam lege utentes; egentium patrocina, plura quidem spiritualia, sed tamen corporea non pauca (nam id quoque sæpe numero ad animam tendit, per benevolentiam subigens ac velut in servitutem trahens) pauperum alendorum, hospitum excipiendorum, virginum curandarum studium; monasticarum legum institutiones, partim scripto partim voce traditæ; precum descriptiones, sacrarii concinnitates; ea denique omnia, quibus quispiam vere Dei homo ac Deo adjunctus, plebi prodesse queat.

Liturgiam
scripsit
Basilius,

111 *De Regulis monasticis, a Basilio scriptis, superius egimus: nunc de Liturgia, ab eodem tradita, paucis dicamus; cum de ea hic mentionem faciat Nazianzenus. Proclus Archiepiscopus Constantinopolitanus, qui sequenti seculo vixit; de traditione Divinæ Liturgiæ tomo 5. Bibliothecæ Patrum ait: Permulti quidem et alii, ex eorum numero qui sanctis Apostolis successerunt, Pastores et Doctores Ecclesiæ pietate insignes, mysticæ Liturgiæ expositionem, in scriptis relictam, Ecclesiæ tradiderunt. Inter hos vero facile primum locum obtinent, Beatus ille Clemens, qui Apostolorum Principis discipulus, et ejusdem successor ab ipsis sanctis Apostolis declaratus fuit; et Divus Jacobus, is cui Ecclesiæ Hierosolymitanæ administratio sorte obvenit, ejusque primus Episcopus a summo et maximo Pontifice Christo Deo nostro constitutus est. Postea vero Basilus Magnus, cum hominum, liturgiæ prolixitatem fastidientium, oscitantiam et propensionem perspiceret (non quod longam et prolixam eam esse ipse arbitraretur; sed ut tam audientium, quam una orantium commodo consuleret, eorumque socordiam, ex longioris temporis mora promanantem; castigaret penitusque tolleret) redactam in compendium, Ecclesiæ recitandam exhibuit.*

prioribus
breviorem:

B Postquam Servator noster in cælum assumptus est, Apostoli, priusquam per orbem terrarum dispergerentur, conspirantibus animis ad toto die orandum convertebantur: et cum multam consolationem in mystico illo Dominici Corporis sacrificio positam invenissent, fusissime et longa oratione Liturgiam decantabant. Hæc enim Divina, una cum docendi ratione conjuncta, ceteris rebus anteponenda existimabant, atque majori et alacriori rerum divinarum et Sacrificii sacrosancti studio ac desiderio flagrant, et illud prolixè amplectebantur; eo quod in memoria semper haberent illud verbum Domini, dicentis, Hoc est corpus meum; et, Hoc facite in meam commemorationem; et, Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo: quare contrito spiritu multas preces decantabant, divinum Numen impense orantes, Enimvero tam ex Judæis quam ex Gentibus, recens illuminatos, is assuefacientes quæ ad gratiam consequendam faciebant, quæque omittenda ante donum gratiæ docentes, cum ipsi essent umbra gratiæ, eosdem pie informarunt. Per has itaque preces Spiritus sancti adventum expectabant, ut ejus divina præsentia propositum in Sacrificium panem, et vinum aquæ permixtum, ipsum illud corpus et sanguinem Servatoris nostri Jesu Christi efficiat.

nam prolixiores ab Apostolis traditas

1 Cor. 11
Joan. 6

hominum
spiritus
infirmi
fastidire
ceperant.

112 Qui quidem gloriosus ritus observatur ad usque tempus, et ad finem usque seculi manebit: sed qui postea, ardore et constantia fidei abjecta, actionibus et curis seculi hujus intenti, prolixitatem (ut dixi) Liturgiæ fastidire cœperunt, vix ac ne vix quidem potuerunt adduci, ut divinæ verborum Dominicorum recitationi interessent. Qua re quoque permotus Divus Basilus, ut huic malo medicinam

Junii T. III

inveniret, rationem et methodum recitandi, quam brevissime posset, tradidit. Paulo post beatus noster Pater Joannes, qui propter aureum eloquentiæ flumen auream dicitur habere linguam, de ovium salute ut pastorem decet unice sollicitus, rationemque imbecillitatis naturæ humanæ habens, omnem excusationis ansam et satanicum prætextum radicis evellere studuit. Multa itaque sustulit, breviorisque peragendi modum præscripsit: ne mox homines, libertatis et otii potissimum amantes, adversarii disputationibus circumventi, ab hac tali apostolica et divina traditione abducerentur, quemadmodum haud pauci in hodiernum diem multis in partibus hoc ipsum tentasse sæpissime deprehensi fuerunt. *Concilium Quini sextum, sub finem seculi VII celebratum agens de aqua vino miscenda in sacro calice, ita loquitur: Nam et Jacobus, Christi Domini nostri secundum carnem frater, cui Hierosolymitanæ Ecclesiæ thronus primum est creditus; et Basilus, Cæsarensium Ecclesiæ Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit; mystico nobis in scriptis tradito Sacrificio, ita consecrandum in divina Missa ex aqua et vino sacrum calicem ediderunt.*

D
AUCTORE F. B.

Concilium
Truellanum
cap. 32

113 *Ejusdem Liturgiæ Basilianæ meminit Auctor libri 2 contra Nestorium et Eutychem, qui attribuitur Leontio Byzantino Tom. 6 Bibliothecæ Patrum, quemque conscriptum fuisse in fine seculi V aut VI initio, demonstrant hæc verba; Solius impietatis Pauli, Marcelli. Photini, Nestorii et Theodori erat, sic sentire; qui aperte Christum, hominem tantum esse definierunt, quod quidem unusquisque private, et in commune omnes divini Ecclesiæ Magistri, concordia sententia accusarunt et exploserunt: ac maxime postrema omnium Synodus Chalcedonensis, omnium sanctarum Synodorum antecessarum sigillum et obsignatio: quæ vestrum propugnaculum impietatis funditus evertit, et Symbolum fidei roboravit; atque vestræ impietatis eversorem illustribus præconiis prædicavit; vere Leonem, qui contra Eutychem dolosam vulpem juste surrexit, et abditam impietatem confutationibus dissipavit et extinxit; quem Synodus laudibus, eum condecentibus, celebravit. Hujus, inquam, libri Auctor, inter Theodori Mopsuesteni crimina hoc quoque numerat, quod aliam Missam effutivit, præter illam quæ a Patribus tradita est Ecclesiis; neque reveritus illam Apostolorum, nec illam Magni Basilii in eodem spiritu conscriptam; in qua sua Missa blasphemias, non precationibus, τὴν τελετὴν, id est mysterium Eucharistiæ, oplevit. At, quamvis sacrosancta ista Liturgia, ut ex jam prolatis es perspicere, omnibus laudata fuerit, et plurimis per Orientem Ecclesiis in usu; nullum tamen hactenus ejus exemplar repertum est, quod non mutilatum aut interpolatum sit, ut affirmat Jacobus Goar; qui in Euchologio Græcorum varia ejus profert exemplaria. Et hæc quidem de Liturgia Basilii dicta sunt.*

E
et liber contra
Nestorium,

meminerunt
Liturgiæ Ba-
silianæ,

quæ nullibi
tamen ex-
tat integra,
F

CAPUT IX.

Basilus subvenit pauperibus tempore famis.

At vero dum Basilus doctrina, religione, et erga Episcopum suum observantia, Sacerdotium suum decorabat; hoc inter illa unum maximum, et perquam illustre atque insigne fuit, quod occasionem providerit ei Dominus, ut caritatis et misericordiæ in pauperes eodem tempore se præberet exemplar. Lucino et Joviano Coss. inquit Socrates, sexto Nonas Julii, grando magnitudine inusitata, lapidibus similis, Constantinopoli decidit: estque multis in ore, illam grandinem, Deo irato, quod multi Sacerdotes, qui

Orat. 20

l. 4 c. 10
Post immanem
grandinem

42 cum

A cum Eudoxio communicare recusaverant, essent ab
 AUCTORE F. B. Imperatore relegati, delapsam fuisse. *Tam valida
 percussione contritis terræ fructibus*; fames orta est,
 et quidem post hominum memoriam atrocissima.
 Orat. 20 Languibat civitas, nec ulla ex parte auxilium affe-
 rebatur, nec ulla calamitatis medicina. Nam mari-
 timæ quidem urbes ejusmodi rerum penurias facile
 famas orta perferunt, dantes nimirum ea quibus affluunt, ac
 vicissim ea quibus carent a mari accipientes. At
 Cæsarea, et qui procul a mari degunt, nec ex iis
 quibus redundant, utilitatem capiunt; nec ea quibus
 egent, ulla arte comparare possunt: ut qui nec
 quæ habeant exportare, nec ea quibus carent, impor-
 tare queant. Sed in hujusmodi malis nihil gravius
 atque acerbius, quam crudelitas cupiditasque inex-
 plebilis eorum, qui frumentum habent. Observant
 enim temporum difficultates, et famem negotiantur,
 atque ex aliorum calamitatibus messem faciunt;
 nec illud audientes, eum qui pauperum miseretur,
 Deo foenerari; nec rursus illud, eum qui frumen-
 tum abscondit, plebi execrabilem esse; nec denique
 quidquam aliud eorum, quæ vel benignitate prædi-
 tis hominibus pollicetur Scriptura, vel duris et in-
 humanis comminatur: verum ad rem avidiores
 sunt, quam par sit; maleque sibi consulunt; ut
 aliis sua, ita præcludentes sibi ipsis Dei viscera,
 cujus ope magis se indigere nesciunt quam alii ip-
 sorum auxilio egeant. Atque hæc quidem frumenti
 emptores et caupones faciunt, qui nec cognitionis
 jure commoventur, nec grati animi vicem repen-
 dunt Deo, cujus beneficio ipsi frumentum habent,
 cum alii fame opprimuntur.

115 Panem de cœlo per orationem fundere, ac
 eam Basilium, fugitivum populum in deserto alere minime po-
 non miraculis, terat Basilium; nec gratuitam alimoniam præbere,
 fontis instar scaturientem e vasculis, quæ (quod vix
 humani sensus capiunt) inanitione ipsa replebantur
 ut nutricem suam in hospitalitatis præmium aleret;
 nec postremo quinque panibus multa hominum mil-
 lia pascere, quorum reliquæ quoque ipsæ tales
 erant, ut pluribus aliis mensis sufficerent. Hæc
 enim Mosis erant, et Eliæ, et Dei mei, a quo ad il-
 los quoque hujusmodi potestas manaverat: fortasse
 etiam temporibus illis, atque illi rerum statui con-
 veniebant, quandoquidem signa infidelibus, non fi-
 delibus dantur. Quid igitur faceret Basilium? Quæ
 prædictis consentanea sunt, et eodem tendunt, cum
 pari fide cogitavit atque perfecit. Apertis enim per
 orationem suam et cohortationes suas locupletum
 horreis, facit quod est in Scriptura, cibum esurien-
 tibus frangit, panibusque pauperes saturat, alitque
 eos in fame, atque esurientes animas implet bonis.
 Quo tandem modo? neque enim hoc ad laudis cu-
 mulum parvi momenti est. Cum eos quos fames af-
 fligebat, in unum coegisset, nonnullos etiam spiri-
 tum ægre trahentes, viros, feminas, pueros, senes,
 miserabilemque omnem ætatem; cuncta ciborum
 genera quibus fames depelli solet corrogans; atque
 ollas, leguminum falsique nostratis obsonii, et ad
 levandam pauperum famem accommodati, plenas pro-
 ponens; ac deinde Christi, qui linteo præcinctus
 discipulorum pedes abluere minime grave ducebat,
 ministerium imitans; simulque puerorum sive con-
 servorum ad eam rem opera utens; pauperum cor-
 pora et animas curabat, honorem nemque cum ne-
 cessario alimento connectens, atque ipsorum cala-
 mitatem utrumque leniens.

116 Talis erat novus noster procurator et secun-
 dus Joseph: immo etiam aliquid amplius habemus,
 quod dicamus. Ille enim ex fame quæstum captavit,
 intuitu solius suaque erga miseros benignitate Ægyptum emit,
 misericordiæ, ubertatis annos ad famis tempus disponendo, cum
 esset aliorum somniis ad eam rem ordinatus. Hic

autem gratis benignus erat, neque in hoc tri-
 buendi frumenti auxilio lucrum ullum captabat,
 id unum spectans, ut misericordiam per miseri-
 cordiam sibi compararet, ac per præsentem an-
 nonæ largitionem futura bona consequeretur. Ac-
 cedebat insuper sermonis alimonia, et perfectius
 beneficium, ac largitio vere cœlestis et sublimis:
 siquidem Angelorum panis, sermo est, quo aluntur
 atque irrigantur animæ Deum esurientes; cibumque,
 non fluentem et abeuntem, sed perpetuo manentem
 expetentes; cujus cibi ipse dispensator erat, et qui-
 dem perquam locuples; homo alioqui omnium quos
 novi pauperrimus et egentissimus, non panis fa-
 mem aut sitim aquæ sanans; sed explens deside-
 rium verbi illius vere vitalis, ac vim alendi habentis,
 eumque qui recte nutritur, ad spiritualis ætatis
 incrementum ducentis.

117 *Tantam in saturandis famelicis caritatem
 meritis encomiis exornat etiam Nyssenius, fratrem
 magno Eliæ comparans.* Quin etiam, inquit, consolati-
 onis et levaminis in fame, quod in una vidua ma-
 gnus præstitit Elias, habet etiam nostra ætas ali-
 quam similitudinem in Magistro. Nam cum fames
 aliquando gravis et sæva, tam ipsam urbem in qua
 habitabat, quam omnem ubique subditam regionem
 affligeret; venditis suis prædiis et possessionibus,
 atque pecuniis in alimenta conversis (cum etiam ra-
 rum esset, ut illi qui valde sibi povidissent et in-
 structi essent, ea quæ ad mensam et victum perti-
 nent, sibi conficere et suppeditare possent) ille per
 omne tempus famis, non solum eos qui undique
 confluebant, sed etiam juventutem totius urbanæ
 plebis alere perseveravit; adeo ut etiam Ju-
 dæorum liberos, hujus benignitatis et liberali-
 tatis ex æquo participes faceret. Nihil autem
 prorsus interest, utrum per vas olearium quis, an
 per aliquam materiam et occasionem divinum man-
 datum exequatur: consolatio enim indigentium,
 non quærit unde sumas, sed ad id quod sit spectat.
*Et rursus idem Nyssenius libro 1 contra Eunomium,
 respondens ad calumnias ab Eunomio ingestas Basilio,
 quarum una erat impudentia, sic ait; Ipse dicat ve-
 lim Eunomius, quis impudentiæ nomen mereatur:*
 hiccine, qui paternas facultates, etiam antequam
 Sacerdotio initiaretur, liberaliter egenis distribuit;
 maxime tunc, quando magnæ annonæ penuria
 existeret? Nempe eo tempore Ecclesiæ sic præerat,
 ut adhuc in numero Presbyterorum censeretur;
 et post hæc nihil reliquum sibi fecit: ut ipse Gloriari
 posset cum Apostolo: Quoniam gratis panem non
 comedi. Quanto ille potius impudentiæ nomen su-
 bibit, qui doctrinæ suæ professionem pro quæstu
 habet; qui non vocatus in ædes alienas sese insi-
 nuat; insolentiam facti hujus suo vivendi modo mi-
 nime tegens, neque considerans, quam ab hujusmodi
 hominibus naturaliter aversi sint; quibus mens et
 ratio sanior est? Nihil scilicet tale cogitat ille (*Eunomius*)
 qui antiqua lege propter similitudinem si-
 gnificationis, ex hominum societate exterminatus
 est. *Ex his Nysseni testimoniis non solum docemur,
 misericordiam a Basilio famelicis exhibitam; verum et
 id quod Nazianzenus præterierat, unde nempe ad tam
 profusam eleemosynam pecunia suffecerit Basilio,
 paupertatem a decem jam annis aut circiter profitenti.*
*Videlicet, quamvis multa bonorum suorum jamdudum
 distribuisset in pauperes, et in omnibus veram propter
 Christum paupertatem sectaretur; servaverat tamen
 eo usque prædia aliqua, ex quorum proventu subveniret
 pauperibus, quæ deinde, occasione majoris necessitatis
 vendidit, pretio in egenos distribuendo.*

118 Post grandinem et acerbissimam famem, non-
 dum cessavit divina bonitas provocare peccatores, et
 præsertim hæreticos, ad resipiscentiam; novas immit-
 tendo

Or. G.
 ideoque Eliæ
 assimilatur:

defenditur
 contra Euno-
 mii impuden-
 tiam

L. 4 c. 10
 tendo

A tendo plagas, quæ bonis etiam prodessent ad virtutis augmentum. Anno igitur CCCLXVIII, Valentiniano et Valente secundum Coss. quinto idus Octobris, terræ-motus (ut Socrates scribit) in Bithynia factus afflixit Nicæam urbem : cujus ruina Cæsarius, Nazianzeni frater, tantum non obrutus est, collabente tecto sub quo ipse morabatur. Hunc tam mirabiliter divina misericordia servatum, studuit tam Gregorius quam Basilius ab Imperatoris aula ad vitam monasticam adducere ; ideoque hic eum tali epistola hortatus est. Deo sint gratiæ, qui in te mirabilia sua manifestavit, teque patriæ tuæ nobisque amicis incolumem de morte tam propinqua ereptum conservavit. Reliquum illud est unicum, ne ingrati inveniamur, aut tantis indigni beneficiis, sed pro viribus et facultate nostra Dei miracula deprædicemus ; illamque dilaudemus bonitatem, cujus facti participes sumus. Neque verbis tantum nudis nos decet gratias agere, verum et tales nos reipsa præstare, qualem in præsentem esse te arbitramur ; conjecturam, e miraculo in te edito, facientes. Quin ad Deo famulandum majorem in modum te exhortor, atque ut timorem illius velut cumulum adjicias ad gratitudinem, in eoque progressus semper facias, quo prudentes existamus dispensatores vitæ illius nostræ, ad quam Dei benignitas custodivit.

B 119 Certe, si cunctis id mandatum est, Deo nosmet exhibere veluti a mortuis resuscitados ; quomodo non multo magis illud debent præstare, qui a portis ipsius mortis elevati fuerunt ? Hoc, ut mea fert sententia, tum quam optime fiet, si eodem modo semper affecti esse velimus, quo sumus in articulo periculi nostri. Vanitas certe vitæ nostræ nusquam non apparet ; nec quidquam hominibus fidum est aut fixum, qui tam proclives sunt ad prolabendum. Et profecto verosimile sit, nos tum vera pœnitentia tactos ob præterita, promissorumque in futurum tenaces futuros, si liberati e periculis, exhibeamus nos Deo servos fideles, et accuratos viarum nostrarum custodes. Etenim si mortis impendentis periculum cogitationem aliquam utilem tibi subministrabat, vel ea ipsa te reor, vel istis quam simillima, tunc temporis reputasse apud animum tuum, ut necessarij cujusdam nominis debitores inveniamur. Hæc sunt quæ tuæ perfectioni suggerenda audacius putavi, dum simul ob Dei benignitatem lætor, et simul etiam de futuris sollicitus sum. Tuum erit mea verba æqui bonique consulere, quod in familiari olim nostro congressu solebas facere. His aliisque Basilij, et præsertim Gregorii fratris sui adhortationibus inflammatus Cæsarius, statuerat se totum ad divinum obsequium transferre, quod et fecit : sed vitam solitariam aut cœnobicam morte pœventus amplecti non potuit : nam suscepto baptismo, non diu post terræ-motum, aut initio sequentis anni CCCLXIX, defunctus est. Eum autem non longo intervallo, ad vitam æternam subsecuta est soror ejus Gorgonia : cui morienti Basilius, pater ejus spiritualis, adstitit.

CAPUT X.

Basilius Episcopus eligitur et consecratur.

A Anno CCCLXX moritur Eusebius, Cæsareensis Episcopus ; et insignis inter Sanctos Basilius Magnus, Cæsareæ declaratus est Antistes ; cum enim dicat Nyssenus obiisse fratrem in Episcopatu, annis octo transactis, in ipso anno nono ; nosque ostenderimus in Commentario prævio obiisse Sanctum, prima Januarii CCCLXXIX ; ultra præsentem annum neque mors Eusebii, neque Basilij Ordinatio differri potest. Undenam vero Latini, qui Ordinationem S. Basilij festivam

colunt, mensem Junium et diem ejus decimum quartum acceperint, tacentibus Græcis omnibus utcumque antiquis : aut ex quo calculo eum collegerint, fateor me ignorare. Seldenus de Synedriis, in secundo Kalendario Coptico, undecima mensis Thoth, quæ octavæ Septembris nostri respondet, refert festum aliquod S. Basilij et Theodori Episcopi Nyssæ, unde forsitan aliquis suspicari potuerit illum diem Ordinationis esse : verum conjectura hæc, nullo satis gravi fundamento nititur. Quis enim mihi probaverit, Basilium istum, de quo ibi agitur, Cæsareensem Episcopum esse, quem idem Kalendarius refert prima Januarii ? et, ut idem esset ; quis me securum reddet, quod et Copti verum Ordinationis diem antiquitus acceperint ? quis, propter Ordinationem eo die factam, festum istud celebrari ? cum alia ratio subesse possit. Hæc de tempore. Rem ipsam exponat narratio : Cum is igitur, qui nomen a pietate apposite ducebat, Eusebius ex hac vita migrasset, atque in Basilij manibus animam libenter exhalasset ; ille ad excelsum Episcopatus thronum evehitur, Vere excelsum, non tantum propter ordinis dignitatem, quod omnibus commune est Episcopis ; sed etiam propter ipsius Sedis ecclesiasticam prærogativam. Quippe, ut ferunt, Magnus Gregorius, qui fuit Magnæ Armeniæ Episcopus, cavit Armeniæ Episcopum a nullo esse alio ordinandum, quam ab illius temporis Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopo, ubi ipse quoque ordinatus est ; et horrendæ execrationis anathema in eos est intentatum, qui aliter faciunt. Adeoque Metropolitanum quodam jure usus est Episcopus Cæsareensis, non solum in Cappadocas, sed et in alias decem Provincias, quæ sub uno nomine Diœcesis Ponticæ comprehendebantur. Hinc in Conciliis Chalcedonensi et Ephesino sub Dioscoro, secundum post Patriarchas locum obtinebat, interposito dumtaxat Ephesino Episcopo, qui æqualis cum ipso erat dignitatis, ut ostendit Illustrissimus de Marca. Hoc sensu quamvis fieri potuerit, ut Cæsareensis Episcopus subjectos sibi habuerit quinquaginta Suffraganeos, nolim tamen cum quibusdam de iis intelligi Nazianzenum, in Carmine de vita sua, cum totidem illi assignat Chorepiscopos : verosimilius est enim, eo loco non de Suffraganeis, sed de Chorepiscopis proprie dictis sermonem esse ; cum videatur Gregorius amice exprobrare Basilio, quod quinquaginta habens Chorepiscopos, uno augere numerum voluerit, creando ipsum Episcopum Sasimorum, qui locus vix Chorepiscopo dignus erat. Cum ergo tam magnum esset Cæsareensis Episcopatus ambitiosus illicium, nil mirum si effecerit, ut non potuerit Basilius, ad tam excelsum thronum evehi citra laborem, ac citra invidiam et dimicationem, tum eorum qui patriæ præsidebant, tum perditissimorum quorumcumque urbis civium, qui ad eorum partes se adjunxerant. Verum fieri aliter non poterat quin Spiritus sanctus vinceret, atque adeo abunde vicit. At rei gestæ seriem distinctius enarremus.

121 Vix e vivis abierat Eusebius, cum Basilius, antequam mortis fama divulgaretur, Cæsaream evocavit Gregorium, et quo celerius advolaret scribit se gravi infirmitate, et magno ipsius alloquendi desiderio teneri. His non minus percussus quam impulsus Gregorius, festinanter iter arripit, et tristis de amici ægritudine, et promptus ad obsequendum. Verum ut ad ipsius aures pervenit rumor de obitu Eusebii, tantum non luctus, in risum dicam potius, an indignationem conversus est : et eadem qua Cæsaream properabat festinatione, Nazianzum rediit : indeque hanc Basilio epistolam scripsit : Noli mirari, si quid præter opinionem tuam dixero, nec prius a quoquam homine dictum. Videris tu quidem mihi viri constantis et solidi atque animi firmitate præditi existimationem habere : multa tamen simpliciter magis, quam caute et circumspecte consultare atque exequi. Nam qui a vitio liber est,

D
AUCTORE P. B.

ad præcellentem Episcopatum istum

Orat. 20

E
D. N. con.
Bibl. PP.
Tom. T,

et 50 Chorepiscopis instructum,

F
eligendus Basilius,

Orat. 20

Nazianzenum advocat,

is

V. Macr.

Eusebio mortuo,

AUCTORE F. D.
G. Ep. 21
quasi ad mor-
tem æger;

sed is dolo
cognito

venire recu-
sat,

ne convenien-
tibus Episco-
pis Electio-
nem,

præsentem
Basilium com-
mendaret.

Discrepanti-
bus electorum
votis,

Orat. 19
pro Basilio
salagit Grego-
rius senior

A is quoque ad suspicionem vitii segnior esse consuevit : cuiusmodi quiddam nunc quoque contigit. Ad metropolitanam urbem nos accivisti, cum de Episcopo creando consultatio proposita esset. At, quam specioso et ad persuadendum appposito prætextu usus es ! Ægrotare te finxisti, atque extremos spiritus ducere, cupereque nos videre, atque extremum alloqui : quod quo consilio feceris, assequi nescio, nec quid præsentia nostra ad eam rem utilitatis allatura sit. Ego vero ad iter me accinxi, rem hanc ægerrime ferens (Quid enim mihi vita tua sublimius, aut discessu tristius et acerbius ?) ac fontem lacrymarum profudi, et ingemui, nuncque primum me aliter affectum sensi quam philosophi ratio postularet ; denique quid epitaphiis non implevi ? Posteaquam autem Episcopos ad urbem convenire intellexi, profectionis consilium abrui ; demirarique cœpi primum, si, quid deceret atque honestum esset, non perspiciebas ; nec improborum linguis occurrendum putabas, quæ simplicissimis quibusque celerime calumnias struunt : deinde, si non eadem tibi ac nobis convenire existimas, quibus et vita, et doctrina, et reliqua omnia communia sunt, nimirum a Deo ita jam inde a prima ætate consociatis : tertio (liceat enim hoc quoque dicere) si piorum Deique metu prædiorum hominum huiusmodi electiones esse iudicasti, non autem potentium et apud vulgus gratiosorum. Atque ego his de causis navigii proaram, ut dici solet, converti, ac proficisci detrectavi : tibi autem si videtur, hoc quoque fixum constitutumque sit, inter medios tumultus pravasque suspensiones fugere. Tuam vero pietatem tum demum videbo, cum et negotia constituta fuerint, et per tempus licuerit ; ac plura etiam et graviora exprobrabo.

122 In hoc proposito Gregorius perstitit, neque Cæsaream venit priusquam Basilius creatus est Episcopus ; imo ne tum quidem, sed diu post peractam consecrationem, ut infra videbimus. Ratio autem, ob quam istuc venire subterfugerit, hanc fuisse merito suspicamur, ne ipsemet Episcopus eligeretur ; quamvis aliam omnino prætexeret, nempe ne invidis calumniandi ansam præberet, quasi ipse pro se vel pro Basilio Episcopatum ambiret. Atque ita Basilio quoque videtur propositum fuisse, pro electione Gregorii laborare, quem ilcirco præsentem cupiebat. Quam autem ad eum accersendum causatus est infirmitatem, tantam credo fuisse homini pæne semper ægrotanti, ut id citra mendacium scribere potuerit. Nascebatur interim inter Cæsareenses discordia super electione novi Episcopi, ideoque timuit Clerus et inter illos Basilius, ne dissidentibus inter se factionibus, potentia Ariana suæ hæreseos Episcopum intruderet ; quapropter missis epistolis ad suffraganeos Episcopos, hortati sunt omnes, ut quam citissime advolarent et tanti mali periculum Episcopi orthodoxi cita consecratione dispellerent. His intellectis Gregorius, Theologi pater, Nazianzenus Episcopus, cum probe sciret vir spiritualis quæ spiritus erant, ob idque demissos omnes et abjectos animi sensus abjiciendos esse iudicaret, nec coitionibus et anticipatis opinionibus certandum, nec plus hominum gratiæ quam Deo tribuendum, sed unam tantum Ecclesiæ utilitatem ac communem omnium salutem ob oculos ponendam, hortante verosimiliter etiam filio, adjecit animum ad promovendam omni modo Basilii electionem. Ac proinde, inter omnes Suffraganeos ipse senior Episcopus, litteras scribebat, monebat populum, conciliabat Sacerdotes, cum alios tum eos qui altaris sunt obtestabatur, decernebat, ordinabat etiam adhuc absens, canitiei suæ hoc dabat, ut apud alienos tamquam apud suos auctoritate uteretur.

123 Misit ergo ad Clerum, Populum et Senatam Cæsareensem litteras, exaratas a filio (redolent enim

Athenas) Basilium impense commendans : Sum quidem, inquit, Pastor exiguus, exiguique gregis Antistes, atque inter postremos spiritus ministros : at gratia nequaquam angusta est, nec locis circumscripta. Quocirca parvis quoque libere loquendi potestas concedatur, præsertim de communibus maximisque rebus orationem habentibus, et tantam canitiem ad consultationem allaturis, quæ aliquid fortasse majoris prudentiæ et solertiæ habet, quam plerique e vulgo. Non de parvis et levibus rebus deliberatis ; verum de iis, quibus vel recte, vel secus habentibus, rempublicam quoque vel hoc vel illo modo se habere necesse est. De Ecclesia enim nobis sermo est, pro qua Christus mortem oppetiit, ac de eo qui hanc Deo sistat et conciliet. Lucerna enim corporis, ut Scriptura docet, est oculus ; non hic tantum qui corporeo modo cernit ac cernitur, sed is etiam qui spiritualiter spectat et spectatur. Lucerna autem Ecclesiæ est, Episcopus ; quemadmodum ipsi perspicue nostis, etiam non scribentibus nobis. Itaque, quemadmodum cum ille pure et integre se habet, corpus quoque recte ducitur ; cum autem impurus est, non recte ; consimili quoque ratione, utrolibet modo sese Ecclesiæ Antistes habuerit, omnes omnino partes vel periculi vel salutis participes esse necesse est. Porro cum omnibus Ecclesiis, tamquam Christi corpori, summa cura et solitudine prospiciendum sit, tum maxime vestræ, quæ omnium fere Ecclesiarum mater et antiquitus fuit, et nunc est, atque censetur ; et in quam tota respublica Christiana oculos conjicit, haud secus ac circulus centro circumscriptus ; non modo propter fidei integritatem, jam olim omnibus prædicatam ; sed etiam ob concordie gratiam, divino haud dubie beneficio ipsi concessam.

124 Quoniam igitur ad deliberationem, quam de hac re habetis, nos quoque, ut par erat, atque ut ecclesiastica regula postulabat, accivistis, senectute autem et morbo detinemur ; siquidem ipsi quoque, Spiritu sancto vires nostras confirmante, adesse queamus (neque enim quidquam fide præditis incredibile est) hoc sane et publicæ utilitati melius, et nobis jucundius fuerit ; ut et vobis aliquid conferamus, et ipsi benedictionis participes efficiamur : si autem per corporis infirmitatem adesse non licuerit, id certe quod absentes possunt, conferimus. Et quidem alios quoque apud vos principatu dignos esse confido, utpote in urbe amplissima, atque ita præclare et ab huiusmodi Præsulibus jam olim gubernata ; ceterum ex omnibus, qui apud vos in honore sunt, neminem filio nostro Basilio Presbytero divinæ majestati carissimo, anteferre possum (hæc autem quasi Deo teste dico) viro et vita et sermone purgato, quique vel omnium solus, vel certe quam maxime utraque re adversus temporis turbinem, ac vigentem hæreticorum linguæ pruritum, velut in procinctu stare possit. Hæc et iis scribo qui Sacerdotii munere funguntur, et Monachis, et iis qui dignitates gerunt ac Senatorii ordinis sunt, plebi denique universæ. Si igitur huic sententiæ assensum fuerit, suffragiumque nostrum, adeo sanum et integrum, divinæque voluntati conforme vicerit ; et spiritualiter adsum et adero ; immo etiam sic electo manus impono. Spiritus fiducia nixus. Sin autem aliud quidpiam potius quam hoc placeat, et per sodalitia et cognationes huiusmodi res expendantur, ac promiscua turba iudicii sinceritatem rursum convulserit et distraxerit (ut in electione Eusebii factum fuerat) seorsum sane id quod placet facite ; nos autem intra nosmetipsos colligemur.

125 Hæc epistola non alium quidem tum temporis videtur sortita effectum, quam ut ii qui alterius electioni studebant, sibi adhærentes firmarent, et solite prospicerent,

D
G. Ep. 12

litteris scri-
ptis,

E
quibus agendæ
rei magnitudi-
ne proposita

et dignitate
ecclesiæ Cæ-
sareensis ;

F
Basilium

concorditer
eligendum
suadet.

Hinc aucta
alteri stu-
dentium
solicitudine,

A *prospicerent, quibus Basilium obstaculis a throno Episcopali excluderent : et hoc imprimis effecerunt, ut ad electionem, sed quasi clam et alio prætextu, convenientibus ceteris Episcopis, Nazianzenus Episcopus non vocaretur ; contra quam par erat, ut qui Episcopatus et ætatis annis reliquos præcederet. Verum is minime otiosus agebat, sed in suas partes attraxit S. Eusebium Samosatenum, Episcopum doctrina et prudentia insignem, et fidei orthodoxæ confessione illustrem : nam et huic electioni interesse licebat, quamvis non esset provincie Cæsareensis, juxta Canonem sextum Concilii Sardicensis (si legitimi sunt Canones, Græce editi a Labbeo) quo præcipitur ad Metropolitanam electionem finitimos provincie Episcopos etiam convocandos. Ad hunc, inquam, Eusebium epistolam scripsit Gregorius, perperam antehac Basilio attributam, ut patebit consideranti. Quis dabit mihi alas, inquit, tamquam columbæ, aut quo pacto senium meum juvenescet ; ut me ad vestram dilectionem queam recipere, et flagrans meum erga vos desiderium exatiare, animique mei tristes curas apud vos deponere, et a vobis tribulationum solatium aliquod consequi ? Siquidem propter beati Eusebii Episcopi obitum, timor nos invasit haud mediocris, ne forsitan, qui olim Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ præfuerunt, velint ipsam nunc accepta occasione zizaniis hæreticorum inficere ; et pietatem, magno labore in hominum mentibus seminatam, pravis suis disciplinis eradicare, ejusque unitatem in diversa dividere, quod etiam in plerisque Ecclesiis factitarunt. Postquam vero Cleri litteræ ad nos venerunt, rogantes ne hoc tempore a nobis destituantur ; circumspicienti undequaque imprimis in mentem mihi venit vestra dilectio, tum rectæ fidei, tum zeli quo erga Dei Ecclesias affecti estis, memoriam recolenti. Atque hac de causa misi dilectum meum, verbi comministrum Eustachium, qui gravitatem vestram incitet, ut ceteris vestris pro Ecclesia strenue susceptis laboribus hunc etiam addatis, meumque senium tua societate refocilletis, et veræ Ecclesiæ decantatam ubique pietatem instauretis ; dantes ipsi nobiscum, si bonum opus una capessere dignati fueritis, Pastorem ex voluntate Dei eum, qui populum ipsius recte queat gubernare. Habemus enim ante oculos virum, vobis non incognitum : quem si obtinere possimus, magnam apud Deum fiduciam acquiramus, et populo qui nos interpellat summum beneficium largiemur. Sed adhortor iterum et sæpe, ut omni mentis segnitie deposita, tempestatis periculum antevertamus et anticipemus.*

C *126 Eusebius his litteris permotus, itineris longioris laborem pro Ecclesia non recusavit, sed alacri animo Cæsaream versus iter suscepit. Episcopo viciniore, qui interea istuc convenerant, ne viderentur suo numero exclusisse seniore Gregorium, per litteras ipsum ad conventum suum invitarunt ; existimantes verosimiliter fore, ut se propter senium excusaret, et forte ne responderet quidem ; interim ipsi viderentur suo erga illum functi officio, et satisfecisse Canonibus, qui præcipiunt suffragia absentium Episcoporum per litteras exquiri. Eadem occasione videtur significatum eidem Gregorio, Basilii adversarios infirmam ejus valetudinem prætexere. Quo animo hæc omnia acceperit novus iste Abraham et senex optimus, ex responsione facile est perspicere. Quam suaves estis, inquit, et humani ac singulari caritate præditi ! Ad Metropolitanam urbem nos vocastis, de Episcopo (non fallor) consilium aliquod inituri (hoc enim vos in animo habuisse sentio) qui quidem nec quod adesse oporteret, nec quam ob causam, nec quo tempore denuntiantes, repente nobis quod facere estis aggressi declarastis ; tamquam videlicet non nos honore afficere constituissetis, sed præsentiam nostram sedulo voluis-*

setis impedire, ne in nos invitos et repugnantes D incidere. Ac tale quidem vestrum facinus est : contumeliam tamen hanc feremus, exponemus autem quid ipsi sentiamus. Alii quidem alios eligent, atque in medium proponent, nimirum pro suis quisque moribus aut commodis, quemadmodum in hujusmodi rebus accidere consuevit : nos vero neminem carissimo filio nostro Basilio Compresbytero præferre possumus. Ecquem enim ex omnibus, quos novimus, vel vita probatiorem, vel sermone ac doctrina valentior, magisque ad virtutis elegantiam undique perpolitum, reperiemus ? Quod si quis illius infirmitatem obtendit ; non scilicet athletam, sed doctorem creabitis ; ac simul in hoc virtus illius lucet, qui infirmos, siquidem tales sint, fulcit et corroborat. Si huic suffragio calculum vestrum adjeceritis, et adero, et me vobis vel spirituali vel corporali modo adiutorem profitebor. Si autem certis conditionibus via capessenda est, factionesque et dissidia contra jus et æquum valitura sunt ; contemptos nos esse gaudemus. Vestrum sit opus. Pro nobis autem orate.

127 Igitur ob electionem Episcopi civitas laborabat seditione, quæ, ut Theologus loquitur, quanto acrior et ferventior, tanto etiam stultior et absurdior erat. Non enim obscurum erat quis præcelleret (quemadmodum nec sol inter sidera) sed perquam etiam clarum et conspicuum ; cum aliis omnibus, tum selectissimæ præsertim ac purissimæ populi parti, hoc est iis qui altari circumstant, et nostri temporis Nazaræis, quibus solis vel certe potissimum, electiones hujusmodi committi oportebat (sic enim numquam Ecclesiis male esset) ac non iis qui opibus ac potentia pollent, aut plebis impetui ac temeritati, atque etiam plebeiorum vilissimo et contemptissimo cuique. Nunc vero parum abest, quin popularia imperia meliori ordine ac disciplina constare existimem, quam nostra, quibus divina gratia omnium voce attribuitur ; ac res hujusmodi timore magis, quam ratione administrari. Nam nisi ita esset, quisnam sanæ mentis te relicto, Basili, divinum et sacrum caput, ad alium se contulisset ? Te, inquam relicto, qui in manibus Domini depictus es, qui conubii jugum nescis, qui nihil possides, qui carne propemodum et sanguine cares, qui in verbis post Verbum es, inter philosophos sapiens, inter mundanos mundo sublimior ? Verum ut ad institutum sermonem redeam ; Spiritus quidem norat qui suus esset, at invidia obsistebat ; quorum autem, dicere pudet : atque utinam nec ex aliorum sermone, qui res nostras studiose proscindunt, id audire liceret. Sed hæc ut fluvii petras, quas in medio cursu offendunt, prætereamus ; atque ea quæ oblivione digna sunt, silentio premamus. Dissidiis ergo Cæsareæ laborabat, Clero cum Solitariis pro Basilio urgentibus, Populo cum Magistratu adversante ; ad hoc forsitan incitatus ab Episcopis quibusdam, quorum nominibus Nazianzenus silendo parcere voluit ; donec eo advenit Eusebius Samosatenus, vir pietate clarus ac zelo flagrans, ab exteris regionibus excitatus a Spiritu sancto (Advenit autem verosimiliter post celebratum XII Aprilis in ecclesia sua festum Paschale) cujus zelo et prudenti persuasione factum est, ut omnes, aut saltem plerique, in Basilium consensuri viderentur.

128 Verum quoniam electionem canonicam esse oportebat, ne vel unus ex eorum numero, qui Episcopum proclamaturi erant, desideraretur, e lectulo se abstraxit Gregorius pater, homo jam et senectute et morbo fractus, atque ad urbem juvenili vigore contendit ; vel potius corpore mortuo ac paulum spirante fertur, præclari funeris loco studium istud ac diligentiam sibi fore persuadens, etiam si quid humanitus ipsi accidisset. Operæ pretium erit hic tantisper

AUCTORE F. B.

ac Basilium commendat :

Orat. 19
E
cognita autem Cæsareensium dissensione

F
et persuaso adesse Samosatheno,

Orat. 20

Orat. 19
ipse, quamvis æger, Cæsaream proficiscitur ;

B. Ep. 4
Senior Gregorius sibi conciliat Eusebium Samosatenum

laudans Basilium ut aptissimum præ omnibus ;

et vocatus quasi non venturus,

Orat. 20

G. Ep. 23

dissimulat injuriam,

A tantisper inquirere, quid ad canonicam electionem aut
 AUCTORE F. B. ordinationem esset præscriptum; quamvis frustra dispu-
 tari existimem, an ad electionem Basilii desideraretur
 præsentia Gregorii senioris, an vero ad ordinationem :
 nam idiomate Græco verba quibus utitur Theologus,
 tam electionem significant quam ordinationem : et sicut
 plures requirebantur Episcopi ad ordinationem, ita
 etiam ad approbandam perficiendamque electionem.
 Satis clare hæc eruuntur ex Canonibus Nicæno et
 juxta Cano- Sardicensi. Nicænus quartus sic habet : Episcopum
 nem Nicænum convenit maxime quidem, ab omnibus qui sunt in
 provincia Episcopis, ordinari : si autem hoc difficile
 fuerit; aut propter instantem necessitatem, aut
 propter itineris longitudinem; tribus tamen omni-
 modis in idipsum convenientibus, et absentibus quo-
 que pari modo decernentibus, et per scripta consen-
 tientibus, ordinatio celebretur. Firmitas autem eo-
 rum quæ geruntur, per unamquamque Provinciam
 Metropolitano tribuatur Episcopo. Sardicensis Canon
 sextus, ex interpretatione Herveti, sic præscribit : Si
 contigerit in una Provincia, in qua sunt plurimi
 Episcopi, unum Episcopum conventui non interesse,
 et ille per quamdam negligentiam nolit convenire,
 et Episcoporum institutioni et electioni assentiri;
 congregata autem populi multitudo instet, ut fiat
 institutio Episcopi qui ab eis postulatur; oportet
 illum Episcopum prius, qui non adfuerit, admoneri
 per litteras Primatis Provinciæ, nempe Episcopi
 Metropolitani, quod rogat populus sibi Pastorem
 dari : et existimo recte habere, hunc quoque expe-
 ctare ut adsit. Si autem litteris rogatus non adfuerit,
 ac ne rescripserit quidem, populi voluntati satis-
 fiat. Oportet autem ex vicina quoque Provincia ac-
 cersi Episcopos, ad Metropolitani Episcopi institu-
 tionem.

129 Primum ergo Episcopum postulabat Clerus et
 Populus, dein præsentibus Episcopis ut minimum tres,
 requisitis per litteras absentium judiciis, si omnes, vel
 saltem plures, suffragiis inter se convenirent, Populi
 et Cleri postulationem approbant : quo facto legitima
 electio censebatur, atque ad ordinationem a præsentibus
 Episcopis procedebatur; nulla ratione habita eorum qui
 convenire nollent, vel per litteras suffragari. Quam ergo
 ob rem necessaria erat Episcopi Nazianzeni præsentia?
 Tres Episcopos fuisse Cæsareæ nemo negaverit; aderat
 enim Samosatenus, aderant et alii saltem duo, nam ad
 plures scripta est epistola senioris Gregorii superius
 allata; in qua etiam fatetur ipse, electionem se absente,
 electionem legitimam facturum, et contra suffragium suum, perfici posse : adeoque aliter
 omnino intelligendus videtur Theologus, cum ait
 advenisse patrem suum ne vel unus desideraretur e nu-
 mero eorum, qui Episcopum proclamaturi erant;
 nempe, non ad legitimam electionem dumtaxat, sed ad
 solennem et omnibus ceremoniis absolutam, qualem non
 præscribunt quidem Canones, sed optant : nam Episco-
 pum, aiunt, convenit maxime ab omnibus, qui sunt
 in Provincia Episcopis ordinari. Cum igitur, uno ex-
 cepto Nazianzeno Episcopo, omnes adessent reliqui; et
 negotium, pro Basilii exaltatione satagente Samosateni,
 recte promoveretur, jamque de felici successu seni op-
 timo spes certa affulgeret; ut firmaret sua præsentia
 vacillantes, quales erant non pauci, tantoque celebrior
 esset electio et consecratio, non est passus desiderari se,
 ad quem, tamquam priorem tempore Episcopum, si
 præsens foret, consecrationis officium deferendum vide-
 batur. His de causis Gregorius, quamvis non solum
 senectute confectus, sed etiam morbo fractus ac
 debilitatus esset, animamque ageret; iter tamen
 aggredi non dubitavit, Spiritus videlicet ope atque
 auxilio fretus, atque (ut rem in pauca conferam)
 vehiculo, non secus ac mortuus feretro, impositus.

130 Theologus proficiscenti patri, aut alicui eum
 comitanti litteras tradidit ad Eusebium Samosate-

num, quibus ipsum sic alloquitur; Unde tuarum lau- D
 dum exordium ducam, et quo nomine proprie te G. Ep. 29
 appellabo? An te columnam et firmamentum
 Ecclesiæ vocabo, aut luminare in mundo, iisdem
 verbis cum Apostolo utens? aut gloriationis co-
 ronam incolumi Christianorum parti, aut Dei do-
 num, aut patriæ subsidium, aut fidei regulam,
 aut veritatis legatum, aut hæc omnia simul, et his
 plura? Atque has pene incredibiles laudes, per ea
 quæ videmus, confirmabo. Quæ enim pluvia, æque
 matura et tempestiva, sitienti terræ illapsa est?
 quæ aqua ex petra, iis qui in deserto morabantur,
 exundans? quem talem Angelorum panem homo
 manducavit? quibus Jesus, communis omnium Do-
 minus, discipulis suis pessum euntibus ita opportune
 adstitit, ut et fluctus sedaret, et periclitantibus sa-
 lutem afferret; ut tu laborantibus nobis ac mœren-
 tibus, et jam velut naufragium facientibus appa-
 ruisti? Et quidem de aliis quid loqui necesse est,
 quanta nimirum lætitia et voluptate orthodoxorum
 animos perfudisti, quamque multos homines in de-
 sperationem lapsos erexisti? At Mater nostra, Ec-
 clesiam Cæsareensem dico, nunc profecto ob tui
 aspectum viduitatis vestes exuit, et stolam jucun-
 ditatis assumit; magisque etiam explendescet, cum
 Pastorem, et se, et antecessoribus Episcopis, et
 manu vestra dignum, consecuta fuerit. Nam quis
 sit rerum nostrarum status ipse quoque perspicis,
 quantumque miraculum patrarit zelus tuus, et su-
 dores, ac grata Deo fiducia, et libertas. Senectus
 renovatur, morbus superatur, lecto affecti exiliunt,
 infirmi potentia accinguntur. Quæ res mihi con-
 jecturam afferunt, negotia nostra ex animi sententia
 successura esse. Ac patrem quidem, tum suo, tum
 nostro nomine habes, pulchrum universæ vitæ et
 venerandæ canitie finem impositurum, nimirum
 præsentem hanc pro Ecclesia dimicationem. At cer-
 tum habeo fore, ut precibus vestris, quibus fretus
 nemo non sibi quidvis polliceri debet, firmiorem
 eum valentiorumque recipiamus. Quod si in hac
 quoque cura extremo vitæ die perfungatur, minime
 illud in damno ponendum est, talem, et ob res tales
 vitæ finem consequi. Mihi vero ignoscite, obsecro,
 si improborum linguis paulisper cedens, aliquanto
 post ad complexum vestrum accurram, et ea quæ
 nunc in laudatione prætermissa sunt, coram ipse
 adjiciam.

131 Cæsaream cum pervenisset Gregorius, hic
 quoque signum quoddam editur, cui fides minime
 abrogatur: ex labore robur comparat, alacritate
 vigescit, negotium administrat, ad conflictum se
 parat, in throno collocat. Itaque post adventum ejus
 brevi effectum videtur, ut in Basilii ordinationem saltem
 plurimi consentirent; atque ita consecratus is fuerit ab
 ipso seniore Gregorio, inter alios assistentes Samosa-
 teno. Hoc innuunt verba Theologi, dicentis; ad eum
 ungendum viros pietate præclaros ac zelo flagrantés,
 ab exteris regionibus excitavit Spiritus sanctus, in
 iisque novum Abraham et patriarcham nostrum,
 parentem, inquam, meum. Et rursus, redeuntem pa-
 trem suum describens; Juvenis, inquit, redivit, firmus
 ac valens, oculos erectos habens; a manuum im-
 positione et unctione, addo, etiam et ab illius qui un-
 gebatur capite, roboratus. Hoc igitur ad priscas
 narrationes accedat, quod labor sanitatem affert, et
 animi alacritas mortuos excitat, et exilit senectus
 Spiritu delibuta. Ita ergo peracta consecratione do-
 mum reducit Gregorius, vehiculo, non jam ut tu-
 mulo, sed ut arca divina usus. Verumtamen (ut sæ-
 pius in simili occasione iis temporibus factum reperitur)
 digressi qui electioni et consecrationi interfuerant, et
 (ut credibile est) assenserant, saltem tum cum se nu-
 mero victos viderent; cæperunt quodammodo duci pœni-
 tentia

Samosateno
 gratias habet,

E
 et patris sui
 magnanimita-
 tem laudat.

Orat. 19
 F

Basilio electo
 et consecrato,

Orat. 20
 Gregorius
 vegetior do-
 mum re-
 vertitur,
 Orat. 20

Orat. 19

Orat. 20

Theologus per
 litteras,

Orat. 19 A *tentia dati suffragii, eoque patientiæ exercendæ optimo Patri multam materiam dedere. Tulit tamen, et lenitatem animi hic quoque amplius demonstravit. Nam cum ipsius Collegæ, contentionis illius in qua victi fuerant ignominiam, eamque quam senex ille omnibus in rebus obtinebat auctoritatem et potentiam iniquo animo ferrent, ob idque ipsi infensi essent, ac convitiis eum incesserent; eos quoque patientia sua superavit, maximum subsidium nactus mansuetudinem et morum facilitatem, et quod maledictis lacessitus maledicta non regeret: neque enim grave esse judicabat, si cum rebus vicisset, lingua se vinci pateretur. Quam ob rem sic eos quoque lenitate sua et patientia cepit, ascito præsertim ad sententiæ suæ auxilium tempore, ut indignationem in admirationem convertentes, sese ipsi excusarent, genibus advolverentur, pudore ob ea quæ prius egerant suffunderentur, abjectisque odiis eo patriarcha, legislatore, iudice uterentur.*

B. Ep. 24 *132 Neque tantum inter Episcopos contra seniore Gregorium, sed etiam Cæsarem contra Basilium turbatum aliquid fuisse ab invidis, indicat Theologus ea epistola, qua illi novam dignitatem gratulatur.*

B *Posteaquam, inquit, te in sublimi throno collocatum, ac lucernam, prius haud obscure lucentem, a Spiritu victore supra candelabrum oculis omnium expositam esse intellexi; lætatus sum, fateor, (quidni enim?) cum Ecclesiæ corpus male affectum esse, atque huiusmodi ductu et auxilio opus habere conspicerem. Non tamen ad te statim advolavi, nec advolabo; nec ipse id a me exposcas velim. Primum, ut auctoritatem et venerationem tibi sartam tectamque custodiam, ac ne præ ineptia quadam et animi fervore, quemadmodum obtrectatores dicere possent, tui studiosos colligere videaris; deinde, ut mihi ipsi stabilitatem comparem, invidiæque occurram. Quando igitur venies? fortasse dixeris; et quamdiu cunctaberis? Quoad Deus jusserit, atque eorum qui nunc insidiantur et invidia laborant, præterierint umbræ: non enim diutius, sat scio, leprosi resistent, Davidem Hierosolymis excludentes.*

CAPUT XI.

Basilii Suffraganeos Episcopos, et patrum suum Gregorium sibi reconciliare conatur.

C *Cum Basilii, ad primariæ Sedis honorem evectus esset, ut dignum erat vita quam duxerat, gratia quam consecutus fuerat, eaque quam apud homines obtinebat existimatione; minime commisit, ut ulla in re postea vel philosophiæ suæ, vel eorum qui hoc munus ipsi crediderant spei, dedecori esset: quin potius, quantum alios prius, tantum quotidie seipsum vincebat, optime utique ac sapientissime de his rebus sentiens. Sic enim existimabat; privati quidem hominis virtutem in eo consistere, ut vitio careat, aut quoquomodo probitatem colat; Principem autem et Antistitem, ac præsertim huiusmodi imperium gerentem, improbitatis notam effugere non posse, nisi multum antecellat, ac melior indies existat, paremque dignitati suæ ac throno virtutem afferat: vix enim esse, ut quis nisi per summum assequatur id quod medium est; aut aliter quam per exuberantem virtutis amplitudinem, vulgus ad mediocritatem pertrahat. Imo vero, ut rectius de his rebus disseram, quod ego in Salvatore prospicio, atque etiam (ut opinor) sapientiorum quilibet, quanto tempore nobiscum extitit, id quod supra nos est existens, et quod nostrum erat formatum; hoc quoque hic contigisse animadverto: Proficiebat enim, inquit sacer textus, sicut ætate, ita etiam sapientia: non quod hæc in illo incrementum caperent (quid*

enim eo quod a principio perfectum erat, perfectius D esse possit?) sed quod hæc paulatim detegerentur et elucerent. Eodem modo Basilii virtutem eo tempore non incrementum, sed majorem operationem, accepisse arbitror: uberiorem virtuti materiam supeditante potestate: unde primum omnibus perspicuum evasit, munus id quod adeptus fuerat, non humano favore, sed divino beneficio ipsi contigisse.

134 *Basilii igitur, ingenti spiritus fervore Episcopale officium aggressus, varia designabat animo, non tantum Ecclesiæ suæ, sed universo Christiano orbi proficua: imprimis autem Theologum, in societatem laboris et honoris, assumere decreverat,tribuendo ei locum primum inter Cæsareenses Presbyteros, sua fors electione vacantem. Verum Gregorius, cum aliis omnibus dubium non esset, quin post electionem Basilii statim accederet, maximaque animi voluptate perfunderetur (id quod fortasse alius quispian fecisset) cum eo imperium potius partiretur, quam supparem auctoritatem ac potentiam haberet, idque ex amicitia eorum conjectarent; ipse tamen, in omnibus rebus arrogantiam suspicionem fugiens, si quis alius, ac simul temporis illius invidiam vitans, præsertim cum Basilii negotia adhuc tumerent ac turbarentur, cupiditati suæ, qua Cæsaream ferebatur, frænum injecit, domique se continuit. Epistolam tamen ad Basilium dedit sui excusandi gratia, quam supra numero centesimo septimo retulimus. Ast hic initio quidem ea super re cum illo exposulavit: verum ubi in proposito firmum perspexit, veniam dedit, et adjecit animum, ut Suffraganeos suos Episcopos, exaltationi suæ obmurmurantes, sibi conciliaret. Nonnulli enim, post egressum Eusebii Samosatani Episcopi, statim confluentes, tristitia quidem multa locuti sunt et deploranda, nec minus luctuose multa patrarunt; postremo ita discessum est ab omnibus, ut schisma potius et contentio invaluerit. Scripsit hæc Basilii in fine hujus anni CCCLXX, quo Demophilus ordinatus est Episcopus Constantinopolitanus, vel sequentis initio: et tum quidem multa adhuc spes ipsi erat schismatis cito tollendi, ita enim subjungit: Num vero meliori res nostræ futuræ sint statu aliquando, et num velint hi desistere ab improbitate sua, cuius credo (Deum si exceperis solum) esse incognitissimum.*

135 *Hoc rerum statu et tempore, videtur Cæsaream advenisse Gregorius, quem forte consilii ineundi causa sollicitius invitaverat Basilii: nam ille suum cum hoc congressum interponere videtur reconciliationi Suffraganeorum, super his ita disserens: Ac postea cum ad Basilium venissem, atque eadem de causa (ne scilicet aliorum invidiam sibi aut illi concitaret) cathedræ honorem insignioremque inter Presbyteros honoris locum recusassem; non modo meum hoc factum non incusavit, sed etiam, ut debuit, comprobavit; atque a nonnullis, qui rationis ipsius ignari erant, fastus insimulari maluit, quam aliquid facere, quo rationi consiliisque suis adversaretur. Quonam porro modo luculentius specimen edere potuisset animi, ab omni adulatione et assentatione alieni, solamque honesti legem intuentis, quam ita constituendo de nobis, quos in præcipuorum amicorum et familiarium loco numeroque habuit? Deinde autem ab ipso dissidentes emollivit, ac sublimis et excelsæ medicinæ rationibus curavit: non enim adulatorie ac serviliter, sed perquam fortiter et magnifice hoc fecit; ut qui non præsentis solum temporis rationem haberet, sed etiam futuram obedientiam procuraret. Nam cum id quod molle ac tenerum est, dissolutum et languidum esse; ac rursus id quod austerum est, asperum et contumax esse perspiceret; utrique malo per alterum medetur,*

AUCTORE F. B. magis elucescit.

Nazianzenum in partem laboris assumere decernit; Orat. 20

eo renuente mutat consilium,

B. Ep. 254

et suffraganeos sibi conciliare studet:

F

Orat. 20

ob id laudatus a Theologo,

Basilii in thronum evecti,

Orat. 20

virtus Episcopo digna

AUCTORE F. B. A tur, duritiam nimirum mansuetudine et facilitate, mollitiem vero gravitate atque animi firmitate temperans : sermone autem ad animarum curationem haud multum indigens, opere quam plurima perficiebat : non callido artificio homines subigens, sed benevolentia sibi concilians; nec imperii potestate utens, sed per indulgentiam, quam in potestate adhibebat, eos alliciens : et quod maximi momenti erat, quia omnes mentis acumine ipsi cedebant, eamque ipsius virtutem esse norant, ut ad eam nemo aspirare posset; unam hanc domum sibi salutem esse arbitrabantur, si cum ipso et sub ipso sese collocarent; unum autem et certissimum periculum, si in ipsius offensionem incurrerent; ab eoque disjungi nihil aliud esse judicabant, quam a Deo alienari. Sic ultro cesserunt, ac manus dederunt, et quasi ad tonitruum sonum sese submiserunt; alius alium ad ipsi satisfaciendum antevertentes, conceptamque prius adversus ipsum odii vim in non minorem benevolentiam ac virtutis incrementum commutantes : hanc siquidem unam firmissimam ipsi satisfaciendi rationem inveniabant; nisi quis, ob deploratam improbitatem, neglectus atque projectus esset.

B Dissidium istud multum Ecclesiis nocuit, B. Ep. 26, 136 Veruntamen antequam hæc omnia Basilii sua prudentia et virtute perficeret, multum temporis insumptum est : perstitit enim diu in quorundam Episcoporum animis ista dissensio, quæ multum universis Ecclesiis nocuit. Usi enim hoc dissidio Ariani, in unam alteramve Ecclesiam, aut etiam plures, suæ factionis Episcopos intruserunt. Quid enim fecisset Basilii, reliquis a se dissidentibus? cum Canones vetent Episcopum ab uno solo constitui. Ea res ipsum ad mortem pæne afflixit, ut queritur scribens S. Eusebio Samosatensi; cui se excusat, quod invitatus ab eo ad privatum quemdam conventum, minime venisset, impeditus morbo ex mœrore animi contracto. Ac primo, inquit, quod spectat ad absentiam, verissima est quam scribo excusatio mea : arbitror autem hujus ipsius famam, ad tuam usque sanctitatem pervenisse : morbo nimirum decubuisse retentum, qui me adusque ipsas mortis januas deduxerat, cujus quidem reliquias, etiamnum dum hæc scribo, penes me retineo; atque illas tales, ut aliorum valetudini censeri possint intolerabiles. Ad aliud autem caput litterarum quod attinet, quod nostra ignavia minime fiat, ut Ecclesiarum status hostibus prodantur; tuam pietatem intelligere volo, Episcopos nobis communicantes, vel per socordiam vel eo quod nos suspectos haberent, nec bene ac sincere essent erga nos affecti, vel saltem per oppositionem diaboli, qui bonis operibus solet adversari, nequaquam voluisse nobiscum conspirare. Prætextu quidem et specie tenus, plures simul conspiravimus, accedente ad partes bono illo viro Bospotio : isti tamen omnes in nulla plane re necessaria nobiscum volunt consentire, adeo ut propter mœstitiam inde contractam, plurimum mihi temporis sit impendendum ad vires recolligendas, quod præcipuo est impedimento mihi, recurrentibus subinde infirmitatibus ex mœrore animi vehementiore. Enimvero quodnam ministerii genus non obivi ego? cujus tandem judicii non commemini, partim per litteras ad illos missas, partim coram et congressus? Nam ad urbem usque procurrerunt, divulgato de meo obitu rumore. Sed cum per Dei gratiam in vivis me agentem deprehendissent, disserui apud eos quæ convenientia opinabar. Præsentis certe status eos pudet : pollicentur omnia facturos quæ oportet : at reversi domum, redeunt ad antiquum. Hæc est certe in præsentem rerum nostrarum quibus utimur conditio : Domino nos aperte derelinqunte, et caritate in multis refrigerante, propterea quod iniquitas abundaverit. Tua autem potentissima et validissima apud Dominum

intercessio, ad omnia hæc abunde nobis satisfecerit. D Fortassis nostram minime inanem opellam præsentium rerum statui impendemus : aut, si frustra et in vacuum laborabimus, judicii certe rigorem effugiemus et condemnationem.

137 Hoc eodem tempore afflicto afflictionem auxit simultas aliqua, suborta Basilium inter et Gregorium avunculum : quem quidem Basilii epistolarum interpretæ Patrum nominat, quod nomen βαῖος Patrum aut Avunculum promiscue significet : inducor tamen ut credam, potius fratrem Emmeliæ quem senioris Basilii fuisse : quia is si nunc viveret centesimum ætatis annum aut attingeret aut prætergressus esset, et Gregorius octogesimum saltem idque gratis concesso quod Macrina viginti annos fecunda fuerit. Si vero Emmeliæ fratrem dixerimus, potuit initio hujus seculi natus cum eo adolevisse, et septuagesimum ætatis annum numerasse cum hæc discordia contigit. Nam tempus videtur recte statui initium suscepti Episcopatus, ob hæc Basilii verba tali occasione scripta : Posteaquam vitam ingressi sumus, quæ corpus nostrum affligat pariter et animum, supra quam vires nostræ ferre valeant. Causa et origo quamvis nullibi expressa sit, conjectura tamen verisimili teneri potest; Gregorium avunculum, ab aliis Suffraganeis Episcopis in partes eorum attractum, aversionem quamdam animi a Basilio concepisse, ita ut extra civitatem suam Episcopalem se receperit, ne deberet Basilium Metropolitanum suum publico aliquo actu agnoscere. Hic quippe in epistolis, ad leniendum ejus animum scriptis, instanter rogat, ut cum aliis Episcopis mutuo consensu congregatis, eum convenire possit; rationem redditurus eorum quæ illi adversus eum adferebant, forsitan ad schismatis sui qualiscumque justificationem. Undecumque tamen orta sit ista animorum abalienatio, gravi profecto Basilium dolore, et dissidentes ab eo Episcopos gaudio affecit, quod etiam in suo schismate reddidit pertinaciores : cum palam jactarent, proximos Basilii consanguineos minime cum eo convenire. Optabat ergo vir sanctus, malo huic finem imponi; optabat id etiam Nyssenensis frater, qui verisimiliter, exploraturus Basilii animum, an in reconciliationem propenderet, et quo pacto eam inire vellet; epistolam unam contexuit, et Basilio attulit, tamquam a venerando et communi avunculo scriptam.

138 Accepit is eam, ut per erat tamquam ab Episcopo communique avunculo per fratrem allatam; ostendit quam plurimis amicorum præ gaudio; egit Deo gratias, desiderium suum magna ex parte (ut putabat) assecutus : discedenti autem fratri responsum ad avunculum tradidit, quo imprimis gaudium suum significat, ob conceptam spem de brevi redintegrandam amicitiam, amorem deinde erga avunculum suamque et observantiam luculenter ostendit. Et prius, inquit, cupide vidi fratrem meum (quid enim non facerem, cum et frater meus sit, et talis?) et nunc quoque eodem illum affectu complexus sum, peregre cum advenisset, nihil quod ad amorem attinet immutatus. Absit enim ut tale quid in mentem veniat, quod me et naturæ oblitum, et domesticis inimicum faciat : imo magis præsentiam viri, et corporalium ægrota-tionum et aliarum animi mœstitiarum solamen esse putavi. Simul et dignitatis tuæ litteris, quas secum attulit, supra modum delectatus sum; quas etiam jam ex multo tempore cupide expectavi, nulla alia ratione, quam ne nos ipsi vitam nostram tristi hac fama oneraremus, quasi etiam familiarissimi inter se mutuo dissideant; unde inimicis quidem gaudium, amicis vero calamitas adferatur, irritereturque Deus, qui in perfecta dilectione discipulorum suorum characterem esse voluit. Quocirca et necessario rescribo, obsecrans, ut pro nobis ores; et quæ reliqua nos concernunt, tamquam propria cures. Rationem vero eorum quæ facta sunt, quoniam propter ruditatem

Inter dissidentes videtur fuisse Gregorius Sancti avunculus

B. Ep. 44

E

quem reconciliare studens Nyssenensis,

B. Ep. 44

F B. Ep. 45 litteris confectis ad Basilium, eodemque ad has respondente.

intelligere

A intelligere nequimus, eam decrevimus veracem instructorem aestimare, quem ipse nobis designare dignatus fueris. Necessarium vero erit, ut et reliqua per prudentiam tuam determinantur; puta congressus noster, tempus accommodum, ac locus idoneus. Itaque si omnino hoc molestiæ subibit dignitas tua, ut ad humilitatem nostram descendat, nostrique aliquam rationem habeat, sive cum aliis, sive seorsum per teipsum convenire nos volueris, obtemperabimus: quandoquidem hoc consilii semel apud nos statuimus, ut serviamus tibi in caritate; faciamusque quovis modo, quæ nobis ad gloriam Dei facientia pietas tua præscripserit. Venerandissimum fratrem non coegimus ut aliquid oretenus nobis indicaret: quoniam prius nihil habuit de iis quæ agenda sunt satis determinatum quod diceret.

B. Ep. 44
rem peiorem
facil detecta
fraude

139 *Fost discessum fratris Gregorii, deprehensum est figmentum, ipso Episcopo, avunculo nempe suo, epistolam a se scriptam propria voce pernegante. Fraudem ergo hanc permolestie tulit Basilius: et Eribui, inquit, super hac epistola: optavimus terram nobis dehiscere, quod fallaciæ, mendacii, ac seductionis probro expositi essemus. At Nyssenus, cum detectam fraudem adhuc nesciret, alteram denuo fratri epistolam, tamquam ab ipso Episcopo missam, per Domesticum suum Asterium reddidit: neque tamen illum vere miserat Episcopus, ut venerabilis Anthimus Basilio indicavit, quem Hermantius Episcopum Tyanensem fuisse existimat. Cum vero Adamantius attulisset tertiam a Nysseno confictam epistolam; quo animi sensu eam acceperit Basilius, ipse declarat, Optabam inquit mihi cor esse lapideum, ne vel præteritorum recorderer, vel præsentia sentirem; ut possemus, more pecudum ad terram decussi, omnem hanc perferre plagam. Deinde fratrem compellens, cum eo peramanter expostulat. Sed quid facerem, inquit, contra meum ipsius animum, qui, post unam et alteram experientiam, nihil potest non examinatum admittere? Ista scripsi ut simplicitatem hanc tuam reprehenderem, (quam, nec alioqui Christianis congruam, præsentis tempore video non competere) ut posthac et teipsum custodias, et mihi parcas: quandoquidem harum rerum (est enim mihi ad te fiducialiter loquendum) non admodum fide dignus administer es. Attamen quicumque fuerint qui scripserunt, respondimus ipsis ut conveniebat. Sive igitur ipse experimentum mei per insidias capere volueris, sive revera ab Episcopis acceptam epistolam miseris, habes responsa. Te vero decebat alia in præsentis tempore curare; cum et frater sis, et naturæ nondum oblitus, nosque haud videas quæ inimici sunt agere, posteaquam vitam ingressi sumus, quæ corpus nostrum affligat pariter et animum, supra quam vires nostræ ferre valeant. Verumtamen, quoniam ita me ad bellum paravi, oportet te jam huius gratia adesse, inque disponendis negotiis communem operam adferre: Fratres enim, inquit parœmia, in necessitatibus usui sint. Si autem congressum nostrum admissuri sunt in maxime venerandi Episcopi, et locum nobis determinatum et tempus constituent, perque designatos homines accersant. Quemadmodum enim ipse patruo meo occurrere non dedignabor; ita, si non cum decenti forma vocatus fuero, non veniam.*

et tandem ad
patrum
scribens,

140 *Hæc ad fratrem, et altera ad avunculum epistola, cum nihil admodum profecisset Basilius, nec litteras ab eis ullas nec colloquium impetrasset, quo sublata quacumque demum similitudine, invicem omnimode reconciliarentur; tandem, ne nihil intentatum relinqueret, ipsemet ad Gregorium avunculum litteras scribit: omni- que qua potest submissione, rogat obtestaturque, interposita prudentia et mansuetudinis ejus mutuique amoris commemoratione, ut solita erga ipsam benevolentia uta-*

Junii T. III

tur; Silui, inquit: num et semper silebo? et feram ut intolerabilissimum istud silentii damnum contra meipsum amplius dominetur et obtineat, dum nec ipse scribo, nec alloquentem audio? Ego quidem hactenus in tristi isto proposito meipsum continui; sed id arbitror mihi quoque cum Propheta non immerito dicendum, Quoniam silui, sicut parturiens toleravi. Semper quidem vel congressum, vel causæ tractationem desideravi: semper vero, ita promerentibus peccatis meis, voto frustratus sum: non enim possum aliam factorum excogitare rationem, quam quod persuasus sum veterum delictorum me, in ista dilectionis tuæ separatione, luere pœnas: si tamen jure vocari in te debeat separatio, a quocumque tandem te segreges, nedum a nobis, quibus ab initio patris loco fuisti. Sed peccatum meum, quasi densa quædam nubes, occupato mihi omnium illorum ignorantiam indidit. Quando enim considero, nullum alium mihi ex ista separatione allatum esse fructum, præter dolorem quem peperit; quomodo præsentia non merito peccatis meis adscribam? Verum sive peccata causæ sunt eorum, quæ acciderunt, hic mihi molestiarum finis esto; sive dispensatione divina id factum est, adimpletum esto prorsus quod quærebatur: non enim modici temporis damnum perpassi sumus. Quocirca amplius non ferens, primus in vocem prorupi, obsecrans ut et nostri rationem habeas, et tui ipsius, qui majorem per omnem vitam ostendisti curam nostri, quam ipsa cognatio exigebat; et civitatem jam nostri gratia diligas, nec propter eos te ab ea alienes. Si qua igitur consolatio est in Christo, si qua communio Spiritus, si qua viscera commiserationis, comple votum meum: dissolve hic quæ molesta sunt: initium quoddam fac hilariori rerum conditioni in futurum, qui et in aliis ab optima præceptor es, et ad illicita neminem sequeris. Neque enim cujusquam corporis proprius character quisquam sic reputatus est, ut animo tuo illud pacis et placiditatis studium comperit; utpote tali viro, qui reliquos ad te pertrahas, ac quosvis appropinquantibus tibi, veluti pretiosi cujusdam unguenti fragrantia, morum tuorum comitate adimpleas. Nam etiamsi jam contrarium aliquid in medio est, brevi tamen post et ipsum pacis bonum agnosceretur: donec enim quæ ex dissidio sunt calumniæ locum habent, necessario suspensiones in pejus augentur. Neque sane illis decorum est, quod nos negligunt, multo vero minus dignitati tuæ: etsi enim non nihil deliquimus, meliores tamen erimus si fuerimus admoniti (hoc vero sine mutuo congressu et alloquio fieri non potest) si vero nihil injuriæ vobis inferimus, quam ob rem odio habemur?

141 Istam igitur meam ipsius quidem tamquam bicornem rationem prætendo: quæ vero ab Ecclesiis ipsis dici possent, quæ nihil utilitatis ex nostro dissidio tulerunt, silere præstat. Non enim ad hoc te alloquor, ut mœrore afficiam; sed ut res tristes consopiam. At prudentiam tuam prorsus nihil fugit, sed multo majora ac perfectiora, quam nos cogitamus, ipse intellectus acumine assequeris, aliisque declaras: qui et ante nos quæ Ecclesiis damno fuere vidisti; et doles etiam plus quam nos, jam olim edoctus a Domino etiam eorum qui minimi sunt contemnere neminem. Jam vero damnum istud non unum et alterum occupat, sed integræ urbes ac populi calamitatum nostrarum participes sunt. De fama namque rerum nostrarum apud exterarum nationes non attinet dicere, quid de nobis illi dicturi sint. Decet itaque istam animi tui dexteritatem, contentionem quidem aliis permittere (imo et illorum animis eam quoad fieri poterit eximere) ipsa vero quæ tristitia sunt per patientiam vincere. Nam ulcisci

D
AUCTORE F. E.
B. Ep. 46

molestiam
illam suis
peccatis
imputat,

in eoque
conformans se
divinæ
voluntati

E

obtestatur per
priorem bene-
volentiam,

per studium
pacis,

F

per Ecclesiæ
utilitatem,

per famam
propriam et
suorum,

A velle, cujusvis est animi exardescens : vincere vero hoc demum tuum est solius, et si quis alius tibi virtute similis fuerit. Hoc autem non dicam, quod qui nobis molestus est, iram suam effundit in eos qui nullam injuriam intulerunt. Sive igitur apud nos coram, sive per litteras, sive ad te vocemur, aut quovis alio modo placuerit, animum nostrum aliqua consolatione dignare. Optaremus quidem ut coram Ecclesia pietas tua compareret, et nos pariter et populum cum ipso conspectu tum gratiæ tuæ sermonibus curaret. Hoc igitur si istuc fieri poterit, erit optimum; si vero aliud quid videbitur, et illud amplectemur; dumtaxat solide nobis significetur, quod prudentiæ tuæ ad consolandum nos, visum fuerit opportunum. *Hac tanta si bmissione et amoris testificatione quid consecutus fuerit Basilius, ignoratur. Hermantius existimavit tunc ad eum profectum Gregorium Nyssenum, eique litteras ab avunculo attulisse, quibus responderit Basilius Epistola quadragesima quinta superius prolata. Ego tamen, consideratis variis circumstantiis, verisimilius judico Epistolam istam responsionem esse ad litteras priores Nysseni, nomine avunculi sui confictas: quippe in fine Epistolæ quadragesi- mæ quartæ affirmat, habere ipsum responsa ad litteras avunculi, seu veras seu fictas: adeoque quid post ultimas Basilii actum sit prorsus censeo ignorari. Est tamen omnino credibile, priorem benevolentiam rursus inter eos coaluisse, cum nulla cujusvis simultatis posthac reperiatur memoria.*

ut inter se
conveniant :

quod videtur
impetrasse.

CAPUT XII.

Pro extirpatione Arianæ hæresis et Ecclesiarum pace, Basilius per litteras apud Athanasium et Damasum satagit.

Domesticis
utcumque
compositis,
Orat. 20

statum cir-
cumspiciens
Ecclesiæ
universæ,
Orat. 20

hæresi di-
lacerata,

C contra, utcumque ceteris in rebus moderatus esset, hic tamen modum haudquaquam tenuit. Verum sublato in altum capite, mentisque oculis quoquo- versum jactatis, omnes eas orbis partes, quas salutifera Christi doctrina pervagata est, comprehendit. Cumque videret magnam illam Dei hereditatem, ipsius doctrina et legibus, atque cruciatibus acquisitam; gentem illam sanctam, regium illud Sacerdotium, male se habere atque in sexcentas opinio- nes et errores distractum esse; ac vineam illam, quæ ex Ægypto, hoc est ex impia et caliginosa ignorantia, translata et transplantata fuerat, atque ad tam immensam pulchritudinem et magnitudinem pervenerat ut terram universam operiret, ac supra montes et cedros assurgeret; hanc, inquam, cum videret a pravo et agresti apro, id est a diabolo labe- factatam et pervastatam; haudquaquam satis esse judicavit, si calamitatem istam tacite deploraret, manus ad Deum dumtaxat tolleret, ab eoque urgen- tia mala depelli precaretur, ipse interea altum dormiens: verum faciendum sibi quoque putavit, ut opem quamdam afferret, ac de suo aliquid ero- garet. Quid enim hac calamitate tristius, aut pro

qua tandem re magis elaborandum ei, qui sursum spectat? Uno etenim homine recte aut male se ge- rente, nihil hinc Reipublicæ portendi; at Republica hoc aut illo modo se habente, singulos etiam eodem modo affici necesse esse.

143 Hæc igitur ille publici commodi procurator et antistes secum reputans atque perpendens; quan- doquidem tineæ ossium est, cor sensu præditum, ut Salomoni et veritati placet: atque ut dolore carere lætum et jucundum; ita commiseratione tangi triste et acerbum, pectusque conficit diuturna cogitatio. Idcirco mœrebat, angebatur, convulnerabatur: idem ipsi, quod Jonæ, quod Davidi, usu veniebat; animum despondebat, nec aut somnum oculis, aut dormitationem palpebris concedebat: quidquid car- nium supererat, curis absumebatur, quoad huic malo remedium invenisset: divinam et humanam opem, quæ publicum incendium comprimeret, offu- samque nobis caliginem discuteret, implorabat; atque interim unum quid valde salutiferum excogitat. Nempe, cum seipsum quantum fieri poterat colle- gisset, et cum spiritu conclusisset, atque omnes hu- manos sensus excitasset, et altissima atque obscu- rissima quæque Scripturæ loca pervolvisset; piam doctrinam litteris consignat: itaque instructus, col- luctationibus et præliis crebris ingentem hæretico- rum audaciam frangit atque propulsat; eos quidem qui manus conferre ausi fuerant, armis linguæ cominus contundens; eos autem qui procul ab eo dissiti erant, sagittis ex atramento confectis feriens, nihilo inferioribus iis litteris, quæ olim in tabulis insculptæ sunt. Nec uni tantum et exiguæ Judæorum nationi de cibis et potionibus, et caducis sacrificiis, carnisque purgationibus; sed omnibus hominibus, atque omnibus orbis partibus, de verita- tis doctrina, ex qua salus comparatur leges statuit. Deinde, quoniam æque imperfecta res est actio ser- mone destituta, et sermo ab actione remotus; idcirco actionis subsidium sermoni adjungebat; alios vide- licet adiens, ad alios legationem mittens, alios accer- sens, admonens, arguens, increpans, minis infectans, probris incessens; pro gentibus, pro urbibus, pro singulis etiam hominibus certamen suscipiens; omne salutis genus excogitans; undecumque medi- cinam morbo adhibens: Beseleel ille, ille inquam Arcæ divinæ fabricator, materiam omnem et artem ad opificium accommodat, atque omnia contextit ad eximiam quamdam unius operis pulchritudinem et concinnitatem.

144 Hæc generatim de Basilii pro Ecclesia solici- tudine Nazianzenus: peculiaria quædam elucidationis ergo subjungamus. Cum sibi persuaderet vir sanctus, plurimum ad Ecclesiarum pacem promovendam conferre posse, si Valentis Imperatoris favor orthodoxis conci- liaretur, aut saltem infringeretur furor in ipsos sævien- tis: quo ejecti fidei causa Episcopi, ad suas Ecclesias reverterentur; eo sibi imprimis conitendum putavit. Erant in aula Imperatoris non nulli Duces orthodoxi, magnæ apud ipsum auctoritatis; inter quos numeraban- tur, Trajanus, Terentius, Victor et Arintheus: tenta- vit eorum animos, an ipsi pro ejectis apud Imperatorem satagere vellent. Verum intellexit, eos, quamvis apud rerum dominos potentes essent, nihil neque velle illis, neque posse de causa ejectorum suggerere, sed hoc lucro deputare, si nihil in Ecclesiis pejus geri videatur. Alio igitur cogitationes suas convertit. Olim noverat, inquit ipse, secundum admensuratam sibi rerum gerendarum cognitionem, sciebatque unam acquirendi auxilii viam esse, si cum Orientalibus Ecclesiis Occidentales Episcopi conspirarent et con- venirent. Etenim si voluerint hi eundem zelum, quo contra unum et alterum (Auxentium nempe et Saturninum aliosque per Illyricum hæreticos) qui in Occidente

commiseratione
tabescit,

opem a Deo
implorat,

E
scriptis hæ-
reticos con-
fundit,

et diversimode
conversionem
eorum promo-
vet.

F
Ad Valentem
Imp.
conciliandum
orthodoxis

implorat
auxilium
Principum,
B. Ep 48

et Occidenta-
lium Episcopo-
rum.

Ibid. A Occidente diffamabantur, usi sunt, etiam pro Orientalium partium parœcia solliciti demonstrare : forte faciendum aliquid quod prodesset communiter omnibus ; unde et qui rerum potiuntur multitudinis auctoritate permoverentur, et populi quaquaversum illos sine contradictione sequerentur. *Propterea censebat, per Occidentales Episcopos, præsertim Romanum Pontificem, miserandum Ecclesiæ Orientalis statum exponendum Valentiniano Imperatori orthodoxo, et cui Valens debebat Imperium, ut is fratrem suum cogeret orthodoxis esse placatiorem.*

Ibid. 145 Porro neminem putabat de præsentī Ecclesiarum statu vel confusione ita dolere, atque S. Athanasium Alexandrinum, sæpe enim expendebat cogitabatque, quod si sibi miserabilis appareret Ecclesiarum corruptio, quomodo credibile esset affici istis in rebus eum, qui veteris Ecclesiarum Dei circa fidem constantiæ et concordie experimentum ceperat : adeoque, quemadmodum multa Athanasium mœstitia occupabat, ita arbitrabatur Basilius prudentiæ illius competere, ut excellentem de conservandis Ecclesiis solitudinem ei adjunctam haberet : præsertim cum nemo esset, ad ista quæ in Occidente perficienda erant, valentior ; nemo qui acutius, quid faciendum esset, expenderet ; nemo ad ea quæ utilia essent agenda efficacior, nemo ad considerandum Fratrum necessitatem condolentis affectu magis præditus, nemo universo Occidenti honorabili canitie sua venerabilior : *grandævus quippe erat, et Episcopatus annum XLIV expleverat. Hunc ergo per litteras sic adhortatur.* Relinque monumentum aliquod ista conversationis tuæ vita dignum, colendissime Pater : innumeros illos quos pro pietate tulisti labores, uno isto opere confirma. Viros aliquos Ecclesiæ tuæ, potentes in doctrina sana, ad Occidentales Episcopos mitte ; qui, quibus calamitatibus occupemur ac premamur, illis exponant. Instrue illos, qua forma istæc narrandi debeant uti. Esto Samuel Ecclesiis : particeps esto afflictionis laborantium populorum : offer pacificas preces ; pete gratiam a Domino : monumentum aliquod pacis infer ac relinque Ecclesiis. Scio quam langueant Epistolæ, ad conferendam operam tanto negotio : verum neque ipse aliorum solatio et adjumento opus habes, non magis quam athletarum dexterrimi acclamatione puerorum ; neque nos ignorantem docemus, sed sedulo ac satagenti impetum conandi intendimus.

B Ep. 50 et 51
schisma
Antiochenum

C 146 Hanc epistolam Basilius Athanasio misit, per Dorotheum, Ecclesiæ Antiochenæ, quæ Meletio suberat, Diaconum : *siquidem ea miserando schismate laborabat. Non enim solum Orthodoxi et Ariani diversum habebant Episcopum, sed et ipsi Orthodoxi inter se divisi, partim Paulino, partim Meletio adhærebant. Est autem de schismatis hujus origine et progressu pluribus actum vigesima Maji, ubi de S. Lucifero Calaritano, Capite quinto. Atque hæc altera Basilii cura erat, ut Orthodoxi inter se sublato schismate conciliarentur, Quia vero qui cum Meletio erant, numero superabant reliquos, nequidem satis inter se unitos ; convenientius judicabat, ut Meletio omnes unirentur ; tum quia virtuti ejus id congruum videbatur, tum quia existimabat id etiam Occidentalibus Episcopis (quamvis eorum communione Paulinus frueretur) non displiciturum. Itaque per eundem Dorotheum missa epistola, hortatur Athanasium, ut per se rem componere festinet, non expectatis ab Occidente legatis. Antiochenæ, inquit, Ecclesiæ status manifeste a tua pietate pendet, ut alios quidem ædifices, alios vero compescas ac quietos reddas, atque Ecclesiæ vires per unanmem consensum restituas. Quod enim, juxta eos qui medicorum sapientissimi sunt, initium curandi ab illis sumere debeas qui periculosissime laborant, nemo est qui te melius intelligat. Jam vero totius*

B. Ep. 48
tollendum
suadet,

D
AUGUSTO F. B.

orbis Ecclesiis, quæ tandem magis opportuna est, quam Antiochena ? quam si contigerit ad concordiam redire, nihil prohibebit quo minus universo corpori, tamquam corroboratum caput, sanitatem suppeditet. Revera autem sapientia tua et evangelica commiseratione urbis illius ægritudines opus habent ; quæ non ab hæreticis solum scissa est, sed et ab illis qui idem sentire dicuntur, discerpitur. Ista vero componere, et in unius corporis harmoniam reducere, illius est qui et siccis ossibus, ut ad nervos et carnem iterum restituerentur, ineffabili sua virtute largitus est. Magna enimvero et omnino grandia Dominus per Sanctos suos operatur : et hic rursus excellentiam tuam talium administrationem decere speramus, ut turbatio quidem populi prosternatur ac tollatur, factiosæ vero ac sectariæ prælaturæ cessent : atque omnes invicem alter alteri in mutua dilectione subjiciantur, vetusque robur Ecclesiæ restituitur.

147 Post discessum Dorothei alia Epistola mentem suam clarius etiam explicavit Basilius, addito insigni Meletii elogio : Mihi quidem, ait, superioribus ad dignitatem tuam litteris sufficere videbatur, si tantum ostenderem, quod populi Sanctæ Antiochenæ Ecclesiæ circa fidem robur ad unam oporteat concordiam et unitatem conciliari, ut declaretur, quod pientissimo Episcopo Meletio opus sit, ad ea quæ jam in plures partes dissecta sunt coadunanda. Quoniam vero is ipse dilectus Syndiaconus noster Dorotheus, dilucidiorum de rebus istis sibi memoriam quæsivit, necessario subscribimus : quoniam et universo Orienti in votis hic sit, nobisque imprimis, qui quovis modo illi conjuncti sumus, ut desiderabilem hunc virum Ecclesia videat, adhærentem Domino, et fide irreprehensibilem et vita ; cui et reliqui nulla ratione comparari queant, dignum qui universo (ut ita dicam) corpori Ecclesiæ præsit, et cujus respectu ceteri sint tamquam resectæ particulæ : igitur undique et necessarium et utile est, ut isti viro reliqui, perinde atque magnis fluvius minores, conciliantur. De aliis vero instituenda est œconomia quædam, quæ et illis conveniat, et populum pacatum reddat, prudentiæque tuæ ac illustri solertiæ et diligentiae competat. Prorsus autem immensa prudentia tua novit, quod concordibus in Occidente eadem placuerint, sicut indicant litteræ, quæ nobis per beatum Silvanum allatæ sunt.

148 Non diu post hæc, cum judicaret auctoritatem Athanasii plurimum conferre posse ad redintegrandam Ecclesiarum pacem, cui ipse unice studebat ; cumque tamquam ex evidentissimo argumento concluderet, in maximis fidei capitibus recte sentire eum, qui cum illo communicaret ; missis iterum litteris rogat, ut Episcopis quibusdam, ad Ecclesiæ unionem redire volentibus, prior communionis epistolas scribere dignaretur. Quinam isti fuerint, feliciter forsitan indagabimus, cum ipsam epistolam proposuerimus. Quando, ait, ad res ipsas quidem respicimus, et difficultates expendimus, a quibus omnis boni efficax operatio, quasi quodam retinaculo, impedita detinetur ; eo relabimur, ut prorsus de nobis ipsis desperemus : quando vero ad honestam illam gravitatem tuam convertimur, ac cogitamus, quod te Ecclesiasticarum infirmitatum Dominus noster medicum constituerit ; animos resumimus, et ex desperationis lapsu ad spem rerum meliorum erigimur. Dissoluta est omnis Ecclesia, quemadmodum neque prudentia tua ignorat : vides enim omnino, quasi ex quadam mentis et contemplationis tuæ specula, quæ ubique gerantur ; perinde atque in mari, cum multis simul navigantibus pariter omnes naviculæ inter se colliduntur violentia procellarum ; fitque naufragium, partim quia externa aliqua causa mare violenter perturbat,

B. Ep. 50
et Meletium
in Episcopatu
confirmandum,

sic ut aliorum
paci prospiciatur.

F
Eundem rogat, ut Episcopis quibusdam, ad Ecclesiam redire volentibus,

B. Ep. 337

B. Ep. 51

ipse, velut
infirmitatum
ecclesiasticarum
medicus,

A turbat, partim quia ipsi navigantes confuse inter se invicem concurrunt, et in se ipsos impelluntur. Satis fuerit in ista imagine contueri depictam Ecclesiæ calamitatem, ut in illa liceat terminare sermonem, cum et sapientia tua non requirat plura, neque præsens status eam indulgeat nobis loquendi libertatem. Et ad ista quis sufficiens gubernator? quis tantæ fidei, ut credatur excitaturus Dominum, qui et ventum increpet et mare? Quis autem alius, quam qui a puero in pietatis agonibus decertavit? Quoniam igitur quicumque inter nos sani sunt circa fidem, ad eorum qui ejusdem doctrinæ sunt concordiam et unitatem dextre accedunt; bona cum fiducia ad consolationem tuæ clementiæ venimus, ut omnibus nobis unam scribas Epistolam, quæ quid agendum sit admoneat: nam volunt, ut abs te initium ipsis fiat, cognoscendi quid communiter dicendum tenendumque sit. Quoniam vero tibi, propter memoriam præteritorum; suspecti forsitan et inimici videntur; hoc facito, pietissime Pater; epistolas, ad Episcopos scriptas, mihi trans mitte, sive per aliquem eorum quos illic habes fideles, sive etiam per Fratrem nostrum et Syndiaconum Dorotheum; quas acceptas non prius ad eos dabo, quam responsa

B ab ipsis accepero: quod si ita non fecero, peccator ero in te omnibus diebus vitæ meæ. Omnino autem non est majori timori obnoxium istud ei, qui ab initio ad Patrem locutus est, quam mihi nunc est, quod ad te spiritualem Patrem loquor. Si vero hoc apud te plane desperatum est; permitte nobis ut hanc causam sustineamus; qui sine dolo ac simplici animo, desiderio pacis et mutuæ unionis inter nos, idem in iis quæ Domini sunt sentientes, ad istam legationem et meditationem accedemus.

149 Plures quidem erant Episcopi, qui a Basilio et Athanasio dissidebant, non tamen omnino liquet qui nam ii fuerint, de quorum reconciliatione hic agitur. Ii enim qui Basilii ordinationem iniquo ferebant animo, quamvis etiamnum aliqui in sua pervicacia durarent, non tamen separaverant se a communione Athanasii, imo neque Basilii. Præterea ipsis non convenit quod asserit Basilius, eos nempe desiderare ab Athanasio doceri, quid communiter dicendum tenendumque sit: hoc enim non obscure indicat, eos de fide instrui ab Athanasio voluisse, qui cum ipso redire volebant in concordiam. Neque tamen ideo hæc de Arianis intelligi possunt: hi enim sub Valentis imperio, potius de sua stabilienda hæresi, quam deserenda cogitabant. Eapropter non invenio, de quibus eum verisimiliore conjectura hæc epistola intelligi possit, quam de Eustathio Sebasteno ejusque sociis, qui jam ante annos circiter sex in Concilio Tyonensi, exhibitis Liberii Pontificis litteris, tantum non in communionem fuerant recepti; certe recipiendi erant in Tarsensi, ad hunc finem congregando, nisi Valens ab Arianis inductus vetuisset Synodum convenire. Cumque illi tum temporis penitentiam præ se ferrent, et omnimodam cum orthodoxis reconciliationem; adeo ut Liberium Pontificem, et ipsum Basilius deceperint; nil mirum si hic, desiderio pacis et mutuæ unionis, Athanasium rogaverit, ut illos in communionem reciperet; quamvis judicaret eos, propter præteritorum memoriam, ipsi merito suspectos esse.

150 Athanasius, eo quo par erat animo, Basilii litteras accepit: et quo ejus votis satisfaceret, remisit Dorotheum Diaconum, qui (ut credere fas est) epistolam illi tradiderat, de qua alibi ita meminit: Ego cum accepissem beatissimi Patris Athanasii Alexandrini Episcopi litteras, quas etiamnum in manibus habeo, et requirentibus legendas objicio; quibus ille manifeste edixit, quod si quisquam ex Arianorum hæresi ad nos transire voluerit, admittendus esset; nec quidquam in illo assumendo hæsitandum, si Nicæni

Concilli fidem confiteatur: et dogmatis hujus consortes ille mihi omnes, cum Macedoniæ, tum Achaiæ Episcopos allegasset; necessarium arbitratus sum, ut tanto viro, propter fide dignam auctoritatem eorum qui id decreverant, obsequeretur: simulque præmium, pacis studiosis destinatum, adipisci cupiens, eos qui fidem istam confitebantur communicantium parti adscripsi. Post discessum vero Dorothei, profectus est etiam jussu Athanasii, e sacro Cleri sui costu, Petrus reverendissimus Presbyter: non iste quidem qui ejus in Episcopatu successor fuit, numquam oculis corporeis a Basilio agnitus; sed alius, quem ille, post septimanas aliquas venientem ad se, multo cum gaudio excepit, bonumque peregrinationis ipsius laborem probavit: quem mandata Episcopi sui executum ostendit, conciliatis quæ erant contraria, ad conjunctis quæ erant divulsa. Quo datur intelligi, Petrum, non recto itinere ad Basilium venisse; sed prius accessisse ad eos Episcopos, pro quibus in communionem recipiendis Athanasium Basilius rogaverat. Nam ille, quamvis ejus zelum probaret, longa tamen experientia edoctus, quam parum hæreticis penitentiam simulantibus sit fidendum, non omnino Basilii consilium sibi sequendum duxit, ut ipse prior ad eos communicationis litteras mitteret; sed maluit per Petrum Presbyterum ipsorum animos explorare. Verum hic quoque in aliquam ab ipsis fraudem videtur inductus, cum crediderit et Basilio asseruerit conciliata esse quæ erant contraria, et conjuncta quæ erant divulsa: adeoque forsitan non satis cautus, in errorem lapsus est, quem sibi etiam obrepsisse narrat Basilius: Si nonnullos, inquit, aliquando Arianos discipulos ad communionem assumpsimus, ita illos admisimus, ut morbum suum intime celantes pietatis verba loquerentur, vel certe doctrinæ nostræ nihil obluctarentur. Et hac in re non nostro ipsorum erga tales usi sumus judicio; sed magis decreta Patrum nostrorum, quibus illi de talibus jam olim quid faciendum sit statuerunt, sectati sumus.

151 Dum ista aguntur, considerans Basilius, quam multa ad Ecclesiarum pacem proponerentur, quam pauca perficerentur, cum difficile foret legatos Occidentalium Episcoporum nomine impetrare, atque eos tamen expectandos censeret Athanasius, antequam Antiocheno schismati moderi posset: rursus ad eum mittit Dorotheum Diaconum, in istum quem litteris significat finem. Accommodatissimum, inquit, arbitrati sumus, si, veluti ad omnium nostrum verticem, ad tuam integritatem refugiamus; teque et consultore, et rerum gerendarum duce ac principe utamur. Hac de causa et Fratrem nostrum Dorotheum, ejus Ecclesiæ quæ sub colendissimo Episcopo Meletio est Diaconum, bono circa rectam fidem zelo usum, cupientemque et ipsum Ecclesiarum videre pacem, ad pietatem tuam remisi; ut consiliis tuis obsequentem (quæ in illo et tempore et rerum experientia, et spiritu consilii quo reliquos præcellis, certiora reddere potest) rebus agendis ac prosequendis admoveas. Eum tu suscipies absque dubio, oculisque pacificis aspicias; confortans ipsum precum tuarum auxilio, instruensque litteris; imo et quibusdam illic tuorum studiosis, ad injunctum propositum duces.

152 Visum est autem mihi consentaneum, ut scribatur Episcopo Romæ, ut quæ hic geruntur consideret, et sententiam suam expromat. Et quoniam difficile est ut communi ac synodico decreto aliqui illinc mittantur; ipse sua auctoritate in ista causa usus, viros eligat, non tantum ad ferendas itineris molestias idoneos, sed ad hoc quoque accommodos, ut mansuetudine et facilitate ingenii, eos qui distorti et obliqui apud nos sunt corrigant; apte ac dispensatorie sermonem attemperantes; omniaque

Ab eodem ad illos mittitur Petrus Presbyter

B. Ep. 320

B. Ep. 52

E

sed hunc illi mentita conversione fallunt, B. Ep. 75

uti et Basilium.

Hic rursus ad Athanasium scribit

F

B. Ep. 52 per Dorotheum Diaconum,

proponens quid a Rom. Pontifice petendum,

prior per litteras offerat communionem suam:

erant forsitan Eustathius et socii.

B. Ep. 75 Respondet Athanasius recipiendos, si fidem Nicænam profiteantur.

A niaque secum habentes necessaria, ad ea rescindenda quæ Arimini per vim et violentiam gesta sunt. Illi vero, nemine id sciente, absque strepitu, veniant, per mare ad eos qui hic sunt; ne qui pacis inimici adventum ipsorum præsentiscant. Quæritur autem et hoc a nonnullis illic, quod et nobis ipsis videtur necessarium, ut Marcelli hæresim, cum illuc venerint, tamquam malam ac noxiam et a sana fide alienam exterminent: quoniam ad hunc usque diem, in omnibus quas scribunt litteris, Arium quidem pessime audientem sursum ac deorsum versantes, anathematizare atque ab Ecclesiis eliminare non cessant; Marcellum vero, qui attulit impietatem, Arianæ ex diametro respondentem, atque contra eandem Unigeniti Divinitatisque essentiam impie egit, Verbique appellationem male usurpavit, ne semel quidem accusare videntur: qui Verbum quidem, Unigenitum vocari tradit, ratione ministerii ac dispensationis, et quatenus in tempore natus prodiit; ceterum ad eum unde egressus erat reversum, nec ante egressum fuisse, nec post regressum, subsistere. Et hujus quidem experimentum ac demonstrationem reconditi apud me iniquæ illius syngraphæ libri continent; ipsi tamen istum nequaquam visi sunt reprobare, et propterea culpandi veniunt; ut qui ab initio illum, per ignorantiam veritatis, in ecclesiasticam etiam communionem receperint. Igitur et illius decenter fieri mentionem præsentia negotia exposcent. Itaque ne occasionem habeant, qui occasionem querunt ex eo, quod sanctitati tuæ conjunguntur qui fide sani sunt, manifestandi sunt omnibus qui ad veram fidem claudicant; et ut posthac agnoscamus nobis consentientes; et non, perinde atque in nocturna pugna, inter amicos et inimicos nullum discrimen faciamus.

153 Tandem admonemus, ut mox cum prima navigatione prædictus Diaconus mittatur, quatenus sequenti anno fieri queat aliquid eorum, quæ tanto tempore cupimus. Sed et illud etiam præ ceteris sermonibus, quos attigimus, considerabis et accurabis; scilicet, ut cum illi, qui mittendi sunt, valente Deo advenerint, non inferant Ecclesiis schismata: sed potius idem sentientes, quavis modo ad unionem pertrahant, etiamsi quosdam invenerint, qui peculiaribus quædam dissidii inter se argumenta præferant; ne populum orthodoxum a Præpositis suis separent, inque multas partes dividant. Corandum est enim, ut paci posthabeantur omnia, et cum primis Antiochenæ Ecclesiæ adferatur modera: ne quæ in illa est sincera pars, imbecillis facta, personarum respectu scindatur. Tu vero hæc omnia tandem magis ipse quam nos curabis: quandoquidem, quod et auxiliante Deo precor, intelligis, omnes tibi, ea quæ Ecclesiarum statum concernant, permittere ac commendare. Ita cum Basilii sententiam suam exposuisset Athanasio; ne Dorotheum dimitteret in scio Meletio, cujus Diaconus erat, litteras quoque ipsi commisit ad illum deferendas, quibus eadem quæ acta sunt, quæque adhuc agenda exponit; Imprimis, quod hactenus religiosissimum Fratrem Dorotheum apud se detinere voluerit, ut sub finem negotiorum dimissus, singulas res gestas ipsi significare posset.

154 Quoniam, inquit, dum diem ex die duimus, in longum tempus et simul ab ipsis rebus propositis differimur: tum vero, quia (ut in negotiis difficillimis fieri solet) sub manu nobis consilium natum fuerat; misimus prædictum hunc virum, ut et sanctitatem vestram conveniat, et per ipsum singula referantur, et quid nos suggeramus ostendat; ut si cogitationes nostræ commodæ et utiles videantur, ab integritate vestra hoc studii impendatur, ut opore perficiantur. Denique significat, decretum esse, ipsum Doro-

theum Romam usque profecturum, qui permoveat quosdam ex Italia, ut Orientales invisant; idque per mare, quos eos effugiant a quibus possent impediri: quandoquidem ii qui apud rerum Dominos potentes sunt, nihil neque vellent neque possent de causa ejectorum illic suggerere; sed hoc lucro deputare, si nihil in Ecclesiis pejus geri videatur. Legitur si, inquit, prudentiæ tuæ consilium nostrum utile visum fuerit, dignare et epistolas formare, et monita dare, de quibus oporteat ipsum tractare; et ad quos, et quando. Ut autem majorem fidem et auctoritatem habeant litteræ, assumes plane socios, nobis concordēs, etiamsi modo nobis non adsint. Dorotheo autem, post septimanas aliquot Cæsaream reverso, cum intelligeret Basilii consilium suum ab Athanasio et Meletio probari; statim illum in Occidentem ablegavit, mandatis; quæ superioribus litteris continentur, scripto traditis. Adjunxit quoque epistolam ad S. Damasum Pontificem, quæ sine inscriptione reperitur ducentesima vicesima: istam quippe scriptam esse apparet, ad præcipuum quamdam Episcopum, longis terrarum spatiis disjunctum, qui Orientis necessitatem minus haberet perspectam, et tamen posset per se vel legatos suos remedium implorantibus adferre. Hæc enim omnia cum Romano Pontifici, magis quam ulli alteri convenient, dubium nullum relinquitur, quin hæc ipsa sit epistola, quam Basilii per Dorotheum ad Damasum misit.

155 Antiquæ, inquit, dilectionis leges revocare, et parentum nostrorum pacem (cœleste illud donum Christi et salvificum, sed tempore evanidum et defloridum) ad vigorem pristinum restituere, necessarium quidem nobis est; utilissimum autem et jucundum (sat scio) tuæ Christianissimæ videbitur dispositioni. Nam quid potest esse jucundius visu, quam videre illos, tot terrarum interjectis spatiis ab invicem separatos, per amoris unionem, veluti membra, in quamdam harmoniam, in Christi corpore conjunctos et compactos? Universus quidem propemodum Oriens, Pater cœlestissime, hoc est quidquid ab Illyrico ad Ægyptum usque protenditur, vehementi tempestate et fluctuum exagitatione percellitur, per hæresim, olim ab Ario veritatis hoste disseminatam, his vero diebus repullulantem, impudente iterato se exerantem, et tamquam ab radice amarissima fructum letiferum proferentem, jamque ad vim quidem nonnullam aspirantem: propterea quod ubique per omnes Episcoporum dioceses, illi qui primi sunt et principes tuendæ doctrinæ sanæ atque orthodoxæ, per falsas calumnias et injurias contumelias ab Ecclesiis pelluntur; rerum vero agendarum potestas conferatur in eos, qui simpliciorum animas captivas ducunt. Horum certe malorum remedium esse unicuique arbitramur. Miserationis tuæ visitationem sollicitudinemque. Animas nostras præteritis temporibus solatio affecit dilectionis tuæ magnitudo; recreati sumus, etiamsi ad modicum tempus, et animis nostris confirmati, serenissimo illo rumore, quo dictum est, vos aliquam nobis curam et visitationem impertituros. At postquam spe ista excideramus, cum ulterius continere nos nequiremus, eo descendimus, ut per litteras nostras aliquantulum solatii nobis faceremus, si vos iis excitati tandem, nostri susceperetis curam; et quosdam ejusdem nobiscum confessionis huc mitteretis, qui discordantes inter se partes vel conciliare, vel Dei Ecclesias revocare ad amicitiam et unionem possent; vel saltem eos propalam vobis manifestos reddere, qui fluctuationis istius causæ erant, ut de cetero vobis omnibus liquere queat, ad quorum demum communionem

D AUCTORE F. B. quem cupit ab eo litteris instrui,

ipse proficiscenti tradit suas ad Damasum

B. Ep. 220 quibus, caritatis commemoratione,

et exposito Orientis miserrimo statu;

implorat ejus auxilium,

in causa Marcelli Ancyran,

de ejus hæresi constare sibi dicit;

quid denique curandum legatis cum Romam advenierint,

Meletio significat,

B. Ep. 57

Romam mittendum Dorotheum

A munionem accedere debeatis. Prorsus tamen nihil intempestivum cupimus, sed quod beatis olim viris et Deo carissimis in more positum fuit, et omnibus, imprimisque vobis ipsis, familiare est. Novimus enim, partim beneficio memoriæ, per successionem rerum a Patribus ad nos deductarum, partim per litteras edocti, quæ etiamnum apud nos custodiuntur, Dionysium illum beatissimum Episcopum, qui olim apud vos cum ob fidem sinceram tum ob virtutes reliquas egregias celebrimus erat, per litteras suas Ecclesiam nostram Cæsareensem curasse, misisseque huc de suis qui Fratres liberaret a captivitate. At vero præsens nostrarum rerum status multo est quam ille fuit depressior et calamitosior, et majorem multo flagitat sollicitudinem: neque enim tectorum terrestrium deflemus nunc demolitionem, sed captivitatem lugemus ecclesiarum: nec corporum nunc timemus servitutem, sed videmus nostrarum animarum captivitatem, singulis diebus ab iis procuratam, qui se duces huic hæresi præbent: adeo ut nisi vos quam maturato ad nos refocillandos excitemini, vix paulo quidem post invenietis eos, quibus positis, quantumvis velletis libentissime, manus dare auxiliatrices; nimirum sub hæreticorum potestate rebus omnibus redactis.

exemplo S.
Dionysii
antecessoris,
sui,

præsertim
cum pericu-
lum sit in
mora;

idque exemplo
Dionysii Rom.
Pontificis,

qui subvenit
Cappadociæ
tempore
Gulieni
Imperat.

I. 4 c. 22

sicut alias
quoque fecisse
laudatur Ec-
clesiæ Rom.

156 Dionysius ille beatissimus Episcopus, *cujus hic Basilii meminit, post Sirtum II in Cathedram Apostolicam evectus est, Æniliانو et Basso Coss. anno CCLIX; eodem scilicet quo Valerianus Augustus, qui quamvis brevi tempore multum Christiani sanguinis fudit, captus a Persis, non modo imperium quo fuerat insolenter usus, sed etiam libertatem quam Ecclesiis ademerat perdidit, et vivens in servitute turpissima, fines Romanorum, barbaris; Christianos, Provinciarum Præsidibus divexandos reliquit, (uti scribit Lactantius in libro de mortibus Persecutorum) donec filius ejus Galienus, non diu post patris infortunio territus, persecutionis furorem stilit. Hoc ergo rerum statu præclaram occasionem Dionysius habere potuit, qua per litteras Ecclesiam Cæsareensem curaret, mitteretque illuc de suis qui Fratres liberaret de captivitate. Atque hanc fuisse piam Romanorum Pontificum consuetudinem, testatur Eusebius in Historia sua Ecclesiastica; quam illa tenuerit usque ad persecutionem sua ætate grassantem; idque confirmat auctoritate Dionysii Alexandrini, ita ad Romanos scribentis: Apud vos is mos jam inveteravit, ut omnes Fratres variis afficeretis beneficiis, et Ecclesiis permultis, quæ in quaque civitate sunt, vitæ mitteretis subsidia. Sic plane, quod non solum egentium sublevatis inopiam, verum etiam Fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis: sicque per ea beneficentiæ subsidia, quæ jam a primis Ecclesiæ vestræ jactis fundamentis passim mittere consuevistis, cum sitis Romani, Romanorum consuetudinem a Patribus traditam sedulo observatis: quam quidem certe beatus Soter vester Episcopus, et hactenus custodivit diligenter, et mirum in modum suo propenso studio adauxit: idque non modo opes in Sanctos reficiendos delegatas benigne subministrando, verum etiam Fratres ad ipsam adventantes, tamquam pater indulgens et clemens in liberos, beato ac pio sermone ad virtutem cohortando.*

CAPUT XIII.

Basilii Hæresis Macedonianæ suspicionem incurrit: defenditur ab Athanasio et Nazianzeno.

Desiderio
pacis actus
Basilii.

Profecto in Occidentem Dorotheo, alia Basilium molestia excepit. Causam præbuit desiderium pacis, pro

qua tantopere laborabat. Cum enim videret Macedonianos, Semiarianos, Arianos, aliosque hæreticos inter se digladiantes, in hoc tamen convenire contra Orthodoxos, quod Divinitatem Spiritui sancto abnegarent; putavit singulos seorsim facilius, quam omnes simul expugnari posse: itaque Divinitatem Spiritui sancto sic asserendam existimabat, ut tamen ipsum nusquam aperte Deum appellaret, ne aliquid ad Nicænum Symbolum addidisse videretur. Hoc suum propositum indicat et sequendum suadet Presbyteris Tarsensibus, qui ea super re consilium ejus exquisierant: Magna est, inquit, inclinatio temporis ad Ecclesiarum eversionem. Atque id quidem jamdudum intelleximus. Edificatio Ecclesiæ nulla, errorum correctio nulla, erga Fratres si infirmiores sint, humanitatis commiseratio nulla; sin recte valeant, propugnatio salutis ipsorum plane nulla, ac ne præsidium quidem, quod aut præsentem morbum curare queat, aut impendentem propulsare. Omninoque similis jam est Ecclesiæ status (ut similitudine utar, quamvis vilior videri possit, evidenti tamen) veteri vestimento, quod vel levi de causa facile discinditur, pristinam vero soliditatem recuperare nullo pacto potest. Igitur in tali tempore, magnum studium, magnaque diligentia opus est in quibusdam Ecclesiis juvandis: juvabuntur autem, si quæ non divulsa sunt conjungantur; conjungentur autem, si quibus in rebus nullum animabus detrimentum afferimus, voluerimus nos infirmioribus accommodare et obsequi. Quoniam igitur multorum ora sese adversus Spiritum sanctum aperuerunt, multorumque linguæ ad jaciendas in illum blasphemias se acuerunt; optimum factu esse ducimus, ut quantum in vobis est, blasphemorum numerum minuatis, et ad paucos redigatis: atque eos qui Spiritum sanctum creaturam esse negant, in communionem recipiatis; ut soli relinquuntur blasphemi, atque ita vel pudore ad veritatem adducantur, vel si in peccato maneant, ob paucitatem indigni putentur, quibus fides habeatur. Ergo nihil ultra quaeramus, sed Fratribus qui nobiscum coire societatem volunt, fidem quæ Nicææ sancita est, proponamus; ac si in ea conveniant, illud quoque exigamus, Spiritum sanctum neque creaturam dici oportere, neque eos qui dicunt in communionem ipsis esse recipiendos. Nihil aliud est quod præterea nobis inquirendum censeam. Persuasi enim mihi, si quid etiam est quo ad ampliorem evidentiam addito opus sit, id frequenti collationi, minimæque contentiosæ inter nos exercitationi daturum esse Dominum, quia ipsum diligentibus omnia cooperantur in bonum. Deinde Hæreticis ad Ecclesiæ unionem redire volentibus ista præscribit. Quæ autem et vobis quantum mihi persuadeo, minime adversantur, et Patribus quos commemoravi apta sunt quæ animum expleant hæc ut fateamini recipi a vobis fidem a Patribus nostris, qui Nicææ quondam convenerunt expositam nullamque earum quæ in Symbolo sunt dictionum rejiciatis, sed exploratissimum habeatis, tercentos decem octo Patres, qui minime contentionis cupidi convenerunt, non sine Spiritus sancti actu et operatione locutos esse; hoc etiam addentes fidei illi, Spiritum sanctum minime dicendum esse creaturam, neque cum iis qui dicunt communicandum, ut pura sit Ecclesia Dei, nullum zizanium secum admixtum habens. Pro orthodoxis vero ita spondet: Hac de re, si vestra illis intima dilectio satis fecerit, ipsi quoque parati sunt eam vobis quam par est subjectionem præstare. Ego enim pro Fratribus spondeo, nulla illos in re contradicturos, sed animo majorem in modum erga vos propenso, omnem modestiam adhibitaros, si hoc unum quod a vobis expetunt vestra ipsis perfectio libenter dederit.

158 Altera ratio quæ permovebatur Basilii, ne Spiritum

suadet Pres-
byteris
Tarsensibus

B. Ep. 203

infirmioribus
se accommo-
dare

quoad pro-
fitendam
divinitatem
Spiritus sancti

B. Ep. 204
et ita præ-
scribit
Hæreticos
recipiendos

modo ne dica-
tur esse
creatura.

ibid.

ita quieti
Ecclesiae
consulens,

A Spiritum sanctum palam et aperte Deum nominaret, fuit, ne separiter et Ecclesiam objiceret omnium hæreticorum furori. Et de se quidem parum sollicitus erat : Ecclesiam sed suam Cæsarensensem in pace quantum salva orthodoxa fide fieri poterat, conservatam volebat. At ne interim fides ex silentio suo detrimentum caperet, hortabatur privatim Theologum, ut tanto fortius Divinitatem Spiritus sancti in suis ad populum sermonibus prædicaret. Hoc consilium quamvis a Christiana caritate et prudentia inspiratum videretur, non tamen omnibus æque probatum est. Abalienavit enim ab ipso animos Religiosorum, quos sibi semper habuerat conjunctissimos ; nunc vero eorum quidam ipsum, ut nimis timidum, accusabant ; quasi non auderet veritatem fidei profiteri, multo minus ut Episcopum decebat defendere : alii vero eum silentio suo favere hæreticis arguebant ; ita enim ad Basilium Nazianzenus : Multi inquit, nos ut in fide parum fortes accusant, ii nempe qui, et recte quidem, communia omnia inter nos esse statuunt : atque alii plane nos impietatis insimulant, alii timiditatis : impietatis nimirum ii, qui nos ne pie quidem loqui sibi persuadent ; timiditatis autem qui nobis dissimulationis crimen impingunt. Ac sermones aliorum quid referre attinet ? Quod vero nuper accidit, ex me audies. Atque hinc pergit id quod contigerat narrare.

proditæ fidei
accusatur a
Monacho

G. Ep. 26

B

159 Epulum quoddam erat, in quo perinulti clarissimi viri, Gregorioque et Basilio amicitia conjuncti, accumbebant ; atque inter eos vir quidam, pietatis nomen habitumque præ se ferens. Nondum ad pocula ventum erat, cum (ut in convivii fere fit) de iis sermo excitatur, instar alterius cujusdam adventitiæ rei in medium propositæ. Omnibus porro virtutes Basilii qui aberat amplissima laude efferebantur, et Gregorium, ipsi utiisdem vitæ studiis deditum adjungentibus, amicitiamque eorum et Athenas commemorantibus, inque rebus omnibus concordiam animorumque conspirationem ; indigne tulit hic philosophus ; Et quidnam hoc est, inquit, admodum furiose exclamans, o viri ? quam valde mendaces et adulatores estis ? Cetera quidem laudentur sane viri illi, si ita lubet, nihil repugno : verum quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine frustra laudatur Basilius, frustra Gregorius : ille quia sermonibus suis veritatem prodit, hic quia patientia sua eidem prodicioni participat. Hic Gregorius qui aderat ; Unde hæc, o homo vane, inquit, atque arrogantiae nomine nove Dathan et Abiron ; Unde nobis dogmatum arbiter venis ? Siccine tantarum rerum judicem teipsum statues ? Tum ille ; Ex Euppsychii Martyris synaxi nunc venio, eamque dicti mei testem habeo (sic enim res se habebat) atque illic Basilium magnum audiui, de Patre quidem et Filio, optime et perfectissime, atque ut vix quisquam alius facile queat, disserentem ; Spiritum sanctum autem convellentem ac distortentem. At similitudinem adhibebat tamquam fluvii, qui prætereundo petras et arenam excavet. Alioqui enim, cur tu, vir admirande, inquebat Gregorium intuens, tam perspicuis verbis Spiritum sanctum Deum esse asseris (simulque vocem quamdam Gregorii commemoravit) cum ipse in frequentissimo cœtu de Divinitate verba faciens, pervulgatum illud de Spiritu sancto interfectus esses ; Quousque lucernam sub modio abscondemus ? Basilius autem fidei doctrinam obscure ostendit ac velut adumbrat, nec veritatem libere profitetur, politice magis quam pie aurem obruens, dicendique facultate versutiam tegens ?

inter epulan-
dum :

ubi frustra
eum defen-
dente Greg.
Theologo.

160 Respondit Gregorius : Ego, quoniam in obscuro positus, ac plerisque incognitus, sic, ut nec quæ loquar nec an loquar ferme homines sciant, sine periculo philosophor : illius autem major habetur ratio, utpote cujus nomen, tum ob ipsius virtutem,

tum ob Ecclesiæ splendorem multo sit illustrius ; D palam autem est quidquid de eo dicitur ; ingensque circa eum bellum est, cupientibus nimirum hæreticis nudam et apertam vocem ex ipsiusmet Basilii ore arripere, ut ipse quidem ex Ecclesia expellatur, qui solus pæne restat veritatis igniculus, ac vitalis facultas, vicinis omnibus captis ac subjugatis ; hæresis autem in civitate radices agat, atque ex hac Ecclesia non secus atque ex aggere quodam et propugnaculo, terrarum orbem populetur. Præstat itaque œconomiam quamdam veritati additam fuisse, nobis videlicet tempori quasi nebulæ euidam non-nihil cedentibus, quam ut ea ob prædicationis perspicuitatem opprimeretur. Nos enim ex ea re nihil damni facimus, si ex aliis quoque dictionibus, quibus id certo colligatur, Spiritum sanctum Deum agnoscamus : neque enim in verborum sono, potius quam in mente et sententia, veritas sita est : Ecclesia autem grave vulnus acceptura est, si ob unius hominis ejectionem veritas profligetur. Excusabat quidem Theologus rationibus ejusmodi Basilii silentium : verum hanc œconomiam, ii qui aderant, tamquam vanam et insulsam ipsosque ludificantem, non modo non comprobarunt ; sed etiam ambo clamoribus insectabantur, ut, ignaviæ suæ potius, quam orthodoxiæ consulentes ; longe enim præstantius esse dicebant, suos per veritatem tueri et conservare, quam per hujusmodi scilicet œconomiam eos labefactare, nec interim alienos lucrari. Post hæc narrata Basilium alloquens, epistolam sic concludit Gregorius : Enimvero quæ et dixi et audiui ; et quam valde, ac præter modum consuetudinemque meam adversus eos qui contra nitebantur indignatus sum, sigillatim exponere prolixum nunc fuerit, minimeque fortassis necessarium : ut autem finem dicendi faciam, sic eos amandavi. Acta sunt, ut patet, ista post festum S. Euppsychii, Martyris Cæsarensis, quod celebratur, tam apud Græcos quam Latinos, vii Septembris. Verum non in uno solum Monacho, neque in una tantum super mensam altercatione, stetit hoc per-versum de Basilii silentio judicium : videtur enim Solitarius ille plures in partes suas traxisse, qui Nazianzeno familiares erant.

AUCTORE F. B.

et convivis
Monacho
assentientibus,

transit ad
hæresis
calumniam.

161 Litteris acceptis ita Basilius respondit, ut dolorem quidem non omnino dissimularet (gravissimum enim est Episcopo de hæresi palam accusari) contempsit tamen generose temerarium aliorum de se judicium, ratus brevi futurum, ut præclaro pro fide certamine palam omnibus ostenderet, quam procul ab omni timiditate et hæresi abesset. Quod vero ille de quo scripsisti, inquit, (qui nuper vitam Christianorum tantopere inspicere contendebat, denique nonnihil auctoritatis ex eo sperabat, si nobiscum versaretur) et quæ non audit assensit, et quæ non intellexit disputat, nihil est cur mireris ; quin hæc admiratu dignum et paradoxum fuerit, quod ad ista auditores habet, germanissimos mihi, eorum qui apud vos sunt Fratres ; et non solum auditores, sed etiam (ut apparet) discipulos quoque. Quamquam et hoc præsertim paradoxum sit, quod talis docendi munus usurpat, et quod tales auditores illum sustinent, quodque ego convellor ac discerpor. Verum tamen ipsa temporum istorum catastrophe nos ita instituit, ut nihil eorum quæ accidunt moleste feramus : jam olim enim ignominiosiora nobis, promerentibus ita peccatis nostris, accidere consueverunt. Ego igitur, siquidem nullum adhuc Fratribus istius sententiæ meæ de Deo experimentum dedi, ne nunc quidem habeo quod respondeam. Quibus enim prolixitas temporis non persuasit, quomodo brevis aliqua epistola persuadebit ? Si vero illa ad satisfactionem satis erit, pro nugis habenda sunt quæ calumniatores effingunt. Verumtamen si permiserimus

F

A. Ep. 33
Hanc Basilius
parvipendens,

mus

A mus, ut ora infraenata cordaque rudia, de quibuscumque volunt loquantur, et aures ad suscipiendum quidvis paratas habuerimus; fiet, ut non solum quæ aliorum sunt nos, sed et alii quæ nostra sunt suscipiant.

Gregorium a quo monitus erat, ad se invitavit :

162 Horum autem ea causa est, quam olim deprecabar, ne fieret, nunc vero defatigatus sileo; videlicet, quod una non convenimus. Si namque, ut olim inter nos pacti eramus, secundum eam quam jam Ecclesiis debemus curam et sollicitudinem, sæpius per annum convenissemus; janua certe calumniatoribus non aperuissemus. Tu vero, si videtur, vale istis dicto, huc te provocari sinas, ut in præsentem mecum certamine labores, mecumque sis adversus eum qui nos impugnat. Si enim vel visus dumtaxat fueris, confestim impetum illius, et qui cum eo ad pervertendas res patriæ conspirant, dissolves ac pessumdabis; ostendesque illis, quod ipse auctor conventus nostri per gratiam Dei sis, obturaturus omne os iniquum eorum, qui loquuntur adversus Deum iniquitatem. Id si feceris, res ipsa declarabit, quis te ad ea quæ recta sunt subsequatur, et quis claudicet, atque per metum doctrinam veritatis prodit. Si autem res ecclesiasticæ proditæ sint, parum mihi curæ erit, ut instruam et promoveam eos, qui me tanti æstimant, quanti poterunt æstimare, qui nondum suo se modulo metiri didicerunt: propediem enim Deo favente, ipsa rerum gestarum demonstratio sycophantias istas reverenter coarguet, atque in lucem producet. Quapropter expectamus etiam, futurum forsitan, ut pro veritatis doctrina plus aliquid tribulationis ferendum sit: sin minus, vel hoc omnino, ut et ecclesiis et paternis sedibus ejiciamur. Si vero nihil eorum quæ speramus evenierit, non procul abest tribunal Christi. Ita si propter Ecclesias convenire nos voles, paratus sum quocumque vocaveris accurrere: si vero ut sycophantias dissolvam ac refutem, jam de illis respondere non vacat.

et innocentiam suam probandam aut ferendis pro fide tribulationibus,

aut declarandam in extremo judicio.

G. Ep. 27

Pro Basilio calamum stringit S. Athanasius scribens Palladio

Tom. I

c

qui indigent doctrina; non est fas cum tali homine pugnas conserere, sed amandus potius est ob pium animum. Nam ex iis quæ cognovi ex dilecto nostro Dianio, nulla de causa eum gravate ferunt: ipse enim, ut plane mihi persuadeo, infirmus efficitur apud infirmos, ut infirmos lucretur. Dilecti autem Fratres nostri, respicientes ad scopum ejus quo ad veritatem tendit, glorificent Dominum, quod talem Episcopum Cappadociæ dederit, qualem singulæ provinciæ sibi optant. Tu autem, dilecte, velis iis indicare, ut credant me hæc scripsisse. Id enim vos erga Patrem benevolentes reddet, et pacem in Ecclesiis conservabit. Similiter reprehendit graviter Athanasius Joannem et Antiochum Presbyteros, qui tum temporis Hierosolymis commorabantur: Vos, inquit, cum habeatis.... Patrum de veritate confessionem, in Nicæno symbolo, aversamini illos qui plus minusve quam in confessione est loqui velint, et majorem operam Fratrum utilitati impendite in metuendo numine et servandis præceptis; ut doctrina Patrum et observatione præceptorum, grati Domino in die judicii apparere possitis. Valde autem admiror audaciam eorum, qui non reformidant oblatrare dilecto nostro, et vere Dei famulo Episcopo Basilio: cum ex hujusmodi oblatione deprehendi et convinci possint, quod ne Patrum quidem confessionem aut ament aut amplectantur.

Joanni item et Antiocho:

164 Tam irrefragabile S. Athanasii testimonium, pro doctrina S. Basilii, debuisset omnem mali suspicionem penitus evellere: sed tanta quorundam fuit in suis præconceptis opinionibus obstinatio, tamque firmæ quæ semel vulgus male imbuerat tenacitas, ut etiam diu post mortem Sancti, conveniens crediderit Nazianzenus, totam hanc rem, ut gesta est, in oratione funebri exponere; et ostendere, id neque profectum esse ex pusillanimitate aliqua, ob quam minime auderet Fidem palam profiteri; aut ex aliqua erga hæresim benigna inclinatione animi, prout non nulli eo tempore sibi persuadebant. Quoniam autem, inquit, Theologiæ mentionem feci, ejus in dicendo sublimitatis, qua ille in eo potissimum argumenti genere usus est, hoc adhuc superioribus adjungam: simplicibus enim et imperitis utilissimum est providere, ne damno afficiantur, male et sinistre de ipso existimantes. Mihi vero ad improbos et malignos oratio est, qui ex eo quod alios calumniis incessunt, vitiis suis opem ferre moliantur. Ille etenim pro recta doctrina, sanctæque Trinitatis conjunctione et condeitate, aut si quo magis proprio et perspicuo verbo res ea notari potest, non modo de throno, ad quem ne ab initio quidem cupide prosiliit, exturbari ac dejici, sed etiam exilio et morte, atque ante variis cruciatibus affici, prompto alacrique animo tulisset, ac lucro potius quam periculo deputasset. Hoc vero ita esse aperte declarant ea, quæ et fecit et passus est: ut qui etiam ob veritatis defensionem exilio mulctatus, nihil aliud negotii susceperit, quam uni ex asseclis, ut se acceptis pugillaribus sequeretur, imperaret. Ceterum sermones cum judicio disponere, de Davidis consilio et sententia necessarium esse judicabat; ac belli tempus et hæreticorum principatum aliquantisper tolerare, quoad libertatis tempus successisset, linguæque libertatem ac licentiam attulisset. Illi enim nudam et apertam vocem de Spiritu sancto, quod Deus esset, arripere studebant (quod quidem tametsi verum erat, impium tamen illis, atque improbo impietatis antistiti videbatur) ut eum quidem cum Theologica lingua civitate pellerent, ipsi autem ecclesiam occuparent, eamque sceleris sui propugnaculum efficerent; atque hinc deinde, velut ex arce quadam, id omne quod reliquum erat popularentur.

Orat. 20 Nazianzenus quoque vitam functum defendit,

allataque ejus pro divinitate Spiritus S. constantia,

prudenter dissimulasse ostendit:

165 At ille aliis quidem vocibus e Scriptura petit

A titis, testimoniisque minime dubiis, eamdem vim habentibus, necessariisque argumentis, adversarios ita comprimebat, ut nullo modo repugnare ac contraniti possent; sed (quæ maxima sermonis virtus et prudentia est) propriis vocibus constringerentur: quemadmodum perspicue ostendet liber, quem de hoc argumento edidit: in quo calamum quasi ex Spiritus pyxide movet. Propriam tamen vocem interim usurpare differebat, tum ab ipsomet Spiritu, tum a sinceris ipsius propugnatoribus, gratiæ loco petens, ne hoc suo consilio offenderentur; neve committerent, ut dum unam voculam mordicus tenere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent. Convulsa nimirum turbulento tempore ac distracta pietate, nihil ipsos incommodi ac detrimenti accepturos, si vocabula paulum immutarentur, modo aliis verbis eadem docerentur: neque enim salutem nostram in verbis potius quam in rebus consistere: quippe cum ne Judæi quidem rejiciendi sint, si ad aliquod tempus pro Christo vocem UNCTI sibi concedi postulantes, in nostrum numerum atque ordinem adscribi velint: at Reipublicæ non posse majorem perniciem ac pestem afferri, quam si ecclesia ab hæreticis occuparetur. Nam

B quod alioqui, melius quam quivis alii, Spiritum sanctum Deum agnosceret, cum ex eo perspicue constat, quod et hoc sæpe de loco superiore, quoad per tempus licebat, prædicavit; et privatim apud eos a quibus interrogabatur, haud cunctanter confessus est. In suis vero ad me sermonibus apertius id demonstravit (neque enim quidquam unquam, cum de his rebus mecum colloqueretur, animo tectum occultumque habuit) non simpliciter hoc affirmans; sed, quod antea ipsi perraro acciderat, sibi rem omnem maxime horrendam imprecatus; nempe ut ab ipso Spiritu excideret, nisi cum Patre et Filio Spiritum, ut consubstantialem et honore parem, veneraretur.

166 Quod si quis me, tantis quoque rebus illius socium admiserit, aliquid quod plerisque incognitum ante fuit, evulgabo: videlicet, quod, cum tempus in summas angustias nos redigeret, hanc ipse rationem inibat, ut sibi quidem verbi dispensationem; nobis autem, quos ob nominis obscuritatem nemo in judicium adducturus patriaue ejecturus esset, loquendi libertatem committeret: atque ita Evangelium nostrum firmum et validum erat, utriusque præsidio suffultum. Nec vero hæc eo a

C me commemorata sunt, ut illius existimationem oratione mea defendam (præstantior enim est, quam ut accusatoribus; si qui tamen sunt; in ipsius famam quidquam liceat) sed ne quidam, pietatis normam ac regulam solas eas voces, quæ in illius libris reperiuntur, esse existimantes, imbecillio rem fidem habeant; eamque de divinitate disserendi rationem, quam ei tempus illud non sine Spiritus numine afferebat, in pravitatis suæ confirmationem trahant: verum eorum quæ ab eo scripta sunt sensum ac scopum, quem sibi, dum hæc scriberet, proponebat, expendentes; tum ad veritatem magis accedant, tum iis qui in impietate versantur, os obstruant. Utinam mihi, omnibusque quibus carus sum, adsit illius Theologia! Profecto præclari hujusce viri, quantum ad eam rem attinet, puritati usque adeo confido, ut præter alia omnia hoc quoque cum eo commune habere non recusem: ita ut illi mea, mihi vicissim illius omnia, et apud Deum et apud candidissimos quosque homines, adscribantur.

CAPUT XIV.

Virtutes et gesta ad Episcopatum, et vitam reliquam spectantia.

E exigere videtur historiæ prosequendæ ordo, ut hoc loco agamus de virtutibus S. Basilii, quas omni vitæ tempore, et præsertim in Episcopatu, sic exercuit, ut ad nullum singulare factum vel determinatum tempus referri possint aut debeant. Voluntariam pro Christo paupertatem, quam ante Episcopatum coluerat, non deseruit. Nullam, honoris aut commodi gratia, familiam alebat; aliquot tantum secum habens amanuenses et notarios, quibus ad describendas destinandasque suas litteras utebatur: nec dedignabatur vir tantus eos monere, ut recte, concinne, et diligenter characteres formarent. Sermones, inquit, naturam habent volucrum. Quapropter litterarum notis utuntur homines, ut sermonum avolantium velocitatem, qui scribit,prehendat. Tu igitur, puer, notas litterarum perfectas ducito, formasque recto ordine collocato: modicus namque error scribentis, plurimum de sermone dederit: diligentia vero scribentis, quod dictum est, integre perficitur et absolvitur. Et alibi: Recte, inquit, scribito, versusque rectos ducito; et neque sursum manus, neque infra feratur ad præceps: neque cogas calamum per obliquum, instar cancri Æsopici, ingredi; sed recta incedat, tamquam ad amussim artificum. Sane ubique æqualitatem serves, et quidquid inæquale est amputes: quod enim obliquum est, indecorum est; rectum vero, jucundum est videntibus, non sinens legentium oculos sudeque ferri, quemadmodum ligna ex quibus urnæ haustoriæ puteorum dependent, quod mihi usuvenit scripta tua legenti. Versuum enim gradus, ubi de alio ad alium transeundum est ad finem subsequenti, rectus esse debebat.

168 Porro eos, quos ad recte scribendum eruditabat, non minus etiam ad omnem virtutem, ut par erat, formabat: sed multi ex iis arctam ejus vivendi rationem ferre non poterant. Hinc factum, ut cum litteras ad Pæonium Presbyterum mittendas haberet, scriba nullus ipsi præsto ad manum fuerit, non notarius ullus, aut notis describendis assuetus: nam aufugerant illi, quos ad utrumque assuefecerat, ad prioris vitæ institutum: alii morbis diuturnioribus afflicti vehementius, non erant suffecturi ad laborem. Alios præterea domesticos si quos habuerit, habuit paucissimos. Coquo certe non indigebat, quia domus suæ ars coquendi neglecta erat, et culter sanguinem non attingebat. Ciborum lautissima oleris folia ipsis erant, cum pane modico et vino flaccescente; ut nihil stuperent sensus ob ventris ingluviem, neque præ deliciis munia sua negligenter. Eo vivendi modo Basilii præceptum Apostoli implebat, qui Episcopum requirit, domui suæ bene præpositum. Tanta jejunii austeritate Eliæ jejunium imitabatur: cujus, inquit, Nyssenus, si profers quadraginta dierum inedia; et nos contra servatam omni Magistri vita in cibo parsimoniam in medium afferemus: vicina enim quodam modo est inediæ cibi exiguitas et parcimonia victus; maxime cum illud quidem exiguo tempore factum sit, hoc vero per omnem vitam Magistro nostro duraverit. Præterea etiam illic quidem hordeaceus iste ac subcinericeus panis Prophetæ vigore et vires conservabat, eo quod aliquid ejusmodi in sese haberet, quo quicumque cibum hunc sumpsisset, vires ejus conservarentur: cujus rei argumentum est, quod popularium nemo ei panem confectum pro cibo apposuerat, sed ab Angelis parato cibo satiatus est: unde etiam plenæ atque integræ manebant, et non effluebant atque expirabant

D
AUCTORE F. B.Basilus Ep.
famulos non
habet, præter
amanuenses,B. Ep. 178
quos docet recte
characteres formare,E
B. Ep. 180et instruit
ad virtutem,

B. Ep. 341

F
B. Ep. 206

1 Tim. 3

Or. F.
ipse jejuni
Eliam imitatur.

A eæ vires, quæ per illum cibum corpori ingenerantur. Hic vero, cum nihil de consuetis innovaretur et immutaretur, ratio cibum moderabatur, corpori præbens, non quantum vellet, sed quantum temperantiæ lex juberet.

169 *Quantam pro Ecclesia Dei diligentiam habuerit, scripta ejus abunde testantur. Pascebat eam, ut verus Pater et Pastor, divinis sermonibus, publicis precibus, frequenti Sacramentorum participatione. Sermones ad populum habebat pæne dixerim quotidie, quin imo subinde, in auditorum gratiam, et matutinam alimoniam animabus, et vespertinam conciliabat lætitiā. Tanto Pastoris sui zelo respondebat auditorum frequentia, non solum sacrorum hominum aut nobilium, quos aliis negotiis sæpe vacuos, admirabilis viri disertissimi eloquentia allicere potuisset; sed etiam vulgares artes exercentium opificum, qui pro more in diem quæritant, suisque diurnis operis sibi victum parant. His, ut vellent aliquantulum distrahi ab opificio suoque quæstu; persuadebat, neutiquam ipsis deperire eam temporis portionem, quam commodarent Deo, sed magna cum accessione solere ab eo rependi. Dicebat enim quod, quantumcumque his negotium facerent casus fortuiti, eorum difficultatem omnem amoliretur Dominus, nervosas corpori vires suggerendo, inserendo animæ promptam ad opus alacritatem, permutandis meritis facilem et commodam dexteritatem suppeditando: denique, quod idem Dominus rerum ex animi sententia cadentium successus lætos, in omnem vitam largiretur iis, qui spiritualia dona istis temporariis duxerint esse longe præstantiora. Quod si fors studia ipsorum si operæ gnaviter insumptæ, haudquaquam sortirentur hic exitum, qualem præsumperant; at certe per hanc spirituales doctrinam ipsis congereretur interim bonorum thesaurus ingens ac luculentus in mox secururam vitam. Talibus plèbeios adhortabatur, ut etiam profestis diebus ad audiendum Dei verbum concurrerent: quo factum est, ut audiendo sic cresceret desiderium audiendi, quod etiam debilitatum viribus, post diuturnum morbum, ad dicendum pro concione tantum non cogerent: et Sanctus piæ ipsorum aviditati satisfaciendum judicaret, ita tamen ut se multis excusaret: Ego, inquit, Fratres, cum vestram ad audiendum alacritatem intueor, meamque ipsius vim ad dicendum expendo, exilem et infirmam; subit animum similitudo pusionis cujuspiam, qui per ætatulam aliquousque promoverit, nondum tamen ablactatus est, sed matris mamillam, ex morbo siccam, dextat ac distrahit turbulenter; mater autem, etiamsi sciat exaruisse sibi lactis fontes, distracta tamen et manibus puerilibus vellicata ubera qualiacumque ei præbet, non ut infantem nutriat, sed ut puerilem ejulatum sedet. Itaque, etsi per diutinam hanc corpusculi ægrotationem nostræ inaruerint venulæ, expromptæ nihilominus sunt ac vobis expositæ; non quidem ut digno vos aut pretii ullius edulio lautiore refoveant, sed ut vestris erga me votis quadamtenus satisfiat: huic enim eximie caritati vestræ factum satis putavero, si vestrum in me desiderium dabitur vel voce sola mitigare.*

B. Hexam. Homil. 3 ad quod audiendum conveniunt opifices diebus etiam profestis.

B. in Ps. 19 Prædicat ipse, licet infirmus.

C. est, sed matris mamillam, ex morbo siccam, dextat ac distrahit turbulenter; mater autem, etiamsi sciat exaruisse sibi lactis fontes, distracta tamen et manibus puerilibus vellicata ubera qualiacumque ei præbet, non ut infantem nutriat, sed ut puerilem ejulatum sedet. Itaque, etsi per diutinam hanc corpusculi ægrotationem nostræ inaruerint venulæ, expromptæ nihilominus sunt ac vobis expositæ; non quidem ut digno vos aut pretii ullius edulio lautiore refoveant, sed ut vestris erga me votis quadamtenus satisfiat: huic enim eximie caritati vestræ factum satis putavero, si vestrum in me desiderium dabitur vel voce sola mitigare.

Ritus publicorum precum in ipsius Ecclesia

170 *Publicarum precum seu divinum Officiorum ritum in Ecclesiam suam indixit, qui servabatur per Ægyptum, utramque Libyam, Thebaidem, Palæstinam, Arabiam, Phaniciam, Syriam, et per regiones ad Euphraten; eumque ita describit: De nocte populus consurgens antelucano tempore domum precationis petit, inque labore et tribulatione ac lacrymis indesinentibus, facta ad Deum confessione, tandem ab oratione surgentes, ad psalmodiam traducuntur. Et nunc quidem in duas partes divisi, alternis succincentes psallunt, atque ex eo simul et eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, et*

cordibus suis attentionem ac mentis soliditatem D suppeditant, rejectis vanis cogitationibus; deinde uni ex ipsis hoc muneris dato, ut quod canendum est prior ordiatur, reliqui succinunt; atque ita psalmodiæ varietate, precibusque subinde intersertis, noctem superant. Illucescente jam die pariter omnes, velut ut ore uno ac corde uno, confessionis Psalmum Domino offerunt, ac suis quisque verbis pœnitentiam profitentur. Intuens autem Basilius Ecclesiæ suæ sanctum precandi studium, et exultans spiritu, prorumpebat in hæc verba: Si mare bonum est apud Deum, si pulchrum, si laudabile; quonam pacto non longe pulchrius est hoc talis Ecclesiæ concilium, in qua permixtus sonus, quasi cujusdam ad littus accedentis undæ, virorum mulierum ac infantium, ex orationibus ad Deum nostrum resultat et mittitur? Hanc tranquillitas profunda stabilem et inconcussam conservat. malignis fugatis spiritibus, qui illam doctrinis hæreticis conturbare minime potuerunt. In hoc igitur incumbite, ut observata tandem disciplina ordinis istius decentissimi, a Domino condignam laudem reportetis.

171 *Quis vero non admiretur talem in orationibus perseverantiam, tantumque divini verbi desiderium, quantum in fidelibus sibi subditis fuisse testatur idem Basilius, quo non solum opificia sua interrompebant, sed reficiendorum etiam corporum videbantur oblit: explicat id ipse alloquens eos, in ecclesia S. Eupsychii et sociorum congregatos. Jam inde, inquit, ab usque nocte media, cum hoc dicatum Martyribus templum subieritis, ipsorum Martyrum Deum hymnidicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium, interim tamen non destitistis, ad hanc usque meridiæ horam, nostrum operiri ad vos adventum. Parata ergo vobis merces est, quod honorem erga Martyres atque cultum divinum somno prætuleritis et requieti; quod nobis item opus fuerit verbis, ut causam afferamus, moræ istius neceandæ excusatricem, nostræque absentiæ diuturnioris. Hanc vero unam fuisse dicemus, quod, pro dispensatione nobis concredita, ecclesiam alteram Dei, huic nihilo disparem, sedulo curavimus, non mediocri a vobis disjunctam spatio: in hoc enim obeundo munere bonam partem insumpsimus hujusce diei. Quoniam itaque dedit Dominus ut debitum illis ministerium impleverim, nec proinde vestræ desim caritati, mecum una et vos rependite tam beneficio largitori gratiarum actionem, qui hanc, quam ipsi non obscure videtis, nostri corporis fragilitatem, invisibili suæ manus virtute erexit et constabilivit. Quocirca ut ne animos vestros discruciem prolixiori tædio, transmittentes partem multo maximam, mox ubi pauca, ex eo quem vobis concini deprehendimus Psalmo, disseruerimus, proque virium tenuitate famelicas animas vestras verbo paverimus consolatorio; ita ad agendam alendi corporis curam quemlibet vestrum missum faciemus. De frequenti quoque in ecclesia sua sacrorum Mysteriorum participatione Cæsareæ Patriciæ scribens ita testatur: Singulis diebus communicare et participare sancto corpori et sanguini Christi, bonum et fructuosum est; cum dixerit ipse perspicuis verbis; Qui comederit meam carnem et biberit meum sanguinem, habet æternam vitam. Jam vero quis dubitat, quin vitæ frequentius participare, non sit aliud omnino quam frequenter vivere? Quater igitur nos singulis septimanis communicamus; Dominico die, feria quarta, in parasceve, et in sabbato: sed et per dies etiam alios, si Martyris alicujus memoria celebretur. Neque intra urbem unam continuit se pastoralis zelus Basilii, sed frequenter totam diocesim suam visitabat, etiam inter continuas pæne infirmitates. Denique omnibus omnia factus, ut omnes Christo lucrificeret, plurimas scripsit*

B. Ep. 63 intuentes spiritualiter recreat,

Hom. 4 in hexam.

E

B. Homil. in Ps. 114 ab aurora usque ad meridiem in ecclesia perseverantes

F

brevis prædicatione recreat.

Frequens usus Eucharistiæ, B. Ep. 289

pastoralis sollicitudo de omnibus B. Ep. 264 et 348.

psit

A *psit epistolas, non eruditione minus quam pietate refertas; partim ad instructionem consulentium, partim ad commendationem indigentium et consolationem mœstorum; ut ita omnibus paternum exhiberet affectum, quibus agnoscebat se parentis loco collocatum, propter Episcopalem habitum, quem ipsi circumdederat Dominus.*

B. Ep. 248

Ep. 267

Famem, ex siccitate ortum,

172 *Tempore Episcopatus ejus, quamvis annus assignari nequeat, altera vice civitas Cæsarensis fame vexata est; de qua Sanctus sic loquitur: Nondum nos famies dereliquit: quocirca nobis prorsus est necesse diutius in urbe commorari, vel dispensationis gratia, vel propter eorum compassionem, qui illa coarctantur. Durante calamitate ista sermonem ad populum habuit, quo non sine commiserationis affectu illam sic describit: Vidi campos steriles, et arentia rura dudum sine fructibus; lacrymansque mœstas edidi querelas, quod pluvia nobis nulla data est. Quædam semina, priusquam germinarunt, exsiccata sunt; eodemque modo, quo ea aratrum occultavit, permanserunt; aut si forte nata, tenera adhuc, absumpta sunt æstu; adeo ut pulchre illud Evangelicum converti possit, Operarii quidem multi, messis vero pauca. Coloni per campos sedent manibus genua complexi, qui habitus lugentis est; et arborum tristi aspectu conterriti, suos boumque labores perditum iri vehementer dolent ac lacrymantur; et ad natos infantes respicientes ac lamentantes, ad uxores oculos intendentes ac flentes, contingentes et attrectantes siccos germinum calamos, miseros edunt ululatus, haud aliter ac patres, qui filios in ætatis flore amiserint. Causam porro tanti mali peccatis imputans, ait. Aspicite quæso nunc, quemadmodum nostrorum pondus peccatorum anni temporumque naturas mutaverit, statutasque semel rerum formas in aliena temperamenta novasque mixturas deduxerit. Hiems solitum humorem cum sicco non retinuit, sed in glaciem tota abiit, nivis et imbris penitus expers. Vernum tempus, alteram quidem sui officii partem ostendit, calorem dico, humiditatem vero nullam illi conjunxit. Æstus vero immensus, et frigora naturæ leges prætereuntia, ac in nos damnumque nostrum conjurata, mortales simul trahunt ad victus vitæque discrimina.*

Basilii peccatis attribuit,

hortatur ad pœnitentiam:

Or. F.

pauperibus subvenit, ipse pauper:

alias flagellum famis orando avertit:

173 *Deinde ad emendationem morum omnes hortatur, et imprimis ad orationem devotam et assiduam; avaros ad liberalitatem, divites ad elemosynas distribuendas pauperibus: et credibile est tunc quoque Sanctum plebem miserabilem, elargitis cibariis, quod antea Presbyter in simili calamitate fecerat, sustentasse; benigno Domino (ut Nyssenus indicat) mirabiliter cooperante, et misericorditer illi suppeditante unde misericordiam exhiberet. Siquidem ipsemet, quamvis Episcopus, pæne omnibus egebat: neque enim tunc temporis aut bona propria possidebat, aut copiosi erant Ecclesiæ suæ redditus. Dignus profecto aliorum famem satiare, qui jejuniis pæne continuis carnem spiritui subjiciens, Deum placaret: quin imo tam potens ejus intercessio apud Dominum fuerit, ut plagam istam imminentem a populo suo meruerit avertere. Propter hoc Nyssenus eum magno Eliæ assimilans; Uredinem, inquit, atque siccitatem terræ Magister neque sustulit, neque induxit. Ille autem magnus Propheta, cum imbrum penuriæ flagello terram verberasset, ipse quoque medicus vulneris extitit, cruciatui flagelli par et æquipollens, largiensque curationis levamen atque mitigationem. Quod si etiam adversus hoc aliquod nostri Eliæ miraculum adferre oportet; cum divina voluntate ejusmodi calamitas aliquando coeli minis significata immineret (quippe totum tempus hibernum per siccitatem præterierat) et nulla spes frugum appareret; tunc Magister, Deo supplicans, ultra minas terrorem progredi passus non*

est; cum precibus divinum Numen placasset; et D per orationes mœrorem, qui propter imbrum penuriam homines invaserat, sustulisset.

174 *Præcipua ipsius sollicitudo et Episcopo dignissima, erat exacta observatio Ecclesiasticæ disciplinæ, præsertim in Clero: in quo primum locum obtinebant Chorepiscopi numero quinquaginta, quos congregabat quandoque ad Conventum B. Eupychii Martyris, ut de rebus ad Ecclesiæ regimen spectantibus inter se conferrent. Cumque eorum incuria plurimi essent in Clerum adoptati, qui eo ministerio omnino indigni erant; hanc ad Chorepiscopos epistolam scripsit; ex qua dicere liceat, quam accurata in vitam et mores ipsorum inquisitione, Clerici essent tum temporis eligendi. Valde male me habet, inquit, quod Patrum de cetero defecerunt Canones, et omnis accurata disciplina ex Ecclesiis exacta est; et timeo, ne per incuriam et despicientiam, hac via procedentem, in omne confusionis genus res ecclesiasticæ redigantur. Eos qui Ecclesiæ ministrabant, consuetudo, quæ in Ecclesiis olim servabatur, non nisi diligentissime et accuratissime probatos admittebat, et omnis eorum vitæ antea ratio curiose inquirebatur; an non essent maledici, an non ebriosi, an non prompti ad pugnas, an suam juventutem recte erudirent ac castigarent, ut possent sanctificationem recte gerere, sine qua nemo Deum videbit. Et hæc quidem examinabant Presbyteri et Diaconi qui cum eis versabantur; referebant autem ad Chorepiscopos, qui vere testificantium susceptis suffragiis, et monitis Episcopis, Ministrum in Ecclesiasticorum numerum cooptabant. Nunc autem, nobis primum extrasis, ad nos referre de illis non curantes, omnem in vosmetipsos auctoritatem transtulistis. Deinde, re per summam socordiam tractata, Presbyteris et Diaconis permistis, quos voluerint inducere in ecclesiam, ex affectione vel cognationis vel alicujus amicitiae, vita eorum non examinata: et ideo multi quidem numerantur Ministri in unoquoque pago, sed nemo est dignus ministerio Altaris, ut vos ipsi testificamini, qui hominibus indigetis in electionibus. Quia ergo res deinceps eo processit, ut curari non possit; maxime cum nunc plurimi, metu ne in militiam referantur, seipsos ministerio ingerant; necessario me contuli ad renovandos Patrum canones; et scribo ad vos, ut ad me mittatis indicem Ministrorum unicujusque pagi, et a quo unusquisque introductus sit, et quænam ipsius vivendi sit ratio. Habete autem et ipsi apud vos indicem, ut vestræ litteræ cum iis quæ apud nos repositæ sunt conferantur, et nemini liceat seipsum quando velit inscribere. Sic itaque post primam indictionem, si qui a Presbytero inducti sunt, ad laicos rejiciantur: de integro autem fiat eorum a nobis examinatio: et si sint quidem nostro digni suffragio, suscipiantur. Purgate etiam ecclesiam, indignos ab ea expellentes; et deinceps quidem dignos examine et suscipite, in numerum autem ne referte, priusquam ad nos retuleritis: vel scitote quod erit laicus, qui sine nostra sententia in ministerium admissus est.*

175 *Hæc Basilii de Clericis inferioribus: in majoribus vero Ordinibus conferendis, tam circumspecte se habebat, ut nihil humano affectui indulgendum putaret, eosque vellet magis divina quam humana electione promoveri. Itaque rescribens Nectario, amicissimo suo, qui verosimiliter petierat Prælatum aliquem ordinari; Porro de electione, inquit, eorum, qui sunt præficiendi contubernio, si quid vel in gratiam hominum vel precibus inflexus, vel metu fractus aliquando determinarem; dispensator non fuero, sed caupo potius, Dei Donum ad humanam quorumcumque amicitiam permutans. Inter illos vero quos solius virtutis*

synodos diæcesanas celebrat, Naz. carm. de vit. sua. B. Ep. 418

B. Ep. 181 queritur non inquiri in mores ordinandorum,

et hinc multos intrusos indignos,

acer medium decernit.

F

Inter ordinatos ab eo

B. Ep. 323

A *virtutis intuitu, et divino quodammodo instinctu, ordinavit; Petrum fratrem suum mysticis sacrificiis consecrans, ad sacram Presbyterii dignitatem provexit: atque hinc ei vitæ cursus ad graviora sanctioraque dirigebatur, cum Sacerdotii dignitas, sapientiæ conjuncta, studio virtutis cumlaretur. Evagrius etiam, de quo Palladius in Lausiakis cap. 113, Lectorem ordinavit; quem deinde Nazianzenus provexit ad Diaconatus officium: cum autem hic esset instructissimus in divinis Scripturis, vigeat contra omnes hæreses; factus deinde Monachus in magna austeritate vixit: sed in fine magno omnium dolore in Origenistarum hæresim lapsus est. Numeratur etiam inter Presbyteros Basilii Meletius, quem vocat ipsemet Religiosissimum ac dilectissimum Fratrem suum, cooperatorem in Evangelio et compresbyterum; qui infirmam valetudinem sponte sibimet acquisivit, propter Christi Evangelium, carnem suam redigens in servitutem.*

Evagrius
Lector,

B. Ep. 73
et 322
Presbyteri
Meletius

et Philoromus

vir admirandæ
virtutis,

et contumeliam a
Juliano passus,

jejunio
castitatem
servans,

formidolositate
vincens,

opere manum
vivens,

Romam

et Hierosolymam
peregrinatus.

176 Magnam præterea curam gerebat B. Basilii, (ut inquit Palladius ubi supra) insignis viri, religiosissimi Presbyteri, Deique amantissimi Philoromi; cujus ille delectabatur austeritate, constantia, et in opere diligentia: qui adhuc a calamo et charta non recesserat, cum esset natus annum octogesimum: et quamvis videatur is in monasterio potius, quam inter Clericos in urbe aut in pago aliquo vixisse; juvat tamen ejus virtutes præcipuas hic perstringere. Is ortus quidem est ex matre serva, patre vero libero; tantam tamen virtutum nobilitatem ostendit in vitæ Christianæ institutione, ut etiam ipsi qui sunt in eo genere insuperabiles ejus vitam Angelis æqualem revererentur, et exercitationis efficaciam. Is mundo renuntiavit in diebus Juliani execrandi Imperatoris, et libere cum hoc impio est locutus, generosus Christi athleta: ille autem eum jussit radi, stantique a pueris alapas impingi: quod ipse fortiter et patienter tulit, eique egit gratias, sicut suomet ore nobis narravit. Hunc præclarum virum, ut dicebat, in principio adortum est bellum fornicationis et gulæ, quod tyrannidem exercens exagitat pleramque multitudinem: at is, veluti immensum incendium multa aqua extinxit, summa cura continentiam servando, ferrum gestando, et se concludendo, atque abstinendo a cibis; et, ut semel dicam, ab omnibus coctis; in omnibus denique fortiter se gerendo, multaque tolerando ad domandam ingluviem. Quam cum vicisset, potuit hymnum victoriæ canere dicens; Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, et non lætificasti inimicos meos super me. Similiter a spiritu fornicationis varie oppugnatus, perseveravit quadraginta annos in monasterio: atque de se narrabat dicens: Triginta et duos annos nullum fructum tetigi. Cum autem, inquit, pavor quidam me summopere oppugnasset, adeo ut vel interdiu pertimescerem; inclusi me sex annos in monumento, et ea ratione evasi superior, ex impatibilitate bellum gerens cum spiritu, qui mihi hanc imponebat servitutem. . . . Dixit hic Beatus; Ex quo sum initiatus et regeneratus ex Spiritu et aqua, usque in hodiernum diem, alienum panem gratis non comedi, sed eum qui ex propriis laboribus ad nos venit divinitus. Ducentos quinquaginta nummos ex opere manuum mearum dedi iis, qui erant manci et mutuli, neque ulli unquam feci injuriam. Is pedestri itinere venit Romam usque, ad orandum in martyrio sanctorum Petri et Pauli: pervenit autem etiam usque ad Alexandriam, cum vovisset adire martyrium venerandi athletæ Marci. Dignus porro, inquit, sum habitus, qui voti gratia, bis propriis pedibus venirem Hierosolymam, ad honoranda loca sancta; et ipse mihi suppeditavi impensas. Dicebat autem nobis, ut utilitatem ex eo cape-

remus; Non memini me unquam animo a Deo meo recessisse. Hujus B. Philoromi talia sunt certamina, et inest his invicta victoria, et beatorum laborum ei redditur finis, atque corona gloriæ immarcescibilis. Hactenus de Philoromo Palladius, cum eodem locutus in Galatia: sub quo testimonio non fuisse relatum inter Sanctos, præ tot aliis obscurius relatis in Menæa ac Synaxaria hactenus visa, vehementer miror.

177 Erat et Timotheus quidam, forsitan idem qui a Palladio ibidem vocatur Chorepiscopus Cappadociæ, vir sufficientissimus: in quo demonstratum habemus, quantam in suis comministris virtutem exigeret Basilii. Siquidem ipsum, ut de præcipuo quodam delicto, reprehendit, quod plus æquo negotiis secularibus se immisceret amicorum causa. Omnia, inquit, perscribere quæcumque mente recolo, neque consentaneum est salutationis hujus formulæ, neque facile unius epistolæ limitibus circumscribere; et rursus silentio præterire omnia, imbecillis cujusdam et impotentis videtur esse hominis; cum justa quadam iracundia in te pectus meum flagret. Mediam ergo viam incessurus sum, prætermittis nonnullis ut alia perscribam. Perstringere te est animus, quantum fas et jus est, in æquali amicorum dicendi libertate: siquidem ille et non alius sis Timotheus, quem a prima cognitum pueritia habui, tam contento studio tendentem, cum ad fidem orthodoxam profitendam, tum ad vitam asceticam ineundam, ut immoderate propensionis causa incusarere. Quis unquam crederet, quod tu ipse in præsentia, abjecta omni prorsus cura, qua omnino et ab omni parte Deo conjungaris; ad illa respiceres, quæ huic vel illi arriderent, et vitæ tuæ transigendæ rationes ad aliorum voluntatem componeres; ne scilicet amicis inutilis, inimicis autem ridiculus existeres: infamiam apud homines tamquam rem formidabilem exhorrens, nec quidquam pensi habens vel recordans, quod quanto plus in istis studii et curæ posueris, tanto majorem vitæ anteactæ et ante alia eligendæ neglectum præ te tuleris.

178 Plena sunt divina eloquia testimoniis affirmantibus, non posse quemvis hominem ad utrumque complectendum sufficere, istius scilicet mundi negotia, et politiam illam quæ est secundum Deum. Quin et ipsa rerum natura, hujusmodi exemplis refertissima est: nam mente et cogitatione nostra diversa eodem temporis momento recolere, prorsus est impossibile. Sed et in iis similiter quæ per sensus capiuntur, idem licet intueri. Auribus duos simul sonos vel non percipimus vel distinguere non possumus: quamvis meatus auditorii gemini nobis sint adaptati. Oculi quin etiam, nisi sint utrique in unum visibile objectum intenti, exacte suum munus obire nequeunt: atque ita est in rebus omnibus naturalibus. Jam citare tibi velle Scripturarum testimonia, perinde est absurdum, quam Athenas velle noctuas mittere. Quid igitur miscemus impermiscibilia? civiles tumultus cum ascetica vita? Imo quidni a tumultibus hisce expediiri, cessamus negotia nobis invicem facessere, ut non simus in nostra ipsorum potestate? Quidni illum pietatis scopum ipso opere satagimus attingere, ad quem olim collimabamus? Quidni maledicentibus et calumniis nos afficere volentibus manifestum facimus, non esse in ipsorum potestate situm nos ut afficiant tristitia? Pietatem autem istud, si quidem nosmetipsos expediverimus, nec ullam præbuerimus occasionem. Atque hæc quidem hactenus. Concedat vero Dominus aliquando nobis, ut simul congressi, exactiori quodam modo de statu et commodis nostrarum animarum consulamus; ne tunc, cum hinc erit necessario emigrandum, deprehendamus occupati cura et cogitationibus circa res vanissimas.

Timotheus
Chorepisc.

B. Ep. 340

E
Basilii olim
discipulus ab
eo reprehenditur,

quod neglecta
cura priori
spiritus

secularibus
negotiis sese
implicuerit:

et ad pristinum
fervorem
revocatur.

A

CAPUT XV.

Gesta quædam Basilii ad Ecclesiarum utilitatem et delinquentium emendationem.

Ex Clero S.
Basilii ob
sanctitatis
famam

B. Ep. 319

B

postulanti
successorem
Innocentio,

ipse unum
designat,

C

multis vir-
tutibus or-
natum.

Tantæ sanctitatis famam Clerus Cæsarensis sub Basilio acquisivit, ut Innocentius, præclarus cujusdam primariæ urbis per Orientem Episcopus, Basilium flagitaverit, unum de Presbyteris ejus sibi deligi successorem. Rem gestam, et Sancti in ejusmodi casibus piam prudentiam, ob oculos ponit ipsa ab eo rescripta epistola hæc. Quantopere lætatus sim tuæ dilectionis litteris acceptis, tanto vehementius contristabar, eo quod mihi opus a te impositum persentiscerem majoris sollicitudinis, quam egomet ferendo eram. Nam qui quæso possim, tantis terrarum spatiis disparatus, tali tantæque sufficere dispensationi? Quamdiu certe vosmet Ecclesia possederit, in suis ipsa fulcris requiescet: quod si quid de vita vestra Deus disposuerit, ecqui erunt vobis pares dignitate, quos exinde ad curam gerendam et inspectionem Fratrum emittat Deus? Id quod tute tuis litteris desiderabas intelligere, recte quidem eo ipso et prudenter quæсивisti, volens illum virum cognoscere, qui te defuncto selectum illum Domini gregem susciperet dirigendum; id quod beatus Moses non desideravit solum, sed vidit etiam. Verum cum locus sit celebritate sua magnus, et opus tuum apud multos nominatissimum; temporum autem status difficilis, et perquam illustri indigens gubernatore, propter æstus repetitos, et fluctuum in Ecclesiam ingruentium alluviones; consistere nequitiam cum animulæ meæ incolumitate arbitratus sum, negligenter defungi hoc negotio; præsertim cum illorum memor essem, quæ a te scribebantur: velle te nimirum coram Domino in judicio contra me comparere, et de neglectis Ecclesiis reum peragere.

180 Ne ergo in judicium tecum ego descendam, sed mere potius defensionis socium ad Christi tribunal adipiscar; considerato Presbyterorum, qui per hanc urbem sunt constituti concessu, honorandum cum primis selegi vas beati Hermogenis, genuinam sobolem illius Hermogenis, qui in magna illa Synodo, illam fidei formulam maximi momenti roborisque conscripsit; Presbyterum jam a multis retro annis in Ecclesia ordinatum, moribus constantem, peritum Canonum, fide solidum, in ascetica et continentia vita ad hunc usque diem versatum: adeo ut contentus ille scleragogiæ tenor carnes ejus plane depastus sit; pauperem præterea, neque redditus aliquos in hoc seculo possidentem; imo adeo indigentem, ut ne panis ipsi copia suppetat: sed manuum labore, una cum Fratribus qui cum illo sunt, victum sibi extundat necessarium. Hunc visum est mihi ad te mittere; quod viro tu hujusmodi indigeas, ac non potius alio minus provectæ ætatis, veluti magis ad rem istam accommodato, tali nempe qui itinera subire, et vitæ quotidianæ necessarias obire functiones possit. Oblata primo quoque tempore occasione rescripto quam celerrime; ut illum virum ad te transmittam, electum a Deo et negotio idoneum, venerabilem futurum omnibus cum ipso congressuris, et in lenitate animi ex opposito informatum adversantes. Facile mihi fuerat hunc continuo dedisse in viam: sed cum tute me præveniens illum virum flagitaveris, qui quidem bonus est et mihi met ipsi carus, sed multis partibus præsignato inferior; volebam tibi liquido patefacere sententiam animæ meæ; ut, si opus tibi fuerit ejusmodi viro, unum aliquem e Fratribus ableges, qui circa jejuniarum tempora illum suscipiat; aut nos hic facias certiores, utrumne aliquem habeas, qui sufficiet ad

viarum difficultates, ad nos usque venturo tolerandas.

181 Ex hac epistola præterea discimus, Basilium plerumque solitum litteras suas per Clericos mittere, præsertim si istæ ad Episcopos ferendæ essent: deinde quam paternam de suis subditis gereret sollicitudinem: tertium, Clericos ipsius voluntariam paupertatem similiter coluisse, et juxta præceptum Apostoli labore manuum victum sibi comparasse. Propterea autem excusat se Eusebio Samosateno, quod rarius ad eum scripserit, quia neminem haberet qui litteras ferret, omnibus laborando impeditis. Ignoscas, inquit, rogo te, si rarius epistolas scribam. Erat quidem e re nostra, ut aliquem e nobis ad te amandaremus, neque id tamen fecimus: ideoque recte expostulat nobiscum prudentia tua, nec injuria corripuisti nos: scias tamen velim, illam hiemis fuisse apud nos inclementiam, ut itinera omnia obstructa permanserint ad Pascha usque; nec quisquam se obtulerit tanta præditus audacia, qui viarum contemneret difficultates. Nam utcumque numerosum satis habeamus gregem, sunt tamen homines ad peregrinandum incompositi; propterea quod non exerceant mercaturam, nec peregre velint libenter agere: artes autem colant maximam partem sedentarias, unde victum sibi suisque acquirunt quotidianum. Quin Fratrem hunc ipsum, quem nunc ad tuam mittimus pietatem, ab agro evocatum ablegamus, qui ad tuam Sanctitatem epistolas meas perferret: ut et rerum nostrarum statum te edoceat, et quo in loco vestræ ibi versentur accurate nobis exponat; idque quam celerrime potest fieri, divina ei gratia opitulante.

182 Cum igitur tanta fuerit Clericorum Cæsarensium paupertas, nemo mirabitur quod toties ad Provincie Praefectos et tributorum exactores scripserit, ut a tributis haberentur liberi, præsertim ad Modestum Praefectum prætorii: Ad virum tam illustrem, inquit, vel scripsisse, licet nulla præterea scribendi suberit causa vel occasio, maximum tamen est, et momenti præcipui ad honorem illis conciliandum, qui sensu aliquo præditi sunt; propterea quod rationes contulisse suas, aut familiariter versari cum iis qui præ ceteris sunt loco eminentiori constituti, dignitatem vel maximam conciliare illis solet, qui ad sublimiora aspirant. At mihi, qui, de patriæ meæ casu et periculo, et quidem universali, laborabam, necessarium fuit apud tuam magnitudinem animi intercedere. Hanc ergo meam intercessionem rogo, ut secundum tuam consuetudinem comiter admittere velis, manumque exporrigere auxiliatricem patriæ nostræ, ad tua genna provolutæ. Illud autem ejus gratia te nunc appellamus, ad istum modum sese habet. Qui Deo consecrati per ministerium erant, Presbyteros nempe et Diaconos, tributorum et census exactores prisce patiebantur immunes esse: at qui descriptioni faciendæ in præsentem præsumt, quasi nulla ipsis indulta foret in hoc negotio venia, per illustrem tuam potestatem, omnes illos etiam in tabulas censuales retulerunt, nisi forte per ætatem nonnulli excusati fuerint. Rogamus igitur, ut tuæ erga nos beneficentiæ monumentum hoc apud nos deponas, quo in omnem deinceps posteritatem, tui memoriam præclaram custodiamus; utque, juxta consuetudines et leges antiquas, qui Deo in sacris ministeriis inserviunt, liberi relinquantur a solutionibus: ne propter eorum gratiam nunc constringuntur solvendi necessitate, tantum immunitas hæc illis concedi videatur. Ita enim et ad successores horum gratia derivabitur, licet usque adeo non sint sacris Ordinibus digni: sed juxta morem observatum antiquitus in ejusmodi descriptione, communis indulgentia et exemptio ad Clericos universos extendetur: quos ubique terrarum rebus sacris inser-

Non nisi per
Clericos litte-
ras mittens,

excusat se
quod rarius
scribat,
B. Ep. 263

E

omnibus labo-
rando impedi-
tis litteras
ferre.

Clericis im-
munitatem a
tributis con-
cessam
B. Ep. 279

F

conservandum
curat:

licet al as
forte indignis.

vientes,

A vientes, illi quibus commissa est Ecclesiarum ad-
 AUCTORE F. B. ministratio et regimen, immunes habendos exemp-
 tosque annuntiabunt. Hoc certe quidem tuæ magni-
 ficentiæ immortalem apud bonos gloriam conciliabit,
 et Regiæ familiæ atque comitatui quam plurimos
 apud Deum intercessores procurabit: sed et rei
 etiam publicæ et pecuniarum rationibus non leve
 adjumentum accerset; dum non Clericis tantum-
 modo, sed afflicto rerum statu utentibus quibuscum-
 que, per immunitatem solatium affertis, quomodo
 (ut cuius notissimum est) in asserta libertate affecti
 sumus.

Fures item
 puniendos, qui
 Sacerdotem
 spoliaverant
 B. Ep. 390

183 Ad hoc tam illustre testimonium antiquæ con-
 suetudinis, immunes servandi Clericos a tributis, acce-
 dat alterum, quo pateat zelus sancti Episcopi, in Clericis
 suis ab omni injuria vindicandis. Cum quidam, cujus
 nomen nullibi exprimitur, qui impedire debuerat, per-
 mississet bona sua eripi Presbytero cuidam, hunc in
 modum illum increpuit. Mirabar, inquit, qui fieret,
 ut te mediatore, tantum iniquitatis ausi fuerint non-
 nulli contra Compresbyterum, ut quam unicam ha-
 bebat vitæ sustentandæ rationem, hanc ipsam diri-
 perent: et, quod est gravissimum, quod qui hoc
 B ipsum ausi sunt perpetrare, in te culpam univer-
 sam transferrent; quem oportebat hæc et hu-
 jusmodi ita minime permittere, ut omni potius ra-
 tione impedire deberes contra quosvis perpetra-
 ta, nedum vero contra Presbyteros, eosque
 præsertim qui concordēs nobiscum sunt, et eandem
 religionis viam nobiscum ineunt. Si qua ergo tibi
 cura est non in aliquo refocillandi, fac ut quam ce-
 lerrime corrigantur hæc perpetrata: potes enim tu,
 per Dei gratiam, et hæc et his graviora emendare,
 si volueris. Scripsi etiam ad Præfectum patriæ meæ,
 ut, si sponte voluerint justitiam observare, per ju-
 dicum tribunalia, ad faciendum quod rectum est,
 compellantur.

monet ad Epi-
 scopi jus spe-
 ctare

B. Ep. 417

C res ecclesiis
 ablatas ip-
 sosque fures,

meliores red-
 dendos.

Canonum ob-
 servationem
 urget,

184 Ita Basiliius firmo et intrepido animo Eccle-
 siasticorum jura tuebatur: sed et jurisdictionem illæsam
 omnino volebat a potestate seculari; ideoque in hunc
 modum ad Commentariensem quemdam scripsit. Quan-
 doquidem deprehensi sunt in hac præsentī synodo
 nonnulli, qui impia facinora perpetrarunt, et contra
 Dei mandatum suffurati sunt vilia quædam paupe-
 rum vestimenta, quos par potius erat ut iis amictos,
 quam exutos vellent; eosdem vero fures deprehen-
 derint ii qui moribus et eutaxiæ ecclesiasticæ præ-
 erant: tu vero ad te tuamque cognitionem spectare
 arbitraberis, veluti qui cum quodam publico imperio
 esses, istarum rerum receptionem; scripsi ad te lit-
 teras, quibus reddo certiore, perpetrata in eccle-
 siis facinora, ad nostram spectare correctionem
 emendationemque; neque iudicibus ea propter esse
 molestiam facescendam. Quocirca sacrilege subdu-
 ctas vestes, quas continet inventarium apud te depo-
 situm, et de omnibus præsentibus inita in scriptis
 ratio, denuo recipi mandavi: et illa quidem custo-
 dienda censui venturis deinceps, ista autem præsen-
 tibus in manus tradi; hominesque ipsos reducere,
 quos conversos ad informationem et institutionem
 Domini, in Dei nomine spero in posterum me red-
 diturum meliores. Nam quæ tribunalium supplicia
 non potuerunt efficere, ea scimus ipsa tremenda Dei
 judicia interdum effecisse, et ad rectam deduxisse
 rationem. Si libuerit de istis ad Comitem referre,
 tantam certe confidentiam, cum in rei ipsius æqui-
 tate, tum etiam in hominis illius justitia ponimus.
 ut tuo ipsius arbitrio permittamus, quidquid volueris
 agere

185 Nec minori fortitudine observanda curabat,
 quæ ad Ecclesiæ spirituale bonum, et Ecclesiastico-
 rum disciplinam sancita erant. Hac in re zelum ejus
 sensit Paregorius Presbyter, qui contra Canonem Ni-

cænum subintroductam habens mulierem, cum cogeretur D
 a Chorepiscopo illam dimittere, ad Basilium per litte-
 ras causam detulerat, multis se excusans, et inter ce-
 tera, quod ob senectutem (erat enim septuaginta anno-
 rum) ipsius ministerio egeret; Chorepiscopum autem
 accusans, quasi is tantillum commodum subtractum ipsi
 vellet, propter memoriam veteris cujusdam inimici-
 tiæ. Potuisset hoc forsitan apud alium valere: sed Basiliius,
 publicæ honestati et sacris Canonibus omnia posthabens,
 suaviter quidem at simul fortiter, hunc in modum res-
 pondit. Legi litteras tuas magna cum animi lenitate,
 admiratusque sum, quomodo coneris rebus incur-
 bilibus moderi sermonibus longis; cum breviter no-
 bis et facile reipsa satisfacere valens, in illis de
 quibus accusaris permanere constitueris. Nec primi,
 nec soli sancivimus, Paregori, non debere mulier-
 culas cohabitare viris. Lege Canonem a sanctis Pa-
 tribus nostris in Nicæna Synodo constitutum, qui
 manifeste interdixit, ne quis mulierculam subintro-
 ductam habeat: cœlibatus autem in eo habet ho-
 nestatem suam, si quis a nexu mulieris secesserit.
 Itaque, si quis, cœlibatum nomine tenus professus,
 reipsa faciat ea quæ a conjugatis fiunt; manifestum
 est, quod virginitatis honestatem nuncupatione qui-
 dem illius præstet, verum interea ab inconvenienti
 voluptate non desistat. Tanto facilius admonitioni
 nostræ acquiescere poteras, quanto magis liberum
 esse te a corporalibus affectionibus affirmas: neque
 enim credo, virum septuaginta annos natum, cum
 ejusmodi affectionibus cohabitare mulierculæ; neque
 propterea ista determinavi, quod aliquid absurdi
 designaveris; sed quod ab Apostolo edocti sumus,
 non esse fratri ponendum offendiculum vel scanda-
 lum. Scimus autem usuvenire, ut quod a nonnullis
 recte geritur, aliis in occasionem peccati cedat. Ob
 hanc causam, constitutionem sanctorum Patrum se-
 cuti, præcepimus, ut a muliercula separeris. Ut quid
 igitur Chorepiscopum accusas, et veteris inimicitiae
 mentionem facis? Imo quid nos quoque, quasi aures
 habeamus delationibus admittendis proclives; et non
 magis te ipsum reprehendis, quod a consuetudine
 mulierculæ abstinere detrectas? Ejice igitur illam ex
 ædibus tuis, et trade in monasterium: sit illa cum
 virginibus, et tu inter viros ministra, ne nomen Dei
 propter vos blasphemetur. Donec ista feceris, etiam-
 si innumera per epistolas causeris, nihil efficies; sed
 otiosus morieris, dabisque Domino otii tui rationem.
 Si vero sine correctione tui ipsius ausus fueris Sa-
 cerdotii retinere functionem, anathema eris omni
 plebi: et si qui te receperint, per omnem Ecclesiam
 excommunicabuntur.

B. Ep.
 contra quos
 Presbyter sub-
 introductam
 habens mulie-
 rem,

E

jubetur eam
 dimittere,

sub pœna ex-
 communicati-
 onis.

F

186 Credibile est Paregorium, his acceptis litteris,
 sacrosanctis Canonibus se conformasse. Difficilior per-
 turbatio, cum majori scandalo, excitata est a Glycerio
 quodam Diacono, quæ sancti Antistitis longanimitatem
 multum exercuit. Ille, cum multorum indignationem
 suis ineptiis commovisset, coactus est ad Gregorium
 quemdam, magnæ auctoritatis virum et Basilii amicum,
 confugere. Fuerit is forsitan Nyssenensis aut Nazianzenus,
 qui ut communis boni intuitu patrocinium miseri istius
 susciperet, per litteras exorare est conatus Basilium:
 hic vero ad ejus intercessionem rescripsit Epistolam,
 qua rem pessime gestam narrat. Negotium certe, in-
 quit, subiisti moderatum, suave, et humanitatis
 plenum, qui Glycerii illius refractarii (sic enim ad-
 huc illum nominamus) captivitatem collegisti; et
 commune nostrum dedecus et opprobrium, quoad
 ejus fieri potuit; operuisti. Nihilominus operæ præ-
 tium fuerit, ut pietas tua non solum hanc infamiæ
 labeculam abstergat, sed et rei ab ipso gestæ seriem
 et historiam edoceatur. Iste igitur, tanta gravitate
 et fastu conspicuus Glycerius vester, Venensis Ec-
 clesiæ Diaconus a me ordinatus in eum finem fuerat,
 ut

B. Ep. 412

Glycerium
 Diaconum

A ut cum Presbytero ei serviret, et ad curandam rem ecclesiasticam admoveretur: est enim vir moribus utcumque insuavibus et absurdis, non tamen male comparatus a natura ad negotia quæ præ manibus sunt. Postquam vero Diaconus ordinatus fuerat, in tantum neglexit officium facere, acsi nullum ei penitus incumberet. Coactis autem privata sua auctoritate et potestate Virginibus misellis nonnullis, partim sponte sua accurrentibus (sunt enim, quod te minime fugit, juvenulæ ad hujusmodi proclives) partim invitis et reluctantibus abductis, gregi huic præesse statim voluit; assumptoque titulo et habitu Patriarchali, admodum cœpit inolescere: non eo proventus per directam aliquam successionem, aut pietatis studio inductus; verum hanc sibi dignitatem, ut quivis alius aliam quamvis artem, ad vitæ victusque rationem advocans. Parum certe is abfuit quin Ecclesiam omnem pessumdaret, conculcato Presbytero suo, cui erat addictus, viro tam vitæ suæ transactæ proposito, quam ætate ipsa venerando; contemptoque Chorepiscopo, ac me etiam ipso, quasi viris titivillitiis non æstimandis, tumultibus, turbis, seditionibus, urbem ipsam et ordinem sacrum universum implevit.

B 187 Vis breviter expediam universa? Ut nec aliqua vel levissima objurgatione a me et Chorepiscopo corriperetur, nec penitus in nostri contemptum descenderet (nam et adolescentes ad eandem contumaciam inductos exercebat) facinus admodum audax et inhumanum excogitavit. Virgines enim quotquot potuit sacrilege deprædatus, et noctis arrepta opportunitate, capescit fugam. Hæc satis scio tibi summe intoleranda videntur: sed et tempus quoque ipsum animadvertite. Conventus tunc temporis Episcoporum eo loci peragebatur, atque ingens hominum multitudo, ut fieri solet, undecumque confluerat: quando suum hic ex adverso chorum ducebat, anteambulones sequens adolescentes, et alacriter tripudiis circum sultans, eoque inverecundo spectaculo pluit omnibus tristitiam magnam, lascivis autem et procacibus risum excitans sane profusum. Neque hisce contentus tam atrocibus, Virginum ipsarum parentes, qui moleste (ut audio) suam ferentes orbitatem, et dispersas recolligere et reducere filias volebant, earumque pedibus cum luctu gemituque, ut par est credere, affumdebantur; adolescens iste admirandus, una cum prædatoria latronum manu, contumeliis affectit, et ignominia intoleranda. Hæc pietas tua existimet velim: est enim commune nostrum omnium ludibrium. Imprimis autem illi imperes, ut revertatur cum Virginibus suis: futurum est enim ut benignius cum illo agatur, si litteras a te secum adduxerit: sin minus ipsum remisit, at Virgines saltem ipsarum matri, hoc est Ecclesiæ, restitue. Quod si ne hoc quidem omni ex parte impetremus, saltem quibus est animus revertendi, ne illas per vim retineri et quasi tyrannide adhibita patiaris opprimi, sed cura ut ac nos reducantur: alioqui Deum testor atque homines, hæc pessimo consilio administrari, nec secundum leges Ecclesiæ et consuetudines. At Glycerius, si cum tuis litteris redierit, et cum illa qua par est modestia, recte quidem istud; sin secus faxit, esto submotus a ministerio.

188 Si ad Nazianzenum aut Nyssenem hæc epistola revera missa est, idcirco credo graviore stylo scriptam, ut posset ipsi Glycerio exhiberi, ad quem etiam antea scripserat, serio monens ut insanire tam scandalose desineret: quibus cum nihil adhuc impetrasset, scripsit et alteram ad amicum, hortatus eum ut omni modo Glycerium ad saniora consilia reducat. Jam ante ad te scripseram, inquit, de Glycerio et Virginibus illis. At isti ne adhuc quidem sunt reversi, sed moras nectunt: qua fiducia aut quam ob causam, ignoro:

neque enim possum in animum inducere, hoc a te eo fine admitti, ut in meam redundet contumeliam, vel propter offensam aliquam nostram, vel in gratiam aliorum quorumcumque. Deposito igitur omni metu veniant: illis tu te sponsorem præbeto: angimur enim tristamurque membris aliquibus debilitati, etiamsi alioqui propter malum admissum sunt præcisa: quod si adhuc refragentur, aliorum tunc esto culpa, nos manus nostras abluimus. Quem effectum hæc omnia sortita sint, nusquam indicatur: liquet tamen quanta longanimitate et patientia cum insano hoc et scelerato homine egerit Sanctus, ne ipsum in perniciem adigeret, sed potius Deo et Ecclesiæ lucraretur.

189 Zelum quo ipse pro Dei Ecclesia æstuabat, in aliis quoque provinciæ suæ Episcopis accendere studens; pro tradita sibi auctoritate officii sui eos commonefaciebat. Documento imprimis sit nobis ejus Epistola, qua perstringit eos qui simoniace sacros Ordines conferbant. Absurditas rei, de qua scribo, inquit, animus quidem meus mœstitia replevit, propterea quod omnino in suspicionem abiit et rumore percrebuit; hætenus tamen res mihi neutiquam credibilis visa est. Quod igitur de illa scribo, medicinæ loco sit, si quisquam sibi male conscius est: qui sibi vero nihil hujus est conscius, ei sit vice amuleti, quo se præmuniat a vitio: si quis autem hanc rem susque deque fert, id quod in vobis deprehendi nolim, illi sit pro contestatione. Quid est autem quod dico? Feruntur quidam ex vobis ab illis qui ordinantur accipere pecuniam, idque (quod pejus est) pietatis nomine palliare. Duplo namque puniendus venit, qui prætextu boni quod malum est facit, tum quia operatur, quod bonum non est; tum quod, ad perficiendum peccatum, bono, ut dicitur, utitur cooperario. Hæc si ita habent, post hæc non fiant, sed emendentur: alioqui necessario dicetur ad accipientem pecunias, quod ab Apostolis ad eum dictum est qui pecuniam dare volebat, ut communionem emeret Spiritus sancti, videlicet, Argentum tuum tecum sit ad perditionem. Levius enim deliquit, qui propter experientiam emere volebat; quam qui jam donum Dei vendit. Venditio enim facta est: et si, quod gratis accepisti, vendideris; tanquam satanæ venumdatus. Dei gratia privaberis. Canponis enim ritu quæstum rebus spiritualibus infers et Ecclesiæ, ubi corpus nobis et sanguinem Christi concreditum habemus. Ista ad hunc modum fieri non debent. Quæ vero sit hic impostura dicam. Putant se nihil delinquere, quod non ante, sed post manuum impositionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere est, quando cumque fiat. Hortor itaque, ut quæstum hunc, imo transitum ad gehennam, declinetis: nec manus tali lucro polluentes, indignos vosmetipsos a tractandum sancta mysteria constituatis. Ignoscite autem mihi. Primum quidem rumori isti fidem non dedi: postea vero tanquam persuasus interminor. Si quis post hanc epistolam meam tale quid designaverit, cum nostris hic altaribus nihil habebit commune, sed quæret ubi donum Dei coemptum denuo vendere queat: nos enim et Ecclesiæ Dei talem consuetudinem non habemus. Cessabo, si adhuc unum adjecero. Propter avaritiam ista fiunt: avarita vero malorum omnium radix est, et idololatria vocatur. Ne velitis igitur modicæ pecuniæ gratia idola Christo præferre; neque Judam sectantes, quæstus gratia secundo illum prodere, qui semel pro nobis cruci est affixus: alioqui et ipsi agri, et manus eorum qui hosce fructus metunt, Acedama vocabuntur.

190 Altera epistola torporem Episcopi cujusdam increpat Basilius, et raptum virginis jubet excommunicatione puniri. Valde quidem doleo, inquit, quod intelligam te nequaquam indigne ferre illicita, neque

D)
AUCTORE F. B.

Episcopos
simoniace
ordinantes
B. Ep. 76

E

arguit exponens
peccati enormitatem;

F

et inepta de
simonia
sententia
rejiciens

delinquentibus
minatur
depositionem,

B. Ep. 244
Episcopum
officii commo-
nefacit.

repetere

qui se demen-
tatis aliquot
virginibus pa-
triarcham
præfecerat,

urbem im-
plens tumulti-
bus,

accitisque ad
hoc adolescen-
tibus

publice cho-
reas ducens,

compesci et
moveri offi-
cio jubet,

B. Ep. 313
deinde spon-
det conver-
sum recipere.

A repeterē, et recolere quod hæc ipsa rapina et in liberæ conditionis homines contumelia, in vitam et conditionem humanam delinquit, et præter jus ac fas est tyrannica quædam grassatio. Nam certoscio, quod si omnes hoc animo essetis et ad hunc modum affecti, nihil prohibuisset, quin jam olim istius improbitatis consuetudo de patria nostra exularet. Zelum ergo in præsentī Christianum demonstres, et prout flagitat injuria commoveare; atque puellam, quocumque tandem loco deprehendatur, raptori ereptam restituas parentibus suis: illum vero excludas ab orationibus tuis, ac veluti præconia voce proclama rejectum: et qui participes eidem sociique fuerunt, juxta quod jam pridem denuntiavimus, una cum familiis suis omnibus per triennium a precibus ejicias et excludas: villam vero quæ hominem illum suscepit, aut etiam tuita fuerit contra reposcentes illam, prorsus a precibus suspensam habeas et orationis communione; ut discant omnes, non secus quam serpentem aut bestiam quamvis aliam venenatam, odisse raptorem, et persequi communem illum omnium hostem, atque injuria affectis opitulari.

ut raptam
Virginem
restituendam
curet
parentibus

et raptorem
eique
adhærentes
censuris
Ecclesiasticis
compescat,

B. Ep. 245
pejerantem
in judicio

suadet
excommuni-
candum

Synopsis vir-
tutum ejus.

Or. F.

B 191 Alias interrogatus ab Episcopo quodam, quod faciendum homine versatili et versipelli, et in judiciis pejerante, sic tamen ut convinci non posset, in hunc modum respondet: Difficilissimum est et periculi plenum cum hoc homine habere negotii quidquam: neque enim usui potest esse versatilis et versipellis hujus dispositio, et de qua (ut ex iis quæ palam cernuntur, deprehendimus) conclamatum est omnino. Citatus accurrit in judicium, et cum in rem præsentem advolarit, tanta dicendi copia pollet, tam sunt illi in proclivi juramenta, ut bene putemus nobiscum agi, si quam celerrime ab illo liberemur. Quin et illum non raro animadverti accusatores retorquentem. Ut verbodicam, non est inter rerum naturas omnes quotquot terram istam obtinent, ulla credo adeo varia et versatilis et ad improbitatem agilis, quam est ille homo; idque vel leviter expertus quisque intelliget. Quid autem meam rogatis sententiam, et non potius vosmetipsos eo inducitis, ut injurias illius experiamini, non aliter quam divinam iram vobis immissam. Ut autem vos ex impietatum ipsius societate non conspurcemini, cum familia sua omni separetur a precibus et sacrarum rerum omnium communione, usque dum ab omnibus declinatus ad meliorem frugem revertatur.

C 192 Ceterum non tantum suffraganei Episcopi, sed etiam alii, ab ejus sapientia eruditionem, a prudentia consilium, requirebant. Testantur id epistolæ ad Amphilo-
chium Episcopum Iconiensem, ad Optimum Antiochenum in Pisidia, ad Ecclesiam Sosopolitanam, aliosque quamplurimos; a quibus, non aliter quam oraculum aliquod sui temporis, audiebatur. Porro virtutes ejus, quæ tantam ipsi apud omnes conciliabant auctoritatem et æstimationem, a Nysseno enumerantur hoc ordine; Amor et studium vehemens erga fidem, odium adversus eam aspernantes et reprobantes, dilectio erga Deum; studium et desiderium ejus qui vere atque re ipsa est, ad nullam rem materiale effluens atque deflectens; vita per omnia exacta atque exquisita, victus aridus, acies oculorum et obtutus vigori animæ par, gravitas non affectata, silentium sermone efficacius, cura atque contemplatio rerum earum quæ sperantur, contemptus earum quæ videntur; æqualitas erga omnes, sive enim in excellenti quis dignitate forte constitutus esset, sive ex humilibus et abjectis esse appareret, eadem illum dignatione accipiebat, et in eodem honore habebat.

CAPUT XVI.

Caritas erga Religiosos, Xenodochium extructum.

Hoc inter reliqua præcipue ad laudem Basilii facit, quod ad Episcopatum evectus, inter multiplices curas amorem vitæ Religiosæ minime dimisit; quem ante, Presbyteri fungens munere, quotidianis exercitationibus foverat: atque hac de causa Religiosos omnes seu Monachos tenerrimo amore complectebatur; ut quorum Fundator ante Episcopatum extiterat, eorum se in Episcopatu Patrem præberet. Hac de re, tamquam de crimine, ab adversariis palam accusabatur; permittente id Deo, ut ex ipsius Sancti ad hanc calumniam responsione, posteris testimonium relinqueretur, quanto desiderio religiosam vitam desideraret ipse, et quo affectu eam colentes prosequeretur: Accusamur, inquit, quod homines habeamus Monachos, pietatis studiosos, qui mundo renuntiaverint, et universis seculi istius curis; quas Dominus comparat spinis, fertilitatem verbi impediunt. Qui hujusmodi sunt, mortificationem Jesu in corpore circumferunt; ac cruce quisque sua accepta, Deum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent ista impingi delicta; haberemque apud me viros, qui me doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuissent. Nunc autem in Ægypto quidem audio talem esse virorum quorundam virtutem; et forsitan in Palæstina quoque sunt, qui ad Evangelii normam vitæ suæ conversationem perfectam reddant. Audio et in Mesopotamia viros esse perfectos ac beatos. Nos vero perfectis collati, pueri sumus. Sunt autem et feminæ, evangelicam vitam amplexæ; quæ virginitatem quidem nuptiis præferunt, sensum vero carnis servituti subiciunt; et beato luctui immorantes, beatæ sunt ex proposito, ubicumque terrarum degant: apud nos vero ista, qui primis adhuc elementis ad pietatem instituimur et initiamur, minuta sunt ac rudia: quod si quid dedecoris et indignitatis aliqui mulierum vitæ ac statui inferunt, non est quod ego illos defendere velim: illud vero vobis assero et confirmo, quod quæ hactenus pater mendacii Satanas non est ausus dicere, ea temeraria corda et nullo retenta moderationis fræno ora, indolenter et cum summa licentia, loquuntur. Scire autem vos volo, quod optamus nobis et virorum et mulierum cœtus dari, quorum conversatio in cœlis sit, qui carnem suam cum affectionibus ac concupiscentiis crucifixerint, quique nec de cibis nec de indumentis solliciti sint, sed immobiles et assidui apud Dominum noctes ac dies precationibus immorentur; quorum os non loquatur opera hominum, sed hymnum concinat Deo nostro; quique sedulo propriis manibus operentur, quo possint impertiri illis qui opus habent.

194 Inter eos quos habebat Monachos, Heraclides fuit; cujus nomine ad Amphilo-
chium scripsit, quocum ille solitudinem petere decreverat: sed cum ad Sanctum pro re quapiam communicanda venisset, detentus ab eo est, ut in vita monastica instrueretur. Numerari præterea inter Monachos Basilii possunt Festus et Magnus, de quibus quam paternam curam habuerit, ad eos scribens ipse declarat: Parentes quidem, inquit, suorum decet cura liberorum, et agricolas plantarum seminumque studia; magistros quoque discipulorum sollicitudo, maxime quando per ingenii dexteritatem, de se optimam spem præbent. Ipse enim agricola in laboribus, turgescuntibus spicis et stirpibus nascentibus, gaudet: discipuli vero magistros, liberique genitores suos exhilarant; hi quidem virtute, illi vero doctrina increscentes. Nos vero de vobis tanto majorem

Basilium ob
affectum erga
Religiosos
accusatus

B. Ep. 63

E

id sibi laudi
ducit.

F

B. Ep. 392

B. Ep. 210
Festum et
Magnum
Monachos

ad virtutem
animat :

A majorem curam habemus, tantoque meliorem spem, quanto pietas omni ex parte præstantior est cunctis animantibus simul et fructibus : quam pietatem, in teneris adhuc purisque vestris mentibus insitam radicibus a me et eductam, videre optamus progressam ad ætatem perfectam maturosque fructus ; vestra interim discendi cupiditate precibus votisque nostris adjuta. Optime enim et nostram in vos benevolentiam cognovistis, Deique auxilium ingeniis vestris inesse, quibus ubi necesse est dirigendis Deus in auxilium vocatus, et non vocatus adest ; omnis autem qui Deum amat, ad litterarum disciplinam per se propensus est : insatiabile vero est desiderium eorum, qui utile quidpiam docere possunt, modo discentium mentes omni contradicendi vitio careant. Non igitur corporis se junctio impedit, quin ad excellentiam sapientiæ et humanitatis vos effingat, mentem ipsis corporis finibus non circumscribens, neque lingua sermocinandi facultatem terminans ; dat vero quid amplius quam qui ex tempore prodesse possunt, cum non solum longo intervallo disjunctis, sed postea quoque in lucem edendis scientiam transmittere valeat. Nobis autem rei hujus veritatem experimentum confirmat, quando

B jam ætate proveci, juvenes in litteris sana doctrina instituunt. Nos tanto spatio corporibus separati : animo semper vobiscum sumus, facileque de doctrina, quæ neque terra, neque mari contineri potest, conferimus, si vobis propriarum animarum cura sit.

195 Sed quandoquidem hæc tamquam ad absentes scribat, necesse est Festum et Magnum, tum saltem cum hæc epistola scriberetur, in Ponto aut alibi extra Cæsaream vitam monasticam duxisse. Nam etsi in urbe sua secum haberet Monachorum consortium, nihilominus et aliis circumquaque monasteriis invigilabat ; et illud quamvis pium contubernium, nimis angustum tamen satiare ejus desiderium ita non poterat, quin ingenti ardore animi Ponticam invisere solitudinem desideraret, et Monachorum illic degentem societate sese oblectare. Potest Deus, inquit Sanctus, etiam eam animi jucunditatem, quæ fit ex mutuo congressu et convictu, largiri nobis, qui semper et videre vos, et de rebus vestris audire cupimus ; propterea quod nulla alia in re animi recreationem habemus, quam in vestro profectu et absoluta præceptorum Christi observantia. Interea vero, dum hoc negatur, necessarium arbitramur, ut per carissimos Deumque timentes Fratres vos invisamus, atque per litteras dilectionem vestram alloquamur. Nam noctes atque dies Dominum precamur, ut probati habeamini : quo et nobis fiducia sit in die Domini nostri Jesu Christi per vestram salutem, et vos clari sitis in splendore Sanctorum, opusque nostrum justo Dei judicio probetur.

196 Alterum erat benevolentia erga Religiosos indicium, quod Solitarios quotquot poterat in unum congregaret, eisque suaderet vitam cœnobicam colere : hanc enim longe, nec immerito, anteferens solitariæ, ad illos ait. Arbitror, non alia vobis opus esse per Dei gratiam consolatione admonitioneve, post illos sermones quos egomet coram vobiscum habui, quibus illud imprimis suggerebam, ut vitam communem, in eundem finem tendentem institueretis, ad imitationem instituti Apostolici : quod ipsum tamquam optimam doctrinam amplexi, idcirco Deo gratias habuistis. Quocirca cum non essent mera verba prolata, sed præcepta in opus exitura, ad vestram quidem utilitatem, qui essetis suscepturi, comparata ; ad nostram vero consolationem, qui consilium vobis idem suggesseramus ; ac porro ad Christi laudem atque gloriam, cujus nomen invocatur super nos ; Fratrem nostrum expectatissimum misi, ut spiritu

Junii T. III

ferentes exploret, nobisque notos faciat, tardos D autem extimulet, at reluctantes nobis designet ; itaque de vobis certiores reddamur, quod vitam sine testibus non ametis ; sed potius singuli desideretis tum custodes alii alienæ diligentiae fieri, tum testes rerum præclare gestarum. Ita enim fiet, ut mercedem suam propriam omnes recipiant numeris omnibus consummatam, atque illam præterea propter Fratrum progressus debitam, ex verbis et factis, quæ alii aliis debemus, exhibere in congressu et consolatione quotidiana.

197 Ex eodem affectu proveniebat, ut exultaret animo, si quis relicto seculo monasterium ingrederetur ; ut testatur ipse ad Superiorem monasterii cujusdam, forsitan Petrum fratrem suum, in hæc verba scribens. Fratri quidem huic ego congratulor felicitatem suam, qui et turbis hisce nostris liberatus existit, et tuam pietatem patronam adeptus est. Selegit certe sibi conversationem honestam cum iis qui timent Dominum, optimum viaticum ad futurum illud seculum. Commendo autem illum tuæ dignitati. Suum quoque desiderium vitæ quietioris indicans Basilius ; ita prosequitur. Rogo etiam per illum te et obsecro, ut miseram vitam meam tuis precibus adjuves : ut exemptus de hisce tentationibus, dignus fiam qui Domino serviam juxta præscriptum Evangelii. Omni etiam cura prospiciebat Basilius, ut immunitates Monachis concessæ permanerent inviolatæ. Hinc ad Censitorem scribens : Apud tuam dignitatem, inquit, etiamnum reor constitutionem obtinere in gratiam Monachorum editam, ut non sit mihi opus privatam iis gratiam ; mea causa indulgendam, postulare ; sed jubeam fruantur et contenti sunt communi, et in omnes diffusa benignitate. Cum tamen ad mei officii rationem putem attinere, ut quantum in me situm est, horum hominum curæ invigilem ; ad tuam prudentiam litteras hasce mitto, supplicaturas, velis, jubeas immunes esse a contributione omni, eos, qui mundo quidem olim renuntiaverunt, corpus vero suum mortificaverunt ; ut jam non possint aliquid vel de re sua familiari, vel de ministeriis et laboribus corporalibus, publicis adjicere vectigalibus, aut in fiscum inferre. Siquidem enim secundum suam professionem vixerint, nec opes possident, neque corpora : cum illas a se ad indigentium et pauperum usus ablegaverint, hæc vero vigiliis et jugi oratione penitus confecerint. Scio autem qua reverentia prosequaris eos, qui vitam suam instituant ad hunc modum, auxiliatores tibi acquisituros, qui per suam evangelicam conversationem Dominum tibi proprium et benignum reddant.

198 Ex eodem laudabili erga religiosam vitam affectu, paternam suam sollicitudinem ad Virginum quoque monasteria extendebat. Cujus sunt, inquit, Nazianzenus, Virginum cœnobita ? cujus præcepta illa litteris mandata ? His ille tum omnes sensus coercerat, tum membra omnia componebat, ac virginitatem vere colere admonebat ; pulchritudinem ab iis rebus, quæ aspectu sentiuntur, ad ea quæ oculorum obtutum fugiunt, convertens ; atque id quidem quod externum est debilitans, flammæque materiam subtrahens ; quod autem internum et occultum est offerens spectandum Deo, qui solus purarum animarum sponsus est, atque insomnes animas introducit secum, si modo cum claris lampadibus et copiosa olei alimonia obviam ipsi prodierimus. Deinde etiam eas erudiebat, quæ virginitatem suam extra monasteria Deo consecraverant ; quarum una fuisse videtur Theodora Canonica, quam de virtutibus statui suo convenientibus paucis multa docet : Unum illud, inquit, penitus meo animo insidet, memoriam tuæ reverentiæ custodire, et votis omnibus a Deo exposcere cursus tui consummationem, et propositi illius

AUCTORE F. B.

B. Ep. 238
gratulatur
etiam illuc
receptis,

B. Ep. 304
et immunita-
tes eorum
tuetur :

Orat. 20
curam quoque
gerit sacra-
rum Virg inum

B. Ep. 302
quarum uni
Theodora,

45 boni

B. Ep. 73
absentibus cu-
pit adesse ;

Solitarios in
cœnobia con-
gregat,

B. Ep. 295

et pro singu-
lorum profe-
ctu salagit.

A boni ad quod anhelas. Est enim concertationis non exiguae, opere perficere quod quis inceperit, et professum aliquid actu respondere suis pollicitationibus. Cujusvis non est eligere vivendi institutum secundum regulam evangelicam, et in minimis ac minutissimis rigide illam observare, nec quidquam eorum præterire quæ scripta ibi sunt. Hoc paucissimi, quantum ego quidem possum memoria recollere, ipso effectum præstiterunt: ut et lingua loqui erudita, et oculis videre informatis ex Evangelio, secundum Dei voluntatem possint; et ita suis manibus operari, ut propositum placendi Deo flagitat: pedes etiam ita movere, et quodlibet membrum ita componere, ut Creator ab initio disposuerat; modestiam quoque in vestitu observare, in congressibus vivorum caute et custodite versari; in victu quod sufficit appetere tantum; in rerum possessionum ratione, quod superfluum est et vacuum, insuper habere. Hæc omnia, simpliciter, et in se considerata, sunt exigua; at magno opus est certamine, ut gradum excellentem in hisce observandis assequare, in quod revera sum expertus. Sed et humilitatis etiam perfectio est, non meminisse claritatis majorum, non efferri si quod nobis egregium donum obtigerit, secundum corpus vel animam; non hominum de nobis opinionem arripere, ad inflandæ anivertatis aut superbientis elationis occasionem. Evangelicæ vitæ professionem spectant ista omnia; nec non etiam continentiae vigor, orationis fervor et sedulitas, compassio fraternæ charitatis, utilium communicatio rerum egentibus, animi spiritusque dejectio, cordis compunctio et tribulatio, fidei sanitas orthodoxæ; in austeritate æquabilitas, perpetua tremendi et ineluctabilis tribunalis illius memoria, ad quod omnes festinamus, sistendi aliquando: pauci autem serio de illo cogitant et laborant de successu, quem sunt coram illo inventuri.

exponit virtutes
statui ejus
congruas.

B majorum, non efferri si quod nobis egregium donum obtigerit, secundum corpus vel animam; non hominum de nobis opinionem arripere, ad inflandæ anivertatis aut superbientis elationis occasionem. Evangelicæ vitæ professionem spectant ista omnia; nec non etiam continentiae vigor, orationis fervor et sedulitas, compassio fraternæ charitatis, utilium communicatio rerum egentibus, animi spiritusque dejectio, cordis compunctio et tribulatio, fidei sanitas orthodoxæ; in austeritate æquabilitas, perpetua tremendi et ineluctabilis tribunalis illius memoria, ad quod omnes festinamus, sistendi aliquando: pauci autem serio de illo cogitant et laborant de successu, quem sunt coram illo inventuri.

Pauperibus
Xenodochium
exstruit

Orat. 20

194 A Religiosis, qui voluntariam paupertatem sectantur, transeo ad eos qui necessitate tales sunt: quorum Basilius caritate et solitudine, ut Episcopum imprimis decebat, pater et tutor fuit. Præter misericordiam, tempore famis iterato exhibitam, de qua ante egimus; reliquit non tantum liberalitatis suæ in pauperes, sed etiam munificentiae præclarum monumentum, domum scilicet excipiendis peregrinis, infirmis, leprosis, aliisque subsidio indigentibus destinatam. Hanc Nazianzenus describit, et summopere laudat, ostendens pariter quam provide de omnibus necessariis illi prospexerit Basilius, et quam amanter complecteretur eo divertentes, præsertim leprosos, posthabita omni nausea et horrore, quibus ejusmodi morbo laborantes gravare solent secum versantes. Pulchra res est, inquit Nazianzenus, benignitas et pauperum alendorum studium, atque humanæ infirmitati opem ferre. Paulum extra civitatem pedem effer, ac novam civitatem conspice; illud, inquam, pietatis promptuarium, commune locupletum ærarium; in quod non modo redundantes ac superflue opes, sed necessariae quoque facultates propter illius cohortationes reconducuntur, quæ nec tineas pascant, neque fures oblectent, invidiæ certamen et temporis corruptionem effugientes. Istic morbus æquo animo toleratur, ibi calamitas beata censetur, et misericordia exploratur. Quid huic operi Thebas comparem, sive Græcas septem, sive Ægyptias centum portis instructas? Quid commemorem muros illos Babylonicos et Caricis Mausoli sepulchrum, et pyramidas, et Colossi æs immensum, et delubra miræ magnitudinis atque elegantiae, jam eversa et prostrata, ceteraque omnia, quæ homines admirantur, atque historiis prodiderunt; et unde præter inanem quamdam et exiguum gloriam, nulla prorsus utilitas ad suos conditores rediit? Mihi nulla res perinde admirabilis

septem mundi
miraculis præ-
ferendum,

videtur, atque compendiarie hæc ad salutem via, facilisque in cælum ascensus. Proponitur oculis nostris triste et miserandum spectaculum, homines ante obitum vita functi, ac pluribus corporis membris præmortui; expulsi civitatibus, domibus, foro, aquis, per homines etiam sibi carissimos; nominibus potius quam corporum lineamentis agnoscendi; qui neque in publicis cætibz et conventibus, per sodalitia et contubernia feruntur, quia jam non misericordiam ob morbum, sed odium sui excitant, miserabilium nænarum editores, si quibus tamen vox quoque ipsa superest: quæ omnia quid tragicis verbis prosequar, cum nulla oratio huic calamitati par inveniri queat?

200 At ille omnium maxime nobis persuasit, ut cum homines simus, homines ne contemnamus; nec per nostram in illos crudelitatem, Christum unum omnium caput ignominia afficiamus: sed in alienis calamitatibus, nobis ipsis optime consulamus, Deoque fœneremur misericordiam, qua ipsimet egimus. Quocirca ne labra quidem vir nobilis, et nobilibus ortus gloriæ clarissimis, ægrotis admoveere gravabatur, verum ut fratres amplectebatur; non, ut quispiam forte existimaverit inanem gloriam captans (quis enim ab hoc affectu remotior?) verum per philosophiam suam hoc suis præscribens, ut ad ægrorum corporum curationem accedere non vererentur. Ita, non modo loquendo, sed etiam tacendo, monitoris partes obibat. Ast forte in civitate quidem ad hunc modum agebatur, per diocesim vero atque externa loca non item. Imo omnibus populi Antistitibus certamen commune proposuit benignitatis et munificentiae erga pauperes. Aliis curæ erant coqui, et lautæ mensæ, et cupediariorum lenocinia, et elegantes currus, et vestes molles ac diffuentes; Basilio autem, ægroti et vulnerati, Christique circa hæc imitatio: non sermone, sed opere lepram purgantem. Quid ad hæc nobis dicturi sunt, qui homini fastum superciliumque objiciunt, iniqui sane et acerbi hujusmodi rerum judices, eosque qui regulæ non subsunt regulæ admoventes? An fieri potest, ut qui leprosos deosculatur et huc usque se demittat, adversus sanos et valentes supercilium attollat? qui carnes continentia et inedia conficiat, inani animi fastu infletur? qui Phariseum damnet, atque illius ex arrogantia depressionem commemoret, Christumque ad formam usque servilem sese demisisse, et cum publicanis comedisse, et discipulorum pedes abluisse, nec crucem recusasse sciat, ut peccatum meum affigeret; idem tamen supra nubes se effletrat, atque omnibus anteponat?

201 Non immerito autem Nazianzenus, ædificium istud urbi comparavit, cum ipsum ea omnia comprehenderit, quæ Basilius enumerat; Receptacula, inquit, ponimus peregrinis, qui huc ut forte accidet advenierint; et præter istos in eorum usum, quibus opus est curatione propter infirmitates suas, necessarium his solatium procurantes. Nosocomos, medicos, bajulos, ductores, et ceteros operarios in promptu nos habere oportet, cum qui absolute ad vitam, tum etiam qui ad honestiorem vivendi rationem desiderantur; quin et ædes præterea alias, operibus faciendis requisitas. Tanta Basilii caritas, non in solis misericordiae corporalis operibus sese continebat; sed hoc maxime ipsi curæ erat, ut sæpius in ea domo degentes visitaret, corporibus impensa commoda dirigeret in medelam et spirituale nutrimentum animarum, ut Nyssenens præclare advertit, ædificium istud comparans Tabernaculo, a Moyse olim divina jussione erecto. Quale, inquit, Tabernaculum testimonii, et quidem corporaliter in suburbio fabricatus sit, pauperes corpore, pauperes spiritu ut essent, per bonam doctrinam efficiens; adeo ut eorum

D ubi etiam leprosi excipiuntur,

quibus ipsemet ministrans

E

cum summa humilitate;

F

cetera quoque necessaria curat B. Ep. 372

etiam spiritualia: Or. F.

A rum egestas ob beatitudinem memorabilis existeret, utpote veri regni donum gratiamque concilians.

B. Ep. 392

ad Eleemosynas conferendas omnes cohortans,

B. Ep. 392

ipso etiam Valente agros conferente ad Nosocomium,

a Basilio fundatum et nuncupatum.
B. Ep. 392

l. 6, c. 34

202 Quo tempore tam magnum opus inchoavit perfeceritque Basilus, et quorum impensis, difficile est dicere. De tempore quidem affirmari posset, anno CCCLXX captum fuisse ædificari: videtur enim incepisse statim post susceptum Episcopatum: et Evippius, cum aliis Arianis Episcopis in Cappadociam eodem anno veniens, ab exstruktionem talium ædificiorum materiam desumpsit accusandi eum coram Præfecto provincie.

Deinde Heraclides, cujus supra meminimus, anno CCCLXXII, ut infra videbimus, Cæsaream venit, in vita religiosa a Basilio instruendus, et hospitium accepit in ejusdem Xenodochio. Vicinus factus, inquit, Cæsareæ, ut rerum ibi statum intelligerem, urbi non ausus appropinquare, ad proximum memet contuli Ptochotrophium, ut saltem certior fierem de rebus, quas avebam intelligere. Ut vero sufficeret jam pauper tantis sumptibus faciendis Basilus, credibile est, divites et ecclesiasticos excitatospiæ exhortationibus, quibus satagebat eos stimulare, ad eleemosynas largiendas in subsidium pauperum. Hos enim omnes, maxime vero eos qui decreverant Christum sequi, dicentem, Vade,

B vende omnia quæ habes, et da pauperibus, ad perfectiora exhortans, insuper adjiciebat; non esse par, ut sibi quis suarum facultatum distributionem reservet; sed ut illi hæ partes demandentur, cui pauperum cura et dispensatio conceditur. Hoc ipsum confirmabat ex Apostolicis Actibus, ubi Christiani, venditis quæ possidebant, pretium omnium deponebant ad pedes Apostolorum, a quibus cuique, prout opus ipsi fuerat, distribuebatur. Dicebat enim, opus esse experientia magna, ad discernendum vere indigentes, et ex avaritia mendicantes. Qui afflicto et coangustato dederit, Domino dat, et a Domino mercedem est recepturus: at qui foras oberranti largitus fuerit, canibus prorsus projicit beneficium, intolerandis propter impudentiam suam, neque ob paupertatem misericordia dignandis. Allaborabat etiam Basilio divina providentia, inquirentibus Dominum nihil deesse patiens: cujus dispositione factum videtur, ut ipse Imperator Valens non modicos agros ipsi concesserit, quos isti operi applicuit, magnificentiam et paupertatis studium pulchre conjungens. Cum enim in publicis ædificiis, ecclesiis nempe et nosocomiis extruendis fundandisque, tam profusus videretur, ut nihil illis sive ad ornatum sive ad commodum deesse pateretur:

C a privatis tamen commodis opibusque conquirendis tam erat alienus, ut ita de voluntaria paupertate statueret, illius rationem summam in eo versari, ut ad ultimam tunicellam unusquisque suam redigat possessionem. Ceterum domus hæc, tam pio usui destinata, ab ipso fundatore suo nomen sortita est, affirmante Sozomeno, qui circa medium sequentis seculi ita de Prapidio, notæ sanctitatis Chorepiscopo, scripsit: Prapidius, qui jam, licet valde grandævus, in multis pagis munere fungitur Episcopali, præest etiam pauperum domicilio, cui nomen Basilias, celeberrimo illo, a Basilio Episcopo Cæsareæ Cappadociæ ex-ædificato, a quo et initio nomen accepit, et adhuc retinet.

CAPUT XVII.

Evippi Arianorumque Episcoporum, et Modesti, contra Basilium molimina.

I Interea dum Basilus in thronum Episcopalem evehitur, in eoque residens Episcopatum fideliter administrat, satagens pro Ecclesiarum pace, hæreticorum reductione, ecclesiastica disciplina, et pia fidelium instructione, quo mercedem servo bono et fideli promissam adipisceretur; præclaram eodem tem-

pore occasionem nactus est, ut persecutionem patiundo propter justitiam, suum faceret regnum cælorum. Dum enim hortatur Damasum, Athanasium, aliosque præcipuos Præsules, ut turbatis Orientalium Ecclesiarum rebus succurrant; Arianum omnem movebant lapidem, ut in ipsius Ecclesiam, proprio ejecto Episcopo, suæ hæreses sectatorem inducerent. Erat inter eos Evippius, Episcopus propectæ ætatis, qui magna pollebat dicendi facultate, et multos annos cum Basilio amicitiam coluerat: sed posteaquam ad Arianorum dogma defecit et cum ipsis in Synodo Constantinopolitana Semiarianos damnavit, ab his vicissim anathemate percussus; Basilus ab ejus communione recesserat. Ille ergo anno CCCLXX Cæsaream venit, tamquam Arianorum prodromus, invasurus forsitan Sedem Episcopalem, opera quorundam Episcoporum ex Armenia, Tetrapoli, et Cilicia, sibi consentientium. Verum hi omnes nihil aperte contra Basilium moliti sunt: ipsum dumtaxat accusasse videntur apud Eliam provincie Præfectum, specie boni publici: quasi vero huic ille contraveniret extruendis ædificiis, Ecclesiæ et Nosocomio suo necessariis. Hanc calumniam Sanctus, qui morbo detentus Præfectum adire non poterat, conatus est per litteras diluere, quibus etiam rei gestæ seriem narrat.

204 Egressus sum, inquit, ut tuam Dignitatem salutarem: ne si forte non assequerem, accusatoribus succumberem. At ubi me infirma valetudo corporis, solito ingruens vehementius, non patiebatur adesse; coactus sum ad epistolam confugere. Ego igitur cum dudum, Vir eximie, apud tuam versarer Dignitatem, volebam certe totius meæ vitæ rationes exponere tuæ sapientiæ: volebam etiam et de Ecclesiarum conditione agere, ne campus imposteriorum calumniis aperiretur. Reprimebam tamen memetipsum, et superfluum omnino putabam esse, et supra quam par erat ambitiosum, hominem, tot negotiis oneratum plus satis, novis subinde curis, et non prorsus necessariis exponere: quin ulterius etiam verebar (dicam etenim quod res est) ne forte vel inviti adigeremur, ad animas mutuo vulnerandas, altercationum contradictionibus; cum in pura et sincera secundum Deum pietate, perfecta tuæ religionis merces tribuenda tibi esset. Ita enim est: si te totum nostrarum partium reddiderimus, vix est ut spatium tibi relinquamus ad publicæ negotia obeunda: et rem profecto non dissimilem peragemus, quam si navem onerariam nuper compactam, quam vix per tempestatem violentiorem nauclerus, ad clavum sedens, recta dirigit, novis insuper sarcinis adoneret; cum de vectura multum potius detrahendum, et omni ratione navigium alleviandum esset. Hinc factum reor, quod magnus ille Rex, perspectis illis nostris curis, patiaturo nos Ecclesias, quo modo velimus ipsi, administrare.

205 Interrogarem autem illos libentissime, qui sinceram tuam aures obtundere solent, quid a nobis reipublicæ creetur detrimenti? Qua in re magna, minima tandem nostra in Ecclesiis dispensatio, reipublicam affecit damno? Nisi forsitan dicatur, e re minime esse publica, orationis domum quam magnificentissime a fundamentis extruere Deo nostro, et in proximo deinde habitationem liberam et privatam Episcopo, servientibus autem Deo ædes suas inferiores dispertitas, prout ratio atque ordo postulat, ædificare, quarum usus atque utilitas vobis Præfectis et familiæ vestræ communis sit. Quid perperamus mali, dum receptacula ponimus peregrinis, qui hic (ut forte accidet) advenerint; et præter istos, in eorum usum quibus opus est curatione propter infirmitates suas? Qui necessarium his solatium procurant, nosocomi, medici, bajuli, ductores, et ceteri ministri in promptu habere debent, cum quæ ad vitam ducendam, tum etiam quæ ad honestius ducendam

D AUCTORE F. B.

Evippius alii- que Episcopi Ariani,

B. Ep. 57. 72, 256

Basilium apud Præfectum accusant:

E

B. Ep. 371

qui per litteras ei excusasse,

F

nihil damni causantem Reipublicæ

extruendo pia ædificia,

A ducendam desiderantur; quin et ædes præterea alias, operibus faciendis requisitas. Hæc omnia futura sunt ipsi loco ornatui, et Præfecto loci cohonestamento: utpote cui laus inde promanans adscribenda est. Nec tu in eum finem adductus esse videris ad nostram istam urbem administrandam, quasi qui per tui animi celsitudinem solus posses opera vetustate collapsa restaurare, et deserta loca colonis replere, aut solitudines transformare in civitates. Ecquid igitur illum, qui manus admoverit auxiliatrices, par erat abigere et convitiis afficere? ac non potius honorare et complecti? Neque mera me verba dare putes, vir optime. Fervet opus, materia comportatur. Atque hæc ad defensionem, tibi, tamquam Præfecto, suffecerint. Quæ vero tamquam Christiano et amico, mei curam et rationem habenti, contra inimicorum suspensiones et reprehensiones regerenda erant, necesse habeo in præsentī silentio tegere, eo quod epistolæ mensuram jam excesserim, nec tuto possint illa litteris committi inanimatis. Ne tamen per illud tempus, quo nondum te convenerim, a calumniis inimicorum in transversum fortasse rapiaris, et cogaris de mea in te benevolentia remittere non nihil; quod fecisse narrant Alexandrum, facito. Cum enim ex amicis quidam apud illum deferretur; aurem alteram præbuisse accusatori fertur, alteram digito admoto diligenter ocllusisse. Id nimirum voluit ille indicare, justum judicem debere, non ab accusatione præventum in partes rapi, sed dimidiam suæ auditionis partem, illibatam et integram reservare, accipiendæ absentis, sed accusati apologiæ. Hæc Basilium cum ad Præfectum scripsisset, et forsitan ex occasione cum eo præsens egisset, satisfacisse visus est, nec ultra quidquam incommodi tulit.

206 Verum parva hæc, et secutorum dumtaxat præludia fuerunt. Nam antequam Evippius veniret Cæsaream, Arianus Imperator Valens, pace cum barbaris post triennale bellum firmata, cum nihil sibi amplius obsistere posse existimaret; et suo furore et Arianorum instinctu inflammatus, Episcopos omnes aut Sedibus suis expellere, aut ad Arianam impietatem traducere constituit. Tanto igitur concepto scelere, discedit Constantinopoli anno CCCLXX, post peractam dedicationem Martyrii Apostolorum, quæ nona mensis Aprilis facta est, profecturus Antiochiam. Nicomediam tamen cum pervenisset, coactus est subsistere, propter motus Constantinopoli excitatos post mortem Eudoxii, per Ordinationem duorum Episcoporum, Demophili Ariani et Evagrii Orthodoxi. Hunc quippe ut intellexit ordinatum ab Eustathio, milites Constantinopolim advolare jussit, qui urbem in officio continerent: Evagrium vero et Eustathium, qui eum ordinauerat, in exilium ejici mandavit. Hæc pluribus Socrates: deinde reliquam anni partem in Oriente traduxit Valens, lugubrem movens Ecclesiis persecutionem, quam pathetice descriptam hic verbis exhibet Nazianzenus. Verum enimvero Christi hostis Imperator et fidei tyrannus, cum majori impietate, ac ferventiore acie, velut cum valentiori adversario rem habiturus, ad nos iterum venit (venerat enim prius sub Episcopatu Eusebii, Basilio adhuc in Ordine Presbyterorum consistente) impuri ac pravi illius spiritus in modum, qui ex hominis corpore pulsus, diuque vagatus, ad eundem rursus cum majori spirituum agmine habitaturus redit, quemadmodum in Evangelio habetur. Hujus scilicet ille discipulum se præbuit, tum ut cladem prius acceptam sarciret, tum ut prioribus palæstris aliquid adderet. Indignum enim et miserum esse existimabat, cum multas gentes imperio teneret, magnamque gloriam consecutus esset, ac finitimos omnes impietatis robore atque potentia domuisset, ditionique suæ quidquid obvium habuerat

subjecisset; ab uno homine unaque civitate superari; nec solum impietatis patronis, a quibus ducebatur; sed etiam omnibus mortalibus, ut ipsius opinio ferebat, risui esse.

207 Persarum quidem Regem narrant, cum infinitam quondam hominum multitudinem secum ducens, atque iracundia et audacia fervens, in Græciam expeditionem faceret, non eo tantum nomine superbia elatum, et in minis immodicum fuisse; sed, ut majorem cunctis terrorem incuteret, per ea etiam quæ novo et inusitato modo adversus elementa designabat, formidabilem sese reddidisse. Nova quædam terra, et novum mare audiebatur novi illius opificis, et exercitus in continenti navigans, ac rursus pedibus mare peragrans: abreptæ item insulæ, et mare verberibus cæsum, ceteraque omnia, quæ vāsani exercitus ducisque haud dubia argumenta erant; ignavioribus quidem formidabilia, fortioribus autem ac firmitiori animo præditis stulta et ridicula. Hic vero nihil quidem ulla hujusmodi re opus habebat, cum bellum adversum nos compararet; verum quod his pejus et perniciosius erat, hoc et facere et dicere ferebatur. Posuit in cælum os suum, blasphemiam in Excelsum loquens, et lingua ejus transivit in terra. Pulchre enim David eum ante nos confixit, illum inquam, qui cælum in terram inclinare, ac naturam mundo sublimiorem in creaturarum rerum numerum cogere nitebatur; quam ne capere quidem res ulla creata potest, tametsi ob nostri amorem aliquantis per nobiscum versata sit, ut nos humi jacentes ad seipsam attraheret. Porro cum illustria prima illius facinora fuerint, tum vero illustriora ea certamina fuerunt, quæ postrema adversum nos habuit. Quænam autem prima dico? Exilia, fugæ, bonorum proscriptiones, insidiæ tam apertæ quam obscuræ; sermonum illecebræ, ubi occasio se offerebat; vis, ubi verborum blanditiis locus non erat. Alii ab Ecclesiis extrudebantur, qui scilicet fidem orthodoxam ac nostram profitebantur: alii introducebantur, nempe qui pestiferam et exitialem Imperatoris doctrinam tenebant, qui impietatis chirographa exigebant, qui his adhuc graviora præscribebant, et marina Presbyterorum exustiones exercebant; impii belli duces, qui non Persas superabant, non Scythas in potestatem redigebant, non aliam quamdam barbaram gentem repurgabant; verum Ecclesiam bellum inferebant, saltitantes in altaribus, et incruenta sacrificia contaminantes hominum et victimarum sanguine, ac virginum pudorem probro afficientes. Idque quam tandem ob causam? Nimirum ut Jacob Patriarcha expelleretur, ipsique subrogaretur Esau ille, etiam antequam in lucem prodisset odio habitus. Habetis primorum ipsius facinorum historiam, quorum nuda quoque commemoratio et auditio multis etiamnum lacrymas movet.

208 Movit sane Basilio, qui nondum Episcopus erat, cum Valens discederet Constantinopoli; sed dum hic in Oriente subsisteret, eam dignitatem adiit: movit item lacrymas Cæsareensibus, ut Basilium testatur, aliquanto post hæc tempore elapso respondens litteris Chalcedensium, qui ab Ariani multa perpassi, fortes tamen in fide perstiterunt, et ad eandem constantiam Ecclesiam Cæsareensem hortabantur. Ipsi autem Basilium partim condolet, partim gratulatur, et virtutem extollit. Pietatis vestræ litteræ, inquit, non aliter mihi acciderunt, durissimis meis temporibus oblata, quam solet aliquoties affusa oribus aqua equis cursoribus refrigerium afferre, dum per meridianos aestus pulverem frequenti anhelitu attrahunt in stadii medio. Nam de tentatione continuata respiravi, et cum verbis vestris fui confirmatus, tum memoriastrarum concertationum alacrior redditus

D

instar alterius Xerxis;

E
et blasphemus in Deum

varie sævit in Orthodoxos.

F

B. Ep. 297
Basilium laudat constantiam Chalcedensium

ex quorum litteris magnam consolationem acceperit

A tus sum ad certamen propositum, sine ulla fatigatione subeundum. Incendium certe illud, quod plebrasque Orientes partes deformavit, ad nostras regiones etiamnum serpit; et postquam cuncta in circuitu depavit, Ecclesias involvere satagit per Cappadociam, quas ad hunc usque diem, non nisi e vicinis allatus fumus ad lacrymas commovit. Reliquum est, ut nos quoque apprehendere deinceps tentet is quem spiritu sui oris avertat Dominus, et improbi hujus incendii flammam dividat. Nam quis excors est adeo et pusillanimus? quis ad athleticos labores adeo ignavus, qui non vestris acclamationibus ad certamen accendatur, et vobiscum non summopere optet coronandus declarari? Nam certe quasi in antecessum patientes, ad certamen pietatis parati, et in procinctu statis, assultusque luctatorum hæreticorum non paucos elusistis, ardoresque tentationum multos subiistis, non tantummodo vos Ecclesiæ coryphæi, quibus cura concredita est altaris; sed etiam e populo sigillatim præcipui quique. Etenim hoc cumprimis in vobis est admirabile, et obviis ulnis amplexandum, quod omnes in Domino unus estis; hi quidem ad bonum antesignani et ductores, isti vero unanimi consensu consecrantes. Hanc obcausam, vestrorum adversariorum conatibus extitistis superiores, nullam ullatenus ab ulla parte hostibus vestris ansam exhibentes. Quapropter preces fundimus noctes atque dies Regi illi seculorum, ut Populum in fidei integritate custodiat, Clerum tueatur sibi ipsi, tamquam caput integrum, quod in summitate corporis constitutum, suam membris subjectis providentiam communicat.

209 Ceterum cum Valens, peragratis omnibus oppidis, ad hanc firmam et inoffensam Ecclesiarum matrem Cæsaream se contulisset, ut vitalem quoque illum veritatis igniculum, qui solus reliquus erat, extingueret, tum primum malum se consilium iniisse sensit. Nam ut sagitta, in durius ac solidius corpus incidens, repellitur et frangitur; sic ille in talem Ecclesiæ Antistitem quasi in scopulum impactus, sese infregit ac dissolvit. Atque alia quidem ex eorum, qui tunc periculum fecerunt, sermone ac commemoratione accipere licet: nemo autem est, qui non hæc saltem memoriter teneat. Verum ii præ ceteris admiratione afficiuntur, quibus propius cognita sunt temporis illius certamina, insultus, pollicitationes, minæ; illi qui ex iudicum classe ad eum mittebantur, eumque flectere ac permovere conabantur; illi qui ex militari ordine; illi ex gynæceo, inter feminas viri, et inter viros feminæ, nec virile quidquam præter impietatem habentes, qui cum naturali modo libidini operam dare nequeant, quod unum possunt lingua scortantur. De hac sua tentatione ipse Basilus ita ad Eustathium Sebastenum scribit, priusquam versipellis hæretici fraudes haberet perspectas: Intelligat, inquit, tua admirabilis pietas, ad hunc usque diem magnas mihi molestasque concertationes fuisse, cum præcipuis eorum qui sunt cum imperio: interque eos Præfectum Prætorio et Cubiculi regii, ex suis affectibus privatis mecum egisse, pro adversariis. Etenim per divinam miserationem immotum me scito insultus omnes pertulisse, Deo mihi suppeditante auxilium Spiritus sui, et meam infirmitatem per eundem Spiritum roborante.

210 Præfectum Prætorii, de quo hic agitur, Modestum vocat S. Ephrem cum Nysseno, de magno Basilio dicens, Modesti Præfecti insaniam fregit. Putatur is in Præfecturam Prætorii successisse Auxonio circa annum ccclxx. Fuerat autem imperante Constantio Comes per Orientem, homo ferocis ingenii, et aptus ad carnificis munia; dein a Juliano Apostata

Præfectus urbis Constantinopolitanæ creatus est: quæ in dignitate constitutus, priorem Basilio nondum Episcopo persecutionem movit. Nec mireris, Modestum, qui Juliano consiliis suis non parum nocuerat apud Constantium, ab illo ita fuisse exaltatum: nam abnegato aut saltem dissimulato sacræ Religionis cultu, mala sua in Apostatam demerita facile abolevit aut contexit, vel ob id gratiam ejus et amicitiam meritis, quod Christianam Religionem deseruisset, aut saltem idololatriam simularet: cum apud impium istum unum suffragium esset, ad honorem et dignitatem aliquam obtinendam, a Fide defectio; ab eoque dona consequerentur, qui aliis male, sibi vero pessime consulerent, ut ait Nazianzenus. Deinde, perempto Juliano, mortuo Joviano, quando Valens Oriente potitus palam Arianum se et Orthodoxorum persecutorem declarabat; Modestus, Religionem suam potentiorum sectæ accommodans, sicut ex Christiano factus fuerat idololatra, ita ex idololatra factus est Arianus, ab iis baptizatus, imo forsitan rebaptizatus, ut innuit Nazianzenus dicens, quod ab illis quoque (Arianis) initiatus, vel potius confectus fuerat. Cum enim baptismus ab hæreticis collatus validus haberetur, quidquid impietatis in eo, de quo hic agit baptismate, agnoscit Theologus, aut de reiteratione ejus explicandum est, aut quod ab Arianis baptizatus simul hæresim eorum amplecteretur, ac proinde submergi potius aquis baptismatis quam salubriter ablui diceretur. Credibile quoque videtur, Arianos sub Valentis Imperio cœpisse palam et publice Baptismum iterare, quamvis eos sine novo Baptismate in communionem reciperet Ecclesia. Neque Modestus sectator fuit Principum quoad religionem solum; sed etiam adulator tam ineptus, ut educationis aut indolis vitia in ipsis quoque laudaret. Hinc factum, ut prodigiosa Valentis feritas, in modum ardentissimæ facis fusius vagaretur, elata turpi adulatione multorum, maximeque Præfecti Prætorio tunc Modesti; qui dum formidine successoris ageretur indies, obumbratis blanditiarum concinnitatibus cavillando Valentem, sub rusticum hominem sibi varie commulcebat; horridula ejus verba et rudia, flosculos Tullianos appellans, et ad extollendam ejus vanitatem, sidera quoque si jussisset exhiberi posse promittens.

211 Paucis hæc complexus Nazianzenus; Ecce tandem, inquit, incognitus ille est, qui tum apud nos Præfecti munere fungebatur, cum suapte audacia adversus nos præsertim inflammatus, tum etiam amplius quam necesse esset Imperatori subserviens, atque ex eo quod illi omnibus in rebus obsequeretur diuturnius imperium sibi conservans. Deinde rem ipsam narrare aggreditur. Ad hunc adversus Ecclesiam frementem, leonisque speciem præ se ferentem, ac leonino more rugientem, atque ejusmodi ut a multis ne adiri quidem posset, vir fortis adducitur; imo vero ingreditur, perinde ac si non ad iudicium, sed ad festum vocaretur. Quoniam autem modo vel Præfecti audaciam, vel Basilii virtutem et sapientiam qua ei restitit, satis digna oratione complectar? Quæ tua est, inquit, ratio, heus tu, nomine illum compellans (nondum enim eum Episcopum vocare dignabatur) ut tanto Imperatori obsistere audeas, solusque omnium contumaciter te geras? Quorsum respondit Basilus hæc oratio spectat, et quenam hæc contumacia et arrogantia? nondum enim id satis intelligo. Quoniam, inquit ille, Imperatoris Religionem minime colis, omnibus aliis jam inclinatis ac superatis. Non enim, inquit Basilus, hæc vult Imperator meus, nec rem ullam creatam adorare sustineo, cum et ipse a Deo creatus sim et Deus esse jubear. Nos vero, inquit ille, quid tandem tibi videmur? Nihil sane, inquit Basilus, dum hæc jubetis. Age vero, inquit ille, numquid

D
AUCTORE F. B.
Ammian.
Marc. lib.
19 cap. 12
Religionis
versatilis
hominem,

Orat. 4

ab Arianis
baptizatum
aut rebaptizatum
Orat. 20

E

adulatorem
Principum
ineptum.

Ammian.
Marc. lib.
29 cap. 1

Orat. 20

F

Ad hunc
adductus
Basilus,

libere et
sapienter
respondet,

et reliqui
ad imitationem
animitati fuerint,

Valente Cæsarensibus
imminente,

Orat. 20
per adulos
tentatur
Basili constantia

B Ep. 308

et per Modestum
Præfectum
Prætorii.

Orat. in
Basilium.

Gothofred.
Cod. tom. 4

A quid magnum et honorificum existimas ad nostras partes adjungi, sociosque nos habere? Ad hæc Basilii, Vos quidem Præfecti estis, et valde illustres. non inficias eo: minime tamen Deo præstantiores. Socios autem vos habere mihi quidem amplum et honorificum fuerit (quidni enim, cum ipsi quoque Dei creaturæ sitis) sed ut alios quosdam ex his qui nobis subjecti sunt: non enim personarum dignitate sed fide, Christianismus insignitur.

minas irati
contemnit,

212 Hac oratione commotus Præfectus, ac majori ira succensus, de subsellio surrexit, atque asperioribus verbis cum eo agere perrexerit. Quid? Potestatem hanc non pertimescis? Cur vero pertimescerem? inquit Basilii: quid fiet? quid patiar? Quid patieris? intulit ille. Unum e tam multis, quæ meæ sunt potestatis. Quænam hæc? subjunxit Basilii, fac enim intelligamus. Bonorum, inquit ille, proscriptio, exilium, cruciatus, mors. Tum Basilii; Si quid alius habes, id nobis minitare: horum enim, quæ adhuc commemorasti, nihil nos attingit. Quonam modo, inquit ille? Quoniam, inquit Basilii, bonorum proscriptioni obnoxius non est qui nihil habet, nisi forte laceris et detritis hisce pannis indiges ac paucis libellis, in quibus omnes mihi facultates et copiæ sunt. Exilium autem haud cognosco, qui nullo loco circumscriptus sum; ac neque terram hanc, quam nunc incolo, meam habeo: et eam omnem, in quam projectus fuero, pro mea duco; imo, ut rectius loquar, universam terram Dei esse scio, cujus advena ego sum et peregrinus. Jam tormenta quid accipere queant, cum corpus desit, nisi forte primam plagam dixeris? hujus enim solius penes te arbitrium et potestas est. Mors porro beneficii mihi loco erit: citius enim me ad Deum transmittet, cui vivo et munere meo fungor, maximaque ex parte mortem obiit, et ad quem jam pridem propero. Hoc sermone obstupefactus Præfectus, Nemo, inquit, me (nomenque suum adjunxit) in hunc usque diem ita est allocutus, nec pari verborum libertate. Neque enim, ait Basilii, fortasse in Episcopum incidisti; alioqui hoc prorsus modo disseruisset, pro hujusmodi rebus in certamen veniens. Nam ceteris quidem in rebus, o Præfecte, mansueti et placidi sumus, atque omnium abjectissimi, quemadmodum hoc nobis lege præscriptum est; atque non dicam, adversus tantum Imperatorem, sed ne adversus plebeium quidem quemquam et infirmi ordinis hominem supercilium attollimus. Verum ubi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum C alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Ignis autem et gladius, et bestiae et ungulae carnem lacerantes, voluptati nobis potius sunt, quam terrori. Proinde contumeliis nos affice, comminare, fac quidquid collibuerit, potestate tua frui, audiat hæc etiam Imperator; nequaquam profecto nos vinces, nec efficies ut impiæ doctrinæ assentiamur: ne si his quidem atrociora miniteris.

Sic acta ex
Præfecto
audiens
Valens,

Sancti virtutem
miratur:

213 Hæc postquam Præfectus dixit atque audit, ipsiusque animi firmitatem eam esse cognovit, ut nulla vis eum perterrefacere ac superare posset; eum quidem foras misit atque ablegavit, non jam cum iisdem minis, sed cum quadam reverentia et submissione; ipse autem quam celerrime potuit Imperatorem adiens; Imperator, inquit, ab hujus Ecclesiæ Antistite victi sumus: minis superior est, sermonibus firmior, verborum blanditiis fortior. Ignavorum alius quispiam tentandus est: huic autem aut vis aperte inferenda, aut non expectandum ut minis cedat. Qua de causa factum suum improbus Imperator, atque in Basilii laudes effusus (virtus enim hostis quoque admirationi est) vim ipsi adhiberi vetuit; idemque interim illi accidit, quod ferro solet; ut quamvis igne emolliatur, ferri ta-

men naturam retineat. Minis ergo in admirationem D conversis, illius quidem societatem haudquaquam amplexus est, quod mutationem erubesceret, ceterum rationem quæsit qua honestissime ipsi satisfaceret.

214 Eundem Basilii cum Modesto congressum, et præclarum fortitudinis Christianæ robur Nyssenus contra Eunomium etiam exhibet, additis nonnullis circumstantiis a Theologo prætermisissis, inter quas Modesti Præfecti nomen. Ipse Imperator, inquit, fortunam experitur, ira inflammatus, quod primum conatum ex voto non successisse videret. Et quemadmodum olim Rex Assyriorum, opera coci cujusdam Nabuzardan templum Hierosolymitanum evertit, ita et iste Demostheni eundem, promocondo et cocis præfecto, aliisque impudentiori, hac provincia demandata, sperabat se consecuturum victoriam. Omnia igitur illo miscente, et impio quodam ex Illyrico, qui tabellas manu ferebat (de hoc impio nihil aliunde mihi innotuit, per conjecturam tamen existimo Evippium Episcopum fuisse) Impio, inquam, illo omnes Procures ad opus hoc convocante, Modestoque multo vehementiori ira quam in prima impressione accenso; omnes hi quidem commovebantur ob iram Imperatoris, cum irato irati, ejusque indignationi subser-vientes ac gratificantes, expectatione tamen futurorum suspensi erant omnium animi. Rursus ergo adest Præfectus; rursus terrores incutiuntur, et prioribus quidem graviores: iterum minæ intentantur, et ira sævit acerbior: adest forense ministerium, præcones, apparitores, lictores, cancelli, cortinæ, quibus omnibus facile animi percelli possunt, etiam eorum qui ad omnia valde parati accedunt. Sed et iterum generosus noster athleta in certamine conspicitur, gloriam prioris pugnae longe exuperans. Hujus rei si petis testes, res ipsas intueri.

idem narrat
Nyssenus,

E

Christianam
Basilii fortitudinem
extollens,

215 Quem enim locum intactum reliquit temporis illius calamitas? Quænam gens hæreticæ vastationis et grassationis expers mansit? Quis eorum qui in Ecclesia florebant, non dejectus est a coëptis et laboribus suis? Quæ provincia insultationem illa effugit? Non Syria universa, non Mesopotamia usque ad fines Barbarorum; non Phœnicia, non Palæstina, non Arabia, non Ægyptus, non incolæ Libyæ usque ad terminos nostri orbis; neque alii qui in eo degunt, Pontici, Cilices, Lycii, Lydi, Pisidii, Pamphylii, Cares, Hellespontii, Insulani usque ad ipsam Propontidem; non gentes Thraciæ quacumque patentis, et finitimi quique usque ad ipsum Danubium. Quæ ex his omnibus provinciis calamitatis hujus expers fuit, nisi forta illa, quæ antea hoc malo tenebatur? Solus ex omnibus populus Cappadox communem cladem et ærumnam non sensit, quem magnus noster propugnator ex omnibus tentationibus eripuit. Hæc scilicet timiditatis documenta edidit Magister noster, hæc sunt paventis et trepidantis ad labores arduos præclara facinora: qui non in cœtu miserarum anicularum sicut Eunomius gloriam sibi peperit, neque mulierculas omni fraudi et deceptioni obnoxias circumvenire studuit, neque a desperatis et corruptæ mentis hominibus magni fieri valde expectandum duxit; sed reipsa demonstravit vim animi sui, et imperterritum invictumque ac generosum illum spiritum, cujus præclarum factum salus fuit universæ patriæ, pax nostræ Ecclesiæ, exemplar omnis honesti iis qui secundum virtutem vivunt; eversio adversariorum, patrocinium fidei, securitas imbecilliorum, stabilimentum robustiorum; et, ut uno verbo expediam, quidquid boni excogitari potest, id in hoc facto comprehenditur.

per quam
Cappadocia
inconcussa
stetit.

F

216 De hoc ultimo Basilii et Modesti congressu, alia quædam alii scripserunt, quæ quidem omnino falsa esse

Ejusdem
congressus
Paralipomena
esse

A esse demonstrari non potest, tamen quia præmittuntur ab utroque Gregorio, tantum fidem non merentur, quantam iis passim adhibent alii; multa quoad ordinem temporis confundentes, tamquam si omnia uno colloquio dicta fuissent: cum tamen ex dictis constet, quod Modestus Basilium bis pollicitationibus et minis tentaverit, triennii spatio inter unam et alteram congressionem interjecto. Dissimulatis nihilominus nunc ipsorum erroribus; qui facile innotescunt eorum textus cum Nazianzeni oratione proluxa conferendo; ea dumtaxat hoc loco referam, quæ tamquam Paralipomena ad utriusque Gregorii narrationem haberi possint. Socrates hæc addit: Cumque Præses illi mortem minaretur, Utinam, inquit Basilius, hoc mihi vere accidat, ut pro veritate ex his corporis vinculis eripiar. Ubi iterum atque iterum repetebat Præses, ut secum accurate consideraret; fertur dixisse Basilius: Ego quidem hodie et cras idem sum, atque utinam tu non mutes sententiam.

ex Socrate,

1. 4 c. 21

ex Theodoro,
lib. 4 cap. 1

B propter nimis curiosam dogmatum observationem, eamque parvi æstimandam, tot tantasque Ecclesias prodat. Pollicetur se Imperatoris amicitiam ei conciliaturum, beneficiaque multis aliis inde eventura prædicat. Cui divinus ille vir: Pueris, inquit, hæc quidem oratio convenit; illi siquidem ac sui similes ejusmodi verba avide arripiunt: at qui sunt in sacris litteris educati, ne unam quidem syllabam divinorum dogmatum prodi sinunt; sed pro istorum defensione, si opus sit, nullum non mortis genus libenter amplectuntur. Quod autem ad Imperatoris amicitiam attinet, eam cum pietate junctam magni æstimo: sed si ea careat, perniciosam esse dico. Cum autem Præfectus graviter commotus diceret, eum amentem esse; tum divus Basilius; Hanc, inquit, amentiam semper habere opto. Postea vero quam egredi jussus erat, et quid sibi agendum sit secum deliberare, posteroque die suam declarare sententiam, et huic orationi etiam minæ adjungerentur; fertur vir ille, omni laude cumulandus, respondisse: Ego quidem certe, idem qui jam sum, cras ad te redibo: tu vero ne mutes sententiam; sed minas in opus deducas velim.

ex Sozomeno,

C 218 Sozomenus libro. 6 cap. 15. Porro, inquit, ubi Imperator venit Cæsaream, Præfectus accersitum Basilium jubet opinioni Imperatoris accedere, et contradicenti mortem minatur: Basilium autem tum dixisse ferunt, se illud facturum maximi, et summi beneficii loco habiturum, si quamprimum ex corporis vinculis eximeretur. Ubi vero Præfectus jusserat, ut tum eo die tum nocte sequenti consilium caperet, et ne inconsiderate se in apertum conjiceret periculum, sed postridie ejus diei adesset denuo, suamque sententiam declararet; Mihi, inquit, consilio non est opus: nam idem qui jam sum, cras etiam ero: cum enim sim creatura, nequeo animum inducere, ut vel mei similem adorem Deumque confitear, vel tibi et Imperatori me in Religione socium jungam. Etenim, quamquam estis viri comprimis illustres, et non exiguae orbis terrarum parti imperatis; non tamen propterea vestræ voluntati (homines enim estis) obsequi oportet, et fidem in Deum negligere: quam numquam vel publicatione bonorum, vel exilio, vel ipsa denique mulctatus morte proditurus sum: siquidem horum nihil me excruciare poterit. Etenim opes non habeo, præterquam vestem laceram et paucos libros: sicque terram incolo, quasi semper ex ea migraturus: corpus autem præ imbecillitate, una sola plaga accepta, et sensum doloris et tormenta superabit.

219 Ruffinus, non nihil diversa ab aliis narrans, lib. 11 cap. 9, Non multo post, inquit, Basilus, Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, cum a Valente in exilium pro fide cogeretur, exhibitus est ad tribunal Præfecti; terroribusque, ut illi moris est potestati, et minis maximis agi cœpit, ut, nisi præceptis Principis obediret, interitum sibi jam jamque speraret impendi. Tum ille, intrepidus et absque ulla animi perturbatione, hoc sibi minanti Præfecto respondisse fertur; Utinam aliquid mihi esset digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret. Cumque daretur ei nox, quæ erat media, ad spatium deliberandi, respondisse denuo perhibetur: Ego crastino ipse ero qui nunc: tu te utinam non mutares! Advertendum porro, Basilium, cum optat de nodo follis hujus absolvi, alludere ad difficultatem respirandi, qua laborabat vitio pulmonum; responsum autem istud, et alteri judici datum fuisse, et in altera causa, infra patebit ex utroque Gregorio: interim historiam hanc prosequamur.

AUCTORE F. B.
Ex Rufino.

CAPUT XVIII.

Basilii cum Valente Imperatore aliisque ejus Præfectis certamen.

E

Habito cum Basilio sermone, Præfectus factus obviam Imperatori, nuntiat ei quæ dixerat Basilus, docet ejus virtutem, et quam virili et excelso animo sit exponit. Quo quidem tempore Imperator tacitus in palatium ingreditur. Verum non diu post hæc, dum Natalis dies festus Christi celebrabatur, cum Principibus viris et stipatoribus ad ecclesiam accedit, ac munera sacræ mensæ offert. Natalis Domini eodem quo Epiphania die celebrabatur in Oriente, ut mox ex Nazianzeno sequitur sic loquente. Nam cum, universa satellitum manu stipatus (Imperator) in templum ingressus fuisset (erat autem Epiphaniæ dies cœtusque amplissimus) ac laicorum numerum auxisset, eo modo justum honorem communitati exhibens; postquam intus fuit (Etenim hoc omnino prætermittendum non est) atque ipsius aures Psalmorum cantu, non secus ac tonitruo quodam personuerunt, et plebis pelagus vidit, omnemque ordinem et concinnitatem, quæ tam in Sacratio quam prope Sacrarium erat, angelicam potius quam humanam; et ipsum quidem (Basilium) ante populum recto corpore stantem, qualem Scriptura Samuelem exhibet; nec corpore, nec oculis, nec animo (perinde ac si nihil novi contigisset) ullam in partem se moventem, sed Deo (ut ita dicam) et altari affixum; eos autem a quibus ingebatur, cum timore quodam ac reverentia stantes; hæc, inquam, simul atque perspexit (nec enim simile quidquam unquam viderat) humanum quiddam passus est, atque oculorum vertigine ac tenebris totus impletur. Hoc autem plerisque tunc obscurum et incognitum erat: verum cum dona, quæ ipsemet confecerat, divinæ mensæ offerenda essent, nec quisquam (ut mos forebat) simul ea caperet, eo quod non satis liqueret an ea Basilus accepturus esset, tum vero manifeste se affectus prodidit: ita enim titubare cœpit, ut nisi quispiam ex Sacrii ministris vacillantem supposita manu retinuisset, misere utique et luctuose prolapsurus fuerit.

Theod. lib.
4 cap. 17

Festo Nativitatis

Soz lib. 4
cap. 15

Orat. 20

ecclesiam
ingressus
Valens,F
majestate
Basilii
sacrificantis
percellitur,et ad offerendum
admittitur.Qualis ejus
oblatio fuerit?

221 Qualia dona obtulerit Imperator, alibi non legitur, neque unde elucidari id possit invenitur. Interim parum credibile est, quod interpret Nazianzeni Nicetas ait, vasa aurea fuisse, quæ ipse Imperator fabricaverat; neque enim aurifaber erat Valens. Si tamen per τὸ αὐτοῦργος intelligi possit Imperator, non ipse opere proprio ea fabricasse, sed conficienda jussisse, facile

facile

A facile crediderim fuisse ornamenta pretiosa quædam ad altaris usum. Nihil distinctius rem explicat Theodoretus, dicens, consueta dona altari offert: cum nulli explicetur qualia dona Imperatores solebant offerre. In Pontificali Romano jubetur Rex in coronatione sua aurum offerre: sed in Græcis ritualibus altum est silentium de munerum oblatione. Nec magis liquet quò tempore ea offerenda fuerint, an circa initium, medium, aut finem sacræ Liturgiæ. In Latina quidem Ecclesia dona a circumstantibus, tam clericis quam laicis, si offerenda sunt, offeruntur statim post dictum a celebrante Offertorium. Ast a Græcis, quamvis duplex habeant Offertorium, ad neutrum tamen fit mentio de aliis donis offerendis, nequidem in Consecrationibus Episcoporum aut Imperatorum Coronatione. Lucis tamen forsitan aliquid afferet Theodorus Balsamon, qui circa initium seculi XIII scribens in Canonem III Apostolorum, ait; Patriarchæ quoque uvas offerunt in altari sacræ ædis Blachernarum, peracto Sacro in festo Dormitionis sanctissimæ Deiparæ. Videtur ergo ex similitudine facti colligi posse, Valentem, finita Liturgia, dona sua offerre voluisse: nam prius narratur passus oculorum vertiginem, cum S. Basilium conspiceret Deo et altari affixum, quod sacrationem Liturgiæ partem innuit. Si ergo ad Offertorium facta non est munerum oblatio, ut facta fuisse non videtur; usque ad Sacrificii finem differenda est, quando Græci Antidora, id est dona reciproca, panis nempe benedicti particulas distribuunt, quasi compensantes dona a præsentibus allata, in signum Ecclesiasticæ communionis: et quia munerum oblatio similiter signum erat talis communionis, jure merito dubitabunt omnes, an hæc ab hæretico et Catholicorum persecutore accepturus esset Basilium: hic tamen solita benignitate erga errantem usus est, sperans eum sibi sic devinciri posse.

222 Jam vero quæ ad ipsum Imperatorem Basilium, ut loquitur Nazianzenus, et quanta cum sapientia prolocutus est (cum ille nescio quo modo rursus nobiscum in ecclesiam contulisset, et intra velum exitisset, atque in illius conspectum colloquiumque, quod jam pridem expetebat, venisset) quidnam aliud dicendum est, nisi Dei voces eas fuisse, quas et qui cum Imperatore erant, et nos qui simul ingressi fueramus, audivimus? Velum intra quod ingressus est Valens, non videtur intelligi posse illud, quod aditum sacrum, in quo altare constitutum erat, sub minori concha, seu fornice quatuor columnis innixum, a reliquo templo dirimebat. Etenim in istum locum memini, præterquam Sacerdotibus et Diaconis, in ordine suo ministrantibus, dabatur accessus; Imperatori dumtaxat tempore sacræ Communionis, si divinis mysteriis participare vellet: adeoque in sacro isto adyto, orationibus tantum et sacra Liturgiæ destinato, loqui noluisse Basilium ad Imperatorem, etiam de fidei mysteriis; multo minus ausus fuisset Demosthenes, coquorum Præfectus, sermonem interrompere, et minis Basilium lacescere. Quapropter locum intra velum, quem Valens ingressus dicitur, eum esse existimo; qui Sacerdotibus aliisque Clericis, ad Psalmos et orationes decantandas attributus est (Latini Chorum dicunt) velo aut cratibus, quod Græci portam speciosam vocabant, a loco laicis deputato separatum: in illo enim thronus erat Episcopalis, et pulpitu Lectorum.

223 In hunc ergo locum Basilium Valentem, intra sacra aulæa ubi ipse sedebat, venire jubet: ad eumque longam orationem de dogmatis divinis instituit, cui etiam Valens auscultavit. Aderat vero quidam nomine Demosthenes, quem Nyssenius atque Theologus Nabuzardan appellant coquorum Præfectum, artis suæ gladios minitantem, aliis omnibus impudentiorem, per omnia similem antiquo Nabuzardan, in aula Regis Assyriorum coquorum Præfecto; nempe juxta Græcam versionem LXX: nam in vulgata

Latina Princeps exercitus vel Militiæ, et Magister militum appellatur, per quem templum Hierosolymitanum subversum est. Hic ergo culinæ imperatoriæ præfectus, more plane barbaro orbis terræ magistrum Basilium reprehendit. At Divus Basilium subridens; Demosthenem, inquit, illitteratum vidimus. Ubi vero ille majori exardescens iracundia, minari coepit; Tuum est, inquit Basilium ille magnus, junculorum curare condimenta: nam cum aures habeas oppletas sordibus, sacro-sancta dogmata audire non potes. Atque ita ei a Basilio responsum est: Imperator autem sic Basilium admirari coepit, ut agros quos ibi habuit pulcherrimos, donaret pauperibus, quorum curam ille susceperat, quique corpore toto labefactati maxima egebant curatione. Ad hunc modum Magnus Basilium primum Valentis impetum devitavit, juxta Nyssenium: cui consentiens Nazianzenus; Hinc Imperatoriæ, inquit, erga nos humanitatis et clementiæ principium natum et constitutum est: hæc occasio maximam impressionis illius, qua tum vexabamur partem, non secus ac fluctus quosdam, fregit ac dissolvit.

224 Verum non diu hæc tranquillitas tenuit: nam quo magis Valens qualemcumque benevolentiam erga Basilium exhiberet, tanto etiam magis sollicitos reddebat Arianos, ne tandem ab hæresi earum discederet. Id ut averterent, non desierunt Imperatori revocare in memoriam jusjurandum, quo se obstrinxerat baptismum suscepturus, ad Arianismum quoad viveret protegendum, eoque orthodoxos violententer etiam attrahendos. Hinc (ut loquitur Theologus) in Basilium rursus orta persecutio, superioribus haudquaquam inferior. Vincebant impii, atque adversus Basilium exilium decernitur: nec quidquam eorum, quæ ad eam rem attinebant, desiderabatur. Nox aderat, in promptu currus, in plausu hostes, in luctu pii: nos, parati atque alacris viatoris latus cingebamus; nihil denique, quod ad præclaram ignominiam spectaret, requirebatur. Sed quid accidit? Exilii decretum Deus rescindit. Nam qui Ægypti adversus Israelitas sævientis primogenitos percussit, idem Imperatoris quoque filium morbi plaga affecit. Hoc autem qua celeritate? Illinc exilii tabulæ, hinc morbi decretum; ac scelerati scriptoris inhibetur manus, et Sanctus periculo liberatur; febrisque, Imperatoris audaciam coercentis, vir pius dunum existit. Quid hoc Dei judicio vel æquius vel celerius fingi atque excogitari potest? Ita Nazianzenus rethorica quadam transitione absolvit historiam, inter omnia Basilii acta relatu dignissimam; forte quod ad Cappadoces loqueretur, qui rei gestæ seriem satis habebant prospectam. Nunc vero illa, auctorum inter se discordantium diversa narratione, ita confusa est, ut vix elucidari possit; quamvis, quoad rem ipsam et miraculorum veritatem, optimis testimoniis fulciatur. Ego ordinem, qui mihi, consideratis omnibus, verosimilior est, et Nazianzeno conformior, sequendum putavi. Cum persuasum esset Imperatori Basilium relegere in exilium; ea ipsa nocte vidit in familiam suam plagas coelitus demissas: nam et filius gravi morbo afflictatus, jamjam erat e vita migraturus; et conjux variis calamitatibus oppugnata fuit, et volut tortoribus tradita cruciatur. Vidit, inquam, plagas illas Valens, sed parum movebatur: quippe mens ejus a quibusdam veteratoribus expugnata fuit. Hortatur ergo Basilium ut ad partem adversariam se transferat: deinde, cum ei persuadere non posset, jubet edictum de eo in exilium mittendo conscribi: quod cum sua manu ratum facere conaretur, ne apicem quidem unum alicujus litteræ facere potuit. Siquidem ruptus est calamus: neque id semel, sed iterum, ac tertio accidit. Cum tamen impium illud edictum confirmare impensius laboraret, concussa est dextera, tremorque eam occupavit, quare, animo præ

D
Præfecti
coquorum
audaciam
reprimat,

et ita Valen-
tis impetum
frangit,

Orat. 20

E
Agentibus
Arianis

in Basilium
exilium decer-
nitur frustra:
Ora. 20

F
nam territus
Valens morbo
filii et vexa-
tione uxoris

Ruff. lib. 11
cap. 9.
Theodor.
lib. 4 c. 17

Theod.
L. 4 c.
de fide allo-
quitur.

A præ metu prope attonito, chartam manibus dilaceravit.

nec potens
manu tremen-
te subscribere
decreto

223 Ephrem in Encomio nulla de filii Imperatoris morbo, nulla de matris vexatione, facta mentione, solos confractos calamos memorat. Nam, cum omnem moverent lapidem, inquit, genimina viperarum, quo justum e medio tollerent; illius verbis simul ac miraculis, tamquam telis quibusdam, assidue vulnerati accesserunt, postulantibus e medio eum tolli atque exterminari. Gravis enim, inquit, ille nobis est, etiam aspectu: siquidem valde nostris adversatur sermonibus; propterea impossibile est, o Imperator, nostram fidem progressum capere, isto superstite. Imperator autem illorum adductus sermonibus: incubuit ad voluntatem ejiciendi Basilium in exilium: ceterum calamus, nolens iniquo subservire consilio, ultro statim confractus est, insipientem illum erudiens, quam enorme facinus patrare niteretur in servum Christi, unam Divinitatem Patris et Filii et Spiritus sancti prædicantem, easque qui secus sentirent aut dicerent, tamquam canes radidos, sapienter reprehendentem. Cum autem non intelligeret tyrannus (ut qui inanimato calamo insensibilior erat, ac filius erroris) secundum quoque arripuit, ad subscribendum sententiæ exilii, et ad voluntatem suam iniquam perficiendam. Sed et hunc vidit confringi, quasi nollet communicare malo, quod ipse facere nitebatur. Quid studes, o Imperator, in peregrinam ejicere regionem eum, qui inhabitatorem continet universa implentem? Cur circumvenire atque opprimere tentas eum, qui a nemine capi expugnarive potest? Quam ob rem civitate pellis civem cœlestem et domesticum Dei? Nam si et tertium calamum sumpseris, etiam confringi eum videbis, nolentemque parere ac cooperari tibi. Ita autem re ipsa compertum est. Tunc perspicue coram omnibus, et quasi præcenis voce pronuntiata est victoria, et illustre trophæum invicto militi Christi erectum. Tres calami. consubstantialitatem Trinitatis prædicanti, patrocinati sunt. Manus ad sententiam proferendam accelerabat, et calami illam injustam demonstrabant: manus ad improbum exilii decretum scribendum festinabat, et calami inanem festinationem ac studium retardabant: et sicut virga Moysis confudit omnes incantatores et reliquos veneficos Ægypti; ita et calami subito destruxerunt consilium, ab impiis ac filiis tenebrarum suggestum.

et fracto calamo
semel,

iterum,

et tertio
capto desti-
nare fuit
coactus.

C

Vitiosa il-
lius indoles,

l. 29 c. 2

226 Porro ne quis miretur tam obduratum in perversis consiliis Valentis animum, ut tot exhibitis a Deo prodigiis flecti nequaquam potuerit; juvabit indolis ipsius vitium etiam ex Ammiano Marcellino, scriptore ethnico, cognoscendum dare; etenim facile in ea delicta trahimur dæmone instigante, ad quæ animus sua sponte inclinatur. In Valente, inquit ille, inexpiable istud erat, quod regaler turgidus, pari eodemque jure nihil inter se distantibus meritis nocentes innocentesque maligna insectatione volucriter perurgebat: ut dum adhuc dubitaretur de crimine, Imperatore non dubitante de poena, damnatos se quidam prius discernerent quam suspectos: Adolescebat autem obstinatum ejus propositum admovente stimulos avaritia, et sua et eorum qui tunc in regia versabantur, novos hiatus aperientium, et siqua humanitatis fuisset mentio rara, hanc appellantium tarditatem: qui cruentis adulationibus institutum hominis, mortem in acie linguæ portantis ad partem pessimam depravantes, omnia turbine intempestivo perflabant, eversum ire funditus domus opulentissimas festinantes. Erat enim expositus accessui insidiantium et reclusus, vitio gemino perniciose implicitus, quod intoleranter irascebatur, tunc magis, cum eum puderet irasci: et quæ facilitate privati opertis susur-

Junii T. III

ris audierat, an vera essent excutere rumore Principis supersedens, pro veris accipiebat et certis. Inde factum est, ut clementiæ specie penatibus multi protruderentur insontes, præceps in exilium acti, quorum in ærarium bona coacta et ipse ad quæstus proprios redigebat, ut damnati, cibo præcario victitarent, angustiis formidandæ paupertatis attriti; cujus metu vel in mare nos ire præcipientes suadet Theognis, Poeta vetus et prudens. Quæ etiamsi recta fuisse concesserit quisquam, erat tamen ipsa nimietas odiosa. Unde animadversum est, recte hoc definitum, nullam esse crudeliorem sententiam ea, quæ est cum parcere videtur asperior. Hæc de Valentis indole Ammianus.

227 Historiam prosequens Nazianzenus; Postea, inquit, Imperatoris filius ægrotabat (manifeste indicans, non tantum semel, sed iterum Basilii causa morbo percussus fuisse) afflictoque erat corpore; pater vero utpote pater, simul etiam infirmabatur, remedium undecumque morbo conquirens, atque optimos quosque medicos seligens, precibusque si alias unquam incumbens et humi provolutus: nam Reges quoque humiles et abjectos reddit calamitas. Nec mirum: cum Davidem etiam prius ob filii morbum, eodem modo affectum fuisse Scriptura testetur. Cum autem huic malo medicinam nullam inveniret, ad Basilii fidem confugit: et quoniam, ob contumeliam recens ipsi illatam, eum suo nomine accersere præ pudore non audebat; aliis, quos arctissima familiaritate et benevolentia devinctos habebat, legationem hanc committit. Ille vero nihil cunctatus, nec quod fortasse alius fecisset adversus tempus insultans, confestim affuit: atque ad ejus adventum statim levior fit morbus, paterque meliorem spem animo concipit: qui nisi salsam aquam dulci admiscuisset, simul videlicet et ipsum advocans, et hæreticis credens, sanum quoque et incolumem filium fortasse recepisset: atque id pro certo et indubitato habebant, qui tunc aderant, calamitatisque participes erant. Socrates magis aperte asseverat, Principem sanandum fuisse, si pater Arianam impietatem deserere voluisset: Non diu post, inquit, filius Valentis, nomine Galates, qui tenera admodum ætate fuit, forte adeo graviter ægrotare cœpit, ut medici de ejus vita penitus desperarent, Cujus mater Dominica Imperatrix retulit ad Imperatorem, se per quietem ab horrendis visis valde divexatam fuisse; puerumque, propter contumeliam, quam Basilus Episcopus fuisset ab eo perpessus, morbo afflicti. Quæ Imperator animo diligenter complectens, accersit Basilium; et, quo illius faceret periculum, sic illum alloquitur: Si vera sunt tua de fide dogmata, precare ut filius meus non moriatur. Tum Basilus: Si, inquit, credes, o Imperator, quemadmodum ego, et efficies ut Ecclesia ad concordiam reducatur, vivet puer. Cui cum Imperator minime consentiret: Idcirco, inquit Basilus, de puero fiat voluntas Dei. Basilium ergo cum hæc dixisset, dimitti jubet: puer vero statim post exit e vita. Errat tamen in eo Socrates, quod scribat ista contigisse Antiochiæ; et Basilium Valentis jussu detentum fuisse in carcere.

228 De puero autem ab Arianis baptizato, solus Theodoretus meminit: Valens, inquit, miseriarum immissarum causam agnoscens, divinum hominem, quem minatus fuerat se supplicio affecturum, orat, ut domum ad se veniat: duces autem Imperatoris mandata conficiunt. Magnus igitur Basilus tum profectus ad regiam, et filium Imperatoris morti vicinum conspicatus, pollicetur eum ad vitam reversurum, modo sacro-sancto baptizatum a piis hominibus donaretur: quæ cum dixisset, exivit. Imperator vero obstrictus jurejurando, instar dementis Herodis, quibusdam sectæ Arianæ qui aderant, pueri

46 baptizandi

D
AUCTORE F. B.

Alius ejus
in morbum
relapsus,

E

ad Basilii
præsentiam
levius ha-
bet

l. 4 c. 21

sed mori
permittitur
ob pervi-
caciā
patris,
F

l. 4 c. 17

A baptizandi negotium dat : puer autem extemplo obiit mortem ; itaque et Valentem poenituit, utique mente complexum, quantum ex iurijurandi sui observatione accepisset incommodi ; et extinctus filius, qui erat ei unicus, paternæ impietatis creditur exolvisse supplicia : proinde ante lucem missi sunt qui rogarent Basilium, ut precibus suis intercederet pro parentibus ne etiam ipsi, et quidem multo justius, similiter interirent. Sic accidit, ut cum omnes Catholicos expulerit Valens, Basilus usque ad vitæ exitum intemerato Communionis sacramento in Ecclesia perduraret. Unde rerum omnium moderator Deus satis perspicue ostendit, tum quod aliis ejus permissu eadem ipsa obtigerunt, tum quod Basilus illius ope insidiis ereptus fuit ; atque ut in isto Basilii negotio potentiam suam monstravit, sic in illo altero suæ providentiæ genere fortitudinem præstantissimorum hominum curavit palam prædicandam. Valentem igitur, hunc in modum impetum facientem, spes frustrata est.

229 Ita divino auxilio debellatis Basilii inimicis, supererat Modestus Præfectus prætorio, in quo Dominus specimen aliquod misericordiæ suæ per Sanctum exhibere volebat. Nam illum quoque morbus quispiam obortus, viri sancti manibus subternit : Et profecto plaga cordatis hominibus doctrina efficitur, ac plerumque prospero rerum successu potior ac præstabilior est afflictio. Ægro corpore erat, illacrymabat, distorquebatur, Basilium accersebat, obsecrabat ; Satisfactionem habes, clamabat ; da salutem. Et quidem hanc consecutus est, ut et ipse fatebatur, et multis hujus rei ignaris persuadebat : neque enim illius virtutes admirari ac prædicare desinebat. Testantur sane epistolæ, a Basilio ad Modestum scriptæ, singularem quamdam amicitiam, et ex amicitia mutuam sine adulatione fiduciam, sed maxime impletum illud quod antea Basilus Modesto dixerat : Nam ceteris quibusque in rebus mansueti et placidi sumus atque omnium abjectissimi, quemadmodum lege præscriptum est ; verum ubi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Ita præclarus ille Fidei et Ecclesiæ defensor, qui tanta fortitudine Modesto Præfecto restiterat, ubi de Fide agebatur ; post contractam cum eo amicitiam, scripsit ei supra relatum epistolam, ut immunitatem a vectigalibus, quam Magnus Constantinus Ecclesiis concesserat, conservatam veltet.

C 230 Ea vero quæ de Valentis in Basilium persecutione narrata sunt, contigisse videntur ante Pascha anni CCCLXXI, quod XVII Aprilis celebratum fuit : istud tamen certo affirmari non potest : quippe nihil obest quominus hæc fieri potuerint hoc toto anno et sequenti, quo Valens Antiochiæ aut in vicinis urbibus versatus est, adeoque ei commodum fuerit Cæsaream sæpius excurrere. Verum enimvero cum secunda Maji hujus anni Alexandriæ victor Athanasius, post multa confecta certamina, post totidem etiam reportatas coronas, ex hujus vitæ laboribus ereptus esset, et ad vitam vacuum a molestiis translatus ; et Petrus, vir facile optimus, Præsulatum illum obtinuisset ; satis negotii videntur Ariani habuisse, si auctoritatem suam apud Valentem, et impiorum sibi consentientium potentiam turbandæ Ecclesiæ Alexandrinæ impenderent, ideoque Basilium ejusque Ecclesiam qualicumque pace gaudere permiserint. Non tamen ea pax diuturna fuit si hoc tempore (quod credibile est) Ponti Præfectus in Basilium insurrexit : quam, persecutionem dicam potius, an tumultum ? Valentis persecutionem annectere visum est cum Nazianzeno, ut sub unum aspectum proponantur omnia quæ Sanctus a Magistratu politico, ob fidem et virtutem Christianam perpessus est.

231 Digresso itaque Imperatore, aut saltem in Cappadocia minime commorante, is qui nefarium

illum adversus Israellem olim excitavit, idem contra D hunc quoque Ponticæ provinciæ Præfectum commovit ; hoc quidem prætextu, quasi mulierculæ cujusdam causa stomacharetur, sed revera impietatis defensionem suscipiens, ac pietatem oppugnans. Mitto alias omnes contumelias, quibus Basilium vexavit ; quod perinde est acsi Deum dicerem, adversus quem et cujus causa bellum gerebatur ; quod et eum qui contumeliam inferebat maxima ignominia affecit, et pugilem nostrum summopere extulit (si modo magnum quidam et excelsum existimandum est, philosophia, et hinc nata laude vulgus anteire) quomodo vero id actum sit, oratione nunc persequar. Mulieri cuidam, amplissimo loco natæ, cujus maritus haud pridem extremo vitæ die functus erat, judicis assessor vim afferebat, invitamque ad nuptias pertrahebat. Illa autem, cum nulla ratione hanc vim effugere posset, consilium capit non majorie audaciæ quam prudentiæ plenum. Mulierem hanc existimat Baronius celebrem illam Vestianam fuisse, de qua sic Nyssenus : Erat in monasterio quædam femina nobilissima, divitiis et genere et corporis forma atque aliis nominibus illustris, in ipsa adolescentia constituta. Hæc vero cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed brevi tempore cum illo vixerat : quare conjugio liberata, viduitatis suæ custodem ac magistram magnam Macrinam elegerat, et cum virginibus plurimum versabatur, ut ab eis rationem disceret recte et ex virtute vivendi. Vestiana illi erat nomen, pater Araxius vocabatur, unus e numero Senatorum magni Consilii.

232 Hæc, inquam, consilium capit non majoris audaciæ quam prudentiæ plenum. Ad sacram enim mensam confugit, Deumque propugnatorem adversus injuriam adoptat. Quid igitur, per Trinitatem ipsam (ut forensi quoque dicendi genere non nihil inter laudes utar) faciendum fuit, non dico Magno Basilio, ac de his rebus aliis leges statuenti ; sed alii cuiuspiam longe illo inferiori, dum tamen Sacerdoti ? Quid aliud nisi ut eam assereret, retineret, omni cura tueretur ; Dei clementiæ et legi, quæ altaribus honorem haberi jubet, manum porrigeret ; omnia denique prius faceret et pateretur, quam ut inhumanius ullum adversus eam consilium iniret ; sicque et mensam sacro-sanctam, et fidem etiam illam cum qua supplex erat, contumelia afficeret ? Nequaquam, inquit novus judex ; sed omnes imperio meo cedere, ac Christianos leges suas prodere oportet. Ille igitur supplicem deposcebat ; hic omni vi retinebat. Ille rursus furore concitatur, ac Magistratus quosdam mittit, qui sancti Basilii cubiculum perscrutarentur, ignominia causa potius id faciens, quam quod ejusmodi quidquam necesse esset. Quid ais ? Domumne Basilii, ab omni libidinis motu liberi, quem Angeli complectuntur, quem vel solum intueri feminæ reformidant ? Nec eo contentus, ipsum insuper adesse et causam dicere jubet ; neque id placide et humane, sed quasi unum ex iis qui capitis damnati sunt. Atque ipse quidem aderat : ille autem ira et arrogantia plenus, pro tribunali sedebat. Stabat Basilus, quemadmodum Jesus meus Pilato judicante : cunctabantur porro fulmina, Dei-que gladius adhuc exacuebatur et differebatur, arcusque ita contendebatur, ut tamen retineretur, poenitentiæ videlicet tempus ac locum operiens : hoc enim apud Deum in more atque usu positum est. Atque hic mihi quæso alterum persecutoris et athletæ certamen specta. Pallium detrahi et lacerari jubebat : at ille, Exuam præterea, si ita lubet, etiam tunicam. Eum qui carnis expers erat, verberaturum se minabatur ; corpus submittebat, ungulis laceraturum ; at ille, Hujusmodi, inquit, laceratione

AUCTORE F. B. eum ab Ariani baptizari patientis,

Ruff. lib. 1 cap. 9

Theodor. l. 4, c. 17

Orat. 50 Modestus poenitens, a Basilio sanatur.

Orat. 20

fitque ei amicus :

quiescit Valentis in Basilium persecutio,

Theodor. l. 4. c. 18

post mortem S. Athanasii.

Vit. Macr. fors. Vestianam, sociam Macrinæ.

Hæc ad altare confugiens

a Basilio servatur intacta :

qui ideo affectus contumelia

A tione medicinam hepati afferes, magnopere (ut vides) me prementi.

plebem pro se commotam sedat,

233 Et ipsi quidem in his erant : civitas autem, simul atque hujusmodi malum ac commune periculum rescivit (periculum enim suum quisque Basilii contumeliam esse existimabat) tota furore corripitur atque incenditur ; ac, velut fumo apum examen movente, certatim omnes cujuslibet generis atque ætatis excitantur et exurgunt, præsertim armorum opifices, imperatoriique textores ; nam hi in ejusmodi rebus ferventiores sunt, atque ob libertatem ac licentiam, qua fruuntur, ad audendum paratiores. Unicuique porro teli loco erat, vel quod ars offerebat, vel quod in re præsentī tumultuarie confecerat. Faces in manibus ; saxa, fustes in promptu ; unus omnium cursus, unus clamor, communis animorum alacritas ; furor, miles vehemens, imo belli dux. Ne mulieres quidem tunc temporis inermes erant, hac nimirum occasione animos earum exacuate (radii autem ipsis hastarum loco erant) imo nec mulieres jam manebant, quippe quas zelus roborasset, atque ad virilem fortitudinem animique magnitudinem traduxisset. Quid multa ? Pietatis omnes ita demum se participes fore censebant, si Præfectum laniarent ac discerperent ; isque majorem apud eos pietatis laudem habiturus videbatur, qui primus in eum, qui tantum facinus aggressus erat, manum injecisset. Quid igitur audax ille et insolens Judex ? Supplex erat, miserabilis, calamitosus, quovis homine dejectior : quoad in conspectum prodians Basilius, ille martyr et sine plagis victor, ac populum ob pudendum scelus furore correptum per vim retinens, supplicem suum et vexatorem a periculo vindicavit.

mortique eripit sacrilegum.

Or. F. Nyssenius fratris fortitudinem laudat

et martyrii desiderium,

Orat. 29 paratamque semper ei Dei opem.

224 Accedat his Nyssenius qui magni fratris, tum in hac tum in aliis persecutionibus constantiam vere Christianam et fervens martyrii desiderium sic paucis exponit : Basilium, cum veluti fax noctu errantibus per mare, Ecclesiæ bono apparuisset, omnes ad rectam viam convertit ; cum Præfectis et Præsidibus confligens, cum Ductoribus copiarum congregiens, apud Imperatores libere loquens, in concionibus et ecclesiis clamans, eos qui procul abessent exemplo Pauli per epistolas concilians atque adjungens sibi, effugiensque et evitans confligentium reprehensiones, cum nihil in se haberet, quo teneatur et vinceretur ab adversariis. Fortior enim et firmior erat, quam ut ab iis qui bona ejus publicarent, vinci ac subigi posset : cum ipse se bonis, propter spem futuri regni mulcasset. Ab exilii metu liber erat, quod unam patriam hominum censeret esse paradysum, atque omnem terram quasi commune naturæ exilium spectaret. Qui autem quotidie moreretur, ac per mortificationem semper lubens absumeretur, quando tandem mortem, quam inimici minabantur, metuere potuisset ? Etenim clades ei ac calamitas erat, quod non sæpe posset Martyrum pro veritate certamina imitari, cum uni morti duntaxat natura obnoxia sit. Qui Præfecto cuidam, aliquando se jecur ejus de visceribus rapturum terrendi causa minanti, subridendo deludens insulas atque protervas minas, Gratiam tibi, inquit, hujus voluntatis atque propositi nomine habeo : etenim haud mediocriter molestum est jecur, visceribus incumbens : si ejeceris ergo illud, ut minaris, re molesta atque odiosa corpus liberaveris. *His omnibus epiphonematis loco subjungamus.* Hæc operatur Sanctorum Deus, qui omnia facit atque in melius commutat, qui superbis resistit et humilibus gratiam tribuit. Quidni autem is qui mare scidit, et fluminis cursum inhibuit, et elementis vim attulit, et per manuum extensionem trophæum erexit, ut fugitivo populo salutem esset ; Basilium etiam a periculis extraheret ? Atque hic mundanum externumque

bellum finem accepit, exitumque habuit Deo favente D lætum atque felicem, qualemque fides illius merebatur... AUCTORE F. B.

CAPUT XIX.

Basilium Occidentalium Episcoporum auxilium rursus implorat: S. Meletium et Antiochenos in persecutione consolatur.

Post discessum Valentis e Cappadocia hoc anno CCCLXXI, ante Pascha XVII Aprilis celebratum, adeoque ante mensis Maji initium et mortem S. Athanasii ; reversus est ab Occidente Dorotheus Diaconus, quem anno præterito a Basilio aliisque Orientalibus Episcopis in Occidentem ablegatum vidimus. Is transacta ibidem hieme ad suos rediit, secum deferens exiguum legationis suæ fructum, in solatium eorum a quibus missus fuerat ; videlicet litteras ad S. Athanasium Alexandrinum, quas ipse aliis Episcopis et Basilio transmisit. Referebant hæ litteræ, Nicænæ Fidei testimonium, et inoffensæ unanimatis et conspiracy demonstrationem ; ut et Pastores ostenderent Patrum se insistere vestigiis, populum Dei cum scientia pascentes. Hæc omnia Orientales tantum exhilararunt, ut mœrorem quodammodo discusserint, et risum quemdam exiguum animis ipsorum infuderint etiam in hoc tristi rerum statu, in quo tunc agebant. Sed imprimis auctum est ipsis solatium, per apprimè religiosum Diaconum Sabinum, qui relatione eorum quæ apud Occidentales honeste agebantur, animos illorum pavit. Videtur ergo statim post reditum Dorothei, in Orientem quoque pervenisse Sabinum, ab Occidentalibus vicissim ad eos ablegatus : erat autem Diaconus Ecclesiæ Mediolanensis. Hic Synodicam Concilii Romani ad Illyricos, Episcopis Orientalibus ex authentico tradidit : deinde anno CCCLXXXI interfuit Concilio Aquileiensi Episcopus Placentinus, coliturque inter Sanctos XI Decembris.

Dorotheo ab Occidente regresso cum litteris

B. Ep. 61

E

et Sabino in Orientem appulso, Tom. 2 Concil.

Martyrol. Roman.

recreatus Basilium,

F

B. Ep. 61

236 At Basilium, quamvis non impetrasset id auxilii ab Occidentalibus Episcopis, quod et ipse petierat et aliis postulandum suaserat ; nempe ut illi conjunctis viribus apud Imperatores satagerent pro pace Ecclesiarum, et legatos in Orientem mitterent qui dissensiones inter Episcopos componerent ; (quorum neutrum fecerunt, sed epistolam duntaxat Synodicam ipsis tradendam curarunt, quam prius ad Illyricos miserant.) Sic, inquam, sua spe frustratus Basilium, gaudebat tamen adesse Sabinum Diaconum, eo quod speraret fore, ut ipse calamitosum statum Orientalium experimento perceptum, Occidentalibus evidenter nuntiaret, permoveretque ut primum assidua studiosaque oratione ad Deum cum illis certarent ; deinde etiam solatium quod præstare possent laborantibus Ecclesiis adferre non recusarent.

237 Istam vero calamitatem Ecclesiarum idem Basilium ita describit : Laborat hic, Fratres reverendissimi, et defatigata est frequenti adversariorum insultu Ecclesia, quemadmodum navigium in medio mari aliis post alios undarum fluctibus agitur, nisi cito Dominus pro sua bonitate nos respexerit. Sicut igitur nos proprium bonum ducimus vestram inter vos conspiracy unanimitatemque ; ita male afficimur dissensionibus. Verum non quia situ locorum dissiti sumus, discordes esse nos convenit : sed cum spiritus communionē uniamur, in unius corporis conspiracy nos recipere debemus. Porro tribulationes nostræ vel nobis tacentibus vobis sunt cognitæ, ut quæ in totum orbem sunt evulgatæ. Patrum dogmata continentur, Apostolicæ traditiones nullo in numero habentur, recentiorum hominum inventa in Ecclesiis dominantur ; homines artificiose non theologice disputant ; Mundi sapien-

hujus calamitates exponit,

tia

A tia primas tenet, Crucis gloriam abominans; Pastores abiguntur, lupi graves introducuntur, qui Christi gregem decerpunt; domus oratoriæ deseruntur ab ecclesiastico cœtu, solitudines refertæ sunt plorantibus; seniores ingemiscunt, dum vetera præsentibus comparant; juvenes miserabiliores sunt, eo quod non videant qualibus privati sint. Hæc sane movere eos, qui Christi dilectionem docti sunt, ad compassionem poterunt. Ceterum si oratio conferatur rerum veritati, multum ab ipsius dignitate abest. Quare si aliqua dilectionis consolatio, si quædam spiritus communio, si qua viscerum miserratio, commoveamini ad nostrum auxilium, arripite pietatis zelum, eripite nos ex hac tempestate,

B 238 In tanta hac Ecclesiarum desolatione congruum præterea censebat Basilius, ut nomine Synodi sive omnium orthodoxorum Episcoporum nomine, quispiam rursus in Occidentem ablegaretur, qui secundas ad illos deferret litteras: neminemque ad hoc munus magis idoneum Dorotheo Diacono existimabat. Quapropter rogat S. Meletium, ut omnia per eundem Dorotheum ordinare velit, litterasque dictare quæ ad Occidentales essent deferendæ, tum denique ipsum, statim, completo Paschatis festo, dimittere Cæsaream; ut, si suum consilium S. Eusebio Samosateno etiam probaretur, cujus sententiam per litteras exquisierat, præfatus Dorotheus statim in Occidentem discederet. Verum cum deinceps Dorotheus nullibi memoretur in Occidentem profectus, credo reliquos Episcopos censuisse, satisfactum iri officio suo et temporum necessitati, si litteræ ad Occidentales Sabino Diacono deferendæ traderentur: quod factum est. Epistola communi nomine scripta servatur inter Basilianas LXIX, quæ vel ex eo a S. Meletio dictata probatur, quod inter calamitates sub quibus gemebant Ecclesiæ eas præcipue enumeret, quæ circa Antiochiam conspiciantur: nempe quod sub aperto aere extra Ecclesiam Orthodoxi conventus suos agerent.

C 239 Præter has communi nomine scriptas, Basilius, usus opera ejusdem Sabini, privatas suas adjunxit, ex quibus supra nonnulla retulimus. Sed et ad nonnullos alios Episcopos privatim scripsit, qui et ipsi litteras ad illum privatim dederant, inter quos si numeretur Valerianus aliquis, cui inscribitur epistola CCCXXIV, oportet ipsum non Illyriorum, sed Aquileiæ Episcopum fuisse: nam inter Illyricos hujus temporis Episcopos nullus reperitur istius nominis. Cuiuscumque autem Episcopo scripserit, Orientis necessitatem vehementer illi commendat; et Deo gratias, inquit, qui videre mihi dederit veteris illius dilectionis fructum in tua puritate: qui cum corpore tam semotus existas, te tamen per litteras mihi copulaveris, meque tuo desiderio sancto et spirituali fueris amplexatus; quo facto inexplicabilem meo animo anorem concitasti. Revera enim illud quod vetus habet verbum, edoctus didici, quod ut animæ sitiienti aqua frigida, ita et nuntium bonum de longinqua regione allatum. Fames siquidem caritatis ingens est in istis regionibus: in proclivi vero causa est, colendissime Frater; illa nimirum, quod quia iniquitas abundet, multorum caritas refrixit. Hanc ob causam tuæ litteræ magni videbantur æstimandæ: vices autem idcirco tibi rependimus, per eundem virum religiosissimum Syndiaconum et Fratrem Sabinum. Per illum tibi nosmet notos facimus, obsecramusque ut fundendis pro nobis orationibus velis invigilare, ut rebus nostris ita tandem aliquando Deus pacem et tranquillitatem largiatur; ventos autem istos et mare increpet, ut conquiescamus ab ista tempestate fluctuumque agitatione, et subversione in qua sumus constituti, dum singulis momentis absorbendos nos fluctibus expectamus. Sed magnus Deus nobis in præsentem largitur;

ut de vobis fando accipiamus, per omnia concordēs vos atque unanimes inter vos esse, et sine ulla contradictione annuntiari pietatis doctrinam apud vos. Etenim aliquando necessarium erit (nisi prius mundi tempora concludantur, nec humanæ vitæ dies amplius prorogentur) ut fides, opera vestra per Orientem redintegretur, et bonorum quæ vos inde derivastis retributionem eidem communicetis. Sana apud nos portio, et majorum pietatem vindicatura, vehementem in modum laborat, diabolo illam affligente multis variisque admotis machinis, et omni adhibito artificio illam concutiente. Sed per vestras qui Deum amatis orationes, extingui forsitan poterit atque aboleri impia illa, et ad populum decipiendum adinventæ Ariana hæresis; majorumque de novo effulgere doctrina, qui Nicææ in synodum conveniunt; ut sanctæ Trinitati doxologiam, salutari Baptismati congruam, reddamus. Istud vero quod hic ait Basilius, de Fide orthodoxa per Occidentales aliquando in Oriente restituenda, vim quamdam occultioris prophetiæ habuisse videri potest; quandoquidem, Sancto ad vitæ exitum appropinquante, Gratianus Occidentis Imperator, et Theodosius in Hispaniis natus, orthodoxam Fidem, tam diuturna persecutione oppressam, tandem respirare fecerunt.

D 240 Fervente igitur Valentis persecutione, et quaquaversum devastante Ecclesias, per Syriam, Palestinam, Ægyptum; Basilius, tantisper in pace relictus, videbatur Divina providentia conservatus, ut posset consolari eos qui in omni pressura erant. Ideoque per litteras suas mulcendo, hortando, erudiendo, sollicitudinem omnium Ecclesiarum sibi quodammodo assumpsit. Illos inter numerandus venit S. Meletius, qui hoc tempore in minorem Armeniam expulsus, tortum suum exsilium fortiter perferebat; videturque habitasse in Getasibus, agro suo prope Nicopolim. Quam magnam et quam piæ amicitiam Basilius cum illo coluerit, abunde in ipsius passim epistolis legitur, tum vel maxime in hac quam subjungo: Si quo pacto Pietati tuæ notum fuisset, quam magno nos, quotiescumque scribis, gaudio afficias; numquam sane, scio, oblatam scribendi occasionem neglexisses; sed studio quoque multas semper ad nos epistolas dedisses; ut quia scias afflictorum recreationi apud divinam benignitatem reconditam esse mercedem. Nam omnia hic dolore plena sunt, et sola nobis malorum aversio est Sanctitatis tuæ cogitatio, quam nobis evidentiorum indit rerumtuarum, quæ omni sapientia et gratia abundant, commemoratio. Itaque si quando epistolam tuam in manus sumimus, primum qua sit mensura inspicimus; illamque tantum diligimus, quantum versuum multitudine abundat. Deinde dum illam legendo percurramus, perpetuo quidem, donec sermone illius immoramur, gaudemus; ubi vero finis epistolæ appropinquare cœpimus, dolemus. Ita scilicet quodcumque bonum dixeris litteris tuis continetur: quod enim ex corde bono promanat, bonum est. Si vero precum tuarum interventu, donec in terra ista sumus, et præsentem ad ipsum conspectum alloquio digni haberemur, et ab ipsa viva voce salutarem doctrinam, veluti com meatum in præsens et futurum seculum, accipere promereremur; istuc utique maximum bonum judicaretur, et principium nobis ipsis divinæ benevolentiae arbitraremur.

E 241 Meletio Antiochia absente, Ecclesiæ ipsius curam susceperunt duo Presbyteri, Flavianus et Diodorus. De quibus ita loquitur Theodoretus: Hi duo curam Gregis suscipiunt, et tum lupis sua fortitudine et sapientia resistunt, tum ovibus convenientem curationem adhibent: itaque a radicibus montis depulsas oves, ad ripas vicini fluminis pascabant. Non enim more eorum, qui Babylone olim captivi tenebantur

et ut Occidentium opera fides fulciatur,

haud frustra optat:

E

afflictos consolatur,

B. Ep. 187

imprimis S. Meletium:

B. Ep. 56

ejus litteris multum oblectatus

F

et alloquium desiderans,

l. 4. c. 23 dum Antiochenis pro ipso invigilans

B. Ep. 273

et per remissum in Occidentem Sabinum omnium nomine scribens,

dat etiam privatim sua scripta,

B. Ep. 324

ad Valerianum Ep.

preces pro Orientis pace efflagitat,

A tenebantur, organa suspenderunt; sed conditorem et patronum suum in omni loco dominationis ejus hymnis celebrarunt. Ceterum ne isto quidem in loco conventum piorum Pastorum, Christum Dominum divinis laudibus efferentium, agi hostis ille passus est. Proinde duo illi Pastores admirabiles, divinis ovibus velut in gymnasium bellicum coactis, spirituales herbas demonstrabant: atque Diodorus, vir sapientissimus fortissimusque, tamquam fluvius limpidus et ingens, tum suorum animos fortitudinis rivulis irrigavit, tum adversariorum blasphemias sinceræ doctrinæ undis penitus obruit: qui ut generis splendorem pro nihilo putavit, sic ærumnas pro fidei defensione lubens perpessus est. Flavianus autem, optimus vir, etsi ex Patriciis ortus, tamen solam pietatem nobilitatis loco numeravit, et tamquam palæstræ magister, magnum Diodorum, velut athletam in omni certaminis genere exercitissimum, perunxit. Nam id temporis, quamquam ipse in conventibus ecclesiasticis minime concionatus est, illis tamen qui illud munus obibant, magnam copiam argumentorum et sententiarum, e sacris litteris petitarum, suppeditavit. Atque ut illi arcus contra Arianam blasphemiam tendebant, ita hic ex mente, tamquam ex pharetra, tela eis subministrabat. Quin etiam hæreticorum retia, privatim et publice disputando, facile dirupit; et argumenta ab illis proposita, araneorum telis similia esse demonstravit.

242 Diodorus postmodum Tarsensem in Cilicia Archiepiscopalem Cathedram, allaborante verisimiliter S. Meletio, adeptus est; sed Presbyter Antiochenus, magis quam Tarsensis Episcopus claruit. Illum, tamquam B. Silvani alumnum, primum suscepit Basilius, deinde dilexit et complexus est, propter sermonis gratiam, per quam multi eorum qui virum audiebant meliores reddebantur; quamvis ob eam quam cum illo habebat consuetudinem, a quibusdam accusaretur. Diodorus enim apud multos, etiam post mortem, in suspicionem hæresis venit. Attamen, si hæretica labe contaminatus reipsa fuit, ejus amicitia S. Basilio ad crimen imputari non debet; sed inter eos ille numerandus est, qui pietatem mentiti, in sui admirationem et dilectionem traxerant Sanctum: eo enim tempore, quo Antiochenam pro S. Meletio administravit Ecclesiam, nulla deteriori fama videtur laborasse.

243 Extant ad ipsum binæ a Basilio datæ epistolæ, quarum prioris initium, cum sit historicum, hic apponendum censui. Allatæ sunt nobis litteræ, inquit, epigrapham habentes Diodori; reliqua verò illarum alteri cuiquam magis quam Diodoro competere videbantur. Etenim mihi quisquam ex artificiosis personam tuam ad hoc induisse videtur, ut hoc pacto fide dignum se reddat auditoribus, quasi interrogatus a quoquam, liceatne demortuæ uxoris sororem matrimonio ducere, ab ea quæstione non abhorruerit, sed aurem placide accommodaverit, atque obscœnam concupiscentiam una cum illo admodum fortiter excusaverit. Misissem ego hoc scriptum ad te, si ad manum fuisset, suffecissetque ut et te ipse et veritatem vindicares. Quoniam vero qui illud ostenderat mox abstulit, et trophæi ejusdam loco adversum nos circumtulit, quod rem hanc initio prohibuerimus, et scriptam se potestatem habere dixit; jam ad te scripsi, quo ambabus manibus adulterinum hoc scriptum deprehendamus, nec aliquid illi roboris relinquamus, ne facile possit nocumentum inferre legentibus. Principio igitur, quod in hujusmodi rebus maximi momenti est, morem qui apud nos est objicere possumus, quod is legis vim habeat: propterea quod sanctiones istæ a sanctis nobis sint viris traditæ. Est autem hic mos talis, si quis affectu immunditiæ correptus, ad il-

licitam duarum sororum communicationem exorbitaverit, id neque conjugium esse censendum, neque tales ad ecclesiasticum cœtum admittendos, priusquam a se invicem dirimantur. Quare etiamsi nihil aliud dici posset, sufficeret mos iste ad cavendum hoc malum. Quoniam vero, qui epistolam hanc scripsit, adulterina argumentatione tantum malum in vitam humanam inducere conatus est; necesse est, ut nec nos cessemus, quo minus rectæ rationationis subsidium adferamus; quamquam in illis rebus quæ admodum sunt perspicuæ, major est apud unumquemque prænotio, quam ulla sit sermonis argumentatio. Pergit deinde Sanctus pluribus argumentis ostendere, incestuosum esse tale matrimonium, refutatis iis quæ ab auctore epistolæ, Diodori nomine vulgatur, ex divinis Scripturis pro tali matrimonio allata fuerant. An vero scriptum istud, quod Basilius hic reprehendit, revera Diodori fuerit, an ejus nomini suppositum ab hæreticis, aut ipsomet adultero (quod credibile videtur) ut Basilio conflarent invidiam, ejusque famam traducerent, acsi perniciosam quamdam quoad mores doctrinam in Ecclesiam induceret, aut a secum in fide recte sentientibus tradi permetteret; utrum, inquam, Diodori, fuerit; haud omnino liquet: cum nesciatur, quid hic ad hanc Basilii epistolam responderit. Si tamen ejus fuerit; ostendit sufficienter Basilius, se hominem quidem, non ejus errores amare.

244 Altera epistola Basilius Diodorum amice instruit et reprehendit. Miserat hic ad illum libros duos, quos contra hæreticos conscripserat, ejus judicium de iis exquirens. Priorem libellum Basilius laudat, eoque se summopere delectatum affirmat, non solum propter illius brevitem, ut par erat usuvenire ei qui jam ad omnia segniter et ægre affectus est; sed et propterea quod densus est simul et refertus sententiis, ac contrariorum objectiones et responsiones illis subjectas, haud confuse, sed recto ordine digestas habet. Dictionis præterea in affectatæ incomposita simplicitas, decora ipsi videbatur, et conveniens professioni Christiani hominis, cujus non est ad ostentationem magis scribere quam ad publicam utilitatem. Et hunc quidem librum apud se detinuit, curare cupiens ut transcriberetur. Verum difficile erat invenire quemquam, qui scribendi facultate valeret: ad tantam enim penuriam invidiosæ res Capadocum devenerant.

245 In altero volumine, quod majus erat, varia Sanctus reprehendit. Nam, eandem quidem ut primum, inquit, in rebus facultatem habens, dictione vero instructiore et figuris dicendi variis ac dialogica festivitate ornatus, multum mihi videbatur cum temporis ad perlegendum, tum laboris ad intelligendum poscere, ad hoc ut sensus et colligantur, et memoriæ mandentur. Calumniæ namque adversariorum et contentiones nostrorum intersertæ, licet dialecticam quamdam suavitatem commentario adferre videantur, eo tamen quod tantum generant morarum, mentis intentionem confundunt ac convellunt, et sermonis quoque strenui vigorem remissum reddunt.... Qua propter et nobis, qui non inanis gloriæ gratia, sed ob id ad scribendum accingimur, ut Fratribus utilium ac salubrium sermonum monimenta relinquamus; si personam quamdam quæ propter morum perviciaciam omnibus jam antea et nota sit et proclamata, induxerimus, et de qualitate illius quædam sunt attexenda, omnino nobis convenit, relictis ipsis rebus, tales perstringere homines: si vero indefinitum sit de quo loquimur, contentiones illæ personales connexionem quidem sermonis interrumpunt, nihil vero utilitatis tandem adferunt. Ista scribo, ut declaretur, quam non in adulatoris manum labores tuos miseris, sed Fratri carissimo

D
AUCTORE F. B.

monetur incesta illa omnino esse,

E

eundem de uno libello bene scripto laudans,

B. Ep. 167

F
in altero quædam corrigenda indicat Sanctus,

amica, ut solebat, libertate,

Diodorus

et Flavianus
Presbyteri;

quorum iste
postea Episc.
Tarsensis
fuit;

Hieron. de
Script.
B. Ep. 82

alter postea,
fortassis falso,
suspectus
in fide,

B. Ep. 82
et accusatus
approbasse
conjugia,

cum sorore
uxoris dejun-
ctæ;

A carissimo communicaveris. Et hæc quidem dixi, non ad correctionem eorum quæ scripta sunt, sed ad custodiam et cautionem futurorum. Prorsus enim qui tantum habitus et studii ad scribendum impendit, is imposterum nec desinet scribere; quandoquidem nec illi desinent, qui argumenta scribendi exhibeant. *Hæc idcirco dicta sunt, ut appareat, quem sibi Sanctus modum et finem in scribendo proposuerit, aliisque, etiam contra hæreticos scribentibus, tenendum judicaverit; et quam non immerito scripserit de Diodoro S. Hieronymus, quod Eusebii Emiseni sensum secutus sit, sed eloquentiam imitari non potuerit, propter ignorantiam secularium litterarum: quod tamen non necessario ita intelligendum est, ut in illius et Arianorum errores inciderit factus Episcopus, quos Presbyter existens tam fortiter impugnauerat.*

246 Interea cum indies persecutio magna incrementa caperet, persecutore ipso Antiochiæ commorante, præsertim contra orthodoxos, qui S. Meletio communicabant (nam Paulinam, vel quia paucos habebat secum communicantes, aut quia ejus sanctitatem reverebatur, Valentis furor præterit) ingravescente, inquam, persecutione, SS. Aphraates et Julianus Sabas Flaviano

B sese et Diodoro junxerunt. Quanto autem animi dolore Basilium hanc persecutionis flammam a longe conspexerit, et quanto desiderio teneretur ut Fratribus præsens succurreret, ipse explicat sic scribens. Quis dabit mihi alas instar columbæ, et volabo ad vos, expleboque desiderium quo ad Dilectionis vestræ congressum aspiro? Nunc vero non solum alis destituor, sed ipso quoque corpore, quod et longa jam dudum ægrotatione confectum, et nunc continuis tribulationibus prorsus attritum est. Quis enim usque adeo animo est adamantino? quis ita plane omnis commiserationis expers et immitis? qui cum audiat, quomodo undique nos gemitus ac luctus, veluti ex tristi quodam choro communi quadam et consona lamentatione applorante, impetat; non condoleat animo, inque terram præ luctu deflectatur, et immensis istis curis omnino tabefiat? Sed potest sanctus Deus aliquam ab immensis ac deploratis curis dare relaxationem, et a diuturnis laboribus quamdam largiri respirationem. Itaque et vos oro, ut eandem consolationem amplectamini, ac spe consolationis toleremus cum gaudio præsentis tribulationis luctum. Sive namque peccatorum poenas damus, valebunt ad hoc flagella, ut posthac iram Dei, quæ imminabat, avertant; sive in certaminibus, quibus pietatis gratia decertamus, per tribulationes corroboramur, justus est is qui nos ad tolerandos agones præmiis invitat, ut non sinat nos tentari supra id quod ferre possumus: sed pro toleratis jam laboribus patientiæ nobis et spei in ipsum coronam reddat. Ne igitur ad decertandos pietatis agones defatigemur, neque per desperationem quæ jam decertata sunt amittamus. Non enim uno actu fortitudinis, neque modico quodam labore constantis animi specimen datur; sed qui corda nostra probat, longo nos ac prorogata probatione vult declaratos victores justitiæ coronam adipisci. Constans dumtaxat ac fidelis servetur animus noster, fidei nostræ in Christum robur custodiatur immotum, et brevi ac velociter veniet auxiliator, veniet et non tardabit. Amplectenda enim tribulatio super tribulationem, semper super spem: adhuc modicum, adhuc modicum: ad istum enim modum alumnos suos Spiritus sanctus futurorum promissione recreare novit. Post tribulationes enim sequitur spes: quæ vero sperantur e vicino subsequuntur. Nam etiamsi universam hominum vitam quis objecerit, brevissimum tamen est illius spatium, respectu infiniti seculi quod in spe nostra reconditum est. *His Antiochenos quidem consolatus et adhortatus Basilium, nobis internorum animi sui affectuum imaginem meliorem reliquit.*

cos solatur
spe futuræ
pæcis.

CAPUT XX.

Consolatur in persecutione Chalcidenses, Beræenses, Barsum Edissenum Episcopum exulem, Petrum item Alexandrinum ejusque Ecclesiam.

Transeamus a Syriæ metropoli ad vicinas Ecclesias, in quibus similis persecutio, fidelibus multam patientiæ, Basilio commiserationis materiam præbuit. Laodicensi Ecclesia expulsus est in exilium S. Pelagius Episcopus, qui hoc anno epistolæ ad Occidentales mittendæ subscripserat. Chalcidensem multa passam ex epistola Basili ostendimus supra, idque confirmari potest ex epistola ejusdem ad Clerum data, qui præter litteras suas Acacium Presbyterum miserant, ut Basilium de omnibus edoceret. Hic ergo post actas gratias, quod magnam Deus consolationem sibi impertivisset per ipsorum litteras, quæ nequaquam corpoream figuram repræsentarent, sed intimam ipsam animi dispositionem: Desideratissimus, inquit, Frater et religiosissimus Compresbyter noster Acacius, qui plura retulit quam scriptis erant vestris consignata, dum quasi sub oculis conspiciendum proposuit quotidianam vestram concertationem, et pro religione ac pietate intensissimam contentionem vestram. Hic in tantam me admirationem perduxit, et tantum succendit desiderium vestris illis bonis perfruendi, ut precibus a Domino contenderem, largiretur aliquando opportunum mihi tempus, ut ipsamet experientia possem vestrarum rerum statum cognoscere. Non enim ille vestram tantum mihi retulit exactissimam sedulitatem, quibus est altaris concredita ministratio; sed populi totius conspirantis concordiam: Magistratum Præfectorumque urbis mores magnificos et egregios prædicavit, quamque essent genuino affectu in Deum præditi; adeo ut felicem prædicarem ego illam Ecclesiam, quæ constabat e talibus et tantis viris; et Deum in præsentem vehementius deprecari, concedat vobis illam, quæ secundum spiritum est tranquillitatem; ut virtutis, quam per vestri certaminis tempus declaratis fructum referatis, fruitionemque in tempore quietis et remissionis malorum. Ita item natura comparatum est, ut experti res adversas ex ipsarum deinceps recordatione voluptatem capiant. Quod præsentia spectat, adhortamur vos, ne dejiciamini ignavia, nec animum velitis despondere propter multiplicatas res adversas quibus urgemini. Sunt enim in proximo coronæ; appropinquat Domini retributio. Nolite ea profundere, quæ laboribus exantlatis comparastis: nolite vanas reddere et inanes passiones, quæ ubique terrarum sunt omnium præconiis celebratæ. Rerum humanarum est brevissima conditio. Omnis caro fœnum, et omnis gloria hominis ut flos fœni: exaruit fœnum et decidit flos, verbum autem Domini manet in æternum. Præcepti illius semper perstudiose memores, prætervolaturæ phantasie nullam habeamus rationem curamve. Vestrum certe exemplum quamplurimas crexit etiamnum Ecclesias: ingentem, nec tamen opinantes; vobis ipsis mercedem accumulastis; eo quod inexpertos, ad similem zeli ardorem excitastis. Locuples est remunerator, qui dignissima vobis certaminum vestrorum præmia potis est retribuere.

248 Ad Beræensem Ecclesiam, pariter sub persecutione gementem, cujus postmodum Acacius ille Episcopatum tenuit, in eandem pene sententiam scripsit: Cognitos jam pridem vos habuimus, o Desideratissimi, inquit, ex illa vestra decantata adeo pietate, sicut et coronas etiam vestræ confessionis secundum Christum. At dixerit forsitan e vobis aliquis.

D

Basilium
Chalcidensium
litteris
respondet,

B. Ep. 299

laudans ipso-
rum pro fide
certamina
E

et concordiam
animorum,

atque ad
perseveran-
dumhortatur,

F

1 Petri 1

B. Ep. 298
sicut etiam
Beræenses,

A quis. Et quis est illa, qui hæc ipsa in regiones tam remotas deportavit! Dominus profecto, qui suæ religionis cultores, tamquam lucernas constitutos in candelabris, per orbem universum lumen suum diffundere facit. An non qui præclari-sime decertarunt, victoriæ bravium decantatos ficere et illustres solet? An non operum præstantia et artificium exquisitum, artifices solet illustrare? Quod si propter hæc istos æterna memoria consequatur; eos qui sancte et religiose secundum Christum vixerunt, de quibus dixit ipse Dominus, Glorificantes me glorificabo, quomodo cognitos universis et nominatissimos non efficiet. ipsorum claritatis splendorem, parem faciens solaribus radiis, longe lateque coruscantibus? Nos certe majori desiderio vestri inflammastis, dum litteras ad nos dare dignati estis; et litteras ejusmodi, per quas, illa nobis antea præcognita, vestra pro pietate vera certamina, pleniori ac vivida magis laude vestræ, pro fide orthodoxa magnanimitatis cumulastis. Hanc ob causam vobis congratulamur, et congaudemus, et votis unitis contendimus, ut ille Deus universorum, cujus est certamen hoc, pro quo luctatio, per quem coronæ distribuuntur, alacritatem, ingeneret animorum, confirmet absolutam fortitudinem, et ad consummatam pro seipso gloriam hujus operis vestri finem perducatur.

B

249 *Præ omnibus tamen hoc tempore eluxit fortitudo Edessenorum, quibus præerat S. Barsus Episcopus, illustratus a nobis xxx Januarii. Ad hunc, versantem in exilio, duas Basilii epistolas scripsit; utraque ardens desiderium testatus, quo coram videre ipsum optabat, si non Ecclesiæ suæ urgens necessitas et adversa valetudo detineret. Priori, per Dominum missa, orationes ejus flagitat, ut persecutio finiat: Profecturis, inquit, ad tuam Pietatem germanissimis Fratribus, Domino et comitibus, libenter oblatam occasionem arripui litteras perscribendi, teque per illos salutandi, suppliciter a Sancto Deo contendens, ut tantisper in hac vita superstes fiam, usque dum dignus haberi possim vultum tuum coram intueri, et frui gratiis quæ in te sunt. Deprecator autem illud unicuique, ne tradat nos Dominus in æternum inimicis Crucis Christi, sed Ecclesias suas in tempus pacificum dignetur custodire, quod justissimus iudex novit omnium optime quando largietur. Certe largietur, neque nos derelinquet in perpetuum: sed, quemadmodum in ipsorum peccatorum ultionem septuaginta annos captivitatis super Israelitas determinaverat, ita forsitan Omnipotens, qui nos ad tempus tradidit apud se statutum, revocaturus est olim, et ad illam qua quandoque fruebamur, pacem ac tranquillitatem reducturus: nisi forsitan nunc in proximo sit apostasia, et quæ fiunt sint procœmia ad ingressum Antichristi. Id si ita sit, Deum exorato, ut vel tribulationes transferat, aut per suam bonitatem indemnes et illæsos per tribulationes istas nos custodiat. Conventum qui tecum est in præsentem omnem meo nomine salutato, vir religiose. Pietatem tuam, qui mecum sunt singuli salutant. Vivas, gaudeas, pro me Domino supplex factus, custodiaris simul cum Ecclesiis Dei, per ipsius gratiam et benignitatem. Verum hæc epistola ad sancti exulis manus non videtur pervenisse: quapropter altera ejusdem pæne argumenti scribenda fuit, sed in qua magis ostendit, quantam de sanctitate ejus et meritis apud Deum concepisset opinionem.*

scribit Barso
Edesseno Ep.
exuli,

quem videre
plurimum
desiderat,

B. Ep. 327

250 Qua sum, inquit, in tuam Pietatem propensione, vehementer equidem desiderassem, ut advenirem ipse, et coram salutarem genuinam tuam dilectionem, ac celebrarem Dominum in te magnificatum, qui tuam illustrissimam senectutem, apud universos toto orbe terrarum metuentes Deum, in

se venerandam constituerat. Verum tamen cum et corporis afflicta valetudo me conficiat, et immensa mole curarum pro Ecclesiis susceptarum obruar, nec mei sim juris aut potestatis, ita ut quocumque ferat animus peregriner, et quoscumque optaverim conveniam; desiderium illud quo deflagro bonis illis quæ in te sunt perfruendi, per litteras aliquoque relevo; tuamque præcellentem Pietatem obtestor, ut cum me, tum Ecclesias orationibus tuis habeas commendatos; ut dies qui supersunt, vel forsitan horas hujus vitæ, sine offensione ulla et prolapsu transigam; largiatur nobis insuper ut pacem in Ecclesiis ejus intueamur; deque tuis comministris et concertatoribus non alia quam quæ vellemus fando audiamus, deque ipso te non alia quam quæ populus tibi subditus a Domino justitiæ dies noctesque desiderat. Scias autem me non frequenter scripsisse, imo nec tantum quantum par et congruum fuerat; nunc autem scribo nactus nonnullos e nostris, qui ad tuam pergerent reverentiam: per alios enim si scripsissem, fortassis non tenuissent memoria quo nomine vocarer qui litteras dederam. Nostris autem Fratribus alacriter admodum epistolas tradidi, et simul quædam munuscula, quæ dignare quæso a nostra humilitate minime fastuose suscipere, nosque tua benedictione impertire, ad exemplum Isaaci Patriarchæ. Siquid, parum memor decori et convenientiæ, admisero, veluti minime omnium otiosus, sed curarum multitudine animum immersum penitus habens; noli quæso illud vitio imputare, neque ulla tristitia affici exinde; quin tuam potius perfectionem in omnibus ubique imitare, ut tua ipsius virtute ego perfruar, qua fruuntur ceteri omnes. Vivus lætusque in Domino, meque precibus tuis commendatum habens, mihi et Ecclesiæ Dei custodiaris.

D
AUCTORE F. B.

et preces
ejus pro
Ecclesiis
flagitat

ac munus-
cula mittit.
E

251 Quam non immerito Basilii tanta sanctum hunc Episcopum prosequeretur veneratione et amore, tantamque in sanctitate ejus collocatam haberet fiduciam, abunde probavit Edessenorum in hac persecutione fortitudo, et zelus pro orthodoxa Fide. Magnum quippe oportet ejus animo insedissem ardorem fidei, qui talem ac tantum in subditis suis accenderat, quorum constantia tam illustris et præclara fuit, ut ab omnibus pæne scriptoribus laudari meruerit. Eam ex Theodoro pluribus descriptam dedimus v. Maji ad vitam S. Eulogii: sed ne illuc lectorem remittam, paucis descriptam dabo ex Rufino: Edissa, Mesopotamiæ urbs fidelium populorum, Thomæ Apostoli reliquiis est decorata. Ibi cum Imperator populos vidisset ecclesiis ejectos in campo habere conventiculum; tanta dicitur iracundia accensus, ut Præfectum suum pugno percuteret; cur non fuissent inde quoque, sicut jussu, deturbati. At ille, licet esset paganus et injuriis ab Imperatore fuisset affectus, tamen consideratione humanitatis altera die ad vastandum populum processurus, facit hoc ipsum civibus per occulta indicia clarescere, quo scilicet cavere possent, ne invenirentur in loco. Mane ergo processurus terrorem solito majorem per Officium movet, agitque omnia quo quam paucissimi, vel si fieri posset nulli periclitarentur. Videt tamen frequentiore solito populum tendere ad locum, currere præcipientes et festinare, tamquam vererentur ne quis deesset ad mortem. Videt etiam quamdam mulierculam, ita festinam et properam domo sua prorumpere, ut nec clauderet ostium, nec curaret muliebrem habitum decentius componere; infantem quoque parvulum secum trahentem, cursuque rapido, irrupto etiam Officii agmine, festinantem. Tum ille, ultra non ferens; Apprehendite, inquit, mulierem, et huc deducite. Cumque fuisset adducta; Quo, inquit, infelix mulier properas tam festina? Ad campum,

Edessenorum
in fide
constantia

F
I. 11. c. 5

et mulieris
cujusdam
fervor ac
passio,

ait

A ait, quo Catholicorum populus convenit. Et, non audisti, inquit, quia Præfectus illuc pergit, ut omnes interficiat quos invenerit! Audivi, inquit, et ideo festino ut ibi inveniar. Et quo, inquit, parvulum istum trahis? Ut et ipse, ait, martyrium consequi mereatur. Quæ cum audisset vir moderatissimus, redire Officium et converti vehiculum ad palatium jubet. Et ingressus ait Imperatori: Subire mortem si jubeas, paratus sum, opus vero quod præcipis implere non possum. Cumque edocuisset cuncta de muliere, repressit Imperatoris insaniam. *Modestus Præfectus, qui vir moderatissimus hoc loco nuncupatur, talis sane non erat cum Basilium persequeretur: sed morbus divinitus inflictus et sanitas per illum miraculose restituta, non nihil forsán moderationis furori ejus immiscuit. Hinc tamen apparet, cum non simul cum sanitate corporis animi quoque accepisse rectitudinem: neque enim recessit ab hæresi, neque ausus est fidem Catholicam palam profiteri, neque Imperatoris insaniam, nisi forsán ad tempus breve, repressit.*

252 Per Palæstinam quoque non minus quam per Syriam persecutionis furor deserviit: sed quoniam nihil respectu eorum a Basilio gestum reperi, ad Ecclesiam Alexandrinam transeo. Hanc quidem S. Athanasius, quamdiu in vivis fuit, auctoritate sua in pace conservavit, quemadmodum Basilium Cæsareensem; postquam autem ille ad cælum transiit, et in ejus locum Petrus, ab Athanasio Ecclesiæ commendatus, omnium laborum socius et virtutum hæres, substitutus est, videri poterat serenior quædam aura affulgere; nisi statim ingens persecutionis tempestas omnia turbasset. Sed antequam hæc oriretur, statim post illius exaltationem, Basilium, quamvis cum numquam vidisset, ob virtutem tamen, quam ex fama didicerat, diligebat. Nam ut amicitie corporalis proxenetæ sunt oculi et conciliatores, sic eam firmat consuetudo diuturna: sed verum et minime fucatum amorem, spiritus donatio compaginat, qui quidem locis quam longissime dissita copulat et compingit, amantesque sibi invicem cognitos reddit, non per corporeos aliquos characteres, sed per virtutum proprietates. Id ipsum cum inter eos operata esset divina gratia, quæ largita Basilio ansam erat oportunam, oculis animæ Petrum usurpandi et amore germano complectendi, scripsit, optare se coalescendo unum cum eo fieri, atque per Fidei communionem in unam devenire unionem. Te enim, inquit, confido tanti viri alumnum. cum quo jam olim usum et consuetudinem habueras, eodem et cum illo spiritu incedere, et iisdem pietatis et doctrinæ vestigiis inhærere. Hanc ob causam tuam alloquor reverentiam, obtestorque, ut viri illius eminentissimi affectum in me ipsum, sicut et in alios susceptum fovere velis; meque crebris tuis litteris certiores reddere, quo in statu res tuæ versentur; atque subire curam Fraternitatis quaquaversum diffusæ, iisdem visceribus, eademque alacritate, qua ille vir beatissimus deprehenditur usus erga illos omnes, qui in veritate Deum amarent.

253 Amicum istud et pium litterarum commercium, hac occasione Basilium inter et Petrum inchoatum, tam fideliter deinceps continuatum est; ut hic reperiat cum illo amice expostulasse, quod de omnibus sive parvis sive magnis quæ apud eos evenissent, per litteras non fecisset certiores. Basilium autem respondit, prout congruebat spirituali Fratri, veram dilectionem in Domino edocto, excusans nihil se scripsisse de quadam sibi illata molestia, quia propter majorum calamitatum multitudinem calamo dignam non duxisset. Afflictionum, inquit, nostrarum non intercisa tempestas, multiplexque præsens æstus quo Ecclesia concutitur, id efficiunt, ne ad quævis contingentia fiam hospes. Nam ut ii quorum aures in ærariis officinis assueverunt ita

continuatis ictibus, ut sonis illis perpetuo exaudiendis non percellantur; ita nos quoque, propter frequentes rerum adversarum nuntios, assuefacti adeo sumus, ut imposterum ad quævis vel maxime incredibilia imperturbatum animum, nec timore dejectum ullo possideamus. Quæ contra Ecclesiæ statum sunt, ab Arianis jam pridem comparata, licet multa et magna sint, et per orbem terræ sermonibus omnium disseminata; nihilominus erant sufferenda, quia ab hostibus manifestariis, et contra verbum veritatis infesto animo pugnantibus, proficiscebantur. Illos admiramur, si contigerit quandoque, ut antiquum suum non obtineant, subinde quod audacius et facinorosius contra pietatem non attentant. Hæc porro scripta videntur, postquam Petrus regressus ab exilio Sedi suæ restitutus est. Tempore autem exilii ejus, quæ et quanta Alexandrina Ecclesia passa sit, omnibus istius ævi scriptoribus decantata sunt, et hic prætermittenda forent, nisi erga Ecclesiam istam, sua quoque eo tempore Basilium caritatis viscera dilatasset; consolationem aliquam et spirituale subsidium adferre conatus, et tanto ardore desiderans communicare Alexandrinorum fidelium passionibus, ut continuo illuc accursurus fuisset, si non ipsum corporis morbus et Ecclesiæ suæ necessitas detinuissent domi.

254 De persecutionibus, inquit, apud Alexandriam et reliquam Ægyptum jam dudum ad nos fama pervenit, animosque nostros affecit ut par erat. Expendimus enim astutiam belli diabolici; quomodo is, ubi Ecclesiam, ex persecutione ab inimicis illata, multiplicari magisque florere vidit; insidias suas mutaverit, ut jam nos non ex aperto oppugnet, sed occultas insidias struat; consilium suum per nomen Christianum, quod hæretici prætexunt, obtegens, ut et eadem cum patribus nostris, et tamen haud videamur pro Christo pati: propterea, quod et ipsi persecutores nostri Christianorum nomine censentur. Ista considerantes, ex relatu eorum quæ apud vos gesta nuntiabantur, diu multumque hæsimus animis consternati. Revera namque tinniebant ambæ nostræ aures, ubi cognovimus impudentem et humano generi inimicam hæresim eorum, qui vos persecuti sunt; quomodo nec aliquam venerati sint ætatem, nec labores caniciei, nec plebis dilectionem: sed corpora verberarunt et dehonestarunt, inque exilia ejecerunt, ac bona diripuerunt, quæcumque acquirere potuerunt: neque humanam veriti condemnationem, neque terribilem justis iudicis retributionem prævidentes: ista nos stupefecerunt, et ipso prope sensu destituerunt. Accessit autem ad hæc animi mei disceptationes et ista cogitatio, An Ecclesias suas prorsus reliquit Dominus? An novissima hora est, et hoc pacto initium sumit defectio, ut jam deinceps reveletur iniquus ille, filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra omnem qui dicitur Deus aut Numen?

255 Attamen sive temporaria est ista tentatio, ferte eam ut boni Christi athletæ; sive omnimode res nostræ traditæ sunt corruptioni, ne socordes simus ob ea quæ accidunt; sed revelationem e cælis et apparitionem magni Dei et salvatoris nostri Jesu Christi expectemus. Si namque universa creatura solvetur, et transmutabitur figura hujus mundi: quid mirum est, si et nos, qui creaturæ portio quædam sumus, communes afflictiones tulerimus, tribulationibusque traditi fuerimus; quas pro mensura virium nostrarum super nos justus inducitur iudex, qui nos tentari non sinet supra quam ferre poterimus, sed et cum tentatione exitum dabit, ut ferre queamus? Expectant vos, Fratres, Martyrum coronæ: parati sunt Confessorum chori, ut manus vobis porrigant, inque numerum suum vos recipiant.

Memores

D eumque docet, se persecutionibus assuetum eos facilius sustinere.

Illo in exilium relegato,

E

B. Ep. 71 scribit Alexandrinis,

F

attonitus nuntio persecutionis ipsis illatæ,

ad quam tamen fortiter tolerandam hortatur

et arctam amicitiam contrahit,

B. Ep. 320

A Memores estote veterum Sanctorum, quam nemo illorum, per delicias et assentationes, dignus effectus sit patientiæ coronis; sed omnes per magnas tribulationes ingressi, experimentem sui dederint. Alii enim illusionibus et flagellis explorati sunt, alii tentati sunt, dissecti sunt, in occisione gladii occubuerunt. Hæc sunt unde gloriantur Sancti. Beatus est qui dignus habetur, ut pro Christo patiat: beati oris est, qui abundantiores afflictiones tulit; quia afflictiones præsentis pares non sunt ad gloriam futuram, quæ revelabitur in nobis. Quod si ipse ad vos venire potuissem, congressu vestro nihil fuisset carius, ut et athletas Christi viderem et complecterer, ac precum donorumque spiritualium, quæ vobis data sunt, consortio potirer. Quoniam vero corpus habeo diuturno morbo confectum, ita ut ne lecto quidem descendere queam, et multi sunt qui instar luporum rapacium nobis insidiantur, occasionem venantes, an quo pacto Christi oviculas aliquando rapere possint, necessario per litteras invisere vos institui; obsecrans cum primis quidem, ut continue pro nobis precemini, quo reliquos dies, aut etiam horas, Domino secundum Evangelium regni servire merear; deinde vero ut imperitiæ meæ et litterarum tarditati ignoscatis: nam ægre nobis ejus hominis copia facta est, qui desiderio nostro servire queat. Dico autem de Eugenio Monacho, filio nostro, per quem vos obsecro, ut pro nobis et universa Ecclesia oretis, deque rebus vestris rescribatis, ut cognitis illis alacriores reddamur.

CAPUT XXI.

Cappadocia in duas provincias divisa Contentio cum Anthimo Episcopo Tyanensi: Nyssenus Ordinatus Episcopus, et Theologus Sasimorum.

Tot tantosque inter tumultus, quibus universus pæne concussus est Oriens, poterat felix videri Cappadociæ provincia, a qua Basilii virtus et doctrina depulerat persecutionis tempestatem, quæ plures Ecclesias (ut jam vidimus) pæne oppressisset. Poterat, inquam, sibi felix videri, nisi alia calamitas eam excepisset: quæ quidem præteritis comparata multo levior videri poterat, sed ipsi Basilio multo molestior: utpote cui incumbere non tantum sollicitudo Ecclesiarum, sed et ea quam Christiana caritas ipsi imposuerat paterna cura de singulorum fere subditorum commodis. Prima tempestatis illius origo fuit politita Provinciæ Cappadociæ in duas divisio, quæ nata erat totam urbis Cæsareensis fortunam et splendorem evertere. Causam ob quam hæc Provinciæ divisio excogitata fuerit, non licet nisi conjectando assequi. Videtur vero magnam partem in eo consilio habuisse avaritia eorum, qui Valenti aderant, aut præerant ærario Imperii. Hujus quippe augendos proventus aut credebant ipsi, aut aliis persuadebant privati utilitatis ergo; quasi vero divisa in duas Provincias utrumque tantum ærario inferre posset, quantum integra una prius intulerat: quod eorum consilium refutat Basilius. Nolite arbitrari, inquit, vos duas pro unica habituros Provincias: neque enim de incognito nobis orbe alteram istarum adducet; sed non multum dissimile quid perpetrabunt, ac si quis equum vel bovem possidens, ubi illum dissecuerit, existimaret se duos possidere: certe unum illum sustulit, nec duos constituit. Permittebat etenim divina providentia, ut Valens ille impius, qui æqualem Diocletiano et Maximiano in orthodoxos Christianos furorem conceperat, simili quoque dementia politicum vexaret Imperium; quam Lactantius Firmianus libro de mortibus persecutorum, inter damna Imperii his verbis exponit. Et ut omnia terrore complerentur. Provinciæ quoque infrusta con-

Junii T. III

cisæ; multi Præsides et plura Officia singulis regionibus ac pæne jam civitatibus incubant, item Rationales multi et Magistri et Vicarii Præfectorum, quibus omnibus civiles actus admodum rari, sed condemnationes tantum et proscriptiones frequentes; exactiones rerum innumerabilium non dicam crebræ, sed perpetuæ, et in exactionibus injuriæ non ferendæ.

257 Ceterum ut executioni mandaretur ista Cappadociæ divisio, decretum erat ut Tyanæ esset Metropolis secundæ Cappadociæ; ideoque pars Senatus præcipuorumque civium Podandum transferretur: qui, quantum conjectura assequor, locus quidam erat Tyanæ, qualis Arcopagus fuerat Athenis. Cum hoc ab aula delatum vulgatumque esset per Cappadociam, varios animorum excitavit motus: sed præceteris Cæsaream perturbatione luctuque complevit. Auxit hunc quoque census pecuniarius, eadem occasione a singulis exigendus: ejusmodi enim pecuniarum exactio inter ea numeratur, quæ olim Galerii Maximiani sævitia ad vexandam rempublicam adinvenit, quando, ut supra citatus Lactantius Firmianus ait, causa publicæ calamitatis et communis luctus omnium fuit, census in provincias et civitates semel missus; atque Censitoribus ubique diffusis, et omnia exagitantibus, hostilis tumultus et captivitatis horrendæ species erant. Talia dum agitantur Cæsareæ, urbe aberat Basilius, invisurus nobilem quemdam Martinianum sibi amicum; verum ex itinere revocarunt suum Episcopum Cæsareenses: magnam enim disturbance istius consilii spem, in prudentia ejus et auctoritate habebant repositam. Rediit ergo, et ad Martinianum pro se epistolam misit, qua ab ejus apud Principes auctoritate, civibus suis auxilium flagitat; variaque rem hanc quoquo modo spectantia exponit, neque extat alia ex qua plus lucis quoad hanc historiam hauriri possit. Quæ vero causa, inquit, litterarum in præsentem fuit? Æquum est coram adessem, cum me male affecta mea patria ad se vocet. Quomodo sit affecta te non latet, virorum optime. Mænades revera dæmones illam ad modum Penthei discerpserunt: distrahunt et dissecant illam, quemadmodum medici minus periti vulnera reddunt per imperitiam graviora. Quæ cum dissecta ita laboret, reliquum est, ut tamquam ægræ medicas manus admoveamus. Ad me ergo miserunt, et me sollicitarunt cives mei: necesse est autem ut accurram; non quod auxilio esse alicui queam; sed ne justam derelictionis reprehensionem incurram: nosti enim quam creduli sint difficultatibus pressi: quam facile descendunt ad accusandum, accusatione conversa in auxilium neglectum, nec præstitum.

258 Hanc ipsam ob causam, rogo te Principem convenias, et sententiam expromas: imo potius audacius quiddam excogitato, et quod animi tuæ conveniat magnitudini, nec ingenua prolapsam destitue patriam; sed in aulam profectus, ac libertate tua solita utens, dicito: Nolite arbitrari, vos duas pro unica habituros Provincias... Quin et iis oggere qui abutuntur potestate, non hac via proventus Imperii augendos; cum non numero, sed viribus et rebus potestas æstimetur. Profecto arbitramur, nonnullos ob ignoratam veritatem, alios ne verbis suis offendant, alios quod rerum curam nullam habeant, susque deque habere quæ aguntur. Si Imperatorem ergo ipsemet coram adeas, esset hoc rerum statui convenientissimum, et totius tuæ vitæ instituto congruens. Sin molestum hoc, cum ob alias causas, tum vel propter anni tempestatem aut ætatem tuam, quam excusas ipse, quæ adjunctam semper habet gravedinem quamdam; per epistolam tamen deprecari ecquis labor? Subsidium hoc epistolare, si patriæ indulseris, primum conscius eris tibi, nihil penitus omissum a te fuisse, quod in tua situm erat

47

potestate:

D AUCTORE F. B. exemplo per Diocletianum inducto,

implorat auxilium Basilii:

B. Ep. 379

hic Martiniani Principis:

quem orat ut Imperatori persuadeat

divisionem non solum inutilem,

sed etiam calamitosam patriæ futuram,

exemplo Sanctorum,

doletque quod coram solari eos non possit.

Cappadocia, bifariam dividenda,

ob Præfectorum avaritiam,

B. Ep. 379

A potestate : deinde et afflictis solamen afferres, eo ipso quod condolere malis ipsorum præ te tuleris. Enimvero si fas foret, ut in rem præsentem oculatus testis adveniens, calamitates nostras oculis tuis intuereris; fortassis visu ipso efficaciter motus, vocem aliquam emitteres, quæ tua animi magnitudine et civitatis afflictione digna foret.

quæ jam deserta a viris eruditis,

259 Tu tamen ne narrationi nostræ fidem deroges, vellem Simonidem aut similem aliquem Poetam conduxissemus, qui calamitates hasce nostras efficaciter deploraret. Sed quid ego Simonidem narro? Dixissem Æschylum, vel si quis alius est ei similis, qui calamitatis ingentem molem ad vivum tibi repræsentans, magnifica oratione lamentaretur. Congressus enim illi, et per conventus sermones, et eruditorum hominum in foro colloquia, et quæ ante hac reddebant civitatem hanc illustrem, jam dudum nos omnia destituerunt; adeo ut eruditione et sermone illustris quispiam rarius nunc per forum conspiciatur, quam Athenis olim visebantur qui iudicium subierant infamiæ, aut qui manibus fuerant pollutis. Subintroducta est Scytharum vel Massagetarum inerudita barbaries: vox una postulantium iudicio, et postulorum, et flagris cædentium: utrimque porticus lugubre quid personant, quæ videntur suam propriam edere vocem, ingemiscientes ad ea quæ geruntur. Occlusa sunt Gymnasia, illunes noctes; nec quidquam nos patitur cogitare propria de vita nostra sollicitudo. Periculum certe non levissimum impendet fore, ut principibus civitatis ablati, cum iisdem una, tamquam sufflaminibus collapsis, moles universa corruat. Quæ autem oratio satis exprimat nostra ista mala? In fugam se quidam conjecerunt, non postrema pars Senatus nostri, exiliumque perpetuum Podando prætulere. Cum Podandum dixero, puta me Cædam Laconicum intelligere, aut sicubi terrarum barathrum sit aliquod naturale (cujusmodi loca Charonia solent nonnulli appellare) pestilentem et perniciosam auram exhalans. Hujusmodi ergastulo quam simillimum arbitrare illud Podandi malum. Divisis igitur in tres partes civibus, una cum conjugibus hinc profugis, et laribus etiam ipsis; altera velut captiva abducitur; et sunt quidem hi, civitatis principes longe plurimi, amicis miserandum, hostibus spectaculum jucundum exhibentes; si modo quis hostili adeo animo existat, ut tantum nobis malum impreceatur. Tertia quidem relicta est portio: isti autem amicorum desolationem non ferentes, et ad usum et necessitatem non sufficientes, de vita quidem ipsa desperant. Hoc te obtestor omnibus manifestum facias, voce tua et libertate illa justa, quæ per vitæ tuæ rationes tibi accrevit. Denuntiatio, futurum esse, ut nisi quam citissime sententiam mutaverint, non sint habituri in quo possint misericordiam exhibere. Certe rebus communibus vel auxilio eris vel saltem illud tu efficies, quod Solon ille olim fecisse narratur: qui cum civibus et urbe relictis libertatem non posset sartam tectam præstare, occupata jam arce et insessa, armatus conседit ante januam suam, ipso habitu testatus se præsentem rerum conditionem non probare. Hoc pro certo scio, utcumque in præsentem sententiam tuam pauci comprobaverint, futurum, ut non ita multo post, ob benevolentiam et prudentiam, laudem non exiguum mereare, cum rerum eventus tuæ per omnia prædictioni congruere videbuntur.

penitus sit desolanda.

C 260 Neque Martinianum solum, sed et alios pro patria sua interpellavit, inter quos erat Abyrtius, quem alibi vocat splendidum in regio comitatu Ministrum. Hunc litteris suis sic compellat Basilus. Illa ipsa ergo patria, quæ te progeniit et enutrivit, eo jam devenit conditionis, ut antiquorum illæ fabulosæ narra-

B. Ep. 359 et 361.

tionem non sint amplius repetendæ. Siquis nostram adiret civitatem, ex iis qui habebant illam olim notissimam, vix aut ne vix agnitus esset, adeo subito desolata et deserta evasit. Complurimi antehac municipes inde erant abstracti: at nunc pæne omnes Podandum transmigrarunt. Hinc qui relictis sunt quasi mutilati, cum in desperationem abierunt, tum dejectos adeo omnes reddiderunt, ut vacua sit pæne habitatoribus civitas, et ingens hic visatur solitudo: miserandum certe amicis spectaculum, gaudium vero et lætitiæ allaturum iis qui casum hunc nobis olim machinabantur. Quis erit igitur qui manum nobis porrigat? aut quis lacrymas compatiendo nobis profundet? Nonne illa tua mansuetudo, qui et urbi peregrinæ compaterere, ita misere afflictæ, nedum illi quæ te in vitam produxit. Si qua polles potentia, illam fac in præsentem hac necessitate videamus. Profecto apud Deum initurus es gratiam; qui nulla tempestate te dereliquit, quin complures benignitatis erga te suæ demonstrationes tibi exhibuit; velis modo in auxilium nostrum excitari, et præsentem tua potestate auctoritateque curis hisce nostris succurrere.

261 Similem quoque epistolam ad Sophronium mittens; Magnitudo calamitatum, inquit, quæ patriam meam concusserunt, coegisset me in castra profectum, tibi aliisque præditis illustri dignitate et rerum gerendarum præfectis coram exponere, vir magnifice, quæ sunt et qualia, quæ vehementer affligunt urbem nostram. At cum corporis mei valetudo adversa, tum etiam incumbens Ecclesiarum cura prohibeant professionem instituere; per litteras elegi apud tuam Magnificentiam illorum deplorare conditionem; et certiore simul facere, quod nulla unquam navicula, per altum aliquando mare ventis undisque vehementioribus immersa atque obruta, sic ex oculis disparuerit; urbs nulla, quassa terrarum motibus aut aquarum inundationibus, ita pessum iverit, quomodo nostra nunc, nova ista rerum administrandarum facie absorpta, subito simul omnis in ruinam inclinavit, eoque devenit ut fabula fiat. Civilis forma Reipublicæ, omnisque ordo et consessus abiit, dejectis nimirum, propter eos qui cum imperio præsumunt, animis: per agros et rura vagantur, desertis ædibus urbanis: desitum est ulterius necessario rerum statui provideri: spectaculum plane informe fit, quæ quondam civibus virisque eruditione præstantibus floruit, et ceteris omnibus erat sufficienter instructa, quibus urbes felices et beatæ solent prædicari. Unicam tantummodo in his tantis malis reliquam consolationem arbitramur, quod nostras nobis liceat calamitates apud tuam Clementiam deplorare; et opem, si quomodo tamen possis, ut ferre velis obtestari, manumque extendere civitati nostræ in genua provolutæ. Rationem porro illam, qua servator rebus perditis affulgere queas, certe ego nequaquam tibi possum insinuare. Tibi scilicet, quæ tua est prudentia, facile rationem est invenire, et inventa feliciter uti, propter illam quam tibi Dominus concessit potestatem.

262 Porro quandoquidem hic mentionem fecerim Sophronii, non est prætereunda silentio alia Basilii ad eundem epistola, qua Expræfectum quemdam Cappadociæ illi commendat; multis quidem virtutibus tui dignitati congruentibus ornatum, sed falso accusatum ab æmulis. Non est autem inverisimile, hunc ipsum esse magnum et admirabilem Therasium, qui exiguo tempore Cappadociæ præfecturam gessit, cujus virtutes a Basilio laudatas, et in iis qui reipublicæ præsumunt requisitas, operæ pretium fuerit sub tali testimonio legere. Et quis adeo, inquit ille ad Sophronium, civitatem dilexit unquam suam? quis patriam in qua natus atque altus fuit, non aliter honoravit quam

parentes

D Idem quoque rogat Abyrtium,

B. Ep. 331 et Sophronium

F

cui antea commendaverat Therasium,

B. Ep. 226

B. Ep. 332

A parentes æque atque tu, qui et urbi universæ generatim, et civium cuique speciatim, optima quæque precatus sis; nec precatus tantummodo, sed preces tuas opere ipso et revera adimplesti. Tantum tibi scilicet, Dei benignitate, concessum est potestatis, et quam diutissime concedatur. Sed profecto quasi per somnium beata facta est patria nostra, quæ virum erat nacta ejusmodi, cum imperio illuc missum, qualem nullum unquam noverant hic Magistratum gessisse; quemadmodum ipsi testati sunt, qui res præteritas nostræ patriæ quam antiquissimas memorare et meminisse poterant. Ast eo privata brevi est iterum, per calumnias nonnullorum, qui liberos hominis illius mores et ab omni palpatione assentatorum alienos arripuerunt in occasionem belli contra eum suscipiendi, eidemque per insidias accusationes struxerunt apud tuas aures. Quam ob causam omnes universim tristitia afficimur, illo privati Magistratu, qui solus poterat civitatem nostram, dejectam et in genua devolutam, erigere denuo. Erat enim justitiæ rigidissimus observator, injuria affectis adeundo facilis, terribilis delinquentibus, divitibus ex æquo et pauperibus vacuus; et quod ante omnia est, res Christianas ad veterem illam antiquorum dignitatem reducebat. Prætermitto commemorare quod omnium hominum maxime abhorruerit a muneribus accipiendis, et nullius unquam gratiæ justitiam condonarit; sunt enim hæ veluti partes exiguæ ceterarum virtutum, quibus ille adornatus fuerat. Atque ista quidem illi testimonia perhibemus, sed elapsa temporis oportunitate; veluti qui privatim sibi canunt, suas ipso- rum aures oblectando: non enim rebus nostris quidquam hinc accrescit utilitatis. Verumtamen aliquid fortassis et hoc profuerit, reposuisse nos in tuo generoso pectore istius hominis recordationem aliquam; ut inde commonefias ipsi gratias habere, qui patriam, quæ te produxit, tanto beneficio cumulavit; et ut ipsi possis adesse paratus propugnator, atque in rem præsentem advocatus, si qui forte surrexerint ad eum calumniandum, eo quod justitiæ observandæ eorum gratiam postposuerit: ut possit etiam cuicumque reddere testatissimum, te habere ipsum imprimis carum; egregiumque tuum de illius integritate testimonium, argumentum sufficiens sit ad persuadendum, quod numeres hunc virum inter domesticæ tibi conjunctissimos: cui si adjunxeris ipsam a rebus gestis experientiam, bene erit. Multa certe, pro temporis spatio non diuturno, egregia gessit; et quæ vix plurium annorum decursu ab alio quovis fuissent perfecta, ille exigui admodum curriculo temporis præclarissime consummavit. Abunde nobis certe gratificatus fueris, et eventus rerum consolaberis, si illum etiam apud Imperatores habeas commendatum, et criminationes falso ipsi imputatas diluas. Hæc patriam universam tecum agere existima, per unius meæ vocis ministerium; et communibus votis omnes et singulos poscere, ut tua dexteritas velit huic homini non nihil commodi et utilitatis procurare.

C 263 Nunc ad Cappadociam afflictam revertamur, cujus divisionem Basilii, quidquid per se aut amicos suos molitus sit, impedire non potuit. Quo ad Censum vero singulis impositum, alterum calamitatis caput, hoc videtur effecisse, ut non æqualiter a singulis, sed juxta æquitatem et cujusque conditionem exigeretur. Cum itaque exactio ejus demandata esset suo amico, viro justitiæ æque ac mansuetudinis amanti, isque ideo huic se oneri subducere vellet; Basilii, cupiens tributum saltem ab homine probo colligi, quando impedire non posset quo minus exigeretur, ad eundem scribens hortatur, ut officium istud juxta æquitatem administrandum suscipiat. Non ignorantem, inquit, per litteras

certiorem me fecisti, te molestius ferre rerum publicarum curam tibi impositam: vetus enim verbum est, virtutis studiosos homines, invitos esse cum magistratu. Eamdem enim esse per omnia, cum medicorum, tum et magistratuum rationem video. Gravia intuentur, insuavibus assuefiunt, et in calamitatibus alienis proprios suos dolores colligunt. Magistratus certe sic se habent, ut illi qui vitam sectantur quæstuosam, et divitiis congerendis intentum habent animum, aut ad hanc quæ videtur gloriolam anhelant, in bonis vel maxime desiderandis numerent, cum aliquo imperio esse; quo et amicis benefacere queant, et ulcisci inimicos, et omnia sua explere desideria. At non est inter istos tu. Quinam enim esses, nisi temet a civili, et quidem tanta potentia exercenda subduxisses? qui cum civitati non aliter quam privatis ædibus posses dominari, quietam potius et minime negotiosam elegisti vitam: antiquius multo ducens nemini facescere, vel a quoquam creatam experiri molestiam, quam alii solent æstimare se, ob mores difficiles et intractabiles. Quandoquidem tamen Domino visum est, non permittere Iboritarum gentem cauponibus raptandam, nec Census descriptionem fieri non secus quam mancipiorum in foro, sed quemque secundum æquitatem describi; onus suscipe impositum, molestum quidem, approbationem tamen tibi conciliaturum apud Deum. Noli vel potentes formidare, vel pauperiores proculcare: sed mentis tuæ æquitatem rebus gerendis ita impende, ut bilancis æquilibrio æquator fias. Ita justis bonique a te habitatio, manifesta reddetur iis qui tibi hoc muneris crediderunt, et alii omnes te admirabuntur; aut illos si lateat, Deum nostrum non latebit, qui eximia nobis præmia bonorum operum proposuit.

264 Et ista quidem fecit scripsitque Basilii, ut a sua civitate politicæ hujus tempestatis calamitatem averteret: verum ex eadem causa longe major ipsi suæque Ecclesiæ incubuit procella, quando inter ipsum et Anthimum Episcopum Tyanensem, de Ecclesiastica jurisdictione orta est controversia; per quam aut initium aut magnum incrementum cepit Episcoporum dissensio, et eorum qui se socios ipsis adjunxerant bellum, cum per se admodum turpe et ignominiosum, tum subditis ipsis magis perniciosum. Quis enim alios ad modestiam inducere queat, sic affectis Præsulibus? Ac tres quidem erant causæ cur multi, etiam ante, parum leni et candido erga eum animo essent. Prima, quod in fidei negotio cum eo minime consentiebant, nisi quantum id ipsis cogente multitudine necessario faciendum erat: altera, quod dolorem, ex ipsius electione conceptum, nondum omnino ex animis eiecerant: postrema, quod se longe multumque ab eo gloria superari acerbissime ferrent, tametsi id confiteri turpissimum esset. Hæc omnia, inquam, orta inter Basilium et Anthimum simultas redulceravit. Nam cum Cappadocia in duas Provincias et Metropoles divisa esset, ac multa ex priori novæ Metropoli adjungeretur, dissidium inter illos ea de causa excitatum est. Anthimus enim æquum esse dicebat, ut cum publicis diocesisibus nostræ quoque simul dividerentur: ob eamque causam eas paræcias, quæ novæ provinciæ nuper adjunctæ fuerant, ut jam ad se attinentes, atque a Basilio abstractas, vendicabat: Basilii contra veteri consuetudini, atque huic divisioni quæ olim a Patribus facta fuerat, inhærebat: ex hac autem contentione permulta mala partim jam accidebant, partim impendebant. Subtrahebantur conventus a novo Metropolitana, proventus diripiebantur; Ecclesiarum Presbyteri, partim sermonum blanditiis alliciebantur, partim immutabantur: ex quo illud contingebat, ut Ecclesiarum negotia deterius se haberent, subditis

D

AUCTORE P. B.
B. Ep. 352nota æqui-
tatis viro
suadetut officium
istud susci-
piat.

E

Ex divisa
Cappadocia

Orat. 20

augetur dis-
sensio inter
Episcopos,

F

Tyanensi
partem Cæ-
sarensis
invadente,

B. Ep. 259

per calumnian
accusatum,insignem ejus
justitiam
laudans,eique auxilium
Sophronii
deposcens.Tributum
exigendum
cum avertere
non posset,

in

AUCTORE F. B. A in partes ac studia scissis; et Episcopi, postquam dicebantur ad Anthimi provinciam pertinere, continuo, tamquam si alienigenæ et extranei a Basilio esse censerentur, non minus ipsum videbantur ignorasse, quam qui nullam prorsus ab initio cognitionem ipsius vel experientiam, nec sermones cum eo aliquando habuissent.

et proventus sibi vendicante,
G. Ep. 31 265 Quod autem Anthimum magis in furorem agebat, Taurici reditus erant: qui cum ab ipso quidem in transitu cernerentur, verum ad Cæsareensem per montem Taurum deveherentur, Sancti Orestis proventus colligere magni aestimabat; adeo ut Basilii iter facientis mulos aliquando corripuerit, ac ne ultra progredierentur cum prædatoria manu prohibuerit. *Illuc alludit Nazianzenus, in Epistola quam scripsit consecratus Sasimorum Episcopus, invitatus quidem, sed tamen a Basilio consecratus, idque ut ipsi faveret contra Anthimum, contententem Sasimos ad suam spectare provinciam. Sic itaque, huc alludens, jocatur:* Ego vero quid animi habeam explicabo: nec mihi propterea irascaris. Dicam enim quæ flagranti etiam dolore prolocutus sum, non usque adeo vel ira æstuans, vel rei eventu percussus et attonitus, ut ratio se subduceret, ac quid dicerem ignorarem. Non arma comparabo, nec rei militaris artem discam, quam prius non didici, cum hujus rei commodius tempus esse videbatur, omnibus videlicet arma induentibus et furiose inter se congregientibus..... nec martium Anthimum certamine excipiam, quamvis alioquin immaturum bellatorem, nimirum ipse rei bellicæ ignarus vulneribusque magis expositus. Quin tu potius cum eo, si ita videbitur, bellum gere (nam infirmos quoque sæpe necessitas ipsa pugnaces efficit) aut qui bellum gerat quære; cum ille mulas tuas arripuerit, locorum angustias observans, quemadmodum Amalec, cum transitu Israellem arceret: nobis autem, aliarum omnium rerum loco, quietem concede. Quid enim opus est pro pecoribus atque avibus, et quidem alienis, non secus ac pro animabus et canonibus, digladiari?

Orat. 20 idque honesto prætextu spiritualis boni : C 266 Porro, ne actis tam absonis ignominiam aliquam etiam apud suos incurreret Anthimus, speciosus his rebus prætextus adhibebatur; filii spirituales, et animæ, et fidei doctrina, ceteraque hujusmodi, cupiditatis inexplibilis integumenta (res inventu perfacilis) itemque illud, tributum hæreticis pendendum non esse: quisquis enim molestiam exhibebat, in hæreticorum numero habebatur. Nec tamen Basilius, ille Dei Sanctus ac supernæ Hierusalem vere Metropolitæ, aut cum iis qui errabant abductus est, aut hoc dissimulare ac negligere sustinuit, aut parvum hujus mali remedium excogitavit. Sed perspiciamus quæso quam magnum et admirandum, et illius, (quid enim aliud dicam?) anima dignum. Etenim dissidium hoc in Ecclesiæ commodum et incrementum convertit, atque hac calamitate quam pulcherrime usus est; patria nimirum pluribus Episcopis communita: ex quo tres præclarissimæ res secutæ sunt: nam et animarum cura major suscepta est, et quælibet civitas proventus suos habuit, et bellum hac ratione compressum et extinctum est.

in quibus et frater fuit, factus Nyssenus, 267 Inter ordinatos hac occasione Episcopos, præter Theologum, procul dubio fuerit Gregorius, frater Basilii, quem Nyssenæ Ecclesiæ primum præfecit Episcopum, quamvis ea esset parva et obscuri nominis civitas. Inducebatur scilicet iisdem rationibus, ob quas Gregorio Theologo Sasimorum, exigui oppiduli et contemptibilis, Episcopatum imposuerat: admirationem tamen facto illo plurimis movit, atque inter ceteros Eusebio Samosateno; cui factum suum excusans sic scribit. Fratrem quoque meum Gregorium vellem et ipso

D B. Ep. 259 dignus majori Episcopatu; Ecclesiæ alicujus gubernationem obire, ipsius ingenio convenientem; hoc est, omnibus ubique Ecclesiis quæ sub sole sunt in unum coalescentibus præesse: ast hoc quandoquidem sit impossibile, ideo Episcopus ordinatur, non qui a Sede sua gloriam sibi derivet, sed qui Sedem cohonestet Episcopalem. Vir enim vere magnificus is est; non qui magnis tantummodo gerendis rebus idoneus comparatur; sed qui illa pollet et præditus est facultate, ut parvis rebus pondus et magnitudinem queat addere. *Etenim cum provincia Cæsareensis non minus ab Ariani vexaretur, quam a schismaticis Episcopis discinderetur; Ecclesiarum utilitati consultum iri sibi persuadebat, si provinciæ suæ Episcopos haberet virtute et orthodoxa fide præclaros, sibi que consanguinitate aut longa amicitia devinctos: atque hanc ob causam non tam considerabat, quam præclara esset civitas cui Episcopum de novo daret; sed quam virtutibus insignis, quem consecraret Episcopum. Basilius enim, ut inquit Nazianzenus, in eo sublimiora quam pro hominis conditione sentiens, atque hinc prius etiam quam vita excederet digressus, omnia ad spiritum referebat; atque amicitiae officia, quæ alioqui sancte colebat, hic solum aspernabatur, ubi Deum anteponi oportebat; atque antiquiores habere res in spe positas, quam fragiles et caducas. Hujus quoque consilii velut appendicem quamdam se fuisse idem deplorat Theologus, qui quam invitatus Sasimorum Episcopatum suscepit, in ejus Actis narratum est.*

268 Postridie vero quam iste Cæsareæ ordinatus esset a Basilio, advenit eo Nyssenus, et ipse recentes, creatus Episcopus, rediens a visitatione cujusdam Episcopi amici sui, videlicet S. Meletii aut Eusebii Samosatani: cumque tum festum quorundam sanctorum Martyrum ibidem celebraretur, novus Sasimensis Episcopus orationem habuit, præsentibus Basilio, Nysseno, et Gregorio patre. His peractis cum patre Nazianzum revertitur Theologus, inde Sasimos profecturus. Vix autem Nazianzi aliquantisper substiterat, quando contigit eo venire Anthimum, cum aliis suæ factionis Episcopis: de cujus adventu ceterisque ab eo gestis ita ad Basilium Theologus. Mihi vero omnia quæ Episcopi fecerunt exponere, quidque epistola illa qua discruciaris contineat, atque unde orsi et quo progressi simus, et ubi scribendi finem fecerimus, prolixius esse videtur, quam epistolæ modus postulet; nec tam epistolæ opus, quam apologiæ. Ut autem rem brevi exponam, fortissimus Anthimus ad nos cum Episcopis quibusdam venit, sive ut patrem meum inviseret (nam id quoque præ se ferebat) sive ut quæ egit ageret. Cumque multis modis animum nostrum tentasset, parœcias commemorans, et Sasimenses paludes, et nostram electionem; nunc blande alloquens, nunc preces, nunc minas adhibens, nunc expostulans, nunc laudans, nunc vituperans; variis denique orationis circulis, strophis et ambagibus utens, tamquam ipse solus nobis ob oculos proponendus esset, novaque Metropolis, utpote major ac præstantior; Quid, inquam, civitatem nostram circumscribis, cum ipsi Ecclesiam quoque faciamus, utpote Ecclesiarum revera matrem, et quidem antiquitus? Ad extremum ille infectis rebus abcessit, multum anhelans, ac Basilium nobis quasi Philippismum quemdam objiciens. Num hic tibi injurii esse videmur? Minime, ut opinor.

269 Jam quonam etiam pacto nostra illa, hoc est hominis insolentis et contumeliosi, epistola se habuerit, expende. Synodalem vocationem ad nos cuderunt: me vero contra pugnante, contumeliamque nobis fieri contendente; secundo loco postularunt, ut hortatu meo et rogatu de his rebus consultationem haberetis: id quod ego (ne, quod prius moliebantur,

D B. Ep. 259 dignus majori Episcopatu;

Orat. 20

et Theologus, Episcopus Sasimorum: E

G. Ep. 33 quem Anthimus, sibi subicere frustra conatus,

F

A bantur, fieret) me recepi facturum, rem omnem arbitrii vestri faciens, an eos congregari velitis, et ubi, et quando : quod quidem hominis erat, non contumelia, sed honore vos afficientis. Quoniam autem ne hic quidem injuriæ quidquam tibi a me ortum est, quod reliquum est commemorabo. Hoc ne vos ex me discere oporteat, ipsam Anthimi epistolam vobis perlegam; quam, cum paludes, nobis prohibentibus et comminantibus, invasisset, ad nos misit, contumeliis et probris nos conscindens, ac velut triumphum quemdam adversus nos, quasi victos canens. Quam autem rationem habet, ut cum tua causa in illius offensionem incurramus, tibi rursus displiceamus, velut illi faventes? Hæc porro cognita tibi prius esse oportuit, vir admirande; ac ne tum quidem contumelia nos afficere, si nihil aliud, certe ut Presbyteros. Quod si ostentationis gloriæque nimio studio teneris, atque e loco superiore nos alloqueris, velut Metropolitanus parvæ civitatis incolas, vel etiam civitatis expertes; nobis quoque supercilium est, quod opponamus. Hoc enim cuius facillimum est, ac fortasse æquius.

270 Litteris quippe suis Basilius Gregorium ignaviæ accusaverat, quod non fortius pro Sasimensi Episcopatu Anthimo restitisset, ut illum Cæsareensi Metropoli vendicaret. Præterea de injuria sibi quodammodo facta expostulaverat, quod Gregorius congressum quemdam, in quo res pacifice transfigeretur, condixisset; cum id ad Basilium potius spectaret, de cujus jure agebatur. At Gregorius hoc concesserat paci publicæ et quieti privatæ, quam Basilium quoque summo opere desiderare non ignorabat, cujus arbitrio omnia decideret relinquebat. Interim animadvertendum venit, quod quamvis in epistolis utriusque Sancti, durante hac controversia aliisque occasionibus, subinde duriusculè scriptis, occurrant loquendi formulæ commotioris animi; non tamen propterea censendi sunt Sancti mutuum violasse amicitiam, sed potius tali scribendi libertate, et eloquentiæ quam simul Athenis hauserant exercitatione, invicem oblectasse potius quam offendisse. Adde, pleraque ejusmodi, joco magis quam serio scripta videri, quale saltem initium est supra memoratæ epistolæ, ubi ait. Quam ferociter et equinorum pullorum ritu exilis in tuis litteris! Nec mirum te, ad gloriam nuper evectum, ostentare nobis velle, quam gloriam nactus sis, ut hac ratione teipsum augustiorem reddas; quemadmodum pictores, qui eximias formas depingunt. Sane haud serio scribere sic poterat Gregorius, qui satis cognitum habebat, quanta Basilius esset demissione animi, et quanta tergiversatione ad Episcopatum pertractus esset. Ceterum Gregorius, cum videret se Sasimensi Ecclesia potiri non posse, nisi aut vinceretur, aut Anthimum Metropolitanum agnosceret; Episcopatum, quem invitus susceperat, libens dimisit, et ad dilectam sibi solitudinem se recepit : donec inde paternis precibus evocatus, cum induci non posset ut Sasimos proficisceretur, persuaderi sibi permisit, ut patrem, præ senio regendæ Ecclesiæ Nazianzenæ imparem, sublevaret; oneris parte maxima, quoad ille viveret, in se suscepta. Hæc omnia cum fusiùs in Actis ejus explicata sint, ad Basilium, cujus causa hæc memorata, revertamur.

CAPUT XXII.

Basilius hypocrisi Eustathii decipitur, similitate Theodoti affligitur, Ecclesias Armeniæ curat, hortante Terentio Comite.

Post Anthimum in scenam prodit Eustathius Sebastenus, de quo jam sæpius ex occasione actum est; inter præcipuos numerandus, qui Basilium, prætextu pietatis et fidei, persecuti sunt. De eo, sic scribit Sozo-

menus : Apud Armenios, Paphlagones, et Ponti D incolas fertur, Eustathium Episcopum Ecclesiæ Sebastenes, quæ est urbs Armeniæ, primum fuisse qui cœperit vitam monasticam, et austeram illius institutionem colere : a cibis ad vivendum necessariis, et a vestibus quibus utendum est, abstinere; talemque morum et vitæ accurate traducendæ auctorem extitisse, ut nonnulli constanter affirmant, librum Basilii magni Cappadocis, qui ἀσκητικός, id est, de vita ac disciplina monastica inscribitur, ab eo editum fuisse. At Baronius erroris hoc loco arguens Sozomenum; Tantum abest, inquit, ut Eustathius Sebastenus auctor dici possit monasticæ vitæ, quæ in Armenia, Paphlagonia, atque Ponto coaluit, ut nec quod ipse Monachus fuerit, aliquo digno teste probari possit. Assertum hoc suum probat Baronius, silentio Basilii et Epiphani. Basilius, inquit, Eustathii vitam a cunabulis prope retexens, cum ejus institutionem Alexandriæ sub Aerio magistro recenseat, reditumque in patriam referat, et quas passus est abdicaciones ob Arianam hæresim, antequam Episcopus esset, vel cum factus Episcopus; nullam unquam habuit mentionem de suscepto ab eo monastico instituto : quod certe minime prætermittendum fuisset. Quin insuper, scribens ad eundem Eustathium ipse Basilius, et opportuna occasione recensens diversarum Provinciarum quos noverat Monachos, necessaria quadam illatione de ipso Eustathio, quod Monachus fuerit, mentionem facere debuisset. At cum ne verbum quidem, vel saltem nutum expresserit, omnis plane de Eustathii monachismo existimatio et conjectura penitus deficit. Rursus vero S. Epiphanius, qui eodem tempore vixit, dum de Aerio hæresiarcha agit, quem discipulum fuisse tradit Eustathii, utpote qui simul Arianam hæresim didicerint; nullam prorsus de Eustathii monachismo habuit mentionem. Ita Baronius.

272 Ego quidem ei assentior, hallucinatos eos omnes fuisse, qui Eustathio adscripserunt Constitutiones monasticas, a Basilio voce et scripto traditas : verum Eustathium nec Monachum fuisse, nec discipulos ullos habuisse, in hoc recedere cogor ab Eminentissimi historici sententia. Quod enim Basilii silentium spectat; ubi hic Eustathium et vitæ ejus quædam acta describit, hoc solum intendit docere, quoties in hæresim relapsus sit, ad quod monachus ejus nihil spectabat : cum autem ad Eustathium scribens recenset diversarum provinciarum quos noverat Monachos; Eustathianos certe non prætermittit, statim enim subjungit, quod eorum hypocrisi fuerit deceptus. Prætermittit quidem Eustathianorum nomen, sed satis intelligitur de discipulis Eustathii sermonem esse. Ad S. Epiphanium quod attinet, ubi de Aerio hæresiarcha agit, expresse meminit de utriusque monachatu; et, Fuit, Aerius, inquit, sodalis Eustathii, Sebastes Episcopi (quæ est in Ponti regione sive minoris Armeniæ) ambo enim monasticum vitæ genus amplexi sunt. Erat igitur Eustathius primum Monachus, dein Episcopus Sebastenus : cujus versutiam et impietatem nondum perspectam habens Basilius, hominem diligebat plurimum et æstimabat, interque illos habebat, de quibus ita loquitur : Quibus fidem in maximis omnium negotiis habebamus, quos versantes cum hominibus ita suspiciebamus, tamquam quiddam ultra sortem humanam haberent.

273 Hinc factum ut Basilius, ad Episcopatum evectus, discipulos quosdam Eustathii, tamquam pari amicitie vinculo conjunctos, in domesticos et socios acceperit; revera actionum suarum exploratores et iniquos interpretes; qui arrepta postmodum occasione, sine Dei, inquit Sanctus, metu, et contra communem hominum opinionem, contumeliis exagitant. Præ-

AUCTORE F. B.
l. 3 c. 13

an. 361
ut contra
Baronium
ostenditur

E

B. Ep. 74

F
B. Ep. 79

Hæc. 57

primum
Monachus,

dein Episcopus
Sebastenus,

B. Ep. 370

B. Ep. 307

occulte per
discipulos
suos Monachos

ad vim etiam
contumeliam
addit.

Huic quod
minus ille re-
stititit que-
renti Basilio,

se excusat
Theologus,

ac demum se
illigioso Epi-
scopatus ab-
dicat,

Eustathius

cipius

A *cipuus inter istos videbatur quidam nomine Basilius, de quo ita Sanctus ad Eustathium : Quæ et qualia eximius ille tuus machinatus est Basilius, quem tamquam vitæ meæ custodem commendatum a tua Pietate susceperam, ego certe recitare præ pudore nequeo. Neque hoc ut ulciscar eum commemoro (rogo enim Deum ne imputetur illi) sed in eum finem, ut tuum in me amorem immotum possim conservare, quem vereor ne concusserint illi per innumeras accusationum calumnias, quas ipsos contexere probabile est, ut suomet errori suisque lapsibus patrocinentur. Et tum quidem nondum deprehenderat Sanctus, hæc instinctu ipsius Eustathii agi; adeoque orat eum, ut prudenter de delatorum calumniis iudicet, quibus queritur magis vitæ asceticæ professionem quam se lædi; aut quia Monachi erant illi Eustachii discipuli, aut quia exercitationes ejus asceticas invidiose traducebant.*

B. Ep. 307 *274 Quæcumque, inquit, apud te suggesserint, exquirat ab iis diligenter tua prudentia, num ea mihi coram objecerint; num delicti illius, cujus me insimulant, correctionem flagitaverint; num suum nostri causa dolorem testatum fecerint, qui nunc vultu læto et arridenti, et fictis dilectionis vocibus, immensam quandam fraudum et amarissimis animis contectam profunditatem gestantes, per silentium nihilominus illiberale propalant. Hoc suo facto quantum mihi mœrorem procuraverunt, quos risus iis omnibus excitaverunt eorum, qui in misera hac urbe vitam semper execrati sunt religiosam, quique artificium quoddam illam esse affirmant ad fidem inveniendam; qui etiam humilitatis personam assumptam constanter pronuntiant, ut hoc prætextu focus fiat et insidiæ struantur! Talia, utcumque ego silentium tenuerim, tuæ tamen prudentiæ sunt perspectissima: adeo ut nulla vitæ ratio nostris hic hominibus improbitate fit tam suspecta, quam est vitæ asceticæ professio. Hæc qua via sint jam persananda, tuæ erit prudentiæ cogitare. Quæ contexit et consarcinavit in me crimina Sophronius, non sunt boni cujusquam procœmia, sed divisionis separationisque initia; eoque tendunt, ut caritas illa, quæ in nobis est, refrigescat. Eum ut tua miseratio coercere velit, et ab isto impetu valde noxio reprimere, admoneo; utque potius des operam, pro tua dilectione, illa quæ sunt divulsa colligare, quam illis eam elocare ad majorem distractionem, qui nihil non movent, ut dissipationem et distractionem inducant.*

C *Sophronius ergo pariter ex Eustathianis erat, et forsitan eorum aliquis de quibus Nazianzenus ait; Ex iis qui latus tuum cingunt, complures sunt, qui commoda sua per te procurent, ac pusillanimitatis fomitem accendant.*

G. Ep. 25 *275 Et Basilius quidem, ut indicat superiori epistola, non carebat suspitione omni, quin hæc saltem dissimulante Eustathio fierent; nihilominus pro sua sapientia, improborum hominum injurias et impressiones superabat, velutque in altissimis fluctibus immotus manebat, aliis in perturbatione ac tumultu versantibus. Neque propterea refrigescere charitas qua Eustathium prosequabatur, quamque infamis iste hypocrita conservatam volebat, toto tempore blandiuscule sese Basilio insinuans, nec sine stupore quodam recogitabat postmodum Sanctus profunditatem hypocriseos istius, quam alibi pluribus describit: Eustathius, ait, ex Sebaste minoris Armeniæ, olim institutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens impias adversus Unigenitum Dei blasphemias strueret, sectator illius et inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Posteaquam vero ad suos reversus, a beatissimo Hermogene, Cæsareæ Episcopo, propter impiam opinionem condemnatum se vidit; confessionem illi obtulit sanæ fidei, atque ita manus im-*

sitionem ab ipso obtinuit. Ubi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit: qui et ipse nihilominus impium Arii dogma tuetur. Inde postea quibusdam de causis pulsus, ad patriam sese recepit, ibique de novo erroris purgationem obtulit; sed ita, ut celata et oblecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero ubi fortuito adeptus esset Episcopatum, anathematismum contra Homoousion, in Synodo Ancyræ habita, scripsisse deprehenditur. Exinde Seleaciam profectus, cum illis quos ejusdem habet opinionis ea gessit quæ omnes norunt. Constantinopoli vero iterum ad ea quæ ab hæreticis proposita sunt, consensit: atque ita Episcopatu ejectus, propterea quod Melitinæ depositus esset, viam sibi ipsi per quam restitueretur excogitavit, eam videlicet, ut Romam proficisceretur. Quæ vero sint illi a beatissimo Episcopo Liberio proposita, et ad quæ consenserit, nobis clam est; nisi quod epistolam attulit per quam restitueretur: quam ubi Synodo Tyanensi exhibuit, in suum locum restitutus est. Iste itaque jam fidem eam, in quam receptus est, depopulatur: cumque illis facit, qui Homoousion anathemate percellunt: deinde et hæresi patrocinatorum eorum, qui Spiritum sanctum spoliant Divinitate.

276 Sed antequam hæc Basilius perspiceret, aliis multis hæreseos suspectum se reddiderat Eustathius. Inter hos erat Theodotus, Episcopus Nicopoleos in minori Armenia, quem venerandissimum et revera consideratissimum Fratrem Basilius appellat. Tantam iste ab Eustathio demonstrabat aversionem animi, ob hæresim quam occulte sequebatur, ut aperte se ab ejus communione segregaret: et tamen Basilius sibi persuadere non poterat, ex reliqua Eustathii constantia, conjectura recte (ut putabat) sumpta, ita leviter virum illum in contraria mutari, ut jam confiteretur, jam quæ dixerat negaret; quemque existimabat, etiam in vulgaribus rebus, menaciis perinde atque rem horrendam aversari; credere non poterat, eundem, in rebus tanti momenti et sic apud quosvis celebratis, veritati ullo pacto adversari. Hinc, propter unius hominis amicitiam, quem tamquam de hæresi falso accusatum communione sua privare noluerat, innumerosorum inimicitiam suscepit Orthodoxorum, etiam Episcoporum. Hujus autem consilii rationem sibi videbatur reddere irrefragabilem: Si nonnullos aliquando, inquit, Arii discipulos ad communionem assumpsimus, ita illos admisimus, ut, morbum suum quam intime celantes, pietatis verba loquerentur; vel certe doctrinæ nostræ nihil oblectarentur. Et hac in re non nostro ipsorum erga tales usu sumus iudicio; sed magis sectati sumus decreta Patrum nostrorum, quibus illi, de talibus jam olim, quid faciendum sit, statuerunt. Ego enim cum accepissem beatissimi Patris Athanasii Alexandrini Episcopi litteras (quas etiam nunc in manibus habeo, et requirentibus legendas objicio) quibus ille manifeste edixit, si quisquam ex Arianorum hæresi ad nos transire voluerit, admittendum esse; nec quidquam in illo assumendo hæsitari debere, si Nicæni Concilii fidem confiteatur; et dogmatis hujus consortes ille mihi omnes cum Macedoniæ tum Achaïæ Episcopos allegasset; necessarium arbitratus sum ut tanto viro obsequer, propter fide dignam auctoritatem eorum, qui id decreverant; simulque præmium, pacis studiosis destinatum, adipisci cupiens, eos qui fidem istam confitebantur communicantium parti adscripsi. Etenim Eustathius Sebastenus primum Romæ Nicænam fidem scripto fuerat confessus, indeque acceptum Consubstantialē, in charta usque ad Tyanenses attulerat. Timebat itaque vir pacis et concordiae, ne falsa intra se suspiciones aleret; existimabatque, multa cura et

sed semper retinentis animo

E

diu Basilio illulit,

B. Ep. 196

sed aliis citius innotuit, B. Ep. 187

B. Ep. 82 qui propterea etiam Basilius aversabantur; B. Ep. 75 F

hic iudicio S. Athanasii se excusat.

B. Ep. 82

B. Ep. 79

solicitudine

A solitudine opus esse, multarumque noctium perfectas vigilias, ac multis lacrymis quoque querendam a Deo veritatem, qui fratris velit amicitiam abjicere.

Scribit ad Eusebium Samosatenum,
B. Ep. 154

B. Ep. 261

277 Ea vero quæ Eustathii causa inter Basilium et alios orthodoxos Episcopos orta est dissensio, initium sumpsisse videtur circa annum CCCLXXI, cujus anni hieme Basilius ad Eusebium Samosatenum scripsit, eum invitans, ut vere redeunte visitaret Ecclesiam suam: Deum porro, inquit, omnes orant obnixius, ut vere proximo te liceat in hisce regionibus coram denuo intueri et affari, utque recreentur Ecclesiæ per tuam illam optimam et saluberrimam doctrinam. Dedit præterea ad eundem aliquoties litteras, tum ob aliæ quæ intercidebant negotia, tum etiam ut in unum convenirent. Sed spe ista sua dejectus est; eo quod ejus litteræ in manus S. Eusebii non venerint. Beatus enim Diaconus Theophrastus, cui illas tradiderat, necessario cogebatur aliorum peregrinando aberrare: litteras vero non misit ad Eusebium, propterea quod letali morbo, unde et excessi, corripiebatur. Hanc ob causam Basilius, morbi et mortis illius ignarus, post elapsam fere occasionem, ad scribendum denuo accessit, litterasque per temporis angustias angustissimas exaravit. Significabat autem, quod Meletius, carissimus Deo Episcopus, nec non Theodotus, vellent et juberent, ut ad ipsos Basilius proficisceretur: id enim, et ad declarandum amorem pertinere, et ad illa in melius redigenda, quæ mœrorem luctumque in præsentia adferebant. Tempus vero præscripserant conveniendi, medium adventantis Junii mensis: locum congressui destinarent Phargamum, celebrem illum et illustrem propter Martyrum apparitiones, nec non annuos conventus et panegyricos cœtus, infinita multitudine eo confluyente. Intellexit autem priorem epistolam suam, de qua hic mentionem facit, missum non fuisse ad Eusebium circa duodecimum mensis Maji, adeoque triginta tribus diebus antequam conventus iste ad Phargamum habendus esset.

se invitatum
ad Provinciale
quoddam
Concilium:

interea profectus
Sebasten,
B. Ep. 187

C ad Synodum, quæ a Fratre Theodoto celebrabatur, vocati illoque profecti essemus, ut vocationi propter caritatem obtemperaremus; ne ignavi illic et otiosi videremur, studiosè curavimus, ut colloquium cum prædicto Fratre Eustathio misceremus: proposuimusque illi quæ in causa fidei a Theodoto illi objiciebantur; ac simul ab eo petivimus, ut manifestum nobis faceret, rectamne fidem sequeretur, quo consortes ei esse possimus; si vero alienatus esset, ut perspicue sciret nos quoque a se fore abalienatos. Igitur cum inter nos ea de re contulissemus, totumque diem illum causam hanc inquirendo consumpsissemus, appetente vespera alius ab alio avellimur, nulladum certa colloquii nostri conclusionem posita. Sequenti die rursus mane considerentes, iisdem de rebus disserere cœpimus. Cum autem et Pœmenius Frater, Sebastenæ Ecclesiæ Presbyter, accessisset, et adversariam nobis doctrinam vehementer urgeret; paulatim nos et ea diluimus, quæ nobis objicere videbatur; et illos ad consensionem eorum quæ a nobis quærebantur, induximus; sicut, per gratiam Domini, ne in minimo quidem a nobis invicem dissidere deprehenderemur. Igitur circa nonam horam ad precandum surreximus, ac Domino gratias egimus, qui dedisset nobis idem et sentire et loqui. Præterea, sicuti oportebat me scriptam quamdam ab eo viro confessionem accipere, quo et

multis agit
cum Eustathio, quem
orthodoxum
putabat:

adversarii illius manifestaretur consensus, et reliquis sufficienter viri hujus propositum monstraretur; ita volebam, multa diligentia cum Fratribus Theodoto adhærentibus conversando, simile scriptum fidei ab illis elicere, dicto Eustathio proponendum, ut utraque ista fierent; ipse videlicet rectam fidem confiteretur, et illi de veritate hac persuasi, nullam retinerent contradictionis occasionem, si ab ipsis proposita fuissent accepta. At Theodotus, priusquam cognovisset quam ob causam convenissemus, et quidnam eo colloquio effecissemus, dedignatus est nos amplius vocare ad Synodum: itaque e medio itinere reversi sumus, tristes quod labores nostros, pro pacandis Ecclesiis susceptos, inefficaces reddidisset.

279 Domum igitur reversus Basilius, cum intellexisset (ut supra narratum est) beatum illum Theophrastum Diaconum obiisse, et litteras ad Eusebium Samosatenum a se missas, inanes extitisse; nequaquam acquievit, eo quod superessent triginta et tres dies ad prædictam conventionem; sed ad venerabilem Fratrem Eustathium, comministrum suum, verosimiliter Diaconum quemdam istius nominis, litteras transmisit, ut curaret ad S. Eusebium Samosatenum devehendas, et quanta maxima posset fieri celeritate responsum ad illas expediendum. Iis significabat Eusebio, ut simul Phargamum convenirent, si possibile esset: sique ipsi arrideret, certissime se adfuturum; sin aliter ipsi videretur, Samosatam se venturum (modo ita Domino placeret, nullumque de novo impedimentum accideret) et debitum illud antiquum Eusebium invisendi persoluturum, quod anno præcedenti pollicendo contraxerat. Verum postquam redditæ sunt ipsi ab Eusebio litteræ, quibus illuc se perrecturum abnegabat, Basilius animi mœrore elanguit penitus. Quippe illo comite et sodali in arenam descendere non recusabat, contrationes vel urgentissimas; solum vero illoque destitutum, aiebat se nequaquam vel levissimas et de fæce afflictiones ausurum provocare. Recordato itaque Sancto universæ infirmitatis suæ, venit adhuc in mentem illorum, qui ipsum evocaverant, simulatio: nam cum quasi in transcursu Basilium ad conventum vocassent, per venerabilem Fratrem Hellenium Nazianzi Exæquatorem; haud curarunt deinde in secundis submittere vel itineris ducem aut etiam commonitorem. Quocirca cum videret se illis suspectum esse, veritus est magnopere, ne conventus ipsorum pulcherrima facies sua præsentia veluti conspurcetur: ideoque solennioris illius conventus tempus effluere passus est, congressumque eo usque distulit, quoad liceret tranquille et pacifice consociari; quandoquidem ad res Ecclesiæ procurandas in concilio, cum illis esset conveniendum.

280 Deinde ad Deo dilectissimum Meletium scripsit, ut veniret, Nicopolim saltem, si Samosatam proficisci gravaretur: sin vero Samosatam venturus esset, ipse quoque advolaret illico; postquam scilicet de Meletii adventu et Eusebii præsentia sibi constitisset. Quid ad hæc responsi vel ab Eusebio vel a Meletio acceperit Basilius, non reperio: videtur tamen hoc eodem anno, post mensem Junium, alterum in Armeniam iter suscepisse; si non, ut cum Meletio de rebus Ecclesiasticis conferret, saltem ut ex parte regio mandato obtemperaret, et daret Episcopos Armeniæ, nam in pluribus civitatibus defecerant. Tantam scilicet Basilius apud Imperatorem, etiam Arianum, ob virtutem sui æstimationem acquisierat, ut et constituendum Episcoporum curam demandaret; aut, si id aliunde ad ipsum spectabat, quod jure quodam Ecclesiastico Armenia ipsi subesset, non parvi tamen faciendum, quod Arianus Imperator orthodoxo Episcopo, non tantum permiserit, sed etiam præceperit ut officium suum exequeretur

D
AUCTORE F. B.
hinc offenso
Theodoto do-
mum reversus
Basilius,

B Ep. 261
ad colloquium
invitat Samo-
satenum

E

B. Ep. 259

quo negato
dolet Sanctus,

F

eodemque
tempore invi-
tat Meletium
Nicopolim:

deinde, alte-
rum iter susci-
pit in Arme-
niam

B. Ep. 187

ad ordinandoe
Episcopos.

A *exequeretur. Id ipsum per litteras Basilium rogaverat*
 AUCTORE F. D. *Comes Terentius; quem Sanctus alibi virum optimum,*
et probissimum, et venerandissimum appellat. Nul-
libi tamen magis præclaram de ipso mentionem facit,
quam in epistola ad eundem data, postquam hic rebus
 B. Ep. 272 *publicis curandis rursus coactus est sese implicare, qui*
sicut Comes *dimissis iis ad vitam privatam, ut soli sibi et Deo*
Terentius, *vacaret, se contulerat: ita enim suam orditur episto-*
lam.

281 Postquam tuam audiveram Gravitatem, ad
 B. Ep. 349 *res publice administrandas, jam denuo protrahi,*
Basilii ami- *continuo (verum enim fatebor) sum conturbatus,*
cus, *apud animum reputans, quomodo præter voluntatem*
tibi contigerat, ut qui semel a publica solitudine
cessaveras, et ad animæ tuæ curam privatim te
contuleras, cogere ad illa ipsa rursus redire. At
cum subiret statim cogitatio, Dominum fortassis
statuisse infinitos dolores, qui Ecclesias apud nos
universas constringunt, unico hoc solatio confovere,
tuam excitando demum Gravitatem, et ad res ge-
rendas iterum admovendo; hoc ipsum nos animo
confirmatori esse fecit, quod priusquam hinc de
vita exeamus, tuam altera vice Dignitatem simus
 B *invisuri. Erat hic idem ille Terentius, de quo Theodo-*
 I. 4. c. 28 *retus ita narrat: Cum Terentius, Dux longe præ-*
stantissimus, et pietatis insignibus egregie exorna-
tus, ab Armenia erectis victoriæ trophæis rever-
tisset; Valensque ei imperasset, ut donum aliquod
pro laboribus peteret; ipseque unum quod cupiebat,
dignum homine inter pietatis instituta educato,
Valenti indicasset (petebat enim, non aurum, non
argentum, non agros, non domum, sed ut una ec-
clesia, illis qui pro doctrina Apostolica se in discrimen
obtulissent, concederetur) Valens, accepto
libello supplici, et cognitis rebus quæ in eo conti-
nebantur, admodum stomachatus, illum dilaceravit,
jussitque ut alias res peteret. Terentius vero, col-
lectis laceri libelli particulis; Accepi jam abs te, o
Imperator, donum, habeoque, neque aliud petam.
Nam quid ego animo instituerim, judicet ille, qui
hujus universitatis iudex est.

282 Talis igitur tantusque zelator orthodoxæ fidei
 forsā persuaserat Imperatori jubere.
 Terentius, verosimiliter mandatum ab Imperatore ad
 Basilium impetraverit et transmiserit, de constituendis
 per Armeniam Episcopis, quippe a quo sciebat ortho-
 doxos tantum assumendos: illudque Sanctum compule-
 rit alterum hoc anno in eam provinciam iter aggredi.

C *Verum cum ob iter versus Sebasten, et collationem cum*
 B. Ep. 187 *Eustathio, male erga se affectum expertus fuisset*
Sed Sanctus *Theodotum, qui tamen curarum debebat esse consors*
idoneos non *et particeps. et apud quem se viros aptos et com-*
invenit, prop- *modos inventurum sperabat, quod essent in ipsius*
ter dissensio- *Parœcia religiosi et prudentes, ac simul linguæ*
nem Theodoti; *regionis experti, et qui reliqua gentis istius idio-*
mata scirent; nosceretque viri hujus mores ac in-
genium, ac propterea vellet ipsi satisfacere, eique
sub fide digno teste gestorum reddere rationem;
venit Getasa, in agrum Deo dilectissimi Episcopi
Meletii, ubi et ipse dictus Theodotus comparebat. Ibi
ergo. Basilium, quoniam ab illo fuerat propter Eustathii
conjunctionem accusatus, quid eo congressu fecisset ex-
posuit; quod videlicet deprehendisset illum secum sen-
tire per omnia. Cum autem Theodotus affirmaret. Eu-
stathium, post discessum Basilii, consensum hunc
negasse, et suis discipulis affirmasse, quod haudqua-
quam ipsis in causa fidei consensisset; respondit ad
ista Basilium: Ego hoc mihi persuadeo, conjectura
ex reliqua viri hujus constantia sumpta, haud ita
leviter virum illum in contrarium mutari, ut jam
confiteatur, jam quæ dixerit neget, qui etiam in
vulgaribus rebus mendacium perinde atque rem hor-
rendam aversatur: tam abest ut in rebus tanti
momenti, et sic apud quosvis celebratis, veritati ullo

pacto adversari velit. Esto tamen, vera sint quæ a
 vobis sparguntur: oportet illi scriptum proponere,
 quod cunctam rectæ fidei apodixim contineat. Quod
 si eum dato scripto consentientem reperero, ma-
 nebo in illius comunione; si vero recusantem de-
 prehendero, deficiam ab illius consortio. Cum ista
 probaret Meletius Episcopus, et Diodorus Presbyter
 (nam et ille aderat) consentiret; venerandissimus
 Theodotus hortabatur Basilium ut Nicopolim des-
 cenderet, et Ecclesiam ipsius inviseret, ac Satalos
 usque ipsum comitem itineris reciperet, itaque ille
 hunc Getasis reliquit. Ubi vero Basilium Nicopolim
 venit; Theodotus oblitus eorum quæ a Basilio au-
 dierat, et quæ ipsi pactus fuerat; probis illis ac
 contumeliis, quibus priori vice eum exceperat, ite-
 rum affecit et a se dimisit.

283 At Sanctus, Theodoto ita erga se affecto,
 quamvis non posset, juxta Imperatoris mandatum et
 postulationem Terentii, Episcopos Armeniæ dare; vo-
 luit tamen quantum poterat eidem prodesse. Itaque
 Satalis, urbe Armeniæ, constitutus, infirmo licet
 corpore, alia quædam perfecit atque constituit.
 Pacificatis enim cum Dei gratia Armeniæ Episco-
 pis, quæ convenire judicabat ipsis proposuit, quo
 consuetam negligentiam abjicerent, et sinceram
 pro Domini Ecclesiis curam in se susciperent; si-
 mul et exempla illis proposuit, de iis quæ ex negli-
 gentia illegitime fuerant per Armeniam gesta, et
 quomodo ipsis eorum curam gerere conveniret.
 Illud quoque ipsi curæ fuit, ut in blasphemiam,
 Cyrillo Episcopo Armeniæ objectam, inquireret:
 et per gratiam Domini deprehendit, calumniam
 illam falso ab inimicis illius esse motam, quam et
 manifesto coram ipso sunt confessi. Populum quo-
 que Satalensem, mediocriter erga illum ac placide
 se gerere probavit, sic ut communionem illius non
 fugeret amplius. Hic quoque suffragia ab Ecclesia
 Satalorum accepit, obsecrationem continentia, ut
 detur illis ab eo Episcopus: nam forte ab anno
 CCCLX, quo Elpidius Satalorum Episcopus ab Arrianis
 depositus fuerat in Concilio Constantinopolitano, nul-
 lum alium Episcopum habuerant; adeo ut merito affir-
 mare potuerit Basilium, Ecclesiam Satalorum, post
 diuturnam illam desertionem, ad genua usque de-
 pressam, plurimo et valido adjumento ut erigatur
 opus habere. Ideoque ipse, totius populi Satalensis
 precibus motus, Ecclesiæ istius curam suscepit;
 ipsisque pollicitus est in conspectu Domini, nihil se
 non facturum eorum quæ viribus suis præstari pos-
 sent. Quapropter ubi domum rediit, coactus est,
 juxta quod scriptum est, quasi oculi sui pupillam
 attrectare, concedendo ipsis Episcopum Pæmenium,
 cognatum suum, ab eis postulatum, Presbyterum
 tunc Cæsareensem, aut in monasterio ad Iridem Mo-
 nachum.

284 Ita excellentia illa honoris, quo Satalenses
 Basilium prosequabatur, nullius ipsum recordari
 permisit, non cognationis, non consuetudinis, ipsi
 inde a puero cum hoc viro, antequam eorum peti-
 tiones intercederent, contractæ; sed oblitus eorum
 omnium, quæ ipsi familiaritatis ratione in hoc viro
 propria existebant; nec ulla habita ratione multo-
 rum gemituum, quibus plebs ingemiscebat, patro-
 cinio ac cura viri illius privata; neque lacrymarum
 universæ illius cognationis, imo ne matris quidem
 jam senis, et quia illius quam habebat unicam pro-
 videntia privabatur, fluctuantis mœstitiam, commi-
 serationis affectu expendens; sed simul hæc omnia,
 licet ejusmodi ac tanti momenti contemnens, in id
 unum incubuit, ut Satalensem Ecclesiam talis viri
 cura et gubernatione ornaret. Proinde litteris suis,
 quibus Satalensibus ista significat, hæc subjungit: A
 vobis quæ reliqua sunt expetimus poscimusque, ne
 minora

sed frustra;

quædam ta-
men utilia ibi
ordinat;

E

Soz. lib. 4
cap. 23

B. Ep. 183

F
Satalensium
precibus mo-
tusconcedit ipsi
Episcopum
Pæmenium,
cognatum
suum,eumque com-
mendat.

A minora inveniantur quam speramus, et quam sunt ea quæ viro huic promissimus, cum ad familiares illum et amicos mitteremus; sic ut quisque vestrum, studio et dilectione erga eum, alios excellere sategat. Ut igitur honestam hanc honorificentiam ostendatis, per officii excellentiam cordi illius consolationem adferre, quo et patriæ, et cognatorum, ac simul populi obliviscatur; qui, perinde atque infans recens natus maternis uberibus, sic ipsius est gubernatione privatus.

B. Ep. 256

Acceptis ab
Eusebio Sa-
mos litteris
recreatur

285 Circa hoc idem tempus, adhuc in proxima Armeniorum regione constitutus, litteras ab Eusebio Samosateno accipit, quas non aliter se vidisse scribit, quam solent a longe lumen accensum de turre intueri, qui navigiis deferuntur; præcipue si ventorum flatibus exasperatum mare intumuerit. Cæsaream porro reversum destituerat prorsus valetudo corporis, adeo ut vel levissimas agitationes motusque sine dolore sufferre nequaquam posset. Difficultatem præterea non levissimam ipsi peregrinatio procreaverat, neglectis interea et sus deque habitis Ecclesiæ suæ negotiis universis: quapropter Eusebium iterum iterumque ad se amicissimis verbis invitat. Quod si Deus, inquit, largiri dignetur nobis, ut, dum vita fruimur hac terrena, tuam Pietatem videamus in Ecclesiis nostris, profecto bono animo deinceps erimus, neque tamquam indigni et rejecti a divina benignitate censebimur. Obtestamur ut hoc ipsum, si sit possibile, tum contingat, cum in anniversariam memoriam beatissimi Martyris Euphychii conventus peragentur. Ad diem nempe jam in propinquo septimum Septembris mensis, illa nobis impendent et circumstant negotia, quæ tuam vehementer operam desiderant, cum Episcopos ordinando, tum etiam illa diligentius attentiusque considerando, quæ contra nos excogitantur, a bono illo viro Nysseno Gregorio, qui conventus nunc Ancyrae peragit, et omni modo nobis insidiatur. Quænam fuerit hæc Nysseni a Basilio dissensio, nullibi clarius exprimitur. Illam fortassis Sanctus respicit, quæ (ut narratum superius) occasione Gregorii avunculi inter eos orta est; quæque ejusmodi fuit, ut mutuum inter ipsos caritatem si leviter læserit, fortius redintegravit. Eusebium quod spectat, sæpius eum invitavit, sæpius adire proposuit, imo et pollicitus est: omnis tamen conatus successu caruit, valetudine aut negotiis aliis obstantibus; si vicem unum exceperis, de qua scribit, se summo digito Samosatena Ecclesiæ mel degustasse.

B
eumque ad se
invitat,

sed frustra.

B. Ep. 8

C

CAPUT XXIII.

Faustus ordinatus ab Anthimo contra Canones: Atarbii accusatus de crimine et hæresi: Eustathius subscribit professioni fidei.

Hiems, quæ annum CCCLXXII inchoavit, diuturna fuit et longissime extenta, sic ut nec litteraria quidem consolatio Basilium inter et amicos expediri posset. Unde quamvis cum Theodoto, temerario ejus pro pietate zelo non obstante, servaret litterarum commercium; fatetur tamen se raro scripsisse, et litteras ab eo accepisse. Cum vero Sanctesimus Presbyter Nicopolim proficisci statuisset, epistolam eidem ad Theodotum tradidit, qua et salutem impertitur, et ut pro se oret obsecrat, ac dicto Fratri Sanctesimo aurem accommodet, et ut ab illo quo nunc in statu sint Ecclesiæ discat, atque studium pro viribus ad ea quæ proponuntur curanda impendat. Cum enim ad Occidentales Episcopos rursus scribendum esset de quibusdam rebus ecclesiasticis; ut epistolæ a Meletio Episcopo conscriptæ ab omnibus consentien-

tibus subscriberetur, obibat Sanctesimus Presbyter Orientem, subscriptiones et epistolas ab Episcopis conquirens; ut iis habitis proficisceretur, avolaturus ad Episcopos Occidentales.

287 Inter has curas et solitudines alia vexatio Basilium excepit. Venit quippe ad ipsum Faustus, ab Episcopo quodam, Papa nomine, missus cum litteris, quibus petebatur ut ordinaretur Episcopus. Quamvis enim Basilius paulo ante Cyrillum Episcopum Satalensibus aliisque reconciliasset, et per calumniam accusatum absolvisset; nihilominus, rursus contentione inter eos orta, electus Faustus est, ut in locum Cyrilli ordinaretur: sed cum hunc in finem venisset ad Basilium, et hic ante ordinationem posceret testimonia Theodoti et aliorum Armeniæ Episcoporum; ipso contempto abiit ad Anthimum, a quo, contemptis justis suffragiis venerandissimi Cyrilli, ordinatione accepta reversus est, ita ut Armeniam seditionibus impleverit. Hic effectus erat divisæ Cappadociæ, et controversiæ Basilium inter et Anthimum, qui gaudebat hac ordinatione, citra ejus consensum peracta, potestatem suam ostentare.

288 Quid postea egerit Basilius, ex ipsomet cognoscas, ita scribente ad Pæmenium Satalorum Episcopum, cujus supra meminimus. Bonus ille vir, inquit, Anthimus, qui per multum jam temporis pacem mecum coluit et amicitiam; cum adeptus fuisset idoneam satis suæ ambitionis manifestandæ occasionem, et doloris mihi nonnullius angorisque creandi; Faustum suis manibus et auctoritate propria ordinavit Episcopum; cum vestrum nullius suffragium expectasset, et derisui habens meam illam accuratam canonum observantiam. Quocirca, postquam ordinem antiquitus institutum proculcavit, neque vestrum habuit ullam omnino rationem, quorum ego met exambivi testimonium: rem autem perfecit, nescio quam Deo ipsi acceptam. Hanc ob causam animo contristatus ego, ad neminem omnino ex Armenia litteras ulla exaravi, nequidem ad tuammet Pietatem; nec Faustum volui ad communionem admittere: quin et ipsi præterea comminatus sum, quod nisi mihi vestram detulisset epistolam, omnino in illum omni tempore animo futurus essem alienatori, et procuraturus ut essent in eum pari modo affecti quotquot mihi ulla conjunguntur, necessitudine. Quod si ferant medicinam, et curari possint quæ gesta sunt; da quæso operam ut ad me scribas, testimonium ipsi perhibendo, si honestam viri vitam intellexeris esse, et ad idem faciendum ceteros una tecum omnes impelle: si verò res est conclamata, certiore vel sic etiam me facito, ut ne omnino deinceps iisdem fidem habeam. Nam si ita vere, uti narratum fuerat, id egerint, et ut solius Anthimi communionem amplexentur, nulla mei, nulla Ecclesiæ habita ratione, inepti prorsus ad amicitiam æstimandi sunt.

289 Controversiam de Fausti ordinatione videtur excepisse auxisseque alia, quæ ex accusatione Atarbii cujusdam, verisimiliter Episcopi, orta est; quæque rursus hoc anno coegit Basilium Nicopolim usque excurrere, spe illa fretum, posse se tumultum sedare, et pro statu præsentis solatium adferre atque auxilium rebus, plane contra leges ecclesiasticas istic administratis. Illic autem Atarbium minime deprehendens, dejiciebatur animo; eoque magis, quod certior factus esset, eum cum omni festinatione profectum esse, idque etiam de media Synodo, quæ tum Nicopoli agebatur: quam ob causam Basilium necessario ad scribendum accessit. Rogabat autem Atarbium per litteras, ut vellet obviam sibi venire, et illam solari ægritudinem, qua esset usque ad mortem affectus; dum fando acceperat, in ecclesia media perpetrata fuisse ejusmodi flagitia, qualia numquam

Basilus pro-
pter ordina-
tum contra
canones Fau-
stum,

ob ordinatum
ab Anthimo
Faustum
B. Ep. 195

E
B. Ep. 313

de Anthimo
queritur,

F
et isti se
communica-
turum negat,

donec defe-
ctus supplea-
tur.

B. Ep. 195
Sanctesimus
colligit sub-
scriptiones
Orientalium

iturus in Oc-
cidentem,

B. Ep. 58

B. Ep. 364
Nicopolim
iterum pro-
fectus San-
ctus,

A ad hunc diem alias audivisset. Et hæc, quamvis per
AUCTORE F. B. se gravia et tristissima essent, nihilominus ferenda
multo minus erant, propterea quod in illum perpe-
trata, qui vindictam Deo permittens, paci procu-
randa totus incumbit, et id agit ne damni et detri-
menti quidquam sua causa inferatur populo Dei.
*Basilium de se loqui, putat Hermantius; et recte: nisi
forte quis malit credere, de Cyrillo Episcopo hic sermo-
nem esse, cujus causa Atarbius propter Faustum turbas
excitasset.*

etiam de hæ-
resi,
290 De hæresi quoque Atarbius accusabatur: Re-
verendi enim quidam Fratres, et omni omnino fide
digni, Basilio notum fecerant, in quibusdam circa
fidem capitibus ab Atarbiononnullisque aliis innova-
tum aliquid, et sanæ doctrinæ contraventum fuisse;
qui etiam eo magis commovebantur, et certamen
subibant vehementius, metuentes ne ad illa vulnera,
quæ sexcenta Ecclesia tolerat, ab iis inflicta qui in
Evangelii veritatem peccaverunt; aliud de novo
enascetur, renovata hæresi antiqui illius Ecclesiæ
hostis Sabelli: nam cognata huic hæresi esse dice-
bantur illa, quæ narraverant dicti Fratres. Hanc ob
causam Basilius misit ad Atarbium, ne gravatim
venire; atque fidem de istis rebus abundantissimam
faciendo, suos dolores mitigare, atque consolari
dignaretur Ecclesias Christi, quæ mirifice erant in
præsenti tristitia afflictæ, et moleste ferebant, cum
illa quæ gesta, tum etiam quæ dicta narrabantur
esse ab illo; *Hinc colligit Hermantius, quiddam su-
premi juris Basilium obtinuisse in Armeniam, quando-
quidem Atarbium ad dicendam causam citaverit. Sed
videtur hæc potius sollicita quadam invitatio fuisse se-
nioris inter congregatos Episcopi, quam juridica citatio
ad causam dicendam.*

B ferre vellet, et ad se Nicopolim non adeo remotam
venire; atque fidem de istis rebus abundantissimam
faciendo, suos dolores mitigare, atque consolari
dignaretur Ecclesias Christi, quæ mirifice erant in
præsenti tristitia afflictæ, et moleste ferebant, cum
illa quæ gesta, tum etiam quæ dicta narrabantur
esse ab illo; *Hinc colligit Hermantius, quiddam su-
premi juris Basilium obtinuisse in Armeniam, quando-
quidem Atarbium ad dicendam causam citaverit. Sed
videtur hæc potius sollicita quadam invitatio fuisse se-
nioris inter congregatos Episcopi, quam juridica citatio
ad causam dicendam.*

B. Ep. 363 291 Parueritne Atarbius, seu citanti, seu invitanti
non reperio, neque quem exitum hæc sortita sit: omni
tamen crimine videtur, seu præsens, seu absens fuisse
absolutus; si altera ad ipsum Basilii epistola post hanc
scripta fuerit. Ea enim illum, tamquam adhuc ob præ-
terita subinsensum, ad amicitiam suam, Ecclesiæ unio-
nem, caritatemque mutuam cohortatur; Ut deinceps,
inquit, primum et maximum Spiritus sancti fructum
ostendas caritatem, et tristitiam illam vultus, iratis
inesse solitam, abjicias, quam prætulisse per silen-
tium hoc nobis videris; gaudium porro in corde tuo
recipias, et pacem erga Fratres concordēs tecum,
studiumque ac solitudinem declares erga Dei Ec-
clesiam ejusque stabilitatem. Nam si pro re Eccle-
siastica tuenda pari studio non contendamus, quo
qui sanæ doctrinæ resistunt enituntur ad ruinam et
interitum procurandum eidem; quid impedit quo
minus veritas loco mota, per hostes veritatis, pror-
sus intercitat; et nos iudicio divino postulemur,
quod non omni studio et diligentia, concordia mutua,
et conspiratione secundum Deum, solitudinem et
curam nostram, quacumque demum ratione patefa-
ciamus, ut coalescant Ecclesiæ et coadunentur? Exi-
mas igitur, oro, de tuo animo sententiam illam,
non esse cujusquam alterius communionē nobis
opus. Neque enim est viri, secundum caritatem am-
bulantis vel Dei mandata adimplentis, a conjunctio-
ne fraterna semetipsum abscindere. *Etenim Nicopoli
aliquorum saltem secum redintegratam fuisse amici-
tiam, significat S. Eusebio Samosateno Basilius; recu-
sans eidem scripto exponere, quæ istic acta fuerant, ne
illos aliquo modo videretur traducere velle et infā-
mare, refricata erroris eorum memoria, qui facta
animorum mutatione ipsi erant perquam bene con-
juncti. Ad istam ineundam concordiam peropportuno
tempore supervenit Jobinus, Deo carissimus Episco-
pus, ad Basilium missus ab Eusebio cujus discipulus
fuerat, et gravitatis ejus expressam imaginem et*

C siastica tuenda pari studio non contendamus, quo
qui sanæ doctrinæ resistunt enituntur ad ruinam et
interitum procurandum eidem; quid impedit quo
minus veritas loco mota, per hostes veritatis, pror-
sus intercitat; et nos iudicio divino postulemur,
quod non omni studio et diligentia, concordia mutua,
et conspiratione secundum Deum, solitudinem et
curam nostram, quacumque demum ratione patefa-
ciamus, ut coalescant Ecclesiæ et coadunentur? Exi-
mas igitur, oro, de tuo animo sententiam illam,
non esse cujusquam alterius communionē nobis
opus. Neque enim est viri, secundum caritatem am-
bulantis vel Dei mandata adimplentis, a conjunctio-
ne fraterna semetipsum abscindere. *Etenim Nicopoli
aliquorum saltem secum redintegratam fuisse amici-
tiam, significat S. Eusebio Samosateno Basilius; recu-
sans eidem scripto exponere, quæ istic acta fuerant, ne
illos aliquo modo videretur traducere velle et infā-
mare, refricata erroris eorum memoria, qui facta
animorum mutatione ipsi erant perquam bene con-
juncti. Ad istam ineundam concordiam peropportuno
tempore supervenit Jobinus, Deo carissimus Episco-
pus, ad Basilium missus ab Eusebio cujus discipulus
fuerat, et gravitatis ejus expressam imaginem et*

et cum aliis
Nicopolis ami-
citiā,

B. Ep. 253

characterem ubique vivum repræsentabat. Ceterum D
in variis istis Nicopolitanis Synodis ad easque itineri-
bus, varia se perpeßum non adeo queritur, quin po-
tius laude misericordissimum Deum, qui perpeßio-
nibus suis et ærumnis proportionatas annectit con-
solationes; humiliatosque refocillat, ne luctu absor-
beantur immoderatiore. Jam enim dixerat, quod
Deus æqualem undique consolationem suppeditavit
iis quæ Nicopoli obtigerunt afflictionibus.

292 Dum hæc aguntur, cæpit magis magisque in-
notescere, et tandem in apertam hæresim erumpere
Eustathii Sebasteni hypocrisis, qua etiam S. Amphilo-
chius deceptus fuisse credi potest; si hæc ad ipsum
Nazianzen verba (Armenius, de quo gloriaris, bar-
barus plane est, ac longe a nostra laude et gloria-
tione remotus) de Eustathio (ut videtur) intelligenda
sunt. Hic initio anni CCCLXXII perseverabat etiamnum
in sua hypocrisi, Basilio quidem blandiuscule sese
insinuans, sed eodem tempore alios hæresim suam mi-
nus minusque celans; quibus et sinistram de se suspi-
cionem iniecit, et Basilio multorum concitavit inimi-
tiam. Sed et homines illi qui Sanctum odio perse-
quebantur (quam ob causam noverunt ipsi) hinc
assumpta criminandi materia, assiduus ipsum ca-
lumniis gravarunt. Purgavit se quidem semel atque
iterum, viditque tandem causam hanc evasuram in
infinitum, nec aliquid profuturum si perpetuo se
defenderet, propterea quod, ipso procul dissito, men-
dacibus detractoribus in promptu esset e vicino suis
vulnerare delationibus cor facile et convitiis cre-
dendis expositum, neque edoctum alteram auriculam
absenti illibatam servandam esse. Cum igitur esset
Basilius Nicopoli; et Nicopolitani, quibus maxime
suspectus erat, quamdam peterent fidei suæ pro-
fessionem; visum est ipsi suspiciendum litterarum
obsequium, et scripto offerendam Eustathio fidei
professionem, quam Basilius prædicabat, ut Eusta-
thius subscriberet. Putabat enim se per illud duo
consecuturum commoda, ut et Nicopolitanis suade-
ret ne sinistri quidquam de Eustathio sentirent, et
obtreçantium sibi ora obturaret, dum per fidei
consonantiam calumniæ utrimque excluderentur.
Continuo itaque conscripta est Fides, approban-
te Theodoto Nicopolitano Episcopo aliisque præsen-
tibus.

293 Conscripta Fidei professione, discessit a Theo-
doto Basilius, exemplar illius Sebasteni secum ferens,
Eustathio exhibendum. Illa vero, quoniam non solum
dogmata continet, verum etiam quædam hæreticorum
fraudes concernentia, hic annectenda videtur, ita se
habens. Tam illi, qui alia hactenus fidei confessione
præoccupati, ad Orthodoxorum jam unitatem tran-
sire nolunt, quam qui nunc primum ad veritatis
doctrinam et instructionem assumi desiderant, eam
fidem docendi sunt, quæ in Synodo, Nicææ olim
collecta, a beatis Patribus conscripta est. Fuerit
enim hoc utile, adversus eos quoque, de quibus
suspicio est, quod adversus sanam doctrinam con-
trario sensu afficiantur, et tamen malæ opinionis
sensum speciosis effugiis occultent: nam et istis
sufficiet si ad hanc fidem urgeantur. Aut enim
emendabunt morbum, quem in occulto habent; aut
si profundius ipsum celaverint, ipsi quidem fraudis
judicium portabunt, nobis vero facilem in diem
judicii parabunt defensionem, quando revelabit Do-
minus abscondita tenebrarum, et manifestabit
consilia cordium. Convenit igitur ut suscipiantur,
si se juxta verba quæ a Patribus nostris Nicææ
sunt exposita, et juxta intellectum qui sane per
verba illa significatur, credere confiteantur.

294 Sunt enim quidam, qui in hac Fide sermonem
veritatis dolose invertant, et ad suam ipsorum sen-
tentiam notionem ac sensum verborum torqueant:
quandoquidem

Eustachii Se-
basteni hypo-
crisi deceptus,

G. Ep. 162

B. Ep. 196

B. Ep. 82
ideoque multis
suspectus
etiam ipse,
E

formulam fi-
dei scribi ju-
bet,

B. Ep. 96

F
B. Ep. 78
qua occultan-
tibus se hære-
ticis

effugium ad
varios dog-
matum sen-
sus præclu-
ditur:

A quandoquidem et Marcellus, impie sentiens contra personam Domini nostri Jesu Christi, ac nudum illum esse Verbum exponens, prætexere ausus est, illinc se impietatis hujus causas sumpsisse, male videlicet exposito τοῦ ὁμοουσίου, Coessentialis, intellectu. Et nonnulli ex illis qui Sabellii Libyci impietatem sectantur, Hypostasin sive Subsistentiam et Essentiam idem esse arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blasphemiam suam trahunt, quod in ea fide ita scriptum est; Si vero quisquam ex alia essentia vel subsistentia Filium esse dixerit, hunc anathemate rejicit Catholica et Apostolica Ecclesia. Non enim idem esse dixerunt Patres illi Essentiam et Subsistentiam. Si enim voces istæ unam ac eandem significationem haberent, quid utramque ponere opus fuisset? Sed liquet ideo positas, quod cum alii quidem Filium esse ex Patris essentia negarent, alii vero et ipsi esse ex Patris essentia Filium dicerent, ex alia tamen subsistentia quadam; ipsi utramque opinionem, tamquam alienam a sensu ecclesiastico, rejecerunt; ubi autem mentem suam simpliciter declararant, ex Patris essentia Filium esse dixerunt, nec adjecerunt; Et ex illius hypostasi. Itaque illud quidem ad reprobandum malum sensum positum est; hoc vero declarationem habet salutaris dogmatis. Confitendum igitur est, consubstantialem esse Patri Filium, quemadmodum in Symbolo scriptum est: juxta tamen et hoc confitendum est, quod in propria hypostasi, id est persona, sit Pater; in propria, Filius; in propria Spiritus sanctus; quemadmodum et ipsi Patres manifeste exposuerunt. Satis enim hos et clare ostenderunt, ubi dixerunt; Lumen de Lumine. Nam aliud est Lumen gignens, aliud quod gignitur: Lumen tamen et Lumen utrimque, ita ut unum sit et idem Essentiæ verbum.

B 295 Inseramus vero hic Fidem ipsam quæ Nicææ conscripta est: Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium tam visibilium quam invisibilium factorem; et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, genitum ex Patre, hoc est ex substantia Patris, Deum ex Deo, Lumen de Lumine, Deum verum ex Deo vero; Genitum, non factum; Consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, tum quæ in cælo tum quæ in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cælis; et incarnatus, homo factus, et passus est, et resurrexit tertia die, et ascendit ad cælos; venturus ad judicandum vivos et mortuos: et in Spiritum sanctum. Eos vero qui dicunt, Erat aliquando quando non erat; et, Antequam nasceretur non erat; et, Quoniam ex non existentibus factus est, aut ex alia hypostasi aut substantia esse dicunt, vel mutabilem aut alterabilem Filium Dei, tales anathemate percutit Catholica et Apostolica Ecclesia. Quoniam igitur in hac fide reliqua quidem satis diligenter determinata sunt, alia ad correctionem noxiorum, alia ad præmunitionem contra ea quæ in futuro suboriri possunt; sententia vero de Spiritu sancto, velut in transcurso, sine peculiari ulla diligentia, posita est; propterea quod nondum mota esset ista quæstio, sed adhuc credentium mentibus securus ac nullis objectus insidiis inesset de Spiritu sancto intellectus; paulatim vero perversa impietatis semina sese exeruerunt, quæ primum quidem ab Ario hæresis auctore seminata, postea vero ab illis, qui impia Arii commenta susceperunt, ad perniciem Ecclesiarum nutrita sunt; et ipsa impietatis series ac ratio ad blasphemiam contra Spiritum sanctum respexit; necessarium est ut adversum eos qui sibi ipsis non parcent, nec inevitabiles minas prospiciunt, quas in blasphematores Spiritus sancti Dominus vibravit,

hoc cautionis protendatur, ut anathematizent ipsi eos qui Spiritum sanctum creaturam esse dicunt, nec non eos qui id cogitant, et qui non confitentur illum natura sanctum esse, sicut natura sanctus est Pater, et natura sanctus est Filius; sed alienum illum a divina et beata natura faciunt.

296 Est autem declaratio recti sensus in eo, si a Patre et Filio non separetur; oportet enim baptizari nos, juxta quod a Domino accepimus, et credere sicut baptizamur, glorificare vero Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quemadmodum credidimus. Et posteaquam hac in re convenit, oportet simul communionem eorum fugere, qui Spiritum sanctum creaturam esse dicunt, tamquam aperte illum blasphemantium. Est etiam necessaria subsignatio propter calumniatores, quæ hoc habeat, quod neque ingentum Spiritum sanctum, (unum enim novimus Ingenitum, et unum principium eorum quæ sunt, Patrem Domini nostri Jesu Christi) neque genitum dicamus (unum enim esse Unigenitum in fidei traditione accepimus) Spiritum autem veritatis ex Patre procedere edocti, ex Deo sine creatione esse confitemur. Anathematizare vero oportet eos, qui Spiritum sanctum administratorium et servilem spiritum esse dicunt, ita ut per eam vocem illum in ordinem creaturarum dejiciant. Administratorios namque spiritus, creaturas esse, Scriptura nobis tradidit, dicens, quod omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi. Propter eos autem qui omnia confundunt, nec doctrinam Evangelii custodiunt, necessarium est hoc insuper explicare, ut fugiantur et ii qui ordinem a Domino datum invertunt, tamquam aperte veritati repugnantes, et ii qui filium Patri, et Spiritum sanctum Filio præponunt. Immotum enim et intactum conservare convenit Personarum ordinem, quem ex ipsa Domini voce accepimus, qui dixit: Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Fidei hæc confessio cum Eustathio proposita esset, continuo a Basilio subscripta est, et ille quoque nihil cunctatus subscripsit his verbis; Ego Eustathius Episcopus, tibi Basilio legi, agnovi, et probavi hæc præscripta: subscripsi autem cum his qui mihi aderant Fratribus, Frontone nostro, et Chorepiscopo Severo, atque aliis nonnullis Clericis. Ubi vero ab utroque subscripta est, designatus quoque fuit communi consensu alteri Synodo locus, et tempus aliud, ut per Provinciam, Cappadociam videlicet et Armeniam, dispersi Fratres convenire uniusque inter se possent, et germana deinceps esset ac sincera communio.

CAPUT XXIV.

Eustathius Sebastenus Basilium excommunicat; hic quoque ab illius communione se segregat, S. Ephrem invisit Basilium.

Eustathium subscriptionis suæ cito pœnituit; ulque fuerat de ipso multis suspicio, quod adversus sanam doctrinam contrario sensu afficeretur, et tamen malæ opinionis sensum (apud Basilium saltem) speciosis effugiis, imo et mendaciis occultaret; ita nec morbum emendavit, quem in occulto habebat, nec profundius celare eum potuit. Videbat quippe egregius iste homo, commodis suis et ambitioni tantum serviens, atque eo intuitu solitus perpetuo ad prævalentem deficere partem, et imbecillibus proculcatis amicis colere potentes; videbat, inquam, impedimento sibi ad acquirendum potentatum, Basili communionem fore. Sperans itaque gratificaturum se Eusoio, Antiocheno pro Arianis Episcopo, si sese a Basilio abalienaret,

D
AUCTORE P. B.
atque anathematizantur,
qui Spiritum
statuunt alienum a divinitate

E
et ordinem S.
Trinitatis
evertunt,

G. Ep. 78
et 82.
Huic fidei
subscribit Eustathius.

F

G. Ep. 79 73
Eustathius
subscriptionis
suæ pœnitens,

et explicatur
verbum Con-
substantialis,

tolumque
symbolum
Nicænum
proponitur
tenendum,

A abalienaret, et hoc sibi apud Antiochenos profuturum, ab ipso defecit : et quoniam fidei subscriptione præoccupatus erat, quam Basilius (ut jam dictum est) ei proposuerat, (non quod ipse de illius sententia tum hæsitaret, sed quod suspicionibus, quibus apud complures Orthodoxos laborabat, mederi cuperet) quoniam, *inquam*, præoccupatus sua subscriptione tenebatur *Eustathius*; ne quid sibi suisque ex ea impedimenti videretur occurrere, tunc dominantibus quo minus a susciperentur; communionem Basilio denegarunt, et quantum in ipsis fuit ab omnibus totius orbis Ecclesiis excommunicari fecerunt, sed aliam omnino separationis hujus causas finxerunt, *quas in subsequentibus videbimus*.

B. Ep. 82
neque compa-
rens ad præ-
signatum
diem,

B Cum igitur dies ad conveniendum constitutus instaret; Basilius juxta præscriptum accurrit: locus enim ad susceptionem advenientium designatus in ipsius diocesi erat; cum ipso autem etiam Fratres (per quos intelligere videtur Episcopos sibi subditos, et Chorepiscopos, et Clericos suos atque Monachos) alii aderant, alii advolabant; læti omnes atque alacres, tamquam ad pacem properantes; et litteræ a Basilio ac tabellarii missi sunt, qui eos adesse significarent. Ex altera vero parte nemo erat, qui vel præcurreret, vel adventum eorum qui expectabantur annuntiaret. Ergo qui a Basilio missi fuerant, revertebantur, commemorantes plurimum tristitiæ ac murmuris apud adversarios esse, ob id quod nova quædam esset ab illo ad ipsos missa et exhibita Fides; dicebanturque decrevisse, prorsus ne liceret ipsorum Episcopo ad condictum locum proficisci. Venit autem quidam ab ipsis missus, et litteras adferens congressum recusantes sine ulla mentione eorum de quibus antea inter ipsos convenerat. Ita primum Eustathius se a Basilii communione avulsit, cum nec ad locum determinatum convenire cum ipso sustinuit; nec discipulos suos, quod pollicitus fuerat, illic adduxit. Theophilus autem Episcopus, quem Sanctus venerandissimum et colendissimum Fratrem compellat, misso eorum quos secum habebat aliquo, nonnulla patefecit, quæ putabat, et sibi ut diceret, et ipsi (ita Sanctus loquitur) ut audiret, competere: scribere namque Theophilus dedignatus est, non tantum quod reprehensionem ex litteris metueret, sed quod caveret ne illum Episcopi vocabulo salutare et appellare necesse esset. Attamen quoniam vehementia erant verba; quibus Basilium alloquebatur missus a Theophilo, et ex pectore admodum calido prolata; ille animo ita excussus confususque et dejectus concidit, ut non haberet quod interrogantibus responderet. Eustathius præterea, veluti metuens, ne paucos haberet sententiæ suæ testes ac conscios, ad quosvis confines epistolas suas contra Basilium scriptas emisit, eundemque in frequentissimis Synodis perstrinxit, una cum Theophilo Cilice, nuda et manifesta blasphemia, quasi dogmata aliena a doctrina sana animis plebis insinuasset. Theophilus ille, de quo hic agitur, Episcopus erat Castabalensis in Cilicia; quem Basilius, quamvis sibi tristitiæ et mœroris quam plurimas, easdemque non minimas dedisset occasiones, tamen Reverendissimum et desideratissimum Fratrem compellat; testaturque nullum diem a se prætermisum, in quo ipsius memoriam non recolere.

C
multisque
eum proscin-
dit,

A. Ep. 196

B. Ep. 309

299 Mutato interim rerum statu unde minime optuerat; non potuit Sanctus uon gravissimo dolore affici, tam turpiter se deceptum considerans per hypocrisim Eustathii, ab eo et per eum excommunicatus a multis, qui nunc tandem manifesti transfugæ abierant in castra adversariorum, quorum communionem semper magni fecerant. Ut tamen a mœrore animum avocaret; statuit, prosperis suis rebus, eas ex adverso ponendo veluti in balance contra acerbiores

casus, animum applicare ita, ut meliores, per imperium voluntatis, præponderarent. Ast Eustathiani, cum parum se proficere vident suis contra Sanctum calumniis et convitiis, ad alterum hæreticorum subsidium confugiunt, simulantque se pacem et concordiam velle; nempe, ut, si ad eam admitterentur, inirent ejusmodi, qua stante liceret sibi hæreticis esse; sin rejicerentur, omnem culpam Basilio darent, quod ob superbiam ejus et intractabilem contumaciam, in nihilo aliis cedere volentis, sedari non potuisset Ecclesiarum perturbatio. Recurrunt itaque ad S. Eusebium Samosatenum, quem plurimum apud Basilium posse sciebant; rogantque ut ipse intercessor, pro communi Ecclesiarum tranquillitate, interveniat. Eusebius quod rogabatur præstitit, et Basilius respondit, se eos ad communionem admissurum, si anathema dicerent illis qui Nicænâ fidem non admittunt, et Spiritum sanctum creaturam nominare non verentur. Hoc Basilii responsum cum Eustathius per Eusebium accepisset, directe et simpliciter respondere noluit. Si enim negaret, videbat futurum ut populo exinde innotesceret hæresis ejus; si vero admitteret, tum excideret omni mediocritate, quam sibi in fide tenendam censebat, ne hæreticis displiceret. Itaque ad Eusebium scripta prolixiora misit, quibus explicaret seu potius involveret obscurioribus terminis, quid de fide Nicænâ et Spiritu sancto sentiret; et quo sensu ea admittere vellet, quæ a Basilio sibi erant proposita. Remisit hæc ad illum Eusebius, etiam atque etiam rogans, ut humilitatem demonstraret, dissimularetque nonnulla, spe pacis et concordia, ne sua causa Ecclesiæ multa paterentur mala.

dein simulans
iterum pacem
velle,

E
utilitur Samo-
satenus inter-
cessore :

300 At Basilius, jam satis expertus hypocrisim Eustathii, nihil a priori proposito recedendum statuit; atque ita et constantia suæ testem, et eorum quæ supra narrata sunt, ad Eusebium (quem venerationis ergo Dominum suum vocat) hanc rescripsit Epistolam: Ego studium et industriam Domini mei, ad pacem Ecclesiis conciliandam, cum reipsa non possum pro dignitate satis collaudare, in cordo meo tantum illius desiderium accensum esse affirmo, ut vitæ meæ impendio libentissime velim illud incendium odii et invidiæ, quod nequam ille spiritus concitavit, extinctum penitus consopitumque reddere: nisi autem ex tali affectu et desiderio pacis velim haud gravate appropinquare Colonia, tranquillitate omni careat vita mea. Pacem igitur efflictim desidero; sed pacem, quam reliquit nobis Dominus, veram: cumque mihimet ego apprecatus sum pacem abundantissimam, nihil aliud eo verbo propositum habui (aliter licet nonnemo subversa veritate interpretetur) quam veram illam pacem intelligere. Utantur porro illi linguis suis ut volunt: erit olim cum poenitebit ipsos hæc dixisse. Tuam autem Sanctitatem commonefacio, ut propositi tui primi minieris, nec alienas excuses responsiones, a quæstionibus propositis deducentes; nec sophismata eorem rata facias, qui licet nulla præditi sint dicendi facultate, ab ipsomet animi sui proposito instructi, omnium hominum solertissime veritatem impugnant. Certe verba simplicissima, et vel maxime perspicua, eaque quæ facile memoriæ queant inhærere, illis ego proposui hominibus. Qui fidem Nicænâ non admittunt, eorum communionem renuimus; cum illis etiam portionem recusamus habere, qui Spiritum sanctum creaturam nominare non verentur. Ille autem, cum ad verbum quæstionibus propositis respondere debuisset, illa nobis ipsa consarcinavit, quæ tu misisti; haud sane propter mentis suæ simplicitatem, ut videtur, nec ob eam causam, quod consequentia non potuerat animadvertere; sed quod ita statuerit apud animum suum; si quæstionem nostram neget, futurum ut populo exinde innotescat; sin vero nobis assensum præbeat,

B. Ep. 265
cui respondet
Basilius,

F
nihil se quo-
que magis de-
siderare,

si ille Nicæ-
nam fidem si-
ne ambagibus
recepit :

A præbeat, futurum ut omni excidat mediocritate, qua nihilei potius vel antiquius ad hunc usque diem extitit. Quocirca videamus, ne fuco nobis facto illudere possit; nec qui ceteros in fraudem induxit, et te, vir prudentissime, fallat: sed remittat appositum et breve responsum ad propositam quæstionem, et vel agnoscat se communionem amplecti hostium fidei, vel eandem ejuret.

301 Hæc si tu homini huic persuaseris, et directas mihi miseris quales desidero responsiones; non recuso quo minus sim omnium reus quæ retro sunt scelerate admissa. Quidquid criminis admissum est, in me libenter ego recipio. Tum demum humilitatis meæ demonstrationem exigas. At quamliu nihil horum fieri videro, ignoscas, Deo dilectissime Pater, si nequeam cum hypocrisi et dissimulatione divino altari me præsentare. Nisi enim hoc ego metuisssem, quid causæ erat ut ab Euippii communione recederem, qui tanta pollebat dicendi facultate, qui tandiu præcipuo loco vixit; qui tot et tanta idque merito insignia possidebat amicitiae erga me suæ? Quod si bene, itaque ut decuit, istud feci pro veritate; profecto ridiculum videri possit, me communione cum illis jungi, qui eadem sentiunt cum

B Euippio, propter mediocritatem et ambiguos animos hominum ingeniosorum horum et elegantulorum. Sed tamen non continuo sum in ea sententia, ut putem nos penitus aversos esse et alienos debere ab hominibus iis, qui fidem illam non recipiunt; sed juxta antiquissimas caritatis leges, aliquam illorum rationem curamque exercere, et ad illos mittere, unanimique consensu omnem quam possumus consolationem ex visceribus misericordiae subministrare; nec non Patrum nostrorum fide representata, ad societatem confessionis invitare; et siquidem effecerimus ut assensum præbeant, communiter ipsis uniri; sin spe exciderimus, nec persuaserimus, mutuo atque invicem contentos esse; istam vero inter utrumque fluctuationem a moribus nostris amovere, ad simplicem et Evangelicam politiam dispositos, quam usurpabant illi qui nomina sua Christianismo ab initio dederant. Erat enim, inquit Scriptura sacra, credentium cor unum et anima una. Si tibi voluerint anscultare, id quidem longe præstantissimum est: sin secus, designate et notos facite contentionum et bellorum auctores, nec deinceps de reconciliatione cum istis ulla me interpelles. *His litteris acceptis, nil dubitandum, quin Eusebius totus abierit in sententiam Basilii.* Quin et Sebasteni, qui orthodoxam fidem profitebantur, retegentes Eustathii improbatæ doctrinæ ulcus purulentum, petierunt a Basilio quamdam ecclesiasticam procuracionem, sive ut *Ecclesiæ istius curam susciperet; ideoque rogat ipse Eusebium, ut significet, qualem oporteat dare Sebastenis responsionem. Ceterum colligimus ex peculiari epistola, quam ad Eusebium Basilius dedit, Sebastianæ diu schisma ecclesiasticum perdurasse, multis cum Basilio fidem orthodoxam confitentibus, aliis Eustathio ejusque hæresi adhærentibus.*

C 302 Mæstis his rebus misericors Deus quædam etiam jucunda permiscuit: quia Sanctos suos neque tribulationes, neque jucunditates sinit habere continuas; sed, tum ex adversis, tum ex prosperis, justorum vitam quasi admirabili varietate contextit. Ut enim Basilius certaminum suorum pro Ecclesia Dei contra hæreticos præclarum præter alios testem haberet, adduxit S. Ephrem Syrum, qui et ea quæ ipse conspexerat, et ex ore sancti Antistitis audierat, æternæ memoriæ consignaret; atque id præsertim quod in causa Eustathii contigit paucis complecteretur, dicens: Pelle rursus ovina tegebantur lupi, et protinus illorum redarguebat hypocrisim: festinabat iniquus ipsum turbare

spiritus, et subito justitia viri sancti vincebatur: D contendebant fiete imitari infideles fidem atque doctrinam illius, et illico perfida atque iniqua eorum sententia detecta est: captabant ejus libertatem, statimque apparebat illorum stultitia. *Videtur omnino sanctus iste Diaconus, instinctu divino circa hæc tempora Cæsaream venisse, ad visendum S. Basilium, ut ipse de se, et Gregorius Nyssenus, et alius Anonymus Vitæ ejus auctor testatur: hunc audiamus. Venit, inquit, Cæsaream Cappadociæ S. Ephrem, ubi ingressus templum reperit S. Basilium Archiepiscopum, concionantem ad populum: et cœpit Beatissimus Ephrem magna voce prædicare eum. Dicebant autem quidam de turba; Quis est iste peregrinus, qui sic laudat Episcopum? quippe adulatur ipsi potius, ut aliquid ei largiatur, Peracta autem jam concione, ait Basilius: Accersite ad me hominem, qui insistebat laudando me: et accersito eo dicit ipsi, Quid ita instanter vociferabar laudando me, Domine Ephrem? Respondens autem sanctus senex dixit: Ideo perseverabam clamando et laudando te, qui aspiciebam immaculatam columbam, stantem in humero tuo dextero, et ad aures tibi suggerentem quæ populo concionabar. Magnus autem Basilius, Spiritu sancto plenus, ipsum agnovit, et ad eum: Tunc Ephrem es Syrus? Vere, quemadmodum intellexi, sic et in te comperi, quietis amator. Scriptum habetur in Propheta David, Ephrem fortitudo capitis mei: nam mansuetudo tua atque clementia et simplicitas clara est, velut lumen apparens omnibus.*

303 Similiter Nyssenus in Vita Ephrem: Cæsaream Cappadociæ divino ductus spiritu senex, ibi ipsum os Ecclesiæ, auream scilicet illam doctrinæ lusciniæ, Basilium, vidit atque cognovit, eumque faustis acclamationibus cœpit venerari. Siquidem perspicaci mentis oculo conspexit fulgentem columbam, humero ipsius dextero insidere, verbaque sapientiæ subministrare, atque ipsum ea populo depromere: ipse vero ex eadem veneranda columba sancti hujus Patris cognoverat peregrinationem, eumque esse Ephrem illum Syrum. Peroportune igitur ambo, mutua inter se fruebantur consuetudine; ita ut laboriosa illa peregrinatio ipsi Ephrem inutilis non extiterit.

304 Duobus istis jungendus, qui præcipuus hujus rei testis est, ipse S. Ephrem, de se et Basilio ita narrans: Ubi ergo Dominus, miserendi occasione se offerente, in quadam civitate misericordia motus fuit super me, illic vocem ad me dicentem audivi, Surge, o Ephrem, et comedæ cogitationes atque sententias. Cui respondens, dixi in magna anxietate: Unde ego Domine comedam? Et ait ad me, Ecce in domo mea vas splendidum est ac magnificentum, quod tibi suppedabit cibum. Super dictis autem multum admiratus, exurgens perveni ad templum Altissimi: et cum sensim ad vestibulum ascendissem, et præ desiderio in introitum prospexissem; vidi in Sanctis Sanctorum vas electionis, coram armento ovium præclare extensum, verbisque majestate plenis exornatum atque distinctum, omniumque oculos in illud defixos. Vidi templum ab eo spiritu vegetatum, ejusque in viduas ac orphanos potissimum commiserationes. Vidi ibi apud eum fluminis instar lacrymarum fluentia; et vellus vitæ cunctis quasi aureos radios diffundens; ipsum autem Pastorem pennis spiritus sursum pro nobis preces tollentem, filumque orationis deducentem. Vidi ab ipso Ecclesiam ornatam et dilectam, aptissime compositam. Prospexi ab ipso manare doctrinam Pauli, legem Evangeliorum, et timorem Mysteriorum. Prospexi ibi utilem ac salutarem sermonem, ad ipsum usque cœlum fideliter se attollentem; atque

AUCTORE F. B.

teste Anonymo,

ad aurem
ejus videt
Spiritus S.
in specie
columbæ:

E

idem testatur
Nyssenus,et ipse
Ephrem,
F
Enc. Bal.dicens, se
d. vinitus
Casaream
missuminrenisse
populo præ-
dicantem,

(ut

alias non
plus ei quam
Evippio con-
cessurum se,soli Orthodo-
xorum com-
munioni in-
hærentem,quod exem-
plum Sebaste-
ni quidam se-
quuntur.

B. Ep. 8

B. Ep. 264

Ephrem Syrus,
veniens ad
Basilium

Enc. Bas.

A (ut rem paucis complectar) universum illum cœtum, splendoribus gratiæ renidentem. His vero cunctis ita religiose ex electo vase regni efflorescentibus, laudavi sapientem et benignum Dominum, qui sic ipsum glorificantes glorificat.

deque sua
præsentia
edoctum, a
Spiritu S.

305 Peracto autem auditorio, Spiritu sancto revelante, me adesse cognovit : qui meam vilitatem accersendam curans, per interpretem interrogabat me, dicens : Tunc es Ephrem, qui præclare collum inclinatum jugo salutaris verbi subiecisti? Et respondens dixi : Ego sum Ephrem, qui meipsum a cœlesti cursu sequestravi. Cumque me apprehendisset, sancto suo osculo consalutavit ; instruxitque mensam epulis sapientis ac sanctæ et fidelis animæ ipsius, non quidem corruptibilibus conditam ferculis, sed immortalibus refertam sententiis. Dicebat enim, quibus recte factis possimus nobis conciliare Dominum, quo pacto peccatorum prohibeamus insultus, quo pacto etiam passionum ocelludamus ingressum, quo pacto apostolicæ virtutis possessionem capiamus, et quo pacto incorruptum placabimus judicem. Lugensque exclamavi ac dixi : Tu, Pater, remissum ac segnem custodi : tu me in rectam semitam dirige : tu cor meum lapideum compunge. Ad te enim spirituum Deus abiecit me, ut animam meam cures. Tu animæ meæ navem expedi, atque perduc ad aquam requietis. Hic mihi præclari magistri studium diligenter attende, unde meam virtutem comprehendit, formam complexus est et (ut eo verbo utar) virgam corporis ; evellensque indolem irrationabilium passionum, detraxit siliquas meas, ac tabem oculorum ; subtrahensque mihi viriditatem ac immaturitatem, sermonis æmulatione me cepit, demersitque me in pocula doctrinæ suæ. Tunc sensum ac cogitationem concepit venter meus pariendi quadraginta Martyrum laudes : omnem enim rationem ac modum tolerantiae ipsorum meis infudit auribus vir ille egregius, quemadmodum scilicet mortem sibi pro Christo delegerint, quantaque pericula despexerint, ut ipsum lucrifacerent ; tum quot numero Sancti fuerint, reliquaque pietatis eorum commemorabat certamina. Quod ergo ad ejusmodi insignem effectum, nos dignos censuerit fidelis Pontifex, ut triumphantium istorum viro- rum de tam illustri martyrii sui reportata victoria, in alia Oratione, laudes descriptas relinqueremus est, quod Sanctum hunc Christi, ejusdem cum illis admirationis parisque honoris virum, beatum prædicemus atque felicem.

C 306 Contulerunt hi quoque Sancti inter se de divinarum Scripturarum intelligentia : hac enim opportunitate Basilius avide usus est, ut obscuriores quasdam sacræ Scripturæ sententias ex Syriaca interpretatione elucidatas acciperet. Hinc passim creditur de S. Ephrem loqui, cum exponens inter alia illud Genesis, Spiritus Dei ferebatur super aquas, ita scribit : Quoniam pacto, dixeris, super aquas hic ferebatur ? Equidem non meam tibi, sed viri cujusdam Syri sententiam recensebo, qui tantum a sapientia mundi distabat, quanto verarum scientiæ rerum propinquior erat. Aiebat igitur ille, Syrorum vocem significantiorem atque evidentiorē esse, et, ob affinitatem quam habet cum Hebraica lingua, sententias Scripturarum aliquo modo propius attingere : itaque talem hujusce dicti sententiam esse dicebat : Verbum hoc, FEREBATUR, pro CONFOVEBAT, vitalemque fecunditatem aquarum naturæ præbebat, sumunt atque interpretantur, ad similitudinem aviculæ incubantis, vimque vitalem quamdam imprimētis in ova, quæ ab ipsa fovētur : talem ille prædicabat ea voce sensum signari.

uti et Basilius
vicissim quæ-
dam ab illo
doctus.
Hexam.
Homil. 2

CAPUT XXV.

*Basilii ægritudo ; mors Emmeliæ matris ejus :
item Athanasii Ancyranæ Episcopi, et Mu-
sonii Neocæsarensis.*

Toto hoc tempore optabat Basilius invisere aut hospitem apud se excipere S. Eusebium Samosatenum, ut ejus consilio uti posset in tanta rerum perturbatione : impedimentum tamen, quo minus optatis frueretur, attulerunt frequentes ejus morbi. Ea enim erat deploratæ valetudinis immensa miseria, ut cum videretur meliuscule habere, magis esset prostrata valetudo, quam quorum salus plane deplorabatur. Atque hinc facillime iniri ratio potest ex conjectura, qualis esset cum afflictim ægrotaret et morbo retentus decumberet, qui eum usque ad ipsas mortis januas deduxerat. De eadem hac sua infirmitate forsitan etiam alibi loquitur, ad eundem Eusebium : Quo tandem, inquit, animo fuisse me putas, cum tuas, o vir pie, accepi litteras? Si enim sensum illarum respiciebam, cum impetu volui recta ad vos volare : si vero ad corporis imbecillitatem qua ligatus decumberbam, non solum sensi me non volare, sed ne in lecto quidem convolvi posse. Nam quinquaginta his diebus æger decubui ; quibus mihi sedulo adfuit dilectus et omnium studiosissimus Frater noster et comminister Elpidius. Multum enim febre sum consumptus, quæ ob penuriam nutrientis materiæ, arida hac carne, cen lucernaria papyro circumdata, tabidam longamque ægritudinem induxit. Antiquum vulnus huic accedens, a cibis me abstraxit, oculis somnum ademit, tandem morti et vitæ confinem me effecit, tantum vivere permittens quantum ad dolorem sentiendum opus est. Itaque et aquis usus sum natura calidis, et quasdam medicorum curationes amplexus sum : omnia vero superavit robustum pertinaxque hoc malum, quod consuetudine præsentis alius fortasse ferre potuisset : ex improviso autem invadens, nullus adeo adamantinus est, ut ferre possit ; a quo diu vexatus numquam sic afflictus sum, ut nunc, impeditus ab ipso, quo minus ad congressum complexumque tuæ sinceræ dilectionis venerim. Neque tantum Basilii infirmitas, ne Eusebium conveniret, impedimento fuit ; sed etiam Eustathii Diaconi, qui morbo gravissimo conflictatus, usque ad duos menses Basilium detinuit, de die in diem dum convalesceret expectantem : deinde omnes qui cum eo erant infirma fuerunt valetudine, donec et ipsemet, ut supra dictum, in morbum incidit.

308 Decumbente Sancto, aut potius paulatim convalescente, periit orthodoxis Tarsus civitas, accipiens Episcopum Arianum, defuncto Episcopo suo Silvano. Basilius ad hujus rei nuntium, silentium tenere non potuit, quæsivitque orationem quamdam dignam factis, ut vox sua non assimilaretur suspirio sed fletui, qui mali gravitatem abunde exprimeret : tantam civitatem, tam feliciter agentem ut Isauros, Cilicas, Cappadocas, et Syros sua opera in concordiam perduxerit, unius aut duorum hominum exitiali socordia pessum ire ; dum nos cunctamur, inquit, consultamusque, et nos mutuo respicimus, propriæque incolumitati prospicientes proximorum res habemus sus deque ; parum scilicet intelligentes, quod omnino sit necesse singulorum conditionem conclamata haberi, ubi male successerit Reipublicæ. Itaque propter contractam inde mœstitiā, plurimum ipsi temporis fuit impendendum ad vires recolligendas, recurrentibus subinde infirmitatibus ob mœrorem animi vehementiorem, quamvis sua culpa minime factum esse sciret ut Ecclesia hostibus proderetur. At neque Samosatenus aliquid intermiserat,

Samosatenum
cupiens visi-
tare Basilium,

B. Ep. 262

B. Epist. 8

longa im-
peditur in-
firmitate ;
E

tum sua,

B. Ep. 267
tum Diaconi
sui :

F

affligitur
etiam perdi-
tione Tarsen-
sis Ecclesiæ,

B. Ep. 5

B. Ep. 257

B. Ep. 5

B. Ep. 262

rat,

*frustra contra
nitente
Samosateno
ab Arianis
occupatæ.*

B. Ep. 257

*Eodem aut
simili morbo
impeditur*

*pro amicis
apud Præfe-
ctum agere :*

B. Ep. 366

*interim fa-
ciens quod
poterat,*

B. Ep. 257
*seque divinæ
voluntati con-
formans,*

*Mutato quo
Arianis erat
tradendus de-
creto,*
B. Ep. 58

A rat, quo tantum malum præveniendi averteret : ut enim hæc omnia jam longe ante præviderat proclamaratque; ita steterat in procinctu expectans, aliosque per litteras et internuntios concitaverat, ipse in rem præsentem occursans, quid non perpetrans? quam vocem non emittens? Verum mali eventus causa fuit (*ut alibi dictum est*) quod Episcopi Basilii communicantes, vel per socordiam, vel eapropter quod ipsum suspectum haberent, nec bene et sincere essent erga eum affecti; vel saltem per diaboli oppositionem, qui bonis operibus solet adversari, nequaquam voluerint cum illo conspirare.

309 *Quemadmodum vero dubitandum non est, quin Basilii infirmitas opportunitatem longe commodiorem fecerit Arianis Ecclesiam Tarsensem invadendi; sic etiam impedimento fuit, quo minus alia caritatis officia amicis suis præstaret. Ita non potuit Antipatro provinciæ Præfecto commendare coram causam Palladiæ, matris gravissimæ, quem non solum generis propinquitas ipsi adunaverat, verum morum suavis loco parentis ei constituerat. Quocirca cum de ædibus illius turbæ nonnullæ et motus concitarentur, eum per litteras exoratum volebat, ut disquisitionem controversiæ istius aliquantulum differret, et suam expectaret præsentiam, ut coram exponeret quæ scriptis mandare non erat conveniens : Nunc vel maxime, inquit, valetudinem meam infirmam accuso, et damnum persentisco inde illatum, cum viro tam illustri, res patriæ meæ administrante, ipse necessario abesse cogar, corporis curandi sollicitudini intentus : integrum enim mensem me oportet assidere, curationi ab aquis calidis faciendæ, acsi aliquid mihi inde opis vel auxilii accessurum esset. Videbor autem multis laborem frustra insumpsisse, imo vero non paucis risu dignus, cum neque proverbium illud satis curem, quo nihil ad mortuos accedere emolumenti dici solet, si caldis aquis perfundantur. Nemo quidem certo affirmaverit, hæc omnia referenda esse ad eandem Basilii infirmitatem, qui testatur se natura ipsa fuisse valetudinarium : verosimile tamen videtur, ob argumenti similitudinem.*

310 *Quidquid sit, quod Sanctum magis spectat et sanctitatem demonstrat, virtutes ex eo discimus, quarum exercitium infirmis omnibus commendamus. Nom imprimis, ut modo ostendimus, quantum vires patiuntur, et adhibenda medicamina permittebant. curam Ecclesiæ non prætermisit, nihilo segnius pro ea laborans. Inter graves autem dolores, urbano pioque subinde lepore se aliosque oblectabat; quæque præcipua infirmorum virtus est, agnoscebat sibi morbum immissum a manu Domini, suscipiebatque eum, omnino conformans se divinæ dispositioni. Cum, inquit, Domini flagellum sit ipse morbus, cruciatus et dolores (et quidem meritissimo) novis insuper cumulis adaugens; infirmitatem acquisivi ad infirmitatem; ita ut vel pueri deinceps intelligant facillime, fieri omnino non posse, quin pellicula defluxa evanescat : nisi forsitan divina misericordia et erga omnes longanimitas, poenitentiae nobis tempora ampliando, malorum (ut et alias) relaxamentum dederit, atque omni ex parte præpeditos et miseriis inextricabiliter involutos expediverit. Verum ista ut visum est Deo, sic evenient, et ut nostræ utilitati conduxerit.*

311 *Sic morbis afflictum Basilium, luctantemque cum Sebasteno Eustathio, exceperet insidiæ Arianorum: qui iterum exorsi ipsum aperte persequi, fraudibus suis et calumniis tantum effecerunt apud Imperatorem, ut decretum obtinuerint, quo Basilii accusatorum suorum dispositioni relinqueretur. Hæc forsitan respiciunt ejus ad Meletium verba hæc : E vicino spes est, futurum, ut quæ Arianis minitantur, tandem exitum sortiantur. Verumtamen cor Regum in manu Domini. non enim multo post executio decreti istius contrario Imperatoris mandato suspensa est, ut scribit Sanctus ipse ad*

præfatum Meletium : Venit, inquit, nuntius quidam ex comitatu, sub primam Imperatoris motionem, ad quam illum impulerunt, qui calumnias adversum nos effuderant; retulitque, alterum quoddam captum esse consilium, ita ut accusatoribus non demur expositi, neque voluntati illorum tradamur, quod ab initio decretum erat; sed ut interea quædam causæ prorogatio ac dilatio fiat. Sive igitur ista ita maneant, sive aliud quid istis humanius decerneretur, Pietati tuæ significabimus : si vero priora obtinebunt, ne hoc quidem celaberis. Aliquid ultra decretum esse, nos reperitur; videntur tamen Ariani, falsi spe sua, ad alias artes confugisse; et petisse, ut prætextu pacis Basilii ad Palatium evocaretur, quod Sanctus Episcopo cuidam, Eusebio forsitan aut Meletio, ita significat : Scias autem me per calumnias hæreticorum in expectatione esse citationis, ad Palatium Imperatoris, sub velamento et prætextu faciendæ pacis. Hæc ad me fama delata est.

312 *Eodem tempore Episcopus quidam, in Mesopotamia constitutus, nuntium misit ad Basilium et dedit operam, ut ipse conveniret se, in iis partibus hærentem; convocatisque sententiæ suæ locis qui Ecclesiis dominantur, illis comitatus ad Regem festinaret. Verum consilium istud Basilio minime probabatur : nam sibi corpusculum hoc non erat suffecturum ad hiemalem peregrinationem subeundam. Aderat quippe in foribus hiemis inclementia, domi ipsum cohibens, et ne loco quidem moveri permittens. Nam etiamsi illa solito contingeret tolerabilior, infirmo tamen satis impedimenti allatura erat, ut non solum per seipsum iter ingredi, sed ex ipso quoque domicilio prospicere nequiret. Ast neque iter istud necessario agendum videbatur : consilium tamen ejus, ad quem scribebat Episcopi, ea super re requirebat.*

313 *In hæc quoque tempora incidisse creditur obitus S. Emmeliæ, matris S. Basilii, de qua pluribus actum xxx Maji; cum ipse, ob persecutiones Arianorum, morienti adesse non posset, Ecclesiis fere ut corpus suum affectis, nulla quidem spe bona affulgente, verum in deteriora rebus semper delabentibus; quamvis ii qui ipsi insidiabantur facere aliquid, ira eorum et sævitia dignum, nondum permitterentur. Mors illa matris suæ quam gravis Basilio acciderit, dicat ipse. Nunc autem, inquit, quod unicum habebam vitæ solatium, matrem ipsam propter peccata mea amisit. Ne me derideas, qui in hac ætate orbitatem deflere soleam : sed hoc scias, me animæ excessum nequaquam ægre ferre, cui quid in reliquis dignitate repondeat non invenio. Rursus igitur in morbum incidi, iterumque in lecto decumbo, exiguis omnino viribus fluctuans, et propemodum in unaquaque hora necessarium vitæ finem expectans.*

314 *Anno CCCLXXII, quo Emmelia obiit, Neocæsarea et Ancyra visæ sunt habere successores eorum qui abierant. Horum primus Athanasius Ancyranus Episcopus, patrem habuerat Athanasium, virum qui scientiarum disciplinæ plurimum operæ navaverat, gentiumque et urbium principatus gubernaverat, et ad magnam progenitorum virtutem zelo quodam ferebatur, etiam in exemplum probitatis proponendus. Filius vero Ancyranus Episcopus, magna et præclara pro tuenda fidei rectitudine certamina exantlavit. Ob hujus obitum Basilii, factus pellicano solitudinem incolenti similis, ingemuit : utque dolorem cordis lugubri voce significaret, opus se habere dicebat Hieremiæ lamentationibus. Mortuus est enim, inquit, vir, qui vere columna erat et stabilimentum Ecclesiæ; imo magis ad beatam vitam sublatus, a nobis abcessit. Haud parvum vero periculum est, ne subtracto hoc fundamento, simul cum illo multi decidant, et quæ in nonnullis sunt putrida ac mar-*

D
AUCTORE F. B.

*alteroque de
eo ad Pala-
tium evocan-
do,*

B. Ep. 242

*excusat iter
ad aliud col-
loquium mor-
bo prohibitus.*
E

B. Ep. 6
B. Ep. 242

B. Ep. 7
*Moritur et
mater S. Em-
melia :*

B. Ep. 7

F

*item Athana-
sius Ancy-
æ
Ep.*
B. Ep. 14

*altera Eccle-
siæ columna,*

B. Ep. 67

cida,

A cida, manifesta fiant. Clausum est os, quod hactenus
AUCTORE F. B. et competenti fiducia et sermonibus gratiæ ad Fra-
ternitatis ædificationem scaturivit. Ablata sunt
consilia mentis, quæ revera divinitus agitabatur. O
magno cum
sensu Basi-
lii,
quoties animum meum (accusabo enim me ipsum)
nonnihil contra hunc virum indignationis subiit,
quod totus hoc desiderio tenebatur, ut dissolveretur
et esset cum Christo; nec hoc pluris faciebat, ut
diutius propter nos in carne maneret. Cuinam
deinceps Ecclesiarum curam imponemus? quem in
rebus hisce tristibus accipiemus consortem? quem
habebimus modestiæ ac temperantiæ dispensatorem?
O grandem prorsus ac tristem desolationem!

315 *At quis non miretur Episcopum, Basilio usque*
adeo dilectum æstimatumque, ab Eustathianis decipi
potuisse, ut temere Sanctum hæreticæ doctrinæ reum di-
judicaret, in eumque vehementius inveheretur ac com-
minaretur. Ita ad Basilium detulerunt, qui audierant.

B. Ep. 53

licet aliquan-
do ab eo de
hæresi accusa-
ti,

B ad consolationem Ecclesiarum conservare se credi-
derat, usque adeo præsentis status corruptelæ par-
ticeps esset, ut quorumvis vel vulgarij calumnias
pluris faceret, quam longam Sancti experientiam;
et ad pravas suspiciones sine certis indiciis permo-
veretur; nec ad suspiciones tantum, sed et indigna-
tiones et minas; nec suspicantis jam, sed manifeste
ac indubitatio persuasi iram ostendisset. *At Basi-*
lius malitiæ temporum istorum causam hujus rei depu-
tans, amice cum illo expostulat: et errorem detegens;

ideoque apud
eum sollicite
questi

de judicio tam
temerario.

C et tale quid suspicari cœpi, ne forsân hæreticorum
quisquam nomen meum commentationibus suis sub-
dole adscripserit, atque ita rectitudinem tuam con-
tristavit, et ad istam vocem emittendam induxit.
Non enim scriptis nostris, quibus eos impugnamus,
qui Filium ac Deum ausi sunt asserere non esse,
quod ad essentiam attinet, Deo et Patri similem; aut
eos qui blaspheme docuerunt, Spiritum sanctum
esse creaturam; istam contumeliam inferre susti-
nuisses, qui magna illa et præclara pro tuenda
fidei rectitudine certamina decertasti. Liberabis
autem nos perplexo labore animi, si quibus de cau-
sis permotus sis, ut tam acerbe in nos invehereris,
aperte significare volueris. *Hoc autem fecisse Atha-*
nasium, et Basilii litteris acquievisse, verisimile evadit
ex mœore, quo hunc illius mors affecit.

Similiter affi-
citur Sanctus
obitu Musonii
Neocæsareen.

316 *Alter, cujus obitum hoc quoque anno Basilius*
luxit, Musonius fuit, Neocæsareensis Episcopus; quam-
vis et beatum istum, ad conservandam Ecclesiarum
pacem, conjunctum sibi Basilius non habuerit, propter
quasdam, ut ipse decebat, anticipatas suspiciones. At
ille propterea numquam desiit eundem socium certami-
num adversus hæreticos susceptorum advocare, nec de-
functum omisit præclaro elogio posteris commendare.
Mortuus est, inquit, vir omnium sui temporis omni-

bus simul humanis bonis præstantissimus, colu-
men patriæ, Ecclesiarum decus, columna et firma-
mentum veritatis, robur ejus quæ in Christum est
fidei, suorum munimentum, nullis adversariorum
machinis expugnabilis, custos rituum paternorum,
inimicus novandarum rerum studiosus: qui in seipso
visendam præbuit priscam Ecclesiam formam, et
veluti ad sacram quamdam veteris status imaginem,
Ecclesiæ sibi commissæ faciem effingens; ita ut qui
fruerentur ejus consuetudine, cum illis vixisse vi-
derentur, qui ante ducentos annos et ultra instar
luminarium resplenderunt: ita nihil de suo, nihil
quod novæ alicujus cogitationis inventum saperet,
in medium hic vir attulit: sed, juxta benedictio-
nem Moysi, ex ipsis arcanis cordis sui ac bonis
thesauris, vetera veterum, et quæ ante faciem ju-
niorum vetera essent, proferre noverat. Hac sane
ratione, et in ipsis consortium ac coæqualium consi-
liis, primo honore potitus est: non enim propter
ætatis prærogativam, sed quoniam omnes sapientiæ
vetustate superabat, communi consensu et condona-
tione primas obtinuit. Quantum vero lucri dederit
talis institutio, nemo quæsierit, qui modo ad vos
respexerit, o Neocæsareenses; nam soli inter eos
quos novimus, vel admodum cum paucis; in tanta
rerum tempestate ac turbine, tranquillam vitam per
illius gubernationem egistis. Non enim apprehendit
vos hæreticorum ventorum procella, quæ mentibus
leviusculis et seductioni facile expositis subver-
siones pepererat et naufragia. . . . Quamquam,
etiâsi ad extremam senectam vir iste non per-
venit; at certe, quod ad tempus attinet, ad præsi-
dendum vobis satis vitæ habuit: et corporis viribus
tantum potitus est, quantum ad declarandam animi
tolerantiam in rebus mœstis opus habuit.

317 Dicet forsân aliquis vestrum, quod temporis
diuturnitas apud eos, qui ipsum experimento cogno-
verint, accessionem potius dolori et amoris quam
satiæ sit allatura; ita ut quanto prolixiore
tempore bonum istud experti estis, tanto amplius
amissionem illius sentiatis; corporis vero justi vel
umbra apud pios honore quovis digna est. Esto id
sane, cum etiam ex nobis quamplurimi simul ad
hunc modum affecti (neque enim ego ipse dixerim,
virum istum esse contemnendum) sed, ut quod
triste accidit humano more feratur, suadeo. Quan-
doquidem et meipsum haud fugit, quænam ab illis
dici possint, qui damnum acceptum deplorant. Silet
quidem lingua, alias fluviorum instar aures alluens;
cordis vero profundum nemini comprehensibile,
somnia imbecillius (quantum ad homines attinet)
avolvit. Quis acutius illo futura prævidit? Quis tam
stabili ac solido ingenio, ac fulgure citius, ad oc-
currendum imminentibus causis sufficit? O Civitas,
multis quidem jam occupata perturbationibus, a
nulla tamen illarum tam letati unquam damno affecta!
Occidit nunc quidem pulcherrima tibi venustas:
Ecclesia vero lamentatur, solemnes conventus lugent,
sacer seniorum consessus coryphæum desiderat, ser-
mone mystici interpretem suum expectant; filii pa-
trem, senes æqualem, qui in magistratu sunt prin-
cipem, populus præidentem, alimonia destituti nu-
tritorem, omnes eum familiariter usurpatis: nomi-
nibus invocant, et accommodis juxta propriam unius-
cujusque affectionem vocabulis deplorant amissum.
Sed quo mihi sermo præ lacrymarum voluptate rapi-
tur? An. sobrietati non restituemur! Non
reddemur nobis ipsis? Non respiciemus ad commu-
nem Dominum, qui postquam unumquemque San-
ctorum suæ ætati servire permisit, competenti tem-
pore illos iterum ad se revocavit!

318 *Hinc digreditur Basilius ad fideles monendos,*
ut, Deo confisi et unanimes, vigilantem ac ortho-
doxum

D
B. Ep. 62

sanæ ac vete-
ris doctrinæ
tenacissimi,

licet non
plane Senis;
E

et Neocæsa-
reenses solatur

F

jacturæ tantæ
compatiendo:

A *doxum Pastorem quamprimum eligere satagant. Jam in illa, inquit, tempestate, quæ Musonius dixit in memoriam revocate: qui cum vobis concionaretur, perpetuo commonebat ac denuntiabat, dicens. Cavete canes, cavete malos operarios. Multi sunt canes. Quid dico canes? Imo lupi graves, qui sub specie ovicularum fraudem tegentes, ubique terrarum gregem Christi dissipant; qui vobis præsidio vigilantis cujusdam Pastoris cavendi sunt. Hunc animis, ab omni contentione et ambitione repurgatis, petere vestrum est; Domini vero designare, qui a tempore magni Præsidis Ecclesiæ vestræ Gregorii, usque ad Beatum istum, alium post alium semper, quasi ex quadam pretiosorum lapidum serie, depromptos adjiciens et adaptans, admirabilem Ecclesiæ vestræ pulcritudinem largitus est. Itaque neque deinceps de futuris desperandum est: novit enim Dominus suos, et in medium eos procul dubio adducet apud vos, de quibus fortasse nihil tale expectabatur. Jam dudum volentem me sermoni finem imponere, dolor cordis non permittit quin obsteter vos, per Patres, per rectam Fidem, per Beatum istum, ut vigili mente expendat quisque vestrum, quid sibi ipse quærat; et quocumque res, sive bene sive male cadant, se cum primis illarum participem fore putet: neque publicarum rerum curam, quod multi assolent, in proximum rejiciat: ne postea, dum eodem singuli animo res agendas negligitis, antequam animadvertatis, proprium vobis singuli malum per incuriam accersatis. Ista, sive tanquam ex vicinorum commiseratione, sive ex eadem sententium communicatione dicta; aut etiam, quod verius est, tamquam ab iis qui legi dilectionis obediunt, et periculum quod scientibus timendum esse fugiunt, cum omni benevolentia accipietis; persuasi quod gloriatio nostra sitis, quemadmodum et nos vestra, in diem Domini; et quod, propter Pastorem qui vobis dabitur, futurum sit, ut vel amplius et arctius dilectionis vinculo uniamur, vel prorsus disjungamur; quod absit, oro; nec fiet, per gratiam Dei. Hæc quidem Basilius ad Neocæsareenses, quo Ecclesiam istam in fide conservaret, et orthodoxos Episcopos unius accessione tamquam novo præsidio firmaret. Verumtamen successu caruit sollicitudo ista, nam quicumque fuerit ad Episcopatum hunc assumptus, ut non nocuerit, nihil saltem præclari pro Ecclesia gessit.*

CAPUT XXVI.

C *Gregorii Nysseni exilium. Reliquiæ S. Sabæ Martyris in Cappadociam delatæ ad Basilium.*

Prædicto anno CCCLXXII, qui septimus est ante obitum Basilii, octavus ante mortem Macrinæ junioris, accessit ad Basilii afflictiones persecutio Arianorum in fratrem suum Gregorium Nyssenum, ejusque ab Episcopatu suo et patria exilium. Tunc Demosthenes, Vicarius Præfecti Prætorii, in Cappadociam venit, malorum omnium caput et origo; idem forsitan, qui anno CCCLXXI Imperatoriæ culinæ præfectus, cum Basilium coram Valente perorantem interpellaret, suavi sarcasmo obmutescere ab eo jussus est, etenim corporis moles, ob quam ipsum Basilius cete obesissimum et grandissimum vocat, satis declarat, eum non multum a culinæ ministeriis abhorruisse: laudatur vero a Basilio ad ipsum scribente, ut Christianus imprimis et Orthodoxus accuratus legum observator illarum quibus res hominum ordinatæ leguntur, non quod esset, sed quod esse deberet. Talem certe non probant, tum quæ contra Orthodoxos, tum quæ contra Gregorium Nyssenum gessit: unde Basilius, ad Eusebium Samosatenum scribens multo aliter, suam de eo opinionem sic explicat:

Junii T. III

Advenit huc Vicarius, malorum caput nostrorum et origo, an hæretica pravitate imbutus, haud scio; reor potius, eum omnis doctrinæ expertem, nec pensi quidquam facere, nec solícite curare hæreticane credat, an orthodoxa dogmata: alia sunt enim illius studia; aliis ille, cum nocte, tum etiam interdiu corpore vacat et animo exercitiis. At certe hæreticorum fautor existit, qui quanto erga illos studio fertur, tanta nos persequitur inimicitia. Dedit enim nobis justus Judex, juxta operum exigentiam, angelum Satanæ qui nos satis superque colaphizaret, hæresim quidem vehementius defendens, bellum vero usque adeo nobis inferens, ut ne sanguini quidem sit parcitum multorum in Dominum credentium.

320 *Is itaque, per brumæ medium et valentissima frigora, reproborum concilium celebravit in Galatia; scilicet Ancyra, ubi Eustathius Sebastenus cum suis per singulas domos societatem hæreticorum amplexus est, et ad consortium ab ipsis in hunc modum susceptus. In eodem conciliabulo Demosthenes, opera ejusdem Eustathii Sebasteni, ejecto Hypsio, Episcopo Ancyrano orthodoxo, et successore Athanasii item Ancyrani, Ecdicium substituit, cognomento Parnassenum, forsitan quia sic dictæ civitatis in Cappadocia Episcopus fuerat, quem Episcopatum reliquerit ut Ancyranum invaderet. Quidquid sit, malum futuræ vitæ viaticum sibi ipsi adscivit is, qui Ecclesiæ ipsum præfecit, inquit Basilius: nam in Episcopatum intrusus, Basilidis, Gangrorum in Paphlagonia Episcopi, Arianismo infamis, factus est consors et conscius. Neque hic stetit Demosthenis impietas: fratrem præterea Basilii Gregorium, abduci imperavit: ab uno dumtaxat Philochare, et quidem terræ filio, seu vilis conditionis homine, accusatum. Et ille quidem jubenti obtemperavit: at cum pleuritide laboraret, et propter accedentem frigiditatem renum infirmitate subinde sæpius affligeretur; coactus est, rigidiuscule et inflexibiliter a militibus habitus, ad corpus suum curandum, et solamen in tolerandis molestiis acquirendum, in locum requietis refocillandi sui causa transferri. Hinc per conjecturam non inverosimilem colligitur, Gregorium, e manibus ducentium se militum dilapsum, in locum tutum et quietum, aut in latebras aliquas se transtulisse. Videntur vero Ariani accusationis capita duo apud Vicarium ipsi objecisse. Prima questio de pecuniis erat, tamquam male impendisset eas, quæ ad usum Ecclesiæ erant reservandæ. Sed sacrarum pecuniarum custodes, seu Ecclesiæ thesaurarii, parati erant ad reddendam rationem cuivis flagitanti, et convincendas illorum calumnias, qui ausi fuerant eum accusare. Nec erat difficile ex ipsis beati Episcopi epistolis manifestam reddere veritatem, cuivis desideranti expositam. Alterum accusationis caput erat, Ordinatio contra Canones facta. Sed si quid in ea admissum erat, illi erant in causa qui manus imposuerunt; non, qui vi et coactus illud in se susceperat ministerium.*

321 *Et Basilius, in hac fratris sui et Ecclesiæ calamitate, sibi minime quiescendum putavit: sed primum scripsit ad Abyrtium, nobilem quemdam et veterem suum amicum, qui virtutem suscipere, et afflictis nosset condolare. Quocirca, inquit, cum dilectissimum Deo Fratrem Gregorium Episcopum molestiæ apprehenderint, neque per se alias tolerandæ, et ipsius quam adversissimæ dispositioni; visum est nobis optimum factu, ad tuum auxilium implorandum confugere, et mali istius a te relevamen poscere: est enim malum non minimum molestias illi facere, qui non est aptus ad molestias tolerandas; pecunias quoque a paupere extorqueri, in medium protrahi, et tumultibus obtundi, qui olim tranquillitatis studio quietam vitæ rationem*

et hortatur
ad concordem
successoris
electionem,

citra respectum
privati
cujusquam
commodi:

nequis forte
Arianus irrepat.

An. 372 Demosthenes
Vicarius,

B. Ep. 395

B. Ep. 385

D
AUCTORE F. B.
B. Ep. 264
hæreticorum
fautor et
minister,

B. Ep. 405

in conciliabulo
Ancyrano Hypsium
Ancyranum,

B. Ep. 73

E

B. Ep. 10

et Gregorium
Nyssenum
exilio mulctat,

B. Ep. 385

falso accusatos:
F

B. Ep. 358

fratrem Basilium
commendat Abyrtio,

- A iniverat. Tuæ autem prudentiæ erit illud dignoscere, utrum Comiti thesaurorum, an quiblibet aliis commendatum velis. *Scriptis quoque Basilium ad ipsum Demosthenem, plurium Episcoporum nomine idque summa cum observantia, quamvis erga pessime meritum, utpote publico judicis munere fungentem; fortiter tamen pro æquitate causæ: qua paucis demonstrata, orat ut accusatus in patria audiatur, nec abstrahatur in externas regiones, nec cogatur expectare Episcoporum conventum.*
- B. Ep. 385
- Persecutione in Gothia ferente,*
- Pag. 88 num. 8
- corpus S. Sabæ istic passi*
- B
- defertur in Cappadociam,*
- B. Ep. 241
- curante Julio Sorano Scythiæ Duce,*
- C
- et Ascholio Gothiæ episcopo, Cappadocibus;*
- B. Ep. 331
- quorum hic martyris Acta scripsit.*
- 322 Interim idem annus consolationis quamdam materiam S. Basilio subministravit. Egimus xii Aprilis de S. Saba Gottho, qui sub Rege Athanarico sustinuit illustre martyrium. Acta Græco latine dedimus ex epistola ab Ecclesia Gotthiæ ad Ecclesiam Cappadociæ scripta; horum in fine, ubi narratum est quomodo Martyr aquis submersus fuerit, de Reliquiis ejus sic refertur: Deinde extraxerunt illum homicidæ ex aqua, et insepultum reliquerunt. Verum nec feræ, nec volucres ejus Reliquias attigere; sed a piis Fratribus servatæ sunt, easque clarissimus Dux Scythiæ Junius Soranus, Deum colens, missis viris fide dignis, e loco barbaro in Romaniam transtulit; et gratificari volens patriæ suæ, pretiosum munus, fructum fidei gloriosum, misit in Cappadociam ad vestram religionem, ex voluntate Presbyterorum; sic ordinante Domino, qui gratiam suam largitur sustentibus et timentibus ipsum. Quam ob rem, qua die Martyr coronatus est, sacrificantes, hoc reliquis Fratribus nuntiate, ut in omni Catholica atque Apostolica Ecclesia, exultantes collaudent Dominum.
- 323 Junius Soranus, Dux Scythiæ, natione Cappadox, creditur verisimiliter is esse, quem laudat Basilus, quod Christianis sub persecutione gementibus, subvenire conatus sit. Tu certe, inquit, quidquid boni feceris, privatim tibi thesaurus restat: at in quantum refocillas et foves illos, qui ob nomen Domini patiuntur persecutionem, hoc quantum est, tibi repositum thesaurizas in diem illam retributionis. Deinde ab eodem Reliquias istic passorum petens, sic prosequitur. Recte autem feceris, si et Martyrum Reliquias ad patriam tuam mittendas cures; si modo, id quod ad me perscripsisti, illa quæ viget in iis locis persecutio etiamnum Martyres Domino consignat. Videtur autem Soranus implevisse Basilii desiderium, misso in Cappadociam corpore sancti Martyris hujus Sabæ. Cum enim Basilus, Ascholio Episcopo Thessalonicensi scribens, celebrem mentionem faciat accepti corporis sancti cujusdam Martyris, de alio nullo aptius intelligi potest. Ascholius vero videtur tum temporis inter Gotthos versatus, ad Christianos in fide confirmandos, ne propter persecutionem deficerent. Contraxit is quoque singularem cum Basilio amicitiam, et per litterarum communicationem fovit: cujus caritate sincera et constantia in orthodoxa fide, Basilus quoque sic delectatus est, ut solent in densissima nocte constituti, repente exorto lumine recreari. Næ autem nihil vestra, inquit, nunc conditio persimillima videtur esse sideribus, per noctem nebulosam hac illac derepente effulgentibus, quorum quidem splendor per se est graciosus, multo tamen magis ex eo quod derepente resplendescunt. Hujusmodi vos estis, o Ecclesiæ lumina, paucissimi omnino et facile numerandi, in hoc difficile rerum statu et conditione, per nocturnas tenebras coruscantes.
- 324 Itaque Ascholius, inter persecutionis tenebras velut sidus coruscans Gotthis Christianis, videtur curasse simul cum Duce Sorano translationem S. Sabæ in Cappadociam, deque Actis præfati Martyris scripsisse epistolam, nomine Ecclesiæ Gotthicæ ad Ecclesiam Cappadociæ, suasque particulares ad Basilium litteras junxisse, qui hæc omnia indicat in suis ad illas, aliasque subspsN. sodare soraenmusinti nirsilu, a it iag,
- tota est de athleticis ceataminibus; de corporibus, pietatis ergo decarminatis; Barbarorum furoribus, conculcatis per homines impavidos nec ullo terrore tremefaciendos; de variis tormentorum generibus, quibus usi persecutores; continuis concertationibus, depugnantium aqua aut ligno, per quæ omnia Martyres consummabantur. Lætitia porro multiplicata sum affectus, propterea quod non is tantum tunc extabas, quem multorum perhibebant testimonia; sed illustres in te virtutum actiones, nostræ sunt gentis ornamenta. Sicut enim quasi surculus læte frondescens, a radice diffusus generosiore, fructibus tuis spiritualibus exterarum nationes adimplesti: ita patria nostra, hand sane injuria, de propriis germinibus exultat. Et cum fidei causa obita certamina recenseres, Deum illa glorificabat, quod audierat, illam optimam parentum hereditatem in te ipso custoditam. Quæ et quanta sint tibi in præsentem præstita, eadem quæ novitio Athletæ testimonium perhibet patria. Apud gentes barbaras in vicino positas, gentem quæ te produxit honorasti; velut probus et honestus agricola, fructuum tuorum primitias ad illos transmittendo, qui semina tibi suppeditaverant. Digna sunt Christo ista munera. Veritatis istius testis est ille ipse Martyr, qui nuper justitiæ corona redimitus est: quem gavisi suscepimus; Deumque simul venerati sumus, qui per omnes denuo nationes cursum adimplevit Evangelii Christi sui.
- 325 Enimvero quanta lætitia Basilium litteræ Ascholii affecerint, explicare, inquit, in promptu non est nobis. Etenim continebant illud de Martyribus nactatum miraculum, quod expresse formam et effigiem naturæ referebat, ut res gestas ob oculos Basilio repræsentaret. Itaque cum ipse in manus epistolam istam sumeret, eamque legendo lustraret aliquoties, animadvertens Spiritus in illa redundantem gratiam apud secula priora se versari arbitrabatur, cum florerent adhuc Ecclesiæ Dei, fide radicata, conjunctæ caritate; ita ut in unico corpore diversa membra et multiplicia unitam redderent respirationem; cum persecutores et passi persecutionem, in aperta luce designari possent; populus bello impetitus magis adangeretur, et sanguis ille Martyrum Ecclesiæ irrigaret, Athletasque veritatis multiplicatos produceret, parantibus se ad certamen secuturis, a præcedentium zelo excitatis. Hinc Sanctus oculos animumque convertens, et ad præsentem Ecclesiæ statum ingemiscens, exclamabat. Tum Christiani inter nos colebamus pacem illam, quam reliquit nobis Christus; cujus nunc ne vestigium manet reliquum, adeo infestis animis illam ab invicem abegimus. Nihilominus redibat cor ejus aliquatenus ad priscam illam beatitudinem, cum ex remotis regionibus advenissent Ascholii litteræ, de amoris pulcritudine reflorescente: Martyr, inquit, nobis adest ab illis usque barbaris qui ultra-Danubianas regiones colunt, fidei ibi in professione positæ perfectionem deprædicans. Quis lætitiæ, qua ob istud ipsum animæ nostræ perfunduntur, percensere poterit? Quæ tanta dicendi vis aut facultas suppeditari, quæ valeat ad vivum depingere, quo affectu intus animæ nostræ in occulto exultent? Cum Athletam intueremur, prædicabamus felicem illius aliptam, qui et ipse proculdubio coronam justitiæ a justo iudice percepturus est olim, propterea quod quamplurimos ad certamen pietatis animaverit. Istam quidem Basilus, exultans spiritu, ob missas sibi magnoque honore susceptas Martyris Reliquias; et ob factam in litteris Ascholii mentionem beati illius viri Eutychis, qui fuerat ex Cappadocia oriundus, et ex primis gentem Gotthicam, barbaram et ferocem, ad suave Christi jugum adduxerat.
- D
- B. Ep. 338
- is delectatus Basilus,*
- B. Ep. 339
- E
- B. Ep. repræsentat sibi priora temporis ecclesiasticæ sub tyrannis unionis,
- F
- ægre explicans animi sui gaudium,*
- ipsique Ascholio gratulans*
- B. Ep. 338

A 326 Verum ut delectabatur Basilius commemoratione præteritorum, ita tristitia affectus e contrario per rerum præsentium commiserationem; Nemo nostrum proculdubio, inquit, præ illo Eutyche virtutis ergo est nominandus; qui tantum absumus ut barbaros pacatos reddamus, per vim Spiritus et operationem charismatum spiritualium; ut potius pacatissimos, peccatorum nostrorum immensa mole, feroces reddamus. Nobis enim ipsis et peccatis nostris imputamus illud, quod potentia hæreticorum adeo creverit, et sese diffuderit in immensum. Vix enim nullus angulus totius orbis ab hæreticis ortam effugit conflagrationem.... refrixit caritas, Patrum prodita est disciplina, frequentata naufragia circa fidem, religiosorum ora conticescunt; populus abigitur a domibus orationis, et sub dio ac jove frigido, ad Dominum Deum in cœlis extendunt manus: gravissimæ passim afflictiones; nusquam tamen locorum martyrium; eo quod qui nos his afficiunt malis, ejusdem nominis nobiscum appellatione gaudent. Ad hunc modum Basilius divina consolatione suos pro Ecclesia labores doloresque leniebat; obsecrans Dominum, postulatis etiam aliorum precibus, ut Ecclesiis reconciliatus ad antiquam illam pacem eas reduceret.

tam utiliter
inter
barbaros
laboranti.

B

CAPUT XXVII.

Consultationes novæ de mittendo iterum in Occidentem Legato.

P præcedenti anno CCCLXXI Episcopi Orthodoxi Orientis, per Sabinum Diaconum, litteras ad Occidentales miserant, ut Ecclesiis suis subsidium implorarent, ne penitus ab hæreticis absorberentur: sed cum sperati auxilii nihil inde accepissent, hoc anno rursus Dorotheum Presbyterum mittendum decreverunt. Quamvis enim, ob persecutionis acerbiteriam, oportuisset quamplures ex ipsis ad Occidentales accurrere, et unumquemque rerum suarum expositorem fieri; non dabatur tamen eo viam capessere et proficisci. Nam si quisquam eorum Ecclesiam suam vel brevissimo momento deseruisset, plebem insidiatoribus expositam reliquisset; et hoc ipsum erat documentum afflictionis ejus, in qua vitam vivebant plane miserabilem. Igitur per gratiam Dei unum miserunt pro multis, pientissimum hunc et dilectum Fratrem suum Dorotheum; qui et quæcumque litteris sibi creditis non satis exprimerentur, sua ipsius posset narratione adimplere; quippe diligenter cuncta assecutus, et zelo rectæ fidei ductus. Hoc autem potissimum ab Occidentalibus Episcopis requirebant, ut Imperatori Occidentis Valentiniano per eos innotesceret Orientalium Ecclesiarum perturbatio confusioque, vel, si hoc factu difficile foret, ut saltem eorum aliqui in Orientem, ad visendum et consolandum afflictos, venirent; qui ipsis oculis conspicerent calamitatem Orientis, auditu non satis perceptibilem, propterea quod nullo sermone res suas dilucide exprimere possent.

Agitur de
remittendo in
Occidentem
Dorotheo,

B. Ep. 70

cum litteris
opem postu-
laturis :

C

328 Auctor hujus consilii, ut iterum Occidentalibus de rebus ecclesiasticis scriberetur, erat pientissimus Episcopus Eusebius Samosatenus, et quidem ut a Basilio scriberetur. Verum hic, quoniam non inveniret quomodo de quibus ille præceperat scriberet; commentarium misit Meletio Antiocheno, ut ipse illum nactus, prout animus suggereret, dignaretur scribere; adderetque subscriptiones Episcoporum, quæ a Sanctesimo Presbytero referrentur: nam hic eodem tempore, ut ante diximus, circuibat Orientem ad eas requirendas. Interea, antequam responsi quidquam a Meletio acciperet, forte etiam antequam designatus esset Dorotheus ad proficiscendum in Occidentem; iterum Basilio ad Meletium scribendum fuit; qua occasione rogat, ut,

B. Ep. 59
has ut Samo-
satenus scri-
bat petit Ba-
silius,

B. Ep. 58

postquam epistolam ad Occidentales efformaverit, ad se eandem mittere dignetur, quo curet ipse ab omnibus consentientibus subscribendam; monetque chartam ita ordinari, ut locum habeat subscriptionibus accommodum, quibus jungi posset epistola ea, quæ prius quidem scripta, tum tamen pariter per Orientem ad subscribendum circumferebatur. Subjungit denique alterum, quod ipsi inciderat, scribendi argumentum, hactenus intactum; nempe, admonendos Occidentales, ne sine discrimine quorumvis ex Oriente venientium communionem accipiant; sed una semel electa parte, reliquos ex consentientium testimonio admittant, et non cuiusvis adstipulentur sub prætextu orthodoxæ doctrinæ, fidei formulam scribenti. Nam isto pacto deprehenderentur adversariis favere, qui eadem sæpenumero verba prætexunt quidem, inter se vero pugnant, ut qui plurimum divisi dissidentesque fuere. Ne igitur amplius hæresis eorum, qui inter se mutuo dissident, per sua scripta, quæ prætexere et objicere solent, incautos seducat; admonendi sunt, ut cum judicio accedentium communionem, et eas quæ cum scriptis fiunt, juxta formam ecclesiasticam faciant.

329 Non videtur dubitandum, quin S. Meletius epistolam quam Basilius rogat conceperit, quæ tamen ad manus nostras non devenerit, nisi forte ea sit, quæ extat inter Basili epistolas centesima octogesima secunda, inscripta Occidentalibus Episcopis, ut Ecclesiis Arianismo infectis opem ferant. Ibi tamen nulla fit mentio de recursu ad Imperatorem Valentinianum; sed ad commiserationem expositis calamitatibus Orientis, rogantur Episcopi Occidentis, qui cunctis mortalibus prædicabantur, quod in fide illibati permanerent, et Apostolicum depositum illæsum servarent; ut vel nunc tandem manum Orientalibus Ecclesiis porrigant, quæ jam velut in genua depressæ inclinant; ac viros aliquos mittant, qui illas de præmiis admoneant, quæ patientiæ ac passionibus pro Christo toleratis reservantur. Huic aut alteri epistolæ, communis Episcoporum nomine scriptæ, suam particularem Basilius junxit, et tradidit deferendam Dorotheo ad Episcopos Italiæ et Galliæ, in qua recurrendum ad Valentinianum suadet, et persecutionis atrocitatem ita ponit ob oculos: Persecutio nos apprehendit, Fratres colendissimi, persecutionem omnium gravissima. Abiguntur enim Pastores, ut greges dispergantur: et, quod omnium est durissimum, neque qui affliguntur, cum martyrii spe atque confidentia illatas passiones tolerant; neque plebs Martyrum loco athletas habet ac veneratur; propterea quod Christianorum nomine tecti sunt persecutores. Unum jam crimen est quod vehementer puniatur, si paternas quas traditiones diligenter observet. Ob hanc causam avitis sedibus abiguntur pii, et ad solitudines migrare coguntur. Nulla est apud iudices iniquos cani capitis reverentia, nulla religiosæ piæque exercitationis, nulla habetur ratio conversationis, ad Evangelii normam ab adolescentia ad senectam usque legitime traductæ: sed cum nemo sceleratus sine certis indiciis condemnatur, Episcopi sola intercedente calumnia damnantur et plectuntur, nulla evidenti probatione asserti criminis præcedente. Nonnulli ne noverunt quidem accusatores suos, neque tribunalia viderunt, neque delati sunt primum; sed nocte intempesta abrepti in exilium, fugati sunt, solitudinis calamitates ad mortem usque perpressuri.

330 Quæ vero ista concomitentur neminem latet, etiamsi nos sileamus; exilia Presbyterorum, proscriptiones Diaconorum, totiusque Cleri deprædationes. Necesse enim est vel adorare imaginem bestię, vel sævæ suppliciorum flammæ tradi. His accedunt gemitus plebis, lacrymæ continuæ, omni-

D

AUCTORE F. B.

moneatque
cautius agere
cum venienti-
bus ad eos
Orientalibus,

B. Ep. 59

et ad commu-
nionem recipi
petentibus,

E

quales forte
inter Episto-
las Basili in-
veniuntur,

B. Ep. 70
ipse certo
unas suo no-
mine scripsit,

F

quibus decla-
rat miserum
statum Orien-
tis,

bus

A bus et per singulas domos et publice, quæ pafiantur inter se complorantibus : nemo enim corde est adeo-
AUCTORE F. B. usque lapideo, ut patre privatus facile ferat orbitatem. Sonitus audiuntur lamentantium in civitate, sonitus in agris, in viis, in solitudinibus; vox una loquentium miseranda ac tristia : sublatum est gaudium et lætitia spiritualis, in luctum mutatae sunt festivitates nostræ : domus precationum clausæ sunt altaria cultu spirituali vacant : nulli amplius Christianorum, cœtus, nulla amplius doctorum præsidentia : cessarunt doctrinæ salutare, cessarunt panegyres ac festivi publicique conventus : hymnodiae nocturnæ non habentur, neque superest beata illa exultatio, qua Domino credentium animæ in synaxi ac communione spiritualium charismatum exhilarantur. Nobis jam dicere licet, quod in hoc tempore neque Princeps sit, neque Propheta, neque oblatio, neque incensum, neque locus ubi coram Domino possit offerri sacrificium ac misericordia acquiri. Hæc scientibus scribimus, propterea quod nulla orbis pars sit, quæ calamitates nostras ignoret. Quare nolite existimare, quod ista vobis vel docendi vel excitandæ diligentiae vestrae gratia, loquamur. Novimus quod nostri numquam sitis obliti, non minus quam mater filiorum uteri sui. Sed quemadmodum, qui dolore aliquo occupantur, per gemitus solent relevare mœrorem : ita et nos facimus, atque ut mœstitiæ gravitatem nonnihil excutiamus, multiformes nostras calamitates vestrae Dilectioni narramus, si quo pacto ad precandum pro nobis aliquanto ferventius permoti, impetretis a Domino, ut nobis placatus concilietur.

ubi depressis orthodoxis omnia sint in potestate hæreticorum ;

qui nisi ibi reprimantur, etiam in Occidente prævalituri sint.

331 Deinde, tot tantisque malis auxilium implorans, prosequitur : Quod si hæc tribulationes nos solos pressissent, visum nobis utique fuisset, et silentio illas obtegere, et de afflictionibus pro Christo illatis gloriari : quoniam præsentis temporis afflictiones, non sunt pares ad gloriam quæ revelabitur in nobis. Nunc autem metumimus, ne quandoque malum hoc acceptis viribus, instar flammæ, per accensam et ardentem materiam serpentis seseque effundentis, postquam ea quæ vicina sunt corripuerit et absumpserit, corripiat et remotiora. Hoc enim hæreseos malum cuncta depascitur, ad sanam quoque vestrae parœciæ et habitationis partem serpet. Nos enim, forsitan primi quidem propter exuberantia peccata nostra, crudis istis hostium Christi dentibus absumendi, sumus objecti. Fortassis autem (quod vero propius est) quoniam a nostris locis exortum Evangelium regni in totum orbem egressum est ; communis animarum nostrarum hostis, defectionis quoque seminaria, quæ in iisdem nostris locis initium ceperunt, in universum orbem transmittere contendit. Nam quibus illuxit cognitionis Christi lumen, super eosdem et impietatis tenebras inducere cogitat. Afflictiones itaque nostras, vestras reputate, tamquam germani Domini discipuli. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ splendorem, non propter aliquid aliud rerum temporalium ; sed propter communem thesaurum, propter hereditatem paternam, propter sanam fidem in certaminis procinctu consistimus arrecti. Lugete nobiscum, o Fratrum amantes : oclusa namque sunt apud nos piorum ora, reserata vero audaces blasphemæque linguæ eorum qui adversus Deum loquuntur iniquitatem. Columnæ et stabilimentum veritatis in exilio et dispersione sunt : nos, qui tenuitatis causa despicimur, fiducia loquendi destituti sumus : ipsi quæso et pro hisce populis decertatote ; et non tantum vestra spectate, quoniam appulistis ad portus tranquillos, per gratiam Dei, quæ vos a turbine malorum spirituum protegit ; sed et Ecclesiis illis, quæ per tempestatem jactantur, manus porri-

ideo petit ut eos misereat Ecclesiæ Orientalis,

gite ; nequando, omni prorsus destitutæ auxilio, fidei D naufragium patiantur.

332 Ingemiscite nostri gratia : nam Unigenitus blasphematur, et nemo est qui contradicat : Spiritus sanctus dehonestatur, et qui reprehendere posset fugatur. Error multorum deorum obtinuit. Magnus apud illos Deus est ; et parvus Filius, non naturæ nomen, sed honoris appellatio reputatur : Spiritus sanctus nec ad sanctæ Trinitatis complementum pertinere, nec divinæ beatæque naturæ consors, sed ex creaturarum numero, temere Patri et Filio adjectus esse, docetur. Quis dabit capiti meo aquam, et palpebris meis fontem lacrymarum, et deplorabo complures dies populum, perversis istis doctrinis ad perditionem adactum ? In transversum rapiuntur simpliciorum aures, ac deinceps in consuetudinem transeunt hæreticæ impietates. In istiusmodi sermonibus doctrinæ plus quam impiæ, educantur Ecclesiæ infantes. Nam quid aliud etiam faciunt ? Baptismata sunt apud hæreticos ; illi deducunt peregre quovis progredientes, invisunt infirmos, solantur mœstos, adjuvant laborantes, et pressis omnis generis opem adferunt, mysteriorumque communionem administrant. Hoc quod omnia per illos dispensantur ac perficiuntur, quasi retinaculum quoddam est plebi, quo ad illis consentiendum astringuntur ; ita ut brevi temporis decursu, etiamsi restitueretur aliqua libertas, nulla tamen spes reliqua futura sit reducendi ad veritatis agnitionem eos, qui diuturnæ fallaciæ vinculo hæreticis obstricti sunt.

333 Dum jam pene in procinctu proficiscendi in Occidentem staret Dorotheus, aliud intervenit quod iter istud diutius differri persuasit. Nam Presbyter Evagrius, filius Pompeiani Antiochensis, qui quondam migraverat versus Occasum, cum beato Eusebio Vercellensi Episcopo, rediit Roma petens a Basilio aliisque illic Episcopis litteras, eadem a Romanis scripta ad verbum continentes ; vicissim autem retulit quæ a Basilio aliisque erant scripta, tamquam minus placerent doctioribus qui illic sunt ; et legationem quamdam per viros fide dignos jam mitti petebat, ut honesta occasio daretur coram inspicendi singula. Optandum sane esset, ad historiæ elucidationem, ut sciretur quænam scripta illa fuerint, quorum unum ab Orientalibus in Occidentem missum, doctioribus qui illic erant non placuit ; alterum, ab Occidentalibus fuit dictatum, tamquam exemplar epistolæ ad se mittendæ. Evagrius venit in Orientem, Basilio adhuc infirmitate detento, ut supra narratum est ; eumque non mediocri affecit lætitia : cumque inter se negotia Ecclesiæ Antiochenæ tractarent, pollicitus est Evagrius se cum Meletio communicaturum. Verum promissa quæ dederat non servavit : nam statim post adventum ejus Antiochiam, renuntiavit Dorotheus Diaconus Basilio, quod Evagrius concilio eorum interesse recusaret, et revera Paulino se junxerat, cui et successit. Etenim ille sibi persuadebat, Meletium, obfirmatum in suo cum Paulino schismate, duriores esse ad incundam concordiam ; eidemque, ob privatas cum Paulino contentiones, nimium adhærere Basilium. Propterea huic prolixam satis epistolam scripsit, hortatus ad pacis et concordie studium ; utque Antiochiam veniens, eodem Meletium induceret, et alteram legationem Romam versus procuraret ; excusavit denique litterarum suarum prolixitatem, veritus ne ea Basilius offenderetur. Verumtamen tantum id adfuit, ut perbrevis ei visa fuerit epistola, præ sua inter legendum voluptate ; etenim tale responsum urbanitas excusantis se exigebat. Ecquod enim, inquit, acroama poterat dulcius esse, quam est nomen pacis ? aut quid Sacerdoti congruentius, quam de re ejusmodi consuli ? quid Christo magis gratum accidere ? Optat igitur, ut

constitutæ in præsentis periculo fidei amittendæ.

*B. Ep. 8
Evagrius in Orientem reversus,*

refert litteras alias quam speraverat Basilius ;

qui tamen gratissimas eas habet, B. Ep. 342

A ut Christus pacis procuratæ mercedem Evagrio largiatur, qui rem tam præclaram sit aggressus, et tam studiose incubuerit negotio tam utili; spondetque se nulli mortalium concessurum de primis ad hanc curam et solitudinem partibus; ut videre possit aliquando, id quod summe optaverit, et precibus contenderit; nempe videre diem, in quo qui non sunt a se invicem divulsi et separati sententiis, in unum conventuri consilium sint.

et suspicionem
schismatis
protracti
amollitus;

334 Ut autem omnem a se amoveat suspicionem, quasi ob privatas contentiones schisma foveret, subdit; Essemus sane omnium mortalium absurdissimi, si schismate et distractione Ecclesiarum oblectaremur, nec membrorum christiani corporis coalitionem ante omnia alia bona reputaremus: at, quanto vehementiori ad id flagramus desiderio, tantum nobis deesse facultatis cognosce. Scias ergo, reverendissime revera et desideratissime nobis Frater, me privatim nullas cum quoquam fovere per Dei gratiam contentiones: sicut enim delicta non notavi, quibus quisque vel revera subjacet vel dicitur vulgo subjacere, curiosus alienæ rei explorator; ita convenit vobis nostram quoque sententiam considerare, ut qui nihil facere possimus tamquam advocati, ex præsumpta in quemvis accusatione suspicioneve: tantummodo Domini beneplacitum existat, ut omnia secundum formam Ecclesiasticam, et prout par est, administrentur. Ad alterum quod rogabatur, ut Antiochiam veniret, respondit: Propter incumbentis acerbitatem brumæ nobis non licet, quin nullomodo, licet velimus, possumus eo usque excurrere; non modo quod corpusculum, morbo infractum diuturno, id recuset; sed quoniam Armeniæ montium transitus paulo post futuri sint impervii penitus, etiam validis et virentibus ætate. Ad tertium, de legatione in Occidentem, subdit: Ad Occidentales mitti me prorsus videtur impossibile; quippe qui nullo modo sum ad hoc ministerium comparatus. Quod si inter Fratres qui ibi sunt, quispiam sit qui Ecclesiarum causa labores obire velit; cognoscat oportet, ad quos proficiscatur, in quem finem, quibus etiam litteris instructus et qualibus. Ego, omnibus quidem circumspectis apud me, nullum prorsus animadverto.

excusat se a
suscipienda
legatione,

et hanc in-
utilem futu-
ram censet

B. Ep. 10

C 335 Quid ulterius circa legationem Romanam factum sit, haud reperio; præterquam quod conclusum fuerit, Dorotheum et Santesimum mittendos in Occidentem, pæne contra Basilii judicium, qui nullum inde sperabat auxilium. Dorotheo, inquit, discedenti qualescumque dandæ sunt rursus epistolæ. Fortasse communicabit viam cum probo Sanctesimo, qui magno studio Orientem obambulat, et a singulis viris illustribus subscriptiones et epistolas appor-
tat. . . . Etenim, si Dominus sit nobis propitius, quonam alio adminiculo indigemus? sin autem ira Dei permanserit, quale nobis auxilium ab Occidentalium supercilio et fastu aderit; qui veritatem neque norunt, neque discere sustinent; verum falsis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt, quæ prius in Marcello patrarunt? nempe cum iis qui veritatem ipsis annuntiant, contendunt, hæresim autem per se ipsos stabiliunt. Ejusmodi et graviores querelas de Occidentalibus expressit viro sancto zelus contra hæresim, et studium pacis Ecclesiarum; quæ procul dubio dicturus non fuisset, uti nec ea quæ alibi contra Damasum scripsit, si hujus sanctitatem habuisset perspectam. Deliberatum præterea, an Dorotheus cum Gregorio Nysseno ab Ecclesia sua exulante profecturus esset: de quo sententiam suam ita Basilius declarat Dorotheo: Romanam profectionem haud scio qui factum, ut nemo tuæ prudentiæ indicaverit, esse illam penitus insuperabilem: cum quidquid terrarum Constantinopolim inter et nos protenditur, hostibus illas in-

apud aliter
affectos Ro-
manos;

cursantibus regiones sit infestum. Quod si mari instituat illud iter, erit deinceps opportunum tempus, modo velit dilectissimus Deo Episcopus Gregorius navigationem subire, et legationem ad negotia momenti tanti pertractanda obire. Ego certe neque ullos qui possint cum illo legari cognosco, eumque ipsum scio esse imperitissimum et inexercitatissimum in negotiis Ecclesiarum. Præsentiam porro ejus et congressionem, scio viro æquanimò venerandam futuram et quovis æstimandam pretio; despicabilem autem elato homini et intumescenti, et in alto quodam solio constituto, atque ideo non sustinenti veritatem audire ab aliquo, qui reptans humi audeat eum docere; quapropter nullo modo video, quibus in rebus possit ejus congressus et negotiatio, qui moribus ita comparatus est, ut abhorreat vel maxime et detestetur illiberale illud adulandi studium, rei nostræ communi prodesse.

CAPUT XXVIII.

Amphilochio, electo Iconiensi Episcopo, gratulatur Basilius; Eusebium Samosatenum exulem solatur; ejus cives reducit ad concordiam: Ponti Episcopis reconciliatur.

D
AUCTORE F. B.
B. Ep. 250
Nyssenum
vero ad
eam esse
ineptum.

E

I neunte anno ccclxxiii, Iconium, civitas in Pisidia est, olim post maximam prima, tunc vero et ipsa præsidebat parti, quæ, tamquam ex diversis segmentis collecta, propriæ Provinciæ dispensationem suscepit: ipsa Basilium vocavit, ut eam inviseret, Episcopum creandi gratia: nam Faustinus fato functus erat. At ille, dubitans an non oporteret detrectare peregrinas ordinationes, Eusebium Samosatenum consuluit: hic autem quid responderit incomper-
tum est. Constat tamen non interfuisse Basilium ordinationi ejus, qui in Episcopalem thronum elevatus est, Amphilochii: pro quo tamen, ut intellexit, benedixit Dominum, qui per omnes hominum generationes sibi placentes eligit, et electionis vasa discernens, iis utitur ad Sanctorum ministerium: qui etiam Amphilochium fugitivum, et propterea declinantem Basilii præsentiam, seu potius eam vocationem, quam per illum futuram autumabat, ineluctabilis suæ gratiæ plagis irretitum, adductumque in Pisidiæ meditullium, constituit ad capiendos homines Deoque venandos, eosdemque pertrahendos a profundis tenebris in lucem, quos diabolus ad faciendam voluntatem suam captivavit. Quiritanti autem onus impositum ultra vires, respondet Basilius: Noli quiritari: si tu sis ille, quem portare hoc onus oportet, non erit tibi grave sed perferendum certe: si autem Dominus est, qui id una tecum gestabit; in Dominum abjicito solitudinem tuam, et ipse efficiet.

B. Ep. 3

Basilium excu-
sata Iconiensi
excursione,

gaudet elec-
tum Am-
philochium,
B. Ep. 392

F
eamque ad
onus feren-
dum animat:

337 Basilium porro, cui (ut ante dictum est) ad Eusebium Samosatenum proficisci non licuerat, eo quod civitatem suam Cæsarcensem nondum fames dereliquisset, ideoque prorsus necesse esset eum diutius in urbe commorari, vel dispensationis gratia, vel propter eorum compassionem qui illa coarcebantur; accepto nuntio de obitu Gregorii senioris, Episcopi Nazianzeni (qui hoc anno sub veris initium, plenus dierum et meritorum obiit) Nazianzum profectus, interfuit exequiis et orationi funebri, quam Gregorius filius habuit. Obiit quoque, verisimiliter hujus anni aut sequentis mense Augusto, S. Nonna, Gregorii Nazianzeni mater.

interest
funeri Gre-
gorii Na-
zianzeni
Episcopi,
B. Ep. 267

338 A Paschali tempore, quod hoc anno ccclxxii celebratum est xxxi Martii, Basilium continuæ febres excruciarunt, distillationes præterea et viscerum intestinorumque tormina ac tumultus, quibus non aliter quam marinis fluctibus immersus et superfusus

B. Ep. 258
graviter
agrotans,

A sus emergere vix quivit: ac propterea rursus differenda fuit Samosatena profectio ad Eusebium. Consolationem tamen non exiguam habuit ex adventu Amphilo-
AUCTORE F. B. B. Ep. 394
 chii, recens consecrati Episcopi: quem deinde hoc eodem anno rursus rogavit, ut adesset urbi Cæsareensi, quo illustrior redderetur conventus, quem quotannis, in honorem Sanctorum Martyrum, consuetudo obtinuerat peragendum. Fideles enim Cæsareenses, qui Amphilo-
Amphilochium ad se venire rogat,
 chii notitiam habuerant, nullius alterius præsentiam tam efflictim, quam ipsius desiderabant. Talem ipse, ab illo suo usu non admodum diuturno, amoris sui aculeum in iis reliquerat. Quocirca, inquit, ad Dei ipsius gloriam, ad populi consolationem et lætiti-
 am, ad honorem Martyrum, et nostrum ipsorum, jam senio confectorum, debitam a filio genuino venerationem, noli quæso gravari huc usque proficisci, et præstitutum Concilio tempus antevertere: quo per otium nos inter nos conveniamus, et per charismatum spiritualium participationem mutuam consolationem percipiamus: præstitutus porro dies est Septembris quintus: triduo, rogo te, hunc diem anticipato, ut per præsentiam tuam Ptochotrophii memoriam, magnam efficias et solennem.

B 339 Basilii desiderio satisfacisse videtur Amphilo-
ejusque interrogationibus instructor
 chius, et mense Septembri ad festum S. Eupsychii convenisse; quando contigit id, quod occasionem præbuit scribendi librum de Spiritu sancto, quod ita narrat Basilii ipse. Orante me apud populum, et utroque modo glorificationem absolvente Deo ac Patri, interdum cum Filio ipsius et cum Spiritu sancto, interdum per Filium in Spiritu sancto; alii quidam ex his qui tum aderant in nos irruerunt; dicentes nos, non modo peregrinis ac novis usos vocibus, verum etiam inter se pugnantibus: Tum Amphilo-
Tom. 2 pag. 144
 chius præcipue (nimirum consulens illorum utilitati; aut, si prorsus essent ipsi insanabiles, tamen propter eorum, qui eos adire solent securitatem) postulavit quampiam dilucidam doctrinam de vi harum syllabarum vulgari. Ceterum fatetur se Basili-
scribit librum de Spiritu S.
 um, interrogationibus Amphilo-
Ep. Can. 1 initio,
 chii scientiorem et prudentiorem seipso reddi, et multa quæ nesciebat doceri; ita ut respondendi studium doctrina ipsi efficeretur. Certe, inquit, cum quærentis interrogata numquam nobis in mentem venissent, cogimur et accurate considerare, et si quid a senioribus audivimus in memoriam revocare, et iis quæ docti sumus cognata animo apud nos cogitare.

C 340 Hoc eodem tempore Eusebius, Samosatenus Episcopus, suis pro Christi causa afflictionibus, nec non pro veritate sudoribus, Valentis mandato in exilium pulsus, præclaram coronidem imposuit. Locus exilio destinatus Thracia erat. Eo proficiscentem, trans-
B. Ep. 351 Eusebium Samosat. in Thracia exulantem
 euntemque per Cappadociam, verosimiliter Basilium invenit (Gregorio per infirmitatem domi detento) aut saltem Antiochum, Eusebii nepotem et exilii comitem. Cum vero Eusebius pervenisset in Thraciam, sæpius ad Basilium litteras dedit, de statu suo et loco exilii eum edocens; atque is vicissim beato Confessori et egregio pro Christo exuli optatam sortem congratulatus per litteras, sic inquit; Virtutem illam tuam exploratam satis certe propalasti: nec, dum lenis a puppi ventus aspiraret, tantummodo recto cursu delatus ferebare, aut animas aliorum gubernabas; sed et tentationum procellas illustris tulisti, et factus es superior persequentibus te, tum cum de patrio solo non illibenter, sed magno plane animo secederes exul. Natale solum alii quilibet suum incolant, nos supernam civitatem illam obtinemus. Episcopale fortassis solum nostrum occuparunt alii, nos Christum ipsum possidemus. O quæ et qualis negotiatio! quanta reportabimus pro qualibus despectis! Per ignem et aquam transivimus: speramus quod exhibimus et in

refrigerium. Neque enim derelinquet nos in finem Deus, nec veritatem persecutione prostratam intuebitur et patietur; sed secundum multitudinem dolorum nostrorum, consolationes ipsius refocillabunt nos.

341 Ceterum non poterat separatio et excessus Deo dilectissimi Eusebii non vehementer affligere Basilium, et sollicitum reddere pro grege orthodoxo, a suo Pastore derelicto: idcirco Otreium Melitenes Episcopum, quem non minus Eusebii discessus afflixerat, rogavit, ut se omnium certiorum faceret, quæ Samosatens ab Arianis aut Orthodoxis gererentur; ipse vicissim spondens significare, quidquid de Eusebio ex Thracia intelligeret. Etenim Basilii cura et adhortatoris epistolis factum est, ut quamvis duos in thronum Episcopos Arianos intrusos habuerint, Eunomium scilicet et Lucium; ab utroque tamen tantam aversionem et hæresis odium ostenderint; ut illi Episcopatum deserere maluerint, quam inter populum, cui adeo exosi erant, diutius vivere; ita ordinante Deo, nec patiente ab inimicis tam ingentes concitari persecutiones, ut possent nonnulli subverti et excuti ab illa fide, quam habebant in Christum: nam futilibus quibusdam hostibus et facile superandis contra Orthodoxos in aciem productis, victoriæ ipsis præmium per patientiam facile expeditumque reddidit. Sed vitæ nostræ hostis ille communis, qui per artes suas varias præstigiasque contra Dei depugnat bonitatem; postquam animadverterat, Samosatenses, non secus quam alieneum quemdam murum, oppugnationem quamvis externam facile contemnere; rationem inivit ut molestiæ quædam ipsis et offensiones invicem crearentur, quæ principio quidem parvæ et nullo negotio curandæ essent, tempore vero progrediente auctæ per ambitiosas rixas, prorsus redderentur insanabiles.

342 Hæc ratio Basilium permovit, ut ad commotionem per litteras deveniret. Præsentem enim religiosissimo Subdiacono Theodoro, et Ecclesiam Samosatenam mœrore affectam esse affirmante, et variis tumultibus agitatam, magna commiseratione tactus, et profunda tristitia cor compunctus, continere se non potuit, quin adhortaretur, ut, sopitis invicem altercationibus rixisque, pacem inter se fer-ruminarent; ita ut neque hostibus voluptatem afferrent, neque gloriationem proderent Ecclesiarum, qua per omnem orbem terrarum diffusa laudabantur vitam agere tamquam unum quoddam corpus, una anima et corde uno gubernatum. Quod si, inquit, fieri ullo pacto potuisset, ipse quidem in rem præsentem adveniens, coram vobis supplex fierem: sed cum temporum conditio non patiatur istud, hæc litteras supplices vobis futuras destinavi; ut meas reveriti admonitiones, contentionem omnem mutuam abruptatis; et optatum quam celerrime mittatis ad me nuntium, vos invicem remisisse offensiones. Illud enim vestram prudentiam intelligere cupio, illum esse apud Deum in magno pretio, qui humiliter se proximo suo submiserit, et sine pudore in se crimen translatus susceperit, utcumque confictum non verum extiterit, ut sic pax et tranquillitas comparatur, emolumentum illud ingens Ecclesiæ Dei. Certamen itaque bonum inter vos existat, quis imprimis ante alios filius Dei dici censebitur, per pacis procuracionem acquirens sibi hoc excellens nomen et dignitatem. Hanc Basilii epistolam pondus apud Samosatenses habuisse, probat eorum in fide constantia, et erga Episcopum suum Eusebium observantia inconcussa; quæ sine mutua caritate inter discordias stare diutius non potuissent.

343 Ea deinde fuit per Cappadociam anno CCCLXXIV hiemis inclementia, ut itinera omnia obstructa permanerint ad Pascha usque, XIII Aprilis celebratum. Basilium

Otreio Meliten. commendat Samosatenses,

B. Ep. 316

sub duobus intrusis constantissimos, B. Ep. 280

E sed inter se dissidentes:

quare eos ipse ad reconciliat onem citam hortatur,

F

nec frustra.

A lium interea morbi ex morbis subinde suscipiebant, negotiis quin etiam ecclesiasticis impeditum, et ab iis vexatum, qui Ecclesiis insidiabantur. Quocirca per totam prorsus hiemem integrum ei omnino non fuit aliquem ad Amphilochoium cum litteris transmittere, nec ad ipsum ullo pacto respicere: quod tamen maxime in votis erat. Ast ubi transacta hieme Meletius quidam, noviter electos milites dimissurus, obsequium suum ad ferendas litteras Basilio obtulisset; hic libenter amplexatus est istam scribendi occasionem, et ministro litterarum, tamquam de loco superiore, subito incursavit; viro, qui litterarum vicem ipse obire posset, propter veritatis summum studium, et exquisitam rerum cognitionem. Per hunc ergo datis litteris rogavit Basilius Amphilochoium, ut precibus ad Deum contenderet, daretur sibi eandem ab hoc molesto corpore liberari, Ecclesiis vero pace et concordia frui. Inde eundem invitat, ut postquam res ordinaverit per Lycaoniam, ad morem et institutum Apostolorum, uti ceceperat facere; Cæsaream veniens, istius Ecclesiae negotia ibidem procuraret, ut, sive in carne adhuc Basilius subsisteret, seu ad Dominum juberetur commigrare, Amphilochoius eam Cæsareensium susciperet, tamquam locorum ad se spectantium; luxata confirmaret, languentia restitueret, atque per Spiritus gratiam ad Domini voluntatem res ordinaret universas. Nec sine causa scribebat, tamquam sibi mors instaret: quippe ex gravissima febre aegrotabat, et prope ad ipsas portas mortis devenerat. Cum tamen bonitate Dei revocatus esset, aegre ferebat quodammodo illam sui restitutionem, expendens ad quæ mala iterum reversus esset; cogitabatque apud semetipsum, quidnam esset in profunda Dei sapientia reconditum, cujus gratia sibi iterum datum esset dies istos in carne agere.

B 344 Antequam vero in morbum incideret, respondere voluerat ad propositas ab Amphilochoio quæstiones; sed litteras non miserat, partim quidem a longa et periculosa infirmitate detentus, partim vero propter ministrorum inopiam: paucos enim habebat viæ peritos, et ad hujusmodi ministeria paratos. Ceterum Amphilochoii interrogationes occasionem præbuerunt Basilio Epistolas Canonicas scribendi, quibus animum adjicere potuisse virum, multis calamitatibus oppressum, dignum omni admiratione videtur. Qualia enim et quanta hoc tempore perpessus sit, ipse testatur, scribens ad Eusebium Samosatenum. Scias autem, colendissimum caput, me, cum ista ipsa ad te exararem, ita male affectum extitisse, ut vivendi pæne spem omnem abjecerim: neque enim potest numerus facillime iniri earum quæ mihi ingruerunt calamitatum: corporis imbecillitas, febrium invalescentium accessus, et quæ non indispositio malaque habitudo? omnia in illum finem unice tendentia, ut mei demum incolatus, hujusque miseræ et calamitosæ vitæ terminus consummetur. Cum autem convalesceret, voluit, si posset, curru vehi ad Martyrum conventum et celebritatem. Verum sensit reliquias morbi esse ejusmodi, ut ne levissimam quidem paterentur commotionem: parumque abfuit, quin in ipsam infirmitatem recideret.

C 345 Sed cum negotium aliquod magnum inter orthodoxos Episcopos esset præ manibus, dandi forsân Ecclesiae Isauriensi orthodoxum Episcopum; oravit ut ad paucos saltem dies, si fieri posset, negotium differretur, ita adjuvante divina gratia adfuturus, et curarum simul futurus particeps. Exauditum autem fuit desiderium Sancti, et integre restitutus sibi, Pisidiam usque pervenit, ut una cum ejusdem gentis Episcopis Fratribus per Isauriam, res eorum ordinaret. Hinc reversus profectus est in Pontum, quod mirifice Dazimonitidem turbaret Eustathius, et complures

ibidem induxisset, ut secederent a communione Cæsareensis Ecclesiae. Videtur Dazimonitis fuisse tractus ad Irim fluvium, inter urbes Amaseam et Zela; eoque referuntur Basilii verba de Eustathio et Eustathianis, Quorsum etiamnum ecclesias Amaseæ et Zelorum invadunt, suaque ipsorum auctoritate constituunt Presbyteros et Diaconos? Eustathius quippe, sub pietatis larva schisma meditans, Arianos qui in iis partibus erant in speciem persequabatur, ut etiam Elpidium, pientissimum Fratrem Basilio nominatum, propterea quod Amasenensis conjunctus esset, excommunicavit; ita Orthodoxis placere studens, ut incautos pertraheret in schisma. Turbæ, ab Eustathio in Dazimonitide excitatæ, forsân occasionem etiam dederunt Episcopis, circa mare Ponticum degentibus, Basilius, tamquam excommunicatum aut hæreticum, fugiendi. Quocirca etiam Basilius in multa tristitia et mæstitia debebat, sciens quod ope eorum destitueretur; ut autem pacem inter se ipsosque revocaret, magno desiderio congressum ipsorum expetebat; sed id expetenti semper impeditenti aliquid accidit, quo prohibitus est ne voti compos evaderet: aut enim corporis imbecillitate impeditus est, aut sollicitudo ipsum Ecclesiarum, vel certamina, quibus resistendum erat veritatis sermonem impugnantibus, remorata sunt.

D 346 Expectavit itaque multum temporis, donec ab illis ex more visitaretur. Quippe cum ipse, velut eminentes in mari scopuli, furias hæreticorum fluctuum exciperet, qui ubi ad eos infringuntur, quæ post ipsos sunt haudquaquam inundant aut alluunt; cum, inquam, ipse hæreticis esset expositus, illi vero Ecclesiarum pace fruerentur; æquum videbatur ex dilectis Fratribus mitti aliquos, qui afflictos et oppressos inviserent, et multo crebrius amicas ad se eorum litteras destinari. Verum hæc ipsi debita obsequia exhibita non sunt, quia quorundam malitia factum est, ut calumniis quibus traducebatur abrepti et præoccupati Episcopi illi, indignum eum amica visitatione judicaverint. At Sanctus, qui quantum in se erat paci erga omnes studebat, statuit illos prior provocare litteris, paratus ab ipsis in arenam deduci. Hoc tantum oramus, inquit, ut si quos admiseritis qui nos traducant ac vituperent, in conspectum nostrum coram vestra pietate constituantur. Nos enim, si convincamur, peccatum nostrum agnoscemus: et vobis, post eam reprehensionem, a Domino non imputabitur, si communionem nostram, tamquam peccatoris, declinaveritis: et deinde præmium habebunt, qui nos convicerint; ut qui occultam nostram malitiam patefecerint. Si vero, antequam convincamur, nos condemnaveritis; nos quidem nihil inde dispendii accipiemus, propterea quod omnium pretiosissimum bonum nostrum, caritas videlicet qua erga vos præditi sumus, lædi nequit; vos autem et hoc ipsum nobis amissis patiemini, et Evangelio repugnare videbimini, dicenti: Num lex nostra judicat hominem, nisi primum audierit cognoveritque quid faciat? Qui vero calumnias nobis offundit, non autem quæ dicit certo probat, videbitur sibi ipsi ejus nominis appellationem accersere.

E 347 Deinde cum ostendisset quam necessaria sit Ecclesiis concordia, viam qua ea redintegrari possit aperit, ita prosequens: Propter præcedentia nos litteris pacificis consolamini; et amicis salutationibus, veluti miti quadam ac blanda contrectatione, pectoris nostri mitigate vulnus, quod ipsi nobis præterita nostri negligentia infixistis. Tum, sive volueritis ad nos proficisci, et per vos ipsos infirma nostra scrutari, an vere ita habeant ut audistis, vel an ex falsis adjectionibus graviora de nobis ad vos relata sint delicta, fiat et hoc. Parati namque sumus obviis manibus vestrum excipere ad ventum, nosque ipsos

D AUCTORE F. B.
B. Ep. 73
propter turbas
contra ipsum
excitatas
ab Eustathio,

etiam Pontificis
Episcopis
cogitur fidem
suam purgare
B. Ep. 77

E per litteras
quas prior ad
eos ipse dedit,

omnem eis satisfactionem
offerens,

et paratus eorum
judicio se
submittere:

B. Ep. 397
Transacta anni
374 hieme
rigidissima,

iterum ad se
invitat Amphilochoium,

graviter ager,

B. Ep. 82
et anhelans
ad mortem,

B. Ep. Can. 29
post scriptas
epistolas canonicas.

B. Ep. 263

B. Ep. 366

Profectus in
Isauriam

B. Ep. 272

ad Episcoporum
conventum,

A ipsos diligenti sistere examini; dumtaxat in iis quæ fient, præeat caritas. Si vestro iudicio locum quemdam designare placuerit, in quo et quod nos concernit visitationis debitum implebimus, et quantum fieri potest nostri experientiam offeremus, ut præterita curentur, et nullus deinceps calumniæ locus relinquatur; per nos licebit ut et hoc fiat. Nam omnino, licet infirmam circumferamus carnem, tamen donec spirare datur, nostri est officii, ut nihil omittamus eorum quæ ad Ecclesiarum Christi ædificationem pertinent. Ne velitis igitur astutis rationibus hac quam petimus consolatione nos fraudare; ne in eam nos necessitatem conjiciatis, ut et aliis nostrum revelare dolorem cogamur. Nam hactenus, ut scitis, Fratres, mœstitiam nostram in nobis ipsis contegimus; pudore prohibiti, quo minus consortibus nostris procul dissitis vestram erga nos abalienationem significemus; ne et illos tribulemus, et iis qui nos odio persequuntur gaudendi occasionem demus.

illasque Petro Presb. ferendas committit:

B 348 Hæc solus quidem Basilius, sed ex omnium Cappadociæ Fratrum sententia scripserat: qui hoc quoque rogarunt, ne quovis tabellario uteretur, sed virum mitteret, qui quæcumque per epistolam assecuti non essent, sua prudentia ipse sufficienter exequi valeret. Misit autem desideratissimum ac religiosissimum Fratrem et Compresbyterum Petrum, orans ut eum in caritate complecterentur cum pace, ac rerum secundarum nuntium ante suum adventum remitterent. Et Basilius quidem desiderata videtur fuisse consecutus: siquidem non diu post Elpidium Episcopum, ex maritimis istis unum, et forsitan seniore aut Metropolitānum, per Meletium Presbyterum cum summa amoris testificatione compellans; rogat ut Episcopos ad conveniendum moneat, locumque et tempus designet; ut ad præstitutum, inquit, tempus atque locum, negotiis quæ præ manibus habebant intermissis, ad Ecclesias ædificandas conferamus aliquid; tollamus autem mœroris et tristitiæ causas, quas mutuae nostræ suspensiones progenuerunt: caritatem porro faciamus ratam, qua sine imperfectam esse et sine fructu cujuscumque præcepti observationem, ipse nobis Dominus contestatur. Locus autem ad conveniendum electus est in territorio Comanico, adeoque in Ponto.

B. Ep. 322 itaque impetravit ut Comanis convenire decernant:

B. Ep. 348

quo profectus concordiam redintegrat

C 349 Acta sunt hæc dum Basilius infirmitate ea detineretur, qua fuerat afflictus ab anni hujus initio. Ut autem convaleuit, Iconium profectus est: reliquo tempore per totam Cappadociam diœceses visitavit, et ecclesias rurales. Interea bene secum agi putabat, si tumultus patriæ suæ sustineret, qui per eam visitationem necessario in se concitabantur. Deinde ad conductum diem in Pontum profectus, cum Episcopis illis redintegrata pace et concordia, optatum fructum collegisse visus est. Reversus namque ad propria, eosdem Ponticæ diœcesis Episcopos nomine Ecclesiæ suæ datis litteris invitavit, ad celebrandum simul festum S. Euppsychii, ut ante consueverant. Martyrum certe honos, inquit, qui ab omnibus in Dominum sperantibus summo studio et cura procuratur, a vobis ante omnes frequentari debet, qui virtutem præ vobis ipsis fertis, ad eamque contenditis; dum per animorum vestrorum propensam affectionem erga vestros conservos, benevolentiam summam erga Dominum communem declaratis; eoque magis, quod vitæ exactius institutæ professio quamdam habeat cognitionem cum iis, qui per patientem fortitudinem sunt consummati. Quocirca cum Euppsychius et Damas inter Martyres emineant excellenter, et ceteri eorumdem socii, quorum anniversariæ memoriæ in urbe nostra et circumjacente quaquaversum territorio celebrantur; in memoriam revocat Ecclesia vobis, qui communis quidam estis illius ornatus, et meæ vocis ministerio commonefacit, ut quo solebatis more antiquam

ex more secum celebrandam.

et omnes invitat ad S. Euppsychii Synaxim,

renovetis visitationis consuetudinem. Quocirca, non D aliter quam magno incumbente vobis negotio, apud illam plebem, quæ a vobis expectat ædificationem, et non aliter quam spe mercedis, repositæ propter honorem Martyribus habitum, ita nostram suscipite invitationem, et annuite gratiam hancce mihi præstandam, ut labore suscepto, sane non magno, magnum vobis beneficium emolumentumque comparetis.

CAPUT XXIX.

Neocæsarensium alienatio et secessio a Basilio, aliorum ad eundem accessio.

Antequam Basilius ad propria rediret, et epistolam istam scriberet, excurrit a Dazimonitide usque ad Petri germani sui habitationem. Erat hoc monasterium in solitudine, non procul Neocæsarea. Igitur brevem aliquam a negotiis, quibus distinebatur, respirationem adeptus: cum gaudio ad solitudinem istam accessit, tum ut fratris desiderio satisfaceret, tum propter loci hujus consuetudinem qua illi a puero assueverat; hic enim apud nutricem suam educatus, et postea ut plurimum ibidem versatus erat, urbanos tumultus fugiens, et propter solitudinis silentium, commodum illum ad Philosophiæ studium expertus, ideoque compluribus continuis annis ipsum incoluerat; et maxime propter Fratres ibidem commorantes, et quia Macrinæ sanctarumque sub ea Virginum non procul inde cœnobium erat. Perum quod Neocæsareæ propinquus esset locus, multarum turbarum causa extitit Neocæsarensibus; nec minimæ in ipsum quoque Basilium redundaturæ calumniæ argumentum suppeditavit; quamvis rationes essent multæ et magnæ, propter quas inter se statim initio summa amicitia et unitate conjungi debuissent. Quod si quid aliud, inquit, certe et hoc ad concordiam plurimum confert, si datur iisdem uti doctoribus. Sunt autem iidem et nobis et vobis Doctores mysteriorum Dei et spiritales Patres, qui vestram ab initio fundarunt Ecclesiam: Gregorium dico, priscum illum, et quotquot post ipsum Episcopalam apud vos Sedem susceperunt, qui ordine succedaneo instar astrorum exorti, iisdem ingressi sunt vestigiis, ita ut haud facile sit volentibus conversationis ipsorum indicia deserere. Si vero et corporalis familiaritas haud aspernanda est (nam ipsa quoque multum ad solidam amicitiam vitæque communionem conducit) ea vobis erga nos non deest. Cujus itaque gratia, o urbium F ornatissima (per vos enim universæ civitati loquor) non istinc veniunt litteræ vestræ? non vox quæ amicitiam erga nos vestram declaret? sed apertæ sunt aures vestræ, et expositæ calumniari conantibus? Itaque tanto altius ingemiscere debeo, quanto magis quod illi sategerunt effectum esse video. Et enim delationis opus manifestum habet magistrum ac doctorem, qui cum ex multis sit malefactis notus, ab ista tamen deferendi malitia designatur, ita ut ex hoc peccato nomen invenerit. Vos vero mihi permitte ut libere loquar. Utrasque aures delatoribus nostris reserastis; et quidquid illi ad vos deferunt, sine omni examinatione admittis; nemine existente qui falsum a vero discernat. Hinc ergo Neocæsarensium aures falsæ delationes occupatas tenebant; deferebaturque et calumniis impetebatur tum vita Basilii, tum fides quam habebat erga Deum; verosimiliter non aliam ob causam, quam quod cum Eustathio communicasset.

351 Ceperat ista Neocæsarensium abalienatio, orta a primoribus civitatis, vivente adhuc Musonio Episcopo: at sub successore ejus in apertum bellum erupit; de quo ita Sanctus. An non puero cuivis manifestum est,

B. Ep. 272

B. Ep. 64 Visitat Pontificum fratris sui monasterium E

vicinum, Neocæsareæ,

B. Ep. 75

cujus cives, quibus esse debuerat carissimus,

F

queritur a se alienatos falsis delationibus;

B. Ep. 64

tandemque hostes sibi factos,

A est, quod vitio eorum hæc ita habent, qui in populo primores sunt : quorum me quidem crimina præferre non decet, vobis autem intelligere perfacile est? Quando enim amarulentia et dissensiones eo usque provectæ fuerint, ut nihil prorsus sit quod ad sævitiam addi possit; causæ vero expositio incerta fuerit, et nullo nixa fundamento et ridicula; conspicuum est, magnam esse animi ægritudinem, quæ alienis quidem bonis procuratur, domesticum vero cumprimis malum illi est qui eo tenetur. *Causas, ob quas Sancti communionem et congressum fugiendum sibi putarent, varias illi quidem comminiscébantur; certissimam tamen ipse declarat, dicens: Hoc studiose agitur apud vos, ut fides subvertatur, idque subversione Apostolicis et Evangelicis doctrinis inimica, inimica quoque traditioni magni revera Gregorii, et eorum qui illum ex ordine subsecuti sunt, ad Beatum usque Musonium: cujus dogmatum recentem esse etiamnum apud vos memoriam, manifestum est. Sabellii namque pestem, olim quidem motam, traditione vero magni Gregorii consopitam, renovare conantur; qui ne deprehendantur et convincantur, contra nos somnia confinxerunt.*

contra ipsum
prætexere,

B 352 *Comminiscébantur autem primo, quod tam prope ad Neocæsaream venisset, ad habitationem scilicet fratris sui Petri, ut factionem quamdam suam in ea urbe firmaret, et expulso Episcopo eam sibi Sedem vend caret. Colligitur id ex verbis Sancti, quibus talem calumniam videtur refutare: Mihi, inquit, magis hactenus studio fuit ut prorsus hominum memoriæ subducar, quam iis qui gloriæ student, ut sint illustres... Quid igitur opus est ad inania somnia confugere, et somniorum conjectores istos conducere, nosque publicis conviviis temulentorum inter pocula fabulam facere? Ego vero, etiamsi apud nonnullos alios locum habuissent istæ calumniæ, vos tamen animi ac sententiæ meæ testes advocassem. Nunc igitur quemque vestrum oro, ut veterum actorum illorum recordemini quæ gesta sunt, cum nos urbs vestra vocaret, mittereturque legatio virorum, qui magistratu apud vos funguntur; deinde, quomodo passim nobis populus omnis circumfusus sit. Hic quid non dabant omnes, quid non pollicebantur? Et tamen obtinere nos non potuerunt. Quomodo igitur, qui tum cum vocabar non obedivi, nunc citra vocationem meipsum intrudere conatus essem? Quomodo consecrarer et ambirem jam calumniantes, cum aliquando laudantes me et celebrantes fugerim. Ne credatis hoc, optimi viri: non usque adeo viles sunt res nostræ. Neque enim prudens quisquam navigium gubernatore destitutum ingreditur: neque ad Ecclesiam temere accedet, in qua qui ad clavum sedent tempestatem ac turbinem ipsi excitant. Unde namque tumultu referta est urbs? Ex eo videlicet, quod aliis, cum nemo persequeretur, fugientibus; aliis, cum nemo immineret, urbem clanculum egredientibus, divinatores ac somniatores neminem non perterrefecerunt.*

quod urbis
ipsorum
ambiat Epi-
scopatum,

C 353 *Objiciebatur secundo ritus Psalmodiæ in Ecclesia Cæsareensi peculiaris, et a communi aliarum usu alienus. Accusationem istam sic exponit Sanctus: Si quandoque adversarii nostri causam implacabilis istius et irreconciliabilis belli rogantur, psalmos causantur et modum melodiarum, quo sit vetus apud nos immutata canendi consuetudo, et huiusmodi quædam alia, de quorum illos prætextu pudere debebat. Deinde respondet: Ad id vero quod propter psalmodiam accusamur, ob quam potissimum simpliciores perterrefaciunt qui nos traducunt; hoc habeo quod dicam; quod videlicet qui jam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesiis Dei concordēs sunt et consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domum precationis petit; inque labore et*

Junii T. III

D tribulatione ac lacrymis indesinensibus facta ad Deum confessione, tandem ab oratione surgentes ad psalmodiam traducuntur. Et nunc quidem in duas partes divisi alternis succincentes psallunt, atque ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, et cordibus suis attentionem rejectisque cogitationibus vanis mentis soliditatem suppeditant; deinde uni ex ipsis hoc muneris dato, ut quod canendum est prior ordiatur, reliqui succinunt; atque ita psalmodiæ varietate, precibus subinde intersertis, noctem transigunt. Illucescente jam die pariter omnes, velut ore uno ac corde uno, confessionis Psalmum Domino offerunt, ac suis quisque verbis pœnitentiam profitentur. Hórum gratia si nos fugitis, fugietis simul et Ægyptios, fugietis Lybiam utramque, Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phœnicas, Syros et qui ad Euphratem habitant, atque (ut semel dicam) omnes, apud quos vigiliæ ac preces communesque psalmodiæ in pretio sunt. Sed ista dicitis tempore Gregorii Magni non fuisse: verum neque Litanias, quas vos jam in usu habetis, illius tempore fuerunt. Quod non reprehendendi gratia dixerim: optarim enim vos omnes in lacrymis et jugi pœnitentia vivere: quandoquidem et nos nihil aliud facimus, quam quod pro peccatorum nostrorum remissione supplicamus, dempto eo quod non humanis verbis, quemadmodum vos soletis, sed oraculis Spiritus Deum nostrum placamus.

et novum pu-
blice orandi
modum:

E 354 *Deinde rursus assumens eam accusationis partem, qua dicebant, ritum orandi, quo Basilius ejusque fideles utebantur, tempore Gregorii Thaumaturgi Neocæsarensis Episcopi in usu non fuisse, acrius eos perstringit; ostendens, quantum a fide et moribus Magni Gregorii degenerassent. Quod autem ea, inquit, quæ facimus sub admirando Gregorio in usu non fuerint, quibus testimoniis evincere poteritis? Nihil eorum quæ ille in usu habuit, ad hunc usque diem illibatum servastis. Gregorius, in oratione constitutus, tecto capite non fuit; in eoque germanus erat discipulus Apostoli, dicentis: Omnis vir orans aut prophetans tecto capite, dehonestat caput suum; et vir non debet velare caput suum, cum sit imago et gloria Dei. A juramentis abstinuit munda illa anima, ac digna Spiritus sancti communionem; cui, propter mandata Domini, dicentis, Ego vero dico vobis ne juretis omnino, satis erat, Etiam, et, Non. Non est ausus ille Fratrem suum vocare fatuum, comminationem Domini veritus. Tumor et ira et amarulentia ex ore illius non processerunt. Convitium odio persecutus est, ut quod in regnum cœlorum haud inducat. Invidia et arrogantia a sincero illo animo et doli experte procul abfuerunt. Ad altare non accessit, nisi Fratri reconciliatus. Falsum sermonem, et artificiosum, et ad detractionem concinnatum ita abominatus est, ut qui sciret mendacium ex diabolo prognatum esse, Dominumque perditurum omnes eos qui mendacium loquuntur. Horum si nihil in vobis est, sed mundi estis ab his omnibus, vere discipuli estis ejus, qui præceptorum Domini discipulus fuit. Si vero secus, videte ne culicem excolitis, dum in psalmodiis de sonitu vocis disceptantes, quæ maxima sunt præceptorum Dei dissolvitis. Ad hæc me verba defensionis adegit necessitas, ut discatis trabem primum ex vestris oculis ejicere, et tum demum stipulas evellere alienas. Veruntamen omnia condonamus, licet nihil sit quod non examinet Deus; dumtaxat quæ principalia sunt salva sint, et novationes istas circa fidem compescatis: hypostases divinas ne reprobetis, nomen Christi non abnegetis, Gregorii voces sinistre non interpretemini: quod si secus egeritis, donec spirandi loquendique facultas erit, ad tantam animarum perniciem numquam silere poterimus.*

E

cum ipsimet
a veteri disci-
plina deficiant,

F

et caritatem
fraternam
violent:

B. Ep. 63
Psalmodiam
novam in-
ducit,

AUCTORE F. B. Ep. 63
item quod
Monachos
familiares
habeat,

quos ipsi aver-
sabantur,

Sabelliani-
smo infecti,

B. Ep. 64

a quo ut resi-
piscant horta-
tur :

A 355 Accusabatur tertio Basilius, quod homines haberet Monachos, pietatis studiosos, qui mundo renuntiarint et universis seculi istius curis qui mortificationem Jesu corpore circumferrent, et cruce quisque sua accepta Deum sequerentur. Atque ne nihil roboris haberet accusatio, traducebatur publice vita Monachorum illorum, tamquam minus verecunda et pudica : et forsitan fuerat peccatum aliquid quorundam imprudentia, quod calumniæ occasionem dederat. Primam accusationis partem, quod Monachos secum haberet, non tantum sibi non indecoram æstimabat, ut multum etiam ea gloriaretur : Ego vero, inquit, omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent ista impingi delicta ; haberemque apud me viros, qui me doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuissent. Deinde ad delicta Monachis objecta digressus, a se suisque ea amolitur, et in horum laudes excurrit, inquit : quod si quid dedecoris, et indignitatis aliquid mulierum vitæ ac statui inferunt, non est quod ego illos defendere velim. Illud vero vobis assero et confirmo, quod quæ hactenus pater mendacii satanas non est ausus dicere, ea temeraria corda, et nullo retenta moderationis fræno ora indesinenter et cum summa licentia loquuntur. Scire autem vos volo, quod optamus nobis et virorum et mulierum coetus dari, quorum conversatio in coelis sit ; qui carnem suam cum affectionibus ac concupiscentiis crucifixerint ; quique nec de indumentis solliciti sint, sed immobiles et assidui apud Dominum noctes et dies precationibus immorentur ; quorum os non loquatur opera hominum, sed hymnum concinat Deo nostro ; quique sedulo propriis manibus operentur, quo possint impertiri illis qui opus habent.

356 Talia erant quæ, latenter hæresim et schisma suum iis obtegentes, spargebant in vulgus . Basilius autem hortabatur Neocæsareenses, ut valedicto temulentis hisce capitibus, quibus suffumigatio illa crapulæ sursum inæstuans phantasmata gignit, suum damnum ab iis discerent qui vigilarent, et propter timorem Dei tacere nequirent. Deinde exponens hæresim Sabellii, in quam fere inadvertenter Neocæsareenses inducebantur, addebat ; istius factionis homines, qui sapientiores habebantur, asseverare ac dicere, nomen Unigeniti non esse traditione acceptum, esse vero nomen Adversarii seu Antichristi, atque in isto, tamquam in proprio ipsorum invento, plurimum gloriari ac superbire. At illi, cum tantæ arguerentur insanix, solita hæreticorum fraude negabant, se quidquam simile dixisse. At, si negant, inquit Basilius, se ista dicere, aut ad hunc modum docere, id quod volumus sumus assecuti : quamquam difficilem illis negationem video ; propterea quod complures habemus sermonum istorum testes..... imo jam libris suis has nugas consignarunt ; quas illi primum Meletio Episcopo homini Dei miserunt ; et ab illo condigno accepto responso, perinde atque propter naturæ mutilationem pudeferi solent matres quæ monstra pepererunt, ita et ipsi turpes suos fœtus competentibus abdito tenebris lactant et nutriunt. Exposita hæresi et hereticæ factionis hypocrisi, ad solitam suam erga resipiscentes ab errore clementiam rediens, spondet, se nullam præteritorum rationem habiturum, modo præsentia sanentur : si vero in istis perseverarint, cogemur, inquit, et ad alias Ecclesias acceptum damnum proclamare, efficereque ut a pluribus ad vos Episcopis mittantur litteræ, quibus impii hujus figmenti magnitudo destruat. Aut enim ad diligentiam et cautionem nonnihil proderit præsens illa contestatio ; aut nos in iudicio a culpa liberos reddet. Ita Neocæsareenses, ab hæreticis decepti, multam Basilio patientiæ materiam præbuere et occasionem meriti. Quamvis autem nesciatur, quem

tandem finem ista hereticorum machinatio habuerit ; D fecit tamen ut nobis innotesceret illorum ad calumniandum impudentia, dum præclaros et omni laude dignos ritus, et ad pietatem fovendam aptos, Psalmodiam dico et Fidelium in ecclesia comprecationes, tamquam novum quid et a religione alienum sinistra interpretatione obijciunt, et fere tamquam supersticiosas observationes traducunt. Pater præterea hæreticorum in Religiosos et Monachos odium, antiquum esse et inveteratum malum, quod a patre suo diabolo animis insitum semper servare ; ac denique minime novum esse hoc etiam hæreticorum inventum, quo orthodoxos Doctores a fide defendenda deterreant, proscindendo nempe famam ipsorum libellis injuriosis, cantilenis, et versibus ; poetastris etiam ad hoc mercede conductis.

357 Hoc eodem anno CCCLXXV Basilius, ex longa hac et difficili peregrinatione reversus, cum debilitatum corpus et animam non modice afflictam reduxisset domum, litteras a S. Amphilochio accepit : quas ubi primum in manus sumpsit, omnium malorum derepente sibi visus est oblivisci, cum omnium sibi jucundissimæ vocis atque amicissimæ manus symbola suscepisset. Quærebat autem Amphilochius, ubi inter se convenire possent ; Basilius vero designavit ædes, quæ erant Euphemiadis, in via Nazianzum versus, et nonnihil extra hominum strepitum ; cum et ea, inquit, quæ mihi negotium facessunt evitem, et ad sinceram tuam dilectionem festinem. Sed et alia de causa locum hunc designabat ; nam eodem hoc tempore Gregorius Nazianzenus, mortuis parentibus suis, quorum gravis senectus ipsum Nazianzi invitum tantisper detinuerat, Seleuciam se repente subduxit. Atque hinc suspicabatur Basilius fore, ut necessitatem sibi afferret Nazianzum usque proficiscendi, repentina ista religiosissimi Episcopi Gregorii secessio, quæ quibus de causis facta esset, hactenus ignoraretur. Credibile tamen est voluisse Gregorium secessione ista subducere se Nazianzenæ Ecclesiæ administrationi. Non videtur autem ad Euphemiadis ædes aut Nazianzum profectus Basilius, forsitan ob morbum, quem ex itineris molestia non diu post reditum contraxit : scribit enim eidem Amphilochio, corpusculum suum, itinere illo Pontico concussum, intolerabili discrucari valetudine ; quamvis nec ideo vellet curandæ ecclesiasticæ pacis et firmandæ orthodoxæ fidei occasionem ullam prætermittere. Eapropter cum vir quidam pius et religiosus ex Lycia, in Cappadociæ partes peregrinatus, retulisset ipsi, quod Episcopi plures et Presbyteri vellent ad ipsorum communionem accedere, gratias Domino perquam magnas habuit, quod vel quisquam per Ariatorum illum tractum restat extra noxam hæreseos constitutus. Inter illos præcipui nominabantur, Alexander, de Monacho factus Episcopus Corydalensis ; Eudemius, Episcopus Patarensis ; Hilarius, Telmessensis ; et Lycianus, Episcopus itidem in Phelo ; Presbyteri vero, Diatimus in Limyra, Tatianus, Polemon, Macarius in Cyris, forsitan legendum Myris, propter Tatianum Episcopum Myrensem in concilio Constantinopolitano. Hos et plures alios designaverat Basilio quispiam, ut in fide Orthodoxos. At ne quidquam ea in re præpropere ageret, rogavit S. Amphilochium, vellet diligentem quemdam et gnavam virum in Lyciam amandare, qui inspicere orthodoxam fidem consecrantes, et de omnibus ad se referret : quod si, ita ut acceperat, se haberent omnia ; volebat ipse per litteras cum eis communicare, et inde ex ipsis aliquem ad suum congressum evocare.

358 Credendum omnino est, Amphilochium non defuisse officio suo, missumque ab eo aliquem qui coram Episcoporum illorum exploraret animum : per quem etiam fuerit unius ex istis ad Amphilochium, et ab

et hæreticorum in Monachos odium declarat.

Locum loquendi cum Amphilochio designat,

B. Ep. Can. 3
E

Nazianzo vicinum ;

B. Ep. 403
sed morbo prohibetur ;

F

latenter intelligit aliquos Lyciæ Episcopos secum facere,

et per Amphilochium respondet litteris inde acceptis.

A *ab hoc ad Basilium transmissa epistola; cui Sanctus responsurus, litteras ad Amphilo-
chium misit, qui illi cui inscriptæ erant ulterius destinaret. His imprimis laudat promptum ejus ad concordiam animum; et concedens quidquid rogabatur, subjungit: Ne idcirco in hac sancta æmulatione extremi occupemur, tuam ecce Gravitate ex adverso resaluto, meamque voluntatem revelo illam, qua per Dei gratiam confirmata nostra in fide concordia, nihil aliud futurum impedimento arbitror, quo minus unum corpus, et spiritu uno simus copulati, qui vocati sumus in una spe per nostram vocationem. Tuæ ergo Caritatis partes erunt, felici hoc principio consequentia at-
texere; adsciscere tibi animo voluntateque concordes, tempus locumque conveniendi designare; ut per divinam gratiam hoc modo refocillantes nos invicem, ad priscam illam amoris speciem et figuram Ecclesias administremus: Fratres illos, qui utrimque divisi incedunt, tamquam nostra ipsorum membra, et tamquam ad domesticos deducendos, et velut a domesticis denuo reversos suscipiendos. Ita omnia moderantis Dei providentia factum est, ut eodem tempore, quo Neocæsarenses, tot titulis Basilio ob-
stricti, ejus communionem respuerent, ignoti pæne et longe dissiti eam studiosius ambirent.*

CAPUT XXX.

Occidentalium in causa Meletii dissensio a Basilio, Eustathii Sebasteni defectio, Ecclesiarum ab Arianis vexatio.

Affligitur propter schisma Antiochenum,

in Notitia ad Mart.

B Ep. 272 ipse Meletio adhærens, dum Roma Paulino favebat,

B. Ep. 349

scriptis pro hoc litteris,

At non defuit inter jucunda ista etiam aliunde nova afflictionis materia. De schismate Antiocheno Meletium inter et Paulinum actum est duodecima Februarii, ad Acta S. Meletii Episcopi Antiocheni. Huic Basilius, cum aliis orthodoxis per Orientem Episcopis, impense favebat. At Damasus Pontifex cum Occidentalibus, falsis quibusdam relationibus deceptus, ut ait Baronius, in Paulinum propensior erat. Venerunt ergo hoc tempore litteræ Damasi ad Paulinum, allatæ per Vitalem Paulini Presbyterum, quibus mirum in modum Pauliniani efferebantur et tripudiabant, et fidei edebant confessionem; in qua suscipienda paratissimi erant Orientalibus Ecclesiis coadunari. Quin etiam Basilio narrabatur, Paulinianos ad partes suas traduxisse optimum et probissimum virum Terentium. Ad hunc ergo e vestigio dedit litteras, ipsius propensionem retardantes, et hominum illorum fraudem et fallaciam edocentes. In his, præter dogmatica quædam hæresim Sabellii concernentia, cuius immerito suspectum habebat Paulinum; explicat pluribus schismatis hujus eo tempore statum, et affectum amoris erga Meletium; sic tamen ut Paulinum cum suis a sua caritate non excludat. Terentium ergo sic alloquitur:

360 Rumor nos diversus occupavit, quo versari dicebaris Antiochiæ, et adjutor summis Magistratibus adscitus, res ibi obvias administrare. Una cum isto rumore ferebatur alius: dicebantur enim Fratres qui Paulino favebant, in colloquium cum tua Rectitudine descendere de sua nobiscum unione (nobiscum, inquam, qui a partibus stamus Meletii, viri Dei, Episcopi Antiocheni) quos audio circumferre Occidentalium litteras, quibus Sedes Antiochiæ Episcopalis ipsorum parti addicitur, vir autem admirabilis Meletius ab Episcopatu veræ Dei Ecclesiæ abdicatur. Neque sane miror. Illi enim penitus ignorant nostrarum rerum conditionem: et illi qui videri volunt cognoscere, contentiose magis quam ex veritate referunt. Nihil equidem magis verosimile est, quam veritatem illos ignorare, vel occultare contrarium; unde etiam inductus est Athanasius,

beatissimus Episcopus, litteras ad Paulinum dare. **D** Tuam autem rogamus Perfectionem, ut, quandoquidem eo loco convenire queas homines, probe gnaros eorum quæ sub Joviniano Principe inter Episcopos agebantur, velis ab illis accurate veritatem edoceri. *Hic innuit Basilius, Paulinianos studiose subticuisse aliquid, quod Meletio faveret, aut Athanasium excusaret.* Etenim cum neminem accusemus, dilectionem vero erga omnes servare cupiamus, imprimis erga domesticos fidei; gratulamur iis qui Roma illas litteras attulerunt; et si quod illustre et eximium testimonium contineant, vellem equidem illud verum reperiri, et opere ipso confirmatum. Non tamen ob hæc ipsa memet possum inducere, ut vel Meletium ignorem et Ecclesiæ illius obliviscar cui ille præest; vel contemnendas arbitrari quæstiones illas, quæ schismati dederunt ab initio occasionem, vel uti parum aut nihil potius referentes ad scopum et finem pietatis. Nolim ego certe, si quis epistolam adeptus ab hominum quovis, ingentes ob illam spiritus gerat, eam ipsam ob causam me submissius abjectiusque gerere; imo nec si de cælo massa descenderit, ad fidem autem non incedat via recta, illum ad Sanctorum communionem admisero, qui attulerit.

361 Redierunt item hoc tempore de Occidente Dorotheus Presbyter et Sanctesimus, qui ab Orientalibus missi fuerant anno præcedente: retulerunt autem, Occidentales illorum calamitatibus, tamquam viscera misericordiæ indutos, condolere, et paratos esse velocem ac maturam (si daretur opportunitas) eorum doloribus adferre medelam. *Exiguam admodum Basilio dedere consolationem hujusmodi nuntia, eo quod sæpius similia accepissent promissa, nullo effectu secundo: præsens autem aderat afflictio, ex ea quam frater suus, Nyssenensis Episcopus patiebatur persecutione.* Cum ergo circa hæc eadem tempora rescriberet Amphilo-
chio, qui ad festa Natalitiorum cum litteris officiosis bellaria quædam miserat; postquam ab his edendis excusasset se jocose, quod jam pridem, partim ob ætatem, partim propter morbos excussi essent dentes; fratrem suum, tanta patientem ejus precibus commendat. Tumultus quidam nos hic conturbavit, inquit, nec sine dejectione animorum sumus, eo quod dilectus admodum Deo Frater noster in exilium existat relegatus. Sed tu Deum pro illo exora, ut largiatur ei iterum Ecclesiam suam invisere, a vulneribus per hæreticos inflictis curatam.

362 Verumtamen quamdiu Imperator Valens et Basilius vixerunt, ab Ecclesia sua exul fuit Nyssenensis, eo quod nollet hominum nimis quam impudentium molestias tolerare. Episcopi vero, idem qui Gregorium expulerant, in ejus locum virum introduxerunt, imo potius mancipium triobolare, et ad fidei perniciem incumbentem, consimilem iis qui ipsum præfecerant. Hoc tamen non statim, sed post conciliabulum Nyssenense factum est.

363 Demosthenes autem Vicarius, postquam rebus militaribus et castrensibus negotiis paulisper intentus fuerat, reversus est denuo Cæsaream, iram et invidiam spirans, et quotquot ibi erant Sacerdotalis Ordinis unico edicto Senatui permisit. Inde profectus Sebastiae desedit per dies aliquot, tributim judicia exercens, et distinguens ordines. Cumque catholicæ communionis Senatores nominasset, publicarum operarum ministerio eos addixit; at qui stabant a partibus Eustathii, eos summis honoribus affectit. Et tunc contigit Asclepium quemdam, eo quod recusaret cum Doego, id est Eustathio, communionem, verberibus contusum interiisse, vel per plagas ad vitam potius esse translatus. Nec ab isto discrepabat ceterorum conditio: Presbyterorumque atque Doctorum persecutio, quæque alia facere poterant

AUCTORE F. B.

quibus negat se posse moveri.

Reversis ab Occidente legatis,

B. Ep. 74

B Ep 404 et Gregorio exulante,

F
B Ep. 395
B Ep. 10
*Nyssenensis obtrahitur Episcopus Ari-
nus.*

B. Ep. 264

*Vexantur Cæsareæ Orthodoxi a Vice-
præfecto.*

B. Ep. 405

AUCTORE F. D.
B. Ep. 264

A tuerant Ariani Episcopi, impotenter abusi Magistratum auctoritate ad suam ipsorum voluntatem. Etenim nacti Demosthenem Vicarium, omnium quæ illi contra Orthodoxos designabant ministrum; qui, postquam Sebastia fecisset quidquid voluerat; Synodum Arianorum Episcoporum, Galatarum videlicet et Ponticorum, indixit celebrandam Nyssæ. Hi vero illius edicto obsecundati, concurrerunt; et hominem quemdam ad Ecclesias visitandas ablegaverunt: qui qualis fuerit facile est conjectare cogitanti, qualem illum fuisse par fuerit, qui horum hominum voluntatibus supparasitaret, et sub specie visitandarum Ecclesiarum easdem destrueret.

CAPUT XXXI.

Eustathius Sebastenus ad Arianos deficit: Coloniensi Euphronio ad Nicopolitanam metropolim translato religioni consulitur, probante Basilio. Doaris Arianus intruditur.

B. Ep. 264
Eustathius
Sebast. palam
communione
Arianam pro-
fitetur,

B. Ep. 82, 85

in eorumdem
Synodo

Rumor quoque de synodo quadam Arianorum expectanda ferebatur; in qua decernerent Basilium, prius accersitum, vel ad communionem suam perducere, vel antiquum suum obtinere, id est tunc ejicere Episcopatu, et alterum ejus loco ordinare. A Nyssa ergo totum istud Arianorum Episcoporum agmen Sebastiam venit, eo fine, ut cum Eustathio possent consociari: honesta ac fida legatione eo vocati, ubi et ecclesiam acceperunt: et altaris ministerium erexerunt, deque suo pane populo dederunt, et magnifice cum auctoritate concionati sunt; Episcopi appellati ab Ecclesiæ illius Clero, perque omnem eam regionem ab ipsis, tamquam sancti et ejusdem communionis, cum honore deducti; atque ita, multo stipati satellitio, suisque symmystis comitati, totam ipsorum regionem transiverunt. Sic tandem Eustathius aperte et palam ad Arianorum communionem defecit; manifestumque fuit omnibus, ut vel a quovis puero intelligeretur, quod non ob aliam causam a Basilii communione defecisset, quam quod se gratificaturum Euzoio et Arianis sperasset. Hic enim erat ipsius ludus, quo Ecclesiis Dei pro suo commodo illudebat, ante annos septemdecim nondum integre exactos, ab Episcopis illis qui Constantinopolim venerant numero quingenti, communi decreto dejectus Episcopali gradu.

quos olim
damnaverat
ut hæreticos,

B. Ep. 82, 73

ipsis supplex
factus

365 Horum ille tunc sententiam exploserat, Synodum istam appellans Synodum prævaricatorum, nec passus quidem eos vocari Episcopos, ne contra se prolatam sententiam firmaret; et causam adjecerat, ob quam illi non essent Episcopi; quoniam, ut inquit, pravæ hæresi præessent, nec Spiritus sancti essent participes, nec per gratiam Dei Ecclesias gubernarent; sed per humanam potentiam, inanis gloriæ desiderio, Ecclesiarum gubernationem rapuissent. Erant autem principes eorum a quibus ipse depositus fuerat, Eudorius, Evippius, Georgius, Acacius; quorum successores aque Arianos, et alios ab iisdem ordinatos nunc Eustathius legitimos agnoscebat Episcopos. Basilidis, Ariani Gangrorum in Pamphilia Episcopi, cum e Dardania rediret, Eustathius altaria subvertit olim, tamquam hæretici et excommunicati, mensasque suas substituit, ut in propriis mensis Missæ officium celebraret: et nunc Basilidi supplex factus est, rogans ut se in communionem accipiat. Elpidium pientissimum, propterea quod Amasenis conjunctus esset, excommunicavit: et nunc Amasenis quoque supplex factus est, petens illis conjungi. Horrenda sunt quæ contra Evippium, tamquam hæreticum, prædicavit; et nunc eos quicum Evippio sentiunt, tamquam recte docentes commen-

dat ac celebrat, si modo studium et conatum restitutioni ejus impendant, quales erant Anysius, Evippii alumnus, et Ecdicius Parnassenus, homines infelices et vernarum vernæ.

365 Detecta tandem, quæ Basilium multum exercuerat, Eustathii hypocrisi, videns is in illo fidei inconstantiam, cui parem in aliis ipse numquam viderat; cogitabat ita voluisse Dominum videre ipsum quietas Ecclesias ab ea perturbatione, quam hactenus passæ erant per separationem eorum, qui propter confictam honestatis gravitatem omnia sua auctoritate obtinebant. Aut forsitan voluisse Dominum, per intelligentiæ accessionem, animum suum deinceps diligentiorum et attentiorum reddere, ne moraretur hominum judicia, sed per Evangelica præcepta absolute institueretur, quæ neque cum temporibus neque cum humanarum rerum circumstantiis mutantur, sed eadem permanent, ut a veraci ac beato ore prolata sunt. Quomodo tunc corpore affectus esset, præstat, inquit ad Eusebium scribens, silere, quam perscribere: nam si quod res est illud dixerem, mœrore te afficiam, et mentiri non est voluntatis aut instituti mei.

366 Neque levius res Catholica periclitabatur Nicopoli. Ibi obierat aliquot abhinc tempore Beutissimus Theodotus, Episcopus istius civitatis, ut sæpe diximus; et Vicarius Demosthenes persuadere volebat Clero ac Populo Eustathium ut susciperent, et Episcopum ab eo consecratum. At illi primos Vicarii insultus generose et constanter repulerunt, ut decebat eos qui filii Confessorum erant et Martyrum, qui ad sanguinem usque peccato restitissent. Postquam vero Vicarius vidit, nequaquam illos sponte hoc facturos, per vim et violentiam conatus est nominatum Episcopum introducere: et cum ipso venit Nicopolim agmen illud Arianorum Episcoporum, qui Nyssa venerant Sebasten, ut cum Eustathio consociati, una cum illo Nicopolitanorum causam et negotia pessumdarent. Ii postquam Nicopolim usque progressi, nihil eorum quæ sibi polliciti fuerant potuerunt ad effectum perducere, quomodo reversi sint, inquit Basilius, et quales in reversione visi sint, sciunt qui præsentibus fuerunt. Verum enimvero hæreticorum pater diabolus, qui fidem subvertere Nicopoli nequiverat per Demosthenis vel astutiam vel violentiam, alium invenit modum quo perderet Ecclesiam, pietatis allricem et rectæ doctrinæ metropolim. Fronto Ecclesiæ istius Presbyter, qui cum Eustathio Fidei symbolo a Basilio proposito subscripserat, illius hypocrisis imitatus, ad Arianos quoque defecit; dubium vero relinquitur, an primum ante Ordinationem lapsus sit, an vero post Ordinationem susceptam, quam tamen vel pacis causa vel ex affectu hæretico ab Arianis suscepit.

367 Rem totam Basilius explicat, non sine lacrymis, ad Samosatenum ita scribens: Quis autem res Nicopolitanorum miserieque Frontonis dignis suspiriis queat prosequi? qui prius veritatis patrocinium quoddam se suscipere simulabat, tandem vero et fidem et seipsum turpiter prodidit: proditiōis autem mercedem, nempe ignominia nomen, est adeptus. Nam ad Episcopatus fastigium, ut putat, per ipsos evectus est; sed Dei gratia, communis totius Armeniæ execratio factus est: dum fama omnem hanc viciniam pervagata est, et turpitudinem ejus qui lapsus est divulgavit. Motus ille inanis gloriæ cupidine, fœdissimam sibi ipse contraxit ignominiam: et præterquam quod præmiis fidei propter sui amorem excidit, ipsam quoque infelicem gloriolam, pro cuius desiderio impietati venundatus fuit, propter justum odium eorum, qui Dominum timent, non est consecutus. Verum ille hoc suo proposito evidentissimum totius vitæ suæ specimen protulit, declaravitque quod numquam spe repositum ac promissurum a Domino bonorum vixerit; sed si quid sibi

B. Ep. 10

B. Ep. 82
Basilius ex-
inde cautior
redditur.

B. Ep. 264

E
Nicopolitani
Arianis resi-
stunt,

B. Ep. 192
B. Ep. 264

B. Ep. 72

seque a Fron-
tone, ab illis
ordinato Epi-
scopo,

F

B. Ep. 10
et ideo tota
Armenia in-
famato,

B. Ep. 191

generose ab-
jungunt:

A sibi rerum humanarum consecutus est, utpote verba fidei et figmenta religionis, omnia illa ad hoc contulit et accommodavit, ut accedentes ad se falleret. At Nicopolitani, zelo conservandæ fidei, ab ejus se communione separarunt: cumque ille domum orationis occupasset, ipsi sub dio Dominum cœli et terræ adorabant; extra muros quidem ejecti, at in protectione Dei cœli commorantes; quia et Angelus ille, præses Ecclesiarum, cum ipsis fuerat egressus.

B. Ep. 102

coactosque foris ad orandum convenire,

consolatur et animat Basilium;

utpote necdum passos gravissima:

B. Ep. 192

his autem etiam advenientibus,

B. Ep. 190

solatur ipsos spe propinquæ auxilii;

B. Ep. 193 quod sit translato Sebasteni Coloniensi Euphronio,

consilium; ut Euphronius, qui tum Ecclesiam Coloniensem regebat in finibus Armeniæ, ad Metropolim transferretur; et hunc modum consolandi eos aggressus est, in quo *Basilus* non solum ad inventionem utilitatis laudavit, sed et animi dexteritatem ac fortitudinem celebrandam putavit, quo causam hanc nulla dilatione protraxit (qua etsi inquisitorum studium dissolveret, simul tamen et adversariis cautionis occasionem dedisset, et observatorum insidias excitasset) sed confestim quod bene ceperat consilium ad effectum perduxit. Videbatur quidem hæc translatio, repugnare sacris Canonibus, quibus cautum est, ne *Episcopus* de una Ecclesia transeat ad aliam: approbata nihilominus fuit communi *Episcoporum*, *Magistratum* et plebis consensu, multum etiam laudata *Basilio*, quod ab uno alterove, inquit, pio factum est opus, certo nobis persuadet factum esse consilio Spiritus sancti. Etenim ubi nihil quod humanum sit præ oculis est, neque proprii oblectamenti gratia ad operandum moventur Sancti, sed quod Deo probatur spectant; manifestum est, Dominum esse qui corda eorum dirigat. Ubi vero spirituales viri auctores sunt consiliorum, et hosce plebs Domini concordi sententia consequitur, quis ambiget consilium ejusmodi communicatione factum esse Domini nostri Jesu Christi, qui sanguinem suum pro Ecclesiis effudit. Unde et ipsi recte judicatis, Deo dilectissimum Fratrem nostrum et comministrum *Pœmenium*, secundum Deum fuisse motum; qui et in tempore vobis succurrit, et hunc modum consolandi vos aggressus est.

371 Nec tantum laudavit *Basilus Pœmenii* consilium, sed et promovit. Nam postquam translatio ista facta erat per *Episcopos*, quibus cura Ecclesiasticarum dispensationum erat concredita; institit ut a populo confirmaretur, ad quem ita loquitur: quod Deo dilectissimos *Episcopos* concernebat, impletum est: quod reliquum est, ad vos spectat; ut videlicet datum vobis *Episcopum* ex animo complecti dignemini, et pericula extrinsecus imminencia fortiter repellatis. Nihil enim sic absterret, tam Principes quam reliquos, pacatum hunc vobis statum invidentes, atque concors erga traditum vobis *Episcopum* dilectio et inconcussa constantia: incutit enim illis omnium malorum conatum desperationem, si nec Clerum nec Plebem ad inventiones ipsorum amplecti viderint. Igitur quem habetis animum erga bonum illum, civitati communem efficite; et quæ decora sunt populis ac cunctis in ea regione habitantibus, proponite, et bona illorum proposita confirmate, quo sincera vestra in Deum cunctis innotescat dilectio. Certum omnino est, consecutum omnino Sanctum quidquid optaverat, et *Nicopoli* servatam pacem, concordiam animorum, et fidem, ad quas eos hortabatur. Verum difficultatem majorem *Colonienses* movebant, agere admodum ferentes eripi sibi *Episcopum* et Pastorem sanctum. Offensi præterea duriori quodam *Nicopolitanorum* responso, quasi, cum parva esset ipsorum civitas, vix digna tali *Episcopo* haberetur; minabanturque Ecclesiam se suam *Arianis* tradituros. Ea de re cum *Basilus* litteras a *Senatu* et *Clericis Coloniensibus* accepisset, omni mansuetudine et prudentia agendum sibi putavit. Paterno itaque affectu monet *Nicopolitanos*, quod *Coloniensium* dispositionem magis probare deberent, quam eos quasi propter tenuitatem contemptibiles irritare, et contemptu ad contentionem provocare. Solent enim, inquit, qui contendunt, inconsultius pleraque agere, et suis malis impensius affici, quo adversarios turbent. Nemo autem usque adeo tenuis est, qui jam magnorum malorum occasionem, his qui ipsam volunt subministrare nequeat. Et hoc non ex conjecturis, sed nostrorum malorum experientia edocti loquimur.

D

AUCTORE F. B.

in quo Pœmenii Satalensi consilium,

E

ut divinitus suggestum laudat

B. Ep. 194

ipsamque Euphronium Nicopolitanis commendat,

F

et monet ne Colonienses exasperent,

B. Ep. 193

A 372 *Coloniensi vero Senatui significat, se, acceptis eorum litteris, gratias Deo ter sancto habuisse, quod cum rerum communium curis et sollicitudinibus multum torquerentur, Ecclesiarum nihilominus negotia nequaquam parvi penderent. Deinde, ad leniendos ipsorum animos, ita prosequitur:* Scripsistis etiam vos non leviter angī, propter vestri Episcopi separationem a vobis, Deo scilicet dilectissimi Euphronii: quem non abstulit vobis violenter Nicopolis, sed ne ipsa contenderet causam suam agens, civem suum depoposcit: blande autem a vobis compellata, vocem vobis emittet, talem omnino quæ matri conveniat indulgentissimæ; nimirum, se parentem communem vobiscum habituram esse, qui utrisque gratiarum suarum partem alternis vicibus communicabit; neque illis passurus molestiam creari ab adversariis, nec consuetæ tutelæ vos et providentiæ parte aliqua privaturus. Quocirca, horum temporum difficultatem vos apud animum vestrum reputantes, et istius dispensationis rationem consiliique necessitatem prudenter cognoscentes, ignoscere debetis Episcopis illis, qui constituendarum Ecclesiarum hanc potissimum rationem inierunt; et vobismet ipsis ea procul dubio suggeretis, quæ par est homines mente sana consilioque perfecto cogitare, simulque quam optime intelligentes quo modo diligentium se obligationes deincepsantur.

B Ep. 291

B

B. Ep. 292
et Clero
scribens,

laudat eorum
affectum erga
suum Episcopum,

quem tamen
debeant
moderari,

patienterque
ferre illius
translationem,

ipsorum
quoque bono
factam:

374 *Ejusdem etiam sententiæ litteras misit ad Clerum prædictæ civitatis, in quarum parte aliqua hic annectenda, exhibeo Sancti nostri in tractandis turbatis animis prudentiam, et pium judicium de hujus Episcopi ad aliam Ecclesiam translatione, ut a Spiritu sancto facta. Quid vero tandem, inquit, tam speciosum reperitur, quid Deo pariter hominibusque tam laudabile, quam dilectio....? Quocirca voluntatis vestræ animique fervorem vehementer amplector, quo Pastorem vos vestrum prosequimini. Neque enim filius, qui patrem diligit, parente carissimo velit orbis esse; nec Christi Ecclesia latura est patienter, Pastorem et Doctorem a se abduci suum. Quocirca vos honesti et laudandi vestri affectus demonstrationem nobis exhibuistis, in illa qua Episcopum persecuti estis dilectione vestra vehemēti. Sed propensior hæc voluntas et affectus optimus erga Patrem spiritualem, ratione modoque circumscripta laudari debet: nam ubi mensuram supergressa fuerit, non est ad eundem modum acceptabilis. Dispensatum est quam optime de Fratre nostro, Deo dilectissimo Euphronio, per eos quibus rerum Ecclesiasticarum concredita est dispensatio, prout tempora exigebant, pro illius Ecclesiæ, quo transferebatur, utilitate non mediocri, et vestra etiam non levi, a quibus est ablatas. Nolite hoc humano consilio factum arbitrari, nec consiliis institutum et perfectum esse hominum, qui terrena sapiunt; sed eos quibus sollicitudo Ecclesiarum Dei et cura incumbit, Spiritu ipsis sancto cooperante, hoc procurasse arbitremini. Hujus cooperationis persuasionem vestris animis infundite, et date operam ut perducatis ad perfectionem. Patienter idcirco, et quidem cum actione gratiarum, quod factum est, suscipite; ita apud animos vestros persuasi, eos qui resistunt, nec admittere volunt, quæ Ecclesiis præscribunt, qui sunt a Deo electi, divinæ repugnare ordinationi.*

375 *Nolite litigare cum Nicopolitana vestrum omnium metropoli Ecclesia, neve durius in eos animati sitis, qui vestrarum animarum curam susceperunt. Certe cum Nicopolitana res probe ordinatur, et vestra etiam portio conservabitur: quod si illam tempestas apprehenderit, utcumque sexcentos qui vos custodient obtineatis, tamen partem necesse est pessumdari, et cum suo capite interire..... Illud*

autem me magnopere contristavit, et certe videtur D excessisse modum, quod dicebatis. Si votorum nostrorum non facis compotes, ad tribunalia Judicium provocabimus, et rebus nostris illos præficiemus, quibus omnium votorum caput est pestis et subversio Ecclesiarum. Nec ergo quæso furore insano quodam perciti nonnulli, vos unquam eo adigant persuasionibus suis, ut hæc ad publica subsellia deferatis; esto hinc secutura sit mutatio quædam, at in caput auctorum et machinatorum, velut onus quoddam grave, negotii totius pondus convertendum. Nostrum de paternis visceribus suggestum consilium amplectimini, et Deo dilectorum Episcoporum ordinationem secundum Dei voluntatem factam admittite. *Paruerunt haud dubie prudentissimo Sancti consilio tam Colonienses quam Nicopolitani: ipse vero utriusque se aliquando adfuturum promittit, et coram solutium subsidiumque laturum.*

376 *Porro non tantum Nyssæ et Nicopoli ab Arianis tumultuatum est, sed etiam ad Doariorum Cappadociæ oppidum, ubi Eulalius fuerat ordinatus Episcopus, consecrationem ejus Gregorio Nazianzeno habita oratione cohonestante. Quid autem ibi actum sit, paucis et obscuris verbis Basilus Eusebio Samosateno sic narrat: Ariani cum Demosthene Vicario ad Doariorum oppidum pestilentem hominem, orphanorum famulum scilicet, qui antea a propriis Dominis aufugerit, sed per assentationem impiæ mulierculæ (quæ prius ad animi libidinem Georgio abusa est, nunc autem hunc habet) successorem illius miserunt, miserandum Episcopatus nomen contumelia afficientes. Obscura omnino verba, quibus nec nomen pseudo Episcopi, istic ab Arianis contra orthodoxum Eulalium ordinati exprimitur; neque intelligitur quæ fuerit impia istæ muliercula, cujus ille commendatione promotus seu potius protrusus fuit. Cum tamen Georgium nominant cui ipse successerit, quoque muliercula illa abusa sit; satis indicant, ipsum Georgium non solum Arianæ factionis Episcopum fuisse, quo defuncto orthodoxum Eulalium Doarienses elegerint sibi fecerint rite ordinari; sed etiam concubinitus aut adulterii nota infamem, dignum cui talis successor obtingeret, contra sacros Canones, per quos irregularis habetur is, qui viduæ, nedum qui meretrici, fuit aut est copulatus.*

CAPUT XXXII.

Monachos ab Arianis vexatos solatur Basilus; Eustathii Sebasteni calumnias refutat.

Memorabilis quoque fuit annus CCCLXXV, persecutione, mota sub Valente contra Solitarios orthodoxos. Nam confestim post Pascham, inquit Basilus, qui ad judicia et pugnas jejunabant, in Monachorum tabernacula irruentes, labores eorum igni tradiderunt: ast per hoc quidem ipsis, domum in cœlis sine manibus constructam; sibi, thesaurum pararunt ignis, quo ad nocendum usi sunt. *Præcipui inter illos Solitarios erant Acacius, Aetius, et Paulus Presbyteri; Silvanus et Lucius, Diaconi; Acacius quoque et Paulus Abbates erant monasteriorum in Syria, versus Beræam et Chalcedem, secundum opinionem Baronii; et hic forsitan idem est Acacius, qui postmodum factus Beræensis Episcopus memoratur in Vita S. Joannis Chrysostomi. Ingemuit quidem Basilus super eo quod accidit, non ut persecutionem patientibus, sed ut persequentibus condoleret, qui usque adeo absorpti essent a malitia, ut in tantum usque facinus nequitiam suam extenderint. Verum ipse expectabat futurum, ut Solitarii isti confestim ad se, tamquam ad paratum semper refugium, universi*

nec velint
propterea
litigare.

Ep. 10
Pro Eulalio
Orthodoxo

Orat. 30

Doarius Arianus
obtrudunt
hæreticum.
E

F

B. Ep. 200

Solitarios in
Syria, ab Arianis
multa
passos,

an. 375

A versi accurrerent; sperabatque daturum Dominum indesinentium dolorum suorum refocillationem, ex eorum complexu; et sudore illo, quem propter veritatem distillabant, in corpus suum excepto, habiturum se consortium præu iorum illorum, quæ ipsis a iudice veritatis essent recondita. Postquam autem id ipsis in mentem non venisse vidit, continuo optavit, sibi ad eos scribendi occasionem dari, ut, quemadmodum aliqui decertantibus acclamant, ita ipse et bono eorum certamini adhortatione aliqua per litteras acclamaret. Fuit autem ne hoc quidem factum facile, idque duabus de causis: una, quod ignoraret ubinam locorum agerent; altera, quod non adeo multi essent qui ad eos proficiscebantur. Sed obtulit tandem Dominus Sanctesimum Presbyterum, per quem eos saluaret, obsecraretque ut pro se orarent, lætantes et exultantes quod merces eorum multa esset in cœlis. Quoniam, *inquit*, fiduciam habetis in Domino, ne cessetis noctes et dies clamare ad illum, ut certamen hoc Ecclesiarum compescat, plebibus Pastores restituat, et Ecclesiam ad pristinam suam dignitatem redire faciat. Persuasus sum enim, si vox aliqua reperiat quæ optimum Deum flectat, non elongaturum eum miserationes suas, sed daturum nobis posthac una cum tentatione proventum, ut ferre possimus.

B

378 *Extat et alia ejus epistola ad Monachos, similiter pro orthodoxa fide persecutionem sustinentes; sed incertum, an ad eosdem, an ad alios. Nam Valens, non solum per Imperium, sed etiam per Syriam et Ægyptum Solitarios persequatur. Digna vero est epistola quæ hic pariter legatur, quoniam meritum istius martyrii extollit, quod revera propter fidem aut virtutem patimur, sed ita ut palam id minime pateat, dum infertur a Christianis, fidem rectam et virtutem præ se ferentibus, prætextu in speciem honesto.* Quæ quidem, *inquit*, mihi tacitus succinebam, accepto de tribulatione vestra nuntio, quam fidei vobis hostes procuraverant, hæc eadem et per epistolam ad vos perscribenda rectissime arbitrabar; eo quod, cum tranquillitatem expectaretis, beatitudinem vobis ipsis acquisivistis illam, quæ reposita est illis, qui propter nomen Christi patiuntur afflictionem. Non enim propterea quod qui impie agunt, nomine appellentur mansueto et leni, res ab iis perpetrata existimari debent non esse ab hostili animo profectæ. Bellum enim ego judico truculentius illud esse, quod a contribulibus infertur, et ejusdem gentis hominibus. Nam indictos et declaratos hostes non magno labore declinare possumus, at non potest fieri, quin ad omnem injuriam et calamitatem expositi tradamur hostibus, qui nobiscum immixti vivunt: atqui rerum vestrarum hic status est. Passi sunt et patres vestri persecutionem, verumtamen ab idololatriis passi. Direptæ sunt eorum facultates, subversæ ædes, acti ipsimet in exilium; sed ab hostibus manifestariis, idque propter nomen Christi. At qui nunc persecutores comparuerunt, nos odio certe non minori quam illi eos persequuntur; et ad fraudem quam pluribus faciendam, Christi sibi nomen induerunt, ut ne illam habeant confessionis gloria consolationem, quibus infertur persecutio; non paucis iisdemque simplicioribus, injuria quidem nos affici confidentibus, non tamen mortem pro veritate susceptam martyrium reputantibus. Quocirca, ut mea fert sententia, major vobis merces et præmium potius apud justum judicem reponitur, quam veteribus illis Martyribus: cum illi in confesso positam reportarent martyrii apud homines existimationem, et laureolas a Deo exciperent suas; vobis autem desint in certamine pari a populo collati honores: ut credibile fuerit expectare vos in futuro seculo, pro laboribus in causa pietatis susceptis, retributionem abundantior.

C

379 Hortamur vos idcirco, ne deficiatis tribulati, sed in Dei dilectione renovemini, et studio vestro contentionique quotidie semper aliquid adjiciatis; illud recolentes, oportere inter vos reliquias pietatis conservari, quas cum venerit Dominus super terram inveniet. Sive autem ab Ecclesiis suis sint fugati Episcopi, hoc nequaquam vos concutiat; sive inter Clericos nonnulli extiterint proditores, ne hoc confidentiam vestram, quam in Domino habetis, marcescere faciat. Non enim nos servant nomina et tituli, sed voluntas animique propositum sanum, et germana in Deum conditorem nostrum dilectio. Recolite, quod in illa contra Dominum nostrum conspiratione, Pontifices et Scribæ et Seniores, doli totius artifices et machinatores erant; quin etiam e plebe perpauca erant, qui vere et sincere verbum susceperant; quodque ad salutem nequiquam multitudo hominum, sed a Deo electi adspirant. Numquam vobis igitur terrorem incutiat conferta multitudo hominum, qui non aliter quam marini fluctus vento levissime impelluntur. Quod si vix unus servetur, tamquam Lot nimirum in Sodomis, de judicii tamen recti statu non est abeundum, sed spes in Deum immota collocanda; eo quod Sanctos suos Deus non est derelicturus.

D

AUCTORE F. B. eosque hortatur ad constantiam,

utque non terreantur multitudine adversariorum

E

380 *Tertius jam annus effluxerat, ex quo Basilii nihil publice responderat ad Eustathii Sebasteni calumnias: nam crebros et varios hostium suorum adversum se conatus respiciens, silendum esse, et quæ inferebantur crimina animo quieto toleranda rebatur; nec resistendum illis qui mendacio muniti erant, pessima scilicet armatura, sæpe per calcitam veritatem aciem suam impellente. Hinc factum est, ut Eustathiani, insignem præ se ferentes animorum humilitatem, sed qui hominibus cuperent et non Deo placere, quædam scripta, tamquam ipsius, sed quæ ipsius non erant, quaquaversum distribuerent; eumque apud Fratres ita traducerent, ut deinceps nihil magis quam ejus nomen detestarentur illi qui religiosi videbantur; et Basilii, qui ab initio latere et ignorari optaverat, ut nemo hominum magis qui humanam imbecillitatem consideraverint; nunc, tamquam qui mutata sententia diversam sectaretur vivendi rationem, et notum se cunctis facere cuperet, per mare per terras ubique sermonibus omnium diffundebatur, et one-*

B Ep. 80
Ad Eustathii calumnias toto triennio tacitus Basilii,

B. Ep. 345

B. Ep. 370

B. Ep. 73

381 *Cum autem Eustathius hoc tempore se palam Arianis conjunxisset, communionem eorum amplexus, et simul cum ipsis Ecclesiam persequeretur; rumpendum sibi silentium putavit Basilii, ne veritatem proderet, id ipsum suadente Eustathio medico, amico suo, sed redarguendos calumniatores; ne, dum adversum veritatem successu potiretur mendacium, quam plurimi perderentur, qui orthodoxæ fidei et illi etiamnum adhærebant. Juverit itaque ipsummet audire Sanctum, de adversariorum suorum fraudibus disserentem, diluentemque sibi objectas hæreses. Videntur mihi, inquit, qui odium hoc inexcusabile contra nos induerunt, haud dissimile ab eo facere, quod habet Æsopica fabula. Quemadmodum enim illa lupum facit, culpas quasdam adversus agnum producere, quasi is turpe sibi ac indecorum fore putet, si præter justam rationem interimat agnum, a quo nihil sit læsus; ita tamen ut cum agnus omnem contra se ex adornata calumnia accusationem placide diluisset, nihilominus ab impetu lupus sibi non temperaret, sed justis rationibus victus, dentibus victorem vinceret:*

ita

eidem jam palam apostatæ tandem respondet

assimilans inimicos suos lupo calumniantem agnum,

Basilii solatur per epistolam,

Ep. 303 docetur, non minus esse Martyres, quia Christiani sint qui eos affligunt;

sed vel ideo magis quia vulgo non æstimantur tales esse:

A ita et qui odio nostri non secus atque rei honestæ student, turpe forsitan putantes si absque ratione nos odio persequi videantur, causas odii contra nos et crimina fingunt; nihil autem eorum quæ contra nos feruntur, constanter tuentur; sed nunc hanc, paulo post aliam, et rursus quoque aliam inimicitiae causam assignant: atque ita nulla in re malitia illorum solide consistit: sed mox atque ab hac intentata culpa resiluerint, alii incumbunt; et rursus illa neglecta, aliam apprehendunt: et cum omnia de quibus me accusant diluero, ab odio tamen haud recedunt.

frustra obiecta diluentem:

ipsum scilicet accusantes nunc tritheismi,

nunc Sabellianismi,

B nunc novitatis, quia tres hypostases tenebat,

Coloss. 2, 9

et Spiritus S. divinitatem.

382 Tres Deos prædicari a nobis causantur, istoque figmento multorum aures circumsonant, nec cessant donec calumniam hanc credibilem faciant. At pugnat pro nobis ipsa veritas, cum in genere adversus omnes, tum separatim contra eos, qui nos privatim adoriuntur, dum ostendimus anathemate a nobis damnatum, quisquis tres Deos dixerit, nec pro Christiano habendum esse judicari. Sed ubi hoc audiunt, ad manum illis est contra nos Sabellius, et hujus morbus in nostro jactatur deprehendi sermone. Sed adversus hanc iterum calumniam, consuetum clypeum, nempe veritatem, objicimus, ostendentes nos talem hæresim nihil minus atque Judaismum aversari. Quid ergo? An post tantos conatus defatigati quiescunt? Nequaquam: sed novandi studium nobis objiciunt, accusationem contra nos texentes, ex eo quod tres confitemur Hypostases. Hic causantur nos dicere, unam esse bonitatem, et unam potentiam, et unam divinitatem: atque hoc extra veritatem non dicunt; nam id reipsa dicimus. Verum culpandi gratia hoc dicunt, quod hoc sit contra ipsorum consuetudinem, et Scriptura non adstipuletur. Quid ergo ad hoc dicimus? Non putamus æquum esse, ut quæ apud ipsos obtinuit loquendi consuetudo, pro lege ac canone habeatur rectæ doctrinæ. Si enim ad probandam doctrinam valet consuetudo, licet et nobis omnino prævalentem apud nos consuetudinem ex adverso opponere. Quod si nostram hanc consuetudinem ipsi non admittant, nobis plane licet illos imitari. Stemus itaque decisioni inspiratæ a Deo Scripturæ, et apud quos inveniuntur dogmata divinis oraculis consona, illis omnino veritatis adjudicetur sententia. Ad primum igitur quod divideret Hypostases, respondet Basiliius, argumento a fortiori in adversarios retorto; ipsos, ab Hypostaseon divisione non debere esse alienos: Non enim, inquit, verisimile est, quod qui tres Substantias esse dicunt, non etiam tres dicant esse Hypostases. Ad alterum, quod diceret in divinis unam esse bonitatem, unam potentiam, unam divinitatem; respondet, hunc loquendi modum Scripturæ esse conformem: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Numerum autem Divinitatum ad multitudinem extendere eorum tantum esse, qui errore Deorum multorum tamquam morbo laborant. Verum, inquit, manifestius aperiunt sermonis hujus scopum. Nam in Patre quidem ferendum ut Deus esse dicatur, et Filium similiter Divinitatis nomine honorandum esse consentiunt; Spiritum vero, et Patri et Filio connumeratum per Divinitatis vocabulum, una cum Patre et Filio intelligendum et complectendum, nolunt: sed a Patre ad Filium usque Divinitatis potentiam terminandam, naturamque Spiritus a gloria divina segregandam esse contendunt. Hinc prosequitur pluribus argumentis Spiritus sancti Divinitatem demonstrans, tandemque concludens; sive igitur, inquit, Divinitas operationis nomen est, ut unam dicimus esse Patris et Filii et Spiritus sancti operationem, ita unam quoque dicimus esse Divinitatem; sive, juxta multorum opinionem, naturam ipsam exprimit Divinitatis nomen, quoniam nulla

natura deprehenditur diversitas, non immerito Divinus et ejusdem Divinitatis sanctam definimus esse Trinitatem.

CAPUT XXXIII.

Apologiam publicam pro fide et doctrina sua scribit Basiliius.

Quemadmodum adversarii sparsis in vulgus libellis Basilium diffamaverant; ita et Basiliius publicam pro se Apologiam edidit, quam Eustathio Sebastes Episcopo inscripsit, de qua ille ita ad Genethlium Presbyterum scribit: Apologiam in causa nostra conteximus, quæ abunde satisfactura est iis omnibus, qui accuratius ista ipsa tractari vellent. Hac Apologia duas sibi impactas calumnias refutat, quæ non ab Eustathio tantum, sed etiam ab aliis objiciebantur. Primam, quod cum Eustathii discipulis et cum ipso Eustathio communicasset, ipsorum hæresim ignorans, ut supra a nobis narratum est numero 48: secundam, quod Athenis ipse existens a viginti et amplius annis, ad Apollinarium scripsisset, ut dictum numero 42. Utramque vero refutat, explicans, quam bona fide in omnibus egisset; et ostendens, quam multo majori jure talia possent dici de Eustathio, qui et discipulus fuisset Arii, et præceptor Aetii: nisi quis legere malit Aerii. Nam Aetius et Aerius ambo hæresiarchæ fuerunt, memorati Epiphonio: ex quo constat, Aetium potuisse quidem discipulum esse Eustathii, Aerium vero reipsa fuisse. Ex ea Apologia quamvis multa in hac Basilii Vita suis quæque locis retulerimus; audiamus tamen Sanctum, pro se respondentem adversariis suis. Tempus, inquit, esse tacendi et tempus loquendi, sermo est Ecclesiastæ. Et nunc igitur, quoniam abunde sat silentii hactenus præcessit, opportunum deinceps erit, ut ad patefactionem eorum, quæ ignorantur, os nostrum aperiatur: quandoquidem et magnus ille Job, multo quidem tempore calamitates suas cum silentio tulit, hoc ipso animi fortitudinem declarans, quod in molestissimis afflictionibus constans perduravit: quando autem sufficienti cum silentio agonem illum admirabilem pertulerat, inque imo pectore dolorem perseveranter presserat; tum tandem ore aperto elocutus est, quæ omnibus nota sunt. Et nobis igitur jam in tertium usque silentii annum imitabilis visa est Prophetæ gloriatio illa, qua dicit; Factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones: et ideo in profundo pectoris nostri dolorem, quem nobis incussit calumnia, inclusum tenuimus: Vere namque calumnia virum humiliat, et calumnia pauperem circumfert. Tantum enim est calumniæ malum, ut et perfectum jam (perfectum enim appellatione viri significat ista parœmia) e sublimi dejiciat circumferatque pauperem, hoc est egregiis disciplinis destitutum; quemadmodum et Prophetæ videtur, dicenti, Forsan pauperes sunt, et propterea non audiunt; ibo ad optimates. Ubi pauperes vocat, intelligentia carentes: unde liquet quod eos, qui juxta internum hominem nondum absoluti, nec perfectam ætatis mensuram assecuti sunt, circumferri et jactari parœmia dicat.

384 Attamen silentio res tristes ferendas esse putavi, fore ratus ut, ipsis aliquando operibus veritatem docentibus, nonnihil corrigantur: neque enim ex malitia aliqua, sed per ignorantiam veritatis talia contra nos dici, arbitrabar. Quoniam vero inimicitiam una cum ipso tempore magis invalescere video, et adversarios meos ab iis quæ initio sparserunt nihil dimittere, nec aliquam impendere curam quo præteritis medeantur; sed magis illa repetendo obfirmari, et ad scopum ipsis ab initio præfixum composito gressu contendere, ut et vitam nostram affli-

Adversariis, præsertim Eustathio responsurus, B. Ep. 345

E B. Ep. 79

præfatur, quod exemplo Jobi

F diu tacuerit:

nunc vero, cum ultra tolerabiles non sunt,

respondet; A gant, et nominis nostri opinionem apud Fratres callido commento polluant; jam mihi non videtur tutum, ut silentio me cohibeam amplius: sed subit animum meum illud Isaiae dicentis; Silui: num semper silebo et feram? patiens fui ut parturiens. Utinam et mercedem silentii assequamur, et potentiam quamdam redarguendi recipiamus: ut, dum eos qui nos vituperant redarguimus, acerbum illum obruentis nos mendacii torrentem exaescere faciamus; quo et nobis dicere liceat, Torrentem pertransivit anima nostra; et illud, Nisi Dominus fuisset in nobis, cum insurgerent homines in nos, utique vivos deglutissent nos, forsitan aqua absorbuisset nos.

*quod ab initio
suar ad Deum
conversionis,*

385 Ego sane, posteaquam multum temporis vanitati impendissem, et omnem prope juventutem attrivissem inani studio quo tenebar, cum apprehendendis infatuata a Deo sapientiae disciplinis immorabar; tandem aliquando, ubi velut ex gravi somno expergefactus ad Evangelicae veritatis admirabile lumen respexi, agnovique inutilitatem sapientiae principum hujus seculi qui abolentur; deplorata plurimum miserabili mea vita, ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis me dogmata introduceret: et cum primis hoc mihi curae fuit, ut morum correctionem aliquam instituerem, quos per diutinam consuetudinem cum improbis contractam perverteram. Lecto itaque Evangelio, animadversoque illic, quod plurimum occasionis et momenti adferat ad perfectionis studium, siquis bona sua vendat, deque illis egenis fratribus communicet, et prorsus nulla teneatur vitae istius cura, nec patiatur mentem suam aliqua rerum praesentium affectione turbari; optabam aliquem ex Fratribus, cui istud vitae genus arrideret, et qui cum profundum vitae hujus pelagus superare liceret. Inveni autem multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Aegyptum, deinde et alios in Palaestina et Coelesyria et Mesopotamia, quorum admiratus sum, cum in vitae ratione temperantiam, tum in obeundis laboribus tolerantiam: obstupui autem ad eorum precandi vigorem et constantiam; cum observarem, quo pacto nec somno victi, nec aliqua alia naturae necessitate deflexi, sublimem semper et invictum animi sensum, in fame et siti, in frigore ac nuditate, servarent; nec corporis rationem habentes ipsi; nec ab aliis aliquid illi curae impendi sustinentes; sed quasi in aliena carne degerent, ipso opere ostendentes, quid sit in rebus hujus vitae peregrinum esse, et conversationem in caelo habere.

*sola exterioris
rigoris specie
sibi notis,*

386 Cum illa admirarer, vitamque virorum illorum ob id beatam judicarem, quod ipso opere se mortificationem Jesu circumferre declararent; cupiebam et ipse, quantum mihi possibile esset, illos aemulari. Hujus itaque gratia, ubi videbam quosdam in patria mea illorum institutum sectari coepisse; commoditatem aliquam, ad id quod optabam, reperisse me ratus; invisibilium animi affectuum, ex iis quae videri possunt, experimentum cepi. Quoniam igitur quae in unoquoque nostrum occulta sunt, cognosci nequeunt; satis indicii ad declarandam animi humilitatem esse putavi, si humili vestitu induerem; sufficereque mihi ad faciendam ejus rei fidem, crassum et rude pallium et zonam, atque e rudi corio calceamenta. Et licet multa essent, quae me ab illorum consuetudine avocarent; non acquiescebam tamen, cernens eos delicatae vitae praeferre laborum tolerantiam; sed magis propter conversationis admirabilem et insuetam rationem zelotypia quadam erga illos tenebar: unde et cum dogmatum gratia accusarentur, delationes haud admittebam; quamvis multi assererent, illos non rectas habere de Deo opiniones, sed ejus haeresis quae nunc obti-

Junii T. III

net disciplinae subditos, illius clanculum spargere dogmata: quae quia ipse numquam ex illis audieram, pro calumniatoribus habebam talia referentes.

387 Postea vero quam ad gubernandam Ecclesiam vocati sumus, qui nobis, quasi praetextu adjutorii et communionis ad dilectionem pertinentis, additi sint custodes et speculatores, tacebo; ne videar vel meipsum traducere, quasi qui nullam fidem habitura pronuntiem; aut certe si persuaderem, inhumanus videar idem credentibus, quod et mihi ipsi prope accidisset credere, nisi me prope miserationes Dei praeservassent: nam parum aberat, quin in similem erga quosvis suspicionem inciderim, ut putarem nihil in quoquam esse fidei, animo meo subdolis quorundam actionibus perculso. Attamen videbatur interea nobis aliquis esse justus praetextus ejus necessitudinis, quam cum illis habebam: contulimus vero semel atque iterum de dogmatibus, nec putavimus fugiendos esse una nobiscum sentientes; cum invenirem nos utrimque idem loqui de fide in Deum, quod illi perpetuo ex nobis audierant. Licet reliqua vita nostra digna sit cujus gratia ingemiscamus, de hoc tamen uno in Domino gloriari ausim, quod numquam falsas opiniones habuerim de Deo, neque aliter sentiendo animi postea judicium mutaverim; (*tacite exprobrat Eustathio quod fidem saepius ipse mutasset*) sed quam a puero sententiam de Deo a beata matre, deinde et ab avia mea Macrina recepi, justis incrementis auctam et adultam in meipso conservaverim. Non enim alias post alias, maturescente ratione, assumpsi: sed tradita ab ipsis principia absolvi, et ad perfectionem deduxi. Quemadmodum enim semen, dum crescit, majus quidem e modico redditur, idem tamen est quod antea, non immutatum genere, sed perfectum ex incremento: ita et mihi eandem sententiam, suis quidem auctam profectibus, non autem quae nunc est, ei quae ab initio erat, adversam esse arbitrator.

388 Expendat ergo suam ipsorum quisque conscientiam: memores sint tribunalis Christi, an aliud unquam ex nobis audierunt praeterquam quod jam dicimus, qui malae nunc opinionis rumorem de nobis vulgarunt, famosisque epistolis contra nos scriptis omnium ubique auribus ingesserunt; unde et nos ad istam Apologiae hujus necessitatem adacti sumus. Accusamur enim blasphemiae in Deum, neque syngrapha aliqua quam dederimus, nec per ea quae sine scripto oretenus publice in ecclesiis Dei disputavimus convicti; sed neque testis aliquis inventus est, qui se dicat impii quid ex nobis audivisse, quod vel in obscuro aliquo loco dixerimus. Unde igitur condemnatur, cum neque impii quidquam conscripserimus, neque dogma noxium ipsi praedicaverimus, nec domesticis colloquiis eos qui nos conveniunt, pervertamus? O inauditum fabulae figmentum? In Syria, inquit; nonnulla Apollinarius quidam haud pie scripsit: tu vero ad illum, ante annos viginti et plures etiam, litteras dedisti: socius igitur es hominis, et quae in illo reprehenduntur, tua quoque sunt crimina. At, o homo veritatis amice, qui mendacium diaboli foetum esse edoctus es, quomodo scis epistolam illam esse meam? neque enim misisti ut cognosceres, neque percunctatus es, nec de me quidem (qui tibi quod verum est aperire possum) veritatem edoctus es. Et si meae essent litterae, unde liquet, volumen hoc, quod nunc in manus tuas incidit, contemporaneum esse litteris meis? Quis tibi retulit, volumen illud esse annorum viginti? Unde et hoc clarum est, quod hominis illius sit hoc volumen, ad quem haec mea missa sit epistola? Sit vero ille qui volumen hoc scripserit, et miserim ego ad illum litteras meas; conveniat quoque litteris meis et illius

ipsorum aliquos in familiam asciverit factus Episcopus,

quia eosepertus orthodoxos saltem verbis;
E

qualis ipse a puero fuerat;

licet in falsam suspicionem vocatus eo praetextu,

quod ante 20 annos scripserit Apollinario;
F

A volumini, in tempore; unde probatur, quod illud approbaverim, et cum illo mihi in sensu conveniat?

AUCTORE F. B.

idque ab
Eustathio,
suam sanam
fidem ex-
perio,

tamdiu et
tot occasio-
nibus,

B

389 Percunctare teipsum. Sæpenumero nos in monasterio ad fluvium Iridem invisisti, cum mecum esset Deo dilectissimus frater Gregorius, et ad eundem mecum vitæ scopum contenderet; an audisti tale quidquam, vel significationem hujus aliquam, sive modicam sive magnam accepisti? Aliquamdiu in villa, quæ ultra fluvii ripam est, apud matrem meam, instar amicorum mutuo inter nos conversati sumus, ac noctes atque dies colloquia miscuimus; an hic deprehensi sumus cognatum aliquid cum hæresi habere in animo? Cum beatum Silvanum pariter inviseremus, an non illo itinere de his rebus commentabamur? Eusinoæ vero, quando me advocastis, cum pluribus Episcopis Lampsacum profecturus, nonne de fide erant nostri sermones? Nonne per omne id tempus disputanti mihi contra hæresim præsto erant actuarii tui? Nonne mecum erant toto illo tempore carissimi tui discipuli? Cum Fratrum contubernia inviserem, unaque cum illis in precationibus pernoctarem, absque ulla disceptatione assidue dicens et audiens quæ ad Deum pertinent, an non evidentes illic animi cogitationumque mearum notas et indicia exhibui? Qui fit ergo, quod tanti temporis experientia, marcida adeo et imbecilli suspitione minor esse videtur? Quem vero oportebat me animi mei præ te testem habere? Quæ in Chalcedone nobis de fide dicta sunt; quæ et sæpenumero Heracleæ, et quæ antea in suburbio Cæsareæ, an non omnia consona nobis et omnia inter se concordantia fuerunt? nisi, ut dixi, quod in his quæ a nobis dicta sunt, ex intelligentiæ profectu accessio quædam observari potest: quæ certe non est immutatio ab eo quod pejus ad id quod melius sit, sed adimpletio defectus per additionem scientiæ.

qui ipsemet
fuit Arii
discipulus,
magister
Aetii, hæ-
reticorum;

numquam ta-
men suspectus
sibi,

C

390 Quomodo neque hoc cogitas, quod in patrem non cadit peccatum filii, nec in filium peccatum patris, sed quisque in suo ipsius peccato morietur? Mihi vero is qui apud te accusatur Apollinarius, nec pater est, nec filius: neque enim præceptor mihi fuit, neque discipulus. Quod si peccata eorum qui genuerunt filiis imputanda sunt; multo justius est ut Arii peccata discipulis illius imputentur. Et si quis Aetium hæreticum genuit, ut in caput illius, filii quem genuit delicta redundant. Si vero injustum est, ut illorum gratia quisquam culpetur; multo profecto injustius est, a nobis rationem exigere eorum, quæ qui ad nos nihil attinet dixerunt, etiamsi omnino peccaverunt, et aliquid ab illis scriptum est condemnatione dignum. Ignoscendum autem mihi est, quod fidem illis non habui quæ dicebantur, quandoquidem certa de me experientia eorum qui nos accusant calumniandi proclivitatem in eis convincit. Nam etiamsi seducti arbitratique me ejusdem cum illis esse sententiæ, qui verba illa Sabellii conscripserunt, quæ ipsi circumferunt, in istam contra me calumniosam detractionem devenissent; neque sic tamen venia digni essent, absque evidenti experimento mox impetentes calumniis ac vulnerantes eos, qui neque conversationis aliquid cum ipsis habuerunt; ne dicam, et eos quoque, quibus summa fuerunt amicitia devincti: unde certo probatur, quam non ducantur Spiritu sancto, dum falsas intra se suspiciones alunt.

quia neminem
crediderit
abducendum,
nisi bene con-
victum:

391 Multa cura ac solitudine opus est, multarumque noctium perferendæ vigiliæ, ac multis lacrymis quoque quærenda a Deo veritas ei, qui fratris velit amicitiam abjicere. Si enim qui rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adiudicaturi, velamenta obducunt, et juris legumque expertissimos quosque ad causæ

tractationem advocant, multumque temporis insu- D munt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem reveriti; multumque ingemiscentes, ac judicandi necessitatem deplorantes, nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine, sed ex necessario legis ministerio condemnationis inferant sententiam; quanto oportebat majore diligentia et cura, plurimumque consultatione dignum reputari, si quis sese a fratrum amicitia, jam longo tempore confirmata, avellere conetur? Jam vero ex una epistola, eaque ambigua (Neque enim dices, illam te ex certis subscriptionis notis agnovisse, cum non eam quæ primum scripta, sed quæ postea transcripta est, in manus acceperis) ex unis, inquam, litteris,isque vetustis, periclitatur inter nos amicitia: viginti namque anni, ab eo quod ad hunc virum aliquid scriptum est, fluxere. Interea vero temporis neminem talem habeo propositi vitæque meæ testem, atque eos ipsos qui me nunc accusando opprimunt.

prætexi au-
tem epistolam
dissidio,

392 Verum epistola ista non est separationis hujus causa: alia est occasio dissidii, quam me quidem proferre pudet, quamque perpetuo silentio pressissem, nisi quæ jam acta sunt, necessariam mihi ad multorum utilitatem propositi ipsorum patetactionem fecissent. Putant enim egregii isti homines, impedimento sibi ad acquirendum potentatum, nostram fore communionem: quia scilicet quadam fidei subscriptione præoccupati sunt, quam nos illis protulimus; non quod ipsi de eorum sententia hæsitaremus (fateor enim) sed quod suspicionibus, quibus apud complures Fratres nobiscum concordēs laborabant, mederi cuperemus. Nunc ne quid ipsis ex ea confessione impedimenti videretur occurrere, quo minus ab iis qui dominantur susci- perentur, communionem nobis denegarunt; et pro separationis hujus causa, litterarum istarum prætextum commenti sunt. Evidentissimum vero eorum quæ dico indicium est, quod cum a nobis deficerent, accusationesque quas volebant contra nos fingerent; litteras circumquaque ad omnes, antequam ad nos miserunt: septem namque dies, priusquam in nostras manus veniret, visa est illorum epistola; et qui illam ab aliis receperant, ad alios quoque illam missuri erant: nam ita instituerant, ut alius alii illam traderet, quo protinus in universam regionem distribueretur. Aque ista mihi jam tum narrata erant ab iis, qui institutum illorum manifestissime nobis indicarunt: decrevimus tamen silendum esse, donec qui profunda revelat, clarissimis et irrefragabilibus indiciis, consilia illorum propalaret. *Litteræ illæ, quibus calumnias suas hæretici isti quaquaversum divulgant, erant in speciem ad Dazizam quemdam scriptæ, reipsa vero universis mortalibus: et adeo festina distributione sparsæ sunt, ut paucis diebus totam Pontum et Galatiam pervagatæ sint; essentque qui Basilio dicerent, istos, bonarum scilicet rerum nuntios, et Bithyniam percurrisse, et ad ipsum pertigisse Helles-pontum. In iis autem accusabatur Sanctus, et prædicabatur ejus doctrina, esse fraus et versutia, corruptio Ecclesiarum, et animarum perniciēs. Præfata vero Apologia an integre ad nos pervenerit, prout a Sancto fuit edita, incertum est, cum plurima prætermittat, quæ constat ipsi objecta ab adversariis; nisi forte dumtaxat voluerit Eustathium, præcipuum suum calumniatorem, falsitatis et calumniæ convincere, ut ipsius in aliis omnibus accusationum capitibus elevaret auctoritatem.*

cujus vera
causa sit,
quod Eusta-
thium
E

præneat suæ
subscriptionis

F
litteris qua-
quaversum
sparsis calum-
nias suas vul-
gant

393 Objiciebant autem præterea, ne viderentur sine causa a communione Basilii recessisse, se prius ab eo excommunicatos fuisse; eo quod Chorepiscopum, quem ad ipsum miserant, de communi negotio tracta-

turum

A *turum, ut aiebant illi, Basilium recipere noluisse: res enim sic transacta erat: Unicus qui ad Sanctum missus fuerat, Eustathius quidam, cum litteras Officio Icarium* dedisset, tribus expletis in civitate diebus, ubi pariter Basilium tunc aderat; cum ad sua redire vellet, multoque jam vespere ille dormiret, ad aedes ejus accessisse narrabatur. Ubi vero eum dormire audierat, abiit; postridie vero cum discederet, non amplius ad ipsum accessit, sed ad hunc modum perfunctorie executus, quod agere cum Basilio debebat, ad suos reversus est. Atque hoc est crimen illud, inquit Sanctus, quod commisimus nos; et patientes isti ac lenes homines, delicto huic non opposuerunt ex adverso servitutem eam, quam ipsis antea in dilectione exhibuimus: sed hujus erroris ac casus gratia usque adeo graviter nobis succensuerunt, ut ab omnibus nos totius orbis Ecclesiis, quantum in ipsis fuit, excommunicari fecerint. At non est ista in veritate dissidii ipsius causa; sed quoniam putarunt se gratificaturos Euzoio, si sese a nobis abalienarent, istos sibi ipsis praetextus commenti sunt; ut hostes nobis facti, aliquosque sese ipsis commendatos redderent.*

B *394 Alterum erat de quo Sanctum accusabant, quod per fraudem et subdole Eustathio professionem orthodoxae fidei elicisset. Hanc calumniam Basilium ita proponit et refutat. Omnium est (ut ipsi putant verissimum) quod insidiosum illud Fidei praescriptum composuerimus; non ut Nicopolitanis serviremus, sed ut isto consilio confessionem ipsorum dolose eliceremus. Horum quidem iudex erit Dominus: quae namque poterit cogitationum cordis humani evidens esse declaratio? Hoc vero in ipsis admiratus sum. An enim propterea quod exhibito nobis libello subscripserunt, tanto dissidendi studio usi sunt, ut et existentia et non existentia commiscuerint, quo delatoribus fidem facerent? Non cogitant, quod scriptum ipsorum, quo Nicænam fidem confessi sunt, Romae reconditum habetur, nec quod a Roma acceptum Tyaneusi synodo obtulerunt libellum, qui et apud nos, eandem hanc fidem habens, repositus est. Hinc arrepta occasione exprobrat ipsis Sanctus, quod totius fidem, nunquam serio, sed subdole mutarunt, semper conquesti se fuisse deceptos. Quin et propriae, inquit, orationis obliiti, qua Tyanis in medio constituti, de seductione conquerebantur, qua illecti consensissent volumini, quod ab Eudoxii congregatione compositum fuerat. Quocirca et erroris illius istam excogitarunt defensionem, ut Romanam abeuntes Patrum inde fidem acciperent; atque ita noxam, qua Ecclesias ex mali consortio lasserant, per melioris inductionem corrigerent. Sed qui tam longinquarum profectionum laborem sustinuerunt, tamque sapienter tam ista concinnaverunt, nunc convitiantur; ut agnoscas, eos dolose legatione illa functos esse, et sub praetextu caritatis insidiantium fraudem occuluisse. Quae porro jam circumferuntur, manifestum faciunt, quod Nicænam fidem condemnaverint: viderunt enim Cyzicum, et mox mutata fide reversi sunt.*

C *395 Talia sunt quae isti agunt. Nos vero modici momenti sumus et humiles; semper tamen in eodem per gratiam Dei constantes, nunquam ad rerum innovationem consensimus: fides enim apud nos non alia Seleucia, non alia est Constantinopoli, in Zelis alia, Lampsaci alia, et alia Romae: sed sicut a Domino accepimus, ita baptizamur; sicut baptizamur, ita credimus; quemadmodum credimus, ita glorificamus, neque a Patre et Filio Spiritum sanctum separamus, neque praepo-
nimus, aut Filio antiquiorum esse Spiritum sanctum dicimus, aut debitam illi gloriam denegari sustinemus, quemadmodum blasphemantium linguae adstruunt. Haec*

sunt nostra illa, cum veritate conjuncta. Si quisquam nos horum gratia accusat, accuset; si quis nos persequitur, persequatur; si calumniis quisquam nobis intentatis fidem habet, paratus sit ad iudicium: Dominus, prope est, nihil solliciti sumus: pariter enim et eos qui Sabellii morbo infecti sunt, et qui Arian dogmata tuentur, ut impios fugimus et anathematizamus.

CAPUT XXXIV.

Episcopis communiter et nonnullis privatim data satisfactio. Apollinarii lapsus. Epistola ad Episcopos exules.

N *eque contentus Basilium edidisse pro se scripto aliquam Apologiam, arripuit etiam datam opportunitate defendendi se in conventu Episcoporum, qui ad celebritatem quorundam sanctorum Martyrum conveniant; et coram illis orationem habuit, adversus eos qui ipsum calumniabantur quod tres Deos coleret. Cum enim multis deplorasset, periisse inter Episcopos caritatem et Ecclesiarum pacem, praesentes sic allocutus est: Haec inscribantur cordibus vestris: testes eritis veritati et nobis adversus eos, qui talia divulgant, quod videlicet nos vetus fidei donum innovavimus. Haec enim verba sunt non timentium Dominum, et contra nos aperientium os, velut nos tres Deos proferamus. Qui tres Deos praedicat quid quaerit in Ecclesia Domini? Alibi multitudo Deorum, et alibi divinus est cultus. Qui tres dicit, audeat etiam dicere quatuor, extendat numerum usque ad duodecim. Quae est igitur insania eorum, qui exacutam linguam habent contra veritatem? Non sum pusillanimis ad hos refellendos, sed expecto iudicium Christi: isthic contra nos sistentur, qui hanc calumniam consuerunt. Novit Dominus suos: et qui calumniatur pauperem, exasperat eum qui fecit ipsum.*

397 Si Patrum fidem prosequor, cur, omissis Patribus, me bello impetis? Si credo in Patrem, si confiteor Filium, si non reprobo Spiritum sanctum, si is qui Trinitatem confitetur, tres Deos nominat, et ignominia afficit baptismum atque impugnat fidem; cur mea persona supposita, Dominum bello impetis? Quis misit baptizare in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti? Ego, an Dominus? Cujus sunt verba? Praeconis, an ejus qui misit? Cur persona mea, calumniis ex facili exposita, per me impugnas veritatem, per me concutis fidei munimentum? Ego quidem facilis captus sum; fides autem immobilis perstat. Unus Dominus (disce, Paulo loquente) non duo, non tres. Et, si nominavero Dominum Filium, non in duos Dominos, non in multos Deos divisi dominationem. Dominus Pater, Dominus Filius, Dominatio una, unus Dominus, una fides. Propterea una fides: quia unus Dominus. Unum sequitur unum, ad unum Dominum: una fides, unum baptismus. Sic unum, ex uno, per unum, confirmatur. Si vero quia ignominia non afficio Spiritum, neque in eodem cum creatura ordine loco, propterea hanc calumniam sustineo; ne dicas quod non dico, et videamus probabilem calumniae tuae structuram. Quid occultas tuam ipsius calumniam, o execranda propter mendacium? dicens, apud nos tres Deos praedicari; et non dicis aperte, quod nos sumus, qui eos qui Spiritum sanctum creaturam dicunt detestamur. Hanc accusationem admitto: ob hoc et gladium exacutum, et ignem subibo: et sive rota collidat, sive tormenta contra me moveantur, in eadem certitudine ac perfectione supplicia suscipiam. Mecum consentiunt et qui hic siti sunt Martyres, qui coronis digni facti sunt, propter accusationem eorum qui aliam opinionem

D
AUCTORE F. B.
B. Ep. 73
Basilio in
eadem sibi
semper con-
stante.

Protesta-
tur coram
Episcopis,

E
Homil. 29

per calum-
niam accu-
sari se,

qui circa
Trinitatem
aliud non
teneat quam
fidem Patrum,

F

procul ab
errore Tri-
thitium.

qui hora im-
portuna ad se
missum ab eo
non statim
audierit,

B. Ep. 82
et ipsam sub-
scriptionem
dolose elucuc-
rit:

licet illius
missi eam
antea Romae
acceptarint,

aliquae cum
ipso, identi-
dem mu-
tantes fi-
dem suam.
B. Ep. 72

A opinionem tutati sunt. Hoc itaque nomine me accusa, quod non inter creaturas numero Spiritum sanctum. Si vero quid amplius dixeris, reddes rationem Judici, cum venerit ille Paracletus.

Excusat etiam se Patrophilo Ep. Aegensi, 398 Publica hæc Basiliū, quamvis justissima ab Eustathio defectio, varios civit animorum motus. Patrophilus imprimis, Episcopus Aegensis in Cilicia, percussus animo fuit; et ex tam inopina rerum mutatione stupefactus, hæsit multo tempore antequam ad Basilium scriberet; tandem vero, seu motu proprio, seu suadente Eustathio, litteras ad eum dedit per Strategium Presbyterum, quibus inter reliqua significabat; Hæsitasse se, num Basilius, ille qui tam strenue homini illi a puero serviverat, qui hæc et hæc certis temporibus fecerat, qui propter unius hominis amicitiam innumerorum inimicitiam susceperat, hic ipse nunc alius ex alio factus esset, et amicitiam in inimicitiam mutavisset. Hæc et alia graviora quæ Patrophilus scripserat; quamvis possent merito dura Basilio accidere, non tamen moleste tulit, sed pro sua prudentia et mansuetudine acerbiores ejus litteras excusabat. Non adeo, inquit, duro ac pertinaci sum ingenio, ut amicas Fratrum correptiones ægre feram: tam enim abest ut iis quæ scripta sunt offensus sim, ut prope cum legerem, riserim; quod, cum tanta sint ac talia quæ mutuam inter nos amicitiam hactenus confirmare visa sunt, propter tantillas querimonias ad te usque delatas. tantum te perpersum esse stuporem scripseris. Deinde eorum quæ inter se et Eustathium acta fuerant, redditurus rationem; Apologiam illam, inquit, quam mihi ad magnum Christi tribunal paravi, tibi quoque notam facere haud detrectabo.

B. Ep. 82

quod ab Eustathii, olim sibi cari communione recesserit,

B ac talia quæ mutuam inter nos amicitiam hactenus confirmare visa sunt, propter tantillas querimonias ad te usque delatas. tantum te perpersum esse stuporem scripseris. Deinde eorum quæ inter se et Eustathium acta fuerant, redditurus rationem; Apologiam illam, inquit, quam mihi ad magnum Christi tribunal paravi, tibi quoque notam facere haud detrectabo.

et ut sibi constanter adhæreat, rogat:

399 Postquam igitur pluribus ostendisset, quod ab initio causæ hujus nihil occasionis a se isti dissidio, sive parum, sive multum datum esset; quodque coactus ab Eustathii communione defecisset, et ad publicam sui defensionem contra ejus calumniam processisset; concludit epistolam, ita Patrophilum compellans: Rogamus ut rescribas per eundem hunc virum, Strategium dico Compresbyterum nostrum, an noster adhuc esse constanter pergās, aut an ex illorum congressu et ipse sis abalienatus: neque enim verisimile est illos quiescisse; neque te, qui talia nobis scripsisti, non et adversum illos fiducialiter egisse. Quod si in nostra perseveras communione, optimum est, et summopere exoptandum: si vero te ad suam ipsorum traxere sententiam, triste quidem est (quomodo enim tam dilecti Fratris abalienatio tristis non esset?) verum, etsi nulla aliena in re, in ea tamen probe fuerimus ab illis exercitati, ut didicerimus ejusmodi dispendia ferre patienter. Responsum ad has Basiliū litteras distulit diutius Patrophilus, deliberans forsitan quid ageret; ac tandem rescripsit per Strategium, quod in ejus permaneret communione. His acceptis, Basilius gratias egit Domino: cumque ille scripsisset quædam in favorem Eustathii, ipse ne cogeretur rursus prolixiorum sermonem texere, negat se cum Eustathianis communicare posse. Ignosce nobis, inquit, qui committere nequimus, ut fermenti aliena docentium participes simus. Itaque si videtur relictis sermonibus istis plausibilibus, cum omni fiducia argue eos, qui non recto pede incedunt ad veritatem Evangelii.

eodem officio defungitur apud Theophilum Castabalen. Ep. B. Ep. 309

400 Per eundem Strategium Basilius litteras misit ad Theophilum, Castabalensem in Cilicia Episcopum (nam et hic mutationem istam illi objecerat) ut defectionis suæ et inconstantia rationem redderet, litteris suis eum ita compellans. Cognosce, desideratissime et religiosissime Frater Theophile, me permagni amorem tuum æstimare. Et hæc mei animi affectio facit, ut, quamvis tristitia et mœroris quam plurimæ occasiones, æque non minimæ ministrentur; nul-

lum tamen diem, quod equidem meminerim, prætermiserim, in quo tui memoriam non recolui. Etenim statui, prosperis meis velut ex adverso propositis in bilance, contra acerbiores casus animum velle sic applicare ut meliores res meæ præponderent. At cum mutatus existat, undeminime, oportuit, rerum status; ignosce mihi quæso, sententiam non mutant, sed ordinem tantummodo et stationem transponenti. Imo vero potius stationem non muto, sed antiquam obtineo ego; alii autem sunt qui subinde alterantur et nunc in castra adversariorum manifesti trans fugæ abierunt. Horum quanti fecerim ego communionem, quamdiu a parte saniore stabant, non ignoras ipse: quod si neque ipsos nunc conseciter, et ab eorum societate recedo qui eandem cum ipsis opinionem foveant; certe merito mihi debet ignosci, qui nihil antiquius veritate et mea ipsius incolumitate censeam ducendum esse.

401 Inter hæc transactus est annus CCCLXXV initio vero sequentis anni, scripsit ad Evasenos epistolam, qua gratias ipsis agit, quod in tanta rerum perturbatione fideliter in sua communione permanserint. Licet quam pluribus, inquit, obruamur negotiis, et innumeris animus noster distineatur curis; numquam tamen sollicitudinem eam, quam erga Dilectionem vestram gerimus, memoriæ nostræ excidere passi sumus; precantes Deum nostrum, ut in fide perseveretis, in qua statis et exultatis in spe gloriæ Dei. Revera namque insolens jam est ac vehementer rarum, Ecclesiam videre sinceram, quæ nihil sit a malitia temporum istorum læsa, sed integram et inoffensam servet Apostolicam doctrinam; qualem præsentibus temporibus vestram ostendit, qui singulis generationibus dignos vocatione sua manifestat. Det vobis Dominus cœlestis Jerusalem bona, pro eo quod falsas contra nos calumnias in capita vaniloquorum rejecistis, nec permisistis ut cordibus vestris sese insinuarent. Novi autem et persuasum habeo, in Domino, quod merces vestra multa, etiam ob hanc causam, sit in cœlis. Sapienter enim hoc apud vos ipsos considerastis, quod et verum est, quod qui mala mihi reddiderunt pro bonis, et odium pro dilectione mea, qua eos persecutus sum; jam me calumniantur eorum gratia, quæ ipsi deprehenduntur scripto editis confessionibus approbasse.

402 Interea dum amicitia Basiliū cum Eustathio, hujusque hypocrisis et hæresis manifestata illum gravissimis difficultatibus irretitum tenent; ad cumulum malorum accessit lapsus Apollinarii, Episcopi Laodiceni. Et omnes quidem, ob novitates ab eo introductas, vehementi dolore afflicti sunt, qui pacem Domini studiose ambiebant; sed Basilio tanto gravio-rem molestiam creavit, quanto magis de suo numero et societate videbatur esse ab initio: nam quod ab hoste manifestario patimur, utcumque per se sit acerbissimum, nihilominus potest tolerari ab afflicto; secundum illud quod scriptum est, Si mihi inimicus impropèrasset, patienter utique tulissem illud: at cum familiaris et conjunctus quispiam damnum infert et detrimentum, est hoc omnimode intolerandum, nec ullo solatio leniendum. Igitur quem crediderat secum veritatis propugnatorem habere, hunc ipsum invenit in non paucis impedimento ad salutem extare: sed quemadmodum Eustathius hæreticum animum diu dissimulaverat, ita quoque Apollinarius. Hinc contigit circa hunc annum CCCLXXVI, id quod narrat Facundus Episcopus Hermianensis ex epistola Episcoporum Aegyptiorum qui in Diocæsarea exulabant, hæc transcribens: Mirabilis Apollinarius tales litteras ex nomine illorum suscipiens, etiam et propriam epistolam, nomine Adelphi et Isidori præcipuorum inter illos, juxta votum suum; in tantum illos contempsit, ut ipse postea auderet suis litteris

B. Ep. 72

et Evasenis, propter fidelitatem erga se, E

bene precatur.

Affligitur Sanctus lapsu Apollinarii F

B. Ep. 293

lib. 4 cap. 2 pag. 160

accusare

A accusare irreprehensibilem et religiosissimum Archiepiscopum Antiochiæ Paulinum, qui semper communicavit ter Beato Papæ Athanasio, et omnibus in Occidente orthodoxis Episcopis. Nitriensibus autem Solitariis ex acceptione talium litterarum commotis et habentibus de accusato vel hæresis vel schismatis suspicionem, sæpe voluerant illi rescribere : sed dum hæc aguntur, ex dispensatione Dei demonstratæ sunt ipsis et inscriptæ ejus dispositiones et definitiones de fide, consonantes eis quæ antea multi venientes ad eos illis dixerant de ipso Apollinario, habente se non recte circa incarnationem Salvatoris. Ad hæc etiam et alias litteras [scripsit], in quibus accusavit venerabilem Archiepiscopum Cypri Epiphanium, orthodoxum et communicantem semper Beatissimo Papæ nostro Athanasio : Episcopum [quoque] Diodorum abjudicavit injuste per proprias litteras, si non abstinuisset a communione antedictorum orthodoxorum Episcoporum Paulini et Epiphani.

ad Judaismum
pæne deflexi,

quem Epi-
scopi exules,
ideo excom-
municantes,

B 403 Hæc omnia cum præclari illi Episcopi et pro fide exules intellexissent, de Apollinario: Zelus ipsorum in sincera pietate profitenda minime passus est, quamvis ille in sui defensionem plurima scriberet, robur animi ipsorum et constantiam a proposito suo dimoveri, aut multitudine scriptitationum aut varietate sophismatum. Quocirca cum Basilius per Dei benignam gratiam sinceritatem fidei ipsorum cognovisset, omnium sermone vulgo celebratam; æquum esse duxit, ut in partem hanc præclaram ipsorum socius deveniret, et se per litteras ad ipsorum communionem adjungeret. Hanc ob causam dilectissimum Syndiaconum Elpidium ad eos misit, qui et litteras perferret, et præsens exponeret quæ litterarum effugissent instructionem. In litteris vero narrat miserabilem casum Apollinarii, olim amici sui, et quomodo mentes distorquens aliorum, a sanitate dogmatum abduceret, ac per eum tota in seipsam discissa esset Ecclesia et divulsa : præcipue quod ad Ecclesias, Orthodoxis cumprimis Rectoribus gaudentes, clancularii quidam emissarii ab illo ablegati essent, ad schisma faciendum et privata conciliabula cogenda. Vitalem scilicet, Episcopi nomine donatum, Antiochiam miserat, ut suæ hæreseos esset Episcopus : sine populo tamen et sine Clero ambulans, et nudum Episcopi nomen circumferens. Deinde hæresim ipsius exponit; Nonne, inquit, pleni scatent dogmatibus impiis illius singuli et universi de Deo sermones, dum Sabelli illius futilissimi homuli antiquam impietatem in scriptis suis renovat et resuscitat? Siquidem illa non sint ab inimicis conficta quæ circumferunt Sebasteni, sed revera ab isto homine profecta commentaria; omnem impietatis transcendit altitudinem ille, dum eundem docet esse Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum; et hujusmodi blasphema et tenebricosa usurpat verba, quæ nec auribus nostris nos percepimus, quia nullam habere vel levissimam communionem cum iis qui ejusmodi sermones usurpant, exoptamus.

confortantur
a S. Basilio :

qui illis
ejusdem
hæreses
exponit

C 404 Nonne apud illum confusum quid existit, de incarnatione doctrina? nonne indubium apud multos vocatur salutifera Domini nostri oeconomia? idque propter lutulentas istius hominis et obscuras de Incarnatione quæstiones : quas singulatim omnes coacervare, et ex instituto refellere longissimum et tempus et sermonem desideraret. Ac de promissionibus divinis locum, quis unquam adeo oblitteravit delevitve, quam suis iste commentis et fictionibus? qui quidem beatam illam spem, iis repositam qui vitam duxerint secundum Evangelii Christi regulam, tum humiliter ausus est tamque abjecte interpretari, ut in fabulas aniles et comenta Judaica detorserit. Denuo restitutum iri templum pollicetur,

circa nova
Legis my-
steria

et cultum legalem denuo usurpandum; typicum rursus proditurum Pontificem esse, post verum Pontificem revelatum : Sacrificia pro peccatis offerenda, post Agnum illum Dei, tollentem peccata mundi; et baptismos partiales, post illum baptismum unicum; et cineres juvenæ expiatorios Ecclesiæ illius, quæ nec maculam nec rugam habet, propter suam in Christum fidem; lepræ præterea mundationem, post impassibilitatem illius qui a morte resurrexit : oblationem quoque zelotpyiæ, cum neque nubent neque in matrimonium elocentur : panes propositionis post panem illum qui descendit de cœlo : lucernas ardentes, post lumen illud verum : et ut breviter expediam, nisi Lex illa mandatorum in dogmatibus evacuata sit, manifestum est quod ne tunc profecto Christi doctrina in præceptis legalibus abolebitur.

405 *Exposita hæresi tam abominanda, de conversione tamen Apollinarii omnino desperandum non existimavit Sanctus : sed cum summa testificatione doloris et amoris sui, hortatur sanctos Confessores, ut illum ad Ecclesiæ unitatem reducere conentur, forsitan quia subinde vel coram vel per litteras cum illo agebant.* Propter ista, inquit, pudor et aversio obvelarunt facies nostras, dolor vehemens opplevit corda nostra. Quam ob causam vos adhortamur, tamquam medicos scientes et doctos, in comitate et patientia erudire obluctantem, ut operam omnem impendatis, quo ad subjectionem Ecclesiæ ordinatam reducatur; et eidem persuadeatis, commentationum suarum loquacitati et multiplici ne confidat. Dictum certe paræmiographi ratum fecit, non posse peccatum declinari facile in multiloquio. Constanter porro ei inculcate orthodoxæ fidei tenorem, ut ipsius emendatio manifesta fiat, et Fratribus innotescat resipiscentia. Spe sua tamen frustratus est, Basilius; Timotheo, ex Apollinarii asseclis uno, diffamante se Episcopum esse, ut per hoc confidentius injuriaret, et paternas leges infringeret. Voluit enim anathematizare Basilium Cæsareæ, Petrum Alexandriæ, Paulinum et Epiphanium et Diodorum Episcopos, et soli Vitali communicare.

406 *Alter a scribendi ad Confessores istos Episcopos causa erat, quod Marcellianos, seu asseclas jam defuncti Marcelli Ancyran Episcopi, qui ob doctrinam suam impiam exierat ab Ecclesia, ad suam communionem admisissent; quod dudum frustra a Basilio petierant. Nam cum octo illorum ex Galatia Diocæsaream eos invisendi gratia venissent, et ostendissent communicatorias litteras a Beatissimo Papa Athanasio ad se scriptas, exhibita etiam fidei professione, litteris expressa, qua videbantur nihil sentire quod ab generali et Ecclesiastica fidei regula, quæ in Nicæna Synodo constituta est abhorreret; et anathemate damnare satis clare et distincte hæreses omnes adscriptas Marcello, a Confessoribus illis ad communionem ecclesiasticam recepti sunt. Cum autem fama id ad alios pertulisset, non parvus dolor multos affecit, quod tales ad se adventantes communionis Ecclesiæ participes fecissent : non enim sciebant qua professione fidei, quave conditione fuissent ad communionem admissi. De hoc itaque monendos eos existimavit Sanctus, quo faceret ipsos intelligere, quod æquum esset illa quæ geruntur multorum conspirante consensu geri, ne concordia dissueretur, dum nonnulli rejectis aliis recipiuntur ad communionem : cum per Dei gratiam plurimi essent qui fidem tuerentur orthodoxam, a Patribus Nicænis secundum pietatis regulam sancitam; neque per Orientem ipsi soli essent relictæ, aut in hac parte solitarii, quin cum iis etiam conspiraret universus Occidens. Propterea, inquit, oportebat vos consilium cepisse, constanter quidem, moderate tamen, de rebus ad omnes per omnem*

D
AUCTORE F. B.
et sacra-
menta,

non tamen
desperat de
ejusdem redu-
ctione :

E

Fac. lib. 4
cap. 2

B. Ep. 293
et de Marcelli
Ancyran di-
scipulis,

F
Epiph.
Hæc 72

suadet expe-
ctare judicium
Ecclesiæ,
B. Ep. 293

A omnem terrarum orbem Ecclesias spectantibus. Interea temporis transmittere dignemini rationes illas vestras, quibus estis inducti ad recipiendos sequaces et fautores Marcelli : illud nequaquam ignorantes, quod utcumque, quoad vestras res et vos, sarta tectaue constituisse videamini omnia; non tamen vobis ipsis rem tanti momenti permisisse debueratis, sed quotquot vestrae sunt communionis, seu per Occidentem sive per Orientem, eorum expectasse calculos et sententiam. Ad has Basilii querelas et postulationem quid responderint sancti isti exules, aut quomodo satisfecerint, nullibi invenio relatum. Admissionem illam Marcellianorum gratam non fuisse Orientalibus, patet ex eo, quod in litteris ad Occidentales, hoc etiam anno, sed serius missis, accusetur Paulinus, quod fautores Marcelli ad communionem admitteret.

B. Ep. 74

CAPUT XXXV.

Nova in Occidentem legatio contra novas hæreses, successu nullo propter animos Romæ præoccupatos. Conciliatus S. Ambrosius, Sozopolitani instructi.

Decernitur
nova in Occi-
dentem lega-
tio,

contra Eusta-
thium et Apol-
linarium,

explicatura
primi defe-
ctionem ad
Arianos

B Orthodoxi porro Episcopi per Orientem, vehementius afflicti casu Eustathii et Apollinarii quam Valentis persecutione, rursus Dorotheum et Felicissimum in Occidentem communi nomine destinarunt : nam improba quidem, inquit, et impudens Arianorum hæresis, manifeste ab Ecclesiæ corpore divulsa, proprio immorabatur errori, parumque lædebat, propterea quod illius impietas omnibus nota esset : Eustathius vero et Apollinarius, ovinam pellem induti, mansuetudinem ac placiditatem externe simulant, interne gregem Christi crudeliter lacerabant; et hoc nomine, quod ex orthodoxorum gremio progredierentur, simpliciores facile lædebant. Propterea per prædictos ablegatos suos orabant et obtestabantur Occidentales Episcopos; perniciosos illos, et qui non facile caveri possent, per diligentiam eorum omnibus Orientis Ecclesiis publicari et manifestari; ut vel recte ingredientes, Orthodoxis manerent conjuncti; vel si perversi esse perrexerint, pestem suam sibi ipsis solis continerent; ne posthac, per incautam communionem, morbum suum vicinioribus affricare possint. Deinde ut eos qui Ecclesias conturbant et offendicula gignunt Ecclesiis quoque suis cognitos facerent, quo vitari possent. Rationem vero, cur id ab Occidentalibus peterent, addentes; quæ nos loquimur, inquit, multis suspecta sunt, quasi propter privatas quasdam contentiones metum ac pusillanimitatem illis incutere velimus. Vos vero, quanto ab illis habitatio ne remotiores estis, tanto plus apud plebem habetis fidei; ad quod et hoc accedit, quod ad curandum oppressos adjumento vobis est gratia Dei. Quod si plures quoque unanimes in idem consenseritis, manifestum est, quod multitudo eadem decernentium indubitata omnibus efficiet dogmatis susceptionem.

408 Quod autem Eustathium spectabat, quandoquidem prius Episcopatu depositus, per Romanos esset restitutus; optabat Synodus ut per quos acceperat turbandi Ecclesias potestatem, per eosdem amitteret. Est unus, inquit, ex illis qui plurimum excitant turbarum Eustathius, ex Sebaste Minoris Armeniæ : cujus cum exposuissent in fide orthodoxa inconstantiam, aut potius sæpius simulatam ab hæresi resipiscentiam, per quam a Liberio Pontifice et Synodo Tyanensi in Episcopatum suum restitutus fuerat, ut nos supra ex Basilio latius deduximus numero. 275, sic prosequitur. Iste itaque jam Fidem eam, in quam receptus est depopulatur; cumque illis facit qui homocousion anathemate perstringunt. Deinde et hæresi patro-

cinatur eorum, qui Spiritum sanctum spoliunt Divinitate. Quoniam igitur istinc vires accepit lædendi Ecclesias ac publicandi suas impietates, fiducia quam vos dedistis ad subversionem multorum usus; necesse est ut istinc quoque veniat malorum istorum correctio, scribaturque Ecclesiis, quibusnam conditionibus ad communionem susceptus sit; simul vero adjiciatur, quomodo jam immutata sententia, gratiam a Patribus qui tunc erant acceptam irritam reddat. Quod autem petant significari, quibus conditionibus Eustathius ad communionem susceptus fuerit; videntur existimasse, aliquid amplius Romæ extitisse subscriptum ab Eustathio, quam libellum ipsius supplicem, cum litteris Liberii exhibitum Concilio Tyanensi : deinde sic prosequuntur Episcopi Orientales.

409 Alter ex illis de quibus vos admonemus, est Apollinarius, haud parum et ipse Ecclesias contristans. Facilitati namque scribendi de quovis argumento conjunctam habens sufficientem linguæ facultatem, orbem libris suis implevit, contempto Ecclesiaste, qui cavendum esse dicit, ne multi fiant libri. In multitudine enim certum est quod multa delinquantur : nam quomodo potest in multiloquio vitari peccatum? Sunt vero quæ scribit etiam ad Theologiam pertinentia; non ex Scripturæ probationibus, sed ex humanis argumentis adstructionem habentia. Scripsit de resurrectione quædam fabulose, imo Judaice composita : in quibus dicit, nos iterum ad cultum a Lege præscriptum reversuros, ita ut iterum et circumcidamur, et Sabbatum observemus, et a cibis in Lege prohibitis abstineamus, Sacrificiaque Deo offeramus, et in templo Hierosolymis adoremus, atque prorsus ex Christianis Judæi reddamur : quibus quidnam poterit ridiculum magis, imo alienius ab Evangelico dogmate dici? Deinde et de incarnatione tantam movit Fratribus perturbationem, ut pauci eorum quibus colloqui nonnihil cum illo intercessit, priscum pietatis characterem conservent : multi vero, rerum novitibus attendentes, ad quæstiones et contentiosa inutilium verborum commenta aversi sint. Paulini ordinationem in Episcopatum Antiochenum, quoriam legitimum tuebantur Romani, ipsorum judicio etiam reliquerunt; solum queruntur, quod Marcelli dogmatibus videretur adhærere, ejusque sectatores sine discrimine ad communionem admitteret. Rogant propterea et obtestantur, ut universis per Orientem Dei Ecclesiis quæsitum auxilium exhibeant.

410 Basilus, præter litteras communi Orientalium nomine scriptas ad Occidentales, forsitan hujus legationis opportunitate usus, S. Ambrosio rescripsit, eique susceptum Episcopatum Mediolanensem gratulatus est, glorificans Deum nostrum, qui in singulis generationibus eos qui sibi placent deligit. Quodque qui olim ex pastoribus ovium populo suo Principem excitavit, et Amos de grege caprarum sumptum spiritu suo instruxit, et ad propheticam dignitatem extulit; nunc virum ex urbe regia, cui totius gentis principatus concreditus erat, sapientia sublimem, generis claritate, vitæ splendore, orandi facultate, et rebus secularibus illustrem, ad gregum Christi curam traxit; qui projectis hujus vitæ opibus universis, et pro damno habitis ut Christum lucrifaceret, commissa sibi magni ac præclari navigii, Ecclesiæ videlicet Dei, in fide Christi gubernacula accepit. Tum prosequens, ad obeundum strenue munus Episcopale his verbis hortatur : Age igitur, o homo Dei; quandoquidem non ab hominibus accepisti aut doctus es Evangelium Christi; sed ipse te Dominus, e medio judicum terræ desumptum, ad Cathedram Apostolicam transtulit; certa bonum certamen, corrige ac moderare infirmitatem populi, si qua Arianæ vesaniæ labe tactus est : renova prisca Patrum vestigia.

et quomodo
posterior resu-
scitet fabulas
ritusque Ju-
daicos:

F
B. Ep. 55
Basilus Am-
brosio Episco-
patum gratu-
latur,

et mutuum
per litteras
communica-
tionem petit

A *gia. Ultimo rogat, ut fundamentum dilectionis, quod per litterasjecerat, assiduitate mutui per eas alloqui in ædificium excitare et provehere studeret, et hoc pacto possent spiritu conjuncti esse, licet terrestri habitatione quam longissime alter ab altero essent dissiti. Dubitandum non est, quin Basilii desiderio satisfecerit Ambrosius, quamvis non extent hujus ad illum quæ id probent Epistolæ. Et fructus quidem cultæ inter eos amicitia videri potest, quod Basilii allaboraverit, ut corpus S. Dionysii, Mediolanensis Episcopi, qui sub Constantio pulsus in Armeniam exul obierat, Mediolanensibus restitueretur; ut habent Ado, Usuardus, alique Martyrologi, ac Breviarium Mediolanense, et nos ad xxv Maji, ubi de isto Sancto num. 13. Ficissim etiam res Orientalium promoverit Ambrosius, zeloque suo ita Occidentales excitaverit ad succurrendum, ut decreverint quosdam de suis mittere in Orientem, qui S. Meletium et Paulinum (si fieri posset) inter se conciliarent. Sed omnia turbavit incursus barbarorum in Imperium. Hec item tempore, Valente quintum et Valentiniano Consulibus, Euzoius, qui sectæ Arianæ Antiochiæ Episcopus fuit, extremum vitæ diem confecit: in cuius locum Dorotheus suffectus est.*

Socr. lib. 4
cap. 25

Dorotheus
legatus in-
venit Ro-
manos

contra Me-
letium et
Basilium
præoccupatos,
B. Ep. 321

et de hoc que-
ritur Petro
Alexandrino;

cui scribens
Basiliius,

B *411 Profectus interim in Occidentem Dorotheus Presbyter, Romæ invenit Petrum, Alexandrinum Archiepiscopum, successorem Athanasii, ab Arianis Sede sua pulsum, qui ad inplorandum Pontificis auxilium eo se contulerat. Damasus excepit Dorotheum, ex eoque audiit postulata Episcoporum Orientalium, præsentem Petro Alexandrino: sed falsis rumoribus aut persuasionibus contra SS. Meletium et Eusebium Samosatenum præventus, desideratum auxilium aut ejus spem concedere vel noluit vel non potuit; et cognovit Dorotheus, non sine gravi indignatione, Meletium et Eusebium Romæ inter Arianos censi: quapropter infecta re in Orientem reversus est, retulitque Basilio, quos habuisset cum Petro apud Damasum Reverendissimum Episcopum sermones; et mœrore eum affecit cum narraret, inter furiosos Arianos sectatores censi Deo carissimos Episcopos Meletium atque Eusebium: ad quorum rectam fidem demonstrandam magnum argumentum haberi asserit Basiliius, ad Petrum Alexandrinum scribens, quod bello Arianico impetantur; idque, licet aliud esset nihil, suffecturum semper apud eos qui rem oculis rectis intueantur. Itaque Tuam, inquit, Pietatem cum duobus illis conjungere debet societas illa afflictionum pro Christi causa. De cetero persuasissimum habeas, vir revera reverendissime, non esse vel verbulum aliquod orthodoxum, quod non isti viri libere et confidentissime prædicarent: id quod, Deo teste, auritus ego auditor affirmo: qui nec ipse horum societatem ad horulæ spatium tolerassem, si tantillum in fide claudicantes deprehendissem. Etenim Dorotheus, cum videret Romæ ita traduci Eusebium et Meletium, non potuit non omnino moleste ferre; ideoque, minori quam par erat moderatione et mansuetudine, verba habuit cum Petro Alexandrino, similiter de sanctis illis exulibus persuaso. Hinc querelas Petri Basiliius cum accepisset, agnoscit humiliter, propter peccatorum merita eam esse temporum iniquitatem, ut nec diligentissimi quidem Fratres inveniantur satis moderati; nec bene comparati ad ministeria, aut ex animi sui sententia omnia facientes: adeoque, si quid peccatum esset, id se improbante factum.*

412 Expostulaverat autem amice Petrus, quod Basiliius nihil ad ipsum scripsisset de Apollinario et Eustathio, uti neque de Episcopis Ægypti exulibus, qui Marcellianos in communionem admiserant, aliis Orthodoxis minime consultis, et præsertim Basilio, cui tamen commissa videtur cura fuisse Marcellianos Ecclesiæ reconciliandi: ad Solitarios vero scripserat, ab

ejusmodi reconciliatione abstinere, donec omnia legitime per canones componerentur. Petro igitur respondit Basiliius, se propter frequentes rerum adversarum nuntios, assuefactum adeo esse, ut imposterum ad quævis vel maxime incredibilia imperturbatum animum, nec timore dejectum ullo, possideret. Quæ contra Ecclesiæ statum essent ab Arianis jam pridem comparata, licet multa et magna essent, et per orbem terræ sermonibus omnium disseminata, nihilominus sufferenda esse, eo quod ab hostibus manifestariis et in Verbum infesto veritati animo pugnantibus proficiscerentur. Illos se admirari, si contigerit quandoque ut antiquum suum non obtineant; non, si quando quid audacius et facinosius contra pietatem attentaverint. At mœrore se affectum et conturbatum vehementius, ob ea quæ ab iis perpetrabantur, qui eodem modo essent affecti, et easdem secum foverent opiniones. Verum hæc ipsa etiam, eo quod frequentius fierent, et non minima essent quæ ad suas aures deferrentur, non admodum videri paradoxa. Hanc ob causam nequaquam vehementius se commotum, propter res nuper gestas inordinatissime, nec iis suas aures obtundi; partim quod sciret, famam fortuito delatam res istas perlaturam fuisse ad ejus cognitionem; partim etiam quod secundos nuntios opperiretur, eadem tristitia certius relatuos; deinde quod nec par nec æquum esse judicaret, ut gravatim et moleste ferret istiusmodi, quasi indignatus se parvi habitum.

413 Ad auctores porro horum ea scripsisse se, quæ conveniebat; admonendo videlicet, ut, quandoquidem distractio quædam animorum Fratres ibi existentes divideret; non tamen deficerent a caritate mutua; sed expectarent usque dum ii, penes quos potentia residebat, per disciplinam Ecclesiasticam erroribus occurrerent et mederentur: quandoquidem autem id etiam scripsisset Petrus, recte, et prout par erat incedens, se laudibus ipsum esse prosecutum, et gratias insuper Deo habuisse, quod veteris illius ordinatissimæ disciplinæ reliquiæ superessent etiamnum apud ipsum, nec Ecclesia inter persecutiones vires suas et fortitudinem amisisset, et Canones non essent secum persecutionem passi: Ceterum quod ad Marcellianorum conversionem attineret; Galatis, inquit, qui frequentes mihi turbas concitarunt (Marcellus enim, ut dictum est, Ancyranus in Galatia Episcopus fuerat) adhuc non potui quidquam respondere, quod tuam expectarem responsionem. In præsentem, si voluerit Dominus, ipsique me admiserint in hoc negotio, spes est me posse populum ad Ecclesiam reducere, ut non possint nobis in os reponere, quod ad Marcellianorum partes accesserimus; sed appareat illos membra extitisse illius Ecclesiæ, quæ est corpus Christi. Quocirca malitiosa et infamis calumnia, quæ quaquaversum diffundebatur, ab hæreticis illis orta, in meam assumptionem et admissionem grassata fuit (quæ tamen me nequaquam pudore suffudit) tamquam ego partes ipsorum foverem. Ita non deerant unquam, qui, quidquid pro hæreticorum reductione aut Ecclesiarum pace ageret Basiliius, sinistra interpretatione invidiose traducerent, ut hæreticus ipse tunc audiret, cum maxime laborabat hæreticos ad Ecclesiæ unitatem reducere. Credibile tamen est, piis ejus laboribus fuisse misericordem Dominum; quandoquidem S. Hieronymus, aliquot post annis enumerans sectas hæreticorum varias, quibus Ancyra civitas discissa erat, de Marcellianis taceat.

414 Ad ultimos vitæ Basilii annos spectat etiam epistola, Sozopolitana scripta. Indoluit illi, ubi nuntiatum ipsi fuit, præter Arianorum tumultum grassantem in Ecclesiis, et confusionem quam illi de fidei verbis excitarunt; aliam adhuc novam contentionem

D
AUCTORE F. B.

miratur ejus
contra se credulitatem nimiam:

E

et de Marcellianis se tolerantis

rationem reddidit,

quos videtur
reduxisse in
viam,
F

B. Ep. 65
Sozopolitani
novam super
Incarnatione
questionem

A tionem esse apud eos abortam, quæ universam Fra-
 ACTORE F. B. trum congregationem vehementer anxiam reddebat.
 Nam scripserant ipsi Sozopolitani, nova dogmata,
 et auribus fidelium insueta, tamquam ex Scriptu-
 rarum disciplina introduci; et quosdam apud se
 esse, qui salutarem Jesu Christi dispensationem
 dissolvunt, quantum in ipsis est, et negant magni
 mysterii gratiam, quod a seculis celatum est, suo
 autem tempore manifestatum. Hoc enim tollitur ab
 iis qui dicunt, Dominum, cœleste corpus habentem,
 advenisse. Quis usus sanctæ Virginis, si non ex
 massa Adam erat assumenda deifera caro? Quis
 porro tam audax, ut Valentini dogma, jam olim
 suppressum, sophisticis verbis Scripturarumque
 testimonio denuo nunc excitet renovetque? Non
 enim recentior de apparentia impietas est, sed olim
 ab insulso stolidoque Valentino inceptit: qui pauca
 Apostoli verba dilacerans, impium sibi ipsi figmen-
 tum paravit, Dominum dicens formam servi, et non
 ipsum servum assumpsisse; et in figura ipsum na-
 tum esse affirmans, non ipsum hominem ab eo
 assumptum. His finitima solent isti effutire, quod
 deplorare convenit, novos nobis introducentes tu-
 multus. Ita Basilius, Apollinarium ejusque asseclas
 intelligens.

redarguit
 Sanctus,

B. Ep. 344
 aliamque
 Apollinari
 hæresim.

B 415 Similiter iisdem his ultimis vitæ ejus annis
 scripta est et alia epistola, ad Urbicium Monachum,
 qua æque impium errorem Apollinarii refutat, docen-
 tis, quod Deus in carnem conversus fuisset; non autem
 per Mariam suscepisset, illam Adami massam, sed
 in substantiam materialem Deitas ipsa mutata trans-
 iisset. Facile quidem foret, inquit Basilius, hanc
 absurdam sententiam refutare; sed quandoquidem
 ex se ipsa blasphemiam convincitur, satis erit
 (sicut arbitror) apud illum qui Dominum metuit
 nominasse. Erant tamen Sozopoli, qui dicebantur
 absurdam istam fovere sententiam. Itaque Sanctus,
 hæresi ista paucis refutata, concludens ait: Ab
 hæreticorum communione vosmet omni modo
 puros custodite; scientes, quod indifferenter in
 his habere, libertatem nostram tollit, quam in
 Christo habemus.

CAPUT XXXVI.

Extrema S. Basilii acta, mors, sepultura.

Cum circa annum CCCLXXVII vellet universorum
 Dominus respicere lacrymas et exaudire gemitus Eccle-
 siæ suæ, sub Arianorum tyrannide per annos jam qua-
 draginta septem laborantis, et tantum non oppressæ;
 induxit in Imperium de thesauris divinæ suæ justitiæ,
 barbaras nationes, Gotthos et Hunnos, quibus hære-
 ticum Imperatorem debellaret, Ecclesiamque ab ipsius
 tyrannide vindicaret. Igitur postquam Gotthi, primum
 ab Hunnis pluribus cladibus contriti, et Imperatori
 Romanorum supplices facti, tantum non ex commise-
 ratione admissi in Imperium, Danubium trajecissent;
 ipsi cum hostibus suis Hunnis, sancito inter se contra
 hospites suos fœdere arma moverunt, primamque cla-
 dem Romano exercitui sub Lupicino duce intulerunt.
 Valens, autem intellecto suorum casu et barbarorum
 rebellionem, pace cum Persis quibuscumque potuit con-
 ditionibus inita, Profuturum et Trajanum exercituum
 Præfectos, cum copiis misit in Thraciam, ipse mox
 Antiochia profecturus Constantinopolim. Interim tota
 illa regione victores grassabantur barbari. Tunc Euse-
 bius Samosatenus Episcopus exulabat in Thracia:
 quem bellico tumultu undique circumfusum conser-
 vavit idem Deus, qui facere potuit, ut sanctus Jo-
 nas in ventre ceti illæsus permaneret, et in igne
 adeo vehemente sine aliquo nocumento timentes
 Deum vivere possent. Hæc cum ex Libanio Diacono

Anno 377,
 grassantibus
 per Imperium
 barbaris

Basilius intellexisset, a quo etiam reliqua quæ contra
 Orthodoxos ibi acta erant edoctus erat; litteras dedit
 ad illum, gratulatus quod declarasset Dominus, quam
 non deserat Sanctos suos, dum magna et potenti
 manu sua vitam ejus undique protexit; spiritu tan-
 tum non prophetico subjungens; Et imposterum con-
 servabit te, qui hoc potest præstare, Deus. Idem
 det nobis, si vixerimus, videre peroptabilem istam
 faciem tuam, aut aliis saltem, qui reditum tuum
 non secus expectant quam propriam ipsorum salu-
 tem. Persuasus sane sum, quod propter lacrymas
 Ecclesiarum, et gemitus illos, quibus post te inge-
 miscunt omnes, hominum amator Deus te conser-
 vaturus sit in vita, donec gratiam suam impertiat
 iis, qui noctes atque dies opem ipsius implorant.

417 Ita Basilius, quasi præsagus, brevi ad Eccle-
 siam suam rediturum Eusebium, pacemque dandam
 Orthodoxis, seque in vita hac non diu superfuturum.
 Prosequens vero juxta rationem temporis cæptum ser-
 monem; Interea, inquit, majores et graviore illis
 locis afflictiones inferri audimus, de quibus (siqui-
 dem possibile est) velociter; sin minus, per religio-
 sissimum Fratrem Paulum Sympresbyterum ad nos
 revertentem, ut petimus, edoceamur, quod illæsa
 et incolumis vita vestra custodiatur. Quoniam vero
 audimus, universum iter plenum esse latronibus et
 excursoribus; metuimus, ne si in illorum manus in-
 cidat Frater, illi nos simus causa mortis. Quod si
 mediocrem tranquillitatem dederit Dominus, quem-
 admodum de exercitus transitu audimus; curabimus
 et nostrorum aliquem mitti, qui vos invisat, et sin-
 gula quæ isthic geruntur annuntiet. Ex his colligere
 licet, epistolam scriptam ante Profuturi et Trajani
 adventum, barbaris adhuc Thraciam depopulantibus.
 Illis deinde victis fugatisque, Ducibus vero prædictis
 impedire frustra conatis, inter viarum angustias, com-
 meatum deferendum ad barbaros; Valens Antiochia
 exire compulsus; quemadmodum invalescente hoc
 bello, aliis curis distractus, destiterat ab illis in exi-
 lium mittendis qui fidem consubstantialis amplexa-
 bantur; ita nunc multo magis, agnoscens forte vindi-
 cem Dei manum, sed sera pœnitentia ductus, nostros
 Orthodoxos ab exiliis revocat. Redierunt ego in suas
 Sedes orthodoxi Episcopi: interque eos Eusebius Sa-
 mosatenus, Petrus Alexandrinus, Meletius, Antio-
 chenus.

D
 B. Ep. 9
 Basilius
 Samosateno
 exuli gratula-
 tur Dei
 protectionem,

et præsagit
 citum reditum
 ad suam
 Ecclesiam;
 E

prout factum,
 Valente exules
 revocante,

Socr. lib. 4
 cap. 78

418 Secutum vero est bellum lacrymabile in
 Thracia: in quo destitutæ equitum præsidio Roma-
 næ legiones, a Gotthis cinctæ et usque ad interne-
 cionem cæsæ sunt. Ipse Imperator Valens, cum sa-
 gitta saucius fugeret, et ob dolorem nimium sæpe
 equo laberetur, ad cujusdam villulæ casam depor-
 tatus est: quo persequentibus barbaris, et incensa
 domo, sepultura quoque caruit. At hæc nihil attinet
 fusius explicare, cum Basilium vix spectent: nisi quod
 in eodem prælio, cum multis aliis præcipuis belli duci-
 bus, Trajanus occubuit, Basilio familiaris et ob virtu-
 tem æstimatissimus. Valente evivis sublato, aderat tem-
 pus, quo Deus, per Gratianum et Theodosium ortho-
 doxos Imperatores, daret quietem a persecutionibus, et
 Ecclesiis pacem, quam videre Basilius optaverat inti-
 mis suspiriis, et postulaverat precibus non intermissis.
 Verumtamen aliter visum est divinæ providentiæ, quæ
 non permisit Sanctum suum plus quam reslorescentis
 Ecclesiæ primordia aspicere, ut citius æterna pace et
 tranquillitate frueretur, velut alter Moyses; nam huic
 Prophetæ Nyssenus fratrem comparat; qui cum ter-
 ram promissionis intrare multis votis expetiisset, jam-
 que prope adesset ut videre eam posset a longe, jussus
 est a Domino mori.

Chrom.
 Hieron.
 F

quo etiam
 mortuo or-
 thodoxia re-
 stauratur:

Or. F.

419 Reliquum est ut Basilii mortem audiamus,
 sanctæque illius animæ peregrinationem, qua a
 nobis peregre profectus est, ut præsens sit apud
 Dominum,

B. Ep. 37
 prius tamen
 Basilius mori-
 tur,

A Dominum, per totum vitæ cursum hoc unum mediatum. *Beata vero hujus animæ transitum, quæque hunc secuta sint, Theologi nobis explicabit oratio; Quamquam alioqui Ecclesiæ solitudinem intueri, hujusmodi gloria detonsæ et spoliatae, atque corona tali orbatae, tam grave ac molestum est, ut nec oculis spectari, nec auribus percipi possit, his quidem certe qui mente præditi sunt. Cum itaque, inquit ille, cursu confecto Basilius ac fide servata, dissolutionis desiderio teneretur, tempusque coronarum, instaret; atque illud quidem non audivisset, Ascende montem et morere; verum, Morere, atque ad nos ascende; hic quoque miraculum edidit, superioribus haudquaquam inferius. Nam cum ferme mortuus et exanimis esset, maximaque ex parte vita perfunctus, circa extremos sermones robustior fit, ut cum pietatis verbis abscederet, ac fidelissimis suis cultoribus ad Ecclesiasticos gradus provehendis manum et spiritum præberet; ut ne sacrario fraudarentur, quos discipulos atque in Sacerdotio adjuutores labuerat. *Hæc Nazianzeni verba, quamvis obscuriora, indicare videntur Basilium, longa jam tabe confectum, cum viribus corporis omnino consumptis indies moriturus crederetur, imo forsitan subinde animi deliquia pateretur, instantis mortis indicia; tantisper adhuc sibi restitutum (quod fieri non raro solet iis qui paulatim tabescunt) ut quosdam suos discipulos sacris Ordinibus, præsertim Sacerdotio initiaret; quin etiam forsitan aliquos in locum defunctorum consecraret Episcopos. His notatis, ad ea quæ sequuntur, inquit Nazianzenus, gravatim quidem, tandem tamen se conferet oratio, licet aliis potius quam nobis hic sermo conveniat. Nec enim in dolore philosophari queo (etsi ut philosopharer vehementer contenderim) dum mihi commune detrimentum in animo versatur, et calamitas ea quæ universum terrarum orbem invasit.**

in hoc similis
Moysi, terram
promissionis
non ingresso,

ante mortem
tamen adhuc
aliquos ordi-
navit.

Ad sic defun-
cti corpus

undique con-
curritur,

eoque apud
parentes se-
pulto,

animæ, ex vi protrusionis et compressionis, una cum eo excesserunt, quæ talis finis titulo felices prædicatæ sunt, ut discessus ipsius sociæ, atque (ut ferventiorum quispiam dixerit) funebres victimæ. Tandem corpus, cum rapientium manus vix effugisset, ac prosequentes superasset, in parentum sepulcro conditur; ac Sacerdotibus Sacerdotum princeps, Prædicatoribus magna Vox meisque auribus insonans, Martyribus Martyr adjungitur.

422 Ac nunc ille quidem in cœlis est; illic etiam (ni fallor) sacrificia pro nobis offerens, et pro populo preces fundens: neque enim ita nos reliquit, ut prorsus dereliquerit. At ego, media ex parte mortuus et dissectus Gregorius, utpote a magno illo socio divulsus, atque exulem et miseram vitam trahens (ut consentaneum est eum qui ab eo disjunctus sit) haud scio quemnam, post illius instructionem, finem nanciscar; a quo nunc quoque per nocturnas visiones admoneor, et castigor, si quando ab officio recessero. Nec vero ego quidem luctus laudibus adjunxi; atque illius vitam oratione expolivi: sed proposui communem virtutis tabulam, ac salutiferum omnibus Ecclesiis omnibusque animis exemplum; in quod, velut in vivam quamdam legem, intuentes, vitam nostram dirigemus: vobis autem, qui ab ipso doctrina sacra imbuti estis, quid aliud suaserim, quam ut eum semper spectetis, ac, tamquam ipse et vos videat et a vobis videatur, spiritu instruamini? Adeste jam, ac me circumsistite omnis illius chorus, tam qui Sacrarum estis, quam qui inferioris Ordinis; tam qui de nostris, quam qui de exteris; encomium mecum conficite; alius aliam quampiam illius virtutem exponentes; et requirentes, qui sedetis in thronis, legislatorem; qui rempublicam geritis, civitatis principem ac velut conditorem; plebeii, moderatorem; litterarum studiosi, præceptorem; virgines, pronubum; conjugatæ, magistrum pudiciæ, solitarii, eum qui vobis pennas addebat; cœnobitæ, judicem; simplices, itineris ducem; speculationis amantes, theologum; hilares, frænum; calamitosi, solatium; senes, baculum; juvenes, pædagogum; pauperes, largitorem; locupletes, dispensatorem. Quin mihi quoque videntur et viduæ patronum suum laudare, et orphanum patrem, et pauperes pauperum amatorem, et ægotantes medicum cujuscumque morbi, et sani sanitatis custodem; omnes denique eum, qui omnibus omnia factus est, ut omnes, aut certe quamplurimos lucrificaret.

funebrem
sermonem
concludit
Nazianze-
nus,

omnes ad
eum laudan-
dum invitans,

423 Habes hæc a nobis, Basili, hoc est a lingua quondam tibi suavissima, atque honore et ætate æquali: quæ si ad virtutis suæ meritum prope accesserint, beneficium id tuum est (te enim fretus hanc orationem institui) sin autem longe infra illius dignitatem et spem tuam substiterint; quid facerem homo, et senectute, et morbo, et tui desiderio confectus? quamquam Deo quoque gratum est quod pro viribus efficitur. Tu vero, sacrum et divinum caput, e cœlo nos quæso respice; carnisque stimulum, a Deo nobis ad disciplinam datum, aut precibus tuis siste, aut certe ut eum forti animo perferamus effice, atque omnem nostram vitam ad id quod maxime conducibile est dirige: nosque, posteaquam ex hac vita migraverimus, illic quoque in tabernaculis tuis excipe, ut simul viventes, et sanctam ac beatam Trinitatem, cujus nunc exiguum speciem et imaginem accepimus, purius pleniusque cernentes, desideriis nostris finem statuamus; ac bellorum eorum, quæ intulimus vel pertulimus, hoc præmium referamus. Et ut quidem a nobis orationem hanc habes: nos autem, vitam post te cum morte commutantes, quis laudaturus est? si quid tamen laude dignum orationi suppeditemus.

et ipsum ut
jam cœlo
receptum
invocans.

A
AUCTORE F. B.

CAPUT XXXVII.

De Reliquiis S. Basilii Brugas Flandrorum translatis et usque hodie servatis.

Nemini non videbitur admiratione dignum, quod de tam celebris Sancti Reliquiis vix ulla relictæ memoria sit, nulla uspiam facta corporis elevatio, translatiove legatur, cujus monumentum vel historia ad posteros transierit. Tanti tamen thesauri Caput, brachium et costam Romæ haberi asserit Pancirolius in Reliquiarum Urbis Indiculo; partem vero non exiguam a quingentis minimis annis possidet celeberrima Flandrorum civitas Brugæ, ubi etiam extat antiquitus ecclesia, sub ejusdem Sancti nomine dicata. Fundator fuit Theodoricus Alsatus, Flandrorum ac Viromanduatorum Comes ab anno MCXXVIII ad LXIX: qua de fundatione Brugis accepimus Philippi filii diploma, datum anno MCLXXXVII; et a Roberto III Flandriæ Comite renovatum, anno MCCCXXI. Hoc tenore:

Robertus 3
Comes testatur
fundatam
et dotatam

B

425 Universis, tam præsentibus quam futuris, præsentibus litteras inspecturis, Robertus Comes Flandriæ salutem, et rei gestæ, noscere veritatem. Ad perpetuam rei memoriam, notum facimus universis. Ut instituta salubriter, nostris et Prædecessorum nostrorum temporibus, prudenti et proviso, maturoque consilio confirmata per Prædecessores nostros, certa quadam notitia propagentur in posteros; nec processu temporis a posteriorum memoria, per ineptam oblivionis caliginem evanescant; litterarum solent indicibus publicis armari. Nos igitur attendentes, Prædecessores nostros, pro suarum ac Prædecessorum et Successorum suorum animarum salute, Brugis in Burgo, in honorem Dei, beatæ Virginis Mariæ, et S. Basilii Episcopi, ecclesiam ex proprio sumptu ædificatam, ad ibidem Deo per quatuor Capellanos inibi institutos in propria persona deservendum, fundasse, et canonice statuisset: pro quibus redditus et alia ordinarunt provisæ; prout in litteris infrascriptis, Sigillo quodam bonæ memoriæ Domini Philippi, olim Flandriæ Comitis, Prædecessoris nostri sigillatis, apparebat prima facie, hæc et alia inter cetera plenius continentur. Quas litteras nos vidimus, et diligenter inspicere, ac collationem de iis fieri fecimus solerter: quarum tenor talis est.

a Theodorico
Alsatio,

C

426 Ut in temporibus nostris instituta salubriter et prudenti consilio confirmata, certa quadam notitia propagentur in posteros, nec processu temporis a posteriorum memoria per ineptam oblivionis caliginem evanescant, litterarum solent indicibus æternari. Quapropter ego Philippus, Dei gratia Flandriæ Comes, tam posteris quam præsentibus, notum esse volo, quod pater meus dignæ memoriæ Comes Theodoricus, et mater mea piæ recordationis Comitissa Sibilla, divina inspiratione commoti, pro animarum suarum et suorum Prædecessorum nec non et Successorum salute, Brugis in Castello, in honore Dei et beatæ Virginis Mariæ, et S. Basilii Episcopi, ecclesiam ex proprio sumptu ædificari fecerunt, et ad ibidem Deo servendum in propria persona, per quatuor Capellanos, canonice statuerunt singulis decem libro infesto sancti Martini ex officio Lambini, singulis xxvii solidos ex ministerio Lamberti. . . . Sequitur singulorum redituum accurata enumeratio; qua studio brevitatis prætermittimus, sic continuatur Diploma.

juxta diploma
Philippi
filii ejus,

signatum an.
1187.

427 Ut autem hæc omnia quæ postea supervenerunt vel adhuc supercrescent, rata et inconvulsa permaneant, litterarum custodiæ commiserunt, et privilegii sui munimine firmaverunt: quod longo tempore post eorum decessum, ex communi incen-

dio Brugensi, per incuriam deperiit. Ne autem hoc infortunio, quod bene fecerant eorum amitteret posteritas; quidquid in eo dignum memoria conscriptum fuerat, rescribi et confirmari feci; subscriptis eorum qui interfuerunt nominibus, Gerardi, Brugen- sis Præpositi, Flandriæ Cancellarii; Hugonis, Decani S. Donatiani; Joannis, Brugen- sis Castellani; Gilberti de Aria. Actum in Maleo, anno incarnati Verbi MCLXXXVII.

428 Quarum litterarum effectum Nos Robertus, Comes Flandriæ supradictus, pro Nobis et Successoribus nostris, auctoritate nostra Principali, perpetuum vigorem et roboris firmitatem volumus obtinere. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum Curtraci, Præsentibus, Magistro Nicolao de Petra, ecclesiæ B. Mariæ Brugen- sis Præposito; Mag. Henrico Bram, Legum professore, Canonico Tornacensi; Mag. Christiano, ecclesiæ Harlebecensis Præposito; Domino Christiano, dicto Matam, Decano dictæ Harlebecensis ecclesiæ; Simone Vastun, Flandriæ Receptore; et Rogerio Tomun, Consiliario et Serviente nostro; die Mercurii, post festum B. Petri ad vincula, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo primo: et Bullæ appendebat Comitatus sigillum in cera alba, et jam fere flava. Inferius scriptum erat; Facta collatione hujus, cum Bulla reservata in sacello sacri Cruoris Brugis; inveni ego infrascriptus Notarius, Brugis quoque residens, copiam hanc cum illa concordare: quod attestor. Et signatum erat, Spetael Notarius 1671.

429 Inter Cruce-signatos Principes, qui pro recuperanda Terra-sancta per Minorem Asiam victores transierunt, et recuperata cæsis barbaris Nicæa, Iconium in Lycaonia, atque Cæsaream in Cappadocia obtinuerunt anno MXXVII, fuit Robertus II, Hierosolymitanus inde dictus, Flandriæ Comes. Huic inter prædam potuit obtigisse S. Basilii corpus, quod ille in Flandriam miserit, vel ex Syria post biennium reversus attulerit; quamvis ejus rei nulla extet memoria. Roberti illius ex sorore Gertrude et Theodorico Alsatiæ Lantgravio nupta, nepos fuit Theodoricus, cognomento Alsatus, post S. Caroli Dani necem vindicatam et abdicatum Guilielmum Normannum, assumptus in Comitatum Flandriæ. Hic prænominatam S. Basilii ecclesiam fundavit dotavitque, Princeps pius, et quater in sacram militiam profectus; unde prima vice revertens anno circiter MCXXXIX, videtur adduxisse uxorem Sibillam, Hierosolymitani Regis Fulconis filiam, cum qua prædictam deinde ædificavit ecclesiam, sanctoque Basilio dicavit; utique vel ob recentem aliquam erga eundem obligationem, vel causa felicitis ex Syria redditus; nisi opinari quis mallet, Sancti istius ossa tunc primum allata in Flandriam fuisse ab ipsomet. Ut ut est, idem Comes secundam in Orientem expeditionem suscepit anno MCXLIV; indeque anno MCL reversus Brugas, juxta Meyerum in Annalibus Flandriæ, et septimo Idus Aprilis, incredibili gaudio ac gratulatione a Flandris exceptus, sacerrimi cruoris Christi portionem, in phiala crystallina deportatam, per Leonium Abbam Bertinicum, collocavit in æde S. Basilii; ad quam cum ingens undique concursus multaque miracula fierent, atque ita prioris Patroni cultus ac veneratio obscuraretur, visum fuerit huic renovandæ, ornandæque pariter Collegiatæ et primariæ ecclesiæ conducturum, si in hanc transferrentur S. Basilii sacra ossa; nisi id malimus factum opinari per præmemoratum Burgi Brugen- sis incendium, longo tempore post excessum Fundatorum, uti loquitur Robertus III; quando restauratis ecclesiis ambabus, placuerit sic dividere Reliquias, a Theodorico olim depositas ad S. Basilii, ut hujus ecclesiæ, utpote Palatinæ, manserit sacer Cruor; Collegiatæ eidemque Pa-

et anno 1321
renovatum.

E

In illam
ecclesiam illa-
tæ reliquæ
ipsius Sancti,

fuerint a
Roberto II
allatæ circa
1098,

F

vel ab ipso
Theodorico
circa 1140

una cum
aliis Reli-
quiis com-
pluribus:

rochiali,

A *rochiali, ceteræ ex Asia, Gallia, Italia, Belgioque collectæ, quarum in Diplomate Philippi Comitis habetur notitia.*

430 *Diploma hoc habemus transumptum sub fide publica Claudii Agretti, Protonotarii Apostolici. Habemus etiam illud instrumentum Translationis alterius, factæ anno MCCCCLXIII; ac denique Translationis tertiæ, hoc ipso quo imprimimus anno MDCXCVII celebratæ; quando in veteris capsæ apertione sola inventa narratur Reliquia S. Basilii, una cum litteris in pergameno cum magno sigillo rubro, exhibente effigiem equestrem, et sericis antiquis ligamentis adjunctis, cujus lectura, tam in sigillo, quam in pergameno, non potuit fieri, propter nimiam vetustatem. Cum magno profecto posteritatis detrimento, ex tali lectura, si fieri ea potuisset verosimiliter intellecturæ nomen ac tempus primi translatoris ac donatoris. Oliverius Uredius, inter Brugenses hujus seculi eruditos Jurisconsultos nominatissimus, anno 1639 edidit Sigilla Comitum Flandriæ, insigni Commentario illustrata. Primus ibi equestris occurrit Balduinus, Insulanus a patria, Pius vero a divino cultu dictus, teste Meyero, et ab anno MXXXIV ad MLXVII potitus Comitatu. Cum isto alisque sequentibus conferre si libeat vetus istud, cujus litteræ evanuerunt, sigillum; fortassis ex majori minorive ruditate equi equitisque, haud inverosimilis formabitur conjectura de ipsius sigilli, et rerum hinc pendendum ætate: ego transeo ad instrumentum anni MCLXXXVII, cujus hic est tentor.*

431 In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimo sexto, VIII Kalendas Junii, in ecclesia B. Donatiani Brugis, aperta sunt octo scrinia, in quibus inventæ sunt Reliquiæ Sanctorum quamplurimæ, per manum Philippi Flandrensis et Veromandensis Comitis, filii Theodorici Comitis, præsentis Florentio Hollandiæ Comite, et Gerardo nostræ ecclesiæ Præposito; item Gerardo, Insulano Præposito; et ceteris Confratribus nostris, aliisque quampluribus. In uno itaque scrinio, quod S. Basilii dicitur, inventæ sunt Reliquiæ, quæ subscriptæ sunt, veraci testimonio litterarum impositæ.

Reliquiæ S. Basilii, scilicet ossa.

R. S. Nicolai, os de capite ejus.

R. S. Andreæ. R. S. Georgii.

R. S. Firmini. R. S. Martini.

De linteo Domini, unde pedes Apostolorum in cœna tersit.

C De petra, ubi Christus fuit, quando jejunavit 40 diebus.

R. S. Radegundis.

De S. Silvino, costa una, dens, et digitus unus.

R. S. Sebastiani, de costa ejus.

S. Petri, S. Mariæ.

S. Joannis, S. Vedasti.

De S. Folquino, costa una, et digitus unus

R. S. Petri, S. Joannis, S. Vedasti.

R. S. Cosmæ. S. Peregrini.

De veste Innocentium.

De S. Theodoro. De ligno Dni.

De barba S. Amandi.

R. S. Pauli, S. Remigii, S. Petri.

De monte Calvariæ. De Præsepe Domini.

De Brachio S. Odulphi. R. Symonis et Judæ.

S. Bartholomæi Apostoli.

S. Agnetis Virginis. S. Eligii.

De columna, ubi fuit Dominus flagellatus,

Do concha, unde lavit pedes Apostolorum.

R. S. Mariæ, S. Petri, S. Pauli.

R. S. Gregorii, S. Germani, S. Simplicii.

S. Andreæ. S. Remacii.

R. S. Jonæ Prophetæ,

R. S. Cæciliæ digitus. S. Berthæ.

De ligno Domini.

R. S. Bertini.

S. Audomari.

S. Scolasticæ.

S. Felicii Papæ.

De oleo quod benedixit S. Benedictus.

De petra, super qua Dominus stetit.

R. S. Pauli, S. Cyriaci, Martyrum,

S. Hypoliti Mart.

S. Gengulphi Mart.

S. Pancratii Mart.

S. Sabinæ Virg.

S. Odulphi.

S. Gerulphi.

S. Maximi.

S. Quintini,

S. Machuti.

S. Idebergæ.

S. Martini.

S. Gregorii.

De Præsepe Domini.

De Virga Aaron.

R. S. Jacobi Apostoli.

S. Marcellini et S. Geminiani.

De capillis S. Christophori.

De capillis Apostolorum Petri et Pauli.

SS. Matthiæ et Andreæ.

S. Joannis Evangelistæ. R. S. Felicitatis.

Brachium S. Severiani.

Hæc autem Philippus sigillo suo muniri præcepit.

A tergo inscriptum erat eodem caractere, RELIQUIÆ: et additum recentiori manu, VISITATÆ 1186.

Quid autem septem aliis scriniis contineatur, vel quid iis postea factum sit, Brugensibus examinandum relinquo.

432 De alia Reliquiarum S. Basilii visitatione, et depositione in ornatiorem capsam, testatur Registrum Actorum capitularium præfatæ ecclesiæ S. Donatiani Brugensis, notatum F folio 246, pag. versa 51: cujus hoc est extractum. Die XVIII mensis Aprilis, anno MCCCCLXIII supradicto, conclusum fuit per Dominos Capitulum, quatenus Dominus Suffraganeus R. D. Episcopi Tornaci, accepta licentia ab eodem Domino Episcopo, transferat, quam rectius melius, sacras Reliquias corporis S. Basilii, et alias in veteri capsam existentes, et eas reponat in novo feretro, ex auro et argento ob hoc fabricato. Quæ quidem translatio facta fuit anno ab incarnatione Domini MCCCC sexagesimo tertio, Indictione XI, mensis Maji die vero penultima, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Pii divina Providentia Papæ II anno quinto, in hac ecclesia S. Donatiani Brugensis, scalfaudo bene carpentato, ante doxale; et sacrosanctæ Reliquiæ inferius designatæ, nuper ex quadam vetusta capsam, in qua diu ab antea, videlicet de anno Domini MCLXXXVI, VIII Kal. Junii, Philippo Flandriæ et Veromandux Comite, Theodorici Comitis Flandriæ filio tunc regnante, reverenter extiterant collocatæ, a casu disrupta, extractæ fuerunt per Reverendum in Christo Patrem, D. Guilielmum Vasis, sacre Theologiæ Professorem, de Ordine Prædicatorum, Episcopum Sareptanum; ad hoc a Reverendo in Christo Patre et Domino, D. Guilielmo Episcopo Tornacensi loci Diocesano, speciale mandatum habente, translata, et in novo feretro, S. Basilii attitulato, in Illustrissimorum Principum Dominorum, Philippi Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, et Limburgiæ Ducis; ac Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ, Palatini, Hannoniæ, Hollandiæ, et Zelandiæ, ac Namurci Comitis, Sacrique Imperii Marchionis; Dominique Frigiæ, Salinarum et Mechliniæ: Caroli Comitis Carolesii, ac de Castrolino et de Bethunia Domini, ipsius domini Philippi filii legitimi et heredis: nec non Joannis Ducis Clevensis; Reverendique in Christo Patris Domini Caroli de Borbonio, Archiepiscopi Lugdunensis, Primatis Franciæ; Ludovici Comitis S. Pauli, Illustrisque Domini Agnetis Burgundiæ, Ducissæ Borboniæ, ac Adolphi Clevensis Domini de Ravestain, dicti D. Ducis Clevensis fratris; ac etiam Reverendorum venerabiliumque in Christo Patrum

Dominorum

D

AUCTORE F. B.

E

veluti in eodem S. Basilii scrinio positæ.

Eadem Reliquiæ anno 1463 31 Maji,

F

in novam capsam transferuntur,

cum instrumento antiquo servatis,

quæ omnes enumerantur.

specialis,

A Dominorum Thomæ Assanensis, in partibus Angliæ Episcopi, de Ordine Prædicatorum; Nicolai Abbatis de Eeckhout, Brugensis; et Roberti Watiniensis, Ordinis S. Augustini; nec non Nicasii de Puteo, de Bethunia; Joannis de Vassaya, Sonégiensis; Joannis Vincentii, Casletensis; et Caroli de Campis, Thoraltensis Ecclesiarum collegiatarum Præpositorum; ac Rolandi scriptoris Decani, et omnium fere Dominorum, hujus ecclesiæ S. Donatiani tunc Canonicorum aliorumque vivorum Ecclesiasticorum, et populi multitudinis præsentia, reverenter et devotæ reconditæ et reclusæ.

atque Canonici S. Donatiani,

433 *Exhinc sequitur eadem enumeratio Reliquiarum, nulla addita aut dempta. Ac primum nominantur Ossa plurima S. Basilii: quibus postea nihil decessisse, alio forte translaturum, non ausim asseverare: cum in ultima translatione non admodum multa ossa reperta sint; nihil autem ceterarum hic rursus nominatarum Reliquiarum; specificationem autem harum sequitur nomenclatura Canonorum, qui translationi huic adfuerunt, videlicet;*

Joannes Mynheere, Philippus Syron,
Victor de Swavenaerde, Balduinus Spoel,
Jacobus Maes, Burchardus Kederkin,
Ægidius Beversluys, Nicolaus Brudimont,

B quorum hæc tunc nomina

Presbyter.

Jacobus de Campis, Ricardus de Capella,
Henricus de Miret, Joannes Damiens,

Subdiaconi.

Carolus Soillot, Joannes de Feraye,
et Jacobus de Purgatorio.

An 1

Notarii vero fuerunt,

Joannes Flaming, Jacobus Juvenis,

434 *Tertia translatio Reliquiarum S. Basilii in novam iterum capsam, eamque argenteam, peracta est hac nostra ætate, anno scilicet MDCLXXXVII; celebritate autem majori, si dignitatem personarum excipias, quæ prioribus interfuerunt. Etenim ceremoniæ omnes adhibita sunt, quæ solennitatem reddere poterant augustiorem, exquisitissima musica intercinente. Orationem latinam habuit R. A. D. Petrus Maes, ejusdem cathedralis ecclesiæ Canonicus; Belgicam ad confertam populi concionem, dixit P. Jacobus Mols, Societatis Jesu celeberrimus sui temporis orator. Reliqua tibi dabit ipsum, quod ea super re confectum est, publicum Illustrissimi Domini Episcopi, Reliquias transferentis, Instrumentum.*

Humbertus Guilielmus, Dei et Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus Brugensis, perpetuus ac hereditarius Flandriæ Cancellarius, Regiæ suæ Majestati a Concilio Status, etc.

Rogatus Episcopus

Universis et singulis præsentibus litteras visuris, seu legi audituris, salutem in Domino. Promotioni cultus Sanctorum studiose semper intendimus, scientes Deum omnipotentem in Sanctis suis honoratum, Sanctorum cultores ad Sanctorum in æterna beatitudine societatem disponere, et efficacius perducere. Cum itaque nuper, ex pietate et munifica liberalitate Reverendi adm. Domini Eugenii de Vicq, Decani ecclesiæ cathedralis S. Donatiani, absoluto opere novi feretri sacrarum Reliquiarum S. Basilii Magni, Cæsareæ in Cappadocia Archiepiscopi et Confessoris, singularis Patroni, a multis retro seculis in eadem ecclesia cathedrali asservatarum, et piæ venerationi exhibitarum; adm. Reverendi et venerabiles Domini, prædictus Decanus et Capitulum ejusdem ecclesiæ, desiderantes pro posse mandare executioni translationem prædictarum sanctarum Reliquiarum, ex antiquo in antedictum no-

transferre ossa S. Basilii,

vum feretrum, Nos debita cum instantia requisierint, id fieri cum solennitatibus et ceremoniis opportunis ad hoc requisitis.

436 Hinc est quod nos ea de causa, anno Domini millesimo sexcentesimo atque octogesimo septimo, mensis Junii die xii, pridie festi ejusdem S. Basilii, sedente in Cathedra S. Petri Romæ Innocentio Papa ejus nominis undecimo, Leopoldo Augusto imperante, et Regnante Carolo secundo Hispaniarum Rege, Flandriæ Comite, accesserimus supradictam ecclesiam cathedralem, ibidemque Pontificalibus induti, cum ministris et lumine, præsentem Clero ac honorabilioribus viris infra nominatis, et frequenti populo, ante summum altare chori ejusdem ecclesiæ, decantato prius Hymno, Veni creator Spiritus, cum Collecta ejusdem, postquam Rev. adm. Dominus Decanus, alta voce, nomine suo et Capituli exposuerit, ac nos iterum rogaverit, ut dignaremur Reliquias prædictas S. Basilii transferre de antiquo in novum feretrum; jussimus ad nos afferri antiquam capsam seu feretrum dictarum Reliquiarum S. Basilii, ante nostrum adventum in mensa a latere Evangelii expositum: quod prævia diligenti visitatione reperimus debite oclusum. Apertoque de mandato nostro dicto antiquo feretro, reperta fuit in eo parvula cistula lignea, rubro depicta, vinculis ferreis bene oclusa; in qua reperimus tria ossa, nempe magnam partem spinæ dorsi, cui affixa est schedula pergamena, in verbis continens, RELIQUIÆ SANCTI BASILII ARCHIEPISCOPI; et duo alia simul involuta gossypio, et obducta albo serico Damasceno, cum litteris in pergamento, cum magno sigillo rubro, exhibente effigiem equestrem, et sericis antiquis ligamentis adjunctis; cujus lectura, tam in sigillo quam in pergamento, non potuit fieri, propter nimiam vetustatem. Dictaque ossa, discooperita et integre inventa, omnibus præsentibus veneranda exposuimus et exhibuimus: ac prædictas Reliquias in corporali alio mundo simul junctas, decenter manibus nostris involvimus, et in præsentia nostra in eodem corporali consui curavimus filis byssinis: ad quas eosdem Reverendos admodum ac venerabiles Dominos de Clero ejusdem ecclesiæ, aliosque notabiliores præsentibus, tam ecclesiasticos quam seculares, ad osculum ante summum altare prædicti chori per ordinem admisimus. Postmodum omnes easdem Reliquias, dicto corporali inclusas, in novo serico cæruleo filis sericis ejusdem coloris involvimus. Denique idem involucrium inclusimus novæ cistulæ, ab extra affabre depictæ, et superne inscriptæ rubro colore: RELIQUIÆ S. BASILII MAGNI, TRANSLATÆ XIII JUNII, MDCLXXXVII; et ab intra coopertæ satino cæruleo (quam prævie juxta præscriptum Pontificalis Romani, cum prædicto novo feretro majori argenteo, benediximus) una cum præsentibus nostris litteris, prædicto pervetusto illi pergamento transfixis, inter duas culcitræ ex satino cæruleo ab utraque parte factas, ac copia per nos authenticata et sigillata cujusdam testimonii anni Millesimi centesimi octogesimi sexti viii kal. Junii; qua patet, per Philippum, filium Theodorici Comitem Flandriæ, in præsentia Florentii Comitum Hollandiæ Gerardi Præpositi S. Donatiani, item Gerardi Præpositi Insulani, et reliqui Cleri ecclesiæ S. Donatiani, prædictas Reliquias S. Basilii Magni, aliasque complures fuisse visitatas debitis ceremoniis, et sigillo ejusdem Comitum Flandriæ adjuncto, appposito antedictæ novæ cistulæ sigillo nostro, ab utroque latere in cera rubra.

437 Acta fuerunt hæc in choro sæpe dictæ ecclesiæ cathedralis S. Donatiani Brugis, anno, mense, et die, quibus supra, præsentibus in eadem solenni translatione admodum Reverendis et venerabilibus Dominis,

13 Junii, cum omni ceremoniâ,

E veteri capsâ eadem eximit,

exhibetque præsentibus osculanda,

F

et reponit in novam;

coram Decano et Canonicis,

- A Dominis, videlicet Nobili Domino Eugenio de Vicq. J. U. L. prædictæ ecclesiæ Decano; D. Joanne Pinkel, S. T. L. Archidiacono; D. Jacobo de Crits, Cantore; D. Joanne de Blissy, S. T. L. Archipresbytero; D. Joanne Francisco de Baillencourt, J. V. L. nobili D. Joanne van. Volden, J. V. L. D. Francisco van Tórre, D. Claudio Agretti, J. V. D. Nobili D. Roberto Alexandro de Haynin, J. V. D. Alberto Claysman, J. U. L. Nobili D. Carolo Triest. J. U. L. D. Henrico Mortel, D. Joanne Bapt. Besoete, J. U. L. D. Nicolao Rosignol. D. Gaspare Gelson, D. Theodoro Benoit, Nobili D. Alexandro van. Volden, J. U. L. D. Carolo Alexio de Baillencourt, J. U. L. D. Joanne Bapt. vanden Bogaerde, D. Ludovico Collaert, D. Petro Maes, J. V. L. Nobili D. Guiljelmo Josepho Alverado y Braccamonte, Nobili D. Jacobo Francisco de Aranda, J. V. L. D. Petro Stalpaert; Canonicis, Presbyteris, ac reliquo ejusdem chori Clero; nec non adm. Reverendis et venerabilibus Dominis, DD. Placido Ockerhout, et Martino Colle, S. Andreae et Dunensium respective Abbatibus; D. Judcco Ranst J. V. L. et Decano Ecclesiæ Cathedralis S. Bavonis Gandavi; Reverendis Patribus Carolo Claesman et Jacobo B. Mols, Presbyteris Societatis Jesu.

438 Præsentibus etiam aut invitatis Prænobilibus, Generosis ac Honorabilibus viris DD. Excellentissimo Domino Procopio de Lalein, ex Comitibus de Hooghstrate, Comite de Renebourgh, a consilio militari suæ Majestatis et Superintendente militiæ Provinciæ Flandriæ; Nobili D. Ferdinando Augustino de Vicq. Toparcha de Meulevelt et

Desmarreis, civitatis Brugensis Sculteto; Nobili D. Francisco Nans, Toparcha de Meetkerckhove, Brugensium Burgimagistro primario; Nobili D. Claudio de Corte, Brugensium Burgimagistro secundario; Nobili Christophoro van Volden, primo Brugensium Graphiario; Nobili Philiberto van Volden, Toparcha de Creugert, Franconatensium Consule primario; Nobili D. Nicolao d'Heere, Franconatensium Consule; Consultissimo Domino Jacobo de Steenberge, Franconatensium Graphiario primario; Generosissimo viro D. Ambrosio de Præcipiano Comite de Soye, Regiæ suæ majestati a consiliis Bellicis et militiæ Præfecto; Generosissimo Viro D. Alberto de Merode, Comite de Wattou et Thian, Tribuno legionis pedestris Præsidi Brugensis. Nobili Jacobo de Croonendaale, Vice-comite de Vlieringe, Toparcha de Breethaut; Nobili D. Philippo Alberto de Vicq, Barone de Cumtigh, Toparcha de Vissenaecq; Nobili D. Joanne Carillo, Toparcha de Cauwerbourg; Nobili D. Carole Gillon, Toparcha de Snellegem; et in præsentia plurimorum Reverendorum atque Honorabilium utriusque ordinis Virorum. In quorum omnium fidem ac testimonium has litteras propria manu signavimus, nec non majori nostro sigillo, et Secretarii nostri signatura, communi jussimus.

H. G. EPISCOPUS BRUGENSIS

Infra de mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi Præfati

Brouckmans Secretar. 1687.

NOT. 28, et 29

CAPUT XXXVIII.

De recentiori tribusque Græcorum Doctoribus, Basilio, Nazianzeno et Chrysostomo communi festo, per Joannem Metropolitam Euchaitarum instituto, ipsorumque vulgatis iconibus.

Janningus noster, ad diem v Junii, in Corollario de tribus Sanctis Dorotheis, unius eorum dicti Junioris Vitam daturus, auctore Joanne Metropolitæ Euchaitarum, de hujus ætate, Sede, atque scriptis prolixius agit toto §. 3; docetque, ex Andrea Darmario, post annos CCCCLXIV opera illius describente, eisque præmittente epitomen vitæ, cæpisse illum Euchaitarum Ecclesiam regere sub Constantino Monomacho et Imperatrice Zoe. Suscepit Imperium Monomachus anno MXLII, et tenuit usque ad MLIV, perrexitque regnare ejus uxor Zoe usque ad MLVII. Successerunt in sceptris Michael Stratonicus, Isaacus Comnenus, Constantinus Ducas, Romanus Diogenes, Michael Ducas, et Nicephorus Botoniates usque ad annum MLXXXI, quando evectus ad thronum fuit Alexius Comnenus; et adhuc in vivis erat prælaudatus Joannes. Isto enim anno occasionem datam fuisse novo festo, de quo agere hic instituimus, intelligitur ex rei gestæ narratione, quæ legitur in excusis Menæis ad diem xxx Januarii, quando istud festum ibidem sic indicitur. Τῇ αὐτῇ Μηνί Α'. Ejusdem mensis die. xxx. Μνήμη τῶν ἐν Ἀγίοις Πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκονομικῶν διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου. Memoria sanctorum Patrum nostrorum et œcumenicorum Doctorum, Basilii Magni, Gregorii Theologi, et Joannis Chrysostomi.

440 Hunc indictionem sequitur Stichium, non unius, ut fere alias, distichi, sed distichorum iambicorum

omnino sedecim; estque in fine hexametron, metricæ Ephemeridi aptum, hoc modo.

Ἀμφὲν ἐν τριῶσι Χρυσοτριτίλιος ἀίγλη.

Sole nitet triplici mensis trigesima Jani.

Instituti autem festi Historia, quam dixi, consequenter deducitur, hic autem Latine redditur a R. P. Nicolao Rayæo S. T. P. studiis hisce nostris, in spem continuandæ successionis et operis, ex voluntate Superiorum nunc primum addito, cum huc usque progressa impressio et reliquis mensis Junius prælo esset paratus. Itaque ipsius nomen minus frequenter hic, frequentissime autem recurrit Deo dante, in secuturo post Junium primi Semestris Supplemento. Interim ejus, Græce bene periti operæ acceptum refert Lector, si Acta Græca, in dimidia quæ imprimenda restat Junii parte occurrant, accipias haud paulo emendatiora, quam dare in priori parte potui, multipliciter distractus in Responsionibus ad Carmeliticæ Accusationes deprope-randis, et defensione Romæ atque Madriti instruenda. Leo Allatius in sua de Symeonum scriptis Diatriba pag. 112 indicat repertum a se Joannis Metropolitæ Euchaitarum Ἐγκώμιον εἰς τοὺς τρεῖς ἁγίους Ἱεράρχας, Βασιλείου τὸν Μέγαν, Γρηγορίου τὸν Θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, hoc principio, Τρεῖς με πρὸς τριῶν ἡμῶν παροτρύνουσι κίνησιν. Tres me ad trinominem motum exstimulant. Utinam addidisset Allatius, undenam totus contextus Græcus haberi possit! quid ni tamen suspicemur inde sumptam esse ipsam hanc quam subjicio, Historium?

Floruit Joannes ab an. 1050

et post an. 1081 instituit festum hoc,

cujus Historia ex Menæis sumpta.

HISTORIA INSTITUTIONIS.

*Ex Menæis impressis, Interprete Nicolao Rayæo S. J**Historia Offi-
cio interposita
refert,**quomodo aliis
S. Basilium,**aliis Joannem
Chrysostomum**aliis Greg.
Theologum
præferentibus,**hinc orto
quasi schis-
mate**simul illi
apparent
Joanni Ep.
Euchaitæ,**sibique, ut
unis, commune
festum indici
mandant,**quod ille facit**electo ad id
Januarii
die 30,*

Causa hujus festi talis extitit. Imperante Alexio Comneno, qui post Botoniatem sceptra Imperii suscepit; orta est Constantinopoli dissensio, inter viros scientia et vitæ probitate conspicuos. Alii commendabant Magnum Basilium, dicentes; eum alta et magna prædicare, rerum omnium naturam ingenio discutere, virtute ferme superare Angelos, vel non facile ipsis concedere; polleere morum gravitate, neque quidquam terrenum habere. Extenuabant autem iidem illi Divinum Chrysostomum, quasi huic omnino oppositum, ac talem cujus optimum quemque facillime taderet. Alii e contrario eundem Divinum Chrysostomum extollebant, velut impensius deditum doctrinæ, et cunctos ducentem lenitate orationis, vocantemque ad resipiscentiam; demum mellifluorum verborum multitudine et subtilitate cogitationum eum præferebant Magno Basilio et Gregorio Theologo. Alii erga hunc magis afficiebantur, perinde ac si eleganti, vario, insinuantique ac florido dicendi genere vicisset omnes, qui etiam nostra ætate fuerunt, fama græcanicæ eruditionis insignes. Et hi huic primas deferebant, aliis eas transferentibus in alios. Unde factum est, ut, scisso studia in contraria incerto vulgo, alii Joannitæ, alii Basilitæ, Gregoritæ vocitarentur alii.

442 Ergo dum sub his nominibus inter se oratores disceptant; Maximi illi, de quibus agimus, Doctores, primum seorsim, deinde et simul videntes sese offerunt Joanni, tunc in Euchaitarum civitate Sacris præfecto, valde præstanti viro; et cetera quidem celebri, neque (ut indicant quæ elaboravit opuscula) imperito græcanicæ eruditionis; sed celebriori propter virtutem, cujus apicem attigerat. Vera visio fuit, non somnium: et hæc ad Joannem missa vox est: Nos unum sumus, ut vides, apud Deum; et nulla est inter nos dissensio, nulla pugna; verum quas suis quisque temporibus, divino impulsu spiritu, utiles ad hominum salutem tradidimus præceptiones; et quæ discibamus arcana, ea in lucem emisimus. Neque vero quisquam inter nos primus est, nec secundus. Si unum voces, duo sequuntur. Idcirco surge, et dic partibus, ne nostri causa dissideant: nam in ea cogitatione curaquæ versamur, ut vivos inter et nos qui e vivis excessimus, concilietur pax, et in concordiam reducantur extrema. Quem in finem nos uno die conjunge: et, quemadmodum te decet, diem illum nobis festum consecra, itaque ostende nos coram Deo unum esse. Nos autem simul dabimus omnem operam, ut hujusce rei memoriam celebraturi accipiant ad æternam salutem subsidia: videmur enim et nos posse aliquid apud Deum. His dictis visi sunt iterum subvolare in cælum, multa luce circumfusi, et alter alterum suo quemque nomine compellantes.

443 Surgens ergo vir ille divinus, nimirum Euchaitarum Antistes Joannes, fecit ut suaserunt Sancti. Postquam autem vulgus partiumque conatus represserat (erat enim huic viro per virtutem conciliata summa auctoritas) memoratum festum diem in Ecclesia Dei agendum præcepit. Atque ecce viri prudentiam. Cum hos tres animadvertisset, coli uno et eodem mense Januario, Magnum Basilium prima, Divinum Gregorium quinta et vigesima, ac vigesima septima Divinum Chrysostomum, eosdem conjunxit iterato colendos die tri-

Hαίτία τῆς ἐορτῆς γέγονε οὕτως. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου ὅς μετὰ Βοτονιάτην τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας ἐδέξατο, ἐν Κωνσταντινουπόλει στάσις γέγονε παρὰ τῶν ἐλλογίμων καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν, τῶν μὲν ὑπερτιθέντων τὸν μέγαν Βασίλειον, ὑψήγορον αὐτὸν λεγόντων, ὡς τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐξερευνήσαντα, καὶ ταῖς ἀρεταῖς μικροῦ τοῖς ἀγγέλοις παραμιλλώμενον. Καὶ μὴ δ' ἐκ τοῦ προχείρου συγχωροῦντα, καὶ τὸ ἦθος ἐμδρίθη, καὶ μηδὲν γήϊνον ἔχοντα· ὑποβιβαζόντων δὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ὡς ἐναντίως δῆθεν ἐκεῖνῳ διακείμενον κατὰ τὸ πρόχειρον εἶναι καὶ ἐλκτικὸν εἰς μετάνοιαν· τῶν δὲ, τοῦτον δὴ τὸν θεῖον Χρυσόστομον ὑψούντων, ὡς ἀνθρωπικώτερον διακείμενον ταῖς διδασκαλίαις, καὶ τῷ λείῳ τῆς φράσεως πάντας καθοδηγούντας, καὶ πρὸς μετάνοιαν ἐκκαλούμενον, καὶ τῷ πλήθει τῶν μελιρρύτων λόγων, καὶ τῇ κατ' ἐννοιαν δεινότητι προτιθέντων τοῦτε μεγάλου Βασιλείου καὶ Γρηγορίου· ἐτέρων δὲ, τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ· προσκειμένων, ἅτε δὴ τῷ κορυφῷ καὶ τῷ πεποικιλμένῳ, τῷ διατύρῳ τετῶν λόγων, καὶ τῷ τῶν λέξεων ἀνθηρῷ, πάντας τοὺς ἐπὶ τῇ ἐλληνικῇ παιδείᾳ διαδοήτους, καὶ τοὺς καθ' ἑμᾶς ὑπερβάντι. Καὶ τοῦτ' αὖ τὴν νικῶσαν διδόντων κακείνων ὑπερβιβαζόντων αὐτὸν, ὡς συμβαίνειν, διακριθῆναι τὰ πλήθη, καὶ τοὺς μὲν Ἰωαννίτας λέγεσθαι, τοὺς δὲ Βασιλείτας, Γρηγορίτας δὲ τοὺς λοιποὺς.

442 Ἐπὶ τούτοις δὴ τοῖς ὀνόμασι, τῶν περὶ λόγους στασιάζοντων, καὶ τούτων οὕτω λεγομένων ἐπὶ χρόνους ἐσύτερον, ὁπταίνονται οἱ μέγιστοι οὗτοι, καθ' ἕνα πρότερον, εἴτα καὶ ἅμα (ὑπαρ οὐκ ὄναρ) τῷ τότε τῆς Εὐχαϊτῶν πόλεως τῶν ἱερῶν ἐξηγουμένῳ, Ἰωάννῃ τῷ πάνυ ἀνδρῇ, τᾶλλα μὲν ἐλλογίμῳ, καὶ παιδείας ἐλληνικῆς οὐκ ἁμαθῶς ἔχοντι, ὡς τὰ αὐτῷ πονηθέντα δείκνυσιν, ἀρετῆς δὲ εἰς ἄκρον ἐκλυκτόν· καὶ μιᾷ γλώττῃ φασὶ πρὸς αὐτὸν· Ἥμεῖς ἐν ἐσμέν, ὡς ὄρας, παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ οὐδὲν ἡμῖν ὑπεναντίον, οὐδὲ μάχιμον· ἀλλὰ καιροῖς ἰδίῳς ἕκαστος τῷ θεῷ κρούμενοι πνεύματι, τὰς πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων διδασκαλίας συνεγραψάμεθα, καὶ ἁ ἐμνούμεθα, ἐκδεδώκαμεν· καὶ ὁ πρῶτος ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὔτε μὴν γε ὁ δεύτερος· ἀλλ' εἰ τὸν ἕνα λέξεις, οἱ δύο πηρέπονται. Ὅθεν κέλευε ἀναστὰς τοῖς στασιάζουσιν ὑπὲρ ἡμῶν μὴ δίστασθαι· σπουδῇ γάρ καὶ ζῶσι καὶ μεταστάσιν ἡμῖν εἰρηνεύειν, καὶ εἰς ὁμόνοιαν ἄγειν τὰ πέρατα· ἀλλὰ καὶ ἡμέρα μιᾷ σύναψον. Καὶ ὡς σοι προσήκον, τὰ τῆς ἐορτῆς ἡμῖν ἐπιτέλεσον, καὶ τοῖς ἐξ ἧς παράδος, ὡς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν τῷ Θεῷ, πάντως δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς ἐκτελοῦσι τὴν μνήμην, τὰ εἰς σωτηρίαν συμπράξοιμεν. δοκοῦμεν γάρ τι καὶ ἡμεῖς ἔχειν παρὰ τῷ Θεῷ. Ταῦτα εἰπόντες ἔδοξαν αὐθις εἰς οὐρανοὺς ἀναπτάναι, φωτὶ ἀπείρῳ καταλαμπόμενοι, καὶ ὀνομαστί ἀλλήλους μετακαλούμενοι.

443 Ὅδὲ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ Εὐχαϊτῶν δηλαδὴ Ἰωάννης, καθὼς οἱ Ἅγιοι εἰσηγήσαντο διεπράξατο· τό τε πλήθος καὶ τοὺς στασιάζοντας καταστείλας (ἐδόκει καὶ γὰρ ἐπ' ἀρετῇ διαδόχτος ὁ ἀνὴρ) τὴν ἐορτὴν ταύτην παρέδωκε τῇ ἐκκλησίᾳ ἐορτάζειν Θεῷ. Καὶ ὅρα μοι τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός. Ἐπεὶ γὰρ εὔρε τὸν Ἰωαννοῦριον μῆνα, τοὺς τρεῖς ἔχοντα τούτους, κατὰ μέτην πρώτην, τὸν Μέγαν Βασίλειον, κατὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν πέμτην τὸν θεῖον Γρηγόριον, κατὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην τὸν θεῖον Χρυσόστομον, συνῆψε πάλιν αὐτοὺς κατὰ τὴν τριακοστὴν, κάνοσι καὶ τροπαρίοις καὶ ἑγκωμίοις καταστέψας ὡς προσήκει αὐτοῖς·

A αὐτοῖς· ἃ καὶ νεύσει αὐτῶν, ὡς οἶμαι, γεγονότα, οὐδενὸς λείπονται τῶν εἰς ἔπαινον, ὡς καὶ πάντων ὑπερκεῖσθαι τῶν ὅσατε ἐξ ἐκείνου γέγονασι, καὶ ὅσα γενήσονται.

444 Ἦσαν δὲ τὴν θέσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν μορφήν οἱ Ἅγιοι οὗτοι, ἔχοντες οὕτως. Ὁ μὲν θεὸς Χρυσόστομος, τὴν ἰδέαν τοῦ σώματος, ἦν βραχύς πάντῃ ἰλικίαν, μεγάλην κεφαλὴν τοῖς ὤμοις αἰωρόν. Ἰγὺς εἰς τὸ ἀκριβέστατον, ἐπὶ ῥίνοσ, εὐρὴς τοὺς μυκτῆρας, ὠχρότατος μετὰ τοῦ λευκοῦ, κοῖλους τοὺς κόγχους τῶν ὀφθαλμῶν ἔχων, καὶ βολβοῖς τούτων κέχρημένος μεγάλους· ἐφ' οἷς καὶ συνέβαινε, χαριέστερον ταῖς ὄψεσιν ἀποστίλλειν, εἰ καὶ τῇ λοιπῇ καρακτῇ τὸν ἀχθόμενον παρεδήλου· φιλοὺς καὶ μέγας τὸ μέτωπον, καὶ πολλὰς βολίσσι κεχαργμένους· ὧτα περιεΐμενος μέγала, καὶ τὸ γένειον μικρόν καὶ ἀραιότατον, ὑπὸ πολιαῖς ταῖς θριξίν ἐξανθῶν· τὰς σιαγόνας πεπιεσμένους εἰσω ἔχων, τῇ νηστείᾳ εἰς τὸ ἀκρότατον. Τοσοῦτον δὲ περὶ αὐτοῦ ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ὅτι λόγῳ πάντας καὶ τοὺς παρ' ἑλλησι σοφοὺς ὑπερῆρεν· ἐξαίρετως δὲ δεινότητι τῇ κατ' ἐννοιαν, καὶ τῷ λείῳ καὶ ἀνθηρῷ τῆς φράσεως· εἰς τοσοῦτον δὲ τὴν θέαν γραφὴν ἐσαφηνίσεν, ὡς τῶν ἄλλων οὐδεὶς· καὶ ὑπὸ τῷ εὐαγγελικῷ κρυπτατικῇ συνετέλεσεν, ὡς εἰ μὴ ἦν οὗτος ὁ Ἅγιος (εἰ καὶ τολμῶν φάναι) ἔδει πάλιν ἐπὶ γῆς δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν γενέσθαι· εἰς δὲ ἀρετὴν καὶ πράξιν καὶ θεωρίαν τοσοῦτος ἐγένετο, ὡς καὶ πάντας ἄρδην ὑπερβαλέσθαι· ἐλεημοσύνης καὶ ἀγάπης χρηματίσας πηγὴ, καὶ ἕηλος ἀντικρυς, φιλαδελφία τε καὶ διδασκαλία.

445 Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἦν τὴν θέσιν τοῦ σώματος εἰς πολὺν μῆκος, ἐπὶ τοῦ ὀρθίου σχήματος ἀναδραμῶν, ξηρὸς καὶ λειψόσαρκος, μέλας τὸ χρῶμα, ὠχρότητι τὸ πρόσωπον σύγκρατος, ἐπὶ ῥίνοσ, εἰς κύκλον τὰς ὀφρὺς περιηγμένος, τὸ ἐπισκηνίον συνεσπακῶς, φροντιστικῇ εὐκρίτως, ὀλίγαις τὸ πρόσωπον ἀμαριγαῖς ρυτιδούμενος, ἐπιμήκης τὰς παρειάς, κοῖλος τοὺς κροτάφους, ἰρέμα ἔχων ἐν χρῷ κουρίας, τὴν ὑπὸν ἀρκούντως καθεμένος, καὶ μέσαι πόλιος. Οὗτος ἐν λόγοις οὐ μόνον τοὺς κατ' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παλαιούς ὑπερέβαλε· διὰ γὰρ πάσης ἐλθὼν παιδεύσεως, ἐν ἐκάστη τῇ κράτος ἐκτίσαστο· οὐχ ἥττον δὲ τὴν διὰ πράξεως ἀσκήσας φιλοσοφίαν, καὶ διὰ ταύτης τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων προσέειπε. Ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀνήχθη τεσσαράκοντα χρόνων γενόμενος, καὶ ἐπὶ πέντε ἔτεσι τῆς ἐκκλησίας προστάς.

446 Ὁ δὲ ἱερός Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰλικίας τοῦ σώματος, ἐτύγχανε μέτριος ὕψους, βραχὺ μετὰ τοῦ χαριέντος, σιμὸς, ἐπ' εὐθείας τὰς ὀφρὺς ἔχων, ἡμέρον βλέπων καὶ προσκνές· θάτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ὅς ἦν δεξιὸς, συννότερον κεκτῆμένος, ὃν οὐλὴ κατὰ τὸν κανθὸν συνῆγε· τὸν πώγωνα οὐ βαλὺς, δασὺς δὲ ἐπ' εὐθείας, ἱκανῶς φαλακρὸς, λευκὸς ταῖς θριξίν, τὰ ἄκρα τῆς γενειάδος ὡς περιεκαπνισμένα ὑποφαίνων. Τοῦτο δὲ εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ ἄξιον, ὅτι εἰ ἔδει γενέσθαι ἐν ἀνθρώποις εἰκονά τινα καὶ στήλην κατὰ μέρος, ἐκ πασῶν συγκειμένην ἀρετῶν, τοῦτο ἦν ὁ μέγας Γρηγόριος, βίου λαμπρότητι τοὺς κατὰ πράξιν εὐδοκίμους ὑπερβαλὼν· ἐπὶ τοσοῦτον θεολογίας προήχθη, ὡς πάντας ἵττάσθαι τῆς σοφίας αὐτοῦ, τῆς τε ἐν λόγοις, τῆς τε ἐν δόγμασιν, ὅθεν καὶ τὴν Θεολογίαν προσεγορίαν ἐκτίσαστο· προσέστη δὲ καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας χρόνους δώδεκα, ὑπὲρ τὰ ὀδοόκηοντα ἔτη γενόμενος.

447 Τῶν τριῶν τούτων πρεσβεΐαις, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις κατὰδαλε, καὶ ἡμᾶς ἐν ὁμονοίᾳ, καὶ εἰρηνικῇ

gesima. Neque prætermisit eos debitis ornare canonibus, modulisque ac præconis; in quibus, utpote non sine illorum (ut ego quidem existimo) assensu compositis, nihil ad laudationem desiderari reperias; usque adeo ut superent quidquid in isto genere editum est usque adhuc, et in posterum edetur.

444 Ad constitutionem corporis ac formam quod attinet, hi Sancti tales erant. Divinus Chrysostomus, quoad speciem corporis, erat admodum brevi statura, magno elatoque capite, summa gracillitate, justo naso, diductis non indecore naribus, pallidissimo alboque vultu, oculis cavis et bulbosis. Hinc fiebat, ut ejus aspectus renideret gratiosior, etiamsi triste aliquid reliqua forma præ se ferret. Erat nuda magnaue fronte et multis perarata rugis; amplis item auribus, sed barba tenui et rarissima canisque pilis veneranda. Maxillas habebat introrsum depressas, præ rigidissima, qua se macerabat, inedia. Hoc vero necesse est de eo dicere, quod omnibus etiam Græciæ Sapientibus antecelluerit, tum scientia, tum maxime, cogitandi acumine, floridoque genere dicendi; laudandus etiam quod codices sacros tanta explanaverit claritate, quanta aliorum nemo; quodque ita studuerit promulgare Evangelium, ut nisi fuisset hic Sanctus (licet hoc dictum videatur confidentius) opus fuisset altero Christi in terras adventu: usque adeo et virtute, et virtutis exercitatione, et commentatione divinarum rerum præstabat ceteris. Fons etiam misericordiae et caritatis nuncupatus fuit. Et certe, sicut fulgebat doctrina, ita etiam ardebat zelo et incredibili erga proximum caritate. Vixit annos tres supra sexaginta, et sex gubernavit Christi Ecclesiam.

445 Magnus Basilius, habitu corporis, in multam proceritatem erectæ figuræ excurrebat. Erat siccus et macilentus, niger colore, pallore temperatus faciem, præditus decoro naso et circumflexis ad hircum superciliis; in vertice contractior; similis cogitabundo, pauculis in fronte rugis caperatus; malas oblongus, cavus tempora, rasmus fere ad cutem, barbam nutriens, eamque satis promissam ac semicanam. Anteivit ingenio, non tantum iis qui suo, verum etiam qui multis ante seculis floruerunt: quippe cum per omnes pulchras ivisset artes, in unaquaque principatum tenuit; minus autem sese exercebat in Philosophia, satis habens se ea duce ad rerum divinarum contemplationem esse transgressum. Ad summi Sacerdotii solium evectus est * quadraginta annos natus, et * quinque annis Ecclesiæ præsedet.

446 Divus Gregorius Theologus statura fuit mediocris, subpallidus, aliquantulum gratiosus, simus, rectis ornatus superciliis, aspectu mitis et placidus, subtristis altero oculo (is erat dexter, quem tuberculus circa hircum contraxerat) non prolixe, sed dense barbatus; valde calvus, capillis candidus, extremis barbæ pilis subniger, et quasi infumatus. Hoc vero dignum est quod de illo dicatur: quod, si quis ex integro hominum genere proponendus esset, tamquam imago aliqua et effigies simulacrumque virtutum omnium, is esset Magnus Gregorius; utpote qui splendore vitæ probatissimum quemque longissime anteivit. In Theologia tantum profecit, ut omnes habuerit inferiores, et elegantia sermonis, et sententiarum gravitate, unde et Theologi cognomen invenit. Administravit Constantinopolitanam Ecclesiam duodecim annis, vixit autem amplius octoginta.

447 Horum trium omniumque Sanctorum deprecatione, Christe Deus noster, hæresum insolentiam compesce, et nos in concordia atque in pacifica

D
AUCTORE F. B.
et composito
Officio novo.

Describitur
(Chrysostomi
forma et
statura,

E
atque elo-
quentiæ
gratia sin-
gularis;

Basilio quæ
forma cor-
poris

et animi
dotes.

F
imo quin-
quaginta
imo octo

quæ Gregorio

a Theologia
excellentiā
nominato:

omnes autem
simul invo-
cantur.

fica tranquillitate custodi, ac cœlesti tuo regno dignare, cum sis benedictus in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

Triplici isti jam propositæ descriptioni formæ cujuscumque, eo sorte quo se conspiciendos Sancti dederunt vultu, respondet in Menæis communis hæc omnium et Græcis notissima.

B

Solius Basilii, Gregorii Theologi, atque Chrysostomi icon, suo cujusque die in Januario eorumdem Menæorum reperitur, sed cum descriptionibus formæ contractionibus, quas descriptiones nihil attinet hic referre. Pro ea tamen quæ Basilium proponit 1 Januarii, accipe descriptionem alteram, sed verbis magis quam sententia diversam, qualem ex MS. Vaticano accepit Petrus Frison, Basilianorum operum illustrator, in editione Parisiensi anni 1618. Sic autem ibi legitur.

449 Ὁ ἐν Ἀγίοις Βασίλειος, ἐπώνυμος Μέγας, προμήκης τε τὸ σῶμα καὶ εὐθὺς, τὴν μὲν ξηρότητα ἔχων, τὸ δὲ χρῶμα μέλαν, καὶ ὠχρότητα, καὶ βαδίσματος υἱός, ὀρθίως ἐγένετο τὴν ῥίνα, τὰς κύκλιος ὀφρῦς, καθήμενος τὸν πόνονα, μετρίως πολίαι ἀναφέρων, παραμήκης τὰ βλέφαρα ὀλιγόχρῳ, τὸ περὶ κροτάφου κλίωμα, σύννου τε ὡς τὰ πολλὰ, καὶ εἰς συνεστηκῶς. S. Basilus, cognomento Magnus, statura procerus erat et rectus, corpore arido, colore nigricante et pallido, ingressu moderato, naso declivi, superciliis incurvis, barba promissa, mediocri canitie, maxillis oblongis, genis parum turgentibus; temporum concavitas cogitabundi erat, ut esse plurimum solet eorum, qui intra se collecti sunt.

B

καταστάσει διαφύλαξον, καὶ τῆς οὐρανίου σου βασιλείας ἀξιώσου, ὅτι εὐλόγητος εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

450 Hanc descriptionem, ex MS. Vaticano acceptam Petrus Frison prælaudatus supposuit vetustiori solius Basilii iconi, sumptæ ex pervetusto Regis Christianissimi Codice, qui (sicuti adscriptum legitur) oblatum fuit Basilio Macedoni, Imperium Orientis adepto sub annum DCCCLXXVII, illudque moderato usque ad annum LXXXVI. Est ergo ejusmodi icon, ea quam retulimus apparitione antiquior, duobus ut minimum integris seculis; sed an ideo etiam magis exacta ad veritatem? Non existimo. Vix enim credibile est, sumptam esse ex aliqua quæ fuerit ad viventis vultum expressa. Si autem trium istorum formam sic expressit suis verbis Joannes Euchaita, qualem conspexerat in visione; firmiterque impresserat memoriæ suæ; fortassis videbuntur ex quæ vulgo circumferuntur icones, et in Menæis conspiciuntur, propius attingere veritatem. Placuit interim, et trium istorum ex Menæis, et unius Basilii propriam ex Codice regio spectandam dare.

E

APPENDIX

*De Vita S. Basilii apocrypha, et S. Amphilo-
chio Episcopo Iconiensi perperam imputata.*

Quemadmodum nemo curavit S. Gregorii Nazianzeni Vitam scribere, tum cum adhuc recens esset Actorum ejus memoria; sed primus Gregorius quidam Presbyter seculo circiter x id opus assumpsit, tam infelicitur, ut ejus scriptio indigna sit visa quæ apud nos recuderetur: sic neque S. Basilii scriptorem ætatis propinquæ et idoneæ scientiæ reperit; seculo autem viii vel ix prodiit aliquis, veri vel ficti nominis Amphilo-
chius, ausus aliquid tam digno argumento parum conveniens: cui tamen postremis his seculis magnam auctoritatem contulit S. Amphilo-
chius, Iconiensis Episcopus ipsique Sancto familiarissimus, facilius creditus Basilii Vitam scripsisse, quia hujus encomium aliquod, quod supra nobis Prolegi loco fuit, reliquisse posteris sciebatur; omni haud dubie fide dignissimum. Decepit ea res plerosque sequioris ævi scriptores, puta S. Notherum in suo Martyrologio, ut dixi Comm. pr. num. 7; Siebertum Gemblacensem, in Catalogo illustrium scriptorum; Petrum Episcopum Equilinum, in Catalogo Sanctorum, lib. 2 cap. 28; Vincentium Bel-
lovacensem, in Speculo historico, lib. 14 cap. 78, 79, et 80; S. Antoninum, Parte 2 tit. 9 cap. 5 § 8; Sixtum Senensem, lib. 4 Bibliothecæ sanctæ, omnes a Rosweydo citatos ad Vitas Patrum pag. 162; omnibus autem prævit Ursus, S. R. E. Subdiaconus Vitæ illius interpres seculo ix, ut mox dicetur.

F

2 Istis tamen omnibus cautior Baronius, efflorescente paulatim Critices majoribus neglectæ studio, in Notis ad Romanum Martyrologium, 1 Januarii ait: Extat Amphilo-
chii nomine scripta Vita Basilii, quæ tamen, ex prudentiorum omnium sententia, alterius cujuscumque potius quam Amphilo-
chii, æqualis Basilio, esse putatur; cum aliqua illic habeantur, quæ illi minus convenire videntur. Et in Annalibus ad an. 378, quæ Amphilo-
chii falso nomine fertur Vita Basilii, haud digna satis habetur, quæ eruditorum auribus ingeratur; nisi adeo sint perspicaces, ut in eis quæ sint vera a falsis disquirere ac secernere valeant. Complura enim ibi vera esse, inficias nemo iverit; ut ea præsertim, quæ ab ambobus Gregoriis, Nazianzeno atque Nysseno, nec non ex Ephrem esse noscuntur accepta, vel ab Helladio mutuatus est Auctor. Hactenus Baronius:

cui

A cui ut assentior, vera esse, quæ a Pseudo-Amphilochio ex auctoribus idoneis translata sunt in Vitam istam; ita vel inde patere existimo, hæc Amphilochii non esse: cum autem aliorum, quæ in illa narrantur, falsitas retegere facile possit; consequens erit nihil in ea esse Amphilochii. Unde merito Bellarminus de Script. Eccless. in Amphilochio ait: Extat quidem, sub nomine Amphilochii, Vita S. Basilii Magni, sed haud dubie falsa vel supposititia. Rationes deinde profert, quales nos suo quasque loco expendemus.

Defendit il-
lam utcumque
Combesisius,

3 His omnibus perpensis mirari mihi liceat cum Godefrido Hermantio, hoc etiam seculo inventum esse virum eruditum, qui vellet pro Vita ista Amphilochio vendicanda apologiam scribere; nempe R. P. Franciscum Combesisium. Hic tamen ita defendendam illam suscipit, ut fabulis interpolatam fateatur; in quo forsitan reipsa non dissentit a Baronio. Etenim cum retulisset auctores, inter se hac in causa dissidentes, quos et nos supra retulimus; sic prosequitur: Ego, ut paucis dicam, arbitror, potuisse viros eminentissimos, majori reverentia habere *πρῆμματα*, tot jam seculis et apud doctissimos obtinentem; nec, quia quædam vel in re, vel in modo et circumstantiis offendeant, totam repudiare et Auctori impingere, eoque accusare falsi, falsoque assumpti tanti nominis, quo ipse mendacia coloraret. Forte enim non pauca defendi potuerint: quædam ostendi vitiosa ab antiquariis, et tum conjectura, tum ex fide codicum restitui; ut vix pauci nævi restaverint, si tamen, nævi; quibus tam grande corpus, tamque grandis ævi, tot præcipue tritum manibus, quandoque etiam impolitioribus, haud facile caruerit. Vita est Patris Monachorum in Oriente, quam innumerabiles Ascetæ, majori quandoque pietate quam scientia exscripserint; ut proinde suum aliquid adscripsisse possint; cui non ea forsitan puritate ad nos venerit, qua fuit ab Amphilochio edita, sive phrasim spectemus, sive ipsam rerum narrationem; quæ minus continua, multisque discreta titulis, non ita coherentibus, nisi castigata manu calamoque, ascetitia aliqua et *πλήρωμα*, non respuerit. Plura sane et pleraque æquus lector, assuetusque Amphilochiano stylo, non indigna Amphilochio deprehenderit; in primis usum illum Scripturæ facilem, pia devotaque allusione; qua neque historiam texens, stylumque omnino planum et simplicem affectans, abstinere potuit. Plura subinde explicando litteram, nullius tamen præjudicio. Hæ Combesisii rationes postmodum expendendæ erunt. Interim, cum fateatur Acta ista qualicumque a Monachis, per quorum manus transierunt, fabellis interpolata esse; qua in re quæso dissentit a Baronio? qui monet, in iisdem Actis vera a falsis discerni debere. Erit itaque operæ pretium rursus qualemcumque Amphilochium, seposito omni præjudicio, examinare; ut quæsitæ cum omni sinceritate veritas, inveniri possit.

Eam sec. 9
Latinam facit
Ursus
S. R. E. Sub-
diac.

4 Ursus S. R. E. Subdiaconus, qui Græcam istam Basilii Vitam primus latinitate donasse scitur, vixit temporibus Anastasii Bibliothecarii. Extat enim, teste Rosweydo, Romæ in bibliotheca Vallicellana codex MS. qui continet Vitam illam per Ursum; ex eoque exemplar suum, aut saltem priora octo capita, cum præfatione Rosweyodus accepit. Continet præterea præfatus codex miracula quædam S. Basilii, quæ creduntur ab Heladio Episcopi Cæsareensi conscripta, in Latinum pariter versa ab Anastasio Bibliothecario; hujusque ibidem legitur Præfatio ad Ursum supramemoratum: vixit autem Anastasius Bibliothecarius sub Nicolao I, qui sedit ab anno DCCCLVIII ad annum DCCCLXVII. Vix Ursus Vitam Amphilochianam elucubraverat, cum illico, ut credibile est, a pluribus, præsertim Monachis, requisita est descriptaque; a quibusdam etiam in compendium redacta, ab aliis ad formam Lectionum in

Junii T. III

ecclesia recitandarum aptata; nonnullis mutatis, additis, omissis; qualia habemus exemplaria ex bibliotheca Vallicellana duo, ex Cassinensi unum, omnia scripta caractere Longobardico. Vallicellanum utrumque Prologo caret, eum tamen quem Ursi interpretationi a se editæ, Rosweyodus præfixit; ipse accepit ex eadem bibliotheca Vallicellana: sed et utrumque MS. in multis est ab editione Rosweyodiana diversum. Extat igitur et tertium in eadem bibliotheca Ursianæ versionis exemplar, quod Rosweyodus ex eoque Surius typis vulgarunt, addita interpretis Præfatione.

5 Cassinense exemplar prologum habet Ursi Subdiaconi, omnino alium ab eo, quem Rosweyodus edidit, dignum hic dari; eo quod videatur genuina Ursi scriptio esse, præ Rosweyodiana, et quod mentionem faciat ejus, cujus rogatu ipsam Vitam dedit latinitati; scilicet Gregorii II Ducis Neapolitani, de quo, apud Ughellum t. 6 c. 113, Bonitus Subdiaconus ait, quod fuit nepos et proles, frater et pater Parthenopense Ducum. Is itaque sic habet: Incipit Prologus in Vitam S. Basilii Archiepiscopi et Confessoris. Postquam Lucifer ille procax de cœlesti gloria demersus est; et invidiæ stimulis incitatus, de paradisi amœnitate, per sævissimum anguem, protoplastum expulit; veluti stomachus languens vitales fastidit dapes, ita omne genus humanum, cœleste atque intellectuale convivium ignorabat. Sed pius ille sator atque redemptor humanæ miseriæ, condoluit pio effectu; et de cœlis per virginea viscera in convallem hujus mundi descendit: ac humanum genus, quod olim æmulatoris dolo deceptum fuerat, cœterno Deo Patri reconciliare cupiens, incontemplabilem ignem sancti Spiritus misericorditer accendit: de quo nimirum igne, primitus valde conflagrati sunt sancti Prophetæ, post illos sancti Apostoli; Martyres, Confessores, Virgines, et omnes utriusque sexus Sancti; qui usque ad metam carnis, pro ejus dilectionis ardore, ipso duce, viriliter dimicarunt: de quibus nimirum agminibus sanctis Basilius extitit Sanctus; qui sine effusione sanguinis Martyr effectus est. Cujus vitam et præclara miracula, cogis me Ursum, omnium Christianorum ultimum infimumque Sacerdotem, O Gregori Clarissime, filius atque nepos, frater patruusque Ducum: nec non et loci servator Neapoleos, quo de Attica in Latinam linguam transferam, et in gremio sanctæ matris Ecclesiæ fideli famine consignem.

6 Nos vero animadvertimus nostram inertiam, et multo magis peccatorum pondere titubamus, ne sub tanto onere succumbamus; et tam sancto et admirabili viro magis ridiculum quam laudem proponamus. Sed tu, Clarissime, cum nos renitentes multumque repugnantes conspicias; ais, quia Dominus ab initio non cum philosophis, nec rhetoribus tragicisque, nec cum physicis locutionem, sed cum rusticis ac piscatoribus et idiotis orationem habuit; et multo magis puritatem spiritus prospectat, quam dialecticorum rethorumque tendiculas ac phalerata commenta. Nos vero ubi vestrum affectum consideravimus, tandem, magis vi quam sponte inclinati, perreximus ad Dominum Nicolaum, Præsulem peritissimum Græcorum atque Philosophum, et secundum vestrum votum de Græca in Latinam linguam fideliter, quod injunxeratis, transtulimus. Humiliter ergo veniam a lectoribus postulamus; ut quidquid ineptum invenerint sagacius corrigant, et ignoscant ætati puerili fragilitatique humanæ, et magis obedientiæ, quam audaciæ temeritatis adscribant. Attamen siquis garrula voce inclamationem proruperit, indicet prius ipse nobis, quis unquam fuit tanti ingenii, et quis tam amplo famine præpotens, aut tam profusa facundus loquacitate, ut sermonem valeret reddere sermoni: (sicut nos, non sponte,

53

sed

D
AUCTORE F. B.

varieque de-
scripta

datur ex MS.
Cassinensi,
præmisso Pro-
logo.

quo dicitur
Christus

amore suo in-
flammasse
Basilium:

sibi que coacto
ejus vitam in-
terpretari,

A sed inviti fecimus) et non omnes vires grammaticæ artis suffocaret: quando et ipsi qui gesta Sanctorum conscripserunt, magis sensus quam verba scripsere, sicuti majores nostri referunt. Interea obnixè quæsumus, ut fidem dictis adhibeatis, per omnia credentes, quia veraciter talem illam transtulimus, qualem illam scriptam ab Amphiloquio Præsule Iconiensi, qui magnæ auctoritatis est, in Græcorum commentis invenimus. Credere vero ne dubitetis, quia in illa invenietis animæ ferculum, et galeam clypeumque, quem vestro hosti opponatis, et illo devicto, summum Regem facie ad faciem videatis; adjuvante utique ipso, cui:

credi postulat,

datur tamen
Combesisii ver-
sio.

Arcibus in summis una est cum Patre potestas, Par splendor, communis apex, sociale cacumen, Æquus honor, virtus eadem, sine tempore regnum, Semper principium, sceptrum iuge, gloria consors, Majestas similis, per omnia secula seculorum, Amen.

7 Hactenus Ursus Subdiaconus: cujus interpretationem parum exactam esse queritur Combesisius, nescio an dicendus ipse exactus magis. Obscuriori certe ut plurimum phrasi utitur: contextum tamen ampliorem præfert; quia hunc vel integrum Ursus non habuit, vel quædam minus credibilia sponte prætermisit. Novam ego versionem darem, si eam auctor mereretur. Nunc, cum ostendere velim, esse Vitam omnino apocrypham, et Combesisium eam excusare volentem refutare; æquum est ut novam ipsius versionem sequar, omisso tamen textu Græco: qui, dum apud ipsum columnatim impressus legi potest, exiguo fructu auget molem operis. Si quæras cur scriptura tam apocrypha non contemnatur ac prætermittatur tota, sicut prætermissa est Vita Nazianzeni, de qua præfatus sum causam esse intelligas plurium rerum narrationes, passim ex hac Vita descriptas ab auctoribus, quas examinari distinctius, solidiusque refutari puto rei litterariæ interesse: quapropter Annotationes etiam et Censuræ prolixiores erunt, quam alias mereretur fictio tam palpabilis.

VITA APOCRYPHA

Interprete R. P. F. Francisco Combesis Ordinis Prædicatorum.

PROLOGUS.

Cariissimi, non fuit absonum, ut devoti filii super paterno obitu contristarentur; utque justas ei lacrymas indulgerent, quod omnes a hactenus officiose egimus. Enimvero postquam luctus caliginem, sicut scriptum est, excussimus, et ad gratam supplicationem, universorum Domino, vero Deo nostro Christo rependendam, paribus studiis excitati sumus; operæ pretium duximus, tum illustrem vitam, tum vera magnaque Pastoris nostri et Doctoris Basilii miracula (ut ne diutino tractu temporis profundæ oblivioni tradi ea contingat) scripto consignare. Cum enim tres sacratissimi divinique viri; b Gregorius, inquam, Theologia clarus; alterque et ipse Gregorius, c urbis Nyssæorum decantatus Episcopus; nec non eremi Præfectus beatissimus Ephrem, aliique, aliis aliisque epitaphicis sermonibus tanti viri memoriam illustraverint; visum est et mihi, tamquam abortivo, ut cum Apostolo loquar, ubi præ manibus acceperissem, quæ utrique illi magni viri narratione fuerant prosecuti; supplere quæ deessent. Debitum representando, pro devoti filii ratione; et velut qui, ut existimatis, ab initio assectatus, d accuratam notitiam acceperim. Novit enim, novit etiam nubes solem tegere; longaque e corporis successio, bonas facile narrationes, oblivioni tradiderit.

Luctu ob Basilii obitum mitigato

a
4 Esd. 10

vitam ejus scribere decernit Auctor,

b

c

1 Cor. 15

ut ab aliis omissa suppleat.

d

e

14 Quod igitur magnus ille mundoque quam celebris Basilius, Pater noster, absens esset, sapientissimus ille Pontifex, ille cœlestium virtutum sodalis, clarus sermone penetrabilisque, magister Ecclesiæ, solida rectorum dogmatum columna; is f, inquam, qui sapienter hominum mores instituit, qui rerum naturam enucleatius explanavit, qui infensissimum Trinitati Julianum Apostatam suis precibus prostravit; qui Valentis os blasphemum obstruxit; qui Arianorum pravam doctrinam hæresimque perspicue expugnavit; qui Christianorum sanam fidem dilucide stabilivit. Dux ille princepsque sapientissimus gentis sanctæ, Pastor acceptabilis populi, Ecclesiæ regale sacerdotium. Christi ovium varius aries, divinæ fidei magister inclitus; magnis et vivus et post obitum miraculis clarus; post conscitam, ut dictum est, Juliano Deo odibili, ejus precibus mortem; illi, inquam, qui cornu in altum extulerat, et adversus Deum locutus fuerat iniquitatem; cujus g avus Valens, indigne purpuram Imperialem suscepit, Arianorumque pravo dogmati patronus fuit, ad illustrem nostram Cæsareensem metropolim, una cum Pastore urbem subversurus venit. Ut autem res gesta sit, et quam ob causam, non est præsentis temporis narrare. Sed ad propositum redeamus, ejus ab utero ad finem usque virtutes prosecuturi.

D
Basilii laudes
complexurus,

f
ejusque de
impiis triumphos.

9

E

ANNOTATA F. B.

a Quamliu quæso duravit hic luctus? Si Vita hæc ab Amphiloquio scripta est; oporteret saltem per triennium durasse; scripta quippe est post funebrem orationem, cujus infra Auctor meminit, dictam a Nazianzeno: illam autem ipse non nisi tertio a morte Basilii anno pronuntiavit. Quin imo, si ab Amphiloquio scripta hæc Vita est; scriptam esse oportet, post aliam suam orationem, quam in Festo Circumcisionis Domini eodemque S. Basilii, de eodem sacratissimo mysterio eodemque Sancto habuit; in qua cum præclaras Basilii virtutes perstrinxisset, ita prosequitur: Hæc, inquam, omnia sacris divini Gregorii sermonibus abunde arbitror ac sapienter tradita; supervacaneumque existimavi longiori in præsentiarum oratione disse-rere. Cur, amabo, si Vitam Basilii Amphiloquius, ante hanc orationem habitam, scripserit; cum mentionem Gregorianæ Orationis faceret, nullo verbo addidit, se quoque de Basilii Actis scripsisse, quod maxime conveniens et opportunum tempore orationique videbatur? Dicendum itaque erit; Auctorem, post Festum Circumcisionis et pronuntiatum Basilii encomium, ad hujus Vitam prolixiorē scribendam accessisse, ideoque ejus mentionem non fecisset. At eo casu oportebit luctum Basilii funebrem, a quo desumitur exordium, per quinquennium durasse: quod paradoxum est. Et qui potuit a tali luctu verus Amphiloquius orationem exordiri, tamquam in eam usque diem durante; cum multo ante, in Oratione de Circumcisione, quasi omnis doloris oblitus, hæc læta verba palam usurpasset. Nos interim divini Patris memoriam hodie honoremus cantibus, divinitusque inspiratis laudibus Magistri virtutes condigno prosequamur plausu. Hinc itaque patet, exordium hoc Amphiloquio inepte afflictum.

F

b Excusat se Nazianzenus initio Orationis 20, quod multo serius, quam tempus postulabat, ac post multos alios, qui res Basilii privatim publiceque laudibus ornavunt, ad eum laudandum accesserit. Quia vero hoc loco mentionem facit Amphiloquius Nazianzeni de Basilio scribentis; intuli supra, ante hunc illum scripsisse, ex quo reliqua sequuntur absurda.

c Videtur hic de Vita functo loqui auctor, cum tamen verus Amphiloquius paucis mensibus Nysseno supervixerit; quod si hic ultimis Vitæ mensibus scripserit, oportebit

A oportebit eum quatuordecim annis post Basilii mortem scripsisse, quod male cohæret cum præfationis initio.

d Potuitne magis accuratam habere notitiam pseudo-Amphilochii, quam Nazianzenus aut Nyssenus? Potuitne Nazianzenus aliquid gravioris momenti præterire?

e Potuitne longa temporum esse successio, inter Basilium et Amphilochium, qui cœvi fuerunt?

f Hæc et quæ sequuntur, videntur magna ex parte e Menæis desumpta, vel hæc inde aucta sunt.

g Græce Οὐδὲν δὲ τοῦτον θεῖος : Ursus Subdiaconus, primus Amphilochii interpres, hæc omisit, vel quia minus intellexit, vel quia manifestum agnovit errorem. Avum vertit Combefisius. Verum θεῖος Avunculum potius vel Patrum significat. Deinde idem Combefisius conjectando interrogat; an natura talis fuerit, saltem ex matre? At ego pariter dubitando interrogo; qua ratione Basilina, Juliani mater, filia aut soror fuerit Valentis, ut hic sensu saltem aliquo θεῖος dici possit. Sed confugit Combefisius ad sensum metaphoricum; dicitque, Valentem Juliani avunculum aut avum vocari, non quia eum affinitatis aut consanguinitatis gradu, sed quia malitia et in Christianos sævitia præcessit.

B Verum quo exemplo monstrabitur talis metaphora in usu unquam fuisse? Ego existimo incitiam Pseudo-Amphilochii hinc argui manifeste.

CAPUT I.

Adolescentia Basilii et studia Athenis, Eubuli Philosophi conversio.

Basilii solus in terra, æquali claruit tum vita, sermonum ornatu eruditioneque decora, tum sermone ac vi dicendi, doctrinaque vitam exhilarante sapientia divina: qui Christo dederit omnia, animam, corpus, sermonem, manus; propter quod etiam errorem Gentilium, velut araneorum telas, disruptit. Hic septem annorum factus, litteris imbuendus a parentibus a traditur. Cum autem quinquennio operam doctrinæ artisque præceptionibus posuisset, nec in eis molliorem se exhibuisset, plurimum scientiæ philosophicæ fructum, naturæ et ingenii facilitate, consequitur.

16 Relicta igitur postmodum patria (erat enim Cappadox genere) eloquentiæ matrem b Athenas petit; multaque tum castitate, tum continentia et sobrietate ornatus, prophanæ et græcanicæ sapientiæ præceptorem adit, c Eubulum nomine; sicque seipsum disciplinis tradidit, ut esset tum præceptoribus, tum condiscipulis admirationi. Fuerunt enim studiorum socii Magnus Gregorius, factus Nazianzenus d Episcopus, qui et annis circiter duodecim e Apostolicæ Sedis gubernacula tenuit; Julianus quoque, non ita f pridem Christianus, et g Libanius. Sic autem omnibus admirabilis vir, posuit in corde suo non sumere h panem et vinum, donec assistente superna providentia, divinæ sapientiæ arcana penetraret. Commoratus autem in disciplinis annis quindécim, cum græcanicam omnem sapientiam ad finem decurrisset, Astronomiamque et Geometriam, ac optima quæque collegisset, ac nec iis tamen ullo modo omnium i Creatorem invenire posset; quadam nocte vigilanti divinus splendor infit, ut k cujusque religionis Scripturam percurreret. Surgens ergo profectus est in Ægyptum, et accedens ad quemdam Archimandritam, Porphyrium nomine, petivit sibi dari libros sacros, quibus divina dogmata perdisceret. Porro hoc consecutus, mansit illic, sese oblectans meditatione divinorum eloquiorum, aqua et oleribus victitans. Anno autem integro ibidem commoratus, verbumque veritatis fide considerans, intelligensque quod illa si eam velimus scrutari flu-

ctuet; petivit se dimitti Hierosolymam voti causa' ac ejus loci inspecturum miracula. At ille, apprecatus bene, dimisit eum.

17 Rediens l autem, ubi Græcorum philosophia fuerat institutus, cœpit verbis flectere multos Philosophos; Christoque multitudinem gentium, demonstrata eis salutis via, offerre. Quæsivit autem et præceptorem suum Eubulum (is enim dux verbi et eloquentiæ præses erat) quo in laborum ipsius remunerationem, inculpatæ eum fidei admoveere tentaret; sic plane, ut eo recta ad fidem currente, seu magistrum sequerentur quotquot Philosophi in eam concessissent. Cum autem in omnibus eum Scholis requisisset, offendit in suburbio quodam disputantem; sociis quoque aliis Philosophis: nihil enim aliud studebant, quam ut dicerent et audirent aliquid novi.

18 Cum ergo dissereret, instans imminensque Basilius, ipsum corripuit. Tum aliquis eorum qui erant cum ipso, ad eum: Corripuit te quidam, o Philosopho. At ille; Vel Deus, vel Basilius. Cum ergo eum agnovisset, eosque qui aderant dimisisset; mansit cum Basilio, ac tres dies m jejuni perseverantes, mutuo conferebant. Interrogavit itaque Eubulus Basilium n: Quæ est definitio Philosophiæ, Basili? Qui ait, Prima definitio Philosophiæ, meditatio mortis. Ille vero admirans ait? Quis est mundus? Respondit; ille qui est supra mundum. Et quidem dulces sunt mundi sermones, ipse vero mundus vehementer amarus, quando quis eidem animi vitiosa affectione adhæserit: et alia est voluptas corporis, alia naturæ incorporeæ, nec fieri potest, ut simul aliquis utraque habeat: nam nemo potest duobus dominis servire. Ceterum, quantum possumus, frangamus esurientibus scientiæ panem; et eos, qui citra vitium et culpam sunt sine tecto, per virtutem sub tectum ducamus. Quod si etiam viderimus nudum; operiamus, nec domesticos seminis despexerimus.

19 Cum hæc dixisset, eique Salvatoris in nos media pœnitentia benignitatem, seu in imagine. parabolice expressisset, tres tabellas pro foribus animi menti proponit: unam quidem supra fores, quæ exhiberet virtutem, nempe prudentiam, fortitudinem, justitiam, temperantiam; in sinistra vero parte deceptionem; circum ipsam autem intemperantiam, luxuriam, ebrietatem, impudentiam, pigritiam, calumniam, linguositatem, adulationem, et tale quoddam vitiorum examen: pœnitentiam autem decenti habitu, lene ridentem, blandam et mansuetam; adversarios quidem sui populi reprimentem, sed qui necessarii essent. Juxta hanc vero abstinentiam, sagacitatem, modestiam, honestatem, pudorem, humanitatem, ac multorum bonorum plebem, Porro sensus hujus historiæ videntibus quidem cautio est, audientibus vero meliora æmulandi occasio.

20 Hæc sane et ego videns admiratus sum, et in hoc ductus sum, Eubule. Sunt quippe in nobis, non imagines neque ænigmata, sed ipsa liquida veritas ad salutem adducens. Resurgemus enim omnes, hi in vitam æternam, et hi in opprobrium et confusionem sempiternam; et adstabimus ante tribunal Christi, quemadmodum docent nos magniloqui Prophetæ, Isaias, Jeremias, Ezechiel, atque Daniel; David item Rex, divinusque Paulus; post hos denique ipse Dominus dator pœnitentiæ et remunerator ejusdem; perquisivit ovem perditam; qui cum multis divitiis sinu paterno abstractum filium, iisque luxuriose absumptis postea redeuntem et fame tabescentem, sincere amplexatur; honestans splendida veste, et annulo epuloque opiparo: filio item, qui nihil peccaverat, auctor est, ut ne ferat indigne,

D
INTERP.
COMBEF.

l
Reversus
Athenas,

Eubulum
magistrum

per triduum
instruit,

m

E
n

Præclara
indole puer

magistris
traditur,
a

dein abiit
Athenas,
b
c

d
e
f
g
h

tum a Deo
monitus,

i
k

et in Ægyptum
profectus,

s. Scriptu-
ræ studet,

de vitis et
virtutibus,

F

de resurre-
ctione mortuo-
rum,

de judicio,

INTERP.
COMBES.
de misericor-
dia Dei,
et Baptismo.

A indigne, sed indulgeat ut fratri. Sic nimia Dominus effusus bonitate, iis qui venerunt circa horam undecimam, æqualem mercedem tribuit. Donabit et ipse pœnitentibus nobis, et ex aqua et spiritu regenerationem suscipientibus, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus iis qui diligunt ipsum.

o

p

Docet veri Dei
cultores, Adam

B

Abraham,

Isaac et
Jacob,

Moyses et
Aaron,

ante Græco-
rum Reges
extitisse;

tandemque
post varias
generationes,

natum esse
Christum,

q

21 Eubulus ergo, cum in animum hæc induxisset o, ait; Conemur igitur, Basili, quod tu jubes. Verum hæc quidem ad rationem pœnitentiæ spectaverint; modo autem mihi eloquere, quod nuper percunctabar divinum p sacramentum, quod nimirum ad urbem Hierosolymorum, quidam illucescere aiunt; forte vero mecum lustrans, alicujus Sancti consuetudinem optimueris. Ceterumne, Basili, divina dogmata discere cupienti, narrare distuleris. At ille ait: Audivi de Jerusalem: nihil vero minus æstimavi quam cœlum: ut neque villam ipsi vicinam nomine Bethlehem, quæ cæcutientium oculorum decussa caligine iisdemque mundatis, ad meliorem vitæ rationem vitamque verissimam, transmutata est. Quod porro unius Dei cultores, antiquiores sint Græcis et universis nationibus, docemus vere ex divinis eloquiis. Nam a primum plasmato homine nomine Adam, ad usque Noe tempora, sub quo diluvium, fuerunt decem generationes, anni MMCCXLII. Pariter quoque a diluvio usque ad Abraham, generationes decem, anni MVIII. Abraham autem erat annorum LXXV, cum ex Mesopotamia transmigravit in terram Chanaan, ubi annis XXV demoratus, genuit Isaac; Isaac autem cum vixisset annos sexaginta, duos progignit filios. Ex iis vero Jacob, annorum factus CXXX, descendit in Ægyptum cum duodecim filiis et nepotibus suis, numero LXXV.

22 Cum autem Abraham et ejus semen fuisset accola in terra Ægypti annis CCXV, fuissetque multiplicatum in tribus duodecim censum est, et in sexaginta virorum millia computatum. Et quidem Levi abnepotes fuerunt Moyses et Aaron, quorum hic quidem Sacerdotio prælatus est; Moyses autem ad Principatum provectus. Is anno vitæ LXXX Mare rubrum calcat, et educit populum de Ægypto. Floruit hic Moyses temporibus Inachi, qui primus in Græcia regnavit. Sic sunt Judæi antiquiores Græcis, nec leges habent minus veteres. Quod enim Deum unum colerent et cognoscerent, paterna acceperunt traditione: legislatio autem, post tres dies profectionis ex Ægypto divina voce datur. Morati autem sunt in deserto annis quadraginta. Sub Jesu Principe fuerunt annis XXV: sub Judicibus vero annis CCCCLIV ad usque regnum Saulis, qui primus illi populo Rex creatus est; sub quo, anno primo regni ipsius, Magnus David natus est. Similiter ab Abraham usque ad Davidem generationes XIV, anni MXXIV. A Davide autem usque ad transmigrationem Babylonis, generationes XIV, anni MIX. A transmigratione vero Babylonis, usque ad Darium anni XXV. A regno autem Darii usque ad Jesum filium Josedec anni XLIX. A Jesu filio Josedec usque ad Jesum, qui dicitur Christus, anni CCCXXXIV, simul autem computando, secundum seriem temporum, invenimus ab homine primum formato, usque ad Christum, annos MMMMMLX.

23 Nascitur itaque Dominus Jesus Christus ex tribu Juda, ex semine David, quod spectat ad carnem, sub finem dierum sesquimillesimo anno, XXIV Augusti Imperatoris, mense Decembri XXV, ipsius q Indictionis x die sexta. A Christi porro nativitate, usque ad Constantinum, magnum Imperatorem et virum religiosum, fuerunt anni CCLIX. Cum ergo Judæa gens tanto tempore sit antiquior, quomodo non erubuit Plato, primum et secundum diluvium enarrans? Quondam porro natura nostra, universo

totique illi accensebatur: eramus enim et ipsi, irrationalium ovium centenario comprehensi. Postquam vero una illa ovis, natura nostra, serpentis fraude, cœlesti statione depulsa est; non amplius idem ille numerus in grege non errantium memoratur, sed nominantur nonaginta novem. Venit igitur Christus, Filius Dei vivi, quærere et salvum facere quod perierat: utque rerum non consistentium vanitate perditum hominem humeris impositum, existentibus rebus verisque postliminio redderet, quo rursum Dominicus humerus unus fieret. Idcirco Evangelii scriptor Joannes, paternam piscationem omniaque creata relinquens, aerem item transiliens, nec solem moratus nec lunam; celsissima vero cœli superans, temporaque prætergressus est et secula; sed et Moyses, principio illo omisso: Non enim dixit, in principio fecit, ut qui non induxit creaturam; sed creatorem annuntiavit. Ubi enim est creatura, quispiam fecit; ubi vero generatio erat, ex eo qui est. Qui enim est, eum genuit qui est. Quid igitur Evangelista? In principio erat verbum: quia nihil aliud erat, præter ipsum qui est ex Patre, qui semper est, habens coæternum Spiritum sanctum. Erat in principio. Quid mihi annumeras secula? Erat ipse in principio: sunt omnia post ipsum, siquidem et omnia per ipsum. In principio erat Verbum. Erat, neque proferebatur. Verbum erat, nec syllabis componebatur. Erat Verbum illud, nec fuit linguæ fluxus: solus Filius unigenitusque et veritas a Patre, nulla corruptione genitus. Quemadmodum verbum nostrum et sermo, in lucem profert latens animi consilium; ita et Dei Filius occultum in Patre manifestavit orbi terrarum prææternum sacramentum. Quemadmodum verbum procedens, nec dicentem nudum relinquit, et replet audientem (sic enim adit audientem, ut non discedat a discente) ita et Dei Verbum, quod est in Patre ob naturæ communionem, nobisque unitum propter gratiæ largitatem, existens Deus, quod spectat ad naturam; Verbum autem appellatione et cognomine.

24 Quemadmodum enim Joannes, cum natura esset homo, ratione tamen prædicationis vox clamans vocatus est; ita et Dei Filius, Deus de Deo, appellatus est Verbum, propter liberam a fluxione generationem. In principio erat Verbum, haudquaquam vero verbum non subsistens. Verba et alia et sermones Dei, præcepta sunt et justificationes; at unigenitus Filius sermo est, non syllabis verborumque sono pronuntiatus, sed sermo et verbum, verborum fontes largiens; quemadmodum ait: Si quis audit sermones meos, habet vitam æternam. Cum Joannes dicat, In principio; Paulus vero, Secundum carnem, qui est super omnia Deus. Petrus quoque: Tu est Christus Filius Dei vivi. David vero, Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. Et ipse Dominus; Ego sum lux mundi, et veritas, et ostium regni cœlorum. Si ergo est quid creatum, quomodo est auctor et creator temporum et seculorum? Omnia per ipsum facta sunt. Nam sexta die creavit hominem, quæ etiam fecit quadrupedia et reptilia; quinta autem volatilia cœli, et pisces maris; quarta, solem et lunam; tertia, aquas divisit, fecitque ut arida appareret; secunda, hocce firmamentum, quod capiti supereminet, condidit; primo denique, cœlum et terram deduxit in naturam rerum; fecit lucem, diem statuit, initium temporum definivit. Si igitur est creatura, illi assigna tempus; atque ita eodem cum creatis habeto ordine. Nam quod sine tempore est, increatum est: quod vero est absque principio, æternum est: solus autem Deus est æternus, deitate inseparabili in tribus subsistentiis: sunt ego Tria Sancta, Tria simul Sancta, Tria æterna, Tria coæterna, Tria consubstantialia, Tria efficaciter

D
ad quærendam
ovem perditam

illius divini-
tem probat;

E

cur Verbum
appellatur,
explicat,

F
ejusque æter-
nitatem osten-
dit,

mysterium
Trinitatis
exponit,

A efficacia, Tria subsistentia, sibi invicem coexistentia. Vocatur hæc Trinitas sancta; una harmonia, una deitas, ejusdem essentiae, ejusdem virtutis, ejusdem substantiae ac naturae: similis ex simili, æqualem Patris et filii et Spiritus sancti gratiam faciens, unam substantiam, unam deitatem, unam dominationem, unam voluntatem, unum regnum, unam ecclesiam, unam fidem, unum baptisma. Est hic Deus universorum: hic Christi Pater, hic Jesus Christus: unus ille de sancta Trinitate: hic ille qui descendit et ascendit, quique considet Patri, nec separatur a nobis.

25 Is animos nostros custodiens, spem nostram inconcussam servavit et immutabilem, simulque a mortuis peccatis ad cœlestem ipsius gloriam levavit; dignatusque fuit, ut in nubibus, in occursum ejus rapiamur in aerem; nostraque nomina libro vitæ adscripsit; præstitit vero, ut in eum credamus, qui a mortuis surrexit, ipsum autem de cœlis expectemus, qui sursum cum Patre est, et hic est nobiscum, qui cujusque actionem et fidei robur videt. Nec enim, quia abest carne, idcirco non præsentem existimaveris; adest enim medius Spiritus, audiens quæ de ipso verba proferuntur; videns tuos animi sensus, atque corda et renes scrutans: qui etiam modo promptus est, ut et nos omnesque homines, qui erraverunt et poenitent, Patri offerat per sacrum baptisma; dicatque, Ecce ego et pueri, quos mihi Deus dedit, cui gloria in secula. Amen.

26 En tibi trado fidem, quam ediderunt et una voce confessi sunt sancti Patres, qui Nicæam convenerunt. Eubulus autem dixit: O Basili, cœlestis doctor, Trinitatis propugnator, pari robore præco; per te credo in unum Deum omnipotentem, et quæ sequuntur; Expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi seculi. Amen. Opere autem tibi ostendo fidem, quæ est in me: omnibusque meis facultatibus, in manibus tuis datis, residuo vitæ meæ tempore, si placitum in conspectu Dei fuerit, tecum ero, suscepta regeneratione ex aqua et Spiritu sancto. Ait autem Basilius; Benedictus Dominus Deus noster, amodo et usque in seculum, o Eubule, qui lumen verum menti tuæ affudit, teque ab errore plurium deorum in agnitionem misericordiae suæ transtulit. Ex quo autem, ut dixisti, mecum esse vis; ostendam tibi, quomodo salutem nostram provideamus, a seculi hujus vinculis liberi. Venumdemus itaque nostra omnia, et conferamus in egenos: sicque demum ad sanctam civitatem pergentes, factique ipsi inspectores miraculorum quæ illuc visuntur, consequemur fiduciam apud Deum. Cum sic ergo ambo res suas pie distribuissent, solaque ex eis indumenta baptismo opportuna emissent, Hierosolymam profecti sunt, convertentes ad Dominum multam Gentilium multitudinem.

ANNOTATA ET CENSURÆ F. B.

a Quibusnam vero traditus est a parentibus? Non alios præceptores in pueritia et adolescentia Basilius habuit quam parentes suos; ut ex ipsius Nazianzeni testimonio dicitur in Vita num. 9 et 10.

b Non recta saltem Athenas petiit, hæsit enim aliquamdiu Constantinopoli. Nec credibile est, duodennem patriam excessisse, quod tamen hic affirmari videtur.

c Eubulum a nullo alio inter Athenienses Doctores numeratum reperio, nedum inter Basilii Magistros.

d Gregorius Nazianzenus a patria, non ab Episcopatu dictus, ordinatus quidem fuerat Episcopus Zasi-morum, sed titulo tenus, patris autem sui Vicarius dumtaxat Nazianzi, venit inde Constantinopolim, labanti Ecclesiae subventurus; ubi fidem Orthodoxam in sua Anastasia resuscitavit; Episcopalem vero thronum

non nisi paucis mensibus insedit. Neque error tam gravis in Amphilochio excusari potest, Menæorum auctoritate, quam adfert Combefisius. Quamvis enim ea, die 30 Januarii, duodecim Constantinopolitani Episcopatus annos Gregorio tribuant, potuerunt eorum auctores errare, diu post rem gestam scribentes: sed errare in eo non potuisset Amphilochius, tum temporis Iconiensi Episcopus, qui pane coram oculis suis omnia spectavit, quæ circa Episcopatum Constantinopolitanum gesta sunt a Gregorio. Itaque vel Pseudo-Amphilochius errare Menæa fecit, si prius scripserit; vel si serius, errorem ex Menæis in sua scripta retulit.

e Cathedræ Apostolicæ nomine hic intelligitur Constantinopolitana, quatenus S. Andreas Apostolus Byzantinam Ecclesiam fundasse creditur: sed quia hæc opinio, ignota præcis seculis, non nisi diu post fundatam Constantinopolim credi cœpit, Pseudo-Dorothei commentario nixa, uti ostendit Janningus 4 Junii § 5 et 6 de S. Metrophane, ante quem nullus probatur Episcopus Byzantii fuisse; apparet hæc non esse Amphilochii; idemque probat gravissimus error, ea in Cathedra concedens Nazianzeno annos duodecim, qui Constantinopolitanæ Ecclesiae curam ut summum triennis gessit.

f Melius, saltem quo ad historiam, vertit Ursus E Subdiaconus, apud Rosweydam, dicens, quod Julianus, ad breve tempus, Christianus fuit.

g Libanius, nec condiscipulus, nec magister Basilii fuit Athenis: sed aliqua inter eos Constantinopoli intercessit familiaritas.

h Si solum dixisset, non sumere vinum, tolerabile foret; potuisset enim aqua sola et pane vitam sustentare: verum cum panis usum, sustentationi iam necessarium, excluserit; videtur propositum istud seu votum tam indiscretum fuisse, ut in Basilium cadere non potuerit.

i Perabsurde fingeretur hic Basilius, cum Athenis esset, omnium Creatorem ignorasse: quippe qui prima fidei mysteria, ut in Vita ejus capite 1 dicitur, et a Macrina avia sua, et a matre Emmelia puer didicerat, nec unquam immutaverat. Quapropter sic Combefisius locum explicuit, ut in profanis scientiis nihil invenerit, quod ad Dei cultum perduceret, quamvis Creatorem ipsum omnium non ignoraret.

k Ursi interpretatio habet, ut nostræ Religionis Scripturam percurreret: sed ad hoc opus non erat, ut abiret in Ægyptum, eam petiturus a Porphyrio Archimandrita, necdum aliunde noto: nam illam Athenis sibi comparare poterat, quo cum impio Juliano ad legendos libros sacros accessit; sed et ex domo paterna habere Scripturam poterat, ea enim utebatur Emmelia, ad instruendam Macrinam filiam suam, teste Nysseno in Vita.

l Peregrinatum se esse in Ægyptum et Hierosolymam, testatur ipse Basilius Ep. 79: sed postea rediisse ipsum Athenas, apparet manifeste falsum, consideranti Vitam supra datam.

m Fuisset hæc non parva Philosophi inurbanitas, si hospitem ad se peregre advenientem, triduum jejunare permisisset. Et quis credat, ab Ethnico Philosopho, tantum repente conceptum jejunandi desiderium?

n Erudite ostendit Combefisius, totum hunc Basilii cum Eubulo sermonem, fundatum esse in Philosophia Platonica et sacra Scriptura. At ne vel sic mihi persuadebit, eum unquam a Basilio prolatum, aut satis apte ad mentem Sancti esse confictum.

o Lacunam hic magnam implevit Combefisius, ex uno antiquiori regio Codice, reliquis desiderantibus describens alteram partem catecheseos.

p Baptismum intelligit, quem quidam Hierosolymis vel in Jordane devotionis causa suscipiebant.

q In hunc locum ita commentatur Combefisius. Absurdus est, quam ut quis tantillum sapiens, de Constantiniana

hortatur ad
fidem,

quam Eubu-
lus amplexus

sua omnia
distribuit
egenis.

D
INTERP.
COMBEF

E

INTERP.
COMBES.

A Constantiniana hoc Indictione potuerit accipere : quia hanc Christi nativitas præcessit ccc circiter annis : ac neque de aliis, si quæ vel veritate asseruntur vel confinguntur, puta Augustana, Antoniana, etc. Perspicacius ergo intuenti, statim occurrerit Indictio Judaica, quam sibi Auctor, instar Constantinianæ, confingat et numeret, a perfecta liberatione Judæorum a servitute Macedonica ; quomodo Constantinus et Patres Nicæni, numeratam voluerunt Constantinianam illam, a vindicata Christiana Religione et extincto Maxentio : sic enim invenietur natus Dominus ad Indictionem decimam, ut ex Genebrardo et aliis quisque facile cognoverit. Ubique Amphilochius scite alludit. Ita Combefisius. *Verum, cum eruditi plerique conveniant, exiguum aut nullum ante Constantini Magni tempora Indictionum usum fuisse ; nescio unde Macedonicam Indictionem, aut Judaicam Combefisius acceperit ? Certe Basilius et Amphilochius, si Indictionem aliquam, inter computandum, nominare voluissent ; non aliam nominassent, præter vulgarem et Constantinianam, quam solam noverant. Errorem itaque adscribamus oscitantæ Pseudo-amphilochii, nihil inter priora et sua tempora discernentis ; ut reliqua hujus chronologiæ absurda prætereamus.*

B

CAPUT II.

Susceptus Baptismus, Diaconatus, Episcopatus : Juliani mors, Libanii conversio.

Libani discipulum docens,

Cum autem Antiochiam pervenissent, diverterunt ad stabulum quoddam. Filius porro stabularii, nomine Philoxenus, in multa anxietate præforibus sedebat. Erat autem hic discipulus Libanii Sophistæ, a quo versus Homeri oratione soluta reddendos acceperat : eoque in multa constitutus afflictione et consilii inops, tristis dolebat. Contuitus eum Basilius, ait ad ipsum : Cur sic mæstus est, o juvenis ? At ille : Quæ mihi utilitas, si dixerò tibi ? Instante autem Basilio, et fore promittente, ut quid prodesset ; dixit ille, tum sophistam, tum versus ; quodque ea causa animo anxius esset. At Basilius acceptis versibus, eorum cœpit translationem dicere. Stupens vero juvenis, et quam maxime lætus, rogabat, ut hæc scripto exponeret : is porro solutionem, triplici versione scripsit. Puer autem suscepit versus gaudens, pergensque diluculo ad Libanium, tradit ei versuum translationem. Accipiens autem Libanius, et super translatione vehementius admirans, dixit : Per Dei a providentiam, nullus ævi hujus sapientum, tale quid potest interpretari ; unde ergo horum novus artifex ? Ait adolescens ; Peregrinus quidam, veniens heri ad hospitium, eorum mihi solutionem promptissime enucleavit.

C

a

innotescit ipsi Magistro a quo invitatus,

28 Nihil ergo cunctatus Libanius, cursu ad hospitium venit : cumque Basilium cum Eubulo vidisset et agnovisset, velut tactus de cœlo pro insperato adventu factus est. Rogavit ergo, ut in domum suam diverterent ; ac voti compos, orabat, ut etiam cibos conditos et delicatiores sumerent : at illi pane et aqua modice satiati, pro sua illa et apud eos obtinente consuetudine, gratias egerunt Deo universorum et bonorum largitori. Actutum ergo cœpit Libanius cum illis disputare, et rhetorum nugas prætereundum : at illi proposuerunt sermonem de fide. Libanius autem dicta percipiens gustansque ; Nondum, inquit, est tempus hujus negotii : jubente autem providentia, non est qui resistat. Sed quia plurimum mihi profuisti, o Basili, ne etiam juvenes qui apud me educantur alloqui recuses. Is vero nulla mora, congregatos illos docuit b mentis munditiam corporisque apathiam ; decoram habitus com-

b

positionem, incessum lenem, vocem temperatam, cibum et potum absque perturbatione ; coram senioribus silentium, coram sapientioribus auditum ; erga superiores obedientiam, erga æquales minoresque caritatem non simulatam ; a vanis et carnalibus negotiorumque facessendorum studiosis abstrahi ; pauca loqui, multa vero cogitare ; non esse audaciores sermone ; non loquaciores ; non esse ad risum præcipites, pudore honestari ; non colloqui impudicis mulieribus ; esse visu vultuque demisso, animo autem sursum erecto ; fugere contradictiones, non persequi dignitatem magistri, nihili facere quod omnes habeant honori, nec proficientes quærere humanam laudem : quod si quis vestrum aliis etiam prodesse potest, a Deo mercedem expectet et æternorum bonorum vicissitudinem, in Christo Jesu Domino nostro. Iis Basilius ad Libanii discipulos dictis, omnibusque admirationi habitus, una cum Eubulo prosecutus est iter.

29 Cum itaque Hierosolymam pervenissent, omnemque locum sacrum fide et desiderio perlustrassent, et in eis Deum qui est super omnia adorassent ; manifesti fiunt Episcopo civitatis, nomine Maximo. Huic vero accidentes postulaverunt, ut divinam regenerationem in Jordane fluvio liceret consequi. Eos vir ille Sanctus ubi plenos fide vidisset, implet ipsorum petitionem : sociisque fidelibus viris, venit ad Jordanem. Cum vero Basilius ad ripam accessisset, humi se jactat ; et cum lacrymis et clamore valido signum sibi fidei revelari poscebat : moxque cum tremore surgens vestes exuit, ac cum eis plane deponit veterem hominem. Sic demum descendens in aquam, precabatur : et accedens Sacerdos eum c baptizavit. Et ecce fulgur ignis præfulsit eis, egressaque ex eo columba in Jordanem descendit, ac turbata aqua in cœlum avolavit : qui vero adstant tremore correpti, Deum glorificaverunt. Porro Basilius, suscepto baptismate, de aqua exivit, omnesque ad preces hortatus est. Admirans autem Maximus Basilii fidem, precibusque super eum fuis, resurrectionis Christi vestibus induit. Baptizavit autem et Eubulum, tingensque sacro unguento, tradidit vivificam Communionem. Rogavit autem Basilius Dei Sacerdotem, ut apprecante ipso, cibum sibi liceret sumere : quod et obtinuit. Tum Basilius : Jesu Christe Deus noster credo Evangelicæ voci tuæ, et spero in tua bonitate, d manducando et bibendo victurum me adversantem nobis diabolum auxilio Spiritus sancti. Stupens autem Dei Sacerdos super fide ejus, reversus est cum illis in sanctam civitatem. Annum vero ibi commoratus cum Eubulo, communi consilio venit Antiochiam. Porro Basilius a Meletio e, ejusdem urbis Episcopo, ad Diaconi ordinem promotus, librumque f Proverbiorum interpretatus, admirationi fuit.

30 Non multo post profectus est, una cum Eubulo, in Cappadocum provinciam ; cumque Cæsareensem urbem essent ingressuri, in visione noctis revelatum est ejusdem tunc urbis Episcopo, g Leontio nomine, horum adventus ; quodque Basilius ejus successor futurus esset. Qui expergefactus a somno, accepit principem Sacerdotalis ministerii, quosdamque pios de Clero ; et misit ad Orientalem portam urbis, dicens eis visionem. Cum ergo abiissent ad portam, occurrerunt ingredientibus. visosque agnoverunt : at illi rogarunt deduci ad Episcopum. Ingressos autem, illos cum aspexisset sanctissimus Episcopus, ex visionis similitudine in stuporem actus, Deo gratias egit ; quæsivitque unde venirent, et quo irent, ac quinam vocarentur. Cum vero didicisset, jussit ministris, ut congrua eis ad requiem præberent : ii autem ad insigne adductis cœnaculum, quidquid fovendis erat, protulerunt. Porro vir

D reliquos discipulos ad virtutem hortatur.

Hierosolymam veniens

E

baptizatur in Jordane,

c

apparente Spiritu sancto,

baptizatur et Eubulus.

d

F

Basilius fit Diaconus.

e

Revelatur S. Leontio Episc. Cæsareensi

g

futurus successor ;

sanctus

A sanctus, accersitis eadem hora Cleri et Civitatis primoribus, enarravit illis, quæ sibi a Deo revelata essent. Ii vero una ad eum voce; Vere et hoc congruit mundæ tuæ vitæ, ut divino nobis calculo revelaretur, quis post te Pontificalem thronum ornaturus esset: unde nihil moratus, fac quod lubet. At ille advocato Basilio una cum Eubulo, cœpit scrutari cum eis Scripturas sacras: n iratusque in ipsis repositæ sapientiæ pelagus, bonos parastatas ac adjuutores habuit. Cum *h* itaque non multo post, Episcopus migrasset e vita, qui Synodum agebant Episcopi, agente Spiritu sancto, eligunt Basilium ad Episcopalem thronum. Ordinatus vero, sapientissima Dei providentia, gubernabat Ecclesiam.

h
illoque mortuo

ordinatur Episcopus:

i
divino jussu

B vino in sacro altari propositis, Basilium exciavit dicens; Secundum petitionem tuam repleatur os tuum laude, ut tuis ipse verbis *k* incruentum Sacrificium offeras. At ille non ferens oculis visionem, surrexit tremebundus; accedensque ad sacrum altare, cœpit dicere, ita in charta scribens: *Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, Domine Deus noster, qui nos creasti et duxisti ad hanc vitam; ac reliquias sacræ Liturgiæ preces. Post precum vero finem elevavit panem, intense orans, et dicens; Attende, Domine Jesu Christe, Deus noster, de sancto habitaculo tuo, et veni ad sanctificandum nos, qui sursum cum Patre sedes, et hic nobiscum invisibiliter versaris; et dignare potenti manu tua nobis impertiri sacra mysteria, et per nos toti populo. Deinde; Sancta sanctis. Populus: Unus Sanctus, unus Dominus Jesus Christus, in gloriam Dei Patris. Amen. Cumque panem divisisset in tres partes, unam quidem cum multo timore et veneratione sumpsit; alteram vero una secum sepeliendam *l* servavit; tertiam denique in columba *m* aurea depositam, desuper sacrum altare suspendit.*

Columbam auream fieri jubet.

32 Eubulus autem et Cleri princeps, simul stantes pro foribus templi, videbant in templo lumen spiritale, virosque gloriosos amictu candido, ac vocem populi glorificantis Dominum, nec non adstantem altari Basilium: percussique ex visione, proruerunt in faciem fuis lacrymis, et glorificantes Dominum. Egresso autem Basilio, ceciderunt ad pedes ejus, et adoraverunt ipsum. At ille quæsit causam adorationis et adventus eorum. Illi vero dixerunt mirabile spectaculum, quod vidissent in templo. Tunc Basilius, Deo ferventer actis gratiis, hujuscemodi eis mirabilia enarravit: et advocato aurifice fecit columbam de auro mundo, inque ea portionem deposuit; et super sacram mensam, velut figuram sacræ illius columbæ, quæ in Domini baptismo in Jordane apparuisset, suspendit. Iis porro ita gestis, et ubi is habiturus se verbum exhortationis ad populum promississet, congregata est multitudo infinita ad ecclesiam: in quibus etiam magnus ille exercitator et monachus Ephrem, de quo postmodum narraturi sumus; ut nimirum ex divina apparitione, ipse inspector factus sit præclari Patris nostri Basilii.

*Christo in Eucharistia ap-
parente,
n*

33 Cum itaque res sacra ageretur, Hebræus quidam, velut Christianus, seipsum populo immiscuit, Officii et Missæ ordinem, dominicæque Communionis exploraturus. Videt vero in Basilii manibus puerulum velut membratim incidi *n*; et

cum sumerent omnes, etiam ipse accessit, datumque quod veritate caro esset accepit: tum venit ad calicem, et ipsum plenum sanguine, de eoque etiam participavit. Cum vero de utrisque servasset reliquias; domum abiens, uxori, ad faciendam verbis fidem, ostendit, narrans quæ propriis ipse oculis vidisset. Persuasus ergo, esse revera horrendum et mirabile Christianorum Sacramentum; in crastinum adit Basilium, supplex orans, ut sine mora acciperet Christi signaculum. Qui nihil cunctatus, solitis vero gratiis ei habitis, qui vult omnes salvos fieri, credentem in Dominum cum omni domo sua baptizavit.

D
INTERP.
COMBEE

Judeus convertitur:

34 Cumque Sanctus egrederetur, accedit ad eum muliercula; orans ut ejus haberet curam, velut qui apud Provinciæ Præsidentem auctoritate valeret. At ille accepta charta, hæc in ea Præsidi exaravit: Adiit me mulier paupercula, dicens posse me apud te. Si ergo possum, ostende: traditque chartam mulieri: illa vero profecta reddidit epistolam Præsidi. At ille ubi legit, ista rescripsit: Volui, Pater sancte, vestri causa miserari mulierem; sed non potui, quod ærario publico obnoxia sit. Basilius autem scribit secundo. Siquidem voluisti, nec potuisti, bene fuerit: sin autem potuisti et noluisti, te Deus in egenorum rediget chorum, ut non possis cum volueris. Acciditque ut rei scriptura, res evaserit. Non diu enim post, indignationem Imperatoris expertus, circumgebatur vinctus, iis facturus satis quos injuria affecisset. Tunc miser, supplex Basilio efficitur, rogatque, ut precibus offensum placet Imperatoris *o* animum: quod et fecit. Post sextum enim diem venit typus, quo liber ab abducentibus satellitio dimitteretur: ille vero exhibitam in ipso humanitatem non ignorans, ascendit ad Basilium, gratias agens: advocata autem femina, duplum ei si quid debebat, ex propriis ipse reddidit.

pro muliercula intercedens:

*et repulsam passus,
E
Præsidi culamitatem prædicat,*

*o
qua is motus mulieri succurrit.*

*p
Juliano venienti Cæsaream*

Basilium occurrit,

35 Circa id tempus, cum Julianus *p*, odiosissimus Imperator, adversus Persas proficisceretur, venit in partes Cæsareensium: Basilius autem, una ei cum sociis, obviam processit. Eum intuitus Imperator, dixit: Te philosophia vici, Basili. Respondit vero Basilius: Utinam Philosophum egisses! Tunc sanctus tres ei panes obtulit, ex annonæ, quam inferebat. At ille, pro muneris parvitate ratus se injuria affectum, jussit satellitibus, ut panes quidem acciperent; eorum autem loco fœnum darent. Quo accepto, ait Basilius: Nos quidem tibi, Imperator, ex iis attulimus, quibus vescimur; tu autem ex iis retribuisti, quibus bruta jumenta alis; id quidem affectata irrisionis specie; sed qui nolens in hujusce prati pascua *q* nos mittas. Audiens autem Julianus, quod velut Imperator gratiam suam revocare non posset, furore percitus ait ad illum: Equidem prati pascua tibi mea donavit majestas; ceterum ubi subactis Persis iterum divertero, tuam civitatem solo æquatam arabo: ut fructifera potius efficiatur, quam hominibus edendis educandisque comparata: haud enim decepti a te populi impudentiam nescio: ut impotentes invidia, Fortunam quam ego Deam *r* adoro, postquam ei libavi, omni prorsus honore, minuerint. His autem dictis abiit in Persidem: Basilius vero ingressus civitatem, accitque universa populi multitudine, denuntiavit Imperatoris verba; bonique consilii auctor efficitur dicens: Nihili, Fratres, pecuniam facientes, vestram curate salutem; ut, si etiam tyranno illi Imperatori concedatur tempus, eum muneribus molliamus. At illi in suas quisque abeuntes domos, sua singuli, tum in auro et argento, lapillorum item immensam multitudinem, suis ipsi manibus attulerunt. Is vero eorum perspecta alacritate animoque ad obsequendum facili, accepta deposuit in ecclesiæ armario, singulorum inscriptis nominibus; dicens: Potest destinatum

F
*q
et civitati offensum placaturus*

*r
multam pecuniam cor-
rogat:*

INTERP. COMBES. A torum Dominus et illum interficere, et vestram vobis substantiam restituere.

36 Mox ergo jubet, ut clerus universusque civitatis populus, cum mulieribus et parvulis, in montem Didymi, ubi perquam venerabile Dei genitricis templum honori habetur et colitur, ascendant; tresque dies jejuni, orationi instant; ac Deum, ut scelesti Imperatoris consilium dissipet, rogent. Illis itaque orantibus, et contrito corde pervigilibus, videt in somnis Basilius, multitudinem coelestis militiae, hic illic in monte; mediamque illorum, in sede gloriosa, muliebri habitu feminam, sic affantem adstantes illos viros magnificos: Vocate mihi Mercurium, ibitque ut Julianum interficiat; qui in filium meum et Dominum Jesum inique egit. Sanctus vero, suis omnibus armis instructus, jubente illa, praesto adveniens, confestim ivit. Accersito autem Basilio tradidit ei librum, quo tota creationis narratio scripta esset, postremumque hominis a Deo formatio. Porro libri initio haec erat scriptio: Dic; in fine autem, ubi hominis formatio habebatur; Parce. Suscipiens autem librum legit coram illa, usque ad illam subscriptionem, Parce: statimque metu pariter et gaudio actus, tomum decussit.

37 Ejusdem porro rationis, etiam Libanius et Sophista, ipsa nocte somnium vidit, cum Juliano in Perside existens, ac quaestoris munus obiens. Basilius ergo ex visione stupens, soloque Eubulo excitato, descendit cum eo in civitatem, venitque ad sancti Martyris Mercurii martyrium, in quo et ipse et arma ejus posita erant: cumque quaesisset, non sunt inventa. Advocato autem custode, percunctabatur ubinam gentium essent. Is vero sacramento respondit, fuisse vesperi, ubi pro more continue servarentur. Certo igitur persuasus Basilius, veram esse visionem, Deoque data gloria, qui non despicit confidentes in ipsum; ardore multo gaudioque inexplicabili, dormientibus adhuc omnibus, rediit quam citius ad montem: excitansque quos illic reliquerat et ad preces hortatus, faustum in voce exultationis, factae sibi divinitus revelationis nuntium attulit, quod nocte illa tyrannus sublatus fuisset: peractisque communibus omnium votis, gratiarum actionibus, reversus est in civitatem; jubens omnibus, ut in magna ecclesia positi, divinae Liturgiae participes fierent.

38 Hoc autem ita peracto, ipsoque elevante Sancta u, non est factum signum, ut moris erat; ut nimirum columba moveretur. Ipso vero cogitante, quidnam rei esset; vidit unum de ventilantibus Diaconis annuentem mulieri, adspicienti de superioribus deorsum, ac inclinanti in eum: quem is gradu motum, intra ecclesiam servari praecipit. Cumque sic Spiritus sancti adventum signo visibili percepisset, jussit ut populus universus dies septem in ecclesia permaneret. Diacono autem jejuniis et vigiliis mancipato, quod ei abundantius erat ad egenorum sublevandam inopiam dari mandavit; utque sic offensum Numen placaret, hisque demum expiatus, ministerium sacrum praesumeret, jussit. Confestim vero praecipit suspendi vela in loco audientium, injungens mulieribus, ut si quae deprehensa esset, quamdiu Sacra peragerentur, extra vela despicere, de ecclesia pelleretur et extra communionem fieret. Sub finem porro septem dierum, celebri totius populi conventu, cum festum ageretur, essentque omnes in ecclesia congregati; en x tibi Libanius, Juliani Quaestor, fuga lapsus; civitatem ingressus, ubi populi in ecclesia frequentiam didicit, eo accessit, odiosissimam Juliani tyranni mortem annuntians; genibusque Pontificis advolutus, Christi signaculum rogat accipere: quod consecutus, factus est Basilio contubernalis una cum Eubulo.

39 Sequenti autem die jussit omnibus, ut suas quisque pecunias reciperent. At illi una voce ad ipsum; Quibus animo constitutum erat, ut ad civitatis amoliendam eversionem, mortali eas Imperatori praeberemus; potiori jure debuerimus offerre immortalis Imperatori, qui nos a tanto periculo redemit. Ecce vero sunt universa in manibus tuis, facito ut tibi Dominus jusserit. Ille miratus magnum fidelissimi populi animum; tertiam partem illis prae-buit; ex reliquis vero sacrarium totum cum y ciborio induit; cumque altare auro mundo et lapillis ornasset, advocata civium multitudine, mensaque sacra sanctificata, jussit triduo festum agi. Cum autem haec ita peragerentur, quidam necdum gentilitio errore absoluti, eum conveniunt, dicentes: Ecce precibus tuis civitatem, captivitati mancipandam, liberasti: Deique tui templum magnificentissime exornasti; unum superest, ut plenam nobis virtutis divinae facias fidem. At ille, ubi brevi sermone ostensa via salutis, suasisset et fidei rudimentis instituisset, baptismo tinxit. Cum autem sacra Quadragesima advenisset; divinam illam operis sex dierum expositionem populo enarrans, plurimam tum Haebraeorum tum Gentilium multitudinem Christo obtulit.

ANNOTATA ET CENSURÆ F. B.

a Libanus impius idololatra, et usque ad finem vitae pertinax in sua impietate, si jurare voluisset, non per divinam providentiam, sed per Jovem, fortunam, aut gentilium Deorum aliquem jurasset. Extat ejus Oratio de vita sua, in qua nihil divinae providentiae; sed omnia quae sibi evenerant, mala et bona, Fortunae attribuit.

b Haec, et quae sequuntur, optima sunt, ac Basilio digna: sed parum apte proponuntur juvenibus Ethnicis, quamvis Philosophis: nam ex eorum principiis erui non possunt.

c Querit Combefisius, cur Basilius, pie ac sancte educatus a parentibus et avia Macrina, tamdiu Baptismum distulerit: tum congruentes quasdam rationes adfert, ob quas id fieri potuerit. Et revera grandioris forsam ætatis erat, cum baptizatus est: sed non in Jordane. Ego enim in Vita Basilii Capite primo, et quarto, ipsius Sancti testimonio ostendi, eum non a Maximo Hierosolymorum Episcopo baptizatum in Jordane, sed in patria sua Cæsarea a Dianeo, istius urbis Episcopo, aut saltem ante Episcopatum susceptum Presbytero. Adeoque baptismum Basilii Hierosolymitanum, merum esse Pseudoamphilochii commentum. Et propterea minime necesse est aliis hujus baptismi explicandis circumstantiis immorari.

d Hunc locum ita interpretatus est Ursus Subdiaconus apud Rosweydam. Et rogavit Basilium Dei Sacerdos, post orationem sumere cibum: quod et fecit, dicens, Domine Jesu Christe, Deus noster, ita credo Evangelicæ voci tuæ et spero in benignitate tua, ut manducans et bibens vincam resistentem nobis diabolum, cooperatione Spiritus sancti tui. Nescio ego, ubi in Evangelio scriptum sit, manducando et bibendo vinci diabolum; sed bene, quod genus aliquod daemoniorum non ejiciatur, nisi in oratione et jejuniis. Credo itaque dicere voluisse Pseudoamphilochium, frugalem corporis refectionem, non obesse confidentibus in Deum, quo minus diabolum vincere possint, gratia Spiritus sancti.

e Basilium unquam Diaconum fuisse negat Heremantius, ob silentium Nazianzeni; qui ante Sacerdotium, solum ordinem et officium Lectoris ei attribuit, idque in Ecclesia Cæsarensi. Ut autem verosimile non est, Sanctum contra canones, aut transiisse ab una Ecclesia ad aliam, aut ab alio quam proprio Episcopo ordinatum;

D ex donatis fidelium

ecclesia exornatur,

Ethnici convertuntur.

E

An in Jordane baptizatus Basilius

F

omni cibo ac potu abstinere voluit?

an mox factus sit Diaconus;

A ordinatum, ita quoque est incredibile a Meletio Episcopo Antiocheno creatum fuisse Diaconum : quamvis id scripserint Socrates et Nicephorus ; hic quidem illius auctoritate deceptus, ille autem synonymia alterius Basilii, S. Joanni Chrysostomo familiaris.

f Librum Proverbiorum interpretatus est, non Antiochia Diaconus, sed Cæsareæ Presbyter factus.

g Pro Leontio Ursus apud Rosweydam habet Eusebium : verum pro Eusebio. Leontium restituit Combefisius, et in hunc locum ita commentatur. Leontium restituius ex duplici regio codice majoris et fidei et antiquitatis ; nec ulla veritate consistit, quod cum impressis habebat alter codex Eusebium : ante cuius Episcopatum constat fuisse Basilium Cæsareæ, et valde notum ; ut etiam diversorum studiis sit pro eo inter ambos certatum ; multisque, ac præcipue Monachis, ad eam Sedem deposcentibus Basilium, cum vi quadam populari, eidem fuit præfectus Eusebius ; ut res pene in schisma abierit ; vixque ipsi suffragatores Episcopi ratam habuerint suam illam electionem et ordinationem : ac uno annitente patre Gregorio, Nazianzeno Episcopo, ægre admodum obtinuerit : de qua re multis ipse in Basilio.

B Porro fuit Leontius ille vir clarissimus, de quo Martyrologium Romanum 13 Januarii. Cæsareæ in Cappadocia S. Leontii Episcopi, qui sub Licinio adversus Gentiles, et sub Constantino adversus Arianos plurimum decertavit. Subscripsit Concilio Ancyrano, ac subinde Nicæno. Potuit vir sanctus grandævæ ætate, ceu in subsidium adversus Arianos, destinatum designatumque cœlesti oraculo successorem, suscipere Basilium Diaconum. Quid enim oraculi illius veritati decedit, quod non proximus successerit ; suaque potius modestia, quam malis civium suorum studiis semel iterumque, tum Hermogeni, tum Eusebio post habitus, vix tandem tertius a Leontio thronum illum conscenderit ?.... Videtur ergo Amphilo-chius voluisse facere, quos oraculum tacuisset ; ac velut Sanctorum Episcoporum seriem texere, suppressis nonnullis aliquantulum invidiosis, quæ etiam ipso velut proœmio subindicasset ; in illa Basilii absentia, quæ Valenti et Arianis animos addidisset, spemque evertendæ cum Episcopo (nempe Eusebio minus æquo Basilio, ob illud in ipsum propensius studium civium) urbis Cæsareæ : quam Amphilo-chii et oraculi profunditatem non penetrans imperitus aliquis ; male Eusebium, cui proxime successisset, substituit S. Leontio. Ita Combefisius. Ad

C Leontium quod attinet (nam reliqua tantisper missa facio, donec de iis sit agendi locus) ad Leontium, inquam, quod attinet ; non poterat is redeuntem Athenis aut Hierosolymis excipere Basilium : nam Sanctus ipse profitetur se, a Dianio, post Hermogenem Leontii successore, admotum sacro ministerio fuisse, seu ordinatum Lectorem. Dianius vero, qui circa annum 362 obiit, Cæsareensem Episcopatum annis viginti tenuit, circa 344 ordinatus Episcopus, et ut talis sequenti anno assistens conciliabulo Antiocheno : inter quem et Leontium, si Hermogeni paucos saltem annos concesseris, non poterit ille vidisse Basilium, nisi admodum juvenem : nempe antequam studiorum causa Cæsarea discederet. Si igitur Amphilo-chius, non Eusebium, ut recte ostendit Combefisius, sed Leontium scripserit ; plures sane difficultates historicæ supersunt, præter immediatam post Leontium successionem : in qua repertam difficultatem sublatam ille credidit, vaticinium de mediata solum interpretando. Verum cum ineptum existimet, vaticinium istud attribui Eusebio, eo quod hic Basilium, cui vix in Episcopali electione prælatus fuerat, dicatur interrogasse quo nomine vocaretur ; id ut revera absurdum est in Eusebio, nihil minus displicere debet in Leontio ; qui similiter a Pseudoamphilo-chio introducit interrogans Basilium de nomine, quem

Junii T. III

D ante paucos annos videre et audire debuisset, quotidie Scripturas sacras populo prælegentem. Cum enim, teste Nazianzeno, Basilius longo tempore ante Sacerdotium in munere Lectoris Libros sacros populo prælegerit, nemo negabit id quoque Diaconatum præcessisse, si unquam eum suscepit. Ita in multas difficultates incidimus, si fabulas velimus facere historias.

h Hunc locum si quis perpenderit, judicabit, ut existimo, non posse eum apte intelligi de mediata successionem Basilii post Leontium, tribus interjectis Episcopis, quorum unus viginti saltem annis sedit.

i Dies pro horis Ursus posuit, contra fidem (ut ait Combefisius) antiquorum exemplarium : sed ille absurdum existimabat ad singulas horas sacrificare, ideoque dies interpretatus est : hic vero maluit proprium sacrificium orationum et bonorum operum intelligere.

k Quam certum est, a Basilio Liturgiam sacram conscriptam esse, tam incertum est, quid nunc præcise ipsius sit, in iis quæ extant sub ejus nomine Liturgiis. Nec mirum est tanto temporis spatio, quædam immutata esse, quædam addita, quædam etiam sublata. Certa verba ista, Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, in nullis Basilianæ Liturgiæ exemplaribus reperiuntur. Oratio vero, Domine Deus noster, etc. E et altera, Attende, Domine, extant in prænomina Liturgia ; secunda, etiam in Liturgia S. Joannis Chrysostomi.

l Jurat hoc loco audire Rosweydam. Fuit olim, inquit, quorundam consuetudo, ut Eucharistiam etiam mortuis ingererent et consepelirent ; quam abrogavit Concilium Carthaginense tertium canone sexto. Hic vero talis est : Placuit ut corporibus defunctorum Eucharistia non detur : dictum est enim a Domino : Accipite et edite : cadavera autem nec accipere possunt nec edere. Cavendum est etiam ne mortuos baptizari posse Fratrum infirmitas credat, cum Eucharistiam mortuis dari animadverterent. Subscripsit huic Concilio S. Augustinus. Addit ibidem etiam Rosweydam, quod idem repetitur in Concilio Hipponensi canone quinto ; et in Concilio Autissiodorensi anno DCL canone XII ; et in Concilio Generali sexto.... ubi canon LXXXIII ita habet.... Nemo mortuorum corporibus Eucharistiam communicet. Scriptum est enim, Accipite et comedite : mortuorum autem corpora non possunt accipere, nec comedere. Hactenus Rosweydam. An igitur fecerit id Basilius, quod seculo sequenti prohibendum Concilia censuerunt ? Combefisius ait, Basilium id fecisse singulari instinctu divino Verum quidni tam ineptus fuerit Pseudoamphilo-chius, ut abusum, suo tempore forsitan non ubique sublatum, tum pium crediderit, ut Basilio affingi posset ?

m Columbas olim super altaria et super baptisteria, in memoriam Spiritus sancti appensas fuisse, probat Rosweydam in hunc locum, ex epistola Cleri Antiocheni ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum, contra Severum Episcopum suum hæreticum : Columbas aureas et argenteas, in formam Spiritus sancti super divina lavaera et altaria appensas, una cum aliis sibi appropriavit, dicens ; non oportere in specie columbæ Spiritum sanctum nominare.

n Historiam hanc opusculo 58 Cap. 11 refert D. Thomas. Verum si animadvertisset Doctor Angelicus, in Græcorum ecclesiis, Sacerdotem sacrificantem non videri a populo, dubitasset forsitan, num id quod de Basilio narrat, alteri cuidam Episcopo aut Sacerdoti Latino contigerit. Rosweydam in hunc locum, ex Paschasio, libro de Corpore et Sanguine Domini, dicit similem historiam contigisse Plego Presbytero. Nos 23 Aprilis tomo 3 pag. 144, narramus similem visionem, oblatam Saraceno cuidam, violare volenti templum S. Georgii Megalomartyris : at nisi ritus divinæ Liturgiæ, apud

Eucharistia non ingerenda mortuis.

Columba supra altari cur appensa ?

Christus in pueri forma sub hostia conspectus sæpe.

an monstratus fuerit Leontio successurus in Episcopatu

saltem mediate,

post Hermogenem Dianium et Eusebium :

itaque salvari possint neptiæ Pseudoamphilo-chii ?

A Coptos Christianos, diversus fuerit a ritu Græcorum, vacillabit miraculi fides, ob easdem quas jam attuli rationes; aut dicendum esset, Christum apparuisse in Hostia nondum consecrata; non quia præsens realiter erat, sed quia in ista memoriam passionis ejus sacra Lanca dividebatur in partes, mox in verum corpus ejus per consecrationem convertendas.

o Deest, inquit Combefisius, hoc caput cum tribus sequentibus, in versione Ursi; potius tamen omisisse videtur, victus operis prolixitate, quam quia codices ipsius id desideraverint. Cur quæso prolixitate codicum suorum vinceretur Ursus, si hi capita ista habuerint? Neque primum caret omni difficultate, quamvis id putet Combefisius: parum quippe credibile videtur, exauctoratum Præsidem, et ad vincula damnatum, Basilii apud Imperatorem Julianum aut Constantium intercessionem postulasse, et per eam dignitati restitutum.

p Hæc de Juliano Imperatore Capita omissa sunt ab Urso Subdiacono, et merito omittenda erant ei, qui Vitam hanc Basilii vellet facere credibilem. At Combefisius, volens hunc et alios anachronismos excusare, dicit in hac Vita nihil ordine temporis narrari. Adeoque, quamvis adventus Juliani Cæsaream hic narretur, ac si contigisset post Episcopalem Basilii consecrationem; nihil impedire, quo minus referri possit ad anteriora tempora; cum nempe Basilii pro Eusebio Episcopo latente, defuncto, aut saltem alia de causa absente, tamquam primarius inter Presbyteros et Episcopi Vicarius Ecclesiam Cæsareensem administraret.

B
An Basilii
non nisi mor-
tuo Juliano
factus Epi-
scopus,

cum eum
Cæsareæ
exceperit,

C
Magnum quippe erat Basilii nomen, etiam antequam Sacerdotio fungeretur apud Cappadocas et nationes exteras, ut ex Nazianzeno affirmat Combefisius: ipsaque Cæsarensis civitas eum tamquam conditorem suum et conservatorem suscipiebat. Deinde, inquit idem, nihil narratur tota hac historia factum a Basilio, quod a Presbytero et Episcopi Vicario peragi non potuerit; nec nisi semel Basilii, vocatur Episcopus. Potuit autem facile ἀντι ἐρέως pro ἀρχιερέως a librario quopiam describi; vel etiam potuit ἀρχιερέως recte vocari Presbyter, qui officio et jurisdictione, ut vocant, Episcopi fungeretur: sic certe unum Episcopi Vicariique tribunal agnoscimus, et gesta Vicarii ipsius Episcopi gesta nuncupamus. Ita Combefisius hunc anachronismum excusare nititur: quam feliciter, judicet Lector. Nemo saltem mihi facile persuadebit, non fuisse mentem Auctoris in hac Vita describenda, servare ordinem temporis. Certe capita capitibus annectuntur inchoanturque iis loquendi formulis, quibus uti solemus cum inter narrandum ordinem temporis prosequimur. Ita numero 32, postquam dixit a Basilio convocatum populum ad ecclesiam auditurum verbum Dei, sequentem numerum 33, quo narratur Judæi conversio, sic inchoat: Cum itaque res sacra ageretur etc. Quis non colliget ex hoc loquendi modo, conversionem Judæi evenisse inter rem divinam, post habitum ad populum sermonem? Et postquam hunc numerum in Judæi baptismo conclusit, ad sequentem 34 sic transit; Cumque Sanctus egrederetur. Contendit tamen Combefisius, quidquid hoc numero narratur, ad anteriora tempora posse et debere referri. At quomodo? nisi contra modum loquendi usitatum, vim verbis inferamus. Quin ut id concedamus Combefisio, qua ratione Basilii dici poterit Vicarius fuisse Eusebii, vivente Juliano? Mortui, inquit ille, aut latentis, aut aliter absentis. Absentem tamdiu unquam fuisse a suo Episcopatu Eusebium, ut Vicario indigeret, gratis asseritur et negatur. Juliano præmortuum esse, falsum omnino est: constat namque ex Nazianzeno, vixisse illum initio Valentis. Quin capere non possum, quomodo id in mentem venerit Combefisio: argumentum enim, quo ostenditur Basilii non fuisse imperante Juliano Episcopus, inde desumitur, quod sub Valente adhuc in vivis esset Eusebius. Nec aptius est effugium per Euse-

ut Vicarius
Eusebii Ep.

bii latebras: cur enim hic latuisset veniente Cæsaream Juliano? Incurrerant quidem Apostatæ odium Cæsareenses, everso Fortunæ templo; sed minis et multa pecuniaria plerumque sæviebat ille, ut præ reliquis Cæsareensibus, nihil sibi timere deberet Eusebius. Quod si tamen judicasset expedire tantisper iracundi Imperatoris oculos subterfugere; saltem nihil opus erat latere post discessum Juliani; imo post necem ipsius, quam dicitur nuntiasse Libanius, et pro quo tempore numero 38 Basilii vocatur Pontifex; non ita sane appellandus ab Amphiloquio, si Vicarius solum fuisset. Nam non distinguere inter Episcopum et ejus Vicarium imperitis quandoque possit contingere, non vero rerum ecclesiasticarum apprime gnaro. Librarii errorem quod spectat, gratus hic quoque supponitur, nullo allato codice in quo aliter legatur, nullo urgente argumento. Manet itaque anachronismus, prodens quam impudenter auctor Amphilochium mentitus sit.

aut Cæsareæ
unquam fuerit
Julianus,

q Videtur consuetudinis fuisse... ut vel acceptio vel traditio nonnullarum frugum cujusvis fundi, ad quem Imperator advenisset, aut occupatio haberetur, aut missio in possessionem: ut deinceps vel Principi cederet, si is quidquam de alicujus privati agro sumpsisset; vel in jus alterius, velut Principe donante transiret, si ipse de agro ad ipsum spectante, eo modo aliquid donasset. Ita Combefisius, probans exemplo Eudoxiæ, simili ratione excusantis, ablatam viduæ Theognistæ vineam.

E

r Vix dubito, quin auctor hujus Vitæ, quicumque demum fuerit, incerto relato et mutatis rerum circumstantiis ea audiverit, quæ a Sozomeno ita narrantur: lib. 5 cap. 4. Sub idem tempus Imperator, Julianus, Cæsaream ad montem Argium sitam, urbem amplam, locupletem, et regionis Cappadociæ primariam, ex numero civitatum delevit, et Cæsaris privavit nomine; quod quidem nomen regnante Claudio, cum Maza jam ante appellata fuisset, obtinuerat. Nam contra cives ejus civitatis dudum gravissimum odium conceperat; tum quod omnes fidem Christianam profiterentur, tum quod olim fana Jovis urbis patroni, et patrii Apollinis diruissent. Quin etiam universæ civitati graviter succensuit iratusque est, minatusque, quod templum Fortunæ, quod solum eo regnante supererat, a Christianis eversum esset; atque Gentiles, qui in ea urbe pauci numero erant, valde incusavit, quod illud facinus uli non fuissent: et si forte calamitatis aliquid ideo subeundum esset, quod id non libentibus animis pro Fortuna tulissent: omnes præterea opes omnemque pecuniam ecclesiarum, tum in Cæsarea, tum in confinibus ejus positarum, diligenter vestigari, inque medium afferri, atque statim trecentas libras auri ærario publico solvi, et Clericos omnes in numerum militum, qui Præfecto illius regionis parebant, adscribi jussit; quæ res et plurimum sumptus requirit, et in exercitibus Romanis magno probro ducitur. Itemque multitudinem Christianorum, una cum uxoribus et liberis, censeri; et non aliter atque in pagis fieri solet, tributa pensitare mandavit; cum jurejurando comminatus, neque ab ira se, neque ab affligenda civitate temperaturum, neque permissurum Gallilæis (sic enim Christianos per contumeliam appellare solebat) capita sua cervicibus retinere, nisi delubra idolorum quam primum de integro extruerent. Cujus minæ fortasse reipsa expleta fuissent, nisi celerius e vita migrasset. Hæc, inquam, Pseudoamphiloquio, diu post rem gestam scribenti, confuso ramore audita, occasionem dare potuerunt comminiscendi ea, quæ de adventu Juliani Cæsaream et Basilii cum eo congressu narrata sunt. At neque ex Sozomeno sequitur Julianum Cæsareæ unquam fuisse: potuerunt enim omnia, quæ Sozomenus facta dicit, ab Imperatore Apostata per litteras ad Præfectos

qui illam
nomine et
jure civitatis
privarat,

propter eversa
fana infensus
civibus,

graviorque
mala commi-
natus.

F

A *Præfectos mandari, et ab his deduci ad executionem. Immo, si Nicephoro Calisto credimus, non est verosimile, Julianum unquam fuisse Cæsareæ: ita enim iste de impio lib. 40 Cap. 4. Quas autem civitates in Christi religione ardentiores esse sciret, infestus eis fuit, neque ad eas divertere voluit. Et persæpe cum legationes ad eum, propter casum aliquem qui incidisset, provinciales mitterent, preces eorum rejecit.*

s *Cum pluribus Sanctis per varias orbis partes Juliani interitus divinitus innotuerit; non foret creditu difficile, etiam Basilio, in solitudine Pontica versanti, impii interitum per revelationem innotuisse; nisi contrarium suaderet ipsius Sancti et Nazianzeni silentium. Nam cum simul contra Apostatam, post necem ejus, scripta sua elucubrarent; quomodo id poterant præterire silentio, si quid ejusmodi factum fuisset. Apparitionis autem hic narratæ vacillat fides, propter Episcopatus anachronismum, qui etiam reperitur ex alia simili Legenda, in Chronico Alexandrino ad annum 363, hoc tenore: Eadem nocte (quæ post Juliani mortem prima fuit) somnium vidit sanctissimus Basilius, Cæsareæ Episcopus, cœlos apertos et Salvatorem Christum in throno sedentem, magnoque clamore dicentem: Mercuri, aji, occide Julianum Imperatorem, illum hostem Christianorum. Sanctus autem Mercurius, stans coram Domino lorica ferrea indutus, audito mandato evanuit. Rursus deinde visus est adstare coram Domino, exclamans: Julianus Imperator interfectus, mortuus est, ut imperasti, Domine. Territus eo clamore Episcopus Basilius e somno excitatur: illum enim colebat Julianus Imperator, ut virum eruditum et studiorum socium, crebriusque ad illum epistolas mittebat. Descendens deinde idem Basilius Episcopus, in ædem sacram ad preces matutinas, universo advocato Clero, visionis arcanum aperuit, et quod interfectus esset Julianus Imperator, hacque nocte obiisset: in vero Episcopum rogarunt, ut hæc reticeret neminique enuntiaret.*

t *Libanium Sophistam cum Juliano in Perside fuisse, non facile credam; multo minus Quæstoris munus obiisse: neque enim ad tale munus aptus fuisse videtur Libanius, Sophistarum more talia parum curans, dummodo sibi esset bene: quamvis teste Eunapio non esset impar administrandæ Reipublicæ, et causis civilibus idoneus, etiam ad audendum perficiendumque alia nonnulla, quæ in theatro spectatorum animos delinire ac recreare possent. Cum enim sequentes Imperatores amplissimum illi dignitatis gradum detulissent (nam salutatum Palatio Præfectum eo honore fungi jusserant) noluit accipere, dictitans, Sophistam illo majorem esse. Equidem nescio qua auctoritate asserat Eunapius, sequentes Julianum Imperatores amplissimas dignitates Libanio obtulisse; cum Jovianus ipsum occidere voluerit, et Imperante Theodosio senex esset. Quis autem credat quod hic ultimus, qui nec militem in exercitu habere volebat non baptizatum, voluisset impium idololatram evehere ad dignitates? Nec de Valente, quamvis Ariano, credibile est quod voluisset honoribus cumulare tam familiarem amicum Juliani Apostatæ, cujus impietatem ita detestatus fuerat, ut prælegerit cingulo militari potius, quam Christiano nomini renuntiare. Si tamen credamus Eunapio, recusatam a Libanio præfecturam palatii; quomodo hic admittere voluisset Quæstoris munus. Audimus nunc de seipso loquentem Libanium, quid sibi contigerit in Juliani Persica expeditione. Quod ad reliquum tempus, quod hinc effluxit, inquit, usque ad expeditionem adversus Persas, alios alio pacto affecit: sed mihi majus apud illum amoris attulit: siquidem perseveravit hoc in ore habere; Munus tibi conferam excedens, quod non quemadmodum alia fugere possem. Quare cum cœna-*

vissemus (coactus enim ab illo fueram) Mi homo, D inquit, tempus est, ut munus accipias. Equidem conjicere non poteram quidnam istud foret; ille vero subjecit: Videris mihi in Oratorum album ob sermones transcriptus, ob actiones vero in Philosophorum numerum relatus. His dictis oblectatus sum, ut olim Lycurgus ob responsum Dei oraculare de se ipso: enimvero hæc ab eo, qui cum diis conversabatur, dicta fuerant. Porro præmissis e Senatu, qui precarentur ut Tarsensibus dimitterentur crimina; dixit, se concessurum urbi Cilicum, si Deus ipsum servaret: et, Præfecto mihi perspicuum est, inquit, quid ad hæc eventurum sit, ut in legatione functuro spem vestram colloceatis: hunc autem ipsum illuc proficisci mecum oportebit. Tum amplexatus lacrymantem non lacrymans, jam Persarum mala cernens, postremis litteris scriptis, finibus Imperii excessit, agros depopulans, castella et propugnacula capiens, fluvios trajiciens, muros concutiens, urbes expugnans: atque horum singula nullus nuntiavit; sed nos gaudio spectantium gaudebamus, ea quæ jam fiebant, porro etiam factum iri credentes, cum in virum inspiceremus. Verum fortuna suas partes egit. Nam cum exercitus cædibus et fuga Persarum ovaret, certaminibus gymniciis et equestribus quæ a propugnaculis spectabant Ctesiphontis habitatores, cum muri crassitudini confidere non possent; et Medus decrevisset legatione et muneribus supplicare (quippe a ratione alienum esse censebat, cum viro, qui Deus quidam erat, pugnare) jam legatis equos conscendentibus, prudentissimi Regis virtus, hasta lumbo proscisso, rigavit sanguine ab eo qui vicerat effuso, terram hostium superatorum; effecitque eum qui terrore cohorruerat, persequentium dominum: quandoquidem a transfuga quodam discere Persæ licuerat, in quo fortunæ statu esset. Nobis autem Antiochensibus hominum certe nemo, sed terræmotus calamitatis indices fuerant, qui urbes Palæstinæ-Syriæ quasdam ex parte quasdam totas subverterant. Etenim Deus nobis claudibus magnis magnum infortunium significare videbatur: optantibus vero nobisne vera opinaremur, acerbum tristis nuntii telum aures penetravit; Julianum illum in sandapila ferri, et sceptrum a nescio quo obtineri; Armeniam autem Persarum esse, et quantumcumque agrorum reliquorum vellent. Quapropter statim in ensem oculos conjeci, quasi vita acerbior omni jugulatione futura esset. Ita Libanius in oratione de vita sua. Atque ex his colligitur; Libanium, nec Quæstorem Juliani fuisse, nec comitem in expeditione Persica, nec vidisse somnium mortis ejus præsagium; sed necem Apostatæ et cladem Romanorum Antiochiæ dumtaxat intellexisse, simulque spectasse in sandapila deferri cadaver, sepeliendum Tarsi Ciliciæ. Videtur porro Pseudoamphilochius ejusmodi somnium affingendi Libanio occasionem sumpsisse ex Sozomeno, qui lib. 6 Cap. 2 de aliquo ex Juliani necessariis ista narrat. Dicitur eum, cum ad Julianum, qui erat in Perside, ire maturaret, in loco quodam: qui erat in via publicata situs, diversatum; et ædium penuria coactum, in ecclesia quæ ibi erat dormivisse, et secundum quietem vel rem gestam vidisse, vel saltem somniasse. Complures ex Apostolis et Prophetis in unum coactis, graviter de Imperatoris contumelia adversus ecclesias facta, conquestos esse: inivisseque consilium, quid in hac causa faciendum esset. Ac cum ea de re esset deliberatum, et adhuc eorum animi velut in dubio versari viderentur; duos e medio surgentes cohortatos reliquos, ut bono animo essent; propereque, tamquam ad delendum Juliani imperium e concilio egressos. Hominem illum, qui has res

ipsemet probat;

E scribens quod ejus necem in ellexit Antiochiæ

pene desperabundus:

diversus etiam ab illo,

tam

An illius mors Basilio fuerit revelata

ut refertur in Chronico Alexandri.

Libanium non fuisse in Perside cum Juliano

multo minus in qualitate Quæstoris,

cui mors
Apostata
revelata fuit
in itinere ad
ipsum,

A tam admirabiles contemplatus fuerat, iter de cetero neglexisse : atque dum metu percussus, hæsitaret, quis hujus visionis exitus futurus esset, secundo eodem in loco somnium cepisse, vidisseque eundem Apostolorum et Prophetarum conventum : atque ex improvviso, velut e via in concilium ingresses illos, qui superiore nocte ad Julianum expugnandum abierant, ceterisque nuntiasse eum occisum esse. Putavit forsitan *Pseudoamphilochius*, istum de quo hic agit *Sozomenus*, *Juliani necessarium*, cui talis visio obtigerat, fuisse *Libanium Sophistam*; in quo ipsum, si hoc senserit, errasse manifestum est ex eodem *Sozomeno* : qui lib. 6 Cap. 1 aliam *Libanii* opinionem de *Juliani* morte refert. *Combesisii* conjectura est, duos fuisse *Libanios*, *Quæstorem* unum, alterum *Sophistam* : et hic *Sophistæ* nomen *Quæstori* temere additum a librario quodam. Ita ille credibilem hanc narrationem reddere nititur, temeraria, ut mihi quidem videtur, conjectura, qua plures fabellæ a fabulositate eximerentur. Interim fatetur ipse, hæc nullo modo de *Libanio Sophista* intelligi posse.

u *Ænigmati* mihi simile est, dum locus audientium, tam prope ad altare statuitur, ut inde in *Sacrarium* mulier posset introspicere. Unde *Combesisius* putat designari locum, fidelibus mulieribus destinatum : sed neque hic, saltem in majoribus ecclesiis, tam prope ad altare erat. De motu columbæ in signum adventus *Spiritus sancti*, alibi nihil invenio, nec satis intelligo an sponte et miraculose moveretur, an vero a ministro, ut apud nos pulsatur campana; et si miraculose, an omnibus passim id fieret, an *Basilio* tantum. Si *Basilio* tantum, miror nihil tam singularis miraculi meminisse *Nazianzenum* et *Nyssenum* : si omnibus, magis mirum, nullam alibi extare ejus rei memoriam.

x *Seposita* quæ gratis offertur a *Combesio* conjectura de duobus *Libaniis*, omnino falsum est *Sophistam* unquam conversum fuisse, aut post mortem *Juliani* venisse *Cæsaream* : nam *Antiochiæ* ejus orationem funebrem dixit, ut ipse de se testatur. Visum est, inquitens, partium mearum esse, ut funebri oratione fato functum cohonestarem. Præterea narrat se vitæ periculum sub *Joviniano* incurrisse, quia nimium laudabat *Julianum*. Postea rursus, inquit, vir barbarus irritavit in me Principem; cum diceret, me finem non facere lugendi plagam ejus qui occubuerat. Proinde Imperator male me perdere cogitabat; mœroris pœnam exigens. Sed vir quidam probus *Capadox*, condiscipulus olim meus, qui magnus erat apud illum, intercessit. Mirum tamen non sit, *Pseudoamphilochium* credidisse, *Libanium Sophistam* ad fidem conversum, ob amicitiam, quam *Basilius* per litteras cum eo coluit, tamquam cum *Sophista* et viro erudito.

C y *Ciborium*, umbraculum altaris, quatuor columnis innixum, cujus apud *Anastasium* in *Vitis Pontificum* creberrima mentio, de hoc vide *Cangium* in utroque *Glossario*, *Græco-ac Latino-Barbaro*, sæpe etiam *Cyborium* scribitur; et hanc originariam esse descriptionem vix dubito, ἀπὸ τοῦ Κύβου, Cubo propter formam cubicam, id est, quadratam.

CAPUT III.

Decretum exilii sub Valente impeditum, hujus filii interitus. Chirographum magicum demoni extortum. Anastasii Presbyteri sanctitas. Adventus S. Ephrem ad Basilium.

a Quidam igitur de relictis Gentilibus a, quin et ex Arianis calumniam apud Valentem Imperatorem *Basilio* struunt, tamquam fidem *Consubstantialis*

gloria efferret, Arianorum autem hæresim abominaretur et despiceret. Iis ob animi levitatem persuasus *Valens*, illum ad se *Antiochiam* accessit. Cum autem *Anastasius* b *Quæstor* advenisset *Cæsaream*, *Basilioque* injuncta sibi ab Imperatore exposuisset; ait *Basilius* : Etiam ego, fili, ante non paucos dies cognovi, quomodo Imperator, stultis hominibus fidem habens, deportationis meæ typum exaraturus, tres contriverit calamos; atque insensati calami impotentem illius impetum inhibuerint (cujus tota cupiditas est, ut veritas obscuretur, et mendacium oblineat) secum melius actum iri existimantes, ut confringerentur, quam ut iniquæ ejus sententiæ deservirent.

41 Ubi igitur advenit *Antiochiam*, ad Præfectorum tribunal adducitur. Interrogatus autem, cur fidem Imperatoris minus amplecteretur : respondit multa cum libertate *Dei Hierarcha* : Absit ut viam veritatis deseram, Arianorumque errorem et hæresim amplectar : quippe didici a Patribus, *Consubstantialis* fidem amplecti, et honori habere. Ubi Præfectus mortem ei minatus esset, ait *Basilus* : Faxit *Deus*, ut pro veritate absolvar vinculis corporis; nam diu est ex quo id cupio; nisi tamen ipsi molliores estis in præstandis promissis. Porro Præfectus pugnacem viri renitentiam et immobilitatem propositi Imperatori significans, ait : Victi sumus, Imperator : vir enim minis superior est, inflexibili duroque et saxeo animo.

42 Cum autem Imperator ita effervescens deliberaret, quo eum moris genere interfectorus esset; contigit, ut ejus filius in morbum diviniens illatum incideret, ita ut medici spem salutis abjicerent. Porro mater Imperatori suppliciter accedens, dixit : Quam male erga Deum ejusque Sacerdotem *Basilium* habes ? En moritur et ipse puer. His auditis, Imperator *Basilium* accersivit, aitque ad illum : Si vera sunt quæ doces, iisque *Deus* delectatur; precibus tuis filii mei morbum depuleris. Tunc ille : Si credideris rectæ fidei, Imperator, teque *Ecclesiæ Dei* adjunxeris, vivet filius tuus. Illo promittente, primo suo adventu, *Magnus Basilus*, nulla mora, morbum leviorum fecit. Qui autem Imperatori associæ erant hæretici *Episcopi*, victoriæ probrum non ferentes, auctores fuerunt, ne a sententia discederet, sed se religioni eorum adjungeret, perque ipsos puero sanitatem pararet. Quo facto, mox puer, in manibus illorum, animam efflavit. Ubi porro *Quæstor* hæc vidisset, post mortem *Valentis*, res viri præclare gestas *Valentiniano* c Imperatori nuntiavit. Ille audiens stupensque, glorificavit Deum : multis porro pecuniis eidem *Quæstori* datis, misit ad *Basilium* in usum egenorum d. *Basilus* autem magnum Imperatoris animum suscipiens probansque, pias domos tum in urbe, tum in singulis provinciæ partibus extruxit, refocillandis infirmis; iisque viros multos, et mulieres puerosque, plurimam eis curam levamenque adhibens, in lectis posuit. Ubi vero Imperator audivit; multos redditus in eorum sumptus et sustentationem, *Christi Hierarcham* et Pontificem ceu patrem honori habens, largitione dedit.

43 *Helladius* e sanctæ recordationis, qui ipse inspector et minister fuit miraculorum ab ipso patratum, quique post obitum conserti honore *Apostolis Basilii*, ejus *Sedem* successor accepit; vir admirandus, omnique virtute cumulatissime ornatus, mihi retulit. Senator quidam, vir fidelis, Proterius nomine, cum ad sacra et veneranda loca, una cum filia sua perrexisset; velletque illic puellam tondere, atque in sacram aliquam monasticam ædem traditam Deo sacrificium offerre; æmulatus homicida ille ab initio diabolus divinos viri mores Deoque acceptum

D
Basilus in exilium mittendus
b

divinitus
novit tres
confractos
calamos ne
legem signaret
Imperator.

Antiochiæ
coram tribunali

E
ad martyrium se offert,

Filius Valentis infirmus

ob patris perfidiam moritur.

F
c
Basilus muneribus a Valentiniano acceptis,
d

nosocomia extruit.

e

Senatoris filiam concupiscens famulus,

A acceptum propositum ; concitavit Senatoris famulum quemdam, inque puellæ amorem succendit. Is porro, indignus quirem tantam moliretur ; veritusque vel attingere quod erat propositum ; alloquitur unum ex detestandis maleficis, multam summam auri præbiturum pollicitus, modo ipso agente, in potestatem puellam acciperet. Veneficus vero ait ad eum : O homo, impar ad hoc virium existo : sed si vis mittam te ad provisorem meum diabolum, et ille faciet voluntatem tuam, si tu modo voluntatem ejus feceris. Qui dixit ad eum : Quæcumque dixerit mihi, faciam. Ait ille : Abrenuntias Christo in scriptis ? Dicit ei : Etiam. Porro ad eum iniquitatis operarius : Si ad hoc paratus es, cooperor tibi efficiar. Ille autem ad ipsum ; Paratus sum, tantum ut consequar desiderium.

et a venefico

ad diabolum
cum epistola
missus,

B Cum itaque maleficii minister epistolam conscripserat ad diabolum, ei tradidit hoc tenore et sententia : Quoniam par est, ut tamquam domino et provisorio meo studeam, enitarque ut a Christiana religione abstractos amicitiae tuæ admoveam, quo tua pars impleatur ; misi ad te præsentium latorem, puellæ cupiditate sauciatus ; impensiusque rogo, ut voti compos fiat ; quo et in hoc glorier, majorique alacritate tuos amatores congregem. Data vero ei epistola, dixit : Vade tali hora noctis, et sta supra monumentum Pagani hominis, chartamque tolle in aera ; et præsto erunt, qui te ducturi sunt ad diabolum. Is tota promptitudine quod injunctum erat gerens, in miserabilem illam erupit vocem, diaboli invocata ope. Continuo autem adstiterunt principes potestatis tenebrarum, spiritus nequitiae ; magnoque gaudio deceptum suscipientes, in locum abduxerunt ubi diabolus erat ; atque ostendunt sedentem in solio excelso, quem spiritus nequam in orbem circumstarent. Acceptis vero venefici litteris, ait ad miserum : Credis in me ? Ait : Credo. At ille ; Nega Christum tuum. Dixit ille : Nego. Ait ipsi diabolus : Scelesti estis vos Christiani, et quidem quando me opus habetis, venitis ad me : ubi autem assecuti estis quod est in votis, me negatis, et acceditis ad Christum vestrum ; qui cum sit bonus, vos suscipit. Enimvero fac scriptum Christi tui et baptismatis spontaneam abrenuntiationem, tum liberam in me in secula cautionem, quodque mecum sis futurus in die judicii, mecum parata mihi æterna percipiturus supplicia, moxque impleo vota tua. At ille manu propria scriptum edidit, quale fuerat rogatus.

Christo et
Baptismati
renuntiat

C 45 Post hæc vero animarum vitiator draco destinat dæmones fornicationi præpositos, iique puellam in viri amorem incendunt. Illa autem seipsam in solum jactans, coepit clamare ad patrem ; Miserere mei infelicis, quam hujus pueri desiderium dirius excruciat. Compatere visceribus tuis ; ostende in me unigenitam tuam, affectum paternum ; mihiq[ue] conjugio copula adolescentem, quem elegi. Quod si nolis præstare, videbis brevi amarissima sublatam morte Deoque rationem pro me dabis in die judicii. Pater autem cum lacrymis dicebat ; Heu mihi peccatori ! Quid hoc miseræ meæ filiae accidit ? quis meum thesaurum deprædatus est ? quis filiae meæ injuriam intulit ? quis dulce oculorum meorum lumen extinxit ? Equidem, qui te Christo sponso cœlesti desponsare statuissem, Angelorumque contubernalem facere, ac in eo posuissem studium ut in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus cantares Deo, per te consecuturum me salutem sperabam ; tu autem in lasciviæ œstrum insanisti. Sine ut, sicut volo, inito pacto, Deo conciliem, nec meam ad inferos cum tristitia deducas senectutem, ac neque parentum tuorum nobilitatem confusione operias. At illa floccipendens patris verba, perseve-

dato chiro-
grapho,

ac suo poli-
tur voto

et obtinet
sponsum :

rabat clamans ; Pater, aut fac desiderium meum, D aut post pusillum videbis mortuam. Pater itaque in magna animi angustia constitutus, abundantiorque tristitia absorptus, amicorumque consiliis acquiescens ; monentibus illis ac dicentibus, præstare voti compotem fieri, quam ut sibi ipsa vim inferret ; consensit indulgere magis desiderio filiae, quam ut se malæ exitiosæque neci traderet. Adducto itaque quæsito adolescente, filiaque ac facultatibus omnibus eum impertitus, dixit : Salva sis, filia, vere misera ; multum postmodum pœnitens lacrymaberis, cum nihil pœnitendo proficies.

D
INTERP.
COMBES.

46 Porro nefando conjugio celebrato, impletaque diabolica fabula, nec multo lapso tempore : observantibus quibusdam deprehensum est, quod adolescens non ingrederetur ecclesiam, neque immortalia vivificaque Sacramenta attingeret : dictumque est miserandæ uxori ejus ; Noveris quia maritus tuus, quem elegisti, non est Christianus, sed extraneus a fide et penitus alienus. Illa igitur tenebris et dolore plena, jactavit se in pavementum ; coepitque seipsam unguibus laniare, et tundere pectus, atque clamare : Nemo unquam, qui parentibus inobediens fuit, salvus factus est. Quid expectabam misera ? Quis patri meo annuntiabit confusionem meam ? E Heu me infelicem ! in quod perditionis barathrum descendi ? ut quid sum nata ? aut cur nata, non statim abrepta sunt ? Cum ergo vir ejus, errore deceptus, sic ejulantem novisset ; venit ad eam, asseverans non ita esse. Illa nonnihil refrigerii ex verbis ejus delusoriis capiens, ait ad illum : Si me et miserabilem meam animam vis certiores reddere ; cras, ambobus pari consensu in ecclesiam profectis, præsentem me intemerata Sacramenta sumas, sisque poteris facere certam fidem et satisfacere. Tunc ille coactus dixit quod rei caput erat.

quæ mariti
scolus edo-
cta,

47 Protinus ergo, muliebri infirmitate deposita bonoque consilio-inito, currit illa ad pastorem, et discipulum Christi Basilium, clamore adversus impietatem sublato ; Miserere mei, miseræ, Sancte Dei ; miserere mei, Christi discipule, quæ cum dæmonibus contractum feci : miserere mei, quæ patri meo inobediens fui. Sanctus vero ad illam : Quid tibi accidit mulier ? At illa docet, quid res habeat. Porro Dei Sanctus, accesito puero, quærebat ab illo, num ita esset. Respondit ille cum lacrymis ; Etiam, Sancte Dei : nam etsi ego tacerem, opera mea clamabunt : enarratque et ipse ab initio ad finem usque provectam diaboli fraudem. Tunc ait ei Sanctus : Vis ad Deum nostrum converti ? Qui ait : Etiam volo, sed non possum. Dicit ei Sanctus : Quid ita ? Respondit adolescens dicens ; Scripto abrenuntiavi Christo, et fœdus pepigi cum diabolo. Dicit ei Sanctus ; Ne tibi sit curæ : bonus est Deus et pœnitentiam agentem suscepturus est : agit enim pœnitentiam super malitiis nostris. Porro puella ad ejus se pedes projiciens, obsecrabat verbis evangelicis ; Domini et Dei nostri discipule, si quid potes, adjuva nos. Dicit Sanctus ad puerum : Credis salvus fieri ? Ait ille : Credo, Domine ; adjuva incredulitatem meam. Et confestim apprehensa ejus manu, et facto super illum Christi signaculo, fusaque oratione, reclusit quodam loco, intra sacra septa : dataque regula, cum tres dies una laborasset et se afflisset, eum invisit ; aitque illi : Quomodo habes, fili ? At ille ait : In magna sum, Domine et serve Dei, necessitate : non enim fero clamores eorum, et terrores jaculaque, et missos lapides : tenentes enim manu propria editam schedam, mecum pugnant, dicentes : Tu venisti ad nos ; non nos ad te. Ait illi Sanctus, Ne timeas, fili : tantum crede ; et data ei esca modica, factoque rursum super

Basilium adit,

F

hic confessum
loco sacro
includit

INTERP.
COMBEF.
et post pu-
blicas pro
eo preces,

A super eum Christi signaculo et oratione, inclusit denuo. Post paucos vero dies visitavit et dixit : Quomodo habes, fili ? Ait, Pater sancte, a longe clamores illorum et minas audio : nam non video eos. Et rursus, dato ei cibo et fuis precibus, clausit ostium, et discessit. Quadragesimo demum die eum adiens, ait illi : Quomodo habes, frater ? Respondit ille : Bene, Sancte Dei : vidi enim te hodie in somnis pugnans pro me : et vincentem diabolum. Mox ergo, facta de more oratione ; eduxit illum, et duxit in cubiculum suum. Mane autem facto ubi convocasset tum sanctum et venerabilem Clerum, tum monasteria universumque Christi amantem populum, dixit illis : Filii mei dilecti, agamus omnes gratias Domino : ecce enim ovem perditam Pastor bonus, impositam humeris reducturus est ad ecclesiam. Et nos oportet pervigilem ducere noctem, et deprecari ejus bonitatem, ut ne vincat ille animarum corruptor. Hoc autem facto, prompteque et alacriter congregato populo, totam noctem, unacum bono Pastore, Deum deprecantur, clamantes pro eo cum lacrymis ; Domine, misere. Atque diluculo collecta cum ipso universa populi multitudine, assumit eum Sanctus : tenensque dexteram cum psalmis et hymnis, ducebat ad sanctam Dei ecclesiam.

demoni fru-
stra reluctan-
ti

B 48 Ecce vero diabolus, qui semper invidet, nec vitam nostram a tristitia liberam sustinet, cum tota exitiosa virtute sua adest ; comprehensumque invisibili quadam ratione puerum voluit rapere de manu Sancti : cepitque puer clamare ; Serve Dei, adjuva me. Porro in tantum processit impudens renitentia, ut ipsum divinum Basilium una impelleret et contorqueret. Conversus itaque Sanctus ad diabolum, ait : Impudentissime et animarum lues, pater tenebrarum et perditionis, non tibi sufficit, quam tibi ipse tibi subjectis acquisivisti, perditio tua ? non cessas etiam Dei figmento infestus esse ? Diabolus vero dixit ad eum ; Mihi facis injuriam, Basili, ita plane, ut multi voces ejus audirent. At Sanctus Dei ad ipsum : Increpat te Dominus, diabole. Ille vero ad eum : Mihi facis injuriam, Basili : Non ego ad ipsum abii, sed ipse ad me. Abrenuntiavit Christo suo, mecumque iniit foedus ; et ecce ejus scripturam præ manibus habeo, delaturus in die judicii coram communi iudice. Sanctus autem Domini dixit : Benedictus Dominus Deus meus : non deponet populus iste manus de excelso cœli, donec scripturam reddas. Et conversus dixit plebi : Tollite omnes vestras manus in excelsum, clamantes cum lacrymis ; Domine, miserere. Cumque populus staret ad longum tempus extensis manibus in cœlum ; ecce scriptum adolescentis, in aere deportatum, atque in eximii Pastoris nostri manus depositum venit. Suscepto autem illo, gratias agens Deo, vehementiusque gavisus cum populo universo, dixit ad adolescentem : Cognoscis, frater, libellum ? Ille vero ad ipsum : Etiam, Sancte Dei : manus propriæ scriptio est. Porro disrupta scriptura induxit in ecclesiam, admissoque ad sacrum Missæ sacrificium, perceptionem sanctorum Christi donorum indulsit. Facto vero vir sanctus magno convivio, universum Christi amantem populum officiose habuit et fovit. Ducto autem adolescente, et instructo, ac ei congrua data regula, reddidit uxori, indesinenter glorificantem et benedicientem Deum.

extorquet chi-
rographum.

Basiliius reve-
lata sibi Pre-
sbyteri sancti-
tate

49 Etiam vero mihi hoc narravit præfatus egregius vir Helladius. Die quadam sanctus Pater noster et magnus Basiliius, illustrato mentis oculo, pro-
fectus de civitate, nemini dicens quo esset iturus ; priorque ipse egressus, et nos omnes præcedens, dixit nobis : Filii mei, sequimini me, ut mecum videatis Dei gloriam ; exque discipulis admiremur magistrum. Mox ergo ut communis Pater noster de

nostra civitate proficisci cepit, agnovit virtute sanctissimi Spiritus, Anastasius Presbyter f ; et dixit suæ, uxori quidem nomine, usu autem sorori : Ego vado ad culturam agri, Domina mi soror, sed surge et orna domum tuam ; et circa nonam accepto thuribulo et cereis, occurre sola S. Basilio Archiepiscopo : venit enim, ut in nostram peccatorum domum divertat. Illa tremens super sermonis novitate, fecit quod docta erat. Erat porro hæc virgo honeste versata : nam cum annos quadraginta exegisset in illo conjugio, mysteriumque servasset, in opinione hominum sterilis erat. Cum autem debita modestia nobis obviam processisset, congruamque adorationem impertisset ; primum quidem benedicitur a sancto Patre nostro ; tum vero ait illi : Quomodo habes, Domina Theognia ? Illa stupens ex nominis appellatione, ad eum : Bene, Sancte Dei. Dicit illi sanctus Pater noster : Ubi est Dominus Anastasius Presbyter, frater tuus ? Dicit illi : Maritus meus est, Domine, et ivit ad colendam terram. At ille : In domo tua est, neque fatigeris. Percussa igitur mulier in verbo isto ; non tantum quod ex nomine appellasset ; sed etiam quod uxorem quidem nomine, usu autem sororem, Deo afflatus Pater noster dixisset ; vehementique admiratione attonita, ac timore tenta, cecidit in terram, clamans et dicens : Sancte Dei, ora pro me peccatrice, quia res magnas et admirandas in te contueor. Tum ille, fuis super illam precibus, primus ibat. Venientibus autem nobis in domum Presbyteri, etiam ipse obviam factus ; honorabiles viri pedes deosculatur : at ille ei in Domino osculum dedit. Ait vero illi Presbyter : Unde hoc mihi, ut venerit Sanctus Domini mei ad me ? Pater autem noster, ait illi : Bene te inveni. Christi discipule : eamus, et rem sacram faciamus. Erat enim ipse Presbyter quotidie jejunans, et (præterquam Sabbato et die Dominica) nihil contingens nisi panem et aquam.

in conjugio
virginitatem
servans,

cum domi suæ
visit,

et celebrare
jussum

50 Cumque perrexissemus in sanctam Dei ecclesiam, præcepit Presbytero, ut Missam celebraret. Ille autem ait ad eum : Sancte Dei, ut doces, quod minus est a meliori benedicitur. Dicit ei sanctus Pater noster : Ad reliquas tuas omnes virtutes, obedientia accedat. Consentiens autem Presbyter, adstitit ad sacra Missarum. Porro tempore elevationis vivifici corporis Domini nostri Jesu Christi, vidit Sanctus Dei et quidam de dignis, sanctissimum Spiritum, descendentem in specie ignis, circumdantemque Presbyterum et sanctum altare. Cumque communicassemus, et Deo egissemus gratias, rediimus in domum Presbyteri : ciboque sumpto, dixit illi Sanctus Dei : Refer mihi unde thesaurus iste ; et quæ est vita tua ? Dicit ei Presbyter : Ego, Sancte Dei, homo peccator sum, publicis tributis obnoxius. Sunt porro duo juga boum ; unum quidem ego mino ; alterum vero meus mercenarius ; et alterum quidem in ministerium cedit hospitum ; alterum autem in obsequium tributorum : estque confamula hæc uxor mea, hospitibus ministrans et mihi. Ait illi Sanctus, Voca illam sororem, juxta quod est ; mihi que edicito reliquas tuas virtutes. Dicit ei Presbyter : Non habeo quidquam boni super terram, ab omni virtute extraneus sum. Dicit ei communis Pater noster : Surge, et eamus simul. Ducit vero eum in cellam unam domus ejus, et ait illi : Aperi januam. At ille : Ne, Sancte Dei, ne jusseris ingredi : quoniam usus est domus. Ait ei Sanctus : Etiam ego veni ad hunc usum. Cumque nollet Presbyter aperire portam, sermone aperuit admirabilis Pater noster : ingressusque morbidum illic hominem et ulcerosum, cui pleraque corporis membra defluerent, invenit, uno sciente Presbytero et sorore ejus. Dicit ei sanctus Pater noster : Ut quid voluisti

F
videt Spiritu
sancto repleri ;

ac leprosum
quem in domi
clam habebat,
inventum,

A Iuisti celare thesaurum tuum istum? Dicit ei Presbyter: Promptus est Domine et injuriosus, timuique ne forte in verbo offenderet. Dicit ei Pater noster: Bene circa ipsum certasti: sine vero, ut et ego hac nocte illi ministrem: quo per te etiam mercedem consequar. Dimisso autem Sancto in cella cum ulceroso, cui morbi vis vel vocem ademerat; clauso ostio, discessimus. Qui autem vulneribus medebatur, fuis super eum tota nocte precibus, supplicans Deo, qui morbum omnem et languorem sanat, curavit illum. Presbyter autem qui foris nobiscum erat, ait, Gloria tibi, Deus, qui facis voluntatem timentium te, et deprecationem eorum exaudis; en medicus sanum fecit infirmum. Et statim clamavit Sanctus, ut portam aperiremus; eduxitque ulcerosum integre sanum, non habentem cicatricem in corpore suo, expedite loquentem, et glorificantem Deum. Hoc autem grandi miraculo facto, reversi sumus in nostram civitatem cum gaudio, laudantes et benedicentes Deum.

sanat ipse
aegro mini-
strans.

g
h

B
S. Ephremo
sub specie co-
lumnæ igneæ
oblatus Basi-
lius,

ipsum Cæsa-
reæ clam ad-
stare cœlitus
disci,

et ad se invi-
tat venire in
Sacrarium,

51 Fratres, narrationem volo facere *g* de magno et celebri Basilio, et Ephrem *h* Syro. Et ea quidem quæ spectant ad Patrem nostrum, ipse vidi; quæ autem ad sanctum et eximium Ephrem, ex veraci ejus ore audiui: sic autem habent. Ubi celebris ille Ephrem, agens in deserto, qua ex Spiritus sancti illustratione vidisset, qua ex desiderio et percunctatione didicisset admiranda Patris nostri Basilii opera; Deum intente jugiterque orabat, ut ipsi revelaret, qualis Magnus Basilius esset. In extasim ergo raptus, videt columnam ignis, cujus vertex attingebat cœlum. voxque de cœlo audita, dicens; Ephrem, Ephrem: quemadmodum vidisti columnam ignis, ejusmodi est Magnus Basilius. Et statim adhibito interprete, velut rudis linguæ Græcæ, venit ad magnam ecclesiam celebris urbis Cæsareæ: ad quam ipsa magna Epiphaniarum solennitate perveniens, clamque ingressus, vidit precedentem Magnum Basilium; atque socio suo; In vanum puto laboravimus, Frater iste enim, in tanto gradu positus, non est qualem vidi. Conspiciebat enim amictum stola candida; sacrumque circa ipsum Clerum, albis indutum et ei obsequentem. Stans ergo in secreto loco ecclesiæ, cœpit velut de proposito desperare, dicens intra se: Nos qui portavimus pondus diei et æstus, nihil profecimus; hic autem, in tanto comitatu, et honore humano, est columna ignis? Plane miror. Hæc itaque ipso cogitante, misit ad eum Sanctus Archidiaconum suum, dicens; Vade ad portam quæ respicit Occidentem, ibique in ecclesiæ angulo reperiens Abbatem, cucullam habentem in capite, cum quodam alio, raribarbium, pusillum, et cetera vultus ejus; dicesque ei; Quæso, ingredi in sacrarium: vocat te Archiepiscopus. Archidiaconus autem, discissa multo labore populi multitudine, venit ad locum ubi S. Ephrem constiterat, et ait illi: Benedic, Domine; velis ingredi in sacrarium; vocat enim te Pater tuus Archiepiscopus. Ubi autem intellexit per interpretem quod dicebatur, excusavit dicens: Erras, Frater; nos homines peregrini sumus, et ei ignoti. Rediens autem Archidiaconus, renuntiavit Magno Basilio. Porro dum Basilius libres sacros exponit populo, videt S. Ephrem linguam igneam, ejus ore loquentem. Aitque rursum Magnus Basilius Archidiacono: Vade, et dic ei: Domine Ephrem, velis ingredi ad sacram altare: vocat te Archiepiscopus. Et abiens ad eum Archidiaconus, ejusque vestigiis impresso osculo, dixit illi: Domine Ephrem quæso; te accersit Pater tuus Archiepiscopus, ut ingrediaris in presbyterium. Sanctus ergo super his attonitus dedit gloriam Deo; ac reverentiam faciens, excipiensque ait: Vere Magnus Basilius. Vere columna ignis Basilius. Vere per

os ejus loquitur Spiritus sanctus. Rogavit vero Archidiaconum ut responderet; opportunius, post peractam rem sacram, salutaturum in secretario.

D
INTERP.
COMBEP.

52 Post Missam vero ingressus Basilius secretarium, eo S. Ephrem accersendum curavit; dansque in Domino osculum, ait: Bene venisti, Pater filiorum deserti: bene venisti, qui in eo discipulorum Christi numerum auxisti, et dæmones expulisti. Sed quorsum eum tibi laborem suscepisti, o Pater? Venisti invisurus hominem peccatorem: largiatur tibi mercedem Deus, juxta tuum laborem. Ubi porro venerabilis Ephrem omnia in corde suo nata dictaque socio Abbati respondens enarrasset; Communionem in sacras manus suas accepit; Basilioque, pro hospitii religione, excipiente convivio, ait S. Ephrem; Pater, summe honorande, unam abs te depono gratiam, et hanc mihi annuas velim. Ad quam Basilius: Jube, dic quæ videntur; multum enim debeo, maxime ob tui ad me adventus assumptum laborem. Et honorabilis Ephrem ad ipsum: Novi, Pater sancte, fore ut, si quæ a Deo poposceris, ipse præbeat. Cupio autem pro me roges, ut Græce loqui possim. Cui Basilius: Rem postulasti excedentem vires. Quia nihilominus fide petisti, veni, Pater venerabilissime eremique præposite, et Dominum rogemus: potens enim est, ut faciat voluntatem tuam: nam scriptum est; Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos. Cum autem diu orassent, ait Magnus Basilius: Cur, Domine Ephrem, sacram Sacerdotii ordinationem, tibi congruam, non accipis? Cui Ephrem per interpretem: Quia peccator sum. Respondit ei Magnus Basilius: utinam et ego talis peccator essem! dixitque ad eum: Flectamus genua; et cum humi prostrati essent, imposuit Hierarcha manus Sancto Ephrem; recitansque orationem Diaconi, dicit ad ipsum; Quæso te; nos erige. Atque tunc soluta et expedita ejus lingua, dixit S. Ephrem clare lingua Græca: Salva, miserere, resuscita, et custodi nos Deus tua gratia. Et impleta est Scriptura: Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua balbutientium. Cumque ille ex tempore omnia Græce loqueretur, ipsa hora glorificaverunt Deum, qui omnia potest et exaudit preces timentium ipsum. Spirituali itaque lætitia cum illis triduo refectus, ordinatisque interprete in Diaconum, et ipso in Presbyterum *i*, eos dimisit in pace, glorificantes Deum, in omnibus quæ viderant, sicut dictum est ad eos.

ubi ei sacram
Communio-
nem impetit,

et mensæ ad-
hibito

E

Ps. 144, 9

impetrat,
scientiam lin-
guæ græcæ.

Is. 35, 6

Presbyter or-
dinatur.

i
F

ANNOTATA ET CENSURÆ F. B.

a Ad Gentiles parum spectabat, sive Consubstantialis fidem defenderet Basilius, sive non. Ceterum quæ hic acta narrantur Valentem inter et Basilium illiusque ministros, desiderantur apud Rosweydam, et longe aliter data fuerunt ex Nazianzeno in Vita.

b Anastasium Præfectum vel Quæstorem, ubi nominatum invenerit auctor, equidem ignoro. Alii omnes Præfectum Modestum vocant, isque tam notus fuit vero Amphilochio, ut in nomine ejus errare non potuerit. At Combefisius, cum sæpius tentata sit sub Valente Basilii constantia, putat, inter varios adhibitos ministros, aliquam aut Prætorem au Exactorem fuisse Anastasium, ob auctoritatem scilicet Amphilochii.

c Valentinianum juniorem intelligendum hic monet Combefisius; senior enim ante Valentem obiit.

d Fundi, a Valente Basilio ad hospitalis sustentationem dati, forsitan occasionem hæc comminiscendi præbuerunt: neque enim post Valentis obitum tamdiu in vivis Basilius fuit, ut ea facere moraliter potuerit;

quæ

INTERP.
COMBES.

A quæ fecisse dicitur post acceptas a Valentiniano pecunias.

e Helladium Basilii in Episcopatu successorem fuisse, omnibus est indubitatum : Vitam decessoris ab illo conscriptam, credimus (ut par est) S. Joanni Damasceno, qui utinam ad nos tantum transmisisset thesaurum ; eum enim videtur præ oculis habuisse, cum locum inde unum descripsit in Oratione pro sacris Imaginibus. An vero ea, quæ hic narrantur, ex Helladio sint, lector judicet. Potuit enim fieri, ut eo quo Pseudoamphilochius scripsit tempore, fragmenta quædam Helladi extarent, quæ ipse retulerit in Basilium suum. Quod attinet ad Proterii filiam, a dæmone in amorem juvenis concitatum, simile quid contigisse B. Mariæ Antiochenæ referimus tomo 7 Maji die 29 pag. 52. Mihi tamen verosimilius est, eundem qui Amphilochium mentitus est, mentiri etiam Helladium potuisse.

f Historiæ hujus imposturam non immerito patefieri putamus ex eo, quod omnia, quasi per pios dolos, ut comicis mos est, descripta sint ; quæ a gravitate Basilii in agendo, et Helladii in scribendo abhorrent, Quin, ostendat Combefisius, si possit, quomodo Anastasius Presbyter, tam sanctus et Deo plenus, possit excusari a mendacio ; cum numero 49 narratur dixisse uxori suæ, Ego vado ad culturam agri, et tamen inscia illa domi manserit, ubi paulo infra dicitur inventus a Basilio : et numero 50 jussus Anastasius aperire ostium conclavis, in quo servabatur homo ulcerosus, dixit esse necessaria domus.

g Videtur hic rursus narrationem resumere Pseudoamphilochius.

h Congressus Ephrem cum Basilio dabitur infra ad Vitam ejus, ex Nysseno et ipso Ephrem, omnino aliter quam hic narretur ; ex quibus colligere lector poterit, quænam hic referantur omissa ab Ephrem et Nysseno ; judicabitque, an verosimile sit, omittenda fuisse, si contigissent ; exempli causa de apparitione columnæ ignis.

i Præcessores nostri 1 Februarii, in Commentario prævio ad acta S. Ephrem Syri § III, de gradu ejus ecclesiastico disputantes, judicarunt nihil obesse, quo minus Presbyter ordinatus credi posset, si constaret Vitam hanc ab Amphilochio scriptam esse : nam objectis a Baronio satisfaciit Combefisius hic. Verum cum hæc Acta Amphilochii non sint ; nullum superest fundamentum asserendi, Ephrem Presbyterum fuisse : potuit enim ab hoc auctore, aut alio simili, decipi auctor Menologii Basilii Imperatoris.

C

CAPUT V.

Restituta orthodoxis Nicænis ecclesia. Castitas Petri Sebasteni probata. Peccatricis et Judæi Conversio. Mors.

P ost Valentis Deo exosi adventum ad nos, qui avus a fuit Juliani Apostatæ, revertente ipso ad beatissimam Constantini urbem ac transeunte Nicæam, accesserunt ad eum principes Arianæ hæresis, flagitaruntque, Consubstantialitatis assertores sancta catholica ecclesia deturbari, eisque ipsam tradi. Porro tyrannus et indignus purpura, qui execrandæ illorum hæresis antesignanum ageret, petitis annuit ; depulsoque militari manu orthodoxo populo, ecclesiam tradidit Arianis. Mœrens itaque animo pius omnis populus, diu noctuque orabant Deum, ut ne ejus ecclesia stabulum fieret et sentina hæreseon. Pergit itaque Nicæam, communis ecclesiarum præses Basilius ; ad quem concurrens universa orthodoxorum multitudo, multo clamore expostulant Imperatoris injuriam. At ille ad eos : Ne, dilecti

fili, ploraveritis : haudquaquam enim istud Deus in finem permittet. sustinete vero longanimes ipsius misericordiam.

54 Porro, ingressus Constantinopolim, ubi Valentem Imperatorem vidisset, dixit : O Imperator, Honor Regis Judicium diligit : atque Sapientia, Judicium Regis Justitia. Cur ergo præsumpsit tua Dominatio, orthodoxis sua ipsorum ecclesia pulsas, male sanos in fide in eam mittere. Ait Valens ad eum : Rursumne, Basili, ad contumeliam versus es ? Ea res tibi non congruit. Ait Sanctus : Congruit mihi, ut pro justitia bonoque etiam moriar. Imperator ad eum : Vade, tu esto inter utrosque iudex : vide tamen, ut ne affectioni ad populum tuum concesseris : non enim decet. Ait ille Imperatori : Si habueris quo reprehendas judicium meum, juste et me exilio relega, et illos expelle, ecclesiamque victoribus tribue. Abiens itaque Nicæam cum litteris Valentis, admonuit Arianos et dixit : Ecce Imperator mihi injunxit, dicens : Vade et juste inter Arianos, et qui sapiunt Consubstantialitatem, super ecclesia, quam armata ipsi manu rapuistis, judica. At illi : Sed ex Imperatoris sententia. Tum ille : Venite, ipsique et Orthodoxi ; clausaque, et utrorumque sigillis munita ecclesia, datisque custodibus, vos primi euntes, precamini diebus tribus, et tribus noctibus, tumque ad ecclesiam proficiscimini. Quod si illa precibus vestris aperta vobis patuerit, maneat æternum vestri juris ; sin vero, etiam ipsi noctem unam ducemus pervigilem, ibimusque cum Psalmis supplicando ad præfatam ecclesiam ; et siquidem nobis patuerit, erit nostra in perpetuum : sin vero neque nobis fuerit aperta, sic rursus vestra erit, utque vestram acceperitis. Placuit autem sermo ejus coram Arianis ; qui vero videbantur esse Orthodoxi, velut non juste judicasset, reprehendebant. Multa itaque cautione ab utrisque adhibita, dati sunt custodes, qui diligentia omni custodirent sanctissimam ecclesiam. Cum itaque, juxta sancti Patris nostri Basilii decretum, Ariani tres illos dies noctesque precati essent, ac cum supplicatione ad sanctam Dei ecclesiam progressi essent, sicque a mane usque ad sextam fecissent, clamantes illud, Domine miserere, non est aperta ecclesia : fractaque animi contentione, abierunt re infecta.

55 Ait autem sanctus Basilius b : Ecce fecistis, ut constitutum erat : nec, ut accepi, vobis aperta est ecclesia : adhuc et ipsi precabimur noctem unam, et supplicando processerimus : quod si nec nobis fuerit aperta ecclesia, eam ipsi accipite juxta judicium meum. Assumens itaque sanctus Pater noster et Ecclesiæ præses, populum Orthodoxum, cum mulieribus et parvulis, foras civitatem egreditur, in templum sancti et gloriosi martyris Diomedis ; expletaque nocte pervigili, ac matutinis precibus absolutis, populum reducit, cantans illud, Sanctus Deus ; sanctus fortis ; sanctus immortalis, miserere nobis : ingrediturque sanctæ ecclesiæ c Ferulam, qua etiam Ariani intraverant. Aitque populo : Tollite manus vestras in sublime cœli, contentoque animo clamate ; Domine miserere. Tum consignato populo, silentium indicit ; terque sanctæ ecclesiæ portas signat, et ait : Benedictus Deus Christianorum, in secula seculorum. Amen. Hac porro oratione contriti sunt vectes, et claves confractæ cum pessulis ; apertæque sunt januæ forti aura, et ad muros illis : ipseque deiloquus in illa verba : Tollite portas principes vestras, et elevamini portæ æternales, Orthodoxo populo comite, ingressus est in sanctam Dei ecclesiam : expletoque Missæ officio, dimisit populum cum lætitia et pace, glorificantem Deum, qui non despexit confidentes in ipsum : innumera autem Arianorum multitudo,

novo

Ps. 98
inter quos
arbitratur
statutus Ba-
silius

E
et iis ipsam
adjudicat,
quorum pre-
cibus mira-
culose ape-
riretur.

cumque
frustra Aria-
ni orassent,

b

c
ad preces
Orthodoxorum
patefit illa.

a
Valentis
permissu

Ariani Ni-
cæna eccle-
sia pellunt
Orthodoxos

A novo illo miraculo confirmata, abrenuntiavit hæresi, ac in orthodoxam fidem concessit. Ubi vero Imperator rescivit quod gestum erat, vituperavit quidem Arianæ hæresis nequitiam, nihil habens quo sancti et divina sapientis Patris nostri Basili judicium carperet (Nam, inquit, etiam vobis amplius gratificavit) ipse tamen, jam olim motus sensibus cæcatusque cordis oculos, neque sic ut ad Dominum converteretur adjecit; sed mansit inflexus et obstinatus, tradens in bello spiritum, post magnam cladem ambustus in paleario, in partibus Thraciæ; eoque modo traditus est æterno igni, in seculum seculi cruciandus.

d
Petrus Ep.
Sebast. frater
Basilii,

56 Bene dolim divinus David, ceu perenni insculptum æri, immortalī fama publicum fecit, dicens: Generatio rectorum benedicetur: gloria et divitiæ in domo eorum. Vere enim generatio recta et semen longævum, et gentilitas omnis Deo placita. Quod itaque in Petro, Patris nostri Basili fratre, post Macrinam omnium magistram luci primum edito, gestum est signum seu miraculum, corroborante Domino nostro Jesu Christo, enarrare statuo. Petrus hic, secundus ille Petrus, ille post Petrum principem; illum Petrus Sacerdotalem Sebastenæ civitatis, benigna Dei nostri et Patris luminum providentia, adeptus Sedem; cum propria adest, uxore quidem nuncupatione, usu vero sorore. Eo Ecclesiam illam sapienter administrante, æmulatio turbatoribus animis excitantibus orta est: populum enim provocarunt dicentes; Nefas esse ut Episcopus suæ uxori cohabitaret; multaque consiliati contra normam sacrorum Canonum, ad nostrum Pastorem, orbe autem toto celebratissimum Basilium, quid res haberet informaturi, venerunt. Ille gaudio abundantiori profusus, ait; Bene, filii, veneritis: vado vobiscum ad rei probationem. Profectusque ibat cum illis ad Sebastenam metropolim: Petrus autem ipsius frater, adventu ejus cognito, ei occurrit ab octo miliaribus; exhibitaque debita reverentia, ac in Domino osculatus, gratiose subridens dixit fratri suo et Patri nostro Basilio: Tamquam ad latronem existiisti, Domine frater, cum turba, ut me caperes.

apud hunc
accusatur:

qui profectus
Sebasten,

57 Cum autem essemus ingressi in urbem Sebastenam, fuissemusque precati in venerabilissimo templo Martyrum, multiplici corona illustrium quadraginta, ascendentibus nobis ad sacram Episcopi Domum, salutavit ille Dominam sponsam; et ait illi: Salve, vera mea sponsa, seu potius Christi: tui causa totus nobis hic labor assumptus est. Ait illa: Sum in manibus tuis, honorabilissime Pater. Dominus occasiones facit: magno enim desiderio teneor amplexandi pretiosos tuos pedes: cujus rei compos effecta, gratias ago Domino meo. Faciet ergo, maximo mihi prosequendus honore meus Pater, in filiam suam, quæcum voluerit. Aitque ille fratri: Rogo te, Domine mi frater, ut una cum Domina sponsa mea dormias in sanctissima ecclesia. At ille ad eum: Faciam quidquid jusseris, sicut debeo: fecitque. Assumens ergo sanctus Pater noster nonnullos Deo afflatus et spiritales viros, quinque numero, ex quibus unus rem probe norat; etiam ipse in sancta ecclesia dormivit. Circa mediam autem noctem illos suscitans a somno ait: Quid, videtis circa fratrem meum? At illi: Videmus novum miraculum. Ille vero; Quodnam illud? Responderunt: Videmus Angelos, ventilantes lectum ejus inculpabilem. Ait autem sanctus Pater noster Basilius; Nemini dixeritis quod vidistis.

videt Angelos
ventilantes
ad lectum
utriusque;

missoque in
sinum eorum
igne,

58 Sequenti vero mane reversis nobis ad Episcopum, dixit; Tempus est, Domina mi sponsa, seu potius Christi, ut quod quæritur in palam fiat. At illa; Sum in manibus tuis, honorabilissime Pater.

Junii T. III

Porro jussit Sanctus Dei, ut modius ferreus afferretur, plenus ardentissimis lampadibus, aitque; Explica, Domina mi sponsa, pallium tuum: et explicavit. Aitque iis qui bajulabant; Mittite in ipsum flammatisimas lampades; miseruntque. Tum ait sponsæ: Tene in hoc maphorio, donec tibi dicam. Aitque, Afferte adhuc lampadem aliam accensissimam: attuleruntque. Tum ille fratri: Explica, Domine frater, penulam tuam: et explicavit. Tum ille; Mittite in ipsum: et miserunt. Cum vero diutissime tenerent sic accensas lampades et starent, in stuporem actus populus super eo quod videbatur, clamare cœpit et dicere: Dominus conservabit Sanctos suos, et beatos illos faciet in terra. Projeceruntque accensas lampades; nec erat in eis vel fumi odor, neque vestimenta illorum ambusta sunt. Tunc adducens quinque sanctos viros, ait illis: Edicite quod vidistis in sanctissima ecclesia: narraveruntque populo, ut vidissent sanctos Angelos, ventilantes inculpatum eorum cubile: et glorificaverunt Deum, qui facit mirabilia magna et inscrutabilia. Cumque sanctus Pater noster Basilius, pacem in Domino dixisset; reversi sumus in nostram civitatem, glorificantes Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

D
INTERP.
COMBEE.

palam fac
ipsorum ca-
stitatem.

E

59 Fuit temporibus sanctissimi ac beatissimi Archiepiscopi Basili, heredis illius regni Christi, vasis electionis illius qui portavit Christi nomen coram gentibus et regibus et filiis Israel, sicut divinus et beatus Apostolus; mulier quædam, divitiis et nobilitate clara, reliquisque ad vanæ hujus vitæ obsequia comparatis supra omnes elata. Hæc statum vidualem amplexa, turpiter potestate abusa, seipsam gulæ luxuriæque mancipavit; nihil habens quo placeret Deo, sed seipsam instar porcorum volutans in luxuriæ cœno. Tandem itaque, dispensante Deo, immensa sua peccata animo repetens, menteque cœlitus illustrata, atque seorsim tacite agens, pensare cœpit multitudinem suorum peccatorum: dixitque lamentabiliter plorans; Heu me peccatricem et luxuriosam! quomodo immensa quæ peccavi confitebor et expiabo? Templum Spiritus sancti pollui; habitantem in corpore animam, coinquinavi: Heu mei projecta sum. Num sicut meretrix illa dicam, Miserere mei? aut sicut Publicanus, Peccavi, cum præsertim post baptismum peccaverim? Qui vero certior fiam, quod Deus poenitentem suscipiet? Hæc porro ipsa cogitante, is qui vult omnes salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, et neminem vult perire, in memoriam ei revocat, quæ a juventute deliquerat: sedensque, sua ipsius, a juvenili adusque senilem ætatem, peccata scripsit in charta: novissimum autem scripsit, quod dicebat magnum peccatum; chartamque bulla plumbea obsignavit. Captato autem opportuno tempore, cum sanctus Basilius ad preces solitas in ecclesiam proficisceretur, clam præcurrens ad pedes ejus chartam projecit: seque in faciem ad ipsius pedes jactans, clamabat dicens; Miserere mei, Sancte Dei, quæ supra omnes sum peccatrix. Stans autem beatus ille Christi famulus, ab ea perquirebat causam gemituum. Tum illa: Ecce, Domine, mea omnia peccata et crimina in charta hac scripsi, et obsignavi: tu vero, Sancte Dei, ne signaculum bullamque moveris; sed solis precibus ea dele. Qui enim hanc mihi cogitationem dedit, plane obaudiet pro me orantem. Magnus porro Basilius chartam elevans, et aspiciens in cœlum ait: Tuum, Domine, solius est opus istud: qui enim tollis peccatum mundi, facilius quoque unius hujus animæ crimina deleveris: omnia quippe nostra delicta, apud te numerata sunt: tua vero misericordia immensa est, et impervestigabilis. His autem dictis, ingressus est ecclesiam, tenens chartam, seque ja-

Act. 9, 14
Peccatrix
poenitens

peccata sua
inscribit
obsignatæ
chartæ

F

quam tra-
dit Basilio,

f
qui facta
oratione eam
restituit

INTERP.
COMBEP.

deletis peccatis,
excepto uno :

pro quo delendo
ad S. Ephrem
missa,

ab eoque
remissa,

Basilium
mortuum
invenit :

et a cadavere
ejus recipiens
chartam,

residuum pec-
catum deletum
agnoscit.

Judæum
medicum
convertere
conatur

A ctans coram altari, totam noctem pervigilem in precibus egit; inque crastinum, per tota Missarum solennia, Deum obnixius oravit.

60 Post factam autem missionem, accersivit mulierem; tradensque chartam, ait: Audistin' mulier, quod nemo possit peccata dimittere, nisi solus Deus? Ait illa: Audivi Pater, teque ideo ad intercedendum apud misericordissimum Deum sollicitavi. Atque his dictis, chartam aperuit, totamque deletam invenit: quamquam non expuncto grandis illius peccati piaculo. Videns autem illa, concidit animo; tundensque pectus manibus, corruit ad pedes ejus, cum clamore dicens: Miserere mei, serve Dei altissimi: et qua ratione pro meis omnibus peccatis decertasti, ac fuisti exauditus, eadem quoque pro isto supplica, planeque obliterabitur. Lacrymatus vero commiserationis affectu Archiepiscopus, dixit: Surge, mulier; nam et ego homo peccator sum, qui et ipse indulgentia indigeam. Qui delevit peccata tua, quot voluit delevit; potestque, qui mundi peccatum tollit, etiam hoc a te peccatum tollere. Si modo deinceps te a peccato continueris, viasque Domini ambulaveris, non solum consequeris veniam, verum etiam gloria dignaberis. Vade ergo in desertum, inveniesque virum sanctum, inter omnes Patres celebrem, Ephrem *g* nomine. Huic trade chartam, isque orabit, et Deum propitium tibi faciet.

61 At illa valedicens Sancto, cucurrit ad desertum: confectoque longo itinere, pervenit ad præmonstratum locum magni illius Eremitæ; pulsansque ad januam clamabat dicens: Miserere mei, Sancte Dei. Ille præscius spiritu quam ob causam venisset, ait illi: Exi a me mulier, quia homo peccator sum, indigens et ipse adjutorio. At illa jactavit chartam, dicens: Misit me ad te Archiepiscopus Basilus, ut Deum pro me depreceris, quo peccatum in charta positum deleatur: delevit enim, ipse precatus, reliqua. Tu vero ne pigriteris pro unico ad Deum intercedere; siquidem ad te missa sum. Tunc ad eam Sanctus Dei: Ne, filia, ne ita: qui enim pro multis illis peccatis potuit Deum placare; etiam pro uno quod superat, facilius quam ego poterit. Vade ergo, ne tardaveris, ut pervenias ad ipsum, priusquam a corpore migraverit. Illa valedicens Sancto, rediit Cæsaream. Cumque ingrederetur in civitatem, occurrit sancti Basilii corpori, quod efferebatur: eoque viso se in terram jactare coepit; ac, velut Sanctum in jus vocaret, dixit: Heu me, Sancte Dei, idcirco me in desertum misisti, ut liber a molestia proficiscereris: et ecce, re infecta, tam immenso itinere frustra confecto, redii. Videat Deus, et judicet inter me et te: quod cum ipse potuisses Deum propitium facere, me direxeris ad alium. His cum clamore dictis, projecit chartam super capulum: rem minutatim universo populo narrans. Porro unus de Clero, scire volens quam grande esset illud peccatum, sustulit chartam; apertamque, totam deletam invenit; ac voce magna clamavit ad feminam, dicens: O mulier, munda est charta et expuncta. Quid vero, Dei in te, inenarrabilem misericordiam ignorans: affligeris? Viso itaque insigni miraculo, populus universus Deum glorificavit, qui in terra potestatem habet dimittendi peccata: quique tantam servis suis concessit gratiam, ut etiam post mortem languorem omnem sanent omnemque debilitatem, quin etiam ut peccata fideliter accedentium remittant.

62 Joseph, præstans peritia artis medicæ, valde probatus clarusque in illa fuit, summam quamdam adeptus ex pulsibus judicii certitudinem; ut nullo errore, ante tertium quintumve diem, morituros præsciret; utque verbo dicam, tantus erat, ut et medicis et philosophis invidiam moveret. Deo autem afflatus Pater noster, divina præsciens illustratio-

ne, quod in eo gerendum erat; ipsum impensius diligebat, crebriusque ad congressum vocabat; docens planam regiamque veritatis viam incedere. Cum itaque non raro hortaretur, moneretque ut abscederet a scelestâ religione, Christumque baptismo sacro indueret; non admisit, dicens: In qua natus sum fide, in ea et moriar. At Sanctus Dei ad ipsum: Persuasum habe, Joseph, fore ut neque ego, neque tu vitæ præsentis turbinibus absoluti migremus, donec Dominus meus per aquam et spiritum te regeneraverit: fieri enim nequit, ut quis sine his intret in regnum Dei. Nonne etiam patres vestri baptizati sunt in Moyse, et in nube, et in mari? biberruntque de spirituali consequente petra? Petra autem erat Christus, qui novissimis diebus de Virgine incarnatus est, et propter nostram salutem factus homo, operatusque est miracula et morte a patribus vestris in carne affectus; sepultusque, die tertia resurrexit; et ascendit in cælum, sedetque ad dexteram Patris: qui etiam venturus est, in magna gloria cum Angelis, judicaturus vivos et mortuos, et unicuique redditurus juxta opera ejus. Itaque nequit fieri, ut dictum est, ut quis intret in regnum Dei, nisi per aquam et spiritum: et nisi vivifica *h* antitypa intemerati corporis et sanguinis Christi *E* sumpserit.

63 Cumque Sanctus, talibus hortationibus uteretur, non sustinebat ipsum audire: ubi autem ei placuit, qui eum segregaverat ab utero matris suæ, ut susciperet sacratissimum baptismum; eum vir sanctus, jam vitæ hujus turbinibus eximendus, accersivit, prætextu nimirum scientiæ medicæ; aitque illi: Quid tibi de me videtur? Ille, ex pulsu sentiens ejus vires proximam minari mortem, jussit domesticis, ut opportunas sepulturæ vestes emerent; Nam, inquit, cito citius moriturus est. Ait ad eum Magnus Basilus: Nescis quid dicas. Dicit illi Joseph Hebræus; Credas, Domine, sol hodie cum sole occidet. Ait illi Sanctus: Quid vero si non ante mane moriar? Dixit Hebræus: Non potest hoc esse: vix enim post horam erit anima tua in te. Verum dispone de tua Ecclesia et de rebus tuis: non enim, te vivo, dies hodie tenebrescet. Ait ei Sanctus: Quid si venero usque ad sextam mane, quid es acturus? Respondit ille, Moriar. Ait Sanctus; Etiam. Moriaris peccato, vivas autem Christo meo. Dicit ille: Scio quid velis, et faciam quod jubes, Pater sancte; si fuerit quod ais, terribili me sacramento obstringens fore, ut, si in crastinum vixeris, baptismum suscipiam. Rogavit ergo Deum admirandus Pater, ut ad salutem hominis vitæ sibi accessionem concederet; utque mulierem re infecta a S. Ephrem redeuntem susciperet. Voti autem compos effectus *F* Sanctus, mittit mane et accersit Hebræum. Ipse non credens, venit, plane existimans morti concessisse. Videns vero vivum, factusque in extasim, et ruens ad pedes ejus, ait: In veritate confiteor, magnum esse Deum Christianorum: quodque non sit alius Deus præter ipsum. Abrenuntio itaque inimicæ Christo religioni Judæorum, meque veritati fideliter adjungo. Jube ergo, honorande Pater, ut sine dilatione ipse omnisque domus mea Christi consigner signaculo. Ait illi Sanctus: Ipse intingam manibus meis cum tota domo.

64 Rursumque accedens medicus, apprehensaque ejus dextera, ait: Elanguerunt tuæ vires, Domine: naturaque extremum debilitata fatiscit. Ait Sanctus: Habemus naturæ auctorem, qui nobis addat vires. Surgensque gressu contendit ad ecclesiam, et sub omnium præsentia, eum fidei sacramento tinxit, et domum ejus totam: vocavitque nomen ejus, Joannem: impertitusque vivifica Sacramenta, eum assumpsit et reduxit ad cubiculum suum: ciboque appo-

ad Christum,

h

E

sed frustra,

donec contra
ejus judicium

F
protracta
vta,

i

eum convin-
cit,

et solenniter
baptizat.

A sito, docuit quæ spectant ad vitam æternam, adjungens suo ovili novum militem cum uxore et filiis. Quod vero reliquum vitæ fuit, sacras ædes et hospitium pauperum lustrans, quæ sibi fuerunt donata a medico, et quæ de propriis reliqua erant, donavit. Circa nonam autem præsto fuit ad sacrificia Missarum in sacratissima ecclesia, una cum Cleri et Civitatis primoribus : cum quibus percepto iterum pane, dimisit eos, ac valedicens et deoscalans in osculo sancto dimisit eos ; novum Christi pugilem universosque, commendans Christo Testamento autem sepeliri sanxit, cum tertia illa portione datæ sibi a Deo Communionis. Recumbensque in lecto, cum Eucharistia adhuc in ore, reddidit spiritum Domino ; adjunctusque est Pontificibus Pontifex ille, et Prædicatoribus magnum illud sermonis tonitru. Videns autem fidelis ex Hebræo medicus, ita Dei hominem et Pontificem magnum Basilium quievisse, quomodo dixerat ; proruens in ejus pectus cum lacrymis dicebat : Revera, Dei famule Basili, neque modo fuisses mortuus, nisi voluisses.

Condito testamento moritur,

et honorifice sepelitur.

k

l

m

65 Postridie autem convenit universa multitudo ; ejusque corpori pretioso, quod totam materiæ obnitiem superaverat, in sacratissimam ecclesiam illato, justa fecerunt, omni unguentorum thymiamatumque obsequio. Audiens vero et Gregorius, Nazianzenus k Episcopus, adfuit et ipse festinus : vidensque pretiosas reliquias, in eas procidens, diuque lamentatus, hortatus ad preces populum, congruis honoribus gloriosam magni Pontificis memoriam prosecutus est, in hymnis et canticis spiritualibus ; duodecim Episcopis qui concurrerant, civiumque multitudine, sociam adhibentibus operam. Deposueruntque ipsum in capulo, in templo S. Martyris Eupsechii ; ubi etiam Leontius, ejus in Episcopatu antecessor, cum Sacerdotibus alijs dormit. Requievit autem, qui Angelicam vitæ rationem in terris instituerat Basilius, prima Januarii, l anni quinti Valentis et Valentiniani ; relicta Ecclesiis, quam Spiritus sancti virtute conscripsit composuitque, mundæ suæ vitæ monumentum, librorum supellectili, ad gloriam et laudem Domini nostri Jesu Christi : cum quo Patri Gloria, una cum sancto et vivifico Spiritu ; nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen. Habuit autem Basilius et tres fratres : Gregorium Nyssenum, Petrum Sebastenum, et Naucratiū qui fuit Monachus. Magnus vero Basilius octo annis defunctus Episcopatu, peregrinatus est ad Dominum ; postquam pravam omnem doctrinam hæreticorum, instar silvestrium ferarum, solo patrio abegisset m.

ANNOTATA ET CENSURÆ F. B.

a De hoc Pseudoamphilochii errore egi ad Prologum : ubi annot 8 noto quod hæc historia de ecclesia Nicæna, Orthodoxis restituta sub Valente, omissa est ab Urso apud Rosweydam.

b Quam amplam habuisset Nyssenus materiam pro funebri simul et encomiastica oratione, qua fratrem Basilium Eliæ comparasset, Sanctum illum introducens cum Arianis pro ecclesia Nicæna decertantem, tamquam alterum Eliam cum sacerdotibus Baal super holocausto ! Verum estne hæc credibilis historia, si fuerit ignota Nysseno ?

c Ferula vestibulum, seu potius porticus ad ingressum Ecclesiæ.

d Caput hoc, inquit Combefisius, ex unico codice repræsentamus, desiderante alio. Etenim meretur, si quod aliud, ad fabulas relegari ; non, quod continentia probatio per ignem numquam fuerit adhibita : (dicitur enim tali miraculo probata uxoris virginitas a S. Demetrio inter Patriarchas Alexandrinos, duodeci-

Fabula de uxore S. Petri Ep. Sebasteni,

mo ; et ab Abbate quodam, in Vita S. Joannis Eleemosynarii 23 Januarii num. 85) sed quod tot fabulis et ineptiis exornatum sit, ut suam palam faciat falsitatem. Nam, ut omittam quæ consideranti patent, numquam vivente Basilio Petrus Sebastenum Episcopatum gessit, ordinatus anno saltem uno post mortem fratris : numquam Petrus Sebastenus Episcopus sponsam aut uxorem habuit : sed, a prima ætate per Macrinam sororem pie educatus et institutus, solitariam vitam et virginitatem coluit ; ut in Vita ipsius Petri a prædecessoribus meis ostensum est 9 Januarii. At Combefisius, certus Vitam hanc, saltem ut credibilem, eruditus obtrudere ; sicut alterum Libanium Sophistam, alterum Quæstorem Juliani excogitarat ; ita nunc alterum inter fratres Basilii comminiscitur Petrum, inter liberos post Macrinam primum, qui ante Episcopatum Sebastenum, uxorem habuerit ; et alterum natu minimum, et prolem sanctorum Parentum duodecimam (credo decimam dicere voluisse) monasticam vitam professum. Forsitan vir iste eruditus voluit, hac sua cogitatione, historiæ peritis proponere disputandi materiam ; et ostendere quam difficile sit, argumentis, ut aiunt, positivis convincere eum, qui obfirmavit animum aliquid, quamvis paradoxum et omnibus inauditum, sustinere. Certum E quidem est Basilii patris et Emmeliæ liberos decem omnino fuisse ; ex istis quatuor fratres tantum novimus, teste Nysseno in Vita Macrinæ : ex quatuor fratribus, is qui secundum Basilium natu maximus erat, Naucratiū vocabatur : locus igitur non est alteri Petro, nisi quinque fratres, contra testimonium Nysseni, nunc. Nec tamen propterea credibilis conjectura fieri potest, alteri præterquam Juniori nomen inditum Petro fuisse : si enim alter in ea familia virisset Petrus, cum ultimus prodiret in lucem, verosimiliter hic aliud nomen accepisset. Quin, ut concedamus Combefisio, alterum fuisse Petrum fratrem Basilii, qui prius matrimonio junctus, factus deinde sit Episcopus Sebastenus ; potuit id solum post mortem Basilii evenisse : nam ipso florente, Eustathius istam Ecclesiam turbavit, non minus quam gubernavit. Adde præterea silentium omnium antiquorum : nec unam quidem a Basilio aut Gregorio extare ad ipsam epistolam ; nullam in tot scriptis mentionem. Quid quod ipse Pseudoamphilochius, in fine hujus Vitæ, tres solum Basilii fratres numeret, interque eos unum solum Petrum Sebastenum.

ignis judicio suam virginitatem probante,

quæ ut sustineatur

gratis affingitur Basilio alius frater Petrus,

qui nullus fuit, uti nec Sebasteno uxor ulla.

e Græce πολιεύς ἐσοῦλλωσεν : plumbo bullavit, verbum barbarum medii ævi, quo Amphilochius, eruditus græca eloquentia, minime usus fuisset. Et fatetur F Combefisius hac in Vita, subinde verba ejusmodi occurrere ; quomodo autem hæc operis novitatem non arguant, ut idem ait, ipse viderit.

f Simile factum mulieris invenitur in Vita S. Joannis Eleemosynarii 23 Januarii Cap. 15, quod forsitan occasionem præbuit Pseudoamphilochio, hoc de Basilio miraculum comminiscendi. Quidquid sit, recte monet Combefisius, factum istud non trahendum in exemplum, quod si solum in hac apocrypha Basilii Vita haberetur, merito computarem inter pias fabulas. Sed quod a Leontio scriptum refertur in Vita S. Joannis Eleemosynarii, pro ea quam meretur fidem, potest benigne explicari ; si dicatur Sanctus, mulierem, peccatum confiteri erubescens, induxisse ut scripto istud exponeret in charta, sigillo obsignata, adeoque a nemine legenda ; eo consilio, ut deinde persuaderet facilius, permitteret chartam a se solo aperiri et legi, atque ita cum minori erubescens peccatum suum confiteretur ; sed cum Sanctus vita excessisset, antequam id perficere posset, post mortem apparuerit ; et tamquam minister sacramenti extraordinarius confitentem absolverit ; atque in signum vere remissi peccati, eo deleta chartam restituerit.

Alia de muliere peccatum suum scripto confessa, et a mortuo absoluta.

g S. Ephrem ante S. Basilium mortuum esse, supra diximus ex meliori Auctore.

h

INTERP.
COMBEF.

A h An verus Amphilochius non fuisset clarius locutus de reali Christi præsentia in Eucharistia, præsertim ubi Judæus instituitur?

i Refert Nazianzenus oratione 20, Basilium sub finem vitæ ad aliquod tempus ita sibi restitutum fuisse, ut quosdam sacris Ordinibus initiare potuerit: quidni et potuisset hunc Josephum solenniter in ecclesia baptizare? Verum, ut factum id fuisse credamus, non sufficit affirmantis pseudo-Amphilochii auctoritas.

k Gregorium Theologum non interfuisse morti aut funeri S. Basilii, colligitur ex epistola illius 37, qua Nyssenum in morte fratris sui consolatur: malo autem Vitam hanc Amphilochio, quam illam epistolam Theologo abjudicare, ut facit Combefisius.

l De tempore quo Sanctus obiit; pluribus actum in Comm. prævio numero 67.

m Hactenus vita S. Basilii Amphilochio attributa, a Combefisio ex duplici manuscripta edita; sæpius tamen ante, ut dixi numero 10, a diversis diversimode scripta, diversam fortunam et mutationem subiit: quod scire juvat, et Rosweydom de ea quam ipse edidit, legere hæc scribentem: Ita eam Roma ex Congregatione Oratorii accepi, interprete Urso S. R. E. Subdiacono. Quæ plane convenit cum ea, quæ hactenus

Varia in variis exemplaribus Vitæ hujus dispositio.

B barbaro et rudi stylo; incerto interprete, in Vitis Patrum est divulgata. Nisi quod in ea fine addatur seu interseratur historia, de Joseph Hebræo medico, et morte Basilii, quæ hic deest. In hac contra habes Caput III, quomodo Basilius Anthiochiam pervenerit, et Libanii discipulus instruxerit, quod

Caput deest in Vitis Patrum; ut appareat Vitam D hanc olim per varia fragmenta descriptam et translata. Integram Vitam Basilii, Græce scriptam et Amphilochii nomine insignitam, accepi Parisiis ex bibliotheca Regia, quam jam olim vertit nescio qui; cujus interpretationem habeo ex codice Marchiani vetustissimo (quæ stylo convenit cum ea quæ in Vitis Patrum est) rudem plane et impolitam: in Græco tamen exemplari Caput unum est, De miraculo Basilii et Petrum fratrem suum, et ejus uxorem, quod etiam in illa versione deest. Græca hæc Vita, et Latina vetus innominati interpretis versio, continet hæc præterea Capita, quæ et in hac Vita Basilii, interprete Urso, et in illa quæ in Vitis Patrum hactenus fuit, desunt; de mystica revelatione et morte Apostatæ Juliani. Item de Scriptura quam muliercula fecit: ad hæc, Quomodo Spiritus sancti adventum vidit, et de quodam Diacono et Libanio Sophista. Præterea. De quibusdam Gentilibus, et interpretatione Hexameri. Deinde Quomodo ductus est Antiochiam, et de filio Valentis. Denique, de Valente Deo odibili, seu apertione ecclesiæ in Nicæa. Surius, offensus impolitia veteris versionis, quam MS. integram habuit, excepto Capite jam dicto de Petro fratre Basilii, E eam stylo latiniore reformavit, et tomo suo primo de Vitis Sanctorum 1 Januarii inseruit. Sed quia ipsi exemplar Græcum defuit, dum insistit confragosis veteris versionis vestigiis, non potuit non subinde cespitare.

DE SANCTO DOGMAELE, IN PEMBROCHIENSI WALLIÆ COMITATU.

G. H.

Cultus et fundatio Abbatiae, in Burgo ejus nomen ferente.

SEC. VI.

D uæ sunt in Comitatu Pembrochiensi civitates, quæ nomen suum a Sanctis traxerunt: harum præcipua est urbs Episcopalis Menevensis, nunc S. Davidis dicta, ad cujus Vitam Kalendaris Martii, omnia quæ ad Walliam regionem et Comitatum Pembrochiensem legi possunt spectant, exposita ibidem pag. 38.

S. Dogmaelis
burgus,

monasterium,

C 2 Ab hac Menevensi S. Davidis urbe progredienda versus Septemtrionem, ad mare Hibernicum sive Verginum, est Baronia Ramesia, aliquibus Kamesia, in qua præter feuda militaria viginti et paræcias viginti sex, sunt tria oppida; Fisgarda, a piscium captura dicta ad Gwainum fluvium; Neoportus, ad Nevernum fluvium; et Burgus S. Dogmaelis, ad Tivium flumen, haud procul a Cardignana urbe et Comitatu. Hanc Baroniam Ramesiam, inquit Cambdenus in Dimetis et Comitatu Pembrochiensi, Martinus de Tutonibus primus a Cambris vi et armis extorsit. Qui, aut ejus posteri, monasterium S. Dogmaelis fundarunt, in valle collibus circumcincta, cui Burgus adjacens (ut plura alia oppida monasteriis) debet originem. Hæc ibi.

Abbatia

3 In Monastico Anglicano tomo 1 pag. 444, proponitur in titulo Prioratus S. Dogmaelis in Comitatu Pembrochiæ, cella cœnobii Tyronensis, ac dein, citatis Collectaneis MSS. Lelandi, ista leguntur: Sancti Dogmaelis Abbatia, Ordinis S. Martini Turonensis, profitetur regulam S. Benedicti. Fludus Præcentor ecclesiæ S. Davidis dixit mihi, Martinum de Turribus primo inter Normannos Kamesiam (imo Ramesiam) bello acquisivisse, et hoc monasterium fundavisse, ac ibidem in medio chori sepultum fuisse. Additur dein Charta Regis Henrici primi; qua con-

cedit, quæcumque Robertus, Martini filius, Monachis de Thyro dedit vel daturus est; ac dein subjungitur ipsius Roberti donatio; in qua, inquit, pro sanctæ Ecclesiæ exaltatione, in terra mea de Gualis, Tironensium Monachorum paupertati compatiens, monasterium in honore sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ constituens, nonnullis ibi Fratribus religiose conversantibus, Abbatem eis præponi a Domino Abbate Willielmo, et omni conventu Tyronensi, Deo auxiliante tandem multis precibus impetravi; quorum necessitatibus victus, possibilitatis juxta vires, concurrere cupiens... dedi eis antiquam ecclesiam Sancti Dogmaelis, cum possessione terræ eidem ecclesiæ adjacentæ, cujus nomen est Lando-gog, in provincia Kames, juxta ripam fluminis Thevi. Et post varias donationes, Dedi vero, inquit, illis et piscariam S. Dogmaelis; et concessi illi ut per totam aquam, quamdiu in terra eorum protenditur, alias piscarias sive molendinas facerent. etc. Hæc igitur donatio facta est ea die, qua primus ejusdem loci Abbas, Fulchardus nomine, a Domino Bernardo Menevensis Ecclesiæ Episcopo, inthronizatus est. Erat hic Bernardus, patria Normannus, Henrici primi Regis Capellanus, Episcopus consecratus XII Julii anno MCXV, uti apud Godwinum legitur. Eodem etiam tempore erat Abbas Turonensis in Majore monasterio Willielmus seu Guilielmus, qui præfuit ei ab anno MCIV ad annum circiter MCXXIV.

4 In antiqua ecclesia S. Dogmaelis, monasterium est S. Dogmaelis, et burgus S. Dogmaelis. At quo tempore vixerit Sanctus aut ad Dominum migraverit, quidve in vita egerit, plane latet. Michael Alfordus, cum anno quingentesimo conclusurus priorem tomum Annalium

fundata seculo 12:

ecclesia antiqua,

piscaria,

memoria 14 Junii:

A *Annalium Ecclesiæ Britannicæ, refert varios Sanctos, qui antiquis temporibus floruerunt, et eos inter, inquit, Dogmael Sanctus, qui in nostro Martyrologio clari-
uisse scribitur vitæ sanctitate et miraculis, circa annum Domini quingentesimum. Visitur in Dime-
tarum regione et Penbrochiensi agro nobilis Abba-
tia, a S. Dogmaele nuncupata, de qua Herpsfeldus
et Spedus in Catalogo, atque Cambdenus in Dimetis.*

Hunc Sanctum Britanni vocant S. Tegwel : et D
Sanctis adscriptus legitur in Fastis nostris ad XIV AUGUSTO G. H.
Junii. Hæc Alfordus. Martyrologium Anglicanum
Wilsoni secundæ editionis, memoriam S. Dogmaelis
adscripsit ad hunc XIV Junii; cujus exemplo, per Al-
fordum probato; eundem retulimus; certiora nihilomi-
nus monumenta optaremus nancisci.

NOT. 30

DE SANCTA JULITTA

A GRÆCIS HONORATA.

G. H.

Ex Synaxario MS. Divionensi.

B *P*ures in hoc opere nostro occurrunt Sanctæ, Ju-
littæ appellatæ. Inter has est illustris Martyr,
una ex septem Virginibus cum S. Theodoto
Ancyra in Galatia martyrio coronatis; quarum
omnium præclara Acta, auctore Nilo Græce scripta, et
Latine translata, dedimus ad diem XVIII Maji. Alia
infra XVI Junii datur Julitta Martyr cum Quirico filio,
Tarsi in Cilicia coronata; et hujus similiter præclara
gesta lector ibidem reperiet. Est et Julitta Martyr,
Cæsareæ in Cappadocia igne consumpta, cujus laudes
S. Basilus Magnus celebravit, ad XXX Julii refe-
renda. Diversa denique ab istis omnibus S. Julitta,

nobis innotuit ad hunc XIV Julii ex MS. Synaxario,
Divione in Collegio Societatis Jesu adseroato, et olim
a Petro Francisco Chifletio communicato, ubi hæc di-
citur in pace vitam finivisse, atque hi adduntur versus:

Τὴν Ἰουλίτταν ἐξάγει τοῦ σαρκίου
Ὁ σὰρξ δι' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ φανείς Λόγος.
Eduxit ex caruncula Julittam,
In carne visum pro nobis Verbum Dei.

E

Ex quibus aliud nihil habetur, quam mortis sancte
obitæ testimonium: proponenda tamen hic fuerunt, in
spem offulsuræ aliquando amplioris lucis, si ejus Acta
inveniuntur aliquando litteris consignata.

DE SANCTO MARTIANO

D. P.

EPISCOPO BENEVENTANO IN ITALIA.

Ex Catalogo Episcopali Marii de Vipera.

SEC. VI.

Post S. Mau-
rum hospitio
exceptum,

diebus ali-
quot,

C *A*cta S. Placidi Protomartyris Benedictini qua-
liacumque, ex MS. eruta a Surio, et a Mabi-
lione quadamtenus illustrata, ulterius exami-
nanda a nobis v Octobris, prima et sola sug-
gerunt notitiam S. Martiani, quasi tunc episcopus Be-
neventi fuerit cum ille a S. Benedicto missus in Sici-
liam est, servaturus possessiones, a patre Tertullo obla-
tas Cassino, in iisque monasterium conditurus. Quanto
deinde tempore hic vixerit, incertum est: marty-
rium scriptores Benedictini ad annum DXLI referunt:
ut intra XI et XXX annum seculi VI videatur S. Mar-
tianus floruisse, de quo in dictis Actis sic legitur:

2 Inde, id est a Furcis Caudinis, Placidus beatis-
simus Pater egrediens, Beneventum devenit; atque a
S. Martino Episcopo, ob amorem beatissimi Patris
Benedicti, cum omni reverentia susceptus est. Ibi
itaque vir Domini Placidus, dum cum eodem sancto
Pontifice resideret, . . . et a sancto Episcopo et om-
nibus rogaretur, claudum erexit; ut fuse narratur cap.
39 Actorum: Sanctum autem Martianum Episcopum
salutans in osculo sancto, post aliquot dies, Canu-
siam Apuliæ civitatem devenit. Plura non suppetunt
ex scriptoribus antiquis.

4 Marius de Vipera, Archidiaconus Beneventanus,

in Catalogo Sanctorum illius Ecclesiæ, Episcopum
XXVII facit; Felicis, magis etiam ignoti nobis, successo-
rem; et allegato in margine Martyrologio MS. antiquo,
existente in Bibliotheca publica sub nota numeri 178,
addidit ad prædictam, S. Placiti exceptionem, quod
idem S. Martianus, piis laboribus defatigatus, in sua
Sede sancto fine quievit XVIII kal. Julii. Vereor ego
ne hic dies arbitrario lectus sit, occasione tunc colendi
S. Martiani Episcopi Syracusani: cum scilicet de
antiqua veneratione constaret, dies autem mortis igno-
raretur. Csnstabat autem, quia vitæ sanctitate ita ex-
celluit, ut honores Divis debitos, et templum Bene-
venti, extra civitatem ei excitatum, habere prome-
ruerit (a quo tota illa regio denominatur) hodie pæne
collapsum, Eadem idem Vipera repetit in Chronolo-
gia sua Episcopuli, uno post anno id est 1636 edita,
ubi in margine citat Martyrologium prænotatum, velut
in testimonium templi erecti sub ejus nomine: sed et
hoc vereor ne potius Martiani Syracusani fuerit, ab ipso
forsitan Mariano Beneventano erectum, qui ibidem
etiam sepeliri voluerit, ac postea cultum ecclesiasticum
obinuerit. Meminit ejusdem tom. 8 Italiæ sacræ Fer-
dinandus Ughellus, sed solum ex Vipera: quem etiam
solum nos habentes, secuti sumus.

pie mortuus,

F

dicitur fuisse
cultus in ec-
clesia sui no-
minis.

DE S. ÆTHERIO

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA

Notitia ex Adone et Martyrologiis.

SEC. VII

Laus ejus
apud Adonem;

memoria in
Fastis.

elogium in
Viennensi.
MS.

D. P.

Elevatio 14
Junii

facta sub In-
nocentio 4

Ado Archiepiscopus Viennensis, ubi in Chronico de Heraclio Imperatore, et Chlothario Patre Dagoberti Rege Francorum agit, interponit ista: Ætherius Viennensis, vir in omnibus eximius, præclarus habetur. De eo in Martyrologio ejusdem Adonis excuso, ad hunc xiv Junii, ista leguntur: Viennæ S. Ætherii Episcopi. Secuti sunt Auctor Bedæ supposititii, Grevenus et Molanus in Auctario Usuardi cum MS. Florario; item Galesinius et Canisius cum Martyrologio Romano. Ast in MS. Bruxellensi S. Gudilæ, et Martyrologio Colonix et Lubecæ sub annum 1490 excuso, appellatur Eucherius.

2 Saussayus, in Martyrologio Gallicano, eum hoc exornat elogio: Viennæ Allobrogum S. Ætherii Episcopi et Confessoris, viri in omnibus eximii, qui post B. Domnolum Sedis hujus creatus Pontifex, pietate, justitia, et misericordia in eo munere præluens, æternæ gloriæ præmia demeruit. Demum in duplici MS. Martyrologio Ecclesiæ Viennensis, hoc ei concinnatur elogium. Decimo octavo Kalendas Julii, natalis S. Ætherii Confessoris, et trigesimi Archiepiscopi Viennensis: qui tempore Dagoberti primi Francorum Regis illuxit Ecclesiæ Dei sanctitate et doctrina: aliisque feliciter miraculis illustris, atque sepultus in oratorio S. Georgii Martyris, juxta basilicam Apostolorum, sub Imperio Heraclii Imperatoris piissimi, memoria perenni celebratur. Hæc ibi. Imperavit Heraclius ab anno DCX usque ad annum DCXLI: cujus tempore, Chlotario Regi Francorum mortuo, anno DCXXVIII successit Dagobertus, vita functus anno DCXXVIII.

3 Iterum Saussayus ad xi Junii ista habet: Viennæ Allobrogum Elevatio S. Ætherii Episcopi et Confessoris, cujus Depositio gloriosa incidit in xviii Kalendas Julii. Elevationis hujus certissimum monumentum, in eoque notam temporis quo facta est, habemus post Catalogum Episcopalem ex duobus MSS. uno S. Petri, altero S. Mauriti nobis submissum. Breve scilicet Innocentii Papæ IV, centum dierum Indulgentias concedentis, in die Revelationis Sanctorum corporum, in ecclesia S. Petri Viennæ quiescentium, hoc tenore. Innocentius Episcopus, Servus Servorum Dei, dilectis filiis Abbati et Conventui monasterii S. Petri, foris portam Viennensem, salutem et Apostolicam benedictionem. Licet is, de cujus munere venit, ut sibi a fidelibus suis digne et fideliter serviatur, de abundantia pietatis suæ, quæ nostra merita excedit et vota, vere servientibus multo majora retribuat quam valeant promereri; nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, Fideles Christi ad complacendum ei, quasi quibusdam illectivis muneribus, indulgentiis et remissionibus invitamus, ut exinde reddantur divinæ gratiæ aptiores.

4 Cum igitur, sicut nobis exponere curavistis,

Beatorum Confessorum Aaron, Naamati, Pantagathi, Aquilini, Georgii, et Eutherii, qui præfuerunt Ecclesiæ Viennensi, nec non sanctorum Leoniani et Marculphi corpora, in vestro monasterio condita, per dilectum filium nostrum H. tit. S. Sabinæ ac bonæ mem. W. Basilicæ duodecim Apostolorum, Presbyteros Cardinales, de mandato nostro fuerint revelata; nos cupientes ut monasterium vestrum, ob ipsorum Sanctorum reverentiam, congruis honoribus frequentetur; omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui monasterium ipsum, in die Revelationis ipsorum, honorabiliter visitaverint, annuatim, de omnipotentis Dei misericordia et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, centum dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Mediolani viii Kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno nono.

5 Is erat Christi MCCLI, quando Pontifex, qui Lugduni in Gallia, Frederici Imperatoris tyrannidem declinans, sexennio manserat, illo mortuo 13 Decembris prægressi, in Italiam rediit; et aliquamdiu Genuæ commoratus, Mediolani fuerit mense Septembri, habens in comitatu Hugonem et Willielmum Cardinales, integro nomine expresso, in similibus Bullis Indulgentiarum, ad xl dies restrictarum, datis Lugduni xiv et x kal. Aprilis, anno Pontificatus septimo, pro festis SS. Zachariæ et Ysicii Episcoporum Viennensium, qui xxvii Maji et xii Novembris coluntur; atque S. Phocæ Synopensis Episcopi, spectantis ad xiv Julii. Neutrum prædictorum duorum Cardinalium invenire est inter Cardinales, sub Innocentio IV sic orantes apud Ciacconium ejusque Continuatores. Nec mirum, cum usque ad seculum xv plurimi istis deficiant, qui adhuc identidem eruuntur ex priorum seculorum monumentis. Nam, ut extra hunc Pontificatum non abeamus, Hugo Card. Episcopus Sabinensis (quem titulum cave ne confundas cum Presbyterali S. Sabinæ) de quo ad hunc annum Odoricus Raynaldus, ut Legatione Apostolica in Septemtrione functo, quique excommunicationis sententiam tulit in Conradum Regem, Frederici Ex-Imperatoris filium Ughellus in Catalogo Episcoporum Sabinensium. Porro Sancti illi, qui vivente adhuc Cardinali Willielmo revelati dicuntur, suis quique diebus commemorantur; Hugonem, inquam, istum nec illi nec: Naamatus, xviii Novembris, Pantagathus, xvii Aprilis; Georgius, iii Novembris. Aaron et Aquilinus, inter Viennenses Episcopos non numerantur, ut oporteat eorum corpora, aliunde advecta credere: quare diem cultus ipsorum scire optaremus, si quis unquam fuit. S. Leonianus, ipsum S. Petri monasterium concedit, et Abbas primus rexit, xvi Novembris commemorandus. Marculphus, nullus adhuc nobis innotuit; nec enim est ratio hic cogitandi de S. Marculpho, Remensi Abbate, quo de actum i Maji.

ipso mandante

et concedente
indulgentiam
100 dierum
E

anno 1251
NOT. 31

Hinc eruuntur
Cardinales
duo Ciacconio
ignoti qui
anteo,

F

et tunc 8
Sanctorum
corpora cle-
varunt.

DE S. QUINTIANO PRESBYTERO ET SICIO SEU TITO CONFESSORIBUS

Notitia ex Usuardi Martyrologio.

G. H.

XIV JUN.

Memoria
S. Quintiani
Presbyteri,

et Sicii
seu Titi :

Venerationem annuam S. Quintiani indicant antiqua Martyrologia, nullo addito loco : unde postea factum, ut ab aliis hujus nominis non satis distinctus sit. Meliora autographa et apographa Usuardi, tum quæ Parisiis in monasterio S. Germani adservantur, tum quæ nos habemus, ista solum dicunt : Ipso die S. Quintiani, Presbyteri et Confessoris. Eadem habentur in MSS. Tornacensis Ecclesiæ et diæcesis, Romano Ecclesiæ Vallicellensis, Trevirensi S. Martini, et MS. Florario Sanctorum ; item apud Bellinum in Martyrologio, secundum morem Romanæ Curiæ Venetiis anno 1498 et postea sæpius excuso, atque in Martyrologio Parisiis 1536 edito, nec non apud Grevenum sive Carthusianos Colonienses in Auctario Usuardi sub annum 1515 et 1521 impresso. Idem denique habet Molanus in sua Usuardi editione et Canisius in Martyrologio Germanico. Socius ei jungitur, in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ excuso, his verbis : Eodem diu SS. Quintiani Presbyteri et Sicii Confessorum. At Maurolycus istos sic profert : Ipso die Quintiani Presbyteri et Titi Confessoris. In MS. Coloniensi, apud PP. Carmelitas servato, scribitur Stici Confessoris. Primus de S. Quintiano aliter sensit Galesinius, dum ista scripsit : Apud Rutenenses

S. Quintiani Episcopi et Confessoris, et in Notis allegat primo loco Usuardum ; sed hunc, omisso loco, constat Presbyterum vocasse. Addit Usuardo aliquod suum Manuscriptum : sed hoc sæpius diximus non esse bonæ fidei, ideoque optavimus ipsummet proferri. Addit et Sigebertum in Chronico : sed is de alio Quintiano agit, neque assignat diem hujus venerationi destinatum.

2 Interim hariolantem sive hallucinantem Galesium secutus Baronius, Sanctum prætitulatum inscripsit Martyrologio Romano his verbis : Apud Ruthenos S. Quintiani Episcopi. Fuit S. Quintianus Episcopus Ruthenensis, sed a Gothis in exilium pulsus, factus est Episcopus Arvernorum ibique mortuus, et in ecclesia S. Stephani sepultus, atque ut talis inscriptus est eidem Martyrologio Romano ad diem XIII Novembris : quem si velimus credere istic omissum Usuardo et hic nominatum, deberet nunc inter prætermis- sos et in alios dies rejectos collocari. Sed nolumus credere sic exerrasse Usuardum, ut Presbyterum dixerit, quem oportebat Episcopum nominasse. Quare cum aliis Martyrologiis S. Quintianum Presbyterum et Sicium seu Titum Confessores hic retinemus, Episcopum vero mensi Novembri relinquimus.

a quo alias
S. Quintianus
Episcopus

E
relatus 13
Novemb.

DE S. METHODIO CONFESSORE PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO

Ejus cultus apud Græcos Latinosque et vitæ Acta.

G. H.

DCCCXLVII

Memoria apud
Græcos :

NOT. 32

D. P.
cum Canone
proprio,

Inter præcipuos, sub Imperatoribus Iconoclastis, Leone Armeno, Michaelē Balbo, hujusque filio Theophilo, fidei orthodoxæ athletas emicuit S. Methodius ; eruditione, pietate erga Deum, casti- monia, zelo Catholicæ religionis, plagarum sæpius in- flictarum susceptione, exilii et extremarum arumarum perpe- ssione, longe clarissimus ; ac tandem, post impio- rum Imperatorum obitum, Patriarcha Constantinopo- litanus, fidei orthodoxæ gloriosus restaurator, qui me- ritorum suorum præmium accepturus, ad æternam vitam migravit, anno DCCCXLVII hoc XIV Junii. Ad hunc diem celeberrima solennitate memoria ejus recolitur apud Græcos, tam in Typico, quam in Synaxario MS. Ecclesiæ Constantinopolitanæ, et aliis manu exaratis ac typo cussis Menæis ; officiumque Ecclesiasti- cum valde illustre, invenitur mixtim junctum officio S. Helisæi Prophetæ.

2 Ipsum seorsim descriptum Græce et Latine a Nicolao Logotheta Macedone, Collegii Græcorum Ro- mæ alumno, ibidem invenimus, et in specimen aliorum similium infra dedissemus, si ei quæ præponitur Achro- stichidi, stropharum singularum initia respondere inve- nissimus. Sed cum hæc alia prorsus sint quam Acro- stichus promittat, et Interpres nonnulla adscripserit Methodio, quæ Helisæo reliquenda erant ; non est visum operæ pretium tam male digesta proponere, cum de tot

aliis Sanctis longe melius ordinata cantica in Menæis haberi possint. Achrostichum ergo solam accipe.

Ἀρχιερεῖα Θεοῦ Μεθόδιον ἄσμενοι μέλωρ
Archipræsulem Dei Methodium carmine laudo.

3 Ad Vesperas inter alia ponitur ex Octoecho Sti- cheron seu Versiculus, ad modulos tertii toni canen- dus, tamquam Poema Photii Patriarchæ : Εὐφρο- σύτως σήμερον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ στολίζεται, ἀγαλλομένη κραύγουσα. Ἐλαμπρύνθη μου τὸ κάλλος ὑπὲρ πάντων πόλιν. Ἰδοὺ γὰρ τῶν Ἀρχιερέων τὸ μέγα κειμήλιον, ὁ ἑνδοξὸς Μεθόδιος, τὴν πορείαν πρὸς οὐρανὸν ἐποιήσατο. Δεῦτε οὖν, φιλέορτοι, τῶν ὀρθοδόξων τὸ σύ- στημα, χοροστατήσαντες ἅμα τὴν θεῖαν βίβλιν, ἱερά- των πλημύραν λαβόντες παρ' αὐτῆς, ἱκετεύομεν αἰτή- σασθαι Κριστὸν τὸν Θεὸν τοῦ ρυσθῆναι τὴν οἰκουμένην ἀπὸ πάσης αἱρέσεως. Festive hodie ornatur Dei Ec- clesia, et exultans clamat ; illustrata est pulcritudo mea super omnem civitatem : ecce enim Archipræ- sulum gemma præclara, gloriosus Methodius, iter ad cœlos tenuit. Agite ergo festi hujus amatores, cœtus Orthodoxorum, chorosque simul ducite cir- cum arcam, curationum gratiam inde exundantem suscipientes : precemur autem, ut exoret Christum Deum nostrum, quatenus universum liberet ab omni hæresi. Precatio sancta, quam utinam ipse Auctor ir- ritam non fecisset, invehendo perniciosissimum schisma'

Interim

F

et indicto mi-
raculorum,
ad urnam
Sancti fre-
quentium,

A Interim discimus ex eo, miraculorum claritatem mortuo Sancto non defuisse.

AUCTORE G. H.

3 In matutinali Officio, inter Septimam et Octavam Oden Canonis ponitur elogium historicum Sancti ejusdem, præmisso hujusmodi Disticho.

Ὁ Μεθόδιος λύχνος ὢν Ἐκκλησίας,

Μεθίς ὁδεύει τὰ κάτω πρὸς τὸν πόλον.

Methodius, esset cum lucerna Ecclesiae;

Terrena linquens, ad polum instituit iter.

Elogium autem etiam in Synaxario Constantinopolitano, his verbis refertur: Μνήμη τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ; Memoria sancti Patris nostri Methodii, Archiepiscopi Constantinopolitani et Confessoris. Οὗτος ὁ Ἅγιος τὴν πλάνην τῶν αἱρέσεων, καὶ ἱκονομάχων σοφαῖς ἀποδείξει, καὶ γραφικαῖς ῥήσεσι παντοίως ἀνατρέψας καὶ καθελὼν, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις βραβεύσας, καὶ πολλὰς κακώσεις ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ἐν τῷ προσκυνεῖν τὰς ἀγίας καὶ σοφὰς εἰκόνας ὑποστὰς, ἀνεπαύσατο αἰωνίως, λύτρωσιν τῶν ἀνιερῶν ἡμῶν ἐξικιούμενος. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ οἴκῳ, ἐν ᾧ τὸ τίμιον αὐτοῦ κατέκειται λείψανον, τῷ ὄντι ἐν Ἐκκλησίᾳ τῶν ἀγίων καὶ πανευφρόνων Ἀποστόλων τῶν μεγάλων.

B ac brevi elogio:

5 Hic Sanctus hæreseon et iconomachorum errores sapientissimis demonstrationibus et sacræ Scripturæ dictis et testimoniis funditus omnino evertit et destruxit, atque orthodoxam Christi fidem Ecclesiis restituit, ac multas afflictiones ob sacras et venerabiles imagines honoratas ab hæreticis sustinuit, tandemque in Domino obdormivit, ab ipso veniam nostrorum scelerum impetratus. Celebratur ejus solennitas in sanctissima ejus æde, in qua venerandæ ejus requiescunt Reliquiæ, et illa inclusa est templum sanctorum et illastrum Magnorum Apostolorum. De hac ecclesia, omnium post S. Sophiæ Basilicarum celeberrima, et a Magno Constantino ad

D. P. sepultura ad SS. Apostolos.

suam successorumque Imperatorum sepulturam constructa, pluribus agit Cangius lib. 4 Constantinopolis Christianæ cap 5; ubi docet, quomodo eam a fundamentis restauravit, majoremque et pulcriorem fecerit Justinianus, exornavitque Justinus Junior. Decet deinde, non solos Imperatores, sed et Patriarchas ex Conditoris mente istic semper depositos fuisse; (quibus etiam Imperatrices et Imperatorum liberi sive Cæsares jungendi) ceteris omnibus exesse jussit. Exemplo Græcorum inscriptus est etiam S. Methodius Martyrologio Romano, jam antea in fastos Latinos relatus, a Molano, Genebrardo, aliisque.

6 Acta rerum ab eo gestarum bis habentur Græce in bibliotheca Vaticana, signata numeris 655 et 1667, quæ nobis curavimus describi, et his dumus, Latine reddita a Leone Allatio, Bibliothecæ Vaticanæ dum Romæ essemus Custode, viro libris partim ex Græco Latinitate donatis, partim ingenio proprio elucubratis passim notissimo: qui in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 121 initium Vitæ proponit; et licet auctorem ignoret (quem plane antiquum et fere coævum arbitramur) non tamen a dicto Simeone Metaphraste compositam aut adornatam arbitratur. Titulus in MSS. hic est: Ὑπόμνημα τῆς θεαρέστου πολιτείας τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως: Commemoratio Deo placitæ conversationis S. P. N. Methodii, Archiepiscopi Constantinopoleos. Hisce subjungimus Analecta, ex præcipuis Scriptoribus Græcis, qui eodem aut proximis seculis floruerunt et sunt historici omnes; puta Georgius Cedrenus, Joannes Scylitza, Joannes Zonaras, Constantinus Manasses, Michael Glycas; quibus accedunt, Theophanes Presbyter in Vita S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani, Auctor coævus in Vita S. Nicolai Studitæ, Sabas Monachus, Petrus Monachus, et Metaphrastes in Vita S. Joannicii. Subjicimus nonnulla de quibusdam ejus scriptis, inter quæ sunt aliquot etiam Vitæ Sanctorum

G. H. Vita e Græco translata.

E Analecta ex variis.

VITA

Auctore coævo, Interprete Leone Allatio.

CAPUT I.

Ortus, studia, monachatus, tormenta tolerata exilium in spelunca.

C Sacrorum Antistitem, nec non Ascetam, simul ac Christi Martyrem, tantummodo Angelis sive Dei Archangelis, (ut qui primæ divinæque Hierarchiæ decori sunt, et dignos Sacrorum Præsides conformant, seseque exercentibus atque certantibus robur animosque addunt) pro dignitate laudibus extollere facultas fuerit. Quod si ea etiam hominibus concederetur, nonnisi iis qui ejusdem ordinis dignitatisque sunt daretur: quatenus Hierarcham Hierarchia, exercitationem conatus, victoriam consecutus victorem collaudaret. Quid porro si ex his hominibus nemo usque ad hæc tempora, omnium laudum præconio et æternitate digno Methodio laudationem aliquam reposuerit, omnibus præcellentissimi viri veneratione absterritis; ideoque res illius gestas silentio et admiratione, venerantibus; an propterea a tanto Heroe sermonem abstinebimus, et tantam virtutem despicatissimi licet præteribimus, neque beneficia divinitus per eum universo orbi collata enuntiabimus? Quandonam autem opportunius præceptum de honorando patre explebimus, gratias illi agentes, qui singulis ætatibus servos suos, luminarium instar, exoriri facit, animorumque tenebras pellit? Non tamen in tantum furorem ebrietatemque

Auctor excusans suam tenuitatem ob rei magnitudinem,

pauca et vera proponit scribere.

F Ἱεράρχην, καὶ Ἀσκητὴν ἄμα, καὶ Χριστοῦ Μάρτυρα, μόνους δ' ἂν γένοιτο δυνατόν Ἀγγέλοις ἐγκωμιάσαι ἀξίως, ἢ Ἀρχαγγέλοις Θεοῦ, οἷγε τὴν πρώτην καὶ θεῖαν ἱεραρχίαν κοσμοῦσιν, τοὺς τε ἀξίους ἱεράρχας μυσταγωγῶσιν, καὶ τοῖς ἀσκουμένοις τε καὶ ἀθλοῦσι ῥώσιν καὶ προθυμίαν ἔχουσιν· εἰ δὲ καὶ ἀνθρώποις τοῦτο δοθῇ, τοῖς τῷ ἀνδρὶ πάντως ὁμοτάγεσι, καὶ ὁμοτίμοις, ἱεραρχία μὲν ἱεράρχην, ἀσκεῖν δὲ σπουδῇ, καὶ ἀθλοφόρος τὸν στεφανίτην καταγεραίρει. Τί οὖν, εἰ μηδεὶς τῶν τοιούτων ἀνδρῶν μέχρι τοῦ νῦν τῷ πανευφρόμῳ Μεθοδίῳ τοιούτου τινα λόγον προκατεβάλετο, αἰδοῖ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρός σιγῇ τούτων ἀπολαυμασάντων καὶ σεμνυνάντων, ἄραγε ἀνιστόρητον πάντι τοσαύτην ἀνδρὸς ἀρετὴν, εἰ καὶ ἐλαχιστοὶ καταλήψωμεν, καὶ οὐκ ἀναγγελοῦμεν τὰς θεῶθεν δι' αὐτοῦ γεγενημένας εὐεργεσίας. Καὶ πότε δὴ γνησιώτερον τὴν κλεινοῦσαν πατέρα τιμᾶν πληρώσομεν ἐντολήν; εὐχαριστίαν προσάγοντες τῷ καθεκτάτῳ γενεᾷ τοὺς οἰκίους θεράποντας δίκην φωστέρων ἐξανατέλλοντι, καὶ τῶν τὸν σκότον ἀποδιώκοντι· πλὴν οὐ τοσοῦτον μακίας ἢ μέθης ἀναπεπλήσμεθα, ὥς κατ' ἀξίαν τὸν Δίκαιον ἐγκωμιάζειν ἐπαγγέλλεσθαι· ἀλλ' ὅν τρόπον οἱ ἄρτι εἰς διδασκάλους φοιτῶντες, τοὺς μὲν ἀρχετύπους τῶν γραμμάτων χαρακτῆρας ἀπομιμῶνται, οὐκ ἐφικνύονται δὲ τῆς ἀκριβοῦς ἐμπερείας αὐτῶν, ὥς τὰ αὐτὰ τοῖς

A τοῖς αὐτοῖς εἰκέναι, οὗτω καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος, ψελλίσει μὲν ἴσως διανοίας ἀτέχῃ προβεβλημένος, τ' ἀληθῆ δὲ καὶ συντόμως λέγεται κατὰ δύναμιν.

2 Ὁ ἐκλεκτὸς Θεῷ Μεθόδιος τὰς Συρακούσας ἔσχε πατρίδα, γενεῶν εὐκλεῶν καὶ πλουσίων υἱὸς γεγονώς· ἐν αἷς πᾶσαν γραμματικὴν τέχνην καὶ ἱστορίαν, ὀρθογραφίαν τε καὶ ὀξυγραφίαν κατωρθώσας ἐκ παιδός, ἤδη λοιπὸν εἰς ἄνδρα τελών, τὴν βασιλίδαν καταλαβών, πλεῖστα χρήματα ὅσα ἐπαγόμενος, βασιλικῶν ἀξιαμάτων τυχεῖν ἐφιέμενος, καὶ τῷ βίῳ περιφανῆς καταστῆναι· συντυχὼν δὲ τινὶ Ἀσκητῇ ἐκ προνοίας Θεοῦ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτῶν, δι' ἣν τῶν ἐσπερίων πρὸς τὴν ἐὼ μεταφύτικε, τὸν ἴδιον ἐξεργάει σκοπόν· Ὅδε σοφὸς ἀνὴρ ἐκεῖνος φησὶν· Καὶ εἰ οὕτω δόξης ἐρᾷς, ὦ νεανία, διὰ τί μὴ τὴν μένουσαν μάλλον καὶ τὴν θείαν ἀντὶ τῆς παρερχομένης καταπλουτησίης; Τὰ μὲν οὖν χρήματα τοῖς πενόμενοις κατασκορπίσας, τὸν σταυρὸν δὲ Χριστοῦ ἄρας, καὶ τοῖς δεσποτικαῖς τῷ ὄντι βασιλικαῖς ἔχουσιν ἐπακολουθήσας; Ἡ οὐκ ἐν εὐαγγελίοις ἐκατονταπλασίονα ὥδε ταῦτα ἀπολήψεται, Χριστοῦ λέγοντος ἡκουσας, καὶ ζῶν αἰώνιον κληρονομήσαι; Ὡστε εἰ πεισθῆς νῦν τῷ ἐμῷ λόγῳ, πτωχὸν σεαυτὸν καὶ ἄδοξον καταστήσεις, μετὰ δυναστῶν λαοῦ καθίσεις, καὶ θρόνου δόξης κατακληρονομήσεις.

3 Εὐθὺς οὖν ἡ ἀγαθὴ καρδίᾳ ἐκείνῃ, ὥσπερ καλὴ γῆ τὸν σπέρρον δεξαμένη, πάντα μετὰ σπουδῆς ἐπετέλευσεν. Ἀποκείρεται τοίνυν ἐν τῇ Χινολάκῳ μονῇ, καὶ κείσει τὴν ἀσκητικὴν ἐξανοίει παλαιστρᾶν, μὴδ' ὅτι οὖν τοῦ κανόνος ὑπερβαλέσθαι, ἢ καταλήψαι σπουδαίων, σαφῶς ἐπιστάμενος τὴν εἰς ἑκάτερα κλήσιν τοῦ παντός εἶναι ἀπόπτωσιν.

4 Καὶ οὕτως μὲν οὗτος ἐφιλοσόφει, μέχρις ὅτε λοιπὸν ἡ βαθεῖα καὶ σκοτεινὴ νύξ τῆς αἰρέσεως τῶν μισούντων καὶ ἀρνούμενων τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου οἰκονομίαν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν αὐτοῦ καθαιρούντων καὶ καθυβριζόντων εἰκόνα τὴν οἰκουμένην κατέλαβεν, ὅση ὑπὸ τὴν βασιλίδαν, ὅγε ἀγνώστους πατριάρχης Νικηφόρος τοῦ θρόνου ἐλαύνεται, καὶ ἐξορίαν καταδικάζεται, καὶ πάντες οἱ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος μετανάσται καὶ φυγάδες καὶ ἀλίται γεγέννηται, ἐν ὅρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς συγκλειόμενοι. Τότε γὰρ λοιπὸν τοῦ φροντιστηρίου ἐξάρας τὴν Ρώμην καταλαμβάνει, ὡς ἔξω τυγχάνουσιν τῆς κακοῦ ἐξουσίας μέντοιγε καὶ φιλοπυνώτερον ἀσκήσας πράξιν καὶ θεωρίαν, ὡς ἀμφοτέρωθεν τε κραταιωθῆναι, καὶ οἰονεὶ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν προσλαβέσθαι. Βλέπων δὲ τὴν τοῦ κακοῦ δυναστείαν σφοδρότερον ἐπιμαινόμενν, τὰς τε τῶν ἱερῶν κειμελίων ἀποτεφρώσεις, καὶ τὰς τῶν πιστῶν φυγαδεύσεις, τὰς δεμύσεις, τὰς ἐξορίας, τοὺς καυστηριασμούς, τὰς ἀφορήτους μάστιγας, τὰς εἰρκτάς, τὸν λιμὸν, τὰς διαβολὰς, καὶ ὅσα τοῖς ἐστὶν παραπλήσια, ἐδάκρυεν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἐπιτιμῆσαι τῇ καταιγίδι, καὶ στήσαι ταύτην εἰς αὔραν.

5 Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ἀναιρεῖται ὁ ἄγριος Λέων ὑπὸ τοῦ θυσιαστηρίου κατ' οὗ ἐδυσφήμησεν, καὶ παραλαμβάνει Μιχαὴλ τὸ βασίλειον. Τότε δὴ οὖν μὴ φέρων ὄραν, τὴν μὲν ἀλήθειαν καταφιμωθεῖσαν καὶ ἀφασίαν καταδικασθεῖσαν, τὴν δὲ ἀδικίαν μέγα βοῶσαν, ὡς εἰς οὐρανὸν τὴν κραυγὴν αὐτῆς ἀκουσθῆναι, καὶ μηδὲνα εὐρίσκεσθαι τὴν ταύτην ἐπιστομίζοντα ἢ ἐλέγχοντα,

Junii T. III

devolvemur, ut profiteri velimus, dignis justum^D laudibus celebrandum a nobis esse. Etenim sicut^D illi qui primum a præceptoribus instituuntur, archetypas litterarum formas imitantur, licet exquisita earum lineamenta non reddant, sic ut omnia ad amussim illis similia sint; ita nostra hæc oratio, sententias nulla arte perpolitas proponens, balbutiet quidem fortasse, vera nihilominus, et qua poterit brevitate prosequetur.

2 Acceptus Deo Methodius, Syracusas patriam habuit, fama conspicuis parentibus ac prædicitibus ortus, ubi ab ipsa pueritia universa grammatica, historiarumque scientia nec non recte celeriterque scribendi arte excultus, cum jam virum induisset; Reginam Urbium occupat, ingenti opum vi constitatus; ut ibi regis dignitatibus insigniretur, sumptuumque magnificentia conclaresceret. Verum, ita eum ducente providentia Numinis, cum in Ascetam incidisset, interrogatus; quamnam ob causam partibus Occiduis dimissis ad Orientales se transtulerit; quod animo prius conceperat effatur. Tum catus ille vir: Si desiderio gloriæ, ait, adeo urgeris, o adolescens, quare non stabilem illam divinamque potius, præ fragili, et cito avolatura, tibi non procuraveris, opibus in indigentes effusis, cruce Domini sublata, dominica et vere regia vestigia secutus? An non in Evangeliiis Christum enuntiantem audisti earum etiam in hoc mundo centuplum accepturum te, et vitæ æternæ hereditatem consecuturum? Quare si me audies, fidemque sermoni meo adhibebis, facies, ut pauper et inglorius sis; sicque sedebis cum potentibus populi, et thronum gloriæ hereditabis.

3 Statim itaque egregius ille animus, veluti terra foecunda semen excipiens, summo nisu dicta exequitur. Quare in^b Chenolaci monasterio capillos deponit, postmodum ascetica palæstra perficitur, summo studio contendens nequid infra vel supra regulam quamcumque quis declinaverit partem eum rerum omnium jacturam fecisse.

4 Et hac ille quidem ratione vitam suam sobrie moderateque instituebat; quoad tandem atra et tenebricosa^c hæreseos nox, odio persequentium Dei Verbum, et œconomiam ejus abnegantium, ideoque evertentium Imagines et probro afficientium, terrarum orbem universum, qui Urbi regiæ obedit, occupavit. Tum Sanctissimus Patriarcha^d Nicephorus Sede pellitur, et in exilium projicitur; reliquique omnes, de fide bene^e sentientes, extorres, exules, errantesque in montibus et speluncis et terræ hiatibus abdebantur. Tunc ipse de monasterio egrediens, Romam, tamquam eam quæ a talis pestis dominio erat immunis, se confert; nihil de instituto suo remittens, sed ibi multo ardentius actioni meditationique, non intermissis exercitationibus, addicitur; ut comparatis sibi ex utraque subsidiis stabiliretur, et ab excelso collatas sibi vires exciperet. Cum vero mali noxam indies truculentius crescere, furereque, nec non sacrorum cimeliorum exustiones, fidelium, fugas proscriptiones, exilia, notarum inustiones, impatibilia verbera, carceres, famem, calumnias, et pleraque alia his similia oculis ipse suis intueretur; illacrymabatur, miserisque afficiebatur modis, et supplex Deum exorabat, ut tempestatem compesceret, eamque in suavem auram permutteret.

5 Non diu post factum est, ut efferus ille^f Leo, sub altari cui injurius fuerat, trucidaretur, et Imperii compos^g Michael fieret. Tum denique ægre ferens silentium veritati indictum, impietatem vero elatis clamoribus adeo obstrepere, ut jam vox ejus apud Coelites inaudiretur, nec esse qui os illi obstrueret aut effata refelleret, tomis de dogmate dis-

INTERP.
ALLAT.

Methodius,
Syraculis na-
tus,

E
et Constanti-
nopolim pro-
fectus

piiAscetæ
hortatu

b
Chenolaci mo-
nasterium in-
greditur:

c
hæresi icono-
clastarum
prævalente,
d

e
F
Romam abiit:

g
Leone Armeno
mortuo,

INTERP.
ALLAT.h
i
a Papa ad
Michaelēm
Imperatorem
missus

k

male ab eo
mulctatur,
et sepulcro
includitur,l
unde anno 9
eductus,omnibus or-
thodoxam
fidem inculcat,m
a Theophilo
Imp. objur-
gatus,causam
imaginum
defendit.

A serentibus, sive potius fidei orthodoxæ definitionibus a Romano h Pontifice procuratis, ad Leonis successorē progreditur; sperans eum ad rectam fidem perducere, proprioque throno i S. Nicephorum restituere. At ille tomis acceptis, quasi araneorum telas elusit; Methodium vero, clare, libere, ac intrepide rectam fidem propugnantem, veluti seditio- nis, ut ille aiebat, et scandalorum auctorem, sus- pensum, septingentis ferme verberibus cecidit; sic- que semiexanimem, et jam jam expiraturum, primum quidem in carcerem, dein apud Andreæ Apostoli insulam conclusit in k sepulcrum; in quo et alius, de affectata tyrannide pœnas luens, include- batur: ut pressus undique angustis, flagris, medi- camentorum inopia, condemnati illius atque agrestis hominis societate, arcta sepultura, et quod omnium pessimum est, obscuris tenebris animi miser discru- ciaretur. Non erit itaque posthac opus, quæ multi- plices inde subsecutæ sunt, ærumnas ac mœstitudi- nes vobis recensere, qui tormenti genus quale sit calletis. Neminem enim præterit, quantas ægritu- dines animi, dum talibus malis conflictantur, et humanæ naturæ infirmitas, et luteum hocce infelix morbisque obnoxium vas homini ingerant. Vere enim ipse in obscuris et in umbra mortis, nemine de salute illius laborante, repositus erat. Hoc est primum beati Methodii pro Christo certamen; quæ enim postmodum subsecuta sunt, mox dicam; hoc vehemens intensumque magni pro Christi Athletæ martyrrium.

6 Cum itaque sollicitaretur multifariam ut Christi imagini injuriam faceret, sicque exemptus cavea, solutus viveret; Sexcentas, aiebat, similes, et multo amplius se mortes sustinere malle, quam contra Christi Dei nostri imaginem vel levissimum quid animo concipere. Novem l igitur annos in carcere conditus, cum omnes qui vincti tenebantur dimit- tendos edixisset Imperator, extremum vitæ spiritum agens et ipse, emissus est; Spiritus tamen sancti plenus, et vitæ immortalis arrhabonem, stigmata inquam, passionum Christi, proprio corpore præfe- rens; capite toto glaber ac depilis et mortuis quam simillimus, solisque ossibus et cute hominis speciem prioraque servans lineamenta. Tunc soli sibi vivens, (neque enim erat monasterium ab hæreseos peste immune) Ascetis, qui eodem ac ille zelo ducebantur, et Christi Martyribus, tum primum a vinculis et exilio dimissis, consuescebat etiam cum iis qui in dignitate erant, et ex Senatu, de fide tamen recte sentiebant. Fuit etiam cum iis qui venenum hære- seos imbibant, ut salutaria dogmata proponeret, et eos a discrimine animum opprimente liberaret: multis enim persuasibilibus iisque acutissimis pol- lebat sententiis, et ingenio præstanti divinarum Scripturarum verba apte componens aliis dictitabat; ut jucundior ejusdem oratio auribus audientium in- flueret, quam aqua frigida ac suavis fauci sitienti infunditur.

7 Cum itaque Theophilus Gentilismi potius, quam Dei amans patri in imperio successisset, et infamis illius hæresis poculum ad ebrietatem exhausisset; rursum rectæ fidei addicti fugari, in exilium pelli, a dignitatibus dejici, rebus omnibus possessionibus- que privari et nulla non calamitate affici. Tunc etiam immani isti serpenti Christi strenuissimus miles et Martyr Methodius defertur, tamquam qui palam hæresim refelleret, ingentiaque pro fide orthodoxa tormenta sustinisset. Accersitum itaque compel- lat Imperator: An non quiesces unquam, Methodi, pœnas jam ex importuno isto tuo ac pertinaci con- tentionis studio perpersus, regnantum dispositionem confundere? idque rei vilissimæ causa, imaginis, inquam, pro qua tot tumultibus terrarum orbe

D τόμους δογματικούς ἤτοι ὄρους ὀρθοδοξίας παρὰ τοῦ Πάπα λαβὼν, ἀνέρχεται πρὸς τὸν διάδοχον Λέοντος, ἐλπίζας τοῦτον ἄξει πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ ἀποκα- ταστῆσαι τὸν ἐν ἀγίοις Νικηφόρον τῷ ἰδίῳ θρόνῳ. (Ὁδὲ τοὺς μὲν τόμους δεξιόμενος, ὡς ἱστὸν ἀράχης ἐφαύλισεν, αὐτὸν δὲ τὰ τῆς ὀρθοδοξίας πίστεως τραυῶς καὶ παρρη- σιασμένως διαγγέλλοντα, ὡς ταραχῆς ψαῖον αἰτίον καὶ σκανδάλων, περὶ τὰς ἐπιτακσίας ἀνῆρτησε μάστιγας, καὶ οὕτως ἡμιθνήτα λοιπὸν καὶ τὰ ἐσχατά πνέοντα, πρῶτον μὲν φρουρᾷ, ἔπειτα δὲ ἐν τινι τάφῳ εἰς τὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου νησίον κατέκλεισεν· ἐν ᾧ τάφῳ καὶ ἕτερος ἐπὶ τυράννιδι κατακέλειστο· ὡς πᾶσαν αὐτῷ ἀθυμίαν πανταχόθεν ἐγγίνεσθαι, ἀπὸ τῶν πληγῶν, ἀπὸ τοῦ ἀθεράπευτον εἶναι, ἀπὸ τοῦ καταδικασθέντος ἀγγέλου ἀνδρός, ἀπὸ τῆς τοῦ τάφου στενοχωρίας, καὶ τὸ δεινό- τερόν ἀπὸ τοῦ ἀφεγγούς σκότους. Οὐκ ἔτι οὖν ἡμῖν δεῖται λοιπὴν τὰ τούτοις ἐπόμενα σκυθρωπᾷ ἐξεπεῖν, τὸ εἶδος τῆς βασάνου μαθεῖναι, πάντων εἰδῶτων τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, καὶ τὸ ἀθλίον τῆς πηλοῦ ταύτης καὶ ἐπίνωσον σκεῦος, ὁπόσων ὀδυνῶν τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐμπύπλησιν· τῷ ὄντι γὰρ ἐτέθη καὶ αὐτὸς ζῶν ἀπρονόητος ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου. Αὕτη τοῦ μακαρίου Μεθοδίου ἡ ὑπὲρ Χριστοῦ πρώτη ἀθλήσις· τὰ γὰρ ἐξῆς, αὐτῆς εἰρήσεται· τοῦτο τὸ σφοδρὸν καὶ ἐπιτεταμένον μαρτύριον τοῦ μεγάλου ὄντως Χριστοῦ Μάρτυρος.

6 Διαφόρως τοίνυν ἐρωτηθεὶς εἰ βούλετο ἐνθυρίσαι εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ τῆς εἰκτικῆς ἀφεισθῆναι, μυ- ριῶν ἐλεγεν τοιούτους καὶ ὑπὲρ τούτους ὑποτίσειν θανά- τους, ἢ ἂν γοῦν ἄτιμον ἔννοιαν κατὰ τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰκόνης ἐνθυμήθηται. Ἐννεα τοίνυν ἐκείσε συγκεκλισμένος ἐνικυτοῦς, μολὶς ἀφείσεως γραφεύσης κοινῆς τοῖς δεσμίῳ τοῦ παρκαύρου βασιλέως, κατὰ τὰς τελευταίας πνοάς, κελεύσαντος, καὶ αὐτὸς ἀπελύθη, Πνεύματος ἀγίου πεπληρωμένος, καὶ τῆς ἀθανάτου ζωῆς τοῖς ἀρράβωνας, τὰ στίγματα λίγω τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων οἰκείῳ ἐπιφερόμενος σώματι· λαῖος ὅλος τὴν κεφαλὴν, καὶ νεκροῦ μηδὲν διαφέρων, μόνοις ὁσποῖς, καὶ δορᾷ τὸ ἀνθρώπινον ἀποσώζων σχῆμα καὶ τὴν προτέ- ραν ὁμοίωσιν. Οὕτω τοίνυν καθ' ἐαυτὸν καταστάς (οὐ γὰρ ἦν φροντιστήριον τῆς αἰρέσεως ἄμοιρον) ὥμιλει τοῖς ὁμοζήλοις αὐτῷ ἀσκηταῖς τε καὶ Χριστοῦ μάρτυσιν, τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἐξορίας ἄρτι ἀπολυθείσιν· ὥμιλει δὲ καὶ τοῖς τῆς συγκλήτου, ἔστιν ὅτε καὶ τοῖς ἰν τῆς αἰρέσεως πεπνυμένοις τὰ σωτήρια δόγματα παρετίθει, καὶ τοῦ κατὰ ψυχὴν κινδύνου ἀπύλλαττον· πολλὸς γὰρ ἦν καὶ ἰδὼς καὶ βαθὺς τὴν διάνοιαν, τὰ τῶν θείων γραφῶν εὐφυῶς συμ- βιβάζων καὶ προβιβάλλμενος, ὡς ἰδίῳ μᾶλλον τὸν ἐαυτοῦ λόγον ταῖς ἀκοαῖς ἐπὶρρεῖν, ὕδωρ ψυχρὸν καὶ ἰδὼ δεδι- φκηότι λάρυγγι.

7 Τοῦ τοίνυν Ἐθνοφίλου μᾶλλον ἢ Θεοφίλου τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν διαδεχόμενον, τότε τῆς μικρᾶς ἐκείνης αἰρέσεως ἔκπομα πεποκοτος εἰς μέλην, πάλιν οἱ ὀρθόδοξοι ἐδιώκοντο, ἐξορίζοντο, ἀξιομάτων ἐπιπτον, κτημάτων καὶ οἰκημάτων ἀπεστεροῦντο· οὐκ ἦν εἶδος κακοπαθείας, ὃ μὴ ὑπέμενον. Τότε τοίνυν διαβάλλεται τούτῳ τῷ ὄφει ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀριστεὺς καὶ μάρτυς Μεθόδιος, τὴν αἵρε- σιν φανερώς ἀπελέγχων, καὶ μεγάλας ὑπενεγκῶν βασά- νους τῆς ὀρθοδοξίας πίστεως χάριν. Μετ' ἐκλήθέντος τοίνυν αὐτοῦ, ἔφη ὁ Βασιλεὺς· Οὐ πάντας, Μεθόδιε, τὰς ποιναῖς ὑφιστάμενος ἐξ ἀκαίρου φιλονικίας, καὶ τῶν κρατούντων τὴν εὐνομίαν ταραττων; ποίας ταύτης ψαῖον, ὅτι δι' πράγματος ἐντλήεις χάριν, τῆς λεγομένης εἰκόνης, τα- ραχῆς τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσας, ὡς καὶ τὸν Πάπαν Ρώμης παρὰσκενᾶσαι, τόμους καταπέμψαι τῷ ἐμῷ πατρί. Τότε

A Τότε ὁ Μεθόδιος· Καί εἰ οὕτως παρ' ὑμῖν ὁ τῆς εἰκόνης εὐτελής ἐστὶ λόγος, καὶ οὐδεμιᾶς φροντίδος ἄξιος, διὰ τί οἱ τὴν Ρωμαίων λαχόντες ὑμεῖς ἀρχὴν, τὴν ὑμετέραν οὐ συγκαθακρεῖτε τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνι καὶ ἀφανίζετε, ἢ ὁμοίως Χριστῷ συνοδῶσθε, ἀλλ' ὅσημέραι ταύτην ἐπιτείνετε καὶ ἐπαίρετε; ἢ σαφές τε καὶ φανερά ἡ αἰτία, καὶ ἡμεῖς αὐτὴν μὴ λέγομεν.

8 Καὶ ὅς γε τοῦ ἐλέγχου ὕδριν οὐκ ἐνεγκών, εἰς θυμὸν τὴν παρ' ἑνὸς μεταποίησεν, καὶ τοῖς ἱμασὶ ταῖς καλεῖσθε, γυμνοῖς τοῖς νωτοῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς στέρνοις ὑπὲρ τῆς ἐξακοσίας κατέφερε μάστιγας, καὶ οὕτως ἱμηνῇ καὶ τῇ αἵματι πάντοθεν πεφυρμένον, ἐν τινὶ ὑπογίῳ ἀντροῦ τοῦ παλατίου, διὰ τινος στομίου, ῥιπῆναι προσέταξεν. Νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, ὑπὸ τινων ἀναληφθεὶς φιλοχρίστων, καὶ θεραπείας ἀξιοθεῖς, αὐτὸς μὲν ἀναβρώσεως ἔτυχεν ὁδὲ τοῦτον θεοφιλῆς τετραπευκῶς οἴκος, θυμεῦσαι παντεχὴ ὑπὸ τοῦ μισοχρίστου καὶ λυσσητῆρος τυράννου καταδικάζεται. Τοιαύτη τοῦ μακαρίου πύκτου καὶ ἡ δευτέρῃ διὰ Χριστὸν πάλη, καὶ μετὰ Χριστοῦ νίκη.

B 9 Ἀλλὰ γὰρ ὁ δόλιος ὄφεις ἐκεῖνος συνιδὼν, ὅτι μὴ ταῖς βρασάνοις ἤκειν φύσεως ἔχει ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, φερεπόντου τυχὼν ψυχῆς καὶ δυνάμεως, ἐπὶ τὸ ταῦταις ἀντικείμενον μέρος ἐχώρησε, κολακεῖα τοῦτον συλῆσαι καὶ δοξῇ προκδοκῆσας. Καὶ δὴ προσκαλεσάμενος, σὺν ἰλαρότητι καὶ ἰπσιότητι προσομίλει, καὶ γραφικὰς πύσεις παρ' αὐτοῦ λυεῖσθαι ἰδέως ἔχειν ἂν ὁμολόγηι, θέλος, ἔνδον τοῦ παλατίου μένειν σὺν τοῖς γνησίοις προστάττει θεράπονται. Ὅδὲ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος, καὶ οὕτω μᾶλλον ἐκράτει, ἢ ἐκράτειτο· τοὺς γὰρ οἰκειωτάτους τῷ Βασιλεῖ πάντας ὀρθοδόξῃν ἐξαπιδεῦσε, καὶ τὸ τοῦ Βασιλέως δὲ ἄκρατον περὶ τὸ δύσφημον καὶ ἀνέπαφον εἰσνεκρομένον πῶς καὶ ἀμφίδοξον μετεσκεύασεν, ὥς μὴτε τῷ συνήθει θράσαι κατὰ τῶν ὀρθοδόξων χωρεῖν, μὴτε μὴν τῇ οἰκείᾳ δοξῇ ὡς ἀμωμήτῳ καταθάρρειν.

compiesti, ut et Romanum Pontificem ad tomos meo patri scribendos adigeres? Tunc Methodius: Si imaginis ratio penes vos ita vilescit, nulliusque dignationis aestimatur; quam ratione vos, quibus Romanum Imperium in manu est, una cum Christi imagine, vestram non evertitis et aboletis, ut æque ac Christus gloriam assequamini, sed quotidie eam multiplicatis et exaltatis? An non hæc causa, etiam nobis tacentibus, clara aperta est?

8 Tum ille, redargui non ferens, adhortationem in furorem convertit, et *n* loris extendi jubens, humeris et pectore denudatis, sexcenta et amplius verbera inflixit; et ita semianimem, ac sanguine undique conspurcatum, in subterraneam caveam, quæ in palatio erat, per quemdam hiatum præcipitari mandavit. Nocte vero a nonnullis piis hominibus eductus, et tempestiva curatione accepta, ipse quidem bene valuit; quæ vero illi medicinam admovent Deo dilecta domus, ab impio et furente tyranno publicata est. Hæc fuit beati pugilis secunda propter Christum lucta, et cum Christo victoria.

9 Verumtamen dolosus ille serpens, cum plane videret Christi militem corporis tormentis cedere nescium, ut qui et laboris patientem animum, et satis virium haberet; ad opposita sese convertit; ratus blandimentis et spe gloriæ majoris virum expugnare, sibi que posse conciliare. Quare advocans eum, suaviter ac mansuete colloquia conferebat, et quæstiones e Scriptura petitas ab eo solvi læto animo excipere fatebatur; tandemque in palatio cum fidissimis servis suis manere eum voluit. Verumtamen vir Dei, hac quoque ratione, vincebat magis quam vincebatur. Etenim omnes quibus familiarissime utebatur Imperator, ad rectam fidem instruxit; Imperatorisque ipsius iram, atque ad sacrilega quæque impetum ac furorem, in moderatam quamdam sobrietatem, ambiguitatemque transvexit; ita ut ille neque consueta audacia in orthodoxos ferretur, neque propriæ sententiæ quasi irreprehensæ fideret.

D
INTERP.
ALLAT.

n
et post 600
plagas carceris
includit :

liberatur a
piis ideo
multatis :

E
revocatus a
Theophilo

eum multo
moderatius
reddidit.

ANNOTATA G. H.

a Syracusæ urbs Siciliæ est notissima : hinc ipse Methodius, ex affectu erga Siculos, videtur scripsisse illam illustrem Orationem de S. Agatha Virgine et Martyre, quam edidimus 5 Februarii pag. 620 et sequentibus.

b Chenolaccus, id est Lacus ensarum, monasterium ædificatum a S. Stephano sub Leone Isaurico, uti constat ex elogio, quod ex Menæis Græcis edidimus ad diem xiv Januarii.

c Hæresis ea excitata fuit a Leone Armeno Imperatore anno 814.

d S. Nicephorus in exilium pulsus est anno 814 die 13 Martii, ad quem illustravimus ejus Acta, ab Ignatio Diacono ejus discipulo scripta; et adjunximus Orationem de ejus exilio et Translatione Reliquiarum, Auctore Theophane Presbytero et Præposito. Solennem ejus Translationem peregit S. Methodius, quam infra inter Analecta referimus.

e Multos ex his retulimus ad caput 9 Vitæ Nicephori littera a; et quo die colantur indicavimus.

f Leo Armenus fuit occisus nocte Nativitatis Christi sub finem anni 820.

g Michael, ob linguæ vitium cognomento Balbus, Amorio Phrygiæ oppido oriundus, Comes Excubitorum et Patritius a Leone Armeno creatus, ac tunc e carcere eductus atque Imperator factus, variis fuerat hæresibus imbutus, et sacrarum imaginum osor etiam ipse, omnem fere Catholicum cultum proscripsit.

h Hoc contigit anno 821, quando Michael Imperator permiserat varios ab exilio redire; et tum Romanæ Ecclesiæ præsidebat S. Paschalis, cujus Acta illustravimus ad diem 14 Maji.

i Quæ tunc S. Nicephorus ad Imperatorem scripserit egerit, habentur cap. 13 Vitæ.

k Et Joannes Scilitza asserit, a Michaele Balbo S. Methodium ex urbe expulsum, et traditum in custodia servandum in Acrita insula. Quæ etiam apud Zonaram leguntur. Videtur ea insula esse in Propontide prope Bosphorum, et Acritam promontorium, sicut exhibetur in Mappa Ph. de la Rüe, sed absque nomine; in hac Vita appellatur Insula S. Andreæ.

l Quia Michael tantum annos 8 et menses 9 regnavit, aliquod hic σφάλλμα in numero novem est: forte loco ζ' septem, irrepsit θ' novem scilicet ab anno 821 usque ad annum 828: Zonaras enim solum septem annis exilii habet.

m Theophilus regnavit a mense Octobri anni 829 usque ad annum 842.

n Zonaras sic scribit: Sanctissimum Methodium, post multos cruciatus malarumque contusionem et dentium evulsionem, in insulam Panormum, quæ nunc Antigoni cognomentum habet, impius relegat Imperator; et intra monumentum cum duobus latronibus conclusit: quorum altero mortuo, quantam violentiam et molestiam vir sanctus ex teterrimo cadaveris fœtore tolerarit, nulla quisquam ratione consequi potest. Ita etiam Cedrenus; S. Methodius, inquit, in quamdam relegatus insulam, vivus cum duobus latronibus in sepulcrum inclusus fuerat. Verum ea in hac Vita melius distinguuntur, et ad tempora Michaelis Balbi referuntur. Potuit tamen sub Theophilo, ex cavea palatii clam eductus, in insulam Panormum sive Antigoni secessisse. Reliqua infra in Analectis referuntur.

CAPUT

CAPUT II.

Patriarchatus Constantinopolitanus : res in eo gestæ, morbus, obitus.

*Theophilo
mortuo, et fi-
de orthodoxa
cæpta resumi,*

a

b

*ejectoque
Joanne Pseu-
do-Patriar-
cha :*

B

*Methodius
constituitur
Patriarcha :*

*impastus per
quadragesi-
mam 7 Psal-
teria descri-
bit :*

*adhortatur
suos ad gra-
tias agendas,*

C

*et gaudia pu-
blice,
Joa 16, 33*

*licet ipse ob
onus marore
conficeretur :
Heb. 11, 6*

*ignoscit hosti-
bus*

In his cum sanctus vir se exerceret, Dominus Imperatori mortem intulit, quæ etiam in illius hæresin obrepsit : statim enim ac ille vita functus est, hæresis quoque ei commoritur. Si quidem cum illius filius Michael una cum *a* matre Imperium suscepisset, orthodoxa Christi Ecclesia in libertatem vindicaretur ; hæreseosque ementita securitas, tam quam quæ humana potentia sata propagataque fuerat, refellebatur ; et qui de illis aut loqui aut audire vellet, impediabantur. Cum autem *b* Joannes, incantamentis et hydromantiæ deditus dictæque hæreseos propugnator, de throno Constantinopolitano, quem malis artibus invaserat, ex præscripto Canonum, cum universo suo Clero, dejectus esset ; et quæreretur alius eo fastigio dignus, actione meditationeque condecoratus, et rerum divinarum atque humanarum experientia exercitus, potens opere et sermone, ut divina tradit Scriptura ; multique ac magni viri proponerentur, solus omnibus præfertur eligiturque exantlatorum certaminum præmiis onustus Methodius, qui reliquos omnes et exercitatione, et scripturarum peritia, et orationis pronuntiatione, et certaminum tolerantia, et cogitationis moderatione, et conversationis suavitate anteibat.

11 Sed quando exercitationis et dexteritatis mentio incidit, unius facinoris narratione contenti, de reliquis illius viri vobis iudicium relinquemus. Integra septem Psalteria, sapiens Methodius, unum in qualibet Quadragesimæ hebdomade exscribebat, expers cibi potusque ; neque enim vel aquam (Sabbatum si excipias et Dominicam) degustabat. Et hæc quidem, ut verbo me extricem, Justus fuit exercitatio ; hoc inter alia multa Athletæ martyrium ; hæc prima summi Præsulatus subsellia.

12 Exhortatio vero seu concio quam ipse eo temporis ad universum Ecclesiæ populum stans in gradibus habuit, ut ipsam compendio exprimam, fuit hujusmodi : Publicas, o patres fratresque, ipse et vos omnes, Christo Deo, bonorum datori, gratias agere debemus, quod nos, fere per triginta annos ab immanissimo hæreseos jugo oppressos, nunc deum libertate donaverit : fecit enim et nunc robur in brachio suo, dejecitque e sedibus potentes, et exaltavit humiles ; quemadmodum ipse sanctis suis discipulis et amicis dixit : Pressuram habebitis in hoc mundo : sed confidite, ego vici mundum. Existimatis omnes communem me vobiscum habere hilaritatem, nec omnino a veritate aberratis ; quomodo enim ipse gaudio non exultem, tenebras depulsas, et Christi lumen quaquaversum coruscare conspiciens ? Meæ tamen hilaritati mœror quidam admixtus est, non propter bona jam dicta (invidentiæ enim est bonis excruciarî,) sed quia me Præsulatus sollicitudinibus supposuistis, qui quanto excelsior est et gloriosior tanto laboriosior et invidiæ magis obnoxius est. Sed non facio animam, pretiosorem quam me : tantummodo ut Evangelicam doctrinam recte tractem. Vere enim virtutum virtus et mater recta in Deum fides est, ut magno Paulo videtur, cum dicit ; Impossibile est sine fide placere Deo.

13 Necesse est itaque nos, qui irreprehensam fidem conservavimus, licet multas a miseris hæreseos servis pœnas atque afflictiones toleravimus, Dominicæ vocis memores esse ; Pater, dimitte illis, non enim

Εν τούτοις τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ἐξεταζομένου, θάνατον ἀπέστειλε Κύριος ἐπὶ τὸν Βασιλέα, καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ· ἅμα γὰρ ἐτέθηκει, συντελευτᾷ αὐτῷ καὶ ἡ αἵρεσις. Τοῦ γὰρ παιδὸς Μιχαήλ, σὺν τῇ μητρὶ τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, ἡ ὀρθόδοξος Χριστοῦ Ἐκκλησία παρρησίαν λαμβάνει, καὶ τὸ κίβδηλον τῆς αἵρέσεως ὡς ἀνθρωπίνῃ χειρὶ φύν τε καὶ κρατῆθεν ἀπηλύγχετο, καὶ οἱ λαλεῖν καὶ ἀκούειν βουλόμενοι, περὶ τούτων ἐκωλύοντο. Ἰωάννου τοίνυν ἀνδρὸς γοήτου καὶ ὑδρωμάντεως τῆς εἰρημένης προισταμένου αἵρέσεως, καὶ τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως συμπεφορημένου, κκωνικῶς ἐξεληλαμένου σὺν παντὶ τῷ κλήρῳ αὐτοῦ· ἐξῆταιτο λοιπὸν ὁ ἅγιος τῷ θρόνῳ ἐπιστηρηγῆναι μέλλων πράξει καὶ θεωρίᾳ ἀνθρωπίνων κεκοσμημένος, καὶ πολυπειρία τῶν θείων καὶ γε-γυμνασμένος, δυνατὸς λόγῳ καὶ ἔργῳ κατὰ τὴν θείαν γραφὴν. Πολλῶν τοίνυν μεγάλων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν προ-βέβλημμένων, μόνος προκρίνεται καὶ καθίσταται ὁ ἀθλο-φóρος Μεθόδιος, ἀσκήσει πάντας υπερβάλλων, καὶ γραφῶν ἐμπειρία, καὶ προφύρας ἐγγλωττεῖα καὶ ἄλλων ὑπομονῇ, καὶ φρονήματος μετρίότητι, καὶ συναναστροφῇ καὶ συνουσίᾳ χαριστάτη.

11 Ἐπειδὴ δὲ ἀσκήσεως καὶ εὐφύας ἐμνήσθημεν τοῦ ἀνδρὸς, ἐν αὐτοῦ κατήρθωμα εἰρηκότες, περὶ τῶν λοιπῶν ὑμῖν διανοεῖσθαι παραχωρήσωμεν. Ἐπὶ τοίνυν ψαλτήρια πλήρη ὁ σοφὸς Μεθόδιος ἔγραψε, καθ' ἐκάστης τῆς ἐν ἐβδομάδος νήστες ἀποπληρῶν, οὐδὲ γὰρ ὕδατος ἀπεγεύετο, πλὴν σαββάτου καὶ κυριακῆς. Τοιαύτη, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, τοῦ Ὁσίου ἡ ἀσκήσις· τοιοῦτον ἐκ πολλῶν τοῦ ἀθλητοῦ τὸ μαρτύριον· αὕτη καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἡ προεδρία.

12 Ἦν μέντοι παραίνεσιν τότε, ἦτοι δημηγορίαν παντὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας λαῷ, στᾶς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, ἐποιήσατο, ὡς τύπῳ εἰπεῖν, τοιαύτη τις ἦν· Κοινὴν μὲν οὖν, ὧ πατέρες καὶ ἀδελφοί, εὐχαριστίαν, ἐγὼ τε καὶ πάντες ὑμεῖς, τῷ κλήρῳ δωτῆρι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἐποφείλομεν ὅτι γε σχεδὸν πᾶσι, ὅλοις τριακοντα πεπονημένοις ἔτεσιν, ὑπὸ τοῦ τῆς αἵρέσεως βαρυστάτου ζυγοῦ, σήμερον ἡμᾶς ἐλευθερίας ἡξίωσεν· ἐποίησε γὰρ ἀληθῶς καὶ νῦν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, καθεῖλεν τε δυνάστας, ἀπὸ θρόνων καὶ ὑψωσε ταπεινοὺς, καθῶς ἐλάλησε πρὸς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητάς τε καὶ φίλους, Θλίψιν ἔχετε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλὰ θαρσύνετε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. Κοινὴν εὐφορσύνην πάντες οἴεσθε ἔχειν ἐμὲ τε καὶ πάλιν ὑμᾶς, καὶ πῇ μὲν, τ' ἀληθῆ ὑπολαμβάνετε, πῶς γὰρ ἂν οὐκ ἂν ἀγασθῆιν τὸ σκότος ἀπεληλαμένον τῶν ψυχῶν, καὶ τὸ φῶς Χριστοῦ βλέπων πανταχοῦ καταλάμπουν ; ἐγὼ δὲ τινα καὶ λύπην τῇ εὐφορύνῃ συμμνηγῆ κέντημα, οὐκ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, μισήτον γὰρ ἐπ' ἀγαθοῖς σχεθλιάζειν, ἀλλ' ὅτι με ὑπὸ μεγάλους πόνους, καὶ μείζονας φροντίδας τῆς προεδρείας ταύτης ἐθήκατε, εἶγε ὅσον τὸ ὑψίλον καὶ ἐπίδοξον, τοσοῦτον καὶ τὸ ἐπίπονον καὶ ἐπίφθονον κέντημα. Ἀλλ' οὐκ ἠγοῦμαι τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμυτῶ, μόνον εἰ τὸ εὐαγγελικὸν ὀρθοτομοὶ κήρυγμα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἀρετῶν ἀρετὴ καὶ μήτηρ ἡ ὀρθόδοξος πίστις ἐστίν, ὡς τῷ μεγάλῳ Παύλῳ δοκεῖ λέγοντι, Ἀδύνατον χωρὶς πίστεως εὐαριστῆσαι Θεῷ.

13 Δεῖ οὖν ἡμᾶς τοὺς ἀμώμητον τὴν ὀρθόδοξον τετηρηκότας πίστιν, καὶ εἰ πολλὰς ὑπὸ τῶν ἀσέλγων τῇ αἵρεσει δεδούλωμένων πονίας τε καὶ θλίψεως ὑπέστημεν, αἰετῆς κυριακῆς μεμνησθαι φωνῆς, Πάτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ

A γὰρ οἶδασι τί ἐποίησαν. Μᾶλλον οὖν οἱ θερμότεροι εἶγε τούτους ἀνταμύνασθαι βούλεσθε, ἐμοὶ πειθόμενοι, τὴν ἐνοῦσαν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν αἵρεσιν ἀπελάσετε, ἡγήσασαν αὐτοὺς καθ' ὑμῶν ὀπλιζειν. Ἐκείνη κραταιωτάτη κατ' ἐχθρῶν νίκη, τὸ κινεῖν αὐτοὺς ἀνελεῖν αἴτιον, καὶ εἰς τὸ οἰκτεῖν τὸ δι' ἐναντίας ἀγαγεῖν φρόνημα· ὥς τότε σωματικῶς πεπονθότα, σωματικῶς τὸν κακώσαντα ἀνταμύνασθαι, συνῶντε καὶ τῶν ὁμοίων ἀλόγων ἰδίων, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ μὴ εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκὶ χρησώμεθα, λιπαλ-θέντες καὶ πλατυθέντες κατ' ἐκείνους τὸν παλαιόν. Ἰσραὴλ ἄρτι τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλυτείας ἀπαλλαγέντα, καὶ τὸ δύσφημον σιωπᾶσθω. Μᾶλλον μὲν οὖν τὸν τῆς αἰνέσεως εἰς τὸν τῆς εὐχαριστίας καὶ εὐαριστήσεως καιρὸν ἀμειψόμεθα, τῆς παρὰ πόδας μεμνημένοι κακώσεως· ἵστε γὰρ ὡς οὐ δεῖται καιροῦ καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν ἡμᾶς ἀπολέσαι, μήτιγε τὰ περὶ ἡμᾶς ἅπαντα· τὰ δὲ τούτων ἐναντία, καὶ χρόνου καὶ πόνου πολλοῦ πολλὰς τυχόντα, οὐ προσεκ-τήθη. Καὶ ὑμεῖς γε, οἱ χθές κατ' ἐκείνων ἀνδριζόμενοι μᾶλλον ἢ κατ' ἡμῶν, μὴ ὅτιγε τοῦ τυραννεῖν εἰργεσθε σκυτωπάζετε, ἀλλ' ὅτι τοῦ ἀμαρτάνειν ἐπαύσατε, ἡδυσθε καὶ ἀμαρτίαν τὴν ἄλλων χειρίσθην· ποῖα γὰρ μείζων ἀμαρτία, τοῦ τὰ θεὰ τε δυσφημεῖν, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς τιμωρεῖν. Ἰδετε μέγεθος εὐεργεσίας Θεοῦ; Ἰδετε πανσόφου προνοίας βουλὴν; μὴ οὖν ἐμπλάστρῳ ἀμφοτέρους ἰσχάτο, τοὺς τε διώκοντας, καὶ τοὺς φεύγοντας, καὶ τοὺς μὲν σωματικῶς, τοὺς δὲ ψυχικῶς ἀπαλλάξας κα-κώσεως.

14 Ὅθεν οὖν ἤττον οἱ τε εὐσεβοῦντες αἰεὶ καὶ οἱ ποτε δυσσεβοῦντες τῆς εὐχαριστίας ὑπόχρεοι, μόνον μὴ ὡς ἀσπίς τὰ ὦτα βύσετε, τὰ τῆς ὀρθοδόξιας δόγματα ὡς ἐπιδάματα λαθεῖν βουλόμενοι, μόνον τὸν μανιχαϊκὸν ἰόν, τῶν ψυχῶν ἐξεμέσατε, καὶ οὕτω καθαράς ταῖς διανοαῖς ὑμῶν πιστεύσατε, ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκή-νωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐδεσμάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς μονο-γενοὺς παρὰ πατρός, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνοὶ τῶν ἀκου-σάντων γενήσθε, Μανιχαῖοι γὰρ οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύ-σαντες, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὅστέα οὐκ ἔχει, καθῶς ἐμὲ θεωρεῖτε. Τοιαῦτα, μᾶλλον δὲ καὶ πλεῖα ὑπὲρ ταῦτα δημηγορήσας, τὴν ἐκκλησίαν ἀπέλυσεν· ἡμεῖς δὲ τῶν ἐξῆς ἐχώμεθα.

C 15 Πιστευθεὶς τοίνυν τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ οἰκουμένης φροντίδα, εὐθὺς μὲν ἀνίστασι διαπεπτωκίτα τὸν ἱερὸν κανόνα καὶ νόμον. Πατὴρ ἦν ὁρφανῶν, προστά-της χηρῶν, καὶ ἀδικουμένων ὀξυτάτη βοήθεια· πρὸ πάν-των δὲ οὐκ ἐδίδου ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐ δὲ τοῖς κρο-τάφοις ἀνάπυσιν, ὥς οὐ τὴν αἵρεσιν ἐκ παντός τοῦ ποι-μνίου ὡς λύμην ἀποδυῖναι, καὶ τὴν ὑμῇ καὶ ὀρθόδοξον πί-στιν ταῖς πάντων ψυχαῖς ἐνιδρύσθαι. Συνεχεῖς οὖν ἐποιεῖτο χειροτονίας, τὰς ἐπισκοπὰς προκαταρτίσαι βουλόμενος· καὶ ὁ ζῆλος εἴλεεν, καὶ χάριν ἤδη τῇ χειροτονίᾳ ἐργα-μένῳ, μόνον εἰ πρὸ τούτου ὀρθόδοξος ἐγνωρίζετο. Ἐν οἷς καὶ πολλοὶ τῇ δόξῃ τοῦ βαθμοῦ ἡττηθέντες, καὶ παρὰ συνήθειαν ἐκαστοὺς τοῖς θρόνοις ἐπεῖρψαν· ὁ δὲ ἀγνοῶν (οὐ γὰρ ἦν Πέτρος) ἐκ τοῦ στόματος τῶν προσερχομένων ἔκρινε, καὶ τὸ τάλατον κατ' ἐνώπιον Θεοῦ ἐπίστευεν. Ἀλλὰ γὰρ τοσούτων καὶ θηλικούτων κατηρθωμάτων τε ἀνάπλεος ἀγαθῶν, οὐκ ἐμελλε παρὰ τοῦ φθόνου δέξασθαι βέλος; ἀλλὰ Δαυὶδ μὲν καὶ Πέτρος οἱ μαρτυρούμενοι, ἀκίσι βάλλονται τοῦ βασκανοῦ, εἰ καὶ ὁμῶς ἀνίστανται καὶ νικῶσι τὸν πλῆξαντα. Μεθόδιος δὲ ἀπείραστος πάντι, τὴν ἐυκλειαν ἀπνέγκατο; ἢ δέχεται μὲν, οὐ πλῆττεται δὲ; τουναντίον μὲν οὖν, καὶ πλῆττει καὶ καταβάλλει τὸν τρώσαντα.

sciunt quid fecerint. Imo si qui ex vobis ardentiores D
INTERP.
ALLAT.
et injurias si-
lento premi
petit :
quidquam vultis ipsis retribuere, mihi obsequentes, hæresin, eorum animis inhærentem, evelletis, quæ eos contra vos ad arma ciebat. Hæc est adversus hos-
tes validissima victoria, causam quæ eos coinquinat
extirpare, et in propriam per contrarium sententiam adducere. Eum qui in corpore sustinuit quidpiam, in corpore mala referentem se ulcisci, porcorum est et similibus rationis expertium bestiarum proprium. Ne libertatem deus in occasionem carnis, impin-
guati et dilatati, sicut vetus ille Israel, ab operibus luti et lateris recens liberatus ; sed quod sine infamia verbis exprimi non potest, silentio involvatur. Quin imo relaxationis spatia in gratiarum actionis et placabilitatis tempus commutemus, præteritæ vexationis memores. Scitis enim, non longo opus esse tempore, ad vitam etiam ipsam, nedum omnia quæ nos circumfluunt, perdenda ; horum vero contraria, cum sæpe et temporis et laboris multum requirant, non facile acquiruntur. Vos ipsi, qui heri contra vosmetipsos potius quam contra nos ad vim compa-
rabamini, nolite mœrere quod a tyrannide exercenda prohibeamini ; sed quod peccati, et peccati omnium peccatum, quam divinas res contumelia, pios autem pœna afficere ? Vidistis ingens Numinis beneficium ? E
vidistis sapientissimæ providentiæ consilium ? Ecce, uno emplastro tum persequentes, tum fugientes sa-
navit ; hoc quidem a corporis, illos ab animi noxis reddens immunes.

14 Æque itaque, et qui semper pietatem coluere, et qui aliquando impietatem amplexi sunt, gratias Deo referre debetis ; tantum ne ut aspis aures ob-
turetis, rectæ fidei dogmata, ac si incantationes essent, declinare conantes ; sed ex animis vestris venenum c Manichæorum evomite, et sic mundis cogitationibus creditote, Verbum carnem factum esse, et in nobis habitasse, et vidisse nos gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a patre ; ut et vos participes una cum iis fiat is qui audierunt ; Beati qui non vi-
derunt et crediderunt, quod spiritus carnem et ossa non habet, ut me videtis habere. His et multo am-
plioribus de simili argumento pro concione habitis, magnus Dei Antistes Methodius conventum dimisit : nos vero, quæ subsecuta sunt, enarremus.

15 Ecclesiæ itaque Orbisque cura fidei illius concredita, illico sacrum institutum et leges col-
lapsas erigit. Erat pupillorum pater, viduarum pro-
tector, et eorum qui injuriam passi fuissent, præ-
sentissimum auxilium. Ante omnia vero non da-
bat oculis suis somnum, neque temporibus suis re-
quiem, quousque ex omni grege hæresim veluti pe-
stem depelleret, sanamque et orthodoxam fidem omnium animis insinuaret. Quapropter frequentes ordinationes habebat, Episcopatus componere op-
tans. Huc autem ita eum trahebat zelus suus, ut etiam ad ordinationem venienti gratias ageret, dummodo sciretur ab olim orthodoxus fuisse. Multi quidem inter tales erant, qui splendore tanti gradus capti, etiam contra conscientiam, semet in Thronos ingererent ; sed cum id ille nesciret (neque enim erat Petrus) ex ore ipsorum se offerentium iudicium ferebat, eisque talentum Dominicum concredebat. Tot tantisque facinoribus et rebus optime gestis cumulat, an non invidentiæ telo petendus erat ? Sane David et Petrus, quod de illis Scriptura re-
fert, maligni spiculis impetiti fuerunt, licet postea erecti de persecutore victoriam retulerint ; Metho-
dus vero vel omni ex parte intentus manens, glo-
riam consecutus ut sit ? vel tentatus quidem ; sed non concussus ? vel concussus, sed non prostratus ? E contrario : et percussit et prostravit vulnerantem.

sinceram fi-
dem inculcat.

Hinc collapsa
restaurare ag-
gressus

F

quousque
potest ad ordi-
nes recipit

INTERP.
ALLAT.

d
unde nova
seditio im-
portune ze-
lantium
e

horum casti-
gatio magis
accenditur :

inter quæ
ipsi hydrops
accedit :

qui eo hu-
milior et
mansuetior
factus,

migrat ad
Superos.

Comparatur
Josue,

Davidi,

Moyſi,

Eliæ,

A 16 Animadvertite quæso unde pravum aereum-
que telum adversarius intorsit : aptis plane armis
subdolos ad maleficium usus est ; Patriarchæ qui-
dem suggerens immodico zelo ordinationes facere
prætextu prorsus abolendi hæresin ; Episcopos vero
atque Abbates nonnullos, ultra gradus sui mensu-
ram incendens, ut dicerent, non oportere sine ullo
examine ordinationes fieri, et potissimum de iis qui
culpas proprias per publicam confessionem propa-
lassent d. Et hæc tumultus dissensionisque in Ec-
clesia Christi occasio fuit : cum enim belli appetens
dæmon in hæreticis superatus fuisset, orthodoxos
in semetipsos concitavit e.... Sed nemo expavescat,
videns Paulum Christi igne succensum etiam repre-
hendere Petrum, et Barnabam a Paulo separatam
propter idipsum ob quod eos Spiritus sanctus con-
junxerat. Utrumque enim quæ Christi sunt præten-
debantur, sed neutra pars seipsam constabilliebat :
quod hic quoque evenit. Patriarchæ tamen consi-
lium et sententia multo superior fit, cum id dignitas
indulgeret et Regia item Majestas atque potentia
consilio illi accederet ; depositi autem sunt Episcopi
et Abbates illi ; et grandius factum schisma.

B 17 Quid porro Deus, qui ingentes labores Sudo-
resque Magni illius descriptos habebat cuique cordis
ejus attritio magis quam ulla alia actio vel meditatio
placebat ? Morbum Antistiti infligit, quem medici
Aquam intercutem vocant ; decebat namque eum
qui multa aspera corpore atque animo perpessus
fuerat, hoc quoque tormentum perferre, ut per
omnia victor et coronatus athleta innotesceret. Cum
ergo ingenii acie prævaleret vir sapiens, pœnarum
causam esse agnovit, quod zeli mensuras excessis-
set, seque severum vehementemque in subditos præ-
buisset. Corde itaque compunctus, et cordium cogni-
tori Deo in spiritu humilitatis rem omnem effatus,
illis qui contra eum deliquerant debita dimisit, et
relaxat pœnas ; nonnullis, eo quod contra summum
Sacerdotium insolentius egisse viderentur, præ-
scriptis, dum fræno quodam ardentiorum ora vellet
constringere. Sic per humilitatem et mansuetu-
dinem vanæ sui existimationis præsumptionisque
debellans dæmonem, qui virtute præstantibus viris
caque affluentibus innascitur, reliquis suis facinori-
bus noxiorum affectuum victoriam addidit. Hinc
porro ad beatas, sempiternas, melioresque sedes
gradum fecit, inter Martyres Christi Martyr, inter
C Patriarchas Patriarcha, inter Justos Ascetasque,
rebus omnibus absolutos, adscriptus ; et, ut finiam,
ante Christi conspectum collocatus, pro quo infi-
nitos ingentesque labores exantlaverat, illius pul-
critudinis ac suavitatis, pro amaro tristisque tor-
mentoribus experimento, particeps.

18 Sed, o currus divinus, Deum aurigantem por-
tans, per quem insanientis hæresis phalanges in
fugam versæ sunt ! O os, quod res divinas velut
tuba, Jesu Nave tubis sonora magis, intonuit ; per
quod sacrilegum Christi hostium munimentum dis-
jectum, et avita rectaque fides, quasi nova pro-
missionis terra, universo Israeli Dei in fortem di-
stributa est ! O Davidicæ virtutis et æmulator et
successor ! Ut enim ille lapide Goliathum percussit,
sic et tu hæreseos propugnatores, Verbi incarnati
imagines diffamantem, angulari lapide id est Christi
vero corpore, prostravisti. O Mosaici zeli et regi-
minis imitator atque heres ! an non enim tu ipse, ut
et ille, antequam regimen obires, ea quæ regiminis
sunt, explevisti ; vexatum gementemque Dei popu-
lum visitans, animamque pro universa Ecclesia
ponens ; prius quidem, ut ille, in fugam versus,
postmodum reversus, divino ut ille oraculo, domi-
nicique gregis principatu condecoratus ? O, qui
Eliaco sacrificio sacratius Deo obtulisti ; et non, ut

D 16 Σκοπεῖτεθεν τὸ πονηρὸν καὶ αἰερίον τοῦ ἐχθροῦ
δ. ἐλύθη βέλος· τοῖς δεξιῶς ὕπλοις ὁ σοφίστης ἐχρήσατο
πανουργίαν· τῷ μὲν Πατριάρχῃ πύραν οὐ καλῇκουτος ζή-
λου τὰς χειροτονίας ποιεῖν ὑποβάλλων, σκοπῇ δὴθεν,
τοῦ ἀφανίσαι τὴν αἵρεσιν· τισὶ δὲ τῶν Ἐπισκόπων καὶ
Ἡγούμενων, ἔξω τοῦ κατ' ἐαυτοῦ μέτρου φέρεσθαι τε καὶ
πυρπολεῖσθαι τῷ ζήλῳ, μὴ καλῇκειν τὸ λέγειν ἀνεξετά-
στως ποιεῖν τὰς χειροτονίας, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖς
θριαμβεύσασιν τὰ οἰκεῖα δι' ἐξαγγελείας πάθη. Αὕτη στά-
σεως καὶ δισχονοίας τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ πρό-
φασις γίνεται. Ἡττηθεὶς γὰρ ὁ φιλοπόλεμος δαίμων
τοῖς αἰρετικοῖς, τοῖς ὀρθοδόξοις κατ' ἀλλήλων εἰρέθισεν
. . . Ἀλλὰ μηδεὶς θορυβεῖσθω, ὅρων Παῦλον Χριστοῦ
πυρπολούμενον, καὶ Πέτρον ἐλέγχοντα, Βαρνάβαν τε δια-
σχιζόμενον Παύλου, δι' αὐτὸ τοῦτο, ᾧ τὸ ἅγιον συνέ-
ξεν Πνεῦμα· ἐκότερα γὰρ ὑπὲρ Χριστοῦ ἐπρέσβευεν, ἀλλ'
οὐχ ἐαυτὸν συνίστη, ὃ δὴ καὶ ταῦθα συμβέβηκεν· Ὑπερ-
νικὰ μέντοιγε ἡ τοῦ Πατριάρχου βουλή καὶ κρίσις τῆς
αἰτίας τοῦτο ἐπιτρεπούσης, ἄλλως τε τῆς βασιλικῆς χειρὸς
συνεπιτρεπούσης τὴν κρίσιν, καὶ καθαιροῦνται καὶ ἀφα-
νίζονται οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι καὶ τὸ σχίσμα μείζον.

E 17 Τί οὖν ὁ τοὺς μεγάλους τε πόνους καὶ καμάτους
τοῦ μεγάλου ἀναγράπτους ἔχων Θεός, συντριβὴν προσέ-
μενος τῆς καρδίας ὑπὲρ πάντων ἄλλων πράξιν ἢ θεωρίαν ;
Νόσον ἐπαφίεισι τῷ Ἱεράρχῃ, ὕδρον αὐτὴν οἱ ἱατροὶ
ὀνομαζουσιν· ἔδει γὰρ τὴν πολυδάμαν καὶ ταύτην ὑπο-
σιγῆαι τὴν βάσανον, ἵνα διὰ πάντων στεφανιφόρος ἀνα-
φανῇ. Ὁξὺς δὲ ὢν καὶ ἀγγινοῦστατος ὁ σοφός, ἐπέγνω τὸ
αἴτιον τῆς παιδείας, ὅτι τε τὰ τοῦ ζήλου υπερήλικο μέ-
τρα, καὶ ἀποτομία κατὰ τῶν υποχειρίων ἐχρήσατο. Συν-
ριβεὶς οὖν τὴν καρδίαν ἐν πνεύματι ταπεινώσεως, καὶ
τῷ καρδιωγνώστῃ ἐξομολογησάμενος Θεῷ, ἀφίεισι μὲν τοῖς
εἰς αὐτὸν ἐπιτωκόσι τὰς ὀφείλας, ἀφίεισι γ' οὖν ὅμως
ὀρισμένης ἐπιτιμίας τισὶν, τῆς εἰς τὴν θείαν ἀρχιερωσύ-
νην χάριν περιφρονήσεώς τε καὶ αἰθαδείας, ὥσπερ τινὶ
χαλίνῳ τοὺς θερμότερους ἐπιστομίζων, καὶ οὕτω λοιπὸν
τὸν τῆς οἰκίσεως, καὶ θρασυτέτος δαίμονα, ὥστε τοῖς
πλουτοῦσι τὴν ἀρετὴν ἐπιφύεται, διὰ ταπεινοφροσύνης τε
καὶ προαύτης καταγωνισάμενος προστίθῃσι τοῖς λοιποῖς
αὐτοῦ καταρθώμασι, καὶ τὸ κατὰ τῶν ὀλεθρίων τούτων
παθὼν νικητήριον. Κάντειθεν λοιπὸν τρὸς τὴν μακρίαν
καὶ αἰμόνον καὶ ἄμεινον λῆξιν μεταχωρεῖ, μετὰ Μαρτύ-
ρων ὁ Χριστοῦ Μάρτυρ, οὖν Πατριάρχαις ὁ Πατριάρχης,
μετὰ δικαίων καὶ ἀσκητῶν ὁ περὶ πάντα τέλειος κατολε-
γόμενος, τέρας, τῷ προσώπῳ Χριστοῦ ὀπτανόμενος, ὑπὲρ
οὔ μύριους καὶ μεγάλους ὑπένεγκε τόρους, ἀπολαύων τῆς
αὐτοῦ ὠραίουτοτος καὶ γλυκύτοτος ἀντὶ τῆς πικρᾶς καὶ
F ἀλγυνῆς τῶν βασάνων πείρας.

18 Ἀλλ', ὃ ἄρμα θεῖον, τὸν Θεὸν ἡνιοχούντ' αὖ σε φέρον,
δι' οὗ αἱ φαλαγγες τῆς μισοχρίστου αἵρέσεως ἐτροπώ-
θησαν ! Ὡς στόμα, τὸ τὰ θεῖα σαλπῆσαν, ὑφιλότερον τῶν
τοῦ Ναυὶ σακπύγων, δι' οὗ τὸ ἱερόσυλον τῶν χριστο-
μάχων ὀχύρωμα κατεβλήθη, καὶ ἡ πατρῶα ὀρθοδοξία,
ὡς ἄλλη τις γῆ ἐπαγγελίας, παντὶ κατακληρωδοτήθη τῷ
νέῳ τοῦ θεοῦ Ἰσραὴλ, Ὡς τῆς τοῦ Δαυὶδ ἀριστείας
καὶ ζήλωτ' αὖ καὶ διαδοχῇ· ὡς γὰρ ἐκεῖνος λίθῳ τὸν
Γολιάθ' ἐδάλεν, οὕτω καὶ αὐτὸς τὸν τῆς αἵρέσεως
πρόβολον δοκῆσαι τὴν τοῦ λόγου σάρκωσιν δυσφη-
μοῦντα τῷ ἀκρογενεῖν λίθῳ, ἥτοι Χριστοῦ ἐλθῆναι σώ-
ματι καταβέβληκας· Ὡς τοῦ Μαύσεως καὶ ζήλου καὶ δι-
μαχουργίας μιμητὰ καὶ κληρονόμοι ! ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ αὐτὸς
ὡς ἐκεῖνος πρὸ τῆς ἀρχῆς τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπιδέδειξαι, ἐπι-
σκεπτόμενος τὸν κκοῦμενον καὶ στένοντα ὀρθοδόξον λαὸν
τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας προ-
έμενον, φυχῶν μὲν κατ' ἐκείνον τὸ πρότερον, ὑποστρέψας
δὲ ὁμοίως ὅμως χορησμῷ καὶ τῆς θείας ποιμναρχίας
ἡξωμένος. Ὡς τῆς Ἡλιῷ ἱερωτέρῳ θυσίαν προσαναχών
Θεῷ, καὶ οὐ διακροσίου καὶ τετρακροσίου ὡς αὐτὸς ανε-
λθὼν

A λων ιερείς αίσχυνες, ἀλλὰ δισμυρίους καὶ περαιοτέρω τῆς
 οὕτως αἰσχύνῃς ἀξίους ιερεῖς κολήσας τε καὶ καθήρξας
 δυσσεβῶν ἱερᾶσθαι, ἐπαισχυνόμενους ὁμολογεῖν τὴν ἀφεν-
 δῇ τοῦ Θεοῦ Ἀγίου σάρκωσιν, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον γένος
 ἀνακεκαίνισται, εὐχαρίως τὸ τῆς σοφῆς παροιμίας ἔπος
 εἰπεῖν, Θυσίαι ἀσεβῶν βδέλυγμα Κυρίου, καὶ γὰρ παρα-
 νόμως προσφέρουσιν αὐτάς. Τῷ ὄντι γὰρ παρανόμοι οἱ
 τοιοῦτοι, ἐφεισμένου σώματος ἀντίτυπον σῶμα, ψευδῶς
 εἰς θυσίαν παραλαμβάνοντες. Ὡς τῆς Πέτρου θήκης θε-
 ραπευτά, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν ἀγιασμοῦ τῆς ἀγνίας θησαυρό-
 φυλάξ! Ὡς Παῦλον [μᾶλλον] ἀναπνέων ἢ τὴν ἀέρα!
 Ὡς πάσης θείας καὶ προφητικῆς γραφῆς γλωσσοῦ! Ὡς
 εὐαγγελικῆς σαφηνείας καὶ χάριτος βίβλος. Γρηγορίου
 καὶ Βασιλείου καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς θεολόγων συνθεολόγε
 καὶ οὐσκηνε! Ὡς ἀκτινοσύνης δυσπορίστου κτήσεως
 κτῆτορ, τοσαύτης γὰρ καὶ ἡλικίας περιουσίας καὶ ἐξουσίας
 κατάρξας, γυμνὸς πάσης ὕλικῆς κτίσεως τὸν βίον διήλθε,
 μὴ ἔχων ποῦ καὶ αὐτὸς ὑποσκηνὴν προσπαθείας τὴν κε-
 φαλήν κλίνειν· ὁ πένθει σκηπενόμενος, καὶ ξένοις συνε-
 νηπέων, τῷ μὲν τῇ τῶν χρειῶν μεταδώσει, τῷ δὲ τῇ
 ἀπροσπαθείᾳ.

B 19 Ὡς Πατριάρχας, Ὁμολογητάς ὀρθοδόξους, καὶ
 ζῶντας καὶ μεταστάντας καὶ θηκύντας τιμήσας ὡς πατέ-
 ρας, ὅθεν εὖ σοι γηγένται! Ὡς παντὸς ἀγαθοῦ ἔργου καὶ
 λόγου τομειῶν ἢ καταγώνων! Πρόστηθι καὶ νῦν συνή-
 θως τῆς ποιμένης σου· ῥῆξον ἱετηρίους φωνὰς πρὸς Χρι-
 στὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἐπισχεῖν τῶν βαρβάρων ἐθνῶν τὰς
 ἐφόδους, ἀπαλλάξαι τῶν λοιμαινόμενων θηρῶν τὴν αὐτοῦ
 Ἐκκλησίαν, ἐξελεῖν τὰ τοῦ πονηροῦ σκάνδαλα, εὐνομίαν
 τε καὶ εἰστηρίαν τῇ Χριστωνύμῃ λαῷ δωρήσασθαι, τοῖς
 Βασιλεῦσι βραδεῖσαι τὰ νικητήρια, τὸ τῆς ὀρθοδοξίας
 καλὸν συντηρεῖσθαι ἀλώδητον, ἀκύμονα ζωὴν πᾶσι τοῖς
 πιστοῖς δωρήσασθαι, καὶ πρὸς τοῦτοις πάντας ψυχικῆς
 σωτηρίας καταξιώσασθαι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ μονογενῇ
 υἱῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεῷ, μετ' οὗ τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, οὖν
 τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι δοῦναι, τιμὴ καὶ εὐχα-
 ριστία, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ille, ducentos vel quadringentos confusionis Sacer-
 dotes mactasti, sed vigesies mille et amplius vera
 confusione dignos Sacerdotes / impedivisti, obsti-
 tistique ne impie sacris fungerentur, erubescentes
 veram divini Verbi humanitatem, per quam genus
 humanum renovatum est, profiteri; opportune pru-
 dentis illius proverbii memor, Sacrificia impiorum
 abominatio Domino; ea siquidem nequiter offerant,
 quippe falsificati corporis figurativum corpus falso
 g in sacrificium accipientes. O cultor sepulcri S.
 Petri, et sanctitatis indeque emanantis castimonie
 thesaurarie! O qui Paulum magis quam aerem
 ipsum spiras! O totius divinæ ac propheticæ Scri-
 pturæ lingua! O Evangelicæ interpretationis et
 gratiæ liber cum Gregorio, Basilio, et reliquis
 secundum eos Theologis, Theologus etiam ipse et
 contubernalis! O paupertatis non ita facile parabilis
 possessor; tali enim tantaque opulentia et potentia
 pollens, omni materiali possessione exutus vitam
 exegisti, non habens ubi sub umbraculo affectionis
 caput declinares: qui cum egentibus una egebas et
 et peregrinabaris, tum rerum necessariarum com-
 municatione, tum animi nusquam affixi libertate.

19 O qui Patriarchas, Confessores Orthodoxos,
 et vivos et demortuos, jamque consumptos, uti pa-
 rentes coluisti, unde fausta tibi evenere! O univer-
 sæ probæ operationis sermonisque ærarium sive
 hospitium, curam nunc quoque pro more tui gregis
 habeto; supplices voces ad Christum Deum nostrum
 effundito, ut barbararum nationum impetus com-
 pescat. Ecclesiam suam a perniciosissimis bellis im-
 munem reddat, improbi dæmonis scandala eradicet,
 quietem et abundantiam Christiano populo largiatur,
 victoriam Imperatoribus ministret, orthodoxæ fidei
 dignitatem illæsam conservet, fidelibus omnibus
 vitam tranquillam concedat, et præ his omnibus
 æternæ salutis dignos efficiat, in ipso Christo uni-
 genito filio Dei et Deo, cum quo sine principio Pa-
 tri, et sanctissimo atque vivifico Spiritui gloria,
 honor, et gratiarum actio, nunc et semper, et in
 sempiterna secula seculorum. Amen.

D
INTERP.
ALLAT.g
Petro et
Paulo,Gregorio,
et Basilio.

E

Invocatur
a scriptore.

ANNOTATA D. P.

a S. Theodora Imperatrix, uxor Theophili cum
 Michaele filio regnavit: cujus Acta ex variis collecta
 dedimus xi Februarii.

C b Joannes seu Jannes Pseudopatriarcha cedere re-
 cusans, ejici jussus est, ut pluribus deducitur ad Vitam
 dictæ S. Theodoræ. Is, Cedreno tesie, solitus erat
 pelvis vaticinatione et præstigiis futura prædicere.

c Eutychianam hæresim intelligit, per Iconomachos
 eatenus resuscitatam, quatenus ea veram Christi hu-
 manitatem negans, opponebatur cultui corporeæ imagi-
 nis, verum humanitatem repræsentantis; similiter et
 Manichæi verum Christo negabant corpus.

d Infra in Analectis hæc nova seditio explicatur.

e Non satis commodum sensum facere videbantur,

quæ omisi verba; Δεῖ γὰρ παντὸς τὴν εἰρήνην ὡς ἔσ-
 ται.

f Quotquot scilicet, in Iconomachorum impietates
 prolapsi, jam dictum circa Christi corpus errorem
 professi fuerant: quorum cum loca noviter ordinatis
 Sacerdotibus essent explenda, non potuit in horum de-
 lectu alia haberi ratio, ut supra dictum, quam ut sem-
 per orthodoxos fuisse constaret, licet, ob alias olim pu-
 blicas culpas, eo gradu essent fortassis indigni.

g Cum enim Corpus Christi, ut in Missa offertur,
 figura sit sui ipsius, ut in cruce oblatus; non potest ibi
 verius corpus, quam hic offerri; adeoque nullum, qui
 sic errant, veri nominis Sacrificium Deo offerunt.

ANALECTA EX VARIIS.

CAPUT I.

G. H.

Castimonia. Ærumnæ in spelunca. Acta in aula Theophili. Calumniæ depulsæ.

In gratiam S. Nicephori Patriarchæ Romam venit :

Sanctissimum Patriarcham Methodium, natione Sicutum, et Syracusis natum educatumque, ac variis scientiis et piissimis moribus institutum fuisse, ac dein Constantinopoli vitam monasticam egisse, ex Actis jam datis constat. Ibidem etiam inter præcipuos viros habitum colligimus, ex Compendio historiarum Georgii Cedreni, in quo pag. 538 (nam utimur editione Luparæa) dicitur ob intentata Nicephoro sanctissimo Patriarchæ crimina, Romam ad Papam missus. Fuerat S. Nicephorus, Dominica Paschæ anno DCCCVI, Patriarcha ordinatus : verum usque ad annum DCCCXI prohibitus fuit a Nicephoro Imperatore, quo minus Synodicas litteras mitteret Romam, quod dicto Imperatore vita functo præstitit, primo anno Michaelis successoris. Num tunc ad Leonem III Papam dictas litteras Synodicas tulerit S. Methodius ; an postea, increbescente hæresi Iconomachorum sub Leone Armeno, a Patriarcha Nicephoro missus fuerit, non indicatur in Actis ; solumque dicitur, hæresim Romam se contulisse. Assumpsit Leo Armenus Imperium anno DCCCXIII, a quo, anno sequenti, S. Nicephorus Patriarcha in exilium deportatur.

ubi a tentationibus carnis S. Petri auxilio liberatur ;

2 Jam quæ tum Romæ contigerint S. Methodio, sic pergit narrare Cedrenus : eum scilicet vexatum fuisse a malo genio, carnis studioso, sine intermissione dies noctesque eum titillante, et rei venereæ appetitum excitante : itaque ardentem ea cupiditate ac tantum non ei succumbentem, Petro Apostolorum Principi sese dedere statuisse : multisque ab eo precibus contendisse, uti se libidine ista liberaret : hunc nocte adstitisse, ac virilia sua manu dextra tangentem adussisse : simulque dixisse, nihil esse quod in posterum sibi ab ista metueret voluptatis concupiscentia. Hæc Cedrenus : quæ in Actis non attinguntur.

reversus Constantinopolim

3 Eminuit Romæ Sancti virtus et doctrina. Sicut autem S. Petrum habuit pudicitiae Patronum, ita S. Paschali Papæ illius successoris adeo gratus fuit, ut eum ablegaret ad Michaellem Balbum anno DCCCXXI, committeretque Tomos de fide dissonantes, Imperatori dandos. Obtulit eos illi S. Methodius, intrepidus fidei propugnator ; sed pro gratioso sibi debito stipendio, in Actis dicitur septingentis plagis exceptus, carceralique sepulcro inclusus : imo et sub Theophilo, Michaelis filio, sub annum DCCCXXIX succedente, eadem de causa iterum plagas sexcentas accepit, et carceri inclusus fuit. Verum quæ in Actis tribuantur patri, adscribuntur ab aliis filio, et a Constantino Manasse in Compendio Chronico ita narrantur : Theophilus Imperator virum præstantissimum Methodium, quamdam in insulam relegatum, speluncæ cadaveris instar inclusit, tamquam unionem in concham, rosam inter spinas. Præterea duos ei latrones adjunxit, quorum altero extincto, et jam marcescente naturali quadam necessitate, fœdum illum odorem et pestiferum aerem tolerantissimus athletæ animo tulit æquissimo, quem ne adamas quidem sustinere potuisset. Alter latronum libertate donatus exire noluit, sed intra speluncam illam caliginosam manens, divinæque vivendi rationis æmulator factus, solis instar vitæ religiosæ radios sparsi. Hæc Manasses, quibus similia habet Zonaras, per verba quæ

spelunca includitur cum latronibus :

dedimus vi Februarii ad Vitam S. Theodoræ Imperatricis, uxoris Theophili, §. vi.

4 Nunc pergimus cum Manasse, ac primo referimus mutuum rescriptum SS. Theophanis et Theodori fratrum (de quibus agendum erit xxvii Decembris) sanctique Methodii. Dum adhuc inquit, Methodius in hoc carcere detineretur, homines illi, rerum divinarum periti, quos notis in vultu fœdatis fuisse diximus, per vim solum vertere coacti, piscatore quodam reperto, litteras viro justo perbreves versu iambico scripsere, quas ab interitu vindicandas ratus, hoc loco subjicere volui :

Τὸ ζῶντι νεκρῷ, καὶ νεκρῷ ζωηφόρῳ,
Ναίοντι τὴν γῆν, καὶ πατοῦντι τὸν πόλον,
Γραπτοὶ γράφουσι δέσμῳ τῷ δεσμίῳ.

Vivo perempto, vivificoque mortuo,
Terram incolenti, ac pariter calcanti polum,
Scripsere vincto vincti, et inscripti notis.

Quibus ille respondens, in hæc verba rescripsit :

Τοὺς ταῖς βίλῃσι οἰρανῶν κλησιγράφους,
Καὶ πρὸς μέτωπα σωφρόνως ἐστιγμένους,
Προσεῖπεν ὁ ζῶταπτος ὡς συνδεσμίους.
Libris vicissim descriptos cœlestibus,
Faciesque non sine laude compunctos notis
Salutat, ut convinctos vivus infossus.

Hi disertorum hominum versus aurei, reapse divinum quemdam nectaris succum stillant. Similia Manassi etiam Michael Glycas, eodem seculo xii scripsit, et phrasi aliquanto mutata Joannes Zonaras.

5 At, de Methodii ab exilio liberatione ista addit idem Manasses. Ceterum præclarus pugil Methodius, cum toleranter in illo tristi carcere sese gessisset, dentes amisisset, maxillas contusas haberet, omni-que genere excruciatas ab impiis hominibus per summam inhumanitatem non aliter esset, atque ferream incudem malleis excusores contundunt ; ad extremum inde prodiit, ortus diurni solis instar ; volente scilicet, ut par est credere, Deo, qui abyssos perspicit, et Cherubim et Seraphim insidet insignem hunc virum, ceu munitam urbem, in monte sublimi collocare ; ne tanta virtus, veluti lucerna sub modio, tristi caliginosque specu abdita, lateret. Accidit enim ut Theophilus Imperator, lectitandis libris semper occupatus, unde alveolos scientiæ fingeat, quemadmodum apes sedula de pratorum floribus, in quædam gryphis et labyrinthis consimilia incideret, ita ut dura isthæc quasi decorticare, ac obscura illustrare nemo recte posset, tametsi vel sexcenti apud ipsum essent, doctrinæ fama celebres. Cum igitur Imperatori permolesta hæc res accideret, et animum ejus angeret ; quidam ex Proceribus et Cubiculariis, accedens, Methodium prædicat, indicatis dotibus, doctrinæ magnitudine, scientiæ copia expedita, et abundanti prudentia sapientiaque vertice suo cœlum ipsum attingentem ; sive divinitus, ut hoc faceret, commotus ; sive clandestinum amorem alens, erga virum mente cœlestem, et numine divino plenum. Hæc Imperator audiens, Methodium de specu eductum, ceu unionem e concha, sidus e nube, virum clarissimis radiis refulgentem, et tenebras atque caliginem ignorantiae discutientem, ad sese revocat et

accipit a SS. Theophane et Theodoro versus,

E

pro quibus alios remittit.

a Theophili in aulam advocatus,

F

ad dubia quædam ei solvenda,

A et invitatur. Cumque gustum linguæ Methodii percipisset, homini præclaro in regia domicilium assignat; eundemque tamquam magni rem pretii, gemmamque splendidam, rutilantem, lucidam, in thesauris innumerabilibus et inaccessis collocans, atque frequenter adsidens Nilo illi aurifluo, de dulcissimis aquis largiter hauriebat. *Hæc Manasses, quæ Glycas brevius narrat.*

ad bellum etiam ducitur, 6 Cedrenus addit, a Theophilo etiam ad expeditionem bellicam eductum; Revocato ab exilio, inquit, sibi quoque adjuncto S. Methodio, in Saracenos movet. Solebat hoc in bellis factitare, sive quo ejus sapientia in multis obscuris atque intricatis rebus explicandis uteretur; sive id cavens, ne rebellionem is se absente aliquam concitaret, ob sacrarum imaginum amolitionem. Nam civium qui erant præcipui atque erga Deum pii, magno in honore habebant Methodium: itaque eum post se relinquere, Imperatori consultum non videbatur.

sub Michaelē et Theodora: 7 Hæc ibi. Mortuo sub annum DCCCXLII Theophilo, filius ejus Michael una cum S. Theodora matre regnavit. Tunc Joannes Pseudo-Patriarcha ejusque socii, de suo regimine dejecti, inquit Cedrenus, non se continuerunt, quin et contra sacras imagines aliquid adhuc molirentur, et piis insidias struerent. Quo etiam modo integerrimum Methodium calumnia circumvenire, et veræ religionis cultoribus dolorem afferre conati sunt. Res ea ita acta. Mulierem quamdam (mater ea fuit Metrophanis, qui postea Smyrnæ Præsul factus est) multo auro pollicitationibusque corruptam subornant, quæ Augustæ et Imperatoris Tutoribus diceret, a Methodio se esse stupratam. Statim ergo terribile judicium: civilibus et sacris hominibus cogitur Concilium: adstant pii, mœstitiæ et doloris pleni: non absunt impii, delectus haud exiguum ex ea actione conciliatum iri piorum cœtui sperantes. Prodeunt calumniatores animis inflati, quod crimen id in promptu habere probationes fiderent, producta in medium muliercula, quæ ex composito Judicibus rem narret. Judices ergo et præcipuus Manuel (Tutor ac Moderator Michaelis Imperatoris) tristi vultu adsident, indigne ferentes, unius hominis culpa cœtum piorum in periculum ludibrii venire. Quæ omnia sentiens Methodius, ut et spes impiorum et piorum ægritudinem aboleret, neque Ecclesiæ esset lapis offensionis; nihil multitudinem reveritus, homo omni reverentia atque honore dignissimus, in conspectu omnium pudenda nudavit: quæ nemo non videbat morbo quodam emarcuisse, omnique naturali vi esse privata. Pudore hoc factum opplevit calumniatores et malis gaudentes, pios autem lætitia: qui ingenti cum gaudio Methodium cingentes, salutabant atque amplectebantur, neque habebant quo modo voluptati suæ satisfacerent...

stupri per calumniam accusatus, 8 Michael Imperator, intolerabilem hanc fraudem judicans, statuit mulierculam quæstionibus adhibere, ut, quæ fuisset doli nectendi ratio, intelligeret. Statim ergo gladius stringitur, virgæ igni candentes adferuntur, carnificesque parati adstant: quibus infelix ea perterrita, rei veritatem palam fatetur; quo pacto structæ insidiæ, atque auro et pollicitationibus corrupta et decepta fuerit; qui commenti auctores; denique totam fabulam refert; additque, domi suæ aurum in sacculo reperiendum iri quadam arcula frumenti plena: et missus eo satellitum quidam, aurum statim attulit, detectaque res tota est. Dedissent ergo dignas facinoris sui poenas calumniatores, nisi Methodius, qua erat patientia, unam hanc ultionem petisset, quotannis solenni orthodoxorum conventu sibi liceret, a sanctissimo templo Deiparæ Blachernensi ad sanctæ Sophiæ templum prælucentibus facibus ire, et in ipso-

et calumniæ auctores poena eximit.

rum aures detestationem obnuntiare: quod et per omnem eorum vitam factitatum est.

AUCTORE G. II.

CAPUT II.

In Patriarchatu cicatrices servatæ. Festum Orthodoxiæ ordinatum. Translata corpora SS. Theodori Studitæ et Nicephori Patriarchæ. Constitutiones editæ. Vitæ aliquot Sanctorum et Homiliæ scriptæ.

Premissæ superiori Capite ex Cedreno, licet acta sint postquam Patriarcha in locum depositi Joannis jam esset ordinatus Methodius, præmittere tamen ordinationi ejus malui, ut quæ in summo illo gradu egit, in alterum hoc Caput ordinatius colligerentur. Prius ergo quam illa apud Cedrenum legantur, apud eundem occurrat, quomodo S. Theodora Imperatrix in locum dejecti Jannis (sic a piis impius vocabatur) sanctum et divinum Methodium introduxit, qui adhuc confessionis suæ et ob eam tolerati supplicii notas in carne sua gestabat: omnibus piis, Sacerdotibus, Laicis ac Monachis, et iis etiam qui in montibus exercebantur, summo cum gaudio ejus designationem approbantibus; ac confertim in Urbem venientibus, unoque ore hæresim Iconoclastarum damnantibus æterno anathemate. Hoc præclarum facinus inclita Theodora et filius initio Imperii sui ediderunt, inquit Cedrenus. Constitutus est ergo Patriarcha S. Methodius anno DCCCXLII. Quas vero confessionis suæ notas S. Methodius in corpore gestavit, his verbis explanat Glycas: Quia malæ, propter sacrarum imaginum propugnationem, contundendo læsæ solutæque fuerant a Theophilo, post septimam Synodum simulacrorum eversionem renovante; necesse habebat, ut eas tenui quadam fascia linea obligaret. Unde, mea quidem sententia, mos inolevit, hodieque durans, ut Pontifices ab anteriore parte lineas fascias alligatas habeant.

Ordinatus Patriarcha servat notas supplicii,

malas scilicet obligatas.

10 Vigebant eo tempore Constantinopoli illustres Abbates et Monachi monasterii Studitarum, ex ordine Acæmetarum, quorum plurimi ob sacrarum imaginum venerationem in exilium missi, aut vitam ibidem sancte finiverunt, uti S. Theodorus; aut inde regressi sunt, uti SS. Nicolaus et Naucrati, de quibus ad diem IV Februarii in Vita S. Nicolai ab auctore cœvo; ibi cap. VII ista leguntur num. 36. cum Porro Theophilus jam diem obiisset, unoque tumultu hæresis pariter merito circumscripta misere esset; ac Christi amans uxor ejus Theodora, cum filio Michaelē admodum juvene, Romani Imperii arcem suscepisset; magnusque Methodius Ecclesiæ gubernacula Pontifex obtineret; divinitus afflatis Patribus in unum coeuntibus, initium habuit Orthodoxiæ celebritas, cum orbis jam fines serenitas haberet, Christique Confessores, velut stellæ quædam, universum Ecclesiæ firmamentum illustrius ornarent. Tunc plane etiam communis Pater noster ac Christi famulus Naucrati, ab exilio rediens, venit Byzantium; proque certaminum merito, multo cum honore ab Imperatrice ipsoque Patriarcha susceptus vir inclitus, eorum rogatu sacræ Fratrum sodalitatibus, in unum tunc congregatæ, in venerabilissimo Studii monasterio præfecturam suscepit: quam quidem magnus Theodorus multis nuper laboribus enutrens adaugensque, ad millenarium numerum provexerat: eratque rursus novo vigore vegetum Christi illud ovile, veluti cuidam Paradiso simile, multas virtutum rosas ac spiritus suaveolentiam adspectare volentibus præstans. De S. Naucrati egimus VII Junii: de S. Theodoro agendum erit XII Novembris.

S. Naucrati præfuit monasterio Studii.

11 At quæ a Patribus divinitus afflatis in unum coeuntibus statuta supra innuuntur, optime explican-

A *tur in Oratione Theophanis Presbyteri et Praepositi, de exilio S. Nicephori Patriarchae et Translatione Reliquiarum ejus, a nobis illustratis ad diem xiii Martii, ubi describitur sollicitudo S. Theodorae Imperatricis, pro concordia et fidei sinceritate cœtum Ecclesiasticum cogentis; a quo cum Jannes Iconomachus e Sede Patriarchali esset depositus, Methodius, vir et vita et doctrina valde probatus, et qui pro veritate et religione permulta certamina et longum exilium pertulerat, atque inde plagis et carcere diu cruciatus redierat, omnibus in dignitate constitutis approbantibus, electus est, qui sacram Reginæ urbium Sedem obtineret. Tunc Nicææ divinitus edoctum sanctum œcumenicum Concilium secundum, quod Irenæ Imperatricis, ab ipsa pace verum nomen habentis, et Tarasii maximi beatissimique Patriarchæ studio celebratum est, merito firmam obtinuit auctoritatem ac robur; cum omnes, quæ Deo aspirante in ipso decreta fuerant, comprobarent. Tunc omnes Ecclesiæ suum ubique decus receperunt, et venerabilium imaginum splendore fuerunt illustratæ: ejusque illis qui nefarie eas insectabantur, Sacerdotes in eis ac duces, recti dogmatis studiosi, sunt constituti. In Vita Tarasii, xxv Februarii illustrata, de dicto Concilio latius agitur, et memoria S. Irenæ Imperatricis recolitur xiii Augusti: hæresis vero Iconoclastarum, quæ sub Leone Isauro exorta, sub Leone meno resuscitata fuerat, post annos centum et viginti plane dissipata tandem est, atque institutum festum Orthodoxiæ, quo sacrarum imaginum restitutio quotannis celebratur Dominica prima Quadragesimæ, ducta prælucentibus facibus processione ab Ecclesia Deiparæ Blachernensi ad augustissimum sanctæ Sophiæ templum.*

confirmat
Nicænum
Concilium

et festum
Orthodoxiæ
instituit:

curat re-
ferri CP.
corpus S.
Theodori
Studitæ:

12 Per id tempus religionis restitutæ, ut legitur in citata S. Nicolai Studitæ Vita num. 37, illustris quoque ac lætitiæ plena Translatio contigit Confessoris ac sancti Patris nostri Theodori, ab insula Principe ad nostrum hoc monasterium, providente piissima Augusta ac magno Pontifice, ante indicato Methodio, universoque cœtu Ecclesiæ concurrentis: fuitque gloriose depositus, vicesimo sexto Januarii, juxta inclitum atque divinitus afflatum ejus avunculum Piatonem, et tumultus Sanctus una cum fratre ac Episcopo Joseph, a dextris ad Orientalem partem sancti Præcursoris: ad cujus scilicet honorem dictum Studii monasterium conditum est. Fuit autem Joseph ille Episcopus Thessalonicensis, et colitur a Græcis xiv et xv Julii.

idemque fa-
ciendum sua-
det corpori
S. Nicephori
Patriarchæ

13 Sed multo majori cum cura S. Methodii, facta est anno DCCCXLVI Translatio S. Nicephori Patriarchæ, a citato supra Theophane Sacerdote descripta his verbis: Quadriennio post sacratissimus Methodius, divino plane spiritu impulsus; opportune sapienterque divinam Imperatricem Theodoram admonuit, non esse ex Imperii et Reipublicæ dignitate, quod venerandus et inter Patriarchas illustris Nicephorus, qui pro gloriosæ sinceræque fidei defensione a Sede depulsus, in longissimo exilio defunctus erat, negligeretur: sed omni studio curandum esse, ut divinum corpus ipsius in civitatem reportaretur. Alioquin ingrati animi vitium, inquit, non evitabimus. si post mortem etiam ipsum in exilio, tamquam jure damnatum, reliquerimus; præsertim cum non ignoremus, eos, qui ex genere erant Joseph, in benedictionis parte posuisse, ut patris ossa post quadraginta fere annos ex Ægypto in Chananitidem exportarent. Quod cum ita sit, nos, qui sumus pietatis filii, diutius privari patiemur Patris illius præsentia, a quo divinis documentis enutriti sumus? Hæc quidem, omnium quas intuetur sol urbium præstantissima, et regia civitas, sacri Ducis atque Pastoris sui reliquias sanctas desiderat, quas pie

conservet et colat. Sponsi sui præsentia fruatur rursum Ecclesia ipsius amantissima: et quo vivo injustissima Imperatoris manu spoliata fuit, mortui corpus, annuente studiosa Pastoris Imperatrice, complectatur. Cernis, quemadmodum hic populus, qui per te securus in vera religione conquiescit, incredibili studio etiam post mortem, vocem ejus in spiritu audire concupiscit? Quod si tabernaculum ejus tantum ad se relatum aspexerit, se illum ipsum recepisse spirantem existimabit, et tamquam thesaurum aliquem pretiosissimum recondet et observabit. His precibus, et cohortationibus celerrime ac libentissime inclita annuit Imperatrix: Perspicuum est enim, inquit, hoc apud omnes posteros, et mihi et liberis meis honori futurum.

14 Tunc sacer civitatis Antistes, cum Sacerdotibus et Monachis universoque populo, ad S. Theodori templum accedit: in quo gratia plenæ Reliquiæ jacebant; easque, cum veneratione et lacrymis complectens, Sanctum tamquam viventem sic allocutus est: O vir beatissime, qui eisdem laboribus et ærumnis, quibus sanctus Joannes Chrysostomus, affectus es, sicut eadem religionis studio et dicendi libertate præstabas; quique pariter et sede privatus, et mulctatus exilio, et triginta trium annorum spatium extorris tum vivus, tum mortuus transiegit; nunc te nobis tui amantissimis restitue, atque hinc discedens ad propria redi, ut te nunc, ut ipsum olim, populus tui studiosissimus cum gaudio suscipiat. Tibi a Deo alienus Imperator viventi adversatus est, et inconsiderate ab Ecclesia te depulit; sed dignas furore suo poenas dedit, miserandoque exitu Imperio simul et vita privatus est, audaciæque suæ debita præmia tulit. Hodie Imperatores, Deo propter morum pietatem carissimi, mortuo Ecclesiam reddunt; quam, uti filii per Evangelium effecti, mecum constituunt, non habentem maculam neque rugam, qualem tuis ornatam et confirmatam institutis reliquisti. Aspice et vide congregatos filios. qui ex propinquo venerunt, cum reliqui procul tuum ad se reditum expectent; quos tu, velut orphanos, noli tua mœrentes absentia relinquere. Habeat civitas tua, loco muneris pretiosissimi, tuum beatissimum tabernaculum, quo magis quam Imperii amplitudine ornata, gloriatur et gaudeat.

15 Hæc voce flebili supplicans sacratissimus Patriarcha Methodius, nocturnum Psalmorum cantum et mysticum Sacrificium cum populo fidei perficiens, præclarum e tumultu corpus rexit. quod undeviginti annorum spatio integrum omnino purumque manserat; et in arca ab ipso compositum, et Sacerdotum manibus sublatum, cum luminibus et frequenti Psalmorum cantu, in navim ad hoc paratam illatum est. Sed cum fretum trajecisset, et ad Urbis littus appropinquasset, Dei cura Michael Imperator juvenis, et amplissimis dignitatibus præstantes viri, et patricii, et reliqui cives, læti facisque manibus tenentes, obviam processerunt: et arcam illam pretiosam, cum fide ac veneratione, humeris suis subeuntes, ad magnam usque gestarunt ecclesiam: ex qua, Pontificia dignitate spoliatus, ejectus fuerat.

16 Inde rursum, assiduis diu noctuque Psalmorum festivorum cantibus vicissim utentes, et cum omni luminum genere per mediam urbem ipsum gestantes, in sanctorum Apostolorum templo collocarunt. Tanta autem erat concurrentis populi virorum et feminarum, atque ætatum omnium multitudo, ut numerari non posset. In biviis enim et porticibus premebantur; et ubique per vim sibi exitum parabant; adeo ut, quamvis multæ, propter Imperatores et Sacerdotes, variis temporibus celebritates extiterint, nulla tamen cum hac conferri queat. Nonnulli

D

ad quo
et cum clero
et populo
accedens,

E

ipsum elevat
et arcam im-
positum,
F

defert in
templum
Apostolorum.

A nulli etiam in via spiritibus immundis vexati, dum ab aliis comprimerentur, miserandas atque maledicas voces emittebant: quorum e numero quidam ab ipso curati sunt. Populi igitur impetu vix evitato, sanctum eximii Patriarchæ corpus in celeberrimo Apostolorum templo, sacris Mysteriis Deo peractis, in sepulcro recens constructo, manibus ipsius Methodii compositum est, in Idus Martii, quo quidem die in exilium etiam ejectus fuerat, ut utraque res sit memorabilis.

nova inter
Catholicos
suscitata
dissentione,

17 Inter alios ejusdem temporis athletas fuit S. Joannicius Abbas in Bithynia, cujus illustrata acta et certamina descripserunt Subas et Petrus Monachii, quæ Græce habemus singula valde longa, Romæ et Parisiis acquisita, et ad diem 14 Novembris elucidanda. Alia item habemus, Metaphrastæ tributa, quæ a Gentiano Herveto Latine reddita edidit Lipomanus tomo 5, et Surtus ad dictum 14 Novembris, unde ex numero 31 placet decerpere sequentia: Theophilus ex hac vita excedit, Michael vero et Theodora Imperium suscipiunt. Methodius autem, vir revera sacrosanctus et homo Dei, in sacris collocatur sedibus. Sed (ut semel dicam) cum omnia ab eo fuissent traducta ad orthodoxam fidem, sopitusque esset omnis

B fluctus, ac sedata tempestas, et res quietæ; quædam alia seditio excitatur a piis, et res Ecclesiæ iterum erant divisæ, atque redactæ in duas opiniones. Nam alii quidem volebant retinere in ministerio eos, qui dignitatem Sacerdotii acceperant ab Iconomachis, utpote quod hoc nihil pietati officeret: alii autem profanis sancta tradere manibus, putabant omnino esse impium, et minime Deo gratum nec admittendum. Ferebat id ægre, qui Deo vere vivebat Methodius, angebaturque et lacerabatur corde; putabat enim magnum Paulum resonare in auribus, hæc propemodum loquentem: Utinam sim a Christo anathema pro fratribus meis secundum carnem, si modo steteritis nobiscum, et communiter quidem Trinitatem glorificaverimus. Et ille quidem sic se habebat: Dei autem amicus Joannicius, incidens in res adeo turbatas. . . . Archiepiscopi Methodii jam labantem recreabat animum. . . . Scribebat autem Methodio, ut illos potius haberet circa divinum sacrificium, quos nosset cum eo sentire in dogmate Orthodoxiæ. . . . Cum hæ venissent litteræ, divinus quidem Methodius memoriæ mandavit ea quæ scripta fuerant. Hæc ibi, dicuntur autem a S. Joannicio plurimi hæretici conversi; dein num. 57 ista de S. Methodio habentur.

eger animi
Sanctus

Rom. 9

a S. Joannicio
recreatur;

cumque in-
visens,
intelligit
suam obitum
instare:

C 18 Quinto anno Imperii Michaelis, qui Ecclesiam regebat Methodius, cum magni Joannicii ad Dominum decessum præscivisset appropinquare; ad eum venit, et ultimas preces ab eo petiit. Ille autem maximi faciens conveniri a Methodio, postquam et in longum tempus cum eo produxisset sermonem, et deinde facto cœtui atque recens electo gregi quæ pietatis erant suasisset, dicens, ut immobiliter permanerent in fide orthodoxa, neque everterentur a profanis vocibus hæreticorum, et inter se conservarent concordiam, neque blasphemiam et maledicam linguam moverent in Pontificem; subjunxit, quod non multum tempus post suum decessum viveret Methodius. Qua in re non fuit falsus tertio enim die postquam hæc dixisset, Joannicius, spiritu qui-

dem migrat ad ea quæ diligebat, deductus a choro Angelorum. . . . Methodius autem, qui inter Patriarchas clarissime fulsit, ipse quoque, octavo mense post illius decessum, excessit ex hac vita quarto decimo Junii.

D
AUCTORE G. H.

19 Baronius anno 842 num. 20, Qui igitur, inquit, Post tot Ecclesiæ Constantinopolitanæ naufragia, ejus clavum, e manibus hæreticorum evulsum, moderandum suscepit Patriarcha Methodius; quoque revocandis, ad Ecclesiam lapsis allaboravit. Quod vero hi reperirentur variæ ætatis diversæque conditionis, ne vilesceret Ecclesiastica disciplina, eosdem omnes diverso modo censuræ Ecclesiasticæ voluit esse subjectos. Ea Constitutio, cum orationibus variis et ritibus, extat Græce et Latine edita a Ludovico Goar in Euchologio sive Rituali Græcorum, pag. 676 et decem sequentibus, sub hoc titulo. Methodii Patriarchæ Constantinopolis, de iis qui abnegarunt, secundum diversas personas et ætates, et ad orthodoxam veramque fidem revertuntur. Hujus pars aliqua extat etiam apud Theodorum Balsamonem, et ex eo apud Baronium loco supra relato.

constitutio-
nes circa
lapsos edit:

20 Edidimus nos ad diem quintum Februarii ejusdem S. Methodii Orationem in S. Agatham, quinque capitibus a nobis distinctam: edidimus etiam ad diem 22 Martii duplicem Vitam S. Theophanis, Hegumeni et Confessoris, priorem auctore S. Theodoro Studita aut alio Monacho cœvo; alteram auctore, ut videtur, Metaphraste: qui num. 11 excusat se, quod uxoris S. Theophanis, jam Monachum indutæ, certamina et miracula scribere prætermiserit, eo quod præclare ab ipsa factorum pars, ad legentium utilitatem vulgata noscatur a sanctissimo Patriarcha Methodio, in ea descriptione, quam de ipsa beataque ipsius vita composuit. Hanc descriptionem hactenus non licuit videre. Erat etiam inter opera S. Dionysio Areopagitæ attributa, apud Petrum Lancelium et Balthasarem Corderium, illius Martyrium, auctore Methodio, vel (ut alii) Metrodoro. Illud S. Methodio Patriarchæ adscribunt Anastasius Bibliothecarius, in epistola ad Carolum Calvum; et Flodoardus, lib. 3 Historiæ Remensis cap. 18; ubi recensens Hincmari Episcopi scripta, addit; De passione S. Dionysii, a Methodio Constantinopolitano Græce dictata, et ab Anastasio Romanæ Sedis Latine scripta. Sed hæc ad diem 19 Octobris erunt examinanda. Denique Jacobus Gretserus, tomo secundo de Cruce, inter Homelias de sancta Cruce edidit aliquam Methodii Episcopi, ad eos qui dicunt, Quid profuit nobis filius Dei crucifixus in terra et homo factus? et quare Crucis figura pati sustinuit, et non aliquod aliud supplicium? et quæ utilitas Crucis? Item aliam ejusdem Methodii, ad eos quos pudet Crucis Christi. Extat etiam apud citatum Balsamonem Canon de segregationibus, sive excommunicationibus, et quidem monasticis, uti videtur ex titulo colligi. Nec dubitamus quin varia ejus monumenta adhuc lateant in variis bibliothecis: quædam etiam prodierint sub nomine S. Methodii, Episcopi ac Martyris in Lycia, 3 sec. quæ revera Constantinopolitani hujus sint; atque imprimis ea, quam 2 Februarii allegavi ex Combesio, de Simeone et Anna; quamque Casimirus Oudini, in Supplemento Ecclesiasticorum scriptorum, merito seniori isti adjudicat.

scripsit Acta
S. Agathæ,
E

item de S.
Theophane
et uxore ejus,

Sanctoque
Dionysio,
Areopagita;

Homelias de
Cruce.
F

DE SS. ANASTASIO PRESBYTERO FELICE MONACHO, ET DIGNA VIRGINE MARTYRIBUS CORDUBÆ IN HISPANIA

G H.

Ex S. Eulogii Memoriali.

ANNO DCCCLIII.

Anastasius
Presbyter,

Felix Monachus,

Digna Virgo
fuit :a S. Agatha
confortata
hæcIndigna cupit
appellari :aliis suspensis
Judicem
arguit :

Dedimus præcedenti die martyrium S. Fandilæ Presbyteri, et ex S. Eulogii Memoriali Sanctorum latius deduximus persecutionem, sub Rege Mahomad motam : ubi post relatum cap. 7 martyrium prædictum, subditur sequenti capite 8 horum trium Martyrum cædes, his verbis : Fandilam sequens alio die Anastasius Presbyter, qui ab ineunte ætate, apud basilicam S. Aciseli Cordubensis disciplinis et litteris eruditus, usque ad plenam juventutem ibidem in Diaconatus officio degens,* postquam monasticam vitam, qua dudum fuerat spreto ministerio oblectatus, in senibus* egerat, demum Sacerdotio applicatur. Concito gressu palatium petens adstat Consulibus ; hostemque fidei veridicis assertionum stimulis feriens ; gladio confestim abscissus suspenditur. Cum quo S. Felix Monachus, ex oppido Complutensi progenitus, natione Getulus, et quadam occasione in Asturias devolutus, ubi et fidem Catholicam, et religionem monasticam didicit, eodem die hac professione decisis, affigitur.

2 Cumque dies illa maximum cursus sui explens metabulum, jam pene in horam nonam divergeret ; virgo quædam adolescentula, merito et nomine Digna, ex collegio venerabilis Elisabeth, Deo revelante et confortante, ad palmam processit. Paulo namque ante martyrium suum assistere sibi per somnium videt puellam, habitu et specie percomptam angelica, rosas ac lilia manu gestantem. Quam cum de nomine causaque sui exploraret adventus ; Ego sum (inquit) Agatha, olim propter Christum diris attrita suppliciis, et nunc veni partem tibi purpurei muneris hujus conferre. Accipe libens donarium, et viriliter age in Domino ; nam reliquias rosarum et liliorum, quas in manibus servo, post te ex hoc loco datura sum migraturis. Tali denique Virgo sacratissima visu ac munere illustrata, cum e dextera colloquentis rosam susciperet, auris admixta cœlestibus ab oculis intuentis elevabatur.

3 Hæc autem puella, cum pro summa humilitate atque obedientia inter convirginales ultimam se judicaret, essetque incomparabili apparatu obsecundatrix, numquam tamen appellari se Dignam patiebatur ; dicebatque cum lacrymis ; Nolite me Dignam vocare, sed magis Indignam ; quia cujus meriti sum, etiam nomine debeo insigniri. Et cum a die revelationis suæ, amore compuncta martyrii, tacito cogitamine, quibus ad id posset indicibus aspirare, sæpius ruminare cœpisset ; fit affatim lætior horum instructa martyrio ; quo quasi his præcedentibus hæc firmiori gressu succederet ad coronam. Ideoque apertis silenter cœnobii claustris, cum jam beatos pendere comperisset Martyres ; concito gradu judicem petens, cur fratres suos præcones justitiæ trucidaverit, assertionem intrepida percunctatur. An quia (inquit) Dei cultores existimus, sanctamque fideliter colimus Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unum et verum Deum fatentes, et omne quod ab hac credulitate dissentit, non solum

negamus, verum etiam detestamur, maledicimus, et confundimus, idcirco confodimur ?

4 Hæc et his similia sancto et immaculato ore disserente puella, nihil cunctatus arbiter, lictoribus decollandam committit : qui mox delicati impetunt jugulum * colli. Nec mora consternatis corruens membris, equuleo deorsum versa suspenditur, ceterisque trans flumen adseiscitur. Hoc namque ordine hi tres vocati, Anastasius scilicet Presbyter, Felix Monachus, et Digna Virgo beata eodem die dispariter ceciderunt, xviii Kalendas Julii, Æra dcccxc. *Hæc S. Eulogius, a quo hic indicatus* **E** S. Acisclus, est celebris Martyr, Cordubæ sub Diocletiano xvii Novembris passus. Ambrosius Moralez, in suis ad hunc Annotatis, fatetur se ignorare, quomodo S. Anastasius * post monastica vita incenibus egerent. Ego sensum reddidi exigua mutatione clarum : nisi quis insenitus malit legere ut sit participium ab insenesco. Simili libertate utendum sub finem censui ad *, ubi legebatur delicatis inferunt jugulum collibus, libenter alteri meliori conjecturæ, cum suggeretur, cessurus meam.

5 Per Æram dcccxc sub finem notatam, intelligitur annus Æræ Christianæ dcccliii, quo passi fuerunt. Additur mox capite sequenti, apud S. Eulogium ; Quorum cadavera post aliquot dies ingenti concremata incendio, ad ultimum fluvii projecta, dispersa sunt. Ubi scrupulum movet Moralez, quomodo cum hic dicantur cadavera per ignem et aquam dispersa, credatur corpus S. Felicis Complutensis Martyris, cum S. Zoili corpore, translatum apud Carrionem in S. Zoili monasterio Ordinis S. Benedicti ; additque Moralez, id se in vetustis cœnobii monumentis ibidem legisse. Dabimus infra ad diem xxvii Junii S. Zoili et xix Sociorum, Martyrum Cordubensium, sub Diocletiano passorum Acta, a Tamayo-Salazar ex MS. Legendario Segobiensi et edito alio Hispanensi excusa : in quibus dicitur sanctissimus Agapius, Episcopus Cordubensis, basilicam pulchriorem et ampliorem extruxisse, et sacras exuvias S. Zoili, una cum S. Felicis, honorifice collocavisse, Sanctique Zoili nomini dedicasse. Idem Tamayus-Salazar edidit Catalogum Episcoporum Cordubensium, in eoque asserit, hunc Agapium floruisse circa annum dxc. Ut videatur de alterius S. Felicis corpore agi in dictis Actis S. Zoili.

6 Præfatus quoque Moralez asserit, Hujus Sancti Felicis festum nonnullas Hispaniæ Ecclesias celebrare. Id vero patet, ait Tamayus in Hispanico Martyrologio ex Breviariis Palentino, Carthaginensi et Compostellano et de iis a Marineo Siculo luculentum struitur elogium. Imo, ex libello Ambrosii Moralez de Translatione SS. Justi et Pastoris, ait Complutum agnoscere S. Felicem suum accolam, et ideo in receptione Reliquiarum SS. Justi et Pastoris, ex Osca conductarum, imaginem S. Felicis in occursum exivisse, in cujus basi isthæc legebatur epigraphe, Compluti natus, S. Benedicti Monachus, Felix nomine, sed felicior, quia vestro exemplo Cordubæ

decollata
suspenditur :corpora
concremata et
in aquam pro-
jecta.

F

A Cordubæ sum passus; communem patriam gratulor denuo, hoc tanto Reliquiarum vestrarum thesauro locupletatam.

S. Dignæ
locus in
monasterio
Sabanensi.

7 Hæc de S. Felice. At de S. Digna Virgine Martyre, quia supra dicitur vixisse in collegio venerabilis Elisabeth, colligit Tamagus intelligi Sabanense cœnobium, cujus cum Jeremia conjuge agnoscitur fundatrix extitisse, ut patet ex lib. 2 cap. 2 Memorialis S. Eulogii, dicentis, Jeremias inclitus, opibus rebusque abundans, et conjux ejus venerabilis Elisabeth ac liberi, totaque pene cognatio, sumptu proprio fundamenta ipsius cœnobii jacentes, divinarum legum perenni adhæsuri obsequio, pridem eo se contulerunt. Addit Tamagus, dictum cœnobium fuisse juxta vicum Tabanos in partibus Aquilonis, inter prærupta montium et condensa silvarum, septem ab urbe milliaribus, sive duabus leucis Hispanicis, ut ait Morales, sed hodie nullum manere vestigium.

8 Horum trium Martyrum elogia ediderunt Hispanice, laudatus jam Ambrosius Morales, lib. 14 Historiæ Hispaniæ cap. 20; Joannes Marietta de Sanctis Hispaniæ lib. 3 cap. 1 et 2 et lib. 4 cap. 19; Martinus de Roa, de Sanctis Cordubensibus fol. 99; Villegas, in Floribus Sanctorum; et cum iis Martyrologium Romanum, in quo ista leguntur: Cordubæ Sanctorum Martyrum, Anastasii Presbyteri, Felicis Monachi, et Dignæ Virginis. Plura habent Galesinius etique Martyrologi. Quomodo autem S. Felicis prædicti corpus, non diu ante annum MLXXXIII, Corduba translatus sit ad Carrionense S. Joannis Baptistæ monasterium, exinde S. Zoili et Felicis dictum, in regno Legionensi; et quanta Sancti isti ibidem sint operati miracula, vide ad XXVII Junii, ubi de S. Zoilo, pariter illuc translato, plenius agimus.

D
AUCTORE G. H.
Cultus S.
Felicis in
vartis Eccle-
siis et
Compluti.

Memoria
omnium.

DE SANCTO GERASIMO

ORDINIS S. BASILII IN CALABRIA ULTERIORE

B

Ex Romæo et Ferrario.

E

Leucopetra, promontorium ultimum Calabriae ulterioris sive agri Rhegni, antiquis notissimum fuit; haud procul est inde oppidum S. Laurentii, vulgo S. Lotero in mappis notatum: ubi extitit monasterium Ordinis S. Basilii, et in hoc floruit S. Gerasimus seu Gerasimus Monachus, de quo David Romæus in Indice Sanctorum regni Neapolitani anno MDLXXVII Neapoli excuso pag. 403 ita scribit. Sancti Laurentii oppidum, prope Leucopetram, Gerasimus, ex Societate Divi Basilii, sepultus est in templo Divi Angeli, XVIII Kalendas Quintilis. Is est XIV Junii. Ad quem diem citato Romæo

cundem retulit Ferrarius in Catalogo generali, idque ex Tabulis et Chronicis Calabriae: at quibus, non judicat: additque; De eo Paulus Regius, lib. 2 de Sanctis regni Neapolitani, hac die. Quæ fere eisdem verbis habet Ferrarius, ad diem XIV Maji, uti tunc inter Prætermisos diximus, et optavimus ejus aliqua Acta nancisci: sed frustra. Interpellati enim Regiensis nostri Collegii Patres, consuluerunt Archipresbyterum S. Laurentii, cui novum auditu accidit ipsum Sancti nomen, tantum abest ut aliquid ulterioris notitiæ suggereret; ita paulatim pessum eunt memoriae Sanctorum, etiam uno abhinc seculo notissimorum.

NOT. 33

DE VENERABILI RICHARDO

ORDINIS S. BENEDICTI ABBATE

C

VERODUNI IN LOTHARINGIA

F

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Vita ab Hugone Ab. Flaviacensi, discipulo ejus, scripta; et inchoato aliquo ejus, ut Beati, cultu.

D. P.

ANNO MXLVI.

Verodunum sive Virodunum, Galliarum Belgicarum civitas Imperialis, sub Archiepiscopatu Trevirensi, Lotharingiæ hodiernæ vulgo attributa, sed Cæsareæ jurisdictioni sub annum MDLII a Francis subtracta, iisque per pacis Monasteriensis conditiones relicta, octavum Episcopum, seculo VI ineunte, habuit S. Victorum, sive Vitonum IX Novembris commemorandum. Hic cum esset in suburbana sanctorum Apostolorum ecclesia sepultus, crebrescentibus ad ejus invocationem miraculis, tam ipsa quam additum ei monasterium, quod nunc quasi centrum est arcis circumductæ urbiq; imminens, nomen accepit vulgo S. Venne de Verdun. Clericorum ea antea ecclesia fuit: sed Berengarius, in ordine Virdunensium Episcoporum numeratus XXXV, anno Episcopatus sui XII, ab incarnatione DCCCCLI, dolens quosdam filiorum suorum,

S. Vitoni
Clericalis
Ecclesia,

Monachalis
facta an. 951,

perfectioris vitæ desiderio et altioris propositi amore ferventissimo, ad vicinas dioceses commigrare, et monasticum Ordinem (quia in Virdunensi urbe non inveniebatur) alibi expetere; communicato Cleri Procerumque consilio, in ecclesia, sanctorum Apostolorum Petri et Pauli honori consecrata, ubi pretiosus Domini Confessor Vitonus cum suis quiescit et veneratur prædecessoribus et successoribus, Monachorum delegit turmulam aggregare.... Expulsus ergo Clericis, Monachos introduxit, quibus et ex sua proprietate, et de rebus matris Ecclesiæ, annuos proventus reddituum, et victus vestitusque necessaria præordinavit, et congrua officinarum habitacula præparavit.... Abbatem quoque eis instituit Humbertum, de cœnobio S. Apri Tullensis, sub regula S. Benedicti.

sub primo
Abbate
Humberto
defuncto an.
972

A 2 Ita Hugo, ex Verdunensi, Monacho Abbas Flaviniacensis, Auctor Cronici Virdunensis, coepta sub annum MC scribi, et ex MS. Codice Collegii nostri Claromontani Parisiis editi tomo 1 Novæ Bibliothecæ Manuscriptorum Labbei pag. 132: ubi deinde pag. 136, dicitur, quod anno DCCCCLXXII idem Humbertus obiit pridie Nonas Decembris, et Adelmarus in ejus locum substitutus est: ac denique pag. 159, Defuncto quoque Adelmaro v kal. Januarii, Adelardus substitutus est: et hoc defuncto xiii kal. Januarii, Ermenricus successit, qui in quantum valuit, ampliavit. locum Hoc etiam ad superna transvecto vii kal. Septembris, Rohaldus successit, et Rohaldo Lambertus. Post quem raptus est de cænobio S. Felicis Mettensis Dominus Fingenius, Scotorum progenie oriundus: qui, quia locus idem per manum laicam aliquantulum neglectus erat, ad restaurandum eum, Abbas ibidem est ordinatus.... Et hoc quoque defuncto.... Dominus Richardus locum illum regendum suscepit.

B 3 Richardus Wassenburgius, ecclesiæ Verdunensis Archidiaconus, Galliarum Belgicarum antiquitates, per seriem et historiam Virdunensium Episcoporum usque ad annum MDCLIX Francico idioma pertexens, licet fol. 216 post vitam Haymonis Episcopi xxxviii. Richardi istius sub illo creati Abbatis Vitam subjunxit, Sanctum Richardum in titulo appellet; ad calcem tamen solum ait, Finit Vita Boni Richardi Abbatis. Hugo Menardus et Gabriel Bucelinus, hic in Menologio iste in Martyrologio Benedictino, ipsum collocarunt cum titulo Beati; quo etiam usus Arnoldus Rayzrus in Supplemento ad Natales Sanctorum Belgicorum Molani. Expecto quem ei titulum daturus sit, in proximo edendo seculo vi Actorum suorum, Joannes Mabilio. Interim satis habeo, Venerabilem appellasse eum, quem ampliori titulo nemo antiquiorum scriptorum docuit appellare. Certe Discipulus ejus, Hugo prælaudatus, Vitam Magistri prolixam intexens suo Chronico, ejus illa boram partem facit, nusquam absolute Beatum vocat; gratiam tamen Spiritus sancti invocat, ut beatitudinem ejus enuntiare se faciat, itaque appareat ipse laudabilis in Sanctis suis: per decursum deinde Historiæ, eundem virum, Gratiam Dei, identidem vocat; hoc ei vulgo cognomen fuisse dicens num. 42. Num. 82 agit de concursu ad Sancti viri sepulcrum, frequentique ad ipsum curatione febricitantium, ac mox subjungit oblatam Rodolfo Abbati visionem Angelicam, qua declaratur, S. Madalveo in eadem crypta culto, par in gloria, parique cultu a Monachis celebrandus præscribitur; satisque cantum est, inquit, ab illa die, ut ejus memoria devotione recoleretur dignissima. Episcoporum Virdunensium series MS. paulum ultra ætatem Richardi producta, solum Venerabilem Abbatem prætitulat. In Divionensi S. Benigni Chronico, quod Virdunensi Chronico subtextitur pag. 294, et usque ad annum MCCXXIII protenditur; tantum habetur, quod anno MXLIV obiit Richardus, Abbas piissimus: cui successit Walerannus, frater Hugonis Lingonensis Episcopi; et B. Richardus Virdunensis Episcopus, prædicti Abbatis de sacro fonte filius spiritualis; cui proinde, potius quam susceptori ejus, videtur Beati titulus seculo isto xiii fuisse vulgo attributus; id quod discuti poterit ad viii Idus Novembris, quo obiit, quinto post Abbatem mense. Non etiam plus quam Venerandum aut Venerabilem appellat Everelmus, Abbas Altimontensis, in Vita S. Popponis, sub ipsomet Richardo Monachi facti, ac deinde Abbatis Stabulensis, et quarto post eundem anno mortui, scriptor utrique coævus, quamvis num. 6 dicat, omnibus pene seculis justitia et probitate sui jam celebratum: ut videre est in Surio nostroque Januario ad xxv diem: seculo au-

tendimidio junior Sigbertus Gemblacensis, in Chronico D ad an. MXXVII, enumerans Abbates, per quos eo seculo Religio florebat, laudat Richardum Virdunensem, pia gravitate, et gravi pietate discretum.

4 Ut tamen Vitam ejus inter Sanctos his demus, movet non solum titulus Sancti, vulgo apud Virdunenses ipsi tributus, a duobus tribusve aut amplius seculis; sed etiam cultus aliquis specialis, jam inde ab ejus obitu delatus sepulcro, variisque publicis actis (ut mox videbimus) confirmatus. Nam cum anno MXXIX tertius a Richardo Abbas Rodulfus obiisset; ejus sepulcro, diligenter clauso et bituminato, tabula marmorea imposita est; et quia est in ingressu chori altare S. Benedicti, ut ibi a Mandato quotidiano Fratres redeuntes prosternantur, et oratione finita memoriam Patris inibi quiescentis faciant, constitutum est: et ne cui grave videretur, memoria quæ solita erat pro Domino Abbate Richardo dici post Matutinos, quæ quasi ob gravamen Fratrum a Rodolfo intermissa erat, quia id Fratribus aliquibus, apud quos ut dignum est Patris Richardi memoria celebris habetur, grave videbatur, repetita est; ne quasi causarentur memoriam illius intermissam, et hujus initiatam. Sed et usque hodie, inquit Hugo, bonus utrorumque Patrum successor, Lambertus videlicet antea Prior benedictus anno MXXIX, iv Nonas Aprilis, v die depositionis bonæ memoriæ Patris Rudolphi (unde intelligitur ipse Rodolfus xxix Martii depositus fuisse Virduni, incertum quo die Flaviniaci defunctus) ante sepulcrum transiens, Oves sibi ab eo commissas illi reconsignat; et ut ab eo regantur et protegantur et Pastor et Oves, plerumque ore, semper autem animo ac devotione exorat. In his ferme finit Chronicon; ubi dubitarem, sitne, ab eis, potius quam ab eo, legendum; nisi ut viderem unice posse referri ad Rodulfum, ex cujus morientis mandato, Monachis declarato, fuerat Lambertus electus.

5 Quod apud posteros continuata fuerit ista qualiscumque Abbatis Rodulphi veneratio, nullo possum argumento docere: Richardi memoriam, numquam exinde prætermisam, confici rationabiliter potest, ex eo quod Corpus ejus anno MCCCXXVIII, sicut scribit Menardus post Vitam, lib. 1 Observationum, deductam Pag. 260, translatus est in sacellum S. Nicolai, quod modo ab eo dicitur vulgo S. Richardi; et tandem circa annum MDC in ecclesiam, non procul a Sacristia, e regione S. Sanctini, Meldensis Episcopi et Virdunensium Apostoli, qui colitur xxii Septembris et x Octobris; eique lapis marmoreus est superpositus, quatuor columnis sustentus. Qua in translatione ejus casula, cingulum, et alia insignia Sacerdotalia, sine corruptione inventa sunt. Et supra, post narratum miraculum, patratum ad commendationem jejunii, etiam in morbo servandi: Servatur adhuc patera seu patina, in quam ejusmodi aqua, ægrotanti bis infusa, in vinum conversa est, in sacristia ecclesiæ S. Vitoni Virdunensis; in quam solent Monachi aquam in fundere; qua hausta, ex febre laborantes curantur.... Quamvis autem tanti meriti sit B. Richardus, non tamen ejus festum in monasterio celebratur, quia nondum est in numerum Sanctorum adscriptus. Sed neque celebrabatur festum S. Popponis, antequam prædictam ejus Vitam Suriano operi insertam vidisset Baronius, indeque occasione sumpta retulisset in Romanum Martyrologium; idem verosimiliter facturum, si Wassenburgium vidisset, scivissetque in cænobio Virdunensi vulgo Sanctum dici.

6 Quæ cum ita sint; non possum satis mirari, inquit Menardus, quæ de Richardo scripta sunt a S. Petro Damiani Epist. 2 ad Viros illustres. Vir quidam, raptus in spiritu, per soporem ductus est in infernum, et diversa pœnarum genera conspexit, inter quos vidit Richardum, Abbatem Virdunensem, velut

ejus tamen
Vita hic
datur,

ob quotidiana
nam ejus me-
moriam, statim
a morte
ceptam

E
et instaura-
tam an. 1099

atque ob trans-
lationes cor-
poris an. 1238
et 1600.

reliquiasque
reverenter
servatas.

Vitus est
alicui, in
purgatorio,
ob nimiam
fabricandi
curam;

ab antiquo-
ribus solum
Venerabilis;

A velut excelsas machinas erigentem, et anxium atque sollicitum, tamquam munita castrorum propugnacula construentem. Hoc enim morbo laboraverat Abbas ille dum viveret, ut in extruendis inaniter ædificiis omnes fere diligentiae suae curas expendaret, et plurimas Ecclesiae facultates in frivolis hujusmodi naniis profligaret. Quod ergo fecit in vita, hoc perferebat in pœna. Scripta est Epistola, æque ac prima, ad Cinthium, Præfectum Urbis, tanquam justitiae æquitatisque cultorem summum, et populum sibi commissum non minus verbo quam exemplo instruendum; atque adeo diu antequam in Henricianas partes transgressus Cinthius, anno MLXXV sacrilegas manus in Gregorium Papam VII injecit. Recte autem arbitratur Menardus, esse ista intelligenda de pœnis purgatoriis; cum non sit adeo grave flagitium, et ipso inferno dignum, insanas substructionum moles meditari. Recte etiam adnotat, quod novum non est, sanctos viros luisse pœnas in purgatorio, ob leviusculas quasdam noxas; sicut de S. Severino Coloniensi, S. Paschasio, et S. Udalrico Episcopo Augustano legimus. *Exempla alia vide ad Vitam S.*

B *Mariae Magdalene de Pazzi, xxv Maji, Comm. prævi num. 9. Quid quod idem, qui ista de Richardo in sopore cernebat; dum hinc inde, utique eodem in loco, plurima curiosus attendit, visus est sibi videre Gothifredum seniore, Tusciae Ducem, qui ad faciendam justitiam nimis fuerat intentus; in aureo subsellio præsentem; cui duo Angeli videbantur assistere, et flabella manibus ventilantes, conabantur æstus in ejus facie (quos scilicet ad purgationem patiebatur) more ministrantium temperare; unde apparet qualis infernus intelligatur, a viro isto pio conspectus.*

7 Porro ad Vitoniani monasterii commendationem non exiguum facit, quod, teste prædicto Menardo, postquam circa annum MDC in eo regularis disciplina, juxta Regulam S. Benedicti, est restaurata a venerabili Patre Domino Desiderio a Coria, ejusdem monasterii Præposito (jam enim a tempore Nicolai Psalmi circa medium seculi superioris, titulus Abbatis Vitoniani Episcopali unitus fuit) ex ea reformatione manarunt Congregationes duæ, SS. Vitoni et Hildulfi in Lotharingia, atque S. Mauri in Gallia; quæ postrema ad eam virtutis claritatem ascendit, ut prima Cluniacensis reformationis tempora, Ordini Benedictino reducta per ipsam in Gallia videantur; cum insigni omnigenæ eruditionis præsertim sacræ incremento, prout tot illustria opera, per istius Congregationis alumnos quotidie prodeuntia in lucem. Orbi loquuntur universo.

8 Jam quod ad Venerabilis Richardi Vitam attinet, eam ex Chronico Hugonis prælaudat damus, more nostro divisam in Capita, et Notis illustratam; omissis subinde paucis, quæ, ad ejusdem temporis historiam spectantia, ut Chronicorum fert stylus, intexuntur; et alias ad Sanctos, adeoque ad opus nostrum, non spectant. Non habuit Hugonis Chronicon Wasseburgius; sed in decursu Vitæ se Gallice contextæ allegat Historicum, qui scripsit Vitam boni Abbatis Richardi: quam Vitam, siquidem adhuc extat, omnino nancisci optamus. Præterquam enim quod quædam haud paulo aliter narret quam Hugo refert etiam miracula quædam et visiones præteritis ab illo. Interim placet, ex lib. 1 Observationum Menardi ad Martyrologium Benedictum, dare quam ipse Latine exhibet Vitam, compositam ut ait, ex veteribus monumentis monasterii S. Vitoni: quia eam cum Gallica Wasseburgii conferens, invenio Monumenta illa verbotenus fere assumpta, ex eadem quam iste allegat Vita, quamvis stylo sorte succinctioris.

9 Rayzzius, præter Wasseburgium, usum se profectum Monumentis MSS. monasterii S. Vedasti: nam

etiam hujus loci Abbas fuit Richardus, ipsique pro se Priorem substituit Fredericum, fidelem suum a principio monasticæ conversationis socium, sed annis viginti septem præmoriturum; cujus præcipua Acta illius vitæ interseruntur: adeo ut opus nihil sit de eo seorsim agere, licet verum aliquem cultum obtineret. Nullum autem vel obtinuisse olim, vel jam obtinere probatur; cum nec sepulcrum monstretur, neque dies mortis invenitur litteris consignatus; etsi forte Beatus apud Vedastinos audiat; ideoque Rayzzius, tali titulo eum honorans post Richardum, hujus elogio ipsius quoque elogium subjungat. Buccelinus, allegans allegatos a Menardo, hunc solum secutus est. Omnes autem cum Hugone conveniant in assignandis anno et die mortis, scilicet XIV Junii MCLVI: addiderim vero, quod anno eodem (qui habuit litteram Dominicalem E, Pascha vero celebravit xxx Martii, Pentecosten XVIII Maji) Dominica a Pentecoste quarta concurrerit cum XIV Junii prænotata.

VITA

Ex Chronico Virdunensi Hugonis Abbatis Flaviniacensi,

Edito in Bibliotheca nova MSS. Philippi Labbe.

PROLOGUS.

Defuncto a Fingenio, Abbate monasterii S. Vitoni, cujus, Scotorum progenie oriandi, adventum, peregrinationem, et conversionem qui plenius nosse desiderat, in Vita Theodorici b, eximii Mettensis Episcopi scire potest; cum enim, post Adalbertum, Virdunensem Episcopatum c Heimo sortitus esset; Dominus Richardus locum illum regendum suscepit. Cujus vitam, mores et actus, nobilitatem generis, initium conversionis, studium religionis, et perseverantiam perfectionis, humilitas nostra, sensu licet tenui et sermone rustico, scribere gliscit: quia si quid sumus, cum nihil simus, totum, post Deum et Sanctos ejus, adscribendum esse meritis d ipsius: unde invocandus est nobis spiritualium charismatum distributor Spiritus sanctus, ut beatitudinem ejus, suo quidem sensu, nostro ore enuntiet, ut laudetur in operibus suis, et appareat mirabilis in Sanctis suis, e.

ANNOTATA D. P.

a Infra num. 12, dicitur obiisse Fingenius 8 Octobris, 1004.

b Theodoricus vel Deodericus, de quo ad an. 964 Sigebertus Gemblacensis ita: Adalberone Metensium Episcopo mortuo, Deodericus, consobrinus Ottonis Imperatoris, Episcopus subrogatur. Hic, ut legitur, inspiciebat primas litteras nominum omnium Metensium Episcoporum, quas Angelus Domini dicitur dedisse S. Clementi, primo Metensium Episcopo; et notans, alias auro, alias argento, alias viliori metallo, pro meritorum qualitate, esse annotatas; cum videret etiam litteram sui nominis argento esse prænotatam; dixisse fertur, se in Episcopatu tanta bona fore facturum, ut ipsa nominis sui littera merito deberet auro annotari, cujus bonæ intentionis initium ostenditur in cœnobio sancti Martyris Vincentii, fundato in ipsius urbis insula. Obiit senex an 983 die 7 Sept. quod etiam Obiuario Cathedralis habet Meurissius. Saussayus tamen, ut Sanctum, refert 18 Julii; et nomen ejus post mortem apparuisse ait auro prænotatum. Utriusque rei fides penes ipsum

D AUCTORE D. P. alia quæ usus Wasseburgius desideratur,

et c compendia indicantur.

a Auctor, scripturus Vitam sui Abbatis, b c

petit gratiam Spiritus Sancti.

d

e F

Theodorici Ep. Metensis l. us

sit

sicut et alii quidam ob leves noxas.

Ex illo monasterio, sub annum 1600 progressu reformatio, per Lotharingum et Galliam a

Vita datur ex Chronico Virdunensi

quæ interim ex illo et Menardo delibatur.

EX CHR.
II. FLAV.

A sit : interim habemus ex Meurissio (qui omni religiosiori titulo abstinet, æque ac Sammarthani aliique) post annos 300 refossa ossa, reperta esse involuta casulæ adhuc integræ, coloris ex violaceo subnigri, qua induitur quotannis. Celebrans in ejus anniversario 7 Sept. quando eadem ossa, capsæ inclusa lignæ, a monachis deferuntur, ponunturque supra fossam primi sepulcri. Vita autem hic indicata verosimiliter illa est, quam bono cuidam Sigeberto (diversum puto a Gemblacensi) adscribit Meurissius, ejusque initium exhibet rythmo Latino. Integrum nancisci velim ; tum ejus, tum Abbatissæ Fingeni causa, si forte alterutrius aliquis cultus interea nobis probetur, ob quem mercantur locum in hoc opere.

c Adalbertus, eidem Hugoni et aliis antea dictus Adalbero, obiit xiv kal. Augusti... et successit Heimo anno DCCCCLXXXVIII.

d Sub finem Chronici pag. 235 digrediens Hugo, ad miserationes Dei erga se gratanter commemorandos ; Tu me, inquit, Domine, sub specie discendi seculo adhærere volentem, per servum tuum Abbatem Rudolfum a vanitate seculi subripuisti, circa an. 1085, annos circiter 19 numerantem : siquidem anno 1097 annum ætatis 32 egisse se ait pag. 242 : unde liquet, natum annis 20 post mortem Richardi. Hujus ergo, jam in cælis beati, meritis hic adscribit quod est ; quia iisdem adscribebatur tota Vitoniani monasterii religio, quam Hugo ipse sub Rodulfo, ipsius Vener. Richardi discipulo præstantissimo, hausisse se fatetur.

e Divisionem Capitulæ editionis Labbeanæ, instituto nostro minus commodam, dissimulaturus, propriam et magis conformem operi huic facere aggredior : prænoto autem istam divisionem ultra caput xxx non extendi, per negligentiam librariorum ; quorum defectus supplere pergo usque ad finem Vitæ ; quid idem faciendum in reliquo Chronico, notando istic novo Capituli numeralem zyfram, ubi ad novam lineam scriptio rediens, id faciendum fuisse indicat.

CAPUT I.

Educatio, Archidiaconatus Remensis, et ingressus Richardi in monasterium S. Vitoni cum Frederico Comite.

a
Pie educatus
in ecclesia
Remensi,

C Extitit igitur nobilissima Francorum stirpe progenitus, patre.... [Waltero] a matre vere.... [Theorada] et ab ipsis infantie rudimentis litteris liberalibus in Ecclesia sanctæ Mariæ Remensis institutus : quæ Ecclesia tanto tunc vernabat religionis decore, tot personarum nobilium et religiosarum, quas ipsa in se educaverat, sibi applaudebat honesta numerositate et decenti honestate ; ut religione ipsa præemineret omnibus Ecclesiis Belgicæ, formaque esset omnibus honeste vivendi recteque conversandi, in castitate, in scientia, in disciplina, in correptione morum, in exhibitione bonorum operum. Probat hoc Domni et vere sancti Constantii, Canonici ejusdem Ecclesiæ, pia, constans, et fidelis constantia ; itemque b alterius Constantii imitanda et recolenda in pauperes laudabilis rerum suarum profusio, et totius patrimonii dispersio : quorum alterum ipsa sua commendat religio, et opera misericordiæ ; alterum adeo pauperum prædicat miseratio, ut ipsi soli inventi sint, qui tanti viri dum deflent obitum, prædicant meritum ; et dum funus illius grata sedulitate officiosi procurant, dum ad Missæ solennia quæ possunt pro requie ejus munuscula offerunt, dum omnes insimul circa opus aggregati suam deflent desolationem, et suam in tanti elemosynarii ingeminantes conqueruntur destitutionem, ejus nimirum vitam miris laudibus extollunt ; et siquid humanæ naturæ

b
(in qua etiam
duo Constantii,

vitio in eo corruptum est, id suis lacrymis tegunt et operiunt. Ideo autem horum constantiam ad exemplum fidelium hic inseruimus, ut agnoscat qui legerit, tot et tales viros in palæstra sanctæ Remensis Ecclesiæ nec sine magistris desudasse, nec sic solos evasisse carneæ molis carcerem, ut non reliquerint aliquos sui propositi testes et cooperatores, qui eorum et vestigia imitati, et fidei virtutem sint amplexati.

2 In hac ergo Ecclesia religiosæ indolis puer Richardus litteris traditus imbuendus, brevi singula percucurrit, quæ magistrorum solertia percurrenda signavit. Cœpit etiam altiora meditari, et quæ a magistris non didicerat, vivacitate et perspicacia docilis ingenii attente rimari ; ut agnosceretur ab omnibus, magni eum futurum esse præconii, quem sic commendabat acumen intellectus, secretorum et mysticorum capax, cooperante et præcedente gratia Dei. Transivit itaque in eadem urbe, proficiens usque ad perfectam incrementorum ætatem ; et qui erat acer ingenio, statuit sibi metipsi normam vivendi, recidens in se noxia, quæ in aliis solerti vigilantia reprehendebat. Probat hoc religiosa vitæ ejus conversatio, et continuata malorum redargutio, qua tantum abundabat animi ejus directa simplicitas, ut pro zelo Dei et æmulatione justitiæ, Præcentoris et Archidiaconi ei officium committeretur, et magisterio ejus dispositio Remensis Ecclesiæ traderetur. Cui officio quam strenue, quam prudenter, quam solerter invigilaverit, ne nimii fortasse ludando inveniamur, silere decrevimus : maxime cum et silentium ipsum laus ejus sit ; quia si totam substantiam nostram in laudibus ejus superextenderemus, minus esset quod diceremus ad id quod dicendum esset. Jubilat in laudibus ejus Remensis Ecclesia, quia et ipsa ejus devotio, qua in ea fideliter laboravit, laus ejus est.

3 Utebatur potestate sibi tradita in ædificationem, non in destructionem ; habens libertatem vocis judicio suo confutare reos et convincere, nulliusque personam in judicio accipere. Quibus rebus ita cognitus erat omnibus, ut absens etiam, pro sui reverentia et inflexa constantia, a cunctis timeretur : et pariter omnes senes cum junioribus Richardi inadulatam gravitatis censuram reverebantur. Erat enim vere religiosus, orationibus continuis vacans : cui etiam moris erat Psalterium ex ordine quoquo die dicere ; et primos quidem quinquagenos, prostrando manibus ad terram deflexis dicebat, quinquagenos erectus, quinquagenos non prostratus toto corpore, sed suspensus, articulis pedum manuum sustentatus, perorabat. Solebat etiam ante Crucem orationes quotidianas dicere, quarum hæc erant omnium versuum initia, Adoro te Christe crucem ascendentem, et benedico te. Quas cum die una, multa perorasset instantia ; surgens ab oratione, et Crucifixum cum lacrymis aspiciens, audivit vocem dicentem sibi ; Tu me in terris benedixisti, et ego benedico te : et elevata dextera, qui erat in forma crucis, benedixit eum. Qua dulcedine compunctus, gratias egit Sacerdoti summo, et cœpit jam tanto actius perfectiora meditari, quanto gratiosorem circa se agnoscebat dulcedinem misericordis Dei. Hoc nos Rodomicus positi a viris religiosi audivimus, qui et ipsi se fatebantur audisse ab Hugone, cognomento Grammatico, viro strenuo et religioso, Rotomagensis Ecclesiæ Archidiacono : qui Remis in ecclesia S. Mariæ præsens adfuit, quando hæc gesta sunt.

4 Verum, cum indies fervore religiosi propositi ad altiora penna devotionis sustolleretur, et contemptores mundi, suimetipsius abnegatores miraretur, Deumque figura crucis positum veneraretur, sequaces

D
elemosynis
clari floruerunt)post insignem
in litteris ac
virtute pro-
gressum,E
ut ibidem
Præcentor
et Archidia-
conus,Justitiæ te-
nax,et orationibus
deditus,a Christo be-
nedicitur,

c

omnibus in
pauperes
distributis,

Joa. 12, 26 **A** sequaces suos ad se invitantem et dicentem, Qui mihi ministrat, me sequatur; rememorans quia parum esset ministrare Domino, in quo nulla esset perfectio, nisi et sequeretur eum; delegit Deo firmius adhærere, quoniam bonus est, et beati qui sperant in eum. Cœpit igitur larga manu quæ circa se erant dispensare pauperibus: et licet a primis annis compassionis in eo opera claruerint, tamen quo amplius miseria seculi et fallax ejus gratia temnebatur, eo magis instabat misericordiæ operibus; ut nudus Christum sequi, et pauper pauperem imitari valeret; qui propter nos minoratus paululum ab Angelis, de pauperibus nasci, et in præsepio reclinari voluit, ut esset piorum cibaria jumentorum. Ubi vero cuncta distracta sunt, nec desideria dilatione consopita, quia sancta erant, quin potius augmentata; cogitationum inundantium, quas perfectioni studens fidelis anima patitur, violento impetu sedato, ad portum quietis appulsus fixit anchoram spei; et quia deliberaverat jam ut iret, cœpit iterum anxii quod iret, quem sibi locum stationis eligeret; ubi plantatus, in interna cordis amœnitate viridesceret.

Gen. 14. 1 **B** Volebat enim hoc quod dictum est patri credulitatis nostræ Abrahamæ, Exi de terra tua et de cognatione tua, ad litteram implere: sed considerabat, non sine fructu fore, si inter suos positus, factusque eis forma vitæ honestæ, præberet eis exemplum sequendi Christum, adipiscendo Religionis propositum. Considerabat rursus, difficillimum esse, inter notos et affines, gravioris propositi intentionem apprehendere; ubi aliquando certa est via periculi, incerta salutis; cum retrahit hominem, jam Deo proximantem, amor propinquorum; et reverberat aciem vultus, qua Deus intuendus esset, carites carnis, et multimodæ punctiones seculi, quas non adeo graves sentit qui opportunitatem sentiendi vitat et refugit. Inter has et alias multiplices repugnantium sibi invicem carnis et spiritus deliberationes, affuit adiutorium Omnipotentis; et famulo suo desudanti in palæstra gloriosi certaminis, solatium præbuit cujusdam fidelis sui, qui sub chlamyde mundanæ dignitatis absconditum gerebat probatissimum militem Christi. Fredericus nomen erat viro; generosa satis ejus et alta propago. Comitatus honore vigeat, et quod maximum est, Comitatum mentis indole perornabat. Pater ejus Godofridus erat, vir probitate, gratia, et divitiis, et honoribus inter Magnates Regni nominatissimus. Habebat et alios filios, Adalberonem, Virdunensem, quem diximus, Episcopum; Godefridum quoque et Gozelonem Duces. Herimannus *e*, qui et Hezelo, Mathildem duxit uxorem, ex qua genuit duos filios, bonæ spei arbores, Gregorium, et Godefridum, et filiam Odiliam, quæ fuit Abbatisa ancillarum Dei in Monasterio *f* sanctæ Odiliæ: habuit et alium ex concubina filium, nomine Godefridum. Godefridus vero *g* Dux, in divitiis et gloria absque liberis consenuit, Gozelo autem Dux Godefridum filium, qui accepta uxore *h* Bonifacii postea factus est Marchio, heredem reliquit.

qui Christianæ humilitatis studio ductus, **i** **6** Hac ergo generosa stirpe creatus Dominus Fredericus *i*, in sublimitate honorum positus, mensurarum suarum limites attendebat, ne in præcipitio pedem poneret: ideo bonum intentionis suæ finem adeptus est, qui extra fines suos vagatus non est. Hostibus terribilis, amore justitiæ spectabilis, pauperibus largus, dapsilis in donis; in parcendo pius, in ulciscendo severus: qui etsi Palatium frequentabat, in sterquilinio tamen cum beato Job sedebat: quia si qua illicite gerebat, ea ad mentis oculos pœnitendo reducebat. Sedebat in sterquilinio, quia cum ante se peccatorum stercora cernebat, si quid elationis in animo surrexisset, inclinabat: et quanto

se pulverem et cinerem cum Deo loquens æstimabat, tanto celsius usque ad honorem divinæ collocationis ascendebat. Hinc est, quod ita vere humiliatus est, ut ad alta virtutum surgere veraciter posset. Agit enim hoc pia Dei miseratio erga electos suos, ut quanto se infra seipsos despiciunt, tanto sublimius ad amorem Dei subrigantur, et eo magis videant claritatem Dei, quo eos magis, ne de se magna sentiant reprimit virtus veræ humilitatis.

7 Cum itaque ad Conditoris sui desiderium totus diutina meditatione incalesceret, et jam aperte mundi lenocinia despiciere, et Deo tota intentione adhærere cuperet; videretque homo in seculo constitutus pernecessarium sibi fore, ut hoc suum desiderium cuilibet Religiosorum propalaret, cujus relevaretur consilio et orationibus firmaretur; visum est ei, divina utique faciente clementia, ut virum religione nominatissimum, Richardum videlicet, de quo in præsentiarum agitur, expeteret; et ei tamquam sibi alteri seipsum crederet; cum eo arcana cordis sui participaret; illum esse consiliarium qui nihil haberet fallax, nihil simulatum, nihil corruptæ pacis amicum. Venit ergo, et dum unius voluntas aperitur, aut bonum desiderium revelatur, et ut perficiatur alterna confirmatione roboratur; decretum est communi voto, et ex sententia utrimque deliberatum est, ut pauper quilibet locus eligeretur, in quo honor Dei et rigor Regulæ conservaretur, ubi novi Christianæ paupertatis amatores exerceri, et sic demum alios in spiritualis tirocinii exercitio instruere possent. Delectus itaque locus Virdunum civitas fuit, et in ea monasterium Apostolorum Petri et Pauli, et sancti Confessoris Christi Vitoni, quod et ab antiquo fundatum, et Sanctorum patrociniis gloriosum, et religionis erat ordine insignitum. Erant enim in eo boni viri et religiosi, licet perpauci, sub disciplina Abbatis Fingenii, a Scottorum partibus oriundi, qui illo causa religionis convenerant. Huc sane cum se conferre destinavissent, ad hoc tamen exploraturi convenerunt, ut opinioni minus creduli, oculis attenderent, si eo se cœnobio recluderent.

8 Erat in eadem urbe et aliud monasterium, a Wigfrido *k* Episcopo constructum, in quo eis videbatur melius eos ingredi debere pro loci opportunitate: quia illud prius cœnobium loci *l* angustia et situs asperitas minus commendabat, licet rigor Ordinis in illo melius servaretur. Æstimationi vero suæ minus fidem dantes, Cluniacense cœnobium pari voto expetere decreverunt, quod et religione præcipuum, et divitiis opulentissimum esse videbatur: ut a Domino Odilone Abbate consilium quærent, et obtento acquiescerent; aut certe, si sancto viro sanius videretur, ibidem sub eo remanerent. Iverunt ergo: sed sanctus vir, prophetiæ spiritu plenus, caritatisque virtute refertus, viros egregios et in Christi amore ferventes, gratulanter susceptos, ad solum proprium remisit; inculcans eis et præcipiens, ut in monasterio, quod primum delegerant, et ubi se devoverant, vota sua Deo redderent, maxime cum ibi vigeret fervor Ordinis; adjiciens, posse per eos fieri in processu temporis, ut habitacula servorum Dei, nunc modica, postmodum crescerent; et fieret eorum industria locus ille insignis, qui nunc videbatur angustus et despicabilis.

9 Intueri plane libet flammam caritatis in corde Odilonis, quæ per beatum Job lex Dei multiplex dicitur, quia cujus mentem plene ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Hac enim actum est, ut vir beatus ea quæ sibi ab altero fieri expectaret, eadem cogitaret alteri facienda. Hac etiam actum est, ut proximum ut seipsum diligeret,

D
EX CHR.
H. FLAV.

sanctionis vitæ consilium Richardo aperit:

cum eoque statuit fieri monachum ad S. Vitoni, E

k

l
deinde ambo dubitantes Odilonem Ab. Cluniac. adeunt; F

qui suadet priori consilio inhxrere.

Job. 11, 6
Elucet in hoc caritas S. Odilonis,

EX CHR.
H. FLAV.

non quæren-
tis suum com-
modum.

Illi a Finge-
nio admit-
tuntur,

nequidquam
Richardum
reposcente Ar-
chiepiscopo
suo,

m

A ut bona quæ valeret proximis impenderet, et implendo non tumeret. Hac nihilominus fit, ut quo se vir sanctus in solo Dei et proximi amore dilataret, eo quidquid a rectitudine discrepat ignoraret. Hac quoque actum est, ut ceteros tamquam se diligens, per hoc quod rectum in aliis conspexit, quasi de augmento proprii proventus hilaresceret. Quis namque Prælatorum hoc nunc faceret, quod virum sanctissimum tunc constat fecisse? Quis tot et tales viros, fama ubique celebratos, si ad se declinare contingeret, ad alia loca demigrare moneret, et non eos potius sibi, favore, gratia, vel precibus, seu qualibet arte retinere tentaret? quod etsi non posset, tamen eos invitus, et non sponte a se dimitteret, dolens quasi quos numquam habuerat dimitteret. Quantos nunc in Ecclesia Dei Prælatos aspicimus, qui provectum alterius, videntes suum non esse, fastidiunt? Quibus omnibus Odilonem præferendum merito censemus; ad cujus gloriam spectat, si quid per eos, quos nobis attribuit ecclesia cui attributi sumus, in Ordine et Religione fructificat.

B 10 Redierunt ergo novi monasticæ Religionis tirones Virdunum, et provoluti genibus Patris monasterii, aditum precabantur. Quos cum senior cerneret, et viros virtutis ad toteranda opprobria, conculcationes, et verbera minus idoneos et delicatos putaret, paupertatemque loci cum illorum metiretur divitiis, agre assensum præbebat; quia mentes eorum in divino amore roboratas non noverat; quas si novisset, nec momento introitum illorum distulisset. Cessit tandem, et petentibus assensum præbens, ingressum annuit, quia voluntas Dei fuit, ut cito eis occurreret quod volebant. Sociati itaque congregationi monasterii, facti sunt omnibus forma patientiæ et humilitatis; ut liquido cognosceretur a cunctis, præventos eos esse gratia conditoris Dei: protectionis enim divinæ gratia perlustrati, majori satis ardore diligere cœlestem patriam cœperunt, quam prius in terrena dilectione flagrabant. Deus namque, cujus vera hereditas lux est, et defectus luminis ejusdem nullus est, ita eos sua dilectione illustraverat, ita eos visione sua reficiens repleverat; ut novæ spei spiritu mentes eorum afflatæ, semetipsas, quales in vetusta cogitatione fuerant, obliviscerentur; ut nihil jam eis, nisi quæ æterna sunt, placerent; et despectis transitoriis, sola, quæ permanent, requirerent.

C 11 Quia vero venerabilis Richardus, absque permissu et licentia Archiepiscopi Remensis monasticum habitum susceperat, conquerebatur etiam Canonicum suæ Ecclesiæ ab ea inordinate recessisse: quamobrem eum conabatur repetere. Quod ubi ad aures Fingenii Abbatis pervenit; evocato eo, rem ordine pandit. Ille, Patre consolato, Remensi Archiepiscopo chartulam misit, hæc continentem: Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Quam ille suscipiens, et vim verbi diligentius intendens; Merito, ait, abut, qui spiritu Dei ductus est, et ideo a nobis repetendus non est. Sic confutata repentium eum calumnia est: imo magis ad imitandum eum accensa multorum devotio est. Regebat tunc Ecclesiam Arnulfus, Lotharii Regis, qui quintus a Karolo Calvo fuit, filius; qui Traditor cognominatus est, ob id, quia civitatem patruo suo Karolo m reddidit, cum doleret, Regnum alienæ stirpi datum, et suæ præreptum.

b Cum hic tam manifeste distinguantur duo Constantii; miror quomodo Marlotus, in *Hist. Remensi part. 2 pag. 79*, locum hunc mutilat, ut unum faciat, quem ait Decani functum officio, sub Pontificatu Ebali et Widonis, quorum prior an. 1023 electus, posterior 1055 defunctus est. De altero tradit Anselmus in Itinerario Leonis, veterem basilicam, super cryptas Martyrum constructam, non reparasse solum, sed et frontem eleganter condidisse, ac Dei famulos ibidem in ejus obsequium aggregasse: idem vel alius in Necrologiis cum elogio memoratur, obiitque x kal. Aprilis, quo Remense Capitulum ad prædictam [S. Mariæ] ecclesiam pergit, ubi Missa solennis celebratur pro defunctis.

c Rotomagum, Normanniæ caput, scriptoribus Francis, teste Valesio, Rodomum, et Rotmum etiam dicitur; vel terminatione masculina, sicut Rotomagus, sic et Rodomus ac Rotmus.

d Godefridus senior, cognomento Barbatus, Wasseburgio Ardennæ, Bullonii, et Virduni Comes; cui secundis nuptiis juncta Mathildis Saxonica, antea uxor Balduini Comitis Flandriæ, et ex hoc mater Comitis Arnulfi.

e Hermannus, pro Haymone Episcopo, cui Virdunensem Comitatum frater Fredericus cesserat, eundem administravit.

f S. Othiliæ monasterium, in Alsatia conditum circa an. 690, ab eadem prima sua Abbatisa nomen habet, ubi et ipsa colitur 13 Decemb.

g Godefridus Barbatus, Dux Lotharingiæ, obiit an. 1019; uxorem dicitur habuisse Geltrudem, quam alii Berengarii III Italiæ Regis, alii Bavariæ Ducis filiam dicunt; ex eaque genuisse filiam Ittam, Rapetoni Hubspurgico nuptam. Successit ei in Ducatu frater Gozelo.

h Bonifacius, Tuscæ Marchio, secundus maritus Beatricis Lotharingæ, quæ illi celeberrimam Comitissam Mathildem genuit, an. 1046: ipse vero occisus Mantuæ 1049, thorum vacuum reliquit Godefrido, Marchioni per uxorem facto, sub an. 1054.

i Addit Wasseburgius, quod Ecclesiæ Virdunensi restituerit Fredericus, quæ majores abstulerant, centenariorum jura; ac denique suum Comitatum donavit Episcopo; post eam donationem Hierosolymam profectus.

k Alias, Wilgfridus et Wicfridus, Monachos posuit in æde S. Pauli, quæ prius S. Saturnini vocabatur, inquit Sammarthani obiit an. 987, in eadem S. Pauli æde sepultus.

l Solum novem istis tunc fuisse Monachos, ait Wasseburgius.

m Carolus, Ludovici IV filius, Lotharii frater, patruus Ludovici V, Regum Carolidarum ultimi, regi administrationem frustra conatus vindicare, non solum spe sua excidit; sed etiam, ob suum ad Ottonem II confugium, judicatus rebellis, debita sibi successione post mortem nepotis exclusus a Francis est, Hugoni Capeto, penes quem regia potestas diu fuerat, tandem etiam sceptrum, deferentibus dicam? an permittentibus? Carolus autem, Dux quidem Lotharingiæ fuit ab Imperatore creatus; sub solo tamen Comitis titulo sepultus invenitur Trajecti ad Mosam, tamquam Patrio et ex Francia allato. Vide Paralipomena nostra ad Chronologiam Pontificiam pag. 66 et 67. Traditor tamen dictus Arnulfus est, quia Hugoni et Roberto Regibus sacramentum fidelitatis dixerat; et convictus fuit proditiæ Urbis, ejus culpa misere direptæ.

ANNOTATA D. P.

a Nomina, Parisiensi MS. deficientia, supplent Wassenburgius et Menardus: sed prior appellat matrem Theodoram, quod minus placet.

CAPUT II.

Abbas ordinatus Richardus, S. Henrico Imp. innotescit : ecclesiam novam struit, adjuvante Frederico, et multæ humilitatis exempla dante : suscepta plura monasteria.

Procedente igitur tempore, Domno Fingenio Abbate ad superna evecto viii Idus Octobris, et in monasterio a S. Felicis tumultato, cum de electione substituendi Abbatis ageretur in præsentia Heimonis Episcopi; et, ut in talibus assolet, diversi diversa sentirent, et varia quorundam haberetur electio; ad interrogationem Pontificis repente puerorum *b* voce electus Domnus Richardus, consona omnium voce laudatur; Episcopo in Laudes Dei erumpente, et dicente; Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem, Domine Deus. Et utique justa Pontificis enuntiatio, quia ore infantium et lactentium facta electio, laus Dei erat et glorificatio, qua erat laudandus et glorificandus in fidei suo. Confirmata sane electione et scripto roborata, deducitur ab Episcopo novus Jacob in cordis lætitia; et benedictione data more solenni, prælatus est custodiæ gregis Domini. Aderat jam tempus ut impleretur prophetia beati viri Odilonis, quod per eum et Dominum Fredericum, locus antea permoticus insigniretur, ut et ipse B. Odilo de profectu illorum, tamquam de suo, gratularetur. Suscepta itaque Prælationis sarcina, studuit elationem et jactantiam cavere : sciebat enim oportere sibi, prodesse Fratribus magis quam præesse. Cui tantam Deus contulit gratiam, ut a Regibus et Principibus, a divitibus et mediocribus, miro diligeretur affectu : quia et congruum erat, ut quem Deus perfuderat gratia, ab omnibus amaretur. Ordinatus vero est per manum Domni Heimonis Virdunensis Episcopi, anno ab Incarnatione Domini miv, cum post Ottonem III secundo jam anno principaretur *c* Henricus, consanguineus ejus, qui * ix *d* regni sui anno Imperator creatus est.

13 Hujus ergo Principis Curiam, pro quibusdam negotiis, Domnus et Pater Richardus adire compulsus, venerabilem Fredericum secum duxit; qui et de Imperiali sanguine procreatus, et Principibus Regi erat notissimus : ut quod per se posse dissidebat, illius obtineret gratia, cui aliquando dum esset in seculo tota parebat Curia. Verum, dispositis sedibus, et residentibus Abbatibus, astantibus etiam regni Primatibus, cum longe inferius resideret Pater mitissimus; et memorabilis ejus Monachus, ut Regis et Principum consanguineus, inter primos Palatinis consiliis interesset, eminentiorique loco sederet; ratus non sibi fore utile, si Patri cui suberat præemineret sessionis ordine, rem fecit memorabilem, et imitandam posteris. Surgens namque a latere Principis, et suppedaneum suum ipse ferens Abbatem suum petivit; et posito ad pedes ejus suppedaneo, in eo ipse resedit; dans omnibus Monachis, cunctis postmodum futuris seculorum seculis, formam veræ humilitatis; et quod vere exaltatur, qui sponte pro Deo humiliatur.

14 Hoc ergo ejus factum omnibus fuit miraculo, et laudi datum est, quod non pro laude hominum, sed pro divino famulicio et paterna reverentia celebratum est. Nam regalis magnificentia, humilitatem nobilitatis illius amplexata, Christumque in famulo suo devote venerata, cum eum ad se invitasset, et ille a pedibus Patris avelli nollet, Rex altiori ingenio viri prudentiam admiratus, Abbatem ad se evocatum *e* latere suo sedere fecit, atque

post eum Domni Frederici sedem sisti præcepit. Sic familiaritatem Regis et Principum adeptus Domnus Abbas Richardus, in brevi, sapientia, consilio, astu, prudentia, et honesta conversatione cunctis manifestatus est; ut in negotiis curialibus disponendis nullus illo utilior, nullus prudentior, nullus validior aut acceptior judicaretur. Probat hoc Principis erga eum liberalitas, qua, pro amore ejus, Virdunense, cui præerat, dilexit cœnobium; ut dona ei ingentia in auro et argento, in palliis et sacratis conferret vestibus; et totum se adeo in amore ejus transfunderet, ut miraretur qui videret.

15 Obtentis igitur, pro quibus abierat, Abbas religiosus, ad monasterium suum reversus est; cœpitque velle fieri tanto propinquior Deo, quanto per gratiam ejus Regi et Principibus, Pontificibus et quibusque præpotentibus erat acceptior. Cœpit enim totum se sollicitius divinis mancipare cultibus, dominicis die noctuque vigilare laudibus, commissos sibi religiosis assuefacere moribus : ita ut per totam Neustriam et Austrasiam, Franciam atque Burgundiam, diffunderetur sonus sanctitatis ejus, fieretque omnibus in propatulo sanctimonia ejus. Fuerat ad eum grandis undecumque concursus : alii ejus se subdebant magisterio, postposito mundi fallentis lenocinio; alii filios ei offerebant erudiendos; ut videretur jam monasterium ejus monasteriis Nitriæ vel Ægypti conferendum, pro numerositate fidelium illo confluentium : qui velut apes ad alvearia undique advolabant, diversis virtutum speciebus onustimantes, utillæ mellis et ceræ indiscretas cruribus et pedibus subvehunt qualitates. O quales et quanti viri ejus claruerunt magisterio! quam pretiosa et devota Deo commissa ei congregatio, doctrinis ejus irradiata, et exercitio arctioris propositi ad unguem informata! Probant hoc Galliæ et Germaniæ Pontifices, Duces et Comites, amore Christi ferventes, qui ex monasteriis quæ habebant aut Patres præficiabant, sub tuitione tamen ejus et disciplina; aut, si Patres inde habere nequibant, quos de suis Patres facere deligebant, Virduni primo probandos, instituendos, et morigerandos dirigebant. Ex quibus nos, licet juniores et moderni, plures Religiosos et in omni theoria probatissimos vidimus viros, Angelica facie et habitu reverendos : ut ex institutione discipulorum patesceret, quantæ religionis, gravitatis, et perfectionis eorum Magister fuisset; cujus eruditionis decus in discipulorum clarebat moribus. Crescente sane numero discipulorum crescebat census honorum. Clarebat ubique nomen Richardi, sanctitas ejus ubique prædicabatur, et nomen Dei per eum clarificabatur.

16 Videns autem ecclesiæ suæ vetustissima et pene jam diruta sartatecta; delegit, eis dejectis, ampliora jacere fundamenta, et in meliorem statum et nobiliorem novam compilare Basilicam, quod et brevi actum est. Turres enim ecclesiæ ipsius Domnus Fredericus ex suo fecit, et Cellarium, et Refectorium Fratrum. Dormitorium vero cum dejectum restrueretur, et necessaria domus pararetur; nec posset nova parari, nisi vetus mundaretur; accersitis quorum esset operis et studii id explere, cum aliqui illorum, ut assolent, erubescerent, et manus apponere in subvehendo quod mandabatur subterfugerent; vir humilitatis et gratiæ Fredericus vere Monachus, terræ fossor accessit, et quod effossum est onere facto exportavit. Quis jam similia facere erubesceret, cum videret Fredericum, Comitum filium, fratrem duorum Ducum Imperatoris consanguineum, et fecisse, et non erubuisse? Fecit et huic simile opus in turrium extructione. Cum enim jam in altum structura porrigeretur, et instrumentum illud; quod Avis *f* nominatur, subvectione

D
EX CHR.
H. PLAVI
facit ut ille
coram Impe-
ratore ex-
altetur,

Diffusa late
Richardi
fama

multi ad eum
confluunt,

quibus dum
novam eccle-
siam struit,
e

Fredericus
cæmentarii
vices supplet,

cæmenti

a
Abbas factus
Richardus an-
1004,

c
d
*Imo XIII

cum Frederico
ad S. Henri-
cum accedit :
C

ille ante Ab-
batem suum
sedere recu-
sans,

f

EX CHRO.
H. FLAV.
ad aliorum :
exemplum :

A cæmenti aptatum, perpauci essent qui ferrent; his qui huic officio erant deputati, alias, ut credimus, occupatis; videns vir beatæ memoriæ quemdam de nobilioribus astantem, ut sumeret ligneum illud instrumentum, et cæmentum collo ut moris est subveheret, admonuit. Qui cum erubesceret, et suis id natalibus incongruum adstrueret; vir mitissimus, cervice supposita, quod rogabat primus implevit: ac deinde porrecto juveni instrumento eodem, suo docuit exemplo ut disceret facere, quod fecerat Comes Comitum filius: nec erubesceret, si ei improperaretur factum, quod constaret ab ipso quondam Comite primitus attentatum.

in culinæ
ministerio
reperitus a
Duce fratre,

17 Sedebat autem quadam die idem vir memorabilis in coquina Fratrum, et operis quidpiam exercebat, scutellas abluens, et vasa alia mundans; cum ecce ad ostium coquinæ Godefridus Dux frater ejus adveniens, aditum precabatur. Cui cum aperuisset unus ministrorum qui forte aderat; videns Dux fratrem suum operi cæpto insistentem capite inclinato, et alludens ad nomen Comitum, Non deceret, ait, Comitum talia facere: non enim sibi conveniunt nomina et actus, nobilitas generis et exhibitio operis. Cumque egrederetur, ille egredientem subsequutus, nacta opportunitate loquendi, sic ait fratri: Optime, ait, persecutus es, o Dux, quia tanta est dignitas hujus officii, et tantus est cui impenditur, beatus scilicet Petrus Apostolus et sanctus Confessor Vitonus, quod nec meæ congruit parvitati, ut præsumam ad hoc eis exhibendum quasi pro nobilitate generis mei: nec tanta est humilitas mea, ut merear ab eis in illorum, qui hoc officio digni habentur, consortio deputari. Tanta erat tunc abjectio et suimet despectio in anima illius fidelis, ut ejus humilitas prædicaretur, et miraculo esset cunctis qui noverant nobilitatem generis ejus. Nam cum sederet quadam vice privatus et necesse esset ei calceos extrahere; quidam de Fratribus, quem ipse semel vidit, et a quo puerulus ista audivi, Joannes nomine, procumbens, cum vellet ei pro caritate servire; obstupescens, et quadam religiosa obstinatione obsequium ejus recipere nolens, prohibuit eum, dicens; Quid mihi prodest, Frater, honores seculi reliquisse, si a Fratribus obsequium, quod habuissem in seculo, cum non sit necesse, accipio? qui ad hoc veni ut serviam, servitium, quod non expedit, quomodo accipiam? Ita dicens, Fratris repressit animum, dans omnibus maximum patientiæ, et humilitatis, et vilitatis appetendæ documentum. Hæc in transcurso, pro innotescenda omnibus, beatæ mentis abjectione dictum sit: nunc ad ordinem rei flectamus articulum.

indignum id
reputante,
potius eo
se indignum
ducit,

nec patitur
sibi calceos
extrahi.

ANNOTATA D. P.

a Hoc S. Felicis monasterium, eo loco Hibernis Monachis traditum, ubi antea oratorium fuerat S. Clementis Metensis Episcopi: quod monasterium, corpore hujus ibi sub annum 1090 reperto, nomen mutare cepit. De ego egimus ad Acta S. Cadroe, primi istius Abbatis, 6 Martii; diximusque, Abbatem ibidem secundum Fingenium, non videri prorsus ipsius regimen abdicasse, qui istuc voluit tumulari.

b Pueros intelligo monasterio traditos ex usu Benedictinorum.

c Hic est S. Henricus, in cujus Gestis ab Adelboldo scriptis legitur, quod ipse et Otto III tertium ad invicem consanguinitatis gradum tenebant.

d Legendum XIII: coronatus enim fuit Romæ Henricus an. 1014, 14 Februarii; fuerat autem electus et Rex consecratus 1002, 7 Junii. Idem error etiam infra num. 41 recurrit.

e Male Wasseburgius videtur dicere, has turres destructas prius quam Monachus fieret Fredericus.

f Nescio unde alveolus cæmentarius hic Avis dicatur: sic potius, diceretur grandior illa machina, qua in sublime posita, vasta onera saxorum et vasa cæmento plena in altum attolluntur per rotam: cujus machinæ collum prominens, gruis præfert similitudinem, et id eo ipsa quoque Grus, Krane belgis Τερανος Græcis nuncupatur.

CAPUT III.

Novæ ecclesiæ ornamenta pretiosa curata, et fundi a pluribus collati, intuitu Richardi Abbatis.

Ædificata igitur nova ecclesia, majori ambitu et elegantiori opere; necessarium fuit, ut corpora quorundam Sanctorum Pontificum transmutari debuissent. Tunc corpus S. Madelvi a incorruptum repertum est, et in crypta S. Mariæ sub altari in vase marmoreo decenter repositum. Tunc etiam est acta translatio duorum Episcoporum, Hildini b et Hattonis c Nonas * Maji, et ad dexteram crucis monasterii, ad dexteram scilicet altaris S. Joannis Baptistæ, positæ sunt eorum Reliquiæ. Corpus autem Domini d Berengarii, Episcopi et Monachi, in ingressu claustrum, tamen intra monasterium repositum, incorruptum inventum est, excepto pede qui in vita ejus aruit; et casula cum sandaliis ab ejus corpore abstracta est, et in thesauris ecclesiæ cum Reliquiis reposita: corpus vero ejus sanctissimum superius versus cancellos chori transmutatum est, casula nova et sandaliis honeste procuratum, et e regione sepulcri altare S. Firmini e, quod ipsius tempore ab eo inventum est, positum. At vero corpus Domini Dadonis Episcopi, e regione duorum supradictorum Pontificum, ad lævam scilicet crucis monasterii, ad sinistram partem altaris S. Martini, honorifice reconditum est. Reliquorum vero Episcoporum corpora infra chorum continentur, et desuper tabulatum de lapidibus sectis et quadratis factum est. Attamen quinque Episcoporum corpora sub pulpitu, quo Evangelium recitatur, contineri a multis audivimus, quorum tamen nomina non teneamus f.

19 Pulpitum autem ære, crebris tusionibus in laminas tabulasque producto et deaurato, factum esse constat, satis accurate et eleganter; et per XII tabulas, XII Prophetarum imagines, XII Apostolorum formas subvehentium, sculptorio et polymito opere exaratae sunt. Et hæc quidem ad Occidentalem partem, ad dorsum scilicet stantium et canentium, positæ sunt: at vero ad Septemtrionem, IV fluviorum species de paradiso emanantium, in IV partibus eminent. In gyrum autem, quo Evangelii recitator stans obumbratur, Abraham offerentis filium, Abel agnum, Isaac benedicens, et Jacob supplantans, et Tobiae sepelientis, et David manu fortis, imagines agnoscuntur simili opere compilatae. In facie autem, Dominus Jesus, in throno majestatis residens, et Virgo mater, et Baptista Joannes, cum IV Evangelistis apparet. Porro, dextra lævaque Domini, Angeli et Archangeli, cum Cherubin et Seraphin, Redemptori obsequium exhibent. Instrumentum vero illud, paratum est receptui textus Evangelii, Joannes Evangelista in similitudine aquilæ volantis, adornatus. In ora autem et summitate operis; versibus hexametris auro digestis. Patris Richardi devotio summa notatur.

20 Propitiatorium sane Sanctorum exornant corpora, quorum meritis floret Ecclesia. Et in medio quidem, alto satis et prominenti cyborio, Sanctus

a
Transfertur
corpus S.
Madelvi,
b

c
* an. IV
Nonas
E

d

et Episcoporum
aliquot
Virdunensium.
e

f
Pulpitum,
ex ære in-
aurato
F

varieque,
cæato eri-
gitur,

A ctus quiescit Vitonus, redimitus frontem auro purissimo et gemmis pretiosissimis, quibus concluditur majestas Dei incircumscrip̃ta et incomprehensibilis, habens ad dexteram B. Petri, et ad lævam ejusdem B. Vitoni auro prominentes imagines, opere factas cælatorio; quas ambiunt columnæ, ex electro purissimo, cum basibus argenteis, arte fusili et anaglypho, productæ. Ipsum quoque cyborium, Dominicæ Resurrectionis, Apparitionis, et admirabilis Ascensionis, opere cælatorio protensis adornatur insigniis, habens ante se altare, sacratum in honore S. Vitoni et omnium Confessorum. Ad lævam autem altare sacratum in honore S. Pulcronii, g et omnium Martyrum: habens et ipsum suum cyborium, quo continetur corpus ejusdem B. Pulcronii, auro et argento decoratum. Porro ad dexteram altare in honore S. Possessoris habetur, et omnium Virginum: cum cyborio, quo corpus ejus continetur, simili opere adornatum.

item Sanctuarium, argento auroque decoratum,

uti et altare majus S. Petri,

B tabula habetur aurea, auro mundo et purissimo et gemmis pretiosissimis densissime conserta, opere mirifico et arte cælatoria facta, præferens imaginem Domini, signum crucis tenentis, et super aspidem et basiliscum ambulantis; et dextra lævaque imagines Apostolorum Petri et Pauli, ejusdem operis et metalli: ad quorum vestigia procumbentes cerneret imagines Domini Patris Richardi, et Mathildis h digne memorabilis, supplices manus tendentes, et quasi, ut grata hæc eorum habeatur oblatio, alterius studio facta, supplicantes. Factum est et altare gestatorium ex auro purissimo, interius mire fabricatum opere consimili, studio et largitione Domini Herimanni Comit̃is, in modum tabularum confectum et compactum: quod cum aperitur, et altare est, et tabulæ aperiuntur; quibus si moram adhibeas, quod est instrumentum Moysi et Aaron imaginibus gloriosum, figuram Dominicæ Crucis exprimit. Habet hoc a iv cardinibus, iv Evangelistarum, hominis, leonis, tauri, et aquilæ species, ex argento opere fusili, præfatum altare portantium, et se invicem versis vultibus respicientium.

i supra quod brachium S. Pantaleonis M.

C 22 Super ipsum vero altare, brachium S. Pantaleonis i ponitur, pallio serico involutum, et ligno inclusum, argento et auro decoratum: quod attulit cum corpore ejusdem a Nicomedia Coloniensis Episcopus, obtentum dono Constantinopolitani Imperatoris, quando pro ejus filia, Ottoni II in matrimonio jungenda, jussu ejusdem Ottonis ad eundem Imperatorem legatus missus est, cum Episcopis duobus, Ducibus et Comitibus. Et, cum obtentis, pro quibus ierat, licentiam redeundi accepisset: et Imperator ei sociisque ejus munera plura obtulisset, et accipere renuissent; corpus Pantaleonis ab eo Archiepiscopus petiit, et obtinuit, et reversus Coloniam detulit. Fuerat autem cum eo in expeditione ipsa quidam ejus consanguineus Dominus castri de Commarceio k, et multa prece obtinuit ab eo brachium corporis S. Pantaleonis, quod et in ecclesia præfati castri reposuit. Evolutis postmodum aliquot annis, obsesum est castrum ipsum, et eversum, atque succensum: cumque flamma tectis ecclesiæ illaberetur, et victricibus globis interiora ecclesiæ lanberet; dolens Sacerdos de combustione sanctarum Reliquiarum, cuidam armatorum ut ecclesiam ingrederetur, et desuper altari Reliquias tolleret, significavit. Qui mox ingressus, Reliquias tulit et reposuit; et cum ibi adesset Abbas, brachium Sancti præsentē Presbytero marca argenti ei vendidit; quod Dominus ipse

Colonia Commarceium et hinc Virdunum ablatum.

cum sciret pro certo Martyris esse Reliquias, Virduni gaudens attulit; et paratum argento et auro diebus festis super altare ponitur.

23 Fecit et alia plura ornamenta; libros Evangeliorum, auro et argento paratos; cruces, ex auro purissimo, iii; ventilabra argentea, ii; librum Epistolarum i, argento paratum; Missale i; Collectarium i, similiter argento paratos. Dedit et Henricus Imperator calicem i aureum præmaximum, cum gemmis pretiosissimis, et patena ejusdem metalli, et scutellam i de beryllo, et pyxidem i de onychino, in qua servaretur corpus Dominicum, dependens l super altare: præterea innumera dona auri et argenti, et prædiorum, sacrarumque vestium; et phylacteria aurea et argentea, et crystallina cum Sanctorum reliquiis; capsam auream, insignitam reliquiis xii Apostolorum; et cornua m ii eburnea, identidem reliquiis conferta. Fecit etiam memorabilis Pater Richardus coronas ii, ex argento et auro; et tertiam parvulam, ubi dependerent signorum n restes. Adverada quoque Comitissa dedit Petro casulam viridem cum aurifrizio; et multi multa dederunt, quæ enumerare longissimum est. Unde et in brevi factus est locus ille insignis.

24 Ejus namque exemplo provocata progenies o Domni Frederici seculo renuntiavit; et adhærens discipulatu præfati Patris, prædia sua et patrimonium ecclesiæ dedit. Godefridus Comes pater, Borracum p dedit: inde relato filio suo ab Italia, Adalberone Episcopo, cum eum parentes ejus in ecclesia Vitoni sepeliri mandassent, et contra eorum voluntatem in ecclesia Mariæ sepultus fuisset, pro requie animæ illius dederunt Vitoni Forbacum. At vero Herimannus, qui et Hezelo, filium suum Gregorium q in annis puerilibus Deo obtulit, et omnem devotionem suam ad eundem locum vertit: dedit enim S. Petro et S. Vitono Haslud cum ecclesia, in Fesseca unam ecclesiam, in Rotgericorte xii mansos, in Hermefredegehem unam ecclesiam. De his factum est post mortem ejus concambium, et dedit pro his Comes Balduinus Flandrensis Bonvillare cum dimidia, in Vitereio vineas cum quadam parte ecclesiæ, in Harvia xxx mansos cum familia magna. Sine isto tamen concambio tradidit adhuc præfate ecclesiæ Monnau, et ecclesiam cum silva spatiosa, Fontagiam quoque cum familia et vinea optima. Dedit etiam pro anima filii Godefridi, ex concubina nati, in clauastro tumulati, non tamen juxta fratres et patrem, duas ecclesias, quarum una dicitur Ham, alia Gengeavia. Fecit et vestes sacratas in ecclesia pretiosissimas: et cum ecclesiam ipsam præ cunctis mortalibus ditasset suis bonis et possessionibus, ad ultimum semetipsum Deo obtulit, et Monachus factus est, ut in æternum cum Christo regnaret.

25 Mathildis autem uxor ejus digne memorabilis, bonis pollens virtutibus, et misericordiæ studens operibus, in clauastro ipsius monasterii, defuncta venerabiliter quiescit r humata: cujus ad caput filia eorum Odilia, Virgo sacratissima, locum habet sepulchri. De hac sermo extitit, et nos a senioribus audivimus, quod s egressa a finibus Bavariæ, venerit Virdunum iv feria ante sanctum diem Paschæ, volens cum patre et matre et fratribus diem paschæ celebrare. Quam cum vir Domini Richardus intuitus fuisset, inter blanda consolationis alloquia, an aliquid infirmitatis pateretur interrogavit. Qua respondente, sanam se esse, et nullius ægritudinis molestiam se sentire; ille prophetiæ spiritu plenus, prævidens imminere tempus vocationis, ejus Vale, ait, filia, vere salutis æternæ filia: nam cras hac in hora assumeris in gloria; et recipies a Deo pro bene gestis præmia sempiterna: elegit enim te

Deus

D
EX CHR.
H. FLAV.

Datur ecclesia ornamentis,

l

m

n

E

o et fundis variis, per Frederici consanguineos, p

q

F

et fratrem ejus Hermannum:

cujus filia Mathildi, bene sanæ, r

s

mortem in crastinum prælixi Richardus:

EX CHR.
H. FLAV.

A Deus sociam esse sanctarum Virginum, quia jucundum ei in corde tuo virginitatis præparasti habitaculum. Obstupuit ad hanc vocem pii Patris ancilla Dei: et quia virum Dei credidit non posse mentiri, verbis ejus credula cœpit de fine suo tractare, excessus suos pertractare, et suffragium consolationis et orationis ab eo expetere. At ille caput sanctum super pectus suum reclinans, et quasi jam per incorruptionem corporis et spiritus alterata esset, eam demulcens, confortabat spiritum ejus in Domino, proponens beatam eam fore quam certum erat ad nuptias Agni festinare. Post hæc eam reficere jussit, omnibus mirantibus quomodo eam sanam et vegetam in crastino morituram prædixerit. In crastinum autem liquore sancti Olei ab eo inuncta, cum nullam gravedinem pateretur, Mandato *t* pauperum cum eo interfuit, et in eodem, quo laverat pedes pauperum loco, virum beatum intuita; Hæc, ait, requies mea in seculum seculi, hic exspectabo diem Domini. Ad Missarum itaque solennia ivit; et cum communicasset vivificis mysteriis, dolore aliquantulum pulsata, ad cellam rediit; et adveniente viro Dei cum Fratribus, exitum suum orationibus muneri petiit; et sic inter manus ejus in cinere et cilicio se reclinans, inter verba orationis læta spiritum efflavit. Et recedente beata anima, tanta illic emanavit fragrantia odoris, ut nulli dubium foret, venisse illic auctorem suavitatis. Curatum sane est corpus ejus pia Religiosorum instantia, et usque in diem tertium in ecclesia pia servatum sollicitudine et industria; et sic Sabbato sancto terræ mandatum cum gloria.

u
Multi Nobiles,
istic aut monachi
aut sepulti, locum
distant:

x

y

z
et undique ad
Richardi disciplinam
venitur.

C Franciæ, Neustriæ, et Austrasiæ, spretis mundanæ vanitatis illecebris, sub disciplina et magisterio Patris Richardi monasticæ se subdebant Religioni. Ita namque in ejus amore se transfuderant Reges, Pontifices, et Potentes, ut summo eum venerarentur affectu, et Patrem eum dicerent Patriæ, ob paternum ejus erga omnes affectum, quo cunctos fovebat et relevabat. Erat enim pius in vultu, reverendus incessu, severus circa reprobos, dulcis erga benevolos, forma honestus, actione compositus, præferens semper honestum utili; qui nullo terrore, nulla adulatione, a vero flecteretur: in observatione Regulæ ferventissimus, in corrigendis vitiis prudentissimus, in castitate prudentissimus, in exhibitione bonorum operum perfectissimus.

a a
Suscipit monasterium
Lobiense Richardus:

b b

27 Baldricus igitur Leodiensis aa Episcopus, cum beatum virum unice diligeret, cœnobium Lobiense, divitiis opulentissimum, ei tradidit regendum; ut industria ejus Religionis in ea reformaret propositum, quod videbatur a pristina bb rigore immutatum. Cujus exemplo delectabili provocatus, cum videret religiosam ejus conversationem in bonis et sanctis moribus, et incrementum religionis et monasticæ perfectionis in cœnobio eodem excrescere gaudens, miraretur; cœpit jam majora medi-

tari, et in suburbio Leodiensi, in honore Laurentii Martyris, monasterium ædificari cc constituit. Evocato ergo ad se eodem Abbate, desiderium suum ei aperuit, et ut desiderii sui cooperator accederet monuit. et obtestatus est; adjiciens, multum perfectioni ejus posse proficere, si ejus studio et industria domus Dei extrueretur, in quo laus et gloria Dei devote die noctuque celebraretur. Acquievit vir Domini, et congregatis artificibus, delegatisque necessariis sumptibus, Christo Domino adjuvante, et beato Laurentio cooperante, opus inchoatum agiliter perficitur et dedicatur; et Fratres, qui Deo quotidianis deservirent officiis, ex monasterio S. Vitoni adducuntur: quibus loco Præpositi præficitur Domnus Stephanus dd, qui in præfato cœnobio Cellerarii officio fungebatur.

28 Tactus simili bonæ devotionis desiderio Domnus Rotgerius ee, Catalaunicæ civitatis Episcopus, industria et labore ejusdem Patris Richardi, in suburbio Catalaunensi, in honore S. Petri monasterium a fundamentis construxit; et a monasterio sæpe tacto Fratres, cum libris et ornamentis necessariis, qui inibi deservirent, deduxit, et in vita sua ipse per se utraque rexit monasteria. De quo hoc fertur mirabile, quia cum turres ecclesiæ S. Laurentii, in altum jam porrectæ, et usque ad cacumen elevatæ, postmodum reclines viderentur, et in ruina earum certa esset dejectio ecclesiæ; vir Dei adveniens, dolorem Fratrum, quem ex tædio dejectiendæ et iterum reparandæ turris habebant, blande consolatus est. Et nocturno tempore ecclesiam ingressus, cum diutius in oratione pernoctasset, januis patefactis egressus est; et iterum orationi incumbens cum surrexisset, signum Crucis edidit; et confestim turres, quæ reclines videbantur, dato maximo strepitu in sese resiliences, subsederunt: et ut cernentibus pateret, ita in se resiliuerunt, ut cunctis palam daretur intelligi, Angelico id factum esse ministerio. Tantus autem resiliens in se structuræ crepitus factus est, ut Fratres monasterii, tantorum sacramentorum ignari, a lectis cum maximo timore exurgerent, putantes in ruina turrium quam verebantur dejectam esse partem ecclesiæ. Quos vir Domini ad consuetudinarium Matutinorum officium invitans, ipse cum eis interfuit; et mane facto beneficia Domini oculis videnda monstravit, atque ad amorem eos tanti beneficii largitoris mirifice animavit. Hujus miraculi testis est tota Leodiensium civitas, et patres qui viderunt, narraverunt ea filiis, et filii filiorum filiis, ut cognosceret generatio altera.

29 Temporibus illis principabatur Francis Robertus ff, qui Constantiam duxit uxorem. Hic tunc beato Patri nostro Abbatiam S. Petri Corbejacensis regendam contralidit, ut ejus instructione et vigore servaretur in ea Regula Patris Benedicti, et vigor reformaretur monasticæ institutionis. Balduinus gg vero Flandrensis Abbatias ei quamplures tradidit, Abbatiam scilicet S. Petri Gandensis, Abbatiam S. Bertini, Abbatiam S. Richarii, et Abbatiam S. Judoci hh. Rexit et alia quamplurima cœnobio, Bretuliense, Humulariense, S. Quintini de Monte, S. Wandregisili, S. Huberti, S. Remacii, Malmundariense, Walciodorensis, Belliloci, S. Urbani, S. Vincentii Mertensis Insulæ, et alia perplura quæ non occurrunt memoriæ; quas omnes in meliorem reparavit statum, et melioratis Abbates de suis quos elegit instituit. Cœnobium vero Belliloci, S. Petri Catalaunensis, S. Urbani, ipse in vita sua rexit. Præerat tunc Cameracensi Ecclesiæ et Atrebatensi Gerardus ii venerabilis Episcopus: hic ecclesiam S. Vedasti, in suburbio Atrebatensi sitam, de maximis divitiis ad maximam redactam penuriam, anno ab

Incarnatione

D
cc
Leodiense S.
Laurentii ex-
truit,

dd

ee

eique ex suis
præficit Ste-
phanum:

E
Item Catalaunense S. Petri:

Turres Laurentianas, in
lapsum incli-
natas, signo
Crucis erigit:

F

ff
Suscipit item
regenda aut
reformanda
alia plura,
gg

hh

ii

imprimis
Atrebatense
S. Vedasti.

A Incarnatione Domini MVM huic Patri nostro, quem unice diligebat, assignavit: in qua vir Domini tanta egit et passus est, ut si singula scriberentur, et lectori (ut vereor) tædium, et audientibus generarent fastidium: sed de multis pauca dicenda sunt, et fortasse utilius proderunt. Dicamus itaque quid rerum intercesserit, ut ad inopiam redigeretur locus tantarum divitiarum. Non autem visa, sed a senioribus audita, referemus.

ANNOTATA D. P.

a S. Madalveus Ep. Vird. colitur 4 Octobris, quando aliquam ejus Vitam habes apud Sarium; pleniorum vero texere licebit ex prima parte hujus Chronici, a pag. 104, ubi anno 753 ordinatus dicitur usque pag. 116, ubi mortuus refertur an 777; natus vero an. 721, pag. 103.

b Hildinus, alias Hilduinus, a prænominato quartus, an. 827 ordinatus, ibidem pag. 119, an. 851 Idibus Januarii obiisse dicitur.

c Hatto, immediate suffectus Hilduino, pag. 120; qui pag. 122 obiisse legitur anno DCCCXXV; sed legendum esse DCCCLXXV, probat addita Indictio VIII; quæ alias debuisset notari XIII, et multo magis contextus historiæ.

d Berengarius pag. 128, inthronizatus anno 940, et pag. 131 plurimum laudatus, Monachos ad S. Vitoni constituit, et Monachus factus narratur pag. 134 an. 961; ac denique, pag. 136 vixisse dicitur usque ad tempora Ottonis III, et obiisse pridie Idus Augusti.

e S. Firminus obiit 2 Decemb. et (uti conjectura habet relata pag. 87) anno 504, aliqua ejus atque Sanctorum Pulcronii et Possessoris translatio recolitur Virduni IV Nonas Maji. Dubitarem an hic quoque legendum sic non sit, sed ex pag. 83 colligi videtur, antiquiorem illum esse translationem, delatorum in cryptam S. Vitoni corporum, ex locis ubi primitus quieverant. Nec est quod scrupulum moveat Grammatica: nam etiam infra num. 39 dicitur, Kalendas pro Kalendis.

f De octo aliis, post majus altare repertis, agitur in altera Vita.

g S. Pulcronius Episcopus, cujus Vita habetur pag. 83, creditur obiisse circa 470; et (ut dicitur pag. 85) pridie kal. Maji migravit ad Dominum: colitur tamen 17 Febr. ad quem diem hinc suppleri poterunt quæ ibi desiderantur, istis enim de eo jam egimus. Sanctus autem Possessor, de quo mox, inter Pulcronium et Firminum medius. pag. 85 dicitur obiisse mense Decembri die primo, sed pariter cum S. Firmino colitur 3.

h Mathildis, Adalberonis Episcopi et Frederici ex Comite mater, de qua supra cap. I litt. d.

i Pantaleon, Martyr Nicomediensis colitur 27 Julii, quando agetur de hic memorandis translationibus; in quarum prima nominatus Episcopus, fuit Bruno, Legatus Constantinopolim missus cum Luitprando Ticinensi an. 967 ad Nicephorum Phocam, pro obtinenda Theophanone illius privigna, filia Romani Imp. quæ tandem sponso juncta, et coronata Imperatrix fuit an. 970. Wasseburgius videtur supponere, non solum brachium, sed bonam portem corporis a Richardo redemptam: ait enim, reliquias Commercejenses, de quibus infra, mansisse apud S. Vitonum usque ad tempora Abbatis Laurentii (qualis in Catalogo apud Sammartanos nullus) qui monasterio S. Pantaleonis Coloniae partem donavit: in quo errari puto.

k Alias Commerciacum, vulgo Commarcis, ad sinistram Mosæ ripam, Tullo supra Mosellam sito quinque leucis distans; unde secundo flumine Verdunum descenditur, intervallo circiter 10 leucarum.

l De hoc usu vide Hierolexicum Magrii, verbo Ciburium; et Glossarium Cangii, verbo Columba: hac enim forma pensiles istæ hierothecæ ut plurimum fiebant. Magrius initium istius usus refert ad S. Basilium: et in nonnullis Galliarum ecclesiis adhuc servari ait, præsertim Parisiis; quod si verum sit, puto non tacuisset Cangius.

m Hujusmodi cornua, Reliquiis plena, fere ex Terra sancta adferebantur; eaque vidi in Sandionysiano et Aquisgranensi gazophylactis.

n Signa intelliguntur, quas Campanas nunc dicimus.

o Progenies, id est, Parentela: nam Fredericus ipse semper videtur cælebs vixisse, nec uspiam uxor vel filii nominantur; sed consanguinei ex ordine hic recensentur, qui bona sua contulerunt.

p Wasseburgium hinc corrigas, qui ipsius Frederici dona facit Borracum et Forbacum; quæ, et plura hic nominanda loca, requirere supersedeo, donec vel Virdunensis diæcesis vel Mosani tractus per Lotharingiam accurata prodierit topographia, quam hactenus non invenio.

q Wassenburgius ait, hunc Gregorium fuisse deinde factum Leodiensem Archidiaconum; ac denique, mortuo patruo, Monachum S. Vitoni.

r Recte Meyerum hic corrigit Wassenburgius, dicentem, in Blandiniensi cænobio sepultam cum marito Mathildem, ostentatque tumbam ad S. Vitoni, Epitaphio infra recitando inscriptam.

s Fortassis, regressa, nec enim monasterium ejus in Bavaria fuit, sed in Alsatia: potuit tamen ipsa pro negotiis suæ ecclesiæ, illuc excurrisse.

t Mandatum, id est, Pedum lotio, quam pauperibus duodecim tali die in monasterio impensam intelligit, cum dicitur Mandatum Pauperum.

u Luthardus, proximus Ottoni III consanguineus, inquit Wassenburgius.

x Baclodium legerat Labbe: sed correctionem probat Epitaphium infra referendum; Wassenburgius Balleu vertit.

y Wassenburgius in prosecutione ejusdem litis Treviris ad S. Maximini, mortuum et sepultum ait, relatum tamen ope Gisleberti Comitis Luxenburgii a Richardo agnoscit.

z De hoc Richardi sancti Abbatis filiolo, pluribus infra agitur, ut qui mortui sui Patris spiritualis interfuit et funus curavit.

aa Baldricus II Episcopus Leodiensis ab an. 1007 ad 1017.

bb De misero Albatiae Lobiensis statu, ex quo ab Episcopis occupabatur, ab anno 865 usque 956, quando de restituendo istis Abbate cogitare cepit Baldricus I, vide tom. 7 Maji. pag. 840. ubi de Erluino Gemblac. Ab. istis facto Præposito, et a rebellibus Lobiensibus fæde exculato. Exinde, in MSS. reperio Abbates præfuisse, Theodwinum, Alteranum, Fulcuinum, Wivinum, Ingobrandum: quo propter inutilitatem sub annum 12 regiminis ejecto, suffectus Richardus sit, qui annis 13 Abbatiam tenuerit; ac deinde Reginardo Episcopo resignavit, tradendam novo Abbati Hugoni: uti confirmatur ex Vita S. Theodorici Abbatis Andrinensis, infra ad num. 77 plenius alleganda litt. c.

cc De cænobio S. Jacobi, per Baldricum constructo, omnes consentiunt; de Laurentiano nemo loquitur; imo Fisen inchoatum ait an. 969 ab Eractio Episcopo; sed fatetur lente progressum opus, unde ejus promoti laudem Baldrici successoris Wolbodoni adscribit; perfecti vero Reginardo, qui ecclesiam denique dedicaverit an. 1034; vide Gesta Epp. Leodiensium ab Ægidio suppleta. Nihil obest tamen, quo minus etiam sub Baldrico rem curare cæperit Richardus.

D
EX CHR.
H. FLAV.

E

F

EX CHR.
H. FLAV.

A dd Idem Fisen ait, Stephanum hunc prius Leodii fuisse Canonicum ad S. Dionysii, Virduno autem cum Monachis sociis accitum sub Episcopo Ruginardo an. 1025, cum Poppo Stabulensis Abbas loci regimen abdicasset; ordinatumque Abbatem. Verum non ibi, sed Lobiis, ordinatus est Abbas; qua de re infra num. 64.

ee Rogerius Ep. Catalaun. ab anno 1009, usque ad 1035, uti Obituarium Cathedralis ecclesiae: vel 1042, uti Necrologium S. Petri, ubi sepultus sub pulchro jacet.

ff Robertus, Hugonis Capeti filius, jam decimum annum regnans cum patre, solus cepit Rex dici anno 997: et anno sequenti, dimissa quam ante quadriennium perperam duxerat consanguinea Berta, excommunicatione solutus, duxit Constantiam, cognomento Blancam, Guilielmi Comitis Arelatensis filiam.

gg Balduini Flundriae Comites omnino sex, ab an. 863 usque ad 1070 numerantur, duobus Arnulphis interpolati; putem hic Quartum intelligi, a Pulcrabarba cognominatum, qui rexit ab anno 988 usque ad 1036, successorem nactus filium, cui Insulensi agnomen, et vita usque ad 1067.

hh Hæ et sequentes Abbatix, Belgis et Francis tam notæ sunt, ut de iis non sit operæ pretium sigillatim hic agere: Wasseburgius solum in genere meminit Abbatiarum 21.

ii Gerardus Episc. Camerac. et Atrebat. ab an. 1012 ad 1049.

CAPUT IV.

Insignes Abbatis Richardi virtutes.

Oeconomum S. Vedasti, Monachis, et ecclesiae gravem,

Quidam servientium S. Vedasti in tantam eruperat proterviam, in tantam excreverat insolentiam, quia aliquanto necessarius erat ecclesiae, ut infra atrium monasterii domum sibi constitueret, magnæ altitudinis et fortitudinis, quasi pro tuitione loci. Sed nacta opportunitate contumaciæ exercendæ, secularitatis in monasterio superabundantis desidia provocatus, propugnacula erexit non infirmiora mœnium; et non jam pro loco, sed contra locum et Deum rebellare nisus est, bona Ecclesiae diripiendo, vernaculos et ancillulas sibimet aggregando, canum turbam, histrionum et scurrarum ineptam congeriem deducendo, nec eos ab ingressu claustris arcendo: cum potius ipse in eo obsequentium stipatus cuneis assidue sederet, et habitacula servorum Dei actibus illicitis profanaret. Ubi vero vir Dei cœnobium ipsum regendum suscepit, et a Fratribus, quibus erat mens sanior, susceptus est; non est passus tantam domus Dei videre desolationem, quin imo ad ejus omnimodis se superextendit ereptionem. Cogitavit tamen si posset liberti illius a emollire mentis duritiam, et verborum dulcedine lenire proterviam, ut cessaret ab oppressione et conculcatione Ecclesiae, cui pro debito et jure naturæ debebat potius subesse quam præesse. Sed servum malum non frangunt verba, sed verbera; sicut dicit Sapientia, quoniam qui mentis est duræ suscipiet vulnera. Et licet verba sapientis sint tamquam clavi in alterum defixi, tamen non audit stultus verba prudentiæ, quia non dicebat ea quæ versabantur in corde ejus. Impletum enim erat illud veridicum Salomonis proverbium, Qui nutrit servum delicate, sentiet illum contumacem.

a non valens dulcedine flectere,

Prov. 28, 14

et 29, 21

post fusas ad Deum preces in carcerem mittit Richardus,

31 Quid faceret, quo se verteret anxia mens viri Dei? Cilicio itaque obvolvitur, cinere aspergitur; et in excubias commissi gregis pervigiles noctes ducens, Deum precabatur attentius, ut ab oppressione inimici et membrorum ejus, tueretur Ecclesiam suam, misereretur parvulis, et protegeret a

scandalo: seipsum quoque, quem eis præposuerat, D talem faceret, ut subditis eum et matrem pietas, et patrem exhiberet disciplina; ut esset in eo et juste consulens misericordia, et pie sæviens disciplina. Nacta igitur temporis opportunitate populum conveniens, cum pauca pro re et tempore contra superbiam disseruisset, et de sectando Religionis proposito nihilominus quædam perorasset; ubi vidit deflexos ad se animos populi, munitionem quam patiebatur infestam adivit, et ea funditus destructa, illum, qui contra justitiam tumidus superbiebat, captum, in eleemosyna S. Vedasti sedere, et de eleemosyna vivere instituit; sicque locum ab ejus et obsequentium ei importunitate eripuit. Cœpit ergo tanto ferventior studiis religiosis insistere, et deductis a Virduno Fratribus, in spiritualis exercitii tirocino probatis, curam loci commisit (inter quos erat Rothardus a Leodio, sapientia et religione nominatissimus) quanto noverat et sibi qui præerat, et eis qui suberant expedire.

et disciplinam instaurat:

32 Verum, quia vita ejus casta et sancta moribus inhabitantium adversatur, durumque eis videbatur, quod in mente veteri cogeantur nova meditari; ex rebellione audacia sumpta, conati sunt quidam eorum de ejus morte tractare. Imminente itaque Quadragesimali tempore, quia hæc erat monasterii regula, ut in illis diebus arctiori se quisque mactaret continentia; cum ad hoc propensiori cura et ferventiori compellerentur, tectus in corde livor cœpit altius serpere, et ad perficiendum quod anhelaverant indies, mentem excruciatam permovere. Quid multis immoramur? Venit sacratissimus dies Cœnæ Dominicæ, et quæ erat pacis et concordiae, reconciliationis et misericordiæ, hæc factiosus convenit dies proditiōis et militiæ perpetrandæ. Deliberatum est enim apud illos, ut eo die perexpleto, cum post ministerii salutaris expletionem vir beatus fessa corporis membra quieti laxaret, cum omnes dormirent, ab eis gladiis perimeretur. O præsumptio temeraria! o impudens audacia! Quis furor, post immolatam illam Agni Paschalis victimam, ea die vel nocte, quemquam, quamvis nocentissimum, morti adjudicari? Nec latuit virum beatum feralis illa malorum deliberatio. Audit namque quod ea nocte ab impiis perimendus esset, nec timuit: timor enim Domini castus, qui permanet in seculum seculi, a mente ejus timorem mortis exclusit, quia noverat quod nemini super eum potestas daretur, nisi quantum a Domino permetteretur. Totum ergo se committens Domino, iivit cubitum, caput habens relictum; paratus si Deus vellet, ad excipiendum jugulo gladium.

hinc discolorum conspiratio, E

33 Cum ecce ante matutinum tempus, omnibus post laborem quiescentibus, duo illi, quorum erat operis et voluntatis Patrem jugulare, surgentes clanculo dormitorium egrediuntur; et accincti gladiis, cum de perpetrando scelere se mutuo devotantes contestarentur, ad hoc ultimum devenerunt, ut unus illorum pedetentim singula dormitorii lecta circuaret, ne aliquis superesset qui vigilaret, a quo deprehendi verebantur. Quod ubi factum est, et ille est reversus ad socium, captata opportunitate malitiæ perpetrandæ, simul Patris Richardi cubile adeunt, videntque virum capite relecto soporatum. Cumque unus audacior in scelere armatam in illum vibrasset dexteram, brachio obrigescente divinam erga se sensit clementiam, ne perderet Patrem, qui multos ad æternam transmissurus erat hereditatem. Stabat exerta dextra, impos ad feriendum, nec impos ad gladium reponendum. O admirabile Dei præconium! mira patientia! pietas prædicanda! Poterat Jesus noster suos illos palæstritas a peccati voluntate avertere; poterat, mox ut cogitata ad effectum

de eo in nocte Cœnæ-Dominici occidendo:

ille nihilominus ad somnum se componit:

sed ferire non valens qui gladium strinxerat,

A effectum perducere tentaverunt, morte mulctare: sed sustinuit in multa patientia filios iræ, ut faceret filios misericordiæ. Invasit ergo miserum illum timor cum febre, et recessit a lecto Patris, quem protegebat gratia Omnipotentis. Nec multo post signo dato ventum est ad ecclesiam, et ille quem remordebat conscientia, inter alios nocturnali synaxi interfuit, quamquam tremens, quamquam infirmus, quamquam mordacis conscientiae stimulis aggravatus. Ubi vero ventum est ad *b* Tenebras, miser ille, dum Kyrie eleison cum *c* Versibus cantaretur; corde compunctus genibus Patris advolutus est, clamans et ipse Patri, Domine miserere; scilicet ut si misereretur, sicut Deum sibi misereri precabatur.

et salubriter
compunctus,

b

c

facinus
tentatum
supplex fa-
tetur:

• 34 Obstupuit vir sanctus ad tactum Fratris, vestigiis ejus procumbentis, et qui esset prorsus ignorabat. Suscepto tamen eo, et in patrem declinato, orationem complevit: et dato lumine, ceteris ad strata regredientibus, aliquos de Fratribus secum retinuit: secedensque in locum congruum, data opportunitate loquendi, trementem Fratrem et plorantem, totoque corpore terræ prostrato capite terram ferientem, quid pateretur requisivit. Ille gemitu interrumpente, Peccavi, inquit, in cælum, Pater, et coram te; qui nolebam dici et esse filius tuus, factus sum persecutor tuus. Et proferens gladium de sub cuculla, Ecce, inquit, quem extendi nocte hac ad feriendum te, sed Jesus tuus protexit te. Volui quidem perdere te, sed protector tuus Dominus defendit te. Exerui gladium in te, sed cujus est virtus et imperium, gladium continuit, et te a morte, me ab interitu animæ et ab homicidio salvavit. Parce ergo mihi, quia converti paratus sum, et tuis monitis acquiescere, regularibusque subdi institutis: tantum dona mihi quod deliqui in te, et ora Deum pro me. Non erat hoc grave beato viro donare peccantibus in se, qui ad proprias injurias erat patientissimus. Toto ergo corpore prostrato, gratias egit protectori suo Deo; inde Fratri benigne indulisit quidquid in se deliquerat, plurimum eum consolatus, inculcans ut confiteretur Domino peccata sua; dicens, peccatum aliquando esse peccatum et poenam peccati, quæ omnia vitare quiret, qui confessioni operam daret. Pauca ergo pro tempore locutus, Fratrem consolatum dimisit; dans in mandatis, ut mane facto ad se rediret, et quæ sibi imperarentur faceret, et ita discessum est. Pater Richardus Oratorium petiit, et quod superfuit noctis id laudibus Creatoris exegit.

C

pœnitentem
absolvit Ri-
chardus,

35 Die facto, Prima dicta, consuetudinario Officio expleto, ubi tempus opportunum datum est, Patrem filius requisivit: et data confessione, pœnitentieque accepta, alacer et sospes ab eo recessit, dicens; multum sibi prodesse, quod hac eum occasione Dominus sibi asciverit. Hic ex tunc Patris Richardi fuit filius dulcissimus, et comes individuus: hic consiliorum particeps, quia erat nobilibus ortus natalibus, et litteris apprime eruditus, et videbat in eo pœnitentiam cum verecundia. In Capitulum ubi ventum est, publicam pœnitentiam egit cum socio, corde contrito et humiliato; et Fratres glorificaverunt Deum, qui avertit peccatum hoc ab eis; et jam in majori veneratione Sanctum Dei habere cœperunt, quem Deo carissimum, mortis impavidum, sui contemptorem, injuriæ donatorem, et ob id Deum defensorem et tutorem habere, sciebant. Jam autem si quis esset, qui viro Dei aliquando infestus fuisset, surgebat in medio, et confitebatur quidquid illud esset, satis verens ne etiam circa se desæviret indignatio divina. Precabantur itaque omnes pariter sibi indulgeri, quia eum non ut decuisset Patrem et Dominum tractaverant; et facta est ruina duo-

eoque etiam
alios lucratur,

rum, sui ipsius et multorum in spiritu resurrectionis. Igitur vir Dei, generali omnibus indulgentia data, tanta in posterum ab omnibus caritate dilectus est, ut merito diceretur, Hæc mutatio dexteræ Excelsi.

36 Ordinata itaque dehinc Ecclesia personis et necessariis sumptibus; Viridunum rediit, prædictum Fratrem secum deducens, quia intelligebat eum utile vas futurum in domo Domini. Nec eum spes fefellit. Cœpit enim totus alteratus perfectiora meditari, amare honestatem, diligere ordinem, omnes sibi præponere, se omnibus postponere, et si quid est quod virum honestum deceat, ad id modis se omnibus informare: quamobrem diligebatur a viro Dei, et quotidiana monitione ad meliora sectanda inescabatur. Leduinus nomen erat viro. Hic est ille Leduinus, qui *d* postmodum, jussu et obedientia prædicti Patris, sub eo S. Vedasti annis multis rexit Ecclesiam. Verum hoc in Patre nostro memorabile videtur, quod tanto eum affectu dilexit, quem de morte sua tractasse cognoverat. In quo consideranda est pietas ejus et patientia invincibilis, quæ vicem lædentibus rependere non novit, quæ in tantum abundabat animi ejus directa simplicitas, ut quem passus fuerat inimicum, eum sibi crederet fidum amicum. O mens vere plena Deo, simplicitas sine simulatione, caritas sine æmulatione! Sed sufficiant interim ista, festinandum nobis est ad reliqua. Non enim omnes ejus virtutes animi describere possumus. Supersedendum aliquid est, ut ad posteriora sufficiamus.

37 Et nunc quidem de beneficentia dicamus quod possumus, quia non omnia possumus, quia ita sibi filiorum animos obligaverat, ut immemor injuriæ, memor gratiæ diceretur. Considerabat enim singulorum affectus, necessitates, opportunitates, et ita quibusque mirabili verborum et vultus gratia occurrebat, adjiciens verba bona rebus bonis, et prædicatione benigna et humana se ipse commendans, ut pluris æstimaretur animus ejus, quam illud quidquid esset quod quærebatur. Quemadmodum enim in ægris opportunitas cibi salutaris est, et aqua tempestive data remedii locum obtinet; ita beneficia ejus, quamvis levia, quia præsto erant, quia occurrebant voluntati, gratiam pretiosi, sed lenti et diu cogitati muneris vincebant: gratissima enim erant quia parata, quia facilia, quia occurrentia, ubi nulla erat mora nisi in accipientis verecundia. Noverat enim optimum esse, antecedere cujusque desiderium, et proximum sequi; illud vero melius, occupare antequam rogaretur. Nam cum homini probo, ut ait Seneca in libro de Beneficiis, ad rogandum os concurrat, et suffundatur rubor; qui hoc tormentum remittit, multiplicat munus: nulla enim res carius constat, quam quæ precibus empta est. Hinc S. Benedictus, de dandis necessariis agens; Consideret, inquit, Abbas necessitates indigentium, non malam voluntatem invidentium. Qui considerandas infirmitates præcepit, occurrentium docet precibus, divinandam cujusque necessitatem, ut rogandi necessitas auferatur.

38 Ceterum et hoc in Patre nostro beneficentiæ partes adjuvabat, quia si quis ei de secretis animæ, de internis mentis motibus confitebatur; tanta ei inerat mentis benignitas, tanta dulcedo, tanta compassio, ut qui solus advenerat *e*, se proderet, alterum se illum esse crederet cui confitebatur, cui non immerito tamquam alteri sibi animum suum applicaret, et seipsum crederet. Occurrebat namque voluntati ejus, et ita ei conformabatur, cum dolente dolens, cum tribulato spiritum et ipse contribulatum adhibens, ut unam animam duobus inesse corporibus, dum alterum se stupet is qui advenerat, miraretur: quæ res gratissima est me-

D

EX CHR.
II. FLAV.

ipsum vero
exinde ami-
cissimum ha-
bet,

d

et monasterio
præficit:

E

mira erga
subditos be-
neficentia

F

rogaturos
præoccupat.

Reg. 5

Peccatis
confitentium
ut propriis
indolet:
e

EX CHR.
H. FLAV.
in Capitulo
vero primum
severus,

A diocribus, utilissima pusillis, qui eo utuntur affectu, quo vident sibi acclines, quibus loquuntur seu confitentur. Jam vero in Capitulo si quis sermonem ejus audisset, totus tremebat, totus aestuabat, totus ad reprehendendum se acutissimum stimulum compunctionis adhibebat; ac si præ oculis videret parata gehennæ incendia, suppliciorum dispersita omnimoda genera; donec procederet consolatio ab ore sermocinantis, fieret dulcedo mellis lingua ejus, favus distillans labia ejus. Non enim dissimulabat peccata delinquentium, imo cum de vitiis sermo esset, ita eorum proprie spurcicias, immunditiam, et foetorem verbis exprimebat, ut qui audiret miraretur, et abhorrens talibus implicari omnino detestaretur.

postea leniebat compunctos.

39 Erat in eo juste consulens misericordia. et pie sæviens disciplina. Ut enim ait in Moralibus mitissimus Doctor Gregorius, misericordia vel disciplina multum destituitur, si una sine altera teneatur. Affectus patrem, pietas matrem, reverentia timoris dominum, disciplina exhibebat magistrum, quod totum de beneficentiæ fonte procedebat. Nolebat enim consumi munus suum, qui semper paratus erat ad donum: ideo in dando beneficio corporali seu spirituali, sensu communi et rationabili, tempus, locum, personas observabat: quia et momentis quædam grata et ingrata sunt. Ingratum est beneficium, quod diu inter dantis manus hæsit, quod quis ægre dimisit, quod sic dare visus est, quasi sibi eriperet. Ideo vir beatus, cum aliquid ab eo a filiis quæreretur corporalis aut spiritualis necessitatis, non dubitavit; ne proximus esset a negante, et nullam referret gratiam; sciens nihil esse tam amarum quam diu pendere, cum æquiori animo feratur a quibusdam præcidi spem suam, quam trahi. Quod autem donum tam dulce homini, quam juvare consilio, participare laboribus, communicare doloribus, relevare æstuantem animum, gaudere cum gaudente, flere cum flente? Illis donis, his beneficiis, filiorum in se deflexerat gratiam, ut injuriam ejus suam arbitrarentur, lætitiâ ejus suam crederent. Tanta erat benignitas, ut veniente eo, si quid in Congregatione qualibet morali licuisset, cum egrederetur, nullus esset qui non se juvatum et relevatum, sustentatum et confortatum lætibus gloriaretur. Jam vero liberalitatem in eo laudari necesse non est, cujus non minima portio est, in omni negotio considerare quomodo quidque aut dicatur, aut fiat. Nam procedens ex liberalitate omnis benignitas properat, et proprium est libenter facientis cito facere: qui enim tarde, et diem de die protrahens profuit, non ex animo fecit; ita duas res maximas perdidit, tempus, et argumentum amicæ voluntatis; quia tarde velle, nolentis est: aliquando vero in tedium adductus animus, incipit odisse beneficium dum expectat.

gratus erga benefactores defunctos,

40 Quod autem majus beneficium quam mortuis referre gratiam; et requiei eorum providere et consulere, quorum acceperis eleemosynam? Summa hæc liberalitas est, memorari eorum qui se tibi dum adviverent commiserunt; quorum vivis laboribus quorum sanguine pascaris; qui fiduciam suam post Deum in te ponentes, per manus tuas Deo foeneraverunt, dum sua tibi pro ejus amore largiti sunt. Non defuit gratia hæc Patri nostro, imo in omnibus monasteriis, quæ regebat, mox ut potuit jure perenni constituit, ut in Calendario f singulorum Fratrum et Benefactorum Ecclesiæ, qui seculo excesserant, divisim paginis nomina, anniversaria quaque die, in Capitulo recitarentur; diligentius annotato, quid quisque contulisset Ecclesiæ; ut dum eorum beneficia Fratres præsentialiter recolere annotatione diligentissima, recalesceret in eis eorum memoria, et tanto gratius memorarentur illorum, quanto acceptior

eorum anniversariam memoriam præscribit:

fieret repræsentatio benefactorum illorum. Quod D ut acceptius fieret, sermonem inde habuit coram Fratribus, quem exceptum, Calendario eidem, cui hæc inscribebantur, præscribi instituit: in quo dulcedinem ejus et pietatem, caritatem atque misericordiam, qui diligenter advertit, perpendere potest. Quanto vero affectu et studio memoriam defunctorum eorundem, id est Officium quod Vigiliis dicimus, et Missæ celebrationem agi instituerit, noverrunt qui hoc facere consueverunt. Per omnia circa memoriam defunctorum benignissimus extitit: sciebat enim quia nihil in fructum pervenit, quod non a primo usque ad extraneum æqualis cultura prosequitur. Ideo commissorum sibi et in vita et in morte sollicitudine, pia sedulitate est operatus.

et officia debita accurate persolvi curat:

41 Quid autem de fortitudine et temperantia dicemus, quibus adeo regebatur animus ejus, ut innatæ sibi viderentur? Nam cum fortitudo sine temperantia, iniquitatis sit materia: ita in eo unum condiebat ex altero, ut alterum sine altero videri, et velle discernere, omnino foret impossibile. Justitia vero cum prudentia privatum sibi domicilium in ejus pectore collocaverat, quibus utilis ad omnia pietas non deerat, scientiæ discretione munita. Nulla est autem scientia, si utilitatem pietatis dehabeat: quia qui bona cognita exequi negligit, sese ad judicium arctius stringit. Hæc quia vir Dei noverat, singularum sibi virtutum proprietates acquisierat, quibus munitus mundi fallentis lenocinia superabat. Verum ad narrationis ordinem revertamur.

fortitudinem temperantiæ jungit,

justitiæ prudentiam. E

ANNOTATA D. P.

a *Æconomum monasterii fuisse interpretor, quo titulo ad eam insolentiam pervenerit, ut de bonis monasterii tamquam suis disponderet; quomodo olim eorum multi, quos Advocatos vocabant.*

b *Tenebræ, Officium nocturnum feria 5, 6, et 7 majoris Hebdomadæ, quia in tenebris et sine luminaribus caneatur, pro luctu Dominicæ passionis: hæc ergo facta sunt nocte inter 5 ac 6 feriam: sive in secunda nocte Tenebrarum.*

c *Officium Benedictinorum, ut nunc se habet, Romano conforme nullum his diebus Kyrie eleison, nullos Versus usurpat.*

d *Id est post mortem Frederici, quam anno 1022 contigisse scribunt Wassenhurgius et Rayssius; affirmantes ipsum fuisse a Richardo constitutum Priorem, eoque munere functum quoad ibidem obiit, Richardum vero, Atrebatum audita morte profectum, refodisse amici corpus, et præter intestina in loco relicta, Virdunum transtulisse: sed forte id primo factum anno 1024, quando vice sua ibidem constituit Leduinum, ut dicitur infra num. 45. Nempe profecto Hierosolymam Richardo obierat Fredericus, nec nisi sub finem anni 1023 videtur revidisse Richardus.*

F

e *Forte legendum, ut qui solum advenerat, ut se alteri proderet, alias sensum non capio.*

f *Kalendarium nomine intelligo Necrologium, post Martyrologii lectionem recitari solitum in Capitulo sub finem Primæ: cujusmodi Necrologia, vel seorsim scripta, vel Martyrologio ad unumquemque diem subtexta, sæpe videmus in veteribus tam Monachorum quam Canoniorum MSS. libris.*

CAPUT V.

Acta cum Pontificibus, Imperatoribus et Episcopis, ab anno 1011 ad 1027.

Anno ab Incarnatione Domini Mxi, Romam venerabilis Pater Richardus ivit, ubi Benedicto a Papæ

Benedicto Papæ, a

in

A in amicitia junctus, familiarissimus ei extitit. Anno quoque ab incarnatione Domini *mxiii*, regiminis autem ejus anno *vi*, Henricus, anno regni sui **ix*, a Benedicto Papa in Imperatorem promotus est. Et cum jam Langobardorum instabilitas Arduinum *b* quemdam sibi Regem constituisset, tandem non sine magna suorum cæde subdidere se ei; et sic Henricus Papiam veniens, ab eis miri operis Palatium sibi construi fecit. Hic etiam fecit civitatem Bavebergensem, et ecclesiam a Benedicto Papa dedicari *c* obtinuit, ejusdemque auctoritate Episcopum ibi constituit. Erat enim vere Catholicus, et religionis amator præcipuus: adhærebat moralibus [Episcoporum et Abbatum] suorum consiliis; quorum puritate et nitore florebat Lotharingia, illuminabatur Saxonia, dirigebatur Suevia et Alemannia. (Quamobrem sub ejus Imperio salus fuit mundo et gloria) inter quos habebat gratissimos, Odilonem Cluniacensis Ecclesiæ Patrem piissimum, et Willelmum *d* Divionensis Ecclesiæ Rectorem strenuum, religione præstantissimum; qui etsi non erant de regno *e* ejus, tamen in amicitia ei jungebantur, et eorum orationibus Regni negotia in pace tractabantur. Nec deerat familiaritati ejus Pandulfus *f* Aganensis, vir vita, moribus, religione, sanctitate celeberrimus, cum eum faceret commendabilem Regi et Optimatibus fama virtutis ejus.

carus Richardus, Gratia-Dei cognominatur,

g

h i k l
atque cum aliis Viridunensis Ecclesiæ valde ornat:

et Episcopus Heimo, *m*
fundator parthenonis S. Joannis

43 At vero de Regno ejus fere quotquot erant Pontifices, et primi Ecclesiarum, tot ei erant incitamenta virtutum; cum ipse eisdem muniretur, et ipsi vice versa ejus auctoritate ab illicitis reprimerebantur, et ad perfectiora provocarentur. Inter quos hunc Patrem nostrum habebat carissimum, inter præcipuos egregium, pietate prædicabilem, religione commendabilem: quem tanta Deus donaverat omnium gratia ut a plerisque pro inolita sibi benignitate, vitæque et sermonis acceptione, et non affectata elegantia, sed impensa gratia, hoc vocaretur agnomine, videlicet Richardus Gratia-Dei, sicut et sanctus Odilo ab ingenita pietate Pius, et Willelmus a rigore ferventioris propositi Supra-regulam dictus est. Erat in Regalibus negotiis pertractandis et disponendis consodalis ejus Dominus Ermenfridus *g*, Viridunensis Ecclesiæ Canonicus, cujus vita actuum luce satis seipsam commendat. Felicia tunc tempora Viridunensis Ecclesiæ, tantis sub Heimone Episcopo insignitæ personis: ut usque in hodiernum diem actuum illorum claritate resplendeat, quæ etiam tanta sit, ut nulla vetustate obliterari valeat. Sub eo enim Amicus Præpositus ecclesiam sanctæ Crucis *h* construxit, Dudo Præpositus ecclesiam *i* S. Laurentii, Ermenfridus *k* præfatus ecclesiam S. Mariæ Magdalensæ, et in ea Canonicorum *l* turmam aggregavit, quibus victum ex Regali largitione et Procerum traditione sufficienter providit; et venerabilis Richardus monasterium sanctorum Petri et Pauli et beati Vitoni Confessoris, a fundamentis erectum, tanta in posterum possessionum et religionis dote ditavit, tanta reliquas ecclesias claritate dotavit, ut merito pater urbis, lux patriæ, decus Ecclesiæ debeat nominari. Vita enim ejus mirabilis vitam multorum mirabilem reddidit, conversatio ejus spectabilis plures alios spectabiles bonis operibus instituit.

44 Sed nec ipse Dominus Heimo a bonis operibus vacantem animum præbuit, quin potius ecclesiam S. Joannis, in prospectu civitatis sitam, in qua sancti Confessores, Maurus, *m* Salvinus, Arator, requiescunt, melioratam restauravit; et in ea Congregationem Sanctimonialium, sub dispositione Patris Richardi regulariter viventium, instituit; et Matrem eis consilio ejusdem providit Adelbergam, fidelem

Christi famulam, quæ cognominabatur Ava; cujus memoria est æterna. Hæc enim, velut apis prudentissima, Patris sui formam imitata, cum ob zeli boni devotionem et fidei magnanimitatem, servorum Dei lustraret cœnobium, ut ad eorum imitationem æmularetur charismata meliora, Cluniacum ivit, et viro Dei B. Odilone advenisse nuntiata, cujus animum ipsa possidebat pietas, cum grandi affectu suscepta est. Ubi quamquam usus ecclesiæ esset, et pro lege haberetur, ut claustra monasterii non calcaret pes muliebris; ipsa pro sua religione, et Patris Richardi cum S. Odilone indivisa dualitate, non solum claustrum intravit; verumetiam Capituli societatem indepta, et Dominico die ad processionem cum Fratribus suscepta est, quod usque hodie in eodem monasterio permanet memoriale. Egit hoc B. Odilonis erga filium carissimum et confratrem devotissimum affectus propensior, dilectio profusior, caritas de illo fonte emanans, de quo tantæ nobis perfectionis alveus derivatus est; idem videlicet Pater noster, qui nobis a Beato eodem donatus est. Sed nec erga locum, qui præerat, Domni Heimonis defuit liberalitas, verum Masmellipontem eidem contulit; mercatumque in suburbio qui eidem cœnobio adjacet, habendum constituit, et murum in circuitu monasterii ex suo construi fecit: exactisque in Episcopatu *xxxvi* annis *n*, obiit ii Kalendas Maji, anno Incarnationis Dominicæ *mxiv*; et sepultus est in Ecclesia quam ipse construxerat.

45 Successit in Episcopatu Rambertus, qui sæpe fatum Patrem non minori affectu coluit, imo devotionem a prædecessoribus initiatam, et ad se usque derivatam, pia bonæ voluntatis affectione auxit, propevit, et sustulit. Verum non abs re videtur, si cum ejus familiares, et regni gloriam, quæ sub ipso erat, miramur, etiam quis Imperatoris vitæ exitus fuerit intueamur. Tempore itaque ejus Rex Ungrorum cum gente sua Christianus *o* factus est: cui etiam, Stephano in baptismo dicto, germanam suam uxorem dedit; et ipse anno sequenti infirmitate ingravescente, quia erat absque filiis, videns quia ad Regni fastigium plures Duces et Comites aspirabant, elegit Conradum *p* aliquando sibi suspectum, sed strenuum, qui Cono dicebatur, et sic cum gloria obiit Monarcha Cæsar Augustus iii Idus Julii, eo videlicet anno quo superius annotatum est Episcopum Heimonem obiisse. At vero Stephanus Ungrorum Rex, imminente vocationis suæ tempore ad cœlestia evocatus, nunc in ecclesia qui requiescit *q* humatus, miraculis claret egregiis. Regnavit autem Henricus annis *xxiv* *r*, mensibus *vi*, et Conradus successit: qui accepit uxorem Gislam, Rodulphi Regis Burgundiæ sororem, Conradi et Mathildis filiam, de qua genuit tertium Henricum, qui venerabilem Richardum Abbatem inter primos Palatii habuit.

46 Igitur post Benedictum Papam, anno *mxiii* *s*, frater ejus Joannes, largitione pecuniæ, ex laicali ordine neophytus ordinatus est. A quo cum requisisset Constantinopolitanus *t* Antistes, ut sua Ecclesia, sicut et Romana, Universalis diceretur; et donis eum, Romanosque qui Curie præerant, innumeris flecteret, ita ut clanculo tentarent concedere quod rogabatur; omnis ob hoc vehementissime commota est Italia. Sed Galliarum Episcopi et Abbates his obviare conati sunt, quidam in persona sua, quidam vero litteris missis Sedem Apostolicam visitantes, et tantum opprobrium et dedecus, auctoritatibus ad medium prolatis quibus contradicere fas non esset, a Romana Ecclesia propulsantes. Nec defuit in his Patris Richardi authentica præsentia: imo omnino sategit, ut Constantinopolitana præsumptio confutata conquiesceret, filium se Romanæ Ecclesiæ, dum matris

D
EX CHR.
H. FLAV.

subirectione
Richardi et
Abbatissæ
Adelbergæ:

E
n
obiit autem
1024.

S. Henrico
Imp. (sub
quo S. Ste-
phanus R.
Hungariæ
floruit)

o

F
q
r
succedit
Conradus
in Regnum,

s

t
Benedicto
autem Papæ
Joannes.

Richardus
sub Joanne
resistit Græ-
cis, Univer-
salis titulum
ambientibus,

EX CHR.
II. FLAV.
u
x

A matris honori providebat, ostendens u. Sic confutata Græcorum præsumptio x est. Eodem anno, qui erat ab incarnatione Domini MXXIII, jussu et obedientia Patris Richardi Leduinus, de quo supra retulimus, prælatus est Abbatiae sancti Vedasti....

ANNOTATA D. P.

a Benedictus VIII, coronatus 20 Julii, 1012, sedit an. 11, m. 11, d. 21.

b Arduinus, Marchio Eporediensis, primum an. 1005 ab Henrico pulsus, et rursus anno 1013, tertium denique victus ab Archiepiscopo Mediolanensi an. 1015, sese inclusit monasterio.

c Ivit ille in Germaniam, et Bambergensem ecclesiam consecravit an. 1019.

d Willelmus fuit Abbas S. Benigni Divionensis, et simul cum S. Odilone colitur 1 Januarii; quando utriusque Vita illustravit Bollandus; obiit Willelmus an. 1031; Odilo, an. 1049.

e Regni scilicet Francici tunc erat Burgundia utraque, ad quam Cluniacum et Divio pertinent, hæc ad Comitatum, istud ad Ducatum.

f Præter nudum Pandulfi nomen nihil habent Sammarthani.

B g Pluribus de Ermenfrido. Wasseburgius fol. 213, humili quidem loco natus, sed propter eloquentiam et plurimarum linguarum peritiam, sæpius ad legationes Imperiales adhibitum. Dicitur is in Synodo Aquigranensi (qualis una a Chronico Cameracensi notari videtur ad an. 1022, sed quam plures similes præcessisse debuerunt, nusquam adhuc notata) dicitur, inquam, in aliqua synodo Aquisgranensi Ermenfridus Heimoni et Richardo sit adhæsisse, ut cum iis Verduni vivere elegerit; factus ab Episcopo Archidiaconus illius Ecclesiæ. Patrimoniis, inquit prædictus Catalogus, carebat Ermenfridus; sed Regibus obsequendo, Principibus adhærendo, omnibus se submitiendo, Dominum præcipue invocando cum mira sollicitudine, huic plus contulit vita quam pecunia, plus pia apud Deum et homines devotio quam aliqua possessio, et plus profuit meritum quam prodesse potuisset aliquod patrimonium.

h Catalogus MS. Episcoporum addit, quod illic etiam Canonicos XII locavit, quibus necessaria ex prædiis suis et aliunde acquisitis providit; et ad extremum, petitione Episcopi, locum illum S. Mauro subdere non recusavit.

C i Apud Castellum des Luvarts, inquit idem Catalogus; addens, quod ibi Canonicos ordinavit, ordinatis necessaria disposuit, maximisque operibus cum summo labore et cum miro decore ad affectum usque perduxit.

k Canonicos 23 institutos ait Wassenburgius cum Præposito et Decano; itaque adhuc servari; locum autem prius fundasse S. Madalveum, pro mulieribus poenitentibus, dictum ideo Vetus monasterium.

l Hi tres proximi, post primum Episcopum S. Sanctinum, ante Pulcronium, nominantur in Catalogo: solus autem Maurus inscribitur Martyrologio Fallicano ad 8 Novembris: sed 10 ejusdem cum Officio 9 lect. in Breviario Virdun. anni 1625: fortassis autem prima ibi Cathedralis fuit. Catalogus certe S. Joannis Baptistæ ecclesiam vocat, et Mauro Præsuli sanctissimo consecratam ab Episcopo dicit.

m Aliquot tamen mensibus minus: ordinatus enim in Autumno anni 988, et mortuus 1024 exeunte Aprili, ad plenum numerum adhuc requirebat quinque vel sex menses.

n Imo a puero Christianus fuit Stephanus, qui mox ut a morte patris Ducatum suæ gentis obtinuit an. 998, pro ea ad Christum adducenda serio et cum effectu laboravit; anno autem 1000, vivente adhuc Ottone III, Regium titulum obtinuit ab Apostolica Sede; an autem

et Gisela Henrici sororem uxorem habuerit, prius D quam hic eligeretur Rex, necdum invenio definitum: habuit certe illam ipsis initis Henrici an. 1002 electi, et 7 Junii a Willegiso Moguntino inuncti.

o Conradus Dux Wormatiensis, filius Henrici Ducis et Adelaidis, Rex coronatus 8 Septembris; nescio quo errore mox hic dictus Ottonis III filius, quod expunxi, cum is absque liberis obierit.

p Stephanus Rex obiit an. 1034, 15 Augusti, sepultus in ecclesia S. Mariæ, quam Budæ extruxerat; ubi post annos 45 elevatum 20 Augusti corpus, et festum, institutum; quod festum eadem Buda a Cæsare Leopoldo recuperata an. 1686 2 Septembris, in hunc diem translatus est.

p Imo annis XXXIII, mensibus v, diebus xvi, ut pote defunctus an. 1024 13 Julii.

r Imo anno MXXIII, ut ostendisse me puto in Conatu ad seriem Pontificum; ubi docui, obiisse Benedictum VIII 10 Julii; et Joannem XIX ordinatum, prævalente tunc patre utriusque Gregorio, Comite Tusculano, 19 Julii.

s Sergius hic fuit, Imperatorum Basilii et Constantini auctoritate nixus.

t Eundem in finem scriptam a Willelmo S. Benigni Ab. prælaudato Epistolam hic descripserat Hugo: sed omittendam censi, vel ideo magis, quod ipsam ex Glabro verbotenus recitet Baronius an. 1024 num. 6, salvo quod mentosus ibi notatur locus, qui hic sanum habet sensum, dum legitur, non aliter Græcos quam cœnodoxia, hoc, quod audivimus apud vos requirere, impetravisse.

u Post istam epistolam addit Baronius: Quod autem ad dictam Legationem Græcorum pertinet, eos nihil penitus ab Apostolica Sede impetrare potuisse, docent Epistolæ Leonis Papæ IX, post annos xx conscriptæ ad Michaellem C. P. Patriarcham, quibus expositulat de ejusmodi titulo Cœcumenicus, quem suæ Sedis Episcopi, præter jus fasque, reclamante semper Apostolica Sede, nimia arrogantia usurpassent.

x Sequebatur Obitus Fulberti Episcopi Carnotensis, qui quanto amore, inquit Hugo, hunc Patrem nostrum dilexerit, experimentis per pluribus patet. Sed mendum evidens irrepsit in numeros, cum annus MXXVII comparatur cum Indictione VII, quæ debuisset scribi x: neque tamen vel sic habetur verus annus istius mortis, qui in Epitaphio notatur DXXVIII, a Sammarthanis vero etiam IX. Interim cave ne Capita sequentia hinc regulanda putes: cum enim supra de Heimonis Episcopi meritis egisset Hugo, prius quam Richardum Hierosolymam abducat reducatque, prosequitur ordine chronico externa quædam usque ad annum 1027 vel 8, cum interim peregrinatio illa instituta videatur vivente adhuc Atrebatensi Frederico, ab eaque rediisse Richardus anno 1023, ut ex consequenter notandis magis liquebit.

CAPUT VI.

Iter Richardi Hierosolymitanum.

Jam autem eidem Patri Gratiae Dei prælationis sarcina gravis videbatur; jam ad anteriora progredi, liberiusque divinæ contemplationi inhærere juvabat: quia jam in ejus corde mundus aruerat. Et quia quosdam, qui Hierosolymam ierant, beate in Christo occubuisse constabat (inter quos quoque quemdam ex Augustodunensi territorio sanum et vegetum, nullaque mortis signa habentem, in loco, ubi novissime steterant pedes Domini cum orasset, et se a Domino suscipi in pace postulasset, modico dolore mox tactum, domi relatum, eodem in loco quo oraverat, spiritum Deo reddidisse a, certa fama vulgaverat) tactus et ipse sancto simili bonæ devotionis

Richardus
Hierosolymam peregrinaturus,

*Clunlaco
Odilonem
accersit, eique
suos commen-
dat,*

A devotionis desiderio, sepulcrum Domini invisere gestiens, quæsit a Principe et Pontificibus, Regni-que primoribus, et vicinis fidelibus, et vix obtenta licentia; destinavit primo filiis providere, et eorum in omnibus curam agere, ut posset cum bona omnium affectione peregrinationis officia sancta suscipere. Itaque Cluniacum ivit, et sicut usque hodie in eodem cœnobio manet memoriale, Patrem piissimum S. Odilonem Viridunum secum deduxit. Quem plurimis diebus secum retinens, omnem ei monasterii habitudinem, mores, et vitam habitantium ostendit; iudicio ejus et tuitioni singula contradens, et ad ejus arbitrium universa corrigens et confirmans. Gavisus est autem in Domino S. Odilo, quia per eos, quos sibi Filios fecerat, et loco remiserat, fructus boni odoris carpebat. Ubi vero voluntati illorum satisfacisse se credidit, valedicens omnibus, Filios Deo commendans, Cluniacum rediit, et de profectu Ecclesiæ illius gaudium Filius et Fratribus Cluniacensibus exhibuit. Referunt adhuc moderni, qui audierunt a Patribus, quia quoties ab istis partibus regrediebatur, adeo se gratiosum de bonis, quæ in Patre nostro et Filiis gratulabatur, exhibebat, adeo eos commendabiles reddebat, ut gratum haberet qui videbat.

*B
valedicit suis,*

48 Igitur paratis necessariis sumptibus, dispositis viæ comitibus, commissa Deo Filiorum cura, benedictione Pontificis et vicinorum Præsulum, Optimatum quoque et omnium omnino postulata et accepta, venerabilis Pater Richardus Gratia-Dei, egressus est cum Madelveo novus peregrinus, in cordis lætitia. Prosecutus est eum totus populus, cum lacrymis et rugitu cordis, dolens quod destitueretur ejus præsentia, quem suæ salutis præsullem, vitæque tutorem credebat. Quos vir Dei benigne consolans, ut reverterentur admonuit, dans in mandatis, Deum tota virtute diligere, proximum venerari, inimicos diligere, caritatem amare, hospitalitatem sectari, eleemosynis intendere, et pro se sibi que comitantibus Deum propensius exorare. Sic salutatis omnibus, resalutatus a cunctis, dimissus est optatæ viæ cum gratia, omnibus orantibus, et elata in excelsum voce clamantibus, ut prosperaretur a Deo via ejus. Expensas autem viæ Richardus, Comes b Normannorum, omnes ei attribuit; erat enim eleemosynis largus, caritate diffusus, honestate præclarus. Supersunt adhuc in Britannica insula et Normannia nobiles et probati viri, qui viderunt hunc Patrem nostrum Gratia-Dei, et noverant quanto ab eodem Comite diligebatur affectu: a quibus nos etiam ista audivimus; qui et referre soliti sunt, quia sic sibi individua dilectione ad hærebant, ut putares unam animam duobus inesse corporibus.

*et viatico in-
structus a Ri-
chardo Com.
Normanniæ,
b*

C 49 Optabili ergo peregrinatione suscepta, vir Domini Richardus septingentos peregrinos secum duxit, quibus ex propriis subsidia victus sufficienter administravit. Erant etiam in comitatu ejus quamplures alii, inter quos erant duo ab urbe Bajocensium, pater et filius, Humbertus et Gaufridus; qui ita comitatu ejus adhæserunt. Erat idem Humbertus diuturno languore depressus, ita ut per annum integrum nec lecto surgere, nec in latius aliud absque suffragantis adminiculo se posset deflectere. Huic una dierum in cubiculo, quo jacebat, Angelus in columbæ specie apparens, Vade, inquit, para necessaria, et perge Hierusalem, quia Dominus jubet. Cui cum ille respondisset, Quid faciam, quia nequeo surgere? Ille iterato, Para inquit; necessaria, et vade; quia Dominus vult. Acquivit homo; et mane facto fratres et propinquos advocans, voluntatem Domini aperuit, suam quoque voluntatem in id esse ut obediret patefecit. Illi admirantes, et pro infirmitate quam videbant, voluntati

*proficitur
cum 700 pere-
grinis:*

ejus contraire conantes, cum avertere hominem a recta intentione molirentur; impossibile esse pronuntiabant quod dicebatur. Cum ille filium Gaufridum assistentem videns, Vade, ait, præpara expensas, et quæ sunt tanto itineri necessaria, quia et ego ibo, et tu mecum, Dei cooperante clementia. Acquivit filius, et paratis quocitius potuit tanto itineri necessariis, patrem de profectione admonuit. Ille, propinquorum et vicinorum surgens adminiculo, pontem, ante monasterium Sanctæ Mariæ Magdalenæ in eadem Bajocensium civitate situm, quod erat vicinum domui suæ, a quatuor hinc et inde sustentatus transiit: et mox ut equo impositus est, sanus factus et incolumis, viæ se credidit; et comitante divina gratia Viridunum veniens, cum audiret et videret profectionem viri Dei tota urbe accelerari, sustinuit; et comitatu ejus adhærens, orationibus ejus se cum filio commisit, quos vir Dei familiarissimos habuit.

50 Profecti igitur per Illyricum, venerunt ad desertum. Quæ cum jam fere pertransissent, die quadam fontem eminus conspicati clarissimum et perlucidum, descenderunt Pater Richardus cum sociis, ut acciperent jentaculum. Turbis quoque circa fontem discumbentibus, venerabilis Pater loco competentis pro tempore resedit; et accito famulo ut de fonte sibi afferret, cujus perlucida claritate delectatus erat, admonuit. Ille vadens, ex aqua fontis vase impleto, viro Dei propinavit. Sed ut vas ori admovit, aquam in vinum Dominus mirabili virtute convertit; et sic qui aquam desideraverat, vinum accepit. Stupefactus, a famulo requirit, ubi vinum acceperit: et evacuato vase, iterato eum pro aqua fontis remisit. Ille admiratus, cunctis cernentibus aquam hausit de fonte, et viro Dei propinavit: sed iterum, Divinitate propitia, aqua fontis in vinum conversa est. Quod vir Dei agnoscens, Deo gratias egit, et bibit: cunctis quoque ex eodem vase propinavit. Quid plura? Biberunt omnes, et virtutis Domino benedixerunt, qui facit mirabilia solus, cujus regnum est æternum, et potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur. Biberunt, inquam, omnes de vino illo, et vinum imminutum non est: quia cum omnes bibissent, solus ille scyphus abundanter cunctis adfuit, et postmodum Patri Richardo non defuit. Et qui vidit, testimonium perhibuit, prædictus scilicet Humbertus, et filius ejus Gaufridus, et scimus quia verum est testimonium eorum: quia ipsi ex eo biberunt, cum sederent ea hora prope latus hominis Dei; et præterea virtutis hujus tot sunt testes, quot erant viæ comites; quia nullus in comitatu illo inventus est, cui non vir Dei ex hoc vino virtutis propinasset. Est adhuc in Bajocensi urbe quasi novum hoc miraculum, et patres qui viderunt, narraverunt ea filiis suis, et filii filiorum filiis, ut cognoscat generatio altera.

51 Nos quoque hoc a Gaufridi filio, Gozelino nomine, viro probo et honesto, nunc Divionensis Ecclesiæ Monacho, audivimus, qui jam eo tempore natus et adultus, a patre et ab avo hoc audivit; et didicit ab illis formam orandi, quam instituit simpliciores et idiotas e seculo ad se confugientes Pater Richardus in ingressu Ecclesiarum dicere, in hanc formam. Adoremus Deum: sanctam Trinitatem deprecemur: Sanctos ejus qui pro Deo appellantur; ut ubi deprecentur Deum, ut det nobis pacem et sanitatem, peccatoribus veram pœnitentiam, discordantibus veram concordiam, vivis pacem, defunctis requiem. Hæc orandi forma, in omnibus monasteriis suis, laicis tradebatur. Erat autem viro Dei familiare, mane surgere, laudes Deo dicere, iter accelerare, atque consuetum Domino in via pensum reddere: et sic hora fractionis panis imminente,

D

*EX CHRO.
H. FLAV.
in quibus Ba-
jocensis Hum-
bertus cum fi-
lio,*

*divinitus jus-
sus surgere, et
sanatur.*

E

*In deserto ci-
bum sumenti
cum sociis,
aqua in vi-
num vertitur,*

*ut testati
sunt omnes
qui de eo bi-
berunt,
aut ex his
audiverunt,
F*

*et formam
orandi acce-
perunt a Ri-
chardo,*

EX CHR.
H. FLAV.

A imminente, Missarum solennia agere, quocumque esset; et expletis mysteriis ad frangendum panem discumbere, ne gravarentur Fratres labore itineris et continuatione jejunii.

c
hic cum sua-
sisset R. Sy-
meoni trans-
ire in Fran-
ciam,

53 Venit ergo Antiochiam, ubi cum eum itineris necessitas aliquot diebus remorari coegisset, vir Dei Symeon, qui nunc Trevirensensem Ecclesiam corpore c et virtutibus adornat, in amicitiiis ei junctus est, et Fratribus qui erant cum eo, adoptans sibi illum in Patrem. In quo B. Symeonis facto hoc intueri libet, quia idem vir Dei non ejus se crederet magisterio, non committeret patrocinio, nisi divina pietas, quæ eum a seculi actibus alienum reddiderat, cordi ejus revelasset, dignum illum esse qui subditis præesse et prodesse posset. Mittebatur autem idem S. Symeon a Fratribus monasterii montis Sion pro eleemosyna, quæ de terra Richardi Comitis Normanniæ monasterio eidem debebatur; et quamquam nosset, spiritu sibi revelante, multa se adversa passurum; tamen Pater Richardus, discreticnis oculis hinc inde munitus, consilium dedit, ut cœptis insisteret, obedientiam impleret, usquequo rem probaret eventus. Flentem itaque et tristem eum a se dimisit, utrimque pedibus, manibus, et genibus exosculatis, qui erat in B eis gratia Spiritus sancti. Hæc est enim Sanctorum delectatio, diligere alterutrum: quia et Deus caritas est, et qui manet in caritate, in Deo manet: caritatem autem aquæ multæ non poterunt extinguere, nec flumina obruent illam.

iter prosequi-
tur per terras
Saracenorum,

53 Probatus igitur Domini servus viam carpens, et viæ ducem Christum collaudans, terram Saracenorum ingressus est. Et cum appropinquaret civitatibus eorum, prædicabat omnibus Christum Jesum, in Domino Deo suo confisus, quia non erat in spiritu ejus dolus. Jam vero ubi ad urbem venisset, ante murum urbis psallebat Salvatori suo, et Missarum solennia ibidem celebrabat, Paganis desuper saxa jacentibus, ut capiti ejus illiderent; qui sic urbi appropriaverat, ut tabula altaris hæreret inuro. Et cum multa desuper saxa ab eisdem aspicientibus et illudentibus jacerentur, ita a Christo protegebatur, ut non altare, non tabula altaris, non postremo illud quidquid est quod altari imponitur, non ipse denique qui altari astabat intrepidus, a lapidibus tangeretur: cum tantus esset multoties in circuitu altaris agger lapidum desuper ruentium, C ut Missa dicta non nisi via facta inde extrahi posset. Monachorum vero et Clericorum comitantium illum nullus ei coesse vel cohabitare poterat: sed quantum jactus est lapidis a longe stantes caneabant, et canenti respondebant; ipse solus intendebat his quæ cœperat, donec Missa perexpleta egrederetur, vel potius extraheretur. Erutus autem inde, ante urbis prospectum tentoria figebat, et comparatis necessariis sumptibus ibidem hospitabatur, a Dei laudibus numquam vacans, quia laus ejus semper erat indeficiens in ore ipsius. Pagani autem miraculo perterriti, et gratia reverendi vultus ejus invitati, veniebant ad eum: quibus ipse per interpretem quæ de Jesu erant gratanter annuntiabat, et ut ab injuria servorum Dei manus cohiberent prædicabat. Fiebatque miro modo, ut quos in adventu suo passus fuerat infestos, ipsi ei versa vice cum honore servirent, et mane facto deducerent abeuntem. Mirificabat enim Dominus servum suum signis et prodigiis, in tantum, ut omnibus sanctitas ejus innotesceret; et virtus Domini per eum ubique prædicabatur, quia fama sanctitatis ejus ubique ferebatur.

securus lapi-
dum qui ja-
ciebantur:

et quotidie
sacrificaturus,
hostium n. æ-
nibus aram
applicat,

alia properamus. Optatæ itaque viæ dimissus cum gratia, per multimoda pericula apprehendit Hierosolymæ loca desiderata. Ingressusque civitatis portam, Responsorium illud de Dominica in ramis palmarum d, Iagrediente Domino in sanctam civitatem, dulcissima cum sociis modulatione decantabat, Christum crucifixum, qui est super omnia Deus benedictus in secula adorans, et locum Sepulcri ejus oculis fidei veneranter amplectens. Omnia ergo Nativitatis, Passionis, et Resurrectionis loca fide circuiens, dum non satiaretur oculis intuendo, mente pascebatur: quia ad visionem dulcissimam et diu desideratam, jamque concupiscenti animo præparatam, mirabilium Domini, gaudio et lætitia ineffabili replebatur. Occurrit autem ei venienti Patriarcha e Hierosolymitanus: audierat enim famam ejus omnium ore celebratam, et consalutati mutuo, dato pacis osculo, lætati sunt in Domino. Videns vero in eo aspectum Angelorum, modestum sermonem, incessum mitem, canitiem venerandam, habitudinem senectutis omnibus reverendam, gratulabatur in spiritu; Sicut, inquit, audivimus, ita et vidimus. Introductus igitur in sanctam Sion Missarum solennia celebravit, astante Pontifice et Clero: et sic locum Sepulcri Domini cordis affectu revisens, omnemque locum sanctum pia devotione perlustrans; cum se desiderio satisfacisse crederet, iterum æstuantem devota solitudine satiabat animum; numquam a Missarum celebratione desistens, numquam a verbi Dei erogatione cessans, imo ubique quæ Dei sunt annuntians; nec timore mortis, nec infestatione barbarica, a veri et recti exhibitione, et mali prohibitione, desistens. O quis ejus affectus in Deum! quanta contriti et humiliati spiritus exultatio! quanta cordis jubilatio! cum videret se esse præsentialiter ubi Christus natus est, ubi passus, ubi steterunt novissime pedes ejus quando ascendit in cælum. Ubi cumque incubuisset orationi, madebat terra lacrymis, clamor cordis ascendeat ad Dominum, corpus atterebatur, spiritus elevabatur. Continuabat noctes vigiliis, attenuabat corpus jejuniis, numquam sine lacrymis, numquam sine precibus, cum totus exultaret in Domino, lætitiâ mentis, vultus serenitate proferebat.

D
appulsus in
Terram san-
ctam,
d

e
loca sacra
reverenter vi-
sit.

E

55 Dominica die, qua celebratur adventus Domini in Hierusalem, et exceptio ejus a pueris cum hymnis, palmarumque et frondium ramis, urbem ingressus est. Hebdomada tota pernoctavit in laudibus Dei; cum tota ecclesia discurreretur a Paganis gladio accinctis, ipse nihil dubitans, nihil hæsitans, quæ Dei sunt Deo reddebat, pervigil in orationibus, in jejuniis continuus: adeo ut Gentiles ipsi admirarentur devotionis ejus instantiam, et revererentur constantiam. Diem Cœnæ sacratissimum, in exhibitione Mandati Domini, et pauperum recreatione deduxit: pedes pauperum abluens, vestes et quæque necessaria tribuens, et totum se Dominicis servitiis conformans et applicans. Jam vero quis referat, qualiter se die Parasceves mactaverit, Christo cruci confixerit? Totus in cordis compunctione, in contemplatione, in suimet abnegatione: maxime cum videret sepulcrum Jesu præ oculis, et esset ei materia doloris et compassionis. In orationibus assiduus, pernox in vigiliis, fatiscentes jejuniis artus spiritui servire cogeabat. Die illa cum nocte sequenti a loco sepulcri non recessit, admirantibus omnibus instantiam illius, quod aliis recedentibus ipse non recedebat.

Dominica
Palmarum,
F

ac die Cœnæ
et Parasceves
pie trans-
actis,

56 Quid multa? Venit dies sancti Sabbati, quo expectabatur ignis a Domino, et Gentiles armati, Christianis intro conclusis, et beneplacitam voluntatem Domini de igne suscipiendo præstolantibus, totam

ignem cœ-
lestem in
sabbato ex-
spectat

A totam obseraverant ecclesiam; ut, si ignis non adveniret, omnes gladio perimerentur. Cum ecce, hora circiter nona, omnibus orantibus, in una lampade ignis accensus est a Domino, nullius mortalium suffragante adminiculo: et Gentiles omnes stupor apprehendit et pavor, Christianos vero gaudium et exultatio: ut ab omnibus tota certatim caneretur ecclesia, Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus. Illico vir beatus, sacris indutus vestibus, Missa inchoata, Kyrie eleison solenne, elata in excelsum voce, pronuntiavit. Jam enim Lectiones et Cantica, seu quidquid est illud consuetudinarii Officii, usque ad accensionem luminis, in expectatione novæ lucernæ finierat: et sic, Gloria in excelsis Deo, cum lacrymis et jubilo cordis intonans, gaudium Christianis, metum et admirationem Paganis incussit. Adstant in circuitu altaris undique frementes et frendentes: sed tanta erat reverentia viri, tanta in virum protectio Christi Domini, ut omnes sanctitatem ejus et religionem admirantes revererentur, et omni eum honore dignum ducerent, ipsi etiam qui inimicabantur. Noctem illam Pater noster Gratia-Dei duxit insomnem, Dominum resurgentem adorans, et cum Maria Magdalene in horto mentis, ubi vitebant per eum plantaria virtutum, hortulanum Jesum videre desiderans: ut vocaret eum proprio nomine, et se Magistrum et Dominum doceret agnoscere; ut factus testis veræ resurrectionis ejus, in voce fidei annuntiaret Fratribus, Resurrexit Dominus. Mane facto, consuetudinariis Canticis expletis, Missam festive circa horam tertiam celebravit; et communicatis fidelibus populis cum gaudio, domum rediens, celebritati diei satisfecit: et tota die cum Patriarcha familiariter locutus, diem deduxit in jubilo cordis et voce exultationis, semper locum Sepulcri Domini revisere gestiens; recolens et admirans sudarium capitis Domini, non cum linteaminis positum, sed separatim involutum in unum locum.

57 Diebus festis reliquis celebratis in gaudio et tripudio animi, destinavit vir mitissimus cogitare de reditu. Nec rediit vacuus a munere, quia arca cordis ejus repleta erat bona devotione. Quod autem fuit munus illud? Discurrentes Pagani per munitiora templi ipsa hebdomada ante Pascha, lapides in populum Sacra celebrantem jaciebant. Casu lapsus veniens intra sepulcrum cecidit: quem vir Domini pro magno munere sibi assumpsit, et illis diebus, quibus celebratur passio vel resurrectio Jesu, intra sepulcrum jacentem, vigiliis et orationibus Domine dedicavit. Hunc recessurus cum magna devotione sustulit; et exosculato loco sancto, quasi totum secum ferret, inter sancta reposuit; et valedicens Patriarchæ, prospera ei imprecatus abire decrevit. Ingemuit ille in voce dilecti valedicentis, et proferens Reliquias pretiosissimas de ligno Domini, itemque marsupium unum auro textum prægrande, Reliquiis Sanctorum refertum, obtulit seni venerabili, cum gratiarum actione, inquiens, Accipe, o dilecte Domini, munus bonæ voluntatis et devotionis, quod sit mutui pignus amoris; munus quod numquam consumatur, semper extet, hæreat, amico convivat, quod evanescentem memoriam excitet; jucundum, quod obviam animo veniat, et numquam labatur a memoria. Præstet Dominus, istis et omnibus Sanctis intercedentibus, ut iterum videamus nos in cœlestibus, ubi finis laborum, et remuneratio præmiorum æternorum; ubi numquam ab invicem separabimur gaudentes, et gustantes quam sit dulce et jucundum habitare fratres in unum. Divisi sunt ergo ab invicem flentes, quibus, si licuisset, convivere et commori libuisset.

58 Graditur Pater Richardus Gratia-Dei aggere publico, oneratus onere nobili et dulcissimo, se et sibi comitantes committens Deo universorum, corde humili et contribulato. Pendebant a collo ejus Sanctorum reliquiæ, ut haberet præ oculis paratum specimen sanctitatis, ne deesset cordi memoria eorum, quorum sarcina delectabili Reliquias gestabat. Quanta vero in redeundo passus sit, ipse novit qui pertulit: quia omnia dijudicat, qui laborum remuneratorem se promisit. Videres virum seculis venerandum, dum iret, sæpius cervice reflexa versus sanctam Hierusalem humiliari, suspirare, gemere, affectum cordis oculis pandere, gaudere quod sanctum locum Sepulcri vidisset, dolere quod non semper videret. Hinc ex affectu sermonem populis dare, beneficia Jesu oculis monstrare, omnes subito ex devotione ingemiscere, Deum benedicere, memorati dulcedinis divinæ, et ad bona sectanda prorsus accendi. Non cadebat passio Domini a memoria, quæ erat fere tota ejus memoria. Quid enim fuit totus vitæ ejus excursus, nisi velle pati pro Christo, commori ei et conspeli, ut daretur sibi per Christum in gloria resurgere cum illo? Ideo tanta passus est, qui, ut pateretur, exul pro Domino factus est. Et quidem juste. Sapienti enim omnis mundus exilium, et viro justo omnis mundus domus. Sapiens autem erat, quem ipsa inhabitat sapientia: vir justus erat, quia corpus peccatis subditum nescit inhabitare sapientia.

ANNOTATA D. P.

a Simile quid circa an. 1216, Dionantensi cuidam ad Mosam civi evenisse, narrat Cantipratanus, lib. 1 cap. 25 n. 5, qui in loco Calvariæ, præ compassione, ruptis vitalibus cordis venis, spiritum exhalavit.

b Ducem potuit appellasse; uti apparet ex dictis 1 Junii ad Vitam S. Simeonis, mox nominandi cap. 2 litt. a et h. Ubi ostenditur intelligendum Secundum ejus nominis (tres enim consequenter fuerunt) qui ab an. 996 ad 1026 Dux fuit. Infra autem num. 7, et Dux Richardus et Normannia appellatur Comitatus: ac rursum num. 86 Willelmus Conquæstor, Comes Normanniæ.

c Obierat S. Simeon an. 1035.

d Nec hoc Responsorium nunc invenitur in Breviario monastico.

e Verosimiliter Arsenius, qui S. Simeoni Armeno, 26 Julii an. 1016 Mutinæ defuncto, Formatas dederat; aut ejus successor Jordanus, cujus pro anno 1033 notitiam dedimus in Chronologia Patriarch. Hierosolym. cum narratione satis conformi cis, quæ num. 56 dicuntur de Igne sacro.

CAPUT VII.

Richardi regressus Viridunum: Stephani Lobienensis Abbatis coram eo humiliatio devota S. Simeonis acta Rotomagi.

Reversus tandem ad illos suos palæstritas, Saracenos scilicet, qua quia venerat eadem et regrediebatur. Ante muros urbium Missarum solennia celebrans, nec assuetos imbres inundantium lapidum pavens. Mirabilis prorsus virtus et stupenda, grande mysterium, spectaculum prædicabile. Stabant supra caput hominis Dei hostes, dirigebantque in illum lapides adeo prægrandes, ut non tantum caput, sed totum prorsus si occurrissent, conquassarent hominem. Manebat ille intrepidus, quia protegatur a lapide, præciso de monte sine manibus. Dirigebantur aliorum lapides; quia lapidi vivo, manenti

D
EX CHR.
H. FLAV.
redi cum
Reliquiis
ab eo donatis,

plenus memoria Domini Pas-sionis.

E

F

Revertens, ut antea Missas facit inter jactus lapidum;

nenti

EX CHR.
E FLAX.

nihil tū
lāsus :

recipit An-
tiochiæ Si-
meonem :

iterumque
ab eo Bel-
gradi se-
paratus,

Virdunum
appellit :

fit occursum
omnium :

et a Fratribus
præcipue gau-
dentibus

A nenti in lapide qui reprobatus est, qui angularis missus est, timebant illi: cui si illidentur, frangerentur. Obstupescebant Gentiles miraculo, nec novitate miraculi terrebantur, cuius admiratione deteriorabantur, quoniam ipsa eis admiratio erat peccati innovatio. Stabant a longe Monachi et Clerici, quantum jactus est lapidis, et peregrini; ipse solus ingrediebatur propitiatorum, qui armum in sacrificio dextrum acceperat separatim; quia non solum erat operatio ejus utilis, sed et singularis; qui inter malos, non solum quæ sunt recta faciebat, sed et bene operantes subditos, sicut honore ordinis, ita morum virtute transcendebat; quicum armopectusculum quoque in esu acceperat; quia non solum pectore recta cogitabat, sed et spectatores suos ad sublimia operis invitabat. Sed jam quid moramur redeuntem?

60 Reddamus Patrem filiis, ut gratulentur in invicem; et pro absentiae tædio, quod perpersi sunt, ipsi sibi sint consolatio. Non autem prætermittamus Antiochiam, Simeonis præsentia claram; ibi enim invenit pater amantissimum filium, ibi recepit filium patrem carissimum: ibi socii socium, frater fratrem, comites agnoverunt comitem. Neque enim potuit, multis obstantibus periculis, perficere quod decreverat; præcipue cum nosset divina revelatione, in itinere illo plura se passurum adversa. Delectatus igitur uterque comparis præsentia, delegerunt simul Virdunum redire, ut quod supererat temporis simul explerent in exercitio spiritualis philosophiæ. Venientes autem ad civitatem Bellegradam, quæ est in confinio Bulgarorum et Hungarorum, a civitatis infelicissimo Principe prohibitus est cum eis transire; et ita lugens et dolens divisus est a patre et fratribus, lugentibus et dolentibus, domnus Simeon, [qui] per multa pericula ivit Rotomagum, pro implenda obedientia; Pater [autem] Richardus Gratia-Dei, longo et vario itineris labore, redditus est finibus Galliæ Belgicæ.

61 Occurrit illico patri a longe filiorum examen, lætantium et gaudentium ob adventum ejus desiderabilem. Ubi vero percubuit fama celebrior eum advenire; factus est concursus ad eum nobilem et ignobilem, divitum, mediocrium, pauperum; et quaquaversus veniebat occursum gaudentium et concurrentium non deerat. Cum tanta frequentia, cum tanta Pontificum et Palatinorum Procerum, necnon Cleri plebisque lætitia, longa mora protenso temporis spatio, Virdunum usque deducitur. Quo cum nuntiaretur adesse, totis obviam portis ruunt, tota obviam civitas progreditur. Senes cum junioribus, matres cum infantibus, ætas quoque ipsa imbecillior in occursum tanti viri se proripit, domi nullus subsistit. Clericorum, Monachorum, nec non et Sanctimonialium, Domini sacer Ordo dicatus, obvius egreditur Patri, cum crucibus et cereis, et diverso ecclesiasticæ dignitatis apparatu, præstolans venientem; et remorantem vix ferens, quia cupienti animo nihil satis festinabatur. Ubi vero venit, et venientem fas fuit videre, clamor populi attollitur, fluunt lacrymæ gaudio plenæ. Non erat satis cuiquam semel videri, nisi daretur iterum iterumque videre. Descendit itaque, et susceptus deductus est ad monasterium cum cantico in jubilo, omnibus plaudentibus et dicentibus, Benedictus Dominus, qui facit mirabilia solus.

62 Diem illam gaudiis plenam solennem duxit devotio Fratrum, quia et justa est causa lætitiæ amicum lætum videre; et si amicum, quid patrem? Agendum est bonis, ut voluntas bona non lateat, sed aperiatur ut luceat. Verba cessent, si quemadmodum debet quis afficitur, conscientia eminebit in vultu. Nihil autem gratius publica amicitia, nullum

supplicium gravius publico odio. Intellectum enim D rei optimæ et dulcissimæ amisit, qui omnium designatur oculis, et designari se judicat; qui caret acie oculorum, qui sensum beneficiorum amisit, cuius aures morbus obstruxit. Sed pudorem tollit multitudo peccantium, et desinit esse probri loco commune maledictum. At contra, qui ab omnibus diligitur, æquali perpetuaque voluptate fruitur. Adventus igitur Patris nostri commune fuit beneficium, quia commune gaudium, quia et cum absens esset, diligebatur ab omnibus. In prima enim parte animi apud universos positus, semper occurrebat memoriæ, numquam ita sepositus vel abjectus, ut in ignorantiam verteret: quidquid vero frequens cogitatio exercet et renovat, numquam memoriæ subducitur, quæ nihil perdit, nisi ad quod non sæpe respexit. Reliquias ergo Hierosolymitanas, seu undecumque quæsitæ, quibus onustus advenerat, in Sanctuario Patris Richardus deposuit: et sic lectione præmissa, susceptis et deosculatis Fratribus, vicem beneficiis rependit; gaudens cum gaudentibus, et gratias agens quod eorum orationibus munitus labores viarum securus percurrebat, libens toleraverit, quod gratissimum est cuilibet enumerare ubi evaserit.

63 Postquam igitur dilectioni satisfactum est, et prospera utrimque replicata; quia in talibus adversis referendis, si qua sunt, dies reservatur crastina; ad refocillationem fatigati corporis ventum est: quod et abunde, ita tamen ut honestati sufficeret, procuratum est. Exinde venerabilis Pater in reddenda beneficiorum vice accingitur, primam eorum pensionem solvens, quod grate ad eum pervenerint effusis affectibus indicare, et hoc ubique testari. Cœpit enim, quasi nihil actum fuisset, beneficiis addere beneficia, rimari singulorum necessitates, et opes eas levare: ut cuncti agnoscerent patrem sibi advenisse, et plenitudini gaudii eorum nil deesset. O virum omnis laudis præconio dignum! qui etiam puerorum lecta per se circuibat, ut videret si quid esset addendum, si quid innovandum, si quid meliorandum; ut etiam per hoc paternus ejus animus agnosceretur, et debita pietas cunctis impenderetur. Studebat in omnibus rescare vitia, mōres corrigere, ut posset plantaria virtutum inserere.

64 Nec silendum, quid de Stephano, quem cœnobio sancti Laurentii prælatum diximus, actum fit. Cum enim esset idem communis Pater noster in expeditione Hierosolymitana, et per annum continuum pene remoratus fuisset, fama quoque fuisset defunctum eum esse; Durannus Leodiensis Episcopus a, qui Wolbodoni successerat, Stephanum ad se evocatum, ut loco Abbatis præesset officio, monuit, et admonendo petivit. Cui cum vir simplicis ingenii Patris spiritualis prætenderet obedientiam, absque cuius permissu et voluntate nulli fas esset quidquam præsumere; ille respondit, Patris Richardi se in ejus discessu voluntatem agnovisse, quod eum loco præficere delegisset: cuius quia nunc obitum audisset fama vulgante, decrevisset ut decebat voluntatem implere. Quid multis morer? Persuasum est homini, et sibi minus cavens suscepit prælationem loci, consecratus ad officium Abbatis. Non multo post vir Dei rediit, et audiens quod factum erat, super Fratris errore doluit. Ille quoque, ut audivit Patrem adesse, non est ausus occurrere venienti; sed cogitavit prævenire faciem ejus in confessione, et sumptis comitibus venit ad festivitatem S. Vitoni. At ubi venit, solus absque comitibus claustrum intravit, orationes fecit, in claustro sedit: et quasi qui numquam ordinatus fuisset, prælationem abdicavit. Conspectui Patris præsentatus satisfecit, qualiter ad consentiendum inductus fuerit patefecit: semper

reductus in
monasterium
Abbas,

E
universis
nova et
majora re-
pendit so-
lalia.

Interim Ste-
phanus, qui
pro eo, quem
mortuum cre-
didit,
F

passus erat se
Lobii ordina-
ri Abbatem,

A semper tamen se errasse, se deliquisse, confessus est. Aderant et comites, inter quos erat Archidiaconus missus ab Episcopo, poscens Patrem piissimum ut errori locum daret veniæ, et quod actum erat pro suo amore ratum sineret esse et stabile. At vir mitissimus, pauca cum consilio locutus; Petitioni, inquit, Domni Episcopi acquiescere, honorificum est; et Fratrem qui publice peccavit, publica satisfactione corripere, bonum est. Hæc locutus, Fratrem ultimum in collegio Fratrum interim sedere præcepit, quoad usque tractaret in Capitulo de his quæ mandabat Episcopus, et concilio generali quid esset agendum disponderet. Abscessit Frater a conspectibus Patris, et cum tanta virtute patientiæ jubentis obedivit imperio, talemque se exhibuit in obediendo, ut miraretur qui vidisset.

65 Vigilia erat festivitatis S. Vitoni, ad quam certatim undique confluerant nobiles et spectati viri, vulgusque promiscuum; et in præsentia Episcoporum, Abbatum, Monachorum, Clericorum, nobilium et ignobilium ultimus omnium sedit Stephanus, cum bona patientia, et vultus ejus non sunt mutati in diversa: quamobrem, ad exorandum Patrem Richardum pro ipsius restitutione, omnes qui aderant unanimes reddidit ejus humilitas. In crastino coram omnibus culpam professus errati, remissionem obtinuit, gratiam reportavit; et de ultimo promotus est in superiorem statum, cum gratia Patris sui prælatus custodiæ gregis Dominici, et jam ad Missas, ut Abbatem decet, honoratus est, qui de correptione illa injuriatus non est. Verum Archidiaconus Leodiensis, quia Domini sui, ut voluit, in omnibus executâ voluntas non est, rediens ad illum, non tamen cum Abbate Stephano, testis fallax factus est; qui rem gestam, non ut gesta est, nec eo animo quo gesta est, retulisse comprobatus est. Qui prorumpentes in se animi appetitus nullo vi animi coercens vel refrænans, Abbatiam Lobien-

sem beato Patri pro his, quæ secus quam mandavit gesserat, abstulit; et Abbatem *b* contra jus fasque, quem voluit substituit. At vero Dominus Stephanus, aliquot diebus Viriduni commoratus, et de correptione melioratus est, et quamdiu vixit Patrem Fratresque intimo amore dilexit, filiosque suos in timore Deo servire docuit, omnibusque exemplar religionis et disciplinæ extitit.

66 Igitur ad B. Simeonem reflectentes articulum, quid apud Richardum Normanniæ Principem egerit, sicut in armario Rothomagensi continetur, licet libellus vitæ ejus hoc sileat, paucis explicemus. Ad hunc itaque veniens cum sociis, commendatus est cuidam viro nobilissimo Gozelino nomine, qui eos gratanter suscepit hospitio, et benigne post laborem refecit. At vero clementissimus Princeps Richardus, caritate profluus, misericordia copiosus, servi Dei tam prolixi itineris motus labore, necessitati servorum Dei de monte Sina compassus, plurimas eis largitus est divitias, quas venerabilis Simeon, per Fratres qui secum advenerant, Fratribus misit; et ipse cum præfato Gozelino, uno tantum contentus famulo Stephano nomine, viro æque sancto, biennio mansit; cujus hortatu idem vir nobilissimus monasterium sanctæ Trinitatis, in vicino monte *c* Rothomagensis urbis, ædificavit. Illo in loco vir mitissimus Dominus Simeon reliquias S. Catharinæ, quas secum ferebat, deposuit; gaudens divina præordinari dispositione, ut scilicet Occidentalis plebs tanto gauderet suffragio, dum ejus frequenter relevari mereretur antidoto. Hæc autem est S. Catharina, quæ a Maxentio Cæsare apud Alexandriam martyrio coronata, ab Angelis ad montem Sinai delata, et in habitaculo Angelicis manibus præparato locata, quod quidem in modum turriculæ in edito porre-

Junii T. III

ctum, uno tantum foramine scala apposita aditum præbet, et oleo quod de ejus corpore profluit, omnibus medetur infirmis.

67 Porro ad radices ejusdem montis, ipsius sanctæ Virginis extat oratorium, in quo multa turba Monachorum, diu noctuque Deo laudes canentium, beatæ Martyri devotum exhibet famulatum. His moris est die Pominico montis supercilium ascendere, et Missis ibi celebratis duos vel tres ibidem semper Fratres dimittere ob excubias sacri corporis, quibus alii vicissim Fratres per hebdomadas succedunt; sacrumque oleum, quod de illo effluere non desinit, vitreo vase supposito, debilius usibus reservandum, summa cum veneratione excipiunt; quo non solum Christiani, verum etiam Pagani, quod dictu mirabile est, inuncti, opem sibi medicinæ reportant. Inter quos cum B. Simeon suæ septimanæ fungeretur officio, cum illo salutaris olei liquore, tria admodum minuta, de sarcophago distillantia meruit ossa excipere: quæ diligenter collecta, et in concha vitrea cum ipso oleo recondita, secum conservavit, multis profutura; et ea postmodum, ut diximus, ecclesiæ præfatæ sanctæ Trinitatis Rodomi contulit, auro et argento pretiosiora. Continetur adhuc in eodem cœnobio vas illud vitreum cum reliquiis, id est tribus minoribus articulorum juncturis; quod vas ob inundantiam sancti olei *d* quaque septimana vacuatur, et petentibus pro reliquiis sancti corporis datur. Beatus autem Simeon, apud præfatum Gozelinum biennio manens, cogitavit tandem Patrem suum carissimum Richardum Abbatem sociosque suos invisere; et sic valedicens omnibus Viridunum venit, et cum eodem Patre diebus quamplurimis mansit: et frequenter injuriatus, tamquam agnus mansuetissimus omnia pertulit, et speculum totius sanctitatis omnibus se præbuit.

ANNOTATA D. P.

a Male igitur Wasseburgius et Menardus supponunt S. Wolbodonem adhuc in vivis fuisse cum rediit Richardus; male eundem faciunt fundatorem monasterii S. Laurentii, quod supra num. 26 vidimus Baldrico adscribi. Durannus autem vel Durandus (teste Ægidio Aureæ-vallis Abbate, in Additamentis ad Anselmi prosecutionem Harigeri, de Episcopis Leodiensibus) obiit x kal. Februarii anno Domini mxxiv: unde consequens est, ut, quæ hic narrantur, saltem anno præcedenti sint gesta.

b Hunc crediderim fuisse Hugonem, in MSS. nostris substitutum Richardo, post 13 Regiminis annos; quem Durandus quidem Abbatia Lobiensi donavit; sed morte præventus consecrare non potuerit; cum quo deinde contendere noluerit Richardus, ideoque resignavit jus suum in manus successoris Reginardi. Hinc consequens erit, illius monasterii regimen primum a Richardo susceptum fuisse an. 1011, qui annus cadit in tempus Baldrici Episcopi, de quo num. 26.

c Ea est Ordinis Benedictini Abbatia, vulgo S. Catharinæ de Monte, cui primum Abbatem datum Isembertum, ex S. Audoeni monasterio, scribunt Sammarthani; et Goscelinum fundatorem, dicunt fuisse Vice-comitem Archacensem sive Arquensem, in Caltensi Normanniæ agro.

d Vidi ego an. 1660, in nostri Wormatiensis Collegii sacrario, articulum S. Nicolai Myrensis, simili vitro clausum, semperque innatantem oleo. Dicebatur autem; quod, cum illa Reliquia in proprio servabatur sacello, etiam supereffluere solebat oleum, quasi ultro provocans cessantes ad sui distributionem: nunc vero numquam plenam vasculum invenitur, sed et numquam vacuum, etsi liberaliter distribuatur.

in eaque ipsius ex Sinai allatas Reliquias collocat:

E

d

inde Verdunum venit.

A

CAPUT VIII.

Remedium fami et pesti allatum, quinquen-
nalis anachoresis, pax pradicata non sine
prodigiis.

a

In dira fame
anni 1233

b

c

(qua etiam
deprehensi
sunt quidam
hunc annus car-
nes esitare)

d

et inde nata
pestilentia,

C

laboratur ut
saltem coloni
in futurum
serventur,

Igitur a anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi mxxx secuta in orbe terrarum universo fames, ita coepit convallescere, ut talem antea quis non viderit: coeperunt enim inter se elementa compugnare, ita ut in tribus annis prae nimia pluvia non invenirentur sulci utiles seminibus. Tunc in plerisque locis fuit modii pretium lx solidorum, alias sextarius xv. Tunc etiam humanae carnes ab hominibus devoratae sunt, ita ut in forum b Trenortii delatae sint. ac si venundandae: quas qui attulit deprehensus, igne crematus: carnes vero humo traditae, atque ab alio noctu effossae et comestae sunt: qui deprehensus, et ipse combustus est. Tunc prope ecclesiam S. Joannis, in Castanedo prope civitatem c Matisconensem sitam, quidam sibi tugurium statuerat, qui cum nocte quadam errantem suscepisset hospitio, deprenhensus ab eo hujusmodi cibo vesci, cum susceptus timens sibi fugae se credidisset auxilio, re in civitate patefacta, missis exploratoribus inventus cum xlvi capitibus trucidatorum, quorum carnes voraverat: et hic deprehensus, igni traditus est. Tanta fuit famis anxietas in partibus illis, ut quidam albam terram, argillae similem effossam, permixta farina vel d cantabro, pane inde facto comederent. Miserum erat et dolendum, videre ora marcentia jejunio, hos ad terram ruere non eis suffragante cibi solatio: istos morientes aspicere, alios dum eis funus exhiberent, pariter commori, et super ipsos occumbere; plures numero insepultos jacere, quia non erat qui sepeliret. Secuta est et alia pestis, quia e cadaveribus mortuorum, prae nimia multitudine sepultura carentium, lupi adescati, cepere praedam ex hominibus. Tunc carnaria facta sunt a Deum timentibus, in quibus patrem filius, fratrem frater, et mater filium dum deficientes aspiceret, protrahebat; et aliquando ipse, dum desperabat de vita, superaddebatur, ita ut gratissimum id esset officium funeris, si spirans aliquis illo a quovis projiceretur. Quamobrem in expensis egenorum, ecclesiarum ornamenta distracta sunt, dispersitque thesauri. Aurum enim, ut ait moralis Doctor Ambrosius, Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget. Quis autem eo tempore reconderet, cum reconditis, si fames saltem quinquennio durasset, nullus esset qui frueretur? Sed nec omnibus subveniebatur, quia voluntati posse non suffragabatur.

69 Hac ergo tempestate civitatum Gallicanarum Praesules, consilium, quo tanta mali moles levaretur, ineuntes, hoc tandem adinvenerunt, ut quia deficientibus jam ex toto alimentis omnibus opitulari nequibant, ne terra habitatore destituta in solitudinem redigeretur, aliquos quos esse vegetiores constaret, dato pro posse numero, quotidiano qualicumque cibo sustentarent: non ut aliis solatia quae poterant subtraherentur, sed ut istos sustentatos terrae cultores reservarent, et aliis misericordiae viscera non negarentur. Det illis Deus invenire misericordiam, qui in tanta angustia misericordiam necessitatem patientibus impenderunt; et parcat eis, qui cum possent, voluntati indigentium non ut debuissent et potuissent, consuluerunt. Inter has angustias venerabilis Abbas Richardus mente compunctus, cum omnia quae habebat, pauperibus contulisset; non pepercit thesauris Ecclesiae, imo quae in eis pretiosiora erant in ornamentis et palliis,

vendidit Remensi Ecclesiae, et pretium eorum pauperibus distribuit; retento quoque sibi certo numero eorum quibus quotidianum victum ut vivere possent impertiebatur; mittens praeter haec litteras et nuntios, et per se etiam commonens Reges et Principes, Pontifices quoque quibus familiaritate jungebatur, ut thesauros, quos tineae et aerugo demolitur, per manus pauperum coelestibus palatiis inderent, et ventres egenorum gazophylacia aeternitatis sibi constituerent. Accepit etiam pecuniam non parvam a Comite Ruthenensi, concessa loco vadii Abbatia S. Amantii e, quae erat juris Ecclesiae S. Petri, quam omnino pauperibus partitus est. Verum Comes data pecunia, et Abbatiam sibi usurpavit cum redditibus et fundis, et (ut asserunt habitatores Rutenae urbis) antequam pecunia recepta fuisset ex ejusdem Abbatiae fundis, ipse morte praeventus est, et sic Abbatia a successoribus ejus retenta est; quamquam ab inhabitantibus non tota S. Amantii Abbatia, quae latissima est et possessionis enormis, juris Ecclesiae Virdunensis esse dicatur; sed pars quaedam, videlicet Abbatia S. Marii de Utra.... bra, ut moderni testantur etiam nunc.

70 Nec debet reticeri Willelmi Supra-regulam factum memorabile. Cum a Fructuariensi f coenobio, quod juris erat Divionensis Ecclesiae rediisset, et Divione, ut decebat, susceptus in Capitulo, qualiter se Fratres haberent, si necessaria non deessent, inquireret; ut audivit omnia esse plena, nullumque locum indigentiae, qui non posset levi obice obstrui; interrogat de eleemosyna; cognovitque, quia etsi consuetudinaria dabatur, non tamen pauperibus prout poterant et habebant suffragabantur. Zelo [ergo] succensus eo qui carnes Sanctorum exedit, increpata eorum duritia, a sede concitus cum bona indignati animi stomachatione surrexit; et imposita Antiphona Mandato g, Ubi est caritas? non ultra progrediens, sed hoc ejus initium semper repetens, ad cellarium venit; et missile quodlibet, quod manibus Phinees occurrit, arripit, cum in ore et animo ejus semper versaretur, Ubi est caritas? vasa, in quibus frumentum, hordeum, et vinum servabatur, dirupit; et accitis pauperibus, vascula eorum implevit, illud semper corde ore depromens, Ubi est caritas? et operis exhibitione contestans. Cujus animi indignitatem vix aliquando, ut quod aggregatum erat expenderetur, mitigare potuerunt: cum, Ubi est caritas? semper repeteretur, et ipsi incrassati, impinguati, dilatati, exprobrarentur. Nec antea cessatum est, donec omne illud repositum pauperibus donatum est; et ipse ad Italiam remeans, cum biennio suum a seculo expectasset excessum, tandem redire compulsus, ante Divionem transiens, loca sibi commissa circuibat. Dehinc Fiscanum se contulit, ubi imminente anno Dominicæ incarnationis h mxxxi, Indict. xiv, obiit, Kalendas Januarii, ad cujus sepulcrum puerulus i decennis a maxima aegritudine sanatus est. Hoc anno Chono, qui et Conradus, in Franciam venit.

71 Anno igitur a Passione Domini millesimo, ab Incarnatione vero mxxxiii, coepit placida serenitas terrae dulcedinem Creatoris ostendere, et frugum abundantiam portendere. Tunc per Aquitaniam, et Arelatensem, et Lugdunensem provincias, et per universam Burgundiam Concilia instituta sunt et pax firmata. Statutum est etiam, vi feria a vino, et vii a carnibus abstinere, nisi gravis infirmitas intercederet, et tunc iii k pauperes reficerentur. Eo quoque anno tanta copia frumenti, vini, ceterarumque frugum extitit, quantam in subsequente quinquennio quis sperare non potuit. Sed humana stirps, immemor beneficiorum Dei, velut canis ad vomitum reversa, recalcitravit, et ad malitiam conversa est.

Præerat

D

et Richardus
eum in finem
oppignerat
Abbatiam S.
Amantii.

e

E

f
Sic olim Wil-
helmus Ab.
Divion. multa
reposita inve-
niens,

g

vasis cum
indignatione
effractis,
elargitus est
omnia,

F

et sancte
obit 1031
Fiscanni,

h

i

quod recens
acceperat
regendum

k

A Præerat eo tempore Comitatus Normanniæ Richardus junior, primi Richardi filius, qui in Fiscanensi cœnobio, in quo pater suus Clericos instituerat, abjectis Clericis, Monachos introduxit, sub regimine Willelmi Abbatis, quibus etiam ad usum quotidianarium, in ornamentis et prædiis, fundis et redditibus, tanta largitus est, ut cupiditati satisfacisse videretur. Erat enim in eleemosynis largus, in caritate profluus, ecclesiarum amator, pauperum recreator, servorum Dei præcipuus venerator, in cujus manu eleemosyna sudabat. donec inveniretur cui divideretur. Hujus tempore viris religiosus floruit Normannia, qui ad eum undique confluebant, velut apes ad alvearia. Inter quos hunc virum beatum propensiori coluit reverentia; adeo ut speciali eum amore diligeret, et præceptis ejus obtemperare, consiliisque acquiescere gauderet.

72 Obiit quoque Richardus II, Normannorum Dux, anno Incarnat. Domini mxxxvi; et successit Richardus III, et eodem anno defunctus est. Post quem Robertus Comitatus Normanniæ adeptus, hunc ter beatum Richardum, de quo nobis est sermo, inter primos habuit, consilioque ejus regni Normanniæ tractabantur negotia. Tunc exiit quidam Brito, nomine Ermenoldus, homo mentis perversæ, detestandæ famæ, qui totam vitam suam diabolo dicaverat, ut post experimentis probatissimis compertum est. Hic horis et momenti omnibus cum diabolo loquebatur, et quidquid sibi agendum foret, illius nebuloso alloquio disponebatur. Hic per suscepta iniquitatis consilia ad plenam iniquitatem enutritus, et vere membrum illius factus, qui est fomes malitiæ et discordiæ et omnis nequitiae, apud præfatum Principem omnes Optimates totius regni accusavit, quasi qui ejus meditati essent defectionem et necem; et ita statum totius terræ perturbavit, ut vere diaboli hoc opus esse, ejus hoc artificium, ejus commentum, agnosceretur. Inflammatum Princeps adversus Optimates, fiunt dissidia, excitantur jurgia, et uno intestino bello tota debacchatur Normannia.

B cui et Richardo III mortuis succedens Robertus Richardo Ab. multum utitur

73 Hac crescente discordia, Comitatus pater Richardus adire compellitur, et adjuncto sibi Domino Ermenfrido m Rotomagum advenit; et pace inter Principes restituta, prædictum Ermenoldum, aliquantisper mitiorem, quia ante conspectum servorum Dei cassabatur omnis diabolica astutia, convictum et correptum secum Viridunum deduxit, monasticis vestimentis induit, et hominem diaboli laqueis irretitum quæ sunt dæmonis spernere docebat. Sed in corpore peccatis subdito refugit habitare sapientia, simulabat ille ad tempus se philosophum, ut crederent eum qui non noverant theosophum. Sed nil fictæ pacis amicum sapientia novit: quamobrem omnis ejus astutia et nequitia brevi cognita est, nec potuit latere inter Sanctos feralis illa rabies, pacis inimica. Egreditur inimicus homo de loco non suo, redit ad sua, utitur arte impudentissima, et iterum perversitate malignitatis ejus corrumpitur Normannia. Projicitur de latebris, quo se fortiorem et valentorem credebatur: et quia diaboli calliditate in mortem ducendus esset, a beato ei viro prædicatur, nec frustratur promissis. Postquam enim plures Optimatum Normanniæ, conjuratione conficta et imposita, duello superavit, quos convictos principalis severitas oculis terrisque privaverat, a quodam forestario convictus, superatus et occisus, finem vitæ fecit et criminum. Quo in facto intueri libet dulcedinem et pietatem viri justis, qui in hominem vere diaboli ergasterium ut vidit præcipitante diabolo convictum, ad sinum misericordiæ confugere docuit; et factum incorrigibilem, ne diutius grassaretur in vitis, ad exemplum omnium perditorum citius perire nuntiavit, ut esset ei tanto levior pœna post mortem [corporis], quanto celerior pec-

m
eoque suadente abdicat publicæ pacis perturbatorem:

C
qui simulate factus Viriduni Monachus;

redit ad vomitum, moriturque ut Richardus prædixit.

canti accederet vindicta post mortem [animæ]... n. D

74 Habitavit autem vir Dei, primitus o in loco, v millibus a Romarici-monte p semoto, qui nuncupatur uno tantum comite contentus, cui tamen versa vice dominus cum Martino serviebat. Ubi quanta se corporis maceratione attriverit, quanta mentis contritione animam relevaverit, solus internorum arbiter novit; quia et ille sic opus dexteræ peregit, ut ignoraret sinistra; maxime cum incolatum suum prolongari quotidie defleret, qui volebat a consortio habitantium Cedar tenebroso divelli. Post hæc ad locum, qui Rombechus q dicitur, secedens, ibi habitaculum sibi instituit: et cum ibi vellet diutius latere, non potuit. Cœperunt et illo confluere, quia similis inoleverat ardor vitæ anachoreticæ, et ejus se discipulatu contradere; quibus et ipse normam vivendi instituit, secundum morem a sanctis Patribus institutum. Cumque jam quinquennium dedicatæ poenitentiae impleteretur, devotio sancti desiderii non minuebatur, quin indies propensiori studio augebatur, quia in ipsa sua exercitatione delectabatur, qui dilectione pascebatur. Inclinaverat enim cervicem animi in testimonia Domini, incessu humilia, successu excelsa, processu clarissima; et quia veram philosophiam amplexabatur, excitabatur, accendebatur, et ardebat; ignitum enim eloquium tuum vehementer, Domine, et servus tuus dilexit illud. Revocabatur ab Episcopo et Fratribus, ejus absentiam ægre ferentibus, et illud ei sæpissime intendeabatur: Revertere, revertere Sunamitis; revertere, revertere, ut intueamur te: sed ab eo verbis, litteris, actu quoque ipso reditus denegabatur. Vidi ipse quasdam epistolas in invicem missas, et legi puerulus: in quibus constantiam ejus in responsis, cum ei verbum responsionis opponeretur, ut diximus, ita in fine unius epistolæ, Fratrum repressit intentio: Si, inquit, verbo verbis obviare volueris, non deficient verba pro verbo laborantibus.

75 Anno ab incarnatione Domini mxxxv, Robertus Comes Normannorum Hierosolymam ivit, infinitam pecuniam secum ferens, quam omnino pauperibus partitus est, et in redeundo apud Nicæam r obiit. Cui successit s Willelmus in ætate puerili. Hic etiam tanto amore venerabilem hunc, de quo sermo agitur, coluit, ut ejus consiliis in illa tempestate Palatina disponderet moderamina; et quamquam ægre ad se accitum, omnigena honoraret devotionis et dulcedinis instantia; adeo ut Ecclesiam Rotomagensem, cum Præsule Sedis ipsius et Clero, ejus gauderet decorari doctrina, ut ex multarum faciebus rerum nunc usque conjici potest, etiam a Libro communi secundum modos institutionum ejus ordinato, post majus altare catena firmato. Rambertus Viridunensis Episcopus, Hierosolymam vadens, villa Bellagrada obiit, anno Dominicæ incarnationis mxxxviii, Pontificatus sui anno xiv; et postmodum, tempore Richardi successoris sui, a Clericis Bernero et Bernardo relatus, Viriduni est sepultus in monasterio. Heinricus vero [tertius] post mortem Ramberti, primo regni sui anno, viro Dei Richardo Episcopium Viridunense concessit: sed vir mitissimus hoc renuit; et Richardum, suum in baptismo filium, Hildradi Comitissæ filium inthronizari fecit.

76 Anno ab Incarnatione Domini mxli, Treva-Dei t primum statuta est et firmata; et pax ipsa Treva-Dei appellata: quæ non solum humanis præsidiiis, sed et divinis confirmata est terroribus. Quam cum nolisset recipere gens Neustriæ, viro Dei Richardo prædicante; et ut eam susceperent; quia voluntas Domini erat, et a Deo non ab homine decretum hoc processerat, admonente; divino judicio cœpit in eos desævire ignis, qui eos torquebat: et

EX CHR.
H. FLAV.
n
o
p
Ipse in Vosagum secedens,

quinquenni anachoresi se exercet,

E

ægre ab ea revocandus.

Apud Willelmum Normannum auctoritate valet.

r
s

F
Ramberto Ep. Virid. mortuo,

curat Richardum substitui:

t
multos sanat ab igne sacro, et peste, immissis ob rejectam pacem,

eo

EX CHR.
II. FLAV.

A eo anno fere totus orbis penuriam passus est, pro raritate vini et tritici. Secuta est e vestigio mortalitas hominum præmaxima, anno ab incarnatione Domini MXLII: multi autem eorum, qui torquebantur ab igne, venientes ad virum Dei, meritis ejus et precibus curabantur medica virtute Dei. Superest, adhuc Dominus Æduensis u Episcopus, vir vitæ longævitate grandævus, qui et referre solitus est; quia cum a S. Odilone et ceteris ipsa pax, divinis revelationibus instituta, Treva-Dei appellata, et ab Austrasiis suscepta fuisset, et voluntas omnium in hoc esset una, ut ubique servaretur; negotium hoc strenuitati hujus patris nostri Gratiae-Dei ab omnibus impositum est, ut ejus studio et industria pax eadem in Neustria servaretur: eo quod certi essent de eo, quod tanta esset ejus erga omnes, et omnium erga eum gratia, ut quidquid servandum doceret, servaretur a cunctis; quidquid vitandum monstraret, id cuncti vitarent. Quamobrem satagit Pater venerabilis, ut tantum bonum gratanter ab omnibus susciperetur; sed perversa quorundam voluntas, et mens indomita, quasi inauditum hoc respuit, quasi qui nollent instituta paterna violare, et nova atque inaudita suscipere. Unde et subsecuta est divina ultio, ignis scilicet in rebelles et contumaces desæviens a Domino, quo torquebantur, qui viro Dei resistere et mandata ejus contemnere non verebantur. Videres monasterium eximii Patris ardentium turbis refertum, quos ipse Sanctorum Reliquiis, aqua benedicta respersis et vino lotis, et pulvere, qui de petra Sepulcri Domini, radebatur vino ipso consperso, et ad potandum miseris dato, pace firmata, et jurata pristinae sanitati reddebat. Pro innumeris autem turbis confluentium infirmorum vas potui illi paratum erat; ut si advenirent ægroti, potus salutis non deesset, ne fallerentur si hora incompetenti venissent; neve tunc foret necessitas recurrendi ad ablutionem Reliquiarum, quod post expletionem Missæ impleri mos erat.

ANNOTATA D. P.

a Fames hæc describitur a Glabro Rudolpho lib. 4 cap. 4, quod Caput hic summam transcribit Hugo. Librario autem mendo imputandum, quod impressum sit MXXVIII, pro MXXX; et correctionem probat cæptæ post triennium fertilitatis annus, num. 70 notatus MXXXIII, utique ex cap. 5 Glabri, hunc titulum præferente De pace et abundantia anni millesimi a passione Domini, et ab eodem numero ipsum Caput inchoante. Finit autem Glaber scriptionem an. 1045, ut summa hic fides esse debeat, res sui omnino temporis narranti. Atque hic notaverim Capitis præcitati initium, truncatum haberi in editione Francofurtensi anni 1596, dum sic legitur: Imminente igitur anno incarnati Christi millesimo tricesimo tertio, qui est a passione ejusdem Salvatoris *, Religionis signiferi, Benedictus videlicet universalis, Robertus Rex Francorum, Fulbertus quoque Carnoti Præsul, nec non Pater Monachorum Willelmus: de hoc porro longior fit digressio: post eamque ad propositum argumentum quasi regrediens Glaber, Sequenti itaque tempore, inquit, cæpit in universo orbe terrarum fames invalescere. Andreæ du Chesne Parisiensis editio ex Cod. Thuano, hiatum * signatum supplens, sic legit. Imminente igitur anno incarnati Christi millesimo trigesimo tertio, qui est a passione ejusdem Salvatoris [millesimus, obiere viri in orbe Romano famosissimi, sacræque] religionis signiferi, Benedictus etc. Sed hæc suppletio non satisfacit. Licet enim eo anno obierit Benedictus IX, religionis labes potius quam columen; eum tamen moriendo præcesserunt Fulbertus Episcopus 1028, Robertus Rex 1032,

Guilielmus Abbas 1031. Neque sufficet si pro obiere D legas obierant: sequitur enim miraculum, quo defuncti Guilielmi sanctitas declarata fuit, mortuo puero resuscitato. ac deinde subjungitur: Sequenti igitur tempore cæpit in universo orbe terrarum fames invalescere; atqui non cæpit tunc ea juxta ipsummet Glabrum, sed cessavit, cum triennio toto durasset, anno a Passione Domini millesimo. Quare dicendum videtur, totum istud Capitis 4 initium esse ab Interpolatoris socordis manu, vel fœdissime corruptum: nec enim potuit ipse Glaber ita exerrasse, sibi que ipsi tam turpiter contradixisse.

b Trenorchium, vulgo Tournu, inter Cabilonem et Matisconem, ad Ararim in Burgundia.

c Tribus fere milliaribus distans, inquit Glaber.

d Cantabrum, apud Papiam, Furfur caninum reditur; quo sensu Juvenalis Far caninum dicit. Est autem vox antiqua, cum decocti Cantabri meminerit Cælius Aurelianus, si recte cum Galeno superiorem ætate putat Cangius, apud quem vide plura in Glosario.

e Abbatia S. Amantii Buxiensis, vulgo S. Amand de Boisse, in Engolismensi diocesi, nomen debet sancto cuidam Eremitæ, qui floruit seculo 6, ibique obiit; sed diem mortis et cultus adhuc requiro. Abbates, ab anno 988 usque modo, recensent Sammarthani: quæ autem infra nominatur Abbatia S. Marii de Vira... bra, corrupto nomine, fortasse nominari debet de Virabaco, ab oppido Virbac, 4 leucis infra civitatem ad eundem fluvium Carantonum; quæ Abbatia per istam usurpationem videtur defecisse; nullam certe ejus notitiam invenio: ex altera autem Pila intelligitur res contigisse paulo ante Barrense prælium an. 1037.

f Fructuariense cœnobium in Italia Willelmus condidit, ut legitur in Vita num. 24, cui Vitæ meretur addi insignis hic de ejus caritate erga pauperes locus, nescio tamen an, ad famem supra memoratam spectans: quia licet Willelmus iste primum obierit anno 1031, illa adhuc durante; tamen ejusdem seculi initio notatur etiam alia quædam fames apud Sigebertum in Chronico ad annum 1006, his verbis: fames et mortalitas tam graviter per totum orbem invaluit, ut tædio sepe-litentium, vivi adhuc spiritum trahentes obruerentur cum mortuis. Certe jam pridem conditum a Willelmo erat Fractuariense cœnobium; a quo aliquando rediens ille in Galliam, S. Odilonem convertit, factum deinde an. 994 Abbatem Cluniacensem: et alia postea occasione, similiter ex Italia revertens, hæc egisse potuit, nisi aliunde quid obstat nondum a me animadversum, F circa rationem temporis, aut Sigebertus tempora confuderit quod ei haud rarum est.

g Antiphonam hanc, quæ Ritualia habeant, libenter discam.

h Ita corrigendum docet Vita et Indictio; librarioque imputandum, quod solum inveniat MXXI apud Labbe.

i Pluribus hoc refert Glaber Rudolphus, non quidem in Vita, cui nulla (quod mireris) adduntur post mortem miracula; sed in Historia, lib. 4 cap. 4.

k Puto, hoc decretum pertinuisse ad Monachos dumtaxat.

l Imo tertio post anno: nam Guilielmus Gemmeticen. qui ab eo orditur librum 6, licet capite, 1 paulisper eum patri supervixisse dicat, tamen cap. 2 narrat, quomodo post biennium frater ejus Robertus ipsi rebellare cæpit; et quomodo, concordia restaurata, Dux Richardus dimisso exercitu Rotomagum rediit; et cum suorum nonnullis, ut plurimi retulerunt, veneno mortem obiit, MXXVIII ab. Incarn. Domini anno.

m Eodem credo, de quo supra num. 42. litt. k infra post num. 73 litt. m.

n Omitto totam relationem de causa et successu prælii

quam prædicabat, ac denique persuasit.

A *lii Barrensis, inter Odonem Carnotensem, ex Berta sorore Gislæ Imperatricis natus; et Gozelonem Conradæ Imperatoris Ducem; ratione regni Burgundici, quod Gislæ et Bertæ frater Rudolfus, sine liberis moriens, Conrado dimiserat: in quo prælio, Odo ipse miserabiliter corruit, cujus corpus lacerum venerabilis Pater Richardus et Rogerius Catalaunensis Episcopus, a cæde susceptum, tradiderunt uxori... Walerannus quoque Comes, in bello ipso a Godefrido Gozelonis Ducis filio, graviter vulneratus, cum jam deficeret pugnans, vitam poposcit et membra, ut liceret ei apud Virdunum, sub regimine Patris Richardi monasticis indui vestimentis, sicut Deo devoverat: quod et obtinuit. Et bello exacto cum præfato Patre rediit, et Monachus factus est.*

o Hac voce videtur indicari, quod extra ordinem temporis res hæc referatur, et ad longe anteriores annos spectet, ut infra dicetur.

p Romarici-mons vulgo Remiremont, in Vosago ad Mosellam, distat Virduno circiter 23 leucis.

q Si S. Martinum Turonensem intelligit, qui ministro suo ipse ministraverit; necdum id potui in Actis illius Sancti invenire.

r vi Nonas Julii, inquit Will. Gemmetic.

B *s Willelmus, cognomento Nothus, utpote ex Herleva (Arlottam vocant aliqui) plebei sanguinis puella susceptus: nam caelebs alias Robertus obiit, repudiata quam habuerat Canuti Dani filia. Idem etiam dictus est Conquæstor, ob regnum Angliæ acquisitum, posterisque relictum.*

t De Treva-Dei, vide prolixissime et eruditissime agentem Cangium in Glossario, per integras quinque columnas; et quomodo tunc pax universalis publicata, sub excommunicatione servanda, postea ad certos hebdomadæ dies certaque festa restringi cæperit, cum ab Episcopis indicaretur. Recte etiam censet, vocem Germanicam esse: nam Germanis Trewe, Belgis Trauwe, est fides, seu pactum juratum de ea quæ hic publicata dicitur, vide Glabrum lib. 4. cap. 5. unde sua hic mutuatur Hugo.

u Hagano, Æduensis seu Augustodunensis Episcopus, ab anno 1055 ad 1098, ultra quem ad annos solum quatuor scribendi laborem protendit hic Auctor.

CAPUT IX.

Mors præscita et pie obita, funus curatum, honor impensus sepulcro; sanctitas per Angelum manifestata; ingens de eadem opinio omnium.

C *Anno igitur ab incarnatione Domini MCLV, Henricus duxit uxorem, nomine Agnetem, filiam Willelmi Pictaviensis apud Bysontium, ubi affuerunt Episcopi xxviii: cum enim esset alias bonus, et omnes ejus sitirent dominium, carnis tamen incontinentiam frænare non potuit. Pater Richardus tunc temporis monasterium nolebat relinquere, a quo pro nullis ingruentibus causis patiebatur avelli, quia sciebat et prædixerat filiis imminere resolutionem sui corporis. Etenim superioribus annis, quando lues illa, de qua in præsentiarum mentionem fecimus, populum vastavit, cum dilaberetur populus, et civitas Virdunensis fere redigeretur in eremum, commune periculum communi oratione tolli consultum est. Cujus necessitatis urgente miseria, communi voto deliberatum est B. Vitoni implorandum esse præsidium, cujus se confidebant meritis vitæ procul dubio captaturos remedium. Visum etiam est Richardo Episcopo, ipsius Confessoris corpus sanctissimum exponi debere de feretro, ut processione solenni evectum præsentaretur conspectibus omnium, ut plebs ipsius fulta patrocini-*

dum Sancti videret loculum, ejus propensius expecteret subsidium, quod noverat sibi non defuturum. Contradicente itaque viro reverendissimo Patre nostro, Præsul quod deliberaverat in crastinum impleri destinavit: absistente eo et dicente, levandam quidē miseriam populi, sed Episcopo non cessurum in prosperum, qui ausus fuisset inquietare Sancti corpus honorificum. Noctem illam Pater insomnem duxit, ante altare sanctis orationibus vacans cum lacrymis. In crastinum venit Episcopus, Clerus omnis et populus; et cum multo timore et reverentia sancti Pontificis exponit Reliquias, super aurum obrizum pretiosas. Quod ubi factum est, Pontificem Pater adivit: Implesti, inquit, quod voluisti, sed noveris te quintum abhinc annum in seculo non visurum. Mihi quoque qui assensi, ante quintum similiter annum terminus erit vitæ, te post modicum subsequente. Dixerat, et dictum rei probavit eventus. Quarto enim necdum exacto anno, viribus corporis cœpit Pater destitui, et convocatis Fratribus indicavit imminere diem suæ resolutionis.

78 Mox itaque Abbatiae sancti Petri Catalaunensis a Odilardum Abbatem instituit, Bello-loco b Patrem Richardum delegit. Cœnobio S. Huberti c Theodoricum, S. Urbani d Stephanum, viros in omni theoria probatissimos, in servando Religionis proposito clarissimos: has enim Abbacias ipse per se regebat. Exoneratus ergo ab omnibus, illam sibi tantum retinere censuit, cui Pastor datus fuerat, in qua etiam se sepeliri destinaverat. Et jam in mandatis Domini assiduus potius quam frequens, die quadam, cum vidisset unum de Fratribus monasterii, cui nomen e Moyssac, graviter æstuarie febribus, ut quasi intercipi videretur spiritus ejus, manum illius tenuit, et ut nuntiandæ horæ operis Dei signum daret, sanus factus et incolumis, præcepit. Ille in voce jubentis factus sanus, obedivit Patris imperio, et sic omni ægritudinis caruit incommodo. Itaque, qui tantis abundabat virtutibus, imminente die vocationis ejus decubuit febribus, et ultima illa exercebatur ægritudine. Quod ubi per urbem sonuit, ad venit Episcopus, Monachorum quoque, Clericorum, et Sanctimonialium cœtus; et visitatione solenni ostendebant erga Patrem devotionem piæ affectionis. Nec rediit ad domum Episcopus, quin imo quotidianis excubiis adhærens ei, non die non nocte ab illo patiebatur avelli. Advenerunt et vicinarum urbium Episcopi, Abbates, et quique Magnates, ad visitandum eum, et commendandos se ei; quibus videbatur, quod in obitu ejus omnino terra commoveretur et conturbaretur. Excubabat diebus ac noctibus ante domum ejus turba Filiorum, et ceterorum fidelium: alii Patri ad meliora festinanti valedicere, et se commendare volebant, alii sanitates corporum expetebant, ut saltem aquam ablutionis manuum ejus mererentur, qua inuncti refocillarentur.

79 Ubi ergo sensit imminere horam vocationis suæ, Filios quos Christo acquisierat convenire jussit; et inunctus ab Episcopo Oleo sancto, Confessione data, Viatico cœlesti pastus, expositus est lectulo, et jacuit in cinere et cilicio, ita ut altare S. Nicolai ejus semper appareret conspectui. In læ Fratres collocutus, consueta salutis documenta replicans, Deo ut servirent et adhærerent admonuit, suique ut memorarentur piissima devotione petivit; omnibus in commune flentibus, et suam destitutionem ingeminantibus; cum ipse omnino cohiberet lacrymas, solaretur dolorem, et Christi Domini promitteret affuturam protectionem. Post hæc Reliquias, quas Hierosolymitanus Patriarcha ei dederat, sibi afferri præcepit: et salutatis eis atque deosculatis cum multa reverentia, eas quas collo ferre consueverat

D
EX CHR.
H. FLAV.
se et Episcopum didicerat
eo anno morturum;

a b
c
d

E

Abbatem suo
loco instituit,

e

Monachum a
febri tactu
liberat,

ipse extremum
æger visitatur
ab Episcopo et
aliis passim.

F

Sacramentis-
que munitus,

Hierosolymitanas Reliquias,
ante se collocatas,

Recusat ad
nuptias
Imperatoris
venire,

quia ob elatum e monasterio S. Vitoni corpus, causa sedandæ pestis,

EX CHR.
H. FLAV.

f
paulatim ad
pectus
attrahit;

et moritur
14 Junii.

Corpus ab
Episcopo et
Abbatibus
curatum,

exponitur in
ecclesia sua,

g
postridie in
Cathedra,

unde relatum
tumulatur,

A consueverat exposuit, et ante se reverenter sisti præcepit. Hinc commune Sanctorum patrocinium implorans, elata manu Fratribus et omnibus qui aderant, benedixit, et sibi benedici petiit. Sicque data Filiis licentia exeundi, ipse, oculis et manibus in cælum porrectis, ei intendebat. Legebantur ante eum Passiones Dominicæ, lectiones quoque ex quarto Dialogorum f Libro : et felix ejus anima illi soli adhærebat, cui se totum commiserat. Ubi vero cœpit jam ab inferiori parte corpus emori, Sanctorum Reliquias apprehendens in lectulo sedit ; et ad pedes eas ponens, atque uti vitalis calor deficiebat, paulatim eas protrahens, tandem in pectore substitit ; et Reliquias ibidem cum reclinasset, deposuit. O admirandam viri devotionem ! o prædicandam ejus in omnibus sanctitatem ! Cum ergo [caput] reclinasset, manus Reliquiis apposuit, et sic usquequo spiritum Creatori redderet, erectis ad Deum luminibus mansit.

80 Aderat ibi Episcopus, et viri Religiosi, quos obligaverat amor et beneficia pii Patris, qui exitum ejus præmuniebant orationibus continuis et psalmodia : qui vix et raro, licet ad horam, separabantur ab ejus præsentia, ne contingeret eos absentes esse, quando a corpore migraret felix anima. Illucescente itaque die mensis Junii xiv, quod est xviii Kalend. Julii, hora imminente tertia, præsentibus Filiis suis, quos loci angustia capere poterat, ceteris in majori ecclesia consistentibus et canentibus, sancta illa anima corporeis nexibus absoluta ad illud pervenit æternum, quod est Unum et inseparabile Trinum. Oculos Patris clausit Episcopus, polinctores funeris Richardus, Odylardus, Stephanus, et Walerannus Abbates fuerunt. Ipsi corpus sanctissimum procuraverunt : vestibus sacratis ex more induit Episcopus ; non quibus ille voluit et præcepit (quia vilia quæque delegerat) sed quas dictavit amor paternus, et devotio sanctissima et debita. Reliquiæ, quas super pectus suum ipse commiserat, induto eo sacris vestibus, supra pectus ejus repositæ sunt.

81 Elatum ergo funus beatissimum bajulantium manibus, cum ob impetum populi incurrentis et plangentis obserata esset ecclesia, ante altare S. Petri positum est : ubi Missa a Pontifice celebrata, tandem portæ monasterii apertæ sunt. Et ecce populus innumerabilis utriusque sexus et ordinis irruit, cum lacrymis et ululatu cordis. Plena erat ecclesia lacrymarum, omnes in commune pii Patris deflebant obitum, ac si viderent imminere interitum patriæ. Q quantus luctus omnium ! quanta toti urbi mœstitia ! quam pia erat de ejus obitu compassio ! quanta omnium destitutio ! Ea dies tota fuit gemituum, tota planctuum. Qua advesperascente, corpus beatissimum ad principalem ecclesiam sanctæ Mariæ a Fratribus delatum, debitis vigiliarium et psalmodiæ officiis nocte ipsa ab excubitoribus honoratum est. In crastino Missa solenniter celebrata a Canonicis, per reliqua urbis g monasteria deportatum est, et Vigiliis Missarumque solenniis debita officiositate percelebratis, tandem ad monasterium suum relatum est, et Filiis dolentibus, et de morte ejus mœrentibus restitutum. Venit ergo dies crastina, et ecce fere circa horam tertiam congregata est tota civitas ad sepeliendum illum. Missam celebravit Episcopus, sermonemque habuit ad populum de mutabilitate vitæ hujus, et qualiter in hanc plorationis convallē devenerimus ; quis sit finis bonorum, quisve malorum ; quæ fuerit Patris vita, mors quam pretiosa. Hinc percelebrato Officio, dictis Orationibus solennibus, ad locum sepulturæ itum est. Et licet solis exequiarum ministris et bajulis funeris, cum his qui officia dabant, permissum sit ingredi,

ceteris intra majorem ecclesiam retentis ; tanta tamen fuit obsequentium multitudo, ut fenestras, quibus lumen cryptæ infundebatur, ob captationem aeris, auferri necessitas impulerit. Vincebat diem luminum multitudo, et fumus incensi et thymiamatis totam repleverat ecclesiam : tanta erat omnium erga Patris sepulturam devotio.

82 Humato itaque mitissimi viri corpore, clausum est sepulcrum, et solito cæmento per juncturas litum. Requiescit autem in crypta subterranea, ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ et S. Joannis Evangelistæ ; et super eum majus altare S. Petri stabilitum est. In eadem crypta, subtus altare præfatum S. Mariæ, sanctus requiescit Madalveus, ab eodem Patre nostro ibidem transpositus, et reverenter tumultus. Peracto vero sepulturæ officio, ubi ab aliis discessum est, ad componendum viri Dei lectum unanimis se Filiorum accendit devotio. Quatuor columnæ marmoreæ, cooperculo sepulcri, cæmento facto ex eodem marmore, connectuntur : his desuper tabula marmorea prægrandis ipso eodem cæmento adjungitur ; et sic desuper cooperculo maceræ aliquantum construitur, et solido bituminis glutine solidatur. Tabulæ vero in altum porrectæ lintheum imponitur, et ei pallium superadditum est : ut cunctis cernentibus patenter detur intelligi, cum magni esse meriti, cujus corpus sic honoratur in terris. Et merito. Quod enim fuit ejus in terris studium, nisi Deum diligere, et Sanctos ejus venerari, et Ecclesiam Dei ornare decore competenti ? Nec mirum si a filiis propensius honoratur, quos scivit regere secundum nostram disciplinam, quæ ex Christiana lege descendit, et ad Deum ducit. Requievit autem hic Pater noster anno ab Incarnatione Domini mclvi, regiminis sui anno xlii, regnante terris Heinricho Conradi filio. Supervixit vero Episcopus Richardus usque ad mensem Novembrium, et obiit viii Id. Novemb. sicut ipse a Patre suo quæsierat, cum ei oculos clauderet. Si, inquit, Pater, ad Deum vadis, et ei placet obsequium quo ei servisti ; obtinet ut unum annum non tibi supervivam in hoc seculo, quia tibi commori quam vivere præopto. Dixerat, et exauditus est, additusque patribus suis. Cujus corpus cum parentes juxta corpus viri Dei sepeliri mandassent, a Canonicis vi retentum, et in ecclesia sanctæ Mariæ Majoris sepultum h est. Eodem anno ordinatus est Lugdunensi Ecclesiæ Archiepiscopus Dominus Halinardus. Eodem quoque anno regimen Virdunensis cœnobii Walerannus suscepit, homo in seculo nobilissimus, Gelduini Comitis filius : qui in bello apud Barcastrum in geniculo vulneratus, claudicabat : Episcopatum autem Virdunensem Theodericus suscepit, Wezelonis Comitis filius.

83 Quantæ vero apud illius ævi homines hic Pater noster Gratia-Dei honorificentia fuerit, Theodericus i Basileensium Episcopus, vir multæ auctoritatis et gratiæ, suo in facto ostendit. Qui cum in deducendo novo Episcopo Virdunum missus ab Imperatore venisset, et esset ei devotio sancti viri sepulcrum invisere ; cum ante tumbam magna se lacrymarum contritione mactasset, rememorans defuncti pietatem, sobrietatem, et mansuetudinem, pallio pretiosissimo crocci coloris tumbam ipsam adornavit ; ut affectu ipso testaretur, dilectionem, quam vivo exhibuerat, mortuo se quoque non negare ; immo propensiori eum cultu dignissimum, quem jam suo Dominus gremio confoveret. Cœperat jam tunc locus ille multis clarere miraculis, et in febricitantes tanta curationum refundebatur gratia, ut quisquis advenisset hoc laborans incommodo, ubi parum obdormisset, sanitatis potiretur suffragio, et rediret omni valetudinis sopito incendio. Sed quid moramur,

D

in eadem
ubi S. Ma-
dalveum
considerat
crypta :

E
anno 1046;

moritur
hand diu
post etiam
Richardus
Episcopus

h
et Abbas Wa-
lerannus or-
dinatur.
F

i
Theodericus
Ep. Basileen.
pallio tumu-
lum ornat :

curantur
ad illum fe-
bres :

A moramur, nec referimus cujus meriti Angelico quoque declaratus sit esse testimonio? Etenim qui vidit testimonium perhibuit, et de cujus vita non dubitatur, ejus merito testimonio creditur.

k
Rodulfus
Ab. anxius
de veru Ri-
chardi san-
ctitate

84 Beatæ memoriæ Pater Rodulfus, tertius k post eum successor in regimine Ecclesiæ, et ut credimus hereditariæ sanctitatis possessor, nunc felici beatus excessu; ubi locum ipsum regendum suscepit, et audiret a referentibus multa de eo relatu digna, videret quoque unanimem erga cultum memorialem ejus omnium devotionem; amplexabatur quidem quod videbat et audiebat generaliter ab omnibus. Æstuabat vero intra seipsum, si tantæ sanctitatis vir ille fuisset, ut referebatur; et quasi quærebat sollicitis et dispositis cogitationum excubiis, cujus meriti apud Deum esset. Solebat et ipse ad ejus sepulcri locum, quia senserat ibi faciles orationum proventus, creberrime orare, et multoties pernoctare: cum ecce una nocte, post celebrationem nocturnalis synaxis, cum ibidem solitas Deo redderet excubias, hæc eum cogitatione sæpius terente et ad sese devolvante, somnus paulisper allusit. Necdum corporales in soporem erant perfecte resoluti, cum intellectuales oculi aperti sunt, et vidit sibi

B astare Angelum, blanda se voce alloquentem et dicentem: Diu te cogitatio tua morosa curiositate detinuit, ut scires cujus meriti hic, cujus sepulcro adsis, esset; et ne te diutius fatigandum protrahat, missus sum hæc tibi expedire. Duo sunt in hac crypta quiescentes, et diem Domini, quo duplici stola remunerentur, expectantes; hic Abbas Richardus, et Confessor Christi præcipuus Madalvens; cujus vos festivitatem, suo tempore et die, devotis, ut dignum est, honoratis officiis: utpote quem Deus in numero Sanctorum suorum, et forte justorum ascivit. Et iste quidem digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transiit justorum. Hic autem, cujus adsto sepulcro, pari vobis nec minori devotione venerandus in terris, quem pari sorte, nec inferiori gloria, Deus decoratum sublimavit in cœlis. Multa sanctitatis ejus fama in terris, quam tamen nec ad medium nostis; quia vir gratia Dei illuminatus humilitati studuit et vilitati; nec actus suos prodere maluit, sed occultare. Sed noveris, quia magnum Patronum et Deo, carissimum præmisistis, et quæ de eo dicuntur vera sunt, quamquam ampliora dici possent. Placeat tibi devotio Filiorum ejus, erga memoriam ejus: et quæ tibi missus a C Deo refero, hac ipsa die omnibus in commune edico; ut gaudeant de felici successu Patris, quem habent suffragatorem et devotum interventorem in cœlis. Tu itaque, his de beato viro agnitis, viam quam cœpisti ne deseras; mortificationi carnis, humilitati, vilitati, et castimonie invigila, lucrandis animabus operam da, ut cum hoc et aliis doneris beatitudine æternæ jucunditatis.

rec/eque a
Monachis
colendum
ut Patronum

85 Obstupuerat vir gratiarum in visione et affatu Angelico; et cum videret illum, pro his et aliis pietatis ejus beneficiis, humanæ fragilitati collatis, Deo laudes dicentem, et ad easdem se pararet; toto corpore, ut dormiebat, assurrexit; et evigilans, grates, quas conatus fuerat mente, jam animo et corpore persolvit intente. Nec apparuit segnis in prædicando quod viderat et audierat; imo omnibus Dei refexit magnalia, quia et quod gratum est vidisse vel audisse, gratius refertur, et gratissimum universis creditur: Fratres quoque, audita Patris magnificentia tanti nuntii voce testificata, laudes et gratias Deo reddidimus; satisque cautum est ab illa die et deinceps, ut ejus memoria devotione recole-retur l dignissima.

quibus id
ille latus
renuntiat.

86 Pro his et aliis beneficiis ejus, benedicatur nomen Domini in secula. Vivit adhuc et vivet in

secula beati viri meritum, et quamdiu volvetur seculum, semper ejus meritum acciperit incrementum. Testatur hoc Normannia, fatetur et Britannia, applaudit tota Gallia, Patris promens magnalia; quæ quanto lætata est et jubilavit de conversatione ejus sanctissima, dum esset in mundo; tanto nunc dolet in morte ejus sublata sibi tam felicia contubernia; cujus vita sanctitatis erat speculum, poenitentium solatium; mœrentium consolatio, miserorum defensio. Luxit ejus obitum Imperator et Optimates, defleverunt Reges et Pontifices, defecit tibia et organum, cithara et psalterium, raucum sonuit tuba et tympanum. Ascendit ad Deum clamor pauperum, desiderium egentium suam destitutionem ingemnantium, et ut mage mireris, unius obitum mundus deflevit, in quo totus dum viveret requievit. Et quamquam sentirent magis esse gaudendum, si rationem vis doloris admitteret; flebant tamen præcipue Monachi, Virgines et Viduæ, Ordo quoque Ecclesiasticus, ejus peculiari fulti patrocínio, firmati consilio, recreati alloquio. O pietatis m meritum, seculis memorabile, posteris venerabile, omnibus imitabile! Laudum ejus nulla unquam delebit oblivio, non minuet temporis interpolatio, non auferet ab ore nostro (et si gravior excandescat in nos quam nunc est tribulatio) quo minus te venerandum, te prædicandum, te, Pater, fateamur omnimoda laude colendum. Tuis enim laudibus immorari, est a tribulatione relevari; quia laus tua, gaudii et pacis admiranda est comprehensio, mœroris et anxietatis propulsatio.

D
Quanta ejus
ubi que fama,
testatur dolor
universalis
de morte.

87 Retulit humilitati nostræ ante quinquennium, cum n needum gustassemus quanti sit laboris et tædii aliena curare, venerabilis Abbas sancte Trinitatis de monte Rotomagensi, o Hugo nomine, qui nunc usque superest; quia cum esset in obsequiis præfati Comitis Normanniæ Willelmi, jam tunc Regis p Anglorum, cum tractaretur in aula de honestis viris et memoratu dignis, quorum ipse Rex habuisset notitiam, aut famam audisset; inter præcipuos hujus admirabilis memorabatur, summa laude ejus efferendo præconia, humilitatem, sapientiam, discretionem, animi et vultus devotam Deo hilaritatem, sermonis facundiam, morum elegantiam, subditorum reverentiam. Mirabatur etiam, quod his modernis temporibus, de loco tam celebri, nulla ad se commigraret persona, nulla, ut solebat, Regalem ejus magnificentiam expeteret successorem tanti Patris aut Monachorum loci sedulitas: adeo ut cum pro legatione quadam idem vir, a quo hæc audivimus, quadam vice mitteretur Virdunum; inter alia id ab eodem Rege et honorabili ejus q conjuge ei daretur in mandatis, ut cœnobium nominatissimum sancti Vitoni expeteret ibidem hospitaturus, Patremque et Fratres loci sua ex parte devote salutaturus, et solícite notaturus, si idem qui quondam honestatis et religionis cultus niteret; qui esset monasterii Pater; si in eo avitæ paternitatis et dulcedinis specimen eluceret; si in Filiis gravitatis et reverentiæ antiquum decus emineret; si rerum temporalium copia exuberans, si spiritualium delectationum gratia ab ubertate domus Dei esset habitantes debrians; omnia prospiceret, singula vivo rimaretur ingenio, sibi que referret.

m

E

Willelmus
R. Angliæ
n

o

p

F
mittit qui
de ejus cul-
tu statuque
monasterii
quærat:
q

88 Verum quid rerum intercesserit, quid præfatus vir aliorum hospitaturus diverterit, et sperantibus optima Regi et Reginæ insperata retulerit, nostrum non est edicere; maxime cum illo in tempore, quo id gestum est, puerilis r adhuc nos ferula his vel similibus vetaret intendere. Illud tantum notasse sufficiat, quod Rex, auditis quæ non speraverat, viri spectabilis et memoria digni egregiam conversationem reducens ad animum, tot ingemina-
tionibus

quantique
morum
fecerit de-
clarat.

r

EX CHR.
H. FLAV.

A tionibus ejus deflevit obitum, tot reciproca vicissitudine ejus efferebat meritum, replicando miris laudibus illius præconia, et subinde repetendo indebita et ingrata paternæ sedulitati remissorum Filiorum remissæ vicis obsequia, in hoc ipsum quoque omni congeminate aula; ut daretur cunctis palam intelligi, si fama votis annuisset, multis ecclesiam donandam muneribus, multa dilectione a Regali fore munificentia honorandam. Vidimus dæmoniacum, ad monasterium B. Vitoni adductum, intra paucissimos dies plenariæ sanitatis gaudia reportasse: quem cum in primo adventu suo, vinctum loris et funibus arctatum, infra cryptam, ad memoriam Sanctorum ibidem quiescentium, parentes ducere velunt, nullatenus potuerunt: credo dæmone timente præsentiam eorum Sanctorum, quorum meritis eadem ecclesia illustratur, et præsentia decoratur.

Dæmoniacus
inducti ad
sepulcrum
nequit.

ANNOTATA D. P.

B a In hujus monasterii Chronico perbrevis, impresso post Chronicum Hugonis. Bibliothecæ Labbeanæ pag. 296, ab anno 1009 ad 1223, sic legitur; MXXXIV Dedicatio hujus ecclesiæ, in honore B. Petri et omnium Apostolorum. MXLVII, Ordinatio D. Odylardi, bonæ memoriæ Abbatis hujus loci. MLXX Odylardus primus Abbas hujus loci, die sancto Paschæ... IV Aprilis, corpus terræ tradidit.

b Belli-loci in Argonna, Virdunensis diæcesis, Abbates aliquot Sammarthani recensent ab anno 1403 ad 1624, qui videntur omnes Commendatarii fuisse. Anteriorum Abbatum, nullum invenio catalogum ab aliquo collectum.

c Non est hic S. Theodoricus, Abbas Andainen-sis S. Huberti in Arduenna, diæcesis Leodiensis, cujus Acta dabimus 24 Augusti; sed ejusdem nominis alius: nam iste, non Virduni, sed Lobis Richardi discipulus fuit; nec nisi post hujus mortem a Waleranno Virdunum adductus, deinde a Theodwino Episcopo Leodiensi constitutus fuit Abbas S. Huberti, anno 1055. Dignus est locus, cujus historia habeatur ab origine descripta, ex ipsius (siqua supersunt) monumentis antiquis. Hanc igitur a Cænobitis Andainensibus operam expectabimus, pro instruendo Commentario de S. Huberto ad 3 Novembris.

C d S. Urbani monasterium in diæcesi Catalaunensi, de quo actum a nobis in Comm. prævio ad Acta S. Urbani Papæ I 23 Maji, propter corpus alicujus S. Urbani illuc allatum, et creditum Pontificis Romani esse. Abbatum Catalogum nemo hactenus tenuit: Sammarthani solum nomen Abbatæ referunt.

e Ita lego, licet impressum reperiam Mysac, est autem Moysiacum in diæcesi Caturcensi, a Chlodoveo, primo Francorum Rege Christiano, ex voto successus belli Gothici fundatum, ut aiunt. De eo agens Petrus Vallis Cernoy cap. 63 Hist. Albigen. non placet, cum ait, vacari Mosaicum, quasi origo nominis Hebraica sit. Nimis frequentia sunt nomina, in iacum apud Gallos desinentia, quam ut ad Hebraicos fontes reduci debeant. Interim desideratur Abbatum series; sed invenitur apud Sammarthanos monumentum consecrati anno 1063 novi templi. Vetus aliquod Chronicum inde acceptum usque ad annum 818 habetur tomo 3 Francicorum du Chesne, sed vix meretur vocari Moissiacense, ubi de loco et monasterio verbum nullum.

f Nempe liber 4 Dialogorum S. Gregorii, totus de transitu animarum ad vitam alteram, ideoque aptus tali temporis.

g Duo nominat Wasseburgius, S. Mauri et S. Pauli.

h In capella SS. Nicolai et Germani, quam dedicaverat, inquit Wasseburgius, donec successor Theo-

doricus transferri fecit in medium ecclesiæ, magna cum reverentia et devotione: qui Theodoricus multa damna monasterio S. Vitoni intulit; et Antipapæ Henriciano Guiberto adhærens, Rudolphum loco expulit; sub extremum tamen vitæ, coram duobus ab illo missi Monachis, pœnitens et absolutus, gratiam meruit an. 1090.

i Theodoricus, Basileensis Episcopus; ab an. 1040 ad 1057.

k Nempe post Waleranum defunctum (quem veneno periisse scribit Hugo) Grimoldus successit, an. 1060: deinde vero anno 1075, Grimoldus Abbatiam dimisit die S. Nicolai, et Rodulfus successit. Ordinatio ejus die S. Urbani. Ita idem Hugo: qui hunc obiisse ait anno 1099, v. kal. Aprilis: obierat autem, ut mox apparet, cum hæc scriberet Hugo, non nisi usque ad 1102 capta prosequens.

l Hoc ita decreto, mirum est, quomodo in fine Chronici dicatur, quod memoria, quæ solita erat pro Domino Abbate Richardo dici ad Matutinos, quasi ob gravamen Fratrum cavendum, ab eo ipso qui istæ audierat Rodulfo intermissa est, quantumvis brevi antequam moreretur tempore.

m Ita corrigo, quod impressum legebatur, op-tatis. E

n Igitur anno plus minus 1096: ipse enim pag. 242 apud Labbe scribit; anno MXXVII Indict. v, in crastino die IX kal. Decembris, ordinatum se Flaviniaci Abbatem.

o Sammarthani, tomo 4 Galliæ Christianæ pag. 871, et Arturus a Monasterio in Neustria pia pag. 409, Isemberto primo Abbati subjiciunt Raynerium, mortuum anno circiter 1073; et Galterium, Fontanellensem Monachum aiunt successisse; cujus memoriæ inveniuntur usque ad an. 1090. Arturus quoque ei etiam tribuit facta anno 1107 novæ ecclesiæ fundamenta: ambo autem 4 Abbatem faciunt Heliam, cujus tamen ante annum 1120 nullam inveniunt mentionem. Verum hinc apparet, interponendum Hugonem, ab anno saltem 1192: et huic potius attribuendam positionem dictorum fundamentorum, vitam autem ei prorogandam ultra annum 1102.

p MLXV anno, Eduardus Angliæ Rex obiit: qui quia sine filiis fuit, consanguineum suum Willelmum, Normannorum Comitem, post se regnare instituit; et in die Natalis Domini, apud Londoniam, in Regem elevatus et coronatus est: non tamen, nisi post victum Haroldum æmulum, et obiit 1087 v Idus Septembris.

q Mathildis hæc fuit, filia Balduini Flandrensis. F

r Cum ipse loco præcitato Abbatem se ordinatum dicat anno ætatis XXXII, oportet natum fuisse anno 1066; et hæc acta, antequam sub Rudolfo Abbate, circa an. 1085, Monachum indueret; quare insperata illa, quæ de monasterii statu relatu Regi innuit; oportebit ordiri a tempore Grimoldi Abbatis, qui anno 1075 (quando necdum decennis Hugo erat. Abbatiam dimisit: quem pag. 215, ad an. 1077 quo obiit, de Prælatione Abbatæ excusatum ait: quia erat simplicis naturæ.... Hæc puncta, sic impressa apud, Labbe satis ostendunt hiatum aliquid in MS.: erasis lineis aliquot, quibus istius Abbatis ineptitudinem, et laxatam sub eo disciplinam Hugo indicaverat.

ALTERIUS VITÆ EPITOME

Ex Menardo et Wasseburgio.

Fuit B. Richardus nobili loco natus, patre Uvalteio, matre Theodrada, in Bantonio pago a prope Montem-Falconis, in diæcesi Remensi. Puer missus est Remos a parentibus, ut in ecclesia cathedrali litterarum et pietatis studio se dederet; cujus eccle-

Ab ecclesia
Remensi
a

siæ

b A siæ postea, ob singularem pietatem et doctrinam, Cantor factus est, et postea *b* Decanus. Sed honores flocci faciens, vitæ monasticæ ardebat desiderio. Interea Remos venit Fredericus, Comes Virdunensis, eodem desiderio succensus *c* : ubi perhumaniter a Decano acceptus est : qui, ut eadem erant vota, multa inter epulas de mundi contemptu, et vitæ monasticæ bono collocuti sunt, deque ea amplectenda consilium inierunt. Tunc monasterium S. Vitoni apud Virdunum ob Normannorum incursiones exiguum erat, et a septem Monachis, iisque Scotis, habitabatur. Iis præerat magnæ simplicitatis vir Fingenius Abbas, qui, ut alterum regebat monasterium, nempe S. Felicis, nunc S. Clementis, extra pomerium urbis Metensis, raro ad monasterium S. Vitoni accedebat; ex quo non leve regularis disciplinæ detrimentum sequebatur. Tamen Deus optimus maximus, qui hunc locum splendori pristino restituere volebat, effecit, ut illi monasticam cucullam induerent in ipso S. Vitoni monasterio. Sed cum effrænes Monachi eorum votis non responderent, se ad cœnobium Cluniacense contulerunt; ubi S. Odiloni Abbati sua studia patefecerunt *d*. Qui divino quodam genio afflatus, eorum animo perspecto, ipsis persuasit, ut ad suum monasterium redirent; subjungens, ideo illos ad illud monasterium a Deo esse vocatos, ut in eo regularem disciplinam resarcirent. Sancto igitur viro obtemperantes, ad cœnobium sancti Vitoni reversi sunt. Sed cum ultra Monachorum fastidia ferre non possent, rursus locum deserere statuerunt, ut ad monasterium S. Pauli, tunc extra muros Virdunenses situm; in quo regularis disciplina, *e* quod recens ædificatum esset, maxime vigeat, se reciperent; hocque consilium ad exitum perduxissent, ni Deus obstitisset. Erat tum Virduni, juxta ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ, quædam Reclusa, magni nominis femina; cui, cum pernox orationi incumberet, visus est quidam veneranda majestate gravis et decorus, præcipiens ei, ut crastina luce mane conveniret Fingenium Abbatem, qui tum erat in monasterio S. Vitoni; et ei suo nomine diceret, ut duos istos novitios votis monasticis astringi curaret; ne illa ecclesia, ad quam divina providentia et consilio missi fuerant, illos non sine sui maximo detrimento amitteret. Paruit visioni Reclusa; et postero die, qui erat translationi S. P. N. Benedicti sacer, Abbatem adiit, eique visionem narravit *f*. Et Fingenius Abbas aperiens eis Dei voluntatem, religionis sacramento obstringi curavit: reversusque ad monasterium S. Felicis, annis obitus, paulo post obiit.

f C 2 Coierunt ergo Fratres, ut Abbatem eligerent, Diversa erant Monachorum studia. Qui disciplinam refugebant, moribus consentientem personam appetebant; at ii quorum mens fanior, Richardum vehementer exposcebant. Affuit Aymo Episcopus Virdunensis, ut, si qua nascerentur jurgia, compereret. Qui intuitus in duos pueros, in facie legit eos expetere Richardum, sed non audere id palam facere. Illos ergo interrogavit, quem Abbatem eligerent; at illi responderunt se Richardum eligere, et adjunctis aliorum suffragiis rata fuit electio *g*. Beatus igitur Richardus de more in ecclesia benedictionem accepit Episcopalem, et summa cura gregi invigilare cœpit; fracta redintegravit, luxata junxit, res temporales et spirituales nitori pristino restituit. Et brevi Abbatis fama longe lateque est propagata, pervenitque ad aures Henrici secundi Imperatoris, qui Otthoni tertio successerat. Imperator, ut erat pius, et piorum amator, B. Richardum accersivit, ut piis ejus colloquiis frueretur, insuperque eum de monasterii statu et fundatione interrogavit. Quibus cum Richardus satisfacisset, ei

loci egestatem et ruinam *h* significavit. Quod videns D Imperator, ei multa bona ad monasterii, tum reparationem, tum amplificationem, largitus est. Inter præcipua ædificia, quæ construi jussit Richardus Abbas, sunt cryptæ ecclesiæ, et ejusdem ecclesiæ amplificatio. Cum autem huic ædificio incumberetur, inventa sunt corpora multorum Episcoporum Virdunensium, quæ levare jussit, et decentiori in loco reponi. Invenit et alia octo *i* corpora sanctorum Episcoporum ejusdem civitatis, qui retro altare majus sepulti erant, Horum elevationem, quo celebrior esset, in diem sequentem distulit. Sed eadem nocte unus ex illis Episcopis, pontificiis ornatus insignibus, Paranomario *k* Monacho apparuit: qui dixit ei, se a Deo et ab aliis Episcopis missum, ut ipsi præciperet, ut Abbati diceret, ne inde sua corpora moveret; quia a Deo statutum erat, ut in eodem loco supremum expectarent judicium. Monachus petiit signum, quo probare posset ejusmodi revelationem esse veram. Episcopus hoc ei signum dedit, nempe quod eorum manus dexteræ invenirentur incorruptæ, super pectus positæ, chirothecis albis ornatæ. Postera luce mane Monachus Abbatem Richardum adiit, eique revelationem manifestavit. Qui Missa rite celebrata, cum Monachis ad locum accessit, apertisque Episcoporum sepulcris, omnia, quæ a Monacho acceperat, vera esse expertus est: et Deo gratias agens, sepulcra claudi jussit. Ne vero tantæ rei memoria periret, super hæc sancta corpora ædificium quoddam erigi instar epitaphii jussit.

3 Hi autem Episcopi sub nomine *l* Senatorum, tempore persecutionum ducentos et quadraginta *m* annos sibi invicem succedendo, Ecclesiam Virdunensem rexerant, omnesque in eodem loco sepulti fuerant. Eorum adhuc sepultura visitur in cœmetério antiquo, quod esse instar horti retro majorem ecclesiam ejusdem monasterii, ipse vidi cum manerem in illo monasterio. Ibi est ingens lapis, decem pedum longitudine, et septem latitudine, novem columnis suffultus, in quo per circuitum hi versus incisi sunt *n*;

Cominus astantes agnoscite quique fideles;
Octo Senatores hæc hic complectitur ædes,
Quos Virduna Sedes meruit sibi præsidantes.
O quantus locus es, qui tot servas tibi Patres;
Per quos tutus ades, per quos gratissime fulges:
Ergo suas plebes salvent huc convenientes,
Laudibus instantes servent hic et undique *o* Fratres.
Sub novem istis columnis humus lapidibus est strata, F
in quibus per circuitum hi versus sunt incisi.
Templum Richardus Abbas hoc amplificando,
Octo Pontificum fodiendo juncta sepulcra
Repperit hic subitus; quorum ille, decentius horum,]

Sedem mutari decreverat. Obruit hinc nox;
Hæc Paramonario Fratri tunc reddita vox est.
Dicas ut nostris permittat sedibus Abbas
Expectare diem Domini: sibi signa sequentur.
Nulla corruptas nostras putredine dextras
Nostris pectoribus positas, verum manus ipsas *p*
Ornatas albis mane inveniet chirothecis.
Lætus analogium *q* tumulto tunc addidit Abbas,
Ne quiquam hanc terram pede calcant inverecundo.
Hic locus magna veneratione a Monachis colitur.

4 Beatus igitur Richardus Abbas, inter ceteros ætatis suæ insignes pietate viros, ut sol inter alia sidera, micabat; suoque fulgore vitiorum tenebras ex multis aliis cœnobiis dissipavit in Francia, Lotharingia, Germania et Flandria: curam enim unius et viginti monasteriorum gerebat, ex quibus situm et rubiginem absterserat. Lietardus Comes, Otthonis Imperatoris consanguineus, relicto mundo et pompis, ejus fama allectus, in cœnobia S. Vitoni

cucullam

EX HUG.
MENARD.
*h**i*
novam condit
ecclesiam:*k*
ad quam 8
Episcoporum
corpora
transferre
prohibitum,*l*
*m**n*
eis communem
tumulum
erigit.*o*
F*p*
*q*Inter alios
Lietardum
Comitem reci-
pit:ad monaste-
rium S. Vitoni
transgressus;in eodem ex
S. Odilonis
consilio,*e*
et divina
fussione
perseverat.Ibidem factus
Abbas,*g*et S. Henrico
Imp. carus,

EX HUG.
MENARD.

et sepelit :

B
item Herman-
num et Frede-
ricum Comites
fratres :

ne mœniis
inclusa'ur
monasterium
caveat :

s
t
solitarie vi-
vens miracu-
lis incluescit :

u

S. Henricum
Imp jubet in
regno manere;

A cucullam induit; deditque S. Vitono feudum Ballo-
dium, filio ejus Menegauda reclamante, transcrip-
tionemque omnibus modis prohibente. Ita ut pater
Lietardus coactus fuerit, relicto clauastro, apud Im-
peratorem causam agere. Qui feudo Monachis S.
Vitoni addicto cum reverteretur; Treviris in mona-
sterio S. Maximini morbo interceptus, obiit. Quod
cum B. Richardus rescivisset, extemplo Treviros se
contulit; et interposita Gilberti Comitis Luxembur-
gensis auctoritate, corpus ejus ad suum monaste-
rium transtulit, ubi illud honorifice sepelivit in
clauastro, in quo adhuc hoc epitaphium legitur.
LIETARDUS COMES ET MONACHUS, QUI NOBIS DEDIT
BALLODIUM CUM BANNO. Post mortem patris Mene-
gaudus Comes feudum usurpavit: at Richardo eum
apud Imperatorem, qui tum erat in Thedonis-villa,
acriter impugnante, possessione injusta cedere co-
actus est. Mathildis Comes Saxonie, mater Fre-
derici: et Hermannii Comitum, Monachorum S. Vi-
toni, et Adalberonis Episcopi Virdunensis, multum
observabat B. Richardum, et multa prædia et re-
ditus legavit monasterio S. Vitoni; ut omittam
multa donaria, quæ ecclesiæ ejusdem cœnobii obtu-
lit, in illa etiam sepeliri voluit; cujus Epitaphium
adhuc extat: MATHILDIS COMITISSA SAXONIE, MATER
DOMINI ADALBERONIS, EPISCOPI VIRDUNENSIS, GODE-
FRIDI, ET GOZELONIS DUCUM, HERMANNI ET FREDERICI
COMITUM. Hermannus vero, et Fredericus dum vi-
verent, rogayerant Abbatem ut in eodem monasterio
sepelirentur. Contigit ergo, ut Fredericus missus
fuerit ab eodem sancto viro ad monasterium S. Ve-
dasti Atrebatensis, ut Præpositi munus obiret, ubi
et post mortem sepultus est. Audiens Richardus illo,
se contulit, et cadaver effodi jussit, exenteravit, et
sepultis intestinis, in suum monasterium transtulit,
et ibi honorifice sepelivit; id enim supremum offi-
cium amico suo, et religionis socio impertire voluit.
Nec multo post Gregorius Archidiaconus Leodiensis
r filius Comitis Hermannii, mundo repudiato, Mo-
nachus in cœnobio sancti Vitoni factus est.

5 Tunc temporis r hoc monasterium extra urbis
pomœrium erat, et magis ad vitam solitariam ido-
neum: at Haymo Episcopatus Virdunensis, ex
stemmate Bavarie Ducum, urbis pomœrium proferre
statuit, et intra illud, monasterium includere. Eum
rogavit B. Richardus ne id faceret, propter tumultu-
antem plebem, quæ opus Dei liturgicum pertur-
baret: at Episcopus, posthabitis Abbatis precibus,
in sententia permansit. Abbas vero Imperatorem
adiit, qui justis ejus querelis auditis Episcopum mu-
rorum dilatazione prohibuit. Id inique tulit Episco-
pus, et indignabundus cum Abbate durius agere cœ-
pit. Qui cum non posset eum placare, id quod jam
pridem meditabatur, effecit: nam cedens locum iræ,
versus Romaricum montem ad solitudinem Rombec
s contendit, quibusdam t Monachis comitatus. Ibi
omni cura rerum humanarum semota, omne studium
ad Deum contulit: ibi beati viri sanctimoniam mi-
raculis Deus manifestare cœpit. Quidam leprosus
sibi in animum induxit, se mundatum iri, si lava-
retur aqua, qua vir Dei corpus suum abluisset,
suumque desiderium Monacho cuidam aperuit: qui
beato Richardo persuasit, ut balneo uteretur; clam-
que aquam subductam dedit leproso, qua ille lotus
quamprimum mundatus est u. Audito hoc miraculo
Haymo Episcopus in gratiam rediit cum B. Ri-
chardo, eumque accersivit: qui Episcopo obtempe-
rans, relicta solitudine ad monasterium rediit.

6 Non multo post Henricus Imperator Virdunum
venit, ut sanctis B. Richardi confabulationibus
frueretur. Ingressus in claustrum in hæc verba
prorupit: Hæc requies mea in seculum seculi:
hic habitabo, quoniam elegi eam; satis significans

se, purpura posita, velle cucullam induere. Horta- D
tus est Abbatem Episcopus, ne cum tanto Imperii
detrimento, sobole mascula carentem Imperatorem
cuculla indueret. At Imperator urgebat, et contem-
tiori animo petebat in album Monachorum adscribi:
sed Abbas eum, pia quadam fraude circumscripsit.
Convocatis enim Fratribus, ab Imperatore petiit,
an Monachus esse desideraret. Imperator in lacry-
mas solutus, se id maxime appetere respondit.
Subjunxit Abbas, ut, quandoquidem Monachus esse
cuperet, sibi promitteret obedientiam. Promisit Im-
perator. Respondit Abbas, se quidem eum in Mo-
nachum recipere, sed ipsi in Dei nomine præci-
pere, ut ad regendum Imperium revertatur. Impe-
rator igitur, hac pia fraude circumventus, se Ab-
batis et Monachorum commendans orationibus, ad
regendum Imperium rediit. Paucis post diebus obiit
Haymo Episcopus Virdunensis, qui plurima bona
contulerat monasterio S. Vitoni, et Abbatiam S.
Mauri ejusdem urbis ædificaverat, in qua posuerat
Sanctimoniales Ordinis S. Benedicti. Non multo
post etiam secuta est mors Henrici Imperatoris.
Tum quidam Bonæ-Vallis Eremita, ut habetur in
duobus codicibus x MSS. abbatiæ S. Vitoni, cum in
oratione pernoctaret, circa mediam noctem, vidit
dæmonum agmen, qui cum tumultu et fragore in-
cedebant; interpellavitque unum ex iis, quo tam
cito properarent. Ille respondit, se ad mortem Im-
peratoris properare. Eremita Deum rogavit, ut sibi
revelaret, qualis foret Imperatoris exitus. Et hora
nona matutina vidit eosdem dæmones, ante cellam
suam transeuntes, qui ursum catena vinctum duce-
bant. Eremita quemdam ex iis interrogavit, quisnam
esset hic ursus. Dæmon respondit, esse animam Impe-
ratoris, quam ducerent ad Dei tribunal judicandam.
Eremita Deum rogavit, ut sibi revelaret, qualis foret
judicii hujus exitus. Sub vesperam vidit eosdem dæ-
mones redeuntes, tristes admodum; petiitque ab
illis, quid tandem actum esset de anima Imperato-
ris. Responderunt illi, fuisse a vetulo quodam Ab-
bate defensam, in judicio, et tamquam suam repeti-
tam. Eremita Deo gratias egit, et beato Patri
Benedicto, cujus meritis animam Imperatoris cre-
debat esse servatam; visionemque Richardo Abbati
notam fecit; qui multas preces pro anima Impera-
toris indixit, et multa etiam pauperibus elargitus
est.

7 Henrico secundo successit Conradus, pius
valde Imperator, quique Richardum Abbatem unice
diligebat: cujus prudentia, et consilio bella y et
simultates, quæ inter ipsum Imperatorem et Goze-
lonem Ducem Lotharingie, fratrem Frederici Mona-
chi et Hermannii Comitis Virdunensis intercedebant,
pacata sunt. Haymoni autem Episcopo successit z
Rembertus: qui etiam Richardum multum dilexit,
et in ecclesias munificus fuit. Rebus sui monasterii
optime constitutis, concedente Episcopo Virdunensi,
Hierosolymam profectus est. Cum Treviris transi-
ret, Eurinus Abbas a se ei comitem adjunxit. Primo
Constantinopolim venerunt, ut loca sancta ejusdem
urbis lustrarent. Ibi honorifice, ab Imperatore β et
Patriarcha accepti sunt, a quibus multis muneribus
ditati sunt. Patriarcha vero dedit beato Richardo duas
portunculas Crucis γ Dominicæ, quas Richardus in
auro cælari in modum crucis curavit, quam collo
appendit, tamquam clypeum adversus dæmonas tu-
tissimum; addidit et Patriarcha multas Sanctorum
Reliquias, quas ipse Abbas reversus in cœnobio
S. Vitoni collocavit. Dimissi ergo ambo Abba-
tes ab Imperatore et Patriarcha, felici naviga-
tione, Christe auspice, in Judæam delati sunt.
Hierosolymam ingressi omnia sancta loca summa
cum devotione perlustrarunt. Beatus autem Ri-
chardus,

eundem paulo
post mortuum

ope S. Bene-
dicti salvatum
intelligit :

F
pacem Conra-
do Imp. pro-
curat :

α
Hierosolymam
profectus,
β

γ

amissam in
Jordane Cru-
cem miraculo
recipit :

A chardus, in baptismatis Christi memoriam, Jordane lavari voluit : sed cum lavaretur, Crux memorata, quæ de collo ejus pendebat, eo ignorante in fluvium delapsa est. Lotus e fluvio egressus est : cumque longius abesset, Crucis recordatus, ea non inventa, ad fluvium rediit ; et stans in ripa, huc et illuc respiciens, lacrymis obortis Crucem vidit, per transversum amnem, ad se natantem : quam receptam, Deo gratias agens, collo appendit. Postea Antiochiam ivit : et adoratis ejusdem urbis sanctis locis in Franciam reversus, cum sancto quodam viro, cui nomen erat Simeon, summo cum gaudio a Monachis suis receptus est : quibus dedit sanctas Reliquias ad ecclesiam ornandam. Eum multi Monachi et Episcopi inviserunt, inter quos Wolbodo δ Episcopus Leodiensis, et Rogerius ϵ Episcopus Catalaunensis, qui sacris ejus colloquiis inflammati monasteria in suis civitatibus ædificaverunt, S. Laurentii Leodii et S. Petri Catalauni, ζ quorum curam B. Richardo commiserunt, qui ad illa coloniam ex suis Monachis deduxit ! Postea ζ beatus Richardus cœpit pulchris ædificiis monasterium suum ornare, quod tot pretiosis reliquiis decorabatur. Columnas, ad similitudinem marmoris accedentes, ex monasterio S. Amandi η in Aquitania advehi curavit, quibus monasterii claustrum decoravit.

ζ
reversus, ec-
clesiam ornat :

θ
servat Reli-
quias a flam-
mis,

μ
et Valerianum
Com. a mor-
te :

ν
ab Angelo mo-
natur, ob non
correctum
fratris deli-
ctum ;

B Hic autem non prætermittenda beati viri caritas, nullis seculis intermoritura. Odo Campaniæ Comes castrum Commercium obsidebat, eo animo ut illud penitus excinderet. Quo audito θ Richardus ad castra Odonis confestim accurrit, cum quodam Monacho ; sed cum ad locum devenisset, maximam castri partem flammis ustulatam invenit. Monachus beati viri comes voluit per medias flammās irrumperere, ut sacras Reliquias, quæ in sacello castri asservabantur, ex incendio eriperet : quo cum iret, occurrit Militi, qui jam illas sustulerat, quas ab eo emit, deditque Abbati thesauro monasterii inferendas. Inde Comes Odo ad Barrum movit, arcem obsedit, sed ejus deleto exercitu in obsidione occubuit. In ipso conflictu cecidit Manasses Comes λ Dommartini, et multi alii Nobiles, quos Richardus Abbas in monasterio S. Vitoni sepeliri curavit. Valerianus μ Bretolii Comes, in ipso prælio graviter vulneratus est ; hunc Richardus, ne in potestatem hostium veniret, cuculla indutum ad monasterium duxit. Quo cum venisset, cucullam semel indutam deponere noluit : sed in sancta conversatione perseverans, B. Richardo in regimen Abbatiae successit. Pater ejus Gelduinus, senio confectus ; exemplo filii, et Abbatibus caritate inflammatus, venit ad monasterium S. Vitoni ; et cuculla induta illic residuum vitæ in pietatis studio transegit, multaque prædia monasterio contulit. Nonnulla etiam scripsit B. Richardus, ut Vitam S. Rodingi Abbatibus ν Belli-loci. Multa ei sunt divinitus ξ revelata, quibus etiam quid ipsi opus facto esset in regenda Abbatia, monebatur.

C Paulo post quam Abbas creatus est, sanguis Christi a quodam Monacho, rem divinam faciente, in terram \omicron effusus est. Richardus hujus delicti poenam in proxima comitia distulit : sed cum nocte in lecto jaceret, visus est ei Angelus conspectu terribilis, qui gladio ei minitabatur. Richardus attonitus de lecto desiliit, eique in terra jacenti, et tanti furoris causam ignoranti, dixit Angelus ; Deum ipsi succensere, quod in eum, qui sacrosancta Mystera temeraverat, non animadvertisset. Illico convocatis Fratribus in Capitulum, eis visionem narravit, seque virgis acriter et usque ad sanguinem cædi jussit ; delicti vero auctori levem tantum mulctam imposuit. His docemur, quam Deo invisum sit et ingratum, irreverenter sacrosancta Mystera tractare. Alio die super lectum jacebat, meditans aliquem locum sacræ

Scripturæ. Se in conspectum ejus se dederunt S. D. Petrus et S. Vitonus monasterii Sancti tutelares. Abbas, gratias agens ob tantæ visitationis gratiam, causam adventus ab eis sciscitatus est, illi responderunt, se omnia monasterii loca circumisse, omniaque rite disposita invenisse : sed eum in officio peccasse, quod nondum signum ad synaxim nocturnam dedisset, hora jam præterita et hoc dicto disparuerunt. Cum cryptas ecclesiæ construeret, invenit reliquias S. Nicæii π Martyris. Episcopi Remensis : ideoque instituit, ut quotannis ejus dies festus in suo monasterio celebraretur. Primo die quo festum est celebratum, synaxinocturna peracta, vidit S. Nicasium, Pontificis infulis ornatum, ex ipsis cryptis egredientem ; qui in choro se in conspectum Abbatibus et Monachorum dedit, quasi gratias acturus ob honorem, ab ipsis ad se delatum. Multi Abbatibus, beato Richardo subditi, ad comitia generalia in monasterium S. Vitoni convenerant ; illis præsentibus ædiculam, quam de nomine S. Nicolai construxerat, dedicari curabat ; et in ipsa sacrosancta Mystera celebrans ρ , visus est ab omnibus plusquam unius cubiti mensura a terra in altum sublatus. Cum in die Parasceves ob Quadragesimæ jejuniū corpore esset admodum debili, nec posset sancto illo die a cibo abstinere ; jussit sibi dari panem cinere conspersum, ut omnis abesset delectatio : quem tamen comedendo optimi saporis esse cognovit ; et aqua, quam sibi propinari jusserat, vini saporem referre visa est. Abbas jussit rursus aquam et panem cinere conspersum afferri ; sed ejusdem saporis, ac prius visa sunt : quæ cum gratiarum actione sumpsit. Servatur adhuc patera seu patina, in quam ejusmodi aqua infusa, in vinum conversa est, in sacristia ecclesiæ S. Vitoni Virdunensis, in quam solent Monachi aquam infundere, qua hausta ex febre laborantes curantur. Hierosolyma retulerat imaginem Christi in crucem suffixi, juxta similitudinem illius, quam ς Nicodemus erigi jusserat. Hanc imaginem sæpius osculabatur eam lacrymis irrigans, ipsaque imago vicissim lacrymas in caput B. Richardi effundebat. Tandem beatus vir Richardus, senio confectus, ad Beatorum sedes migravit. Richardus Episcopus Virdunensis, illius in sacro baptismo filius, et postea discipulus, ab eo bonos mores et sacras litteras in monasterio S. Vitoni edoctus, ejus morti affuit, corpus lavit, illudque honorifice sepelivit. Obiit autem Richardus Abbas xiv Junii, anno Domini millesimo quadragesimo sexto. Sepultus est primo in cryptis, quas ædificaverat ; deinde anno millesimo ducentesimo trigesimo octavo, ejus corpus translatum est in sacellum S. Nicolai, quod modo ab eo dicitur vulgo S. Richardi. Tandem circa annum millesimum sexcentiesimum translatum est in ecclesiam, non procul a sacristia e regione sacelli S. Sanctini : eique lapis marmoreus est superimpositus, quatuor columnis suffultus. Qua in translatione ejus casula, cingulum, et alia insignia sacerdotalia, sine corruptione inventa sunt. Quamvis autem tanti sit meriti B. Richardus, non tamen ejus festum in monasterio celebratur : quia nondum est in numerum Sanctorum adscriptus. Hanc Vitam composui ex veteribus monumentis monasterii sancti Vitoni ad me transmissis ; quæ vere rebus mirabilibus plena est, ut loquitur Trithemius in Chronico Hirsaugiensi.

ANNOTATA D. P.

a Neuter locus invenitur notatus in tabulis chorographicis.

b Archidiaconum factum scribit Hugo ; sed forsitan Decanum postea factum indicat, cum factum ait, ut magisterio ejus dispositio Remensis Ecclesiæ traderetur.

D
EX HUG.
MENARD.

videt SS.
Petrum et Vi-
tonum.

π
item S. Nica-
sium :

sub Missa ele-
vatur a terra :

ρ
in Quadrage-
sima æger,
aqua et cinere
aspersum pa-
nem petit :
E

ς
Crucifixi la-
crymis vicis-
sim irroratur,

mortuum se-
pelit Richar-
dus Ep.
F

transfertur
exeunte sec.
16.

A batias, a Richardo susceptas, Bellogiensis ecclesia, meritis gloriosi Martyris Mauriti insignis, etc S. Rodingi Confessoris, cujus ipse vitam honorifico sermone composuit, et feretrum auro et argento decoravit, extat ejus sacris studiis nobilitata. Hinc inductus in spem adipiscendæ prædictæ Legendæ, ipsam a Mabilione petii, et pro ejus humanitate facile impetravi.

ξ Wasseburgius ait, has visiones, sub finem vitæ oblatas, in antiquis MSS. Sanvintonianis contineri.

ο Idem ex vetustis monasterii registris solum scribit, super altari effusum sacrum Sanguinem: rem autem non hic, sed ad initium regiminis (ut oportebat)

refert, primam autem Visionum prædictarum facit sequentem.

π S. Nicanus colitur 14 Decembris. Addit Wasseburgius ea causa Religiosos Bellilocenses, instituisse festum, annus celebrandum, ut videatur apud illos res facta indicare.

ρ Idem id ait accidisse sub finem Præfationis, cum Monachi Sanctus cantarent, et Dedications illius anniversarium celebrari, 15 kal. Novembris.

ς Hæc putatur Lucæ in Hebræa haberi: et Wasseburgius hic iterum allegat Chartularia monasterii antiqua.

NOT. 34

DE B. CASTORA EUGUBINA VIDUA TERTIARIA ORDINIS S. FRANCISCI ET B. RARTHOLO, ORD. SERVORUM B. M.

G. H.

B

APUD URBEM S. ANGELI IN VADO IN ITALIA

§. I. B. Castoræ sanctitas, familia, cultus ex variis.

SEC. XIV.

Situs S. Angelii in Vado

corpus B. Castoræ

hujus monumenta:

origo ex familia Gabriellia:

matrimonium et in eo virtutes:

Sancti Angeli in Vado urbs est ditionis Pontificiæ, in ducatu Urbinatense juxta Metaurum fluvium, ad radices Apennini montis et confinia ditionis Florentinæ; Episcopalis sub Archiepiscopo Urbini, sed unita cum Urbinensi. De utriusque sub Urbano VIII institutione præclare disserit Ferdinandus Ughellus, tomo 2 Italiæ sacræ a columna 975; asseritque columna 988, in Sancti Angeli Vadensis civitate, Cathedrale templum esse dicatum S. Michaeli Archangelo, et quatuor ibidem esse religiosorum Monachorum monasteria, totidemque Sanctimonialium. Lucas Waddingus tomo 4 Annalium Minorum ad annum 1399 num. 37, Cœnobium inquit, S. Angeli in Vado, extractum est extra oppidi portam, pulchra in planitie, ante annum MCLXXIII. Consecrata est Ecclesia anno MCCCX, ultima Dominica Septembris, concessis Indulgentiis septem annorum a septem Episcopis. In sacrario conservatur reverenter corpus Castoræ de Gabriellis, nobilissimæ et piissimæ Matronæ Eugubinæ, quæ communiter Beatæ audit appellatione. Hæc Waddingus. Est Eugubium urbs Umbriæ Episcopalis ad radices Apennini, et Ducatus Urbinatensis potius inserta, atque a Pio IV Pontifice, Metropolitico jure Archiepiscopo Urbinatensi subjecta. Hujus Eugubii monumenta varia MSS. de B. Castora, quæ non vidimus, imo et hujus Vita ab Andreolo scripta, frustra quæsitæ nobis nec inventa, allegatur a Ludovico Jacobillo in Vitis Sanctorum et Beatorum Umbriæ: qui ad hunc XIV diem Junii, sub titulo Vita Beatæ Castoræ Gabriellæ Eugubinæ, Tertiariæ Ordinis S. Francisci, hoc confecit compendium, quod ex Italico translatum huc subdimus.

2 Familia Gabriellia apud Eugubinos, antiquis temporibus per multos annos dominium patriæ habuit; quæ, præter plurimos in dignitate ecclesiastica et militari excellentes, penes quos fuit dominium diversorum locorum, produxit etiam Beatam Castoram, quæ filia fuit Comitis Petruccii, filii Bini Gabrielli, nobilis Eugubini, et Helenæ filiæ Petruccii, et hic filius Petri de Monte, Marchio Comitis Corbariensis ac soror Pauli Gabriellii Episcopi Lucensis. Hæc, ut suo parenti obediret, matrimonium suscepit in terra S. Angeli in Vado, nupta Sanctucio Sanfonerio, Legum Doctori et Comiti Castelli S. Martini et Bassinarii. Erat ipsa aspectu formosissima, corporis statu decora, moribus valde modesta

et solitaria, omnem vanitatem et res mundanas despiciens, devotissima sancto Patri Francisco Assisiensi, addicta plane et servitio divino et beneficiis proximorum. Omne tempus, quod ad curam rei domesticæ non requirebatur, impendebat orationi, potissimam in ecclesia S. Francisci ibidem constructa. Verum ad suas aedes regressa, a marito suo, natura aspero et rigido, et verbis et factis male tractabatur: quæ omnia propter amorem Dei magna cum patientia sufferebat. Ex hoc suo marito genuit filium masculum, quem in timore Dei et sanctis virtutibus educavit. At mortuo suo conjuge, cum filii sui consensu, possessiones ac reliqua bona sibi propria distribuit pauperibus, habitumque tertii Ordinis S. Francisci suscepit, in eoque tota vita sua permansit in orationibus, pœnitentiis, et aliis piis exercitiis et potissimum in observatione Regulæ tertii Ordinis, quam profitebatur: et hinc fama perdurante creditur Dominum Deum multa miracula ea intercedente esse operatum. Animam tandem Creatori suo reddidit die decima quarta Junii, anno millesimo trecentesimo nonagesimo primo. Corpus ejus in hanc diem integrum conservatur in sacrario dictæ ecclesiæ S. Francisci, in fano S. Angeli in Vado, ubi in habitu Tertiariarum S. Francisci fuerat sepulta.

3 Hæc Jacobillus. De Episcopatu Lucensi fratris supra indicato, Ughellus tomo primo Italiæ sacræ columna 882 ista scribit: Episcopus Lucensis septuagesimus secundus Paulus Gabriellus Eugubinus, ad eandem Sedem promotus est anno millesimo trecentesimo septuagesimo quarto; præfuitque usque ad annum millesimum trecentesium octogesimum, quo ipso anno Perusiæ excessit e vivis, ibidemque sepulturam accepit. Post hujus ergo obitum superfuisset annis undecim soror ejus Beata Castora Gabriellia. Franciscus Sansovinus, in libro de Origine et factis illustrium familiarum Italiæ pag. 369, recenset familiam Gabrielliam, eique adscribit Gratianum Gabriellum Eugubinum, Episcopum Ferrariensem, anno MLXX; et Addonem, Episcopum Placentinum, anno MCHII; in militari vero dignitate præclarum, Lanfrancum Capitaneum Generalem Roberti Regis Neapolitani, in expugnatione urbis Syracusanæ in Sicilia anno MLXXXIII; item Hieronymum, cum mille pedibus

assumptus habitus 3 Ordinis S. Francisci:

tempus obitus et corporis servati.

Episcopatus fratris,

nobilitas familia.

A tibus in bello sacro sub Boemundo anno MCH, alio-
sque consequentes, quos nihil opus omnes enumerare.
Supra nominatus avus paternus B. Castoræ Binus,
videtur is esse, qui apud Sansovinum anno MCCCII,
cum titulo Potestatis, præfuit Urbi-veteri in He-
truria, et Florentinæ anno MCCCv, et Generalis
exercitus in bello apud Pistoriam, laudatur a Vil-
lano lib. 8 cap. 83. Hujus filii fuerunt Cantuccius,
Generalis Reipublicæ Florentinæ in bello Lucensi;
et Petruccius, pater B. Castoræ, vir prudens et
gravis in republica. pro Eugubinis Orator missus
ad varias Communitates; qui ex uxore Helena, filia
Comitis Petruccii, qui erat filius Petri Comitis
Montis-Martii, genuit Paulum Episcopum Lucen-
sem. Hæc aliæque Sansovinus, apud quem miramur
non fieri ullam mentionem hujus Beatæ Castoræ,
sed loco hujus memorari Trifeliciam nuptam Antonio
di Monaldi de Brancaleoni di Montelacasa de Bia-
bico vel Piolice, prout nomen scribit eruditissimus Se-
nex Vincentius Armanni.

avus Binus,
pater Petruc-
cius;

D. P.
maritus aliis
Santuccius,
B

4 Hic tom. 2 Epistolarum pag. 607 omnino asserit,
publicis processum ac testamentorum tabulis constare,
ex Bino Petri Gabriellii, et Ansifelicis filia Comitis
de Coccorano, primi ultimique Principis Perusini,
natum Petruccium; maritum Helenæ Petruccii a
Sansovino laudati: ex his vero prognatas feminas
duas, scilicet B. Castoram et Ansifeliciam, Sanso-
vino male dictam Trifeliciam, Paulum Episcopum
Lucensem, Ugolinum, Petrum, Rinaldum, et Fran-
ciscum; Beatam autem Castoram, sicut Jacobillus
scribit, nuptam fuisse Santuccio. Sed utrum hæc tam
certa sint, aliis adhuc discutendum manet: nam quod
ad mariti nomen attinet, tertio post anno quam suam
epistolam dictavit Vincentius, diversum valde invenisse
scribit, anno MDCLXXV, P. Gregorius Montioni Urbi-
nas, degens in conventu Franciscano Vadi, ad instan-
tiam nostri tunc apud Laureum Pœnitentiarii P. He-
ctoris ab Albada, omnem movens lapidem, ut nos de
B. Castora plenius edoceret. Hujus autem diversitatis
causam merito retuleris, in id quod prædictus Vincen-
tius monuit, plures in familia Gabriellia Castoras
fuisse, quorum una pro altera facile sumi potuerit. In-
venit autem P. Gregorius excerptum ex Chronica
Custodiæ Feretrane, quod plus omnibus antedictis
merito fecerim, propter antiquitatem et simplicitatem
relationis, et sic habet: In ecclesia, de qua supra,
habetur corpus B. Castoræ, nobilissimæ feminæ
Eugubinæ, de Gabriellis, uxoris cujusdam excellen-
tissimi Juris-consulti, Gualterii nuncupati. Quæ, ut
testantur prisca viri Vadenses, fuit magnæ devotio-
nis et sanctæ vitæ, et præsertim patientiæ in fe-
renda immanitate viri. Qua mortua apud Picenum
in Monte-Coscio ac sepulta Maceratæ, ab Oddo ejus
filio translata fuit corpus ad oppidum S. Angeli
in Vado: ibique in ecclesia S. Francisci sepultum,
in sacristia asservatur integrum et incomptum [post]
curriculum centum annorum. De ea tamen miracula
ignorantur.

aliis ex vetere
MS. Gualte-
rius:

C

3 Equidem existimo, nulla facta in primæ sepulturæ
loco; non enim permissuros fuisse Maceratenses, ut a
se auferretur thesaurus tantus, si eum notum habuis-
sent. Primum ergo miraculum fuerit, annis aliquot
post mortem, agnita corporis, ad filii petitionem resos-
si, incorruptione. Nisi credere quis velit, ipsam S.
Beatam morientem cavisse mandasseque, ut corpus suum
transferretur Vadum; ideoque illud non fuisse Mace-
ratæ infossum terræ, sed dumtaxat depositum intra
arcam bene clausam; qua primum post translationem
aperta, Vadensibus innotuerit illius sanctitas: qui pro-
pterea illud censuerint decentius collocandum, saltem
in sacristia, ubi quotannis religiosius visitaretur. Quod
si nec tunc quidem aperta Vadi arca fuit, sed terræ
infossa, uti videntur sonare verba Chronicæ; tunc enim

ex quo etiam
constat de du-
plici transla-
tione,

et corporis in-
corruptione
per annos 100

vero necesse est posteriorem aliquam refossionem intelli-
gas, per quam apparuerit incorruptionis diuturnæ mi-
raculum. Et huc fortassis spectabit curriculum centum
annorum a morte, numerandorum usque ad finem se-
culi XV; alias videbitur signari ætas ipsius Chronicæ,
tali intervallo post Beatæ obitum scriptæ, quod mihi
verosimilius videtur: nec non quod, ad incorrupti cor-
poris contactum aspectumve, plura fuerint facta mira-
cula, quæ per majorum incuriam sint oblivioni man-
data.

6 Quod ad locum primæ vel depositionis vel sepul-
turæ attinet, licet duplex in Statu Ecclesiastico Ma-
cerata sit, una in Piceno, unde Sacra Domus Laure-
tana solum XII P. M. distat; altera in Urbinate Ducatu,
LX P. M. a priori dissita, et, respectu Urbini atque
Vadi, verticem constituens trianguli in Circium por-
recti; priorem tamen ut intelligam, facit locus mortis.
Piceno assignatus, quem Maceratæ priori vicinum
concupio quidem, non tamen invenio nominatum in ta-
bulis. Ceterum de annuo B. Castoræ cultu respondens
prælaudatus P. Gregorius Montioni, affirmat, alium
nullum observari; quam quod corpus, omnibus vene-
rari ac videre volentibus, exponitur in festo Ascen-
sionis Dominicæ.

ac prima se-
pultura Mace-
ratæ.

Cultus in festo
Ascensionis.

E

§. II. B. Bartholi Servitæ vita et cultus ex Annalibus Gianii.

P rope jam dictam S. Angeli in vado civitatem Ba-
sciocarium est, duobus milliariis in Circium distans,
et Basciocata vulgo nuncupatum. Ibi Similiter inte-
grum corpus prætitulati B. Bartholi, similem B. Ca-
storæ cultum habet; scilicet cum Paschali circulo
vagam, et secunda feriæ Paschali affixum. Hæc feria
licet nunquam in Junium possit cadere; placuit tamen
Bartholum hic referre potius, quam differre ad supple-
mentum Martii vel Aprilis. Erit tamen fortassis, cum
eorum, qui hoc modo mobilem cultum obtinent, peculia-
ris habebitur ratio; et tunc licebit, in recudendo ali-
quando Semestri primo, peculiarem de illis simul om-
nibus Tractatum ordinare. Nunc accipe quæ habet
Archangelus Gianius Florentinus, de vita et cultu B.
Bartholi, quinto milliario a Vado sic nati, ut inter
locum, in tabulis la Castellaccia nuncupatum, et Va-
dum ipsum, medius interjaceat, pari fere utrumque di-
stantia, locus sepulturæ prænominatus. Verba Gianii,
Centuria 3 Annalium sui Ordinis lib. 6 cap. 13, hæc
sunt; ex relationibus D. Jacobi Bartolucci, Rectoris
illius ecclesiæ, Patri Gregorio Alasiæ Romain de-
super transmissis, ut ad hoc ipsum Caput notat Gia-
nius, tertiam suam quartamque Centuriam in lucem
jam septuagenarius proferens anno MDCXXII, id est an-
nis sex post editas priores Centurias duas.

Propter simi-
litudinem cul-
tus cum B.
Castora, huc
relatus B.
Bartholus,

F

7 Fuit vir quidam nomine Bartholus, humili
loco natus, ubi dicitur la Castellaccia di Carpegna,
non procul ab oppido S. Angeli in Vado. Hic, sim-
plicem et pauperem vitam degens, suscepto Beatæ
Virginis habitu, et minoribus Ordinibus cum cleri-
cali Corona initiatus; cupiens solitariam et eremi-
ticam vitam ducere, speluncam, non longe a vico
Bascio-caro per dimidium milliare, Superiorum
nostrorum permissu, sibi pro domicilio delegerat.
Ea quidem in crypta usque adeo orationi et contem-
plationi deditus erat, ut nonnulli viderent ipsum
aliquando in aere suspensum, ea quæ cœli sunt ab
omni sensu alienatum contemplari.

factus in Or-
dine Servorum
Clericus,

permissusque
solitarius de-
gere,

8 Cumque piorum eleemosynis sustentaretur,
atque ob id oporteret eum aliquando per viciniam
victum quæritare; contigit hiberno tempore, ut
adeo nivibus circumseptus esset, ut plures dies in
spelunca detineretur, nec egredi posset ad anno-
nam procurandam. Quod cum finitimi animadver-
terent, locum altis nivibus obrutum, non nisi post
magnum

inter nives al-
tas ab Angelis
pascitur.

A magnum laborem duorum dierum penetrare potuerunt : eumque inedia laborare rati, cibos et panes quibus reficeretur attulerunt. Is vero hilari vultu ab oratione surgens, obviavit eis, et quid ab eo peterent, interrogavit; atque ipsos in specum introducens, ostendit eis mensam paratam, recentes et candidos panes, et alia pro obsonio destinata. Obstupuerunt qui advenerant; et percunctantibus quomodo dapes illas et panes, ita nive obsessus, accepisset; protinus ipse respondit confidentibus in Domino nihil unquam deesse posse; quando et Jesu Christo, famescenti in deserto, affuerunt Angeli ministrantes; et sitiendi populo non defuit aqua de petra. Ex quibus verbis obstupentes qui advenerant, finitimis retulerunt, Virum sanctum ab Angelis, ea in necessitate, enutritum fuisse.

ipse duos vermes jugiter carne sua pascit :

B Cumque vir Dei quotidie magis in schola Christi proficeret, et proprium corpus, nedum afflictationibus, jejuniis et disciplinis castigare, sed etiam prorsus negligere et abjicere conaretur; insuetum quoddam poenitentiae genus, pro majori sui mortificatione, adinvenit. Nam in altera gena sui vultus, ex sanguine et morsibus, duos vermiculos quotidie alere consueverat : quod si quis eorum, eo sanguine satiatus, excidisset; illico vir sanctus vermiculum e terra colligebat; et ad eundem locum, ut magis satiaretur, applicabat. Cum autem a quibusdam derideretur, interrogareturque, cur tantopere vermiculis illis humanam faciem, in qua Dei imago repraesentatur, deturparet; respondit, veram Dei imaginem intrinsecus illasam si quis conservare vellet, illum oportere caducam hanc speciem et mortalem spernere, et in servitutem redigere, ne reprobus fieret.

futura multa praedicit,

C 10 Fama igitur tantae sanctitatis et poenitentiae per illas oras vagante, multi sese suis orationibus commendabant, et in rebus dubiis ejus consilio regabantur. Nam benedictus Deus illum dono prophetiae cumulaverat; unde et multa praedixit, quae deinde consecuta fuerunt : tempus enim suae mortis et genus praenuntiavit; contentiones, quae pro ejus corpore inter finitimos futurae erant, animadvertit; corpus suum in ecclesia ejus vici Basciocarii fore deponendum, edocuit; et denique prodigiosum signum divinae ultionis super eos affore praedixit, ut vigilarent : qui quandocumque accidisset ut strepitus quosdam e suo tumultu audirent tunc certo scirent periculum aliquod, ex indignatione Dei, imminere sibi. Quod et aliquando accidisse ferunt, ut post strepitus illos e tumultu auditos, ad orationem et intercessionem ejusdem Beati recurrentes, multas tribulationes, et praecipue tempestatum et imbrium, evaserint; percussis dumtaxat circumcirca finitimis, qui oraculum illud Beati neglexerant.

11 Plenus igitur dierum B. Bartholus, sempiternam gloriam adeptus, in Domino requievit : quo mortuo, statim contentiones de corpore inter finitimos, ad praescriptum sui oraculi, exortae fuerunt. Nam Patres nostri S. Angeli, jure professionis et habitus, B. Bartholum apud se volebant : instabant affines et propinqui de Castellaccia Carpegnae, quod proprium municipem loci, cuperent habere propitium et patronum. Vicerunt tandem Basciocarii, ut suum inquilinum Bartholum, prout praedixerat, obtinerent : nam ex eodem specu furtim Beati corpore sublato, certatim illud in quodam angulo coemeterii effossa terra absconderunt, ne ab aliis repertum vicinis tolleretur. Tempore verno ineunte factum est, ut totum illud spatium terrae, quo corpus operiebatur, floribus variis et vernantibus appareret ornatum, inter quos ferunt lilium quoddam ex tempore floruisse. Qua re cognita, rursus effossa terra, corpus integrum, recens, et odorem reppererunt : et in ecclesia, extracto ad honorem ipsius sacello, in arca lignea decentissima conditum transtulerunt.

12 Ex eo igitur tempore, B. Bartholum inter Coelicolas relatum, ostendit Altissimus : quemadmodum indicant hactenus cerea vota, tabulae, oblationes, et frequens gentium devotio. In cujus rei memoriam feria secunda Resurrectionis, maximus fit quotannis concursus populorum ad B. Bartholi tumulum. Post multos vero annos ab ejus depositione contigit, ut quidam ipsius ecclesiae Rector, seu devotione, seu quovis consilio permotus, alteram ex ejus tibiis absunderet et furtim asportaret. Cujus quidem furti facinore perpetrato, gravem muletam vindice Deo accepit, quod statim frater ejus ab amico carissimo fuit fortuito occisus, et tota ejus posteritas in majores semper indiceret calamitates. Si quis vero ejus imaginem repraesentare cupiat, quemadmodum in illa ecclesia apparet, virum religiosum, oculis et manibus ad coelum elevatis poterit effingere; additis in facie duobus illis corrodentibus vermiculis; nam qui ejus corpus his etiam temporibus viderunt, morsus et cicatrices illas, adhuc apparentes in gena illius conspexerunt.

13 Hactenus Gianius, de cultu quidem publico, atque adeo de titulo Beati, satis certos nos reddens; sed nihil adferens, quo probetur, vixisse vel obiisse B. Bartholum (quod tamen initio ponit) circa annum Domini MCCC. Quare satis habeo ipsum ad idem cum B. Castora seculum XIV retulisse, licet haec ad finem seculi istius pertineat, iste fortassis vixerit ipsius initio. Quoniam autem videtur indicare Gianius, sanctum corpus sua aetate quadamtenus adhuc incorruptum fuisse, de praesenti illius statu gaudebo doceri; ejusque in arca sua jacentis lineamenta accipere, atque in aëre transferre, ut exteri quivis devoto illo spectaculo frui possint.

D EX ANN. GIANII. et sancte mortuus,

Basciocarii-que sepultus, si no supernatorum florum

E integer reperitur, et colitur Feria 2 Paschae :

qualiter ejus pingenda imago :

F aetas incerta :

an adhuc incorruptum corpus ?

DIE DECIMA QUINTA JUNII

SANCTI QUI XVII KALENDAS JULII COLUNTUR

S. Sanctus Cerdo, Episcopus Alexandriae in Egypto.		S. Vetula, Martyr apud Græcos.
S. Vitus,	{ Martyres Siculi a quibus forte diversi duo Synonymi alii, Romæ passi.	S. Timotheus,
S. Modestus,		S. Mora, uxor,
S. Cescentia,		S. Achaicus,
S. Tatianus Dulas, Martyr juxta Zephyrium in Cilicia.		S. Stephanus,
S. Hesychius, sive Ysicius, Martyr Dorostori, in Moesia.		S. Fortunatus, Episcopus Neapolitanus in Campania.
S. Cantianus,		S. Orsisius Abbas, S. Pachomii successor in Thebaide.
S. Juvanus,	{ Martyres Aquileiæ.	S. Abraham, Abbas Claromonte in Gallia.
S. Mucius,		S. Vouga seu Uio, ex Episcopo Hiberno Anachoreta, in Britannia Armorica.
S. Proditus,		S. Landelinus Abbas,
S. Clemens,		S. Adelinus, { disci-
S. Cantianus,		S. Domatianus, { puli,
S. Mutius,	{ Martyres Constantinopoli.	S. Hilarianus, Presb. Martyr in Ruthenensi diœcesi.
S. Megetia,		S. Albricus seu Aldricus vel Adelicus, Episc. Eduensis apud Montem-Brusonis in Diœcesi Lugdun.
S. Minginus,		S. Reuldis, Martyr Cordubæ in Hispania.
S. Gajanus,		S. Eadburga, sive Edburga, filia Edouardi I Regis Angliæ.
S. Jovianus,		S. Bernardus Mentonius seu Montis-Jovis dictus, Archidiaconus Augustæ Prætoriae in Pedemontio.
S. Philippus,	{ Martyres in civitate Barbaria.	B. Isfridus, Raceburgensis in Wandalia Episcopus, Ordinis Præmonstratensis.
S. Nivitus,		B. Petrus Compater, Ordinis Minorum, Oveti in Hispania.
S. Candidus,		B. Angelus Clarenus, Pauperum Eremitarum alias Clarenorum in Italia Præfectus
S. Cantianus,		S. Jonas Thaumaturgus, Metropoli Kijoviensis in Russia.
S. Cantianilla,		
S. Protus,	{ Martyres in Lucania.	
S. Chrysogonus		
S. Anteon,		
S. Quintianus,		
S. Theodolus,		
S. Jocundus,		
S. Silvius,		
S. Fortunatus,		
S. Nersus, Martyr apud Græcos.		

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Gaudefridi Henschenii, piæ memoriæ, nisi additæ ad marginem litteræ aliud indicent.

S. Sancti Menegoldi Martyris Translatio Huji, profertur a Molana, Saussayo et aliis. De ea egimus ad illius Vitam VIII Februarii.
S. Amos Propheta, solenni cum veneratione memoratur a Græcis et horum exemplo a Moschis sive Ruthenis. Nos, cum Martyrologio Romano et aliis Latinis, egimus de eo XXXI Martii.
S. P. N. Theodori Sycæotæ translatio inscribitur Synaxario Ruthenico. Vitam a discipulo ejus scriptum illustravimus XXII Aprilis.
S. Donatiani Episcopi Translatio in Hojo, indicatur a Molano et Saussayo. Acta ejus dedimus ipso ejus Natali VII Maji.
S. Fidolus, Presbyter Trecis, indicatur a Ferrario, ab aliis XVI Maji.
S. Annobertus, Episcopus Sagiensis, memoratur a

Galesinio, Ferrario, Scussayo, uti diximus die quo colitur XVI Maji.
S. Antonii Lusitani, dicti de Padua, Canonizatio, memoratur a Marietta. Acta ejus varia dedimus ad diem XIII Junii.
SS. Aniani, Monitoris, et Flösculi, Episcoporum; Euspicii, Abbatis Miniacensis; Baudelli et Scubuli Martyrum; et Agiæ, matris S. Lupi, Aureliani Translatio, indicatur a Saussayo in Martyrol. Gallicano. Ast a Molano pridie, quando singulorum diem natalem assignavimus, ad quem remittimus lectorem, scilicet XIV Junii,
S. Mariæ, in Lithostroto orantis hoc die, memoria et ecclesia celebratur ab Hagiologo Habessino, et additur, quod filius ejus Jesus ipsi juraverit, ab omni tentatione liberaturum se, qui festo illo ejus nomen invocaverint.

invocaverint. Lithostrotos Joannis xix ψ. 13 dicitur locus, in quo pro tribunali sedens Pilatus, Christum morti adjudicavit. Eum atque loca filii sanguine consecrata, sæpe adivisse Deiparam, dum Hierosolymis manebat, omnino verosimile est; hic autem videtur indicari aliquid eo spectans, quod tali appellationi occasionem Habessinīs dederet.

Synaxis seu celebritas τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου πέ-
ραν ἐν τοῖς Μαρμαρίου, alias Μαρμαρίου Sanctis-
simæ Deiparæ, Peræ in Marinacii vel Marinacii
ædibus, indicatur in MS. Synaxario Ecclesiæ
Constantinopolitanæ, et in Menæis excusis. Carolus
du Fresne lib. 4 Constantinopolis Christianæ cap.
15, inter monasteria suburbana num. 15 meminit
hujus Ecclesiæ; sed in quo suburbio sita sit, non in-
dicat. Ego vir dubitem illam partem Urbis accipere,
quæ passim Pera vocatur, aliis Galata, ad quam
per intercurrentem maris sinum navigio frequentius
trahitur, quam longo circuitu pedibus itur.

S. Mamarius, Presbyter Martyr, cum aliis apud
Græcos, indicatur in Catalogo generali Ferrarii,
sed in Notis silet de hisce: neque nos apud Græcos
quidquam reperimus.

S. Bernardus, Abbas Ordinis S. Benedicti, Messa-
næ in Sicilia: ab Octavio Cajetano in Martyrologio
Siculo, et Octavium secutis Menardo, Ferrario atque
Carrera, refertur ex quodam Chronico Benedictino
MS. cujus nec verba citantur, nec ætas docetur, vel
ibi vel in postumo ejus opere de Sanctis; ut satis sit
eum hic indicasse, licet Bucelinus amplius elogium
composuerit: refert autem ipsum in Indice Chronico
Cajetanus ad annum DCCC. alibi vero inter incerti
ævi Sanctos collocat, et Tabulas Ecclesiæ Messa-
nensis allegat, fortassis ipsomet præeunte compositas
et editas hoc præsentī seculo.

SS. Constantini et Peregrini Episcoporum translatio
inscripta est Calendario et Martyrologio proprio
Ecclesiæ Gemeticensis in Normannia. Sed quinam
illi sint, non possumus assequi.

Thomas, apud Habessinōs, celebris resurrectione mu-
lieris, in hydromelipolio jugulata, laudatur ab eorum
Hagiologo Poeta, nobis aliunde ignotus, estque in-
certæ ætatis, adeoque et religionis: quare amplior
de ejus vita et vera sanctitate notitia expectabitur ex
Synaxario illius gentis.

Theophania Augusta, Ottonis tertii mater, cum
magna opinione sanctitatis obiit anno DCCCXC die
xv Junii Neomagi, et Colonia in ecclesia S. Pan-
taleonis deposita est, in sepulcro ex albo lapide
elevato, ad meridiem prope oratorium vetus san-
ctæ Crucis. Gelenius in Fastis Coloniensibus eam-
dem recolit cum titulo venerandæ memoriæ: plus
ei tribuere non audent.

Ludolphus, Abbas Corbeie Saxonice, cum Sancti
titulo indicatur in scripto Calendario, non antiquo,
Ordinis S. Benedicti Fuit Abbas XII seculo x, lau-
datus a Dithmaro: quod sufficiebat ut dicto Kalen-
dario inscriberetur.

Adalwinus, xiv Abbas Blandiniensis Gandavi, do-
ctrina et pietate celebris, cujus ossa cum inseri-
ptione reperta sunt anno MDXIII, ut constat ex San-
dero lib. 4 rerum Gandavensium, qui tamen in Ha-
giologio Flandriæ ejus non meminit, et cum titulo
Beati recolitur a Bucelino

Abraham, Abbas in Pratea, indicatur in Calendario
Cisterciensi Divione excuso; ab Henriquez, Bucelino
et Chalemoto Beatus appellatur; in Exordio Cistercii
lib. 5, piissimæ recordationis; a Saussayo, piæ
memoriæ.

S. Conaldus, Abbas in Anglia, indicatur a Ferrario,
citante Renatum Benedictum in Vitis Sanctorum
Gallice editis. Habemus editiones anni 1593 et
1601 absque Conaldi mentione, de quo etiam nihil
Junii T. III

reperimus inter Sanctos Angliæ. Habent Hiberni
suos Conaldos et Conallos: num aliquis eorum ad
hunc diem spectet, necdum scimus.

Carnocus, Episcopus Culdeus, id est Dei cultor, re-
fertur a Camerario et Dempstero, Baræi in Mar-
ræa. Inter Culdeos qui seculo quarto floruerunt,
refertur a Lestæo lib. 3 pag. 122; et ab Hectore
Boethio lib. 6 pag. 99: sed nihil de veneratione ad-
dunt. Citat Ferrarius etiam Breviarium, non quia
id ipse viderit, sed quia sic acceperit a suffarcatore
suo Dempstero: qui cum postea opus suum excudi
fecit, ex quo tam multa communicavit Ferrario, ut
levissime dicam, parum solida, ad Carnoci nomen
addidit litteram B, volens indicare Breviarium Sco-
ticum, maxime Aberdonense: in quo tamen de eo
non agitur.

Gregorii a Placentia, Cantoris Parisiensis, et duo-
rum Militum Monachorum ac Martyrum, elevatio,
tamquam Beatorum apud Longum-pontem Ordinis
Cisterciensis, facto anno MDCLVII ab Episcopo
Suessionensi, indicatur a Chalemoto, de quibus op-
tarem plura intelligere.

Walterus, Monachus Claræ-Vallis, ab Henriquez
Beatus appellatur; omittitur a Chalemoto; a Sau-
sayo, pio fine mortuus, dicitur.

Agnes, Virgo Cisterciensis Ordinis in monasterio
Belgii de Ramega, ut Beata refertur ab Henriquez,
Bucelino, et Arturo; omittitur a Chalemoto, et Fe-
licis memoriæ a Saussayo prætitulatur.

Petronella a Vela, Tertiaria Dominicana in Sicilia,
caritate et vitæ perfectione gloriosa, cum titulo
Beatæ indicatur ab Arturo in Gynæceo sacro. Omit-
titur in Anno Sancto Ordinis, itemque a Cajetano
et aliis.

Dominicus de Monte majori; a sceleratis apostatis
multis vulneribus confossus, refertur in Indiculo
BB. aliquot Martyrum et Confessorum sacri, Ordinis
Prædicatorum, cum eorum Martyrologio anno
MDCXVI Romæ excuso. Joannes Marietta, lib. 3 de
Martyribus Religiosis, hos refert cap. 19; et occisos
asserit circa annum 1542; ipsosque in Calendario
præposito habet ad hunc xv Junii; item Rechac de
Martyribus Ordinis tit. 2 cap. 2.

Matthæus a Montone, discipulus S. Francisci, qui
Provinciale munus præclare gessit et sancto fine
quievit, ab Arturo in Martyrol. Francis. ut Beatus
et Confessor, solito illi more, appellatur: et in
probationem citantur Marcus Ulyssipponensis, a quo
Fr. Matthias de Montino, dicitur: Waddingus,
a quo cum aliis inter Beatos Viros censetur, et
ipse vir pius, mansuetus et prudens vocatur; at-
que Tessinianus, a quo Fr. Matthæus Montelupo-
nus nominatur, missus ad Regem Armeniæ, cum
aliis, de quorum sanctitate et probitate erat pe-
riculum factum. Hæc an sufficient, ut absolute
Beatus et Confessor habeatur, indicent alii.

Gerardus, Gerardinus, et Guardus dictus, refertur
eum titulo Beati ab Arturo, sed dubitat quis fue-
rit; an qui B. P. Francisco ægrotanti pisciculos
misit; an qui cum B. Ægidio Perusii degens,
sermonem de libero hominis arbitrio habuit; an
etiam qui cum Joanne a Parma Generali Con-
stantinopolim missus, visionem habuit de S. Lu-
dovici Regis captivitate; et reversus in Italiam
propugnavit doctrinam Joachimi Abbatis; et ideo
ad perpetuos carceres damnatus, per decem an-
nos inclusus vixit, atque beato fine quievit? Si
aliquid certi de cultu ejus Ecclesiastico extaret, sci-
retur utique quis fuisset.

Antonius a Cruce, apud Cordubenses anno 1474
Michael de Garrovillas, apud Mexicanos an 1574
Joanna a S. Stephano Virgo, apud Cordub. an. 1600
Ordinis S. Francisci, ut Beati laudantur ab Arturo.

- Felix del Zano, de Castello S. Petri Bononiæ, Sorror tertii Ordinis Servitarum, cum illustri elogio memoratur a Masino in Bononia perlustrata, absque tamen titulo Sanctæ aut Beatæ.
- Reparata a Paula, Ordinis Minimorum, Panormi, nonagenaria anno MDCIX cum opinione sanctitatis mortua, cum Titulo Beatæ ab Arturo in Gynæceo sacro proponitur eum elogio, citatis variis auctoribus a quorum nullo puto cultum probari.
- Barbara ejusdem Ordinis, ibidem anno MDCXV mortua, adjungitur Reparata ab eodem Arturo, eadem auctoritate.
- NOT. 15. Mainus, Abbas in minori Britannia, memoratus a Dorganio, Menardo, Bucelino, Ferrario, Saussayo. Albertus le Grand non meminit ejus hoc die; Gallice S. Meen dicitur, qui sub nomine Meneni Abbatis iterum indicatur a Saussayo et Bucelino, quando et nos de eo agemus xxi Junii.
- Radulphus, Episcopus Bituricensis, inscriptus est Catalogo Ferrarii, citantis Martyrologium Canisii, cujus binas editiones habemus, absque ejus mentione. At colitur die quo obiit xxi Junii.
- Edeltrudis Virgo, indicatur in MS. Florario, de ea infra agemus xxiii Junii.
- S. Febronia Virginis et Martyris Acta, ex Græco Latine translata, ediderunt Lipomanus et Surius ad hunc xv Junii, quo etiam die inscripta est Martyrologio Basileensi anno 1584 excuso, quia eo die facta est repositio Reliquiarum Trani in Apulia. Verum et Græci, et cum iis Latini, in Martyrologio etiam Romano, illum colunt xxv Junii.
- Brienna, Præfecta monasterii Sibapolitani, et magistra S. Febroniæ Virginis et Martyris, refertur ad hunc diem in Martyrologio Hispanico Tamayi Salazarii, quasi illa post martyrium S. Febroniæ ex Oriente venisset in Hispaniam, ac mortua esset Seturæ in confinio Bæticæ. Fatetur Tamayus, nomen adhuc in Kalendaris et Tabulis Ecclesiasticis deficere. Unde ergo habet? Ex nuper excogitatis Chronicis Flavii dextri et Juliani Petri. Sed horum fabricatores non accurate legerant Acta martyrii S. Febroniæ; in quibus Reliquiæ ejus dicuntur relatæ ad monasterium Briennæ, quæ hortabatur turbas, ut sinerent illam in suo loco reponi; suscepitque Hieriam in locum S. Febroniæ, cui mox constructum sit templum, post cujus consecrationem cum Brienna duos annos vixisset, ei omnia bene disposuisset, in pace diem obiit, non Martyr in Hispania facta: et successit Thomais, quæ ista scripsit. Relinquatur ergo Brienna apud S. Febroniam, in cujus Vita omnis magistræ vita continetur, danda xxv Junii.
- S. Libya, Martyres Palmyræ in Syria, referuntur in Actis S. Febroniæ; quæ a S. Eutropia, multis ad hanc etiam diem memoratur; et hæc jam indicantur in Martyrologio Romano; ac S. Febronia in eo transfertur, quod etiam hisce faciemus ad xxv Junii.
- S. Adalberti Confessoris Translatio apud Egmondam, villam Hollandiæ, indicatur sub finem miraculorum ejus, inscripta est MS. Florario, et alteri MS. Dies ejus natalis est xxv Junii.
- B. Alexius Romæ cum elogio indicatur in MS. Adone Reginæ Sueciæ, et in alio MS. sub nomine Usuardi Vita ejus dabitur xvii Junii.
- S. Margarita, Virgo Martyr, celebratur a Wandelberto et in alio MS. In Martyrologio et Breviario Romano xx Julii.
- S. Restituta, Vidua et Martyr, Calari in Sardinia, mater S. Eusebii Episcopi Vercellensis, indicatur a Ferrario in Catalogo generali, citato Dima Serpi de Sanctis Sardinia, qui de ea agit lib. 2 cap. 13, et annum CCCXI martyrio assignat, sed diem omittit. In Vita S. Eusebii filii appellatur religiosissima femina Restituta, ad cujus Vitam poterit res tota explicari i Augusti.
- S. Bartholomæi, translatio brachii in Bethunia, indicatur in MSS additionibus Carthusiæ Bruzelensis hoc die. De isto brachio Bethuniæ asservato agit Rayssius, in Hierogazophylacio Belgico pag. 87; et pluribus agendum nobis erit ejusdem Apostoli die natali xxiv Augusti.
- S. Ægidii inventio capitis, inscripta MS. Kalendario. apud Chisletium invento, habetur. De ea agi poterit ad Vitam i Septembris.
- S. Hieronymus, in pace quiescens, refertur in MSS. Menæis Divionensibus, et in adjunctis Versibus appellatur Hieronymus magnus, cui a morte magna debetur corona, ut videatur innuere S. Hieronymum Doctorem Ecclesiæ, referendum xxx Septembris: et hoc clarius agnoscitur ex Synaxario Moscovitico, ubi natus dicitur in urbe Dalmatica Stridone: festum ejus agitur xxx Septembris.
- Paulus Gasta de Perugia Ordinis Prædicatorum, vir Apostolicus, laudatur a Michaeli Pio lib. 2 de Viris illustribus dicti Ordinis num. 5, et aliis; et cum titulo Beati inscriptus est inter Vitæ Sanctorum Umbriæ a Jacobillo, ob inventionem corporis die xv Junii; at mortuus est anno MCCCXLIV die, (quo in Anno sancto Ordinis Prædicatorum celebratur ejus memoria) iv Octobris.
- S. Wandelinus, Wandalinus, vel Landalinus Confessor, S. Columbani discipulus, et peregrinationis socius; fuit Mordaci sexagesimi Scotorum Regis filius. Ita Camerarius in Menologio Scotico, sed per meram temporum et rerum confusionem. Mordaces ix Rex apud Lesleum, cepit regnare anno 716, mortuus anno 731. Quomodo ergo ejus filius, fuisse potuit socius peregrinationis S. Columbani, centum jam annis mortui, scilicet anno 615. Fuit Waldolenus discipulus S. Columbani, dein socius S. Walerici, et fundator ac primus Abbas Bezuensis circa annum 616. Consule Acta S. Walerici i Aprilis. Alius est Vendelinus Scotus, apud Wionem et alios citatos, Abbas Tolejensis in agro Trevirensi, et colitur xx Octobris.
- S. Mercurius, Martyr civitate Benevento, inscriptus est Martyrologio Usuardi et variis MSS. Colitur is, ut Patronus Beneventi xxv Octobris.

DE SANCTO CERDONE
IV EPISCOPO ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO

D. P.

Notitia ex Hagiologio Habessinorum.

AN. CX.

In Hagiologio
omnes fere
Patriarchas
complexo;

Hunc inter Episcopos ecclesiæ Alexandrinæ, a S. Marco fundatæ, ordine quartum, tertium autem ex tribus quos idem Apostolus et Evangelista Presbyteros consecraverat, quando S. Anianum ordinavit pro se Patriarcham, invenisse Hagiologio Habessinorum jam sæpius Laudato inscriptum, paris æstimo felicitatis, atque ad hujus ipsius mensis diem vi reperisse S. Justum, ejusdem Sedis Episcopum sextum. Postquam autem visi nobis sumus, verosimili satis ratiocinio, inter illos medium S. Primum, sub Ephrimi vocabulo latentem, reperisse, pro die ii Januarii; censui, habere integram Patriarcharum seriem constitutam, cum cujusque die natali, quam nec Eusebii historia ecclesiastica nos docet, neque fasti Coptici a Seldene editi. Ne tamen cito inveniremus quartum, non solum fecit aliqua in nomine transpositio litterarum; sed etiam quædam diversitas diei, inter Habessinum Poetam, et Patriarchalem Historiam, ex Arabico tractatam ab Abrahamo Ecchellensi.

non 5, sed 15
Junii notatus
Cerdo,

2 In hac Cerdo (quo passim nomine, ἀπὸ τοῦ Κέρδους lucro, Græci utuntur) obisse dicitur xi Bunæ, id est v Junii, in Sabbato; in Hagiologio nominatus, per unius litteræ metathesim, Cedro vel Cedrenus, quod posset etiam a Cedro arbore duci, et invocatur xxi Bunæ, id est xv Junii. Verum non est difficile judicare, uter Auctor rectius diem notarit, propter concursum diei Sabbati, per quem debet obisse Sanctus iste,

anno vel ciii, vel cx. Hic autem posterior optime componitur cum successoris initio, post dies decem; et cum attributis Sancto annis fere undecim; id est annis x, cclxxx; per quos retroductos invenitur ordinatus diebus Cerdo sive Cedrenus, primis annis Trajani, Christi autem xcix, viii Septembris, tunc in Dominicam diem cadente, postquam Sedes integro triennio vacasset, sicut in eadem Historia legitur; ita ut Hagiologium sequentibus plana sint omnia, non item v diem tenere volenti.

sub nomine
Cedren;

3 Salutem tibi Cedriane, inquit Poeta (sic nomen Cerdonis exprimit Æthiopica dialectus, uti monet per epistolam Ludolfus) qui pingeris quartus in numero Patrum, id est Patriarcharum. B. Marcus, Radix Patriarcharum, sive prius eorum Alexandria institutor, Baptismum tibi gratiose contulit; et propter meliorem tuam præ aliis vivendi rationem, meruisti ab eodem Sacerdotii Episcopatum. Cum hoc elogio pulchre convenit, quod in Historia Patriarchali idem fuisse legatur, continens, justus, mansuetus tota vita sua: sed quod utrobique taceatur genus obitus, non savi Georgio Syncello, asseveranti, quod, persecutione sub Trajano mota, martyrio mortem oppetiit. Quomodo enim id Alexandrina Ecclesia ignoraret? Quare abstineo a titulo Martyris, licet eum tempore persecutionis videam obisse.

laudatur ut
Patriarcha iv
E

tacetur mar-
tyrium.

NOT. 36

DE SANCTIS MARTYRIBUS SICULIS

VITO, MODESTO, CRESCENTIA,
HISDEMQUE VEL ALIIS VITO, ET MODESTO,

C ROMÆ PASSIS ET CIS ATQUE TRANS ALPES CULTIS,
COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

§. I. Nomina sacris fastis inscripta; Acta ætatis variæ, fidei non magnæ; cultus et Reliquiæ in Sicilia.

SUB EUCLE-
TIANO
Siciliæ adscri-
pti in Hiero-
nymiano aliis-
que,

Daturi ex antiquis Hieronymiani Martyrologii apographis, ad invicem collatis, quinque classes Martyrum, nihil singularis celebritatis habentium, ac nec persecutionem quidem defunctam, sub qua passi sint; præmittimus eum, qui istis sexto loco proponitur ternarium, fama et cultu ubique notissimum, atque in Epternacensi et Corbeirnsi uniformiter sic relatum: In Sicilia SS. Viti, Modesti et Crescentiæ. Lucense et Blumianum variant in ultimo nomine, quod masculinum faciunt, dum prius Crescentianum, posterius Crescentum scribunt. Veram rectamque priorum duorum apographorum lectionem secuta sunt MSS. Casinense Archimonastrerii S. Benedicti, Romanum Ducis Attempstii, Trevirensis S. Martini, Coloniense Carmelitarum; item Regiæ Sueciæ Martyrologium laudatum Holstenio, et quoddam Cardinalis Barberini, nisi quod in hoc pro Sicilia

scribatur Lucania; nec non MSS. Florentina Magni Ducis et Senatoris Strozzi, nisi quod in his non exprimitur nomen Provinciæ ullius, uti nec in Augustano nuper apud Vindelicos excuso. Vetustiora Martyrologia secuti Rabanus, Ado, Usuardus, synchroni fere Martyrologi. (Num Bedam taceo, cujus genuinum seu prosa seu versu Martyrologium illos præterit; quod autem sub illius nomine circumfertur, aliud non est quam Ado interpolatus) Rabanus, inquam, Ado et Usuardus, dum longiora singuli elogia ex Actis texunt, ix seculo quo floruerunt, certos nos reddunt, ipsa quibus usi sunt Acta, una cum S. Viti corpore, Roma in Franciam seculo viii, atque inde in Saxoniam delata fuisse.

et a Martyro-
logis seculi 9,

2 Habemus Acta duplicis generis. Priora ac vetustiora dabimus ex antiquissimo Codice Claudii Puteani, per Rosweydam nostrum olim transcribi curato, collatoque a Bollando et Henschenio cum MS. codice Regiæ

cum elogio ex
Actis anti-
quioribus;
quæ damus ex
variis MSS.
ginæ

A *ginæ prælaudatæ, similique ecgrapho Ultrajectino S. Salvatoris; nec non cum veteri impresso per lectiones distributo, quod Gamansius submisit; tanto pluris faciendo, quod ex Witichindo Monacho Corbeiensi in Saxonia colligatur, ipsum MS. exaratum fuisse in eodem monasterio, cum is inde Epitomen suam concinnarit. Eadem Surius, antiquissima manu exarata, proficitur reperisse, sed stylum hinc inde modice eliminasse. Habuisse eadem et Græce redidisse videntur Monachi S. Salvatoris prope Messanam; ex quorum MS. iterum Latina fecit Augustinus Floritus, qualia Octavius Cajetanus edidit in Vitis Sanctorum Siculorum, quod satis fuerit indicasse. Item quod Acta alia, sed posterius composita et verbis auctiora, reperimus in MS. Aquicinctino prope Duacum, Trevirensibus duobus: Osnabrugensi, Lateranensi, Neapolitano, Cæsaris Insulæ, Regiæ Sueciæ: ad quorum pleraque contulimus ecgraphum Aquicinctinum. Non ideo tamen ipsa hic danda putavimus, sed satis habuimus quædam inde referre in Notis. Tertia eleganti Stylo in homiliæ modum exarata sed una deficiente pagina mutila, habere se Lucæ asserit in Notis ad hunc diem Franciscus Maria Florentinus hoc initio; Magnitudinem Dei atque mansuetudinem veluti considerandam nobis proposuit Scriptura. Eadem vidimus in MS. Cardinalis Barberini; satisque habuimus transcribere inde Prologum; nulli usui nunc futurum, uti nec ipsa sic ornata Acta, quia nihil discere inde possumus, quod ad historiam faciat.*

omissis secundis tertisque, similiter adhuc ineditis.

B *3 Priora Acta sola puto habuisse tres antiquiores, quos supra memoravi, Martyrologos: quorum primus Ado, ex iis Epitomen hanc texuit. Apud Siciliam, natale Sanctorum Martyrum, Viti, Modesti, et Crescentiæ. Qui B. Vitus, in puerili ætate virtutibus maturus, primum a patre suo sacrilego Hila, ut a cultura Dei recederet, tentatus est; deinde a Valeriano iudice catomis cæsus, in confessione permansit, inde redditus patri. At cum poenis affligere illum pater meditaretur, monitu Angeli navim conscendens, comitantibus se Modesto et Crescentia nutritoribus, ad Tanagritanum territorium devenit. Inde, propter filiam Diocletiani a dæmonio vexatam, quæsitus et adductus ad Diocletianum, ipsam ejus filiam oratione curavit. Sed cum, multis donis promissis, ei impius Imperator suadere vellet, ut culturam diis impenderet, ejusque animum de bono proposito mutare non posset; arctissimis vinculis ferreis adstrictum, in carcerem teterrimum induci jussit, et cum eo pariter Modestum atque Crescentiam. Deinde, circumstante populo, in amphitheatro sistuntur. Quos Diocletianus in ollam, resina et pice succensam, et plumbo soluto fervefactam, jactari præcepit: ubi sancti Martyres, psallentes in modum trium puerorum, hymnum Deo dicebant. Et egressis illæso vultu de olla, dimissus est leo ferocissimus: qui mox ad pedes eorum cecidit, et lingua sua pedes Martyrum lingere coepit. Ad ultimum victus per omnia sacrilegus Imperator, simul et videns multitudinem populi miraculo percussam; catastam parari jussit, et servos Dei superextendi. Cumque caderentur Martyres Dei, ossaque discinderentur; tonitruum magnum factum est, coruscationes atque terræ-motus tam magnus, ut templa deorum corruerent et multos opprimerent. Florentia vero, femina illustrissima, corpora Sanctorum collegit, et in loco qui dicitur Marianus; condita aromatis sepelivit.*

Ex prioribus sumpta Adonis Epitome.

C *4 Alii aliter eadem Acta in compendium contraxerunt; puta Vincentius Bellvacensis, lib. 12 Speculi historialis cap. 70 et 71; Petrus de Natalibus, lib. 5 Catalogi cap. 118; Jacobus Januensis, cap. 77; Historiæ Lombardiæ; Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ; Breviaria item omnium fere nationum, etiam*

Alia aliorum compendia indicantur,

D *velustiora Romana, quibus immorari non vacat, posito quod ex Actis sint, ut sunt, accepta omnia quæ istis leguntur; neque lubet scrupulose errores persequi, hinc inde superadditos nævis, quibus utinam originaria Acta carerent. Carerent autem, si essent ex Proconsularibus Indicibus Imperialium commentariis confecta: sed illis vel nunquam sic conscriptis, vel communi cum aliis sacris libris sorte ex Diocletiani edicto abolitis; fuit qui seculo VI vel VII ea, quæ nunc habentur antiquiora conscriberet, cum majori admirationis ciendæ cura, quam certiora secernendi; adjectisque ex ingenio suo circumstantiis rerum atque verborum, quæ sibi magis idoneæ videbantur, ad extendendam ornandamque narrationem. Harum plurimas cum rescindant Ado ceterique breviores, quos diri; contingit facile, ut apud hos major quam in ipsis Actis veræ narrationis species appareat, etsi revera non sint majoris fidei.*

ipsa prima Acta nec seculo 6 antiquiora videntur,

nec fidei magnæ.

Florentinus, cum Acta apud Surium et Petrum de Natalibus, inter se pugnancia quodammodo, et erroribus saltem levioribus conspersa censuisset; ea quæ compendio habet Ado, nullis maculata videri, dixit. Etsi enim, inquit a Diocletiano vel coram illo passim in Actis Martyrum Italiæ aliqua esse gesta narrentur (qui sane capitalis error videri posset erudit, scientibus Diocletianum fere in Oriente sævisse, Occidentis cura Maximiano commissa) attamen interpretanda sunt a Præsidibus, Diocletiani mandata exequentibus, fuisse perpetrata. Sed quid si addantur alia, non patientia indulgentiam istam? uti hic imprimis addatur ipsius Diocletiani filia (ceteri filium, cum majori etiam fictionis apparentia, habent) obsessa a dæmone. His ergo tantisper omissis et ad Notas rejectis, id nunc agamus, quod proprium magis hisce præviis Commentariis est; ut probemus late diffusum horum Martyrum nentiquam dubitabilem cultum, utcumque dubiæ Martyrii circumstantiæ sint.

E

Incipio a Sicilia, cui primum S. Viti sociorumque agonem tribuunt Acta; cuique, et quidem soli, testimonium irrefragabile dant Hieronymiani Martyrologii ecgrapha omnia: credo, quia inde dumtaxat allata relatio fuit ad primum Martyrialium notitiarum in fastos digerendarum collectorem, priusquam in Sicilia sciretur, quo devenissent tres illi, quos ibi coram iudice stetisse, et tormentis examinatos sciverant; nec unquam amplius comparentes, persuadere sibi poterant clam sublato de medio, ab impio patre familias, cujus erant arbitrio relictæ. Postea vero, cum allata illuc fuerunt Acta in Lucania (ut mox dicitur) composita; et constitit S. Vitum, tanto istis in honore positum, Siculum esse natione, et ex Sicilia in Lucaniam pervectum fuisse; cepit etiam quæri, et traditione indicare nominari urbs in qua nasci, et portus, unde solvere eum contigit. Hic usque hodie monstratur ad promontorium, quod a Sancti ibidem æde, S. Viti Caput hodiedum dicitur; ista credit vero Muzara esse, quæ toti tertiæ et ultimæ parti insulæ nomen facit Vallis Mazarenæ. Urbs antiqua, sed nunc modica, Episcopalis tamen; atque tum alia oppida complura, tum etiam Lilybæum ac Drepanum sua diocesi complectens, in meridionali Siciliæ latere. Hic ædes, in quibus natus S. Vitus creditur, in Oratorium versas ostendi; templumque in proximo promontorio, ubi navim conscendit, in Observationibus ad Acta Sanctorum Siculorum, dicit Cajetanus. Sed non est tam propinquum Mazariæ, quam verba Cajetani sonant, S. Viti caput; quin circumnaviganti Lilybæum emetienda sint ad quinquaginta passuum millia.

In Sicilia, prima sanctorum palæstra,

F

ubi Promontorium S. Viti et Mazariæ domus paterna;

6 Siculorum de Indigetibus istis suis traditiones, et præsentem inter ipsos venerationem, explicat Pirrus, Siciliæ sacræ tomo 2 pag. 565 et 6, in Notitia Ecclesiæ Mazarenensis. Ibi enumerans Beneficia juris patronatus Regii, tertium nominat Capitis S. Viti, in regione Montis S. Juliani, olim Caput-Egitarsum

in illo templum miraculis celebre,

ex

A ex Ptolomæo, alias Egesta vel Segestia, ab Egesto Trojano vel Aceste Siciliæ Rege, ex Cicerone in Verrem; quem sequitur Aretius in descriptione Siciliæ fol. 3 num. 20, asserens, quod ad lævam hodie sit D. Viti fanum in scopulo, quotidianis miraculis insigne, quo mortales confugiunt, canum rabiosorum morsibus accepto vulnere, mortis periculum evasuri: hæc enim D. Vitus ac ejus nutritii Modestus et Crescentia, Mazara ad declinandam iram Diocletiani Imp. navi, Angelo duce vecti, appulere: ubi idololatrias incolæ aliquot ad fidem Christianam converterunt; sed Angelo præmonente cautos montes illius oppidi, et oppidanos oppressuros, ad Lucaniam, hodie Basilicatam, navigarunt. Itaque ad hujus rei memoriam, cultores Christi templum D. Vito, et sacellum Crescentiæ nutrici sacra, ruinis montis proxima, erexerunt.

Indulgentiis
dotatum,

B 7 Post ad augendam fidelium devotionem, Didacus de Leone, Archidiaconus atque Canonicus Mazarensis et hujus templi Beneficiarius, anno MCCCCLXXXV a Romano Pontifice (*Innocentius VIII hic fuit*) beneficium Indulgentiarum in diebus Dedicationis, S. Viti, Pentecostes, SS. Simonis ac Judæ, et quarta Dominica Quadragesimæ exoravit. Sed et anno MDXXVI, die XIV Decembris, Indictione XIV, lego scriptum, quod Syndicus civitatis S. Juliani tenebatur solvere singulis annis oblationes debitas, Presbytero Bernardino de Balbo, Rectori Beneficii S. Viti in territorio dictæ civitatis, in diebus prædictis. Per litteras autem Episcopi Mazarensis Jacobi Lomellino, datas in Monre XI Decembris MDLXVII, auctum fuit id beneficium aliis XL aureis, solvendis ab eadem Montensi civitate. Hic asservantur Reliquiæ ex Capite S. Viti et aliæ, Cruci inclusæ, quas a S. Laurentio Pisarum transtulit deditque M. Ægidius de Honestis Carmelita. Ibidem Puteus extat, cujus aquæ sunt ad depellendos dæmones, et morsus canum sanandos: item parvum nemus, cujus arbores silvestres incogniti, sunt ad salutem hominum et ad formandas Cruces pro calculis precatoriis. Est quoque mirabile, quod Mauri piratæ, qui sæpius huc se abdunt, venerantur id templum, imo et Sacerdotem Capellanum; aliaque munera, et non raro elargiti sunt oleum: sed anno MDCXXVI et XXVIII, collisis trirenibus impetu maris, captivi effecti sunt Turcæ, qui venerant ut captivos ducerent Christicolæ. Denique ab anno MDXLIX, sub C Episcopo Hieronymo de Termine, id templum magnificentissime auctum est.

Rayhalbuti
quoque Patro-
nus S. Vitus,

8 Hactenus Pirrus, qui antea, in Notitia Catanensis Ecclesiæ, agens de illius diæcesis oppido mediterraneo Rayhalbuto, ubi S. Basilio sacrum est templum Parochiale, pag. 107 ait, quod in eo S. Viti et sociorum Martyrum, oppidi Protectoris, servantur Reliquiæ (*Ughellus tom. 7 col. 1021, Caput appellat*) tum addit, primam residentiam Cappucinatorum Patrum, qui nunc viciniis oppido habitant, fuisse in S. Viti, ubi est fons, ejusdem Sancti nomine appellatus, cujus aquæ hominum sanitati prosunt; quod D. Vitus ibidem cuidam puero manum, canis dentibus excisam, restituerit, ut fama loquitur. Sed urum hoc de Rayhalbutensis agri vico aliquo, S. Viti dicto, intelligendum sit (adeo ut indicetur fons, ab eo, qui ad Promontorium prædictum scaturit, diversus; atque ita credatur Sanctus etiam ad interiores orientalesque insulæ partes penetrasse prædicando et miracula faciendo. Utrum Cappucini locum solummodo, non etiam regionem mutaverint; an vero hi, primum in dicto Promontorio constituti xxx P. M. a Rayhabuto, illuc usque transierint, Siculis definiendum relinquo: solum ex eodem Pirro, in Notitia Ecclesiæ Agrigentinae pag. 381, addo; quod in monasterio Oliveranorum S. Mariæ de Bosco, inter alias Reliquias habeatur am-

et Agrigenti
sanguis S.
Crescentiæ.

pulla sanguinis S. Crescentiæ. Hoc autem citius credi potest, quam quod ipso Cajetanoque tacentibus, ex incerta quadam informatione, addit, corpus S. Crescentiæ asservari Mazaræ; nisi hæc alia est, aut valeat conjectura, de qua infra, SS. Vitum, Modestum et Crescentiam in Sicilia passos, in Lucania mortuos, et utrobique, nec non in Apulia atque Calabria cultos, distinguendos a SS. Vito et Modesto Romæ passis, indeque seculo VII trans Alpes delatis.

AUCTORE D. P.

§. II. Cultus et Reliquiæ S. Viti et sociorum in Italia. Historia translatorum in Apuliam corporum.

A Capite S. Viti ad Tanagritanum territorium, Lucaniam scilicet, dictam hodie Principatum citeriorem, naviganda plusquam CCL. passuum millia sunt. Inde per Tanagri fluminis, hodie Nigri ostium subitur, usque in Silarum: ad quem (si vera Acta sunt) invenire oportet Marianum, ubi Martyrum corpora condidisse dicitur Florentia. *Eccum verba Actorum num. 18.* Hoc ordine ab impetu fluminis Silarum, quo mergebatur, liberata Florentia, sepelivit ea in eodem loco qui dicitur Marianus; ubi erepti antea a catasta Romana, ac subito inventi juxta fluvium Siler, requieverant sub arbore, ut dicitur num. 17: quæ arbor nequit procul a Silaro concipi, adeoque nec locus qui tunc dicebatur Marianus. Ibi ergo (nisi æquivocatio synonymorum Martyrum confusionem induxit) ibi, inquam eadem Florentia, cessantibus persecutionibus, et Constantino Magno facultatem exemplumque præbente Martyrum tumulos exornandi, ædificari ecclesiam desuper fecerit; de qua, ut ibidem adhuc superstite, scripsit ante annos quinquaginta Bollandus Jacobillus noster, cum locum ipse visitasset, in hæc verba: Pervetusta ea est, in eaque die XV Junii, nescio, majorne sit hominum concursus, qui est innumerabilis. an miraculorum proventus. Ibi post altare in pavimento est foramen, ad palmi dimidii magnitudinem; quod manus vola fere possit obtegere; unde suavissimus semper odor exhalat, quem egomet admotis naribus pæne coelestem egregie sensi. Ferunt sub illo altari corpora Sanctorum esse reposita. Ita ille. Crediderim vero, odorem istum esse a corporibus, quæ ibi jam non sint, sed olim fuerint. Si enim fidem merentur quæ dicunt alii; oportet ut ipsa inde sublata sint, translataque vel Romam, in Basilicam Sicini, in Esquilino juxta Macellum, factam exinde Diaconiam sub titulo SS. Viti et Modesti in Macello; vel in Apuliam, juxta Polignianum.

Juxta Acta
fuerit in Luca-
nia Marianum

E

et in eo tem-
plum Sanctis
erectum,

10 Translationis Romam factæ nulla quidem extant monumenta; fidem tamen ei conciliant certa Reliquiarum inde acceptarum et alio translatarum documenta. Polignianum factam qui descripsit, Abbatia S. Viti ibidem Monachus; dum loca, tempora, personasque confudit, Florentiam ad seculum Christi IX, Marianum in Apuliam traducendo; totam narrationem suam videri fecit fabulosam: quæ, de parte saltem aliqua corporis intellecta, alias videretur credibilis, Ecclesia Polignianensi testimonium perhibente, festumque Translationis secunda feria Paschali celebrante. Ut ut est, neutram Translationem indicantibus Actis, certum omnino censeo, ea fuisse composita cum adhuc in Mariano quiescerent corpora; Romæ quoque nota fuisse puto, priusquam eo venientes Franci, ipsum sanctum corpus auferrent: non tamen ante tempora S. Gregorii Magni, quandoquidem S. Viti et sociorum nomina non memorentur in Gregoriano libro Sacramentorum, nedum in Gelasiano, uti nec in eo calendario Romano, quod Joannes Fronto Parisiis edidit nongentis annis vetustius. Et de Romanis quidem Reliquiis postea, nunc, occasione earum quæ in Apulia esse creduntur,

unde Romam
vel in Apuliam
translata sint
corpora,

etque post
Acta scripta.

convector

A convertor ad vetustissimum Benedictini Ordinis monasterium, S. Vito sacrum juxta Polignianum seu Polymnianum.

Juxta Polignianum in Apulia;

11 Est illud Apulix littoralis oppidum xx milliario a Bariensi Metropoli, nominis verosimiliter antiqui et Græci, neminitamen veterum scriptorum adhuc noti; titulo autem Episcopali auctum xi aut xii seculo (variant enim opiniones) primum tamen omnes Præsulem Richardum nominant, dubii, unus an duo eo nomine fuerint, post quem vel quos successerit Ambrosius, anno MCXVI et reliqui ex ordine usque modo, uti referuntur tomo 7 *Italiæ sacræ*. Hic, inquit Ughellus, asservatur brachium et genu S. Viti Martyris, cujus meritis apud Deum omnipotentem, contra rabidos canum morsus, gratiam sanitatis consequuntur... primo vero ab urbe lapide, vetustissima extat Ordinis Benedictini Abbatia, D. Vito Martyri ac sociis Modesto et Crescentiæ consecrata; quorum corpora ibidem, translata (ut meliori calculo fertur) anno DCLXXII, die xxvi Aprilis, ii Feria Resurrectionis Dominicæ, que die festum translationis quotannis celebratur... Historia, litteris Longobardicis scripta, extat in eadem Abbatia; quam Sixtus V, suppresso D. Benedicti Ordine, cœnobio duodecim Apostolorum de

Abbatia S. Viti ubi Reliquiæ et scripta Historia Translationis.

B Urbe annexuit. Ecclesiam, sub Abbatix titulo adhuc superstitem, similiter ut alteram in Lucania, visitavit, Jacobillus prælaudatus; et Bollando tunc scripsit, istic a se conspectum S. Viti brachium, quod aliquando sudorem emittit, et populo ostenditur magna cum veneratione et operatione miraculorum: palamque asseritur, inquit, etiam ibi corpus conditum esse; et egomet Sacerdotem ibi allocutus sum, qui illud se vidisse rubeis vestibibus indutum testabatur, ex occasione cujusdam novæ fabricæ Translationis Historiam profert idem Ughellus, tametsi erroribus aliquibus vitiatam, ob quos illi conscripta videtur ab aliquo imperito, posteriori bus seculis post translationem. Id quod sane ei libenter assenserō cum ibi, præter alia asystata, in seculum vii nequaquam cadentia, dicatur Dominus Nicolaus Archiepiscopus Salernitanus Officio Translationis functus, cujus nominis nullum Salernitani habuerunt (saltem qui Archiepiscopi titulum gesserit, anno DCCCLXXXI ecclesiæ illi datum a Bonifacio VII) ante Nicolaum Agellum, ab anno MCLXXXI ad MCCXX Præsulem laudatissimum.

In ea annus notatur 801, ubi Ughello in 872 mutatus,

12 Sed quod notam anni DCCCI (quo factam Translationem illa qualiscumque Historia dicit, eamque celebrari vi kalendas Maji) mutatam Ughellus velit in annum DCLXXII; eo quod isto, et alio nullo usque ad DCCCXXIX, fuerit xxv Aprilis Dominica Resurrectio celebrata (cujus tamen secunda feria factam, vetus traditio habeat monumentis consignata) id ei firmiter assentiri nequeo, quod videro monumenta, quam sit Historia, vetustiora. Cogitato interim, in ipsa Abbatia, dum ibi Ordo monasticus staret, solam xxvi diei Aprilis observantiam viguisse: ab ecclesia vero Polignianensi acceptas inde Reliquias prænominatas multo post; idque, ut major solennitas esset, Feria ii Paschæ. Neque mirabor, si diligentiori adhibito examine inveniat, id primo factum esse sub eodem Sixto V, haud diu ante annum MDXC, quando suburbana S. Viti ecclesia, sublati Monachis, Romamque traductis relictibus, commendata fuit Episcopo vel Capitulo Polignianensi, una cum Reliquiis; quarum venerationi servandæ ut consuleretur, placuerit illas in Cathedralē transferri. Sin autem hoc multo citius factum probetur, et tamen oporteat servare concursum, alias rarissimum, Feriæ ii Paschalis cum die xxvi Aprilis, sub quo translata aliquando Reliquiæ sint; agnoscam tempora Nicolai Archiepiscopi, cujus annus xxiii, vulgaris Æræ MCCIV Pascha celebravit xxv Aprilis. Sed non ideo desinam habere suspectam Historiam, scriptum uno altero post seculo, cum supina ubique regnabat imperitia rerum ac temporum di-

propter Feriam 2 Paschæ incidentem in 26 Apr.

qua si tenenda substitui potius deberet annus 1204,

scernendorum. Tam enim facile potuit ab auctore confundi ultima in Cathedralē translatio, cum priori ab suburbanum Monasterium; quam ab eodem sunt confusa tempora et personæ utroque spectantes. Neque a tali judicio dinovebit me character Longobardicus, cujus usum scio ne tunc quidem abolitum in regno Neapolitano fuisse.

13 Ad ipsam S. Viti apud Polignianenses Abbatiam quod attinet, constat eam seculo xii admodum florentem potentemque fuisse; de qua, tamquam a Rogerio, primo ex Normannis Apuliæ Duce et Siciliæ Rege, vel fundata, vel novis juribus ac privilegiis communita, in hunc modum scribit Willelmus II, istius Rogerii nepos, sub data anni MCLXX, in hæc verba. Residentibus nobis in nostro Palatio feliciis urbis Panormi, tu Luca, venerabilis Abbas S. Viti de Polignano, nostre conspectui præsentatus, humiliter et instanter nostræ Serenitudini supplicasti; ut illius intuitu, per quem feliciter vivimus et regnamus, et ut status Regni nostri meritis gloriosi Martyris S. Viti felicius exultet, privilegia Antecessorum nostrorum roboremus, Ducis scilicet et Regis Rogerii, avi nostri memoriæ recolendæ, nec non et alia privilegia vel instituta, quæ concessione Principum vel aliorum largitione Fidelium, monasterio tuo indulta fuerunt pariter et donata. Diploma integrum habetur apud Ughellum tom. 7 col. 1022: qui autem ibi laudatur Rogerius, ex Comite, (quod solum dicebatur ejus pater item Rogerius) Dux et Rex factus anno MCXXVIII et IX, nepos fuit Roberti Guiscardi; qui per purgata anno MLIX a Saracenis Apulia et Calabria, eisdem, expugnata anno MLXXI Panormo, tota expulit Sicilia, et triplici illo titulo Dux voluit dici, sed Pontificis Romani in eo consensum obtinere non potuit.

14 Quod si oporteat, etiam ante Saracenorum tyrannidem, concipere fundatum S. Viti apud Polignianenses monasterium vel saltem ecclesiam; oportebit etiam ut id factum sub Græcis Imperatoribus sit, Apuliam et Calabriam tunc adhuc tenentibus; quo casu, monasterium S. Viti Græcos quoque Monachos verosimiliter habuerit, pro quibus per Saracenos dissipatis, Latinos Rogerius substituerit. Ita etiam, Ughello teste tom. 7 col. 160, Abbatiarum quinque Consistorialium, in Tarentina diœcesi et Cardinalibus commendari solitarum, prima, Sanctorum Viti, Modesti et Crescentiæ, fuit olim Græcorum Monachorum ex instituto S. Basilii, qui extra urbem habebant monasterium sub S. Viti nuncupatione: cujus Abbas hodie intra urbem habet ecclesiam S. Salvatoris, ubi servantur prædictorum Divorum Reliquiæ; Caput imprimis et brachium S. Viti argento oblecta, cum non parva sanguinis parte, qui in vitrea phiala attinetur. Hunc autem duriores toto anno conspiciunt, at in festo liquescit, acsi recens de corpore emanarit. Noster jam bis memoratus Jacobillus, etiam istam ecclesiam visitasse se scripsit, ibidemque multa fieri miracula ad Reliquias prædictas: unde egomet, inquit, cum aliis Patribus nostris, tam ex ossibus quam ex sanguine partem aliquam accepimus, de mandato Patriarchæ Antiocheni, qui Abbas loci erat et Neapoli residebat; atque sub Notarii publici ad hoc vocati fidelisimus Neapolim, ad nostram ecclesiam S. Ignatii: quo etiam tempore reliquiarum meum frustulis nonnullis istorum sacrarum ossium, de licentia Abbatibus, auctum est.

16 Hæc omnia Polignano primitus accepta, facile quis posset opinari: ego sane dubitare vix possum, quin ab alterutro monasterio, sive cum sub Græcis, sive cum sub Normannis utrumque erat, processerit et propagatus sit celebrior cultus Sancti per totam Apuliam, ac reliquam maris Hadriatici oram. Sic Leander Albertus in Apulia Daunia, inter S. Severum et Manfredoniam,

D quo forte a monasterio ad Cathedralē translata reliquæ.

Abbatia ipsa S. Viti,

seculo 12 valde potens fuit,

E restaurata seculo 11 a Rogerio R.

quod antea forte Græcorum fuit,

F ut aliud Tarenti, ubi similes Reliquiæ

Exhinc dilatatur ad plura Apuliæ et Calabriæ loca cultus,

A niam, *Provinciae Capitanatæ civitates*, scribit esse D. Viti oppidum, ædificiis haud infrequens, sed propter serpentium multitudinem omnino desolatum: et in Samnitibus, sive superiori Aprutio, apud Lancianum, emporium ibi celebre et littori propinquum, Castellum S. Viti Lanciani. In iisdem Samnitibus, *Æserniæ sive Iserniæ*, est Abbatia S. Viti, cujus facta mentio VIII Januarii in Translatione S. Severini num. 7: at in Scyllacensi Calabriae ulterioris diœcesi, Gasparina S. Viti nominatur; ubi SS. Viti, Modesti et Crescentiæ corpora ab incolis jacere dicuntur. Amalphis quoque, ubi corpus S. Andreæ Apostoli, in sacrario Metropolitanæ Ecclesiæ, præter ipsum et corpus S. Macarii Ægyptii, veneratur, teste Ughello c. 241 Tom. 7 maximam partem corporis SS. Cosmæ et Damiani et S. Viti Martyrum. De quibus omnibus ut possit certius judicare, lector, et quid verosimilius æstimet discernere, transcriptam ex Ughello Translationis Historiam non gravabor subungere post Acta Passionis, nihilo minus quam ipsa censura egentem.

16 Anastasius, Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius (tandem enim Romam revertitur disquisitio) in Vita Leonis Papæ III, cujus anno DCCXCV ordinati Acta illustravi XI Junii, inter ecclesias ab ipso donis et ornamentis auctas, nominat non solum Diaconiam B. Viti Martyris, quæ ponitur in Macello, alias in Arcu qui Gallieno Imperatori erectus traditur, haud longe a S. Maria Majore; sed etiam Oratorium S. Viti, quod ponitur in monasterio quod appellatur de Sardas: et utriusque ecclesiæ scilicet vel Oratorii antiquiorem mentionem nullam in Anastasio toto reperio. Dubitat autem Ughellus, ubi supra, utro loco condita Sanctorum corpora fuerint; non minus quam a quo, vel quo tempore: fatetur tamen quod prior adhuc frustulum Viti veneratur. Id quomodo fiat, explicat Floravantes Martinellus in Roma sacra, ubi ait; ad eam ecclesiam a rabidis canibus admorsos confugere, panemque in oleo S. Viti tinctum comedentes (cui oleo consecrando prædictum frustulum adhiberi existimo) sanitatem se impetraturos sperare. Esse etiam hujus rei testimonium dicit in marmore supra portam his verbis: Fredericus Columna, Paliani Princeps, a rabido cane admorsus, B. Vito liberatori suo ædem restauravit anno MDCXX. Ita non cessat Romæ Sancti cultus, cujus ac sociorum corpora a multis retro seculis inde ablata iidem omnes dicunt, qui de ipsis ad se translatis certant; litigio haud aliter componendo, quam si partes, etiam exiguas, sumi pro corpore toto, imo et pro corporibus dicas; vel plures, quod verosimillimum est, Vitos Martyres concipias, quorum alicujus corpus quisquis accepit, eum accepisse se credidit, qui cum sociis hoc xv colitur, ac socios eosdem etiam arrogavit sibi. Inter istos nominari merentur Recinetenses in Piceno, apud quos ab annis plus quam ducentis invenitur S. Viti ecclesia, olim Præposituræ insignis titulo, Societati autem Jesu illuc ingressæ a tributa a Dominis Leopardis, quorum Jus patronatus illa spectabat. Hanc Modestus Benevenuti, in tractatu de Sanctis ac Beatis civitatis Patronis, fundatam suspicatur ab Antonio Jacobo S. R. E. Cardinali Venerio tit. SS. Viti et Modesti in Macello, qui patriam istam suam multis insignibus ædificiis ornavit, in eadem defunctus ipse anno MCCCCLXXIX: agnoscit tamen Modestus nullas in ea fuisse S. Viti Reliquias, ante annum MDLXXXVIII, quo Patres nostri bonam unius costæ partem illuc attulerunt insigni pompa devotioneque acceptam.

18 Jacobus Guala et Stephanus Breventanus, in Historia Ticinensi, tradunt trium prædictorum corpora ab Aistulfo Longobardorum Rege, cum Romana suburbia diriperet, capta atque Ticinum Insubriæ Regiam transvecta esse; ubi condi memorant in S. Marini cænobio Fratrum D. Hieronymi; sed palam videri aut visa alicui, nemo dicit. Romanam urbem per trium

mensium spatia obsidens. Aistulfus (uti ad Pippinum Regem Francorum ejusque filios scripsit Stephanus Papa) anno DCLV, omniaque extra posita ferro et igne devastans, multa corpora Sanctorum effodiens, eorum sacra cœmeteria, ad magnum animæ suæ detrimentum, abstulit. In his si qua ferebant SS. Viti, Modesti et Crescentiæ nomina, aliorum procul dubio fuerunt, quam quorum Reliquiæ condebantur intra urbis mœnia, quæ perfidus barbarus quotidie impugnans, penetrare nunquam potuit. Huic interim fidei innixi Insubres, ipsos eodem die colendos assumere; et Ambrosiani ritus Missali, quale habemus anno 1522 excusum, duas pro eodem die Missas inseruerunt; in quarum prima S. Viti, præter quatuor Orationes (nam Secreta, quæ nobis univ. est, Mediolanensibus duplicatur, super Sydonem et super Oblatam id est Corporale et Hostiam) ponitur ad Corinthios Epistola, Cum essem parvulus loquebatur parvulus; Evangelium vero secundum Marcum, Offerebant Domino Jesu parvulos, ut tangeret illos. Præfatio autem, post Omnipotens æternæ Deus, interpolatur his verbis. B. Viti martyrio gloriantes, cui admiranda gratia tua, in tenero adhuc corpore, et necdum virili more maturo, virtutem fidei et patientiæ fortitudinem tribuisti; ut sævitæ persecutoris non cederet constantia puerilis, quæ inter acerba supplicia nec sensu potuit terreri, nec frangi ætate, ut gloriosior fieret corona martyrii. Et ideo. Missa autem Sanctorum Martyrum Modesti et Crescentiæ, solum quatuor habet Orationes proprias, cetera de Communi.

19 Alii tradunt, teste Ughello, horum Martyrum corpora esse in agro Veronensi Cereæ, juxta Menacum fluvium in æde S. Viti; et Pisis in Hetruria, Caput S. Viti servari volunt in ecclesia S. Viti, ipsum utique unde sumptas particulas in Siciliam retulit num. 7 nominatus Carmelita. Sed hæc omnia, uti suadent, plures fuisse Viti nomine dictos Martyres Sanctos; sic nihil offiunt veritati Translationis ab ipsa urbe Roma in Franciam, ad quam sequentem Paragraphum servo ab Henschenio ceptum. Ego eundem varie aucturus, hic Sanctorum in Italia cultum prosequor; ac noto, extentum eum hinc videri usque ad Forojuliensem Comitatum, Aquileiensi Patriarchatui olim subjectum, in quo hodieum nominatur oppidum S. Viti. Non adeo longe recedit urbs Pontificiæ ditioris Bononia; ubi ad hunc diem, indicat Perlustrator ejus Joannes Pauli Masini, esse ecclesiam ultra mœnia portæ Castilionensis, anno MCCCXXX constructam, et Sanctis Vito atque Modesto Martyribus dicatam; quorum etiam aliquæ Reliquiæ sint in Metropolitana S. Petri, et Theatina S. Bartholomæi: denique apud Monachas S. Mariæ Magdalænæ de Cento, Ordinis S. Augustini, esse corpus S. Viti Martyris, sub Gregorio Papa XV. Romæ de aliquo cœmeteriorum extractum. Sed hoc alterius Viti esse, quam cui proprius hic dies est, licet illi quoque colendo propter homonymiam assumptus, dubitabit nemo; sicut nec de Reliquiis S. Crescentiæ, quas, sub titulo Virginis et Martyris, etiam hodie exponi Masinius ait in ecclesia Ruvegnana S. Gabrielis: nam Scola S. Viti nutrix, uxor S. Modesti fuisse videtur, virgo certe non fuit. Ipsorummet SS. Viti et Modesti ossa brachialia duo pene integra Volaterris haberi, inter Reliquias Cathedralis ecclesiæ, notatur in Commentario visitationis, ibidem an. 1647 instituto, sub nota XXIX Decembris, de quibus nihil habeo certi quod affirmem vel negem.

D
AUCTORE D. P.

ex cœmeteriis
effusa, aliorum
omnino
sunt:

E
inde tamen
apud Insubres
manet cultus.

Eundem dicantur
in agro
Veronensi haberi
et Pisis
Caput S. Viti;

F
Cultus in
Forojulio

et Romaniola.

Romæ S. Viti
Diaconia et
Oratorium

priori particula
contra
canum morsus
miraculosa,

an inde ablata
Recinetensium
pars
costa anno
1588.

NOT. 38
Quæ Ticinum
ab Aistulfo
Rege ablata
sunt corpora,

A

§. III. Reliquiæ et Cultus S. Viti in Provinciis Transalpinis.

Historia
translationis:

Historiam translata Roma in Franciam S. Viti, indeque ad monasterium Corbeie novæ in Saxonia Occidentali sive Westphalia, ex MS. Bodecensi uti credimus (inde enim ipsissimam nobis transcripsit noster Joannes Gamansius) jam olim Francofurti anno 1621 ediderat Henricus Meibomius, post Witichindi Monachi Corbeiensis Annales; indeque ipsam transtulerat Andreas du Chesne in Tomum 2 Scriptorum Historiæ Francorum. Verum ex MS. Codice monasterii Gladbacensis in agro Juliacensi (unde transcriptum ab Ægidio Gelenio exemplum, et marginalibus Notis quibusdam auctum, submiserat Joannes Grothius etiam noster) ex MS. inquam Gladbacensi apparuit, non solum editoni isti Prologum deesse; sed et miracula, in translatione facta, partim contracta fuisse, partim omissa. Integrum interea contextum, sed absque Prologo, ex eodem Codice Gladbacensi nactus Joannes Mahilio, ipsam cum Observationibus prævis, lectu dignissimis, licet ad rem nostram minus necessariis, inseruit Parti I sui IV seculi. Prologum ergo ex MS. addimus; Historiam vero bifariam dividimus. Apparet enim utriusque partis diversos esse Auctores: quorum senior, solam partem secundam composuit, testis certissimus, et eorum qui sacrum corpus deducebant unus. Etenim num. 23 asserit, se quam plurima oculis perspexisse, et probatis testibus affirmantibus requisivisse, per spatium dierum viginti, quibus iter duravit. Deinde pervenimus, inquit, ad monasterium... Octavas Martyrum celebravimus... Contracta nostrum adiit monasterium, aliique similia.

a teste oculato
scripto,

B

sed per alium
aucta Prologo
et fundatione
Corbeiensi,

21 Quantum posterior ipsa historia fuerit Auctor Prologi ac Partis primæ, initia monasterii complexæ, non possumus certo definire; sed non multa intercessisse secula, constat ex eo, quod sic auctam Historiam habuerit S. Gerabius, Abbas Silvæ-majoris, scripturus secundam Vitam S. Adalardi Abbatis Corbeie Franciscæ, qualem dedimus 11 Januarii. Nam scripsit Geraldus iste, aliis Gerardus, Vitam jam dictam, cum adhuc Lauduni vel Successionibus Abbas degeret, ante suum in Aquitaniam discessum, qui contigit circa annum MLXXVII, uti ad ipsiusmet Vitam diximus v Aprilis. In Prologo autem profitetur, nihil a se detrahendum priorum de Adelardo scriptorum sententiæ, excepta illius, qui non authentice scripsit de historia Adelardi in S. Viti translatione... Licet enim, inquit, ad unguem descripserit ipsam Translationem, per ejus successores factam; inordinate tamen erravit de Chronicis Principum et Sancti successoribus. Sed non distinxit Gerardus Auctores duos, uti nos facimus; ipseque unius quam alterius succinctior stylus distinguendos monet. Est enim verbosior ejus quæ arguitur exerrare partis Auctor. Opusculum tamen totum, ex partibus tum heterogeneis et fidei tam inæqualis conflatum, eo quod in MSS. reperitur ordine, legendum damus.

C

ea usus Witichindus in
Annalibus

patrocinio
Sancti ad-
scribit Sa-
xonix for-
tunam:

22 Witichindus lib. 1 Annalium, ad Mathildem Ottonis Magni filiam scribens, ista habet: Romam veniens quidam, Fulradus nomine, et ibi gesta legens pretiosi Martyris, notavit locum sepulcri, veniensque levavit Reliquias sacras, collocavitque eas in pago Parisiaco. Inde, regnante Ludovico Imperatore, translatae sunt in Saxoniam; et, ut legatus Caroli (Simplicis) confessus est, ex hoc res Francorum coeperunt minui, Saxonum vero crescere: donec dilatata ipsæ sua jam magnitudine laborant, ut videmus in amore mundi, et totius orbis capite, patre tuo: cujus potentiae majestatem, non solum Germania, Italia atque Gallia, sed tota fere Europa

non sustinet. Colito itaque tantum Patronum: quo D adveniente, Saxonia ex serviente facta est libera, et ex tributaria multarum gentium Domina. Neque enim talis ac tantus summi Dei amicus tui gratia indiget: nos vero famuli ipsius indigemus. Unde ut eum possis habere intercessorem apud coelestem Imperatorem; habeamus te advocatam apud terrenum Regem, tuum scilicet patrem et fratrem. Ottonem primum et secundum. Hæc Witichindus, cujus judicio, de translata fortuna Francorum ad Saxones cum Reliquiis S. Viti, convenire quidam putat, quod S. Vitus, licet nec Imperator fuerit nec filius Imperatoris, tamen semper pingatur cum sphaera seu pomo Imperiali, superne Crucem ferente. Ut ut est, communis Patronus Saxonum Vitus æstimatur; ejusque cultum, per totam Saxoniam inferiorem mirifice propagatum, ostendunt antiquissima istius regionis Breviaria, quorum pleraque penes nos habemus; Monasteriense scilicet, Osnabrugense, Mindense, Erfurtanum, Lubecense, Raceburgense, Sleswicense, imo et illis vicinum Coloniense: in quibus aut Acta integra aut eorum pars major habetur: et tali Breviario etiam utebatur monasterium Virginum, cum ecclesia S. Vito dicata in Allino monte, in confinis Zutphanie et Clivie.

ejus ubique
cultus probatur
ex
Breviariis.

E

23 Quam fuerint Monachi doctrina et vitæ sanctitatis illustres in Corbeia Saxonica, vel hinc intelligas, quod ex ea assumpti dicantur Episcopi Pragenses, Spirenses, Osnabrugenses, Paderbornenses, Mindenses, Ferdenses, et duo Monasterienses, ac quinque Bremenses. In his fuerunt SS. Anscharius et Rembertus, quorum illustria Acta edidimus ad III et IV Februarii; ubi etiam vidimus, quod S. Rembertus in oratoriolo SS. Stephani et Viti anno DCCCLXXXVIII sepultus fuit. Quomodo autem vicinæ regiones, etiam Slavicae, prædicatione horum Monachorum ad Christi et S. Viti cultum fuerint conversi constat ex Chronico Slavorum Helmolli, Buzoensis in territorio Lubecensi Presbyteri, scripto temporibus Friderici Barbarossæ, et usque ad annum MCLXIII perducto, ubi lib. 1, cap. 6 sic loquitur: Tradi veterum antiqua relatio, quod temporibus Ludovici II (qui coronatus anno) Imperator a Leone PP. IV anno DCCCXLVIII vivente adhuc patre Lothario; cum eoque partim, partim solus imperavit annos XXVI) egressi fuerint de Corbeia MONACHI, SANCTITATE INSIGNES qui Slavorum salutem sitientes, impenderunt seipsos ad subeunda pericula et mortes pro legatione verbi Dei; peragratissime multis Slavorum provinciis, pervenerunt ad eos, qui dicuntur Rani sive Rugiæni, et habitant in corde maris; ibi fomes est errorum et sedes idololatriæ. Prædicantes itaque verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam insulam lucrati sunt: ubi etiam oratorium fundaverunt, in honorem Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi, et in commemorationem S. Viti, qui est Patronus Corbeie. Postquam autem, permittente Deo, mutatis rebus Rani a fide defecerunt; statim, PULSIS SACERDOTIBUS ATQUE CHRISTICOLIS, Religionem verterunt in Superstitionem; Nam S. Vitum, quem nos Martyrem ac servum Christi confitemur, ipsi pro Deo venerantur; creaturam anteposcentes Creatori. Nec est aliqua barbaries sub cœlo, quæ Christicolis ac Sacerdotibus magis exhorreat. Solo nomine S. Viti gloriantur: cui etiam templum ac simulacrum amplissimo cultu dedicaverunt, illi primatum Deitatis specialiter attribuentes. De omnibus quoque provinciis Slavorum illic responsa petuntur, et Sacrificiorum exhibentur annuæ solutiones. Sed nec mercatoribus, qui forte ad illas sedes appulerint, patet alia facultas vendendi vel emendi, nisi prius de mercibus suis Deo ipsorum pretiosa quæque libaverint, et tunc demum mercimonia foro publicantur. Flaminem suum non minus quam regem venerantur. Ab eo ergo tempore quo primo fidei renuntiaverunt,

Corbeia ad
prædicandum
egressi
Monachi

totam Rugiam
Christianam
fecerunt, in
eaque eccle-
siam S. Viti:

F

cujus etiam
post relapsum
ibi perseverat
cultus, sed
perversus;

A renuntiavit, hæc superstitio apud Rános perseverat usque in hodiernum diem.

facto idolo
quadricipite,

24 Horum pleraque, et multa iisdem verbis, habet anonymus Auctor Chronicorum Slavicorum, editus a Lindebrogio, cap. 5 : addit autem simulacro Rugianorum nomen esse Siantevith (sanctum Vitum apparet dici) quod dicebatur gloriosissimus omnium Deorum : deinde additur ; Et hæc superstitio apud eos, usque in hunc annum et diem, scilicet quo scribitur MCLXVIII, perseverat. Est autem Rugia, Balthici maris insula, freto exiguo a Pomeranis dirempta : in cujus descriptione, Atlanti Blaviano inserta, sic legitur : S. Vitum, Christi servum, relicto Christo, pro Deo coluerunt, quem corrupto nomine swanto Vitum appellarunt. Huic idolum quadriceps (veluti quadripartiti anni Patrono) in magnifice extructo templo collocarunt in urbe Arconæ Wittovie, cujus tum temporis maxima erat reverentia. Stabat idolum hominis forma, resecta barba et capillis, in oblonga talari veste : dextera poculum, ex vario metallo fusum, veluti cornu efformatum, plenum liquore poculento ; sinistra vero arcum cum sagitta tenebat. Huic idolo trecenti equi pascebantur ; inter quos unus candidus, quem nisi summus Sacerdos ascendebat nemo ;

cui et equum
sacratum ale-
bant,

et cornu
quotannis
implebant
de anni suc-
cessu consul-
taturi,

B et illo, tamquam valde divino, ad prædicendas res futuras utebantur ; et sudantem in stabulo sæpe ostentabat Sacerdos, jactitans Swanto-Vitum in pugna conta hostes Rugianorum in illo equitasse. Modus ostendendi eum hic erat. Idoli Sacerdos inspiciebat cornu, quod ante annum liquore impleverat, idque habitu ori sui presso, ne illo idolum attingeret. Inspecto poculo de futuro anni proventu divinabat. Si poculi liquor majori ex parte in vapores abiisset, caritatem annonæ ; si plenum, vilitatem credebatur significare. Post hæc liquorem coram idolo effundebat, et idem rursus novo liquore impletum dexterae idoli imponebat : quibus peractis, reliquum diei comessando et bibendo transigebant. Eodem forte spectat, illud inter Monumenta Danica a Wormio pag. 391 appellatum Vitishorn id est Cornu Viti ; quod (sicut apud eundem docet Mysteriorum Poeticorum inter Danos enodator mirandus Edda cap. 41) ab Urgarthilaco semideorum Danicorum uno tamquam a pocillatore, apponebatur Thoroni, (ita Jovem nuncupant, et sacram ei feriam quintam Thorsdagh) cujus extremitas altera ad mare porrigebatur ; in quo exhauriendo frustra laborabat Thoro ; prius enim evacuasset Oceanum quam hoc cornu.

quale suo
etiam Jovi
affingebant,

C 25 Apage hereticos seculi nostri, qui istæc deliramenta imperitæ plebeculæ suæ ostentant, tamquam Hagiolatricæ Papisticæ effecta. Nihil tale docuerunt Insignes sanctitate Monachi, qui primi Rugianos converterunt : sed neque eorum successores. Idololatricæ, expulso per vim Christi cultu regressæ, imputanda istiusmodi monstra ; quæ quomodo fuerint eliminata, Anonymus præcitatus ita narrat cap. 321 In diebus illis (scilicet Frederici Barbarossæ) Rex Oaldemar, in manu valida obtinuit terram Rugianorum : et destruxit fanum eorum, et simulacrum confregit et locuples ærarium diripuit : et ædificavit ecclesias, et statuit Sacerdotes Dei, adjuvantibus eum Episcopis : et sic conversi sunt Rugiani ad fidem anno Domini MCLXVIII. Quamvis autem tam diu in errore perseverabant, plus omnibus Slavis, erant tamen hospitales ; parentesque honorantes. Nullum sinebant egenum esse inter se, sed omnes fovebant eum. Erant hic utique fructus veteris Religionis, apud ipsos a Monachis Corbeiensibus, S. Vito auspice, proseminatæ, etiam in agro jam deserto ultro nascentes, quibus ad maturitatem denuo capiendam perductis sub Waldemaro, nihil dubitem purum S. Viti cultum reductum apud eosdem fuisse.

quæ omnia
cessarunt an.
1167
reducta ad
fidem Rugia.

26 Etenim Kalendarium Runicum, ante annos Junii T. III

circiter trecentos exaratum (Runicis autem litteris utuntur Dani, Norvegi, Islandi, ipsique Rugiani) quale post suos Fustos Danicos integrum edidit Olaus Wormius, Viti et Modesti nomina suo loco habet ; idemque pag. 119 exhibet formam Kalendarii, baculo octangulari incisi, ubi Viti nomen, fulloniis forficibus desuper effictis exprimitur ; inter nomina sanctorum Urbani Papæ et Wilhelmi atque Bothildi, de quibus die sequenti. Et ille quidem rationem, cur festum Urbani triplici cruce, tribus granis frumenti Saraceni desuper insignita, exprimatur, hunc reddit, quod id genus frumenti tali die terris mandari soleat ; Wilhelmo vero et Bothildum duobus vexillis signari crediderim, propter duplices tunc nundinas vel quid simile. Forfici autem fulloniæ quid esse dicam cum S. Vito ? nisi quod ejus die incipiant tonderi panni, totis prioribus sex mensibus post ovium tonsuram confecti ? Ejusmodi autem signa serviunt litterarum ignavis pro scriptura : unde etiam inveniuntur Fasti, solis ejusmodi notis, non autem litteris ullis expressi. Notabile quoque ad festorum intellectum, potius quam Sanctorum cultum, quod hi tres solenni voce simul Bodelmesi soleant apud eas gentes vocari, et speciali nota jungantur in Fastis. Hisce enim, inquit Wormius, agros fimo obducere vetant, ne segetes adurantur. Circumfertur etiam prognosticum illud :

Lux sacrata Vito si sit pluviosa, sequentes
Triginta facient omne madere solum.

Hæc autem eo faciunt ; ut pateat, Rugianos, quamdiu Catholicam cum Danis religionem tenuerunt, Catholicum quoque S. Viti cultum tenuisse, et hactenus saltem nomen tenere in Fastis. Missale Suevicum, quod habemus ante annos omnino ducentos excusum, in kalendario, quod cum alio Regine Bollandus contulit, habet nomina Viti et Modesti ; ex alio autem, quod dixi, additur festum esse ix Lectionum.

27 Perro sicut ex Corbeia Saxonica, per Monachos, in totum Septemtrionem fluxit S. Viti cultus et veneratio ; sic ex Gallica in omnes Gallias, exemplo ecclesiæ Parisiensis : quod testari possunt singularum fere diæceseon vetera ac nova apud nos Breviaria ; sed omnia fere sub ritu Simplicis Officii aut trium Lectionum, sicut videre est in ipsomet Parisiensi anni 1584 : quamquam vix possit dubitari, quin San-Dionysianum monasterium celebrius festum egerit, saltem quoad ibi corpus fuit. Cur enim ibi minus quam in Corbeiensi, cujus recentiori kalendario inscribi festum xii Lect. observat Martinæus l. 4 c. de Ritibus V et Monachorum ; quod tamen fatetur in Dionysianis consuetudinibus solum esse iii Lect. A Galliis porro ad Hispanias transisse videtur similis cultus, quemadmodum illuc inde deducta est Benedictinæ Regulæ perfectior observantia, secundum institutum Cluniacensium. Itaque Breviarium dictum Muzarabes, secundum Regulam S. Isidori, quod anno MDII viderat Rosweyds, et postea commodatum Henschenius habuit, ad kalendarium diem præfixum conferendum cum kalendario præfixo ejusdem Missali, quod adhuc habemus ; excusum anno MDLI : in Breviario, inquam, Muzarabico illo notatum habebatur fastum Viti et Modesti Mart. ix Lect. : quod cur in kalendario jam dicti Missalis fuerit omisum, nescio : solum scio in kalendario veteris Breviarii Eborensis, apud Lusitanos anno MDXLVIII, excusi, nuda nomina haberi, absque ulteriori eorumdem in contextu memoria. Ægidius Gonzalvi de Avila, in Theatro suo ecclesiastico, congerens encomia Civitatis Abulensis, pag. 36 asserit, quod possideat, præter alia, etiam corpora SS. Viti et Modesti, sed non explicat qua in ecclesia, neque unde vel quando allata, nec porro eorumdem amplius mentionem facit.

28 Dimitto ergo tantisper Hispanos, donec distinctiores ab iis notitias obtineamus ; dimitto etiam Gallos, apud quos nihil ultra notandum invenio, nisi quod Saus-

D
AUCTORE D. P.
exindeque re-
cepto in fa-
stos Runicos
festo

totis Septem-
trionibus com-
mune,

Cultus univer-
sali per Gal-
lias ;

F

item in
provinciis
superioris
Germaniæ ;

A *sayus voluerit, Supplemento sui Martyrologii inseri memoriam delati corporis S. Viti in Corbeiam Saxonicam, pro die xiii Junii quo illuc appulit. Transeo ad Germaniam superiorem; ad quam spectat, quod apud Wiquilegum Hundium, in Catalogo Eniscoporum Salisburgensium Metropoli ejus præfixo, lego pag. 12. Anno MCCXXI Corpora Modesti et Viti Sanctorum quæ in æde S. Andreæ in Lavent miraculis clauere, Eberhardo Archiepiscopo, Carolo Secoviensi, et Rudigero Chremensi Episcopis præsentibus Juvaniam advecta sunt, cum magna solennitate et frequentia populi. Hæc cum inde accepta in Annalibus Bzovii legeret Pancirolius, in Thesauris absconditis Urbis Romæ, hæsit: fassus qua parte mundi hæc loca sita sint, ignorare se. Discut. ergo quisquis cum eo hic hæret, quod Juvania est ipsa metropolis Salisburgensis et in valle Laventina, in inferiore Carniola est Urbecula S. Andreæ, in qua dictus Eberhardus II Archiepiscopus instituit Sedem Episcopalem, cui præfecit Ulricum Plebanum in Haus. Inde Reliquiæ SS. Viti et Modesti translatae dicuntur ad Ecclesiam Salisburgensem: ubi et in tota diœcesi sub ritu duplici coli festum SS. Viti, Modesti et Crescentiæ discimus ex Proprio Sanctorum dictæ Archidiœcesis. sub annum B 1647 excuso.*

ubi dicuntur corpora haberi Salisburg.

festum certe et ibi et in ecclesiis propinquis agitur.

29 *Idem fieri in Passaviensi et Rat'sponensi constat ex Breviariis anno 1503 et 1507 impressis: et in Officiis propriis Ecclesiarum Frisingensis atque Augustanæ, celebrandum præscribitur idem festum sub ritu duplici; sub ritu semiduplici autem in Cathedrali et diœcesi Viennensi in Austria. Esse vero in basilica Augustana SS. Udalrici et Afræ de ossibus S. Viti Martyris, indicatur ab Hertsfeldio in illius Basilicæ descriptione parte 2 cap. 27 et 36. Idem nobis scribitur de Fuldensi S. Bonifacii Abbatia, eaque de causa istuc quoque festum ritu Duplicis Majoris agi, esse enim Reliquias insignes. Sic et in Moguntinæ diœcesis kalendaris ac Breviariis festive agenda dies notatur et rubrica scribitur, propter Dignos (ut credo) S. Viti Martyris, quos in Moguntiacis lib. 1 cap. 17 inter præcipuas ecclesiæ Metropolitanæ Reliquias x loco censet Serarius. Theodorus Rhay, inter Animas illustres Cliviæ Juliæ etc. accenset iis etiam S. Vitum: quia Caput ejus Galbjacum in Julia præcipuo honore colit: præmittit autem quod Mons Alcinai vultu Eltemberg, generosarum Virginum Abbatia, iisdem gaudet lipsanis S. Viti; an Corbeia acceptis, non divino. Sunt in eisdem ditionibus oppida integra, S. Viti nomine appellata, scilicet in Bavaria inferiore ad fluvium Rotum; et sub Austriaci: in Carinthia urbs S. Viti, caput regionis sitæ ad confluentes Wilicti et Glatti fluviorum: in Carniola quoque, ad confinia Istriæ et mare Adriaticum urbs S. Viti, Fluminis dicta, ubi est collegium Societatis Jesu: Elwangæ etiam in Suevia præcipuus Patronus habetur S. Vitus, eique Ecclesia Collegiata dicatur: ibique brachium et partem maxillæ, anno DCCLV apportatam ex corpore S. Viti, tunc Roma in Franciam delati; uti ibi recitatur in Lectione quarta Officii Ecclesiastici ad hunc diem.*

Pragæ vero habentur,

30 *Præmemoratas omnes et provincias et civitates superat in colendo S. Vito Bohemia, atque in hac caput Regni Praga, propter delatum eo Brachium, ejusque honori structam Metropolitanam. Bohuslaus Balbinus, lib. 1 Epitomes Rerum Bohemicarum cap. 7. S. Wenceslaus, Dux Bohemiæ, inquit, circumlatis oculis, sancti adolescentis Viti brachium, quod, velut fatale pignus Imperii, ex Corbeiano cœnobio donatum, Henricus Auceps Rex acceperat; quodque miraculo, ut narrat Joannes Episcopus Litomislensis Wenceslao annuebat, poposcit et impetravit. Dein (ut legitur in antiquo Martyrologio Pragensi) transtulit Pragam, et sub titulo ejusdem S. Viti ecclesiam fundavit et construxit, postmodum in Cathedralem Sedem*

erectam, constituto anno DCCCCLXVIII Dithmaro Episcopo. Elapsis deinde aliquot seculis, Carolus IV Imperator et Bohemiæ Rex (verba sunt dicti Balbini) cum Reliquias sacrarum corporum toto orbe quæsitas Bohemiæ suæ inferret, et Ecclesiam S. Viti Archiepiscopalem et Metropolitanam augustissime ædificaret; corpus S. Viti cum capite ipso, Ticino seu Papia a Lombardis impetratum, in Bohemiam advexit, et auro suis regiis manibus capiti circumposito, Ecclesiæ Pragensi donavit. Speciales Imperatoris litteras, ex autographo, quod in archivo Ecclesiæ Pragensis asservatur, descriptas misit Praga anno MDCLXIV Theodorus Moretus, Societatis Jesu Rector Glattoviensis, et postea excudit Thomas Joannes Pessina, Radio 4 Pragensis Phosphori pag. 460 et sequentibus, quale infra damus. Cujuscumque S. Viti corpus illud fuerit, ejus impetrati memoria celebratur hoc die xv Junii in dicto Martyrologio Pragensi; et in Lectionibus propriis anno MDCLII excusis, ista recitantur; Ejusdem ossa Carolus Rex, Ticinensi ex urbe accepta, eadem in æde collocavit.

32 *Memoratus Moretus scripsit nobis, missas sibi discutiendas Bullas omnium Indulgentiarum, a variis Pontificibus templo Cathedrali concessarum, inter eas fuisse unam, quæ dabat templo S. Viti Indulgentiæ Portiunculæ, per modum Jubilæi, quotannis per triduum: quibus ob turbulenta tempora per plures annos non fuerant. Iterum vero Balbinus lib. 3 cap. 10; Anno MCXLII, inquit, cum arx S. Viti incensa esset, templum S. Viti, cum omni sacrorum apparatu omnique auro et gaza, conflavit. Sanctorum vero corpora Viti, Wenceslai, Adelberti Ludmillæ, omnino ab ignibus illæsa reperta sunt. Aliqua etiam de violatoribus sepulcri S. Viti, aut ad ejus aram in peccato celebrantibus, ideoque divinitus punitis, infra ante litteras donationis referemus. Hic dico, etiam in Polonia vigere cultum S. Viti, festumque ritu Duplicis agi in ecclesia tam Gnesnensi quam Cracoviensi. Denique observandum est, inter sanctissimos quindecim Auxiliatores, qui pro gratia aliqua vel liberatione a periculis obtinenda invocari solent, etiam S. Vitum invocari; ut pluribus dictum xxiii Aprilis ad miracula S. Georgii cap. 7, ex quibus repetimus Orationem, quæ est hujusmodi, Omnipotens et mitissime Deus, qui electos Sanctos tuos, Georgium, Blasium, Erasmum, Pantaleonem, Vitum, Christophorum, Dionysium, Cyriacum, Acacium, Eustachium, Ægidium, Magnum, Margaritam, Catharinam et Barbaram specialibus decorasti privilegiis; da ut omnes, qui in suis necessitatibus eorum implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.*

D brachium Corbeia,

corpus et caput acceptum Papia.

E Hinc ille Bohemici Regni Patronus habetur;

F itemque unus ex 15 Auxiliatoribus.

F NOT. 39

PASSIO S. VITI,

Seculo vi vel vii composita, et Romæ inventa seculo viii.

Ex variis Codicibus MSS.

ADMONITIO PRÆVIA D. P.

Cardinalis Baronius, Tomo 1 Annalium Ecclesiasticorum, ad annum 55, agens de sudariis S. Pauli, digreditur ad Reliquias Sanctorum: et num. 15. Cum eandem, inquit, virtutem in exigua parte Reliquiarum Martyris, quæ in ipso sit corpore, inesse experimentum testetur; inde evenit, ut corpus unius Martyris in plures interdum partes dividi solet, recondique in diversis altaribus indeque fortassis accidit ut cum unius ejusdemque Martyris diversis in locis Reliquiæ conditæ haberentur;

Quamquam novum non sit,

A tur; et æque, ac si integrum corpus ubique locorum conditum esset, eadem miracula sint operata, unius ejusdemque Martyris corpus diversis in locis haberi dicatur. Hoc si uno in Martyre locum habet, multo magis habere debet cum plurium simul passorum Martyrum corpora, unum in sepulcrum condita, indèque communiter fuerunt elevata, confusis omnium inter se ossibus; quod in iis de quibus agimus tribus, primum erit concipere. Multo etiam magis fieri natum est, ut vel is qui inter illos primarius est, totidem in locis haberi putetur, quot in locis plurium corporum confusa ossa servantur; vel omnium simul in singulis haberi dicantur. Quod si unius ejusdemque nominis plures Martyres fuerint, unius autem alteriusve distinctior habeatur memoria, deperditis vel numquam scriptis singulorum Actis confusa; itaque postmodum composita sint Acta alia; quis non videat, quam incerta debeat esse historia Passionis, quæ sic coagmentata fuerit?

Passi tamen
in Sicilia

B

videntur potuisse confundi cum aliis Romæ passis

atque ita esse permixta utrorumque Acta.

C

Ab utroque diversus alius tertius Vitus,

ab Aistulfo Papiam et hinc Salisburgum sit translatus:

2 In Sicilia passos SS. Vitum, Modestum, Crescentiam, docentibus Proconsularibus, quæ istic forte supererant, Actis, didicerit Eusebius, ad quem mandante Constantino Magno missum erat quicquid hujus generis supererat: idque, vel ipse ex ipsius commentariis aliis, auctor omnium antiquissimi Martyrologii, quod Hieronymianum dicimus, in Fastos retuleris ad hunc xv Junii. Interim aliunde forsitan fuerit scitum. Romæ etiam passos Vitum atque Modestum, de quibus similiter narrabantur particularia quædam. Tum vero primum erat confundi in unam narrationem duplices istas notitias. His autem ita positis, quam porro facile fuit ut aliquis adusum illius ecclesiæ, quæ in possessione Sanctorum corporum potissimam se credebatur, Acta colligens in unam narrationem, plura disparata conflaret? Id in præsentis argumento evenisse, nolim equidem pro certo asseverare; cur enim non possit factum esse quod narratur; ut primas quæstiones perpassi in Sicilia, indeque fuga delati in Lucaniam, Romamque accersiti et iterum torti, inde vel vivi vel mortui relati sint in Lucaniam, prout habet historia Passionis mox danda? Tam multis tamen tamque diversis locis Sanctorum præturatorum corpora sibi vindicantibus; neque particulas corporum modicas, sed partes valde notabiles ostentantibus; cur absurda videbitur conjectura, quæ concipiantur tres illi omnino in Sicilia, non passi solum, sed etiam consummati, quorum postea corpora fuerint per varias Apuliæ atque Calabriae ecclesias divisa; alius autem Vitus ex Lucania adductus Romam, qui istic cum aliquo Modesto palmam Martyrii consecutus, et in Mariano sepultus, adeo celebrem istic cultum obtinuerit, ut eorum qui ei deservebant Clericorum aliquis, Passionis historiam in ejus ecclesia legendam colligere studuerit, collectis undecumque de Vito quocumque notitis, et adjectis quas ingenium suggerebat circumstantiis opportunis.

3 Cum hac libertate scriptam esse Passionem mox dandum, non autem ex certa scientia posita omnia, nemo credo dubitabit qui leget; et ut summum tenebit, veram esse relationem quoad substantiam. Sic autem comparato animo considerandum propono, an incredibile sit, diversas de duobus Vitis narrationes in unam historiam conflatas fuisse? Præter istos autem duos tertium aliquem concipimus, cujus corpus ex uno suburbanorum cæmeteriorum auferens Aistulfus, crediderit eum se auferre, cujus Romæ legebantur Acta, qualia jam dixi ex duorum Passionibus in unam conflata Legendam. Sic possiderent Ticinensis, et consequenter Salisburgensis Ecclesia, Vitum suum, nihil commune habentem cum Actis hic dandis, præter nomen, et in nomine fundatum diem cultus, arbitrarioque addita sociorum nomina. Sic Apuli et Calabri tenere poterunt, ad primas Barbarorum ex Africa in Siciliam incursionem, seculo vi vel vii, delata ad se corpora, quibus

antiquissimæ duæ apud Tarentum et Polignanum Abbatiæ glorientur, velut foundationis suæ nomenclationisque principis. Sic denique Romani corpus S. Viti Lucani, non Siculi, a Florentia matrona in Mariano sepultum, ad se receperint; ipsique et Modesto etiam Martyri, Ecclesiam et Diaconiam consecraverint, et uno aut sesquiseculo post cesserint Abbati San-Dionysiano.

4 Romanos quidem agnoscit probatque Baronius (in Notis ad Romanum Martyrologium, hoc die et loco) usque ad ætatem S. Gregorii religiosissime abstinuisse a tangendis dividendis Sanctorum corporibus; sic ut pro magno ducerent Sanctuaria sive Brandea, id est Sindonas, ipsis vel eminus admotas, etiam Imperatoribus pro benedictione largiri; de Græcorum autem consuetudine, qui ossa levare Sanctorum se asserunt, scribit Gregorius ad Constantiam Augustam, vehementer miramur et vix credimus. Putat tamen idem Baronius id etiam Romæ agi cœptum eo tempore, quo Franci, Romanam Ecclesiam a Longobardis aliisque tyrannis vindicantes, multis officiis de eadem sunt optime meriti. Quod enim, inquit, alias fuerat intentatum, tunc a Romanis Pontificibus consequi cœperunt. Petitam pro auferendo S. Viti corpore obtentamque facultatem, non indicat num. 3 Auctor opusculi quod dñmus: sed ex comitatu Fulradi Abbatis unum ait reperisse consilium, ut corpusculum... a loco quo positum erat tolleretur, atque in prædio suo diligentissime collocaret; ut videatur furtim ablatum indicare, corrupto fortasse pecunia custode. His præmissis accedo ad Passionis qualemcumque historiam, eamque bifariam divido, in favorem conjecturæ propositæ: Auctori vero peto indulgeri, quod diu, post res actas scribens, licere sibi putaverit talia dicta et facta comminisci, qualia in variis, nihilo certiori fide tunc compositis, Sanctorum Martyrum Actis sparsim legerat; et qualia ab istis quoque, quos sibi in argumentum assumpserat, dici ac fieri potuisse credebatur.

PARS I

A S. Vito acta et tolerata in Sicilia, sub patre Hyla et Præsede Valeriano.

Tempore quo Valerianus Præses, sub Diocletiano et a Maximiano Imperatoribus, persecutionem Christianorum in Sicilia provincia exercuit, erat ibidem sanctus puer Vitus, multa signa in nomine eorum faciens c, et die noctuque misericordiam divinam implorans; cui hoc est a Deo responsum: Faciam tecum, Vite, ut petisti misericordiam. Pater autem ejus Hylas, inclitus, sed sacrilegus, cum eum ad deorum cultum vocare non posset d cathomis credi jussit; atque e papati ipsius Modesto accito, ita præcepit. Vide ne aliquando hic puer hujusmodi verba loquatur. Apparuit autem Angelus Domini infantulo, confortans eum, et ait ei: Datus, inquit, tibi sum custos, ut custodiam te usque in diem exitus tui, et omnia quæ petieris a Domino, dabuntur tibi. Sed et f pervenit ad eundem Valerianum quod B. Vitus, nobilissimi viri Hylæ filius, Jesum Christum Dominum Deum coleret et adoraret. Tunc Præses vocavit patrem ejusdem venerabilis pueri, et dixit ei; Quid est quod audio de filio tuo, quoniam Deum, quem Christiani colunt, adorat? Si vis eum sanum et incolumem habere, ab hac eum stultitia satage revocare.

2 His auditis a Præsede, Hylas vocavit ad se filium suum Vitum, et dixit ei: Fili dulcissime, audi patris tui utile et salubre tibi consilium, et ab istiusmodi cultus insipientia (cujus ritum nescio quem, mortuum hominem venerando, casso sectaris labore)

D
AUCTORE D. P.

priorum aulem unus Roma in Franciam.

E

F
b
Puer ob flem a patre cæsus,
c

d e
confortatus ab Angelo;

f
patri suo exponit mysteria fidei.

TX MSS.

A labore) recedere stude : ne forte ira Principis, secundum potestatis suæ furorem, in te, ad perniciem tui et augmentum doloris mei, desæviat. Tunc beatus puer respondens dixit patri suo. Utinam, mi pater, qualis et quantus is, quem mortuum hominem appellas, Christus videlicet Deus, filius Dei vivi, est, velles agnoscere, et mihi in ejus veneratione et cultu consensum præbere ! Ipse est enim Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hylas dixit : Ego scio, quia Christus, quem tu dicis Deum, apud Pilatum in Judæa flagellis cæsus, et ad crucifigendum traditus, et a Judæis et ejusdem Pilati ministris crucifixus est. S. Vitus dixit : Ut asseris ita est, sed hujus rei magnum et admirabile est sacramque mysterium. Hylas dixit : Quantum ad rem spectat, dicendum est potius, esse supplicium, quod confiteris forte mysterium. S. Vitus dixit : Patienter audi pater, et veritatis suscipe rationem. Traditio et crucifixio Jesu Christi Domini nostri, redemptio et salus nostra esse dignoscitur : a cujus caritate, certissimus esto, pater, quia nemo, quacumque tribulatione illata, me unquam poterit separare.

Miraculis
clarus,

B 3 Multi siquidem cæci per B. Vitum divina gratia illuminabantur, multi sanabantur ægroti : sed et multa dæmonia voce publica ipsius præclara merita fatebantur. Hæc audiens Valerianus Præses, sedens pro tribunali, patrem B. Viti coram omnibus his verbis aggreditur. Jam manifestius, Hylas vir illustrissime, audio, quod filius tuus illum crucifixum, quem in Judæa passum, Christum sui cultores nominant, tota devotione adorat et excolit, et deos nostros contemnit : quapropter dignum ducimus illum nostris præsentari conspectibus. Cumque B. Vitus venerabilis puer tribunali Præsidis sisteretur, interrogabat eum Valerianus dicens : Quare diis immortalibus non sacrificas ? An nescis, quia Principes nostri jusserunt, ut si quis inventus fuerit illum Christum colens, diversis pœnis interficiatur ? B. Vitus, repletus sancto Spiritu, non trepidans, neque, ut hujusmodi ætati familiare est, aliqua timoris signa habens, signaculo facto Christi filii Dei, aperuit os suum, et dixit : Ego dæmonibus non consentio, nec sculptilibus aut lapidibus venerationem ullam impendo : habeo enim Dominum Deum vivum, cui fideliter servit anima mea. Tunc Hylas pater ejus, ejulans voce magna, ad amicos suos dixit : Plangite mecum quæso, quia video unicum filium meum perire. S. Vitus dixit : Non debeo perire, si possum in congregatione justorum introire.

sistitur ad
tribunalfidem Christi
profiteatur :

C 4 Tunc Valerianus B. Vito dixit : Quia nobili genere ortus es, amicitia patris tui hactenus me retinuit, ut in te jussa Principum uti in sacrilegum non explerem. Nunc, quia video te obstinata mente in tua velle permanere sententia, correptione interrogabo, si te a cæpto conamine potero revocare. Et jussit fustibus mactari puerum. Cumque diutius fuisset mactatus, dixit ei Præses : Acquiesce nunc, et sacrificia diis. B. Vitus respondit : Semel tibi dixi, Præses, Christum adoro filium Dei. Tunc iratus Valerianus, jussit puerum cathomo cædi. Ministri autem mox, ut in infantem manus mittere tentaverunt, brachia eorum arefacta sunt. Sed et manus Præsidis arefacta est.

fustibus
verberatur :

5 Tunc exclamavit Præses, dicens : Heu ! manum perdidisti, et dolore torqueor. Et advocans Hylam patrem ejus, dixit ei : Ut video non habes filium, sed magum. S. Vitus dixit : Non sum ego magus, sed Christi Domini mei famulus, qui me docuit mandata sua, cujus doctrina et opere repletus sum, qui et mortuos suscitavit, et pedibus super mare ambulavit ; imperavitque ei et cessavit a

furore suo : cujus ego sum servus, et in cujus virtute sanam possum facere manum tuam. Valerianus dixit : Fac ut te magum non esse, sed veri Dei (ut asseris) famulum computem. S. Vitus elevans ad cælum oculos, dixit : Propter eos, qui adstant, Domine, ut videant et credant in Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum ; verum et omnipotentem Deum, in unitate sancti Spiritus tecum regnantem : ipsius Domini mei Jesu Christi nomine, sit nunc manus Præsidis sana. Et statim manum ejus sanam reddidit.

6 Tunc Præses tradidit puerum patri suo, dicens : Vade et emenda hunc filium tuum, quatenus acquiescat et sacrificet diis, ut non pereat. Pater autem ejus beatum puerum Vitum suscipiens, introduxit eum in domum suam, et multis deliciis ac mollibus verbis suadebat ei : cymbalis quoque et organis demulcere tentabat eum, et affectabat ancillas suas saltare ante eum, qualiter placeret ei, et ut a cultu Dei sui recedere facilius persuaderet. Ille autem, cælum incessanter suspiciens, dicebat intra se : Cor contritum et humiliatum, Deus, non spernas.

7 Jussit denique pater ejus cubiculum omnibus quibus poterat oriri deliciis, et sterni palliis, ac decorari lapidibus pretiosis, et introduxit in illud g filium suum Vitum ; introductoque eo jussit claudi cubiculum. Beatus vero Vitus, flectens genua, Dominum deprecabatur, dicens : Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus Pater dilecti pueri tui Jesu Domini mei, respice in me, et miserere mei, et confirma me in virtute tua : ut non prævaleat draco iste, iniquitatis et malignitatis suæ votum perficere in servum tuum : ne insultent Gentes fidelibus tuis, et dicant, Ubi est Deus eorum ? Cubiculum autem inæstimabili claritate fulgebat, et videbantur in eo quasi duodecim lampades, nimio fulgore splendentes ; respersumque est suavissimo odore ; ita ut pater Viti omnisque familia cum ingenti admiratione clamarent, dicentes : Papæ ! Numquam nec in Deorum templis tanta mirabilia vidimus. Qua admiratione attonitus Hylas pater B. Viti dixit : Putas dii venerunt in domum meam ad filium meum ? Cœpitque curiose attendere ad ostium, prospiciens in cubiculum : et vidit septem Angelos stantes, alas habentes more aquilarum, inæstimabilis pulchritudinis et splendoris fulgore radiantes ; et cantabant, Ὁ Ἄγιος, Ὁ Ἄγιος Ὁ Ἄγιος.

8 Pater, ipse splendore reverberante in oculos ejus, cæcatus est ; privatusque oculorum corporali lumine, didicit secreta cœlestia non nisi puro mentis cerni posse obtutu. Beatus siquidem Vitus, pietatis ductus affectu, pro patre suo orabat, dicens : Deus cœli et Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, qui natus ex Maria es perpetua Virgine, operante Spiritu sancto, ne me separe a patre meo, sed eum mecum aggregare digneris in aula sancta tua. Verumtamen, Domine, non voluntas mea, sed propositum fiat gratiæ tuæ. Pater autem ejus præ nimio dolore clamabat : Heu ! inquit, fili, perdidisti lumen oculorum, et ingenti dolore et angustia torqueor. Servorum nihilominus et ancillarum plurima multitudo dominum suum plangebat, cruciatibus et ululatibus miserabiliter nimis h vexatum. Ad quem clamorem adeo commota est civitas, ut etiam Valerianus Præses, ad voces commoti populi, ad domum Hylæ cum festinatione accurreret. Cumque introisset domum, et vidisset eum inter manus servulorum excæcatum, et ingenti stridore clamantem, hoc quomodo acciderit interrogare solite cœpit. Cui Hylas respondit : In cubiculo filium meum curioso cœpi mirari intuitu et vidi Deos i, quorum oculi erant ut stellæ, et aspectus ut fulgur ; et splendorem tantum

D
manum ari-
dam Præsi-
dis sanat :traditus pa-
tri, modis
multis tenta-
tur .E
inclusus cubi-
culo
grecreatur cœ-
lesti luce et
odoreet cantu An-
gelorum :F
patre cæca-
to,et ob dolorem
ejulante,

h

ductus a
Præsidi ad
aram Jovis, et
vestæ
i

A tum ferre non prævalens, luce reverberante in oculos meos, lumen infelix nimis amisi. Valerianus dixit: Dii, inquam, ut tu asseris, fuere potentes. Tunc apprehendens Hylam una cum servis ejus, duxit eum ad templum Jovis: et positus ante aram Hylas, devovit Jovi, dicens: Deus invictissime Jovis, si me salvum feceris, lumenque oculorum mihi reddideris, victimas innumerabiles offeram tibi, et taurum conflatilem cum cornibus aureis; et virgines sacras, dea Vesta, tibi dicabo, cum vestro fuero potitus solatio: sed nullum remedium impetrans, acriori semper augebatur supplicio.

et acrius torquetur.

S. Vitus a patre rogatus,

9 Interea beatus infans genua flectens, Dominum deprecabatur, dicens: Qui Tobiam illuminasti, Domine, fac misericordiam cum patre meo, si tibi consenserit. Diutius denique Hylas inaniter ante aras dæmonum clamans, tandem ad domum reducit: ubi B. Vitus, sacrificium laudis Domino immolabat. Quo cum perductus fuisset, procidit ad genua B. Viti, dicens: Fili, salvum me fac. S. Vitus dixit: Et vis sanus fieri, pater? Ad quem ille: Volo et inhianter desidero, fili; ipso etiam voluntatem dolore cogente. B. Vitus dixit: Si sanus vis fieri, abrenuntia Jovi, Herculi, Junoni, Minervæ, Vestæ, atque Apollini. Hylas dixit: et quomodo abrenuntio? B. Vitus dixit: Non deos illos, sed dæmones esse dicens, statuas quas hactenus coluisti, nihil habere virtutis confitearis: et si ita eis ex corde abreuntiaveris, mox lumen oculorum tuorum recipies. Hylas dixit; Abrenuntio eis. B. Vitus dixit: In hac responsione tua intelligo, quia obduratum est cor tuum: sed propter populum qui adstat ut credat, et glorificetur nomen Domini mei Jesu Christi, licet non merearis, faciam tecum misericordiam. Et imponens manum super oculos ejus, oravit dicens: Domine Jesu Christe, qui cæco nato lumen, quod natura negaverat, tua potentia tribuisti; quamquam fides ejus non mereatur, tamen propter gloriam nominis tui, illumina oculos hujus patris mei, ut videant et confundantur inimici tui, et lætentur omnes qui noverunt te, Domine. Et statum ceciderunt quasi squammæ ab oculis ejus, et sanus factus est, et respiciens vidit clare omnia, quæ se præsentia exhibuerant ejus obtutibus: exclamansque voce magna dixit S. Vito; Gratias ago diis meis, qui me salvum fecerunt, et non Deo tuo. Et cœpit satagere cum omni studio, quibus pœnis interficeret filium suum.

visum ei red-
dit:

manet is ta-
men obstina-
tus in malo.

C

ANNOTATA D. P.

a MS. Aquicinctinum et nostrum unum, Tempore Diocletiani et Antonini: qui manifestus est error. In MS. Trevirensi etiam legitur tempore Valeriani et Gallieni, qui forte ad alium Vitum Romæ passum pertinent. Idem Aquicinctinum aliæque plura, loco Præsidis vel Præfecti, infra appellant Valerianum Cæsarem.

b Ita MS. Osnabrugense, itaque legerunt Ado et Usuardus, eosque secuti alii: lectionem autem veriorum hanc esse suadet Hieronymiani Martyrologii consensus, in omnibus quatuor Apographis, in quibusdam tamen MSS. quæ hic vidimus, Cilicia invenitur, per syllabarum inversionem, non raro alias observatam; pro qua plures Codices habent Lyciam vel Liciam, forte ex Cilicia factam, omissione unius syllabæ; nusquam autem adhuc invenimus Lucaniam, quam nominat Bellocensis; nisi quod Petrus de Natalibus utramque provinciam mirabiliter sic jungat. Vitus, Modestus et Crescentia.... martyrio claruerunt in Sicilia: qui Vitus ex Lucania.... oriundus. Hoc tamen secuti sunt Romani Martyrologii recognitores sub Gregorio XIII; et ubi eatenus lectum fuerat in Sicilia, legi jusserunt

in Lucania, quod hodiedum servatur, omnibus antiquis MSS. refragantibus.

D
EX MSS.

c In secundis Actis et apud Mombrinium pluribus hæc extenduntur; et Mombrinius, ex Senatorum stirpe descendisse Vitum legit.

d Quid sit Cathomis cædi, multis disputat hoc loco Baronius, pluribus in Glossario Cangius; utrique convenit, vocem Græcam esse ex κατὰ et ὄμος, ut si quasi κατόμος, id est, ad humeros (quamquam apud auctores Græcos nihil simile inveniat) et omnibus qui expendendi adducuntur locis consideratis, aliud concludere non possum, quam Virgas significari; non quomodocumque inflictas, sed uti solebat, et etiam nunc in Polonia solet, pueris, in humeros alterius sublati atque ad nates cædendis: quod genus supplicii, ad majorem verecundiam, etiam mulieribus et viris aliquando adhibitum sit: hinc autem factum ut etiam ipsæ virgæ, quia ad istum usum solitæ adhiberi, absolute vocentur Cathomi.

e Papas, atis, ati, Pædagogus; unde infra in Notis femininum Papatissa: sunt qui declinationis secundæ faciant, quasi a nominativo Papatus, ti, to.

f Hinc, post parvum exordium, incipiunt Acta in MS. Ultrajectino, et apud Surium.

E

g Alios Cubiculus ilque in masculino, uti ex itinerario quodam Burdegalsensi refert Cangius in Gloss. Ibi etiam constat Cubiculus, in quo Salomon sedit; ipse vero cubiculus uno lapide est tectus.

h MSS. quædam Vernantem, instar verbi deponentis.

i Alia Acta, vidi Deos igneos, quorum oculi erant scintillæ. Atque hæc ad primam Actorum partem notasse satis sit: cui fortassis suus hic deest finis, ut alterius alibi Viti Acta, Siculi Viti Actis possent conjungi. Recte, an secus, non definio: definire visi sunt editores Cracoviensis in Polonia Missalis, quando eam partem solam sumpserunt in argumentum Sequentiæ, post Epistolam cantandæ, satisque dignæ quæ hic legatur.

Vito plaudat omnis ætas, et pro Vito laudes lætas Christo solvant omnia.

Hic a vita vera Vitus, nullos mortis ageas ritus,

Puer pueritia.

More, gestu transcendebat, cum pro Christo quem colebat, Mundi sprexit gaudia.

Dulce patris sprexit sinus, ludos, jocos nihilo minus, Vana censens omnia.

Hic in brevi consummatus, infans et vix ablactatus, Puer egit senia.

Pater ejus hoc audito, hunc subdici cursu cito, Jubet ad flagitia.

Post flagella blandimentis eblanditur, sed tormentis. Pueri constantia

Plus elegit contorqueri, quam iniquum persuaderi, Patris ab astutia.

Tandem Præses huic rumori præbens aures, Vitum mori Censet de justitia;

Si non esset deferendum ejus patri, et parcendum Vito Patris gratia.

Hylas ergo deprehensus, et pro Vito reprehensus, Vitæ narrat gaudia;

Verba patris, dixit, audi, honorandis diis obaudi, Offer sacrificia.

Cogit pœnis Rex iratus, suadet pater desolatus Tota cum familia.

Sed nec Vitum perterrebat Regis ira, nec movebat Mente pater anxia.

Cum in pœnis victor staret, et pro Christo vitam daret! Viva factus hostia.

O mirandum bellatorem! o stupendum hunc victorem! O mira victori

Vitus puer in ætate, senes vicit gravitate, Fidei constantia.

Ergo Vitum imploremus, Nos, qui Vito deferemus Vota spiritalia.

Ut per ipsum coronemur, quam a nodis non meremur, Sempiterna gloria.

F

A

EX MSS.

PARS II

*Transitus in Lucaniam, inde Romam. Variæ
pœnæ inflictæ Obitus. Sepultura.*

Angelo monen-
te et ducente,
cum S. Mode-
sto navigat
Alectorum:

a

b

c

B

d

ab aquila
nutritur:

convertit
multos:

e

f

g

a Diocletiano
Imp. evocatus
venit Romam:

C

generose re-
spondet,

Angelus autem Domini apparuit papati ejus, religioso viro, nomine Modesto, dicens: Tolle puerum, et descende ad mare, quo invenies naviculam, qua transfretabis una cum eo in regionem *a*, quam tibi ostendero. B. Modestus dixit: Domine, viam quam dicis nescio, et quo ibo? Angelus Domini dixit ei: Ego vos ducam. Erat autem B. Vitus *b* circiter annorum septem. Exiens vero Angelus Domini deducebat eos. Et dum pervenissent ad mare, invenerunt naviculam, quam eis Christus Dominus præparaverat. Conversus quoque Angelus Domini sub specie naucleri ad infantem, dixit ei: In quam regionem festinatis? Vitus dixit: Quo nos Dominus duxerit, prompti sequemur et hilares. Dixit ei Angelus Domini: Et naulum tuum ubi est? S. Vitus dixit: Cujus nos servi sumus, dabit tibi mercedem. Et ascendentes naviculam, appulerunt in loco qui dicitur *c*. Alectorius: et subito is qui eos navi deposuit, non apparuit. Venientes autem juxta flumen, quod dicitur *d* Siler, requieverunt sub arbore: ubi Dominus per B. Vitum multas operabatur virtutes. Cibus vero ministrabatur eis per aquilam cœlitus: et cum concursus populi multus, fama signorum vulgante virtutem Domini, ad eos fieret, clamabant dæmonia: Quid nobis et tibi, Vite? venisti ante tempus perdere nos. Beatus autem Vitus instanter docebat populum præcepta Domini, et multi convertentes baptizabantur. Sanctus quoque puer, gratiarum actiones Domino referens, dum prædicaret populo, divinam clementiam atque omnipotentiam devotissime decantabat; Credidi, propter quod locutus sum, Domine: ego autem humiliatus sum nimis. Et item. Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.

11 Interea *e* filius Diocletiani Imperatoris vexabatur a spiritu immundo, et clamabat dæmon per os ejus, dicens: Si non venerit Vitus *f* Lucanus, hinc non exibo. Imperator dixit: Et ubi possum hominem hunc invenire? Dæmon dixit: In territorio est Tanagritano *g* juxta fluvium Siler. Tunc Diocletianus Imperator milites armatos misit, ut cum festinatione perducerent hominem, quem dæmon nomine designaverat. Cumque venissent milites ad locum, quem dæmonis indicio audierant, invenerunt Christi athletam Vitum, circa fluvium Dominum exorantem. Ad quem milites dixerunt: Numquid tu es Vitus? Beatus infans dixit: Ego sum. Milites dixerunt: Imperatori es necessarius. S. Vitus respondit: Et ego tantillus homuncio, ad quid Imperatori sum necessarius? Milites dixerunt: Filius ejus a dæmonio vexatur, et ideo te ad eum perducere rogavit. S. Vitus dixit: Eamus in nomine Domini. Cumque pervenissent Romam, nuntiatur Diocletiano Imperatori ejus adventus: quem mox ad se introduci jussit. Vultus autem S. Viti erat speciosus nimis, et flammeus sicut ignis, et oculi ejus ut radii solis: utpote quia gratia Christi erat repletus. Cui Diocletianus Imperator dixit: Tu es Vitus? Ille autem tacuit. Tunc Cæsar Modestum de quibusdam quæ ei visa sunt cœpit interrogare. Sanctus vero Modestus, senex et naturæ simplicis, nesciebat congruum Imperatori dare responsum. Quapropter Diocletianus Imperator, senem exprobrando conturbavit. Unde S. Vitus dixit Imperatori: Cur interrogassenem uti juvenem? Vel propter canitiem debueras ei dare honorem. Diocletianus Imperator dixit: Unde tibi tanta præsumptio, ut contra potestatis

nostræ auctoritatem sic furiose respondere audeas? D S. Vitus dixit: Nos iracundi non sumus, qui simplicitatis spiritum Christo largiente recepimus: quapropter, columbæ mansuetudinem imitamur, Magister enim noster qui nos docuit, natura est bonus, potestate magnus, et simplicitate modestus: et ideo qui ejus discipuli volunt fieri, mites et humiles corde, non iracundi et furiosi, ut denotas nos, debent esse.

12 Tunc subito dæmon, per os vexati filii Diocletiani Imperatoris, clamavit horribiliter, dicens: O Vite, quare ante tempus crudeliter torques me? Cui S. Vitus nihil respondit: Diocletianus vero Imperator dixit S. Vito: Potes hunc filium meum sanum facere? Vitus respondit: Sanitatem quidem recuperare illum possibile est, quam ego illi non possum reddere; sed per me Christus filius Dei, cujus ego sum famulus, si vult eum ab hoc hoste pessimo liberare, facillime potest. Et cum, deprecante Diocletiano Imperatore, accessisset ad eum; manum superposuit capiti ejus, dicens: Spiritus immunde, in nomine Domini nostri Jesu Christi, recede ab hac creatura Dei. Et statim recessit ab eo dæmon, et occidit plurimos infidelium. Videns autem Diocletianus filium suum sanum, et plurimos infidelium, qui S. Vito illudebant, a diabolo præfocatos; et sibi in elegantia pueri complacens; blande et affabiliter hortatus est S. Vitum, dicens: Consentire, mi Vite carissime, ut solammodo sacrifices diis; et dabo tibi maximam partem regni mei, et cumulo te plurimis divitiis, auri et argenti, pretiosarumque vestium, atque totius multiplicitate suppellectilis, familiarissimumque et carissimum non immerito te habebo. Cui S. Vitus dixit: Regnum tuum et vestes tuæ atque divitiæ, mihi necessariæ non sunt: habeo enim Dominum Deum meum, qui si perseverando illi fideliter serviam, induet me stolam immortalem, quam tenebræ comprehendere non possunt. Diocletianus Imperator dixit: Non sic agas, Vite, sed consule potius vitæ tuæ, et sacrificia diis, ne diversis pœnis intareas. S. Vitus dixit: Inæstimabiliter quidem hæc tormenta, quæ promittis, desidero; quo ad illam palmam pertingere possim, quam Dominus electis suis dignatus est repromittere.

13 Tunc præcepit Diocletianus ministris suis, ut B. Vitum, una cum Modesto, retruderent in dirissimum carcerem. Et cum retrusi fuissent in carcerem, jussit utrumque eorum onerari ferro, appendente pondera *h* octoginta; et carcerem annulo suo signari, quatenus nemo eis vel aquam potuisset porrigere. Et cum inclusi fuissent, subito claritas magna resplenduit in carcere, ita ut ipsi custodes territi mirarentur. Sanctus vero Vitus exclamavit voce magna, dicens: In auxilium nostrum tu intende, Domine: accelera et libera nos ab hac pœna, sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis, et Susannam de iniquitate falsorum testium. Ad quam vocem B. Viti repente terræ motus factus est in carcere, et lux incomparabiliter radiavit, odorque inæstimabilis respersus est in habitaculo carceris. Apparuitque eis Dominus noster Jesus Christus, dicens B. Vito: Vite, exurge, confortare, et esto robustus: ecce ego tecum sum omnibus diebus, et sic recessit ab eis hæc visio. Ferrum vero, quo victi erant et ponderati, dissolutum est, sicut cinis; et erat una vox psallentium Angelorum multorum cum eis in carcere, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis suæ; et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui. Hoc audientes custodes carceris, præ timore exanimes pene effecti, cucurrerunt ad palatium, vocem magna clamantes: Imperator piissime, succurre, civitas omnis perit, cunctusque interit populus. Qua

filium ejus a
dæmone libe-
rat:

non movetur
promissis aut
minis, ut sa-
crificet diis:

retrusus in
carcerem cum
S. Modesto,
h

per lucem et
odorem visita-
tur a Christo

et Angelis,

voce

A voce commotus Imperator Diocletianus, dixit custodibus: Quod est tantum flagitium, ut sic permoti irrationabiliter proclametis! Custodes dixerunt: Vitum, quem nobis præcepisti ligare in carcere, claritas maxima circumdedit, et odor inæstimabilis in toto claustro respersus est, et est homo cum illis, (Vito videlicet et Modesto) cujus aspectum nullus hominum prævalet tolerare; eosque alloquitur, et multitudo candidatorum virorum, in laudes hilarissimas prosiliens, ibidem vociferatur.

i
In amphitheatrum ductus animat S. Modestum,

k
B
14 Tunc Diocletianus, furore succensus, jussit arenarium i præparari, dicens; Bestiis ferocissimis tradam eos, ut videam, si Christus eorum possit liberare eos de manibus meis. Et cum introducti fuissent in amphitheatrum, S. Vitus admonuit papatem suum, ut non expavesceret, dicens ei: Fortis esto, pater, ne timeas gladium diaboli, quoniam ecce nunc appropinquavit corona nostra. Erant autem in hoc spectaculo plusquam quinque k millia virorum, absque mulieribus et infantibus, quorum erat multitudo inæstimabilis. Cumque starent ante eum, Diocletianus dixit S. Vito: Vite, ubi te vides? Beatus autem Vitus, elevans oculos ad cælum, nihil respondit. Et Imperator repetito dixit ei: Ubi te vides, Vite? Et Vitus dixit: Video me esse in amphitheatro: verumtamen fac celerius quod facturus es. Diocletianus dixit: Consule vitæ tuæ, Vite, et sacrificia diis magnis. S. Vitus dixit: Numquam tibi bene sit, diabole, rapax lupe, animarum deceptor: miror enim frontem tuam, quia tantas cernens virtutes non erubescis hæc mihi persuadere. Ego vero Christum habeo, cui hactenus votum pectoris mei sacrificavi, et nunc quod superest meipsum illi sacrifico.

in ardentem fornacem con-
jectus,

ea per Angelum extincta
C
15 Tunc præ nimio furore seipsum non capiens Imperator, jussit ministris parare clibanum, et in eo resolvī plumbum et resinam et picem. Feceruntque ministri sicut eis præceperat Imperator, et deposuerunt in eum beatum athletam Christi Vitum. Dum deponeretur, dixit Imperator; Ecce modo video, si Deus tuus poterit liberare te de manibus meis. Beatus vero Vitus, dum consignaret se signo Crucis vivificæ, jactatus est in medium clibani: et efferbuit fornax sicut mare. Et subito apparuit Angelus Domini, qui omnem clibani fervorem extinxit. Beatus autem Vitus; in medio clibanis stans, hymnum dicebat Domino: Qui liberasti, inquit, Domine, filios Israel de terra Ægypti per Moysem, de jugo durissimo et fornace ferrea, fac nobiscum misericordiam, propter sancti nominis tui gloriam. Et vocans Diocletianum Imperatorem, dixit ei: Gratias ago tibi et ministris tuis, Diocletiane: quia mihi lavacrum placidum præparastis, l etiam sabana præparate. Universus autem populus voces dabat ad cælum, dicens: Tanta mirabilia numquam vidimus; vere enim verus et magnus est Deus infantis hujus. Et exiliens B. Vitus de clibano, nullam maculam habebat in corpore, sed refulgebat caro ejus tamquam nix: unde et psallens dicebat: Probasti me, Domine, sicut aurum; igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Imperatorem vero increpans: Erubescere, diabole, cum Satana patre tuo, videns quantam virtutem faciat Dominus meus in servo suo.

illæsus exit,
et objugat Imperatorem:

signo Crucis leonem mansuefecit
16 Imperator denique magis ac magis in iram frendens, jussit adduci leonem, cujus rugitum etiam homines vix poterant tolerare. Qui cum adductus fuisset, dixit Imperator B. Vito: Numquid et hic prævalebunt magicæ artes tuæ? S. Vitus dixit: Inspiciens, stulte, insulse, et sine sensu: cur non attendis quia Christus Jesus Dominus meus mecum est, cujus jussu me Angelus ejus de omnibus poenis et de manibus tuis potentissime liberabit? Et cum

dimissus fuisset leo, S. Vitus signum sanctæ Crucis fecit super eum: et leo cecidit ante pedes ejus, et protracta lingua lingebat plantas ejus. Tunc S. Vitus dixit Diocletiano: Ecce, impiissime, ipsa animalia reddunt honorem Deo, et tu non agnoscis Creatorem tuum; cui si credere volueris, adhuc tibi promitto, quoniam salvus eris Imperator: dixit; Tu illi credas, et omne genus tuum. S. Vitus subridens dixit: Bene dixisti, Imperator: ego enim et omne genus meum, quod ex Deo natum est per fidem qua ego renatus sum, perpetuam coronam, sicut et ego, desiderat in paradiso. In illa aurem hora crediderunt in Christum quasi mille homines. Diocletianus ergo Imperator dixit: Vite, multi hæc gesta tua videntes, credunt artibus tuis, quibus et igni et feris imperas. S. Vitus respondit: Ignis et feræ non artibus imperantur; sed quia creaturæ sunt, Creatori suo reddunt honorem, Domino meo Jesu Christo. Unde tu plus confundi potes, quia quod res insensibiles et bestię irrationabiles faciunt, tu, qui rationalis es, creaturis irrationabilibus es deterior.

17 Tunc Diocletianus jussit ministris, ut B. Vitum una cum S. Modesto papato suo et Crescentia nutrice m sua, quæ prædicatione ipsius B. Viti Christo credidit, in n catasta extenderent. S. Vitus dixit Imperatori: Ridiculosam et imbecilem ostendis virtutem tuam, quia mulierem torquere jubes. Torquebantur autem in catasta Sancti Dei, ita ut dissiparentur ossa eorum, atque viscera apparerent. Et in hac tortura clamavit S. Vitus ad Dominum, dicens: Domine Deus, in nomine tuo salvos nos fac, et in virtute tua libera nos. Et statim terræmotus factus est magnus, et coruscationes terribiles, et ceciderunt templa idolorum o, et magna pars populi mortua est. Imperator quoque cum festinatione territus fugiens, percutiebat frontem suam manu cum ingenti clamore, dicens: Væ mihi, quia a tantillo infantulo turpiter superatus sum: Descendit autem Angelus Domini, et elevavit eos de catasta; et subito inventi sunt juxta fluvium, qui dicitur Siler, et requieverunt sub arbore; invocante S. Vito Dominum et dicente: Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, perforce desiderium cordis eorum, qui in tuo sancto nomine volunt gloriari de passione martyrii mei. Custodi illos, Domine, ab omnibus periculis hujus seculi, et perduce eos ad gratiam et gloriam magnificentie tuæ; et per dies quatuor natalis mei, musca non p appareat, quæ imago est dæmonum, in hoc loco martyrii mei. Et cum complisset S. Vitus orationem, facta est vox de cælo, dicens ad eum: Vite, exaudita sunt orationes tuæ. Et his dictis, beatæ Sanctorum animæ, sacris egressæ corporibus, in similitudine columbarum nive candidiores, comitantibus eas Angelorum psallentium choris, cælum cum gaudio petierunt.

18 Per triduum autem superno munere aquilæ custodierunt corpora eorum. Tertia vero die dum Florentia quædam, illustris femina, secus locum gestaretur ab equis in basterna q, super ripam fluminis Siler, subito exilientibus eisdem equis, quasi pavore quolibet territis, rapta est in modo mirabili in medium fluminis. Et cum cœpisset mergi apparuit ei S. Vitus, ambulans super aquas. Ad quem Florentia ingenti clamore dixit: Si Angelus Dei es, libera me. Cui B. Vitus respondit: Ego sum Vitus, a Domino, salutis humanæ auctore et providore, transmissus, ut liberem te, quo sepelias corpora nostra; et quæcumque in nomine Salvatoris cum orationibus nostris petieris, impetres. Et hoc ordine ab impetu fluminis erepta Florentia, collegit corpora Sanctorum, et aromatibus condiens, sepelivit ea in eodem loco, ubi requieverunt, qui dicitur r Marianus. Passus est autem S. Vitus, una cum S.

D
EX MSS.

et convertit mille homines:

tortus in catasta cum Modesto et Crescentia, E

m
n

o
liberatur ab Angelo,

p
et cum iisdem martyrium complens ad cælum deducitur. F

Corpora sepeliuntur a Florentia. q

r

EX MSS.

A S. Modesto et Crescentia, sub die xvii Kalendas Julias, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, virtus et imperium, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Si Mazara vere natus est Vitus, haud longa ipsi fuit ad mare via : quod si etiam in Sicilia obiit, cum nutritoribus suis Modesto atque Crescentia, concipi poterit navigio delatos fuisse ad Promontorium, vulgo Caput S. Viti dictum : ibique omnes consummasse agone, post prædicatam pluribus fidem, factaque tum ibi tum alibi per insulam miracula ; quoad iterum comprehensi, ibidem invenerint sepulturam, unde postea translati fuerint in Apuliam. Auctor vero, volens alterius Viti martyrium eidem personæ tribuere, eo transfretasse Siculos Martyres finærit, unde Romam abductus fuit Vitus Lucanus.

b Hinc Petrus de Natalibus ait, quod Sanctus septimo ætatis suæ anno ad martyrii palmam pervenit. Alia Acta, quæ Bellovacensis sequitur, Erat, inquit, Vitus annorum duodecim. Fuisset autem vel sic supra ætatem sapiens, si vere (ut eadem Acta in principio habent) erat die ac nocte Dominum deprecans, et convertens animas non credentium, eleemosynis vacans, viduis et orphanis necessaria tribuens. Sed apparet luxuriantis scriptoris hæc esse ; quibus sepositis, mirum non esset præcoccem in septenni puero gratiam primas minas blanditiisque vicisse, et a nutritoribus Christianis subductum patris potestati, cum illis ad duodecimum annum in promontorio supradicto vixisse aut etiam diutius.

c Ἀλεπόριος Græce, Latine Gallinaceus vertetur æque : facile autem Græci nominis locum in Lucania quam in Sicilia conceperis, cum utraque Græcizaret, et omnia fere propria nomina essent utrobique Græca : in neutra tamen nunc invenitur talis nominis indicium.

d Siler, alias Silarus, vulgo Selo, Picentes a Lucanis separans. Maurolycus Siculus, ne Sanctos ex Sicilia dimittat, diem 15 Junii, sic orditur : In Sicilia juxta Selinuntum fluvium, sanctorum Martyrum Viti pueri etc. ad Illius scilicet ostium jacet Mazara, credita S. Viti patria.

e Filiam melius legit Ado, quod recentiores sequuntur, et Valeriam intelligunt Galerio Maximiano nuptam. Spuriam aliquam spuriumve melius intellexeris : nec enim aliam legitimam prolem ullam habuit Diocletianus : sed si pro Diocletiano intelligendus est aliquis ejus Romæ Præfectus, cur non hujus quoque Præfecti filius aut filia intelligitur ?

f Ita propter habitationem Sanctum dici, intellexerit auctor : sed, si subsistit distinctio quam suggerimus, poterit hic vere Lucanus credi.

g Tanager, hodie Niger, in Silarim incurrit ; et nomen suum amittit supra Bucinum oppidum, milliario circiter 16 a mari.

h Alia Acta, Centum quadraginta pondo.

i Arenarium proprie dicitur fundus quilibet arenosus, unde arena effoditur : et sæpe etiam sumitur pro cæmeterio. Hic tamen significat Amphitheatrum solum, quod alias Arena dicitur.

k Alia, Quadraginta millia virorum.

l Eadem, Utinam et sabana præparassetis nobis ! hæc autem sunt linteamina, quibus egressi de balneo et sudatione involvuntur, serviunt etiam involvendis mortuorum corporibus. Sudaria dicerent latiniore. Vide 9 Januarii nostri ad Vitam S. Juliani cap. 13 litt. h.

m Alia, Papatissa sua : sed quomodo hic ex improviso apparet illa, nusquam antea nominata : ne tunc quidem ubi transfretatio describitur ? Credo, quia hanc

martyrii sociam nominabat Martyrologium vetus, cum quo melius illam in Sicilia reliquissent posteri.

n Catasta, locus editior, in quo venales servi aut rei examinandi torquendive exponerentur : vide 3 Martii passionem SS. Perpetua et Felicitatis cap. 2, litt. c.

o Auxesis procul dubio enormis ; sed quid hoc notamus, qui in tota hac narratione nihil κατὰ τὸ πρότερον invenimus digestum ? Alio prorsus stylo genuina martyrialium temporum Acta procedunt. Si responsa et interrogata utrinque breviter, apparitiones Angelorum vocesque cælestes aut nullas aut rarissimas, pauciora tormenta, aliaque similia in illis consideres, scies quantum distent æra lupinis.

p Ridicule confictam petitionem merito omisit aliorum Actorum scriptor. Fortassis istis diebus simile aliquid observabatur in ecclesia Sancti apud Lucanos : nam sæpe in hujusmodi spuris Actis finguntur a Deo petere Sancti morituri eam gratiam, qua ipsos post mortem Deus specialibus hominibus commendavit.

q Basterna, vehiculum tectum seu lectica muliebris a duobus animalibus gestanda : de qua vide Cangium in Glossario, erudite suo more disserentem.

r MSS. quædam ; Sepelivit in Mariano prædio.

D. P. DISQUISITIO CONJECTURALIS.

De prima sepultura S. Viti, et prætensa Translatione corporis ex Lucania in Apuliam.

Quisquis Acta superscripta legerit, stylumque et ingenium Auctoris didicerit æstimare, ex paucis illis quæ hinc inde supersunt Martyrialium temporum Actis, qualia nostrum opus subinde suggerit, et mox hic sequuntur de Sancto Dula ; eum credo non alienum futurum a conjectura, qua distinguendos suggesti Vitos, imprimis duos ; quorum unus in Sicilia passus sit, cum SS. Modesto et Crescentia ; alius Romæ, ubi vel martyrii, vel saltem cultus socium habuerit Modestum alterum. Tali autem distinctione admissa ; sicut necesse erit corrumpere fidem narratæ in Actis transvectionis ex Sicilia in Lucaniam ; ita multo magis merebitur in dubium revocari, asserta sub finem, Sanctorum, e catasta Romana sublatorum divinitus, in eadem Lucaniam transpositio ; qua subito inventi juxta fluvium Siler, ibidem, post fusas a S. Vito preces, expiraverint. Si certum foret eos, qui Romæ passi sunt, primam istæ sepulturam nactos (Nam Siculos Martyres in Sicilia sepultos malim credere) suspicarer corpora, ut multorum aliorum, jactata in fluvium, divino nutu per marinos fluctus usque in Lucaniam devecta, adverso Silaci subisse usque in locum, ubi inventa ac tumultata fuerunt. Nunc cum id non constet, nec aliunde probetur ibi fuisse (quod Acta præsumunt) Marianum (nam ædificandæ ibi ecclesiæ occasionem dare potuit S. Viti, ibi ante martyrium commorati, et multa miracula operati, memoria) videamus numquid alius Romæ propior locus poterit primam sepulturam S. Vito dedisse.

2 Talem suggerere videntur Leander Albertus et Athanasius Kircherus in suo Latio illustrato, hic pag. 80, iste in descriptione Italiæ pag. 211 ; eo post Blondum propendentes ambo, ut Caii Marii Villa, dicta etiam Marianum, sit hodiernum Marinum, in agro Albano, ditionis Columnensium, viii P. M. ab Urbe. Cum enim a mari longius distet istud Latii mediterranei oppidum, non potest nomen suum accepisse a mari ; et cum eo fere loco fuisse Marii villa putetur, nihil pronius fuerit, quam eam unico verbo Marianum quoque dictam, et per quamdam contractionem Marinum. Jam vero nihil usitatius Romæ fuit, quam Christi Martyres, post quæstiones atque tormenta coram tyrannis superata in Urbe, capitali sententia damnatos,

extra

Supposita plurium Vitorum distinctione,

F Lucanus posset videri, non relatus ad Silarim,

sed prope Urbem casus,

A extra urbem tertio quartove milliario plecti. Concipiamus ergo, via Albana vel Appia, capite minutos SS. Vitum atque Modestum, vel simul ambos, vel scorsim singulos; atque ad sepulturam a Florentia delatos Marianum, olim Marianum, ubi prædium illa suum habuerit; postea vero cessante persecutione ædificatam super eos ecclesiam; quæ seculis aliquot intacta steterit. Tum vero quis non videat fieri potuisse, ut populantibus Latium Barbaris, Herulis, Gothis, vel Longobardis, captum exustumque Marianum illud sit; corpora autem Sanctorum, vel ante, vel post cladem delata in Diaconiam, quæ erat Romæ in Macello, indeque dici ceperit S. Viti?

scet-tium
autem esse
Marianum

quod in Apu-
lia ponunt,
Acta Transla-
tionis

B 3 Quod ad Polignianenses attinet, ii cum apud se esse Marianum volunt, eoque translatum ex Lucania corpus S. Viti credunt; ipsa quibus nituntur Acta prorsus evertunt; nec tamen quod dicunt ullo persuadent argumento. Id ut appareat clarius, age ipsam ex Ughello translationis historiam, seu fabulam mavis dicere, hic describamus. Titulus est; Incipit Translatio S. Viti cum sociis in territorio Polymniani: ubi eruditus in Apuliæ viris considerandum relinquo, an non magnam novitatem sapiat ita scriptum nomen, usu ab iis verosimiliter inducto, qui ad Polyhymniam Musarum unam etymon referendum putaverunt, cum in MSS. monumentis usque ad seculum fere xvi Polignianum legatur; itaque etiam habeat titulus in clauastro S. Francisci Liciensis, Paulo Episcopo positus anno mccccxlx. Sed hoc putetur, non tam auctoris quam scriptoris esse: rem ipsam totam videamus, observationibus criticis ad capita præcipua interpositis.

4 Florentia quædam illustris femina, fuit Principissa Salerni: quæ propter orationem B. Viti, a tempestate fluvii Siler, fuerat libertata, in loco qui Basterna dicitur. Eidem mulieri illustri, supra aquas, dum fere mergeretur, B. Vitus apparuit; ab ipsius fluvii aquarum inundatione, sicut divina potentia eam præcipiebat eripiens: quæ dum a periculo illo evasisset immunis, coepit in sanctæ Trinitatis amore fervere, et votum rogit Deo et beatis Martyribus memoratis, ut eorum corpora, in loco qui dicitur Marianus, sicut B. Vitus ei præceperat, honorificæ traderet sepulturæ. Præfata vero illustris mulier, nimium de Sancti visione perterrita, ubi esset locus ille, qui Marianus dicitur, ab illo minime requisivit; sed postmodum mandatum beatissimi viri oblivioni non tradens, per omnes provincias ubi esset dictus locus Marianus diligenter fecit inquiri: sed nullo modo a servis suis quos proinde transmiserat, potuit inveniri. Videns ergo præfata Domina, quæ erat laudabilis vitæ et nimia bonitate conspicua, et dolens nimium quod locus inveniri non posset: intra se meditari coepit, quid faceret. Nec mora, cum lacrymis et suspiriis juxta fluvium, ubi Sanctorum Martyrum inventa corpora, cum maximo honore fecit sepeliri; et ibidem cum diligentia ad honorem Dei et beatorum Martyrum, construi jussit ecclesiam: in qua quidem ecclesia altaria tria fuerunt ejus jussione constructa. In primo enim altari jussit corpus B. Viti summa cum veneratione recondi; in secundo vero, corpus B. Modesti; in tertio vero, corpus B. Crescentiæ, per manus Joannis Eremitæ, qui morabatur in monte Amalphinæ. Et per spatium annorum viginti omnipotens Deus languentibus multis integram restituit sanitatem, et miracula multa per eosdem sanctos Martyres operatus est in ea; catervis populorum undique ad eandem ecclesiam confluentibus, propter miraculorum multitudinem, signorum pariter, coruscationesque virtutum.

annis 20 ante
an. 801?

5 Placet hic tantisper subsistere, et miram rerum ac temporum confusionem notare. Describitur ecclesia,

Junii T. III

D qualis verosimiliter adhuc superest, a Jacobillo visa, ad fluvium Siler, et a qua infra in Marianum dicuntur translata corpora anno dcccxi, tamquam in illa ibi annis viginti quieverint; adeoque illic posita primum fuerint anno dcccxxxii, et quidem recens ad fluvii ripam reperia, atque eatenus insepulta; cum tamen agatur de Martyribus, sub Diocletiano possis, de quibus jam pridem legebatur in Actis, etiam extra Italiam tunc notis, quos eos Florentia in Mariano sepeliverit, statim a sua passione et morte. Neque duas hic velis concipere Florentias, quarum una seculo iv, altera viii seculo vixerit: periculum enim submersionis, a quo liberata dicitur etiam in Actis, huic evasioni locum nullum relinquit. Id autem ridiculum est, quod nesciens Auctor quid esset Basterna, locum sic dictum sibi imaginatus sit, unde in aquas deciderit mulier. Hanc vero etiam Principissam Salerni facit; cum Salerni Principes primum ceperint nominari post annum dcccxl. In illorum autem Principum Genealogiis, teste Ughello Florentia nulla invenitur: nullus etiam, qui frater ipsi mox infra assignatur, Berardus: cujus neque nomen, neque aliud simile in arduis terminatum invenias inter Longobardica, habentibus longe asperiora nomina, quam quæ postea a Francis Normannisque videntur adducta in Italiam. Normanni autem in partibus illis primum ceperunt dominari seculo xi. Mirum quoque videri possit, quod pro distribuendis per altaria corporibus sacris, non Salernitanus Episcopus aliquis loco propior; sed ab Amalphinæ monte longius remoto Eremita Joannes adducatur. Suspicio interim non omnino imaginarium Joannem istum esse, sed Amalphitanis aliquando notum: quod libenter discam, si forte istic cultum aliquem habent, licet ea res nihil ad S. Vitum pertineret. Pergamus porro recensere fabulam.

et fingitur Sa-
lerni Principi-
sæ soror
Berardi,

E
ad Sanctos
collocandos
usa Joanne
Erem. Amalf.

deinde Hiero-
solyman pro-
fecta,

6 Postmodum illustris illa Domina memorata, pia Divinitatis inspiratione compuncta, et frater ejus Berardus nomine, jam dictæ sororis suæ caritate deductus, navem miræ magnitudinis fieri præceperunt; cunctisque necessariis utensilibus introductis, adhibita sibi sicut expediebat societate non modica, navem ipsam feliciter sunt ingressi: et prospere navigantes, in viginti dierum spatio, ad portum Accon optatis successibus duce Domino pervenerunt: et ibi per tres dies moram facientes quietis solatio, ibidem in qua profecti sunt navi relictæ, Hierosolymam honorifice properantes, sepulcrum Domini maxima cum devotione et reverentia visitarunt; aliis nihilominus locis sacris et venerabilibus ab eis visitatis, ita quod per quindecim dies in illis partibus inceserunt. Contigit interea fratrem prædictæ illustris Domine infirmari: de cujus infirmitate... afflictæ illi... in somno apparuit B. Vitus, dicens: Nisi sepelieris corpora nostra, in loco qui dicitur Marianus, numquam de tuo dolore consolationem accipies... Igitur cum Domina supradicta de somno evigilans surrexisset; ecce quidam juvenis, in specie medici ante ipsam stans, dixit: Domina, quid mihi dabis, ut fratri tuo conferam sanitatem? Quæ gaudens dixit, Medietatem omnium bonorum meorum. Tunc juvenis subridens ait; Nihil aliud peto, nisi quod me deducatis in locum qui dicitur Marianus. Mox cum Principissa locum ipsum nominari audivit a juvene, ubi esset locus eum instanter requisivit. Qui dixit: in Apulia est, prope castrum Polymnianense, quod olim fuit a Julio Cæsare exercitu hostili dissipatum, in quo loco ego jugiter persevero. Adhuc simul intraverunt domum. Tunc juvenis manum infirmantis apprehendit, dicens: In nomine Jesu Christi, surge sanus; et statim surrexit incolumis... Nec mora: apud Accon redierunt; et a Deo statim salubri aura concessa, navim intrantes, expansis carbasis prospere discesserunt. Et subito juvenis quidam eis super

F

fratri sanita-
tem impetras-
se S. Vito,

jubente se Po-
lignianum
transferri:

A antennis apparuit, et dixit illis: Nolite timere, ego enim sum Vitus Lucanus.

AUCTORE D. P. ubi inepte nominantur Accon pro Joppe,

et iter definitur 20 aut 24 diebus:

7 Sive sub fidelibus, sive sub infidelibus esset Sancta civitas, aut etiam de iisdem Duce Godefrido Bullomo recepta a Latinis, peregrinantium eo navigatio, Joppen portum solebat petere. At postquam Salerninus anno MCLXXXVII occupata Hierosolyma Joppen quoque destruxisset; sed et reliquum maritimum tractum Christianis eripuisse; Guido Rex infelix, sumpto ex desperatione consilio, Acconem leucis fere triginta remotam a Joppe obsedit, et anno MCXCI obtinuit: quæ totis centum annis, etiam post alia omnia, mansit in Christianorum potestate. Igitur a seculi XII usu, quo istuc instituebatur peregrinorum ex Europa cursus, sumpsit auctor occasionem suos hoc peregrinos ducendi Acconem; quo tamen ex Lucania venire non potuit spatio viginti dierum, nisi quolibet die quinquaginta circiter horarum spatium emensum quis concipiat. Nihilominus, si fides sit Auctori nostro, simili fere successu usi redeuntes; vigesimo quarto die ex Accon in locum Mariani, in quo portus est optimus, feliciter pervenerunt: et de navi descendentes, et hinc inde locum circumspicientes, viderunt quemdam senem, in rupe marini littoris sedentem; et interrogaverunt eum, quomodo nuncupatur locus iste: et respondit; Marianus vocatur. Quod audiens Domina illa, jucunda et hilaris effecta est. . . . et mittens nuntios suos apud Barum, equos emere jussit non paucos: et ipsa et frater ejus ascendentes. . . . infra septem dierum spatium ad locum, in quo Sanctorum Martyrum corpora quiescebant, cursu velocissimo redierunt: locus enim iste est juxta fluvium Siler, ut supra est notatum.

inducitur etiam Nicolaus Salerni Arch.

qualis non fuit ante an. 1181 post extinctos, Salerni Principes:

C 8 Tunc cum hymnis et canticis collecta multitudine Sacerdotum et virorum religiosorum, . . . præsente Domino Nicolao, venerabili Salernitano Archiepiscopo, Reliquias memoratorum sanctorum Martyrum, a personis idoneis et honestis, de sarcophagis cum timore et reverentia extrahi, præceperunt: et involventes sindonibus pretiosis, ea in loco sancto et venerando fecerunt deponi. Ast ante annum DCCCXCIV Archiepiscopi titulum ignoravit Salerninus, eo primum donata a Benedicto Papa VII, Dominus, autem Nicolaus ab eo tempore nullus ibi fuit, sed nec alius quisquam etiam antea, quod quidem probari possit, præter eum qui est in ordine Archiepiscoporum decimus quartus, et Ecclesiam summa cum laude rexit ab anno MCLXXXI usque ad MCCXX, uti supra ex Ughello diximus. Tunc vero nulli erant Salerni Principes (quorum ultimus fuit Gisulfus II) Roberto Guiscardo Normanno ejusque successoribus cum titulum sibi inter alios gloriose vindicantibus; quod usque (sicut ait tom. 7 col. 475 Ughellus) Jordano Columna ac postea Sanseverinatus subjecta civitas, iterum Principatus titulo est donata, sub Martino Papa V et Joanna II, circa annum MCCCXXX.

dissimulatur nomen Pontificis desuper consulti

quo adveniente et comitante Ni otao Archiep.

9 His tamen omnibus insuper habitis, fingit auctor, quod Florentia ac Berardus, tamquam pleno et absoluto jure dominantes toto, quod dicitur, Neapolitano Regno, eatenus acta et in posterum constituta seriatim significarunt Summo Pontifici: cujus nomen, quod debuerat exprimi, caute siletur, solumque dicitur quod nuntios et scripta affectu paterno et honore suscepit, . . . et habito cum Fratribus suis sine mora consilio (præsertim quia difficultatem pati non debuit hujusmodi res petita) petitionibus sæpe dictæ Dominae et viri illustris Berardi fratris sui, benigno favore et grato concurrens assensu, omnia quæ in suis videbantur petitionibus contineri, per Apostolica scripta, in honore Dei et Sanctorum Martyrum fieri, et sine dilatione compleri districtius imperavit. Quæ omnia excludunt tempora dominantium in Lucania aut Apulia Græcorum et Saracenorum; adeoque

ad Nicolai Archiepiscopi prælaudati ætatem apte D referrentur; si proprios tunc Principes habuisset Salernum, quorum unus censeretur Berardus posset. Interim tamen sublimis illa Domina, et memoratus frater ejus, et sibi subjectus populus universus, jugiter in Dei laudibus cum sacrificiis; orationibus et vigiliis persistentes, sanctorum Martyrum corpora contrito corde et humili venerabatur affectu.

10 Igitur Domini Papæ precibus eo quo decuit honore susceptis, Dominum Nicolaum Archiepiscopum Salernitanum et Clerum universum congregari mandavit; præcipiens eis præfata Domina Principissa, ut locum Mariani deberent cum ipsa, ad sepeliendum sanctorum Martyrum corpora honore debito, proficisci. Qui omnes mandata tantæ Dominae devotis animis admittentes, ad perficiendum opus Domini se honore debito præpararunt. Itaque sanctorum Martyrum Reliquiis, quibus decuit reverentia et honore susceptis, et in loculis pretiosis sicut oportuit collocatis; Domina Principissa cum Domino Salernitano Archiepiscopo viro religiosissimo, et Clericorum et aliorum multitudine copiosa, devote Deo gratias agens iter arripuit: et sic ipsa, et omnes qui in comitatu ejus erant, duce Domino, in brevi dierum spatio apud Canusium prospere devenerunt. De quorum adventu Dominus Petrus, venerabilis Canusinae Sedis Antistes, nimium lætus et jucundus; tam Dominam Principissam quam omnes qui in Comitatu ejus advenerant, intimo affectu caritatis suscepit, et Sanctorum Martyrum intuitu eis humiliter ministrare non destitit: ita quod præfata mulier eidem venerabili Antistiti, omnia quæ a beatissimo Vito in mandatis acceperat, per ordinem indicavit. Itaque idem venerabilis Antistes, et de jussione summi Pontificis, et de sanctorum Martyrum revelatione gavisus, nec non et prædictus Dominus Salernitanus Archiepiscopus, cum Clericorum et aliorum fidelium turba non modica, sequentes Dominam memoratam, ad sæpe dictum locum Marianum, cum devotione et orationibus devenerunt. Locus enim ipse Marianus erat de jurisdictione prædicti Antistitis Canusini.

nec non Petro Episc. Canusino,

denectæ sint corpora Polignianum,

11 Supponitur ergo, Polignianensem Episcopatum nondum fuisse institutum cum hæc gererentur: institutus tamen ille fuit, si non ab anno MXXXV. saltem ab anno MCCIII. Canusium vulgo Canosa, passuum milibus quinquaginta distans, a primis Christianæ pacis temporibus Episcopalis civitas fuit; adeoque potuit, antequam a Saracenis sub annum DCCCXXVII destrueretur, Petrum habuisse Episcopum, eum qui in Vita S. Sabini Episcopi Canusini, corpus ejus honestius collocasse dicitur, ut est apud Ughellum tom. 7 col. 848; sed nihil illi jurisdictionis esse potuit Poligniani, saltem independentem ab Archiepiscopo suo Barensi, plus quam duplo propiori. Verosimile proinde mihi fit, ipsammet Barensensem intelligi ab auctore, vetusta affectante, quia huic ab anno DCCCXLIV Canusini Episcopi titulus accessit, auctoritate Joannis Papæ XI, extorrem a destructa civitate Anglarium promoventis ad Barensensem, etsi a Saracenis tunc adhuc detentam: Petrus autem Barensis, hujus nominis, Secundus post Primum, qui anno DXXX ornatus fuit titulo Archiepiscopali, ab hoc seculo migrasse traditur anno DCCCL; neque deinde ad præsens usque seculum XVII ullus eo nomine istuc invenitur sedisse. Paulus Reginus in Vita S. Viti, pro anno DCCCI, Petrum quidem nominat Polignianensem Episcopum; sed contra hanc ipsam cui innitur historiam, quæque expresse Canusinum appellat. Verum nos his dimissis, reliquum insulsæ narrationis videamus.

quando Barensensem Archiepiscopum potius nominasse oportuisset, qui et Canusinus dictus, F

sed non fuit Petrus nisi an. 950.

12 Tunc ad eundem locum, regulari institutione construendum et benedicendum, cum gratiarum actione devenerunt; et ecclesias, ad honorem Dei

Additur ab eadem Florentio monasterium

et

TRANSLATIO S. VITI

Roma in Franciam et inde in Corbeiam Saxonicam: Auctoribus eorundem locorum Monachis duobus.

Ex MSS. Gladbacensi et Bodecensi.

PROLOGUS.

Scripturus aliquid, juxta modum possibilitatis nostrae, de virtutibus, quas misericordia Conditoris nostri modernis temporibus dignata est ostendere, propter gloriam beati pueri Viti et Martyris; primum necessarium duximus, ut ad laudem et gloriam summi Opificis verba vertamus. Nam si laudanda est pictura, multo magis pictor: et si grantanter naves vel quaelibet vehicula, quae nobis victum vel vestimentum afferunt, suscipiuntur; principales tamen gratias ei qui transmisit referimus. Sit ergo laus summæ et ineffabili Trinitati, quæ notam facere voluit in populis virtutem suam, et in omnibus gentibus salutare suum. Glorificet eum omnis creatura sua, omnis sexus omnisque ætas, qui omnem hominem vult salvum facere, et ad agnitionem veritatis venire. O Conditor atque dulcissime Domine, quis non timebit, aut quis non ex totis præcordiis suis diligat te? Ab initio enim, et ante secula, salutem nostram operatus es, et hoc multifarie multisque modis. Nam, postquam nostris meritis in hunc caliginosum carcerem decidimus, nec deserentes te deseruisti: sed stellas, quæ nobis in nocte iter agentibus viam ostenderent, misisti. Ante oculos namque habemus, nisi mortali somno obdormierimus, Abel, Seth, Enoch, Noe, Abraham, ceterosque Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, Viduas atque laudabiles Monachos: et quia pigri sumus sequi hos, quos fortes atque laudabiles Scriptura teste cognovimus, etiam tua nobis laudabilis providentia occurrat. Attende quicumque es, et quæ cauta sunt legis vel audis; o, Inquam miseri, quid infelices dicturi sumus in illa die districti examinis, quando præ oculis habebimus omnes qui in hoc seculo placuerunt Domino, alii in conjugio, alii in continentia, alii in viduitate, alii in virginitate, alii in senectute, alii in juventute; et, quod mirabilius est, in primæva ætate. Nam mirentur, qui volunt, Noe arcam, inter undas vagantem; Abraham, filium suum offerentem; Moysen, mare scindentem; Josue, solem figentem; ceterosque Patriarchas et Prophetas, miracula facientes; Apostolos quoque, umbra vel semicinctio infirmos curantes, mortuos suscitantes; ego tamen mirari non desino, qualiter vel quomodo fortis in passione, strenuus in reddenda ratione, assiduus in oratione, inflexibilis etiam in patris suasionem, persistere potuit athleta Christi Vitus beatissimus, Puer et Martyr. Sed hæc miranti, jam jamque occurrat tua, Domine, pietas, Fecerunt siquidem Sancti miraculi, sed nullus sine te: certe tu in omnibus; et si tu, omnimodis et in isto. Hæc tua est, Domine, veneranda potestas, hæc tuorum certissima fides, quod manens inter omnia, complecteris omnia; idem manens, innovas omnia; nusquam dees, et ubique totus es. Agamus igitur indefessas gratias; laudemus, adoremus eum, qui fecit nos, per infinita secula. Amen.

Propter gloriam S. Viti primo laudandus Deus:

qui præmisit nobis Sanctos utriusque testamenti,

F et inter hos S. Vitum Puerum Martyrem.

A et sanctorum Martyrum, assignarunt. Et statim Domina ipsa locum ipsum præcepit fodi circumquaque atque signari; et in brevi temporis spatio, nullis parcens expensis, in honorem beatissimorum Martyrum ecclesiam fieri fecit: in qua dictorum Sanctorum Martyrum corpora cum honore et reverentia collocavit, et ibi feliciter requiescunt, et operatur quotidie Deus per eos mirabilia multa signa atque prodigia. Acta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCI. Celebratur autem Sanctorum Martyrum Translatio sexto kalendas Maji, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, in secula seculorum, amen; emptis prius per ipsam Principissam nonnullis possessionibus, pro vita et sustentatione Monachorum Ordinis S. Benedicti indigentium, tunc stantium et in futurum; ut possent in eodem loco ab eis jugiter et Christus Jesus laudari, et Sanctorum corpora in perpetua veneratione haberi.

et dotatum pro Benedictinis S. Viti dictum:

et tota narratio undeque apparet pessime consuta.

13 Si sub istius anni notæ aliquæ extitissent tabulæ dictarum emptionum donationumque, et inde sumpta fuisset occasio eidem anno adscribendi Translationem, etiam expressum habuissent verum emptricis ac donatricis nomen; neque necesse habuisset Auctor ex vetustis actis nomen Florentiæ mutuari, quam adeo importuno tempore fingeret Principissam Salernitanam. Itaque nihil video solidi fundi, unde farrago tam fabulosa potuerit elici; solumque datur locus conjectandi, hoc unum curæ scriptori fuisse, ut Sanctorum corporum possessionem quacumque fictione adstrueret suo Polignianensi monasterio, contra Tarentinos S. Viti Monachos, eadem corpora apud se haberi asserentes; contraque Lucanos ad Silarim, idem prætendentes. Id autem credidit obtineri posse, arrepto Mariani loci nomine, et diversissimorum seculorum personis in unius narrationis seriem compactis: quæ mirum est, ideo solum quia sunt Longabardicis Characteribus descripta, (talibus scilicet qualibus fere adhuc utitur Curia Romana) obtinere fidem aliquam potuisse apud imperitos. Interim nulla ibi mentio Feriæ secundæ Paschalis; ut verosimile sit necdum eidem adstrictam fuisse Translationis memoriam, quando talia primum scribebantur.

14 Prodiit anno MDCLVII, Lupiensibus in Calabria typis, Italica lingua, Sacer Gereon: sive de vita et martyrio SS. Viti, Modesti et Crescentiæ, Patronorum civitatis Poligniani in regno Neapolitano Historia Panegyrica, descripta a Marchione Polignianensi, D Michaele Radulovicio; multa verbositate exornans argumentum, quale supra legimus: sed prodiit tunc solummodo, quod etiam singularum paginarum titulus præfert, Gerionis istius liber primus. Huic, ut alterum honoris collegam, viæque comitem, fratrem gemellum, quamprimum addat Illustrissimus Auctor, hortatur Joan. Gancillus Palma, Archidiaconus Lupiensis, librum conquisitis undique encomiis prolixissime laudans. Continere debebat hic, quantum conjicere possum prædictæ Translationis historiam, simili verborum apparatu exornatam. Sed si in altero hoc argumento hæsit Auctor sicut in primo, nihil dubitans, nihil discernens; non plus ad nostrum intentum conferet posterior quam contulit primus. Negligendum tamen minime indicium censui, si forte aliquando impressus etiam sit iste 2 liber.

Recentissima historia.

A

EX MS.

CAPUT I.

*Reliquiæ S. Viti in Franciam translatae, et
pro novæ Corbeia in Saxonia structo mo-
nasterio, petitaæ atque impetratae.*

*Stabilita
ubique fide
Christi,*

Post Salvatoris nostri Jesu Christi passionem et resurrectionem, post triumphos Apostolorum, ac victorias Martyrum, tandem ipse Rex regum et Dominus virtutum, superatis pacis inimicis, pacem Ecclesiæ suæ restituit, adeo ut ipsi Reges ad tumulos Martyrum prostrati adorent, et gloriosius in frontibus suis crucem Christi, quam diadema regium poriare se gaudeant; simulque pro fide atque statu Ecclesiæ decertare contendant; honore quoque maximo, eorum, quos antecessores sui trucidarant, sepulcra ambiant. Quæ victoria Christi cum primum apud Romanos tripudiaret, Longobardorum gentem penetravit, atque in Francia gloriosius triumphare cœpit: Hispanos adiit, Britannos conclusit, Anglorum gentem subegit, et licet compulsi, ipsi Saxones, qui Anglorum socii fuerant, devota mente colla submittunt. Laus igitur soli Christo, et gloria innarrabilis, qui nomen suum usque in terminos universæ terræ notum fieri voluit. Qualiter denique Saxones ad fidem atque ad agnitionem veritatis converti potuerint, breviter in sequenti annectere huic opusculo curavi.

B

*u
Vir pius cum
S. Fulrado
Abb. Romam
profectus,*

3 Eo igitur tempore, quo gloriosus Rex Pipinus Francorum regebat imperium, fuit vir venerabilis Fulradus a nomine, qui monasterium beatissimi Martyris Dionysii, ad regendum sanctorum cœtum Monachorum, susceperat. Hic cum magno desiderio æstaret, qualiter beatissimis Martyribus honorem debitum impendere potuisset; non est contentus eorum corpora sola amplecti, quibus sedulum exhibebat officium; sed præfatum Principem adiit, petivitque ut eum Romam ire permitteret, quatenus inde Sanctorum corpora ad præfatum monasterium aliqua, sicut cupidus erat, transferre potuisset. Quod Princeps piissimus libenter accipiens, non solum licentiam dedit, sed et gratias pro tali desiderio retulit. At vero venerabilis Abba strenuos ac devotos sibi adiutores et socios ad hoc opus peragendum quærebat. Erat interea vir laicus, sed devotus, ejusdem Abbatis consanguineus, qui multam habens hereditatem ac familiam, filium non habebat; unde cogitare cœpit, quomodo hereditatem suam Domino consecraret: audiens vero jam dicti Abbatis desiderium, petivit ab eo, ut secum eum ire permittat. Cui cum præfatus vir omne desiderium suum aperuisset, divina comitante gratia tale repererunt consilium, ut corpusculum beatissimi pueri ac sacratissimi martyris Viti, a loco quo positum erat, tolleretur, atque in prædio suo diligentissime poneretur, ecclesiam quoque ejus nomini fabricaret: quæ donante sibi Domino omnia complevit: quo in loco, divina largiente clementia, per B. Viti martyris merita multæ hactenus ostenduntur virtutes atque signa.

*transfert in
Franciam S.
Viti corpus,*

*et tradit mo-
nasterio S.
Dionysii.*

4 Præfatus vero Abba transtulit corpora beatorum Martyrum Alexandri et Ipolyti. Posthæc cum viri devotissimi, qui in præfato monasterio degebant, Beati Viri Reliquias apud præfatum virum esse didicissent; et qualiter pro Christi nomine sanguinem fudisset, in ejus Passione perlegissent; totis viribus hoc agere decreverunt, ut cum reliquorum Martyrum Reliquiis in basilica S. Dionysii poneretur. Sed ille qui eas transtulerat, omnem hereditatem suam, seque cum ipsis Reliquiis S. Dionysio tradi promittens, tandem obtinuit, ut in

loco, quo positæ erant, eas manere permetterent. **D** Mansit autem in eodem loco corpus beatissimi Martyris usque ad annum xxiii piissimi Imperatoris Ludovici, et octingentesimum tricesimum sextum incarnationis Dominicæ. Sed priusquam ad hoc, qualiter corpus sancti Martyris partibus Saxonie translatus sit, vel qualiter virtutes per eum Dominus in ipso itinere ostendere, dignatus est, verba vertamus; dignum duximus, ut de ejus monasterii constructione *b*, ubi ad præsens quiescere videtur, aliquid breviter dicamus.

b

5 Post obitum namque nobilissimi Regis *c* Pippini, Karolus filius ejus regnum obtinuit Francorum universum: cui Dominus tantam contulit virtutem atque potentiam, ut non solum Francorum regnum strenue gubernaret, sed etiam multas barbarorum gentes circumquaque subjugaret. Unde factum est, ut gentem Saxoniam, quæ olim contra Francos rebellabat, non solum suo dominio subegisset, sed et mellifluo Christi nomini dicare meruisset. Nam et hunc ideo præ omnibus Christianis Regibus potentissimum in bellis fuisse credimus, quia quos suo dominio subjugabat, Christi nomini dedicabat. Cum autem requiem præstitisset ei Dominus a compluribus inimicis suis, convocavit omnes, qui sub ditione sua erant majores, Sacerdotes et Principes; atque studiosissime quæsit, quomodo veram fidem veramque religionem in universo regno suo firmaret. Quæsit etiam nihilominus Sacerdotes bonæ spei, quos in Saxoniam dirigeret; qui ipsos secundum ecclesiasticam fidem docerent, domosque Episcoporum et ecclesias constituerent. Sed cum omnem ordinem ecclesiasticum in illa regione tradidisset, qualiter ibidem monasticam disciplinam instituere potuisset, invenire nequivit; nisi tantum, quod illius gentis homines, quos obsides et captivos tempore conflictionis adduxerat, per monasteria Francorum distribuit, legem quoque sanctam atque monasticam institui præcepit. Denique, quia in Corbeia *d* monasterio laudabilis eo tempore religio Monachorum habebatur, multos inibi ejusmodi viros fore constituit.

*c
Carolus Ma-
gnus Imp.
subacta
Saxonia*

*E
et conversa
ad Chri-
stianismum*

*eo cupit etiam
Monachos
introduci;*

*d
cui rei Adal-
hardus Abbas
Corbeiensis,*

*F
e*

*f
locum aptum
quærit et
invenit:*

6 Erat igitur eodem tempore in præfato monasterio Abba, vir vitæ venerabilis meritoque eximius, Adalhardus nomine; nobilis genere, sed nobilior fide; fervens in disciplina, plenus caritate; sapiens in locutione, plenus dilectione; studiosus in lege divina, et plenus discretione. Hic cum esset inter primores palatii atque consiliarius Regis, scilicet quia erat consanguineus *e* ejusdem, voluntas supra dicti Regis ei abscondi minime potuit. Sed quia non erat inferior illo devotione, regressus ad monasterium, ab eis qui ibidem erant *e* gente Saxonica sciscitari cœpit, si possit illa in patria inveniri locus, ubi Monachorum monasterium construere rationabiliter posset. Equibus unus, Theodradus *f* nomine, ait: Scio, inquit, in patris mei possessione esse locum, ubi ex utraque parte fons vivus emanat, et multum aptus ad hoc opus mihi esse videtur. Cujus responsione delectatus venerabilis Pater, cum statim illas in partes direxit, ut diligenter rem prolatam investigaret; et, utrum pater et reliqui consanguinei hoc consentire vellent, inquireret. Qui cum isset, et patris matrisque, avunculi atque patruelis voluntatem cognovisset; reversus ad monasterium, ut hoc fieret desiderare potius, quam resistere velle nuntiavit.

7 Sed jam dicto Abbati illo in tempore commissa erat *g* cura maxima, videlicet ut regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini Bernhardus nomine cresceret. Nam ipse Pippinus, Karoli regis filius ante triennii tempus obierat, et ideo prædictus Abba non potuit perficere quod cupierat,

*g
sed eo in
Lombardiam
musso differtur
negotium.*

A et per sexennii tempus tardatum est opus. Factum est autem, postquam præfatus puer crevit, accepit ei uxorem, et constituit secundum jussionem Principis super omne regnum. Illis ita gestis, perrexit Romam, non solum orationis causa, sed etiam, ut cum venerabili viro Leone *h* Papa conferret, de necessitate regia et plebis. Ubi cum moraretur, atque simul de profectu adolescentis gauderet; subito venit nuntius pennigero volatu, afferens epistolam luctuosam nimis, de morte *i* Karoli Imperatoris. Qua perlecta, mœstus nimis venerabilis Pater illo de loco abscessit, statimque ad monasterium proprium perrexit: Ludovicus autem, qui usquequaque Wasconum regnum tenuit, super omne Francorum regnum est sublimatus. Tunc accesserunt ad eum viri, dolo iniquitatis pleni, et accusaverunt venerabilem Adalhardum, et ejecerunt eum de honore suo absque culpa, exiliaverunt *k* sine causa. Interea vero Ludovicus Imperator jussit, ut Corbeienses Monachi alium de suis Abbatem sibi eligerent. Illi vero, tandem post mœstitiam consolati, elegerunt sibi ejusdem nominis virum, æque sanctissimum et æque dignum. Hoc enim ita futurum utrisque quidam Eremita diu prædixerat: quando hi duo viri ejusdem nominis, ejusdemque propositi, Anachoritæ fieri voluerunt, et seculi gloriam et occupationes terrenarum rerum fugientes, Beneventum usque pervenerunt.

8 Hic itaque Adalhardus, monasterium ad gubernandum cum suscepisset, satis egit, ut omnia, quæ prior Adalhardus secundum voluntatem Dei facere proposuerat, instanter impleret. Scilicet quia eorum semper in bonum una fuerat voluntas, et eosdem ut prior habebat in consilio adjuutores; adjungens sibi maxime venerabilem virum Walonem, qui frater erat prioris Adalhardi, et in diebus Karoli Imperatoris magnæ fuerat potestatis, omnibus, qui erant in palatio venerabiliores, et omni provincie Saxonice prælatus: sed ut præscivit, quod eum quidam infestare vellent, ut accusarent, portum monasterii petiit, ibique cum multo studio Domino servire decrevit. Hunc præfatus Abba familiarissimum habuit. Interea recordatus ipse Abba, qualem prior Adalhardus habuit voluntatem de constructione monasterii in Saxonie partibus; habuit consilium cum senioribus Fratribus, et cum his qui ab illis partibus venerant, ad extremum cum omni Congregatione, qualiter hoc ad profectum adduceretur, Visumque est omnibus, justum esse, ut hanc rem indicaret Imperatori, ut cum ejus fieret imperio et voluntate.

9 Factum est autem eodem tempore; ut serenissimus Imperator Ludovicus haberet placitum in Saxoniam, in loco qui dicitur Patherbrunna, in secundo anno regni sui, incarnationis vero Domini octingentesimo decimoquinto. Tunc accessit præfatus Abba ad eum, et locutus est ei cum consilio suadens, ut ad profectum Christianæ religionis in eadem provincia, monasterium monachorum construere juberet. Quod cum piissimus Princeps benigne suscepisset, placuit accersere Episcopum nomine *m* Hathumarum, ad cujus diocesin pertinebat locus, ubi construendum erat monasterium, ut cum ejus fieret imperio et voluntate. Sicque factum est, ut ab ea die et deinceps, religio Monachorum etiam in regione Saxonica succresceret atque proficeret. Eodem die, remisit Dominus Imperator eidem Abbati omne servitium quod ad se pertinebat, ut liberius sanctum opus implere quivisset. Cœpit autem ædificare in loco qui dicitur *n* Hechis; ubi cum per sex et eo amplius *o* annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quod religio sancta in loco deserto tradebatur: nam locus ita aridus erat, ut nec victum, nec ves-

timentum ibidem invenire possent, nisi quantum D præfatus Abba a monasterio proprio deferri faciebat. Augebatur tamen quotidie numerus Monachorum ex nobilissimo Saxonum genere: pueri quoque bonæ indolis nutriebantur optime, et licet opibus essent pauperes, religione sancta pollebant.

10 Erat eo tempore Adalbertus, vir religiosus, præfatus in loco Præpositus, qui cum æstualet angustia, eo quod non haberet ad opus Fratrum stipendia, cœpit de mutatione loci cogitare; sed ubi, vel qualiter, invenire nequibat. Sed cum magna habitatoribus ingrueret necessitas, ad hoc ventum est, ut se in tres partes dividerent cum Prioribus singulis. Interim necessitas vertitur in voluntatem; omnes pariter de mutatione loci tractare cœperunt. Affuit interea etiam eis, in tanta necessitate positus, divina clementia: ascendit enim in cor Regis, ut revocaret venerabilem virum Adalhardum senem, et restitueret ei omnem priorem honorem, et multo eum amplius, quam unquam antea fuerat, sublimaret. Qui cum jam dictos Monachos in tanta cognovisset penuria esse, cum omni festinatione misit, dans pretium; jussitque, ut sicubi invenirentur carræ oneriferæ, et tam annonam quam boves compararent, et cum festinatione laborantibus subvenirent. Post hæc accessit ad Imperatorem, et rogavit ut daret licentiam, quærere inter illa loca, quæ ad se pertinebant, si forte posset alicubi in præfata regione locum invenire, ubi monasterium rite fieri posset: quod a pio Principe statim concessum est. Tum venerabilis Abba accepta licentia pervenit in partes Saxonie, una cum Walone fratre suo. Quo cum pervenissent, didicerunt a Fratribus, quia erat locus situs super fluvium Wisera, in pago Auguense, qui pertinebat ad villam, cui vocabulum est *p* Huxere; quod et antea quidam audiverant, et id ipsum Imperatori indicaverant. Ierunt ergo, et quidam ex Fratribus cum eis; et invenerunt locum, quia erat optimus et habitationi Monachorum congruus. Tunc inierunt consilium cum Episcopis et Comitibus, et cum nobilissimis viris ejusdem gentis, ut instanter eundem locum excolerent, et monasterium ibidem collocarent.

11 Venerunt ergo anno octingentesimo vicesimo *q* secundo Dominicæ incarnationis, sub die octavo Idus Augusti, regnante Ludovico serenissimo Augusto *r* undecimo anno, ad locum memoratum: circum spectoque ex omni parte, et undique circumfusi, prostrati in orationem decantaverunt Psalmos, ad hoc officium pertinentes. Et postquam compleverunt letaniam et orationem, jactaverunt lineam, et infixerunt paxillos, et cœperunt mensurare, prius quidem templum, inde habitationes Fratrum. Quod cum peregissent, constituentes, qui quædam habitacula initiarent, ad propria sunt reversi. Sed primum petierunt Episcopum, ut veniret et sanctificaret locum, vexillumque sanctæ Crucis in loco altaris poneret; nomenque, ut Corbeia vocaretur, aptaret: quod factum esse octavo Kalend. Septembris constat. Et eadem die cœperunt qui aderant ædificia erigere: erant tamen pauci numero, usque ad diem sextam Kalen. Octobris. Septimo Kalendarum namque ejusdem mensis surrexerunt a loco, quo usquequaque habitaverunt, cum omni suppellectile sua, senes et pueri, et alia die venerunt ad locum destinatum; et celebraverunt Missarum solennia, cum omni gratiarum actione, laudantes Dominum et benedicentes Domino. Sequenti autem anno venit iterum venerabilis Abba, et plures ex Fratribus cum eo; et convocans omnem congregationem, instruxit eos de omnibus quæ ad cultum divinum et religionem sanctam pertinebant; quomodo et qualiter qui scire voluerit, in libello, qui de vita ejus dictatus est, plenius invenire potest.

EX MS.

sub Adelberto
Præposito,

E

in summa re-
rum inopia;*p*
ob quam ele-
cto alio ad
Visurgim loco,*q*
anno 822 eo
migratur;
r

F

et nova Cor-
beia fundatur;impetrantur
ei privilegia,

EX MS.
et Warinus
præfatur :

A 12 Cum autem appropinquare cerneret diem mortis suæ, misit venerabilem virum Walonem ad palatium, ut talem libertatem et tuitionem ex parte Imperatoris loci illius habitatoribus impetraret, qualem cetera quoque sublimia monasteria per Franciam habebant: quod ille fideliter egit, et Dominus Imperator benigne concessit. Quæ postquam gesta sunt, iterum cœpit cogitare, quemadmodum loco Patris Abbatem præferret, qui secundum voluntatem Domini regere posset Monachorum gregem, qui quotidie angebatur atque crescebat. Erat eodem tempore in Corbeiensi monasterio quidam adolescens Monachus, qui ex nobilissimo Francorum atque Saxonum genere fuerat ortus, nomine Warinus. Hic a tanta perfectione cœpit, ut cum esset juvenis, atque magna potestate præditus, haberetque sibi desponsatam virginem pulchram atque nobilissimam, et jam jamque inter primos Palatii consisteret, elegit potius servire Domino æterno, quam Regi mortali, relictisque omnibus partem monasterii petiit. Hunc venerabilis Pater in nova Corbeia juvenem Abbatem facere cogitabat, confidens scilicet de Domini misericordia, ut qui a tanta perfectione cœpisset, perfectius consummaret: Fratres autem agebant, ut venerabilem virum Walonem sibi in Patrem eligerent. Interim cum jam jamque diem egressionis suæ adesse sentiret, misit ut quem vellent eligerent, accepta licentia Imperatoris.

S
qui deinde
mortuo Adalardo fit
Abbas

B 13 Interim dum electio protelatur, religiosus Abba diem finivit extremum s. Quo nuntio omnes mœrore concussi; Walo, qui tunc ibi electionis gratia morabatur, jussus pergit ad Palatium, inde ad proprium monasterium: statimque ibi ab omnibus eligitur in Abbatem. At vero hi, qui in Saxonia habitabant Monachi, de electione Abbatis sui beatæ memoriæ Adalhardi confisi, eligunt sibi Abbatem jam dictum virum venerabilem Warinum, qui proficiebat quotidie, et acceptus erat tam Deo quam hominibus. His vero gestis, post aliquod temporis spatium, accidit quædam disceptatio inter Ludowicum Imperatorem et Principes qui erant in regno; pro qua re in tantum indignatio Principis excrevit, ut et Walo, quem olim ante omnes dilexerat, in exilium mitteretur, et t Hilduwinum, virum æque devotissimum, in Saxoniarum partibus, scilicet in monasterio Corbeia, tamquam in exilio collocaret. Interim venerabilis Abba Warinus majori honore apud Imperatorem habebatur. At vero memor, quod sibi commissum erat, scilicet ut inter barbarorum gentes monasterium ædificaret; petiit ut de corporibus Sanctorum, quorum plurimi habebantur in Francia, sibi aliquod transferre in proprium licuisset monasterium: statimque Imperator, ut fieret, jussit. Qui cum multum eodem anno laborasset, ut S. Victorium a de Ambianis civitate transferret, hoc implere nequivit; quia accolæ terræ illius hoc graviter ferebant. Tunc reversus est ad propria, multorum tamen Sanctorum Reliquias secum adferens.

t
faventeque sibi
Hilduino Abb.
S. Dionysii,

C 14 Illo vero in tempore venerabilis Abba Hilduwinus in eodem monasterio jussu habitabat Imperatoris, eratque omnibus carus atque dilectissimus: quis enim se continere posset ab amore ejus, qui Dominum summo desiderio amabat, et in ejusdem cultu assiduus erat? Hic cum cognovisset desiderium præfati Abbatis et Fratrum, quia volebant, ob augmentum Christiani cultus, aliquem Sanctorum in monasterium suum transferre; promisit, quod si se Dominus in honorem pristinum collocaret, absque retractatione aliquem eorum, qui sub ditione sua erant, eis daret: statimque post aliquot dies honori pristino restitutus est. Post hoc Imperator etiam venerabilem Abbatem x Warinum ampliavit honore, eique monasterium y Rasbacis, cognomento Hieru-

Warinus Ab.
impetrat corpus S. Viti.

x
y

salem, ad gubernandum tradidit. Tunc accessit ad D venerabilem virum Hilduwinum, et rogavit eum, ut memor esset promissionis suæ, et daret ei corpus beatissimi pueri et martyris Viti. Qualiter autem, vel quo tempore hoc corpus S. Viti in Saxonia translatum sit, et in monasterio quod Corbeia nova dicitur collocatum, intimare curavimus z.

ANNOTATA G. H. ET D. P.

a B. Fulradi Acta dedimus 17 Februarii, et in iis §. 3 de hoc ejus itinere, et Reliquiis Roma in Gallias translatis egimus, et potissimum de corporibus SS. Alexandri et Hippolyti, quorum hic fit mentio. Videtur autem ipsum iter referri posse ad annum 736, quando Pippinum in Lombardiam comitatus Fulradus, victo Aistulfo, claves civitatum reddendarum Romam detulit; quæ optima occasio fuit prædicta corpora impetrandi.

b S. Gerardus Ab. in Prologo ad Vitam Fulradi Ab. monet, quod auctor, per hanc scribendi viam ingressus, non authenticè sensit: Quomodo enim aliter, inquit interponeret Corbeiam novam, quam construxit S. Adelardus? ideoque monet, quod in his quæ secus quam sunt sensit, a nullo sit per singula credendus; puto autem legendum, quam non construxit Adelardus: quid enim aliud posset hic reprehendi? Illud tamen non dicit Auctor, sed narrat quomodo de novo monasterio in Saxonia struendo cogitaverit Carolus cum S. Adalardo.

c Pippino patri, 24 Septembris anni 768 mortuo, successit Carolus Magnus.

d Loquitur de Corbeia antiqua sive Gallica, ad dexteram ripam Somonæ fundata a S. Bathilde Regina, uti dictum 26 Januarii in ejus Vita 2 num. 9.

e Scilicet patruelus erant: quia natus erat S. Adelardus patre Bernardo, fratre Pippini Regis.

f S. Gerardus ait, Monachum Corbeie factum.

g Hæc cura commissa dicitur a Ratberto num. 16 ut regnum et ejus Regem Pippinum juniorem ad statum Reip. et ad religionis cultum. . . . informaret Gerardus num. 14, ut Pippino juniore ad regendum magistraret. Fuisse huic filium Bernardum, sed naturalem, asserit Theganus: alii antiqui ejus non meminerunt. Obierat autem Pippinus Mediolani an. 810.

h Hic est Leo 3, creatus 27 Decembris anni 795, F mortuus anno 816 die 12 Junii, quando de eo egimus.

i Mortuus est Carolus anno 814, 28 Januarii, quo ejus Vitam illustravimus; adeoque non intercessit sexennium a morte Pippini Italiæ Regis, uti hallucinatur hic Auctor.

k De exilio hoc late agitur in utraque ejus Vita: secundam a S. Gerardo scriptam jam ante allegavimus: primam scripsit S. Paschasius Ratbertus, et hæc est ad quam infra num. 11, se refert hic Auctor.

l In Annalibus sub nomine Eginhardi, ad hunc annum 815, dicitur Padrabunnæ generalem populi sui conventum habuisse, ut Heriolto Regi, ex Dunia pulso, opem poscenti succurreret.

m Hathamarus, primus Episcopus Paderbornensis anno 795 constitutus; quem ex hoc loco constaret, non anno 804, sed ad hunc annum 815, aut sequentes vita functum, si satis certa hic esset auctori fides: de qua dubitans Gelenius, Baduradum vult legi.

n Hethu, sive Hetha, in silva Sollingensi: Meibomius Hechi legit.

o Ab anno 815 ad an. 822, et septem annos numerat Letznerus.

p Huxera ibidem oppidum, sub potestate etiamnum monasterii Corbeiensis.

q Chronicon Corbeiense apud Meibomium sic incipit:

A *pit* : Anno Dominicæ Incarnationis 822, Indictione 15, 8 Kalend. Septemb. 2 feria (*qui Characteres optime inter se conveniunt, per ejus anni litteram Dominicalem E*) Monachi, qui in loco, qui Hetha dicitur, per septem annos prius demorabantur, inde egressi cum Crucibus et Reliquiis in hunc locum pervenerunt : locumque ab Episcopo Badurado, qui tunc præsens aderat, Corbeia nomen impositum est. *Foundationis tabulas et alia plura vide apud Mabilionem; Baduradus autem successor Hathamari, dicitur vixisse usque ad annum 851.*

r *Imo Nono : videtur autem error commissus ex transpositione litterarum numeralium xi pro ix.*

s Anno 826, idque in Corbeia Gallica, inquit Mabilio, non in Saxonica, ut Baronius.

t *Hilduinum Abbatem S. Dionysii prope Parisios, quem primo ad Paderbornam aliquamdiu commoratum, postea ad Corbeiam novam positum, habent Acta Translationis S. Pusinnæ 23 Aprilis, pag. 171 num. 4. De ejus exilio paulo aliter narrantem lege Vitam Ludovici Augusti ad an. 830.*

B u S. Victoricus, cum S. Fusciano et Gentiano martyrium passus sub Maximiano et Rictiovaro Præsidi, xi Decembris.

x Warinus notat Mabilio vixisse usque ad an. 856 et 12 kal. Octobris, variaque circa genus ejus indicat.

y Rabascus seu Rasbacum monasterium, a S. Audoenno fundatum in diocesi Meldensi et Salu Brigensi, prope Matronam fluvium, ad Rasbacum id est Celestem-annem, vulgo Rebes, vel Rebais, quod Meldis septem fere leucis distare indicat Mabilio remittitque Lectorem ad dicta in suo seculo 2 ante Vitam S. Agili, primi istius Abbatis, de quo nos agemus 30 Augusti.

z Hinc porro notet Lector stylum prorsus alium Auctoris multo antiquioris et testis rerum oculati.

CAPUT II.

Translatio S. Viti ab Corbeiam-novam miracula per iter.

Cum licentia
Episcopi Paris.

C Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo tricesimo sexto, Indictione quarta decima, anno autem Imperii sacratissimi Imperatoris Ludovici vicesimo tertio; Warinus, Abba monasterii Rasbacensis cognomento Hierusalem, sed et Corbeiensis novi, a cujus fundatione annus vertebatur decimus quartus; consulens salutem patriæ, salutem etiam gentis suæ, et exaltationem loci ipsius, ob causam fidei et religionis, expetivit a viro religioso et venerabili abbate Hilduwino monasterii S. Dionysii, ut de sanctis Martyribus venerabilibus, quorum corpora in loco præfato humata quiescebant, aliquem ei ad confirmandam fidem gentis suæ tribueret, atque licentiam portandi concederet. Quam petitionem Hilduwinus Abba, cum voluntate et licentia piissimi imperatoris Ludowici, consensu etiam a Episcopi Parisiacæ urbis, ceterorumque nobilium virorum, in supradicta diocesi commorantium, libenter annuens; dedit ei, ut supradictum est, corpus S. Viti pueri et martyris Lucani, qui sub Diocletiani b et Maximiani temporibus passus esse; et a quodam viro religioso, regnante Pippino translatus ab Italia in Franciam, et in diocesi Parisiaca locatus narratur : cujus merito in loco c, ubi positum fuerat corpus ipsius, ut supra dictum est, multas Dominus virtutes operatus est. Fertur enim ab incolis loci illius, ubi beatissimus Martyr in corpore quievit, quo ipso in loco positum fuerat, numquam ibi tempestates aut fulgura nocuisse.

an. 836, 19
Martii

16 Hoc corpus S. Viti, magna cum veneratione et testificatione religionis, ab Hilduwino venerabili Abbate, Warino religioso Abbati, in ecclesia S. Dio-

nysii, coram innumerabili multitudine populorum, D tam Monachorum, quam Canonicorum, virorum ac mulierum, post peracta die Dominico Missarum solennia d, decimo-quarto-Kalend. Aprilium, commendatum ac traditum est. Suscipiens autem corpus S. Viti religiosus vir Warinus Abba, habens secum turbam copiosam, tam suorum Monachorum quam aliorum virorum, cum summa veneratione et ornatu atque omni decore, ecclesia exiit, tam ipse et sui, quam Hilduwinus Abba cum suis Monachis, et omnis populus, qui ad diem festum convenerat; a monasterio S. Dionysii iter tendens monasterii Rasbacensis cognomento Hierusalem. Ubi perveniens cum suis omnibus, et multa turba populi comitante, honorifice custodivit ipso in loco corpus S. Viti Martyris; usque in diem duodecimum e Kalend. Julii. Virtutes denique et sanitates, quos Dominus meritis et precibus Martyris Viti, antequam ad memoratum monasterium pervenissent, operatus est, scire cupientibus insinuare f curavimus.

17 Igitur factum est, cum egredierentur ex monasterio S. Dionysii præfato, die Dominico. Et illis iter agentibus, multisque ex vicinis locis turbis confluentibus, omnes qui audire poterant, obviam sancto Martyri cum summa festinatione currere contendebant. Cumque ex diversis locis plurimi convenirent, et obviam sancto Martyri properarent; accidit ut quædam mulier, nomine Irmgardis, quæ jam ab annis duodecim oculorum carebat usu, obviam procederet. Præ multitudine autem turbæ non valens ad feretrum, in quo sanctæ Reliquiæ portabantur, accedere; virtute qua quibat post ipsum pedetentim cœpit currere, et Dei misericordiam, ut novit, semper mente et ore non cessabat invocare, ut sibi divina clementia, per Martyris sui merita, ablatum lumen dignaretur reddere. Cernentes autem hoc viri religiosi, tam præfatus Abbas, quam alii qui comitabantur, quod mulier cæca tam anhelanter post ipsos curreret; in ipso loco cum Reliquiis sancti Martyris paululum constiterunt : atque ita veniens, coram innumerabili multitudine populi corruens, adoravit. Quæ mox, intervenientibus meritis B. Viti Martyris, largiente Dei misericordia, lumen, quo jam duodecim annis, ut diximus, caruerat, recepit. Omnibus namque cernentibus simulque gaudentibus, sine duce usque ad proximam mansionem, quæ fuit in villa nomine Mintriacus, prosecuta est. Affuit maritus ejus, ceterique vicini et cognati, qui cum ipsa totam noctem insomnem vigiliis et orationibus ac Dei laudibus duxerunt. In crastinum ergo, dum iter agerent, divulgatum est hoc per itineris loca, et cœperunt alacri devotione dextra lævaque undique concurrere, inter quos occurrit quædam mulier, Framhildis nomine, nescientibus omnibus a cujus manibus oblata fuerat; cujus digiti ita facti erant curvi, ut mediis palmis fixi viderentur. Ipsa, tamen cum approquinqasset ad feretrum, invocato sancti Martyris nomine, ad sanitatem pristinam manus ejus sunt reversæ. Sed misera, dum hoc fuisset munus adepta, sub silentio nesciens Deo rependere grates, repedavit ad propria; sed divina reddente vindicta, eadem nocte, ut prius, manus ejus arefactæ sunt. Tunc illa intempesta nocte surgens, marito, cogente necessitate, indicavit quæ fuerant gesta : quam vir suus in jumento vehens, ad monasterium sanctæ Crucis (ubi ipsa nocte pro corporum lassitudine quieverunt cum Reliquiis sancti Martyris) post eos adduxit, manifestans omnia quæ gesta erant cum illa.

18 Illis, ut diximus, ita se habentibus, ad iter redeamus. Cum autem appropinquarent Meldis, obvium habent Episcopum cum Clero multoque populo. Abbas etiam, cum suis Monachis omnibus de sanctæ

s b initium
projectionis
E

cæca annis 12
illuminatur :

curantur di-
giti mediis
palmis infixi,
F

seb ob ingrati-
tudinem re-
trac

EX MSS. *g*
post susceptas
in monasterio
sanctæ Crucis
Reliquias

h

iterum curan-
tur.

Post quietem
sumptam,
?

k
in cello Gisle-
fridi cæca il-
luminatur :

l
et duæ in Au-
gla :

sanantur,
claudus ibi-
dem,

alias in via,

m

tertius in Al-
vido, cujus
dextrum genu
natibus adhæ-
rebat :

A sanctæ Crucis *g* monasterio, afferunt Reliquias cum crucibus et cereis, omnique ornatu ecclesiæ. Suscipientes autem reliquias sancti Martyris, psallentes atque laudes Deo immensas agentes, in præfatum portaverunt monasterium. Ibi cum in laudibus pernoctassent; mane facto post Missarum officia peracta, prædicta mulier iterum sanitate adepta veniens ante *h* Episcopum, coram omni populo cecidit ad pedes ejus; jam gratias agens, veniam postulabat de commisso facinore: post hæc reversa est sana ad propria. Inde recto tramite pergentes, cum appropinquarent Rasbaci monasterio, obviam facti fuerunt Monachi, cum Reliquiis et Crucibus, thuribus accensis, flagrantibus luminaribus, omnique ut dignum erat decore; qui ornate canentes atque laudantes Deum, illud sanctum corpus suscipiunt, et ad præfatum monasterium cum laudibus inferunt: et ibi, ut dictum est, cum summa veneratione custodientes Reliquias sancti Martyris, substituerunt usque in diem duodecimum Kalendarum Junii. Igitur egressi duodecimo Kalendarum Junii de monasterio Rasbacensi, Warinus Abbas cum suis omnibus, recto tramite in Saxoniam pergentes, fecerunt mansionem in villa, cui Vocabulum est Cella Gislefridi: ibique corporis lassitudinem reficientes, in crastinum post Missarum celebrationem adfuit quædam mulier Harmildis *i*, cæca jam ab annis quinque: quæ in adventu sancti Martyris sana facta est, atque quoddam itineris spatium secuta, sana remansit deinceps. Inde cœpto itinere pergentes, ad cellam quamdam venerunt, nomine *k* Stugia; ibique biduo subsistentes, non minimas per beatum Martyrem Deus dignatus est ostendere virtutes. Nam ibi duæ mulieres accesserunt carentes lumine, nomen unius Baltrudis, quæ cæca fuit annis quinque, et nomen alterius * Gerlindis *l* cæca mensibus tribus; atque in ipso loco puerulus, nomine Warinus, fere annorum octo, qui erat ex omni parte claudus; et mox ut accessit ad feretrum, ita consolidatæ sunt bases ejus, ut coram omnibus exurgeret, et thuribulum cum thymiamate vespertinali officio, circa altare et per totam ecclesiam portare valeret.

19 Postero die iter agentibus in via occurrit quædam mulier, ferens in humeris puerum parvulum, et putabatur annorum quinque, mensibus vero quinque claudus fuisse. Quæ cum non valeret præ turba cum ipso accedere ad feretrum, propriis in terram dimisit ab humeris: et ingerens se in medio populi, tandem pervenit ad loculum, ubi corpus ferebatur beatissimi Martyris: expandensque super ipsum linteum, cœpit pro sanitate pueri exorare Domini clementiam, simulque sancti Martyris flagitare auxilium. Post hæc autem cum reverteretur ad puerum, ipse puer sanus et lætus, qui ante portabatur materni brachiis, cœpit matri occurrere pedibus. Tunc se de illo loco moventes, ceptumque iter moventes, pervenerunt in villam, quæ vocabatur Alvidus *m*, ibique nocte illa manserunt. Cum autem sol in crastinum illucesceret, rursumque iter pararent; moram illis facientibus, atque missarum, ut dignum erat, solennia ante sancti Martyris Reliquias celebrantibus; affuit quidam claudus utroque genu, plus autem dextero, qui pene natibus cohærebat. Irrumpens turbam medium se inseruit, virtute qua valuit; tandemque quomodo potuit ad cancellos altaris, ubi sanctum celebrabatur [sacrificium] pervenit. Cum autem fere per unam jacuisset horam, expletaque diu orasset, cœperunt membra ejus contremiscere, et ipse cum magno strepitu suspirare, atque simul genua ejus, viginti scilicet annis arida, in proprium vigorem redire. Cernentibus denique omnibus, quod factum erat, Et expectantibus qualiter e terra surgeret; mox ipse, qui cum duobus

venerat sustentatus baculis, propriis tentabat ambulare pedibus. Qui cum rogaretur a circumstantibus, ut pristinos sumeret baculos, ipsosque haberet in adjutorium; cœpit cum juramento spernere, ac dicere quod jam nollet ipsos in usus pristinos attingere, eo scilicet, quod jam pleniter noverat in se sancti Martyris virtutem infundi, et se firmo ingressu quo volebat pergere. Qua de re cum aliqui, ut solet in hac ætate, diffidentiam signi haberent, et diligenter inquirerent, nomenque ipsius percunctarentur; affuerunt plurimi vicini et cognati, qui eum a multo tempore claudum cognoverant, et in asello victum quæritantem. Nomen ejus erat Ramfredus.

20 A loco vero illo moventes, cum pervenissent ad mansionem prædestinatam, ibique nocte illa quievissent; in crastinum transeuntes fluvium, cui vocabulum est Matrona, obvia fuit puella parvula, ut putabat annorum quatuor, cæca: quæ mox ut occurrit oculari meruit. Nec silendum volo, quantas ipsa die Dominus virtutes meritis et precibus sancti Martyris ostendere dignatus est. In villa enim, quæ vocatur Septem *n* Salices, cum pro sumendo cibo ipsa, die vel jumentis pabulo præbendo substitissent, ipsumque sanctum corpus in ecclesiam misissent; venit quædam mulier, nomine Waldemia, ante sanctum Martyrem, cæca annis multis, quæ deprecans Dei clementiam, ibi illuminata est. Et homo quidam, nomine Rancharius, ipso die similiter illuminatus est, illis euntibus per vitam. Quo de loco proficiscentes ventum est ad villam, quæ vocatur, Summaharna; in initio vero noctis ejecta plebe foris ecclesiam, quia parva erat et multitudo populi magna, remansit quædam mulier, nomine Geruntia, gibba atque curva ab annis duodecim, ante fores oratorii, cum patre proprio et matre. Illis autem astantibus, unaque cum ipsa misericordiam Dei implorantibus, ac sancti Martyris merita interpellantibus, mox ipsa corruens jacuit pæne exanimis; ita ut pater ejus et mater per unam prope horam expectantes, eam mortuam affirmarent. At posteaquam reversa est in pristinum sensum, detulerunt eam intro ante altare, ubi sanctum Corpus fuerat collocatum. Ibi tota nocte illa gravem sensebat dolorem: diluculo vero, post Officium matutinale et Missarum celebrationem, erecta et sana inventa est, quæ venerat curva et gibba; et simul cum ea pater et mater laudes reddens, usque ad proximam mansionem prosecuta est. Sed nec hoc silentio prætermittendum est, quod ipsa die Dominus per sanctum Martyrem ostendere dignatus est. Nam quædam anus de villa supradicta, cum a tergo curreret, fessaque, prout erat corpore marcida, reverti ad propria voluisset, licentia quasi non facta; mox figit pedem, ac immobilis fere unam horam stans, non quivit ad propria repedare. Enimvero tentavit post sanctum ambulare virtute qua valuit; accurrensque ei, a tergo cœpit vociferari. Ad cujus clamorem paulatim omnes steterunt, ipsaque quasi exanimis cœpit denudare quod contigerat; et sic venia concessa, remeavit ad propria.

21 Inde iter prosequentes venerunt super *o* littus Axonæ, in villa quæ dicitur ad S. Marulum in vigilia *p* sancti diei Pentecostes. Ibi denique in crastinum moram facientes, diem festum celebrantes, simul etiam corporis lassitudinem recreantes, adventit quædam mulier, in ulnis ferens puellam parvulam, necdum unius anni ætatem habentem: quæ contracto debilitabatur genu, et in ipso loco restitui meruerit. Alia etiam puella adfuit eadem die, annorum octo, quæ et ipsa erat debilis pedibus; et duæ mulieres, quæ stare super pedes non valebant, sed aut portando aut reptando ferebantur, unaque

Ultra Matro-
nam fl. tres
cæci illumi-
nantur :

n

E

F

retinetur,
Reliquiis non
honoratis
discedens.

o

p

Sanantur con-
tractæ plu-
res :

ex

A ex ipsis manum habebat aridam. Ubi utraque sanitatem receperunt, et propriis redierunt pedibus, quæ ante subibant alienis, quisenim non miretur in hoc facto, illud quod Dominus de die iudicii loquitur, tum saliat claudus sicut cervus. A loco denique præfato contigit iter per *q* Aquis palatium habere; noctemque ibi manere, ubi multitudo magna populorum virorum ac mulierum, senum et infantium accurrere cœperunt, et omni conatu atque alacritate Reliquias sancti Martyris in suis humeris gestare cupierunt; inter quos irrui quædam mulier, nomine Edela, a tempore et dimidio cæca; quæ in ipsa nocte ita meruit sanari, ut mane clare videret omnia. Grates itaque eximie Deo reddentes, cœptum iter intenderunt. Cumque inde moventes in viam pergerent, virtutesque per plateas, oppida et castella divulgatæ fuissent; cœperunt populi undique catervatim magis et magis confluere: quorum impetum et strepitum audiens quidam cæcus, bajulans pro luce tenebras, turbas nitebatur penetrare plurimas, ut ad sanctas perveniret Reliquias. Idem denique, qui (ut ferebatur) annos cæcus duodecim fuerat, mox ut ad feretrum accessit, lucem videre meruit.

B Eodem quoque loco, mulier quædam, habens manum aridam, sanari meruit.

22 Igitur post dies aliquot regnum Saxonicum introeuntes, ac recto calle gradientes, veniunt in villam quæ *r* Sosa vocatur, ubi maximam multitudinem Saxonum obviam habuerunt: adeo ut incredibilis numerus videretur utriusque sexus: quis ibi non fleret præ gaudio, aut quis non exultaret pro tam devotæ susceptionis occursu? Tales enim et tantos comites habentes, apud villam prædictam noctem unam quieverunt: ibique quidam adolescens cum matre interfuit, qui habebat manum aridam a nativitate: statimque ut cœpit implorare omnipotentis auxilium et sancti Martyris subsidium, manum sanam habuit ut alteram. In ipso etiam loco repertus est quidam, cui omnis potestas loquendi ablata est; qui tantam sanitatem adeptus est, ut ab omnibus qui aderant rectissime audiretur resonare verba. Et mulieris cujusdam debilis pedes ipsa nocte naturali usui restituti sunt. Prædictam tandem villam relinquentes, venerunt ad aliam, cui nomen est *s* Bracal; ubi multitudo magna populi advenit: plures etiam aderant, debiles et infirmi, qui cupidi erant ab infirmitatum vinculis solvi. Inter quos cum quædam mulier advenisset, quæ habebat dexterum brachium ita contractum ab annis octo, ut nec os nec caput posset attingere, nec ulli usui aptum esset; antequam ad feretrum accessisset, cœperunt nervi paulatim relaxari, et venæ quæ fuerant aridæ sanguine repleti: cernentibusque pluribus ita genu sanum factum est ut nullum curvationis signum in eo appareret: Qua de re cum dubitarent, testes etiam quærerentur, inventi sunt plurimi vicini et cognati. Domina etiam ipsius mulieris affuit in ipso loco. Ipsaque nocte etiam curata est alia mulier, quæ adeo erat debilitata jam annis decem, ut si quando de loco ad locum ire vellet, aut jumento veheretur, aut manibus versa vice pro pedibus uteretur: quæ sicut dictum est curabatur, ut adminiculo alterius in ambulando non indigeret. Puella etiam parvula, a nativitate habens manum aridam et contractam, curata est: et muto cuidam loquela restituta est.

23 Hactenus quæ narrantur et alia quam plurima, quæ oculis perspeximus, et probatis testibus affirmantibus requisivimus, per spatium itineris, dierum scilicet viginti, per beatissimum Martyrem Vitum in viagesta sunt. Tandem ergo Christo propitio, finito cœpto itinere, monasterium, quod Corbeia nova dicitur, multitudo populi utriusque sexus de

nobilissimo Saxonum genere nobiscum comitante, **D** pervenimus pridie ante vigiliam S. Viti, quod est **EX MSS.** Idus Junii. Ubi ipsum sanctissimum corpus in loco congruo, ut dignum est, collocatum et positum est. Ibi summa et ineffabilis Trinitas, ad confirmandam et roborandam fidem gentis ipsius, multas virtutes et sanitates operari dignata est. Fit enim in loco ipso conventus magnus, cum magna devotione et alacritate, adeo ut per milliarium et eo amplius per circuitum monasterii, tabernaculis nobilium virorum ac mulierum replerentur campi et agri, quæ ex omnibus partibus Saxonie, propter religionem et reverentiam beatissimi Martyris Viti, aliorumque sanctorum Martyrum Reliquias, in ipso loco subsistentium, convenerant. Inter ipsam denique multitudinem, tam devote concurrentium, nullum verbum turpe auditur, nullus jocus aut scurrilitas invenitur; sed die noctuque Deo laudes et grates rependuntur: semper in ore ipsorum Kyrie eleison conclamatur: choros seorsum feminæ ducentes per totam noctem in circuitu ecclesie sine intermissione vigiliis agentes, semper Kyrie eleison frequentant *t*.

24 Igitur, ut superius dictum est, ad confirmandam fidem tanti concurrentis populi, in ipsa vigiliarum nocte quædam miracula insignia, per merita dilecti Martyris Viti, Dominus ostendere dignatus est. Nam quidam homo, claudus a nativitate, inter innumerabilem multitudinem accedens præ foribus ecclesie, mox ut cœpit invocare omnipotentis Dei misericordiam, coram omnibus adstantibus et circumstantibus, ita factus est sanus, ut solide supra pedes staret. Adolescens quoque quidam, Theodoricus nomine, a maternis humeris in ipsum locum deportatus, et utroque genu contractus, in ipsa nocte pedum officia promeruit, et in ipso loco remanens non recessit. In crastinum vero quod est xvii Kalendas Julii, inter Missarum solennia, quidam homo claudus, ita ut nullam gradiendi facultatem haberet, sanus inventus est. Et mulier quædam in ipsa hora illuminata est; et cuidam parvulo organa vocis reddita sunt. Inter cæcos vero et claudos, exceptis his qui eo die sanitatem, coram multitudine utriusque sexus, qui ad solennitatem fortissimi Agonistæ undique convenerant, percipiebant, fuerunt undecim. Ipso vero vespertinali Officio peracto, jam jamque nocte propinquante, cum in Dei laudibus, pro beneficiis a Deo concessis sibi, qui aderant exultarent, atque Deo laudes immensas redderent; repente affuit quædam puella parvula, in medium adducta, quæ annis sex fuerat lumine privata, quæ ipso momento ita illuminabatur, ut clare videret omnia. Sed et in ipsa hora, alia puella, muta et surda, loquelam et auditum recipere meruit.

25 At vero postquam hæc divulgata sunt, et in omni regione diffamata, cœperunt magis et magis undique concurrere, tam nobiles quam ignobiles, divites et pauperes, sani et infirmi, in tantum, ut nullus mansisse domi putaretur in omni illa provincia, qui non orandi gratia venisset. Sed et aliud miraculum, quod cunctipotens Deus per gratuitam misericordiam in ipso tempore, per insensibilem creaturam ostendere dignatus est, sub silentio prætereundum non decrevi. Nam quadam die, dum cum multitudine, sub desiderio prioris populi ac devotione, vulgus ad memoratum locum properaret; ad portum fluminis, cui Wesara est vocabulum, advenirent; accidit ut navis ex altera parte fluminis sine gubernatore fixa staret. At hi transire cupiebant, et navim ex altera parte conspiciebant: et cum neminem affore cernerent qui eam de loco moveret, cogitabant qualiter eam exquirerent. Interim dum

E
In Vigilia sanantur claudus,

et contractus:

ipsa die claudus, cæca mutus,

item alia,
F

navis ultro adveniens peregrinos excipit.

q
Aquisgrani

illuminatur cæca,

et dein in via cæcus,

r
Sosa sanatur manus arida,

lingua muta,

et debiles pedes;

s
Bracali

brachium contractum,

clauda,

mutus.

Deponitur corpus S. Viti in Corbeia nova 13 Junii.

EX MSS.
24 Junii
curatur bra-
chium con-
tractum,

A hæc aguntur et cogitantur, repente navis mota est a loco, in quo fixa erat; et paulatim natando, sine remige et ventorum impulsu, licet cœlum serenum esset, sponte ad eos recto tramite pervenit: illi autem accepta ea, fluvium transierunt. Post hæc decrescente tempore, et populi devotione magis et magis succrescente, in gloriam S. Joannis (quæ subsequitur in proximo) sancti Martyris solennitatem celebrantes, puer quidam, ut putabatur, annorum sex, adveniens ante Reliquias sancti Martyris, brachium habens contractum, post diutinam orationem, prout valuit peractam, sanus inventus est. In crastinum vero Officium vespertinale celebrantibus, aderat quidem claudus, qui nullam gradiendi habuit valetudinem, nisi cum duobus baculis sustentaretur: sicque sanus in eadem hora inventus est, acsi numquam claudicasset.

29 Junii cæca,

2 Julii claudus

B

u

et contractæ
duæ

apparente S.
Vito sanantur

C

An. 837, 15
Junii curan-
tur arida
manus,

22 Junii muta
et alia con-
tracta:

23 Junii ta-
psæ et fractæ
lampades

postridie inve-
niuntur inte-
græ.

26 Deinde procedente tempore, Natalitiisque Petri et Pauli Apostolorum prosequentibus, adveniens quædam mulier, proprio carens lumine ab annis quinque, in eodem loco amissum munus recepit. Mox subsequenti proximo die Dominico, quidam claudus, et puella parvula, utroque genu contracta et gibba, donum salutis adepti, ineffabili lætitia, sunt reversi. Non post multo tempore, erat quædam matrona, nomine Hogardis, commorans in pago qui vocatur n Lamga, et vir ejus, nomine Wigo, ex nobili progenie, miserabiliter debilitata et contracta ex omni parte membrorum, ab annis quatuor: quæ ire nullo modo poterat, nisi manibus servulorum sustentaretur, aut aliquo vehiculo duceretur. Hæc cum audisset famam virtutum, quas Dominus meritis beati Martyris operari dignatus est; jussit sibi carucam, sicut nos est in illa regione jungi: accendensque nostrum adiit monasterium, implorans et flagitans Dei et sancti Martyris auxilium. Quæ cum noctem insomnem præ nimia gravitudine corporis pertransire non quivisset, et matutinali tempore gravi sopore opprimeretur; adstitit ei per visum in similitudine juvenis, dicens ei: Quare dormis? Surge: nonne audis quantæ laudes in ecclesia Deo solvuntur? Tunc illa statim timore perculsa, rapido cursu pervenit ad ecclesiam, ita sana, ut nullius egeret sustentatione, quæ venerat sedens in carruca; ibique curata, post aliquot dies ad propria reversa est.

27 Vertente ergo dehinc anni curriculo, celebrataque S. Viti iterum recurrente, quidam nostræ familiæ habebat filiam, cujus manus sinistra ariditate in tantum detenta erat, ut ad nullum opus necessarium eam movere posset; quam inter multitudinem populi ita sanam vidimus, ut nullam crederetur habuisse malum. Post hæc, iterato die in quo Octavas Martyris celebravimus, affuerunt duæ mulieres de villa cui vocabulum Erculbergh, una ex eis muta, quæ paululum balbutire videbatur, altera utrisque pedibus contracta. Muta quidem vocabatur Thietburgh, altera autem Hutburgh: quæ utræque sanitatis curatæ medicamine, incolumes ad propria sunt reversæ. In futura quoque S. Joannis Baptistæ Vigilia quoddam nobis novum accidit miraculum, vetustissimis simile signis præcedentium patrum. Nam cum ex more ad vigiliarum surrexissemus Officium celebrandum, atque solito lucernæ illuminarentur ecclesiæ; accidit ut craticulæ, in medio ecclesiæ appensæ, in qua quinque vitreæ lampades dependebant, trahente Custode, funis rumperetur, et effuso oleo omnes in pavimentum dispergerentur. Quas cum astantes fractas non dubitarent, accurrens Custos nomine Autgarius, ferens manu concham æream, volens, antequam multitudo populi quæ ad fores pulsabat irrumperet, fragmenta colligere, et oleum si quivisset; arripens utraque ma-

nu, vitrum projecit cum magao crepitu in vas D æreum, nullam jam habens spem eis amplius utendi ad usum pristinum: quæ cum ita in secretario reposuit, postera die ita ipsæ lampades integræ inventæ sunt, ut nullum signum fracturæ appareret.

ANNOTATA. G. H. et D. P.

a Is fuit Erchanradus, qui anno præcedenti 833 interfuerat Synodo habitæ in Theodonis-villa, et superfuit circiter ad annum 853.

b Bodecense, itemque Meibomius, ex Actis secundis, Valeriani et Maximiani, mendo manifesto, occasione sumpta ex nomine Præsidis Valeriani.

c Utinam locum nominasset aliquis!

d Currente littera Dominicali A.

e Ita MS. Bodec. et recte; ut manifeste colligitur, tum aliunde, tum ex num. 23: ubi dicuntur advenisse Corbeiam-novam ante Vigiliam S. Viti, quod est Idus Junii. Gladbacense nihilominus ecgraphum nostrum, tam hic quam infra num. 18, bis scripsit Julii, quod etiam habet editio Andreæ du Chesne, non Meibomii. E

f Meibomius ex Bodecen. intimare dignum duximus: et ex hinc pleraque ibi contrahuntur aut omituntur.

g Hæc Abbatia jam nomen mutavit, diciturque S. Faronis, estque in suburbio sita.

h Hucbertus I, Episcopus Meldensis, hoc ipso anno 836 interfuit Synodo Wormatiensi.

i Alias, Harrawillis.

k Gelenius adnotavit Augiam-divitem, vulgo Reichenau: sed hæc Abbatia, Constantiensis in Suevia diocesis est, Meldis tam longe dissita, quam ipsamet quo ibatur Huxtera, et cum hac ipsisque triangulum facit. Sunt et aliæ Augiæ in Germania; sed nulla huc facit: aliqua enim est invenienda in Francia, et quidem cis Matronam. Mabilio indicat vicum Augiam vulgo Oye, in confinio Briæ et Campaniæ, ubi etiam-num est Prioratus S. Godonis vulgo S. Gon, aliis S. Gand, de quo egimus 26 Maji.

l Alias Gertrudis.

m Alvidus, alias Anrudus.

n Septem-falices, alias simpliciter Salices scriptum, vulgo Sept-seaux, media fere inter Catalaunos et Remos via, ad sinistram Velæ seu Fidulæ ripam. Quæ vero mox infra nominatur Summa-harna, teste Mabilione est vicus ad fontem Harnæ annis, vulgo S. Stephani super Arnam, in Campania. F

o Erat ubique litus Saxonie, quod corrigendum arbitrati, posuimus litus Axonæ fluminis, vulgo Aisne: hoc enim transeundum erat, et eis hoc prope Vinsiacum oppidum, in confiniis Retelensis Comitatus et Tirasciæ, invenitur in mappis geographicis locus S. Marcel nominatus, pro quo hic S. Marulus legi videtur: nisi forte S. Maurelius, Presbyter Trecensis, istic alicubi colatur, de quo egimus 21 Maji. Mabilio S. Morulum legit, assignatque locum vulgo S. Moret dictum, prope oppidum Vongisum, vulgo Vouzy: nescio an idem quod in tabulis Vinzy nominatur, et sic forte etiam male scribitur S. Marcel, plus enim hic Mabilioni fido.

p Die 27 Maji, nam anno 836 litteris Dominicalibus B. A. Dominica Pentecostes celebrata fuit 28 Maji.

q Aquis sive Aquisgranum, palatium Ludovici Pii Imperatoris notissimum, ingens autem hic saltus fit, trans Axonam et Mosam, per Lutzanburgicum et Limburgicum Ducatus.

r Sosa aliis Susatum, vulgo Soest, in finibus Marchiæ Comitatus, urbs media inter Aquisgranum et Corbeiam.

s Bracal ceu Brakel, oppidum Episcopatus Paderbornensis

A *bornensis ad Noetam fluvium, in confiniis ditionis Corbeiensis.*

t *In Bodecensi et apud Meibomium, nec compendium quidem reliquorum miraculorum invenias.*

u *Lamga, vulgo Lemgow, caput Comitatus Lemgoviensis satis vicini.*

x *Erculberg videtur esse Erkel, prope Brakel, Corbeia et Paderborna pari fere spatio distans, id est Mons-Herculis.*

y *Male scriptum erat, præsentium.*

z *Subjungebantur in MS. Gludbacensi duo Sermones, in die Natali S. Viti recitati; sed his omissis, quod nihil novi circa historiam aut miracula continerent, malui ex Meibomio subdere hosce antiquos versus :*

Felix Saxonia gaude, per pignora cara
Viti ditata, quæ dat tibi Francia, grata.
Abbas Warinus, regali semine Primis
Francorum natus, Viti venerabile corpus
Transtulit e Francis Corbejam, ceu patet istis.
Romano fretus pius imperio Luduwicus,
Hoc, Hildwine, donat te Patre favente,
Quando Dionysi rexisti limina claustris,
Quod tam præclaro gaudebat ante Patrono.
Ex tunc translatus fuit a te, Francia, sacrum
Imperium, divi quo nunc gaudent Alamanni.
Chronica Martini dant hæc, veteres quoque libri.
Ex qua re Sanctum veneremus carmine Vitum,
Octingentenus dum vicensque secundus
Annus erat Christi, claustrum fundum dedit isti
Filius iste pius Magni Karoli Luduwicus :
Quos, septenne Puer foveas sancta prece semper;
Et benefactores, omnesque tibi famulantes
Conserves, Vite; et duc nos ad pabula vitæ.

Non esse antiquissimos hosce Versus intelligas ex ætate Martini Poloni, cujus hic allegatur, Chronica (obiit enim anno 1278) et verba sunt hæc : Eo tempore ossa B. Viti Martyris e Parisiis transferuntur, in Corbeiam, Saxonie monasterium multum solenne: unde testati sunt ipsi hoc in præsagium contigisse, quia ab illo tempore, gloria Francorum quantum ad Imperium, translata est ad Saxones.

TRANSLATIO S. VITI

Ex Italia in Bohemiam sub Carolo IV.

C §. I. Litteræ de ea re Imperiales, et quæstio habita de corpore, quod Senis esse dicebatur, est autem S. Guidonis alicujus.

Thomas Joannes Pessina de Czechorod, ecclesiæ S. Viti Pragæ in Bohemia Decanus, ac postea etiam Zagabriensis in Pannonia Episcopus, titulo tenus (nam locus adhuc sub Turcis erat) edidit anno MDCLXXIII, nobisque donari voluit librum, cui titulus : Phosphorus Septicornis, hoc est, Sanctæ Metropolitanæ Divi Viti Ecclesiæ Pragensis majestas et gloria; eamque septem Radiis distinguens, Radium IV emicare facit, ex conditis ibi a Carolo IV Imperatore Sanctorum Reliquiis; quarum et authentica documenta profert ex archivo ecclesiæ, ac pag. 470 hoc præ ceteris insigne. Carolus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus et Bohemiæ Rex, Venerabili Arnesto Archiepiscopo, nec non Præmisilao Præposito, Przedvogio Decano, Sdeuconi Scholastico, et Capitulo Pragensis Ecclesiæ, totique Clero et Populo regalis urbis nostræ Pragensis, devotis et fidelibus nostris dilectis, gratiam regiam et omne bonum. Oriens ex alto, splendore lucis æternæ, qui nescit occasum, sicuti priscis temporibus Boemorum gentem, a gentilibus

erutam erroribus, novellam tunc sanctæ Matris Ecclesiæ plantulam, inter ipsa mox conversionis suæ primordia candore mirabili illustravit; ita etiam his temporibus, quibus, auctore Domino, in paradiso Ecclesiæ, secus decursus aquarum fluentium, transplantata ac arborem erecta in proceram, fecunda fructuum spiritualium ubertate fulcitur, suis eam non desinit fulgoribus adornare, ac variis gratiarum dotibus insignire. Tunc enim gloriosi Boemiæ Principes, de quorum alto sanguine traxisse nos constat originem, pro Christi nomine gloriosa subiere certamina; et pia colla jugulo submittent, atrociter trucidati, cœleste rosarium meruerunt, sertis præsigniti roseis, introire. Nunc per nostræ vigilantie Regalis obsequium varia sacrata Sanctorum corpora, innumerasque Reliquias longe lateque per orbem collectas, felix meruit Bohemia possidere. Felix nimirum Bohemia, quæ talibus et tantis divina clementia muneribus se præditam gloriatur: felix utique, in cujus aula regali, magnificam sedem sibi elegit excellens Imperium orbis terræ. Ad cujus nos apicem, licet immeriti, cœlesti providentia sublimati, summopere meditamor; et dum etiam pro humana conditione oculis corporis nostri sopor illabitur, vigilat cor nostrum assidue in his, per quæ status magnificus et exaltatio venerandæ Matris nostræ sanctæ Pragensis Ecclesiæ producat; quam venerabiles Patroni, et Progenitores nostri dilecti, conspersione sui rosei sanguinis consecrarunt; quæque Ecclesiarum omnium Regni nostri Boemiæ domina esse dignoscitur et magistra.

2 Sane dum nuper ad suscipiendum Coronam ferream, qua nostri Prædecessores Divi Romanorum Reges, inter trifarias Imperii sacri coronas, in secunda sui coronatione sunt soliti coronari, Mediolanum applicuissemus; et corona eadem fuissemus solenniter insigniti (Scilicet in die Epiphaniæ anni MCCCXV) inter ipsa coronationis nostræ solennia lætanter audivimus, qualiter in civitate Papiensi, in monasterio S. Marini, ordinis S. Benedicti, in majori altari inclitus quondam Astulphus, Lombardorum Rex, ab annis octingentis citra, caput et corpus Beatissimi Viti Martyris, et Patroni nostri eximii, mira devotione et honorificentia collocavit. Harum igitur pretiosarum Reliquiarum desiderio ferventer accensi, continuo Venerabiles Papiensem, Pergamensem, et Vicentinum Episcopos (Petrum, Lanfrancum, Ægidium) et honorabiles Bohussium Præpositum, et Joannem Canonicum Ecclesiæ Luthomierziozensis, Capellanos devotos et nostros Commensales dilectos, ad dictam Papiensem Civitatem nostra providit Serenitas dirigendos, pro parte nostræ Celsitudinis Caput et corpus prædictum instantissime petituos. Quibus ad arduam precum nostrarum et desiderii ardentis instantiam, in multorum Nobilium, Prælatorum, Civiumque præsentia prædicto altari aperto, Abbas S. Marini, nec non Nobiles et Cives civitatis præfatæ Papiensis, licet inviti, et earumdem Reliquiarum avidi, nostris tamen votis ac precibus satisfacere cupientes, et adventum regium sibi desideratissimum in ea parte singulariter honorantes, ipsas, quas ex nimia vetustate pro majori parte redactas repererunt in pulverem, eisdem nostris Nuntiis, non sine lacrymarum profluvio, præsentarunt, per eos nostræ Celsitudini assignandas, quas pretiosissimum Civitatis et Ecclesiæ Papiensis thesaurum communis eorum assertio proclamabat.

3 Prout super his omnibus instrumentum publicum est confectum, et prædictorum Episcopi Papiensis, nec non Abbatis S. Marini, et communibus Papiæ sigillis, ad præmissorum omnium clariorem evidentiam, et perpetuam rei memoriam, consignatum :

D
EX MSS.

Mediolani Corona ferrea redimitus,

F
Papia petit caput et corpus S. Viti;

quod impetratum

Carolus IV
anno 1355

Sacrarum Reliquiarum colligendarum studiosissimus,

A tum : quod processu temporis, una cum sacro capite et corpore B. Viti, per speciales nuntios, ad prædictam Pragensem Ecclesiam, in ejusdem gloriosi Martyris titulo et honore constructam favente Domino, transmittemus; aut in nostro felici Deo auspice adventu, nobiscum faciemus afferri: sperantes per divinæ dispensationis providentiam accidisse, ut regiminis nostri temporibus caput et corpus dicti gloriosi Martyris ad Ecclesiam, suo nomini antiquis fabricatam temporibus, afferretur; cujus meritis gloriosis felix Boemia temporali prosperitate lætetur, et ejus devoti, post præsentis caducæ lucis occasum, in regione lucis perpetuæ gaudiis mereantur perfrui sempiternis. Volumus autem totum tenorem præmissum per singulas Collegiatis, Conventuales, et Parrochiales urbis nostræ Pragensis et suburbiorum ejus ecclesias, Clero et Populo solenniter publicari, præsentium, sub nostræ Majestatis sigillo, testimonio litterarum. Datum Pisis. Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto, octava Inductione, xi Kalendas Febr. Regnorum nostrorum anno ix.

proponit Prag-
gam mittere
aut ferre.

L. S. Per Dominum Regem.

B

Nicolaus de Chremschiz.

Deinde coro-
natus Impe-
rator,

4 Interim Romam perrexit Carolus, ibique in die sancto Paschæ, tunc in v Aprilis cadente, de manibus Petri Episcopi Ostiensis, atque Ægidii titulo S. Clementis Presbyteri Cardinalis, ex parte Innocentii III Avenione degentis, ad hoc deputatorum Apostolicæ Sedis Legatorum, Coronam suscepit Imperialem una cum uxore Anna. Quia autem intelligebat ex suis Bohemis, jam ab aliquo tempore sparsam in Bohemia famam, quasi S. Viti corpus in Senensi civitate vel saltem diœcesi haberetur; volens de talis rumoris fundamento certior fieri, misit illuc Nicolaum, Patriarcham Aquileensem. Ad hujus instantiam continuo D. Azolinus, Senensis Episcopus, die tertia decima mensis Aprilis, regnante serenissimo Principe Domino Carolo divina providentia Romanorum Imperatore et semper Augusto . . . super omnibus et singulis suprascriptis inquirere intendit, et veritatem invenire, per religiosos Prælatos et Sacerdotes et Rectores ecclesiarum d. civitatis et diœcesis Senensis, et per seculares personas discretas et fide dignas, per omnem modum, per quem de prædictis posset habere veritatem, ut ipsa veritate reperta, possit testimoniales litteras scribi facere, prout et sicut ad ipsam veritatem habendam et retinendam fuerit opportunum.

et audiens
aliquid simile
prope Sinai
haberi,

C

5 Comparuerunt ergo, qui fuerant die præcedenti, per Simonem Bettini, Curia Episcopalis Nuntium, citati et rogati, Testes examinandi super dicta inquisitione, videlicet Andreas de Mignanellis de Senis, Rector ecclesiæ S. Mariæ in Bethleem prope Senas; Presbyter Bartholus Cendanus, Rector ecclesiæ S. Reginæ, et olim Capellanus d. ecclesiæ S. Mariæ; Ugolinus olim Marini, de templo S. Mamiliæ, prope d. ecclesiam S. Mariæ in Bethleem prope Senas; Domnus Landus, Rector ecclesiæ S. Antonii Senensis; Domnus Ludovicus Francisci de Malavoltis, Domnus Lucas Cecchi de Ptolomæis, Canonici ecclesiæ Senensis; Presbyter Nicolaus, Rector ecclesiæ SS. Simonis et Judæ de Colle-Malamerenda, diœcesis Senensis prope Senas: qui d. die xxiii mensis Aprilis . . . sedente prælibato Reverendo in Christo Patre et Domino Azolino, Episcopo Senensi . . . juraverunt, et quilibet eorum per se juravit, ad sancta Dei Evangelia, litteris tactis, et in manibus præfati Domini Episcopi Senensis, ferre ac perhibere testimonium veritati, cum, et in, et super d. inquisitione et toto processu; remotis odio, amo-

inquiri per
Episcopum
jubet:

re, pretio, precibus, vel timore alicujus. Omnium D autem testimoniis auditis, prout verbotenus leguntur singula in exemplo Processus, an. 1634 ad Bollandum nostrum a P. Theodoro Moreto, tunc Rectore Glottoviensis Collegii misso, ex autographo quod in ecclesiæ Pragensis archivo servatur; jussit Episcopus in publicam formam redigi omnia per Serium Notarium, civem Senensem, officialem et scribam suæ Curia: et ut ipsis testibus et attestationibus eorum et dicto processui perpetuum ab omnibus fides plenaria adhibeatur, præsentem processum et testes et attestationes eorum sigilli sui appensione roborari præcepit. Et insuper ad plenam fidem omnium præfatorum nobilium manifestandam, et ut prædicta sint et efficiantur omnibus manifesta, et ad notionem omnium reducantur; voluit et mandavit memoratus Rev. Pater D. Senensis Episcopus fieri ex parte sua litteras, et scribi, quarum siquidem litterarum tenor talis est, videlicet.

qui citatis
auditisque
testibus die
23 Aprilis,

6 Universis et singulis, tam Clericis quam Laicis, cujuscumque et aliis, præeminentia, dignitatis seu conditionis existant per partes Boemiæ, Alamania, Franciæ, ac per universas mundi partes consistentibus, præsentem litteras inspecturis, seu ad quos præsentem advenerint, Azolinus, Dei et Apostolicæ sedis gratia Episcopus Senensis, salutem et sinceram in Domino caritatem. Cum ad aures nostras nonnullorum relatione pervenerit, ut in partibus et regno Boemiæ, et in aliis partibus et circumvicinis locis, publice spargitur, atque fertur et dicitur, quod corpus B. Viti Martyris sepultum habetur et tenetur in civitate Senensi, vel prope ipsam civitatem Senazum, seu in diœcesi Senensi, quod nos memoratus Senensis Episcopus, Deo teste, hoc non novimus, nec scimus, sed totaliter ignoramus; et quod, si esset verum, scire deberemus. Volentes ergo pro veritate et investiganda et habenda de prædictis, et ad certificandum omnes et singulos hoc scire volentes, et quorumcumque quorum interest vel interesse poterit seu posset conscientias certiorare; inquisitionem nostram, pro habenda prædictorum veritate dumtaxat, fecimus de prædictis; super qua testes fide dignos examinavimus, per quorum dicta et attestationes, quibus fidem plenariam adhibemus, comperimus, quod corpus memorati S. Viti M. non est, nec habetur, nec fuit, nec tenetur in aliqua ecclesia vel loco dictæ civitatis Senarum vel prope ipsam civitatem Senarum seu in diœcesi Senensi: quod et Nos etiam possumus attestari, et præsentibus attestamur. Est itaque verum, quod repertum est per prædictam nostram inquisitionem, et reperimus, quod quidam peregrinus, qui vocabatur Guido de Alamania, eundo Romam seu redeundo Roma, applicavit prope civitatem Senarum, apud hospitale Ecclesiæ S. Mariæ in Bethleem, situm prope dictam civitatem Senensem, infirmus; ubi idem clausit diem extremum. Cujus siquidem Guidonis de Alamania corpus est apud prædictam ecclesiam S. Mariæ in Bethleem, prope dictam civitatem Senarum: quod corpus vocatur Guido et Alamania; et aliqui habentes et gerentes reverentiam ad dictum corpus, quod dicitur quod in morte sua aliqua fecit miracula, vocant dictum corpus S. Guido de Alamania: et quod in quadam tabula existente in dicta ecclesia S. Mariæ in Bethleem, sita prope dictam civitatem Senensem, inter alia prædicta tabula scripta, scriptum est, sic dicitur, Corpus S. Guidonis de Alamania. Quæ siquidem omnia supra scripta, per nos investigata et inquisita, reperimus esse vera . . . In quorum omnium testimonium supra scriptum nostrum processum, per nos habitum super inquisitione prædicta, et has nostras litteras scribi fecimus, et sigilli nostri Episcopalis ac sigilli Capituli Canonico-

asserit nullam
Senis haberi
notitiam Viti,
E

sed bene cu-
jusdam Gui-
donis

F

vulgo habiti
Sancti,

rum

A rum majoris Senensis ecclesiæ S. Mariæ Cathedralis, appensione muniri, ad plenam fidem retinendam et habendam in perpetuum, de omnibus et singulis suprascriptis, ac tandem per infrascriptos nostros Notarios subscribi et publicari, et in publicam formam redigi ad habendam certitudinem et æternam memoriam omnium præfatorum in perpetuum. Datum Senis, in Episcopali palatio, in anno Domini ab Incarnatione millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto, Indictione octava, die xxiv Aprilis, secundum consuetudinem et mores Senenses.

7 Mox subscribit prænominatus Aquileiæ Patriarcha, quod omnia, diligenter perfecta et examinata, sui quoque Patriarchalis majoris Sigilli munimine, per Cancellarium suum, probari mandaverit; prout fecisse se scribit Paulus, qu. Mag. Joannis de Mutina, publicus Imperiali auctoritate Notarius; quem subscribendo sequitur Antonius, filius olim Petri de Subiano, Aretinus et Senarum civis, publicus Imperiali auctoritate judex ordinarius et Notarius, attestans, quod totum, quod supra continetur, et per eum scriptum est et exemplatum, invenit, et vidit, et legit in quodam libro seu quaterno, auctoritate

B Curiae Episcopalis Senensis scripto, manu propria Serii Notarii, Officialis et Scribæ præfati D. Episcopi... deque licentia, parabola, auctoritate, et mandato præfati D. Episcopi, publicavit et subscripsit in Canonica Senensi, anno Dom. Incarn. mcccly Indict. viii xxvii mensis Aprilis, juxta mores et consuetudinem Senarum, coram venerando viro D. Cione de Malavoltis Canonico Senensi, Carolo Argoli et Nicolao Petri de Malavoltis, Schino Forensi, et Serio Notario et Officialibus Domini Senensis supradicti, Francisco Joannis Nicolini de Senis, et aliis pluribus Testibus præsentibus et rogatis. Subscribunt deinde Serius et Schinus, Notarii, quorum primus testatur, prædicta omnia a se excepta, scripta, publicata; et se mandante a præd. Antonio fuisse transscripta; secundus, se omnibus prædictis interfuisse etc; ac tandem Joannes, filius qu. Bonaventuræ de Aretio, Imperiali auctoritate Notarius et Judex ordinarius, et Cancellarius Communis Senarum... per subscriptionem et consueti signi appositionem, manifestum facit omnibus et singulis ad quos suprad. Processus pervenerit, quod in testimonium et fidem omnium quæ in ipso continentur, sigillum Senatus d. Processui fuit appositum et appensum.

8 Quia Fasti Senenses, anno mdclxix recus, nullam istius Guidonis de Almania faciunt mentionem, notitiam illam hic deduxi paulo fusi; et ex plerorumque testium depositionibus addo, Peregrinum istum etiam putari Sacerdotem fuisse; eundem titulum poni in tabula, ab ipsis allegata; omnes autem in eo convenire, quod nemo eorum audivit, nec novit, vel scit aliquam ecclesiam in civitate vel diocesi Senensi, seu prope ipsam civitatem Senarum, quæ fuerit vel sit intitulata sub titulo B. Viti Martyris, aut quod d. corpus vocatur S. Vitus, sed vocari semper audivit S. Guido. Unde intelligas, Peregrinos Bohemos, Senis transeuntes, cum auribus ad Italicos sonos adhuc rudibus San Guido audirent, id accepisse acsi diceretur San-Vito; statimque cogitasse de Patrono sibi caro ac noto et visi corporis vel sepulcri sib confusam notitiam retulisse ad suos domum. Unum miror, quomodo Notarii Senenses, soliti in scribendis publicis instrumentis novem mensibus prævenire communis anni initium, et in prædicto Processu bis signanter notantes agere se secundum mores et consuetudinem Senarum, Aprili mense ejus anni quo coronatus Mediolani et Romæ fuit Carolus, quibus ipsis a xxv Martii coeperat numerari mccclyvi; adhuc notare lv: nec aliud solutionis occurrit, quam quod habere voluerint rationem Bohemorum, ad quorum satisfactio-

nem res agebatur, quique mirati fuissent Sextum legi: quando ipsi solum numerabant, quintum. Quod autem consuetudinem et morem et Senarum attinet, eam servari intelligo in potioribus formalitatibus, magis ad probandum facientibus.

9 Hactenus scripseram, quando placuit Senis quærere, quo in statu nunc esset prædicta ecclesia; et an ibi saperesset aliquis istius S. Guidonis cultus, vel saltem notitia; accepi autem a Patre nostro Dominico Antonio Pier-Antonio responsum hujusmodi datum xx Septembris mdcxc. Ecclesia S. Mariæ de Bethleem, hodie est Rectoralis, a Capitulo Canonorum Cathedralis dependens, Juris-patronatus familiæ Piccolomineæ: cujus nunc Rector habitat contiguam ipsi ecclesiæ domum, dimidio circiter milliario a civitate ad dexteram viæ Romam ducentis. Quod ibi, aliquando hospitale fuerit nullius memoria tenet; est tamen unum paulo ulterius Romam versus adjacuum lapidis, peregrinis recipiendis fundatum sub titulo S. Lazari, crediturque erectum post annum mcccly. In ipsa autem ecclesia prædicta, absque authenticis litteris et per exigua cum veneratione, servatum quoddam brachium, creditum esse S. Guidonis, quod reperio postea fuisse nuncupatum S. Viti, sed per errorem, ut putatur. Quæsita fuerunt inscriptiones, si quæ adessent, sed nullæ inventæ: neque spes est aliquid de ea re inveniendum in archivo Canonicali, requisitum se tamen promisit Decanus Piccolomineus. Nihil postea allatum est, ac verosimiliter nihil inventum quoque: videtur autem antiquus cultus, ex isto Processu satis probatus, resum; posse, et suus honor Guidoni restitui, quando loci Ordinario videretur; maxime si S. Congregationis Rituum consensus accesserit, pro tam antiqua Reliquia haud ægre, ut puto, obtinendus.

§. II. Analecta de Gloria Ecclesiæ S. Viti Pragæ.

Praelaudatus Ecclesiæ ipsius Decanus, Radio vi sui Phosphori, describit, quomodo ea gloriari debeat de Gratiis, summi utique pretii, summæque dignitatis et amplitudinis, quibus se a Deo ter Opt. Max. Rege Regum et Domino Dominantium, abunde cumulatum pie meminit, hodieque venerabunda agnoscit. Multæ ex iis Gratiis spectant ad Sanctos, quorum ibi sacra corpora summa cum veneratione asservantur, et ad illorum Acta indicantur a nois. Ex his S. Adelbertus, Episcopus Pragæ et Martyr in Prussia colitur xxiii Aprilis, de quo tunc egimus. B. Joannis Nepomuceni, Presbyteri et Canonici Ecclesiæ S. Viti, memoria relata est ad diem xvi Maji; et mense Septembris illustranda erant Acta S. Ludmillæ Ducissæ die xvi, ac S. Wenceslai Ducis die xxviii. Aliqua etiam Gratiæ ad Acta S. Viti spectant, hic potissimum indicandæ; Et quia eidem ipsa Ecclesia dedicata est, primum dicimus, præcipuorum ejus decorum titulos hosce censer; quod ab ipsomet Christo Domino consecrata traditur Vita S. Wenceslai: ex cujus et S. Adalberti Actis etiam deducitur, quod eadem Ecclesia gloriosa habeatur a patris in ea miraculis, et a diligenti peregrinorum e longinquis terris frequentatione. Preterea locupletatur sacris Reliquiis Sanctorum; et res prodigio similis habetur, quod hic thesaurus, per tot injurias temporum, hæreseos et bellorum, conservari potuerit pæne integer; qui hodieque in majoribus festis publicæ venerationi exponitur, toto hoc opere sæpius commemorandus.

11 Denique pro gratia singulari agnoscitur, quod violatores ejusdem ecclesiæ fuerint iusto Dei judicio graviter puniti: quorum exempla plurima per singula secula deducit Pezzina; ac tandem pervenit ad annum mdcxix, quo illa per summam vim a Calvinistis occupata

S. Guidonis
brachium
etiamnum
monstratur:

se! absque
alia venera-
tione:

E
quod indi-
gnum.

Gra-
tus præstata
Ecclesiæ S.
Viti:

F

quæ dum anno
1619 a
Calvinistis
profanatur

A *pata est et profanata. Tunc, inquit Pezzina pag. 644,*
 AUCTORE D. P. intra bidui spatium altaria pæne omnia diruta,
 imagines ubique dejectæ, picturæ abolitæ, ornamen-
 ta, aliique sacrorum apparatus direpti, templum a
 sacrilegis temeratum, nihil denique intactum, nihil
 integrum: Sacello Divi Wenceslai (quod obseratum
 erat) et sanctorum patriæ Tutelarium Viti, Sigis-
 mundi, et Joannis Nepomuceni, monumentis ex-
 ceptis; mausolæo item regio, ex alabastro singulari
 arte constructo; sed cui ultimo etiam vis intentata
 fuit, propeque erat ut pari impietate everteretur. Et
 tamen divina Bonitas, ut dixi, omnia hæc prima et
 secunda die impune tulit. Laneo plerumque pede, ut
 solent dicere veteres, seu, quod idem est, lento
 gradu ad ultionem scelerum et vindictam sui divina
 procedit ira. Tandem die tertius, cum nihil remitte-
 rent a furore suo Calvinistæ, sed ut penitus omnem
 Papistaram idololatriam, ut aiebant, tollerent; om-
 niaque Religionis Chatolicæ vestigia, etiam cum pul-
 visculo, ut Plautus loquitur, auferreat de templo; ad
 sepulcrum quoque Divi Viti, et alia SS. Patrono-
 rum regni, excindenda et solo æquanda, animos
 adjicerent; exsurrexit ad vindictam justissimus sce-
 lerum ultor Deus.

quidam swa-
 dens sepul-
 crum S. Viti
 perfringi

corruit eju-
 lans,

B 12 Jam a duobus operariis, pro hoc facinore a
 Sculteto conductis, tumulus S. Viti ligonibus feriri,
 iteratisque ictibus quassari et suffodi cœpit; affine
 Sculteti præsentem, et ut fortiter agerent, non
 tantum cohortante, sed per ludibrium tripudiante
 etiam, atque elata voce sæpius ingeminante; Etiam
 tumulus iste lapidum, etiam idololatria ista Papi-
 stica, ejici debet foras. Dum ecce subito velut ful-
 mine ictus corruit, horridum aliquid ejulans, et
 dentibus stridens: quod dum fit, eodem momen-
 to etiam duobus illis, qui Divi Viti tumulum dirue-
 bant, obriguere manus. Erat tunc oclusum tem-
 plum, et hora a meridie nondum prima (sic nam-
 que Sculteto visum fuit, negotium hoc secreto ag-
 gredi) cum duo alii, hujus prostrati socii, et tertius
 quidam Calvinianus præco, in posteriore parte tem-
 pli otiose deambulantes, audito clamore statim ac-
 currere; visoque isto humi prostrato; ac, veluti
 spiritus ei præcluderetur faucibus obstrictis, mise-
 rabili ter ejulante; illi totis artibus tremantes, et
 vix amplius sibi præsentem, non parum exhorrescere,
 metuque perfundi cœpere. Nec mora, jussus est
 properare unus, qui hæc Domino Magistro (ita a suis
 appellatur Scultetus) tum fortasse adhuc una cum
 C suis collegis prandenti, tacite tamen sine ullo cla-
 more nuntiaret. Et hic quidem remotis mensis
 ocuis accurrit, una cum convivis, tristemque affinis
 sui sortem in terra jacentis, et huc illuc sese volu-
 tantis; ac horribiliter rugientem videns, multum
 quoque expavit; et dubius quidnam consilii in hoc
 præcipiti casu caperet, tacitus aliquamdiu stetit.

fractis tibiis,
 et cæcus mo-
 ritur.

13 Levato postea illo, animadverterunt utram-
 que tibiam immediate sub genibus fractam, non
 secus acsi validissimo fustis ictu fuisset percussus;
 insuper oculis captum, ac penitus luminis exper-
 tem deprehenderunt. Qui non multo post in proxi-
 mam, quæ modo est Præpositi Metropolitanæ, do-
 mum, per posticum summo cum silentio (hoc enim
 vel maxime Scultetus attendebat, ne casus præsens
 dispergeretur in vulgus) illatus, animam exhalavit.
 Duo illi, quod fortasse minus essent rei hujus sacri-
 legii, utpote (prout ipsimet deinde fatebantur, id-
 que jurejurando confirmabant) ab infelice illo ho-
 mine, Sculteti affine, ad committendum tantum
 facinus invite inducti (ex quibus unus erat aquæ-
 ductoris arcensis socius, quem, dum in minoribus
 essemus, olim vidimus) pristino manuum suarum
 usui paucos post dies restituti sunt: atque ab his
 demum res fuit detecta et divulgata; quam alias

Calvinistæ, ne apud plebem et alios male audire D
 cogerentur, suppressam maluissent.

14 Inter illustres in regno Bohemiæ viros e Socie-
 tate Jesu possunt censeri Albertus Chanouski, Aposto-
 licis laboribus immortalis anno MDCXLV; et Joannes
 Tanner, qui Philosophicas et Theologicas scientias
 docuit, factus etiam Illustrissimo Archiepiscopo Pra-
 gensi a sacris Confessionibus, et scripsit dicti Alberti
 Vitam, et Vestigium Bohemiæ Piæ, ab eodem Alberto
 scriptum, atque a se notis illustratum, edidit Pragæ
 anno MDCLIX. Ex hoc lubet addere, quæ pag. 207 ap-
 posuit his verbis. Est summa in Metropolitano arcis
 Pragensis templo ara, sepulcro Divi Martyris Viti
 adjuncta, inter sacra Boemiæ loca reponenda, in
 qua sæpius adversum est, eos sacrificium Missæ
 peragere non potuisse, qui cum anima peccato
 mortali fœda accessissent; id quod de se palam
 sæpe testatus est Reverendissimus Dominus Sixtus
 de Lerchenfels, Litomericensis Præpositus; dicebat-
 que, se quadam vice quasi in Sacrificio medio excæ-
 catum, ut nullo modo posset progredi; donec con-
 tritione viribus omnibus, quibus poterat, sæpius
 elicitis, tantulum sibi lumen affulsisset, ut quasi
 per caliginem intuendo reliqua Sacrificii vix absol-
 veret, et mox finito Sacro peccata Confessione
 expiaret. Quin et temporibus Rudolphi secundi Cæ-
 saris, casus ejusmodi Sacerdoti cuiquam seculari
 accidit: quem cura ad altare cæcitate ita percussus
 præsentem adverterent, ut Missam non posset ab-
 solvere ullo modo; eorum aliqui, ad antiquam usque
 civitatem, ad collegium Societatis Jesu (magna
 enim tunc erat adhuc Catholicorum et Sacerdotum
 Pragæ paucitas) decurrerunt; indeque Patrem
 Marcum Soldanum, Congregationis Italicæ Præsi-
 dem, advocaverunt: qui per tantum ex Collegio ad
 arcem usque spatium tandem accurrens, Sacerdo-
 tem illum ad ipsam aram sacramentali absolutione
 a peccato illo liberavit: quo facto Sacerdos mox
 oculorum recepit usum, Sacrificiumque nulla diffi-
 cultate peregit. Hæc Joannes Tanner, de quo, uti et
 de dicto Alberto, videnda Bibliotheca Scriptorum So-
 cietatis, Romæ anno MDCLXXVI recusa.

Ad aram S.
 Viti celebra-
 tes in morta-
 li, nequeunt
 absolvere sa-
 crificium.

15 Eadem bibliotheca nobis etiam laudat, posterio-
 rem Tannero, Pezzina priorem, Georgium Crugerium,
 auctorem insignis operis, sub titulo Sacrorum Pulve-
 rum, complexi, per mensium atque dierum ordinem,
 memorabilia quæque, per Bohemiæ regnum, Divo-
 rum et Heroum utriusque sexus jam vita functorum,
 monumenta; ubi diem xv Junii auspiciatur a Reliquiis
 et memoria S. Viti, cujus primo passionis historiam
 ex Sario sumptam, compendio is tradit, deinde Ejus
 brachium, inquit. S. Wenceslaus ab Henrico Au-
 cupe Wornatiæ obtinuit, eidemque in monte supra
 Pragam, templum rotundum more Romano; primus
 extruxit. Corpus reliquum sub anno Domini MCCCLV
 Carolus IV, redux a Romana Coronatione, Papia in
 Bohemiam transtulit; atque post principem aram,
 in hodierna basilica ejusdem Martyris, in tumba
 marmorea deposuit. Caput hujus ipsius, Reliquia-
 rum colentissimus Cæsar et Rex, auro et argento
 gloriose decoravit: quod cum ceterorum Patrono-
 rum Capitibus, in solennibus Regni panegyribus
 solet exponi. Qui idem de S. Modesti item Marty-
 ris sacris lipsanis partem magnam, pretiose exorna-
 tam, Metropolitanæ donavit.

Ejus brachium
 adduxit Bo-
 hemiæ titulum
 regni:

16 Sed et illud hoc loco adnotandum, pro æterna
 S. Viti memoria occurrit, quod nescio quid fatale,
 pro exornanda mirifice Bohemia, ejus Reliquiis con-
 junctum habeatur. Allato quippe brachio una Regia
 dignitas inserpere parabat. Nam Henricus ille
 Auceps, Wenceslaus, sub illius donationem, Regem
 salutavit; eoque titulo apud Germanos scriptores
 passim insignis reperitur: sed Wenceslaus, mo-
 destiæ

corpus Imperii
 titulum

A destinae tenacissimus, numquam sibi coronam imponi permisit. Admisit eam anno MLXXXVI Wratislaus, Breteslai Victoriosi filius, hactenus Bohemae Dux, qui translato ab Henrico IV Caesare Moravorum regno in Bohemiam, jussu ejusdem in aede S. Viti Pragae, ipsa sancti Martyris festivitate, ab Egilberlo Trevirensi Archiepiscopo, corona aurea redimitur, Rex primus Bohemorum. Translato deinde reliquo S. Viti corpore, simul ad Reges Bohemiae majestas quoque Romani Imperii translata est. Abinde Carolus IV, Wenceslaus filius, Sigismundus Carolina quoque progenies, ac Albertus ex Austriis primus apud nos coronatus Rex, Caesares Imperium rexerunt. Intercesserunt soli Reges quatuor, Ladislaus, Georgius. Wladislaus, ac Ludovicus; denuo post, Caesares meros habuimus, Fernandum I, Maximilianum II, Rudolfum II, Mathiam I, Ferdinandum II, Ferdinandum III, Ferdinandum IV, Caesaribus proximum quia Regem Romanorum; Leopoldum denique I, omnes simul et semel duodecim Imperatores.

17 Huc referas quod de Imperio a Gallis ad Germanos translato, post corpus Sancti ad has ab illis deportatum, legitur in Chronico Saxonico nostro in membrani scripto, ad annum DCCCXXV, Henrici Aucupis VI. Henrico Rege ad dilatandum Imperium supra Lotharios tendente, in ipsa profectione ubi Rhenum transiit, Karoli Simplicis Francorum Regis Legatus occurrit; salutato eo verbis humillimis: Dominus meus, inquit Karolus, regia quondam dignitate praeditus, nunc privatus et Peronae captivus, regno translato in Rodolphum Burgundionem, coronatum Suessionibus anno DCCCXXIII, xv Junii, misit me ad te, demandans tibi, quia sibi ab inimicis circumvento nihil possit esse dulcius, quam de tui magnifici profectus gloria aliquid audire; et hoc tibi signum fidei transmisit (protulitque de sinu manum pretiosi Martyris Dionysii, auro gemmisque inclusam) Hoc inquit Karolus, habeto pignus amoris perpetui: hanc partem unci solatii Francorum Galliam inhabitantium, post quam nos sanctus Martyr Vitus ad nostram perniciem deseruit, et ad vestram perpetuam salutem Saxoniam visitavit, communicare maluit. Neque enim ex quo corpus ejus translatum est a nobis, civilia vel externa cessavere bella; et sicut

res Francorum minui, sic Saxonum postea coeperunt dilatari.

18 Ceterum, inquit porro procedens Crugerius, illud Wenceslavianum templum, duplo tantum Spiritihnevus, Christianorum Ducum ultimus ampliavit: nemo extendit augustius quam Joannes et Carolus Luxemburgici. Haec omnia, uti et calamitates ac reparationes ejusdem, Martinus Cuthenus, a poesi et historia commendatus scriptor, comprehendit chronostichis suis, anno MDXL impressis, hoc modo.

923 VenCesLaVs fVnDat haeC saCrarla Vito :
923 qVae preCe, sanCte, pia LætVs, VoLlange,
DICastII.

1060 spItIneVs profert LapsI poMoerIa fanI :

1137 nocte fVrente VoraX qVae CVM Vasta Verat
Ignis.

1343 CaCVS Joannes opVs hoC eXirVXIIt; et
IpsVM

1347 CaroLVs eXCoLVIt VarIo reX MVnere
et aVro.

1541 haeC VIoLat postqVaMVVLCanVs CVnCta
seVerVs,

1555 Laesa reforMantVr FernanDo regna tenente.

19 Sed illud de consecratione ac dedicatione prima, quasi eas S. Wolfgangus peregrisset, erroris culpatur, uti et inscriptio in hodierna Basilica supra fenestras altiores, sub Carolo IV olim exarata, ac sub Ferdinando I postmodum renovata. Nam illud Wenceslavianum, teste ipso Cutheno in suo Chronico, anno Domini DCCCXXX, per Michaellem Ratisbonensem Episcopum, Boleslai fraticida curavit S. Vito initiari. Deinde longe fortius illa Wolfgangiana traditio expugnatur ex MS. Vita S. Wenceslai, quam Christannus Boleslai Pii frater, illis temporibus proximus conscripsit, et S. Adalberto, suo e sorore nepoti, dedicavit: quia in ea Tuto, vir sanctus Ratisbonensis Antistes, sacras (primi scilicet lapidis jaciendi) ceremonias, coram Wenceslao fundatore peregrisse affirmat. Sed et Wolfgangus, cum thronum Episcopalem conscendit, annus DCCCCLXIX numerabatur; adeoque coepit templa consecrare post annum XXXI a martyrio S. Wenceslai, sub annum DCCCXXXVIII. Plura in praesentiarum non occurrunt.

D
AUCTORE D. P.
Fortuna eccle-
sia chronosti-
chis expressa,

E
errat dum de-
dicationem
adscribit S.
Wolfgango :

non nisi post
annos 30 facto
Episcopo.

C

DE S. TATIANO DULA

MARTYRE JUXTA ZEPHYRIUM CILICIAE

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu et sincerissimis Actis ex MS. Græco.

F

G. H.

SUB INIT.
SEC. IV.

Acta Græca

Latine trans-
lata a
Sirleto.

Zephyrium, urbs antiqua Ciliciae littoralis, cum ejusdem nominis promontorio, ex quo in oppositam Cyprum brevior est trajetibus, memoratur in Periplo Scylaci, Livio lib. 33 cap. 4, Stephano de Urbibus, et in antiqua Notitia Græca habetur Episcopalis, cujus Hyppatius Episcopus Concilio Chalcedonensi interfuit. Hanc urbem, suo martyrio; et Prætoriam, ei circumjectam Præfecturam natiuitate atque deposito corporis sui illustravit S. Tatianus Dulas: cujus Acta Græca reperimus Romæ in duplici codice MS. numero 655 et 1667 signato; qualia mox cum nostra Latina versione dabimus. Eadem a Guillelmo Sirleto, dein Cardinale, Latine reddita edidit parte 2 tomi 7 de Vitis Sanctorum Patrum Aloysius Lipomanus Episcopus Veronensis, et ex illo Lau-

rentius Surius: qui ambo ea adscribunt Simeoni Metaphrasti, communi istius temporis errore, quo omnia Græca Acta Sanctorum ei tribuebantur. Aliter sentit Leo Allatius, qui in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 120 sub finem, exordium hujus Vitæ adducit inter illas Vitæ, quas non attigit Metaphrastes, sed alii, et sæpe illustres auctores, ediderunt.

2 Hæc sancti Dulæ Acta (sic enim absque prænomine Tatiani simpliciter inscribuntur, Μαρτύριον τοῦ ἀγίου Δουλᾶ) omnino sincera esse videntur, et ex judicialibus scripturis fere verbotenus accepta. Certe nihil in eis leges eorum paradoxorum, quæ passim leguntur in Passionibus temporis ac notæ sequioris. Ex ipsis autem accepta sunt, quæ in omnibus Synaxariis Græcorum extant Encomia: puta in antiquo Menologio Basilii

Cultus apud
Græcos,

A *Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ quo usi diu fuimus, beneficio nostrorum Parisiensium Collegii Ludoviciani, quibus ipsum denique restituimus. Eadem elogia reperimus in duplici codice Mediolanensi Bibliothecæ Ambrosianæ, duplici etiam Parisiensi Bibliothecæ Mazarinæ, atque in MSS. Patrum Dominicanorum ibidem, nostrique Divionensis collegii Societatis Jesu. Extant eadem Græce in Menæis excusis, unde aliquod encomium formavit laudatus supra Sirletus : quo citato, cum Actis a Lipomano et Surio editis, Baronius eundem Sanctum inscripsit Martyrologio Romano his verbis : Zephiri in Cilicia sancti Dulæ Martyris, qui sub Præsede Maximo ob Christi nomen virgis cæsus, in craticula positus, ferventi oleo incensus, aliaque passus, martyrii palmam victor accepit. Eundem retulerunt Molanus, et Galesinius.*

et Latinos.

Tempus Martyrii ;

3 *Tempus vitæ et martyrii nusquam indicatur, neque ex solo nomine Præsidis Maximi illud assequi possumus ; cum etiam in hoc nostro opere plures hujus nominis occurrant sub variis Imperatoribus, Præfectis, Ducibus, Consulibus, ac deinde Proconsulibus in diversis Provinciis. Ita S. Anterum Papam sub Maximo Præfecto Romæ anno CCXXXVI martyrio coronatum diximus, ad ejus diem natalem III Januarii : Imo et Clementem Episcopum Ancyranum, et varios ejus socios, fuisse a Maximo Præsede variis cruciatum tormentis, ac tandem sub initium seculi quarti Martyrem occisum, habent antiqua ejus Acta, ad diem XXIII Januarii a nobis illustrata ; ad idem tamen tempus arbitramur martyrium S. Tatiani Dulæ statui etiam posse. Subjungimus in confirmationem Actorum, Elogium ex dicto MS. Synaxario Constantinopolitano et magnis Menæis, in quibus hoc etiam Distichon præmittitur.*

Δουλᾶς ξοάνοις δουλικὸν μὴ δοῦς σέβας,

Ἦνεγκε σαρκός, ὡς Θεοῦ δοῦλος, ξέσεις.

Idola Dulas colere, ceu servus, nolens ;

Carnes secari, ceu Dei servus, tulit.

ubi vides alludi ad nomen Δουλᾶς, communis cum Δούλος, servus, originis. Ipsum elogium hujusmodi est :

4 Οὗτος ἦν ἐκ Ζεφυρίου Πραιτωριάδος, ἐπαρχίας

τῆς Κιλικίας· διὰ δὲ τὸ τὸν Χριστὸν σέβειν καὶ προσκυνεῖν, ἤχθη πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Μάξιμον, καὶ τύπτεται βάδοις. Διεξελθὼν δὲ τὰ κατὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Δάφνην, ὅτι ἐρασθεὶς αὐτῆς καὶ καταδιώξας οὐκ ἐπέτυχε τῆς ἐπιθυμίας, ἐξεκλεύσατο εἰς πλείονα θυμὸν τὸν Ἡγεμόνα, καὶ ὀργήν· ὅθεν πάλιν τύπτεται κατὰ τῆς γαστροῦς ὑπτίως, καὶ ἐν ἐσχάτῳ πυρὸς ἐπιτεθείς· καὶ αὐθις ἐν ἐτέρᾳ ἐξετάσει ὀχθεὶς, ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν διαδρέχεται καὶ ἀνθρακας πυρὸς ἐπ' αὐτὴν ἐπιχέεται, καὶ ὄξει καὶ ὀστράκῳ κατατρίβεται, καὶ σίνιπιν κατὰ τῶν μυκτήρων ἐγγέεται, καὶ σιδήροις τὰ νῦτα χαράσσεται, καὶ τὰς σιαγῶνας καὶ τὰ σκέλη συντρίβεται, Ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τοῦ Ἡγεμόνος περὶ τοῦ Χριστοῦ, πῶς ἐν σαρκὶ Θεὸς νομίζεσθαι, πᾶσαν τὴν κατ' ἡμᾶς οἰκονομίαν ἐν ἐπιτόμῳ διηγήσατο. Ἀχθεὶς δὲ εἰς τρίτην ἐξετάσιν, καὶ τῶν εἰδωλοθύτων ἀναγκασόμενος ἀπογεύσασθαι, ὡς ἐκὼν οὐχ ὑπήκουεν, ἀλλὰ τὴν ἐπενεχθεῖσαν βίαν σπονδὴν τῷ αὐτοῦ στόματι ἀπέπτυσεν, ἀναρθεὶς ἕεται ἐπὶ τοσούτου, ὥστε τῶν παρειῶν αὐτῇ γυμνωθῆναι, καὶ τὰ ἔγκατα προσελθεῖν. Εἶτα ἐλασθεὶς ἕως εἰκοστοῦ μηλίου, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέδωκεν.

D
Synopsis Martyrii :

5 Hic ex Zephyrio Prætoriadis, Ciliciæ præfectura, oriundus, propter fidem et cultum Christi ductus ad Præsidem Maximum, virgis cæsus est, Cumque irrideret commenta circa Apollinem et Daphnen, quam ille amans fugientem est persecutus, nec tamen ut desiderio suo satisfaceret, assequi potuit ; magis furorem Præsidis accendit. Rursus igitur circa ventrem cæsus est, et in ardente craticula extensus. Deinde ad alteram quæstionem ducto, caput ejus ardenti oleo perfunditur, carbonisque candentes in ipsum exaggerantur, vulneraque aceto et testis perfricantur, ac sinapi in nares instillatur, unguibusque ferreis tergum raditur, maxillæque et ossa pedum confringuntur. Rogatus autem a Præsede de Christo, quomodo in carne sit Deus, omnia religionis nostræ mysteria explicavit. Ad tertiam demum quæstionem ductus, coactusque idolothyta degustare : recusanti per vim in os ingeruntur libationes, quas mox expuit. Suspensus ideo iterum, ad vigesimum milliare, spiritum Deo reddidit.

ex Menæis.
E

MARTYRION ΑΓ· ΔΟΥΛΑ

C

Cum interpretatione Guilielmi Sirleti.

Ex MSS. Bibliothecæ Vaticanæ 655 et 4667.

F

S Tatianus
Dulas delatus
apud Præsidem :

Quo tempore Satanas ab iis colebatur, qui eo digni erant, et idolorum superstitio atque error vigeat, Maximus autem Ciliciæ præsideret ; delatus est Tatianus, cognomento Dulas, vir justus et timens Deum, qui totius gentis testimonio pietatem et in omni re justitiam servare probabatur : hic, inquam, delatus fuit apud Præsidentem, quod Christi fidem profiteretur. Quamobrem detinebatur in carcere a Commentariensis, ipso ita Præsidi referente : Quemadmodum tu jussisti, satellitum principes, regionem omnem usque ad Zephyritarum urbem pervestigantes, deprehenderunt quemdam impiæ Christianorum religionis sectatorem, quem obtuli sincero et illustri tribunali tuo. Hæc ille dixit. Cui Præses Maximus : Quo tempore, inquit, urbes ipsas circumiero, omnes, qui sunt in carcere, ad me duci jubebo. Cum igitur in urbem b ingressus esset, et sederet in tribunali, jussit primum adduci ad se Dulam, quem supra diximus. Qui cum ad Præsidi-

a

b

Εν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτε ὁ σατανᾶς ὑπὸ τῶν ἀξίων αὐτοῦ εὐοχεῖτο, καὶ ἐκράτη ἡ πλάνη τῆς εἰδωλολατρίας, Μάξιμου ἡγεμονεύοντος ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Κιλικίας, ὑπεβλήθη αὐτῷ Τατιανός, ὀνόματι Δουλᾶς, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, μαρτυρούμενος δὲ ὑπὸ παντὸς ἔθνους εἶναι εὐσέβης καὶ κατὰ πάντα δίκαιος. Οὗτος ὑπεβλήθη τῷ Ἡγεμόνι, ὡς θρησκεύοντος αὐτοῦ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν. Κατείχετο οὖν ἐν φρουρᾷ, τοῦ Κομμενταρησίου ἀνεγκύκλιος τῷ Ἡγεμόνι οὕτως· Κατὰ τὸ πρόσταγμα τῆς σῆς ἀρετῆς, Κύριε, ἀνιχνεύσαντες ἕως τὴν τῶν Ζεφυριτῶν πόλιν ἀρχιλιστήριος, εὗρον τινα ὡς ὄντα τῆς ἀσεβειστάτης θρησκείας τῶν Χριστιανῶν, τοῦτον παρέστησαν τῇ καθαρῇ καὶ ὑπερλάμπρῳ σου βήματι. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Περιπολιζούτός μου τὰς πόλεις, πάντας τοὺς δεσμώτας εἰσαγαγεῖν κελεύω. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν πόλιν, καὶ προκαθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσαν πρῶτον προσαχθῆναι τὸν Δουλᾶ. Εἰσερχόμενος δὲ αὐτός, προσκύξατο λέγων, Χριστέ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ εὐσπλαχνε, σὺ εἶπας διὰ στόματος Δαυὶδ λέγων, Πλά-

τουν

A τυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό· καὶ αὐτὸς εἶπας διὰ τῶν εὐαγγελίων, Μὴ μεριμνήσητε πῶς, ἢ τί λαλήσητε. Νῦν οὖν, δέσποτα Χριστέ, ἐξαπόστειλον τὸν Ἀγγελόν σου, καὶ δός μοι λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἵνα εἰσελθὼν πρὸς τὸν μισροῦτάκην Μάξιμον, ἐλέγξω αὐτὸν ἀσεβοῦντα· ἕνεκα δὲ πληγῶν σε ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, οὐ φοβοῦμαι τὰς τιμωρίας αὐτοῦ, τὸ γὰρ σῶμά μου πρόκειται αὐτῷ· ἐὰν γὰρ μὴ παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθῶ, ποίων ἀγαθῶν στεφάνους ἔχω ὑποδέξασθαι; ποίους δὲ μώλοπας ἔχω ὑποδεῖξαι τῷ δεσπότη μου Χριστῷ, ἵνα ἐπειδὴν με φιλανθρωπεύσῃται μοι ἄφεσιν ἀμαρτιῶν;

B 2 Ταῦτα αὐτῷ λέγοντος, περιελόντες αὐτῷ τὸ παλλίον, καὶ περιζώσαντες αὐτὸν, παρέστησαν τῷ Ἡγεμόνι. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Τίς καλεῖ τὸ ὄνομά σου, φράσον συντόμως; Δουλᾶς εἶπεν· Δοῦλος Χριστοῦ. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, Μηδὲν ὠφελοῦμενος ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου, τὸ φύσικόν σου ὄνομα, φράσον ἡμῖν· Δουλᾶς εἶπεν· Ἀνόητε, δὴλόν σοι ἐποίησα τὸ ὄνομά μου, τὸ μὲν φύσικόν μου ὄνομα Τατιανός εἰμι, τὸ δὲ ἐπικληθὲν μοι Δουλᾶς· ὅθεν οὕτως προσαγορεύομενος, κατὰ ἀλήθειαν δοῦλός εἰμι Χριστοῦ. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Οὐδέπω ἔγνωσ τὸν φόβον τοῦ δικαστηρίου· νῦν οὖν λέγε μοι, ποίου ἔθνους τυγχάνεις, ποίας δὲ κώμης, ποίου δὲ γένους; Δουλᾶς εἶπεν· Ἐθνους μὲν εἰμι Κιλικίων, κώμης δὲ Πραιτοριάδος, γένους δὲ τῶν εὐγενῶν, ἀπὸ παιδὸς Χριστιανός. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, ὡς οὖν εὐγενής, ἔξου τοῖς ἀπτήτοις Βασιλεῦσι, καὶ προσελθὼν θύσον τοῖς θεοῖς, ἵνα καὶ παρ' ἡμῶν τιμῇς, καὶ παρὰ τοῖς σεβαστοῖς μέγας ἀναφανῇς. Δουλᾶς εἶπεν· Ἡ τιμὴ σου καὶ ἡ προκοπὴ τῶν σεβαστῶν σου ὑμῖν ἐσται, καὶ πᾶσι τοῖς μὴ γινώσκουσι τὸν Θεόν· ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο προκόπτειν εἰ μὴ ἐν τῇ πίστει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

C 3 Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Τείναντες αὐτὸν ξυλοδακτοῖς τύπτετε αὐτὸν, λέγοντες αὐτῷ, Μὴ μωρία χρῶ. Δουλᾶς εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι Χριστέ, ὅτι κατήξιώθην διὰ τὸ ὄνομά σου ταῦτα πάσχειν. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Νῦν τί σε ὀφελεῖ ὁ Χριστός σου, ὅτι ὅλος εἰ τετραυματισμένος, καὶ οὐκ αἰσθάνη, ἀνόητε. Δουλᾶς εἶπεν· Οὐκ ἔκλυσας τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος, ὅτι ἐὰν μὴ νομίμως ἀγλήσει, οὐδεὶς στεφανοῦται; Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, Οὐκοῦν τυπτόμενος, στεφανοῦσαι. Δουλᾶς εἶπεν· Σήμερον ἐγὼ ἀγωνίζομαι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου τοῦ διαβόλου· ἐὰν οὖν νικήσω τὴν πονοπλίαν τοῦ σατανᾶ, λέγω δὲ σὲ τὸν ὑπρέτην αὐτοῦ, στεφανοῦμαι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μάξιμος εἶπεν· Τί πλανᾶσαι, ἀνθρώπων σταυρωθέντι πιστεύων; Δουλᾶς εἶπεν· Τί βέλτιόν ἐστίν, ἀνθρώπων σταυρωθέντι πιστεύειν, ἢ λίθοις καὶ ξύλοις, ἔργοις χειρῶν ἀνθρώπων πιστεύειν, ἢ Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθεῖ;

4 Μάξιμος εἶπεν· Τρισκαχάρετε, ὁ μέγας Θεὸς Ἀπόλλων, ἔργον ἔστιν ἀνθρώπων; Δουλᾶς εἶπεν· Καλῶς αὐτὸν εἰρηκας Ἀπόλλωνα· προσέχων γὰρ αὐτῷ, ἀπώλεσας τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, οὐ μόνον δὲ τὴν σεαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ οὓς ἀναγκάζων πείθεις προσκυνεῖν αὐτῷ. Γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ Θεὸς ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητῆσαι ἔχει ψυχὰς, ὥσπερ ἀναγκάζων ἀπώλεσας. Περί δὲ τοῦ ἀσεβοῦς Ἀπόλλωνος λέξω σοι, ὁποῖος ἦν. Οὗτος ἦν ὡς καὶ σὺ ἄσωτος, καὶ ἐφίλησε τὴν Δάφνην, χρήματα δούς οὐκ ὀλίγα· καὶ ἐπαγγελίας λαθὼν, οὐκ ἐπέτυχε. Ποῖος οὗτος Θεός, εἰς ἔρωτα τρωθεῖς, καὶ μὴ ἐπιτυχὼν τῆς ἐρωμένης; πῶς αὐτὸς ἀξιῶσας αὐτὸν ἐπιτυχεῖν, ἀληθῶς γὰρ γέλωτος ἄξια τὰ παρ' ὑμῶν ἀδόκιμα, μᾶλλον δὲ θρήνους ἄξια ὄντα· ὃν

Junii T. III

dem ingrederetur, ita deum oravit: Christe fili Dei, D
qui misericors es, tu dixisti per os David; Dilata EX MSS.
os tuum, et implebo illud. Tu et in Evangeliiis dixisti; Ne solliciti sitis, quomodo aut quid loquamini. Nunc igitur, Domine Jesu Christe, mitte Angelum, tuum, et da mihi orationem os meum aperienti, ut ad scelestissimum Maximum ingrediens, ejus impietatem redarguam. Quod vero ad plagas pertinet, cum te præ oculis habeam, hujus tormenta non timeo, meumque corpus Præsidi libenter proponam. Nisi enim corpus meum tradidero ita ut ardeam, qualium bonorum coronas accipere potero? quales Domino meo Jesu Christo cicatrices ostendam, quas ille videns, benignitate in me utatur, et peccata mea remittat?

2 Hæc cum ille dixisset, milites pallivo eum exue-
runt, et vinctum Præsidi obtulerunt. Tum Maxi-
mus Præses: Age, inquit, dic paucis verbis, quo
nomine appelleris. Tum Dulas: Servus Christi ego
sum. Ad hæc Maximus: Cum nihil, inquit, utilita-
tis nomen istud tibi afferre possit, dicas naturale
nomen tuum. Respondit Dulas: An non manifestum
tibi nomen meum effeci? Vero quidem et certo no-
mine Tatianus appellor: eo autem, quod mihi ab
hominibus impositum fuit, Dulas: itaque sic appel-
latus, revera servus Christi sum. Nondum, inquit E
Maximus, judicii terrorem expertus es. Nunc igitur
dicas, cujus nationis homo tu sis, cujus loci,
aut generis. Ad hæc Dulas ait: Ego sum natione
Cilix, ex vico Prætoriae, genere claro, et a puero
Christianus. Tum Maximus Præses dixit: Cum
claro genere ortus sis, invictis Imperatoribus cedere
velis; et deos adiens, æquo animo illis sacrifices, ut
et a nobis honoreris, et apud Augustos Imperatores
magnus atque illustris habearis. Respondit Dulas:
Honores tui et Augustorum gradus vobis sint, et
omnibus iis qui Deum ignorant. A me vero Deus hoc
avertat, ut alia in re proficiam, quam in fide Domi-
ni nostri Jesu Christi.

3 Cum ita eum sentientem Maximus Præses
vidisset: Extensum, inquit, istum c virgis percutite,
et admonete hominem, ut desinat insanire. At Du-
las, cum verberibus pulsaretur, dicebat: Gratias
ago tibi, Christe, quod dignus habitus sim, qui pro-
pter nominis tui confessionem hæc paterer. Audie-
bat ista Maximus, et illi hæc exprobrabat: Quidnam
tibi prodest nunc Christus tuus, cum totus sis vul-
neratus? An non adhuc sentis, stulte homo? Cui F
Dulas: Quid? Nonne beatus Apostolus Paulus dicit:
Nemo coronatur, nisi legitime certaverit? Tum
Maximus: Ergo, inquit, verberatus tu coronam
assequeris? Respondit Dulas: Ego hodie contra
fratrem d tuum diabolum certamen sustineo: si ergo
Satanæ e armaturam devicero, te, inquam, Satanæ
ministrum; in cœlis coronam accipiam. Cur, inquit
Maximus, sic erras, homini in cruce suffixo fidem
habens? Ad hæc Dulas: Velim dicas, præstetne
homini crucifixo, hoc est, Deo viventi et vero; an
lapidibus et lignis, operibus manuum hominum,
credere.

4 Scelestissime, inquit Maximus, num tibi hu-
manum opus videtur magnus deus Apollo? Dulas
ait: Vere Apollinem f isto nomine appellasti. Nam
illi mentem adhibens, animam tuam perdidisti: non
solum autem tuam, sed illorum etiam, quibus per-
suades, ut eum adorent. Illud autem scito, quod
Deus ipse requirit a manibus tuis animas,
quas cogens perdidisti. Ceterum Apollo impius,
dicam tibi, qualis fuit. Erat ille, ut tu nunc
es, incontineus: cumque Daphnes amore captus
esset, et pecunias multas ei dedisset; pro-
missa, quæ ab ipsa acceperat, assecutus non est.
Quæso, qualisnam Deus iste est, qui amore
66 vulneratus

semet orando
excitat,

set Christia-
num profitetur

contemnens
vana promiss-
sa:

virgis cœditur:

c

F
2 Tim. 2.

d
e

objiciens Apol-
linis inconti-
nentiam,
f

EX MSS.

A vulneratus, eam, quam adamabat, assequi non potuit? Qui potes igitur sperare, te aliquid per eum assecuturum? Vere quæ a vobis de illo canuntur, risu digna sunt, vel potius luctu. Quem enim mulier meretrix, execrabilis, atque omnis impuritatis plena, pro nihilo habuit, Apollinem, inquam, tuum, in cuius faciem ipsa expuit, tunc illum, ut Deum, adoras? Vides, ut luctu *g* digna sit impietas vestra?

h

cæditur in ventre,

5 Hæc audiens Maximus : Versate, inquit, istum in alteram partem, et ventrem percutite. Tum Athanasius *h* Cornicularius dixit : Obtempera Præsidi : Nonne vides viscera tua exilire? Age, inquit Dulas, tu, qui diaboli consiliarius es et minister, tibi et Præsidi tuo ad consilium illud, quemadmodum Daphnæ persuadere possitis, ut cum Deo vestro Apolline coire velit; ne amore consumptus pereat : ego enim habeo consiliarium meum Dominum Jesum Christum. Tum Maximus : Afferte craticulam, et illam vehementer accendite, atque istum, ut diis maledicentem, in eam imponite. At Dulas : Gratias, inquit, tibi agit Apollo tuus in gehenna, quod ignem numquam extinguendum ei provides; atque tibi gratiam referet, hanc scilicet, ut una cum ipso ad tenebras exteriores detrudatis : tunc et ego te ridere potero, impie Apollinis patrone.

uritur in craticula,

B Cum autem totum fere Martyris corpus carni-fices adussissent, nihil profecerunt : neque enim Dei servo persuaserunt, ut a fide Christi deficeret. Tunc iussit Maximus Præses, ut milites ita combustum in carcere interiore hominem custodirent, neque cura aliqua illum prosequerentur, hæc addens ; Ne quis ex impiis hominibus eum ob id beatum prædicet, quod impie in deos nostros se gerens, tormenta perpessus fuerit. Erat igitur Sanctus ille in vinculis, et sine intermissione Dei gloriam celebrabat, eumque precabatur, ut martyrii cursum perficeret.

constans in fide

ducitur in carcerem;

7 Post quinque dies Maximus in tribunali sedens, quæsit an scelestus ille, et impiæ Christianorum religionis sectator, adhuc viveret : quem et ad tribunal duci iussit. Athanasius Cornicularius respondit Præfecto : Ita constans, et ad defensionem paratus, et incolumis est homo ille, ut ne cicatricem quidem aliquam in corpore suo habeat iussitque illum introduci. Quem cum Præses totum sanum vidisset, et vultu admodum hilari ; O scelestissimum, inquit *i* satellitium ! nonne vobis præcepi, ut nullam curam isti impenderetis? Ad hæc Pegasius commentariorum Præfectus : Per tuam amplitudinem, in carcere interiore custoditus est, habens in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere gravem : quomodo vero sanus factus sit, nemo nostrum cognovit. Tum Dulas : O insipiens Præses, en Christus meus sanum me fecit, et ad plagas tuas excipiendas corpus meum idoneum reddidit, ut cognoscas Deum esse nostrum medicum, qui homines in eo spem suam collocantes, admirabili quodam modo curare solet : simul etiam, ut ego duplicem martyrii coronam accipiam, et tu sempiternas pœnas duplices patiare. At si tu tales plagas pro nomine Apollinis tui sustinuisses, scilicet potuisset tibi sanitatem afferre Apollo iste, quem Deum tuum dicis, quemadmodum mihi Christus meus sanitatem attulit.

divinitus persanatus

i

C ut nullam curam isti impenderetis? Ad hæc Pegasius commentariorum Præfectus : Per tuam amplitudinem, in carcere interiore custoditus est, habens in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere gravem : quomodo vero sanus factus sit, nemo nostrum cognovit. Tum Dulas : O insipiens Præses, en Christus meus sanum me fecit, et ad plagas tuas excipiendas corpus meum idoneum reddidit, ut cognoscas Deum esse nostrum medicum, qui homines in eo spem suam collocantes, admirabili quodam modo curare solet : simul etiam, ut ego duplicem martyrii coronam accipiam, et tu sempiternas pœnas duplices patiare. At si tu tales plagas pro nomine Apollinis tui sustinuisses, scilicet potuisset tibi sanitatem afferre Apollo iste, quem Deum tuum dicis, quemadmodum mihi Christus meus sanitatem attulit.

ait id præstis-
tisse Christum
medicum
suum :uritur caput
h
sinapi tor-
quetur,

γάρ γυνή πόρνη, μυσσάρ, καὶ ἐνεργίς, καὶ πάσης δυσωδίας πεπληρωμένη, ἐξουδένωσε τὸν Ἀπόλλωνα σου, ἐμπύσσα αὐτῷ εἰς τὸ πρόσωπον, σὺ ὡς Θεὸν αὐτὸν προσκυνεῖς; Ὅρας ὅτι πένθους ἄξια τὰ τῆς ὑμετέρας δυσσεβείας.

D

5 Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Στρέφάντες αὐτὸν τοῖς ξυλοβάκλοις, κατὰ τῆς γαστρὸς τύπτετε. Ἀθανάσιος Κορνικουλάριος εἶπεν, πρόσθῃ τῷ Ὑπατικῷ, οὐκ ὁράς ὅτι τὰ κόπρεα τῶν ἐντέρων σου προπιθῶσιν; Δουλᾶς εἶπεν· Σύμβουλε τοῦ σατανᾶ, ὑπερέτα τοῦ διαβόλου, συμβούλευσον σεαυτῷ, καὶ τῷ Ἀρχοντὶ σου, πῶς δυνηθεῖτε πείσαι τὴν Δάφνην συγγενέσθαι τῷ θεῷ ὑμῶν Ἀπόλλωνι, ἵνα μὴ τῷ ἔρωτι τρωθεῖς ἀπώληται· ἐγὼ γάρ ἔχω τὸν σύμβουλόν μου τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, Δότε ἐσχάραν, καὶ ἐκκαύσαντες αὐτὴν σφοδρῶς· ἐπίθετι τὸν τρισηκτάρατον ὡς βλασφημοῦντα εἰς τοὺς θεούς. Δουλᾶς εἶπεν· Χάριν σοι ὁμολογῇ ὁ Ἀπόλλων ἐν τῇ γένεσιν, ὅτι προνοεῖς αὐτῷ πῦρ ἄσβεστον· κἀκείνος δὲ παρέχει σοι ἀντιχάριν, ὅτι κοινῇ ἔχετε ἀπελθεῖν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· καὶ τότε σοι ἔχω ἐπιγεῖναι, προστάτα τοῦ ἀσεβοῦς Ἀπόλλωνος.

E

6 Καύσαντες δὲ ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ τῆς ἐσχάρας, οὐδὲν ἤνυσαν· οὐ γὰρ ἔπεισαν τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ ἀποστήναι τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Κεκαυστηριασμένου τούτου ἐν ἀσφαλῇ φρουρᾷ φυλάττετε, ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ φυλακῇ, μηδεμιᾶς ἐπιμελείας τυγχάνοντα· μὴ τις τῶν ἀσεβεστάτων μακαρίσει αὐτόν, ἐφ' οἷς ἀσεδῶς εἰς τοὺς θεοὺς ὑπομεμένῃκειν. Καὶ ἦν ὁ Ἅγιος ἐπὶ τῶν δεσμῶν, ἀδιαλείπτως δοξάζων τὸν Θεόν, ὥστε τελειωθῆναι αὐτοῦ τὸν δρόμον.

7 Καὶ μετὰ ἡμέρας πέντε, ἐπιβὰς τῇ πόλει ὁ Μάξιμος, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος εἶπεν· Εἰ ἔτι ζῇ ὁ ἀνοσιώτατος ἐκεῖνος, ὁ τῆς ἀσεβεστάτης θρησκείας τῶν Χριστιανῶν, τούτου ἐπὶ τοῦ βήματος κάλει. Ἀθανάσιος Κορνικουλάριος εἶπεν· Μὰ τὴν σὴν ἀρετὴν ! τοσοῦτον οὗτος εὐτονώτερός ἐστιν πρὸς ἀπολογία, ὅτι οὐδὲ μῶλοπά τινα ἐσχέκει ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰσχυθῆναι. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἡγεμὼν, ὅλον ὑγιῇ καὶ χάριτος πεπληρωμένον τῷ προσώπῳ, εἶπεν· Ὡ ἀνοσία τάξεις, οὐ παρήγγειλα ὑμῖν μηδεμιᾶς αὐτὸν ἐπιμελείας τυχεῖν; Πηγᾶσιος Κομενταρήσιος εἶπεν· Μὰ τὸ σὺν μέγεθος, εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν κατείχετο, κατὰ τοῦ τραχήλου τὸν Ἡρακλέα ἔχων λιτρῶν τ'· πῶς δὲ ὑγιῆς γέγονεν, οὐδεὶς ἡμῶν οἶδεν, δέομαί σου· Δουλᾶς τῷ Ἡγεμῶνι εἶπεν· Ἀσύνετε ὁ Χριστὸς μου, ὑγιῇ με ποιήσας, προσητρέπισέ μου τὸ σῶμα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν αἰκισμῶν σου, ἵνα γνῶς ὅτι ὁ ἡμέτερος ἰατρός ἀοράτως θεραπεύει τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν, ἅμα μὲν ἵνα ἐγὼ διπλοῦν λάβω τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, σὺ δὲ διπλὴν τὴν αἰώνιον κίλασιν. Εἰ δ' αὐτὸς τοιοῦτους αἰκισμοὺς ὑπέστης εἰς ὄνομα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἄρα εἰ δυνατόν σοι παρασχεῖν τὴν ὑγίαν ὁ Ἀπόλλων, ὃν λέγεις Θεόν σου, ὥσπερ ἐμοὶ ὁ Χριστός.

F

8 Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἐπειδὴ οὐ παύεται τῆς κατὰ τῶν θεῶν βλασφημίας, αλείφαντες ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἀνθρακας ἐκκαυμένους ἐπίθετε. Δουλᾶς εἶπεν· Εἰ δὲ καὶ τὸν ἐγκέφαλόν μου ἐκαυτηρίασας λοιπὸν τί ποιήσεις δυσσεδέστατε, ἐπιπόει ἕτερα βασιανιστήρια. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Σίνηπι ἐκχέετε κατὰ τῶν μυκτήρων αὐτοῦ. Δουλᾶς εἶπεν· Καταπαίξω τῶν βασάνων σου. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Σιδήροις ὀξέσιν τὸν

νώτον

A νῶτον αὐτοῦ εὐτόνως χαράξατε, καὶ ὅξει δριμυτάτῳ δια-
ράνατε εἰς τὰς πληγὰς αὐτοῦ, καὶ ὁστράκῃς τὸν νῶτον
αὐτοῦ τρίψατε. Γινωσκόντων δὲ τούτων, ὁ Ἄγιος ἔλεγεν·
Χριστέ, παράστα τῷ δούλῳ σου· ἰδοὺ γὰρ ἐπὶ τὸν νῶτόν
μου τεκταίνουσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, μακρύνοντες τὴν ἀνο-
μίαν αὐτῶν· Μάξιμος Ἠγεμὼν εἶπεν· Κἄν νῦν πείθῃ,
ἀνύχτε, καὶ ὁμολογεῖς εἶναι θεοῦς; Δουλᾶς εἶπεν· Οἱ
θεοὶ σου συνεργοὺσίν σοι καὶ τῇ κακίᾳ, μάλιστα ἡ
Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀρτεμις, εἰ δὲ κελεύεις, λέγω καὶ τὰς
λοιπὰς θεάς σου, καὶ τὰς τούτων πράξεις. Μάξιμος
εἶπεν· Σύμβλάσατε λίθῳ τὰς σιαγῶνας αὐτοῦ, ἵνα μὴ
βλασφημῇ τοὺς θεοῦς, καὶ βάλλῃ τὰ σκέλη αὐτοῦ συνκλά-
σατε, καὶ ποιήσατε αὐτὸν ἄπειρον πρὸς τὸ μὴ φθέγγεσθαι.

9 Δουλᾶς εἶπεν· Παρανομώτατε, τύπτεις με τὰ
ἀληθῆ λέγοντα, ὅτι ἡ Ἀφροδίτη, καὶ αἱ λοιπαὶ θεαὶ σου
γυμνάζουσιν τὰ ἑαυτῶν μέλη, ποῖα αὐτῶν μᾶλλον πορ-
νεύουσι, καὶ κριτὴν ἔστησαν τὸν Πάριν ἄνδρα ποιμένα,
βουλομένοι δοκιμάσαι ποῖα αὐτῶν βελτίῳ ἁμαρτάνει;
τί οὖν χολᾶς ἐλεγχόμενος τὰς πράξεις τῶν μιαρῶν σου
θεῶν; ὁ δὲ ἐμὸς Θεὸς ἀληθινὸς ἐστίν, καὶ εὐδόκησεν
ἄνθρωπος γενέσθαι, καὶ σταυρωθεῖς καὶ ταφεῖς, ἀνέστη
ἡμέρᾳ, καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, καὶ μέλλει ἐν
πυρὶ ἔρχεσθαι ἀπολέσαι καὶ τοὺς θεοῦς σου. Μάξιμος
εἶπεν· Ἀνόσιε, ἴδε καὶ σὺ δύο θεοὺς ἔχεις· Δουλᾶς εἶπεν·

B Μὴ σολοικίζε, λέγων δύο Θεοὺς, Τριάς γὰρ ἐστίν. Μά-
ξιμος εἶπεν· Οὐκοῦν τρεῖς θεοὺς ἔχεις; Δουλᾶς εἶπεν·
Τριάδα ὁμολογῶν, προκυνῶ· πιστεύω εἰς Πατέρα, ὁμο-
λογῶ τὸν Ὑῖόν, προσκυνῶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Μάξιμος
Ἠγεμὼν εἶπεν· Πείσόν με, πῶς εἰς ἓνα Θεὸν πιστεύων,
τρεῖς κηρύσσεις.

10 Δουλᾶς εἶπεν· Σαρκικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ
τοῦ πνεύματος, πλὴν διὰ τοὺς παρεστώτας λέγω· Ὡσπερ
σὺ ἄνθρωπος ἔχεις λόγον, οὕτως καὶ ὁ Θεός, ὁ Πατὴρ ὁ
παντοκράτωρ, ἔχει Λόγον τὸν ὁμοούσιον, καὶ τὸ Πνεῦ-
μα αὐτοῦ τὸ πανάγιον· οὕτως ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν ἀρχῇ
πλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῇ εἰκόνι αὐτοῦ τιμήσας
αὐτόν, ἐνέπνευσεν αὐτῷ πνεῦμα ζωῆς, καὶ ἦν ἐν τῷ πα-
ραδείσῳ. Ἐπεὶ οὖν ὁ σατανᾶς, ὁ νῦν ἐνεργῶν σοι, βου-
λόμενος ἐν παραβάσει ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ὥς καὶ σὲ
νῦν ἐποίησεν, ἐξέωσεν αὐτὸν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ·
ἠθέλησεν ὁ Θεὸς ἀναστήσαι τὸ πεπτωκὸς πλάσμα, καὶ
ἀνακαλέσασθαι τὸ πεπλανημένον, καὶ ἐξαπέστειλον τὸν
Ὑῖόν αὐτοῦ τὸν ἑαυτοῦ Λόγον, καὶ ἐνοίκησεν ἐν τῇ
C ἀγίᾳ παρθένῳ, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐτέχθη ἐξ αὐτῆς,
δι' οὗ καὶ ἔσωσεν τὸν κόσμον ὁ Πατὴρ. Μάξιμος εἶπεν·
Ὁ Λόγος οὖν ἄνδρα γεννᾷ; Δουλᾶς εἶπεν· Οὐ νοεῖς τὸ
τοῦ Θεοῦ, μυστήριον· εἰ γὰρ ἐγίνωσκας τὸ παντοδύναμον
τοῦ Θεοῦ, εἶχες γινῶναι ὅτι ὁ τὸν χεῖν ἄνθρωπον
ποίησας, ὁ ἐδράσας τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ στερεώ-
σας τὸν οὐρανόν, ὁ ποιήσας πᾶσαν τὴν κτίσιν, αὐτὸς
ἐστὶν ὁ Χριστός. Διὰ γὰρ τὸ μὴ φέρειν τὸν ἄνθρωπον
ὁρᾶν τὴν θεότητα, διὰ πολλῆς φιλανθρωπίας ὁ φιλάν-
θρωπος, ἄνθρωπος γέγονεν, καὶ ἀνέλαθεν ἀνθρωπίνην
ταπείνωσιν, ἵνα, ὡς δι' ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ πρωτοπλάστου
ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτως καὶ δι' ἐνὸς
ἀνθρώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἀνάστασις
γένηται ἢ ἐκ τῶν νεκρῶν.

11 Ὁ Ἠγεμὼν εἶπεν· Ἔστι γὰρ ἀνάστασις νεκρῶν;
Δουλᾶς εἶπεν· Ναὶ ἐστίν, ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν
κόσμον; Μάξιμος Ἠγεμὼν εἶπεν· Μὴ μοι τέχνας λόγων
εἰσηγοῦ, ἀφῆς γὰρ ἐὰν ἀποθάνωμεν, νεκροὶ κείμεθα.
Δουλᾶς εἶπεν· Ἀληθῶς καλῶς εἶρηκας, ὅτι νεκροὶ ἔστε·
ἐπειδὴ γὰρ νεκροῖς ἰδώλοις πιστεύετε, οὐκ ἔρχεσθε εἰ
ἀνάστασιν ζωῆς, ἀλλ' εἰς αἰσχύνην καὶ κόλασιν αἰώνιον·

terga, et acerbissimo aceto plagas perfundite : tum D
acutis testis terga conterite. Hæc cum fierent, EX MSS.
sanctus Martyr dicebat : Jesu Christe, adesto servo
tuo : ecce enim supra dorsum meum fabricant pec- *tergum lace-*
catores, prolongantes iniquitatem suam. Tunc dixit *ratur :*
Maximus : Saltem nunc persuasus sis, et deos esse
confitearis. Ad hæc Dulas : Scilicet dii tui adjuvant
te et malitiam tuam, præsertim Venus et Diana.
Dicam, si placet, et alias deas tuas et earum sce- *franguntur*
lera. Confringite, inquit Maximus, ejus maxillas, *maxillæ et*
ne diis maledicat : ipsius etiam crura infringite, et *crura.*
talem reddite, qui ne verbum quidem ullum pro-
ferre possit.

9 Tum Dulas : Mene, iniquissime Præses, ver-
beras qui vera dico, quod Venus ipsa et reliquæ deæ
tuæ membra sua nudaverunt inter se certantes, l
de potiori lascivia, quæ meretricio aptior esset, et
Paridem pastorem illum judicem sibi constituerunt ;
cum periculum facere vellent, quænam ipsarum
Nihilominus *exponit*
melius peccaret? Cur irasceris, cum de execrabi- *idem*
lium dearum tuarum facinoribus redargueris? Meus
Deus verus est, qui et homo fieri voluit, qui etiam
et mysterium *Trinitatis,*
cum in cruce fixus fuisset, et postea sepultus, E
tertio die resurrexit, et sedet ad dexteram Patris,
venturusque est cum igne ad deos tuos perdendos.
Hæc audiens Maximus, dixit : Videsne, sceleste,
ut et tu duos deos habes? Ad hæc Dulas : Ne pec-
ces, inquit, et erres, dicens duos deos : Trinitas
enim est, quam colimus. Ergo, inquit, Maximus,
tres deos habes. Trinitatem, inquit Dulas, confi-
teor et adoro. Credo in Patrem, confiteor Filium,
adoro Spiritum sanctum. Tum Præses Maximus :
Persuadeas, inquit, mihi, quomodo in unum Deum
credens, tres prædices.

10 Ad hæc respondit Dulas : Animalis homo non
percipit ea, quæ spiritus Dei sunt. Eorum tamen
causa, qui adsunt, dicam. Quemadmodum tu, qui
homo es, habes sermonem : ita et Deus Pater om-
nipotens, habet Verbum ejusdem substantiæ, et
Spiritum suum sanctissimum. Qui Deus noster cum
primum hominem formavit, et imagine sua illum
honoravit, insufflavit ipsi spiritum vitæ, quem et
in paradiso constituit. Postea vero quam Satanas,
nunc per te voluntatem suam exercet, studuit
hominem ad divini præcepti violationem impel-
lere, quemadmodum nunc etiam per te facit, ho-
minem ipsum a divinis præceptis exterminavit.
Quamobrem Deus, cum opus, quod formaverat, et F
lapsum fuerat, erigere, idque, quod aberraverat,
in viam reducere vellet, misit filium suum, hoc est,
Verbum. Itaque Verbum Dei in sancta illa Virgine
habitavit, et ex ea genitum fuit, per quod Pater
ipse mundo salutem dedit. Tum Maximus dixit :
Verbum igitur aliquod, virum gignit? Minime, in-
quit Dulas, Dei mysterium intelligis : verum si om-
nipotentis Dei virtutem cognosceres, scire posses,
quod qui e pulvere hominem fecit, qui firmavit
terram super aquas, qui cælum consolidavit, qui
universam naturam effecit, ille ipse Christus est.
Cum enim hominis conditio divinitatem videre non
posset, ille humani generis amator, propter suam
in homines caritatem, homo factus est, et humanam
humilitatem suscepit : ut sicut per unum hominem
primo formatum mors ipsa in mundum ingressa est,
ita et per unum hominem, Dominum nostrum Jesum
Christum, resurrectio mortuorum induceretur.

11 Tum Præses : Quid ais? Estne etiam resur-
rectio mortuorum? Maxime, inquit Dulas. Quomodo
enim Deus mundum judicabit, nisi mortui resurre-
xerint? At ille : Nolim artificiosos istos sermones
mihi afferas : sed sinas, si mortui fuerimus, nos
mortuos jacere. Vere, inquit Dulas, dixisti, vos
mortuos esse : cum enim mortuis idolis fidem ha-
beatis

resurrectionem
mortuorum.

EX MSS.

A beatis, numquam ad resurrectionem vitæ pervenietis, sed ad dedecus et supplicium sempiternum. Oportet autem omnes homines assistere ante tribunal Christi, et eorum, quæ fecerint, rationem reddere.

frustra ejus
ori ingerun-
tur libamina :

12 Tunc dixit Maximus : Ligatè hominem istum ferreis vinculis, et in carcere custodite. Postridie vero mane Præses jussit Dei servum Dulam introduci. Cui jam intromisso : Quænam, inquit, miserime homo, tibi utilitas fuit in deos nostros impietatem exercenti? Respondit Dulas : Maximam utilitatem percipio apud Deum, cum eos, qui dii non sunt, reprobis : te vero adhuc viventem Christus puniet. Tunc ait Maximus : Injicite in ejus os carnes victimarum, et vinum libaminum. Licet, inquit Dulas, totam execrabilem aram tuam abluas, et in os meum infundas, nihil tamen ea relædes Christi servum. En, inquit Maximus, ut e nostris altaribus carnes gustasti, scelestissime homo. At Dulas : Nihil mihi hæc obsunt, execrabilis et stolidus Præses. Quid enim mihi profuisset superiores cruciatus perferre, si res ita se haberet, ut tu dicis? Sed, Deo juvante, ipse videris, quid facias : mihi vivere Christus est, et mori lucrum.

moritur in via:

B 13 Tunc Maximus jussit in ligno virum suspendi, et ejus carnes usque ad intestina lacerari, maxillas etiam cum mento divelli. Cui Dulas : An, inquit, stolidus, ignoras te a satana patre tuo jussum esse hæc facere? Cumque ejus viscera denudata essent, et maxillæ ab ossibus dissolutæ; Præses jussit Dulam in carcere servari. Cumque ad Tarsum urbem Ciliciæ reverteretur, jussit Christianos vinctos sequi. Cum vero ad vigesimum lapidem processissent, B. Dulas Christi signo se muniens, animam Deo tradidit. Itaque cum essent satellites, quatuordecim milliaribus longe a Tarso, Commentariensis nuntiavit Præsidi, Dulam, in deos impie se gerentem, mortuum fuisse, et ejus cadaver illuc usque perlatum : quærebat autem, quid fieri vellet. Tunc Præses : Projicite, inquit, illum in vallem aliquam, ut sepultura careat. Satellites igitur cadaver martyris in torrentem dejecerunt, qui ad Zephyrium vergebat.

ubi corpus a
cane servatum
sepelitur.

m

C 14 Cum vero pastorum canes, sancti Martyri Reliquias odorati essent; unus eorum venerandum illud corpus custodiebat, neque volucrum aliquam sinebat attingere; alius vero pastoris pallium ore apprehendens, duxit illum ad S. Dulam m. Mox autem atque hoc innotuit in oppido n, venerunt et sanctas Reliquias collegerunt, Deum laudantes, quod illis privati non essent; sed unde corpus illud vivum exierat, illuc et martyrio functum rediisset. Illud ergo acceptum multa cum veneratione reposuerunt, Domini nostri Jesu Christi gloriam collaudantes, in æterna secula, Amen.

n

D δὲ γὰρ πάντα ἄνθρωπον παραστήναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ λόγον δοῦναι καθ' ἃ ἔπραξεν.

12 Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἀσφαλισάμενοι αὐτὸν σιδήροις, ἐν τῇ φρουρᾷ φυλάττετε. Προκαθίσας τῇ ἑωθεν ὁ Ἡγεμὼν, ἐκέλευσεν εἰσεχθῆναι τὸν δούλον τοῦ θεοῦ Δουλᾶν. Εἰσαχθέντος δὲ αὐτοῦ, Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Τί ὠφέλησας, τρισάθλιε, ἀσεδῶν εἰς τοὺς θεοὺς; Δουλᾶς εἶπεν· Κέρδος οὐ μικρὸν ἐστὶν εἰς Θεόν, ἀθετεῖν τοὺς μὴ ὄντας θεοὺς, σὲ δὲ καὶ ζῶντα τιμωρήσεται ὁ Χριστός. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἐγγέατε αὐτῷ κρέα τῶν θυσίων, καὶ οἶνον αὐτῶν σπονδῶν. Δουλᾶς εἶπεν· Εἰ καὶ ὅλον τὸν μικρὸν σου βωμὸν ἀποπλύνω, ἐγγέχθαι μοι, οὐδὲν ἀδικήσεις τὸν δούλον τοῦ Χριστοῦ. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἴδε καὶ τῶν βῶμων ἀπογεύσω, ἀνόσιε. Δουλᾶς εἶπεν· Ἐμὲ τὰυτὰ οὐδὲν βλάπτει, μικρὲ καὶ ἀναίσθητε· ἐπεὶ ἄρα διὰ τί ἐκέρδανόν σου τὰς προτέρας σου βασάνους, σὺ ὅφει μετὰ Θεοῦ ὁ ποιεῖς· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τό ἀποθανεῖν κέρδος.

E

13 Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἀναρτίσαντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἄπτεσθε τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἕως τῶν ἐντέρων, καὶ τὰς παρειὰς αὐτοῦ σὺν τῷ πώγωνι κατασπάσατε. Δουλᾶς εἶπεν· Μόλις, ἀναίσθητε, ἀγνοεῖς τὸ κελευσθέν ὑπὸ τοῦ πατρός σου τοῦ σατανᾶ. Καὶ ἐξελθόντων τῶν ἐντέρων αὐτοῦ, καὶ τῶν σιαγόνων τῶν ὀστέων διαλυθέντων, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἔτι φυλάττεσθαι ἐν τῇ δεσμοτηρίῳ. Ἐπενιόντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ταρσόν, ἐκέλευσεν ἀκολουθεῖν τοὺς δεσμώτας, καὶ ἐλθόντων εἰς τὸ εἰκοστὸν μίλιον, ὁ μακάριος Δουλᾶς, ποιήσας τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα, παρέδωκε τὴν ψυγὴν. Καὶ ἐλθόντες ἀπὸ δεκατεσσάρων μιλίων τῆς Ταρσοῦ, ἐμνηυσεν ὁ Κομενταρήσιος τῷ Ἡγεμόνι λέγων· Δέομαι τῆς σῆς ἀρετῆς, κύριε, Δουλᾶς ὁ ἀσεδῶν εἰς τοὺς θεοὺς, διεφώνησεν εἰς τὸ εἰκοστὸν μίλιον, καὶ ἡνέχθη ἕως ὧδε, καὶ τί κελεύει ἡ ἀρετὴ σου; Τότε ἐκέλευσεν ὁ Ἡγεμὼν λέγων· Ρίψατε αὐτὸν εἰς τὴν φάραγγα, ἵνα μὴδε ταφῆς ἀξιωθῇ. Οἱ οὖν κυβεσιονάριοι ἐρρίψαν αὐτὸν εἰς τὸν χειμάρρουν, τὸν κατερχόμενον ἐν τῷ Ζεφυρίῳ.

14 Καὶ ποιμένων κύνας, ὁσφρανθέντες τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου, ὁ μὲν εἰς κύων παρέμενεν φυλάσσων τὸ τίμιον σῶμα, μὴ ἐάσας ὄρνενον ἀψαχθαι αὐτοῦ· ὁ δὲ ἕτερος κρατήσας τοῦ ποιμένου τὸ παλλίον τῷ στόματι, ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἅγιον Δουλᾶν· καὶ γνωστὸν ἐγένετο τῇ κώμῃ, καὶ ἐλθόντες συνέστειλαν τὸ ἄγιον λείψανον, αἰνοῦντες τὸν Θεόν, ὅτι οὐκ ἀπιστερίθησαν τοῦ τιμίου λειψάνου· ἀλλ' ὅθεν ἐξῆλθεν τὸ λείψανον ζῶν, πάλιν ἐκείσε κατήνησεν, καὶ λαβόντες αὐτὸ κατέθεντο σερυνῶς, δοξάζοντες τὸν κύριον ἡμῶν τὸν Χριστὸν, εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

ANNOTATA D. P.

a Scribam verterat Sirletus et infra num. 13 Commentariorum Magistrum : sed restituo vocem, Latinis usitatam et frequentem in Theodosiano Codice. Dicitur autem Commentariensis (unde Græc. Κομμενταρήσιος) Custos carceris, quod Commentarii id est, rationes custodiarum et reorum, criminumque inscriptiones penes eum haberentur, aut etiam ab eo scribebantur.

b Addit Sirletus Prætoriadem, quod omisi, quia deest ecgrapho nostro; puto autem Prætoriadem quæ infra κώμη vicus, oppidum dicitur, distinguendum a Zephyrio, sub cujus districtu situs locus Prætorias Zephyrii appellari debeat, non Zephyrium Prætorias : ideoque muto quod infra Sirletus Κώμην vertit Urbem.

c Hybridam vocem Ξυλόδακλον, necdum invenerat

Cangius, sed similis formationis Ξυλόκαστρον : fortassis autem legendum ξυρόδακλον, ut sit baculus spinosus, a ξύρος acutus : nam ξύλον lignum, ad βέκλον Baculus, frustra addi videtur : cum inepte dicatur Ligneus baculus.

d Sirletus Patrem scribit, et forte πατέρα invenit, ut sæpe alias in aliis Actis, in quibus numquam memini me legisse Diabolum fratrem.

e Idem vertit, Prælium. At hoc non significat vox Panoplia, sed omnis generis arma; usitatum autem est, ut impii dicantur, esse arma diaboli.

f In margine notaverat Interpres Ἀπόλλω vel Ἀπόλυμι, idem quod perdo.

g Idem. luctu digna sint impia vestra facinora, minus ad phrasim Græcam.

h

A h Cornicularius, a Corniculo, non apice galeæ (uti hallucinatur Salmasius, cum munus ejus nihil minus quam militiam spectet) sed a cornu scriptorio, seu atramentario, nomen habet; eratque Præfecti scriba, sive (ut nunc loquimur) secretarius. Vide Cangium in Glossario.

i Cohortem vertit Sirletus; est autem Τάξις Cohors; non qualiscumque, sed Prætoria, et ad custodiam corporis seu privatum Præsidis obsequium deputata.

k Sirletus, Multa sinapis grana: ægre hoc probaverit, qui sciat quid sit sinapi, et quam nullas vires exerat nisi contritum.

l Idem, in libidinibus et stupris exercuerunt minus ad sensum fabulæ, quæ est de nudatis coram Paride Deabus tribus, formæ judicium subeuntibus.

m Idem, pallium ore apprehensum, ad sanctum Martyrem Dulam tegendum, attulit. In Vita S. Margaritæ Cortonensis xxiii Februarii nostri legitur, quomodo canis per vestes apprehensam adduxit ad struem, sub qua occisi domini cadaver jacebat.

n Intelligi vicum vel oppidum Prætoriadis, patet ex mox sequentibus verbis, quod, unde exierat Sanctus, eo rediisset.

D
AUCTORE D. P.

DE SS. GAIANO, JOVIANO, PHILIPPO MARTYRIBUS IN CIVITATE BARBARIA

G. H.

Ex vetustis Martyrologiis.

In antiquissimis uniformiter fere indicati,

B **H**æc Trias Martyrum quarto loco nobis offertur in præcitatis quatuor antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis hoc modo: In civitate Barbaria, Gajani, Joviani, Philippi. Quæ in MSS. Florentinis bibliothecæ Medicæ, et Musæi Senatoris Strozzi ita leguntur: Civitate Barbaria sanctorum Martyrum Gajani, Joviani, et Philippi. Fit etiam mentio Joviani in MS. Calendario, ante opera quædam S. Isidori, asservata Romæ in bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii. In alio MS. a Philippo Labbe Parisiis ad nos misso, habentur nomina Gajani, Joviani, Philippi, uti etiam in MS. Augustano S. Udalrici, sed loco Joviani legitur Julineani: in MS. Gellonensi Joviniani. Atque hæc satis de nominibus horum Sanctorum.

2 Quæ palæstra eorumdem fuerit, et civitas Bar-

baria, ubi sita, omnino nos latet. Fortassis in Mauritania: ibique dederit posteris occasionem illam regionem appellandi Barbariam. Abrahamus Ortelius, in Thesaurio Geographico, arbitratur hujus Barbariæ regionis meminisse Lampridium in vita Severi. Ast Apud Ptolomæum, lib. 4 Geographiæ cap. 7, in Æthiopia, quæ sub Ægypto est, legitur Sinus Barbaricus, et Rapta Metropolis Barbariæ, parum a mari distans. Apud Gellium lib. 19 cap. 19 Thracius homo, ex ultima Barbaria, appellatur. Sed hic videtur Barbaria pro Thracia accipi eo sensu, quo Thraces passim Græcis vocabantur Barbari. Interim intelligitur hanc lectionem Martyrologiorum non esse mutandam, licet quæ fuerit hæc civitas Barbaria, non possimus accurate designare. Si aliquando Acta inveniantur, lux major accedet caligini tantæ.

quæritur an
passi in
Mauritania,
E

vel Æthiopia,

aut Thracia,

DE SS. NIVITO, CANDIDO, CANTIANO CANTIANILLA, PROTO, CHRYSOGONO, ANTEONE

G. H.

QUINTIANO, THEODOLO, JOCUNDO, SILVIO.

MARTYRIBUS IN LUCANIA.

F

Ex iisdem sub dubio an iidem præcedenti die sint relati.

Adscripti
inveniuntur
Lucaniæ,

P **P**rogedimur cum antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis, in quibus quinto loco hæc Martyrum cohors producit: et quidem in vetustissimo Epternacensi hoc modo: In Lucania, Viti, Candidi, Cantiani, Cantianillæ, Proti, Grysgoni, Anteonis, Quintiani, Theodoli. Quæ ita in apographo Lucensi proponuntur. In Lucania, Niviti, Candidi, Cantiani, Cantianelli, Proti, Grisogoni, Arteon, Quintiani, Theodoli. Huic apographo consentit Blumianum, nisi quod in eo, uti et in Epternacensi, Cantianellæ scribatur. In apographo Corbeiensi sub finem adduntur nomina Jocundi et Silvii.

2 In MSS. Florentinis bibliothecæ Medicæ et Musæi Strozzi, cum Martyrologio ibidem anno 1486 excuso, ita legitur: In Lucania Sanctorum Martyrum Nivitii, Candidi, Cantiani et Cantianillæ, Prothieri, Singoni, Antheon, Quintiani, et Theodoli MSS. Richenoviense et Rhinoviense: In Lucania, Viti, Candidi. MSS. Barberinianum et Trevirense S. Maximini, cum Greveno in Auctario Usuardi: In Lucania, Candidi, Proti, Crysgoni: qui,

omissa palæstra, etiam proferuntur in MS. Pragensi. Aquisgranense MS. In Lucania Chrysogoni habet: in MS. Augustano S. Udalrici sunt nomina Candidi, Misogoni, loco Chrysogoni et Quintiani. Quæ nomina in MS. Parisiensi ita efferuntur Candidæ, Chrysogoni, Quiptini. At Quintiani in MS. Gellonensi, ubi etiam sunt Candida et Chrysogonus.

3 Octavius Cajetanus tomo 1 de Vitis Sanctorum Siculorum pag. 123, refert plures Martyres Siciliæ, incerto ævo locove: et inter hos, inquit, xvii Kalendaras Junii Novitus, Candidus, Cantianus, Cantianilla, Protus, Chrysogonus, Antheon, Quintianus, et Theodulus, suis Siciliam triumphis coronavere. Dein in Animadversionibus ait, hos in Sicilia passos tradi in MSS. Syracusano et Messanensi, tum forsitan cum Lucania Siciliæ tribuebatur, cum reliquo regno Neapolitano: nam fatetur, hos Martyres poni in Lucania in MSS. Cephalcedensi et altero Messanensi, prout supra ex tredecim Martyrologiis eos posuimus. Cajetanum secutus Ferrarius eosdem Siciliæ tribuerat.

et quandoque
Siciliæ;

13 Martyrologiis
antiquis;

A
an aliqui co-
lantur 14 Ju-
nii.

4 Alia difficultas occurrit, quod die præcedenti XIV Junii coluntur Antheon Martyr Laodicensis, Quintianus et Theodulus Afri, Cantionella in Specia, et Protus Aquilejæ : unde verendum est, ne forte

eadem, uti aliis vicinis diebus subinde alii, hic rep- D
tantur. Verum cum nobis non constet eosdem esse, hac animadversione posita, eosdem in tam variis MSS. hic positos relinquimus, sicut invenimus.

DE S. HESYCHIO, SIVE YSICIO MILITE,

G. H.

MARTYRE DOROSTORI IN MOESIA.

Ex Actis S. Julii Martyris.

S. Julio mori-
turo valedi-
cens

addit se brevi
secuturum, B

I nter plurimos Dorostori coronatos Martyres, fuit Julius, cujus Acta retulimus xxvii die Maji. In his ista leguntur : Esychius autem quidam Christianus, cum esset miles, et ipse custodiretur, dicebat Martyri : Obsecro, Juli, cum gaudio comple pollicitationem, et accipe coronam : etenim ego subsequar te. Plurimum autem saluta Pasiratem et Valentionem. Julius autem, osculans Esychium, dixit : Frater, festina : mandata enim tua jam audierunt ; sicut enim te, video nunc circumstantes me. Et accipiens oralem, ligavit oculos suos, et tetendit cervicem. Miles autem adducens gladium, finem imposuit martyrio.

2 SS. Pasirates et Valenio biduo ante S. Julium obierant Martyres, uti diximus xxv Maji. Secutus dein S. Hesychius die hoc xv Junii, ad quem ita celebratur in Martyrologio Usuardi : Apud Moesiam

civitate Dorostoro S. Esychii militaris, qui cum B. Julio comprehensus, sub Præsede Maximo, postea martyrio consecratus est. Eadem leguntur apud Adonem, sed Præses Maximianus appellatur. Adonem sequitur Beda supposititius cum Maurolyco. Verum in Actis S. Julii Maximus nuncupatur, uti etiam in hodierno Martyrologio Romano et aliis.

3 Quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa diem xv Junii auspicantur his verbis : In Dorostoro civitate natalis S. Ysici, sive Isici : quem sub nomine Isici sive Isicii proferunt MSS. Aquisgranense, Augustanum S. Udalrici, Parisiense Labbei, Gellonense et alia. In Apographo Corbeiensi adduntur nomina Felicis et Lupi, sed hi aliis Hagiologis sunt ignoti. In MS. Calendario Carmelitarum Mechliniensium, minore caractere, Esichus Martyr apponitur diei præcedenti, qui huc videtur referendus.

et similiter
sub Maximo
Præsede coro-
natur,

referturque in
fastos veteres
ac novos. E

DE SS. CANTIANO, JUVANO, MUCIO,

PRÓDITO, CLEMENTE, CANTIANO,

MARTYRIBUS AQUILEIÆ.

Ex Martyrologio Hieronymiano et aliis.

C Secunda hæc turma Martyrum recensetur in vetustissimo Martyrologii Hieronymiani apographo monasterii Epternacensis hoc modo : Aquileiæ Cantiani, Juvani, Muci, Prodi, Clementis, Cantianæ. Discrepant alia apographa, et Cantianum habent ; Juvanum vero et Mutium omittunt : Clementem autem iterum habent. Cantianam quoque omittit apographum Lucense, pro qua in Blumiano est nomen Cantiani ; neuter adest in Corbeiensi. At MS. antiquum Reginæ Succæ, ab Holstenio vulgatum ita habet : In Aquileia, natalis SS. Cantiani, Clementis, cum aliis duobus ; imo quatuor, si omnes recenseantur, in MS. Epternacensi relati. In MSS. Florentinis Magni Ducis et Strozzi Senatoris sic legitur. Apud Aquilegiam Sanctorum Martyrum Cantiani, Proti, Clementis, et alterius Cantiani. Quæ etiam habentur in MS. nostro Usuardo in Italia aucto. MSS.

Barberinianum et Trevirense S. Maximini ; In Aquileia, Cantiani, Clementis. Qui ambo inter alios, ommissa palæstra, referuntur in MSS. Pragensi, Gellonensi, Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei. Episcopi vero dicuntur in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus. Mucius autem est etiam in sequenti turma. F

2 Dedimus die xxxi Maji Acta SS. Cantii, Cantiani, Cantianillæ et Proti Martyrum, omnibus Martyrologiis notissimorum : quorum aliqua mentio est die præcedenti xiv Junii. An inde nomina Cantiani et Cantianæ huc translata sint, quia non possumus certo definire, omnia relinquimus, uti in Martyrologiis reperimus : ex quibus etiam Augustinus Oldoinus Clementem hunc sumpsit, collocandum inter Clementes, titulo sanctitatis vel morum sanctimonia illustres, quos Clementi Papæ X obtulit, excusos Perusie anno 1675.

DE SS. MUCIO, MEGETIA, MINGINO

MARTYRIBUS CONSTANTINOPOLI.

G. H.

Ex eodem Martyrologio.

Tertia turma in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis est hujusmodi : Constantinopoli, Muci seu Nuci, Megetiæ seu Migitiæ, aut Migenæ, et Mingini. MSS. Florentina Magni Ducis et Strozii Senatoris : Constantinopoli civitate, Sanctorum Martyrum Mitii, Migetii, et Mingini. MS. Richenoviense ; Constantinopoli Mucii, et Meretiæ. MS. Rhinoviense : Constantinopoli,

Mincii et Meretiæ. MS. Aquisgranense. In Constantinopoli Mucii et Megetiæ.

2 Omnibus consideratis, cum antiquissimo MS. Epternacensi, ita putamus legendum : Constantinopoli, Mucii, Megetiæ, Mingini. Hos autem Martyres arbitramur Byzantii coronatos, sed quod ea civitas postea sit Constantinopolis dicta, nomen dignius licet recentius assumptum hoc loco.

DE SANCTO NERSE

E

G. H.

B

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Ex Magnis Menæis.

Celebratur hoc xv Junii apud Græcos in Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum ἐν βίαις Ἀγίων memoria τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Νερσῆ, sancti Martyris Nerse. Nec plura de illo potuimus scire. Est quidem memoria Sanctorum Nersæ et sociorum, in Perside passorum, ad xx Novembris in Martyrologio Romano ; sed ea memoria ex Græcorum monumentis desumpta fuit ; apud quos in MS. Synaxario Constantinopolitanæ

Ecclesiæ sic incipit elogium : " Ἀθλήσεις τῶν ἁγίων Νηρσῆ Ἐπισκόπου, καὶ Ἰουσήφ μαθητοῦ αὐτοῦ : Certamen Sanctorum Narsæ Episcopi et Josephi discipuli ipsius : et postea iterum Νηρσῆς appellatur. Eodemque modo in Menæis excusis ad dictum xx Novembris, Νερσῆς scribitur, ut videatur diversus statuendus ab hoc sancto Martyre, Græce Νερσῆ scripto. Reliqua ulteriori inquisitioni virorum eruditorum examinanda proponimus.

DE SANCTA VETULA

G. H.

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Ex MS. Synaxario.

Canc sanctam Martyrem reperimus in MSS. Menæis, Divione in collegio Societatis adservatis ubi ista habentur : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἡ ἁγία Γραῦς, ξίφει τελειοῦται. Eadem die xv Junii, Sancta Vetula gladio vitam finit : Et hi

adduntur versus, ejus generosum animum indicantes.

Θύει θεοῖς Γραῦς, ἡ ταθῇ σοι ξίφος ;
Χαίρω, ταθήτω. τοῖς θεοῖς γὰρ οὐ θύω.
Intenditur ensis, Vetula, nisi immoles, diis.
Euge, intendatur : non enim immolo diis.

F

DE S. TIMOTHEO MARTYRE

ET MORA UXORE EJUS,

APUD HABESSINOS CULTIS.

D. P.

ex eorum Hagiologio metrico.

Ejus crudele
martyrium ex
Fastis hoc die;

Metricum, quod sæpe jam laudavimus Habessinæ gentis Hagiologium MS. prætitulatum Martyrem sic veneratur. Salutem Timotheo, qui in medio cœtu congregatorum, fidenter pronuntiavit, quod non sit Deus sine Jesu ; id est, quod Jesus sit verus Deus. Cumque non obtemperasset Regis Ethnici præcepto, coxerunt

eum in sartagine, vivum concremantes, quoad totum corpus ejus instar aquæ colliquesceret. Habes causam. Rex tyrannus, potest Maximinus intelligi ; cujus in Ægypto, ac nominatim Alexandriæ grassantis crudelitatem Eusebius Cæsareensis attingit, lib. 8 cap. 14 editionis Valesianæ. Locum tamen et tempus martyrii non ausim ex conjectura definire ; satis habens cultum

A cultum invenisse, tot seculis in istius gentis Fustis con-
servatum.

ecclesiæ dedi-
catio 21 Junii.

2 Huc etiam spectare videtur xxvii dies Baunæ,
xxi Junii nostri respondens, ubi Poeta sic alloquitur
eundem (nisi fallor) S. Timotheum, postquam erecta
ei ecclesia fuit, cujus tali die facta Dedicatio, comme-
moratione annua celebratur. Gratulor Dedicationi
pretiosæ ædis tuæ, quæ Tibi, Pater Timothee, ex
Benhor oriunde, fuit ædificata, postquam præterit
afflictio et cruciatus, sive Gentilium persecutio; im-
perante scilicet Constantino, et Martyrum sepulcra
exornari jubente. Duc me in opus humilitatis, Tu,
qui suscitasti de terra inopem: quoniam ubi superbia
est, ibi esse etiam solet inopia. Non divino utrum
hæc deprecatio, cum allusione ad Psalmi cxii v. 6,
dirigatur ad Martyrem, veluti magistrum humilitatis;
an simpliciter ad Dominum, quem Psalmista ibi lau-
dat, ut cui sit proprium suscitare a terra inopem et
de stercore erigere pauperem, ut collocet eum cum
Principibus, cum Principibus populi sui.

3 Titulus Patris, additus huic Timotheo, videtur D
indicare saltem Abbatem Monachorum, quorum profes-
sioni propria magis humilitas est. Nec ab hac conjectura
recedit elogium, quod eidem (si tamen idem est) datur
v Hathuri, id est 1 Novembris. Salutem tibi Timothee,
Martyr Dei benedicte, cœlestis vir et terrestris an-
gele: tempore ærumnarum atque turbarum absconde
me sub alis tuis, a lingua maligna et ab invido
oculo. Sed Monachatus repugnat locus ejusdem Ha-
giologii alius, xxvii Hathuri, ubi Benhorensi Patrono
uxor Mora additur, hoc modo: Salutem Timotheo,
urbis Benhor Vallo; ubi festum ejus celebratur in
citharis et organis: et salutem uxori ejus, cui Mora
nomen. Multam propter Christum tentationem sus-
ceperunt, dum eos duxerunt milites coram judice.
Quæ omnia hic sub unum volui aspectum ponere, dum
nescitur quis dies eorum cultui magis proprius fuerit;
ut certius cognoscatur minime vulgarem fuisse qui to-
ties iteratur.

Memoria 1
Novembris

et uxoris
S. Moræ 27.

DE SANCTIS APOSTOLIS

B

FORTUNATO, ACHAICO, STEPHANATE,

E

SIC DICTIS APUD GRÆCOS.

Ex MS. Synaxario Divionensi.

Fortunatus
gladio plexus,

Hos tres Heroas conjungimus, licet diverso
genere mortis ex hac vita discesserint, quia
MS. Synaxarium, qui Divione in nostro
Collegio reperimus, eos consequenter, sub tri-
bus quidem titulis, sed sub eadem Apostoli appellatione
proponit; ac de primo ista:

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Φουρτουνάτος,
ξίφει τελειοῦται,
Φουρτουνάτος καύχημα τοῖς Ἀποστόλοις,
Καὶ τοῖς ἀθληταῖς, τὴν κάραν τετυχημένος.

Eodem die xv Junii sanctus Apostolus Fortunatus,
gladio vitam finivit.

Apostolorum gloria Fortunatus.

Simulque Martyrum, scinditur gladio caput.

In MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ ista
verba habentur: Καὶ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Φουρτουνάτου,
et sancti Apostoli Fortunati. Ejusdem etiam men-
tionem haberi in MSS. Cardinalis Mazarini et Pa-
trum Prædicatorum Parisiis, annotavimus.

2 Secundus sic indicatur, ὁ Ἀχάϊκος Ἀπόστολος, λιμῶ
καὶ δίψει τελειοῦται. S. Achaicus Apostolus fame
et siti vitam finivit, et hi adduntur versus.

Λιμὸν λύει σοι καὶ τὸ δίψης, παρμάχαρ,

Ὅς εἶπε, Διψῶ, Δεσπότης, ἐπὶ ξυλοῦ.

Famem sitimque solvit, Achaice, tibi,
Qui, Sitio, quondam dixit affixus cruci.

3 Tertius, ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Στεφανᾶς, ἐν εἰρήνῃ
πελειοῦται Sanctus, Apostolus Stephanas in pace
quievit: quod et hi versus notant:

Ἔργῳ στεφανοῦτε τὸν Στεφανᾶν μοι, Νόες,

Φέροντα τὸν στέφανον, οὗ βραβεὺς πόνος.

Ex opere Stephanam mihi coronate, Angeli:

Qui fert coronam, cujus est auctor labor.

Ubi apparet secundum primam simplicium formam de-

clinari Στιφανᾶν, sicut Ἀχάϊαν: ut tamen clarius ap-
pareat masculinum esse nomen, inflexi illud ad nor-
mam quintæ, sicut Arpinas, Arpinatis.

4 Apostolos a Græcis dici, non solum Duodecim;
sed etiam Septuaginta duos Christi Discipulos, imo
omnes illos, quos suos adjutores in prædicatione Evan-
gelii fuisse significat in epistolis Paulus, notius jam
ex sæpe dictis est, quam ut debeat hic iterari. Sed
illis adnumerandos prætitulatos tres Sanctos, quis au-
sit vel divinando statuere, ex auctoritate tam recenti,
quam est unius Synaxarii, vix ante sexcentos annos
aut etiam quingentos scripti? Abesse eorum nomina
a vulgatis Dorotheoque et Epiphanio suppositis Catalo-
gis, me quidem haud movet; cum nihil minus istic
haberi censeam, quam quod titulus promittit; et con-
stet multos ibidem nominari, a classe primorum LXXII
diversissimos: adeoque et nomina plurium, quorum
illi male locum occupant, desiderari. Sed non ideo cui-
quam locum, etsi vacantem, dandum dixerò, cui non
suffragetur tantæ ætati congrua auctoritas, alicunde
sumpta.

Titulus Apo-
stolorum quid
hic notet in-
certum;

5 Si pluribus exemplis constaret, in Ecclesia Græ-
ca olim, ut nunc in Latina, dictos fuisse Apostolos,
qui fidem Christi ad quascumque gentes primi intule-
runt, etiam diu post Apostolica secula; suspicari pos-
semus, ab iis quoque barbaram aliquam nationem con-
versam. Sed deficientibus quibus id probetur exemplis,
deficit etiam fundamentum id suspicandi. Sic neque
ex eo quod Apostolorum sive Apostolinorum Ordo
aliquis fuerat in Italia, de quo egimus v Junii, ubi de
B. Placido ejusdem Ordinis professo, possumus argu-
mentum ducere ad Græcos. Præstat igitur nihil de
titulo isto dicere, quam prorsus incerta nec similia
vero.

neque hic
divinandum,

DE SANCTO FORTUNATO

EPISCOPO NEAPOLITANO IN CAMPANIA.

Sylloge de ejus ætate, cultu, corpore sæpius translato.

D. P.

A sui nominis
ecclesia ad
Stephaniam
translatus,

B
uti et successor
ejus S.
Maximus,

celebratur 19,
nunc 15 Junii.

Translatio

sic dicto re-
spectu

facta fuit sub
Paulo I
Episcopo
Neapol.

successoris.

Joannes, Diaconus Neapolitanus, qui Ecclesiæ suæ Episcoporum Chronicon circa annum DCCCLXXX scripsit, prætitulati Sancti ita meminit apud Bartholomæum Chioccarellum, in Antistitum Neapolitanorum Catalogo pag. 33. Fortunatus, Episcopus IX, sanctissimus extitit vita, sanctissimus orationibus. Diu noctuque indesinenter id agens, regna cælorum, sicut desiderabat, adeptus est; sepultus foris urbem quasi ad stadia quatuor. Deinde longo tempore post, populi, patrociniæ ejus petentes, [eum] ab ecclesia suo nomini consecrata transferentes, per manus Pontificum, collocarunt in ecclesia Stephaniam, partis dexteræ introducentibus sursum, ubi est oratorium, in caput Catacumbæ. Idem agens de S. Maximo Episcopo X, Martyre habito propter obitum in exilio mortem, meminit ecclesiæ S. Fortunati, in quam relatum corpus sit, cum ait, Prius in ecclesia B. Fortunati Sacerdotis et Christi Confessoris, est conditus: nunc vero in oratorio ecclesiæ Stephaniam, partis lævæ introeuntibus, sacro altario adeptus exultat; uti dictum XII hujus, quo nunc colit S. Maximum indicat Cæsar Eugenii Caraccioli I in sua Neapoli sacra parte 1, pag. 645, cum antea XI die coleretur. Idem S. Fortunato indicatur accidisse, de quo præfatus Chioccarellus? Ecclesiam Neapolitanam a priscis temporibus insignem ejus memoriam habuisse, ac in ipsius honorem solennia celebrasse, exploratum habemus. Etenim in vetustissimis Officiis, caractere Longobardico exaratis, quæ apud nos servantur, ejus festum celebrari solitum perspeximus; cum in Kalendarii tabulis die XIX Junii nomen S. Fortunati Episcopi Neapolitani conscriptum legatur: Caracciolus vero id nunc fieri ait die XV.

2 De ejus ecclesia sic porro Chioccarellus: Fuit ab antiquissimis temporibus ecclesia Neapoli in suburbis, ejus nomini erecta: prope S. Severi Episcopi oratorium; cujus adhuc extant collacrymabiles reliquiæ, quæ ad præsens profanis usibus deserviunt: quibus nostra ætate addicta est. Ubi quoque sancti hujus Fortunati vetustissimæ imagines, Pontificalibus induti vestibus atque Aureola decorati, Græco more depictæ cernebantur. Quandam autem illius corpus ab ecclesia sua, una cum corpore S. Maximi, translatus fuerit ad Stephaniam, licet non explicet Joannes Diaconus; satis tamen indicare videtur, suo fere tempore istud factum, cum utitur adverbio, Nunc. Sed conjectura nihil opus est, habentibus certissimum testimonium, una cum corporibus anno MDLXXXIX repertum in æde Euphebiana, Patrius Cappucinis concessa, Epigraphe scilicet his verbis conceptæ: HIC JACENT CORPORA SANCTORUM MAXIMI ET FORTUNATI EPISCOPORUM, SUB PAULO PRIMO. Hic est Paulus, cujus in Actis S. Agrippini, ad IX Novembris illustrandis, fit mentio his verbis: Temporibus beatæ recordationis Domni Pauli primi, sanctissimi et senioris nostri Episcopi, cum respectu utique ad proximum mediante quodam Stephano successorem, etiam Paulum, quem Chioccarellus Secundum cognominat; utique exemplo scriptorum aliorum, nullam rationem habentium unius eo nomine antiquissimi, qui annis XX vel XXX ante ipsummet S. Agrippinum seculo I Neapolitanam Ecclesiam tenuit.

3 Est is Joanni Diacono apud Chioccarellum Episcopo Junii T. III

scopus XXXVIII, et eodem teste sedit annos III, menses II, dies VI. Fuit autem temporibus Pauli Papæ (scilicet Primi, ab anno DCCLVII ad DCCLXVII Pontificatu functi) cumque Neapolitanæ Ecclesiæ Diaconatus fungeretur officio, Romanam ad Urbem frequens Legatus abibat; ubi prædictum Papam, adhuc Leviticali infula decoratum, cœlesti amore conglutinavit sibi amicum. Qui cum quadam die vicissim sodalia verterentur colloquia, tamquam adulando Neapolitanus ait Levita, Concedat Omnipotens, ut te Apostolicum videam. Cui mox præfatus Papa respondit, Et ego te Episcopum. Quid plura? defuncto Domino Stephano Apostolico, Paulus Diaconus ad prænuntiatum sibi honorem eligitur, (ordinatus XXII Maji) itaque non multo post, moriente ad Dominum Calvo venerabili Episcopo, et iste Neapolitanam suscepit Cathedram. Sed propter detestabilem imaginum altercationem, quæ inter Apostolici tramitis auctoritatem et fœdissimam Constantini Caballini vertebatur amentiam, novem sunt menses elapsi, in quibus non potuit consecrari: quia tunc Parthenopensis populus potestati Græcorum favebat. Attamen hic, cum cuperet prædicto Papæ, quasi amicus, de talibus aliquo modo suffragari, clanculum Romam perrexit.

4 Qui statim consecratus Episcopus. Neapolim est directus: sed propter Græcorum connexionem noluerunt illum recipere sui concives. Inito tamen consilio, eum ad ecclesiam S. Januarii Christi Martyris, non longius ab Urbe dicatam, transmiserunt, in qua duos ferme annos degens, plura construxit ædificia: inter quæ fecit triclinium, quod est introeuntibus a parte dextera. Sane Clerus omnis et populus cunctus canonice illi ut vero obtemperabat Pastori, resque omnes Ecclesiæ absque ullius obtinebat et disponebat obstaculo. Construxit etiam ibidem marmoreum Baptismatis fontem, in quo Paschalibus aliisque festis omnes occurrentes, suos baptizabant filios. Interea Neapolitanorum Optimates, cernentes tam egregiam urbem languidam esse de tanto Pontifice, uno consilio unoque consensu lætantes et gaudentes, eum in ipsius civitatis Episcopatum introduxerunt, ubi duobus evolutis annis requievit in Domino. Dominico namque die sancti Paschæ, Missarum solenniis pæne completis, cunctus osculatus est Clericos; et omni populo adhortato, spiritu migravit ad coelos. Mox ejus exequias totus Clerus, omnisque sexus et ætas, una cum pueris eadem nocte baptizatis, usque ad basilicam S. Januarii deduxerunt, et eadem cum in porticu ante ecclesiam S. Stephani sepelierunt, anno quadragesimo octavo Constantini Imperatoris Caballini, et Leonis Imperatoris filii anno quintodecimo, currente Indictione....

5 Indictionis numerum vel omisit Joannes, vel legere non potuit Chioccarelli librarius, vel ipsemet Chioccarellus prætermisit, videns eam non concordare cum anno DCCLXIII, quem ultimum præfixerat Paulo; nescio autem an animadverterit ad annum Imperatorum, qui hic non numerantur ab initia Imperii administratione post mortem patrum, sed a prima Coronatione, illis adhuc viventibus facta. Quod si id animadvertit, non potuit non etiam animadvertisse, in alterutro nu-

Fuit is amicus
Pauli Papa I

E
a quo, mense
10 ab electio-
ne, ordinatus
Romæ,

sedit an. 4
m. 26, d. 6

defunctus ipso
die Paschatis

anno Copro-
nymy 46,
Leonis filii 15,
Christi 765,

Auctore D. P. A mero vitium esse, numerandumque fuisse annum vel XLVI Constantini, vel XVII Leonis : constat enim, Constantinum quidem coronatum fuisse prima vice seculi VIII anno XX, Indict. III; filium vero ejus Leonem, anno LI, Indict. IV, prium in die Paschæ XXXI Martii, alterum in die Pentecostes VI Junii, si ut reliqua pars anni illis pro integro numeretur. Ita Constantini annus XLVI, Leonis XV, cadunt in annum Christi DCCLXV Indictionis III; annus autem XLVIII et XVII in annum DCCLXVII Indictionis V. Placet autem magis annus prior; ut utriusque Pauli, Papæ et Episcopi initia, quam minimum possunt, ab invicem separentur. Anno enim DCCLXV mortuus Episcopus in die Paschæ, id est XIV Aprilis retrocedendo per annos IV, menses II, dies VI, quos ejus sedi Joannes tribuit, fuerit ordinatus Dominica Quinquagesimæ, die VIII Februarii anno Christi DCCLXI, Pauli vero anno V, qui alias esset ad annum VII Pontificatus differendus. Electio autem novem mensibus Ordinationem prægressa, debet facta censi in eunte Majo anni DCCLX. Hæc ita deduxisse oportuit, ut haberetur annus translatorum in Stephaniam corporum, Fortunati et Maximi Episcoporum, tertius vel quartus scilicet Pauli Episcopi, æræ Christianæ circiter DCCLXIII; a quo porro numerando ad annum MDXCI, quo Sixto V apparentes Sancti disjungi sua corpora vetuerunt, qui per annos circiter octingentos conjuncti quievisserent, haberentur anni circiter XXVI supra octingentos.

6 Epigraphe tamen illa, qua nitimur, non videtur integra haberi: totam autem sic forme puto legi debuisse. Hic, jacent corpora Sanctorum Episcoporum Maximi et Fortunati, sub Paulo Primo ad ecclesiam S. Salvatoris allata, Stephaniam translata, et sub M. in hac S. Euphebie collocata. Sane adverbium Hic, vix aliud indicare potest, quam eam ecclesiam, in qua reperta Epigraphe fuit: non enim potest esse posita tempore primæ translationis sub ipsomet Paulo, quia numerum nominis tunc tantum solemus adhibere, cum plures ejusdem nominis distinguendi sunt: proinde longe convenientius creditur, ejusmodi Epigraphe scripta esse tempore secundæ Translationis; hæc vero post ætatem Joannis Diaconi facta, optime differetur usque ad Saracenorum Siciliam Campaniamque occupantium infestantiumve integrum exterminium seculo XI, aut potius post stabilitum Normannorum istuc imperium sub Rogerio Rege, a Neapolitanis suscepto sub annum MCXXXIX, cum sederet Marinus Archiepiscopus, sicut ab anno circiter DCCCLX titulari cœperant Sedis ejus Antistites. Sub Marino autem, uti Cathedralis ecclesia circa annum MCL summis atque incredibilibus sumptibus, illustriumque architectorum atque artificum manibus, erecta fuit, et sculptis marmoreis statu et iconibus affabre factis exornata, quod apud Chioccarellum testatur Georgius Vassar; ita credibile est, plures tam urbanas quam suburbanas novum accepisse splendorem, et in his Euphebianam a fundamentis resuscitatam; atque illatis illuc veteris Patroni aliorumque duorum Episcoporum corporibus communitam, cum jam Stephaniam haberi Cathedralis desisset.

C De ultima porro prædictorum duorum sanctique Euphebie inventione, anno MDLXXXIX facta a Cappucinis, ecclesiam hanc tenentibus, et solenni eorumdem circumvectione per urbem, anno MDXCI die VIII Junii, sub Archiepiscopo Annibale Capuano, nihil repeto; eo quod ad XXIII Maji diem S. Euphebie, dictum de iis est satis: solum opto, ut ibi in Commentario prævio sub finem, post verba Caraccioli, deleantur 10 sequentes lineæ, et eorum loco alia quædam ponantur, hic dictis conformia, et in supplemento danda; itemque ad Inventionis translationisque historiam pag. 248 col. 1 linea 6 et sequentes 7, ubi Chiozcarellus ex quodam ejus perperam intellecto loco pag. 92, male arguitur ut sibi

ubi anno 1589 inventa corpora,

contrarius. Ejus autem ibi proposita dubitatio de veritate prædictæ inventionis, rectius dilueretur, statuendo, sicut hic fecimus faciemusque in Supplemento, quod diu post ætatem Joannis Diaconi, etiamsi illa usque ad finem seculi IX protraheretur, facta sit Sanctorum ad ecclesiam Euphebianam ex Stephaniam Translatio, quod cum Joannis de Stephaniam dictis, ut suo tempore illa corpore possidente, optime consistit.

8 Idem Chioccarellus, postquam in unum contulit quidquid de S. Fortunato, Episcopo Neapolitano, elicere potuit ex Joanne Diacono aliisque memoriis, cultum ut Sancti probantibus; sic progreditur. Fortunatus, Episcopus Neapolitanus, præfuit anno CCCXLIII, sub Julio Romano Pontifice, ad quem atque ad alios Ecclesiæ Catholicæ Episcopos extat directa Epistola a Pseudo-synodo Sardicensi, ab Arianis pseudo-Episcopis coacta, in qua Arianæ impietatis ab ipsis latum decretum Catholicis Episcopis transmittunt, atque ad eorum erroribus subscribendum hortantur: quæ quidem Epistola, Nicolai Fabri opera edita sub nomine Fragmentorum S. Hilarii, quam etiam Cæsar Cardinalis Baronius in tomo 3 Annal. refert, sic prætitulatam: Ad Fortunatum, Neapolis Campaniæ Episcopum. An autem idem hic fuerit Fortunatus, qui et superior, est nobis ignotum. Si conjectura utilicet, eundem cum superiori esse arbitramur: Joannes enim Diaconus duos tantummodo Fortunatos Episcoporum Neapolitanorum Catalogo adscribit; Sanctum nempe, de quo superius actum est, quem S. Maximi prædecessorem facit, quod huic etiam Fortunato Episcopo contigit, alterum vero, qui sub Gregorio primo Pontifice ducentos et ultra post annos floruit.

9 Equidem Chioccarelli conjecturam plus quam verosimilem esse censeo; imo propter Joannis silentium vehementer Ambigo, an Calepodius, cum Hosio Cordubensi anno CCCXLVII Legatus Apostolicæ Sedis ad Consilium Sardicense, et modo Calepodius Neapolitanus, modo Calepodius a Campania, modo simpliciter Calepodius nominatus, recte putetur SS. Fortunati et Maximi interpolasse Episcopatus; et non potius censi debeat Græcus pro Græcis, sub alterutro vel etiam utroque prædictorum, Neapoli episcopalia ministrasse. Certe in Actis S. Athanasii Episcopi, anno circiter DCCCLXXVIII creati, xv Julii producendis, Auctor cœvus Ecclesiam Neapolitanam laudat, quod introrsus binas Præsulum gestat Sedes, ad instar duorum Testamentorum, quamquam una sit quæ gubernat et regit reliquam, ut a capite reguntur artus diversi. Neque hoc, etiam pro seculo IV credere vetat Canon Nicænus, cavens ne in una civitate duo sint Episcopi: ut enim in Anamnesi ad Conatum Chronico-historicum de Romanis Pontificibus, part. 1 pag. 220 sub finem, probavi ex ipsomet Canone, solum istuc agitur de duobus, quorum unus alteri non subordinetur.

10 Vide de his fuse agentem Chioccarellum pag. 95 et seqq. et ex præcitatis S. Athanasii Actis, quomodo pro hoc liberando Græca Latinaque pars Sacerdotalis laboraverit; qui et de Græcis ait, quod eorum Sacerdotes, sex Neapoli Parochiales ecclesias obtinebant, ubi Græco more Sacra peragerent, statisque diebus Neapolitanam ecclesiam, uti caput et matrem agnoscerent, videlicet ecclesiæ S. Georgii ad Forum, S. Januarii ad Diaconiam, SS. Joannis et Pauli, S. Andreæ ad Nidum, S. Mariæ Rotundæ, et S. Mariæ in Cosmedim.... Harum Sacerdotes (ut Chronicum S. Mariæ de Principio, et antiqua Neapolitanæ Ecclesiæ Officia, Longobardicis litteris scripta, testantur) tenebantur in Neapolitana Ecclesia, id est in Cathedrali, feria sexta majoris hebdomadæ sex Lectiones Græcas recitare, et in Dominicæ Resurrectionis die in Cathedrali assistere Cimeliarchæ majoris ecclesiæ, ac canere Credo in unum

D et solenniter elevata fuerunt.

Fuit Fortunatus tempore S. Julii PP.

E immediatus decessor S. Maximi:

nam qui an. 347 cum Hosio interfuit Sardicensi Synodo,

F videtur solum fuisse Episcopum Græcum pro Græcis,

quorum Neapoli erant sex Parochiæ,

A unum Deum, Græco idiomate et Græcorum more, aliosque ritus peragere: quod aliis temporibus paululum diverse fuit observatum, ut ex constitutionibus seu consuetudinibus Neapolitanæ Ecclesiæ, a Joanne Archiepiscopo anno MCCCXXXVII editis,prehendimus: sexta scilicet feria majoris hebdomadæ prædictarum sex ecclesiarum Presbyteros sex Lectiones Græcas legere consuevisse, et in die Paschatis incipere Credo in Græco sermone si placeret; et Archipresbyterum S. Georgii ad Forum, et Presbyterum S. Mariæ Rotundæ totum in Græco sermone decantare coram Domino Archiepiscopo, aliusque (sive alterius) Chori cantores alternatim in Latina lingua repetere. Ubi vides una in ecclesia, tempore unius ejusdemque solennis Officii, hinc Græcum, inde Latinum Chorum, Latino Archiepiscopo officiante; linguæ autem Græcæ, ut nobiliori et vetustiori tribui, quod ante Latinam ex ea natam nominetur; etsi Græcus Episcopus Latino Episcopo subjiceretur (ut nunc Chorepiscopi vel Suffraganei) et Latinus Clerus in civitate Latina partes teneret potiores, atque ecclesiarum numerum longe maximum, Græcis solum sex obtinentibus.

sub totidem
Presbyteris
Cathedrali
subjectis.

Festum a 14
ad 15
transfertur.

B 11 Nihil est igitur, cur in serie Episcoporum Latinorum deficere Catalogum Joannis Diaconi existimes, propter istum Calepodium et similes aliquos paucos fortassis Græcos, quorum seriem texere nemo curavit. De S. Fortunato autem, cujus causa hæc deduximus, sicut credimus asserentibus, nomen ejus antiquioribus

Fastis adscriptum inveniri XIV Junii; sic putamus nobis sequendam auctoritatem Caraccioli, sub annum MDCXXIII scribentis, hodie festum fieri XV ejusdem mensis; translatum scilicet propter potiores S. Basilii festivitatem; ex Romano ritu susceptam post Tridentinum Concilium. Dubito tamen, an extra ecclesiam S. Euphepii, ubi corpora habentur, ejus et S. Maximi cultus sese extenderit, aut nunc extendat.

12 Habemus Ordinem recitandi divini Officii, pro universa civitate et diocesi Neapolitana excusum anno MDCLXXXV, absque ulla alterutrius Sancti vel per annum, vel in kalendario mentione: et libellus vetustus Officiorum propriorum, ad cujus calcem legitur, Explicit Officium Sanctorum ac Protectorum civitatis Parthenopes, impressum Neapoli anno Domini MCCCCXXV, nihil de illis Sanctis habet. Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, S. Fortunatum, cujus corpus in ecclesia S. Euphepii habetur, cum altero juniore, S. Gregorii Papæ et Agnelli Abbatis coætaneo, necdum Sanctis adscripto, nec usquequaque laudando, confudit: et quoniam dies qua ex hac vita migravit ignoratur, Natalis, inquit, ejus celebratur IX Junii: qua die solennis processio habetur ad eam ecclesiam, in qua corpus ejus conditum est; quod diu ignotum, anno salutis MDLXXXIX repertum fuit, et una cum S. Maximi Episcopi corpore in arca plumbea collocatum est. Itaque in Indice alphabetico nominum et ipse et S. Maximus notantur, et utrobique additur IX Junii corpus in ecclesia S. Euphepii.

Translatio
celebratur
9 Junii

E

DE S. ORSISIO ABBATE

S. PACHOMII APUD TABENNENSES SUCCESSORE IN THEBAICA ÆGYPTI SOLITUDINE

Ex Actis SS. Pachomii ac Theodori, Synaxario MS. et aliis.

D. P.

A. CIRC.
CCCLXXX.

Sub Orsisi
nomine relatus
in Synaxario
Divion.

C Jam pluries laudatum nobis Divionense Synaxarium, post sanctos tres Apostolos prænominatos, sic progreditur; Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἄγιος Ὁρτίσιος ἐν εἰρήσῃ θελειούται: Eadem die S. Orsisius in pace requievit: et additur Distichon, quod non potuit integrum legi:

Ἀμωμος Ὁρτίσιος ἔκην τῷ Λόγῳ
Οὐ μῶμον [οὐχ εὐρεῖν ὁ] Μῶμος ἰσχύσει
Culpa vacans Orsisius sequitur Deum,
Nec ipse in illo repperit Momus probrum.

non videtur
esse alius
quam successor
S. Pachonii,

Præsumere possumus quod unius litteræ mutatione factum sit, ut Orsisius pro Orsio vel Orsiesio scriberetur in Synaxario prædicto; adeoque hic laudari Magni Pachonii magnum discipulum ac successorem, quem adeo in magistri Actis, atque a S. Antonio coævo laudatum, pæne nefas sit credere prorsus neglectum a Græcis fuisse. De hoc ergo agendum hic mihi sumo, nec gravabor præcipua quædam de illo hic colligere.

2 Habitabat hic in Chenobosciorum monasterio, cum extremam ætatem Pachomius ageret, sub annum CCCLIX, vir fidei magnæ (ut in Actis XIV Maji num. 74 dicitur) et humilitate ac caritate insignis, atque ad moribundum Patrem cum aliis accesserat. Hunc ergo propius ad se vocatum, jubet ex omnibus sciscitari Sanctus, equem in Patrem suum eligant. Cunctis autem, non absque gemitu, exclamantibus; Quoniam, ex quo tempore nos tibi subesse Deus voluit, nullum præter te unum est invenire, qui munus illud cum dignitate exequatur; respondit vir sanctus; Dicenti mihi volo credatis, Petronium, si modo in vivis permaneat, Fratrum regimini haud

post Petro-
nium cito
mortuum.

Ab hoc electus

fore imparem. Ægrotabat ille, venit tamen accersitus; sed cum infirmitatis vehementia supra modum esset exhaustus, et paucos omnino dies Fratribus regendis impendisset; divinis præceptis et Sancti ipsorum Patris memoria omnes instruens, ex hac vita migravit, septimo et vigesimo die ejusdem mensis. Ante vero quam spiritum Creatori redderet, convocatis in unum Monachis, Abbatem sibi petiit designari successorem. Subjicientibus porro illis hanc ad ipsum pertinere curam, Abbati Orsio, qui cum reliquis aderat, et de quo jam ante a nobis dictum est, vices suas demandavit. Verum is non sine multo gemitu quod offerebatur suscepit, identidem inclamans, tanto sese oneri imparem esse atque ineptum.

F

3 Erat is, uti jam dictum, virtute summaque humilitate præditus, ac singula monasteria, Fratres visendi solandique causa, sedulus obibat; non ignarus, ad quam excelsum perfectionis gradum aliquando pertigisset Abbas Pachomius, quando in ejus ipse disciplina versabatur. Hujus itaque insistenti vestigiis, seu stans seu sedens, non cessabat de rebus divinis ad eos habere sermonem, itaque animabus eorum prodesse, mentionem frequenter faciens verborum Pachonii, cum in Chenobosciorum monasterio præfecturam ageret. Quamvis autem tantam Dei nondum erat assecutus cognitionem, in parabolis tamen ad eos verba faciebat; parabola autem vim efficaciamque addebat Deus. Quasumque vero in medium proferebat, ipse etiammet egregie evolvere noverat, ita ut Fratres universi vehementer admirarentur.

Fratres soler-
ter instruit,

AUCTORE D. P. *monet cavendam negligentiam,*

A rarentur. E pluribus, porro una fuit quam subicio. Non ignoramus, Fratres, quam perfecta nos rerum coelestium cognitione per Scripturas sanctas venerandus ille noster Pater solitus sit imbuere. At ego, quantum quidem mea mihi mediocritas suggerit, sic existimo; hominem, nisi magna cura diligentiaque animum suum custodierit, omnium quæ dici utiliter aliquando audierit facile oblivisci, et in segnitiam prolabi. Ita deinde fit, ut cum animum ejus vacuum nanciscatur dæmon, suas absque difficultate insidias struat. Quemadmodum si quis in lampadem, debite ad lucendum præparatam atque expositam, oleum infundere forte neglexerit, sensim eam extinguere est necesse, ac tenebras in lucis vicem succedere videmus; neque istud modo, sed adrepens quandoque musculus ellychnium absumere sæpe tentat. Ante vero quam lampas ardere omnino desinit, irritum id ille tentat conatu: verum ubi observat non modo flammam, sed omnem etiam ignis sensum esse extinctum, tunc ellychdium sine metu arroderet atque vorare, et lampadem huc illuc jactare aggreditur; quæ, si fictilis sit, in frusta comminuitur; si ænea, a patrefamilias sine luce inventa, ut denuo lucere possit præparatur. Eadem est ratio animæ de sua salute parum curantis, quando sanctus ab eo Spiritus paulatim recedere animadvertitur, donec ad extremum divino omni calore plane destituatur. Tunc itaque adversarius omnem ab ea anima alacritatem expellit, ac variis etiam languoribus corpus reddit obnoxium. Quod si is animo quidem in iis quæ Dei sunt recte sit constitutus, sed a subrepente negligentia simpliciter supplantatus, tunc misericordie Deo animæ illi timorem suum suppliciorumque æternorum memoriam incutiente, vigilat, imposterum magna sese accuratione conservans, quoad eam Dominus visitare dignabitur.

per quam animæ subrept dæmon, sicut mus lucernæ.

B

4 Atque hic loquendi finem faciens Orsisius, ad preces concipiendas surrexit, cum sua ista parabola non exiguum Fratribus attulisset utilitatem. Ceterum Orsisius Abbas ita inter Fratres versabatur, ut quam studiosissime imitari Abbatem Pachomium ab omnibus observaretur. Hic enim illum aliquamdiu secum habuit; cumque eundem Chenobosciis Patrem præfecisset, nonnullique de eo murmurarent, ut nimium juvene ad ejusmodi gradum; re audita Pachomius de ipso ait: Ne putetis, Fratres, quod regnum cœlorum senioribus solummodo debeatur. Quin imo senior aliquis adversus Fratrem murmurans, non modo ille senior non est, sed neque monasticæ adhuc vitæ is jecit fundamentum. Nihil siquidem ab hominibus Deus exigit aliud, quam ut eum amando timeant et timendo ament. Caritas autem nihil adversus proximum molitur mali. Dico vobis; Tam insignes in vita monastica progressus faciens Orsisius, lampadis instar aureæ splendorem diffundit per domum Domini, atque ad ipsum spectabit quod scriptum est; Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

Idem olim laudatus a Pachomio,

C

5 Quo tempore sanctus Archiepiscopus Athanasius, magna sua et Dei gloria, a Comitatu in Ecclesiam suam revertebatur, factum est ut, cum Alexandriam versus navigationem instituerent Fratres, de Beato Patre nostro Antonio fama acciperent, eum in monte exteriori degere. Quo audito, cursum illum instituerunt, ut viri tanti conspectu recrearentur, utque ab egregio Dei famulo benedictionem reciperent. Is porro ut Fratres adventare audivit, non sine magna sua difficultate de loco surrexit (ætate quippe jam erat supra modum pro-
vecta) ac foras progressus, peramanter eos salutavit, rogans quo modo ageret ac valeret Abbas Pachomius: Illis autem lamentantibus, intellexit Antonius eum obiisse, et dixit: Nolite flere: omnes vos

ac deinde a S. Antonio

facti estis sicut Abbas Pachomius. Equidem affirmo; D Magnum is suscepit ministerium, cum tantam Fratrum multitudinem in suam admisit disciplinam, Apostolorum viam ingressus. Respondit Abbas Zacchæus; Quin tu potius ipse, o Pater, mundi, qua patet, lumen clarissimum dicendus es, cujus ad ipsos usque Imperatores fama pervasit, qui tua causa debitas Deo laudes persolvere minime dubitant.

6 Cui Antonius; Non ita, Zacchæe, sentio. Et enim quo ego primum tempore Monachum coepi agere, nullum uspiam extabat cœnobium, in quo de aliorum salute cura aut metus cuiquam erat: sed quisque antiquorum Monachorum, persecutione jam finita, privatim in vita sese monastica exercebat. Postea vero Pater vester tantum bonum, Deo adjuvante, effecit. Alius quidem ante, cui Aotæ nomen, voluit tale ministerium suscipere: verum quia non ex toto corde ei rei studuit, successu conatus ille caruit. De Abbate porro vestro multorum sermonibus accepi, in divinis eum Litteris apprimè fuisse versatum. Equidem serio et sæpe volui illum corporali præsentia cernere, sed forte dignus haud fui: per Dei tamen gratiam in regno cœlorum invicem videbimus; sed et omnes alios, sanctos Patres, ipsumque imprimis Domianum ac Deum nostrum Jesum Christum. Animos ergo sumite, confortamini, et pleno cursu ad perfectionem tendite. Istud quoque mihi nunc indicate, eequem sibi in munere et dignitate successorem designavit? Subjicientibus, Abbatem Petronium a Pachomio ad id delectum; ac Petronio, post non multum temporis vita functo, successisse Orsisius; respondit Antonius; Non Orsisius, sed Israelitam, illum vocetis oro. Tum si ad Episcopum Athanasium, virum gradu eo dignissimum, vobis est iter, sic ipsum a me compellabitis; Hæc tibi commendat Antonius; Curam habe de filiis Israelitæ. Quo dicto, ac sua illis benedictione impertita, non sine commendatitiis ad magnum Athanasium litteris ab sese dimisit. Qui ut Alexandriam pervenerunt, a sanctissimo Pontifice, propter beati præsertim Antonii commendationem, magna benevolentiae significatione excepti fuerunt; non enim quantus esset Antonius potere poterat Athanasium.

gratulante quod hic isti suffectus sit.

E

7 Porro Abbas Orsisius, secundum acceptam a Deo gratiam, Fratres suos egregie in vita spiritus educabat; quin etiam sermonum ejus vis ac robor perpetuo videbatur accrescere, in Fratrum consolationem: neque nudas modo in spiritualibus colloquiis parabolas, sed earum etiam expositionem proferebat, illud identidem inculcans, ut quam, in totius monasterii meliorem gubernationem, regulam, dum adhuc superesset, Pachomius præscripserat; nec non constitutiones Patrum, Præfectorumque et Subpræfectorum ordinem, exacte servarent. Bina quoque per anni decursum tempora statuit conveniendi, Paschatis scilicet et Magnæ remissionis, quando ratio rerum omnium ad necessitatem corporalem spectantium initur, operum item et expensarum, ut majoris monasterii Œconomus, qua ratione munus sibi commissum exequeretur, posset habere perspectum. Consuetudo autem illis jam inde ab initio erat, circa vesperam, manuali opere ac cœna peractis, in unum simul considerare ad scrutandas Scripturas, ab omni alia sollicitudine tunc liberos, præterquam ab ea, quæ salutem eorum concernebat. Quibus vero præcipua rei hujus cura fuerat deman- data, fortes in spiritu magistri, ut ministros Dei decebat, munus suum exequabantur. Quamdiu enim, ait Dominus, fecistis uni ex minimis qui in me credunt, mihi fecistis.

Ipsæ Pachomii instituta promovens

F

Fratres hortatur

8 Sedens igitur Orsisius, et pulchris sermonibus Fratres

*ad studium
humilitatis,*

A Fratres confirmans, dicebat : Nonnullos vestrum video, quibus magni nominis fama, et in alios potestas atque imperium, utque vel domestici vel muneris alterius dignitatem consequantur, in votis est ac desiderio. Aliud profecto, Patre nostro vivente, erat Monachorum studium, quando nonnisi per insignem obediendi promptitudinem magnus quis studebat dici, veritus alioquin ne in cœlorum regno inter postremos hærendum sibi aliquando esset. Mihi quoque cum Petronius Abbas, ut de vobis curam gererem, demandaret ; lacrymæ eruperunt ac gemitus, consideranti periculum, in animarum gubernatione situm. Neque ego modo, sed omnes omnino Sancti ita sensere. Primus omnium Propheta Moyses, a Deo ad Populum Israelis liberandum regendumque missus, magna animi demissione Deum obtestatus est, ne eam ob rem irasci sibi vellet, ac tum demum ministerium suscepit. Nos itaque similiter, Fratres, quotiescumque pronuntiari illud audiverimus ; Qui se exaltat, humiliabitur ; ab omni ambitionis labe alieni esse studeamus. Non omnium est in regimine animarum cum laude versari, sed eorum solummodo qui perfectione inter alios emi-

et constantiam in tentationibus.

B nere cognoscuntur. Parabola est. Later incoctus, si haud procul a flumine aedificio exstruendo subternatur, ne diem unum futurus est utilis ; sin autem diligenter idem coquatur, durissimi lapidis rationem obtinebit. Ita hominibus, carnalia adhuc sapientibus, contingere videmus, ut, nisi divinatorum sermonum igne, ad Josephi istius exemplum, ante accendantur, ipso etiam conatu suorum initio, dissolvi misere incipiant. Multarum namque tentationum fluctibus agitari eos est necesse, qui in media hominum multitudine vitam instituunt. Rem vero laude dignam præstat is, qui propriæ mediocritatis admodum conscius, impositum sibi onus excutere non segniter contendit, ne in pericula majora incidat. Quicumque in fide haudquaquam vacillant, ii in omni eventu firmi sunt ac stabiles. De Josepho autem, homine sanctissimo, si quis ut sermo instituitur desiderat, terrenis illam rebus minime sciat fuisse delectatum. Quantas ille tentationes sustinuit, et quibus in regionibus ? In iis utique, ubi nullum tunc erat veræ religionis vestigium. Sed Deus Patrum ipsius, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, in omnibus ei adfuit, e tribulationibus salvum eduxit, ac nunc in cœlesti aula pariter cum Patribus versatur is et exultat. Nos quoque, qui, quam parum possimus, haud sumus ignari ; fortiter certemus, Fratres ; ac nescio equidem, an vel hac ratione judicia Dei declinare satis poterimus. Multa alia horum similia cum dixisset, oravit : et ad suas se cellulas Fratres contulerunt.

Pravo Monachosensium exemplo

C 9 Crescente interim supra modum numero Monachorum, per agros et silvas causa sibi, pro tanta hominum multitudine quærendi, cœperunt dispergi : et quantum curæ aliæ multiplicabantur, tantum negligentiae cœpit in singulis monasteriis irrepere. Pater igitur quidam Monchosensis monasterii, Apollonius nomine, contra quam in commune lata patiebatur regula, cœpit suo monasterio necessaria per se abunde comparare. Hac de causa multis ab Orsio Abbate monitus atque increpitus, ægro animo quæ dicebantur exceperat, in illud ab adversario consilium inductus, ut suum monasterium a communitate abstraheret ; persuasitque pluribus ibidem præcipuis ut hoc probarent. Quorum exemplo sane pernicioso, ex aliis quoque monasteriis non pauci in labem eandem inciderunt, cum Apollonium absque fronte Abbati resistentem cernerent : dicebat enim, Quia per rationem vivendi in commune nihil differimus a Fratribus. Cumque ab Orsio Abbate persuaderi sibi nequaquam pateretur, magis etiam ten-

tationis turbo invaluit. Cernens igitur Orsisius quantis in angustiis res constituta esset (multum quippe effluxerat temporis, ex quo molestias illas coactus erat perferre) quamvis ad mortem usque eas sustinere haud gravate statuisset ; attamen circumspiciens quem sibi potissimum in gubernando socium adjungeret, in solitarium tantisper locum sese abdidit : atque suspiriis istis continuis indulgens, quemadmodum ipse nobismet deinde narravit, in has ad Deum voces erupit ; Hoc mihi, Domine, Abbas Petronius famulus tuus moriens commendavit, ut Fratres plurimos ad asceticum vitæ institutum et salutem conarer adducere. Sed paucos admodum, qui dictis nostris aures præbeant, datur reperire : unusquisque enim post cordis sui desideria abit, eos si excipias, qui sincera omnino fide tibi deserviunt, quique duce ac magistro Pachomio in vita sese ascetica strenue exercuerunt, ac siqui alii timorem tui habent. Mihi vero molestissimum accidit, cum universam communitatem in tantas turbas conjectam conspicio, non mea quidem culpa aut incuria, cum nemini, ut tute ipse optime nosti, ullam unquam turbationis ansam præbuerim ; neque id tu, Domine, ignorare potes, Quin neque istud solum monasterium solitudinem mihi injicit, sed etiam aliorum causa in angustiis sum, ne forte accepta hac occasione, ab ea quæ jam inde a principio inter ipsos fuit animorum conjunctione caritateque recedant. Nunc itaque, Domine, non possum diutius sustinere solus : virum ergo mihi aliquem promptum animo atque robustum indica, et nominabo ipsum illis, ne animarum, quæ forte perituræ sunt, reus ego habear.

10 Eadem igitur ipsa nocte insomnium ipsi est oblatum, visusque sibi est videre lectos geminos, e quibus alter pretiosus quidem, sed vetustate tritus ; alter pretio haud impar priori, sed firmior longe atque solidior. Exinde ita sibi mandari audit : Lectum hunc firmiorem continuo occupa. Tum vero secum reputans intellexit, grabatum illud esse Theodori, qui cum Abbate quondam Pachomio una quasi anima esse videbatur : exortoque mane, quasi tribulatione levatus, eo præsertim quod valde amaret Theodorum, quem egregia omnino humilitate præditum, et ad sustinendas hominum obmurmurationes fortissimum esse non ignorabat ; omnium monasteriorum Hegumenos in unum convenire jussos, Theodoro non evocato, hac oratione compellat : Non ignotum vobis esse scio, quantum postremis hisce diebus apud nos turbatum fuerit. Sustinui tantisper, ea solummodo spe inductus, fore ut omnis ea tempestas sensim evanesceret : sed econtra, ut ipsimet videre potestis, accidit, ac malum in immensum auctum est. Necesse itaque habeo fateri, solum me tantis curis ac sollicitudinibus minime esse parem. Quamobrem ita mihi persuasum habeo, fore ut e vobis nemo cogere me ad ulteriorem oneris tanti excusationem velit. Quoniam vero certissimum mihi est, parum admodum a me in hoc negotio posse profici, nec esse unde sive a Deo sive a Patrum senioribus timeam reprehendi, quibus scilicet insufficientia mea abunde est perspecta ; ita statuo, Theodorum eum esse qui muneri huic omnino sufficiat, quem et a longo jam tempore haud secus ac Patrem nostrum reveriti sumus. His dictis, secuta deinde nocte in Chenobosciorum monasterium recessit, in eoque mansit. Fratres porro universi, magno cum gaudio hoc audientes, Theodorum in Patrem suum acceperunt. At ille eorum se voluntati negavit staturum, donec de re tota cum Abbate Orsio contulisset, tres interim dies cibi omnis ac potus expers traducens.

11 Postquam ergo hic accersitus adfuit, rursum ejus

D
AUCTORE D. P.

augeri turbas
videns,

E
inter querulas
preces,

alium petit
sibi substitui-
tendum ;

ostensumque
in visu Theo-
dorum
F

declarat
Vicarium.

A ejus causa in unum coactis Fratribus, inquit ei Abbas Orsisius : Nos te constituimus : Pater noster huic te muneri jam dudum destinavit, quando, tua barba apprehensa, tertio dixit : Memineris, Theodore, ne ossa mea eo loco relinquant ubi fuerint humata. Quo audito, Abbas Theodorus, quod ulterius opponeret, non habuit. Itaque Fratribus eum tradidit Orsisius, et ipse in Chenoboscia denuo abiit; Theodorus vero ordinatus est. Ceterum Abbas Theodorus super ea, quam passus quondam fuerat spiritus, afflictione, Orsisius egregie solatus, insistere etiam nonnihil cepit ut in monasterium Pabau redire ne gravaretur, Fratres, ut prius, visitaturus : vivebat enim in Monchosi. Persuasum igitur Orsisius eo deducens praevenit, jussitque Hebdomadarii dato signo convocare Fratres, itaque eum excepit. Ille autem, sicut tunc erat, Catechesin fecit in medio eorum (hora enim ejus habendae erat) stabatque auscultans Theodorus Abbas, tamquam illius Vicarius. Post hæc vero, propter mutuam erga se invicem caritatem, noluit Orsisius ab eo removeri : sed erant ambo tamquam homo unus. Universi autem Fratres vivificam eorum admirabantur bonitatem, qui ut sic unirentur fuerant divinitus edocti.

B Secundus porro ab Orsisius Theodorus erat, et illum interrogabat ad singula.

12 Rursum igitur abiit Orsisius visitatum monasteria : Theodorus autem, per eam quam habebat curam, minime otio abatur. Sed jam coronam laboribus sanctis debitam, Domino præparante, annus agebatur, ut alibi demonstravimus CCCLXVIII; et congregatos ad Pascha 11 Aprilis celebrandum Fratres, peracta festivitate dimiserat Theodorus, cum diem extremum obiit, XXVII ejusdem mensis; tanto cum Orsisius jugiter assistentis, proque vita ejus longiore instanter deprecantis sensu, quantum in Actis est legere num. 94. Peractis vero exequiis, Abbas Orsisius pristinum inter Fratres locum et ordinem denuo obtinuit, eorumque rectæ gubernationi pro viribus intendit : vir namque erat summa probitate, et magno erga Fra-

trum salutem desiderio flagrans. Deus siquidem vires homini ac robur sufficiebat, Scripturarum illi sanctorum intelligentiam largiter tribuens. Quamobrem non modico temporis spatio Fratribus cum summa potestate in pace præfuit.

13 Si Theodori coetaneus erat Orsisius (nec enim multo major natu concipi debet, qui post ipsum, ætatis suæ anno LXV mortuum, aliquantis adhuc annis Fratres rexit) potest ad annum usque CCCLXXX et ultra pervenisse; cepissetque præesse anno circiter ætatis quinquagesimo, et octogesimum vitæ transcendisset cum obiit. Non tamen ad extremum usque spiritum desiit pro Fratrum utilitate laborare, quod verbis jam forte minus poterat præ senio, faciens scriptis. Etenim Gennadius Massiliensis, lib. de Scriptor. eccles. cap. 9; Orsiesis, inquit, Monachus, Pachomii et Theodori Collega, vir in sanctis Scripturis ad perfectum instructus, composuit librum, divino conditum sale, totiusque monasticæ disciplinæ instrumentis constructum; et ut simpliciter dicam, totum pæne in eo vetus ac novum Testamentum, compendiosis dissertationibus, juxta Monachorum dumtaxat necessitatem, invenitur expositum : quem vice testamenti, prope diem obitus sui, Fratribus obtulit. Dubitavi equidem in Comm. prævio num. 18, utrum Doctrina atque tractatus Patris nostri Orsiesii, qualis primum in Bibliotheca Patrum, deinde una cum aliis a S. Benedicto Aniani Abbate in Codicem Regularum collectis, habebatur editus a Luca Holstenio, sit ipse a Gennadio laudatus liber : propterea quod perpetua illa veteris ac novi Testamenti expositio, quam in eo mihi videbatur laudare Gennadius, non satis dilucide istic apparet. Sed cum reflecto animum ad verba, juxta Monachorum dumtaxat necessitatem; et video tractatum totum fere ex utriusque sacræ Paginæ locis contextum; desino dubitare, ac votis requirere id, quod jam habere noscitur, Tractatum scilicet, utilissimum Monachis et rerum asceticarum studiosis; ut merito prælaudatus S. Benedictus, in concordia Regularum, sæpius istam Orsiesii Doctrinam laudet.

usque ad an. circiter 380

et Fratrum instructioni scribit utilissimum tractatum, E

a S. Benedicto Anianensi Ab. laudatum.

DE SANCTO ABRAHAM

ABBATE CLAROMONTE IN GALLIA

Ex Sanctis Gregorio Turonensi et Sidonio Apollinari.

POST AN. CDLXXII.

Vita a Gregorio Turonensi scripta.

Matt. 17

Instar Abraham Patriarchæ, ornatus fide et virtutibus,

G regorius Episcopus Turonensis, libro 2 Historiæ Francorum capite 21, describit gesta Episcoporum Arvernæ, Eparchii et Sidonii Apollinaris, quorum hic isti, sub annum CCCLXXII vita functo, subrogatus est. Hujus tempore, inquit, cum adhuc apud urbem Arvernam Victorius moraretur, fuit in monasterio B. Cyrici, urbis ipsius Abbas, Abraham nomine : qui fide et operibus Abraham illius prioris refulgebat, sicut in libro Vitæ ejus scripsimus. Extat hæc Vita capite 3 de Vitis Patrum, et est hujusmodi.

2 Nulli Catholicorum esse occultum reor, quod Dominus ait in Evangelio : Amen dico vobis, si habueritis fidem integram, et non hæsitaveritis; si dixeritis huic monti, Transfer te, transferet se : et omnia quæcumque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, et venient vobis. Ergo non est dubium, quin Sancti obtineri possint a Domino, quod petierint : quia in eis fides, fundamine posito, nullis hæsitationum fluctibus vacillat. Pro qua fide, non solum intra patriæ terminum propriæ, dum cœlestem vitam agere cupiunt, exules facti sunt; sed etiam transmarina ac peregrina petierunt loca, ut

ei, cui se devoverant, plus placerent. Sicut nunc B. Abraham Abbas, qui post multas tentationes seculi, fines est territorii ingressus Arverni : qui non immerito Abraham illi comparatur seni, pro magnitudine fidei, cui quondam dixerat Deus; Exi de terra tua, et de cognatione tua, et vade in terram, quam monstravero tibi. Reliquit autem hic non solum terram propriam, sed etiam illam veteris hominis actionem; et induit novum hominem, qui secundum Deum formatus est, in justitia, sanctitate, et veritate. Ideoque cum se perfectum in Dei opere cerneret; non fuit dubius in fide petere, quod per vitam sanctam confisus est obtinere. Per quam opifex cœli, maris ac terræ, parva quidem numero, sed admiranda miracula operari dignatus est.

3 Igitur Abraham iste super Euphratis fluvii littus exortus est, ubi in Dei opere proficiens, ad visitandos Eremitas adire Ægypti solitudines concupivit. Eo autem dum tenderet, a Paganis comprehensus, et multis pro Christi nomine affectus verberibus, in vincula conjicitur : in quibus per quinque annos exultans, tandem Angelo solvente laxatur. Occidentalem quoque plagam visitare cupiens, Arvernos

Gen. 12

in Ægyptum abiit, captus in via venit Arvernos:

A Arvernos advenit; ibique ad basilicam S. Cyrici monasterium collocavit. Erat autem miræ virtutis, fugator dæmonum, illuminatorque cæcorum, aliorum quoque morborum potentissimus curator. Igitur cum festivas supradictæ basilicæ advenisset, Præpositum vocat, ut vasa vino plena ad reficiendum populum, qui solennitati aderat, in atrio ex more componeret. Causatur Monachus, dicens: Ecce Episcopum cum Duce et civibus invitasti, et vix nobis supersunt quatuor vini amphoræ: unde omnia ista complebis? At ille: Aperite, inquit, mihi penum. Quo aperto, ingressus est; et fundens orationem, quasi novus Elias, elevatis ad cælum manibus, ac infusus fletu luminibus, ait: Ne deficiat, quæso; Domine, de hoc vasculo vinum, donec cunctis ministretur in abundantia. Et irruente in se Spiritu sancto, ait: Hæc dicit Dominus: Non deficient vinum de vase, sed omnibus petentibus affatim tribuetur, et abundabit. Quo dicto, vinum, ad verbum et hilaritatem dispensationis illius, cuncto populo in abundantia ministratum est, et superfuit. Sed quia strenuitas Præpositi prius mensuraverat vasculum quinquagenarium, et repperat quatuor palmorum mensuram; cernens quæ acta fuerant, in crastino iterum mensurans, tantum reperit in vase, quantum in eo præcedente reliquerat die. Ex hoc Sancti virtus in populis declarata est: in ipso vero monasterio plenus dierum obiit, ibique cum honore sepultus est.

4 Erat autem eo tempore S. Sidonius Episcopus, et Victorius Dux, qui super septem civitates principatum, Eoricho Gotthorum Rege indulgente, suscepit. Hujus vero Sancti Epitaphium B. Sidonius scripsit, in quo aliqua de his, quæ locutus sum, est præfatus. Ad hujus autem beati Abrahamæ sepulcrum plerumque frigoritici decubantes, medicinæ cœlestis præsidio sublevantur. *Ipsam Epitaphium. a S. Sidonio exaratum, accipe cum Epistola xvii libri vii, ad S. Volusianum Turonensem Episcopum, de quo egimus xviii Januarii, scripta his verbis:* Jubes me, Domine frater, lege amicitiae, quam nefas est lædi, jam diu desides digitos incudibus officinae veteris imponere, et Sancto Abrahamæ vita functo nœniam sepulcralem luctuosis carminibus inscribere. Celeriter injunctis obsecundabo, cum tua tractus auctoritate, tum principaliter amplissimi viri Victorii Comitis devotione præventus, quem jure seculari patronum, jure ecclesiastico filium, excolo ut cliens, ut pater diligo: qui satis docuit, quæ sibi aut qualis erga famulos Christi cura ferveret, cum thorum circa decumbentis Antistitis, non dignitatem minus quam membra curvatus, ac supra vultum, propinqua morte pallentem, dolore concolor factus, quid viro vellet lacrymis indicibus ostenderet. Et quia sibi maximas humandi funeris partes ipse præripuit, totum apparatus supercurrentis impendii; quod funerando Sacerdoti competeret, impartiens; saltem ad obsequium, quæ remanserunt, verba conferimus; nihil aliud exaraturi styli scalpentis impressu, quam testimonium mutuæ dilectionis. Ceterum viri mores, gesta, virtutes, indignissime meorum vilitate dictorum ponderabuntur.

5 Abraham, sanctis merito sociande Patronis, Quos tibi collegas dicere non trepidem: Nam sic præcedunt, ut mox tamen ipse sequare; Dat partem regni portio martyrii. Natus ad Euphratem, pro Christo ergastula passus, Et quinquennali vincula laxa fame. Elapsus Regi truculento Susidis oræ, Occiduum properas solus adusque solum. Sed Confessorem virtutum signa sequuntur: Spiritibusque malis fers, fugitive, fugam. Quaque venis, lemurum se clamat cædere turba: Dæmonas ire jubes exul in exilium.

Expeteris cunctis, nec te capit ambitus ullus, Est tibi delatus non onerosus honor. Romuleos refugis Byzantinosque fragores, Atque sagittifero mœnia fracta Tito: Muros Alexandri te non tenet, Antiochique: Spernis Edissææ Byrsica tecta domus. Rura paludicolæ temnis populosa Ravennæ, Et quæ lanigero de sue nomen habent. Angulus iste placet, paupertinusque recessus, Et casa cui culmo culmina pressa forent, Edificas hic ipse Deo venerabile templum, Ipse Dei templum corpore facte prius. Finiti cursus istic vitæque viæque, Sudori superest dupla corona tuo. Jam te circumstant paradisi millia sacri, Abraham jam te comperegrinus habet. Jam patriam ingrederis sedem quo decedit Adam, Jam potes ad fonte fluminis ire tui.

6 Ecce, ut injunxeras, quæ restant, sepulto justa persolvimus: sed si vicissim caritatis imperiis, fratres, amicos, commilitones, obsequi decet; ad vicem quæso tu quoque, quibus emines institutis, discipulos ejus aggredere solari: fluctuantemque Regulam Fratrum destitutorum, secundum statuta Lirinensium Patrum vel Grinnicensium, festinus informa: cujus disciplinæ si qui rebelles, ipse castiga: si qui sequaces, ipse collauda. Præpositus illis quidem videtur S. Auxanius, qui vir (ut nosti) plusculum justo et corpore infirmus, et verecundus ingenio; eoque parendi quam imperandi promptior; exigit te rogari, ut tuo ipse sub magisterio monasterii magister accedat: et si quis illum de junioribus spreverit, tamquam imperitum vel pusillanimum, per te unum sentit utrumque non impune contemni. Quid multa? Vis ut paucis, quid velim, agnoscas? Quæso ut Abbas sit Frater Auxianus supra Congregationem, tu vero supra Abbatem. Vale.

7 Hæc Sidonius, Episcopus (ut supra dixi) Turonensis, cui tamquam Metropolitæ etiam Arvernica diocesis curæ esse debebat: quemque ideo, secundum aliqua MSS. Dominum Majorem hic appellat, ubi alia habent Domine Frater: libro autem 4 Epist. 18 ad Lucen-tium etiam Fratrem, et communem Fratrem appellat; et hic sub finem cupit supra Abbatem esse Auxianum, S. Abrahami successorem, licet virum in ista congregatione eximium. Deinde Victorium solum titulo Comitum honorat, utpote qui tum uni Arvernicae urbi præerat; At Gregorius Turonensis, lib. 2 Historiæ Francorum cap. 20, Ducem appellat, scilicet ab Eurico sine Eoricho Rege Gothorum supra septem civitates præpositum. Cujus Victorii pietatem hic laudat Sidonius: sed non semper sui similem fuisse, et propter libidinem ab Arvernis profugum, Romæque lapidibus obrutum, scribit dictus Turonensis. Natus autem est S. Abraham ad Euphratem: dein senior sub truculento Persarum Rege Sapore (qui hic dicitur Rex Susidis oræ, cum allusione ad urbem Susam, ex libro Estheris notissimam) ergastula et vincula quinquennia passus, laudatur, quia pro suo domicilio non elegit Romam, aut Constantinopolim, non Hierosolymam, Alexandriam, Antiochiam, aut Carthaginem, non etiam Ravennam aut Mediolanum, ubi suam in medio lanæ, inventam scripsit Isidorus. In monasterio vero, per ipsum constructo, vigeant statuta Lirinensium Patrum vel Grinnicensium. De Lirinensi monasterio per S. Honoratum ædificato, late agitur in ejus Vita, ad diem xvi Januarii a nobis edita: at Grinnicensium cœnobia, a sanctis Pontificibus urbis Viennensis fundata, quingentos pene monachos continuisse, habent Acta S. Clari Viennensis Abbatis, ad Kalendas Januarii excusa.

8 Collocasse autem S. Abrahamum monasterium ad

D
AUCTORE G. H.

Arvernos
venisse ibique
struxisse
monasterium,

et huic ut
prospiciat ille
rogat;
E

quæ persecutio
quam Sanctus
fugerit?
F

ne vinum
deficiat
orando
impetrat.

S. Sidonius a
Volusiano
rogatus,
epitaphium
illius scribere

dict ex Persi-
de ob persecu-
tiones pro-
fugum,

dimissis
majoribus
urbibus,

A *ad Basilicam S. Cyrici, indicat supra Turonensis; de qua Basilica in libello primo de Sanctis, Ecclesiis, et Monasteriis Claromontii, apud Savaronem capite 4, ista leguntur: In ecclesia S. Cyrici altare S. Cyrici, ubi S. Abraham, et S. Justus, et S. Silvinus requiescunt. Celeberrima est solennitas hujus Sancti in dicta S. Cyrici ecclesia; et inde translata ad totam diocesim, quæ in MS. Martyrologio Claromontano sic promulgatur: xvii Kalendas Julii, Arvernus natalis S. Abrahamæ, Abbatis et Confessoris. Quæ fere eadem leguntur apud Molanum, Galesinium, Canisium, et alios, cum hodierno Martyrologio Romano. Plura ex Actis conguessit Saussayus. At Savaro, in suis Notis ad dictam Ecclesiam S. Cyrici, addit, fontem limpidum non procul ab Ecclesia collabi, ac vulgo vocari, la fon de S. Abraham: reprehenditque anilem superstitionem, qua istic solebant infantes plus æquo quiritantes mergi, ut a quiritatu et infantili ploratu sanarentur. Quod tamen beneficium eis ibi præstari laudat Saussayus. Non video ego quid superstitionis in eo sit, si latenti morbo vel incommodo, qui causa enormis ejulatus sit, remedium ex illa aqua per S. Abrahami invocationem speretur; cum certum sit multa pati subinde infantes, quorum indicium nullum aliud habeat natura*

in promptu quam ejulatum: qui si continuus et enormis sit, non potest ex levi malo procedere.

9 Coluntur xvi hujus, Græcis Latinisque Fastis notissimi, SS. Cyricus sive Quiricus, et Julitta, mater ac filius, Martyres, translatis in Galliam corporibus, ac sigillatim in Arvernia celebres. In horum Actis, atque exinde in variis Martyrologiis, et hodierno Romano, legitur de filio, quod triennis puellus, cum matrem, quæ ante Alexandrum Præsidentem nervis dirissime cædebatur, implacabili luctu lugeret, ad gradus tribunalis illis interiiit. Pluribus opus non est, ut intelligatur quod illius cujuscunque religionis origo, eo in loco sit ipso Abrahamo antiquior, fundatus in prænarrato S. Cyrici ejulatu: cujus ecclesiæ adjunctus fons, cum ad impetrandum ejulatu infantili remedium vulgo frequentaretur, et nova ei accessisset venerabilitas a S. Abrahamo, ex eodem fonte bibere solito; fons ipse cæperit S. Abrahami dici; et beneficium quod solebat S. Cyrico acceptum referri, ipsimet Abrahamo adscribi. Fuit Savaro vir eruditus, sed ipsi hic accidisse videtur, quod hoc seculo plurimis, qui superstitioni sæpe imputant, id cujus veram causam originemque ignorant, laudaturi, si quis ipsis eam suggerere, qualem hic satis commode suggeri existimamus.

ex veteri ad S. Cyricum devotione.

E

DE S. VOUGA, SEU VIO

EPISCOPO IN BRITANNIA ARMORICA

F. B.

De ejus cultu vitæque actis, ab Alberto le Grand collectis, quæ Latina exhibentur.

SEC. VI.

Templa Sancto dicata

cultum demonstrans;

uti et Reliquiarum veneratio.

Penmarcum est Britanniae minoris in Cornwallia promontorium; ad ostium fluminis Oderæ. Inde milliario uno distat ecclesia parochialis de Treguenec, circa quam exstat sacellum S. Vougæ aut Vii, in quo ejusdem sacræ Reliquiæ asservantur. Exstat et alia eidem Sancto dicata ecclesia in diocesi Leonensi, Britanniae item minoris, in eo loco ubi traditur Sanctus, exstructo oratorio, cum paucis aliis vitam monasticam ad mortem usque coluisse, et sepultus claruisse miraculis, donec sacrum corpus a Nortmannis Britanniam depopulantibus (quod seculo ix aliquoties contigit) ablatum est. Oratorium istud, ob peregrinorum eo concurrentium multitudinem, in templum justæ magnitudinis excrevit: quod deinde a S. Tenenano Episcopo Leonensi, uno post Sancti obitum seculo, ad honorem ejusdem est consecratum, aut certe Parochialem dignitatem accepit. Et hæc quidem antiquam venerationem S. Vougæ indubitatum faciunt: cujus annuo festo, ex eundem, ut credo, ecclesiarum usu, assignat Albertus le Grand, decimam quintam Junii. At neque post translatus a Nortmannis sacrum corpus, imminuta est populi erga Sanctum devotio: et ut esset aliquod, quo illa foveretur, sacrum pignus; Missale ejus servatur in ecclesia, juxta quam creditur habitasse; et populo religiose osculandum præbetur. In ecclesia autem de Treguenec remansit ejus aliqua Reliquia; verosimiliter eo allata, antequam a Nortmannis Britannia infestaretur.

2 Acta ejus collegit Albertus le Grand, ut ipse testatur, ex antiqua Chronica Britanniae Manuscripta et antiquo legendario etiam manuscripto in pergameno, quod existit in monasterio S. Matthæi diocesis Leonensis; ex antiquitatibus ecclesiæ Leonensis collectis per D. Yvonem le Grand, Canonicum Leonensem, Rectorem de Plou-neventer et Eleemosynarium Duci Francisci II (qui regnavit ab anno mccccxviii ad annum mccccclxxxviii); ex veteri item Legendario choralis ecclesiæ Leonensis; tandem etiam ex memorialibus authenticis Armacanis in

Hibernia, communicatis a R. P. Vincentio du Val a S. Maria, Ordinis Prædicatorum Vice-Provinciali Hiberniæ. Quæ quamvis omnia magnum videantur habere auctoritatis pondus; dum tamen non proferuntur dijudicanda ipsamet prætensorum MSS. verbis; neque constat quid, ex quo, et qua fide sumptum, quidve Albertus ipse de suo addiderit per conjecturas, ad quas, ut certo compertas veritates, Lectori offerendas, satis proclivem alias notavimus, non licet et secure adhærere; maxime dum aliqua occurrunt haud facile recipienda. Imprimis non video, qua ratione probari possit et recipi debeat, S. Vougam Archiepiscopum Armacanum fuisse; cum de ipso taceant, adeoque nihil invenerint in monumentis Hibernicis, quæ quam studiosissime lustrarunt, Usserus, Colganus, Waræus. Si enim invenissent aliquid de S. Vouga, et memorialia ista Hibernica satis authentica putassent, quomodo in Catalogis Archiepiscoporum Armacanorum, ipsius nomen omisissent, isti inter Hibernos recentiores merito laudatissimi Historici? Sane non possumus istud credere, nisi velimus fabellam aliquam fingere, similem ei, quæ de Cyriaco Romano Pontifice in conatu Chronologico Dissertatione V refutata est: ubi etiam ostenditur quanta sit vis argumenti negativi in ejusmodi quæstionibus. Quando S. Cyriacus Papa cum S. Ursula et sociabus ejus, inscio aut invito Romano Clero, spe martyrii discesserat; congregatis Clero et Cardinalibus placuit (uti fingitur) nomen ejus de Catalogo Romanorum Pontificum eradere, quia creditum fuit, quod non propter devotionem, sed propter oblectamenta Virginum Papatum dimisisset. Hic vero, nisi causam æque ineptam fingere voluerimus, non facile ratio inveniri poterit, cur Hiberni scriptores ipsum inter Episcopos Armacanos non numeraverint, si revera Archiepiscopatum illum gubernarit. Malo igitur credere, numquam id fecisse, Episcopum tamen scripsi in titulo, quia forsitan talis fuit; non Armacanus, sed alicujus obscurioris Ecclesiæ; quales in Hibernia pæne innumeras fuisse, ita ut omnes fere Abbates et Parochi Episcopi consecrarentur, persuaden

F

non satis verosimiliter faciunt Episcopum Armacanum,

et plura continent in speciem fabulosa,

A *suadent Acta S. Patricii aliorumque Hibernicorum Sanctorum. Istam autem S. Voudæ Ecclesiam cum nescirent Britones nominare, primam omnium Armacanam arripuerunt : sicut nostrum S. Rumoldum, Mechliniensium Patronum, Dublinensem in eadem Hibernia finxerunt Episcopum, qui Hibernum illum nobis fecerunt, multo licet antiquiorem ipsa urbe Dublinensi.*

saltem quoad
circumstantias
rupis v. g. in
qua mare
trajecerit
Sanctus ;

3 Nec placet tam subita ista vetulæ contumeliosæ punitio et resuscitatio, qualis infra memoratur : similia enim miracula quamvis Deo possibilia sint, quia tamen sæpius in Hibernorum Sanctorum Vitis, non sine fabulosis circumstantiis, occurrunt; facta non credimus, nisi a gravi auctore scripta. Iisdem de causis non placet ista tam admiranda Oceani in rupe trajectio. Quod si superesse putetur pars aliqua istius petræ, in qua etiamnum cernatur vestigium, quod caput reclinando Sanctus impresserat; mallem credere, saxo isto pœnitentiæ causa usum fuisse Sanctum, ad cruciandum corpus tempore somni, ipsumque ideo in veneratione fuisse posteris, et miraculis a Deo honoratum. Sane in Vita S. Yvonis Presbyteri num. 24 fit mentio de lapide S. Elavi, in cœmeterio ecclesiæ de Landelau existente, qui similiter in veneratione erat, propterea quod S. Elavus crederetur in eo egisse pœnitentiam.

B In processu enim Canonisationis S. Yvonis prædicti, D. Theophania testis xvi dixit, ex Mauritio de Monte audivisse, quod cum D. Yvo et d. Mauritius essent in una camera in villa Landelau, et idem Mauritius in lecto suo dormiret, et crederet quod D. Yvo etiam in lecto suo dormiret; idem Armiger quamdam vocem audivit, tribus vicibus sic dicentem; Surge, quia Beatus jacet in petra. Quo per Mauritium audito, a somno excitatus palpavit juxta se, nec D. Yvonem potuit invenire ibidem. Et surgens velociter, et accedens ad cœmeterium dicti loci, ad quemdam lapidem concavum, in quo S. Elau fecerat pœnitentiam suam dum vivebat, eundem D. Yvonem in eodem lapide dormientem invenit. His ita prænotatis, Vitam Latine dabo, quam Gallice conscripsit Albertus prædictus, in hunc modum.

quæ aliunde
potest
venerationem
meruisse.

Interim dan-
tur illa Galli-
co Latina,

quibus dicitur
relicto Epi-
scopatu

C Circa annum salutis dxxiii, Hormisda Pontificatum tenente, Justino Augusto moderante Imperium, regnante in superiori Armorica Hoelo II, in inferiori Jugduvale, qui tunc in Franciam ad Childebitum fugerat : eo, inquam, tempore ex magna Britannia in Armoricum subinde transnavigabant viri sanctitate conspicui, quorum aliqui administrarunt magna cum laude Episcopatus, alii regionem istam sanctis Monachis suique imitatoribus impleverunt. Interim degebat in Hibernia vir venerabilis Vouga, qui ob morum et vitæ probitatem, Sacerdotium (Canonicatum vocant) in Ecclesia Armacana obtinuit, et tandem legitime electus est ejusdem Sedis Archiepiscopus et Primas Hiberniæ.

solitaria vitæ
desiderio,

5 Verum, qui ad eam dignitatem invitatus fuerat assumptus, sine intermissione precibus fatigabat Deum, ut gravissimo isto liberaretur onere : optabat enim se ad monasterium aliquod aut desertum recipere, et omni perturbatione liberum animum ad quietam rerum divinarum contemplationem transferre. Exaudivit Deus preces ejus, præcepitque transfretare Oceanum, promittens eam deducere in locum, ubi multum fructus colligeret, inveniretque quietam et desideratam solitudinem. Egit Sanctus gratias Deo, quod revelasset ei voluntatem suam; noctuque exiens Archiepiscopali suo palatio, perrexit ad littus maris : at ibi nulla inventa qua transmitteret navi, magnum patravit miraculum. Stabat in littore rupes prægrandis, quam conscendit; et in nomine ejus qui dixit; Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, et transibit,

Matt. 17

Junii T. III

et nihil impossibile erit vobis; præcepit, inquam, rupi, ut a littore discedens, sibi esset loco navigii, ad transfretandum quo placeret Deo. Res stupenda! Ad tale præceptum rupes, loco mota, in mare devolvitur : leviterque per Oceani undas fluitans, vix horarum viginti quatuor tempore, Britanniam Armoricam appulit, in portum Cornuwalliæ, cui nomen Penmarck. Multi qui eodem tempore per littus deambulabant, et nautæ navium quæ ad portum stabant in anchoris, cum molem hanc adnatantem a longe prospicerent; existimabant ingentem quamdam navem, effracto tempestate perditoque malo, vi fluctuum ad terram propelli. Sed cum portum intraret, omnes hærebant stupore perculsi, quod gravis illa rupes, tamquam navis, hominem vertici suo insidentem adveheret. Descendit in terram Sanctus, et statim rupes in mare regreditur; cunctisque qui aderant videntibus, viam init versus Hiberniam, unde venerat.

6 Divulgatum istud miraculum per circumjacentes pagos excivit magnam multitudinem hominum Sanctum videre cupientium. Cives quoque Penmarkani, tanto commoti miraculo, gratias egerunt Deo, quod virum ad eos tam sanctum destinasset : eumque officiose suscipientes hospitio, domum in qua abiret assignarunt. Prædicavit ibi frequenter verbum Dei, et sanabat miraculose infirmos, multas Jesu Christo animas lucratus. Remansit etiam pars aliqua rupis, quæ ipsum advexerat; et ad hunc usque diem est in parochia de Treguenec, milliari uno a Penmarck, in cœmeterio sacelli Sancto dicati : conspiciturque in illa etiamnum vestigium capitis sancti. Quapropter peregrini, qui religionis causa sacellum visitant, ut liberentur a febribus, caput suum super petram solent reclinare; et secum deferre aquam, attactu sacrarum Reliquiarum benedictam, quæ a febricitantibus bibitur, aut eorum fronti aspergitur. Exstruxit deinde Sanctus eremitorium dimidio ab urbe milliario, in quod se recepit ad quiete Deo vivendum : verum cum quotidie magno concursu populus ad eum conflueret, brevi habitationem mutavit.

D
AUCTORE G. H.
ac rupe pro
navi usus

venisse in Ar-
moricam;

et ibi prædi-
casse,
E

et miracula
plura opera-
tus,

quæ etiam
sunt ad ru-
pem cui caput
acclinavit :

7 Die quodam Sanctus, egrediens tugurium suum, invenit petulantem mulierculam, quæ spiritu maligno instigata, contumeliosas ei occinebat cantilenas. Sanctus reprehendit eam suaviter : at cum nihil proficeret, ea relicta tacitus viam suam abiit. Sed infelix illa, brevi sensit divinam criminis sui ultionem : magnis enim viscerum agitata doloribus, ejectis intestinis omnibus, mortua in terram concidit. Perspecta hac punitio, S. Vouga cadaver in ecclesiam deferri jubet; et injuriarum ab ea acceptarum immemor, ponit humi genua; et lacrymis perfusus orat Dominum, ut permittat miseræ istius animam ad corpus reverti; ne alioqui impœnitens mortua, vitam simul perderet animæ. Vix preces finierat Sanctus, resurrexit illa, et abiecit se ad pedes ejus, veniam deprecans : qua impetrata domum suam abiit, laudans Deum, qui mirabilem se ostendit in servo suo S. Vouga.

item mulier-
culam contu-
meliosam,

F

subito mor-
tuam,

resuscitasse,

8 Percrebuit statim fama tanti miraculi per totam Cornuwalliam, excivitque permultos ex omnibus circumquaque locis ad ejus eremitorium. At ipse, veritus ne tanta hominum frequentia quietem orationis turbaret, decrevit exequi quod diu ante proposuerat animo. Sinum itaque maris transmisit a Lanveoc, et Brestam pervenit; ubi subsistere noluit, sed transiens per civitatem de Lesneven, in silvam densissimam se abdidit : ubi, extructo oratorio et juxta exiguo tugurio, aliquot sibi associavit Religiosos, quibuscum in sanctis sese operibus exercuit; donec placuit Deo ipsum ad piorum laborum præmia evocare : quod contigit decima quinta

et habitatione
rursus muta-
ta,

sancte vixisse
cum paucis
sociis :

AUCTORE G. II.
sepultusque
subtus altare
et clarus mi-
culis.

Corpus abla-
tum a Nor-
mannis.

A Junii, circa annum DLXXXV. Discipuli vero ejus se-
pelierunt eum subtus altare sacelli sui : quo in loco
Deus deinde tanta per ejus intercessionem operatus
est miracula, ut excisa silva ibidem ædificata sit
ecclesia, ejus nomini consecrata : quam deinde S.
Tenenanus Episcopus Leonensis in parochialem
erexit. In hac honorifice reservatæ fuerunt venera-
biles ejus Reliquiæ, usque ad adventum Nortman-
norum in Britanniam, quo tempore hæc patria, illis

alio translatis, orbata est. Missale tamen ejus re-
ligiose conservatur in ecclesia ipsi sacra, ad cujus
attactum febricitantes se sentiunt sublevare. Magna
etiam pars Reliquiarum ejus asservatur in sacello
ejus nominis, erecto in littore magni Oceani mil-
liario uno a Penmarck, in parochia de Treguenec,
in diœcesi Cornuwalliæ : quod sacellum a febricitan-
tibus frequentatur, qui ibidem quotidie recipiunt
sanitatem.

Reliquiæ.

DE S. LANDELINO ABBATE

D. P.

SS. ADELINO ET DOMITIANO DISCIPULIS

CRISPINII IN HANNONIA.

SEC. VII
VEL VIII.

Vita ex MSS.

Floruit septimo Christi seculo magnus vitæ mo-
nasticæ amator, et quatuor monasteriorum in
Hannonia fundator, S. Landelinus Abbas.
Hujus vitam, stylo suo expolitam, edidit Lau-
rentius Surius. Nos primogenia phrasi damus, ex
variis codicibus MSS. potissimum ex bibliotheca mo-
nasterii Lobienensis ab eo constructi, a Domino Everardo
Auvangio submissam, itemque ex MS. Bodecensi a
nostro Gamansio descriptam, contulimusque cum illa
quam Dacherius et Mabilio tomo 2 de Actis Sancto-
rum Ordinis S. Benedicti ex MS. Compendiensi S.
Cornelii vulgarunt. Auctor nomen suum non apposuit,
sed in Prologo asserit, se enarrare, quæ sibi veridi-
corum narratione comperta sunt. Ex nostris ad illam
Annotatis lector optime discet, auctorem fide dignum
esse, potissimum si conferatur cum altera Vita, quam
ex MS. Ultrajectino ecclesiæ S. Salvatoris acceptam
subjungimus, prorsus ambigui, an antiquior ista sit.
Ea certe sola usus videtur, retentis sæpe ipsis verbis
seculo undecimo scribens, Philippus Abbas Bonæ-spei
in eadem Hannonia : quam Vitam, cum inter ejus
opera habeatur excusa, superfluum ducimus hic recu-
dere. Plurima etiam his similia habet Fulbertus in
Vita S. Auberti, ad xiii Decembris illustranda. De-
nique Philippus Erasseur, Montensis Presbyter, anno
MDCXXXVI Vitam S. Landelini Gallice edidit sub titulo
Iconismi, unde miracula quædam subjecimus, per mo-
dum Appendicis.

Alia auctore
Philippo Ab.
Bonæspei.

Cultus sacer.

2 Nomen S. Landelini inscriptum est variis Mar-
tyrologiis, atque in pervetusto MS. Tornacensi S.
Martini ad hunc xv Junii ista leguntur : Apud Crispin-
um natale S. Landelini Confessoris et Sacerdotis.
In variis aliis MSS. sub titulo Usuardi, sed ad usum
potissimum Belgicarum Ecclesiarum auctis, ista ha-
bentur : Eodem die in territorio Valentiniensi, cœ-
nobio Crispini, depositio S. Landelini Abbatis et
Confessoris, qui a B. Autherto Cameracensi Epi-
scopo de sacro fonte levatus est. Est Crispinium
inter Valentianas et Gisleuopolim monasterium Bene-
dictinum, quod Canonicorum appellat Baldricus lib.
2 Chronici Cameracensis cap. 41 : qui ibidem cap. 37
agens de Laubiensi cœnobio, longum elogium de S.
Landelino habet : quale etiam Molanus de Natalibus
Sanctorum Belgii, Miræus in Fastis Belgicis, aliique
proferunt, sed ex ipsa Vita omnia hauriuntur, ad quæ
commodius rationem temporis deduximus : et inde, quæ
a recentioribus aliter resolvuntur, ultro emendantur.
In Propylæo antiquario ante tomum 2 Aprilis edito
par. 1 cap. 7 rejecimus chartam fictitiam, quasi a Da-
goberto I factam S. Landelino ; forte fuit aliqua data
a Dagoberto II, filio S. Sigeberti, anno 680 occisi,
ejusque regno non agnito, ad seniore Dagobertum
translata.

3 Translatio corporis ejusdem S. Landelini, hoc

eadem xv Junii facta a Godefrido Episcopo Camera-
censi, indicatur a Molano in suis additionibus ad
Usuardum. Vita Gallica primum ejus nominis intel-
ligit, alii Godefridum, S. Arnulfi Martyris filium,
qui anno DCCLII ordinatus, primo Episcopatus sui anno
Translationem istam peregerit, postea superstes usque
ad DCCLXX, ut habent Sammarthani. Exinde per annos
centum prospere fluxerunt Crispiniensibus omnia,
quoad anno DCCLXX ipsos involvit Normannorum tem-
pestas, qui (ut Mabilio ait) Crispiniensem Abbatiam,
et universa primævæ ejus dignitatis et sanctitatis
monumenta, pessumderunt. Dono siquidem Caroli
Simplicis, uti ex Chronico Balderici lib. 1 cap. 67
habetur, Sanctæ Dei matris Ecclesiæ Cameracensium
subjecta Abbatia fuit ; ac deinde militaribus viris be-
neficio infiscata detinebatur, ipsius Balderici ætate, id
est seculo xi, ut habes lib. 2 cap. 41. Hanc autem
calamitatem Vita Gallica durasse ait usque ad MLXXX
annum ; quando monasterium Benedictinis est reddi-
tum, a Balduino Comite Hannoniensi atque Rochilde
ejus matre, consilio Gerardi tunc Cameracensis
Episcopi, eo nomine Secundi : a quo quintus Odo,
anno mcv die xxi Septembris, novam celebrasse
dicitur S. Landelini Translationem. Corpus ejus adhuc
Crispini esse scribit Rayssius in Hierogazophylacio
Belgico pag. 178 : qui pag. 81 ait brachium et costam
S. Landelini asservari Cameraci in ecclesia S. Au-
berti Canonicorum Regularium, et pag. 470, os
brachii ejus in ecclesia sancti Sepulcri Ordinis S.
Benedicti Bronienses Monachi dicunt se etiam ha-
bere brachium S. Landelini, ex Crispinio allatum
per S. Gerardum fundatorem, a quo etiam S. Ge-
rardi monasterium appellatur, situm in Comitatu Na-
murcensi. De eo brachio agit Rayssius pag. 126, qui
pag. 20 etiam dicit, in Alnensi cœnobio, olim a S.
Landelino constructo, haberi in veneratione aliquam
spinam dorsi.

Translatio 1
an. 770

E
2 an. 1105.

Reliquiæ va-
riis in locis
vicinis :

4 Hæc accuratius deduximus, propter difficultatem
motam apud Germanos. Ac prima Gelenus in Fastis
Agrippinensibus ad hunc diem ista adfert : Eundem
hunc diem illustrat B. Landelinus Confessor, inter
Agrippinos Divos tutelares merito referendus : quia
(uti Eupo Comes de Padbergh, in diplomate funda-
tionis Flechtorpiani monasterii loquitur) ejus sacra
ossa, ex diœcesi Cameracensi, integraliter translata
sunt per sanctæ memoriæ Baderadum de Padberg
Episcopum, et in Boche ad Lippiam fluvium, juris-
dictionis Coloniensis locum, reposita. Inde ejusdem
S. Landelini caput habent Odackerianæ Moniales in
Ducatu Westphaliæ. Hæc ibi. Citatum diploma edidit
inter Monumenta Paderborn. Ferdinandus Fursten-
bergius Episcopus Paderbornensis et tunc etiam
Coadjutor postea Episcopus Monasteriensis pag. 141
hoc exordium : Eupo dictus Comes in Patberg, ad no-
titiæ

quæ tam li-
cuntur esse
Bocæ ad Lip-
piam :

A titiam omnium fidelium pervenire desideramus, quod nos ad honorem Domini nostri Jesu Christi et sanctæ ejus Genitricis Virginis Mariæ, et super reverenda ossa B. Landelini Confessoris, quæ sanctæ memoriæ Baduradus Paderbornensis Episcopus de diœcesi Cameracensi transtulit, et in loco, qui dicitur Boca integraliter deportavit, novellam plantationem religionis S. Benedicti construximus super fluvium, qui dicitur Lippia.... Unde transmigravimus Abbatem et Fratres ejus, in villam nostram, quæ vocatur Fletorp, et ibi incepimus structuram nostram consummare anno gratiæ MCI. ... Actum anno MCIV tertio Nonas Julii. *Hæc ex diplomate. Princeps ipse Furstenbergius illustrat ibidem Bocam iconismo, versu, atque prosa : ubi inter alia sic legitur.* Ferdinandus.... Bocæ, celebri olim pago, ubi Carolus M. Francorum Rex Angarios, datis obsidibus et jurejurando fidem obsequii firmantes, anno DCCCLXXV in ditionem accepit; et a sanctæ memoriæ Badurado Paderbornensi Episcopo, Reliquiæ B. Landelini Confessoris, quas a Cameracensi diœcesi illuc transtulerat, collocatæ fuerunt, M. H. P. id est, monumentum hoc posuit.

B *Sed hæc omnia placet legenda distinctius dare, ex illiusmet scheda autographa, qui Reliquias Flectropæ Odakeram transtulit, Virginum harum Præfectus, anno MDXCVI, cujus originalia verba nobis Gamansius sic describit.* Cum anno DCCCXXXI tempore Ludovici, S. Meinulphus Diaconus, et alii viri religiosi, legati a Badurado Episcopo II Paderbornensi, in Galliam ad asportandas Sanctorum Reliquias missi, cum corpore S. Liborii, et Reliquiis SS. Pavacii, Turibii, et Gundanisoli, Episcoporum Cœnomannensium, et aliorum Sanctorum, Cœnomannis redirent; trans-euntes per diœcesim Cameracensem, in monasterio Crispiniensi, integrum corpus S. Landelini, ejusdem cœnobii quondam Abbatis, obtinuerunt : et cum ceteris Reliquiis ad diœcesim Paderbornensem appellentes, S. Landelini corpus in ecclesia Bocæ pagi, uno milliario a Geiseca distantis, honorifice locaverunt. In quo loco Erpo Comes a Padburgh, tempore Henrici quarti Imperatoris, consentiente Episcopo Paderbornensi, monasterium Ordinis S. Benedicti in honorem S. Landelini erexit, et dotavit. Sed cum Lantgravii Hassiæ, post obitum Braviris, uxoris Comitissæ Erponis, sibi illud vendicarent; Comes, propter feroces minas Lantgraviorum, prædictum monasterium Flectropiam transferre, consentiente Episcopo, statuit. Ut autem, aliquo modo torpens, consummare monasterium Flectropense acceleraret, flagello Dei est stimulatus. Nam cum, oppidanis in Haerhusen offensus, incendio oppidum ipsorum funditus destruere, et incendio consumere proposuisset, et jam ignem immitteret; quidam de ipsis oppidanis ad ecclesiam S. Magni Martyris fugientes, imaginem Crucifixi Domini rapuerunt, et eam Comiti jam furenti obviam tulerunt. Ille vero ex furore ad portatores Crucis stricto ense irrupit, et quod Crucifixi, pro corona, capiti impositum est, percussit, ac partem in terram abiecit. Sine mora ultio divina adfuit; nam digiti ejus, quibus ferrum ad contumeliam SS. Reliquiarum strinxerat, et manus in volam contracti sunt. Comes ita Dei iram contra se sentiens, vovit Deo opus inceptum consummare : quod et ad perfectionem perduxit, et largiter dotavit. Anno denique MCI, et seipsum, et omnia sua, suosque ministeriales S. Mariæ obtulit : et ad dictum Monasterium Boca, una cum Capite, et potioribus Reliquiis S. Landelini, magna tamen parte ibidem relictæ, anno MCII transtulit : ubi usque ad annum MDXCVI permanserunt.

6 Eo anno generosus Comes Soberen Erhardus, Satrapa Provincialis Westphaliæ, in conquirendis

Sanctorum Reliquiis studiosissimus, accersivit Conradum Lutherum Presbyterum, Præfectum Virginum in Odacker; et jussit ut, adhibito sibi in socium Domino Swiberto Stephani, Artium Magistro, Pastore Brilensi, allaturus Reliquias S. Landelini Flectropiam pergeret. Qui Sacerdotes, cum tertio quodam Domino Petro, Vicario Gesecano, qui se socium itineris obtulit, Flectropiam recta contendunt; et ipsis S. Evergisli feriis ibidem appellant; et singulis diligenter perquisitis, indicio et auxilio cujusdam Monachi, qui solus supererat ex reliquis, Caput cum nonnullis corporis partibus (nam multa ossa erant dispersa et amissa per hæreticorum invidiam) clam sustulerunt. Quas Reliquias Conradus Lutherus prædictus Comiti Arnsbergæ obtulit : quibus a Comite perlustratis et visis, obnixè petiit Odacriam referendas. Annuat Comes : reportantur ad prædictum cœnobium Odacriense in Comitatu Arnsbergensi, prope oppidulum Hersbergam diœcesis Coloniensis, sub Serenissimo Principe Electore Ernesto Archiepiscopo Coloniensi, Duce Bavarie, Angariæ et Westphaliæ, Comite Arnsbergensi. Hujus Sancti festivitas quotannis a Virginibus prædicti cœnobioli celebratur, sub officio summi Festi, ipso die S. Viti : et Translationis XXVI Octobris sub Duplici, quo die Caput et Reliquiæ primum in Odacker sunt deportatæ.

7 *Virgines illæ, Nobiles omnes erant Benedictini Ordinis, (etiam Prædicatori fuisse aliquando dicuntur) sub inspectione Abbatis in Graveschaft : steteruntque in Odacker, quoadusque ipsum locum occupavit, incendit, destruxit profanus miles Christiani, pseudo-Episcopi Halberstadensis, anno MDCXXI et XXII Westphalam populabundus percurrens : qua tempestate pulsæ loco Virgines, post unam alteramve migrationem, cum sacro Capite et Reliquiis, transtulerunt sese Hersbergam, Principis arcem Wastenam; uti referebat D. Gabelus Abdinkhoffensis monasterii Abbas, ipsiusque olim D. Conradi Lutheri contubernalis; de quo etiam narrabat, mortuum in Wedinckhausen Abbatia, pro insigni tamen suo ergo Odacriam affectu, in destructi ibidem templi area sepeliri voluisse, solitum quoties celebrabat disfluere in lacrymas, qui nec facile ad altare accessisset quando eas sibi non adfuturas prospiceret; solitum etiam ex devotione erga S. Landelinum hujus nomen imponere baptizandis quoties poterat. Joannes Velde noster, in suis Fastis Westphalicis hactenus ineditis, ad hunc xv Junii asserit, quod S. Landelini Abbatis Crispiniensis Caput ab Odackeranis Virginibus accepit Episcopus Osnabrugensis. Is fuit Franciscus Wilhelmus Comes de Wertenberg, postea S. R. E. Cardinalis. Hujus cura Sequentia de S. Landelino, digna quæ infra edatur, ad nos missa fuit anno MDCLVIII, per P. Joannem Mulman cum hoc scripto : Sequentia illa de S. Landelino communicata est Illustrissimo Principi Osnabrugensi a Virginibus, religiosi S. Benedicti in monasterio Odacker, diœcesis Coloniensis in Surlandia sive Angaria. Cum enim, monasterio flammis absumpto, dictus Princeps centenos aliquot Imperiales in subsidium novi ædificii iisdem donasset, obtulerunt illæ vicissim Principi caput S. Landelini cum dicta Sequentia; pro festo ejus apud ipsas vel in Flectrop composita, ad usum Missæ. Esse aliquid Reliquiarum Coloniæ in Horto B. Mariæ Ordinis Cisterciensis, indicat Gelenius lib. 3, Syntagmate 54.*

8 *Hæc de Reliquiis S. Landelini. Interim Crispiniense cœnobium, ut scribit Rayssius, habet corpora S. Landelini, Fundatoris et Abbatis primi; B. Adelini, Confessoris Christi, discipuli S. Landelini et ejus in prædicatione verbi Dei adjutoris indefessi; B. Domitiani Confessoris, Sancti etiam Landelini individui comitis : qui in MS. Ultrajectensi*

D
AUCTORE D. P.
anno autem
1596 Odacriam, ad
Virgines ibi
sacras

E

quæ anno 1622
inde fugatæ,

secum illuc
abstulerunt
Hersbergam,

F
et an. 164
caput Osnabrugum
miserunt.

Cultus SS.
Adelini et
Domitiani,

S.

ac inde Flectropiæ
an. 1102

C

illuc allata
an. 836,

A S. Salvatoris Deumianus nominatur. Hos simul in titulo proposuimus : quod nihil de illorum Actis sciatur aliud, quam hic in Vita S. Landelini indicetur. Habent tamen peculiarem venerationem apud Crispinienses ; S. Domitianus xxii Junii, in Octava S. Landelini ; et S. Adelinus xxvii ejusdem Junii ; sive istis diebus obierint, sive illos dies Crispinienses, post festum S. Landelini, assumpserint. Referuntur autem iisdem diebus a Molano, Miræo, aliisque Martyrologis : et passim Sancti habentur. Interim eorum corpora, vel partes Reliquiarum, nusquam ostenduntur vel coluntur, ut ideo tantum Crispiniensibus ea adjudicari videantur, quia nemo ipsa sibi vindicet. Hinc autem mihi nascitur occasio componendæ inter Crispinienses ipsos et Westphalos controversiæ, atque opinandi, quod licet apud alteros tantum sit corpus S. Landelini, apud alteros corpus unius Sociorum, excusabiles tamen utrique sint, dum potiores sibi quique arrogant, quamdiu sua se quique possessione rationabiliter tuentur, nec possibile est dicere utrorum sit potior causa ; nisi quatenus pro Crispiniensibus verosimilior stare videtur præsumptio. Ita hoc ipso die censuimus circa SS. Vitum et Modestum, aut etiam S. Crescentiam, accidisse, ut qui ipsorum indistorum habent aliquid, S. Viti eas esse Reliquias æqualiter credant, et credi ab aliis velint.

Et alterutrus forte corpus occasio est controversiæ, inter Crispinienses et Westphalos.

B 9 Electropiensis canobii fortunam si quæras ; cœperat ibi disciplina reflorescere anno mccccclxix, cum ipsum Unioni Bursfeldensi accessisset, ex tunc enim a monasterio Aldinckhoffensi quinque successive Abbates habuit, pietate, doctrina, et rerum usu ornatissimos ; itaque adhuc manebat anno mdvii, quando Lantgravius Hassiæ Guilielmus, pessimi atque hæretici filii Philippi, pietissimus Catholicissimusque pater, ipsum cum electo Abbate Judoco in tutelam suscepit suam, solam devotam honestamque memoriam sui majorumque ac posterorum, in consuetis Vigiliis Missisque defunctorum, vicissim pactus. Judoco, præcipuis quibusque suæ Congregationis muneribus cum laude functo, successit anno mdxxx D. Meinolfus. Sub hoc, invalescente Lutherana hæresi, damna in spiritualibus ac temporalibus multa illata : quibus avertendis aut sarcienendis imparem sese videns ; Meinolfi, post quadriennii regimen, successor D. Joannes Rade, anno mdlvii, ad suas, quas ante Confessarius rexerat, Weismarsenses prope Lingam Virgines reversus est, cessitque Abbatis juri ac titulo. In hunc substitutus Balthasar Hackmeister, adeo inquinatam duxit vitam, ut perurgente denique conscientia ipse se ultro in ordinem redigi passus sit anno mdlxxx, solenni protestatione suam ob commissam crimina indignitatem professus, atque ad pœnitentiam in suæ professionis monasterio Leisbornensi se tradens ; quoad usque rursus inde aufugit ad quemdam Nobilem Lutheranum, cui usque ad mortem infelicem pro liberorum pædagogo et scriba frumentario fuit. Interim obiit etiam D. Gerlacus Leisbornensis Abbas, cui loci inspectio commissæ erat, unicum tunc Monachum Professum habentis D. Hubertum : quo sæpe excusante senectutem, œconomicæ sollicitudini imparem, tandemque defuncto, Comes de Waldek locum sibi vindicavit, tamquam a majoribus suis fundatum ; commendavitque Amptmanno cuidam uxorato, reddituro sibi de proventibus rationes, et viginti pauperes utriusque sexus ibidem sustentaturo.

Electropiensis Monasterii fortuna.

C

SEQUENTIA.

Ex MS. Odackerano, Osnabrugi servato.

Lacto cordis cum fervore, mentis, vocis et dulcore, Adoretur Trinitas.
Meritorium ob splendorem Landelini, et decorem, Honoretur Unitas.
Franca stirpe clara satus, Audberto commendatus Imbuendus Præsuli.

Præsul Deo quem devovit, flex scelestæ mox promovit
Ad opus diaboli.
Linquit Mystam et prædatur, cædit et latrocinatur
Suis cum consociis.
Mutat nomen, normam, vitam, cum latrone cœnobitam ;
Ah, quæ metamorphosis !
Ast Audberto pro errante Deo sancte supplicante,
Salus redit Prodigo.
Landelinum visus terret, quo cernebat, quod inferret
Dæmon quemdam tartaro.
Hanc ut pœnam declinaret, ad Audbertum remearet,
Astans monet Angelus.
Quibus visis, quo audito, Cameracum gressu cito
It, spretis complicibus.
Ad Audberti pedes jecit ; malitia quod perfecit,
Multa deflet lacryma.
Præsul ovem errabundam, viam ducit per jucundam
Christi ad ovilia.
Romam pergit ter, et crimen ad Sanctorum deflens limen,
Preces fundit largius.
Hunc Audberti ungit manus, jungitur Domitianus,
Adelinusque socius.
Vestes illis auferentem, et hinc membris contremmentem,
Prece curat sedula.
Landelinus sempiterna meditatur, hinc quaternæ
Struxit monasteria.
Moyse instar ut induxit humo virgam, fons effluxit
Crispans, in Crispinio.
Decumbenti adstant crebri : monet eos ; obit febri
Cubans in cilicio.
Landeline, pœnitere et commissæ digne flere,
Obtine supplicibus.
Hic uramur, hic secemur, Deus parcat, ne damnemur,
Tuis sanctis precibus :
Sed, post hujus vitæ finem, ad cœlestis vitæ limen
Admittamur ocius. Amen.

VITA

Ex antiquis MSS. Codicibus.

Benignitas nostri Salvatoris adest parata in salutem eorum, quos prædestinavit ad capessendæ futuræ præmia vitæ ; et, sicut ipse in Evangelio spiritualiter docuit, quosdam sexta et nona hora, quosdam etiam undecima, ad excolendam vineam suam, convocat ; quia quibusdam in infantia, quibusdam in juventute vel adolescentia, aliquibus in senectute, spiritualis assumere sationis concedit laborem. Nec difficile est manui ipsius inveteratos scelerum mores corrigere, qui etiam Leviathan dentibus absorptos, armilla suæ misericordiæ revocavit ad vitam ; et ad percipiendam suæ bonitatis fiduciam, eos ipsos, quos taliter dentibus ejus excussit, participes in cœlesti curia ascivit. Ex his enim scimus esse Prophetas, ex his quam maxime constat judex ille Apostolorum numerus ex his Martyrum triumphalis exercitus, ex his insignis Confessorum numerus ac Monachorum mirabiliter consistit ornatus. De quorum collegio etiam S. Landelinum esse constat : de cujus vita ego pauperculus ingenio, non sine magno timore, aliquantulum proloqui præsumo : sed potens est Deus os meum, ad propalanda sui servi magnalia, aperire qui os asinæ ad increpationem reseravit Prophetæ. Itaque ex his, quæ mihi veridicorum narratione comperta sunt, aliqua incipiam enarrare.

Prologus.

2 Gloriosus igitur et acceptabilis Deo Landelinus, ex progenie celsa Francorum ac nobilissima, in pago Cameracensi in villa quæ vacatur a Vallis, temporibus Dagoberti incliti Regis, extitit b oriundus. Cumque bonæ indolis puerulus primis adolescere inciperet annis, genitores ipsius eum B. c Audberto Pontifici, qui eum de sacro fonte d suscepit, literis e imbuendum commendare studuerunt.

Landelinus a S. Audberto institutus. a b

3 Cumque jam ad juvenilem venisset ætatem, voluit eum supradictus Pontifex ad Clericatu officium tonsurare. Quod audientes quidam ex cognatis ejus, venientes cœperunt eum ab amore cœlestium suis persuasionibus revocare, dicentes : O quanta pulchritudo

c
d
e

A pulchritudo juventutis persuadetur mundo renuntiare! Ne quæsumus, Frater, ita agas; quia si ita egeris, nescimus si tibi aut tuis parentibus in ullo utilis eris. Melius est ergo, Frater carissime, ut nobis consentiens relinquant monasterium; et nobiscum pergens, utaris seculo et deliciis ejus; quam velut mortuus hic quiescas. Nam si nobiscum pergas, dabimus tibi omnia, quæ libuerint animo tuo, et faciemus te deliciis affluere et honore. Hæc et his similia revolventes, persuaserunt ei: et fugam *f* iniens, discessit a S. Audberto: ac simul cum eis pergens, more latronum vivebat, rapinis et cædibus occupatus. Pro quo pius pater Audbertus, mœrore confectus, lugebat eum velut mortuum. Et revera mortuus erat, quia diabolo serviebat. Orabat tamen sanctus Pontifex assidue Dominum, ut libertatem redderet, captivato, vitam mortuo medelam tribueret diabolico vulnere sauciato. Quid plura? Male sana mens, quod inique cœperat, perficere laborabat; nomenque suum mutans, appellari se Maurosum jubet; ne scilicet indicio inveniretur nominis, qui perditionis se occultarat latebris. Interea multis diebus in hoc nefario operē perdurans, serviebat diabolo, qui fugitivus extiterat Christo.

4 Tandem divina potentia, precibus B. Autberti Pontificis invocata, affuit; et solito more ac solita benignitate, erroneum filium disposuit reddere sanctæ Matri Ecclesiæ. Accidit igitur ut cujusdam divitis domum diripere cum suis complicibus solito more festinaret. Cumque adesset nox, in qua tam nefarium opus perficere festinabant; accidit Dei dispositione, ut quidam ex sodalibus ejus, morte deprehensus, spiritum exhalaret. Interea Maurosus, dolore sodalis sui vehementer afflictus, cum se dedisset quieti, videt miseri illius animam a dæmonibus ad infernum deduci. Cumque hoc cum ingenti tremore aspiceret, astitit Angelus Domini, tremēque terribiliter inquit: O Landeline, modo conspice remunerationem tui laboris: cum quali pœna socii anima educatur ad inferni loca. Vide ergo quid tibi melius sit, cum tali tormento deduci in baratrum gehennæ, an nobiscum perfrui cœlesti mansionē. Derelinque igitur opera diaboli, et assume militiam Christi: abscinde a te tenebrosi cordis cæcitatem, quo possis intueri clarissimum Christi lumen. Refuge jam nunc hostis antiqui servitutem, quo possis cum Christo regnare post mortem. Audi erga B. Audbertum Antistitem, et recognosce tuum esse spiritualem patrem: suspice ab ore ejus monita cœlestis doctrinæ. Hæc vero aliaque multa eum edocens supernus ille Angelicus spiritus, cœlos petiit. *g* Exurgens ergo Landelinus, visu valde confectus, relinquens sodales suos omniaque sua, pedibus suis maturavit ire Cameracum, ubi sanctum noverat esse Audbertum: et pedibus ejus prostratus, pœnitentiam sibi rogat dari retroactorum scelestorum. At pius Pater, ejus votis congaudens, suscepit eum pœnitentem, quem diu fleverat a se recedentem; sinumque ei divinæ aperiens misericordiæ, reddidit eum sanctæ Matri Ecclesiæ.

5 In monasterio ergo degens sub seculari habitu, agebat præteritorum pœnitentiam criminum: macerans corpus jejuniis, quod secularibus macularat illecebris. Diuturna ergo excoctus pœnitentia, destinavit ad purum relinquere seculi negotia, ut plenius meditaretur cœlestia. Petiit denique supradictum Antistitem; ut ab eo perciperet capitis tonsuram, militiæque cœlestis assumeret chlamydem. Ad quod gaudens sanctissimus Præsul, abscidit ejus comam capitis, a quo jam dudum depulerat maculas cordis. Adeptus denique hanc dignitatis gloriam, destinavit ire Romam: ut qui jam dimiserat seculi pompam, peregrinationis quoque mercaretur coronam. Cum

benedictione ergo profectus pii Patris Audberti, squallida assumens itinera, tandem Romam pervenit: quo noverat corpore quiescere Judices seculi. Prædulcia ergo in eorum liminibus figens oscula; orabat ad purum sua mundari crimina. Perfecto autem suo desiderio celeriter Galliam rediit, diu nolens abesse a suo Patrono.

6 Tunc vir domini Audbertus, sanctitatis in eo considerans vigere virtutem, promovit eum ad Diaconatus ordinationem; ad quod ita apparuit aptus, ut liquido claresceret omnibus, quia Dei gratia ad hoc fuerat electus. Erat enim animo benignus, supplex, humilis, et devotus; obedientiam cunctis impendens, omnesque puro affectu diligens. Tantum etiam ardorem et cordis compunctionem Dominus ei largitus est, ut vita bonorum cœnobarum non esset contentus, sed magis semetipsum in Dei erigens famulatum, et cum gemitu et lacrymis in afflictione vigiliarum, jejuniorum et orationum frequenter positus, vitam Sanctorum exerceret, nec ullo modo daret corpori suo requiem, inediis, nuditate, frigore, siti, ac multis tribulationibus seipsum macerans. Paucis igitur transactis diebus, iterum secundo Romam adiit: vota que optata complens, ac feliciter remeans, a B. Audberto Episcopo Presbyterii suscepit officium. Sublimatus vero in hujus apicem honoris, enarrari non potest, quantum excreverit culmine sanctitatis. Iterum ergo augmentare sibi labores cupiens, quamvis defessus jam esset corpore, rursus Romam adiit; cum duobus scilicet sociis discipulis suis. Adeleno videlicet et Domitiano, qui ei jam dudum in prædicatione verbi Dei adhæserant, feliciterque ad propria remeavit.

7 Cum igitur in pace reversus fuisset, licentia cum benedictione accepta a beato Pontifice Audberto *h*, profectus est in pagum nuncupatum Hainau, in locum supra fluvium Sambram situm: qui, ex nomine rivuli decurrentis in præfatum flumen, vocatur *i* Laubacus: et ibi construxit sibi et discipulis suis monasteriales habitationes: et quod ille Deo annuente cœpit, fideliter postmodum a successoribus, qui per ejus ministerium in eodem loco *k* congregati sunt, feliciter est peractum. Construxit etiam aliud monasterium in pago Sambreo nomine *l* Alneo, discretum a Laubaco tribus juxta Sambram millibus, quod fulget Principis Apostolorum pignoribus, ac munitur ejus præclaris virtutibus. Tertium quoque ædificavit cœnobiū in Templutensi pago *m* Wasslaus dictum, disparatum octo millibus a Laubiis, primitivo suo monasterio; quod, ut superiora, Clavigeri Regis superni, Sancti scilicet Petri, consecrari fecit nomine atque sanctitate. Horum quidem duorum magnis ditavit commerciis habitacula: sed Laubias regiis honoravit muneribus, ac villarum famulorumque indicibili replevit copia. Quidquid etiam piorum Regum munificentia passim per Francorum acquisivit regna, præfato Laubiensi cœnobio delegavit, ut veneranda Fratrum Congregatio ibidem Deo serviens, non egeret his, quæ Monachis forent congrua.

8 His ita *n* gestis, ac præscriptis locis honorifice structis, Fratribusque illic Christo militantibus, victibus necessariis affatim attributis; Dei omnipotentis (ut credimus) instinctu ac permissione, commigravit in alium locum, qui est situs super flumen Hion, adjacetque ei silva nuncupata Ambligis; ibique cum duobus discipulis suis, Adeleno videlicet, et Domitiano extirpare cœpit virgultum, ut ibidem quoque sibi ac suis construeret dignum habitationis locellum. Quo equidem tempore (mirum dicturus sum) cum instanter laborarent, et ut solet fieri, cappæ eorum super arboris truncum jacerent positæ; contigit ut superveniens dominus loci illius, silvamque

D
EX MSS.
peregrinatur
Romam.

Ordinatus
Diaconus,

iterum Romam
adit,

E
ac tertio
Sacerdos,

cum SS. A-
deleno et
Domitiano

construit
monasteria
h

Lobium,
i

k

l
Alnum.

F
m
Wasslare:

n
aliū locum
habitationi
parans,

obsistentem
sibi loci do-
minum

silvamque

et flagitiose
vixit,

ac nomen
suum mutat:

socii interitu

et Angelico
monitu

g
resipiscens,
redit ad
Audbertum;

secedit in
monasterium,

Clericus
factus

EX MSS.

et ideo paralysi punitus,

sanat.

Fontem elicit,

et Crispinum appellit:

SS. Adelenum et Domitianum aliis locis praeficit;

febri corruptus,

dat ultima monita
0

et mortuus

A silvamque suam eos exstirpantes inveniens, cappas eorum quasi pro vadio auferens, abire conciperet. Sed mira Omnipotentis clementia adest, statim invocata. Nam dum idem homo gressum verteret abeundi; mox omnibus membris stupefactus, et velut in specie mortis deprehensus, in sua poena sensit, quod non recte ageret circa servos Dei. Provolutus ergo eorum pedibus, rogat sibi veniam dari commissi sceleris; cappasque suas ut reciperent, magnis cepit vocibus expostulare: simulque vovens quod ejusdem silvae medium Deo per manus traderet Sancti, si ei pius Dominus quod inique egerat donare dignaretur. Mox mirum in modum a B. Landelino pristinae sanitati redditus, divinique verbi praedicatione edoctus, al propria est cum pace dimissus. Vir autem Domini, gratias agens, quod sibi utique adesset misericordia Conditoris, construxit ibidem oratoriolum in honorem B. Martini Episcopi, et illic cum supradictis discipulis, hymnis divinis orationibusque vacans, benignitatem quotidie postulabat Domini.

9 Quadam etiam die, Sanctus Dei Sacerdos Landelinus, omnia circumquaque lustrans loca, reperit fontem ibidem deesse, quo Fratres aquam suis usibus haurire debuissent. Facta autem oratione, baculi sui ictu percussit terram: statimque fons mirae profunditatis ebullivit, qui crispantibus undis decurrere cepit: et illico ob rem quae accidit locum illum Crispinum nominavit. Coeperunt ergo tunc nonnulli, audita ejus sanctitate, e diversis partibus ad ipsum catervatim confluere, adunataque est populi non minima in eodem loco multitudo. At vir Deo plenus, misceri multitudini nolens, solitudinem praee omnibus seculi rebus caram habens, ne scilicet multorum actiones suae mentis ab statu rectitudinis hebetarent obtutum, non longe ab eo loco descendens, sequestrata mansionem demoratur. In eo autem loco, ubi flavius in sese fontis Crispini colligit rivum, in honore B. Petri Apostolorum Principis condens ecclesiam, inter ipsos, ut ita dicam, supernos Angelorum choros; et si necdum visione carnis, mentis tamen contemplatione conversabatur, dicere valens cum Apostolo Paulo; Nostra conversatio in caelis est.

10 Visum praeterea est B. Landelino, ut supradictos suos discipulos, Adelenum et Domitianum, discretis mansionibus absentare deberet, quatenus et ipsi, per divini verbi ministerium, lucrum animarum Domino, suis quique in locis, omni die augmentarent: ipseque, velut avidissimus verae Philosophiae amator, contemplationi caelestium liberius vacaret. Locavit ergo S. Adelenum procul a suo monasterio prope leuga una, super fluvium Hion; Domitianum vero ex altera parte quasi leugis duabus, super fluvium Haynam.

11 Quibus auxiliante suprema clementia peractis, sancta et immaculata Christi hostia, multiplici contusione ignisque examinatione, more holocausti, jamque divinis immolanda conspectibus probatus; sanctus videlicet et Dei dignus Sacerdos Landelinus ipsi, ut ita fatear, caelesti jam propinquabat altario. Cum enim eum omnipotens Deus pro laboribus, quibus quotidie desudabat, remunerare jam decrevisset; o senilia membra, quae proluxa carceris hujus contriverat angustia, modica coeperunt pulsari febricula. Accersitis itaque undique Fratribus, indicat se jam carceris ergastulo resolvi. Flebilis mox personuit vox, una dicentium, Quod nobis ultra erit auxilium, Pater sanctissime, cum tu pastor oves Deo acquisitas relinquis, devorandas dentibus diaboli? Tum vir Domini ait: Non mea, o timi Fratres contristet vos absentia; aderit prope vobis Pa-

inhaerere studeatis attentius. Servite ei in timore, D et exultate ei cum tremore. Nulla enim poterit nocere adversitas, si nulla infestet iniquitas. His et hujusmodi sermonibus Fratres, adhortans, super cineres et cilicium stratus, adstantibusque circumcirca quos Christo acquisierat Fratribus; animam, bonorum actuum floribus adornatam, ad Angelorum direxit gloriam. Discipuli autem honorifice egregii magistri corpus in eodem suo caenobio tradiderunt sepulturae: ubi ejus meritis intervenientibus multa fiunt signa, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Vallis villa, vulgo Vaux en Artois prope Bapalmes, nostra aetate erat sub dominatu Comitum de Bucquoy.

b Ergo ante annum 638, quo Dagobertus obiit: coeperat autem imperare Austrasiis anno 622, Neustriis 628, totius Francici Imperii monarcha 630.

c S. Autbertus, creatus Episcopus anno 637, praefuit annis 33, mortuus anno 670, cum mortuo Chlothario III, successisset Theodoricus.

d Abbas Philippus, cum Martyrologiis et Fulberto Vitaque sequenti, asserit baptizatum a S. Autberto Episcopo, ergo anno 637, et annis non multis citius natus.

e Circa annum 644, aetatis 7.

f Fulbertus in Vita S. Autberti, Ut in virilis animi robur adolescens evasit, quae aetas liberior ad quaeque audendum. Quod circa annum 655, aetatis 18, potest accidisse.

g Circa annum 660 aetatis 33, cum praessent Chlotarius III, et Childericus apud Austrasios, non Chlotarius secundus pater Dagoberti.

h Circa annum 670, quo S. Autbertus 13 Decembris vita functus est.

i De Laubaco seu Lobco, consule quae diximus ad Vitam S. Ursuarii 18 Aprilis a pag. 557.

k Inter hos praecipuus fuit ipse Ursmarus: qui et videtur adhæsisse in construendis duobus sequentibus monasteriis, ut vel ideo ei ut fundatori tribuantur, a Fulcuino in 2 Appendice ad Vitam ejus pag. 563.

l Alna est monasterium Ordinis Cisterciensis ab anno 1148: consule Jongelinum, de Abbatibus Cisterciensibus in Belgio pag. 42, ubi asserit a S. Landelino fuisse ibi constitutos Clericos communis vitae.

m Waslaus seu Waslare in Fania monasterium, situm prope Trelnoium et Latiense caenobium, a Normannis dicitur destructum. Huic S. Landelinus praefecit S. Dodonem, qui colitur 28 Octobris Est autem ibi adhuc vicus, S. Hilarii Reliquiis valde celebris: et nunc a Cisterciensibus obtineri locus dicitur.

n Apud Fulcuinum in citata 2 Appendice, B. Ursmarus in exordio regiminis sui ecclesiam consecravit anno sexcentesimo nonagesimo septimo, die xvii Kalendas Septembris, Pippino Francis principante. Baldricus lib. 2 Chronici Cameracensis cap. 37 et 38: Secessurus S. Landelinus Laubii, eo loci praefecit beatum virum Dei Ursmarum. Erat tum S. Landelinus natus annos 60.

o Senilibus membris damus 70 vitae annos, pervenisset ad annum Christi 707, quod potuit fieri; et sic impendisset Crispiniensi constructioni annos decem. Si vellet aliquis citius obisse, nolumus contentionis funem cum eo trahere; maxime si liceat cogitare (quod sane licet) S. Autbertum, necdum Episcopum, sed sub uno alterove decessorum suorum Vicarium seu Chorepiscopum fuisse, quando Landelinum baptizavit, et puerum sub disciplina sua habuit. Sic enim concipi poterit, anno circiter 600 natus et baptizatus, annum aetatis egisse

A egisse intra 20 et 30, cum perverteretur, Autherto necdum Episcopo; conversus autem circa an. 640: et per talem hypothese[m] valde laxarentur spatia temporum. *Legenda Gallica*, quam sequitur *Mabilio*, obiisse Sanctum dicit an. 683, quando in eadem hypothese octogenarius ille fuisset: sic autem jam conversus, diutius fuisset usus consilio et directione S. Autherti, tum ad propriam vitam ex lege monastica instituendam, tum ad monasteria ordinanda.

ALIA VITA

Et priori forte antiquior.

Ex MS. Ultrajectino ecclesiæ S. Salvat.

Ex S. Autherti disciplina,

Landelinus, vir sanctus, tempore Dagoberti regis Francorum, ex villa quæ Vallis vocatur, ut stella ortus est, et a S. Autherto Cameracensi Episcopo, ad petitionem parentum ejus nobilium, de sacro fonte levatus est et benedictus. Adultum vero puerum eidem Episcopo remiserunt, ejusque sanctitati commiserunt; ut et parvulum sacris litteris erudiret, et cura diligenti bonis eum moribus insigniret. Quem Antistes suscipiens, affectu paterno tamquam filium educavit. Cum autem Præsul attenderet eum honestius profecisse, et annos pubertatis moribus et scientia transcendisse; habens illius non modicam spem salutis, tonsura et habitu Clericali Landelinum puerum illustravit. Sed antiquus hostis, omnium bonorum inimicus, hoc ipsum videns et invidens, non terrores seu minas intonuit, sed astuta malicia in illum suasionis mortiferæ virus evomit: qui nonnullos cognatos et amicos, ad hoc satis idoneos, adinvenit, per quos ætatem illius teneram perverteret. Frater, inquit, et nos tibi volumus providere, et tu nos debes audire. Vide ergo, dilecte, ne ab aliquo seducaris, nec velis in monasterio diutius immorari, vel cum Clericis musicantibus otari. His verbis rudem Landelini animum concusserunt, obtinentes ut a monasterio et Clericorum consortio recederet. Quorum voluntatibus, eo quod ipse novit consilio, Deus cessit; et tamen ab electo suo cura ejus penitus non recessit, sed ad tempus siluit.

ad seculum reducitur ab amicis,

et dum ille pro ipso lugeat,

2 Et forte ad hoc divina gratia aliquanto tempore se subtraxit, ut post graves culpas devotius et humiliter pœniteret, atque malum postmodum cautius abhorreret. Denique David, post Uriæ peccatum, ampliori lavacro postulat se salvari et lavari; postque negationem Petrus amarius legitur lacrymari; et uterque devotior et robustior redditus post ruinam. Quod intuens sanctus Præsul inconsolabiliter contristatur, et super illo perduto lamentatur; preces, fletus, et hostias offerre Creatori non desistens. Interea Landelinum seductores sui, tam verbis quam exemplis, ad peccandum instantanter sollicitant, festinantque secum rapinis et latrociniiis irretire. Ad quorum spem confirmandam nomen suum mutavit, et Maurosus se nuncupari fecit; ut novus prædo, novo nomine censeretur, ut unde advenerit, vel quis ante fuerit, nesciretur: quo liberius novis operibus incubaret; quod eum nec antiqua mentio nominis revocaret. Præceps ergo Maurosus, ad facinora quævis manus liberas exercebat, et quasi dux malorum præ omnibus habebatur.

ad latrocinia prolapsus;

visa socii ad inferos rapti animo,

3 Qui cum nocte quadam unius divitis disponderet domum irrumpere, et violenta manu illius bona diripere; divina eum dispensatio ab hujusmodi proposito revocavit, et malum raptoris propositum im-

mutavit. In illa enim nocte unus de sociis suis subitanea morte prævenitur; cujus animam maligni spiritus in profundum inferni juxta suum meritum projiciunt. Cujus morte cognita, Maurosus dolore contabescit, gemit, et ejulat; et in tantum dolor subitus ingravescit, ut præ nimia tristitia cogatur obdormire. Cui adstare visus est in somno vir, præferens vultum gratiosum, et socium ejus quis locus excipiat, quis fructus malitiæ, demonstravit. Illic Authertus Præsul, ait, tuum periculum luget: et cum te somno lenta mors detinet peccati, ille plorat, et vigiliis, precibus et suspiriis pro te elaborat. Ad hunc ergo necesse est quantocius revertaris; et relictis operibus tenebrarum, ejus monitis salutaribus obsequaris; ut ad infernum non traharis, sed in cœlestibus nostro et Angelorum consortio perfruaris. Moxque evigilans, amore peccandi et animi furore deposito, relictis sociis Episcopo se præsentat.

et Angelico monitu resipiscit;

4 Attendens Præsul quanto affectu juvenis lacrymatur; ipse quoque flens atque gaudens manus benevolas porrigit revertenti, et indulgentiam spondet pœnitenti. Quem etiam in laicali habitu per aliquot tempus fecit in monasterio conversari; donec quiddam contraxerat vitæ lenocinia secutus, dilueret lavacro pœnitentiæ salutaris. Quem Præsul cum attenderet satisfactione congrua permundatum corona et habitu insignitum, benedictione debita clericavit. Qui tantæ gratiæ dignitatem adeptus, pondus rei digne considerans, majoris desiderio sanctitatis, Romam ire decrevit. Ubi devotus ad pavimentum, cum planctu et lacrymis se prostravit, et beatos Apostolos magis votis quam vocibus postulavit. Orationibus humiliter cum aliis operis bonis peractis, ad propria remeavit, et beati Præsulis magisterio se addixit, et hujus vitæ delicias sibi interdixit: plus appetens labores, precum instantiam, jejunia, vigiliis, quam solatium. Cujus videns sanctus Præsul dignam proficere sanctitatem, promovit eum ad officium Diaconatus. Factus Diaconus iterum Romam adiit; et Cameracum, ut ante, iterum remeavit; et sancto Pontifici debite se præsentavit: quem Præsul post dies aliquot in Presbyterum ordinavit. Qui cum sacerdotio fungeretur, ne tanti beneficii ingratus haberetur, rursus sanctos Romæ Apostolos visitavit.

atque a Sancto recepit

E

ordinatusque Clericus, Diaconus, Presbyter,

ter Romam proficiscitur.

5 Postea reversus ad Episcopum, cum duobus sociis Adelino et Deumiano, in pagum Haynaw juxta fluvium Sambram Dei gratia providente Landelinus monasteriales cellulas præparavit, in loco qui Laubias appellatur. Ibiq[ue] corpora sua jejuniis et abstinentia macerabant, ita ut per totam viciniam bona eorum opinio se diffunderit. Qua diffusa illuc plurimi conveniunt, gaudentes quod in agro humili thesaurum incomparabilem invenissent: et multi eis associati sunt, atque alii larga manu temporales substantias obtulerunt. Videns autem Landelinus multos ex diversis mundi partibus in eodem monasterio cum bonis eorum congregatos, ut religiosius viverent; valedicens eis recessit, amore et desiderio paupertatis; veniensque in locum qui Alua dicitur est, ibi sibi habitaculum præparavit, gaudens quod in solitudine Deo devote cum paucis militaret; tenorem vivendi rigidum non deponens sed de die in diem gravibus graviora superponens: cui multi plurima contulerunt, et illo præidente monasterium construxerunt. Ut autem Alnense monasterium labore et diligentia consummavit, recedens inde, aliud in Templucensi pago similiter inchoavit, et in tempore parvo fidelium munificentia plurimum dilatavit. Et sicut B. Petrum Romæ tertio visitaverat, ita et hæc tria monasteria voluit dedicare, et suum tam peregrinandi quam ædificandi

Condit monasteria Lobien- se, F

Alnense,

Waslariense

EX MS.

A candi trinum laborem Apostolis assignare. Cui etiam divina dispositio locum alium designavit, ad quem eum, expletis quæ prædiximus, destinavit.

Quartum con-
diturus, loci
dominum, re-
isistentem et
punitum, sa-
nat,

6 Qui assumptis prædictis comitibus Adelino et Deumiano, super fluvium Hon superveniens, illic residebat : ibique silva quæ Amligis dicta est, eidem fluvio videtur adjacere. Quem locum, attendens, nec aliquid vacuum inveniens, ubi nova possent eorum tuguria collocari ; acceperunt instrumenta ut sibi locum præpararent. Quibus laborantibus paterfamilias advenit, eosque dure increpavit, cur ejus silvam præsumerent extirpare ; qui et arripuit eorum vestimenta, ut hoc damno concussi ultro procedere non auderent. Quem divina ultio prosecuta est, inferens ei tantam corporis sui læsionem subito, ut humi jacens stupidus mortis superesse crederet passionem. Qui se feriri divinitus intelligens, virum sanctum non despexit, sed humiliter supplicavit, ut Deum dignaretur pro ejus excessibus exorare. Quorum veniam si vir sanctus indigno miserans impetraverit, per manus ejus ipsam silvam Deo resignaret, ut in eo vir sanctus possit deinceps juxta libitum operari. Vidensque Sacerdos benignus fere illum mortuum, et devotas pro eo fudit preces supernæ pietati, et statim sanus factus est. Tunc Sanctus illic in honore S. Martini parvum oratorium præparavit, in quo cum prædictis Christi discipulis hostias Deo pœnitentiæ immolavit.

B

et ab excitato
ibi fonte Cris-
pinium va-
cat;

7 Aqua ibi cum labore portabatur ad necessaria domus, quia aquæ fons in loco illo non fuit. Orante autem Sancto, et solo ictu baculi terræ superficiem percutiente, statim fons vivus erupit. Ubi cum magnum gregem Monachorum congregasset, ultimo tandem exceptus somno, in gaudium Domini sui coronandus introducitur. Cujus corpus in cinere et cilicio derelictum, discipuli in suo cœnobio honorifice cum psalmis et precibus sepelierunt. Ubi ex tunc et deinceps ab astantibus sibi et famulantibus suum

præsidium non absentat, nam eorum votis et meritis largo beneficio se præsentat ; ei in quem desiderat prospicere divino vultui sic assistens, ut tamen præsto esse devotis suorum petitionibus non desistat.

D
ibique mor-
tuus sepelitur.

APPENDIX

Ex Vita Gallice impressa 1636.

Sancti Landelini fons, cujus in Vita fit mentionem et amplius pedes in orbem complectitur. Is creditur atque experiendo cognoscitur, salutaris infirmantibus, ex eodem portantibus, esse. Imprimis autem mirabile est, quod pistoris Crispiniensis filius, in eo submersus, neque inde extractus nisi mortuus, haustas aquas remittere cœpit ac reviviscere, statim ac pater, mœsto illo casu afflictissimus, filium Sancto commendavit, juxta consilium Monachorum. Onyx quoque, ex sacra capsula sumptus oculisque applicitus, levamen iisdem quotidie ferre dicitur. Quibus aliisque rebus excitata fidelium pietas, ab annis ferme ducentis, conflavit piam Confraternitatem laicorum quadraginta, in honorem S. Landelini, quæ etiam Crispinii perseverat. Huic autem monasterio cum piæ ac nobiles sorores, Bertha atque Ægidia, ex Bossutiorum familia, multa de alodio suo contulissent prædia ; donationemque irritam facere contenderent Godefridus et Ivo, germani illarum fratres ; S. Landelini feretrum Monachi deportavere Bossutum, ut suam ibi ipse causam ageret. Ad feretri sacri conspectum incanduit Godefridus ; sumptoque arcu sagittam in latores jacit ; quæ neminem eorum lædens, ipsi infixæ thecæ stetit. Cumque obscuratus mox sol iratum nuntiaret Deum ; turba quidem attonita hæsit, Godefridus autem totus contremuit ; subitaque laxandæ alvi necessitate pressus, cum fœcibus simul et intestina egressit, ac mortuus est.

Fons Sancti et
gemma salu-
taris;

Mersus puer
reviviscit.

E

Sacrilegus ar-
ca temerator
intestina ege-
rit.

DE S. HILARIANO PRESB. MART.

IN RUTHENENSI AQUITANIÆ DIOECESI.

D. P.

Ex Hispalionensis Oppidi traditionibus.

C

SEC. VIII
AUT IX.
Cultus Hispa-
lione,

et in veteri
Breviario Ro-
thenen.

Passio ad
Normannorum

Galicani Martyrologii auctor Saussayus, ad ejus supplementum suggerit hoc die sequentia ; In territorio Ruthenensi S. Hilariani Martyris, qui divinæ gratiæ et veritatis testis, ab impiis, in Hispalione oppido ejusdem agri, extremum ad agonem compulsus, abscisso capite coronam accepit. Distat Hispalio a sua metropoli leucis quinque, posita cis Lothum flumen : ideoque speravi, ex nostri Collegii Ruthenensis Patribus posse me certius de omnibus informari, ex loco tam vicino : nec ea me spes omnino fefellit, quamquam ipsis non successerit, aut ibi aut Ruthenis inveniri vetus istius Ecclesiæ Breviarium ; ubi nonnulli adhuc meminerant lectam sibi epitomen aliquam veteris Legendæ.

2 Sed vel ea non admodum vetus fuit, vel popularis traditio haustæ inde notitiæ temere addidit persecutionem Anglorum, a quibus denique cæsus Sanctus sit. Normanni commodius nominarentur, annuis populationibus infesti Gallicanis Provinciis tempore Caroli Calvi. At nec illi conveniunt ætati S. Hilariani, si vere is Caroli Magni, non dico Confessarius (quod eadem etiam traditio habet) sed Coætaneus saltem fuit : tunc enim oporteret Saracenos, intelligere, nihil minus

infestos meridionalibus omnibus Galliæ provinciis, quamquam et a Carolo magno et ab ejus avo Martello sæpe acti sint trans Pyrenæos. Ut ut est, tenet præfata traditio, virum sanctum frequentius Laviniacum adiisse, intervallo decem circiter leucarum dissium Hispalione ; sed quarta solum horæ parte ab Ecclesia Perzensi, cui Sanctus deservebat, ut securius sacrificium incruentum offerret Corporis Sanguinisque Dominici : et quia transeundus Lothus erat, deficiente cymba, nonnumquam pallio aquis instrato usum, eodemque adminiculo reverti solitum : hostes autem aliquando insequi transfluvium conatos, haustos aquis fuisse : ibique nunc positam Crucem, ad quam terminatur processio in diebus Rogationum. Sed et rupes eo tractu ostenditur, excavata in modum sarcophagi, ad mensuram humani corporis ; quæ recessisse creditur recipiendo occultandoque Sancto, cum aliquando ad necem quæreretur : ubi etiam stationem Processio facit ; in quem finem ibi quoque plantata Cruz una cernitur.

3 De hoc Christi pugile fertur, Saussayo teste, et mihi ex ipso loco confirmatur, quod decisum caput, fonte, quem divina virtute ex se manante imbuerit, immersit ; dehinc in manus matris suæ (in locum matricis

F

aut Saraceno-
rum incursio-
nes referenda.

Fons sanctus,
post ablutum

in eo caput

A matricis ecclesiæ habet instructio mihi missa) ceu pignus pietatis deposuerit. Est sane saluberrima fontis illius aqua, qui et Fons sanctus vulgo dicitur, et passim ab ægris Hispalionensibus ad potum appetitur. Quod si prope eum deprehensus a grassatoribus Sanctus, et resecto capite Martyr factus, mirum non fuerit, hoc ibidem a supervenientibus casu fidelibus, aut etiam miraculo excitis ad funus curandum, fuisse in eodem fonte ablutum; et quia passim Martyres capite plexi; pingebatur illud manibus complexi; creditus a rudi posteritate fuerit Hilarianus suum illuc caput tulisse, quo ipsum cum corpore tumulandum alii attulerunt.

sepultura in
matrice
curata,

ubi videtur
adhuc haberi
corpus.

Laviniaei
Reliquiæ,

4 Hodie invenitur ibidem in Sacristia, vetus et inaurata capsula, intra quam omnia fere unius corporis ossa continentur, eaque valde candida et solida: sed quia nulla adest scriptura, non audent ipsam Hispalionenses Clerici altari imponere, ad publicam venerationem, tamquam corpus S. Hilariani; atisque habent festum agere in matrice ecclesia prænominata, cum Octava, idque hac xv Junii; quod festum, sed absque Octava, etiam celebrat Ecclesia S. Joannis Hispalionensis. In Bonavallensi quoque, Rhutenensis diœcesis; Cisterciensis Ordinis Abbatia pretiosiori ex argento capsula habetur impositum os unum brachii, Hispalione antiquitus acceptum, quod ipsius Sancti esse creditur. Plura non suppetunt: nec plura speramus invenienda, nisi forte ipsas antiqui Breviarii Lectiones, quas optamus in tempus Supplementi faciendi nancisci.

sunt qui Cister-
ciensem San-
ctum faciunt,

5 Hispalionensis porro Canonicus vel Præpositus, qui hæc suggessit Patri nostro Conchet, instructioni isti etiam addidit, in prædicta Bonavallensi Abbatia, ad cuius jus pertinet Laviniaensis Prioratus, qui nunc ab uno dumtaxat Monacho tenetur, legisse se, quod S. Hilarianus fuerit ejusdem Ordinis professor. Hoc

si alicunde posset confirmari, nullum restaret dubium, quin vere ab Anglis occisus ille sit, occasione, bellorum pro Aquitaniæ possessione inter Anglos Francosque gestorum; postquam scilicet Alienor, ultimi Ducis Guilielmi filia et heres unica, a Ludovico VII Francorum Rege, post XIX annos sterilis conjugii, sub prætextu consanguinitatis, dimissa anno MCLII, Henrico Comiti Andegavensi, ac postea Regi Angliæ nupsit, Dotalem secum Aquitaniam ferens; et postquam Joannes, Sine-terra dictus, quintus Alienoris filius, judicio Parlamenti Parisiensis privatus est omni quod in Gallia tenebat jure, eo quod convictus habebatur mortis illatae pupillo Arturo, ex fratre priori nepote atque heredi regni. Istis de causis orta bella durarunt usque ad annum MCCLIX, quando S. Ludovicus partem Aquitaniæ Anglis cessit, cum titulo Ducatus tenendam; quam Philippus Pulcher, sancti Regis nepos, iterum fisco suo addixit; iterumque restitutam, demum omnino ei irre-
cuperabiliter ademit Carolus VII, circa seculum xv dimidium.

D
AUCTORE D. P.

quo posito
credi posset
occisus ab
Anglis sec. 12

6 Non est a Cisterciensium instituto alienum, sed usitatissimum, iis Paræciis, in quas jus Patronatus Abbates illorum habent, Parochos ex suis Religiosis præficere. Sed vix apparet quomodo historia cædis, seculo XII vel XIII patrata; eamque secuta tot miracula, quot opus fuit ad plenum cultum inducendum, et quidem sine ullo Apostolicæ Sedis judicio, adeo cito potuerit ab hominum memoria pæne tota deleri, non solum, Hispalione sed etiam in toto isto Ordine, cujus tot illustria extant rerum in eo gestarum monumenta. Chalemotus certe, qui anno MDCLXVI undique conquisivit materiam augendæ Seriei, non solum Sanctorum ac Beatorum, sed etiam illustrium virorum sacri sui Ordinis, nusquam reperit Hilarianum.

sed illud vix
credibile est
sic potuisse
latere.
E

DE S. ALBRICO SEU ALDRICO

EPISCOPO AUGUSTODUNENSI

APUD MONTEM BRUSONIS IN DIÆCESI LUGDUN

Ex Schedis Petri Franc. Chiffletii S. J.

POST AN. DCCC.
Solo et non-
nihil diverso
nomine Augu-
stoduni notus,

Augustodunensium sive Æduensium in Burgundia Episcoporum Catalogi, apud Claudium Robertum, Sammarthanos, aliosque, post S. Leodægarium, anno circiter DCLXXV, die v Nonas Octobris crudeliter interfectum; et Ermencharium successorem, ex illius Actis dumtaxat notum; nuda nobis exhibet sequentium sex Episcoporum nomina, usque ad Moduinum; qui Ecclesiam illam scitur administrasse anno DCCCXXXV. Istorum ultimus, Adelricus vel Aldericus ipsis scribitur: videturque omnino idem esse, quem sub Alberici seu Albrici nomine venerantur hac die (sicut ex Chiffletii nostri schedis accepimus) incolæ Montis-Brusonis, vulgo Mons-brisson, nobili in Segusiis seu Foresiis oppido, secunda vel tertia leuca ab ipso Segusianorum Foro (Feurs vulgariter dicto) atque amne Ligeri; trans quem, a duodecima versus Ortum leuca, Metropolim Lugdunensem respicit.

quia perægre
defunctus,
Monbrissonii
colitur;

2 Opinio est, ad Synodum provincialem a iave ex causa huc venientem, ac morbo correptum, obiisse in domo cujusdam civis, e regione ecclesiæ S. Andreæ; in qua et sepultus fuerit. Ibi certe, post majus altare servantur, non solum sacri corporis ossa, sed etiam calceus, chirotheca et zona; nec non Episcopalis pedi, ex ebore vel osse tornati, pars digitalis: quæ mirum est anno MDLXII evasisse furorem hæreticorum

Hugorottarum, dum loco per vim occupato die XIV Julii, cives Catholicos plures octingentis præcipites ex summa arce dederunt, ceteris interfectis. Reliquias illas recognovisse dicitur, et per ignem probavisse Archiepiscopus Lugdunensis D. Petrus d'Espinac, ad eam Cathedram evectus anno MDLXXIV; quam usque ad finem fere seculi istius tenuit, defunctus anno XCIX, v Idus Januarii. Dicuntur etiam qui febris laborant, opem ejus implorare et experiri frequenter; nec non in puerperio periclitantes mulieres, maxime cum zona illius cinguntur.

F
servatis ibi
reliquiis
et miraculis
clarus.

3 De Monte-Brusonis pluribus agit in Notitia Galliarum Hudrianus Valesius, potissimum ex monumentis Insulæ Barbaræ prope Lugdunum, et Comitum Forensium litteris. Plus nostra interesset, amplius aliquid scire de sancto istic hospite, quem sui Æduenses nulla hactenus veneratione prosequuntur, ac pæne ignorant. Interim non multum nos movet varia nominis scriptio, expertes quam facile inter se commutentur Alp seu Alb mons; Adel nobilis; Alde, antiquus, senex; quibus addita terminatio Rike, dives, usitatissima apud Burgundicnes, communi cum Francis Teutonica lingua usos, constituit nomina; ex quibus hic, vel opulenta in montanis possessio, vel antiqua seu nobilis opulentia, boni ominis causa significatur.

Nominis
etymon.

DE SANCTA BENILDE

G. H.

MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA

Ex Memoriali S. Eulogii.

ANNO DCCCLIII

Memoria in
Martyrologiis,Memoriali
Eulogii,

Tabulæ hodierni Martyrologii Romani celebrant hoc xv die Junii memoriam Sanctæ Benildis, Martyris Cordubæ in Hispania. Eadem, addito titulo Matronæ, leguntur in Martyrologio Galesinii. Addit in Notis Baronius, scripsisse nobile certamen ejus S. Eulogium, in Memoriali Sanctorum lib. 3 cap. 9; passamque tradere æra DCCCXCI, anno a Christo Domino DCCCLI. Eulogius, cum cap. 8 dedisset martyrium SS. Anastasii, Felicis et Dignæ, de quibus die præcedenti actum, ista dicto cap. 9 scribit: Denique hos sequens Benildis femina, ætate jam provecta, et, ut ferunt, non medie timorata, sub professione ceterorum occubuit xvii Kalendas Julii, Æra qua supra. Quorum cadavera, post aliquot dies ingenti concremata incendio, ad ultimum fluvii projectu dispersa sunt. Quæ ultima de quatuor jam dictorum Sanctorum corporibus fuerunt dicta. Eadem ex S. Eulogio ediderunt Hispanice Ambrosius Morales lib. 14 cap. 20; Joannes Marietta, lib. 4 de Sanctis Hispaniæ cap. 28; Martinus de Roa, de San-

ctis Cordubensibus: adduntque hi, ortu Cordubenses fuisse, et corpora combusta in fluvium Guadalquivirum projecta, ne a Christianis raperentur et in veneratione haberentur. Joannes Tamayo-Salazar in Martyrologio Hispanico, longum elogium profert, ex Eulogio, inquit, et Cypriano Cordubensi Archipresbytero, quem, ex Juliani Petri Adversariis, asserit vixisse ad annum MLX. Verum cum is ante citatis auctoribus ignotus fuerit, veremur, ne in eodem gradu cum Pseudo-Dextro et ipso Juliano sit habendus; proinde lectorem ad ipsum Tamayi Martyrologium remittimus, dum certiore notitiam de hoc Cypriano fuerimus adepti. Deprehendimus illum, inquit, inter diversorum Carmina, in meo Codice MS. recensita. Sed ut diversorum nominibus illa Carmina insigniantur, quivis tamen plura legens, quæ sparsim in suo opere transcribit Tamayus, haud difficulter intelliget, ejusdem auctoris ætatisque non grandis esse omnia; nihilque fidendum Codici isti fuisse.

et aliis scri-
ptoribus.Scripta Cy-
priani sunt
dub æ fidei.

E

DE S. EADBURGA SIVE EDBURGA

FILIA EDOUARDI REGIS ANGLIÆ

G. H.

Sylloge de cultu ejus, Vita, Reliquiis.

CIRCA DCCCCLX

Cultus sacer.

Inter antiquiora monumenta habemus duo illustria MSS. Martyrologia, in Anglia efformata: horum alterum in antiquo pergameno forsitan autographum, seculo xi exaratum; alterum apographum, ex vetusto MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ transcriptum est, quod ex adjunctis Chronico et Tabula Paschali colligimus collectum fuisse circa annum MCXL. In utroque, ad hunc xv Junii, sub finem legitur: Ipso die S. Eadburgæ, sive S. Eadburgæ Virginis; et sic etiam scribitur nomen in Missali, quod reperimus apud Monachos Gemmeticenses in Normannia, anno circiter millesimo scriptum. Usuardus Bruxelensis S. Gudilæ, ita habet: Item S. Eburgæ Virginis; et sic Colonia et Lubecæ anno 1490 excusum est: sed Martyrologi Maurolycus atque Felicius S. Eadburgam appellant: eademque Angliæ adscribitur apud Grevenum in Auctario Usuardi. Apud Molanum adjungitur Wentana civitas, quod sequuntur Galesinius et Canisius: sed pro Wentana, in MS. Florario, inepte legitur Numentana: intelligitur autem Wentoniensis civitas. Similia habent Arnoldus Wion, Benedictus Dorganus, Hugo Menardus, Gabriel Bucelinus, Edwardus Maihew, cum Martyrologio Anglicano Wilsoni, et Catalogo Ferrarii: qui ipsam Sarisburiam perperam adscribit, post Wionem, in Provincia Wiltonia; cum civites Wintonia sit in Provincia Southamptonia.

sua scripta
latet.

2 Floruit circa annum MCXXXVI Osbertus Clarentinus, vel de Stokim-Clare, Monachus Londinensis S. Petri, qui citatur a Balæo et Putsæo, quasi, inter alia monumenta de Actis Sanctorum, scripsisset Vitam S. Eadburgæ Virginis hoc exordio: Fidelibus in Christo

Sororibus; sed eam hactenus non licuit videre, neque judicare num de hac S. Eadburga ibi agi bene conjecerit Mayhew. Apposueramus hic olim aliquam S. Eadburgæ Virginis et Abbatissæ Vitam ex MS. codice Rubæ-Vallis, quæ etiam extat apud Capgraviu; sed hæc inventa fuit filia S. Ethelberti Regis Cantii, et Idibus Decembris defuncta, ad diem xiii Decembris seponenda. Alia autem hæc est Eadburga, filia Edouardi Senioris, quem post patrem Alfredum regnum Angliæ obtinuisse anno nongentesimo primo, et tenuisse viginti tribus annis, scribit Willelmus. Malmesburiensis, lib. 2 de Gestis Anglorum cap. 5. Ubi res illius gestas narrat, atque enumerat varios liberos quos ex tribus uxoribus genuit. Harum tertia fuit Edgiva, ex qua, inquit, suscepit duos filios, Edmundum et Edrepum, qui ambo post Ethelstanum regnarent; filias duas, Eadburgam et Edgivam. Eadburga, sacrata Christo Virgo, Wintoniæ quiescit: de qua hic agimus, ejus res gestas libenter plenius daturi, si invenirentur.

3 Idem Malmesburiensis cap. 13 ejusdem lib. 2, Edouardus Senior, inquit, de quo superius multa retuli, suscepit multas filias, inter quas ex uxore Edgiva Eadburgam: quæ dum trima esset, spectabile futuræ sanctitatis dedit periculum. Explorare volebat pater, utrum ad Deum, an ad seculum declinatura esset pusiola, posueratque in triclinio diversarum professionum ornamenta; hinc calicem et evangelia, inde armillas et monilia. Illuc virguncula ulnis nutricis blandientis allata, genibus parentis assedit; jussaque utrum vella eligere, torvo aspectu secularia respuens; promptaque manibus reptans, Evangelia

F
dantur ex
variis col-
lectanea.Ab infantia
dedita pietati,

A evangelia et calicem puellari adoravit innocentia. Exclamat cœtus assidentium, auspiciū futuræ sanctitatis in puella. Exosculatus pater ipse, et arctioribus basiis dignatus sobolem, Vade, inquit, quo te vocat Divinitas : sequere fausto pede, quem elegisti, Sponsum. Et profecto et ego et conjux felices, si a filia religione victi fuerimus. Ita Sanctimonialium habitu induta, cunctas sodales ad amorem suum in urbe Wintoniæ sedulitate obsequii invitabat. Nec resupinabat eam alia prosapiæ multitudo, quod generosum putaret in Christi inclinari servitio. Crescebat ætate sanctitas, adolescebat cum adulta humilitas, in tantum, ut singularum soccos furtim noctu surriperet, et diligenter lotos et inunctos lectis rursus apponeret. Quapropter, licet multis miraculis Deus viventem insignierit, illud exemplum magis in causa prædico, quod omnia opera ejus inchoabat caritas, et consummabat humilitas. Denique devotionem pectoris et integritatem corporis ejus, miracula in vita ei post mortem commendant plurima : quæ templorum ejus æditui Wintoniæ et Perschoræ nescientibus viva voce pronuntiant.

4 Hactenus sunt verba Malmesburiensis, qui eadem libro 2 de Gestis Pontificum Anglorum, §. De monasteriis diœcesis Wintoniensis, repetit. Eadem-etiam habent Continuator Bedæ, lib. 2 cap. 33; Joannes Brompton in Chronico, ad annum primum Edouardi patris. In Monastico Anglicano Tomo 1 pag. 33, ubi

de Wintoniensi cœnobio agitur, ista leguntur, ex Annalibus Wintoniensibus desumpta: Edouardus, filius Elfredi Rex Angliæ. Hujus filia fuit Sancta Edburga. cujus sacrum corpus in Wintonia requiescit apud Nunmeginstre sine fallacia, licet Monachi de Malverna se falso jactitent illud habere. Tres filios habuit successores Reges, Ethelstanum, Edmundum et Elredum. Iste Edoardus dedit Ecclesiæ Wintoniensi quatuor maneria.... Dedit et Novo-monasterio prædia multa, in quo quiescit humatus. Hæc ibi. Consule et pag. 979 in Addendis. Citatum monasterium Malvernense situm est in agro Wigorniensis, de quo agitur in Monastico Anglicano pag. 363 absque mentione S. Eadburgæ. Sed in eodem agro Wigorniensis est cœnobium Pershorensis, ad quod dicitur in dicto Monastico Anglicano pag. 204, Wada Comes attulisse Reliquias S. Eadburgæ. Malmesburiensis etiam, lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum, §. De Monasteriis diœcesis Wigorniensis sub finem, agens de cœnobio Pershorensi, ista habet. Habentur hic aliquanta felices Edburgæ ossa, celebrantque instanti reverentia, quod ibi frequentiori quam alias miraculorum meruit gloria. Michael Alfordus, in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ, mortem S. Eadburgæ refert ad annum DCCCCLX, quod nobis satis probatur. Quod autem Harpsfeldus sec. 10 cap. 8 et Edoardus Mayhew insinuent Abbatissam fuisse, in silentio antiquorum omittimus conjectare.

D

AUCTORE G. H.

Reliquiæ in Pershorensi cœnobio.

E

DE SANCTO BERNARDO

MENTHONENSI SIVE MONTIS-JOVIS DICTO

ARCHIDIAC. AUGUSTÆ PRÆTORIÆ IN PEDEMONTIO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Sancti cultu ; Vita, a successore Richardo aliisque scripta ; de anno ac die mortis ; de translationibus Corporis et Reliquiarum.

ANNO MVIII

In summis Alpibus

duplucis Xenodo chii conditor,

Augusta Prætoria Salassorum urbs est, juxta geminas Alpium fauces, Grajas atque Penninas, uti lib. 3 cap. 17 scribit Plinius. Per utrasque iter ex Italia in Castiam panditur. Harum jugum auctori Tabulæ itinerariæ, Summus Pennipus; Livio, Summus Vertex; Castari, Summæ Alpes; mediæ ævi scriptoribus, Mons-Jovis; nunc Mons S. Bernardi major dicitur, a cœnobio, quod istic cum hospitali, ad transeuntium commoditatem, condidit S. Bernardus, Augustæ Prætoriae Archidiaconus. Ejusdem nomen etiam alius vertex nunc tenet, bidui intervallo dissitus. iterque pandens per Alpes Grajas, Augusta Prætoria ad urbem Centrorum Tarentasiam, olim fortassis Cremonis jugum, aut Mons Grajus deinde Columna Jovis, ut volunt, vulgo Mons-minor S. Bernardi; ubi simile quoque cœnobium cum hospitali visitur, ab eodem Sancto conditum. Utrumque sub eodem Præposito, et ex Canonicorum Regularium instituto gubernatur: quorum Officiis propriis per totum Ordinem S. Salvatoris Lateranensis, tamquam illius Instituti etiam ipse fuerit, colitur hac xv Junii, ritu Duplucis ab anno MDCXXXIV; cum antea in iisdem Officiis, Romæ excusis anno MDXCII, sub ritu solum Semiduplucis, idque die xvi Maji colendus præscriberetur in kalendario illis præfixo quod penes nos habemus. Mutandæ diei occasionem dedisse videtur vetus usus Subalpinarum Ecclesiarum, puta Novariensis, Augustanæ, et Maurianensis. Habemus enim hujus postremæ Breviarium, excusum anno XDII, ubi ad xvii kal.

Julii in kalendario notatur, faciendum simplex Officium S. Bernardi Montis-Jovis, Confessoris. Talis autem diei observantia fundatur in Actis, in quibus, ad eum diem sepultus dicitur; relevatus vero x kal. Aprilis. Hoc autem absque nota kal. scriptum inveniens auctor Florarii, x Aprilis notavit Relevationem. Sunt qui dicunt Richardum, Novariensem Episcopum, anno MCXXII censuisse, ut Sanctorum cultu honoraretur; cum nondum scilicet cautum esset, nequis ita coleretur absque Romani Pontificis auctoritate.

2 Longe prius, quam dies xv Junii colendo S. Bernardo assumeretur a Regularibus, colebant eundem illi sub ritu Semiduplucis xvi Maji: et sic notatur in Officiis ipsorum Romæ excusis anno MDXCII; quod credo primitus institutum fuisse, eorum exemplo, qui in utroque S. Bernardi monasterio colebant festum allatarum ad se, quantum conjectare possum, Reliquiarum aliquarum ejusdem Sancti; ejusque rei distinctiori memoria evanescente, ceptum haberi diem istum mortis seu depositionis. Hinc Molanus, qui in prima Auctarii ad Usuardum editione, Bernardum adscripserat xv Junii. mutato postea consilio transtulit eundem ad xvi Maji, quod mox secutus est Arnoldus Wion; et nescio unde persuasus, cœnobium, quod Canonicorum Regularium erat, esse Patrum Cisterciensium ipsum, fastis Benedictinis adscripsit; ac sine ulteriori examine sequaces in eo habuit Hugonem, Menardum, Benedictum Dorganium, Chrysostomum Henriquez, Gabriel Bucelinum. Cautior illis Clāudius Chalemotus, in Serie Sanctorum

F colitur 15 Junii, quo sepultus

qui ibidem a Regularibus antea celebrabatur 16 Maji,

ipsis et Cisterciensibus atque Eremitis male accensitus.

ac

A ac Beatorum Cisterciensium, omnino prætermisit nomen Bernardi; tamquam satis certus, nec personam nec locum ad suos pertinere. Nihilo majori forsitan jure eum sibi adscribunt Canonici Regulares, præsumentes, vel Canonicam Augustanam talem fuisse; vel Bernardum ab illa ad Novariensem, Canonicam S. Laurentii in qua hospes mortuus et sepultus fuit transiisse. Qui vero Eremitam appellarunt Molanus, Canisius, Carthusiani Colonienses, Ferrarius, atque Saus-sayus, respexerunt ad asperitatem montium, in quibus Bernardus cœnobio condidit: quasi consequens esset, ipsum quoque ibidem vitam duxisse. Sed isti forsitan secuti sunt Vitam quamdam apocrypham, de qua infra.

Prioris diei
in tota Nova-
riensi diœcesi
celebritas
maxima.

3 Carolus a Basilica Petri, Episcopus Novariensis, lib. 1 de ecclesia Novariensi, de illo agit; et sanctitas hujus beati Archidiaconi, inquit, inter Alpes et in regionibus quæ Alpibus citra et ultra adjacent, longe lateque incredibili veneratione celebratur. In diœcesi certe Novariensi vix vicus est, in quo vel ædem ejus nomini dicatam, vel altare, vel votum universi populi non reperias. Gabriel Pennottus, in Notationibus ad Officia Propria Canonorum Regularium, scribit, in tota Novariensi diœcesi illius Natalem die xv Junii non sine festivitate celebrari; et infra: illius imaginem nulla fere totius diœcesis Novariensis ecclesia non haberi. Sed imprimis memorabilis est Sancti cultus, in ipso unde cognomentum apud multos traxit Menthonensi castro. Ibi cernitur, in suprema parte ædificii, versum in capellam cubiculum, unde per fenestram evasit Sanctus, sponsam fugiens: cujus etiam manus vestigium, monstratur impressum, lapidi fenestræ inferiori; quamquam non ita clare figuram manus referre depressiorem illam partem lapidis; ad nos, sub finem anni MDCLXVI, scripsit noster P. Petrus Verre, post Sacrificium ibidem oblatum cuncta accurate scrutatus.

Sacellum cas-
tri Menthonis
ubi natus.

4 Legenda Vitæ S. Bernardi de Menthone, Archidiaconi Augustensis, et fundatoris Hospitalium Montis-Jovis et Columnæ-Jovis, cujus festum colitur die quindecima mensis Junii, ad nos pervenit manu Petri Francisci Chiffletii, ut sumpta ex MS. Codice vicinæ ecclesiæ S. Joannis Maurianensis, estque variarum post scriptarum fons, in hæc verba desinens, Ego vero Richardus, Archidiaconus Augustensis prædictus, qui eram ibi Canonicus, multumque eidem sancto Bernardo familiaris et notus; videns ejus prodigia et innumera miracula, jactans peregrinando cogitatum meum in Domino, et ipse me enutriendo, reveniendo per Romam, inquisivi de Chronicis in locis de Menthone, Augustensi et Novariensi et aliis circumvicinis locis et civitatibus diœcesis, ubi conversatus est: et vidi, quantum potui et opus fuit, personaliter chronicas, et plures scripturas procuravi, et suprascripta redegei in memoriam: et ita esse attestor, præsentem Domino nostro, regnante per secula seculorum. Amen. Hæc ad calcem jam dictæ Vitæ leguntur: neque cunctaberis, credere, si sepositis, quæ ipsa se manifeste produnt, interpolamentis, genuinum Richardi textum continues, ipsis ad Annotata relatis. Eandem vero ipsam esse Vitam, quæ in Augustana ecclesia inter divina recitabatur, patet ex ea quam anno MDCXXVII apud Lugdunenses Gallica lingua evulgavit R. D. Rolandus Viot, fundatorum a Bernardo locorum Præpositus; Latinam autem anno MDC-LII Monachii edidit noster P. Adamus Schirmbeck, ubi iisdem verbis allegantur ex Augustano MS. eadem loca o hic leguntur.

datur ex MS.
rejectis inter-
polamentis:

eadem con-
traxior sty-
lo mutato
in 2 MSS.

5 Talem etiam habemus, sed stylo diversam, et succinctoriorem, præsertim in iis quæ interpolationem sapiunt, in Bodecensium atque Corsendonkanorum Regularium Legendariis; et ex hisce, vel etiam ex primis Actis, Paraphrasim suam contexuisse potuit Henricus

Glareanus, Helveticus Poeta laureatus; si vere ejus illa est, cujus ecgraphum nactus Bollandus noster, licet noverat Glareanum, fuisse virum non indoctum, tamen ex aliis quæ edidit operibus; paraphrasim illam censuit admodum eruditionis parum redolere; et quia ad historiam addere nihil poterat, operi nostro minime inserendum. Ergo, cum Maurianense MS. nondum allatum esset, nec Schirmbeckii Latina ex Gallico versio, unde Richardi stylum nosset Bollandus; inter lucubrationum suarum principia, commentatus aliquid de hoc Sancto, primo loco danda designavit Acta, quæ dixi sumpta ex Corsendonkano et Bodecensi MSS. tamquam ipsum Richardi opus, saltem interpolatum; secundo autem loco dignam censuit aliam Legendam, in eodem Codice Bodecensi sequentem, et a Joanne Gamansio submissam: eo quod, licet multo quam prior recentior videatur, continent miracula in priori prætermissa. Probo Magistri judicium: sed loco prioris Vitæ ad præteritum ab ipsa designatæ, illam pono quæ ex Maurianensi MS. venit: et addo veterem sequentiam, qua multum usus posterioris Vitæ auctor. Ab omnibus prædictis diversa ea Legenda est, quæ tamquam clarior et brevior ex Carthusiensi MS. Colonia missa Bollandus fuit a Joanne Grothusio, illius judicium requirente. Respondit autem Bollandus, apocrypham prorsus videri, quod productis verioribus constabit, ad quorum calcem placet ipsam dare, ut contraria juxta se posita elucescant magis. Hic vero indico, quod Alexander Fichetus noster (ut est in Bibliotheca Societatis aucta per Nathanaelem Sotuellum) anno MDCXLIX aliam edidit, quæ nobis necdum visa, potuit Vioti utilis fuisse.

quibus omissis
datur alia
ad supplemen-
tum prioris.

6 De ætate Bernardi sic loquitur Richardus num. 13. Postquam vixit... octoginta quinque annis, ex quibus claruit Archidiaconus quadraginta duobus... festo sanctæ Trinitatis solennizato... æger usque ad feriam sextam post ipsam sanctam Trinitatem, recommisit animam Deo... cujus corpus sepultum est in devota ecclesia famosi monasterii S. Laurentii Diaconi, juxta muros civitatis Novariensis, anno Christi millesimo octavo, [feria sexta post Trinitatem], decimo septimo kalendas Julii. Nulla ratione conveniunt Characteres. Etenim debuisset iis positis, festum Trinitatis x Junii, atque adeo Pascha celebratum fuisse xv Aprilis, currente littera Dominicali G. Atqui hoc ab anno DCCCCLXVII usque ad MXXXIX contigit numquam; anno autem ipso MVIII, sub littera Dominicali C, Pascha celebratum fuit xxviii Martii; adeoque Feria vi post Trinitatem, xxviii Maji. Sed quis non videat interpolamentum scioli alicujus, diem mortis et sepulturæ, manifeste distinctos a Richardo, confundentis per ineptam iterationem horum jam supra semel positorum verborum, feria sexta post Trinitatem? Expungantur igitur illa, et intelligatur obiisse sanctus xxviii Maji. Ad hanc correctionem prævisse videtur Auctor MS. Florarii, utrumque diem diserte distinguendo; licet tam in anno mortis erraverit, scribendo MVI; quam in requirendo die Natali, eumque affigendo die vii Junii, qui anno isto, habente litteram Dominicalem E et Pascha vi Aprilis, solum fuisset notandus vi Junii. Sepulturam morata videtur ultima Sancti voluntas, qua (ut habetur num. 14) recommisit animam Deo, corpus terræ; congruam portionem ossium Matri suæ Augustensi Ecclesiæ, pariterque cœnobio Montis-Jovis quando requireretur. Hinc consecutas turbas inquit Viotus; satagentibus cœnobitis ut primas in corpore Fundatoris sui sepeliendo obtinerent; Canonicis autem ipsum vindicantibus: unde factum tandem, ut quo loco obierat, id est in monasterio S. Laurentii prope Novariam, ibi et sepeliretur. Mirum est quod nihil istorum animadverterit vel Carolus Episcopus Novariensis vel Præpositus Montis-Jovis Viotus, atque sine scrupulo servavit male cohærentes notas temporis. Sapientior qui Vitam contraxit, qualem

Obit Sanctus
an. æt. 85,
Christi 1008

feria 6 post
Trinitatis
28 Maji,

sepultus 15
Junii.

Bodecenses

A *Bodecenses et Corsendonkani transcripserunt, cavit, ne feriam vi post Trinitatem uspiam nominaret. Interim ex jam dictis consequens fiet, natum esse Bernardum anno DCCCXXII, factum Archidiaconum DCCCLXVI, ætatis suæ XLIV.*

Caput in
Monte-Jovis,

corpus No-
variæ

in eam urbem
translatum
1255

7 *Ceterum cænobium et ecclesia Montis-Jovis, licet Fundatoris sui corpore careat; asserit tamen Constantinus Ghinius, in Natalibus Sanctorum Canonicorum, quod Caput in cænobium montis delatum, miraculis coruscat, æque ac Corpus in ecclesia S. Laurentii prope Novariam. Idem Ferrarius, in Catalogo Italiæ, sic scribit: Corpus in eo (S. Laurentii) monasterio conditum est; Caput autem post aliquot annos in montem delatum, in ecclesia sui nominis decenti honore repositum, in maxima veneratione habetur. Similiter et Carolus Novariensis, Bernardum in S. Laurentii ecclesia, magna Cleri populique frequentia sepultum scribit; et post pauca subdit; Ejus reliquiæ ad annum millesimum quingentesimum quinquagesimum secundum in ea ecclesia, in altari ipsius S. Bernardi reconditæ, cum Cæsarei ministri jussu dirueretur, translatae sunt huc, una cum aliis sacris Reliquiis, in ecclesiam majorem, et repositæ in ejus bibliotheca, cura Jacobi Trodelicii, cui monasterium illud erat, ut aiunt, commendatum: qua de re extat instrumentum, quod rogatus confecit Jo. Maria Clappa, Notarius Novarien. die XXI Julii MDLII.*

inde ad basi-
licam 1561

honorificen-
tius conditum,

8 *Postea ad altare majus translatae sunt a Vicario generali Jo. Antonii Serbelloni, Episcopi et Cardinalis, quod publico instrumento apparet, ejusdem Notarii fide firmato die XXIX Martii MDLXII. Nos demum cum ibi translati adhuc habitæ essent, capsis plumbeis inclusas in arca marmorea, una cum aliis ab æde S. Laurentii allatis, rite tutoque reposuimus sub altari majori: qua de re publici actus extant Michaelis Michaelii, Cancellarii Episcopalis; alter quidem, recognitionis, die II Novembris; alter depositionis, die XV Decembris anni MDXCV. Ac Reliquiarum quidem S. Bernardi pars tantum visa est: cum aliæ alio ablatae putentur. Nam vetus membrana in vase reperta est, his litteris: Istæ sunt Reliquiæ S. Bernardi, consilio Abbatis et aliorum Fratrum repositæ hic, quia quotidie petebantur a Canonicis Montis-Jovis et aliis Clericis. Caput vero ejusdem sancti viri integrum in argentea theca, humani capitis formam habente, tunc ibidem recognovimus, cum dentibus septem: in qua legitur, præsentibus Magistratibus et populo Novariensi conditum fuisse, a Ruffino Abbate S. Laurentii, die XV Junii anni MCCCXIV, Antonio Primo, Novariensi Notario attestante. Hæc ille pag. 18; oblitus quod antea pag. 11, inter Cathedralis suæ Reliquias numeraverit Caput S. Bernardi, argenteo capite inclusum; nisi id de particula intelligatur. Addit, ejusdem craterem ligneum, neque inegantem, viro tamen paupertatis studioso dignum; quem, inquit, argento exornari curavimus. Interim ex dictis apparet, unde factum sit, ut Molanus in Additionibus ad Usuardum, et hunc secuti Wion atque Bucelinus, scriberent, quod Sanctus quiescit in Monte-Jovis, qui ab eo transnominatus est mons S. Bernardi, partem scilicet pro toto accipientibus et ostendentibus Canonicis ibidem: quibus interim nescio an hodieum maneat possessio Capitis.*

ubi etiam
fuerat an.
1414.

Crater ejus
ligneus.

Caput tamen
nunc ostendi-
tur Treviris,

9 *Etenim cum post editum Martium, socius Henschenio essem profectus Treviros anno MDCLXVIII, accepi sex breves de Vita hujus S. Bernardi Lectiones, quarum ultima sic terminatur: Ejusdem Reliquiæ, præcipue sanctum Caput, modo in majori ecclesia B. Mariæ Virginis servatur cum magna veneratione: et singulis annis xv Junii ex instituto festivaliter celebratur, in summo etiam choro Metropolitano.*

Accessi deinde ad sepulcrum Domini, quod ibidem pulchre sculptum habetur, atque ad ipsum Caput supra illud positum, satisque decenter ornatum; prout ibidem semper illud expositum stare, nisi cum in Chorum causa festi deportatur, intellexi; causamque expositionis continuæ esse, frequentem illuc accursum populi, una cum Crucibus, ibidem ad Sancti honorem benedictis, spem recuperandæ suis agris sanitatis indidem referentis, quam sæpe desideratus consequatur effectus. Unde, quando, quomodo allatum istuc sacrum pignus sit, nemo vel tunc dicere, vel postea per litteras interrogantibus potuit declarare: sed neque ex Annalibus Trevirensibus Broweri, vel ex Additionibus Supplementoque Masinii, discere hactenus quidquam potui, per indicem rerum ad verbum Reliquiæ, vel nomen Bernardus; ut videantur nusquam de eo agere. Iterum igitur iterumque rogo eos quorum interest, ut si possint ex archivo ecclesiæ docere quidquam de hoc argumento, id nos faciant pro hujus mensis Supplemento habere.

nescit
quando et
quomodo
allatum.

10 *Interim, cum bona eorumdem venia, licitum sit mihi dubitare de origine prædictarum Crucularum; neque firmiter assentiri dicentibus, a suo isto S. Bernardo, ad Claravallensem perperam traductam ejusmodi consuetudinem, ab Hemmerodiensibus instituti Cisterciensis Monachis. Satis enim rationabiliter asserere videtur Gaspar Jongelinus, in Manipulo Hemmerodiensi titulo 23 de Reliquiis, Concionatores illos, qui promulgarant, a nemine suscipiendas Cruces, S. Bernardi Claravallensis honori dicatas, sed honori S. Bernardi de Monte-Jovis unice relinquendam ejusmodi prærogativam; fuisse coactos jure quam optimo ad retractanda temere dicta. Originem controversiæ ipse hanc indicat fuisse, quod quidam Majoris ecclesiæ Vicarius, officio Thesaurarius, ad Hemmerodiensi Abbate permissus habitare ædes S. Bernardi, quarum capella primitus S. Sulpitio sacra, reconsecrata fuerat anno MCL.... etiam sub titulo S. Bernardi (sicut ibidem adhuc testatur vetus inscriptio) is prætextu certioris custodiæ, eodem intulerit, tum alias quasdam majoris ecclesiæ Reliquias, tum caput S. Bernardi de Monte-Jovis; in cujus honore benedictæ Cruces in æde majori distribuebantur, et distribuuntur hodieque nullius impetitione, ut loquitur Jongelinus. Post mortem autem Vicarii illius, vindicantibus sibi domum suam Hemmerodiensibus, relata fuisse ait quæ alio spectabant, sed non ablatum loco patrocinium vetus S. Bernardi Claravallensis: proinde posse Cistercienses, tam ibi quam alibi, continuare usum suum benedictarum Crucularum, absque alterius Bernardi, etiam Sancti injuria, ex ritu a Majoribus accepto longe ante illa tempora, et evidentibus signis atque miraculis comprobato. Nec ultra contendit modestissimus scriptor. Verum si Clerus Majoris ecclesiæ, non potuit Cisterciensium usui antiquo majoris antiquitatis usum opponere (non potuisse autem probat decreti promulgati retractatio) haud facile eximent hæc legentibus suspensionem, quod ipsimet a Cisterciensibus didicerint, et propter homonymiam ad se traduxerint ritum, cujus neque in Monte-Jovis, neque alibi per Pedemontium (ubi citra controversiam confusionemque unice colitur hic de quo agimus) apparet talis consuetudo ulla.*

Cruculæ in
ejus nomen
ibi nunc soli-
tæ benedici,
E

adeo non
derogant
Cruculis in
Claravallen-
sis novem a
olim distri-
butis,

F

ut potius hinc
videantur
originem
pisse.

A

VITA

Auctore Richardo, Canonico Augustensi, et
Saneti in Archidiaconatu successore.

Ex MS. S. Joannis Maurianensis, a Petro
Francisco Chiffletio eruta.

CAPUT I.

Natales nobiles, adolescentia sancta; sponsa
dimissa; ecclesiastici Ordines suscepti.

Monthone in
Dioc. Gebenn.

a

nobilibus
parentibus
natus,

B

b

c

d

e

f

g

in pueritia
futura indolis
dat præsagia,

et egregi
proficit:

C

h

i

k

S. Nicolaum
Patronum

Deus virtutum, rex gloriæ, sanctissima Trinitas; Pater, cui omnis potentia; Filius, cui omnis sapientia; et Spiritus sanctus, cui cuncta gratia, simul trino, et uni Creatori, attributa sunt; ejus servum Bernardum a Menthonistam prædestinavit esse Archidiaconum almæ ecclesiæ Augustensis, ut a montibus Jovis, et columna Jovis fugaret nociva dæmonia, prophanamque dirueret statuam, cum columna carbunculi ejusdem statuæ; ibique et alibi fundaret hospitalia, simul et Canonicorum Regularium devotionis regularia cœnobîa. Qui Bernardus Menthonista, per strenuum Baronem Ordine militari insignitum Richardum, Dominum maximæ Baronie castrorum et terrarum de Monthone, Gebennensis b diocesis, conceptus fuit in utero legitimæ uxoris suæ, inclitæ Bernolinæ c de Duyno, ortæ ex prosapia illustris Oliverii, ex paribus d Francorum, olim Genevesiorum Comitibus e....

2 In ipso f namque utero inclitæ Bernolinæ, præfatus Bernardus sanctificatus et natus fuit, anno Christi nongentesimo vigesimo tertio g, et in sacris baptismatis undis baptizatus, tentus in baptismo et levatus per Bernardum Militem, Dominum Bellifortis, ejus patrinum. Pro quo Milite Bernardo, ut consanguineo germano ipsius Richardi patris, qui ambo eodem stipite cognati processerunt, nominatus est Bernardus. Et infantulus in cuna existens, labiis palpitans, prudentiam edocere, et Deum avidè exorare apparebat; arridens assiduus gaudiose nutricibus suis: nec quemquam jocosum aliquo tædio irritavit. In biennio aut triennio suo habens facundiam fandi, librum orationum matris jam legere sitibundus, elementum elemento annectens, syllabam syllabæ combinabat. In quatriennio vero orationes de dictionibus componens, attente perlectas subtiliter construebat; Missamque celebranti coram dicta matre, o miraculum insolitum h! cuncta Missæ necessaria sedulus ministrabat. Quinto et sexto annis in musicæ concordantia cantum canebat, et chirographi sane formati seriosique ordinem scriptura componebat: canonicum recitabat divinum Officium cum cunctis ecclesiæ Suffragiis, assiduus divinis; et aspero secreto cilicio carnem multum macerabat.

3 Audiens post in scholis grammaticæ innumera relatari miracula S. Præsulis Nicolai, Miræ maritimæ; et qualiter idola quibus illa regio abundabat, maxime Dignæ nefandæ deæ simulacrum i, attentans naufragiis navigia et nautas gurgitibus maxime profundare, a regionibus illis penitus exulavit; ad ejus k innumeris publicatam miraculis, vitam virtuosam Bernardus Menthonista suspiciens ipsius S. Nicolai exemplo, a prædictis, montibus Jovis, et columna Jovis, suisque totis regionibus, et execratissimam prædictam statuam ibidem elevatam, cum suis dæmonialibus, saluti animarum nocivam, ex tunc ingenti desiderio adnihilare commendavit. Et suscepit ipsum sanctum Nicolaum in sui patronum et directorem, supplex a Deo impetrare suffragia

l.... In sanctitate [autem] persistens, studiosus D valde, magistratus in septem artibus liberalibus, et post in diversis studiis m generalibus, per successus temporum Doctor utriusque Juris, postremo Professor eximius in sacra Theologia, non cessabat verba Dei prædicationibus enarrare.

4 Tandem ad eum, multum obedientem, ad opulentum Menthonis palatium, in comitatu et diocesi Gebennensi revocatum per patrem, congregata est multitudo Baronum dulcissima Militum et Nobilium utriusque generis diversis vestimentis mutatoriis, et melodiosis labiorum suavitatibus cantica canticorum, in tripudiis citharisque et epulis abundantibus concinentium, proponentium eidem Bernardo jam affabilem, generosam, ac speciosissimam sponsam n crastino desponsare; totiusque dominationis et baroniæ judicium et regimen, tamquam baculo paternæ vetustatis, remittere multum solenniter festinavit [Richardus]. Ast Bernardus in his fastidiosus, et ingrata gerens prædicta, ostendens se fessum esse; cœna completa soli [Deo] patri se detegens, reductus est ad cameram, in qua solus more suo solito secreto peroravit in hæc verba: O dulcis conditor siderum, æterna lux credentium, Christe redemptor omnium, exaudi servum tuum; inclina aurem tuam mihi, et fac secundum multitudinem miserationum tuarum, quoniam non deseris sperantes in te. Libera nunc me de laqueo venantium, quod adulantes mihi non prævaleant. In te, Domine, confisus non erubesco, nec formido perdere orationem meam. Deinde ad beatum Nicolaum, specificum Patronum suum: O dulcissime pastor, sancte præsul Nicolae, menum apud Deum, et sanctam atque beatissimam ejus matrem semper Virginem Mariam, tutissimum refugium; per tua sanctissima merita, quæso, deprecare, ut repellens ista mundialia, mihi pro terreno tribuat coelestia.

5 Quem tunc repente somnolentia suppressum, S. Nicolaus in spiritu hoc modo affatus est: O Dei bone serve, Bernarde, Deus in se sperantes numquam deserens, te vocat ad salutem, suppressum subito jacula salutis tuæ minantia. Ad cathedralem ecclesiam Augustensem gressus tuos propera, ubi consilio viri senectutis venerabilis, Petri Archidiaconi bonitatem professi, qui te in tuis votis perficiendis perfecte diriget, permanebis: ego quoque tecum existens, non te derelinquam. Bernardus tunc de somno expergiscens, nemine corporaliter apparente, corde pio talia eructavit: O quam honorabilia sunt opera tua, Domine, in multitudine virtuosæ operationis tuæ, et protectionis! Bonitatem feristi cum servo tuo: misericordias tuas in æternum cantabo. Laus, honor, virtus, et gloria tibi reddantur in secula: quoniam tu mandasti mandata tua custodiri nimis, ego quoque ad quæque parebo: quia consolatus es me. Et accipiens calamum, schedulam scripsit in hæc verba: O parentes dulcissimi, gaudeatis, rogo vos. Rex Salvator conduxit me; vado secum salvari: nec ultra me perquiratis, nec tales sumptus faciatis: de me ultra non curetis: nolo sponsam ducere, nec regere terrena, sed cælum ascendere.

6 Hæc ipse Bernardus. Qua scriptura apposita in loco apparentiori sui oratorii, omnibus jam nocte profunda in lectulis soporantibus, Bernardus per devia o concitato gressu festinavit in Augustam. Mane vero crastino festinantes, ornamentis phalerati nuptias desiderantes perficere, non reperto Bernardo schedulam perlegentes, in luctus gaudia revolventes, omnes mœsti lamentantes ad propria redierunt p. Sanctus Bernardus in ecclesia Augustensi, ejus ibidem completa oratione, vir bonus Petrus archidiaconus q, devotionis fervore, modestia verbali,

D
l
studiis
præsertim
sacris inten-
dit,
m

revocatus a
patre Menthonem, ad conjugem ducentem;

n
invocato
Deo ac S.
Nicolao;

E

ab hoc in
somnis appa-
rente jubetur
Augustam
fugere:

F

Itaque vile
scripto pa-
rentibus

illuc festinat;

o

p

q

A ubi exceptus ab Archidiacono Petro, *r* *s* *sacrisque initiatus,* *t* *u* *illi defuncto sufficitur an. 966.*

verbali, dulcedine Domini reclinatum, et necessariis alimentis, quibus famelicus egebat, refocillatum allocutus est: amboque mutuo, quis unus, et quis alius, detegens, de peractis et agendis plene simul concluderunt. Bernardus tunc suppositis *r* ecclesiae per Archidiaconum [praesentatus et Clericus] ordinatus, vestimentum *s* pro Clero Cathedrali dedicatum vestitus, omnibus horis divino Officio cum Archidiacono devotus [assistens], Domino serviebat. Ordinibus quoque sacris Archidiaconi iudicio susceptis, Missa per eum celebrata, verbum Dei [praedicabat]; damnataque profanae statuæ opera detestans, praedicare populis non cessabat *t*.

7 Devoto quoque Archidiacono Petro sene defuncto, et tradito ejus corpore ecclesiastica sepultura, Deo permittente, qui *u* Bernardum in ejus successorem praelegerat, clara uniformis Cleri totiusque populi et nobilium de eo facta electione, in Archidiaconum simul elegerunt. Ipse vero Bernardus recusavit, asserens se tantæ dignitatis indignum esse: posteaque ad vocalem exhortationem S. Nicolai, relatantis quod Archidiaconus factus devicerat dæmonia; ipso supportante, Bernardus, idolatriæ detestator magnificus, plenarie ipsum Archidiaconi officium anno Christi nongentesimo sexto accepit.

B

ANNOTATA D. P.

a MSS. Bodec. et Corsend. sic oriuntur: Dominus Jesus Christus, cunctis propitius totiusque orbis rector, Bernardum de Menthone Archidiaconum August. praedestinavit etc. Est autem Menthone castrum hodiernum ad lacum Aniciensem, non multum Anesio seu Podio S. Mariae distans, in Velaunis. Hinc Carolus Ep. Novar. et Officia Canon. Reg. natione Allobrogem faciunt Sanctum; melius quam Ferrarius Augustæ Prætoriae in Salassis ortum.

b Quæ olim Genava et Januba, medio ævo Gebenna dicebatur, nunc Geneva, celebris ad egressum Rhodani e lacu Lemano urbs, sed hæresi infamis.

c Ita etiam Carolus Episc. MS. Corsendonkanum, de Duymnio; Bodec. de Duno; Schrimbek, de Dovino.

d Votus Schrimbeko prævit ut, ex Paribus, scriberet: estque hodie Dunensis in Belsia Comitatus, Patriatus Francici titulo insignis: sed procul a Genevensibus seu Genevensibus. MSS. duo perperam Gebensis habent, pro Gebennensis.

C e Hic sequebatur longus, et fabulis ac mendis scatenus excursus, gravique et serio Auctore non satis dignus; quem pro interpolamento habens, exemi contextui; huc tamen retuli, ut inde iudicium fiat de fide Chronicarum, unde talia vel Auctor Richardus, vel ejus interpolator hauserunt: sic ergo habet. Postquam dulcissimus alimentator humanæ naturæ Jupiter, filius Saturni Ispetitæ, dulcissimæ ipsius naturæ et hominum turbatoris, tempore finis laboris et vitæ Noë, anno ejusdem nongentesimo quinquagesimo, effugisset dicti patris timore montes Alpinos, et germanus suus Cordeles, pro nomine dicti germani, cum eo fundavit civitatem, tunc Cordeles, nunc vero Augustam nominatam. Et regnavit ibi ipse Jupiter, etiam ultra montes, videlicet in regione Arelatensi Rex potenter et diutissime, et sibi nominaverunt illas Alpes, Montem-Jovis, et Columnam-Jovis, Climatis Tharentasiensis et Sedunensis diocesis: construxeruntque quamdam memoriam altam, et marmoream decoramque imaginem; quam longe post dæmones circumdantes, in idololatricam statuem profanaverunt, dantes in ea damnacia ægritudinum remedia deceptis concurrentibus ad eam. Qui dæmones, ad majorem allicionem concursus

gentium, angariaverunt quemdam Polycarpum, potenter divitem, construere in secundo Monte-Jovis, Tharentasiensis diocesis, unam exaltatam columnam lapideam, et imponi in eam desuper unum lucentem carbunculum, et multum resplendentem, vocatum Oculum-statuae; per quem viderentur longius infirmitates, ut celerius sanarentur; quem postmodum nominaverunt Montem columnæ-Jovis. Et quia tunc et post diluvium proprie non erant Planetæ cœlestes nominati, non habentes nominatores in terris; Planeta Saturnus, necans humanas creaturas morborum influentiis, denominatus est Saturnus, a dicto rigido turbatore Saturno. Et annis ab Adam effluxis quinque millibus centum nonaginta novem, nato Joanne præcursore Salvatoris, die vigesima quarta mensis Junii; eodem tempore, die vigesima quinta mensis Decembris natus est Christus. Joannes Baptista decollatus est anno Christi tricesimo secundo, die vigesima nona mensis Augusti. Christus autem anno suæ nativitatis trigesimo tertio passione mortuus est, die vigesima quinta mensis Martii: quo anno Nonas Augusti Stephanus lapidatus; Paulus vero anno sequenti, octavo Calendas Februarii conversus est. Qui et Petrus, defuncti sunt martyrio, anno Christi septuagesimo, die penultima mensis Junii, et triumphaverunt intrantes gloriam sempiternam. Carolus quoque Magnus, filius Pipini Regis Francorum, imperavit ab anno Christi septingentesimo tertio usque ad vicesimum. Christianissimus idem Carolus purgavit a paganis Christianitatem, et maxime per Rolandum in regione Augustana. Quo tempore clarescentes virtuosissimis operibus gloriosissimi Pontifices sanctus Gratus Augustensis, et sanctus Theodulus Sedunensis Ecclesiarum Episcopi, nobilissimi natu: qui ossa et reliquias sanctæ Legionis Theodulæ (quæ anno Christi ducentesimo septuagesimo sub Maximiano Imperatore idololatrare recusans, suscepit martyrium in Agauno Sedunensis diocesis) devote collegerunt, in ecclesiis sancti Mauricii Sedunensis et Augustensis, honorifice recondentes. Qui S. Gratus caput B. Joannis Baptistæ divinitus de puteo, commissione summi Pontificis, relevavit: cujus mandibulam in sua ecclesia Augustensi mirifice concessione Apostolica collocavit, miraculis quotidie coruscantibus; et præservat a quacunque tempestate submissos. Beatus vero Theodulus obtinuit veniam a Deo pro Carolo Magno Imperatore, peccato nefario; unde ecclesia Sedunensis gaudet omnibus regalibus per dictum Imperatorem dotis. Hæc ibi, quæ in MSS. duobus contractiora leguntur. Glareanus, ut fabulam de Jove apud Salassios regnante extricet, seu potius intricet magis, Cardellum, quem alii Jovis Fratrem fingebant, Jovis adoratorem fecit; qui Henrici I Romani Principis temporibus Augustæ regnans, Cardellum oppidum condiderit, totaque regione Jovis cultum stabilivit. Aliam ac veriore Augustæ originem Strabo alique veteres historici tradunt; Salassios nempe, sæpius rebellantes, an V. C. 728 a Terentio Varrone debellatos ac venditos sub hasta: in quorum postea locum ab Augusto missa tria millia Prætorianorum, ipso ubi Varro castra habuerat loco urbem condiderunt, et Augustam Prætoriam nominarunt. Cetera plena fabulæ mendis, non est opera pretium hic corrigere; cum notum sit, Carolum Magnum (ut alia tacemus) vixisse an. 768, obiisse 814: Rolandus, ut Britannici Limitis Præfectus, celebratur in fabulosis avi superioris scriptis: eum a Vasconibus interfectum cum vopis narrat Eginhartus in Vita Caroli Magni. Sancti autem Gratus et Theodulus, quorum Acta illustrabuntur 7 Septembris et 16 Augusti, vivunt Carolum Magnum initio seculi 4 floruerunt.

D EX MS. Bodec. 23 Montem et Columnam Jovis

cum synopsi Chronologica a Christo

E

ad Carolum M. valde mendosa,

etiam circa Sanctos Episcopos Gratum et Theodulum.

F

Fabulæ de Augustæ origine

EX MS.

A f Hæc ipsa particula, sequentia præcedentibus nunc connectens immediate, prætermisorum interpolationem manifestiorem facit.

g Addit Viotus : mense Junio, ut est credibile : non video ego ex quo capite.

h Ita corrigo, ubi scriptum, omnium in solidum.

i Clarius hæc explicata vide in Vita ipsius S. Nicolai, apud Surium 6 Decemb. cap. 14 et 15.

k Hic rursus interpolator multa de S. Nicolao, perquam obscure et perplexe, hoc modo : Sanctus ipse Nicolaus tunc vita fungens, id est functus, inhumanis (credo innumeris legendum) publicatus jam totus prædicare (an radiare ?) miraculis, ab omni re [mala] præservans universa, ac rursus infra : Cujus S. Nicolai, sepulti anno Domini 363, in oleo infra marmoreum sepulcrum membra, Turchi in urbem Barream ubi semper languidos sanat, reverenter, longe post sepulturam ejus, videlicet anno Christi 1088, detulerunt. Bernardus quoque Baro de Menthone, in sanctitate persistens etc. Ex his, ita confuse interjectis, et male intellectis MSS. præfata magis etiam aberrando scripserunt, intendens miracula et gesta per S. Nicolaum, quomodo in regno Neapolitano idola detruxerat ; itaque Lyciam, ubi est Myra ; cum Italia, ubi Barium, confuderunt. Baronius ad an. 320 num. 95 haud diu post obiisse S. Nicolaum censet : et translatio an. 1087 facta narratur, non a Turcis ; sed, cum hi Myram vastassent, a Bariensibus, Venetos in hoc prævenientibus ; qui tamen 9 annis post, reliqua in sepulcro ossa inde acceperunt. Viotus maluit scribere, Bernardum motum miraculis, quæ S. Nicolai Reliquiis, non ita pridem ex Oriente in Lotharingiam allatis, inibi patrabantur. Habemus de his libellum Gallice excusum Nanceii an. 1686 ; ubi dicitur Bario allatus articulus digiti circa an. 1100.

l Addunt MSS. Domino patri suo matrique humiliter obedivit, ecclesiæ sanctæ quotidie serviens, servitoresque ejusdem honoravit.

m Viotus, Parisios missum scribit, ad celebrem Universitatem, ante 100 annos a Carolo Magno conditam ; imo ante 130 ; creditur enim condita circa an. 791 juxta tabulam Chronographicam Gualterii nostri.

n MSS. alia addunt, De domo et nobili genere de Myalans, ut Bodecen. (ad Corsend. Innyolans) in Sabaudia ; Glareanus, Milans in Allobrogibus. Viotus de Miolons, quod oppidum Delphinatus esse, scribit P. du Val in Alphabeto Francico. Idem Viotus nomen designatæ sponsæ addit, Margaretam : Capite autem 6 describit, quomodo, Bernardo locum dante paternæ iræ, et tantisper consilium dissimulante ; dimissi a patre fuerit Pædagogus, Ephebus, Cubicularius, et Pedisequus Bernardi, tamquam consilii religiosioris auctores : qui sic ejecti, recta Faloirium (elegans non procul Mentonio oppidum), concesserint : ibique pariter religiosam vitam sub loci Abbate sint amplexi.

o Scriptum erat, per devia nuntiatos gressus festinavit. MSS. duo Per devia gressus suos dirigens, in Augustam festinavit. Viotus : Inde jam secundum a S. Nicolao et S. Angelo suo Custode visitatus (qui, ut liberatores, ac vehiculi jumentorumque loco futuri, advenerant) manum fenestræ admovet : qua aperta, nullo alio auri argentique censu, quam sanctæ Crucis signo, quod fronti impresserat, ad viaticum instructus ; concubia nocte, inter geminos Divos, magno prodigio, se per eandem fenestram demittit : quæ hodieque, fama ad posterum manante, ostenditur : factoque in subjectam rupem saltu, eosdem cælestes comites ac præsidarios, superato colle reperit ; a quibus per ignotas calles ad Augustæ urbis portas fuit delatus.

p Multa hic de Miolani indignatione Viotus, quasi

injuriam, sibi (ut rebatur) factam, armis contra Mentonium sumptis ulturus, ægre pacari potuerit ; quod ornatus causa adjectum videri potest. Certiori notitia haberi credo, quod nostra MSS. sic narrant : Sponsa ipsius, his auditis et intellectis, Religionem sanctam intravit (in monasterio prope Gratianopolim, ut ait Viotus) in qua sancte et religiose suos dies clausit. Pater vero et mater, ab intimo dolentes, dilectum Bernardum per Sabaudiam multum perquisierunt.

q Addit idem Viotus, qui præcedenti nocte a S. Nicolao commonitus, eodem tempore illum operiebatur.

r Erat hic aliquis manifestus defectus. Supposita autem intelliguntur Canonici Ecclesiæ. MSS. duo dicunt, quod Archidiaconus Bernardum, ad virum devotissimum Augustensem Episcopum, præsentavit, Officia Canon. Regul. ex voce Virum, faciunt Ursum, quasi is tunc Episcopus fuerit, quod non prorsus rejicere videtur Carolus Episcopus. Præsulum Augustensium Catalogus, apud Ughellum satis imperfectus, ab anno 876 ad 966 solum tres habet, Gallum, cujus nullo extat monumentum, præter corpus eodem loco quo S. Grati conditum ; Hugonemque et Griphonem, consequenter descriptos in tabulis illius Ecclesiæ ; atque post hos Luttifredum, qui anno jam dicto 966 interfuit Synodo Mediolanensi, et facile potuit Bernardum excepisse. Ecclesia autem Cathedralis titulum ferebat S. Mariæ.

s Hinc corrigendus Ferrarius, qui, ex præconcepta de Canonicatu Regulari S. Bernardi opinione, scripsit ; Habitum Canonicorum, quos Regulares vocant, in Canonica S. Ursi Episcopi suscepit. Habuit S. Gratus duos Sanctos discipulos ; Jucundum, qui ei in Episcopatu successit, et Ursum Presbyterum, Episcopum a nonnullis creditum etiam ipsum. De hoc egimus 1 Februarii, de illo agemus 30 Decembris. Iste dicitur Canonicorum cœnobium Prior rexisse. Hoc certius, quod ait Bergomensis ad an. 985, Alaramum, Montisferrati Machionem, Ottonis II generum, inter alia, Monasterium non longe ab Augusta Prætoria sub titulo S. Ursi Confessoris ordinis Regularium S. Augustini extruxisse, seu potius, id quod prius sub nomine S. Petri steterat, desolatumque jacebat, restaurasse sub titulo SS. Petri et Ursi, cujus ibi corpus ab olim servabatur, et tunc forte repertum denuerat. Sic enim apud Ughellum dicitur Humbertus, primus Comes Sabaudia (alii Beroldum, patrem Humberti præponunt) cujusdam loci dominum pro duabus partibus dedisse sacello B. Mariæ Cathedralis ecclesiæ, pro alia vero parte cœnobio SS. Petri et Ursi. Pennotus, Bernardum suis vendicans. Pingitur, inquit, illius imago cum habitu Canonicorum Regularium ; nimirum cum suppara grisea, qua tunc plerique Canonicorum Regularium, maxime Gallorum vel Allobrogum, utebantur, cum veste lineæ, rochetto nuncupata, satis latis manicis, quibus etiam olim nostri utebantur ; et cum Stola pendente ab humero sinistro subter dextrum, more Diaconorum. Sed quid si imagines illæ non admodum antiquæ sint, et a Regularibus ordinatæ ? quid etiam si secularium et Regularium seculo 10 idem habitus fuerit ?

t MSS. duo, post superius prolata verba, quibus præsentatus Episcopo dictus, addunt, qui ipsum ad Ordines sacros promovit, et postea in Canonicum ecclesiæ S. Mariæ Augustæ recepit.

u Eadem MSS. de Petro intelligunt, qui Bernardum ante mortem in suum successorem elegerat ; quia istud, Deo permittente, referebant ad mortem et sepulturam Petri, qui etc. Sed contra Canones id fuisset ; nec aliter posset excusari, quam benigne interpretando phrasim, quasi prophetico spiritu prænuntiaverit eligendum sibi successorem Bernardum.

S. Nicolai
translatio
Barium con-
fuse narrata.

A

CAPUT II.

Pulsis dæmonibus erecta Xenodochia et Monasteria: vita reliqua, obitus, sepultura.

Diabolus vero, inimicus rugiens, omnique diligentia ad malum pervigilans, [per] ipsam profanam statuam diabolicis circumdatam loquacitatum vocibus, [nitebatur] Christianitatem succrescentem in inferno perimere: [quia] procuratos per eum languores suis fraudibus elidere *a*, sanareque a deceptis credebatur; et quod pluris est, quemcumque Christicolam, cujuscumque turbæ secus se progredientis decimum, pro decima sibi retinens, ad facilem timorem idololatriæ eum inclinando, subvertere satagebat. Steriliter autem in gelosis abruptisque recessibus rupium degebant ipsa dæmonia, a quacumque humana mansione ultra viginti stadia; ut quantum in desertioribus habitarent, tanto plus immensior concursus seductorum populorum ad eorum fallentia remedia declinaret. Qui quidem Bernardus, Archidiaconatus Augustensis dignitate sanctissime sublimatus, humilis et devotus, tantam perhorrescens ruinam paratam humanæ saluti, B. Nicolai suffragia postulavit. Qui apparens *b* Peregrinus, auditus est dicens: O Bernarde, montis alta ascendamus, per abrupta transeamus, fugabimus dæmonia, Illamque statuam Jovis, dæmonibus circumdatam, Christicolas tam turbantem, diruemus in fragmina, et Columnam carbunculi illius statuæ: post ibi hospitalia fundabimus utilia, et Canonico-
rum Regularium cœnobia. Eris in turba decimus, dæmon non erit nocivus: statuam ligabis per collum, et fragminabis; dæmonia conjurabis, in chaos montium ligabis atque locabis: usque ad diem sui iudicii, nulli poterunt nocere. *c*

9 Post quæ Bernardus montes avidius, turbæ *d* decimus ascendit, detinens manu bordonum *e* præsidens victoriæ, ex tunc dedicatum deferri in divinis Officiis, Archidiaconum Augustensem pro tempore existentem; *f* transivit per statuam, ut ipsum ipse dæmon, iuxta morem suum profanum, pro decima tentaret suppressere. Quem, dæmonem formidantem, pariter et statuam, de stola benedicta, in catenam ferream conversa præter id quod manu tenebat, per collum alligavit. Cumque debita divinatione adjuratum, in chaos magnum tartareamque abyssi profunditatem objurgantium sibi propinquo-
rum montium *g* malethorum, inter tres dioceses (videlicet Augustensem, Gebennensem, et Sedunensem) semper absconsorum, caliginosis nubibus reclusum, usque in diem sui iudicii nemini nocere potentem *h*, objurgavit. Statuam primo, et post *i* columnam lucentis carbunculi, oculum profanæ statuæ appellati, penitus in fragmina confregit, numquam alicui alteri nocituros.

10 Post hæc statim reductus diligenter ad regimen suæ propriæ Archidiaconalis dignitatis Augustensis, divina Officia officians, in suis sermonibus assiduus; dæmonum fugationem statuæque, columnæ, et carbunculi donante domino eversionem, declaravit: hospitaliaque et cœnobia, tam egenis quam opulentis necessaria fabricanda intulavit, sicut post ordinata atque ornata fuerunt, in quolibet monte unum *k*. Cujus Bernardi sanctitate longius et latius ubicumque verbis et operibus publicata, ab omnibus Sanctus exinde vocitatus, verba Dei prædicans, evangelica documenta perficere satagebat. Unde cum Richelinus Anglicus, de Roma reveniens peregrinus, ibi tanta expertus esset miracula, et tantam Bernardi sanctitatem; castrum suum vocatum Castrum-cornutum, cum

suis juribus, magnæ æstimationis in regno Angliæ. **D** conversum in monasterium et ecclesiam, cœnobia **EX MS.** Montis-Jovi devotus erogavit.

11 Quod quidem cœnobium, et aliud in altero monte Columnæ Jovis; ambo sub nomine S. Nicolai pro patrocinio, omnibus necessariis fulcita construi, et dotari, ac ornari, ibique Canonicos Regulares laudibus Deo, egenis et divitibus in alimentis et obsequiis servientes instituit, [quæ ipsemet] Beatus Bernardus primo bona sua exponendo benigne procuravit; nec non vias et itinera per abrupta explanari. Tenebras in lucida, labores in requiem, rugitus in cantica, stridores in dulcia, mœrores in gaudia, mœstos in lætities, steriles in ubera, frigora in calores, dæmonia in Angelos, infernum in paradisum, Sanctus Bernardus tunc Archidiaconus Augustensis, suis insudantibus laboribus et prædicationibus, reduxit suaviter. Bernardi Archidiaconi nempe Richardus pater in ipso Monte-Jovis, et monte columnæ Jovis; Bernardus Dominus Bellifortis, patrinus et patruus, qui eum de sacro fontis baptismate levaverat, et ad eundem pervenerat, ejusdem S. Bernardi exhortationibus, ecclesias de

quibus optime institutis

pater et patruus ejus multa largiuntur:

Bernardus ipse Augustæ severe vivens,

m et quæ muneri sui erant exactissime implens,

n

F

o ætatis anno 85,

p

in festo SS. Trinitatis, præmonitus a S. Nicolao,

r

s

12 Sanctus etiam Bernardus Archidiaconus, in sua clara vita virtuose perseverans, bona sua pauperibus parsimonizans, in propria mensa eis assidue opulenter ministrabat. Ipse vero cibus, absque deliciis, et indumentis humilitatis, non pretiosis, qui in paternali domo auro, serico, variisque pretiosis indumentis indui potuisset, utebatur [sed] vilibus. Sedulus quoque, et primus residens in divinis Officiis assidue, et ab eis ultimus resiliens, in ecclesia Cathedrali proportionaliter disponendo, verbis et matriculis *m* ordinabat: cujus supposita in Capitulo et eorum juramenta admittebat. Indumenta Clero convenientia induebat, et psallebat gratiose; rebelles mite temperando, monendo subditos, in divinis residere debere, et Domino servire; gabellam in synodo paratam ministrando, atque vera judicia faciendo, repertosque dignos puro examine promovendo ad sacros Ordines; et sufficientes ad beneficia obtinenda Domino *n* Pontifici præsentabat; et in suis trienniis Archidiaconalibus visitationibus, non quæ bursæ quærendo; sed quæ Dei sunt, laudabiliter instituebat. Moribus, scientia, et vita laudabiles Scholares erudiri faciebat; et ad scholas cantus et grammaticæ magistrantes congruos, in civitate et tota diocesi, tamquam Archidiaconus Augustensis, providebat: atque omnia suæ Archidiaconali dignitati incumbentia, pariter et saluti necessaria, devotissima diligentia adimplebat, pro animarum salute quarumcumque obtinenda *o*.

13 Postquam autem vixit virtuose in miserabili miseria hujus caduci seculi octuaginta quinque annis; ex quibus claruit Archidiaconus quadraginta duobus, salubria prædicavit, et operatus est; festo sanctæ Trinitatis solennizato *p*, postremo ultimo sermone suo finito, in quo superbos humiliavit, avaros uberavit, luxus compescuit, gulosos temperavit, iracundos pacificavit, æmulos cohortavit, desides pro-
peravit, et versutias refrænavit; suavis documento, exemplo, et opere; vultu serenus, verbo jocosus, flagrans ut nardus pigmentarius, festo sanctæ Trinitatis die serenato, in suo secreto oratorio devotos exorans ad Dominum, subaudivit vocem S. Nicolai dulcissime resonantem; O devote serve Dei Bernarde, quia viriliter dimicasti, Deus te ad præmia vocat. Et rursum; Tuis meritis mortui suscitabuntur, gravidæ parturient, steriles *r* uberabunt, dæmoniæ, caducantes, surdi, muti, lubrici, cæci, claudi *s*, guttosi, febres, dentes, capita, viscera, stridores, mala, et dolores sanabuntur; ignes, ful-

70 gura,

Junii T. III

Contra dæmonem per statuam suam morbos curare et decimum quemque sibi rapere solitum *a*

jussus a S. Nicolao decertare, *b*

c et animose progressus, *d e* *f* ipsum, stola vinctum, in desertum compingit;

atque utrobique hospitale cum cœnobia condit: *k*

EX MS.

proxima feria
6 moritur,

t

15 Junii
sepelitur an.
1098.

u

x

y

z

Testimonium
Auctoris vi-
venti familia-
ris.

A gura, tempestates, ruinæ, mortalitates, et dæmonia non nocebunt justis, qui per te suffragia quæsierint.

14 Et cum idem sanctus Bernardus, semper ad virtuosa operatus esset, jam æger, post prolixas devotasque orationes, et continuas usque ad feriam sextam, post ipsam sanctam Trinitatem recommisit animam Deo, corpus terræ; congruam portionem ossium matri suæ Augustensi ecclesiæ t, pariterque cœnobio Montis-Jovis quando requireretur; exhortans suos successores Archidiaconos, ut prædicta cœnobio cum suis suppositis, tamquam ex Archidiaconatu principiata, favoribus dignentur præcipuis: injungens primiceriis et cœnobitis, quatenus Archidiaconos Augustæ, per sua loca subeuntes, tamquam suos fundatores, per honesta subsidia propinata, honorifice reverenterque recipiant. Inde beatum spiritum emisit suaviter, jubilantibus Angelis dulcissimis laudibus, ad Dominum per æthera elevatum, cum quo regnat in gloria. Cujus corpus sepultum est in devota ecclesia famosi monasterii S. Laurentii u Diaconi, juxta muros civitatis Novariensis, anno Christi millesimo octavo x, decimo septimo Kalendas Julii: et anno sequenti relevatus est y ibidem, decimo Kalendas Aprilis z. Ego vero Richardus Archidiaconus Augustensis, qui eram ibi Canonicus, multumque eidem sancto Bernardo familiaris et notus, videns ejus prodigia et innumera miracula, jactans peregrinando cogitatum meum in Domino, et ipse me enutriendo, reveniendo per Romam, inquisivi de Chronicis in locis de Menthone, Augustensi, et Novariensi, et aliis circumvicinis locis, et civitatibus, et diocesis ubi conversatus est; et quantum potui et opus fuit, personaliter vidi; et Chronicas et plures scripturas procuravi, et suprascripta redegī in memoriam. Et ita esse attestor, præsentē Domino nostro, regnante per secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Ecgraphum nostrum*, suis fraudantibus eum edere; quod, quia sensum non faciebat, levi mutatione correxi.

b *Addit Viotus*, Peregrini habitu, ut in 2 Vita dicitur.

c *Addit idem*, Bernardum, exposita *Episcopo visione*, ejusque licentia petita, rogasse, ut jubere vellet, uti populus universus cum Clero, supplici agmine ad S. Remigii oppidum, quod est ad montis pedem situm, comitaretur; ibique, tum rediret, inter preces operiretur.

d *Turbam intellige* peregrinorum, quos Viotus vult Gallos fuisse, recens consternatos ex socii sui decimi vel undecimi jactura, quem, cunctis inspectantibus, in locum ignotum dæmones abripuerant.

e *Bordonus*, peregrinantium baculus.

f *Duo MSS.* rem sic explicant, aut verius implicant, Dignitatem Archidiaconatus Victorio commendans. Viotus hic narrat, dæmonem invenientes pugnasse, nive, ventis, grandine, fulmine, omnique aeris intemperie, ut Sanctum a cœpto deterreret, sed frustra.

g *Idem describit* inhabitatas Montis Mailletani voragines, duabus illinc leucis versus Occidentem distantes.

h *Id est*, adjurando et increpando compegit.

i *Viotus*, ut diversa erant loca, sic duplicem expeditionem supplicantiumque deductionem distinguit: addit etiam, quod oblenta victoria, Episcopus voluerit Bernardo dignitatem cedere, tamquam digniori.

k *Idem Viotus*: Ejus ædificii, inquit, primi ac vivi decem lapides fuere, decem illi Galli peregrini, prodigiorum in utroque monte patratorum testes:

deinde, ipsum Bernardum ait ibi aliquot annis commoratum, simul sociorum atque ædificiorum curam habuisse; ac deinde solitum eos per annum subinde adire, et primum ædificium mille summis aureis fuisse absolutum, quos ille ex Archidiaconatus officio comparserat: denique cap. 18 addit, quod Confirmationis, Ordini a se instituto, impetranda causa, Romam iter instituit; ubi a summo Pontifice voti compos effectus, cum Pontificio diplomate ac benedictione domum repetiit. Sed ejusmodi diplomatis nulla distinctior memoria superest, ideoque nec Pontifex nominatur; et lib. 2 cap. 4 primus ponitur Honorius IV, an. 1285 creatus; idque ex Bulla confirmatoria dumtaxat, Nicolai item IV, successoris; qui locum in Apostolicæ Sedis tutelam suscepit, privilegiisque ornarit.

l *Clarius MSS.* duo dicunt, quod ambo Montem-Jovis visitaverant. Hinc occasionem sumpsit Viotus, poetica (ut mihi videtur) licentia scribendi, quomodo pater ac mater Sancti, audita fama novi in Montem-Jovis Xenodochii, illuc instituerint peregrinari; ab ejus fundatore viro sancto aliquid fortassis audituri de filio, de quo eatenus intellexerant nihil; exceptos autem notos ab ignoto, qui post solatium eis impensum variasque ambages, tandem agnoscendum se præbuerit; domum autem reversos, totos se dedisse operibus caritatis; atque Germani, in Faillorio Monachi, quem filii sui pædagogum domo olim expulerant, disciplinæ se commisisse; et paucis post testamentum pie conditum mensibus, obiisse; scriptis heredibus, proximis suæ gentis dynastis, qui deinde meritis S. Bernardi in multas illustres familias, etiamnum florentes, sint propagati; puta Guillerii, Rochefortii, Montrotierii, Beaumontii, Cofignonii.

m *Matriculæ duplices in ecclesiis erant*; aliæ Clericorum, in quibus horum hebdomadatim munus describebatur, aut etiam cuique debita stipendia; aliæ pauperum, qui in ecclesiæ eleemosynis sustentabantur: sed hæ non apte junguntur verbis: quare dubito, an non sit legendum, Miraculis. MSS. duo habent verbo et exemplo.

n *Erat hic*, secundum Viotum et Ughellum, Boso; quem seculus Anselmus, hoc nomine primus, et pro anno 1014 notus.

o *Hactenus deducta videntur servivisse pro sex Lectionibus primi secundique Nocturni*; cumque ad Lectionem septimam recitandum esset Evangelium, Sint lumbi, placuit interpolatori sextam sic finire: Sic, o Fratres carissimi, vigilemus ut vivamus gloriose, et cum eo regnare valeamus; Domino nostro auxiliante, in æternum; qui vivit et regnat Deus per infinita secula seculorum. Amen. Deinde, recitato Evangelio, subjungitur exhortatoria Lectio hujusmodi. Sancti Evangelii lectio, Fratres carissimi, clara nobis recitata est: in qua jubemur lumbos nostros præcingere. Lumbos enim præcingimus, cum per macerationem carnis et operationes virtutum, luxuriam in omnibus membris coarctamus. Lucernam in manibus gerimus, cum per bonorum operum augmentationem tenebrosa peccatorum vitia a nobis repellimus, exemplo et doctrina sancti Bernardi Menthonistæ, Archidiaconi Augustensis, gloriosi Confessoris. Qui postquam dæmonia fugavit a Montibus-Jovis, et Columnæ-Jovis, statuamque profanam, et Columnam lucentis carbunculi oculi statuæ, miraculose fragminavit, dæmonem fugatum reclusit; hospitalia construxit, et cœnobio disposuit, in maternali utero beatificatus, in lumbis et in omnibus membris præcinctissimus, lucerna clarissimus, operarius virtuosissimus, virgo semper purissimus, confitens defectus contritissimus, jejumans cibis temperatissimus, orator devotissimus, cilicio corrosissimus, continentia ferventissimus, prædicat r

Adhortatio
ad imitatio-
nem Sancti,

virtutum-
que ejus enu-
meratio.

A dicator utilissimus, reformator lætissimus, humilis semper dulcissimus, largus donator uberrimus, castus integerrimus, patiens mansuetissimus, caritate ardentissimus, maritator fœderatissimus, moderator gravissimus, macerator lenissimus, hospes humanissimus, recogitator abundantissimus, eruditior auditissimus, reprehensor cautissimus, reparator assutissimus, indultor liberalissimus, confortator gratissimus, salutator suavissimus; in omnibus prædictis viginti et octo virtutibus cum aliis extitit promptissimus; propter mandatum Dei cuncta felicitatis terrenæ et mundi prospera dereliquit. Numquam asperitas, numquam malitia, numquam vigor, numquam superbia, numquam avaritia, numquam voluptas, numquam ira, numquam invidia, numquam gulositas; sed omnis humilitas, largitas, continentia, castitas, patientia, diligentia, suavitas, et temperantia in eo semper permanserunt. Sic, o Fratres, Carissimi paria peragamus: et quantum de bonis plus a Deo recipimus, etiam majora bona reddere obligati, talentum nobis commissum multiplicare laboremus. Tum vero *Lectio octava sic inchoanda proponitur*: Ipse S. Bernardus Menthonista, Archidiaconus Augustensis, postquam vixit virtuose etc.

p MSS. duo de hoc sermone sic breviter loquuntur, et locum simul ubi sermo est habitus, ipseque mortuus, indicant; Circa festum Trinitatis, finito quodam mirabili sermone, in civitate Novariæ, in quodam monasterio S. Laurentii juxta muros, intrans in quodam oratorium, etc.

r Uberari pro fœcundari necdum alibi legi, et multo minus in sensu metaphorico, ut supra, pro liberalem reddi.

s Guttosi a Gutta, id est anthritici. MS. Corsendonk. Gutturiosi, id est strumis laborantes. Bodec. Gibbosi.

t Schirmbekus ex Vioto paulo aliter. Postremo significat velle se in Cathedrali templo Augustæ, aut certe in Monte-Jovis sepeliri: quod tamen, ob multas turbas exinde consecutas, fieri non potuit. Ast MSS. Pro testamenti recommisit animam Deo omnipotenti, corpus terræ: bona sua, unam portionem Matri suæ Ecclesiæ Augustensi, et aliam hospitali Montis Jovis, ordinavit.

u Imo potius Presbyteri Mart. (ut habet Vita 2) qui Novariam ex partibus Occiduis advecti tempore S. Gaudentii Episcopi seculo 4: cujus ibi festum agitur 30 Aprilis, uti tunc diximus; corpus autem, ab ejusdem ecclesiæ ruinis extractum anno 1552, in urbem delatum fuit, renovato in melius cultu; cujus obscuritas medio ævo excusationem scriptori præbet, cum plerisque credendi, ipsam ecclesiam esse S. Laurentii Levitæ, qui colitur 10 Augusti. Cum autem anno 1595 idem qui transtulerat Carolus Episcopus, sursum solennius elevandum curavit; fieri potest ut etiam Capucinis Novariam adductis, auctor fuerit, suam intra urbem ecclesiam isti S. Laurentio consecrandi, pro ea quæ foris destructa erat.

x Expunxi verba, feria sexta post Trinitatem, hic inepte repetita, totiusque circa diem obitus confessionis causam præbentia.

y Viotus, ex suo sensu hoc interpretatus, ait, quod, propter manifesta ad sepulcrum miracula, populique ad illud concurrentis frequentiam, xx Maji ritu solenni fuerit Divorum Catalogo adscriptus. Quo facto sacrum ejus corpus magno apparatu denuo exhumatum, loculoque marmoreo eleganter exciso repositum est, in quo velut honoraria cathedra quiescit. . . Constitutum quidem, inquit, erat, ut Salassorum Augustam aut Montem-Jovis transferretur: sed videtur Deo aliud cordi fuisse: quandoquidem monasteriorum atque hospitalium ædium Præpositi num-

quam potuerunt sumptus præstare, translationi necessariis; sive quod bella et turbæ publicæ obstarent, sive quod eleemosynæ atque gratuitæ largitiones essent pauciores, sive denique Deo placuerit servi sui sacris Reliquiis locum ac honorem, absque ulteriori mortalium apparatu, procurare. Addere potuisset, eosdem, cum aliud non possent, satis habuisse quod Caput obtinuissem; subinde autem sacrorum ossium aliquid impetrarent, prout testatur scheda, intra arcam reperta anno 1595; cujus meminit Carolus Episcopus, verbis in principio allegatis.

z Quæ sequuntur, a textu, hic quantum ut minimum interpolato, exempta, ad eum non pertinere satis apparet. Et post in ecclesiis per eum initiatis sub nomine S. Nicolai, additus est ipse S. Bernardus in Patronum; de cujus mirabili sanctitate magnalia resurgunt et fragrantia miracula. O quantum debet congaudere, quantum ipsum honorare, et quantum spem recipere omnis Christianæ professionis, et utriusque sexus, sua progenies. Eadem in gemino nostro MS. sic etiam prolixius efferuntur: Atque in ecclesiis et hospitalibus per eum fundatis sub nomine S. Nicolai, est ipse S. Bernardus in Compatronum adjunctus. O quantum gaudere, quantum honorare, et laudare debent ipsum Menthonistæ proximi, qui talem consanguineum in cœlis regnantem se sentiunt habere! Gaudeat etiam Archidiaconus Augustæ, qui talem prædecessorem habere meruit in illa dignitate. Gaudeat Ecclesia Augustensis, quæ a tali Archidiacono temporibus suis ornari meruit. Gaudeat vallis Augusta, quæ a tali victore a dæmonibus liberata reperitur. Gaudeant Sabaudienses omnes, qui a tali protectore illæsi et sani per itinera montium transire possunt. Gaudeat totus mundus, qui per subsidia et beneficia ejusdem Sancti, de necessitatibus suis transeundo reficitur et sustentatur. Interpolator vero noster ultra pergit, et; De quo, inquit legitur, quod anno Christi millesimo octavo a suo successore Richardo, ex Dominis Festi, vallis Ysaræ, diœcesis Tharentasiæ, Licentiatum in decretis, Archidiacono Augustensi, et suis consociis ad sanctum sepulcrum Dominicum peregrinis, transfretantibus mare, turbatum fluctibus, in tranquillitatem et refugium advocatus idem S. Bernardus, arborem et vela puppis, turpissima et valida tempestate confractam, citius restauravit: dæmonesque fulgurantes raucis tumultibus exclamabant; Hic est ille Archidiaconus Bernardus Menthonista, nos devolvens; tantus prædicator, magnus turbator noster, qui in Monte-Jovino nostros catenavit. Fugiamus, eia, velocius, ne nos flammis exuri præcipiat. Et peregrinis absque mora manentibus consolatis, alii exinde maritimi et terreni, suum postulatum obtinuerunt auxilium, qui omnia malignantia repellit in aquis et in terra. Hactenus Interpolator, quem Viotus nescivit a Richardo Vitæ auctore distinguere, cui prope uni, inquit cap. 10, hæc de Bernardi vita monumenta debemus. Idem Valdiserium Canonicum nominat Gallice Val d'Iser: appellatione omnino accepta a Vallis Isaræ Dominis, quorum unum allegat Papirius Massonus, in descriptione Franciæ per flumina pag. 413, agens de Isaræ flumine, apud Tarentasios oriente, seque tandem in Rhodanum devolvante. Sed hic videtur peculiare Festi dominium notari, Vallis Isaræ finibus inclusum, cujus situm Sabaudis quærendum relinquo: satis habeo adnotasse, quod præter ea quæ Vita 2 refert miracula, alius de Miraculis S. Bernardi tractatus extiterit, in quo istud descriptum legatur; ut factum anno 1008, quo Sanctus obierat; vel potius 1018, postquam Richardus hanc Vitam scripsisset; qui eandem concludens, se quidem antea peregrinatum ostendit, sed non ultra Romam, post annos autem aliquot potuit etiam Hierosolymam peregrinus petisse.

Aliquem

Auctor cum sociis a naufragio per Sanctum liberatur.

F

EX MS.

A *Aliquem similem tractatum, præter Sequentiam infra adferendam, videtur habuisse Auctor Vitæ secundæ; ubi toties dicitur. Legitur de viro sancto; alibi utique quam in Sequentia, ubi tribus solum verbis attinguntur singula.*

*Fingitur de-
fuisse Dux
Sabaudie*

*divisisque
trifariam
bonis,*

*secessisse in
eremum;*

*ubi cum
sancte vixisset
annis 33,*

*ab Angelo
ductu in
montem-
Jovis,*

*jussus sit
hospitale
ad cœnobium
erigere:*

Nunc porro juvat Lectori considerandam proponere Vitam illam, quæ velut clarior et brevior, extat in quodam MS. Carthusiæ Colonien- sis; ut appareat quid inter otiosorum hominum commenta, et solidas coavorum scriptorum relationes intersit. Sic ea contextitur. B. Bernardus, genere nobilis; sed fide, sanctitate, ac virtutum operibus longe nobilior extitit. Hic sanctus Confessor et Eremita, filius fuit Principis seu Ducis Sabaudie, qui fuit potens et dives. Cum autem ambo parentes sui viam universæ carnis ingressi fuissent; Bernardus, et unicus filius, et verus heres terræ erat Sabaudie Ducatus; ac potens Princeps, jure hereditario ac successione, effectus est. Qui ex instinctu Spiritus sancti doctus, nolens ponere cor in affluentia rerum tempera- lium, sed considerans monita salutaria Domini dicentis; *Amen dico vobis, qui reliquerit domum etc. centuplum accipiet.* Ut illum fructum centesi- mum accipere mereretur apud Altissimum, ex suo patrimonio tres fecit eleemosynas. Primam dedit Ecclesiæ, secundam famulis Dei, tertiam paupe- ribus, et pauperem Christi se fecit. Sed quia mi- nus est mala non agere, nisi quisque studeat etiam bonis operibus insudare; protinus mundum cum omnibus suis oblectamentis respuens, vastamque eremi solitudinem intrans, cœpit bonis ac san- ctis operibus sedule insudare. In quo cunctis die- bus Domino quadruplex Officium offerre satagebat; primo carnem suam domando, quia rejecto habitu seculari, super nudo asperum induens cilicium, su- peraddita una simplici veste, die ac nocte cum his in terra jacebat triginta tribus annis, in patien- tia magna; volens sic carnem subicere spiritui et rationi, secundum Apostoli doctrinam dicentis; *Fratres si spiritu facta carnis mortificaveritis, vive- tis.* Secundo, Domino obtulit vigilias et orationes, ut Dominus dicit per Marcum Evangelistam; *Videte, vigilate, et orate; item, Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem.* Tertio, observavit jejunium et magnas abstinentias, quia in die semel victum ac- cepit de herbis et radicibus, ac potum de aqua, volens sic mortificare omnem lasciviam carnis. Quarto, pertulit quotidie varie et multa tentamenta hostis antiqui generis humani, ipsum mirabiliter impu- gnantis, ac eum a sanctissimis operibus retrahere infestantis: qui ut fortis miles Christi, hæc omnia viriliter et patienter sustinuit, attendens dictum Sapientis; *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repro- misit Deus diligentibus se.* His et similibus doctus, sustulit quod maligni spiritus ipsum sæpe ducebant de monte ad montem, affligentes magnis doloribus. Cum ergo vir Dei in hac sanctitate et solitudine hominibus incognitus, triginta tribus annis, occulte latitasset; omnipotens Deus, nolens ut tantum lu- men amodo occultaretur, sed volens ipsum proficere mundo, Angelum sibi de cœlo mittens, eum ex ere- mo ad Montem-Jovis revocavit: quia scriptum est in Evangelio, *Nemo accendit lucernam, et ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut omnes qui in- grediuntur lumen videant,* Et beatissimo Bernardo a Deo per Angelorum nuntiatum est, ut in eodem monte, in usum pauperum et peregrinorum, (quo- rum multi propter tempestatem et inopiam hospi- tiorum perierunt) ædificare deberet hospistale et monasterium. Vir sanctus ergo, Domini præceptum adimplere studens, in eodem loco cœnobium cum

hospitali construere cœpit. Sed diabolus, omnibus D operibus bonis invidens, qui et Mille-artifex dicitur, sanctum opus veri Dei destruere intendit, instigans Ducem Sabaudie, nomine Wilhelmum, qui non na- tus sed electus extitit Dux terræ illius: cui dictum est, quod Bernardus, natus Dux terræ illius, longis temporibus amissus, nunc rediit; et de amissione terræ suæ tristis et dolens, in Monte-Jovis excelso construere prætenderet forte castrum, de quo ipsum Wilhelmum, e terra expugnare præsumeret, ad recuperandam sibi prædictam terram. Cum ergo hostis malignus et fraudis commentator, sensum, cogitationes, et voluntatem prædicti Ducis excitas- set, et ipsum in sensum reprobum et intellectum dam- natum convertisset; congregans ille Dux exercitum, et forti armatus manu, veniens ad montem prædi- ctum, voluit subvertere sanctum opus inceptum, et procul fugare virum sanctum. Factumque est, dum Dux una cum satellitibus suis veniret usque ad montem, videns eos vir Dei contra se venientes, convertit se ad Deum in orationibus suis, hæc aut similia dicens: *Judica Domine nocentes me, expugna impugnantes me, apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi.* Mira res ac omnibus stupenda! Dominus, qui numquam deserit sperantes in se, nec suum dereliquit fidelem famulum; sed in ipsius ad- jutorium subito intendit. Illos enim qui suum venie- bant electum conturbare, ipsos tribus maximis pla- gis, scilicet quosdam morte subitanea, quosdam obsessione dæmonum, et reliquos morbo caduco per- cussit. Videns autem vir Dei summum Dei præsi- dium, ipsum tam horribiliter defendentis, et intuens populum tam diris plagis aggravatum et plagatum; miseriis eorum condolens, Deum humiliter et devote pro ipsis et pro pristina eorum sanitate orabat, ut Dominus eos vellet liberare de illis gravissimis plagis; vellet nihilominus illos infirmitate aliqua misericorditer punire, ut suum reatum ac Deum omnipotentem agnoscerent. Exauditusque est Chri- sticola perdevotus a Deo, et suis precibus sunt illi liberati a tribus prædictis plagis. Et tunc quarta alia plaga, scilicet paralysi, sunt percussi. Tunc dictus Dux cum Comitatu suo, videntes mira Dei et sui Sancti potentiam, ad pedes ejus provoluti, ve- niam et indulgentiam suorum delictorum postularunt. Denique homo Dei, eorum miseriis condolens, Deum devotius pro ipsis oravit, et pristinae sanitati sunt restituti. Postremo omnes ad pedes B. Bernardi provoluti, viam pœnitentiæ atque emendationem vitæ humiliter petierunt. Unde factum est, quod præfatus Dux cuncta propter Deum reliquit, una cum multis aliis de suo exercitu; et in eodem mon- te cum B. Bernardo usque ad mortem, cœlibem vitam ducentes, monasterium cum hospitali de sub- stantia et bonis ipsius Ducis construxerunt; ubi peregrini, pauperes, et infirmi multa recipiunt ho- spitalitatis, refectionis, et refocillationis beneficia. In eodem vero monte idem B. Bernardus, sobrie; humiliter, caste, et sancte decem et novem annis cum suis Fratribus, in virtutibus multis, usque ad mortem vixit: et apud Deum promeruit, quod sibi dies mortis suæ ante triduum per Angelum e cœlo pronuntiata est. Et his tribus diebus Fratres suos sanctis admonitionibus docuit, Dominum Deum semper piis precibus, orationibus atque psalmodiis summo opere honorare. Legitur etiam his diebus Do- minum exorasse, ut quicumque ipsum honorarent, et sui memoriam haberent, et qui sibi servirent, ut a supradictis quatuor horribilibus plagis essent custoditi et muniti. Postquam vero S. Bernardus pro suis orationes ad Dominum multiplicasset, e cœlo per Angelum sibi denuntiaturum est, suas esse orationes exauditas: et quod non solum esset exau- ditus

*quod impedire
persuasus
successor in
Ducatu
Wilhelmus,*

*E
ad preces
Sancti pla-
ga triplici
in se et suis
punitus sit;*

*ab iisque et a
paralysi libe-
ratus,*

*ibidem cum
pluribus
factus Mo-
nachus,*

*Bernardus
vero, actis
ibi annis 15,*

sancle mortuus.

A ditus pro hominibus, sed etiam habiturus esset protectionem a bestiis et creaturis quæ carne et sanguine vivunt. Hæc audiens B. Bernardus, Domino immensas retulit gratias; et suum spiritum in manus Altissimi commendans, die tertia migravit ad Dominum. Cujus sanctissimi viri corpus Fratres cum summo honore sepelientes, de ejus decessu multum conturbati et mœsti, fecerunt planctum magnum super eum.

Hæc retulisse, refutasse est. Guilielmus Guichenon, Ducalibus impensis omnia Sabaudia ac Pedemontii vicinarumque regionum scrutatus archiva, et Historiam genealogicam Domus Sabaudicæ vasto complexus opere, neminem ante Beroldum vel Bertoldum, Ottonis Primi ex Henrico filio pronepotem, (non prius quam anno MXIV in authenticis scripturis reperiendum) invenit in Sabaudia, qui titulum, non dico Ducis (etenim primus usus est anno MCCCXVI Amedeus IV, idem qui postea Felix Antipapa a Basiliensibus creatus) sed Comitis tulerit: neque inter illos hactenus repertus ullus, qui vocaretur Bernardus, præter unum, liberorum S. Amedei quintum, in cunis mortuum, Wilhelmus autem omnino nemo. Istis ergo ad fabulas amandatis, accipe veterem Sequentiam, in Bodecensi et Corsendonkano MSS. repertam; eo autem pluris faciendam, quod ipsa multum usus invenietur Vitæ secundæ Auctor.

SEQUENTIA.

Ex MS. Bodecensi et Corsendonkano.

Confessoris egregii celebremus nos, socii,
Bernardi solennia.
Generosa stirpe natus, moribus hic exornatus
Fuit ab infantia.
Augustæ Archilevita, Deo gratus, verbo, vita,
Fiebat per omnia.
Plebis ibi Christianæ, verba vitæ serens sanæ,
Extirpabat vitia.
Monita, in civitate prædicando longe late,
Dabat salutaria.
Jeiunans hic vigilabat, pro se, multis, et orabat
Ut daretur venia.
Pretiosa cum habere vestimenta posset, vere
Portabat cilicia.
Pane duro vescébatur, asper qui plus videbatur
In sua provincia.
Potum uva non præbebat, aquam vero sic bibere
Sæpius absinthia.
Domum fecit caritatis, ubi data dantur gratis,
Nec quaeruntur præmia.
Ubi panis, vinum, ligna numquam crescunt; sed maligna
Sunt ibi contraria.
Nix et alior, via dura, fumus, nubes, et obscura
Sunt ibi perennia.
A Bernardo facta domo, illam adit, quisquis homo
Habet necessaria.
Illa domus semper patet, Procurator numquam latet,
Propinans cibaria.
Nunc Bernardi proferamus signa, ejus et dicamus
Virtutes, prodigia.
Nicolaus apparuit, peregrinus visus fuit.
Sancto dixit talia:
Montem Jovis ascendamus, hospitale componamus,
Summæ rupis in via.
Illa Domus fabricatur tantis viris, et dotatur
Habens beneficia.
Cæco visum restauravit; sterili matri donavit
Puerum, quem hæc rogavit.
Pestem perdit locustarum, quæ nocebant, et non parum,
Et morsus bestiarum.
Hic avarum prædicavit, paupertati destinavit;
Exitus quod comprobavit ignis peste anxia.
Adit Romam Rex Henricus, perdat Papam quod iniquus,
Malus, prorsus inimicus: cognita malitia,
Regi nefas dehortatur, hinc adversa comminatur,
Fine rei demonstratur Sancto ita qui probatur.
Nobis detur venia. Amen.

ALIA VITA

Ex MSS. Cænobii Bodecensis.

PROLOGUS.

Bernardi venerabilis vitam partim descripturi, non in virium nostrarum præsumptione, nec Ciceronis vel aliorum Rhetorum facundia confidimus, non Castaliæ fluentis, nec philosophorum argumentis imbui satagimus, sed ejus rore qui per Prophetam dicit: Dilata os tuum et implebo illud. Et ad nostræ locutionis auxilium obsecramus illos, qui scripta nostra lecturi sunt, ut ad exemplum beati viri degere studeant. Opinor enim nobis eos ad scribendum opitulaturos, siquos noverimus ejus mores imitatuos: neque reor gesta Sanctorum, ad eorum laudes tantum esse descripta, quantum ad superstitem ædificationem animarum; quod dignosci potest Scriptura teste, quæ ait:

Ps. 80 11

Imitanda gesta SS.

Non satis est Domini præceptumolvere lingua. Quapropter unusquisque vestrum operetur quod in Canticis Canticorum promittitis adimplere. In odore unguentorum tuorum curremus: virtutes quippe bonorum dicuntur unguenta vel aromata: sicut enim alicujus pigmentarii animus recreatur odore, sic odoramento virtutum refocillatur anima, nisi legentium obfuerit culpa. Et notandum, quia bonus odor prædicatorum vel ad salutem pertinet vel ad damnum; illo testante, cujus doctrina per totum orbem terrarum diffusa est; Christi bonus odor sumus in omni loco, his qui salvi fiunt, et his qui pereunt. Vobis idcirco considerandum est, Fratres mei, ne potius ad interitum quam ad salutem fiat hujus Sancti vitæ narratio. Et quid ejus virtutis vobis odor valeat, non tantum actus, verum etiam nomen indicat: dicitur namque Bernardus, quasi Vera-nardus. Quid enim Nardus, nisi bonus odor? quid bonus odor, nisi bonam Sanctorum designat opinionem? Unde legitur; Nardus mea dedit odorem suum. Hujus ergo Nardi suavitatem sectari conamini, ne fluat incassum sermo noster.

E Cantic. 1, 3

2 Cor. 2, 15

1 Cant. 11

Quantumvis veru etymologiæ ignavis, præsertim exteris, placere soleat ista ad Nardum, herbam odoratam, affinitas nominis; linguarum tamen periti non dubitant, quin vere Teutonicum nomen sit, ex radicibus patriis explicandum, sicut et alia omnia in Arduus, vel Hardus; ab Aart, indoles, vel Hart, cor. Bern autem triplicem habet significationem; cum enim verbum est, significat, ardeo, cum substantivum, filium, puerum; cum adjectivum, a Ber, ursus, Ursinum notat. Hinc multiplex exurgit explicatio nominis, quod etiam per aspirationem scribitur, et quidem semper in hoc quo utimur codice.

F

CAPUT I.

S. Bernardi virtutes, miracula.

Sanctus itaque Bernardus, nobili prosapia genitus, et probis a pueritia moribus pleniter institutus, in civitate quæ vocatur Augusta fuit Archidiaconatus officio præditus: ubi Christianorum populum a vitiorum sordibus cessare, virtutumque semina aggregare, nomen Domini prædicans admonerat. Nec solum in ea regione, sed circumquaque progrediens, Dominicas oves salutaribus monitis reficiebat; reminiscens illud quod Timotheo jubetur: Argue, obsecra, in omni patientia et doctrina. Cumque longe lateque semina divina jaciendo messem Dei multiplicaret, factum est ut in montana a Novariensis climatis deveniret, et ejus incolas Domini præceptis imbueret.

S. Bernardus Christum prædicat,

2 Tim. 4, 2

a

EX MSS.
2 Cor. 9, 27

pietate, au-
steritate
vita, ab-
stinencia cla-
rus;

A imbueret. Cujus prædicationem ne quis forte contempnibilem redderet, secundum Paulum Apostolum, corpus suum castigabat, et in servitutem redigebat: nam jejuniis et vigiliis sese macerans, orationibus diu noctuque vacabat; quas non tantum pro suis, sed etiam aliorum delictis ad Deum fundebat: et ad hominis interioris salutem, exterioribus verberibus corpus nonnumquam afficiens. Christo sic se famulari cogebat. Cilicio juxta carnem contectus, cum posset indui pretiosissimis, vilibus utebatur ornamentis. Cibus ei aderat panis absque escarum delectatione, neque similagine confectus, sed qui asperior in provincia qua debebat reperiebatur. Potum sibi non uva præbebat, sed raro aqua, sæpiissime vero succum absinthii vel ejusmodi herbarum bibebat. Verbis sic hilaris erat, ut severitatem non desereret; sic severus, ut hilaritatem retineret. Vigiliis et jejuniis insistebat constanter, et corpus suum affligebat; ut cum aliis prædicaret, ipse reprobis non efficeretur: quam nimirum prædicationem signorum patratione quotidie roborabat. De quibus ingredior pauca narrare, ne talentum mihi traditum, et posteris absconsum; causa sit interitus animæ meæ.

Xenodochium
in Monte-Jo-
vis ædificat:

B 3 Legitur de viro sancto, constituto in sua devotione, qualiter ei S. Nicolaus apparens, peregrinus visus fuit, et eum sic affatus: Montem-Jovis ascendamus; hospitale componamus, summæ rupis in via. Cui vir Sanctus acquiescens, Montem-Jovis ascendit; domum caritatis ibi faciens: ubi data dantur gratis, nec inde quærentur præmia. Ibi panis, vinum, ligna numquam crescunt, sed maligna sunt ibi contraria. Nix et alior, via dura, fumus, nubes et obscura, sunt ibi perennia. A Bernardo facta domo, illam adit quisquis homo habet necessaria. Illa domus semper patet, Procurator numquam latet, propinans cibaria. Quare merito hoc hospitale a summis Pontificibus, cum Apostolicis indulgentiis atque privilegiis, per orbem terrarum sublimiter est sublimatum.

mulieri sterili
prolem pro-
mittit,

b 4 Rursum legitur de sancto viro, quod erat in prædicta regione mulier b quædam, quæ sine sobole diu vixerat cum viro suo. Hæc itaque cum cognovisset hominis Dei præsentiam, festinanter ad eum pergens, filiationis opem postulavit. Cui respondit: Non sum, inquiens, hujus meriti, Soror, nec quod petis a me efficere possim; verumtamen in Domino spera: cujus patrocinante clementia dabitur tibi filius. Quod, quamdiu vir sanctus in hac vita permansit, non est impletum; sed ejus corpore jam sepulto, venit ad tumulum femina, quod ipse sponderat rogatura; et quasi tarditatem promissionis increpans, talibus ante sepulcrum verbis conquerebatur: O homo Dei, cur mihi pollicitus es, quod non obtineo? Cur me consolabaris, quæ in tristitia sedeo? Melius erat non polliceri: melius erat non consolari. Cui nil promittitur, nequaquam decipitur: cui non adhibetur consolatio, minor existit doloris confusio. Memorare, præterea tuæ promissionis; memorare, Pater, et consolationis. Exora, quæso, Deum; cui familiaris esse crederis. Recordare quod ad discipulos suos Dominus dixit: Amen dico vobis; quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, et fiet vobis. Neque credo preces tuas apud Deum plus in vita vigoris habuisse, quam nunc, cum sis ei vicinior, et ipse tibi visibillior. Hæc dicens, et munera prout poterat faciens, rediit ad propria: et priusquam unius anni spatium compleretur, propagine filii lætificari promeruit. Qui, licet in infantia positus, per intercessoris sui vestigia se demonstravit iturum. Referunt enim, quod a carnis et ovorum lactisque c peculialis comestionibus ætatula tam molli abstineret, forma

Marc. 11, 14

c

venustus, vultu severus, amplius cœvulis suis vigenis; animos cunctorum se visentium nimis hilares reddidit: talibus ergo documentis omnipotenti Deo, nec non petitori gratias agere videbatur suo. Quod factum nemo dubitat esse laudabile, cum celebratur in Samuele: postulatus enim est iste, postulatus et ille; unde Samuel; id est, Postulatus d, dictus est.

5 Huic subdendum est et illud, quod per eum cuidam Dominus concedere voluit. Habebat namque mulier quædam filium parvulum, corpore luminis visu penitus cassum. Proficiscens igitur ad Presbyterum quemdam, nomine e Theodaldum, (non enim forte præsumebat accedere) rogavit ut opem filio suo peteret ab eo. At ille Sanctus, ut erat humilitatis ineffabilis, humiliter dixit ad eum: De talibus, inquit, me non intromitto; sed hoc ab eo deposite, qui solus omnia potest. Hæc audiens mulier, quasi repulsa vehementior, filium suum jam dicto Sacerdoti tradidit, per eum Sancto repræsentandum. Quo viso, Dei famulus primo parumper demoratus, dehinc Omnipotentem precatus, homo non minimæ fidei, maximæ spei, super oculos ejus signum Crucis facere disposuit, et ad actum usque perduxit. Mox operante gratia Salvatoris, sicut idem Sacerdos f narravit; lumen accipere puer meruit. Magnificetur itaque Dominus, qui talia per servum suum largiri dignatus est.

6 Nec reticendum puto, quod in eadem provincia Deo cooperante per eum gestum est. In illis quippe locis g locustarum tanta redundabat immensitas, quod incessum iter agentibus vel penitus auferebat, vel plurimum impediēbat, Quodque valde tremendum est, non solum peditibus id agere, sed insuper equitibus audebant. Horrebat enim cujusvis equus, nimio fremitu bestiarum media via concurrentium, gressusque præripientium. Telluris quoque fœtus tam in vallibus quam in montibus omnes demolientes, locum illum pene desolatum sterilemque reddebant. Quod cum vir Dei comperisset, indigenis compatiens, sic ad illos exorsus est, dicens: Tempore sationis instante metiatur unusquisque sementem, cumulumque sextarii Deo studenter exhibebit: si quis enim hoc fecerit, procul dubio gaudebit ab hac peste se liberatum. Talibus auditis, hilares effecti sunt, per omnia jussa complentes; et non incassum: quia mox illa clades ita deleta est, ut nullum horum animalium, nisi sicut in ceteris locis, inibi cernere quis posset.

7 Nunc quoniam munificentiam lenitatis ejus ostendimus, ejusdem morum gravitatem dilucidare jam cupimus. Cum igitur S. Bernardus omnia vitia funditus extirpare satageret; præcipue tamen usuras accipere Scripturarum testimoniis intercidebat. Quibus verbis ceteris patentibus, unus avaritiæ laqueis irretitus, ausus fuit inobediens permanere. Sed eum Dei famulus piis alloquiis demulcens, tandem promittere coegit usuræ se in proximo renuntiaturum; non sponte tamen, ut rei monstravit eventus. Ipso namque die, quo pollicitus id fuerat, omnes debitores aggrediens, debitum cum usuris ab illis exigebat, ut tunc saltem fœnore ditaretur quo nondum satiatas fuerat, et quos ulterius se repetiturum dolebat. Si quis autem creditum reddere nequibat, quovis modo sua tollebat; hujus oves invadebat, illi boves violenter extorquebat, alterum vestibus expoliabat, alterius vasa captivabat; austerus erat debitoribus, nec minus fiebat et validus. Tunc illi tristes amissione rerum suarum, ad Dei hominem profecti sunt: cui consternati, sunt flentes ista præfati: Opus habemus, Pater, tuo consilio, tuo nimis indigemus auxilio: pecoribus nostris privamur, rerumstrarum rapinam patimur: lupus est

c
quæ eo mortuo
filium susci-
pit, ab infan-
tia sanctum.

d

e
Cæco visum
conferit, signo
Crucis,

E

f

g
locustas ab-
igit, parte
frumenti Deo
oblata,

h

usurario fusc
emendationem
pollicenti,

est

A est rapax, qui nobis has miseras ingerit : nam si homo esset, homini vel ferus indulgeret : si quid in eo foret humanitatis, non haberet tantum crudelitatis. Creditor est is, quem sanctis monitis tuis, ut ab usura cessaret, vix profiteri coegisti : sed numquam habebit fœnus odio, cuius non implebitur desiderio. Idcirco ne pereamus omnes, licet uni quod indesinenter amat exercere. Præstat enim ut ipse solus in perfidia maneat, quam plurimos Domino tibi devotos cupiditas illius opprimat. Subveni nunc nobis S. Bernarde ; concede mereri quod te postulamus, alioquin oportet nos vel morti subijci, aut servituti. Lamentis prædictis homo Dei motus, fœneratorem accersivit, eique dixit : Cur omnipotenti Deo, mihiq[ue] servo suo imponere destinasti, serve diaboli ? Amator enim pecuniæ servus est Mammonæ ; Mammona vero dæmonis nomen est, illius qui secularibus lucris præest, et dominatur eorum qui diligunt mundum, de quibus unus es. Vade jam ; quod animo sedet, instanter operare ; adauge pecunias, ut de mundo nudus exeas. Esto nunc dives, ut in perpetuum mendicitati subjaceas. Adimpleatur in te Scriptura dicens, Qui in sordibus est sordescat adhuc. Pro certo tamen scias, te non solum spiritualiter mulctandum, verum etiam corporaliter injuriæ nostræ poenas daturum. Et qui aliis misereri de divitiis inficiaris, pauper in proximo fies. Tunc viri Dei sermonem homo ille citissime verum probavit ; maximam partem suæ facultatis igne devorante h. Patet his signis profecto, quantum sanctis prædicatoribus favere conveniat, dum blandiuntur ; et eos metuere, dum mala nostra corrigunt : tum quippe blandiuntur, cum beneficia nobis largiuntur, sicut est auferre terræ siccitatem, vel ægrotis dare sanitatem ; tunc autem corrigere videntur, cum nolentibus ad Deum converti, plagam aliquam inferunt.

B Interea dum S. Bernardus omnia Novarinæ parochiæ verbis et miraculis adornasset ; exinde planitiem peragrans, castella, villas, vicosque sua prædicatione glorificans Papiam usque pervenit : in cujus partibus i Rex quidam Henricus milites omnibus modis ibidem adunabat, ut causa delendi Papæ Romam peteret excidio. Vocabatur hic Papa baptizantium impositione Hildebrandus, sed dignitatis officio Gregorius : ad cujus interitionem cum Rex supradictus tenderet, occurrit illi famulus Dei Bernardus : ejusque nefarium consilium cum dissuadere minime potuisset ; inquit ad eum : Vadere quidem poteris ; sed scias, te nil tuæ voluntatis acturum, et insuper plurium tuorum damna subiturum. Quod et factum est. Nam equis et equitibus plerisque morte retentis, cum paucis et eisdem ægrotis, ab urbis obsidione discessit.

ANNOTATA D. P.

a Fusc de hisce montanis agit Carolus Episcopus, sæpe nominatus, lib. i suæ Novariæ.

b Viotus ; Nobilis matrona in Lombardia, Maria Guinguesia dicta.

c Peculiaris, id est, pecorinus.

d i Reg. i Vocavitque nomen ejus Samuel, eo quod a Domino postulasset eum : Hieronymus in libro de Nominibus Hebr. Nomen ejus Deus, vertit.

e Theodulum Viotus appellat, sed placet Lombardicum nomen præ Græco.

f Cave hinc opineris, etiam hanc Vitam non admodum diu scriptam post obitum Sancti. Id ita prius scriptum invenerit Auctor, ab altero pæne cœvo.

g Idem miraculum in agro Novariensi factum, in dicto triduo jejunio, narrat Carolus Episc.

h Addit Ferrarius, quod ex residuo quantum potuit restituerit ; in alterumque mutatus virum, miram pœnitentiam egerit. Viotus huc videtur respexisse, ubi ait, quod ultimus penicilli ductus, in quo Richardus Valdiserius hanc vivam Dei imaginem depingit, in multorum usurariorum conversione finitur ; quæ mihi tam operosa videtur, inquit, ut non possit in quovis alio peccato difficilior esse. Nihil tale in Vita legimus, sed solum hæc verba, Avaros uberavit, eaque non ultima istius periodi. Si habuit Viotus alterum Richardi scriptum de miraculis, recte facient ejus successores, ipsius exemplum ad nos dirigendo.

i Henrici IV adversus Gregorium VII, antea Hildebrandum dictum, expeditio incidit in annum 1081 : adeoque oportet ut Bernardus illum convenerit, per visum apparens diu post mortem : vel ut alterius Sancti prædictio, Henrico illi facta, nostro Bernardo fuerit applicata. Prius magis placet ; neque explanationi huic contradicit Sequentia, dum hujus rei ultimo loco meminit ; arguit autem Auctoris hujus ignorantiam simul et exiguum vetustatem, qui viventi potuit applicare rem, adeo diu post mortem gestam. Viotus, dum nititur tamen repugnantia declinare, fingit sibi Lombardiæ Regem Henricum, atque rem prorsus aliter narrat. E Henricus, Lombardiæ Rex, novis tributis ac oneribus cives suos premebat. Eum ergo Bernardus adit, medicinam huic malo facturum, qualem morbus tam periculosus potuit a tali medico sperare. Rex, etsi ferocioris natura ingenii, ac mordicus conceptæ semel sententiæ tenax, multum tamen ei honoris exhibuit : auditisque Bernardi consiliis, exinde majorem longe publicæ utilitatis rationem quam prius habuit, præcis omnibus avaritiæ inventis, unde subditi ejus causam habuere Deum laudandi. Sed ejusmodi Rex nullus invenitur fuisse.

CAPUT II.

Mors, sepultura, et utramque secula miracula.

Dei vero servus Papiæ commoratus paululum, Novariam inde progressus expetiit ; et credo Domino dispensante, profestum natalis B. Laurentii Sacerdotis et Martyris, ipso die quo advenit, celebrabatur ; Domino dispensante diei ; quia lætabundi fiebant homines de ventura Sancti a festivitate, gaudium illis agebatur tanti viri præsentia fruturis. Tunc Martyris antedicti monasterium adiens S. Bernardus, ibidem hospitio susceptus est. Sed jam gravius infirmitate, qua sancta ejus anima de carcere corporis erat exitura ; paucis alloquens populum, stratum quo raro potitus fuerat, increbrescente dolore febrium, exquisivit. In quo sex hebdomadas et eo amplius faciens, quamquam debilis, cœlestia tamen monita proferre non desinebat. Ad eum namque veniebat hominum multitudo, rusticorum, castellano- rum, civium, clericorum, seu laicorum : quos ipse blandis divinisque sermonibus consolans, e mœstis alacres, et ex alacribus alacriores bonum dimittebat. Qui tristis ad eum venit, gaudens accessit : nulli unquam obfuit, omnibus profuit. Nam quid aliud ageret, qui declinans a malo semper quæ bona sunt faciebat ; et ea sic operari studebat, ut inanis gloria non subverteret, quidquid ipse gereret ? Nolebat ditari, renuebat honorari : quoniam prodesse satius æstimabat, quam præesse. Et quando nullius honoris ambitione fatigabatur, liquido staret, nec eum prosperis extolli, nec adversis dejici.

10 Nec est prætereundum, quod dum esset in languore positus, unoquoque die, sicut mos est, peccata

bonorum omnium jacturam prædicit, quæ mox ei accidit :

h

infaustum impiæ expeditio- nis successum prædicit.

C

a Eger omnes solatur : F

A peccata sua Deo et hominibus confitebatur, juxta illud: Confitemini alterutrum peccata vestra et omnia in confessione lavantur. Nec oblivioni tradens, Dimittite et dimittetur vobis; si quis eum offenderat, misericorditer illi condonabat. Quotidie quoque Christi corpus et sanguinem percipiebat, observans illam Domini sententiam, qua dicit, Nisi, manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam in vobis. Memorque quod ait idem Dominus noster, Qui perseveravit usque in finem, hic salvus erit; hæc et his plura quæ diximus indesinenter usque ad exitum animæ suæ custodivit, quæ corpus ut exivit, innox cœli regna petivit: idque patenter manifestant ejus acta, tam præcedentia, quam subsequencia. Cumque dum vivebat Sanctorum cœtus eum visitaret, ut afferebant sodales; nulli dubium, quin quorum consortio fruebatur in terris, eorum collegio copuletur in cœlis. Sed quia, sicut scriptum est, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Dominus diligentibus se; de gaudiis et felicitatibus animæ taceamus, et ad ea narranda quæ sancto corpori contigerint, jam inde transeamus.

B 11 Igitur jam dicti cœnobii Patrum simulque Fratrum caterva, omni cum reverentia venerunt, et piis concentibus in Basilicam sanctissimum corpus asportaverunt: ad quod undique confluebat frequentia populorum, mœrentium quidem quod anima sua tam sancta talique colloquio carerent; sed nimis lactantium quod ejus socia membra tractare mererentur. O quanta gloria, quanta gloria, quanta lætitia, quantus honor est Christo famulantium! Nihil quippe mundani cupiunt, et omnium dominantur; sicut dicit Apostolus, Tamquam nihil habentes, et omnia possidentes, Mundi autem amatoribus, quia mundum diligunt, cœlumque despiciunt utraque negata sunt. Ecce isti sancto corpori (super cœlos anima constituta) magna nimis habebatur virorum ac mulierum devoti: neque minor donorum fiebat impensio. Inter cetera quidam civium *b* labellum sibi donavit, in quo sancta membra recondentur. Sed quia fœnerator erat, et ejusmodi detestari solebat, adeo ut cum eis nec in cibo participaret; noluit ipsum Dominus in eo collocari; ne vel defunctus eorum opibus uteretur, quos vivus execratus fuerat. Ita factum est, ut oculis omnium vasculum illud displiceret, et incommodum omnes declinarent.

C 12 Hoc igitur abjecto, mox aliud quidam boni moris homo multæque magnitudinis Miles, ingenti desiderio largitus est. Quod in lectica *c* positum, quamquam immensi ponderis esset; succurrentibus tamen beati viri meritis ita deductum est, ut nullus jam tantæ molis sentiret onus. Sed cum basilicæ propinquaret, qua venerabile corpus erat sepeliendum, de improvviso, nullo sustentante, super unius alteriusque tibiam (heu!) lapsa est: qui diu sic intercepti stetere, donec subvenirent alii, propter oneris gravitatem, populari sermone dicentes: Dominus erigit elisos, Dominus solvit compeditos. Statimque surgentes cum ceteris, labellum trahere cœperunt incolumes. Omnibus jam rite paratis, beata membra, quamquam nimio *d* caumate solis tellus ureretur, tamen nil tabis emittentia, sed incorrupta, per triduum *e* feretro jacentia, debitis honoribus, ac dignis clangoribus, sepulcro tradita sunt. O virum per omnia Deo dignum! o vere beatum! o veri Dei famulum, veri Regis militem! Ad cujus tumulum venerat Clericorum psallentium chorus *f*, invariabilis puerorum cœtus; virorum grandis exercitus, senum non parvus conventus, mulierum tam virginum quam viris conjunctarum seu viduarum copiosa multitudo; divites, pauperes, nobiles, ignobiles; omnes pro se

munera deferebant, vel aliud decoris impendebant. D Quod adhuc devote servatur; populis anniversarium ejus diem recolentibus decimo septimo Kalendas Junii.

13 Sepulto autem corpore, quid illic prodigiorum Domino donante patratum sit, in sequentibus referetur. Sacerdos quidem *g*, per annum unum mutus effectus, venit ad sancti hujus Confessoris corpus: ibique votum ex corde vovens, quod postea solvit, Missæ celebratione perfunctus, aptissime loquens remeavit.

14 Quidam etiam mancus, qui B. Laurentium, nec non et S. Bernardum, bis in visione viderat manum sibi restituisse, nocte Pentecostes super asinum sedens, atque secus atrium ecclesiæ Sanctorum ante dictorum solus pertransiens, ita forte precabatur: Utinam, Sancti Dei, nunc impetrare precibus merear, quod bis insomnis sum visus accepisse! Eadem hora, quasi quodam impetu depulsus asino, super invalidam manum graviter corruit, quæ nervis connexis confestim saluti reddita est.

15 Quidam puerulus triennis *h*, debilis, officiis pedum, manuum, oris, oculorum miserabiliter destitutus; omnium membrorum sospitatem, ibidem consecutus est.

16 [Femina quædam *i*, cæcitate vastata, sepulcrum viri Dei adiens, tribus diebus ibidem morata quæ tamen lumine non est consolata, sed mœste revertebatur: cum vero duobus miliaribus progressa esset, quod flagitaverat adepta est. Quæ statim ad tumbam viri Dei repedavit, et omnipotenti Deo cum oblatione gratias egit. O Bernarde de Menthone, quia viriliter dimicasti, Deus te ad præmia vocavit. Tuis meritis mortui suscitantur, gravidæ parturiunt, steriles uberabunt, dæmoniacy, *k* caducantes, surdi, muti, lubrici, cæci, claudi, gutturnosi, febres, dentes, capita, viscera mala, stridores et dolores sanantur; ignes, fulgura; tempestates, minæ, mortalitates et dæmonia non nocebunt, fideliter tua suffragia quærentibus, præstante eo, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat unus Deus, in secula benedictus. Amen.]

ANNOTATA D. P.

a 30 Aprilis, ut jam dictum.

b Labellum, diminutivum a Labro seu vase lapideo, qualium in balneis usus erat; et Lavellum nunc passim Itali dicunt arcam sepulcralem. Videtur autem labrum contractim pronuntiari pro Lavabrum, a lavando.

c Lectica hic usurpatur pro feretro: quod oportet sane magnum concipere, ut plures admitteret succollantes, pro ratione molis gestandæ.

d Cauma odor, æstus, velut ab inusitato calore, uro.

e Imo per dies 19, siquidem obiit 28 Maji, et sepultus primum est 15 Junii.

f Legendum fortassis, innumerabilis.

g Viotus, genere Cyprium fuisse, ait.

h Novariæ id factum idem ait.

i Camillam nominatam idem scribit.

k Caducantes, id est, epileptici: hæc autem sumpta sunt ex Vita 1 num. 13.

APPENDIX

Ex Gallico R. D. Rolandi Vioti et interpretatione Adami Schirmbeck S. J.

Quidam ex alto lapsus, ubi indormierat, præceps graviter lædebatur; inde ad Divi patrociniū confugiunt: qui miserum ita sibi ex integro constituit, qualis

g
ad reliquias
recuperata
loquela,

usus manus,

h
membrorum
omnium,
E

i
et visus.

k
Alia miracula.

F

*Salvantur
duo ex alto
lapsi;*

*sedatur
tempestas:*

*oblatio ex
fœnore rejici-
tur a
sepulcro:*

*suscitatur
mortuus,*

*curantur
varii morbi,*

*corrigitur
juvenis di-
sculus,*

*pestis aufer-
tur.*

A qualis ante lapsum fuit. Alius, majori incommodo affectus, ossa quoque confregit, etsi lapsus esset minus periculosus: qui tamen non ad aliud remedium festinavit, quam ut, pro recuperanda valetudine, familiares sui Divo supplices fierent, cujus beneficio convaluit. In Lombardia quidam, S. Bernardo perquam devotus, cum videret gravem tempestatem terris suis tanta strage incumbere, ut videretur haud multo post omnibus vastitatem illatura; nihil habuit virium aut consilii, quod temporis iniquitati objiceret: quare constituit clientelæ D. Bernardi se suaque committere. Res mira Tempestas, totam viciniam depasta, Bernardi clientis possessionibus pepercit. Quidam fœnerator mentis excæcata, nescio quo stimulo impulsus, ad eius tumultum argenti libram suspendit: sed Sanctus, qui in familiariori olim congressu ejusmodi sanguisugas damnabat, neque post mortem voluit eorum seu potius aliorum sanguine nutriri. Itaque argentum procul semper a sepulcro rejectum inveniebatur; videbaturque non alium in finem affigi, quam ut denuo decideret. Tandem omnino fuit remotum: didiceruntque ceteri, Deo et Sanctis nihil ejusmodi offerre.

B 2 Infans quidam jam e misera hac vita ad meliorem emigrarat: tum pro eo ad S. Bernardum preces sunt fusæ, materque mox filium e mortuo vivum in manus sumpsit, eam lætitiā, quæ in hoc articulo potest in matrem cadere: dum eum denuo recuperavit, quo nihil habuit in vivis carius. Proba matrona aurium usum ante amissum post preces obtinuit, ad S. Bernardum profusas. Senex item oculis in extrema ætate captus, meritis S. Bernardi iterum videre cœpit. Vir nobilis, ditionis Dominus cui a S. Agatha nomen est, comitali morbo correptus, Divi sepulcrum adiit, ubi post peractas preces convaluit. Femina, misere articulari morbo manibus pedibusque excruciatā, ejus ope manuum pedumque sanitatem consecuta est. Erat illud imprimis admiratione dignum et multis consolationi, quod, quamvis febris laborarent, ad S. Bernardi tamen sacram ædem in Monte-Jovis sitam ire sustinuerint: ubi votis ad Divum conceptis, pro pretio itineris laboriosi sanitatem retulere. Publicus quidam Notarius, vir dives, diu malo dentium laborabat; cui cum remedium adhibere nullum posset, magna inquietudine distinebatur. Ergo statuit, liberali stipe meritisque S. Bernardi valetudinem impetrare: oblatisque xxviii ceræ libris, vicissim omni dolore levatur. Juvenis Ticinensis, male corrupti ac prorsus flagitiosi, subita mutatio, S. Bernardi patrocinio facta, semper mihi e præcipuis ejus miraculis visa est. Ejus parentes quotidie de male morato filio totidem fastidia capiebant, quot sperebant gaudiis se cumulandos. Igitur, cum efficere apud juvenem nihil possent, ac præviderent eum pessum et ad exitium ire, quod non nisi poenitudine possit redimi; ejus conversionem S. Bernardo commendarunt. Hic adeo animum ingeniumque degeneris filii immutavit; ut in hominem mitem, tractabilem, prudentem, modestum, et in negotiis gerendis circumspectum evaderet.

3 Splendor miraculorum, ab hoc Divo editorum, ita omnium, qui finitimas ditiones incolebant, oculos detinebat, ut visus sit Deus in hac vicinia eum hoc fine nutrisse; ut eorum negotia et publicas necessitates, singulari ope gratiaque, quam in cœlo sua sanctitate fuit apud Deum promeritus, juvaret. Urbs Ticinensis immani peste exhauriebatur: neque aliquod infortunii genus, jactura et calamitas fingi potuit, in hujusmodi Dei castigantis flagellis obvenire solita; quæ non dici posset Ticinenses cives divexare. Postquam autem hi voto ad S. Bernardum facto munus addiderunt, illico malorum finis inse-

Junii T. III

cutus est. Vercellis erat vir pius ac religiosus, aliquamdiu gravi capitis dolore excruciat: qui ope Divi implorata, convaluit. Eandem gratiam S. Bernardus cuidam Abbati ad S. Andreae Vercellis præstitit, qui tam diversis ac frequentibus morbis invadebatur ut numquam lectum desereret, quin confestim repeteret: quod incommodum muneris sui rationem ei perdifficilem reddebat, totum sibi vindicantis: cui tamen ut vacaret, ut maxime vellet, nullas potuit a morbis inducias impetrare. Inde causam habuit sanitatem a Divo postulandi, quam ad aliorum potius quam suum commodum uteretur. Ac preces fuere tam felices, ut a Sancto, quod voluit, emendicaret. Par necessitas Taurinensem Archidiaconum a templi accessu arcebat, colica laborantem; hinc ad eum se vertit, qui tam feliciter omnis generis morbos curaret; et mox sanitate donatus est, quæ suæ simul pietati ac muneri vacaret. Suburbium Biellense flamma corripuerat, sensim domos depascens: fuitque tam præsens discrimen, ut omnium sententia paulo post civitas tota crederetur in cineres redigenda. Hi quoque, post aquam, ultimum remedium a Divo petierunt; qui quam primum flammæ et lacrymarum omnium cursum stitit. Vineas illius monasterii, in quo sacrum ejus corpus asservaretur, gravis tempestas pessime afflixit; ut crederetur, actum de vindemia esse. Ubi autem ad ejus Reliquias se verterunt, præsentem opem senserunt: nam postridie mane, omnia esse salva, compertum est. Undarum eluvies tanto impetu e proximorum montium altissimis jugis præcipitabat, in Chamfernam villam effusa, ut omnia viderentur funditus evertenda. Fui igitur ad S. Bernardum, ceu alterum Moysen, accursus: qui tam potenter undis imperavit, ut ei obsecratæ, locis incolis plus emolumenti ad agros et sata attulerint, quam metus crearent.

4 Si nunc velim hic ordine percensere energumenum syllabum, qui libertati sunt potentia illa restituti, quam servo suo Deus tradidit; eorum otio abutemur, qui volent S. Bernardi miracula perlegere, Sufficiat dicere, dæmones ad ejus tumbam cohorruisse, et actos in rabiem fuisse: malo suo doctos, se in S. Bernardi meritis novum ac crudelius supplicium experiri, quam sit illud, cui ob suam rebellionem sunt addicti, malueruntque capta possessione excedere, quam diutius retinere; dum cogerentur, immane tormentum perferre. Quodque majorem mihi admirationem fecit; videmus, nostri ac præcedentis seculi prodigia esse primis memorabiliora: velut in quavis re adultior ætas, plus vigoris juvenile ac primis initiis haberet. Atque hinc est, quod miraculum anno MDLIX patratum, et trium fide dignorum testium, Humberti Aurillonii, Decuriani aliter dicti; Mauritiæ Aurillonii, et Mauritiæ Mottierii, illinc, ubi quæ dicemus gesta sunt, oriundorum assensu comprobatum, videatur aliis omnibus esse luculentius. Quidam Aurillonius nomine, e villa Court dicta Parochiæ Tonosanæ, pridie S. Bernardi desectum fœnum cogitabat ipso festo die domum vehere; etsi pagus ille hunc diem feriatum haberet. Sed vicini tam improbum facinus minime ferendum censuerunt: quare illum admonent, ei sufficiat modo, quod in cumulum conguessisset, non sine reverentiæ pietatisque S. Bernardo debitæ neglectu: cum præsertim serenum tempus diutius videretur perstiturum, eique spem faceret, commodè postridie id opus conficiendi. Verum miser adeo id fixum habebat, ut statuerit omnia perdere, ut fœnum suum tecto inferret. Eoque fuit amentię pro-
vectus, ut diceret, quidquid S. Bernardus adversus se maleficii moliretur, se tamen idcirco non omis-

D
HX GAL.

E
incendium,
tempestas,
inundatio,
reprimuntur:

pelluntur
dæmones.

F

An. 1550
punitur festum violans

71 rum,

EX GAL.

A rum, quod facere decrevisset. Rem miram! Fœnum vix in prædio fuit accumulatum; cum tempestas pluvia, grandini permixta, supervenit, magnaque vi in fœnile coloni grassatur; fœnum et pecus omne absumit, et quidquid potuit in partem hujus sacrilegii venire: quin signa divinæ justitiæ in terra reliquit, quæ possessionum ejus fundo erat attributa, perpetua in eam sterilitate inducta.

An. 1617
restringitur
incendium,

5 Sensim ad nostra tempora devolvimur; quæ efficiant, ut oculos tanto magis in sancti viri gloriam intendamus ac in eum pii scimus, quanto magis decet nos ea beneficia gratis animis agnoscere, quorum nos quoque participes reddimur. Anno MDCXVII mense Februarii horrendum incendium oppido Montey Valesiæ ditionis exarsit, tantaque celeritate domos corripuit, ut brevi spatio omnes essent exurendæ. Multi probe callebant, neminem posse flammam D. Bernardo tempestivius domare. Illi ergo pollicentur, voto se ipsi fore obnoxios, quod essent confestim persoluturi, cum primum desineret flamma grassari. Mox ventus, civium precibus et D. Bernardi imperio morem gerens, flammam ab oppido avertit: quodque in tanto miraculo amplius fuit admirandum, ignis ædem illam intactam præteriiit, in quam collatitiam stipem, D. Bernardo per votum promissam intulerant, etsi inter ardentes domos mediam.

B Post hæc omnes promissa præstiterunt, et pro publico animi grati monumento in Xenodochii ac Monasterii S. Bernardi-majoris acta retulerunt. Ignis oppidi cujusdam in eadem ditione ultra Martignium ædes omnes occupaverat anno MDCXIV, iv Maji; neque pro stragis monumento aliud quam stantes aliquot murorum tractus reliquerat; inde in villas supra oppidum sitas incidit. Tunc femina quædam, conspicata flammam suo jam horreo imminere, votum Divo edit, ac simul persolvit: quo facto ignis nihil ultra desæviit. In S. Bernardi commentariis ac documentis anno MDCXIX exhibitis reperi, ignem a modicis initiis in silva oppidi S. Petri in Monte-Jovis sensim ulterius serpentem, tandem in pomarium, lectissimis arboribus consitum, illapsum fuisse. Ea vastatio loci incolas graviter effecit, maxime quod sentirent, quoque malo illo tangi, ob amorem, quo in horti illius herum, variis beneficiis de se bene meritum, ferebantur. Igitur communi voto decernunt, supplices ad templum, in Monte-Jovis positum, se ituros. Statim exinde in se flamma resedit, ac spargere incendium desiit. Anno MDCXX, ignis tribus in locis domum Caspari Jeu Friburgensis civis invaserat: qui ubi vovit, se peregre ad Montem Jovis profecturum, sine mora flamma nemine sapiente extincta est: quemadmodum videre est in tabella, in templo hospitali S. Bernardi affixa, pro grati animi rei que gestæ ac publice approbatæ testificatione.

item 1614,

et 1619,

ac 1620.

C 6 Prope aliud agentes ad annos nobis vicinos venimus; quibus non minus liberalem se suis Deus per preces S. Bernardi exhibuit, quam præteritis. Dicimus igitur, in parœcia Belfagensi apud Helvetios, nimia terræ siccitate, qua loci incolæ laborabant, eos fuisse compulsos S. Bernardum sollicitare: quod fecere, precesque voto clausere, quo se obstrinxerunt, certam frumenti mensuram cuidam religioso Ordini se submissuros. Neque diu pluvia abfuit, quæ densissima incolarum terras recreavit; ut post breve temporis intervallum sata magnam spem copiosæ segetis facerent. Id vero dolendum est, quod quemadmodum commodi nostri causa Dei opem prensamus; ita cum, postulatis potiti fuimus tam facile ac sponte officii obliviscamur quo nos ipsos in rebus adversis obstrinximus, ut Deum ad ferendam nobis opem alliceremus. Itaque contigit, ut cives, qui votum et cautionem conceperant, fidem ac pro-

Pluvia Im-
petratur.

missa fallerent: unde pluvia iterum stetit; veluti eo usque tantummodo e cœlo delapsa prius fuisset, dum miseros ad servandam fidem invitaret. Ergo magna diligentia debitaque liberalitate votum expediunt; quo confecto, iterum pluere cœpit, ceu numquam ante Deum compulissent sensum suum testari; quo ingrati animi labem, suæ liberalitati tam adversantem, exprobrabat. Quando autem S. Bernardus gloriam suam exteris regionibus manifestam fecit; non est dubitandum, eum longe fuisse adversus eos liberaliorem, qui locum inhabitant, a se in vivis tot miraculis illustratum. Totus Clerus Augustanus apud Salassios etiamnum gloriatur, in suo cœtu tantæ sanctitatis virum se habuisse: qualem esse, tot miraculis discunt, tum promiscue omnium gratia factis, tum quæ suis etiam Collegis destinarat: sed illud in primis miraculum celebrant, quod anno MDCXVI accidit. S. Bernardus, pro monumento suæ potestatis, annulum singulis tam Canonici quam aliis ministris dederat; ut erat perpetua consuetudine per succedentium manus in monasterio et xenodochio Montis Jovis observatum. Evenit postea, ut is ipse annulus amitteretur, quo S. Bernardus uti consuevit, quem illi, ut rem sacram, asservabant: neque ulla industria suffecit, quæcumque ad annulum recuperandum, et explenda quorundam inveniendi desideria, adhiberetur. Tum alicui venit in mentem, consultum fore, si cista, quæ in sacrario asservabatur chartis oppleta, aperiretur, numquam, quod ullus e præsentibus poterat meminisse, ipsis vivis reserata. Quod consilium etsi ridiculum videretur, nihilominus cogitare primum erat (postquam ad eam rem nihil fuisset prætermis- sum, quod ratio et humanaprudentia poterat suadere) Deum prodigioso eventu velle suis desideriis obsecundare. Arca ergo patefit, chartæque situ et vetustate laceræ eximuntur: tandem in medio locus reperitur argenteis filis contextus, recenti adhuc elegantia visendus. Eo diducto annulum S. Bernardi reperiunt, pulchrum, nitidum, ac splendentem, velut jam primum ab ejus digito fuisset abstractus.

An. 1616
amissus an-
nulus re-
peritur,

E

7 Non omittam huc adscribere quædam memoratu digna, quæ quidam, cognomento Petrus Valetus Parochus Vacharellis et Vagieti, ejusque antecessor, scriptis consignarunt; licet non tam sint recentia, neque temporum serie cum prioribus cohæreant. Non hic faciam mentionem de testificatione testiumque asseveratione, quæ quovis tempore potest in autographo videri. Circa annum MDCXVI Claudius Tupinus, opificio sutor, aliquando Curionem suum invisit; eique inscio parvam S. Bernardi imaginem, ligno incisam, cum face abstulit; et, ut erat solutus ac male moratus, eam ludibrio habuit. Hinc urbem obambulans, omnes obvios per ludum cogebat iconem osculari: reliquum dein diem in re tam seria scurrilibus jocis et cavillis traduxit. Tandem sub medium noctis domum se recepit: ac illico in toto ejus corpore ignita ulcera nucis magnitudine intumuerunt. Tum vero miser vociferari ac ejulare, ita quidem, ut mox vicini excitati ad ejus domum contenderent. Neque omittunt Parochum accersere; qui omnem conatum adhibuit, quo ad rectam de rebus divinis opinionem, verumque de noxis dolorem hunc atheum excitaret. Tandem errorem agnovit; riteque a peccatis absolutus, promisit, se per omnem vitam diem, S. Bernardi festum antecedentem, jejunium exacturum. In hunc modum, antequam dies illucesceret, integre sibi fuit restitutus. Nescio, num hæc animadversio, an vero necessitas, quæ Hubenates incolas exercebat, docuerit, S. Bernardo magis esse devotos, quam eo usque fuere. Horum pecus omne, in loci illius Alpibus custoditum, variis morbis aliquot annis, ingenti inquilinorum damno, vexabatur

et sacrilegus
fur punitur:

F

pecudum
morbis le-
vatur,

A vexabatur. Quibus Curio parvam S. Bernardi icunculam, quam secum habebat, commonstravit; eos hortatus, si vellent eam pestem ab armentis amoliri, cum Reverendissimo Francisco Salesio Genevensium Episcopo agerent, ut ipsis liceret in eo jugo ad Dei Matris ac S. Bernardi honorem sacellum condere, ubi tertia quavis mensis cujuslibet Dominica res divina fieret (quæ consuetudo in hunc usque diem perseverat) quod cum egissent, malum omne disparuit. Cum in pago Esgletensi decem domibus esset flamma infesta, ac proxime Curionis, qui hujus miraculi fidem fecit, patris ædes adoritura crederetur; ille adversus ignem in genua provolutus, ipse cum duobus vicinis Deo et S. Bernardo suas ædes committit, ut ab igne intactæ manerent. Neque nocere ignis ausus est, in alias domos grassatus, quæ hoc sigillo ac præsidio Divi carere.

incendium
restinguitur.

Utriusque
mentis situs
et asperitas,

8 Xenodochium porro et monasterium in Monte Jovis, quod Bernardus-magnus appellatur, in monte totius Europæ altissimo, frigidissimo, asperrimoque situm est. Versus meridiem vallem urbis Augustæ spectat, in Septemtrione Penninam regionem, in Ortu Lombardiam sive Cisalpinam Galliam, in Occasu editos glacieque rigentes Faussignianos montes prospicit. Locus est prope perpetuo frigore, non æstate minus quam hieme algens, numquam nivium expers; cetera iniquæ tempestati, caligini, turbini-bus, glomis nivium, aliisque malis cum magnis periculis obnoxius. Supra montem, partem dimidiam Xenodochium; alteram lacus, glacie ut plurimum concretus, occupat. Via, ab uno pede montis ad alterum, duodecim leucarum est; utrimque sunt senæ a loco, qui S. Branchier dicitur in ditione Pennina, usque ad Augustam civitatem: de his duodecim leucis quinque sunt, ternæ cis, duæ ultra, prorsus asperrimæ, neminique unquam extra dictum Xenodochium habitatæ: neque enim ibi terra, nec silvæ, nec pascua sunt, sed nuda et sterilis rupes. Xenodochium in Columna-Jovis, quod minor-Bernardus vocatur, in eodem montis jugo situm est, sed procul Bernardo-majori remotum; penitusque summitati Grajarum Alpium inædificatum: inde viâ ab Augustana valle Tarentasiam ducit quæ altitudine, asperitate incultoque horrore vix altericedit. Nihilominus ob domos hospitales uterque locus frequenter plurimum, utpote regia viâ hinc e Gallia, inde e Germania in Lombardiam contendentibus. His hospitibus omnes viatores recipiuntur, undecumque veniant, pauperes æque ac divites, quantaque fieri potest caritate habentur, prout cujusque conditio postulat. Tres dies, imo, si necessitas requirat, plures retinentur: ut tamen nemini fas sit a quoquam pretium exigere aut compensationem, nisi graviter velit puniri; multo minus ab ipsis causas et consilia suscepti itineris explorare. Ægri quoque, ut decet, omnibus obsequiis juvantur.

structorumque
ibi hospita-
lium oppor-
tunitas:

9 Ejus loci Religiosi diligentem operam adhibent, ut peregrinis auxilia vecturæque aut jumenta non desint, ut a periculis eximantur, aut, si qui sunt mortui, sepulturæ mandentur. Hinc quotidie binose suo cœtu destinant, qui hinc atque inde montem obeunt, pane, vino, et igniario silice, fomento, aliisque rebus ad comœtantium commoda necessariis instructi. Interim alii domi re divina sunt occupati: neque unquam Sacra, tam submissa voce quam cantu peragi solita, neque Matutinæ, aliarumque Horarum preces desiderantur: quæ quotidie magna pietate, imprimis pro domus tutore aliisque bene de illa meritis, decantantur. Sumptus porro ad alendos hospites sunt incredibiles: tanta nihilominus cura et studio illis prospicitur, ut transeuntibus nihil, si non ad delicias, certe ad vitam sustentandam desit, etsi omnia magnis impensis fiant. Et quoniam nihil inibi crescit,

corum di-
sciplina,

oportet omnia magno labore ac ære aliunde inferre; ipsum adeo lignum totius diei itinere, per juga præcipitiis horrida, idque per tres dumtaxat anni menses, advehere. In quemvis annum pro potu septingenta vini plaustra comparanda sunt. Oponium majorem partem e salsa carne constat: etsi singulis triduis recens caro afferatur. Cibi vero jejunio competentes, pro modo necessariiusus, aliunde apportantur. Quare cum sensus annuus, ad tolerandos tam immodicos sumptus, non sufficiat; coguntur alienam stipem et auxilia implorare. In quem finem quidam ejus loci Religiosi constituuntur, qui subsidia colligant, donaque e vicinis provinciis, tam Catholicis quam aliis, submissa acceptent. Ceterum nulla fidei aut sectæ habita ratione, promiscue omnibus patet accessus ac hospitalis caritas, quæ omnes humaniter excipit; ob necessarium per ea loca transitum maximeque auxilia, quæ omnis generis nationibus, Gallis, Hispanis, Germanis, Helvetiis, aliisque præbentur; quos necessitas cogit isthac commeari. Dicta autem Xenodochia sub Serenissimorum Sabaudia Ducum tutela quiescunt; qui quotannis in hunc locum magnam munificentiam exercent. Huc symbolam suam Penninæ quoque Regionis Primores, quos Dizenos vocant, conferunt, quorum ditio majori Xenodochio est confinis.

D
EX GAL.
et ad finem
intentum
collata sub-
sidia.

10 Singularis autem ac memorabilis divinæ bonitatis favor est, neminem aut peste in dictis Hospitiis extinctum, aut aliunde illam Xenodochio intulisse. Omnipotentis donum est, neminem fuisse illa contagione afflatum. Res est etiam admiratione digna; quamvis neque noctu neque interdiu eadem domus advenis ac hospitibus vacent; nullum tamen Religiosorum præcipitio aut nivium lapsu abreptum fuisse; licet multi alii ibidem fuissent sepulti? Deinde observatum est, neque dominos neque ministros fideles unquam malum finem cepisse, aut fortunis exutos, aut fidem creditoribus fefellisse; cum contra ii qui male rem administrarunt, vindicem Dei manum senserint, sua sacrilegia punientis. Adhæc nemo furto, fraude, malisque artibus aliquid sibi vindicavit, qui detectus, meritoque piaculo castigatus non fuisset. Perpetua quoque divinæ bonitatis in has domos influxio est, quod tot Summi Pontifices ac Principes eis faverint, ac in tutelam suam receperint. Honorius IV dictas hospitales ædes, omniaque illarum bona et dominia, in S. Petri sanctæque Sedis fidem accepit, magnisque immunitatibus ornavit: ut apparet e Bulla Nicolai Pontificis, qui eas denuo confirmavit: quod et alii, ut Joannes XXII, Martinus V, et Joannes XXIII, Eugenius IV, Pius, etc. fecerunt. Joannes XXIII ab omnium Archiepiscoporum, Episcoporum, aliorumque potestate, visitatione, correctione, subjectione ac imperio, sive sint judices ordinarii, delegati aut sub delegati, exemit Præpositos, Religiosos, templa, domos, et membra dictorum Xenodochiorum, cum incolis præsentibus et futuris, eorum possessiones, villas, arces, ecclesias, sive curam animarum haberent, sive vacua curis essent: uti clare in Bullis patet. Eadem privilegia, quoad jurisdictionem temporalem, fuere ipsis a Ludovico Sabaudia Duce concessa, Præpositis ac Religiosis ita supplici libello postulantibus. Quæ omnia in eum finem facta sunt, ut liberius possent Dei obsequio vacare, commodiusque transeuntibus opem ferre. Amadeus Sabaudia Dux et Maria illius conjunx eadem xenodochia et monasteria tutela sua maximisque beneficiis dignati sunt. Postremo in Rocherfortensi arce manu exaratum volumen repertum est, quo ordo et dictarum domorum restauratio continetur, Eugenii IV jussu facta anno MCCCCXXXVII, ubi regulæ et statuta tam præclara et tam apte conscripta, ut

Miraculosæ
quædam
prærogativæ
utriusque loci.

F
Pontificum
privilegia.

Restauratio
facta an.
1437.

nihil

EX GAL.

A nihil melius excogitari queat : quin et Joannis Cardinalis titulo S. Petri ad Vincula, sigillo, ex utraque libri parte, involucro, juxta formam authenticam, sunt inserta; cum ei ut delegato id muneris esset commissum. Verum ante omnia huic loco peculiaria, sanctitas Auctoris eminet, quæ opus illius consecravit : cujus memoria semper erit in benedictione, et gloria cum Divorum præcipuis comparanda.

Incertus
ordo Præ-
positorum,

11 Sequitur in impresso Syllabus Præpositorum, qui utrique Domui præfuerunt : sed tales cum nulli nominentur ante Petrum, anno MCCXX Præpositum; ex duobus, qui ante illum pro anno MCLXVII nominantur simul, Uldrino et Armando, intelligi datur, Domos singulas ab initio institutionis suæ proprios habuisse Præfectos, quorum nomina lateant. Horum autem primos fuisse S. Bernardum, ejusque in Archidiaconatu successorem Richardum, prorsus gratis præsumitur : cum ipsos eorumque successores, Archidiaconos Augustenses, credibilis sit titulo Juris-patronatus contentos, sic ipsarum Domorum conservationi intendisse, ut privato regimini Regularium seculares ipsi non admiscerent se. Post Petrum censentur, Talius, anno MCCXL; Martinus, anno (nisi fallor) MCCLII; annum enim 1232, vitio impressum (ut patet, ex anno prioris Præpositi) puto corrigi posse per proxime affinem xi-

B

fram 5 pro 3 ponendo. Nisi malis assumere litteram 8 D pro 3, ut minus necessarium sit admittere hiatum aliquem usque ad Honorii IV tempora, qui primus in Apostolicæ Sedis tutelam novellum (ut sic loquar) Ordinem suscepit. Primæ conjecturæ favet, quod inter 3 et 5 major, quam inter 3 et 8 affinitas sit, soloque prænomine appelletur Martinus. Initium ergo Unionis in iis sumptum dicatur, qui post Martinum, nomine et cognomine indignantur sine interruptione aliqua; et sunt, Joannes Dugny, MCCCXX, Guilielmus Thoraze, MCCCXXIV; Guilielmus Pisy, MCCCL; Joannes Viguier, MCCCLX; Rudolfus de Biolle, MCCCLXII. His succedens Amatus Ciscalæ, Patriarcha Hierosolymitanus, partem Coronæ spineæ Christi D. N. attulit, quæ in Xenodochio et monasterio S. Bernardi-majoris servatur, anno MCCCXCI. Ex hinc porro numerantur nominatim alii undecim, de quibus nihil memoria dignum narratur, usque ad ipsius Vioti decessorem, Andream Tillier, qui ab anno MDXCIV usque ad MDCXI præsidens, laudatur, quia conatus est, reditus, iniquitate temporum hinc inde imminutos, conquirere : constituit etiam ut Officium divinum sine intermissione continuaretur; atque ob caritatem viatoribus debitam, re familiari exacte curata, æternam sibi E laudem peperit.

usque ad an.
1320; quando
videtur facta
unio domo-
rum.

DE BEATO ISFRIDO

RACEBURGENSI IN WANDALIA EPISCOPO

ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS

G. H.

Miracula ex Krantzio, cultus et memoria in Ordine.

CIRCA.
MCCIV

Ab. Ilfrido,
B. Evermo-
di successore
sancto, ait
Krantzius,

Raceburgum, urbs Episcopalis in hodierno Mechlenburgensi Ducatu, per annos circiter quadringentos habuit suos Episcopos ex Ordine Præmonstratensi, et solos ex eodem Ordine in Ecclesia sua Canonicos. Horum primus fuit B. Evermodus, S. Norberti discipulus, qui unicum habuit Arisionem decessorem. Dicti B. Evermodi Acta illustravimus ad diem xvii Februarii, ubi et de Sede Raceburgensi est actum. Successor B. Evermodi fuit B. Isfridus, de quo Albertus Krantzius lib. 6 Metropolis cap. 40 ista scribit.

C

aquam in
vinum ver-
sam,

2 Raceburgensi Ecclesiæ, post Evermodum, vir æque optimas Isfridus præficitur Episcopus : qui tanta fulsit sanctitate, ut miracula nonnulla faceret invitus. Jusserat sacra die Parasceves, ut minister aquam ei inferret in potum. Paravit ille, et aquam afferebat. Gustavit Pontifex, et reperit vinum. Torvo vultu versus in ministrum, Num, inquit, jussi ut aquam inferres, non vinum? Territus ille, quam sancte affirmavit aquam se attulisse de fonte. Jussit iterum haurire : at vinum erat. Tertio iterum res iteratur, et idem provenit. Tum resolutus in lacrymas, oculos in cælum extulit. Quando, inquit, tua voluntate, mirifice Creator, creatura mutatur, cedo quod jubes : ecce in die passionis filii tui sumo quod præstas. Monstrant hodie fontem juxta domum thesauriæ in Raceburg, unde hausta aqua. Hoc quoque fertur de illo, quod quodam tempore, cum circumiret cæmeterium cum Processione, vidit cæcum quemdam sedentem secus viam et mendicantem : quem aspergens aqua benedicta, versiculum illum dixit Propheticum : Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos; et statim cæcus est illuminatus, et visum recepit. Horum duorum Pontificum Evermodi et Isfridi Reliquiæ, in

choro, in quadam capsula ad Austrum, quæ ad hoc est ordinata, conservantur. Sunt adscripti versus Isfrido.

Huic thetis incaluit in vinum versa; cæcatus

Est illustratus; talibus effloruit

Laudibus insignis Isfridus, annumerandus

Catalogo sanctis Cœlitibus jugiter.

Fuit quoque huic Sancto perpetuus labor in vinea Domini, dum Wandalis suis prædicaret, necdum bene firmatis in fide. Nam gladius temporalis magis, quam ulla res eam gentem duræ cervicis in fide continebat. Profuit induratis cordibus habere magni meriti Pontifices, qui precibus apud Deum impetrarent, januam cordis ad lumen fidei reserari. Hactenus Krantzius.

Wandalos
conversos.
F

3 Gabriel Bucelinus, parte 1 Germaniæ sacræ pag. 54, exhibet Catalogum Episcoporum Raceburgensium, quorum tertium Isfridum cum Krantzio honorat titulo Sancti. Solet Madriti excudi Ordo recitandi divinum Officium, et in Ordine Præmonstratensi præscribitur Officium Isfridi ad Kalendas Julii. Verum alii referunt ad xvii Kalendas Julii, sive hunc xv Junii, quando Joannes Chrysostomus Vander Sterre, in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, hoc eum encomio exornat : Raseburgi natalis B. P. Isfridi, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris, Ordinis Præmonstratensis : qui B. Evermodi in Episcopatu successor, ut ejusdem fuit candidi instituti professor, sic nec virtutibus nec miraculis inferior : plurimumque in Wandalis ad religionem Christianam convertendis, exemplo sui prædecessoris, adlaboravit. Joannes le Paige, lib. 1 Bibliothecæ Præmonstratensis, enumerat Sanctos et Beatos Ordinis Præmonstratensis, et pag. 347 ista scribit : S. Isfridus, ex Præposito cœnobii de Jericow, datus est Raseburgensis

Memoria
ejusdem
1 Julii

aliis 15
Junii.

cæcum illu-
minatum

Ps. 145, 8

Reliquias
expositas

A burgensis apud Wandalos Episcopus, numero tertius. *Petrus de Wagenare* aliorum elogiis ista addit: In Domino obdormivit octogenarius, xv Junii circa annum mccc. *Merianus in Topographia Saxonie inferioris*, pag. 197 et sequentibus, describit urbem *Raceburgensem*; et *Isfridum* Episcopum, ob miranda opera sua illustrem, anno mcccv ait vita functum. *Aubertus Miræus* eundem celebrat in *Chronico Præmonstratensi* pag. 146; et in *Catalogo de Viris sanctitatis* opinione illustribus ex eodem Ordine, sub an-

num mdcxiii excuso, ipsum etiam Beati titulo honorat. D

4 Hinc varii Abbates ejusdem *Præmonstratensis* Ordinis, in hac nostra *Brabantia*, nomen *Isfridi* suis in Professione imponunt: et gloriantur *Postulani* inter ipsos *Canonici* in *Campinia*, esse apud se altare, a B. *Isfrido* Episcopo consecratum. *Andreas Saussayus* conjecit in eorum *Sanctorum Catalogum*, qui proprios natales non habent, et propterea vult eum ad xvii Februarii referri, ac F. *Evermodo* conjungi, uti et in *Indice Topographico* monet faciendum.

AUCTORE G. H.
Memoria in
Brabantia.

DE B. PETRO COMPATRE

ORDINIS MINORUM OVETI IN HISPANIA

Sylloge de Vita, sepultura, translationibus, cultu, et anno mortis.

G. H.

ANNO MCCXVI.

Nomen in
Martyrol.
Hispan.

cultus,

miracula.

Corpus non
Ribadei,

sed Oveti,

in Conventu
ab ipso con-
structo

juxta portam
sepultum an-
no 1216,

translatum
an. 1487.

Epitaphium
Chronicum
explicatur.

Ovetum, urbs regni *Legionensis* apud *Hispanos*, et *Asturix*, ab ea *Ovetensis* dicta, Caput est, imo et *Sedes* olim *Regia*: in qua, *Christianos a Mauris pulsos colligens Pelagius* regnum instituit, unde *Legionense* exortum. Hujus urbis cives inter alios *Sanctos*, de quibus sæpius agimus, in veneratione habent B. Petrum Compatrem; de quo *Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico* ad hunc xv Junii ista habet: Apud Ovetum depositio S. Petri, cognomento Compatris, qui a *Seraphico Patre Francisco* ad *Astures Transmontanos* destinatus, ut *Minorum Ordinem* ampliaret, Oveti sistens, ibidem sanctitatis titulo conclamatus, obdormivit in Domino. Et in *Notis*, Apud cives, inluit, Ovetenses cultus honorificus annuatim, et quotidiana devotio perseverat: qua ad ejus sacrum sarcophagum pietas continuis votis accedens, illustra a *Nurine* beneficia consequitur, sancti viri interventione suffulta. Deinde, post varia interposita, ex antiquioribus mox proferenda, ista addit: Non me latet, *Ribaderses* cives in diocesi *Mindoniensi* *Hispaniæ*, contendere, integrum B. Petri Compatris corpus apud se retinere; prout ex epistola *Domini Bartholomæi Velapti* et *Vela*, *Canonici* et *Scholastici Mindoniensis*, agnovimus. Sed quo jure hoc asseverent, nondum didici; fides stet apud illos. Nam apud Ovetenses juris præsumptio est, eo quod primus apud Ovetum.... ab anno mccciv monasterium extruxit.

2 *Franciscus Gonzaga*, tertia parte de *Origine Seraphicæ religionis*, in *Provincia S. Jacobi Conventu* 3 pag. 737, agens de Conventu S. *Francisci Oveti*, ista scribit: Sacra hæc ades, beatissimo Patri *Francisco* dicata, atque aliquantulum a muris civitatis Ovetensis Principatus *Asturicensis*, erecta a quodam socio *Seraphici Patris*, nomine *Fratre Petro Compatre*, circa annum *Dominicæ Incarnationis* millesimum ducentesium decimum quartum ædificata fuit.... Juxta portam vero ecclesiæ a parte interiori humanus diu jacuit præfatus Pater *Petrus Compater*: qui ab omnibus ejus patriæ accolis, ut *Sanctus Deoque carus* habetur: quique diem clausit extremum anno a *Christi* nativitate millesimo ducentesimo decimo sexto, dum adhuc beatus Pater *Franciscus* in *Hispaniis* ageret. Sed anno *Domini* mccccclxxxvii, ad locum quemdam eminentiorem atque honorabiliorem, nempe supra præcipuam ecclesiæ portam, translatus fuit. Cujus sepulcro subsequens Epitaphium a piis quibusdam viris, qui eum summo amore atque observantia maxima prosequerentur, appositum fuit.

Frater Petrus ego, cognomine Compater ante,
Carnis hic ossa tego, me Salvatore vocante,

Annis millenis, C bis, X, sex quoque, plenis, Sanctus obit Frater [Petrus] de gente Minorum, Compater, imo Pater, appellatus miserorum.

[Propitius Pater esto Deus cum *Flamine* sancto]

Filius atque Dei, voce favente rei.

Hæc *Gonzaga*, imperfecto haud dubie ecgrapho ad semisso usus, in quo deficientem penultimum versum haud ægre quis suppleat conjectando, saltem quoad sensum: tertius autem versus ab inepto conjectatore sic legebatur descriptus: Annis millenis, centum bis, decem sex, octo plenis: ubi apparet pro octo, legendum aliquid quod dactylum formet ipsasque litteras nominandas Ce, iX, non legendo numerales voces Centum, Decem, ut senarius sibi constet, alias octo pedum futurus: quod si animadvertisset *Waddingus* mox citandus, non credi et Octobri mense mortuum Petrum notari. Idem *Gonzaga* mox num. iv agit de Conventu S. *Francisci Ribadei*, nulla facta corporis B. Petri Compatris mentione, quasi id istic dicatur adservari.

3 *Lucas Waddingus*, in *Annalibus Minorum* ad annum 1214 num. 9, eadem ex *Gonzaga* describit, additque indicatam Translationem factam xxvi Maji, ad instantiam et sumptibus nobilis viri *Alphonsi de Baldez Cabano*, *Astorum* *Gubernatore*. Deinde relato Epitaphio ista subjungit: Quibus versibus indicatur in populo habitum pro Sancto, compassivum fuisse erga pauperes, et favore aliquo cœlesti affectum, qua Deus dignaretur eum suum Filium appellare, et mense Octobri anni mcccvi defunctum. Alia adhuc Translatio Reliquiarum sanctissimi viri facta est anno mdcxiv, die xv Junii, per *Ludovicum de Quiros* *Guardianum* et *Theologiæ Professore*, in locum honorabiliorem: dum murus, in quo antea conditæ erant ruinam minaretur. Invenit in sepulcro tres arculas plumbeas, per quas divisa erant viri sancti ossa, dura et integra. In prima erat hæc memoria primæ Translationis, pecorina charta signata: Reliquiæ cujusdam sanctissimi viri, socii Patris nostri *Francisci*, qui nuncupabatur *Fr. Petrus Compater*: cujus translatio facta fuit xxvi Maji anno mccccclxxxvii. In secunda erat aliud membranum cum his verbis: Reliquiæ quæ continentur in his tribus thecis, sunt *Fr. Petri Compatris* sanctissimi viri, quondam socii signiferi Patris nostri *Francisci*, quæ translatae fuerunt xxvi Maji anno *Domini* mccccclxxxvii. Pater *Thomas*. Idem repetebatur in membranis tertiæ capsulæ. Adfuerunt huic Translationi *Dominus Ludovicus Carillo de Mendoza* *Asturix* *Gubernator*, et illius ditionis nobiles quique et viri præcipui, quibus aliquæ partes distributæ sunt ossium et byssini veli, quibus involvebantur Reliquiæ: quæ non pauca operatae sunt

E

Ex *Waddingo*
scitur

F
2 Translatio
facta 1594,

cum distribu-
tione ossium
et byssini ve-
li.

A sunt miracula, ut ad illum, si Deo placuerit, annum enarrabimus. *Hæc Waddingus qui suos Annales finivit cum anno MDXL. An Haroldus sit deducturus ad annum MDXCIV ibique dicta miracula enarraturus, necdum potuimus scire.*

Arturo mortuus dicitur an. 1268 31 Dec.

4 Arturus in Martyrologio Franciscano ad hunc xv Junii, Oveti, inquit, in Hispania Tarraconensi B. Petri Compatris Confessoris, magnæ sanctitatis viri. Deinde in Notis multa congerit ex Gonzaga et Waddingo. Conatur vero Arturus elicere, ex Epitaphio Defunctum esse anno MCCXXVIII, die ultima Decembris. Etenim si sumas, inquit, MCC adjungasque decem sex, id est sexaginta cum octo plenis, scilicet expletis, profecto numerum efficient MCCLXVIII : et mense Decembri completo ejusdem anni MCCLXVIII mortuum esse, fatendum erit. Verum Gonzaga, qui, a centum fere annis, primus dictos versus edidit, clare asserit. B. Petrum diem clausisse extremum anno MCCXVI, dum S. Franciscus adhuc in Hispaniis ageret, illique anni decem sex in versu sunt anni sedecim, neque enim decies sex, seu sexies

decem legitur. Quod autem idem Arturus addat mortuum mense Decembri completo, errare eum contendit Tamayus supra relatus, addens id se ex aliquibus Ovetensis urbis civibus explorasse, rejicientibus obitum ad hunc xv diem Junii. Verum, post Translationem ultimam, factum hoc die xv Junii, videtur veneratio huic diei adjuncti, quod dies obitus ignoraretur; et hinc inducti cives, ut arbitrarentur, esse diem mortis, cujus alias in Epitaphio nulla mentio vel per umbram invenitur.

5 Compatris nomen adhæsisse ei reor, ex eo quod omnes, quibuscum ageret, solitus esset Compatres appellare. Talis enim consuetudo multis sæpe cognomentum peperit, etiam ad posterum continuatum. Ita (ut de aliis taceam) S. Nicon Arminenus, xxvi Novembris commemorandus, cujus adhuc requirimus Acta Græca, cognomentum Μετρυοῖτε, id est, Pœnitementi, obtinuit apud Græcos; et Ordo infirmis ministrantium in Italia, passim nominatur, Fatte ben fratelli, id est, Benefacite fratres.

D
contra omnem
verosimilitu-
dinem

D. P.
Cognomen-
tum Compa-
tris.

B

DE B. ANGELO CLARENO,

E

EX ORDINE MINORUM S. FRANCISCI

D. P.

PAUPERUM EREMITARUM ALIAS CLARENORUM

IN ITALIA PRÆFECTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. Miracula, scripta paulo post mortem : hujus dies, annus, locus : veneratio corporis.

AN. MCCC-
XXXVII
v. XLVIII

Ex MS. Flo-
rentino

Lustratis Bibliothecis Romanis, Florentiam progressi P. Henschenius et ego anno MDCLX; dum Laurentianæ adeundæ præstolamur licentiam; primos ibi dies posuimus in ea, quam Illustriss. Senator Carolus Strozzius, eruditissimus senex, privatim collegerat sibi, codicibus variis MSS. supra privati hominis conditionem, numerose instructam, nec paucos contemnendosque fructus inde retulimus. Præ ceteris tamen commemorandus hic nobis unus, num. 12 signatus, continens Epistolas B. Fratris Angeli de Clarino Ordinis Minorum, post quas fol. 88 sic legebatur: Infrascripta misit D. Robertus de Mileto Fratri Gentili de Fulginio, modico tempore post obitum Fr. Angeli de Clarino; rem vero ipsam declarabat hic titulus Miracula aliqua, quæ ad me venire potuerunt, ex multis huc usque patratis, ex fidei relatione, quæ dignatur operari omnipotens et misericors Deus, ob merita servi sui Patris nostri, sancti Senis, Fr. Angeli. Non vacabat Epistolas ipsas describere, quod nullo die locoque signata, et fere de rebus ad spiritum pertinentibus, nihil magnopere promitterent ad historiam spectans; scriptis tamen Romam litteris ad R. P. Franciscum Haroldum, Waddingi successorem, indicavi ei repertum thesaurum; suasique ut codicem transcribendum curaret: quod et fecit: ego autem satis habui transcribere Miracula prædicta.

danda hic mi-
racula:

unde constat
de ingenti ad
moribundum
concurso,

2 Etenim minime poteram de singulari aliquo illius olim, et forte etiam nunc cultu dubitare, cum num. 7 hæc legerem. Cum vir ignotus, scilicet Angelus, peregrinus et segregatus a congregationibus et tumultibus seculi, transitum faceret in loco deserti, ab omni habitatione remoto, per spatium trium dierum; ante exitum ipsius animæ de corpore, factus est tantus concursus hominum venientium ad videndum

eum: cum fama inde volaverit; In loco S. Mariæ de Aspro quidam Sanctus migrat; quod fuit de necessitate ut custodes ponereimus ad ostium cellæ, ne homines possent intrare nisi vicissim: et die transitus, qui fuit quinto decimo mensis Junii, tot fuerunt concurrentes, ex diversis locis et castris cum processionibus, quod juxta æstimationem multorum, plusquam duo millia personarum ibi fuerunt congregatæ. Sequuntur multa ad sepulcrum miracula, sed fine mutila; ut miræ in rem nostram felicitatis sit, eatenus scripta ea inveniri, quatenus opus fuit, ut sciretur nomen scriptoris, Beato familiaris et contubernalis; et annus quo Angelus obiit; finiuntur enim cum hisce præcise verbis. Ego Fr. Philippus, assistens sancto seni Fr. Angelo, feria vi infra Octavam Pentecostes, scilicet festo S. Antonii.

et veneratione
sepulcri.
F

3 De ultimo vitæ anno agi, constat ex prægressis: Festum autem istud, ut norunt omnes, cadit in XIII Junii; Festum ergo Pentecostes, infra cujus Octavam istud concurrebat cum feria vi, celebratum fuit VIII Junii, et Pascha die xx Aprilis. Constat porro Fr. Angelum anno MCCCXVII, coram Pontifice in Gallia tunc residente, subiisse secundum judicium, de quo infra, et post hunc annum toto XIV seculo nullus annus habuit Paschæ die xx Aprilis, præter MCCCXXVII et XLVIII: alteruter igitur annus ultimus Angelo fuit. Mihi magis placet annus prior: licet enim admodum senem concipere oporteat eum, qui per ontonomasiā vocatur Sanctus senex, Angelum tamen qui anno MCCXC, quo inter zelatores Franciscanæ paupertatis præcipuus unus erat, ideoque missus in Armeniam, nequimus concipere quadragenario minorem, adeoque nonagenario proximum anno MCCCXXVII. Quod si ad centesimum fere annum produxisse vitam volet aliquis, facile inveniet annum mortis a Possevino notatum 1249, reduci posse,

Obitus an.
1337 vel 1348.

(Pro quo male
notatur 1249,
apud Possevi-
num,

A si non ad verum, saltem proximum vero, mutando zifram unam manifeste erroneam, et substituendo 1349. Etsi enim titulus Apparatus sacri. Coloniae recusi anno 1608, praeferat opus esse ab Auctore recognitum, non tamen excusat typographicos errores circa zifras, qui in prima editione commissi aut relinqui potuerant, aut fieri novi; sicut ipsimet experimur in opere nostro, quamvis illud excudatur praesentibus nobis, et minus quam Possevinus ad alia distractis. Atque hoc per transennam sibi dictum accipiant illi, quibus aegre fuit, ad nomen Josephi Antiocheni, qui apud Possevinum vixisse legitur an. 130, a nobis zifram addi, qua intelligeretur, vixisse 1300. Quamvis enim is error Typographi non fuerit, sed ipsiusmet Possevini: qui ex isto errore dicit, quod Josephus iste vetustissimus fertur fuisse scriptor; excusari tamen Possevinus mereatur in tali opere, ubi pleraque eum dicere oportuit ex aliorum, et quidem dumtaxat obiter pervolutorum scriptis; in quibus facile potuit unum o excidisse, defectu non observato per Possevinum, grande volumen atque in tres tomos dividendum, exiguo tempore deproperantem.

errore verosimiliter typographico)

die 15 Junii,

non 26 Aprilis,

prope Marsicum novum.

Cognomentum a fl. Clarenio inter Asculum et Nurciam.

B 4 Waddingus, in libro de Scriptoris sui Ordinis, ad Angelum veniens, incertum sibi manere fatetur, quo loco aut anno obierit. De Anno jam puto fecisse me satis; duosque definivisse, quorum alteruter vel proxime sequens (ut numerus Possevini quadamtenus salvetur) sit eligendus. De die dubium esse nullum potest, post tam authenticum Fr. Philippi, verosimiliter praesentis, testimonium. Nec tamen vehementer succensendum Arturo a monasterio, quod arbitrio suo definierit diem xxvi Aprilis; sed simul et semel illi condonandum, quod licere sibi existimaverit, iis quo pro Sanctis Bratisve haberi suo quemque loco credebatur, nec tamen ulli certa diei reperiebat affixos, definire aliquem implendis Ephemeridibus suis congruum: petimus tamen, ne ita faciens, contra nos auctor putetur idoneus, quasi certius meliusque comperta scripserit. Locum ubi Angelus obiit, in Basilicata provincia antiquis Lucania inveniendum, docet Philippus num. 10, nec non saepe nominatum Marsicum-novum, aliaque vicina castra vel oppida Saponaræ, Murri, Marsici-veteris, quibus circumseptum montem, S. Mariæ dictum, expriment tabulæ, quemque ab asperitate situs cognominatum de Aspro, haud sine fundamento credideris. Nulla quidem illius loci mentio sub tali cognomento apud scriptores Ordinis vel in descriptionibus Provinciarum Conventuumque: sed hoc non miraberis, si consideres, Eremitas vulgo Clarenos, jam inde a tempore S. Petri Cælestini, id est a fine seculi xiii, usque ad Sixtum IV, sui juris fuisse, æque ac nunc sunt Cappucini; quorum similiter nulla ratio invenietur, in Provinciarum Conventuumque minoriticorum descriptionibus.

C 5 Nomen illi, non a Claro-monte in Gallia (ut Petrus Rodolphus Tossinianensis scripsit) vel aliquo forte similis nominis in Italia, acceperunt; sed, uti Waddingus ad an. 1302 num. 8 definit, a Clarenio flumine, inter Asculum et Nurciæ Alpes, ad quem reversus ex Oriente, isto anno mccc, Fr. Angelus Asculanus, domicilium acquisivit, in quo cum quibusdam suis discipulis pacifice vixit usque ad annum mcccxvii: extremos autem vitæ annos egit in suæ professionis eremitorio S. Mariæ quod dixi, p. m. circiter vi distante a Marsico-novo, Episcopali in Lucania urbe; prope quam Cælestinorum Ordo recens, primo ab urbe lapide, monasterium condiderat sub titulo S. Jacobi, quod nunc suppressum et Clericorum Seminario attributum scribit Ugellus tom. 7, col. 679. Hujus monasterii Prior Fr. Thomas, vir sanctus etiam ipse, Angeloque dum viveret perquam familiaris, dum per aliquot dies post transitum viri Dei, ex devotionis causa, veniret ad visitandum sanctum ejus tumulum; et supra sepulcrum poneret se, prostratus in oratione, immediate

post horam Completorii; et ibi quasi per totam noctem pernoctaret, non absque consolatione non modica et profusione multarum lacrymarum; dum Pauperes ad Matutinale officium persolvendum convenirent, petiit pugillarem, et scripsit, sicut Spiritus Domini eum docuerat, in illa pia et compassiva meditatione, Antiphonas et Orationem, in hunc modum. AD MAGNIFICAT.

Salve, Pater humilis fervidæ caritatis,
Amator mirabilis sanctæ paupertatis;
Alme Pater Angele, prece pietatis,
Ora Deum jugiter nostris pro peccatis.

AD BENEDICTUS.

Christi cultor, lux poenitentiae,
Morum fultus Angelus acie,
Post labores et mundi tædia,
Paradisi lætatur requie.

✠. Ora pro nobis B. Angele.

℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS. Deus qui B. Angelum, famulum tuum, multis tribulationibus examinasti, et cor ejus sanctarum intelligentia Scripturarum cœlitus imbuisti; tribue quæsumus, ut ejus meritis et precibus mens nostra a pravis cogitationibus separetur, et ea quæ tibi sunt placita jugiter contempletur.

6 Leguntur hæc inter Miracula prædicta num. 11: et Antiphonæ cum Collecta, ibi indicatæ, transcribuntur integræ ad finem Codicis. An autem ea sic fuerint publice inter Divina quotidie recitata, cum Commemorationibus post Laudes et Vesperas usitata; an vero solum ad sepulcrum appensæ pro accurrentium devotione, et quamdiu, non divinaverim. Dubito etiam, utrum locum illum, in quo B. Angelus obiit, Eremitæ tenuerint ad extremum, id est usque ad Sixti IV tempora, quibus Clarenorum peculiaris Congregatio et nomen cessavit. Ratio dubitandi est, quod idem Sixtus IV, anno mccccxxiii Pauperum Eremitarum Societatem, quondam Fratris Angeli Chiarini nuncupatam, ipsismet petentibus subjecturus Ministro Generali Ordinis Franciscani, illorum meminerit tantum, ut in Firmana nonnullisque aliis diocesisibus commorantium: quodque eas dioceses enumerans num. 11 Waddingus, solum nominet Asculanam, Fulginatam, Spoletanam, Amerinam, Nursiensem, Aquilanam et Reatinam; taceat autem Marsicanam et alias Neapolitani Regni dioceses. Dubito denique, an illo in loco manserit corpus B. Angeli; nam in Distributione Provinciarum anni mdxvi, sub Provincia S. Angeli, quæ Basilicatam complectitur, Conventus quintus censetur, S. Mariæ de Valle-Aspera (quod non multum abluat ab Aspro; nec tamen ibi jacere dicitur Angelus de Cingulo sive Clarenus; sed Bessamius Teutonicus, multo minoris præ illo notæ. Quare si ante prædictam unionem locum ipsum dimiserint Eremitæ, toto forsitan Regno Neapolitano egressi, suspicari licebit, ipsos Patris sui corpus secum transtulisse, ad unam prædictarum diocesium, in quibus eremitoria sua habebant.

quædam dubia circa locum et corpus,

F 7 Certiora ut scirem non peperci labori scribendarum illuc litterarum: sed neque Episcopus loci, neque Franciscanorum ibidem Provincialis, Auctor, ut mihi scribitur, trium tomorum de Sanctis ac Beatis sui Ordinis, in modum Diarii Italice digestorum, quidquam apte responderunt ad sequentes articulos; solum indicata sunt loca Auctorum de Beato scribentium, omnibus exposita, et ex Arturo die xxvi Aprilis, quem suo in opere necdum hic viso Provincialis est secutus. Ipsos igitur articulos hic subnectere placet, si forte diligentior et curiosior alius accuratiori nos responso dignetur, quod Supplemento Junii serviat. Quæsi veram ego puncta sequentia.

ad quæ adhuc responsum optatur.

1 An in loco S. Mariæ de Aspro adhuc conventus aliquis Franciscanorum sit, et qualiam?

- A 2 An sepulcrum S. Angeli adhuc sit in aliqua ve-
neratione, et quali?
AUCTORE D. P.
3 An Reliquiæ ejus extra vel intra sepulcrum
conspiciantur?
4 An imagines cum radiis vel diademate.
5 An ibi aliquid de Vita vel Miraculis B. Angeli
scriptum, Latine vel Italice?
6 An in festo S. Trinitatis, vel 15 Junii aliquid
de eo fiat?
7 An adhuc in usu sint Antiphonæ ad Magnificat
et Benedictus, cum Collecta de B. Angelo?

§. II Reformationis a paupertatis Zelatoribus
tentatæ primordia, B. Angeli actis intex-
ta.

anno 1289
tres zelatores
paupertatis,
B
Lucas Waddingus, postquam ad annum MCLXXXIX
num. 24 narravit, quomodo sub Fr. Matthæo Aquispar-
tano, ante biennium facto Generali ac deinde Cardina-
li, laxata fuerit Ordinis disciplina; Pii quique viri,
inquit num. 24, sui instituti zelatores, quorum co-
piosa series numquam defuit in Ordine, ad tot ma-
nifestas Regulæ transgressionem vehementer afflige-
bantur, præsertim in provincia Marchiæ. Prodie-
runt ergo plerique in publicum, quorum agmen
ducebant tres illi paupertatis propugnatores, Fr.
Raymundus, Fr. Thomas Tolentinas, et Fr. Petrus
Maceratensis restiteruntque in faciem laxioris disci-
plinæ magistris. Contrarii studii et dissensionis
rumor ad alias Provincias pervenit; judicatumque
est inter Ministros, magnum subortum schismatis
discrimen, celeri et efficaci præveniendum esse re-
medio. Illud adhibitum, ut in eandem Marchiæ
Provinciam amandarentur quinque vel sex Ministri,
qui contentionis causam exciperent, tumultuantesque
corriperent; et eos, tamquam schismatis auctores
et religiosæ pacis perturbatores, perpetuis adjudica-
rent ergastulis. Primos conjecerunt in vinculis tres,
quos diximus, aliorum ductores; et ne fieret tumultus
in Ordine, alia lege cautum est, ut nullus eorum
auderet causas tueri, aut injuste condemnatos dicere.
Dum hæc legerentur. Fr. Thomas de castro-Mirini,
zelo accensus, in fervore spiritus in consessu exur-
gens: Ego, inquit, vitam meam non facio pretiosio-
rem, quam justitiæ tutelam; neque possum huic
legi tamquam æquæ assentiri, quam omnino iniquam
existimo. Non dixit impune; etenim ex tempore
C conjectus est in carcerem, ad aliorum terrorem: ubi
post paucos menses, gaudens et exultans, spiritum
emisit.

unde on.
1290 liberati,
destinantur in
Armeniam,
cum iisque Fr.
Angelus:
9 Anno sequenti MCCCXC, regimen Ordinis abdicante
Cardinali Aquaspartano, electus Raymundus Gaufridi
generalis minister, nihil tam curavit, ut ad annum
istum num. 10 refertur, quam turbas Ordinis et
præsertim Provinciæ Picensis consopire. Indictis
itaque Comitibus Provincialibus, illius tractus Patres
objurgavit, quod ita sensim et facile abusus ple-
rosque, ex nimia incuria et extincto zelo, subrepere
in subditos permiserint. Deinde examinavit causam,
propter quam illi religiosi viri, quos supra diximus,
conjecti essent in vincula: neque aliam solidam
reddere poterant illi Patres, quam quod illorum
zelus nimis erat et superstitiosus, circa observan-
tiam paupertatis. Atque utinam, inquit, ego et uni-
versus Ordo hoc peccato laboraremus! jussitque ut
ad se afferrentur. Accedentes apertis excepit bra-
chiis, affabilia et placida iis locutus; persuasit ut
persequentibus ignoscere ex corde, in pio propo-
sito firmiter persisterent, seque in observantia san-
ctæ paupertatis promovenda scirent habituros sedu-
lum adiutorem. Ut vero aliorum persecutiones effu-
gerent, destinandos duxit, cum aliis tribus ejusdem

spiritus viris, Angelo de Clarenis, Marco de Lu-
pone, et quodam, Petro ad [Haytonem] Regem
Armeniæ; a quo paulo antea litteras acceperat,
quibus rogabat, quosdam sibi mitti hujus instituti
viros, tum propter animæ suæ et suorum solatium,
tum ad instruendum populum multum nimis, qui ad
Christianorum fidem quotidie accedebant.

10 Hinc ortum murmur contra Generalem, et
quorundam conspiratio, qui dicebant, phantastico-
rum et superstitiosorum hominum fautorem: nec a
concepto odio destiterunt, donec sub Bonifacio VIII
Præfectura deturbarentur: Fratres autem prædictos
ab eo missos, et ab Armenorum Rege tamquam
Angelos cæli receptos, vexare non destiterunt. Ete-
nim tunc Guardianum Ptolemaidis agebat Fr. Pau-
lus de Marchia, Socius Ministri Picensi, qui aderat
quando conjecti sunt in vincula; accusavitque eos
apud Fr. Jacobum Provinciæ Syriæ Ministrum; cui
talem indidit de iis opinionem, ut illum compulerit
sinistra scribere Armeno, eumque admonere, ut ab
eis sibi caveret tamquam ab hominibus schismaticis
et ab Ordine excisis. Rex, acceptis litteris, intimos
adhibuit consiliarios, et ex eorum suasu, vocatos ad
se Patres circa multa interrogavit; monuitque ut
obedientiales sibi Prælatorum litteras exhiberent.
Ut legit, viditque valde commendatos ab Ordinis
Primicerio, ut bono essent animo hortatus est, ex-
panditque eis litteras Syriæ Ministri. Illi, ut calum-
niam diluerent, rem omnem ex ordine narrarunt:
qua intellecta, meliorem concepit Rex de iis opinio-
nem, scripsitque ad Ministrum Generalem, gratias
reddens innumeras, quod minime vulgares, sed per-
fectos viros, quos tamquam Christi discipulos vene-
raretur, sibi destinare placuisset.

11 Anno MCCXCIV mirabiliter creatus Pontifex Pe-
trus de Murrono Eremita, et Cælestinus dictus, coro-
natusque est Aquilæ in Aprutio XXIX Augusti. Tunc
Patres aliquot, quibus arctioris vitæ et purioris
observantiæ nimium irrepserat desiderium, (inquit
Annales num. 9) inito inter se consilio, captataque
occasione ex Pontificis novi propensione erga Ere-
micolas, et in locis austeris viventes; statuerunt
apud eum res suas solerter promovere. Ex his præ-
cipui fuerunt Conradus Offidanus, Jacobus Tuder-
tinus, Petrus de Monticulo, Thomas de Trevio, et
Conradus Spoletanus. Decreverunt autem ut, suo et
sibi adhærentium nomine, ad Pontificem mitteren-
tur Fr. Liberatus et Fr. Petrus de Macerata, qui
nuper de Armenia redierant, et Cælestino ante
Pontificatum erant noti et familiares; peterentque,
ut sibi auctoritate Pontificia, cui nemo auderet con-
tradecere, vivere liceret secundum puritatem Regu-
læ et S. Francisci intentionem. Impigre abierunt
hi; a Pontifice, adhuc Aquilæ degente, quod sub
pietatis et majoris observantiæ colore petierunt,
facile impetrarunt; nec non ampliorem, sed pericu-
losam adepti sunt facultatem, ubicumque eis pla-
ceret, ad præscriptum Regulæ et intentum a se
rigorem, cohabitare. Dedit etiam eis Pontifex Præ-
fectum F. Liberatum, maximum paupertatis zela-
torem; quibus ut præcaveret a molestiis Superio-
rum Religionis, constituit ipsis ita petentibus, ut
in posterum non Fratres Minoritæ, sed Pauperes
Eremitæ Domini Cælestini nuncuparentur. Ultra
hæc commendatitias misit per eos litteras ad D.
Neapolonem Ursinum, Cardinalem S. Adriani, vi-
rum liberalem et benignum, promotorem causarum
piarum.

12 Rectores Ordinis graviter tulerunt ejusmodi
separationem ab Ordine, neque tamen quidquam
ausi sunt contra eos tentare, donec Pontificatum
abdica-
vit Cælestinus; (quod factum eodem adhuc
anno XXII Decembris, succedente mox Bonifacio VIII)
quod

ubi apud
Regem infan-
tati ut
schismatici,

E
Generalis
sui obedien-
tiales exhi-
bent:

recipiuntur a
S. Petro
Cælestino;

absolutique ab
Ordine,
accipiunt
proprium
Præfectum Fr.
Liberatum:

Cælestino
abdicante ve-
nali a
Minoritæ,

A quo tempore prædicti Eremitæ, ut iras et molestias Rectorum istorum declinarent, abierunt in Græciam et partes Achaïæ, ubi in quadam insula habitare decreverunt. Abiit autem cum illis Angelus Clarenus, etiam ipse reversus ex Armenia, ibidemque in Achaia divinitus edoctus est Græcum idioma, in nocte nati-
 vitatis Domini sub anno mccc; eoque sic instructus, plures aliorum lucubrationes Latinitate donavit; præsertim Dialogum quemdam B. Macarii, libellum devotum S. Joannis Chrysostomi, opusculum unum et alterum Joannis Climaci, in quibus (ait Rudolfus) mirifice ostendit intellectus sui præstantiam. Ita Waddingus ad an. 1289 num. 30, ubi et varia ejus scripta se habere indicat, quorum omnium pleniorum rationem reddit in libro de Scriptoribus, quæque optamus ut aliquando, in unum collecta volumen, publicam ad lucem veniant. Præsertim Historia de septem tribulationibus Ordinis, unde multa Annalibus inserta reperiuntur, quædam etiam inferius hic transcribenda, sicut ibi inveniuntur contracta in epitomen, quando originarius textus non superit. Rudolfus pag. 155 de Clarenis agens, cum eos, sub Fr. Angelo Clarenio Cingulano, a Cœlestino V facultatem seorsim vendi obtinuisse dixisset: in alium rursus errorem, impegit, dum velut de altero loquens ait: Floruit inter Clarenos Fr. Joannes Cingulanus, præcipuis institutor, qui nullo magistro didicit litteras Græcas: et nullo verbo interposito subdit. Obiit Fr. Angelus in regno Neapolis, quæ conciliare volens Arturus, Joannem Angelum nominavit.

13 Anno mcccii, a novo Generali Ministro Joanne, de Mauro, celebrata sunt Januæ Comititia Ordinis Generalia, in quibus ille, clamoribus et querelis zelatorum paupertatis excitatus, encyclica epistola missa rigore præcepit, tum alia quædam in favorem observantiæ, tum ut abdicarentur omnes proventus annui. . . . Actum est etiam cum generali Ministro per Fratres provinciæ Romanæ, et in pleno consensu conclusum, debere omnino præcaveri Ordinis schismati; et omni arte elaborandum esse, ut revocarentur ad unionem illi, qui sub Eremitarum Cœlestinorum appellatione, sed Ordinis habitu, ab eodem se separarunt. Visum de hac re agendum cum Pontifice, a quo dum peteretur ut Ordini aggregarentur, revocarenturque Cœlestini privilegia, [propter quæ, et bonam de iis conceptam opinionem, in finibus Achaïæ, non poterant a Superioribus Provinciæ Romanæ ad unionem revocari] respondisse Pontificem fertur, debere in suo strictioris vitæ proposito permitti. Quid vero hos excogitasse putes, ut Pontificis animum flecterent? Suggesterunt hos, tamquam Cœlestini germen, omnino Cœlestino semper adhæsisse, et Cœlestinam excogitare factionem; neque suam Sanctitatem apud eosdem verum reputari Pontificem, quem dolose dicebant ad sacram dignitatem pervenisse.

14 Nihil ægrius audiebat Bonifacius, quam vel levissime de sua auctoritate et canonica electione dubitari; eo præsertim tempore, quo Gallorum Rex Philippus Pulcher, propter graves simultates, aspere et temere nimis hoc fricabat vulnus, convocato contra Bonifacium Concilio Cleri Gallicani. Quod si hæc altercatio periculosa suos etiam in Oriente haberet fautores; timendum erat valde, ne majores assumeret vires, quam quæ deinde possent superari. Annuit itaque ut revocarentur ad Religionis obedientiam, datis litteris ad Petrum Constantinopolitanum Patriarcham, et Athenarum atque Patrarum Archiepiscopos, ut sollicite circa hæc inquirerent, et errantes corrigerent. Constantinopolitanus tunc hærebatur Venetiis; missæ sunt itaque litteræ ad Archiepiscopos. Atheniensis, dum exploraret aliquos a diversis Provinciis apostatantes, et disciplinam re-

gularum declinantes, qui se his associarant, ita aliquando pronuntiasset; præcepit Thomæ de Sola, insulæ in qua morabantur Domino, ut eos ab eadem omnino expelleret. Ita fecit, tempore magnæ inediæ et famis; quam eo majorem senserunt expulsi, quo a Latinis; per quorum dominia transibant, tamquam schismatici repellebantur. Transierunt itaque ad dominium Græcorum, in quo biennio commorati, postea senserunt molestias Patriarchæ Constantinopolitani, postquam illuc Venetiis pervenit; qui bis in Negroponto, ad requisitionem Fratrum Romanæ, excommunicationem in illos tulit, nisi ad obedientiam Ordinis accederent. Hinc non modica inter Fratres Vicariæ Orientis et hos Eremitas turbatio, habebant enim hi plures qui contra illorum molestias ipsos defenderent, præsertim Patrarum Archiepiscopum, qui indignationem non modicam concepit adversus horum persecutores.

15 Initio harum barbarum, volentes adversariis cedere Fr. Jacobus de Monte et Thomas Tolentinas, peragrata Armeniam in Italiam transfretarunt; et præstita obedientia Magistro Generali, simul cum Conrado Offidano licentiam petierunt, in Orientem ad partes infidelium abeundi cum duodecim sociis; allegantes se, dum illis in partibus conversarentur, perspexisse messem esse copiosissimam, et segetes jam albas, neque quidquam deesse præter operarios. Facile annuit pio desiderio Primicerius; permisitque ut ipsi, quos probos et perfectos viros esse cognoscebat, duodenos illos socios eligerent, præficiens eis Vicarium et Patrem, Fr. Jacobum de Monte, virum venerabilem pietate, et puritate eminentem. Electis sociis, dum abire vellent, coelitus monetur Offidanus ut remaneat; ceteri vero transfretantes applicuerunt Negroponto, deinde Thebis. Perceperunt hic tumultus excitatos, inter illos Eremitas et Fratres Provinciæ Romanæ; et rogati suam interposuerunt operam, ut dissidentes conciliarent. Suscepit omnem in se laborem Fr. Jacobus Præfectus, atque illuc abiit ubi Eremitæ delitescabant. Illi, ad ejus conspectum summe gavis, deinde auctoritate et consilio commoti, illud admiserunt temperamentum, ut sub sua obedientia Ordini uniti, cum eo simul abirent ad partes infidelium.

16 At ne propria auctoritate illud fecisse videretur Jacobus scripsit Magistro generali, jam ad Cardinalatum assumpto et Ministro Romanæ, ut sibi liceret Fr. Liberatum, Eremitarum ut diximus Præfectum, ejusque socios in societatemmittere et suis congregare, vel eo maxime, quod hinc pendere videretur pax Provinciæ Romanæ; cederet item in maximam Populi Clerique ædificationem et Ordinis incrementum. Noluit petitioni subscribere Cardinalis, quantumvis eandem urgerent Conradus Offidanus, magnæ apud eum æstimationis; et Fr. Thaddæus, suus socius et a secretis, quem summe diligebat; cupiebat enim ut reverterentur in Italiam, et sub disciplina Prælatorum omnem submoverent opinionem divisionis, et schismatis timorem. Nihilominus Fr. Thaddæus sibi sumpsit licentiam scribendi Fr. Jacobo, ut, quantumvis obstiterit Cardinalis, non omitteret hanc occasionem Eremitas reconciliandi, præsertim cum etiam in animarum cederet lucrum, et prædicationis Evangelicæ incrementum; plures sibi aggregare operarios. Tutius tamen duxit Fr. Liberatus, renitente Cardinali Ordinis Primicerio, in Italiam reverti, coram summo Pontifice calumnias sibi suisque impositas detergere, et coram probare, omnes suos sectatores esse veros Ecclesiæ filios, suæque Sanctitati addictissimos.

17 Appulerunt itaque, sub anno sequenti mccciii, ad quemdam Apuliæ portum; dum motus illi hor-

DUCTORE D. P.

a Patriarcha CP. excommunicantur

a sociis in Armeniam redire permittis inducti, E

reconciliantur Ordini, et cum illis abeunt. F

In Italiam deinde regressus Fr. Liberatus

locum in Apulia accipit;

A rendi execrandique excitati sunt a Gallis et Columnensibus Anagninæ, in captione Bonifacii. Moram igitur ibidem trahentes, a quodam heroe Andrea de Segna obtinuerunt pauperculum locum, in quodam deserto; in quo hæsit cum suis Fr. Liberatus. Angelus vero de Cingulo, quem ex horum numero fuisse superius diximus, abiit in Marchiam; ubi juxta fluvium Clarenum, inter Asculum et Nurciæ Alpes, aliud domicilium acquisivit, in quo cum quibusdam suis discipulis pacifice vixit: a quibus postea orta Congregatio Clarenorum, cognomine a flumine adlabente desumpto. *Utrisque post hæc quies aliquanta fuit, sub Benedicto X, qui Bonifacio successerat: usque ad Clementis V annum II, Christi mcccvii: quando Gondisalvus, Generalis Minister, ægre ferens Ordinis scissuram, egit cum Carolo Claudio, S. Ludovici Tolosatis Episcopi progenitore, Rege Neapolitano, ut homines schismaticos et hæreticos (ita enim audiebant apud Fratres, strictoris observantiæ adversarios) e regno suo depelleret.*

Prior ab Inquisitore Neapolitano vexatus jussu Regis,

B 18 Dedit Rex litteras ad Fr. Thomam Aversanum, pravitatis hæreticæ Inquisitorem, ut diligenter in eos inquireret, et noxios puniret. Vocavit ille Fr. Liberatum ad castrum Soloni, diocesis Triventi, in Comitatu Molisii gentis Afflictæ, examinavitque illorum vitam et mores: quos dum in nihilo fidei adversos comperisset, hortatus est ut illinc abeuntem sequerentur, ne majores paterentur molestias ab adversariis. Transeundum erat per illorum cœnobiolum, datum et constructum, uti diximus, per D. Andreæ de Segna: sed dum in conspectu transirent, aere repente turbato coruscare fulgura, mugire tonitrua, hinc inde jaculari fulmina; atque unum, prope equum, cui insidebat Inquisitor, magno fragore vibratum, obliquo ductu terram effodit. Præsentî repentinique periculo perterritus, dixit Fr. Liberato, Nihil ulterius in vestro negotio peragendum putem; neque quidquam subest unde sinistram de vobis opinionem concipiam. Abite in pace ad eremitorium vestrum: vereor enim ne Deus ex alto intonet pro vobis. Cui Fr. Liberatus: Gratias agimus vestræ erga nos benignitati, teque sequi cupimus, quocumque velis examine a calumniis purgandi; ne quotidie nobis insultent adversarii, et innocentes apud Principes tralucant. Proba nos, interroga cognatos et notos, et vide an inveniatur in nobis iniquitas: sin autem, testimonium perhibe veritati. Justæ petitioni subscripsit Inquisitor, eosque in suo comitatu duxit Ancianum.

deinde ab eodem divinitus terrore protecti aliquamdiu,

C ac denique ad Papam ire persuasus,

19 Dum illic in hospitio seorsim viverent, sub Inquisitoris protectione; Minoritæ qui in illo commorabantur oppido, repetebant tamquam suum Fr. Liberatum, quippe qui recesserit a communitate, nulla habita Prælatorum licentia; eique minime patrocinari indulta Cœlestini V, cujus acta resciderit Bonifacius successor. Concitatos videns Inquisitor, admonuit Fr. Liberatum, consulendum sibi quavis ratione, ne incideret in manus adversariorum; illamque tutiorem viam esse, ut recta proficisceretur ad Pontificem; neque rediret, absque illius vel aliquot nobilium Cardinalium diplomatibus, ad se vel ad Prælatos Ecclesiarum directis; Ut liberem, inquit, te a molestia tuorum Confratrum. Bonum visum est ei Inquisitoris consilium: quare assumpto socio festinanter properabat in Galliam; donec apud Viterbium gravi oppressus infirmitate, figere oportuit gressus, et jacere per aliquot menses in loco Hermineorum occulte. Inde valetudinarius abiit ad oppidum S. Angeli della Vena, ubi post unum vel alterum annum infirmitatis suæ, hoc ipso recessit a seculo.

moritur in via.

20 Socii autem, nullo obtento suæ purgationis chirographo aut innocentie testimonio, recedere

volebant e regno Neapolitano; in quo tutum non erat amplius commorari, Præfecto suo defuncto, Rege adversante, et Minorum sodalities continuo sequente. Supervenit tamen Inquisitoris, vel a Rege admoniti, vel a Fratribus instigati, præceptum ne abirent; deinde aliud, ut coram se comparerent secundo in castro Frisalonis, quo erat ipse venturus. Potissime procedere volebat contra Fr. Liberatum. Quem ut mortuum audivit, contra socios egit; quos promiscue adjunxit aliis maculatæ famæ Religiosis, a S. Onofrio nuncupatis et hæreticis, de secta Apostolorum. Tulit deinde judicium absque distinctione personarum, atque omnes una involvens sententia condemnavit; tamquam schismaticos et hæreticos; invehens etiam in eos, qui eis favebant vel in suis retinebant dominiis, tamquam in fautores et protectores hæreticorum. Male hoc habuit Dom. Andreæ de Segna, horum Fratrum patronum; admonuitque serio Inquisitorem Fratrum innocentie et sui officii, debereque maturius et ponderosius, absque ulla passione, in tanto negotio procedi.

21 His litteris magis commotus est erga Fratres Inquisitor; præcepitque accolis Frisalonis, sub magna pecuniæ mulcta, ut caute custoditos ducerent ad civitatem Triventi: ubi horrido et tenebroso carceri per quinque dies inclusos, dum tormentis afficere vellet, idque valde displicere Episcopo et Nobilibus civitatis intelligeret, vinctos duxit in arcem Mainardi. Hic mirâ quadam feritate inauditis pœnis torquere non destitit, constantissime negantes se quidquam unquam contra fidem fecisse aut credidisse: donec tandem in tormentis vacillarunt adulescentes duo, qui se reliquosque hæreticos esse dixerunt, quod tamen sui compotes retractarunt. Nihilominus post quinque menses variarum afflictionum, et carceris ærumnas, a festo Pentecostes usque ad Nativitatem Virgineam toleratas, lata est sententia, nulla culpa prolata: Denudantur; per plateas Neapolitanas ducuntur; virgis cæduntur; ex universo regno expelluntur. Sed justus Dominus, qui justitiam diligit, et æquitatem videt vultus ejus, ulcisci non omisit illatam misellis tantam injuriam. Etenim paulo post obiit Inquisitor, elata voce confessus, inique se oppressisse, et injuste condemnasse viros, quos non potuit juridice de culpa ulla convincere, neque de sui instituti aut fidei injuria arguere. *Carolus quoque Rex cito luit, quod per Inquisitorem in eosdem peccaverat, mortuus anno mcccix die iv Maji. Ante mortem tamen persuasus a Medico suo, ne tot persecutionibus pauculi illi Fratres qui superfuissent attererentur, non solum ad Generalem scripsit ut fieret ipsis propitius, sed etiam ad Pontificem Clementem in Galliam; illuc enim perrexerant, ut Pontifici se sisterent, suæ vitæ et perpersæ injuriæ rationem reddituri. Hactenus Waddingus, ex Angeli potissimum (uti proficitur) libro in Tribul. 6. Quia autem ipsi Angelo, usque ad reditum in Italiam, omnia fuerunt eum Fr. Liberato communia, istæc, licet prolixiora, visum est describere.*

D Renovat persecutionem Inquisitor,

etiam contra fautores eremitarum,

in hos vero crudeliter et injuste sævit, E

non impune.

F

§. III. Inter turbas pro reformatione per Tusciam et Galliam motas, Papali judicio absolutus Angelus, cum pace dimittitur.

Dum ad istum, quem explicuimus, modum suo in principio deficiebat novella, sub Fr. Liberato in regno Neapolitano reformatio (nam qui in Galliam transierant, seque aliis Spiritualibus ibi dictis aggregarunt, nihil boni fructus tulerunt) in Provincia Hetruriæ verum et damnabile exortum est schisma, iis qui etiam isti Spirituales se dicebant absque ulla auctoritate secedentibus, propriumque sibi Generalem Ministrum aliosque inferiores

Tumultuantibus in Gallia qui se dicebant Spirituales

etiam An-
gelus voca-
tus in ju-
diciu a
Joanne 22

sui ac suo-
rum ratio-
nem reddit.

Idem scripto
narrat quod
Clemens V,

cognita pro-
bitate peten-
tium reforma-
tionem,

illis favere
cæperit ;

et vexari
prohibuerit,

A riores Prælatos creantibus ; qua sua temeritate multos antea propitios averterunt, non a se tantum, sed etiam universim ab iis quos rigidioris propositi tenaciores videbant, uti ad an. 1310 num. 7 explicat Waddingus. Hic deinde an. 1317 prosequitur, quomodo Joannes Papa XXII procedi jussit contra Narbonensis Conventus rebelles Fratres : quos cum ad Curiam vocatos Avenionem dirisset Waddingus ; Vocatus etiam tunc in judicium est, inquit, Angelus de Cingulo, Clarenus nuncupatus, qui sanctissime in Religione audivit. Interrogatus de vita et discipulis (ut ipse hujus historiæ auctor recenset) respondit, illam Congregationem, Pauperum Eremitarum scilicet, sub sua disciplina in Marchia viventium, sub Cælestino V, duce Fr. Liberato incepisse, ab eodemque Pontifice ab Ordinis corpore segregatam ; se vero curam ipsius post Liberati mortem suscepisse libenter, propter perfectam Regulæ quæ in ea vigeat observantiam ; promptum tamen et paratum se Pontificiis parere præceptis.

23 Hæc ex ipsomet Angelo Waddingus, qui deinde ad annum 1318 num. 16 altius repetit acta sub Clemente V ad illud usque tempus, ex ejusdemmet Angeli scriptis, sed ad pauciora contractis, in hunc modum. B Dum Clementi, ad preces Caroli Siciliæ Regis inclinato, complacuit, illorum Fratrum, qui ad arctiorem observantiam aspirabant, querelas audire ; jussit vocari ad suam præsentiam Fr. Raymundum Gaufredi, et Fr. Guidonem de Mirapice, Fr. Ubertinum de Casale, Fr. Bartholomæum Sicardi, et reliquos eorum socios ; viros vitæ sanctæ et scientiæ præclaræ, etiam ipso æmulorum testimonio ; præcepitque eis stricte per obedientiam, ut redigerent in scripta quæcumque cognoscerent, in statu communi Ordinis, digna correctione aut reformatione. Fecerunt illi juxta Pontificis præceptum : quod moleste ferentes ceteri Fratres, cœperunt eos variis modis affligere, diffamare et inquisitiones de ipsis eisque adhærentibus facere : articulos varios contra ipsos proponere ; coram Auditoribus controversiæ et coram summo Pontifice, animose potius quam rationabiliter, contra ipsos procedentes. Hinc Pontifex cœpit eos habere suspectos ; præsertim cum de fama Fratrum quos vocaverat ; et de conditionibus eorum et vita, ex industria, Ministrum Generalem et omnes eidem assistentes, antequam illos vocaret, interrogaverit ; peculiariter, vero informari voluerit de Fr. Ubertino, eo quod Italicus esset ; et a prædicto Ministro Generali bonum acceperit testimonium, nimirum, quod erant viri, solidi in religione, in moribus et scientia præclari, præsertim Fr. Ubertinus, de quo singulariter interrogatus est,

24 Statuit itaque Pontifex, nullam adversus eos admittere querelam, quos adeo imperiose graviores Ordinis Patres commendaverunt. Qua de causa ceteri Fratres magis eos persecuti sunt, vocantes Ordinis destructores et diffamatores, et ad mortem usque vexaverunt, Raymundum Gaufredi, Guidonem de Mirapice, Bartholomæum Sicardi, et socium alterum, qui infra breve tempus obierunt. Pontifex ægre tulit Fratrum inobedientiam et erga sua præcepta irreverentiam ; sæpius enim præcepit ne ullam eis inferrent molestiam : sed maxime condemnavit Fr. Bonagratiam Bergomensis adversus Fr. Ubertinum noxios conatus, eumque exulare fecit a Curia, quamdiu ipse vixit in Pontificatu. Dum vero in Concilio Viennensi (anno mcccxi) plures Episcopos, in Jure canonico peritos atque in sacra Theologia Magistros eruditos atque in sacra examinandum ea, quæ pro reformatione totius Religionis proponebant, constitueret, et solerter in negotio procederet, implacabile adversus eos con-

ceperunt odium reliqui Fratres, eisque adhærentes D in Provincia Tusciæ et S. Francisci multis modis vexaverunt. Gravaminibus itaque succumbentes, decreverunt fugere a facie persequentium, et aliquamdiu locum dare iræ adversantium.

25 Suam opem interposuerunt multi heroes, rogantes ut ad unitatem et pacem cum reliquis redirent. Illi vero responderunt, se ad hoc paratos esse, dummodo placeret Communitati, Ordinis reformationem admittere. Actum etiam de hoc cum multis Patribus, qui partes Ordinis tuebantur : qui Cardinalibus aliisque gravissimis Prælatiis respondebant, nulla indigere Ordinem reformatione ; in eoque observari perfecte, et ultra quam erat necesse, Regulam S. Francisci ; neque aliquando, etiam tempore S. Francisci, puriorem ejusdem instituti viguisse observantiam. His dissidiis motus Pontifex, vocavit ad se præcipuos utriusque partis fautores ; et longo examine duorum annorum causam discussit. Interim dum hæc a Clemente tractarentur, sentientes Fratres strictioris observantiæ in Tuscia aggravari super se jugum aliorum, et livorem augeri ; ex consilio gravissimi viri, Dom. Martini, Canonici Regularis, patria Senensis, decreverunt ab eis recedere, et peculiarem sibi constituere Superiorem. Elegerunt demum sibi Generalem Præfectum et reliquos Prælatos, secundum Regulæ tenorem : quod redundavit eis eorumque complicitibus in maximum scandalum, et propositæ reformationis detrimentum. Summus etenim Pontifex, Domini Cardinales, et qui huic negotio favebant, his auditis, turbati sunt ; faciliusque deinceps crediderunt quæ de ipsis dicebantur, et in judicio proponebantur.

26 Huc usque nulla fuit habitus immutatio ; donec detrahentibus ceteris Fratribus eorum vitæ et moribus, asserentibusque apud seculares, nullum esse inter ipsos et qui vocabantur Spirituales discrimen ; eandem illos vitam vivere, eundem habitum gestare, eosdem seu potius lautiores cibos manducare, et commodioribus subsidiis vitam transigere ; judicaverunt omnino necessarium, quam prætendebant interiorem et sanctiorem vivendi normam, exteriori habitu monstrare. Assumpserunt itaque viliores et strictiores habitus : quod valde displicuit Ordinis communitati, concitavitque vehementius adversarios ut odium odio cumularent. Controversiæ decisio dilata est. Licet etenim Episcopi et Prælati, dubiis et querelis excipiendis propositi, copiosam composuerint declarationem, in qua octuaginta quæstiones, hinc inde propositas, circa Regulæ genuinam intelligentiam et Statutorum observantiam explicarunt ; Pontifex Clemens voluit finalem rei determinationem sibi reservare, et in Concilio Viennensi publicare.

27 Interim sufferre non poterant Superiores Ordinis hanc habituum differentiam, asperisque verbis et factis hos tamquam novatores persecuti sunt : qua de causa sibi timentes, recesserunt ad quamdam ecclesiam derelictam, juxta Malensanam ; prope quam erant spelæa et fons aquæ decurrentis, ubi, ex patroni seu domini illius loci licentia, manserunt, viventes in summa paupertate et hilaritate, usque ad hiemem sequentem. Transierunt tunc ad ædem S. Lazari in Avenione, donec Pontifex causam determinavit, Clementina, *Exivi de paradiso*, promulgata ; præcepitque his, ut ad Ordinis communitatem redirent ; et illis, ut benigne et fraterne cum eis agerent, et præferrentur de cetero ad officia Religionis. Quibus ita decretis omnes dimisit in pace, multis suæ benignitatis exhibitis indiciiis. Solus Fr. Ubertinus, pro omnibus locutus, objecit huic Pontificis judicio verba illa Psalmistæ : Re-

AUCTORE D. P.

causamque
examinari
jussit ;

factum inte-
rim schisma
in Tuscia,
E

cum habitus
mutatione,

itemque in
Gallia ;
F

quod utcum-
que per
Papam com-
positum,

ps. 18, 17

tuum

A tuum; subjungens se et socios ab ipso vocatos, data fide nihil passuros molestiæ a Superioribus; nunc vero tradi voluntati eorum, quos novit sibi acriter infensos, propter proposita suæ Sanctitati et Patribus Concilii. Subjunxit Pontifex, se illorum fore protectorem; atque sibi persuasum satis esse et firmiter promissum a Superioribus, nullas sibi referendas esse molestias. Recesserunt omnes a Curia, vixeruntque in eadem societate absque jurgiis et litigiis, patienter sufferentibus Fratribus strictioribus, si quæ inferebantur a ceteris leviores injuriæ.

illo mortuo
resuscitatum
fuit,

a Fratribus
rebellantibus
Narbona
ac Biterris:

B 28 Atque hæc verosimiliter acta post ultimam Concilii, quod septem menses tenuit, Sessionem, habitam vi Maji MCCCXII; in eodemque res manserunt statu quoad vixit Clemens, id est usque ad annum XIV istius seculi, quo ipse obiit, die XX Aprilis; et vacavit Sedes annos II, menses III, dies XVII. Mortuo Clemente, revixit tribulatio, impellentibus laxioris vitæ sectatoribus, ut strictiores, contra Clementis declarationem, in omnibus secum convenirent. Restiterunt illi, præsertim in iis quæ videbantur contraria regulari observantiæ; atque hinc nova jurgia, molestiæ, et graviore persecutiones. Timentes graviora, inito consilio abierunt Narbonam et Biterras; ubi, propter reverentiam Patri Joannis Olivi, in ista urbe educati et in illa sepulti, cujus se discipulos profitebantur, amice excepti sunt a civibus; et, expulsis ceteris turbulente, tradita sunt eis monasteria. Prælati Ordinis frequenter eos citarunt, vocarunt, censuris latis compellarunt; neque dimittere loca ista voluerunt, aut Superiorum præceptis obedire, sed in sua contumacia persistere. Hac de causa secundo male audierunt apud externos, et Superiores vehementer irritarunt, ut efformarent contra eos processus, et peterent a Philippo Rege Franciæ et Episcopis auxilium, ut tamquam contumaces, rebelles, apostatæ, schismatici caperentur, atque in ordinem redigerentur. Illi vero de omnibus his gravaminibus et citationibus appellarunt ad futurum Pontificem. Quo electo, videlicet Joanne XXII (electus est autem Lugduni VII Augusti, et ibidem coronatus V Septembris MCCCXVI) ad Ordinis petitionem missus est Minister Aquitaniæ, ut has turbas sedaret, urgeretque prædictos rebelles, ut dimissis his conventibus redirent ad Superiorum obedientiam.

quibus con-
pescendis
intendens
Joannes 22:

post damnatos
Fratricellos et
Begardos,

C 29 Renuerunt huic Delegato obedire illi, satiusque putarunt coram ipso Pontifice apparere et causam dicere: sed antequam accederent, multa eis objecere alii crimina, præsertim contra Fratres Tusciam, Narbonenses et Biterrenses; contra Ubertinum de Casale, Franciscum Sancium, Guilielmum de S. Amantio; contra Fr. Angelum, hujus mutationis auctorem, et socios: atque ut bonos malis immiscerent, instanter rogarunt, duo genera opprobriosa hominum, Fratricellos scilicet, et Beghinos seu Begardos, quorum scandalosa conversatio cedebat in maximum Ordinis detrimentum, penitus extingueret. Horrui Pontifex ad tot tantaque facinora et hæreses, quæ contra præfatos suis scriptis exhibebant: examinatisque vita et moribus Fratricellorum et Beghinorum, tamquam noxias et impias sectas, abolevit. Deinde processit ad cognitionem causæ Fratrum quos accusarant, et ipsos ad Curiam citari curavit; interrogavitque Fr. Ubertinum circa ea quæ fuerunt objecta. Ad hæc docte et intrepide respondit Ubertinus, ostendens ut plurimum meras esse imposturas, atque ex livore et bile processisse. Denuo interrogatus an adhæreret Fratribus Narbonensibus et Biterrensibus, et an vellet Petri Joannis doctrinam defendere? respondit: Ego, Pater sancte, in iis quæ olim feci, obedientiam

examinat FF.
Ubertinum et
Gaufridum:

vestri Prædecessoris adimplevi, neque his me ingessi nisi vocatus: unde si vestræ placuerit Paternitati mihi præcipere, ut pro prædictis Fratribus aut doctrina iterum causam resumam, paratus sum in omnibus vestræ obedire voluntati. Subjunxit Pontifex, nolle ut his se intromittat,

30 Similiter interrogavit Fr. Gaudfredum de Cornone, utrum subscriberet appellationi Fratrum Narbonensium et Biterrensium? Ego, inquit, adstiti Philippo Regi, quando hæc excitatæ sunt turbæ: dum itaque non plene mihi constiterit de rebus illorum, nolo me iis ingerere; præsertim dum parum aut nihil me concernant. Quidam Fr. Philippus repente subjunxit, quod licet ipse non convenerit cum eisdem in appellatione, tamen conveniebat cum iis in desiderio et proposito reformationis. A Fr. Angelo severius quæsivit Pontifex, an esset Minorita? et affirmative respondenti, subjunxit, Quare ergo a Minoritis recessisti? Ego, inquit Angelus, non recessi ab eis; potius, interroga ipsos, Pater sancte, ipsi me repulerunt. Ad hæc parumper siluit Pontifex, et paulo post subiecit: Præcipio tibi ut dicas, an aliorum Confessiones Sacramentalis excepisti? Cui ille: Pater sancte, non sum Sacerdos; et potissima ratio quare a Sacerdotio abstinui, fuit ne ad Confessiones excipiendas possem a Superioribus compelli.

31 Obiecit ei Pontifex, quod Bonifacio VIII et Patriarcha Constantinopolitano, sub gravissimis censuris præcipientibus, ut ad Religionem regrederetur cum sociis, noluerint obedire; et propterea excommunicatos esse, juxta tenorem litterarum, quas coram omnibus jussit ibidem recitari. Angelus ait, se nullatenus excommunicatum, neque item excommunicabilem esse, cum nullo unquam tempore voluerit nec cogitaverit contraire præceptis Superiorum; sed firmiter secum statuerit, in omnibus et per omnia recte præcipientibus obedire. Illas vero litteras, licet subreptitè obtentas, dixit nunquam pervenisse ad suam notitiam, neque legitime sibi intimatas; alios vero viros doctos contendisse, minime obligare, quia inique et malitiose impetratæ sunt: quod dum apertius vellet probare, jussit Pontifex ut taceret. Ille hoc ægre tulit, et dixit, suam Sanctitatem adversarios, falla crimina objicientes, plenius audivisse, se vero, veritatem narrantem, debuisse auscultare. Erat tunc hora pomeridiana sexta, voluitque Pontifex se a negotiis retrahere; et jussit detineri Angelum, donec ab excommunicatione, quam incurrisse putabat, absolveretur: sed die sequenti, re omni discussa, pacifice dimisit, data ad cautelam absolutione a censuris. Abeunti præcepit, ut ad obedientiam Superiorum Ordinis Minorum rediret, vel ad alium Ordinem approbatum declinaret. Cui ille, se ex Ordine approbato esse, quippe qui ex Fratribus sit Celestini V, in cujus manibus emisit Professionem vitæ Eremiticæ. Jussit ergo Pontifex, per Neapolionem Ursinum Cardinalem, ut illorum Eremitarum habitum assumeret.

respondent hi,
nihil sibi cum
rebellibus esse

uti et Fr.
Angelus,

E

qui excommu-
nicatum se
negat,

F
placatoque
Pontifice,
jubetur
Habitum
Eremitarum
assumere.

§. IV. Clarenorum Societas, a Minoritis per annos 155 diversa, tandem iis unitur sub Sixto IV, et a Julio II iisdem subjecitur abolito nomine.

P Post ista, quæ supra ex Waddingo descripsimus, largius explicata (quorum originarium tenorem fortassis aliquando licebit integrum dare, aut ab aliis editum legere) pergit B. Angelus, tamquam totius tragiæ et tumultus Fratrum Narbonensium ac Biterrensium inspector, narrare quæ circa eos acta, et quomodo accu-

Sic dimis-
sus Angelus,

sati

A sati, tandemque condemnati et exterminati fuerint: Cui, inquit Waddingus, licet aliquid plenam deroget fidem, quippe socio et fautori horum Fratrum; attamen eam sibi vindicat ejus pietas, qua semper floruit, et opinio sanctitatis, sub qua tandem obiit: ceterorumque historicorum nostrorum cum eo concordat auctoritas; neque quidquam potui in istis Fratribus subodorari, præter nimiam tenacitatem, seu potius pervicaciam in sua illa de paupertatis observantia opinione; nimiam etiam suæ Regulæ commendationem, ut Evangelio vellent æqualem et a Pontifice indispensabilem; nimiam libertatem et abundantiam in suo sensu, quo temere et scandalose Superiorum excusserunt obedientiam. Nihil simile in Eremitis Domini Cœlestini reperias. Ex hujus Privilegio proprium sibi Ordinem constituerant; jussi ad obedientiam Superiorum Minoritarum redire, redierant, cum eo temperamento, ut Præfectum retinerent proprium, cum eoque abirent in Armeniam. Inde regressi nec recepti, Angelo adhæserunt, eumque mortuo Fr. Liberato Præfectum agnoverunt: hic vero suam causam coram Joanne XXII probavit, ut vidimus: neque post hac in Annalibus Ordinis quidquam occurrit, quo hunc aliquid gravioris controversiæ fuisse cum Clarenis intelligatur.

B 33 Itaque eorum Religio, ab Ordine Minorum abscissa ex hoc tempore ac penitus sequestrata, locorumque Ordinariis subjecta, multas, inquit Waddingus ad an. 1473 num. II, acquisivit Domos, in diocesi, Firmāna, Asculana, Fulginate, Spoletana, Amerina, Narniensi, Aquilana et Reatina; mirum si non etiam in regno Neapolitano plures; in Marsicana certe diocesi fuit, Eremitorium S. Mariæ de Aspro; mihiq; satis verosimile est, turbis sub Joanne XXII compositis, eos qui Fr. Liberato ejusque sociis favebant, ad dimissa ab iis eremitoria invitasse Clarenos; et hinc factum ut B. Angelus extremos vitæ annos istic egerit. Habitum autem deferebant Fratres, distinctum a veste Franciscana, quem Becham vocabant: Habitum scilicet brevem cum-capucio ante et retro, ac chordam usque pyramidalis forma, cui a tergo pannea lingua hærebat ut ipsam describit Rudolphius pag. 155. Gonzaga autem pag. 3 indicat hanc linguam serius assumptam, eorumque duntaxat fuisse, qui sub Sixto IV Generalis Ministri obedientiam susceperunt, ideoque ab aliis Clarenuli dicti sunt. Ipse tamen Angelus, quod mireris, usque ad istud Joannis XXII mandatum, retinuerat habitum Minoriticum: fortassis, quia de totius rei successu dubitans, metuebat, ne prævalentibus adversariis ad eorum Ordinem redire compelleretur; honestiusque judicabat, nunquam dimittere habitum, quam dimissum resumere. Quamquam autem vulgo Clarenis vocarentur; primo tamen nomine Pauperes Eremitas sese passim scribebant, et sic in Bulla præmemorati Sixti IV anno MCCCCLXXXIII, producitur exhibita petitio, pro parte universorum pauperum Eremitarum, Presbyterorum et Laicorum; Societatis quondam Fratris Angeli Chiarini nuncupatæ; ubi non additum titulum Beati ab iis qui Pontifici supplicabant, nihil miror; multo minus miror a Pontifice non redditum; cum titulus iste numquam fuerit a Sede Apostolica institutus, sed ut summum longi temporis tolerantia stabilitus.

C 34 Interim Societatem illam, quomodocumque dictam, postquam semel fuit ab Ordinis Minorum obedientia, tamquam Specialis Ordo, abdicata; variis occasionibus recurrisse ad Sedem Apostolicam, pluresque ab ea Bullas et Brevia, tam in genere quam in particulari, accepisse spatio sesquiseculi, vix equidem dubito; quin etiam suspicor, aliquas earum latere in Registro Pontificio, quod post singulos Annalium suorum Tomos edidit Waddingus; sed discerni eas non posse ab iis quæ Minoritarum sunt, quamdiu non habetur

syllabus Conventuum seu Eremitiorum Clarenos spectantium; nec ullus hactenus prodiit Societatis istius Historicus. Hoc autem inter Eremitas non esse mirum, apud quos virtutum magnus, litterarum exiguus cultus erat, alias dixisse eo magis meminî; quod id, licet verissimum, non satis æquis oculis lectum fuerit ab aliquibus, qui in frequentia urbium nunc una cum aliis occupatissimi, ex præsentis sui Ordinis statu præterita metuntur tempora, quando Majores sui in eremis solitarii delitescabant. Igitur defectu certorum monumentorum, quæ nec sperari quidem possunt, Societate ipsa ejusque etiam nomine extinctis, transeo ad extremas nobisque proximiores memorias; in Annalibus Minoriticis eatenus duntaxat reperiendas, quatenus meminerunt aggregationis, postremis hisce seculis factæ.

35 Huc accedens Waddingus anno MCCCCLXXXIII num. 11, Nova, inquit, hoc tempore succrevit in Ordine Congregatio Clarenorum, antiquitus a Cœlestino V protecta, et sub nomine Pauperum Eremitarum Fr. Angeli de Clarenis confirmata. Ubi notari velim tō confirmata; et lectori æstimandum relinquo, an ea Confirmatio non debeat præsumi auctorem habuisse Joannem XXII, qui usque ad annum MCCCXXXIV vitam protraxit, Angelo Eremitas suos pacifice regente, et usque in Lucaniam atque Apuliam propagante. Anno autem supra dicto MCCCCLXXXIII, qui inter eos erant præcipui, inito consilio decreverunt se Minoribus aggregare, et sub Generali Ministro militare: Petrus Hispanus, vir sagax, omnium nomine pervenit ad Sixtum; et, assumpto ex ejus manibus Minorum habitu, facile istæc impetravit; utque eis sibi liceret unum ex sua Sodalitate sibi præficere, a Ministro generali confirmandum.

36 Datam super ea re Bullam, et signatam v Idus Martii, exhibet Waddingus; qui exponitur, quomodo ipsi, qui hactenus sub Ordinariis locorum degerunt; attendentes, quod in habitu, vita, moribus, et regula ut plurimum inhærent regularibus Institutis Fr. Minorum regularis Observantiæ; et (ut fama est) a certis Fratribus Minoribus, qui antiquitus salutis æternæ desiderio accensi vitam solitariam elegerunt, originem habuerunt; pro majori eorum pace et quiete, et ut dicto Ordini Fratrum Minorum se magis conforment, desiderant sub cura Ministri Generalis dicti Ordinis deinceps perpetuo Altissimo famulari. Hoc autem secundum ipsorum petitionem eis conceditur; ita quod ipsi Eremitæ, unum ex Pauperibus dictæ Societatis Clericum, singulis trienniis, in eorum Congregatione Generali celebranda, in ipsorum et dictæ Societatis Superiorem, qui præfati Ministri super eos vices gerat, et Vicarius nuncupetur, eligere; electionemque de dicto Vicario factam, per præfatum Ministrum, illa sibi præsentata, confirmari facere licite et libere valeant. Indulget insuper Pontifex pauperibus Eremitis hujusmodi, Clericis et Laicis, ac eorum domibus, quas habent et imposterum eos canonice habere contigerit; quod omnibus et singulis privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, favoribus, gratis et indultis d. Ordinis Fratrum Minorum domibus et personis, in genere quomodolibet concessis et pro tempore concedendis, tam spiritualibus quam temporalibus, uti et gaudere licite et libere valeant. Deinde xvi kalend. Novembris, ad petitionem Sororum pauperum Societatis prædictæ, in Spoletana et nonnullis aliis diocesisibus commorantium, ad ipsas etiam præfatam constitutionem extendit; quatenus subjectæ Generalis Ministri præfati curæ, possint unum idoneum Fratrem d. Ordinis in earum eligere Confessorem, qui pro commissis per eas pro tempore peccatis eis de absolutionis beneficio provideat. Qui etiam Pontifex Sorores prædictas, quæ nunc sunt et pro tempore erunt

D
AUCTORE D. F.

solum nunc
scimus,
an. 1473

E
petiisse ipsos
unū Mino-
ribus,

salvo jure
eligendi Vi-
carii proprii
ex suis;

F
cum participa-
tione privi-
legiorum

etiam ad
Clarenos
Ordinariis
subtractas
extensa.

Clarenos suos
deinde seor-
sim rexit:

sparsos per
plures diæ-
ceses,

sub habitu
proprio,

et nomine
pauperum
Eremitarum:

quorum histo-
ria et monu-
menti def-
icientibus

A erunt, ab omni dominio, superioritate, jurisdictione et potestate Ordinariorum prorsus eximit et totaliter liberat.

Qui huc unioni non consenserant,

una cum aliis, ab obliuio veteri nomine;

B eligunt sub Julio 2 Observantibus accenseri.

NOT. 41

Displicuit tamen multis, inquit *Waddingus*, a pristina vita et veste recedere, divisisque in contraria Congregatione studiis, pars mansit sub Ordinariis, pars altera sub Generali Ministro: hæc autem contumeliose et derisorie ab altera vocabatur Congregatio Exclarenorum, quasi Clarenorum exuerint vestem et institutum. *Sed non integros XL annos dissidium istud inter Clarenos duravit. Etenim anno MDXI, considerans Pontifex Julius II, ex variis et diversis denominationibus in Ordine Fratrum Minorum, quorum alii Conventuales et alii de Familia, aliqui vero Fr. Angeli de Clarino, et aliqui Fr. Amedei Congregationum, et alii Colettanorum, et alii de Evangelio seu de Capucio Fratres appellabantur, non modicum in populo scandalum generari; mandavit Fratribus Fr. Angeli et Fr. Amedei Congregationum, ac de Capucio et de sancto Evangelio, ac de Colettanis nuncupatis, ut Conventualibus, vel de Familia nuncupatis d. Ordinis Fratribus, et eorum Ministris et Vicariis adhærerent. Quod cum Clarenis sponte fecissent, Fratribus de Familia, id est Observantibus, se adjungendo; seque ac domos suas atque ecclesias ac bona eorum Vicario Generali subiecissent; imo etiam passi essent atque expresse consensissent, ut illarum domorum ecclesiarumque possessionem apprehenderent dd. Fratres de Familia; postea nihilominus ab iisdem subtrahere se nisi sunt. Has lites etsi novo diplomate sopire conatus est Pontifex anno MDXII, per datas die v Martii, et apud Waddingum legendas; potuit tamen ad annum usque MDXIV duravisse nonnullorum resistentia; quando omnes tandem aggregati sunt familiæ Observantium, ut ait idem Waddingus; qui cum alibi dicit, quod Clarenis usque ad Pii V tempus perseverarunt, vereor ne memoriale id sphalma sit, et Pius V obrepserit pro Sixto IV, cum Pius solum electus fuerit anno MDLXVI.*

MIRACULA B. ANGELI

Auctore Fr. Philippo ejus familiari.

Ex MS. Caroli Strozzi, Senatoris Florentini.

Fratrem a dæmoniis quadriennio vexatum,

neque ultra eas ferre valentem,

C Frater Franciscus de Saponaria, qui moratur in ecclesia S. Nicolai solitarius, dum molestatus foret a dæmoniis per annos multos, sicut mihi narravit, in tantum quod non sinebant eum in ecclesia orare, nec in cella quiescere, nec extra deambulare; quin strepitus et diversos stridores ei inferrent, in tantum quod videbatur sibi quod cellam ipsam vellent diruere, et tectum ipsius totaliter dissipare; ac per ecclesiam eandem, dum in oratione prædicta staret, strepitus in choro tales faciebant, quod ipsum multimode perturbabant; et dum molestiam ipsam sic sustinisset, tandem, de consilio Fratris Danielis, ipsam suam molestiam sancto seni serius nar-
ravit, asserens se eam non posse ulterius sustinere; atque propterea omnimode et cellam et ecclesiam deliberaverat relinquere. Et dum confortaretur per eum, quod propterea locum non relinqueret; sed patienter portaret, et sustineret, quia sic erat supportatio meritoria; nullo modo deliberavit requiescere; et asserebat, vexationem esse valde gravem, et jam molestaverat eum per quatuor continuos annos, ita quod nullo modo portare ulterius poterat: unde supplicabat eidem provideri sibi de aliquo remedio, ut liberatus ab istis molestiis securius permaneret. Qui vir sanctus et pius, et compassione motus ex afflictione patientis, cordialiter

sic dixit: Or *b*, vade ad cellam, et securus esto; D quia de cetero non venient, nec ulterius molestiam senties ab eis. Ivit juxta verbum imperantis, securus stetit, et pacifice habitavit, nec unquam de cetero minimam molestiam inde sensit: et sic colligitur, quod dæmones per orationem ipsius prohibiti sunt de cetero non molestare Fratrem eundem.

b
ab iis suo imperio liberat Angelus;

2 Magister Laurentius, fabricator de castro Boiani, habebat fistulas in manibus, et eas habebat satis plagatas ex diversis plagis, et sustinuerat per spatium multi temporis, nec poterat invenire remedia ex curatione medicorum. Venit ad virum Dei cum devotione, in eremitorio S. Mariæ de Aspro, ubi tunc morabatur; et petiit ut tangeret plagas prædictas: et contradictione maxima facta per eum, in fine vicerunt importunitas petentis, et rogationes astantium. Tetigit eum cum palma suæ manus, signando in modum Crucis. In paucis diebus rediit vir, ad referendum gratias Deo et viro sancto de beneficio sanitatis præstitæ sibi. Quem ego vidi et plagatum et sanum, ita quod vix apparebant loca cicatricum ipsarum.

tactu sanat manus fistulosas,

3 Frater Nicolaus de Calabria, Socius suus, dum staret in cella sua, et oraret; cogitavit in mente sua ire ad cellam viri Dei, et petere licentiam ab eo ut ire posset ad visitandum corpus B. Francisci in Assisio. Qui cum intraret cellam ipsius viri sancti, et verecundaretur aperire sibi cogitationem suam, et peteretur ad quid venerat, et quid volebat; respondit, quod nihil. Tunc vir sanctus dixit eidem: Revertere ad cellam tuam, et sta in pace tua: bene ibis in Assisium, sed non modo: post mortem meam ibis, et sic factum est.

E
novit arcana desiderium unius,

4 Frater Petruccius de Rocca c Montis-Draconis, dum esset cum eo una dierum in eremitorio S. Michaelis, et vir sanctus vellet unum quaternum ligare in uno libro Græco, qui ad manus ejus pervenerat d accommodatus; et acus quam ipse habebat esset nimis subtilis, et dictus Frater grossiorem haberet in suo acuario; et cogitaret in mente sua ut eam accommodaret Sancto, et ex alio latere formidaret ne rumperetur in opere supradicto; in prædicta dubitatione manente, vir sanctus subito dixit eidem: Non pœniteat te. Et dum ipse peteret, de quo? respondit Sanctus, De accommodatione acus in qua formidas: ego eam restituam tibi, in continenti quod perfecero opus istud.

c
alteriusque e suis;
d

5 A multis etiam aliis Fratribus audiui, quod denudabat cogitationes et corda singulorum: et dum ego super ista materia conferrem secum, satis efficaciter et devote perquirendo; quomodo hæc fieri poterant; post multa verba et longam enarrationem, vir sanctus mihi narravit, quod dum ipse esset in partibus e Romaniae, ubi aufugerat cum sanctis sociis a facie persequentium, et esset in una ecclesia dirupta et derelicta, sub vocabulo Beatae Virginis, circa Horam nonam; et esset ante imaginem ipsius Virginis, et post longam orationem cum multis suspiriis et gemitibus; Christus familiariter apparuit Sancto, et multa ei aperuit magna et alta: et ex illa apparitione et familiari locutione remansit sibi ex tunc, quod ita fuerant sibi manifeste et nuda corda singulorum, sicuti sunt facies exteriores hominum: et narravit mihi de tempore, et multa alia, quæ propter brevitatem omitto.

F
scriptori fatetur, ubi et quomodo

e
ea gratia sibi a Christo apparente data sit.

6 Frater Thomas Angelicus, de Ordine Beati Confessoris Petri de Murrone, tunc prior Marsici, venerat ad visitandum nos in eremitorio Sanctæ Mariæ prædictæ: et dum stetisset per duos dies, et vellet se a viro sancto licentiare; in mei presentia dixit Sancto: Pater, volo recedere: præcipis aliquid? Qui respondit: Volo quod ordines, quod omnes Sacerdotes tui dicant Missam pro anima mea.

Amico se ab eo non revivendum prædicul,

Et

A Et dum Prior ipse responderet; Non, Pater, ego redibo. et iterum videbo vos, et loquar et consolabor vobiscum; respondit: Verum est, tu redibis, et videbis me, sed de cetero non loquar tecum: quod secutum est. Rediit ad exequias cum multitudine miraculose currentium, vidit eum, et non est locutus cum eo. Idem Prior, qui maximam devotionem conceperat in virum Dei, quando rediit in die exequiarum, et ipsum vidit sic migratum; alta voce clamabat, Mi Pater, ecce prophetia tua, quam mihi narrasti, completa est: ecce video te, et tecum non loqueris.

Ad moriturum
fit ingens
concursum toto
triduo;

B major autem
in die mortis
25 Junii;

ad corpus
nemo nisi
genibus re-
ptando acce-
dit,

idque tantum
ad pedum
osculum.

f

g Moribundus
facto ab aliis
voto sanatur.

C

Fratri in
Calabria
posito

Angelus
apparet
cum B. Vir-
gine, ipsius
sanctitatem
attestante:

7 Et unum mirabile non sileam. Cum vir ignotus, peregrinus, et sequestratus a congregationibus et tumultibus seculi, transitum faceret in loco deserti, ab omni habitatione remoto; per spatium trium dierum ante exitum ipsius animae de corpore, factus est tantus concursus hominum, venientium ad vivendum eum (cum fama indevolaverit; In loco S. Mariæ de Aspro quidam Sanctus migrat) quod fuit de necessitate ut custodes ponerentur ad ostium cellæ, ne homines possent intrare nisi vicissim. Et in die transitus, qui fuit die quinto decimo mensis Junii, tot fuerunt concurrentes ex diversis locis et castris cum processionibus, quod, juxta æstimationem multorum, plus quam duo millia personarum ibi fuerunt congregata.

8 Sed quod narrabo quis cogitare poterit, quod non absque occulto mysterio, secundum provisionem divinam, sit actum? videlicet, quod cum aliqui essent qui notarent, viderunt quod nullus remansit a maximo usque ad minimum, quin ab introitu ecclesiæ usque ante altare ubi corpus jacebat, flexis genibus cum devotione maxima veniret, osculando et amplexando pedes illius, et facies in eis ponendo, et dicendo, Sancte benedicte, adjuva me. Et cum manus ipsius discooperitæ essent, non potui perpendere quod aliquis ad osculandum ipsius manus irueret, nisi ad pedes tantum, ut dictum est. Et in ipsa hora suæ sepulturæ, contra morem illius patriæ, quæ in montanis posita est (et homines sunt ibi laboratores et grossi, et non in talibus assueti) quamplures venerunt induti saccis et f bisaccis, cum disciplinis, verberando et percutiendo se.

9 Quidam de terra Marsici-novi, qui infirmabatur ad mortem, et desperatus erat ab omnibus, et etiam tractum g facere incipiebat, et de sepultura illius procurabatur; dum Monachus supradicti Prioris, qui amicus ejus erat, venisset ad visitandum eum, et vidisset eum fore proximum morti, ex dolore recessit: et dum pergeret in via, recordatus est de sancto viro, et dixit socio suo; Redeamus cito, et dicamus quod voveat se sancto viro Dei, et a faucibus mortis liberabit eum. Rediit, et locutus est prædicta ad aures ejus: et cum non intelligeret, dictus Monachus voluit se ad uxorem ejus et astantes, qui ibi erant flentes, et dixit eis: Voveamus eum viro sancto, qui his diebus migravit in eremitorio S. Mariæ de Aspro, et liberabit eum. Quo voto cum devotione emisso, in continenti cœpit meliorari, et restitutus est pristinae sanitati.

10 Vir Deo devotus Frater Thomasius, pauper Christi Fraticellus, audiens in Calabriae partibus, ubi morabatur, pro sua salute poenitentiam faciendo, quod vir sanctus venerat ad partes Basilicatæ, et ibi morabatur in eremitorio S. Mariæ de Aspro, æstuans videre eum, pro qua visione jam multum laboraverat, absque fructu; dum applicuit ad dictum locum, invenit quod jam transierat ex hac vita. Et dum sic pernoctaret super sepulcrum, nunc flendo amare, nunc lamentando; dum Pauperes convenirent ad ecclesiam pro Matutino dicendo, exivit de ecclesia, et posuit se in oratione sequestratus, retro tribunam ecclesiæ,

retro in pedibus, cum una h gambetta subter tibiam. D Et dum ita staret elevatus super se, ecce vidit virum Dei cum beata Virgine, quæ ducebat eum per manus: et dixit ei, Frater Thoma, venisti ad videndum me, et multum laborasti per multas vices, nolo quod redeas desolatus: dices Ruberto ex parte mea, Hæc et Hæc: et ad hoc quod credat sibi, dabo sibi signum, quod hæc verba habui secum in tali loco ad litteram sicuti fuerat; quæ scire non poterat, nisi habuisset ab eo vel a me. Et tunc Virgo Mater dixit ei: Quidquid dicit tibi hic vir sanctus, sic dicas: quia omnia vera sunt. Qui Frater ita narrando depingebat eum, ac si per totam vitam suam stetisset secum.

11 Idem Frater Thomas, Prior Marsici, de quo tibi superius feci mentionem, dum per aliquos dies post transitum viri Dei, ex devotionis causa veniret ad visitandum sanctum ejus tumulum; et supra sepulcrum poneret se prostratus in orationem, immediate post Horas Completorii; et ibi quasi per totam noctem pernoctaret, non absque consolatione non modica; et profusione multarum lacrymarum: dum Pauperes ad Matutinale Officium persolvendum convenirent, petiit pugillarem, et scripsit sicuti Spiritus Domini eum docuerat in illa pia et i compassiva in meditatione, Antiphonas et Orationem, in hunc modum. Ad Magnificat Antiphona (require in fine libri) Salve, Pater etc. Quis ergo sanæ mentis et pie vivens in Christo, aliud cogitare valebit, nisi quod verba ipsa sic proprie dicta, ab illo spiritu divino data sint, cui solum retexisse, docuisse est.

12 Mulier quædam de castro k Bojani, sic a spiritibus vexabatur, quod horribile erat videre. Adducta est ad sepulcrum viri sancti, cum violentia non modica; et ibi cum teneretur a multis, cœpit se volutare et exspumare, et sic loquebatur malignus spiritus per os ejus: Exeo: plus stare non possum: ecce dies quo ejicior de habitatione mea: dimittatis me parum: exhibo. Et faciebat eam revolvere in manibus tenentium sicuti pilam: et aperuit os suum. Et dum exiret, terribilia quæ l projecit longum esset enarrare. Remansit mulier sicuti mortua, et dormivit parum: deinde surrexit et comedit, et quæ captiva ducta fuerat violenter, sana et libera et cum gratiarum actione, læta rediit ad propria.

13 Blancula, uxor Thomasii de Boiano, dum quodam sero percuteret eam vir ejus, et daret sibi cum pugillo in ore, et ex percussione ipsa unus de dentibus ex parte superiori ejiceretur in terram; flebat amare et vociferabat. Videns autem dictus maritus ejus afflictionem uxoris, lucernam accendit, et ad os ejus respexit, et in solo diligenter prodente qui ceciderat perquisivit; et eo invento, cum multa devotione et amaritudine cordis, ad sanctum virum recurrit, vovendo sepulcrum ejus una cum uxore sua visitare. Reposuit dentem, quem violente ejecerat, in loco suo, cum genuflexione et emissionem voti. Contra omnem naturam sic in continenti firmatus est dens, et solidatus et stabilitus; quod, sicuti ego vidi et multi alii, mulier ipsa cum digitis apprehendebat eum, et ostendebat omnibus, et dicebat; Videatis quod in ore meo non est dens firmior isto.

14 Quidam puer, ex terra m Saturni, patiebatur infirmitatem non modicam in uno ex oculis suis, et amiserat visum ex eo, et erat tumefactus. Venit ad sepulcrum viri sancti cum devotione, et vovit se ei: et in continenti, in præsentia multorum, vermis cecidit ex prædicto oculo; et videre cœpit, et perfecte liberatus est. Quædam mulier de terra n Saponariæ patiebatur in gutture suo, et erat quasi in periculo mortis: vovit se sancto viro, et liberata est. Quidam puer, de terra ipsa Saponariæ, patie-

EX MS.
h

E ut tali dic'an-
tur Antiphonæ
et Collecta
divinitus
inspiratæ.
i

k Dæmoniaca
liberatur,

l

dens excussus
restituitur.
F

m Sanantur,
oculus exem-
pto verme,

n guttur,

EX MS. A batur infirmitatem in tibiis a longo tempore, et erat
 0 quasi leprosus in eis : vovit se sancto viro, et per-
 tibia, fecte curatus est. Quidam homo de terra Bojani,
 captus a malandrinis o, et vulneratus ab eis; dum
 sic teneretur captivus et vulneratus, vovit se sancto
 viro; et non tantum captivitate liberavit eum, sed
 a plaga perfecte curavit.

p 15 Quædam mulier, de castro p Montis-Murri
 ulcera; erat plagata diversis ulceribus in tota persona sua,
 et affligebatur ex eis non modicum, quod sustinue-
 rat magno tempore. Vovit se viro sancto, et perfecte
 curata est. Quæ videns curationem sic miraculose
 epilepsis, factam per servum Dei fidelem, filius qui ex morbo
 caduco affligebatur assidue, vovit se sancto viro, et
 guttur, mutus; perfecte curatus est. Quidam homo de terra Sapo-
 nariæ patiebatur in gutture, et exinde loquelam
 dolores varii, amiserat : vovit se sancto viro sicuti potuit; et li-
 beravit eum. Quidam de prædicto castro Montis-
 Murri, plagam sævam patiebatur et vetustam in
 ventre, nec curari poterat aliquo beneficio medico-
 rum : vovit se sancto viro, et perfecte liberatus est.
 Quædam mulier de eodem castro Montis-Murri,
 habebat diversos dolores in omnibus membris et
 in tota persona : vovit se sancto viro, et curata
 est.

B 16 Quidam homo de suprascripta terra q Marsici-
 veteris, ex febre continua acriter affligebatur : vovit
 se sancto viro, et curatus est. Quidam homo de
 cephalalgia triennalis. Saponaria patiebatur febrem continuam; vovit se
 devotissime sancto viro, et statim liberatus est. Quæ-
 dam mulier de eadem terra Saponariæ, patiebatur do-
 lorem in capite, et affligebatur immense, quod sustinue-
 rat per tres annos : vovit se viro sancto ut liberaret
 eam, et ipsa ligamina capitis sui appenderet in ecclesia;
 et liberata est a passione prædicta. Quædam mulier
 de prædicto castro Bojani, habebat conquassatum ca-
 put, et quasi memoriam perditam : vovit se viro
 Dei et liberata est. Duo viri in prædicta terra Mar-
 sici-veteris infirmabantur de febre continua : vove-
 runt se viro sancto, et liberati sunt. Quidam homo
 de prædicto castro Bojani infirmabatur ad mortem,
 et desperatus erat ab omnibus, et de sepultura tra-
 ctabatur : voverunt viro sancto, et liberatus est.
 Quidam familiaris Domini Ruberti de S. Severino,
 habebat plagam in pede sævam et profundam, quam
 portaverat magno tempore : vovit se viro sancto, et
 immediate curatus est.

C 17 Jacobellus de Philecto veniebat cum ceteris
 sociis ad requirendum me, quia alias fuerat mecum
 Equus pene mortuus subito resurgit. in seculo : et cum fuerunt prope Marsicum, equus,
 quem ipse habebat et equitabat, ex nimia lassitudine
 seu dolore ceciderat in terram, et ex nulla argumen-
 tatione poterant eum sublevare : sed videbatur eis
 quod quasi mortuus esset : et levaverunt sellam et
 frænum, dum velient recedere propter dubium ma-
 landrinorum, quia advesperaverat. Tunc unus ex
 sociis vovit se, et dixit; o Beate Angele, iste Scutifer
 venit ad locum tuum; non patiaris eum ita desolatum
 venire, et quod peditando vadat, quia nobilis est.
 Immediate vix sermonem compleverat, equus sanus

surrexit : et posuerunt se in via, et usque ad hospi- D
 tium devenerunt.

18 Ego Frater Philippus, assistens sancto seni
 fratri Angelo, Feria sexta infra octavam Penteco-
 stes, scilicet festo Antonii. Cetera desiderantur, evul-
 sis una aut pluribus paginis.

ANNOTATA D. P.

a Nomen auctoris habetur in fine : qui autem in
 frascripta misisse Fr. Gentili de Fulginio dicitur, D.
 Robertus de Mileto, fortassis idem est, quem Waddin-
 gus ad an. 1344 num. 10 narrat, una cum Fr. Gui-
 lielmo Episc. Scalensi, viro timoræ conscientiæ, a
 Sancia, Roberti Regis vidua, Clarissarum a se conditum
 Neapoli monasterium ingressura, constitutum testa-
 menti executores. Licet enim is ibi, æque ac Episcopus,
 vocetur Frater Ordinis Minorum, potuit tamen ex alio
 capite æque ac ille vocari Dominus. Quisnam autem
 fuerit ille Fr. Gentilis, Clarenus an Minorita, non
 ausim divinando definire; magis tamen propendeo, ut
 Clarenus fuerit.

b Or, Particula definitiva, Italis usitata, Tandem,
 denique.

c Rocca Montis-Draconis in Campania, ad sinum E
 Formianum, inter Cajetam et Capuam.

d Accomodatus, vulgari phrasi, mutuo datus.

e Romania, id est, Thracia; sic dicta a Constanti-
 nopoly, quam Novam-Romam placuit appellare.

f Bisaccus quasi Bis-seu-Duplex-saccus, id est,
 Mantica, ex humero ante ac retro pendens : hic tamen
 videtur præcise poni pro sacco, quo disciplinantes utan-
 tur, aperto post dorsum.

g Academicis della Crusca, tractus dare dicuntur
 agonizantes, adeo ut ea voce extremos singultus intel-
 ligant.

h Gambetta, diminutivum a Gamba. i. tibia, vide-
 tur hic poni pro Scabello.

i Nescio an hæc verba Auctoris, vel potius transcri-
 bentis esse dicam. Ego in ultima pagella reperta, inse-
 rui num. 5 Commentarii.

k Bojanum sive Vojanum in Molisino Comitatu,
 p. m. 12 ab Æsernia, et plus quam duplo pluribus Be-
 nevento distans, adeoque fere 100 a loco ubi curata est
 mulier.

l Projicere, id est, Evomere.

m Terra-Saturni, fortassis Satrianum 9 p. m. di-
 stans Marsico-novo et a S. Maria 14.

n Saponaria distat a loco S. Mariæ, ad meridiem,
 solis 6 vel 7 p. m.

o Malandrini, grassatores; sic dicti quasi a Mal- F
 andare.

p Mons-Murri distat Saponaria, versus Ortum, p.
 m. 5, a S. Maria 9.

q Marsicum vetus, distat a Novo versus Saponaram,
 utrimque medium, p. m. 5. totidemque a S. Maria :
 sed non memini antea hic nominari illud Marsicum-
 vetus, ut forte, τὸ suprascripta, per oscitantiam scri-
 bentis irrepperit.

DE S. JONA THAUMATURGO

METROPOLITA KIOVIENSI IN RUSSIA

D. P.

Ex Triptycho et Synaxario Russorum.

CIRCA
MCCCCLXXInter tres
Sanctos
Metropolitae
in triptycho
pictus ultimusfloruit post
dimidium
seculi 15in Epheme-
ridibus non
expressus,

Post *Ephemerides Græco-Moschas*, primo nostro Tomo *Maji* præfixas, videnda exhibui Triptycha *Moscoviticæ* pietatis duo; in quorum primi ac potioris ala dextera (sinistam inverso ordine videri *Chalcographus imperitus* fecit) repræsentantur serie duplici stantes, et Christum, in media tabella pro tribunali sedentem, respicientes Sancti decem: et ordine quidem superiori stant hi quinque, S. Nicolaus, *Myrensis Episcopus*; S. Stephanus, *Diaconus Protomartyr*; SS. Petrus, Alexius, Jonas, in habitu *Metropolitico* omnes: fuerunt enim *Archiepiscopi Kiovienses in Russia*: Primus vero Petrus, in ordine *Metropolitaram* nonus, sub initium seculi XIV mortuus, et in *Fastos* relatus XXI Decembris; uti ad XII Februarii docuit *Godefridus Henschenius*, agens de prænominatorum secundo S. Alexio, qui circa annum MCCCXXX ordinatus, annis ferme XXXIV Thronum obtinuit. Idem deinde dicit, quomodo Alexii successor *Phosyeus*, totus intentus *Schismati Græcanico* introducendo, meruit deponi in Concilio, quod *Novogrodeci in Lithuania* celebratum fuit, anno MCCCCXV; eique ex ordine successerint Gregorius, Misael, Jonas Hlesna, et alii tres, omnes a dicto schismate *Græcanico* alieni usque ad annum MDXX, quando alius Jonas creatus *Metropolita*, schisma, in illis partibus pene confectum, erexit.

2 Petri et Alexii Natales amplissima forma notantur in figurata *Moschorum Ephemeride*, nec non ipsius Alexii inventio XX *Maji*: Jonas ibi nusquam comparet; quia scilicet tabulæ *Ephemeridum* istarum sculptæ fuerunt anno MCCCCLXIX. Hoc post illas editas, primum

observavi, notatum ad calcem, primi in anno *Moscovitico* mensis Septembris, per notas Θμ': quæ ad seculum tum currens referens, invenio signare annum XLIV, cum nota Ινδ'.βί Indictionis XII: talis autem concursus, post annum MCXLIX, primum invenitur anno quem dixi MCCCCLXIX; nec usque modo adhuc rediit aut redibit ante annum MDCCCLXIX. Sed qui ibi locum non potuit habere S. Jonas, habet eum in *Menologio Ruthenico*, quod anno MDCLXXIX, Indictione II, mense Augusti impressum *Moscuæ*, sub Duce Theodoro Alexiade et Patriarcha Joachimo, anno MDCLXXXVIII nobis reliquit, et cum variis MSS. collatum, Latine reddidit prænobilis ac generosus Dominus Joannes Gabriel Baro de Sparwensfeld Suecus, diu inter Moscos in Regis suis negotiis versatus.

3 Ibi, ad hunc diem, post commemoratam S. Theodori Syceotæ Translationem, quæ nos ad XXII Aprilis latuit; legimus hæc verba. Item S. P. N. Jonæ, *Metropolitæ Kyoviensis* et totius *Russiæ Thaumaturgi*; quem tam præclarum titulum, nec nisi propter frequentia passimque nota miracula cuiquam tribui solitum, nemo (credo) suspicabitur posse ei competere, qui *Schismatis auctor* vel innovator fuerit. Ut enim huic ipsæ præsumpserit aliquis nonnulla affingere, quasi supra naturæ vires facta; impossibile est tamen sine cujusquam contradictione fingi tam multa, ut tota una natio, quantumvis sui erroris tenax, conspiret in fictionem tam palpabilem, quam opus esset ad ejusmodi tituli usum stabilendum. Maneat ergo, orthodoxum, atque adeo vere Sanctum esse Jonam, sic propositum; optemusque ejus vitam et miracula nancisci, sicubi scripta extant.

quia harum
tabulæ scul-
ptæ sunt an.
1449:E
sed in Syn-
axario anni
1679 notus
cum titulo
Thaumaturgi.

APPENDIX

ADDENDORUM ET MUTANDORUM

AD ACTA SANCTORUM

MENSIS JUNII

TOMO III

AD DIEM XII.

NOT. 1

De SS.
Olympio et
Amphione.

B Pag. 1, col. 1, ubi de S. Olympio et S. Amphione, § 9, post — ideoque — sic proséquere — in posterioribus editionibus Antuerpiæ cussis anno MDCXVIII, Olympius non Athenis, sed in Thracia collocatur; in recusis autem jussu Urbani PP. VIII anno MDCXXXV, Amphion non tempore Maximini, sed Galerii Maximiani legitur confessor fuisse. In Notis autem —

NOT. 2

De sanctis,
Torannano,

Ibidem post dicta de SS. Olympio et Amphione subjunge sequentia —

S. Torannanus, abbas Benchorensis, monasterii S. Comgalli in Ultonia, et Collis Vertigerni in Lagenia, et Drumeliensis in Carbaria, inferioris Connaciæ dynastia.

Agathano,

S. Agathanus de Deserto Agathani ad ripam Ethnei fluminis, Midiam Connaciamque interfluentis. Feæ.

S. Mochulleus Indrisnathæ apud Forhardos

Mochuello
et Troscano,

S. Troscanus Ard-Brecanensis Quatuor germani fratres, xii Junii coluntur. Ita compilatio quatuor antiquissimorum Festilogiorum seu Martyrologiorum Hibernensium, ex codice MS. monasterii Fratrum Minorum Dungallensium in Tirconellia, provinciæ Hiberniæ et regularis observantiæ S. Francisci. De quibus Martyrologiis et eorum auctoribus agendum fusius in Prolegomeno generali de auctoribus singularum vitarum, et ad dies natales sanctorum, qui ea primum scripserunt. Hæc in charta MS. reperio, quæ videtur a P. Hugone Vardeo Ordinis Minorum in conventu Hibernorum Lovanii, ut multa de sanctis Hibernis alia, ad P. Rosveidum aut Bollandum transmissa fuisse. Vardei istius diligentiam in conquirendis Sanctorum suæ gentis ac patriæ actis, pluribus laudat Colganus in præfatione sua ad trimestre primum Sanctorum. Interea nullius præmissorum quatuor nomen adnotatum invenio in Catalogo sanctorum Hiberniæ, anno MDCXV primum edito, et MDCXIX recognito atque aucto per P. Henricum Fitz-Simon, itidem Hibernum Societatis Jesu. Mirum etiam videri possit, fratres germanos fuisse, qui in tam diversis regionibus vixerunt, atque omnes coli eodem die xii Junii; idque eo magis, quod citatus Vardeus in suo quodam Sanctorum Hiberniæ amplo catalogo, anno MDCXXVII ad Rosweydatum misso, nec Torannani, nec Agathani, nec Troscani mentionem fecerit. Fecit quidem Mochullei, sed tantum inter Sanctos, quibus ait certum cultus diem assignari non posse. Posterione igitur tempore scripserit quæ hic initio produximus, quæque extracta dicit ex compilatione quatuor Martyrologiorum. De his autem eorumque vitæ auctoribus utinam (quod promittebat) fusius egisset! Sed nec ipse, nec successor ejus Colganus, nec alius quod sciam, id præstitit hac-

Junii T. III

tenus. Unde integrum nobis non est de auctoritate istius compilationis judicare. Nos solius Mochullei vitam aliquam MS. ab eodem Vardeo; et aliam, initio mutilam, e codice item MS. seminarii Salmanticensis Societatis nostræ, submissam habemus. In neutra vero dies aut annus mortis indicatur, et certum chronologiæ principium apparet nullum; totusque textus narrationibus tam hyperbolicis impletur, ut prodigia potius, ad stuporem lectoribus ingenerandum, quam miracula ad fidem sanctorum virorum ac Dei potentiam manifestandam, omnia videantur excogitata esse. Quapropter talibus actis abstinendum nobis, et quæ hic dicta sunt, sufficere putamus. Notare tamen debeo, quod in alio Catalogo ejusdem Vardei nobis notetur S. Mochulleus seu Macculleus, sed illum ipse remittit ad xxv Aprilis. An idem cum præmisso sit, an alius; accuratior rerum Hibernicarum scriptor aliquando fortassis explicabit.

Eadem pag. col. 2 post S. Oswaldum (ubi versus penultimo delenda est particula de) subjunge de S. Onuphrio Bellofortensi, ut sequitur.

S. Onuphrius Bellofortensis monachus Ordinis S. Basilii memoratur hoc die in catalogo MS. Sanctorum ejusdem Ordinis, quem habemus, post S. Onuphrium anachoretam antiquum. Habemus item compendium vitæ ejusdem Onuphrii Bellofortensis, a Reverendissimo Putre Petro Menniti Generali istius Ordinis, viro placidissimo atque zeloso, nobis submissum. In quo dicitur Vir sanctus in Calabria ulteriore patriam habuisse, locum vulgo dictum Belforte et Belloforte; quem Leander Alberti locat iv mille pass. a Panaja, ac x a Suriano. Ingressus Ordinem S. Basilii, tunc ibi florentem; post aliquot annos transivit cum facultate sui superioris ad territorium Montis Leonis, ubi nunc est pagus, qui S. Onuphrius de Chaos appellatur, quia tunc ibi erant tres profundissimæ voragine, stabula serpentum, vicinis multa inferentium damna, quos vir Dei fusa oratione omnes fugavit, ibidemque monasterium construxit, quod hodie eodem nomine dicitur S. Onuphrii de Chaos; habuitque plurimos in loco isto virtutum suarum imitatores. Obitus, diesue ejus aut annus non adscribitur. In catalogo tamen prædicto notatur dies xii Junii, ex occasione ut videtur nominis, qua S. Onuphrius anachoreta tum colitur. Significatum quoque mihi fuerat, ampliorum vitam servari in bibliotheca Vaticana Cod. 858 pag. 176. Scripsi igitur illa de re ad custodem ejus primarium D. Laurentium Sacagni, dum vivebat, amicum meum; sed is inquisitione facta respondit, nullam illic esse. Quapropter hic contentus erit lector, eo magis quod fateatur Reverendiss. P. Generalis, publicum cultum non habere Onuphrium suum.

Pag. 3 sub finem col. 2 ante Joannes Consobrinus ponatur.

Matthæus Dinis de Lucilliano Comitatus Senensis

74

in

nisi Mochullei, E

quæ indignæ hoc opere.

NOT. 3

De S. Onuphrio Bellofortensi

F

Ordinis S. Basilii.

NOT. 4

AUCTORE C. J. **A** in *Hetruria, Ordinis Eremitarum S. Augustini, in Silva Ilicitana, et hinc progressæ reformationis per Italiam Vicarius, proponitur mihi tamquam Beatus cum notitia nonnullorum miraculorum et erudito commentariolo circa antiquitatem et notitiam ipsius Luciliani: quæ omnia libenter insererem operi nostro ad hunc diem 12 Junii, quo Matthæus dicitur obiisse an. 456; si saltem in ipso Ilicitanæ sylvæ monasterio vel ejus historia, an. 1657 ab Ambrosio Landucio illustrata, aliquod publici cultus argumentum invenissem. Quia tamen Typographi commoditas quædam adhuc postulat aliquid implendo, quod ultima in pagina restaret vacuo; invenies ad calcem hujus Appendicis nonnulla, usui tunc futura, quando distinctius probabitur quem requiro cultus.*

NOT 5

De S. Pelagiæ pœnitente.

B *Pag. 4 col. 2 media. — S. Pelagiæ pœnitentis translatio apud Jotrum monasterium, refertur a Sausayo. — adde — Castellanus in MS. quodam suo ait, Conversionem ejus hoc die recolit, translationem vero die 2 hujus mensis; submititque una de sancta Pœnitente illa Officium ecclesiasticum, ab ipsomet (uti reor) concinnatum pro ecclesia S. Pelagiæ, quæ est Parisiis in loco Puilermite (quasi dicas, Puteus Eremitæ) appellato, infra Parochiam S. Medardi. Hinc pronum est cogitare, ejusdem Sanctæ reliquias ibi etiam servari, aut festum singulari titulo celebrari. De quibus plura ad diem ejus natalem viii Octob.*

NOT 6

Pag. 32. Agitur hic de S. Petro anachoreta in monte Atho, post S. Ternanum, Pictorum in Britannia episcopum, cui ille præmitti debuit, non quidem ratione temporis quo vixit, sed ob alias causas, quæ in commentario de Petro num. 2. allatæ sunt.

NOT 7

Pag. 87. num. 2 ¶ 3, sic lege, a Grevenopridem collecto, a Carthusianis ejus Coloniensibus anno MDXXI auctius recuso; Molani indiculo etc.

NOT 8

93 ad Commentarium de SS. Griestettensibus adde hæc —

vixerant illi ante annos 700.

10 Hunc sic impressum Commentariolum cum prælaudatus Illustrissimus Coadministrator legisset, distinctiora nosse cupienti, saltem de tempore quo Adrianus Abbas vixit, rescripsit, documentis undique perquisitis aliud elici non potuisse, quam quod anno MLII adhuc in vivis fuerint Sancti, quando S. Leo IX, Sanctos Wolfgangum et Erharum Ratisponenses Episcopos, et Albertum fratrem ejus, similiter Ratisponæ defunctum, sed nullo proprio cultu notum, de terra levavit, et præfatos duos universali Ecclesiæ proposuit colendos: unde sequitur, Sanctos istos ante sexcentos et aliquot annos obiisse, licet dies ignoretur. Eodem enim tempore, ab Ottone, Burgravio Riedenburgensi ex Ducibus Baviaræ (cujus uxor Bertha, S. Leopoldi Archiducis Austriæ filia, S. Henricum ei genuit filium, peregrinum in Ebertshausen, miraculis annuis clarissimum) insignis Ecclesiæ hic, in honorem S. Jacobi, Scotis fuit erecta, eodem Abbate Christiano instante, a quo Sancti prædicti statim post mortem a curte ubi obierunt avecti in Wide pratum, quadrante viæ a civitate Dietfurt distante, ipso Comite agente, sepulti ibidem sunt; et mox ecclesia erecta desuper in honorem S. Martini, cognominis sancti Prioris et Eremitæ, quia ante et post mortem miraculis clarissimi extiterint.

Raderus ignoti, æque ac alii plures

11 Hactenus de illis: pergit autem Illustrissimus, nec contentus indicasse nobis S. Henricum Peregrinum, de quo supra; Habere, inquit, adhuc plures Sanctos, de quibus P. Raderus parum aut nihil fuit informatus, eo quod non adfuerint homines qui viro respondere poterant, dum transiret: quod multis accidit: sed illa colligam et submittam. Interim gratias ago maximas; quod operi suo voluerit inserere quæ certissime comperta habemus de his Sanctis: et si quid ulterius potero ad eorumdem et

aliorum conferre memoriam illustrandam et Comendandam, non deero. Non possum non habere gratissimam tam bonam voluntatem: sed simul opto ut inter lustrandas latissime patentis Archidiocesis ecclesias rurales, oppidaeque et villas, tempus habeat ea notandi quæ operi nostro prodesse possint; puta de illo S. Henrico, quo modo ac die colatur; deque aliis similibus in particulari; tum oro, ut quidquid ad gestorum vitæque notitiam eruderandam ex locorum monumentis atque traditionibus, certum invenerit, maxime circa eos quos ignoravit aut leviter dumtaxat perstrinxit Raderus in sua Bavaria Sancta, quantumvis operose illustrata, communicet.

94 Post sequentiam de S. Eskillo adde.

6 Pulcra profecto, et perquam apta Sancto est Missa, quæ recitatur sub hoc Introitu: Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes, sub honore S. Eskilli, Pontificis et Martyris, in cujus passione gaudent Angeli, et collaudant filium Dei. Sequitur enim hæc ORATIO; Deus pro cujus fide gloriosus Pontifex Eskillus manibus impiorum lapidatus occubuit, mentes nostras illumina fidei fulgore, quam docuit: ut possimus viam veritatis agnoscere; et ad vitam, quam gloriosa morte promeruit, pervenire. Tum proponitur Lectio libri Regum et Paralipomenon XXIV, de Zacharia filio Joiadæ, in quem juxta Regis Joas imperium, miserunt Judæi lapides in atrio domus Domini, et interfecerunt eum. Graduale autem sic terminatur, Grex suspirat humilis sequi te Pastorem; quem duc, Pastor nobilis, lucis ad Auctorem. Evangelium secundum Joannem. Ego sum Pastor bonus. SECRETA; Salutaris hostiæ munus sacrandum quæsumus Domine, beatus Eskillus, Martyr et Pontifex, nobis ad salutem fore deposcat; ut et conversationis ejus experiamur insignia, et intercessionis ejus percipiamus suffragia. Post-communio. Adjuvet nos quæsumus, omnipotens Deus, per hæc Sacramenta quæ sumpsimus B. Eskili, Martyris tui atque Pontificis intercessio veneranda, qui pro tui nominis honore, glorioso martyrio meruit coronari.

NOT 9

Missa propria.

E

Pag. 97, ordire Commentarium, deletis aliquibus, hoc modo —

NOT 10

Cortona, urbs Hetruriæ antiqua, tempore B. Guidonis erat dioceseos Aretinæ, ejusque civitatis episcopo in spiritualibus parebat; a cujus jurisdictione ipsam cum territorio suo exemit ac proprio episcopo donavit Joannes PP. XXII per Bullam, quæ extat apud Ugellum tomo I Italiæ sacræ col. 664, datum Avenione XIII Kal. Julii, pontificatus ejus anno nono, id est Christi MCCCXXV. Subest temporali dominio Magni Ducis, prope a ditione Ecclesiæ Romanæ et agro Perusino sita; in spiritualibus soli Papæ immediate subjecta. Ibi quadringentis abhinc annis obiit sanctissima pœnitens Margarita etc.

F

Itemnum. 3 ¶ 6 Frater Franciscus de Equis — lege — Frater Franciscus ab Equo, quæ est villa in tractu Lunisiano, anno etc. Idem de cognomine istius Francisci, quod more Ordinis a patria, non a familia sumptum fuit, etiam observandum venit pag. 101 Annot. e et forte alibi.

NOT 11

Pag. 103. Annot. a, Adjice ad calcem — Potest tamen factum esse, quemadmodum de alio S. Francisco, videlicet Paulano, legitur ex Philippo Comineo apud nos tom. I Aprilis pag. 103 num. 9, quod Sanctus ille, dum in Franciam proficiscens, Roma transiret, ibi triplici vice audientiam habuit apud Pontificem Sixtum IV, solus cum solo agens, et prope ipsum assidere jussus in sella speciosa, trium quatuorve horarum spatio, quoties ad Papam accessit.

NOT 12

Item Annot. e. subnecti potest — His publicatis et a Cortonensibus lectis, fuit inter illos, cui displicet hæc Annotatio, quia Eremitæ, illic memorati, non fuerunt Tertiarii.

NOT 13

A *Tertiarii. Neque vero hoc dicit Auctor Annotationis, sed ait, Tertiariis in loco Cellarum successisse nonnullos Eremitas (si hæc Cortonenses, aliter quam ex traditione sua, monstrare possint, minus vera esse, cupimus doceri) nihil definiens, quales illi fuerint. Tum vero subjungit, quod Eremitæ isti censi possint ex illorum numero fuisse, qui se Pauperes Eremitas dicebant, quique quia a Cælestino Papa confirmati erant, dici etiam cœperunt Eremitæ Domini Cœlestini, ac deinde Clarenii, qui membrum fuerunt Ordinis Minorum non contemnendum, atque ad usque ingressum Fratrum Cappucinatorum in locum Cellarum et ultra, superfuerunt. Si assignaverint Cortonenses, certiores dicti loci, in vicinia suæ civitatis positi, incolas per duo et amplius secula, faciles nos invenient, ad mutandam conjecturam de habitu, in præmissa B. Guidonis imagine expresso, in potiore veritate.*

NOT. 14

Ibid. Annot. f. ad calcem Annotationis, pro clariore intelligentia quorundam ibi dictorum, adjice sequentia.

Ex quo Annotatio hæc facta fuit, nacti sumus genuinum exemplar Leandri Alberti Italicum Descriptionis Italiæ, et quidem duplex, utrumque Venetiis editum, alterum anno 1553, alterum 1588; ubi in priori, pag. 59; in posteriori, pag. 63, describitur Ossaja, non procul a lacu Trasimeno sita. Neque vero Waddingus ad annum 1211 num. 9, corrigit Marianum in eo, quod dixerit, prope Cortonam natum esse Eliam; sed in eo, quod locum nativitatis ejus vocet Ursariam, quod castellum est in regno Neapolitano: et continuo ait, se judicare, similitudine vocis deceptum esse Marianum, et Ossariam villam voluisse dicere, quæ prope Cortonam est; manifeste indicans, se quoque illam habere pro patria Eliæ. Quod etiam apertius indicavit ad annum 1253 num. 30, ubi mortem Eliæ describens, ait, Cortonam oppidum ei fuisse nativum, sumens oppidum præcipuum territorii pro ipso territorio, in quo est Ossaja seu Ossaria. Id ipsum denique docet inscriptio crucis, auctoritate publica apud Minores facta, de qua in Annotatione satis dictum est. Tantum moneo, quod ibi impressum legitur, Santianensis, scribendum esse Sartianensis.

AD DIEM XIII

D
NOT. 15

Pag. 158, in catalogo Sanctorum post S. Agricium appone — S. Priscus, episcopus Lugdunensis in Gallia. Quæ vero mox inter Prætermisos leguntur de S. Prisco, dele: ac pag. 181 post S. Agricii Acta subjunge Acta S. Prisci episcopi.

NOT. 16

Item pag. 158 col. 1 in Prætermisis de S. Ardano abbate, sic reforma totum articulum istum —

S. Ardani abbatis translatio, notatur in vetere sui monasterii Trenorchiensis Kalendario apud Chiffletium, in Probationibus ad historiam illius abbatiæ. Atque hæc translatio ejus prima sit. Secunda facta est die v Octobris et celebratur cum Octava. Obitus incidit in diem xi Februarii, quando inter Prætermisos ipsum retulerunt Majores nostri sub nomine Ardani abbatis Treacensis sibi ignoti. Nunc nobis, certiora doctis, referendus erit sub nomine Ardagni abbatis Trenorchiensis, vel ad dictum diem secundæ translationis v Octobris; vel ad supplementum suo tempore dandum, die xi Februarii.

Pag. 159 col. 1 post lin. 9 ponatur.

Bogna, mater S. Stanislai Ep. Mart. cum titulo Beatæ dicitur mortua hoc die in suo Scepanoviensi oppido, sub annum 1049, quem anno 1051 die 7 Februarii secutus sit vir suus Sulislaus, aliis Velislaus aut Wielislaus, et uxori suæ consepultus. Utrumque Beati^s Polonici regni Patronis adscribit Martinus Baronius, post editam a se S. Stanislai Vitam Pag. 40 et 41: idque secutus est P. Hyacinthus Prussec in Propugnaculo Spirituali Poloniæ cap. 2, uti mihi inde scribitur, missa elogii utriusque versione Latina. Neuter indicat, quo auctore didicerit annos ac dies mortis, multo minus aliquod argumentum publici cultus profert. Virtutes Christianas, in filii tam Sancti post diuturnam sterilitatem impetratione educationeque probatas, satis est in ejusdem Vita legi, vii Maji.

NOT. 17
E

Pag. 181 post S. Agricii Acta insere commentarium historicum de S. Prisco episcopo Lugdunensi, prout hic versa pagina legitur.

NOT. 18

DE S. PRISCO

C

EPISCOPO LUGDUNENSI IN GALLIA

F
C. J.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

Sanctitas, gesta pauca, tempus episcopatus, epitaphium.

SUB ANNUM
DLXXXVI.Sepulcrum S.
Prisci an. 8130
recognitum,

Plane ignotus est hic Sanctus Priscus vetustioribus ecclesiæ Gallicanæ martyrologis, æque ac recentioribus Saussayo et Castellano. Quod in his mirum sane est, cum ab annis quadringentis et amplius de sanctitate ejus ac die cultus constiterit in ecclesia Lugdunensi: ex quo nempe sepulcra, tum ipsius Prisci, tum aliorum ejusdem civitatis episcoporum sanctorum, in antiqua sancti Nicetii ecclesia, olim titulo Sanctorum Apostolorum appellata, anno MCCCVIII simul inventa fuerunt: et simul inventa sunt singulorum epitaphia, tumulis cujusque antiquitus incisa, quorum illud, quod S. Prisci tumulum ornat, docet, ipsum Iditum Junii mortuum et cultum fuisse. Sic enim distichon epitaphii ultimum habet:

Idibus ad cœlum terris migravit ab imis

Junii mensis, cultus honore pio.

docet sanctita-
tem ejus:

2 Hæc si innotuissent Theophilo Raynaudo, non utique, in suo Hagiologio Lugdunensi pag. 7, titulum

Sancti, Prisco abrogasset nullo fere argumento. Habemus nos instrumentum publicum de inquisitione faciendâ et inventionem factam aliquot Sanctorum, qui in prædicta ecclesia S. Nicetii credebantur tumulati fuisse, ex quo præmissum distichon excerptum est. Instrumentum ipsum, manu P. Petri Francisci Chiffletii nostri descriptum, post obitum ejus ad nos Parisius (ibi namque obiit) missum fuit, quod quia ad alios quoque Sanctos, ibidem tunc inventos, et nobis suo loco memoratos aut adhuc memorandos similiter spectat, atque per se ad posterorum memoriam transmitti meretur; hic simul et semel imprimi totum, erit operæ pretium, quamvis aliqua jam inde impressa sint ad diem xvi Junii in Actis S. Aureliani episcopi Arelatensis, qui Lugduni defunctus, ibidem tumulatus cultum obtinuit.

3 Ado Viennensis episcopus in Martyrologio quidem suo memoriam Prisci, uti et aliorum aliquot Lugdunensium episcoporum sanctorum, non recolit: at vero

Ado etiam
sanctum vo-
cat;

in

A in Chronico sub annum Christi DLXXV inter alios istorum temporum sanctos antistites Priscum quoque nominatim sanctum appellat, sic scribens: Evantius episcopus Viennensis cum sancto Prisco et Artemio Senonico, et Remigio Biturigensi, et cum aliis sanctis episcopis, viginti capitula ecclesiastica perfecte roboravit. Respicunt hæc verba concilium Matisconense primum, anno DLXXXI celebratum, apud Labbeum tom. 5, col. 966, cui primo loco Priscus, in Dei nomine episcopus ecclesiæ Lugdunensis, subscripsit. Tum Evantius, Artemius et Remigius (alii Remedius) ab Adone nominati, ordine subscribunt. Inquires: Ado viginti capitula ecclesiastica ponit; in concilio autem citato tantum canones undeviginti numerantur. In concilio autem Matisconensi secundo anni DLXXXV inveniuntur Canones viginti; ut hoc secundum Matisconense concilium Ado dici possit respexisse potius quam primum. Non obtinet ratio allegata, quia in secundo non subscribit Remigius aut Remedius Bituricensis, qui jam tum obierat, sed ejus successor Sulpitius episcopus ecclesiæ Bituricæ, nempe Sulpitius cognomento Severus, scriptis suis notissimus, quidquid alii aliter de illo sentiant. Quod autem Ado viginti capitula exprimat, et nunc tantum unde viginti notentur in concilio primo Matisconensi, conciliari potest, quia alia et alia divisio Canonum ejus facta sit succedentibus temporibus, duobus in unum conflatis. Certum interea est, ex ratione allata, aliud concilium non potuisse respici ab Adone, quam primum Matisconense.

uti et martyrologium Bruzelli.

4 Illud quoque ad probandum publicum Prisci Lugdunensis cultum facere potest, quod in Martyrologio nostro Bruzelliensi MS. ejus memoria recolatur Idibus Junii his verbis; Sancti Prisci, episcopi et confessoris. Quod utique hausit auctor istius martyrologii, qui Canonicus fuit ecclesiæ Bruzelliensis primariæ, et sub finem seculi XIV scripsisse videtur, ex instrumento inventionis ipsius, quod tale est.

Hugo, episcopus Thabariensis,

5 In nomine Domini Amen. Anno ejusdem MCCCVIII, die Veneris ante festum beati Bartholomæi apostoli, indictione VI, Pontificatus Domini Clementis PP. V, anno ipsius III, per præsens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter, quod nos Hugo, Dei gratia Thabariensis episcopus, quamdam commissionem, nobis factam a venerabili viro domino Andrea Bauduini, utriusque juris professore, vicario in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi, sede Lugdunensi vacante; nobis oblatam una cum alia commissione, facta super eodem facto, annexa eidem; oblatam, inquam, per venerabilem virum dominum Petrum de Laude, sacristam et canonicum ecclesiæ S. Nicetii, quarum commissionum annexarum insimul, et certis sigillis sigillatarum, tenor primæ sequitur in hæc verba.

proiatis scripturis duplicibus,

6 Andreas Bauduini, utriusque juris professor, vicarius in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi, ipsius ecclesiæ sede vacante, religiosus viris, Prioribus de Plateria Prædicatorum; Gardiano Minorum, et Priori Carmelitarum, ac fratri Raymondo Ordinis Prædicatorum Lugdunensium magistro in Theologia, salutem in Domino sempiternam. Accedentes ad nos personaliter, venerabilis vir dominus Petrus de Laude sacrista, et Jacobus de Faylo, canonicus et procurator capituli ecclesiæ S. Nicetii Lugdunensis, nobis supplicaverunt attente; quod cum plura Sanctorum corpora in prædicta S. Nicetii ecclesia requiescant, quorum meritis, prout apostolicarum litterarum et fide dignorum plurium habet assertio, quam plura miracula claruerunt, ex nostra permissione liceret dicta Sanctorum corpora, servatis honore et solennitate solitis, facere relevari; ut apud eandem ecclesiam locis congruis posita, devotione fidelium, veneratione et laudibus debitae attollantur.

7 Nos itaque Sanctorum Dei honorem et gloriam D augmentari quantum cum Deo possumus, affectantes; eorum supplicationi, quæ per semet exauditionem meretur, duximus annuendum. Quia vero, omni dubitatione semota et conscientiae scrupulo circa factum hujusmodi, prout expedit et dictant sacri canones, volumus, veritatem et solennitatem debitas observari; discretioni vestræ committimus per præsentem, quatenus ad prædictam ecclesiam personaliter accedentes, scripturas et informationes, quas circa hoc facere et ostendere voluerint, videatis: et si omnes in hoc simul et semel interesse nequiveritis, quatuor, tres aut duo vestrum dictum negotium, vocatis tabellionibus et fide dignis, quos evocandos videritis, compleatis. Et nos committimus venerabili patri, domino Hugoni Thabariensi episcopo, quod ad relationem quatuor, trium vel duorum vestrum circa relevationem prædictam faciat, quod fuerit faciendum. In quorum testimonium præsentibus litteris sigillum officiatum una cum sigillo vicariatus nostri facimus his apponi. Datum die Jovis ante festum beati Laurentii anno Domini MCCCVIII.

commissionem sibi factam

8 Item tenor alterius commissionis sequitur et E est talis. Venerabili patri, domino Hugoni, Dei gratia Thabariensi episcopo, Andreas Bauduini, juris utriusque professor, vicarius in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi, sede ipsius vacante, salutem et sinceram in Domino caritatem. Ex parte sacristæ et canonicorum S. Nicetii accepimus, quod commissarii, in commissione hic annexa contenti, ad præses absentes sunt a civitate Lugdunensi: quare virtute ejusdem commissionis, propter commissariorum absentiam procedere non possunt in facto, in dicta commissione contento, nobis supplicantes dicti sacrista et capitulum, quod vobis vices nostras vellemus committere circa hoc, itaque vocatis quos evocandos videretis, procederetis in negotio supradicto. Nos vero vobis tenore præsentium committimus, quatinus vocatis religiosis, discretis et bonis personis ac tabellionibus, prout expedire videritis, et requirit facti qualitas, visis et habitis informationibus debitæ, procedatis circa hoc, ad consilium discreti et venerabilis viri, domini Petri de Eschalone Officialis Lugdunensis. Datum cum appositione sigilli vicariatus nostri una cum sigillo officiatum Lugdunensis, quod præcepimus his apponi, die Jovis in Octavis Assumptionis beatæ Mariæ, anno Domini MCCCVIII.

continentibus;

9 Virtute siquidem dictæ commissionis nobis F factæ, ut supra, vocatis et assistantibus nobis religiosus viris, fratre Jacobo sacrista, et fratre Guillermo de Luex, Ordinis Prædicatorum conventus Lugdunensis; fratre Dionysio tenente locum Gardiani, et fratre Bernardo de Lugniaco, Ordinis Minorum conventus Lugdunensis; priore Carmelitarum, et fratre Joanne de Nauziaco ejusdem Ordinis, conventus Lugdunensis; ac tabellionibus infra scriptis; ad ecclesiam S. Nicetii accessimus supra dictam; et in præsentia prædictorum et plurium aliorum clericorum et laicorum fide dignorum testimonium, ad hoc vocatorum et rogatorum; invenimus retro altare majus dictæ ecclesiæ quædam parva altaria, juxta quæ erant in lapidibus marmoreis, supra terram apparentibus, quædam litteræ seu scripturæ antiquæ, quas scripturas vidimus, et eas pro majori parte transcribi fecimus per notarios infra scriptos, et exemplificari diligenter, præsentibus supra dictis.

inquit in sepulcra Sanctorum,

10 Tum incipit instrumentum singulorum sepulcrorum situm et epitaphia describere, et primo quidem loco S. Nicetii, tum aliorum, hoc ordine, S. Sacerdotis, S. Aureliani, S. Rustici, S. Vivencioli, S. Prisci,

et primum in S. Nicetii

A sci, S. Genesii, S. Sicarii, S. Annemundi. Et quidem de S. Nicetio ita indicat instrumentum, antequam epitaphium adducat, situm sepulcri, superiora sua prosequens; Et primo, in primo altari a parte meridionali, quod vocatur altare beati Nicetii, et est in ejus honore dedicatum et consecratum, prout a servitoribus ipsius ecclesiæ est hactenus observatum, invenimus lapidem quemdam marmoreum, qui pro tumba S. Nicetii habebatur: in quo lapide erat scriptura comprehensa, ut sequitur.

Ecce sacerdotis tenuit qui jura Sacerdos,

Quo recubat tumulo nomine Nicetius.

Reliqua hujus epitaphii videri possunt ad diem secundum Aprilis nostri in Actis ipsius, desumpti ex Historia episcoporum Lugdunensium Jacobi Severii; non tamen sine aliqua diversitate a nostro MS. quod post editum Aprilem accepimus. Deficit quoque ibi, distinctio ultimum, quod in MS. nostro sic habet:

Huic jam prima patet calcatis porta dumetis:

Jam paradisiacas possidet aptus opes.

tum aliorum
et S. Prisci,

B 11 Sic ad alios atque alios procedit instrumentum ordine prædicto, de quibus die cuique proprio agendum nobis erit. Hic Priscum celebramus. Acta ejus nulla habentur, et memoria apud scriptores antiquos infrequens: si excipias codices conciliorum, qui docent, quinque diversis conciliis episcopum, aut præsedisse aut inter proximos a Præside subscripsisse. Illorum primum Parisiis congregatum fuit anno DLXXXIII; cui loco tertio subscribit Priscus Lugdunensis; videlicet post Philippum Viennensem et Sapaudum Arelatensem. Interfuit deinde Matisconensi primo, anno DLXXXI, in quo Priscus ipse præsedet; et multa, quæ ad disciplinam clericorum et sanctimonialium, nec non ad exemptionem Christianorum a jurisdictione et servitio Judæorum spectantia, salubriter statuta fuerunt, subscriptione sua primo loco firmavit. Primo item loco subscripsit in concilio Lugdunensi anno eodem, vel, ut aliis placet DLXXXIII, canonibus sex, æque salubribus ad disciplinam clericorum ac monialium, quam sunt priores. Anno DLXXXIV, Valentia Galliarum congregati episcopi, rogatu Guntramni regis, donationes ipsius, uxoris ejus et filiarum, ecclesiis, sacerdotibus aut aliter ad cultum divinum promovendum factas, confirmarunt; eaque bona ab omni potestate seculari irrevocabiliter exempta manere decreverunt; subscribente post Sapaudum, ecclesiæ Arelatensis episcopum, Prisco Lugdunensi.

C 12 Quintum, cui certo scitur præsens fuisse ac præsedisse Priscus, concilium Matisconense secundum, anno DLXXXV celebratum est. In illius præfatione hæc, ad laudabilem præsidis Prisci memoriam leguntur initio: Residentibus, Prisco, Evantio, Prætextato, Bertechranno, Artemio, Sulpitio, metropolitanis episcopis (ecclesiarum scilicet, Lugdunensis, Viennensis, Rotomagensis, Burdegalensis, Senonensis, et Bituricensis) cum omnibus consacerdotibus eorum. Priscus episcopus patriarcha (hoc ultimo titulo Nicetius decessor ejus etiam ornatur a Gregorio Turonensi) dixit: Gratias agimus Domino Deo nostro, fratres et consacerdotes mei, quod nos in hoc die congregans, alterna, (id est, mutua) nos fecit sospitate gaudere. Ceteri episcopi metropolitani responderunt ad prædicta præsidis Prisci vota; Gaudemus, frater sanctissime, quod omnes episcopi, qui in regno gloriosi domini Guntramni regis, episcopali honore funguntur, in uno se conspiciunt coadunati concilio; et quæ sequuntur. Ecce agnoscunt omnes in isto concilio primatum Prisci Lugdunensis, uti et elucet caritas episcoporum, tum inter se, tum erga Deum, ut ea, quæ Spiritu sancto dictante, per ora omnium episcoporum determinata fuerint, per omnes ecclesias innotescant; ut unusquisque, quid observare debeat, sine aliqua excusatione discat. In fine subscribunt primo loco, Priscus, tum reliqui metropolitanam ordine præmisso, dein reliqui episcopi magno numero.

13 Gesta reliqua sancti viri pleraque in obscuro sunt. Dicitur scriptoribus recentioribus sacellanus fuisse decessoris sui S. Nicetii. Certe notum illi fuisse, indicant verba Gregorii Turonensis in gestis Nicetii cap. 8, de vitis patrum; apud nos tom. 1 Aprilis pag. 96 num. 11; ubi inquit, Novimus, Priscum episcopum, huic Sancto, Nicetio, semper fuisse adversum. Quod intelligendum existimo; non de aversione animi a persona, sed de diversitate opinionum in consiliis rerum agendarum capiendis; aliter uno, aliter altero, agendum judicantibus. Quod inter probe amicos et sanctos viros laudabiliter fieri potest. Idem Gregorius libro 8 Hist. cap. 20, tractans de concilio Matisconensi seu Matisconensi, scribit de Prisco: Cædes magna tunc inter famulos Prisci episcopi et Leudegisili ducis fuit. Priscus tamen episcopus ad coemendam pacem multum pecuniæ obtulit. Quod ego referendum puto ad concilium Matisconense secundum: quia Gregorius ibidem notat, Prætextatum Rotomagensis episcopum interfuisse concilio. Interfuit autem secundo, cui et subscripsit; in primo nusquam notus.

14 Igitur cædes illa debet facta fuisse anno DLXXXV, quo concilium illud consedit. Causa discordiarum ac cædis nulla profertur, ut credi possit, nullam inter Priscum atque Leudegisilum intercessisse: sed famulos utriusque, ut fit, inter se rixas suscitasse, et ad eadem mutuum consurrexisse. Qua in re Priscus, forte quod sui famuli ansam dedissent; forte quod Ducem sibi habere inimicum nollet, ipsum placare pecunia humilis episcopus maluerit, quam pejora timere.

Placat Leudegisilum ducem.

E

15 Ex citatis conciliis, quibus subscripsit Priscus episcopus Lugdunensis, habemus, ipsum anno vulgaris æræ DLXXXIII, tertio Idus Septembris quo concilium Parisiense notatur celebratum, jam tum fuisse episcopum, eodem scilicet, quo decessor ipsius S. Nicetius obierat IV Nonas Aprilis, ut habent fasti ecclesiastici. Reliqua episcopatus chronologia per citata concilia aliquatenus etiam dignoscitur. At quanto tempore concilio Matisconensi secundo, in quo ultima ejus memoria extat, supervixerit; non est tam facile determinatu. Ætherium Prisci in ecclesia Lugdunensi successorem, anno DLXXXIX jam extitisse, constat ex rescripto episcoporum, qui erant sub regno Guntramni, ad episcopos aliquot alios, in causa excommunicationis Chrodieldis regis puellæ, e monasterio, cui adstricta erat, profugerat. Illic enim Ætherius primo loco subscriptus invenitur. Quanto prius tempore is antistes creatus sit, cum non magis liqueat, quam quanto Priscus post annum DLXXXV vixerit; obitum Prisci intra hoc quadriennium accidisse, possumus certo affirmare: quo præcise

Tempus episcopatus.

F

16 De mense ac die obitus ejusdem, certior notitia habetur ex instrumento nostro MS. sæpius citato; videlicet obiisse atque etiam cultum habuisse Idibus Junii. Verba sunt: Item in altari quodam subsequenti, post altare S. Vivencioli, invenimus, ut super, tumbam beati Prisci, prout, per sequentes superpositas litteras in marmoreo lapide apparebat; qui sunt tales: Qui nescit, cujus hoc sit sublime sepulcrum,

Dies obitus 13 Junii.

Hoc tumulata loco Prisci pia membra recumbunt,
Qui retinet merito sidera celsa suo.
Progenie clarus, felix, generosus, opimus,
Mentis et arbitrio, justitiaque potens.
Indulsit prudens mixto moderamine causis,
Jurgia componens more sereniferi.
Concomis et dignus, regisque domesticus; et sic
Promeruit summo mente placere Deo.
Hinc sibi Lugdunum cessit sacerdotis ad usum

Eidibus ad coelum terris migravit ab imis
Junii mensis, cultus honore pio.

A 17 Ubi in hoc epitaphio notantur puncta, scriptum est primo loco : Sequitur alius versus qui legi non potest. Secundo autem loco habetur sic : Sequuntur plures versus alii, qui bene legi non poterant. Ultimum distichon legitur apud Severtium, et ex illo apud Carolum le Cointe in Annalibus Francorum tom. 2 pag. 347,

Ædibus ad cœlum terris migravit ab imis ;

Junius et mensis cultus honoris habet.

Consideranti hosce versus continuo patebit ; illos sic non recte scriptos aut correctos esse. Ædibus pro Eidibus aut Idibus, priscis ignotum fuit. Cum Idibus conjungi debet mensis, cujus sunt Idus. Cultus casu accusativo numeri pluralis syllabam ultimam non corripit, sed producit. Divisio post primum versum facit, ut Junii dies, quo Sanctus cultum honoris habet, nullus innotescat. Sed hæc grammaticis relinquamus. E nostro MS. omnia apparent clara ; nisi forte offendant, quod in tō Junii penultima syllaba præter usum communem producatur. Sed hoc licentia sit, Poetæ illorum temporum condonanda, ut alia non pauca contra leges metrorum peccata. Interim constat sibi in nostra editione sensus, tam mortem Viri sancti, quam cultum ejus pium anniversarium referens ad Idus, seu diem XIII Junii.

ex quo encomium Viri sancti.

18 Epitaphio deesse ante ultimum distichon plures versus, dolendum imprimis est. Illis descripta fuisse viri gesta in episcopatu, colligitur ex versu præcedenti : et quia versus deficient plures ; pluribus descripta fuerint : quæ si extarent, retundi validius possent objecta ei a nescio quo, crimina, episcopo indignissima, tamquam in episcopatu commissa ; de quibus mox. Ex reliquis innotescit, progenie clara ortum fuisse Priscum ; fuisse felicem, animo generosum, opibus pollentem, judicio acrem, justitia potentem ; egisse causidicum fortasse in solo foro ecclesiastico, fortasse in utroque, ac prudenter componere dissidentium animos consuevisse ; omnibus comem, regi quoque Guntramno in amoribus atque domesticum fuisse. Et sic, promeruit summo mente placere Deo ; nunc retinens merito sidera celsa suo.

Clausula instrumenti

19 Nunc, ut præstem quod initio promisi ; addo clausulam instrumenti universalem, absoluta nempe inspectione tumbarum relatisque earum epitaphiis, ita pergitur : Quibus factis, Nos volentes de et super præmissis, prout requirit facti qualitas, certiorari plenius, de dictis scripturis eorum datis fieri fecimus examen, et collationem ad dictorum Sanctorum legendas, et ad librum Bedæ, seu librum ad Primam legi solitum ; habito ex alia parte ad probationem Calendario. Præterea, quia inter cetera, concordantibus præmissis examinibus omnibus, unum nobis dubium videbatur super, quod in libro prædicto Bedæ, seu qui ad Primam legitur, videbamus contineri, prædictorum Sanctorum sepulturas esse Lugduni in ecclesia Apostolorum ; de consilio prædictorum nobis assistentium, ipsos tabelliones infrascriptos ad ecclesiam cathedralem, cum dictis scripturis, per dictos sacristam et canonicos nobis ostensis, misimus visuros ; utrum liber, qui ad Primam in majori ecclesia legitur, esset idem et similis ei, quem nobis ostenderunt sacrista et canonici supra dicti, et ad inquirendum, utrum ecclesia S. Nicetii, ecclesia Apostolorum habeatur. Qui tabelliones seu notarii certiorati super hoc, tam per visionem scripturarum et librorum, quam per assertionem et testimonium decani et quorundam seniorum fide dignorum dictæ majoris ecclesiæ, nobis retulerunt, sic esse prout dicti sacrista et canonici demonstrarant.

ejusque prosecutio.

20 Sequuntur nonnulla, quæ spectant ad solum S. Annemundum et apertionem sepulcri ejus, quia de illius præsentia in ecclesia S. Nicetii magis dubitabatur,

quam de ceterorum Sanctorum ; ac demum sic concluditur : De prædictis autem omnibus et singulis, sic prout dictum est, inquisitis, factis et visis ; præcepimus per ipsos infrascriptos notarios, ad hoc vocatos, dari et fieri publicum instrumentum. Actum Lugduni secundum dictum modum, præsentibus videlicet una nobiscum prædictis Religiosis, et notariis subscriptis. (Prætermitto plurium aliorum presbyterorum testimonia, qui in apertione tumbæ S. Annemundi tantum adfuerunt.) In cujus rei testimonium, Nos dictus episcopus huic præsentis publico instrumento, super prædictis confecto, sigillum nostrum duximus apponendum ad firmitatem omnium prædictorum, una cum signis solitis ipsorum notariorum publicorum infra scriptorum. Datum anno, die, indictione et pontificatu prædictis. Sequuntur subscriptiones quatuor publicorum notariorum, Andræ de Badrellis, Petri Fillous, Simonis de Bella villa et Stephani Poyssis. Et hic Instrumenti nostri MS. finis.

21 His ita deductis, accipimus editionem novam operum S. Gregorii Turonensis per virum eruditum Ordinis Benedictini Theodericum Ruinart, diligenti studio recognitorum, atque illustratorum ; quam non laudare non possum. Inde in novam venio cognitionem rerum notabilium, de quibus in anterioribus omnibus editionibus nihil inveneram. Lego enim ibi libro 4. Hist. Franc. cap. 36, quod Priscus noster, episcopus Lugdunensis, uxorem habuerit, nomine Susannam, ex eaque filios progenuerit ; quod ipse totaque familia ejus iniquiore animo in Nicetium fuerint ; quod declamarint multas blasphemias de Sancto Dei ; quod fautores cultoresque ipsius indignis modis persecuti sint, imo et interfecerint, atque alia ejusmodi commiserint ; propter quæ commota tandem divina Majestas ulta est in familia Prisci episcopi. Tum ultiones divinæ in singulos enarrantur ; et de Prisco quidem ipso ; quod ille a typo quartanæ correptus, tremorem incurrit. Nam cum typus ille recessisset, hic semper tremens habebatur ac stupidus.

Crimina Prisco objecta

22 Novi et jam insinuavi num. 13, Turonensem Gregorium generalibus terminis scripsisse, Priscum S. Nicetio semper fuisse adversum. Sed novi etiam, eundem Gregorium singularia et gravia episcoporum delicta passim conatum fuisse tenebris involvere aut silentio præterire. Unde de Pappolo episcopo Lingo nico sic scribit lib. 5. cap. 5 ; quod ille, multa, ut asserunt multi, egit iniqua : quæ a nobis prætermittuntur, ne detractores fratrum esse videamur. Adde quod caput xxxvi libri 4, pro Gregoriana scriptura citatum, possit Gregorii non esse. Abest namque ab omnibus codicibus, tum ante hanc ultimam editionem impressis, tum manu descriptis, magno numero a Ruinartio visis et examinatis. Solus codex Casinensis habet illud caput xxxvi. Mirum profecto ; librum ab auctore Gallo in Gallia compositum, ibidemque identidem ab aliis atque aliis descriptum, cujus exemplaria plurima et antiquissima ibi hodie extant, non habere caput illud xxxvi ullo in codice ; et velle credi, idem caput a Gregorio auctore scriptum fuisse, quia reperitur in uno codice peregrino monasterii Casinensis, longe a Gallia dissiti, et cujus nec scriptor, nec vetustas, nec autoritas indicatur. Tantum ait Mabilio, qui ipsum in Casino vidit, in nonnullis ab editis differre. Ruinartius ait, superaddita ibi esse quatuor capita (inter illa unum est caput xxxvi libri iv) quæ alibi non reperiuntur, ut illa rectius videri possint interpolatoris esse, quam primi auctoris.

E

a quo,

F

23 In citato capite legitur etiam de uxore Prisci, quam vera ; quod cum diu multoque tempore observatum fuisset ab anterioribus Pontificibus, ut mulier domum non ingrederetur ecclesiæ, id est episcopalem ; hæc cum puellis etiam in cellula, in qua beati viri quieverant, introibat.

A introibat. *Fecerit illud peccati mulier contra leges ecclesiasticas, non fecerit consentiente marito episcopo, qui easdem leges ratas habuit, ac denuo in concilio Matiscenensi primo, cui præsedit, confirmavit canone tertio: Ut nulla mulier in cubiculum episcopi absque duobus presbyteris, aut certe diaconis, ingredi permittatur. Abstenuisse etiam ab usu uxoris episcopum, suadet canon primus concilii Lugdunensis, ab ipso illic præsidente sancitus; ut si quicumque uxoribus juncti, ad diaconatus aut presbyteratus ordinem (quid si ad pontificatus?) quoquo modo pervenerint, non solum lecto, sed etiam frequentatione quotidiana debeant de uxoribus suis sequestrari.*

aliter suaden-
tibus conciliis,

24 Denique si tam enormia crimina, eaque publica, qualia de Prisco episcopo narrantur in sæpe dicto capite xxxvi ac inter alia, quod persecutus fuerit ac interfecit multos, non culpa aliqua victos, non in crimine comprobatos, non furto deprehensos, tantum inflammante invidia, quod fideles fuissent Nicetio episcopo: si inquam, talia commisisset episcopus Priscus; an credi possit illa impune fecisse; illo præsertim tempore, quo in mores episcoporum invigilabatur præcipue, eorumque crimina examinabantur in conciliis episcoporum et juxta rigorem canonum puniebantur, etiam depositione ab episcopatu? Illa de re sæpe meminit Gregorius ipse Turonensis ac speciatim de concilio Lugdunensi tertio, cui Priscus præfuit, ita loquitur libro 6 cap. 1: Apud Lugdunum Synodus episcoporum conjungitur, diversarum causarum altercationes incidens, negligentioresque episcopos judicio damnans. Et Aimoinus lib. 3 cap. 44: Synodus apud Lugdunum congregata, multos episcoporum, negligenter agentium, coercuit. Si negligentiores sui muneris episcopos et in gravia non lapsos, judicio suo damnavit atque coercuit Synodus; an episcopum publice homicidam, in synodo præsentem, sibi præsidere tollerasset?

quibus inter-
fuit Priscus,

25 Idem Priscus interfuerit aut etiam præsederit (subscriptiones enim desunt) concilio Cabilonensi anno dlxxix, in quo Salonius episcopus Ebredunensis et Sagittarius Vapincensis, iterato ob scelera sua damnati, ab episcopatu dejecti et in custodiam detrusi fuerunt. Attamen neque in hoc, neque in aliis conciliis, Prisco vivente, aut etiam post obitum ejus, congregatis, quidquam reperitur, quod famam moresque ejus in suspicionem mali adducere quoquo modo possit. Atque hæc sufficiant ad retundenda dicta de Prisco in capite xxxvi editionis Ruinartianæ, sive aliud Gregorii ipsius sit, sive alterius. Et si cui putabitur Gregorii vere esse; putabo ego, Gregorio impositum fuisse (constat enim, in multis ipsum nimis credulum audire) per relationes hyperbolicas, factas ab hominibus, qui forte Nicetio Lugduni familiares aut addicti aut etiam ministri fuerant, a successore autem ejus Prisco ad officia non adhibebantur.

vere sanctus,

26 Interea Priscum alieniore a Nicetio fuisse animo facile credidero; sed propterea in cædes et homicidia prorupisse, eaque impune commisisse; horret animus admittere. Si quid istiusmodi fortasse tentaverit, invidia stimulante, uxor ejus, jam thoro separata, id marito episcopo imputari temere non debet. Denique tametsi vera essent omnia, quæ de Prisco narrantur dicto capite; nihilominus credam, quamdiu suprema Ecclesiæ auctoritas aliter non decernet, ipsum vitam sancto saltem fine conclusisse, atque inter Sanctos vivere in cælis: ita suadente epitaphio, quod anno mcccviii uti et alia aliorum Sanctorum, super tumbam inventum, potest ibi a seculo viii aut ix jacuisse; quando omnium Sanctorum, de quibus in instrumento, corpora simul elevata fuerint, atque epitaphiis decorata: hæc enim ab uno eodemque poeta fuisse composita, videtur stylus ubique similis indicare: et antiquiora esse seculo x, colligi potest ex eo, quod versus illic nulli Leonini sint; tum etiam, quod

multi vetustate attriti amplius legi non potuerint anno mcccviii.

D
AUCTORE C. J.

27 Superest in sæpe citato instrumento, quod ad probandam corporis S. Annemundi præsentiam in ecclesia S. Nicetii, allegetur Breve apostolicum Innocentii PP. IV, quo visitantibus ejusdem Sancti sepulcrum in dicta ecclesia, conceditur Indulgentia xl dierum: quod eo libentius hic appendo, quia ejusdem Pontificis aliud Indulgentiarum dierum centum Breve produximus tomo secundo Junii in S. Ætherio episcopo Viennensi pag. 438; ut ex collatione utriusque distinctius cognoscatur, qualis per illa tempora concedendarum ejusmodi indulgentiarum formula obtinuerit. Ita igitur habet Innocentius episcopus, servus servorum Dei; dilectis filiis, Rectori et clericis ecclesiæ S. Nicetii Lugdunensis salutem et apostolicam benedictionem. Licet is, de cujus munere venit, ut sibi a suis digne ac laudabiliter serviatur: de abundantia pietatis suæ, quæ merita supplicum excedit et vota, bene facientibus multo majora retribuatur, quam valeant promereri: nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei, quasi quibusdam illectivis muneribus, Indulgentiis scilicet et remissionibus, invitamus, ut tandem reddantur divinæ gratiæ aptiores. Cum igitur in ecclesia vestra, quæ cathedralis et prima sedes extitit Lugdunensis, corpus beati Annemundi martyris, Lugdunensis archiepiscopi requiescat; Nos cupientes, ut dicta ecclesia, ad quam, ejusdem reverentia martyris, morbum caducum patientium confluit multitudo; ubi nonnulli, sicut asseritur, ipsius meritis martyris, munera recipiunt sanitatis, congruis honoribus frequentetur; omnibus vere poenitentibus et confessis, qui ecclesiam ipsam in vigilia et festivitate dicti martyris annuatim venerabiliter visitaverint, xl dies de injuncta sibi poenitentia misericorditer relaxamus. Datum Lugduni viii Idus Aprilis, pontificatus nostri anno viii; qui est Christi mcccxlx.

Indulgentia-
rum seculo
13 formula;

E

Pag. 187 de S. Ragneberto num. 2 adde—Claudius Castellanus in suo Vocabulario Hagiologico addit, quod sub illius nomine variæ reperiantur ecclesiæ, etiam in Delfinatu et in territorio Vallis Romensis vulgo Val-Romey.

NOT. 19

Pag. 189 Annot. g adde—in prælaudato Vocabulario locus vulgo Bron, Latine dicitur appellandus Bredo, onis. Libenter discam, quo documento; cum hic expresse legatur Bebronne.

NOT. 20

Pag. 198 de S. Antonio Patavino, adijunge ad calcem Commentarii prævii, perclarum sane auctoris, Antonio coævi ejusque magistri, de doctrina ei cælitus infusa testimonium, a Nicolao Antonio, viro catholice critico, in Bibliotheca veteris Hispaniæ productum pag. 33, quod ipsiusmet verbis malim adscribere quam meis. Sic egitur auge Commentarium nostrum.

NOT. 21

F

10 Adjungemus non vulgare de S. Antonio atque ejus doctrina a Deo infusa testimonium Fr. Thomæ Galli, vulgo dicti Abbatis Vercellensis anonymi, in Commentaria ad S. Dionysium Areopagitam, qui aservatur manu auctoris exaratus in bibliotheca serenissimi Sabaudia Ducis. Hic ait: « Multi pene » trarunt arcana sanctissimæ Trinitatis, sicut ex » pertus sum in Antonio ex Minorum Ordine in » familiari consuetudine, quam habui secum; qui » parum instructus disciplinis secularibus, tam brevi » mysticam theologiam est adeptus; ut cœlesti ardore intus perustus, foris divina scientia illuminaret. « Hæc ejus, Antonio æqualis, verba ex MS. produxit et in syllabum scriptorum Pedemontanorum, sub nomine Abbatis Vercellensis conjecit, Andreas Rossottus Cisterciensis. Hactenus Nicolaus Antonius.

S. Antonii
Patav. doctrina
infusa.

Pag. 200 ad Annotationem m, adjice annotationem novam

NOT. 22

A novam hanc. — Habeo litteras amici scriptas Messanz anno 1699 quibus indicatur, displicere illic cuidam curioso, quod non agnoscamus nos in præmissa Annotatione, S. Antonium Messanz in conventu Ordinis sui aliquamdiu vixisse, antequam anno 1221 trajiceret e Sicilia, pergeretque Assisium ad capitulum generale, illic a S. Francisco convocatum, celebratumque in Pentecoste. Argumenta cur id agnoscere debeamus, ipsi sunt, auctoritas P. Placidi Semperi Societatis nostræ in Iconologia; et traditio popularis de oppulso Sancti Messanam, ab eodem Sempero confirmata: quodque hodie in conventu Franciscanorum Messanensi monstrantur monumenta, a Viro Sancto ibi relicta, videlicet puteus, quem ipse fodiendum curavit, et arbor malus citrea, quam plantavit. Consentiunt quidem scriptores idonei, Antonium, ab expeditione sua Saracenica, cogente adversa valetudine redeuntem, impellentibus tempestate ac ventis, in Siciliam appulisse; sed de portu quem invectus sit, non consentiunt. Quod opinantur Messanenses ex traditione, appulisse in portum suum, sit ita: atque etiam verosimilius reddi possit e vita Sancti per Michaellem Pachecum hispanice scripta, ubi legitur pag. 19 num. 32, ipsum tunc menses aliquot commoratum fuisse Tauromenii, quod oppidum cum ultra leucas decem non distet Messana, potest Antonius hic appulsus, concessisse Tauromenium, ibique commoratus fuisse usque dum, fortasse Messanam reversus, trajecit in Italiam, aditurus Assisium. Verum quod Pachecus addit, tunc habitasse Tauromenii Antonium in conventu Fratrum Franciscanorum; aut, quod aiunt Messanenses, habitasse tunc in conventu eorundem Fratrum Messanz; sustineri non potest, si Annalibus Minorum Waddingi credimus. Quia is initia utriusque conventus adscribit, Tauromeniensis quidem, anno 1224; Messanensis vero, 1222; et hic extractus tunc fuit extra muros civitatis ad tria passuum millia, nec translatus in urbem fuit ante Gregorii IX pontificatum. Si quid igitur fidei tribuendum putetur traditioni de puteo et arbore S. Antonii prædictis; illum effodi curaverit, istam plantaverit, non in conventu urbano, sed suburbano: non anno 1220, sed 1225; quando Sanctus e Provincia in Italiam navigaturus, vi tempestatis denuo in Siciliam delatus fuit, ibidemque aliquot conventus instituit atque inter alios Cephaleditanum, ubi ultra trecentos annos perpetuo viruit cypressus Antonii manibus plantata, ut scribit Waddingus ad annum 1225 num. 20.

Miracula ejus,

C quoque merentur hic duo præcipue, quæ adm. R. P. Benignus Fremaut, in perampla Sanctorum Ordinis Franciscani Legenda, tomos duodecim pro totidem anni mensibus complexura, profert in Junio, annos abhinc tredecim feliciter impresso, ad Acta ejusdem S. Antonii pag. 268 et 277. Alterum miraculorum istorum referri potest ad nostrum § 3, qui est de patrocinio Sancti Antonii in rebus amissis: alterum ad § sequentem.

in restituta, quæ perierat, pecunia;

Anno MDCLXXIV Centurio cohortis Helvetæ, tunc Dunkercæ in comitatu Flandriæ stativa tenens, vespere quodam decubiturus, crumenam, duplonibus aureis septuaginta gravem, cervicali supposuit. Mane expergefactus, quærit thesaurum suum, sed nusquam invenit: mox curriculo currit ad conventum FF. Minorum, curatque Missam faciendam de S. Antonio. Vix pervenerat sacerdos ad Offertorium, cum fortiter pulsatur ostium conventus: accurrit janitor; conspicit militem tremebundum, qui porrigebat crumenam, ac pone ipsum, virum alium. Cum autem hæsitaret janitor nolletque pecuniam accipere; ait miles, Furatus non sum, simul projicit crumenam cum inclusa pecunia ad pedes ejus et fugit. Centurio, absoluto sacrificio, recipit crumenam cum pecunia, quæ sua erant, vix sui compos præ gaudio, datque conventui ingratiarum actionem

elemosynam liberalem; cujus pretio mox tabula D pingi curata est, repræsentans S. Antonium, et circum, inter alia ejus miracula, etiam hoc ipsum de quo agimus.

Alterum quod dicebam miraculum, etiam luculentius est, imo plura in uno, non tam in beneficium fidelium, quam in punitionem iconoclastarum, quamquam et fidelibus punitorum exempla beneficio esse possint ac salutem. Factum ex Actis publicis, ea de re fabricatis, descripsit P. Antonius Daza Ordinis Minorum, impressitque in Parte 4. Chronicorum ejusdem Ordinis sui lib. 4 cap. 22, anno MDCV; et ex illo P. Benignus, paulo ante nominatus, hunc in modum. Anno MDCV Calvinistæ Rupellenses in Gallia, instructa classe XII navigiorum piraticam exercebant per Oceanum Australem, archithalasso Pandemillo, tendebantque versus Fanum S. Salvatoris, civitatem, la Bahya vulgo dictam, in Brasilia; illam expugnaturi. Interea aggressi prius urbem Arguinum, ipsam, quia modico defendebatur præsidio, brevi tempore interceperunt, pactis conditionibus, ut Lusitani absque noxa dimitterentur. Verum, uti hæreticis istiusmodi proprium est, pactis non stare, incolas omnes crudeliter trucidarunt, urbem expilarunt, templa et sacras imagines igni dederunt, excepta S. Antonii statua lignea, habitum Franciscano more induta; quam archithalassus jussit in navim suam importari, ut illic Sancto magis per otium illuderet. Illatam objecerunt molosso, qui ut doctus erat, morsu suo vestitum omnem illico discerpserit, dum impii nebulones arma expediunt, veluti in egregium facinus. Strictis gladiis cultrisque aggrediuntur statuam, amputant ludibundi partem faciei, nasum, manus, digitos pedum; infligunt crebra capiti totique corpori vulnera; adigunt clavos per humeros; raptant alligatis funibus statuam, sic mutilatam, per navim; ac subinde e loco altiore præcipitantes, ludibrio clamabant; Antoni, duc nos ad Fanum S. Salvatoris:

Audiit Sanctus ludiones, et multis modis ludibria ultus est divina virtute; qua primum omnium, quæ in classe erant, vasorum ligamina, tam ferrea quam lignea, fuerunt disrupta; effluxitque quidquid inerat vini et aquæ dulcis: omnis quoque bis coctus panis vitium traxit, ita ut brevi tempore tota classis inedia laboraret. Ille, qui plura statuæ dederat vulnera; utrimque factus est turpiter herniosus; multi subitanea morte perierunt; mare in ultionem ebulliit; quassatasque gravi tempestate naves decem cum vectoribus demersit in fundum; unam tantum, in qua S. Antonii statua erat, supportans, et aliam leviolem, qua præfectus ejus nuntium cladis tulit Rupellam, qui ipse ibi paulo post occisus periit. Navis archithalassi cum statua Sancti, quam dixi reliquam fuisse, delata est vi ventorum ad Seregippam oppidum, leucas quinquaginta distans a civitate S. Salvatoris. Hic illi, fame enecti, commiserunt se fidei D. Francisci de Sosa, locum pro Rege Catholico tenentis; projecta prius statua S. Antonii turpiter truncata in mare; ut ne, si comperta fuisset in navi, omen sibi malum fieret.

Ecce autem eadem statua, adversus æstum ventumque fluctuans, perlata est ad S. Salvatoris litus, ibique erecta constitit in arena instar hominis, veluti expectans archithalassum Pandemillo cum suis commilitonibus, qui Seregippæ capti, inde eodem transmittebantur. Ut autem eo appulerunt, conspexeruntque in littore stantem statuam, a se male habitam et in mare præcipitatam, præ stupore veluti amentes, ultro confessi sunt coram multis adstantibus delictum suum. Inter alia dixit Pandemillo ipse: O Antoni! profecto injuriam tuam probe ultus es in nos, dum, quod per ludibrium te blasphemantes, poposcimus, huc nos deduxisti ad poenitentiam

et in punitione iconoclastarum,

E qui statuam ejus ludibrio habuerant,

omnesque aut naufragio

F

aut laqueo male perierunt.

A tiam et punitionem. Ipse cum suis omnibus ibidem suspendio necatus est, atque ita ex universa classe illa hæreticorum nullus superfuit, nisi forte ex illa navi, quæ nuntium abominationis Rupellam tulit. Incolæ civitatis statuam solenni pompa intulerunt ad se et collocarunt in ecclesia Minorum, totamque rerum narratarum seriem rite probatam miserunt ad Philippum II, tunc Lusitaniæ æque ac Hispaniarum Indiarumque regem; qui exinde mandavit, ut civitas S. Salvatoris S. Antonium sibi patronum et protectorem adseisceret: quæ etiam in ejus honorem singulare festum instituit, hodieque celebrat quotannis Dominica IV Adventus Domini, qua post tot casus sacra statua duce Deo in portum apulit.

AD DIEM XIV.

NOT. 23 Pag. 270, in indice Sanctorum col. 2 ante B. Castoram viduam *insere* — S. Hartwicus archiepiscopus Salisburgensis in Norico.

NOT. 24 Pag. 272 col. 1 post lin. 1 adde.

B S. Cyprianus Confessor, vero suo nomine apud Britones notus, Antoniaci ad Garrumpam, vulgo Antigny sur la Garrempe ubi specialius coli dicitur appellarique Saint Cyvran. Ita Claudius Castellanus, in suo sæpe jam laudato Vocabulario Hagiologico. Expecto ut idem me doceat, quidquid de illius Vita, ætate ac cultu sciri per scripturam vel traditionem potest, ut in Supplemento totius mensis dignum ei locum tribuam.

NOT. 25 Pag. 272 col. 1 in medio, dele quæ de Hartwico ibi leguntur.

NOT. 26 Pag. 272 col. 1 in Prætermisissis de S. Leophario episcopo, § 4 post — refertur in Supplemento Sausseyi — dele reliqua et scribe — S. Leopharius, gallice saint Liphary, et in monasterio Moissiacensi S. Nauphary appellatur; non S. Leger, qui latine S. Leodegarius. Ita fere Castellanus ea de re rogatus; qui etiam in Martyrologio suo universali ad hunc diem XIV Junii ipsum sic refert: S. Leopharius, qui honoratur ut episcopus, Moissiaci in Cadurcino. Idem a Joanne PP. XXII in bulla erectionis episcopatus Montalbanensis, apud Sammarthanos, nominatur S. Leusarius, ejusque nominis ibidem indicatur esse monasterium aut prioratus. Plura ignoramus.

NOT. 27 275 De S. Eliseo Proph. num. 10 adde — Arnoldus Raissius in Gazophylacio Belgico, ex eoque Gabriel Bucelinus, post Menologium Benedictinum in Sacrario, asserunt, Genu ipsius Prophetæ haberi in Lætiensi Hannoniæ monasterio, quod unde vel quando allatum sit, libenter discam.

NOT. 28 Pag. 413 ad finem Capituli 37, hæc adde — 439. Quod Reliquias Romæ asservatas attinet, quarum obiter memini initio Capituli hujus, sequentia distinctius explicata reperit Janningus noster, apud Carolum Bartholomæum Piazza, in Ephemeride Vaticana, Romæ excusa an. 1687, et nondum huc allata; ubi ille sic loquitur ad XIV Junii. In templo Vaticano est altare dedicatum S. Basilio, et ibi honorantur ejus Reliquiæ, illuc portatæ a Monachis Græcis, fugientibus persecutionem Iconoclastarum: videlicet, pars brachii, a Gregorio XIII deposita in altari beatissimæ Virginis Mariæ, in tempore quo ibidem posuit corpus S. Gregorii Nazianzeni, die XII Junii MDLXXVIII. Hinc ipsum altare, cum amplissima Capella, Gregoriana a conditore dicta, modo Gregorianum, modo S. Mariæ appellatur. Ita Janningus, qui mox, in ipso Piazzae contextu, aliquid contradictionis notat, in die, vel anno vel etiam in utroque: nam idemmet ad diem XV Junii notat tunc factam translationem Nazianzeni, et quidem anno MDLXXX. Allegat etiam Janningus ipsius Hemerologium, ubi XI Junii allatas Reliquias S. Basilii dicit, Junii T. III

et depositas sub altari, postridie id est XII quas et sub altari S. Gregorii Nazianzeni requiescere ait.

440 Idem in eodem Hemerologio, ad supra memoratum XV diem, dicit, Brachium ipsiusmet Basilii (alterum fortasse, vel unius ejusdemque brachii os alterum) exponi, et annulum Pastoralem ostendi, in ecclesia Monachorum ad Turrim comitum, vulgo de' Conti; quam ecclesiam alii S. Basilii nuncupant, sub quo titulo verosimiliter ab antiquo dedicata fuit, alii Annuntiatæ; quia sub hoc titulo habetur appositum ei monasterium, quod unum est viginti Abbatiarum inter Romanas privilegiatarum, atque Palatii quod olim Nerva Imperator habuit pars. Octavius Pancirolius in Thesauro abscondito almæ Urbis Regionis 2 Ecclesiam 23 nominat Annuntiatam S. Basilii, ex eo capite, quod cum Sanctimonialibus Neophytis, sub titulo Annuntiatæ fundatis tempore Pii V anno MDLXVI, Basiliana istæ esset donata, ut ejus redditibus juvarentur ad novam sibi ecclesiam fabricandam; illæ, videntes suum sibi locum angustiores, ad hunc migrare elegerint, titulo priori servato, Addit Pancirolius, etiam S. Basilii caput (Piazza jungit costam unam) servari in ecclesia S. Mariæ Transpontinæ, quæ est veterum Carmelitarum primaria Sedes.

E 441 Non ita sunt illi modo ergo hoc opus affecti, ut si qua habent de prædictis monumenta, dignanter sint communicaturi; quare nec visum Janningo est eosdem de super appellare. Fidentius id egit apud Patres Oratorii Neapolitani, penes quos aliquid similium lipsanorum esse noverat: ab iisque sine mora obtinuit hoc legitimum instrumentum. Nos subscripti venerabilis Congregationis Oratorii Sacerdotes, Præpositus videlicet, Sacrista, et Archivarius, omnibus præsentibus inspecturis fidem facimus atque testamur, inter cetera Sanctorum lipsana, quibus templum nostræ Congregationis ornatur, adesse partem Cranii S. Basilii Magni, theca argentea clausam, crystallo munitam, intra pectus simulacri ejusdem sancti Antistitis, ad naturalem formam ex argento affabre facti. Fuerat hæc Romano Pontifici delata Constantino- poli, a quo eam promissam ac tandem missam accipiens Cæsar, sanctæ memoriæ noster Cardinalis Baronius, aliquamdiu penes se reverenter habuit, deinde ecclesiæ nostræ misit; sicut ipse tribus epistolis, caractere proprio ad vener. P. Antonium Talpa, tunc Congregationis Rectorem, in archivio nostro servatis, profitetur atque testatur. Et ut tam grande munus, Eminentissimi Muneratoris fide probatum appareat, epistolarum capita, pro insignis illius particulæ transmissione Italico sermone (Latino ego reddam) prout sunt conscriptæ, hic exarari curavimus.

442 Die igitur XXVII Januarii MDC, dum Romæ præstolatur Baronius accessum Talpæ, sic de Reliquiarum parte nuntiat; « Quod pretiosam Reliquiam attinet, videtur quod debeam vos commonefacere, ut quod persuasione mea necdum potuit impetrari, id effectum detur, Romamque illa adferatur, mediante Sancta ipsius potentia. Est illa pars notabilis Cranii, ex capite S. Basilii, quæ ad pontificem perlata Constantinopoli est, mihi quæ carissima; quam assuevi mecum ferre dum in consistoriis tractabantur causæ majoris momenti, unde et specialiter adjutum me sensi. Veniat igitur P. Talpa, cum eo quem dignabitur adducere socio, ad Sanctum hinc auferendum secum.»

443 Deinde XI Novembris MDC, adventu Talpæ in Urbem jam desperato, scripsit: « Quia mihi videtur, quod illius adventus extra spem sit positus; nolo retinere hic diutius, quod præsentem tradere in manus volebam, videlicet præciosissimam quamdam Reliquiam bonæ partis cranii ex corpore S. Basilii Magni, quam reservavi ecclesiæ Neapolita-

A » tanæ. Scribatur, cui dari ipsa debeat, quia ad
AUCTORE C. J. » omnem vestrum nutum mittetur, Demum III Fe-
» bruarii MDCI, Neapolim illam se destinasse signi-
» ficat hisce verbis: « Mitto vobis cranium S. Ba-
» sili, missum Constantinopoli Sanctitati suæ, ab
» hominibus fidis, quibus videtur deferenda credu-
» litas; ut ejus participem faciam novam Neapoli-
» nam ecclesiam.

444 Commentariolis ergo, a Magno Purpurato ter
repetitis, cranium S. Basilii Magni, a nostro templo
possideri approbatur. Quapropter, ut quo decoramur
thesauro Catholico innotescat orbi; has præsentem,
requisiti, ad majorem Dei gloriam fieri curavimus,
subscripsimus. Datum Neapoli, in domo Congrega-
tionis Oratorii, x Januarii MDCLXXXVIII.

Joannes Marsianus, Congr. Orat. Præp.

Carolus Henrice, Sacrista.

Antonius Strancia, Archivista.

Post hæc adjuncta ad Caput, ut dixi, 37; Capituli
B 38 mutantur numeri: et qui hactenus erat 439, fiat
445, et sic consequenter.

NOT. 29

Pag. 413 ad calcem capituli 37, quod est de sacris
reliquiis S. Basilii magni, subjungatur —

Aliæ reliquie
S. Basilii Ro-
mæ,

Quod initio hujus capituli indicatum est ex Indiculo
Panciroli de Reliquiis almæ urbis Romæ, illic haberi,
caput, brachium et costam S. Basilii, distinctius ex-
plicat idem Panciroli in Thesauro abscondito et con-
firmat Carolus Bartholomæus Piazza, religiosissimus
sacerdos, in suo Hemerologio Sacro Romæ Christianæ
et gentilis, quod anno 1690 dedicavit Alexandro PP.
VIII. Illic scribunt, Caput quidem S. Basilii religiose
conservari in ecclesia B. Mariæ Transpontina PP.
Carmelitarum institutionis antiquæ, et publicæ venera-
tioni quotannis exponi. Brachium in ecclesia S.
Mariæ Annuntiata et S. Basilii nunc appellata, quæ
est Sanctimonialium: denique Costam in ecclesia S.
Marci evangelistæ. Item in ecclesia S. Petri Vaticana
repositus Gregorius PP. XIII, partem brachii S. Ba-
sili, quando ibi condidit corpus S. Gregorii Nazianzeni
die XII Junii anni MDLXXVIII, sub eodem altari in am-
plo sacello B. Mariæ Virginis; uti testatur citatus
Piazza in sua Ephemeride Vaticana.

item Neapoli
dono Card.
Baronii.

C Habuit quoque Cæsar Cardinalis Baronius ejusdem
S. Basilii reliquiam insignem, missam Constantinopoli
ad Pontificem Romanum (nomen Pontificis in his suis
litteris, quas subijcio, non exprimit: credidero tamen in
aliis prioribus, illa de re scriptis, expressisse) et a se
dono datam Oratorio Neapolitano: estque donata a Ba-
ronio P. Antonio Talpa rectori Oratorii Neapolitani,
ubi nunc dimidiæ statuæ argenteæ inclusa servatur.
Illa de re extat hodieum epistola ejusdem Baronii in
archivo dicti Oratorii, in codice litterarum anni MDC
et MDCI, pag. 25, inscripta Antonio prædicto, qua in-
vitatur, ut ipsi Romam veniat ad accipiendam sacram
reliquiam, per alium non auferendam. Tenor ejus ex
Italico ita Latine habet: Quod ad pretiosam Reliquiam
attinet, debeo tibi singularia de illa perscribere, ut
quod ego persuadere non valeo, persuadeat ipse
Sanctus, faciatque te Romam venire. Est Reliquia
hæc insignis pars cranii S. Basilii, missa Constans-
tinopoli ad Pontificem Romanum, estque mihi ca-
rissima æstimatissimaque, quam solitus sum portare
mecum, quoties in consistoriis Papalibus tractanda
sunt negotia magni momenti; et fructum inde cepi
singularem. Veni igitur ut tecum hinc auferas
Sanctum, qui dedignabitur venire per alium lato-
rem. Signata est epistola Romæ xxix Januarii MDC.

NOT. 30

Pag. 486 de S. Dogmaele. Ad calcem Actorum
ejus pag. sequenti adjice. — Habet idem sanctus

Dogmael confessor ecclesiam in loco, Pomerit-Jaudli D
dicto diæcesis Treccoriensis in Britannia minore, ubi
honoratur sub nomine Sancti Toel, uti scribit Castella-
nus.

Pag. 438 num. 5 emendanda sunt varia. Quapropter NOT. 31
omnibus cancellatis, ita lege —

5 Is erat Christi annus MCCLI, quando Pontifex In- Redit Papa in
nocentius IV, qui in Galliis Lugduni ac alibi, Friderici Italiam an.
imperatoris tyrannidem declinans, sexennio et sex cir- 1251.
citer mensibus commoratus fuerat; imperatore mortuo
die XIII Decembris anni præcedentis, rediit in Italiam;
fuitque Mediolani, uti ex præmisso Breve discitur,
mense Augusto. Cardinales, quorum mentio fit in eo-
dem Breve, quod corpora dictorum ibidem Sanctorum
elevatorunt, integro nomine sunt Hugo Presbyter titulo
S. Sabinæ, primus ex ordine Prædicatorum ad talem
dignitatem elevatus; et Willielmus, item Presbyter,
titulo XII Apostolorum, qui anno MCCL Lugduni
obierat; et mortuum fuisse, antequam suum illud
Breve daret Pontifex, significat per formulam bonæ
mem.

6 Beati Confessores, quorum corpora dicuntur per
Cardinales istos elevata fuisse, Aaron, Naamatus,
Pantagathus, Aquilinus, Georgius et Eutharius, quin
episcopi Viennenses fuerint omnes, non sinit dubitare
ipsum Breve Pontificium. Certe pro talibus fuerunt
tunc temporis habiti; quando plura et antiquiora rerum
suarum habuerunt monumenta Viennenses, quam nunc
supersint: nec prudenter credi a quovis potest, collecto-
res catalogorum istiusmodi episcoporum, quantumvis
eruditi fuerint, post quatuor aut amplius seculorum
decursum, ac plurimum scripturarum interitum, tam
plene catalogos suos produxisse, ut nulla antiquissimo-
rum episcoporum nomina atque tempora ipsos non latue-
rint: et nullus dubito, quin, si ipsimet in præmemora-
tum Breve incidissent, continuo omnes, qui illic epi-
scopi Viennenses nominantur, in catalogos suos intulis-
sent.

E
sancti ele-
vati, fuere
omnes episco-
pi Viennen.

7 Noti passim sunt ex prænominatis, tanquam epi- præter duos
scopi Viennenses, et coluntur tamquam sancti, Naa-
matus XVIII Novembris; Pantagathus XVII Aprilis;
Georgius III Novembris; Eutharius sive Ætherius
hoc die XIV Junii. De Aaron et Aquilino notitia tam
certa non suppetit. S. Aaronem episcopum nominat
Grevenus in suo martyrologio die XXVIII Septembris;
et S. Aquilinum episcopum Molanus atque Mauro-
lycus die XVIII Julii; nec non Grevenus die XXIX Sep-
temb. Sed tantum vocant episcopos, nihil addentes de
loco, ubi episcopi fuerint. Quamobrem æque ad episco-
patum Viennensem, quam ad alium quemcumque, re-
ferri possunt. De sanctis Leoniano et Marculpho ita
loquitur Breve, ut ipsos e numero episcoporum mani-
feste excludat. Sanctos tamen et simul elevatos fuisse
in corporibus suis, non minus manifeste loquitur. De
primo sic pronuntiat Molanus die XVI Novembris:
Apud Viennam, depositio sancti Leoniani abbatis,
qui fuit germanus Aniani episcopi; nempe Aurelia-
nensis, qui putatur sub annum CCCCLIII obiisse, sancti-
monia clarus. Quo posito, vixit quoque ante dimidium
istius seculi S. Leonianus, qui et monasterium S.
Petri prope muros tunc Viennenses condidisse et pri-
mus abbas rexisse scribitur.

F

qui videntur
abbates fuisse.

8 Marculphum, aut potius Marculfum, alium
Sanctum non invenio, quam abbatem illum, qui in
Constantiensi Normanniæ diæcesi multitudine miracu-
lorum, præsertim in curandis strumis et liberandis
energumenis clarissimus vixit ac mortuus est, et ineunte
seculo X ob irruptionem Normannorum inde translatus
fuit Corbiniacum in diæcesi Laudunensi, ubi hodie dum
pergit opem miseris præstare, coliturque præcipue Ka-
lendis Maji, quo die et Acta ejus illustravimus. Quam-
obrem censi non potest sanctus iste Marculfus se-
culo XIII Lugduni inventus ac elevatus fuisse. Fuit
igitur

A igitur qui tunc ibi inventus fuit, abbas aliquis monasterii S. Petri Viennensis, uti fuisse traditur S. Leonianus, eodem tempore et loco inventus; quod et vero simile redditur, quia in ecclesia istius monasterii hodieum extat sacellum sub nomine SS. Aaronis et Marculfi, teste Chorier in *Antiquitat. Viennen.* pag. 295.

NOT. 32

Pag. 439 de S. Methodio Patriarcha CP. num. 1 lin. 14 post hæc — Anno MCCXXVIII hoc XIV Junii — adde — His, uti Henschenius præparaverat excusis, venit in manus meas Epistola, ab eruditissimo Pagio ad Abbatem Nicasium signata anno 1696: qua gustum aliquem præbere intendit curiosorum quarundam observationum suarum, a duobus posterioribus Criticæ suæ Tomis expectandarum. In hac Epistola pag. 7 eum ex Gallico sic loquentem exhibeo.

S. Methodius, Patriarcha Constantinopolitanus, obiit anno DCCCLVI, XIV Junii, quamvis hactenus omnes crediderint alio anno eam mortem contigisse. Etenim S. Ignatius fuit consecratus Patriarcha die IV Julii in Dominica, ita suadente S. Joannicio, teste Niceta in Vita hujus sancti Patriarchæ, Expulsus e Sede sua, et Theodora Imperatrix ex Palatio, anno DCCCLVII; quamvis auctores omnes id factum scribant anno uno serius. Etenim cum idem Nicetas dicat, ipsam regnasse cum filio quindecim annis, mensibus octo; id quod jam diximus, accidisse non potuit nisi anno DCCCLVII; eo magis quod Auctor Libelli synodici, loquens de Synodo Constantinopolitana, quam Photius contra Sanctum hunc collegit; dicit ipsum sedisse annis undecim, mensibus quatuor et diebus viginti: hinc autem apparet non solum ordinatum fuisse ipso quo supra dixi die, sed etiam depositum die XXII Novembris, quemadmodum Nicetas optime notat, quamvis versio Raderi hac in parte corrupta sit, ubi dicitur quod S. Ignatius restitutus fuit post novem annos exilii, librario novem pro undecim scribente; quos tamen undecim oportet utrimque incompletos censere, quod sic demonstro. Basilius Imperator constitutus, restituit Ignatium anno DCCCLXVII, die Dominica tunc cadente in XXIII Novembris, sicut ait Nicetas, eodem scilicet die quo

fuerat in exilium actus: sed quia id non contigit eadem feria, idque scriptores ante nos haudquaquam observarunt, lapsi in errorem sunt quoad annum. Dicit porro Nicetas, quod idem Sanctus post suam restitutionem gubernavit Ecclesiam annos decem; consequens igitur est ut obierit anno DCCCLXXVII die XXIII Octobris, ipso quem Nicetas signavit die.

Hactenus Pagius: quibus ad examen adducendis, ultimo hoc impressionis die tempus non suppetit, typographo nullam moram indulgente, propter instantes nundinas Francofurtenses; malui tamen vel sic oblatam correctionem admittere, quam fructu qualicumque diligentæ suæ privare virum, optime meritum etiam de hoc opere, cui verum S. Gregorii Nazianzeni obitum definivit per epistolam, prius ad me datam quam primum Criticorum suorum Tomum ederet.

Pag. 453 de Gerasimo Ordinis S. Basilii, subnecte.

NOT. 33.

Habemus Kalendarium MS. Sanctorum ejusdem Ordinis, ab ejus abbate generali Petro Menniti non ita pridem ad nos Roma missum, in quo S. Gerasimus appellatur Abbas; et notatur, ex permissione Congregationis rituum, coli in Ordine v Martii; qui tamen dies, ut alibi sæpe in isto Kalendario, videtur hic quoque ad arbitrium electus fuisse: quæ permissio facta dicitur anno MDCH, quando Ferrarius Catalogum suum generalem, ubi XIV Maji, atque iterum XIV Junii ejus mentio fit, nondum ediderat. At vero prodierat anno MDLXXVII Neapoli David Romæus de Sanctis Surrentinis, ubi in adjuncto indice de Sanctis regni Neapolitani, Gerasimum adscribit diei XIV Maji. Cur alium diem elegerint Basiliani, compertum non habeo. Neque magis compertum habeo, cur ibidem ejus obitum referant ad annum CCCCLXXV. An hunc Gerasimum suum Calabrum, cujus perobscura nunc memoria est, confuderint cum Gerasimo abbate, qui prope Jordanem fluvium monasticum vixit ac docuit apud Joannem Moschum in Prato spirituali cap. 107, ipsi viderint: potest Abbas ille seculo v floruisse.

Alia de S. Gerasimo Ord. Basiliana.

E

Pag. 483, ante B. Castoram viduam pone titulum et reliqua de S. Hartwico, prout hic sequuntur.

NOT. 34

DE SANCTO HARTWICO

ARCHIEPISCOPO SALISBURGEN. IN NORICO

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctitas probata. Vita a quo et quando et scripta.

Notior est civitas et nobilior archiepiscopatu suo, Salisburgum, quam ut indicatione aut illustratione egeat; antiquitas, uti passim putatur, Juvavia dicta, in Norico, nunc Bavaria, aut certe in Circulo ejus. Habuit illa post S. Rupertum, episcopatus institutorem, aliquot ejus successores sanctitate illustres, colitque hodieum: habuit et alios fortassis non inferioris sanctimonie, qui jam olim pro Sanctis habiti fuerunt, quamvis nunc speciali cultu in Officiis divinis non honorentur. Hos inter merito recensetur, de quo hic agimus, Hartwicus archiepiscopus, anno DCCCCXC creatus, MXXIII demortuus: cujus sanctitatem sufficienter commonstrant monumenta antiqua, Sanctum appellantis, sepulcrum in honore habitum, veneratio illuc accurrentium suosque infirmos deferentium, luminaria ibidem accensa, curationes impetratæ plurimæ.

2 Pleraque talis cultus indicta extant in ipsius vita, ulterio post obitum ejus seculo conscripta. Sancti appel-

lationem confirmat, præter chronica antiqua ecclesiæ Salisburgensis, Catalogus episcoporum ejusdem loci, quem inveni ipse anno MDCLXXXVIII in celeberrimo Austricæ monasterio Mellicensi, atque descripsi e codice membraneo MS. magnæ formæ, continente vitas Sanctorum mensis Novembris, fol. 249. Qui Catalogus desinit in Adalberto, anno MCLXVIII creato archiepiscopo, atque sub illud tempus debet collectus fuisse. Ibi autem Hartwicus honoratur titulo Sancti, uti ibidem ante ipsum honorantur S. Rupertus, S. Vitalis, S. Virgilius; et post ipsum S. Gebhardus, de quo paulo post hic agemus; S. Tiemo et S. Eberhardus, de quo jam actum est XXII Junii.

ex antiquis monumentis probata,

3 Andreas Brunnerus noster in Annalibus Bojorum parte 2 pag. 560, ubi S. Wolfgangum episcopum Ratisponensem ab Hartwico archiepiscopo Salisburgensi honorifice sepultum dixerat; ita pergit: Hartwicum sua virtus, magnis prodigiis confirmata, pene Wolfgango exæquavit. Fama hodieque viget, hor-

confirmatur recentioribus,

rente

AN. MXXIII

Sanctitas Hartwici,

F

C. J.

AUCTORE C. J.
Andrea Brun-
nero,

A rente bruma ramum ex arbore carptum in ipsius manibus floruisse, ostentatum etiam posteris, locoque, media hieme vernanti, a flore nomen inditum. Friderico archiepiscopo in pontificatu, quatuor annis ante Wolfgangi obitum, successerat non sine divinitatis consilio, Boicæ ita prospicientis, ut semper sanctorum virorum humeris fulciretur. Atque iterum pag. 763: Annus xxiii seculi xi, illustre Bojariæ sidus Hartwicum Salisburgensem antistitem extinxit, quem fama publica ob ingentia prodigia, a vivo mortuoque edita, Ruperto, Virgilio, ceterisque, quorum nominibus assurgimus, cœquavit. Constat usuram lucis oculorumque pluribus de tumulo largitum; ligatos in nodum artus explicasse; depositos et morti devotos jussisse vivere, aliaque similis exempli et gloriæ patrasse, non nisi divinis viris usitata, certa immortalitatis testimonia.

Wiguleio
Hundio,

4 Ante Brunnerum de eodem hunc in modum scripsit Wiguleius Hundius in Metropoli Salisburgensi pag. 7: Hartwicus, comes a Spanheim et Artenburg, alias Lavental, electus est archiepiscopus, vi Idus Novembris, anno dccccxc. Claruit multis miraculis et habetur pro Sancto. De eo ferunt, quod cum in Pluenbach pergens, ramum aridum casu de arbore carpsisset, statim in ejus manu ille floruerit; unde adhuc loco nomen Pluenbach superest. Sepeliit idem divum Wolfgangum apud S. Emeranum Ratisponæ. Idem S. Martinum, titulo edoctus, invenit; eumque S. Rupertum in urna argentea, auro vestita conjunxit. Rexit annis xxxii; mortuus anno mxxiii; sepultus in sacello S. Gregorii, Idem de eodem scribit in archiepiscopo. Adalberto II, quod anno mclxxi Vitalis, Virgilius, Hartwicus, pontifices Juvavienses et Pilegrinus Pataviensis multis miraculis claruerunt. Ejusdem sanctitatem celebrant fratres Mezgeri, in Historia Salisburgensi, anno 1692 impressa, pag. 302 his verbis: Sancto Wolfgango Sanctum subjungimus Hartwicum, qui etsi Romanorum calculum in Albo Divorum nondum tulit, e cœlo tamen prodigiorum suffragiis honoratus, in catalogo Præsulum inter Divos antiqua existimatione et fama a Salisburgensibus censetur. Et sub finem addunt. Ceterum Hartwicus, terra Salisburgensi sanctissime culta, ad paradisum Coelitem beata morte transiit anno mxxiii. Sepultus est in sacello S. Gregorii, quod deinde ab ejus sanctimonia, ad sanctum Hartwicum appellari cœpit.

Mezgeris
fratribus,

5 Ejusdem sanctitatem adstruit quoque Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, ad diem viii Novembris, qui fuit ordinationis ejus episcopalis, inquit, non natalis, qui latet. At vero hunc invenerint alicubi Cartusiam Colonienses, Zacharias Lippelous aut Cornelius Grasius, qui Vitas Sanctorum ex selectissimis et probatissimis orthodoxis Patribus anno mdcxvi Coloniæ ediderunt, ubi Acta Hartwici die xiv Junii proponuntur legenda: quem illi diem unde acceperint, non indicant; opinor, ex aliquo Germanicarum ecclesiarum Necrologio; quemadmodum in Fuldensi apud Leibnitium notatur ejusdem Hartwici annus, quo obiit, mxxiii; aut ex alio Calendario. Unum tantummodo inveni hactenus scriptorem, eumque recentem D. Franciscum Duckher, qui in suo chronico Salisburgensi anno mdclxvi lingua Germanica impresso, supremum diem Hartwici signat xix Decembris: et verosimilius est, ipsum tunc obiisse, quam xiv Junii. Nolim tamen propterea ipsius Acta eo reservare, quia jam ab aliis hagiographis ad diem xiv Junii relata pridem fuere; uti infra num. 14 amplius declarabitur.

Vita a quo
scripta sit,

6 Autor vitæ apud Canisium est anonymus, sed sancti Eberhardi, item archiepiscopi Salisburgensis anno mclxiv mortui, discipulus, qui ibidem multa alia de episcopis Salisburgensibus scripsisse indicatur; puta, vitas SS. Ruperti, Virgilio, Gebehardi, et ipsius

Eberhardi prædicti. Alium vitæ ejus auctorem indicat D Baronius sanctum Eberhardum, sic scribens tomo xi Annalium ad calcem anni mxxiii: Hoc eodem anno moritur sanctus (Sanctum et ipse appellat) Hartwicus Salisburgensis episcopus, cujus res præclare gestas scripsit ejus discipulus, æque sanctus, Eberardus, quas diligentia Henrici Canisii editas habes tomo 2 Lectionum antiquarum. Hinc Vossius quoque in Scriptoribus Latinis, tum novum Sanctum, tum ignotum scriptorem, Eberhardum, discipulum S. Hartwici producit; præterquam quod in anno etiam, quo Hartwicus obierit, aberret anno uno, adscribens obitum ejus anno mxxiv. Sed pace tantorum virorum dixerim, ipsos non satis considerasse, quæ apud Canisium, quem citant, de auctore vitæ S. Hartwici leguntur. Ibi enim non legitur, auctorem fuisse S. Eberhardum; aut discipulum Hartwici; sed sancti Eberhardi discipulum; qui etiam S. Eberhardi aliorumque ipsius in cathedra Salisburgensi decessorum aliquot episcoporum vitas descripsit, uti jam diximus. Ab obitu autem S. Hartwici usque ad obitum S. Eberhardi, qui incidit in annum mclxiv, uti demonstratum est ad ejus acta, die xxii Junii illustrata, fluxerunt anni cxli: potestque discipulus ille Eberhardi supervivisse magistro suo usque ad finem seculi xii; ac interea sua, quæ apud Canisium exstant, scripserit.

7 Quæ hactenus de auctore vitæ asseruimus, satis certa sunt. Quo autem anno is vitam S. Ruperti, et consequenter aliorum vitas, scripserit; indagat citatus Vossius pag. 437, adducens hæc scriptoris verba, uti apud Canisium tomo 2 pag. 256 leguntur: Computemus annos de transitu S. Rudberti ab anno dcccxiii Dominicæ Incarnationis. Sunt autem a transitu ejus usque ad præsentem annum, qui est Dominicæ Incarnationis annus millesimus centesimus octogesimus sextus; anni quingenti lxxiii. Et subdit: Ipse est annus xxxvi, 9 regni Frederici Imperatoris. Ita ibi. In quæ mirabiles conjecturas format Vossius, quatenus sermo est de annis imperii Frederici, de præcedentibus calculis parum sollicitus. Ego ex omnibus ibi temporum notis, illam certissimam duco, qua auctor dicit se scribere anno dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octogesimo sexto. Ibi enim nequivit errare. Recte etiam signavit e sententia nostra transitum S. Ruperti anno dcccxiii, quo ejusdem vita docet, eum obiisse vi Kal. Aprilis. Spatium quoque, quod signatur intercessisse a transitu S. Ruperti ad usque annum mclxxxvi, recte computatum est, si ab annis, uti scribitur, dlxxiii, demas x. Nam anni dlxxiii vere intercesserunt.

et quo tem-
pore,

8 Quod ait Vossius, ex temporum ratione annum Christi mclxxxvi esse Frederici xxxiv, non recte computatum est. Fredericus enim anno mclii, die iv Marti creatus imperator, jam compleverat anno mclxxxvi eodem iv Martii die, annum imperii sui xxxiv, ante diem transitus S. Ruperti anniversarium, qui incidit in xxvii ejusdem mensis, corrente jam tum anno Frederici xxxv. Sed neque hoc posito, inquis, recte computavit auctor vitæ, combinans cum anno Christi indicato annum Frederici xxxvi. Fateor, sed facilius fuit, illum in eo aberrare, quam in anno Christi signando, quo scribebat. Quod porro conjectat Vossius de illa nota, 9, apud Canisium annis Frederici xxxvi adjecta, opinaturque ex numerali 4, ob figuræ similitudinem ab imperito aliquo conversam esse in 9, vana est conjectura. Ego mihi persuadeo, notam illam 9, aliud non esse, quam signum, quo uti solent typographi pro syllaba finali, us; et hic indicabit, quod annus xxxvi. 9. legi debeat tricesimus sextus.

F
vana hic con-
jectante Vos-
sio

9 Lubet hoc loco (quandoquidem mentio facta sit de anno transitus S. Ruperti, quem in commentario ad ejus gesta, die xxvii Martii, fixerunt decessores nostri in anno Christi dcccxiii, aut dcccxxviii) lubet, inquam,

Error, ad vi-
tam S. Ruper-
ti commissus,

hic

A hic unum alterumve corrigere errorem, qui irrepsit in Annotata ad vitam ibidem primam, cap. 2 Annotatione m, quam sic emendes velim — m Fuerit is ex calculo nostro Benedictus I aut Pelagius II, qui ab anno 575 ad 590 ecclesiam universalem gubernarunt. — Auctor Annotationis, requirens, quis Pontifex Romanus ecclesiae præfuerit seculo Christi sexto post annum ejus LXXVII: postquem Bavaris prædicare Rupertum cæpisse, in commentario suo prævio statuerat; respexit per incuriam seculum quintum pro sexto, et inventum ibi nomen S. Simplicii, qui ab anno 467 ad 483 Pontifex fuit, illud in suam Annotationem transtulit, pro Pelagio Papa, qui e seculo VI sumi debebat. Errorem recte observarunt fratres Mezgeri in sua Historia Salisburgensi, § 1 Dissertationis præliminariæ; quibus eatenus ego gratias ago.

cognosci potest ex Commentario ibi prævio.

10 Non tamen probo, quod in capite istius paragraphi sui, hunc ponentes titulum, Quid Bollandus in Actis Sanctorum de ætate S. Ruperti senserit, colligant Bollandi, aut potius Papebrochii (hic enim istius lucubrationis auctor est) sensum ex errore, in Annotationiuncula per festinationem commisso, quem et ipsi, si diligentiores æquioresque fuissent, poterant per se deprehendere errorem esse, consulendo commentarium prævium, ubi data opera disputat Auctor de Ruperti ætate et num. 2 illam definit, quod nempe Rupertus anno Hildeberti regis secundo in civitate Wormatiensi habebatur episcopus; et post gloriosi apostolatus labores, vitam finivit in die Resurrectionis Dominicæ VI Kalendas Aprilis. Quæ verba, ex ipsis Actis desumpta, continuo explicans commentator, docet, Hildeberti, seu Childeberti, Austrasiæ regis, annum secundum concurrere cum anno Christi DLXXVII, quo adhuc Wormatiæ erat episcopus Rupertus; et diem VI Kal. Apr. a prænotato anno usque ad finem seculi VII non incidisse in diem Resurrectionis Dominicæ, nisi annis DCXXIII et DCXXVIII: atque adeo alterutro horum annorum, et verosimiliter primo, Rupertum obiisse; cæpisse vero apostolatuum suum per Bavariam post annum DLXXVII, quoto autem post anno non determinat, nec est facile determinatu, quantumvis illa in re laborent Fratres prædicti.

Altus ibidem error an vere sit talis.

11 Alium errorem videntur sibi iidem fratres Mezgeri deprehendisse in Annotatione n, ubi ad vitam S. Ruperti, a Surio editam, ejusque hæc verba: sanctissimum ejus corpus in ecclesia S. Petri, in sepulcro, quod nunc hodie cernitur, quievit annis 150, usque ad tempora S. Virgilii; hæc adjicitur notula: Ex nostro calculo intercessissent anni plusquam 200. Dispicet hæc notula, quantumvis innocens, prædictis scriptoribus, annos ibi positos referentibus ad prædictum errorem suum ipsorum non minus, quam Papebrochii, commissum in nomine S. Simplicii Papæ, loco Pelagii Papæ; volentibusque notam illam annorum 200, scribi debuisse annorum 300. At vero si ipsi inconsideratam suam sententiam ex annotatione erronea non concepissent, sed sententiam veram auctoris, in commentario expressam considerassent, collegissent utique, auctorem hic secundum commentarium suum loqui, ubi transitum Ruperti figit in anno Christi DCXXIII, et adventum ejus in Noricum reducit ad annum circiter DLXXX: atque inde videtur computasse intercapedinem annorum ducentorum usque ad inventionem aut translationem corporis sub Virgilio episcopo. Nihilominus parum accurata est annotatio in illum Surii textum; atque adeo deleatur: quia SURIUS ibi tantum agit de spatio temporis quo corpus S. Ruperti in ecclesia S. Petri sepultum quievit: ab anno autem, quo obiisse statuitur, DCXXIII, adusque annum DCCLXXIII, quo a Virgilio translatus fuit, intercedunt anni CL, uti scripsit Surius.

§ II. Item de scriptore vitæ, de die obitus aliisque Hartwici gestis.

R edeo ad Hartwicum. Vita ejus in antiquis Lectionibus Canisii extat tom. 2 cum aliis ecclesiae Salisburgensis monumentis, pag. 310; atque iterum tom. 6, cum aliis item ejusdem ecclesiae antiquis scripturis, pag. 1215. Quæ tomo 2 referuntur a pag. 247 sub titulo, De episcopis Salisburgensibus, usque ad pag. 324; sunt Vitæ S. Ruperti, S. Virgilii, S. Eberhardi, S. Hartwici, S. Gebehardi, episcoporum Salisburgensium: omniaque et singula adscriptum habent auctorem suum, S. Eberhardi archiepiscopi Salisburgensis discipulum; qui nusquam nominatim indicatur, aut qualis fuerit exprimitur. Attamen initio vitæ S. Eberhardi, aut (si mavis) prologo, vocat ipse sese extremum illorum omnium, quibus Eberhardus aut proprie episcopus, aut notus tantum convictu, aut meritorum magister olim exstitit. Igitur et ipse illum aliquo saltem prædictorum modo, si non omnibus, noverat, nempe vel ut episcopum subditus, vel ut socium in convictu, vel ut magistrum discipulus. Sub finem quoque vitæ ante recitationem miraculorum, se indicat unum esse ex discipulis ejus antiquis: et sub medium ejusdem vitæ, ait: Deus scit, quod non mentior quæcumque scribo. Dicam quod vidi, quod multorum attestatione, quod proprio experimento cognovi.

Vita Hartwici his edita a Canisio,

E

sed secunda, in parte aucta est,

13 Jam vero tomo 6 Canisii pag. 1021 sub hoc titulo, Monumenta Salisburgensia; proponuntur, præter alia multa, eadem vitæ, quas jam dixi tomo secundo contineri; iisdem passim verbis, auctæ tamen subinde interjectis aut adjectis quibusdam laciniis novis. Sic inter vitam et miracula S. Hartwici interponuntur aliqua, quæ nos hic istis [] signis includemus. Similiter adjicitur Actis S. Eberhardi veluti alia vita: et plura adduntur Actis S. Gebehardi: ex quibus additamentis cognoscitur, illorum Auctorem esse monachum Admontensem, dum monasterium illud Admontense, passim nostrum vocat; quod in editione tomi 2 nusquam observavi. Interim notat editor Canisius, in tomo 6 pag. 1138, Auctorem ibi sequentium vitarum esse eundem S. Eberhardi archiepiscopi discipulum, et apographum, quod ibi profert, esse altero, quod tomo 2 ediderat, multo correctius et in quibusdam locis auctius, præsertim in fine vitæ S. Gebehardi, ubi continetur fundatio integra monasterii Admontensis. Verum bona venia Editoris, non animadvertit, alium se prodere Auctorem in additamentis, quam in vitis: qui tamen possit credi, non multo post discipulum S. Eberardi illa compilasse: quia additamenta ad vitam S. Gebehardi desinunt in anno MCLXXVII. At vero si idem credatur quoque compilasse chronica Salisburgensia, quæ mox sequuntur, ætas ejus referenda erit saltem ad annum Christi MCCCLXXVI, quo usque Chronica illa pertingunt.

F

cetera similis primæ.

14 Vitam igitur Sancti nostri hic damus ex duabus prædictis editionibus Canisii, adeo inter se conformibus, præter insertam posteriori laciniam supra memoratam, ut altera vix verbulo ab altera discrepet, nisi forte ex incuria librariorum aut typothetarum: quibus etiam imputandum puto, quod in prima editione designetur annus ordinationis Hartwici in episcopum, DCCCCXV, manifestissimo errore; qui in posteriore signatur recte, DCCCCXG. Inde igitur fuisse Archiepiscopum, et fuisse ad annum usque Domini MXXIII, communis scriptorum consensus affirmat. Non æque conveniunt in determinando annorum numero, quibus ecclesiam suam rexit. Hundius annos tantum XXXII numerat, plerique alii XXXIII: qui tamen conciliari inter se facile possunt, si dies XIV Junii, quo hic, exemplo Lippeloi et Grasii, Acta S. Hartwici illustramus, sit etiam ejus dies obitualis. Tunc enim intelligendus est Hundius numerare annos

Annus et dies obituo it Hartwicus.

A annos XXXII completos; alii vero, XXXIII incompletos, deficientibus propemodum mensibus quinque, videlicet a die XIV Junii usque ad VIII Novembris, quo fuit ordinatus episcopus. At vita nostra Hartwici, quæ pariter docet, ipsum anno DCCCCXC, VI Idus, seu die VIII Novembris ordinatum, et anno MXXIII mortuum fuisse, designat annum episcopatus ejus XXXIV: adeo ut non tantum anni episcopatus XXXII, sed etiam XXXIII completi fuerint, atque annus XXXIV, a die VIII Novembris inchoatus. His consonat Auctor Chronici Salisburgensis, num. 5 nobis citatus, dum ait, Hartwicum ecclesiam suam rexisse annos XXXIII et ultra, atque obiisse anno Domini MXXIII, additque diem obitus XIX Decembris. Et sane debet ante finem istius anni Dominici obiisse ex omnium sententia. Sit igitur annus ordinationis Hartwici DCCCCXC, dies VIII Novembris; annus mortis MXXIII; annus episcopatus, quo obiit, XXXIV; dies obitus XIX Decembris. Si quæras, cur Acta viri sancti in illum diem non differamus, jam dixi, quia illo die nemo in Legendis Sanctorum de Hartwico hactenus egit: egerunt pridem aliqui ad diem XIV Junii, cepitque hic ei quodammodo proprius esse, sive vere natalis sit, sive alia de causa.

Sepelit S.
Wolfgangum,
B

15 Præter gesta Sancti nostri, ab Auctore vitæ relata, lego de eodem in vita S. Wolfgangi Ratisponensis episcopi, apud Surium ad diem ultimum Octobris, quod divino nutu ex prædictione Wolfgangi moribundi, ad locum, cui nomen Puppington, inter Passavium ac Vienne, ubi is animam agebat, directus sit, ac postridie mortis ejus, ex naufragio, per Danubium facto, solvus eo pervenerit, relatumque viri sancti corpus Ratisponam, in ecclesia S. Emmerammi solennibus exequiis terræ mandaverit. Narratio ibi sic habet: Mane alterius diei ab obitu Wolfgangi, exequias funeri apparantes, angustis animis cœpere, undenam possent obtinere episcopum aliquem, qui funus celebraret. Et ecce commodum supervenit Hartwicus Salisburgensis episcopus, et Aribon Comes, vir Dei, inter laicos clarissimus. Eos adventuros, nocte superiori beatus Wolfgangus significarat; post longa silentia et quamdam animi remissionem, ad adstantes subito dicens: Repurgate domum, præparate hospitium. Venient enim hodie ad nos hospites boni. Vera autem me dicere, hoc signo cognoscetis; navis, qua vehebantur bona Hartwici archiepiscopi et Aribonis præfecti, in Danubio naufragium perpessa est: sed Dei benignitate homines servati sunt, iidemque domini mox post obitum meum huc accedent. Quod ita factum est: et ab illis ipsis, et multa populi fidelis turba sacrum corpus septimo ab obitu ejus die Ratisponam honorifice est translatum: ubi cum ad S. Petrum esset exceptum, et vigiliarum missarumque celebrationibus anima Deo commendata; admodum reverenter corpus per cuncta urbis monasteria circumtulere, ad extremum illud inferentes in cœnobium B. Emmerammi, quem dum in humanis esset, præcipuo honore habuerat. Ibi missarum solenniis et exequiarum officiis rite peractis, præclare atque honorifice tumulatum est. Et isthæc quidem Hartwici pia officia in Wolfgangum episcopum suffraganeum suum.

et novam S.
Erendrudis
virginis eccle-
siam

16 Alia præstitit S. Erendrudi virgini et primæ abbatisse monasterii Nubergensis prope Salisburgum, ab ejus propinquo S. Ruperto fundati, cujus novam suo tempore excitatam a sancto imperatore Henrico ecclesiam dedicavit, in eamque sacrum Virginis corpus e priori loco transtulit; si Cæsario, tribus ferme post seculis ejusdem monasterii capellano et miraculorum S. Erendrudis scriptori, fides habenda sit. Scripta ejus extant apud nos, ex Canisio sumpta, in Actis sanctæ Virginis prædictæ tomo V Junii pag. 582: ubi postquam num. 3 ille narravit, S. Henricum Imperatorem ad tumbam S. Erendrudis iterato liberatum fuisse, nescio qua infirmitate; et simul vovisse Deo omnipotenti, beatæ et

gloriosæ virgini Mariæ, sanctæque Erendrudi, ut si relevaretur ab ægitudine sua, monasterium, quod paulo ante incendio consumptum fuerat, a fundamento vellet reædificare. His, inquam, narratis, ita pergit num. 4: Peracta quoque et ædificata structura, tam monasterii, quam aliarum officinarum, et dedicata ecclesia in honorem sæpe dictarum patronarum, ipso Imperatore præsentem, per B. Hartwicum archiepiscopum corpus S. Erendrudis de antiquo tumulo in cryptam, ubi nunc requiescit, summo cum honore translatum fuit. Quod factum sit vel ante vel currente anno MXXIII; quo Hartwicum obiisse diximus; nec amplius anno uno Imperator Henricus ipsi supervixit.

D
ab Henrico
Imp. sancto
constructam,

dedicat.

VITA a ET MIRACULA

Auctore anonymo, S. Eberhardi Archiepiscopi Salisburgensis discipulo.

Ex duabus editionibus Henrici Canisii tomo 2 et 6 Antiquarum lectionum, inter se collatis.

Consideranti mihi lilia agri, quo honore quoque decore candida vestiuntur et pullulent, multa virtutum varietate purpurati rosarum flores apparent. Hinc in lilio miror, quod est niveum; hinc in rosa colorem intueor purpureum. Tria tamen amplius in ipsis intendo colorem scilicet et odorem et utriusque allectionem. Flos est anima justi; color, religio Catholicæ fidei; odor, amor Dei et proximi; allectio, promissio est cœlestis regni. Unde est illud in Canticis Canticorum: Descendi in hortum nunc, ut viderem poma convallium, et inspicerem, si florissent mala punica. Et de eodem in subsequenti: Vineæ florentes odorem dederunt. Et illud: Odor inæstimabilis erat nimis. Hortus est Sancta Ecclesia, de quo Sapientia clamat: Rigabo hortum meum. Noces sunt animæ justorum; testa nucis, vas humani corporis; corium, mundani livoris amaritudo, et in b nucleo, justitiæ designatur habitudo. Tunc ergo in hortum suum c nucum Sapientia Dei descendit, quando quid in nucibus, id est in justis; quid in convallibus, id est humilibus, speciosius sit, consideravit d. Quæ sunt vineæ, nisi oves Dominicæ? Quid sunt earum flores, nisi passionum meritis purpuratæ virtutum varietates? Unde est illud Sapientiæ: Flores mei fructus honoris et honestatis. Floret enim vinea dominica per opus bonum, sed odorem dat aliis, bene vivendi proponens exempla. Floret vitis, decoratur in se, sed odore fructificat in aliis. Huic simile est quod legitur: Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris.

Matth. 6.

E

Comparisonem
florum,

Cant. 6.

horti,
Cant. 2.

Eccli. 24.

b
c

convallis,
d
et vineæ

F
Eccli. 24.

Eccli. 24.

laudatus S.
Hartwicus

Joan. 15

2 In agro igitur rosa vel lilium, in horto nux, et in convalle lignum pomiferum, et in vinea palmes, B. Hartwicus. Hinc enim est castitate candidus; hinc diverso virtutum colore purpureus; hinc, licet in carne, divinitatis satius nucleo; hinc ut lignum fructiferum imbre roratur temporaneo. Palmes est in vite, non aridus, non ad ignem ut comburatur excidendus, sed flore cum fructu germinans, ut doctrinæ vina ministret, in Christo, qui est vera vitis, exuberans. Unde est illud in Evangelio: Omnem palmitem in me ferentem fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Palmes vero iste non sterilis, sed fecundus, satis in Christo tulit sibi, sed purgatus, id est carne solutus, plus attulit et plus recepit. Hic quidem collegit, sed ibi cum exultatione manipulos reportavit. Super pauca fidelis humanitus, super multa cœlitus constitutus est. Hic ut pater familias pervigil, fieri comminatur:

hic

Psalm. 125. Matth. 25. Matth. 24. Joan. 10. Rom. 14. c	A hic ut pastor bonus, lupum confundit et fugat : hic etiam oves pascit et potat ; jejunantes non spernit, et manducantes non judicat. O ! quantum luxit e in carne positus, qui nihil remisse prætermittens, fuit in omni bona actione strenuus, ad docendum egregius et in omni morum claritate fuit conspicuus ; orphanorum adjutor, viduarum defensor, mœstorum consolator et in regenerandis animabus magnus propagator.	quia utriusque possessor arcam Domini rexit et arca Domini fuit. Quod tamen in ipso materialiter fuisse, si quis obstinate contradixerit ; spiritualiter o tamen completum ut credat, ratum sit. Quid enim signat.ejus via, qua vadit, ut ecclesiam dedicet, nisi Christum, in quo moraliter graditur, ut in mente sua Deo Sacrificium paret p ? Quid est arbor, de qua ramum fregit, nisi quilibet legis doctor, de quo disciplinæ formam sumpsit ? De hac virga scriptum est : Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Vel aliter ; Disciplina tua ipsa me docebit. Vel, et hæc virga pastoralis est, quæ in medio, sub typo disciplinæ, est rigida ; subtus causa servitutis, ferrea ; superius quasi floret, quia pœnitentes attrahit cum misericordia. De parte ferrea scriptum est : In virga ferrea confringes eos. De medio virgæ dicit Psalmista : Disciplina correxit me in finem. Superior pars virgæ, typum tenet misericordiæ. Tria quidem doctori conveniunt, ut scilicet impios districtius feriat ; in bono stabiles, non facti q moneat ; compungentibus misericorditer consulat.	D AUCTORE ANONYMO o p Psalm. 22. Psalm. 17.
f fit Archiep. an. 990 : q	3 Hic itaque post obitum bonæ memoriæ FridERICI antistitis ecclesiæ Juvavensis suscepit cathedram anno incarnationis Domini DCCCXC, f VI Idus Novembris : sed ecce cum prædecessore suo gaudet regnum sortis et gloriam. Ex regali legitur oriundus prosapia g, unde ampliori virtute, vitam in se nobilitavit et opera.	6 Hanc virgam B. Hartwicus habuit et ipsa r virga æquitatis fuit : ut de ipso dici possit Ecclesiæ per Prophetam ; Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Quid enim non extitit virtutis s in quo omnium virtutum schola fuit ? Quomodo etiam non sit plenus omni virtute, quem ecce prævenit Dominus in dulcedinis benedictione ? Ipse autem ecclesiasticæ virtutis est virga, cujus doctrina vel fide, legalium mandatorum in populo connectuntur laquearia. Ex Sion vero emittitur, dum speculatio t fidei ecclesiæ administratur. Omnia autem opera sua quæ fecit fuerunt signifera, quia virtutum, quas Deus in ipso fecit, fuerunt signativa. Consummato igitur felici vitæ suæ cursu, exuta humanitatis tunica, indutus est immortalitatis stola. Migravit autem S. Hartwicus ad Dominum anno ab Incarnatione Domini MXXIII, episcopatus autem sui XXXIII u, Henrico imperatore II hujus nominis regnante, Domino nostro Jesu Christo Rege ; qui vivit et regnat cum Deo Patre et Spiritu sancto unus Deus, per omnia secula seculorum. Amen.	q r et ipse virga virtutis fuit, Psalm. 109 s Psalm. 20. E
Apoc. 1. ortus ex stirpe regali, h i	Ut radius de sole prodit, de flumine rivus ; Hic stetit et fluxit regum de sanguine rivus. Iste ergo participat in eo, quod scriptum est : Fecit nos Deus sibi regnum et Sacerdotes.	7 [x Magnificavit igitur Dominus Sanctum suum Hartwicum et beatificavit illum in gloria. Vere mirificavit, quem adhuc in carne spirituales fecit, et qui corporaliter fuit in terris, jam mente conversaretur in cœlis. Huic ergo cum suis consimilibus dicitur per Apostolum : Vos estis genus electum, regale sacerdotium. Vos, inquam, electum, præelectum a Deo, electum a populo, quod certo comprobatur in sua electione miraculo. Post prædecessoris sui transitum, cum jam clerus ingemuit, et de pastore certantibus beatus Hartwicus supervenit. Intrat igitur pontificatum nescius, a clero suscipiatur a Deo præelectus : mirum in modum a Spiritu Sancto ducitur, ut agnus ad pascua, sed in ipso transmutatur arietis forma. Fit agnus, ut obediat ; aries ut præmineat : agnus, ad sacrificium ; aries, ut custodiat gregem suum. Fit signorum virtute mirabilis, caritate conspicuus et in consortio stabilis : fecit mirabilia in vita sua : tunc fecit illis, sed modo plus facit istis : velut enim in nocte seculi luna fuit in vivis, sed ecce in cœlestis gloriæ firmamento velut sol lucet mortuus : ut bene conveniat illi quod scriptum est : Justi fulgebunt sicut sol. Quid ergo mirabilius ? caro in lunam et anima mutatur in solem. Recte igitur convenit illi illud Sapientiæ : In morte mirabilia opera ipsius. O quam gloriosus Deus in sanctis suis, qui quos dilexit in mundo, post mortem plus dilectos esse, signorum declarat beneficio. Opus tamen erat, vel potius decus, ut quod ex incuria scribere neglexerunt antiqui, posteris declaretur beneficio Dei. Nos igitur non meliores primis, sed	q r et ipse virga virtutis fuit, Psalm. 109 s Psalm. 20. E
Isa. 33. Psalm. 20	B i per Prophetam : Regem in decore suo videbit. Et illud in Psalmo : Domine, in virtute tua lætabitur Rex et super salutare tuum exultabit vehementer. Fuit enim ad opera misericordiæ vehemens, in tribulatione patiens, pronus ad indulgentiam, et tardus ad iram, fide firmus, ut impetret ; spe certus, ut capiat ; caritate perfectus, ut sine fine permaneat. Ut etiam ordo docendi postulat, multa erubuit docere, quæ tamen studuit facere, viam monstravit digito, quam ipse præcessit opere suo.	mortuus an. 1023.	t
1 Cor. 13. 1 Cor. 9. vitiis osor et emendator Psalm. 14. k l	4 Cogitavit enim, non esse sicut æs sonans, aut cymbalum tinniens ; ne cum aliis prædicaret, ipse reprobis fieret k. Detractoribus aures non adhibuit : aliud in corde et aliud in ore non habuit : munera super innocentes non accepit. Pœnitentes hortabatur ad melius, justos fovebat ut justus, minores tuebatur ut fortis ; et omnibus exhibuit opera pietatis. In meridie quippe caritatis, cum sole justitiæ statum fixit, ut luceat ; ut l sicut mundus solari radio, sic credentium populus suo respondeat beneficio. Interim enim ejus virtutum fama percubuit, quod ad ipsum, causa doctrinæ sugendæ, vice apum, circumquaque omnis turba confluit. Eia quantos, nube infidelitatis obductos, mente cæcos, fidei luce perfudit ! quantis etiam, malitia surdis, verbi Dei auditum inseruit et ex insolentia mitius per confessionem Christum laudare fecit ! Omnes corporis et animæ curavit ægrotudines, verbi gratia, errore contractos, veritatis cognitione fecit erectos. Hinc mundavit lepram et de facie gregis sui omnem abstersit maculam. Hinc gaudio prævaricationis occisos vipereoque tentationum veneno præmortuos ad virtutum opera restituit vivos. Bene igitur convenit illi, quod de Helisæo Sapientia clamat : In vita sua fecit monstra. Quod enim melius monstrum, quam de peccatore justum, de ægro sanum, de obstinato credulum, vel de mortuo reddere vivum.	u	x Præfatio ad miracula.
EccI. 48.	C nube infidelitatis obductos, mente cæcos, fidei luce perfudit ! quantis etiam, malitia surdis, verbi Dei auditum inseruit et ex insolentia mitius per confessionem Christum laudare fecit ! Omnes corporis et animæ curavit ægrotudines, verbi gratia, errore contractos, veritatis cognitione fecit erectos. Hinc mundavit lepram et de facie gregis sui omnem abstersit maculam. Hinc gaudio prævaricationis occisos vipereoque tentationum veneno præmortuos ad virtutum opera restituit vivos. Bene igitur convenit illi, quod de Helisæo Sapientia clamat : In vita sua fecit monstra. Quod enim melius monstrum, quam de peccatore justum, de ægro sanum, de obstinato credulum, vel de mortuo reddere vivum.	1 Petri 20 F	
Ramus exsucus in manu ejus floret ; m n	3 Sed nec hoc silere dignum video, quod plurimorum fidelium didici testimonio. Contigit enim, quod ad ecclesiam, quæ Tale m dicitur, in festo S. Andreæ ipsam dedicaturus exiret n, silvamque pertransiens, ramusculum ex arbore frangens arripuit, quem cum non diu manu tulisset, flores peperit, et in signum sanctitatis ejus a quibusdam fidelibus, diu custoditus fuit. O signum mirabile et plusquam dici possit commendabile ! O novitas ab antiquo non discrepans ! O Hartwici virga, virgæ Aaron sub figura concordans ? Sed illa in arca et hæc in manu floruit, nec tamen inter se dissentiant,		
Exod. 7.			

AUCTORE
ANONYMO.

A sed cautius agentes, sic scribamus posteris, ut ad laudem Dei excitentur operibus nostris. Siquidem tantum virum tantaque in Christo facta magnalia nullus situs oblitteret, nulla oblivio decoloreret, hic memoriæ tradatur in scripto, quod fidelium comprobatur testimonio: laudem Dei lingua loquatur ut calamus, ut voci concordet ipsa manus; jam ad miracula convertatur stylus] y.

y
z
Miracula,
ipsa,

a a

b b

c c

8 Ad laudem et gloriam nominis Domini, z cum quadam die populus in capella sanctæ Dei Genitricis devotus adstaret, cereus in altari exstinguitur, sed ut accendatur a quodam juvene quantocius accurritur; cereum festinus arripuit at ad tumbam B. Hartwici aa accensurus accedit, sed cum jam tumbæ appropriat, jam cereum Sancti virtus inflamat; mirum in modum per se luminare succenditur, ut lucerna Ecclesiæ fuisse B. Hartwicus approbetur. Flamma etenim rubedine apparebat bb ut sanguis; sed in illo reor, aliquid mysticæ fuisse significatum cc: verumtamen populus in admirationem vertitur et flammam huic similem numquam vidisse profectur. O mirabile! ex ejus virtute accenditur cereus, cujus beneficiorum claritate illustratur fidelium populus. Fama igitur tantæ rei universam patriam transvolat, sanctumque Dei in populo virtus patrata dd magnificat. Accurrunt subito debiles, sed sanitatis citius fiunt efficaces: sani currunt et languidi, et in Sancto glorificant nomen Domini: signis ad fidem provocantur increduli, spem concipiunt desperati, caritate solidantur qui fuerant odiosi.

d d

etiam ad se
pulchrum
ejus facta.
e e

f f

9 Accedit interea puella quædam paralytica, quæ dum sepulcro advolvitur, optatæ sanitati restituitur lætabunda. Quidem etiam juvenis trans Enum ee genitus, annos circiter xxx agens, cæcus adducitur, sed Sancti provolutus sepulcro, visu perfunditur desiderato. Item quædam puella decennis ad præfatum Sanctum defertur contracta ff, sed illico ad plenum erigitur, ut eo miraculo Sancti virtus commendetur. Simili quoque modo mulier quædam, jam diu omnium membrorum virtute privata, per alios adducitur, statimque sanitati restituta, cum gaudio sola revertitur. Puer itaque de Pinzgau eatenus infirmans, ut mulier [prædicta,] pari modo fertur ad Sanctum, parique vice gratiam Dei salutarem experitur et fructum. Nec non et puer quidam de Olhusen affertur contractus, sed Deo operante, Sanctique meritis refertur erectus. Similiter puer in tantum manibus contractus fuit, quod jam amplius posse sanari populus desperavit, B. Hartwici allatus tumbæ plenissima restauratur sanitate. Quidam homo de Eringen puerum suum cæcum reliquiis Sancti superposuit genuque flexo largissime lacrymans, visum puero felix obtinuit. Vir quidam de Sulbach miserabiliter flexis reptans poplitibus, sed Sancti nomine sæpius invocato, plantis et basibus solidatis, donum recepit optatæ sanitatis.

ANNOTATA C. J.

a Vita inscribitur hic libellus apud Canisium in prima editione. Potius Encomium vocetur, quia gesta singularia perpaucula habet, ac fere in laudibus viri sancti versatur. Hinc in editione Canisii secunda rectius scribitur titulus, De S. Hartwico archiepiscopo Salisburgensi, nulla vitæ facta mentione.

b Præpositio in abest a prima editione.

c Abest item in editione 1, suum.

d Editio 1 legit, considerandum.

e Pro luxit; edit. 1 habet lux.

f Editio 1 notat annum DCCCCXV; quod erratum est, ut jam monuimus.

g Hundius ipsum vocat comitem a Spanheim et

Artenburg. Eucelinus item; in sua Germania tomo 1 D sub finem, nominat inter illustres familias qui primis XII Ludis equestribus interfuerunt, Spanheimensem; atque iterum inter S. R. I. Comites recenset Spanheimios; Unde patet, familiam et antiquam et perillustrem esse: quæ et potest ex regali oriunda fuisse. Quod non vacat mihi ulterius examinare.

h Habet editio 1, in gratia.

i Desideratur ei in edit. 1.

k Ita editio 2, recte. Et aliud in ore, deest in 1.

l In eadem deest secunda particula, ut.

m Fuerit ecclesia illa in pago Pluenbach; quandoquidem scribat Hundius illa de re his verbis: Ferunt quod, cum Hartwicus in Pluenbach pergens, ramum aridum casu de arbore carpsisset, statim in ejus manu floruerit. Unde adhuc loco nomen Pluenbach superest. Quod nempe a Germanico Pluen, aliis Bluen, Florere; et Bach, fluvius compositum sit; eo quod illuc pergenti Hartwico ramus aridus in manu floruit. Atque hodieum signatus in tabulis geographicis Pluenbach fluvius et Pluenbach vallis, ad quinque circiter milliaria Germanica communia Salisburgo meridiem versus.

n Edit. 1, exierit.

o Edit. 2 hic legit, specialiter.

p Edit. 1, paretur.

q Non facti, abest ab edit. 2.

r Utraque editio Canisiana habet ipsa. Forte melius legeretur ipse, ut referatur ad Hartwicum; quia continuo sequitur de ipso: et paulo superius dicitur idem ipse arca Domini fuisse.

s Editio 2 legit, Quid enim nisi virtutis extitit.

t Speculatio. Editio 1, speculo.

u Utraque iterum editio Vitæ Canisiana scribit, Hartwicum obiisse anno episcopatus sui XXXIV; alii, XXXIII; Hundius XXXII. Qua de re in Comment. num. 14 diximus. Præferendus est prior numerus, qui cum aliis temporum characteribus, ibidem in vita et alibi expressis, recte convenit, indicatque, Hartwicum diem supremum obiisse versus finem anni MXXIII, certe post VIII Novembris: ipsumque diem signat chronicon Salisburgense XIX Decembris.

x Hic inter [] adjicimus, quæ tantum in editione 2 Canisii leguntur post vitam hactenus datam, sub novo hoc titulo: De S. Hartwico Archiepiscopo: videnturque veluti præfatio ad miracula, et posterioris Auctoris esse. Si enim idem foret cum priore, cur quæ hic narrantur de miraculosa Hartwici electione, non potius suo loco, ubi de electione ejus agitur num. 3, retulisset?

y Hic in editione secunda iterum repetitur titulus talis, De miraculis ejus post mortem; qui in prima nullus est.

z Domini prætermissum est in edit. 1.

aa Hinc concludi potest, lumen ad sepulcrum Hartwici olim foveri consuevisse, in signum sanctitatis ejus et populi cultus.

bb Edit. 2, parebat.

cc Edit. eadem, aliquid mysticæ fuisse significationis.

dd Edit. 1, parata.

ee Edit. 2 Enum scribit; Germanis vulgo, Inn; notus fluvius, qui ubi proxime Salisburgum respicit, facile 20 leucis ab eo distat.

ff Ab editione 1 abest, contracta.

APPENDIX

De corpore S. Martini, per S. Hartwicum Salisburgi invento ac translato.

De hac inventione ac translatione, nulla in præmissis

A *sis S. Hartwici Actis fit mentio : apud Canisium tamen, post utramque vitam adjicitur illa de re Narratio, quæ in prima editione hunc titulum præfert : De Otone Imperatore. In altera vero hunc : De corpore S. Martini, episcopi Turonensis, quomodo huc, Salisburgum, sit allatum. Descripsi ego anno MDCLXXXVIII in Mellicensi celeberrimo Austriæ monasterio, e codice membraneo MS. vitas Sanctorum mensis Novembris complexo, eandem Narrationem, hoc præfixo titulo : Qualiter S. Martinus Juvavum venerit. Auctor Narrationis, illic seorsim a vita S. Hartwici positæ, nullus memoratur ; ut dubitari possit, an vere illam scripserit Discipulus S. Eberhardi archiepiscopi Salisburgensis, qui vitam S. Hartwici et aliorum ejusdem ecclesiæ præsulum scripsisse, apud Canisium exhibetur. Si memoratus S. Eberhardi Discipulus Narrationis auctor est, scripta fuit versus exitum seculi XII.*

an alius a scriptore vitæ S. Hartwici.

B *2 Sed mihi quidem verosimilius est, alium ab illo auctorem fuisse, et fortassis integro seculo posteriorem, qui talis translationis atque inventionis nullam in vita S. Hartwici mentionem inveniens, putansque, factum ad laudem Viri sancti et ad decus ecclesiæ Salisburgensis pertinere, illud ex traditione majorum, ut ait, descripserit atque ad posteros transmiserit, qui deinde monumenta ecclesiæ Salisburgensis colligentes, et Canisio, ut excuderentur, suppeditantes ; vitæ Hartwici, ad quem pertinere videbatur, appenderint. Imo, quia in vita ipsa dictarum translationis atque inventionis nulla mentio fit, arguitur, auctorem vitæ nullam illarum notitiam habuisse, aut certe non credidisse rem sibi constare ; alioquin enim suo loco in contextu vitæ retulisset, uti alia quæ minus notabilia videri possunt, aut saltem indicasset, se seorsim daturum illarum descriptionem. Hinc considerans, fratres Mezgeros in sua Historia Salisburgensi pag. 292 fateri, autographum Discipuli S. Eberhardi non adesse, sed tantum apographum, anno circiter MCCLXXXIV scriptum ; hæc inquam, considerans, quæro, unde ipsis innotuerit, autographum a Discipulo S. Eberhardi scriptum fuisse. Mihi sane magis probatur ex jam dictis, non illum, sed posterioris ætatis auctorem esse ; atque adeo apographum quod vocant, ipsum autographum censi posse. Quod enim in pluribus mendosum sit ; id æque a manu auctoris, atque a librarii, potest profectum esse. Si igitur aliud argumentum non habetur, cur Narratio illa tribuatur Discipulo S. Eberhardi, tamquam auctori, quam quod apud Canisium subjungatur vitæ S. Hartwici, cujus ille auctor esse creditur ; nihil certo evincitur : cum eadem Narratio in codice Mellicensi seorsim referatur absque auctoris indicatione.*

Narratio Salisburgensium.

C *3 Verum hæc de auctore, et tempore quo scripserit, utcumque se habeant ; id certum est, ex illa Narratione scriptoribus rerum Boicarum, Aventino, Hundio, Brunero, Mezgeris, aliisque innotuisse quæ de præsentia corporis S. Martini Salisburgi narrant. Solus inter illos Brunnerus Narrationem improbat ; cui tamen exteri, et imprimis Galli, ut mihi quidem videtur, suffragabuntur. Res tanti est, ut mereatur indagari propius, quo sua gloria et possessio sacri corporis, seu Salisburgensibus, seu Turonensibus probabilior reddatur. Illud autem ut Salisburgensibus adjudicari possit (nam apud Turonenses certa possessio fuit usque ad medium seculi X, nullis contradicentibus) oportet discutere argumenta, quæ novam possessionem ejusdem corporis illis addicunt : inter quæ primum omnium et præcipuum censi debet Narratio, de qua diximus. Illa ex codice Mellicensi cum duabus Canisii editionibus collata, perexiguo discrimine, talis est.*

Otto Imp. clam accipit corpus S. Martini Turonibus,

4 *Accepimus a patribus nostris, quod Otto imperator Hispaniam cum multo apparatu profectus, in civitate Turoniorum hospitandi gratia ingressus est ; ubi per aliquot dies cum magnatibus suis moram faciens, mansionarios simul et custodem pretio*

Junii T. III

corrupt a, et sic corpus B. Martini auro et argento latenter comparavit. Datis ergo quæ pepigit, recepit quem voluit, regreditur festinus ad patriam, furtim deferens tanti corporis glebam. Quia vero tam pretiosum thesaurum suo vectigali contineri, duxit indignum ; archiepiscopo Juvavensi Herolfo, sibi ut credidit fidelissimo, tradidit conservandum, sibi ubi et quando præciperet proferendum b. At ille gaudenter suscepit et in suam ecclesiam pie transvexit ; criptam in qua eum abscondit, suo nomini consecravit ; socios sibi adjurat, ut lateat, titulo litterali consignat, ut pateat ; ut quod lingua nesciret, hoc intitulatio c posteris propalaret.

5 *Decedente itaque aliquo tempore, citatus ad curiam venit, ubi a Rege de supradictis requisitus, respondit ; Sanctum quem quæritis, in sanctuario permanendum reposui, unde amodo nullatenus debet removeri. Tunc Imperator, se defraudatum considerans, irascitur : at ille fugam iniit, ne si expectet, in aliquo periclitetur d. Tunc Henricus Dux, frater Imperatoris et quidam milites, Plangenses scilicet, Regi placere volentes, quia et ipsi Salisburgensi ecclesiæ inimici fuerunt, ipsum persequuntur, ut feriant, quem sævientes arripiunt et excæcant : sic nec ille reddidit, nec Imperator rehabuit ; sed vir bonæ memoriæ Herolfus reposuit e, et usque ad tempus B. Hartwici reconditum latuit.*

6 *Igitur B. Hartwicus, nescio quo casu, hoc inveniens, sed, ut reor, cœlitus inspiratus, vel titulo edoctus, invenit et solenniter et eminentius transtulit, et hospitatum hospiti, Martinum scilicet B. Rutberto consepeliivit et digne, apostolis parem, Bavaricæ gentis sociavit apostolo, quorum uterque sicut in una continentur tumba, sic invicem consociantur in f gloria, sepulturam quoque eorum argento simul vestivit et auro, ut dum in thesauro decus appenditur, quam splendida, vel potius quam pretiosa sit eorum virtus, significetur. Quod vero corpus B. Martini B. Rutperto consepultum sit, miraculis, quæ per ipsos fiunt creditur ; et ut nulli dubium sit, antiquorum patrum legimus testimonio approbatum fuisse.*

7 *Cum etenim aliquando Ratisbonæ imperator Henricus quartus rexit concilium, inter duos archiepiscopos Gebhardum Juvavensem scilicet, et Adelbertum Bremensem, coram omni curia altercatio facta est : qui, ut verum fatear, omni virtute commendabiles [erant] et honore invicem prævenientes, in die S. Martini coram Rege officium celebrare Juvavensis Bremensem monuit. At ille indigniorem se judicans, restitit et in hæc verba prorupit : Constat, O Gebharde, quod mihi instanter præmineas, cum vel g Apostolicæ sedis legatione recenseas, vel quia in solennitate Sancti, cujus corpus Juvavum continetur, pallio indui debeas : hoc enim tam a progenitoribus meis, quam ab ipso Imperatore percepi, Martinum in vestra ecclesia contineri. Celebravit ergo Gebhardus Juvavensis, indutus pallio, cessit alter, ut utriusque commendatio nostræ sit veritatis attestatio. Hujus itaque rei non incertus bonæ memoriæ Hartwicus episcopus, absconsum in obscuro, sustulit, et supplicantium fidelium aspectibus honorifice reposuit. Hæc ideo hujus patris nostri Hartwici gestis inscripsimus, ut dum bona quæ fecit attendimus, cum utrisque, Martino scilicet et Hartwico, de terrenis ad cœlestia meritorum vice transferri curemus.*

VARIA LECTIO

a Latenter deest in Canisii editione 1.

b Editio 1, proferendum. Edit. 2, præferendum.

c Convenit editio 2. Prima habet intitulo.

76

D AUCTORE C. J. a

b

c

quod defertur Salisburgum,

d

E

e

ibique a S. Hartwico invenitur,

f

et verum ejus esse corpus probatur.

F

g

d

- A d editio 2, periclitaretur.
 e Quæ hinc sequuntur, recte habent in MS. nostro :
 at in utraque editione sic vitata sunt, ut sensum idoneum non faciant.
 f In gloria. Deest in edit. 1 particula in.
 g In edit. 1 hic repetitur particula cum, tamquam præpositio.

DISQUISITIO

In Acta præmissa de translatione corporis S. Martini.

Narratio,
 ex traditione
 accepta,

- U t de diversitate titulorum, et separatione Narrationis a vita S. Hartwici in codice Mellicensi, nihil amplius dicam; incipit Narratio, Accepimus a patribus nostris, quod manifeste declarat, per solam traditionem cognita fuisse auctori, quæ scripsit. Quamobrem et parum distincte historiam refert, et multa confundit, et a notis temporum singularibus abstinet. Quis enim Otto imperator Hispaniam cum multo apparatu profectus est? primusne, an secundus, an tertius istius nominis, qui annos circiter LXIV continuos imperium tenuerunt?
- B Primus utique Otto, cujus tempore Herolfus, alius Heroldus, vixit intelligi debet; sed quos is imperii sui anno, qua de causa, quid in Hispania acturus; eo profectus est, et quidem cum multo apparatu, relicto imperio proprio, per regnum alienum, longissimo itinere? Nemo ullus scriptor idoneus omnium, qui propius ad tempora Ottonis accesserunt, seu Germanus, seu Gallus, sive Hispanus, sive alius, talis professionis scitur meminisse; quamvis eorum multi gesta Ottonis luculenter prosecuti sint, etiam minuta memorantes. Quæ iterum causa fuit, cur in Hispaniam, longe positam proficiscens, per aliquot dies cum magnatibus suis moram faceret in civitate Turoniorum? Quid? Religiosissimum Imperatorem publice apud posteritatem criminari simoniæ et sacrilegii? dum asseritur auro et argento latenter comparasse corpus S. Martini, corruptis pretio custodibus. Cur denique iter in Hispaniam, quod multo cum apparatu suscepit, prosecutus non est; sed accepto corpore S. Martini, festinus regreditur ad patriam; acsi propterea tantum venisset?
- 9 Est etiam incredibile, Herolfum archiepiscopum fidem, Imperatori ac domino suo datam, ausum fuisse coram ipso violare, negando, se illi redditurum sacrum pignus, quod ubi et quando præciperet Imperator, proferendum reddendumque promiserat. Atque sic nec
- C Herolfus reddidit, nec Imperator rehabuit corpus. Quasi vero, quod in alterius regno fraudulenter, uti habet Narratio, acquisierat Imperator non potuisset a suo subdito violenter, salva justitia, repetere ac rehabere. Excæcatum fuisse Herolfum, novi, idque testantur scriptores cœvi: attamen id factum non est tali de causa, qualis hic adstruitur; sed multo sceleratiore, eaque non una, uti, Herolfo adhuc superstite atque contumace, scribit Joannes PP. XIII anno DCCCCLXVII in concilio Ravennate, apud Labbeum tomo 9 col. 674, quod nempe Heroldus pro sua culpa et perfidiæ temeritate excæcatus sit, eo quod ecclesias Dei expoliaverit, thesaurum paganis erogaverit, seseque eis junxerit in Christianorum necem et deprædationem, contraque dominum et piissimum imperatorem, suum seniore, rebellis et infidelis extiterit, confugiendo scilicet ad Hungaros tunc paganos, eosque in perniciem patriæ adducens; quando et captus fuit in bello et excæcatus ab Henrico duce Baviaræ, fratre Imperatoris, ut nonnulli scripserunt: quod tamen a se factum esse, ipse Henricus negavit, dum illa super re, morti proximus, interrogaretur.

10 Habet item Narratio, quod post surreptum e Gallia S. Martini corpus et in Germaniam transpor-

tatum, Herolfus ab Imperatore ad curiam citatus fuerit: verum de tempore et loco, quando et ubi curia illa habita sit, nihil memoratur; tantum indicatur, ibi simul fuisse Imperatorem, fratrem ejus Henricum, et ipsum Herolfum: ex quo concludi potest ac debet, id ante annum DCCCCLV, quo Henricum obiisse, certo constat ex Dietmaro nostro MS. ex Reginone, Hermannno Contracto, Schafnaburgensi, aliisque. Eatenus autem tantum occupationis Otto imperator habuit bellando cum domesticis suis intra imperium, filio Ludolfo, fratre Henrico, propinquis aliis aliisque principibus; item extra, cum Slavis ad septentrionem, cum Bohemis et Hungaris ad Orientem, cum Italis ad Meridiem, cum Gallis, ad Occidentem; ut vix respirare potuerit, nedum cogitaverit de loginqua expeditione suscipienda per regnum alienum gentemque sibi æmulam, usque in Hispaniam. Longissima, quam unquam adornavit in Galliam, profectio incidit in annum DCCCCLVI, quando Parisios atque Rotomagum usque penetravit cum exercitu, evocatus a rege Ludovico in auxilium. Qua de re ita scribit ad annum illum Regino: Ludovicus rex, a suis regno expulsus, auxilium petens, regem Ottonem adiit; et, ut desideraverat, obtinuit. Nam valida manu Rex Galliam intravit et Remensem urbem et Laudunum aliaque castella quamplurima, firma et munita, Ludovico reddi fecit; ipseque hostiliter usque Rothomagum pervenit. Inde omnibus pene, excepto Hugone, Ruodberti filio, regni majoribus Regi suo subactis, in patriam regreditur; longe relictis Turonibus.

11 Sequitur; Quod vero corpus B. Martini B. Rutperto consepultum sit; miraculis, quæ per ipsos fiunt, creditur. Ut prudenter credatur, oportebat saltem aliquot recensuisse miracula: quod et gloriæ illorum, cui studet Auctor, amplificandæ profuisset: debuisse quoque ostendere, non unius tantum Rutperti, sed utriusque patrocinio obtenta fuisse. Adhæc, quia miracula non prodit, quæ facta sunt, videri etiam hinc potest Auctor Narrationis, alterius genii fuisse, quam fuit Discipulus S. Eberhardi, qui in Vita S. Hartwici miracula diligenter annotavit, neque hic voluisset illa negligere, si idem etiam narrationis auctor fuisset. Ut vero nulli dubium sit, Martinum Rutperto consepultum esse, id antiquorum patrum legimus testimonio approbatum fuisse. Quinam isti patres sunt? Gebhardus Juranensis et Adelbertus Bremensis, archiepiscopi; quorum cum alteruter Ratisbonæ coram Henrico IV imperatore, festo S. Martini, Sacris operari deberet, Bremensis honorem illum Juvavensi detulit; quia, inquit, tam a progenitoribus meis, quam ab ipso Imperatore percepi, Martinum in vestra ecclesia contineri. Ecce iterum nuda traditio, nulla scriptoris assertio, post centum facile annos, ex quo res gesta dicitur. Creatus fuit archiepiscopus Juvavensis Gebhardus anno MLXI, defunctus est Bremensis Adelbertus MLXXII, quando imperator Henricus IV annum ætatis suæ agebat XXIII aut IV. Quamobrem congressus ille triumvirum prædictorum Ratisbonæ concludi debet intra annum MLXI et MLXXII: quo spatio temporis, vellem mihi ex idoneo scriptore ostendi, Imperatorem Ratisbonæ fuisse; atque cum illo ibidem fuisse duos episcopos prænominatos: quod mihi sola Narratio, de qua agimus, non persuadet.

12 Hujus itaque Narrationis ejusque Scriptoris auctoritate usque adeo elevata, ut ipsis prudenter credi non possit, corpus S. Martini Turonibus Salisburgum tempore Ottonis I imperatoris aut alterius fuisse translatum; inquiramus, an post illud tempus adhuc apud Turones fuerit; quod omnino tenendum est, quamdiu non probatur meliori modo, inde ablatum fuisse. Rem clarius docebunt historiæ probatiores, quam sit præmissa Narratio. Annales Benedictinorum tomo 4 ad annum Christi DCCCCLXXXV scribunt, Robertum, virum

D
 Deberet iter
 Ottonis in
 Hispaniam

ante annum
 955 suscep-
 tum fuisse:

quod fieri
 vix potuit.

E

Alia minus
 recte narrata.

F

Ostenditur
 corpus S.
 Martini
 perpetuo
 mansisse
 Turonibus

parum sibi
 constat.

A virum nobilem, famosum et castum, *Salmurensis* monasterii abbatem ex monacho electum fuisse, qui ad tumultum S. Martini quotannis, S. Florentii exemplo, adire consueverat. Igitur tunc æque ibi erat sacrum corpus, ac fuit tempore S. Florentii, quod uterque venerabundi quotannis invisere consueverunt. Neque dicas, ignorasse Rotbertum cum Gallis suis, corpus ablutum fuisse, quia id clam factum fuit. Non enim diu id potuit in Gallia ignorari, postquam in Germania id publice scitum fuit, dum in publica curia sacrum pignus repetente imperatore Ottone, Herolfus archiepiscopus negavit, se illud, jam Salisburgi quiescens, redditurum; atque ipse propterea a militibus quibusdam, comitante illos Henrico ipsius Imperatoris fratre, captus atque oculis privatus fuisse legitur in Narratione.

anno 995

13 Adalbertus episcopus Pragensis, a Gregorio PP. V, anno DCCCCLXXXV creato, Roma ad diocesim suam remissus, cum Ottone III, ab eodem Papa tunc imperiali corona donato, venit Moguntiam; inde vero, uti ambæ ejus vitæ, a coævis monachis scriptæ, et ad diem XXIII Aprilis a majoribus nostris illustratæ, testantur perrexit Turones, S. Martino iter suum in Bohemiam et futurum, quod divinitus didicerat, martyrium suum commendaturus. Qua de re vitæ secundæ verba, quæ præsentiam corporis S. Martini pro illo tempore Turonibus confirmant, hæc sunt num. 29: Adalbertus causa orationis Turoniam pedester petiit, ubi corpore jacens, beneficia præstat, qui nullo loco clamantibus se negat baculus pauperum, dulcissima mater peccatorum, benignus Martinus, et larga manu dare paratus. Hæc scripta fuerunt quadraginta ut minimum annos, postquam furtiva translatio sacri corporis perhibetur facta fuisse Salisburgum; et scripta fuerunt a monachis Germanis; et Germanus fuit Adalbertus, idemque Ottoni III imperatori perquam familiaris, qui peregrinationem in Galliam ad corpus S. Martini instituit, non Salisburgum; ut plane tum nullus somniaverit, Salisburgi corpus illud esse, quod in Galliis apud Turonos orationis causa frequentabatur.

sub annum
1012,

14 Anno MXXII obiit Herveus, S. Martini Turonensis thesaurarius, vir multis titulus commendabilis, cui Donodeus abbas S. Martini Lemovicensis extitit familiaris, atque ipso favente, S. Martini brachium surripuisse et in suum monasterium asportasse fertur apud Mabilionem in Annalibus ad annum 1012, pag. 225. Sciverit sane Herveus, ecclesiæ Martinianæ et reliquiarum ejus custos, corpus Patroni sui sanctissimi illic tum adhuc servari, cum ejus brachium permisit auferri. Porro an id factum ante fuerit, quam idem Herveus novam S. Martini ecclesiam, a se constructam, curavit dedicandam; an vero post, equidem ignoro. Id scio, quod in vita ejusdem Sancti, Turonibus anno 1699 Gallice edita pag. 322 ex Chronico Turonensi legatur, Herveum, dum novum ordiebatur ædificium, ne quid irreverentiæ accideret sancto corpori, illud curasse tantisper alio deferri; atque absoluto opere in dedicatione ejus solenni iv Nonas Julias, eodem denuo transtulisse. Quod etiam testatur Glaber Ralulfus scriptor contemporaneus lib. 3 cap. 4, his verbis: Expleto itaque opere, accersitisque plurimarum urbium episcopis, opus prædictum Deo consecrari studuit: ipsoque die sanctum Dei confessorem Martinum intro, sicut decebat, reposuit. Venerabatur enim eo die præteritæ dedicatio basilicæ, quarto videlicet Nonarum mensis Julii.

anno 1322

15 Trecentis et amplius post hæc annis, quibus sacrum corpus ibidem immotum mansit, venit Turones Carolus Pulcher, Francorum rex ab initio anni MCCCXXII (uti scribit Auctor vitæ jam citatæ, ex monumentis antiquis) cum bulla Papæ Joannis XXII, permittentis, ut caput S. Martini a reliquo corpore separaretur; quod et factum est die 1 Decembris, præsen-

tibus Rege, Regina, Archiepiscopo Viennensi, episcopis Carcassonensi, Atrebatensi, Cenomanensi, Carnutensi, pluribusque aliis. Ubi conditorium fabri perforant, ut pateret aditus; ingressi presbyteri, extraxerunt sacram arcam, obtuleruntque episcopo Carnutensi, qui ipsam aperuit. intra, inquit Auctor, inventum fuit corpus in vase alabastrino, circumdatum panno serico, quo ante annos circiter DCCCL involutum fuerat a S. Perpetuo. Apposita ejusdem sigilla fuerunt recognita, uti et scedula ejus manu scripta, hac epigraphe: HOC EST CORPUS BEATI MARTYNI EPISCOPI TURONENSIS. Separatum deinde reverenter sacrum caput a busto suo idem Episcopus Regi Reginæque venerabundis osculandum obtulit. Tum ad canonicos conversus ila fertur locutus: Mementote Fratres mei carissimi, me in manibus tenere caput beatissimi confessoris Martini, patroni vestri; et reliquum corpus reliquisse involutum, eodem in loco, unde extraximus. Mox cantatus fuit hymnus, Te Deum; atque interea Episcopus adjuvante Rege, sacrum caput composuit in hierotheca aurea, pretiosis gemmis interstincta; quam Rex sua liberalitate præparandam curaverat. Plura huc spectantia legi possunt apud citatum auctorem.

16 Reconditum quoque corpus suo loco fuit, ut dictum est; indeque rursus productum anno MCCCCLIII, collocatumque in arca aurea, multo magnificentiore quam illa, ubi eatenus conditum fuerat, sumptus arcæ impensos præstantibus, partim rege Carolo VII, partim Capitulo ecclesiæ Turonensis. Nec minor hujus actionis solennitas fuit, quam præcedentis. Transtulit tunc Sacrum corpus Ludovicus de Harcourt, archiepiscopus Narbonensis, assistentibus ei episcopis, Engolismensi et Malleacensi, die x Martii anni jam dicti; præsentibus aliis pluribus episcopis, item Cancellario Franciæ, Regis personam repræsentante; Duce Aurelianensi et frequenti aliorum regni principum numero. Elapsis inde quatuor mensibus, eadem arca, denuo de sub altari extracta, propatulo loco sub tholo in magnifico pegmate collocata fuit una cum aurea hierotheca, in qua caput S. Martini custoditur, ceterisque Sanctorum ecclesiæ Turonensis episcoporum pretiosissimis urnis. Quod pegma undequaque muniebatur cancellis, primum ferreis, quibus deinde, anno MCCCCLXXIX argenteos substituit Ludovicus XI rex, eximius S. Martini cultor, exemplo majorum suorum plurium; a quorum exemplis recedens Franciscus I, jussit anno MDXXII septem illud argenteum, invitis canonicis probisque omnibus, violenter tolli et in monetam converti: ex quo suspicatur Auctor vitæ Martinianæ, atque ante ipsum alii multa adversa, et præcipue cladem Ticinensem, quæ tertio post anno accidit, Regi evenisse, vindicante S. Martino injuriam sibi illatam. Quod non mera suspicio sit, si verum est, quod idem Auctor notat, Regem fugientem, in prædio, quod Carolus Magnus olim ecclesiæ S. Martini pro sua religione ac munificentia obtulit, captum fuisse.

17 Supervenit etiam non multo post per Gallias hæresis Calviniana, impia gens, quæ anno MDLXII ecclesiæ Turonensi extremam cladem intulerunt, profanantes sacra, evertentes altaria, præcipitantes Sanctorum statuas, eorumque venerabilia ossa, ab annis amplius mille catholico ritu ibidem in veneratione habita, igne consumpserunt, interque illa etiam patroni urbis sanctissimi Martini, inspectantibus aliquot canonicis, luctuosæ indignissimæque rei testibus. Fuit tamen qui paucas corporis reliquias clam subduxit grassantium furori; quas etiam paulo post ecclesiæ suæ restituit, et posteritas huc usque debito honore prosequitur. Atque hæc de continuata præsentia corporis S. Martini, Turonensis episcopi, in sua ecclesia plusquam satis. Videant igitur Salisburgenses, quam fidem mereatur Narratio sua, cujus præcipue auctoritate corpus illud sibi vendicant. Si magis verum est, quod ibidem legitur, S. Hartwicum

D
AUCTORE C. J.E
anno 1453,F
denique an.
1562.

A *S. Hartwicum Salisburgi invenisse Sancti alicujus corpus, cui etiam Martini nomen adscriptum fuerit; non habeo quod contradicam. Ipsi viderint. Dico tantum S. Martini Turonensis episcopi non fuisse, nec esse. Dico etiam, ut ne fidant Narrationi suæ supradictæ, ex qua reliqui scriptores sui sua sumpserunt, nec majorem faciunt auctoritatem, etiamsi mille id affirmarent.*

AD DIEM XV.

NOT. 35

Pag. 490 col. 1. paulo ante finem adde
Sor. Maria Amodæa Bloné, decima Religiosa et tertia Superior monasterii a Visitatione nuncupati ex institutione S. Francisci Salesii, obiit hac die Anicii 1649. Vitam scripsit Carolus Augustus Salesius, Sancti nepos, Princeps et Episcopus Gebennensis, quam habemus Italice redditam et impressam Neapoli 1694.

NOT. 36

Pag. 491 adjice ad calcem commentarii de S. Cerdone episcopo Alexandrino.

Tempus episcopatus reformatum.

4 Hactenus Magister noster secundum ideam chronologiæ, quam de episcopis Alexandrinis sibi tunc formare cœperat: quam tamen post annos aliquot oculis sibi caligantibus commisit socio nostro Sollierio perficiendam. Hic vero in primis episcopis ordinandis ducem, qua potuit, Eusebium secutus, multa aliter digessit, et successiones episcoporum inter se propius connexit. Quam ejus operam ita probavit Papebrochius, ut suæ præhaberi voluerit, jusseritque, quæ subinde de sanctis Alexandriæ episcopis in Actis Sanctorum lucubravat, juxta novam hanc chronologiam reformari: idque faciendum hic in S. Cerdone, etiam scripto annotavit. Circumscribens igitur Chronologia nova episcopatum S. Cerdonis, ingressum ejus collocat ex Eusebii Historia, anno primo Trajani imperatoris, cœpto a xxvii Januarii anni mcviii æræ vulgaris, quo et obierat decessor ejus S. Abilius sub finem Augusti mensis; exitum vero constituit anno cvii die v Junii in Sabbato. Hæc pluribus tractata videri possunt in dicta Chronologia ante tomum v Junii nostri, et hic sufficiunt ad judicandum, quomodo chronologia Papebrochii, num. 2 præposita, ex voluntate ipsius reformanda sit.

Dies obitus quis potior.

5 Interim mihi dubium superest, utrum dies obitus S. Cerdonis adscribi debeat v, an xv Junii. Posteriori elegit Papebrochius ex Hagiologio ecclesiæ Habessinæ, ubi invocatur et colitur xxi Bunæ, quod est xv Junii: prior vero dies desumitur ex chronico Orientali, per Ecchellensem latine translato, ubi notatur defunctus die Sabbati xi Bunæ, seu v Junii: Quid dicam? Chronicon illud orientale convincitur in Chronologia nova, identidem aberrare in multis, et sæpius in diebus hebdomadæ, quibus obitum episcoporum solet affigere. At vero dies, quibus coluntur Sancti, in fastis ecclesiasticis notati, censeri potius debent dies obitus, quam quivis alii, qui dubia fide alibi signantur. Atque hinc puto, Acta S. Cerdonis rectius ad hunc diem xv Junii relata esse, quam ad v.

NOT. 38
S. Viti miraculum Corbeia.

Pag. 493 ante num. 18, ad calcem præcedentis adjungatur — Huc etiam spectant, quæ ex oppido S. Angeli in Piceno, mihi anno mdcci submissa fuerunt, publico instrumento testata, de costis S. Viti, illic in ecclesia PP. Augustinianorum, et Recineti in ecclesia Societatis Jesu cum veneratione singulari servatis, in hæc verba. Habemus et costam S. Viti martyris, cujus et patrocínio curantur homines et jumenta, infecta tactu rabidi canis vel alterius bestię. Hujus altera costula tamquam Patroni urbis Recinetensis, asservatur in templo Societatis Jesu, dicato dicto sancto Martyri.

Pag. 498 Post Commentarium addatur.

APPENDIX I

De patria sancti Viti et Sociorum martyrum.

His omnibus de SS. Vito, Modesto et Crescentia, editis lectisque in Sicilia, allatæ mihi fuerunt inde anno mdcciii ex Mazara, civitate antiqua, in ora ejus meridionali, Africæ objecta, non unæ litteræ a P. Nicolao Burgio, Societatis nostræ, patriæ istius suæ studioso et locorum vicinorum perito. Is, respiciens ad num. 5 Commentarii nostri prævii, ubi legitur ex Observationibus Cajetani, portum ex quo S. Vitus ab angelo monitus, solvit, atque in Luconiam delatus fuit, monstrari ad promontorium, quod a Sancti ibidem ecclesia, S. Viti Caput hodieum dicitur; notat, promontorium illud, Caput S. Viti appellatum, situm esse in latere occidentali Insulæ, qua et Italiam spectat. Ibi templum quidem percelebre sub S. Viti nomine, frequentari a peregrinis, curationem a morsu canum rabidorum atque ab invasione dæmoniorum exorantibus; verum ex illo portu Sanctum fugientem non solvisse; eo tamen credi ex navigatione invectum, miracula perpetrasse: in cujus rei memoriam ecclesia ei ibidem extructa fuerit. Portum autem, e quo primum solvit, fuisse ad Selinuntem fluvium, qui ex parte orientali ad mille passus a Mazara urbe in mare influit ibidemque hodieum extare alteram insignem ecclesiam sub ejusdem sancti Martyris invocatione et ab incolis Mazaræis eo titulo, quod inde solverit, venerabundis visitari.

Ex quo portu fugerit S. Vitus.

34 Addit Burgius, sitam Mazaram esse inter fluvios Selinuntem, in plaga, ut diximus, orientali ad mille passus distantem, et Mazaram, seu fluvium, seu torrentem, qui occidentalem urbis, cui nomen dedit, partem alluit. Uterque fluvius scriptoribus antiquis notus est, Plinio, Ptolomæo, Diodoro Siculo, qui ultimus apud Cellarium citatur his verbis ex lib. 13, cap. 54. Ἀννίβας ἀνέβηκεν ἀπὸ τοῦ Λιλυθαίου, τὴν πορείαν ποιοῦμενος ἐπὶ Σελινούτης· ὥς δ' ἀπὸ τὸν Μάζαρον ποταμὸν παρεγένθη, τὸ μὲν παρ' αὐτὸν ἐμπόριον κείμενον εἶλεν ἐξ ἐφόδου. Annibal castra ex Lilybæo movens, adversus Selinuntem proficiscitur: cum vero ad Mazaram fluvium venit, situm ibi emporium in transitu cepit. Unde et colligas antiquitatem Mazaræ et situm et opulentiam, qualis solet in emporiis esse. Opulentiorum quoque, et incolis frequentiorum fuisse, quam modo sit, colligitur ex institutione episcopatus in illa urbe sub annum mc, cujus hodieum proventus annui ascendere dicuntur ad xvi millia Scutorum; et numerus incolarum, ex computatione anni mdclx, ad millia xviii.

Situs urbis Mazaræ,

35 Jam vero cum e portu, Mazaræ proximo, fugerit, adhuc puer Vitus, post cruciatus a præside urbis et ipso patre suo illatos, utique eadem illa civitas ei natalis fuit, eo magis, quod nulla alia per viciniam totamve insulam id sibi decoris vendicet. Sunt quidem, qui Lucanis extra insulam in hodierno regno Neapolitano, intra flumina Silarum atque Laum, ex parte maris Tyrrheni positos, patriam S. Viti attribuant; sed illi scriptores recentis ævi sunt: nec scio unde id veritatis securi hauserint. Et vero, si Vitus admodum puer e Sicilia se fuga subduxit, quomodo in Lucania natus fuerit, quam ante suum eo appulsum numquam viderat. Certe in Sicilia natum fuisse et prima profidei confessione tormenta sustinuisse, Martyrologorum omnium antiquorum conformis sententia est, Usuardi, Adonis, Flori, Romani parvi et omnium apographorum Hieronymiani, qui unanimiter Vitum et socios Modestum atque Crescentiam Siciliæ attribuunt.

quam Vit patriam fuisse,

36 Alia pro eadem sententia in favorem Mazaræorum afferre possim monumenta, etiam antiqua, templa, inscriptiones

multis ostenditur,

A *inscriptiones, libros, famam publicam, traditiones patrias, frequentiam ibi et antiquitatem nominis Viti. Pauca sufficere adducere. Ecclesia S. Viti ad portum, ubi ipsum conscendisse navium dictum est, præfert in frontispicio marmori insculptos antiquitus hos qualescumque versus, qui seculum XI aut sequens sapiunt, quia Leonini sunt.*

Vite, baro Christi, qui cœlestia regna petisti,

Urbs tua Mazara clementer sit tibi cara;

Ne subita morte pereamus cum labe forte,

Nec canum rabie, Præsul adesto pie.

Est etiam in eadem ecclesia inscriptio altera, sub antiquissima pictura characteribus Longobardicis expressa hoc modo: Templum sanctissimis, Vito, Modesto atque Crescentiæ, concivibus suis, hinc navim conscendentibus, Mazarenses erexerunt. Octavius Cajetanus ex Arsenio, monacho Basiliano, qui græce scripsit de S. Vito, et seculo IX floruerit in Sicilia, citat inde hunc textum in Idea pag 87: Certamen sanctorum Christi martyrum, Viti, Modesti, atque Crescentiæ Mazarensium, videlicet patria.

etiam ex actis publicis;

B *37 Multorum ad idem probandum argumentorum instar sit, libellus quem civitas anno MDCXIV obtulit illustrissimo episcopo suo D. Marco la Cava, supplicans ut S. Vitum, tamquam civem suum, juberet civitatis patronum seu protectorem esse. Ecce ipsum. Spectabiles Jurati inclitæ urbis Mazariæ, Nicolaus Antonius de Federicis, D. Franciscus Ferro, Mutius Blanco, et Gabriel Spara exponunt illustrissimæ et reverendissimæ Dominationi vestræ, confecisse eos publicum instrumentum, cujus tenor hic est: In nomine Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Amen. Anno ab ejus incarnatione MDCXIV die XXIII mensis Augusti, indictione XII; inclita urbs nostra Mazaria jam inde ab instituto in ea episcopatu ante annos ferme DXX, fuit eritque in perpetuum sub patrocinio sanctissimi Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, ad cujus invocationem ille comes Rogerius, inito cum Saracenis prælio, ex equi lapsu ereptus, quo tunc loco stagnum erat, beneficii memor, victis fugatisque hostibus, ecclesiam sanctissimo Salvatore, ac salutis suæ victoriæque auctori extruxit dotavitque, et sedem episcopalem constituit. Exinde sanctissimum Salvatorem nostrum et peculiarem urbis nostræ patronum ac dominum colimus et venerati sumus, cujus ope plurimis civitatem Mazariensem periculis belli, pestisque et famis liberatam sæpe ingenti cum fructu experti sumus.*

quibus S. Vitus

C *38 Quoniam vero ad rectam urbis nostræ gubernationem et felicitatem plurimum interest alios habere patronos, qui Domino nostro Salvatore assistant, et pro illa in præsentibus necessitatibus intercedant; gloriosissimum martyrem sanctum Vitum civem nostrum (utque antiqua est penes nos traditio, et expressa doctissimorum virorum probatio) Mazariæ ortum, civitatis nostræ patronum adoptamus ac nominamus publica auctoritate decernimus ac declaramus; certo futurum sperantes, sanctissimum martyrem Vitum, qui pro caritate et naturali in patriam affectu, eam hactenus juit, conservavit, auxit, diversisque beneficiis cives affecit suos, demonibus sæpenumero ejectis ex eorum corporibus peculiari cum benevolentia ac demonstratione, liberatisque variis ex morbis; ut his experimento probatum est, qui sancti martyris Viti auxilium imploraverunt, antiquam ejus ecclesiam adeuntes, quæ haud procul Mazaria in littore a majoribus nostris ædificata est; unde S. Vitus cum nutritoribus suis Modesto et Crescentia, duce angelo, navigium ingressus, in Lucaniam pro Dei voluntate delatus est: certo, ut diximus, futurum sperantes, S. Vitum pluribus ac majoribus patriam civesque suos beneficiis affecturum, qui pluribus ac majoribus ho-*

tamquam Mazariæ natus,

noribus ipsum prosequuntur, et ardentiori devotione, qua poterunt complectentur.

39 Unde Mazariæ urbis studium et devotio erga S. Vitum martyrem et alumnus suum in futurum appareat, a spectabilibus Juratis, videlicet a Nicolao Antonio de Federicis etc. ut supra, factus est præsens actus per me notarium, Jacobum de Avello, ad hoc specialiter vocatum et rogatum, coram Marco Blanco capiteo, U. J. doctore (et aliis quinque, qui ibidem nominantur) pro testibus. Anno mense, die et Indictione præmissis. Ideo supplicant Illustriss. et Reverendiss. Dominationi vestræ, ut dignetur una cum ipsis spectabilibus Juratis ad præsentem actum devenire, et gloriosum martyrem S. Vitum, eorum civem, pastoralis auctoritate in patronum ac defensorem urbis deputare et solenniter nominare ac declarare, qui Dei ac Salvatoris nostri throno assistat, patriam protegat et perpetuo tueatur. Et ita supplicat, ut Altissimus etc.

40 *Sequitur responsum et declaratio Episcopi. Jesus. Attenta relatione facta per Sacerdotem theologum et U. J. doctorem, D. Bartholomæum Ficatri, nostrum vicarium generalem; et ex devotione quam gerimus erga beatum martyrem Vitum, fore et esse eligendum et deputandum et constituendum, pro pastoralis auctoritate nos, Dei nomine repetito, his scriptis solenniter eligimus, deputamus et constituimus in singularem et particularem patronam, advocatum et defensorem nostrum et hujus nostræ inclitæ urbis Mazariæ, confirmando et approbando supradictum actum, factum per supplicantes: mandantes propterea omnibus et singulis de clero nostro, quatenus ejusdem festum venerari et celebrare debeant solenniter sub ritu duplicis primæ classis cum octava; et insuper ab eisdem aliisque omnibus colli debere in hac urbe nostra ejusque territoriis, quemadmodum fieri consuevit in aliis majoribus solennitatibus sanctorum patronorum aliarum urbium: quatenus prædictus S. Vitus martyr, patronus et civis noster apud Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum dignetur pro nobis, pro clero nostro et pro tota hac nostra inclita urbe instanter orare. Subscriptum erat, Marcus episcopus Mazariensis: et infra, Registretur in Rollo privilegiorum inclitæ urbis Mazariæ sub die VIII Septembris, XIII Indict. MDCXIV.*

41 *Minus etiam dubitabit, quin Mazara S. Viti patria fuerit, quisquis mecum opinari volet, ipsum in Sicilia, postquam ibi multa passus fuit tormenta, etiam obiisse; atque aliena esse ab ipsius persona, quæ narrantur de alio forte S. Vito, qui in Lucania vel natus, vel diu commoratus, sanctitatis fama et miraculorum gloria celebris fuerit; ideoque dicitur a Diocletiano Imperatore Romam accersitus fuisse ad curandum ejus seu filium, seu filiam, a dæmonio inessam: quo expulso filiaque persanata, nihilominus ab eodem Imperatore jussus fuit graviora quam Vitus Siculus, tormenta Romæ sustinere, quibus omnibus superior, denuo in Lucaniam revertit, ibique in pace quievit, uti tradunt Acta vulgata, quæ nunc extant et seculo nono extitisse videntur, aut etiam prius si velis. Ratio, cur opiner, S. Vitum Siculum in Sicilia martyrem obiisse, mihi est auctoritas primorum, quos habemus Martyrologorum; quorum omnium egrapha vetustissima sub nomine S. Hieronymi passim nota, constanter signant: In Sicilia. Natalis sanctorum Viti, Modesti et Crescentiæ; pro qua aliqui perperam scribunt Crescentiani: et quod inde consequitur, ibidem per tormenta finivisse vitam, asserendum est. Neque enim solent, antiqui præsertim Martyrologi, Natalem sancti martyris alii loco assignare, quam ubi passus mortuusque sit. Nec vero recte appellatur locus natalis aut dies natalis (quibus nempe Martyr, post tormenta ac mortem, in cælo renatus*

D
AUCTORE C. J.

eligitur urbis Patronus a populo,

et ut talis confirmatur ab episcopo.

E

In Sicilia et passus est et obiit,

F

renatus

A renatus est) nisi ille locus aut ille dies, ubi et quo martyr martirium consummaverit per mortem.

ex martyrologiis;

42 Eandem martyrii palæstram, In Sicilia, servant alii post Hieronymum velustiores. Martyrologium Romanum vetus seu parvum. In Sicilia, Modesti, Viti, et Crescentiæ martyrur. Beda, omissa palæstra, tantum habet: Natale S. Viti martyris. Florus autem: In Sicilia. Natale sanctorum martyrur, Viti pueri, Modesti senis, atque Crescentiæ, qui sub Diocletiano et Maximiano variis sunt pro nomine Christi pœnis affecti et passionibus coronati. Ado: Apud Siciliam Natale sanctorum martyrur Viti, Modesti et Crescentiæ. Usuardus: In Sicilia. Natalis sanctorum Viti, Modesti, et Crescentiæ, qui sub Diocletiano imperatore, post ollam plumbi ferventis, post bestias et catastas divina virtute superatas, cursum gloriosi certaminis peregerunt. In his præterquam quod Natalis Sanctorum illorum celebretur ab omnibus, Beda excepto, in Sicilia, additur a Floro, ibidem pœnis affectos et passionibus coronatos; ab Usuardo autem, ibidem cursum gloriosi certaminis peregissee. Quid quæso, id aliud est, quam dicere, Sanctos ibi per tormenta mortuos, præmium peracti certaminis et coronam gloriæ in cælo adeptos fuisse?

Actis aliud frustra adstruentibus,

B 43 Frustra sint igitur, qui Vitum Siculum cum suis e patria per Angelum deducunt in Lucaniam. Frustra collector ipse Actorum, prout illa nunc sunt, atque hic eduntur. Quippe qui contra fidem antiquissimorum martyrologiorum, primus Sanctos nostros e Sicilia eduxit vivos; admiscetque varia, tam inconcinna, confusa et incredibilia, ut eruditioribus passim fabula potius videantur, quam Acta Sanctorum, quæcumque illic de SS. Vito, Modesto et Crescentia Siculis narrantur extra Siciliam gesta. Quod si quis hæc, de aliis SS. Vito, Modesto et Crescentia, Romæ forsitan passis, intelligenda velit, is primum consideret, quod collector Actorum plane dicat, eosdem omnino martyres esse, qui prius in Sicilia, deinde passi sunt Romæ. Tum sciat, nullius S. Viti martyris, præter Siculum, nedum Sanctorum Viti, Modesti et Crescentiæ simul passorum, memoriam celebrari ab ullo antiquo aut fide digno Martyrologo; atque adeo vanam, et nulla ratione auctoritateve nixam suspensionem esse, quod alii a Siculis martyres Vitus, Modestus et Crescentia, simul passi fuerint Romæ. Dixi jam ex consensu antiquiorum martyrologiorum, ne quidem Siculos ipsos Romæ passos fuisse; quamvis id asserant Acta, et alii nonnulli, qui sua ex Actis illis descripsisse cognoscuntur. bona quidem fide, sed tamen minus caute; dum in Sicilia Natalem Sicularum ponunt et Romæ per tormenta vitam consummasse ac cælo renatos fuisse.

uti et Adone.

C 44 Inter illos reponas licet Adonem, qui Acta illa, qualia nunc sunt et tunc fuerunt, præ oculis habuit, suumque inde elogium, quod num. 3 produximus, contexit; pulchrum quidem, si ipsum cum Actis conseras, quia conforme est; minus tamen conforme veritati, quia iisdem erroribus laborat, eo præcipue, quod etiam ipse cum antiquioribus Martyrologis Natalem Martyrum adscribat Siciliæ, et tamen dicat Romæ martyrio coronatos; in quo tamen Actis videtur diffusus, quæ narrant, ipsos post tormenta varia Romæ tolerata revertisse in Lucaniam, ibique diem extremum in pace obiisse. Quæ tam diversa opinio, de modo et loco obitus illorum, iterum suspicari nos jubet, neque Siculos martyres, neque alios eorundem nominum, Romæ per cruciatus vitam terminasse. Varia super his ingeniose commentatus est magister noster Papebrochius, tum ut Acta, quæ probare non potuit, quoquo modo verisimiliora redderet; tum ut corpus S. Viti martyris, quod non uno haberi loco prætenditur in partibus transalpinis, et monumenta antiqua extant, quæ singulis suum confirmet; per alios ejusdem nominis martyres singulis suum S. Vitum propius conciliaret. Lege ipsum, et proba aut improba, prout ratio tibi tua suggesserit.

D 45 Sunt etiam qui scribant, cum Vito Siculo præter Modestum atque Crescentiam, martyrium subiisse socios alios quadringentos. Quod non minus a veritate alienum esse debet. Quis enim antiquiorum id scripsit? Non martyrologi antiqui, non mediæ ætatis, non Acta S. Viti qualiacumque, non Ado, qui illis usus est. Emergit tandem seculo xv, non Primus nomine, uti perperam impressit Maurolycus; sed Joannes sui nominis xi, cognomine Germain, Cabilonensis episcopus, qui in sua Topographia Sanctorum ita scribit: Selinuntius fluvius Siciliæ. Juxta hunc fluvium Vitus, Modestus et Crescentia sub Diocletiano, cujus filium dæmoniacum Vitus curaverat, cum sociis quadringentis sodalibus, martyres. Sodales quadringentos cum S. Vito passos in Sicilia, æque ignorant Martyrologi antiqui quam palæstram ac Natalem S. Viti Romæ.

An martyres 400 cum S. Vito passi fuerint;

46 Interim recentiores rerum Sicularum scriptores quadringentos illos martyres, quorum memoriam antiquam in historiis patriæ suæ non inveniebant, intrepide nunc S. Vito socios in martyrio faciunt ex sola auctoritate Topographiæ Sanctorum, quæ anno salutis mcccc olim composita, et nunc demum recognita dicitur a primo ejus editore Francisco Maurolyco: et tamen legitur in illa Longinium Angliæ civitas. Hic decem et octo Carthusiani monachi, ob Ecclesiæ Romanæ defensionem, jussu Henrici VIII regis, immanibus suppliciis anno Domini mxxxxv absumpti. Si hæc et alia istiusmodi, quæ primi auctoris esse non possunt, in recognitione addita fuisse, fateri debes; dic, amabo te, unde constet, similiter addita non fuisse, quæ de sociis cccc cum S. Vito passis modo retulimus? Quid si ab ipso editore, ulique et recognitore, Maurolyco superaddita sint in gratiam Sicularum suorum?

aiunt recentiores ex Topographia Sanctorum,

47 Sint tamen hæc primi auctoris, qui sub medium seculi xv scripsit, et quidem doctissimi juxta ac prudentissimi in theologia et politica, quæ laus Joannis Germain minui non debet. Nihilominus qui in historia antiqua et in hoc singulari facto, de cccc martyribus cum S. Vito passis, in silentio seculorum xi eoque amplius, primus omnium id asserit absque antiquioribus scripturis, absque teste, absque traditione aliave auctoritate; a quo assensum prudentem obtineat? Minus me prudens sit qui assentiatur. Neque vero consensisse videtur Octavius Cajetanus tam in Idea Sanctorum Sicularum pag. 29, quam in Vitæ ipsis tomo i pag. 102, ubi nulla eorum Acta profert, et in Animadversionibus suis ad tomum eundem, pag. 77. Non enim potest comprehendere, quomodo ad Selinuntium fluvium in Sicilia passi sint socii cccc cum S. Vito, qui cum solis Modesto atque Crescentia passus fuit Romæ, ex narratione Actorum, et ipsius Cajetani sententia.

nihil hic probante.

APPENDIX II

De donatione insulæ Rugiæ, facta ecclesiæ Corbeiensi ob victoriam ad invocationem S. Viti reportatam.

I In præmisso Commentario num. 23 producit textus ex Chronico Sclavorum Helmoldi, in quo laudantur monachi Corbeienses a zelo apostolico, quo se impenderunt convertendis Sclavis, ac penetrarunt usque ad insulam Rugiam, quam totam lucrati sunt Domino temporibus Ludovici II, uti scribit Helmoldus citato num. 23; ibidemque fundarunt oratorium in honorem S. Viti martyris, Patroni suæ Corbeix. Occasionem eo penetrandi obtulerit ipsis Victoria, quam post dubiam diu belli aleam in ipsa insula, patrocinio S. Viti, se retulisse testatur Lotharius Imperator, Ludovici Pii filius, Diplomate suo, quod dedit xiii Kal. Apriles anno imperii

Diploma
Lotharii Imp.

A perii sui xxii in Italia, Indictione vii, id est anno æræ vulgaris dcccxliv; quodque ex autographo, adhuc existente in tabulario Corbeiz, impressum dedit in *Analibus Paderbornensibus* P. Nicolaus Schaten Societatis nostræ, anno mdcxciii editis, parte i, pag. 128, quo sequitur tenore. *Lubet enim totum hic adscribere, tum quod alibi putem, non extare, tum quia multum confert ad gloriam S. Viti, atque ad ipsius etiam commendationem monasterii prædicti.*

49 In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi. Lotharius, divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere, loca Deo dedicata provexerimus, id nobis et ad mortalem vitam temporaliter transigendam, et ad æternam feliciter obtinendam, profuturum liquido credimus. Noverit interea sagacitas omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quam etiam futurorum; quod ecclesiæ, quæ vocatur Nova Corbeia in pago Augen, super fluvium Wisera; et est quodammodo nova, a Domino patre nostro ante annos paucos condita in honorem Dei Salvatoris nostri, sanctique protomartyris Stephani, ubi et beatissimus martyr Vitus requiescit, cui nunc præest dilectus et propinquus noster, abbas Warinus; in proprietatem tradidimus

B

de victoria
sua

Rugacensis insulæ Slavos, cum tota terra ejusdem insulæ; quo modo inibi positi, devotione obstricti sumus: quia Deo Salvatore nostro, Sanctoque Vito id patrocinante in deditionem accepimus. Nam ut aliquamdiu aliquotiesque bellum, utrimque durum satis committeretur, et anceps victoria et illis et nobis videretur, post aliquantorum, quorum suffragia Sanctorum petebamus, B. Vitum exorandum consulte confisi sumus; quod et fecimus. Insuper et, si nobis auxiliari dignaretur, ei votum in hoc fecimus, quod et victoriam ipsi adscriberemus, et quæcumque nobis ipso auxiliante provenire possent, ipsi dedicaremus. Fiducia igitur continuo potiori accincti, in vigilia ipsius S. Viti, bello renascente sumus congressi; et ipsorum Rege, nomine Gestimulo, cum nonnullis majoribus, et aliis quam plurimis illius gentis perempto cum omnibus suis; reliqui et terra, ditioni nostræ cedentes, castella, munitiones, et cetera sua omnia nobis tradiderunt. Nos itaque prout ratio exigit, liberatis, firmatis ac possessis omnibus; jam nunc de reliquo succedentium temporum volumus ac decrevimus, proprietatis dispositionisque fore hujus novæ Corbeiz.

C

et donatione
insulæ Rugiæ, facta

50 Tradimus itaque totam eidem ecclesiæ Rugacensem insulam in jus proprietarium, ita videlicet, quod siquid in ipsa sit, in munitionibus, in villis, in vicis, in domibus vel ædificiis, terris cultis et incultis, silvis, pratis, campis, aquis aquarumque decursibus, viis et inviis, exitibus et redditibus tam in terris quam in aquis et in pensionibus portuum et navium inibi supervenientium, sive etiam pertranseuntium, homines utriusque sexus, majores ac minores, senes ac juvenes, incolas ejusdem insulæ. Si quæ præter hæc, lucra de ipsa insula, vel in ea habitantibus provenire possunt vel postmodo poterunt, memorato monasterio subdita esse instituiamus, atque per hanc nostram auctoritatem sic donamus et tradimus, ut in jure ipsius Abbatis et successorum ejus, nec non et monachorum, inibi per tempora servientium, in diversis necessitatibus, ad divinum cultum propensius exequendum, absque cujuslibet diminutione vel retractione, permaneant; quatenus et devotiores nobis ac coniugi ac liberis nostris omnique stirpi nostræ omni tempore quodam debito, supplicando Deo, memorentur. Quod autem hæc auctoritas nostra inviolabilem et inconcussam firmitatem obtineat, manu propria supeream subscripsimus, et annuli nostri impressione assignari * jussimus. *Et appositum est, Signum Hlo-*

monasterio
Corbeiz no-
væ.
* obsignari

tharii.... Serenissimi Imperatoris. Deinde vero Remigius Notarius ad vicem Agilmari recognovi. Datum xiii Calend. Aprilis, anno, Christo propitio, imperii Domni Lotharii imperatoris in Italia xxii, Indictione vii. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine. Amen.

51 Diploma illud Schatenus quidem pro genuino et probò habuit. Et vero locus ac tempus, quibus datum fuit, atque annus imperii Lotharii in Italia xxii, et Indictio vii, recte conveniunt. Attamen quæ ibi referuntur de victoria, per Lotharium in insula Rugia, patrocinio S. Viti, in vigilia ipsius festi obtenta, non est facile cum historiis illius temporis conciliare. Aliæ quidem victoriam, in Slavonia tunc reportatam, adscribunt Lothario imperatori, aliæ Ludovico, ejus fratri, Germaniæ regi; nulla specialim dicit, reportatam fuisse in Rugia insula. Consulamus scriptores antiquos. Qui victoriam Slavonicam ad Lotharium referunt, sunt Lambertus Schafnaburgensis ad annum dcccxliv: Lotharius rex regem Sclavorum Gestimulum occidit. Et Marianus Scotus, qui totidem verbis eadem recenset, nisi quod Lotharium Imperatorem nominet, et sua referre videatur ad annum sequentem; quod editoris erratum puto. Item *Chronicon Hildesheimense* ad annum dcccxliv: Lotharius rex cum orientalibus Francis venit in Silviam (Slavoniam) et eorum regem Gestimulum occidit, ceterosque sibi subegit. Adde *Annales Corbeienses antiquos*, qui ad annum eundem dcccxliv sic habent: Totam insulam Rugatensem ob victoriam, per intercessionem S. Viti martyris nostri impetratam, Lotharius eidem Sancto in Corbeia, cum omnibus rebus suis tradit in perpetuum. Sed hæc explicationem patiuntur, dum non clare dicunt, victoriam a Lothario obtentam; sed donationem ab eo factam præcipue intendunt.

Dubia super
diplomate.

E
Alii victoriam
Lothario,

52 Qui vero victoriam tribuunt Ludovico Germaniæ regi, sunt, *Annales Francorum Fuldenses*; Et hi quidem, duplicem ejus victoriam memorant, alteram in Saxonia anno dcccxlii: Ludovicus Matiscone (ubi ipse et Carolus cum Lothario collocuti, inducias fecerant, sed anno dcccxlili.) reversus mense Augusto in villam Salz, habito generali conventu, in Saxoniam pergens, validissimam conspersionem Liberatorum, legitimos Dominos opprimere conantium, auctoribus factionis capitali sententia damnatis, fortiter compescuit. Alteram vero in Slavonia anno dcccxliv: Ludovicus Adobodritos, defectionem molientes, bello perdomuit, occiso rege eorum Gozomuil, terramque illorum et populum sibi divinitus subjugatum, per Duces ordinavit.

alii Ludovico
adscribunt:

53 *Annales Francorum Bertiniani* congressum fratrum apud Matisconem item referunt ad annum dcccxlili, minus recte: eodemque ponunt expeditionem Ludovici in Saxoniam, de qua modo diximus: atque alteram in Slavoniam ad annum dcccxliv: Ludovicus rex Germanorum, populos Sclavorum et terras aggressus, quosdam in deditionem cepit, quosdam interfecit: omnes pene illarum partium regulos sibi aut vi aut gratia subegit. Hermannus contractus ex editione Canisii, et Sigebertus Gemblacensis, de utraque Ludovici expeditione, fere eadem memorant, quæ *Annales Fuldenses*, sed Sigebertus primam Saxoniam rectius refert ad annum dcccxlili; alteram Slavonicam ad dcccxliv.

54 Audiamus et Dietmarum in Chronico, an is inter Scriptores, tam diversa referentes, hac in re arbitri esse possit. Lib. 7 non procul a principio, postquam de fundatione Corbeiz novæ, anno dcccxxii a Ludovico Pio facta, donisque ab ipso datis, dixerat; subjungit quæ ab ejus filius Ludovico et Lothario oblata fuerunt: Hujus Ludovici Pii filius, Ludovicus contulit nobile donum, abbatiam scilicet in Fisbecke,

Dietmari
ea de re
sententia,

et

A et cetera, quæ ibidem enumerantur. Lotharius vero imperator venit cum orientalibus Francis in Sclavoniam et eorum regem Gestimulum occidit ceterosque subegit, et dedit ecclesiæ Corbeiensi, ipso anno dedicationis ejus, ut Chronica testatur. Quo autem anno peracta sit dedicatio illa, docet Chronographus Saxo, scribens ad annum DCCCXLIV; Ecclesia in nova Corbeia dedicatur. Hinc multa firmitudo accedit Diplomati Lothariano, quod donationem suam dicit factam esse eodem anno DCCCXLIV, ut conficitur e notis temporum ibidem adscriptis, die XIII Calend. Aprilis, seu XX Martii. Ex quo sequitur porro, victoriam Lotharianam non obtentam fuisse anno illo, sed præcedenti: quia legitur obtenta fuisse in Vigilia ipsius S. Viti.

attribuentis
illam Lothario.

B Scio, varia hic objici posse, ac primum quidem, non apparere, quomodo Lotharius anno DCCCXLIII, quo videtur in propriis suis ditionibus permansisse, nondum plene compositis fraternis dissidiis, potuerit longinquam expeditionem usque in Sclavoniam suscepisse. Fateor; sed habuit etiam tunc inter Saxones plurimos sibi faventes, quos potest per Duces suos ad illam expeditionem misisse, et per illos, qui tunc summam fiduciam ob frequentissima miracula in S. Vitum habebant, nuncupato illi, nomine Imperatoris sui voto, victoriam retulisse, de qua Lotharius in diplomate loquitur, tamquam a se obtenta: ideoque et votum per se solvit anno sequenti ecclesiæ Corbeiensi. Minus etiam talis expeditio Lotharii incredibilis videbitur consideranti, quod Ludovicus, qui in fraternis dissidiis æque partem habebat ac Lotharius, per illa tamen tempora bis exercitum duxerit aut miserit in plagas istas boreales, et victor evaserit; ut nonnulli e citatis auctoribus scribunt.

An victoria
obtentata sit

57 Deinde objici etiam possit, in nullo citatorum scriptorum legi, victoriam in insula Rugia obtentam fuisse, nisi in solo Diplomate Lotharii. Fateor et illud. Sed occurrit Helmoldus, qui in suo Sclavorum Chronico scribit cap. 2 de insula, quam incolunt Rani seu Rugiani, gens fortissima Slavorum, qui soli habent regem, extra quorum sententiam nihil agi de publicis rebus fas est. Si igitur soli Rugiani regem habent in gente Sclavorum, eorumdem rex Gestimulus fuit; qui ab omnibus, id est tam ab iis qui Lothario, quam ab iis qui Ludovico victoriam tribuunt, dicitur in prælio occisus cecidisse; ejusque mortem et exercitus cladem subsecuta est deditio tam Rugianorum quam ceterorum Sclavorum, quibus extra sententiam Rugianorum nihil agere de publicis rebus fas erat.

in Ruia,

C 58 Quod etiam indicare videtur Helmoldus, dum in textu suo, qui supra num. 23 legi totus potest, scribit, quod temporibus Ludovici secundi (ita vocat Germaniæ Regem, ut alii passim scriptores Germani) egressi fuerunt (utique post obtentam victoriam) de Corbeia monachi sanctitate insignes, qui Slavorum salutem sitientes, peragratis multis Slavorum provinciis, pervenerunt ad eos, qui dicuntur Rani sive Rugiani, et habitant in corde maris: ubi fomes est errorum et sedes idololatriæ: prædicantesque verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam insulam lucrati sunt; ubi etiam oratorium fundaverunt in honorem Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi et in commemorationem S. Viti, qui est Patronus Corbeie, sub cujusque patrocinio expugnata fuerat insula cum reliquis Sclavis, per quos tunc licuit monachis Corbeiensibus, prædicando Evangelium, tuto transire et penetrare usque in Rugiam, ibique oratorium S. Vito construere.

et conjunctis
utriusque viribus.

59 Opinari etiam quis possit (cum alii scriptores asserant a Lothario, alii a Ludovico reportatam victoriam occisumque Regem Gestimulum fuisse) exercitum, qui tunc debellavit Sclavos, constituisse ex copiis utriusque principis, sive in Saxonia (quæ, divisione regnorum inter fratres nondum facta, communis quo-

D dammodo juris adhuc erat, et in qua Lotharius adhuc multum pollebat, gentemque pollicitationibus ac privilegiis, quamvis principe Christiano indignis, sibi devotam habebat) sive alibi collectis. Id vero ita factum fuisse ex mutuo Lotharii et Ludovici consilio, nulli mirum videri debet. Qui enim contendebant inter se de finibus ditionum suarum circa Rhenum, trans quem suas Ludovicus, cis vero suas Lotharius, armati possidebant defendebantque; ubi intellexerunt, paternas in septentrione ditiones, neutri adhuc legitime concessas, defectionem moliri ac tumultuari; quo pacto illas sub imperio retinuissent, nisi ex consensu et auxilio mutuo? Neuter quippe vires suas ad Rhenum minuire prudenter poterat et in longinquas oras dimittere, nisi alter ex consensione idem præstaret, idque ineunte anno DCCCXLIII (ut factum esse debuit, cum victoria Sclavonica in vigilia S. Viti obtenta sit) antequam induciæ in congressu fratrum Matisconensi conclusæ fuerunt, non ante exitum mensis Junii.

E 60 Denique utcumque res se habuerint illis temporibus in præsentī negotio, atque in discrepantia historicorum; scimus, plura omni sæculo acta fuisse, qui scripto consignata non fuerunt, quam quæ fuerunt consignata; et si quis unus scriptor fide dignus atque coævus, asserat, quæ ipse vidit, fecit atque asserit sibi contigisse, illi magis credendum esse, quam illis, qui postea alia narrant et sæpe contraria; ex illa scientia omnino existimo. Diploma Lotharii de victoria sua Sclavonica æque ac de Donatione sua, ex voto Corbeiensibus facta, ex isto capite infirmari non posse, quamdiu non ostenditur ex characteribus ipsis, id est ex inscriptione, ex epilogo, ex formula ipsius, atque ex notis temporum; Diploma ipsum suspicioni suppositionis subjectum esse. Alii judicent ut lubet. Ego illi præ ceteris scriptoribus fidem cur negem, hactenus non habeo, relinquens aliis, quorum magis interest, id scire determinatius, quam nostra; ut per se rem propius inquirent. Quibus interea non poterit non gratum esse, Diploma ipsum Lotharii hic legere; atque si probant, necum gratulari Corbeiensibus Saxoniam tam amplam Rugianæ insulæ donationem, utilibus utique colonis; utpote qui mox præcipuo studio et labore Apostolico incubuerunt, ut inde eradicarent xizania idololatriæ, sparsoque doctrinæ Christianæ bono semine, uberem potius cælo messem colligerent, quam temporalia sibi bona compararent, quemadmodum in citato Helmoldi textu porro legitur.

E Diplomatis
auctoritas

E

præferenda
aliis.

NOT. 40 Pag. 515 col. 1 ad finem capitis 11, quod est de translatione S. Viti in Corbeiam novam ejusque miraculis in itinere factis, adijunge et sequens miraculum, aliquanto post ibidem factum —

F Edidit Henricus Meibomius junior anno 1688 tomos tres rerum Germanicarum, in quorum primo pag. 769 exhibet tractatulum de translatione S. Justini in novam Corbeiam, in eoque legitur sub Godescalco, abbate loci sexto, anno DCCCXC creato, sequens historia, in scriptis venerabilis Tietmari Merseburgensis episcopi inventa: Fuit olim in cœnobio novæ Corbeie sub temporibus Godescalci venerabilis abbas, quidam monachus, nomine Alfrius, admodum religiosus, qui acriter migraneam in capite patiebatur, quæ duplex est, aut ex gutta, aut ex vermibus. Cui pro remedio offensum est a quibusdam, ut secari in capite debuisset: quod factum est. Sed de die in diem dolor augebatur, in tantum ut jam desperaretur. Et cum eundem jam deficientem fratres custodirent; casu accidit, ut singuli egredientes hunc solum jacentem relinquerent. Tandem e cloaca vidit septem dæmones teterrimos procedere. Sex eorum singuli portabant in manibus sex libros, id est omnes, triginta sex. Septimus vero immensæ magnitudinis volumen gestabat, et sedens, lectione ejus gravi, infirmum de suis actibus, quos ab infantia vel cogitando, vel loquendo, vel operando, usque in eam

F Miraculum
S. Viti.

A eam horam unquam gesserat, in vanum terrebat. Pretiosus etenim martyr Vitus, veste fulgida indutus, vultu angelico conspicuus, e templo, cellæ, in qua æger jacebat, contiguo, procedens ingreditur; et immundæ turbæ manu fugam indixit; et juxta illum stans, consolabatur eum, et quis esset protinus intimavit, et imposita manu capiti illius, benedixit; et eum sanum surgere jussit: per quem et hæc mandata prædicto Abbati misit; Vide sis, commonitus, ut tot admonitiones nostras sic incuriose non accipias, ne in posterum vacua lamentatione gemas. Pro vero enim assero tibi, si amplius inobediens fueris, a Deo contemneris, et te adhuc superstite, alium in tua sede dominum videbis.

Dixerat hæc adstans, et mox disparuit infans. Hæc autem ut pretiosus martyr, puer inquam Vitus, per monachum ægotantem denuntiavit, Abbas negligens postea persentit. Nam ei, adhuc viventi, superpositus est ipsius rogatu, venerabilis abbas Bovo, vir omni laude dignissimus. Hinc ergo bonorum crebros hortatus hominum servare, consilium nimis est salubre; multo magis vero horum, qui merito sui inter filios Dei feliciter computati, voluntatem ejus sciunt in eventum futurorum. Quicumque enim temerarius sapienti non innititur consilio; ocius videbit, quis sit in semetipso. De talibus comprobandis plurima habemus exempla, quæ imitatores suos ad elaboratum perducunt bravium, cum venient ultima. *Hactenus relatio: cujus contenta in Thietmari sive Dietmari Chronico simili propemodum tenore referuntur lib. 4 non procul a fine, sed illic monachus infirmus, non Alfricus, sed Alaricus nominatur. Annales tamen antiqui Corbeix retinent primum nomen, sic paucis de re narrata scribentes ad annum DCCCXCIII: Terribilis visio apparuit commonacho Alfrico: qui tamen defensus a S. Vito, nihil mali inde passus est. Et Godescalcum abbatem per resignationem alteri cessione locum suum anno DCCCC, ibidem notatur.*

Pag. 576 de B. Angelo Clarenco col. 1 post finem §. 4 ejusque numerum 37, præcedente pag. 575 col. 2 notandum, addetur.

§. V. De Epistolis B. Angeli, quarum duæ, ad Historiam opportunæ, in specimen reliquarum, hic apponuntur.

C Vidimus supra num. 12 Fratrem Angelum, inter alia sua scripta etiam reliquisse Historiam de septem tribulationibus Ordinis; opus minime contemnendum, cujus desiderium non tam explent, quam acunt fragmenta inde descripta in Annalibus Waddingi, qui ipsum verosimiliter originale penes se habuit, dignum quod publicam in lucem prodeat, etiam in hujus mensis Appendice; si istius successores eorumque Superiores hanc publico gratiam facere velint. Tunc enimvero majorem usum haberent Epistolæ, quarum ex MS. Stroziano accepi egraphum, beneficio R. P. Antonii Terrinca, Florentiæ intenti illustrandis memoriis Sanctorum Franciscanorum, præsertim ad Tusciam pertinentium, et quæ colligerit officiose communicantis mecum atque cum Fr. Benigno Fremaut, Recollecta Flandro, ad simile studium pridem applicito et jam editis Januario, Febuario, Martio inter suos clarescente. Hunc ego, dum aliis urgentioribus per hosce duos annos distineor, quibus suspensa hæsit tomi præsentis impressio; rogavi mihi navaret operam, brevemque Synopsim epistolarum conficeret, et simul cognosceret, numquid esset in iis locupletandæ historiæ idoneum. Synopsim ergo imprimis accipe, qualem ille dedit:

39 EPISTOLA I Continet multa documenta mystica: sensus sunt valde obscuri; abstrusi, ac imperfecti.

Junii T. III

II Hortatur ad Religiosas virtutes, stylo multum diverso ab Epistola I.

III Ea est, quam Terrinca descripsit, magisque specificè tangit ea, ob quæ sequaces sui persecutiones patiebantur; eosque animat, ostendens non peccare, licet alias a corpore Ordinis separatos, et hortatur ad obedientiam erga Prælatos Ecclesiæ, et vinculum pacis.

IV Pulchre excitat ad tolerantiam persecutionem, ideo bene Terrinca infra, Ex ungue leonem. Sub finem videtur habere aliqua prophetica, sed qualia etiam in vitis aliorum Sanctorum inveniuntur.

V Sub initium Videtur mortem suam prædicere, et aspirat ad majorem solitudinem: allegat causam cur ad eos quibus scribit non venerit, et alios mittit suo loco: deinde deflet duos a suis defecisse; et socios monet, ut, si possint, eos reducant. Aliorum teporem amanter corripit, ac suum humiliter agnoscit, monetque ad Dei misericordiam recurrere, et mutuas imperfectiones pati. Post arguit iterum communes defectus, excitat ad perfectionis amorem, pulchre per totam; et sub finem, suadet curam pro animabus defunctorum.

40 EPISTOLA VI, sic incipit:

Reverendis et diligendis Fratribus, Christo Jesu servientibus in loco S. Joannis ante Portam Latinam de Urbe, et eorum Sociis, Peccator Fr. Angelus salutem, et idem credere, intelligere, et diligere, ac confiteri verbo et opere usque in finem, de promissa Christi Jesu vita, regula, et doctrina, quam sanctissimus Christi Confessor Franciscus, pauperum humilium Dux, Angelus, et Propheta perfectionis Evangelicæ primæ et ultimæ, credidit, intellexit, amavit, docuit, et servavit, et credendam et servandam mandavit.

Porro ubi multis verbis commendavit evangelicam paupertatem, inducens Christum, laudantem ejus observatores, et reprehendentem ejus transgressores, addit sequentia.

41 Cupio videre vos, quia cito de corporis hujus carcere educi spero; et esset mihi aliqualis refrigeratio ante mortem videre vos. Orate quod ita fiat, sicut desidero. Salutant vos omnes servi Dei, qui in partibus istis sunt; et sciatis quia magnos amicos habet Christus in partibus istis, inter quos est D. Philippus, Regis Majoricarum filius; in quo Christus Jesus, et Francisci spiritus plenissime requiescit: de cujus perfectionibus taceo, quia alteri dabitur loqui ea, quæ Dominus Jesus in ipso et per ipsum facit, et facturus est. Erubesco enim de vilitatibus, negligentis, et insolentis nostris et relaxationibus; quando de ipsius fervore, humilitate, solitudine, sobrietate, amore paupertatis, oratione, vigiliis, verborum et linguæ moderantia, austeritate vitæ, et sanctitate conversationis recordor; cum quo sunt multi servi Dei uniti, de quorum actibus et conversatione Christus glorificatur. Et vos ergo laudate et glorificate Christum in operibus vestris, et in omni conversatione bona renovamini, in paupertate et humilitate, in compassione et mansuetudine, in patientia et longanimitate, in oratione et vigiliis, in silentio cordis et oris, in amore vilitatis et subjectionis, in mutua caritate et reverentia in zelo divinæ laudis, et in continua gratiarum actione; in memoria extremi judicii et mortis, in commemoratione et sentimento continuo mortis Christi et dolorum ipsius, et Matris ejus et omnium Sanctorum, et inflammatis desideriis, et aspiratis affectionibus ad ipsum, qui solus amat et amavit nos, et est unicus amor et amator hominum; quem qui amat Spiritum sanctum habet et portat, et Christus in ipso manet, et ipse in Christo. Si venerit ad manus vestras hæc littera, servate eam et legite, quia

E
in quarum
sexta

habetur laus
Domini Philippi Mari-
censis,

F

inter Clarenos
pie conver-
santis.

A verba Dei in ea sunt vera : Deo gratias. Amen Scripta in Carpentato die 3 Martii. *Annus non additur.* Compatimini afflictis Fratribus, et ostendite eis viscera pietatis, et non angustiemini in tentationibus tentatorum ; sed constanter supportate eos, donec ipsi se supportant, et ad Christum aspirant. Puto quod cito me Dominus remittet ad vos. Gratia Dei sit cum omnibus nobis. Amen.

vi Acriter reprehendit relaxantes paupertatem Christi, ac S. Francisci ; et adducit exemplum Philippi filii Regis Majoriacum, qui tunc inter Clarenos sancte vixit. Sub finem hortatur ut afflictis et tentatis Fratribus ex corde compatiantur : in hac clarius prædicit mortem suam instare.

42 *Quærit hic R. P. Fr. Benignus, et quærent haud dubie Franciscanorum decorum studiosi plures, quis fuerit hic Dominus Philippus, tantus instituti et paupertatis Franciscanæ, apud Clarenos resplendentis, amator et zelator, omnibus scriptoribus istius Ordinis ignotus hactenus, etiam diligentissimo Waddingo. Ipsorum tamen multi agunt, et Waddingus ex iis, de alio ejusdem Regis filio, scribens ad an. 1249 num.*

9 in hæc verba. Circa hoc tempus Jacobus, primogenitus Jacobi Regis Majoricarum, cœleste regnum terreno præferens, relicto jure primogenituræ, patre adhuc superstite institutum Minorum amplexus est. *Et ad annum 1304 num. 13.* Hoc anno Generalis (Gondisalvus) jussit ut in singulis Provinciis suffragia et collectæ fierent pro Jacobo, filio et herede Regis Majoricarum, nuper defuncto. *Rex iste Jacobus, inter Majoricenses sui nominis primus, filius fuit Jacobi primi, Aragonum Regis, et Majoricarum conquistoris : qui primogenito Petro, sui nominis tertio, Aragoniam relinquens, Jacobo secundogenito Majoricam dimisit cum Ruscinonensi et Ceritanæ Comitatus in Hispania, Montisque pessulani Dominio in Gallia Narbonensi, cui etiam antiquitus adscribebantur prædicti duo Comitatus. Hic autem Jacobus I, vita functus anno MCCCXII, præter primogenitum Jacobum jam mortuum, filios habuit Sancium, regni Majoricensis heredem, qui sine prole obiit anno MCCCXIV ; et Ferdinandum, tertiumque fratri Regi præmortuum, relictis liberis Jacobo atque Ferdinando, et Philippum, sacris Ordinibus initiatum, qui nepotum orphanorum tutor, majorem natu Jacobum II, regem Majoricensem instituit, illum, inquam Jacobum, qui vir factus, regnumque sapienter administrans, anno MCCCXXVII leges Palatinas conscripsit, ex nostro vere regio codice (hactenus quod sciam unico) brevi in lucem dandas. Eo sic regnante prospereque agente, nec patri præsentia amplius egente, potuit Philippus in Gallicas nepotitiones recepisse se ; itaque inter Clarenos, tamquam unus eorum vixisse, retento Domini titulo, eorum domesticus ac familiaris.*

43 vii non est a Terrinca exscripta, sed aliqua prophetica ex ea ipse notavit indicio manus.

viii Continet prolixam exhortationem ad religiosas virtutes, præsertim obedientiam.

ix Similiter, præsertim ad sequelam et imitationem Christi. Circa finem habet pias instructiones ad sanctam compositionem hominis exterioris, et interioris.

x Fratrem N. excitat ad fidei sublimitatem, etc.

xi Duos Fratres pulchre et nervose hortatur, ad mortificandum affectum erga parentes, proponens insidias dæmonis, excellentiam doni vocationis ad religionem, etc. postea ad indicium manus habet varia documenta de obligatione recitandi Horas canonicas, et quando quis non obligetur.

xii Arguit varia vitia, deinde exaggerat poenas inferni, et dæmonum technas.

xiii Valde prolixa, continet multas asceticas instructiones ad monasticam perfectionem ; in fine videtur aliquid prædicere, sed non plane.

xiv Demonstrat essentiam veri Fratris Minoris, D et Ordinem subsistere non in multis, sed in quantumcumque paucis, modo veris Regulæ sectatoribus. Deinde, ut suos soletur, indicat aliqua circa suam reformationem acta, de quibus videbantur, sinistre informati ; et futuram eorum requiem, et propagationem prædicit. Sub finem folio 29 ab illis verbis, voluntas mea fuit.

44 *Hæc est illa, quam supra promisi dandam integre, potius quam ultimam Decimam sextam, quæ non nisi documenta pia continet, quam utilia aspirantibus ad perfectionem, tam nihil conducentia ad historiam. Illius autem xiv hoc initium est.*

Reverendis et diligendis Patribus in Christo Jesu, Fratri N. et Fratri N. a et omnibus eorum Sociis, in omnibus vilis et modicus Fr. Angelus, Salutem, et cum humili Christi omni cordis reverentia subjectionem. Benedictum sit nomen D. N. Jesu Christi, filii Dei vivi, et adoranda et veneranda dispositio sui divini et absconditi consilii, in quo elegit vos ad imitationem vitæ suæ, et constituit testes regulæ suæ, et segregavit ab utero matris, et professores fecit suæ sanctissimæ paupertatis, et liberavit a servientibus incendio propriæ voluntatis ; ut mortui vivatis ei, qui pro vobis mortuus, a mortuis resurrexit.

45 Sane quia militia vel tentatio est vita hominis super terram, vigilare et orare nos oportet, ne intremus in tentationem : quia spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, et inimici hominis domestici ejus ; et adversarius vester diabolus plus solito relaxatus circuit, quærens quem devoret ; et iratus frendet dentibus in nos cum satellitibus suis. Si Filius nos liberaverit, vere liberi erimus, et veritas liberabit nos ; et intelligemus, qualis et quantus est qui nos liberabit, ut in sanctitate et justitia serviamus ei omnibus diebus nostris ; non in nobis, sed in ipso confidentes, qui non ex operibus justitiæ nostræ, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, et ostendit nobis dignos poenitentiae facere fructus, et fugere a ventura ira ; si tamen perseveramus in his quæ incepimus ; quoniam non qui inceperit, sed qui perseveravit usque in finem, hic salvus erit. Scitis enim quoniam ubi [Dei] placito affectio præponitur, ibi ratio non tenetur : quoniam omnis qui vivit voluntati propriæ, mortuus est, et nomen Domini laudare non potest. Non enim mortui in peccatis laudant Jesum, neque omnes qui descendunt in infernum amoris propriæ voluntatis. Quando enim rationem antecedit voluntas, etiam inter Dei servos frequentius quæstiones, displicentiæ, lites, dissensiones, et scandala oriuntur : non enim sumus meliores Patribus nostris. At quando totus homo, cum timore et amore igniti desiderii, agitur ad sapientiæ gustum, pacis fruitionem, et visionem et intelligentiam veritatis ; in Jerusalem accipit locum, et in civitate sanctificata potestative quiescit ; tum ambiguæ quæstiones velut fumus abscedunt, et adversantium judiciorum et assumptionum studia cessant ; et ex corde puro et conscientia bona, et fide non ficta, pietatis et sanctitatis exercitia vigent, floret instituti cultus, et sanæ doctrinæ, et de mentibus servorum Christi flumina manant, et in veritate caritatis lætantur corda quærentium Dominum, et verba bona eructantur ex abundantia supersubstantialis gratiæ habitantis in eis. Quoniam bonus Jesus in eis habitat, in eis operatur, orat, tentatur, fatigatur, patitur, moritur, sepultus descendit ad inferos, et resurgit, interpellat ardentius amare desiderans, vi communicativæ suæ virtutis, veritatis, et caritatis. Ipse, æterna virtus, æterna veritas, æterna caritas et sapientia in ipsis manens, facit opera solus, quæ nemo

quomodo
antea inter
Minores

vixerat
frater ejus
major Jacobus.

a
Epistola 14
Eremitas
Clarenos

qui suos in
Italia hortatur
ad constantiam
inter adversa,

variasque
ac graves
tentationes,

A nemo in cœlis vel terris facit aut facere potest; et ad illa respicit Pater, quæ gratis Filius operatur in nobis; quibus nos, natura filii iræ, contrarii ex pondere reatus contractæ simul et actæ nialitiæ, plus quam dici vel a nobis intelligi valeat, invenimur.

et ad humilem
sui ipsorum
despectum;

46 Et vere, nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma fuisset, et quasi Gomorrha similes essemus. Quia sicut non potest arbor bona, Jesus, fructus malos facere; ita et nos, natura peccatores, non possumus facere fructus bonos. Si enim, ait, vos cum sitis mali, etc. etc. Sine me nihil potestis facere. Itaque malum prorsus mihi erit imputandum, siquidem vobis ex me ipso non scribo: quod procul dubio nostrum erit, orationibus vestris solum ab ipso purgandum, qui tollit peccata mundi. Reverendi et carissimi Fratres et Patres, virtus, potestas, res et nomen pariter concurrent in idipsum. Quando perficientur ea, quæ jam impleta putatis, tunc veritas erit in nomine, signatum in signo, sensus in verbo, et operatio in veritate, et veritas, et signatum, et operatio testimonium perhibent nomini, signo, operationi pariter et virtuti. Testimonia itaque credibilia nimis, quæ
B veritati testimonium dare præfixa sunt loco et tempore opportuno; quæ nunc non agnoscuntur ad meritum et nesciuntur, ut scientia indignis absconsa maneat, et nemo de sua virtute præsumat, sed præsumens utiliter audiat; Numquid oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Tolle quod tuum est, et vade. Ignorantia enim aliqua, non ad errorem, sed ad utilitatem et perseverantiam, necessaria nobis est; quia non est ad detrimentum id, quod negatum tribuit incrementum: non exercet fidei simulatæ negligentiam, scientiæ securitas; nec caute præcavet furis adventum, juxta evangelium, determinatio definita. Si enim statum nostrum, nomina rerum, et Minister, et Cardinalis, et Ordo, secundum Legistas, Decretistas vel Sophistas solum salvant. et in veritate manere faciunt, et tribuunt integritatis necessariæ firmitatem (qui audit intelligat) non fieret salva omnis caro: quoniam apud ipsos humilium facta simul et scripta quasi mortua tacent, et salus pauperum afflictorum est eis inanis et vacua.

monet autem
in nominibus
non consistere
statum perfectionis,

Nunc autem coram Deo non sic; sed bene et sancte fugiendo pugnastis et pugnatis; alii vero
C stando pugnaverunt et pugnant, fugiendo a facie Jezabel, [dicentes] cum Elia, timore perterriti, Remansi ego solus; et templum ædificant cum Ozia ut impleant prophetiam. Sed qui heri, ipse hodie.

47 Sane ut ad Regulam, et non Regula, Ministri, Custodes, Generalis, et Protector. Et hoc Regula ostendit, quoniam ipsis integratur et decoratur, sicut et suis Pastoribus perficitur et ornatur Ecclesia: sed absque eis Ecclesia manet et est, persecutionis scilicet tempore, et vacationis; sicut in triduo illo Ecclesia fuit sola Virgo Maria, quando Filius suus fuit in corde terræ, sicut fuerat Jonas in ventre ceti. Promittit enim Fr. Franciscus obedientiam et reverentiam Domino Papæ Honorio b, et successoribus ejus canonice intransitibus, et Ecclesiæ Romanæ; et alii Fratres teneantur Fratri Francisco et ejus successoribus obedire: qui non possunt nec debent eis præcipere aliquid, quod sit contra animam et Regulam, sicut nec ipsis subditis obedire eisdem licet in his, quæ animæ et Regulæ noscuntur esse contraria. Sed ubicumque sunt Fratres, qui scirent et cognoscerent se non posse Regulam spiritualiter observare, ad suos Ministros (de obedientia Regulæ) possunt et debent recurrere, et postulare Regulam secundum intentionem Christi docentis, et Francisci loquentis in

Ordinemque
penes eos esse
qui Regulam
servant,

ea, ipsam in sua puritate servare; quibus Ministri D ex obedientia Regulæ, quæ est Christi et Francisci, tenentur obedire, quia obedientia Regulæ major est obedientia Ministrorum, et Generalis, et Protectoris: et est, et stat, et intelligitur super eos. Et in hoc Dominus, et Protector, et Corrector Cardinalis unus est, secundum Regulam totius Fraternitatis, ut stabiles in fide Catholica, paupertatem et humilitatem, et sanctum Evangelium, quod firmiter promissimus, observemus: et ita non est auctoritas in Regula contra Regulam, nec in Ecclesia contra Ecclesiam.

48 Puto quod has quæstiones breviter, clare, et absque implicatione Regula solvit; tum quia indivisibilem unitatem et obedientiam ad Ecclesiam et seipsam mandat et statuit: tum quia remedium contra persecutiones Pseudo-prælatorum sufficientissime apponit: quoniam sicut portæ inferi non prævalerunt contra Ecclesiam, ita nec contra Regulam; tum quia in suis cultoribus et amatoribus suum stabile esse, et non in nomine Ordinis vel in parietibus et tectis, aut quibuscumque ceremoniis exterioribus superinductis habere dignoscitur, quibus semper inest velle, quærere, et amare; sed non, posse habere semper omne, quod in Regula habet esse, secundum suum completum esse: quia sufficit substantialia illa semper habere, in quibus persecutionis seu crucis tempore veritas perfectionis regularis salvatur et manet. Propheta igitur futurorum Franciscus, sciebat se reprobandum a suis nomine, sed non re: hinc nomina reverentiæ et dignitatis, ut Patris, Magistri boni, et Domini, haberi in usu a Fratribus non laudabat, tamquam minoritati et humilitati Regulæ et vitæ sibi a Christo revelatæ non consona: et quia in Regula nihil de suo ponebat, sed immediate accipiebat a Christo; quod in eadem scribi faciebat.

cujus auctor
humilis
S. Franciscus

49 Magistros et Patres, ex humani sensus prudentia, et timore scientiæ Scripturarum, suos Fratres vocari velle ab hominibus, et ardentem inhiare honoribus more Pharizaico, per spiritus prævidebat: et destructuros in se et in aliis, sub specie honestatis et ædificationis proximi, et dilatationis et exaltationis Ordinis, omne quod Christo docente pro salute sua et suorum acceperat, prædicebat. Unde Magistros principaliter et Prælatos nomen Ordinis pro alio assumpturos, ad sui sensus nequitiam, contra veritatem; [et veritatem] cœlitus sibi data Regulæ convellendam intelligens; nomen Ordinis non amabat, nec voluit quod sua Religio vocaretur Ordo Minorum, sed Vita Minorum. Quare pro nomine Ordinis eligere mori, non est secundum sensum et spiritum Fundatoris; quia nomen Ordinis ipse cum suis habere renuebat. Si vero Ordo est virtutis amor, veritatis tentio, Christi imitatio; humilitatis et justitiæ cultus, caritatis plenitudo, patientiæ ac pietatis possessio; ista autem habitacula requirunt hominum corda munda, in quibus Ordo salvatur Christi Regulæ et doctrinæ; nihil nobis relinquitur, ut de tali Ordine simus; quoniam in prædictis virtutibus, post votum Minoritatis emissum, ardentem desiderare, crescere, et totis viribus satagimus radicari. Quoniam tunc vere signatum clamat, ubi deficit signum; et silentium loquitur, ubi tacet verbum; et Ordo integratur in veritate virtutum, et subsistit Regula in amatoribus et servatoribus promissorum.

exclusa volebat
magna
nomina

50 Nec voluit S. Franciscus, quod aliquis ad vitam Fratrum assumendam per quemcumque Fratrum induceretur; quia tali modo Religionem, quam sibi Christus per suum spiritum ædificaverat et multiplicare decreverat, dæmones impedire et turbare, suis imbutis moribus suggerendo ingressum,

nec Ordinem
Minorum,
sed Vitam
dicti;

nec valde
multiplicari
Fratres;

[et]

A [et] ad vitam Fratrum destruendum, sentiebat armari. Unde multiplicationem Fratrum prohibuit suis sociis: firmam enim tenebat Christi cautionem, quia semper de numero paucorum humilium et simplicium lætabatur, plus quam de multiplicatione multorum sapientium superbiorum; sciens quia si ad numerum [parvum] sua Religio deveniret, inconcussa tamen Christi munere permaneret. Hinc est quod de multitudine non oportet quemquam esse sollicitum: nec esse perfectæ fidei de Religionis annihilatione formidare: quia Christus, si non fuerint nati, faciet eos nasci potius quam [assumat eos] de societate diversa, a Fundatore discrepanter agente, et ambulante astutiis serpentinis: quia oportet impleri quod Scriptum est, Quoniam multi applicabuntur eis fraudulenter. Totum igitur nostrum studium esse debet, quod unum inseparabiliter simus per Franciscum in Christo; et ita quod ab invicem neque ab hominibus, neque a dæmoniis, neque a malitia propria dividi posse, verbo et opere, tentationis præsertim tempore, ostendamus.

eosque esse
inter se bene
unitos.

Excusat eis
Fr. Andreas

B Cum igitur taliter vobis sim conjunctus, superfluum est cogitare, quod alicujus suggestionem motus aliquid vobis olim scripserim, vel nunc scribam: sed significo, quod pro multis (etsi secus se habeat) utile fore credo. Nec F. Andreas de vobis, ut putatis, sinistrum aliquid sentit aut loquitur: sed multis laudum præconiis effert conversationem [vestram], et vitam extollit, et Christum in vobis esse et habitare non dubitat. Igitur vos ipsi judicate, quale Evangelium sit, ut benedicens maledicatur, et vituperetur laudans, ut amicus, et servus, et frater putetur æmulator et supplantator. Non excuso quod nescio, sed laudo quod scio: quoniam paratus est pro Christi vita seipsum lætanter impendere vobis, et ex caritate servire, quod omnino Antichristianum non est; quinimo debitum Christianum vobis est, quod procul a cordibus vestris omnis malæ suspicionis siccantem fumum repellatis; medietas enim omnium peccatorum lingua committitur, et juravimus non judicare; nec pars partem excludit, quia totum sine suis partibus esse non potest.

d
quod Cardina-
libus, in
Conclavi non
dederrit eorum
litteras

C 52 Quando præfatus Fr. Andreas venit ad nos, jam Domini Cardinales erant in Conclavi d, nec poterat eis loqui, nec licebat eisdem aliquas litteras præsentare: post ipsorum vero egressum amicis et fautoribus Pauperum tam Domini e Regis quam vestræ litteræ fuerunt sollicitæ præsentatæ: quibus visum est quod tales litteræ non essent isto tempore præsentandæ. Similiter Fratri Ubertino et Mino f [litteræ] viri sancti Domini Philippi, et Fratris Gaufredi, et Domini Joannis Sedeherii statim datæ fuerunt; et reliquas Fr. Ubertinus retinuit. Quare de tali materia penitus murmurare non licet, ex quo de Generalis g nomine melius judicabat nullum fieri sermonem: et Fratribus Ubertino, Gaufreddo, Guilielmo, Francisco, Philippo, et eorum Sociis materia scandali videbatur: non quod ipsi mutaverint propositum; sed quod idem ac olim sentientes, et virili animo Fratrum persecutionem portantes, viriliter præmissa prædicant, coram omnibus confitentur, et fideliter servant; et æmulo- rum verba confutant, vitant consortia, et lætantur contumelias, opprobria et maledicta sustinere: assistenteque eis gratia Dei, et favore Cardinalium, viri illustris Domini Philippi, et aliarum personarum spiritualium, testimonium perhibent veritati.

monetque ut
cedant tempo-
ri,

h 53 Otiosum et superfluum fuisset, ut videtis, aliter agere, conscientias stimulare et perturbare. Si ergo cum istis pugnatis, et remansistis in campo; et ipsi nobiscum fugerunt, et quietis alicujus sepulcrum acceperunt in vobis, quod sibi vir nobilis Decurio h excidit in lapide vivo; quiescite et gau-

det, quoniam vocatione, professione et confessione L verbi et operis observantiæ regularis unum estis, unum cognoscitis et amatis, nec est aliquis qui spiritum habeat contra vos, sed pro vobis. Propterea diligunt, quod nihil a vobis dicatur vel fiat, quod justam et veram et rationi et fidei subjectam allegationem non habeat; nec tantum probabilem et apparentem, sed omnino necessariam; pro cuius defensione non solum pati, sed et mori coram Deo et hominibus rationabile sit et justum. Hujus rei gratia placuisset omnibus, quod sub uno [capite] Regulam observantes, sententiam hujus facti cum ipsis simul de manu Ecclesiæ, adhuc pendente negotio, patienter expectare, et contenti fuissetis accipere, et in vestris terminis cum ipsis unanimiter permanere propter meritum et propter exemplum, et propter reverentiam proximi; et calumnias æmulo- rum, et reverentiam amicorum et Ecclesiæ (quam adversarii ex hoc probare conantur) [non oportere] eos spernere, et ipsius auctoritati necessariam fidem et excellentiam abnegare.

et acquiescant
sub uno
Generali

54 Quo circa amantium affectus et verba pie pensare vos decet, et varietatem opinionum patienter audire: quia dum peregrinamur a Domino, ex parte cognoscimus, altitudinisque sapientiæ Divini consilii secreta ignoramus et ex hoc fallimur in judiciis, erramus in consiliis, offendimus in verbis, excedimusque frequenter in factis: et si dixerimus, Quia peccatum non habemus, veritas in nobis non erit. Caritas vero numquam excidit; qui numquam amare nescit, et nescire se dicit, quod semper amare sitit, confitetur quod novit humiliter, quod nunquam offendit scienter. Licet ergo amanti caritatis motus et cogitationes insinuare dilectis, quia omnia tempus habent, et statutis temporibus transeunt universa sub sole justitiæ: sicut in ipso, ita et in nobis necesse est præcedere passionem resurrectionem, et noctem præcedere diem, et flores præcedere fructus, et hiemem æstatis tempus.

E
Regulam ob-
servare in
patientia:

55 Pater igitur in suis, ad similitudinem Christi, reprobatur Franciscus; postea resurget, quando Pastor tres illos Typicos Fratres congregabit in unum, in quibus coram omni populo in sancta civitate resurrexisse monstrabitur. Qui in præcedentibus clamavit in cruce doloris sui, Christe Jesu, Deus meus, ut quid dereliquisti me? in vobis et similibus clamavit et clamat, Consummatum est. Si iterum in vobis et in aliis expirabit clamans, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, tunc terræ-motu facto petræ scindentur, arcana patebunt, et nobilis vir Decurio, quod concepit, implebit audacter de sepultura ejus: et congregatio pauperum fiet ab eo, qui dispersiones congregat Israelis. Nocte igitur ista tolletur de medio lapidis molaris de Regum et Prælatorum humero; et infra horas suæ diei navis, tempestate jactata valida, jacturam faciet, et quasi de naufragio salvabuntur plurimi in fractura ejus: tertia autem die, quasi in octava Resurrectionis Dominicæ, Jesum in Francisco cognoscent, in communicatione fractionis panis: et non erit ultra opinionum varietas in his qui transierunt per ignem et aquam; sed cantabunt et hymnum dicent Domino Deo in Sion, et reddent vota sua in Jerusalem: quia induentur arietes ovium, et valles abundabunt frumento; clamabunt et ei hymnum dicent. Tunc ubi fuerit corpus, congregabuntur et aquilæ. Interim qui tenet teneat, et humilitati humilitatem, patientiæ patientiam, caritati caritatem addat: quia omne tintinnabulum projectum in ignem, et æreum et aureum, et omne æs sonans accipiet laudem suam, ac pondere tribulationis gravis portato, consurgetis ad dextram navitatis Sanctorum.

F
prædicans
res in melius
conversum iri

A 56 Qua ex causa dulce, et non molestum debet esse cordibus vestris, si vobis ex caritate scribimus, quod sentimus : nam in solius caritatis vinculo colligati, cum gaudio spiritus et lætitia principali, vos in corde et mente portamus; sentientes et participantes vestræ bonæ voluntatis propositum, piæ intentionis rectitudinem, sanctitatem desiderii, et caritatis fervorem. Optamus esse vobiscum in perfectione operis, ut simul in pura, simplici, et litterali observantia Regulæ et testamenti, sub uno regamur Pastore, et militemus Christo in sinu Matris Ecclesiæ diebus malitiæ brevitatis; ut respirantes quiescamus a tribulatione malorum, et promissa pace fruamur, ad ædificationem multorum, et revelationem cogitationum odientium et diligentium veritatem.

B et ad unionem servandam hortatur,

57 Tenenda igitur est a nobis unitas, quam Christus in suis fieri postulavit a Patre : et omne contrarium ipsius, est tamquam mortis periculum fugiendum, Unam petii a Domino, ex caritatis unitate dicentes, habitare cum maledictis, excommunicatis ab hominibus, pro pura et sancta custodia vitæ Christi, magis quam habitare in paradiso deliciarum, si talis optio poneretur : sitque nobis Pater et mater, et soror et frater, duxque dilectionis nostræ ad Dominum, omnis qui Christi Evangelium et Francisci Regulæ obedientiam diligit, et usque in finem fideliter et simpliciter servare juravit, et statuit pro ipsius confessione tribulationes et mortem sustinere, et audenter elegit et definivit. Lex est enim immaculata, sub qua est, super omnia quæ in cœlo et in terra sunt jucundum habitare Fratres in unum, scripta in Evangeliiis, completa per Dominum, prædicata per Apostolos, breviata per Christum, titulata per Crucem, signata per Franciscum, concludens diem in fine sicut in principio. Sufficit discipulo si sit sicut magister ejus : et Jesus, magister noster, sedet ad dexteram majestatis in excelsis; et ad ipsum nobis sermo, qui reddet unicuique secundum opera sua; ad ipsum Ecclesia respicit cum villicis et servis suis, quos constituit in ea, ut dent cibum conservis in tempore; et sub ipso qui condidit et redemit, sunt Ecclesiæ et Ordines, cum Pastoribus et Ministris, qui Ecclesias et Ordines regunt, custodiunt, et ordinant secundum legem suam.

C maxime tempore persecutionis,

58 Quando autem vacant Ecclesiæ aut Ordines Pastoribus et Ministris, ad tempus breve vel longum, aut conculcantur sub pressura malorum, per patientiam opus perfectum ostendunt; Christum, verum Regem et Pastorem, imitantes et confitentes coram hominibus, qui est substantia, motus, vita, finis, et status omnium Sanctorum, Ecclesiarum et Ordinum, et est nobiscum in tribulatione, ut eripiat, et salvos faciat, et impleat longitudine dierum, et visione suæ gloriæ faciat sine fine beatos.

qualis fuit sub Clemente V,

59 Voluntas mea fuit venire ad vos, sperans tanta miseria et de tam horridæ custodiæ tenebris et fœtore, in qua crucior plus quam litteris explicare valerem, posse per talem modum liberari. Nam omnes tribulationes quas hactenus transivi, cujuscunque generis sint, simul congregatæ non possent æquiparari vexationibus et displicentiis, quas tempore Papæ Clementis habere promerui : licet fuerim ante illum *k* annis pene triginta, pro solius Regulæ confessione et amore, variis persecutionibus oppressus, in carceribus plurimis, Anconæ, Foranil, Romæ, Viterbii, Assisii, et in omnibus locis Fratrum quæ sunt a Roma usque ad Anconam. Singulis locis tribus diebus carceratus, palam tamquam hæreticus captivus cum sociis, et ligatus ducebar, in Ancona iterum carcerandus : et hoc in diebus majoris Hebdomadæ, quando major est Romæ populi frequentia.

60 Eisdem diebus, revolutis annis duobus, captus [fui] et in Terra-nova *m* cum sociis carceratus, diebus plurimis ligatus, et captivus sub indiscretorum hominum custodia. In singulis villis custodiæ trahebamur, tamquam malefici custodiendi, donec Messaniam venimus, in Sexta hora sextæ feriæ majoris Hebdomadæ; ubi post impropria, clamores, tumultus, examinationes et minas, cum hominibus dammandis, in obscuro et fœtido carcere inclusi, diebus plurimis mansimus; per eosdem rejecti de insula, in littore Calabriae tunc deserti fuimus : ubi quanta sustinuerimus, melius puto tacere, quam dicere : exceptis navigationibus, itinerationibus, et Fratrum insidiis, in Cypro, ultra mare, in Romania; a quibus frequenter detentus et captus, plura quam dicere liceat sustinui : quæ omnia vobis scribo, ut non anxietur in his quæ sustinetis, neque vos pejora nobis qui hic sumus, seu graviora, aut vos solos mala pro Christo sustinuisse, vel sustinere credatis. Insuper unusquisque quæ seminaverithæc et metet.

D *m* quam Angelus durissimam passus cum sociis fuit :

61 Quare obsecro orate ad Dominum, ut dignos nos faciat loco et societate a tantis malis remota, ubi nunc in fine cum ipsis inveniamur, qui libere Christo Domino serviunt, a tumultu elongati confusionis et malitiæ Prælatorum et Curiae. Nam si crederem, relicto consilio et obedientia Domini *n* Cardinalis, qui tempore tribulationis nostræ præteritæ non erubuit propter Christum de nobis curam assumere, esse Deo gratum adhærere vestræ Societati, omni mora postposita conceptum bonum statim executioni mandarem : sed nunc propter Christum absque Habitu, et in flamma fornacis hujus sulphureæ et ardentis habito; et sine ipsius obedientia et voluntate, neque ad vos venire, neque ad Pauperes *o*, quos reliqui, redire præsumo.

interim eligit humiliter obedire. E

Cætera desiderantur.

ANNOTATA D. P.

a Utinam nomina haberentur expressa; apparet enim ex ferventioribus eos fuisse in Italia, postquam Congregatio Eremitarum Domini Cœlestini jam esset ab Ordine separata, et Angelus in Gallia viveret sub Joanne Papa XXII, electo 1316, die 7 Augusti.

b Honorio, scilicet III, qui Regulam confirmavit anno 1223.

F

c Deest aliquid perfecto sensui, qui integrabitur si intelligas, quod Ministri etc. ad Regulam pertineant; sed Regula non sint; sicut Episcopi Ecclesia non sunt, sed ad eam pertinent: quod, aliaque nonnulla, caute legendum, et benigne interpretandum est.

d Puto hic intelligi Conclave illud, quod celebratum fuit Avenione, ubi Joannes XXII obierat an. 1334 die 4 Decembris, et ejusdem mensis die 20 electus est Benedictus 12.

e Puta Andreæ Hungari, cum uxore Joanna regnantis in utraque Sicilia, ab anno 1331 ad 1343.

f Ita censeo suppleri sensum, abi tō et Mino, sumo ac si scriberetur et Fratri Mino, ita ut Minus sit nomen proprium, ex Firmino aut alio simili diminutive abstractum. P. Benignus suspicatur Mino scribi, pro Ministro, atque intelligi aliquem ex familia Domini Philippi Majoricensis, cui traditæ sint litteræ.

g Generalis ab anno 1331 ad 1343 fuit Gerardus Odonis, postea Catanensis in Sicilia Episcopus et Patriarcha Antiochenus.

h Hoc nomine videtur designari Illustris aliquis in Regno Neapolitano (puta D. Andreas de Signa) vel alius similis caritatis; qui suburbanum suum Eremitis concesserit, sub suo patrocínio et tutela inhabitandum.

i

A i Defectus propriæ Clarenorum historiæ facit ut prophetiæ huic, de futuro Congregationis istius statu, *Œdipo* opus sit.

k Clemens V creatus an. 1305, usque ad 1314 Sedem tenuit : quod si 30 annis ante eum vexari cepit Angelus, pro zelo paupertatis, erunt hi repetendi ab anno 1275, quando fuerit ille circiter tricenarius, adeoque natus sub annum 1245 et centenariopropinquus si obiit an. 1337; vel etiam major si usque ad 1348 vitam protraxit.

l Foranum nullum novi, nec occurrit aliud vicinum nomen, quod ex conjectura substituam, nisi Sora civitas Campaniæ.

m Terra-nova pluribus locis dicitur; ego Terram-novam Calabriæ intelligo, quæ Leandro Alberto dicitur civitas populosa ad radices Apennini.

n Cardinalis scilicet Protectoris, quod munus

Joannes XXII anno 1334 imposuit Jacobo S. Georgii D ad Velum-aureum Diacono, de quo multa diximus ad Vitam S. Petri Cælestini, ab eo descriptam 19 Maji : et cujus Pontificis sancti tempore, per annos 48 quibus Purpuram gessit, potuit multum fuisse Eremitis, ab ipso Cælestino approbatis.

o Non igitur (ut rebar num. 33) regimen eorum in Italia Congregationem in pace habere permissus fuit; sed Avenione fuit in carcere habitus, nec forte nisi post Joannis XXII obitum in Italiam redire permissus.

§. VI. Miracula B. Angeli paulo post ejus mortem a Fr. Philippo descripta.

E rater Franciscus de Saponaria, et sic consequenter usque ad finem.

COROLLARIUM

De Beato Matthæo Lucinianensi, Ordinis Eremitarum S. Augustini

B

E

Prope Senas in Etruria.

Franciscus Dinus, nobilis et eruditus Camers, auctor est ejus Commentarioli, quem allegavi in Appendicula prima ad Prætermisssos die XII. Hic ex nescio qua sua historia mihi descripsit, quæ istic ad explendam paginæ hujus vacuitatem promisi, et quæque nunc subtexo, ulterioris prabationis cura auctori et aliis Senensium rerum peritis commissa.

2 Lucinianum in Aretina Tusciæ diocesi, amæno monte situm est; agri ubertate, vini generositate, incolarum numero ac festivitate celeberrimum. A Liciniis denominatum putavit Abbas Gamburinus in Genealogia familiarum Umbriæ et Hetruriæ : quod nec antagonista ejus Abbas Machionis in sua Apologia improbavit. Ita sentienti fundamentum ex Livii lib. 10 desumitur, ubi ait, inter Aretinorum seditiosorum motus, Licinium genus præpotens, divitiarum invidia, pelli annis cœptum. . . . In hac, inquit Dinus, prænobili patria, anno salutis MCCCCL prodiit Joannes Franciscus Dinus : qui quamvis ex Senarum Nobilibus (ut annotat Bisdominus in Chronica Senensi) eo tamen in oppido, Senensibus confederato, uxorem habuit Paulinam Ciogniam, ex qua Joannem suscepit; qui ab ineunte ætate in sacra silva Ilicetana, inter Eremitas S. Augustini, Matthæi sibi nomine indito, vitam agere instituit. Inde Prior et Vicarius Generalis strictioris observantiæ per Italiam deputatus est.

3 Hujus quædam gesta in bibliotheca S. Martini Senarum erant superioribus annis, quæ ex meo libro fideliter transcribo. B. Matthæus, Eremita S. Augustini, Ilicetanus, Vicarius Italiæ Generalis strictioris observantiæ, humilitate ac ceteris virtutibus eximius. . . . plenius meritis et diebus, die XI Junii obiit, anno MCCCXXVI, ut litteraliter tradit Pater Landucci in Silva Ilicetana. . . .

4 In eadem mea historia, hoc poematis fragmento, quædam de eodem transcripsi.

Huic natale solum, veteris qua castra Licini Sillani coluere duces : de stirpe Dinorum Franciscus natus, sacro de fonte Joannes Nomen et omne habet ; Paulina huic Cionia

Insigni pietate parens ; ab origine cives Qua patet antiquo Senorum de nomina Sena. Sed cum primæva umbravit lanugine malas,

Cœpitque æthereæ libare crepuscula lucis ;
Ilis, ubi sacra Deo felix Aurelia proles,
Ilicibus latuit. Quoties per inhospita dumi
Ibat inops, inopem quærens radicibus escam
Evulsis ! quoties intacto fonte repertos
Transivit latices, quamvis sitis arida fauces
Urgeret ! quoties, cum sol exureret agros,
Aut caderent gravibus hiberni nubilus imbres,
Immaduit pluviis, et solibus arsit acutis !
Ut crebro gemit ille ! Est quædam flere vo-

[luptas

Dulcis amarities lacrymarum ; ipsæque querelæ,
Ipsi dilectant qui sunt in amore dolores.
Ah quoties latæ valles collesque supini,
Littera quæ transit, rupesque atque ipsa Bea-

[tum

Saxa vocant. Forte horrebant super æthera nimbi,
Errantesque ibant pecudes : rapit unda repente
Pastorem pecudesque gregis : quin improba cre-

[scit

Diluvies, mersosque imo complectitur alveo,
Artia, præcipientem volvens verso aggere cursum. F
Matthæus sed enim mediis spatiat in undis,
Protinus extinctum lymphis extorsit iniquis
Andream : sic nomen erat. Dum flebat amicum
Turba frequens, orat versis ad sidera palmis
Matthæus, surgitque puer (mirabile !) mersus.
Illum Pastores ad cælum laudibus æquant :
Matthæum vastæ resonabant undique silvæ,
Et signata cavis Matthæi nomine truncis
[Robora]

meminitque
mertui ab eo
suscitati.

5 Hactenus ex libro suo prænominatus Dinus, et ex fragmento, cui ut perfectum sensum darem initium novi versus apposui ; plures etiam alios requiri existimo alia forsitan, miracula complexos, qui transcribenti exciderint : quod notasse potuisset, si animum advertisset, fidelis magis quam criticus scriptor. Nec enim verosimile, est Poetam haud ineptum, quicumque ille fuit, ita ex abrupto finiturum, uti finit illius ecgraphum, cum his duobus versibus.

Jam precibus, Matthæe, meis assuesce vocari,
Et tibi devotis fument altaria donis.

Interim pergit in epistola sua Dinus, et traditione firmatam de Matthæi sanctitate opinionem nititur probare, ex duabus Epistolis Cardinalis Burgesii, qui et ipse Senis

Luciniani na-
tus,

et apud 1 lice-
tandis profes-
sus

C

obiit an. 1436

Vitæ pars
qua versu
scripto

[dives,

A *Senis oriundus fuit; quibus ille pollicetur Pontificem disponere ad futuram Matthæi sanctificationem. Ipsa Cardinalis tanti verba formalia non exprimit Dinus, eadem aliaque plura verosimiliter proprio suo operi servans: nam inter alia, De eodem, scilicet Matthæi, alia quædam, inquit, prodigia, quæ sola traditione probantur, scripsi in duobus libris, partim jam editis, partim adhuc manuscriptis, et varia Poesi per me juvenilibus annis edita exornatis. Hinc suspicari quis possit, ipsummet esse auctorem poematis, unde desumptum fragmentum offertur. Auctor certe minime antiquus esse potest, qui nostri Guilielmi Beceni Idyllium 3 quod Isidorus inscribitur, præ oculis habens, tum alia quæ-*

dam ex istius pii solitarii laudibus, imitando expressit, tum integros tres versus de lacrymarum dulcedine mutuatus est. Fuit autem Becanus iste, cujus suavissima Idyllia et Elegiæ anno 1655 Plantiniani typis edita fuere, meus in sacris litteris magister.

6 Porro, ut hic Tomus ibi desinat, unde sumpsit exordium; placet apponere ex Kalendis Januarii, quod ad illas Magna Menæa habent Πόιμα Ἰωάννου Ποῦμα Joannis: vix enim dubito quin Damasceni, sicut alii Canon, eodem Circumcisionis Dominicæ die, pariter et alternis Odis decurrendus, est Πόιμα Στεφάνου, utique Sabaitæ, in eadem S. Sabæ Laura cum Joanne conversati, et XIII Julii data Vita illustrandi.

CANON DE S. BASILIO

Ad diem primum Januarii ex Menæis.

ὩΔΗ' α'.

B Σοῦ τὴν φωνὴν ἔδει παρῆναι, Βασίλειε, τοῖς ἐγκωμίοις σου· ἀλλὰ Πάτερ, συγγνώμῃ διδόμενος, τὴν χάριν νέμοις ἀφρόνως ἡμῖν.

Τὸ ἔμπαθες σιῖρτωμα τῆς τυραννούσης σαρκὸς, φιλοσοφίας ἔρωτι ἐπαιδαγωγήγασας· διὸ ἐν ἀκηράτοις αὐλίζει βασιλείοις, Πάτερ Βασίλειε.

Τῶν ἀρετῶν σὺ τὴν τραχεῖαν βωδίσας ὁδὸν, ἐπὶ τὴν λείαν ἔφθασας καὶ ἀστάσιστον τὴν οὐράνιον βάσιν, καὶ πᾶσιν ἀναδείχθης τύπος, Βασίλειε.

Τὰ τῆς ψυχῆς πάθη χρησίμως, Βασίλειε, ἅμα καὶ δὲ τοῦ σώματος, ἐν τῷ τοῦ Πνεύματος περιέτεμες ἔχει· σκεπτόν δὲ τῷ Δεσπότη θύμα προσήνεγκας.

Σὺ γενοῦς μύστις ἀρρήτων, Βασίλειε, ἔμυσσας ἱεράτευμα, Πάτερ, σαφῶς τὸ τῆς Τριάδος φῶς ἀπαστρέψας ἡμῖν.

ὩΔΗ' γ'.

Παιδείας γενοῦς ἀπάσης, ἔμπλεος οὐ μόνον τῆς κάτω καὶ πατουμένης, πολλοὺς δὲ μάλλον τῆς τρεῖττονος, ἀναδείχθης τῷ κόσμῳ φῶς, Βασίλειε.

Τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου στοιχειούμενος, ἀρχὴ γὰρ σοφίας οὗτος ὑπάρχει, τῇ φιλίᾳ τῆς ἀμείνουσας ἐπετεώθης σοφίας, ὦ Βασίλειε.

C Βασίλειε, σοφῶς ἐπέβης πράξεως καὶ πράξιν ἐπίδασιν θεωρίας· θειοτέρας ἐπέδειξες καὶ τῶν ὄντων τὴν γνῶσιν ἐμυήθης σαφῶς.

Σύνδραμε Χριστοῦ καὶ συνεξέλαμψεν ἡ μνήμη σου, Πήτερ τοῖς γενεσθλοῖς, ὧν τὰ ἀφραστον μυστήριον ταῖς σαῖς διδάσκαλαῖς φανέρωσας.

ὩΔΗ' δ'.

Καλλωπίζεται, ὥσπερ τῷ τόκῳ Χριστοῦ, ἡ νύμφη Ἐκκλησία, οὕτω καὶ τῇ μνήμῃ σου, Παμμακάριστε.

Σεμνυνόμενος τέκνον ὑπάρχων Θεοῦ, θεότητα εἰς κτίσιν εὐσεβῶς, Βασίλειε, οὐ κατήγαγες.

Ἀταπεινὸς ὦθης συμμαχῶν, Βασίλειε, ἅπασι τῷ αὐτοῦ πρόσταγματι ταπεινούμενος.

Τῇ Ἐκκλησίᾳ δέδωσαι παρὰ Θεοῦ χαράκομα, καὶ τεῖχος ὄχυρόν, Βασίλειε παμμακάριστε.

Τοῖς ἀντιθέοις πέλεκυς ἐκκοπτικός καὶ πῦρ καθαρὰ λίσκον τὴν ἀπάτην ὦθης, Πάτερ Βασίλειε.

ὩΔΗ' ε'.

*Α εἰ διωλὴν ἀληθῶς ἡ Ἐκκλησία ἑορτὴν σήμερον, περιτομῆς ὡς βρέφος Δεσπότης ὁφθέντος ἐπὶ γῆς, καὶ

ODE I.

Tuis laudibus par foret linguam tuam adesse Basili: verum Pater, veniam indulgens, gratiam absque invidia nobis confer.

Passionibus obnoxium carnis impetum amore philosophiæ castigavisti; propterea incontaminatam habitas regiam, Pater Basili.

Arduam virtutum ingressus viam, ad levem et imperturbatam in cœlis ascendisti; omnibusque factus es norma Basili.

Passiones animi, simul et corporis gladio Spiritus optime circumcidisti, Basili; teque ipsum Domino obtulisti sacrificium.

Factus ineffabilium arcanorum Mystes, o Basili, consecrationem adeptus es, Pater; et nobis lumen Trinitatis manifestati.

ODE III.

Omni repletus disciplina, non solum humi repente atque calcanda, sed etiam multo meliori, mundo lumen præbuiisti, o Basili.

Timore Domini confirmatus (initium enim ille est sapientiæ) alas potioris sapientiæ assumpsisti, o Basili.

Palam exorsus ab actione, ab hac gradum ad contemplationem diviniorem facere nos doce, et eorum quæ vere bona sunt cognitione manifesta nos imbue.

Cum Christi natali fulget et concurrit commemoratio tua, Pater, qui mysterium ineffabile tua nobis doctrina manifestas.

ODE IV.

Sicut Ecclesia, Christi sponsa ornatur ejus nativitate, ita, tua commemoratione, o Beatissime.

Graviter demonstrans esse [Christum] filium Dei; religiose distinxisti divinitatem a creatura, o Basili.

Dei non abjectum commilitonem, te ostendisti, Basili, quando te omnibus juxta mandatum ejus inferiorem credidisti.

Ecclesiam Dei forti circumvallasti muro, Basili beatissime.

Dei hostibus fuisti acuta bipennis, et ignis dissolvens eorum fraudem, Pater Basili.

ODE V.

Hodie agit Ecclesia festum vere duplex; Circumcisionem scilicet Domini, quando in terra apparuit

A paruit infans, et memoriam servi sapientis ac ter beati.

Lumen incomprehensibile in te sancte requiescere, imo esse te lampadem, quæ illuminat orbem, ostendit Christus. Ideo tuam, Basili, celebramus memoriam.

Non legislator Moyses, non ante legem Joseph fuit distributor ejus quæ ex te datur escæ: ipse enim fuisti carnis divinæ comestor.

Universi novam nativitatem in monte Sina subobscuræ figuratam Moysi, tu interpretatus es, beatissime Basili, ex divinis thesauris eam omnibus recludens.

ODE VI.

Animas pauperum, tabescentes fame, sine invidia nutriti, et esurientium corda, Basili, omni divina prudentia.

Animas esurientes nutriti cœlesti alimento: nam panis Angelorum, o Basili, est sermo, cujus eras largitor optimus.

Sicut apes, Basili, operose collegisti florem omnis virtutis, et ut sapiens per eam beatificaris.

B Accelerasti abscindi a mundo et Deo vivere. Idcirco pro rebus instabilibus ac fluxis, Pater Basili, æterna sapienter consecutus es.

ODE VII.

Filius imago est Spiritus, et Spiritus Filii; Tu vero, Basili, Spiritus immaculatum speculum, et habitaculum totius Trinitatis. Beata est tui memoria, et qui eam recolunt, recipiunt remunerationem.

Mentem incomprehensibili profunditati immergens, et colligens pretiosissimam cognitionis margaritam, locupletasti orbem sapientia, et docuisti clamare: Benedictus es Deum Patrum nostrorum.

O consensio animorum et sancta societas! qua velut unus et individuus in gemino corpore spiritus, in Gregorio Basilius divino amore unitus, in Basilio Gregorius fuit. Orate nunc pro grege nostro Christum.

Pupillorum pater, protector viduarum, opulentia pauperum, ægrotantium solamen, et in hoc mari fluctuantium gubernaculum, baculus senectutis, juventutis instructio, solitariorum regula ad omnem virtutem es, o Basili.

ODE VIII.

C Ineffabili providentia concessum mundo Basilium, pietatis lucernam, tubam theologiæ [laudantes dicimus], Benedicite opera Domini Dominum.

Copiosa operatione inhabitantem Basilio, et ipso mediante pie expositum, benedicite opera Domini Dominum.

Qui divinis tuis sermonibus fruimur, o Basili, in tui memoriam festive congregati, clamamus: Benedicite opera Domini Dominum.

Radios sermonum tuorum mundo emisisti, o Basili, illuminans eum, ut unam in Trinitate naturam venerans, dicat; Benedicite opera Domini Dominum.

ODE IX.

Primi pastoris Christi, tamquam ovis ejus fidelis, vestigia, Basili, es secutus: animam etiam tuam, Pater, tradidisti tyranno, et pro Ecclesia quæcumque pericula prompte subiisti, o Beatissime.

Ecclesiæ Christi firmamentum tyrannus circumspiciens, tuo Præsulatu adornatum, o Sapiens, totus attonitus animo concidit: fulgorem enim coruscantis ex te Spiritus sustinere nequibat, o Basili.

Dignus inventus es, o Basili, qui consors esses cathedræ Apostolorum, choreæ certantium pro Christo Martyrum, Patriarcharum unionis, justorum exultationis, gaudii Prophetarum, o Basili; fuisti enim Deiparæ cultor, et mystes Trinitatis.

μνήμην οἰκέτου σοφοῦ καὶ τρισμύχκρου.

Τὸ ἀκατάληπτον φῶς ἀναπαντράμενος ἐν σοί, Ὅσιε, φωτιστικὴν λαμπράδα τῷ κόσμῳ σε ἔδειξε Χριστὸς· διό σου τὴν μνήμην ὑμνοῦμεν, Βασίλειε.

Οὐ νομοθέτης Μωσῆς, οὐ πρὸ τοῦ νόμου Ἰωσὴφ γέγονε τῆς κατὰ σὲ τροφῆς σιτομέτρης· τῆς θείας γὰρ σαρκὸς αὐτὸς ἐστιάτωρ ἔδειχθης, Βασίλειε.

Τὴν τοῦ παντὸς ἀμυδρὴν ἱστορηθεῖσαν ἐν Σινᾷ γέννησιν τῷ Μωσῇ αὐτὸς ἐρμηνεύων, ἐκ θείων θησαυρῶν ἀνάπτηςας πᾶσι, παμμάκρ Βασίλειε.

ὩΔΗ' ε'.

Ἐθρέψας λιμῷ τακείσας ψυχὰς πάντων ἀφθόνως, καὶ τὰς τῶν πεινόντων καρδίας πάσης ἐνέπλησας, Βασίλειε, θεϊκῆς εὐφροσύνης.

Ἐθρέψας ψυχὰς πεινώσας τροφῇ τῇ ἐπουρανίῳ· ἄρτος γὰρ τῶν ἀγγέλων ὑπάρχει ὁ Λόγος, Βασίλειε, οὐ ἄριστος σιτοδότης ἐγένου.

Ἠθρίσας τῷ τῆς μελίσης, Βασίλειε φιλοπόνως ἀρετῆς ἀπάσης τὸ ἄνθος, καὶ περιδείξιος γενόμενος ἐν αὐταῖς μακαρίζει.

Ἐσπύσας κοσμοῦ ῥαγῆναι, καὶ Θεῷ συμβιοτεῦσαι· διὸ τοῖς ἀστάτοις καὶ ῥευστοῖς, Πάτερ Βασίλειε, τὰ μένοντα ὡς σοφός, κατέκτησιν.

ὩΔΗ' ς'.

Εἰκὼν τοῦ Πνεύματος ὁ Υἱὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα, σύ δὲ τοῦ Πνεύματος, Βασίλειε ἀκλιδῶτον ἔσωπτρον, οἶκος δὲ τῆς ὅλης Τριάδος· μακαρία ἡ μνήμη σου, καὶ οἱ δοξάζοντες αὐτὴν ἀντιδοξάζονται.

Βυθίσας τὸν νοῦν εἰς τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ τὰ ἀκατάληπτα, συλλεξάμενος δὲ τὴν πολύτιμόν σου μαργαρίτην τῆς γνώσεως, ἐπλούτισας τὴν κόσμον σοφίας, καὶ κραυγάζειν ἐδίδάξας· Εὐλογητός ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ὡ σύμπνοια νοῦ ἱερὰ τε ξυνωρίς, ἡ ὥσπερ μιὰ ψυχὴ ἐν δυοῖ σώμασιν ἀδιαίρετος, ἐν Γρηγορίῳ Βασίλειος, πόθῳ δεικνῶ συήμμενοι, ἐν Βασιλείῳ Γρηγόριος· νῦν ἱκετεύσατε Χριστὸν ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς.

Πατὴρ ὀρφάνων, καὶ χηρῶν προασπιστής, καὶ πλοῦτος πένησι, τῶν ἀσθενούντων ἡ παράκλησις καὶ τῶν πλοῦντων κυβέρνησις, γήρους βρακτηρία ἐδείχθης, παιδαγωγία νεότητος, καὶ μονάζόντων ἀρετῆς κανὼν, Βασίλειε.

ὩΔΗ' η'.

Τὸν ἀφράστῳ προνοίᾳ δωρησάμενον Βασίλειον τῷ κόσμῳ, φῶς εὐσεβείας σαλπιγγὰ τε τῆς θεολογίας [ὑμνοῦντες λέγομεν], Εὐλογεῖτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

Τὸν θαυσιεὲς ἐνεργεῖα ἐνοικήσαντα τῷ σοφῷ Βασιλείῳ, καὶ δι' αὐτοῦ εὐσεβῶς θεολογηθέντα, εὐλογεῖτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

Οἱ τῶν θείων σου λόγων ἀπολαβόντες, Βασίλειε, ἀπαύστως ἐν τῇ σου μνήμῃ πανηγυρίζοντες βοῶμεν· Εὐλογεῖτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

Τὰς ἀκτῖνας τῶν λόγων ἐξαπέστειλας, Βασίλειε, τῷ κόσμῳ, φωταγωγοῦσας μίαν σέβειν Τριάδος φύσιν· Εὐλογεῖτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

ὩΔΗ' θ'.

Τοῦ ἀρχιεπίμενος ὡς πρόβατον πιστὸν Χριστοῦ, Βασίλειε, τοῖς ζωηφόροις ἔχνεσιν ἐπεκολούθησας· τῷ τυράννῳ γὰρ τὴν στυγερὰν ψυχὴν, Πάτερ, προδεδώκας, προκινδυνεύων ἄριστα τῆς Ἐκκλησίας, Παμμακάριστε.

Τὸ τῆς Ἐκκλησίας πανιερόν Χριστοῦ κατιδὼν σύστημα, ὑπὸ τῆς σῆς κοσμούμενον ἱεράρχιας, Σοφὲ, ὁ πανόλης ἐμβροντισθεὶς κατοπέπτωκε τύραννος· τὴν γὰρ ἐν σοὶ τοῦ Πνεύματος αἴγλην οὐκ ἔνεγκε, Βασίλειε.

Τῆς τῶν Ἀποστόλων καθέδρας, τῆς χορείας τε τῶν Ἀθλοφόρων Χριστοῦ, Πατριαρχῶν συνηγῆς καὶ τῶν Δικαίων τρυφῆς, τῆς χαρᾶς τε τῶν Προφητῶν ἡρώδης, Βασίλειε, τῆς Θεοτόκου λατρεὺς γὰρ καὶ τῆς Τριάδος μύστης γέγωνας.

INDEX

INDEX HISTORICUS

Continens nomina illustriorum personarum, quarum in hujus Tomi Actis vel Commentariis mentio fit paulo speculior et notatu dignior, præposita iis † qui Sancti vel Beati habentur.

A

- A**aron, episcopus 10 * e
 Abilius Ep. Alexandr. decessor S. Cerdonis, an. 108 mortuus 20 * b
 Abyrtius, potens sub Valente Imp. 370 d, amicus Basilii 385 f
 Acacius Ab. in Syria 14 sec. 398 f
 Acacius, Presb. Chalciden. legatus ad Basilium 366 d dein Ep. Beræen. f
 Acacius, Presb. Solit. in Syria, 4 sec. 398
 Achilles, sive Archelaus Ep. Alexandr. 159 a
 Adalbero vel Adelbertus, Ep. Augustanus, 4 d
 † Adalbertus Ep. Prag. 10 sec. 19 * a
 Adalbertus Arch. Bremensis 18 * f
 Adalbertus Ep. Salisburg. 11 * f
 † Adalhardus I Ab. Corbeia 508 e. Alius II 509 a
 Adelhardus III Ab. S. Vitoni 10 sec. 454 a
 Addo Ep. Bovinen. an Odo ? 11 sec. 295 a
 Adelmarius II Ab. S. Vitoni 10 sec. 454 a
 Aderada Comit. devota Ven. Richardo 11 sec. 461 d
 Adolfus Ravestenii Dominus, 15 sec. 411 f
 Adrianus PP. Patriciatum cum vexillo Defensoris offert Carolo M. 79 a
 † Ægidii Ab. inventio Capitis 490 d
 Aetherius, episcop. Lugdun. post S. Priscum 5 * e
 Aetherius Ep. Viennensis 7 * d
 Aetius Presb. Solit. in Syria sec. 4, 398 f
 † Agathæ Encom. scribit S. Methodius Patr. 451 d
 Agatha, discip. S. Liobæ in Germania 4 b
 † Agathanus, ad ripam Ethnei fluminis 1 * b
 Agnes de Burgundia Duc. Borbonia 15 sec. 411 f
 Agnes, soror S. Joannis de Sahagum. 116 c
 Agnes a Festo Tertiaria Francisc. 15 sec. 159 e
 Agnes Monacha Cisterc. in Belgio 489 e
 Aidani Ab. Translatio 158 c
 Aistulfus R. Longobard. Roma Papiam transfert varia corpora, etiam S. Viti 498 e
 Alais Dux Longobard. 6 sec. 182 d
 Alaranus, Marchio Montis ferrati, 10 sec. 553 e
 Albertus Pisanus 13 sec. zelator paupertatis 203 b
 Albertus Ernestus, Com. de Wattenberg, Ep. Laodiceen. Administrator Ratispon. 17 sec. elevat corpora 3 Sanctorum Gricstettensium 92
 Aldonsa, filia Alfonsi Legion. uxor Com. Petri 226 d
 Alemannus scribit de Parietinis Lateran. 77 a
 Alfredus R. Angliæ, ævus S. Edburgæ 547 d
 Allatius (Leo) latine reddit Acta S. Methodii Patr. CP. 430
 Amatus Ciscalcæ, Patr. Hierosol. Præpositus Montis-Jovis, 564 d
 † Ambrosius Ep. Mediolan. familiaris Basilio 406 f
 † Ambrosii Ep. Senonen. Translatio 9 sec. 180 f
 † Amedei Congregatio Observantibus subjuncta, 14 sec. 574 a
 Amicius (Anton.) scribit Vitam S. Placidi 104 b
 Amicus Præpos. S. Crucis Viridun. 11 sec. 467 c
 Amphiloehius Ep. Iconien. scribit encomium S. Junii T. III
 Basilii 302 b : ejus electio 389 a : eidem falso adscripta Vita S. Basilii 413 e
 Amphion Ep. in Cilicia et Nicomedia 2 e
 Anastasius Biblioth. scribit Vitas Pontificum, præsertim S. Leonis III, sec. 9 69 d
 Anastasius Presb. cum conjuge, Virgo agnitus a Basilio 430 d
 Anatolii Episc. et Patroni Salinarum, elevatio 158 c
 de Anaya (Didacus) Ep. Conch. Hispaletum 127 c
 † Andreæ Apost. translatio Beneventum 160 d
 Andreas, Anachoreta Ægyptius 23 a
 Andreas Cuquensis, Ep. Ultraject. fundat Canonicos in Staveren. 87 e
 Andreas Bauduini, vicarius in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi 4 * c
 Andreas de Signa, fautor Clarenorum, 14 sec. 569
 Annemandus, corpus in ecclesia S. Nicetii 7 * d
 Antiochus Presb. 4 sec. Basilii adversarius, 344 d
 Antiochus, nepos Eusebii Samosat. 390 d
 Antipater Præfect. Cappadocia, amicus Basilii 383 a
 Antonius Patavinus 7 * e
 Antonius Daza, Ord. Minorum. 8 * d
 † Antonius, Ab. ejus Translatio Viennam Gallia 158 c
 Antonius Ord. Min. Mexici, 16 sec. 3 d
 Antonianus Card. (Silvanus) scribit Vitam S. Joannis Sahagunt. 114 c
 † Anscharius, Ep. Bremensis 95 a
 Ansegisus Ep. Senen. transfert corpus S. Agricii. 180
 Anselmus de Monte-falcone Augustinianorum Generalis 15 sec. 116 a
 Anysius, discip. Evippii hæret. 4 sec. 396 d
 Apollinarii, Ep. Laodiceen, hæreses 404 f
 Apollinaris, hæret. antea familiaris S. Basilio 312 d
 Apollinis divinitas explosa a S. Dula M. 521 f
 Apostoli, qui dicantur Græcis 528 e
 Apostolorum Ordo in Italia 528 e
 † Ardagnus abbas Trenorchiensis 3 * d
 Ardo Ep. Placent. 11 sec. 485 f
 Arduinus March. Epored. dictus R. Longob. 467 a
 Ardulfus R. Northumbria, susceptus a Carolo M. 82 b
 Aribo comes clarissimus 14 * b
 Aristoteles, Diac. Lucerien. 3 sec. 231 a
 de Armendaris (Julian.) scribit rythmo vitam S. Joannis Sahagunt. 114 c
 Arnulfus Ep. Remen. 11 sec. dictus Traditor 458 f
 Arsenius Patr. Jerosol. 11 sec. 471 e
 Arturo a Monasterio condonanda licentia, qua usus in Martyrologio Francisc. 566 a
 Ascharius al. Germarius, Comes sub Carolo M. 72 e
 † Asclepius M. sub Arianis 395 f
 Ascholi Ep. Apost. Gotthia 4 sec. 386 e
 Atarbius Ep. sub S. Basilio 378 a
 † Anastasius Ep. Alexandr. consultus a S. Basilio 339 a, Moritur 362 c
 1 T Athanasius

- Athanasius *Ep. Ancyrae, orthod.* 4 sec. 383 e 394 b
 Athanasius *Ab. Montis-Athl.* 13 sec. 33 b
 † Aubertus *Ep. Camerac. institutor S. Landelini Ab.* 539 et seqq.
 † Audoenus *Ep. intercedit pro S. Ragneberto* 378 c
 Aurelianus *sive Aurelius Præsec. in Italia* 6 c
 Aurelianus *R. Orcadum fictitius* 55 e 58 d
 Azebedius (Ant.) *Olysipponē ad Salmanticenses, pro reliquia S. Joan. de S. Facundo legatus* 151 b
 Azolinus *Ep. Senen.* 14 sec. 516 b
- B
- Baccius Bonettus, *pictor Corton.* 16 sec. 98 a
 Baduradus *Ep. Baderbon.* 8 sec. 539 b
 Baldelli, *Nobiles Cortonen. (Rinaldus) scribit Vitam S. Guidonis Cortonen.* 16 sec. (Stephanus) *eam mittit* 17 sec. 97 c (Franciscus) 15 sec. *Ord. Prædic. Magdalena, Monacha* 17 sec. 97 a
 Balduinus *Com. Flandriæ* 11 sec. 411 a, 462 f
 Baldricus *Ep. Leodien.* 11 sec. 463 e
 Barberinus (Franciscus) *S. R. E. restituit trichinii Leoniani musiva* 77 b
 Barberius (Nicolaus) 17 sec. *scribit Vitam B. Guidonis Cortonen.* 97 d
 † Barfus *Ep. Edessenus, sub Valente exul.* 367 b
 † Bartholomæi *transl. Brachii* 490 e *natalis in Perside* 159 f
 Bartholomæus *de Corradino, Guard. Minorum Patavii* 13 sec. 230 c
 Bartholomæus Sicardi, *Clarenus* 14 sec. 571
 Bartholomæus Tridentinus, *scribit elogium S. Antonii Patavini* 196 e
 Basilides, *Sangrorum Ep. Arian.* 384 396 c
 Basilii Magni *reliquiæ* 10 * b
 Basilius Hegum, *missus Caroli M. ad Leonem* 82 e
 † Basilius Cappadox, *Pater S. Basilii* 303 b, 304 e
 Bellanus *Patavin.* 15 sec. *fusor celebris* 240 d
 Benedictus VIII 29 * b *dedicat eccl. Bamberg.* 466 f
 † Benedictus Aretinus, *O. Min.* 13 sec. 206 d
 Benignus Fremaut *Ordinis Franciscani, legendam edidit Sanctorum Ordinis sui* 8 * c
 Berardus, *an Princeps Salern.* 9 vel. 11 sec. 505 b
 Berardus *Ep. Turon.* 13 sec. 104 b
 Berardus *de Odra, Com. Albæ* 15 sec. 104 c, 107 f
 Berengarius, *Ep. Virdun. translatus* 11 sec. 460 e
 Berlandus (Petrus) *Ep. Burdegal.* 3 b
 Bernardus *Ep. Meneven. in Anglia* 12 sec. 436 f
 † Bernardus *Ab. Claravall. Conradum fratrem suum precibus servat.* 195 b
 Bernardus *R. Italiæ, 9 sec.* 85 e, *fil. Pippini R. Francorum* 508 f
 Bernolina, *mater S. Bernardi Menthon.* 550 b
 Berta *filia, Carolo M. Imperat.* 76 e
 Biasson (Ludov.) *O. Min. Modoetiæ* 272 b
 Binus, *Avus B. Castoræ.* 486 a
 Biso, *Ep. Paderborn.* 10 sec. 74 e
 Bizonus (Paulus) *Datarius Pauli PP.* 69 c
 de Bobadilla (Franciscus) 16 sec. *Ep. Salmant.* 114 a
 Bobo *Ep. Viennen. an Bobolinus?* 271 e
 Bogna, *mater S. Stanislai Ep. M.* 138 c
 † Bonaventura *Gen. Minorum Card. elevat. corpus S. Antonii Patavini* 232 f, 230 d
 Bonellius (Joannes) 13 sec. *zelator paupertatis* 203 d
 Bonifacius VIII *frustra nititur abolere in Laterano effigiem S. Antonii Patav.* 230 e *primum fautor Clarenorum, ab his per calumniam alienatur,* 13 sec. 569 b *capitur Anagninæ* 570
 de Borgia (Alfonsus) *Er. Aug. Salm.* 15 sec. 130 f
 Bossutii *Nobiles, in Hannonia* 544
 Botter (Everardus) *Consiliarius R. Geldriæ* 88 d
 Bram (Henricus) *Canon. Tornac.* 13 sec. 410 d
 † Brandanus *Ab. Hibern. magister S. Psalmidii;* 7 sec. 190 b
 Bretislaus *ult. Dux Bohemiæ* 11 sec. 519 a
 Brienna, *magistra S. Febronix. Hispanorum de illa fictiones* 490 d
 † Bruno *Ep. Colon. mittitur legatus C. P.* 10 sec. 463 d
 Bysas vel Byzantius, *Hymnographus Gr.* 296 c
- C
- Cacciaguerra (Cæcilia) *V. Assisii* 272
 Cæsar Marinus *ornat Reliquias* 13 d
 Cæsarea Patricia 4 sec. *devota S. Basilio* 336 c
 † Cæsarius, *frater Gr. Nazianz.* 307 a *moritur* 331 c
 de Caldas (Joan. Alvarez) *Ep. Oveten.* 17 sec. 142 d
 Calepodius *Ep. Neapolit. Græcus in Sardicensi Concilio* 530 d
 Campellus, *Sacellanus Rom. sub Leone III* 71 d
 de Campo (Jo. Sebast.) *S. J. Sardus vir sanctus* 122 b
 Canetius (Laur.) 1468 *sculptor Patav.* 240 c
 Cantucci, *Generalis Plorentinorum, patruus B. Castoræ* 486 a
 Caprinus (Joseph) *mittit Vitam S. Placidi* 105 b
 Cardeles, *in Alpibus, frater Jovis fabulosus* 551 c
 † Carolus Borrom. *Ep. Mediol. transfert alias Reliquias S. Barnabæ* 12 f.
 Carolus M. *R. Franc. et Longobard. Patricius Rom.* 70 a. *Musivis expressus Romæ* 71 *uxores posteriores quomodo dictæ concubinæ* 226 a
 Carolus 2 *Angl. R. invocat S. Ant. Patav.* 264 b
 Carolus Simplex *R. Fran. Peronæ captivus,* 515 c
 Carolus de Bourbon, *Archiep. Lugdun.* 15 sec. 411 f
 Carolus Pulcher, *Francorum rex* 19 * c
 Carthagera (Alfonsus) *Ep. Burgen.* 116 f
 Castora *vidua* 77 * e
 de Castrillio (Jo. Gonsalv.) *pater S. Joannis Sahagun.* 116 b, (Ferdinandus) *frater S. Joannis Sahagun. ex Abbate Ep. Granaten.* 116 c
 a Castro (Petrus), *Er. Aug. Salmant.* 15 sec. 131 e
 a Castro (Constantia) *Vidua O. M. in Hisp.* 272 b
 Catharina, *filia Caroli 5 Imp.* 115 e
 Catharina *Priorissa Madrigal.* 15 sec. 131 e
 Catharina, *soror S. Joannis Sahagun.* 116 c
 Catharinus (Ambros.) *Ep. Ord. Prædic.* 16 sec. 243 b
 Cerdon, *Ep. Alexandrinus* 20 * b
 Celsus, *socius S. Basilii in studiis,* 308 b, 310 b
 Cerilianus *Com. Hortanen.* 6 sec. 184 a
 Chelindris, *V. M. Reliq. Ultrajecti* 88 e
 Chiron *Centaurus, instructor Achillis* 304 f
 Chouer, *Antiq. Viennenses* 77 * a
 † Chrestus, *Ep. 2 Syracusanus,* 275 b
 Christiannus, *frater Boleslai Pii, scribit Vitam S. Wenceslai.* 719 e
 Christianus *Episc. Clocharen.* 4 f
 Christianus *Ab. S. Pantaleonis Colon.* 10 sec. 285
 Christianus, *Ab. Scotorum Ratispon.* 11 sec. 92
 Christianus, *Præpos. Harlebecen.* 13 sec. 410 d
 Christianus Matam, *Decan. Harlebec.* 13 sec. 410 d
 Chrodrældis

INDEX HISTORICUS

Chrodrældis regia puella	3* e	Doda de Comitibus-castro, Nob. Lothar. 11 sec.	462 b
Chrysippi, Philosophi Porticus Athenis	313 b	Dominica, uxor Valentis Imp.	361 e
+ Chrysostomi (Joan.) Liturgia 830 f, effigies	412	Dominicus de Monte-majori Cisterc.	489 e
Ciampinus (Joan.) scriptor Romanus	101 b	Dominus, an Domnicus, 13 sec. Archipresb. Ro-	
Clareni, congregatio O. Minorum	3* a	diensis in Vestinis	103 d
Clareni, Ord. Minorum quomodo cæpti	101 d	Domitianus Erem. in Gallia 7 sec.	378 d
Clemens V quid egerit circa Clarenos	571	Domnica, mater S. Triphylli Ep.	176 a
Clemens VIII indulget Ord. Augustin. Officium et		+ Donatiani Ep. Cænomannen. Brugas in Flandriam	
Missam pro festo B. Joannis de S. Facundo, 150 c		translatio	488 c
prorogat Indulgentiam pro festo ejusdem B. Joan-		Donodeus Abbas S. Martini Lemovicen.	19 * b
nis	141 a	Dorotheus, 4 sec. Diac. Antiochiæ 339 c, ab Oc-	
Colettani, Observantibus subuncti 16 sec.	574 a	cidente reversus 363 b, et eodem iterum missus	
Colmanus M. Ab. Scotus,	271 e	383 b, redit	393 e
Colnagus (Bern.) S. J. devotus S. Ant. Patav.		(Dousa (Theodorus) Poeta Hollandus	88 b
246 b		Drackher, auctor Chronici Salisburg.	12 * c
Columbus (Vinc.) 15 sec. fusor celebris	241 c	Dudo fundat ecclesiam S. M. Magd. Virduni 467	
Columna (Fredericus), Princ. Pulsani, 17 sec.		Durannus Ep. Leodien. 11 sec.	472 f
495 b (Vinc.) 15 sec. fusor celebris	241 c	E	
Combefis (Franc.) mittit Vitam S. Petri Atho-		Eberhardus, Ep. Salisburgensis	11* f
nitæ 34 f, vertit et excusare nititur apocr. vitam		Eberhardus Archiep. Salisburg. 13 sec.	498 a
S. Basilii	417 a	Ebroinus Dux Franc. 17 sec affligit S. Ragneber-	
Conaldus Ab. Anglus,	489 c	tum	293 c
+ Concordius M. in monast. Besaltzensi	174 a	Ecdicius Pernassenus, Ep. Ancyrae Arian. 383 e,	
Conradus Imp. 11 sec. successor S. Henrici 467 e		396 f	
Conradus Eginomi, Card. Ep. Ostien. 13 sec. 203 e		Eduardus I R. Angliæ pater S. Edburgæ 546 c	
Conradus Ab. Everbacen. 12 sec. auctor Magni		Eduardus Princeps Walliæ, 13 sec. Dux Aquita-	
Exordii Cisterciën.	192 c	niæ	231 b
Conradus Offidanus, 13 sec. zelator paupertatis 568 e		Egilbertus Ep. Trev. coronat Regem Bohemiæ 519 a	
Conradus Spoletanus, zelator paupertatis, 13 seculo		Eleonora, Gelriæ Ducissa, 14 sec.	65 b
568 e		Elerius Ab. Anglus	160 a
Constans, seu Constantinus Imperator, nepos He-		Elias de Villa Ursaria, Minister Gen. Minorum	
raclii	294 e	13 sec. 710 f, successor S. Francisci	98 e
+ Constantinus M. Imp. an expressus in Musivo La-		+ Elisabeth Reg. Portugalliæ	244 e
teran.	78	Elisabeth Methymna, V. Carm. 17 sec.	101 e
Constantinus Æcanen. pater S. Marci Ep. Luce-		Elphinstonius (Guil.) Ep. Aberdon. 26 sec.	3 e
rini	290 d	Elpidius, Satario Ep. in Armenia 4 sec.	876 e
Constantinus f. Irenes, oculis privatur	84 b	Elpidius Ep. Orthod. in Oriente 4 sec.	376 e
Constantii, duo Canonici Remenses virtute clarissi-		Embertus Ep. Engolismen. 12 sec.	159 b
mi	456 c, 457 f	+ Emmelia, mater S. Basilii 303 c moritur	383 e
de Corduba (Alfonsus) Er. Aug. Salm. 16 sec.		Engelbertus, Ab. S. Richarii, Missus Caroli M.	
133 d (Andreas) Rotæ Rom. Auditor 16 sec.		ad Leonem III	70 a
141 c		+ Ephrem scribit laudes S. Basilii, an viventis	297
Cornelius M. Brixien. ex Apocryphis	271 c	b? visitat eum et audit concionantem	381 d
Cornelii (Caterini) Patricii Veneti monumentum		+ Ephrem Syrus, an divinitus linguæ Græcæ peri-	
Patavii	240 f	tiam acceperit? 431 c an Presbyter fuerit? 432 b	
Cortesius (Hieron.) sec. 16 astrologus	243 e	de Equis (Franc.) interpolat Vitam B. Guidonis	
Craft, Præpositus Ultraject. 9 sec.	91 b	Cortonen.	101 e
Crispinus Heracleotes, amicus Libanii	308 e	Erentrudis, Virgo Abbatissa	14* c
Cyprianus fictitius Poeta Hisp.	546 d	Ericus Dux Forojul. Missus Caroli M. ad Leonem	
Cyrillus Armeniæ Ep. 4 sec.	376 e	III Papam	70 a
+ Cyrinus M. Romanus, corpus Antuerpiæ	2 b	Ermenfridus Canon. Virdun. clarus 11 sec. 467 c	

D

Dacianus, accipitur pro quovis persecutore	277 d	Ermenricus 4 Ab. S. Vitoni 10 sec.	454 a
Dado Ep. Virdun. translatus 11 sec.	460 e	Ermenildus, impius Monachus, 11 sec.	475 b
Dagnus, Præfectus Umbriæ 3 sec.	163 b	Ernestus Ep. Prag. excipit brachium S. Viti 515 c	
+ Damas M. in Cappadocia	392 c	Erpo Com. de Padberg fund. Flectropien.	538 f
+ Damasus Papa, ad hunc Epistola S. Basilii 341 d,		Evagrius Presb. Vercellen 4 sec.	388 c
Demosthenes Valentis Imp. coquinæ Præfect. 360 d		Evagrius, Lector ordinatus a S. Basilio, postea	
Arianorum fautor, persecutor Catholicorum 385 c,		Originista.	348
395 e, 396 e		Eubulus Philosoph. an conversus a Basilio? 419 d	
Dianæus Ep. Cæsareen. 4 sec. 303 f. S. Basilium		Eudemus Ep. Pataren. in Lycia, 4 sec.	394 f
baptizat et ordinat Presbyterum 306 a, 314 f mo-		Eugenius, Monachus sub S. Basilio	369 b
ritur	319 a	Euippius, Ep. Arianus, Basilio infestus 355 d,	
Diatinus Presb. orthod. in Lycia, 4 sec.	394 f	358 d	
Diodorus, sub Meletio Presbyter Antioch. postea		Eulabius Ep. Nicopol. orthod. 4 sec.	398 e
Ep. Tarvisii.	365 b	Eulogius Ep. Alexandriæ.	160 a
+ Dionysius PP. juvat afflictos Cæsareenses	342 a	Eunomius hæret. a Nazianzeno confutatus idque sæ-	
+ Dionysii Paris. passio, an scripta a S. Methodio		pius	325 b, 330 e, 338 f
Patr. CP.	451 e	Euphronius, Nicopol. Metrop. 4 sec.	400 c
+ Dionysii Ep. Mediolanensis corpus ex Armenia re-		+ Eupsychius M. Antiochenus	343 e
latum	407 a	+ Eusebius Ep. Vercellen. favit S. Basilio	320 f
		Eusebius Ep. Cæsareen. decessor S. Basilii 319 b	
		cum eo reconciliatus moritur	312
		Eusebius	

- † Eusebius *Ep. Samosat. satagit pro electione Basilii* 333 a, ipsum *Macedonianismi insimulatum excusat*, 344 d, ab exilio restituitur 408 f
- Eustathius *Ep. Sebast. antea Mon. hypocrita* 314 c, *hæreticus* 340 f, 373 d; *hypocrisi sua decepit Basilium*, *Arii discipulus*, *magister Aerii* 400 e, *deficit ad Arianos*, 395 b, *refutatur a Basilio*, 399 et 400 fit *Episcopus Sebast.* 319 c
- Euthalius, *Episc. Bybli* 3 sec. 165 c, 167 e
- Eutolmius, *pater S. Aquilinæ V. M.* 167 e
- Eutyches, *primus Gothorum Apostolus* 387 a
- † Eutychius *Ep. Syracusanus* 4 sec. 275 b
- Evotii *Ep. Aurelianen. Translatio* 4 a
- Exclarenii dicti *Clarenii*, qui ab aliis ad *Minores* redierant 574 a
- Ezelinus, *Italiæ tyrannus*, a *S. Antonio* redargutus *Patavii*, 223 d
- F
- Fabri (Mar. Jacomina) *O. Visit.* 17 sec. 272 c
- de Familia Fratres, *Observantibus subuncti*, 16 sec. 574 a
- Faustus *Ep. Satalorum in Armen.* 4 sec. 377 e
- Feliciania (Martini), *an soror S. Ant. Patav.?* 225 e
- Festus, *Monachus sub S. Basilio* 853 b
- Fernandus (Joannes) *Can. Salmant.* 15 sec. 142 d
- Fidelis *M. Translatio Como* 160 a
- Fingenius 7 *Ab. S. Vitoni* 11 sec. 454 a, 457 e
- Flaccus *Com. sec. 2 procius SS. Petronillæ et Feliculæ* 160 c
- Flagellantium *processiones inductæ* 13 sec. 202 d
- Florentia *matrona*, *sepelit S. Vitum M.* 503 f aut *potius transfert* 9 sec. 505 d
- Fonseca (Joan.) *Ep. Accitanus*; *indicit festum S. Fandix Mart.* 192 d
- de Fonseca (Ferdinandus) *Decanus Salmantien.* 16 seculo 143 d
- † Franciscus *Assisias transfertur* 204
- † Franc. Salesius, *favet honori S. Bernardi Menton. in Monte-jovis* 563 a
- Franciscus *Toparcha Borsaliæ* 15 sec. 64 d
- Francus (Cæsar) 15 sec. *fusor celebris* 240 c
- Franciscus Saneinus, *zelator paupertatis*, 14 sec. 572
- Franciscus *Rex Galliæ* 19* e
- Fraxinelli (Paulus) *scribit Ital. vitam B. Joannis de Sahagum* 114 b
- † Fredericus *Episc. Ultraject. fundator monast. S. Salvatoris, ejus caput.* 87 e
- Fredericus Comes, *socius Ven. Richardi Ab.* 457 c
- Fredericus *imperator* 12* e f
- Fredericus, *Ep. eccl. Javavensis* 15* a
- Fronto, *Ep. Armenus, socius Eustathii hæretici Ariani* 379 e, 396 e
- Fulbertus *Ep. Carnoten.* 11 sec. 468 e
- Fulchardus I *Ab. Rameseien.* 12 sec. 436 a
- Fulradus *Ab. S. Dionysii Paris.* 8 sec. 508 b
- G
- Gabriella familia nobilis *Eugubii* 485 c
- Galates, *fil. Valentis Imp. infans mortuus* 361 e
- Galerius Maximianus *Imp. provincias dividere instituit* sec. 4 369 d
- Guido, *Monachus Clarevall.* 3 c
- Gallus *Ep. Augustæ Prætorix,* 360 f
- Garcias de Toledo, *Dux Albanus* 119 b
- Gattamilata (Guil.) *archistrategus famosus Pataviensium* 240 c
- Gaufredus *Com. Bajocen.* 11 sec. 469 f
- Gaufredus *Monachus* 12 sec. *auctor Chronicæ Lemovicensis.* 190 a
- Gaufredus, *Minist. Gener. Minorum*, 13 sec. 568 c
- † Gebhardus *Arch. Salzburgensis,* 11* f
- Genesius *Archiep. Lugdun.* 160 d
- Genovesius (Bernardus) *scriptor miraculorum S. Ant. Patav.* 17 sec. 229 f
- Georgius Arianus, *invasor Eccl. Alexand.* 314 a, 398 e.
- Georgius Albanus *Minor.* 13 sec. 159 e
- Georgius *Ep. Viennensis* 10* e
- Gerardus *Ep. Camerac.* 11 sec. 461 a
- Gerardus, *Præpos. Brugen.* 12 sec. 410 d
- Gerboldus *Com. sub Carolo M.* 83 d
- Gerasimus, *Ordinis S. Basilii* 77* e
- Gilbertus de Aria *Eques Flander.* 12 sec. 410 d
- Gilbertus, *Com. Luxemburg.* 11 sec. 482 a
- Gividrius (Joannes) *Ord. Min. M.* 16 sec. 3 d
- Gisela, *filia Rodulfi R. Burgun.* 467 f
- Giso *Ep. Bovinen.* 12 sec. 383 d
- Glareanus (Henr.) *Poeta de S. Bernardo Menton.* 548 c
- Glycerius *Diac. seductor sacerarum Virginum, reprehensus a Basilio* 350 f
- Godefridus *Ep. Camerac. transfert corpus S. Landelini Ab.* 538 d
- Godefridus, *Capellanus in Camera B. V.* 4 a
- Godefridi *Duces Lotharing. pater et filius*, 10 seculo 457 c
- Gonsalvus Ferd. de Corduba *Dux Albæ, ei scribitur Vita S. Jo. Sahaguntini* 112 c
- Gonsalvus, *Minister Gen. Min.* 14 sec. *transfert tumulum S. Ant. Patav.* 232 f
- † Gorgonia, *soror Gr. Nazianzeni moritur* 331 c
- † Gorgonii M. *corpus, Romæ allatum* 9 sec. 12 a
- Gothi, a Valente *Imp. bello lacesiti* 325 e, *recepti in Imperium* 398 a
- Gozelinus *Mon. Divion.* 11 sec. 469 f
- Gratianus Gabriellus, *Ep. Ferrar.* 11 sec. 485 f
- Gratianus O. M. *recipit S. Antonium Patav.* 199 a
- † Gratus *Ep. August.* 8 sec. 551 e
- † Gregorius *Armenix Ep.* 4 sec. 331 e
- † Gregorius Thaumaturgus, *immediate instruxit S. Marcinam aviam S. Basilii* 296 f; *ejus instituta ecclesiastica* 393 f
- Gregorius *Ep. avunculus S. Basilii* 303 c
- † Gregorius Nyssenus, *frater S. Basilii, inter hunc et avunculum mediator* 336 d; *ordinatus Ep.* 372, *scribit encomium Basilii* 297 c
- † Gregorius *Ep. Nazianz. senior: hujus ætas et conjugium* 301 e f, *opera ad Basilii electionem, eundem ipse ordinat* 333, *moritur* 389 f
- † Gregorius Nazianz. junior, *scribit de S. Basilio* 297 f, *huic ætate æqualis* 301 d, *parentum ejus ætas* 301 f; *Basilio conjungitur Athenis* 311
- Macedonianismi insimulatum excusat.* 343 c
- † Gregorius Papa *excipit S. Cetheum Ep. Amitern.* 182 d
- Gregorius II, *acquirit dominium urbis Romæ* 80 e
- Gregorius IX, *canonizat S. Antonium Patav.* 215
- Gregorius XIII. 10* e
- Gregorius XIII *beatificat Joannem a S. Facundo* 140 f
- Gregorius a Placentia, *Cantor Paris. elevatio* 489 d
- Gregorius *Dux Neapolit. sec. 9* 417 e
- Grimanius (Aloysius) *Potestas Padux* 16 sec. 236 c
- Gripho *Ep. Augustæ Prætorix* 552 d
- Grodegangus E. *Meten.* 9 sec. 12 a
- Gualterius, *maritus B. Castoræ* 486 b
- Guido Card. Bonon. *ornat. mandibulam S. Antonii Patav.*

INDEX HISTORICUS

<i>Pataw.</i>	234 b, 235 a	<i>Hylas, pater S. Viti pueri M.</i>	498 e
+ <i>Guido de Alemannia Peregr. Senis</i>	516 e	<i>Hypsius Ep. Ancyrae, orthod. 4 sec.</i>	335 d
<i>Guido de Mirapice, Clarenus, 14 sec.</i>	571		
<i>Gundisalvus, Minister. Gen. Minorum, 13 sec.</i>		I	
570			

H

H agano <i>Ep. Augustodun.</i> 11 sec.	477 b
Hartwicus, Arch. Salisburgen.	9 a
Hartwicus, an. 990 <i>electus Salisburg.</i>	272 a
Hathumarus 1 <i>Episc. Paderborn.</i>	309 c
Hatto <i>Ep. Virdun. translatus</i> 11 sec.	460 d
Hatto Comes, sub Carolo M.	73 e
Hayto R. Armeniæ, 13 <i>seculo Minores accersit et fovet</i>	568 d
Heimo <i>Virdun. Ep.</i> 10 sec.	455 e, 467 c
Helena, mater B. Castoræ	483 c
Helinardus, <i>Ep. Lugdun.</i> 11 sec.	478 e
Helingaudus Comes, missus CP. a Carolo M.	84 c
Helladius <i>Ep. successor S. Basilii, an et Vitæ scriptor</i>	432 a
Hellenius, <i>Exæquator Nazianzi</i>	375 e
Helmgoth Comes, sub Carolo M.	75 e
Helmodus, <i>Auctor Chronici Sclavorum</i>	22 * f
Henricus <i>Anceps Imp. S. Wenceslao offert titulum Regis</i>	518 f
+ Henricus, <i>Imp. Abbatem statuit Ven. Richardum</i>	459 d
Henricus 4 <i>Imp. instituit Regem Bohemiæ</i>	518 a
Henricus R. Castellæ, 13 sec. a fratre Petro pulsus regno	230 a
Henricus, <i>Dux Baviaræ</i>	18 * f
Heraclammon, <i>Anachoreta Ægyptius</i>	23 a
Heraclides, <i>Monachus sub S. Basilio</i> 352 f, 355 a	
Hermannus alias Hezilo <i>Dux Lothar.</i> 11 sec.	461 e
Hermant (Godefr.) <i>scribit Gallice Vitas S. Basilii et S. Gregorii Nazianzeni</i>	298 b
Herolfus, <i>Ep. Juvavensis</i>	17 * d
Herveus S. Martini Tar. <i>Thesaurarius</i>	19 * b
Hieronymus in lib. de script. quomodo et quales Imperatores nominet?	301 a
Hieronymus ab Asculo <i>Gener. Min. jubet scribi Vitam S. Antonii Patavini</i> 13 sec.	197 c
Hilarius, <i>Ep. Thelmessen. in Lycia,</i> 4 sec.	394 b
Hildibaldus, <i>Ep. Colon. missus Caroli M.</i>	72 e
Hildebertus, <i>Austriæ Rex</i>	13 b
Hildradus Comes, <i>Virdun.</i> 11 sec.	462 b 476
Hildinus <i>Ep. Virdun. translatus</i> 11 sec.	576 a
Hilduinus, <i>Ab. exulat,</i>	510 d
Hiltrud filia, Caroli M.	76 c
Himerius Sophista, <i>Athen. auditus Basilio</i>	307 e
de Horosco (Alfonsus) <i>scriptor Augustinianus</i> 15 sec.	131 b
Hroznata Ord. <i>Præmonstr.</i>	3 f
Hugo Card. <i>Ep. Sabinensis</i> 12 sec.	438 e
Hugo <i>Ep. Bovin.</i> 11 sec.	295 a
Hugo <i>Ep. Augustæ Prætorix</i>	552 d
Hugo, <i>primus ex Ordine Prædicatorum Cardin. creatus</i>	10 * e
Hugo, <i>Ep. Thabariensis</i>	4 * b
Hugo Ruodberti filius	8 * e
Hugo Flaviniac. <i>Ab. auctor Chronicæ, in eaque Vitæ Richardi Abb. Virdun.</i>	455 c
Hugo de Oddis, 13 sec. <i>munificus ecclesiæ Minorum Patavii</i>	240 b
Hugo, <i>Decanus S. Donatiani Brugis</i> 12 sec.	410 d
Humbertus <i>Ep. Brugen</i> 17 sec.	412 b
Humbertus, <i>Ab. S. Vitoni</i> 10 sec.	453 f
Humbertus 13 sec. <i>Gener. Prædic.</i>	272 a
Humbertus Com, <i>Bajocen.</i> 11 sec.	469 c
Hungerus <i>Ep. Ultraject.</i> 9 sec.	92 a

Hylas, <i>pater S. Viti pueri M.</i>	498 e
Hypsius <i>Ep. Ancyrae, orthod. 4 sec.</i>	385 d

I

I gnatius Martinez S. J. <i>devotus S. Ant. Patav.</i>	
232 a	
Ingon R. <i>Sueciæ</i> , 9 sec.	95 c
Innocentius IV	7 * d
Innocentius V 100 <i>dierum Indulg. largitur</i> 438 d	
Innocentius, <i>Episc. Cappadox amicus S. Basilii</i> ,	
349 a	
Irene Imp. <i>retrusa in monasterium</i>	84 b
Isabella a S. Dominico, <i>Ordinis Carmelit. Cæsar-augustæ</i>	272 b

J

Jacobus fr. Domini, auctor Liturgiæ	330 f
Jacobus Conradus, sec. 13 Episc. Patavinus, sub quo obiit et canonizatur S. Antonius	230 b
Jacobus O. Min. Minister provinc. Syriæ	568 d
Jacobus Tudertinus 13 seculo zelator paupertatis Minoriticæ	568 e
Jacobus Torri 13 sec. Musivi Lateran. faber.	231 e
Joannes Monachus, ex MS. Mrlto	271 f
Jesse Ep. Ambian. missus CP. a Carolo M.	84 c
Joanna, soror S. Joannis de Sahagun,	116 c
Joanna a Baptismo Clarissa Hisp.	16 sec. 3 e
+ Joannes Bapt. Patronus Longobardorum	294 e
Joannes Germani, Cabilonensis Ep.	22 * d
Joannes XXII, examinat causam Clarenorum	571
proprium eis habitum confirmat	572, damnat
Fratricellos et Begardos	572, 573
Joannes S. R. E. Cancellar. sub Leone 3	75 a
Joannes, Ep. Silvæ-candidæ, 8 sec.	85 d
Joannes Metropol. Euchait. 11 sec.	413 b
Joannes Dux Cliviæ 15 sec.	411 f
Joannes pseudo-Patr. CP. 9 sec.	444 a
Joannes, Castellanus Brugen. 12 sec.	410 d
Joannes Consobrinus M. Carmel. 15 sec.	3 d
Joannes Monachus an Damascenus, auct. Officii de S. Elisæo	274 a
Joannes Eremita Amalfi, 9 vel 11 sec.	505 f
Joannes Presb. 4 sec. Basilii adversarius	344 e
Joannes, Ep. Lucerinus 3 sec.	290 e
Joannes Vissensis Ep. 14 sec.	199 c
Joannes Anachoreta in Ægypto	22 e
Joannes Guarinus, Anach. Hispanus	3 a
Joannes S. Augustini Ord. Præd. audit testes pro Canon. S. Antonii Patav.	216 a
Joannes a Sevilla, August. scribit vitam S. Joannis Sahagun.	112 b
Joannes Alphonsi, avunc. S. Joannis Sahagun.	116 f
Joannes Chanowski S. J. vir Apostolicus in Bohemia	518 e
+ Joannicius Ab. solatur S. Methodium Patr.	451 b
Jobinus Ep. amicus Basilii	378 c
Jordanus Patr. Jesosol.	471 e
Jordanus S. Benedicti Ord. Præd. audit testes pro Canon. S. Antonii Patav.	216 a
+ Joseph Hymnoz. ejus Canon. de S. Aquilina	166 a
Joseph Ep. Emaus Curm.	159 c
Joseph, Pseudo patr. Constantinopolitanus	84 f
ulianus Apost. Athenis studet cum Basilio, Lector ordinatus 310 c, a Basilio rescribente reprehensus 309 e, 425 b, an fuerit aliquando Antiochiæ	427 b
Julianus, sub Meletio Presb. Antioch.	365 a
+ Julius M. in Mœsia	526 a
Julius Soranus Dux Scythiæ, sub Valente	386 a
Jupiter, cultus gentilitèr in Alpibus	550 c
Justinianus (Sebast.) an. 1652 Capit. Pad.	237 c

K

K

K arstianus Carthus. scribit vitam S. Eskilli Ep. <i>M. in Suecia</i>	94 b
† Kentigernus Scotus Ep. Glasguen.	31
Kerckhoven (Petrus) Decanus Ruremond.	88 d
Kieranus Ab. de Belachduin, Hibern.	271 e

L

L ambardus (Tullius) sculptor Patav.	241 b
Lambertus Ab. VI S. Vitoni	454 a
Lambertus Ab. XII S. Vitoni	455 d
Lanfrancus, Capitaneus Roberti R. Neapol.	485 f
Lappius (Gisbertus) Bollando amicus	88 b
Laurentius Pseudo-papa, Ep. Nucerinus	16 b
Laurentinus, ex MS. Martyrologio	271 f
Laurus (Jacobus) scriptor hist. Cortonen.	100 e
Leduinus Ab. Fedastinus	462 e
Leo Armenus Imp. occisus sub altari	441 f
† Leones quatuor Pontifices, simul culti	69 c
Leonis Ep. Senon. Translatio	181 d
Leodeboldus Ab. Fund. Floriacen.	271 e
Leonardus (Donatus) 1609 Dux Venet.	236 c
Leontius Byzantinus, contra Nestorium	331 c
Leonianus	10 * f
Leopharius Episc.	9 * b
Leontius Ep. Lemovic. excipit S. Psalmodium	190 d
Libanius Sophista, an conversus a Basilio?	421
Liberatus, primus Præfect. Clarenorum	568 f
Liberius Papa Eustathii, Ep. Sebast. hypocrisi deceptus, communionem ei indulget	374 d, 426 d
† Libertinus Ep. M. Reliq. Catalabitolæ	279 d
Libanius Sophista, CP. auditus Basilio	307 e
Lietardus, ex Comite Monachus.	481 f
Lithardus, Com. de Merceio	462 b
Liutgardis, uxor quarta Caroli M.	76 e
Lotharii Imperat. diploma	22 * f
Lucas Ab. S. Viti, in Lucania	494 d
† Lucifer Ep. Calaritanus, an faverti S. Basilio	320 e, ejus constantia Neapoli 14 f
Luciniani M. translatio	159 f
Lucius Diac. solitarius in Syria	398 f
Ludolfus I Ab. Corbeæ Saxon.	489 c
Ludolfus II Ab. prioris successor	489 c
Ludolfi (Joannes) Vicar. Rhenen.	56 c
Ludovicus Com. S. Pauli	441 f
Ludovicus XI, rex Franciæ	19 * e
Ludovicus de Harcourt, Ep. Narbonensis	19 * e
a Lusia (Joannes) Ord. Min. M.	3 d
Lycianus Ep. Phebi, in Lycia	394 f

M

M acarius Presbyter, orthod. in Lycia	394 f
† Macrina, avia S. Basilii, discipula S. Gregorii Thaumaturgi	296 e
† Macrina Junior, soror S. Basilii	304 c, 313 c
† Madalveus Ep. Virdun. elevatus 11 sec.	460 d
Magnus, Monachus sub S. Basilio	353 b
Mahomed Princ. Maurorum 9 sec.	191 c
Maigretius (Greg.) Augustin. scribit Latine vitam S. Joan. de S. Facundo	114 d
Maldonatus Mart. Arias, Eques Hispan.	134 d
Mamarius Presb. Græcus	489 a
Manasses Com. Dammartini 11 sec.	483 b
Manrique (Inicus) Ep. Cordub. Inquisitor	243 c
Manzanorum factio Salmanticæ	118 f
Maraldus (M. Aurelius) Datarius Papa	69 c
Marcellinus Papa, ordinat S. Marcum Ep. Luce- rin.	291 f

† Marcellus suspectus 4 sec. 379 a, excusatus a Basilio 398 f, 406 a; ejus discipuli correcti	407 e
Marcellus, Ep. Ancyrae hæreticus	341 a
Marcellus Tyrannus, a Valente victus	325 d
Marcellus custos carc. sub Dioclet.	9 e
Marculphos	10 * f
Marcus La Cava Ep. Nazarensis	21 * a
Margarita Austr. R. Hisp. supplicat pro Canonizatione S. Joan. de S. Facundo	146 e, impetrat Reliquias S. Antonii Patav. 235 f
Margareta de Miolans, S. Bernardo Menthon, destinata sponsa	552 b
Margarita Dominici, Ord. Franc. Fulgini 189 e	
† Mariæ Deiparæ, festum duplex 15 Junii CP.	489
Maria, filia R. Hisp. Ferdin. Catholici	115 e
Maria Martini, soror S. Ant. Patav.	225 e
Maria, soror S. Joannis Sahagun.	116 b
Maria a Cruce, Ordinis Prædicatorum	3 e
Maria a Jesu, Clarissa Hisp. 16 sec.	3 e
Marinus Ep. reclusus Valencenis.	159 b
Marinus Ep. Neapolit. 12 sec.	553 a
a Mariz (Petrus) scribit vitam S. Joannis Sahagun.	114 c
Adam de Marisco, zelator paupertatis	203 d, 221
Martinus de Turonibus, vel Turribus, fundator Ramescien.	436 c
Martinus Bullones, pater S. Antonii Patav.	199 b
Martini Ep. Turon. corpus	12 * b, 18 * c
Martinus Can. Regul. Senensis, insignis Juriscons. 14 sec.	571 d
Martinus a S. Maria, Hisp. Min. 17 sec.	159 e
Maruthas Ep. in Mesopotamia	4 c
Mathildis, ux. Rudolphi R. Burgund.	467 f
Mathildis ux. Hermannii Com. Lotharing.	461 f
Matthæus Aquaspartanus, 13 sec. Gener. Minorum	568 a
Matthæus a Montone, socius S. Franc.	489 e
Maurocenus (Franc.) Capit. Paduæ	236 c
Maurus Nepesinus, contra Leonem III insurgit	71
Maurus, Ab. S. Victoris Massiliæ	3 b
Maximini alias Maximiani Galetii sævissima persecutio	299 a
422 e	
Maximus, Ep. Hieros. an Basilium baptizavit?	
† Maximus Ep. Neapolit.	529 b
Maximus, Præses Ciliciæ sub Diocl.	520 c
† Medardi Reliq. in Heylisse Brabantix	260 d
† Menulphus, Diac. Paderborn. ex Gallia Reliquias affert	539 a
Meletius, Dux milit. in Cappad. 4 sec.	391 a
† Meletius Ep. Antioch. exulat.	330 c 390 d,
ejus laus a Basilio. Hic eum solatur	364 e,
Meletius Presb. ordinatus a S. Basilio	348 a
Mencia Abb. Cistercien. O.	271 f
de Mendosa (Rodericus) 16 sec. Ep. Salmant.	114 a
de Mendoza, (Joannes) frater Ducis de Infantado	16 sec. 134 a
Menegaudus Com. in Lothar. 11 sec.	482 a
† Menegoldi M. translatio	488 c
† Mercurius M. Beneventi	490 f
Michael Imp. CP. tractat cum Carolo M.	84 a
Michael Balbus, Imp.	441 f
Michael, Metropol. Philadelphix, 9 sec.	85 c
Michael Ep. Ratisbon. 10 sec. dedicat. Eccl. S. Viti Pragæ	519 e
Michaelis (Hier.) Patrici Veneti, monumentum Paduæ	240 f
van Mierlo (Ida) donat Reliq. S. Odulphi	88 e
Minellus (Ant.) 16 sec. statuarius Patav.	241 a
Minus (Titianus) 16 sec. sculptor Patav.	241 b
Mochalleus Indiis natæ apud Forhardos	1 * c
Modestus, Præf. Cappadociæ, Basilio molestus, postea	

INDEX HISTORICUS

<i>postea ab eo curatus et amicus</i>	357 e, 362 b
Modestus et Crescentia S. Viti nutritores	21 * c
Molinus (Franc.) 1652 Dux Venet.	237 c
de Monroy (Petrus) Er. August. Socius D. Joannis Sahagun.	118 d, Murciae ejus caput 120 a
Monroyorum factio Salmantica	120 a
Monte (Antonius) Prior. August. Salmant.	17 se- culo 143 e
Montzima (Pompeius) Can. Ultraject	17 sec. 88 c
Morerius (Ludov.) auctor Dictionarii hist.	72 e
Morosinus (Franc.) 17 sec. Dux Venet.	242 b
Moyse morienti comparatus S. Basilii	409 e
Musonius Ep. Neocæsar. orthod.	4 sec. 384 c

N

N abuzardan, sub Nabuchodonosore Militiæ, an Co- quinæ Præfectus?	360 c
Naamatus Ep. Viennensis	10 * e
† Naucratus, Ab. Studii, CP.	450 d
Naucratus, frater S. Basilii,	304 c
†† Nazarius et Celsus MM.	9 c d
† Nazianzenus Gregorii effigies	412
Neapoleo Ursinus Card., fautor Claren.	568 f
† Nicasii M. Reliquiæ inventæ 11 sec.	483 d
† Nicephorus Patr. CP. 441 Synodicam mittit Leo- ni III 84 a corpus relatum CP.	451 d
Nicephorus, pulsa Irene, tyrannus CP.	84 d
Nicetas, Archithalassus pro Nicephoro Imp.	83 e
Nicetius Ep. Lugdunensis	3 * c
Nicocles Lacedemonius 4 sec. Sophista	308 f
Nicolaus, unus ex 7 Diaconis	271 b
† Nicolaus Myr. Ep. dirigit S. Petrum ad Montem Athum 37 eidem devotus S. Bernardus Menthon. 550 d, commenta, de translatione 552 a Reliq. Wormaciæ	473 f
Nicolaus Salernitanus 12 sec.	506 d
Nicolaus Ep. Græcus Neapoli sec. 9	417 f
Nicolaus Assisii, Ord. Min. Perusii	3 c
Nicolaus, Ab. Eethhoutanus, Brugis, 15 sec.	412 a
Nicolaus de Ponte, an. 1579 Dux Venet.	236 b
Nicolaus Pisanus, Architectus eccl. Minorum Pa- duæ 13 sec.	240 a
Nicolaus de Petra, Præpos. Brug. S. M. 14 sec.	410 d
Nicolaus Schaten	23 * a
† Nicomedes Presb. M. Romæ, 2 sec.	160 f
† Nikon Armenus, unde dictus Μετανοείτε?	566 d
† Nidgarius Ep. Augustanus	4 d
† Ninias seu Niorianus Scotorum Apost.	31 a
† Norius M. Assisii in Umbria	163 a

O

O ddo, filius B. Castoræ	486 c
Odilardus Ab Catalaun. 11 sec.	477 d
Odilia, filia Com. Hermannii Lothar.	462 b
Odilo Ab. Clun. ejus sinceritas 457 f, 467 b, 469 a	
Odo Ep. Cameracen. 11 sec. transfert corpus S. Landelini	538 c
Odorisius Ep. Furcon. 12 sec.	104 b
Olympius, Ep. in Thracia	2 e
† Onuphrius, Solitar. in Phœnicia	17 b
† Onuphrius, Soltari. in Sicilia	17 b
Onuphrius Bellofortensis O. S. Basilii Mon. 1 * e	
Olivarius Card. non fuit Ep. Salmant.	123 e
Optimius Ep. Antioch. in Pisidia 4 sec.	352 c
Opto, Conversus Hemmeradii	3 c
† Orestes M. in Ponto	372 a
Osbertus Clarentius 12 sec. scribit Vitam S. Ed- burgæ	546 c
Oswaldus, Ep. Lindisfarnen. an aliquis?	3 b
Otreius, Ep. Melitenes, 4 sec. orthod.	390 d

P

P alamas Ep. Thessalonic. 14 sec. ornat Vitam S. Petri Athonitæ	34 d
Palladia, consanguinea S. Basilii	304 b, 383 a
Palladius, Apost. Scotorum, 5 sec.	31 a, 55 b
† Pancratius Ep. Tauromenii, 1 aut 3 sec.	275 c
Pandulfus Ab. Agaunen. 11 sec.	467 a
Panthagatus Ep. Viennensis	10 * e
Paphnutius Heracleotes, Anachor, 4 sec.	48 d
Paphnutius, discip. S. Macarii 4 sec.	18 d
Paphnutius, relator de S. Onuphario	17 d
Paphnutius Cephala Ab. 4 sec.	48 d
Paregorius Presb. æt. an. 70, a Basilio ob mul- trem subductam reprehensus,	350 c
Paschalis, Primicerius Rom. sub Leone III	71 d
† Pasicrates M. in Mæsia	526 a
Pasquetus (Joseph) 17 sec. scriptor miracul. S. Antonii Patav.	250 e
Passerinus (Silvius) Card. Ep. Corton. 16 sec. 97 e	
Patrophilus Ep. Ægen. in Cilicia 4 sec.	404 a
† Paulinus Ep. Antioch.	339 d
Paulus I Ep. Neapolit. 8 sec.	529 c
Paulus Ab. in Syria 4 sec.	398 f
Paulus de Celano, scriptor Vitæ S. Placidi	13 se- culo 104 e
Paulus, Com. Orcadum 13 sec.	55 f
† Pauli Gastæ, Ord. Præd. inventio corporis	490 e
Paulus Gabriellus Ep. Luc. frater B. Castoræ 485 f	
Pauperes Domini Cœlestini, dicti, Claren, 13 se- culo	569
Pavonius, O. Cisterciën	271 f
Pelagia V. Tertiaria O. Minim.	3
† Pelagius, Ep. Laodic. exul. sub Valente	366 d
† Peregrius M. et scriptor	278 c
Petronilla, collactanea S. Feliciæ	160 b
Petronilla a Vela, O. Præd. in Sicilia	490 e
Petrucius, pater B. Castoræ	485 c
† Petrus Ap. mittit Siciliæ primos Episcopos	278 b c
liberat. S. Methodium a tentatione carnis	448 b
Petrus Ep. Alexandr. post S. Athanasium	368 b
† Petrus Ep. Sebast. fr. Basilii, an de incontinentia accusatus?	433 a
Petrus Patr. CP. 13 sec. Venetiis residens	569 c
† Petrus Cœlestinus PP. favet zelatoribus pauper- tatis, et absolvit eos ab Ordine Min.	568 e
Petrus, Ep. Canusinus in Calabr. 10 sec.	506 f
Petrus, Anachoreta in monte Atho	2 * b
Petrus Presb. Cæsareen. sub Basilio,	392 d
Petrus, frater minimus S. Basilii,	303 f
Petrus Sancius Canon. Salmant. hospes S. Joan- nis Sahagunt.	127 e
Petrus Joannes Olivi, zelator paupertatis	572 b
Petrus de Macerata, zelator paupertatis	568 e
Petrus de Montisculo, zelator paupertatis	568 e
Petrus de Marchia, Guardianus Acconen.	568 d
Petrus Crudelis R. Castellæ, fratrem Henricum pellit	230 a
Petrus Valletus, scribit miracula S. Bernardi Menthonen.	562 e
Philippus Pulcher R. Franciæ Bonifacio 8 adver- satur	569 c
Philippus Ep. Raven. legatus Apost. ad liberandum Patavium a tyrannide Eccelini	231 c
Philippus, Archiep. Philippen. Vic. Apost. in Hol- landia 17 sec.	56 e
Philippus Ab. bonæ-Spei, scribit Vitam S. Lande- lini Ab.	538 b
Philocharis, hæret. Arian. 4 sec.	385 e
Philoromus Asceta, Confessor sub Juliano	348 a
Photius	

Photius <i>Patr. CP. auctor de S. Methodio</i>	439 f
Piazza, <i>Ephemeris Vaticana ab eo scripta</i>	40* b
Pipinus, <i>filius Caroli M.</i>	72 d, 74 a 83 e
Pisanus (Andreas) <i>1652 Potestas Pad.</i>	237 c
Placidus, <i>Ab. Scotorum Ratisbon. 17 sec.</i>	92
Plato, <i>Præfectus Imp. in Oriente</i>	6 b
Pommenius <i>Episc. consanguineus S. Basilii</i>	816 d
<i>prospicit ecclesiæ Nicopolitanæ</i>	397 c
Polæmon <i>Presb. orthodox. in Lycia, 4 sec.</i>	394 f
Pompeianus, <i>Presb. Antioch. 4 sec.</i>	388 e
Pona, <i>Eques Veronen. scriptor miraculorum S. Ant. Patav.</i>	250 f
Procopius <i>tyrannus, a Valente extinctus</i>	325 e
Porphyrius <i>Ab. in Ægypto, an institutor Basilii?</i>	419 c
† Primus <i>seu Ephrim Ep. Alexandr.</i>	491 a
Prætorius (Daniel) <i>Capit. Paduæ 16 sec.</i>	236 c
Priscus, <i>Ep. Conf. incertum quis</i>	158 c
Proæresius <i>Sophista, Athenis auditis Basilio</i>	307 c
† Procles <i>Archiep. CP. scribit de Liturgia</i>	330 f
Profuturus <i>Dux mil. sub Valente</i>	408 c

Q

Quintianus, *Persecutor in Sicilia sicut Ducianus in Hispania, in plura secula distractus* 277 d

R

Radbertus, <i>pater S. Ragneberti M.</i>	185 c
Raynaldus II <i>Com. Gelriæ, 14 sec.</i>	65 b
Raimundus, <i>zelator paupertatis,</i>	568 b
Raymundus <i>Gaufredi, Clarenus, 14 sec.</i>	571
Rambertus <i>Ep. Virdun. 11 sec.</i>	467 e
Raphael, <i>Ord. Minor, in Apulia,</i>	92 b
Rothegarius <i>Comes, sub Carolo M.</i>	75 e
Regalis de Oera, <i>beneficus erga S. Placidum</i>	108 d
Reparata a Paula, <i>Ord. Minim.</i>	490 a
Richardus II et III, <i>Duces Normanniæ</i>	475 a
Richardus <i>Comes Normanniæ, 11 sec.</i>	469 b
Richardus <i>Ep. Virdun. curat funus B. Richardi</i>	462
Richardus <i>Ep. Messanen. 12 sec.</i>	277 d
Richardus <i>Archidiacon. August. scribit Vitam Bernardi fundatoris</i>	548 b
Richardus <i>Ab. Belli-loci 11 sec.</i>	477 d
Richardus, <i>pater S. Bernardi Menthon.</i>	559 b
Rodolphus <i>Ab. Virdun. 11 sec.</i>	192 c
Rolda de Oera, <i>Comit. Albæ 13 sec.</i>	104 c
Robertus <i>Dux Normanniæ, 11 sec.</i>	475 a
Robertus II <i>Com. Flandr. dictus Hierosolymit.</i>	410 e
Robertus III. <i>attestatur Reliquiis S. Basilii</i>	410 a
Robertus <i>Ab. Casæ-novæ, acceptat locum S. Placidi</i>	106 f
Robertus de Mileto, <i>scribit miracula B. Angeli de Clarenis</i>	574 a
Rodhaid, <i>filia Caroli Magni</i>	76 e
Rodrud, <i>alia filia ejusdem</i>	76 e
Rodulfus <i>Rex Burgundiæ</i>	467 f
Rogierius, <i>comes</i>	21* b
Rogierius, <i>scriptor Vitæ S. Placidi 13 sec.</i>	104 d
Rogierius <i>Tomum, Consil. Com. Fland. 13 sec</i>	410 d
Rohaldus V, <i>Ab. S. Vitoni 10 sec.</i>	454 a
Rolandus, <i>sub Carolo M. Dux strenuus,</i>	551 f
Rolandus <i>Viot, Prior in Monte Jovis</i>	548 c
Rolendis <i>Virg. elevatio</i>	158 f
Rudericus (Mart.) <i>de Lara Solitarius</i>	159 d
Rudgerus <i>Ep. Chremensis,</i>	497 f
Rudolfus <i>Ab. xi S. Vitoni, 11 sec.</i>	455 c
Rufinus <i>Presb. ex Florario MS.</i>	271 d

Rutheni *civ. Galliæ, Hilarius Presb. M.* 544 b

S

Sabas Gotthus <i>M. sub Valente</i>	386 a, Reliquiæ ad Basilium delatæ b
Sabellius <i>hæreticus, 4 sec.</i>	373 a
† Sancia <i>filia R. Alf. Legion. ex Tarasia Lusit.</i>	225 f
† Sancia <i>Commendatrix, ex Tarasia Gil. filia Alfonsi Legionen.</i>	226 a
Sancia <i>Martini, mater S. Joannis Sahagun.</i>	116 b
Sanctesimus, <i>ab Epp. Orient. ad Occid. legatus 4 sec. redit.</i>	389 c, 395 e
Sanctesimus, <i>Presb. Nicopol. 4 sec.</i>	377 c 389 c
Sanithus I, <i>Patriarch Alexandr. 9 sec.</i>	2 c
Sansovinus (Jac.) <i>16 sec. statuarius Patav.</i>	241 b
de Santiliana (Joannes) <i>famulus S. Joannis Sahagunt.</i>	123 a
Sapaudus <i>ecclesiæ Arelat. ep.</i>	5* b
Sapor, <i>Magister. militiæ sub Theodosio sen.</i>	300 d
Schorelius (Victor) <i>Vivar. Ultraject. 17 sec.</i>	56 c
Sebastianus <i>R. Lusit. obtinet reliq. S. Antonii Patavini</i>	235 f
Sedegnus (Alf. Lassus) <i>Ep. Cajet. 6 sec.</i>	276 d
Sedulius <i>Episc. Græcus in Hibernia</i>	159 c
Serbellonius <i>Card. Jo. Ant. (—) Ep. Novar.</i>	549 b
Sergius <i>Dux, sub Leone III</i>	83 e
Sernanus <i>an Ep. Orcadum</i>	32 d
† Severus <i>Ep. Mediolan. 4 sec.</i>	15 c f
Severus, <i>Chorep. in Arm. hæreticus</i>	379 e
Sibylla, <i>ux Theodorici Alsatii Com. Flandr.</i>	440 c
† Sigfridus, <i>Ep. Sueciæ 9 sec.</i>	93 b
Silvanus <i>Diac. Solit. in Syria,</i>	398 f
Simon, <i>Ep. Sueciæ 9 sec.</i>	95 b
Simon <i>Vaston, Quæstor Flandriæ</i>	410 d
Sirletus (Guil.) <i>vertit Acta S. Dulæ M.</i>	520 b
Sixtus IV, <i>unit Clarenos Minoritis</i>	567 e
Soldanorum <i>Ægypti initium</i>	56 a
de Solis (Antonius) <i>Er. Aug. Salmant. 15 sec.</i>	131 a
† Soter PP. <i>Ecclesiis afflictis succurrit</i>	342 c
de Spinosa (Joan.) <i>Er. Aug. Salmant. 15 sec.</i>	130 f (Martinus) Prior Aug. Salmant. 15 sec. 121 a
† Spyridion <i>Ep. ejus discipulus S. Triphyllius</i>	174 b
<i>ejus laus</i>	176 c
† Stephani <i>Protom. Reliquiæ Paderbornæ</i>	74 e
† Stephanus <i>R. Hungariæ 11 sec.</i>	467 e f
Stephanus, <i>Ab. S. Urbani,</i>	477 d
Stephanus, <i>Ab. Lobien. 11 sec.</i>	472 f
Sueno <i>R. Sueciæ 9 sec.</i>	93 e
Sulpitius <i>Ep. ecclesiæ Bituriciæ</i>	4 a
Swanto-vithi, <i>idolum in Rugia,</i>	496 d
† Symeon <i>Trevia Mon. ex Syria, 11 sec.</i>	470 a

T

Talaiera (de) (Ferdinandus) <i>Ep. Salmant. 16 sec.</i>	123 e
Tannerus (Matthias) <i>S. J. scribit viros Apostolicos Societatis,</i>	121 b
Tarasia <i>Lusit. 1 uxor Alfonsi Legion.</i>	225 f
Tarasia <i>Gil, concubina Alfonsi Legionen.</i>	226 a
Tasso <i>Ep. Augustanus,</i>	4 d
Tatianus <i>Presb. orthodox in Lycia, 4 sec.</i>	394 f
Teresia <i>Tavera, Mater S. Antonii Patav.</i>	199 b
Terentius <i>Comes in Cappad. amicus Basilii</i>	376 c f
<i>solicitatus ab Eustathianis</i>	395 b
Ternanus <i>Pictorum episcopus</i>	2* b
Tesso <i>Comes, sub Carolo M.</i>	75 e
Theobaldi <i>Cisterciën. transl.</i>	160 d
Theodolinda <i>Reg. Longobard.</i>	295 d

Theodoro

† Theodora Imp. restitutrix orthodoxæ.	447 b
Theodora Canonica, sub S. Basilio	353 f
† Theodoricus Ep. Meten. 10 sec.	455 f
Theodoricus Basileæ Episc. 11 sec.	478 f
Theodoricus Alsatus Com. Flandriæ 11 sec. fundat ecclesiam S. Basilii Brugis	410 c
Theodoricus Ab. S. Huberti 11 sec.	477 e
Theodorus Rex Abassix, 14 sec.	459 d
Theodorus, Ep. Nomentanus, 9 sec.	85 e
Theodorus Diac. Samosat. Orthodox. 4 sec.	391
Theodori Siceolæ translatio	488 c
Theodorus, Studita 9 sec. Conf. Nicephoro Patr. reconciliatus	85 a
Theodosius Adramitenus Eximp. transfert. Ravennam Reliq. S. Elisei Proph.	277 d
Theodosii duo Epp. Syracus. 7 et 8 sec.	276 e 280 d
Theodotus Ep. Nicopol. in Armenia	374 e
Theodrada, filia Caroli M.	76 e
† Theodulus Sedunen. Episc. 8 sec.	550
Theorada, mater Ven. Richardi Ab.	456 b
Theofredus, nobilis Burgundus 7 sec.	378 c
†† Theophanes et Theodorus Grapti, fratres Confessores	448 c
Theophania, uxor Ottonis II	469 a 470 a 489 b
Theophilus Imp. iconomachus 442 c, revocat S. Methodium	448 e
Theophilus Patr. Alexandr. 4 sec. transfert Reliquias SS. Jo. Bapt. et Elisei,	273 e
Theophilus, Ep. Castabalen. 4 sec.	380 c, 404 c
Theophilus, Anachoreta Ægyptius,	23 a
Theophrastus Diac. S. Basilii	375 a
Therasius Præf. Cappad. sub Valente	370 f
Thespesius Rhetor, Magister Basilii	306 f
Thiemo Ep. Salisburg.	11 * f
Tietmarus Merseburgensis Ep.	24 * f
Thomas Ep. Assanensis in Anglia 15 sec.	412 a
Thomas Ab. S. Andreæ de Vercellis 13 sec.	221 d
† Thomas de Villanova	412 b
Thomas Prior Coelestinorum, 14 sec. scribit Antiphonam et Collectam de B. Angelo Clareno,	567 c
Thomas Aversanus, fidei Inquisitor Neapoli 14 sec.	570
Thomas Ep. Furconien. 13 sec.	104 c
Thomas de Castro Mirini zelator paupertatis 13 sec.	568 b
Thomas Florentinus, zelator paupertatis 13 sec.	568 b
Thomas de Trevio zelator paupertatis, 13 seculo	568 e
Thomas, apud Habessinios celebris	489 b
Thomas de Sola, Toparcha insulæ ad quam se Clarenensi receperant in Achaia,	569 d
† Timasius, Ep. Neapolit. 4 sec.	16 a
Timotheus Chorepisc. sub S. Basilio	348 d
Timotheus, S. Onuphrii magister	21 b
Tisones Patavini, Toparchæ Campi petri	206 f
† Titiani, Episc. Opiterg. transl.	458 c
Titianus Aspettus, 15 sec. fusor celebris,	240 d
Torannus, abbas Benchorensis	7 * b
Torellus (Franc.) O. M. ab Hæret. in Gallia	272 e
Tostatus (Alphonsus) collegialis S. Bartholomæi Salmant.	400 a
Trajanus Dux mil. perit cum Valente	408 f
† Triphillius, Episc. in Cypro,	53 e
Triphyllius Ledrorum Episc. 4 sec.	474 e
Triddelicius Jac. Ab. 1 commend. S. Laurentii Novariæ,	549 a
Troscanus, Ard. Brecorensis	1 * b

U

Ubertinus a S. Cassiano, O. S. Franc. 14 sec.	159 e
Ubertus de Casali, Clarenus, 14 sec.	571
Ugarthilicus, Idolum Daniæ	497
Uguccio de Casali Cortonen. Dux Senensium 13 sec.	102 e
Umbolus Dux Longobard. 6 sec.	482 e
† Urbani festum in kalend. Runnico	497 d
Urbicius Mon. 4 sec. refutat Apollinarium	408 b
† Ursmarus Ab. Lobiensis	542 f
† Ursicinus Expapa. Neopoli Ep.	16 a
† Ursiani Ep. Senen. translatio 9 sec.	180 f
† Ursulæ martyrium, quale et quando,	55 c
† Ursus Episc. Neapolit. 4 sec.	15 e
Ursus S. R. E. Subd. 9 sec. vertit vitam S. Basilii	417 e

V

Valaurius (Jac. Anton.) scribit vitam et Canonizationem S. Joannis Sahagunt.	413 d
de Valderas (Didacus) Er. Aug. Salm. 16 sec.	133 e
Valens Imp. Arianus, Basilii adversarius 357 b; ejusque sacrificantis aspectu consternatus 359 f; erga ejus Nosocomium beneficus 355 b, extremi ejus conatus contra orthodoxos 356 b, pessima ejus indoles 360 f, vexat Solitarios orthodoxos 398 f, sero pœnitens restituit exules 408 e, infelicitate perit f	
Valentiniani Imp. orthodox. auxilium optatum ab Episcopis Orientis	387 e
† Valentio M. in Masia	526 a
Valentinus hæresiarcha 3 sec.	408 a
Valerianus Com. Bertolii, 11 sec.	483 b
Valeriani Imp. mors infelix	342 b
Valerianus, Ep. Aquileæ, amicus Basilii	364 b
Vandinius (Thomas), scriptor miraculorum S. Ant. Patavini	248 f
de Velasco, (Antonius) Prior Aug. Salmant. 16 sec.	433 f
† Venantii M. Camerini Acta qualia	41 f
Vernuleus (Nicolaus) Doctor Lovan. Historiogr. Regius 17 sec.	259 d
Vestiana Vidua, familiaris S. Macrinæ, Basilii defensa,	362 d
† Victorinus Ep. Amitern. M. 2 sec.	480 f
† Victorinus Ep. Virdun. ejus ecclesia et monasterium	453 c
Vincentius, Diac. Lucern. 3 sec.	291 a
† Vincentii Ferrerii, elevatio	458 f
Vincentius Bulloni, avus S. Antonii Patav. 199 e	
Vincentius M. Ord. Min. 16 sec.	3 d
Violanta Bavara, Princip. Etruriæ 16 sec.	93 d
Vitalis, Ep. Apollinarista, 4 sec.	405 b
Volusianus, sub Dioclet. persecutor in Phœnicia	167 f

W

Warinus i Ab. Corbejæ novæ 9 sec.	510 b
Walterus, pater Ven. Richardi, Ab. Virdun. 456 b	
Walterus, Monachus Claravall.	489 e
† Wenceslaus Dux Bohemiæ	498 c
Wicterpus Ep. Augustanus,	4 d
Wigfridus Ep. Virdun. fund. monasterii	456 f
Wilgerus a Moerendaël, Decanus Ultraject. 56 c	
† Willibrordus Ep. elevat corpus S. Cuneræ in Rhenen.	56 b, 60 a
Willielmus Dux Pictaven. 11 sec.	477 c
Willielmus Com. Normanniæ, 11 sec.	476

INDEX HISTORICUS

Willelmus Card. 12 sec. ignotus Ciacconio	438 e	Wynsius (Jacobus) S. J. Rector Hallen.	88 f
Willelmus Ep. Divion. 11 sec.	467 a	Wolfgangus, Ep. Ratisponensis	14 * b
Willielmus Vasorius Ep. Sareptanus 13 sec.	411 f		
Willelmus a Wertenberg. Episc. Osnaburgensis			
17 sec.	539 f		
Willelmus, Ab. Tyronensis. 12 sec.	436 f		
Willelmus supra Regulam, Monachus 11 sec.	474 e		
Willielmus de S. Amantio, zelator paupertatis, 14			
sec.	572		
Winichis Dux Spolet. liberat Leonem III	72 b		
Wirundus Ab. missus Caroli M. ad Leonem III			
72 e			
Winimarus Monheim, S. J.	94 b		
† Wolfgangus non dedicavit ecclesiam S. Viti Pragæ			
519 e			
Wratisslaus primus Rex Bohemiæ 11 sec.	519 a		

X

Xerxis R. Pers. insana contra Græciam molimina
356 d

Z

Zabarelli (Adrianus) pictor Corton. 16 sec. 97 f
 † Zosimus Er. Syracus. 7 sec. 282 a
 Zosimus, pseudo-Ep. Neapol. 4 sec. 14 f
 a Zumaraga (Joan.) Archiep. Mexici 272 e
 de Zuniga (Petrus) Eques Castell. 16 sec. 134 b

INDEX TOPOGRAPHICUS

Continens nomina provinciarum, civitatum, locorum, per hujus Tomi Sanctos, aut eorum occasione specialius illustratorum, aut alias notatu digniorum.

A

A bassia R. Africae. SS *Timotheus et Mora MM.* 527 c
conjuges
 Aberdonia civ. *Scotiae* 31 d
 Ablanum S. Nazarii in *Atrebatibus* 13 b
 Acci civ. *Hisp. patria S. Fandilæ M.* 191 e
 Ægyptus, *Anub, cum sociis MM.* 173 a
 Aenti monasterium *diœc. Lemovic.* 190 e
 Africa, *Lucianus; et socii MM. 172, Quintianus et socii MM.* 288
 Agrigentum civ. *Siciliæ sanguis S. Crescentiæ, nutriticis S. Viti* 473 c
 Alectorius, *vicus, in Sicilia, an Calabria?* 502 a
 Alexandria Ægypti, *An etiã S. Joannes Miles? 53, qn ibi prædicavit in quando S. Barnabas* 23
 Alnense Mon. O. B. in *Hannonia* 541 c
 Amiternum M. *Aprutii, Episc. S. Cetheus M.* 181
 Anagninæ in Ital. *capitur Bonifacius VIII* 570 a
 † *Andreæ ins. carcer S. Methodii* 442 c, *alias Acrita* 443 e
 † *Angeli della Vena, Fr. Liberatus Præf. Clarenorum* 570 c
 † *Angeli in Vado civ. Umbriæ, S. Castora Vid.* 485 b, *B. Bortolus Servita* 486 e
 Antiochia civ. *Syriæ, 4 sec. schisma* 339 b
 Appeldorn opp. *Ultraject. æ c. d* 61 d
 Aquileia civ. *Italiæ, Martyres varii Aquileienses* 526 b
 Ardeatina Via Rom. *sepulta S. Feliculæ* 161 b
 Arianzus in Cappadocia *recessus Gregorii Ep. Nazianz.* 315 b
 Arimini civ. *Ital. concionatus S. Ant. Patav.* 216 e
 Asculum civ. *Piceni, patria B. Angeli Clarenæ* 569
 Assisium civ. *Umbriæ, Victorinus Ep. M.* 162 b
 Assyria, *an patria S. Victorini Ep. Assissinatis* 162 c
 Aternus fl. *Aprutii: in eo mersus S. Cetheus* 181 f
 Athenis student SS. *Basilus, Nazianzenus etc.* 308 b
 309 c *iis digressis cadunt illæ* 313 a
 Atria V. *Aprutii corpus S. Cethei E. M. 182 b facta Episcopalis an. 1252* 182 e
 Augusta Prætoria civ. *Insubr. S. Bernardus Archidiaconus* 547 b
 Augustodunum civ. *Galliæ S. Aldricus Ep.* 545 b
 Aurelia, *an. civ. Italiæ 6 d, an provincia?* 10 d
 Azotum civ. *Palæst. 13 sec. captum a Turcis* 222 a

B

Ballodium in *Lotharingia* 462 b
 Bambergensis *Eccl. dedicata* 467 a
 Barbona in *diœc. Patav.* 263 c
 Basciocarum in *Umbria Ob. B. Bartolvi Serv.* 487 d
 Basiliæ, *Nosocomium S. Basilii* 355 d
 Batavodurum, *Wyk-ter-Dorstede in Belgio* 53 a
 Belli loci Mon. *commissum Richardo Ab. Virdun.* 480 b
 Belasuense S. Petri Mon. *in Catalaunia* 173 c
 Beneventum Civ. *camp. S. Martinus Ep.* 437 b

Benshemium in *Meklemburg. miracula S. Ant. Patav.* 268 f
 Beutunes in *Lotharingia* 462 b
 Biblus in *Phœnicia Aquilina V. M.* 165 c, 171 c
 Birna an *Briva? in Lemovic.* 218 ■
 Biterræ civ. *Galliæ Clarenos recipit* 572 b
 Boca in *Saxon. inf. ad Lippium, an ibi corpus S. Landelini Ab.?* 538 f
 Bohemia *fit regnum 11 sec.* 518 f
 Bojanum in *Calabria,* 574
 Bonæ-spei in *Hannonia O. Præmonstr.* 161 f
 Bonvillare in *Lotharingia* 461 e
 Borracum, *prædium S. Vitoni* 461 e
 Bostra civ. *Arabiae, S. Antipater Episc.* 179 a
 Bovinum civ. *Apuliæ S. Marcus Ep. Patronus* 289
 Bracal in *Saxonia,* 513 b
 † *Branchier in Alpibus* 563 b
 Brebonne, *Vebrona diœc Lugdun. S. Domitianus Erem.* 189 f
 Brenta fl. *Italiæ* 266 d
 Bretuliense Mon. *commissum Richardo* 461 a
 Brixia civ. *Ital. an Martyr S. Cornelius* 271 c
 Brescia *Galliæ prov. S. Regnobertus M.* 187
 Brouchuysen-vorst pag. *Geldriæ* 260 b

C

Cæsarea Cappadocia; *patria et Sedes Episc. S. Basilii Magni* 301 b
 Cæsarea Palæst. *studet S. Basilus* 306 c
 Cea fluv. et opp. *Castellæ* 146 d
 Cajeta civ. *Campaniæ, corpus S. Marciani Ep. Syracusani* 276 d
 Candida-casa civ. *Scotiæ* 31 d
 Cappadociæ Prov. *Asiæ, patria Basilii Magni* 301 b
 Cariasum villa *Imper. in Gallia* 81 e
 Casa-nova O. *Cisterc. in Campan.* 105 a, 109 b
 Casentinum opp. *Aprutii* 107 b
 Castanedum in *diœc. Matiscon.* 474 a
 Castagnetum *diœc. Vicentinæ* 248 f
 Castellaccia de *Carpenia patria B. Bartoli Serv.* 486
 Cella Gislefridi in *Francia* 512 a
 Cellarum conv. *O. Min.* 99 b
 Cephaludi civ. *Siciliæ, cypressus S. Antonii Patav. ibi servata* 203 a
 Chalcidenses in *Armenia contra Valentem constantes* 357 a
 Chenaloci monast. *C. P. S. Methodius* 441 e
 Cines in *Algarbiis eccl. S. Ant. Patav.* 244 d
 Cingulum in *Piceno an patria B. Angeli de Clarenæ quem alii Asculanum dicunt* 568 a
 Claravallis in *Burgund. S. Gerardus Mon.* 193 e
 Clarenus fl. *Piceni, unde appellatio Clarenorum O. M. seu Pauperum Eremitarum* 570
 Codernihos in *Castella, parochus S. Joannes Sahagunt. 116 e, hujus ibi festum* 146 d
 Colonia Agripp. *Leo III Hospes* 72 d
 Colonia civ. *Armenia* 397 d
 Compostellam in *Hisp. peregrinatus S. Placidus 13 sec.* 106 d
 Constantinopoli *varii MM.* 527 a
 Constantinopoli

INDEX TOPOGRAPHICUS

Constantinopolit. Reliq. S. Elisæi Proph. 274 f, patria S. Triphyllii Ep. 173 f, cultus S. Aquilinæ 166 a, studet ibi Basilus 307 f	Dorostorum civ. Mœsiæ, Julius M. etc. 526 a
Corbeja Gallica commissa S. Richardo Ab. 468 d	Dunkerka opp. Flandr. mirac. S. Ant. Patav. 264 d
Corbejæ Saxonice fundatio 496 e	
Corduba civ. Hisp. Anastasius, Felix, Digna MM. 452 Fandilas M. 191, Benildis M. 546	
Cortona civ. Etruriæ, B. Guido Tert. Franc. 96 a, excisa ab Aretinis 102 c	
Cracovia civ. Polon. miracula S. Ant. Patav. 252 e	
Cremonis-jugum in Alpibus 547 c	
Crispinum in Hannonia, Landelinus Ab. O. B. 538 b	
Crotalos mons, prope Agrigentum 279 d	
Cucciatorum monticulus in agro Corton. 99 d	

D

Dazimonitis, regio ad Pontum 391 d	
Delum Diœc. Patav. 267 a	
Diedmel vel Tetemeila in Westphalia 74 f	
Ditfurt, opp. Bavaricæ 93 d	
Doariorum opp. in Cappadocia 398 e	
† Dogmaelis burgus, in Britannia Min. 436 c	

	E
Edessa urbs Mesopotamiæ, Rel. S. Thomæ Ap. 367 e	
Elbron in Lusitania 226 b	
Elsch prope Rhenen, reliq. S. Cuneræ 62 b	
Elst in diœc. Ultraject. 62 f	
Embrica opp. Cliviæ, Reliquiæ S. Cuneræ 58 d	
Emesa civ. Phœniciæ, Diodorus M. 172	
Enus vel Cenus fluvius 46 * b	
Ephesus civ. Asiæ Min. Miggenes et Socii MM. 288	
Erculberg, villa Saroniæ 514 c	
Ermeftredegem in Lotharingia 461 e	
Euaseni in Cappad. constantes in fide 4 sec. 404 d	
Eugubium civ. Umbriæ, S. Castora vid. 485 b	
Euphemias prope Nazianz. 394 e	
Eusinoe ad Hellespontum 325 a	

ECCLESIAE ET MONASTERIA

Quibus nomen sancto a Patrono inditum cetera suo loco reperiuntur.

Agathæ Burgis alias S. Gadeæ 417 b	Remacli commissum Richardo Ab. 462 f
Amantii Remis 474 e	Sabinæ Romæ renovata 8 sec. 70 d
Andreæ, in silice via Appia 86 a	Salvatoris ad. Oudmunster Ultrajecti 87 c
Apollinaris M. juxta Ravennam 86 c	Sebastiani Salmant. 117 bj
Apostolorum CP. corpus S. Nicephori Patr. 450 f	Severi Ep. prope Neapolim 529 b
Aquilinæ CP. 466 d	Spiritus de Oera O. Cisterc. 104
Athanasii, in Monte Atho. 33 b	Stephani S. Martini dicta. Ravennæ Reliq. S. Elisei 273 c
Basilii Magni Brugis 410 b	Stephania Neapoli SS. Fortunatus et Maximus Epp. 529 a
Bertini in Belgio commissum B. Richardo 462 f	Susannæ Romæ reparata 8 sec. 72 e
Catharinæ de Monte, prope Rotomag. 473 c	Urbani Mon. commissum Richardo Ab. 462 f
Corbeja nova ad Visurgim 22 * f	Jrsi Conf. prope Augustam Prætor. 552 f
Crucis Conimbricæ Canonic. RR. S. Antonius Patav. 498 e	Ursula Salmanticæ in Hisp. 134 e
Cuneræ, Rhenis in Belgio 56	Vedasti Ord. B. restauratum a Richardo Ab. Virdun. 461 a
Ephibii Neapoli, corpora SS. Fortunati et Maximi Epp. 531 d	Viti Vincentiæ in Italia 494 a
Erasmi Romæ, eo retrusus S. Leo III 71 f	Wandregisili Mon. commissum Richardo Ab. Virdun. 462 f
Euppsychii M. Cæsariæ in Cappad. 343 e, 347 d	
Felicis M. Metis 460 c	
Germani Parisiis, corpus S. Landerici Ep. 180 c	F
Huberti, commissum Richardo Virdun. 462 f	S. Facundi opp. Castellæ, patria S. Joannis August. 114 ejus patrocinium susceptum et reliquiæ 145
Joannis Baptistæ Modoetiæ basilica 295 d	Faunsigniani montes, in Alpibus 563 b
Judoci commissum Richardo Virdun. 462 f	Fiscannense O.B. in Normannia 474 a
Laurentii, Neapoli 254 a, in Monte-jovis 548 f	Flectropa in Westphalia, corpus S. Landelini 539 b
Marci Ep. Lucerini, Beneventi 289 b	Flevus hodie Flie, æstuarium maris Hollandiæ 97 f
Mariæ assumptæ Bovini 289 b	Fosseca in Lotharingia 461 e
Mariæ de Bethleem diœc. Senen. corpus S. Guidonis Peregr. 517 d	Floriacus Monast. Fundator Leodeboldus Ab. 271 e
Mariæ Magd. Bajocense 469 d	Fontangia in Lotharingia 461 e
Marii Diœc. Virdunen. 474 d	Forbacum, prædium S. Vitoni 463 d
Martialis de Rodio in Vestinis 105 a	Fossa opp. diœc. Aquilanæ 104 e
Martyrum XL in Cappadocia 315 d	Frifalon opp. Umbriæ 570 e
Nicolai in Aprutio 106 e	Frisones, quando conversi 56 a
Onuphrii ecclesiæ variæ 16 f	Fructuariense monast. in Italia 474 e
Pancratii Romæ 86 b	Furconium antiqua civ. Italiæ 104 b
Pharonis Meldis in Gallia 161 a	
Pauli Leprosi Alexandr. in Æg. 273 f	G
Petri in Cælo-aureo Gardense commissum Richardo Ab. 462 e	Dalatinum castrum, an in Thracia? 179 f
Quintini commissum Richardo Ab. 462 f	Galbiacum, in Julia, caput S. Viti 498 b
Regneberti in monte Juræ 187 e	Gerunda civ. Catalaun. mir. S. Ant. Pat. 250 b
Richarii commissum Richardo A 460 f	Gengravia in Lotharingia 461 f

Ghinchel

Glinchel vicus Ultraject. diœc.	64 c	Mellaris, monast. <i>Hisp.</i>	491 f
Glascua civ. Ep. Scotiæ S. Kentigernus	31 f	Menthonense castrum, patria S. Bernardi	548 b
Gordalizia, opp. Castellæ	132 c	Mentosca de Agesco opp. Italiæ, statua miraculosa S. Ant. Patav.	263 a
Gotthi a Valente trans Danubium recepto	408 c	Mitriacus, vicus in Francia	511 e
Griestetta vicus Baviariæ SS. Marinus, Zimius, Vinius Erem.	92	Monnau in Lotharingia	462 b
H		Monopolis civ. Calabriæ	213 d
Haerhusen, Opp. Westphaliæ	539 c	Moraviæ regnum in Bohemo translatum	519 a
Hagensteyn, opp. Ultraject. diœc.	63 d	Mons Brusonis d. Lugdun. S. Aldricus Ep.	545
Hallad pagus Lotharingiæ	461 c	Mons cornu, in diœc. Aquilana	106 e
Ham in Lothuringia,	461 f	Mons-Jovis, Columna-Jovis nunc S. Bernardus major et minor	548
Hechis, primus locus Corbejæ Saxon.	509 c	Mons murri, in Calabria	576 a
Heliopolis urbs Ægypti Anub. M. cum sociis	173 a	Montecchium, in agro Cortonen.	102 b
Heresburg in Saxonia	75 a	Montey, Valesiæ vicus	562 a
Hevenges in Lotharingia	461 e	Moysiæ d. Caturcen.	477 e
Hierosolymæ peregrinatur Richardus Ab. Virdun.		N	
468 f, Robertus Comes Norman.	475 f	Neapolis civ. Campaniæ S. Maximus alique Episcopi 4 sec. eorum series 15, Fortunatus Episcop.	529 a
Hispalio in diœc. Ruthenen.	545 e	Nederpreis pag. diœc. Colonien.	261 f
Hispellum, Spellum, civ. Umbriæ	165 d	Nicopolis, metrop. Armeniæ	397 e
Hon, fl. Hannoniæ	544 a	Nicosia olim Leucosia civ. Cypri	174
Humulariense M. commissum Richarde Vird.	462 f	Nordanskog. civ. Sueciæ	95 c
Huxera opp. ad Wiseram	509 e	Novariensis diœc. S. Bernardus Menthoniensis	548 a
I		O	
Iadera civ. Dalmatiæ, an eo advectum corpus S. Cethei?	181 f	Oasis, palæstra S. Onuphrii	49 d
Ibora civ. in Ponto,	315 d	Oera diœc. Aquilana in Italia, S. Placidus Eremita	104
Icarium, an opp. Cappad.	403 a	Odackera in Westphalia, corpus Sancti Landelini	538 f 544 d
Insularum Scoticarum Episcopatus	3 d	Omura civ. Japoniæ, mirac. S. Ant. Patav.	244 b
K		Orcades insulæ quando conversæ, an ex eis S. Cunera	55 c
Kiovia, Metrop. Russiæ, S. Jonas Thaumat.	577	Orsajo vel Ossaja, in Thuscia	101 f
Kranenburgum, opp. Cliviæ	64 e	Orschotum, in Campaniæ Brabant.	87 f
L		Ostbrouca, O. B. in Frisia	87 e
Lampa, pagus Saxonæ	514 b	Ovetum civ. Hisp. B. Petrus Compater O. M.	565 c
Laodicæa, civ. Phrygiæ, Antheon M.	287	Oxyrinchus civ. Ægypti	21
Laubacus fl. Hannoniæ	541 e	P	
Lauretum civ. Piceni, Mirac. S. Ant. Patav.	263 a	Paderbornæ in Westphalia exceptus a Carolo M. Leo III	73 f
Lemovices in Gallia S. Ant. Patav.	218	Panormus civ. Siciliæ, mirac. S. Ant. Patav.	268
Leucopetra Promont. Calabriæ S. Gerasimus Mon.	453 b	Panormus alias Antigoni ins. exilium S. Methodii	443 f
Leucosia in Cyprio S. Triphyllius Ep.	174	Parmæ civ. Italiæ caput. S. Feliciæ V. M.	161 e
Libra locus CP.	54 c	Patavium U. Ital. S. Antonius Patav.	196 a
Linares, opp. Lusitaniæ	227 b	Pax-Mariæ O. Carth. corpus S. Eskilli	94 e
Lismoria, civ. Scotiæ	31 d	Peloponia antra, prope Syracusas	279 c.
Lobiense O. B. in Hannonia 541 f, commissum S. Richardo Ab. Virdun.	462 f	Perschore in diœc. Winton.	547 d
Lucania, S. Vitus et Modestus	492	Picti Britones qui, eorum sedes etc.	32 b
Luceria, civ. Apuliæ S. Marcus Episc.	289	Philoxeni palatium CP.	166 d
M		Photocomus pagus Achaïæ; corpus et ecclesia S. Petri Athonitæ	41
Macerata civ. Piceni, ob. B. Castora	486 c	Pluembach, vicus Baviariæ	16 * d
Madrigale, opp. Castellæ	115 c	Podandum in Cappad. ubi senatus	369 d
Malmelli-pons Virdun. diœc.	467 d	Poligniacum in Apulia S. Viti Ab.	493 f
Malensana, receptaculum Clarenorum prope Avenionem	571	Pontus regio, unde paternum genus Basilii 303 e, hujus ibi solitudo et monasteria	306 b 323
Malmundariense Mon. O. B.	462 f	Prætorias in Cilicia, corpus S. Dulæ M.	519 c
Malvena, diœc. Wigornien.	547 d	Pretula in diœc. Aquilana	104 e
Marianum, ubi passus S. Vitus	493 d, 505 a	Pulche, Valentinæ diœc. in Hisp.	232 c
Marsicum vetus et novum in Lucania ob. Angelus de Clarenò	567 e	R	
Martignium, opp. Sabaudiæ	562 b	Raceburgum civ. Wandalæ. BB. Evermodus et Isfridus Epp.	564 b
† Maruli-villa, in Francia	512 f	Rameseja	
Mazara, civ. Siciliæ, patria S. Viti	493 d		
Mazara, Siciliæ urbs antiqua	20 * e, 21 * a		
Mazici, populus Ægypti	18 d		

INDEX TOPOGRAPHICUS

Rameseja Mon. Angliæ, corpus S. Yvonis Ep. Persæ et Sociorum	436 c
Rastratum diœc. Lemovic.	490 d
Rasbascense Mon. in Francia	511 b
Ravacinum Diœc. Mutinen.	251 e
Ravennæ reliq. S. Elisei proph.	274 f
† Regneberti vicus duplex in Brescia	187 f
Rhenæ opp. Belgii, Cunera V. M.	55 a
Ringus, Hunnorum regio, occupata ab Imperialibus et spoliata 8 sec.	30
Rocca Montis-draconis in Molesino	574
Rodium in Aprutio, Patria S. Placidi	105 f
Romam ter peregrinatur S. Landelinus 541, S. Felicula V. M. sub Domitiano 160 b. Januarius et Silvanus MM. 162 a, Basilides et socii MM. 5, S. Leo Papa III	69
Romania, Thracia	575
Romarici-mons in Lotharingia	475 d
Rotgeri-curtis in Lotharingia	461 e
Russiæ Metropolitæ orthodoxi ac sancti	509

S

Salisburgum, civitas in Bavaria, olim Juvavia 11 *c	
Salmantica civ. et acad. Castellæ, S. Joannes de S. Facundo	412 a
Sambra fl. Hannoniæ	541 e
Samaria civ. Palæst. sepultus Eliseus Proph.	273 b
Sanctaren oppidum Lusitaniæ, S. Irenes	228 c
Saponaria in Calabria	576 a
Satrianum in Calabria, an Terra Saturni	575 f
Saxonix fortuna S. Vito adscripta 496 d, ejus conversio sub Carolo M.	508 e
Scoto-Britanni, eorum Sedes etc.	28 c
Sebaste civ. Armeniæ, alias Cappadociæ	303 d
Senones, metrop. Franciæ, S. Agriculus Ep.	180 b
Herachus Ep.	70
Septem Salices, villa Franciæ	512 d
Sicilia SS. Vitus Modestus, Crescentia	491
Siler, Silarus fluv. Lucaniæ	502 b
Sinchari an Cingari? populus Ægypti	27 e
Solenniense O. B. Monast.	218 c
Sola villa Saxonix	513 b
Sotera in Sicilia, S. Onuphrius	47 b
Specia, an opp. Albanix? Antonius et Socii Martyres	288 c
Stengenensis diœc. in Suecia Ep. S. Eskillus M.	94 a
Stavera oppidum Frisiæ	88 a
Sudermania provinc. Sueciæ	94 a
Syracusæ, S. Marci Ep. M. 275, ibi natus S. Methodius Patr. CP.	441 d

T

Tabennense Mon. diœc. Corduben.	491
Tanager seu Niger fl. Lucaniæ	493 d
Tarentum, civ. Calabriæ	294 f
Taurinum civ. Pedemontii: miraculum S. Antonii Patavini	261 b

Templucensis pagus in Hannonia	541 f
Tesana, in Forojulii mirac. S. Ant. Pat.	265 f
Teschius fluv. Umbriæ: an Ceschius?	162 e
Thermopolis, civ. Ægypti	27 e
Ticinum, civ. Lombardiæ, corpus S. Viti	496 e
Tila, vicus Ultraject. diœc.	62 f
Tormes, fluv. Castellæ	491 f
Trans, Cœstrum Provinciæ	469 f
Trenortium, opp. Galliæ	474 a
Treviris caput S. Bernardi Menthon.	549 c
Tripolis, civ. Phœniciæ Magdaletes M.	5 a
Triventum, opp. Piceni	570 d
Troja al. Æcana, patria S. Marci Lucer.	289 b
Turres-novæ, opp. Lusitaniæ	228 b
Tyana, metrop. Cappadociæ 2	369 d

U

Ulyssippona U. Portugal. patria S. Antonii Patavini 198 b, translata Reliquia S. Joan. de S. Facundo.	151
Ultrajectum in Belgio, S. Odulfus Presb.	87

V

Vallis, in diœc. Camerac. patria S. Landelini 540 f	
Villa-nova S. Mancii in Castella	117 c
Veerhuysen, opp. ad Rhenum Ultraject. D.	62 e
Velavia, Velue, Batavorum insula	62 f
Verodunum civ. Lotharingia Ven. Richardus Ab.	453
Vienna, civ. Galliæ; S. Ætherius Ep. 7 sec.	438
Viterejum vicus in Lotharingia	461 e
Viterbium civ. Italiæ: mirac. S. Ant. Patav. 251 a	
† Viti Promontorium in Sicilia 492 e, plura loca in Italia et Romæ	494 e

W

Walciodorens Monast. commissum Richardo Virid. Abbati	462 f
Wandali, eorum in Suecia Apostolus B. Isfridus	564 f
Waslariense Monast. O. B. in Hannonia	541 f
Wilci, pop. Saxonix	74 d
Wilsem, vicus prope Haerlem	65 d
Wintonia civ. Angliæ, S. Edburga	547 a
Wisera, Visurgis, fl. Saxonix	509 e

Y

York, an aliqua in Orcadibus	59 b
------------------------------	------

Z

Zela, civ. Ponti in Cappadocia	391 d
Zephyrium, civ. Ciliciæ. S. Dulas M.	519 c
Zirikzee, opp. Zelandix	65 e

INDEX ONOMASTICUS

Vocum barbararum vel minus obviarum, aut hoc tomo specialius explicatarum.

A

A ccommodare, mutuo dare	374
Accubitus, lectus	86 c
Acuarium, theca acuum	489 b
Allicium, illicium	494 b
Amcenari, deliciarum	188 d
Analogium pulpitem	481 f
Anchæ, os sacrum	212 c
Antiminsium, mappa sacrificalis	282 f
Appodiare, acclinare	106 b
Arenarium, solum Amphitheatri	504 c
Aurifrizium, limbus aureus	461 d

B

B anda, vexillum	73 d
Basterna, lectica	503 f
Beca, e pomis Collegialis Salmanticæ	125 b
Becha, habitus proprius Clarenorum	573 e
Bianus, an bianus, albus?	229 a
Binda, villa	225 a
Biotum, vehiculum 2 rotarum	160 f
Bisaccus, mantica	575
Botryon, botrus	21 b
Bordonus, scipio	553 c
Βουλλώειν, Bulla signare	436 f
Braca, femorale	61 c
Burgensis, civis	220 e
Burgimagister, consul	413 d

C

C aducans, epilepticus	553 f
Caldaria, lebes	220 d
Cambiæ, commutationes	204 f
Camisia, interula linea	61 c
Campanellum, Campanula	232 d
Cantabrum, furfur caninum	476 d
Capellus, pileus, galerus	213 e
Carpentatus, ex ligno fabricatus	411 e
Caputatus, capucio indutus	227 c
Cassella, domuncula	160 f
Casura, lapsus	62 d
Catasta, suggestus quæstionarius	504 d
Catenare, vincere	553 f
Catomis cædi, virgis vapulare	499 f
Cauma, æstus	560 c
Cedula, schedula	227 d
Cellerarius, promus-condus	192 c, 193 b f
Cernuatus, in faciem lapsus	285 a
Chiacus, præcursor	155 b
Ciborium seu Cybortium super altare	428 c
Circuientes, circumeunt	509 e
Clarens, excellens	551 e
Clepsydra, sypho doliaris	222 b
Clericare, Clericum facere	543 e
Cluentissimus, excellens,	462 c
Cogitamen, cogitatio	452 c
Concambium, commutatio	461 e
Contrada Contrata, quasi Contrerrata, regio, vicus	110 d
Contutare, in tuto locare	199 a
Convirginales sociæ virgines	452 c

Cornicularius, scriba, secretarius, a Corniculo scriptorio seu atramentario	523 a
Coquinarius, coquus	218 f
Crucifixus denarius, cruce insignitus	63 e
Cubiculus, cubiculum	501 e
Culdei, Monachi Hiberni	32 d
Custodiat, munus Custodiæ	222 b
Cutica, an corona clericalis?	238 f, 236 a

D

D amnalia, damnabilia	550 c
Damulus, hinnulus	291 c
Debriare, implere	480 d
Dehabere, non habere	466 e
Deliberare, liberare	63 b
Deludium, irrisio	191 e
Devotare, voto obstringere	464 f
Διζώστρον, subligacula	171 c
Dimidietas, medietas	64 c
Disertitudo, eloquentia	200 f
Dizeni, Decuriones	563 e
Doxale, odæum ecclesiæ	411 e

E

E ffluxus, a, um, præteritus	551 d
Enchirium, manuale	94 f
Encolpium, Reliquarium	85 e
Epitrachelium, collare	85 c
Ergasterium, instrumentum fabrice	473 d
Exiliare, in exilium mittere	509 a

F

F erula vestibulum Ecclesiæ	435 c
Fontelluccia, fonticulus	99 b
Forestarius, silvarum custos	475 c
Fragminare, confringere	553 b
Fratelea, confraternitas	496 d
Fratricellus, fraterculus	575 c
Frigores, febres	189 a
Frigoriticus, febri laborans	553 b

G

G abella, pensio Clericalis	553 e
Galilea, porticus	462 c
Gambetta, scabellum	575
Gammadium, vestis genus	70 f
Grangia, horreum, prædium	194 f
Graphiarius, scriba civitatis	413 d
Gutturnosus, Strumosus	553 b

H

H uyba, vitta crinalis	57 c
-------------------------------	------

I

I conia, effigies	213 c
Idololatrare, idola colere	553 e
Imminendus, imminens	10 c
Inadulatus	

INDEX ONOMASTICUS

Inadulatus, <i>sincerus</i>	456 e	Peculialis, <i>pecorinus</i>	558 c
Inexemplus, <i>incomparabilis</i>	77 a	Phenolium, <i>penula</i>	85 c
Infiscatus, <i>fisco addictus</i>	538 f	Pinnaculum, <i>mons</i>	191 f
Inimicare, <i>persequi, odisse</i>	63 d, 471 a	Poccae, <i>variola</i>	62
Initiare, <i>incipere</i>	509 e	Placitum, <i>comitia</i>	509 c
Insenitus, <i>senex factus</i>	452 e	Præsidiare, <i>præesse</i>	481 d
Interitio, <i>interitus</i>	559 b	Prætula, <i>petrula</i>	109
Intitulare, <i>inscribere</i>	553 c	Principari, <i>oriri</i>	554 a
		Procuratia, <i>officium Procuratoris</i>	238 c
		Puer, <i>puella</i>	163 e
		Q	
J		Quadriporticus, <i>in quadrum ducta</i>	70 d
Jugulus, <i>gladius</i>	1e55	Quamtoties, <i>sæpe</i>	213 b
		Quotidianarius, <i>quotidianus</i>	475 a
		R	
K		Rasta, <i>iter duarum horarum</i>	75 a
Κακιννακῶς, <i>pessime</i>	168 f	Recollectare, <i>colligere</i>	82 e
Καλλιπαις, <i>quomodo dicatur de Virgine</i>	166 a	Reconciliare, <i>consulere</i>	61 d
Κορμενταρχῆσιος, <i>Commentarius, Præfectus Carceris</i>	520 f	Relatare, <i>referre</i>	551 a
Κισσοκοπιζειν <i>colophizare</i>	169 b	Reliquium, <i>Analogium, pulpitum</i>	189 c
Κυεστιονά, <i>ortor</i>	524 c	Repedare, <i>redire</i>	560 c
		Ripa, <i>rupes</i>	213 d
L		Rochetum, <i>vestis linea Canonicalis</i>	552 f
Labellus, <i>loculus</i>	560 c	Roga, <i>stipendium clericale</i>	70 d
Lætania et Litanía, <i>in quo differant.</i>	76 c	Rugæ, <i>cortinæ</i>	70 e, 86 d
Lebitonaríum, <i>tunica linea monastica</i>	22 f 29 f,	Rugetus, <i>rubicundus</i>	229 a
Lenaria, <i>lenocinium</i>	61 c		
Lenus, <i>Leno, scortator</i>	61 c	S	
Leuga, <i>Leuca, milliøre gallicum</i>	542 c	Sabana, <i>linteamina</i>	504 c
Licentiaré se, <i>facultatem discedendi petere</i>	489 d	Sappa, <i>ligo</i>	213 e
Litteraliter, <i>erudite</i>	200 e	Scamelli, Scannelli, <i>scabella</i>	212 c
Longitanus, <i>antiquus</i>	70 e	Scandellæ, <i>crepitaculum</i>	225 a
		Scimpodium, <i>Grabatum</i>	175 b
		Scultetus, <i>prætor</i>	413 d
M		Senia, <i>senilia</i>	501 e
Macrona, <i>porticus</i>	86 e	Soccus, <i>calceus</i>	547 a
Magistrare, <i>instruere</i>	510 e	Solennizare, <i>festive agere</i>	543 f
Magistratus, <i>magister creatus</i>	550	Soporare, <i>dormire</i>	550 f
Malandrinus, <i>grassator</i>	576 a	Σοῦβλα, <i>Subula</i>	170 d
Manerium, <i>prædium</i>	547 d	Σπεκουλάτωρ, <i>Spiculator, lictor</i>	171
Mansus, <i>Mansum, prædium</i>	461 e	Stationarii, <i>Mercatores tabernarii</i>	204 f
Maphorium, <i>muliebre pallium</i>	433 d	Sticharium, <i>amictus sacerdotalis</i>	85 c
Marmorare, <i>marmoribus ornare</i>	86 b	Studenter, <i>diligenter</i>	550 e
Matriculæ in ecclesia <i>duplices</i>	554 e	Supposititium, <i>persona subjecta</i>	552 d
Metabulum, <i>curriculum</i>	452 b	Sycamina, <i>figus</i>	23 e
Mezzuinus, <i>genus monetæ Paduanæ</i>	232 f	Sytecticus, <i>tabefactus</i>	212 c
Migratus, <i>mortuus</i>	489 d		
Μίλιον <i>Milliare</i>	524 e	T	
Missaticum, <i>munus tabellarii</i>	83 a	Tαξις, <i>cohors Prætoría</i>	525 a
Mite, <i>Mansuete</i>	553 e	Theosophus <i>pius, religiosus</i>	475 c
Moropetinus, <i>Hisp. Maravedis</i>	147 a	Thesauria, <i>gazophylacium</i>	564 c
Musicare, <i>canere</i>	543 b	Tractus dare, <i>animam agere</i>	575
Mundiburdís, <i>tutela</i>	81 b	Τίτλος <i>Titulus</i>	168 f
		Tonsurare, <i>Clericum facere</i>	540 f
N		Travis, <i>trabs</i>	86 b
Nacta, <i>tuber capitis</i>	229 e	Treva-Dei, <i>pax publica</i>	476 a
		Triumphare, <i>Truffare, ludere jocari</i>	225 a
		U	
O		Uberare <i>liberalitatem docere</i>	553 f, <i>prolem concipere</i>
Objugare, <i>e regione stare</i>	553 c	ibid.	
Officiare, <i>ministrare</i>	553 c		
Oralis, <i>strophium</i>	526 a	V	
		Vadium, <i>pignus</i>	474 d
P		Vespilio, <i>grassator nocturnus</i>	61 e
Pallium, <i>παλλίον</i>	524 c	Vitis Torcularis, <i>trochlea</i>	229 a
Panichium, <i>panicum</i>	209 c		
Papas, <i>pædagogus</i>	499 f	X	
Papatissa, <i>nutrix</i>	504 c	Ευλόδακλον, <i>an ξυρόδακλοι baculus spinosus</i>	524 c
Parabola, <i>fides verbo data, parabolæ</i>	517 d		
Paramonarius, <i>custos ecclesiæ</i>	481 d		
Parata, <i>hospitium</i>	474 c		
Parsimonizare, <i>parcere</i>	553 e		
Paximatis, <i>panis aridus</i>	21 e		

INDEX MORALIS

A

Abbas eligitur Ven. Richardus, a pueris proclamatus 459 a b. Hujus Abbatiales virtutes 462 c; pro eo, cum putaretur mortuus, factus Abbas Stephanus, ipso redeunte humiliter ad ejus obedientiam redit 472 e f. Abbas eligit sibi successorem consensientibus monachis 531 f.

Abluere pauperum pedes. Vide, Humilitas.

Absolutio. Vide, Confessio.

Abstinencia. Vide, Jejunium.

Acedia extinguit spiritum 532 a b c.

Accusatio. Vide, Impudicitia, Judex.

Adolescentia pia S. Odulphi 89 d e. S. Marci Episcopi 290 e, B. Placidi 106 a b d, B. Aquilinæ Martyris 167 e, seq. B. Joannis a S. Facundo 98 f, B. Antonii de Padua 198 c d. Adolescens eruditus et pius S. Bernardus de Monte-Jovis 550 b c. Adolescens S. Basilii artibus eruditur 306 c, 307 e f, 309 c; et S. Methodius 98 f. Studiosi et pii SS. Basilii, et Gregorius Naz. 311 d e f, seqq. Adolescens Libanius prius studiorum negligens, deinde librorum avidus lector 308 e. Adolescentes hujus discipulos parum apte fingitur Basilii instruxisse de virtutibus 422 d seq. Studiosorum Athenis petulantia et stultitia in excipiendis tironibus 310 d e f.

Adulator principum ineptus Modestus Præfectus sub Valente 357 f.

Adulterium, Vide, Impudicitia.

Amentes curantur ad invocationem S. Nazarii Martyris 14 a d.

Amicitia Basilii et Gregorii Naz. mutuis officiis coalescit usque ad perfectionem 310 d e f, seqq.

Amissarum rerum patrocinium S. Antonio de Padua utiliter commendatum 243 b c d, seqq. 247 ef seqq. 259 e seq. 264 b c d. Mula ab eo reducitur ad Dominum 247 f, 248 b c seqq. Post rem ejus patrocinio recuperatam dolens de elemosyna in eum finem facta, illam rursus amittit, et pecuniam elemosynæ impensam recipit 257 b seq. Vide Cambialis, Computus.

Amor in Deum fortis S. Marciani 280 b

Amor mutuus S. Leonis Pap. III et S. Caroli Magni 82 c. Vide Amicitia.

Amor proximi. Vide, Caritas.

Angelus liberat S. Vitum et Socios de catasta 503 e; tamquam nauclerus navicula transfert in Italiam, aliisque rebus juvat 492 f, 502 a b. Angeli apparent cum S. Vito canentes 502 f. Angelus apparet S. Aquilinæ Martyri 170 b seq. monet S. Odulphum ut Trajectum eat. 90 c: Infernum ostendit S. Lancelino ut convertatur 539 c. 542 d, panem defert S. Onuphrio in solitudine 28 a, Eucharistiam ministrat Solitariis, et eos subinde in cælum defert, iterumque reducit in solitudinem 28 a, declarat Sanctitatem Ven. Richardi et Maldivæ: ad virtutem hortatur Rodolphum 479 b c. Angelus epistolam defert pro S. Antonio de Padua 219 f; ad ejus sepulcrum ducit mulierem sanandam 210 e f. Angeli apparent alati 500 d. Angelorum cantus auditi ab orantibus 291 e, et in morte S. Onuphrii 29 f. Vide, Dæmon. Apparitio.

Angelus custos deducit in solitudinem S. Odulphum 89 e seqq. confortat S. Vitum Martyrem 499 f.

Anima occisi, sed resuscitandi, non longe abut a Corpore 245 b c. Vide, Conversio, Purgatorium, Angelus, Dæmon, Zelus, Animæ puritas,

Antrum inhabitat S. Marcianus, et cur 278 a Junii T. III

Apostolicæ virtutes S. Eskilli in Suecia 95 b c. seq.

Apparitio. Christus apparet S. Vito Mart. confortans eum 502 f seq. S. Agatha apparet ad Martyrium vocans S. Dignum 452 b. S. Symeon Evangelicus in forma Episcopi cum baculo aureo 38 a seq. S. Marcus Episc. paralyticum sanans 293 d e f. S. Nicolaus Romano Pontifici commendans S. Petrum Athonitam 39 d e, et S. Bernardo Menthoniensi, confirmans eum in pio proposito 550 e f; et per eum Xenodochium exstrui jubens 538 b

Apparet S. Cunera captivo 61 e f. 62 a b: et in tempestate periclitanti 67 a, et puellæ in puteum lapsæ, quos liberat 67 b. B. Angelus Clarenus cum B. V. quæ testatur Angeli sanctitatem 575 c, S. Basilii sæpius S. Gregorio Nazian. 409 e. S. Franciscus ut animam B. Guidonis ad cælum vocet 100 b, et benedicens suis qui paupertatem laxari non permittebant 203 d e: idem adhuc vivens, sed alibi degens, filiis suis apparet, approbans concionem S. Antonii de Padua 201 c. Apparens S. Joannes a S. Facundo homicidium impedit, sese interponens 154 e f: idem variis apparet 134 e f, 152 e. Apparet S. Triphylus adhuc vivens Constantino Magno ægrotanti 175 f. Apparet S. Antonius Paduæ degens, Ulisippone; et parentem a suspitione peculatus liberat 201 d; item adhuc vivens absentibus, monens confitendum de peccatis 202 a, in hora mortis suæ amico; dicens se Paduæ, relicto asello suo, in patriam ire 224 b seq. post mortem apparens, sub ruina opprimendum servat 213 d. Peccatores excitat ad peccatorum confessionem 223 a. Homicidium impedit 225 b seq. Infirmæ sanitatem offert aut cælum: infirma sanitatem eligit et impetrat 225 e, cum S. Francisco desperabundam ad penitentiam movet 227 c. Conjuges duos a periculo damnationis liberat 227 e f, moribundum solatur 230 f. Apparet Patri Bernardino Colgano 246 e f: res amissas inveniri facit 247 seqq. 252 b, innocentes a morte et carcere liberat 252 e f seq. Candelam templo suo adferri jubet 254 b c a lapsu præservat sibi devotos, et alios sanat 255 a b, promittit res amissas reperiendas 259 e, dæmonem abigit qui volebat alium decipere 263 c d. Apparet similis imagini suæ 249 e 254 d seq. 262 e Apparitione Christi ficta dæmon decipit Monachum 179 e f. Vide Oratio, Reliquiæ, Angelus, Cux, B. Maria, Spiritus sanctus.

Aqua benedicta sanat S. Psalmodius filiam Ducis Aquitanie 190 e

Aqua in qua manus abluerat S. Marcus, miraculosa 292 a et S. Guido 99 c. Aqua in vinum mutatur B. Isfrido in die Parasceves 564 c: item pro venerabili Richardo 469 e f. Vide Vinum. In Aquas conjectus, alligato ad collum lapide, S. Cetheus Episc. moritur quidem; sed non submergitur 186 a b c: super aquas graditur cum aliis se sequentibus S. Joannes a S. Facundo 132 a, easque ab iis non tinctus pertransit 132 a

Aquila cibum defert S. Vito et Sociis 502 Aquilæ custodiunt Sanctorum corpora 503 f

ad Aram confugiens mulier per S. Basilium servatur a Præfecti injuria 362 ef.

Arbor olea se inclinat transeunti S. Joanni a S. Facundo 127 e. Cupressus plantata manibus S. Antonii de Padua trecentos annos viret 203 a. Arbores inflectunt se B. Placido transeunti 108 e Arbor excommunicatæ, vide excommunicatio.

Arca testamenti S. Antonius de Padua 200 f, 216 f. 3 T. Archidiaconus

INDEX MORALIS

Archidiaconus pius *S. Bernardus Menthon.* 553 f.
 Artibus liberalibus discendis virtutem jungunt et
 præferunt SS. *Basilius et Gregorius* 311 ef. Vide
 Adolescens.

Austeritas vivendi *B. Bartholi* 487 a b. *S. Joannis Facundi* 126 b. Austeritas vitæ solitarii cujusdam,
 deinde in peccatum lapsi 314 a b. Austerum Monachorum
Ægyptiorum institutum cupit imitari S. Basilii 313 e f. Vide Pœnitentia, jejunium, lectus,
 cilicium.

Avaritia *Valentis Imperatoris et ministrorum ejus*
 326 f, 369 c d seq. *Anthimus Episc.* avaritiam
 suam honesto prætextu palliat 372 b c. Avarus a dæ-
 mone obsidetur 293 e. Vide divitiæ, usura.

B

Baptismum (ad) paganos hortatur *S. Marci* 278 b. Baptizatus *S. Basilii* tingitur in Jordane,
 apparente Spiritu sancto instar Columbæ 422 e f.

Benedictionem a Crucifixo Domino Ven. *Richardus*
 accipit 456 f. *S. Franciscus* benedicit suis qui pau-
 pertatem lazari non permittebant 203 e f. Fons mira-
 culosus Benedictione *B. Guidonis* 99 c, vide Crucis
 signum.

Beneficentia multos sibi et Deo lucratur Ven. *Rich-
 ardus* 465 e f seqq.

Beneficium Ecclesiasticum sine officio retinere
 non vult *B. Joannes a S. Facundo* 116 b c.

De Sanctis irreverenter et blasphemæ locuti puniuntur
 61 c d, 213 e. Blasphemæ puniti, pœnitentes sa-
 nantur 232 d e, 134 d e, 244 c.

Bubonem vertit in Caponem *S. Antonius de Padua*
 106 d.

C

Cadaver dudum mortui hominis adhuc sedens reper-
 tum, ad tactum in cineres resolvitur 19 f, vide Corpus,
 Reliquiæ.

Cæcus miraculose visum impetrat, sed rursus amit-
 tit, quia sic expediebat saluti animæ 134 c. Vide
 Oculus.

Cœlestis gloriæ spe ad virtutem excitatur *S. Me-
 thodius* 441 e. Cœlestis gloriæ conspectum monetur mulier
 festum *S. Antonii de Padua* non violare 228 d. Animam
B. Guidonis ad Cœlum vocat *S. Franciscus* 100 b.

Cœleste lumen. Vide Lumen. De Cœlo vox audi-
 ta. Vide Vox, Columba.

Calculus feliciter exsectus *S. Joanni a S. Facundo*,
 post votum Religionis ineundæ emissum 116 e, 128 c d.

Calumniis variis ab hæreticis impetitur *S. Basilii*
 302 ef, etiam ob scriptam officiosam ad Apollinarem
 epistolam 312 d : ille frustraneum judicat respondere
 ipsis non destitutus 400 a *S. Methodio* impudiciæ cal-
 umniam struunt hæretici, fraus delegitur ad ipsorum
 infamiam 449 a b, falso accusatur *S. Cetheus Episc.*
 de proditiōe civitatis 185 b c d. Calumniis sibi obje-
 ctis jurejurando purgat se *S. Leo III* 76 a b, et pro
 calumniatoribus orat 83 c. Ut parentes suos innocen-
 tes a suspitione cædis liberet *S. Antonius de Padua* im-
 mensum iter una nocte conficit, et occisum suscitatur 201 e.
 Idem Paduæ degens apparet *Ulyssiponæ*, ut patrem
 peculatus suspitione liberet 201 e. Calumniam invidi
 inferunt *S. Marco Episcopo* 98 c d

Campanæ sponte sonant in Canonizatione *S. Antonii*
 de Padua *Ulyssiponæ* 224 e

Cambialis schedula reperta ope *S. Antonii de Pa-
 dua* 255 d.

Candela, vide Cereus.

Canes custodiunt corpus *S. Dulæ Mart.* contra aves
 et feras 524 b.

Canonicæ horæ, vide Horæ.

Canonizatio *S. Joannis a S. Facundo* postulata et

impetrata 140 seqq. Canonizationem *S. Antonii de
 Padua* non differendam diutius, Deus declarat 209 c :
 in ea campanæ ultra sonant 224 e; de eadem bullæ
 Pontificiæ 215 c seqq.

Cantus, Vide Chorus, Angelus.

Caponis ossa vertuntur in spinas piscis per *S. An-
 tonium de Padua* 203 a.

Cappas Monachorum in silva jacentes auferre ten-
 tans, miraculose impeditur 542 a b, 544 a.

Captivus apud infideles mirabiliter liberatur *S. Pe-
 trus Athonita*, per *S. Nicolaum et S. Symeonem Evan-
 gelicum* 37 e f seqq. alius per *S. Antonium de Padua*
 252 b. Duo milites e præsidio in alium locum miracu-
 lose translati 35 d e. Captivos propter debita soluta
 innocentes liberat *S. Antonius de Padua*, recepto ab
 iniquis dominis inferno damnatis chirographo 262 c d
 e f : alios plures innocentes a morte et vinculis liberat
 idem Sanctus 252 d e seqq. in carcere detentum Mo-
 nialem innocentem liberat *S. Joannes a Facundo* 134 e.
 Carcere miraculose liberatus *B. Gerardus*, monaste-
 rium ingreditur 193 d.

Carceris fœdo et arcto includitur *S. Methodius* 448 c.

Caritas misericors est 474 e.

Caritate proximi excellit *S. Agricici Episcopus* 180 bf

Caritas *S. Odilonis* erga proximum 458 a leprosis
 ministrat *S. Basilii* 354 d. Caritas *B. Placidi* pueri
 erga sodales 106 a erga Religiosos miraculo probata
 218 e f. Vide Religiosus, Pauper, Oratio, Humilitas.
 Caritas erga consanguineos, vide consanguineus.

Castitatem jejuniis servat *Philoromus* 348 b. Ca-
 stitatem *S. Petri Sebasteni et uxoris ejus*, fingitur
S. Basilii per ignem probasse 433 a b seq. Apparens
S. Petrus S. Methodio libidinem extinguit 446 a. Ten-
 tationes impudicæ fugiendæ sunt 107 c. A muliere ne-
 mini satis cautum 20 e. Sacerdos subinductum habens
 mulierculam jubetur eam dimittere a *S. Basilio* 350
 d e. Sponsam offerente patre accipere recusat *S. Ber-
 nardus Menthoniensis* 550 d e f. vide Oculus, Pudici-
 tia, Virginitas.

Cereus miraculo accensus non minuitur, sed crescit
 286 e f. Cerei, accensi ad honorem *S. Joannis a S.
 Facundo*, non minuuntur 139 c. Cereum pro templo suo
 deferri jubet *S. Antonius de Padua* 254 b c.

Cerva ducit venatorem ad *S. Petrum Athonitam*
 48 b c seq. cervam jubet *S. Marcus Episcopus* lac
 dare esurienti Diacono 291 c.

sine Cibo perambulat *Paphnutius* solitudinem, mira-
 culose confortatus 21 f seq. 24 c : cibum defert aquila
S. Vito et sociis 502 b

Cilicio *B. Placidi* 106 b, et *S. Bernardi Menthon-
 ensis* 556 b

Claves Romani Pontificis significant plenitudinem
 Apostolicæ potestatis 80 c d Claves confessionis *S.
 Petri missi Regi Franciæ a Leone III*, tamquam de-
 fensori Ecclesiæ 70 a

Colloquium spirituale inter SS. *Ephrem et Basi-
 lium* 382 e f

Columba assa reviviscens avolat e scutella, ne ea
 vesci cogatur *S. Joannes a S. Facundo* 130 c d.

Instar columbæ animæ Sanctorum 503 e, instar
 Columbæ apparet Spiritus sanctus *B. Placido* 107 d,
 et suggerens *S. Basilio* prædicandi verba 381 d. Co-
 lombæ aureæ supra altare 423 c. Vide Anima, Ba-
 ptismus.

Columnæ instar igneæ apparuisse dicitur *S. Basi-
 lius S. Ephremo* 433 a.

Computus magnæ summæ amissus reperitur invoca-
 tione *S. Antonii de Padua* 255 f.

Concionator pius *S. Bernardus Menthonensis* in vir-
 tutibus se exercet 556 a. Concionatur cum fructu *S.
 Odolphus* 90 b, et fere quotidie, licet infirma valetu-
 dine, *S. Basilii* 346 a b c. Huic concionanti verba
 suggerit Spiritus sanctus 381 c d e.

Concionatur

Concionatur frequenter S. Joannes a S. Facundo 117 b; vitia publica reprehendit intrepide 119 a et propterea multa patitur 129 e f; sed a Deo defenditur 119 c d e, contemptum eum audientes puniuntur 132 d. Concionator intrepide contra Mahometanos S. Fandilas 192 a. Concionatoris officium suscipere cogitur S. Antonius de Padua 200 d e f exercet illud magno fervore, libertate et gratia 200 e, atque attente auditur 202 d, 204 f. Diversarum linguarum auditoribus intelligitur 216 d, et a longe distantibus 222 e f, cum fructu magno 201 f: concionando latrones convertit 228 e, publice reprehendit Episcopum eumque convertit 219 b: imbrem suspendit ne concionem impediatur 219 c d, ejus concionem conatur impedire dæmon rupto suggestu 219 a et Sancti guttur stringit fere usque ad suffocationem 204 e. Idem Sanctus piscibus concionatur 216 e seq. ut a Concione audienda matrem abstrahat dæmon, sub specie nuntii falsas litteras fert de morte filii 220 f Vide Zelus animarum, Evangelium, Lingua.

Concordiam inter orthodoxos servandam tempore persecutionis monet Chalcidenses S. Basilus 366 e f. Vide Dissensio.

Confitetur semper ante Missam S. Joannes, a S. Facundo 118 b. Moribundus vero Richardus 477 f; quotidie in ultima infirmitate S. Bernardus Menthonensis 560 a. Peccatoribus occultis apparet S. Antonius de Padua, et confiteri jubet 202 b, 223 a, non confessum resuscitat ut Sacramenta suscipiat 263 e f. Virtutes pœnitentium in confessione auditæ, non sunt revelandæ 120 d seq. Confessarius discretus, sed minime indulgens, S. Joannes a S. Facundo 118 f. Peccatum quod mulier non audebat confiteri, fingitur post mortem Basilus remisisse sine confessione 433 e seq.

Confraternitas sese flagellantium a S. Antonio de Padua cœpit exordium 202 c seq. Confraternitas instituta ad honorem S. Joannis a S. Facundo 139 b c, alia erecta ad honorem S. Fandilæ 192 d

Consanguineos suos ad virtutem stimulare conatur B. Placidus 108 a: reprehenditur a S. Basilio Timotheus Chorepiscopus, consanguineorum negotiis se nimium immiscens 348 a b c. Dæmon a vita solitaria conatur abducere S. Petrum Athonitam consanguineorum recordatione 44 c, 45 a

Conscientiæ teneritudo S. Joannis a S. Facundo 130 e f, qui conscientiam quotidie examinat 118 b

Consilio malo seducitur S. Landelinus 539 a b, 543 b.

Deus mirabiliter consolatur eos, qui se in hac vita ipsius causa affligunt 28 b c.

Constantia in ferendis tormentis S. Basilidis M. 6 seqq., et sociorum 10 e f. S. Aquilinæ M. 169 d seqq. S. Victorini M. 164 c d. S. Viti 499 e f, et Sociorum in variis tormentis 492 b c. S. Dulæ M. 521 d seqq. S. Feliculæ M. 160 c f, SS. Valerii et Rufini 285 d e f. S. Cethei M. dum ab impiis interficeretur 184 d e seqq. Constantia S. Basilii contra ministros Constantii Imp. Ariani 357 e d seqq. ejusdem intrepide arguentis Julianum Apostatam 321 d e f, et contra Valentem Imperatorem Arianum 360 a b c seqq.; ejusdem Ecclesiam defendenti: 327 d e seq. nec minis territi nec moti blanditiis 328 b c d: ita hæreticorum impetum frangit ibid. d e. Ejusdem S. Basilii constantia contra Ponti Præfectum, cum magna humilitate conjuncta. 362 d e f: in orthodoxa fide tuenda contra Eustathium et Arianos 380 e f seq. Constantia Nicopolitanorum contra Arianos 396 e f et Chalcedensium Basilio laudata 337 b c. Constantia Fratris Philippi Martyris sub Saracenis 221 a b. vide Fortitudo. Martyr.

Contemplationi actionem jungit S. Basilus 318 d

Contumeliam a Juiano Apostata fert patienter Philoromus, propter fidem 348 b.

Conversio Landelini Angelo ipsi, damnatorum pœnas ostendente 539 c, 543 d, et pro eo orante S. Auberto ibid. d. Conversio mirabilis adulteræ, volentis maritum interficere per S. Joannem a S. Facundo 154 d, convertit latrones S. Antonius de Padua 228 e et hæreticum 246 d seq. Ethnicos obstinatos verberibus cogit Christianam fidem amplecti et ejus prædicatores facit 245 d e f. multas Meretrices S. Joannes a S. Facundo convertit 131 d vide Peccator.

Demosthenis coquorum Præfecti audaciam compe- scit S. Basilus 360 d.

Cor usurarii inter ejus nummos reperitur, ut pro concione dixerat S. Antonius de Padua 202 c

Corona. vide Martyr, Imperator.

Corpus B. Placidi post mortem formosum apparet 108 f. Vide Cadaver, Reliquiæ, Integritas corporis.

Crux plantata in colle ad arcendas tempestates 192 e: per schedulam cui inscriptum erat Ecce crucem etc. fugatur dæmon. Perdita S. Crucis Reliquias miraculose recipit Ven. Richardus 483 a S. Nicephorus Patriarcha Leoni III mittit particulas S. Crucis inclusas Encolpio 85 b. dæmonem Crucis signo fugat B. Placidus 109 e. Vim igni adimit et leonem domat S. Vitus 503 b c, Turres in lapsum inclinantes erigit ven. Richardus 462 e f, mortuam suscitatur B. Guido 100 a b. Crucis signo et invocato S. Antonio de Padua morbos curat P. Bernardus Colnagus 247 b seqq., signo Crucis S. Antonius de Padua contractum sanat 222 c et epilepticam ibid. d, item aliam epilepticam 213 b, cibus signo Crucis benedicendus est 234 c. vide Benedictio.

a Crucifixo Domino benedicatur venerab. Richardus 456 f, et ob ejus devotionem imago crucifixi lacrymas fundit 483 e, in Imaginem Crucifixi et Reliquias injuriosus punitur 539 e.

Cultus Sanctorum, vide Festum.

Cypressus plantata manibus S. Antonii de Padua trecentos annos viret. 203 a

D

Dæmon serpenti comparatur 292 e, sub specie famulæ ministrat Dominæ peccatrici 227 a c. Dæmones antra inhabitant, et dolis homines ad idololatram perducunt 280 c seqq. videntur sanare 553 a; horrent sepulcrum Eli-sei Prophetæ 273 b. Dæmon transfiguratur se in Angelum lucis 179 e f. Specie majoris boni a vita solitaria abducere conatur S. Petrum Athonitam 44 b c seqq. eundem decipere conatus humilitate vincitur 47 e f. seqq. assumpta specie Christi decipit Monachum 179 e f. et persuadet mulieri in aquas se præcipitet, sed hæc per S. Antonium de Padua liberatur 227 c d e: sub specie mali nuntii nititur concionem turbare, 220 f. Orationem et prædicationem impedire conatur 219 a b. S. Antonii de Padua guttur fere ad suffocationem stringit 204 e. Dæmon instar militis cum aliis similiter dæmonibus apparet et instar draconum, ut orationem inturbet S. Petri Athonitæ 43 e seq., per ministrum suum pacem turbat 475 b, irascitur in S. Marcum Episcopum 292 a.

Dæmones captivam ducunt animam Imperatoris, quæ intercedente S. Benedicto servatur 482 e Dæmon pro una anima sibi erepta duas se recepisse gaudet 227 b c, fiducia in Deum dæmones superat B. Placidus 107 e. Dæmones fugat Corpus S. Petri Athonitæ ex tota regione in quam translatus erat 50 c. Dæmon redire jubet novitium ad Religionem, et ablata restituere 220 d. Dæmonem ex curiositate invocans, fit mutus et cæcus 220 b; ei se ignoranter devovens a S. Antonio liberatur 263 c d. Dæmonis præstigia, et sacrilega cum eo pacta dissolvere fingitur S. Basilus 429 a seqq. Musca imago Dæmonum 503 e. Vide Crucis signum, Reliquiæ.

Desperans

INDEX MORALIS

Desperans peccatrix per *S. Antoninm de Padua* et *S. Franciscum* movetur ad poenitentiam 227 a
 Deum videt sibi spiritualiter inhabitantem *S. Triphyllius* 176 c. Dei providentia mirabiliter deducit *S. Antonium de Padua* 199 a b, laudatur in electione *S. Ambrosii Ep.* 406 f. fiducia in Deum dæmonem superat *B. Placidus* 107 f.
 Diaconus cum Virginibus choreas ducens jubetur a *S. Basilio* officio deponi 381 a b seq. Diaconi lascivum aspectum fingitur punivisse *S. Basilii* 424 d.
 Dies, vide Dominica.
 Disciplina Religiosa, vide Reformatio.
 Dispensator, vide Cellarius.
 Disputatio ficta et ridicule pia *Basilii* cum *Philosopho* 419 e, altera cum *Libanio* 422 b c.
 Dissensio inter Episcopos multum obest Ecclesiis 336 b : ejus, origo et mali effectus 371 f seq.
 Divitiæ. Cor usurarii inter ejus nummos reperitur 202 a, vide Avaritia.
 Doctor Ecclesiæ *S. Antonius de Padua* 224 d.
 Doctrina, vide Adolescens. Eruditio.
 Dolor *S. Bernardi* in morte fratris sui *Gerardi* 194 c d e seq.
 Dona recusat accipere a peccatore, qui tentandi ergo ea miserat, *S. Antonius de Padua* 223 d e.
 Dormire. Vide Lectus, Somnus.
 instar Draconum dæmones apparent ut orationem *S. Petri Athonitæ* inturbant 43 e seq.
 Duellum. *Ermenoldus*, opera dæmonis usus, nobiles accusat rebellionis; contraque eos, ita probaturos suam innocentiam, duello decertans plures interficit, tandem et ipse occiditur 475 b c d.
 Duplicitatem odit *S. Joannes a S. Facundo* 130 e f.
 Durities vestitus et Lecti, etc. vide Cilicium, Lectus.

E

Eccliesiarum pacem desiderat et procurat *S. Basilii* 338 seq. Ecclesiæ defensor *S. Leo Papa III* 70 a; ejus jura defendi petit per *S. Carolum Magnum* 82 d e f seq. Erga Ecclesias munifici *David Rex Scotiae*, *Willelmus II Dux Normanniæ* 475 a. Immunitatem a tributis concessam Ecclesiasticis conservandam curat *S. Basilii* 349 f. Beneficium Ecclesiasticum sine officio retinere non vult *S. Joannes a Facundo* 116 e f. Vide, Templum.
 Educatio filiorum. Vide, Filius.
 Electio. Vide, Episcopus, Abbas.
 ad Eleemosynas conferendas hortatur omnes *S. Basilii* 355 b, et *S. Leo Papa III*, eleemosynis et ipse deditus 69 f. In Eleemosynis dandis profusus *Willelmus Dux Normanniæ* 475 a : in eleemosynam erogari jubet omnia monasterio superflua *Willelmus Abbas* 474 e f : Eleemosynis dandis sua omnia impendit *B. Guido* 98 d. Pro Eleemosyna acceptum pallium, rursus donat pauperi *S. Franciscus* 98 d e; *Ven. Richardus* ornamenta Ecclesiæ vendit tempore famis pro indigentibus 474 d e, *S. Antonius de Padua* mirabiliter commutat in aliam eleemosynam votum de lampade argentea offerenda 268 e f : incredulæ danti eleemosynam ut rem amissam per *S. Antonium de Padua* reciperet, hic rem amissam refert et simul eleemosynam 257 b. Vide Fames, Misericordia, Pauper.
 Propter Episcopi electionem dissensio turpis 681 a d. Episcopum bonum eligendum curat *S. Odulphus* 92 a. *S. Basilii* electionem promovent *SS. Gregorius Nazianz.* et *Eusebius Samosathenus* 332 e seqq. Episcopatus omnibus approbantibus eligitur *S. Methodius Constantinopolitanus* 449 b : in electione *S. Ambrosii* laudatur Dei providentia 406 f, invitatus eligitur *S. Marcus* 291 f. Episcopatum admittere nolens, eo quod de divitiis satis sibi prospectum esset, puniendus prædi-

citur 91 b. Episcopos tali gradu dignos nullo alio respectu eligit *S. Basilii* 376 e f, et in eorum Ordinatione canones servari vult 377 d seq. Intrusus usum linguæ amittit quoties Episcopi officio fungi vult 14 f. Episcopus honori cathedræ debet esse, non ipsi cathedra 372 d e. Dissensionis inter Episcopos origo et mali effectus 336 a 371 f seq.

Episcopalis sollicitudo *S. Basilii* 346 f. Ad Episcopum spectat, fures sacerdotibus injurios, meliores reddere, aut punire 350 c. Episcoporum nomina, pro varietate meritorum, auro argento et aliis metallis notata 455 f. Episcopum suum *S. Cetheum* ejectum reducant *Amiternenses* 182 d e seq.

Episcoporum translationes de una ecclesia ad aliam probata *S. Basilio* 397 c d. Ornamenta Episcopalia *S. Aldrici* servantur pro Reliquiis 545 f : fascias lineas cur gestent Episcopi *Græci* 449 e. Episcopales virtutes *S. Methodii* 445 e. *S. Marci* 292 b. *S. Basilii* 333 b, Vide Simonia, Ordo, Monachus, Concio.

Eremita. Eremitus. Vide Solitarius, Solitudo.

Eruditio *S. Basilii* omnigena 312 b c d.

Evangelium Christi debet esse Christianus 129 e Evangelii prædicatorem, qui audire nolunt, ab hostibus devastantur 87 e, 91 a b.

Eucharistia non datur mortuis 423 b, in Eucharistia dicitur Christus apparuisse 423 c, splendor miraculosus a Christo in Eucharistia procedit 120 e f. Eucharistiæ veritatem miraculo per mulam probat *S. Antonius de Padua* 217 c d. Monachum, qui calicem sacrum effuderat, puniendum monet *Angelus* 483 c. Eucharistiæ frequens usus in Ecclesia *S. Basilii* 346 f. Eucharistiam *Angelus* ministrat solitariis 28 a, communicat quotidie in ultima infirmitate *S. Bernardus Menthoniensis* 560 a. Viaticum moribundus pie suscipit *Ven. Richardus Ab.* 477 f. Vide Missa.

Examen conscientiæ. Vide Conscientia.

Excommunicatione perjurium puniendum decernit *S. Basilii* 352 b, et raptorem virginis censuris coerceri 352 a : sub eadem pæna præcipit Sacerdoti mulierem subinductam dimittere 350 d e. Excommunicationem fratrem alloqui non vult *S. Joannes a S. Facundo* 118 c

Exilium in *S. Basilium* decernitur ab Imperatore, sed a Deo impeditur 360 d e f seq. fractis calamis subscribere volentis 361 e. Corpus *S. Nicephori* in exilio pro fide mortui in urbem refert *S. Methodius* 450 c d.

F

Famem orando avertit *S. Basilii* 347 c : ejus tempore hortatur omnes ad poenitentiam 347 b et subvenit pauperibus 347 c seqq. In fame, tam valida ut homines se mutuo comederent 474 a b, subvenit pauperibus *Richardus Abbas*, Principes hortans ad Eleemosynas, et vendens ecclesiæ thesauros ibid. e f.

Farinam multiplicat *B. Guido* in gratiam pauperis 99 d e.

Fascias lineas cur gestent Episcopi *Græci* 449 e.

Faucium dolor curatur invocatione *S. Cuneræ* 57 f, 59, a 65 d seqq.

Festa instituta ad honorem *S. Joannis a S. Facundo* 142 d seqq. Festum violans punitur 361 e f. in die Festo laborans corripitur ostenso inferno et Sanctorum gloria 228 b c d, vide Constantia, Concio, Evangelium.

Fiducia in Deum vincit dæmones *B. Placidus* 107 f. Incredulæ danti eleemosynam, ut rem amissam per *S. Antonium de Padua* reciperet, hic quidem eam refert, sed simul eleemosynam 257 c d

Filii. Educatio pia *Basilii Magni* sub matre et avia 304 d seqq. eadem in patre miraculo honorata 305 a b.

Filium

Filius discolus invocatione S. Bernardi Menth. parentes correctum recipiunt 361 b c. S. Odolphus, ut parentum satisfaceret voluntati, Religionis ingressum omittit 89 d. Filius Valentis moritur ob hæresim patris 360 a b, 428 e.

Flagellantium se Confraternitas initium sumpsit a S. Antonio de Padua 709 c seq.

Flores miraculose nati ex tumultu B. Bartholi 487 d. Flos in manu statuæ S. Antonii de Padua per annum integrum servatur, et siccus stipes novum producit 265 b c.

Florescit ramusculus arbori avulsus in manu B. Hartwici 15 * c

Fons miraculosus S. Viti 493 b. B. Guidonis 99 b.

Fontem miraculose excitat Landelinus 542 a, 544 b.

Formidositatem vincit Philoromus 348 c.

Fornicatio, vide Impudicitia.

Fulgor, vide Lumen.

Fulmina nulla nocuerunt, ubi corpus S. Viti servatur 511 b

Furtum Religiosi hypocritæ innotescit invocatione S. Antonii de Padua 268 e seq. Furtum non restituens a dæmonibus vexatur, damnum passo invocante S. Antonium de Padua 260 a b c : alii aliter restituere coguntur 260 e f : Fures sacrilegos, qui Presbyterum spoliaverant, ad Episcopi jus spectare docet S. Basilius 350 b c.

G

Gloria vana decipit Monachum ficta Christi apparitione 179 e f

Gloria cœlestis, vide Cœlum.

H

Hæresis occulta magis nocet quam aperta 406 b c. Hæretici conversionem mentiuntur 340 d e, pacem se velle simulant cum Orthodoxis 380 d e seq. fidei confessionem sæpe mutant, Orthodoxi numquam 403 c : in professione fidei fraudes adhibent 378 e f. Magistratibus abutuntur ad illos persequendum 396 b c ab istis deceptum se subscripsisse fidei formulæ fatetur Dianæus Episc. moriens 319 a Eustathius Sebastenus diu simulatam hæresim sæpius ejurat 374, Hæreticis communicat, quos ante excommunicaverat 396 e f. Hæresum incrementum peccatis suis imputat S. Basilius 387 b. Hæreticorum conversionem omni modo curat 388 d e f seq. cum iis dissimulans ipse Hæresis suspicionem incurrit 342 d e f. seqq. eorum judicandorum causam defert Romam 406 b c, libellis famosis ab iis proscissus, triennium tacet, tandemque respondet, non ut ipsis, sed aliis satisfaciat 392 e f seq. 399 e f : nam ad ipsorum calumnias respondere frustraneum judicat 400 a. Eunomius Hæreticus Basilio timiditatem per convitium objicit 325 b c. Ob Hæresim Valentis moritur ejus filius 362 a b, introductis ad ægotantem hæreticis 428 e. Diodori et Flaviani Presbyterorum contra Hæreticos zelus 365 a b, ab Hæreticis multa patitur S. Methodius 440 b. Huic impudicitiae calumniam illi struunt : sed fraus detegitur ad ipsorum infamiam 449 b c. Hæreticos insectatur prædicans, confundit et convertit S. Antonius de Padua 217 b, 201 a : propterea hæreticorum malleus appellatus 201 f, intercessione ejus unus convertitur 246 a seq.

Homicidium impedit apparens S. Antonius de Padua 235 b seq. et S. Joannes a S. Facundo 154 d. Homicidium sacrilegum miraculose impeditum 464 e f. Homicidæ divinitus puniti 59 e f. Homicidam e patibulo liberat S. Antonius de Padua, qui deinde factus est Religiosus 251 e f seq.

Horæ Canonicæ, vide Officium divinum.

Hospitalitas ad peregrinos excipiendos fundatum monasterium 177 d. Vide Xenodochium. Pes.

Humilitas S. Joannis a S. Facundo 118 d seq. Humilitas S. Basilii submisit de se sentientis 316 c, persecutiones Ecclesiæ peccatis suis adscribentis 387 b, et leprosis ministrantis 354 d, Humilitatem in corporis habitu commendat idem Sanctus 317 d, et in Episcopatu exercet 343 d cum magna humilitate et libertate Præfecto Ponti respondet 380 e f seq. Humilitas Ven. Richardi, virtutes suas occultantis 479 c. Humiliter latet, tamquam indoctus, S. Antonius de Padua ante prædicationem 199 a b : fugit honorari propter miracula 222 d, gratias sibi a Deo factas revelari prohibet 220 f, 222 f. Humilitas Ven. Frederici Comitis, ad pedes Abbatis sui in nobilium consessu sedentis, Cæmentarii vices supplentis, culinæ ministeria obeuntis 459 a b. S. Edburgæ. Humilia ministeria exercentis 547 a. S. Dignæ, se Indignam vocari volentis 432 c. S. Odiliæ, instante sibi morte pedes pauperum abluentis 460 b. Humilitate dæmon vincitur a S. Petro Athonita 47 e f seqq. Humilitatem commendat S. Orsilius, ne quis in monasterio prælationem ambiat 533 a b. Vide Abbas, Episcopus.

Hypocrisi Eustathii Sebasteni et Eustathianorum decipitur S. Basilius 314 b c, 373 d e seq. Furtum a Religioso Hypocrita factum innotescit invocato S. Antonio de Padua 268 e seq. vide Hæresis.

I

Idioma Græcum divinitus edocetur B. Angelus Clarrenus 569 a. Ejusdem idiomatis peritiam dicitur S. Basilius miraculose impetrasse S. Ephremō 431 e

Idololatriam ridet S. Dulas Martyr 521 d seq. ejus vanitatem ostendit S. Aquilina 167 f, Ethnicorum dii homines nefarii fuerunt 285 d, quod ostendit S. Basilides 6 d e seq. Idololatriam in Suecia restituit Rex impius 95 d e, Gentiles pro Deo colunt S. Vitum Mart. ex rudi quam de eo habebant notitia 496 e f

Idolum antiquum, stola Sacerdotali vinctum, in terram dejecit S. Bernardus Menthonensis 553 b c, 555 d e.

Ignis miraculose accendi solitus in sabbato sancto Hierosolymis 470 f. Ignis non lædit imaginem S. Antonii de Padua 257 f. Ignis extinguitur ad preces S. Odulphi 91 d. S. Bernardi Menthoniensis 561 e, 562 a b, 563 a : et S. Antonii de Padua 258 e. Castitatis probatio per ignem 433 c d seq.

Imago S. Antonii de Padua ab igne et aqua manet illæsa 257 f, dat signum invocanti ipsum, quid faciendum sit 230 a b c : inverso modo collocata, in rectum statum ipsa se transfert 269 a b d, schedam dat cuidam indigenti ad accipiendam pecuniam 268 c d : idem S. Antonius non patitur amoveri e basilica Lateranensi suam et S. Francisci Imaginem 230 e f. Imagines S. Joannis a S. Facundo miraculosæ 153 a seqq. Imago Crucis statuitur in colle ad arcendas tempestates 192 e. Contra Imagines sacras mota persecutio 441 e, pro iis multa patitur S. Methodius 440 b, 442 a b c seq. easque strenue defendit 442 c. Imagines sacræ restitutæ 449 e f, in Imaginem Crucifixi atque Reliquias irreverens punitur 539 c

Immunitas Ecclesiastica, vide Ecclesia.

Imperii translatio ad Francos 80 d, seq. Imperator Carolus Magnus coronatur a S. Leone III 76 c. Imperatores cum titulo nihil juris acquirunt in urbem Romanam etc. 80 d, seq. vexillum Romanæ urbis Regi Francorum et Longobardiæ missum a Leone III tamquam defensori Ecclesiæ 70 a. Carolus Magnus regnum suum in tres filios dividit 82 b, in regnum suum restituitur Rex Nordanhumborum per Imperatorem Pontificem 82 c.

Impudicus obscenas cantilenas cantans subita morte punitur 537 e. B. Joannes a S. Facundo mulieribus fere lapidatur ob vestitum earum inverecundum publice reprehensum

INDEX MORALIS

reprehensum 131 d, idem veneno per meretricem præbito moritur 132 e f, vestium luxum abdicans puella, morbo sanatur a S. Antonio de Padua: sed eas resu-nens rursus infirmatur et vestes miraculoso igne consumuntur 251 b. De Impudicitiae falso accusatur S. Methodius ab aliis hæreticis, quorum fraus patescit ad ipsorum ignominiam 449 b c. Vide Incestus.

Incendium, vide Ignis.

Incestus. Accusatur Diodorus approbasse conjugia cum sorore uxoris defunctæ 365 b seq.

Inferni os, Vesuvius et Ethna 262 f, ad inferna rapi videt socium peccatorem S. Landelinus 539 c 543 d. Inferni conspectu terretur mulier ne in die festo laboret 228 b c.

Infirmus vide morbus.

Ingratus Sancto, cujus meritis sanatus fuerat ab amentia, in eandem reincidit, rursusque post longas preces sanatur 13 f, item alia, similiter ingrata 511 f.

Inimicos diligunt S. Joannes a S. Facundo 118 e, 119 a b c, seq. S. Marcus Episc. qui benefacit calumniatoribus suis 291 b c seq. S. Leo III, qui pro iisdem orat. 83 c. Ven. Richardus, qui inter amicos habet, et ad dignitatem promovet machinatum ejus necem. 464 e f, 465 a b seq. S. Basilius, qui morti eripit persecutorem suum 363 b S. Methodius, qui libenter ignoscit multa passus 255 e f.

Innocentes captivos liberat S. Antonius de Padua 262 c d e f, 252 d e, et inter alios falso accusatum monetæ adulteratæ 262 c d. Monialem innocentem carcere detentam S. Joannes a S. Facundo 134 e. vide Calumnia.

Integritas Corporis Baptistæ Mantuani 270 e. S. Bartholi 487 e S. Nicephori Patriarchæ 450 c, Corpus S. Bernardi Menthonensis, in maximis caloribus, tabis expers manet 560 c, S. Triphyllii integrum repertum, a Saracenis capite truncatur et comburitur 177 f, Corpus dudum mortui hominis adhuc sedens repertum, ad tactum in cineres resolvitur 19 f.

Invenitur res perdita oratione S. Joannis a S. Facundo 132 c, et ope S. Bernardi Menthonensis annulus pretiosus 563 d, vide amissarum rerum patrocinium.

ex Invidia nascitur simultas inter S. Basilium et Eusebium Episc. 320 d. Invidi calumniam inferunt S. Marco Ep. 290 f. Monachum factum Episcopum. Invidiæ expers S. Odilo 459 f: aliorum in se invidiam contemnit S. Ragnebertus 187 c. Vide Calumnia, Monachus.

Iter. S. Antonius de Padua Ulyssiponem una nocte pervenit 201 d.

J

Jecur miraculose exemptum, sanatum, et corpori restitutum 21 a b

Jejunium frequens et arctum B. Guidonis 98 e. S. Triphyllii 177 d. S. Petri Athonitæ 41 d. S. Bernardi Menthonensis 556 b. Jejunat frequenter B. Placidus 106 b, et rigide 107 e; abstinentiam a carne etiam in morbo servat 108 e. Rigidum S. Basilii Jejunium 321 e, quo hic Eliam imitatur 345 f; cibi et potus tenuitatem commendat, et inter vescendum mentis ad Deum elevationem 317 e. Jejunium admirandum S. Methodii, ne aquam quidem sumentis in Quadragesima, exceptis sabbato et Dominica 444 b: solis dactylis quidam Solitarius vivit 20 e, et alii solis arborum fructibus 23 d e f, uti et Onuphrius 25 e f. Jejunio Castitatem servat S. Philcromus 348 b. Jejunium et orationem adhibet in adversitate recurrens ad Deum, Ven. Richardus 464 c d. Jejunare volenti, sed non valenti, aqua in vinum mutatur, et panis cinere conspersus optimum præbet saporem 483 d: in die Parasceves aqua in vinum mutatur B. Isfrido 564 c.

Columba assa reviviscit et avolat, ne ea vesci cogatur S. Joannes a S. Facundo 130 c d.

JESUM puerum ulnis amplectitur S. Antonius de Padua 220 e

Judex, accusatore audito, alteram aurem servare debet accusato 356 b, propter justitiam martyrium subit S. Ragnebertus 187 c. Justitiæ faciendæ nimis intentus punitur 455 b, Judici propriæ 371 b.

L

Lampades vitreæ fractæ, reperiuntur integræ sequenti die ad Reliquias S. Viti 514 c. Lampades ad Corpus S. Ragneberti non extinguuntur, semper accrescente oleo 187 c, votum de Lampade argentea offerenda mirabiliter commutat S. Antonius de Padua in aliam eleemosynam 268 e f. Vide Oleum.

Lateri testaceo comparat animam hominis S. Orsilius Abbas 533 b.

Latrones convertit S. Antonius de Padua 228 e, inter Latrones vivens S. Landelinus mirabiliter convertitur 541 a b c.

Leo, instar equi, dorsum subjicit Martyri 173 e

Leprosus clam domi aluisse fingitur Anastasius Presbyter 430 f. Vide Morbus, Caritas.

in Libris legendis diligens Imperator Theophilus 447 f. Librorum censor B. Basilius, errata libere reprehendit 365 e f. Idem Sanctus, libellis famosis ab hæreticis proscissus, per triennium tacet, et tandem respondet, non ut ipsis satisfaciatur, sed ut aliis 399 e f seqq.

Lingua præcisa S. Leoni III miraculose restituitur 71 c d e seqq. lingua S. Antonii de Padua incorrupta 230 d: eam exosculatus quidam fit concionator zelosus 233 f, eandem clam alio transferre volens, nullum reperit egressum 233 a. Vide Idioma.

Litaniæ majores Romæ institutæ a S. Leone III. 85 e f.

Liturgiam scribit S. Basilius magnus 329, 433 c d.

Lumen cæleste illustrat carcerem SS. Martyrum 11 a b, item SS. Valerii et Rufini 285 f; Domum S. Viti et carcerem 500 e, 502: Cubiculum S. Antonii de Padua 204 e, et ipsum Sanctum 223 c. Lumine cælesti circumdatur Christus in Eucharistia celebrante S. Joanne a S. Facundo 120 e f seq. 131 a b: ab eodem sancto orante lumen emicat 131 d, et a defuncti vultu 133 a. Lumine miraculoso indicantur absconditæ Reliquiæ B. Guidonis 102 f, honoratur corpus S. Cethei Episc. 186 b, et S. Cuneræ intersectæ 59 f. Lumen miraculosum periclitantibus in mari viam ostendit 214 a. Lucis radius emicat ex cypresso S. Joanni a S. Facundo 127 c, vide Confirmatio, Cereus.

M

Magistratum multiplicatio nocet Reipub. 369 d e. S. Basilius hortatur Censitorem ad Magistratum recte gerendum 371 d e. Magistratibus abutuntur hæretici ad persequendum orthodoxos 395 e f.

Magia, vide Dæmon, Lac, Miraculum.

Maledicunt invicem malefactores puniendi 76 f.

Manducare, vide Cibus.

Mansuetudo S. Joannis a S. Facundo 118 e, S. Leonis III 70 a, qui persecutoribus suis impunitatem concedit, et ab Imperatore impetrat 76 f, Mansuetudine multos sibi et Deo lucratur Ven. Richardus 465 b seqq. Mansuetudinem commendat S. Basilius 317 e, eaque et prudentia conciliat sibi Episcopos dissidentes 355 d e f, et Avunculum subratum 337.

Mare, Vide Tempestas.

Maria Deipara apparet cum B. Angelo Clareno, hujus Sanctitatem declarans 481 a: montem Atho ejusque incolas Religiosos in suam accipit protectionem 39 e f.

e f. Mariam in tentationibus invocat S. Petrus Atho-
nita 43 e eam invocans dæmonem fugat S. Antonius de
Padua 204 e. Idem sanctus eandem invocari jubet ab
energumena, quam liberat 268. Mariæ templum dicatum
in Longobardia, quo florente expugnari gens ista non po-
tuit 294 e

Maritus, vide Matrimonium.

Marmore ornat templa S. Leo III, 86 a b seqq.

Martyrium ad illud invitata S. Digna a S. Agatha se
sponte offert 452 b c. Martyrii desiderium in S. Ba-
silio 363 c et in muliere Edessena 367 f ejus desiderio
Minorum Ordinem ingreditur S. Antonius de Padua
198 e. Martyres esse, qui a Christianis hæreticis pa-
tiuntur, docet S. Basilius 399 b c; propter justitiam
martyrium subiit S. Ragnebertus 187 c Contumeliam
a Juliano Apostata propter fidem patienter sustinet
Philoromus 348 b. Coronæ splendidæ instar solis
285 f. S. Antonius de Padua peccatorem veneratur,
quem præsciebat convertendum et Martyrem futurum,
cui id quoque prædixit 202 e f. Vide Angelus, Cons-
tantia

Matris suæ mortem luget S. Basilius 383 c. Vide
Parens.

Matrimonium SS. Basilii et Emmeliæ felix ob libe-
rorum virtutem 304 a. Presbyteri in Matrimonio con-
tinentiam servantis sanctitas fingitur revelata S. Ba-
silio 430 d e seq. Uxore adultera volente maritum
occidere, apparet S. Joannes a S. Facundo, eadem im-
pedit, et mulierem convertit 154 d e. Puellam deceptam
matrimonii spe, sponsam accipere cogitur infidus pro-
cus, a S. Antonio de Padua 261 c d. Uxor scortationi-
bus mariti irritata suspendio se necare disponit; im-
peditur ab apparentibus sibi SS. Francisco et Antonio
de Padua, qui etiam virum increpant et emendant 227
a b seqq. vide Incestus, Castitas, Zelotypia, Uxor.

Matrona pia B. Castora Eugubina 485 c e, 486 c.

Medicus fingitur, qui præsciverit infallibiliter ex
pulsu arteriæ infirmum moriturum intra certum dierum
numerus 434 c d.

Mensa, vide, Cibus, Colloquium.

Mentiens socium, qui dormiebat, mortuum esse, vera
ejus morte punitur 226 d.

Meretrices multas convertit S. Joannes a S. Fa-
cundo 131 d, idem sanctus præbito per meretricem
veneno moritur 132 f.

Milites sancti fuerunt S. Joannes 53 c f, SS. Basi-
lides et Socii Martyres 10 f.

Miraculum revelare quidam cogitur 263 c. Miracu-
lorum donum accipit S. Triphyllius 177 d; S. Victo-
rinus Christum prædicat sequentibus Miraculis 163 b c
seqq. Miracula SS. Martyrum attribuant Ethnicis
magiæ 500 a b, subinde videntur dæmones Miracula
patrare 553 a. Miraculum fingens hæreticus cæcitatem
incurrit, quam finxerat; et miracula ridens punitur le-
pra 224 f, 225 a. Cæcus visum miraculose impetra-
tum rursus amittit, quia ejus salutem expediebat 134 c,
vide Ingratus.

Misericordiæ opera exercet, S. Joannes a S. Fa-
cundo 126 b. Ven. Richardus 457 c. Misericordia S.
Dionysii Pontificis in captivis liberandis 342 b. Fin-
gitur S. Basilius prædixisse obventuram paupertatem
Præsidi nolenti misereri 423 e. Vide Captivus,
Eleemosyna, Fames, Pauper, Morbus.

Missam celebrans elevatur a terra Ven. Richardus
483 e, nec læditur saxi paganorum in ipsum conjectis.
470 a b, 471 f. Ante Missam semper confitetur S.
Joannes a S. Facundo 118 b; et pie se præparans
126 c, quotidie celebrat cum lacrymis 127 e. Prolixi-
tatem in celebrando ex obedientia contrahit 120 c excu-
sandam tamen, ob plurima quæ interim docebatur my-
steria, et Christi apparitiones frequentes, 120 d seqq.
131 a b, idem supra altare elevatur 131 e. Christus
sub Missa sæpe apparet P. Joanni del Campo 121 c d

seq. In peccato mortali nemo Missam dicere potest ad
altare S. Viti Pragæ, idque tentans cæcitate percutitur
518 c d. Vide Eucharistia, Liturgia.

Missale Sancti Vougæ miraculosum 538 d

Modestiam in loquendo commendat S. Basilius 317 c

Monachi habitum ut hostes evadat indutus, Mona-
chus mansit 483 c. Monachi vitam ducebat mane
S. Joannes Ægyptius, vesperi Militis 54 a d. Mona-
chos inducit in ecclesiam Ven. Richardus dimissis
Clericis 453 c. Monachos instruit Cæsareæ S. Basi-
lius 320 d: exprobrant id huic hæretici, sed is sibi glo-
riæ id ducit 394 b c, idem sanctus solatur Monachos,
ab Arianis multa passos 390 a seq. Monachorum ama-
tor S. Leo III 69 f. Monachorum cappas in silva ja-
centes auferre volens, miraculose impeditur 542 a b,
544 c. Monastica disciplina laxatur multiplicatis
personis 533 c d. Vide Religio, Solitudo.

Monasterium virorum contra consuetudinem mulier
ingreditur 467 f. Sacrilegi milites, Monasterium S.
Odulphi impugnantes, puniuntur 89 a, monasteriorum
nimis magnifice ædificandorum libido punita 533 c. Mo-
nasterium fundatum ad excipiendos peregrinos 177 d.

Monetæ adulteratæ falso accusatum mirabiliter li-
berat S. Antonius de Padua 262 c

Montis Atho a sanctitate incolarum et monasterio-
rum multitudine præconium 3 a b

Morbum fert pie et patienter S. Basilius 383 :
infirmirate Modestus Præfectus Arianus fit aliquantu-
lum melior 362 c d. Jecur, alicui miraculose exemptum,
sanatur et corpori restituitur 21 a b

Mortem pie obit S. Odulphus 91 e. Mortem S. Me-
thodii prædicat S. Joannicius 451 b, suam et alterius
Ven. Richardus : hic moritur in cinere et cilicio
477 d f, nec diu post hunc Richardus Episcopus obit
478 e; ea instante pauperum pedes abluat S. Odilia
460 b, et pie moritur 462 a b c. Mortem suam de-
siderat et prædicat S. Joannes a Facundo 132 d e :
Moritur pie B. Guido 100 b. Mors pia S. Antonii
de Padua 205 d, per innocentes divulgatur 207 b
seq; in hora Mortis apparens amico suo, dicit :
se, relicto Paduæ asello suo, in patriam ire
224 b seq. Mors S. Basilii pia ipsique optata,
aliis luctuosa 408 f, 409 a b. Mortem fratris sui Ge-
rardi dolet S. Bernardus 194 b c d seq. Mortem, ti-
mens vovet Religionem ingredi, quod ante noluerat, B.
Gerardus 193 c d. tales vivere debemus, quales in
morte optamus inveniri 331 a. Moribundo Passio
Domini prælegitur 478 d. Mortuorum resuscitatio,
vide, Resuscitatio Mortuorum.

Mula Eucharistiæ veritatem probat, per S. Anto-
nium de Padua 217 c d, vide Amissa.

Mulier monasterium virorum ingreditur contra con-
suetudinem 426 e. Muliebrem mundum despicit S.
Edburga 546 f. Vide Castitas, Impudicitia, Vestitus.

Multiplicatum vinum per S. Abraham Abbatem
535 a; S. Joannem a S. Facundo 129 a.

Mundum contemnit, S. Basilius 313 d e seqq.
315 a b c, vide Mulier, Solitudo, Religio.

Musca, Imago dæmonum 503 f

Musiva Triclinii Leoniani explicata 77 b c seqq.

N

Navis gubernator Christus Dominus, Martyres de-
fert in Italiam 8 a b c, 10 d. Navicula sponte ad al-
teram ripam propellitur, ut peregrinos ad S. Viti Re-
liquias devehat 513 f. Navis in mari redditur immo-
bilis 41 e, ne longius auferantur Reliquiæ S. Petri
Athonitæ 51 e.

Nobilitas præcipua a virtute est 303 c d. Nobilis
pii virtutes in S. Ragneberto 188

Novitium redire cogit, et ablata restituere 220 c

O

Obedientia S. Joannis a S. Facundo 118 d, c qui prolixitatem in celebrando ex obedientia temperat 120 c. ex Obedientia populo scripturas explicat S. Basilius 320 b.

Occasio peccandi. Vide Peccatum.

Oculi eruti S. Leoni III, miraculose restituntur 71 e f seqq.

Odor suavis et mirabilis ex corpore B. Bartholi 487 e. S. Marci Episcopi 292 e. S. Joannis a S. Facundo 155 c seqq. S. Triphyllii 177 f. Odor suavis percipitur in morte S. Odulphi 91 e, in domo S. Viti Martyris 500 e, in carcere ipsius 502, in sepulcro ejus et sociorum 493 f, suavis odor perseverat in cella S. Francisci 101 d e.

Ad persolvendum Officium canonicum S. Joanni a S. Facundo oritur ex cupresso radius lucis, 127 c.

Oleum divinitus multiplicatum 287 b d; miraculosum in lampadibus ad Corpus S. Ragneberti Martyris 189 c. S. Antonii de Padua 255 a S. Joannis a S. Facundo 138 c. Oleum scaturit ex ossibus S. Catharinæ Virg. Mart. 473 d. Olea inclinat se trans-eunti S. Joanni a S. Facundo 127 d. vide Lampas, Unctio extrema.

Orandi studium B. Guidonis 98 d f seqq. S. Triphyllii 177 d. S. Joannis militis 54 d. Orationi deditus S. Joannes a S. Facundo 130 f, qui orans lumine cælesti circumdatur, 131 c et a terra levatur B. Bartholus 486 f. Oratio continua B. Placidi, quam turbat dæmon multitudine pediculorum 107 d e, in Oratione assiduus ven. Richardus 456 e f, 470 d e, ejus orandi formula 469 f, idem per Orationem et pœnitentias in adversitate ad Deum recurrit 464 c d. In Oratione indefessus S. Petrus Athonita dæmonem vincit : 44 c, qui turbare eam nititur in specie militis et draconis 43 f seq. Orando noctem transigit S. Onuphrius cum Paphnuthio 28 c. Orationi jungit actionem S. Basilius 318 d, commendat orationem attentam 317 b, et matutinam 318 a, publicarum precum ritus in Ecclesia Cæsareensi 346 c d. Ad orationem signum dandum monent apparentes Patroni ecclesiæ 483 e. Orationem conatur impedire dæmon præ-textu juvandi proximi 219 a : Ad orationem S. Orsisius pro conservatione Religionis ; quidque faciendum docetur 533 c d seq. S. Aubertus orans pro S. Lancelino, ejus conversionem impetrat 539 b, 543 c. Orando civitatem suam Amiternensem ab excidioliberat S. Cetheus Episcopus 184 a b c seq. Prolem orando impetrant parentes steriles S. Joannis a S. Facundo 116 b. Persecutionis tempore orationi et piis operibus magis incumbit S. Methodius 441 e, temporalia beneficia sub conditione petenda, si sint salutaria 134 b. Vide Jejunium.

Ordinis Episcopalis conferendi ritus diversus in Hybernia, quam alibi 31 f, in ordinatione Episcoporum canones observari vult S. Basilius 377 d seq. et in ordinibus sacris conferendis selectum haberi ne indignis conferantur ; nihilque precibus aut metu agendum 347 d e f, ob nimiam facilitatem in Ordinibus conferendis reprehenditur S. Methodius 446 a

Ornamenta ecclesiastica multa offert Romæ Carolus Magnus 76 e seq. Multa ecclesiæ suæ procurat ven. Richardus 462 f seqq. qui eadem vendit tempore famis 474 a b. Idololum antiquum, Stola sacerdotali vinctum, in terram dejicit S. Bernardus Menthoniensis 553 b, 555 e f. Ornamenta Ecclesiastica præ secularibus eligit S. Edburga 546 f, vide Episcopus, Pallium.

P

Panes in assulas conversi 59 d : panibus per Ange-

lum allatis vivit in solitudine S. Onuphrius 27 d quatuor, cœlitus subministratis in solitudine, vivunt Patres totidem, ad accessum hospitis additur quintus 23 b c

Papa S. Leo III honorifice excipitur a Rege Franciæ Carolo 73 a. Hic pœnas statuit in Sacerdotes, non obediens Romano Pontifici 83 d. Sedes Apostolica a nemine judicatur 76 a b c. Universalis titulum ambiunt Græci, resistunt Latini 467 f, 468 e. Claves significant plenitudinem Apostolicæ potestatis 80 c d seqq. Episcopatu ejectus S. Cetheus fugit ad Papam, ab eoque restituitur 183 c d seq. in regnum suum restituitur Rex Nordanhumborum, per Papam et Imperatorem 82 b vide Vexillum.

Ingressum Religionis omittit S. Odulphus, ut Parentum voluntati satisfaciat 89 e : invititis parentibus et obsistentibus fidem proficitur S. Vitus 500 a b seqq. ob parentis hæresim moritur Valentis filius 361 e f. vide, Mater.

Passio Domini moribundo prælegitur 478 a. e Patibulo homicidam liberat S. Antonius de Padua, qui deinde fit Religiosus 251 f

Patientia S. Basilii ad calumnias sibi illatas per triennium nihil respondentis 399 e f. Vide Benignitas, Morbus, Calumnia, Inimicus.

Patria quæ vere dicenda sit 37 d.

Patroni monasterii apparentes monent signum dandum ad orationem 483 d. Patronus Amentium S. Nazarius Martyr ; 13 f, 14 a d, contra morsus rabidorum canum S. Vitus 494 a, 495 b, in Peste S. Antonius de Padua 250 c, Bernardus Menthoniensis 571 c.

Paupertas Evangelica S. Marci 278 b. Paupertatem Evangelicam amplectitur S. Basilius hortante Macrina sorore 313 c d e seqq. : eundem in Episcopatu observat 345 d : tale ejus vitæ institutum laudat Libanius 314 f. Mendicat quotidie pro se et suis Fratribus B. Guido 98 e f ; monasteriorum nimis magnifice ædificandorum studium punitur 455 b. B. Angelus Clarenus multa patitur pro observando Religiosæ paupertatis rigore 570 a b et S. Antonius de Padua 203 d seqq. vide Religiosus, Evangelium.

Pauperum Pater B. Gerardus 104 e, S. Triphyllius 197 d, iisdem bona sua distribuit S. Basilius, qui tempore famis iis subvenit 330 a b seqq. Nosocomium extruit 335 d. Pauperibus, non corporalia tantum, sed præsertim spiritualia curat 334 f Ven. Richardus Abbas fame valida urgente Principes hortatur ad elemosynas et vendit ecclesiæ Thesuros 474 a b c d. Farinam multiplicat B. Guido in gratiam pauperis 99 d e, erga pauperes et indigos misericordia S. Joannis a S. Facundo 118 e, remunerata a Deo 128 c d ; eam suggillans punitur 131 e f : in pauperes misericors S. Cunera, prodigalitatis accusata, miraculose defenditur 59 c d. vide, Fames, Misericordia, Eleemosyna, Farina, Xenodochium.

Pacifici S. Joannes a S. Facundo 118 e f, 126 e, 128 a, pacem quam hic suadebat recusantes puniuntur 130 a seq. Pacem piis dandam, non impiis, prædicat S. Odulphus 91 f ; eam suadet et persuadet Ven. Richardus 476 a b : Pacem turbat dæmon 475 b. vide Controversia, Ecclesia.

Peccati fructus bonus, pœnitentia 543 c d e : per hanc facit deletum videri S. Antonius de Padua 221 a. Peccata, nemini alteri nota, confitenda monet apparens S. Antonius de Padua 202 b, 223 a, hominem crudelem libere arguit et convertit 223 d seq. peccatorem magna reverentia prosequitur, quem sciebat Martyrem futurum 202 e f. Peccata aliorum deflet S. Joannes a S. Facundo 129 e. Peccatum quod mulier non audebat confiteri, fingitur Basilius post mortem remisisse sine confessione 433 e seqq. vide Latro, Desperatio, Conversio, Infernus, Pœnitentiæ, Confessio ; et peccatum in particulari sub proprio nomine.

Pecunia

Pecunia, vide Divitiæ.

Pedicularum copiam causat dæmon, ut orantem turbet 107 d e

Peregrinationem piam Hierosolymam suscipit S. Triphyllius 176 a, Ven. Richardus seq. 471 b c, 482 f: Hierosolymam et Romam Philoromus 348 c seq. ad limina Apostolorum Pippinus Rex 83 e f, et S. Landelinus post conversionem 539 d e, 543 e: Compostellam ad S. Jacobum B. Placidus 106 d. vide Hospitalitas, Pes.

Perjurium excommunicatione puniendum decernit S. Basilius 352 b.

Persequitur Orthodoxos Valens Imperator Arianus 356 e f. Persecutionis ejus acerbitas a S. Basilio descripta 387 f seq. præsertim Antiochiæ 363 f seq. 366 a seq. Ad eam fortiter tolerandam hortatur idem Sanctus Alexandrinus, exemplo Sanctorum 368 ef seq. ipse, persecutionibus assuetus, negat se facile iis terri 368 d. Tempore persecutionis servanda inter fideles concordia 366 d e; Orationi et piis operibus tunc magis incumbit S. Methodius 441 e. Templum aditus obstruit Evarix Rex Gothorum, ut in frequentia adducat oblivionem 180 f.

Pedes pauperum abluit S. Odilia 460 b.

Pertinacia, vide Miraculum.

Philosophi Christiani Proæresii virtutes. Scholam is sponte deserit odio Juliani Apostatæ 309 e f 310 a.

Phreneticorum Patronus, vide Patronus.

Sanctus Antonius Patavimus Piscibus prædicat 216 e seq. Vide, Sudes.

Pluviam in siccitate impetrat S. Joannes a S. Facundo 127 e impetratur illa emissio voto ad S. Bernardum Menthonensem, eoque illa non servato sistitur, donec id solvatur 562 c d, suspendit illam S. Antonius de Padua ne prædicationem impediatur 219 c d, ab eadem hic Sanctus defendit colligentem olera pro Fratribus Minoribus 218 e f: ab eadem non tingitur S. Eschillus prædicans 95 f.

Pœnitentis dum orat facies splendet 22 d. Pœnitentiam ipse subit Ven. Richardus, quam subito imponere debuisset 483 d, ex ejus excessu abscisum pedem restituit S. Antonius de Padua 223 a b, ante Pœnitentiam impletam moriens S. Ragnebertus, non clarescit miraculis ante evolutum illius tempus 189 c. Pœnitentia S. Landelini 539 c. B. Guidonis 98 e S. Bernardi Menthonensis 556 b. Deus mirabiliter consolatur eos, qui se in hac vita ipsius causa affligunt 29 d e. Vide Austeritas vitæ, Jejunium, Lectus, Peccatum, Confessio.

Ponderandi se ritus, cum re offerenda in honorem Sanctorum 63 b.

Prædicat Christum S. Victorinus sequentibus miraculis 163 c d seqq. vide Concionari, Evangelium.

Præsagium de futura sanctitate S. Edburgæ 546 f. Vide Prophetia, Somnium.

Presbyter invitatus ordinatur S. Fandilas 191 f, invitatus sed canonice S. Basilius 128 a b seq. idem Officio suo erga Episcopum optime fungitur 328 f seq. Sacerdotales virtutes S. Marci Episcopi 290 e f Presbyter subinductam habens mulierem jubetur eam dimittere a S. Basilio 350 d e, vide Ordo, Missa.

Procurator providus, sedulus, sapiens, et multum utilis Abbati, S. Gerardus 194 b c d e f; Officium solius obedientiæ intuitu suscepit 195 d e.

Prolem orando impetrant steriles parentes, S. Joannis a S. Facundo 416 b

Prophetiæ dono clarus B. Angelus Clarenus 574 e f B. Bartholus 487, B. Placidus 408 b c

Prophetat S. Odulphus de Electo ad Episcopatum, eumque non admittente, puniendo 91 c S. Joannes, S. Facundo se intra annum moriturum et decennio post miracula facturum 132 d e: mortem S. Odiliæ adhuc laventi altera die obventuram Richardus 461 f: mor-

Junii T. III

tem S. Methodii prædicat S. Joannicius 431 c.

Prophetia S. Odilonis de monasterio Virdunensi, per Ven. Richardum augendo 469 b c seq. Usurario bonorum omnium jacturam prædicat S. Bernardus Menthon. 559 a b: S. Franciscus B. Guidonem fore ex suis 98 d, peccatorem magna veneratione prosequitur S. Antonius de Padua, quem præsciebat convertendum et Martyrem futurum, et cui id prædixit 202 e f, prædicat S. Bernardus fratrem suum B. Gerardum monachum futurum 193 b c, infaustam Henrici IV contra Gregorium VII expeditionem prædicat S. Bernard. Menth. 559 b. S. Cetheus Episcopus mala eventura interfectori suo 184 f

Prophetat S. Odulphus de Danis superventuris Frisii 87 f, 91 a b, prædicat prægnanti S. Antonius de Padua Martyrem parituram 221 a b c, et Prophetat e sepulcro civitatem suam in Octava sua liberandam 230 c d. eadem sancta secreta cordium novit. Revelatur S. Leontio Episcopo Cæsareensi successor futurus Basilius 425 f seq. Revelata Ephremi Syri sanctitas S. Basilio 431 e. Vaticinium postea impletum, non tamen spiritu Prophetico prolaturum 198 f, vide Mors, Peccatum, Misericordia, Impudicitia, Oratio, Revelatio, Præsagium.

Provinciarum divisio ad nihil utilis 369 f.

Psalmodiæ ritum in sua ecclesia usitatum defendit S. Basilius 393 c d

Pudicitia, Ob reprehensam meretricem veneno præbito moritur, B. Joannes a S. Facundo 119 e f, Lascivum aspectum Diaconi fingitur punivisse S. Basilius 424 c.

Pueri proclamant Abbatem 459 a b. Pueritia pia vide Adolescentia.

Pugno percutiens Victorinum, eum aperire deinceps non potest 164 c

in Purgatorio defectibus suis proportionatas pœnas luunt Ven. Richardus et Gothifredus senior 465 b animabus Purgatorii orando subvenit Ven. Richardus 466 c d præ Purgatorio morbum quemvis optans Monacha, cito dolet se exauditam 214 c d

Pus. vide Caritas.

Q.

Quadragesimæ septimanis singulis S. Methodius Psalterium scripsit 444 b.

R

Reformationem monasterii urgens Richardus Ab. a suis pene jugulatur 464 d e, quamvis ad reformandum monasterium divinitus esset destinatus 481 a b c.

Regulam Monasticam scripsit S. Basilius 318 b c.

Regnum. vide Imperium.

Religionem timore mortis vovet, quam ante ingredi noluerat, B. Gerardus 193 c d, sed quanto difficilius consensit, tanto fortius deinde adhæsit 193 b. Religionem ingrediens, exit de terra sua S. Abraham Ab. 534 f. Religiose vitæ ducendæ locus divinitus præmonstratus 39 d e ad eum miraculose deducitur. S. Petrus Athonita 44 d e, et habitum a Pontifice Romano suscipit 39 et magno fervore vitam sustinuit 38 c.

Religionis ingressum omittit S. Odulphus ut parentum satisfaceret voluntati 89 e: S. Triphyllius matri persuadet ut monacha fiat 177 e. Vide Parentes.

Religionem ingrediuntur Ven. Richardus et Fredericus Comes 457 b seq.

Ob affectum erga Religiosos accusatur S. Basilius ipse eum sibi gloriæ ducit 352 d e atque ad Religionem admissis gratulatur 353 d, et pro Religiosorum profectu satagit 353 a b seqq. eorumque immunitates tuetur 353 e solitariosque in cœnobis congregat 353 c.

4 T

Religionem

Religionem ingredi volentem Imperatorem, vetat
ven. Richardus 482 c d.

Religiosæ virtutes S. Joannis a S. Facundo 117
b c. S. Odulphi 90 a. Landelini 539 e. S. Fandilæ
191 f. B. Angeli Clarenii 567 e, vide Monachus,
Solitarius, Novitius, Paupertas, Caritas, Monachus,
Carcer, Oratio, Maria Virgo Votum, Patibulum.

Reliquiæ Corpora. quorundam sanctorum transferre
prohibetur Ven. Richardus 481 d e, immota manent
in loco cultui eorum divinitus destinata 286 c seq.
Reliquias B. Cuneræ auferens progredi non potest
65 c. Ob non translatus ut promiserat periclitatur in
tempestate S. Willebrordus 60 b. S. Viti Translatio
solennissima 511 b seqq. regna florent, quæ illas pos-
sident 496 d, 519 f seqq. S. Martyris Sabæ ad se
Missas suscipit S. Basilus magna veneratione et gau-
dio 386 b c seqq. Reliquias S. Nicephori Patriarchæ,
in exilio pro fratre mortui, refert in urbem S. Methodius
450 d e seqq. ad Reliquias S. Joannis a S. Facundo
miracula, eæque ad diversa loca translata 134 et seqq.
pro corpore S. Antonii de Padua oritur tumultus, ip-
sum deinde magna devotione honoratur 207 b seqq. in
arca pretiosa reconditum 241 b seqq. Reliquias ejus
rapere volentes miraculo impediuntur 207 d, linguam
ejusdem alio clam transferre volens nullum exitum re-
perit 233 a. Aliquid ex eis donatum Regibus et Prin-
cipibus variis, et solenniter translatus 235 f seqq.

Reliquias ob suas honorifice elevatas gratias habet
apparens S. Nicasius 483 e. S. Petri Athonitæ de-
functi corpus colorem mutat viventis instar et dæmonem
pellit 50 b c. ejus Reliquiæ ne longius auferantur na-
vis qua vehantur hæret immobilis 51. Reliquias San-
ctorum Hierosolymis desert in Franciam S. Symeon
471 d e, easque inter S. Catharinæ V. et M. 473 c d.
Reliquias sancti contra ejus voluntatem exponens morte
punitur 477 d. Reliquias Sanctorum sollicite quærit
Fulradus Abbas 508 a b seq. iis colligendis et ornan-
dis apprimè devotus Carolus IV Imp. 515 c d e seq.

Reliquias moribundus veneratur Ven. Richardus
477 i sepulchrum Elisæi horrescunt dæmones 273 b.
Per Mappam qua strangulata creditur B. Cuneræ, mi-
racula sunt 62, admotus Reliquiis S. Joannis a S. Fa-
cundo miraculosus 153 f. Terra sepulcralis et Baculus
ejusdem, Tunica et saccus cui fuerat involuta 137 c d f
oleum ex ejus lampade 138 c Reliquiæ Sanctorum ar-
dente templo igne non læduntur 498 d, sepulchrum
B. Guidonis vacuum, alterius corpori assignare volen-
tes, puniuntur 103 b, pro Reliquiis data pecunia 52 b

Reliquiarum sacrilegi contemptores Calviniani pu-
niti 518 b c d, et irreverens 544 e. Reliquias Elisæi
et Joannis Baptistæ impii combusserunt 273 e S. Se-
verinus cum ejus Reliquiæ in templo essent dicebatur
esse Domi 72 b. Vide Canis, Columba, Crux, Cor-
pus, Integritas corporis, Imago, Ignis, Fulmen,
Lampas, Lingua, Missale, Navis, Odor, Ornamenta,
Peregrinatio, Perjurium, Pluvia.

Replicatio corporum. Duobus locis comparet S. An-
tonius de Padua 218 a b.

Suscitatur mortuus per septennium non confes-
sus ab S. Antonio de Padua, ut S. Sacramenta
recipiat 263 e f. Mortua resuscitatur ob preces matris,
sed iterum brevi moritur reditura ad cælum 224 e,
vide titulus.

Revelata S. Basilio fingitur cædes Juliani Apostatæ
330 seq. vide Prophetia, Exstasis, Festum, Matri-
monium.

Rigor disciplinæ inter reformatos Augustinianos
128 e. Vide Religio.

Rupes dicitur per mare, pro navigio fuisse S. Vou-
ga 537 d e

S

Sacerdos vide Presbyter, Missa, Ordo.

Sacrilegus fur punitus 562 d e. vide Templum,
Reliquiæ, Missa, Monasterium.

Sacrista furatur oleum miraculosum, ut vendat
287 b d.

Sanguis Christi repertus Mantuæ 81 f

Sanguis S. Eskilli Mart. effusus, in lapide relinquit
sui vestigia 96 a, effluit ex truncato corpore S. Tri-
phyllii post trecentos annos 177 f, S. Viti liquescit in
ejus festo 494 f

Sanctorum Invocatio. Culturis se multa bona pro-
misisse dicitur S. Onuphrius 29 d e. Ritus ponde-
randi se cum aliqua oblatione in honorem Sanctorum
63 b. Vide Festum, Blasphemus, Reliquiæ, Imago.

Sapientia humana minus excellit quam virtute S.
Antonius de Padua 220 a b

Scandalum causat Diaconus, cum virginibus choreas
ducens 350 f seqq.

Contra Schisma laborat S. Basilus 339 c d seqq.

Scribere recte monet amanuenses S. Basilus 347 d
et Scripturæ sacræ fructu quo legendæ sint 317 a ex
obedientia eas ipse populo explicat 320 b. Ad easdem
vesperi conveniunt Monachi 533 a. Scripturam, quo-
tidie populo explicat S. Triphyllius Episc. 176 c, Sa-
cræ verba non immutando purioris sermonis causa 175 a

Scyphum vitreum confractum redintegrat S. Anto-
nius de Padua 222 b

Ad sepeliendum corpus Onuphrii missus in solitu-
dinem Paphnutius 28 c corpori S. Guidonis miracu-
lose reperitur Tumba lapidea 100 d. Ex tumultu suo
strepitum ciens monet populum de plagis imminen-
tibus B. Bartholus 487 b d

Signum Crucis vide Crucis signum.

Silentii Rigor in monasterio Eremitarum S. Au-
gustini 128 c. Silentium servat toto Matutino tempore
S. Joannes miles 54 a d

Simoniace ordinantes Episcopos arguit S. Basilus,
et ineptas de Simonia sententias rejicit 351 d e f

Socios malos fugiunt S. Gregorius et Basilus 310.

Sol, vide Radius.

Solitudo inaccessibilis 19 d, in ea locus amœnus 23
c d. Solitudinem Paphnutius sine cibo perambulasse di-
citur, miraculose confortatus 19 e f, 21 b e, 24 c, ut
quærat solitarios. Ad vitam in ea ducendam, invicem
invitant Gregorius Naz. et Basilus 315 b c, descriptio
loci a Basilio electi in Ponto, seria, 315 e f, 316 a b,
324 c f, ludicra altera 323 e. Solitariis Regula præ-
scripta a S. Basilio 316 b c d, qui Solitudinem cor-
dis et corporis diligit 316 d, 322 c, quasi utilem ad
exercitium omnium virtutum 316 d e f seqq. eamque
repetit declinans similitatem cum suo Episcopo 321 c,
eodem ab Angelo deducitur S. Onuphrius 26 c, seqq.
eandem episcopatu præeligit et sollicite quærit S. Vouga
537 f, in eadem Deus B. Bartholo mirabiliter de
necessariis prospicit 486 f. Vitam in solitudine
ducunt S. Landelinus 542 a b, 544 a b d; S.
Psalmotius 190 b e, quinquennio ven. Richar-
dus 475 d. Solitudinem ambientis S. Antonii de
Padua epistolam desert Angelus ad superiorem 220 a :
qui ipsam obtinet in fine vitæ 205 c, seq. Solitudinem
desiderat ingredi S. Joannes a S. Facundo 117 e ;
in eam mirabiliter Deus deducit quatuor adolescentes
23 e f. De solitariis Dei providentia 25 f, seqq.
eorum cælestes consolationes 29 d e. In solitudine
Angelus panem desert S. Onuphrio 27 d; eam inha-
bitare prohibetur Paphnutius 22 e seqq. 29 e. Soli-
tarie victurus jubetur prius in seculo eleemosynis et piis
operibus insistere Petrus Athonita 49 d e f, quem
a proposito abducere conatur dæmon, majoris virtutis
prætextu 44, a b, seqq. vide Religio, Antrum, Mo-
nasterium.

Somno

Somno levi utitur B. Placidus 184 e, dormientes Sanctos Angeli deferunt in Italiam quo proficiscebantur 8 d

Per Somnium objicitur Carolo M. crudelitas Romanorum in S. Leonem III 72 e

Spiritus sanctus apparet S. Ephrem instar Columbae, suggerens S. Basilio prædicanti verba 381 d qui Macedonianæ contra illum hæresis suspicionem incurrit 342 d e f, vide Extasis, Baptismus.

Spiritus fervor lampadi comparatur 532 a b.

Spiritualis, vide Anima.

Splendor, vide Lumen.

Sponsa, vide Virginitas.

Sterilis, vide Proles.

Studiosus, vide Adolescens.

Sudorem emittit os brachiale S. Viti 494 b

Suicidium miraculose evadit in aquas ex simplicitate prosiliens 214 c

Suspiciones temerarias fugit S. Basilius 314 e f, ipso de Macedonianismo suspectus redditur 342 d e f.

T

Tempestas sedata invocata S. Fandila 192 e

Templum, vide Exequiæ, Crux, Reliquiæ.

Templum, vide Ecclesia, Ornamenta, Persecutio. Orthodoxis Nicænis suum fingitur apertum miraculose fuisse 432 d e, seq; magnificum S. Antonio Patavii extractum 239 seqq. Tempia ornat et restaurat S. Leo III 70 e, 86 a b, seqq. irreverens in templo punitur 287 a

Tentationes aliorum novit et suaviter curat S. Joannes a S. Facundo 129 e, graves patientem mirabiliter liberat S. Antonius de Padua 218 b c d.

Terræ-mortus propter S. Vitum et socios incarceratos 502 d, et in catasta suspensis 503 d

Tesseræ gentilitiæ usus seculo 10 inchoatus 57 ef.

Translatio duorum militum in alium locum miraculosa 35 d e

Triclinium Leonis III musivis ornatum 77 b d, seqq.

U

Uctionem extremam pie suscipit, ven. Richardus 478: item S. Odiliæ nondum infirma 464 b

Usurario bonorum omnium jacturam prædicat S. Bernardus Menthon, 559 a b, et talium munera a sepulchro suo rejicit 566 a. Usurarii cor inter ejus nummos reperitur, ut pro concione dixerat S. Antonius de Padua 202 a

V

Vaticinium de obventuro uni Episcopatu, et alteri Papatu 529 e

Venenum innoxie bibit S. Antonius de Padua, ad probandam fidem contra hæreticos 217 d

Verberibus ad conversionem adigit obstinatum Ethnicum idem Sanctus 245 e f

in Vestitu necessitatem et paupertatem spectandas docet S. Basilius 317 d. inverecundiam reprehendens

B. Joannes a S. Facundo fere a mulieribus lapidatus 131 d, splendidas Vestes ex voto abdicans puella morbo sanatur per S. Antonium de Padua; easque resumens rursus infirmatur, et ipsæ in arca reperiuntur combustæ 241 b Vide Cilicium, Reliquiæ.

Vexillum Romanæ urbis Carolo M. missum a Leone III, tamquam Defensori Ecclesiæ 70 a

Viaticum Sacrum. vide Eucharistia.

Vidua Tertiaria S. Francisci, B. Castora Eugubina 485 e

Vindictam meditans, post miraculosam vulneris curationem in pristinam infirmitatem reincidit 225 b

Vindictam prohibet, occiso a se resuscitato, de latronibus sumere S. Antonius de Padua 225 b c

Vinum abhorret B. Placidus 108 c d; de vite arida nasci facit S. Antonius de Padua 215 f, et effusum dolio suo restituit 222 c, 223 f, Vinum multiplicat S. Abraham Ab. 535, S. Joannes a S. Facundo 129 a. Vide Jejunare, Aqua.

Virginum Sacrarum curam gerit S. Basilius 333 f: talis fuit S. Felicula, sponsa Christo fida 160 c f. Virginem raptam restitui jubet parentibus, raptorem censuris coerceri, S. Basilius 352 a b, cum virginibus choreas ducens Diaconus jubetur a S. Basilio officio deponi 351 a b, seq. Vide Matrimonium.

Virtutes Morales exercent Ethnici 497 c. Virtus pluris valet quam pecunia 468 b, Virtute magis quam humana sapientia excellit S. Antonius de Padua 220 a. Virtutum S. Basilii Synopsis 352 d.

Vitam fingitur protraxisse Basilius, ut medicum Judæum converteret 434 c d e, seqq.

Votum negligens implere punitur 225 c; unum de lampade argentea offerenda mirabiliter commutat S. Antonius de Padua 268 e f, Votum de fugiendo seculo implere differens S. Petrus Athonita, in barbaricam captivitatem incidit 37 f. Votum non implens graviore morbo affligitur 61 c d, alia recidivam patitur 214 e, 251 b, vide Calculus, Pluvia.

Vox e cælo audita S. Aquilinæ Martyri 471 e, et audita e sepulcro S. Antonii de Padua 230

X

Xenodochium exstruit S. Basilius 428 f, pauperibus et leprosis 354 b c, ob id frustra accusatus apud Valentem Imp. Arianum 356 a b, qui etiam illi agros donat 355 b. Aliud præclarum exstruit S. Bernardus Menthon. 558 b, 563 b c, seqq. Vide Pauper, Hospitalitas.

Z

Zelotypia mulierum grave malum 244 e. Zelotypus uxorem volens occidere innocentem, impeditur mirabiliter a S. Antonio de Padua 251 a b, qui similiter servat aliam 259 a, et aliam 218 d, ac tertiam venenum bibere coactam. Zelotypum patrem proles ex matris utero arguit 257 c d

Zelus pro orthodoxa fide Terentii Comititis apud Valentem Imp. 376 b, zelus contra Hæreticos Diodori et Flaviani Presbyterorum 365 a b Conversio. Vide, Anima, Fides, Hæreticus, Concionator.

FINIS.

11595

f
BX
4655
A2
v.23

THEOLOGY LIBRARY
SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT
CLAREMONT, CALIFORNIA

